ANDREAE TIRAQUELLI ... TRACTATUS VARII. QUARUM ELENCHUM...

ANDREAE
TIRAQVELLI
REGII IN CVRIA
PARISIENSI SENATORIS

TRACTATVS VARII.

Quorum Elenchum pagina sequens indicabit.

Conuentus S. Mariç de scala

Tertia hac eademq; postrema editione, ab autore ipso diligentissimè recogniti & locupletati.

Cum Indicibus rerum ac verborum copiosissimis.

*

LVGDVNI,
APVD GVLIEL. ROVILLIVM.
Cum priuilegio Regis.
1567.

TRACTATVVM, QVI HOC VOLVMINE CONTINENTVR, ELENCHVS.

Cessante causa cessat effectus.
Le mort saisit le vif.
De Iure constituti possessorij.
L. Boues. §. Hoc sermone, De verborum significatione.
De Priuilegiis piæ causæ.
De Præscriptionibus.
In Tit. De iudicio in rebus exiguis ferendo.

EIVSDEM,

In Tit. Res inter alios actas aliis non præiudicare, Commentarij.

Extraict du priuilege du Roy.

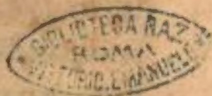
PAR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon d'imprimer, ou faire imprimer vne fois ou plusieurs, ce present liure intitulé Andreæ Tiraquelli, Regij Cósiliarij Tractatus, Cessante causa cessat effectus, Le mort saisit le vif, De Iure constituti possessorij, L. Boues. §.Hoc sermone, de verbo.signific. *reueu corrigé & augmenté par ledict Tiraqueau: Et est faict defenses de par ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, vendre, ne distribuer, en ses pays, terres & seigneuries, ledict liure ainsi reueu, corrigé & augmenté, si ce n'est par le consentement dudict Rouille: & ce iusques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte que sera paracheué d'imprimer ledict liure, sur peine d'amende arbitraire & de confiscation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et à fin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entent, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement desdicts liures, serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille (si bon leur semble) & ce à leurs despens. Car tel est son plaisir, nonobstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce données à Paris, le tresiéme iour de Septembre, mil cinq cens cinquante huict.*

Par le Roy à la relation du conseil,
Signé, Guillaudet.

MICHAEL TIRA-QVELLVS FONTENAII APVD

Pictones præfectus, Francisco, Ioanni, Andreæ, Mathurino, Renato, & Ludouico Tiraquellis, fratribus amantißimis, S.

T nō minus verè, quàm grauiter apud diuinum illum Platonē dicebat Socrates, aut potiùs Plato ipſe, non eſſe diuinius quippiā, quo de quis conſilium capere poſſet, ac de liberorum educatione inſtitutionéq;. Et non videre ſe, vbi maiore diligentia, ac ſolertia opus eſſet, quàm vt filios optimos quis redderet. Ita ſummæ ac incredibilis cuiuſdam de nobis curę & ſolicitudinis laudem piiſsimo humaniſsimoque patri noſtro deberi plurimam, nemo eſt noſtrûm qui neſciat, fratres iucundiſsimi. Faxit Deus Opt. Max. vt iſtam diligentiā operamque, non malè à ſe collocatam aliquando gloriari poſsit. Cùm enim intelligeret prudentiſsimus ac cordatiſsimus vir, quod & apud eūdem Platonem affirmat magna cum ratione idem Socrates, vniuerſam domus gubernationē ſtatumque, ac ſummam fortunarum parētis in liberorum educatione poſitam & conſtitutam eſſe, (ὑέων γὰρ που, inquit, ἢ χρηστῶν, ἢ τ' ἀναντία γενομένων, πᾶς ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς οἰκήσεται, ὁποῖοι ἂν οἱ παῖδες γένωνται) nullam officij partem prætermiſit docendo, admonendo, hortando, ac præcipiendo: nullum non mouit lapidem: nullis ad extremam vſque ætatis ſenectutem pepercit laboribus, nullis ſumptibus: vt nos tales redderet, quales liberos ſuos euadere optimus quiſque parens exoptare poteſt. Quoties illum, & quo animo vidimus, fratres, cùm nos ſuo & aliorum doctorū exemplo ſuauiſsimè iuxta ac grauiſsimè ad bonarum artium ſtudia, nunc glorię, dignitatū, ac opum expectatione, nunc propoſitis pręmiis, quibus vniuſcuiuſque noſtrûm ętas capi, & allici maximè videbatur, excitare & accendere conaretur. Quem ipſius in nos animū, voluntatem, & ſtudiū, ne per locorū interſtitia, quibus ab ipſius nunc oculis magna noſtrûm pars diſiungitur, mutatum aut imminutū putaremus, vtque nos magis ac magis officij admoneret, libellū hunc nuper à ſe ſcriptum, vt alios iam multos in hominum manus venire voluit, atque ita veluti nouis ſtimulis nouoq; cōmento noſtrā omnium

alacritatem excitari, nósque admoneri, quos τῆς παλαιᾶς ἀρετῆς καὶ εὐδοξίας κληρονόμοις habiturum se sperat, μὴ τὴν τοῦ φρονήματος τάξιν ἣν ἡμῖν αὐτὸς παρέδωκε, λιπεῖν. Sed meminerimus Socratici illius in epitaphio Platonis elogij, gloriam parentũ natis præclarũ magnificúmque thesaurũ existere: exhaurire verò hunc pecuniariũ, honorúmque thesaurũ, & illum ad posteros non transmittere, proprię virtutis gloriæque inopia turpe, & à viri generositate penitus alienum. Nostrum est igitur, fratres parẽtis istum singularem in nos affectum exosculari, colere, amplecti, omníque, ope & studio niti, vt ipsius desiderio respõdeamus, cui nihil charius, nihil antiquius liberis vnquam fuit: vtque eius quam simillimi euadere studeamus, id est, omnium virtutum ac disciplinarum genere ornatissimi: qualem esse non nostrates tãtùm, qui de ingeniis iudicare norunt, ac in artium studiis liberalibus, doctrinísque cùm Græcis tum Latinis rectè & fœliciter sunt versati: sed & exteræ nationes, ad quas monumentorum ipsius aliquid peruenit, tam libenter prædicãt, quàm ingenuè agnoscunt. Liceat enim mihi tãtisper, fratres, paternam imo nostram potius gloriam οὕτω γὰρ ἂν ἴσως ἀνεπίφθονον εἰπεῖν, hoc loco attingere, cuius memoriam inter nos refricare, ad quos glorię ipsius hæreditas, & factorum imitatio pertinet, nihil aliud esse iudico, quàm nos inuicem, & ad literarum studia, & virtutũ exhortari, ne quid à paternis ornamentis degeneremus. Nam cùm nihil sit rerum omnium quibus ad virtutẽ & studia inuitamur, quod nos perinde excitet, ac si ad imitandum hi nobis proponantur, quibus propter singularẽ probitatis & eruditionis hominem ab omnibus plurimum tribuitur, pręcipuè tamen ad id domesticum & familiare exemplum habet. Paterno autem nihil efficacius, aut potentius esse potest. Pręclarè siquidem Demosthenes, πολλὰ καὶ καλὰ καὶ πεζῇ καὶ ναυμαχοῦντες οἱ πρόγονοι ἔστησαν τρόπαια ἐφ᾽ οἷς καὶ νῦν φιλοτιμούμεθα καί τοι ταῦτα νομίζομεν αὐτοὺς στῆσαι, οὐχ ἵνα θαυμάζωμεν μόνον ἡμεῖς αὐτὰ θεωροῦντες, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ μιμώμεθα τὰς τῶν ἀναθέντων ἀρετάς. Quod hac de causa adiectum volui, ne quis me putet arrogantius paterna encomia passim iactare aut effundere, cùm id neque parentis modestiæ conueniat, neque tali præcone laudes ipsius indigeant. Quod superest, fratres charissimi, vos obnixè oro atque obtestor, ne patris cogitationum ac consiliorum spem fallamus, sed ipsius gloriam, cui dedecori esse nefas & vitium iudicandum est, pro viribus capessamus ac sectemur, meminerimúsque semper nos magni illius Andreæ Tiraquelli, & sanctissimæ ipsius coniugis Mariæ Calleriæ esse filios. Valete, & nos solita beneuolentia amoréque mutuo complectamur.

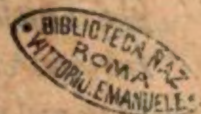
❧

CHRI

CHRISTOPHORI THVANI CELII PARISIEN. OLIM A' SECRETIS REGIS, ET IN ILLO AMPLISS. ord. Caus. Patr. nunc autem in eo ordine Præsidis, de Libello cui Tiraq. fecit titulum, Cessante causa cessat effectus.

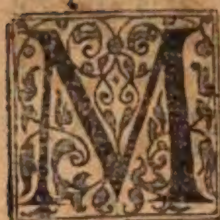

FOElix qui potuit rerum cognoscere causas,
Vera cothurnato sententia dicta Maroni.
Fœlicem te igitur meritò Tiraquelle vocemus,
Cui rerum causas non solùm contigit omnes
Nosse, sed effectus, causa cessante, remotos,
Cessantes etiam: nec tantum nosse, sed istæc
Cognoscenda aliis, tenui præstare libello,
In quo nec tenuis labor est, sed gloria maior,
Dum tam diffusa, & varia, in compendia flectis.

ANTONIVS A' LEONE SENATOR, Andreæ Tiraquello Senatori.

Agnorum, nostri specimen Tiraquelle virorum
Temporis, & nullo cessator tempore, iustos
Si causæ effectus producunt, iure tenebis
Inter consultos subsellia prima togatos.
Nam numero ex nostro qui sic incumberet ardens
Iudiciis, studiis, Leges praxímque doceret
Tam facilè & doctè, cui nulla labore vacaret
Hora, à te solo nullus mihi contigit alter.
Quis meliùs calamo, ingenio quis doctiùs vnquam
Ius, quo viui oculos defunctus reddit apertos,
Quo vel in hæredem transit possessio rerum,
Et vera emptori sine traditione paretur,
Fœmineas laudes, fraudes, & iura mariti,
Ius agnatitium, nostrúmque & inane crepantes
Nugas nobilium, mentito ex stemmate auorum
Ortos qui sese fingunt, expresserit, & qui
Ordine natorum primi se in lumina produnt
Ex vtero matris, Causarum effecta recenses.
Post hæc vir sapiens studio confectus, & annis
Maturus, prudens iudex, æquúsque Senator,
Quique foro in medio fractus strepitúque sepultus,
Helluo librorum dulces comitésque fideles
Conteris aßiduè, nulla ratione salutis.
Quandoquidem humanæ fallunt fastidia vitæ,
Queis animum frustra ratio vexare docebit,
Mens tranquilla virum reddit si sola beatum.

Eiusdem ad eundem Tetrastichon.

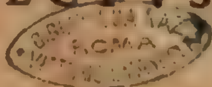
Doctorum es quòd cura & amor Tiraquelle virorum,
Doctrina ac pietas Relligióque facit.
Hæc immortalis tibi cum Deus omnia curet,
Immortale etiam num tibi surget opus?

CESSANTE

CESSANTE CAVSA CESSAT EFFECTVS.

1
VLLA omnino est iuris regula, nulla legum sentẽtia, nullum axioma, quod latiùs pateat, nec ex quo plus vtilitatis & emolumenti capi posit in explicandis, diffiniendísque, ac iudicandis forensibus negotiis. Vix enim ex cunctis milibus vnum reperias, quod hac regula, aut iis quæ ad eam pertinent, non magnopere indigeat præsertim quòd ea generalis sit in legibus, contractibus, & cæteris dispositionibus, vt attestatur Pet. Ancha. consi. xlvij. pro clariori decisione, col. j. ver. hæc est enim regula generalis. Quò magis miror nostros regularum consarcinatores hanc prætermisisse, cùm alias multas non adeo vtiles & necessarias posuerint. *Vtilitas huius tractatus.*

2 ¶ Illud autem tibi in primis pręfandum duximus, causam à ratione in hoc differre, vt plerisque placet: quòd causa est id ex quo, vel per quod, vel à quo, vel propter quod aliquid fit: ex quo illud frequens apud bonos autores, Quid causæ est? Et vt scribit Cicero in lib. de fato, ex Carneade: Causa ea est, quæ id efficit, cuius est causa: vt vulnus, mortis: cruditas, morbi: ignis, ardoris. Itaque non sic causa intelligi debet, vt quod cuique antecedat, id & causa sit: sed quòd cuique efficienter antecedat. Et paulò pòst, Interesse autem, vtrum eiusmodi quid sit, sine quo aliud effici non posit: aut eiusmodi, cum quo aliquid effici necesse sit. Nulla igitur earum causa est, quoniam nullam rem sua vi efficit. cuius dicitur causa: nec id sine quo quippiam non fit, causa est: sed id quod, cùm accesit, id cuius causa est, efficit necessariò. Hæc ille. Donatus autem enarrans illud Virgilij lib. 2. Aeneid. *Causa quid sit.*

Tum verò ardemus scitari, & quærere causas.

Causa est (inquit) propter quam fit aliquid. nihil enim fit nisi præcedat causa faciendi.

3 ¶ Ex nostris autem Io. Mona. in c. vlt. de iura. calum. lib. vj. dicit causam multipliciter accipi: & causam esse animi impulsum ad aliquid agendum, vt accipitur in l. j. §. sexum. ff. de postul. Rationem autem esse gerendorum ordinem ex causa venientium. Vnde (inquit) causa potest esse sine ratione: at ratio non potest esse sine causa. Cui adde id quod scribit Cicero in lib. 2. ad Herennium, si is sit, Rationem esse causam, quę demonstrat verum esse id quod intendimus, breui subiectione. Ex quo id certè apparet, nullam rationem esse sine causa. Sed & Pau. Eleaz. in cle. dudum §. nos autem. ver. in studiis. & ibi post eum Card. Flor. in ver. ab olim. col. j. in iij. oppos. Imo. col. eiusdem c. xij. ver. tertiò Pau. hîc. de sepult. hinc occasione sumpta. quòd ille text. vtitur his verbis, ex aliqua ratione vel causa, idem dicũt quod Io. Mona. vbi suprà. vti etiam facit Io. And. in c. cùm dilecti. col. ij. ver. in gl. causa. ibi, de accusat. *Ratio quid sit. Causa sine ratione potest esse, non è diuerso tamẽ infrà nu. 10.*

4 ¶ Et subdunt ipsi Io. Mona. Io. And. & Card. Flor. quibus aliis modis causa dicatur. quæ nos prætermittimus, veluti ad hunc nostrum tractatum nihil pertinentia. Si quis tamen id scire cupiat, præter ipsum Monach. videat Host. in d. c. cum dilecti. in verbo, ex causa. & ibi quoque Io. And. col. vlt. ver. in gl. causa, extrà de accu. Bar. in l. demonstratio. §. quod autem. col. j. per totum. ff. de cond. & demon. & Luc. Pen. in l. j. col. ij. ver. item no. quòd causa. C. de his qui non imple. stipen. lib. x. & Henric. Boh. in c. forus. §. causa. de verb. oblig. *Causa quib. modis dicatur.*

5 ¶ Ratio igitur, vt illis, & aliis plurimis placuit, est ordo gerendorum ex causa venientium. vel, vt scribit Bal. in l. omnes populi. col. vij. ver. tertiò quæro. ff. de legib. est vrgens disputatio vel euidens demonstratio, vt dicit notari in l. j. §. veteres. ff. de acquir. poss. & in l. non omnium. ff. de legi. vel, vt subdit ipse Bald. ratio est quidam motus animi, visum acuens, veráque à falsis distinguens. vel est mentis motus, in his quæ dicuntur, decernere vel cõuertere valens, per l. vlt. C. de indic. vidui. tollen. & l. his solis. C. de reuoc. donat. *Iterum quid sit ratio.*

6 ¶ Ex quibus vides causam de præterito esse aut præsenti: Rationem, de futuro. vt etiam scribit Bar. in d. l. demonstrat. §. quod autem. col. vlt. ver. in viij. q. ff. de cond. & demonst. & in l. ij. §. vlt. col. ij. versi. tertiò sumitur. ff. de dona. & Salv. in l. generaliter. in fi. C. de epis. & cler. Aegid. Bellame. in c. post translationem, col. iiij. versi. de ratione verò. de renunc. *Causa de præterito aut præsenti: Ratio de futuro.*

Causa & ratio sæpe confunduntur.

7 ¶ Verùmtamen hæc sæpius confunduntur, alterúmque pro altero ponitur, vel optimis autoribus. Cicero lib. epist. famil. 15. ad Catonem. Cùm autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem moratus. Cæsar lib. 8. belli Gallici, quantum hibernorum opportunitas bellíque ratio postulabat. Et apud nos in l. eas obligationes. ff. de cap. dimin. quam in hoc expendit Alber. in suo lexico, in verbo, ratio aliquando. & Paul. Paris. consil. xij. transactio, nu. 186. lib. 2. Nonnunquam autem simul hæc coniunguntur, vt apud Terentium in Eunucho. Num parua causa, aut parua ratio est. Ciceronem lib. 1. Offic. Causa autem & ratio efficiens magnos viros in priore est. Arnobium in lib. aduersus gentes, vbi in infinitis propè locis hęc verbà comperies, Quæ causa? quæ ratio est?

De eadem re.

8 ¶ Et hanc quoque confusionem videbis apud nostros iuris interpretes, vt apud Barto. in l. ij. §. vlt. ante fi. ff. de dona. & in extrauag. ad reprimendum. in verbo, absentia. Bal. in l. j. col. j. versi. in ea glos. ibi, sed impulsiua. ff. de fer. & in l. data. col. ix. ver. item not. quòd non dicitur. C. qui accus. non poss. & in c. & si Christus. col. vlt. ver. adde quòd cessante vna. de iureiur. Card. Flor. in c. si quando. ad fi. de rescrip. & alios plurimos quos infrà in hoc tractatu citabimus, nunc causam, nunc rationem, rem vnam appellantes.

De eadem re.

9 ¶ Cæterùm Philip. Dec. in c. cùm cessante. col. j. statim post prin. de appel. dicit causam pro ratione tunc accipi, cùm dicimus cessante causa cessare effectũ. Ante eum Imo. in c. post translationem. col. 6. nu. 40. de renun. dicit quòd causa finalis legis propriè dicenda est ratio. & alleg. Bart. in l. ij. §. vlt. ff. de donat. vbi id non adeo expressè dicit.

Causa finalis legis propriè dicitur ratio. Causa cui ratio inest.

10 ¶ Et facit ad superiora quod scribit Bal. in c. monasterium. de vita & honest. cler. quòd illa dicitur causa, cui ratio inest. Nam si ratio non inest, non dicitur propriè causa, sed abusiuè. l. si ita stipulatus fuero te sisti. §. possum. in fi. ibi, nec rarò probabilis causa est. ff. de verb. obli. & sequitur Philip. Dec. in d. c. cum cessante. haud multò post prin. de appel. & Paul. Paris. consil. xxxij. potissima dubitatio, col. v. nume. 53. lib. j. Quod nos ideo dicere voluimus, quòd in hoc ipso tractatu, qui de causa cessante est, aliquando etiam confusim & promiscuè post alios tractabimus de cessante ratione.

Cessante causa cessat effectus.

11 ¶ Cessante igitur causa seu ratione (vt vtrumque copulemus, & ad nostrum principale institutum redeamus) cessat effectus, vulgatissima apud nostros sententia, & vice prouerbij celebrata, quam nescio quis in versum redegit non admodum elegantem:

Causatum perimit causa perempta suum. vt videre licet ex gl. in c. ita quorundam. in verbo, ferrum. de Iudæ. Ego autem maluissem ita dicere:

Effectum perimit causa perempta suum.

Estque ex lib. 2. Physic. Aristotelis (ni fallor) deprompta, tandémque etiam pontificiis sanctionibus sæpe, veluti cõceptis quibusdam verbis vsurpata, vt videre licet ex c. & si Christus. paulò ante fi. de iureiur. & c. cùm cessante. in prin. de app. & in c. cùm infirmitas. de pœnit. & remis.

De eadem re.

12 ¶ In idque allegantur l. in omni. vbi Bar. ff. de adopt. & l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. & l. actione. §. item si alicuius. ff. pro soc. & l. vlt. & ibi gl. & Bar. ff. de testa. tut. & l. si duas. §. pen. ff. de excu. tut. & l. ex facto. in prin. & ibi Doct. id trahentes ad quasdam quæstiones, & inter alios Alex. col. ij. ver. item nota quòd cessante. ff. de vulg. & pupil. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. & l. qui cum hærede. ff. de actio. & oblig. & l. adulter. §. vlt. & ibi glo. & doct. ff. de adul. & l. planè. ff. de oper. liber. & l. nec magistratibus. ff. de iniur. & l. generaliter. vbi glo. & omnes. C. de episco. & cler. ex quibus Paul. Cast. eam l. semper ad hoc dicit allegari. & auth. sed neque curialem. & auth. si seruus. C. eo. tit. & l. j. C. de hæret. & l. vlt. C. de restit. milit. & l. j. in princ. & ibi gl. in verbo, imaginem. C. de latina liber. tol. & l. vlt. C. de testa. milit. & §. illos autem. & ibi gl. Insti. eo. tit. & §. vlt. Instit. de autor. tuto. & §. hi qui reipublicæ. Instit. de excus. tutor.

De eadem re.

13 ¶ Et alij tex. iuris canonici, præter eos, quos suprà citauimus, videlicet cap. post translationem. versi. cæterum. extrà de renunc. & ibi omnes doct. ex quibus Card. Flor. in iij. notab. dicit eum quoque tex. semper ad hoc solere allegari. & c. magna. in fi. de voto. & c. non debet. & ibi Anto. in vj. not. de consang. & affini. & c. ij. de tornea. ex quo not. Anto. in j. not. quòd cessante fine facti, cessat facti effectus. & c. suggestum. de decim. & c. vlt. de vita & honest. cler. & c. cùm ex iniuncto. de oper. noui nunc. & clem. j. de regul. ex qua not. Imo. in iij. not. ad remotionem causæ sequi remissionem effectus. & cap. quia statuimus. §. his omnibus. lxj. distinct. & c. quia sancta. §. verùm. lxiij. distinct.

Paria sunt non esse causam, & eam esse finitã.

14 ¶ Et ex hoc fit, vt dicamus paria esse, nullam ab initio fuisse causam, vel fuisse aliquã, sed eam finitam, per text. in l. j. ff. de condi. sine cau. & l. nihil interest. ff. de naut. fœno. Et ita voluit per eos text. glos. in constit. Siciliæ, incip. si quem nostrum fidelium. & ibi quoque Matth. Afflict. col. ij. versi. tertiò not. ex tex.

Quicquid est causa causæ, est causati.

15 ¶ Sed & ex eo illud procedit quod nostrates sæpe solẽt dicere, quicquid est causa causæ, id quoque esse causam causati. id est, effectus, per l. dotem dedit. ff. de collat. bon. & l. manumissiones. & ibi Iaco. Butr. & Raph. Fulgo. col. j. ver. no. quòd quicquid. ff. de iust. & iure. Bal. in l. ex placito. col. ij. ver. decimotertiò, quia actiones. C. de rer. permut. Raph. Fulg. in l. cum hic status. §. si inter virum. in fi. ff. de don. inter vir. & vxo. Corn. consi. cxliiij. viso themate col. vlti. in littera

p.vbi & ad hoc citat Proclum philosophum in lib. de causis. Socin. consil. clvj. pro fundamento. col. vj. ver. præterea respondetur alio modo. lib. 2. & omnes vbique.

16 ¶ Et illud quoque, quòd falsa causa (intelligo de finali, propter ea quę dicemus infrà in j. limitatione) erranter emissa vitiat & legatum. l. j. & ibi not. C. de fal. cau. adiec. leg. Et contractum l. si diuortio. cum glos. & ibi Raph. Com. Pau. Cast. & Alex. ff. de verb. oblig. & l. ij. §. circa. ff. de doli excep. Alex. consi. lxxxix. viso puncto, & instrumentis. versi. & bene facit. lib. ij. Caro. Ruin. consi. cxxxvij. verbis vtriusque testamenti. col. pen. nu. 11. lib. iij. *Falsa causa.*

17 ¶ Et illud item quòd est veluti nostræ regulæ oppositum, vt durante causa durare & perseuerare debeat effectus, vt dicit Signor. consi. cxxxv. paterfamiliàs, col. j. nu. 6. per l. semper. §. negociatores. ff. de iure immun. & l. si cui. §. j. ff. ex quib. cau. maio. & l. ij. §. omnes. ff. de iudic. & l. Titia. §. vsuras. ff. de leg. ij. & l. qui nominibus. ff. de admin. tut. Nam vt hoc ei addas quod operatur propositum in proposito, idem oppositum in opposito, vt tradit Aristoteles in lib. 1. Ethicorum. & probatur in l. si vt proponis. C. de nupt. cum simil. à me collectis in nostro tractatu Retractuum tit. j. §. xij. in glos. j. nu. 16. incip. posset item. *Durante causa, &c.*

18 ¶ Et hæc procedunt, vt scilicet cessante causa vel ratione cesset dispositio, etiam in foro quod conscientiæ appellatur. Ita enim exprcsè voluit Franc. Curt. iunior consi. xij. videtur prima consideratione, col. iij. ver. sed quòd fortius. per tex. bonum (vt ipse dicit) tex. in c. quoniam contra falsam. de probat. & ibi Panor. col. iiij. ver. vltimò hic nota qui ex eo tex. not. quòd quando constitutio continet aliquid non propter se principaliter, sed ad aliquem finem, non illaqueat transgressores ad pœnam: si finis ad quem principaliter tendit constitutio, non violatur, etiam respectu peccati mortalis: dummodo id non fiat in contemptum constitutionis, & alios allegat, quos ibi videre poteris. *Hæc regula etiam in foro conscientiæ procedit.*

19 ¶ Sed vt ad species rerum descendamus, & quidem ordine alphabeti, vt facilius & promptius quod quisque volet, reperiat.

A

20 ¶ Ablationis causa cessante, cessare debet & ipsa ablatio. verbi gratia, princeps potest ex causa auferre rem alterius. l. item si verberatum. §. j. ff. de rei vend. & l. Lucius. ff. de euict. glos. & doct. in l. vlt. C. si contra ius vel vtilit. pub. cum aliis multis concordan. à me traditis in repet. l. si vnquam. in verbo, donatione largitus. nu. 42. incip. 22. ex l. item. C. de reuoc. donat. Certè si ea causa aliquando cesset, debet ea res restitui, vt nuncupatim valuit Innoc. in c. quia plerique. ad fi. de immun. eccles. Anto. & Imo. in c. quæ in ecclesiarum. ille col. iij. ver. venio ad secundum: hic col. v. ver. quid autem si statutum. & ibi latè Felyn. col. xj. versi. secunda declaratio. de constit. & Iason in l. j. col. xiiij. versi. quartò adde tex. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & consi. xcij. illustrissimus, col. antepen. ver. dictum instrumentum, lib. iij. *Ablationis causa cessante cessat ipsa ablatio.*

21 ¶ Absolutionis causa cessante, cessat absolutio. l. si à te. & ibi Socin. qui id not. in j. notab. ff. de except. rei iudic. Et id quoque satis apertè probatur ex l. ij. & l. si mater. §. eandem. eo. titu. & est etiam optimus tex. in c. eos. in princ. de sent. excom. in vj. Et facit quod ex Pau. Pari. dicemus infrà in cessante ratione legis, nume. 17. incip. hócque illud est, & quod item dicemus in sententiæ causa cessante. *Absolutionis causa cessante, cessat absolutio.*

22 ¶ Actionis causa cessante, cessat ipsa actio, aut certè illius persecutio siue exercitium. verbi gratia, Fideiussori ante solutionem competit actio contra eum dilapidantem bona sua. l. si pro ea. C. mand. Si igitur reus ad frugalitatem redierit, desieritque bona sua dilapidare, cessabit ea actio, vt dicit Bal. ibi in 8. quæst. *Fideiussori ante solutionē, an & quomodo cōpetat actio.*

23 ¶ Nam & aliàs cessante eo quod interest, ob quod competebat actio, desinit eadem actio competere, l. si procuratorem. §. mandati. ff. manda. & voluit glo. in l. ad comparandas. C. eo. tit. Sed quoniam id recipit multas ac varias distinctiones, limitationes, restrictiones, vide amplius super hoc gl. in l. qui autem. §. illud tenendum. & ibi Bart. Bal. Saly. Raph. Fulg. Rom. & Iason. ff. si quis cautio. Cyn. latè post alios antiquiores, Bal. Salyc. & Pau. Cast. in d. l. ad comparandas. Iason in d. l. non solùm. §. morte. col. ij. ff. de oper. noui nunc. Et vide etiam quòd dicemus infrà in redhibitionis causa cessante. *Actio an cesset, cessante interesse.*

24 ¶ Ademptionis causa cessante, cessat ademptio, vt voluit Bal. in l. cùm seruus. ff. de adim. legat. per tex. in l. quòd si redierunt, quæ est 4. eo. tit. vbi ademptio legati quæ interuenit ob inimicitias quæ interuenerunt inter testatorem & legatarium, cessat, si iterum in amicitiam redierint, respondérque Bar. ad d. l. cùm seruus. quæ videbatur probare contrariū, scilicet quòd si seruus alienatus à testatore ita vt legatum ademptum sit, postea sit redemptus, manet tamen adēptio, nec debetur legatario, nisi si noua voluntas testatoris accesserit. Nam vt dicit ipse Bar. inimicitiæ, de quibus in d. l. iiij. fuerunt causa ademptionis, vnde illis cessantibus præsumitur cessare voluntas adimendi. At in d. l. cùm seruus. ea alienatio non est causa volūtatis ademptionis, sed præcessit voluntas adimendi, quæ ostenditur per actum ipsius alienationis: vnde secuta redemptione non sequitur quòd remaneat voluntas legandi, quia non erat eius causa. *Adēptionis causa cessante, cessat adēptio. Amicitia redintegrata restituit quod inimicitia ademerant.*

25 ¶ Aetate cessante cessat effectus illius. verbi gratia, filius minor qui non redemit patrem excusatur, ne priuetur illius hæreditate, auth. si captiui. C. de episco. & cler. Quid ergo? si factus est maior *Aetate cessante cessat effectus illius.*

est maior patre semper captiuo, nec postea cum redemit: certè priuatur, cessante scilicet ætate minore, quæ illum excusabat, vt voluit Bal. in d. auth. si captiui. post medium. in versic. secunda quæstio est. Nam priuilegium datum ætati, non durat post eam ætatem, per l. Titia. §. vsuras. ff. de legat. ij. & l. doli. §. diuersum. ff. de nouatio. & quia obsequium filij erga patrem, habet in se actum successiuum, & non instantaneū. licet secus sit in matre minore, quæ non petiit tutorem filio impuberi: nam cùm sit minor, lex statim prouidet de alio tutore: ideo mater liberatur ab onere petendi, quia prouidentia legis sufficit: mater enim à iure præuenta est, argu. l. causam. §. puella. ff. de manumiss. de quo & nos dicemus in 4. limitat. nume. 6. incip. nec hinc longè distat.

26 ¶ Et facit etiam ad hoc nostrum propositum, quod scribit Cyn. post Petr. in l. j. C. in quib. cau. in integ. restit. non est neces. & in l. minoribus. & ibi quoque Ange. C. de his quib. vt indign. & Ange. in §. illud. in authen. constit. quæ dignitat. Alex. in l. si cùm dotem. §. si maritus. colum. ij. versicu. & istud in terminis. ff. soluto matri. Et vide quæ dicam infrà in illa 4. limitat. nume. 7. incip. & quod in simili, & seq.

De eadem re.

27 ¶ Affinitatis causa cessante, cessat & ipsa affinitas, & proinde effectus, qui inde sequebatur, vt bene probat tex. in l. cui eorum. §. affinitates. ff. de postulan. & §. affinitatis. iij. quæst. vij. quibus accedit Cicero in oratione pro P. Sestio: Ademit, inquit, altum soceri nomen mors filiæ. & gl. notab. in l. sed hoc. in princ. in verbo, succurrendum. ff. de re iudic. quæ dicit (vt omnes sentiūt) quòd soluto affinitatis vinculo, sicut amor qui ex affinitate processerat, soluitur: ita & priuilegij, quod inde oriebatur, beneficium, quod scilicet ibi datur ratione affinitatis, quam glos. dicit valde not. Alex. qui eam l. legit, cum l. non tātùm. col. vlt. ver. capio gl. & eam quoque expendit sequitur Bal. in l. affinitatis. C. commu. de succes. & in d. l. cui eorum. §. affinitates. ff. de postul. vbi & eam dicit not & in l. vlt. & ibi quoque Pau. Cast. & Ias. qui eam dicit solennem. C. de ver bo. signifi. & ipse Bald. in c. accedens. vt lite non contest. vbi eam dicit singul. & rursum in c. in literis. in fi. de testib. Alex. qui eam quoque dicit not. consi. ccvij. pōderatis verbis statuti. col. iij. versicu. quartò per id, lib. vj.

Affinitatis causa cessante cessat affinitas.
Amor ex affinitate ea soluta soluitur.
Affinitatis priuilegium cessat finita affinitate.

28 ¶ Ex quo ipse Bal. & Ang. post Guil. Cun. in d. l. cui eorum. §. affinitates. dicūt quòd licet quis pro vxore fratris viuentis nō possit ferre testimonium, saltem quod faciat fidem integram: intelligitur tamen quādiu durat affinitas: nam si frater est mortuus, & ita ea affinitas sit soluta, poterit pro ea testificari. quod & sequitur Alex. dicto consi. ccvij. ponderatis verbis statuti, col. iij. ver. tertio, quia hoc expresse, lib. vj. Lanfran. Oria. in repet. c. quoniam contra falsam. in materia testamenti. de prob. vbi & ipse id trahit generaliter ad omnes affinitates. Hipp. Marsil. qui & illam gl. in d. l. sed hoc. ad hoc dicit sing. in l. j. §. idem Nummio. col. j. ff. de quæstionib.

Frater mariti an possit testificari pro vxore ipsius fratris.

29 ¶ Sed hic paulisper aduerte lector amantissime, quoniam ea gl. in d. l. sed hoc, non dicit omnino dissolui amoris vinculum soluta affinitate, sed decrescere: quasi diceret non tantū esse amorem affinitate sic soluta, quātus erat ea durante, sed diminui per solutionem affinitatis, non quòd omnino perierit: tanquam scilicet adhuc maneant quædam vestigia & reliquiæ ipsius, quod facit vt non omnino cesset causa, secundùm ea quæ dicemus infrà in xvij. limit. Præsertim si ex ea affinitate siue matrimonio, ex quo contracta ea erat, manserint liberi, vt in simili consuluit Pau. Cast. con. incip. vertitur quæstio, an statutum de cōpromissis. quem refert Alex. in dicto consi. ccvij. ponderatis verbis. col. ij. ver. quartò per tex. lib. vj. quod tamen cōsilium reperire non potui. Ideo relinquendum esse arbitrio boni viri censeo, quanta fides sit his adhibenda. Nam vt id quoque addas, amicitia ex affinitate contracta plerunque ea durat etiā soluta affinitate. Nam Cicero ad id quod suprà ex eo diximus in oratione pro P. Sestio subdit confestim, sed charitatem illius, necessitudinem & beneuolentiam non ademit.

Amoris vinculū nō omnino soluitur soluta affinitate.
Præsertim si remanserint liberi ex ea affinitate.

30 ¶ Et hinc quoque (vt redeamus) fit quod scribit idem Bal. in l. j. col. x. versi. super tertio articulo de affinibus. C. de his qui accu. non poss. quòd licet affinis possit accusare propter sui affinis iniuriam. per l. j. §. 4. ff. de postulan. hoc tamen procedit durante affinitate, ea enim soluta non potest, per dictam glos. in d. l. sed hoc. de re iudi. & dicta l. cui eorum. §. affinitates. & l. quod ait. ibi, finita est. ff. de diuort. Et id sequitur Alexan. dicto consi. ccvij. col. iiij. versi. & quòd non sit omnino, eadem ratio. lib. vj.

Affinis accusare potest.
Durante tamē affinitate non ea finita.

31 ¶ Sed & hinc quoque illud fit, vt statutum iubens quæstiones affinium inter se compromitti, cuiusmodi est Bononię, & in aliis multis locis, intelligatur durante affinitate, non etiā ea soluta, vt voluerunt Bar. Bal. & Ang. in d. l. cui eorū. §. affinitates. per eum tex. ff. de postu. Bal. in d. l. vlt. col. j. in j. not. C. de ver. sign. vbi dicit hoc quoque tenuisse antiquos aduocatos Perusinos, & in d. l. affinitatis. col. j. ver. itē nota quòd aduocati. C. cōmu. de succes. & in d. c. accedēs. vt lite nō contest. & in sua margarita, in verbo, affinitas. Pet. Anch. in repe. c. j in xiiij q. princ. vers. quæro vlterius. de verbo, consanguinei. de constit. Pau. Cast. in l. ex diuerso. quam legit cum l. rei iudicatæ. §. vlt. & ibi etiam Fran. Are. & Alex. ff. de re iudic. idem Pau. consi. lxxx. super primo dubio seu quæsito respondetur, in iij. dubio, lib. ij. & Ioan. Ana. in c. salubriter. col. j. ver. nūquid autem dicatur. de vsur. Alex. in d. l. sed hoc. col. vlt. ff. de re iudic. vbi dicit ita cōmuniter teneri. & latè dicto consi. ccvij. per totum, lib. vj. vbi multa allegat ad hanc rem pertinentia.

Statutum de compromisso affiniū nō obtinet finita affinitate.
Nisi superstes ex coniugibus maneret in viduitate.

¶ Verum

33 ¶ Verum Salyc. subdubius tamen in d.l.vlt.C.de verbo.signifi.hoc intelligit, nisi maritus aut vxor superstites, manerent in viduitate: nam tunc tantisper censeretur manere in eodē matrimonio, quod affinitatem produxit, per l.vlt.C.de bon.mater.& gl.in l.j.§.exactio.C.de rei vxo. actio.cum aliis multis concor.à me adductis in tractatu Nobilitatis, cap.18.num.9.incip.nam interim dum est vidua. Et hoc dictum Salyc.sequitur & extollit Barb.in repet.l. cùm acutissimi.col.lix.versi.Do.Saly.in d.l.fi.C.de fideicom.

Viduus aut vidua censetur manere in eodem matrimonio, sed impropriè, nu me.seq.

34 ¶ Sed id non recipit Alex.in d.l.sed hoc.vbi suprà, dicens se contrarium consuluisse, vti latissimè consuluit dicto consi.ccvij.lib.vj.verba enim statuti debere intelligi propriè, nec extendi debere ad casum fictum.c.susceptum.de rescrip.lib.vj.& l.iij.§.hæc verba.& ibi Bar.ff.de neg. gest. Idem Bart. plenè in l.omnes populi.in vj.quæst.ff.de iust.& iure.& in l.apud Iulianum.§. vlt.ff.quib.ex cau.in poss.eat. Sed quòd videatur esse in eodem matrimonio, quæ durat in viduitate, id ex fictione est, cùm non sit verè matrimonium, vnde ea non vocatur vxor.l.j.cum glos.j.C.vnde vir & vxor.& not.Barto.in l.Titia Seio.§.vsuras.ff.de lega.ij.& eam quoque Salyc.sententiam, nulla Alexan.mentione facta, reprobat Iason in dicta l.vlti.col.iij.in iij. notab. C.de verbo. signific.

Qui contrarium tenent.

Statuta non extenduntur ad casum fictum.

Vidua impropriè censetur esse in matrimonio.

35 ¶ Tamen vt verum fatear, istud non est sine scrupulo: nam huiusmodi statutū est fauorabile, vt per se satis patet, & voluit Bal.in d.l.affinitatis.circa medium.ibi, pone statutum dictat.C. commu.de succes.& in l.qui se patris.col.vlt.C.vnde lib.vbi ex hoc infert, quòd extenditur ad casum improprium: quem sequitur Pau.Cast.& ipse Roma.ibi, ex quibus idem Pau.dicit, tale statutum comprehendere etiam eos qui sunt in ea affinitate, quam ius non considerat, quod sequitur & extollit Iason ibi, col.xxij.versi.secundò infert, & multis seq.& in l.quique litigādi causa, quæ est l.iiij.quam legit cum l.ij.§.prætor ait.col.ij.in iiij not.ff.de in ius vocan.

Statutum id de cōpromissis affiniū fauorabile.

Et trahitur ad casum improprium.

36 ¶ Sed & tale statutum esse fauorabile præter illos voluerunt Hostien. & Ioan.Andr. in c.j.de transact. Bart.in j.constit.C.Anto.in c.j.de mut.petit.Pet.Ancha.consi.clxxxvij.apud me quæstio ista.ad fi.vbi & hoc dicit, in hoc statuto comprehendi affines & consanguineos naturales. Raph.Fulg.consi.cix.item si qua quæstio.col.pen.versi.& in proposita quæstione.Alex.in l.j.§. lex Falcidia.col.j.ff.ad leg.Falcid.& in rub.ff.solu.matr.col.vj.versic.sed mihi plus placet. Maria.Socin.Senior, consi.iiij.incip.visis actis & actitatis.in fi.& consi.xxvij.pro decisione præsentis consultationis, in fi.Philip.Dec.consil.xiij.cuius superscriptio incipit, an appellatione agnatorum.post prin.versic.secundò ad istud. Sed de hoc vide omnino Alex.in d.l.qui se patris.col. pen.versi.& ideo dicunt.C.vnde liberi.

De eadem re.

Id statutum comprehēdit affines naturales.

37 ¶ Quid? quòd & leges nostræ etiam soluto matrimonio vxorem vocant, l.diuortio.iuncta glos. in verbo, vxoris.ff.de nego.gest.& l.si quis reum.§.idem Iulianus.le j.cum glo.parua.ff.de lib. lega.quam ad hoc expendit ipse Alex.consi.xx.viso processu causæ inter Katharinam, colum.j. lib.ij. Quibus concinens Ouidius lib.j.Fastorum:

Vxores etiā vocantur soluto matrimonio.

Per totidem menses à funere coniugis vxor
Sustinet in vidua tristia signa domo.

38 ¶ Et alibi leges vocant generum & socerum etiam soluto matrimonio, d.l. vlti.C. de verbo. signifi.quibus concinens Lucanus libro iij.Pharsalicæ, paulò post princ. vmbra Iuliæ defunctæ Pompeio viro in somnis apparens, renunciat illum Iulij Cæsaris patris sui generum vel inuitum esse, tametsi illa defuncta sit.

Gener & socer soluto matrimonio.

— Nunquam tibi Magne per vmbras,
Perq; meos manes generum non esse licebit.

Et Cæsar ipse apud eundem Lucanum, tum in multis locis, tum lib.9. eiusdem operis Pompeium post mortem eiusdem Iuliæ, generum vocat.

Exilium, generiq; minas Romamq; timebam.

Et paulò pòst se illius socerum appellat.

Sentiat aduentum soceri.

39 ¶ Porrò Oldrad.quem refert & sequi videtur Bald.in dicta l.vlti.C.de verbo. signifi. pro horum concordia dicit, quòd in illa l.volebat quis ad actum fauorabilem sine alterius iniuria in subsidium admitti, tanquam gener siue socer, quod ei permittitur, quia latissimè in fauorabilibus fit interpretatio. At in dicta l.cui eorum.§.affinitates.ff.de postul.volebat sub affinitatis velamine contra ius commune admitti. Cui concinens Paul.Castr.dicto consi.lxxx.lib.ij. Aut quis, ait, tanquam affinis vult admitti ad aliquid quod sit de iure communi, & admittitur etiam soluta affinitate, per dictam l.vlti. Aut ad aliquid de iure speciali.& contra ius commune, & non admittitur. Certum est autem quòd de iure communi quis ad compromittendum non cogitur.l.si dictum.§.si compromiserit.ff.de euict. Bartol.in l.furti.§.qui iussu.ff.de his qui not.infa.Bal.in l.ex stipulatione.C.de sent. Et eandem fermè distinctionem tradidit idem Pau.in d.l.ex diuerso.ff.solu.matri.

Concordia præcedētium opin.

40 ¶ Amoris causa cessante, cessat amor, vt videre licet ex iis quæ diximus suprà nume.37.incip. affinitates.& 2.seq.vt ostendit Plutarchus in lib.cui titulum fecit γαμικὰ παραγγέλματα, id est, cōnubialia pręcepta, quòd quemadmodū ignis in paleis leporinísque pilis accenditur, ociusq;

Amoris causa cessante cessat amor.

resting

resti nguitur: ita breuem amorem nouorum coniugum corporis forma inflammatũ, nec durare posse, nec firmum esse existimandum. tanquam id dicat: vt forma, cuius gratia amor conciliatus est, cito abit: ita amor ipse: nam cùm propter formã ames, idem amoris & formæ finis est. vnde etiam est illud Terentij in Heautontimoru.

Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt.
Hæc vbi immutata est, illi suum animum aliò conferunt.

Et illud quoque Iuuenalis Satyra 6.

Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies non vxor amatur.
Tres rugæ subeant, & se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes, oculiq́; minores,
Collige sarcinulas dicet libertus, & exi,
Iam grauis es nobis.

Quod & plurimis declarat Aristoteles lib. Ethic. 8. amicitiam quæ ex forma & pulchritudine proficiscitur, deficiente ipsa pulchritudine, eam quoque desinere. De quo & nos quoque diximus in nostris legibus connubialibus in l. ij. nu. 21. nec soli sunt.

Appellationis causa cessante, cessat appellatio.

41 ¶ Appellationis causa cessante, id est grauamine propter quod appellatio est emissa, cessat ipsa appellatio, cuius rei est tex. expressus in c. cùm cessante. & ibi Panor. in j. not. de appel. Est enim (vt dicit ipse Panor.) grauamen appellationis causa, c. vt debitus. eo. tit. Igitur eodem grauamine cessante, cessat appellatio, vt in d. c. cessante.

Arbitriorũ causa cessante, cessant arbitria.

42 ¶ Arbitriorum extraordinariorum concessorum ob causam timoris aut periculi, ea causa cessante, cessant & eadem, vt nuncupatim voluit Bald. & post eum Salycet. qui dicit not. in l. j. per eum tex. C. de nauti. fœno. Ideo, inquit, arbitrium concessum, quod illi bailiam vocant, tempore discordiæ, exerceri non poterit tempore pacis. & sequitur Iason in l. j. col. xiij. versi. & circa hoc. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdict.

B

Banni causa cessante cessat bãnũ.

43 ¶ Banni causa cessante, cessat bannum ipsum, Bart. & Bal. in l. j. §. vlt. ff. de requir. reis. Bal. in l. j. ad medium, ver. extra opponitur. C. de postulan. de quo vide quæ dicam infrà nume. 58. incip. alibi autem, & iterum in xij. limitat. nu. 3. incip. propterea dicit glos.

Bello cessante, cessat illius effectus. Statuta facta tempore belli, bello cessante cessant.

44 ¶ Bello cessante cessat omnis effectus ex ipso bello secutus, vt post Odoffr. voluit Bald. in §. hoc quod nos. in verbo, cassentur. titu. de pace Constan. per tex. ibi, & in §. sententiæ. vbi & hoc not. idem Bal. Et facit etiam tex. in l. j. in princ. C. de cadu. tollen. ex quo & ipse Bal. col. j. in ij. not. dicit, quòd tempore pacis debent tolli statuta facta tempore belli ad locupletandum fiscum. & sequitur Barba. consi. j. magnus scripsit Psalmista. col. iij. ver. & ideo colligit, & iterum col. pe. ver. xxvj. adduco quòd tempore pacis, lib. iij. vbi plus videtur tenere, huiusmodi statuta hoc casu ipso iure esse reuocata, arg. eius quod habetur in l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. & c. pen. de cler. non residen. Quamuis Bal. in d. l. j. de caduc. tollen. sentiat contrarium, per text. ibi, ex quo not. legem etiam ratione eius abolita manere illæsam, donec tollatur noua constitutione. Ideoque fuisse necessarium legem Papiam illic corrigi.

De eadem re. Priuilegium Anglis cõcessum ob bella, bellis cessantibus cessat.

45 ¶ Sed vtcunque sit, de quo tamen posteà dicemus in cessante ratione legis. ad hoc certè caput pertinet, quod tradit Hostien. in c. dilecti. col. ij. in verbo, & si. de foro compe. quòd priuilegium à sede apostolica concessum Anglis, ne citra mare conueniri possint, de quo in eo tex. Quia scilicet non poterant citra mare securè morari vel venire propter inimicitias capitales & bella, quæ illis cum Gallis erant: ea enim causa posita erat in priuilegio, vt ipse Host. vidisse se dicit, quia tamen ea causa cessabat, cum pax esset inter reges, cessabat quoque effectus illius priuilegij ob bella concessi. & sequitur AEgid. Belle. in c. post translationem. col. ij. ver. secus de priuilegio, de renunc. vbi plus dicit, quòd si etiam hodie eadem causa reuiuisceret, non haberet locum illud priuilegium semel extinctum ob causæ cessationem, quod & dicit voluisse Hostien. vbi suprà, qui tamen id postremum non dicit, sed vide quod dicam in simili, infrà in priuilegij causa cessante, versic. incip. nam glos. in c.

De eadem re.

46 ¶ Sed & huc quoque spectat quod apud Liuium lib. belli Macedonici 4. elegantissimè disseruit aduersus Catonem Censorium L. Valerius Trib. Pleb. ad legis Oppiæ derogationem, quę lata fuerat in medio ardore belli Punici: qua cautum erat, ne qua mulier plus semiuncia auri haberet, nec vestimento versicolori vteretur. Nam inter non parum multa quæ in eam legis abrogationem proposuit, hoc quoque carptim pronunciauit, legem latam per bellum temporibus duris, in pace, & florente ac beata republica abrogandam esse. Eam enim scripsisse latores tamdiu mansuram, quandiu causa scribendæ legis mãsisset. Nam vt quæ in pace latę sunt, plerunque bellum abrogat: ita quæ in bello, pax.

Beneficij causa cessante cessat beneficium.

47 ¶ Beneficij à iure concessi cessante causa, cessat beneficium. verbi gratia, parentes & patroni etiam adoptiui in ius sine venia vacari non possunt, sed tandiu tamen quandiu durat adoptio, l. sed si hac lege. §. liberos. ver. parentes. ff. de in ius vocan. Ex qua Ange. & Iac. à Sancto Geor. illud notant quod diximus, videlicet beneficium concessum ob certam causam finiri causa finita.

finita.& ſequitur Maria.Soci.iunior dum eos allegat conſi.clx.circa præſentem conſultationẽ, col.pen nu.78.lib.2.& bene facit.l filio.§.mater.ff.de adimen.leg.ex qua not. Alex. conſil.xix. circa primum dubium,col.j.ver.ſecundò probatur : nam quando vnum, lib.vj. quòd quando vnum beneficium datur contemplatione alterius,hoc ſublato tollitur & illud. Et vide infrà in Priuilegij cauſa ceſſante,neque enim longè diſtat priuilegium à beneficio, vt videre licet ex not.in l.vlt.ff.de conſtit.princip.

48 ¶Beneficij alterius,id eſt ſacerdotij (quod & ipſum vulgus beneficium appellat) ceſſante cauſa,ſcilicet officio,propter quod datur,ceſſare debet & ipſum beneficium,ſi credimus Pet.Ancha.id ipſum dicenti in d.c.& ſi Chriſtus. in xiij.not.de iureiur.hinc occaſione ſumpta, quòd ibi dicitur,ceſſante cauſa ceſſare effectum Nam hinc aſſumit quod diximus,ſcilicet quòd clericus qui non dicit officium,non debet habere beneficium,quod propter illud datur, per cap. vlt.de reſcrip.lib.vj. Et ad hoc quoque bene facit quod ſcribit gl.in §.illis.in verbo, adiuuãtur. Inſtit.de milit.teſtamen. quòd ceſſante clerico ab eccleſia, ceſſat præbenda, de quo & tu vide Docto. ibi.

Sacerdotij cauſa ceſſante ceſſat ſacerdotium.

Clericus qui nõ dicit officium,non debet habere beneficium.

49 ¶Sed & ſuper eo,an ſcilicet ceſſante officio ceſſet beneficium,ita vt qui priuatur vel ſuſpenditur ab officio,conſequenter priuetur vel ſuſpendatur à beneficio,vide tex.in c.ſi quis ſacerdotum.& ibi gloſ.j.& iterum in c.eos.lxxxj.diſt.& gl.in c.latores.in verbo,ab officio & ibi Hoſt. Io.And.Card.Flo.Pet.Anch.Ant.& Pan.de cleri.exco.mini.gl.in d c.vlt.in verbo, datur,& ibi quoq; alios,de reſcri.lib.6.& glo.in c.1.in verbo,officij,& ibi Io.Mona.& Archi.in eodem verbo.de re iudi.lib.6.& glo in clem.cupientes, in verbo, ſuſpenſi,col.2.ver.& quia ſuprà poſui, & ibi Car.Flo.in ver.q̃ ſi,in 3.quæſt.de pœnis.gl.in c.præter hoc,in verbo,ab eccleſia, & ibi Archid.ſuper glo.1.& Domi latè,in princ.col.3.verſic.ad ſecundum,32.diſtinct.Bal.in c.1.col. penult.verſic.& ſi remouetur officium,tit.an mut.vel imperfect.Anto.in c.inter ſolicitudines. col.j.in iij.notab.de purg.canon.Cardin.Flor.poſt Lauren.in clemen.j.§.ſi quis,in ix.quæſt. de rebus eccleſ.non alien. Et vide etiam quod ſcribit Panorm.in cap.j.col. penult. verſi. ſed hic cadit.de celebrat. miſſar.

Suſpenſus vel priuatus officio,an ſit ſuſpẽſus vel priuatus beneficio.

C

50 ¶Commiſsionis cauſa ceſſante,ceſſat commiſsio,Bal.in l.j.§.conſules. paulò ante fi. ibi, item nota ex prædictis ff.de offic.Conſul.& ſic inquit eſt argum.quòd ſi iudex propter abſentiam notarij deputati in cauſa à lege vel à ſe committat alteri ſcripturam actorum, eo reuertente ceſſat commiſsio:& primus ipſo iure reaſſumit officium, ad quod dicit facere l.quæſitum.ff. de tutel. Vide quæ dicam infra de officij cauſa ceſſante.

Cõmiſsionis cauſa ceſſante, ceſſat commiſsio.

Cõmiſsio ob alterius abſentiam ceſſat per præſentiam.

51 ¶Commodi cauſa ceſſante, ceſſat & commodum, vt probat text.in l.eum qui iurauit.in princ. & ibi Bart.Alex.vterque in ſummar.& Iaſ.in j.not.& plerique omnes ff. de iureiur. ibi enim grauamen,ſcilicet onus probandi quod actori incumbebat,erat cauſa eius commodi, vt duplum pro ſimplo deberetur,ratione inficiationis.Ideo ſi reus defert iuramentum actori qui iurat ſibi deberi,condemnabitur tantùm in ſimplo,cùm liberauerit actorem eo onere probandi. Ceſſante igitur grauamine quod erat cauſa illius commodi,ceſſabit & ipſum commodum.

Cõmodi cauſa ceſſante, ceſſat commodum.

Iuramẽti delatio facit,vt ſimplum tantũ debeatur.

52 ¶Conceſsionis cauſa ceſſante,ceſſat & ipſa conceſsio.c.reliqui.& ibi Panorm.qui id expreſsè not.in iij.not.extra de cuſto euchariſt.Matth.Afflict.in c.j.§.moribus.col.j.nu.3.tit.ſi de feudo fuer.controuer.inter domi.& agnat.

Conceſsionis cauſa ceſſante,ceſſat conceſsio.

53 ¶Confeſsionis cauſa ceſſante,ceſſat eiuſdem effectus,verbi gratia, ſtatuto ſtante quòd accuſatus de crimine,ſi paſſus ſit ſe poni in banno, habeatur pro confeſſo : quiſpiam accuſatus de crimine famoſo,paſſus eſt ſe poni in banno,deinde ex nouo ſtatuto cancellatus eſt de banno, quæſitum fuit an hic tanquam infamis repellatur à teſtimonio. quæ quæſtio diſputata fuit à Iac.Butr.& relata à Bal.in l.cùm mulier.col.ij.ver.quæro igitur circa præmiſſa.ff.ſolu. matri. Et ex ea tres quæſtiones collegerunt : primam, an bannum ex cauſa famoſa tranſiens in vim ſententiæ infamet. Secundam,an ficta confeſsio infamet. Tertiam,an per cancellationem banni tollatur infamia. Et de hac tertia tantum loquor, vt quæ ſola ad hunc noſtrum tractatum pertineat.

Confeſsionis cauſa ceſſante,ceſſat & effectus.

54 ¶Et quod huiuſmodi infamia ſit ſublata,his rationibus probauerunt.ſicut ſe habet cauſa ad effectum in productione.ſic & deſtructio cauſæ,ad deſtructionem effectus,quia eſt par potentia contrariorum,l.ab emptione.ff.de pact.& l.vlt.ff.de legat.iij.ſed bannum ſe habet ad infamiam in producendo, ergo abolitio banni ſe habet ad infamiam in tollendo eam. nam origine ſublata non debent ſequentia remanere.l.j.in princ.ff.de latina libert.tollen. Item bannum eſt cauſa finalis confeſsionis & infamiæ, ergo eo ſublato, & ſic ſublata cauſa finali tollitur effectus. Hæc illi.

Infamia ob bannũ inuſta an ceſsãte bãna tollatur.

Contrariorũ par potẽtia.

Origine ſublata tollũtur ſequentia.

55 ¶Conſtitutionis ceſſante cauſa vel ratione, nam vtrãque hic noſtri copulant, ſiue verius cõfundunt, ceſſat & ipſa conſtitutio c.neophytus.& ibi gloſ.in verbo, cauſa.lxj.diſt.& c.quod pro remedio.& ibi gloſ.in verbo,ceſſante.j.q.vij.Sed tamen contrarium videtur, vt ſcilicet ea non ceſſet,niſi aliter reuocetur,per c.licet ex quadam.de teſtib.& c.deteſtanda.& ibi Domin.in ij. not.de conceſſ.præb.lib.vj.& not.in l.j.in prin.C.de cadu.tollen.Philip.autem Franc.in dicto

Cõſtitutionis cauſa ceſſante,ceſſat conſtitutio.

c.detestanda.in j.not.dicit,quòd si causa omnino cesset,non cessat constitutio, nisi vt diximus reuocetur. Si partim cesset,certè pro ea parte cessabit & constitutio, per l.adigere.§.quáuis.ff. de iure patron.& not.in c.cum cessante.de appel.Sed tu hic omnino vide quę dicam infrà, de cessante ratione legis, nam id eodem recidit.

Cōstituti causa cessante cessat constitutum.

56 ¶Constituti causa cessante (de eo loquor, quo quis se constituit possidere nomine alterius) cessat ipsum constitutum.vt probatur ex l.si debitore.& ibi Barto.& alij.ff.de precar. & latissimè diximus in nostro tractatu de iure Constitut. par.3. limitat.29. vbi videre poteris, an & quomodo id verum sit,neque enim hic repetere aliter ducimus.

Consuetudinis causa cessante,cessat consuetudo.

57 ¶Consuetudinis causa cessante,cessat & ipsa consuetudo,vt expressè voluit Bald.in rub. extrà de consue.col.vlt.per iura loquentia de constitutione,vt intelligas id dependere ex eo, an cessante causa constitutionis vel legis,cesset constitutio vel lex, de quo diximus in pen. articu. & dicemus latiùs infrà in cessatione causæ legis. Quamuis sit quædam ratio, vt faciliùs cesset consuetudo,quæ tacita est constitutio vel lex:quàm lex ipsa aut constitutio expressa, cùm tacitum faciliùs reuocetur quàm expressum.

Contractus causa cessante,cessat contractus.

58 ¶Contractus causa cessante,cessat idem contractus,l.j.& ibi gl.vlt.Cyn.in j.not.Bal.in prin. C.de condict.ob cau.Id que etiam in contractu nominato per tex.not.in l.cùm te.C.de pactis inter empt.& vendit.quem ad id expendit,& dicit singul.Alex. id intelligens de causa finali, in l.dedi,quæst.vlt.col.7.versi.aliam etiam assignat,ff.de condictio.ob caus. vide tamen infrà in 36.limitatione.

Contumacia cessante cessat effectus illius.

59 ¶Contumacia cessante,cessat effectus illius,scilicet pœna quæ ob eam irrogatur l.j.§. si frater.ver.& si quidem per contumaciam,ff. de collatio.bono.in fi.& c.ex literis. de constitutio. vbi est text.expressus, quòd is qui propter contumaciam communione priuatur,eiusdem restitutionem obtinet, congrua satisfactione exhibita.quem tex.valde notab.dicit Bald.in cap. vlti. colum.j.titu. per quos fiat inuestitu. vbi & illud dicit, Quod contumacia abstulit, restituit obedientia.

Contumacia cessante cessat eius pœna.

60 ¶Et autoritate illorum duorum tex.scribit idem Bal.in l.puto.§.si quis aduocationem. & iterum in l.quos prohibet.ff.de postulan.rursúmque in j in addit. paulò ante fi.ff.de offi.eius cui mand.est iurisd.quòd cessante contumacia cessat eius pœna,quod & ipsum per tex.in dicto c. ex literis.tradit Bart.in l.si quis adulterium.§.j.ff.de adulter.

Sententia ob cōtumaciam lata tamdiu durat quandiu contumacia durat.

61 ¶Alibi autem ipse Bal.per duos illos tex.in l.j.circa medium.ibi.extrà opponitur.C.de postul. quòd sententia lata ex contumacia est eius naturæ,vt tamdiu solùm duret, quádiu durat contumacia. Et ideo,inquit,bannum,quod fertur ex contumacia, bannito comparente legitimo tempore,reducitur ad simplicem citationem,nec hic ampliùs dicitur esse bannitus, quod est, vt ipse dicit notabile. Et idem fermè voluit ipse Bal.& ante eum Barto.in l.j.§.vlt.ff.de requir. reis.& Pau.Cast.consi.xxxj.super primo quæsito.vt eum allegant Felin.& Philip.Dec. qui id sequuntur in d.c ex literis.ille col.ix.versi.secunda declaratio:hic col.iiij.versi.quarta declaratio.sed illud consilium reperire non potui.

Clericus suspensus ob cōtumaciam cōparendo recuperat primū statum.

Contumacia pœna mensuratur ad limites illius.

62 ¶Sed & per illum tex.in d.c.ex literis.scribit Inno.in c.sicut.in verbo,satisfactionem congruā. ibi,& idem si pro contumacia.de cohabit.cleric.& mulier.quòd clericus suspensus pro contumacia, cùm primum obediuerit, primum statutum recuperat. Et Dominic.in c.contumaces. col.ij. ver. conclude quòd aut clericus.50.distinct. quòd clerici depositio pro contumacia. videtur esse imposita,vt duret ad limitationem ipsius causæ, propter quam imponitur: cessante ergo contumacia debet cessare,per d.c.ex literis. Quod & ipsum bene probat c.j.extrà de suppl. neglig.prælat.ex quo not.Anton.& Panorm.vtrique in vlti.notab. quòd cessante contumacia cessat dispositum ob contumaciam,& sic,inquiunt,ad limites contumaciæ mensuratur pœna illius, & allegant etiam d.c.ex literis. Et idem propemodum dicit ipse Anto.in c.excommunicato.col.v.versi.venio ad secundum membrum.de rescrip.per d.cap.ex literis. & Iason in l.j. colum.xiij.versic.vltimò not.ff.de officio eius cui manda.est iurisdict. per illos duos tex. suprà in princip.allegatos.

Hæcq; etiā si in impositione pœna poneretur dictio perpetuò.

63 ¶Et hæc quidem procedunt etiam si in impositione pœnæ ob contumaciam poneretur dictio perpetuò,quia id intelligeretur quamdiu contumax maneret in contumacia,per glo.in c.clericos.in verbo,perpetuam.de cohabit.cleric.& mulier.quæ interpretatur, perpetuam, id est, donec resipiscant.& glo.in c.actus legitimi.post prin.de reg.iur.lib.vj.per d.c.ex literis.& alia glos.in c.reperiuntur.in gl.vlt.j.q.j.quæ & ipsa exponit id verbum,perpetuò,scilicet quousque emendet.per d.c.ex literis.& in c.de viduis & puellis.in gl.quoque vlt.quę similem expositionem dat dictæ dictioni,per illum eundem tex.& Archid.in c.quia sacerdotes.in fi.x.q.j.vbi similiter interpretatur ea verba in excommunicationem perpetuam.Dominic.post Ioan.Fan.in c.quamuis.in fi.de pœn.lib.vj.Felyn.& Philip.Dec.in d.c.ex literis.ille col.x.versi. amplia primò:hic col.iiij.vbi suprà.

Quid si pœna simpliciter īponatur.

64 ¶Procedunt item quæ diximus, etiam si pœna fuerit simpliciter apposita sine declaratione,an esset propter contumaciam quæ interuenit, an propter delictum super quo contumacia facta est. tamen in dubio censetur fuisse irrogata ob contumaciam,& non ob delictum, ita vt ea cessante

ea cessante cesset & pœna, vt voluisse videtur Imo. post Gofre. in d. c. ex literis. col. pen. versi. vbi autem sit dubium, per not. in c. in pœnis. de reg. iur. lib. vj. & in l. si præses. ff. de pœnis. & idem voluit Panorm. in eo ipso c. ex literis. col. vlt.

65 ¶ Quæ sententia ex eo confirmatur, quod in simili dicitur, absentem condemnatum magis videri condemnatum ob contumaciam, quàm propter malam causam, per l. si ideo. ff. de euictio. ex qua Bart. not. quod bannitus & condemnatus de falso, videtur condemnatus magis ob contumaciam, quàm quòd falsum commiserit: ideo potest instrumenta conficere. & idem Bart. in l. Papinianus. §. meminisse. in iij. not. per eum tex. ff. de inoffic. testam. & in l. si superatus. circa medium. ff. de pign. Bal. in l. ij. col. ij. versi. quæro secundum. ibi, secundum est necessarium. & ibi etiam Saly. in xj. oppos. C. quib. res iudic. non noc. Panor. in c in causis. col. vlti. versi. sed ego vltra alios. de sent. & re iudi. Roma. consi. cccxxix. præsens consultatio. col. iij. versi. est enim iuris regula, per multa ibi allegata. Felin. qui & alios quoque allegat, in d. c. ex literis. col. x. versi. pro quo facit optimè, & ibi quoque Dec. col. v. versi. saluando dicta. *Absens magis censetur esse condēnatus ob contumaciam, quā ob malā causam.*

66 ¶ Et bene facit quod traditur in l. hæc enim. ff. de suspect. tuto. quòd si quis remotus sit tutela, nec apparet an sit ob dolum, & sic ex causa famosa: an ob culpam, & sic non famosa, censetur ob hanc potiùs esse remotus, vt sit integræ famæ, & sic intelligunt eum tex. glo. ibi in verbo, & verum est. in fi. & Bart. & cæteri. & voluit etiam Franc. Cremen. singul. 37. pone quod sententia, vbi in hoc dicit singularem illam glos. *Remotus à tutela in dubio censetur potius ob culpā quā ob dolū.*

67 ¶ Nam & semper aliàs si non apparet ex qua causa iudicatum sit, in dubio præsumitur ex ea quæ minus lædit condemnatum, vt voluit Imo. in l. si is ad quem. in fi. ff. de acquir. hæred. per tex. & glos. in d. l. hæc etiam ff. de suspect. tuto. & l. si quis ad exhibendum. ff. de excep. rei iudi. & cap. si fortè. de electio. lib. vj. quòd & id ipsum voluit Roma. in eadem l. si is ad quem. col. 3. versicu. ex qua causa. *Condēnatus in dubio quis censetur ex causa quæ minus lædit.*

68 ¶ Sed hoc tamen intellige, quod dictum est de contumacia. Nisi vt subdit ipse Felin. de delicto constaret ex actis causæ, quia tunc non procederet, d. l. si ideo. de euictio. Ita enim voluit glos. notab. in l. ij. in verbo, absens. & ibi Bald. qui eam glo. admodum commendat. C. de contrar. iudic. tutel. & ipse Bal. in d. l. ij. C. quibus res iudic. non noc. & in l. ingenuum. col. j. versic. sed quæro quis dicatur. ff. de statu homi. cum aliis concord. citatis à Feli. in dicto c. ex literis. vbi suprà, vbi & de hoc dicit esse casum in c. cùm olim. ibi, ei licet absenti cùm de subreptione liquidò constet, de re iudic. *Limitatio præcedentiū. Nisi aliter constaret ex actis.*

69 ¶ Quod autem diximus in princ. cessante cōtumacia cessare & pœnam illius, tempera vt procedat, nisi contumacia transiret in specificum & peculiare delictum: quia tunc pœna pro eo semel imposita non cessaret, etiam si postea contumax ille vellet obedire, vt voluerunt Anton. Imo. Panorm. & Felyn. in d. c. ex literis, ille col. ij. versi. quandoque pœna imponitur: alter col. vlti. versic. item aduerte, quia contra, Panor. col pen. versi. secundò casu principali. Felin. d. col. x. versi. fallit tamen ista declaratio. ita intelligentes nonnulli ex illis, c. ex his. de cler. non resid. vbi si clericus est contumax in residendo in suo beneficio, pœna priuationis est perpetua, quia illa contumacia transit in delictum non residentiæ, quamuis ipse Imo. dicat, posse etiam dici, quod ibi constabat de mente proferētis, quod scilicet intelligebat de priuatione perpetua, dum mandat prouideri alteri de beneficio. *Quid si cōtumacia trāsit in speciale aliquod delictum.*

70 ¶ Secundò tempera vt procedat, nisi pœna irrogata propter contumaciam fuisset momentanea, vt etiam voluit Panor. in d. c. ex literis. col. pen. versi. & intelligo quando pœna. & ibi quoque Fely. vbi suprà, versi. fallit secundò vbi pœna, per c. ad audientiam. extrà de cri. fals. & not. per Archid. & Domin. in c. j. 50. dist. & facit quod dicemus infrà in 23. limitat. qua tractamus de effectu momentaneo, & quod scribit Archid. in c. cupientes. col. iiij. versi. rursus si clericus. ibi, & est ratio, quia cùm lex certum, de elect. lib. vj. *Quid si pœna sit momentanea.*

71 ¶ Tertiò intellige, vt cessante contumacia cesset pœna pro tempore futuro, vt dicit Bal. in d. l. j. in addit. paulò ante fi. & ibi quoque Iason col. iij. versi. vltimò not. ff. de officio eius cui man. est iurisdict. tanquam scilicet sentiant non cessare pro tempore pręterito. Quod intelligo respectu impensarum iam factarum per aduersarium ob illius contumaciam: neque enim purgare poterit contumaciam quin refundat eas impensas, per l. sancimus. C. de iudic. at respectu pœnæ ob eam contumaciam irrogatæ, non video quin cessare debeat, per ea quę dicta sunt. *Quod autē pro tempore præterito.*

72 ¶ Curationis causa cessante, cessat curatio. quod hinc videmus, quòd curatio data impuberi, ob suspicionem tutoris finitur tutela cessante, l. potuit. C. in quib. casib. tuto. hab. Et idem si ob absentiam alterius, l. j. eo. tit. vel ob aliam causam, l. curatorem. ff. de tutor. & curato. dat. ab his. Et data ob minorem ætatem, cessat ea minori ætate cessante iuribus vulgaribus, vt etiam tutela ob impubertatem, ea cessante. l. nisi. in prin. ff. de tutel. & ration. distrah. & §. j. Instit. quib. modis tute. finit. Et quod postea dicemus infrà in furore cessante, quòd curatio ob furorem data cessat furore cessante. Et quòd item dicemus in prodigalitate cessante, vt scilicet curatio ob eam data, ea cessante. *Curationis causa cessante, cessat curatio.*

D

73 ¶ Delegationis causa cessante, cessat & delegatio. verbi causa, si delegatio facta fuerit ob ab- *Delegationis causa cessante, cessat delegatio.*

ſentiam delegantis,eo reuerſo ceſſat delegatio.l.j.verſi.non aliter itaque.& ibi Barto.col.vlti.verſi.quarto, præſes vel ordinarius.Bal.in addit.eius l.Alex.col.xix.verſi.quærit etiam hîc, Iaſ.col.xiij.verſi.vlt.not.in verbo,non aliter.& Phil.Dec.hoc tamen intelligens re integra,colum.antepen.verſi.ſucceſsiuè.Bart.concludit,& Franc.Curt.iunior col.quoque antepen.verſi.circa ſeptimam quæſtionem.ff.de offic.eius cui mand.eſt iuriſd.

Re tamen integra.

74 ¶ Et hoc verum eſt,licet Roma.ibi,col.ij.verſi.dubitatur etiam præſes.per c.cùm plures.iuncta gloſ.in verbo,nequibunt.& in verbo,recuſarit.de officio delega.lib.vj.vbi ſi fuerint delegati duo iudices cum clauſula de qua ibi, & vnus incœpit & occupauit cognitionem alterius.poterit alius proſequi.At ſi vnus ægrotet,eo ſanato non expirat cognitio illius alterius,per tex.loquentem de duobus procuratoribus in c.ſi duo.ver.cæterum.de procura.lib.vj.Et ſic ex illis patet quòd ceſſante impedimento vnius,non extinguitur officium tranſlatum in alium ratione illius impedimenti.Sed huic obiectioni reſpondet Alex.vbi ſuprà, vti apud eum videre poteris.

De eadem re.

75 ¶ Depoſitionis cauſa ceſſante,ceſſat depoſitio, verbi gratia, quis depoſitus ob contumaciam ceſſante ea contumacia ceſſat depoſitio,vt expreſsè voluit Domin.à S.Geminiano in c. contumaces.col.ij.verſi.conclude quòd aut clericus.50.diſt.& diximus etiam ſuprà nume. 59. incip.ſed & per illum.

Depoſitionis cauſa ceſſante ceſſat depoſitio.

76 ¶ Dilationis cauſa ceſſante ceſſat dilatio.l.liberto.§.vlti.vbi Dyn.ita eum text.ſummat, & ibi quoque Alber.in prin.Bart.in fi.& alij.ff.de annu.lega.& l.iij.§.Stichus.ff.de ſtatuliber.& l.ſi quis hæres ita ſcriptus.& ibi Barto.Ange.Imo.Pau.Caſt.Roman.& Franc.Aret.ff.de acquir.hæred.& l.j.§.ſi intra.ff.de ſucceſſo.edict.& l.continuus.§.cùm ita.in fi.ff.de verb.oblig.& l.à filia.§.alumno.ff.ad SC.Trebel.& l.vlt.ff.ad leg.Falcid.Et facit & l.hoc iure.ff.de verb.oblig.& l.ſi maritus.§.ſi negauerit.ff.de adult.& l.vlt.ſecundum vnum intellectum,& ibi Bald.C.qui admit.& c.ab eo.& ibi not.de appel.lib.vj.& §.pen.Inſtit.de bono.poſſeſ.& quod not. glo.& docto.in l.in illa ſtipulatione ſi calendis.& gloſ.in cap.vlti.in verbo,duntaxat.in fi.& ibi docto.de conſuetud.libro vj.& Ioan.Andr.in addit.Specul.in rub.de conceſ.præben.Bald.in l.j.§.j.in vtraque lectu.ff.de officio eius cui manda.eſt iuriſdict.& conſi.cccl xxix.thema ſuper quo petitur conſilium,col.vlti.verſic.item reſpondeo,libro iiij.& Alexan.conſi.xxxiiij.viſo inſtrumento.in fi.lib.ij.

Dilationis cauſa ceſſante ceſſat dilatio.

77 ¶ Ex quo inferunt Dyn.& Bar.in dicto §.alumno.non impediri iudicem procedere in cauſa, durante tempore dilationis,ſi cauſa ipſius ceſſat.puta ſi iudex præſcripſit tibi tempus ad comparendum vel reſpondendum poſitionibus in tres dies,& in continenti compareas,& reſpondeas.iudex non expectato illo tempore trium dierum,non impeditur quo minus poſsit procedere ad vlteriora, cùm ſit finita cauſa dilationis.

Iudex poteſt procedere durante dilatione, cauſa eius ceſſante.

78 ¶ Et idem voluerunt ipſe Bart.Bal.Imo.Roma.Pau.Caſt.& Franc.Aret.in d.l.ſi quis hæres ita ſcriptus.Barto.in l.ij.in fi.ff.de re iudic.& in l.ſiue pars.ad fi.C.de dilat & conſi.clxiij.proceſſus & ſententia.Bal in auth.ſi omnes.col.ij.verſic.item licet citatur.C.ſi vt ſe ab hæred.abſtin.& in l.vlti.in iiij.q ff.de fer.& in ſua margar.in verbo, dilatio.& conſi.ccxij. eundo ad veritatem.lib.iiij.vbi ex hoc decidit pulchrum caſum.& conſi.ccclxxix.thema ſuper quo petitur conſilium,col.penult.verſi.item reſpondeo,eo.lib.iiij.Ang.conſi.cxlvj.ſuper primo dico,poſt prin.Pet.Anch.in c.ſignificante.col.ij.verſic.item intellige regulam quòd procedit,& ibi quoque Anto.col.iiij.verſic.fallit ſextò,de appel.Dominic.in c.cupientes.§.hac generali.col.vlti.poſt gloſ.vlti.ibi.in verſi.& ſcias quòd ſi electus.& conſi.cxxj.attenta forma.col.ij.verſi.Pau. Caſtr.conſi.ccciij.ſuper primo dubio videtur dicendum quòd iuſtificatio,col.ij verſicu.& quòd iſta fuerit intentio,lib.j.Roma.in l.quamdiu inſtitutus,col.ij.verſi.ſed firma remanet.& ibi Fran.Aret.col.iiij.verſi.& hæc dicta.ff.de acquir.hæred.& idem Roma.conſi.cccccij.diligenter inſpectis.col.iij.verſi.tertiò moueor quia teſtator.Ange.Areti.§.ſi minus.col.vij.verſi.quæro,data eſt dilatio.Inſtit.de actio.Alex.conſi.xxxiiij.viſo inſtrumento.col.ij.verſi.non obſtat ſi diceretur.lib.ij.& Georg.Na.in repet.cle.ſæpe.in prin.colum.51.verſi.aut terminus probatorius.de verb.ſignifi.Iaſ.in d.l.j.col.xiij.verſi.vltimò nota.ff.de offic.eius cui mand.eſt iuriſd.& in l.vlt.col.v.verſi.item aduertendum eſt.C.de iure emph.

De eadem re.

79 ¶ Ex illis autem vides id procedere,vt ſcilicet ceſſante cauſa dilationis,ceſſet dilatio,ſiue ea dilatio data ſit à teſtatore:nam de ea loquitur d.l.ſi quis hæres ita ſcriptus.ff.de acquir. hæred.ſiue à lege,de ea enim loquitur d.l.pen.§.ſi intra.ff.de ſucceſſo.edict.& gloſ.& docto.in dicto cap.vlt.de conſuetud.lib.vj.ſiue à iudice,de ea enim loquuntur omnes docto.allegati in ſuperiore verſicu.

Siue dilatio data ſit à teſtatore,ſiue à lege,ſiue à iudice.

80 ¶ Ex hoc quoque illud fit quod ſcriptum eſt à Canoniſtis,præſertim Imo.& Panor.in c. potuit:illo col.j.verſi.item quòd vbi tempus:hoc col.ij.verſic.nota quòd ſi datur alicui.de loca.quòd licet dominus ab emphyteuta certior factus de futura rei emphyteuticariæ venditione,debeat expectari per duos menſes,l.vlt.C.de iure emphyt.tamen ſi ipſe dominus ante id tempus ſuum animũ declarauerit,nõ debet vlterius expectari:quoniam vbicũque alicui ſtatuitur tempus ad declarandam voluntatem ſuam,ſi antè declarauerit,ceſſat præfixio temporis. quod & in

Dominus qui ſuum animũ declarauerat non amplius eſt expectandus.

& in eadem specie firmauit Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua.in 100.quæst.& Ias.in d.l.vlt.col.v. versi.item aduertendum est,& iterum col.7.versi.& nota bene hæc verba.C.de iure emph.

81 ¶Et huc quoque spectat,quod scripsit Ioan.And.in addit.Spec.in rub.de secun.nupt.quòd si maritus reliquerit vxori suæ vsumfructum bonorum toto tempore vitæ suæ,donec tamen vidua remanserit:& post eius vxoris mortem eadem bona alteri reliquerit: mulier aliquo post tempore sese maritauit,& ita vsumfructum perdidit:quæstio erat inter hæredem mariti, & illum alium legatarium:hæres enim dicebat debere illum expectare mortem vxoris,ille contrarium,cùm cessaret causa dilationis legati. Et pro isto legatario tenuit ipse Ioan.And.post alios à se relatos. Et sequitur Pau.Cast.in d.l.si quis hæres ita scriptus.de acquir.hæred.de quo tamen vide omnino Roma.contrarium tenentem quibusdam rationibus,& Franc.Aret.illi respondentem in ea ipsa l. *Legatũ relictum vxori dũ vidua erit & post eius mortem alteri, an statim vidua maritata, possit peti à legatario.*

82 ¶Sed & ipse Pau.Cast.in d.l.si quis hæres.ad fin.dicit se consuluisse Florentiæ, quòd si ex statuto quis intra decem dies debeat appellare, & post eos decem dies teneatur prosequi suam appellationem intra sexaginta dies,si appellauerit prima die,statim currit altera dilatio sexaginta dierum,cessante scilicet causa primæ dilationis. Verùm Franc.Aret.in d.ea l.etiam,ad fin. tradit,id determinatum esse per tex.& glos.in clem.sicut.in verbo, à die.de appel.vbi decem dies dati ad appellandum,non consumuntur cum tempore dato ad prosequendum:nec id postremum tempus currit,nisi priore elapso. Et eam gl.sequitur Bal.in l.ij.in prin.C.de tempor. appellat.Et tamen si appellatio fuerit interposita intra decé dies à die interpositæ appellationis,currit terminus prosequendi,per tex.ibi,quod & ipsum disputabatur in c.ex ratione.extrà de appel.vnde inquit d.clem.vera est. *De eadem re: Appellanti prima die an statim currat tempus prosequendi.*

83 ¶Et illud item quod scribit Andr.Iser.in c.j.col.iij.versic.quid ergo si data dilatione.titu. de controuer.inter vasal.& alium de benef.quòd cùm ex constitutione regni Siciliæ,si quispiam ex regno citetur,detur ei terminus triginta dierum:si extra regnum,60.& quis extra regnum degens citetur,& detur ei terminus 60.illorum dierum,& intra paucos dies rediit in regnum, & citatio ad eius noticiam peruenit,nec tamen comparuit intra 30.dies, sed vult expectare finem 60.dierum illi datorum, an sit contumax. Et concludit Andr.& post eum Matth.Afflict. ibi,col.pen.versi.subsequenter.Andr.tangit,quòd non debet expectare, cùm causa dilationis cesset,sitque reducta ea dilatio ad non causam,vt in l.j ff.de condict.sine cau.& sic debuit comparere cùm potuit.Et idem in simili propè casu voluit Archid.in c.cupientes.col.iiij.in verbo, commodè.versic.sed quid si facta.post glos.ibi.in dicto verbo,commodè.versic.& scias quòd si electus.de electio.lib.vj. *De eadem re.*

84 ¶Quod tamen intelligunt dicta glo.in ver.item scias.Archid.Andr.Iser.& Matth.Afflict. locis suprà citatis, in dilatione statuta à iudice:secus si à lege.Neque enim beneficium legis est alicui auferendum,cap.de his.xxviij distinct.& c.indultum.de reg.iur.lib.vj.nec ei debet sua diligentia obesse.Sed quia id videtur aduersari ei quod diximus in præceden.versi.id declarát Archid.& Matth.Afflict.vbi suprà,quos super hoc videre poteris.Atque etiam Petr.Ancha.in dicto c.cupientes.in princ.col.ij.versic.quæro in hoc. *Quid in dilatione data à lege.*

85 ¶Denique & illud manat ex eo quod diximus, cessante causa dilationis cessare dilationem. quod à Bal.responsum est consi.ccxij.eundo ad veritatem.lib.iiij.quòd si quis stipulatus fuerit ab alio certam summam soluendam hinc ad decennium,& interim stipuletur aliquid annuum,si opponitur quòd ea annua stipulatio est vsuraria,poterit creditor petere,vt debitor soluat totam sortem,vt sic cessante causa dilationis cesset dilatio. Cuius sententiæ mentionem fecit Franc.Curt.iunior,in l.ij.§.omnes.col.ij.ver.postremò vltra prædictos.ff.de iud.& dicit in contrarium obstare fortem tex.in l.pecuniæ fœnebris.ff.de vsur.iuncto arg.de toto ad parté, l.quæ de tota.ff.de rei vendi. *De eadem re.*

86 ¶Nisi dixeris creditorem ibi saltem legitimas vsuras consequi,& sic non videri eandem rationem totius & partis. Et præterea ob illam promissionem annuam deficientem,non videri in totum cessare causam dilationis, quæ non solùm conceditur propter illud annuum,sed plerunque contemplatione debitoris,qui aliàs non erat promissurus,vt per glo.Bar.Pau.Cast.& Alex.in l.qui Romæ.in princ.ff.de verb.oblig.Aduertendumque esse quod in hoc casu dilatio continet fauorem vtriusque, cui non potest eodem tempore satisfieri.Et ad hoc optimè facit quod voluit Barto.in d.l.si quis hæres ita scriptus.in fin.de acquir.hæred.dum dicit quòd in quibusdam legibus contrariis non erat omnino finita causa dilationis,& ibi etiam Franc. Aret.col.2.versic.& ad illas. *De eadem re.*

87 ¶Intellige tamen vt cessante causa dilationis cesset dilatio, nisi tempus sit assignatum per dictionem significantem extremitatem temporis,vt si dicatur, tunc decem Seio dato:nam & tũc non cessat dilatio cessante causa dilationis, per text.in l.iiij.§.4.ff.de condit.& demonst.& voluit glos.in dicta l.si quis hæres ita scriptus.ff.de acquiren.hæred.& ibi Franc. Aret.col.j.in ij. notab.& iterum colum.iij.versi.tu aduerte quòd, vbi dicit & de hoc esse glos.notab.in dicto cap.cupientes.in verbo,commodè.relata ad tex.de elect.lib.vj. Et idem voluit Barto.in l.vxori vsumfructum.ff.de vsufru.lega. *Quid si tempus assignetur per dictionem significantem tẽporis extremitatem.*

Quid si dies dilationis est incerta.

88 ¶ Intellige secundò vt scilicet cessante causa dilationis cesset dilatio, cùm dies dilationis certa est, secus si incerta: quia huiusmodi dies incerta facit conditionem, l. quibus diebus. §. quidam Titio. & l. hæres meus. in fi. ff. de condit. & demon. & voluit Franc. Aret. in d. l. si quis hæres ita scriptus. col. ij. versi. extra glo. & iterum col. seq. versi. vel potes dicere. ff. de acquir. hære. vbi ita intelligit d. l. vxori. ff. de vsufru. lega.

An ipso iure cesset dilatio cessante causa illius.

89 ¶ Intellige tertiò, vt cesset dilatio data à iudice cessante causa dilationis, quia certum est fieri non posse quòd iudex ipse iussit fieri intra certum terminum, non quidem ipso iure, sed potest iudex eam reuocare deficiente causa, ob quam dilatio data est. vt voluit Ioan. Andr. in additio. Spec. tit. de dilatio. §. j. versi. probatoria quod sing. dicit Franc. Aret. in d. l. si quis hæres ita scriptus. versic. in materia autem nostra. vbi tamen id non probat, cum sit eadem ratio ad hoc, vt iudex possit procedere ad vlteriora.

Pœna an possit peti ante tēpus præstitutū cū certum est intra illud rem perfici non posse.

90 ¶ Nec etiam in hac tractatione omittendum est quod pulchrè voluit ipse Francis. Are. in d. l. si hæres ita scriptus. col. iij. versic. & aduerte diligenter multùm referre, vtrùm quæramus, an dilatio impediat procedere ad vlteriora, quando cessat causa dilationis: an verò, vtrum ille qui debet aliquid facere intra aliquod certum tempus sub pœna, possit conueniri ad pœnam ante elapsum illud tempus, cùm certum est illum non posse id præstare ante illud tempus, de quo per Bart. Imo. & ipsum Aret. latè in l. cùm stipulatus sim mihi à Proculo. ff. de verbo. oblig. & quod in simili tradit Ioan. Andr. in c. irrefragabili, col. j. in verbo, extunc. de offic. ord. & Bald. in c. j. col. penul. versic. quæro quando par citat parem, titu. de milit. vasal. qui contu. est, Francis. Areti. in l. an illa stipulatione si calendis, colum. 3. versicu. sed extra distinctionem. ff. de verbor. obligat.

D

Dispensationis causa cessante cessat dispensatio.

91 ¶ Dispensationis causa cessante, cessat dispensatio. c. priscis. quod est j. & ibi Archid. post princ. & Domin. col. j. versi, quæro an ista constitutio. lv. dist. & c. cenomanensem. lvj. distinct. & cap. monachus. lxvij. distinct. & c. vlt. in fi. lxxvij. dist. & c. quod pro necessitate. & ibi gl. & alij, j. q. j. & c. eos. j. q. v. & c. quod pro remedio. & ibi Card. Alex. & c. exigunt. j. q. vij. & c. ordinationes. versi. quamuis autem. ix. q. j. glo. in c. post translationem. in verbo, cessante. de renūnc. & in c. quod pro remedio. j. q. vij. & c. quia circa. & ibi Cardi. Alexan. in iiij. not. de consang. & affinit. Archid. in c. neophytus. in fi. lxj. dist. Bal. in rub. de consuetu. col. vlt. ver. cessante causa. & in c. si alicuius. quod est pen. ad fi. de elect. & in c. at si clerici. col. iiij. versi. quæro nūquid episcopus. de iudi. Henric. Bohic in c. & si Christus. col. vlt. de iureiur.

Sed an reuocatur dispensatio semel cōcessa.

92 ¶ Quod tamen ita nonnulli intelligunt, vt cessante causa dispensationis non fiat posthac similis dispensatio: nam quæ semel facta fuerit cuipiam ob causam, non reuocatur ob eius cessationem, per cap. ex tua nobis parte. & ibi glos. in verbo, irritari. de filiis presbyter. Et quod in simili dicitur de remissione iniuriæ, in cap. si illic xxiij. q. iiij. Et ita expressè voluit glos. in cap. in armentum. ad fin. de regu. iur. lib. vj. Archid. & Cardin. Alex. in d. cap. quod pro remedio. j. quæst. vij. & Henric. Bohic in dicto cap. & si Christus. Et facit secundum eam glos. cap. factum legitimè. de regu. iur. lib. vj.

Quid quātū ad eū cui dispēsatio concessa est.

93 ¶ Secundò intellige, (& id propemodum idem est,) vt scilicet cessante causa dispensationis, cesset dispensatio quò ad alios, secus autem quantum ad ipsum, cum quo est dispensatum. & ita nuncupatim voluit Imo. in c. post translationem. col. v. versi. in glo. in verbo, cessante. de renunc. per id quod habetur in l. vlti. ff. vnde lib.

Quid si ius sit perfectè quæsitum.

94 ¶ Tertiò intellige (quod & fermè in idem recidit) vt cesset dispensatio causa illius cessante, cum adhuc dispensatio est in fieri, vt nostri loquuntur, ita scilicet, vt ex ea nondum ius sit in perfecto esse, vt & ipsi loquuntur. Si autem ius est perfectè quæsitum, & est causa generalis, tunc cessante ea causa generali, non cessat lex, sed reuocari debet. cap. suggestum. de decim. Ita voluerunt Anto. & Panor. in d. c. post translationem. vterque col. iiij. versic. tu dic latiùs, de renunt. de quo etiam dicemus inferiùs in cessatione rationis legis, nu. 165. incip. Anto. in d. cap. Sed interim vide quæ dicam in xij limitat. nu. 27. incip. intellige quintò.

Quid si loco necessitatis succedat vtilitas.

95 ¶ Quartò intellige, nisi loco necessitatis ob quam dispensatio concessa est, succedat vtilitas, verbi gratia cogente penuria clericorum dispensatum est cum monachis, vt ad clericatū promouerentur, cessante ea necessitate non cessat promotio, quia loco illius necessitatis successit vtilitas ecclesiæ. Ita voluit Card. Alex. in dicto c. quod pro remedio. in fi. j. q. vij. & dicemus etiā inferiùs in necessitatis causa cessante, nu. 177. incip. sed hoc primo.

E

Exclusionis causa cessante cessat exclusio.

96 ¶ Exceptionis causa cessante cessat eiusdem exceptionis effectus, vt est tex. in l. pupilli. §. si pupil. qui est j. & ibi Bart. in epitome. ff. de solutio. Et exclusionis causa cessante cessat exclusio. l. si instituta. & l. pater filium. & l. si is qui. ff. de inoff. test. & l. Gallus. §. in omnibus. & l. inter cætera. ff. de liber. & posth. & l. ij. §. si mater. ibi, cùm enim prælatio. ff. ad S. C. Treb. & l. si post mortem. §. liberi. ff. de bon. posses. contra tab. Et voluit Bal. consi. xxj. punctus quæstionis. versicu. & ideo videtur. lib. 3. quod repetitur mutato initio, consil. clxxviij. anno domini, lib. v. vbi loquitur de filia exclusa à successione ob dotem. & consil. cclxxj. substitutio fideicommissaria. vbi dicit,

dicit,cessante causa finali exclusionis substituti,debere cessare exclusionem.& consil.ccclxxix. thema super quo petitur consilium,col.vlt.versi.item quando exclusio. Ange. in §.si quis autem.col.vlt in auth.de hæred.& Falcid.Roma.in l.vlt.col.xviij.versi. subiungitur in bonis.C. de pact.& Philip.Dec.loquens etiam de exclusione filiæ dotatæ,consi.ccclxxix.requisitus.col. iij.nu.5.& seq.vbi & alios multos citat.

97 ¶Hincque etiam plurimi dicunt filiam exclusam à successione patris ob masculos, his deficientibus admitti tanquam cesset exclusionis causa, Ange.in dicto §.si quis autem.super verbo,auferri.de hæred.& Falcid.Raph.Comen.consi.viij.dominus Petrus. col.iij. versic. & sanè hæc sententia.Paul.Castren.consi.cxcj.visis & diligenter examinatis,col.ij.versic.ex his videtur.libro ij. Angel.Aretin.in §.admonendi.versic.& hoc facit.Instit.de hæred quæ ab intesta. deferun. Matth. Afflict.in cap.j.§.quinetiam.colum.j.ver.& propterea iste tex.titu. episco. vel abba.cum similib.

Filia ob filios exclusa illis deficientibus admittitur.

98 ¶Quod tamen intellige, cùm nulli sunt masculi tempore delatæ hæreditatis, qui possint aut velint succedere:nam si qui sunt qui succedant & ita excludant filias, eæ perpetuò erunt exclusæ,etiam si masculi postea deficiant,nisi statutum excludens vteretur his verbis,quousque, donec,quamdiu erunt masculi, Barto.in l.vlti.in j.quæst.ff.ad SC.Tertul.Bal.in auth. sed & si quis.versic.& per hoc infertur.C.de secun.nupt.& in l.Gallus.§.& quid si tantùm.in fin.& ibi quoque Ange.& Franc.Arc.ff.de liber.& posthu.cum aliis multis concordan. à me collectis in repet.l.si vnquam.in verbo,susceperit liberos.nume.193.incip.sed & huc spectat. & duobus nume.sequentib. Quod ideo fit quia effectus exclusionis per masculorum successionem est omnino consummatus.ideòque cessante ratione non cessat is effectus,vt dicam postea in x. limitatio.& ita semper. Quamuis aliud voluisse videntur Rapha. Com.& Pau.in dd. consil.in præced.versic.allegatis.

Si tamē nulli sunt masculi cū hæreditas defertur.

Nisi statutū vtatur verbis temporalibus.

99 ¶Excommunicatione cessante,cessat eius effectus,vt videre licet ex eo quod dicit glos.in cap. quia diligentia.in fi.extra de electio.per eum text.quòd excommunicati postea absoluti omnia iura recuperant.& ad id multa alia allegat.atque ex eo quod tradit Cardin.Floren.huc proximè pertinens,in c.ab excommunicato.col.ij.versi.quartò deficiente causa,de rescript. cessante causa excommunicationis cessare excommunicationem. Sed is in ij.not.& in j.oppo. eiusdem c.declarat,quomodo id intelligatur.

Excōmunicatione cessante cessat eius effectus.

Excōmunicati absoluti omnia iura recuperant.

101 ¶Et hoc quoque non mediocriter fulcitur ex eo quod tradit alia gl.not.in c.vlti.in fi. titu. per quos fiat inuestit.quòd quemadmodum fidelitas pariter cum fama domini finitur, cùm ipse dominus excommunicatur,sic & pariter cum fama eadem fidelitas eo absoluto restituitur,per c.domino guerram.tit.hîc finit lex,& c.alius.& c.vlt.xv.q.vj.Et eam gl.sequitur Bald.ibi.& in l.j.in xxxj.quæst.versi.& nota iuramentum fidelitatis,ff.de rer.diuisio.Et facit etiam quod dicemus infrà in suspensionis causa cessante.

Excōmunicationis causa cessante cessat excōmunicatio.

Vasallo excōmunicato absoluto restituitur fidelitas ei adēpta ob excōmunicationem.

102 ¶Excusationis causa cessante, cessat excusatio, verbi gratia, excusatus à tutela ob absentiam reipublicæ causa, si desinit abesse, amplius non excusatur, sed onus tutelæ suscipit, §.item qui reipub. Instit. de excusat.tutor. Bald.in l.generaliter. colum.ij. versicu. quædam est causa successiua.C.de episco.& cler. Et optimè faciunt quæ dicam infrà in paupertatis causa cessante. Vide tamen quæ scribam inferius in iiij.limitat. versic.& ad hoc facit,in fi.& versic.seq. & iterum in xxj. limitat.

Excusationis causa cessante cessat excusatio.

103 ¶Expulsionis causa cessante, cessat expulsio.verbi gratia,dominus potest expellere inquilinū ob necessariam domus refectionem.l.æde.& ibi glo.& docto.C.de loca. Quid igitur si domus refectio facta fuerit,durante adhuc tempore conductionis,an inquilinus possit petere se redintegrari & reponi in priorem statum, vt scilicet vtatur sua conductione,quandiu durabit tempus illius.Et certè potest,cùm cesset causa ob quam expulsus fuerat.Ita voluit glos.not. in l.j. §.cum inquilinus.in verbo,dominum.in fi.& ibi Bart.etiam in fi.& Franc.Cremen. singu.71. tu scis,quòd possum.

Expulsionis causa cessante cessat expulsio.

Inquilinus expulsus ob refectionē domus, ea facta restituitur.

F

104 ¶Famulitio aut (vt vulgò loquimur) seruitio siue domesticitate aut familiaritate cessante, cessat effectus qui inde sequebatur. puta, famulus domesticus repellitur à testimonio in causa domini,ob id quòd talis est,l.2.C.de testib.& l.penul.ff.eod.& c.consanguinei, quod j.est, iij. q.v.Ideo ea causa cessante,quia scilicet amplius non est famulus,cessat ille effectus,poteritque pro eo cuius olim dominus fuit,testificari,vt voluerunt Iaco. Rau.Cyn. Bal. Bart. Salyc. Paul. Cast.& alij in d.l.ij.Io.Fan.in d.c.consanguinei.Spec.titu.de teste.§.j.versicu. quid si olim fuit eius clericus.&ibi Ioan.Andr.in addit.Barto.in l.j.§.idem Nummio.per eum text.& rursum in l.vnius.§.penul.ff.de quæstion.& in l.deferre.§.item decreuerunt.in fi.ff.de iure fisci. Bald. in l.j.circa medium.C.de episco.& cleric.& in l.nihil.in princ.ff.de inoffic.testam.& in cap.in literis.in fin.& ibi quoque recentiores, præsertim Felin.qui id declarat post alios, de testib.& ipse Bald.in c.insuper.col.j.versi.& est argumentum pro famulo.eo.titu.Salyce.in l.seruos. C. de quæstionib.Imo.in c.insinuante.de offic.deleg.Alex.consi.v.in casu inquisitionis formatæ. col.penult.versicu.potest etiam responderi.lib.ij.& consi.cxlix.viso processu inter Michaelem.

Famulitio cessante cessat eius effectus.

Famulus qui olim fuit, & nunc non est, potest esse testis pro domino antiquo.

col ij.versi.non obstat si dicatur.lib.v.Franc.Are.in l.ad testium.in princ.col.iij.versi. de primo ponit.ff.de testam.Hippol.Marsil.in d.l.idem Nummio.col.j.& iterum in l.etiam si redhibitus.col.ij.versi.vlterius hæc lex potest.ff.eo.tit.de quæstion.

Nisi in fraudem recesserit.
Quomodo autē ea fraus probetur.

105 ¶Sed hoc tamen primò intelligas nisi in fraudem recesserit,vt expresim voluit Specul.vbi supra.& Bal.in d.l.ij.col.ij.versic.sed quid econtra.& in d.c.insuper de testib.Iaco.Butr.Angel.& Salyc.in d.l.seruos.C.de quæstion. Ad quod Salyc.allegat l.j.§.si seruus ad hoc,& §.sequen.ff. eo.titu.& l.penulti.C.de adulter.Et fortè,inquit,ista fraus posset probari ex eo quòd postea ad famulitium reuertitur causa finita,arg.l.si quis adulterium.§.j.ff.de adulter.& arg.l.sicut.§.superuacuum.ff.quib.mod.pign.vel hypo.sol.& l.sitis qui.ff.de acqui.hæred.& l.si quis seu liber.§.& quod de subeunda.C.de natur.liber. Quod & ipsum voluit Ioan.Andr.in addit. Specul.vbi suprà.Nam tunc ait,præsumitur familiaris mansisse,& inter eos sic actum fuisse, cum statim reuertitur.secus si ex interuallo,l.si ventri.§.vlt.col.5.seq.ff.de priuil.credito.& l. petens.C.de pactis.

An autē hic antiquus famulus sit omni exceptione maior.

106 ¶Intelligas secundò,secundum ea quæ diximus suprà in affinitatis causa cessante,nume.28. incipien.ex quo ipse Bald.vt scilicet non hic sit omnino testis omni exceptione maior,cùm maneant quædam reliquiæ & vestigia amicitiæ,honoris,& reuerentiæ dominicæ,argu.eius quod scribitur in l.si vnus.§.seruus.vbi in honorem pristini dominij,ff.de quæstion.cum concord.quas afferemus infrà,in 15.& in 16.limitat.præsertim si hic famulus diutissimè mansit in famulitio eius,qui nunc in testem producit,& cum bona gratia ex eodem famulitio discessit, arg.not.alicubi de vxore,quæ bona gratia discessit à marito,& id quidem totum arbitrio iudicis relinquimus. Et facit ad supradicta quod scribunt Specul.& Ioan.Andr. in additio. illius, vbi suprà.

Fauoris causa cessante cessat fauor.
Filiorū priuilegiū ob parētes cessat mortuis parētib.
Et vxorū priuilegia ob maritos,vide nume.105.
Et famulorū ob dominos.

107 ¶Fauoris causa cessante,cessat & illius effectus,quod ex eo satis videmus,quòd priuilegium concessum filiis,fauore parentum,vel vxoribus fauore maritorum cessat illis mortuis,& sic cessante fauore,vt probat tex.in l.vlt.& ibi Cyn.qui dicit menti tenendum,in iij.not.& Bald. post princ.C.de iniur.& voluit etiam glos.in l.medicos.in verbo,& filiis.C.de professo.& medic.libro x.quæ cum text.non allegat,sed alium in l.archiatros.C.de metat.& epid.libro xij. & in l.illud.C.de episcop.& cler.quæ quidem posterior nihil facere videtur.sed illud idem voluisse videtur glos.ibi,in verbo,filij.quam sequuntur Cyn.Iaco.Barto.Bald.Alber.& Salyc. ibi,ex quibus Cyn.id tribuit nostræ regulæ,qua cessante causa,cessat effectus,dicitque & post eum Alberic.colum.vlti.id generale esse,vt priuilegium alicui concessum ratione personæ alterius,tamdiu tantùm durat,quamdiu ille alter viuit,per l.si tibi.§.pactum.& l.hæredi.ff.de pact.& dicta l.vlti.ff.de iniur.Sed & Iaco.& Bald.in d.l.ij dicunt quòd priuilegia concessa famulis fauore dominorum intelliguntur durare quandiu sunt in seruitio,cùm cessante causa fauoris cesset fauor.

De eadem re.

¶Id quod etiam generaliter voluit ipse Bal.in l.j.col.j.versi.nota quòd cessante.C.si rector pro-
108 uinc.per tex.in l.senator.ff.de ritu nuptiar.& l.Titia Seia.§.vsuras.ff.de legat.ij.& idem quoque Bal.in l.ij.per text.ibi.C.qui ad libert.peruenire non poss. Ange.consil.xcvij.Viuianus de monte,paulò ante fi.vbi ex hoc in pulchro casu consuluit.& Philip.Dec.consi.ccccvlj.cósului aliàs.col.pe.nu.12.Sed vltra prædicta iurà in id optimè facit tex.probans id generale esse in l. in omnibus.ff.de reg.iur.cuius hæc verbe sunt,In omnibus causis id obseruatur,vt vbi personæ conditio locum facit beneficio,ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat.

An verū sit quod de priuilegiis filiorū dictum est, nu.102.

109 ¶Verùm quantùm ad id quod diximus de filiis,contrarium tenuerunt Ioan.And.Pet.Anch. Dominic.& Philip.Franc.in c.ne aliqui.videlicet vt priuilegium concessum filiis ob parentes, duret etiam mortuis parentibus,per regulam c.debet.de regu.iur.lib.vj.Sed ad hoc videntur esse tex.expressi in l.ij.§.in filiis.& §.si ad tempus.ff.de decurionib.& in l.emancipatum.§.j. ff.de Senatoribus.

Quid istē in fœminis viduis.
Quid in priuilegiis exorbitantibus.

110 ¶Nam & vxores quoque post mortem maritorum quamdiu manent in viduitate,vtuntur priuilegiis maritorum,l.fœminæ.in fi.& ibi Alber.haud multò post princ.ff.de Senatorib. & l.filij.§.vidua.ff.ad municip.& l.cùm te.& ibi Bald.C.de nupt.& c.is qui.§.mulier.de sepultur.lib.vj glos.in clemen.ne Romani.§.sanè.in verbo,vacare.& ibi Imo.& Barba.de elect. Angel.Paul.Castr.& recentiores in l.cùm quædam puella.ff.de iurisdict.omnium iudi.cum aliis concordan.à me adductis in tractatu Nobilitatis,cap.17.nume.5.incip.& hoc procedit. & multis sequen.Idque etiam in priuilegiis exorbitantibus,per l.vlti.in princ.& ibi Bartol. aut quisquis is fuit,& Ioan.Plat.C.de priuil.schol.lib.xij.Francis.Are.qui eum text.ad hoc dicit notab.in cap.super eo.le 2.col.j.de testib.Alex.qui id declarat consil.ccvij.ponderatis verbis statuti,col.ij.ver.quintò quia dato.& col.v.versi.non ob.5.lib.6.& diximus in d.c.xviij. nostræ Nobilitatis,nu.8.incip.sed & hæc omnia.

Redit ad priuilegia filiorum.

111 ¶Qua in re quantum ad priuilegium concessum filiis fauore parentum,sunt qui hanc controuersiam quibusdam distinctionibus sedant,& inter cæteros Cyn.Alber.& Salyc.in d.l.ij. C.de episc.& cler.& ibi quoque Pau.Castr.qui eam l.legit cum l.j.Nam aut,inquiunt,priuilegium conceditur ratione dignitatis innatæ:& tunc priuilegium competit liberis,etiam mortuis

mortuis parentibus, per l. fœminæ. ff. de Senatorib. quæ loquitur de vxoribus respectu maritorum: tanquam sentiat, & id procedere in priuilegiis vxorum, & l. eam legem, C. de excus. mun. lib x. Et facit, vt id illis addas, quod in simili scribit glos. in l. semper. §. negociatores. in verbo, in huiusmodi. ff. de iure immunit. *Et vxorum.*

112 ¶ Aut (vt ad illos redeamus) competit priuilegium ratione officij publici, & tunc non competit liberis post mortem parentum, & ita intelliguntur leges contrariæ: aut denique conceditur priuilegium ratione necessitatis, & tunc ad filios non competit, mortuis parentibus, cùm nec illis viuis competat. l. in filiis. C. de decurionib. libro x. & l. vlti. C. qui morbo se excusant, eod. lib.

113 ¶ Verùm aliter distinguit vir recentioris quidem ætatis, sed quem non immeritò multis antiquioribus æquare possumus, is est Francis. Ripa in l. ex facto, col. iij. nu. 12. ff. de vulg. & pupil. substit. nam aut, inquit, priuilegium parentum conceditur filiis, ea ratione, ne dehonestetur dignitas ipsorum parentum, & tunc cessat mortuis parentibus. Aut ea tantùm ratione, quòd sunt filij, & tunc non cessat, & ita dicit esse intelligenda iura vtrinque allegata. *De eadem re.*

114 ¶ Fictionis causa cessante, cessat & fictio. ideo cessante æquitate, quæ semper causa est fictionis l. postliminium. in prin. ff. de capt. & postlim. reuer. cessat & ipsa fictio. l. qui in vtero. ff. de statu homi. & l. Vranius. versi. sed cùm duo. & l. si debitori. ff. de fideiusso. & l. Stichum. §. aditio. ff. de solutio. Et ita per ea iura voluit Barto. qui ea scienter declarat, in l. si is qui pro emptore. col. iij. versi. ad solutionem igitur, & pleniùs col. 23. quæ est in vlt. char. versi. sextò principaliter. & ibi quoque Imo. col. pen. versi. circa quartum. & Ias. chat. pen. nu. 384. quartò principaliter quæritur. ff. de vsucap. Quibus adde l. denique. & l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. maio. quibus probatur, nunquam fictionem habere locum, nisi subsit æquitas. *Fictionis causa cessante, cessat fictio.*

115 ¶ Furore cessante, cessat quod ob eum factum est, verbi gratia, si cesset furor ob quem facta est substitutio exemplaris, cessat ipsa substitutio, l. humanitatis. C. de impube. & aliis substit. & §. qua ratione. Instit. de pupil. substit. An autem ita cesset, vt non reuiuiscat redeunte furore, videbis apud Bart. in l. ex facto. col. penul. versi. quæro quid si furiosus. & ibi Imo. & Alexan. ff. de vulg. & pupil. & Dec. in d. l. humanitatis. col. penult. versi. septimo noto, quòd si mente captus. Similiter quoque videmus cessare curationem ob furorem datam cessante furore. l. j. ff. de curat. furios. & l. pen. C. eod. *Furore cessante, cessat quod ob eum factum est. Furore cessante, cessat effectus illius. Substitutio exemplaris facta ob furorē cessat cessante furore. An reuiuiscat redeūte furore. Curatio data ob furorē cessat cessante furore.*

G

116 ¶ Gratiæ causa cessante, cessat gratia. Panor. in c. super literis. col. vj. versi. quò ad tertiam regulam, ad fi. illius versi. & ibi quoque August. Bero. ad fi. de rescrip. per text. in d. c. generaliter. C. de episc. & cler. Quin addit de hoc Bero. meliorem vt ipse dicit tex. in c. suggestum. de decim. Hincque illud assumit, quòd multomagis debet cessare gratia, si causa eius expressa fuit falsa, etiam per ignorantiam: quia vt subdit Bero. fortius est impedimentum ac initio consistens, quàm ex post facto superueniens, l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. & §. furiosum. Instit. quib. non est permis. facere testa. *Gratia causa cessante cessat gratia.*

I

117 ¶ Immunitatis causa cessante cessat immunitas. l. semper. §. negotiatores. ff. de iure immunita. cum aliis multis concord. adductis per Io. And. qui id voluit in c. decet. col. j. versi. aliqui ex supradictis. de reg. iur. lib. vj. in Mercuria. Et ad hoc facit, quod suprà dixi de excusationis causa cessante, & quod dicam infrà in priuilegij causa cessante. *Immunitatis causa cessante, cessat immunitas.*

118 ¶ Impedimenti causa cessante, cessat quod ob ipsum impedimentum constitutum est, id enim probat tex. in l. & si contra. & ibi Bal. & Salyc. C. de nupt. quem tex. ad hoc expendit Cyn. in l. non dubium. col. iij. in viij. opposi. C. de legi. Et tex. in c. post translationem. ibi, ægritudinis impedimento cessante, de renunc. ex quo omnes doct. ibi, & vbique illud assumunt, quòd cessante causa cessat effectus. Et voluit etiam expressè Bal. in l. si ob turpem. in ij. lectu. per eum text. ff. de condict. ob turp. caus. & ex recentioribus Marcus Mantua. consil. clxj. viso processu præsentis causæ. paulò ante fi. & ante hos Ioan. And. post alios antiquiores in c. si postquam, col. ij. versi. in contrarium cùm à principio. de elect. lib. vj. *Impedimenti causa cessante cessat impedimentum.*

119 ¶ Infamiæ causa cessante cessat & effectus illius, vt liquidò patet ex illo exemplo, quod ex Iac. But. & Bal. adduximus suprà, in banni cessante causa, vbi videre poteris, ne hic iterum repetamus. vide tamen infrà in xij. limit. nu. 11. *Infamiæ causa cessante cessat effectus illius.*

120 ¶ Institutionis causa cessante cessat institutio. puta, si cesset adoptio, ob quam institutio facta est, cessat & ipsa institutio, vt multis probat Hier. Grat. consi cxxiiij. cuius hoc exordium, cùm hæc causa, col. ij. versi. nec potest etiam vt extraneus, lib. j. vbi loquutur de eo, qui cùm putaretur fuisse legitimè adoptatus, ideo fuerat hæres institutus, & nihil aliud allegat, quàm illud generale nostræ regulæ, quòd cessante causa cessat effectus. Sed de illa Hieronymi est casus expressus in l. si ea quam. C. de fideicom. id quoque latè tenuit Ange. *Institutionis causa cessante, cessat institutio. Adoptionē cessante, cessat institutio ob eam facta.*

121 ¶ Nam nec valet institutio facta de filio, aut fratre putatiuo, cùm verè non esset: siue instituens errauerit in facto. l. si pater. C. de hæred. instit. siue in iure. l. nec apud. eod. titu. & vtrobique docto. vtpote cùm cesset causa eius institutionis. Et id quoque procedere etiam in donatione inter *Institutio filij aut fratris putatiui non valet.*

inter viuos illis facta vt talibus, cum non essent, voluerunt Bal. Alex. Corne. & Iaco. à S. Geor. in d. l. nec apud. per Bar. cum hic status. §. si quis sponsam. ff. de donation. inter vir. & vxo. Quãuis Pet. Cyn. & Ange. contrarium tenuerunt in d. l. nec apud.

122 ¶ Sed & per eam l. cum apud. respondit Raph. Fulg. consi. xxiij. Engelbertus col. vlt. versi. ad secundum apparet, non valere institutionem filij naturalis, qui putabatur legitimè legitimatus, cùm eius legitimatio non valeret. quod & idem voluit Pau. Cast. in l. eam quam. col. ij. ver. & per istam l. C. de fideicom. per eum tex. secundum lectu. Azo. & ita dicit se aliàs consuluisse, & sequuntur cæteri recentiores, ibi, & Dec. qui tamen nonnihil nutat, consi. clxvj. viso themate, col. ij. versi. sed prędictis. & iterum col. iiij. versi. secundò principaliter, & col. seq. versi. & ita requisitus. & asseuerantius consi. cclxxxviij. quæritur in effectu. col. ij. vers. secundò alia ratione. & consi. ccccliij. consultum fuit. in fi. & ad hoc quoque est tex. in l. neque professio. & ibi not. C. de testam. Et vide infrà in substitutionis causa cessante.

Filij naturalis non legitimè legitimati, institutio non valet.

123 ¶ Interdictionis causa cessante, cessat interdictio: nam si interdictum bonis fuerit prodigo ob prodigalitatem, si is ad frugalitatem redierit, cessat interdictio, l. j. ff. de cur. furio. Ita vt non sit opus sententia, quæ id aliter declaret, vt satis ostendunt verba illius l. quæ sunt eiusmodi, ipso iure desinunt esse. Et ita voluit Pet. à Bel. Pert. in l. is cui bonis. & ibi Franc. Rip. col. vlt. versic. iuxta prædicta dubitatur. ff. de verb. oblig. Cyn. in l. ij. post medium. C. quando prouo. non est necesse. Bal. in dicta l. j. ad fi. ff. de cura. furio. qui & ante, videlicet col. j. versicu. sed hoc quæro vnum, reddit rationem diuersitatis quare id fiat, vt cesset interdictio sine declaratione iudicis, cùm interdictio non fiat ipso iure etiam verè prodigo. & Guid. Pap. non obscurè consil. clxix. prouisio de curatore.

Interdictionis causa cessante, cessat interdictio.

124 ¶ Sed hoc velim intelligas, cùm pater, aut frater errabat in iure, vel facto, putans illos institutos esse veros filios, aut legitimè legitimatos, siue adoptatos. Nam si non erret, sed sciat illos nec esse veros filios, valet institutio de illis facta, licet eos ita simpliciter appellet, vt voluit Pau. Cast. in d. l. neque professio. & ibi Ias. col. ij. versi. limita tamen istum tex. C. de testam. ita intelligentes tex. l. j. §. Pomponius. ff. de carbo. edict. & l. nemo. §. j. ff. de hæred. instit. In dubio autem si eos quis vocet filios aut fratres præsumitur errare propter eiusmodi appellationem, vt voluit glos. in l. nemo. §. j. & ibi Bart. ff. de hæred. instit.

125 ¶ Quod tamen plerique intelligunt (id enim volui obiter dicere, ne tu lector amãtissime decipiaris) cùm notorium est prodigalitatem illam, ob quam interdictio facta fuit, cessare: alioquin enim necessariam esse sententiam, quæ id declaret. Ita enim voluerunt Iaco. Are. Barto. Pau. Cast. Alex. & propè omnes in d. l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. idem Bart. in l. de ætate. in vlti. quæst. j. partis. ff. de minor. Sed hoc non admittit Bal. in d. l. j. ad fi. de curat. furio nam cessat, ait, causa impediens, nec requiro plusquam lex ibi requirit, quæ solùm exigit quòd sanos mores recuperauerit, nec aliter requirit quòd sit notorium, vel declaratum.

An tamen necesse sit id notoriũ esse.

L

126 ¶ Legati causa cessante, cessat & ipsum legatum, l. qui tutelam. in princ. ff. de testam. tut. & l. tutor petitus. §. j. ff. de excus. tutor. & l. etiam si partis. ff. de lega. j. vbi qui à tutela à testatore mandata se excusat, perdit legatum quod ei testator ob causam tuitionis reliquerat, vtpote cessante causa huius legati: quod secus est si non contemplatione tuitionis legatum relictum fuisset, vt ibi not. in eisdem locis. Vide tamen Bart. in l. demonstratio. § quod autem. col. vlti. in viij. q. ff. de condit. & demonst. facientem discrimen inter causam legati & rationem eiusdem, vt ibi videre poteris.

Legati causa cessante, cessat legatũ.

127 ¶ Et huc quoque pertinet quòd cùm legatum non nisi ob amicitiam vel meritum fieri soleat. l. nec adiecit. ff. pro socio. Certè si post legatum factum interuenerint non leues inimicitiæ, legatum reuocatum esse censetur, quòd si iterum in amicitiam redierint, legatum redintegratur. l. iij. §. vlti. cum l. seq. & l. ex parte. ff. de adim. legat. & l. si inimicitiæ. ff. de his quib. vt indig. Quid autem si inimicitiæ culpa testatoris interuenerint, an & id procedat, vt id obiter dicam, vide Roma. singu. cxcvj. tu habes quod propter.

Legatum ob non leues inimicitias reuocatur.

128 ¶ Legitimationis causa cessante cessat legitimatio, verbi gratia, quispiam nullos habens filios legitimos fecit legitimari filios suos naturales, deinde ei nati sunt legitimi, certè cessante causa, ob quam ea legitimatio facta fuerat, scilicet ob defectum legitimorum, cessat & ipsa legitimatio, saltem quantum ad effectum succedendi, vt hac ipsa ratione voluit Dyn. in l. ex facto. in prin. per eum tex. ff. de vulg. & pupil. substit. Guil. Cun. Alber. & Pau. Cast. in l. tale pactum. §. vlt. ff. de pact. idem Guil. in l. j. C. de natur. liber. Guid. Suza. in l. humilem. C. de incest. nup. Ioan. And. in addit. Specu. tit. de success. ab intest. §. j. versi. sed ex facto. Oldra. consil. cclxvij. factum tale est, in j. dubio. Bal. in l. ij. ad fi. C. si in frau. patr. & in c. innotuit. col. iij. versi. sed nunquid legitimatio. de elect. Ange. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. pen. versic. sed adde hoc esse verum. ff. de liber. & posth. Pau. Cast. & Philip. Corne. in l. si te parens. C. de suis & legit. & idem Pau. consi. xxij. visis omnibus. col. j. lib. ij. Barb. in repet. l. cùm acutissimi. col. iiij. versi. facit quod pulchrè. C. de fideicom. & Bened. in repet. c. Raynutius. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 186. de testam.

Legitimationis causa cessante an cesset legitimatio.

¶ Sed hæc

129 ¶ Sed hæc res non admodum certa est, quando sunt multi, & maiori quidem numero, qui contrarium tenent, multis subnixi rationibus, vt videre poteris in mea repe. l. si vnquam. in verbo, donatione largitus, in xvj. q. C. de reuoc. don. vbi eam quęstionem latissimè tracto. illincque poteris depromere quæ tibi necessaria videbuntur, ne hoc iterum inculcem. *De eadem re.*

130 ¶ Legis causa siue ratione (vtrũque enim nostri in hac re vt alibi diximus cõfundunt, quamuis alij eas disseparant) cessante, cessat & ipsa lex, l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patrona. & l. quod dictum. ff. de pact. & ibi Bart. & Ange. qui eam l. ita summant, vt diximus in prin. huius versi. & eum tex. ad hoc dicit not. Nicol. Eueral. in locis legalibus in loco à cessatione rationis. Et ad hoc quoque allegatur l. ita autem. ff. de admin. tut. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. & l. j. ꝯ. hoc interdictum. ff. de fonte. & l. vlt. vbi Raph. Fulg. id not. in j. not. C. de edicto diui Adria. tollen. & l. j. C. de liber. præter. & clemen. j. & ibi Card. Flor. col. j. in x. notab. de iudic. Et voluit glo. in l. cum tale. §. falsam causam legato. in verbo, non cohæret. ff. de conditio. & demonst. Barto. in l. demonstratio. §. quod autem. in viij. quęst. ff. eo. titu. & in l. ij. ꝯ. vlti. col. vlt. ver. tertiò sumitur. ff. de donation. & in extrauagan. ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum absentia. in fi. Bal. in c. j. §. & quia vidimus. col. pen. versic. modò quæritur quæ est ratio, titu. qui feu. dare possunt. Ange. in repet. l. si certis annis. col. v. versi. alij autem dixerunt. C. de pactis. vbi loquitur in casu l. j. C. de fideicom. Imo. in l. si filius qui. col. v. versic. secundus est effectus. ff. de vulg. & pupil. substit. & docto. vbique. *Legis ratione cessante, an cesset lex.*

131 ¶ Vt è diuerso cessante lege cessat & eius ratio, l. si verò. §. de viro. ff. solu. matr. & l. j. in princ. C. de Lat. liber. tollen. & voluit Bal. in c. etsi Christus. paulò ante fi. ibi, adde contrà quòd cessante, de iureiur. De quo tamen vide gl. not. in c. nouit. in verbo, quicunque. de iudic. *Cessante lege, cessat eius ratio.*

132 ¶ Ex quo & illud consequens fit, vt correcta ratione legis, lex ipsa correcta esse censeatur, vt voluit gl. in l. j. in prin. in verbo, prouidentia. & ibi Alex. in addit. Bart. in princ. ff. de legit. tutor. & in l. j. C. eo. titu. ex quibus locis patet quòd licet olim agnati præferebantur cognatis in tutela, quãuis essent remotiores gradu, tamen hodie secus est: quia id olim fiebat ea ratione, quòd agnati præferebantur cognatis in successione. & eadem ratione in tutela, l. quod tutela. ff. de reg. iur. Sed hodie quò ad successionem sublata est differentia agnationis & cognationis, auth. in successione. C. de suis & legit. & auth. defuncto. C. ad SC. Tertul. & auth. post fratres. C. de legit. hæred. & sic correcta est ratio legis circa tutelas, id eo etiam correcta est dispositio. Et ad eam rationem bene facit tex. in authen. sicut. C. eo. tit. de leg. tut. *Correcta ratione legis, ipsa lex correcta esse censetur.*

133 ¶ Sed & id quod diximus, vt lex correcta sit, ratione eius correcta, probat alia gl. in l. j. §. filiusfam. qui est j. in gl. vlt. versi. item nunquid poterit. ff. de donat. cau. mort. quam ad hoc expendit Iaco. Butrig. in l. ij. C. de condi. ob cau. licet Imo. & Roma. in eo ipso ꝯ. j. dicant eam gl. id non probare, sed aliud de quo dicemus in alio loco. Et id quoque probat alia item gl. in l. j. in prin. in gl. j. ad fi. ff. de coniung. cum emancip. liber. Et alia denique gl. in l. ij. in prin. in verbo, filio præcedente. ibi, item quod de adoptione. ff. de vulg. & pupil. substit. *De eadem re.*

134 ¶ Et voluerunt etiam Bal. consi. clxxix. quædam domina Catharina paulò post medium, ibi non obstat l. Titia. lib. j. dum dicit, quòd correcta ratione legis, correcta est ipsius legis substantia. Saly. in auth. ingressi. col. ij. versi. item not. quòd lege correcta. C. de sacrosan. eccl. & in l. vt liberis. in fi. C. de collat. & in l. vlt. in fi. C. de legit. hæred. Imo. in c. dotalem. col. ij. versi. sed certè hæc ratio. ff. solu. matri. & in l. si verò. ꝯ. de viro. col. iij. versi. aut erat vnica ratio. ff. eo. titu. vbi illam primam glo. facit singul. & in d. l. ij. col. iij. ver. sed tu potes tenere. ff. de vulga. & pupil. & idem Imo. & Rom. qui id latè tractant post alios in l. ij. §. vlt. ille col. iij. versi. vltimò adde: hic col. j. vers. quintò in quantum. ff. de donat. Idem Imo. in c. post translationem. col. ix. vers. potest dubitari an correcta, de renunc. Alex. qui illam quoque glos. dicit reputari singularem, in l. si conuenerit. col. 4. versi. nec obstat ratio. ff. de re iudic. & in d. l. quod dicitur. col. viij. versic. vnde videtur recidere. ff. de verb. oblig. & in l. j. col. iij. versi. vnum tamen not. ff. sol. matr. vbi & illam gl. dicit sing. Paris à Puteo in tractatu Syndicatus, in verbo, contra officiales. & in verbo, qui semel ostensa. Fely. in c. j. col. vj. versi. non sic econtrario. & ibi Dec. in priori lectura, id intelligens in ratione siue causa finali, in iiij. col. versic. tertia conclusio, & ibi August. Bero. col. xviij. nu. 86. de constit. & ipse Fely. in c. vlt. col. vlt. de rescrip. & in c. quanto. col. vlt. versi. limita tamen vt non fiat, de iudic. & in c. tua nos. col. ij. versi. similiter videmus, de iureiur. & Iason in d. l. quod dictum. col. j. ff. de pact. & in l. si quis filium. col. pen. versi. cogita tamen: C. de inofficio. testa. & in l. posthumæ. col. v. versi. & pro ista sententia. C. de bon. poss. contra tabu. Fran. Curt. iunior consi. xij. videtur prima consideratione. col. iij. num. 10. Io. Crota in l. si constante. col. xl. versic. secunda conclusio. ff. solu. matri. August. Bero. in c. quæ in ecclesiarum. char. vlti. nu. 89. de constitutionib. Syluester Aldobrandinus in §. serui autem, versicu. sed tunc quæro. instit. de iure personar. *De eadem re.*

135 ¶ Et hæc est communis opin. & verior, licet contrarium tenere videatur Ioan. And in d. c. post translationem. & Iaco. Butrig. in d. l. ij. C. de condict. ob caus. per glos. in l. qui in potestate. ff. de test. & in l. tam is. ꝯ. j. ff. de dona. cau. mor. & in l. meminimus. C. de legit. hæredi. & Bald. in l. j. col. 4. versic. not. quòd lex remanet per eum tex. C. de caduc. tollen. & in tracta. substitutionis *De eadem re.*

pupillaris,

pupillaris,col.iij.ver.quæro vltra alios,vbi & ad hoc allegat glos.in l.si suspecta.§.quoniã fœmina.ff.de inoffic.testam. Et voluit quoque Franc.Aret.in d.l.2.col.v.versi.tu autem aduerte. ff.de vulg.& pupil.substit.& Philip.Dec.in d.l.posthumo.col.v.versi.rationes istæ efficaces.C. de bon posses.contra tab.vt nihil omnino sit in iure nostro non controuersum,vt alias sæpius à nobis dictum est.Sed illis glos.satis respondent ij qui sunt prioris sententiæ,præsertim Rom. in d.l.ij.§.vlt.ff.de donatio.

136 ¶ Nec nobis deest in priorem illam sententiam legum autoritas:nam ad hoc citatur tex.in l.generali.iuncta auth.ingressi.quæ illam confestim sequitur,C.de sacrosanct.eccles.nam per d.l. generali.permittebatur monachis testari,quia bona per ingressum non trásferebantur in monasterium:sed cùm postea ea ratio correcta fuerit,nempe cùm bona ingressi transferantur in monasterium,correcta quoque fuit lex dans facultatem testandi,per d.auth.ingressi.vbi id no. Saly.vt iam suprà diximus.Et citatur quoque l.placet.C.eo.titu.iuncta l.j.C.de indictio.lib.x. nam per eam l.priorem,qui excusabantur ab extraordinariis muneribus,excusabantur ab indicto,quia id erat extraordinarium,sed cùm postea factum fuit ordinariũ, per d.l.j.& sic correcta fuit illa prioris legis ratio,& ea quoque in hoc correcta fuit, per d.l.j. Et l.j.in princ.ff. de collat.bonor.& l.ea demum,& l.si emancipati.C.de collat.iuncta l.vlt.C.eo.tit.nam primis illis legibus,emancipati omnia suis conferebant, propter iniuriam, quam eis faciebant: sed cùm postea emancipati fuerunt à iure ciuili cogniti,solùm profectitia suis conferunt,quia iniuriari suis non dicuntur.per d.l.vlt.Ita enim ea iura declarat Salyc.in d.auth. ingressi. Et citatur item c.miramur.cum gl.de seruis non ordinan.iuncto c.à multis.de ætate & qualita. Ex quibus patent quòd constitutio loquens de subdiaconatu tanquam de ordine non sacro.quia tunc etiam non sacer ordo erat,correcta censetur ea etiam ratione correcta, quia is ordo nouis constitutionibus sacer factus fuit.

De eadem re.

137 ¶ De quo tamen vide Franc.Aret.in d.l.ij.col.v.vbi suprà,ff.de vulg.& pupil.substitut.vbi docet,hæc postrema iura nihil ad id facere ad quod citantur.Nisi intelligas,quando lex specialiter disponeret super vno,ita vt certum esset verba complecti personam vel casum, in quo ratio legis corrigitur,& tunc potest habere locum tex.in d.c.à multis.qui videtur velle quòd requiratur contraria constitutio reuocans priorem.& hoc inquit,fortasse verius est & videtur probari in d.l j.in prin.vbi id not.Bal.C.de caduc.tollen.& facit optimè quòd not.glos.in l. liberos,in §.j ff.de capit.dimin.Sed & id (vt ille subdit) intelligendum,vt scilicet correcta ratione legis intelligatur lex correcta,quando legis ratio corrigeretur generaliter: secus si in vno casu tantum ex multis quos lex complectitur,deficeret siue corrigeretur ratio, per not.à Barto.in l. cùm hi.§.eam autem.ff.de transact.& optimum tex.in l.j.in fi.ff.de minor.

De eadem re.

138 ¶ Horum autem omnium quæ in prin.huius c.diximus,in promptu ratio est: nam legis ratio est mens legis,vt voluit Dyn.in c.vlt.ad fi.de regu.iur.lib.vj.& Cyn.in l.non dubium.col.vlt. versi.primò quæro.& ibi clarius Bart.col.ij.versi.secundum dubium est,& Bal.col.iij.versi. sequitur videre de tertio,ibi,secundò quando ratio,C.de legib.Bart.in l.cùm mulier.in princ.& ibi quoque Bal.Imo.Raph.Co.Pau.Cast.ad fi.Alex.col.j.in v.not.omnes per eum text.ff.solu. matri.Bal.in l.j.col.pen.versi.item an cessatio.ff.eo.tit.vbi de hoc dicit esse meliorem tex.totius iuris in l.scire oportet.§.aliud autem.versi.sed & si maximè.ibi, mens legislatoris.ff.de excus. tut.vbi & hoc ex eo tex.not.ipse Bal.& rursum idem Bal.in l.j.col.vlt.in princ.ff.si cert.pet. vbi dicit,quòd ratio est mens & medulla ipsius statuti,& in l.ij.in fi.& ibi Imo.col.ij.versi.nec obstat.quòd remanet,ff.de donat.& in l.maximum vitium,col.j.versic. præterea istud statutum, C.de liber.præter.& in l.j.col.ij.versi.pone alium casum.C.de interdict.& in l.j.col.2.versicu. ex quibus concludo.C.quæ sit longa consuetu.& in c.post translationem.col.ij.versicu.quæro verùm cessante.de renunc.& consi.ij.verba statuti,lib.j.vbi dicit tria hæc vnum & idem operari,scilicet verbum,rationem,& mentem.& consil.cxcix.in causa ista,circa medium lib.iij.& consi.ccccxxxiij.domina Ioanna.col.ij.versi.est vltimò considerandum,eo.lib.iij.& inter consi. Ange.consi.cclxxxj.Martinus Io de Florentia,col.j.& ipse Ange.consi.ccxj.in volumine statutorum,col.ij.versi.nec obstat huic decisioni.& Feder.Senen.consi.iiij.testator in vltima voluntate,circa medium.Petr.Anch.in repet.cap.j.char.xiiij.in paruis.versi.circa tertium casum.de consuetud.Card.Floren.in hoc confundens causam,& rationem,in cap.si quando. ad fin.de rescrip vbi dicit mentem legis & rationem idem esse,ideóque rationem seu causam legis esse ipsam legem.& Raph.Fulg.consi.lxxviij.supposito statuto tenoris.col.ij.versic.igitur & in nepote.Corn.consi cxciij.placet.in prin.lib.j.& consi.xxix.in presenti consultatione. col.ij.vers.& pro certo videtur.lib.iij.& consi.xc.scrupulosa videtur.post princ.eo.lib.iij.

Ratio legis est mẽs ipsius.

Et medulla ipsius.

139 ¶ Et ratio seu mens legis est sicut anima, & verbum sicut corpus siue superficies, vt scribit Bal.in l.si quis seruo col.vlt.versi.ex his apparet.C.de furt.& vt tradit idem Bal.in l.vlti.in xv. quæst.C.de hæred.instit.ratio est anima ipsius scripturæ.& in auth.post fratres.la ij.versi.item frater.C.de legit.hæred.quòd ratio legis debet attendi,tãquam virtus intrinseca legis,& tanquam genus prædicans de singulis speciebus,vt not.in §.j.Instit.de legit.patron.tut.& in c.j.§. & quia vidimus.col.antepe.versi.extrà quæritur.tit.qui feu.dare poss.dicit quòd essentia legis vel statuti

Ratio est anima legis.

Essentia legis in mente.

vel statuti consistit in mente statuentium.& in c.dilectus,le.j.col.j.versic.item nota quòd ap pellatione,de rescrip.quòd sicut sententia vel statutum inducit dispositionem, ita ratio statuti,l.emptor,§.vlt.ff.de rei vend.quia ratio(inquit)ius facit.& consi.cclxxv.quod pro regula, col.iij.vers.si autem ratio,lib.ij.quod ratio legis siue consuetudinis seruari debet tanquã anima & spiritus eius.Pan.in c.nihil,col.v.nec obst.si dicatur, de ele. quòd sic se habet ratio legis ad verba legis, sicut anima ad corpus:vnde sicut anima dominatur corpori,ita ratio verbis.quod & idem ipse dicit,cons.j.facti cõtingentia talis est,quidam A.contraxit,col.iij.vers. vltimò adduco pulchrum,lib.j.& consi.lxxv.quidam decessit,col.iiij.vers.& ex his coniecturis.eod.lib.1.Rom.in l.ij.§.vlt.& vers.non obstat quod dicit,ff.de donat. & Maria.Socin.Senior consil.xxx.quamuis ex his,col.iij.versic.quare cum præfatum,lib.j.& consil.xxxv. circa prædictam consultationem,col.ij.versic.& quamuis hæc ratio,eod.lib.j. & Bartho.Soci.eius consil.ccxlj.circa primam difficulatem,col.xij.versic.præterea & tertiò, lib.ij.vbi dicit quòd spiritus & anima statuti,est ratio illius,Alex.cons.lij.circa hanc dubitationem,col.iij. versic. præterea faciat,lib iij.& Franc.Curt.Senior,consil.ix. Ticinensi statuto,col.ix.versicu.quia verba statutorum.vbi dicit,quòd ratio statuti est anima ipsius.& consil.xlv.statuto & cõsuetudine,col.vj.versic.quia mens,vbi & illud quoque dicit quod mens & ratio est sicut anima, & verba sicut corpus & superficies.& Fely.in c.tua nos,col.ij. *Ratio inducit dispositionẽ. Ratio ius facit. Ratio verbis dominatur.*

140 ¶Suntque multi qui dicunt mentem & rationem legis esse legem ipsam,vt non obscurè voluit glo.in l.ij.in verbo rationem vel legem, paulò post princip. C. quæ sit longa consuetud. Bald.consil.ccccLxvij.de iure communi,in fi.lib.ij.per not.in l.cùm tale.§.pen.ff.de condi.& demonstr.Ang.in l.prætor ait,§.j.versic. conclude ergo, vbi dicit mentem & rationem legis ab ipsa lege non differre,per l.credendum,in princ.ff.qui pet.tut.Panor.in c.vlt.col.iij.versi. nec ex hoc dicas,de rescript.& in c.ij.col.pen.versic.item mens,de præbend.& in c.j.col.iiij. versic.quid autem si lata,de re iudic.& in c.quia plerique,col.penul.versic.ego latiùs,de immunitat.ecclesiar.& consil.lxxv.quidam decessit,col.iiij.versic.ex his coniecturis,lib.j.Cor. consil.xv.ex quo dictus Franciscus,col.iij.versi.& ratio legis,lib.j.& consil.cviij.placet mihi, col.ij.versic.& sic ex prædictis.Philip.Dec.consil.lxiiij.cuius suprascriptio incipit,præsupponitur tempore,col.pen.versic.confirmatur prædicta conclusio, vbi etiam multa ex superioribus tradit.& Docto.vbique.vt tamen non omittamus quod dicit glo.in §.gibbosus, in verbo,faciem,xlix.distincti.rationem esse cordis faciem. *Ratio legis est ipsa lex. Ratio cordis facies.*

141 ¶Hincque plerique illud assumunt,id quòd venit ex mente & ratione legis,ex ipsa lege & non ex extensione venire,ita vt ex ea competat directa actio,per l.hominis & rei,§.verbum ex legibus,ff.de verb.sig.& l.j.ff.vti possidet.& ibi Cyn.de quo per Bar. in l.iij.in prin.ff.de legit. tut.& in l.curator,col.j.versic.alio modo,& ibi quoque alios, maximè Ale.qui multos alios citat,C.de neg.gest.Raph.Fulg.Corn.& Phil.Dec.in l.bono.C.de bono.possess.secun.tab. *Quod ex mẽte & ratione est, nõ ex extensione est. Ex mente cõpetit directa.*

142 ¶Nam vbi est omnimoda ratio:ibi non dicitur nec est extensio aut ampliatio, vt voluit glos. not.in c.j.in verbo,Italiæ,de tempor.ordi.Etiamque,vt ea dicit, in pœnalibus, per c.si postquam,de elect.eod.lib.vj.vbi constitutio,cupientes, eiusdem tit.licèt sit pœnalis,declaratur habere locum in prouisionibus,appellationibus,& confirmationibus, de quibus ibi cautum non erat.& allegat etiam l.si postulauerit,§.idem,ff.ad leg.Iul.de adult.& l.quædam, §.nummularios.ff.de eden.Et idem propemodum voluerunt Petr. & Cyn.in l.iura nõ in singulas, ff.de legib.dum dicũt quòd cùm in pluribus casibus est eadem ratio, ea decidit omnes istos casus,non quidem per extensionem, sed sicut genus compræhendit omnes suas species, sic & generalis ratio diuersas species casuum. Cùm autem rationes sunt specie differentes, tamen similes,tunc est extensio,id est progressio de termino ad terminum per adequationem. & iidem Petr.& Cyn.in l.quòd verò contra rationem, & ibi quoque Bald.in priore lectura, col.j.versic.item verisimile est,eo.tit.idem Bald.in auth.post fratres,la ij.versicu.item frater. C.de legit.hæred.Pet.Anch.cons.cxij superstite domina,col.j.Panor.in d.c.nulli,vbi suprà, de elect.Paul.Castr.consil.lxxxiij.præsens casus, col.ij.versicu. constat autem quòd quando, lib.ij.vbi id pulchrè declarat, cum aliis multis à me collectis in repet.l.si vnquam, in verbo, libertis,num.xlv.quorum sententia,C.de reuocan.donat. *Extensio non est, vbi est omnimoda ratio. Etiam in pœnalibus. Ratio vt genus cõprahendit diuersas species.*

143 ¶Quæ cùm ita se habeant,ideo ratio siue causa in legibus, statutis, consuetudinibus, & aliis quibusuis dispositionibus maximè & in primis attendenda est & seruanda, vt dicit Barto.in l.contra legem,post medium.ff.de legib.autoritate Iacob.Aret.& Cyn.in l.quicunque,C.de seruis fugit.& sequitur Iason in l.de quibus,col.j.versic.alij intelligunt,ff.eod.tit. de legib.& ante illos scripserat glo.in d.l.ij.in verbo,rationem aut legem,C.quæ sit longua consuetudo. non minùs attendi mentem siue rationem legis quàm legem ipsam,per eum text. & l.præcedentem,& omnes vbique.sed quod præ cæteris tibi annotãdum est hoc in loco, id est quod diximus de ratione statuti & consuetudinis. *Ratio in primis inspicienda est.*

144 ¶Propterea que dispositio quantuncunque generalis per rationem restringitur,& è diuerso specialis per rationem generalem ampliatur.Primũ probatur ex text.in l.cùm pater, §.dulcissimis,& ibi Bart.Bald.Alber.& Pau.Cast.ff.de leg.ij.& l.pater,§.fundum,& ibi Bartol.ff. *Ratio distinguit dispositionem*

Etiam in priuilegiis. *Ratio limitata legem limitat.*

de leg.iij.& l.adigere,§.quamuis,ff.de iure patr.& l.ex facto,in j.resp.ff.de vulg. & pup.substit.vbi & id in priuilegiis procedere probatur,& l.quod dictum,ff.de pact.ex qua Ange.ibi post princ.not.limitatam legis rationem limitare ipsam legem,& l.si is qui animo,& ibi glo. in verbo,amittere,Dyn.Alb.Ang.Paul.Cast.& Claud.Seisel.ff.de acquir.poss.& l.cancellauerat,& ibi Bar.ff.de his quæ in test.delen.& l.ita autem,in prin.& ibi etiam Bar.ff.de admi.tut.& l.hæc actio,secundum vnam lecturam,ff.de calumnia.& l.nó omnium, C.de suspect. tuto.& c.suggestum,& ibi Pan.in ij.not.Philip.Franc.& Philip. Dec.in j. & ij.not. de appel.

De eadem re. *Et procedit in omnibus dispositionibus.*

145 ¶Et id item voluerunt gl.in l.j.§. hoc interdictum eandem,ff.de fonte, Bartol.in l.adigere,§. quamuis,ff.de iure patr.Bal.in l.de quibus,col.x.versi.ad secundum,ff.de legib.& in l.si quis seruo,col.vlt.vers.ex his apparet,C.de fur.& in l.data,col.ix.vers.item not.quòd ratio,C.qui accus.non poss.& inter cons.Ang.cons.cclxxxj.Mart.Io.de Florentia,col.j.& ipse Ang.consi. cccxxj.in volu.versi.nec obst.huic decisioni.& cons.cccxlvj.Titius,vt hæres,vbi id dicit procedere in dispositione legali,testamentaria,& inter viuos, per multa ex iuribus suprà allegatis,Salyc.in l.ij.col.ij.vers.ideo & meritò,C.de noxal.act.Petr.Anch.qui & hoc dicit procedere non solùm in legibus,sed & in cótractibus,vltimis voluntatibus,& iudiciis,cons.ccliiij. super primo quæsito.Raph.Fulgos.consil.xcix.magister,col.vlt. vbi dicit quòd ratio regit,id est,restringit & ampliat dispositionem.& consil.clxxxvj.pro determinatione,col.iij.versi.secundò quoniam ipsa domina.Raph.Co.cons.ij.proponitur quòd Ser.Blancus, col.j.in fi. & consil.cxliij. Titius & Seius,Ro.consil.xvj.viso themate consultationis, col.ij.versic. item & quia ex dicta ratione.Paul.Cast.consi.cccexxxviij.quantùm ad primum,col.ij.vers. non obstat quòd statutum,lib.ij.Pan.in d.c.vlt.col.iij.vbi suprà,de rescrip.& in c.secundò requiris, col.j.in j.not.de appel.& in d.c.j.col.iij.versicu.& quia plerique à lege,ibi,ego latiùs, de immunit.eccles.& in c.de vxore,col.ij.versic.sed quæro quid in abbate,de sepult.& consi.xciij. statuto ciuitatis Grossetanæ,col.iij.vers.nam ad rationem legis,lib.j.& consi.iij.nitar in præsenti causa,in xxiij.quæst.lib.ij.& consil.lviij.quidam Nicolaus,col.iij. versi.secundò hoc videtur,eod.lib.ij.Alexand.consil.lxxv.videtur in præsenti consultatione,col.iij. versi.sed hæc dispositio,lib.v.Franc.Aret.consil.clx.verum est quòd Comicus, col.iij. versic. moueor primò.Socin.consil.clxv.visis inuestituris,col.iij.versicu.secundò probatur,lib.ij. Felin.in c.cum nos,col.ij.versic.in text.ibi,res.de iureiuran.Fran.Curt. Senior,qui hanc dicit esse regulam infallibilem,consil.ix.Ticinensi statuto,col.penult.versic. concludo igitur fratrem. & latiùs consil.lxxxj.rectè præfatus,col.ij.versic.sed præmissis,& multis sequent. Alter Franc. Curt. Iunior,consil.xij.videtur prima consideratione,col.iij.num.10.

Generalis liberatio facta ob satisfactionem non comprehẽdit obligationem conditionalem.

146 ¶Et ideo ex facto respondit Ang.consi.clxxxix.visa quietatione,reuocatur in dubium, quòd quantumcunque verba liberationis sint generalia,prægnantia & plenissima , si tamen causa ipsius non potest ex proprietate sermonis adaptari ad aliquam speciem debiti , illam non comprehendit. Vnde illud infert , quòd si creditor generali sermone dicit se ideo liberare debitorem,quia est sibi satisfactum vel solutum , cum ista causa non possit conuenire obligationi conditionali,non illam comprehendit:quod dictum pro no.refert & sequitur Fran. Aret.d.consil.clx.vbi suprà.& Philip.Dec.consi.ccclxxix.requisitus,col.ij.versic. & vlteriùs ista conclus.& Paul.Paris.consi.xlix.Galassino,num.43.lib.iij.Et idem in hoc casu consuluit Maria.Soci.Senior,consi.xxiij.visis ac diligenter,col.iiij.versicu.primò quia posito,& dicemus postea in liberationis causa cessante,num.171.incip.liberationis.

Limitata causa limitatum producit effectum.

147 ¶Hocq; illud est propemodum,quod vulgò dicimus, limitatam causam limitatum producere effectum:ad quod etiam allegari solet d.l.cancellauerat, ff.de his quæ in testa.delent.& l.cùm seruo,in prin.& ibi Bald.ff.de contrah.empt.& l.ij.& ibi etiam Bald. ff.de ser.export. & l.in ratione,§.vlt.ff.ad leg.Falc.& l.ita autem,in prin.ff.de admnist.tut. & l.filius à patre, §.si quis ex certa,ff.de lib.& posthu.ex quo not.Ro.limitatam institutionem siue exhæredationem limitatum producere effectum.& l.in agris,& ibi Alb.ff.de acquir.rer.domin.& d.l. cùm pater,§.dulcissimis,ff.de leg.ij.& l.gratuitã,§.j.ff.de præscr.verb. & l.sed si plures,aliàs est in l.qui liberis,§.ad substitutos,vers.in arrogato,& ibi Bal.Imo.Raph.Corn.Alex.& Ias. ff.de valg.& pup.substit.& l.milites agrum,ff.de re mil.& l.age,& ibi Bald.Salyc.Roma. & Iason,C.de transact.vbi de limitata causa transactionis.& l.j.in fin.ff.de æstimat.act. & c.de cætero,& c.ea noscitur,de senten.excom.& c.licet,de deci.& c.quod super his,de voto.& c. ij.& ibi Anto.post princ.de custo.eucharist.& c.susceptum, de rescrip.lib.vj. gl.in clem.j.in verbo,restituat,de sequestr.poss.& fruct.Franc.Aret.in l.qui superstitis,colum.iij.versi.circa tertiam limitationem,ff.de acquir.hæred.vbi loquitur de limitata causa renunciationis, post alios antiquiores ab eo citatos,& consil.lxxxiiij.diligenter ponderatis,col.iij.versicu.ex hoc primo fundamento,vbi loquitur de limitata causa æstimationis.Barb.inter consi. Alex.cons. xciiij.viso puncto,col.j.lib.iij.vbi loquitur de limitata causa nouationis.Maria.Socin.consil. xxvj.ex his quæ in facto.colum.iij.versi.postremò posito,lib.j. vbi loquitur de limitata causa defensionis.& consi.xxxj.prosequendo ordinem,col.pen.versic.secundò probatur,eod.lib.j. vbi loquitur de limitata causa negligentiæ.& Barptol.eius filius,consil.xlviij.elegáter,col.ij. versic.

Limitata causa renunciationis. *Et æstimationis.* *Et nouationis.* *Et defensionis.* *Et negligentia.*

versic.ex quibus infero,lib.iij.vbi loquitur de promissione. Corn.consil. ccxcix. præmittendum est quòd fratres,col.j.lib.iiij.vbi loquitur de limitata causa societatis.Cepola causarum criminalium cósi.lxviij.circa j.dub.col.j.versi.& licèt dicatur, vbi loquitur de limitata causa sententiæ.Franc.Curt.senior.consil.50.memoriæ recolendæ dux Mediolani,col.xiiij. nu.66. vbi loquitur de concessione feudi,& consil.lxx.Christi,&c.circa primum,col.ij.nu.13.vbi de inuestituræ limitata causa,quod idem propemodum est.Ias.in l.si fundum per fideicommissum,col.iij.versic.secundò ratio.& seq.ff.de leg.j.vbi etiam loquitur in causa limitata venditionis.Philip.Dec.consil.ccclxxix.requisitus pro consilio,col.iij.num.7. vbi loquitur de limitata causa exclusionis,& consil.cccxciij.pro vera resolutione,col.ij.versicu.quantum autem ad aliam:vbi loquitur de limitata causa substitutionis,Matth.Afflict.in c.Titius,col.ij.num. 7.tit.si de feu.fue.controu.inter dom.& agna. vbi loquitur de limitata causa renunciationis, Stepha.Bertr.loquens de limitata causa cessionis, consil.j. viso consultationis themate , col. cviij.num.105.lib.ij.Hieron.Grat.respon.vij.& si satis,col.vlti.ad fin.lib.j. vbi loquitur de limitata causa reuocationis.& respon.lxv.& si agatur,col.iij.nu.31.eod.lib.j.vbi loquitur de limitata causa legitimationis,Paul.Paris.loquens in limitata causa absolutionis,consi.cij.& si regulariter,col.ij.nu.17.lib.j.& consi.cxvj.circa resolutionem,col.ij.nume.8.eod.lib.j.vbi loquitur de limitata causa concessionis.& consil.lxv.viso testaméto,col.vlt.nu.28.lib.ij.vbi ité loquitur de renunciatione.& consil.j.redemptoris,col.pen.num 124.lib.iij. vbi etiam loquitur de renunciationis causa.& consil.xlj.Ioannes testator,col.penul.nume.77.eod.lib.iij.vbi loquitur de causa substitutionis,& consil.xlix. Galassino,colum.vij.nume.41. & seq.eod.lib. iij.vbi etiam loquitur de renunciatione,& consil.xcvj.quamuis prima facie,col.ij.num.12.eo. lib.iij.vbi de causa commissionis.

Et promissionis. Et societatis. Et sententiæ. Et concessionis feudi. Et inuestituræ. Et venditionis. Et exclusionis. Et substitutionis. Et renunciationis. Et reuocationis. Et cessionis. Et legitimationis. Et absolutionis. Et concessionis. Item renunciationis. Et iterū substitutionis. Et commissionis.

148 ¶ Quibus adde alia multa in eádem sententiam collecta à Fel.in cap.cùm ordinem, col.iiij. versic.limitata causa,& seq.per iij.col.de rescript.& in c.post cessionem,col.ij.versi. amplia primo,de probat.& in c.Petrus,col.iij.versic.secundò declara,de homic.& Iason qui multa accipit ab eo,nec tamen eum nominat,in d.l.age,in ij.not.C.de transact. *De iisdem rebus collectū.*

149 ¶ Hincque etiam illud fit,quod tradit Bald.in rub.ff.si cert.pet.col.j. versi. & dicto de causa, quòd per causam agnoscimus effectum,& è diuerso effectum per causam. Cui consimile est quod scribit Card.Flor.in c.cùm dilecti,col.j.versic.& nota arg.de accusat.quòd talis censetur effectus qualis est causa,& quòd valet argu.à destructione causæ ad destructionem effectus,& è diuerso.Matth.Afflict.qui alios citat in constitu.Sicil.incip. si quis aliquem,col.iij. in v.quæstio.in fi. *Per causam effectū agnoscimus, & è diuersò. Effectus talis censetur qualis causa. Ar.à destructione causa,ad destructionem effectus,& cōtrà.*

150 ¶ Igitur(vt repetamus)generalis dispositio restringitur per limites rationis.Quod tamen no. intellige,vt non procedat in ratione,quæ sola præsumptione innititur, quia per eam rationé non restringeretur generelis dispositio legis vel statuti,vt scienter voluit, & ex facto respondit Bal.consi.ccl.cuius exordium est,in quæstione domini Milani,col.vlt.paulò ante fi.lib.j. per not.à Iac.& Oldr.in lib.i.ff.solut.matr.quod & nos dicemus infr in xxix.limitatione. *Ratio quæ ex sola præsumptione est, nō restringit.*

151 ¶ Intellige secundò secundum distinctionem Bart.in l.non dubium,col.ij.versi.secúdò quæro,ibi,& ideo aduerte.C.de legib.Si quis,inquit,vult. restringere legem ob defectum rationis,aut propter aliam succedentem æquitatem, & tunc si vult restringere,non licet, & ita loquitur l.prospexit,ff.qui & à quibus.Si verò vult restringere,ne aliquis indebitè lucretur, & id quidem licet,l.vt gradatim,ff.de muner.& honor.& l.j.C.de sacrosan.eccles.Si verò vult restringere,ne aliquis patiatur damnum,& potest,& ita loquitur l.adigere, §.quamuis, ff.de iure patr.Et eam distinctionem sequitur Corn.consil.191.placet mihi,col.j.versi.& ideo vbi, lib.j.secundum id intelligens quod dicitur , cessante ratione legis cessare legem. & consilio ccxxxix.pro decisione,col.iiij.in literis o,& p,eod.lib. Et idem propemodū voluit ipse Bart. in d.l.prospexit.& in d.l.adigere,§.quamuis, & in l.omnes populi, col.xviij.versicu.secundò quæro an statuta,ff.de legib.& Bald.in d.l.non dubium,col.ij.versi. sequitur videre de interpretatione,& Imol.in l.si verò,§.de viro,col.ij.versic.circa primum conclude,ff.solut.matri. vbi id dicit procedere,etiam si ratio esset expressa in lege,per text.in clement.j.iuncta glo.de elect.& idem Imo.in l.vbi purè,§.j.in fi.ff.ad S.C.Trebel. Maria.Soci. consil.j.in casu suprà narrato,col.vlt.lib.j.& Fely.in c.si quando,col.viij.versi.sed videtur mirabilis,de rescriptis. *Declaratio eius quod dictū est rationem legis eā restringere.*

152 ¶ At hoc minimè placet Salyc.in l.ij.col.j.versic.alij vt Bart.de noxal.actionib. vbi dicit hæc Bart.verba non sibi videri esse perfecta , tum quia non videtur debere fieri restrictio aliquo casu,quo restringendo , statutum ad iniquitatem , vel absurditatem deducatur,l.non absurdum,ff.de bon.libertor. tùm quia in d.l.prospexit , non restringitur dispositio ea ratione, ne lucro libertatis indebitè priuetur , sed solùm ea ratione , quia lex sic scripta est : tùm quia si fallit in l.penult.§.j.ff.de rit.nupt.quæ ad idem allegatur,vt d.l.prospexit, à ratione fallentiæ debet sumi discretio rei,& non à dicto. *De eadem re.*

153 ¶ Ideoq; ipse Salyc.hanc rem latiùs tractat,nam aut,inquit, statutum generaliter vel indefinitè loquens habet rationem scriptam secum annexam , & tunc secundum illam rationem debet restringi,per d.l.adigere.§.quamuis. Ratio enim primùm est in intentione statuentis, *De eadem re.*

ex eaque dispositio facta ac illata, auth. ingressi, C. de sacrosan. eccle. illatum autem non debet separari à dicto, quod se habet per modum rationis ad illud, l. generaliter, §. nihil, ff. de acquir. possess. ideo meritò secundum rationem limitatur & restringitur, l. si is, ff. eod. tit. & l. hæc actio, & ibi gl. ff. de calumn. Aut verò statutum non habet rationem scriptam secum annexam, & tunc licèt ratio non sit in alio, est tamen in illo scripta vel declarata, & idem dicendum est. Aut nec in illo, nec in alio scripta vel declarata est, & tunc aut dispositio statuti est de eo quod non est de iure communi cautum vel dispositum, & tunc frustra tractamus de limitanda dispositione statuti secundum ius commune, quod nihil de ea disponit. Ideoq; tùc statutum in suis generalibus verbis debet seruari, dummodo comprehensa in verbis generalibus sub illa dispositione possint includi, quantumcunq; sit durum & asperum, & ita loquitur d. l. prospexit: etiamq; si hæc asperitas cesset, l. j. §. nunciatio, iuncta gl. ff. de ope. noui nunciatio. Aut dispositio statuti est de eo quod dispositum est à iure communi, & tunc aut restrictio quam facere volumus de statuto, non potest fieri salua ratione recti sermonis & intellectus, & tunc non restringitur secundum ius commune, quia ex verbis eius apparet quòd statuentes voluerunt ampliare ius commune, & non potest se ad illos restringere, & eius rei quædam exempla addunt, quæ ibi videre poteris. Aut restrictio quam facere volumus, potest fieri salua ratione recti sermonis, & tunc aut quæritur in pœnalibus & odiosis, & tùc statutum debet restringi secundum ius cõmune, per d. l. & alia iura, quæ allegat. Aut in fauorabilibus, &c. vt ibi videre poteris. Neque enim pertinent ad hoc nostrum institutum, quo quærimus de restringenda dispositione ex cessatione, siue defectu rationis.

Ratio ampliat & extẽdit dispositionem.

154 ¶Secundum autem, quo dicimus dispositionem specialem extendi & ampliari ex ratione generali (si hæc extentio aut ampliatio dicenda sit, de quo suprà diximus) ita quòd vbi habet locum ratio illa generalis, habeat & dispositio, probatur ex l. nomen debitoris, §. vlt. ff. de legat. iij. & l. cùm mulier, ff. solut. matr. & l. regula, §. si quis, & ibi Bartol. & Bald. & iterum §. & licèt, ff. de iur. & fact. ignor. & l. j. §. hoc interdictum eandem, ff. de fonte. & l. prima. §. mater, versic. quid si curatores, & versicu. quid si decesserunt, ff. ad Senatusconsul. Tertul. & l. pater filium, §. fundum, ff. de legat. iij. vti à nonnullis citatur, licèt aliis nihil facere videatur. & d. l. cùm pater, §. dulcissimis, ff. de legat. ij. & c. secundò requiris, & ibi Bald. de appellat. & c. constitutionem, de regula. lib. 6.

De eadem re.

155 ¶Et voluit quoq; gl. in clem. j. in verbo, eligatur, & ibi Card. Flor. qui eam dicit sing. de elect. Bald. in l. quod dicitur, per eum text. ff. de pact. dum dicit eatenus extendi dictum, quatenus ratio illius extenditur. & consil. cccix. opinio communis ante medium, lib iij. Ang. consi. ccxxj. in volumine, col. ij. versi. nec ob. huic decisioni. & cons. ccxlvj. Titius tanquam hæres, vbi & id dicit procedere in omni dispositione. Imo. consil. j. in casu præmisso, col. iij. versi. & primò non videtur, vbi ex hoc dicit quod c. quamuis, de pact. lib. vj loquens de pacto de nõ succedendo, quod ei fit cui debet succedi, habet locum in eo quod fit alteri, ex generali ratione illius c. & consil. clxxiiij. spectabilis domine, post prin. Panor. in d. c. j. de iuramen. calum. vbi & id dicit procedere in odiosis, & in d. cap. j. vbi suprà, de re iud. vbi & id dicit procedere in pœnalibus, cum ratio est expressa, vt in c. secundo requiris, in j. not. de appel. & in d. c. quia in insulis, de regular. & d. cons. xciij. lib. j. & d. consi. lviij. eod. lib. ij. Domi. in c. statutum, §. cùm verò, col. vlt. de rescript. lib. vj. Paul. Castr. in l. si verò, §. de viro, post prin. ff. soluto matrimo. & d. consi. ccccxxx. quantum ad primum, vbi suprà. lib. j. Alexand. consi. cxj. ponderatis verbis inquisitionis, col. ij. versi. & cum ibi, lib. j. & consil. lij. circa hanc dubitationem, colum. iij. versic. præterea faciat vbicunque, lib. iiij. & d. consil. lxxv. vbi suprà, lib. v. & consil. lj. in casu præsenti, col. ij. versic. tamen istis non obstantibus, lib. vij. & Soci. consil. ccxlj. circa primam difficultatem, colum. iiij. versic. nec obstat si dicatur, lib. ij. & Iason in l. licèt inter priuatos, colum. ij. versi. primò quia quando ratio. C. de pactis, & alij multi ex his quos suprà, numero 140. incip. & id item.

In omni dispositione.
c. quãuis, de pactis, habet locum, etiam si renunciatio alteri fit.
Itaque etiam in odiosis.
Et in pœnalibus.
Vbi eadem est ratio, ibi idẽ ius

156 ¶Idque est, quod vulgò dicimus, vbi est eadem ratio, idem ius statui debere, l. illud, ff. ad leg. Aquil. & l. à Titio, in prin. ff. de verbor. obligationibus, & ibi concordant. in gloss. Vltra quas adde text. not. in l. his solis, in illis verbis, satis tacitè cautum, C. de reuoc. do. quem ad hoc dicit singul. Bald. in cap. quia V. in fin. de iudi. & meliorem totius iuris, idem Bald. in rubri. C. de nauti. fœnor. Adde inquam text. in cap. translato, de constitutio. & cap. inter corporalia, de translatio. prælat.

Disidẽtia nõ sunt quæ in ratione conueniunt.
Extensio non est, vbi est eadem ratio.
Exemplariter videtur fieri mẽtio de vno, cùm plura habent eãdem rationẽ.

157 ¶Et quod dicit Bald. in l. omnes populi, col. vij. versi. tertiò quæro, ff. de iusti. & iur. quòd non videntur dissidentia quæ in ratione conueniunt. quia ratio est coniunctio diuersorũ casuum ad eundem finem tendentium, per l. non possunt, & l. nam vt ait. & l. ideo quia, ff. de legib. & rursum ipse Bald. in eadem l. omnes populi, col. vlt. versi. secundò not. quòd vbi est eadem ratio, non propriè dicimus statutum extendi, quia inest tacitè, per gl. in c. sæpe, in verbo, Italiæ, de temporib. ordinat. lib. vj. & quod ipse Bald. scribit in repet. l. de quibus, colum. xij. versic. item not. quòd nõ videtur, ff. de legib. quòd vbi plura habent eandem rationem, cùm de vno tãtùm fiat mentio, videtur id fieri exemplariter, non restrictiuè, cùm aliis multis aggregatis ab

ab Alexand.consil.lxxv.incip.videtur in præsenti consultatione, col.j.lib.v. & Iason in d.l. à Titio, in princip.col.vlt.ff.de verb.oblig.& consi.lxiij.per reformationem,col.iiij.versic secundò principaliter,§.iij.& à me in repet.l.si vnquam,in verbo,libertis,nu. 45.quorum sententia,C.de reuocan.donat.

158 ¶ Et hæc vsque adeo obtinent,vt etiam in correctoriis & exorbitantibus extendatur dispositio ex ratione expressa in lege vel alia constitutione corrigente & exorbitante, licèt aliàs secus.Ita enim voluit glo.reputata sing.in clemen.j.in verbo, eligatur,& ibi Genz.Pau.Eleaz. Card.Florent.in xxij.q.& latè Imol.col.vj.versic.tertiò quærit gl.de elect. Bald.in auth.quas actiones,col.ij.versi.sed ego dico,& ibi etiam Paul.Castr.col.ij. versi.item verum est, & Ias. qui id latissimè & optimè disputat & declarat,col.iiij.versic.pro clara intelligentia,& ij.seq. col.C.de sacrosanct.eccles.per text.in d.l.his solis. idem Bal.non obscurè in l.maximum vitium,col.iij.C.de liber.præterit.Imo.Raph.Co.& Paul.Cast.in d.l.si verò,§.de viro:ille col. ij.versi.circa primum:alter post medium:postremus statim post princip. ff.solu.matri. Idem Imol.in l.vlt.col.iij.versic.& nota diligenter,ff.de hæred.instit. & consil. cxxiij. in causa quæ vertitur,col.ij.versic.& pro ista parte,vbi dicit sing.illam glo.in d.cle.j. Rapha.Fulgos.consi. ciiij.Titius condidit testamentum,col.ij.versi.& illa etiam ratione.Rapha.Com.in d.l.cum mulier,per illum text.& ibi etiam Alexand.in v.not.ff.sol.matrim.& in l.quamuis, ibi etiam Paul.Castr.in fi.C.de fideicommiss.Panor.in c.vlt.col.iij.versi.& licet Bart.dixerit,de rescri. & in c.nihil,col.v.versicu.nec obstat.si dicatur,de elect. Alex.in l.iiij.§.Cato, col.vj. versi.& vltra prædicta,ff.de verbor.obligat.& consil.50.visis actis causæ,col.iij.versicu.& saltem vbi scripta,lib.ij.& consil.xvij.ponderatis his,quæ in themate,col.penult. versi.nec obstat quòd text.lib.iij.& consil.lxxxix.circa primum dubium,col.ij.versic.vnde sicut, lib.vj. Franc.Aret. consil.xxvij.proponitur ex facto,col.j.versi.præterea etiam iunctis his quæ dicit,col.ij.versic. non obstat quòd melior,& versic.seq.Cepol.qui id dicit singu.cau.criminal.consi.lxxiiij.viso statuto Taruisij,col.vlt.versi.quia respondetur quòd illud.Iason in l.de quibus,col.iiij.versi. puto quòd vtrunque,ff.de legi.Franc.Curt.Senior consi.lxxxj.rectè præfatus,col.ij.num.7. *Superiora procedunt etiam in correctoriis & exorbitantibus.*

159 ¶ Et ad hoc bene facit text.in l.emptor,in fi.ibi ea ratione reddita,ff.de rei vend. & in l.& fideicommissi,§.cùm Pollidius , ibi, idque sibi mater ideo placuisse testamento comprehendisse,ff.de vsuris,glo.in §.primo.in verbo,ad curationem,in authent. vt hi qui se hab.perhib. & quod tradit glo.in cap.si postquam,in verbo,mente,de electio.eodem lib.vj. & in clem.j. in verbo,eligere,eodem tit. *De eadem re.*

160 ¶ Nam & in pœnalibus hoc idem procedere tradit Bal.in l.data opera,col.iiij.versi. & adde quòd vbi est,C.de accus.per d.l.his solis,quæ propriè loquitur in materia pœnali.& l.vlt.C. de indic.viduit.tollen.& idem Bald.in c.j.§.porrò,col.ij.per illum text.quem dicit meliorem de iure,tit.quæ fuit pri.cau.benefi.amit.& Saly.in l.si serui,col.penult.versic.prima est quòd etiam,iunctis,præced.C.de noxa.Petr.Anch.consil.cccuij.ista allegata in contrarium : ante fi.vbi etiam dicit talem casum potiùs venire ex mente legis,quàm ex extensione.Nam ratio, inquit,extendit verba legis,per d.l.nominis & rei,§.verbum ex legibus, ff.de verbo.signifi.& dicit esse text.expressum,ad casum,qui venit ex mente legis,extendi constitutionem pœnalem in d.c.si postquam,de elect.lib.vj.& idem quoque Panor.in c.vlt.col.ij.versicu.sed mihi placet,de rescript.per text.vt inquit,apertissimum,in l.ij.§.quid si curatores, & §.quid si decesserint,ff.ad S.C.Tert.& per bonum(vt & ipse dicit)tex in l.liber,§.senatus, ff.de rit.nup. diciq;id non esse interpretationem extensiuam,sed intensiuã & intellectiuam.& idem Pan. in c.j.col. iij.versic.not.ibi, intentione,de iura.cal.dum dicit procedere etiam in odiosis.& in d.c.j.col.iiij.versi.dispositio etiam pœnalis,de re iudic.& in d.c.quia plerique, col.pen.versi. ego latiùs,de immunit.eccles.Domin.in c.si ciuitas,§.j.in princ.de sentent.excommu.lib.vj. Alex.in d.l.cùm mulier,col.j.in v.not.per illum text.ff.solut.matr. & d.consil.lxxv.videretur in præsenti,col.j.lib.v.Ias.in l.j.si is qui,in prin.col.vlt.versic.tertiò moueor,ff.ad S.C.Treb. Philip.Dec.in l.non videtur,col.vlt.versic.septimò fallit,ff.de regul.iur. De quo tamen vide Imo.in l.si verò,§.de viro,col.vij.vers.tertiò casu principali,ff.solu.matr.& Philip.Dec.in l.si quis id quod,col pen.versi.& ex ista glo. ff.de iurisdict.omn.iudi. *Et in pœnalibus.* *Ex interpretatione intensiua non extẽsiua.*

161 ¶ Sed quicquid sit in simplici pœnali,tamen vbi esset constitutio, & correctoria & pœnalis simul,tunc non extenderetur ex eadem ratione etiam expressa, vt expressè voluit Anton.in repet.c.vlt.col.xxvij.versic.hæc vera in quantum,de consuetud.Rom.in d.l.si quis,id quod, col.ij.vers.nota etiam ratione,ff.de iurisd.omn.iudic. & consil.cxxix. licèt magna apud me, versic.secunda ratio,Domi.in c.j.col.iij.versic.hæc vera nisi ius,de temp.ordin.lib.vj. Alex. in d.l.si constante,in prin.col.iij.versi.hoc tamen intelligi debet,ff.solut.matr. & Ias. in authent.quas actiones,col.vj.versic.intellige tamen istam,& omnes ferè. *Quid in pœnali simul & correctoria.*

162 ¶ Et in id allegant multi ex supradictis glo.quam dicũt sing.in cle.vt hi qui,quæ est secunda, in verbo,in eisdem,de ætate & qualitate ord.dum tex.ibi ponit rationem expressam,& gl.ibi dicit non esse extendendam.Cui adde & aliam gl.not.non absimilem, in c.fidei,in princ.de hære.lib.vj.Et faciunt quæ scribunt Bart.& alij in l.Marcellus,in prin.in vlt.q. ff.ad Trebel. *De eadem re.*

163 ¶Sed huius, tamen contrarium sentit Panor. in d. c. vlt. de rescript. licèt iura quę ipse allegat, non loquantur in materia correctoria. Tamen pro illius opinione adducit Clau. Seysel. in d. l. si constante, col. iij. versi. primò, vt non procedat dictum Bartol. in l. quemadmodum, circa medium, C. de agricol. & censit. lib. xj. cum aliis concord. dicentibus constitutionem pœnalem esse fauorabilem, ex quo sequitur pœnæ appositionem non debere impedire extensionem, siue ampliationem. Sed vt subdit Seysel. responsio patet ex nota. per ipsum Bart. in l. ij. §. exercitium, ff. de his qui not. infam. ex quibus declaratur hæc limitatio procedere tantum, vbi pœna esset odiosa. Et ita illam glos. in d. c. ij. de æta. & qualitat. limitat Felin. in c. translato, col. penult. versic. primò quòd licet in materia, de constitut.

De eadem re.

164 ¶Sed & hæc quoq; procedunt etiam in testimoniis & dispositionibus testium, vt scilicet ratio testis declaret, restringat, & ampliet dictum ipsius, vt videre licet ex Bal. in l. conuenticulam, col. iiij. versi. de hoc do regulam. C. de episc. & cle. & in l. data, col. ix. versi. item no. quòd ratio restringit. C. de his qui accus. nō pos. per d. l. j. §. hoc interdictum, ff. de fonte. Alex. cons. xx. viso processu causæ inter Catherinā, col. pen. vers. modò sic ratio, lib. ij. & cons. xxiiij. animaduersis his, col. vij. vers. præterea ipse, eod. lib. ij. Feli. in c. tua nos, col. ij. versi. & ad ista, de iureiur. Hippol. Marsil. in repet. rubr. C. de prob. col. xxx. versicu. propter hoc. Imò verò & in omnibus hominum dispositionibus rationem considerari tanquam fundamentum actus, pronuntiauit Bald. loquens in hac materia, in c. & si Christus, ad fin. de iureiur. per. l. vlt. ff. de hæred. instituen. & l. cùm pater, §. dulcissimis, ff. de leg. ij.

Ratio testis restringit & ampliat dictū illius.
Quod & procedit in omnibus dispositionibus.
Ratio actus fundamentum.

165 ¶Sed vt redeamus ad nostrum principale institutum, quo diximus, cessante causa aut ratione legis, cessare legem aut constitutionem: illud quidem multi non admittunt, sed è diametro contrarium dicunt, vt scilicet nō cesset lex, cessante eius causa, nisi id dictum sit expressè ea lege, vel nisi postea reuocetur: licèt enim cesset causa, remanet tamen eius autoritas, quæ eam facit durare. arg. l. de quibus, ff. de legib. & c. vlt. de offic. deleg. Ita enim voluit glo. in d. c. post translationem, in verbo, cessante, in fi. & Ioan. And. col. pen. super ea glo. & Bal. col. ij. versi. quæro vtrum cessante. Card. Flor. col. j. Imol. col. v. num. 36. de renuncia. Io. Mona. in c. cupientes, col. ij. nu. 5. de electio. lib. vj. Zenzel. & Paul. Eleaz. in cle. j. de appellat. allegantq; ij. omnes propemodum in id c. dixit. xxxij. q. j. vbi id etiam not. Archid. post Lauren. & idem voluit Iac. Aret. in l. j. vti eum allegat Imo. ibi, col. vlt. ff. sol. matr. Alter Iacob. Butrig. in l. vlt. ff. de condict. ob cau. & in l. ij. C. eod. tit. prout & illum citat Imo. in l. ij. §. vlt. col. iij. ff. de dona. Corn. consil. ccxxxix. pro decisione, col. iiij. in litera c. lib. j. & consil. liij. in hac consultatione, col. v. in litera l. lib. iiij.

Contrarium eius quod dictū est cessante ratione legis, legem cessare.

166 ¶At id nonnulli intelligunt, & inter cæteros Ioan. And. post Hug. in d. c. post translationem, col. vlt. Henri. Boh. in c. & si Christus, col. vlt. de iureiu. & multi ex his quos citauimus in vers. ab hinc ij. nisi interueniat necessitas, c. priscis, lv. distinct. vel vtilitas, c. neophytus, lxj. distin. aut pietas, cap. Lugdunensis, ix. q. ij. aut contraria constitutio, capit. vtinam, lxxvj. distinctio. siue consuetudo, §. leges, qui est sub c. in istis, iiij. distinct.

Nisi interueniat necessitas.
Vel vtilitas.

167 ¶Verùm Card. Flor. in d. c. post translationem, in §. cæterùm, col. ij. versi. item in eo quod dicit Host. post eadem opin. quam tribuit Host. dicit causas necessitatis, vtilitatis, & pietatis magis inducere dispensationem, quàm vt faciant cessare dispositionem. In eo autem quod de contraria constitutione vel consuetudine dictū est, id quidem non esse quòd cesset causa, sed quia dispositio reuocatur & extinguitur. Anto. Verò in eo ipso c. post translationem, col. iiij. versic. tu dic latiùs, dicit quod ex primis duabus potiùs reuocatur, quàm cesset.

Vel pietas.
Vel cōtraria constitutio.
Siue consuetudo.

168 ¶Alij hac in re distinguunt secundum ea quæ diximus suprà nu. cxlvj. incip. intellige secundò, an scilicet quis indebitè damnum pateretur, nisi cessaret lex cessante eius ratione, & tunc cessat. per l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patro. Aut tunc indebitè lucrum amitteret, & tunc non cessat, per l. prospexit, ff. qui & à quib. Qua in sententia omnium primus fuit Bartol. in multis locis quæ tibi designauimus illo eod. nume. 146. vbi etiam videbis qui illum sequuti sunt, & num. quoque seq. incip. at hoc minimè, vbi videbis quid de hac re dicendum sit.

169 ¶Bald. autem in c. & si Christus. col. vlt. versic. ampliùs not. de iureiur. Causa inquit, dicitur duobus modis. Primò, vt est aliquid in esse producens, & ipsi cohærens. Alio modo, prout est ratio faciens ratum, vti accipitur in l. j. ff. solu. matr. & tunc aut ratio est expressa in verbis, & tunc nunquam disceditur à ratione l. vlt. ff. de diuor. & l. in eo iure, §. deinde, ff. de rit. nupt. & l. j. §. non autem omne, ff. de flumi. & l. ita autem, in prin. ff. de admi. tut. Aut ratio non est expressa in ipsis verbis promulgationis legis, sed adiicitur post legis promulgationē. verbi gratia, lex noua ponit rationē legis veteris, vel interpretatio prudentum rationem addit: & tūc refert, aut enim cessante ratione sequitur absurditas, & tunc cessat lex, c. quemadmodum, de iureiur. aut æquitas potest stare cum statuto, licèt cesset ratio interpretatiua prudentum, & tunc non cessat lex, quia sufficit ratio generalis in omnibus, quæ sunt de iustitia positiua, scilicet quia placuit legislatori, l. j. §. j. ff. de postul. vnde est pro ratione voluntas, vt not. in l. j. C. de secund. nupt. & supposita potestate non est quærendum de ratione, l. non omnium, ff. de legib. Aut cessante ratione remanet statutum contra rationem naturalem, & tunc cessat statutum, l. milites agrorum, ff. de re mili.

Quid si ratio sit expressa.
Quid si adiecta fuerit post legis promulgationē.
Quid si sequatur absurditas.
Quid si æquitas superest licèt ratio cesset.
Quid si remanet statutum contra rationem naturalem.

170 ¶ Idem Bald.in l.j.col.ij.versi.nota hic in secunda gl.C.quæ sit long.consuet.dicit quòd ratio legis licèt tacita sit, tamen est ratio, & ea quidem seruanda, si est finalis, per d.l.ita autem, in prin.ff.de administrat.tutor. & d.l.milites, ff.de re milit.non obstat, inquit, l.prospexit, ff.qui & à quib.quia ratio legis inspicit ad extendendum, non ad perimendum iam dispositum, vt ibi, nam ex illa tacita ratione non possumus perimere formam ipsius legis, in casu formaliter occurrenti, & formaliter disposito. *De eadem re. Item de tacita ratione.*

171 ¶ Alibi quoque idem Bald.in l.j.col.v.versic.item an cessatio, ff.sol.matr.dicit quòd cessante ratione legis cessat lex.quando aliàs sequeretur perpetua & inemendabilis absurditas siue incommoditas, secus si temporalis tantùm, per d.l.prospexit, ff.qui & à quib.vnde, inquit. Iacob.Are.& Cyn.qui dicunt eam l.carere spiritu, non bene loquuntur. *De eadem re. Quid si sequatur temporalis tantū absurditas.*

172 ¶ Rursus idem Bald.in c.j.§.& quia vidimus, col.antepe.versi. modò quæritur quæ est ratio, in additio.tit.qui feud.dar.poss. dicit quòd si statutum disponit de ratione, seruamus statutum, non rationem, per d. l. prospexit. Si autem è diuerso ratio disponit de statuto, seruamus rationem, non statutum, quia ea prior est in potentia, argu.l.Labeo, in ratione sui, ff.de suppellect.lega.& eum refert & sequitur Corn.consil.liij.in hac consultatione, col.v.versic. potest etiam ad hoc applicari.lib.iiij. *Quid si statutum disponit de ratione vel econuerso.*

173 ¶ Anto.in d.c.post translationem, col.iiij.versi.tu dic latiùs, de renunc. dicit quòd cum quæritur, an cessante causa legis cesset lex, hoc dupliciter posse intelligi. Primò, an ad casum in quo causa legis non se extendit, lex vel eius dispositio se extendat.& tunc cessante causa cessat lex: quia vbi separata est ratio, separatum debet esse ius, l.hæc actio, ff.de calum.cum sim. Secundò potest intelligi, an cessante causa, cessat lex in eo quod principaliter disponit: & tūc si est ius dispensatiuum, & in fieri, vt ipse loquitur, ita vt ex dispensatione nondum ius sit in perfecto esse, tunc cessante causa cessat dispensatio, & hoc est verum, quando cessat specifica causa. Si autem ius est in perfecto esse, & causa est generalis, tunc cessante ea causa generali non cessat lex, sed reuocari debet, c.suggestum, de decim. Si verò est ius cōmune, & tunc aut causa est perpetua, & non est quæstio, scilicet quòd iuris obseruantia est perpetua, vt iugis continentia clericorum, & dilapidationis suspicio, c.sacerdotibus, xxxj.distinct.& c.quia ea, iij.q.ij.& l.si tutor, C.de interd.matr. Aut est causa temporalis, & tunc si exprimitur in ea quòd cesset lex cessante causa, ea cessabit, c.vt constitueretur, v.distin. & c.cum M.Ferra. de constit.si non exprimitur, non cessat.cap.dixit dominus, xxxij.q.j. nisi interueniat necessitas, vtilitas, pietas, contraria lex vel consuetudo, secundum ea quæ diximus suprà nu.161.incip.at id nonnulli. Et idem ad verbum voluit Pan.in d.c.post translationem, in ij.lect.eius titu.quæ omnino similis est lectu.Anto.vt ipse Panor.ab illo accepisse videatur. *De eadem re.*

174 ¶ Ante hos autem Innoc.in d.c.quia plerique, col.vlt.de immunit.eccles.scribit, quòd valet constitutio contra ius naturale, ex iusta tamen causa facta: sed si ea causa cesset, cessabit & constitutio.verbi gratia, iusta est constitutio quæ dat exceptionem Senatusconsulti Macedoniani propter iustam causam: sed si ea causa non subesset in certo aliquo casu, vt quia quis in necessitate mutuauerit pecuniam filiofamiliàs, non haberet locum ea constitutio: & peccaret qui se ea exceptione tueretur. Subdit tamen postea alios dicere, quòd cùm facta sit constitutio ex iusta causa, licèt postea eueniat casus, vbi cesset causa illa, tamen seruanda est constitutio, quæ generaliter fuit facta: non potuit enim nec expediuit omnes articulos sigillatim comprehendere.l.non possunt, ff.de legib.nisi talis sit casus, qui à iure excipiatur. Hæc ille, qui non aliter declarat, vtra opinio ei magis placeat, & eum refert Pet.Ancha.ibi paulò ante fi.qui dicit hæc Inno.verba esse valde bona. *De eadem re.*

175 ¶ At Card.Flor.ibi, in xviij.quæst.dicit primam opinionem sibi magis placere, quia propriū constitutionis est, vt sit iusta: cùm ergo desinit esse iusta, non est seruanda.vel vt subdit, posset dici, melius esse hoc casu principem consulere, c.si quando, de rescript.qui prouidebit reuocando constitutionem iniustam, & faciendo aliam iustam ex varietate temporum.c.non debet, de consanguinit.& affinit. *De eadem re.*

176 ¶ Sed Anto.ibi, col.penult.versic.plus dicitur, concordando illas duas opiniones, scribit, vt à multis citatur, licèt non ita expressè in meo codice, se putare vltimam opinionem procedere, si lex statuit ex causa legitima.& indiscretè loquitur, & in omnibus casibus præsumit causam: Si autem non præsumit causam in omnibus casibus, vel saltem de defectu causæ potest constare per modum probandi à lege non reprobatum, procedit prima opinio.

177 ¶ Panor.autem in illo ipso c.quia plerique, col.antepen.in xij.quæst.versic.ego latiùs, relatis huiusmodi opinionibus hanc rem (vt ipse dicit) latiùs & clariùs tractat. Nam aut lex, ait, siue statutum præsumit causam & super ea inducit præsumptionem iuris & de iure, & tunc non admittitur probatio super cessatione causæ, per cap.qui fidem, de sponsali.nisi ius induceret illam præsumptionem in fauorem alicuius: tunc enim admittitur probatio in contrariū, per confessionē partis.per no.in auth.sed iam necesse, C.de do.ante nup.& per Inn.in d.c.quia plerique. Tamen in foro animæ non esset ea constitutio seruanda, si constaret de defectu causæ, vt idem ipse Panor.tradit in d.cap.is qui fidem, & in c.j.de constitut. Aut lex siue alia *De eadem re.*

consuetudo non inducit præsumptionem iuris & de iure, sed simpliciter statuit: & tunc si causa est expressa in lege,& probatur causam illam deficere in casu occurrente, & nõ debet seruari constitutio,nec in foro animæ,nec in iudiciali:quia ratio legis est lex,& non è contra rio:ideo vbi cessat ratio,cessat lex,l.nõ dubium,C.de legib.& c.vlt.de reg.iur.lib.vj.& l.cùm pater,§.dulcissimis,ff.de leg.ij.& l.ex facto,in j.resp.ff.de vulg.& pup.vbi hoc idem probatur habere locum in priuilegiis,& aliis iuribus ab eo allegatis,& quod,vt subdit,not.Bart.in l.item quæro,§.qui impleto,ff.loca.Aut ratio legis non est expressa, & tunc si potest naturaliter & indubitãter vnica præsumi,debet lex restringi ad limites illius rationis,vt dicit Cyn. in d.l.non dubium est.& Bald.in l.maximum vitium,C.de lib.præterit. Quod procedit etiã in pœnalibus,vt voluerunt doct.in dd.locis,& optimè facit,l.ij.§.quid si curatoris.vers.quid ergo,ff.ad Tertul.Hæc Panor.Cui, quantum ad postremum casum pertinet, adde quæ dicam infrà in xxj.limit.præsertim num.7.incip.intelligendum est tertiò,& seq.

178 ¶Omnium autem latissimè Aegid.Bellamera in c.post translationem,col.v. recensitis aliorum opi.sic distinguit.Aut cessatio rationis tanta est, vt per eam remaneat constitutio irrationabilis,& tunc,vel est ob id,quia remanet alia ratio sufficiens, & tunc non cessat lex, nisi hoc diceretur ea lege,vel alia,§.affinitatis,Instit.de nupt.cum similib.Aut non remanet alia ratio sufficiens,sed lex non manet propter hoc irrationabilis,quod qualiter procedat,declarauit idem autor in c.quantò,in iiij.q.de consuetu.Et tunc aut ratio cessans est impulsiua solùm,& tunc non facit cessare legem,l.j.§.sexum,ff.de postul.Aut est finalis, & tunc aut non est lex merè positiua,sed facta ex certo & sufficienti iudicio rationis,sicut sunt responsa prudentum,& quasi omnia alia iura ff.& tunc præsumitur ratio cohærere legi, & consequenter cessatio,eius facit cessare legem,& ita procedit quod not.in d.l.cùm tale,§.legato.ff.de condit.& demonstr.Aut est lex positiua nullam certam & sufficientem rationem habens, sed solùm autoritatem statuentis,licèt quadam persuasione rationis minimè sufficientis adiutam: & tunc aut apparet de mente statuentis volentis cessare legem ex cessatione rationis, & cessabit lex:quia in constitutionum interpretatione principaliter recurritur ad mentem conditoris,c.in his,de verb.signif.cum simil.Aut non apparet,& tunc standum est eorum opinioni,qui negant cessare legem ex cessatione rationis:quia hoc casu sola autoritas statuentis est causa principalis:constat autem(inquit)de mente,si id exprimatur vel etiam tacitè ex præfationibus,l.vlt.ff.de hær.inst.vel aliis seq.l.si seruus plurium,§.vlt.ff.de leg.j. & quia hoc non est lege certa constitutum,locus est arbitrio iudicis,c.de causis,de offic.deleg.

De eadem re.

179 ¶Liberationis causa cessante,cessat liberatio,quod ex eo patet, quod ex facto respondit Angel.consil.clxxxix.visa quictatione reuocatur in dubium,quòd quantumcunq; verba liberationis sint plena & prægnantia,si tamen causa ipsius liberationis non potest ex proprietate sermonis adaptari ad aliquam speciem debiti,illam non comprehendit. Et id sequitur & dicit no.Franc.Aret.consil.clx.verum est quod Comicus, col.iij.versic.moueor primò, vbi ex hoc dicit quòd oratio quantumlibet vniuersalis restringitur, vt non comprehendat ius, cui causa liberationis non est adaptabilis, de quo dicit esse casum clarissimum, & ibi hoc not. Bar. in l.cùm pater.§.dulcissimus,de leg.ij.& bene facere text.in l.si is qui animo, ff. de acqui.possess.& in l.cãcellauerat,& ibi Bar.ff.de his quæ in test.delen.Quod & ex eo reassumit. Chasse.cons.lxix.quæro ad primum,col.ij.num.9.& seq.Et bene etiam facit quod proditum est à Soci.cons.clix.in præsenti consultatione præmittens aliqua,col.v.vers.iiij.& vltimo lib. ij.& Paul.Paris.dum allegat Angel.& Franc.Aret.vbi suprà,consil.xlviij. Calasino,col.vij. num.43.lib.iij.Et diximus etiam suprà,num.141.incip.& ideo ex facto.

Liberationis causa cessante cessat liberatio.

M

180 ¶ Mandati causa cessante,cessat mandatũ,in id enim est text. expressus in c.si pauper,in fi.in illis verbis,cùm cesset causa mandati,& ibi glo.in verbo, cesset, & Domin. qui id not. in iij. not.de præbend.lib.vj.

Mãdati causa cessante cessat mandatũ.

181 ¶Metu cessante cessat quod ob eundem factum est, vt ex eo satis liquet,quod scribitur in l.j. C.de naut.fœnor. tandiu venire vsuras centesimas pro pecunia traiectitia, quandiu durat metus maris apud creditorem:cessante autem metu,communes tantum deberi.quod Bald. & Salyc.ibi trahunt ad bailiam siue arbitrium extra ordinem concessum metu bellorum,vt cesset cessante metu,de quo nos diximus suprà in arbitriorum caussa cessante.Et bene etiam facit quod scribit glo.in l.iij.ff.de donat.cau.mort.arg.l.si mortis causa.

Metu cessante cessat quod ob eum est factum.

182 ¶Morbi causa cessante cessat morbus,quod hinc videre licet,quòd medici imprimis obseruandum esse dicunt,vt medicus obseruet morbi causam,an frigus,fames,an satietas,& quæ similia sunt:occursurũ enim vitio eum qui originem nõ ignoraret, vt scribit Cornel. Celsus in proœmio rei medicæ:proindeq; etiam medici ipsi circa id præcipuè laborãt, vt declarent morborum causas,inter quos is qui facilè primas obtinet,Galen.librũ vnum de morborum causis priuatum scripsit,vt scilicet illis cognitis,ac deinde sublatis, morbi quoq; vitia tollantur.Ex quo ille ipse lib.j.de arte curandi ad Glauconẽ,Causæ(inquit)infestanti perpetuò cõtraria opponẽda sunt remedia:labori quidẽ quies:vigiliis somnus:irę,tristitię,excãdescẽtię, sermones

Morbi causa cessante cessat morbus.

sermones, actiones spectandæ, & rerum narrationes, quæ animo voluptatem afferunt. Sic & qui cogitatione laborant, ab hac omnino cessent. Sed & hinc est illud ipsius Celsi, in illo eodem proœmio, quòd si morbos eæ causæ facerent, quæ vbique eædem essent, remedia quoq; vbique eadem esse debuissent. idque præcipuè, vt dicit Galenus lib. viij. Terapeuticæ, prospicit morbis, qui in generatione sunt, tollendis, scilicet iis quæ illas excitant causas.

183 ¶ Nullusq; est propemodum medicorum, in quo non inuenias sexcentas huiusmodi sententias. sed quod ad nostrates pertinet, huc respicit quod ab illis disseritur de medico qui certa mercede promisit curare ægrotum, qui curatus (vt statim prima fronte videbatur) in eãdem ægritudinem recidit, vt si statim reciderit, censeatur eadem morbi causa permansisse: ideoq; ab eo morbo curatus censeri non debeat, vt per Barpt. Brix. quæstio. lxxiij. medicus quidam omnes propè in l. Martius, ff. loca. Alberic. in l. contractus, num. 7. ff. de reg. iur. Bald. consil, cclv. quidam fœnerator, col. ij. lib. iij. & alios quos tibi congessi in l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 180. incip. & quoad à nostris, C. de reuocand. donat. *De eadem re ex nostratibus.*

N

184 ¶ Necessitatis causa cessante, cessat quod ob necessitatem statutum est, aut introductum, capitulo ij. & ibi Cardina. Floren. in iij. not. Petr. Anchara. in j. not. Anto. in j. not. de custod. eucharist. & c. de Siracusanæ vrbis xxviij. distinct. & capit. quoniam multa, xlviij. distinct. & §. verum, lxiij. dist. & c. quod pro remedio, & ibi Cardin. Alex. in prin. j. q. vij. & c. ordinationes. §. quamuis autem, ix. q. j. glo. in l. solet, in verbo, quam curator, & ibi quoq; Bart. ff. de tutel. & in capit. in argumentum, de reg. iur. lib. vj. Host. in c. cùm in cunctis. versic. ea propter, in verbo, necessitate, de elect. Bart. in l. j. §. nunciatio, col. iij. versic. quandoq; fit iuris nostri. ff. de oper. noui nuntiat. vbi dicit quòd quando aliquid statuitur pro necessitate contra regulas iuris communis, intelligitur habere locum, quatenus durat necessitas, per l. senatus, ff. de offic. Præsid. & l. j. in fi. ff. de feri. & Petr. Anch. in c. j. col. ij. in vj. not. de stat. monacho. Et ex externis scriptoribus Dionysius Haliscarnas. lib. viij. Quicquid, ait, necessitate pro tempore, vel priuatis vel ciuitatibus adfert, tantisper duret, donec cesset ea necessitas. *Necessitatis causa cessante cessat quod ob eam statutum est.*

185 ¶ Sed hoc primò intellige, nisi vtilitas succederet in locũ illius necessitatis cessantis, vt est de monachis ordinandis, in c. sunt nonnulli, in fi. & c. cum pro vtilitate, xvj. q. j. & arg. c. priscis, lv. distinctio. Et voluit gl. in d. c. in argumentum, in fin. de reg. iur. lib. vj. Arch. post Hug. in c. statuimus, circa medium, & iterum in c. neophytus. in fi. lxj. distinct. Henri. Bohic in ca. & si Christus, col. vlt. de iureiur. Cardin. Alexand. in c. quod pro remedio, j. q. vij. *Nisi vtilitas succederet in locum cessantis necessitatis.*

186 ¶ Secundò intellige, nisi ex necessitate ius commune introductum fuerit, tunc enim id non cessat cessante necessitate, sed perpetuum manet, c. duo. xij. q. ij. & c. dixit dominus xxxij. q. vij. Nisi in constitutione exprimatur quòd id cessare debeat cessante necessitate, c. quod scripsi. xxxv. q. iij. & ita voluit ipse Archid. post Laur. in d. c. statuimus. lxj. distinct. *Aut nisi ex necessitate ius commune introductum fuerit.*

187 ¶ Cui adde quantum ad primum, quòd id, per quod redimus ad ius commune, multò firmius est, & potentius, vt videre licet ex glo. illa singu. in c. statutum. in verbo, numerandum, ibi item per hanc, de præb. lib. vj. Anto. & Panor. in c. olim tibi, per illum text. illum quidem, in fi. alterum in iij. not. de verb. signif. cum aliis multis similib. à me collectis, in tract. Primigeniorum, q. xxiiij. nume. 6. incip. quam rationem. Quantum autem ad exceptionem, adde etiam quæ diximus suprà in cessatione causæ legis, nu. clx. incip. sed vt redeamus. *Firmius est id per quod redimus ad ius commune.*

188 ¶ Tertiò intellige vt cesset effectus in eo casu circa facienda, nõ etiam iam facta, vt etiam dicit glo. in d. c. in argumentum, per not. in d. c. quod pro remedio, & in c. & si christus, in fi. de iureiu. & facit (inquit) c. factum legitimè, eod. tit. de reg. iur. lib. vj. ad quod etiam optimè facit quod diximus suprà in cessatione causæ dispensationis, num. 90. incip. quod tamen ita, & seq. & quod etiam dicemus inferius in xij. limit. & iterum in 40. *Quid autem in faciendis.*

O

189 ¶ Obligationis causa cessante cessat obligatio, vt ex facto interrogatus respondit Soci. consi. xxxj. prosequendo ordinem, col. penul. versic. quartò etiam probatur, lib. j. motus hac nostra generali regula, quòd cessante causa cessat effectus. *Obligationis causa cessante cessat obligatio.*

190 ¶ Odij causa cessante cessat & effectus illius, l. ij. & ibi Bald. C. qui ad libert. non poss. peruenire. & idem Bald. in l. j. col. ij. versic. nota quòd cessante, C. si rector prouinciæ. Aegid. Bellame. in c. cùm ecclesia sutrina, col. iij. nu. 8. de caus. poss. & propriet. Caro. Rui. consil. cxxij. de duobus principaliter, col. v. nume. 7. lib. v. & Philip. Dec. consil. ccccluj. consului aliàs quòd Iacobus, col. pen. num. 12. & omnes propemodum, quos citabimus, in seq. versic. *Odij causa cessante cessat odium.*

191 ¶ Ex quo ipse Bal. in illo primo loco illud assumit, vt si filius vel vxor priuatur patria, in odiũ patris vel mariti bãniti: illis mortuis, & sic odio illo cessante, poterit liberè & impune in patriam reuerti. Quod etiam voluerũt Iac. Are. Iac. Ra. Bart. ipse Bal. Alb. Imo. in l. Titia Seio, §. vsuras, ff. de leg. ij. idem Bal. post Dy. in l. j. §. qui in perpetuum, ff. si ager vectiga. & in l. omnes populi, col. vij. vers. sed nunquid statutum, ff. de iust. & iur. & in l. si seruus, ff. de public. in rem act. & in l. in omni, ff. de adopt. & in l. cùm acutissimi, col. ij. versi. & nota illud statutũ, C. de fideic. & in l. voluntas, circa prin. eo. tit. & in l. vlt. per illum tex. C. de iniu. Alb. in tract. *Filius odio patris patria priuatus, eã recuperat patre mortuo. Et vxor marito mortuo.*

statut.

Etiam si statutum dicat vt perpetuò sint banniti. statut.parte iiij.quæst.lxij.quæro si statuto,vbi plus dicit id procedere , etiam si statutum dicat,vt vxor banniti sit perpetuò bannita,Ang.vt à nonnullis citatur,in repeti.l.incola,col.x. ff.ad municip.Floria in l.pen.§.si quis pro seruo,ff.de noxa.Alex.consil.xx.viso processu cau sæ inter Catharinam,col.ij.versic.istud etiam fuit de mente , lib.ij.& consil.ccvij.ponderatis verbis statuti,col.iij.versic.ad idem allego,lib.vj.Francisc.Aret.in l.Pannonius,§.vlt.ff.de acquirend.hæred.Corn.consil.50.in hac consultatione placet, in fi.lib.iiij. & consil.xcvij. licet in hac,col.iij.versicu.sic & aliàs,lib.iiij.Socin.in tracta.fallen.regu.ccxxix.incip. lex generaliter loquens,versi.fallit si finiatur causa.& consi.cclxij.in causa magnifici,col.iij.versic.nam finita causa odij,lib.ij.quod repetitur consil.xc.lib.iij.Felin.post modernos,vt ipse dicit,in c. ex parte B.colum.j.versic.limita tertiò,& iterum col.ij.versic.ista limitantur,de foro compe. & in c.quæ in ecclesiarum,col.x.in ij.declaratione,de constitut.Iason in l.j.colum.xiij.versic. tertiò adde text. ff.de offic.eius cui manda.est iurisdict.Caro.Ruin.d.consil.cxxij. vbi suprà, lib.v.Hippol.Marsil.in l.vlt.col.vj.vers.item adde quòd stante statuto, ff.de quæstionibus.

192 ¶ Et huc pertinet tex.in c.cùm tu , iuncta glo. in verbo, donec.de vsur. vbi odiosæ constitutiones editæ cótra vsurarios odio vsurarum cessant , posteaquam vsuras exercere desierunt. & ita per eum tex.voluit Bal.in rub.C.de vsu.col.ij.vers.secúdò quęro.& Lauren.Rodulph. in repet.c.consuluit,c.iiij.versicu.est etiam quæstio,extrà eod.tit.Ioan.Ana. in c.quia in omnibus,quod est tertium,col.xvj.versic.adde etiam prædictis,eod.quoque titu.Roma. consil. ccccliij.in casu propositæ consultationis,col.ij.versic.similiter cessat odiosa. Alexand. id intelligens,dummodo vsuras præteritas restituerit,in l.j.col.j.C.de eden.& in l.Prætor ait,§.is etiam,colum.j.in primo not.ff.eod.Iason in l.j.colum.xiij.versic. secundo adde text. ff.de offic.eius cui mand. est iurisd.

Odiosæ constitutiones editæ in vsurarios, cessant vsuris cessantibus. Dūmodo vsuras præteritas soluant.

193 ¶ Officij causa cessante,id est,qualitate,quæ est causa officij,cessat officium. per textum in l. Lucius,ff.de fideicommiss.liberta.quem in id expendit Bald.id tamen intelligens, quando ea qualitas officij certa est,in l.generaliter,col.iiij.versicu.& adde circa primum C.de episcop. & cleric.& alium text.in l.tutelas. ff.de capit. diminutio. quem & ad hoc quoq; allegat Bal. in c.j.in vtraque lect.& ibi post eum Ias.col.xiij.versicu.vltimò not.in verbo,non aliter, ff.de offic.eius cui mand.est iurisdict.

Officij causa cessante cessat officium.

194 ¶ Ex quo illud fit,vt officium coadiutoris dati ob malam officialis vel magistratus vel beneficiarij,siue prælati siue tutoris aut curatoris valetudinem , aut aliud impedimentum cesset cessante valetudine,aut alio impedimento,glo.in l.solet,in verbo quàm curator, & ibi Albe. & Bartol.qui distinguit,ff.de tut.idem Alb.qui & in hoc distinguit,in l.si quos col.j.versicu. sed nunquid remoti,& seq. C.de offic.Præfect.Præto.Ori.cum hi quæ diximus suprà in curationis causa cessante.

Coadiutoris officium cessat impedimēto cessante.

195 ¶ Et idem quoq; mortuo prelato,cui coadiutor datus erat,nam etiam finitur officium coadiutoris cessante scilicet causa,vt probatur,ex c.gradi,de su pplen.neglig.prælato.lib.vj.& voluit Bald.in l.ex facto,in princip.paulò post medium,& ibi quoque Alex.col.ij. versic.item not.quòd cessante,& Franc.Ripa.col.item ij.num.11.ff.de vulg. & pupil.

Et mortuo eo cui coadiutor datus erat.

196 ¶ Sed hoc intellige vt non procedat , quando sufficit qualitatem adesse certo & determinato tempore:nam si ea qualitas adfuerit illo tempore,& postea cesset,nó propterea cessat officium,vt latè per Ioan.Andr.in c.statutum,col.v.super verbo,habentibus, de rescrip lib.vj. & dicemus infrà in iiij.limit.per totum,maximè verò nu.4.incip.& ex hoc quoque fit.

Quid si sufficiat qualitatem adesse certo tempore.

P

197 ¶ Pace cessante cessat quod ob eam cócessum est , vt in pulchra facti specie consuluit Rom. cons.ccccclix. in proposita cósultatione,in j.dub. ibi enim loquitur de priuilegio ciuilitatis à Senensibus concesso Pisanis propter pacem , & cócordiam inter eos coitam. quod quidem priuilegium dicit cessare,cessante ac rupta ea pace & concordia , per multa iura & rationes illic adductas.& sequitur Fely.in c.quæ in ecclesiarum,col.x.in ij.declaratione,de rescrip.& Iason in l.j.col.xiij.versi.vltimò not.in verbo,non aliter.ff.de offic.eius cui manda.est iurisd. & in l.sciendum,§.vlt.col.ij.versi.sed vt articulus,ff. qui satisda.cog. Et facit quod è diuerso suprà diximus,num.42.bello cessante,cessare omnem ipsius effectum.

Pace cessante cessat quod ob eam factū est.

198 ¶ Onere cessante cessat & quod illius causa inductum est,l.alumnæ suæ.§.hera liberta. ff. de adimen.leg.& arg.l.Caio,in princ.ff.de ali.leg. Atque ita nuncupatim voluit , ex hocque in pulchro casu consuluit Oldra.consil.ccj.casus talis est,quidam clericus.colum.vj. versiculo primò clausula.

199 ¶ Paupertate cessante,cessant & quæ propter eam statuta,aut introducta sunt, aut concessa, vt probatur ex l.non tantum,§.eos qui,ibi, nisi si facultates corú adauctæ fuerint,ff.de excus. tut.vbi immunitas cócessa ob paupertaté,cessat adauctis facultatibus,& ibi Iac.Are.Nicol. Matth.in lect.Bar.ipse Bar.& Albe.no.ex eo tex.quòd priuilegium concessum ratione paupertatis perditur auctis facultatibus.Et probatur ité ex l.cura,§.deficientiú, ff.de mun.& honor.vbi deficientiú,facultatibus,ad munera quæ indicuntur, excusatio non perpetua est,sed temporalis.nam si ex voto patrimonium auctum fuerit,cessabit excusatio, & l.his omnibus, §.auctis,

Paupertate cessante cessant quæ ob eam statuta sunt.

§.auctis,ff.de vacat.nume. cuius hæc verba sunt, auctis post appellationem medio tempore facultatibus,paupertatis obtentu non excusantur.& l.semper,§.hæc idcirco, versicu. sed ne eos quidem,qui augeant facultates,ff.de iure immunit.

200 ¶ Et ea quidem sunt iura,quæ à nostris in id quod diximus allegari solent.sed quibus addere potes l.nec maritus,C.solut.matr.vbi exceptio,ne quis vltra quàm facere potest,nô amplius ei prodest,qui locupletior factus est.& §.vlt.Insti.de actio. vbi bonorum cessio facta ob paupertatem,ei non prodest, qui fortunis auctus est.& c si pauperes, de præb.lib.vj. vbi si papa mandauerit episcopo,vt clerico pauperi nullum habenti beneficium, prouideat de beneficio,& interim ille clericus adeptus fuerit beneficium,cessat illa prouisio. *De eadem re.*

201 ¶ Sed & huc spectat quod plerique voluerunt,quòd si dos fuerit restituta vxori, ob viri inopiam,& vir ipse postea diues factus fuerit,cessabit illa restitutio, ita vt dos ipsi viro reddenda sit,vt voluerunt Dyn.Bald.Ange.& Rom.in l.si constante,ff.solut.matri.ea ratione moti, quòd cessante causa cesset effectus, & alij nonnulli quos tibi citabo infrà in xiij.limitat.vbi hanc rem latè tractamus,& ibi videbis quid hîc dicendum sit,nam sunt alij,qui sunt contrariæ opinionis,vt etiam ibi videbis. *De eadem re.*

202 ¶ Vt tamen interim non omittam & alios doctores,qui hoc voluerunt,quod in principio diximus,paupertate cessante cessare & priuilegium propter illam datum,videlicet gl.in §.vlt. in verbo cessauerint,xxv.q.ij.& Roma qui ex hoc in pulchro casu ex facto consuluit, consil. ccccciiij.in casu propositæ consultationis,vbi loquitur de statuto quodam Perusino, vt ibi videre poteris. *De eadem re.*

203 ¶ Permissionis causa cessante cessat permissio. ita enim expressè voluit Bald. in l.j. per eum text.in versic.non aliter.ff.de offic.eius, cui mand.est iurisdict.& Signor.consi.xxxix.quæritur nunquid ex consuetudine,col.ij.versic.secundò probat,per text.in l.si verò non remunerandi,§.si mandauero,ff.manda.& l.ij.& l.cum precario,ff.de precar. & l.iudicium soluitur, ff.de iudic.& l.peto.§.prædium,ff.de lega.ij.& l.in omnibus,ff.de reg.iur.& Card. Alexan c. quod pro remedio,in princ.per eum text.j.q.vij. *Permissionis causa cessante cessat permissio.*

204 ¶ Periculi causa cessante,cessat quod eius causa statutum est aut permissum,vt nuncupatim voluerunt Bald.& Salyc.in l.j.per eum text.C.de nauti.fœno.Ro.consi.ccccciiij.in casu propositæ consultationis,col.ij.Phil.Dec in c.cùm cessante,post prin.de appel. Ad quod etiam facit quod suprà diximus in metu cessante,nam & hoc illuc quoque pertinere videtur. *Periculi causa cessante cessat quod ob id statutum est.*

205 ¶ Pignoris causa cessante cessat & ipsum pignus.l.ij.& ibi Salyc.in summario quod vocant, C.de pactis pign.vide ibi glo.& doct.

206 ¶ Præscriptionis,causa cessante(id est possessione quæ causa est præscriptionis) cessat & ipsa præscriptio,vt probatur ex l.denique,& l.nec vtilem, ff.ex quibus caus.maior.& l j.§.j. C.de vsucap.transforman.& tradidit Bald.in l.generaliter,col.iij.versicu. item exemplum, C. de episcop.& cleric.vbi tamen intelligit de præscriptione nondum completa:si enim esset completa,& consequenter ius iam quæsitum, non cessaret id ius cessante causa, vt dicemus latè posteà in xj.& iterum xij.limitatio. *Præscriptionis causa cessante cessat præscriptio.*

207 ¶ Præsumptionis causa cessante,cessat præsumptio,vt testis est Bal.in l.si certis annis, col.iij. versic.concludo igitur.C.de pact.per l.si qui adulterij, C.de adult.& l.diuus,ff.de restitu.in integ.& l.omnes,§.Lucius,ff.quæ in fraud.credit.& l.non solùm. §.de viro, ff.de rit.nupt. & l.non omnes,§.à Barbaris,ff.de re milit.Et idem voluit Corne.consil.ccevilj. licèt dicta allegata,col.penult.versic.& non recedendo à præmissis,lib.j. *Præsumptionis causa cessante cessat præsumptio.*

208 ¶ Ex illis autem textibus primus ille d.l.si qui adulterij, est admodum notâdus,quo cauetur, quòd si accusati adulterij accusationem refellant, ex eo quòd proximè coniuncti sint sanguine,ob quod non præsumitur eos se inuicem concubitu polluisse:si postea nuptias contraxerint:ob idq; cessauerit ea causa præsumptionis,cessat & ea præsumptio,adeo vt tâquam confessi prius illud adulterium,puniri possint.& illum text.facit sing.Bart.ibi & Rom.in repet. l.admonendi,col.iij.versic.secunda ratio est,& ibi quoque Iason. in repet. col.lxxxvj.nume. 265.versic.& ex hoc potes colligere rationem,ff.de iureiuran. & Felin.in c.insinuatum, post medium,de simo.Sed non est dissimilis text.generalis loquens de accusatione adulterij qui quocunque pœnæ modo se subduxerit,& postea cum muliere propter quam accusatus fuerit matrimonium contraxit,in §.si quis verò accusat.in auth.vt nulli Iudic. *De eadem re. De suspectis adulterij qui postea in matrimonium coeunt.*

209 ¶ Cui admodû adstipulatur lepidum illud epigramma à Martiali lib.vj. in Proculinam scriptum,epigram.22. *Eius rei poetarum testimonia.*

Quod nubis Proculina concubino,
Et Mœchum modò nunc facis maritum,
Ne lex Iulia te notare possit:
Non nubis Proculina,sed fateris.

Et aliud quoque eiusdem lib.j.in Paulam, epigram.42.

Mœchus erat,poteras tamen hoc tu Paula negare.
Ecce vir est,nunquid Paula negare potes?

¶Priui

Priuilegij causa cessante cessat priuilegium.

210 ¶ Priuilegij causa cessante cessat priuilegium, l. athletæ, §. j. ibi, quoad in præsidatu sunt, & l. geometræ, ibi, donec curam gerunt. & l. idem Vlpianus, ff. de excusat. tutor. & l. Titia Seio, §. vsuras, & ibi gl. & Bart. ff. de leg. ij. & l. filius à patre. §. j. ibi, cùm militare desiisset, & ibi Imo. Alex. Francisc. Aret. & Iason ff. de liber. & posth. & l. ex facto, in princip. ibi, quia iam posset sibi testamentum facere, & ibi Dyn. dum tractat an legitimatio reuocetur per filiorum legitimorum natiuitatem. Franc. Aret. in vij. not. qui dicit id fieri ipso iure, & Iason in vj. no. ff. de vulg. & pupil. & l. ij. §. omnes, & ibi Franc. Curt. iunior col. j. versicu. tertiò ex text. habes, ff. de iudic. & l. doli, §. diuersum, ff. de nouatio. & l. in omnibus causis, la ij. ff. de regul. iur. & l. generaliter, & ibi Bald. & omnes, C. de episcop. & cleric. & §. j. & ibi gl. & doct. Institut. de milit. testa. & c. suggestum, de decim. & c. magnæ, in fi. & ibi glos. vlt. Host. in fi. & alij, de voto, & c. cum d. in lxiij. distinct. & c. quisquis. lxxxiiij. distinct. & c. vlt. xxiij. quæstio. ij.

De eadem re.

211 ¶ Et voluerunt vltra iam citatos gl. in l. si ventri, §. in bonis, in verbo credere. ff. de priuileg. credit. & c. in synodo, in gl. vlt. lxiij. distinct. & in c. generaliter, in verbo, non diuagantes, la ij. xvj. q. j. Dyn. & Philip. Franc. in c. decet, de reg. iur. lib. vj. Spec. tit. de instr. edit. §. nũc autem, qui est xj. versic. item quod fiat. Bald. in l. j. §. & ideo, versicu. item cessante causa priuilegij, ff. de offic. eius cui mand. est iurisdict. Ang. in l. minoribus, C. de his quibus, vt indig. Pan. in c. cùm accessissent, col. pen. vers. aut quæritur de priuilegio, de constitut. & in c. quia plerique, col. pe. versicu. ego latiùs, de immunit. eccles. & cons. lxj. videtur quid dictus Perusinus, col. j. versic. moueor in hanc sententiam, lib. ij. Rom. in repet. l. si verò, §. de viro, in xxvij. fallentia, versic. septimò, ff. solut. matr. & cons. clxxx. si admittimus totum, col. ij. versi. hac igitur pro finali suppesita. & cons. cccciiij. in casu propositę consultationis, col. j. vers. quod vltra vulgare. Fran Aret. in l. diuortio, §. vlt. col. vlt. ff. solut. matri. & cons. lxxxiij. quià multa fuerunt, col. ij. versic. nec obstat præmissis, in fi. eius versicu. & Maria. Socin. iunior consi. clx. circa præsentem, col. pen. & vlt. lib. ij. & alij, quos postea citabimus.

Monasterio destructo cessat priuilegiũ illi datum.
Si tamen reædificetur idipsum recuperat.
Nisi fuerit destructum autoritate superioris.

212 ¶ Nam gl. in c. abbate, in glo. vlt. de ver. sig. dicit quod priuilegium datum monasterio, cessat destructo ipso monasterio, vtpote quod erat causa priuilegij, argu. illius tex. &c. & hoc diximus, xvj. q. 7. vbi idem dicit gl. in verbo, destructa, & §. vlt. in fi. xxiij. q. ij. Et illam primã gl. referunt, & sequuntur omnes ibi, cum eo tamen temperamento ab Inno. Io. And. Card. Flo. & Pan. tradito, vt si monasterium reædificetur, recuperet suum priuilegium, per c. quia diligentia, de elect. Sed hoc rursum intelligit Panor. nisi monasterium fuisset destructum autoritate superioris, neque enim tunc etiam reædificatum recuperat priuilegium, per c. ij. & ibi. not. de oper. noui nunt. & c. quæris, de consecrat. distinct. iiij. quod & ante ipsum dixerat gloss. in d. c. & hoc diximus, xlvij. Anto. autem in d. illo. c. abbate, ita de hoc loquitur, vt nolit priuilegium reuiuiscere loco semel extincto.

Scholares nõ studentes non gaudent priuilegiis scholarium.

213 ¶ Et huc quoq; spectat quod scriptum reliquerunt Cy. Bart. Sal. Raph. Fulg. & Paul. Castr. in l. qui sub prætextu. per illum text. C. de sacrosan. eccle. loquentes de scholaribus (ita enim vocant scolasticos) non studentibus, vt non debeant gaudere priuilegiis concessis ipsis scholaribus, vt quæ dantur causa studij, ideo ea causa cessante cessare debẽt & priuilegia: & idem tradidit ipse Bart. in l. j. etiam per illum tex. C. de collegia. lib. xj. Bald. in auth. habita, col. iiij. versic. sequitur in text. scholaribus. C. ne fil. pro patre, Anto. in proœmio decreta. col. iij. vers. quid de scholaribus, vbi tamen declarat. Ioan. Ligna. in proœm. clement. Panor. in c. j. ad fin. de iud. & clanculum ante hos Io. Monach. in proœ. lib. vj. col. ij. vers. ex quibus colligo, & ibi quoque eius autoritate Ioan. And. & clariùs Petr. Anch. col. quoq; ij. versic. quartò not. quod dicit. & Imo. in clem. ij. col. iij. versi. si verò constat qualitatem, de rescri. Et facit tex. in c. cùm ex eo, ibi, literarum studio insistentes, de elect. lib. vj. & quod scribit glos. vlt. in l. j. C. de stud. liberal. vrb. Roma. lib. xj. loquens de iis qui malè intenti castra ædificant, & tegulas domus numerant, nam & ea glo. solet à nostris in hunc casum allegari.

De eadem re.

214 ¶ Et id credo verissimum, quamuis contrarium subobscurè tenere videatur gloss. loquens de scholaribus parum studentibus, in d. proœm. lib. vj. in verbo commor[ant]ibus, & ibi apertissimè Domi. qui ita dicit communiter teneri, & Philip. Franc. vterque col. vlt. super ea gloss. & Host. etiem subobscurè in d. proœmio decreta. in verbo commorantibus, & ibi clariùs Cardin. Flor. & Imol. vterque col. iij. in viij. oppos. ibi dicit autem hic, nam vtrinsque est eadem omnino lectu. & iisdem verbis, vt Imo. à Cardinale eo vetustiore assumpsisse videatur. Idem Card. non tamen adeo apertè, in d. proœm. Clement. col. ij. salutationis summi pontificis, vers. quæro in eo quod dicit, ibi, item quia dicit hic. & Alb. in l. generaliter, col. vlt. C. de episcop. & cler. & nouissimè Ias. in l. j. col. vlt. versic. confirmo istam limitationem, ff. solut. matr.

De eadem re.

215 ¶ Verùm hæc posterior opi. (quod iam dixi) mihi non placet, quando & id generale sit in omnibus actibus siue artificiis & operis vel negotiis, aut muneribus, & officiis, vt priuilegia illis concessa tamdiu solùm durent, quandiu quis in illis se exercet, per text. in d. l. semper, §. negociatores, in illis verbis, quandiu in huiusmodi actu sunt, & rursum in §. vlt. eius l. & ibi Bart. in ij. not. ff. de iure immu. & in l. athletæ, in princ, ibi, quoad in præsidatu sunt, & ibi glo. in verbo, gentium, ff. de excusat. tuto. & l. geometræ, & l. exactores, C. eo. tit. & l. milites, & ibi gl. & doct. & iterum l. ne quidã, quæ est pen. ibi, iis solis, qui in expeditionibus occupati sunt, C. de

C.de testa.milita. & l.vl.ibi,si in hostili loco,ff.eo.tit.& d.§.1.& ibi glo. in verbo, introduxit, & iterũ in §.illis autem,& ibi Ange.Are.in 1.no.Instit.eod.tit.& l.qui sub prætextu,ibi, cùm id minus non impleant,& iterum ibi,muneris quod minimè exequitur, rursúmque ibi, sub nudæ appellationis velamine,& ibi Bar.& omnes,C.de sacrosan.eccle.& l.si quis,iuncta gl. in verbo,spoliandus,C.de domest.& protector.li.12.Et voluerũt præterea ipse Bar.Bal.Pau. Cast.& alij recentiores in l.scriniarios,C.de testa.milit.Bal.in l.in testamento, eo tit.& in l. j.C.de iur.& fac.ignorant.& in l.militem,C.de procurato.Saly.in l.non prohibetur. C.qui accus.non poss.Panor.qui id dicit no.in d.c.1.de iudi.Rom.latè in repe.l.si verò,§.de viro,in 34.fallent.ff.solu.matrim.Bar.con.57.præclarè scribitur,col.ij.vers.& si quispiam opponat,li. j.Fel.in c.clerici,col.j.de iud.Io.Frã.Ozer.in §.supra dicta,col.ij.nu.5.Insti.de milit.testa.

216 ¶ Et hanc quoque opi.confirmat quod post Gul.Cu.scripsit Bal.in l.seruis,arg.illius tex.C. de episcop.& cler.quòd priuilegium concessum studentibus vel habitantibus in certo loco puta in Clusio Perusino non durat,nisi perseuerante studio,vel habitatione.nã causa,inquit, commensurata tempori,commensurat sibi effectum secundum tempus. Ex eo no. ipse Bal. quòd consensus per aliquem præstitus contemplatione certæ causæ finalis,tandiu intelligitur durare,quamdiu durat causa in esse,vt ipse loquitur. *Priuilegium datum habitãtibus certi loci,durat habitatione durante.*

217 ¶ Ad hæc mutatione personæ quæ est immediata causa priuilegij, mutatur & proinde extinguitur priuilegium,l.Paulũ,& ibi Bar.ff.de acq.hæred.& l.licitatio.§. vl.ff.de publica & vectig.& l.1.C.de impo.lucra.descriptio.li.10.Et ita per illos tex.voluit Bal.in rub. C.de.vsur. in 4.quæst.vbi ex hoc dicit,quòd si res ecclesiæ perueniat ad priuatum, cessat priuilegium. quod & dixerat Bar.in d.l.Paulus.& sequitur Io.Ana.in c.salubriter,col.antep.ver.quęritur etiam iuxta prædicta,ibi,pro quo etiam facit,eo. tit.de vsur. Et hoc quoq; alibi voluit idem Bal.in repe.l.2.col.5.in 7.q.C.de seruit.& aqua,vbi & ad hoc allegat tex.in l.sed & si restituatur,ff.de iudic.& ex hoc dicit,quòd licèt papa mihi concesserit castrum de plenitudine potestatis,poterit nihilominus contra me præscribi, quia mea possessio non est papalis:& mutata persona,mutatur priuilegiũ,quod dictũ pro singul.sequitur,& cõmendat Bar.in tracta. de præstan.Car.in 2.parte 1.partis,col.j.vbi dicit se super hoc cõsuluisse contra dominos de Corrigio.Et id quoque voluit Soci.con.93.circa primum,col.6.ver.ad quintã rationem, vbi & ad hoc allegat.l.si fundũ per fideicõmissum,§.vlt.cũ ibi no.ff.de lega.1.& l.cùm patronus, ff.de lega.2.latè Phili.Dec.qui alios allegat,& id declarat,in l.in omnibus causis.ff.de regul. iuris.& consi.48.cuius superscriptio incipit, priuilegium immunitatis. *Causa commensurata tempori, commensurat effectum.* *Mutatione persona mutatur priuilegium.* *Ecclesiæ priuilegium non transit ad priuatũ,ad quẽ res peruenit.*

218 ¶ Et ad hoc quoque faciũt quæ tractata sunt ab Archidiaco.& Io.And.in c.1. de immunita. eccles.lib.6.& eod.Io.And.in c.priuilegium,de regul.iur.eod.lib.6.& in additio.Spec.tit.de censi.§.nunc dicendum,in addit.magna incip.per hanc l.ibi tractauit Vber.& ipso Spec.tit. de cleri.coniuga.§.1.ver.ad huius autem articuli euidentiã.& post eos Alex.con.35.viso processu inter communitatem,col.4.vers.quantùm verò ad illud, lib.4. *De eadem re.*

219 ¶ Sed & ad hoc quod hic principaliter tractamus, videlicet cessante causa priuilegij cessare priuilegiũ,pertinent quæ suprà diximus de fauore cessãte,& quæ de pace cessante,quę item de paupertate cessante,& quæ præterea dicemus de cessãte causa religionis, & quæ deniq; de cessante causa reuocandi domum, quæ hîc aliter scribenda non duximus. *De eadem re.*

220 ¶ Illud autem non prætermittendũ in hac tractatione duximus,quòd tũc cum cessat priuilegium cessante causa priuilegij,requiritur sententia rescissoria,vt sentire videtur Bald.in d. c.decet,in addit.Io.An.& ibi expressè Phili.Frã.qui & ad id dicit facere gl.ibi,in illis verbis propria authoritate, & quòd not.in l.quæro.§.inter locatorem.ff.loca.& in c.cũ secundum, de hæret.lib.6.Id quod ex eo pendet quod latè tractauimus in rep.l.si vnquam,in verbo, reuertatur,nu.398.inci.quinquagesimum cùm pena,& multis sequentibus. *Cùm cessat priuilegium caussa illius cessante requiritur sententia rescissoria*

221 ¶ Prodigalitate cessante cessat & id quod ob eã decretum est,verbi gratia prodigo datus est curator,si is desinat esse prodigus,cessat ipsa curatio,de quo nos latè diximus suprà in interdictionis causa cessante,vt videre ibi poteris,nam id tantùm hîc apponere volui,quò te eius loci admonerem. *Prodigalitate cessante cessat quod ob eã decretum est.*

222 ¶ Prohibitionis causa cessante cessat prohibitio.l.j.& ibi Bal. col.ij.ver.nota quòd cessat.C.si rector prouin.& c.& si Christus,& ibi Bal.col.ij.ver.dicit glos.quòd cessante,& Ant.in j.no. de iureiur.& c.non debet,vers.cùm ergo prohibitiones,de consanguinita.& affinita.& §.his omnibus,& c.neophytus,quod confestim sequitur,& ibi gl.in verbo, causa.Archid. Domi. & Card.Alex.61.dist.& c.in literis,7.q.ij.And.Iser.in rub.quæ sunt regal.col.iij.vers.hęc pedagia,& ibi post eum Math.Afflict.col.vlt.paulò ante fi.vbi dicunt quòd cessante causa prohibitionis,finitur authoritas statuti,per l.quod ait,§.ait lex,ff.de repud.& l.vbi lex,§.interdũ ff.de vsucap.& l.2.C.qui ad liber.perue.non poss.& alia iura,& per nostram regulam quòd cessante causa cessat effectus.& quia etiam,vt subdit And.cùm causa reducitur ad non causam,perinde est ac si à principio causa non fuisset,l.j.in fi.ff.de cond.sine cau. *Prohibitionis caussa cessante, cessat prohibitio.*

223 ¶ Et illud idẽ de cessante causa prohibitionis voluit Archi.in c.nõ potest col.ij.in vers.prius, de preb.& dig.per tex.in l.si donatæ.§.j.& l.si predia.ff.de don.inter vir.& vxo.Bal.cons.54. *De eadem re.*

statuto cauetur,in fi.li.ij.vbi dicit id vsqueadeo procedere,vt propter cessationẽ causæ prohibitionis,videatur induci dispẽsatio,per tex.quem dicit no.in d.§.his omnibus,& c.seq. Et bene etiam facit quod scribit gl.in c.quia sancta,§.verùm,in verbo,destruxit,lxiij.dist.

Promissionis caussa cessante cessat promissio.

Castro deficiente deficit census ob id debitus.

224 ¶ Promissionis causa cessante,cessare debet promissio,c.ij.& ibi Ant.in t.no.per eum tex.de custo.eucharist.& Ro.con.ccccxvij.in proposito casu, col.j.post princ. & rursus col.ij. vers. quartò considerandũ,per l.j.§.vlt.cum l.seq.ff.de excusa.tutor & l.qui tutelam, in prin.ff.de testa.tute.& l.etiam si partis,ff.de l.j.& l.si legatarius,C.de lega.& l.forma.§.illam,ff.de cẽsi. & l.ij.C.de alluuio.& ex hoc dicit quòd deficiente castro propter quod census erat promissus, deficiat & promissio.

Obligationes intelligi,rebus sic stantibus.

Et iuramenta.

Et catera omnia.

225 ¶ Ad quod proximè accedit quod diximus suprà in priuilegij causa deficiente,nu.205.incip. nam glo.in c.Et quòd etiam solemus dicere promissiones, obligationes, iuramenta, & reliquos actus nostros intelligi rebus sic stantibus atque in eodem statu manentibus, vt latè diximus & probauimus tam nostrorum authoritate quàm philosophorum, aliàs suorum promissorum, vel ad superstitionem tenacissimorum,in rep.l.si vnquam,in præfa.nu.166.incip. præterea iuramentum, & tribus seq. C.de reuocan. donatio.

226 ¶ Recessionis siue malis recessus causa finali cessante,cessat & effectus ipsius,ita vt recessisse minime noceat,vt voluit Bal.in l.Aemilius.col.vj.ver.ista est falsa expositio.ff.de min.& l. quæro,§.inter locatorem.ff.lo.& l.si instituta.& l. si sub hac. ff.de inof.test.

Recusationis causa cessante cessat recusatio.

227 ¶ Recusationis causa cessante,cessat recusatio, vt ex eo patet quòd scribit Specu.tit. de iud. deleg.§.superest videre, ver.quid si sit socius, quòd licèt socius durante societate non possit dari iudex socio:& si detur,possit recusari:tamẽ ea societate finita pót esse iudex, nec vt suspectus recusari,cessante scilicet recusationis causa.Et sequitur Albe.in l.cui eorum.§.affinitates,in fi.ff.de postulan.& in l.affinitatis,C.com.de successio.& Hippol.Marsi.in l.etiam si redhibitus,col.ij.ver.vlteriùs hæc lex potest induci,ff.de quæstio.

Recusatio eius qui in dignitate est, expirat eo mortuo, & successor cognoscit.

Nisi ille fuisset recusatus nomine dignitatis.

228 ¶ Atque etiam ex eo quod ab Alex. traditum est in l.ex facto,in prin.col.ij. vers. item potest induci,ff.de vulg.& pupil.quòd si iudex delegatus nomine dignitatis, recusatus moriatur, cessat causa recusationis,ita vt non sit necesse amplius eligere arbitros qui de recusatione cognoscant,iuxta c.cùm speciali, de appellatio. sed successor cognoscet de causa. 229 Nisi tamen ille prior fuisset recusatus nomine dignitatis,nam tunc causa recusationis etiam in successore duraret,Io.And.& Do.in c.si iudex ab apostolica,de offi.dele.li.vj. Et facit ad hoc caput quòd dicam infrà de suspicionis causa cessante.

¶ Redhibitionis causa cessante,cessat redhibitio, verbi gratia, quispiam emit rem vitiosam, ob idq; egit redhibitoria, sed pendente iudicio vitium illud omnino cessauit, certè cessare debet ea actio redhibitoria, vt probatur ex l.vlt.§.quoties,secundum primum intellectũ, gl. in verbo,finiatur,& ibi Cepol.nu.2.ff.de ædilit.edic.& idem Cepola latè in l.actioni, nu.5. & seq.ff,cod.tit.vbi inter cætera hac ratione innititur,quòd cessante causa cessat effectus.

An autem venditor debeat condemnari in expẽsis.

230 ¶ Verùm idem postea nu.11.credit quòd venditor debet in expensis eius condemnari,donec cessauerit vitium.At si emptor postea perstiterit sciens vitium cessasse, debet in aliis expensis condemnari,quod probat ex continuatione duarum ll.scilicet,l.properandum,§.fin autẽ ex gestis,C.de iudi.& l.si quis inficiatus, & ibi Bart. ff.deposi. Quod & ipsum in simili casu voluit Bar.iisdem ll.in l.si rem,§.vlt.ff.de pignora. actio. Sed tu interim vide quæ dixi suprà in actionis causa cessante.

Religionis caussa cessante cessat quod ob eam cõcessum est.

231 ¶ Religionis causa cessante,cessat quod ob eam concessum est,per tex.in l.qui sub prætextu, & ibi omnes docto.C.de sacros.eccle.& c.abbate,in fi.de verb.signi.& §.vlt.& ibi gl.in verbo,cessauerit,25.q.ij.& voluit etiam gl.in c.generaliter,in verbo,non denegantes,in fi.xvj. q. j.Et vide quod diximus suprà in priuilegij causa cessante,nu.205.incip.nam gl.in c.

Renuntiationis caussa cessante cessat renunciatio.

232 ¶ Renuntiationis causa cessante cessat renunciatio.vt nũcupatim voluit Bal.con.cccc xxvij quædam puella,col.ij.ver.in contrarium videtur veritas,lib.j.ar.l.his honoribus,§.auctis, ff. de vacat.mu.& Phil.Deci.qui ex hoc in pulchra specie consuluit,con.lxxxvj. viso puncto & diligenter,col.iiij.versi.quantum verò ad portionem hæreditatis. & Paul. Paris. consil. xlix. calasino,col.vij.nu.41.& duobus seq. li.iij.Et huc quoque spectat, quod nos alibi diximus de filia renunciante hæreditati patris propter masculos,vt si illi moriantur,& ita cesset causa renunciationis,non impedietur succedere patri,peræquè ac si non renuntiasset.de quo & tu vide quæ scripsimus suprà in exclusionis causa cessante.

Repetitionis caussa cessante cessat repetitio.

233 ¶ Repetitionis causa cessante cessat repetitio,vt liquidò constat ex l.si ob turpẽ,vbi id verbis conceptis expendit ex eo tex.Bal.in priore lectu.paulò ante fi.ff.de condict.ob tur. cau.

Rescripti causa cessante cessat rescriptum.

234 ¶ Rescripti causa cessante,cessat & rescriptum,vt ex facto interrogatus respondit Paul.Pari. consil. clxix.& si considerata dispositione,col.iij.ver.postremò non obstabit, lib. iiij.innixus hac nostra generali regula, cessante causa cessare effectum. ibi autem loquitur de rescripto quopiã Iulij secũdi,quo iubebat inquiri in quosdã delinquentes nõ obstãte cursu quinquennij ob causam illic declaratam,quæ nõ suberat in casu de quo loquitur.Et ante eũ voluit idẽ Alex.post alios in l.ex facto,in prin.col.iij.ver.extra gl.oppo.ff.de vulg.& pupil.substi.

¶ Restit

235 ¶ Restitutionis causa cessante, cessare debet restitutio, vt videre licet ex Dy. Bal. Ang. & Ro. in leg. si constante, ff. sol. matri. loquentibus de restitutione dotis ob inopiam mariti, de quo tamen videas quæ latè de hoc scribam, inf. in xiiij. limitatio.

Restitutionis causa cessante cessat restitutio.

236 ¶ Reuocandi domum ius cessat, cessante illius causa, legatione finita, l. si cui, §. j. ff. ex quib. caus. maior. & l. ij. §. planè si perfecta, ff. de iudici. & voluit Imol. in c. licet, quod est vltimum in verbo, per alia, de for. compet. & Soci. in tract. Fallent. in regula clxij. incip. domum reuocandi priuilegium, in iiij. fallen. Et facit quod in simili scribitur in l. miles, & l. qui mittuntur §. vlt. ff. ex quib. caus. maior.

Reuocãdi domũ ius cessat, cessante illius causa.

237 ¶ Reuocationis causa cessante, cessat reuocatio, Bal. loquens de reuocatione donationis inofficiosæ, vt ea scilicet cesset, si pater post donationes tantũ quæsiuit, quantum sufficit ad legitimã, in l. j. col. ij. vers. tertio sic, post gl. ibi in 8. quæs. C. de inof. donat. arg. l. j. §. si quis in fraudẽ, ff. si quid in frau. patro. Et idem quoq; voluit Ang. in auth. de immens. donatio. col. vlt. & Alber. loquens de reuocatione, quæ fit ex l. si vnquam, col. ij. vbi ad hoc allegat, l. post diuortiũ, ff. de iure doti. vbi dos diuortio reuocata redintegratur redintegrato matrimonio. Et facit l. iij. §. vlt. iuncta l. seq. ff. de adi. lega. vbi legatum reuocatum ob inimicitias redintegratur solutis inimicitiis, de quo & nos diximus suprà in legati causa cessante.

Reuocationis causa cessante cessat reuocatio.

S

238 ¶ Saluiconductus causa cessante, cessat saluusconductus, vt ex facto cõsuluit Imo. con. xxxiij in casu præmisso videretur prima facie, statim post prin. motus hac nostra regula, cessante causa, &c. quod postea declarat procedere in causa fi. sed nõ impulsiua, de quo nos dicemus in j. limi. Et huc pertinet quod statim dicemus in seq. vers.

Salui conductus causa cessante cessat ipse saluus conductus.

239 ¶ Securitatis concessę causa cessante, cessat ipsa securitatis concessio, vt in pulchro casu etiã respondit Corne. consi. cxxij. cuius exordium est, viso dicto puncto & præsupposito, haud multò ante fi. libr. iiij. hac tantùm nostra regula fretus, quòd cessante causa cessat effectus. Quod & spectat ad casum præcedentem.

Securitatis causa cessante cessat illius concessio.

240 ¶ Sententiæ causa cessante, cessat & ipsius sententiæ effectus. l. si à te. ff. de exceptio. vbi & id no. Soci. in j. no. nam vt dicit, videmus ex eo tex. quòd cessante causa absolutionis cessat absolutio, vt etiam probatur ex l. ij. & l. si mater, §. eandem, eo tit. de quo & nos diximus suprà in absolutionis causa cessante.

Sententiæ cã cessãte, cessat eius effectus.

241 ¶ Societate cessante, cessat & omnis effectus societatis, vt ex eo patet quod suprà diximus in recusationis causa cessante, in prin. quòd recusatio quæ poterat proponi contra socium aduersarij, cessat desinente ea societate, vt ibi videre poteris.

Societate cessante cessat eius effectus.

242 ¶ Specialitatis causa cessante, cessat specialitas, & ad ius commune redeundum est, ita nuncupatim voluerunt Ioan. Mona. in c. j. in verbo, è vestigio, & ibi Archidia. col. ij. in verbo, reuersura, Io. Andr. col. j. in eodem verbo, & Pet. Ancha. col. ij. in vj. no. de statu monachor. lib. vj. per l. ex facto, ff. de vul. & pupil. & l. generaliter, C. de episcop. & cleri. Et dicit præterea Pet. Ancha. ad hoc optimè facere gl. in c. cupiẽtes, §. insuper, vers. & nihilominus, de electio.

Specialitatis cã cessante cessat specialitas.

243 ¶ Statuti cessante causa vel ratione cessat statutũ, vt expressim voluit Pau. Pari. consil. xcviij. circa præsentem consultationem, col. vj. ver. & etiam quia inter, sub nu. 30. lib. j. in qua re nõ opus est hic diutius immorari, cùm eam latissimè tractauerimus suprà in legis ratione cessante: & aliquid etiam diximus in constitutionis atque consuetudinis causa cessante, in quibus locis videre poteris.

Statuti causa vel ratione cessante cessat statutum.

244 ¶ Substitutionis causa cessante, cessat & ipsa substitutio, vt probat tex. in l. si ita quis, ff. de vul. & pupil. substit. & l. vlt. C. de instit. & substitutio. & l. penul. C. de impu. & aliis substitutio. Atque ita voluit illis iuribus innixus Signo. cons. ccliiij. ex visione scripturarum, col. j. Et bene facit quòd suprà diximus in institutionis causa cessante.

Substitutionis causa cessante, cessat substitutio.

245 ¶ Suspensionis causa cessante, & ea quoque, & effectus illius cessare debet, ex sententia gl. in c. quia diligentia, in fi. de electio. quæ ex eo tex. no. quòd suspensi suspensione cessante omnia pristina iura recuperant, per eum tex. & in c. beatus, iij. q. iiij. & c. j. iiij. q. j. & c. illi qui, vj. q. j. & c. nos sanctorum, xv. q. vj. & c. præceptum, in fi. xxxij. q. v. Et scribit famam quoque restitui, si infamia tãtùm canonica fuerit irrogata, arg. c. illi qui, vj. q. j. Et facit quod diximus suprà nu. 60. incip. sed & per illum, & rursum nu. 57. inci. ex communicatione cessante.

Suspensionis causa cessante cessat suspẽsio.

246 ¶ Suspicionis causa cessante cessat suspicio, tex. est in vulgari illo c. cùm cessante, & ibi Bal. in j. no. de appellatio. Ex quo illud fit vt cùm caueatur in l. j. C. de sal. hospit. non præbend. lib. xij. ne milites salgami nomine culcitras, lignum, oleum à suis hospitibus extorqueant, sed nec à volentibus quidem accipiant: semper enim, vt ibi dicit glo. quæ & alia similia iura allegat, præsumitur quædam concussio, siue occasio concutiendi sub velamine donationis. Quid igitur si miles hospitatur in domo proximi cuiusdam consanguinei aut amici non vulgaris, an ei prohibeatur aliquid accipere ab huiusmodi hospite sponte ei offerente, quod videri posset, cùm lex generaliter loquatur. Tamen Ioan. Platea ibi contrarium definiuit, quia cessat ratio illius suspicionis, & præsumptæ concussionis, ideo debet cessare eius effectus, & dispositio illius l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patrona. Et de hoc dicit esse tex. in l. j. in fi. ff.

Suspicionis causa cessante cessat suspicio.

ad l.Iul.repetund.vbi scribitur,eam leg.repetundarum non pertinere ad ea quę à sobrinis & cognatis dantur:nam vt dicit gl.ibi,ratio sanguinis tollit eam suspicionem.& illum tex.dicit pulchrum Maria.Socin.Iunior,cons.38.in casu præmisso, col.ij.num.9.lib.ij. Et facit etiam quod diximus suprà in recusationis causa cessante.

T

247 ¶ Testimonij refutandi(ita enim Cicero pro Fonteio vocat, quod nos vulgò dicimus *reproche*)huius igitur refutationis testium cessante causa, cessat & hæc refutatio, vt satis patet ex his quæ diximus suprà in affinitatis causa cessante,nu.28.incipi.ex quo ipse Bal.& iterū in familitio cessante,& quæ in simili diximus de recusatione iudicū,suprà in recusationis causa cessante,hæc enim à pari procedūt,nisi quòd facilius recusamus iudices,quàm testes,vt no. in c.insinuante,de offi.& potest.iud.dele. cum simil.

Refutare testes. Testimonij refutandi causa cessante cessat refutatio.

248 ¶ Sed his quæ in illis locis diximus, poteris addere quod huc quoque pertinet, quòd licet iudex non possit esse testis in causa in qua iudex est,vt no.in c.statutum,ij.q.vj.& in c.cùm à nobis,de testib.deposito tamen officio iudicis testificari possunt,c.cùm dilectus, de electio. & c.ij.de arbitr.& c.dilecto,de testi.& c.cùm dilecti,& ibi Host.col.iij.in verbo, responsionem,Io.And.col.ij.in glos.simile, Card.Flo.col.quoque ij.in 2.oppositio. Pet.Ancha. in vij. not.Panor.col.ij.vers.nota quòd inquisitores,de accusat.& omnes in d.cap. cùm à nobis, de testib.

Iudex testis esse non potest in causa in qua iudex est. Nisi deposito officio.

V

249 ¶ Voluntatis testatoris causa cessante,cessat & volūtas & eius dispositio,vt voluit Car. Rui. con.clx.circa primum quæsitum,col.iiij.vers.quantum autem ad legatum,li.iiij. & ante eum Bal.in l.j.in addi.ff.de offi.eius cui manda.est iurisdi.per l.quod ait lex.ff.de diuor. Quod & optimè ex eo probatur quod diximus suprà in institutionis causa cessante,item in legati causa cessante.Atque item ex tex.in l.j.§.vlt.ff.de adim.legat. vbi legata & fideicommissa cēsentur adempta ob graues inimicitias quę inter testatorem & legatarium intercesserunt,ob scilicet præsumptam ipsius testatoris mutatam voluntatem,vt dicit ibi glo. & doctor. & est similis tex.in l.inimicitiæ.ff.de his quib.vt indig.vbi etiam scribitur idem esse, si legatarius vel fideicommissarius testatori palam maledixerit, & infaustas voces aduersus eum iactauerit. Nam & sic(vt ibi dicit gl.) verisimile est testatorem nolle ei legatum vel fideicōmissum præstari.Cessante igitur(vt id quoque addam) causa voluntatis testatoris, qui verisimiliter non sine causa,sed ob meritum & beneuolentiam legauit,l.nec adiecit.ff.pro socio, consequens est vt legatum quoque ex cessante illa causa cesset,de quo & nos alibi suprà diximus.

Voluntatis testatoris cessante causa, cesset voluntas.

250 ¶ Voti causa cessante cessat votum,vt satis apertè colligitur ex scriptis à Pan.in cap. magnæ, col.ij.in vl.no.extrà de voto,dum postquam ex eo.tex.notauit cessante causa voti,non cessare votum,subiunxit id ideo ibi esse,quoniam illa esset causa impulsiua,qua cessante,non cessat effectus,vt latè statim dicemus in j.limitatio.citatq; etiam tex.quem dicit menti tenendū, in c.ex parte tua,ibi,quanuis falsa sit causa,de conuer.coniugat.vbi etiam gl.Car.Flo.in 20. opposit.Ant.& ipse Panor.intelligunt de causa impulsiua. Et ex illis intelligis quomodo & quando procedat.Vide tamen quæ dicam infrà in xxxix.limitati.

Voti causa cessante cessat votum.

LIMITATIONES QVAS VOCANT.

MVlta igitur diximus,vt probaremus cōfirmaremusq; nostram hanc regulam,cessante causa cessat effectus. Verum ea non est semper perpetua,sed recipit multas limitationes,quas nostri interpretes appellant.

LIMITATIO PRIMA.

1 ¶ Limita igitur primò hanc regulā procedere in causa finali siue ratiocinatiua, quam Græci λογικὴν αἰτίαν appellant,non etiam in impulsiua,quam & ipsi Græci vocant ὁρμητικὴν αἰτίαν,per tex.in l.ij.§.vlt.& ibi not.glo.Bar.& alij,ff.de donatio.& l.j.§.sexum,& ibi etiam glo. Bar. & cæteri,ff.de postulan.& l.sed & si mors, §.vlt.ff.de donationib. inter virum & vxorem, & l. generali,§.diuus,ff.de vsu & vsufruct.lega.& l.cùm tale,ff.de condit.& demonstra.& §.1. in authen.de non eligen.secūd.nubent.& c.ex parte,le ij.& ibi gl.in verbo causa,& Panor.col. vlt.de conuer.coniugat.& c.magnæ,& ibi Panor.col.ij.ver.vltimò not.de voto,&c.neophytus,& ibi glo.in verbo,causa,ad fi.& Car.Flo. lxj. dist.& c.si propter, & ibi idem Cardina. vij.q.j.& c.duæ sunt,& ibi glo.& Archid.xix.q.ij.& c.tantum, xxxij.q. vij.

Regula nostra procedit in causa finali, non etiam in impulsiua.

2 ¶ Et voluerunt præterea glos.in l.j.in verbo,occupati,& ibi Bald.in vtraque lectura,ff.de fer. & glos.in l.si pecuniam,in prin.in glo.magna,ff.de condi.ob caus.& in l.si repetendi, C.eo. tit.& in l.si mulier,& ibi Cyn.Bal.& alij.C.de iure dot.& in l.generaliter, in glos. vlt. & ibi omnes,C.de epis.& cler.& in l.j.in verbo,absentium,ff.de negot.gest.& in l.j.in gl. magna, in v.oppo.C.de pact.& in §.illis autem,in verbo,adiuuantur,Insti.de milit.testa. & in c.& si Christus,in verbo.cessat effectus,& ibi omnes,de iureiur.& in c.post translationē,in verbo, cessante,& ibi Hostiē.in verbo,impedimento.Io.An.col.iiij.super ea gl.Collec.Bal.Ca.Flo. Ant.

De eadem re.

Ant.Panor.& quotquot super eo c.scripserunt,de renũciat.& gl.in c.ex parte tua, in verbo, falsa sit causa,& ibi Hostien.Car.Flor.Petr.Anch.& Panorm. de conuers. coniugat. & in c. cupientes,in prin.in verbo,periculosis,& ibi Io.Mona.col.ij.nu.4.Archid.in d.verbo, periculosis,Io.And.& Domi.de electio.lib.6.& glo.in c.decet concessum,in gl.j.& ibi Dyn.col. j.vers.& in proposito,& Philip.Fran.col.item j.de regu.iur.lib.6.& gl.in c. quod pro necessitate,j.q.j.& in c.duæ sunt,in verbo,propter criminosos, xix.q.ij.

3 ¶Et vltra eas glo.& qui eas secuti sunt Ioan.Monac.in c.vlt.col.vlt.in verbo,cessante,& ibi quoque Io.And.in eod.verbo,de hæretic.li.vj.Specul.tit.de disputatione & allegatione aduoca.§.post hoc autem,vers.vel illud statutum fuit ex causa, & tit.de instru. editio.§. nunc autem videndum,vers.item fuit ob causam. Collecta.in d.cap.cùm cessante, in prin. & ibi Panor.etiam in prin.de appellat.Guil.de monte Laud.in clem.j.in verbo,quia fortè, de appellatio.Feder.Senen.cons.iij.incip.testator in vltima volũtate.Bart.in l.in omni,ff.de adoptio.& in l.demonstratio.§.quod autem,col.vlt.in viij.quæstio.ff.de condi.& demonstratio. & idem Bart.in extrauagant.ad reprimendum,in verbo,absentia,in princ.Bald.in l.j.col.iij ver.item an cessatio,ff.solu.matrimo.& in l.vlt.in j.oppositio.ff.de hæred.instit. & in repetit. l.ij.col.xxvij.vers.de tertio igitur,ibi,si consideretur tertio modo,ff.de iureiuran. Nam causa(ait)impulsiua non est substantialis, ideo non dependet ab ea effectus, nec aliquid operatur,nisi ad bene esse,& in c.quemadmodum,col.ij.ver.nota tacitas conditiones. extrà eo. tit. Alber.in l.si vnquam,col.ij.vers.in contrarium,C.de reuocand.donatio.Angel. in l.sciendũ, la ij.ff.de ædilit.edic.& cons.cxxiiij.visis prædictis, col.ij.versic.& pro hac parte.Imo.in l.si verò,§.de viro,col.ij.vers.circa secundum articulum,ff.solu.matrimo.& in l.vlt. col.ij. versi. & nota diligenter,ff.de hæred.instituen. & in cle.ij.col.iij. vers. nam stante declaratione, de rescrip.& in clem.j.col.iij.super gl.in verbo,fortè, de appellatio. & cons.xxxiij. in casu præmisso,col.ij.vers.nec habet obstare.Panor.in superscriptione proœmij decretal.col. penult. vers.deinde primò quæritur & in c.ex parte tua,col.vlt.de conuer.coniugat.& in c.cùm infirmitas,col.j.de pœn.& remi.Pau.Ca.cons.cccxiiij.super eo quod quæritur, facit dubium, col.ij.ver.nec obstat,lib.j.Alex.& Iac.à S. Geor. vterque col.j.C. de edic.diui Adria. tollen. Feli.in c.cùm nũcius,col.j.de testi.Ias.con.lxiij.circa primum,col.v.ver.tertiò principaliter, in fi.lib.iij.Matt.Afflic.in constitutione Sicil.incipien.in locis demanij,col.iiij.ver. sed super d.l & Phil.Dec.in c.quoniã abbas,col.vj.vers.sed responderi potest,de offic.dele.Fran.Rip. in l.ex facto,col.iij.sub nu 14.ff.de vulg.& pupilla.& nostri doc. sæpe. *De eadem re.*

4 ¶Nec nostri tantùm in hac fuere sententia,sed & theologi,ex quibus est Adrianus Florentinus theologus certè præstantissimus, & qui nostra memoria, virtute & doctrina ascitus est in summum pontificem,in iis questionibus,quas doctè & sanctè scripsit in iiij.lib.sententiarum,in materia restitutionis,in ea quæstio.cuius initium est, consequenter quæro,vtrum indistinctè,in solutione eius quæstionis,ex quo intelligis,& hoc procedere in foro, quod conscientiæ vocamus. *De eadẽ re ex Theologis.*

5 ¶Huius autem limitationis causam afferunt nostri, quoniam causa ea propriè dicitur, quæ finalis est:impulsiua aũt causa,abusiua & impropria est,Cy.in l.generaliter, in j. oppositio. C.de episcop.& cleri. & ibi quoq; Bal. col.ij. in ij. opposi. vbi & præterea dicit authoritate Aristotelis,quòd causa finalis est causa aliarum causarum,cuius locũ non designat,sed est ex li.ij.Physicorum,& idem Bal.in rub.C.de insti.& substit.col.j.ver.causa verò est,per l.Titio centum,in prin.ff.de condit.& demons.& l.demonstratio,eod.tit.& l.ij.§.vlt.ff.de donat. & rursus ipse Bal.in d.c.post translationem,col.ij.ver.quæro,vtrùm cessante,ibi, dicit Io. And. in nouella,de renuncia.& Soci.in d.l.demonstratio.§.quod autem,col.j.in ij.not. vbi tamen dicit authoritate illius tex.appellatione causæ vtramque venire,& finalem,& impulsiuam. *Causa ea propriè est quæ finalis est.* *Causa finalis est causa aliarum causarũ.* *Causa finalis est fons causarum.*

6 ¶Alibi idem Bal.in l.eam quam,col.j.ver.venio ad no.C.de fideicom.dicit quòd causa finalis est fons causarum,quod ex eo reassumit Barb.con.xxx.sacro scriptum est,col.penul. ver. præterea facit ad prædicta,li.ij.& idem Bal.& post eum Matth.Afflict.in c.j.ad fi.tit.an mu. vel aliàs imperfect.dicit,quòd causa finalis substantia appellatur,per glossam in l.iuris gentium,§.quod ferè,ff.de pact.Et alibi forma,vt dicit not.in §.item si quis postulante, Instit.de actio.Sed & idem Bald.in l.auia,col.vl.C.de iure doti.dicit, quòd causa finalis est primum principium intentionis,licèt sit vltimum executionis.& consi.cccxl. & præmitto quòd istud ius,col.j.lib.iij.dicit quod suprà diximus,causam impulsiuam non propriè causam esse, sed quoddam motiuum ad disponendum vel contrahendum. *Causa finalis substantia dicitur.* *Et forma.* *Causa finalis est primum principiũ intentionis.*

7 ¶Ex aliis autem philosophis, Timæus Locrensis Pythagoricus causam finalem apud sapiẽtes optimam arbitratur habendam. Proclus quoque in commẽtariis in Alcibiadem Platonis,hanc primam prӕcipuámque causarum atque potentissimam esse dicit:huius enim gratia & efficientes faciunt,& quӕ fiunt efficiuntur.Ideoq; ignorantiam causӕ finalis circa rem quamlibet efficere,vt cæteræ causæ ad eandem pertinentes similiter ignorentur. *Causa finalis optima.* *Præcipua ac potentissima.* *Causa finalis ignorata facit & cæteras ignorari.*

8 ¶Quæ cùm ita sint,ideo subtilis ille doctor(ita enim plerique appellant,)Matth.Mathesilla. in suo tractatu Extensionum,col.ij.dicit quòd ex ratione finali tantùm potest argumentum

Argu. ex causa finali sumitur, non etiam ex impulsiua.

clici, vel extensio, non etiam ex impulsiua, per tex. in auth. hæc constit. inno. circa medium, & per no. per Io. And. in nouella, & alios post gl. in c. j. in verbo, Italiæ, de tempo. ordinatio. lib. vj. Et id ex eo reassumit & sequitur Ias. in auth. quas actiones, col. iiij. vers. puto tamen disputationis gratia, & iterum col. vij. vers. tertiò limita. C. de sacrosanct. eccles.

De eadem re.

9 ¶ Et id nuncupatim de argumento à contrario sensu, vt scilicet sumi non possit ex causa impulsiua, sed finali tantùm, voluerunt Petr. Cy. Iac. Butrig. Bal. & Sali. in l. conuenticulam. C. de episc. & cleri. & Anto. in c. publicato, col. vlt. de electio. & in c. cùm apostolica, col. vlt. vers. item nec à verbis modalibus, de his quæ fiunt à præla. siue consen. capit. Domi. in c. imperatores, vers. quicunque, ix. distinctio. Pau. Cast. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. Alex. & Iason in l. j. ille col. xj. vers. tertiò fallit, & iterum vers. quintò fallit: hic col. x. in vj. fallen. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdict. Felin. in c. significasti, col. pe. ver. item fallit, in verbis causæ impulsiuæ, de for. compe. Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à contrario sensu, col. ij. & rursus col. x. ver. dicta regula.

Quod dicitur correcta ratione legis, legem esse correctam, intelligitur de ratione finali.

10 ¶ Et huc quoque proximè accedit, quòd id quod suprà diximus in cessante ratione legis, nu. 127. incip. ex quo & illud consequens, correcta ratione legis, legem quoque ipsam correctam censeri, procedit in ratione siue causa finali, non etiam in impulsiua, vt videre poteris ex Eueraldo in illo eodem operæ, in loco à ratione legis ampla siue generali, ad extensionem ipsius legis, col. eiusdem loci ij. vers. primo casu.

Causæ impulsiuæ cessatio in rescriptis ad beneficia, vitiat.

11 ¶ Hæc tamen prima limitatio intelligenda est & declaranda, non procedere in rescriptis ad beneficia, in quibus subreptio vitiat, non solùm quando fuit causa inductiua & finalis rescripti, sed etiam si fuit tantùm causa impulsiua: vt quia papa aliàs & sine causa concessisset, sed non tam faciliter siue leuiter, tex. habes egregium in c. postulasti, in illis verbis, de leui non scribimus, de rescrip. vbi & hoc no. Imol. qui dicit diligenter notādum, in iiij. no. & Pan. col. iij. in vlt. no. vbi item illum dicit singularem, & semper menti tenendum, & Fely. col. iij. vers. per istum tex. & Philip. Dec. in c. cùm cessante, col. j. de appellatio. vbi & in hanc sententiam allegat Oldr. con. cclvj. Clemens episcopus, in j. dubio, qui tamen non admodum huc pertinere videtur. & nouissimè Nicol. Eueraldus, vbi suprà, col. x. vers. hoc tamen limito, vbi & eum tex. dicit singul. Qui quidem omnes propemodum id esse dicunt in odium materiæ beneficialis, ad refrenandam scilicet ambitionem, arg. c. quamuis, de præbend. lib. vj.

Et in cæteris omnibus gratiosis & priuilegiis.

Vt in legitimatione.

12 ¶ Sunt tamen qui eum tex. generaliter intelligunt, non solùm in beneficialibus, sed & in cæteris omnibus gratiosis & priuilegiis. Et ita eum tex. intelligit Pan. in c. cōstitutus, col. 2. vers. item nota quòd non omnia, de religios. domibus. Barb. loquens in materia legitimationis, cons. xlix. clementissimum deum & patrem, col. iij. vers. rursus opportunè, lib. iiij. vbi & ad hoc illum tex. dicit singularem & meliorem de iure. & rursum cons. lv. clementissimum & omnipotentem, col. j. eod. lib. iiij. vbi & illum dicit singul. & expressiorem quàm qui sit alibi. & Corne. qui item loquitur in legitimatione, con. ccxlv. licèt aliàs consuluerim, col. j. in fi. li. j vbi etiam dicit singul. & cons. ccxxvij. videtur prima facie, col. iij. vers. non enim attenditur, lib. ij. vbi etiam dicit illum tex. procedere in gratiosis rescriptis ad lites, & ita allegari per doctor. in c. super literis, de rescr. & idem quoque Corne. consi. xcviij. quanquam videatur, col. ij. vers. solū autem videndum, li. iij. vbi item dicit singul. & Alex. loquens in remissione bāni cōs. cxiij. ponderatis his quæ narrantur, col. ij. vers. plus probat tex. li. j. vbi & illum tex. dicit reputari singul. & Fran. Ripa in l. ex facto, col. iij. nu. xv. ff. de vulg. & pupil. substitutio.

Etiam in gratiosis rescriptis ad lites.

Et in remissione banni.

Subreptio æquè vitiat literas beneficiales, & gratiosas, & priuilegia.

13 ¶ Nec id quidem abs re, quando aliàs in materia subreptionis æquiparantur literæ beneficiales & priuilegia & aliæ literę gratiosæ, Imol. vt à multis citatur, in c. cùm dilecta, de rescri. Pan. qui id dicit notandum, in c. ad audientiam, le ij. col. pen. vers. mihi tamen non placet. & ibi latè Feli qui multos alios concordan. adducit, col. penul. vers. amplia secundò hanc regulam, eo titu. de rescrip. & idem Feli. in c. super literis, col. iij. versi. sed caue quia intentio, eo. quoque titul.

Causa quælibet præsumitur impulsiua in gratiis & priuilegiis.

14 ¶ Et si id verum est (vt certè verum est) nescio quid nobis emolumenti afferet id quod scripsit Bal. in additio. Io. And. in c. decet, de reg. iur. lib. 6. & ibi etiam Phil. Fran. qui id dicit no. col. j. vers. & dicit hîc, quòd in gratiis & priuilegiis in dubio omnis causa præsumitur impulsiua, vt dicunt nostri in l. ij. §. vlt. ff. de donatio. Nam si in hisce gratiis & priuilegiis cessante causa impulsiua cessat effectus æquè, ac cessante causa finali, nihil est quod inquirendū sit an causa sit, siue præsumatur finalis an impulsiua.

Causæ impulsiuæ cessatio vitiat in omnibus rescriptis.

Id tamē arbitrarium est.

15 ¶ Sunt & denique qui eum tex. in d. c. postulasti, trahūt simpliciter ad rescripta, & inter cæteros Cardin. Flor. in d. ipso c. col. j. in viij. not. ad hoc dicit eum tex. sing. & mirabilem, & ibi quoq; Barb. col. iij. vers. nota ibi, de leui. & ipse Pan. in c. cæterùm, col. j. vers. ex quo infertur, de rescri. Alex. aut quisquis is est, in additio. Bar. in l. demonstratio, §. quod autem, in verbo, longa differentia, ff. de cōdi. & demō. & Ias. in l. j. col. j. ver. sed pro limitatione. C. si cōtra ius, vel vtilit. public. vbi & ad hoc allegat Panor. in c. ex quæst. col. j. vers. ego puto, quod de qualibet, de restit. spolia. vbi ipse hoc idē tenet, non tamen per tex. in d. c. proposuisti, sed per c. ex literis, de dol. & cōtumac. & c. in nostra, de rescrip. & tamē postea dicit hoc relinqui arbitrio iudicis.

iudicis. vt dicitur de qualibet subreptione in c.super literis,cum ibi nota.eo.tit.de rescript. Subdit etiam Iason vbi suprà, ad id facere text.in c.si motu proprio, in verbo,modicum,de præben.lib.vj. & in c.si proponente, extrà de rescript. *Subreptio an vitiet, est arbitrarium.*

16 ¶Sed Phil.Dec.subtilis atq; acuti vir ingenij,in d.c. postulasti,in iiij.no.dicit illud considerandum, quod si sublata causa impulsiua trahatur gratia ad alium casum non expressum,id certè verum est,quòd cessante ea causa impulsiua,quæ limitat gratiam in vno casu, non haberet locum in alio,per cap.susceptum,de rescriptis li.vj. sed si cessante causa impulsiua remaneret gratia in eodem statu,non videretur(inquit)quòd gratia vitietur propter defectum causæ impulsiuæ, quia sufficit quòd papa quouismodo fuisset concessurus, vt dicit probari in c.dudum,ibi. nihilominus gratiosè donaremus, eo tit. de præbend. lib. vj. Ideo satis est, quòd gratia non retraxisset papam à concessione.Hæc ille,quem sequitur Paul.Paris. consi. iiij.deduxi aliàs optimum ius,col.pen.nu.35.& quamuis,lib. iiij. *Declaratio præcedentiū.*

17 ¶Nec obstat,ait Dec.(vt ad eū redeamus)tex.in d.c.postulasti,quia ibi erat defectus in causa finali, nec ibi papa vllo modo verisimiliter concessisset literas pro secundo beneficio, cū primum erat sufficiens,vt patet ex illis verbis ibi positis, pro habente beneficij competentis subsidium,de leui nō scribimus, id est, non solemus scribere,quin faciamus mentionem de primo.& sic infert. Dec.illud ibi,non id probari,ad quod solet à nostris Doctor. allegari. *De eadem re.*

18 ¶Tamē si hæc prima declaratio vera sit,vt verā esse existimo , cū eo temperamento,vt semper sit locus arbitrio iudicis,vt suprà diximus.Tamē eam intellige,vt procedat,si causa impulsiua iam à principio non fuit reperta esse vera,ita enim loquitur tex.in d.c.postulasti: secus autem si à principio suberat, sed postea cessauit:tunc enim non vitiabitur gratia, vt expresśim voluit Fra.Rip.in d.l.ex facto,col.iij.nu.15.ff. de vulg.& pupil. vbi tamen nihil allegat.Sed vide quæ dicam inferiùs in quarta limitat. atq; etiam in xij. limitatione. *Quid si causa impulsiua in gratiis vera erat à principio, sed postea cessauit.*

19 ¶Secundò declara hanc primam limitationē, quæ dicit nostram regulam non habere locū in causa impulsiua,vt non procedat,quando statuens aut aliter disponens non aliàs statuisset,aut disposuisset, quàm si causa illa impulsiua locum habuisset,vt voluit Bal.in l.& si post tres,ff.si quis cautio. vti illum refert & sequitur Alex.aut quisquis is fuit,in additio. Bar.in l. ij.§.vlt.super verbo,causa legis,ff.de donatio.& Io. Fran. Ozer.in §.supradicta,col.pen.nu. 19.Institutio. de excusat. tutor. qui hoc casu dicit eam causam censeri non impulsiuam, sed finalem.Quomodo autem id cognoscatur, an aliàs scilicet fuisset, nec ne facturus, non video : nisi ex verbis legis statuti & concesśionis id deprąhendi posśit. *Quid si statuens aliter nō statuisset, quàm si causā impulsiua locum haberet.*

20 ¶Tertiò declara hanc limitationem,vt licèt cessatio causæ impulsiuæ non faciat cessare effectum,facit tamen vt faciliùs concedatur dispensatio, vt singulariter no. Pan.in c. magnæ, col.ij.in vlt.not.de voto,per illum tex.vbi papa inductus fuit ad concedendam dispensationem,& vt tex.ille loquitur,indulgentiam,propter cessationem causæ impulsiuæ ipsius voti, & id dicit Pan. esse no.& menti tenendum. Et hoc idem voluit ipse Pan.per illum tex.in c. ex parte tua,col.vlti. de conuers.coniugator. & hoc certè à paucis annotatum est. *Causa impulsiua facit vt faciliùs concedatur dispensatio.*

21 ¶Cæterùm in hac prima limitatione,hæc nobis sunt præcipuè obseruanda,quæ scilicet dicatur causa finalis,quæ impulsiua : & si id non appareat,qualis in eo dubio iudicanda sit, finalis ne,an impulsiua. De quibus sunt multæ de hac re sententiæ , quas hîc sigillatim subiiciemus. Accurs.in l.cùm tale,§.falsam causam,ff.de condi.& demonst. non obscurè voluit omnem causam appositam in lege præsumi finalem, veluti ipsi legi cohærentem. & ita illā intelligit, & sequitur Bald. ibi, aliud dicens esse ex eadem gl.cùm apponitur ab homine.& Cy.in l.j.ff.solu.matrimo.& ibi quoq; Bal.col.v.versi.item an cessatio. Ang.qui eam gl.dicit singul. in l.sciendum, la ij.& ibi Cepola,col.j.ff.de ædilit. edict.& Cardi.Flor.& Imol.in c. ex parte,quod est pen.vterq; ad fi.de cleri.coniug.Alex. & Iacob.à S. Georg.qui dicunt illā gl.singul.in l.vlt.vterq;,col.j.C.de edic. diui Adria.tollen. Phil.Fran.qui & illam dicit sing. in cap.quoniam, versi.in gl.in verbo,ecclesiasticum, de immunita.ecclesiar. Cardi.Alex. in c.verum,col.ij. versi. item vbicunq; lex exprimit causam,de condi.apposi. vbi illam gl.dicit notab.Sed tu super intellectu illius glo.vide quod dicit Bar. in loco à nobis citato, infrà nu. 41.incipien. sed audiamus quid de ea re. *Causa an finalis, an impulsiua in dubio sit censenda.* *Qui dicunt præsumi finalem cum lege posita est, vide infra num.29.*

22 ¶At Specul.tit.de disputat.& allegatio. §. post hoc antē, versi. vel illud statutum fuit,dicit quòd causa finalis est,cùm constitutio ob fauorem inducta est, vt in fauorē cōdemnati statutum est, vt posśit à grauamine appellare,& hac cessante causa grauaminis cessat lex,c.cū cessante,de appellatio.& c.magnæ,de voto. Causa vero impulsiua est cùm in odiū alicuius aliquid statuitur , vt propter garrulitatem Calphurniæ statutū est,ne mulieres postulent, l. j.§.sexum,ff.de postul.& propter fugitiuos & criminosos statutū est,ne clerici sine literis dimissoriis recipiantur.§.j.& c.Afros.98.distinctio. qua causa cessante,nō tamē cessat dispositio.Hæc ille,quem sequitur Feli.in c.postulasti,col.iij. vers.per istū tex.de rescript.Sed hęc mihi videntur esse satis obscura, nec mihi satisfaciunt ad plenam huius materiæ notitiam. *Aliorū opin.*

23 ¶Bald.autem in multis locis de ea re diuersimodè loquitur , ita tamen vt in plerisq; conueniat. nam in l.j. §.si parendi,ff.de condict.caus. dat.refert (inquit)an causa ponatur cōditio- *Et aliorum.*

naliter, an causaliter. Si primum, habetur pro causa finali, l. à Titio, ff. de verb. oblig. & l. demonstratio. §. quòd autem. ff. de conditio. & demon. Si secundum, & refert, an per modum causæ de præterito, an de futuro: si primum, iterum refert, an apponatur causa à sciente eam non esse veram, & præsumitur impulsiua, l. diuortio, ff. de verb. oblig. & l. cápanus, de oper. liber. An ab errante, & tunc aut est error causæ obligationis, & præsumitur finalis: Aut causæ non obligationis, quia & si causa esset vera, non resultaret verum debitum, & tunc præsumitur impulsiua, vt no. in l. damus, ff. de condict. indeb. Et id quidem verum est in contractibus. At si in vltima voluntate causa apponitur, non præsumitur finalis, etiam si existés vera induceret verum debitum, quia vltima voluntas tendit ad lucrum, l. Aurelius, §. vlt. ff. de liber. lega. & arg. l. hæredem, ff. manda. Et istud quoq; postremum voluit idem Bal. in d. l. iurisgentium, §. sed cum nulla, post medium, ff. de pact.

24 *Eiusd. Bal.* ¶ Sed vt ad eundem reuertamur, in d. §. si parendi, post ea quæ supra ex eo diximus, cótinuò hæc subiungit. Vel dic quòd in d. l. Aurelius, §. vlt. non cóstabat de errore testatoris. Si enim constaret, non valeret legatum, l. si pater, C. de hæred. instit. & l. eam quá. C. de fideicómiss. Et subdit confestim, sed in illis ll. error remouebat affectionem legantis, arg. l. tale pactum, §. vlt. ff. de pact. Sed quòd error obstet, probatur in l. non idcirco, C. de iur. & fact. ignora. & l. ex his verbis, C. de testa. milit. & quod not. in l. si domus, ff. de leg. j. Et ista est ratio, quare non valet legatum cum effectu, si testator legat ius suũ, quod morte ipsius testatoris finitur: quia videtur erráter putasse se posse legare, l. Sticho, ff. de vsufr. legat. & l. vxor patrui, C. de legat. Et potest ibi esse alia ratio, quia finito iure datoris, finitur ius acceptoris, l. peto, §. prædiũ, ff. de leg. ij. & l. minor, §. vlt. ff. de peric. & com. rei véd. & l. si quis domũ, ff. loca. & c. vlt. extrà ne prælat. vices suas. Si auté causa apponatur per modũ causæ de futuro: refert, an insit vni partiũ tantũ, & præsumitur impulsiua, l. repetédi, C. de cód. ob caus. An vtriq;: & rursum refert, an tradés sciat causam impossibilé: & præsumitur impulsiua, l. ij. ff. eo. tit. de cód. ob cau. & arg. l. ab administratione, C. de leg. An verò credat possibilé, & tũc aut causa cótinet incertũ re & genere, puta species remunerationis, & præsumitur impulsiua, nec ex ea vestitur obligatio, l. quanquá, ff. de códi. ob caus. & arg. l. salariũ. C. mand. & est tunc quædam informis obligatio ad antidora, nec est propriè obligatio: quia nascitur ex causa impulsiua, l. sed & si lege, §. cósuluit, ff. de peti. hæred. Nec obstat l. si nó forté, §. libertus, ff. de códi. indeb. quia ibi obligatio ad antidora est firmata ex dispositione legali ad operas reuerétiales. Ideo secus in aliis operis, videlicet fabrilibus, in quib. nó est formata obligatio. Aut causa continet quippiá certum, & tunc aut concernit vtilitaté tradentis, & præsumitur finalis, vt in d. §. si parendi, aut ipsius pietaté, & idem quia ipsa pietas habetur pro causa immediata & finali, l. si ego, ff. de iure dot. & l. cùm is, §. in ea, ff. de condi. indeb. Aut solius recipiétis, & præsumitur impulsiua, l. Titio, ff. de condi. & demon. ná tunc videtur potiùs consiliũ quàm mandatũ, arg. l. j. ff. manda. & l. generali. in prin. ff. de vsufr. lega. Aut tertij cómodũ, & præsumitur finalis, l. Nesennius, ff. de excus. tut. & l. si tibi homo, ff. de leg. j. & l. si hæres, ff. de condi. ob caus. Sed & vbicunq; modus vel forma traditur nudo executori, præsumitur finalis. In conditionib. verò etiam si nullus commodum sentiat, tamé habet vim causæ finalis, l. Mæuius, ff. de códit. & demó. Et paulò infrà, subiũgit, hæc esse vera, quãdo causa apponitur ab homine. Si verò causa à lege apponitur, præsumitur causa & ratio, & ipsa mens legis iudicatur, vt no. in l. cùm tale, §. pen. ff. de cond. & demonst. Nisi appareat quòd sit impulsiua, vt quia causa sit specialis & constitutio generalis, vt in SC. Macedonia. & similibus.

25 *Eiusd. Bal. Causa senté-tia semper præsumitur finalis.* ¶ Hæc ille latiùs quidem & copiosius quàm in vllo alio loco, nec tamen cætera eius loca de ea re relinquemus. Nam & in l. senatorem, ff. de senator. illud simpliciter dicit, quòd causa sententiæ semper intelligitur esse diffinitiua, siue finalis, licèt in contractibus & vltimis voluntatibus præsumatur impulsiua, per l. cùm enim, ff. de suspec. tutor. & l. qui cũ vno, §. j. ff. de re milit. & d. l. Aurelius. §. vlt. ff. de liber. leg. & nihil præterea dicit.

26 *Eiusd. Bal. Causa de præterito si impulsiua. Quid si non erat aliàs factu-rus.* ¶ Idé in l. damus, ff. de condi. indeb. scribit causam conceptá de præterito esse impulsiuam: de futuro, finalé. verbi gratia, do tibi quia gessisti negotia mea, impulsiua est, & cessat repetitio. Si auté do tibi quia hæres, finalis est, & repetitur causa non secuta. Fallit primũ, quãdo quis non erat aliàs daturus, quia tũc dicitur causa finalis, l. vlti. ff. de hæred. instit. Ité fallit, si quãdo causa esset vera, importaret verũ debitũ, tunc enim est finalis, vt in toto illo tit. de cóndict. indeb. secundũ Plac. & Iaco. Aret. subiungitq; id quod dixerat de futuro, intelligendũ esse quando eius impletio respicit commodũ tradentis vel tertij: secus si solius recipientis, nam tunc præsumitur impulsiua, l. Titio centum, ff. de condi. & demonst. secundum Pet.

27 *Quid si causa importat verũ debitũ. Eiusd. Bal.* ¶ Idem Bal. in l. & si post tres, in j. lectura, col. ij. versi. causa autem, ff. si quis cautio. tradit Ia. Rauen. fuisse in ea opinione, vt vera causa sit ea, quæ est fundamentum & principium sui effectus, l. ij. §. circa, ff. de exceptio. dol. & d. l. damus, ff. de condict. indebi. in qua quidé causa datur talis regula, quòd aut si vera esset, importaret verũ debitum, & tunc præsumitur finalis, aliàs impulsiua. Subdit tamé ipse Bal. hanc esse suam opi. quòd aut causa profertur à sciéte, & nó præsumitur finalis, l. sed & si quis, §. vl. eo illo tit. si quis cautio. & d. l. si diuortio, de verb.

de verbo.oblig. Aut aberrante,& tunc aut est de substantia obligationis, & præsumitur finalis,vt not.in d.§.circa.Aut non est de substantia obligationis,sed facit ad bene esse,vt ipse loquitur,& tunc regulariter præsumitur impulsiua,l.ij.§.vlt.ff. de donatio.

28 ¶Idem in l.j.col. pen.versi. adde quod illa causa,ff.sol.matrimo.dicit eam causam præsumi esse finalem, quæ per se infert in quemlibet effectum inclusum sub dispositione illius: alias autem si id non faciat præsumi impulsiuam,per no.in c. statutum,de hæret. lib. vj. & illum refert & sequitur Corn. consi.xxxv.semper mihi fuit dubia,col.ij.sub litera A.lib.iij.& iterum consi.cclij.ardua est,col.ij.sub litera B.lib.iiij.Sed id quidem obscurum est,nisi intelligas secundum ea quæ dicam postea nu.62.incip.tertium quòd cùm lex. *Eiusd. Bald. Causa est finalis quæ per se infert in quemlibet effectum.*

29 ¶Idem in l.cùm tale,§.falsam causam,ff.de cond.& demonst.sumens occasionem ex gl.ibi, & rursum in l.generaliter,col.ij. versi. sed in dubio,C.de epis.& cler. dicit quòd causa quæ inseritur in lege,præsumitur esse finalis,per tex.ibi: quæ autem ab homine,impulsiua,per l. j.§.sexum,ff.de postulan. Quod & idem dicit ipse Bal.in d.l.ij.§.vlt.ff.de donat.in id allegãs gl.quam dicit singular.in d.§.falsam. & ipse Bal.in addit. Specul.tit. de disputat.& allegat. aduocat.§.post hoc autem,versi.vel illud statutum.vbi præterea allegat d.l.ij.§.vlt.ff.de donatio.& l.si is qui animo,ff.de acq. possess.sed in illo priore loco, scilicet in d.§.falsam,subdit eam solam causam cohærere dispositioni, quæ est finalis,per l. Titio centum,§.ante nuptias,eod.tit.de cond.& demon.& d.l.vlt.ff. de hæred.instit.dicit autem cohærere, quandò non possunt ab inuicem separari, nec vnum sine altero. *Eiusd. Bal. Causa à lege inserta finalis esse præsumitur. Quæ ab homine, impulsiua. Causa finalis sola cohæret dispositioni.*

30 ¶Ab hac autem Baldi sententia non longè abest quod tradit Oldra.consi.ccxxiiij. istæ sunt allegationes.col.v. versi. præterea quando causa, quod causa apposita à contrahentibus vel à testatore censetur impulsiua, per d.§.falsam causam,& d.l.ij.§.vlt.de donatio. Sed à lege vel principe positam,censeri finalem,per tex.quantum ad primum,in l.adigere,§.quamuis, ff.de iure patro.& quantum ad secundum,in l.pen.C.de don.inter vir.& vxor.quod & post cum reassumit Albe.in d.l.generaliter,col. ij. C.de epis.& cleri. *Causa à contrahentib. vel testatore apposita cẽsetur impulsiua. A lege vel principe, finalis.*

31 ¶Idem Bal.in l.si repetendi,versi. quæro nunquid causa,C.de condi.ob caus.Aut loqueris, inquit, in causa de præterito, & tunc si ea sit huiusmodi, quæ si vera esset, induceret verum debitum,& præsumitur finalis. Aut non id faceret, & præsumitur impulsiua, per l.damus, de condi.indebit. Aut verò loqueris in causa de futuro, & tunc aut in contractibus qui habent in se causæ relationem, vt in quatuor contractibus innominatis positis in l. naturalis, ff.de præscrip.verb.& tunc causa præsumitur finalis,l.j.in fi.ff.de rer.diuisio.Aut in contractibus,qui non habent in se relationem,vt in contractu donationis,legato,libertate,& tunc in dubio causa præsumitur impulsiua, nisi contineat interesse illius, qui causam apponit, l. ij. §.vlt.ff.de donatio. vel nisi sit de essentia actus,id est,vt ea circumscripta,actus non subsisteret,l.sed si maritus,§. vlt. ff. de don.inter vir. & vxor.vel nisi ex ea augeretur effectus, l. si quis pro redemptione,C. de donat. *Ad Bal.red. Causa de præterito an sit finalis, an impulsiua. Causa item de futuro.*

32 ¶Idem in l. j. col. j. versi. item poni possunt in vim,C.quando non petent. part. scribit breuiter causam finalem illam intelligendum esse, qua posita in esse, ponitur quoq; in esse voluntas disponentis,& ea cessante cessat consensus, per l. vlt.ff. de hære.inst.subditq; confestim causam siue rationem esse duplicem, nam quandã influere effectum,quandam remouere ipsum effectum,id est,obicem siue obstaculum,& alia quædam subiungit quæ huc nõ admodum pertinent.Sed & quæ priùs dixerat, multùm obscura sunt. *Eiusd. Bal.*

33 ¶Idem in l.eam quam,col.ij.versi.venio ad no.C.de fideic.dicit, quòd causa finalis ea præsumitur,quæ secũdum iuris rationem debet esse finalis,per tex.ibi,& in l.si pater,C.de hæred.instit. vel vt ipse ibi subdit, quæ assignatur à disponente loco finalis causæ, per l. cũ pater,§.dulcissimis,ff.de leg.ij. & no. in d.l.si is qui animo, ff. de acq.possess. Et ita eum sequitur Barb.consi.xix.sacro scriptum est euangelio, col. pen.versi. præterea facit ad prædicta, lib.ij.Sed id non minùs obscurum:neq; enim declarat quæ causa debet esse finalis secundũ iuris rationem nec quæ pro tali assignari censeatur, nisi id expressè diceretur. *Eiusd. Bal.*

34 ¶Idem in l.j.versi.quæro quomodo cognoscimus,C.de fal.cau.adiect.lega.scribit eam causam finalem existimari in contractibus, ex cuius radice oritur obligatio,per d.l.damus, ff. condict.indeb. in legato autem eam dici finalem, quãdo cessante causa cessat titulus legati, vt in legato pro dote vel sepultura,l. filio, §. matri suæ, ff.de adimend. lega. & §.hoc si præsenti,in auth.de sanctiss.episc. Et hoc quidem est multò obscurius. *Eiusdem. Causa finalis est ex cuius radice oritur obligatio.*

35 ¶Idem in l.j.col.j.versi.& si tu quæris,C.de confess. dicit,quòd si sit aliquid quod implet vel vestit contractum, tunc ratio præsumitur finalis, per l. cum enim,ff.de nouat. At si nihil sit quod illum impleat aut vestiat,præsumitur impulsiua. Et hoc quidem,inquit, vbi est error, sed quando fit ex certa scientia.semper præsumitur impulsiua,per d.l.si diuortio,ff.de verb. obliga. Nisi tamen in mutuo, & cætera quæ sequuntur, quæ de industria omittimus veluti nihil ad hunc locum pertinentia. *Eiusdem.*

36 ¶Idem in c.quemadmodũ,col.ij.versi. porrò causa finalis,extra de iureiu.dicit eam causam esse finalem,quæ cùm vera est,imponit ex necessitate impulsiuam liberalitatem,per l.Titio centum, *Eiusdem.*

centum, in prin. ff. de cond. & demonst. Sed & idem con. cccclx. & præmitto quod istus ius, col. ij. versi. pone omnis causa, lib. iij. dicit omnem causam esse finalem, & è diuerso impulsiuam, etiam si alias finalis esset, si id disponentes voluerint, vt semper aliàs pactum regit cótractus, l. j. §. si conuenit, ff. depos. Quod & idem propemodum dicit in l. falsam, statim post prin. ibi, nō. quòd etiam, C. si ex fals. instrumen.

37 ¶ In qua etiam opinione sunt, qui dicunt simpliciter causam dici finalem, cùm disponens non erat aliàs facturus: impulsiuam, cùm erat alias facturus. inter quos est Io. Monac. in c. cupientes, col. ij. nu. 4. de electi. lib. vj. Collect. in c. post translationem, col. j. vers. sed quam causam, de renuncia. Imo. in c. post translationem, col. vj. nu. 42. de renuncia. & alij plurimi. Sed id nobis inutile est, nisi & illud sciamus, quando disponens non erat vel erat aliàs facturus. Et certè minimè id dubium, cùm disponens id expressè declarat, vt dicit Alberi. in d. l. generaliter, col. ij. versi. est etiam quarta, C. de epis. & cler. Alias autem si id scire velis, adi Bar. in l. demonstratio §. quod autem, col. iij. ff. de condi. & demonstr.

De eadem re.

38 ¶ Sed vt redeamus, Cy. & Sali. in d. l. generaliter, C. de epis. & cle. aliter de hac re loquuntur. Ille enim post Petr. in ij. quæst. dicit breuiter causam finalem esse propter quam immediatè aliquid conceditur: impulsiuam, quæ occasionem remotam præstat. quod admodum obscurum est, nisi referas ad id quod dicemus inferius in xiij. limita. nu. 8. sunt & qui dicut, & in xx. limitat. post prin. Sali. autem ibi, ante fin. dicit, quod si ad actus validitatem est necessaria causæ expressio, præsumitur causa finalis, per d. l. sed & si mors, §. vlt. cum l. seq. ff. de donat. inter vi. & vxo. & l. quod adipiscendæ, eod. tit. Aliàs impulsiua per d. l. Titio, in prin. ff. de cond. & demonst. Sed & id Oedipo indiget.

Ex aliis.

39 ¶ Idem Cy in l. si quis pro redemptione. C. de dona. aut causa, inquit, continet aliquid fauorabile vel pium, & præsumitur finalis. l. si ego, in prin. ff. de iure dot. aut nihil tale, & túc aut interest alterius quàm donatarij, & præsumitur finalis. l. si tibi legatum. ff. de lega. iij. Aut nō interest nisi eiusdem donatarij, & præsumitur impulsiua. l. ij. §. vlt. & l. seq. ff. de donat. Ipse quoq; Saly. in l. conuenticulam, col. j. versi. sed tunc quæro. C. de epis. & cleri. dicit quòd ea causa censetur finalis, cuius sensus non est contrarius iuri communi. Alias impulsiua, & dubitationis causa tantùm idiecta. l. si quis patrem. C. de cond. insert.

De eadem re

40 ¶ Verùm idem Saly. latius prosecutus est in l. si pecuniam, in prin. col. vlt. versi. nunc ad declarationem, ff. de condictio. ob. caus. Si inquit, causa apposita concernit præteritum, & túc dicendum est, vt no. doct. in l. si damus. ff. de condict. indeb. Si futurum, tunc aut exprimitur per modum conditionis, & dicitur finalis, l. ij. §. vlt. ff. de donat. & no. gl. vlt. in l. si militem, C. de condi. ob cau. nisi in certis quibusdam casibus no. in l. j. C. de instit. & substi. Aut exprimitur in vim modi, & tunc aut causa respicit commodum dantis, & dicitur finalis, l. Titio, in prin. & l. quibus diebus, §. vlt. ff. de cond. & demon. Et ideo in quatuor contractibus innominatis mutuam correlationem habentibus, causa finalis iudicatur, l. j. ad fi. ff. de rer. permu. & l. naturalis, §. j. ff. de præscri. verb. Et idem si commodum tertij concernit, l. proximè allegata. & l. liberto, §. Lucius, ff. de annuis lega & l. si tibi purè, ff. de leg. iij. Aut commodum recipientis tantùm, & tunc aut expressio illius causæ requiritur necessariò ad substantiam actus qui geritur, & iudicatur finalis, l. sed si mors, in fi. & l. seq. & l. quod adipiscédæ, ff. de dona. inter vir. & vxor. Aut non est necessaria, & tunc iudicatur impulsiua, l. iij. §. si quis quasi, versi. quanquam, ff. de condict. ob caus. & d. l. Titio, j. respon. ff. de condi. & demonstra. nisi si causa ob quam datur, est fauorabilis & pia, tunc enim præsumitur finalis, l. si quis pro redemptione. C. de don. & l. si ego, ff. de iure dotium. Hæc ille.

De eadem re.

41 ¶ Sed audiamus quid de ea re dicunt, Bart. Imo. & Rom. in d. l. ij. §. vlt. ff. de donat. Ille primùm dicit, quòd vbicunq; datur ob causam fauorabilé vel piam, causa finalis præsumitur, vt si quis tibi donat vt nubas, vel vt redimas captiuos, per l. si ego, in prin. ff. de iure dot. & l. si quis pro redemptione, C. de donat. Postea autem dicit, quòd est conditio, modus, & causa, & quòd hæc tria assumuntur vt causa in hac materia. Aut igitur causa apponitur per modum conditionis, & tunc haud dubiè illa conditio est causa finalis, & illa cessante cessat dispositio, l. cedere diem, de verbor. significa. & l. qui hæredi in fi. ff. de condit. & demonstr. fallit in casibus no. in l. j. C. de instit. & substit. & per glo. & Cyn. atque etiam Dy. in c. imputari, de reg. iur. lib. vj. & l. in testamento, ff. de cond. & demonstr. Quandoque causa sumitur pro modo, vt in toto titul. de condict. ob caus. & in omnibus contractibus innominatis, do vt facias, & cæteris. Et aut modus iste siue causa respicit vtilitatem alterius quàm eius cui datur, vt do tibi centum, vt emas fundum Titio, tunc præsumitur finalis, dicta lege Titio, in fine de condit. & demonstrat. & l. quibus diebus, in fine eodem titul. & l. si tibi purè, ff. de leg. iij. Quandoque respicit commodum eius cui datur, & tunc aut ad substantiam actus requiritur causa de necessitate, & tunc præsumitur finalis, d. l. sed si mors, §. vlt. cum l. seq. ff. de donat. inter vir. & vxo. Quandoq; necessariò non requiritur, & tunc impulsiua præsumitur, per l. Titio centú, in ij. respon. de cond. & demon. nisi ille modus respiciat causam fauorabilé, per iura supra in prin. allegata. Et subiúgit, quod cú quęritur, an cessante illa

De eadem re.

te illa causa finali cesset effectus. Et in vltimis voluntatibus, inquit, si illa causa per modum modi adiecta cessat casu fortuito, repeti nō potest l. si fundū, per fideicōmissū. §. j. ff. de lega. j. In contractib. autē cessante causa datur repetitio, per d. §. vlt. & in toto tit. de cond. ob cau. Tertiò, inquit, sumitur causa propriè de præterito, vt d. l. damus, de condict. indeb. & l. si ita legatū, in fi. ff. de condi. & demon. & tunc est quædā causa legis, & præsumitur finalis. l. cū tale, §. falsam, ff. eo. tit. nisi aliud expressè reperiatur, vt in l. j. §. sexum, ff. de postulan. Et ita inquit, dicitur, communiter, sed verum est quòd gl. in d. §. falsam, non loquitur de causa sed de ratione legis, quæ si habet locum, habet etiam locum obseruantia ipsius legis, & de futuro est. l. cùm mulier. ff. solu. matrim. Causa autem propriè est de præterito, quæ etiam si vera non sit, non vitiatur dispositio. per d. §. sexum, quia illa impulsiua est. Hæc ille.

42 ¶ Imo. autem & Ro. in d. l. ij. §. vl. se omnino referunt ad Bar. sed illud addunt ad id quod dixerat, causam præsumi finalem in his quæ conditionaliter proferuntur, vt procedat siue loquamur in contractu, l. j. ff. de donat. Siue in legato, §. longè magis, Inst. de leg. & l. qui hæredi. ff. de cond. & demon. Siue in legibus & statutis, per no. à Cyn. in l. conuenticula. C. de epis. & cler. & ab omnibus in l. generaliter, eo. tit. Nisi vt subdit Imo. aliud, appareat expressè vel ex coniecturis, quia sic intelligendo resultaret prauus, vel obscurus vel rei contrarius intellectus. l. ij. cum ibi no. C. de cond. insert. *De eadem re.*

43 ¶ Idem Bar. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, ne ex eorū absentia, ad fi. dicit, quòd cū lex est declaratiua, eius finalis ratio colligi potest ex lege antiqua, quam hæc declarat, vt patet ex omnib. ferè legibus Iurisconsultorum, & maximè ex l. sed & si lēge, §. item si rem, ff. de petit. hæred. & l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verbor. obligat. & illa, inquit, propriè dicitur ratio. Si verò est lex noui iuris inductiua, tunc ratio illius ex eadem colligitur, si sit expressa, vel ex præfatione eiusdem. vt in d. extrauag. & in l. vlt. ff. de hære. inst. & l. j. ff. ad S C. Macedonia. Et ista magis propriè appellatur causa finalis, quàm ratio, l. cùm pater, §. dulcissimis, ff. de leg. j. & l. illis libertis, ff. de condit. & demonstrat. & l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patrona. Et hac cessante cessat lex, vt dd. ll. vbi verò ratio non apparet, debemus stare propriæ significationi verborum, l. j. §. si is qui nauem, ff. de exercit. actio. *De eadem re.*

44 ¶ Hæc Bart. cui Imo. in d. l. ij. §. vlt. col. j. versi. item adde circa id, & ibi quoq; post cum Ro. col. j. versic. & potest dubitari. ff. de donat. addunt, quòd hoc vltimo casu, cùm scilicet non apparet de ratione, recurrendum est ad rationem naturalem, arg. c. quia ratio, de præben. & c. consuetudo, distinct. j. & §. sed naturalia, Instit. de iure natu. gent. & ciuil. Et idem voluit ipse Imo. in c. post translationem, col. viij. num. 50, de renunciat. Panor. in c. suggestum, col. j. in ij. not. de appellat. Iac. à S. Georg. in l. vlt. col. j. C. de edict. diui Adria. tollen. vbi expressè dicit quòd hæc ratio naturalis præsumitur esse finalis, & vide quæ dicam infrà, in hac ead. limitatione. nu. 67. incip. quintum quòd ratio. *De eadem re.*

45 ¶ Nec omittemus quid de ea re scripsit Paul. Castr. consil. cccxiiij. super eo quod quæritur facit dubium, in j. dubio, ibi nec obstat, lib. j. quòd causa quæ mouet legislatorem ex parte ante, id est, quæ illum impulit ad sic statuendum, vt fuit improbitas illius Calphurniæ, aut vt alij legunt, Afraniæ: & illa quidem, nisi sit in lege expressa, non dicitur finalis, sed impulsiua, l. prima. §. sexum, ff. de postul. Causa autē propter quā mouetur legislator ex parte pòst, id est, propter cuius finem & effectum fit, vt fuit in illo casu verecundia sexus muliebris in edicto Prætoris: & illa censetur finalis, qualitercunq; possit apparere de ea, etiam si non fuerit expressa. Sed hæc manca sunt & mutila, nec omnino satisfaciunt. *De eadem re.*

46 ¶ Alij autem dicunt eam causam esse finalem, quæ cohæret dispositioni, aliàs impulsiuam, per gl. in l. demonstratio, §. quod autem, & Bart. in iij. quæst. & alibi sæpe in eo. §. ff. de condi. & demon. Et id quoq; expressè voluit Saly. in l. j. ad fi. C. de fal. cau. adiec. leg. & Soci. cons. clix. hoc exordio, in præsenti consultationis, col. vj. versi. confirmantur etiam prædicta, lib. ij. Quando autem causa dicatur cohærere dispositioni, vel non, declarat Saly. in d. l. j. & ibi quoq; ante eum Bar. & idem Bar. in d. §. quod autem, col. iij. versi. tertio modo. & Imol. in l. vlt. col. ij. versi. aduerte tamen, ff. de hæred. instit. Ang. Aret. in §. si quis, Insti. quib. mo. testa. infir. vti apud illos videre poteris. *Quando causa dicitur cohærere dispositioni.*

47 ¶ Io. Monach. ante illos in c. vlt. col. vlt. in verbo, cessante, & ibi post eum Io. And. in eodem verbo, de hæret. lib. vj. dicunt quod in dubio præsumitur causa impulsiua, per l. sed si mors. ff. de don. inter vir. & vxo. nisi factum esset indifferens ad impressionem huius vel illius causæ, vt tunc in dubio donans videatur potiùs dirigere in quem vsum conuertat donatarius rem donatam, quàm vt necessitatem ei imponat, aliàs non daturus, vt in l. ij. §. vlt. ff. de donat. Sed vbi factum non est indifferens, sed limitatum ad vnum extremum per ius scriptū, vt in d. c. vlt. de hæret. causa cessante quæ fuit causa iuris communis mutandi, cessat ius speciale, & reditur ad ius commune, cùm speciale tollens ius commune, sit sublatum. Et idem voluit Collecta. in c. cùm cessante, in princ. de appellatio. *De eadem re. Qui in dubio dicunt causam præsumi impulsiuam nisi factū est indifferens.*

48 ¶ Sunt & qui simpliciter dicunt causam impulsiuā præsumi, & non finalem, in quib. Accursius noster in d. l. ij. §. vlt. in gl. vlt. per d. l. sed si mors, §. vlt. ff. de dona. inter vir. & vxo. & l. Titio, in

Qui simpliciter dicunt in dubio præsumi impulsiuam.

tio,in j.respõ.& §.sed cũ ante nuptias,circa fi.ff.de cond.& demõst.& d.l.si mulier,C.de iu. dot. Nisi aliter fuerit expressum, per d.l. si quis ex redemptione,§.vlti.ibi, nulla eis licentia danda,C.de don.& gl.Dy. & Phil.Fran.in c. decet, de reg.iur.li.6.vbi ad hoc præterea allegant d.l.cum tale,§.falsam causam,ff. de condi.& demonst.Iaco.Aret. prout illum refert Cy.in l.j.col.j.in iij.opposi.C.quæ sit lon.consuetu. & Collect.in c.post translationem,col. j.versi.sed quid si dubitatur,& ibi Card.Flo.in §.cæterùm,col.iij.vers.quæro in eo quod supià,de renuncia.vbi hanc dicit esse communem opinionem. Pau.Castr.in l.vlt.ff.de cond. ob caus.Ang.Aret. in §. illis autem,Inst.de testa.milit.vbi dicit illam gloss. suprà allegatam ad hoc esse sing.intertq; ex ea,quòd in dubio cessante causa non cessat effectus,& quòd qui vult dicere eam cessare cessatione causæ, debet probare eam fuisse finalem. & ibi quoque Io.Fran.Ozerius,col.ij.& Soc.qui idem dicit,consi.lxxxiij.pro certo, ad fi.lib. j.

Qui contrà dicunt in dubio præsumi finalem.

49 ¶ Sunt qui contrà constanter affirmant, in dubio causam esse, & dici finalem, & inter eos Io.And.in c.post renunciationem,col. vlt.de renunciat.hac ratione motus,quia propria significatio huius verbi,causam,denotat causam finalem.Impulsiua autem causa non est,sed occasio,per no.in c.solitæ, de maiori. & obedien. & ita dicit vidisse se id in iudiciis defendi. Sed hæc ratio non placuit Imo.& Ro.in d.l.ij. §.vlt. illi quidem col. ij. versic.item adde ei, quia dicit: huic,col.j.versi.quoad secundum,ff.de donatio. vti apud eos videre poteris.

Maximè si sit expressa.

50 ¶ Sunt item qui in ea sententia sunt, vt si causa sit expressa in dispositione,ea semper præsumitur esse finalis, ita enim voluit Soc. doctor quidem celeberrimus, d. consil. lxxxvij.cuius initium est,pro certo tex.est,col.ij.versi.sed alia fit difficultas,lib. iij. per l. iij. & ibi no.ff.de hæred.inst. Sed tu hic omnino vide quæ dicam inferius in 21.limitatio.

Personarum qualitas facit præsumi causam finalem aut impulsiuam.

51 ¶ Nec desunt qui in hoc dicunt inspiciendam esse qualitatem personarum, vt secundum eam iudicemus causam esse finalem, aut impulsiuam, id est, vt præsumatur quis fuisse aut non fuisse facturus, secundum Bal. qui id dicit menti tenendum,in l. cùm veterani,in j.no. per eum text. C.de dona.ante nupt. & deinde in vlt. no.ex eo quoq; no.ex qualitate personarũ aliquid præsumi.& sequitur Matth. Afflict.in c.j.col.iiij. nu.103.tit.ex quib.caus.feud. amit. Id quod certè propè perpetuum est in omni materia.vt scilicet ex qualitate personarũ dispositiones quaslibet metiamur, vt videre licet ex l. plenum,§.equitij,ff. de vsu & habita. & ibi concor.

Causa impulsiua præsumitur, quæ tendit ad commodum solius accipientis. Finalis autẽ si ad concedentis, vel alterius commodũ tendit.

52 ¶ Ex illis autem, quæ suprà diximus, multa colligi possunt. Primum, quod cum causa tendit ad commodum solius accipientis, ea causa præsumitur impulsiua. Si ad commodum concedentis vel alterius tertij finalis, quod & præter eos quos in id sparsim citauimus, voluerunt gl.Bar.Bal.qui eam glo. dicit no.Ang.& Saly.in d.l.si mulier, per eum tex.C.de iu. dot.& gl.in l.iij.§. si quis quasi,ff.de cond.ob cau.Cy. post Pet.in d.l. generaliter,in fi.& ibi quoq; Alber.col.ij.versi.in contrarium videtur, & Saly.C.de epi.& cle.Collect.in d.c.post translationem, col.j. versi. sed quid si dubitatur,& ibi Ant.col.j.versi.an autem in dubio,de renunc.Bar.in l.si fundum per fideicommissum,§.Iulianus,ff.de lega.ij. Alber.in l.vlt.C.de rer.permu.& in d.l.si quis pro redemptione.C.de don. Bald.in l.ij.§.vlt.ff. eod.titu.Angel. Raph.Co.& Paul.Castr.in l.ij.§. vlt.ff.de dona. Idem Angel.in l.sciendum,la ij.& ibi Cæpola,ff.de ædil.edict.& ipse Ang. consil.cxxiiij.Iolus, col.iij.versic.& pro hac parte,& iterũ col.seq.versi. an ergo defectus.Imo.consi.xxxiij.in casu præmisso,col.j.versic.in contrarium videtur.Pau.Cast.consi.ccxiiij.ego Paulus,post medium,lib.j.Alex.in l.vlt.col.ij.versic.aliã etiam assignat,ff.de condict.ob cau.Soci.consil.lj. quoniam in præsenti,col.vij. versic.comprobatur nam principalis intentio,lib. ij.& consi.lxxxiij.pro certo,col.iij.nu.vij.lib.iij. Car. Alex.in c.verum, col.ij. versi. causa autem duplex est,de conditio.appos. Iason in l.si pecuniam,col.vj.versic.regula est,ff.de condict.ob caus. & Hiero.Grat. consil.lxxvij.in præsenti causa,col.j.lib.j.

Qui contrà quantum ad commodũ alicuius tertij. Nisi is tertius talis esset, cui stipulari possemus.

53 ¶ Et neminem vnum hactenus reperi, qui contrarium diceret præter Bald. quantum ad id quod de commodo alterius tertij pertinet,diximus. Namq; is consi.cccclx.præmitto quòd istud ius,post princ.lib.iij.concordat cum aliis, in causis quæ pertinent ad commodum accipientis & concedentis.Sed in iis quæ pertinent ad commodum tertij, dicit eas sibi videri impulsiuas,nisi is tertius esset huiusmodi, cui stipulari possemus,aut pacisci,cùm ex iis non surgat obligatio, ac ne exceptio quidem. Et sic non surgit ius neque necessitas implendi,l.donationes in concubinam,§.species,ff.de donatio. Et ego vt facilè abirem in sententiã Bal.ita scilicet vt illi tertio non competeret actio aduersus illum, qui accepit, vt ei traderet. Sic etiam fateri oportet competere actionem concedenti in eam causam, vt illi alteri traderet ad repetitionem eius rei, causa non completa, vt optimè probatur legibus in id à cæteris doctor. suprà allegatis.

Quid si causa ad nullius commodum respicit.

54 ¶ Sed quæri potest,quid si causa ad nullius vtilitatem respicit,veluti si nauis venerit ex Asia. an tunc præsumatur finalis,an impulsiua: & id quidem à nemine tactum comperi. præterquam à Bal. in d.l.ij.§.vlt.in fi. ff. de donat.vbi dicit præsumi impulsiuam,autoritate gl. quã dicit not.in l.j.in prin.in verbo secutum, eo tit.& subiungit facere l.si ego,ff. de iure dot.Ex illa

illa autem glo.I mo.ibi not.quòd conditio adiecta donationi quæ non respicit commodum, vel affectionem donantis, sed quandam facti contingentiam, non facit, quo minus donatio dicatur esse propria.

55 ¶ Quod autem dictum est de causa respiciente commodum accipientis, vt pro impulsiua habeatur, quibusdam modis intelligendum est, vt etiam ex supradictis videre licet. Primo nisi ea causa respiciens commodum ipsius accipientis necessariò requiratur, tunc enim semper causa finalis præsumitur, ad cuiuscunque commodum respiciat, per d.l.sed si mors, §.vlt. cum l.seq.ff.de donat.inter vir.& vxor.& nemo in hoc contradicit. *Quid si causa respiciens ad commodū accipiētis necessariò requiratur.*

56 ¶ Secūdo modo intellige etiam ex iam dictis, nisi sit fauor dotis aut alterius piæ causæ & fauorabilis, tunc enim semper pro finali erit accipiéda, vt etiam omnes, qui de hac locuti sunt, voluerunt ex quibus multos suprà retulimus, & præter illos Cy.in d.l.generaliter, & ibi Alberi.col.ij.& Saly.paulò ante fi.& omnes qui de ea locuti sunt. C.de episcop.& cleric. Collecta.in d.c.post renunciationem, col.j.versic.sed quid si dubitatur, & ibi Anto.col.4. versic. an autem in dubio, de renuncia. Rapha. Co. in d.l.ij.§.vltim.& ibi quoque Pau. Cast.in 4. casu, ff.de donat. *Quid si insit fauor dotis aut alterius pia causa.*

57 ¶ Nam & aliàs semper in omni materia, fauore piæ causæ, præsumitur finalis causa, l.cùm is, §.mulier, ff.de condict.indeb.& voluit Bal.in l.dictam legem, col.ij.vers.ego dixi, C.de condict.ob caus.Alexā.in additio.Bar.in d.l.ij.§.vlt.de donat.& Carol.Rui.con.cxxxvij. verbis vtriusque testamenti, col.pe.nu.10. lib.ij. *Finalis causa semper præsumitur fauore pia causa.*

58 ¶ Hæc autem intelligo, vt scilicet præsumamus causam finalem, si sit fauor & commodum piæ causæ, vt talis præsumatur. Quòd si è diuerso id tenderet ad odium & incommodum ipsius piæ causæ, tunc contrà præsumeremus non esse finalem. vt si agatur de reuocatione donationis factæ ecclesiæ, ob defectum causæ: nā tunc non præsumeremus eam causam fuisse finalem, cùm id tenderet ad præiudicium piæ causæ, per text.in c.verùm, & ibi Panor. qui illum in id sing.dicit, col.j. versi.si autem modus, de condi.appos. Ad quod facit illa regula, quod fauore alicuius introductum est, non debet in eius odium retorqueri, l.quod fauore, C.de legib.cum similib.& alia, quòd introducta ad vnum effectum, non debent contrarium operari. *Quid si esset in commodū pia causa si præsumeretur finalis.*

59 ¶ Tertiò intellige vt procedat, nisi commodum reipublicę sit coniunctum cum cómodo accipientis, vt si donem mulieri vt nubat, interest enim reipubli.ne ea indotata sit, leg.j.ff.solu. matri.vel si alicui doné, vt reficiat domum suam, nam reipubl. interest domos reparari, ne vrbs ruinis deformetur, l.singulari, C.de ædifi.priua. tunc enim causa præsumitur finalis, & repeti potest, quod in eam causam datum est, nisi causa impleatur, Alberi.in d.l.generaliter, col.ij.ver.circa hoc tantum, C.de episc.& cle. ad hoc referens d. l.si quis pro redemptione, circa fi.C.de donationi.& d.l.si ego, de iure dot.quamuis alij vbique, & ipsemet, vt alibi diximus, id tribuant fauori piæ causæ. Sed vtrunque, scilicet causam piæ causæ, & reipublicæ, in hoc æquiparat Aegid.Bellam.in d.c.& si Christus, col.iij. vers.si dubitatur, de iureiuran. & Imol.in d.l.ij.§.vlt.statim post princ.ff.de donatio.& alij multi. Quanquam & hoc spectat ad id quod suprà diximus de causa respiciente commodum alterius, quàm accipientis. *Quid si commodū reip.sit coniunctum cū commodo accipientis.*

60 ¶ Secundum quod ex supradictis colligi potest, quod causa finalis præsumitur ex dispositione conditionali, quod & vltrà alios multos, quos suprà etiam sparsim citauimus, voluerunt Bar.in l.demonstratio, §.quod autem, col.iij.ver.tertio modo, per eum tex.ff.de condi.& demonstra. Aegid.Bella.in c.post translationem, col.iiij. ver.de conditione, de renun. Saly. & Ludo.Bologni.in d.l.damus, ff.de condic.indeb. Raph.Co.in d.l.ij.§.vlt.circa mediū, & ibi Pau.Cast.vers.secundus casus, ff.de donat.Iac.à S.Georg.in l.vlt.col.j.C.de edic. diui Adri. tol.& Io.Fran.Ozer.in §.supradicta, col.ij.nu.vij.Instit.de milit. testa. *Causa finalis præsumitur ex dispositione cōditionali.*

61 ¶ Et nemo repugnat, idq; optima ratione, etiam si deessent tex.id expressim probantes, quos suprà ex aliis adduximus. Nam conditio formam inducit & solennitatem non leuem, Bal.in auth.matri & auiæ, col.j.ver.quidam tamen dicunt, C.quando mul.tute.offic. Alex.in l.ij.§. vlt.col.ij.ver.passus non est, & ibi quoque Fran. Are.col. vlti. vers.secundò principaliter, & Iason col.ij.ver.limita istam regulam, ff.de vulg.& pupil.substit.vbi ex eo dicunt, nō leue esse quod per conditionem profertur, cum aliis concord. ibi ab illis adductis, & à me numerosius in tractat. Retract.tit.ij.§.ij.glo.j.nu.3.inci.& eò quidem magis. Idcirco ea est de substātia probationis, vt dicit ipse Bal.cons.cxxij.vtrùm dictus processus, col.j.vers.allegatur tertiò lib.iij.& debet seruari in forma specifica, l.Meuius, & ibi Bar.in prin. & l. qui hæredi, ff. de condi.& demonstra. & Doctor. vbique. *Conditio formā inducit. Et solennitatem non leuē. Conditio est de substantia probationis. Et seruanda est in forma specifica.*

62 ¶ Tertium, quòd cùm lex vel dispositio est generalior ratione siue causa, ea causa censetur esse impulsiua, & nō finalis, quod & præter eos, quos etiam suprà citauimus, voluit Io. And. in c.quoniam, in verbo, dominorum, & ibi Domi.ver.quòd si aliquis, & iterum ver.secundò nota vnum modum, & Phili.Fran.paulò post medium, de immunit.eccle.li.vj.Bal.in d.l.generaliter, col.ij.vers.sed in dubio, & ibi quoque Alberi.col.ij.vers.si autem cessat, C.de episc.& cle.& idem Bal.in d.l.de quibus, col.x.ver.quo ad sextum, ff.de legib.Ant.in clem.j.de elect. *Causa impulsiua est, cùm lex est illa generalior.*

Corne.con.xxxv.ſemper mihi viſa fuit,col.ij.verſ.& illæ ſubductiones,li.iij.& con.lxxxviij. licèt in primo,col.iij.ver.& quando ratio,li.j.& conſ.clxxvij. circa quod eſt primò videndũ, col.iij.verſ.nec obſtat quod in contrarium,lib.iiij.Feli.in c.cum nuncius,col.j.de teſtib.Iaſ. in auth.quas actiones,col.iiij.verſ.puto tamen gratia.C.de ſacroſ.eccle.Nicol.Eueral.in locis legalibus in loco à ceſſatione rationis,in fi.Chaſſe.conſ.lv.ſtante conſuetudine, colũ. ix. nu.3.& ſeq.& ad hoc ipſe Corne.vbique allegat glo.in l.vlt.ff.de offic.procur.Cæſar.& in l. j.ff.de except.quæ mihi non admodum huc pertinere videntur.

63 ¶ Sed aduerte lector amantiſsime, nam id ex diametro pugnare videtur aduerſus id,quod diximus ſuprà in ceſſante ratione legis,nu.139.incipiente,propterea q; diſpoſitio,& ſeq.videlicet quòd diſpoſitio quantumlibet generalis reſtringitur per rationem ſpecialem. Niſi dicas ad tollendam huiuſmodi contrarietatem, quòd illud intelligitur de ratione legis vel diſpoſitionis propriè ſumpta, quæ reſtingit ac limitat diſpoſitionem generalẽ. Hîc autẽ loquimur de cauſa differente à ratione propriè ſumpta, vt etiam diximus ſuprà,poſt prin.huius operis, & ſecundũ ea quæ ſcribit Bar.loquens de hac materia in l.ij.§.vlt.col.ij.ver.tertiò ſumitur,ff. de dona.& in l.demõſtratio,§.quod autem,col.vlt.in 8.q.ff.de cond.& demonſtrat.

Contra id quod dictum.

64 ¶ Quartum quòd cauſa quæ ex procemio ſiue præfatione ſumitur, præſumitur finalis. & id præter eos,quos ſuprà in id adduximus,voluerũt Bar.Bal.Ang.& Imo.non ſemel,in l.vl.per tex.ibi iuncta gl.in verbo,modus,in fi.ff.de hær.inſti. & id dicit ipſe Bal. in ij. no. notatu dignum,nec aliam eſſe legem,quæ id ita bene probat,& iterum ipſe Bal.ibi,in j.oppoſ.& idem Bal.in procemio C.§.quibus,qui eſt vlt.in j.no.& in l. vt liberis, in j.no. per illum tex. C. de colla.& in l.noſtram,col.j.ver.tu dic,C.de teſta.& in l.j.ff.de ori.iu. & con. ccl.in q. domini Milani,col.vl.ver.itẽ procemiũ,li.j.Car.Flo.& Imo.in c.ex parte,quod eſt pe.vterq; ad fi. de cle.coniug.Ro.con.clxxx.ſi admittimus,col.ij.ver.præmiſsis tamen nõ refragantibus. Alex. con.cxix.viſo proceſſu cauſæ,col.vl.ver.circa ſecundũ,li.v.Ang.Are.in §.ſed & ſi quis,col.ij. ver.in glo.expreſſum,Inſtit.quib.mod.teſta.infir.Philip.Fran.in c.quoniam, poſt medium, de immunit.eccleſ.lib.vj.Socin.conſ.lxvij.incip.conſ.& c.viſis inueſtituris,col.iij.ver.ſecundò probatur,& iterum ver.tertiò ſi dicta concluſio,lib.j.quod con.repetitur con.clxv.li.ij.& idem Soci.con.clix.in præſenti conſultatione præmittens aliqua,colum.v.ver.quartò & vlti. lib.ij.& con.cclxxiij.in præſenti cõſultatione conſiderata,col.vlt.ver. præterea dico quòd ex quo,d.lib.ij.Iac.à S.Georg.in l.vlt.col.j.C.de edict.diui Adria.tollen.Fran.Curt.Senior,cõ. xxxix.viſis & diligenter,col j.Philip.Deci.conſ.ccclxxix.requiſitus pro conſilio,col.iij. verſ. & vlterius iſta concluſio.Io.Fran.Ozer.in §.præterea,col.iij.nu.x.Inſti.de milit.teſta.Maria. Socin.Iunior conſ.xxj.circa propoſitam quæſtionem, col.j. lib.j.

Cauſa quæ ex procemio ſumitur,finalis præſumitur.

65 ¶ Et huc quoq; ſpectant alij tex.probantes mentem & voluntatem diſponentiũ ex procemio maximè colligi,ſcilicet l.itẽ,quia,§.vl.ff.pac.& l.cum hi,in prin.& ibi Bar.col.j.ver.itẽ no.ex iſto verbo,& iterum in §.eam tranſactionem.& ibi quoque Ray.ff.de tranſact.& l.regula,§. ſi quis,& ibi quoque Bar.& Bal.ff.de reg.iu.& l.Titia,§.idem reſpondit,ff.de ver.obli. & l.j. & ibi Bar.ff.ad S C.Mace.& l.cũ pater.§.dulciſsimis,ff.de lega.ij.& in c.ex multa,§.ſecundò quæſiuiſti,ibi,verũ ſi ad ſuperiora,& ibi Pan.col.ij.in 4.no.de voto.& c.vbi periculum,& ibi Io.And.ne cle.vel monach.li.vj.Bar.in l.cum qui certarum,ff.de ver.obl. & in procemio C. col.vl.ver.oppono & videtur,& ibi Bal.in §.vl.in j.no.& idem Bar.in l.ambitioſa,col.antep. ver.viſis & examinatis,ff.de decret.ab ord.faciẽ.Imo.in d.l.vl.col.j.ff.de hære.inſti.Ro.con. xvj.viſo themate,col.j.vbi ex hoc dicit & probat ſigillatim ex ſtatuti pręfatione,diſpoſitionẽ conſtringi,extendi,& declarari.& conſil.xc.viſo themate quæſtionis,col.j.ver. his tamen nõ refragantibus.Pan.con.xciij.ſtatuto ciuitatis Groſſetanę,colum.ij.ver.ſecundò videtur,lib.j Alex.conſ.vij.viſis & diligenter animaduerſis,col.ij.ver.verba enim appoſita,li.ij.& con.lv. quoniam cauſa,poſt.prin.li.v.

Procemium oſtendit mentem & volũtatem diſponentium.

66 ¶ Sed illud tamen quod diximus,ex præfatione præſumi cauſam finalem,intelligit Barb.aut quiſquis is fuit,qui eam additionem fecit ad Pan.in c.poſt tranſlationem,de renunciat.vt id quidem non ſit ex natura præfationis,vt eã vim obtineat,ſed ex natura cauſæ expreſſe in ipſa præfatione.Si enim in ea exprimeretur cauſa,quæ haud dubiè ſua ipſius natura eſſet impulſiua,nõ fieret nec præſumeretur eſſe finalis,vti dicit voluiſſe Bar.in extrauag.ad reprimendũ, in verbo, ne ex eorum abſentia vbi tamen id non dicit, ſed ſimpliciter cauſam ſumptam ex præfatione præſumi finalem,quòd certè verum eſt,niſi natura ipſius cauſæ repugnaret.

Declaratio eius quod dictum eſt cauſam procemij præſumi finalem.

67 ¶ Quintum,quòd ratio naturalis etiam non expreſſa in lege vel alia diſpoſitione, facit præſumi eam eſſe finalem,vt ex Bar.& alijs diximus ſuprà nu.44.Quibus adde tex.in l.cũ ratio, in prin.ff.de bon.damnat.qui dicit naturalem rationem eſſe legem quandam tacitam, & in l.j.§.in primo,ibi,naturali ratione ſubnixũ,C.de cad.toll.Ex quo Bal.ibi,in prin.not. ea quæ ſunt naturali ratione ſubnixa,debent intacta & illibata perpetuò cuſtodiri:& ideo, inquit, ad naturalem rationem eſt recurrendum,quæ optimus eſt legis clypeus, quod dicit tenendum menti.& ſequitur Felyn.in c.tua nos,col.ij.verſ.& ad iſta,de iureiur. & Matth. Afflict. in c.j.col.v.nu xxv.tit.qui ſucceſ. teneant.

Ratio naturalis etiã non expreſſa præſumitur finalis.

Et vide

68 ¶ Et videmus etiam aliàs iurisconsultos suis legibus inniti ratione naturali, l.j.§.si id quod, ff. de actio.& obliga.ibi palam est naturali ratione inutilem esse,& in l.itaque, in princ. ff. ad l. Aquil,& in l.si à patre, §.vlti.ff. de petit. hæred.& in leg.ij.§.j.ff.de vsufruct.earum rer. quæ vsu consumun.& l.j.§.parens,ff.de lib.agnoscen.& §.j.Instit.de nupt. & §. constituitur, Institut.de vsufruct. *Ratione naturali inniti tur iurisconsulti.*

69 ¶ Vti & naturali quoq; æquitate, vt patet ex l.j.in prin.ff.de pact.vbi gl.declarat,& l.j.in prin. ff.de mino.& l.j.in prin.ff.de l.præstan. quod & sæpe faciunt nostri Doct. præsertim Bal. vt videre poteris apud eum,in l.rescripta,paulo ante fi.C.de preci.impe.offeren.& in l.j.quam vnã legit.C.si aduers.delic.& in authen.nisi rogati,col.iij.ver.hac ratione determinatur, C. ad S C. Trebel.& in c.j.§.hoc quod nos,col.j.in verbo,pro bono pacis,tit.de pace Cõstant. Quod non longè distat à ratione ipsa naturali,vt dicemus postea.nam & rationẽ simpliciter pro æquitate naturali intelligit gl.in c.j.§.denique,tit.quæ fuit prima caus.benefi. amittend. *Et naturali æquitate.*

70 ¶ Suntq; & aliæ multæ leges quæ naturã pro vnico ac solido testimonio & ratione adferunt, vt l.si nõ sortem,§.libertus,post prin.& iterum in fi.& vtrobiq; gl.in verbo natura,ff.de cõd. inde.& l.nã & hoc natura,eo ti.& l.naturalis,in prin.ibi naturalis est, eo quoq; ti. neq; enim ibi naturalis dicitur condictio ea ratione,quam dicit gl. ibi, sed quia natura id æquum erat, vt dicitur in d.l.nam & hoc natura.& præterea adduci potest,l.adoptio, ff.de adop.vbi adoptio in his tantum personis locum habet,in quibus etiam natura potest habere. Cuius legis autoritate atque etiam §.minorem,Insti.eo.Docto.sæpe illud assumunt, legem atque artem imitari naturam.& inter cæteros Bar.in l.si is,qui pro emptore,col.xij.vers.eius quod est impossibile,ff.de vsucap.Sed & eius quoque l.testimonio Ange.cons.x.sanctissima,col.v. vers. fatetur fiscus,dicit naturam legis esse pædagogam. *Natura testimonium. Lex imitatur naturã. Et ars. Natura legis pædagoga.*

71 ¶ Et per eum quoque §.minorem,tradit Bal.in l.quoties,quæ est vlt.post princ. C. de suis & legit. virtutem legis in naturali ratione consistere. Legem enim sese speculari in natura. & illum refert & sequitur Fely.in c.tua vos,vbi suprà,de iureiur.Cicero autem lib.iij.Officiorum scribit naturam esse legis fontem. Et cùm nos ederemus commentarios in l.si vnquam, C.de reuocand.donatio.quæ,vt illic docuimus,ex meris naturæ præcordiis & visceribus est deprompta, hoc disticho lusimus, *Legis virtus in naturali ratione consistit. Lex se speculatur in natura.*

Est legis natura parens,eadémque magistra:
Si nescis,legito hac,continuóque scies.

72 ¶ Sed & in eandem sententiam faciunt aliæ leges,videlicet l.iij.§.ex contrario,ibi contra naturam,ff.de acq.poss.vbi Franc.Areti.in j.no.illud quoque ex ea no.quod lex imitatur naturam quantum potest.& l.j.§.furiosum,ibi,natura manifestum est,& iterum in §.mutũ, vtére iisdem verbis,ff.de actio.& obli.& l.vbi autem,§.illud,ibi,ipsa natura manifestissimũ est,ff. de verbo.oblig. Cuius etiã autoritate tradit Bal.in c.j.col.v.vers.itẽ quæritur, ibi, dicit Io. de Bronesco,ti.an agnat.vel fil.quod id quod apparet per rerum naturã nõ indiget probatione. *De eadem re. Quod apparet per rerum naturam non indiget probatione.*

73 ¶ Nec omittendus est tex.loquens de naturali iustitia,sed quem omnes vbiq; trahunt ad rationem naturalem,in l.scire etiam oportet,ff.de excus.tut. Ex quo Ia. Ray. Cy.& ab eis Bal. circa medium no.sufficere naturalem rationem sine lege,quod ipse Bal.dicit no.dignum.& sequitur Ias.in l.illam,col.iij.vers.limita tamen. C.de collat. vbi ex hoc limitat id quod per eum tex.dici solet, quòd erubescimus sine lege loqui. Ex eo quoque tex. idem Cy. in l. non dubium,col.vlt.vers.primò quæro,C.de legib. dicit quòd propter rationem naturalem etiã non scriptam possumus recedere à verbis legis,& sequitur Bald.ibi, col.iij.vers. sed hîc vnũ quæro.& Panor.in c.j.col.iij.vers.nota.ibi,intentione, de iura.calum. *Naturalis iustitia. Naturalis ratio sufficit sine lege. Ratio naturalis facit discedere à verbis legis.*

74 ¶ A quibus non longè distat,quod scribit And.Iser.vt à nonnullis allegatur,in proœm.Feu. col.vl.ver.nam rationabile,quòd naturale & rationabile aliquod dictum sine lege, ita debet mouere iudicem vt ipsa lex.& ita illum citat & sequitur Maria.Soc.iunior,con.lxj.inspectis, col.xij.nu.41.hinc dixit egregiè,li.ij.licèt And.ipse (nisi sit mendum in meo codice) non loquatur de dicto naturali,sed tãtùm de rationali.sed & in id allegat ipse Maria.Ang.con. cclxxv.thema super quo,col.vlt.dicentem,vt ipse refert autoritate Aristotelis,quærere legẽvel rationem,vbi naturaliter sentimus,nihil aliud esse quàm infirmitatem intellectus,quamuis. Ang.simpliciter loquatur,de his quæ sensui patent.At illud primùm, scilicet de his quæ naturaliter in nobis sentimus,dicit idem Ang.in alio loco,videlicet,con.ccclxvij.in quæst.vertente,col.ij.vers.primò quia capta.quem in hoc sequitur Iason, qui & ipse priorem locum in id citat,in authen.si qua mulier.col.ij.ver.contrariam opinionem,C.de sacrosanct.eccle. & in d.l.illam,vbi suprà, de collatio. *Naturale dictum sine lege ita mouere debet iudicem, vt lex ipsa. Legẽ vel rationem quære re vbi naturaliter sentimus,est infirmitas intellectus.*

75 ¶ Quid quòd lex nunquã inducit fictionem aut præsumptionem contra naturæ potentiam, siue impotentiam,Id est,lex non fingit id quod natura impossibile,gl.in l.Gallus,§.si eius,in gl.magna,& ibi Bar.& alij,ff.de lib.& posth.glo.in l.iij.ff.pro soc. & ibi Bal. qui ex hoc dicit, quòd fictio imitatur naturam,Bar.in l.si is qui pro emptore,vbi suprà,& ibi Ias.col.xlij.vers. ex prædictis habes,qui est in num.109.ff.de vsuca.idem Bar.in l.eandem,col.j.& ibi quoque Ang.Imo.& Fran.Are.ff.de duob.reis.Pet.Anch.con.xxxij.subtiliter & copiosè,col.ij.versi. *Lex non fingit quod natura impossibile est. Fictio imitatur naturã.*

Naturalis ratio authoritate legis nō potest immutari.

secundò probo,& doct.vbiq;.Ad quod citari solet l.si paterfamil.§.vlt.cū l. seq. quæ est d.l. adoptio,ff.de adopt.& d.§.minorem,Insti.eo.tit.& l.qui ad certum,ad fi.ff.loca.& l.certè, in princ.ff.de preca.& l.si tibi electio,§.vnius,ff.de optio.lega.& d.l.iij.§.ex contrario, in prin. & iterum in fi.de acqui.possessio.& l.si pupilli,§.quid ergo,in verbo nec possit, ff.de negot. gest.& d.l.ij.ff.de vsufruct.earum rerum quæ vsu consum.vbi scribitur naturalem rationem autoritate legis immutari non posse.

Ratio naturalis potētissima in interpretatione statutorum.

Ratio naturalis pro lege scripta.

Ratio naturalis præualet rationibus coniecturalibus.

76 ¶Adde superioribus quod scribit Bal.in c.j.col.xiiij.in verbo,aliquid, tit.de pace Constantiæ composita.prout illum citat Iason in d.l.si is qui pro emptore,col.lxix.nu.62. quòd ratio naturalis est potentissima in statutorum interpretatione. Et quod tradit Ang. consi. cccxlv. primo matris,col.ij.ver.ego in hac disputatione,quod ratio naturalis certa est ratio,& in dubio habetur pro lege scripta,per d.§.sufficit,loquentem(vt iam suprà diximus)de iustitia naturali. Nam vt Ang.subdit,naturalis ratio idem est quod iustitia naturalis, præualens rationibus coniecturalibus.

Papa sine causa non dispensat contra rationem naturalem.

Ea ratio cōiecturari debet quæ naturaliter mouet

77 ¶Finem huic rei fecero,modò recensuerim nónulla in hanc sententiam dicta Pan. Nā in repe.c.per tuas,col.xj.ver.nec obstat si dicatur,de arbit.quòd papa nō potest dispensare cōtra legem canonicam fundatam in dictamine rationis merè naturalis,vti nec contra legem fundatā in ratione iuris diuini.& sequitur Fely.in c.ad audientiam le ij. colū.v.vers. bene fateor quòd vbi lex,de rescrip.& Augusti.Bero.in rub.de rescrip.nu.134.& iterum nu. 151. idē Pan. in c.vlt.col.iiij.vers.& licèt ratio,de re iudica.quòd licèt ratio,non exprimatur in lege, tamē illa debet coniecturari,quæ potuit naturaliter mouere legislatorem.quod & idē voluit ipse Pan.in c.secundò requiris,col.j.in j.not.de appellat.& rursum ibi,col.ij. vers. vltimò no. ibi, ipse nanque,quòd licitè in decisionibus causarum allegatur ratio naturalis.

Ad ratiōnē naturalē recurrēdū deficiente iure scripto.

Argumentū à ratione naturali valet absque allegatione iurium.

78 ¶Sed & ipse Pan.in c.cū sint,col.j.in vl.no.de deci.quòd cùm ius scriptū deficit, debemus recurrere ad rationē naturalem, per d.§.sufficit.& sequitur Fran.Curt.senior.con.lvij.super eo quod ab ordine,col.ij.nu.1. Denique idem Pan.in c.nulla.in j.no.de præben. quòd possumus argumentari à ratione naturali absque allegatione iurium, per eum text. qui tamen simpliciter de ratione loquitur. Et eum tamen sequitur Fely.in d.c.tua nos,col.ij. vers.in tex. ibi res,de iureiu.Id quod proximè accedit ad id quod ex Bal.diximus,suprà,nu.ab hinc 5.Et huc quoque spectat quod dicemus infrà in iij.limitatio.

Gerundiuū importat necessitatem.

Et formam.

Et necessitatē causatiuā.

Et conditionem.

79 ¶Sextū,quod superioribus annectendum duximus, quòd gerundiuum facit semper præsumi causam finalem.Bar.in d.extrauag.ad reprimendū,in verbo,ne ex eorum absentia, col. j.dicens id probari in l.j.§.j.ff.de dolo,in diffinitione doli,& in l.j.ff.de tute.in diffinitio.tutelæ.Bal.in l.id quod pauperibus,col.j.ver.iuxta hoc est sciendum,vbi id declarat,C.de episc. & cleri. Alex.in addit.Bar.in l.ij.§.vlt.ff.de donat.Ioan.Plat.in §.j.vers.& sic habes, Instit.de actio.Ang.Are.in rub.eiusdem ti.col.ij.vers.ex qua etiam no.& ibi quoq; Ias.col.xiiij.in paruis,ver.aduertendum tamen est.& Hiero.Grat.con.cxxiiij.cùm hæc causa,col.ij.nu. 18.lib.j.

80 ¶Et hoc confirmatur,quòd gerundiuū importat necessitatem,glo.& Bal.in rub. ff.de eden. Odofre.in rub.C.eo.tit.Bal.in rub.ff.de lib.& posthu.vbi Bal.dicit quòd importat formam. & Ang.in l.j.in prin.eo.tit.vbi dicit quòd importat necessitatem causatiuam,Maria.Soci.Senior,in c.j.in fi.de mutu.petitio.de quo tamen,quia id perpetuum non est, vide Alex. & Ias. post alios antiquiores,quos citant,in d.rub.C.de eden.& Salyc.in l.j.ver.quæro ab extra,C. de his qui latron.occul.vbi & alia multa dicit de vi & natura gerundiui.

81 ¶Sed vtcunq; sit de ea re,tamen eam sententiam principalē fulcit,quod gerundiuum cōditionem facit ex multorū sententia:quæ si vera est,huc admodum pertinet,quia conditio denotat causam finalem,vt diximus supra nu.60.secundum quòd ex supradictis.sed nec hoc quoque perpetuum est,vt scilicet gerundiuum faciat conditionē:sed tum demū,cùm iungitur verbo futuri temporis,vt videre licet ex Bar.in l.si tu ex parte,ante fi.& ibi Fran.Are.in ij no.ff.de acq.hære.& eodem Bar.in l.j.col.vlt.ver.octauò quæro,ff.de cond. & demonst. Bal. in l.falsus,col.iij.ver.& nota hîc in dictione,C.de fur.Corne.con.xc.in causa vertente,col.ij vers.quia gerundiuum,lib.iiij.& con.cxliij.licèt in hac consultatione, col.iij. ver. illud enim gerundiuum,eo.li.iiij.& Fely.in c.exceptionem,col.iij.ver.noto quòd illud,de exceptio.Io. Plat.& Ang.Are.vbi suprà,Phili.Deci.con.ccccxxxiij.visa copia,col.ij.ver.non obstat quod secundo.

Dictio, quia, an denotat causam finalem.

82 ¶Septimum,dictio,quia,denotat causam finalem,Bal.in l.j.col.j.per glo.ibi,in verbo, occupau.ff.de feri.in j.lec.& in l.j.col.ij.ver.& nota quòd causa, C.de fal. cau.adie. Verū Imo.in l.ij.§.vlt.col.j.ver.item adde ei,ff.de dona.nulla Bal.mentione facta,contrarium,tenuit, videlicet quòd causa expressa per hanc dictionem, quia, tam in contractibus quàm in legatis non præsumitur finalis,nisi fuerit obligatoria, vel accessoria causæ obligationis, vel nisi ex illa speretur lucrum,vel euitatio damni,per ea quæ not.Bar.in l.damus,ff.de cond.indeb.& in l.cùm tale,§.falsam causam,ff.de cond.& demonst.& in l.j. C.de fals.caus. adiec. Sed tu hic omnino vide ipsum Bart.in l.demonstratio,§.quod autem,col.ij.in ij.quæst.penè per totam eam quæst.ff.de condit. & demonstrat.

Ego verò

83 ¶ Ego verò cum Bal. sum huius opinionis, vt hęc dictio propriè significet causam propriam, & sic finalem, cùm nulla dictio sit magis finalis quàm hæc, vt etiam patet ex no. à Car. Flo. in c. quia propter, in j. no. de elect. & in c. verum, post prin. de cond. apposit. Nisi tamen aut natura siue subiecta materia, aut aliud quippiam ex his quæ diximus, aliud suaderet, vt bene intelligit ipse Car. Flor. in c. quia circa, in fin. de consang. & affinit. nam semper & vbique naturam negocij siue subiectam naturam inspicere debemus, vt latè diximus & probauimus, in repet. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 57. & aliàs etiam videmus, & seq. & alibi sæpe in ead. glo. *De eadem re.*

84 ¶ Nec tamen omiserim quod ipse Bal. scriptum reliquit in c. quia propter, col. iiij. ver. in tex. ibi quia, de elec. quòd huiusmodi dictio, quia, est redditio causæ, vt no. in l. si is qui animo, ff. de acqi. pos. Et quando, ait, ponitur à lege, præsumitur finalis, vt no. in d. l. cum tale, §. vlt. ff. de condi. & demon. si verò profertur ab homine, & tunc aut est necessaria, vt ratio quæ redditur à teste, & tunc præsumitur finalis, c. cum causam de testib. aut est voluntaria, & pręsumitur impulsiua, vt in l. ij. §. vlti. ff. de donationibus. *De eadem re.*

85 ¶ Octauum, quòd in gratiis & priuilegiis in dubio omnis causa præsumitur impulsiua, potiùs quàm finalis id enim voluit Bal. in c. decet, & ibi eius autoritate Philip. Franc. ante medium, ver. & dicit hic Bal. de reg. iur. lib. vj. per no. in l. ij. §. vlt. ff. de donat. Circa quod & tu vide quæ nos latè scripsimus suprà in hac eadem limitat. nu. 11. incip. hæc tamen prima. cum mult. sequentib. *Causa præsumitur impulsiua in gratiis & priuilegiis.*

86 ¶ Nonum, quod & ex præcedentibus depromitur, quòd causæ quæ cohærent dispositioni, & quæ inspecta iuris dispositione inducunt & arctant ad ita disponendum, dicuntur finales, hanc enim veluti regulam ponit Soci. consi. clix. in præsenti consultatione, col. vj. ver. confirmantur etiam prædicta, li. ij. & allegat d. l. j. & ibi Bar. C. de fal. cau. adiec. lega. & ipsum Bar. in l. demonstratio falsa, §. j. ver. tertiò quæro de effectu causæ, ff. de condit. & demóstrat. & in l. damus, ff. de condi. indeb. & expresiùs Imo. in l. ij. §. vlt. ff. de donat. & in c. post translationem, de renunc. Suprà autem diximus, quando causa dicatur cohærere dispositioni. *Causa cohærens dicitur finalis.*

87 ¶ Illud denique dixerim in hac tractatione causæ impulsiuæ, eam non omnino esse superuacuam, inutilem & inefficacem, vt quæ sufficiat ad id, vt promissio non dicatur esse nuda & sine causa, si sit causa quædam impulsiua, vt voluit Bal. in leg. generaliter, col. iij. vers. quartò quæro, C. de non numera. pecu. per l. creditor, §. j. ff. manda. & l. à Titio, ff. de verb. obli. quod dicit notandum. & Alex. con. lxxvj. viso libello producto, col. j. vers. ex his patet, lib. vj. & facit quòd scribit ipse in l. pactum quod dotali, col. iij. in xvij. quæstio. C. de collat. *Causa impulsiua facit, vt promissio nō dicatur esse nuda & sine causa.*

88 ¶ Sed & aliud quoque non contemnendum operatur, vt scilicet præstet faciliorem causam dispensandi, vt videre licet ex c. magnæ, & ibi Panor. qui id ex eo expendit, & aduertendum dicit, col. ij. ver. vltimò no. quòd cessante, ibi, aduerte tamen quòd licèt, extrà de voto. Et idē voluerunt Anto. & Pan. in c. ex parte tua, col. vlt. ex. de conuersio. coniuga. per illum eundem tex. in d. c. magnę. Et id certè maximè tibi notandum ducimus, quia multi statim prima fronte, ei sententiæ minimè assentirentur, propter ea quæ no. in c. quia circa, de consangui. & affinit. *Causa impulsiua facit vt facilius dispēsetur.*

SECVNDA LIMITATIO.

1 ¶ Secundo limita hanc nostram regulam qua cessante causa cessat effectus, vt non procedat, quando is qui ex cessatione siue defectu causæ contendit effectum cessare siue deficere, eo ipso versaretur in turpitudine, text. est no. à paucis tamen in id priuatim annotatus, in l. cùm profitearis. C. de reuoc. donat. vbi allegans defectum finalis causæ non auditur, si id allegādo propriam quoq; turpitudinem allegat, & ad hoc illum tex. expresśim expendit Bal. ibi. *Hac regula non habet locum, cum ea innixus versatur in turpitudine.*

2 ¶ Et id quidem generale est, vt non audiatur turpitudinem suam allegans, l. transactione finita. C. de reuocan. his quæ in fraud. cred. & l. si creditoribus, C. de seruo. pigno. dar. manumis. & l. si seruus plurium, §. j. ff. de lega. j. & l. ij. ff. de condict. ob turp. cau. & c. sicut, de testib. & c. cùm super quæstione, de concesśio. præbend. & c. inter dilectos, de donat. & c. nemini, xv. q. iij. & c. non sanè, xv. q. v. Super quo tamen, quia recipit multas distinctiones, & limitationes, vide glo. in c. inter dilectos, in verbo turpitudinem allegabat, & ibi doctor. de reuocā. donat. & Bal. in repe. l. ij. col. xxix. vers. ad solutionem istius quæstionis. ff. de iureiurā. Panor. in d. c. cùm super, de concesſ. præben. Soci. con. cliiij. visis in instrumento donationis, col. iij. ver. circa primum, & multis seq. per iij. vel iiij. col. li. ij. & quæ nos diximus in tractatu Retractuū, ti. j. §. j. gl. ij. in verbo, *a vendu*, nu. 15. at vnū est, & gl. 18. in verbo, *Le pris que la chose*, & c. nu. 20. quantum autem, & nu. 24. sed & aliud est, & seq. & iterum nu. 72. aut etiam nisi dicas. *Turpitudinē suam allegās non auditur.*

TERTIA LIMITATIO.

¶ Tertiò limita, vt non procedat nostra regula quando ratio naturalis repugnaret, vt cessaret effectus ob cessationem causæ: neque enim tunc posset assumi argumentum à cessante causa, vti nec à contrario sensu, nec quoduis aliud, vt pulchrè dicitur voluisse Anto. in c. ad monasterium, col. ij. vers. venio ad verb. in refectorio, extra de stat. monach. vti refert & sing. dicit Vincen. Pallio nominatim loquens in casu nostræ regulæ, inter con. Fran. Cur. senioris, *Hac regula non obtinet, si ratio naturalis repugnat.*

Ratio naturalis facit cessare omnia argumenta. consi.xvij.in sanctæ nomine & indiuiduæ trinitatis, col. iiij. ver. præterea in quantum: quãuis in meo codice Anto. id non ita scriptum sit. Tamen id admodum iustum est & rationabile, & id expresse tenuit ipse Ant. ab illis non citatus in c. cum apostolica, col. vlt. & ibi quoque Imol. col. v. vers. si autem causa sit finalis, de his quæ fi. à præla. sine consen. capi. Et id confirmatur ex his quæ scripsimus suprà in j. limita. nu. 44. incip. hæc Bar. & iterum nu. 67. incip. quintum quòd ratio, & multis seq. vsque ad nu. 77.

QVARTA LIMITATIO.

1 ¶ Quarto limita, vt non procedat, quando sufficit, vt causa adsit certo aliquo tempore: nam si eo tempore adfuerit, non cessabit effectus si postea ea causa cesset, l. si quis hæredem, C. de instit. & substitut. vbi sufficit conditionem momento temporis quo adesse debuit, adfuisse, l. quæcunq;, §. vlt. ff. de publicia. in rem actio. vbi sufficit possessio momenti, quo adesse debuit, quas ll. ad hoc allegat & inducit Bal. declarando dicta Petri & Cyni, in l. generaliter, col. iij. ver. sed ego dico, C. de episc. & cleri. Imo. in cle. ij. col. ij. vers. cõclusionem autem, de rescrip. & Fely. in c. cum cessante, post prin. & ibi Phili. Deci. col. j. ver. tertiò fallit, de appellat. idem Deci. in authen. præterea, in fi. C. vnde vir, & vxor. & cons. xxiiij. cuius factum incipit, mulier cui propter inopiam, col. j. Iason in l. sciendum, §. vlt. vers. ad idem facit, ff. qui satisd. cogant. & Franc. Ripa in l. ex facto, col. iij. nu. 17 ff. de vulg. & pupil. Et ad hoc quoque allegat Imo. vbi suprà, l. iij. ff. de aur. & arg. leg.

Caussam adesse certo aliquo tempore sufficit.

2 ¶ Et ex eo dicit ipse Philip. Dec. in d. auth. præterea, & d. cons. xxiiij. quòd si mulier, cui ob paupertatẽ delata erat quarta pars, de qua loquitur, d. auth. præterea, efficiatur postea diues, non propterea eam quartam amittit, quia qualitas paupertatis ipsius mulieris requirebatur tempore mortis mariti: quæ cum eo tempore semel adfuerit, sufficit vt perpetuò id beneficium duret.

Vxor diues facta non amittit quartam sibi delatã ob paupertatem.

3 ¶ Sed & huc quoque pertinet, quòd si qualitas quæpiam certo tempore requiratur, satisfactum erit, si eo tempore adfuisse reperiatur. l. in delictis, §. si extraneus, ff. de nox. & l. ex facto. & ibi Bar. in prin. ff. de vul. & pup. & l. Titius, & ibi Bar. ff. de testa. mili. & d. l. sciendum, §. vlt. ff. qui satisd. cog. vbi ille qui quòd tempore iudicij possidet immobilia, releuatur à satisdatione, & si postea desinat possidere ea bona, non tamen tenetur præstare satisdationem, quasi causa cessauerit, quoniam tempus iudicij inspicitur. Ex quo no. Pau. Cast. ibi, quòd excusatio semel concessa propter aliquam causam, quæ aderat congruo tempore, durat, quamuis causa non duret. Et quod fortius est, etiam si cesset facto ipsiusmet excusati, vt probat ille text. vti ponderat Iason ibi, col. ij. vers. not. ex isto text.

Qualitatem adfuisse tempore requisito sufficit.

4 ¶ Et ex hoc quoque fit, quòd cum rescriptũ Papæ non nisi canonico ecclesiæ cathedralis vel similibus personis enumeratis in c. statutum, de rescri. li. vj. & aliis iuribus, dirigi non possit, si causa per rescriptum fuit commissa canonico, qui postea desinit esse canonicus: nam ob id cessat commissio, etiam cessante ea qualitate, secũdum Pet. in l. generaliter, & ibi Bal. qui id tamen declarat, col. iiij. vers. ex prædictis determinatur, C. de episco. & cle. nam vt dicit ipse Bal. decretalis non requirit istam qualitatem adesse, nisi tempore impetrationis, vt d. c. statutum. post prin. & ibi Ioan. And. in nouella, col. v. super glo. habentibus, vbi id latè tractat post alios multos antiquiores ab eo citatos. & certè idem ibi ante eũ tenuere Io. Mona. col. ij. ver. sed quæro aliquis tempore, & Archi. col. iij. ver. quid si causa fuit commissa, & ibi item ipsemet Io. And. in glo. ordina. in verbo, canonicis, ante fi. ibi, & si tempore datæ, & ibi quoque Pet. Anch. col. ij. ver. quartò quæro, dicitur, Domi. col. iij. super ea gl. & Phili. Fran. col. ij. super eadem gl. & præterea gl. in cle. ij. in verbo, principalis, ibi, sed quid si desiit, & ibi Pau. Eleaz. Car. Flo. col. ij. in vj. quæst. & Imo. qui latè tractat, ver. conclusionem autẽ, Pan. in prin. & Barb. col. vij. in paruis, ver. quærit vlterius gl. eo. tit. Spec. qui distinguit, ti. de iudice delega. §. vl. quid si causa. Domin. à rota, deci. cxxij. not. quòd vbi aliquis, in antiq. & Fede. Senen. cons. xxxij. quæstio talis est, quidam de populo, col. ij. vers. facit etiam quod no. Bal. in l. prædia, post medium, ver. extra quæro quid si erat, C. de fideicom. Paul. Cast. cõs. cclxxxviij ad primum respondetur quòd à dicta, col. iij. ver. super tertio dico li. j. Domi. in c. licèt canõ, in prin. col. ij. ver. primo casu, de electio. lib. vj. Fely. latè in c. quoniam abbas, col. iij. vers. sed nunquid desinens, & ibi quoque Phili. Deci. qui hanc dicit esse communem opi. & id tamẽ duobus modis declarat. Tu tamen vide hic Panor. qui contrarium tenere videtur in d. c. quoniam abbas, col. iiij. ver. ex prædictis videtur mihi difficile, de offic. deleg. & ante illum, licèt non alleget, Cyn. in l. tutelas, ff. de capit. diminut.

Rescriptum directum canonico, aut alteri huiusce modi an cesset cessante illa qualitate.

5 ¶ Quin & huc quoque nonnulli referunt quod alibi diximus, sufficere vt tempore delatæ hæreditatis quis sit agnatus, vt hæreditatem ipsam nanciscatur, etiam si postea desinat esse, quia id amplius non dependet ex ea causa. l. vlt. de succes. edic. & l. vlt. ff. vnde lib. & l. cognatis, ff. de reb. dub. neq; enim agnatio in acquirenda hæreditate respicit successiuum effectum, quia vno momento acquiritur, l. place, de acqui. hæred. Hæc enim propemodum Bald. in d. l. generaliter, column. ij. versicu. in contrarium quia text. dicit, & iterum, column. iij. versicul. quandoque autem causa finalis, C. de episcop. & cleric. & ibi quoque ante eum Cyn. post Petr.

Agnatũ esse tempore delatæ hæreditatis satis est.

Petr.col.j.versi.vnde quæro nunquid. & Imo.in d.clem.ij.col.iij.versi. hæc ratio concludit, de rescrip.& omnes vbiq;. Et hoc quoq; potest pertinere ad id quod dicemus de actu consummato in xij. limitatio.

6 ¶ Nec hinc longè distat quod voluit glo.not.in l.j.in verbo,non vlciscantur,& ibi post eum Alberi.Bal.Ang.Saly.Pau.Ca.& omnes præter Pet. & Oldra.qui cõtrarium dicunt,& Cy. qui dubitat,C.in quibus causis restit.non est necess.quòd cùm is qui minor est tempore delatæ & aditæ hæreditatis nõ priuetur hæreditate, ob id quòd mortẽ patris non vltus est,quia scilicet minor est,per tex.ibi, Certè si paulò post,& vt verbis eius gl.vtar,post triduũ maior efficiatur,nec mortem patris vlciscatur,non priuatur hæreditate. Sufficit enim vt sit minor eo tempore. Quod & ipsum voluit alia gl. in l.minoribus, in verbo respondere,& ibi quoq; Alberi.Bal.qui dicit no.col.vlt.versi.quærit gl.hîc,Ang.Saly.latè Flor.qui ita dicit se consuluisse,Corn.etiam latè,Alex.Iason,& omnes etiam præter Pet.Cyn. & Pau. Cast. C.de his quib.vt indig.& Raph.Fulg.consi.lij. quidam Antonius,col.ij. in ij.dubio. *Minor non vlciscẽs mortem patris nõ priuatur hareditate. Etiam si maior statim efficiatur.*

7 ¶ Et quod in simili dicitur de matre, quæ tenetur intra annũ petere tutorem suo filio impuberi,aliàs priuatur eius hæreditate, l. sciant, C.de legit.hæred. & l.omnes,C.ad S C. Tertullia.excusatur tamen,si ea minor sit, cùm eius maritus moritur,l.ij. C.si aduersus delict. & hæc quidẽ excusatio durat etiam si mater postea maior facta fuerit: sufficit enim eam fuisse minorẽ in illo priori tempore,vt voluit Spec.tit.de in integ.restit.in prima parte(est enim & idem titulus in iij.parte).§.quis autem,vers.sed quid si ipsa mulier, & ibi Bal.in addit.illius, per gl.in d.l.j.C.in quib.cau.resti.in integ.non est necessa.& idem Bal.in d.illa l.ij. C.si aduers.delict.etiam per not. in d.l.ij.& in d. l. minoribus dicitq; se pluries hanc opinio. fuisse secutũ ex naturali æquitate, & ibi quoq; Saly.Ang.Pau.Cast. Raph. Fulg.& alij suprà allegati.& ipse Bal.in auth.si captiui,post medium,versi.secunda quæstio est,C.de episc.& cle. dicens aliud esse in filio minore,qui nõ redemit patrẽ captiuum,& interim factus est maior, nec tamẽ eũ redemit, de quo nos diximus suprà in ætate cessante,vbi videbis rationem differẽtiæ.& idem Bal.in l.qui contra,col.j.versi.ibi,quos omnes, C.de incest. nupt.& in l.precibus,col.iij.v.quid ergo si tẽpore primo,C.de impub.& aliis substitu.vbi hãc dicit esse cõmunem,& secundum eam se consuluisse. Ang. in d.l.j.C.in quib. cau.restit.in integ.non est necess.Raph.Fulg.d.consi.lij.in ij.dubio.Pau.Cast.Alex.& Ias.in l.sciendum,§.vlt. ille in j. no.alter col.j.post prin.tertius,col.iij.nu.ii.ff.qui satisd.cog.& Rom.sing.ccxxj.tu habes,vbi & in id allegat l.qui cùm maior,post prin.ff.de bonis lib.& l.iij.§.scio,ff.de minorib. *Idem de matre minore, quæ nõ petiit tutorẽ filio. Quid in filio minore,qui etiam factus maior nõ redemit patrẽ captiuum.*

8 ¶ Ex quibus tamen ipse Pau.in d.l.sciendum,§. vlti. id declarat, nisi efficeretur maior intra illum annum,restaretq; tantum temporis ex eo anno,vt posset ipsa tutelam assumere,vel alium tutorem petere, quia non fuit omnino excusata, cùm toto tempore anni minor non fuerit.quod & ipsum voluit Alex. in l.si cũ dotẽ,§. si maritus,col.ij.ver.& istud in terminis, ff.solu.matri.& ita intelligendus est Ang. qui contrarium prima facie videbatur tenere eius quod suprà diximus,vt scilicet mater non excusatur,& ita illum intelligit Alex.in d.§.si maritus.De quo tamen vide ipsum Alex. in d.l. minoribus. *Declaratio speciei præcedentis.*

9 ¶ Eiusdẽ monetæ est quod Bar.tradidit in l.si cũ dotẽ,§.si maritus, per eum tex.versi.si autẽ tantus,ibi,vt sanitatis nulla spes supersit,& ibi etiã Pau.Cast.circa mediũ,ibi,& per hoc determinat,& Alex.col. ij. vers.in tex.ibi,nulla spes, ff.solu. matri. quòd si quis est excusatus à munerib.propter morbũ,de cuius sanitate nulla spes erat,illi semper proderit ea excusatio, licèt postea præter spẽ conualescat,& allegat etiã Bar.ad hoc l.pe.in prin.ff.de vacat.mune. & Pau.etiã allegat quod not.per gl. in d.l.j. C.in quib.caus. in integ.restit.non est neces. *Excusatio ob morbũ desperatũ durat post morbum.*

10 ¶ Et id quoq; quod à plerisq; scriptũ est , quòd si quispiam ob numerum liberorum à tutela fuerit excusatus,& postea is numerus decrescat morte liberorum, non propterea extinguitur ea excusatio & immunitas,quã habuit, per tex.in d.l.sciendum,§.vlt.ff.qui satisd.cog.& in §.illud,in auth. const. quæ de dignitat.Ita enim voluit Io. And.qui dicit ita fuisse in publica disputatione determinatum,& per præstantissimos doctores consultum, in c.decet, de reg.iur.lib.vj. & ibi quoq; Bal. in quibusdam additio.quas fecit ad ipsum Io.And.& Alber. qui id c.legit.sub tit.ff.eo.tit.de reg.iu. Bar. nutans tamẽ in l.ij. §. non solùm,& ibi ipse Alberi.qui eum §.legit.cum prin.l.ff.de excus.tuto. per tex. in d.§.non solùm. ipse Alberi.in l. si vnquam,col.ij.versi.itẽ in excusatione,C.de rei vendi. per tex.in d. l.ij.§.oportet,ff.de excusa.tuto.Fulg.d.consi.lij. quidam Antonius,col. ij. ante fi.Imo.con.lxxvij.visis ac põderatis. in iij.dub.Mart. Laud.in tractatu de fisco,cõclu.cxcviij.habẽs priuilegiũ,vbi ita dicit se consuluisse,.Io.Ana.consi.cv. eodemq; vlt.circa dubiũ oblatũ.Soci.& Ias.latè in d.l.sciẽdum,§. vlt. ille col.j.ver.secundò inducitur: hic col.ij.versi.no.ex isto text.ff. qui satisd.cog.ex quib. Soci.dicit hanc esse communẽ opinio. nec ab ea in iudicando & consulendo esse discedendum.Phil.Dec.in d.auth.præterea.ad fi.C.vnde vir & vxor.& in l.vlt.in prin.ff.si cert.peta. & in l.in omnibus,col.vlt.ff.de regul.iur.& in c.cum cessante, col. j. de appella. vbi id dicit not.& d.consil.xxiiij.col. ij. versi.quintò accedat. Hippo.Marsi. in l.si redhibitus,col.j. ff. de quæstio.Fran. Ripa. in l. ex facto,col.iij.versi.præmissa faciunt,ff.de vulg.& pupil. *Nec excusatio ob numerum liberorũ illis deficientibus.*

11 ¶Verùm ipſe Alex. in addit. Nic. Neap. in d. l. ij. §. non ſolùm, ff. de excu. tut. dicit quòd licèt id ſequeretur & conſulendo & iudicando, tamen contrariã opinio. eſſe veriorem, & in eam ſententiam factum fuiſſe ſtatutum Bononiæ, vt ſcilicet decreſcente numero liberorũ, ceſſet priuilegium immunitatis, niſi vnus tantùm fuerit mortuus. Sed & in additio. Bart. in d. §. non ſolùm, & etiam in d. l. ſi quis cùm dotem, §. ſi maritus, col. ij. verſi. ſecundò adde, & aliis multis ſeq. ff. ſolu. matrim. palam illam opinio. reprobat, & vbiq; multas rationes adducit, quas tu videre poteris. Sed quibus reſpondet Iaſon in d. l. ſciendum, §. vlt. vti etiam illic videre in promptu eſt, ne hîc ea omnia repetendo, diutius te detineam.

Contra illud.

12 ¶Vt tamen non omiſerim pro priori illa opinione vltra ea quæ allegari ſolent, bene facere text. in l. ij. §. qui ad munera, ff. de vacat. muner. vbi qui vocantur ad munera, viuorum ſe liberorum numerum habere, tempore quo propter eos excuſari deſiderant, probare debent: numerus enim liberorũ poſtea impletus, ſuſceptis antea munerib. non liberat, & ibi gl. allegat alios tex. cócordã. Ex quo ſequitur, vt nec numerus poſtea deficiens, tollat immunitatẽ iam acquiſitã ex eo tempore quo requirebatur hunc numerũ adeſſe: vt idem operetur propoſitum in propoſito, quod oppoſitũ in oppoſito, l. vlt. §. ſi filius, ff. de leg. iij. & c. vlt. de conſuet. & ad hoc illum tex. expendit Fra. Ripa, in d. l. ex facto, vbi ſuprà, de vulg. & pup.

Pro priori opinione.

13 ¶Sed eam tamẽ priorẽ opi. & alia ſimilia intellige procedere in tutela, aut aliis muneribus iam ordinatis, & conſummatis. verbi gratia, ſi quis habens xij. liberos ex ſtatuto ſit exemptus à datiis, certè ſi cùm datiæ erant ordinatæ, cumq; dies partim ceſſerit, partim non ceſſerit, & ita nondum erant prorſus conſummatæ, ex duodecim liberis vnus aut duo moriantur, nihilominus pater erit prorſus ab illis exemptus: inſpecto initio, quo immunitas incipit habere vim ſuam, l. incola. ff. ad municip. non autem à futuris nondum ordinatis, ſi res peruenerit ad caſum à quo non poteſt incipere, l. Titia Seio, §. vſuras, ff. de leg. ij. Et ita in ſpecie conſuluit Bald. conſ. cxvij. verba domini. ita dicunt, lib. j. & eum nuncupatim refert, & ſequitur Fra. Ripa. in d. l. ex facto, col. iij. nu. 17. in fi. ff. de vulg. & pupi. ſubſtit.

Quid in muneribus nondum conſummatis.

14 ¶Quinetiã in illa ipſa ſpecie excuſationis à tutela ob numerum liberorum, vt ſcilicet ſemel excuſatus à certa tutela, quæ iam ceſſerat, ob eum numerum liberorum, perpetuò maneat excuſatus (etiam mortuis poſtea liberis) ab eadem tutela: non etiam ab aliis quæ poſt mortẽ liberorum ſuperuenerunt, vti voluerunt nonnulli, quos citat Io. And. in d. c. decet, quos tamen ipſe non ſequitur. ſicuti nec facit Soci. in d. l. ſi cum dotẽ, §. ſi maritus, ff. ſolu. matrimo. Sed id tamen placuit Phil. Fra. in d. c. decet, & non obſcurè Bar. in d. l. ij. §. non ſolùm, ff. de excuſat. tutor. & pleriſq; omnibus, qui hanc rem tractarunt. Et hoc mihi verius videtur, ad quod & tu vide quæ dicam infrà in xij. limit. nu. 24. incip. intellige ſecundò.

De eadem re.

QVINTA LIMITATIO.

1 ¶Quintò limita noſtram regulam, vt non procedat, quando tractatur de lucro captando, ſiue quærendo: quia tunc per ceſſationem cauſæ, ſiue rationis non diſceditur à verbis legis, aut alterius diſpoſitionis, ex ſententia Bart. in l. omnes populi, col. xviij. verſi. ſecundò quæro an ſtatuta, ff. de iuſti. & iure, per tex. in l. proſpexit, ff. qui & à quibus, vbi & idem ſentit ipſe Bart. & ſimiliter in l. adigere, §. quamuis, ff. de iure pat. & eum ex primo loco refert, & ſequitur Maria. Soc. Senior conſi. omnium j. in caſu ſuprà narrato, col. vlt.

Cauſa ceſſante non ceſſat effectus ad lucrum.

2 ¶Sed tu hîc omnino vide Feli. in c. ſi quando, col. viij. verſi. ſed videtur mirabilis, extrà de reſcrip. & quæ nos latè ſcripſimus ſuprà in ceſſante ratione legis, num. 146. incip. intellige ſecundò, & multis ſeq. ex quibus facilè intelliges, quid hîc dicendum ſit, neq; enim repetenda viſa ſunt, quæ alibi diximus præſertim in hoc ipſo opere.

De eadem re.

SEXTA LIMITATIO.

1 ¶Sextò limita, vt etiam non procedat noſtra regula, quando cauſa eſt duntaxat probabilis non neceſſaria, tunc enim ea cauſa ceſſante, licèt etiam ſit finalis, non ceſſat effectus ſiue diſpoſitio, vt eleganter ſcribit Bald. in l. j. col. v. verſi. item an ceſſatio, ff. ſoluto matrimo. per d. l. proſpexit, ff. qui & à quibus. loquitur tamen ipſe Bal. cùm ratio, vel cauſa non eſt expreſſa, ſed venit interpretatiuè ex alia diſpoſitione. licèt eum ſimpliciter, ſine ea declaratione ſequatur Marian. Socin. Senior d. conſi. j. vbi ſuprà in præceden. limitatio. Et ad hoc bene facit quod ex Iaco. Bel. in l. ſecunda, §. vlt. ff. de donation. affert Alberi. in l. generaliter, col.
2 ij. ibi, ſi autem ceſſat culpa, C. de epiſc. & cleric.

Ceſſante cauſa tantũ probabili & non neceſſaria, nõ ceſſat effectus.

¶Et quòd aliàs in vniuerſum cauſa ſiue ratio, aut etiam argumentum probabile, & non neceſſarium non concludit neceſſariò, vt videre licet ex no. à glo. & aliis, in l. ſi de interpretatione, ff. de legib. & in l. j. C. eo. tit. Bart. & aliis in l. j. ff. ſi cer. pet. Bal. in auth. conuenticula,
3 col. ij. verſi. item eſt argumentum, C. de epiſ. & cleri.

Probabile tãtum & non neceſſariũ nõ concludit neceſſario.

¶Gloſa autẽ in l. non omniũ, ff. de legib. dicit quòd ratio debet eſſe talis, quæ ſit neceſſaria. Sed & alia gl. in l. ſi cũ exceptione, §. poſt annũ, in verbo, & rei habet, ff. quod met. cau. ſpecialiùs dicit, quòd ratio debet eſſe neceſſaria, nedum probabilis. Et deinde dicit, tum demũ neceſſariam rationem, cùm lex deficit ipſa deficiente, & cùm eadem locum habet, tum ipſa ratio locum quoq; habet, quæ res proximè ſpectat ad hanc noſtram limitationem.

Ratio debet eſſe neceſſaria nedum probabilis.

SEPTI

SEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶ Septimo limita, vt non procedat quando ratio, siue causa cessat in singulis quibusdã personis tantùm: veruntamen verificatur, vt in pluribus, nam eo casu non cessat effectus ex cessatione causæ siue rationis in illis singularibus, vt pulchrè voluit Bal. qui quoquò te vertas, illum vbiq; reperies, in l.j.col.j.versi.in ea gl.ibi, sed impulsiua.ff.de fer. in j.lect.per tex. in l. iura, ff. de legibus.

Regula nostra nõ habet locũ, quando causa cessat in singulis personis.

OCTAVA LIMITATIO.

1 ¶ Quin generaliter, & hæc erit pro octaua limitatione, cessante causa in vna persona, non cessat effectus in aliis personis, per text.in l.Lucius, §. quisquis, ff.de lega. ij. & in l.vnum ex fratribus, ff.de condi.institu.& no. gl.in c.& si Christus, in verbo cessante, & ibi quoq; Bal. col.vlt.versi.dicit gl.quod cessante, de iureiuran.& idem Bal. in d. l. generaliter, col.ij.versi. sed in dubio.C.de epis. & cleri.

Causa cessante in vna persona non cessat effectus in aliis.

2 ¶ Et huc pertinet quòd generaliter dispositiones loquentes de quibusdam personis ad alias non trahuntur, l.si verò, §. de viro, ff.solu. matrim. Et ita quidem, vt si aliàs extensio fieri possit ad alium casum ex certa quadam ratione, videlicet ex præsumpta mente disponentis, secundum not.in l.tale pactũ, §.vltimo, ff.de pactis, & in l.Titius, §.Lucius, ff.de libe.& posth. Id tamen non fit de vna persona ad aliam etiam in fauorabilibus, per l. si quis ita, §. si quis cùm ignoraret, ff.de test.tut.& id voluit Raph. Co. in l.commodissimè. ff.de lib. & posthu. Fran. Aret.& Iason in l.Gallus, §. & quid si tantum, ff. de lib. & post. cum aliis multis concord.adductis à me in rep.l.si vnquam, in verbo, libertis, nu.28.incip.idq, maximè, & duob. seq.C.de reuocan.donatio.

Leges loquẽtes de quibusdam personis ad alias non trahuntur.

Extensio nõ fit de vna persona ad aliã, etiam vbi aliàs fit extensio.

NONA LIMITATIO.

1 ¶ Nonò limita, & idem propemodum est cum duabus precedentibus limitationibus, vt hec nostra regula procedat in ratione generali, quæ scilicet consideratur in sua generalitate, id est, in generibus singulorum, non in singulis generum. licèt enim in aliquo singularissimo cesset ratio legis, non tamen cessabit lex. Bal.in l.non dubium, col.ij.versi. sequitur videre de interpretatione, C. de legibus, ita intelligens d. l. prospexit, ff. qui & à quibus. & sequitur Pet. Ancha.in c.j.char.ix.versi.circa secundum articulum, de constitu.& Alex.consil. xxxij. clarissime domine, col.ij.versi. ad idem bene facit, lib. vij.

Regula nostra procedit in ratione generali.

2 ¶ Sed id non placet Feli. doct.certè celeberrimo, in d.c.si quando, col. viij. versi. considera secundò verba, extrà de rescrip. neq; enim inquit, iustum est, vt in illo casu quamuis singulari cessante ratione legis, lex ipsa affligat, ita enim loquitur. Sed tu tamen hic vide, quæ diximus suprà in j.limitatio. nu.62. incip.tertium, quod cùm lex, & seq.

Cõtrarium.

DECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Decimo limita, vt hæc nostra regula non procedat, quando in causa, siue ratione ponitur dictio fortè, aut similis, ex sententia glo.in clem.j.in verbo, fortè, aut vt alij collocant eam gl. in verbo, appellandum, de appella.quæ quoniam tex. dixerat, quia fortè de facili eorũ præsentia simul haberi non posset, dato ergo, inquit, quod haberi posset eorum copia, locus esset ei quod hîc dicitur: Et eam gl.sequuntur doct. ibi, magna ex parte, ex hoc dicentes eam dictionem, fortè, denotare causam impulsiuam, non finalem, vti videre poteris apud Card. Flor. post antiquiores, ibi, col.ij.in xij.q.& Imo.col.iij. versi.gl.fortè quærat. atq; etiam Ant. in c.quoniam, §.nisi fortè.col.vlt.versi.quæro qualiter probabitur, & ibi Pan. col. vj. qui eũ §.nisi fortè, legit cum prin.versi.quæro quid si non facta, extrà vt lite non contest.per eũ tex. in verbo, ne fortè hoc procuret. Imo.in l.gerit, col.ij.vers.nec obstat prædictis, ff.de acq.hæred.Alex.qui illam gl.dicit no.in l.in ratione la j.§.quod vulgo, col.viij. vers.in ea ibi, §.si verò non fecerit, ff.ad leg.Falc.vbi ex hoc reprobat decisi. Bal.in l.filium quem, col.pen.versi. & quia de inuentario, C.famil.hercis. & eundem Alex. in l.j. §. si is qui me, colum.j.versic. ratio autem qua mouetur, & ibi Iason, qui tamen id declarat, & eam gl.dicit sing.col.ij.vers. & si tu subtiliter diceres, ff.ad SC.Trebel.Barb.in rep.c.Raynaldus, col.cccciiij. versi.ponderandum est, rursumq; col.liij. versi.vnde pondero illum tex.de testa.vbi per eam gl.dicit, quòd causa, in qua apponitur hæc dictio, fortè, respicit factum, siue facti accidentia, & non iuris dispositionem. Feli.in c.ij.col.vlt.versi. primò quòd vbi lex, vt lite non contest. Iason in l.si pecuniam, col.vj.versi.item nota quod vbicunque, ff. de cond.ob cau.& in l. in substitutione, col.ij.versi.vli mò circa dictionem, ff.de vulg.& pupil.& in l.si ex falsis, col.ij.in v.no. C.de transac.& in §.æquè, si agat, col.vij. in paruis, nu.xxvij.Insti. de actio. Et hæc certè limitatio pertinet ad primam illam limitationem, qua tractauimus de causa impulsiua.

Causa in qua dictio fortè ponitur, cessantè, non cessat effectus.

Dictio fortè denotat causam impulsiuam.

Dictio fortè respicit facti accidentia, non iuris dispositionem.

2 ¶ Quòd si alia quædam scire cupis de vi & natura huius dictionis, fortè, forsitan, forsan, fortasse, fortassis, quæ sunt eiusdem significationis, vt id obiter dicam, vide gloss.in l.mutus, in verbo, forsitan, ff.de procuratoribus, & in l.si duo, in verbo, fortasse, ff. de recept. arbit. & in l.j.§.j.in verbo, nisi fortè, & in glo.sequen.ff. de rei vendi.& in l.in commodato, §. sicut in verbo, peritura, ff. de commod.& in d. l. in substitutione, in verbo, nisi fortè, & ibi Bald. in fi. Angel.etiam in fi.Raph.Co. Imo.col.j.Alex. latè col. item j.& Iaco.latiùs, col. quoq; j.ff. de vulg.

Alia de hac dictione fortè & similibus.

de vulg.& pupil. substit. & gl.in c.super literis,in verbo,nisi forsan,& ibi Barb. char.antep. versi.venio ad glo.in verbo,forsan,& Aug.Beroi.nu.74.de rescri. & glo.in c.tuæ,in verbo,si forsan,de procura.& in c.nisi cùm pridem,in prin.in verbo,forsan,de renuncia.& in c.ij. in verbo,propter contumaciam,& ibi Host.& Io.And.vtrunq; in verbo,fortè, Card. Flor.in iij.no.Anto.paulò ante fi.& Pan.in fi. & Feli. col. pen.versi.vltimò dum dicitur,vsque ad fi. illius c.vt lite non contesta. & glo.in c.ij. in verbo,fortè,& ibi Hosti. in eodem verbo,Ioan. And.ad fi.Card.Flor.in iiij.no.Imo.col.j.in vlt. no.& Barb. col. v. versi. & no.etiam ex ista, extrà de testam.& gl.in c.ex parte,in verbo,ne si fortè, post prin. & ibi Anto. versi.oppono quòd omnino,& Panor.circa medium,de celebra.missar. & gl.in c.tua nos,in verbo, fortè, & ibi Inno.in prin. de spontali.& glo.in clem.ij.versi.denique, in verbo,forsan,& ibi Card. Flor.in prin.de senten.& re iudi.& in c.admonere,in verbo,si fortè,xxxiij.q.ij.& in c.quamobrem,in verbo,si fortè, de pœniten. distinctio.j.& Specul. tit. de allega.& disputat.aduocat. §. post hoc autem, versi. vel in principio,ibi,item dictio fortè. Alber. in suo Lexico,in verbo,forsan,forsitan, fortaisis & fortasse. Card. Flor.in c.j.col.j.in v.no.de postulan. Barb. in repe. c.Raynaldus.col.ij. versi.& si quispiam dixerit, de testa. Steph. Maleret. in tract.de electio.char.xiij. col.ij.versi.& quia de verbo,fortè.

3 ¶ Vt interim non omittas illud D. Io. c. viij.si me sciretis, forsitan & patrem meum sciretis. quam eandem sententiã c.xiiij.sine dictione dubitatiua posuit. Si cognouissetis me, & patrẽ meum vtiq; cognouissetis. in quo illud notandum , interpretem in priore loco coniunctionem,at,vertisse in forsitan:in posteriore,in vtiq;. Augustinus autem in priore loco monet illud forsitan , non esse dubitantis, sed increpantis, quod nos lectores admonere voluimus, quia omnes ferè nostrates suprà citati hunc locum adduxerunt,nec tamen id dixerunt.

De eadem re ex Theologis.

VNDECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Vndecimò limita nostram regulam , vt non procedat vbi ius iam esset alicui quæsitum ex causæ existentia.vt ita loquar,nam licèt causa ipsa postea deficiat siue desinat,ius tamen illud quæsitum retinetur.vt per l.si post mortem, §.j.& l.non putauit,§.sed si post mortem,ff. de bon.possess.contra tab.& l.cùm vxori,C.quando dies leg.ced.& c.ab eo,de electio.lib.vj. & clem.constitutionem,col. pen.in fi.eo.tit. voluit Io.And.in c.decet, col. iij. versi.& idem in similib.de reg.iur.lib. vj.& Bal.in l.filiam,ff. de Senat.in j.lectur.

Causa cessante non cessat effectus in iure quæsito.

2 ¶ Ad quod etiam facit,quod scribit Bal.in l.generaliter,col.iij. versi. ecce aliud exemplum, C.de epis.& cler.quòd cùm restitutio in integrum acquiratur in primo instanti & momẽto læsionis consummatæ ob absentiam , licèt postea cessat ea absentia , ob quam competebat eadem restitutio , non tamen cessat ea restitutio iam quæsita per l. quod tempor, C. de restit.mili.& l.vlt.§.sed quod simpliciter, ff. eo.tit. & idem propemodum dicit Cy.post Petr. in d.l.generaliter,faciuntq; alia multa quæ dicam in seq.limita.

Restitutio quæsita non cessat cessante causa.

3 ¶ Sed hoc tamen intelligendum est ,quando illud quæsitum fuit de iure communi , secus si quodam iure irregulari siue extraordinario & speciali fuerit quæsitum, nam tunc illud ius cessat cessante causa ipsius,vt pulchrè voluit Bal.in l.si pro ea,col.iij. in viij. quęstio.C. mãd. quod dictum pro not.refert & sequitur Phil.Fra.in c.cùm cessante, col.j. versi.secundò con clusio limitatur , extrà de appella.

Quid si ius sit quæsitum ex iure speciali.

4 ¶ Nam vt dicit Bal. vbi suprà, faciliùs tollitur priuilegium siue ius extraordinarium & speciale,quàm ius commune,l.eius militis,§.j.& ibi gl.quæ id no.in verbo, quocunq; modo,& l.antiquæ.C.ad senatus.Vell.& l.si quando.in prin.C.de inoffi.testa.& ibi Bar.Bal.& Ang. ff.de milit.testa.& §.quia verò verisimile,in fi.in auth. de non alien.reb.eccles.& id quoque voluit gl.in l.ij.in verbo,interpretari,& ibi Bart.col.j.ff.de consti. prin.& glo.vlt.in l.j.ad fi. C.si aduers. vendit.& in l.j.in gl.vlt.versi.item quartò,quia faciliùs.C. si de momen.possess. & in l.assiduis,in verbo,licèt anterioris sint, paulò ante medium,C.qui pot. in pign.hab.& in l.si quis extraneus.in prin.& ibi Roma.in fi. ff. de acq. hæred. Alber. in l.qui per salutem. in fin.ff.de iureiur.Bal.in c.post translationem,col.ij. versi.quæro vtrùm cessante, de renuncia.Rom.in l.sciendum col.ij. versi.restat respondere.ff. qui satisd.cog. Et addit ipse Bal.in d.l.si pro ea,facere no.in l.ad comparandas,in fi.C. eo.tit. mandat.

Ius speciale faciliùs tollitur quàm commune.

DVODECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Duodecimò limita & generaliùs , vt non procedat hæc regula , cùm effectus causæ esset iam consummatus & perfectus , & vt nostri loquuntur in esse productus,per l. vlt. in prin. ff.vnde lib.& l.inter stipulantem,§.sacram,in illis verbis, nec reuocantur in obligatione,& ibi Iason in iiij.no.ff.de verb.obli.& l.patre furioso, ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.& l.qui res,§.aream.ff.de solut.& l.tutelas,in prin. ff.de cap. diminut.& c. quæris.& ibi glo.in verbo,contrahatur,de consecra.distinct.iiij. vbi obligatio semel extincta propter aliquam causam extinguentem , non conualescit cessante ea causa,& c. de bigamis, extra de bigam. ex ex quo no.Ant.in ij.locis quòd cessante causa efficiente nõ cessat effectus iã impressus.& c. sanè,de renũ.ex quo etiã no.idẽ Ant.post prin. perẽpta causa non perimi effectũ iam in esse productũ.& c.vl.de offi.leg.ex quo no. Imo.in ij.no.ꝙ extincta causa nõ perit iuris effectus in esse

Causa cessante non cessat effectus iam cõsummatus.

in esse deductus, secus si sit in fieri, vt ipse loquitur, & res sit integra.

2 ¶ Et ita quoq;, vt scilicet non cesset effectus consummatus per cessationẽ causæ, voluit Cy. in l. generaliter, col. ij. versi. in contrarium quia lex dicit, & ibi Bal. col. iij. versi. item exemplũ de causa, & iterum versi. quandoq; autem causa finalis, C. de epis. & cle. Bar. in l. ij. §. vlt. ad fi. ff. de don. & in l. pluribus, §. & si placeat, ad fi. ff. de verb. oblig. bona pars Canonistarũ, in c. post translationem, de renunc. Bal. & in l. vbi, col. pen. versi. formatur etiã alia quæstio, C. de iure dot. & in l. j. col. ij. versi. priuilegia autem, ff. solu. matrim. vbi & alia iura allegat, & in c. & si Christus, col. vlt. de iureiur. Alex. in addit. Nicol. Neapol. in l. ij. non solùm, ff. de excus. tut. Corne. consi. xxiiij. omisso primo dubio, col. v. versi. nec obstat quòd in secunda, lib. iij. Soci. consi. lxxxj. non est dubiũ, col. iiij. versi. nec obstat nunc, lib. iij. Phili. Dec. in l. j. col. antepe. nu. 79. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdi. & in c. quæ in ecclesiarum, col. vij. ver. sed aduertendum est, de consti. & in c. cum cessante, col. j. versi. secundò conclusio limitatur, de appellatio. & consil. xxiij. cuius factũ incipit, mulier cui propter inopiam, col. j. vers. tertiò suadetur ex eo. & consi. xxxj. cuius superscriptio est, quando valeat renunciatio, col. vlt. vers. tertiò nõ obstat, vbi ex hoc cõsuluit in pulchro casũ, Fr. Balb. in tract. præscr. in iij. parte prin. in 9. q. in fi. Fr. Ozer. in §. j. nu. v. per eũ tex. Inst. de exhæred. libero. Fr. Cur. Iunior, in l. ij. col. 9. nu. 78. C. de eden. & Hiero. Grat. consi. lxiij. visis elegantissimis, col. pen. nu. xxxvij. lib. ij.

De eadem re.

3 ¶ Propterea dicit gl. no. in c. in argumentum, de reg. iu. lib. vj. quod ista regula procedit circa facta, non facienda. Bal. autem in d. l. j. §. j. in fine, ff. de offi. eius cui mand. est iuris. scribit cessante causa priuilegij non cessare priuilegium, quod retro sortitum est effectum. & sequitur Iason in d. l. filius à patre, §. j. col. ij. versi. limita istam regulam, ff. de liber. & posthum. quo etiam loco ipse Bald. Ang. & alij tradiderunt, quòd si aliqua terra exiuit de obedientia domini, & ob id fuerit bannita, licèt postea ad obedientiam redierit, non tamen per hoc remittitũtur banna, nisi id expressum fuerit, quod tamen pugnare videtur cũ eo quod diximus suprà in banni causa cessante.

Regula nostra procedit circa facta nõ facienda.

Banni causa cessante, an cesset bannũ.

4 ¶ Et huc quoq; spectat quod ab ipso Bald. proditum est (nam is vbiq; in omnib. quæstionib. & dubiis reperitur, adeo fecũdus est) in l. Titius, quæ est pen. per illũ tex. ff. de excusat. tutor. quòd si testator reliquit vxorẽ suam vsufructuariã bonorũ suorũ, donec castè vixerit, ea autem primo anno pudicè vixerit, secundo autem impudicè, ob quod legatum illud suum amiserit: deinde verò ad castitatẽ redierit, non per hoc recuperat legatum, quo iã per impudicitiam decidit, quod non ob aliud est, quàm quòd effectus impudicitiæ cõsummatus est.

Vxor quæ per impudicitiam amisit legatum, non id recuperat per pudicitiam.

5 ¶ Ante hunc & cæteros illos Specul. ille quem omnes vbiq; miris laudibus extollunt, in tit. de proba. §. j. versi. circa nouale, illud tradit, quòd nouale tamdiu durat, quamdiu à primis religiosis detinetur: quòd si ad alios peruenerit, desinit esse nouale, per c. vlt. de priuileg. nec si ad primos illos redierit, recuperat illam nouali tatis, vt ita dixerim, qualitatem, per tex. in d. §. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verb. oblig. suprà in prin. huius limitat. allegatum.

Nouale quod desiit esse nouale non reassumit eam qualitatem per reditum ad priores.

6 ¶ Ex hoc quoque albo illud est, quòd id quod dicitur, perempta instantia perimi omnes effectus eiusdem, intelligitur in effectibus iam consummatis per litis contestationem. verbi gratia, quis fit malæ fidei possessor ob litem contestatam, l. certum, C. de rei vendict. & l. nemo, C. de acq. posses. item perpetuatur actio, leg. vltim. C. de præscript. xxx. vel. xl. anno. item res efficitur litigiosa, auth. litigiosa, C. de litigios. Certè hi effectus, & si qui alij sint similes, non perimuntur perempta instantia, cùm sint (vt diximus) consummati, ita voluit Pan. in c. causam quæ, col. vlt. versi. sed circa hæc secundum recentium, extra de testib. sed tu de hoc vide gl. & docto. in l. ij. C. de fruct. & lit. expens. & in c. significauerunt, de testib. & in l. properandum, §. j. C. de iudi.

Instãtia perempta nõ perimuntur effectus consummati.

Vt mala fides.

Actionis perpetuatio.

Vitium litigiosi.

7 ¶ Sed & eo spectat, quòd cùm per superuenientiã liberorũ ipso iure reuocetur donatio, per l. si vnquam, C. de reuo. dona. certè si liberi nati ob quos ea reuocatio facta fuerit, postea moriantur, non tamen cessat reuocatio, cum per eorum natiuitatem continuò ipsius effectus, id est, ea reuocatio fuerit consummata. Ita enim voluit, illam ipsam rationem ad hoc adferens Albe. in d. l. si vnquam. & Bar. in l. Titia, §. imperator, col. vlt. versi. pone quòd filij, ff. de leg. ij. & alij multi, quos tibi longo ordine enumerauimus in repet. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos. nu. 203. inci. & ne post tot tantasq;.

Reuocatio donationis per liberorũ natiuitatem, non tollitur morte illorum.

8 ¶ Et illud quoque, quòd si mater, quæ tutrix erat filiorum, transiuit ad secundas nuptias, ob quod priuata fuerit ea tutela, & postea soluatur secundum illud matrimoniũ morte mariti, non reassumit eadem mater tutelam, sed manet perpetuò priuata: cùm effectus priuationis fuerit statim consummatus, quàm ad secundas nuptias conuolauit, vt satis declarat tex. in §. quia verò, in illis verbis, mox vt secundas nuptias contraxerit. in authen. vt sine prohibitio. matr. & aui. Ea enim dictio, mox, ostendit priuationem esse factam ipso iure, ex sententia gl. in §. j. in verbo, imminere, & ibi Bart. & Angel. in auth. de incest. nup. cum aliis multis similib. à me collectis in illa repet. l. si vnquam, in verbo reuertatur, nu. 109. incip. 27.

Mater priuata tutela per secundas nuptias non eã recuperat morte secundi mariti.

Mox significat priuationem ipso iure.

9 ¶ Et ita vt scilicet mater illo casu non recuperet tutelam filiorum, voluerunt Cy. qui tamẽ id declarat, in auth. matri & auiæ, col. vlt. versi. octauò quæro, & ibi etiam Alberi. col. iij. vers.

Iterum de illa matre.

item

item quæro,& Ang. qui & ipse declarat, col. vlt. versi. vltimò scias, C. quando mul. tutel. offi.& Hippol.Marsil.qui id dicit no.in l.etiam si redhibitus,col.ij. versi.patet etiam hoc,ff. de quæstio.

10 ¶Nam & quod plus est, si mater declarauerit,se velle nubere, ideoq; priuetur tutela, & alius tutor sit datus:non eam reassumit, etiam si postea nolit nubere, Bal.in d.l.cum ancillis, col.ij.versi. item collige argumentum,arg.illius tex. C.de incest. nupt.& in l. imperiales,in fi.prin.etiam per eum tex.C.de nup.& in l.omnem,col.j.C.ad SC. Tert.& consi.ccccxxiij. datalis Abrami, in fi. lib.ij. & alibi diximus pleniùs in nostris consuetudinibus Pictonum, nam & hoc quoq; casu ipso iure amittit tutelam, vt etiam probatur in d.§. si verò.

Idē si mater se velle nubere declararit etiamsi id nō fecerit.

11 ¶Adde & illud,quod huc proximè accedit, quod nonnulli assumunt ex tex.in c.constituit, iuncta glo.in verbo, qui ex Iudæis, xvij. q. iiij.quòd infamia remanet apud infamem,etiam extincta infamiæ causa.inter quos est Hippol.Marsil.sing.cvij.versi.& quia vt nostri.Quanquam nec ille tex. nec gl. illius illud adeo specialiter dicunt, sed id tantùm, vt sicut Iudæus non potest ad publica officia admitti, ita nec qui ex Iudæo Christianus nouiter factus est. & ita eam gl. intellexit Archidia. ibi.& Roma. qui singul.dicit singu. lxxij. nunc veniamus ad lucrum,versi.sed quid de eo.Io. Ana.in c.cùm sit, col.vlt.versi.vltimò quia tex.& ibi Fely.col.j.de Iudæis.& idem Fely.in c.etiam te, col.viij. versi.limita secundò,de rescri.& ipse Hippol.sing.clxxix.viget communiter statutum,col.ij. versi. item & facit glo.

Infamia remanet etiam extincta infamia causa. Iudæus nouiter fact⁹ Christianus non admittitur ad publica officia.

¶Verùm facilè crediderim infamiam iam contractam non aboleri sublata causa ob quam contracta est, cùm iam effectus consummatus sit, nec quod factum est infectum fieri non 12 potest.vt non sine ratione Claudius Cæsar apud Suetonium, cùm orantibus familiaribus cuipiam dempsisset notam,litura tamen (inquit) maneat, de quo & nos diximus in tractatu Constituti. parte iij.limi.vij. num.10.& illius quoque.& vide etiam suprà num.115. infamiæ causa.

De eadem re.

13 ¶Sed quod dictum est de Iudæis de nouo factis Christianis, id fit, quoniam verendum est, ne adhuc restent quædam reliquiæ Iudaismi,donec diutissimè probati fuerint: qua ratione hi promoueri in episcopos non possunt, vt scribitur in prin.xlviij. distinct. quanquã & aliæ eius rei causæ ponuntur.Et hoc quidem pertinet ad xvj.limitationem,num.7. incip. sed ita tamen, vbi etiam loquemur de inimico recens conciliato.

Iterū de illo Iudæo.

14 ¶Et huc item referri potest, quod diximus suprà in cessatione causæ exclusionis,nu.96.incip.quod tamen intellige,fœminam semel exclusam ob masculos,perpetuò manere exclusam, etiam si masculi postea deficiant, cùm iam effectus exclusionis sit consummatus. Et quod præterea diximus in iiij.limit.nu.5.incip.quin & huc quoq;,de eo cui acquisita est hereditas, quoniam esset agnatus tempore delatæ hæreditatis, licèt postea desinat esse agnatus. Quodq; etiam ibi diximus,nu. 10. incip.& id quoq;, & multis seq.de eo qui excusatus est à tutela ob numerum liberorũ, qui postea deficit. Et quod deniq; dicemus infrà,in xiiij. limit.de dote restituta ob viri inopiam,qui postea diues efficitur,nam & id tribuit consummationi effectus,Bal.in l.vbi adhuc,col.vj.versi.formatur etiam,C.de iure dot.vide omnino in d. iiij. limitatio.

Quædam similia.

15 ¶Nec hinc longiùs abest, quod generaliùs dicimus, quòd vbi actus est iam consummatus, casus superueniens non vitiat,sed tunc habet locum ea regula,vt quæ semel vtiliter constituta sunt, durent : licet casus extiterit, à quo initium habere non potuerint, de qua in l. non est nouum,ff.de reg. iur. & in c.factum legitimè,eo tit. lib.vj. id enim apertè colligitur ex l. pluribus,quæ est pen.§.& si placeat,vbi Bart.& alij,ff.de verbor.obligat.& præterea voluerunt.Pet.à Bel.Per.& Bald.in ij.lect.in l.patre furioso,per eum tex.ff. de his qui sunt sui vel alie.iur.Bar.in l.ex facto,in prin.col.ij.versi.vltimò hæc lex,ff.de vulga.& pupill. de quo latè per Dyn.in d.c. factum legitimè, & Deci. in d.l.non est nouum.

Actu cōsummato, casus superueniens non vitiat.

16 ¶Id quod procedit etiam in foro conscientiæ, verbi gratia, quis præscripsit rem alienam cũ bona fide, præscriptione autem completa superuenit scientia rei alienæ,certè cùm effectus præscriptionis sit iam perfectus & consummatus, potest hic qui ita præscripsit,iustè rem retinere.gl.in c.vlt.& ibi.Inn.in verbo,temporis,& Hosti. col. ij. in verbo,in nulla temporis parte,& latè Imo. qui hanc dicit esse communem opi. legistarum & canonistarum, col.xv. versi.venio ad gl. vltimam, & Pan.col.vij. versi. idem sentit,de præscriptionib. glo.in c.j.in verbo,pellendi,de concessio.præben. Inno.in c.cura,in fi.& ibi Hosti.in verbo,legitimam, de iure patrona.& idem Inno.in c.quia plerique,col.j.versi. quia tutius est,& ibi etiam Panor.col.viij.versi.septima quæstio,de immunit.eccl.Hosti.in summa tit.de præscrip.rei immobil.§.verùm, versi. sed quid si iam completa,vbi id probat autoritate veteris testamenti. Io.Ligna.in c.vigilanti,& ibi Bal.col.j.Card.Flo.Imo.Pan.& Fel.col.vlt.de præscriptio.Io. And.in c. possessio,in vlt.articulo, & ibi etiam Pet.Anch. col.v. versi. quæro cùm debitum naturale,& Phil.Fran.col.pen.versi.in ea gl.ibi,qui completa,de reg.iur.lib.vj.Bar.non obscurè in extrauagan. ad reprimendum, in verbo,videbitur,in fi. Bald.in l.cùm quis,col.vij. versi.post hoc scias,C.de iur.& fact.ignoran. & in c.de causis,colum. iij.versi.vtrùm possit renuntiari,

Etiā in foro conscientiæ. Præscribens bona fide non tenetur restituere,si mala fides superuenit, præscriptione completa.

renuntiari,de offic.deleg.& in c.j.col.vlt.versi.& an ius naturale, tit.de contro.inter dom.& fidel.de inuesti.feud.& in c.j.ante fin.tit.de controu.inter dom.& vasal.& in c.j.§. si quis per xxx.col.j.versi.dicit Inno.quòd,& ibi Iac. Aluar.col.vj.vers.quarto an quando quis,& Card. Alex.in fi.tit.si de feud.fuer.contro.inter do.& agna. & consi.ccxcv. fama viciniæ est, in fin. lib.j.& consil.cccxv.ponitur quòd antiquitus,col.ij.versi.& facit ad prædicta.Rayner.in superscript.cons.Feder.Senen.cxxx.casus talis est,quidam testator.Ioan.Fab.in §.j.col.ij.versi. quid si ea completa,Instit.de vsucap.Angel.qui id latè tractat per v.colum.postremas,in repet.l.j.C.de iudi.Petr.Ancha.cons.clxx.principale contra istos,col.ij. præterea contra Barr. est Imol.in repet.c.vlt.col.xvij.versi.venio ad gl.vlt.& mult.seq.de præscri.Pan.consi.lxxxix. in quæstione quæ ad presens,col.iij.versi.ad idem quod no.Rom.in repe.rub. de arbit.col.j. & in l.filiusfamilias,ff.de donat.& consi.cxlix.conclusionem primam,col.ij. versi. quintum autem,Corn.consi.clxxvij.in hac re aliàs consului,col.ij.versi.cùm & videamus,lib.ij.Franc. Aret.consi.xcij.viso legato,col.ij.versic.nec potes intelligere. Ias.in l.post diuisionem, col.ij. versi.hinc videmus,C. de iur. & fac.ignoran.Philip.Dec in auth.præterea, col.vj.versic.vel illud dictum,C.vnde vir.& vxo.& in c.j.col.vij.versi.secunda est,de constitut.in j.lectu.& in c.iurauit,paulo ante fi.de proba.& nouissimè Fran.Balb.in tract.præscript. in ix.q.iij.partis principalis,vbi in hoc vtitur ea quam diximus ratione,quòd actus iam consummatus est.

17 ¶ Et è Theologis diuus Thomas quotlibet.xij.arg.xxv.& quotlibet.seq.cor.vj.Scot.in iiij.sen ten.distin.xv.Anto.Florent.in ij.parte prin.suæ summæ , lib.j.c.vij. versi.qui autem ex beneuolentia.Ang. Claua.in summa,in verbo,præscriptio,§.xlvj.incip.verùm tutus præscriptione.Diuus Bernar.in suis sententiis alioqui seuerior, in lib.de euangelio æterno,sermo.xxxij. arg.ij.c.j.& iterum,c.iij.quæst.j.vbi & alios aduocat idem tenentes , vt ibi videre poteris , & Adria.Floren.qui nostra ætate Romanus pontifex fuit,in suis quæst.in iiij.sentent. *Ad idem ex Theologis.*

18 ¶ Quanquam scio nonnullos simpliciter contrarium tenuisse , alios diuersimodè id distinxisse,vt videre licet ex gl.in c.j.& ibi Archid.xiiij.q.vj.& gl.in c.si virgo,xxxiiij.q.ij.& gl.in c. vigilanti, in verbo,nouerit,de præsc.Bal.in auth.ad hæc,col.iij.versi.reuertor igitur ad quæstionem.C.de vsur.& aliis multis quos tu citatos videbis ab Angelo in repe.d.l.j. C.de iudi. & nouissimè And.Alc.in multis locis,nam is semper constantissimè hanc opin.tenuit. *Qui contrarium tenuerunt.*

19 ¶ Amplia autem hanc nostram limitationem,vt non solùm habeat locum in effectu omnino consummato,sed & in inchoato,qui habetur pro perfecto,secundum l.& si non sint , §.infecti,ff.de auro & arg.leg.nam nec is effectus ita inchoatus cessat , etiam cessante illius causa, vt expresse per eum text.voluit Fran.Curt.iunior,in l.more,col.ij.num.12. ff.de iurisd.omn. iudic.Cui adde quod per illum text.in d.§.infecti,voluit Barto.in l.cætera,§.sed si separauit, ff.de leg.j.illud haberi pro completo,quod cœptum est,vt etiam voluit in l. quo minus,in v. quæst.princip.non multo post prin.ff.de fluminibus. *Quid in effectu nondum consummato, sed inchoato. Cœptum habetur pro cõpleto.*

20 ¶ Adde inquam alium text. in l.vestimentum,ff.eod.titu.de auro & arg. leg. cuius hæc verba sunt:vestimentum id est,quod detextum est,& si defectum non est,si sit cõsummatum quod in tela est,nondum tamen prætextum,vel detextum,contextum appellatur.Quem text.Nicol.Neapol.referens Iacob.Aret.ibi dicit notandum ad statutum loquens de vestimento , vt habeat locum in eo quod in tela est.& illum text.dicit singul.Barb.in clemen.causam,char. xiij.in paruis,versi.sed dubium esset,de electio.& in tract.de præstan.Card.in v.quæst.j.partis,col.iij.versi.& si dicatur,ad hoc vt ea sunt in fieri (ita enim loquitur) censentur esse in facto,& valde sing.idem Barb.consil.lvij. præclarè scribitur, col.v.versic.item faciat quod dictum,lib.j. & consi.xiij.clementissimi,col.ij.versi.& si quispiam diceret,lib.ij.de quo & nos diximus in nostris ll.Connubialibus,glo.ij.num.7.incip.ad idem etiam. *De eadem re.*

21 ¶ Et ego certè vt dicam quod sentio,si aliquis sit casus,in quo id quod cœptum est,habeatur pro completo,crederem tunc sufficere esse cœptum , vt effectus non cesset cessante causa, postquam cœptum esset, vt fortè in [illegible] casibus. Aliàs verò huic sententiæ non accederem, præsertim cùm initium pro fine & consummatione non habeatur, nisi certis casibus aut respectibus,vt videri potest ex his quæ scripsimus in dd.nostris legibus connubialibus in glo. ij.in verbo, *en pouuoir de son mary*, vbi latè tractauimus an, & quando , & quomodo sponsa habeatur pro vxore. *Resolutio huius ampliationis.*

22 ¶ Amplia secundò vt procedat hæc nostra limitatio etiam in effectu nondum consummato: sed qui tamen consequentiam habet ab ipso actu perfecto. quod patet ex l. patre furioso.ff. de his qui sunt sui vel alie.iur.dum loquitur de iis qui nascuntur post furorem ex matrimonio contracto tempore sanæ mentis. & ad hoc illum text. expendit Imo.in l. pluribus , quæ est pe.§.& si placeat,versi.circa tertium membrum, ff.de verb.oblig. *Quid item in effectu nõdum consummato: sed qui sequitur ex actu perfecto.*

23 ¶ Sed hãc principalem nostrã limitationẽ intellige tribus modis nõ contemnendis,primo vt procedat in causa fiẽdi,(sic enim mihi permitto loqui post nostrates)hac enim cessante cessat illud fiendũ,nõ tamẽ idẽ factũ tollitur:secus autẽ in causa essendi,qua quidẽ cessante nõ solũ impeditur fiendũ,sed & factũ quoq; tollitur, vt voluit Bald.in c.& si Christus, col.vlt. versi.adde quòd cessante,ibi,cessante causa,de iureiur.autoritate Io.Monac.in procem.li.vj. *Hæc limitatio procedit in causa fiendi. Non in causa essendi.*

An limitatio procedat pro futuro tẽpore.

24 ¶Intellige secundò ita procedere, vt non cesset effectus iam consummatus pro tẽpore præterito, sed bene pro tempore futuro, si effectus est successiuus, per l. tutelas, ff. de capit. diminutio. aut etiam si momentaneus, nisi superueniat causa infirmans, quo casu etiam cessaret effectus, per l. si quis hæredem. C. de instit. & substit. per quos text. ita voluit Bald. in c. quemadmodum, col. ij. versi. circa tacitas conditiones, de iureiuran. & Franc. Ozer. in §. supradicta, col. iiij. num. 18. Instit. de milit. testa. Et hîc vide quæ dixi supra in iiij. limitatio, num. 13. & 14. & quæ dicam infrà, in xxiij. limitatio.

Et quid si superueniat causa retro contraria.

25 ¶Intellige tertiò, vt procedat hæc nostra limitatio, nisi superueniat causa retro contraria, remouens illud iam consummatum, & in esse productum: tunc enim cessat effectus etiam perfectus & consummatus: verbi gratia, grauamen est causa appellationis, & ea quidem in esse producta contestim, quàm interposita est, & tamen reuocato, & ita cessante grauamine cessat appellatio, per tex. in c. cùm cessante, de appella. vbi id ex presse not. Bald. in iiij. notab.

Quid si in mora fuerit is, cuius commodo effectus fuerit consummatus.

26 ¶Intellige quartò, nisi is ad cuius commodum effectus fuit consummatus, fuerit in mora: nam tunc poterit effectus ipse cessare, cessante causa, vt patet ex l. quod tempore, C. de resti. milit. vbi si intra annum vtilem restitutio intentata fuerit, ea amittitur & cessat, & ita cum text. ad hoc expendit Franc. Ozer. in d. §. supradicta, col. iiij. num. 17. Insti. de militar. testa.

Quid si cessaret causa specifica.

27 ¶Intellige quintò, vt non cesset effectus consummatus cessante causa generali, per c. suggestum, de decim. secus si cessaret causa specifica, nam tunc cessaret effectus etiam consummatus, vt voluisse videtur Anto. in c. post translationem, col iiij. versi. tu dic latiùs, de renunt. vti eum refert Imol. ibi, col. vj. nu. 41. vbi tamen in hoc secundo membro non ei accedit, per text. in l. vlt. ff. vnde liber.

Quando dicatur actus cõsummatus.

28 ¶Denique quantum ad hanc limitationem pertinet, si quis scire cupiat, quando actus, vel effectus sit consummatus vel perfectus, vt sit vel non sit locus huic limitationi, legat Franc. Aret. post alios in d. l. pluribus, §. & si placeat. & col. ij. versi. attende quia quoad solam mentem, ff. de verbor. obligat.

DECIMATERTIA LIMITATIO.

Regula nostra non procedit in occasione cessante.

1 ¶Decimotertiò limita principaliter hanc nostram regulam, vt procedat in causa cessante, prout ea ipsa regula loquitur, non etiam in occasione, qua quidem cessante minimè cessat effectus, per text in l. vlt. ff. de rescind. vend. quam ad hoc prono. allegat Bald. in c. solitæ, in fin. de maiorit. & obedien.

Occasio est causa iniusta & insufficiẽs.

2 ¶Neque id quidem mirum est, quoniam occasio est causa iniusta, insufficiens, minimè vera ac propria, vt videre licet ex Hostien. Io. And. Petr. Anch. Anto. Imo. & cæteris, in d. c. solitæ, per eum text, & id quod scribitur Prouerb. 18. in princ. occasionem quærit, qui vult discedere ab amico. Collect. in c. cùm cessante, de appellat. Archid. in c. statutum, col. pen. in verbo, occasionem, de rescript. lib. vj. & in c. j. §. porrò, in princ. de sta. regul. eod. lib. vj. & in c. consequens, post princ. & ibi quoque Domin. xj. distinct. Andr. Isern. in cap. j. §. conuenticulas, col. j. per eum text. tit. de pace iuramen. firman. Lucas Pen. in l. quicunque, per eum text. C. de fund. patrimonial. lib. xj. & in l. j. in verbo, occasio. C. de frum. Alex. eo. lib. xj. & in l. j. col. iiij. in verbo, occasionem, C. de Castr. pecul. lib. xij. Card. Flor. in clem. causam, col. j. in j. opposit. de elect. & in clem. dudum, in versi. ob olim, col. j. in iij. opposit. in fi. de sepult. Panor. in c. ij. colum. j. versi. in gl. j. in fi. de constit. Corne. consi. cliij. in præsenti consultatione, col. j. in litera E, lib. ij. & consi. cclxvj. constat dicta credita, col. j. lib. iiij.

De eadem re.

3 ¶Ad quod optimè facit text. à nullo illorum allegatus in l. Labeo, ibi, magis occasione, quam tunc contigerit, ff. de riuis. & text. in l. famosi, §. j. ff. ad leg. Iul. læsæ maiestatis, cùm dicitur non in occasione, sed in veritate rei. & in l. omnimodo, in princ. ibi, occasionem subuertendi, &c. C. de inof. test. & in l. vlt. ibi, incolatus occasione. C. de municip. & originar. lib. x. & l. vlt. ibi, occasionis huiusmodi calumniam. C. de conuenien. fis. debit. lib. x. & in c. j. post prin. ibi, sumentes occasionem, de confirma. vtil. vel inutil. vbi Dec. in princ. cum text. ad hoc annotauit, vt occasio in malam partem accipiatur. & in c. qualiter & quando, le j. post princ. ibi qualiter occasione, de accusat. & text. in d. c. statutum, §. insuper. versic. prouisurus, ibi, occasionem non assumit, de rescript. lib. vj. vbi Domi. col. j. nota, inquit, text. declarantem, quid sit occasio, nempe quæ in veritate facti est falsa, sed exteriùs apparet coloratè iusta. & tex. in c. j. vers. quia verò, ibi, peccãdi occasio. & ibi, Arch. in verb. quia verò occasio preberur. deiureiu. eod lib. vj. & in c. ij. versi. si autẽ causa, ibi, occasionem cessioni dederat, de offi. ord. eo. lib. vj.

Causa impulsiua censetur esse occasio.

¶Ideoque Ioan. And. in c. post translationem, col, vlt. de renunciat. quòd in dubio causa impulsiua videtur esse occasio, & ibi quoque Card. Flor. qui id sing. dicit, col. iij. versi. quæro in eo

Causa pro ratione finali.

Occasio pro causa captata.

4 quod suprà. Domi. in d. c. cõsequens, xj. dist. dum dicit causam sumi pro ratione finali, & occasionem pro causa captata, & Pan. in c. j. col. j. in ix. not. vt ecclesiast. Benef. & Imol. in l. j. §. vlt. col. ij. versi. item adde. & quia dixit, ff. de don. & Corn. d. consil. cliij. col. j. in litera d. lib. ij. Fel. in d. c. solitæ, col. j. versic. inquantum dicunt hîc, de maio. & obed. & Barb. in capit. super quæstionum, col. j. versi. nota ibi occasione, de offic. & potest. iud. deleg. Et secundum hoc id pertinet ad primam limitationem, in qua plenissimè locuti sumus de causa impulsiua.

¶Scio

5 ¶Scio autem aliud causam, esse & occasionem, vt videri potest ex d.c.solitæ, post princ.ibi non causam, sed occasionem præbuit, vbi omnes, præter id quod ex illis suprà diximus, dicunt causam in iure consistere, occasionem in facto. & d.c.j.§.porrò, versi. & ideo nos, ibi, causam & occasionem præstant, vt ecclesiast.benefi.vbi id not.Card.Flor.in viij.eodemque vlt.not.& Pan.in vlt.not.& d.c.j.§.porrò, ibi, causam seu occasionem, & ibi Domi.de sta.regul.lib.vj.& cle.dudum, §.in studiis autem liberalibus, ibi, ex aliqua ratione, vel causa, de sepultur.& gl.in l.si ego, §.interdum, in verbo, partum me vsucapere, in fi.ff.de public.in rem actio.& Bald.in l.certum, ad fi.C.famil.herciscun. & ex Cicerone in oratione pro Milone, Quæ tum non modo occasio, sed etiam causa illius opprimendi fuit. *Causam & occasionem differre. Causa in iure, occasio in facto cõsistit.*

6 ¶Quid autem inter eas intersit, iam vides ex his quæ iam diximus, vt tamen non omittam quod in eam rem à Bald.scriptum est consi.cxix.statuto cauetur quòd turbans, col.vlt.versi. quæstio denique expensarum, lib.ij.inter eas id differre, quòd occasio dicitur, omne id quod ordinatur ad aliud per se vel per accidens. Causa verò propriè dicitur id, quod ad aliquid per se ordinatur, per l.verum est, ff.de furt.& l.si mulier, ff.rer.amot. *Alia differentia inter causam & occasionem.*

¶Alij dicunt occasionem illam dici quæ non est ordinata ad effectum de quo agitur, sed accidentaliter, & fortuitò contingit. ita enim voluit Philip. Dec.in rub. C.qui admitti, col.iij. versic.sed considerandа, & iterum in d.c.vlt.post princ.de confir.vtil.vel inutil.per text.in l.vlt.§.sed cùm in secũdam, ibi, ex rei suæ occasione ortam, C.de furt. & l.rescriptũ, §.j.ibi, ex occasione eius redactum, ff.de distract.pignor.& l.generaliter, §.proinde, versic.planè si minus, ibi, per testamenti occasionem, ff.de fideic.lib.& l.fori, ibi, ex huiusmodi professione, vel ipsius occasione quæsierit, C.de aduoca.diuersor.iudicio. Ex quo Bart.not.aliud esse, aliquid esse ex aliquo, aliud eius occasione. *Occasio quæ non est ordinata ad effectum de quo agitur, sed accidentaliter contingit.*

8 ¶Sunt & qui dicunt occasionem denotare causam remotam, & inter hos Io.And.post Roffred.in additio.Spec.tit.de iniuriis, §.sequitur, versi. sed pone inimicus tuus. Bart.in l.vxori, ff.de aur.& arg.leg.vbi id dicit probari, in l.cùm de lanionis, §.asinam, ff.de fund.instruct.& Bald.consil.cxxxvj.proponitur quòd Titius, ad fi.lib.ij.Saly.in l.omnimodo, §.imputari, col.ij.versi.secundo modo probat, C.de inof.test.& in l.fori, per eum text.C.de aduoc.diuers.iudi.Angel.consi.lxiij.nobilis miles, col.iij.versicu.nec obstat si dicatur.& cons. cclxxxviij.viso themate supradicto, col.ij.vers.illud enim verbum, & vtrobiq; per d.l.vlt.§. sed cũ in secundum, C.de furt.Imol.in l.ij.§.vlt.col.iij.versi.item adde ei quia dixit, ff.de donat. Barb.& Ias. in rub.C.qui admit.ad bon.possess.ille, col.v.Ias.col.iij.versi.in prima parte, per not.in d.c.solitæ.de maior.& obed.& in d.c.post translationem, de renunt.& in d.c.cùm cessante, de appellat.& idem voluit Franc.Aret.cons.clxj, verum est quod Comicus, col.iiij.vers.patet igitur ex præmissis, ibi, nam causa mediata, dum dicit causam mediatam & remotam potiùs dici occasionem, quàm causam, & Corn.d.cons.cclxiij.post prin.lib.iiij.Alex. in l.si patroni, col.ij.versi.secundo modo probatur.ff.ad S.C.Trebel.vbi in id citat.gl.in d.l.si ego. §.interdum, ff.de publ.in rem actio.& in l.prætor.§.quod de fructibus.ff.de bon.autho.iud.possid. & Socin.consil.clvj.pro fundamento, col.vlt.versi.confirmatur, nam licèt. & Ias.consil.lxiij. circa primum, col.v.versi.tertiò principaliter, lib.vj. *Occasio causa remota.*

9 ¶Et eò respicit, quod post Pet.tradit Cyn.in d.l.generaliter, in ij.q.& ibi quoque Saly.C.de episcop.& cleric.quòd causa finalis est, propter quam aliquid immediatè conceditur. causa impulsiua, quæ occasionem remotam præstat. quod & nos alibi ex illis diximus. Id quod satis probat, etiam si nihil aliud esset, cessante occasione nõ cessare effectum: quoniam cessante causa remota, non cessat effectus, vt latè dicemus infrà in vicesima limitatione. *De eadem re.*

10 ¶Nec tamen illud interim prætermittendum, quòd aliquando causa pro occasione ponitur etiam à probatissimis scriptoribus. è quibus Terentius qui inter primos in Eunucho ita scribit: nam iamdiu aliquam causam quærebat senex, quamobrem aliquid faceret. is nunc reperit. quo in loco Donatus interpres doctissimus, nota, inquit, causam pro occasione.

DECIMAQVARTA LIMITATIO.

1 ¶Decimoquartò limita hanc regulam non procedere vbicunq; cessatio causæ superueniẽs, & effectus eiusdem secutus tendunt ad eundem finem, tunc enim non cessat ipse effectus. Exempli causa, vxor dotem exegit à marito propter ipsius mariti inopiam, secundum text.in l.si cõstante, in prin.ff.sol.mat.& in l.vbi adhuc, C.de iure dot.postea vir è paupertate emersit, & diues factus est, & ita cessat causa illa restitutionis dotis, non tamen cessat effectus illius, id est, restitutio semel facta, vt voluit gl.in d.l.vbi, in verbo, abutatur, & ibi Cyn. col.vlt. in xvij.quæst.Odof.Iac.Butrig.vti illum allegat & sequitur Bal.col.vj.versic.formatur etiam alia quæstio, & Io.Fab.col.ij.versic.item quid si venit, & Saly.in §.j.eius l.versi. quæro septimò, de iur.dot.Io.And.in c.per vestras, col.ij.versi.in gl.& bona, & ibi quoq; Card.Flor.col. pe.versi.sed quæro post hanc gl.& Anto.col.ij.in ij.oppos.paulò ante fi.illius, de donat.inter vir.& vxo.& idem Io.And.in addit.Spec.tit.de dote post diuor.rest.§.vlt.vers.quid si vir vocatus. Bart.in d.l.si constante, in ix.q.vlt.partis, quæ est in col.vlt.& ibi quoque Alberic.circa medium, versi.item quærit si dote exacta, Imo.col.vlt.versi.item adde ei quod tangat, in ix.q. *Hæc regula non habet locum, quando causæ cessatio & effectus illius in eundẽ finem tendũt. Restitutio dotis ob paupertatem viri facta, non reuocatur ob illius diuitias superuenientes.*

& Alex.col.vlt.idem Bart.in l.pluribus,quæ est pe.§.& si placeat,col,ij.versi.induco ad quæstionem,& ibi Imol.col.ij.versi.in eadem glo.in fi.& iterum versi.tu autem dictis, rursumq; col.vlt.paulò ante fi.& ibi quoque Paul.col.j.versic. sed oppo.contra regulam, ff.de verbor. oblig.Ang.in §.illud,in auth.de æqual.dot.Imol.dum allegat Bart.in d.§.& si placeat,in l.ij. §.vlt.col.ij.versi.sed in casu.ff.de donat.Paul.Cast.in l.sciendum,§.vlt.in fi. ff.qui satisd.cog. Campez.in tract dot.in iij.parte,quæstio.xlvij.Socin.consi.lx.in præsenti consultatione omnibus,col.iij.versi.præterea ad quid,lib.j.Hippo.Marsil.in l.si.redhibitus,col.ij.versi. & facit no.verbum, ff.de quæstionib.

2 ¶ Mouenturq; præterea Bart.& Paul. Castr.aliis rationibus, & ea potissimùm, quòd quandocunq; casus superueniens,qui ab initio impediuisset actum geri,tendit ad eundem effectum cum actu gesto,tunc non tollitur quod gestum est ex superuenienti illo casu, l. verbis legati,in fi.ff.ad leg.Falcid.& §.ex contrario,versi.quod si vno, Instit.de leg. vti etiam voluit Dyn.in c.factum legitimè,de reg.iur.lib.vj.& idem Bart.in l.si in metallū,ff.de his, quæ pro non scrip.Imo.in d.l.pluribus.col.ij.versi.in eadem gl.in fi.& iterum versi.tu autem dictis,ff. de verb.oblig.& Philip.Dec.in l.non est nouum,col.j.sub nu.2.in fi.ff.de reg.iur.Igitur cùm hæc restitutio facta mulieri,propter inopiam viri, tendat ad securitatem mulieris, vti etiam tendit cessatio illius causæ, scilicet diuitiæ superuenientes, certè tolli non debet effectus, id est,ipsa restitutio.Super hac tamen ratione,vide quod dicam infrà num.9.

Ratio illius opinionis.

3 ¶ Et dicit etiam Barto.ad id videri casum in d.l.sciendum,§.vlt.qui satisd.cog. vbi cautio interposita pro securitate à paupere non tollitur per superuenientes diuitias,quia id quod superuenit tendit ad eūdem effectum securitatis.Et ibi Paul.Cast.qui hanc opinionē tenet,vt suprà diximus,dicit eum text.esse ad hoc meliorem, quàm nullum alium. & ita inquit Bart. potest responderi ad quædam iura,quæ dicūt paupertatis causa cessante,cessare & illius effectum,vt in l.cura,§.deficientium,ff.de mune.& honor.& aliis, quæ nos adduximus suprà in paupertate cessante:ea enim procedunt,quando diuitiæ tendunt ad contrarium effectum.

De eadem re.

4 ¶ Nec tamen hæc opinio in casu,de quo loquimur,caruit contradictoribus,nempe Oldra.& Richar.Malun.vt citantur à Bald.in d.l.vbi adhuc.& ibi quoq; Albe.col.v.versi.item quærit idem,C.de iure do.& Dy.in d.l.si constante,& ibi quoq; Bal.& Ang.sibi contrarij, & vterq; in fi.prin.& Rom.col.pe.versi.item inquantum,in ix.q.ff.sol.matr. idem Dy.in l. post finitā, ff.de suspect.tut.Collecta.in d.c.per vestras,col.ij.versi.sed quid si in casu, de dona.inter vir. & vxor.Bald.in l.ad comparandas,in fi.C.manda.Ange.in l.si cum dotem.§.si verò,ff.solut. matr.Petr.Ferra.titu.de for.libelli, quo vxor agit ad dotem,in verbo, vxor quōdam domini, col.v.in paruis,versic.sed quid dices. Et omnes quidem hac nostra regula innixi, quòd cessante causa cessat effectus,cui tamen responsum est ex eo quod diximus.

Qui contrarium tenuerunt.

5 ¶ Verùm & ad tutandam hanc posteriorem opinionem afferunt d.c.per vestras, de don.inter vir.& vxo.vbi probatur,quòd marito exigenti dotem à tertio,qui ea promiserat, non obstat exceptio,quòd vergat ad inopiam,si offerat cautionem de restituendo,vel petit eam deponi apud mercatorem, ita vt per depositum res sit secura. Sed Imol.in d.l. si constante, in prin.col.vlt.versi.item adde ei,dicit eum tex.si bene inspiciatur, id non probare, vt patet ex his,quæ antè dixerat circa intellectum illius. Sed & dici potest quòd inopia nō allegabatur à muliere, sed à tertio, qui promiserat dotem, cui tantus fauor non debebatur.imò qui non videbatur posse allegare hanc exceptionem.& ideo in d.cap.disponitur,vt suprà diximus,& hoc patet manifestè,quia ibi dicitur,quòd statur soli iuratoriæ cautioni mariti, si aliam reperire non potest,& tamen certum est, quòd si maritus est inops, non per hoc consulitur mulieri,nec euitatur restitutio ex capite inopiæ.imo tenent communiter doctores in d. l.si constante,quòd restitutio dotis illo casu non euitatur per præstationem cautionis.

Pro posteriori opin.

6 ¶ In qua re Henric.Bohic.in d.c.per vestras,in fi.de dona.inter vir.& vxor.hanc controuersiam concordans tradit,quòd si maritus non solùm factus est diues, sed & sapiens & discretus,procedat posterior opinio. Si autem diues tantùm factus est fortè ex successione parentum,vel aliàs citra industriam,tanquam scilicet dormientis illius rete ceperit, vt est in veteri prouerbio,& tunc procedat prior opinio. Et pro hoc(inquit)facit l.si creditores, ff.de priuileg.cred.& §.suspectus,& §.vlt.Inst.de suspect.tutor. Et id nuncupatim sequitur Ioan. Lup. in repe.d.c.per vestras,§.xxv.incip.ampliabis quartò: in fi.dicens hanc concordiam menti esse tenendam,quia de iure & æquitate procedit,nec alibi eam reperit.

Præcedentiū opi.cōcordia.

7 ¶ Alij autem in hac re aliter distinxerūt.nam aut dos ita fuit vxori restituta, vt dominium ad eam transiret,vt contingit cùm actum est actione personali ad restitutionem dotis,vel declaratum est à iudice dominium esse apud eam:quod item contingit,quando actum est reiuendicatione:& tūc vera sit prior opinio,cùm sit perfectissima executio,secuta traditione,iuxta ea quæ scribuntur in l.j.C.de pericul. & commod. rei vendi.licèt res deueniat ad casum, à quo non potuisset incipere,vt in dicto §.& si placeat,& in l.vt pomum,ff.de seruitut. Aut mulier egit hypothecaria,& res illi adiudicata est iure pignoris, vel prætorij, vel conuentionalis:& tunc cessante causa ob quam datum est id pignus, ipso iure pignus resoluitur, per l.si

Altera concordia.

pecun

pecuniæ,§.j.ff.vt in possess.lega.& ex regula tradita à Bart.in l.si finita,§.Iulianus,ff.de damn. infect.& ita nuncupatim voluit Franc.Aret.in d.l.pluribus,§.& si placeat, col.j.versic.& ex hac conclusione,ff.de verb.oblig.vbi id dicit esse de mente Bald.in d.l.vbi adhuc.

8 ¶ Alij deniq; ita hanc controuersiam componunt,vt si pendente iudicio, quo vxor maritum conuenit,vt illi fiat dotis restitutio secundum d.l. vbi adhuc, ipse maritus desinat esse pauper,debeat cessare id iudicium,cessante scilicet causa illius:sed si iudicium finitum fuerit,ita vt iam facta sit executio, & dos mulieri assignata, non debeat cessare ea restitutio, siue assignatio:& ita voluit Cepola,in l.actioni,num.9.ff.de ædilit.edict. *Alia item concordia.*

9 ¶ Sed quicquid sit de illo casu,illud tamen scire debes, non semper obtinere quod diximus, casum superuenientem, qui tendit ad eundem effectum cum actu gesto, non tollere quod gestum est:sed tum demum tantùm, cùm nihil interest debitoris, vt per secundam causam superuenientem irritetur prima,vt in iuribus suprà in id allegatis. At si illius interest, secus dicendum est,per text.in l.si fideiussor.§.j.ff.qui satisda.cog.& l.j.§.ij.ff.de curat. furios. quas in id expendit Fran.Aret.in d.§.& si placeat,col.ij.versi.vel si vis dicere. *De eo quod dictum est suprà nu.2.*

DECIMA QVINTA LIMITATIO.

1 ¶ Decimoquintò limita nostram regulam, vt non procedat in priuilegiis dignitatum, quæ durant etiam finita dignitate,vt videre licet ex l.eos qui,& ibi Io. Plate. C.de excusat.mune. lib.x.& l.maximarum,ad fi.& ibi gl.vlt.Bart.Ang. & Ioan.Plat. eod.tit.& l.eam legem,eod. quoque tit.ex qua not.glo.quòd immunitas non cum dignitate, sed cum persona extinguitur,& ibi etiam Ioan.Plat.& l.eos qui,& ibi item Ioan.Plat.C.de fabricens. lib.xj. & l.vlt.in fi.& ibi quoque Plat.in fi. C.de Silentiar. lib.xij.& l.iubemus, & ibi idem Plat. C. de Prox. sacror.scrinior.eod.lib.xij.& l.j.& ibi glos. & Plate. C.de magistrat.scrinior. eod.lib.xij.& l. j.& ij.& vtrobique gl. & Plat.de Præfect.prætor.eod.lib.xij. & l.j.& ibi Plat.de Præpo.sacr. cubi.eod.lib.xij.& l.j.de Primice.vbi etiam notat idem Plat.quòd dignitate deposita retinentur vestigia dignitatis.& l.j.C.de Comi.qui prouinc.regunt,eod.lib.cuius arg.scribit Specu. tit.de legato,§.finitur,qui est vlt.versi.item not.quòd ei,quòd qui semel fuit legatus, semper ei debetur reuerentia in memoriam pristinæ dignitatis.& sequitur Fely.in c.quæ in ecclesiarum,col.xxxij.in v.fallent.versi.& hinc est quòd ei,de constitut. *Hæc regula non procedit in priuilegiis dignitatum.*

2 ¶ Atq; ita, vt scilicet priuilegia dignitatum nõ cessent cessante dignitate, voluerunt (præter eos quos suprà citauimus,) Dyn.Io.And.Alberic. & Philip.Franc.in c.decet concessum, de reg.iu.lib.vj.Nam Alb.vti alibi,nisi fallor,diximus,id c.legit sub tit.eiusdem tit.ff. & voluerunt item Inn.Bal.& Barb.in c.sedes apostolica, extra de rescr. Hippo.Marsil. latè sing cvij. priuilegiũ dignitatis.& sing.clxxix.viget cõmuniter statutum, col.ij.versi. & vltra prædicta. *De eadem re.* *De eadem re.*

3 ¶ Et facit præter text.supra allegatos alius tex.in l.nihil.C.de quæst.& in l.vlt. ff.de decurio. vbi qui fuit olim decurio,torqueri non potest,in memoriam pristinæ dignitatis. Ex quo dicit ibi Fran.Tig.quod Mart.Fanen. liberauit quendam à morte, qui cùm à iudice fuisset morti adiudicatus,appellauit,& inter cætera allegauit, quòd & si olim fuisset decurio suæ ciuitatis,tamen potestas illum quæstioni supposuerat, & in quæstione cõfessus fuerat:ideoq; cùm quæstio non valuisset,neque etiam confessio facta in ea,quod dicit notandum Barb.in c. sedes apostolica,col.iiij.vers.& etiam allego,& Hipp.Marsil.d.singula.cvij.& d.sing.clxxix.

4 ¶ Sed per illum text.scribit gl.in c.ad abolendam,in verbo,prærogatiua, de hæret.quòd percutiens clericum degradatum incidit in canonem,si quis suadente,propter memoriam pristinæ dignitatis.quod & ipsum voluit gl.id tamen declarãs in c.degradatio,in fi.& ibi quoq; Doct.eo.tit.lib.vj. & glos.in c.accedens,50.dist.& in c.ij.in gl.vlt.liiij.dist.& in c.dictũ,lxxxj. dist.& in c.eos,in verbo,clerico,xx.q.iij.Fely.in c.contingit, le j.in fi.de sent.excom.Hippol. Marsi.d.sing.clxxix.col.ij.& è thologis Anto.Flor.in ij.parte iij.partis summæ, tit.xxv.c.j. *Clericũ degradatũ percutiens, incidit in canonem.*

5 ¶ Quinetiam eiusdem illius tex.autoritate, scribit alia gl.in c.si qui episcopi,in gloss.magna, paulò pod med.xcij.distinct. quod si quispiam clericus fuerit electus ad episcopatum, nec tamen eum potuerit assequi ob plebis seditionem,eiq; renunciauerit,manet clericus sui episcopi,vt priùs erat,& ab eo iudicabitur vt simplex clericus,secundum c.ad supplicationem, extra de renun.nõ tamen poterit eum deponere,ob memoriam pristinæ dignitatis,& sequitur Fely.qui eam gl.dicit no.in c.quæ in ecclesiarum,col.xxxij.in v.fallen.versicu.vnde dicit, de constitutionibus. *Clericus electus episcopus, & renunciauit episcopatui,non poterit deponi à suo episcopo.*

6 ¶ Deniq; per illum text.in d.l.vlt.ff.de decurio.dicit Pau.Put. in tract.syndicatus in euidentiali,nu.vj.non minorem honorẽ deberi magistratui post depositum officium, quàm in ipso officio:ideo, inquit,in signum honoris & cõmendationis præteriti magistratus ei solent dari à principibus & ciuitatibus vexilla cum insignibus & armis.arg.l.j.C.de statu.& imag.

7 ¶ Hucq; etiam vergit,quod dicit gl.no.in §.generaliter,in verbo, præstet,in auth.constit.quæ de dignitat.quòd filius qui propter dignitatem liberatus est à patria potestate, non redit in eam dignitate finita.& sequitur Alber.in authen.sed episcopalis,vers.sed an liberatus, C.de episco.& cle.& Io.Plat.in l.vlt.C.de Consulib.lib.xij.& idem voluit Dyn.in d.c.decet concessum,de reg.iur.lib.vj.& nos quoque diximus in nostris legibus connubialibus,in gl.iiij.in *Filius ob dignitatem patria potestate liberatus, in eam non redit finita dignitate.*

8 verbo,& *n'est plus en pouuoir de son pere.* in principio.

Aduocatus officio deposito manet clarissimus, Nec torqueri potest.

¶ Et quod egregiè scribit Bart. in l. j. per illum text. C. de aduocat. diuers. iudic. quòd qui deposuit officium aduocationis, est tamen vt prius erat, & appellatur clarissimus, nec debet torqueri: & ad eum mitti debet, vt ad egregiam personam. & sequitur Felyn. in d. cap. quæ in ecclesiarum, vbi suprà, versic. & hinc est quòd qui deposuit, de constitutio. & Iason, dum illum simpliciter allegat, in l. si ita stipulatus sit, col. vj. num. 7. ff. de verbor. obligat. & d. consi. clxxix. col. ij. versi. & faciunt dicta.

9 *Et ad eũ mittitur vt ad egregiam personam.*

Abbas depositus sine culpa primum locũ post abbatem tenet.

¶ Et quod idem tradit Io. Ligna. in cle. ne in agro, de sta. monacho. quòd qui semel fuit abbas deposito officio sine culpa obtinet primum locũ in choro & conuentu post abbatem, in memoriam pristinæ dignitatis, & sequitur Imo. ibi, col. xiiij. versi. in vlt. quæst. dicit, & Fely. vbi suprà, versic. & hinc est quòd qui semel. & Ias. in d. §. Chrysogonus, col. vj. versi. hinc est quòd qui semel, ff. de verb. oblig. A quo non longè abest quod tradit Guid. Pap. decis. Delphi. ccclxxvij. quid ergo si quis ex dominis, quòd domini parlamenti iisdem gaudent priuilegiis dignitate priuati, sola voluntate principis, & sine crimine, quibus & in ea constituti.

10 *Consiliarius sola voluntate principis depositus iisdem gaudet priuilegiis.*

Potestatẽ offendens tempore syndicatus, eadem pœna punitur ac ante syndicatum.

¶ Adde quod pulchrè scribit Bal. id tamen declarans in l. obseruare, §. proficisci, col. iiij. vers. septimò quæritur, ff. de offic. Procons. quòd offendens eius potestatẽ, vel eius familiam tempore syndicatus ita debet puniri, ac si eum offendisset tempore officij. propter reliquias pristinæ dignitatis arg. l. j. C. vt caus. post puber. adsit tut. & sequitur Pan. Putea. in tract. syndic. tit. de offi. syndicatorum, col. j. nu. 3. & in §. an si potestas. vers. eiusdem initij, qui est sub nu 8. & iterum versi. an offendi potestatem, qui est sub num. 16. & §. officialis finito officio, versi. j. & §. dicitur autem. col. j. August. Ari. in addit. Ang. Aret. in tract. malefi. in verbo, Caiũ Sempronij, chart. vlt. versi. & diligenter pondera. & Ias. in l. sciendum, §. vlt. versi. facit quod sing. ff. qui satisda. cogan. vbi id dicit sing. & in d. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, vbi suprà, ff. de verb. oblig. & in l. principalibus, col. vlt. versic. secundò quæro, ff. si cert. peta. vbi ex eo infert quòd sicut dans alapam potestati debet capite puniri ex sententia Bald. in c. j. §. iniuria, in princ. tit. de pace iuramen. firman. ita & is qui dat alapam ei in sindicatu existenti.

11 *Dãs alapam potestati capite punitur.*

¶ Cui & illud germanum est, quod nota. traditum est ab Alberico in ij. parte statutor. quæst. xx. incip. quòd si statuto, quòd percutiens eum qui fuit Prior vel Antianus, punitur eadem pœna, qua percutiens Priorem vel Antianum, per l. ordo, ff. de public. iudic. & l. ordine, ff. ad municip. quam decisionem longè lateque approbat & confirmat reprobatis aliis, qui contrarium tenuerant, Hippol. Marsil. singul. clxxix. viget communiter statutum. & faciunt alia quæ dicam in seq. limitatio.

12 *Priorem antiquũ percutiens eadem pœna punitur, quasi eũ qui nunc est percuteret.*

¶ Sed hæc intelligenda sunt in dignitate tantùm, de qua etiam tantùm locuti sumus, non etiam in mero officio, cui nulla est annexa dignitas: quia eo officio finito finitur & omne priuilegium, quod ex eo proficiscitur, per text. iuncta glos. vt à multis citatur in l. j. & ibi etiam doctor. C. de excusat. muner. libro decimo, & voluit etiam Bartol. in l. j. colum. tertia, versic. sed quæro an talis dignitas, C. de mulie. & in quo loco, eo libro decimo, & in l. vniuersi, & ibi etiam Ioan. Plat. C. de legatio. eodem libro, & in d. l. maximarum, ad fin. & ibi quoque Ang. & Ioan. Plat. in vj. not. eod. tit. vbi ipse Plate. allegat alia iura. & idem Plate. in l. eam legem, eo quoque titulo.

13 *An superiora habent locum in mero officio vt in dignitate.*

Notarius olim qui conficit instrumẽtũ an mitius sit puniẽdus.

¶ Ex quo egreditur dubium quod not. voluit Bald. in l. data, col. xj. versic. de eo qui se asserebat, C. de his qui accus. non poss. quòd mitius punitur is qui aliquando fuit notarius, sed postea priuatus officio conficit instrumentum. propter primordium veritatis, siue (vt nonnulli qui eum citant, dicunt) in memoriam pristini officij, arg. §. quia verò verisimile, in auth. de non alienan. reb. ecclес. quod & ipsum voluit idem Bald. in l. si quis. C. de aquæduct. lib. xj. Et illum tamen sequitur Ioan. Ana. in c. accedens, ad fi. de crimine fals. Alex. consil. 50. ponderatis verbis statutorum, col. ij. versic. & idem dicit. lib. iij. & Felyn. in capit. quæ in ecclesiarum, col. xxxij. in v. fallent. versi. & hinc est quòd mitiùs, de constitut. qui & hoc tribuit memoriæ pristini officij. & in c. super literis, col. xx. versi. pro quo facit, de rescript. Iason qui id singu. dicit in l. sciendum. §. vlt. nu. 10. ff. qui satisd. cogan. & in d. §. Chrysogonus, col vj. versi. ad idem vltimò facit. Hippo. Marsil. singu. xxxv. ille qui nunquam fuit. & d. singu. clxxix. col. ij. versi. & faciunt etiam quæ dixi.

14 *Contra illam opin.*

¶ Et ego certè vix illorum opinioni accederem quamuis neminem reperi qui ei contradixerit, hic enim plus delinquere videtur qui depositus ab officio ob crimen, illud nihilominus exercet, cùm præterquam quòd crimen falsi committit, vt alius qui nunquam fuit notarius, cõtemnit iustitiam, estq; magis incapax huius muneris, quàm qui nunquã illud est adeptus: & est illud primordiũ, quo Bal. nititur omnino, sublatũ per priuationem factum ob crimen: nec quicquam operari potest ad commodum illius qui ita priuatus est, arg. l. nec infames, C. de decur. lib. x. & l. j. & ibi Bart. C. de infamib. lib. xij. cum aliis multis simil. à me adductis in tracta. Nobilita. c. xxiiij. nume. 7. incip. intellige tertiò, & multis seq. Et bene facit quod diximus suprà num. 8. de abbate deposito sine culpa qui potitur prærogatiua loci, vt priùs: sed si ob crimen depositus esset, minimè, vt voluere Ioan. Ligna. & alij ibi allegati.

DECIMASEXTA LIMITATIO.

1 ¶ Decimosextò limita generaliùs quàm in præceden. limita. vt nostra regula non procedat, quoties remanent reliquiæ pristinæ causæ, nam licet ea maxima ex parte cessauerit, non tamen omnino extinguitur effectus, propter illas reliquias. vt præter alios tex. quos citauimus in d. præcede. limit. satis etiam probat text. in l. ij. & iij. & ibi Dyn. qui id not. ff. rer. amota. vbi contra illam quæ desiit esse vxor, non instituitur turpis actio, in honorem præteriti matrimonij. & text. in l. ex duobus. ff. de vulga. & pupil. & l. sed si vnus, §. seruus, ibi, in memoriam pristini dominij. ff. de quæstio. & l. seruos non solùm, C. eod. tit. vbi glo. allegat concordan. *Hæc regula non habet locum vbi remanet quædam reliquia causæ.*

2 ¶ Et ita nuncupatim nostram regulam limitant glo. Dyn. Io. Andr. Alb. & Philip. Franc. in c. decet concessum, de reg. iu. lib. vj. Io. And. in c. post translationem, col. vlt. & ibi Anto. col. iij. versic. tu dic latiùs, Imo. col. v. nu. 16. & col. seq. num. 40. & iterum col. viij. num. 51. de renunc. Bart. in l. ij. §. vlt. in fi. ff. de donat. Bald. in l. patre furioso, in pri. lect. post princip. & in ij. ad fi. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & in l. vlt. colum. iiij. versi. quartò quæro, ff. de feri. & in cap. cùm cessante, in iiij. not. de appel. Ang. in l. minoribus, C. de his quib. vt indig. Henri. Bohic. in c. & si Christus, col. j. de iureiur. Alex. in l. si cum dote, §. si maritus, col. iij. versic. vel potest responderi, ff. solu. matr. & in additio. Nico. Neapo. in l. ij. §. non solùm, ff. de excusa. tutor. Ias. in l. sciendum, §. vlt. col. iij. versi. quartò pro ista parte, ff. qui sa tisd. cogan. Francis. Rip. in l. ex facto, col. iij. num. 16. ff. de vulga. & pupil. substit. *De eadem re.*

3 ¶ Et per text. in d. l. si vnus, §. seruus, ff. de quæstio. voluerunt Host. Cardi. Flor. Anto. Imo. & Fely. in d. c. quæ in ecclesiarum: ille col. j. in verbo, alienandi, versi. sed nunquid vasallus, alter in fi. Anto. col. ij. versi. an vasallus possit, Imo. col. iij. versi. & intelligit etiam, Fely. col. xxxij. in v. fallent. in prin. de constit. quòd licèt vasallus possit renunciare feudo, inuito domino, per text. in c. j. tit. de vasal. qui contra constit. Lotha. nō tamen post eam renunciationem potest, nec debet offendere dominum ob memoriam pristini dominij. quod & ipsum voluit ipse Card. Flor. in cle. pastoralis, versi. deniq;, in vij. q. de iud. vbi & ad hoc allegat tex. in d. illo c. j. *Vasallus potest renunciare feudo inuito domino. Non tamen potest eū postea offendere.*

4 ¶ Quibus adde duo dicta Bal. Primū, in l. genero, col. j. versi. vlteriùs oppo. C. de iu. dot. quòd ex patris stipulatione de reddenda dote quæritur filio emancipato actio vtilis, propter reliquias præcedentis potestatis, arg. l. cùm talem, §. vlt. ff. de hæred. instit. Alterum est in l. in rebus, col. iij. versic. tertiò noto, ibi, tu dic quòd aut consideramus, C. eod. titu. de iur. dot. quòd vxor constante matrimonio censetur quodammodo domina rerum dotalium, propter vestigia & reliquias præcedentis dominij, & in his vir imaginem vxoris repræsentat, argu. l. cùm notissimi, §. j. de præscript. xxx. annor. *Filio emancipato quæritur actio ex stipul. patris de dote reddenda. Vxor cōstante matrimonio censetur domina dotis. Vir in dote imaginē vxoris repræsentat.*

5 ¶ Adde & tu alia similia, in quibus ob reliquias, vestigia, & memoriā pristinæ causæ effectus non cessat, etiam si causa ipsa cesset, quæ & tu videre poteris apud Io. And. in c. consulti, col. ij. versi. in gl. j. dissolutæ, & ibi Anto. col. ij. versi. glo. super verbo, seculariter, & Pan. col. item ij. versi. ex quo inferunt, extrà de reg. qui omnes loquuntur de memoria pristinæ religionis. & eundem Io. And. in c. vlt. ad fi. eo. tit. Fely. late in c. quæ in ecclesiarum, col. xxxij. in v. fallent. de constit. & Hippo. Marsil. singu. clxxix. viget communiter statutum, & quæ etiam nos diximus in præced. limit. in qua specialiter locuti sumus de reliquiis & vestigiis dignitatis. *Alia similia.*

6 ¶ Adde inquam & alia in quibus reliquiæ sunt tanti roboris, vt perinde excludant sequentes ordine, ac si totū ipsum remaneret. quod ex eo videre licet, quòd reliquiæ prioris tutelæ excludunt sequentem tutelam, vt plenè not. in l. j. C. de testa. tute. & d. l. si quis sub conditione, & ibi Bart. ff. eod. & voluit etiam Bald. in l. cùm antiquioribus, col. vj. versi. quintò sic sicut reliquiæ, C. de iure delibe. & Cardin. Alex. in c. j. versic. quartodecimò sicut reliquiæ, de feud. March. & diximus in tract. primogenior. quæst. xl. nu. 71. incip. 31. vbi rei quæ deficit. *Reliquiæ prioris tutelæ excludunt sequentem.*

7 ¶ Sed ita tamen vt non illud specialiter omittamus, quòd inimicus recōciliatus non statim est iudex vel testis idoneus, cum adhuc dubium sit, an remanserint quædam reliquię odij, sed expectandum est, vt amicitia sit longo tempore confirmata, & sint obliterata omnia inimiciarum vestigia, per tex. no. in c. accusatores & testes, quod est ij. & ibi gl. iij. q. v. Et ita voluit gl. in c. per tuas, le j. in verbo, inimicitias capitales, in fi. & ibi Io. Ana. col. iij. vers. in gl. in verbo, capitales, & Felyn. col. vlt. versic. in eadem glos. in fi. de simo. Inno. non obscurè in c. cùm oporteat, col. vlt. in verbo, inimicos, & ibi clariùs Panor. col. ij. versic. item aduerte, Io. Ana. col. iij. versic. nunquid autem reconciliatio, & Felyn. col. v. versic. nunquid autem reconciliatio, de accusat. Idem Innoc. in c. cùm I. & A. paulò ante fin. & ibi etiam Imol. col. pen. versic. tertia fuit quæ colligitur, de re iud. vt à nonnullis citantur, licèt aliud dicere videatur, quamuis allegent d. c. accusatores. Spec. tit. de iud. deleg. §. superest videre, ver. itē quòd quondā, & ibi Io. And. in addit. Ro. sing. cccxv. incip. Inno. in c. cū I. Alex. cōs. xcix. in causa inquisitionis formatæ contra Iac. col. j. vers. & quāuis tempore, lib j. Firm. in tract. de episc. in iiij. parte lib. iiij. ver. decimatertia. Fely. in c. si pro debilitate, col. iij. vers. cōfirmo hæc per tria, de of. deleg. & in c. j. col. j. post prin. de iud. & in c. quoties, col. j. de testib. & cons. iij. habēt legistæ, col. vlt. versi. quartò adduco, vbi dicit sing. tex. in d. c. accusatores. Hippo. Marsi. in l. j. §. præterea. col. ij. versi. amplia etiam hunc tex. & hāc regulam, versi. intellige tamen, de quæst. & in rep. l. vlt. *Inimicus recōciliatus an sit testis aut iudex idoneus.*

char.xvj.C.de probat.& sing.cvij.priuilegium dignitatis. versi.item adde quod inimicus, & d.sing.clxxix.col.ij.versi.item facit etiam,nam inimicus.Ludo.Care.in rep.l.obseruare, quæ est ij.in prin.nu.118.versi.amplia etiam in inimicitia, C.quor.appellat.non recip.Ioan.Crot. in tract.de testib.char.vj.col.iij.versic.decimò extenditur.Maria.Soci.iunior consil.lxxix.licèt in præsenti,col.x.num.42.lib.j.& Syluester Aldobrandinus in §.inimicitiæ,col.v.versicu. sed dubium,Instit.de excusatio. Et facit quod in simili diximus,suprà in xij.limitat.nu.11.incip.adde & illud,de Iudæo recens facto Christiano.

De eadem re, ex externis autoribus.

8 ¶Et has certè inimicitias recôciliatas esse suspectißimas docet Cicero in oratione pro Milone,In communi omnium lætitia,si etiam ipse gauderet, timeret ne videretur infirmior fides reconciliatæ gratiæ. Et alibi, Ego cum omnes amicitias tuendas semper putaui summa religione & fide,tamē eas maximè quæ essent ex inimicitiis reuocatæ in gratiam, propterea quòd integris amicitiis officium prætermissum imprudentiæ,vel vt grauiùs interpretemur, negligentiæ excusatione defenditur:post reditum in gratiam,si quid est commissum,id non neglectum, sed violatum putatur: nec imprudentiæ, sed perfidiæ assignari solet. Idem pro Deiotaro rege scribit Cæsarem fuisse huiusmodi, vt nemo illum placauerit inimicitiis, qui vllas resedisse in eo simultatis reliquias senserit.Et huc respiciens Horat.ad Iulium Florum, lib.Episto.j. Episto.iij.

Debes hoc etiam rescribere: sit tibi cura
Quantum conueniat Numatius an malè sarta
Gratia nec quicquam coit? & rescinditur?

Diuus autem Hieronymus ad Rufinum,profitetur se reconciliatas inimicitias purè colere, & non iuxta Plautinam sententiam, altera manu lapidem tenere, panem offerre altera. Et idem alibi in ipsum Rufinum lib.j.monet amicos post reconsiliatam simultatem, etiam leues vt suspitiones fugiant: ne quod fortuitò fecerint,consultò facere putentur. Vide tamen interim text.in §.inimicitiæ,Instit.de excusat.tutor.

Contra hanc limitationē.

Resolutio huius limitationis.

9 ¶Tamen contra hanc limitationem videtur esse text.in l.vlt. ff.vnde lib. vbi si filius dedit se arrogandum,non poterit amplius dicere contra tabulas, licèt etiam post arrogationem remaneant quædam reliquiæ filiationis naturalis,l.tutelas,ff.de capi.dimin. cum similib. Ideo Imo.& Rom.in l.ij.§.vlt.ille col.ij.versic.item adde inquantum:hic col.vlt.versi. vlteriùs inquantum,ff.de donat.id præsentientes dicunt illud in hac re dici posse, quod cessante causa cessat dispositio, licèt maneant aliquæ reliquiæ. Nisi tamen in casibus, in quibus lex aliquid statuit propter memoriam pristini status,vt in d.l.vnus,§.seruus,ff.de quæstio.& d.l.vlt.ff.de Decurioni & c.j.ad fi.tit.consti.feu.domi.Lothar.Tanquam scilicetintelligant reliquias pristinæ causæ non esse considerandas in hac nostra regula, nisi in casibus expresis.Et id fortè verius est, nisi in reliquiis esset eadem ratio.

DECIMASEPTIMA LIMITATIO.

Hæc regula non habet locum,cùm suspensa tantū est causa.

1 ¶Decimoseptimò limita hanc nostram regulam, vt procedat cùm omnino cessat causa: secus si sit suspensa tantùm,& non obrupta:nam tunc non etiam obrumpitur effectus. l. si extraneus;& l.quod seruus,de condict.ob causam. Et ita per illos tex.dicit Bald.in c.quemadmodum,col.ij.versi.non tacitas conditiones, de iureiur.

Differētia an aliquid suspēdatur an abrumpatur.

2 ¶Cui adde quod tradit ipse Bald.in c.j.col.ij.versic.& ad idem facit,tit.hic finit lex,esse longam differentiam an aliquid suspendatur, an verò omnino abrumpatur,per not.in l.ij. §.ex his,& l.inter stipulantem,§.sacram,ff.de verbor.obligat.& hæc verba dicit esse l. illa institutio,§.j.ibi,in suspenso retinentur.non abrumpuntur,ff.de hæredib.instit. Et ex his Bald.vbi suprà,decidit pulchram quæstionem,post gl.ibi,vt apud eum videre poteris. & benefaciunt quæ dicam inferiùs in xxxj.limitat.

DECIMAOCTAVA LIMITATIO.

Hæc regula non habet locum causâ adimpleta.

Testator, qui plus legauit pro dote, & postea minus dedit,non videtur minuisse legatum.

1 ¶Decimooctauò limita, vt procedat cessante, id est, extincta causa, secus si interpretemur cessante adimpleta:nam tunc cùm scilicet adimpleta est, licèt cessare videatur, non tamen propterea cessat effectus,per id quod habetur in l. si iam facta,& l.conditionem quæ in futurum,ff.de cond.& demonstr.vbi implementum causæ legati non resoluit,siue non facit cessare legatum,imò ipsum corroborat & confirmat,per quos quidem text.Bald.in l.filia legatorum,col.j.in ij.q.& ibi quoq; Saly.col.j.versi.sed an pro residuo, Ang.in prin. Paul.Castr. versic.sed pone quòd minùs,vbi id dicit consulendo tenuisse,Corn.col.j.versi.sed dubitatur an posuit,& Ias.col.ij.versi.prædicta.& isti tex.& Iac.à S.Georg. qui hanc dicit esse communem opinionē.C. de leg.sequuntur Old.qui fuit eius opinionis,vt testator,qui plus legauit pro dote, postea minùs dedit in dotem, non videtur minuisse legatum : quasi videlicet per illam vltimam dationem in dotem, & sequens matrimonium non cessauerit, id est, non extincta fuerit causa finalis legati:sed solum cessauerit,id est, adimpleta fuerit.

Dotata in testamēto, post-

2 ¶Quod nota,quia admodum subtile est,& id etiam sequitur Pau.Cast.consi.cxlvij.proponitur in facto,quòd quedā testatrix,lib.ij.vbi per hoc consuluit,quòd si ea cui quis testamento dotem reliquit,nubat interim antequam testator moriatur, sitque ab alio dotata:ei tamen

debe

debetur legatum veluti causa legati non extincta, sed adimpleta. Id quod etiam antè tenuerat Guid.Cu.in l.cùm is, §.si mulier, ff.de cond.indeb.per tex.in l.publius, in prin. ff.de condit.& demonst.atq; etiam Ray.Forliu.per l.hæc conditio, la j.cod.tit.quos ipse Pau.citat. *ea ab alio dotata, legatum dotis nō perdit.*

3 ¶Sed & id quoque tenuerunt Oldr.Bart.qui tamen declarat, & alij in l.Lucius, la j.ff.de leg. ij.Bald.in l.huiusmodi.§.cùm pater, & ibi recentiores, ff.de leg.j.& idem Bald.in l.vlt.ad fin. C.de sentent.quæ sine cert.quantit.& consil.cccxxx.casus talis est, auus reliquit nepti, lib.v. & iterum consil.ccccxciij. considerato, quòd testator, eod.lib.v.vbi & ipse distinguit. Petr. Anch.in c.filius, col.vlt.versi.vltimò circa proximè dicta, de testa.Alex.consi.vij.visis & diligenter animaduersis, col.iiij.vers.hoc in terminis, lib.ij.quod repetitur consil.lxxxviij. lib. vj. vbi illum omnimodo vide.& ipsum quoque Alex.consil.xcv.repetitus, col.vlt. versicu.circa secundum, lib.vij.& Bald.consil ccclx.quia dictum legatum, lib.iiij. *De eadem re.*

4 ¶Et huc quoq; pertinet, quòd per d.l.si iam facta, de cond.& demonst.atque etiam per l.antepeul.de instit.& substit. voluit ipse Bald.in d.l.vlt.col.ij.versic.pone testator, C.de sentent. quæ sine cert.quantit.proferuntur, quòd si testator reliquit decem Berthæ, pro ea maritāda, quæ ipsa tempore testamenti erat iam maritata, debetur illi legatum. quem refert & sequitur Alexan.consil.cxlvj.in causa, & lite inter nobilem Raphaelem, col.ij.vers. & similiter dicit, lib.v.& Hippo.Marsi.in repet.rub.de fideiussorib.num.85.& Ioan.Lupus in repet. c. per vestras, §.xx.versi ex hoc dicebat, de donat.inter vir.& vxor.Tu autem vide Paul.Cast.cons. cccviij.in isto facto, col.j.versi secundò facit dubium, lib.j. *Dos testamento relicta debetur ei quæ iam maritata erat.*

DECIMANONA LIMITATIO.

1 ¶Decimononò limita nostrā regulam, non procedere, quādo actus quispiam est nullus, propter aliquam causam: quia si etiam postea cesset ea causa, non tamen cessat effectus nullitatis, id est, non reconualescit actus, propter cessationem causæ, vt probatur ex §.j.Instit.de exhib.lib.iuncta l.Papinianus, in prin.ff.de inof.testa.& ex l.eius qui, ff.de testa.& §.præterea, Instit.quib.non est permiss.fac.testa.& §.j.Instit.de inutilib.stipu.& c.j.de sponsa.impub. *Causa nullitatis cessante non cessat nullitas.*

2 ¶Et ad hoc quoque facere videtur l.filiam, ff.de Senator.quæ repetitur ad verbum, in l.generali, §.vlt.ff.de ritu nupt.vbi si filia Senatoris cōtraxerit matrimonium cum libertino, id quidem matrimonium nullum est: nec vires reassumit, etiam si causa ob quam illud matrimonium non valebat, cessat, quia scilicet pater desiit esse Senator. Verùm Bald.ibi, in priori lectura, dicit illud ibi ideo procedere, quòd ius iam filiæ erat quæsitum, quod pertinet ad vndecimam limitationem, vbi diximus. In posteriore autem lectura idem Bald.dicit eam causam fuisse remotam, qua cessante non cessat effectus, & id pertinet ad seq.limitatio.vbi dicemus. Vel dici quoque potest, vt dicemus ex Alberico, infrà in xxxiij.limitatio. Vel etiam dici posset vltra eos, quòd ibi qualitas impediens non cessat, quia filia per casum patris, non desinit esse filia Senatoris, per l.emancipatum, §. si quis conceptus, ff.eo titu.de Senator. quod bene animaduerterunt Rayn.& Alb.d.l.filiam. *De eadem re. Declaratio l. filiam, ff. de Senato.*

3 ¶Sed si hæc qualitas desineret, ita vt res venisset ad eum casum à quo incipere potuisset, vtrū actus vires assumeret, ingens est labyrinthus. Ideo lectores relego ad glo.Bar. Floria.à S.Petro, in l.per fundum, ff.de seru.rust. præd.gl.& Bar.col.ij.in l.cum viro, ff.de vsuc.gl.& alios, in c.quod initio, & in l.quæ ab initio, quæ est pen.ff.de reg.iur.Dyn.& Bart.in l.filius, ff.de solut.eundem Dyn.& alios in c.non firmatur, & in c.factum legitimè, de reg.iur.lib.vj.Bart.in l.pluribus, quæ est pen.§.& si placeat, ante medium, versi.circa primum, & ibi cæteros recentiores, ff.de verb.oblig.& eundem Bart.in l.cætera, in prin.ff.de leg.j. Bald.in l.patre furioso, ff.de his, qui sunt sui, vel alie.iur.Rom.consil.cccccix.circa propositam consultationem, in v. dub.Barb.qui alios multos citat, consil.lxx.illud in medium referam, col.j.& ij.lib.iij. *Vtrū res inualidaqua ad eum casūm venit à quo incipere potuit, reconualescat.*

VICESIMA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimo limita, vt nostra regula procedat in causa propinqua & immediata, non etiam in remota, siue mediata, vt voluit gl.in l.si mulier, per eum text.ff.rer.amotar.& alia glos.à paucis in id annotata, in l.j.in verbo, te filio, in v.oppositio.C.de pact.Dyn.non obscurè in c.priuilegium, in solut.j.opposit.de reg.iur.lib.vj.Bald.in filiam, per eum text. ff. de Senator.in ij. lectu.& in l.si cùm dotem, in princ.col.vlt.versic.secundò inducuntur, ff.solut.matrim.quòd posita causa immediata, & proxima, ponitur effectus: remota, remouetur effectus. Panorm. in c.ex parte tua.col.ij.versi. secunda solutio, de conuers.coniug.Cepo.caus.criminal.consi. ij.super casu homicidij, col.ij.versi.& quòd hoc sit verum, cum multis seq. vt col.iij.versic. & ideo cùm sumus, vbi dicit, quòd causa proxima est vera, & propria causa: remota autem ficta, & impropria. Ideo non habet locum in statutis. *Hac regula procedit in causā immediata, non in mediata.*

2 ¶Nec id à nostratibus tantum fuit annotatum, vt scilicet deficiente causa remota non deficiat effectus, quando & Theologi scholastici, non pauci fuerint eiusdem sententiæ, & inter cæteros Alex.Hales illorū antesignanus, & è cuius schola, veluti ex equo Troiano prodierūt cæteri eiusdem notæ proceres, in iij.parte suæ summæ, quæstio. xx. memb.ij.artic.ij.§.j.col. ij.in solu.ij.arg.& diuus Bonauentura lib.iij.sententiar. distinct.xxij.argu.j.quæ j.& Gabriel. Biel.lib.j.eiusdem operis, dist.xlv.quæst.vnica, & iterum lib.ij.dist.j.quæst.ij.in ij.not. *Ad idem ex Theologis.*

¶Nam

3 ¶ Nam & aliàs causa finalis immediata attendi debet, vt scribit Signor. Homod. doctor laudatissimus, consil. lxxix. cuius exordium est, factum sic se habet, in quæstione vertente inter dominum, col. ij. versi. præterea causa finalis, per l. cùm quis, cum ibi nota. ff. de dol. mal. & l. si ob turpem, ff. de condict. ob turp. caus. & l. nec tamen, ff. quod met. cau. Et bene facit, quod diximus in xiij. limitatio. nume. 8. incip. sunt & qui dicunt, scili cet causam remotam, & mediatam dici potiùs occasionem, quàm causam.

Causam immediatam attendi debere.

4 ¶ Sed quòd semper aliàs magis operatur causa proxima, quàm remota, l. socium, qui in eo, §. j. ff. pro Soc. vbi Bald. dicit causam remotam æquiparari causæ impulsiuæ, & non finali, & l. qui domum habebat, in fin. ff. loca. & l. huic scripturæ, ff. ad leg. Aquil. & l. idem & si, §. sed & quod meretrici, ff. de cond. ob turp. caus. & l. sed & si plures. §. in arrogato, & ibi Bart. & iterum, l. qui liberis, §. hæc verba, ff. de vulg. & pup. & l. ij. §. sicuti, ff. de hæred. vel actio. vendi. & l. sed si sic, §. vlt. ff. de legat. iij. & l. rogasti, ff. si cert. petat. & l. metus autem, §. sed licèt, ff. quod met. caus. vbi not. Bart. quòd in dubio tex. loquens de causa, intelligitur de proxima, non de remota, & l. carbonum. ff. de verb. signif. & l. cùm de hoc, ff. de except. rei iudic. & l. ij. C. eod. tit. & c. non potest, de præbend. lib. vj.

Causam propinquam magis operari, quã remotã.
Causa remota æquiparatur impulsiuæ.

5 ¶ Et voluit præterea Old. consil. xxv. thema tale est, aliqui propter defectum, col. j. versi. præterea quantò causa est, vbi dicit quòd iuristæ proximam cuiusq; rei causam attendunt, Ioan. And. in addit. Spec. tit. de iniur. §. sequitur, versi. sed pone inimicus. Bar. in l. vlt. col. ij. versic. præterea in condictione, ff. de cond. sine cau. Bal. in l. ex placito, col. j. & ij. C. de rer. perm. vbi id probat multis rationibus, & in l. j. §. simili modo, C. de Lat. li. tollen. & in l. cùm antiquioribus, col. pe. vers. sextò quia filius, C. de iure deli. & in l. sub prætextu, la j. col. ij. vers. præterea si dolus, C. de transact. & in l. vxor tua, C. famil. ercis. & in l. j. paulò ante fi. C. si cert. peta. vbi dicit, quòd causæ multùm remotæ nõ considerantur, quia actus non sunt consecuturi ab iis nisi in virtute maiori acceptionis causæ, per l. socium, qui in eo. §. vlt. ff. pro soc. & ipse Bal. in l. cede, col. ij. versi. quæro, de quibus vsibus, C. loca. vbi dicit, quòd non tenetur quis considerare remota, sed propinqua, & allegat Senecam, vt ibi videre poteris. & idem Bal. in auth. ex testamento, col. iij. vers. xiij. capitulum, in fi. illius ver. C. de collat. Pet. Anchar. in procem. vj. col. iij. versi & alibi dubitatur, vbi & illud dicit, quòd iuristæ attribuunt rem causæ proximæ non remotæ, per d. l. si mulier, & idem Petr. in c. non potest, de præb. lib. vj. & consil. xxvj. in quæstione supradicta, col. vlt. & consi. cccxv. dominus Bar. circa. med. & consil. cccxxix. dubitationem facit, vbi & illud quoq; dicit, quòd secundum iuristas debet semper actus attribui causæ proximæ, & ab ea denominari, & nõ à remota. & consi. cccciiij. tria dubia, col. iiij. versi. & istam opin. Imo. consi. cxxxix. præfatus Symus debitor. col. pen. vers. præterea posito. Panor. consi. xlv. quædam D. G. coniugata, col. iij. versi. restat nunc respondere, lib. ij. Franc. Aret. consi. clxj. verum est, quòd Comicus, col. iiij. nu. 5. vbi dicit causam mediatam & remotam dici potiùs occasioné, quàm causam, & consi. cxlviij. in quæstione proposita, col. vlt. Philip. Corn. cons. cclxvj. circa primã cõsultationem, col. vlt. lib. iiij. Barb. consi. xliij. illud in medium referam, col. xiij. versi. restat modò videre, lib. ij. vbi dicit, quòd vbi cõstat de causa propinqua, non curatur de remota. Iac. à S. Georg. in l. cùm hi, in prin. in j. lect. col. ij. nu. xij. ff. de transf. Fran. Curt. iun. cons. j. primùm cõplector, col. iij. nu. 9. & iterum, cons. ij. circa præmissam, col. ij. vers. quarta præmittitur cõclusio. Philip. Dec. cõs. cxxxvij. cuius præscriptio incip. de absolutione facta, col. iij. vers. secũdò principaliter. Matth. Afl. in c. j. col. iiij. nu. 6. tit. Impe. Lotha. & Decis. Neap. cxxvij. mater habet duas. Hier. Grat. cõs. clxxvij. in præsenti causa, col. ij. n. 8. lib. j. Pau. Pari. cõs. cxxvij. lucrũ dotis, col. j. & consi. xlj. Io. testator, col. ij. n. 7. lib. iij.

Causa in dubio intelligitur de propinqua.
Remota quis non tenetur considerare.
Actus semper attribuitur causæ proximæ.
Actus à causa proxima denominatur.
Causa remota potiùs dicitur occasio, quàm causa.
Causa immediata in omnibus actionibus inspicitur.

6 ¶ Quibus adde quod in vniuersum voluit Compostel. in ca. cùm in cunctis, col. iiij. de elect. quòd in quibuscunq; hominum actionibus causa immediata inspicitur, quem sic refert, & sequitur Ludo. Gomnez. super regula cancellariæ, de iure quæsito non tollendo, q. iij. col. ij. versi. & tenendo istam partem. Sed & Ang. cons. cx. sanctissima, & illustrissima, col. versic. & ideo concludo, dicit generaliter, quòd semper prima causa est intuenda: neq; enim secunda causa quicquam operatur, nisi quantum sibi à prima influitur, per l. Prætor, §. prædium, ff. de leg. ij. & l. si quis domum, §. hic subiũgi potest, ff. loca. & l. necessariò, §. vlt. ff. de peric. & com. rei vend. & l. si ex duobus, & ibi gl. ordina. ff. de assigna. liber. nam vt ait philosophus, vt ipse Ang. ait causa prima magis influit in causatum, quam secunda. Et ideo causæ secundæ tanquam subalternæ, plusquam causæ primæ concedi non debet, l. Publius, §. j. ff. de condict. & demon. & l. si viua, versi. nam licèt. C. de bon. mater. & l. ij. in prin. de inted. & relega.

Causa secũda nihil operatur, nisi inquantum sibi à prima influitur.
Prima causa magis influit in causatum, quã secũda.

7 ¶ Ante hos omnes gl. in c. de cæterò, in verbo, vnica, de homic. dicit, quòd causa remota non imputatur ad homicidium, aut aliud delictum, arg. d. l. qui domum habebat, ff. loca. & c. exhibita, eo. tit. de homic. Quam gl. sequũtur Host. Io. Andr. Henri. Bohic. Io. Ana. Pan. Fely. & cæteri, ex quibus ipse Pan. not. quòd appellatione causæ venit tantùm proxima. & idem voluit ipse Pan. in c. quia diuersitatem. col. iij. versi. in gl. in verbo, non tamen, de conces. præb. & in c. discretionem, col. ij. vers. sed ego adderem, de eo qui cogno. consang. vxor. suç. & Fely. qui alios citat in d. c. solitæ, col. j. versi. pro qua differentia, de maiorit. & obed.

Causa remota nõ imputatur ad homicidium.
Causæ appellatione venit tantùm proxima.

¶ Illa

8 ¶ Illa autem glo.interpretatur tex.ibi,cuius hæc verba sunt: Qui homicidij causam dat ad sacerdotium promouendus non est, tanquam qui causam damni dat,damnum dedisse videatur. Ex quo illud Ciceronis Philipic.9. Is enim profectò mortem attulit, qui causa mortis fuit. In quibus illud annotandum,quòd causam dixerũt,non occasionem. Occasio enim causam remotam significat,vt latè diximus in xiij limit. nu.8.qua quidem occasione cessante,nõ cessat effectus,vt & in eadẽ illa limit.ostendimus. Igitur vt redeamus, causa propriè sumpta quæ scilicet immediata est, imputatur ad homicidium, non etiam causa impropria, & mediata,quæ occasio dicitur,vt impropriè locutus fuisse videatur iurisconsultus noster in l. qui occidit.§.vlt.ff.ad leg.Aquil.cùm dicit,Nam & qui occasionem damni præstat,damnum fecisse videtur.Debuit enim potius dicere causam,vt Cicero.

9 ¶ Vt non immeritò scripserit Bald. ille omnium nostrorum scriptorum (pace illorum dixerim)vberrimus,ne quid ampliùs dicam, vix enim sine præfatione honoris citare possumus, consi.cxxxvj.cuius initium est,proponitur,quòd Titius percussit, paulò ante fin.lib.ij.quòd euentus,qui procedit à causis proximis,& immediatis, attenditur respectu illarũ causarum: si autem non sunt causæ immediatæ,tunc euentus non attribuitur illi principio remoto, sed causis propinquioribus,per d.l.si mulier,ff.rer.amotar.& d.l.huic scripturæ, ff.ad leg Aquil. Ideo(vt subdit)non ab euentu,sed à causis immediatis argumentum concludit. *Euentus causa proxima attribuitur non remota.*

10 ¶ Nec tamen interim omittam quod tradit idem Bal.in l.j.col.ij.in iiij.opposi.C.si ser.ext.se emi manda. dum loquens de proxima causa, & remota dicit,quòd potest considerari causa proxima,quando non est instrumentum, sed fit per accidens, vt si pulso aliquem, vnde in lapidem impegit,quo vulneratus est: & tunc propriè non dicor vulnerasse:nec si ille moriatur,dicetur mortuus ex meo vulnere:quia non vtebar eo lapide vt instrumento, quo eũ vulnerarẽ.Ideoq; statuta loquentia de percussione,& similia non habent locum in hoc casu.& idem propemodum dicit idem Bald.in l.de pecoribus,ff.ad leg.Aquil.& ibi quoq; Sal.qui tamen nutat,& Flo.à S.Pet.in l.qua actione,§.Celsus,ff.eo.Paul.Cast.in d.l.qui domum,vers. & no.hîc arg.ff.loc.Io.Ana.& Fely.in d.c.de cætero,de homic.& Cepol.qui id dicit singu.d. consi.ij.super casu homicidij,col.iij.vers.secundo modo potest. Ang.Are.in tract.malefic.in verbo,& ipsum Titium percussit.Fran.Are.cons.cxlvj.visa consultatione,col.iiij.versic.hoc præmisso.Fely.qui solum Ang.allegat,in tract.quando conatus puniatur,col.iij. versi.ex his intulit,vbi id dicit nouum & elegans.Hippo.Marsi.in l.nihil interest,col.iij.vers.adde etiam aliud sing.ff.de sica.& cons.cxxxvj.consului proximis diebus,col.iiij.vers.itẽ contra doctrinã Matt.Affl.in const.Sicil.inci.si quis aliquẽ,col.iij.in vij.q.& ante hos Bar. in l.si gemina,col. ij.ver.quæro quòd si te,ff.arb.furt.cæs.Et optimè ad id facit tex.in c. studebat,& ibi gl.l.dist. *De eadem re.* *Vulnerasse propriè nõ dicitur, qui alium pulsat, qui ob id in lapidẽ impegit vnde is vulneratus est.*

10 ¶ Postea autem subdit ipse Bald.(neque enim id omittere volui)in d.l.j. C. si ser.exter. quòd inspecta veritate, causa causæ,non dicitur causa causati, per l.j.§.deiecisse,ff.de vi & vi arma. & l.quoniam multa facinora,C.ad leg.Iul.de vi public.& sequitur idem Cepol. d. consil.ij. col.iij.versi.sed in quæstione nostra, vbi dicit, quòd id non procederet in statutis, in quibus verba debent propriè & strictè intelligi. *Causa causa non dicitur verè causa causati. Ideo non procederet in statutis.*

11 ¶ Ex hac autem ratione quam diximus de causa remota,multi fuerunt in ea sententia, vt legati principis,aut ciuitatis non teneantur restituere,id quod eis donatum est ab his, ad quos missi sunt,nam licèt sit eis collatum in honorem principis,vel ciuitatis, tamen id ad propriã eorum vtilitatem datum fuisse censetur : nam hæc est causa proxima, altera remota, vt dicit Bald.in d.l.socium,qui in eo.§.j.ff.pro soc.De quo tu vide glo.in l.qui proprio,§.procurator, vt in cæteris,& ibi latè Alb.col.j.vers.vlt. dicit glo.& sic fuit,Gui.Cu.Bar.Bal.Ang.& Paul. Cast.ff.de procu.gl.in l.si verò,§.item quicquid,& ibi Bart.Bald.qui eum §.legit cum l.dotalem seruum,Alb.qui eundem §.legit,cum prin.l.si verò,col.ij.vers.aliæ gl.satis patent, Ange. qui & d.§.legit cum d.l.dotalem,Imol.qui & ipse illum §.legit cum d.l.dotalem,in fi.Rom. qui idem facit,col.pen.vers.in gl.eiusdem l.Paul.Cast.qui idem fecit in fi.& Alexan.ff.solu. matr.& gl.in l.sed si plures,aut vt alij ll.separant in l.qui liberis,§.in arrogato,in verbo,bene ficio,& ibi Ang.Imo.Pau.Cast.Fran.Aret.& Alex.ff.de vulg.& pup.substi.Cyn.in l.j.col.ij. in vij.q.& ibi Alb.col.ij.versi.& ex prædictis,C.de sacrosf.eccle.& eundem Cyn.in l.vlt.col. vlt.versi.quintò colligit sic.& ibi Bal.in §.sed cùm in secũdam,C.de furt.Io.And.Pet.Anch. Domi.& Philip.Fran.in c.à collatione,quod est pen.de appel.lib.vj.Alber.in l.cum aliquis, circa medium,versi.item allegatur hæc lex,& ibi quoq; Salyc.post medium, versi.item præstat arg.C.de iure delib.Io.Cald. Cardi.Flor.Anto.Imo.& Panor. in c.postulastis, quod est pe.de conces.præb.Bal.in l.extraneo,C.de don.& consi.cxciiij.præmissis verbis,post princ. lib.ij.& consil.ccclxxviij.saluo semper,col.ij.versi.ad tertiam rationem, lib.v.vt tamen interim non omittam quod à Valerio Maximo scriptum est lib. iiij.ca. iij. quòd Quintus Fabius Gurges,C.Numerius,Fabius pictor,Quintus Vgolinus legati ad Ptolomæum Regẽ missi, munera quæ ab eo priuatim acceperant, in ærarium quidem priùs, quàm Senatum legationem referrent,detulerunt.scilicet de publico ministerio nihil cuiquam præter laudem bene administrati officij accedere debere iudicantes. Verùm Senatus decreto,& populi permissu quæstores in id dati,legatis promptè vnicuique distribuerunt. *Legatis principis donatũ, an illorũ debeat esse proprium.*

Causa remota & propinqua non impares iudicantur, cum est quaestio de damno dato causa alicuius.

12 ¶Hæc tamen quæ causam remotam non considerant, sed tantum propinquam, declarabis primò vt procedant, nisi esset quæstio de damno dato causa alicuius: tunc enim ad imparia non iudicantur causa remota & proxima, vt not. consuluit Cald. consi. iiij. abbas locauit, sub tit. de locat. quod pro sing. sequitur Chasse. consi. j. Burgundiones, in iiij. parte, col. iij. versic. miror tamen de isto dicto, vbi tamen declarat, vt apud eum videre poteris. Et id certè reuocandum est ad ea quæ latè scripta sunt in d. c. de cætero, de homicid.

Causa remota descendens à propinqua censetur esse propinqua.

13 ¶Secundò declarabis, vt procedat, nisi illa remota causa descenderet ex causa proxima, vt voluit Paul. Cast. consil. cxix. cuius prin. est, hæreditas prędicta videtur pertinere, col. ij. vers. item dico quòd statutum. lib. j. in id allegans Bald. in l. illam, col. ij. versic. quintò, quia sufficit, C. de collationi. Cui adde, quòd prima causa semper repræsentatur in secunda, in quam influit, l. licèt, §. ea obligatio. ff. de procurat.

Prima causa repræsentatur in secūda, in quam influit.

Causa secunda, sine qua effectus sequi nō potest, inspicienda est.

14 ¶Tertiò declarabis, vt procedat nisi secūda causa talis esset, vt effectus sequi sine ea non possit: tunc enim magis respiceremus secundā eam causam, quàm proximā. verbi gratia, in vsucapione causa proxima est dominium: secunda, possessio: sed quia sine possessione vsucapio nō procedit, l. sine possessione, & l. nō videtur, ff. de vsuca. magis inspicimus possessioné, licèt sit remota causa, quàm dominium, quę est proxima, vt scribit Bar. in l. j. col. j. in vlt. oppos. ff. de constit. princ. Et vide quę dicam in seq. declara. & iterum in nu. 18. incip. ego in meo codice.

Quid si prima causa inducit secundam, sed non effectum eius.

15 ¶Quartò declarabis (& hæc quidem declaratio proximè ad præcedentem accedit) secundū ea quæ scribit Bald. in c. imperialem, §. illud, col. j. tit. de prohi. feu. alie. per Fede. dum tractat in causis subordinatis, à qua eorum denominetur effectus. nam aut prima, inquit, causa inducit secundam, sed non effectum eius, & tunc ex secunda tantùm insurgit effectus: vt patet in mandante & mandatario, nam mandans est causa anterior, mandatarius autem, qui contractum explicuit, causa posterior: & quia effectus contractus in hac posteriore includitur, & non in priore, ideo actiǫ incipit à posteriore, & ei attribuitur actio directa: & nō à priori, cui vtilis attribuitur, l. quæcunq; gerimus, ff. de act. & obligat. & l. Iulianus, §. si procurator. ff. de act. empt. & l. idemque, §. si quis Titio, ff. mand. Sed quando prima causa secūdam includit, & effectum eius, tunc primam eam causam inspicimus, l. si ita stipulatus fuero, §. vlt. cum l. seq. ff. de verb. oblig. & l. si quis pro eo. §. si nummos, ff. mād. Hæc ille, qui ex hoc decidit quæstionem, an vasallus vasalli offendens dominum domini amittat feudum, vt ibi videre poteris, & eum quoq; ibi sequitur Card. Alex. col. ij. versi. non obstat, & Matth. Afflic. col. ij. versi. secundò nota ad idem. Et vide etiam quæ dicam infrà nu. 17. & seq.

Mandās causa anterior.

Mandatarius posterior.

Mandatario datur actio directa.

Mādāti vtilis.

Vasallus vasalli offendens dominum domini an feudum amittat.

16 ¶Quintò declarabis hanc limitationem, vt procedat in causa multum remota: secus si nō sit adeò remota, sed proximè coniuncta, tunc enim æquè attenditur, ac causa proxima immediata, per d. l. cùm de lanionis, §. asinam, ff. de fund. instruct. & l. in lege Censoria. ff. de verb. sign. & l. vxori quis, ff. de aur. & arg. leg. vbi Bart. not. quòd causa intelligitur etiā de causa remota non multū, non item de multùm remota, quæ magis dicenda est occasio quàm causa. idem Bart. in l. vt iurisiurandi, in prin. circa med. ff. de oper. liber. & in l. ambitiosa, col. v. in ij. regula, versi. sed quæro pone habentes, ff. de decre. ab ord. facien. & in d. l. sed plures, §. in arrogato, vers. ego limito hoc dictum. ff. de vulg. & pup. substit. vbi eius rei exemplum ponit, & ibi quoq; Alex. col. j. vers. item not. ex eo text. & Iason. col. ij. vers. nota diligenter. Io. Ana. in d. c. de cætero, in fi. de homic. vbi etiam allegat l. quæ religiosis, ff. de rei ven. Franc. Areti. in l. si ante nuptias, col. vlt. ff. solut. matr. & cons. vj. viso instrumento diuisionis, col. iij. vers. nam ista est regula. & iterum consi. cxiiij. viso & diligenter examinato, col. iiij. versi. cùm igitur prima vice. & consi. xxix. diligenter. maturè consideratis, col. v. versicu. verùm igitur ad quintum. & Socin. dum allegat d. l. vxori, & ibi Bart. in l. certi condictio, in ij. not. ff. si cert. pet. & bene facit quod suprà diximus, ex Bal. in d. l. j. C. si seruus extero se emi mandauerit.

Quid in causa nō multum remota.

Causa multū remota dicitur occasio.

17 ¶Qua in re tamen illud annotandum est, quòd Fran. Aret. sibi in hoc contrarius, in d. §. in arrogato, quem legit sub l. si pater, col. ij. versic. tractat etiam Bart. hîc, tradit causam mediatam ita cohærentem proximæ, vt nulla inter eas sit media, non accipi pro proxima, vt dicit colligi satis euidenter ex l. Proculus, ff. de negot. gest. & l. metum, §. sed licèt, ff. quod met. caus. & vtrobique Bart. idq; dicit esse de mente d. l. lege Censoria, quam tamen Bart. in d. l. ambitiosa, adducit pro sua illa sententia. Nec obstat (inquit) d. l. vxori, quia ibi vestes emptæ pro ancillis, non veniunt tanquam paratæ mediatæ in vsum vxoris, & vt legatum per se factum: sed veniunt accessoriè ad ipsas ancillas, quæ erant paratæ vxoris causa. legauerat enim testator quicquid vxoris causa paratum erat. ad legatum autem principaliter factum veniunt accessoria, tanquam pars legati principalis, l. creditor, §. vlt. ff. de liber. legat. & bene facit l. j. §. quæ depositi. ff. depos. Non solùm autem non attenditur causa mediata, quæ non intenditur à disponente, tunc cùm fit dispositio: sed nec etiam causa illa mediata, quę intenderetur à disponente tanquam causa causæ immediatæ. vnde licèt procurator emat, quia sibi fuit mandatū, tamen causa acquisitionis mediata est emptio: & quia illa causa venit à procuratore, ipsi acquiritur ius directum, l. Iulianus, §. si procurator, ff. de actio. empt. & ita dicit voluisse Bald. in c. imperialem, §. insuper, tit. de prohib. feud. alienat. per Federic.

¶Ego

18 ¶ Ego in meo codice Baldi nihil tale reperi in eo loco, credoque Franc. Areti. voluisse illum allegare, non in illo §. insuper, sed in §. illud, qui illum confestim sequitur, cuius in eo loco dictum citauimus suprà nu. xv. Sed quicquid sit, ego in hac re magis assentio Barto. sententię, vti etiam faciunt Alex. & Iason, qui dicit Bart. satis respondere rationi Areti. Præsertim verò quando huiuscemodi causa mediata siue remota talis est, vt sine ea nullo modo causæ propinqua & immediata, produceretur, tunc enim haud dubiè consideratur ac ipsa causa immediata, vt not. Bald. in c. cùm omnes, col. vj. vers. item quia quãdo, de constit. vbi dicit quòd quando causa proxima agit vi alicuius causæ, inspicimus eam causam, quæ vim & efficaciã tribuit, per tex. in l. vtrùm, §. cùm quidam, ff. de reb. dub. & idem Bald. in c. literis, in iij. not. de rescript. dum no. ex eo tex. quòd causa remota inspicitur, cùm ea est fundamentum proximæ. Et id est propemodum quod suprà diximus nume. 14. & 15. qui sunt 3. & 4. declaratio huius limitationis. *Responsio.* *Actus denominatur à prima causa cùm non trãsit per mediũ.*

19 ¶ In qua re non possum prætermittere quæ idem Bal. scribit in duobus locis. primùm in l. tutores, per eum tex. ff. de testa. tute. quòd quando res procedit à prima causa per medium, nec tamen transit per ipsum medium. tunc denominatur à prima causa, vt ibi. Cùm verò transit per medium, & requiritur virtus & influentia medij, tunc non simpliciter fit denominatio à prima causa, sed ab vtraque, scilicet à prima causa & medio influente. verbi gratia, in tutore testamentario confirmato per iudicem, qui non est merus testamentarius, nec merus datiuus, sed habet quandam mixtam qualitatem. Ideo dubium est an præferatur legitimo, de quo per Dy. & Iac. Are. in l. ij. ff. de confirm. tutorum.

20 ¶ Alterum ipsius Bal. dictum est, in l. non ideo minùs, col. ij. vers. & ideo oportet, C. de accusat. quærentis, quando concurrunt duæ causæ, scilicet causa proxima & remota, & quid agat causa remota in effectu. Quædam, inquit, sunt causæ primæ, quæ aliquid de se ipsis & eorum substantia transmittunt, & transfunduntur in causas secundas. verbi gratia, prima causa calefaciens est ignis, sol secunda causa: prima autem & proxima illa causa aliquid transmittit de sua essentia effectiua. Dicetúrne igitur, quòd sol calefacit, siue quòd à sole calefio? Et certum est, inquit, quòd ab vtroque, scilicet à prima & secũda causa: quia à prima causa semper aliquid transfunditur in secundã: sequitur igitur quòd ei inhæret, ita vt causa secunda nihil agat, quin & prima etiam agat inhærens secundæ. Quædam autem sunt primæ causæ, quæ de ipsorum essentia nihil transferunt in secundas: & tunc aut secunda causa talis est, quæ nihil agit absente prima. verbi gratia, ego percutio te baculo, ego sum prima causa, baculus secunda, sed hæc nihil agit absente siue non agente prima. Ergo prima. hæc causa illa est quę principaliter actum agit. Aut secunda causa agit absente prima, vt si faciam te percuti per aliam interpositam personam, ea persona sic interposita est secunda causa, quę liberè absente prima potuit agere. Ideo prima causa non assistit actui, quia non est concreta secũdæ causæ, sed discreta, distincta & separata. Et ita est in mandante & mandatario. Hæc ille, qui ex iis quasdam quæstiones decidit vt ibi videre poteris.

21 ¶ Sed vt redeamus ad id quod diximus causam mediatam, non multùm remotam, æquè cõsiderari ac ipsam proximam, intelliges primò procedere, quando vtraque causa, scilicet mediata & immediata, non multùm remota, est iam deducta in esse, vt nostri loquuntur, sicuti in d. l. vxori, ff. de aur. & arg. leg. vbi vxor habebat ancillas, quæ ei seruiebant, quibus parata erant vestimenta. Igitur cùm ancillæ quæ erant causa proxima vestimentorum, iam erant in seruitio vxoris, constat quòd causa immediata erat producta in esse, scilicet ancillæ seruiẽtes: vnde non mirum si vestes dicuntur paratæ causa vxoris: quia quicquid est causa causæ, dicitur causa causati: influit enim causa immediatè existens in actu, vim & robur in causam mediatam, propter connexitatem quam habet ad eam, & dependentiam quam habet ab ea. Ita subtiliter, vt semper aliàs tradit Franc. Aret. d. con. vj. col. pen. versic. confirmatur ista conclusio. *Causa non multùm remota tunc cõsideratur, cùm iam deducta est in esse.*

22 ¶ Intellige secundo modo, quando ambæ causæ, proxima scilicet & remota, non tamẽ multùm remota, aut quæ etiam est fundamentum proximæ, tendunt ad eundem effectum siue finem. Nam si essent alterius naturæ & qualitatis, ita vt ad diuersos effectus siue fines tenderent, magis inspiceretur causa propinqua quàm remota, vt voluit Bal. in d. c. literis, in iij. no. de rescrip. per no. in d. l. si mulier, ff. rer. amot. dicitq; hanc rem nos naturam docere, nam si quis in pruno inserit pirum, facit pira, non pruna. *Et cùm tẽdit ad eundem finem ac propinqua.*

23 ¶ Quæ autem dicatur causa proxima, quæ remota, intelliges ex glo. & aliis in l. penult. ff. de condict. ob turp. caus. & ex aliis multis, quos suprà citauimus, præsertim Fran. Aretin. d. con. xiiij. col iij. versi. cùm igitur prima vice. & è Theologis Gabr. Biel. libro ij. sententiar. dist. j. quæstio ij. in ij. notat. & ex philosophis, Iacob. Fab. in introductione quam fecit in Physicam Aristotelis, statim post prin. ex sententia ipsiusmet Aristotelis, libro ij. Physico. & iterum in dialogis introductionis ipsius Physices. *Quæ causa proxima dicatur, quæ remota.* *Dictio propter, significat causam remotam.*

24 ¶ Vt tamẽ non omittamus dictionem, propter, significare causam remotam, vt videtur probare tex. in l. j. & ibi Bar. in j. no. Bal. col. ij. versi. quintò not. differentiam, & iterũ in iiij. oppo.

rursumq; col.vlti. versi.vltimò quæritur extra, & Saly.versi.quinto not.differentiam, Paul. Cast.post medium,versi.quintò not. ex eo,C.si ser.ext.se manda.emend.& tex. in l.eo tempore,§.vlt.in fi.& ibi Bar.Bal.Alber.Saly.& Pau.Ca.ff.de pecu.& in l.j.§.nunc videamus,& ibi Bar.qui eum §.legit cum §.emancipatus,ff.de coniugen.cū emanci. li.& in l.j.§. ex incēdio,& ibi Bar.ff.de incēd.ruin.naufrag.& in l.socium,§.socius,& ibi Bal.post Richar.ff.pro soc.Et voluit Collect. in c.quod dilecto,col.j.nu.3.de consan.& affinit.Bar.in l. non dubiū, col.pe.ver.nota quòd dictio,& ibi Ias.col.v.vers.adde idem esse,C.de legi.& idem Bar. in l. j.col.vij.vers.circa hoc est videndum,ibi,cuius gratia debes scire, C.de sentent. quæ pro eo quod interest,Bal.in d.l.qui proprio,§.procurator vt in cæteris, ff. de procurat. & in l. si ex arrali,paulò ante fi. C.de actio.empt.Imo.in c.qualiter,in vlt.no.de electi.Luc.Pen.in l.qui per potentiam,C.de omni agro deser.li.xj.& Fran.Are.d.con.xiiij.viso & diligenter considerato,col.iiij.ver.sicut enim vasallus.Corne.con.ccxc.ardua plurimùm,col.antepe.in litera r li.iij.Alex.in l.diuortio,§.si vir,col.ij.ver.aut quæritur vtrum ff.sol.matr. & cons. cxliiij. viso themate,col.iij.nu.13.lib.vj.& Fely.in c.solitæ,col.j.ver.& dixit. de maio. & obed.

Licèt aliquādo proximā denotet.

25 ¶Quamuis aliquando causam proximam denotet,l.si propter,ff.rer. amota.prout nonnulli eam allegant,& l.aditio,ff.de acqui.hære.Ideo Cald.con.iiij.abbas locauit,tit.de loca.quod est omnium con.lxxxiij.dicit eam dictionem,vtramque causam simul significare.Ange.cōs. cccxij.prout patet ex themate.Sed cùm significat propinquam,est ex improprio significatu, vt dicit Saly.in d.l.j.C.si seru.exter.& Fran. Are. in d.l.additio, in iij.not.& alij multi ex iis quos suprà citauimus.

Dictio propterea,causam remotā denotat. Et aliquādo proximā.

26 ¶Sed & dictio propterea,quæ ex illa conficitur, denotat causam remotam, vt tradit Socin. cons.clvj.incip.pro fundamento decisionis,col.v.vers.secundum fundamentum, li.ij. vbi in id allegat loca quæ loquuntur de illa dictione propter.Sed col.seq.vers.præterea respondetur,nam posito,dicit quòd etiam denotat aliquando causam proximam,prout,inquit,habetur in l.cancellauerat,& ibi Bald.post princ.ff.de his quæ in testa.delen.& per Bal.in d. cap. quia propter,de electio.cuius dictum in eo loco suprà citauimus.

Dictio ob,causam remotā denotat.

27 ¶Similiterq; dictio ob,propriè causam remotam significat,d.l.non dubium, & ibi Bar. col. vlti.vers.no.quod dictum,& Bal col.j.in v.not.& Iason col.v.in ix.not.C.de legib.ipse Bar.in d.l.eo tempore,§.vlt.& ibi Bald.ff.de pecu.& idem Bart.in d.l.j.vbi suprà,C.de senten. quæ pro eo quod interest.Bal.in d.l.qui proprio,§.procurator.vt in cæteris, ff.de procurat. Imo. & Panorm.in c.qualiter,vterque in vlt.no.per eum text.de electio.idem Pan.in ca. auditis, col.j.in vlt.no.etiam per eum tex.de procurat. & in c. inter dilectos, col.iiij.ver. nota ibi ex eo,de fid.instrumen.& in c.exhibita,col.ij.in vlt.not.de rer.permutat. Domi. in c. deliberatione,§.prohibemus,in vlt.notat.per eum text.de offic. lega. lib.vj. Felynus in c.solitæ, col. j.vbi suprà,de maior.& obedien.

Dictio pro, causam propinquā dicit.

28 ¶Verùm dictio pro,significat causam propinquam & immediatam,vt proditum est à Bal.in d.c.quia propter,quo loco suprà citauimus,vt dicit notari in l.dominus Sticho, ff.de pecul. lega.Ex quo & illud quoque fit,vt eadem denotet causam finalem,vt si alicui legetur pro alimentis,vt dicit idem Bald.in l.pro arrali,C.de actio.empt.per l.cùm ij,§.si cui, ff.de transactio. quæ tamen nihil huc facit.Nam ea dictio non afficit rem cui adiicitur, vt cùm dicitur pro fundo,vt scribit Luc.Pen.in l.ij.col.ij.vers.item not.differentiam,C.de his qui ex publi. ratio.lib.x.per l.ij.§.vlt. C.sine cens.vel reliq.Et dicit Archid.in c.Agatho,lxiij.distin.quòd hæc dictio aliquando denotat causam finalem,aliquando efficientem,aliquando aliter.& in c.iudices. paulò post medium, j.q.j.quòd nonnunquam denotat causam remotam & occasionalem.& in c.ordinationes,col.ij.versi.propter hoc.j.quoque quęst.j.quòd interdum non notat causam finalem, sed excitatiuam. vt etiam Corne.cons. lxxxij. imminet, col.ij. circa medium,lib.iij.

Dictio ex, causam proximam significat.

29 ¶Sed & dictio ex,causam quoque propinquam significat vt videre licèt ex omnibus propè locis suprà citatis in dictione propter,& præterea ex tex.in l.qui liberis, §. hæc verba, & ibi Fran. Are.ff.de lega.j.& voluit Collecta.in d.c.quod dilecto, num.3. de consang. & affinita. Bart.in l.j.§.si plures,in repet.col.iiij.vers.expeditus de oppositione ff.de exercit.& in d.l.eo tempore,§.vlt.& ibi quoque Bald.Alberic.Salyc.& Paul.Ca.ff.de pecu.& idem Bar.in l.liberorum,col.v.ver.præterea probatur quòd propria,ff.de ver.signifi.Bal.in l.iij.§.quacunq;, post medium,ver.circa secundum punctum,ff.de iureiu.& in l.maximum vitium,col.ij.ver. præterea cui non competit,C.de libe.præteri.& in l.j.col.j.ver.quæro quid si dicatur, & ibi Pau.Ca.circa medium,C.de condi.insert.& idē Bal.in l.vl.circa mediū,ver.quæritur nunquid ex dicta,C.de testa.manum.vbi ex hoc dicit,quòd vbi lex dicit ex stipulatione alterius agi posse,intelligitur sine cessione,& in c.iniuria,col.vlt.vers.si statutum dicit,tit.de pac.iur. firmanda.Ang.in l.Lucius,la ij.post principium,ff.de hæred.instit.nisi (inquit) aliud suaderet naturalis æquitas vel ratio,vt ibi per eum.Luc.Pen.in l.ij.col.ij.vers.item quod præpositio,C.de iis qui ex public.rationib.lib.x.vbi & ad hoc allegat l.ex libero.ff.de quæst.& §.impuberes,Institut.de suspect.tuto.Ant.in c.pactum,in ij.no.per eum tex.de verb.signifi.Imo. in d.l.

Si lex dicit ex stipulatione alterius agi posse,intelligitur sine cessione.

in d.l.si finita,§.j.col.j.vers.not.quòd dictio,ff.de dam.infect.& in c.qualiter, in vlt. nota. de electio. Paul.Castr.consi.clxiij.in præsenti causa,col.iiij.vers.constat auté quòd illa dictio, lib.ij.Domin.in d.c.deliberatione,§.prohibemus,in vlt.not.per eum tex.de offic.lega.lib.vj. Panor.in c.auditis,col.j.in vl.no.per eum tex.de procurat.& in c.inter dilectos,col.iij.versi. no.ibi ex eo,de fid.instrumen.Fran.Aret.in l.causa cognita,circa mediú, ff.de vulg.& pupil. vbi sequitur & dicit sing. id quod suprà diximus de stipulatione alterius. & in l. Prætor ait, col.ij.vers.si auté teneas,ff.de acqu.hæredit.& in l.quoniam,la j.in fin.C.de inoffi.testa. Alc. in l.diuortio,§.si vir,col.ij.vbi suprà.ff.solu.matrimo.& in l.petens,col.ij.vers.sed hoc est vio lare,C.de pact.& cós.xlix.viso processu,col.j.ver.& licèt dicta bona,li.iij.& có.cxxiiij.super primo quæsito,col.vlt.vers.non ob.quòd dictio ex.li.iij.& cons.lvj.Aldronandus, col.ij.nu. 3.lib.v.& cons.lxj.viso processu,col.ij.nu.vj.eod.lib.v.& cons.cxliiij.viso themate, col.iij.nu. 12.lib.vj.& cons.cxcviij.perspectis his,col.pen.nu.11.eod. lib.vj.Corne. cons.xxv.in præsenti consultatione,col.iij.vers.& sic est indifferens,lib.j.& cons.cxxij.circa præsentem consultatio nem,col.antepen.in litera c,lib.ij.& con.cxcix.in præsenti consultatione,col.xij. vers. & pro hac conclusione,lib.ij.& cons.cc.consuluerunt,in additio.col.vlt.li.iij.& cons.ccxc.tota vis, col.j.in litera b,lib.iiij.Maria.Soci.Senior,cons.xiij.sequendo ordinem,col.ij.ver.tertiò probatur,lib.j.& con.lj.visa facti narratione,col.ij.nu.7.lib.iiij.Fely.in c.solitæ , col.j. vbi suprà, de maior.& obed.Iason in l.j.in j.not.ff.de iustit.& iur.& in l.certi condictio , in prin. col.v. vers.primò quòd dictio,ff.si cert.petat.& in l.si mihi & tibi,col.ij.vers.secundò & fortiùs , ff. de lega.j.& in l.non dubium,col.v.in ix.no. C.de legib. Fran.Rip.in l.ex facto , §. si quis ita, col.j.vers.pro ista parte,ff.ad SC.Trebel.& omnes vbique.

30 ¶ Licèt nonnunquam hæc dictio causam quoque remotam significat,vt patet ex l.j. §. ex incendio,vbi Barto.& Ange.not.ff.de incend.ruin.& naufra.& d.l.additio,ff.de acquiré.hęre. & l.si pupillus,& ibi Franc.Aretin.in j.not.eo tit.& d.l.si plures,§.in arrogato, ff.de vulga.& pupi.substit.& l.cùm filius,& ibi Bart.post prin.ff.de legat.iij.& d.l.si finita,§.j in prin.& ibi Bart.& alij,ff.de dam.infect.& d.l.Prætor ait,§.j.ad fin.& ibi quoque Bart. ff.de bon. autor. iudic.possid.& l.apud Trebatium,in prin.cum glo.j.ff.de aqua plu.arcen. & l.j. & l.cùm ex causa,C.de inofficio.testam.& authen.ex causa,& ibi Corne.col.ij.vers.not. quòd præpositio ex,C.de libe.præte.& l.ex falsis,C.de transactionib.& c.j.& ibi Anton.in vlt.not. de cleric.pugnant.in duel.& gl in l.cùm oportet,in verbo,ex eius substantia,& ibi expressiùs Bar. col.j.vers.quæro ergo qualiter,C.de bon.quæ lib.Rapha.Fulgo.cons.xiij.circa primum,col. iij.vers.illud porrò,Corne.cons.cxliiij.viso dicto themate,col.ij.in litera o,lib.j. Sed id certè est ob subiectam materiam,vt dicit Corne.in dicta auth.ex causa.& consil. j. circa primum, col.vij.in litera q.lib.iij.regulariter auté contrà,vt patet ex supradictis in præceden.& dicit Bartol.in omnibus propè locis in hoc vers.citatis.

Sed & nonnunquã causam remotam designat.
Sed id est ob subiectã materiam.
Regulariter autem cõtrà.
Dictio de.est eiusdem significationis, vt dictio ex.

31 ¶ Nam & dictio de,quæ eiusdem significationis est,(vt scribit Bart.in d.l.Prætor , §.j.in fin. ff.de bon.autor.iudi.possidend.)significat etiam causam propinquam,vt probat tex. in d.l.j. §.nunc videamus,& ibi Bart.in §.emancipatus,ff.de coniungen.cum emancipa.liber.& voluit etiam Bart.in d.l.j.§.ex incendio,ff.de incend.ruin.naufrag.Bal.post Iac.in d.l. non dubium,col.j.in v.no.& ibi Ias.col.v.in no.not.vers.adde idem esse,C.de legib.& ipse Bal. in l. de pecoribus,ver.item dictio de,C.ad leg.Aquil.& in d.l.eo tempore,§.vlt.in fi. ff. de pecul. Imo.in l.si finita,col.j.ff.de damn.infecto,& ibi quoque Alex.in j.not. nisi (inquit) constet, aliud esse de mente loquentis,per eum tex.Pau.d.con.clxiij.vbi suprà,li.ij.Fran. Aret.in d. l.Prætor,col.ij.ff.de acqui.hæred.Cor.con.ccxc.ardua plurimùm,col.pen.in litera c,li.iij.

Eáque causam propinquã denotat.
Nisi aliud constet de mẽte loquentis.
Dictio de notat substantiam.

32 ¶ Hæc enim dictio de,notat substantiam,vt dicit Bald.in c.ex communicatis,ver.quæro quę est ratio,de offi.lega. per d.l.j.§. videamus , ff.de coniungend. cum emancipat. liber. Ideo, inquit, legati de latere dicuntur quasi sint de substantia sedis apostolicæ. & idem dicit in c. cùm in veteri,col.j.vers.nota consilium requirendum,vbi in id allegat magistrum sententiarum,lib.j.di.xxvj.in fi.& sequitur Cor.cons.xlviij.de pluribus,col.iiij. in litera g,lib.ij.& co. xxvj.in hac consultatione,col.vj.vers.vrget & fortiùs,lib.iij. idem auté Bald.posteriori loco, col.quoque j.vers.sed nunquid est necesse, dicit quòd si sententia ferri debet de consilio iurisperiti,necesse habet iudex sequi consilium illius,cùm illa dictio de,det ei potestaté , argu. d.§.videamus : licèt secus esset , si diceretur cum consilio. & illum quoque in hoc sequitur ipse Corne.cons.liij.pro decisione,col.ij.in literis c,& d.lib.j.& d.cons.ccxc.vbi suprà,li.iij. Sed & quòd substantiam significat tradit Corne.con.j.circa primum,col.vij.in litera q, lib. iiij.licèt,vt ibi dicit,impropriatur secundum subiectam materiam,vt etiam apparet ex d.l. si finita,§.j.ibi,de coopere,iuncta glo.& ibi Bar.& alij,ff.de dam.infect. quod & ipsum intellexit ipse Bar.in d.l.j.§.ex incendio,ff.de incend.rui.naufrag.& ipse item Corne.con.clxvij. in hac consultatione,col.pen. in litera c, lib.ij.

Legati de latere sunt de substantia sedis apostolicę.
Iudex qui de consilio alterius iudicare iubetur,debet sequi illius consilium.
Secus si cũ cõsilio.
Hac tamẽ dictio impropriatur secũdũ subiectam materiam.

33 ¶ Sunt autem qui dicunt hanc dictionem de,minùs afficere rem,cui adiicitur,quàm dictionem ex, vt si dicimus ex fundo,ipsum afficit,l.defuncta,§.j.ff. de vsufruct. & l.Caius , ff. de annuis lega.At cùm de fundo dicimus,ipsum non afficit , l.vlt.§.j. ff.de contrahen. emptio.

Hæc dictio minùs afficit rem,quàm dictio ex.

Ita enim voluit Luc.Pen.in d.l.ij.col.ij.ver.nec differentiam,C.de his qui ex publ.rationib. lib.x.At idem contrarium tenuit in l.qui potentiã,C.de om.ag.defer.li.xj.vt enim,inquit, D. Augustinus super illud ad Roman.xj.quoniã est ipso est,& per ipsum,& in ipso sunt omnia. Attendendum est,quòd non ait de ipso, sed ex ipso:ex ipso enim cœlum sunt & terra , quia fecit ea:non autem de ipso,quia non de substantia sua.Frequenter tamen , vt subdit, vnum pro altero ponitur.Et ita dicit Lucas se dixisse in dicta l.ij.de his qui ex public.rationib. vbi tamen contrarium dixerat.

34 ¶ Ex his autem quæ diximus in dictionibus propter,pro,propterea,ob,ex,& de,satis intelligis eas propriam naturam exuere:& impropriam induere ex subiecta materia. quod generale est,& perpetuum in omnibus dictionibus,vt videre licet ex l.si vno,in prin.& ibi glo.Bar. & Bald.ff.loca.& l.si lege,ff.eodem tit.& l.si stipulatus,ff.de vsuris,cum multis concordant. adductis à Felyno & Decio,in c.nam concupiscentiam,de constitut.& in c.quoniam abbas, de officio delegat.& Ias.in l.iij.in secundo not. C.de transactio. & à me in repet. l.si vnquã, in verbo,reuertatur,nu.36.incip.fallit secundò & generaliùs,& ij.sequen.& alibi sæpe in ea glo.C.de reuocan.donatio.

Omnes dictiones impropriantur ob subiectã materiam.

35 ¶ Si autem alia scire vis de huiusmodi dictionibus,vide de primis illis, propter, & pro , glo. in l.dominus Sticho,in princ.in verbo,pro quibus,& ibi Alberi.ff.de pecu.Io.And.in c. vlt. in princ.de donatio.& in c.petistis post prin.de priuilegi.De dictione,ex, Bal.in l. hoc iure, col.iiij.in vij.oppo.ff.de iustitia & iur.De dictione de,Io.And.in c.nulius ex consilio,in multis locis,de regulis iuris,lib.vj.Bald.in l.j.§.ius naturale,col.ij.ver. quintò circa alimenta , ff. de iustitia & iure,& in d.l.ex hoc iure,vbi suprà, eod.tit.

Alia de dictionibus suprà memoratis.

VICESIMAPRIMA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimoprimo limita nostram regulam,vt procedat in causa expressa,secus in causa tacita,& in mente tantum retenta,per text.in l.si maiores,C.de transactionib. vbi transactio nõ rescinditur ob defectum causæ non expressæ,& ibi id not.omnes doctor.& in l.si repetendi, & ibi quoque glo.& docto.ff.de condictio.ob caus.& l.iij.§.si quis quasi, & ibi item doctor. eod.tit.& l.quod quis,ff.de cond.indeb.& l.cùm in plures,§.locator,& ibi doctor.ff.loca. & no.Bart.in l.si ego,in ij.opposit.ff.si cert.peta.& Pan.in c.ex parte tua,col.ij.vers.secunda cõclusio,de conuers.coniuga.& diximus in repet.l.si vnquam,in verbo,libertis, nu.24. & hæc quidem,C.de reuoc.donat.vbi & alios citauimus.

Hæc regula habet locum in caussa expressa,non in tacita.

2 ¶ Et huc quoque respicit quod à Baldo scriptum est in l. vlt.in ij.opposit. ff.de hæred. instit. quòd si ratio statuti est expressa in statuto,ea attendi debet,l.milites agrum,ff.de re milit.secus est si non sit expressa,nec in lege scripta,tũc enim magis attendi verba , quàm rationem, per l.prospexit,ff.qui & à quibus.quod & propemodum voluit Paulus Castren.cõs.cccxiiij super eo quod quæritur,in j.dubio, lib.j. Sed quod propiùs accedit ad id nostrum propositum,idẽ Bal.in l.j.col.v.vers.an cessatio,ff.sol. mat.dicit, quòd cessante ratione legis in eadẽ lege scripta,cessat lex.Si autem non sit scripta,id non perpetuum est , vt ibi videbis , de quo & nos alibi diximus in cessatione causæ, siue rationis legis,& rursum,in j.limitatione.

De eadem re.

3 ¶ Sed hoc multis modis intelligendum est. Primò,quantum ad contractus pertinet, vt procedat,quando causa fuit tantùm considerata in mente promittentis aut donantis , prout illa iura in prin.allegata loquuntur.At si causa fuit ab vtroque cogitata tanquam finalis, & propter quam facta fuit promissio,aut donatio, tunc ea cessante cessat promissio , vel donatio, licèt expresse non fuerit adiecta,l.j.§.vlt.cum l.seq.ff.de excusatio.tutor.& l.quæ tutelam,ff. de testa.tut.& l.etiam si patris,ff.de lega.j.& l.si legatarius,ad fi. C. de legat.

Quid si caussa tacita fuit cogitata ab vtroque contrahente.

4 ¶ Et ita per illa iura dicit Rom.con.ccccxvij.in proposito casu aduertendum , post prin. Et id quoque ante illum voluit Bar.in l.cùm quid,per illum tex.col.ij.vers. vlteriùs dubito hîc, ff.si cert.pet.vbi postea docet qualiter probetur, quòd ab vtroque causa fuit considerata. Et tandem in fi.ex hoc infert post Guil.Cune.ad hanc speciem,cùm scholasticus recens veniret è studio,abbas illi dedit fundum fruendum , dum viueret : postea cùm iret ad Palatium pro abbate,detecta est eius imperitia:potest abbas illi fundũ auferre,cum cesset causa inter ipsos verisimiliter,ac præsumptiuè considerata , vt scilicet abbatem in suis litibus iuuaret, nisi tamen de alia causa appareret. & illum sequitur Ro.d.con.ccccxvij.repræhendens Io. And.aliter sentientem,in addi.Specula.in rubr.de præben.& alia multa similia adfert ipse Rom.ex quibus,& in alio pulchro casu consuluit, vt ibi videre poteris. Sed cui adde Bal. in c.peruenit,quod est tertium,in j.no.de iureiuran.

De eadem re. Quomodo probetur fuisse ab vtroque cogitata.

5 ¶ Intelligendum est & secundo,quantum ad contractus,procedere in iure fori,vt nostri appellant:non etiã in iure poli,id est,conscientiæ,ex eo quod scribit Adria.Flor. insignis Theologus,qui summum pontificatum tandem adeptus est,in suis q.lib.iiij.sententiarum,in materia restitutionis,in quæstien.incipien.consequenter quæro vtrùm indistinctè, in solutione illius quæstionis,vbi dicit,quòd si quicquam datum fuit propter aliquam causam,quæ tamẽ expressa non fuerit,is tamen cui datum est , in foro animæ tenetur restituere , si causa non subsit,quamuis lex repetitionem non concederet , per d.l.si repetendi , quam allegat. Nihil

Quid in foro conscientia.

enim,

enim,ait,refert,quò ad ius diuinum & naturale,an causa tacita fuerit,an expressa, modò de ea vtrique constiterit.

6 ¶ Sed hic aduerte, quia si Florentius intelligit de causa ab vtroq; considerata,non solùm id procederet in foro conscientiæ,sed & in foro iudiciali,modò de ea re constaret, vt diximus in præceden.declar. At si intelligit de causa considerata à donante tantùm,vt in casu d.l.repetendi,quam allegat,est magna,& no.limitatio. vt videlicet is, cui donatum est, teneatur reddere, quando sibi constiterit fuisse donatum ob causam consideratam à donante, quæ non suberat,vel postea cessauit.Scio autem Deum Opt.Maxim.non tam verba considerare quàm animum,vt si verba donantis,& causam exprimentis faciant locum repetitioni,faciat quoque animus. *De eadem re.*

7 ¶ Intelligendum est tertiò,& id pertinet ad leges,& constitutiones,non procedere,quando illa tacita,siue coniecturata causa,& non expressa,esset vnica, nec alia reddi posset:quia huiusmodi causa habetur pro expressa,arg.tex.in l.nominatim,quæ est ij.ibi,si modò vnicus sit, ff.de lib.& posth.& l.fundus,qui locatus est,in fi.ff.de fund.instruct.& l.milites agrum,ff.de re milit.& l.si domino,& ibi Bar.& alij,ff.de lega.j.& l.patronus,§.j.ff.de l.iij.& l.si tibi, §.j. & ibi Bar.& rursum,l.si hæres,& l.si optio.in j.respon.ff.de optio.lega.& §. nominatim,Inst. de exhæred.lib.& c.ex parte,le j.& ibi gl.vlt.& Pan.col.ij. vers.in gl.fi.ibi, & Fely. in fi. qui cum tex.dicit ad hoc singularem,de offi.& potesta.iudic.deleg. *Vnica causa vel ratio habetur pro expressa.*

8 ¶ Et id quidem vt scilicet,cùm vna tantùm ratio reddi potest, pro expressa habeatur. Et ita quidem,vt ab ea,vel à simili,vel eadem, vel à cessante ipsa, vel aliàs argumentari possimus, tenet gl.in l.quamuis,& ibi Bal.in princ.Paul.Ca.Raph.Fulgo.Philip.Corne. & alij recentiores,C.de fideicom.ex quibus ipse Bal.docet,tunc non esse interpretationem extensiuam, sed intellectiuam,& id procedere tam in testamentis, quàm in statutis, Dy.in c.vlt. de reg. iur.lib.vj.Bal.in l.maximum vitium,col.iij.vers.sed Bar.dicit,C.de libe.præter. vbi expressè dicit,quòd ex ea potest sumi argumentum,vt ex causa finali.& in l.quoties,col.j.vers.nota ex qualitate,& in l.vlt.C.de natura.libr. & in authen.quas actiones, col.ij.in iij. quæstio.& ibi Iason.col.vj.vers.adde idem esse. C.de sacrosanc.eccles. *A ratione vnica tacita argumentari potest, ac expressa. Nec tunc est interpretatio extensiua,sed intellectiua.*

9 ¶ Sed & alij plures vltra Bal.& alios suprà adductos,idem voluêre Imo. in l.vlt.col.iij. vers. item etiam aduerte,ff.de hæred.instit.Pan.in c.vlt.col.iij.vers. & plus ego puto, de rescri. & in c.nihil,col.v.vers.nec obstat si dicatur,de electio.& in c.cùm inter vniuersas,col.ij.vers.& quanquam ista iura,eo tit.& con.lxxv.quidam decessit,col.iiij.vers.& sic in quacunque materia,lib.j.Raph.Fulgos.con.xv.proponitur,col.ij.vers.quæ nanque alia ratio.& cons.lxxviij supposito statuto tenoris qui sequitur,statuimus,col.ij. vers. & licèt hæc ratio. & con. cix. si qua quæstio,col.pen.ver.quæ nanque potest alia.& con. clij. supposito statuto tenoris, qui sequitur videlicet,col.vlt.vers.quæ nanque potest, nam idem fermè consilium est cum illo lxxviij.Alter Raph.Co.in l.si verò,§.de viro,ver.item nisi ratio esset,& ibi Paul.Cast.paulò ante medium,vers.idē,si ratio non esset, ff.sol. matrim. idem Raph. Co.con. ij.proponitur, quòd Ser.Blancus,col.j.in fi.& con.cxlvj.Simon Helius, col.pe.in fi. Rom. con. xxxij. visa municipali constitutione,col.ij.tertiò hoc statutū,& con.c.in præsenti causa,col.j. vers.ratio autem,cum sequen.vbi loquitur in casu nostræ regulæ, vt scilicet cessante ratione constitutionis,quæ sola reddi potest,licèt non sit expressa,cesset constitutio.& con.cxx.circa primū, in fi.& cons.cccciiij.in causa propositæ consultationis,col.j.ver.his tamē non refragantibus, vbi etiam loquitur in casu nostræ regulæ.& cons.ccccxj.quatuor sunt,col.j.vers.à qua quidē Paul.Ca.con.cclj.visa quadam securitate,ante mediū, lib.j.& con.cclvj. videtur dicendum, quòd dictum consilium,post medium,eo.li.j.& con.xl.præsens casus,post medium,lib.ij. & con.viij.quod est simili initio,col.j.eo libr.ij.Alex.in l.si constante,in prin.col.iij.ver.fortiùs videtur,quia etiam,& ibi quoque Claud.Seisel.col.iij.vers.tertiò fallit,ff.solu. matrimo. vbi & hoc dicunt procedere in correctoriis.idem Alex.con.xlviij.super extractione,col.ij.ver.& cū nulla alia,lib.j.& con.xxiiij.animaduersis his, ante fi.li.ij.& con.l.visis actis causæ,col.iij. ver.& saltem vbi scripta,eo li.ij.& con.xxii.consideratis verbis statuti,col.j.lib.iiij.& con.lij. circa hāc dubitationem,col.iiij.vers.quinimo plus dico,eo lib.iiij.& con.lxxxv. animaduersis optimè his,col.j.vers.secundò pro hoc facit,eo lib.iiij.& con.c.visa parte testamēti, col.ij vers.quòd autem testator,eo li.iiij.vbi & id dicit procedere in contractibus,& vltimis volūtatibus.& con.lxxxix.circa primum dubium,col.ij.vers.vnde sicut quando,lib.vj.& con.vij. attentis & ponderatis.col.iij.ver.aduertendū est,li.vij.& con.cxxix.super primo dubio, col. ij.ver.præsuppono & secundò,eo.li.vij.Cepol.in l.sciendum,la ij.col.ij.nu 7.ff.de ædil.edic. & causarū criminal.cō.lxxiiij.viso statuto Taruisij,col.vl.ver quia respōdetur.Baptist.Cacia in repe.l.omnes populi,in materia interpretationis extēsiuæ,char.16.ff.de iustitia,& iu. Corne.cons.ccxvij.Quirianus,col.vlt.lib.iij.Bar.in repe.rub.de fide instrum.col.ix.& con.xxxij. sapiēter scripsit,col.j.li.ij.Phili.Fran. in c.suggestū,& ibi alter Phil.Dec.latè in ij.no.de appell.Fran.Cur.senior con.ix.Ticinēsi statuto,col.ix.ver.ego respōdeo.& con.xlv.statuto,seu cōsuetudine,col.vj.ver.prępenēdę sunt.& latè con.lxxxj.rectè pręfatus,col.iij.nu.11.& Soc. *De eadem re. Ea ratio vnica censetur finalis. Idque etiam in correctoriis.*

inter consilia illius,cons.xl.cùm in præsentiarum,col.iij.vers.igitur illa est. & ipse Soci. con. xxviij.quidam Petrus,col.iij.ver.quintò confirmatur,li.iiij. Lud.Bolo. in repe. l.iiij.§. Caro, char.vlt.col.j.ff.de verb.oblig.& con.lx.cor mundum,&c.viso igitur puncto, col.j. Feli.in c.

Ratio finalis præsumatur cum non nisi vna reddi potest.

translato,ad fi.de constit.& in c.cùm omnes,col.xiij.vers.secunda opinio fuit, eo tit. & in c. si quando,col.ix.vers.sed certè licet,de rescriptis,Card.Alex.in c.verùm, col.ij.vers.itẽ vbicunque non potest,de condi.appos.vbi tũc dicit præsumi rationem,siue causam finalẽ, cùm non nisi vna esse potest.Iason in l.de quibus,col.iiij.vers.puto,quòd vtrunque,ff.de legib.vbi & post alios dicit procedere etiã in correctoriis.& in l.certi condictio.§.quoniã,col.pe.vers.

Etiam in correctoriis.

ego pono pro constanti.ff.si cer.pet.& in l.siue apud acta,col.ij.vers.tertiò moueor,C.de trãsactio.vbi & id dicit procedere etiam in correctoriis.& in §.omnium,col.viij.nu.38.Insti. de acti.Matthe.Afflic.loquens in casu nostræ regulæ,in consti.Siciliæ,inci.intẽtionis,col.vij.in iij.no.Phili.Dec.con.cclxxiij.in casu proposito,col.ij.vers.& ideo ista ratio.Paul. Paris. loquens etiam in casu nostræ regulæ,con.v.vnio istius monasterii,col.viij.nu.57.lib.iiij.Maria. Soc.iunior,con.j.præsentis consultationis,col.xv.nu.53.lib.j.& Lauren.Sylua.qui id quoque dicit,procedere in correctoriis,con.xxj.noua offertur dubitatio,col.vi.ver. sexto & vltimo.

Expressa censentur,quæ in vno tãtum verificantur.

10 ¶ Et hanc sententiam admodum cõfirmant alia multa similia,quæ tibi collegi in nostris legi. cõnubialibus,in gl.vij.in verbo,expres, nu.128.inci.sed & illud sciendũ,& multis seq.quibus vsque ad cxlvj.ostendi ea expressa dici,& existimari,quæ in vno tantum verificãtur,licèt aliter non sint expressa.Et ibi quoq; videbis,id procedere , etiam si quid expressum pro forma requiratur,ex Frã. Cur.Seniore,con.l.memoriæ recoẽldæ,col.xxj.nu.126.& Ias.in l. Gallus, §.quidã rectè,col.ij.ver.nota ex isto tex.in ij.lect.ff.de libe.& posth.per tex.ibi,& in d.l.ij.eo. tit.Sed & id itẽ procedere etiam si dispositio loquatur numero multitudinis,per l.Titius, in prin.secundum vnam lect.ff.de libe.& posth.& ita ibi voluit Saly.Imo.Franc. Are. & Alex. cum aliis concor.ibi à me adductis.

Etiam si expressum pro forma requiratur.

Etiã,q. si dispositio loquatur numero plurali.

11 ¶ Super eo tamen quod dictum est de causa,vel ratione,quæ vnica est,illud annotandũ est, non præsumendum vnicam esse in dubio,nisi id probetur, præsertim ad extensionem cõstitutionis correctoriæ, vt voluisse dicitur Saly.in l.si serui vestri , colũ.v.vers. quapropter ego reassumo,C.de noxal.actio.per l.præcipimus,in fi.C.de appell.& ita (licèt non adeo planè id dicat)illum citat,& sequitur Alex.qui id dicit no.& menti tenendum,in d.l. si constante, in prin.col.iij.vers.sed quid si petam,ff.solu.matrim.& in l.iij.§.prætor ait , col.ij.ff. de in ius vocan.Ias.in d.auth.quas actiones,col.vj.vers.& quid erit tunc,C.de sacros.eccl.vbi id dicit singu.& in l.j.col iij.vers.sed dictum Bar.ego confirmo,C.de succes.edic. vbi tamen subdubitat.& in d.l.quamuis,col.vlt. C.de fideicom.vbi id dicit singul. & Thom. Parpal. in repe. rub.ff.solu.matrim.col.iij.vers.cauete,quia hoc fundamentum.& Franc.Curt.Senior, consi. lxxxj.rectè præfatus,col.ij.vers.vltimò fortiùs vrget.

An autẽ in dubio præsumatur vnica ratio,necne.

12 ¶ Imò verò sunt,qui simpliciter negant ex tacita ratione etiam vnica debere fieri extensionẽ in correctoriis.& inter hos Alex.subobscurè,con.cxv.circa dubitationem, col.vlti. vers. nec potest dici,lib ij.quòd magna ex parte transplantatum est,consi.lxxvj.Franciscus,li.vj.quod tamen in vltima impressione resecuit Caro.Moli.vt superfluum.& con.lxxx.viso,& opportunè animaduerso,col.iiij.vers.rursus dixit Bar.lib.j.& cons.xcvij.viso themate suprascripto, col.vlt.vers.nec obstat vltimum argu.lib.ij.atq; etiam clanculum Fran.Are.in l.cùm quidã, §.quod dicitur,col.j.ff.de acqui.hæred.& paulò apertiùs,in l.mutum,col.pe.vers.confirmatur ista conclusio,eo.tit.& con.xxvij.proponitur ex facto,col.vij.vers.non obstant iura.atque etiam subobscurè Philip.Dec.con.cccix.viso puncto,in quo effectu, colum.iiij. vers. præterea non videtur.& cons.cccxv.superioribus diebus,col.iij. vers.præterea à tali ratione. & clarissimè,cons.dclxxix.viso eleganti consilio, circa medium.

Qui contrà dicunt in correctoriis.

13 ¶ Sed aduerte,quòd horum maxima pars innititur autoritate Bar.in l.liberorum,col.v.vers. his præmissis reducamus,& col.seq.vers.pone retento.ff. de verb.signi. dum ibi dubitat , an ratio statuti excludentis fœminas , propter masculos , sit illa quæ reddi à plerisque solet , vt salua sit agnatorum familia,& dignitas:& an ea sola sit,cùm scripta non sit:ideoq; contendit non posse,nec debere id statutum extendi ex illa ratione.quem sequi videtur Bal. in l. si defunctus,post medium,ver.quarto ergo vtrùm statutum,C.de suis & legit.& Imo.in l.si verò, §.de viro,col.vlt.ff.solu.matri.& Franc.Aret.con.xxvij.proponitur ex facto , col.ij.vers. non obstant iura.& Alex.cons.lxxx.viso & opportunè animaduerso,col.iiij.vers.rursus dixit, li.j. Et Ias.in d.l.j.col.iij.vers.vnde respondeo.C.de success.edict.

De iisdẽ rebus.

De ratione statuti excludentis fœminas.

De eadem re

14 ¶ Et ego certè huius sum opinionis,quòd si sit dubium,an ratio quę redditur,sit sola,propterea quòd & aliæ reddi possunt,vt contendit Bar.in illo statuto, haud dubiè non sit ab ea argumentandum.Quòd si is qui contendit aliam esse rationem,tamẽ nullã probabilẽ adferre possit,vt minimè sit dubium illam quæ redditur,esse omnino verisimilem & probabilẽ,nec aliam adduci posse:ita vt sit certum illam esse statuti rationem , & eam quidem vnicã , tunc crederem ex ea posse sumi argumenta,vel ab extensione,vel aliàs,æquè ac si expressa esset.ex priori illorũ opi.Id quod bene & sciẽter declarat Fran.Cur.Senior d.cõs.lxxxj.col.ij.nu.viij.

Cùm certum est vnicã rationẽ reddi posse, ex ea potest argumentum sumi.

Contrà autẽ si sit dubium.

¶ An

15 ¶ An autem illius statuti excludentis fœminas ob masculos sit ea ratio conseruandæ familiæ, & an ea sola sit (vt id obiter dicam) intelliges ex Io. Andr. in addit. Specul. in rub. de succes. ab intest. Pet. & Cy. in l. j. C. ad leg. Iul. de adulter. Alex. in auth. itaq;, col. vlt. versi. item inspicienda est, C. com. de successio. Bal. in l. maximum vitium, col. iij. versi. præterea istud statutum, C. de liber. præter. & in l. Titia, §. Lucius, per eum tex. ff. de leg. ij. & consi. ccxviij. statuto ciuitatis Florētiæ, col. j. versi. nunc igitur restat, lib. ij. & inter cons. Ang. cōsi. cccxliij. Martinus Ioannis de Florētia, col. ij. versi. si dicerem excludi. & iterū versi. secundo, ratione cuiusdam. Pan. cons. vij. quidam decessit, col. iiij. versi. & hic idē, lib. j & Pa. Ca. in l. si verò, §. de viro, circa medium, ff. solut. matrimo & cons. xl. præsens casus modicam, post medium, li. ij. & con lxxxiiij. quod est eiusdem exordij, col. j. eo. lib. ij. Raph. Fulg con. liiij. itē quod quælibet, col. j. & consi. lxxxv. in proposita quæstione, in fi Ro. con. xvj. viso themate consultationis, col. ij. vers. secundū autē quod principaliter. & cons. xxxij. visa municipali cōsuetudine, col. ij. versi quintò illud. & con. ccccxj. quatuor sunt quę refragantur, ferè per totū. Cor. con. lxxxij. licèt in hac consultatione, col. ij. & iij. lib. iiij. & cons. cccv. in hac consultatione, col. ij. versi. & statutum generaliter loquēs eo. lib iiij. Alex. in l. Gallus, §. quod si is, col. ij versi. facit etiā iste tex. ad aliā quæstionē, ff. de libe. & posth. Laur. à Palatiis, in tract. statutorū excludētiū fœminas, col. j. versi. quæro pro intelligētia. Maria. Socin. Seniore con. xxx. quāuis ex his, col. iij. versi. primò ad hoc respondetur. & consi. xxxj. prosequēdo ordinē, col. j. versi. cū ergo ratio. & eius filio. Barpto. Soc. con. xxviij. fuit quidā Petrus, col. iij. vers. quintò confirmatur, li. iiij. & inter. con. Fr. Cur. senioris, con. xl. cū in præsentiarū, col. v. vers. sed sic est quòd quādo, & eo. Cur. latè cō. xliij. sæpenumero in hoc passu, col. j. & cōs. lxxxj. rectè prę fatus egregius, col. j. & Barb. cōsi. xliij. præclarè scribitur, col. iij. ver. ꝙ iste, li. iiij. Maria. Soc. iuniore d. con. j. col. xj. vers. secūdò principaliter, lib. j. & con. iiij. circa præsentē, col. j. eo. lib. j. & con. x. si in præsenti, nu. 10. & iterū xxj. eo. lib. j. & con. xx. in proposito casu, col. ij. nu. v. eod. lib. j. & con. xxiij. casus iste, col. viij. nu. 22. eod. li. j. & con. xxxvj. præsens cōsultatio, col. vj. nu. j. eo. li. j.

Iterum de ratione statutorum excludentium fœminas.

VICESIMA SECVNDA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimosecundò limita nostram regulam non procedere, quando essent duæ aut plures causæ: tūc enim vna tantùm illarū cessante nō cessat effectus siue dispositio, per tex. in l. si nō lex Ælia Sentia. ff. de hæred. insti. ex qua no. Oldra. Bar. Bal. Imo. quòd quando plures leges concurrunt ad vnum effectum, vna cessante remanet virtus alterius, & dicit Bald. eam l. ad hoc solere allegari, quod diximus in prin. & tex. in l. tutor petitus, §. quæ tutoribus, ff. de excus. tutor. & l. j. in prin. ff. si quis à paren. manumis. fuer. & l. ij. §. corporis debilitas, ff. de vacat. munc. & l. quod ait Prætor, §. exercitum, ff. de his qui no. infa. & l. assiduis, C. qui pot. in pign. habe. & §. affinitatis, versi. nā si adhuc, Inst. de nup. & §. vlt. in auth. vt deter. sit nu. cleri. & §. si verò altera, & ibi gl. in auth. de nupt. & §. sed & si quis, & §. si verò nullus, & §. vlt. ver. ex vtroq;, in auth. de instr. cau. & fid. & §. vnū, in auth. de testi. & ea quæ par. vndec. men. & c. j. §. maximè, de renunciat. iuncto c. nisi cum pridem, §. pro delectu, eo tit. & c. quæris, vers. & nisi fortè, de æta. & qualit. & c. tantū, xxxij. q. vij. quod loquitur de matrimonio quod non cessat siue dissoluitur ob sterilitatem: neq; enim sola causa prolis est in matrimonio, sed & euitatio libidinis, fides. &c. hæc enim omnia iura solēt à nostris in eam sententiam allegari, quanquam sunt, qui illius c. tantū, aliam rationem, reddunt, vt dicemus in xxv. limitat.

Causa vna ex pluribus cessante, non cessat effectus.

2 ¶ Et id quoq; voluit gl. in l. liberorum, §. j. in verbo, collocare, & ibi etiā Iac. Butrig. Bar. Bal. Alb. & Pau. Cast. qui cū §. legit. cū prin. l. j. ff. de his qui no. infa. & gl. in l. liberos, §. j. in verbo, deductus, ff. de capit. diminut. & gl. in l. si ventri, §. in bonis, in verbo, credere, & ibi etiā Dy. Bar. Albe. & Ang. ff. de priuileg. cred. & gl. vt à multis citatur in l. si quis ad exhibendum. ff. de excep. rei iudi. Dy. in l. j. §. hoc interdictum. ff. quor. legator. Cy. in l. ij. C. de secund. nup. Bar. in extrauagan. ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum absentia. Io. Fab. in l. j. C. quor. legat. Bal. in l. generaliter, col. ij. versi. secundò oppono dicitur, ibi, vbi tamen essent. C. de episc. & cleri. & in c. j. col. vlti. tit. an mut. vel imperfect. & in c. & si Christus, col. vlt. vers. adde quòd cessante vna, & ibi quoq; Henri. Bohi. col. j. de iureiuran. idem Bal. in sua marga. in verbo, generalis. Ang. in §. maiores, in fi. in auth. de nupt. & in tractatu substitutionū, in materia substitutionis pupillaris, col. iij. ver. quæro vltra alios. & con. cxviij. super pūcto prędicto, factū verò incipit, auia pro nepte, post mediū, versi. secūdò ratione successionis. Lap. Castel. allegat. 100. in ciuitate Florētiæ, col. pen. ver. circa secundū statutū, ibi, nec ob. quod no. Saly. in auth. ingressi, col. ij. versi. nō obstat quod no. gl. C. de sacros. eccle. Card. Flor. & Imo. in c. ex parte, quod est pe. vterq; ad fi. de cleri. cōiug. Ant. & Imo. in c. cū apostolica: ille col. vlt. hic col. v. ver. & secundū prædicta, de his quæ fiūt à præla. sine cōs. ca. Ægi. Bell. in c. post translationē, col. v. versi. aut nō tanta, de renunci. Imo. in l. iij. §. ex contrario, col. ij. versi. sed certè ex quo, & ibi Alex. col. vj. ver. tamen aduertendū est, ff. de acq. posses. Idē Imo. in l. si verò, §. de viro, col. ij. versi. circa secundū articulū, ff. solu. matr. & Rom. in l. ij. col. ij. versi. non obstat glos. ff. de donat. & in l. tam is, §. j. quem legit cum prin. legis, columna ij. versi. in

De eadem re.

eadem ibi nunquid,ff.de donat.cau.mort.& conſ.clxxix.ampliſsime doctor,col.v.verſi.clarum eſt autem.Pan.in c.cùm nuncius,col.j.de teſtib.& in c.quoniam,col.iij.verſi.ego intelligo hoc procedere,de iure patro.& in c.vlt. verſi.item quia fruſtra, de immunit.eccle.& in c.iuuenis,col.vlt.de ſponſal.Alex.in l.j.col.iij.verſi.ſed Imo. dicit non debere,ff.de acq.poſſeſsio.& in l.ſi conuenerit,col.iiij.verſi.paſſum habui pro ſatis dubio,de re iud.& in l.j. col. iij.verſi.& aduerte quia,C.de eden.Fran.Aret.in c.j.de proba.& conſ.xlj. diligenter & maturè penſata,col.ij.verſi.ex his apparet,& con.50.copioſè & eleganter,col.ij.verſ.nõ obſtat id quod dicebatur,Barb.in l.ij.col.xj.verſi.ego pro Archid.ff.de verb.obl & in repe.c. Raynal.col.ix.verſi.ex iſto tex.no.& iterũ col.clxiiij.verſ.decimoquartò de teſt.& cõſ.xj.ſcripſit belliſsimè,col.xv.verſ.& ſic ponderet dominus,lib.j.& con.xlj. immortalem & omnipotentem deũ,col.ij.verſi.quinimo dico quòd poſito,lib.iiij.& cõſ.lxxiij. magnanimus,col.ij.ver. tertiò ſi quiſpiam dixerit,eo lib.iiij.Maria Soc.ſenior con.j. in caſu ſuprà narrato,col.vlt.li.j. Corn.in repet.l.ſi paſcenda,col.ix. verſ. ideo non licèt arguere, C.de pact. & conſ.cccxij.in hac conſultatione,col.vj.verſ.& vbi duæ rationes,lib.j.& con.cxxij.circa præſentem,col.vl. paulò ante fi.lib.ij.& conſi.lxxxiij.pro certo,col.vlt.lib.iij.& conſi.ccliij.ardua eſt,col.iij.ver. facit etiã, li.iiij.& con.ccxcj,videtur prima facie,col.iij.verſi. profectò iſtæ etiam cauſæ,eod. lib.iiij.Fr.Curt.ſenior con.j.col.v.verſi.ſed etiam ſubeſt.Iaſ.in l.quod dictum,col.j. verſi. limita prædictam regulam,ff.de pact.in in l.licèt inter priuatos, in fi. C.eo.tit.& in l.exigẽdi. col.vlt.verſ.huic fundamento.C.de procur.& in l.vt liberis,col.vj. ver.ſed nunquid ſit correcta,C.de collat.& in l. in teſtamento quidem, col. xij.verſi.tertiò facit quia quando.C.de teſt. mili.& in l.j.col.ij.ff.de cond.ob cauſ.& in l.cùm filioſa.col.xxv.verſ.confirmo vltra eũ, ff.de leg.j. Phil.Dec. in c.ex literis,col.v. verſ.non obſtat tex. hic,de conſti.& in c.quoniam abbas,col.vj.verſ.ſed reſponderi poteſt,de offi.deleg. & in c.cũ ceſſante, col.j.verſi.quartò concluſio fallit,de appel.Fr.Rip.in l.ex facto,col.iij.verſi.crederem igitur,de vulg.& pupil. ſubſti.Marc.Mant.conſ.xxv.in facto præſupponitur,col. iij.nu.32. Fran.Ozer. in §.ſupradicta,col.iiij.nu.18.Inſt.de excuſa.tutor.Maria.Soc.iunior conſi.xxx. inſpectis his,col. xj. nu. 40.lib.j.Io.Lupus,in rep.c.per veſtras,§.xx.col.iij.verſi.& ita quamuis,de dona. inter vir.& vxor.Lauren.Silua.conſ.xxv.adiutorium noſtrum; nu. 29.

3 ¶Et id quidem confirmat text.in l.legatis,ff.de leg.ij. ex qua no.Raph. Comen.in priori lectu. quòd illa dicitur eſſe cauſa alicuius rei, quæ ſola eſt cauſa: non autem ſi ſit cauſa ſimul cum alia, & in id quoq; allegat l.ita vulneratus, ff. ad leg. Aqui. vbi id trahit ad quandam Baldi in eo loco quæſtionem. Sed & in ſecunda lect.no. ex eodem text.non dici cauſam finalem, quæ ſola non eſt.

Cauſa ea dicitur quæ ſola eſt, nõ quæ cum aliis eſt.

4 ¶Et huc quoq; ſpectat quod ſuprà diximus in legis ratione ceſſante, nu. 127. in c.ex quo & illud,ratione legis correcta, legem quoq; ipſam correctam cenſeri, procedere, niſi duæ ſint eius legis rationes,vna enim earum correcta, tamen manet lex illæſa, vt eſt gl.no.in d.l.tam is,§.j.in verbo patris,ibi,item nunquid poterit. ff.de dona.cau.mort.& ibi Imo. qui eam ad hoc expendit,col.j.verſi.in ea gl.ibi reſpondeo, & ad id quoq; allegat no.in l.liberorum,§.j. ff.de his qui no.infa.& voluit quoq; alia gl.in §. minima, in verbo,vel cõtra,in fi.& ibi Ang. Are.etiam in fi.ff.de capi.dimin.vbi & ipſe Ang.dicit facere l.iij.§. planè,ff.de itin.actuq; priua.& §.quamobrem,in auth.de reſt.& ea quæ parit,& voluit etiam Alex. in d.l.ſi conuenerit,col.iiij. vbi ſupra,ff.de re iudi. & Iaſ. in d.l.vt liberis, vbi ſuprà,C.de collat.

Cauſa finalis nõ eſt quæ ſola non eſt.

Correcta ratione legis vna ex plurib. non cenſetur lex correcta.

5 ¶Et illud quòd vbi duæ ſunt cauſæ cuiuſpiam conſtitutionis, non ſumitur argumentum à contrario ſenſu ab vna tantùm cauſa,cùm plures ſunt.vt expreſsè voluerunt Iac. Butrig.in in l.conuenticula,C.de epiſ. & cleri. Ant.& Imo.in d.c.cum apoſtolica,quibus locis ſuprà citauimus,extrà de his quæ fiunt à præl.ſine conſen. cap.Fely.in d.c.ſignificaſti, col. penul. verſ.item fallit in verbis cauſæ finalis,de for. comp.

Arg.non ſumitur à contrario ſenſu vnius cauſæ ex plurib.

6 ¶Sed & illud quoque, quòd ſi in ſententia expreſſæ ſint duæ cauſæ, quarum altera eſt vera, altera falſa vel erronea,ſuſtentatur ſententia ex ea cauſa quę vera eſt,per l. Titianus,ff.quod cum eo.& §.ſi igitur omnes, & §.ſi tales,in authen. vt cùm de appella.cognoſci.& c. cùm I. & A.de re iud.& c.per tuas,le j.& ibi Hoſt. col.ij. in verbo, iudicaſti,Io. And.col.j.in eod. verbo,Card.Flor.in ij.not.Pet.Anch.in vj.no.Ant.in v.not.Pan. qui eum tex. dicit no. col. ij.ver.quoad tertiũ,& Card.Alex.in xj.no.qui fil.ſint legit.& voluit Inno.in caſu non admodũ abſimili,in c.in præſentia,in verbo,præter iſta,in fi.& ibi Ant.col.ij.ver.quandoq; ſentẽtia eſt lata,& Pan.col.item ij.in eod.verſ.nam eſt eadem vtriuſq; lect.de renuncia.Hoſti. in c.ex parte,col.iij. in verbo,occaſionem concilij, per illum text.& ibi Ant.col. j. verſi.& no. per hanc decretal.de conceſsio. præbend.Io. And.in c.cùm inter,col.ij.in verbo, expreſsè, & ibi Anto.col.ij,verſi.oppo.quòd valeat,& Pan.qui dicit ſingu.col.iij. ver.& ob hoc dicit, de re iudica.Petr.Anc.conſi.cclxxxix.de viribus ſententiæ,col.ij.verſ. item falſa cauſa.Imo. in l.ſi plagij,circa medium,ff.de verb.obli.vbi id dicit ſing. & in l.quod dicitur patrem, col. v.verſi.ſecundo caſu,eo tit. & in l.ſi is ad quem, col.ij.verſi.aduerte tamen, ff.de acq.hæred. Domi.in c.in tantum,quod eſt vlt.col.iij.verſ.dic,aut cauſa eſt falſa,xxj.diſtinct.Ant.in c.ab

Sententia ſuſtinetur ex vna cauſa vera,licèt altera ſit falſa, vide infrà nu. 13.

excommu

excommunicato, col. iiij. versi. sexta patet ex sequentibus, de rescri. & Panor. qui dicit sing. in c. j. col. iij. vers. nunc autem quæro, ibi, aut cessat, & ibi Felyn. qui alios adducit, col. v. vers. limita secundò nisi causa, de re iud. & idem Pan. in c. sicut, col. iij. versi. sed si iudex in sententia, eo tit. Alex. in l. impossibilis, col. j. versi. iuxta prædicta, ff. de verbo. oblig. vbi id dicit communiter approbari. & latiùs in l. qui Romæ, §. duo fratres, col. xxvij. versi. & quia dictũ est, ff. eo tit. vbi id dicit sing. & in addit. Bart. in l. si is ad quem, ff. de acq. hæred. Barb. qui eũ text. in d. c. per tuas, ad hoc dicit not. consil. vj. illud in medium adducam, col. xj. versi. facit quod singul. voluit, lib. iiij. Ang. Aret. in §. sed quia, col. j. versi. si autem expressit plures causas, Insti. de fideic. hæred. & vide infrà nu. 20. versi. & ad id spectat.

7 ¶ Et similiter si in appellatione fuerunt expressæ, & id quidẽ copulatiuè, plures causæ ipsius appellationis, sufficit vnam illarum probare, vt apertè probat text. in c. exhibita, extrà de iudi. & in c. iamdudum, de præb. & voluit Pan. in c. cùm causam, in fi. extrà de appel.

Vnã ex multis causam appellationis probare sufficit.

8 ¶ Quò etiã pertinet illud, quòd si cui sint duo impedimenta quẽpiã repellentia, si alterũ tantùm sublatũ fuerit, alterũ autẽ supersit, æquè repelletur, ac si ambo subsisterent, per text. in l. si domus, ff. de seruitu. vrba. præd. & d. c. cùm nuncius, & ibi Ant. Imo. Pan. & Fely. omnes post prin. de testib. & c. ex tuarum, de author. & vsu pall. & c. si gratiosè, in fi. de rescr. li. vj. & c. nõ potest, de præb. eo. lib. vj. no. gl. in c. statutũ, in prin. in verbo, canonicus, de rescr. eo. lib. vj. Oldr. Bal. Ang. & Imo. in d. l. si non lex, ff. de hæred. instit. vbi id trahunt ad legitimationẽ siue dispensationem factam de vno impedimento vel inhabilitate siue macula.

Impedimentum vnũ ex multis sufficit ad repellendum.

9 ¶ Ex hac autem limitatione illud fit, quòd filia maritata potest petere dotem à patre, neq; enim dos ob eã tantùm causam datur filiæ, vt maritetur, sed etiam, vt ea alatur, cũ dos sit loco alimẽtorũ, Bal. con. ccccclvj. recolo, col. ij. versi. præterea dos, li. v. cũ similib. à me collectis in tract. Primigeniorũ, quæst. lxij. nu. 5. Et vt maritus onera matrimonij faciliùs sustinere possit, l. pro onerib. C. de iure dot. cũ similib. Et vt deniq; vxor velut indotata, à marito nõ cõtẽnatur, vt fieri solet, §. sic itaq; matrimonia, versi. si quis enim duxerit, in auth. de nupt. & §. quẽ autem, in auth. quib. mod. natur. effi. legit. & Bal. in auth. res quæ, col. j. vers. quæro pater viuens, C. com. de lega. vbi & ad hoc allegat l. si ita stipulatus, §. si tibi, & l. vtrum turpem. ff. de verb. obli. Et in hac sentẽtia, vt scilicet eã filia iam maritata possit tamen petere dotem à patre, fuit gl. in l. obligamur §. lege. ff. de actio. & oblig. quã sequitur & dicit singularẽ Bal. in c. iurauit, col. ij. vers. itẽ si esset hoc, extrà de proba. & in l. vl. col. ij. vers. pone vir cepit. C. de sent. quæ sine certa quãtit. profer. & in l. j. col. iij. vers. sed si nupsit filia, & ibi Imo. col. quoq; iij. ver. in ea gl. ibi, qui liberos, & Ro. col. j. versi. sed an si est iuxta. ff. sol. matr. idẽ Bal. in c. iurauit, col. ij. versi. itẽ si esset hoc, de probat. vbi eã gl. dicit sing. Ang. & Pau. Ca. in d. auth. res quæ, & ibi Ias. col. v. vers. iiij. quæritur. C. com. de leg. Io. Cãpez. in tracta. de dot. par. j. q. xiij. Io. Lup. in repe. c. per vestras. §. ij. col. ij. vers. sic ergo videtur. Et hæc est cõmunis opi. etiamsi Guil. & Bart. aliter sentiant, ille in l. cum his. §. si mulier. ff. de cond. indeb. hic in d. l. obligamur. Et ea quidem confirmatur ex iis quæ diximus suprà in xviij. limit. nu. 2. 3. & 4.

Legitimatio vitiatur si vnum tantum impedimentũ ex multis tollitur.

Filia maritata potest petere dotem à patre.

Vxor indotata contemnitur à viro.

10 ¶ Quæ etiam eò vsque procedit, etiam si filia inuito patre nupserit, si credamus gl. in c. hoc sanctum, quod est vlti. in gl. j. xxxij. quæstio. ij. quam dicit singul. Imo. in d. l. j. solu. matri. sed est & alia clarior & melior, vt dicit, Rom. ibi, in c. de raptoribus, in verbo, excusata, xxxvj. q. j. Quod tamen semper intellige, modò non nupserit indigno, ex sententia Bal. in d. l. vlti. vbi suprà, C. de senten. quæ sine cer. quan.

Quid autem si filia inuito patre nupserit.

Quid si nupserit indigno.

11 ¶ Sed & ex hoc quoq; procedit, quòd cùm priuilegia doti dentur, non solùm propter sobolẽ procreandam, sed & propter fragilitatem sexus, & propter onera matrimonij, & obsequia, quæ præstat vxor marito, l. assiduis, C. qui potior. in pignor. habean. cessante causa illa sobolis, quia mulier sterilis est: tamen cùm subsint aliæ causę, non cessant priuilegia dotis, Bar. post Iac. Are. & Cy. in l. j. col. pe. versi. quartò quæro quid in muliere, ff solu. matrim. tum illa ratione, quam diximus in nostra limitatione, tum per tex. in l. si quis posthumus. in prin. ff. de liber. & posth. & sequuntur Bal. in d. l. j. col. iiij. ver. itẽ an cessatio, & ibi quoq; Imo. & Ro. vterq; col. vlt. Alex. col. ij. versi. secundò infertur quòd mulier. Iason col. iiij. versi. sextò no. ff. solu. matrim. idem Bal. in rub. C. de priuileg. dot. col. j. versi. sed hic quæro, &c. in l. assiduis, ibi, siue liberos habeat mulier, &c. C. qui pot. in pigno. habean. & in d. auth. res quæ, col. vlt. versi. quæro nunquid ista auth. C. com. de lega. & Lapus alleg. 110. in ciuitate Florentiæ, col. pen. versi. circa secundum statutum, ibi, nec ob. quod no.

Mulier sterilis gaudet priuilegiis dotis.

12 ¶ Sed hæc nostra limitatio primò intelligenda est procedere, quando sunt duæ aut plures causæ distributiuæ, id est, quarum quælibet sola satis est ad producendum illum effectum: secus si omnes simul considerentur. nam hoc casu cessatio vnius facit cessare effectum. tex. est no. in c. quoniam frequenter, §. porrò, iuncto §. si autem, & in priori loco, Panor. in fi. qui eum tex. reputat singul. vt lite non contest. Bar. tin d. extrauaganti ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum absentia. Bald. in d. l. generaliter, colum. ij. in ij. opposit. C. de episc. & cleri. dum loquitur de pluribus causis, quarum quælibet per se influit, & in d. sua marga. Ang. in d. §. mitiores, in auth. de nupt. Pan. in d. c. cùm nuncius, post prin. & ibi Fely. col. j. de testib. idem

Quid si omnes causæ simul & collectim considerentur.

idem Pan. in d. c. cùm cessante, in j. not. & ibi Dec. col. j. in iiij. fallen. de appella. & ipse quoq; Pan. in d. c. quoniam, de iure patrona. & cons. lxx. id de iure quæritur, col. ij. vers. tertiò probatur alia ratione, lib. ij. Ias. in l. dedi, col. j. versi. confirmatur, quia vbicunq;, ff. de condi. ob caus. vbi id latè probat, & Rom. in d. l. in testamento quidem, col. xij. versi. iij. & notabiliùs, C. de testa. milit. Hippol. Marsi. in l. si quis viduam, col. j. versi. sed tu ad saluandum, per illũ text. ff. de quæstio. Nicol. Eucrald. in locis legalibus, in loco à contrario sensu, col. xj. versi. primò vt procedat. Fran. Rip. in d. l. ex facto, col. iij. nu. 14. ff. de vulga. & pupilla. vbi tamen id declarat, vt ibi videre poteris.

13 ¶ Nam quod suprà diximus nu. vj. sententiam latam ex duabus causis, quarũ altera vera est, altera falsa vel erronea, sustineri ex vera causa, intelligi debet, si illa vera causa per se & sola sufficiat ad validitatem sententiæ: aliàs enim non valeret. verbi gratia, si iudex pronunciet testamentũ impuberis valere, quia impubes potest testari. & quia in eo sit sufficiens numerus testium: tunc enim licèt hæc posterior causa sit vera, tamen ea non sufficit vt valeat testamétum. quia non sufficit solennitaté fuisse adhibitam, nisi testator sit habilis, l. si quæramus, ff. de testam. ideo ea sententia non sustinetur ex illa causa vera non sufficienti. Et ita nuncupatim voluit Pano. qui id dicit esse bene notandum, quia alius nemo tetigit in d. c. j. col. iiij. versi. hoc tamen dictũ, & ibi quoq; Fely. vbi suprà, ibi, & intellige dummodo, de re iudi.

Sententia sustinetur ex vna, ex multis causa vera, si ea per se & sola sufficiat.

14 ¶ Et ad hæc facit, quod in simili dicitur, quòd si ex duobus etiam copulatiuè positis, alterũ tantùm sufficiat ad id obtinendum, de quo quæritur, sufficit alterum esse verum: non etiã, si vtrunq; sit necessarium, per l. scire oportet, §. scire, & l. propter litem, ff. de excusat. tutor. & c. accepta, de restit. spoliat. & c. quædam, de iureiur. & c. peruenit, in fi. de fideiussor. & c. j. 48. distinct. & c. qui periculosum, vij. quæst. j. gl. in c. ij. in verbo, & perpetuo, & ibi Bal. col. ij. ver. & iuxta notabilé, Card. Flor. col. iij. vers. quæro, in eo quod hic, Pet. Anc. col. ij. vers. sunt duæ qualitates, Anto. col. j. in iiij. no. & iterum col. ij. versi. hic descendo ad factum, Imo. col. j. in vlt. not. rursumq; super gl. j. Pano. super eadem gl. j. Felyn. qui alios multos citat, col. xj. versi. fallit tertiò vbi plura copulantur, de rescri. & gl. in clem. vt circa, in verbo, probare, de electio. lib. vj. Bar. & recentiores in l. diuus, ff. de re iudi. idem Bar. in d. extrauagan. ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum absentia, vers. sed cùm in lege. Bal. in l. j. in prin. col. iiij. vers. & extra quæritur, ff. de eden. & in l. j. col. pen. versi. item do aliam, C. de condict. indeb. dum allegat gl. in d. clem. vt circa, & in c. j. de exceptio. & in d. c. licèt causam, de probat. & idem Bal. in l. minoribus, col. ij. versi. vnum scias quod pluribus, C. de his quib. vt indig. & in l. conuenticula, col. iij. versi. item est argumentum ab effectu. C. de epis. & cleri. atque etiam Alex. consil. lxj. viso processu causæ, col. j. versi. sed in casu nostro, lib. ij. & Fran. Aret. in l. si quis ita stipulatus, versi. ex præmissis sequuntur, ff. de verb. oblig.

Alterum ex copulatis sufficit, cum alterum non est necessarium.

15 ¶ Nam quando duo vel plura coniunctim requiruntur ad actum, vno deficiente, totũ corruit, l. vlt. §. ait lex, ff. de diuor. & d. l. si quis ita stipulatus, & ibi Bar. & alij, ff. de verb. obligat. & l. Lucius, & ibi gl. ff. de his qui no. infa. & l. si is qui ducenta, §. vtrùm, ff. de reb. dub. Et l. Titia. & ibi Rom. in ij. notab. & rursum col. vij. vers. nisi probet. ff. solu. matri. gl. in l. iij. §. hoc autem interdicto, in verbo cõpetere, ff. de itiner. actuq; priua. Ioan. And. in c. sine culpa, col. ij. vers. secundò matrimonium, de regul. iur. lib. vj. Cyn. post Iac. Are. in l. sancimus, §. si quis autem, le j. in fi. C. de donatio. Bal. in l. Titia, in prin. ff. solu. matri. Cepo. cauf. crimin. consi. ij. super casu homicidij, col. ij. versi. tertiò, quod illud auxilium, vbi huius rei reddit rationem, quia tunc de forma videtur aliquid fuisse omissum, vt dicit sing. Bal. in addit. Specul. tit. de arbitr. §. potest, col. j. versi. sed quid si compromittatur.

Vno ex plurib. coniunctim requisitis deficiente, totũ corruit. Ratio, & ipsius ratio, necessariò requiritur.

16 ¶ Et ex hoc fit, vt si ex duabus causis vna ponatur vt ratio, altera vt ratio ipsius rationis, vtraq; requiratur, per l. sed & si lege, §. idem si rem, ff. solu. matrim. Et similiter si vna ratio ponatur vt maior propositio, altera vt minor, altera earum falsa, corruit argumétum, vt videre licet ex Bar. in d. extrauaganti ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum absentia. Et vtrunq; voluit ad comprobationem eorum quæ suprà diximus, Fra. Ripa in d. l. si ventri, §. in bonis, col. iij. versi. ideo si vna causa, ff. de priuil. credit.

Si altera ratio ponatur vt maior, altera vt minor, vtraque requiritur.

17 ¶ Secundò hæc nostra principalis limitatio intelligenda est, quando vtraq; ratio consideratur ad effectum producendum. Secus si vna ratio non habetur in consideratione, tunc enim hac cessante non cessat effectus, vt dicit Ripa in d. §. in bonis, col. vlt. vers. item intellige quando vtraq; ratio consideratur, per id quod voluit Bald. in c. j. §. his verò, post prin. tit. de successio. frat. siue de gradibus succes. in feud. quòd in feudis frater vtrinq; coniunctus nõ præfertur fratri ex parte patris tantùm, licèt enim duæ partes concurrant, tamen cùm altera earum, scilicet matris, sit impertinens, ex ea non augetur effectus.

Quid si ex duab. rationibus vna tantũ consideratur ad effectũ producendum.

18 ¶ Quem, vt id Ripæ addas, sequuntur Marti. Lauden. & Card. Alex. ibi: ille, col. ij. vers. quæro circa istam: hic col. iij. versi. eiusdem initij. & voluit etiam Iacob. Ardiso. in summa rubr. de successio. feud. sub rubr. an frater ex vtroque parente excludat fratrem ex patre tantùm. Andr. Iser. in c. j. col. ij. & iij. titu. de natu. successio. feud. Bald. in l. j. post prin. versi. & per hoc determinatur, & ibi quoq; Pau. Ca. & Cor. C. de legit. hæred. Ipse Bal. cons. clxx. ad euiden-

In feud. vtrinq; cõiunctus non præfertur fratri ex parte patris tantum.

euidentiam,col.ij.versi.item sciendū,lib.ij.& cons.ccciiij.donatio,in fi.eo lib.ij.& cons.liiij. proponitur,quod quidā nobilis,lib.iij.& cons.casus talis est,primo dominus,eo lib.iij.Marti.Laud. in c.j.§. & quia,col.vj. versi. quæro an vtrinq; coniunctus, & ibi etiam Card. Alex. col.vit.vers.eiusdem exordij,tit.qui feud.dare possunt. Alex.consi. ix. ponderatis,in fi.lib.v. Pet.Ferra.tit. for. libel. quo agit. ad reuocationem feud. in verbo,nec superstitibus,col.iiij. versi.sed quid si vnus.Soc.consi. ccciij. eodemq; vlt.viso statuto,ad fi.lib.ij. Fra.Cur.iunior in iij.parte. iij. part.principalis tractatus feudi,quæstio.vj. Phil.Dec.con.ccccxliij.concurrit patruus,col.j.Io.Cro. in repet.l. filiusfam.§.diui,col. ij. post prin.& iterum char. antep. versi.quartò quæritur,ff.de leg.j.& ipse Fra. Rip.in l. ex facto,col.xxiiij.nu.98. ff.de vulg.& pupil.& diximus etiam in tracta.Retractuum tit.j.§.xiij.gl.ij.nu.10.incip.illud autem inter omnes.Et faciunt quæ etiam ibi diximus in nu. seq.incip.quo in loco.

19 ¶ Tertiò intelligenda est nostra limitatio,quando vtraq; ratio exprimitur in lege, aut alia cōstitutione.Secus si vna tantū,licèt altera possit etiā considerari, tunc enim cessante expressa,cessat dispositio, licèt altera militare quoq; videatur,vti pulchrè declarat Lancelo. Dec. in l.singularia,col.iij.ff. si cer.pet.& ab eo Fra.Ripa, in d.§.in bonis,col.vlt. nu.16.

Quid si ex duab. rationibus, altera expressa cessat,altera citata non cessat.

20 ¶ Et ad id spectat, quòd si in sententia, expressa est vna tantùm causa sed ea quidem falsa, sententia corruit, licèt sit alia causa tacita,& ea quidem vera, qua sustentari potuisset, si expressa fuisset,vt voluerunt Ant. & Pan. in d.c.in præsentia,vterq; col.ij. versi. si vna tantùm est expressa,de renuntia.Host.Io.And.& alij in d.c.per tuas,qui fil.sint legi.& maxima pars eorum,quos citauimus suprà nu.vj. huius limitatio.incip.sed & illud quoque, ex quibus intelliges illud interesse, inter id quod ibi diximus, & id quod nunc dicimus, vt scilicet illud procedat, quando sunt expressæ duæ causæ,quarum altera vera est,altera falsa : hoc autem, quando expressa est vna tantùm causa falsa, tacita,altera vera.

Causa falsa expressa in sententia,eam vitiat, licèt sit altera tacita vera.

21 ¶ Quartò item intelligenda est hæc limitatio,quando illæ duæ rationes sunt vniuersales,siue etiam generales:si enim vna est generalis,altera specialis,tunc sola illa generalis cōsideratur. quod ex eo satis patet,quòd ab ea tantū,non etiam à speciali sumitur argumentū à contrario sensu,per tex.in l.regula,§.vlt.& ibi Bart.& Bald.ff.de iur.& fac.ignor.quē ad hoc dicit no.& menti tenendū Nic.Eueral.in locis legalibus,in loco à contrario sensu,col.xj.vers.secundò istud limito. Cui adde in simili text.in l. ij. §. si mater,versi. quid si curatoris,& versi. quid si decesserit,ff. ad SC. Treb.& l.nomen debitoris,§. vlt. ff.de leg.iij. Et tu interim vide quæ suprà diximus in cessante legis ratione,nu. 149. incip.secundum autē, & iterum in j. limit.nu.62.incip.tertium quod cùm lex,& quæ etiam dicemus infrà in xxxij.limitat.

Ex duab.rationib.altera generali,altera speciali, hac tantùm cōsideratur.

22 ¶ Quintò intelligenda est hæc nostra limitatio,nisi ex duabus causis altera principalis sit,seu primaria,altera accessoria,siue secundaria.Nam tunc sola principalis causa est consideranda,vt cesset, vel non cesset effectus, non etiam accessoria,vt expressè, & in hac specie voluit Fr.Rip.in d.l.ex facto, col.iij.nu.14.ff.de vulg.& pupil.substi.& idē propemodū voluit Pan. in c.ex parte tua,col.vlt. per eum tex.extrà de conuers. coniugat.

Causa principali cessante cessat effectus, non etiā accessoria.

23 ¶ Nam illud perpetuum est,vt eius quod principale est ratio habetur, non etiam eius quod accessoriè venit & secundariò, siue in consequentiam, vt patet ex l.j.ff.de autorit.tutor.& l. si sponsus,§.donationis,& §.generaliter,ff.de donatio. inter vir. & vx.& l.non solum,§.vlti. ff.de procur.iuncta l.j.§.pen.& vlt.de suspect.tutor.& l.si vnus,§.illud,ff. de pact.& l.arbor. §.aquarum,ff.com.diuidun.& l.cùm probatio,& ibi gl.ff.de probati.& c.ad audientiam,& ibi gl. in verbo, principaliter, de præscriptio. cum alijs infinitis concordan. tex.& doctor.à me collectis in commentariis consuetudinū Pictonum tit.ix. *qui est de tenir noblement en fief*, §.xx.in gl. j.in j.limitatione.

Principale tantum consideratur, nō etiam accessorium.

VICESIMA TERTIA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimotertiò limita hanc nostram regulam procedere in his, quæ habent tractum successiuum in futurum.verbi gratia, in excusatione à muneribus, quæ successiuè,& diuersis temporibus imponuntur: quæ quidē excusatio cessat,cessante causa ipsius,per l.cura.§.deficientium,ff.de muner.& honor.At in his quæ sunt momētanea,cessante nō cessat effectus, vt per Bal.in l.generaliter,col.ij.versi.sed ego dico,C.de sacrosan.eccles. quē ita simpliciter citat,& sequitur Alex.in l.si cùm dotem,§.si maritus,col.ij.vers.sed certè hoc nō puto,ff.solu. matri.in addi.Nico.Ma.in l.ij.§. non solùm, ff.de excusat.tutor.& Soci.in l.sciendū, §. vlti. circa mediū.ff.qui satisd.cog.& con.lxxxj.non est dubium,col.iiij.vers. non obstant nunc in contrarium,lib.iij.& consi. lxxxiiij.accuratissimè,col.iij.versi.præterea ibi conceduntur,eo. lib.iij.& Phil. Dec.consil.xxiiij.mulier,cui propter inopiam,col.vlt. versi.non obstat tertiò. Io Fr.Oze.in §.supradicta, col.iiij.nu.16. Inst.de excusat.tutor.Et idem quoq; apertè voluisse videtur Panor.in c suggestum, col.j.versi. vltimò scias,de deci.dum dicit, quòd priuilegiū,quod habuit perfectionem suam,nec continet actū successiuum,nō reuocatur,licèt postea cesset causa priuilegij : secus in priuilegio habente causam successiuam , per eum tex.

Causa cessante cessat effectus in successiuis,non etiam in momentaneis.

Priuilegij perfecti & non successiui.causa cessante non cessat priuilegium.

2 ¶ Sed in hoc vide quod scripserit Bart. in l. ex facto,in prin.col.ij. vers.secundò oppono, dicuntur hîc,ff. de vulg. & pupil.substit. quòd cū dispositio est momentanea, si iungitur qualitas

De eadem re.

Qualitatem iunctā verbo dispositionis momentanea sufficit adesse tempore dispositionis.

litas verbo dispositiuo, tunc sufficit eam qualitatem adesse secundū tempus dispositionis, licèt postea desinat, per l. Mela, in prin. ff. de alim. & cib. lega. vbi si legatur puero, vel puellæ, sufficit, quòd sit puer vel puella, secundū tēpus legati facti. Si verò iungitur verbo notanti effectum, aut executionem dispositionis, sufficit secundū illud qualitatem adesse, l. iij. ff. de aur. & arg. leg. vbi si lego vxori ea quæ parata sunt tempore mortis, illa cedunt legato, quæ tunc parata reperiuntur: & sufficit illa esse parata, licèt ex postfacto, vel antè parata nō sint. Et ita illam sequitur Imo. in cle. ij. col. iij. versi. si verò constat qualitatem, de rescript.

3 *Causas hoc respectu esse in quadruplici differētia.*

¶ Verùm & de ea re multò pleniùs & latiùs, Cy. & ipse Bal. post. Pet. & alios antiquiores, in d. l. generaliter. & Henricus Bohic. & Ægid. Bellamer. in c. etsi Christus, de iureiur. Causas enim esse in quadruplici differentia, quasdam enim esse momentaneas, quæ & momentaneum habent effectum. Alias quidem & ipsas momentaneas, sed quæ effectum habent successiuum. Alias item successiuas, quæ & successiuum effectum habēt. Alias deniq; & ipsas successiuas, sed quæ habent effectum momentaneum.

4 *Momētaneū quid dicatur. Hæreditas dicitur momentanea. Sacerdotiū.*

¶ Et intelligunt momentaneum, cuius est esse tempore momentaneo, vt quod momēto acquiritur, veluti hæreditas, per l. placet, ff. de acquir. hæred. & agnatio, quæ scilicet quæritur eo momento temporis, quo quis nascitur, §. sui Inst. de hęred. quali. & differēt. item momēto quis consequitur beneficium, siue sacerdotium, vt legitur in cap. si tibi absenti, de præbend. Successiuum autem dicitur, quod ad suum esse, vt ipsi loquuntur, requirit successionem tēporis, vt est tutela, quæ est ius in successione temporis consistens, & ad sui esse requirit totum tempus impubertatis.

5 *Successiuum, quid dicatur. Tutela successiua. Quid igitur in causa momentanea habente effectū momētaneū, cū causa cessat post effectum completum.*

¶ In primo igitur casu, quando scilicet causa est momentanea, habens etiam momentaneū effectum. Refert an causa cesset post cōpletum effectum, & tunc nō cessat ipse effectus. exempli causa, agnato defertur hæreditas, ideo & agnato sufficit momentanea agnatio, eo tēpore, quo quæritur hæreditas, & si postea desinat causa, id est ipsa agnatio, non desinit effectus iam quæsitus, scilicet hæreditas, l. vltim. in j. respon. ff. vnde lib. & arg. d. l. sciendum, §. vlt. ff. qui satisdare cogantur. & l. cognatis, in j. respon. ff. de reb. dub. & dicit præterea Henric. de hoc esse casum in l. j. C. de pactis, vbi pactum, siue contractus innominatus, scilicet dationis sextantis, ex parte filij testatoris ab ipso testatore rogati restituere hæreditatem Licinio Frontoni, si sine liberis decederet, & remissionis eius fideicommissi ex parte eiusdem Frontonis, fuit completus. Et ideò licèt causa propter quam contractus, siue pactum interuenerat, scilicet metus filij, ne decederet sine liberis, cesset, quia decessit relictis liberis, non tamen cessat effectus, quia non reuocatur contractus completus. Et ad id quoq; facit, vt ille subdit, l. naturalis, §. j. ff. de præscript. verbis.

6 *Quid si ea causa cesset ante completū effectum.*

¶ An verò causa cesset ante completum effectum (id enim est secundum mēbrum primi casus) & tunc cessante causa cessat effectus. verbi gratia: Agnatis defertur hæreditas & tutela, fac igitur, quòd quis desinat esse cognatus, nónne, hic habebit hæreditates, vel tutelas, quæ postea deferuntur? & certè non habebit, per d. l. vl. in ij. respon. ff. vnde liber. & l. j. in fi. ff. vnde legit. & non solùm, §. si emancipatus filius præteritus. ff. de bono. possess. contra tab.

7 *Quid in causa quoq; momentanea habente effectum successiuum.*

¶ In secundo casu, quando scilicet causa est quoq; momentanea, sed quæ habet effectū successiuū, vt est in tutela legitima, quæ defertur agnatis, & quæ quidē tutela est quidā effectus successionis, vt dictū est, & tūc dicendū est vt prius. Nā aut ante cōpletū effectū cessat causa, & cessabit quoq; effectus. Ideo si ante finitā tutelā delatam agnato ipse capite minuatur, finitur tutela, l. tutelas, ibi, sed legitimæ tutelæ, ff. de ca. dimin. & §. vlt. Inst. de legi. agna. succes. & §. sed & capitis, Inst. quib. modis tut. fini. Quod intelligendū dicit Bal. vbi suprà, pro tēpore futuro, quia administratio præteriti tēporis manet firma, vti & ipse quoq; declarat in c. quēadmodum, col. ij. versi. nota tacitas conditiones, de iureiur. per d. l. tutelas, & alibi quoq; diximus. Aut cessat causa post effectum completum, & tunc non cessat effectus.

8 *Quid in causa successiua habente effectum successiuum.*

¶ In tertio casu, quādo scilicet causa est successiua, quæ etiā successiuū effectū habet, cessante causa cessat effectus. exēpli gratia. Absentia reipublicæ causa, est quid successiuū, & similiter excusatio à tutela est effectus successiuus. ideo si tutor abest reipubl. causa, is excusatur quādiu abest: cessante autē absentia, cessat & excusatio, §. itē qui reipublicæ. Inst. de excusat. tut. Itē clerici, vel monachi excusantur à tutela & curatione, quamdiu insistunt diuinis officiis, nō aliàs, d. l. generaliter, C. de epis. & cleri. Et hoc quoq; idē patet ex d. c. & si Christus, in fi. & in c. post translationē, §. cæterùm, de renunc. vbi causa & effectus sunt successiui.

9 *Quid in causa successiua habente effectum momentaneum.*

¶ In quarto casu, quando causa est successiua quidē illa, sed quæ habet effectum momentaneū, cessante causa cessat effectus, vt patet in illa ipsa absentia reipublicæ causa, quæ causa est dandi restitutionem in integrū, si absens læsus fuerit. Ideo ea absentia cessante, si interim ille læditur, cessat restitutio, l. ab hostib. §. sed quod simpliciter, ff. ex quib. causis maior. & l. quod tempore, C. de restitur. milit. Quod intelligit Bald. vbi suprà, vt in eo, quo fuit læsus tempore absentiæ, non cesset effectus, cùm ipse iam quæsitus sit, ita intelligens iura suprà allegata.

10 ¶ Sed & id quoq; patet in officio, propter quod datur beneficium, c. præter hoc. xxxij. distinct.

stinct.& c.eos.& c.si quis sacerdotū.lxxxj.di.& per c.quia nónulli.& c.relatū. de cler.nó resi.& c.pastoralis.de app.& c.latores.de cler.exc.mini. & c.vlt.de rescr.li.vj. Et ideo, si beneficiatus in eum casum incidat, saltem culpa sua, vt officiū facere nó possit, amittit beneficiū, vt not. in c.j. de æta.& qual.& c.tua nos.de cler.ægr.& nos alibi diximus suprà, in beneficij causa cessante. *Beneficiatus sua culpa in id incidens vt officiū facere nō possit, priuatur beneficio.*

11 ¶Bald.autem vbi suprà, relata illa opin.quam diximus, eam ita declarat, vt si requiratur causam adesse certo, & determinato tempore, sufficit eam adesse eo tempore: nec ea postea cessante cessat effectus, siue causa sit momentanea, siue successiua. quod & nos latè tractauimus suprà, in quarta limit. Et aliter quoque hæc declarat, quæ hic de industria prætermittimus, quia ea adscripsimus in alijs locis magis peculiariter ad ea pertinentibus. *Declaratio praecedentiū.*

VICESIMA QVARTA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoquartò limita regulā nostrā nó procedere in vltimis volútatibus, in quibus si fortè fortuna cessat causa vice modi adiecta, nó ꝓpterea cessat effectus, vt & nos suprà alicubi trāscúter diximus. & ꝓbatur in l.si fundū per fideicōmissum.§.Iulianus si Titio, aliàs, si Titio, qui est §.j.& ibi Bar.& alij, ff.de leg.j.& idē Bar.in l.ij.§.vlt.col.ij.ver.vbicūq; dixi.ff.de don.& in l. Titio cētū.§.Titio genero.ff.de cōd.& dem.& Imo.in d.c.post trāslationē, col.6.n.39.de renū. *Hac regula non habet locum in testamentis cum causa vice modi est adiecta.*

2 ¶Cæterùm comperies apud Barto.in illo §.Titio genero.illud non procedere, quando modus de necessitate inesset legato, vt in casu d.§.Titio genero.secundum Rayn.quāquam Barto.ibi dicit deficere legatum, quia non erat modus, sed conditio. *Nisi modus de necessitate inesset legato.*

3 ¶Sed quia hæc res est admodum scrupulosa super intellectu vtriusque illius loci, ideo antequam hic tuum iudicium firmes, vide omnino Bal.Imo.Pau.Cast.Raph.Com.Ange.Peru.& Ias.in d.l.si fundum per fideicommissum, §.j.& omnes scribentes in d.§. Titio genero.& latè Bal.ipsum in l.generaliter.col.v.versi.quintò quærit.C.de episc.& cler.

VICESIMA QVINTA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoquintò limita procedere in causa pro qua excludenda aliquid constituitur, secus in causa propter quam habendam aliquid fit: nam licet cessaret illa causa, non propterea cessaret id quod factum est propter illam. Verbi gratia, contrahitur matrimonium propter prolem, si tamen vxor sit sterilis, ita vt prolem non habeat, non propterea dissoluitur matrimoniū, c.dixit dominus.xxxij.q.j.& c.tantum, xxxij.q.vij.vbi id expressè no.glos.quod diximus. atque etiam glos.in c.& si Christus.ad fi.in verbo, cessante causa.de iureiur.& ibi quoque Anton. in §.vlt.post medium.vers.oppo.quòd cessante, vbi dicit per eam gl.quòd cessante causa facti non cessat factum, quanquam alij aliò hæc referunt, nempe quòd proles non sit sola causa matrimonij, vt diximus suprà in xxij.limit.nu.1. *Hac regula non habet locum in causa ob quam habendam aliquid fit. Cessante causa facti non cessat factū.*

VICESIMA SEXTA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimosextò limita & hanc nostram regulam, vt procedat, quando causa cessat non solùm actu, sed & exemplo: ita vt videlicet non possit trahi in perniciem exempli, aliàs non cessaret effectus, ita enim expressè magna autoritate affirmant glo.in c.neophytus.in verbo, causa.ibi, vno modo sic, 61.dist.per tex.in §.verùm.63.dist.& sequuntur Archid.& Domin.in d.c. neophytus. Et ad hoc prębet aliquod argu.tex.in l.si quis aliquid.§.qui abortiuum.ff.de pœnis.& cap. principatus.j.q.j.cum aliis concord.ibi traditis à glos. *Hac regula procedit quādo causa cessat actu & exemplo.*

VICESIMA SEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoseptimò limita non procedere in causa essentiali, aut, vt alij vocant, efficienti, quando causa ipsa & effectus sunt in diuersis subiectis, vt pater & filius: tunc enim cessante causa non cessat effectus, licet enim cesset, siue desinat esse pater, non tamen desinit filius: siue sit iam natus, siue posthumus, l.Gallus.ff.de liber.& posthu.per quam ita in specie voluit Bal.in cap. cùm cessante.col.j.in iiij.not.de appel. *Hac regula non procedit in causa efficiente, quādo ea & effectus sunt in diuersis subiectis.*

2 ¶Aliter autem, licet in eundem finem, loquitur idem Bal.in l.generaliter.col.iij.vers.sed quandoque requiritur.C.de episc.& cler.vt scilicet nostra regula non habeat locum in causa efficiente, cùm effectus per se potest stare, per l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris. sicut inquit, quotidie videmus, quòd mortuo pictore manet pictura, mortuo patre manet filius, mortuo igne, manet calor homini ab igne datus, & sic de similibus, subditque facere l.qui libertinos.§.j.ff.de oper.lib.& l.ij.in prin.ff.de excus.tut. *Nec cū effectus potest per se stare.*

3 ¶Idem in d.l.patre furioso.in j.lect.col.j.non multò post princ.ff.de his, qui sunt sui vel alieni iur.postquam retulit Dyn.dicentem quòd cessante causa ex toto, cessat effectus: secus si remanent reliquiæ, vbi suprà alibi diximus, subiungit duas esse causas fiendi, scilicet efficientem & finalem: & duas esse causas essendi, scilicet materialem & formalem. De duobus autem primis intelligi ipsum Dyn. De tertia & quarta, si in totum destruantur, destruitur quod fundatur in ipsis, l.si ex legati causa.ff.de verb.oblig.& l.in naue Saupheí.ff.loca.& l.qui vsumfructum areæ.ff.de contrah.emp.& l.quæsitum.§.illud.ff.de leg.iij. Et idem propemodum repetit ipse Bal.in 2.lectu.eiusdem l.patre furioso.paulò ante fi.nisi quòd clarius dicit, cessante causa materiali, & formali, effectum cessare: quia is effectus est inseparabilis à causa, & ea quidem causa dat esse rei, & rem in esse conseruat. l.Iulianus.ff.ad exhiben. Tandem dicit in eadem l.patre furioso. causas esse velatas, non absorptas, postea verò in versic.tertiò not. quòd multa, ex eo *Causa dua fiendi. Causæ etiam duæ essendi.*

tex.not.multa impedire contrahenda,vt furorem:quæ non vitiant iam contracta:eiusque rei rationem esse,quia ea quæ sunt perfecta,sunt in suo esse præcedente consensu.vt not.in l.si is qui animo suo.ff.de acquir.possess. At super illo,inquit, brochardo, dic quòd aut est impedimentum ex parte causæ materialis,& tunc vitiat.l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verborum obligationib.aut ex parte causæ finalis,& idem:aut ex parte causæ efficientis,& tunc aut effectus dependet à causa,quia est in fieri,& vitiat. Aut non dependet à causa, quia est in facto esse,& non vitiat,vt in d.l.patre furioso. Aut est impedimentum alterius accidentis,& tunc si potens est ad resoluendum,resoluit:aut non est potens, & non resoluit.l.non distinguemus.§.sacerdotio.ff.de recep.arbit.secundum Iaco.Butrig. Aut impedimentum est circa ipsum principale,& tunc aut non compatitur se cum principali,& vitiat.l.pro parte.ff.de seruit. & l.existimo.ff.de verb.oblig. Sed Pet.vt subiungit,ita distinguit:aut actus peruenit ad confirmationem,& tunc casus superueniens non vitiat:aut non,& tunc aut sequitur absurdum, & tunc vitiat,l.vlti.& ibi Pet.& Cyn.in addit.ff.rer.amot.aut non sequitur absurdum,& non vitiat. §.ex contrario.Instit.de legat. Hæc Bal.vbi suprà.quorum magna pars pertinet ad ea quæ diximus suprà in xij.limitatione.

4 ¶ Sed & aliter Salyc.post Iaco.Butrig.in eadem l.generaliter,circa medium, nam cessante, inquit,causa efficiente,cessat effectus, quamdiu res est in fieri, ita enim loquitur, non etiam quando est in facto esse, per l.furiosum.C.qui testam.face.poss. & d.l.patre furioso.ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. Licet ait Salyc.vbi suprà,secus sit in causa materiali, quia ea cessante semper cessat effectus,siue sit in fieri,siue in perfecto esse,l.non moriturum.C.de cómit. stipul.& in l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verb.oblig.& l.qui res.§.aream.ff.de solutio. Et idem de formali in l.Iulianus.§.sed & si quis.ff.ad exhib.& l.Seio.§.Caio.ff.de auro & argen. leg.& l.is qui quadraginta.§.quædam.ff.ad leg.Falcid.quæ iura, vt id addas,solent in id allegari,quòd forma dat esse rei,de quo & nos alibi latè diximus.

Iterũ de causa efficiente. *Quid in causa materiali.* *Quid de formali.*

5 ¶ Et idem propemodum voluit Imo.nullam Salyc.mentionem faciens,in d.c.post translationem.col.v.nu.37.& seq.de renunc.vbi tamen intelligit quod dictum est de causa materiali, vt scilicet ea cessante cesset materiatum, tamen si mora interueniat,remanebit quis obligatus ad æstimationẽ ipsius materiati,per l.si ex legati causa.ff.de verb.obli.& l.quod te.ff.si cer.pet.

Ad causam materialem redit.

6 ¶ Denique & aliter,licet in eandem propemodum sententiam Aegid.Bella.in c.post trãslationem.col.iiij.ver.recipiendo ergo causam.de renunc. In causa (inquit) efficiẽte quo ad effectus consumptos & iam in esse productos,& quorum conseruatio ab existentia causæ non dependet,non habet locum regula,cessante causa.l.vlti.in j.respon.ff.vnde libe.& l.j.C.de pact.& l. naturalis.§.j.de præscrip.verb.& c.vlt.de offic.leg.& c.licet.de senten. excom.lib.vj. & argu.l. sciendum.§.j.ff.qui satisda.cogan.& l.si cognatis.in j.resp.ff.de reb.dub. Et ideo (inquit) mortuo patre non sequitur quòd mortuus sit filius. Quoad effectus verò nondum productos aut pendentes in fieri, sed quorum conseruatio in esse dependet ab existentia causæ,habet locũ ea regula,d.l.vlt.in ij.respon.vnde lib.& l.j.in fi.ff.vnde legit.& l.non tantum.quæ est 3.§.si emancipatus filius,le 2.ff.de bono.possess.contra tab.& l.tutelas.ff.de capit.diminut.& §. vlti. Instit. de legit.agna.succes. Et id certè totum pertinet ad xij.nostram limitationem.

Et ad causam efficientem.

VICESIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimooctauò limita procedere in his quæ dependent ex animo & intentione,ita vt aliter stare non possint. Secus in his quæ non dependent ex intentione,possuntque stare sine animi dispositione,quia cessante in illis causa etiam finali,non cessat effectus, vt dicit Bal.in d.l.generaliter.col.iiij.ver.sequitur videre.C.de episcop.& cler. vbi ponit huiusmodi speciem. Ego ædificaui domum ad eum finem,vt illam habitarem:si cessat postea ea causa finalis, quia ego non habito,nõ propterea cessat domus,quia habet esse ex materia & forma,quę adhuc supersunt,& non ex intentione mea,velim enim aut nolim, domus est.

Hæc regula non habet locũ in his quæ non dependent ex intentione.

VICESIMANONA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimononò limita hanc nostram regulam. vt non procedat in causa siue ratione,quę fundatur in sola præsumptione,per id quod not.voluit Bal.consil.ccl.cuius exordium est, in quæstione Domini Milani,col.vlt.non multò ante fin.lib.j.quòd scilicet huiusmodi ratio non restringit dispositionem generalem legis vel statuti,per nota.à Iaco.& Oldra.in l.j.ff.solu. matr. quod & nos diximus suprà in cessante ratione legis,nu.142.incip.igitur vt repetamus, sed hîc repetere voluimus:quoniam ex illo sequitur non cessare effectum cessante huiusmodi ratione,vt quæ legem vel statutum non restringit. Et faciunt quæ diximus suprà in xxj. limit. vbi locuti sumus de causa tacita.

Hæc regula non habet locum in ratione, vel causa fundata in sola præsumptione.

TRICESIMA LIMITATIO.

1 ¶ Tricesimò limita vt procedat, cùm omnino cessat causa. non tantùm pro præsenti tempore,sed & pro futuro,ita vt nulla sit spes reditus siue reuersionis causæ. Secus si sit quædam spes vt redeat: nam tunc ea redeunte,non cessat effectus illius.verbi gratia, in priuilegio concesso cœnobio cuipiam, vt aliud monasterium occurrente vacatione teneatur eligere vnum ex monachis illius cœnobij:contigit autem vt nullus illic tempore electionis esset idoneus, ita vt causa

Hæc regula non procedit cùm spes est reditus causa cessantis.

vt causa tunc cessetideo fuit alius electus qui non erat huius cœnobij.quæsitú est an si postea tempore alterius sequentis electionis,sit aliquis idoneus,an eligentes teneantur illum eligere vi illius priuilegij.Et hanc quæstionem tractat gl.in c.abbate.in fi.de verb.signi.dicitque primum videri id priuilegium fuisse prorsus ac perpetuò extinctum,quia vnico actu perditur priuilegium,c.cum venissent.de constit.& c.constitutus.de rescrip.

2 ¶Tamen decidit contrarium,vt scilicet teneantur eligere idoneum ex illo cœnobio, si quis reperitur tempore electionis,licet anteà nullus fuisset, arg.l.& Attilicinus. ff.de seruit.rustico. præd.& c.quia diligentia.de electio.Et illam glo sequuntur omnes ibi, ex quibus Panor.qui illam dicit not.expresse illud assumit,quod in princ. huius limitationis diximus, quod dicit bene not.& sequitur Philip.Dec.in c.cum cessante.col.j.versi.quintò limita, dum simpliciter allegat Panor.vbi suprà. Et faciunt quæ diximus suprà in 17.limitat. *De eadem re.*

TRICESIMAPRIMA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimoprimò limita (& hoc proximè accedit ad superiorem limitationem, atque etiam ad 16.) vt procedat hæc regula quando causa omnino cessat,secus si pro parte tantum, vt voluit glos.in c.cùm accessissent.in verbo,contrauenerint.& ibi Roch. Curtius de constitut. & Philip.Dec.in d.c.cùm cessante.de appel.vti eos allegat Nicol.Bellon. consi.viij. respondendo diuersis dubiis,nu.5.licet mihi id dicere non videantur. Sed tamen hoc verum esse puto per ea quæ diximus in dd.duabus limitationibus. *Hac regula non habet locum cũ causa pro parte tantũ cessat.*

TRICESIMASECVNDA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimosecundò limita,vt procedat,quando causa siue ratio legis vel constitutionis generaliter cessat:secus si in vno tantùm casu inter multos,quos constitutio complectitur, cessaret siue deficeret:tunc enim non cessat constitutio,vt expresse voluit Franc.Areti.in l.ij.col.v.vers. tu autem aduerte.ff.de vulg.& pupil.substit.per not.per Barto.in l.cùm ij.§.eam autem.ff.de transact.& per optimum (vt dicit) text.in l.j.in fi.ff.de minor. quod & nos alibi diximus suprà in legis cessante ratione, sed hic inter limitationes item ponere optimum putauimus, vt facilius lector inueniat. *Hac regula non habet locum cum in vno tantum casu causa cessat.*

TRICESIMATERTIA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimotertiò limita nostram hanc regulam,vt non procedat quando culpa illius, qui aliquid dedit aut concessit,cessat causa, nam tunc non cessat effectus, si credimus, vt credendum existimamus.Iaco.Beluis.qui id ipsum voluit in l.ij.§.vlti.ff.de donat.per l.filiam.ff.de Senator.vti illum refert & sequitur Alber.in l.generaliter.col.ij.versi.sed pro prima parte.C.de episc.& cler. Quanquam sunt qui aliò referunt d.l.filiam.vt diximus suprà in 19.limitat. numero 2.incip.& ad hocquoque.

TRICESIMAQVARTA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimoquartò limita,vt procedat quando effectus finalis causæ siue finis, est ordinatus ad impediendum effectum ex tunc & retro:nam tunc cessante ea causa,haud dubiè cessat effectus.Secus si ex tunc & non retro,tunc enim retro non cessaret,vt post Iaco.Butr.scripsit Salyc.in d.l.generaliter.in iij.oppos.C.de episco.& cleric.vbi dicit primum probari ex l.pro parte.ff.de seruit.lega.& l.iij.§.adeò ff.de liber.agnosc.& l.Vranius.§.quemadmodum.ff.de fideiussor.Secundum ex l.tutelas.in prin.ff.de capit.dimin.& l.vlt.ff.vnde lib.& §.item qui reipublicæ.Instit.de excus.tuto.Sed id multùm obscurum esse videtur, nisi intelligas secundum ea quæ diximus suprà in 12.limitat.nume.24.incip.intellige secundò,in 23.limit.præsertim nu. incip.in secundo casu,& seq.vt certè intelligi debet, vt satis constat ex illis iuribus,& eis quæ ibi diximus. *Hac regula non habet locum,si ex tũc & non retro defectus causa impediat effectum.*

TRICESIMAQVINTA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimoquintò limita procedere secundum Theologos in causa introducente siue producente,atque etiam conseruante,vt videlicet huiusmodi causa cessante cesset effectus,secus in causa inducente solùm,non etiam conseruante.Ita enim voluit D.Bonauentura lib.2. Sentent.dist.7.artic.j.q.ij.& iterum eo.lib.ij.dist.32.quæst.ij.eodem lib.iiij.dist.iiij.artic.1.dist.ij.& rursum eod.lib.iiij.dist.xxij.artic.j.quæst.j.vbi & vtriusque ponit exemplum,de primo videlicet causa producente & conseruante: Sol est causa inducens & conseruans lumen, ideòque semper sole cessante,cessat ipsum lumen ab eo procedens.de secundo scilicet causa producente solùm & non conseruante,gladius est causa producens vulnus, non tamen conseruans, & ideo cessante gladio,non propterea cessat vulnus. *Hac regula fallit in causa tãtum producente & non etiã conseruante.*

2 ¶Et hanc quoque limitationem sensit etiam è nostris Bal.qui nihil rerũ omnium (quod alibi diximus) intactum reliquit,in l.j.§.j.in prima lectu.in fi.ff.de offic.eius cui manḋ. est iurisdic. vbi postquam dixit,quòd cessante causa officij cessat officium,per tex.in d.l.tutelas.ff.de cap. diminut.& diximus etiam suprà in officij causa cessante,subiungit hoc esse verum,quando est causa talis,quę requiratur ad conseruationem rei,per illum ipsum tex.in d.l.tutelas.& expressius idem Bal.in repet.l.ij.col.vij.versi.viso vnde nascatur.& iterum col.xxvij.versi.de tertia igitur,ibi,si consideretur tertio modo.ff.de iureiur.& Franc.Rip. qui illum non citat, in l.ex facto.col.3.nu.17.ff.de vulg.& pupil.substit. *Ad idem.*

Ad idem.

3 ¶ Quibus adstipulatur quod voluit Ioan. Calder. consil. clxxix. omissis pluribus, prout eum refert & sequitur Soc. consi. ccxlj. circa primam difficultatem. col. ix. versi. nonò comprobatur, libro ij. quòd vbi non subest causa, propter quam aliquis effectus producitur & conseruatur, nunquam illius effectus induci potest productione vel existentia, & ita dicit argumentari Gratianum, in §. hoc idem. de pœnit. dist. j. & facere tex. in c. debitum. de bigam. & c. si pauper. de præben. lib. vj. & in l. in omnibus causis. ff. de reg. iur.

TRICESIMASEXTA LIMITATIO.

Hæc regula non procedit in contractu nominato nõ dependente à cõtractu innominato.

1 ¶ Tricesimosextò limita nostram regulam, vt procedat in cõtractu innominato: nam cessante in eo causa finali, cessat & ipse contractus: secus in contractu nominato absolutè & per se stante absque aliqua dependentia contractus innominati, neque si in eum cadit causa finalis quæ deficit, non resoluitur nec cessat contractus. Ita voluit Bald. in l. cùm te. ita intelligens cum tex. C. de pact. inter empt. & vendit. fact. vide suprà in contractus causa cessante.

TRICESIMASEPTIMA LIMITATIO.

Cessante causa ob quã introducta est forma, nõ cessat formæ obseruatio.

1 ¶ Tricesimoseptimò limita hanc nostram regulam, vt non procedat in cessatione causæ, propter quam forma est introducta, neque enim ea cessante cessat formæ obseruatio, vt scribitur à Barto. & aliis in l. cum hi. §. ea autem. ff. de transactionib. prout allegat (neque enim reperi) & sequitur Francis. Aretin. in l. ij. col. 5. versic. tu autem aduerte. ff. de vulg. & pupil. vbi id dicit probari in l. si fundus. ff. de rebus eorum. & clariùs in c. j. §. præsertim. de rebus eccles. non alienan. libro 6.

TRICESIMAOCTAVA LIMITATIO.

Cessante causa non cessat effectus in casu, qui non vitiatur volũtate partium.

1 ¶ Tricesimooctauò limita eandem regulam, vt etiam non procedat, quando talis est casus, qui non vitiaretur partibus volentibus: nam etiam tunc deficiente causa, non vitiaretur ipse actus, per l. sciendum. §. vlt. ff. qui satisda. cogant. quam sic intelligit Bart. in l. pluribus. §. & si placeat. col. ij. ibi, aut non tradit. ff. de verb. oblig.

TRICESIMANONA LIMITATIO.

Hæc regula non pcedit in spiritualibus.

1 ¶ Tricesimononò limita, vt hæc nostra regula non procedat in spiritualibus, vt videre licet in c. ex parte tua. & ibi glos. in verbo, falsa sit causa. & Hostien. col. ij. in verbo, causa. Pet. Anch. in v. not. Anto. col. ij. versi. opp. quòd falsa causa. de conuer. coniug. & in c. magnæ. & ibi propè omnes, de voto. Et huius rei dicit Hostien. rationem sumi ex c. pen. de his quæ met. cau. fiunt. & in c. dudum. de conuer. coniug. vide quæ dixi suprà in voti causa cessante.

QVADRAGESIMA LIMITATIO.

Quid in causa fiendi. Et quid in causa essẽdi.

1 ¶ Quadragesimò limita, vt procedat hæc regula in causa fiendi, vt nostri loquuntur, ea enim cessante cessat fiendum, sed iam factum & perfectum non tollitur. Sed cessante causa essendi impeditur fiendum, & tollitur iam factum. Ita expressè voluit Bald. in cap. & si Christus. col. vlti. versicu. adde quòd cessante vna. de iureiuran. vbi dicit id voluisse Ioan. Mona. in procemio 6. lib. quem vide in princ. ipsius procemij, atque etiam ipsum Bal. in procemio Decretalium, in verbo, rex pacificus. col. penul. & vlti. Hæc autem limitatio nonnihil pertinet ad ea quæ diximus in 12. limitatione. Et vide hîc quæ dixi suprà ex eodem Bal. in eadem 12. limitatione, nume. 13. incip. sed hanc principalem, & iterum in 27. limitatione, numero 3. post princip.

ANDREAE

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN SENATV PARISIENSI CONSILIARII,

TRACTATVS

LE MORT SAISIT LE VIF.

ANDRAEAS TIRAQVELLVS REGIVS IN SENATV PARISIENSI CONSILIARIVS,

diſertiſsimis humaniſsimiſque eiuſdem Senatus aduocatis.

VOD libellos meos auidè libentérque ac ſtudioſè lectitatis, vt à vobis ſæpe audio, eloquentiſsimi cauſarum patroni, non poſſum non magnopere lætari, ſi modò quicquam in eis deprehenditis, quod vobis & voluptati, & vtilitati eſſe queat. Ita enim me nec in aqua (quod dicitur) ſcribere, nec ad fractam canere experior. Id, cùm aliquando ſcribendi finem facere, alieniſque legendis potiùs quàm meis edendis operam dare conſtituiſſem, conſilium vt mutarem effecit, ac tandiu mihi ſcribendum eſſe perſuaderem, quamdiu labores meos vobis ac cæteris legum ac rerum humanarũ ſtudioſis non ingratos, iniucundóſque eſſe perſpexero. Nihil enim antiquius apud me ſemper fuit, nihil præſtantius vnquam exiſtimaui, quàm, ſi quid labore vel induſtria poſſem, id totum ad ſtudioſorum commodum ac vtilitatem conferre, quibus iampridem ſtudium omne meum operámque ſine vlla temporis, laboris, aut occupationis exceptione deuoui. Ac dum alia quępiam grauioris, operoſioríſque molimenti commentor, viſum eſt interim libellum hunc vobis offerre: cuius argumentum, vt in forenſibus negociis frequentiſsimum eſſe ſcitis, ita cognitu longè difficillimum, nec minus vtile futurum ſpero. Quò magis mirari ſoleo, nullum (quod ſciam) neque veterum, neque recentiorum iuris noſtri interpretum alioqui accuratiſsimorum, diligentiſsimorúmque, rem ipſo vſu nuſquam non obuiam, nedum non pertractandam ſuſcepiſſe, ſed vix ſupremis (quod aiunt) digitis attigiſſe. Quod ipſum qua ratione ſit factum, ſi non rei difficultas in cauſa eſt, cõiicere non poſſum: maximè cùm tam longè latéque pateat, vt quamuis eam pomœrio quàm potuimus anguſtiſsimo concluſerimus, magis tamen mihi me-

tuendum putem, ne lector copiam pertæſus clamet, Ohe iam ſatis eſt, quàm vllam deſideret acceſsionem. Hunc autem libellum ideo vobis deuotum, ac nuncupatum volui, quia materiam, vt diximus, continet vobis ante oculos poſitam, collocatam in vſu quotidiano, in conſuetudine hominum, atque foro. Soleo enim opera mea iis dicare, ad quos ipſorum argumenta, materiamque propriè, ac peculiariter pertinere cognoſco: ac qui de propoſito argumento, natura, vel arte ſcitè, appoſitéque iudicare queant, vti latius in epiſtola, quam operi de Nobilitate anno ſuperiore præpoſuimus ad ſereniſsimum regem noſtrum Henricum, ſumus præfati. Cùm autem nihil omnino vobis proponi poſſe certò ſciam, quod non vel doctiſsimè explicare, vel grauiſsimè poſsit, orationis ille ſplendor, exuberánſque rerum omnium, quæ in vobis eſt, cognitio copiaque, quis porrò eſt, qui de re de qua nobis inſtitutus eſt ſermo, rectius ac verius quàm vos iudicare queat? quos ego noui, præter ſingularem iuris prudentiam, plurimis optimíſque artibus ornatos, iudicio non vulgari, mihi cùm publicè, tum priuatim ſæpiſsimè probato: ac, vt de vno Scæuola dicebat Cicero, Iuriſperitorum eloquentiſsimos, eloquentiũ Iuriſperitiſsimos, quique res non populari trutina, ſed artificis ſtatera examinare probè didiciſtis. Quod obiter de vobis dictum volui, ne quis me, qui & quales eſſetis ignorare, aut ἀετὸν ἵπτασθαι καὶ δελφῖνα νήχεσθαι docere velle exiſtimaret. Accipite igitur, oratores diſertiſsimi, libellum hunc à Tiraquello veſtro veſtrique ſtudioſiſſimo, ea humanitate, eoque animi candore, quo & vobis offertur, & priores ipſius libros excepiſtis.

DE SCRIPTIS IMMORTALIBVS ANdreæ Tiraquelli Senatoris Parisiensis Salmonius Macrinus,

AD LECTOREM.

Conqueritur natura, perit quòd gratia florum,
Quos specie varios atque colore parit.
Conquerimur libros authorum & scripta priorum
Victa veternoso deperiisse situ.
Non tamen in genere hoc semper natura nouerca est:
Interdum multis suenit at esse parens.
Utpote quæ amißis autoribus, atque libellis,
Instaurat per quos pristina damna leuet.
Pro priscis viden' vt scriptis meliora reponat,
Compenseta nouis ingenia ingeniis?
Vos Serui, Domitiq, & Scæuola nemo requiret,
In manibus nostris dum Tiraquellus erit.
Naturam effœtam non esse hic arguit vnus,
Cùm tales fructus fertilis illa parit.

AD EVNDEM TIRAQVELLVM IO. AVRATVS.

Certamen fuerat tibi tuæq,
Uxori Tiraquelle grande, plures
Libros tu pareres, an illa plures
Formosos tibi liberos crearet.
Huic Lucina, tibi secunda Pallas,
Totas ante preces & ante vota
Hæc libros dare, liberos at illa.
Augebat mulier domum quotannis,
Augebas quoque tu libros quotannis.
Parti vtrique suus Deus fauebat,
Crescebátque suo fauore rixa:
Hinc Lucina tuo, tuo inde Pallas:
Diuisum fuerátque vtrinque cœlum:
Iuno, Iuppiter hinc: at inde Phœbus
Cum Musis steterant, simul secuti
Quos gentûm fuerant Dei minorum
Parti quisque suæ magis studentes.
Expectatio & exitus tenebat
Suspensos animos Deûm ac Dearum.
Cùm tandem seniórque tardiórque
Uxor fit dare liberos quotannis:
Tu contrà seniórque promptiórque
Libros edere fis nouos quotannis:
Ceßit palma tibi, tuæ que parti,
Applausúque fremit fauente cœlum,
Vicisti Tiraquelle, túque Pallas:
Libris agmina victa liberorum.

PRAEFATIO, QVAE ET PRIMA PARS HVIVS OPERIS, ET OCTO DECLARATIONIBVS CONSTAT.

1 *An & quomodo nostrum id statutum vel consuetudo Latinè enunciari posit.*

2 *Quibus in locis locum habeat.*

3 *An sit secundum, an verò contra ius commune.*

4 *Quid in rebus feudalibus, an scilicet in illis, cessante hoc statuto possessio vasalli transeat in filium.*

5 *Quid in successore dignitatis.*

6 *An id statutum vel consuetudo sit valida.*

7 *Quibus modis appelletur hæc possessio, quæ transit in hæredem per huiusmodi statutum.*

8 *An saltem hæres de iure communi, cessante hac consuetudine, posit propria autoritate possessionem rerum hæreditariarum capere.*

LE MORT SAISIT LE VIF.

PRIMA DECLARATIO.

1 D vtique est, quod decretum Mediolanense, de quo dicam postea, dicit, possessionem defuncti ipso iure transire & continuari in hæredem, sine alia vlla apprehẽsione. Nec id quomodo Latinè vno verbo & sine multorum ambage & circuitu dici queat, video: nisi fortè mancipandi verbum huc trahas, atque ita dicas, mortuus mancipat viuũ. Est enim mancipare, vt nonnullis placet, vendere, & rei venditæ possessionem dare. Sed si id verum est, non tamen huc trahi potest: nam tunc ad rem cuius alterum facimus possessorem, refertur: non ad illum, quem possessorem facimus. Alciat. in l. in lege Censoria, in verbo, sedes. in fi. ff. de verb. sign. & eius autoritate Ioh. Corasius Miscellaneo. iuris ciuilis lib. 6. cap. 13. & Nicol. Bello. Supputationum lib. iiij. cap. 15. putarunt dicendum esse, non Sesire, sed sessire à sessitando verbo, quo quidem verbo, vt id illis addas, vsus est Cic. in lib. de Orat. cùm dicit Eupolis autoritate, πειθὼ deam, quam Suadam vocat Ennius, in Periclis labris sessitauisse. Idque etiam verbum à sedibus ductum, vti & possessionem, Iurisconsul. in l. j. in prin. ff. de acquir. poss. quanquam ibi vulgò pedibus legitur, sed corruptè. si credimus (vt credendum censeo) ipsi Alciato lib. Dispunctio. 1. cap. item 1. & in l. tabernæ. ff. de verb. signifi. *Mancipare.* *Sesire.* *Sesitare.* *Possessio vnde dicitur.* *Iurisconsulti locus.*

2 ¶ Pau. autem Cast. in l. qui vniuersas. §. j. in fi. ff. de acq. hæred. dicit, quòd ex consuetudine Gallicana, viuus scissinat mortuo, vel è conuerso. & quod inquit, est vocabulum Gallicanum, & significat quòd hæres succedit in possessione defuncti, quæ in eum transfertur, sicut dominium. Verùm Cyn. aliis verbis hanc Gallicanam consuetudinem expresit, in l. ea lege. col j. versi. & istud est in arg. C. de condict. ob cau. vbi ita inquit, Consuetudo est in regno Franciæ, quòd mortuus saginat viuum: quod significat, vt subiungit, quòd mortuus videtur dare possessionem viuo hæredi, quia possessio dicitur sagina, quem, ad verbum refert ipse Paul. in l. hæres in omne ius. ff. de acquir. hære. Nec alibi tamen legi saginam pro possessione accipi, nec è diuerso. Nam quid sagina & saginandi verbum significent, omnibus clarũ est, ex optimis autoribus, præsertim Plauto, Varrone, Cicerone, Columella, Liuio, Quintiliano, Plinio ideoque etiam ipse Pau. Cast. in d. l. hæres. dicit apud Gallos saginam habere eam significationem. *Scisinare.* *Saginare.* *Sagina.*

3 ¶ Scio quoque nos, eo verbo saisiendi vulgò vti, non in hac significatione, qua hic capitur, sed pro manum iniiciendi, quod verbum est Iurisconsultorum. l. sed si hac. §. j. ff. de in ius voc. & l. Titius. in princ. ff. de ser. export. & l. causam. §. puellam. ff. de manumis. & illo saisiendi verbo in ea significatione vsus est Pontifex, in c. clericis. §. nos igitur non semel. de immu. ecclesia. libro 6. sed hic non manum iniicere significat, sed veluti possessionem tradere, quod longè diuersum est. *Saisire.* *Manũ iniicere.*

4 ¶ Nec fortè ineptum est huic nostræ significationi verbum inuestiendi, quo vsus est Plinius, sed in alia tamen significatione, lib. 35. cap. 7. Publius Portius inuestiuit pictura, tanquam dicas ornauit, & veluti veste decorauit, vestiuit. Nam & hoc verbo simplici in eadem significatione, qua illo inuestiendi composito, vsus est Cicero in 6. in Verrem actione: His autem tabulis interiores templi partes vestiebantur. Verùm hoc inuestiendi verbo, pro possessionem tradendi siue transferendi, passim vtitur ius canonicum, & feudorum, vt in c. ex ore. de his quæ fiunt à præla. sine consensu cap. vbi glo. interpretatur, inuestitus, id est, missus in possessionem. & in cap. accedens. de præben. & in c. si quis inuestiuit. tit de feu dat. in vicem leg. commiss. Et hinc inuestitura ipse actus tradendi siue transferendi possessionem. c. j. in prin. tit. quid sit inuestit. vbi ita scribitur, Inuestitura quidem propriè dicitur possessio, & c. quoniã inuestituras. xvj. q. vij. & in c. olim causam. de restit. spol. & alibi sæpe. *Inuestire.* *Vestire.* *Inuestitura.*

5 ¶ Quãquam scio dubitatũ, an per inuestituram censeatur esse translata possessio, propter text. in c. per tuas. de donat. qui & verbo inuestiẽdi vtitur, & tamen declarat ex hoc translatam non fuisse possessionem, vt & ex eo not. glos. ibi, in verbo, in possessionem. Sed tu de hac re vide gl. *Inuestitura an trãsferat possessionem.*

in cap.

in c.ij.in verbo,signum.in prin.& ibi Inn.& latè Panorm.col.antepen.ver.exemplum primū. de consuetud.& gl.in c.autoritati.in verbo,instituantur.in duobus locis,& ibi Hostien.in verbo,instituere. Ioan. And.super gl.ij.Card.Flor.versi.quæro quid est.Pet.Anch.ver.quærit gloquum est,Anto.versi.venio ad glo.Imo.col.j.ver.in gl.ij.ibi,non adipiscitur. Panor.col.j.versic. in glo.ij.fi.not.ex gl.de instit.& glo.in c.ex ore.in verbo,annulo.& ibi Petr. Anchar.in j. oppo. Anto.col.ij.versi.veniamus ad glos.& Imo.col.iij.versi.in gl.j.in fi.extrà de his quæ fiunt à maiori parte cap.& glo.in c.si quis deinceps.§.item si quis.in glo.vlt.xvj.q.vij.Io. And.post Cōpo. in c.transmissam.de elect.Iac.Aluar.in dicto cap.j.in princ.tit.quid sit inuest.Raph.Co.consil. cxxxvij.consultus.in j.dubio.cum aliis multis concord.traditis ab Alex.in l.iij.in princ. col. iiij.versi.iuxta prędicta.ff.de acquir.poss.& Matth.Afflict.decis.Neapol.299.rex Ferdinandus. col.j.& à me latiùs in commentariis consuet.Pictauiensium,tit.2.qui est, *des droitz de ventes & honneurs.* §.8.qui est omnium consuetudinum 21.in verbo, *& ne desaisit la facon de l'hommage.* Verùm vt redeamus, nos posthac,in hoc tractatu vtimur illo nostro vulgari verbo sesiendi,siue saisiendi,pro possessionem transferendi,vt omnes intelligāt, præsertim cùm aliud nullum nobis occurrat,quo illius sensum & significationē illam nostram vulgarem ad viuum repræsentare possimus.

SECVNDA DECLARATIO PRAEFATIONIS.

1 ¶Et certè hæc est generalis Franciæ consuetudo,vt mortuus saisiat viuum , vt videre licet in Parisiensium consuet.art.132.Meldunensium c.40.Melodunensium c.95. Senonensium c.57. & iterum c.105.Trecensium,c.90.Caluimontensium,in Basignaco, c.77. Victriacensium,c. 7.Ambianensium,c.35.Carnutensium,c.94.Aurelianensium,c.230.quod ita in Latinum vertit Pyrrhus Anglebrm.Ex mortuo in viuum possessio transit,& in casus positione, ita, mortuus saisinat viuum.Turonensium,tit. *Des successions*,c.2.vbi dicitur hanc esse generalem huius regni.Cenomanensium.c.237,le 2.sunt enim duo eiusdem nu.& c.289.Andegauensium,c. 234.& c.272.Pictauiensium c.213.vbi & illud dicit,hanc esse generalem in hoc regno. Atuernensium,ti. *Des successions*,c.1.Borboniensium,c.299.Blesensium,c.136.vbi & hanc dicit generalem huius regni.Engolismensium,c.84.Rochellensium,c.56.Burgundiensium,tit. *Des successions*,c.1.Marchiensium,c.211.Lorriensium,siue Montargiensium,tit. *Des donations testamentaires*,c.6.Niuernensium,tit. *Des successions*.c.1.Altisidiorensium siue (vt vulgò vocant) Auxerrensium,tit. *Des successions*.c.1.Senlitum,c.142.Claromontensium,c.141.quam & dicit generalem,Valesiensium,c.77.Britonensium, tit. *Des successions* qui est 22.c.1.vbi tamen loquitur in successione directa.Nam in collaterali hæres accipit possessionem per manus domini,vt scribitur in 61.eadémque vlt.eiusdem tit.Bituricensiū,tit. *Des successions*,c.28. Lodunensiū,siue vt amicus noster Sal.Macrinus poëta nostri temporis celeberrimus, vocat Iuliodunensiū, tit. *De succession de fief*, c.2.vbi & hanc dicit generalem huius regni.Burdigalensiū,c.74.vbi Arnol. Ferro.id ita vertit,Ex mortuo in superstitē hæredem transit possessio.Sanctonensium,c.105. & Comitatus Burgundiæ , qui est ex antiquis Galliæ finibus,vt attestatur Nico.Bello.consi.xlij. communiter,in princ.lib. iiij. Sup. c.18. in princ. vbi & eam dicit esse per totam Galliam.

Consuetudines Galliæ.

2 ¶Et huius quoque consuetudinis Franciæ,vt generalis,mentionem fecit præter Cyn.& Pau. Cast.in locis suprà citatis Collecta.in c.cum sit Romana.paulò ante fi.vbi dicit,quòd ex consuetudine Franciæ mortuus saisit viuum.His enim verbis vtitur. & Io. Fab.in §,summa , qui est 2.ante fi.Instit.de interdict.& iterum in §.retinendæ.col.ij.versicu.sed quæritur nunquid successor.eo.titu.Floria.in l.seruitutes prædiorum rusticorum,col.iij.versicu. & idem videtur voluisse.ff.de seruitut.Masuer.in titu.de possesso.§.item hæres qui succedit ab intestato.& §. seq.& Guil.Brolzhius in stilo curiæ parlamenti,tit.de feud.§,item de consuetudine.& §.item consuetudo.per quam Guid.Pap.decisio.Delphin.cccclij.in materia possessorij, col.ij.versi. & in hac materia.Steph. Bertr.consi.xcvj.ex themate.col.ij.nu.4.lib.iiij Bened.in reper.c.Raynutius.in verbo,mortuo itaque testatore.le ij.nu.71.& alibi sæpe in ea repet.Do.Io. Igneus olim præses Rothomagensis doctiss.in repet.auth.ex causa.col.vij.versi.ex his sequitur. C.de liber. præter.& nouissimè Viglius Zuichem.in §.j.in prin.Instit.de hæred.instit.& nostri consuetudinum interpretes vbique.

3 ¶Estque huic simile statutum in pluribus locis Italiæ, videlicet Mediolani , quod iam diximus,vt etiam attestatur Bal.in rub.extrà de causa posses.& propriet.col.iij.versi.quæro statuto communi Mediolani cauetur.& consi.cxlj.præmissis verbis cuiusdam statuti in princ. & iterum col.iij.versi.tertiò est præmittendum,lib.j.& Ant.Grassus inter con.Laur.Calca. con. lxv. præsupposita veritate,col. pen.versi.competit etiam quintum remedium. Alex.consi.xxxvij. in causa mota inter Angelum,col.ij.versi.sed alia insuper ratio,lib.j.& consi.lxxxij.perspectis his quæ in themate,col.ij.versicu.nec ad hoc obstat, lib.ij.repetito con.40.lib.3.& consil.51.lib.vj. Barb.in c.in præsentia.char.antepen.nu.133.de probat.Iason in l.si sorori.col.j.ver limita tamē quod dixi.C.de iure delib.& consi.cxcviij.consului superioribus diebus, col.j.lib.ij. & con. lxxxv.quando habemus,col.j.lib.iij.Phil.Dec.con.cccclxvij.bene & consultè,col.j.vbi dicit id decretum Mediolanense fuisse confirmatum à Clemente septimo. Car.Rui.consil.xxvij.viso decreto.

Mediolani simile statutum.

decreto, in prin. li. v. vbi disputat an dux Mediolanensis id statutum vel decretum (ita enim appellant) facere potuerit. Catel. Cot. in memorial. incip. decreto Mediolanési, in prin. Ant. Rub. in rep. l. non solùm. §. morte, col. viij. nu. 57. ff. de no. oper. nunciat. Paul. Paris. con. j. visa facti narratione, col. xxiiij. nu. 157. lib. j.

4 ¶ Similiter & Papiæ (ea Ticinum olim dicebatur) quod satis potuisset videri, etiam si specia liter id statutum ibi factum non fuisset, cùm sit ditionis Ducatus Mediolanensis, sed tamen peculiari illius ciuitatis decreto idem statutum est, vt attestatur Bal. in c. contingit, col. ij. ver. & prædicta faciunt ad quæstionem statuti Papiensis. extrà. de dol. & contumac. & Alex. cō. lxxxij. vbi nuper citauimus, lib. ij. & Barb. con. viij. hoc exordio, sapiēter doctissimus, col. xvij. vers. & adduco, qui est sub nu. 37. li. ij. & con. lviij. sapienter dixit Psalmista, col. xij. ver. & adduco quod voluit nu. 12. eod. lib. ij. *Papia.*

5 ¶ Præterea Bononiæ, teste eodem Paulo, in d. l. hæres in omne ius. ff. de acq. hæred. Et Imolę, vt memoriæ prodidit Imo. con. xvj. viso casu transmisso, col. j. in prin. Et Senis, vt scriptum re liquit Fran. Aret. cons. clix. viso puncto ad me transmisso, col. vlt. ver. quinimo etiam si filius. Et Cremonæ, si verū dicit quisquis is fuit, qui casum posuit ad Bal. con. cccxxv. præsuppositis statutis, ad fi. ipsius casus, li. j. & satis constat ex eo quod scribit Alex. con. lxxxiij. visa facti narratione, in facto illius con. & rursum col. j. li. ij. Et Cremæ, vt refert Laurent. Calca. cons. lxxvj. priùs est videndum, col. iij. vers. quartò principaliter. Et Florentiæ, vt scribit D. Boërius in suis commentariis in consuetudines Biturig. tit. *Des coustumes concernans testamens.* §. vj. col. ij. autoritate Angel. con. lxxxj. domina Maria, & cons. seq. incip. huic parti inhæreo, vbi tamen nihil dicit de huiusmodi statuto, sed alio quopiam, quod nō admodum huc pertinet. Et Mutinæ, apud Barb. in d. c. in præsentia, vbi suprà, de probat. & Lud. Gozad. con. xciij. in causa Mutinensi, col. ij. vers. quartò cùm in ciuitate. *Bononia. Imola. Senis. Cremona. Crema. Florentia. Mutina.*

6 ¶ Atque etiam Placentiæ, vt patet ex con. Signo. clxxxviij. casus continens. & Ias. con. cxlvij. præsens consultatio, in casu illius con. & iterum col. vj. vers. condescendo ad secundam, li. ij. Et Vincentiæ, vt scriptum reliquit Alousius Lucius inter con. Bald. con. ccccxxxvj. quidam creditor, lib. iij. & Reph. Fulgo. con. cxciiij. proponitur quòd domina Antonia, col. ij. ver. igitur & domina Sophia, & sæpe alias in eo. con. & Raph. Co. cō. clxxiij. Galuanus, col. j. Et Veronæ, ex scriptis Caroli Ruini con. xviij. primò & principaliter, col. pe. ver. & prædicta. li. j. Et Paduæ, apud Phil. Dec. con. lxxxiiij. excellentissimi doctores col. ij. vers. & vlterius circa hoc. Et Camerini, vt patet ex. Corneo in positione casus, cons. clxvj. circa primum lib. j. Et Felerini, ex Raph. Co. cons. lxxxv. quamuis de iure, post prin. Et in tota penè Italia, vt attestatur Nicol. Bellonus cons. xlij. communiter in Italia. in prin. *Placentia. Vincentia. Verona. Padua.*

TERTIA DECLARATIO.

1 ¶ Vt non sine magna quadam ratione id statutum à populis fuisse videri debeat, arg. c. prudentiam, in prin. extrà de offi. deleg. & ibi concorda. veluti id prouerbium secutis, mortuus aperit oculos viuentis, quod à Baldo relatum est in l. vlt. in fi. C. communia de manumissio. Imò verò & ius ipsum commune, si credimus D. Boërio præsidi Burdegalensi celeberrimo in suis in consuetudines Biturigum commentariis, tit. *des coustumes concernans testamens & dernieres volontez.* §. vj. & Leonardo Alesmio. in tract. substitutionum, in tit. de vulg. substit. col. ij. innitentibus vtrisq; autoritate l. cùm miles. ff. ex quib. caus. maior. vbi possessio defuncti quasi coniunctim descendit ad hæredem, & plerunque nondum adita hæreditate completur, & aliis quibusdam similibus legibus. *Mortuus aperit oculos viuentis. An hæc consuetudo sit iuris communis.*

2 ¶ Ego verò constanter affirmare ausim, huiusmodi statutum vel consuetudinem esse iuri cōmuni aduersam, quo possessio defuncti non transit in hæredem, priusquam fuerit per eum naturaliter adpræhensa. id enim videre licet ex l. Pomponius. §. quæsitum. & l. cùm hæredes, & ibi Bar. & l. qui vniuersas. §. quod per colonum, & ibi Bar. ff. de acq. posses. & l. si homo. ff. de vsucap. & l. ij. §. apparet. ff. de crimine expil. hæred. vbi & id probatur procedere, etiam postquam heres adierit hæreditatem, vt propter ea nec tum possideat. & l. j. §. Scæuola. ff. si quis testa. liber esse iussus fuer. & l. si sorori, & ibi Bal. & alij, C. de iure deliber. & §. j. in auth. de iureiu. à morien. præstito, vt hinc intelligas id procedere de iure. ff. & C. & auth. *De eadem re. Possessio defūcti nō transit ad heredē ante adprahensionem. Etiam adita hereditate.*

3 ¶ Et apertissimè volunt doctores vtriusque censuræ, vltra eos quos iam suprà citauimus, scilicet Collecta. in c. cum sit Romana, paulò ante fi. de appella. vbi dicit quòd licèt hæres ipso iure habeat proprietatem, est tamen mittendus in possessionē, per l. ij. C. de edic. diui Adria. toll. quod est, inquit, contra consuetudinem Franciæ, de quo nos suprà ex eodem diximus. & Cy. in l. ea lege, col. j. C. de condict. ob caus. vbi & id dicit esse contra consuetudinem Gallię Bar. Bal. & alij in d. l. cùm miles. ff. ex quib. cau. maior. Bal. in l. vlt. col. ij. vers. iuxta prædicta quæro. C. de sacrosc. eccl. vbi etiam id dicit procedere in ecclesia hærede instituta. & in rub. ff. de rei vend. in priori lect. vbi dicit quòd possessio hæredis est noua possessio. quia possessio defuncti morte finitur, per d. §. Scæuola. & expressim ipse Bal. in l. de eo. §. hæres, qui est vlt. ff. ad exhib. & con. cxlj. præmissis verbis, col. iij. vers. tertiò est præmittendum, lib. j. vbi ex hoc dicit sing. de apicibus iuris disputari debere, cùm quis hoc statuto nititur, & cō. cccxxx. *De eadem re. Heres mittēdus in possessionem. Idque etiam in ecclesia harede. Heredis possessio, noua est possessio.*

Apices iuris sunt, de hac consuetudine disputare. *Id statutum debet intelligi strictè & propriè.*

statuto cauetur quòd conductor, col.j.in iij.dubio,vers.in contrarium videtur, eod. lib.j.vbi item ex hoc dicit id statutum debere intelligi strictè ac propriè,& cons.ccccxxxvij. in primis videndum est,col.ij.vers.in contrarium est veritas,eo.li.j.& con. ccclv. præmittendum est ad euidentiam,col.j.eo.li.j.& con.ccccxxxvj.quidam creditor,col.iij.vers.allegationes suprà factæ,li.iij.& con.xx.super primo puncto,col.ij.ver.ex illa autem possessione,lib.v.Io.Fa. in §.sui autem,Instit.de hære.qualit.& differ.Pau.Cast.in l.seruú.C.de rei vendi.& con.lxxviij. videtur dicendum dictum actorem,lib.ij.& cons.clij.viso puncto & dubio,col.ij.vers.ad secundum quæsitum,eod.lib.j.& cons.ccxxxiiij.in causa appellationis,col.ij.vers.item posito, eo.li.ij.& cons.cclxj.visis & ponderatis,col.ij.ver.non obstat quod dicitur,eo.li.ij.Imo.cons. xvj.viso casu transmisso,vbi etiam ex hoc dicit,hoc statutum esse restringendum. Alex.in d.l. cùm hæredes,in prin.col.j.& ibi quoq; Claudius Aquen.in prin.vbi etiam notant ex eo tex. hæc statuta esse correctoria iuris communis,& propterea strictè interpretanda esse.& idem Alex.cons.xxxvij.in causa mota per Angelum,col.iij.vers.item præterea & fortiùs,& iterum vers.saltem in casu nostro,lib.j.& cons.lxxxij.perspectis his,col.iij.vers.& hoc saltem procedit,lib.ij.vbi ex hoc negat statutum esse extendendum.& con. sequen. visa facti narratione, col.ij.vers.ergo statutum contra ius commune,iunctis præcedentibus. Corn. con.xviij. visa petitione,col.iij.ver.nec illam ex iniusta causa,lib.j.Ias.con.cxlvij.præsens consult.col.j.ver. item vltra prædicta,li.ij.& con.clij.vera & iuridica,col.j.& ij li.iiij. vbi etiam dicit id statutũ esse iuris correctoriũ,ideoq; non esse extendendum.& Phil.Dec.in l.vlt.col.ij.ver.præmittẽdum est,& ibi etiã Fran.Cur.iunior col.v.vers.ij.notate.C.de edic.diui Adria.tol. & Steph. Bertran.d.con.lxxxj.nu.iij.& iiij.lib.ij.vbi item dicit esse contra ius commune.

Nec est extẽdendum.

4 ¶ Nec huic sententiæ obstat d.l.cùm miles.ff.ex quib.caus.maior.qua potissimum innitũtur, qui aliam opinionem secuti sunt.Ea enim intelligitur,imò verò expressè loquitur vt quo ad vsucapionem implendam continuetur possessio hæredis,cum possessione defuncti, l. nunquam in possessionibus.§.vacuum,& iterum l.ceptam.ff.de vsucap. licet hæreditas iacens non possideat.l.j.§.Scæuola.ff.si quis testa.li.esse iussus fuer. sed eo respectu fingitur habere qualemqualem possessionem,l.gerit,& ibi Ro.qui eam dicit singularem.ff.de acquir.hęred. Iason in l.eius qui,col.j.in ij.no.ff.si cert.pet.Et ita illam l.cùm miles,intelligunt gl.Bar. Bal. & Albe ibi.Bart.& cæteri in d.l.cùm hæredes.ff.de acq.posses.& maxima pars eorum, quos in præcedenti vers.citauimus.

De eadem re. *Possessio hæredis continuatur cũ possessione defuncti quò ad vsucapionem.*

5 ¶ Scioque nonnullos esse,qui dicunt aliud esse in suis hæredibus, aliud in cæteris:vt scilicet in illis transeat possessio ipso iure,iuxta d.l.cùm miles,per text.in l.in suis. ff. de libe.& post. vbi glo.in verbo,quodammodo,videtur esse huius opinionis. atque etiam glo. in d. §. sui, in verbo,existimantur,Instit.de hæred.qualita.& differen. & in d.leg.cùm hæredes,in prin. in verbo,non pertinet,in j.solutio.quam dat ad d.l.cùm miles:nec tamen in ea perstat omnino, sed addit,vel soluo,vt ibi,scilicet in d.l.cùm miles:quo in loco,in verbo,quasi cõiunctim,dicit primùm,nonnullos distinguere inter suos hæredes & extraneos,arg.d.§.sui autem, & §. extranei,Instit.de hæred.qualit.& different.Mox subiungit, alios dicere, eam l. cùm miles, intelligi,vt continuetur possessio,cum fuerit apprehensa,ideo ibi dici,quasi coniunctim. tãdem subdit dicendum,quòd d.l.cùm miles,loquitur quò ad vsucapionem complendam, vt suprà ex ea diximus.

Quid in suis hæredibus.

6 ¶ Nam & vbique cæteri omnes nullam, quantum ad id de quo tractamus, differentiam faciunt inter suos & extraneos,cùm dicũt,& in illos quoq; possessionem ipso iure minimè trãsire, videlicet gl.Bar.Bal.Alber.& quotquot scripserunt in d.l.cùm miles,& in d.l.cùm hæredes,& in d.l.in suis,contra gl.ibi.ff.de libe.& posth.Alberic.in l.vlt.col.vj. versi quæritur an beneficium huius legis.C.de edic.di.Adr.tol.& ibi quoq; Bald.col.j.vers.item ex hoc quòd hæreditas,vbi dicit,quòd suitas,siue existentia hæredis,facit suum hæredem,sed non possessorem,per d.l.si homo,de vsucap.atque etiam Sali.ibi,col.j.vers.item ex hoc,& ipse Alb.in l. sepulchra,ad fi.ff.de sepul.viola.Io.Fab.in.d.§.sui autem,insti.de hære.qual. & dif. ipse Bal. in auth.ingressi,col.ij.ver.quæro quare aliud.C.de sacrosan.eccl.& in l.j.ad fi. C. de appell. & in auth.defuncto.C.ad senatusc.Tertu.& in l.vl.col.ij. vers.item ex hoc quòd hæreditas, C.de edicto diui Adria.tollen.& in c.j.tit.de controuer.inter mascul.& fœmin. & con. xiij. super eo quæritur,ante fi.li.j.& con.ccclv.ille qui iusta ratione,li.iiij.& con.xx.super primo puncto,col.ij.ver.ex illa autem,li.v.Pet.Anch.con.xcij.tria in fauorem,col.ij. vers. sed præsupposito.Imo.con.xvj.viso casu transmisso,col.j.Rom.in l. hæres in omne, post prin. ff. de acqui.poss.Marti.Laudẽ.in c.j.col.j.ad fin.tit.quib.mod.feud.consti.potest.Alex.con.xxxvij in causa mota inter Angelum,col.iij.ver.saltem in casu nostro,lib.j.Franc. Are.in l. si sorori, post prin.& ibi etiam Iac.à S.Geor.in j.no.C.de iure delibe.Latẽ Barb. in d.c. in præsentia, char.antepe.nu.12.de probatio.& con.xvij.clementissimum deum,col.pe.vers.& si quispiã dixerit,li.iiij.Firmian.in tractat.de episcopo, li.iij.parte j. quæst.lvj. Guid.Pap.in statuto, si quis per literas,in verbo,clandestine,quæ est gl.vlt.char. pe.vers. sed an filius hæres. Steph. Bertrand.con.ccxlvij.duobus paulò ante fi.lib.j.& con.lxxxj.non nego,num.3.& iiij.lib.ij.& consi

De eadem re. *Suitas non facit possessorẽ.*

cons.cclxij.igitur,nu.ij.eo.lib.ij.& cons.iij.inspecto,in iij.dubio,lib.iij. Bened.in rep.c. Raynucius,in verbo,mortuo itaque testatore,l.ij.nu.66.& sequen.de testa.Matth.Afflt.in c.sciẽdum,col.v.vers.sed aduerte quia in quantum,tit.de feud.cognitio.& decisio.Neapol.clxvij. Gabriel,col.j.D.Igneus in rep.auth.ex causa,col.vij.ver.ex his sequitur,& iterum col.xxxvj. ver.vnum tamen ego dico.C.de lib.præterit.& Pyrrh.Angle.in consuetud.Aurel.tit.*Des testamens*,ca.vj. & Paul.Paris. cons.j.visa facti narratione,col.xxv.nu.160.lib.j.Ioan.de Amic. cons.lxj.in causa & lite agitata,col.j.

7 ¶ Et hæc sententia his quoq; rationibus fulcitur à Barb.in d.con.xvij.li.iiij.maxima ex parte adducti.Primum enim,beneficiũ d.l.vlt.C.de edict.diui Adria. tollend. competit tam suis, quàm extraneis hęredibus,vtpote quòd loquatur simpliciter de hęredibus,nec ad extraneos se restringit,dictum autem remedium est adipiscendæ quo opus non est ei qui iam in possessione est.Sed quantum ad hanc rationem,vide quid dicemus in alio loco. *De eadem re. l.vltim. C. de edic.di. Adri. tol. competit & suis & extraneis hæredibus.*

8 ¶ Item tex.est in l.de eo,§.vlt.ff.ad exhiben. simpliciter etiam loquens de hærede, & ex eo Bal.vt suprà diximus no.possessionẽ defuncti non continuari in hæredem,nisi fuerit apprehensa.Præterea beneficium Prætoris à iure ciuili approbatum,requirit immixtionem in suo hærede,§.sed his permittit,Insti.de hæred.qualit.& diff.& l.nã nec emancipatus. ff. de l.j.& quod no.in l.necessarius,ff.de acqui.hære.& in l.j. C.si vt ab hære.se abstineat. quæ quidem immixtio non esset necessaria, si esset continuatio possessionis ipso iure. *De eadem re.*

9 ¶ Denique ad acquirendam possessionem requiritur animus & corpus l.iij.ff.de acq. posses. & l.licèt,C.eod.sed ipsius defuncti animus & voluntas ad hęredem non transmittitur,l.iij. ff.de loca.& l.sed si ita legatum.§.illi si volet.ff.de legat.j.& quod habetur in c.si gratiosè, de rescrip.lib.vj. Ergo nec possessio. *Animus & corpus requiruntur ad acquirendũ possessionem.*

10 ¶ Illud autem quod diximus nec in filium quoque trãsire possessionem hæreditatis paternę, ita procedit, vt nec ipse possit propria autoritate accipere possessionem suæ legitimæ, alio hærede instituto, nec ei competat remedium quoduis possessorium, sed eam debet capere ex manu hæredis,vt expresse voluit Bar.in l.ij.col.j.ver.ex his puto quòd filius. C.quãdo & quib.quarta pars,li.x.& sequitur Alex.con.cxxxiiij.attentis narratis in themate,post prin. li. iiij.& Bened.in repe.c.Raynucius,in verbo,mortuo itaq; testatore,le ij.nu.74.paulò ante fi. de testa.quo loco tamen dicit aliud esse in regno Franciæ ob hanc nostram consuetudinem. *Filius nõ potest propria authoritate accipere possessionem legitimæ.*

QVARTA DECLARATIO.

1 ¶ Sed & illud scio,id quod diximus,possessionem defuncti non transire ipso iure in hæredẽ, plerosq; intelligere, in cæteris rebus,quàm in feudalibus : in his enim transire, per id quod sing.voluit Bal.in l.cum antiquioribus,col.v.vers.decimò sic,licèt possessio ad suum hęredẽ non transmittatur per d.l.cum miles,tamen in feudis secus,quia filius viuo patre intelligitur inuestitus,ac etiam possidere,& continuatur in eum possessio sine alia inuestitura, vt no. in c.j.tit.de feud.cognitio.vbi gl.in §.vl.dicit quòd filij post mortem patris non acquirũt feudũ succedendo patri,sed iam in vita acquisitum capere cum libera administratione. Quam gl. ad id quoque expendit,& commendat ipse Bald.ibi,qui dicit tenendum menti pulchrũ illũ ac sapidum loquendi modum,& ibi quoque Iac.Belui.Marti.Laud.Iac.Aluar.Cardi. Alex. & Bapti.Cacia.qui eam gl.dicit no.in repe.d.c.j.in vj.parte princ.in vl.diffe.tit.de feud.cognit.Barb.qui illam dicit valde singularẽ in repe.rub.C.qui admitti ad bono. poss. col.xiij. vers.secundò mihi videtur.& con.x.sapienter scribitur primo regum,col.iij.ver.& ideo dicit gl.li.ij.& con.lxxiij.magnanimus scripsit Apostolus,col.iij.vers.eiusdem initij,li.iiij. & Iason in l.in suis,col.ij.vers.quartò sequitur illud.ff.de libe.& posth. vbi id dicit no. *Quid autem in rebus feudalibus. Filius viuo patre censetur inuestitus. Filij post mortem patris feudum nõ acquirunt sed capiunt.*

2 ¶ Porrò illud dictum Bal.in d.l.cum antiquioribus,ad hoc scilicet, vt in feudis ipso iure, & sine alia inuestitura,aut apprehensione possessionis transferatur ipsa possessio,retulerunt & sequuti sunt Firmian.in trac.de episcopo,in prima parte lib.iij. quæst.lvj. versic. item nisi in feudis.Iason in l.quoties,col.viij.vers.nota etiam perpetuò.C.de rei vendica.vbi dicit singu. & nondum fuisse ab alio ponderatum,& con.lxxxvij. consultus in iure, col. ij. vers. & circa istud,li.j.vbi etiã dicit singul.& con.clxxxij.in præsenti cõsultatione,col.vj.ver.septimò notabiliter,lib.ij.& con.x.videretur prima consideratione,col.iij.vers.prædicta fortius, lib. iij. vbi item dicit singul.Et idem ipso Bal.non citato,voluerunt Mart.Laud.in trac. primogenituræ,col.x.vers.difficilis articulus,ibi,quartò quia licet,& Card.Alex.in c.j.col.x. vers.decimooctauo,tit.de feud.March. Sed & idem voluit dicitq; consuetudine & stilo Franciæ obseruari Guil.Brolhius qui stilum curiæ parlamenti transcripsit,tit.de feud.§.item de consuetudine,cum §. seq. *De eadem re.*

3 ¶ Sed attende lector amãtissime,ne forte decipiaris.nam ea gl.in d.c.j. de feud.cognitio.quã Bal.& cæteri pro huius opinionis autore citãt,nihil omnino loquitur de possessione,sed simpliciter de feudi acquisitione,tanqnam scilicet id haud dubiè intelligat,dominiũ feudi ipso iure quæri filio vassalli,quod quidem non concludit, & possessionem quoque eidem queri ipso iure:neque enim si dominiũ quæritur ipso iure,ac rectà transit in hęredem,vel etiam legatarium vt certè transit,continuò sequitur possessionem in eos rectà transire, vt patet ex l. *De eadem re. Possessio non transit etiam si dominium transeat.*

omnium C.de test.& l.vl.C.de edic.diui Adri.tollend.& l.cum hæredes, in prin. ff.de acq. poss.& latè suprà diximus.Nam & id generale est, in cæteris omnibus in quibus dominium transit ipso iure, vt propterea non transeat possessio, gl.in l. cum duobus, §. idem respondit, socius si cessante, in verbo, dominium.ff.pro socio, & in l.vlt. in verbo, in rem, vers.item nunquid possessio, & ibi Ioan.Fab.& alij.C.de sacrosanct.eccle.Bar.& Ang.& Ro.in l.commissa.ff.de public.& vectigal.cum aliis multis concord.à me congestis in repe.l. si vnquam. in verbo, reuertatur, nu.388.incip.48.licèt aliàs dominium, & sequen.C.de reuoc.donat.

4 ¶ Ideoque vt nec in feudis quoque transeat possessio in filium aut alium hæredem, sed opus esse apprehensione possessionis, non obscurè tenuit Masuer.tit.de feud.§.item successor singularis, & §.seq.nisi, inquit, esset consuetudo, qua mortuus saisit viuum.& Ioan.Ray.in c.imperialem.§.præterea si quis infeudatus, tit.de prohib.feud.alienat.per Feder.Iaco.à S.Geor. nuncupatim Baldum in d.l.cum antiquioribus, reprehendens, in tractatu feudorũ, in verbo, ita quòd ipsi inuestiti, col.vi.vers.Item quæro, nunquid mortuo. & Iason sibi contrarius in d. l.si sorori, col ij.vers.tertiò limita.C.de iure delib. vbi etiam Baldum vbi suprà reprehendit, dicitq; cum aliter dixisse, & fortè melius, in c.j.col. vlt. tit.an mutus vel imperfectus, cuius illic dictum recensebo, versi.seq.& D.Benedict.qui tamen distinguit, vt etiam dicam postea in repet.cap.Raynucius, in verbo, mortuo itaque testatore.le ij.nu.69.& seq.& Zasius cons. x.cùm quondam F.col.iij.ver.nunc ad tertium dubium, cum multis seq.nam id latè tractat. & Fran.Curt.iunior, con.cviij.sacratissimæ, & c.circa Controuersiam, col.vj.num. 23. Matt. Afflic.in d.c.j.§.sciendum, col.v.vers.sed quod dictum est, & multis sequent. & iterum col. vlt.versi.sed an in filium, titu. de feud.cognitio.& Paul.Paris. cons.j.visa facti narratio.col. xxv.nu.160.& seq. lib.j.

De eadem re. Qui tenet possessionem feudi non trãsire in filium.

5 ¶ Et sanè Bald.in d.c.j.col.vlt.tit.an mut.vel imperfect. de hac re ita loquitur, nempe quòd filius viuo patre potest dici feudatarius, quia est eadem persona cũ patre, arg.l.si is qui duos ff.de liberat.leg. Igitur (inquit) filius per mortem patris nõ dicitur succedere siue acquirere, sed potiùs retinere, per d.§.sui, Instit.de hære. quæ ab inte. def. & in d.l. in suis. ff. de lib. & posthum. ex quibus apertè intelligis eum loqui secundum ius commune Romanorum, ex quo (vt suprà latè diximus, & probauimus) dominium defuncti rectà transire in hęredem, nõ etiam possessionem, nec in suum quoque.

De eadem re.

6 ¶ Idem autem Bal.de eadem re loquens in c.j.col.j.vers.quæro si possessio, tit. de controuers. inter masc.& fœmin. de benefic. scribit filium magis venire ad possessionem continuatiuè, quàm ad nouam possessionis adeptionem vel petitionem, vt no.in d.§.sui, Insti. de hær. quæ ab intest.deferun.cuius quidem.§.hæc verba sunt, & statim morte parentis quasi continuatur dominium.& in d.l.cùm hæredes.ff.de acq.poss. vbi etiam ita scribitur, adita hæreditate omnia quidem iura ad hæredes transeunt.Et subdit Bal. non tamen quòd in substantia possessionis sit noua possessio, sed quia est eiusdem qualitatis cum possessione paterna, non fingitur noua, vt in d.l.nihil.C.de vsuc.pro hære.Et tandem de hoc dicit esse tex. in d.l. cùm miles.ff.ex quib.caus.maior.Ex quibus etiam intelligis hæc omnia eum intelligere, secundũ ea quæ diximus suprà in prin.& ea iura quæ ipse allegat, ex doctrina Bar.in l.non solùm, §.si liberationis verba, ff.de liberat.leg.cum similib.

De eadem re.

7 ¶ Diximus autem suprà dominum Benedict.in d.repet.c.Raynucius, in verbo, mortuo itaq; testatore, le ij.nu.69.& sequen.in hac re distinxisse, vt certè distinxit. neque enim id silentio præterire voluimus, vt scilicet in feudalibus non censeatur hæres saisitus contra dominum feudi, nec in eius præiudicium, donec per eum fuerit inuestitus.Et idem, inquit, in emphyteuta, secundum Bal.in c. si facta, tit.si de feudo fuerit controuersia. Sed contra quemlibet alium extraneum, vt ipse Benedict.subdit, filius & hæres vassalli, ex morte ipsius cẽsetur esse saisitus, adeo vt si ante inuestituram turbetur ab extraneo, aut spolietur, competit ei remediũ possessorium.Postea verò aliter distinguit, vt scilicet successor particularis, vti est legatarius, vel etiam vniuersalis ex testamento non sit saisitus. At si sit vniuersalis ab intestato, sit saisitus, etiam aduersus dominum ex generali hac nostra consuetudine, quod nihil pertinet ad hũc locum, quo de iure communi loquimur.Et de hoc aliquid quoque dicemus infrà, in quinta declaratione iij.partis, in fi. An autem ex hac consuetudine successor ex testamento sit saisitus, dicam postea in vij. declaratione ij. partis.

De eadem re. Distinctio in hac re.

Alia distinctio.

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶ Sed & secundo intelliges, quòd dictum est de iure communi, possessionem non transire in successorem, vt procedat in eo qui succedit nomine & iure hæreditario: non autem in eo qui succedit nomine dignitatis. Nam possessio, quæ erat apud episcopum nomine ecclesię continuatur in eius successorem sine alia corporali apprehensione, quia ea erat penes ecclesiam, quæ non mutatur nec variatur, licèt prælati mutentur.Ita enim voluit Inn.in c.cum super, de caus.possessio.& proprietat.& in c.cùm in officiis, de test.Bart.in l.j.§.vlt. ad fi. & iterum in l.cùm hæredes, in prin.& ibi Alex.§.vlt.ff.de acqui.possessio.Pau.Ca.in l.si sorori, post medium, ibi, & hoc in eoque. C.de iu.deliberan.Firmia.qui & alios quoque allegat, in trac. de episcopo,

Quid in eo qui succedit nomine dignitatis.

episcopo,lib.iij.par.j.in lvj.q.Guid.Pap.decisi.ccclv.vtrùm prælatus,vbi id dicit semper vidisse se obseruari.& iterum decis.dcxxix.suprà alleg.& con.clxxxviij.in materia,in prin.Sed tu hic vide Franc.Aret.in d.l.cùm hæredes,col.ij.vers.extra gl.de acq.posses.& quæ diximus in tract.Constituti possessorij,parte iij.limitat. xvj.

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶Sed vt redeamus ad nostram consuetudinem,qua mortuus saisit viuum,posset videri ea nõ esse valida,per id quod scribit Bal.in l.j.in prin.C.communia de leg.non posse legem vel statutum transferre possessionem sine aliquo actu corporeo, per no.in l. cum duobus. §. idem respondit.ff.pro socio,nisi(inquit)saltem interueniat quędam ficta traditio,vt in casu.l.quod meo.ff.de acq.posses.quæ loquitur(vt omnes intelligunt)in constituto,& l.quisquis.C.de donationib.loquentis in retentione vsufructus,& aliis similibus.Potest tamen,vt subdit,lex vel constitutio fingere traditam possessionem per quamcunque inuestituram, & sic per actum fictæ traditionis,vt in casu.ca.ij.de consuetud. *An valeat nostra consuetudo. Consuetudo an possit trãsferre possessionem sine actu corporeo.*

2 ¶Et id quoque videtur esse ex mente ipsius Baldi,in c.ecclesia vestra,ad fi.de elec.& ante eũ Bar.in l.si is qui pro emptore,col.v.vers.modo ad propositum,& ibi.Imo.col. v. ver.& sic ex prædictis patet,ff.de vsucapio.vbi ipse Bart.& alij post eum reddentes rationem cur possessio non recuperatur iure postliminij,ex l.deniq;.ff.ex quib.caus.maior.dicunt hoc ideo procedere,quòd possessio non quæritur,nisi per aliquem actum naturalem: quem quidem naturæ actum legis dispositio inducere non potest, arg.l.ij. ff.de vsuc. ear. rer. quæ vsu consumũt.Et ita à quibusdam dicitur voluisse Petr. Anch.in d.c. de consuetud. vbi tamen id non dicit,sed aliud, quod nos alibi referemus. *Qui tenẽt nõ posse. De eadem re. Possessio non recuperatur iure postliminij. Lex non potest inducere actũ naturæ.*

3 ¶At ipsum voluit expresse.Io.Baptista Castel. in sua disputa. incipiente, magnificus & excellens, col.iij.vers.tertiò etiam notabiliter. & Matthæus Afflic. decisio. Neap.ccxxxix.alia consuetudo,col.vlt.Et in hanc sententiam inclinare videtur Alex.con.lxxxiij.visa facti narratione,statim post prin.lib.secundo. & Barb.in additio. Bald. in l.vlt.col.ij. C.de sacrosan. eccles.& Fran.Are.in d.l.j.in prin.ff.de acqui. possessio. *Qui sunt eiusdem opinionis.*

4 ¶Et eam sentẽtiam adiuuat tex.quem nullus illorum in hoc citat,in l.qui vniuersas, §.quod per colonum.ff.de acqui.possessio.vbi licèt animo posśimus retinere possessionem, adipisci tamen non possumus.Nam si id imposśibilè est,id est,quod fieri non potest, ita enim nostri vocant quod Græci ἀδύνατον appellant,quomodo id lex vel statutum facere potest? cùm ne fingere quidem imposśibilia posśit.vt no.in l.Gallus,§.si eius.ff.de liber.& post. & in l.iij. ff. pro socio. & patet in l.qui ad certum,ff.loc.& in l.certè, in prin. ff.de precar.& no.Bar. qui & alia allegat in l.si is qui pro emptore,col.xij.vers.sequitur eius quod est,& ibi Imo.col.vij. vers.item attende quia dicit hic,Ro.col.vj.ver.quintò inquantũ circa examinationem,& latisśimè Ias.col.xlij.ver.circa fictionem inductiuam,& multis seq.ff.de vsuc. cum concordãtib.ibi adductis.Quod autem huic opinioni obiicitur.c.ij.de consuetud.quo pleriq; omnes nituntur, certè nihil obstat, quoniam illic interuenit actus quispiam, per quem transfertur possessio,scilicet accipiendo modicum terræ,aut aliud quidpiam ibi descriptum. *Animo solo possessionem adipisci non possumus. Impossibile ἀδύνατον. Lex non fingit Impossibilia.*

5 ¶Contrarium tamen,vt scilicet consuetudo vel statutum posśit trãsferre possessionem ipso iure,nullo actu,nec verbo quidem interueniente,voluit Imo.in d.c.ij.de cõsuet.Bart.loquẽs in casu nostræ consuetudinis,in l.cùm vnus.§.vl.vers.ex quo no.ff.de bo.autho.iudic.posśiden.& præsupponit ipse Bal.con.cccclviij.quidam Ioannes,lib.j. & omnes quotquot de hoc statuto locuti sunt,à nobis in hoc opere citati. Et expresśè & verbis veluti conceptis, voluit idem Bal.loquens etiam in casu nostræ cõsuetudinis,& cum eo Alouisius de Lucis,cõ.ccccxxxvj.quidam creditor,col.ij.& seq.vbi ipse Aloui.dicit ita consuluisse Ray.Forliu.& Argẽtinum ipsius filium,atque etiam Richard.Saly.& rursum idẽ Bal.in l.licèt, col.j. & ibi Ang. etiam col.j.C.de acq.poss.& ipse Bal.in l.de quibus, col.x. vers. viso de causis, videamus de aliquibus.ff.de legib.vbi dicit,quòd consuetudo habet vim precarij,vt transferat possessionem ipso iure.& in l.vl.col.ij.vers.vnum tamen non est omittendũ,C.de sacrosanct.eccle.& in l.ea lege,col.iiij.ver.modò venio ad quæstiones,post Cy.ibi,col.j.ver.& istud est in argumentum.C.de condictio.ob cau.& ipse quoque Bal.in l.traditionibus,ante fi. C.de pact. & in l.j.col.ij.vers.sed alij dicunt,C.si plures vna sententia,& in l.sancimus.§.cùm autem,in fi. C.ad SC.Trebellia.vbi dicit,quòd autoritate consuetudinis transfertur possessio ipso iure, & in rub.extrà de consuetud.col.iij.vers.consuetudo potest transferre,& in c.contingit, col. ij.vers.& prædicta faciunt ad quæstionem,de dolo & contumac.vbi dicit id statutum de quo loquimur,esse æquum & validum,& in c.cum venisset,col.ij.vers.item adde,possessio quædam est,de resti.spolia.& in sua margar.in verbo,consuetudo,vers.v. *De eadem re. Qui dicunt hanc consuetudinem valere. Consuetudo habet vim precarii.*

6 ¶Et pręter ipsum,& eos quos cum eo suprà citauimus,voluerunt etiam Ange.in d.l.si is qui pro emptore,col.iij.vers.sed hoc non videtur verum,& ibi etiã Raph.Com.col.v.vers.aliud habens secundum eum,& Iason col.xxiij.ver.tertiò inquantũ subdo,& mult.seq.ff. de vsuca. Idem Ang.in d.l.qui vniuer.§.j.vers.item quod à mari,& ibi Imo.ad fi.ibi,& adde secund.& Alex.qui eum.§.legit cum prin.l.col.ij.ver.ex hoc dicto colligit.ff.de acq.poss.ipse Ang.in l. *Item alij.*

j.ff.de distract.pign.& vt à nonnullis citatur,in l.si vacantia.C.de bo. vacant. lib. x. sed non reperi in meo codice.Floria.in l.seruitutes prædiorum rusticorum, col.iij.vers. adde tamen quòd per solam.ff.de seruitut.Pet.Anc.in c.j.in ij.not.per illum tex.quem dicit singul.extrà de dol.& contuma.Ro.in d.l.j.in prin.col.vj.vers.idem etiam intelligit, & ibi Alex. col. xvj. vers.de ista materia,Francis.Are.col.iiij.vers.& adde Bal.& Claud.Aquen.col.v. vers.addūt etiam moderni,& Fran.Rip.col.x.vers.vltra Bar.& seq.ff.de acqui.posses. Pau. Ca. loquens etiam in terminis nostræ consuetudinis,in d.l.hęres in omnibus.ff.de acqui.hære.& in l.si soror,post mediū,& ibi quoq; Alex.Corne.Iac.à S.Georg.& Ias.C.de iure delibe.& ipse Pau. in l.seruum.C.de rei vendicat.& con.lxxviij.videtur dicendum dictū actorem, col.j. ver.præterea posito quod ex forma,li.ij.& con.clij.viso puncto &dubio,col.pe.ver.ad secundū quęsitū,eo.li.ij.Alex.in l.j.col.xv.ver.de ista materia.& iterum in l.iij.in prin.col.iiij.ver.alius est casus quādo ex dispositione.ff.de acq.poss.& in d.l.cùm hæredes,in prin.col.j.& ibi quoque Claud.Aquen.col.itē j.ver.itē non video.ff.eo.tit.& ipse Ale.cō.xxiiij.attentis his quæ in themate narrātur,col.j.lib.iij.vbi loquitur de hoc nostro statuto,& dicit hanc esse cōmunē opinionem,& con.j.ponderatis his,col.ij.vers.& ideo licèt lex,li.v.Phil.Fran.in c.vbi periculū.§ præterea.in iij.no.per illum tex.de elect.li.vj.Barb.late in d.c.ij.col.vj.nu.33.& multis seq.de cons.& in c.in præsentia,char.antepe.nu.133.de probati.& in c.per tuas,col.de donatio.& in repetitio.rub.de cau.possessio.& proprieta.char.xxij.ver. opportunè se offert modo quæstio & cō.ij.scripsit sapiētiæ fons,col.xix.vers.& si quispiā opponat,li.j.& con.lviij.sapiēter dixit Psalmista,col.xij.vers.& adduco quod voluit,li.ij.Firmia.in trac.de episcop.li.iij.parte ij.col. vlt.vers.itē etiam ex vi consuetudinis.Corne.cons.ccxvj.in causa vertēte,col.j.lib.iij. Guid. Pap.decisio.Delph.xxij.fuit inter nos,col.ij.& iterū decisio.cccclij.in materia,col.ij.& sing. cclxxxv.de confessione,ver.vlt.& iterum sing.cccciij.vtrùm vicini,vers. consuetudo. Soci. cons.lxvij.eadem die,col.vlt. lib.ij.& cons.lxxxvij.visis inuestitura, col. vlt.eo. lib.iij. Fran. Cur.senior.con.lxxj.super controuersia.col.iij.ver.septimò probantur. Calcag.consi. lxxvj. primò est videndum,col.iij.ver.nec obstat quod dicitur.Iason in d.l.j.col.iij.ver.secūdò not. ex ista.C.cōmunia de lega.& con.cxlvij.præsens cōsultatio,col.vj.ver.condescendo ad secūdā principalē quæstionē,li.ij.vbi dicit huiusmodi statutum esse æquū & validū.& con.lxxxv quando habemus,col.j.li.iij.vbi idem dicit.Philip.Dec.con.cccclxvij.bene & cōsultè, col.j. & ij.in prin.Guiliel.Bened.in repet.c.Raynucius,in verbo,mortuo itaq; testatore le ij.nu.71. & sequen.vers.non obstat quòd continuatio,de test.Ant.Corse.in tract.de potesta. regia, q. xxv.Catel.Cot.in memor.incipien.decreto Mediolanensi cautum est.Franc.Ripa, loquens de consuetudine Franciæ,li.j.Responsor.c.j.defuncto nouissime Carolo,nu.80.Ant. Rube. in rep.l.non solùm.§.morte.nu.57.ff.de oper.no.nūcia.Matth.Afflı.in c.j.in prin.col.iiij.ver. sed an sicut princeps,tit.de controuer.inuestit.& latè in decis.Neapo.cccxix. rex Ferdinandus,& Arnol.Ferro.in comment.consue.Burdegal.tit.de testa.§. xxj. col. vl.Paul.Par. con.j. visa facti narratione,col.xx.ver.si verò consideramus,li.j.& con.xlj.optimum ius.col.ij. vers. secundum deducitur,eodem lib.j.

Probatio huius opi. *Lex trāsfert possessionem plenissimam.*

7 ¶ Et hæc posterior sentētia verissima est,& multis probatur.Nam primùm vt omittam d.c. ij.de consuetud.cui suprà responsum est,lex id ipsum facere potest,vt possessio etiā plenissima,ipso iure sine actu naturali aut artificiali vel ficto transferatur & transeat in alium,vt videmus in casu l.raptores,in verbo,plenissima possessio. C.de episc.& cler.vbi Bar. ita intelligit,& negat alibi reperiri,præterquam in eo casu:vti etiam facit Ang. in d.l.j. circa mediū. ff.de distrac.pign.& Barb.in d.c.ij.col.vij.nu.xl.de consuet.& in d.c.in præsentia,de probat. Licèt Raph.Fulgos.in d.l.raptores.in vij. nu.eam aliter intelligat.

De eadem re.

8 ¶ Sed & de ea re est alius casus,& is quidem non obscurus, in l. si adoptauero. ff. de precar. vbi qui precariò possidet,si se arrogandū præbuerit,bonorū possessio ipsius transit ipso iure & sine appræhensione in arrogantem.Et ita illum tex.expendit Bal.in l.si paterfamilias, in prin.ff.de adop.in iij.lect.& Ang.in d.l.qui vniuersas,§.item quòd à mari.ff.de acq. poss.

Possessio ingredientis monasterium in ipsum trāsit.

9 ¶ Et illius quidem tex.arg.tradunt nostrates possessionem bonorum ingrediētis in monasterium,ipso iure transire in monasteriū.Id enim voluerunt gl.in c.si qua mulier,in gl.j.ver.sed nūquid monasteriū,& ibi quoq; Archidiaco.xix.q.iij.Inn.in c.in præsentia,in verbo, minor annis,vers.in hoc autem,& ibi quoq; Bal.col.ij.vers.dicit Innoc.quòd bona,Anto.col.ix.ver. sed dicit quòd est differētia,& Pan.col.antep.ver.sed quæro quia suprà,& Barba.col.lxxviij vers.quærit etiam Inno.qui est in nu.125.extra de probat.Spec.tit.de statu monachorum. §.j. in lxj.quæstio.Iacob.Are.alter Iacob.Rauen.Dy.Bar.Alber.Ang.& Franc. Are.in d.leg. qui vniuersas.ff de acqui.posses.Cy.in auth.si qua mulier,in fi.& ibi Bar.col.pen.vers.ex hoc sequitur.C.de sacrosanct.eccles.idem Bar.in l.cùm hæredes.§.vlti. & ibi etiam Ro.ff. de acquirend possessio.& ipse Bartol.in d.l.si adoptauero.ff.de precar.Bald.in auth.ingressi. col. ij.in iij.oppositio.& ibi etiam Salic.in tertia & quarta oppositio. C. de sacrosanct. eccles. & ipse Bal.in authen.nisi rogati,in fi.C.ad Se. Trebellia. Salic et. in l.vlt.col.vlti. versic.quæro an possessio.C.eodem tit.Petr.Anchar.in cap.ij. col. versi. sed hic incidenter, de test. Pan. consi.

consi.liij.quidam Andreas,col.j.lib.j. Alex.in l.iij.in prin. col.iiij.versi.vltra casus enumeratos.ff.de acqu.poss.& consi. lxxxviij. eximie domine,col. ij.versi.non insisto an priuilegia,li. ij. & Matth. Afflict.decis. Neapo.ccxc.rex Ferdinandus, col.iiij.versi.in contrariã partem.

10 ¶ Et est alius casus in l.j.ff.pro socio,& alius item in c. vbi periculum.§.præterea,de electio. lib.vj.quem ad hoc no. Phil.Fran.ibi in iij.no. qui & ex eo no.statutũ,id posse facere,& alius quoq; annotatus ab ipso Bar.in tractatu Tiberiadis,col.v.in verbo,acquiritur nobis,in prin. videlicet cùm res accrescit alluuione,quem sequitur Bal.in rub.ff.de rer.diuisio.col.vj.vers. sed an istæ accessiones. & Fran. Are.in l.iij. col.v.versi.reperitur tamen casus. ff.de acquir. posses. Vt hinc possis intelligere deceptum fuisse Albert. cùm scripsit in l. quarundam. ff. de acquir. posses. nullum casum reperiri in quo possessio quæratur sine actu corporeo, aut aliquo quod pro actu corporeo reputetur. *Alij casus. Alluuione transit possessio ipso iure.*

11 ¶ Sed quicquid sit de istis casibus, certum est posse legem id in vniuersum facere, vt possessio ipso iure & sine actu nullo transeat, & consequenter dominiũ, si credimus ipsi Baldo, in l.traditionibus,col.vlt. C. de pact.& in rub.extrà de causa posses. & proprietat.col.iij.versi. quarto,statuto communis,& seq.& Ang.in l.licèt,col.j.C.de acqu.poss.& Carol.Rui.qui & alios citat,cons. 50. super eo de quo quæritur,col.ij.versi. nec etiam potuit executor, lib.iiij. Ex quo & illud confestim sequitur, & idem posse facere statutum, & consuetudinem,quæ sunt portio iuris ciuilis.l.omnes populi.ff. de iustit.& iur.& l.de quibus.ff.de legib. Nam & quod potest ius scriptum, potest & non scriptum, l. sed ea quæstione,ff.eo. tit. *De eadem re. Qui tenent legem transferre posse possessionem ipso iure.*

12 ¶ Deniq; in hanc sententiam trahitur c. primum de dolo & contuma. ex quo colligit Petr. Anchar.ibi,in ij.no. quòd iuris dispositione is qui est in possessione, eam perdit per lapsum temporis:& ei acquiritur cui debet fieri traditio corporalis.Et iste casus,inquit,est satis singularis contra communes regulas, quæ nolunt quòd possessio sine actu corporeo non quæratur.Atq; etiam c.contingit,eo. tit.vbi Bal.dicit per eum tex.in verbo,verus possessor,mirabile esse,quòd vera possessio quæritur sine corpore, quod ideo est, vt dicit, quia canon fingit actum corporeum continuatũ: aliàs esset impossibile,quòd substantia possessionis trãsferatur, per l. deniq;. ff. ex quibus cau. maior. trahitq; id ad nostrum hoc statutum. Sed & Card.Flor.ibi in ij. no.ad id expendit eum tex.quem & ipse mirabilem dicit. *Confirmatio huius opinionis.*

13 ¶ Nec huic sententiæ obstat dicta l. qui vniuersas. §. quod per colonum.ff.de acqu.poss.quã nos suprà citauimus pro opinione eorum,qui tenent hoc statutum non valere: fateor enim quempiã priuatũ non posse facere,vt possessio transferatur ipso iure solo animo,& sine actu vero aut ficto à iure introducto,secundum eam legem,sed ea lex non dicit id non posse fieri per legem vel statutum,cùm contrariũ in multis casibus reperiatur, vt diximus suprà,in vj. præcedentibus nu.& ita eum nodum dissoluit Fr.Aret.in d.§. quod per colonum. *Responsio ad contraria.*

14 ¶ Non prætermittendum tamen,quod idem Fr.Aret. vtramq; illam opinionem concordare volens,in d.l.j.in prin.col.ix. versi.sed remanet dubium. ff. de acquir.pos.ita distinguit. An statutum simpliciter dicat,quòd possessio intelligatur trãslata in hæredem ipso iure, & certè huiusmodi statutum posset tolerari, & valet, quia per hæc verba non excluditur,quin videatur transferri possessio per actum fictum, id est per fictã apprehensionem siue traditionẽ,quam statutũ ita,vt diximus,disponendo videtur inducere. Si autẽ statutum expressè disponeret quòd transferatur vel acquiratur possessio, nullo actu vero aut ficto interueniẽte, tunc non valet istud statutũ,quia acquisitio possessionis est de iure gentium:ex quo inductũ est, vt ipsa acquisitio fiat per actum naturalem, per d.l.j.& l.iij.in prin.ff. de acq.posses.& l. ea quæ ciuiliter.ff.de acq.rer.dom.vbi est optimus tex. Sed contra ius gentiũ nõ potest princeps sine causa disponere,vt plenè per Bart.in l.j.in prin.ff.de consti.prin. & in l.omnes populi,in iij.q.ff.de iusti.& iure.Ergo id minùs potest statutum facere atq; etiã minùs consuetudo:quæ dicitur irrationabilis & non valet, si disponit aliquid cõtrà substantiam actus,per c.ij.de consuetudi.lib.vj.Nec video,inquit Are. quòd possit subesse causa hoc disponendo, cùm lex fingendo apprehensionem esse factam, hoc idem possit inducere. Tandemq; respondet ad dictã l.raptores. C.de epis. & cleri.& alia iura,quæ in contrarium adducuntur, vt ibi per eum.Et idem videtur voluisse,dum se illuc remittit,in d.l.qui vniuersas.§.j.in fin. & iterum in §.quod per colonum,in ij.not.ff.de acqui.poss.& eum sequitur Chassen. in cõment.consuet.Burg.tit. *Des successions*.§.j.glo.j. col.ij. *Concordia vtriusq; opinionis. Princeps cõtra ius gentiũ sine causa non potest disponere.*

15 ¶ Sed(quod pace tanti viri dixerim)videtur per hanc distinctionẽ, non tam rebus legem imponere,quàm verbis:ideoq; & eam nuncupatim reprobat Claud.Aquen.in d.l.j.col.v. ver. & notanda sunt.ff.de acq. posses.nam licèt,inquit,possessio sit iuris gentium, tamen non est inconueniens,quod modus acquirendæ & retinẽdæ possessionis sit de iure ciuili. quod hinc patet,quod etiam de iure gentium est,vt dominia nõ quærantur sine possessione,vt no. in ea l.j.& tamen multi sunt casus de iure ciuili in quibus quæritur dominiũ sine possessione vel traditione,vt in l.vlt.C.de sacrosa.eccl.& aliis congestis à gl.& doctoribus,in l. traditionib. C.de pact. vt si lex non posset hoc modo fingere, nec etiam id posset verè disponere, arg.c. cùm quid vna via, de re.iu.lib.vj. Ideo teneas intrepidè hoc statutum valere. *Contra eam concordiam.*

SEPTIMA DECLARATIO.

Possessio huiusmodi consuetudinis dicitur artificialis.
Et datiua.

1 ¶Vocatur autem à nostris huiusmodi possessio ipso iure, vi legis aut statuti, aut consuetudinis quæsita hæredi, aut etiam alteri sine apprehensione, aut alio actu ficto multis modis. Primò quidé artificialis, nó naturalis, vt dicit Bal. in d. ru. de cau. possessio. & proprieta. col. iij. ver. quæro statuto communis, quia, vt subiungit, nó consistit in sensu corporeo, nec in organis corporeis: sed ea (vt illi addere potes) inducitur mero legis, statuti, vel consuetudinis artificio. Ideoq; (vt ille quoq; ibi dicit) est datiua possessio, creata à lege absq; præsentia corporali. Nam & hanc datiuam alibi quoq; appellat idem Bal. scilicet in c. cùm venisset, col. ij. versi. item adde, possessio quædam, extrà de resti. spol. dum dicit quod est quædam possessio datiua, vt quando statutum id disponit, vt fiat quis possessor habitu, sine aliquo actu corporeo, vel quasi: alia natiua, quæ ab actu corporeo proficiscitur: alia media inter hæc, vt præcaria. Et ipsum Baldum in illis duabus appellationibus artificialis & datiuæ, expressè sequuntur multi ex his, quos tibi in sequentib. versi. adducemus.

Et ciuilis.

2 ¶Sed & hæc possessio ciuilis dicitur, secundum Bar. in l. j. ff. de acqu. possessio. & Ang. in l. licèt. C. eo. tit. & Petr. Anc. in cap. ij. col. j. versi. & aduerte quia ista possessio. de consuetud. & ibi etiam Barb. col. viij. versi. capio nunc aliud, vbi de hoc dicit esse gl. sing. in d. c. raptores, in verbo, plenam possessionem, C. de epis. & cleri. & omnes vbique: nemo enim vnus huic appellationi repugnat.

Et ciuilissima.

3 ¶Imo & ciuilissima vocatur. Bal. in l. vlt. col. ij. vers. vnum tamen non omittendum. C. de sacrosan. eccles. & in rub. tit. de content. inter me & dom. de portio. feud. in prin. dum scribit, quòd est quædam possessio ciuilissima, vt dicit se dixisse in d. l. vlt. de sacros. eccl. Ang. qui & ipsum Bal. ad hoc nuncupatim citat, & sequitur, in l. j. post medium. ff. de distractio. pigno. Ro. in d. l. j. in prin. col. vj. versi. & quod sit dare, & ibi etiam Alex. col. xv. versi. de ista materia. & iterum paulo pòst, versi. cum decisione, & Fran. Aret. col. ix. versi. sed quæritur contra ipsum, & Ias. in j. lect. col. antep. & iterum in ij. lectur. col. xvj. versi. adde etiam quòd est dare, Claud. Aquen. col. v. versi. & notanda sunt. & Fran. Ripa col. x. versi. vltra Bart. ff. de acq. posses. qui dicunt præsertim Rom. Fra. Aret. & recentiores, quòd hoc nomen non reperitur in iure expressum, sed est nomen magistrale, nec constituit nouam speciem possessionis ciuilis, nec facit differentiam essentialem inter hanc possessionem, & aliam ciuilem, sed significat solùm differentiam in modo acquirendi, quia ista possessio acquiritur sine actu apprehensionis vero aut ficto. & idem Alex. consi. xxiiij. attentis his quæ in themate, col. j. versi. & appellant, lib. iij. Calca. consi. lxvij. visis omnibus, col. vij. versi. sed omissis aliis. Nicho. Pediochus, in subscriptione illius consi. Marti. Laud. in c. j. col. j. tit. quid sit inuestitura. Barba. in c. ij. col. vj. nu. xxxvj. & iterum col. viij. nu. xliiij. de consuetud. & in c. per tuas, col. vlt. de donat. Firmia. in tract. de episcopo, parte j. lib. iij. quæstio. lvj. eademq; penul. in fi. Phil. Fra. in d. c. vbi periculum. §. vlt. in iij. no. de electio. lib. vj. Guid. Pap. decisio. Delphina. xxj. fuit inter nos, col. ij. versi. & vocatur ciuilissima. & sing. cccciiij. vtrùm vicini, versi. consuetudo. Iac. à S. Georg. in l. si sorori, ver. addo etiam vobis, C. de iure deliber. Ias. consi. xxj. quatuor principales, col. vlt. versi. motiuando, lib. iij. Matth. Affli. decisio. Neapolit. ccxxxix. alia consuetudo col. ij. versi. item ista consuetudo est realis. Fra. Ripa. in d. rubri. de causa posses. & proprieta. col. vj. versi. ciuilissima possessio & Viglius in §. j. Instit. de hæred. instit. & Fran. Cur. iunior in l. vlt. col. pen. versi. quintò quæritur, C. de edict. diui Adria. tollen. Pau. Parisi. consil. j. visa facti narratione, col. xxiiij. nu. 157. lib. j. & consil. xlj. optimum ius. col. ij. versi. secundum deducitur, eod. lib. j.

An autem rectè.
Quod fit ex consuetudine fit ex iure ciuili.

4 ¶Verùm quantum ad hanc ciuilissimæ possessionis appellationem, idem Guid. pap. secum pugnans, in statuto Delphinali incipiente, si quis per literas, in verbo, possessio, col. antepe. eam Baldi appellationem improbat quia (vt ipse dicit) non ciuilissima dici debet sed ciuilis. Illud enim quod fit per consuetudinem, dicitur fieri de iure ciuili, vt dicit ipse Bal. in c. imperialis, col. vj. versi. porrò etiam locales, tit. de pace Constant. & ante eum Inno. in c. cùm venissent. in prin. de eo qui mitti. in possess. & probatur aperte in l. ius ciuile. ff. de iustit. & iure, vbi ius ciuile constat aut ex scripto, aut ex non scripto.

De iure dicitur fieri quod fit per consuetudinem.
Imo & de iure communi.

5 ¶Imo vt id illi addas, id de iure simpliciter dicitur fieri, quod per consuetudinem fit, gl. in procemio Clementinar. in verbo, iuris. & ibi Pano. & gl. quoq;, & idem Pan. in c. j. per text. ibi, in fi. extrà, vt lite penden. gl. in c. cùm in tua, in verbo, de iure, de consue. lib. vj. Inno. in d. c. cum venisset. de eo qui mitti. in possess. & in ca. certificari, de sepultur. Bar. in l. de quibus, col. iiij. versi. quæro tamen nunquid consuetudo, per tex. ibi, ff. de legib. Et quod plus est, dicitur fieri de iure communi, Bald. in l. j. §. quod obseruari. C. de iuramen. calum. & in auth. sed cùm testator, versi. pone quòd hæres fecit inuentarium. C. ad le. falcid. & in l. constitutionis, ad fi. C. de bo. quæ liber. cum multis aliis concor.

Conclusio. Guid. Papæ

6 ¶Ergo concludit Guid. Pap. vt ad illum redeamus, illam fictam possessionem, quæ transfertur per hanc consuetudinem, debere dici translatam de iure ciuili, ita vt ciuilis dici debeat, non ciuilissima, quicquid dixerit Bal. vbi suprà. Et idem propemodum voluit Barbæ.

in d.

in d.c.in præsentia,col.lxxviij.nu. cxxv. ea quoq; ratione motus, quòd huiusmodi possessio est ciuilis,vt voluit gl. quam dicit singu.& à nemine tamen vnquam allegatam in d.l.raptores.C.de epis.& cleri. quam & ex eo suprà citauimus.

7 ¶ Ego verò dico Bald. iniuria reprehensum qui cùm vocat eam possessionem ciuilissimam propterea non negat esse & dici ciuilem,imò magis esse huiusmodi declarat.Nam quod ciuilius comparatiuè,& ciuilissimum superlatiuè est,idem quoq; ciuile esse necesse est: vt eũ qui melior est,& optimus,bonum: peior & pessimus,malum,& cætera id genus. Nam cõparatiuum & superlatiuum in se haud dubiè comprehendit positiuum, vt Grammatici omnes vbiq; dicunt, & probatur apud nos in l.vbi autem,in prin. ff. de verbo. obligatio. per quam dicit Bald.in l.quæ fortuitis,col.iij. versi.& primo quæritur. C. de pignor.actio.quod omne comparatiuum importat excessum respectu positiui, vti etiam probat tex.in l.cùm filius.§.pater,& ibi Bart.ff.de lega.& l.vlt.ff.de cap.dimin.& §.j. Insti.eo.& voluit idem Bart. in l.legat.inutiliter,in prin. ff.de leg.j. Phil.Dec consi.dcxcv. visa donatione, col.v.nu.iij.& Matt.Afflict.qui concord.adducit in proœmio constit.Siciliæ in xj.quæstio.ex quibus intelligis id quod diximus,positiuum inesse in comparatiuo & superlatiuo,vt non absimiliter res quæ pluris est,ea vtiq; est. l. cùm furti. ff.de in litem iuran. & consequenter in maiori summa minor inest.l.j.§.si stipulanti,ff.de verbor. oblig. cum similib. *Contra eũ. Positiuum comprehenditur in comparatiuo & superlatiuo. Comparatiuũ importat excessum respectu positiui. Quod pluris est id vtiq; est. In maiori summa minor inest.*

8 ¶ A quib. nihil omnino abest quod scribit Cice.lib.epist.fam.ix ad Varronem. Ea sunt misera,quæ miserrima. Nã vt scribit Hippocrates lib. περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς,id est,de antiqua medicina,dulci dulcissimũ,amaro amarissimũ, acido acidissimũ valentius. ἰσχυρότερον δ' ἐστι τῶ μὲν γλυκέος τὸ γλυκύτατον, τῶ δὲ πικρῶ τὸ πικρότατον, τῶ δ' ὀξέος τὸ ὀξύτατον. Et hinc Vlpianus alibi nobilis dicitur,alibi nobilissimus,in l.ij.§. vlt.& l.diximus. ff.de excusatio.tutor.ex quo not. Nicol.in d.§.vlt.quòd superlatiuum, & positiuum in eodem subiecto concurrunt. *Misera sunt quæ miserrima. Dulci dulcissimum valentius.*

9 ¶ Et aliàs videmus quòd pleno plenius reperitur, & quòd super hæc,plenissimũ, apud Accursium in l. ait prætor.§.permittitur in verbo,imputandum.ff.de min.& Alex.consil.50.in causa & lite,col.vlt.li.vij.Atq; etiã æquo æquius,vt scribit Bal. in rub.extrà de const.in prin. & cõs.ccclxxij.cõtrariũ fuit cõsultũ,col.ij.li.v. per no. in l.j.in prin. ff.de iust.& iure.Et similiter inquit fauorabili fauorabilius, & tamẽ vtrunq; æquũ est & fauorabile, vt omnes intelligũt.Et illud quoq; vt æquo æquius sit tradit Alber.in d.l.j.in prin.col.ij.versi.sed certè,de iustit.& iure,vbi ad hoc citat l.si seruus cõmunis.§.quod verò.ff.de furt.Et subdit bono esse melius,per l.obseruare.§.proficisci,& l.ne quicquã.ff.de offi.procõs.& est tex. apertissimus in d.l.vbi autẽ, in prin.ff. de verb.obli. Et iusto iustius, per l.exigendi.C.de procur. *Et amaro amarissimum. Et acido acidissimum. Nobilissimus nobilis est.*

10 ¶ Quibus adde,certo esse certius in l.testamento. Bar.in prin.ff. de test.tut.& l.ait prætor §. si cum mulier.ff.quæ in frau.credito.& l.stipulatio ista habere licere.§.sicut. ff. de verb.obli. & apud Apuleium lib.ix.Asini aurei.Et vero verius,apud Bald.in d. rub.de constit. in prin. & Martialis lib. vj. epi.xxx. *Pleno plenius. Aequo æquius. Fauorabili fauorabilius. Bono melius. Iusto iustius. Certo certius. Vero verius.*

Vis dicam tibi veriora veris?

Et iterum lib.viij.epig.lxxv. in Gallicum quendam.

Dic verum mihi, Marce, dic, amabo,
Nihil est quod magis audiam libenter:
Sic & cùm recitas tuos libellos,
Et causam quoties agis clientis,
Oras Gallice,me rogasq; semper.
Durum est,me tibi. quod petis, negare.
Vero verius ergo quid sit audi.
Verum Gallice non libenter audis.

Tullius autem lib. de partitione oratoria, Non enim,ait,simpliciter,quæritur quid honestũ sit,quid vtile, quid equum, sed etiam ex comparatione quid honestius,quid vtilius, quid æquius: atq; etiam quid honestissimum,quid vtilissimum.

11 ¶ Igitur Bal.vt ad principale nostrum propositum redeamus,hanc possessionem ciuilissimã in gradu supremo,vocat,ea quam diximus ratione, quòd aliàs ciuilem possessionem alij vocant,& rectè quidem,quæ iuris ciuilis ministerio siue artificio transfertur,sine alia ciuili apprehensione,interueniente tamen aliquo actu ficto,aut alio,quod ipsum ius ciuile reali apprehensioni quadam fictione comparat, videlicet constituto, de quo nos tractatum peculiarem fecimus, precario, retentione vsufructus, clauium traditione, & cæteris de quibus per nostrates in l.iij.in prin. ff.de acquir. possess.& in cap.ij.de consuet. Propterea hæc non immeritò ciuilissima vocanda est, quæ nullo etiam interueniente actu,vel alio æquipollente,sed sola legis vel statuti aut cõsuetudinis dispositione trãsfertur, vt in qua plus ius ipsum ciuile operetur quàm in cæteris. Et tantum iuris habet,vt de ea dici non debeat, quod plurimum iuris habet: sed quòd omnino ius est,vt dicit ipse Bald. de eadem loquens in l. j.col. ij.versi. sed alij dicunt, C. si plures vna sententia condem. fue. *Quare hæc nostra super cæteras sit ciuilissima.*

12 ¶ Atq; ita in præcipuo principalique gradu ciuilitatis residet, vt in simili dicitur in d. l. vbi *De eadem re.*

autem.

autem. de verbo. oblig. vbi ita ad verbum propemodum scribitur: Boni appellatio non est certæ rei significatiua, cùm id quod bono melius est, & ipsum quoq; bonum est. At cú optimum quis stipulatur, id stipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet, quæ res efficit vt ea appellatio certæ rei significatiua sit. Hæc ibi. Ideoq; idem Bald. alibi hanc possessionem plusquam ciuilem appellat, scilicet consi.cccxxv.dubitatur primò, col.ij.vers. & per hunc modum, lib.j.vti & aliam idem Bald. in cap. cùm venerabilis, paulò ante fin. de consuetud.

Hæc possessio plusquã ciuilis.

13 ¶ Nã & aliàs in simili ipse Bal.cons.cccxxxviij.præmittendũ est ad euidẽtiã: in prin.li.v.scribit quòd est quædam possessio naturalis simpliciter, quædã naturalissima: naturalis, quæ fit cooperante legis dispositione, vt illa quam habet vsufructuarius, etiam extra fundum & fundi conspectum, vt not.in l.j.in princip. ff.de acquir. possessio. Naturalissima autem, quæ mero corpori & naturæ innititur sine adiumento iuris. Nam & alibi quoque hæc possessio quæ mero iure & sine aliquo actu corporeo transfertur, vocatur plenissima, in l.raptores, & ibi Bart.no.C.de epis. & cleri.sed id alio spectat, vt alibi dicemus.

Possessio naturalis. Et naturalissima. Possessio plenissima.

14 ¶ Et hæc omnino verissima sunt, nisi fortè quis ex Stoicorum schola, vellet pertinacissimè more eorum contendere, nec bono viro meliorem, nec temperante temperantiorem, nec forti fortiorem, nec sapiente sapientiorem posse fieri, vt scribitur apud Ciceronem in Parado.& Senecam epistola ad Lucilium. lxvij. quæ est j.lib. ix. quod nec cæteri philosophi, nec nos admittimus. Satis autem constat ipsos Stoicos longè à cæterorum opinionib. adeoq; à cõmuni hominum sensu abhorruisse. Nã & hi omnia peccata (quod non longè ab illa sententia distat) æqualia dicebant, vt videre licet apud eundẽ Tullium in eodem opere, & in oratione pro Lucio Murena, & Diogenem Laërtium in vita Zenonis Cittici.

Stoicorũ sententia nimium rigida. Stoici ab aliorum opinionibus abhorrent.

OCTAVA DECLARATIO.

1 ¶ Et per hæc finem fecerim huic nostræ præfationi modò id vnum dixerim, quòd licet possessio defunctorum non continuetur ipso iure in hæredes etiam suos, vt latè suprà diximus, tamen possunt propria authoritate eam accipere, modò non sit ab alio priùs occupata. ad quod omnes vbique allegant, l. cùm hæredes.in prin.ff.de acqu. possess.& voluit Inno.in c. cùm in officiis, col.ij.versi. sed responde nobis, & ibi Pet.Anch.col.iij.versi.secundò principaliter quæro, Ant.col.ij.versi. vltimò quæro quid si mortuo, & Imo. col.v.versi.circa secundũ articulũ, de test. Cyn.in l.vlt.col.pen.ver.tertio loco principaliter, & ibi Bart.col.antep. versi.item extra gl.quæro, Io.Fab.col.ij.versi.sed si vult, Bal.col.j.vers. secundò præmitte, Ias. col.vj. versi. an autem requiratur, Phil.Dec. col.ij.versi. potest tamen hæres.C.de edict.di. Adr.tollen.Idem Bart.in l.ij.col.j.versi.sed contra hoc oppono. C.quando & quibus quarta pars, lib.x.& in l.ex facto, la ij.col.ij. versi. quid ergo dicemus, & ibi quoq; Bal.col. etiam ij. versi.ista opinio non placet.ff.de hæred.instit.ipse Bal.in l.si quis in suo, col.j.vers.iuxta hoc quæro pone.C.de inoffi.test.& consi.cccclij.quia domina Catharina, in prin. lib.iiij.Ang.in l.ij.in prin.C.quo.bon.Imo.in c.Raynutius, col.xvj.versi.item est aliud commodum, de test. Petr. Ferra. in tit. forma libelli quo petitur hæreditas ex testamento, in verbo, iniustè occupauit, in prin. Ang.Aret.in §. quadrupli, col.xiij.versi.quæro an aliquis sit citandus, Inst.de actio.Pau.Parisiens. qui alios multos in id citat, consi.liiij.in isto iudicio, in prin.lib.iij.Maria.Soci.consi.lxxij.quæritur in præsenti, col.ij.versi. secundò præsuppono, lib.ij. De eo tamen quòd diximus, modò non sit ab alio occupata, intellige secundum ea quæ dicemus infrà, in v.parte decla.iij. vbi id latè tractabimus.

Heredes possunt propria authoritate possessionem rerum hæreditariarum accipere. Modò nõ sit ab alio occupata.

SECVNDA PARS EORVM, QVAE concernunt personas hæredum, quæ constat xvij. declarationibus.

1 *Vt procedat hæc consuetudo in hærede capaci, iusto, & habili.*
2 *Vt procedat in vero & proprio hærede, non in ficto.*
3 *In hærede perpetuo temporali.*
4 *An procedat in hærede vniuersali tantùm, an & in hærede certæ rei.*
5 *An in primo hærede tantùm, an & in hærede hæredis, aut alio secundo hærede.*
6 *An in hærede legitimato.*
7 *An in hærede testamentario.*
8 *An in filia quæ cùm esset exclusa vel ex statuto vel per suam renunciationem, fuit à patre ad successionem vocata.*
9 *An in substituto directo.*
10 *An in fideicommissario.*
11 *An in hærede cum beneficio inuentarij.*
12 *An in hærede simplici, qui illum summonet.*

13. An

13 *An in filio adoptiuo.*
14 *An in his qui non succedunt iure sanguinis aut testamenti, videlicet in viro & vxore, collegio, ecclesia, fisco, monasterio, & his similibus, vbi etiam videbis quid in monacho harede.*
15 *An in eo harede, qui rupto testamento successionem assequitur.*
16 *An in infante, furioso harede, aut aliis, qui verè possessionem non possunt acquirere.*
17 *An in ignorante harede.*

Prima declaratio secundæ partis.

1 HIS igitur præfatis, iam descendendum est ad huius nostræ consuetudinis generalis declarationes concernentes personas hæredum. Et primò vt procedat in iusto, capaci, & habili hærede, secundum Bald. in rub. de cau. possess. & proprietat. in fi. & ibi quoq; Barb. in repeti. ipsius Rub. char. xxij. ver. opportunè se offert nunc quæstio, Alex. consi. lxxxij. perspectis his quæ in themate, col. ij. versi. præterea dictum statutum, lib. ij. quod cons. repetitur. consi. xl. lib. iij. & consi. lj. lib. vj. & Barb. consi. lxxxv. sapienter dixit Psalmista, col. antep. versi. item ista continuatio, lib. ij. Ioan Bapt. Castel. in sua disputatio. incipien. magnificus, col. iiij. versi. item ista continuatio. Bened. in repetit. c. Raynutius, in verbo mortuo itaque testatore, le ij. nu. 73. de testa. à S. Georgio in l. si sorori, post medium. C. de hæred. institu. *Hac consuetudo obtinet in iusto & capace harede.*

2 ¶Et huius rei apertissima est ratio, quia legum & Statutorum beneficia capacibus scripta sunt, non etiam odiosis & incapacibus. l. Lucius Titius Damam. ff. de leg. ij. Et omnis dispositio quantumcunq; generalis recipit limitationem, vt nostri loquuntur, de habili & idoneo. l. vt gradatim. ff. de muneri. & honorib. gl. in l. emancipati, & ibi Bar. ff. de adopt. & in l. j. C. de sacros. eccle. & in l. j. C. vbi de ratio. agi oport. & in l. j. C. de fid. instrumentor. cum aliis multis concordant. adductis à Iasone & aliis recentibus, in d. l. j. C. de sacros. eccle. Alexan. Soci. & ipse Iason, in l. ij. §. prætor ait. ff. qui satisdare cogan. eodem, Alex. consi. cxl. statutũ loquens, col. ij. versi. ergo sequitur, lib. j. Barb. consil. j. præclarè, col. v. versi. & licet statutum, lib. ij. & aliis à me relatis in tract. Retract. tit. j. §. j. glo. vij. in verbo, *ou autres choses*, num. 26. incip. sed hæc dicta. *Legum beneficia capacib. scripta sunt. Generalis dispositio de capaci intelligitur.*

3 ¶Hincque bona pars nostrarum consuetudinum Franciæ, de hac re loquens, his propemodum verbis vtitur, *Le mort saisit le vif son plus proche parẽt & heritier habile à luy succeder.* & inter alias Meldunensis. c. xl. Senonensis, ca. cv. Trecensis, c. xc. Caluimontensis. c. lxxvij. Victriacensis, c. lxxj. Ambianensis, cap. xxxv. Carnutensis, ca. xciij. Aurelianensis, c. ccxxx. Turonensis, tit. *de successions*, cap. ij. Cenomanensis, cap. ccxxxvij. le ij. & cap. ccxcix. Andegauensis, cap. cclxxij. Aruerniensis, tit. *Des successions*, cap. j. Borboniẽsis, c. ccxcix. Blesensis, ca. cxxxvj. Engolismensis, cap. lxxxiij. Rochellensis, c. lvj. Burgundiensis, tit. *Des successions* cap. j. Marchiensis, cap. ccxj. Montargiensis, tit. *De donations testamentaires*, c. vj. Niuernensis, tit. *De successions*, cap. j. Auxerrensis, eodem tit. cap. j. Heulitensis, ca. cxlij. Claromontẽsis, ca. cxlj. Valesiensis, cap. lxxvij. Bituricensis, tit. *De successions*, c. xxviij. Laodunensis tit. *De successions de fief*, cap. ij. Sanctonensis, ca. cv. *Consuetudines in eam rẽ*

¶Hæc autem capacitas, ne id omittam, inspicitur tẽpore mortis defuncti, de cuius successione agitur. l. si alienum seruum. §. in extraneis, & ibi gl. & docto. ff. de hære. instit. & §. in extraneis, inst. eo. tit. & l. j. vers. vt autem hæc ff. vnde vir & vxor, & §. fin. inst. de hæred. quali. & diff. cum simi. Et bene facit quod scripsit Bar. consi. xxxj. quidam decessit intestatus, & Bal. in l. si plures, col. vj. versi. iuxta prædicta formatur. C. de condict. insert. & in l. si mater. C. de suis & legi. & Rom. consi. ccccxlij. vt decisioné, in j. dubio. Et ita nuncupatim voluit in hoc nostro casu, Baptista Cas. vbi suprà citauimus nu. huius declarat. j. & in alio pulchro casu, cùm ex facto interrogaretur, respondit Fran. Cur. iunior cons. vij. cristi, &c. videretur prima consideratione, col. ij. versi. quartò in fauorem, lib. j. quod tu. no. ad id quod dicemus infrà in sexta declaratione huius secundæ partis, nu. viij. incip. & certè vt tandem. *Capacitas quo tempore inspicitur. De eadem re.*

SECVNDA DECLARATIO.

1 ¶Secundo declara, in vero & proprio hærede, non etiam in ficto secundum Bal. consil. cxlj. præmissis verbis, col. iij. versi. tertiò est præmittendum: lib. j. vbi dicit quòd istud statutum loquens de hærede intelligitur de vero hærede existente, & non abusiuo, & prima tantùm facie, per l. ij. ff. quemadmodum testam. aperian. & l. Paulus. ff. de verb. signi. Et si dicatur, inquit, quòd dictum statutum venit ad interpretationem iuris communis, ideoq; in iisdem casibus habet locum, in quibus & ius commune, per text. in §. vlt. in authent. de filiis ante dota. instrum. nat. Respondetur, quòd imò est contra ius commune, & est fictio contraria veritati, quæ de nulla possessione aliquam facit fictè: ideoq; non potest regulari secundum ipsum ius commune. *Hac consuetudo in vero & proprio harede, non in ficto.*

2 ¶Hæc ille, cui adde, quantum ad hanc rationé, quòd aliàs statuta iuris cõmunis derogatoria non recipiunt interpretationem ab ipso iure communi, vt voluit idem Bald. in l. maximum vitium, colum. iiij. versi. vlteriùs quæritur de tali. C. de lib. præteri. per l. j. §. hunc igitur. C. de iust *Statuta aduersantia iu-*

vi communi, ab eo non recipiũt interpretationẽ. de iustinia. Cod. confir. & l. j. §. repetita. C. de emendan. Iust inia. Co. & alia quædam iura. & idem Bal. in c. cùm non liceat, col. ij. vers. pone quod statutu, de præscriptio. argu. l. qui cum vno. §. qui post desertionem ff. de re milit. Pau. Cast. in l. vlt. §. in computatione, & ibi etiam Phil. Cor. paulò ante fi. C. de iure delibe. iidem Pau. & Corn. in auth. quod sine. C. de testa. Soc. qui id dicit singulare in l. filiusfamilias, col. iiij. versi. ij. in quantum, ff. de verb. oblig. licèt contrarium tenuerit Ro. vt id obiter dicam, in l. si quis priore. ff. ad SC. Trebe. & Alex. in d. §. in computatione, col. vlt. & Phil. cons. ccccxlv. in casu ad me transmisso, col. viij. vers. non obstat quòd illa constitutio.

3 ¶ Sed quicquid sit de ea ratione, idem tamen quod suprà, vt scilicet dictum statutum intelligatur de vero hærede, non de ficto, voluit ipse Bal. in d. rub. de causa posses. & proprietat. in fi. & consi. clxxxj. casus talis est, cauetur statuto, col. ij. eod. lib. j. & cons. cccxxx. statuto cauetur quòd conductor, in tertio dubio, lib. j. & Alex. consi. lxxxij. perspectis his quæ in themate, col. ij. ver. præterea dictum statutum, li. ij. repetito consl. xl lib. iij. & con. lj. lib. vj. & Iac. à S. Georgio in l. si sorori, nu. v. C. de iu. delib. & Catel. Cota, qui hoc commendat, in memoriali incipiente, decreto Mediolanensi, col. ij. versi. tertiò pro limitatione. & iterum memor. incipiente, statuta quòd bannitus, paulò antè fi. & Claud. Aquen. in l. cùm hæredes, in prin. ante medium, versi. prædictum tamen statutum, ff. de acquirenda possessione. *De eadem re.*

4 ¶ Et id generale est, vt verba statuti sint propriè & verè interpretanda, non fictè aut impropriè. l. j. §. hæc verba, & ibi Doctores. ff. de nego. gest. & l. prætor ait. ff. de suis & legit. & ca. in nostra, de iniur. Bar. in l. si is qui pro emptore, in tertia quęstione prin. vbi loquitur de fictione inductiua, paulò antè fi. ff. de vsucapionib. & in l. j. §. hoc interdictum. ff. de cisterna, per tex. ibi cum glo ff. de fonte, cum infinitis concord. Neq; enim frequentius quicquam reperies apud nostros doctores. Præsertim verò, cum statuta sunt contra ius commune, cuiusmodi est hoc nostrum, vt latè diximus suprà in præfat. declar. iij. nu. ij. *Statutorum verba propriè & verè intelligenda.*

5 ¶ Idq; maximè hoc in casu: quia si aliter diceremus, hic concurrerent duæ fictiones, scilicet quod ficta possessio transiret in fictum hæredem, contra l. j. & ibi glo. & doctor. C. de dotis promissio. & in l. cum post. §. gener, ff. de iu. do. & l. si quis rem. §. j. ff. de pollicit. iuncta l. vlt. C. de sacros. eccl. Bar. in l. si is qui pro emptore, col. pen. ff. de vsucapio. vbi tamen videbis, an id semper sit verum, atq; etiam per Ias. ibi latè col. penul. versi. circa principalem quæstioné. Sed quicquid sit de ea re, tamen illud adhuc dubiũ manet, an hæc possessio quæ transfertur per huiusmodi statutum sit vera, an ficta, de quo postea dicemus, in prima declaratione quintæ partis. *Fictiones duæ non concurrunt.*

6 ¶ Sed & alius est hic scrupulus ex l. si filius. ff. si quis omi. cau. testa. qua probatur hæredẽ fictũ consequi omnia priuilegia veri hæredis, quẽ tex. ad id dicit optimum Soc. consi. omniũ. j. in casu suprà narrato, col. ij. vers. nec obstat supradictæ conclusioni, lib. j. vbi & ad hoc dicit optimè facere, quod scribit Bar. in l. j. §. bonorũ. ff. ad S C. Trebel. quòd statutũ loquens in hærede, habet locum & in bonorum possessore, quia licèt propriè non sit hæres, tamen per omnia habet effectũ hæredis, de quo & mox remissiuè dicemus in seq. versi. *Hæres fictus consequitur omnia priuilegia veri.* *Statutum loquens de hærede habet locum in bonorum possessore.*

7 ¶ Quid enim de bonorum possessore, an propriè hæres dicatur, vide text. in l. in conditionibus. §. si patronus. ff. de cond. & demon. & in l. si quis mihi bona. §. sed si mandauit. ff. de acqu. hære. & in l. j. & ibi Bar. Bal. Alex. & Fran. Aret. C. vnde liberi, & in l. hæreditatis appellatione. ff. de verb. signifi. & in l. ij. ff. de bono. possessio. glo. in l. vltima. in verbo, legitimo, & ibi Bar. col. antepen. versi. quæro quid de testamento, Raph. Fulgos. col. vj. versi. & propterea secundum rubrum, sub nu. 17. Iason col. vij. vers. successiuè iuxta hanc gloss. & Phil. Dec. col. xj. versi. circa istam gl. C. de edict. diui Adria. Tollen. Bar. & alios, in l. j. & inter cæteros latè Fran. Aret. tum col. j. in j. not. tum col. penult. versi. adde etiam dictis, Socin. tum col. ij. versi. ij. no. tum char. penul. versi circa sextam quæstionem, & Ias. ff. de vulga. & pupil. eundem Bart. in d. l. j. §. bonorum, & ibi etiam Rom. & alios. ff. ad S C. Trebellia. Bal. in repet. ca. si pater. col. xj. de testa. lib. vj. Angel. consi. cxxxvj. in quæstione vertente inter Ser. Benedictum in j. dubio. Barba. in rubr. C. qui admit. char. penult. col. vlt. Carol. Ruin. consil. cxliij. delictum de quo quæritur, col. iij. versi. sed non obstantibus, lib. v. Iason in l. nec is. §. hæres institutus, col. vlt. versi. sed aduerte licèt ista. ff. de acq. hæred. Phil. Dec. in l. prætor. ff. de regul. iur. & latissimè, vt nouissimè Lancelotum non magis nomine Politum, quàm ipsa re, in tract. substition. in materia vulgaris substit. col. xxij. versi. tertiò & illud in disceptationem cadit. *Bonorũ possessor an propriè hæres dicatur.*

TERTIA DECLARATIO.

1 ¶ Tertio declara, vt procedat in hærede perpetuo & non temporali, vt non obscurè voluisse videtur Alex. consil. d. lxxxij. perspectis his, colum. ij. versi. præterea dictum statutum, lib. ij. dum loquens de hoc statuto & qualitate hæredis, qui sub eo comprehenditur, allegat l. j. §. hoc interdictum de cisterna. ff. de fonte, & l. j. in fi. cum l. sequ. ff. si ager vectig. vel emphyteut. pet. quibus legibus cauetur, appellatione cuiuspiam rei aut personę, propriè venire eas res & personas, quæ perpetuæ sunt, quæ scilicet causam & ius perpetuum habent, & ad hoc solent *Hæc consuetudo procedit in hærede perpetuo, nõ in tẽporali.*

solent vbique allegari, præsertim in materia statutorum, & nos quoque aliquid diximus in nostro tractatu Retractuum, titulo primo, glo.j.in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. 88.incip. nisi hîc quoque diceres.

2 ¶ Et de hac re potest poni exemplũ in hęrede instituto ea lege, vt confestim aut post aliquod tempus alteri restituat hæreditatem. Quamuis & hic dici posit, hunc non desinere esse hæredem. §. restituta, Instit. de fideicom. liberta. & ibi concordant. Sed certè hæres non est, post restitutam hæreditatem cum effectu, verba autem statutorum cum effectu sunt intelligenda. l. j. hæc autem verba. ff. quod quisque iuris, & c. relatum, de cleric. non resident. & ca. hæc autem verba, de pœnitent. distinct. j. cum similib. Et quod appellatione hæredis intelligatur de eo qui hæres est cum effectu, nuncupatum voluit, & multis probauit Philip. Dec. in l. hæredem, col. vltima, versic. & hæres datus, ff. de regul. iur. & Carolus Ruy. consil. xxix. quia testator, col. iij. versic. nec obstat, l. j. lib. xij.

Perpetuæ res aut personæ veniunt appellatione rei aut personæ simpliciter.

Hæres nõ desinit esse hæres.

Verba cũ effectu intelligenda.

Hæres cũ effectu intelligendus.

QVARTA DECLARATIO.

1 ¶ Quartò declara, vt procedat in hærede vniuersali omnium bonorum, siue totius hæreditatis. Nam in particulari, vel rei certæ, vel etiam certi generis bonorum, scilicet mobilium vel immobilium siue acquæstuum, vel propriorum tantùm, est aliquid quòd dubium reddere posit, an in eo habeat locum hæc consuetudo: in qua re tamen non mihi dubium est, quin si sint plures hæredes totius hæreditatis, sed pro portionibus hæreditariis, vt quia sunt plures liberi aut nepotes, hęredes quisq; pro sua portione, quin omnes sint saisiti, in sua etiam quisq; portione. Nam & hæres in quota hæreditatis habet beneficium. l. vlt. C. de edi. diui Adriani toll. vt patet ex text. ipsius, cùm dicit, hæres scriptus ex asse, vel ex parte institutus, & ibi gl. in verbo, ex parte, & Bald. col. ix. versi. omnis ergo hæres, & ibi quoq; Ioan. Fab. col. j. versi. item dic hæres scriptus & cæteri. Et nemo est ex his qui de hac re scripserunt, qui dubitet hunc esse verum hæredem: præsertim quòd quota est ius vniuersale, vt not. in l. quoties, per gloss. ibi. in verbo, diuidit, vbi & ipse Bald. & alij. C. famil. hercisc. & idem Bald. in l. cùm à matre, col. ij. in iij. quæstio. C. de rei vendicat.

Hæc cõsuetudo intelligitur in hærede vniuersali nõ in particulari.

Hæres in quota habet beneficiũ l. vlt. C. de edict. diui Adria. toll.

Quota est ius vniuersale.

2 ¶ Sed hîc aliud quærimus, videlicet si quis sit hæres in rebus feudalibus tantùm, vel in allaudialibus, quas vocamus, tantum, vel in mobilibus, vel immobilibus tantùm, vt iam diximus, vel si quis fortè institutus est hæres in certo quopiam fundo (si tamen concedamus quòd hęres ex testamento sit saisitus, de quo postea dicam in vij. declaratione huius secundæ partis) an hic particularis hæres sit saisitus vi huius nostræ cõsuetudinis loquentis simpliciter de hęrede. Nam id maximè controuersum est apud nostros, an hic hæres ex certa re sit hæres, an legatarius: & si hæres sit, an propriè, & in quibus rebus. De qua re adeundus est text. in l. ex facto, la ij. & ibi gl. in verbo, æquis partibus, Iac. Bal. Iac. Are. Iac. But. Bar. Bal. Ang. Imo. Rapha. Co. ff. de hæred. instit. & text. glo. & in l. quoties, & ibi Odof. Cy. Guil. Cu. Franc. Tigr. Ray. Fran. Rampo. Iac. But. Nico. Matter. Bart. Alb. Bal. Ang. Saly. Pau. Cast. Rapha. Fulgo. Fran. Aret. & latè. Alex. Corne. & Ias. C. eo. tit. & text. in l. si quis priore. & ibi gl. in verbo, ex certis, & Bart. Alb. Ang. Ro. Pau. Ca. & latè. Alex. ff. ad S.C. Treb. & gl. in d. l. cùm à matre, in gl. vlt. ibi, item quid si indebito, & ibi Cy. Bal. col. ij. in iij. q. Ange. col. j. versi. sequitur in glo. si verò, & Pau. Ca. col. ij. versi. item quærit, gl. quid si filius. C. de rei vend. & gl. in d. l. quoties, in verbo, contentos. C. famil. hercisc. & in c. Raynutius, in verbo, relinquẽs, ante fi. & ibi Anto. latè, col. vj. versi. oppo. restat hic examinare, Imo. etiam latè col. xviij. versi. redeo ad glo. Pan. col. vij. versi. in glo. in verbo, relinquens, & iterum col. vlt. versi. vnum tamen notabis, & latè Bened. in verbo, in eodem testamento relinquens, le j. nu. 255. & multis seq. de testa. & glo. in c. si pater, in verbo, in re certa, & ibi Bald. in repet. multis in locis, Domi. col. iij. versi. super eo quod gl. tenet eo. tit. lib. vj. Spe. & Io. And. in addi. ipsius, in tit. de testament. §. in primis, vers. pone. A. instituit hæredes, eo. tit. de testam. Bar. & Bal. in auth. ex causa. C. de lib. præter. & in l. quoties. §. si duo, & ibi quoq; Imo. ff. de hæred. instit. Bald. Ang. & Imo. in l. j. §. si ex fundo. ff. de hære. instit. eundem Bal. in l. quidam elogio, col. vlt. versi. sed nunquid, C. de iure delib. & in repet. l. in suis, char. vlt. ff. de lib. & posthu. & l. j. ff. de petit. hęred. & in l. si non speciali, col. ij. versi. originarius ergo. C. de testa. & in l. Gallus. §. etiam si parente, & ibi Ang. & Imo. ff. de lib. & post. & ipsum Bald. in l. id quod pauperibus, col. vj. versic. decimoquinto quæro. C. de epis. & cler. & in l. cohæredi. §. vlt. & ibi Alex. in j. not. ff. de vulg. & pup. substit. & eund. Bald. in l. filium, quem, col. viij. vers. sed hîc quæro. C. famil. herc. & consi. xlix. factum tale est, fortis guerra, in fi. lib. ij. & consil. ccclxxix. Thema. super quo petitur per to. lib. iiij. & consil. ccclxxxviij. quæro an dominus fecit test. in fi. lib. v. Fede. Senen. consi. ccxxv. si opinio Ang. Pau. Ca. & Alex. in l. quidam. §. nihil interest. ff. de eden. ipsum Ang. & Imo. in l. filius qui patri. ff. de vulg. & pup. substi. & in l. qui patri. ff. de acq. hære. eund. Ang. consi. cxlviij. dominus Quiricius, col. ij. vers. contrarium enim videtur. D. à Rota decisiõ. dccclxiij. testator instituit fratrem, in anti. Pet. Anch. in c. j. col. iij. vers. quid ergo dicemus, de testa. Imo. in l. cohæredi. §. cũ filiæ, col. ij. versi. item nota quòd ille demum, & ibi Alex. col. iiij. versi. item nota quòd legatarius, ff. de vulg. & pupil. substit. & ipsum Imo. in c. potuit, char. pen. versi. septimò tangit, quid

Hæres in certa re, an hæres sit & propriè.

si aliquis de loca.Pau.Ca.in auth.nouissima,col.j.versi.secundum confirmat.C.de inof.test. Pan.in c.ij.post med.in gl.j.de testa.& in c.j.col.j.versi.ex hoc infert,de iure patro.Raphael. Co.consi.cviij.testator instituit.A.in j.dub.Raph.Fulg.conf.cij.præsupposito statuto Veronæ,propè per totum.Roma.cons.clxxix.amplissime doctor,col.j.versic.quod ad primum,& multis seq.Io.Ana.consi.lvij.visis & consideratis,post prin.Alex.consi.lviij.habita super narratis,col.ij.versi.tamen in casu nostro,lib.iij.Ang.Aret.in §.sed & si quis priore,col.vlt.Insti. quib.mod.testa.infirm.Petr.Ferra.tit.forma libelli quo petitur hære.ex testaméto, in verbo, in omnibus eius bonis,col.j.vers.vlterius,pro meliori.Corn.con.ciij.in causa vertente,col.ij. vers.facto autem hîc præsupposito lib.ij.& consi.ccxxxvj.constat quòd pauperes in iiij.dub. lib.iij.& consi.xxxj.circa primum,propè per totum, lib.iiij.Gui.Pa.decis.Delph.cccclviij.in dispositione paterna,& decis.seq.hæres vniuersalis.Soc.in l.cū filio,col.ix.versic.sexta & vlti. conclusio.ff.de leg.j.& cons.ccxliij.in præsenti cōsultatione,in prin. & rursum col.ij.& versi. non obstant in contrarium, lib.ij.& consil.lxiij.visis, testamento, col.vj.versic. secundo loco testator,lib.iij.Iason in l.si quis filium,post medff.de acq.hæred.& in l.extraneum,la j.ad fin. C.de hære.instit.& in l.vlt.§.in computatione,col.pe.versi. secundus casus, C.de iure delib. & Stepha.Bertran.consil.j.viso consultationis themate,col.xij.num.73.lib.j. D.Boer.decisio. xxxiij.an actor dicens,col.iij.nu.6.& Carol.Ruy.consil.clviij. viso eleganti consilio, col.vlt. versic.& si dicatur,quòd imò posset,lib.iij.Maria.Soc.iunior.consi.xlv.in præsenti consultatione,in j.dubio,lib.j.& consil.cxxij.perspectis his,propè per totum consil.lib.j.& consil.clv. abundè,col.v.versic.& vltra eos,lib.ij.

Hæres in re certa est mixtum genus.

3 ¶Ex quorum plurimis intelliges hunc hæredem ex certa re, esse mixtum quodpiam genus, vt scilicet participet partim naturam vniuersalium hæredum,partim legatariorum: esseque veluti tertiam speciem.Nam & hoc nuncupatim voluerunt Bart.Bald.& Imol.in l.ex facto, la ij.ff.de hæred.instit.Idem Bart.Ang.Salic.Pau.Cast.Raph.Fulg.Franc.Aret.Corn.& Ias. in d.l.quoties:eodem tit.Bald.in repet.d.c.si pater,col.ix.versic.& plenius, & ibi Domin.vbi suprà,de testa.lib.vj.Anto.in d.c.Raynutius, vbi suprà citauimus,extrà eod.tit.Imo.in d.l.j. §.si ex fundo.ff.de hæred.instituen.

Mixtum nō cōtinetur sub simplici in statutis. Præsertim in statutis exorbitantibus.

4 ¶Et hinc posset videri id mixtum ex vtrisque hæredibus,& legatariis, non contineri sub simplici in statutis,Bart.in l.certi condictio.§.quoniam.Bald. in l.omnes populi,col.vij.versicu. item si statutum dicat.ff.de iust.& iu.cum concordant. à me adductis in legibus connubialibus,in .gl.iij.nu.64.incip.& hæc maximè.Quod potissimùm procedit in statutis exorbitantibus(cuiusmodi id est,vt diximus suprà,in præfat.declar.iij.nume.2.incip.ego verò,& seq.) vt voluere.Bart.Ang.& plerique omnes in l.ij.in prin.ff.de verb.obligat.Bald.in d.§.quoniā, ad fin.versic.secundò quæro.ff.si cert.pet.cum aliis quoque multis concord.in illis legi.connub.à me collectis,vbi suprà,num.63.sed & hoc potissimum.

Monasteriū habetur loco hæredis. Cùm succedit in vniuersū.

5 ¶Vnde & illud consequens videri potest,vt talis hæres ex re certa nō compræhendatur sub hoc statuto.Quod & ex eo confirmari potest,quòd id quod dicitur,monasterium quod quis ingreditur,haberi loco hæredis,de quo in §.sed & hoc præsertim,in auth.de sanctis.episcop. & in auth.nisi rogati,C.ad Senatuscons.Trebel.& in c.in præsentia, de probat..Intelligitur quando ecclesia succedit in vniuersam hæreditatem, secus si in rebus quibusdam certis. vt not.voluit Bald.in ea ipsa auth.nisi rogati,col.iiij.versi. & nota quòd leges quæ dicunt,per l. si peculium,ff. de pecul.lega.

Decisio huius declarationis.

6 ¶Ego tamen in ea sum sententia,vt si hæres institutus in testamento sit saisitus ex nostra consuetudine,de quo dicemus infrà in vij.declaratione huius secundæ partis, & hic quoque institutus in re certa sit saisitus,quod & voluit Chasse.consi.lxij.ex verbis in quadam substitutione appositis.col.pen.versi.sed quia ibi consuetudo, & versicu.item & cùm ita, dicens ita voluisse Iaso.in d.l.quoties, in fine.C. de hæred.instituen.vbi tamen id non dicit. sed aliud, quod & nos referemus infrà,num.11.huius declara.incip.quid quòd hic.

Mixtum sequitur naturam eius cui magis & in pluribus accedit.

7 ¶Me autem,vt hanc sequar sententiam,mouet, quòd si verè hic constituat tertiam speciem, vt diximus,tamen satis constat ex illis quos suprà diximus,præsertim Barto.& Bald.& in d.l. ex facto,de hæred.institu.& Philip.Franc.in d.c.si pater, magis & in pluribus accedere hos hæredes,hæredibus vniuersalibus,quàm legatariis. Ex quo confestim sequitur, eos illorum naturam sequi in dubio, magis quàm horum.per text.in l.quæritur,ff.de statu.homin.& l.legatis seruis.§.si vnus.ff.de leg.iij.quibus suffultus Ang.& ab eo cæteri recentiores, in d.l.ij.in prin.ff.de verborum obligat.voluerunt dispositionem factam de aliquo simplici compræhendere mixtum,quod illi simplici adhæret de quo dispositum fuit.

Præsertim si sit eadem ratio. Etiā in odiosis.

8 ¶Et præsertim si eadem ratio est vtriusque,nam & tunc haud dubiè mixtum sub simplici cōtinetur,etiam in materia odiosa, si non ex verbis, saltem ex sententia & mente disponentis.l. si ita facta sit,& ibi Ia.Ra.Bal.& Imo.ff.de iniust.testa.& l.interdum.§.quod ait. ff.de his qui no.infam.iuncta l.j.in fi.eod.tit.& Alex.consi.clxj.viso statuto ciuitatis Bononiensis, col.iiij. versi.quinimo plus videtur,lib.vij.& Fran.Aret.in l.si ita scriptum,in prin.ff.de lib.& posth. Hîc autem quid causæ est, vt potiùs hæres vniuersalis aut certæ cuiuspiam quotæ saisietur,

quàm hæres de ea certa re, ex qua institutus est, præsertim cum hæres vniuersalis aut quotæ non possit dicere se saisitum de ea certa re, cuius hæres non est. Limitata enim causa limitatum producit effectum. l.in agris, ff.de acquir.rer.domin.& l.age,& ibi Bald. & Salic.C.de transact.cum simil.à me latè collectis in tractatu, cessante causa cessat effectus.

9 ¶ Igitur cùm nullus alius sit de ea re certa in qua hæres est saisitus, nullius interest, ne ipse de ea re sit saisitus. Nullus autem auditur sine interesse ad aliquid impediendum, c.veniens, le ij.versi.cùm igitur, de testi.Innoc. & Ioan.Andr.in c.super his, in verbo, excluditur, de accus.Pau.Cast.loquens de casu non admodum distanti à nostro, in l.vlt.col.ij.versicu.alij verò casus.C.de edi.diui Adria.tol. nec ad aliud quoque quippiam faciendum audiendus est, vt plenè docuimus in nostro tractatu Retractuum.tit.j.§.j.glo.in verbo, *a vendu*, nume.51.præterea quid si diis placet. *Sine interesse nemo auditur.*

10 ¶ Nam & hinc quoque videmus, quod & huc quoque proximè spectat, quòd etiam legatarius, cui non licet propria authoritate legatum accipere, vt patet per totum tit.ff. & C.quo. legato.potest tamen id facere si nullus sit, à quo possit capere, arg.notat.in l.non dubium.C. de legat.& l.Titia cùm testamento.§.j.ff.de lega.ij.ita enim not.voluit Bald.in l.extraneum, la j.col.ij.vers.dubitatur de tali casu,& ibi post eum Salic. col.ij.ad fi.versi.sed tunc dubitari potest,& Iason col.iij.versic.in ista difficultate.C.de hæred.instit. & idem Bald. subobscurè. Raph.Co.in l.hæreditas ex die.ff.de hæred.instituen.Angel.vt à nonnullis citatur in l. Gallus.§.j.ff.de liberis & posthumis. *Legatarius legatum non capit propria authoritate. Nisi si nullus sit à quo possit capere.*

11 ¶ Quid quòd hic hæres ex certa re propius accedit ad hæredem vniuersalem vel ex quota, quàm ad legatarium, non in cæteris rebus tantùm, sed in his quoque quæ magis accedunt ad nostram consuetudinem,& in illis eodem iure vtitur, videlicet, quòd vt his hæres vniuersalis vel ex quota potest propria authoritate hæreditatē vniuersalem, vel pro modo suæ quotæ accipere, vt latè diximus suprà in præfatione, declara.viij.nu.1. incip.& per hæc. Ita quoque hæres ex certa re, eiusdem rei potest possessionem capere propria authoritate, Bart. & Imo. non semel in d.l.ex facto, la ij.ff.de hære.inst.Bar.in repe. c.si pater.col.ij.versi.& pleniùs, de testa.lib.vj.& consil.cclxxij.in causa egregiæ, col.ij.versi.primo quia domina, lib.v. Imo.in d. c.Raynutius, super ij.gl.col.xvj.vers.tertiò habetur loco hæredis,& iterum col.xxj vers.circa tertium, an valet,& ibi Anto.col.vj.vers.oppo.restat hic.Bened.in rep.in verbo, in eodem testamento relinquens, le j.nu.258.de testa.Pau.Cast.in d.l.quoties, circa medium,& ibi quoq; Alex.qui id dicit no.col.ij.vers.aut habuit cohæredem, & Iason col.vlt.C.de hæred.institu. Idem Alex.in l.filius à patre, col.v.vers.item quia hoc verbum.ff.de liber.& posthu. Domi. in d.c.si pater, col.iij.vers.ex his infert, & ibi quoque Philip.Franc. col.viij. versic. sextò quia sicut hæres, de testa.lib.vj.Iason qui id dicit not.& singul.in l.non est dubium, col.ij.versicu. tertiò not.limita.C.de lega.& omnes vbique præter Baldum sibi contrarium in d.l.ex facto, & in d.l.si quis in suo, vbi suprà. C.de inoffic.testam. & Alex.consil.cxxxiiij. attentis narratis, col.j.versic.ex prædicta tanto magis.lib.iiij. *Hæres ex certa re eius rei potest possessionē capere.*

12 ¶ Item quòd hic hęres ex certa re potest petere se mitti in possessionē eius rei, beneficio l.vlt. C.de edi.diui Adr.tol.vti hæres vniuersalis, vel ex quota ex sententia Cy. qui & Iac.Bald.& Iac.Ra.huius sentētiæ laudat autores, col.iij.versi.primò quæro quid si sit hęres,& ibi quoq; Bart.qui id declarat col.iij.versi.secundo quæro, Alb.col.vj.vesi.sed circa primum, Bald.qui & declarat, col.vij.versi.idem dico in instituto, Io.Fab.col.j.versi.item hæres scriptus, Raph. Fulg.col.ij.vers.in gl.ex parte, Paul.Cast.col.iij.vers.in gl.quæ incipit scilicet quota,& Fran. Curtius iunior col.vj.vers.ij.quærit, in d.l.vlt.& eiusdem Cyn.in d.l.si quis priore.ff.ad S.C. Trebel.& ipsius Bart.& Bald.in l.ex facto, la ij.de hæred.institu.Spec.& Io.And.in additio. ipsius, in tit.de testament.§.sequitur.versi.sed nunquid is qui scriptus, Bald.in l.j.in ij.addit. quam posuit super l.veluti, col.ij.versi.quid de instituto ex re certa ff.de petit.hæred. Guido. Pap.decis.Delphin.ccclxij.vtrum officium. Benedict.in d.c. Raynutius, vbi suprà, nu.259. versi.tertiò quia potest. Carol.Rui.consil.50.ex his quæ proponuntur, col.j.lib.iiij. *Hæres ex certa re potest petere se mitti in possessionē.*

13 ¶ Quibus magis accedo, quàm aliis, qui tenent contrarium, vel simpliciter, vel cum distinctione, scilicet glo.in d.l.vlt.in verbo, ex parte,& ibi Ange.col.j.vers.in glo.iiij.ibi ac si in totum, Salic.col.ij.versi.quæro cum gl.an hoc beneficiū, Corn.col.ij. versi.in gl.scilicet quota, Iaco.à S.Georg.col.ij.versi.in gl.in verbo, ex parte, Iason col.iij.versi.in gl.in verbo, ex parte, Dec.col.vj.versi.in glo.in verbo, ex parte, C.de edict.diui Adr.toll. Ang.Salic.& Alex in d.l. quoties. C.de hæred.instit.Imo.in d.l.j.§.si ex fundo.ff.eod.tit. & in d.l. ex facto. in duob.locis,& in d.c.Raynutius,& Petr.Ferra.in tit.forma libelli, quo petit.hæred.ex testam.in verbo, in omnibus aliis bonis, in princip. Corne.cons.ciij.in causa vertente, col.ij.versicu.facto autem, lib.ij.Ange.Aret.in §.quadrupli, col.xiij.vers.quid in hærede instituto, Inst.de action. & Ludo.Gozad.cons.xxj.videtur dicendum col.Antepe.num.30.Nam si possessionem possit propria authoritate accipere, nemine reclamante, vt diximus, quanto magis eam à iudice petere, arg.eorum quę in simili habentur, in l.iij. C.de pignoribus. Postea autem dum hanc secundam editionem adornarem, comperi Nicol. Bello. è diametro tenuisse contrarium *Qui contrarium tenent.*

lib.Supputationum iiij.c.xviij.multis rationibus quas deprompsit ex his quos tibi latè citauimus num.2.vt ibi per eum videre poteris. Tuum autem erit iudicium, lector iudicare quis iustiùs induit arma.

14 ¶ Illud autem minimè dubium quòd si nullus alius est institutus hæres, hic perinde habendus est ac si simpliciter hæres esset institutus, & per omnia, ius obtinet hæredis per d.l.j.§.si ex fundo, & d.l.quoties.§.si duo.ff.de hæredib.institu.& l.cùm quidam.ff.de lib. & posthu. & voluerunt maxima pars eorum quos tibi citauimus suprà num.2. Ideo nihil in hoc dubitandum.

Hic hæres si nullus alius est, pro hærede vniuersali habetur.

15 ¶ Si tamen scire velis an hic hæres comprehendatur in emphyteusi vel feudo accepto pro se & suis hæredibus, vide Spec.tit.de testa.§.j.versi.pone A.instituit Iacob.Bel.Bald.& Alua. in c.j.tit.an agnatus vel filius, Bart.vt à plerisque citatur, quanquam aliis de ea re loqui non videatur, in l.iurisiurandi. §.si liberi.ff.de oper.libert. & consi.lv.dominus Amatus. & consil. clxxxiij.quæstio ista habet duo dubia, in secũdo dubio, vt etiam in hoc à quibusdam citatur. Bald.in l.liberti libertæque, col.vj.versi.sed an quando non requiritur.C.de oper.libert.& in l.j.in xlix.quæst.de rer.diuis.& in c.j.col.vlt.versic. quæro vtrum filius, & ibi quoque Matth. Afflict.col.pen.versi.item aduerte ad id, tit.de succes.feud. & eundem Bald. in auth. si quas ruinas, col.iiij.versic.sextò probatur, ibi, ex hoc sequitur quòd filia. C.de sacros.eccles.Ange. Paul.Cast.Alex.Iacob.à S.Georg.& Iaso.in l.quædam. §.nihil interest, ff.de edend.eundem Ang.in l.si tibi decem, §.si pactus sim, post medium, ff.de pact. Salic.in l.ij.col.viij. versic.sed iuxta hoc moueo.C.de iure emphyt.Imo.in d.l.ex facto, col. vj.versic.item attende secundò. ff.de hæred.instituen.& in c.potuit.char.pen.versic.septimo tangit, de loca.Paul.Cast.in d.l. quoties, col.ij.versi.sed quæro aliquis recipit.C.de hæred.instituen. & in d.l.Gallus. §.etiam si parente.ff.de lib.& posth.Alex.consil.cxxviij.consideratis verbis testamenti, col.vlt. versic. nec prædictis obstat l.j.& ibi omnino Carol.Molin. in addit. & eundem Alex.consil.ix.visis themate.col.j.versi.ad idem etiam, lib.ij.& consil.viij.visis subtilissimis dubitationibus, col.j. versiculo, & hoc operatur, lib.iij. & consil.xxij. viso titulo quæstionis, columna ij.versiculo, tertia ratione, lib.v.& Stepha.Bertran.consil.cclxxvj.viso casu mihi exhibito, col.iiij.num.8. lib.j.& Franc.Curt.iunior, in tractatu feud.parte iij.quæst.v. Carol.Rui.consil.ix. proponitur in themate, col.v.versic.non obstat postremo.lib.j.& consil.cij.super fideicommisso, col. vlt.lib.iij.& cons.cix.circa casum, col.pen.versi.nec obstat quòd debeat, eod.lib.iij.

Hæres in certa re an comprehendatur in emphyteusi pro se & hæredibus.

16 ¶ An autem huic hæredi ex re certa accrescat hæreditas, repudiante aut mortuo hærede vniuersali, vide per Iac.But.Raym.Forli.Nico.Matth.Bart.& Bald.in d.l.quoties.C.de hæredi. instit.Bart.in d.l.ex facto.ff.eod.tit.Bald.cons.ccxlij.si substitutio, lib.iiij. & d.cons.ccclxxix. col.ij.versi.secundò quia hoc, eo.lib.iiij.Ang.cons.lxxxiij.subtiliter & elegãter, col.j. Anto.in d.c.Raynutius, vbi suprà sæpius citauimus, de test.Imo.in l.j.§.si ex fundo.ff.de hæred.instit. Corn.consil.lxxxviij.licet in primo consultationis articulo, col.iij. versi.licèt hæres vniuersalis, lib.j.

Hæredi ex certa re an ius accrescendi competat.

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶ Quintò declara, vt procedat in primo hærede, non etiam in hærede hæredis, aut alio secundo hærede, quid enim in casu de quo loquitur Bart. & cæteri post eum in l. hæreditas ex die, in pen.quæst.ff.de hæredi.instit.scilicet cùm quis institutus fuit ex semisse vsque ad pascha, alter in eodem semisse post pascha, alius in alio semisse simpliciter, de quo etiam per doctor. in l.extraneum.C.eod.tit.& Bald.consil.cxxj.proponitur quidam Laurentius, col.ij.nume.2. lib.v.& Paul.Cast.in l.certi iuris, per totum.C.de testa.mili.& Imo.in l.filius qui patre, col. vlt.in prin.in iij.casu princ.& ibi Alex.& Ias.ff.de lib.& posthu.An igitur in hoc casu hic hæres institutus post pascha, aut alius quiuis hæres secundus erit saisitus?

Hæc consuetudo intelligitur in primo hærede tãtum.

2 ¶ Et certè secundum hæredem saisitum esse, not.negat Alex.consil.xxxvij.in causa mota per Ang.col.ij.versi.item præterea & fortiùs, & seq.lib.j.quod repetitum est consil.lxxxiij.lib.iij. per l.boues.§.hoc sermone, ff.de ver.oblig.& l.hæc conditio filiæ meæ. ff.de cond.& demon. & l.dotis promissio, ff.de iure dot.quibus probatur appellatione nuptiarum primas tantùm intelligi.Ex quibus Bart.vbiq; illud assumit, sermonem simpliciter prolatum, de primo tantùm intelligi, de quo & nos latè tractabimus in eo tractatu, quem mox de ea re priuatim ędemus.Subdit autem Alexand.vt ad eum redeamus, bene facere quod scribit Bart. in l.liberorum, col.pen.versi.quæro quid sit in aliqua dispositione.ff.de verbo.sign. dum tractat, an appellatione filiorum ex se vel alio natorum comprehendantur nepotes.

Qui huius sunt opin.

3 ¶ Et hanc sanè Alex.sententiam sequitur, & admodum extollit Catel. Cota. in multis locis, videlicet in memo.incip.decreto Mediolanensi, vbi dicit esse veram & notabilem limitationem pro exclusione huius statuti, & in memor.incip.executores testamenti dati col.j. versic. item facit quod notabiliter, vbi & id dicit not.itemque in memo. incip.hæredis appellatione comprehenditur, in tertia limitatio.& Anton.Rub.Alex.consil.cxxj. Dominus Ioan. col. ij.versi.sed in casu de quo agitur.

De eadem re.

Cõsuetudines in eadem re.

4 ¶ Et id non obscurè declarant multæ ex nostris consutudinibus Franciæ, quæ in hac nostra gene

generali consuetudine Franciæ, his propemodum verbis vtuntur, *Le mort saisit le vif son proche, vel son plus proche heritier*, & inter cæteras Meldunensis, c.xl. Senonensis. cap.lvij. Trecensis.c.xc. Caluimontēsis,c.lxxvij. Victriacensis,c.lxxj. Ambianensis,c.xxxv. Carnutensis,c. xciiij. Aurelianensis,c.ccxxx. Turonensis,tit.*des successions*,c.ij. Cenomanensis,c. cccxxxvij.le ij. Andegauensis,c.cclxxij. Pictauiensis,c.ccxiij. Aruerniēsis,tit.*des successions*,c.j. Borboniensis,c.ccxcix. Blesensis,c.cxxxvj. Engolismensis,c.lxxxiiij. Marchiensis,c.ccxj. Burgund.tit.*des successions*,c.j. Montargiensis,tit.*des donations testamentaires*,c.vj. Niuernensis,tit.*des successiōs*. §.j. Altisiodorensis,eod.tit.§.j. Senlitensis,c.cxlij. Claromontensis,c.cxlj. Valesiensis,c.lxxvij. Lodunensis,tit.*des successions de fiefz*,c.ij. Bituricensis eodem quoque tit.c.xxviij.

5 ¶ Et in hanc sententiam facit quod pulchrè respondit Paul.Cast.consil.cxcvij. visis duabus, in ij.dubio,l.ij.quòd licèt hæres censeatur esse eadem persona cum defuncto. §.j. in auth. de iureiur.à morien.præsti.non tamen hæres hæredis,propter mediam personam,quę tollit habilitatem extremorum:nam aliàs esset copulare & coniūgere plures fictiones, quod fieri nō potest,per l.j.C.de dot.promiss.& alia quædam ab ipso Paulo allegata,quæ tu videre poteris. Et id ipsius Pauli dictum nuncupatim sequitur & commendat Philip.Dec. in l. hæredem, col.vlt.versi.& adde quòd licèt.ff.de reg.iur. *Hæres censetur eadē persona cum defuncto. Non hæres hæredis.*

6 ¶ Et quod etiam scribit ille iurium interpretum facilè princeps,Bart.in l.j.col.ij.versi. si verò quæritur.ff.de consti.princip.quòd priuilegium cuipiam & hæredi suo concessum intelligitur de primo hærede tantùm.non etiam de cæteris,per text.quem dicit ad hoc not.in l.antiquitas,C.de vsufruct.& idem quoque voluit Alb.ipsius contemporaneus, post Petr.à Bella pertica,in l.ij.col.iiij.versic.si autem in priuilegio,eod.tit.& sequitur Fely.tantùm citans Alberic.in c.ij.col.ij.versi.si princeps dat,extrà de treuga & pace. Et Io.Lupus in reper.rubr.de donat.inter vir.& vxo.char.xliij.vers.potuissent allegare. Quod ad hunc locum maximè pertinet,quia id priuilegium est contra ius cōmune concessum,vt in hæredem ipso iure transeat possessio,vt suprà latè in princ.diximus. *Priuilegium hæredi concessum de primo hærede intelligitur.*

7 ¶ Quódq; item nonnullis voluisse dicitur ipse Bart.in l.mulcta, versic.item per hoc dicitur. ff.de cond.& demonst.quòd si testator mandauerit hæredi vt aliquid faciat intra certū tempus,alioqui eum priuet hereditate,aut eum aliter puniat,si is primus moriatur ante id tēpus, eius hæres non parens mandato testatoris,non priuatur hæreditate, vt quod de primo hærede tantùm intelligitur,per eum text.sed Bart.ibi in meo codice id non dicit. At idem propemodum respondit ipse Bart.consi.vij. Andreas quidam repetito consi.xxiiij.& iterum consi. ccxiiij.& expresśius Bal.in l.vlt.in xxij.q.C.de hæredi.instit.per d.l.mulcta, in princ.& Alex. consi.cxlvij.viso dicto testamento,col.j.versi.hoc quasi in terminis,& col.seq.versi.Bal.etiam in l.lib.vj.& Philip. Dec.dum Bart.vbi suprà allegat.in l. qui per successionem , col.ij.in iij. fallent.ff.de reg.iur.& iterum,in l.in pœnalibus,col.ij.versi.licèt appellatione hæredis, eod. tit. Super quo tamen vide,ne id omittam,ipsum Alex.cons.cxl.lib.vj. Rom.& Franc.Aret.in d.l.si quis filiusfa.§.vlt.col.vlt.versi.& facit iste text.ff.de acquir.hæred.& ipsum Aretin.post ipsum Ro.in l.pater familiàs,col.iij.versic.hæc etiam iura.ff.de vulg.& pup.substit. *Hæres hæredis non parēs mandato testatoris non incurrit pœnam hæredi statutam.*

8 ¶ Quibus consimile videtur,quod idem Bart.scripsit,in l.Lucius,§.Semproniæ,qui est j.ff.de leg.ij.quod Prohibitio facta à testatore hæredi nominato,ne alienaret,non intelligitur facta hæredi hæredis,per §.manifestum,in authen.de restitut.fideicommissi. Et eiusdem sententiæ fuit Alb.in l.vlt.paulò ante medium.C.de reb.alien.non alienand. & Bald.qui vbique est, vt alibi sæpe diximus,consi.cclxxij in causa egregiæ & magnificæ,in fi.lib.v. per l.qui liberis,§. hæc verba,ff.de vulg.& pupil.substit.& in d.§.manifestum,in auth.de restit.fideicommiss. & Franc.Curt.senior consil.xlvj sæpe reuoluta,col.[illegible] versicu.nec mirum est. De quo tamen & tu vide ipsum Bart.in l.filius familias.§.diui, col.vlt.versic. quæro verùm prohibitione facta, & ibi recentiores,& eundem Bart.in d.§.Semproniæ.Rom.post alios à se citatos cons.cccclvij.circa propositam consultationem.in j.dub.& Alex.consi.xxxvj.viso themate, col.penult. versic.ad confirmationem lib.iij. *Prohibitio alienandi facta hæredi nō intelligitur facta hæredi hæredis.*

9 ¶ Adde quod scriptum reliquit ipse Bart.in d.l.vlt.col.ij.in vj.oppos.C.de hæred.instit.quòd si quis acquisiuit feudum vel emphyteusim pro se & hæredibus, intelligitur de primis tātùm hæredibus.per quædam iura per eum allegata. Ita enim eum refert,& dicit singu.& not.Ias. qui tamen ei non accedit,in l.in annalibus,ad fin.C.de legat. Imo verò generalius dicit idem Bald.in l.j.col.j.versi.quæro an si dicatur. C.de condit.insert.quòd cùm fit mentio hæredis, intelligitur de primo & immediato hærede , non etiam de cæteris, per d.l. qui liberis.§.hæc verba.ff.de vulg.& pup.substit.& l.ex facto.§.vlt.ff.ad S.C.Trebel. *Feudū acquisitum pro se & hæredibus intelligitur de primis.*

10 ¶ Sed attende lector optime,neque enim illud regulariter procedit, vt appellatione hæredis primus tātum veniat,vt patet ex l.hæredis appellatio,& l.hæredis appellatione.& l.sciendū. ff.de verb.sign.& l.qui per successionem.ff.de reg.iu.& vbiq; concord.in glo.& Philip.Dec. in postremo loco. Suntq; etiam qui id dicant procedere in his quæ sunt stricti iuris,per l.stipulatio ista habere licere.§.j.ff.de verb.obl.nam & in id eam expendit Bart. in l.si stipulatus fuerim per te non licere.ff.eod.tit.& Franc.Aret.in d.l.paterfamilias,ad fi.ff.de vulg.& pup. *Hæredis appellatione an hæres hæredis veniat. Quid in his quæ sunt stricti iuris.*

An in conditionibus.

11 ¶Nam & id in conditionibus, quæ & ipsæ stricti iuris sunt, & in forma specifica debent impleri. l. Mæuius, & l. qui hæredi. ff. de condit. & demonst. obtinet, vt scilicet hæres hæredis veniat appellatione hæredis simpliciter, vt probatur ex l. sub diuersis. §. j. & ibi Bart. & l. cùm ita datur. §. ex his verbis. ff. eo. tit. & l. si peculiũ. §. hæredi, & l. si statulibera. §. nõ solùm, in fi. & §. si filiusfa. & l. seruus hæredi, in princ. ff. de statulib. Bart. in d. l. paterfamilias, in prin. per eum text. & ibi quoq; Fran. Are. col. ij. versic. tu autem aduerte, & Iason post medium, versic. adde etiam pro confirmando. ff. de vulg. & pup. Salyc. in l. si plures, in vlt. q. C. de condit. insert. & Corn. consil. cclxxix. videtur prima facie, col. iij. versicu. pro hoc etiam facit, lib. iij. & Philip. Dec. in d. l. qui per successionem, in princ. de reg. iur. & consil. lxxxj. in casu proposito again, col. j. in ij. dubio. Et ex his satis constat ipsum Philip. Dec. (dabunt veniam tanti viri manes) lapsum fuisse, cùm eius rei contrarium sibi contrarius dixerit, in l. quæ legata, in fi. ff. eod. tit. de reg. iur. quod & nos diximus in tractatu Retractuum. tit. ij. §. j. in glo. vj. in verbo, *ou ses heritiers*, num. 20. verùm in nostro casu.

Philip. Dec. lapsus.

An propriè.

12 ¶Nam vt & ibi dixi, in seq. nu. & hîc quoq; dicendum est, quoniam ad hunc locum proximè pertinet, id procedit de vera & propria significatione hæredis, vt hæres hæredis cõtineatur, vt satis videtur voluisse glo. in d. l. hæredis appellatione, cùm dicit aliud esse in hæredibus ex iure Prætorio. & Bald. in d. l. vlt. in xxj. q. C. de hæred. institu. Paul. Cast. consi. xlv. videtur dicendum quòd dicti hæredes, in fi. lib. ij. Iason qui hoc latè tractat, in d. l. si quis filium. §. vlti. col. j. versi. secundò ad istam. ff. de acq. hæred. & in d. l. filius familias. §. diui, col. pe. versic. vndecimò quæro, prioris lecturæ. & col. pe. versi. eiusdem initij, posterioris lect. ff. de leg. j. & in l. paterfamilias, in ij. & iij. not. ff. de vulg. & pup. & Socin. consi. cclvij. visis inuestituris col. iij. versi. ex quibus in proposito, lib. ij. Alciat. in d. l. hæredis appellatio. ff. de verb. signific.

De eadem re.

13 ¶At rursum sunt qui contrarium tenent, vt scilicet impropriè hæres hæredis veniat appellatione hæredis, in hanc sententiam trahentes d. gl. in d. l. hæredis appellatione, & text. in d. l. si quis filium. §. vlt. in verbo, videtur, quod quidem verbum improprietatem significat. vt not. per doctor. in l. j. §. deiecisse. ff. de vi & vi armata, Bartol. & alios in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. & probat. text. in l. si quis fundum. ff. de contrahen. empt. & sæpe alibi diximus in nostris tractatibus.

De eadem re.

14 ¶Et ad hanc quoq; sẽtẽtiam citatur. l. j. §. hoc interdictum. ff. quor. leg. in illis verbis propter vtilitatem huius edicti, quem text. in hoc allegat. Franc. Aret. in l. in vlt. not. ff. de vulg. & pup. vbi expressè dicit non esse de proprietate verbi vt hæres hæredis, dicatur hæres testatoris, & sequitur Philip. Dec. in d. l. qui per successionem, col. j. vers. & prædicta largo modo. ff. de regul. iur. vbi etiam dicit id facere, quòd is non est, nec dicitur simpliciter hæres, sed hæres hæredis, & sic cum adiectione, & secundum quid κατά τι, vt patet ex d. l. vlt. C. de hæred insti. ex quo, inquit, sequitur quod non est propriè hæres, quia verba accipiuntur simpliciter, & non secundum quid. l. hoc legatum, & ibi Bart. ff. de leg. iij. & dicemus latius infrà, in nona declaratione huius. ij. partis, nu. 11. incip. sed & hæc quoq; ratio, & seq. Et idem quoque nouissimè tenet Maria. Soc. Iunior, consil. clviij. abunde, col. v. versi. alij autem sunt hæredes, lib. ij.

Dispositio facta de primo successore an trahatur, ad immediatum in correctoriis.

15 ¶Nec tamen illud interim prætermittendum ducimus, quod ad hãc rem, de qua tractamus, proximè pertinet, quod à Franc. Aret. scriptum est, in l. Pomponius. §. j. col. ij. versi. ex vltima autem debes notare. ff. de acq. poss. ex scriptis per Bart. ibi quod in materia correctoria dispositio quæ fit de primo successore immediato non trahitur ad mediatum quod dicit not. ad no. in d. l. sciendum. ff. de verb. sign. & in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de lib. & posthu. Et sequitur Iason in d. §. j. col. iiij. vers. tertia declaratio, licet dicat eam ipsius. §. materiam non esse correctoriam. At nostrum statutum haud dubiè correctorium est iuris communis, vt latè diximus suprà in præfatione, declarat. iij. nu. 2. incip. ego verò constanter, & multis seq. Sed & quòd aliàs appellatione hæredis intelligatur de primo & immediato hærede satis videtur probari, ex l. cum filio, & ibi Alex. in j. not. ff. de vulg. & pupil.

Redit ad principale dubiũ.

16 ¶Cæterùm hanc nostram principalem dubitationem, an scilicet hæres hæredis sit saisitus vi huius nostri statuti, attigit Bart. Chass. consil. lxvii. nobilis & potens, col. xxiij. versi. quintum & vltimum dubium, vbi dicit aliàs sibi visum fuisse solum primum heredem esse saisitum, & non secundum, & alios, ex dictis Alexan. consi. xvij. col. j. lib. j. & consi. lvij. perspectis, lib. ij. in quibus locis nihil de ea re loquitur, & fortè cum voluit allegare in consi. suprà à me citatis in prin. huius declarationis. Tamen ipse Chass. in eo consil. tenet ipse contrarium, loquens tamen de substituto & fideicommissario, de quo & nos latè dicemus infrà in ix. atq; iterum x. declara. huius secundæ partis. vbi & tu videbis multa ad hunc locum pertinentia, ex quibus intelliges quid hîc dicendum sit.

Hæres hæredis an mittatur in possessionem.

17 ¶Tamen illam Chassen. sententiam, mirum in modum fulcit, quod à Specu. scriptum est tit. de testa. §. sequitur, col. pe. versi. sed pone P. decessit, si Petrus decessit instituto hærede Paulo, qui quidem Paulus antequam mitteretur in possessionem hæreditatis, ex l. vlt. C. de edic. diui Adr. tollen. decessit, instituto hærede Martino, qui petit mitti in possessionem rerũ quas ille Petrus tempore mortis suæ possidebat. Et dicit quosdã dicere illum admittendum, cùm

istud

istud ius peruenerit ad Paulum, & ab eo transierit ad Martinum, per l.cùm hæredes. ff.de acquir.posses. Et hoc, inquit, si agit vt hæres Pauli, qui habebat ius ex successione Petri, quasi hæres eius per mediam personã. & nihil aliud dicit, veluti in ea opinione hæreat. Et videtur sequi Io.And. & Bald. dum non improbant, sed taciti rem intactam relinquunt, vt probatur, in l.item quod Sabinus, in fi.ff.de hæred.instit. & ex glo.ab omnibus approbata, in l.inter omnes conuenit.ff.qui satisda.cog. dum declarat ea verba, inter omnes conuenit, id est nullus dissidit.

18 ¶ At illum nuncupatim sequitur Alberic.in d.l.vlt.col.penult. versi. quid si scriptus in testamento, & ibi quoque Io.Fab.col.ij.versic.sed hæres hæredis. Et idem quoque voluit Bartol. nulla mentione facta Specul.in eadem l.vlt.col.iiij.versicu.quæritur vtrum substitutio, & ibi etiam Bald.col.vij.versicu.idem in hærede hæredis, & nouissimè Franc. Curt. iunior, col.xj. versi.aduerte etiam in quantum, C.de edict.diui Adria.Tollen. & ipse Bald.in l.j. post med. ff.de petit.hæred. vbi & id dicit procedere etiam in eo, qui est ex testamento hæres eius, qui successerat ab intestato.

De eadem re.

Quid in eo qui ex testamento est hæres hæredis ab intestato.

19 ¶ Tu tamen interim aduerte, pro priore illa opinione non modicũ facere quod à quibusdam traditum est, vim constituti non transire ad secundum donatarium, sed residere in primo: verbi gratia, dono Titio fundum, & post eius mortem, aut aliquod certum tempus, Sempronio. & me constituo possidere nomine eorum, transit possessio in Titium primum donatarium, non etiam in Sempronium secundum donatarium. Ita enim voluerunt Corne.consil. clxxiij.in præsenti stipulatione, col.v.versic.sed nihilominus hoc non obstante, lib.ij. Guido. Pap.Decisio.Delphin.cccccxij. Titius Bona sua donauit, Steph.Bertran.consil.cclxxvj. viso casu mihi transmisso, & diximus in tracta. Constituti possessorij, in ij.parte, ampliat. xx. vbi videre poteris.

Constitutum an transeat in secundum donatarium.

20 ¶ Adde inquam ad eandem opinionem quod scripsit Bal.in l.j.col.vlt.versic.quæro si à legatario.C.communia de leg. quòd si à legatario legatur eadem res, non transit immediatè dominium in secundum legatarium, quia testator fecit primum legatarium dominum, vt faceret alium dominum: non autem fecit eum executorem, vt ei traderet, vt dicit not. Spec.tit.de instru.editio.§.nunc autem aliqua, versicu.sed nunquid debet iurare, vide tamen quæ illico subdit ipse Bald. & quod etiam scribit ipse idem Bald.in l.ij.col.ij.versic.quæro nunquid istæ tres, eod.tit.commun.de lega. Et faciunt etiam quæ dicam infrà in ix.declara.huius ij.partis. num.5.incip. & quod eam quoque, & multis seq.

Dominiũ rei legatæ relegatæ an trãseat in secundum legatarium.

21 ¶ Nec tamen illud omiserim, id quod de hærede hæredis diximus, fortè non procedere in hærede filij hæredis, ob id quòd sui hæredes, cuiusmodi est filiusfamilias, transmittunt hæreditatem etiam non aditam in suos ipsorum filios, & alios descendentes & posteros. l.cùm antiquioribus.C.de iure delib. & l.ij.§.si quis ex liberis.ff.ad S.C.Tertu. & l.j.C.de his qui ante aper.tab. & voluerunt omnes vbique, nemo enim vnus contradicit.

An supradicta procedant in hærede filij hæredis.

22 ¶ Nam & quod plus est, is filius etiã ad extraneos hæredes trãsmittit vi illius suitatis, ante hæreditatem aditam, ex cõmuni nostrorum calculo, per l.si fratris, & ibi Bart.Bal. & latè Corn. & cæteri omnes præter nonullos ibi relatos.C.de iure delib. & l.ventre, & ibi plenè doct.ff. de acq.hær. & l.ex militari, cũ l.seq.ff.de mili.test.Bart & latè Alex. & Ias.qui alios afferũt, in l.si infanti.C.de in.deli.Bal.in d.l.cũ antiquioribus, col.vlt.vers.in tex.ibi, intra annale tẽpus, eo.tit.Ang.cons.lxxxiij.subtiliter, col.j.Pet.Anc.latè in c.Raynutius, col.antep.vers.duodecimò ergo quæro, de testa. & ipse idẽ Alex.con.xx.viso processu causæ vertẽtis inter Raymund. per tot.illud cons.lib.j.vbi multis ostendit etiã id procedere in portione, quæ iure speciali ex statuto defertur, vt ibi latissimè videre poteris. & Ferra.tit.forma libelli quo petitur hæreditas ex testamẽto, in verbo, purè, instituit, col.iij.vers.amplius scias. Idq; etiam si filius ille infans sit, vt postea dicemus in xvj.declaratione huius partis.nu.1.incip. & hanc quoq; partem.

Sui hæredes transmittunt hæreditatem non aditam in suos filios. Sed & ad extraneos. Etiam in portione iure speciali delata. Etiamq; si filius ille infans sit.

23 ¶ Sed hic attẽde lector, quia si hæc transmissio cõsideranda esset in hoc casu, semper is in quẽ hereditas esset transmissa, siue ex posteris esset, siue ex extraneis, censeretur esse saisitus, vt ille ex quo fit transmissio, vt quæ fit cum omni sua causa & qualitate, argu.eius quod dicimus de prorogatione & continuatione, ex ij.§.si iudex.ff.de iud. & l.Aemilius cum gl.ff.de min.cum alijs multis concordant.a me adductis in nostro tractatu Retractuum, tit.ij.glo.vij.in verbo, *seront prefere*z, nume.27, ex quo fit vt id tempus. Et facit præterea quod scribit Barto.in l.qui duos, in prin.versi.quæro hæres primus, ff.de rebus dub. & Carol.Rui.consil.xxij.visis statutis, col.pen.versic. & ad rationem, lib.iij.

An is ad quẽ transmissa est hæreditas sit saisitus ex nostra consuetudine.

24 ¶ Et expressè voluit in casu de quo loquimur, Barto.in l.j.§.ibidem.ff.de collat.bono.arg. l. sed si pro dote.§.penult.ff.de legat.præstan.Anton.consil.xx.nulla mulier possit, Socin.cons. lxvij.in præsenti consideratione, col.vlt.in princ.lib.iij. Præsertim quòd beneficium, l.vlt.C. de edict.diui Adri.tollen. quod ad hoc nostrum statutum proximè accedit transmittatur ad hæredem hæredis, vt nuncupatim voluit. Bald.consil.clxxxvj. quia allegationes, colum.ij. in quinto dubio, lib.j.

De eadem re. Beneficium edicti d. Ad. trãsmittitur ad hæredem hæredis.

25 ¶ Sed huic rationi obuiat, quòd si eam hîc sequeremur, continuò etiam sequeretur hîc con-

De eadem re.

cursuras duas fictiones: has scilicet, vt fictè transiret possessio in filium, & fictè eadem possessio transmitteretur: quod fieri non potest, vt not in l.j.C.de dot. promis. & quę diximus suprà in secunda declaratione, num.5.incip.idq; maximè, & in tracta. Constituti possessorij, in iij. parte, limita.iiij.& iterum limita.v. Præterea si hæres hæredis, ex iure transmisso adit, dicitur adire vt hæres hæredis, non vt hæres primi, licèt per medi am illius personam hæres sit. l.vlt. C.de hæred.instituen.Socin.d.consil.lxvij.lib.iiij. Verùm id vix apud nos obtineret.

Quid si is qui est primus & proximior hæres est incapax.

26 ¶ Nec illud quoque prætermittendum ducimus circa id quod diximus de secundo hærede, ad quod adduximus multas consuet.loquentes de proximo siue proximiori hærede. Quod si is qui est proximior consanguineus, sit inhabilis ad succedendum, quia fortè est deportatus, vel Franciscanus, aut aliàs: is non impedit sequentem, qui scilicet post eum proximior est, succedere, & ita saisitú esse, hic enim altero sublato dicitur esse proximior, & sic primus hæres, ac si neminem ante se haberet. Ita voluit D.Benedict. in repet. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij.nume.72.de testa. & Chasse. in commentariis consuetudinum Burgundiæ, tit. *des successions*, §.j.in verbo, *heritier habile*, col.j.versic.aduerte ad text.in quibus locis allegant vterque Bald.in c.item cùm quis, de restit.spoliato. vbi loquitur de hoc nostro statuto, sed nihil de hac rè dicit.

De eadem re.

27 ¶ Ego tamen hanc sententiam esse verissimam arbitror, quia vt iam dixi, is proximior inhabilis alij sequenti non obstat, quin dicatur, & sit primus & proximior habilis, per l.si qua pœna, ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris, quam ipse Bened.citat, & l.si post mortem, §.liberi.ff. de bonor.posses.contra tabul.per quam dicit Bald.in l.si quis prioris. §.talem. C. de secund. nupt.non nocere alij, qui inhabilis est.ex hocq; infert, quòd si consuetudo sit, vt primogenitus ex primo matrimonio succedat in baronia, sintque ex multis matrimoniis filij, sed is qui solus erat ex primo matrimonio, sit inhabilis ad succedendum, quia est frater minor: is qui illum sequitur, quia est primogenitus ex secundo matrimonio, succedet in baronia tanquam primogenitus, veluti nullus sit filius ex primo matrimonio, de quo & nos latè diximus in tractatu Primigeniorum, quæst.iij.ibi videbis & alia multa hanc sententiam adiuuantia.

Hæredi hæredis an competat remediũ l.vl.de edi.D.Adr.tol.

28 ¶ An autem hæredi hæredis competat remedium l.vlt.C.de edi.diui Adr.tollen. vide omnino Bart.ibi, col.iiij.versi.quæritur vtrùm substituto, & Bal.col.vij.versic.idem in hærede hæredis, & Francisc. Curtium iuniorem, colum.x. versic.aduerte etiam inquantum, & ipsum Bald.in l.j.nume.2.in additio.quam posuit super l.veluti, colum.j.versic.sed an mihi qui sum hæres.ff.de petit.hæred.

In vniuersum an appellatione hæredis veniat hæres hæredis.

29 ¶ Sed & an aliàs appellatione hæredis simpliciter veniat hæres hæredis, vide præter eos quos suprà sparsim citauimus, Oldr.consi.xxj.thema tale est, testator habebat fratrem. Cy. & Bal. in l.in annalibus, C.de hæred.insti.Bar. Franc.Aret.& Ias.in l.paterfamilias, in princip.ff.de vulg.& pupil.substit.ipsum Bart.in l.si quis filium, §.vlt.& ibi Imol.ff.de acquir.hære.Bal.& Salyc.in l.in annalibus.C.de leg. Salyc.in l.voluntas.C.de fideic.Petr.Anch.consil.cxxx.pro & contrà subtiliter allegatum, per totum. Alex.in l.si patroni, in princ.col.ff.ad S.C.Trebel. & in l.Gallus.§.etiam, col.vlt.ff.de libe.& posthu.& consi.xxxvj.viso themate super quo dubitare contigit, propè per totum, lib.iij.& consi.clxxiij.visa facti narratione, item ferè per totum, lib.v.Corne.consi.cclxxix. videtur prima facie respondendum, ferè per totum, lib.iij. Franc.Aret.in l.cum filio, in j.not.ff.de leg.j.& Socin.consi.cxvj in causa filiorum, colum.iij. versi.licèt ista videantur, lib.iij.& consil.cclxxix.videtur prima facie, propè per totum, eod. lib.iij.Ias.in §.actionum, nu.210.& multis seq.Institutio.de action.

SEXTA DECLARATIO.

An hæc consuetudo procedat in legitimato.

Qui teneant legitimatum esse verè legitimum, vide infrà nu.6.

Legitimatus non cõprehenditur in statuto loquente de filio.

1 ¶ Sextò igitur declara, vt procedat in hærede naturali & legitimo, non item in legitimato: ea ratione, quòd legitimatus non sit verè legitimus, sed pro legitimo habeatur, vt videre licet ex Iacob.Bel.in §.tribus, in auth.quib.mod.natu.effic.legit.Iacob.Butrig.in prooem.C.Signor. consi.ccxviij.quidam dominus Ioannellus.col.pen.versi.præterea legitimatus.Bald.in l.si ita quis.§.is cui.ff.de leg.ij.& in l.vlt.C.de his qui veniam ætat.impetr.& in l.quoties, col.ij.vers. & hoc faciunt.C.de rei vend.& in l.eam quam, col.pen.versic.quæro vtrùm legitimatus. C. de fideicommis.& in addit.Spec.tit.de succes.ab intestato.§.j.ad fi. cum aliis multis concordantibus à me collectis in l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu.96. attende tamen lector. Et ita quidem, vt nec filius legitimatus compræhendatur sub statuto loquente simpliciter de filio, si credimus Bald.cons.cij.est considerandum, ante fi.lib.iiij. Nam & in simili dicitur in l.j.C.ad leg. Visellíam, cum qui ius annulorum aureorum obtinuit à principe, & imaginem tantùm, non etiam statum ingenuitatis obtinere.

De eadem re.

2 ¶ Ex quo illud continuò consequens fit, vt nec talis legitimatus compræhendatur sub hoc statuto, tum quia verba propriè intelligenda sunt præsertim in statutis, vt not.in l.iij. §. hæc autem verba, ff.de negotiis gestis, cum similibus, præsertim verò in correctoriis iuris communis (cuiusmodi hæc est vt suprà in præfatione diximus) l.Gallus.§.& quid si tãtùm, & ibi Bartol.Imol.& alij.ff.de liberis & posth.cum similib. Tum quia si aliter diceremus, concurreret hic duplex fictio, vt scilicet ficta possessio transiret in fictum hæredem, quod fieri non debet

debet, vt iam suprà sæpius diximus. Et licèt dubitetur, an sit hæc ficta possessio, vt postea dicemus in quinta parte declaratione j. non tamen ambigitur, quin sit facta translatio, vt & in simili diximus de constituto, in tractatu Constituti possessorij, in tertia parte, in j. ampliatio.

3 ¶ Et ne autoritate in hac parte careamus, ita nuncupatim & constanter tenuit Bart. Chasse. in commentar. consuetud. Burgundiæ, titu. *des successions*, §. j. in gloss. j. in fi. atque etiam in tit. *des bastards*, §. j. eodemq; vlt. in glo. vlt. colum. xvj. versic. ex superiùs dictis, & multis sequen. vbi etiam dicit hîc aliter tres fictiones concursuras: primam, quòd legitimatus repræsentaret personam legitimi: alteram, quòd defunctus repræsentaret etiam personam legitimi: tertiam, quòd ex possessione ficta haberet item ius, ac si esset verè legitimus filius. & alia quædam allegat, quæ ibi videre poteris, præsertim quòd id statutum est correctorium iuris communis, ideo minimè extendendú. Et in eadem quoq; opinione non obscurè fuit Io. Sainxon in commentariis consuetudinum Turonensium, tit. *de successions*, §. ij. & in gloss. ij. in verbo, *habille à luy succeder*. *Qui tenēt legitimatū hic non comprehendi.*

4 ¶ Quibus adde quod à Pau. Cast. responsum est consil. clxxviij. super eo verò quod quęritur, col. ij. vers. item confirmantur prædicta, lib. j. statutum compellens consanguineos ad compromissum, intelligi de legitimis & naturalibus, non etiam de legitimatis, idque perpetuum esse in statutis: Ex quo etiam Philip. Dec. consil. cclxxv. le ij. (sunt duo enim eius numeri) incip. in causa quæ Lucæ agitatur, in iij. eodemque vlt. dubio, respondit beneficium quod à statuto datur consanguineis, retrahendi rem extra familiam venditam, non competere legitimatis. de quo etiam nos diximus in nostro tractatu Retractuum, lib. j. §. j. gloss. viij. in verbo, *le parent*. num. 10. verùm quæstionis est, & seq. *Legitimatos non cōprehendi in statuto compellente cōsanguineos ad cōpromissum. Nec in statuto permittente retractum cōsanguineis.*

5 ¶ Aduerte hîc lector amantissime, quòd contrarium eius quod dixerunt Chasse. & Sainxon in hac nostra specie non obscurè senserunt Alex. & Barb. qui in eadem specie consuluerunt: ille, consil. xxxvij. in causa mota per Angelum, lib. j. hic consil. lviij. sapienter dixit Psalmista, lib. ij. loquentes de huiusmodi statuto, & legitimato quopiam, qui huic statuto innitebatur, aduersus eum consuluerunt non ob id quidem quòd legitimus non esset, sed legitimatus: sed quia legitimatio eius non valeret, & aliis quibusdam rationibus, quas ibi videre poteris. Nec illi certè viri oculatissimi atque doctissimi, id de quo tractamus, prætermisissent, si eius opinionis fuissent, vt legitimatus non gauderet huius statuti beneficio. Et secundum hanc sententiam Ioan. Gallus in arestis curię parlamenti, sub quęst. cxliij. dicit fuisse iudicatum, vt scilicet legitimatus sit saisitus vi huius nostrę consuetudinis. *Qui tenent legitimatum non cōprehendi in hoc statuto.*

6 ¶ Nec etiam sine dubio est, quod suprà adductum est pro potissima ratione, & ex qua cæteræ prodeunt, scilicet quod legitimatus non sit verè legitimus. Nam sunt multi contrariæ sententiæ, vt scilicet sit verè legitimus, & inter cæteros Bartol. in l. si is qui pro emptore, colum. xiiij. in iij. quæstio. princip. versic. item quæritur circa prædicta, & rursus versic. & si tu opponis mihi. ff. de vsucapio. & in l. si maritus, la secunda. §. legis. ff. ad legem Iul. de adulter. Bald. in l. cùm acutissimi, col. ij. versic. quæro nunquid naturales C. de fideicommiss. Rapha. Com. consil. clxviij. reuerendus pater, col. pen. versi. non obstat quod dicebatur. Paul. Cast. in l. vlt. C. de his qui veniam ætat. impetrauerunt, vbi dicit omnes in hoc conuenire: & certè alios multos comperies hanc partem sequentes, in d. nostra repet. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 75. hæc posterior sententia. *Qui tenent legitimatum esse legitimū.*

7 ¶ Et huius est ratio satis euidens, ex iure enim pendere, non ex natura, quis sit legitimus, vt tradit Bart. in d. l. si is qui pro emptore, vbi suprà, & in l. iij. ff. de institor. actio. Nam, vt tradit Pet. Anch. consil. ccxxv. videtur prima facie, col. ij. versi. non obstat quòd iste dicatur, id verbum, legitimú, semper sonat in ciuilem intellectum. Et id probatur in l. legitima. ff. de pact. & l. testamenti, & l. si quæramus. ff. de testa. & §. liceat autem patri, in auth. quib. mod. natur. effician. sui, quæ iura in id annotat Iason in d. l. si is qui pro emptore, num. 229. *Legitimum esse ex natura pendet. Legitimi vocabulum sonat in ciuilē intellectum.*

8 ¶ Cùm autem aliquid depēdet ex lege siue potestate ipsius, lex ipsa etiā fingendo, vel verbis fictionem denotantibus vtendo, id verè facit, non fictè, vt voluerunt Bart. & cæteri in d. l. si is qui pro emptore, & idem Bart. consil. lxij. punctus talis est, quidam effectus ciuis. Anto. cons. xx. nulla mulier, ad medium. Ea enim quæ iuris sunt, verè ab ipso iure inducuntur, quibuscunque verbis vtatur, l. in rebus, in fi. & ibi Bald. C. de iure dot. Corn. consil. ccxliiij. memini superioribus dictis, col. ij. vers. ad idem litis contestatio, lib. iij. De qua re & nos multa diximus, in d. l. si vnquam, vbi suprà, vbi tu plurima videbis, quæ in vtranque partem huius dubij adduci possunt, dum tractamus, an ea lex habeat locum in filiis legitimatis, atque etiam in nostro tractatu Nobilitatis, c. xv. nu. 17. hoc amplia, & ij. seq. & multò latiùs in tractatu Primogeniorum. in xxxiiij. quæst. qua tracto, an legitimatus succedat in iure primogenituræ. *Lex fingendo verè facit in his quæ à lege pendent. Authoris sententia in principali dubio.*

9 ¶ Et certè vt tandem meum iudicium interponam, in ea sum sententia, vt legitimatus ante mortem eius de cuius successione quæritur, & qui illi succedit, sit saisitus: vt qui tempore mortis illius sit eiusdem verus hæres: non si postea legitimetur, per ea quæ dixi suprà in prima declaratione huius partis, nume. 3. & quæ in simili tradunt. Salic. inter consil. Bald. consi. xvij. super legitimatione, lib. iiij. Io. Ligna. & Io. Rampo. cons. seq. in posita quæst. col. iij. vers. surgit *Distinctio an hic sit legitimatus ante, an post mortem defuncti.*

ſurgit tertius punctus.& Philip.Dec.conſil.ccclxvj.pro declaratione,col.iij.verſ.permittendum,& conſi.ſeq.verſ.vltimo non obſtat.Nam cùm hic tempore mortis ſit inhabilis,dici nō poteſt eum eſſe ſaiſitum per mortem defuncti,iuxta ea quæ ſuprà diximus d.j.declarat.huius ſecundæ partis. Imò is ſaiſitus fuit qui eo ipſo tempore mortis erat proximior habilis: ergo alter poſſeſſor eſſe non poteſt,quia duo inſolidum eandem rem eodem modo poſsidere non poſſunt.l.iij.§.ex contrario.ff.de acquir.poſ.& l.ſi vt certo.§.ſi duobus vehiculum.ff.commo.& l.ſi duo.ff.vti poſsid.& c.cùm eccleſia Sutrina,de cauſa poſſ.& propric.& c.licèt cauſam, verſi.ex præmiſsis,de prob.quo argumento vtitur in ſpecie huius ſtatuti. de alio tamen caſu loquens Bald.conſ.ccccliiij.quidam Ioannes deceſsit,ad fi.lib.j.& Rapha.Fulg.conſ.ccxxx in quæſtione vertente inter ſpectabilem dominam,verſi.præterea cùm per ſtatutum. & poſt eum Philip.Dec.conſil.lxxxiij.excellentiſsimi,col.ij.verſic.& vlterius.

10 ¶Tum etiam quia nullum eſt omnino medium inter mortem defuncti qui poſsidebat, & poſſeſsionem ſiue acquiſitionem hæredis,per mortem illius,l.quæſitum.§.præſenti.ff.de legat.j.& l.ſi fratris,in verbo,ſtatim, & ibi Bald.col.ij.verſicu. ſed contra iſtam ſolutionem, & Corn.col.j.in iij.not.C.de iure delib.ipſe Bald.in l.j.col.vlt. in fi.C.de appel. & in l. filio aut fi.ff.de legat.j.& conſ.cccxx.ſtatuto cauetur quòd conductor,col.j.verſic.tertiò quæritur,ſi ſtatuto,lib.j.vbi nūcupatim de hoc noſtro ſtatuto loquitur.Et facit quod ſcribitur in l.ſi poſt mortem,in princ.ff.de legat.præſtan.& in l.j.§.qui ſunt in poteſtate, ff.ſi quis omiſ.cauſ.teſt. & quod in ſimili ſcribit Bald.conſil.cccciiij,quia dictus conſiltor,in j.dub.lib.j.& Imo.poſt Angel.in l.ventre,colum.& ex hoc not.ff.de acquir.hæred.

Mediū nullū inter mortem defuncti qui poſsidebat,& poſſeſsionem hæredis.

11 ¶Quòd ſi quis fortè dubitet,in cæteris legitimatis ante mortē defuncti,tamen nihil eſt quod dubitare debeat in legitimatis per matrimonium,cùm hi in nullo vel minimo differant à legitimis,vt patet ex his quæ & nos ſcripſimus in d.l.ſi vnquam, in d.verbo, ſuſceperit liberos, numero 71.ſi hanc opinionem , ſed latiùs multò in dicto tractatu Primogeniorum , in eadem quæſtio.xxxiiij. per totam eam quæſtionem, maximè verò, nu.52.incip.& ex eo ſatis, & quinque ſeq.quæ hîc conſultò omiſimus,ne iam actum(vt eſt in veteri prouerbio)agamus.

Quid in legitimato per matrimoniū.

SEPTIMA DECLARATIO.

1 ¶Septimo declara,vt procedat in filio , aut alio proximo hærede ab inteſtato , non etiam ex teſtamento,niſi & ipſe hæres eſſet ab inteſtato. Nam ſi is qui ſucceſſurus fuiſſet ab inteſtato, inſtitutus ſit hæres teſtamento,non deſinit eſſe hæres legitimus:imò & talis eſt peræque ac ſi non fuiſſet inſtitutus,vt voluit Bart.in l.iij. col.vlt.verſ. ſecundò facit ad aliam quæſtionem, ff.de leg.j.Alex.in l.ex facto,§.vlt.circa fi.ff.ad S.C.Treb.Guil.Brolhius loquens expreſsè in noſtro caſu,in ſtilo perlamenti curiæ,tit.de feud.§.nam conſuetudo per quam, & Bened.in repet.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelaſiam,nu.75.extra de teſt.& D.Boer.in comment.conſuet.Biturig.tit.*des couſtumes concernans teſtamens*,§.vj.col.v.verſ.item intellige hanc conſuetudinem.Et facit quod in ſimili poſt Pet.Anch.ſcribit Philip.Dec.in c.in præſentia, col.j.in ij.not. verſ.vel tertiò reſponderi poteſt,de proba.Igitur de hoc minimè dubitandum eſt,quin ſit ſaiſitus,etiam ſi ſit hæres teſtamentarius.

An noſtra cōſuetudo habeat locum in hærede teſtamentario. Et quid ſi is ab inteſtato quoque hæres fuiſſet.

2 ¶Sed de eo loquimur,qui cùm non eſſet hæres ab inteſtato, fuit inſtitutus hæres à defuncto, qui quidem non poteſt ſe dicere ſaiſitum, vt qui nec autoritate quidem iudicis, immittere ſe poteſt in corporalem poſſeſsionem hæreditatis, niſi citato filio aut alio qui ab inteſtato erat ſucceſſurus.Ita enim in hoc noſtro ſtatuto expreſsè conſuluit Bal.conſi.clxxxj.caſus talis eſt,cauetur ſtatuto,lib.j.idq; multis rationibus, ſed his potiſsimum, quoniam huiuſmodi ſtatutum debet intelligi de vero hærede , vt etiam ſuprà diximus in ſecunda declarat. huius ſecundæ partis. Sed nondum conſtat hunc ad quem ſine inſtitutione hæredis , de iure non ſpectat hæreditas,eſſe verum hæredem,antequam in productione inſtrumenti citatus fuerit filius,aut alius qui ab inteſtato erat ſucceſſurus.c.quoniam contra falſam,de probatio.Nam filius ſiue proximior eſt certus & legitimus,ergo citandus.l.j.§.denunciari. ff.de ventre inſpicien.Item miſsio in corporalem poſſeſsionem eſt actus fori contentioſi,& ſine citatione etiā peremptoria expediri non poteſt l.præſenti.§.j.C.de his qui ad eccleſiam confug.& l.meminerint.C.vnde vi.Hæc.Bald.

Qui tenent hūc hæredem nō iuuari hac conſuetudine.

3 ¶Et idem quoque,illo tamen citato,voluit Maſuer.vir in interpretandis noſtris conſuetudinibus Gallicis maximus,& id quidem in pluribus locis,videlicet in tit.de poſſeſſorio,§.item hæres qui ſuccedit,& iterum,§.item dato quòd ille,vbi & illud præterea dicit, quòd ſi hæres inſtitutus in teſtamento appræhenderit poſſeſsionem rerum hæreditariarum , poterit hæres ab inteſtato aduerſus eum manuteneri. ita enim loquitur , quo verbo vulgari ſignificatur ipſum hæredem ab inteſtato aduerſus illum obtinere in interdicto retinendæ poſſeſsionis. Rurſumque in tit.de feud.§.item ſucceſſo.& Guil.Brolhius in ſtilo curię parlamenti,titu.de feud.§.item de conſuetudine,& ſequen.cuius initium eſt, item ſucceſsio talis,rurſumque.§. item conſuetudo per quam.& Barpt.Chaſſe. qui tamen nutat, in commentariis conſuetud. Burgund.tit.*de ſucceſsions*,§.primo.in gloſſ.j.col.iiij.verſi.tertiò limita. & D.Boer. vbi ſuprà, num.1.huius declarationis.& pręterea deciſio.clvj.an fideicommiſſarij,col.iij.num.9.& non obſcurè

De eadem re.

obscurè quoq; voluit Barb.consil.lviij.sapienter dixit psalmista, col.xj. versi.circa aliam dubitationem,& multis seq.lib.ij. dum ex huiusmodi statuto dicit saisiri hæredem ab intestato etiam aduersus hæredem testamentarium, nisi ipse hæres testamentarius possessionem occupauerit.

4 ¶ Et hoc apertè & verbis expresis declarãt multæ ex nostris consuetudinibus Franciæ,dum dicunt proximiorem esse saisitum, quas tibi ad aliud propositum designauimus suprà in.v. decla.nu.3.incip.& hanc sanè.Neq; enim id verbum,proximiorem, referri posset ad hæredẽ testamentarium, nisi ille quoq; esset ab intestato. Sed & sunt quæ loquuntur de proximiori cõsanguineo,vt Aruernensis,tit.*de successions*.c.j.Engolismensis,c.lxxxiij.Rochellensis,c.lvj. Sanctonensis,c.cv.Et hanc esse generalem consuetudinem,scilicet loquentem de cõsanguineo,tradit Bened.in repet.c.Raynutius,in verbo,mortuo itaq; testatore, le.ij.nu.71.de testa. vbi consanguineum vocat,linagerium,ego verò linearium potius vocarem,secũdum ea quæ dixi in tractatu Retractuum,tit.j.§.j.in gl.ix.in verbo,*lignagier*,in prin. *Consuetudines in eam sententiam.*

5 ¶ Imò sunt,vt redeamus, quædam consuetudines quæ expresiùs & quasi verbis conceptis loquuntur de hærede ab intestato,videlicet Meldunensis,c.xcv.ipsa Aruerniensis,vbi suprà, Borboniensis,c.ccxcix.Marchiensis,c.ccxj.Niuernensis,tit.quoque, *des successions*, §.j. Bituricensis,eodem etiam tit.c.xxviij. & apud Italos est simile decretum loquens de hærede ab intestato Camerini,vt videre licet ex Corne.consil.clxvj. circa primum consultationis articulum,in casu positionis,lib.j. *Alia consuetudines quæ verbis disertis id dicunt.*

6 ¶ Sed & huc pertinet,quòd magna pars nostrarum cõsuetudinum his verbis vtitur, *Le mort saisit le vif son prochain ou plus prochain heritier, habile à luy succeder.* Et ferè semper ponuntur huiusmodi consuetudines sub tit.*des successions*,verbum autem succedere & succesionis propriè pertinet ad causam intestati,vt scribit Soci.consil.xxx. quamuis ex his, col.ix.versic. item patet ex verbis,lib.j.vbi id dicit probari ex rub. iuncto nigro. C. communia de successio.præsertim cùm præfertur à statuto,per id quod legitur,& not.in l.iij.§.de illo.ff.pro socio, vbi dicit probari quòd cum fit mentio succesionis,intelligitur hæreditatis ab intestato,non ex testamento. *Succedendi verbum propriè pertinet ad causam intestati.*

7 ¶ Verùm ille textus nullam omnino facit mẽtionem succesionis,sed hæreditatis.Nec etiam hæc postrema ratio satis tuta est,quoniam verbum succedendi & successoris, latisimè patet,& comprehendit omnem succedendi modum,vt probatur in l.flumina.§.adiicitur. ff.de dam.infect.& in l.j.§.illud tenendum.ff.quorum legat.& in l.vlt.& ibi gloss.& Dec. C.vnde legit.& l.j.& ij.C.de successor.edic.& voluit ipse Soci.consi.cij.visis scriptura,col.iij.num.6. & 7.lib.iij.& Dec.vbique.Et videmus etiam quod sub d.tit.communia de succesio.sunt leges loquentes de succesione ex testamento,videlicet l.antequam : sed tamen illud fuit incidenter,vt dicit Corn.in d.Rub. *Nec tamẽ id satis tutum.*

8 ¶ Illud autem haud dubiè verum est,legitimos hæredes propriè dici ab intestato, & legitimam succesionem etiam ab intestato:illam autem quæ ex testamento est, non propriè dici legitimam succesionem, sed largè, eo quòd confirmata est à lege xij.tabular. l.lege obuenire.ff.de verb.signif.& l.iij.§.de illo,& ibi gl.in verbo,ad legitimam,& Rapha.Fulg.ff.pro socio,& l.illud,ff.de acquir.hæred.& probatur etiam ex rub. & tit. C.de legit.hæredib.per totum,& voluit etiam glo.in l.legitimam,ff.de pet.hæred.Panorm.consil.iij. nitar in præsenti, col.iiij.versi.sed in alia materia,lib.ij. Alex.loquens de concesione emphyteusis pro alio & suis legitimis hæredibus,consil.lvj.viso processu causæ inter Antonium, col.ij.versi.apparet ergo,lib.ij.Benedict.in repet.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,nu.74.& latè per Iasonem,qui alia multa allegat,in l.j.col.j.versi.tamen diligenter aduerte, & ibi etiã Philip.Dec.post princ.C.quando non petent.partes,vbi omnino videas, sed ita vt non prætermittas Andream Alciat.in d.l.lege,de verbo.signific. & in lib.iiij.Paradox.c.vij.& Nicol. Bello.Supputatio.lib.iij. *Legitimos hæredes propriè dici ab intestato.*

9 ¶ Ideoque si quis recipit emphyteusim pro se & suis legitimis hæredibus, intelligitur de venientibus ab intestato,Alex.consil.lvj.viso processu,col.ij.versic.apparet ergo quòd illa, lib. ij.& Philip. Dec.qui id sing.dicit,in d.l.j.col.j.versic. & per ista singul. C.quand.non petent. part.& no.idem Dec.consil.xxxij. cuius superscriptio incipit, an fœmina dicatur, & consil. cccix.viso puncto in quo in effectu,col.ij.vers.secundo principaliter,& Paul.Paris.consil.xx. concesio in personam,col.ij.versic.& legitimi,& seq.lib.j. *Emphyteusis receptio pro se & suis hæredibus legitimis non admittit venientes ab intestato.*

10 ¶ Sunt tamen aliæ quædam consuetudines quæ contra expresim dicunt, hęredes etiam ex testamento esse saisitos,& inter alias consuetudo Ducatus Burgundię,tit.*de successions*.§.iiij. & Comitatus Burgund.quem nos vulgo appellamus,*la franche conté*.quæ est ex antiquis nostrę Gallię prouinciis:& consuetudo Burdegalensis, tit.*de testamens*,§.j. qui est omnium consuetudinum eius gentis lxxiiij.vbi Arnoldus Ferronius earum consuetudinũ interpres certè elegantisimus, pauca admodum de ea re locutus est. Et idem quoque cautum est statuto Placentiæ,vt videre licet ex Signor.consil.clxxxviij.casus continens inter cætera, & Mediolani ex Paulo Paris.consil.xlj.optimum ius,post prin.lib.j. *Consuetudines quæ contrarium astruunt.*

Nec

11 ¶Nec desunt etiam qui videntur esse in hac sententia, vt generalis hæc consuetudo sit trahenda ad hæredes testamentarios, dum in materia huius consuetudinis loquuntur de ipsis hæredibus testamentariis, veluti præsupponant eam in his locum habere: videlicet Bald. ipse in hoc (vt sæpe aliàs) sibi contrarius, consi. cxlj. præmissis verbis, lib. j. & cons. ccccliij. quidam Ioannes decessit, eod. lib. j. Alex. consil. xxiiij. attentis his quæ in themate, in prin. lib. iij. D. Bene. in repet. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. nume. 78. vbi loquitur de ecclesia hærede instituta, & iterum, num. 83. & alibi sæpe, in ea. glo. de testa. Iason in l. vlt. col. iiij. versi. sic in simili stante statuto, D. de edicto diui Adriani tollen. & Philip. Dec. consi. lxxxiiij. excellentiss. doctores. col. j. & consil. cccclxvij. bene & consultè, col. j. & ij. Sed quod iam diximus, non id ex professo tractant, sed veluti aliud agentes, id tantū præsupponunt, vti etiam faciunt qui disputant, an substituti vel fideicommissarij sint ex hoc statuto saisiti, de quo disseremus in ix. item x. declaratio. huius ij. partis.

Qui huic sententiæ contrariæ adstipulantur.

12 ¶Sed id expresius videtur voluisse ipse Alex. consil. xxxvij. in causa mota per Angel. col. iij. versi. item præterea, lib. j. quanquam nec hoc ibi de industria tractat & similiter Iason consil. cxlvij. præsens consultatio, col. vj. versi. condescendo ad secundum, lib. ij. vbi loquitur de hærede quodam testamentario, qui eidem statuto innitebatur, nec tamen eum abigit quòd esset testamentarius, sed aliis rationibus. & idem Ias. cons. cxlvj. præsupposito sine veri præiudicio, col. j. lib. iiij. & consi. lxxxv. quando habemus, col. j. & seq. lib. iij. Imò verò Bal. ipse in rub. de caus. posses. & proprieta. paulò ante fin. dicit, quòd nomen hæredis simpliciter prolatum, in hoc nostro statuto comprǽhendit & hæredem ex testamento, & ab intestato.

Adidem.

13 ¶Sed & huius opinionis esse tacitè videtur ij qui dicunt, quòd hæres in quem ex statuto ipso iure est continuata possessio, potest intentare remedium, l. vlt. C. de edic. diui Adria. tollend. quos tibi longo ordine recensebo infrà, in ij. declarat. vj. partis nu. 1. & 2. Nam id remedium competit hæredi testamentario tantùm, non etiam hæredi ab intestato, vtpote quæ loquatur tantùm de huiusmodi hærede ex testamento, vti etiam facit. l. vlt. quæ loquitur in eodem casu. ff. de appellat. recip. Et satis ostendit ea rub. de edi. diui Adria. toll. nam & in illa subditur, & quemadmodum scriptus hæres in posses. mitta. Et ita tenetur cōmuni nostrorum calculo, vt per Spec. tit. de testa. §. sequitur, ver. quid de succedente ab intestato, & ibi Io. Andr. & Bald. in addit. illius. Cyn. in d. l. vlt. col. iiij. in iij. & iiij. q. Ray. For. li. & Alberi. col. vij. versi. sed nunquid locum habeat, Io. Fab. col. j. versi. sed hæres ab intestato, Raph. Fulg. col. antep. versi. in eadem ibi per hanc, Paul. Cast. col. v. versi. in iij. quæstio. Corn. col. iiij. vers. nota itaq, hanc gl. & Alex. col. vij. versi. iuxta hoc dubitat, & Ias. col. vij. versicu. an autem venientes, vbi dicit hanc esse communem sententiam, Iac à S. Georg. qui id multis probat, col. vij. versicu. iuxta prædicta quæro, Philip. Dec. col. xiiij. versi. alia quæstio, vbi & hanc dicit communem, & Franc. Curt. iunior, col. pen. versi. octauo quæro. & Bald. in l. j. circa medium. ff. de pet. hæredi. & in c. j. col. j. versi. quæro si possessio vacat, tit. de contro. inter ma. & fœm. de benef. vbi tamen limitat. Cald. cons. xxxvj. in edictū, sub tit. de test. Ang. Aret. §. quadrupli, col. xij. versi. ad vnum tamen aduertas, Instit. de actio. Pet. Ferra. in titu. forma libelli, quo petitur hæreditas ex testamento, in verbo, in omnibus eius bonis, col. j. versi. quæritur insuper an hæredi. & Stepha. Bertr. consil. xcix. multa sunt propter quæ, col. j. lib. iiij. ibi & hanc dicit esse communem opinionem, Ludouic. Gozad. consil. vij. in hac causa possessoria, col. j. vers. quartò dispositio, & consi. xxj. videtur dicendum quòd præfatus Hieronymus, col. iij. versi. nono ex supradictis, & consil. 50. prima facie videtur dicendum, col. pen. vers. ad tertium dico, vbi hanc dicit esse communem opinionem. Aymo Crauetta, consil. lxxiij. in contractu societatis, col. ij. versic. sextò facit, Nicol. Bello. consil. xxxv. consultus de modo, col. j.

Qui tenēt l. vlti. de edict. diui Adria. tol. hæredi testamentario tantùm competere.

14 ¶Licèt, vt id dicam obiter, idem Bald. dubitans tamen, contrarium teneat, in d. l. vlt. col. viij. versi. tertiò quærit, an ex testimoniis, vbi id dicit esse æquissimum, & apertè contrarium videtur voluisse, in l. iij. ff. de inof. testa. dum dicit quòd filius præteritus à matre, qui ideo intelligitur institutus ex dispositione illius legis, habet remediū, d. l. vltimæ. & apertissimè Raph. Com. consil. xliij. in quæstione Francisci, in fin. & Rapha. Fulg. in l. si docueris, in j. notab. C. ad leg. Cornel. de falsis.

Qui contrarium tenent.

15 ¶Aduerte lector, nam vt hîc meā opinionem tibi aperiam, si statutum vel consuetudo exprimat hæredem ex testamento saisiri, vt in eis locis quæ declarauimus suprà, nu. huius declarationis 10. incip. sunt tamen aliæ, tunc certè nihil est quod dubitandum sit, quin hi sint saisiti. Si autem loquatur tātùm de hærede ab intestato, vt sunt aliæ nonnullæ quas tibi suprà designaui, tunc de illis tantùm est intelligenda, neq; enim cùm sit cōtra ius, trahi debet ad alios, quàm qui expresè nominati sint. Quòd si his verbis loquatur, *le plus proche*, vel *le proche heritier*, cuiusmodi sunt plurimæ, quas etiam tibi designaui, & tunc de hæredibus tantùm ab intestato intelligo: ea enim verba ad eos tantùm referri possunt, cùm in hæredibus ex testamento nihil tale requiratur: posinq; omnes siue filij siue cōsanguinei, siue omnino extranei, modò alias sint capaces, hæredes institui. Quod intelligo nisi aliter ea cōsuetudine esset declaratū, vt in cōsuetudine Ducatus Burgūdiæ, cùm enim primum dixisset in tit. *de succesiōs*,

Authoris opin. in principali dubio.

c.j. *Le mort saisit le vif, son plus proche heritier*, postea c.iiij. dicit quòd si testator potest disponere de duabus partibus suorum bonorum ad commodum aliorum quàm hæredum ab intestato, hi quorum fauore ita disposuit, erunt saisiti in his duabus partibus.

16 ¶ Si autem simpliciter consuetudo loqueretur de hærede, qualis est Parisiensis. c.cxxxij. *Le mort saisit le vif son hoir*, aut simpliciter dicat, *le mort saisit le vif*, vti est Melodunensis, c. xcv. quod peræquè est, ac si diceret, *le mort saisit le vif son heritier*, neque enim de alio quàm de hærede intelligi potest. Et tunc aut sumus in patria (vt vocant) consuetudinaria, in qua institutio hæredis locum non habet in præiudicium eorum qui ab intestato succedunt, cuiusmodi est Parisiensis. c.cxx. Meldunensis, c.xxviij. Trecensis, c.xcvj. Caluimontensis, c.lxxxiij. Victriacensis, c.cj. Carnutensis, c.xcv. Aurelianensis, c.ccxv. Turonensis, tit. *De successions*, c.j. Cenomanensis, c.cccxxxvij. le ij. Andegauensis, c.cclxxj. Pictauiensis, c.cviij. Aruernensis, tit. *de successions*, c.xl. Blesensis, c.cxxxvij. Engolismen. c.cxiiij. Marchiensis, c.ccl. Montargiēsis, tit. *de donations testaments aures*, cap.j. Niuernensis, ti. *de testamens*, c.x. Auxerrensis, eo. tit. c.iij. Senlitensis, c.cv. Valesiensis, licèt non expressè, sed æquipolenter (vt sic loquar) c. lxxxiiij. & xciij. Laudunensis, tit. *De successions de fief*. §.j. Et huiusmodi consuetudinis veluti generalis in Gallia meminit Pet. à Bella pertica, in l.j. col.j. C. de sacrosf. eccle. Et tūc putarem non esse locum huic nostræ consuetudini.

17 ¶ Aut verò sumus in patria (vt etiam appellant iuris scripti) in qua scilicet permittitur testari & instituere hæredem quem volumus, capacem tamen: & hoc opus, hic labor est, an scilicet institutus hæres sit saisitus aduersus eum qui ab intestato hæres fuisset, si non esset testamētum. Tamen vix crederem hanc generalem consuetudinē intellexisse de alio hærede quàm naturali & gentilitio hærede, non etiam instituto, per l.vl. & ibi, Bald. Sali. Paul. Castr. & alij. C. de his qui veniam ætat. impet. cum aliis multis concordant. à me collectis in tractat. Primigeniorum. j. quæstio. nu. x. incip. sed nec illud, & seq. & in repet. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 17. incipien. quin sit ea. *Ad idem.* *Verba naturaliter intelligenda.*

18 ¶ Præsertim quòd multę ex nostris consuetudinibus talem dicunt esse generalem consuetudinem Franciæ, *Le mort saisit le vif son plus prochain heritier*, quas quidem consuetudines nuncupatim designauimus suprà in prin. nu. iij. inci. & certè hæc est, quæ verba (vt diximus) intelligi non possunt nisi de hærede sanguinis. Imò verò Bened. in c. Raynucius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. nu. 71. vt suprà diximus, hanc consuetudinem his verbis refert, mortuus saisit viuum proximum linagerium, quæ vltima dictio significat consanguineum, veluti linearium à linea consanguinitatis. *Ad idem.*

19 ¶ Quanquam illud scio D. Montholonium olim celeberrimum atque sanctissimum aduocatum regium, in nostra Parisiensi curia, deinde Præsidem & custodem sigillorum regiorum, antequam ad hos summos magistratus assumptus fuisset, dum postularet pro Carolo Borbonio contra dominam regis Francisci matrem, allegasse id non semel fuisse decisum in eadem curia Parisiensi, vt hæres testamentarius esset saisitus vi huius generalis consuetudinis, præsertim in patria iuris scripti, primùm quidem inter dominos *du Montet, & du Fonsset* patriæ Lugdunensis, deinde in successione de Polignac. Ea tamen aresta non vidi. *De eadem re.*

OCTAVA DECLARATIO.

1 ¶ Nec hinc tamen discedam (& hoc erit vice OCTAVAE DECLARATIONIS) priusquā illud quæsierimus, quia suprà in prin. præcedentis declarationis diximus, quòd si is qui succedebat ab intestato fuerit institutus hæres à defuncto, is erit saisitus, tanquam si esset merus hæres ab intestato. Quid si filia dum maritaretur, vel aliàs, renunciauit successioni patris fauore filiorū, vel simpliciter: sed eam pater testamento ad successionem vocauit, non obstante ea renunciatione, quod vtiq; fieri potest, vt voluerunt & bonis tex. & rationibus probauerunt, Bart. in l. stipulatio hoc modo concepta, col.j. ad fi. & ibi quoque Ange. col.j. & Rom. col.vij. vers. sexta quòd extra prædictos casus, & iterum col. seq. ver. vnde aduerte quia videtur, Alex. col.iij. vers. & iuxta hoc tractauit, & Iason qui hoc duobus modis ampliat, col. vj. vers. vltimò pro complemēto. ff. de verbo. oblig. Bal. in l. vlt. per eum tex. col.iij. ver. venio ad secundā partem, ibi, tu dic hoc verum esse, & ibi Iason, col. vj. ver. tene indistinctè, & col. seq. vers. vltimò in quantum. C. de pact. vbi ipse Bald. dicit procedere etiam si filia renunciasset successioni ab intestato. idem Bal. in l. pactum quod dotali, col. ij. in iij. q. & ibi Rom. col. iij. ver. primò ergo illis adde. C. de collatio. Bal. in c. ad nostram, le ij. (sunt enim tria eius initij) col. ij. vers. pone filia renuntiauit, extrà de iureiuran. vterque Sali. in l. pactum, C. de pactis, Pe. Anch. con. cccciij. viso diligenter tenore. Pau. Ca. con. ccccxlviij. non est dubium quòd si iuramentum, propè per totum, lib.j. Domi. post Zenzel. in c. quamuis, col. vlt. vers. sed pone quòd in terminis, & ibi latè Geor. Nat. in rep. col. iiij. ver. quod singul. limita, de pactis, lib. vj. Franc. Are. in l. qui superstitis, col. iij. ver. circa secundam fallentiam, ff. de acqui. hæred. & consi. xciij. viso legato, col. pen. vers. tertiò quia secundum. Feli. in c. si diligenti, col. pen. vers. vnde filia renuncians, de foro compe. & in c.j. col. ij. vers. vnum etiam relatione dignum, de iureiuran. cum similib. *An consuetudo hac habeat locum in filia quæ renunciauit & postea ad successionē vocata fuit.* *Filia quæ renunciauit potest tamen ad successionem vocari.*

2 ¶ Vti etiam si ex statuto, filia dotata aut simpliciter excluditur à successione, potest tamen ex testamento patris, quod minimè dubium est, aut etiam ex pacto ipsius, vti multis placet, ad successionem vocari, Bar. in d.l.vlt.col.ij.vers.pro hoc induco quæstiones, & ibi Ang. col.ij. vers.& ideo si ex forma statuti, & latè Ias.col.v.versi. aduerte inquantum tenor, C. de pact. Bal. in l.quicunque, col.iij.ver.sed pone statuto cauetur, C.de seruis fugitiuis, Paul.Ca.con. cclxxxviij.notandum est ad euidentiam, li.ij.Geor.Nat.in d.c.quanuis, vbi suprà, & iterum in iiij.eademque vlt.parte, in ij.quæst.cum similibus infinitis.

Et ea quoque quæ ex statuto exclusa est.

3 ¶ Vtrùm igitur hæc filia ita vocata ex pacto vel ex testamento patris, non obstante exclusione pacti vel statuti, erit saisita in sua portione. Quod certè non videtur, vt quæ ab intestato non erat successura, obstante pacto vel statuto: Ideoq; habenda est tanquam hæres ex testamento, & non ab intestato: Verùm D. Boër. in commentar. consuetudin. Bituricensi. tit. *des coustumes concernans testamens.* §.vj.col.pe.tenet contrarium, nulla alia ratione aut autoritate fretus, quàm quòd illa succedit, non obstante eo pacto aut statuto.

Accedit ad principalem quæstionem.

4 ¶ Sed ego hanc rationem addo, minimè, ni fallor, contemnendam, quòd ea non tam succedit ex testamento, quàm ab intestato, remoto scilicet per id testamentum atque sublato impedimento, quod ei ad successionem oberat, scilicet pacto vel statuto, ar. eius quod in simili dicitur in l.si pater.§.vl.ff.de manumissis vindic. vbi gl. allegat pro simili d.l.vlt.C.de pact.& alia iura, vt ibi videre poteris.

Filia huiusmodi nō tam ex testamēto quā ab intestato succedit

NONA DECLARATIO.

1 ¶ Nonò declara, vt id locum non habeat in substituto, etiam pupillari, vel vulgari, vel aliàs directo: vt scilicet cùm locus est substitutioni, hic substitutus non sit saisitus ex consuetudine vel statuto quod saisit hæredem. In qua re illud primùm annotandum est, quòd si nostrum statutum aut consuetudo intelligitur tantùm de hærede ab intestato, non etiam hærede testamentario, consequens illud est, vt nec in substituto vel fideicommissario locum habeat. Nam si primus hæres ex testamento id priuilegium non habeat, multò minus secundus hæres, cuiusmodi est substitutus: tùm quia primi ordine, priuilegio, dignitate, & cæteris omnibus præcedunt posteriores, vt latè docuimus in nostro tractatu Primigeniorum. Tum quia ipsi substituti censentur esse hæredes ex testamento ipsiusmet testatoris, non primùm instituti, l.cohæredi.§.cùm filiæ, ff.de vulg.& pupil.substitut.& l.vnum ex familia. ff.de leg. ij.& doctor. vbique.

Substitutus an sit saisitus ex nostra consuetudine.

2 ¶ Sed dubium est cùm hæredes ex testamento saisiuntur, an etiam substituti eueniente casu substitutionis sint saisiti, an verò hæredes ipsius instituti, ita vt ab eorum manu debeant substituti capere. Et quòd non sint saisiti ex hac consuetudine & statuto, faciũt multa quę suprà diximus in aliis declarationibus. Et primùm quòd id statutum habet locum in primis hæredibus tantùm, non etiam in secundis hæredibus, vt dictum est suprà, in quinta declaratione huius secundæ partis, & dicemus, & confirmabimus infrà, nu. ab hinc ij. Constat autem substitutos, dici secundos hæredes, tam nostris legibus. l.ab omnibus §. cum quidam. ff.de l. j.& ibi glo.& l.precibus, C.de impub.& aliis substit. in quibus idem Accursius rectè interpretatur secundum hæredem, id est substitutum, quod & satis patet ex contextu illius legis: quàm aliorum probatissimorum autorum autoritate. Cicero in Topicis, A repugnantib. Si paterfamilias vxori ancillam legauerit à filio, neque à secũdo hęrede legauit, &c. quo in loco Boëtius commentariorum libro secundo, secundus, ait, hæres dicitur, qui hæredi instituto substituitur, veluti si quis filium instituat hæredem, scribatque, si is filius intra pubertatem decesserit, nepotem vel quemlibet alium hæredem esse oportere. Nepos igitur vel quilibet alius, secundus hæres dicitur. Hæc ille. Idem Cicero libro primo, de Inuentio. Possessio hæredum secundorum est. Et rursus, qui patris pupilli hęredes secundi sunt. Et in oratione pro Aulo Cluentio Habito, Memoria teneo Milesiam quandam mulierem, cùm essem in Asia, quòd ab hæredibus secundis accepta pecunia partum sibi ipsa medicamentis abegisset, rei capitalis esse damnatam. Cuius ipsa propemodum verba retulit Iurisconsultus noster, in l. Cicero. C.de pœnis, quo in loco ipse Accursius, secundis hæredibus, scilicet (inquit) substitutis. Sed & idem Cicero paulò post. Itaque ei testamento legat grandem pecuniam à filio, si quis natus esset: ab secundo hærede nihil legat. Idem lib. epistol. ad Atticum, xv. epist. omnium ij. in fin. Quos tamen secundos hæredes reliquit, scire vellem. Et episto. famil. lib. xiij. ad Silium epistola, cuius initium est, Tito Pinnio, Quod quidem ille testamento declarauit, qui me tum tutorem, tum secundum hæredē instituerit, Salustius in Bello Iugurthino, Erat præterea in exercitu nostro Numida quidam nomine Gauda, Manastabalis filius, Masinissæ nepos quem Micipsa testamento secundum hæredem scripserat. Plinius lib. vij.c. v. Massurius author est L. Papyrium prætorem secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cùm mater partum se tredecim mensibus diceret tulisse, quoniam nullũ certum tempus pariendi statutum videretur. Quam & eandem sententiam ex ipso Plinio ad verbum retulit Gellius lib. iij.c. xxj. ad fin. Suetonius in Iulio Cæsare, c. lxxxiij. Tres instituit hæredes Sciorum nepotes, Decium Brutum etiam in secundis hæredibus nominauit.

De eadem re.

Substituti dicuntur secundi hæredes.

Et in

Et in Augusto, c. omnium postremo. Hæredes instituit Tiberium & Liuiam: Secũdos, Drusum & Germanicum. Appianus Alexandrinus, bellorum ciuilium lib. ij. Græcè quidem, sed in hunc sensum, de testamento ipsius Iulij Cæsaris. Miserãdum porrò vel in primis id visum est, cum Decium Brutum ex eius percussoribus inter secundos hęredes scriptum cognouisset. Et ex Poëtis Horatius sermo, lib. ij. sat. v.

Si cui præterea validus malè filius in re
Præclara sublatus aletur, ne manifestum
Calibis obsequium nudet te, leuiter in spem
Arripe vt officiosus, & vt scribare secundus
Heres. vt si quis casus puerum egerit orcho, In vacuum venias.

Consuetudo nempe Romanorum in testamentis fuit primis hæredibus secũdos addere, vt si primi hæreditatem non adissent, nanciscerentur vltimi. Ex quo etiam nostri dicunt substitutionem esse secundam institutionem, vt per gl. & doct. in rub. ff. de vulg. & pup. substit.

3 ¶ Ideoque Signor. con. ccl. super dubiis seu quæstionibus, col. iij. vers. sed dicendo nullum & seq. scribit appellatione institutionis intelligi de prima, per d. l. qui liberis. §. hæc verba, ff. de vulg. & pupil. & d. l. boues. §. j. ff. de verb. signi. & alia quædam. Propterea non intelligitur de substitutione, quæ secunda institutio dicitur, de quo tamen vide gl. in l. j. §. vlt. & ibi Iac. Are. contradicentem glosæ & Ray. & Guil. illi assentientem. ff. de vul. & pupil. substit. *Institutionis appellatio intelligitur de prima.*

4 ¶ Et ex his veluti subinsurgit alia ratio, quam nos obiter tetigimus suprà ver. ab hinc secũdo. Nam cùm hic substitutus non sit hæres primus, sed secundus, consequens illud fit, vt in eo non habeat locum nostra consuetudo loquens simpliciter de hærede, & quæ ideo intelligi debet de primo hærede non etiam de secundo, ex sententia Alex. con. xxxvij. in causa mota per Angelum, col. iij. ver. item præterea & fortiùs, & seq. lib. j. quod quidem consi. repetitur con. lxxxiij. lib. iij. & aliorum qui illum secuti sunt, quos tibi citauimus suprà, in v. decla. vbi & nos hanc rem priuatim tractauimus, & multas illius sententiæ rationes attulimus, quas tu ibi videre poteris, ne hîc iterum repetam.

5 ¶ Et quod eam quoq; sententiã cõfirmat, verba in dubio debent intelligi & accipi per prius, & nõ per posterius, vt nostri loquuntur, in id allegantes philosophum, & l. hoc legatum, vbi & id no. Bar. post Petrum, ff. de leg. iij. & l. qui hæredi, in prin. & ibi Bal. & iterum in §. j. & ibi quoq; Imo. in prin. & Soci. col. ij. in iiij. no. ff. de condi. & demon. & l. Gallus, §. quidam rectè. ff. de libe. & posth. & d. l. qui liberis, §. hæc verba, & ibi latè Iason in j. no. ff. de vul. & pup. substitutio. & voluit etiam ipse Bal. in l. j. vers. est ergo ratio, & ibi etiam Pau. Cast. C. de success. edict. & in l. vt vim, col. iij. vers. & nota quòd istud statutum, ff. de iustit. & iure, & consi. xij. casus talis est, statuto ciuitatis castelli, col. j. vers. & audio quòd quidam, lib. iij. & Signo. qui alios quoque tex. allegat, cons. lxviij. quædam mulier, col. ij. vers. si verò filius, & ipse quoque Soci. in l. j. col. j. ver. item adoptio ff. de vul. & pupil. vbi loquitur in hac materia, & con. ccvij. in causa dominæ Annæ, col. v. ver. secundo quia verba, lib. ij. & cons. cclxxxv. reuerẽdissimus dominus, col. iij. ver. tertiò respondeo, eo. lib. ij. & con. lvij. in causa filiorum, col. vj. ver. præterea stante declaratione, lib. iij. & cons. xciij. eleganter & subtiliter, col. ij. vers. facit quia verba, eo. li. iij. Ias. in l. non solùm, in prin. post medium, ff. de noui ope. nunc. *Verba per prius & non per posterius accipienda.*

6 ¶ Et priuatim de verbo succedat, vt intelligatur per prius & nõ per posterius, voluit expresse Bal. con. ccxcvj. præmittendum est ad euidentiam, quòd sicut, vers. item verbum succedat, lib. iiij. per d. §. hæc verba, & Ludo. Gozad. qui alios allegat, vti videre poteris, consi. xlviij. in causa Florentina, col. iiij. vers. suadetur & secundò quia verba, vbi ad hoc citat d. §. hæc verba, ex hócque consuluit in pulchro casu. *Succedendi verbum per prius accipiẽdum.*

7 ¶ Nam prima quæq; sunt omnium cæterorũ fauorabilissima potentissimaq; atque etiam dilectissima. Primùm enim ex hoc satis videmus, quod primæ nuptiæ multò sunt fauorabiliores, quàm cæteræ sequentes, tam respectu viri, quàm fœminæ, vt patet ex toto ti. C. de secun. nup. & præcipuè ex l. fœminæ, & l. generaliter, & l. hac edictali, & authen. ibi positis: atque etiã videre licet ex D. Hieronymo, lib. j. aduersus Iouinianum & aliis multis quæ tibi latè cõgessimus in nostris commentariis in l. boues. §. hoc sermone, in j. parte num. incip. postremò illud addiderim, cum multis seq. Secundum abunde probauimus in nostro tractatu de iure Primigeniorum, in præfatio. nu. xlix. quid quòd in medicamentis, & multis seq. & alibi sæpe in ea præfatione, ex quibus etiam disces id à natura ipsa procedere. *Prima quæque fauorabilissima. Primæ nuptiæ.*

8 ¶ Tertium quoque & nos in eadem præfatione docuimus, nu. 34. incip. qui mos latè patens, & iiij. seq. sed quibus illud vnum addere potes, quod huc priuatim pertinet: nempe testatorem magis diligere primum hæredem à se institutum quàm substitutum, qui secundus hęres dicitur, vt diximus. ad enim apertè voluit. l. quisquis. §. j. & ibi Bart. & alij, & præsertim Soci. ff. de condit. & demonstra. quam ad hoc no. dicit Iason in l. licèt imperator, col. v. in ix. eodemq; vltimo not. ff. de lega. j. & ex ea pulchram quæstionẽ decidit Bar. in l. Gallus. §. etiam si parente, col. ij. versi. iuxta prædicta, & ibi latè ipse Soci. col. antepe. versic. & prædicta inducuntur, ff. de libe. & posth. Et ad hoc quoque bene facit l. quoties, in princ. ff. de vsufruct. & l. *Primus hæres magis dilectus.*

qui soluendo,la ij.& ibi Angel.& Imo.& recentiores,ff.de hæred.instituend.cum aliis mul-
tis concordantibus à me etiam collectis in tractatu Primigeniorum,in xix.quæstio.num. iij.
nempe cùm ex huiusmodi.

Statutũ conformandum ad iudicium testatoris.

Et è contrario testatoris disputatio ad statutum.

9 ¶Ex quo etiam illud assumitur, quòd similiter statutum magis dilexit, & in maiore fauore
habuit institutum quàm substitutum, vt se conformet ad iudicium & voluntatem testatoris,
vti è diuerso testator censetur se confirmare ad statuti dispositionem,vt voluerunt Bar.Ang.
Imo.Raph.C.Pau.Ca.in lect.Padu.Ro.Alex.& alij recentiores in l.hæredes mei,§.cùm ita
ff.ad S C. Trebel.cum aliis multis concord.etiam à me congestis in repet.l.si vnquã,in ver-
bo,susceperit liberos,nu.84.incip.sed illud hîc quæro,C.de reuoc.don.

Legis & statuti dispositio à pari procedũt.

Legis & statuti dispositiones regulãtur è iuribus loquentibus de dispositionibus testatoris.

10 ¶Nam & dispositio legis & statuti à pari procedũt.l.seruus hac lege.ff.de manumis.& l.si ita
fuerit seruis,in fi.& ibi Bar.ff.de manumis.testa.& l.cùm quidã,vers.quemadmodum enim.
C.de ver.signifi.Et dispositio legis vel statuti regulatur(vt nostri loquuntur) secundum iura
quæ loquuntur de dispositione testatoris,glo.in l.j.in glo.ij.& ibi Bar.C.de his quib.vt indi-
gnis,& idem Bar.in l.in cognitione,col.ij.ff.de S C.Sylla.Ro.qui alios citat,cõs.cxxiij. circa
primum dubium,col.ij.ver. præmissis tamen non refragantibus, Alex. qui & alios adducit
in l.eadem.um.post medium,vers.adde quòd contra eos,C.de collatio. Phil.Deci.con.xcvj.
cuius superscriptio incipit,si statutum,col.ij.vers.pœna priuationis.Igitur vt hanc rationem
concludam,sequitur,si statutum voluit concedere id priuilegium instituto,vt per ipsum sai-
siatur,vt idem quoque velit substituto concedere.

Propriè dicitur quod simpliciter & absolutè dicitur nõ quod secundũ quid.

¶Sed & hæc quoq; ratio ex superioribus depromitur,quòd cum substitutus nõ dicatur sim-
11 pliciter & absolutè hæres,sed cum illa adiectione,secũdus,vt suprà probauimus.Illud quoq;
consequens est,vt propriè nõ sit hæres,sed secundũ quid(vt nostri loquũtur)& vt dicit Arist.
lib.j.Politicorũ,c.iij.κατά τι,id enim propriè dicitur,quod simpliciter & absolutè dicitur,nõ
quod secundum quid.l.cùm ex oratione.ff.de excus.tut.& l.patris & filij,& ibi Fran.Are. &
Iason vterque in j.no.ff.de vul.& pupil.substitu.Bar.in l.Lucius.§.quæsitum,ff.de leg.iij.Bal.
d.con.xij.vbi supra,li.iij.Petrus Ancha.in repet.c.j.char.lxx.in paruis, ver. quid dices de pa-
trono.Soci.in d.l.j.col.j.ff.de vulg.& pup.

Simpliciter dictũ simpliciter intelligendum.

¶Ideóque quod simpliciter dicitur,simpliciter etiam & absolutè intelligendum est, non se-
12 cundum quid.l.j.§.j.ff.de donat.& l.si ita quis.§.vl.ff.de leg.ij.& in id quoq; à plerisque alle-
gatur d.l.hoc legatum.ff.de leg.iij.& l.vlt.C.de his qui veniam ætat.impet.cum simil.addu-
ctis à Card.Alex.in c.ad id quod,col.ij.vers.sed do vobis.de sponsa. & matri.

Maximè in statutis.

¶Id quod maximè procedit in statutis,Bal.in l.quod verò,circa medium,ver.sed pone quòd
13 statutum.ff.de legib.& in l.si non speciali,etiam circa medium,vers.quæro hîc dicitur patrię
tuæ,C.de testa.Matia.cons.j.in casu suprà narrato,col.j.vers. præterea illud dicitur. & Soci.
illius filius,in l.serui electione,§.j.post princip.ff.de l.j.& cons.xlvij.in primo præsentis con-
sultationis articulo,col.iij.ver.præterea dato.lib.j.vbi & alios citat,& con.lxvij.visis inuesti-
turis,col.iij.ver.primo aspectu,eo.lib.j.repetito con.clxv.lib.ij.& idem Soci.d.con.ccvij.vbi
suprà,eodem lib.ij.& cons.j.visis & discussis,col.j.vers.ista conclusio probatur, lib.iij. vbi &

Idq; etiam in fauorabilibus.

id dicit procedere in materia quantumcũque fauorabili,& alios quoque citat. & d.con. lvij.
lib.iij.& con.cxxj.præmittenda est disputatio,col.viij.vers.confirmo hoc idem,lib.iiij. vbi &
illud item dicit procedere in materia fauorabili,Caro.Rui.qui id multis probat, cons.xviij.
quæritur an Laurentius,col.vl.nu.17.li.ij.& con.xxiiij.visa facultate,col.xxiiij.nu.13.eo.lib.ij.
vbi etiam dicit procedere in materia fauorabili & Paul.Paris.cons.lxj.aduersus testamentũ,
col.iij.nu.23.lib.iij.& Doctor.vbique.

Alia ratio ex præcedentibus.

¶Hanc quoque opinionem hæc ratio adiuuat, quã & nos suprà nu. huius declarationis j.in
14 fi.adduximus,sed ad aliud propositum,quòd scilicet substitutus non censetur hęres institu-
ti,sed testatoris,& ex ipsius testamento.At hæres primo loco institutus continuò post mortẽ
testatoris fuit saisitus ex hoc statuto,ita vt nullum fuerit medium inter mortẽ ipsius testato-
ris,& acquisitionẽ possessionis ipsius hæredis.l.quæsitum.§.præsenti.ff. de l.j. & diximus su-
prà in vj.declaratio.nu.ix.inci.tum etiam quia.Ergo substitutus saisitus non fuit,cùm duo in
solidum possidere non possint,l.iij.§.ex contrario,ff.de acq.possessio.& in casu nostri statu-
ti voluit Bal.con.ccccliij.quidam Ioannes ad fin.lib.j.& alij quos in d.vj.declar.adduxi nu.
viij.incip.& certè vt tãdem.Nec fuit item saisitus per mortem instituti ex hoc statuto, vt qui
ipsius hæres non est, vt dictum est.

Confirmatio. Substitutus directo nõ potest possessionem propria autoritate capere, hærede possidente.

15 ¶Et hanc rationem ita confirma,quòd licèt aliàs directò substitutus posset propria autorita
te possessionem accipere,hoc tamen nõ posset hîc procedere, vbi hæres est saisitus vi huius
statuti.Ideo nec substitutus quidem directò,potest tunc capere propria autoritate,sed debet
capere per manum hæredis,vt aliàs semper cùm ipse hęres possidet,vt probat tex.in l.preci-
bus,in fi.secundum intellectũ Christoph.Caste.& Raph.Fulgo.C.de impuber.& aliis sub-
stitutio.quem etiam sequitur Iason ibi,col.vij.ver.septima fuit opinio verissima,& omnium
apertissimè,Pau.Paris.qui & alios citat,consi.liiij.in isto iudicio possessorio,col.v.versi. quæ
& vlterius suadentur,lib.vij.

¶Vnum

16 ¶ Vnum tamen est, quod in contrariam sententiam non modicùm vrget, vt scilicet substitutus directò, vi huius consuetudinis sit saisitus. id scilicet, quòd substitutus dicitur hæres, vti etiam institutus, l.j. in princ. ff. de vulga. & pupil. substit. & propriè quidē institutus, vt clarè probat text. loquens in conditione, in l. mulier, §. vlti. & ibi Bar. ff. de condit. instit. Carol. Rui. cons. lxij. prima facie videtur, col. iiij. vers. nec obstat quod dicit, lib. iij. *Rationes pro cōtraria opi. Substitutus dicitur hæres*

17 ¶ Ideoq; ei competit beneficium, quod ad hoc beneficium huius statuti proximè accedit, scilicet l. vlt. C. de edi. diui Adri. tol. quæ simpliciter loquitur de hærede, vt non obscurè voluit gl. ibi, in verbo, ex parte, in fi. dum allegat l.j. eo. ti. & hoc ibi sequuntur potissima pars scribētium, videlicet Cy. col. pe. vers. quid in fideicommissario, Bart. col. iiij. vers. quæritur vtrùm substituto, Ioan. Fab. col. j. vers. fideicommissarius autem, Sali. col. ij. ver. quæro tertiò quid si substitutus, Pau. Ca. col. iij. ver. in fi. glo. ibi responde vt colligitur, Raph. Fulg. col. iij. ver. in eadem, ad fi. Alex. col. iiij. ver. quærit etiam glo. de substituto, Iason col. iij. ver. breuiter puto, & iterum col. iiij. ver. ex tertia parte glo. Fran. Curt. iunior col. ix. vers. quartò quærit. & ipse Bar. con. v. visa quadam petitione, in j. dubio, & con. xcj. in nomine domini, amē, in quæstione vertente in curia capitaneę ciuitatis, col. j. & Bal. con. clxxxvj. quia allegationes, col. ij. ver. concludo quòd dominus, li. j. & con. ciiij. comparuerunt in iudicio, li. v. Ange. Are. in §. quadrupli, col. xij. vers. veniamus ad secūdum, Insti. de actio. Iason in l. precibus, col. xiij. vers. alia est vtilitas, quia directò, C. de impub. & aliis substi. Maria. Soci. iunior con. xcij. quoniam coram doctissimo, col. ij. nu. viij. lib. j. Hoc tamen à multis eorum addito, ne id prætermittam, si modò constet institutum repudiasse, aut aliter exclusum esse. *Substituto cō petit remediū. l. vlt. C. de edic. D. Adri. tol.*

18 ¶ Præterea substitutus simpliciter censetur in omnibus & per omnia esse substitutus, l. cohęredi, in prin. ff. de vulg. & pupi. substi. & l. Iulianus, ff. de hære. instit. Nam ipse substitutus est ex ipso nomine in locum instituti subrogatus. Ideoq; eius naturam sequitur, assumitq; ipsius omnes qualitates, conditiones & vires, l. si eum. §. qui iniuriarū. ff. si quis caut. &c. ecclesia. le j. vt lite penden. & cap. j. vt eccles. benefi. cum similib. Etiam si in aliquo discrepent. Pau. Ca. con. lxxiij. repetito. con. cclxv. licet ista domina Lisa ante fi. li. j. & Iason. qui id dicit no. in d. §. qui iniuriarū, col. j. in ij. no. Philip. Dec. con. l. quia verba testamenti, col. j. & con. liij. placet mihi, circa medium, & con. xc. cuius suprascriptio incipit, si statutum, col. j. & con. clxxxiij. in controuersia, col. ij. vers. confirmatur ista conclusio. & con. cxc. circa primum dubium, col. iij vers. quartò hoc idem, & con. ccccclxiij. in casu proposito, col. iij. ver. tertiò hoc confirmatur & diximus in nostro tractatu Retractuū, tit. j. gl. x. in verbo, *dedans l'an*. nu. 80. sed hîc aduerte. Ideoq; vtitur iisdem priuilegiis, quibus is in cuius locum subrogatur. l. decernimus, & ibi Bar. C. de aquæ ductu, lib. xj. & diximus etiam in tracta. de iure Primigeniorum, quæstio. xl. nu. xlj. incipien. hincq; etiam fit. Et eodē iure Pau. Paris. qui alios citat, con. xlvij. videtur prima facie, col. ij. nu. xiiij. lib. iiij. nam & vi subrogationis, dictum de vna persona trahitur ad aliam, etiam in materia exorbitanti, l. libertum. §. senatus. ff. de ritu nupt. & l. item veniunt. §. vlt. ff. de petit. hæred. Franc. Aret. in l. j. col. ij. in prin. ff. de vulg. & pupil. substit. vbi & ad hoc allegat modernos in l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. *Substitutus in omnibus cēsetur esse substitutus. Subrogatum eius naturam in omnibus sequitur, in cuius locum est subrogatum, vide infrà nume. 22. Etiam si in aliquo discrepant. Iisdémq; priuilegiis vtitur. Etiam in materia exorbitanti.*

19 ¶ Ex quo fit vt ius institutionis, quod erat in instituto, transeat ad eius substitutum vulgarem. l. cùm ex filio. §. vlt. & ibi gl. & doctores, inter quos Bal. dicit notatu dignum, & Raphael Co. valde singulare. ff. de vul. & pup. Et vt legata simpliciter relicta ab instituto, intelligantur in dubio repetita à substituto, l. si seruus plurium. §. j. vers. si tamen secūdum substitutum, & ibi Iason qui id scitè colligit, in ij. not. ff. de legat. j. & clariùs probatur in l. licèt imperator, & ibi ipse Iason col. v. versicul. nota nonò & vltimò, ff. de lega. j. vbi & hanc subrogationis naturam adducit. *Ius instituti trāsit ad eius substitutum vulgarem. Legata simpliciter relicta ab instituto censentur repetita à substituto.*

20 ¶ Quid igitur hic dicemus? Et certe Nic. Bello. li. iiij. Supputationū, c. xvj. tenuit hunc substitutum directū esse saisitum vi huius consuetudinis, ea potissimū ratione, motus, quòd hæres hæredis propriè venit appellatione hæredis, etiam in materia & causis stricti iuris, de quo nos abundè diximus supra, in v. declaratione, vbi specialiter tractauimus an hæres hæredis, sit saisitus, quæ res ad hunc locum minimè pertinet, quia substitutus non est hæres hæredis, sed solius testatoris, l. cohæredi. §. cùm filio. ff. de vulga. & pupil. substit. & l. vnum ex familia, ff. de lega. ij. cum sim. & alibi diximus. *Redit ad principale dubium.*

21 ¶ Chasse. autem hac in re fuit sibi contrarius, in duobus cons. foro vtrobiq; seruiens. Nā con. xix. nobilis dominus Antonius, in xij. dubio negauit substitutū esse saisitum vi huius consuetudinis: ea potissimum ratione, quam suprà tetigimus, quoniam scilicet institutus fuit saisitus per mortem testatoris. Igitur substitutus non fuit saisitus, cùm duo insolidum eandem rem nō possint possidere. At idem con. lxij. ex verbis in quadam substitutione appositis, col. pen. versi. item & cùm ita sit, memor tamen illius suæ opinionis, dicit illum saisitum ea ratione, quam nuper diximus, de viribus subrogationis. Et ita dicit fuisse iudicatum in parlamento Tholosano. *Ad idem.*

22 ¶ Sed ea ratio non omnino tuta est, nam primùm quod dictum est, subrogatum assumere naturam eius in cuius locum subrogatum est, intelligitur de natura primordiali & originali, nō *Subrogatum naturam pri*

mordialem principalis assumit non accidẽtalem.

etiam accidentali, vt per tex. in l. item veniunt. §. cùm prædiximus, ff. de petit. hære. voluit gl. in l. certi condictio, in princ. in verbo, in omni causa, ad fi. ibi, item nunquid hæc crescat, & ibi Bar. qui eam multùm extollit, & dicit sing. col. iij. versi. quærit glo. vtrùm hæc actio, Bal. qui & illam dicit no. col. iiij. vers. quærit gl. si certi condictio, Alex. col. iij. vers. in ea, in fi. tenementi, Iason col. viij. vers. in ea gl. ad fi. & Phili. Dec. col. v. ver. in eadem gl. ibi non ex casu, ff. si cer. pet. Bal. qui & illam dicit valde sing. in l. j. §. sed & si. C. de rei vxo. act. Ang. qui eius rationem reddit in d. l. item veniunt, §. cum prædiximus, de petit. Hære. At hîc certum est, huiusmodi saisinam quæ fit ex statuto, non esse naturalem seu originalem aut primordialem, nempe cùm ex nostro iure communi introducta non sit, sed potius contrarium, vt latè diximus suprà, in princip. huius tractatus.

Actio subrogata in locũ famosæ non est famosa.

23 ¶ Deinde etiam videmus, quòd nõ per omnia subrogatũ sequatur naturam etiam primæuam eius cui subrogatur, vt videre licet ex eo quòd actio subrogata in locum alterius, quæ ex sui natura primæua erat famosa, non tamen est famosa, vt etiam voluit gl. in d. l. certi cõdictio, in illo eodem verbo, vers. item & si detur specialis, & ibi quoq; Cy. Albe. col. viij. ver. quero aliã quæstionem similem, Alex. col. iij. ver. item adde circa proximè dicta, & Iason col. ix. ver. etiã quia illud Io. Fab. post. Pet. in §. fuerat, col. vlt. vers. viam tamen brochardicã, Inst. de actio. Et videre etiam licet ex l. mulcta, & ibi Bar. & alij. ff. de cond. & demonst. & l. episcopale, C. de episc. audien. & quod no. Bar. in l. j. §. hæc actio, ff. si quis testa. lib. Et priuatim vt substitutus non semper sequatur naturam instituti, habes tex. in l. j. §. si quis autem, ff. de successo. edic. quem tex. ad hoc expendit Bal. in l. certum, col. v. ver. item dubitatur, C. vnde legit. & Alex. cons. cvj. viso themate antepostio, col. iij. vers. pro hoc etiam benefacit, lib. iij.

Substitutus non semper sequitur naturam instituti

DECIMA DECLARATIO.

An substitutus tacitè iuuatur beneficio huius consuetudinis.

1 ¶ Sed si quis velit sequi eam opi. quæ dicit substitutum comprehendi in hoc statuto, Dubiũ est (& hæc erit DECIMA DECLARATIO) an procedat in substituto tacito. Cuius dubij me monuit Nic. Bello. qui id tractat lib. supputationum iiij. c. xvij. quod opus nõdum viderã cũ hũc tractatũ primùm edidi. Ideoq; & id quoq; in hac nostra secũda editione disputãdũ cẽsuimus: Qua in re multa ab ipso Bello. iã adducta, & alia nõ pauciora in vtrãq; partẽ adferã.

His substitutus iuuatur beneficio l. vl. de edict. Di. Adr. tol.

2 ¶ Et primùm quidẽ videtur hunc tacitum substitutũ comprehẽdi in hoc statuto, si directus comprehenditur. Nam vti expressè substitutus iuuatur dispositione l. vl. C. de edic. Di. Adr. tol. ex sententia gl. ibi, in verbo, ex parte, in fi. & ibi Cy. Bar, Io. Fab. Saly. Pau. Ca. & plerique omnes, cum aliis multis quos citauimus in præcedenti declaratione nu. 17. inci. ideoque. Ita & tacitè substitutus ex l. iã hoc iure, in prin. ff. de vul. & pup. & voluit Bal. in d. l. vlt. col. vij. vers. quæro an tacitè substitutus, & ibi quoque Phili. Dec. col. viij. ver. & ista cõclusio. & ipse Bal. in l. j. col. ij. vers. ego dico, & ibi quoque Imo. col. ij. vers. extra glo. tangit. ff. de his quæ in test. del. & Franc. Aret. in l. si in testamento post medium. ff. de vulg. & pupil. substit. & Iason. in §. fuerat, nu. 60. Insti. de actio.

Tacitum necessariò procedens ex expresso habetur pro expresso.

Instrumentũ habens executionem paratam habet & in eo quod tacitè intelligitur, vide infr. nu. 11. & 12.

3 ¶ Nam & cũ tacitũ necessariò infertur ex expresso (vti tacita substitutio ex expressa) id tacitũ habetur pro expresso & scripto, vt scribit Bal. in l. vbi adhuc, col. v. ver. aduerte vbi ex aliquo. C. de iu. dot. in noua lec. vbi ex hoc dicit, quòd si instrumentum habet executionem paratã ex statuto, intelligitur etiam in eo quod tacitè in eo instumento intelligitur, vt in hypotheca tacita quæ intelligitur in instrumẽto dotis. Et idẽ ipse Bal. loquens in stipulatione tacitè intellecta in instrumento dotis ex l. j. C. de rei vxo. act. atque etiam in cæteris tacitis voluit in ea l. j. §. j. ver. & nota fictam stipulationem & in l. ad probationem, la j. circa medium. C. de probat. vbi ita dicit se consuluisse. & in d. l. j. col. ij. vers. item facit ad istam quęstionẽ, & ibi quoq; Ang. col. j. vers & facit ad quæstionem, & Imo. vbi suprà, & Raph. Co. col. j. ff. de his quæ in testa. delen. Rom. con. cxlvij. licèt hæc pars, per totum. Ant. in c. cùm olim, col. ij. ver. item no. quod id dicitur, & ibi quoq; Pan. col. ij. vers. item aliud no. de cẽsibus. Ange. Aret. in §. fuerat, & ibi latè Ias. nu. 58. & multis seq. Inst. de acti. Alex. qui hanc dicit esse communem opi. in l. iurisgentium. §. quod ferè, in fi. & ibi Iaco. à S. Geor. in vtraq; lec. etiam in fin. ff. de pact. Frã. Are. in d. l. si in testamento, in ij. no. ff. de vul. & pup. subst. Barb. in l. cùm acutissimi, colũ. vj. ver. & ideo videtur dicendũ. C. de fideicom. latè Feli. qui alios citat, in c. translato, col. ij. ver. sed contra prædicta, de cõstit. & Philip. Dec. in l. vlt. col. vj. nu. 24. C. de edic. Diui Adria. tol. & Fran. Curtius iunior in l. quanuis, col. ij. vers. ad fundamentum, C. de impub. & ali. substit. & in l. cùm quid. col. ij. vers. secundo collige, ff. si cer. pet.

Statutũ loquẽs de lucro dotis habet locũ in dote tacita, vide inf. nu. 20.

4 ¶ Et hinc quoque fit vt statutum disponens maritum superstitem lucrari dotem, aut certam partem illius, tametsi sit cõtra ius commune, quod iubet dotem soluto matrimonio restitui, per l. dos à patre. C. de iure dot. cum si. tamen habet locum in dote tacita siue præsumpta, ex l. dotem quæ, & l. Diuus. ff. eo. tit. Ita enim subobscurè sentit Bart. in disput. incip. mulier habens magnum patrimonium, fere per totum, & expressè voluit Bal. in l. cùm citra, per glo. ibi. C. de iur. dot. & in l. nulla, col. j. versic. sed pone. C. eo. & latiùs consi. cij. mulierem maritus duxit, lib. iiij. & Pan. consi. xlvj. tria mihi ostensæ dubia. in ij. dubio, lib. j. Pau. Cast. consil. lx. visis statutis communis Vincentiæ, in ij. dubio libr. ij. & Raph. Co. consil. cix. domina Ioanna,

Ioanna, in j. dubio, Soc. consi. lxxx. præsens consultatio, col. vlt. lib. iiij. & Fran. Curt. iunior, consi. iiij. super controuersia, col. vj. versi. hæc verissima. Et hanc partem secutus sum in repe. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 170. & hæc quoq; C. de reuo. don.

5 ¶ His concinit, quòd l. si quis argentum. C. de don. quæ contra communis iuris regulas dat actionem ex nudo pacto donationis, habet locum & in donatione tacita & præsumpta, ex sententia gl. in l. si tibi, in princ. ff. de pact. & in l. hactenus. §. j. in verbo, tenetur, & ibi Bart. & Bal. ff. de consti. pecu. Raph. Fulg. in l. iurisgentium. §. quinimo col. iiij. versi. sed & quarto, & ibi Fortu. Gartia. colum. xxxiiij. tertium dictum, & Marti. Laud. in ead. l. sed cùm nulla. ff. de pact. Ang. Are. in §. in personam, col. antep. versi. quarto principaliter, Insti. de actio. & Fra. Are. in l. ij. col. ij. versi. ad tertium. ff. de lega. j.

l. si quis argentum de dona. habet locũ in dote tacita, vide infrà nu. 21.

6 ¶ Et quòd non absimiliter l. vlt. C. de sacro. ecclesi. quæ & cõtra ius commune transfert dominium ex donatione sine traditione, contra l. traditionib. C. de pact. habet etiam locum in donatione tacita, vt voluit Bar. in l. si aliquã rem, col. ij. versi. ex quo infert. & Fra. Rip. col. xij. nu. 56. ff. de acqui. poss. & idem Bart. in l. cum falsa, circa medium ibi, Fallit in ecclesia. C. de iur. & fact. ignor. Bald. in l. ad probationem, col. vlt. versi. quæro quid si animo. C. loca. & in l. si constante. §. si vxor. ff. sol. matrimo. Ang. in §. emphyteusim, in fi. in auth. de non alien. reb. eccles. Pau. Cast. consi. xj. super primo quæsito in quantum, col. j. lib. ij.

l. vlt. de sacr. eccl. habet locum in donatione tacita, vide infrà nu. 21.

7 ¶ Sed contrarium quoq; videtur ex aliis multis. Nam primùm tacita substitutio cõprehensa sub expressa propriè non est comprehensa, vt probat l. iam hoc iure, quæ est iiij. in prin. ff. de vulg. & pupil. substit. cùm dicitur, in vtrumq; casum substituisse intelligatur. Nam id verbũ intelligatur solet denotare fictionem & impropriètatem l. qui in vtero. ff. de sta. ho. & l. quoniam, & ibi Bal. in vj. no. ff. de his qui not. infa. & l. nec emptio. de contrah. empti. & l. hæres quandoque. ff. de acqui. hæred. & l. pater. & l. postliminij. §. j. ff. de capti. & postlimi. reuer. & l. vlt. C. de dot. promiss. & l. j. in princ. C. de rei vxor. acti. & §. ei verò, Instit. de inutil. stipul. & c. ex studiis, iuncta gl. de præsumpti. & cler. quamuis, de appel. & voluit Bart. in l. si is qui pro emptore, col. viij. versi. sed illa opi. ff. de vsuc. Roma. consi. ccccv. præsuppositis, colum. j. Pan. consil. xx. casus in effectu, col. j. C. de impub. & aliis substi. hoc consil. cxxij. in casu dominæ Iacobæ, col. ij. versi. secundò dici potest, lib. iiij. Carol. Rui. in rub. ff. sol. matrim. nu. 16. & seq. & Phil. D. in l. cùm quid col. j. in iij. no. ff. si cer. pet.

Tacita substitutio non est propriè substitutio. Verbũ intelligitur denotat improprietatem.

8 ¶ Sed & hoc quoq; vt scilicet impropriè & fictè substitutio tacita compræhendatur sub expressa, adstruit tex. in d. l. quamuis, vbi scribitur, porrigi ad eum casum, quo posteaquã hæres extitit. C. de impu. & aliis substit. vbi & id expressè expendit Corne. & quod non longè abest Bal. ibi, circa medium, dicit quòd continetur ex extensiua interpretatione, & vt dicũt Ang. Pau. Cast. non semel, Fran. Are. & Iason. ex extensione. Nam & id quoq; verbum porrigendi, quo vtitur ea l. impropriètatem & fictionem importat, vt illi ipsi scribunt, & præterea idem Iason loquens in casu d. l. quamuis, in l. precibus, col. ij. versic. secundo not. eod. tit. quod & bene probat tex. in l. j. §. licèt. ff. de tribu. actio.

De eadem re. Verbum porrigendi denotat improprietatem.

9 ¶ Id enim verbum idem significat quod verbum extendendi, vt si dicas ea. l. porrigitur, id est, extenditur, vt videre licet ex l. si fratres. §. idem respondit, ff. pro soc. Et ex eo Plauti loco in Casina, compressa palma, an porrecta ferio? Sæpeq; ad extraneam & iniuriosam interpretationem refertur, vt & probat tex. in l. ij. ff. de libe. cau. vbi ita scribitur, ad iniuriam nostram porrigitur, & in l. impuberi, ff. de admi. tut. vbi idem propè tex. est, cum aliis similibus à me in id citatis in tracta. Retractuum tit. j. §. j. in glos. ix. in verbo, *ou lignagier*, nu. 178. incip. nos verò quoniam.

Ad idem.

10 ¶ Ideoque in statutis & aliis dispositionibus exorbitantibus & correctoriis, huiusmodi substitutio non continetur sub appellatione substitutionis simpliciter: nec substitutus tacitus substituti etiam simpliciter, vt expressè voluit Fran. Are. in d. l. quamuis. Vti nec aliàs in statutis, quæ propriè intelligi debent, tacitum non continetur sub expresso, vt dicunt Soc. in l. cum quid, col. j in v. no. & ibi quoq; Phil. Dec. col. iij. in ij. no. ff. si cer. pet. moti autoritate illius text. ex quo probatur tacitum impropriè compræhendi sub expresso, cùm dicitur pro cauto habendum est, & iterum actum intelligitur, quæ verba important fictionem, vt de prioribus tradit Bar. in l. mercis la ij. ff. de verbo. signi. & omnes vbique, de verbo autem intelligitur suprà diximus nu. ab hinc iij.

Substitutio tacita non comprehenditur in statutis. Vt nec alia tacita.

11 ¶ Ex hocque infert ipse Soc. quòd statutum tribuens executionem paratam quibusdam instrumentis, non trahitur ad id quod tacitè intelligitur in illis instrumentis. quod & ante illum, licèt non alleget, magna autoritate affirmat Bald. sibi contrarius in l. iurisgentium. §. quod ferè, col. ij. versi. & facit ista glo. ff. de pact. per glo. ibi de qua postea dicemus & idem Bal. in l. legẽ, post prin. C. locat. vbi loquitur de tacita reductione quæ fit ex l. itẽ quæritur. §. qui impleto, ff. eo. tit. & Ant. & Imo. in c. translato ille, col. ij. versi. similiter si statutum & seq. hic autem col. j. versi. & no. quòd licèt statutum, extra de constit. vbi ipse Imo. dicit menti tenendum.

De eo quod dictum est instrumentum habere executionem in tacitis.

12 ¶ Ex quo satis patet id admodum dubium esse, quod suprà contrarium ex aliis diximus in

De eadem re.

priori parte, & ita quidem dubium, vt nonnulli magnæ autoritatis id in medio reliquerint, non ausi pro certo decidere: & inter cæteros Bar. in d. l. j. ff. de his quæ in testa. delen. vbi tamen in hanc partem potiùs inclinare videtur, vti & pro ea à multis citatur & Iason in l. certi condictio, in prin. col. vj. versi. pro opi. ff. si cer. pet. & Fra. Cur. iunior qui alibi in alia fuit opi. in l. vlt. col. ix. versi. quarto, quæris. C. de edi. D. Adri. tol.

Probatio quæ non admittitur cōtra instrumentum admittitur contra præsumptionem illius.

13 ¶ Et huc proxime accedit quod voluit ea glo. in d. l. iurisgentiū. §. quod ferè. ff. de pact. quòd cum contra tenorem instrumenti non potest probari per testes sed per instrumentum tantum, vt in casu. l. generaliter. C. de non nu. pec. potest tamen fieri contra id quod tacitè ex eo præsumitur siue contra præsumptam solennitatem illius. & sequuntur Bar. qui eam glo. dicit not. & menti tenendam, & Ang. circa medium, vbi & id dicit perpetuò menti tenendum, & quotidianum propter statuta Italiæ disponentia, vt contra instrumenta garentigionata non admittatur probatio nisi per instrumenta, quia bene admitteretur contra præsumptionem resultantem ex instrumento, & ibi item Raph. Fulg. in fi. qui id dicit sing. Pa. Cast. Alex. & Iason. Et est quoq; alia eiusdem sententiæ gloss. in l. reos, §. cùm in tabulis, in verbo, videatur, & ibi Ang. & Imo. ff. de duo. re. & alia item in l. j. in verbo, inter præsentes, C. de contrah. & commit. stipul. dum allegat d. §. quod ferè. & voluit etiam Bar. in l. quicunq; per eum tex. C. de apo. publ. lib. x. Bal. in d. l. generaliter, col. j. in ij. oppo. & ibi quoq; Ange. col. ij. versi. attende tamen. & ipse Bal. in c. tertio loco, col. vlt. de proba. cùm allegat priorem illam gl. & in c. cùm à nobis, col. ij. vers. & adde, de testi. vbi dicit eam glo. solennem. & Ang. in repet. l. sciendum, col. iij. versi. sed tunc quæro, ff. de verb. obli. Fely. qui eam gl. dicit not. in c. translato, col. j. versi. adde etiam glo. de constit.

Præsumptū non adeò priuilegiatū vt expressum.

14 ¶ Huiusq; rei rationem adfert Bal. in d. l. generaliter, quæ ad totum huius declarationis tractatum pertinet, quòd præsumptum & tacitum quod intellectu tantū percipitur, non adeo est priuilegiatum, vt expressum, quod oculis conspicitur, quod ex eo constat (vt id illi addas) quātum ad eam rationem pertinet, quòd id quod pro expresso siue expressè facto habetur, non debet gaudere eo priuilegio quod vero expresso tribuitur, per l. si maritus §. legis Iuliæ. ff. de adul. & l. j. §. hoc interdictum ff. de fonte, & vtrobiq; Bart. & id etiam per ea iura voluit Roma. consi. cxlvij. licèt hæc pars.

Substitutio expressa fortior tacita. Substitutio expressa facit cessare tacitam.

15 ¶ Sed vt accedamus propiùs ad nostram speciem, in priore proxima declaratione tenuimus substitutum etiam expressum, non habere priuilegium huius statuti. Sed concedamus habere, non propterea sequitur tacitum substitutum habere idem priuilegium: cùm illa expressa substitutio sit multo fortior, quàm tacita, quod ex multis patet, primùm quòd illa hāc cessare faciat l. cùm ex filio. §. j. & ibi Bar. & cæteri. ff. de vulg. & pupil. & l. qui plures. §. itaq; & l. ex facto. §. item quæro, eo. tit. Bart. in l. j. eod. tit. Bald. in l. in testamento, in ij. oppo. C. de impub. & al. sub. & in l. cùm proponas, col. iij. versi. confirmatur. C. de hæred. instit. Raph. Co. consi. cxviij. testator instituit, & omnes vbique, nullus enim in hoc reclamat.

Expressa substitutio tollit suitatem & transmissionem.

16 ¶ Item expressa substitutio vulgaris tollit eam quam nostri vocant suitatem, adeoq; consequenter impedit transmissionem. l. si filius hæres, & ibi Bart. & alij. ff. de lib. & posthu. idem Bar. in l. filius qui patri, ff. de vul. & pupi. subst. cum multis simi. Tacita verò contenta sub expressa pupillari id minimè facit, l. filius, & l. Iulianus. ff. de acquir. hæred. & voluit etiam Bar. in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de libe. & posthu. & Bald. in d. l. cùm proponas, col. ij. versi. tertia est transmissio, C. de hæred. instit.

Tacita minimè. Expressa substitutio excludit matrem. Tacita minimè.

17 ¶ Præterea expressa substitutio pupillaris excludit matrem à succesșione filij, l. Papinianus, §. sed nec impuberis. ff. de moffi. testa. & c. si pater, de testa. lib. vj. Tacita autem non excludit, l. precibus, C. de vul. & pupi. substi. secundum communem intellectum, & l. vlt. C. de insti. & substi. glo. Bar. & alij in l. Lucius. ff. de vul. & pupi. subst. idem Bar. in l. Centurio, col. j. versi. ista glo. præsupponit, & ibi quoq; Bal. distinguens, col. vlt. & Alex. col. xiiij. versi. in ea gl. ibi licèt, & alij, eo. tit. ipse Bald. in d. c. si pater, in materia pupillaris substitutionis. & Iac. à S. Geor. in d. l. vlt. col. vij. versi. secundò probo. C. de edict. diui Adria. tol. & omnes propemodum in c. Raynutius, de testa.

Expressum plus habet roboris quā tacitum.

18 ¶ Et id propè perpetuum & in omnibus, vt expressum plus habeat virium quàm tacitum, vt videre est ex l. si ex pluribus. ff. de suis & legit. hæred. & l. pen. ff. de iniust. test. quibus probatur expressam voluntatem plus habere priuilegij & ponderis, quàm tacitam, quod & ex illis no. Soc. consi. lj. visa facti narratione, col. j. versi. non obstat ratio, lib. iiij. Et ex l. ij. §. vlt. ff. de bon. posses. secund. tab. ex qua etiam dicit Fra. Aret. in l. si quis ita. §. ea lege, col. iiij. versi. dicit etiam notandum, ff. de verb. oblig. vbi etiam ad hoc citat d. l. si ex pluribus, cum aliis multis similibus, à me copiosissimè adductis in nostris ll. connubialibus, in glo. vij. in verbo, *expres*, nu. 49. incip. nunc restat, & multis sequent.

Statutū ex quo donatio inter virū & vxor. non

19 ¶ Vt non mirum sit, quòd in statutis, præsertim exorbitantibus & correctoriis tacitum non comprehendatur sub appellatione cuiuspiam rei simpliciter, vt videmus in statuto disponente donationem inter virum & vxorem morte non confirmari, contra l. j. & l. donatione. l. j. C. de donat. inter vir. & vxor. quod ideo non habet locum in donatione tacita, ex sententia

tentia Socin.consi.cxxij.circa primum,col.v.versi.nec obstat statutum,lib.ij. per no.in l.iurisgentium.§.quinimo.ff.de pact.de quibus mox dicemus,& in l.si aliquam rem.ff. de acqui. possess.de quibus etiam non multò post loquemur. Subditq; etiam de hoc esse casum in l. seruum filij,in fi.ff.de legat.j.secundum intellectum Bart.in l.j.eo.tit.

confirmatur morte,nō habet locum in donatione tacita.

20 ¶ Et idem quoq; in statuto, quod defert lucrum dotis aut certæ partis illius marito soluto matrimonio, vt non habeat locum in dote tacita siue præsumpta. contra quàm suprà diximus ex aliorum opinione,constantissimè tenuit & respondit Bal. cons.xxxiij. cuius exordiū est,quia ista dos non fuit vera,lib.iiij. & ex recentioribus clanculum Ias.consi. 50.pro nobilibus de Aufusio,col.ij.versi. quintò ad idem,lib.j.vbi tamen id dicit haud dubiè procedere si esset statutum, vt statuta intelligantur ad literam per text.in l. j. ff.si tab. testa. extra. vbi ita scribitur, quia ex coniectura & non propriè scriptus videtur, qui text. est optimus ad probandum,ea quæ ex coniecturis sumuntur,vt tacita & præsumpta, propriè non intelligi. Et sic non debent assumi ex statutis præsertim exorbitantibus & correctoriis. Et ita quoq; clāculum voluisse videtur Alex.consi.cxxij. viso processu causæ inter Hippolitum,col.ij.versi. & clarè no.& col.iij.versi.ex præmissis apparet, lib. vij.

De eo quod dictum est virum lucrari dotē tacitā.

21 ¶ Quid quod non solùm statuta, sed nec aliæ dispositiones etiam iuris ciuilis,exorbitantes à communibus regulis ipsius iuris communis,loquentes de donatione aut alio titulo,non habent locum in donatione aut alio titulo præsumpto & tacito,vt in casu d.l.si quis argentum, C.de dona.tenuerunt multò plures quàm qui suprà contrarium tenuerunt, & ex illis nonnulli sibi contrarij, videlicet Ray.Forl.Bald.Ang.Pau. Cast.Alex.& Ias.in l.iurisgentium.§. sed cùm nulla.ff.de pact. Bart. post Guil.Cu.in ead.l. §.quinimo, col.vlt. & ibi quoq; Alex. col,pen.versi.iuxta prædicta, Iac. à S.Georg.in priore le.sub nu.16.& latè Iason col.viij.versi. videndum est,idem Bar.Ang.& Pau.Cast.in l.si tibi decem,in prin. eo.tit.Bald.in l.ij. §. appellata.ff.si cer. pet. & in l.vlt.in v. oppo. C.eo.tit.& alij propè infiniti, quos tibi congessi in commentariis l.si vnquam, in verbo donatione largitus, num. postremæ editionis clij. incipien.sicut etiam videmus,C.de reuoc.donat.sed quibus adde Salycet. in l.quod si maritus, §.j.paulò ante fin.ff.de constit.pecu.& Claud.Seissel.in d.l.si aliquam rem,col.vlt. versi.sed tamen sustinendo.ff. de acqu. possess.

De eo quod dictum est l. si quis argentū, habere locum in donatione tacita.

22 ¶ Sed & in casu d.l.vlt.C.de sacros.eccl.de quo etiam diximus suprà in priori parte,contrarium eius, quod ibi retulimus ex aliorum sententia, tenuerunt Spec.in tit. de loca.§.nunc aliqua ,versi.lij.& Bal.in add. illius in versi.seq. & iterum in addi.eiusdem tit.de confessio. §. nunc videndum,col.ij.versi.confessio facta in iudicio,& Iason in d. l. vlt.in iij.nota.C.de sacros.eccles.qui & alios in id citat, qui id tamen mihi dicere non videntur:Et si altera opinio esset in hoc casu fauorabilissimo ob ecclesiam tenenda,tamen sequeretur id obtinere in aliis casibus.

De eo quod dictū est l. vlt. de sacro.eccl. habere locum in donatione tacita.

23 ¶ Quod autem diximus suprà post principium huius decla. scilicet nu.ij.l. vlt. C. de edict. D.Adr.tol.habere locum in substituto tacito, non vndequaq; certum est,quandoquidē huius contrarium ex professo tenuit Iason ibi,col.iiij.versi. ex tertia parte,licèt Bald.inquit,tenuerit contrarium,nec inuenerit contradicentem, verùm Bal. ipse non obscurè hanc partē secutus est, in c.j. col. iiij. versi. & ideo statuta, de constit. dum dicit quòd statuta loquentia de executionibus testamentorum præter ordinem iuris communis,non habent locum in ficta siue præsumpta substitutione tacita,vulgari,vel pupillari: quia illa non est propriè testamentum, sed suppletio testamenti.

De eo quod dictū est l. vlt. de edict. Di. Adr.tol. procedere in substituto tacito

24 ¶ Et ego certè haud grauatè in hanc posteriorē sententiam inclinarem, nisi vnum esset quod me ambiguum reddit,nempe quòd cùm ex legis potestate pendet,an quid sit dicatúrne tale,tunc licèt lex vtatur verbis improprijs,videlicèt habetur pro tali,porrigitur ad talem,talis esse intelligitur,& similibus,nihilominus tamen id verè ac propriè dicitur factum, nō fictè & impropriè,vt no.Bart.& alij in l.si is qui pro emptore in iij. quæstio.prin.quæ est de fictione inductiua in fi.& ibi latè Iason nu.ccxxij.ff.de vsucap.& diximus suprà in vj.declar. huius secundæ partis,nu. vij.incip. cùm autem aliquid.At lex est quæ substitutionem tacitā facit, ergo non eam quidem fictam & impropriam, sed propriam & veram.

Lex id verè facit quod introducit,etiā si vtatur verbis impropriis.

25 ¶ Sed etiamnum manet vnus aut alter scrupulus, qui me veluti transuersum agunt, ac propemodum in diuersum trahunt,primus quē nos suprà attigimus,videlicet quòd substitutio expressa est multò potentior quàm tacita , & ideo non licet argumentari ab illa expressa ad hanc tacitam,id est,de maiori ad minus affirmatiuè, vt omnes & Dialectici & Iurisconsulti vbiq; volunt, & per se satis patet: Id enim peræquè esset , ac si diceres, rex expugnare vrbē potest,ergo & miles: id enim non admittitur,licèt è diuerso valeret, vt per gloss.& omnes in cap.cum in cunctis,extra.de cleri. Alber.in l.j.C. de nego.gest.cum simil.

Argumentū de maiori ad minus affirmatiuè non valet.

26 ¶ Alter,quòd si hîc dicamus substitutū tacitum iuuari hac consuetudine,continuò sequetur duas hic specialitates,aut præsumptiones,concurrere,prior quòd substitutus qui secundus est hæres vt diximus suprà in ix.declaratio.huius partis nu.ij.admittitur ad id quod de primo tantum intelligi debet,secundum ea quæ diximus supra in ij.declar.huius ij.partis per totū,

Duæ specialitates non concurrunt.

& iterum

Nec vna præsumptio & vna specialitas.

& iterum in iiij.declara.nu.4.& multis seq. Secunda, quòd substitutus tacitus siue præsumptus intelligitur sub expresso, id est, debilior sub fortiore. Duarum autem specialitatum concursus non admittitur, vt no. in l.j.C.de do.promiss. vti nec vnius præsumptionem & vnius specialitatem simul, vt & nos latè diximus in nostro tractatu Constituti, in iij.parte limita.v. num.4.& 5. Ideo tu ampliùs cogita.

Distinctio.

27 ¶ Sed interim tamen considera, an id posit ea distinctione componi, quã scienter fecit Bal. in l.Titius.ff.de hære.instit. scilicet substitutionem tacitam dupliciter fieri: quandã enim fieri substitutionem tacitã & veram ex mẽte testatoris, simulq́; ex aptitudine verborum prolatorũ, & hanc quidem idẽ operari quod expressam substitutionem, vt ibi, & no. in d.l. precibus, in gl.parua, C.de impub.& ali. sub. Quandam autẽ interpretatiuam, id est, fictã substitutionem, quæ & tacita appellatur, quæ procedit solùm de mente iuris & per interpretationem extẽsiuam. & hæc tacita substitutio non semper operatur idem quod expressa, l.vlt. C.de instit.& substit.& d.l.precibus. Et hanc dicit fuisse mentem Dy. in d.l. Titius.

VNDECIMA DECLARATIO.

An hæc consuetudo habeat locum in fideicommisso vniuersali.

1 ¶ Vndecimò declara, vt si etiam hoc nostrum statutum haberet locum in substituto directè, non tamen in fideicommissario etiam vniuersali, illis ipsis rationibus quas in præcedenti declaratione adduximus, contra substitutum directò, quæ multò magis locum habent contra fideicommissarium, præsertim quòd ipse fideicommissarius ante restitutionem sibi factam ab hærede non potest propria authoritate possessionem bonorum accipere, nec sibi aliter ius dicere.l.j.in prin.ff.quo.lega.& l.restituta, in prin. & l.facta.ff. ad S C.Trebellia.& §.restituta, Inst.de fideicom.hæred.

Fideicommissarius ante restitutionẽ non potest bon.poss.propria authoritate accipere.

2 ¶ Idq́; etiam si restitutio esset facta ipso iure, vt fit in quibusdam casibus: neq; enim propterea in eum transfertur possessio, glo. in l.j.§. sed & quoties, in verbo, actiones, ff.ad Treb.& in l.sancimus, §.cùm autem, in gl.vlt.& ibi Bart.& Bald.ad fi.C.eo.tit. & in l. vlt.in verbo, in rem, C.de sacros.eccl.& in c.ij.in gl.vlt.ad fi.de consuetud. Alex.consi.lxxxij.perspectis his, col.ij.versi.hoc præsupposito, lib.ij.& Phil.Dec.consi. ccccl xvij.bene & consultè, col.ij.vers. non obstat quòd aduersarij

Etiã si restitutio esset facta ipso iure.

Etiamq́; si fideicommissarius protestetur se id non facere animo inuadendi.

3 ¶ Atq; etiam si fideicommissarius protestetur se non id facere animo inuadendi, Oldra.cõs. cvij.circa ius municipale, in vj.quæst.Bal. consi.ccxxxiiij.veritas est ista, lib.iij.Maria.consil. xxxiij.prosequendo ordinem in vlt.dubio.Ias.cons.cxlvj.præsupposito sine veri præiudicio, in prin.lib.iiij.Ludo.Gozad.cons.xliij.in causa Mutinẽsi, col.ij. versi.octauò adduco, ex quibus & tu illud intelliges quòd fideicommissarius id faciens ante aditam hæreditatem, tenetur interdicto quorum bonorum. post aditam verò, incidit in pœnam. l. non est dubium, C.de leg. vt etiam voluit Paulus Paris. consi.liiij.in isto iudicio, col.j.lib. iij.

Fideicommissarius cui facta est potestas capiendi propria authoritate, id facere debet authore prætore.

4 ¶ Quinetiam si testator dederit facultatem fideicommissario accipiendi possessionem propria autoritate, quod haud dubiè facere potest, tamen ad id debet interuenire autoritas prætoris.Bal.con.ccxxxiiij.veritas est ista, vers.sed vnum est aduertendum, lib.iij.& Ias. d.consi. cxlvj. lib. iiij. Et si nihilominus fuerit hic fideicommissarius adeò temerarius & præceps, vt spreta hæredis restitutione, possessionẽ propria autoritate accipiat, ea possessio erit vitiosa, nec impediet hæredem mitti in possessionem, ex beneficio.l. vlt. C. de edi.diui Adria.tol. vt voluit Bar.in l.filiam fratribus, ff.ad SC.Treb.Paul.Cast.in d.l.vlt.col.v. versi.in glo.seq.an fideicommissarius, C.de edict. diui Adria.tollen. De quo tamen vide ibi glo. in verbo, legitimo, versi.item an fideicommissarius, Cyn.col.vlt.versi.nunquid fideicommissarius, Bart. col.vlt.versi. quæro vtrùm fideicommissarius, Io. Fab.post medium, Alb. col. viij.versi. sed nunquid fideicommissarius, Ang. paulò ante finem, Sali.col.vj.versi.reuertor ad gl.Cor.col. pen.versi.in ea, ibi.l. filiam, Alex.col.xj.versi.in eo, ibi, item, Ias. col.antep. versi.in secunda quæstione, Iac.à S.Georgio, col.antep.vers.in ea gl.ibi, filiam fratribus, Phil.Dec.col.quoq; antep.versi.in ea gl.l.filiam, Fran.Cur. iunior, col.antep.versi.circa prædictam & Pet. Ferr. in tit.for.libel.quo petit.hæredi.ex testa.in verbo, iniustè occupauit, in fi.& Phil. Dec.cons. ccccxxiiij. proponitur quod magnifica, ferè per totum.

Et si aliter faciat nõ impeditur hæres mitti in possess.

Ipse autem nondum restitutione facta non potest petere se mitti in possessionẽ.

5 ¶ Nec ipse (nondum restitutione illa facta) potest petere se mitti in possessionem, ex d.l.vlt. vt ibi voluit glo. in verbo, ex parte, Cy.col.pen. versi. quid in fideicommissario, Bart.col.iij. versi.item quærit gl.Bal. col.vij. versi. item in hærede hæredis, & col.seq.versi.secundò quærit an substituto, iterumq; col. seq. versi. tertiò se præferendo. Alb.col.vj.versi. item quærit gl.an huius beneficium, Io.Fab.col.j.ver fideicommissarius, Ang. col.j. versi.in ea gl. ibi respondeo, Sali.col.ij.versi.quæro secundò, quid de fideicommissario, Pa. Cast.col.iij.versi.in glosa, ibi respõdeo, Raph.Ful.col.iij.ver.in ead.ibi huius legis, Alex.col.ij.vers.in ea, ibi quid dices, Cor.col.iij.ver.in ea in huius legis, Iac. à S.Geor.col.iij.ver.in eadem, ibi non habere, Iason col.iij. versi.ex secunda parte gl. Phil. Dec.col. vij.versi. in ea gl.ibi, quid dices, Fran. Curt.iunior, col.vij.nu.41.& seq.& ipse Bar.in l. vlt.col.ij.versi. vlteriùs oppono, dicitur, & ibi Bald.col.ij.versi.venio ad versi.ita vt, & Raph.Fulg. col.ij.versi. nota & tertiò, per eum text.quo nullum meliorẽ dicit, C.de codici.& idem Bar. consi. xcj.in nomine domini amẽ, in quæst.

in quæstione vertente in curia, post prin. Bal. in additio. Specu. in tit. de testa. §. sequitur, col. vlt. versi. sed an ex fideicommissaria, Ang. consi. cxxxv. Paucius Massiuoli, in j. dubio. Paul. Cast. in l. restituta, in prin. versi. & collige ex hac lege, ff. ad S C. Treb. & Alex in l. centurio, col. ix. versi. contrarium tamen puto, ff. de vulg. & pup. substi. & consi. iiij. videtur inspectis his, col. viij. versi. retenta ergo cõmuni, lib. ij. Fra. Aret. consi. xxxvij. sequendo ordinem, in vj. eodemq; vlt dubio, Ang. Are. in §. quadrupli, col. xij. versi. veniamus ad secundum, Inst. de actio. Ias. in l. precibus, col. xiij. vers. alia est vtilitas, quia directo, C. de impub. & aliis substitutio. Maria. Soc. iunior consi. xcij. quoniam coram doctissimo, col. ij. nu. 8. lib. j.

6 ¶ Ad hæc quod dicitur nepotem succedere in locum filij sui patris, in successione aui vel patrui, l. vt intestato, C. de suis & legiti. & l. posthumorum, in princ. ff. de iniusto testam. & auth. cessante, & auth. post fratres, C. de legit. hæred. cum similibus intelligitur, quando succedit iure & titulo hæreditario, non etiam quando iure fideicommissi, Bald. Rapha. Cor. & Flor. in l. cùm ita. §. in fideicommisso. ff. de legatis ij. Rapha. Cor. consi. cvj. mulier constituit maritum. Benedict. Capra. consil. v. punctus, quædam domina, ante fin. Ang. Aret. in §. cùm filius, col. j. Inst. de hæred. quæ ab intesta. deferunt. cum aliis multis à me congest. in tractatu de iure Primigeniorum. in xl. quæstione nu. 184. incip. trigesimoquartò cùm plures, & sequ. de quo tamen videbis, quatuor num. illum seq. *Nepos succedit in locum sui patris. Si tamen venit iure hæreditario, non si iure fideicommissi.*

7 ¶ Quid quòd fideicommissario non prodest inuentarium ab hærede confectum, etiam restitutione illi facta, vt per Specular. post alios antiquiores in tit. de instrumentor. editio. §. dicto de impugnatione, qui est vlt. versi. quid si hæres rogatus, & Iac. Bel. in §. hinc nobis, in xij. quæst. in auth. de hæred. & Fal. vbi & ita dicit tenuisse Lam. Ramp. & Io. Fab. in l. j. statim post prin. C. de iure delib. & in §. si extraneis, col. j. versi. sed quæritur nunquid, Inst. de hæredi. quæ ab intest. deferunt. vbi & ipse col. ij. versi. in secundo videtur, tradit, quòd nec ipse potest facere inuentariũ, vt se eximat debitis hæreditariis, quæ supra vires hæreditatis sunt, vt hæres facere potest. id enim tantum concedi hæredi, nec alibi cautum reperiri, id esse fideicommissario concessum. *Inuentariũ ab hærede factũ an prosit fideicommissario.*

8 ¶ De quibus tamen ne erres, vide omnino Specul. dicto tit. de instru. edi. loco suprà citato, & iterum versi. quid si hæres, & ibi Ioan. Andr. in addit. Cyn. & Bal. in l. ij. C. ad Trebell. Iaco. Bello. in §. si verò expressum, in auth. de hæred. & falcid. Bart. in l. j. §. j ff. de iure deliber. & in l. in ratione la j. §. quod vulgò col. vlti. versi. quæro hæres fecit, & ibi Imo. col. vlt. ad fin. & Alex. col. ix. versi. septimo quærit, & col. seq. versi. octauo quærit. ff. ad leg. Falcid. Bal. in l. filium quem, col. penul. versi. adhuc quæritur, C. fami. ercis. & in d. l. vlt. §. cùm igitur, col. iiij. versi. item quæritur an fideicommissarius, C. de iure delib. & in auth. sed cum testator col. iij. versi. quæro vtrùm inuentarium, C. ad leg. falci. & in l. j. C. com. de leg. & in l. j. post prin. C. de bonis autor. iud. poss. Io. Fab. in §. in extraneis, Insti. de hære. quali. & diffe. Ang. Imo. Raph. Pau. Cast. & Ro. in l. j. §. si is qui quadringẽta, ff. ad S C. Treb. eundẽ Ang. in l. j. §. hæc stipulatio, col. ij. versi. & si dictus hæres, & ibi Imo. col. iij. versi. item adde, inquantum Ang. dicit quòd si hæres, ff. si cui plusquã per leg. falci. Ro. in repet. §. similiter, char. pen versi. sed dubitatur nunquid, C. ad leg. falci. Pet. Ferra. tit. for. libel. quo petit. hære. ex testa. in verbo, purè instituit, Alex. in l. Centurio, col. vij. versi. & ex hoc infert. ff. de vulg. & pupi. An autem hæres petente fideicommissario teneatur pro illius vtilitate facere inuentarium, vt id obiter dixerim, videbis apud Soc. consi. lj. viso testamento spectabilis viri, lib. iij. *De eadem re. An hæres requirente fideicommissario teneatur facere inuentarium.*

9 ¶ Sed & illud quoque huc facit, quòd quæ speciali quodam iure ac fauore & priuilegio cõpetunt hæredibus, vt id beneficium continuationis possessionis, non transeunt in fideicommissarios vel vniuersales, sed remanẽt apud ipsos directos hæredes, vt videre licet in iure patronatus, quod competit dominis in liberos, atq; etiam in iure patronatus ecclesiæ. Nã primum probatur, ex l. si patronus, la j. in prin. & ibi gl. ff. de bon. libertor. & gl. in l. sciendum. ff. de ver. signi vti ex illis refert & sequitur Iason in l. precib. col. xij. versi. secunda vtilitas, C. de impub. & aliis substitutio. Secundum voluit Bart. in l. quia perinde, ff. ad S C. Treb. per illum tex. qui probat iura sepulchrorum non transire in fideicommissariũ, quod & huc non modicum pertinet. & sequitur Bal. in l. vlt. col. pen. versi. si autem hæreditatem, C. de edict. diui Adria. tollend. & in l. cùm virum, col. vlt. versi. nota quòd non cadit, C. de fideicomiss. & Imo. qui dicit singula. & no. dignissimũ, in l. si patroni, in prin. & ibi Alex. col. j. ff. ad S C. Treb. & idem Alex. in l. centurio, col. ix. versi. primo, quia in substitutum, ff. de vulga. & pupil. subst. & Iason in d. l. precibus, vbi suprà. *Fideicommissarij non habent ea quæ hæredi iure speciali competunt. Fideicommissariis ius patronatus non competit.*

10 ¶ Deinde fideicommissarius etiam vniuersalis, non est propriè hæres, vt probant ll. de ea re loquẽtes, videlicet l. si filiusfamilias, §. j. ff. quod cũ eo, cũ dicitur, effectu enim quodãmodo hæres est, & l. postulante, §. sed & in huiusmodi, ff. ad S C. Trebel. cum dicitur, nam & quodammodo in partem hæreditatis senatus recipi voluit fideicommissarium, & haberi hæredis loco, pro qua parte restituta esset ei hæreditas. & iterum, l. si hæres ab eo, in fine. prin. eo tit. ibi, hæredis vice fungi eum, cui fideicommissum relictum est. Nam hæ dictiones quodãmodo, & haberi loco, & vice, sunt improprietatis & fictionis significatiuæ, l. si me in vacuã, *Fideicommissarius non est propriè hæres.*

& ibi gl.in verbo,nec amittat.ff. de acq.poss.& l.in suis, ff.de lib. & posth.& §.sed sui quidē hæredes,& ibi gl.in verbo, existimantur, Instit.de hære.quali. & diffe.Bart. in l.si is qui emptore,col.iiij.vers.ad hoc respondeo, & ibi recentiores,ff.de vsuc.& in l.ij.ff.ad S C. Macedonia.& in l.si maritus.§. legis Iuliæ,qui est primus, post prin.ff.de adulter. Bald.Ang.Imo. & recentiores in l.patris & filij,ff.de vulg. & pupil.cum simil.

11 ¶Et ita scilicet quòd fideicommissarius non dicitur propriè hæres, tenuit expreßè Bal.in l. j.col.iij.in viij. oppo.C.qui admit. dum dicit quòd fideicommissarius vniuersalis est similis hæredi,per d.l. si filiusfamilias, §.j. sed id quidem secundum quid. & non simpliciter,vt ibi bene declarat,& planius consil. lxx.concessio fuit facta, col.ii.versi.propterea istud nomen hæredis,lib.ij. vbi ex hoc consuluit in pulchro casu. & Ang.d.consi.cxxxv. & Anto.consilio lxxvj.viso puncto & quæstione, in fi. Imo. in l.qui liberis, §. hæc verba, ff. de vulg. & pupil. Raph.Fulg.in l.qui cum tutoribus,col.j. ff. de transactio.Paul.Cast.consil.xij.præsens consultatio,col.ij.versi.præterea item,lib.ij.Alexan. qui alios multos citat,in l. j. §.de illo, & ibi quoq; Soc. post prin.ff.ad SC.Trebel ipse item Alex.in l.in ratione.§.id vulgo.col.pe.versi. & appel.hæredis,eod.tit.idem Alex.& Iac.à S.Geor.in rub.C.de impub.& aliis substitutio. Barb.in repe.l.cùm acutißimi, col.lvj. versi. sed an appellatione hæredis,C. de fideicōmiss. Soci.in rub.ff.de vulga.& pupil.substitu. col.ij. versi. prima conclusio sit,& consil. xvij.post consilium supra scriptum,col.ij. versi. restat nunc respondere, lib.iij.Iason in rub ff.de lega. j.col.vlt.versi.extra glo.posset,& ibi Aymo Crauetta,num.37. Phil. Dec. consi. lv.cuius superscriptio incipit,legitimatio infantis, col. vlt.& Chasse. consi. lxvij.nobilis & potens,col. xviij.nu.60.& 63.& seq.

Fideicommissarius non propriè dicitur hæres.

12 ¶Ideoq; in materia pœnali fideicommisarius non venit appellatione hæredis,vt satis probat.ex.in l.si antequam,cum l.seq.ff.de SC.Silla.& voluit Fran.Are.in l.j. col.ii.in fi.j.notabilis.& ibi etiam Soc.col.iij.versi.confirmo hoc ratione, ff.de vul.& pup.& ipse Soci. in d.l. j.§.de illo,in iij.cōclusio.& rursum in §.si is qui quadraginta, col.ij.vers.quia licet,ff.ad S C. Treb.& consi.cxvj.in causa filiorum col iij.versi.confirmatur ista responsio,lib.iii. Nec etiā in conditione dandi hæredi,l qui hæredi.§. cum hæreditas. ff. de condi.& demonst. Ang.& Paul.Cast in l.præcibus,& ibi Iason col.xiij. versi. septima vtilitas est,C.de impub.& aliis substitutio.Nec in alia materia strictè interpretāda,idem Soc.in d.l.j.vbi suprà.ff.de vulg.& pupi.substi.Iason in l.Centurio,col. xj. vltra scribentes,ff.eo. tit. nisi inquit,aliàs actus redderetur inualidus.& Aymo Crauetta in rep. rub.ff.de leg.j. num. 38.

Propterea nō venit in materia pœnali. Nec in conditione dandi hæredi. Nec in alia materia stricta.

13 ¶Nec in statuto simpliciter loquente de hærede, vt voluit Phil.Dec. d. consi.lv.& Chassen. d.consi.lxvij.& alij plurimi,vt videre licet ex Bart.& aliis in d.l.de illo,ff.ad S C.Treb.licèt nonnulli etiam diuersæ sint sententiæ , suntq; in illam rem quædam distinctiones , vt etiam ex iisdem in eo loco videbis.

Nec in statuto simpliciter loquēte de hærede.

14 ¶Imo verò non venit fideicommissarius appellatione instituti hęredis,ac nec substituti quidem propriè,cùm nec fideicūmissum propriè dicatur substitutio,si credimus Nic.Mar.Bar. Sali.Pau.Ca Corne.& Phil.Dec.in rub.de impu.& aliis substi. ex quibus ipse Pau.Cast. id dicit esse notandum ad statuta simpliciter loquentia de substitutione, vt in eis fideicommissum non comprehendatur. licèt Alex.in d. rub.& in rub. ff. de vulg.& pup. sub.teneat contrarium quibusdam rationibus,quibus respondet Phil. Dec.in priore illa rub.quanquā rursus Fran.Cur.iunior ibi adhærens opinioni Alex. conatur Decij responsionibus & rationibus respondere,vt per eos videre poteris.Super quo etiam vide Nicol. Bell.Supputationum lib.iij.c.xix.

Fideicommissum propriè non dicitur substitutio.

15 ¶Illud tamen haud dubiè certum est quòd in statutis correctoriis & exorbitantibus, cuiusmodi id nostrum est , vt diximus suprà , in præfatione , nunquam venit fideicommissarius appellatione hæredis,vt scribunt Alex.Soc. & alij recentiores in d.§.de illo.& Fra.Cur. Senior,consi.xxix.in regno Siciliæ,col.pen.versi.venio ad secundum.

Nec in statutis correctoriis & exorbitantib.

16 ¶Et vt priuatim ad id nostrum statutum accedamus,non desunt qui nuncupatim dicunt nō habere locum in fideicommissariis,videlicet Alex.consi.lxxxij perspectis his quæ supra scripto themate,per totum,præsertim col.ij.versi.secundo respondeo,& multis seq.lib. ij. quod repetitum est consi. xl.lib.iij. & iterum consi. lj.lib.vj. Franc.Curt.senior in addition. ipsius Alex.in d.l.j.§.de illo,ff.ad S C.Treb.Iason latè,qui tamen eorum non meminit,consi.cxlvi. redemptores,& cap.præsupposito sine veri præiudicio, col.j.& ij. lib. iiii. vbi ita dicit fuisse iudicatum in Senatu Mediolanensi.Philip.Dec.in l. vlt.col.vij.versi.sed ista conclusio,C.de edict.diui Adr.tollend. vbi dicit semper aliàs procedere in statutis,& consil. lxxxiiii. excellentißimi doctores, col. ij. versi. secundò quia non obstat , & versi. & vlteriùs circa hoc, & consi. cccclxvij. bene & consultè,col.ij.versi.in contrarium tamen iudico, versi. non obstat quòd aduersarij.Iaco.à S.Georgio in l. si sorori, versi.ex hoc infero, C. de iure delib. Catel. Cot.in memor. inci.decreto Mediolanensi, col.ij.versi. ex quibus omnibus.Claud. Aquen. in l.cum hæredes, in prin.ante medium,versi. prædictum tamen statutum,ff.de acq.poss. Steph.Bertr. cons. xcvj.ex themate mihi exhibitæ consultationis, colum.ij. versic. quò verò

Qui tenent hanc consuetudinem non habere locum in fideicommissariis.

ad id

ad id,lib.iiij.Anton.Corse.in tracta.de potesta.& excellentia reg.in xxv.quæst. col.ij. intelligens tamen,nisi statutum aliter disponeret, vt Patauij, D.Boër. latè. decis.clvj. an fideicommissarij, vbi dicit ita ter fuisse iudicatū in curia parlamenti Burdelagensis. Anto.Rube.consi. cxxj.dominus Ioannes,col.ij.versic.sed in casu de quo agitur,Barptol.Chasse.in commentar. consuetud.Burgund.tit. *Des successions*, §.j.col.iij.versicu.item etiam fideicommissarij.& consi. xix.iuxta prædicta.in xij.dubio.per totum illud dubium. Ludo. Gózad. consi. xciij. in causa Mutinensi.col.ij.versic. quartò cum in ciuitate.& nouissimè Carol.Molineus in additio.Alex. Alexan.dicto consi.lxxxij.lib.ij.& Nico.Bello.Supputationum lib.iiij.cap.xix.multis rationibus innixus, sed ea præsertim quòd id statutum non solùm est exorbitans à iure communi, sed & illius correctorium.& ante hos omnes, si non oscitanter legatur, Rapha.Fulgos.consi. ccxxx.in quæstione vertente inter spectabilem, post medium, versicu.prætereà cùm per statutum,iunctis præcedentibus.

17 ¶Scio tamen alios esse qui è diametro contrarium tenent,videlicet fideicōmissarium esse saisitum ex huiusmodi nostro statuto,& inter hos Pau.Castr.consi.clij.viso puncto,& dubio.col. ij.ver.ad secundum quæsitum,lib.ij.D.Bened.in repet.c.Raynucius.in verbo, mortuo itaque testatore,le ij.nume.74.de testa.vbi ita dicit fuisse iudicatum in curia parlamenti Tholosani. Picus in l.vlt.super gl.in verbo,ex parte.C.de edict.diui Adria.tollen.Chassen.sibi contrarius consi.lxij.ex verbis in quadam substitutione appositis,col.pe.versi.item & cùm ita. *Qui contrarium tenent.*

18 ¶Sed aduerte,quòd Pau.Cast.dicto consi.clij.loquitur in eo casu quo restitutio verbalis facta est fideicōmissario vniuersali.Nam ea,inquit,tantum operatur in illo quoad iura vtilia,quantum aditio hæreditatis in hærede, quoad iura directa.l.facta.in princ.& l.restituta.ff.ad SC. Trebel.& l.j.cum ibi not.post glos.ff.de fideicom.hæred.petit. Igitur cùm in hæredem directum post aditam hæreditatem,continuetur,& transferatur possessio quæ erat apud defunctū ex forma huius statuti,consequens est, vt & in fideicommissarium vniuersalem , restitutione verbali facta,transferatur & ipsa possessio:præsertim cùm nihil videatur esse quod quæri debeat hæres,qui restitutionem eam fecit. *Quid si restitutio verbalis illi facta fuerit.*

19 ¶Verùm nec hoc casu putarim transferri possessionem in fideicommissarium : nec iure quidem ciuili,cum verbalis restitutio possessionem non transferat,nisi tradita & apprehensa possessione,cùm solis verbis possessio non transferatur,vt plenè not.in l.prædia.ff.de acqui. poss. nisi interueniat constitutum siue precarium,vel retentio vsusfructus, aut alius ex his modis qui traduntur in l.iij.in prin.ff.eo.tit.& in cap.2.de consuet. Nec ex hoc quoque statuto transferatur,cùm per mortem defuncti,vi illius trāslata fuerit in hęredem,non in ipsum fideicommissarium (vt diximus) neque enim in vtrumque insolidum transferri potest, vt diximus suprà in vj.declarat.nu.8.incip. & certè vt tandem. *De eadem re.*

20 ¶Nec statutum hoc nostrum loquitur de translatione siue continuatione possessionis ab hærede in fideicommissarium,sed tantùm à defuncto in hæredem:igitur nec hoc casu potest habere locum.l.iiij.§.toties.& ibi Bart.& alij,ff.de damno infect. cum aliis multis concord. à me collectis in repet.l.si vnquam.in verbo,libertis.nume.2.& sequen.C.de reuoc. donatio. Et ita nuncupatim ex facto respondit Nicolaus Bellonus,consil.xlij. communiter in Italia, per totum,per multa illic allegata,quæ tu videre poteris.& idem quoque tenuit, libro iiij. Supputationum, cap.19. *De eadem re.*

DVODECIMA DECLARATIO.

1 ¶Duodecimò declara,vt procedat in hærede simplici:aliud enim videri in hęrede cum beneficio inuentarij,qui scilicet vt videtur,non simpliciter nec absolutè hæres dicitur,sed cum ea qualitate vel adiectione,cum beneficio inuentarij. Ex quo illud continuò sequitur, eum non esse proprium hæredem,nec de eo debere nec posse intelligi id nostrum statutum loquēs simpliciter de hærede,l.j.§.j.ff.de dona.& diximus plenè suprà in nona declaratione huius secundæ partis,nu.11.sed & hæc quoque ratio,& seq.vbi etiam videbis id quoque procedere in materia fauorabili,ne hîc iterum repetamus. *An haec consuetudo habeat locū in herede cū beneficio inuentarij.*

2 ¶Hincque videmus hæredem simplicem,& hæredem cum inuentario non similiter iudicari, sed in multis differre. Nam vt id tibi summatim dicam,Iason post alios in l.vlt.§.j.& si præfatam,qui est col.j.& ij.C.de iure delib.tibi sigillatim septem horum discrimina & differentias posuit.Et aliud quoque posuit idem Iason in eadem l.§.in cōputatione.col.iij.ver. pone ergo quòd iste filius.& Steph.Bertr.consi.ccciiij.visis duobus publicis instrumentis.col.ij.ver.cęterum quoad quæsita,lib.j.& alia quoque disces ex gl.Bal.& Pau.Castr.in l.ij.C.de repu.hæred. & Pau.Castr.in d.l.vlt.§.donec.C.de iure delib.& ex aliis vbique. *Heres simplex & heres cum inuentario in multis differunt.*

3 ¶Et quòd hic hæres cum beneficio inuentarij non sit propriè & omnino hæres, videtur probare tex.in d.l.vlt.§.si verò postquam.vbi si hic hæres distulerit facere inuentarium secundum formam ibi traditam,hæres esse omnimodo intelligitur.Ideóque gl.in d.l.vlti.§.in computatione.in verbo,confundantur,circa medium,in versi.sed si vltra quartū,illum vocat quasi hæredem,veluti improprium.Et dicit etiam ibi Bal.col.iij.versi.secundò quæro, quid si est institutus,quòd hic hæres non habet merum nomen hæredis. *Heres cū beneficio inuentarij non est propriè heres vide nu.8.*

Hæres huiusmodi an comprahendatur in statuto, vide infrà nu. 8. & 9.

4 ¶ Ex quo etiam posſit videri hinc manare, quod dicitur, ſtatutum vetans hæredem venire aduerſus inſtrumentum defuncti non compræhendere hunc hæredem, cuius fundum ipſe defunctus alienauit, ſed eum poſſe non obſtante huiuſmodi ſtatuto, eum fundum ab emptore vendicare. Ita enim voluit gloſ. in d. §. in computatione. in illo verbo, confundantur. in fi. & ibi quoque Iaco. Bel. Fran. Tigr. Iaco. Butr. Bart. col. vlt. ver. venio ad vltimam quæſtionem. Bald. col. pen. verſi. vlteriùs quærit gloſ. Alber. col. item pen. verſi. vltima quæſtio. Ange. col. ij. verſic. in gloſ. fi. dic hæc vera, Sali. col. ij. verſi. quæro, omiſsis quæ ſequuntur, Raph. Fulgo. col. vlt. ver. in ea ad fi. ibi, vt damnum, Pau. Caſt. col. vlt. verſi. vltimò not. Alex. col. iiij. verſi. in ea gloſ. ibi, ſed quid ſi ſtatutum. Corne. col. vlt. verſi. in ea. in fi. Pileus, Iac. à S. Geor. col. iij. verſic. in eadem gloſ. in fi Iaſon col. vlti. verſic. in vltima parte gloſ. C. de iure deliber. Bartol. dum ſe remittit ad eum locum in l. cùm à matre. & ibi Bald. col. vlti. verſic. vltimò quæritur. C. de rei vendic. Petr. Anch. & Imo. in c. j. ille. col. iij. verſi. ſed hic incidenter. in fi. col. iij. verſic. iuxta prædicta quæri poteſt, de teſtam. Idem Pet. Anch. conſi. vj. viſo themate quæſtionis. col. ij. verſicu. & aduertendum quod dictum.

Confirmatio opin. quæ non admittit hũc hæredem.

5 ¶ Et hæc opinio confirmari poteſt ex eo quod in noſtra Gallia, in qua eſt iſtud ſtatutum continuandæ poſſeſsionis defuncti in hæredem, nemini conceditur ſe hæredem dicere cum beneficio inuentarij, niſi priùs impetrata à principe huius rei gratia, vt & expreſsè cauetur conſuetudine Burgundiorum, titu. *Des ſucceſsions*. §. xiij. & non niſi etiam inuentario confecto. Quomodo ergo in eum poteſt cõtinuari ea poſſeſsio? qui nõdum eſt hæres mortuo defuncto: præſertim cùm nullum ſit hoc caſu noſtri ſtatuti medium inter mortẽ defuncti & acquiſitionem huius poſſeſsionis, vt docuit Bald. loquens in caſu huius ſtatuti, conſil. cccxxx. ſtatuto, colum. j. in i j. quæſtio. lib. j. & diximus ſuprà in vj. declaratio. nume. 9. tum etiam quia, vbi & alios citauimus.

Hæres ſimplex fauorabilior hærede cũ inuẽtario, vide nu ſeq.

Hæres ſimplex repellit hunc hæredẽ etiam proximiorem.

6 ¶ Adde quòd hæres ſimplex noſtris moribus Gallicanis, eſt multò fauorabilior hærede cum beneficio inuentarij, ille enim etiam ſi ſit vlterioris gradus, hunc repellit, vt voluit Maſuer. conſuetudinum Gallicarum ſcientiſsimus, in tit. de ſucceſ. & vlt. voluntat. §. item ſi ille qui eſt proximior: & hoc vt dicit fauore defuncti, creditorúmque & legatariorum. Eſtque eius rei expreſſa conſuetudo apud Melodunenſes, c. 107. Aurelianenſes, cap. 159. Aruernienſes, titu. *Des ſucceſſions*, c. 38. & ſeq. Borbonienſes, c. 329. & ſeq. Marchienſes, c. 248. Niuernienſes, titu. *Des ſucceſſions*, §. 28 & ſeq. Ideóque in his reſcriptis principum quæ in eam rem impetrantur, ſolet apponi ea clauſula, *pourueu qu'il n'y ait autre qui ſe porte heritier ſimple*. de qua clauſula videbis nonnulla apud Chaſſ. in d. §. iij. *Des ſucceſſions*, in glo. j.

Conſuetudines expreſſæ in eam rem.

Authoris in hoc dubio ſententia.

7 ¶ Ego tamen aliter cenſeo, nempe hunc hæredem cum beneficio inuentarij eſſe ſaiſitum beneficio huius conſuetudinis: neque enim negari poteſt quin ipſe hæres ſit, nec illi eam appellationem tollere beneficium inuentarij, nec cætera in fauorem hæredum introducta. Imò verò illi ampliores fauores tribuere, ne ſcilicet teneatur vltra vires hæreditarias. & alia quæ inde ſequuntur deſcripta ab his quos ſuprà citauimus, nu. huius declarationis 2. incip. hincque videmus. Quomodo igitur quod introductum eſt fauore illius, poſsit aut debeat in eius odium retorqueri? l. quod fauore. C. de legib. cum ſimil. ibi adductis. Aut quod ad augmentum à lege ſtatutum eſt operetur diminutionem? l. legata inutiliter. ff. de leg. j. & l. cùm vinum. & ibi Alb. ff. de triti. vino & oleo lega. cum infinitis ſimil.

Hic hæres propriè hæres eſt.

8 ¶ Et quicquid ſuprà dictum eſt, hic hæres qui fecit inuentarium, tam propriè hæres eſt quàm qui non fecit, & talem illum lex appellat vbique, vt patet ex d. l. vlt. in princ. & in omnibus §. vbique. C. de iure delib. Nec contrarium dixerunt, nec ſenſerunt ij quos ſuprà citauimus, loquentes in ſtatuto vetante hæredem venire contra inſtrumentum defuncti, ſed potius contrarium dum dicunt hæredem qui fecit inuẽtarium, non impediri, quominus ſuum fundum vendicet: non ea quidem ratione innixi, quòd hic hæres impropriè ſit hæres (quod non prætermiſiſſent ſi ita intellexiſſent) ſed quia ſtatutum debet intelligi ſecundum ius commune, ne hæres ipſe damnum indebitè patiatur. Ea enim eſt eorum ratio.

Contra id quod dictũ eſt ſuprà nu. 4.

9 ¶ Quanquam ſunt qui & in eo caſu dicunt etiam hunc hæredem, ſtante eo ſtatuto, non poſſe ſuam rem alienatam à patre vendicare ob id ſtatutum, quod aliàs eſſet ſuperfluum, videlicet Pileus quæſt. xxiij. incip. pater fundum. & Iaco. Ra. & Cyn. qui dicit omnes modernos cum eo conſentire, in d. l. vlt. §. in computatione. in v. quęſt. & ibi quoque Raymun. & Oldrad. & Ioan. Fab. col. penul. totius l. verſi. ſed quid ſi eſt ſtatutum. & præterea Petr. Anch. in d. c. j. col. iij. verſ. ſed hic incidenter. ad fi. verſi. de teſtam. De qua re & nos latius dicemus in noſtro tractatu, cui titulus eſt, Nihil fruſtra.

Hæres hic an cõprahendatur in ſtatuto loquẽte de hærede.

10 ¶ Sed vtcunque ſit, intelliges vtroſque eſſe in ea opinione, vt hęres cum beneficio inuentarij compręhendatur ſub ſtatuto, niſi aliud pręter proprietatem vocabuli, vt non abs re ſcripſerit. Firmianus in ſuo vberrimo lexico, in verbo, hæres propriiſsimè. numero 76. hæredis appellatione in ſtatuto venire hęredem cum bęneficio inuentarij, per notata à Barto. Bal. & cæteris in dicta l. vlti.

11 ¶ Quod & hinc quoque facilè colligitur, quòd licet verba contractuum ſint ſtrictè interpretanda

tanda, ac propriè. l. quicquid astringendę. ff. de verb. oblig. Tamen si feudum vel emphyteusis sit concessa cuipiam pro se & hæredibus, admittitur hæres cum beneficio inuentarij, perçquè ac alius qui inuentarium non fecit, vt non obscurè voluit Alex. consi. xix. super eo de quo quæritur, lib. 5. nam vt ibi dicit in fi. illius consi. inuentarium ab hærede factum, illud tantùm operatur, vt non teneatur vltra vires hæreditarias. & sequitur Franc. Curt. senior, qui à nullo alio dicit fuisse tactum, consi. lxxxiij. deus pius Iesus. col. v. versi. sed quid opus est tot suffragiis? *Hæres hic est prebenditur in cõfessione facta alicui pro se & hæredibus.*

12 ¶Nec verum est, quod suprà in princ. diximus, hunc non dici simpliciter hęredem, sed secundum quid, scilicet cum ea adiectione vel qualitate cum beneficio inuẽtarij. Nam & hic hæres simpliciter dicitur & appellatur, vt patet ex d. l. vlt. in locis infinitis, de iure delib. vt iam suprà diximus. Et licet nonnunquàm à nostris interpretibus ita vocetur, non tamen fit, vt ea qualitas siue adiectio tollat simplicem hæredis appellationem, sed vt ostendat hæredum alios esse cum inuentario, alios sine inuentario: illosque sibi cautius quàm hos prouidere, vt qui non tenentur vltra vires hęreditarias. quippe qui faciendo inuẽtarium vocatis creditoribus palàm exhibent ac exponunt vires ac facultates hęreditatis, omnemque fraudandorum creditorum suspicionem tollunt: quod non faciunt ij qui inuentarium non faciunt, vt non immeritò non audiantur, nec eis credatur, si dicant credita esse suprà vires hęreditarias, cùm facultatem probandi contrarij sustulerint, bona occupando, nullo facto inuentario. *Hic hæres simpliciter hæres est.*

13 ¶Et si admittamus vt dicatur hęres secundum quid, tamen non obstat, quominus compræhendatur sub hac constitutione, cùm sit eadem vtriusque ratio, quo casu idem iudicamus de eo quod nominatur cum adiuncto, ac de eo quod simpliciter profertur, ex sententia Pau. Ca. in l. serui electione. §. Labeo ait. ff. de leg. j. & Philip. Dec. in l. j. col. j. ver. sed potest responderi. C. de success. edict. vbi id dicit not. Et bene facit quod tradit Roma. in ea ipsa l. j. col. ij. versicu. & ex his fit. Et quia etiam huiusmodi adiectio non ponitur ad differentiam substantialem, sed ad differentiam terminorum, id est, ad designandum & distinguendum vnum ab altero, quo casu non habet locum quod diximus de differentia eius quod simpliciter dicitur, & eius quod secundum quid, vt voluit Socin. consi. xxv. viso statuto. col. ij. versicu. ista conclusio probatur, libro 3. *Idem iuris est simplicis & eius quod habet adiunctũ cùm est eadẽ ratio.*

14 ¶Sed nec quicquam in contrarium facit text. in d. l. vlt. §. si verò postquam, cùm dicitur, hęredem non confecto inuentario intelligi omnimodo hæredem. Nec glo. in d. §. in computatione. in verbo, confundantur. loquens de quasi hærede. Nec quod Bald. ibi videtur voluisse, hunc non habere merum nomen hęredis. Nam quantum ad primum, non eò spectat, vt hęredes, qui non fecerunt inuentarium sint magis hæredes, quàm qui fecerunt, vt satis declarat gl. ibi, in verbo, omnimodo. & ibi quoque docto. Nec ea gl. in verbo, confundantur. illud dicit quod ex ea diximus, sed aliò respicit, vt ex ea videre est. Sed nec Bal. hunc negat habere merum nomen hęredis, sed illud tantùm dicit, vbi fit inuentarium, considerari effectum & vtilitatem, & non merum nomen hęredis: quod scilicet habes hęres qui fecit inuentarium. ita enim necesse est eum intelligere, & consequenter illum tribuere merum nomen hæredi ei qui fecit inuentarium. *Respondet ad contraria.*

15 ¶Quod autem postea dictum est hunc non esse hęredem cum hoc beneficio, nisi prius impetrata à principe eius rei venia, & confecto inuentario, ita scilicet vt antè non possit dicere se saisitum, nec tamen vllum esse medium inter possessionem defuncti & hęredis, facilè diluitur. Nam hęres continuò post mortem defuncti, ipso iure hęres est, & cõsequenter possessor vi huius statuti, etiam non impetrata principis venia, nec inuentario confecto, sed non gaudet priuilegio inuentarij, nisi illis primùm completis. Ideo interim non impeditur conuenire debitores hæreditarios, vt prodit Bart. in d. l. vlti. §. donec. in fi. & ibi quoque Ange. in fi. Paul. Castr. col. ij. versi. quęrit hic Barto. & Iaco. à S. Georg. versi. quęro vtrùm hęres. C. de iure deliber. & ipse Barto. in l. vlti. col. ij. versic. concessum priuilegium. & ibi item Ange. ad fi. versicu. ex prædictis apparet. C. de fruct. & lit. expen. Guid. Pap. decisio. Delphin. ccccclxxj. aliqui doctores in iure scribentes, col. ij. versi. sed nunquid hæredes. D. Boër. decisio. liij. insuper in audientia, paulò ante medium. Vide tamen Angel. & Imo. in l. j. §. si stipulatio. ff. si cui plus quàm per legem Falcidiam. *Ad idem.* *Hæres cũ inuentario potest conueniri de debitores hæreditarios.*

16 ¶Quod postremò dictum est nostris moribus hęredem simplicem veluti abigere hæredem cum beneficio inuentarij, nihil huc pertinet, pręsertim cùm huius rei sit alia peculiaris ratio vt diximus. Scio autem à nonnullis dubitatum fuisse, an si huiusmodi hęres cum beneficio vendiderit rem quampiam hæreditariam, sit locus retractui, de quo tu vide Chasse. in commentariis consuetudinis Burgund. tit. *Des retraicts*, §. j. in verbo, *Son heritage*, & consil. xxij. consuetudine cauetur, & Claud. Marlet. consi. seq. decessit Catharina, col. penul. versi. item & per quæ, & seq. vsque ad. fin. consi. *Ad idem.*

DECIMATERTIA DECLARATIO. *An hæres simplex remotior qui proximiorem cum in-*

1 ¶Sed maius dubium est (& id erit vice Decimætertię declarationis) an posteaquam proximior se gesserit pro hęrede cum beneficio inuentarij, alius remotior dicit se velle gerere pro hęrede simpliciter, & ideo repellit proximiorem ex multis consuetudinibus (vt diximus suprà

uentario abigit, inuetur hac cõsuetudine.

in præcedenti declaratione, nu.6.incip.adde quòd hæres) Vtrum hic remotior erit saisitus vi nostri statuti? quod videtur, quia cum ille proximior superueniente hoc simplici repellatur, & è medio tollatur, pro mortuo habendus est, & perinde ac si non esset in rerum natura, l.pater filium.& ibi gl.ff.de inoff.testa.& l.j.§.sed & si patruus.ff.de coniung.cum emancip.lib.& l.ij.§.sed sunt sui.& ibi Bart.ff.ad SC.Tertul.cum aliis multis concor.à me collectis in tract.Primigeniorum, quæst.lij.nu.16.incip.quarta ratio.

Inhabilis alius nõ obstat.

2 ¶Imò verò hic simplex hæres, quanuis is sit vlterior gradu, habetur tamen pro propinquiore, remoto illo propinquiore, veluti inhabili existente simplici hærede. Neque enim aliis obstat, qui inhabilis est.l.si post mortem.§.liberi.ff.de bon.poss.contra tab.Bald.in l.si quis prioris.§.talem.C.de secun.nupt.vbi ex hoc decidit pulchrum casum, & post eum Alex.in addit.Barto. in l.j.§.qui habebat.ff.de bono.possess.contra tabul. & in sua disputat. incip. Sigismundus.in iij.dubio.col.j.cum aliis multis concordan. à me congestis in illo ipso tractatu Primigeniorum, in iij.quæst.per totum, præsertim nume.5.incip.ego verò, & aliis multis sequen.vsque ad fin.illius quæstio.

Rationes in contrarium.

Medium nil est inter mortem defuncti & possessionẽ hæredis.

3 ¶Sed vnum est, quod admodum obstare videtur. Nam confestim mortuo defuncto, possessio quæ apud illum erat tempore mortis ipsius, transit in illum proximiorẽ tunc habilem ad succedendum, & simpliciter & cum beneficio inuentarij, nisi alius superueniret qui se simpliciter hæredem gereret. Quomodo igitur illa possessio defuncti poterit in hunc posteriorem, qui postea se gerit hæredem simplicem, transire? cùm nullum sit medium inter mortem defuncti, & possessionem hæredis, vt expressè dicit Bal.in casu huius nostri statuti loquens, cõsi.cccxxx. statuto cauetur quòd conductor, col.j.in iij.q.lib.j.& latiùs diximus suprà in 6.declar. huius 2. partis, nu.9.incip.tum etiam quia nullum, & alibi sæpe in hoc tractatu.

Duo insolidũ rem eandem possidere non possunt.

4 ¶Præsertim cum ille proximior qui se gessit pro hærede cum beneficio inuentarij, fuit statim saisitus à morte defuncti, vt diximus in præcedenti declaratione, ideo hic qui superuenit, non potest se dicere fuisse retro saisitum, cùm duo in solidum eandem rem eodem modo possidere non possint, l.iij.§.ex contrario.ff.de acqui.poss.& voluit Bald.in hoc eodem statuto loquens, consi.ccccliiij.quidam Ioannes decessit, ad fin.lib.j.& alij quos tibi collegi in illa eadem sexta declaratione, nu.8.incip.& certè vt tandem.

Verba si dispositioni non conueniunt, nec eius dispositio locum habet.

5 ¶Nec potest hic hæres dicere se saisitum per expulsionem alterius proximioris, qui idem fuerat saisitus, vt cuius non sit hæres, ideo ab eodem repulso non potest continuari possessio in hunc repellentem, qui illius repulsi hæres non est: ex quo fit, vt in eo non possit habere locum nostra consuetudo, quæ loquitur de mortuo & hærede illius. Ideo cum verba consuetudinis non huic conueniant, nec eius quoque dispositio.l.iiij.§.toties.& ibi Bar.& cæteri, ff.de damno infect.& c.indemnitatibus.§.sed cùm eas.de elect.lib.vj.gl.in c.quoniam.in verbo, qui simul. extrà, de vita & honest.cler.cum infinitis concor.à me adunatis in repet.l.si vnquam.in verbo, libertis.nu.2.incip.nam & vbi.C.de reuoc.donat.

Ratio itẽ in contrarium.

Responsio.

6 ¶Nisi dicas, adueniente hoc hærede simplici, in eum confestim omnia iura hæredis, ab illo qui vt proximior se hæredem cum beneficio inuentarij gesserat, in hunc qui simplicem se gerit transfundi, vt in simili dicitur in l.j.in princ.ff.ad Trebel.& in alio casu diximus in nostro tractatu Retractuum, tit.j.§.j.in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nume.39.incip. nec dici potest. Sed tamen id vix summo iure obtinere posset, cùm nec possessio in casu illius l.j.in fideicommissarium transeat, vt etiam latè diximus suprà in decima declaratione huius secundæ partis.

Ad idem.

Authoris opinio.

7 ¶Sed nec vnquam aliàs ipso iure transeat possessio in alium, nisi in casibus specialibus à iure aut consuetudine introductis, inter quos hic non est cùm non comprehendatur sub hac nostra consuetudine. Credo tamen quòd si res veniret in controuersiam, admitteretur hic hæres aduersus alios extraneos occupantes res hæreditarias, sed non aduersus primum illum hæredem, præsertim si possessionem realem appræhendisset: super quo vide quod in similibus dicemus infrà, in tertia parte, declarat.4.num.5.incip.in quo illud, & in 4.parte, declarat.5.nu.23. incip.illud tamen fateor, & seq.

DECIMAQVARTA DECLARATIO.

An hac consuetudo habeat locũ in adoptiuo hærede.

Adoptiui succedũt de iure communi.

1 ¶Decimoquartò declara, an hoc statutum habeat locum in filio adoptiuo hærede. Nam illud scire debes, filios adoptiuos succedere de iure communi: vel solos, si nulli alij sint legitimi & naturales: vel cum illis, si qui sunt.l.si te parens.C.de suis & legit.& l.pen.§.& si quidem.C. de adop. Etiamque de iure auth.vt per Cyn.in auth.in successione.C.de suis & legit.quam legit sub tit.ad SC.Tertul.idque etiam in regnis, atque ita vt & ascendentes & vxorem excludant. Eisque debentur alimenta, legitima, & quarta, vt latè sigillatim descripsimus in repet.l.si vnquam.in verbo, susceperit liberos.nu.18.aduerte tamen, & multis seq.& in tracta.Primigeniorum, in lxxxiiij.q.vbi & alia multa huc pertinentia posuimus.

Sed in Gallia nõ succedũt.

2 ¶Verùm in Gallia ij non succedunt, vt & priori loco diximus, nu.22.& posteriori, nume. 10.ex sententia Masuerij, in tit.de probat.versic.item & si defunctus.& D.Benedict.in repetitio.cap. Raynucius.in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu.758.& nu, 760. Sed quia non nostris

tantùm

tantùm Gallis canere voluimus, sed & aliis apud quos ius commune in ea re obseruatur, vt scilicet adoptiui filij succedant, qui & ipsi hoc nostro statuto vtuntur, vt hæres sit saisitus. sunt enim præter Gallos & alij plurimi, qui hoc iure vtuntur, vt diximus suprà in præfat. declarat. 2. nume. 3. incip. est que simile. Ideo & apud illos putarim filium adoptiuum hęredem esse saisitum: est enim verè hæres, licet sit fictus filius, vt plenè probauimus in d. l. si vnquam. vbi supra, nu. 7. incip. sed & Bal. *Quid in patria iuris cōmunis.*

5 ¶ Quod tamen semper intelligo, cùm id nostrum statutum vel consuetudo simpliciter loquitur de hærede videlicet vt hæres sit saisitus. Nam si aliquam adiectionem, aut qualitatem naturæ addat, videlicet proximior consanguineus hæres, aut aliud quidpiam simile, nō putarem adoptiuum intelligendum, cùm sit nomen iuris, non naturæ. Et hîc etiam vide quæ scripsimus in tractatu Nobilitatis, c. 15. nu. 5. extende secundò, & seq. *Quid si cōsuetudo vtatur verbo naturæ*

DECIMA QVINTA DECLARATIO.

An hæc consuetudo obtineat in iis qui non iure sanguinis aut testamenti succedunt.

1 ¶ Decimaquinta declaratio igitur hæc erit, an nostrum statutum habeat locum in his qui nō iure sanguinis aut testamenti succedunt, verbi gratia (nam horum nonnullos huc afferre nobis operæ precium visum est) vir & vxor deficientibus legitimis & testamentariis hæredibus, sibi inuicem succedunt, l. j. ff. vnde vir & vxor. & l. j. C. eo. titu. idque etiam expresè ex multis consuetudinibus Franciæ, vt apud Pictauos, c. 250. Etiámque vir clericus & vxor ipsius, vt voluit Odoffre. in summa, tit. de success. ab intest. quem refert & sequitur Albe. in d. l. j. & ibi quoque post eum Iason col. j. C. vnde vir & vxor. & de hoc est bonus tex. in c. si quis presbyter. C. de epis. & cler. Atque etiam ipse vulgò conceptus, & vxor, Bald. in l. si qua illustris. circa medium. versi. quæro quis succedit. C. ad SC. Orphi. *Vir & vxor sibi succedūt si desint legitimi aut testamentarij hæredes.*

2 ¶ Imò verò & socer nurui, si vir non extat, & e diuerso, si verum dicit Bal. in d. l. j. post medium, versi. item quæro si non extat vir. C. vnde vir & vxor. motus quòd nomen soceri à matrimonio deriuatur, l. cui etiam. §. affinitatis. ff. de postul. & ita dicit intelligi glos. in §. mariti. in verbo, postea. in fi. Instit. de nupt. quæ videtur voluisse agnatos viri & vxoris sibi inuicem succedere excluso fisco. quam quidem gl. ad hoc summè extollit Nicol. Neapo. ibi. & Ioan. Plat. qui eam sequitur, vti etiam Guid. Pap. in suis singul. sing. 78. incip. consanguineus. *An etiam socer nurui & è diuerso.*

3 ¶ At eam gl. reprobant Io. Fab. & Ang. Aret. qui eam tamen dicit sing. in dicto §. mariti. Verùm id illam non dixisse ad quod allegatur, sed aliud quippiam tradit Ias. in d. l. j. col. ij. versic. nunquid autē in hac l. C. vnde vir & vxor. vt ibi videre poteris. Sed quicquid sit, illam Bal. sententiam reprobarunt Raph. Fulg. Pau. Cast. Ro. Alex. Franc. Aret. Philip. Corne. Iason & Philip. Dec. in d. l. j. Sed & ipsemet Bal. in contraria sententia fuit, in l. vlt. col. iiij. ver. item quæritur an sit inuenire. C. vnde legit. & Nicol. Perus. in tract. de success. ab intest. col. j. idque optimis rationibus, vt & ibi videre poteris, & hanc sequimur in Gallia. *De eadem re.*

4 ¶ Item tutor succedit pupillo, excluso fisco, secundum gl. in l. quò tutela. ff. de reg. iur. quam dicit singul. Dyn. & ibi Alber. & Corne. qui illam sequuntur in d. l. j. C. vnde vir & vxor. Sed & eam sequitur Bal. ibi, & in l. si quis filio exhæredato. §. eius qui, paulò ante fi. ff. de iniusto testa. & in d. l. si qua illustris. circa medium. C. ad SC. Orphic. Matth. Afflict. in c. j. in verbo, bona vacantia. col. j. vers. item tutor deficientibus. tit. quæ sunt Regal. *Tutor succedit pupillo.*

5 ¶ Sed contrarium tenuit Bar. in d. l. quo tutela. per l. nutritoribus. C. commu. de succes. quo in loco & idem tenuit ipse Bar. & præterea Ang. Ro. & Pau. Ca. & iidem Ang. Rom. & Iason in l. j. C. vnde vir & vxor. & Bald. sibi contrarius in l. j. col. iiij. ver. item quæritur cum tutor. C. vnde legit. & in l. cùm in eo. in fi. ff. de pact. Sed qui priorem illam opinionem sequuntur, respōdent ad dictam l. nutritoribus. quòd loquitur in nutritore, qui non subiacet periculo, neque obligatur ratione malæ administrationis. Sed huic rationi contrà respondet Rom. in d. l. j. cui item ibi respondet Corne. qui tamen reliquit cogitandum, vti apud eos videre poteris. In Gallia autem scio obseruari vt tutor non succedat. *Qui contrarium tenent.*

6 ¶ Præterea si qui est in aliquo collegio, moriatur sine aliis hæredibus, ei succedit illud collegium ante fiscum, per d. l. si quis filio exhæredato. §. eius qui. ff. de iniusto rup. & irri. testa. vbi Bar. & Ang. not. quòd artifici morienti sine hæredibus, succedit collegium illius artis, & l. recusare. §. item si municipes. ff. ad SC. Trebel. & l. j. C. de hære. decur. ex qua not. Bart. quòd si aliquis ex consiliariis cuiusdam oppidi decedat sine hęrede, succedit eorum ordo, excluso fisco. Sed & Bal. ibi not. quòd doctori succedit vniuersitas. & l. formularij. C. de tract. & statiuis. lib. xij. per quam dicit Nico. Neapol. quòd scholastico morienti sine hærede, succedit vniuersitas ante fiscum. Et voluit etiam in vniuersum de omni collegio, Bald. qui tamen limitat in l. j. §. vlt. C. de constit. pec. Ange. in d. l. nutritoribus. C. commu. de succes. Mart. Lauden. in tracta. de principe. vers. 505. incip. collegium succedit collegiato. & in tracta. de fisco. vers. ccxxxix. regulariter ab intestato. Iason in d. l. j. col. vlt. C. vnde vir & vxor. & Matth. Afflic. in constit. Siciliæ. incip. si quando contingit. in fi. *Collegiū succedit sodalibus eius collegij.* *Vniuersitas succedit doctori.*

7 ¶ Ad hæc ecclesia succedit clerico, excluso fisco, & hospitale ipsum exposito, Pręfectus prętorio suo pręfectoriano, monasterium suo monacho. Vt de primo est tex. in d. l. si quis presbyter. & ibi Bal. de episcop. & cler. & in §. interdicimus. in authen. de ecclesiast. titu. & in §. si verò *Ecclesia succedit clerico.*

filij.in auth.vt cùm de appel.cognos.& in c.pen.& vlt.xij.q.v.& voluit etiam Inn.in c.cùm in officiis.col.ij.versi.si autem plures.& ibi Anto.col.ij.versi.quid si in bonis propriis.& Imo.col. iiij.versi.tangit etiam.de testa.Bal.in d.l.si quis filio.§.eius qui.in fi.ff.de iniusto test.Iacob.Are. in l.si quis filio exhæredato.de iniusto test.& Bal.in d.l.j.C.de hære.decur. Mart. Laud. in dicto tracta.de princ.ver.ccccxx.nobiles succedunt,in fi.

8 ¶ De secundo,scilicet de hospitali,Bal.in d.l.si qua illustris.col.ij.versi.quæro quis succedat.C. ad SC.Orphit.Sed hoc non admittit Pau.Castr.in d.l.nutritoribus.C.commu.de leg. De tertio,id est,Præfecto prætorio,est tex.sing.in l.vlti.C.de apparit.præfect.prætor.li.xij.

Hospitale succedit exposito

9 ¶ De quartò,id est monasterio,est tex.in §.sed & hoc præsenti.in auth.de sanctiss.episc.& auth. nisi rogati.C.ad SC.Trebel.& in c.in præsentia.de probat.Quanquam id obseruatur in Gallia ex generali consuetudine,vt monasterium non succedat monacho,nec monachus consanguineis,teste Masuer.nostrarum consuetudinum peritissimo,tit.de succes.§.item per consuetudinem regni,eo.tit.de locato.§.item per ingressum monasterij.& D.Benedi.in repet.c.Raynucius.in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,nu.224.& iterum,nu.295.de testam. Et id expressè cautum est consuetudine Meldunensium,c.47.Senonensium,c.63.Trecensium,c.105. Caluimontensium,c.88.Ambianensium,c.42.Carnutensium,c.102.Aurelianensium,c.267. Turonensium,tit. *Des successions*,c.1.Cenomanensium,c.266.& seq.Andegauensium,cap.248. & seq.Pictauiensium,c.219.Aruernensium,tit.*des successions*,c.xij.& ij.seq.Borboniensium,c. 317.& ij.seq.Blæsensiũ,c.147. Engolismẽsium,c.95.Burgundiensium,tit.*des successions*,c.vlt. Valesiensium,c.102.Marchiensium,c.229.Montargiensium,tit.*droictz de successions*,c.18.Niuernensium, tit.*de successions*,c.18.& seq.Senlitensium,ca.171.Claromontensium,c.154.Valesiensium,c.91. Nam & id obseruari apud Gallos in patria consuetudinaria scribit Io.Gallus, quæst.122.Sed non tantùm vt iam diximus,Gallis nostris scribere voluimus,sed & aliis quoque apud quos monasterium succedit,si fortè & apud illos hæredes sunt saisiti.

Monasteriũ succedit monacho.
Aliud ex generali consuetudine Galliæ.
Consuetudines Galliæ in id.
Quid in patria cõsuetudinaria.

10 ¶ Sunt & alij quoque qui succedunt, cum nulli alij sunt relicti successores, quos, vt id tibi obiter dicam, disces ex glos.& docto.in d.l.j.C.de bonis vacan.lib.x.docto.in dicta l.j.C.vnde vir & vxor. Mart.Lauden.in dictis tractatibus suprà citatis, & Alexan. consil.xxxj. viso titulo quęstionis præmissæ,col.ij.versicu.sed prædictis non obstantibus, & multis seq. libro j. quod iterum repetitur paucis immutatis, consi.cxj.viso themate quæstionis præmissæ, libro iiij. vti apud eos videre poteris.

Quinam alij succedunt.

11 ¶ Sed non omittendum tamen duximus fiscum,de quo iam sæpe suprà diximus,qui saltem cæteris deficientibus ei succedit,qui mortuus est in territorio vel iurisdictione ipsius,quæ nos bona vacantia nuncupamus,c.j.tit.quæ sunt regal.& l.j.& l.si vacantia.C.de bon.vacan.libro x. & l.j.§.diuus.ff.de iure fisci.& Bar.in l.ij.eo.tit.& in l.j.in fi.C.de summa trinit.Pan.consi.vj. in quæstione quæ vertitur inter reuerendum,col.ij.versi.ex his infero,lib.ij.Alex.qui alios adfert dicto consi.xxxj.col.j.& ij.lib.j.non omne intelligi, qui habet territorium vel iurisdictionem,sed tantùm fiscum principis,vt ex illis intelliges.

Bona vacantia.
Fiscus tãtum principis & nõ alij succedunt de iure cõmuni.

12 ¶ Quanquam,vt id obiter dicam,ex multis consuetudinibus huius regni id ad alios quoque pertinet,vt videre licet ex Io.Fabro,in §.j.quib.mod.ius pat.pot.sol.vbi id ius appellat manum mortuam.& Guid.Pap.decis.Delphin.xxxiiij.incip.de manu mortua.vbi & eam consuetudinem dicit valere & esse obseruandam,post Host.in summa,tit.de nat.ex lib.vent.§.vlti.sed id est in tit.de agricol.qui illum confestim sequitur,§.j.col.ij.vers.quid autem de consuetudine. Et ea quidem consuetudo est apud Pictauos,c.229.& seq.Caluimontanos, c.92. Victriacos, c. omnium.1.& c.3.Monstrolios,cap.47.Aurelianos, c.255. Cenomanos, c.48. Andegauos, c. 41. Borbonios,cap.187.Marchios,c.327.& seq.Laudanos,2.partis,c.26.

Licet aliud ex multis cõsuetudinib.
Manus mortua.
Et valẽt huiusmodi cõsuetudines.

13 ¶ Est igitur quæstionis,an sint saisiti ex hoc nostro statuto,vt hæredes legitimi vel testamẽtarij si hi sint saisiti, de quo satis suprà diximus in 7.declaratione huius 2.partis.Et certè si consuetudo simpliciter dicat hæredem esse saisitum, sine alia adiectione alterius qualitatis, non videtur quin isti sint saisiti, vt qui sunt hæredes.Nam omnia iura de his loquentia dicunt illos succedere,vt cæteros hæredes.Ideóque & illos dici hæreditatem agnoscere, & eam fideicommissariis restituere,vt de fisco,& collegio patet ex d.l.recusare.§.si fisco.& d.§.item si municipes.ff.ad Treb.per quem dicit Bal.in l.eam quam.col.ij.ver.secundò quæritur.C.de fideicom. legem eos facere hæredes.De viro autem & vxore dicit text.in d.l.j.C.vnde vir & vxor. eos sibi inuicem ab intestato succedere.

Redit ad prĩcipale dubiũ.
Hi omnes de quibus suprà hæreditatem agnoscunt & fideicõmissariis restituũt.

14 ¶ Sed vt iterum redeamus ad fiscum,gl.in l.ex facto.§.vlt.ff.ad SC.Trebel.dicit rarò accidere, vt quis decedat sine hærede,cum saltem fiscus, si nullus alius sit, hæres sit.& illam glos.dicit sing.Raph.ibi referente Alex.col.ij.neque enim habemus lecturas illius in eo loco.Et facit (vt illi dicunt) quòd si testator ita iusserit,quisquis mihi hæres erit, det decem Titio, fiscus qui bona vacantia occupauit,tenebitur ea decem dare Titio,& allegant l. filiusfamilias.§.ij. ff. de leg.ij.& quæ not.in d.l.recusare.§.si fisco.eo.tit.sed & Pau.Cast.in d.l.ex facto.§.vlt.in vna lectura not.ex ea gl.fiscum venire appellatione hęredis.Nam & ipse vocatur ex edicto pretoris, in vltimo capite:& sic videtur vocari eodem iure, quo alij succedunt ex pręcedentibus capitibus.

Ad fiscum redit.
Fiscus aliis deficientibus hæres est.

bus. Hincque fiscus habet petitionem hæreditatis, l. item veniunt. §. cùm autem. versi. sed si vacantia. ff. de petit. hęred. & dicemus postea plenius, nu. 20. & ex his. Addit Alex. text. in l. habere licere. ff. de euict. vbi appellatione etiam vniuersalis successoris comprehenditur fiscus. & ita, vt dicit, tenet Bal. in repetit. c. si pater. col. xviij. de testam. lib. vj. vbi & ipse allegat dict. glos. in dicta l. ex facto. §. vlti. & tex. cum glos. in l. non intelligitur ex causa. ff. de iure fisci. Et tu præterea adde quòd eam glos. in dicto §. vlt. dicit singul. Iason in l. qui Romę. §. Flauius Hermes. ff. de verb. obligat.

Fiscus habet petitionē hæreditatis.

Fiscus appellatione vniuersalis successoris venit.

15 ¶ Et ego quidem in ea sum sententia vt fiscus, qui ita vt diximus, succedit bonis vacantibus, vtpote nullis aliis hæredibus existentibus, & vir & vxor qui sibi inuicem succedunt, & ecclesia, & collegium, & cæteri qui iure successorio ex lege vel consuetudine succedunt, sint saisiti ex nostro statuto, quo mortuus saisit viuum simpliciter, aut viuum hęredem sine alia adiectione, suntque in id quędam expressę consuetudines in fisco, videlicet Trecensis, c. 91. & Caluimontensis, c. 78. & Burgundiensis, tit. *de main morte*, cap. 14. Nam & Masuerius, tit. de success. §. item si nulli supersint. dicit dominum hoc casu gaudere eodem iure, ac beneficio consuetudinis, quo alij hęredes ab intestato, vbi tamen loquitur de alia consuetudine.

Authoris sententia in principali dubio.

Consuetudines.

16 ¶ At cùm fiscus bona accipit ex delicto cuiuspiam, quoniam ei bona illius fuerunt confiscata siue publicata, licet ille teneatur ad debita illius ante contracta, l. tutoris, quæ est 2. C. ad leg. Iuliam de vi pub. & l. si marito. in princ. & ibi docto. ff. soluto matri. Nam in illum transeunt omnes actiones actiuæ & passiuæ, Bal. in l. vlti. col. vlt. in xiij. quęst. ibi, veritas huius puncti. C. de contrah. empt. & in l. tam mandatori, col. j. versi. sed hic occurrit dubium. C. de non numer. pecu. & in d. l. si marito. in prin. vbi etiam Alber. & Roma. consi. lxxiij. circa primum nulla videtur dubitatio, in primo dubio. & consi. xciij. visis quę superius consulta sunt. col. ij. versi. primò quia clarum est. & Martinus Lauden. in tract. de fisco. §. 227. per confiscationem. Et primum quidem scilicet actiones actiuas in eum transire, probatur in l. vlti. in fi. ff. de acquiren. hęred. & in l. reo criminis. ff. de solutio. & l. inter socerum. §. vlt. ff. de pact. dotal. Secundum in l. cum fisco. ff. de SC. Syllan. & l. ij. ff. de alim. & cibar. leg. & l. si debitori deportato. ff. de fideiuss. & docto. vbique. Hic tamen non est propriè hęres, nec per omnia, vt probat text. in l. inter eos. §. vlti. ibi, vt hęredis, & ibi glos. Bart. & alij. ff. de fideiussor. Bart. in l. quoties. col. j. versic. venio ad secundum, per eum tex. & ibi quoque Angel. Imo. & Pau. Cast. ff. de nouat. Alex. qui alios adducit, dicto consi. xxxj. col. j. lib. j.

Quid si fiscus bona accipit ex delicto.

In fiscū transeunt omnes actiones actiuæ & passiuæ.

Nec tamen ppriè est hæres, vide infrà, nu. 19.

17 ¶ Propterea etiam dicit glos. in d. l. non intelligitur. §. cùm ex causa. quòd fiscus in casu publicationis, quasi personam hæredis assumit, & sequitur Bart. ibi, dum dicit, quod habetur loco hæredis. & omnes propè vbique ita loquuntur, & inter cæteros Rapha. Fulgos. in l. si quis posthac. col. j. C. de bonis damnat. dum dicit quò vicem hæredis obtinet. & expressius Bald. in l. scimus. in princ. in iiij. quęst. C. de iure deliber. dicit quòd huiusmodi fiscus non est propriè hæres, sed vindictæ causa succedit. & idem Bal. consi. cclxxxiiij. premissis verbis cuiusdam statuti. lib. j. & con. cccclxviij. quæritur in primis, col. j. versi. porrò nullum esset dubium, libro j. & consi. cciij. longum thema. col. ij. versi. ex hoc sequitur. lib. iij. vbi non obscurè aliud sentit in eo qui succedit ex defectu aliorū hæredum, & consi. ccclix. quemadmodum imperator. col. ij. vers. solutio videtur dicendum, eo. lib. iij. vbi dicit, quòd hic fiscus est tanquam hęres anormalus. & dicto consi. xciij. col. ij. versi. secundo quia & ipse fiscus. & Roma. qui illam gl. dicit sing. dicto consi. lxxiij. in j. dubio. & Panor. consi. xxix. in quęstione pręsenti. col. ij. versi. nec obstat si dicatur, lib. ij. vbi & illud dicit, fiscum publicatione facta, non esse hęredem, sed successorem vindictæ, non per repręsentationem, sed per annichilationem personæ, posséque illum dici tertium possessorem, & omnes vbique.

De eadem re.

18 ¶ Imò verò dicit Bart. simpliciter in l. si constante. §. vlt. post princ. ff. solu. matr. quòd hoc casu fiscus non est hęres, per illum tex. & alios quos ibi allegat. & idem dicunt Bal. & Roman. post Iacob. Aret. ibi, quòd scilicet non est hęres re, nec nomine, quia non transit in eum instantia, vt ibi probatur, quod dicit Bal. alibi non reperiri. Nec longè ab his distat quod ibi post ipsum Iaco. & Dyn. scribit Alb. col. j. versi. item nota quòd fiscus.

Imò verò nō est hæres.

Hæres nō desinit esse is cui indigno fiscus aufert.

19 ¶ Nam & eo casu, quo scilicet fiscus aufert ab hærede indigno, ille cui aufertur non desinit esse hęres, vt probatur ex l. ex facto. §. Iulianus. ff. de vulga. & pupilla. vbi & hoc not. Bald. & Imo. & post eos Francis. Aret. & Iason in ij. notab. ex quo (inquiunt ipsi Franc. Are. & Iason) apparet fiscum non esse proprium hæredem, licet teneat locum hæredis, quoad debita & onera legatorum. Hincque fit, vt illi subdunt, quòd iussus implere conditionem in persona hæredis, puta, si dederit decem hæredi, non potest implere in persona fisci, vt not. voluit Bar. in l. qui hæredi. §. cùm hæreditas. per illum tex. ff. de conditio. & demonstr. Ex quo magis miror Bal. qui in l. vlti. col. vij. versicu. quæro an tacitè substitutus, ibi, idem in fisco. C. de edicto diui Adriani tollen. dixit, fisco, qui aufert ab indigno, competere remedium illius l. vlti. quod est singulare, si verum sit. Eum tamen sequitur Iacob. à S. Georg. ibi, colum. 4. versicu. addit hic Bald. quod idem.

Conditio implendi in persona hæredis, non impletur in fisci.

Fisco qui ab indigno aufert an cōpetat remediū l. vlt. de edic. D. Adr. tol.

20 ¶ Et ex his vides differentiam, quæ est inter fiscum, qui succedit bonis vacantibus, ex successo-

rio edicto: & eum qui bona accepit ex delicto alterius, & sic ex cófiscatione siue publicatione, vt scilicet hæres sit, & dicatur, & quidem propriè, alter impropriè. quam differentiam expressè posuit Bal. in l. sancimus. §. cùm autem. col. ij. versi. quæro quomodo potest esse. & ibi Rapha. Fulgo. col. j. versic. in eadem, ibi, etiam fiscus. C. ad Senatuscon. Trebel. & non obscurè, vt iam suprà diximus, dicto consi. 204. lib. iij. Alex. in d. l. ex facto. col. ij. versi. in ea, ibi, cùm saltē fiscus. ff. eo. tit. Idque optimè confirmatur ex eo quod scribit Bart. in l. facultas. col. ij. versi. quæro qua actione. C. de iure fisci. lib. x. quòd fiscus ille qui succedit in bonis vacantibus, agit petitione hæreditatis, l. j. & ibi glos. C. de his quib. vt indig. & l. in cognitione. ff. de Senatuscon. Sillan. & d. l. item veniunt. §. pridie. ff. de petit. hæred. & not. in l. prædonis. eod. titu. & suprà quoque diximus. At is qui bona accipit ex delicto, rei vendicatione tantùm agere potest, vt ibi, & l. Imperator. ff. eo. de iure fisci. vel conditione, ex ea l. facultas, ac l. j. de condict. ex lege. Et ad id bene facit quod scribit gl. dum ponit differentiam inter hos, in l. nouatio. in verbo, ad hæredem. ff. de nouat. quam sequitur Bart. consi. clvij. super his quæ suprà dicta sunt, col. j. ad fi.

Declaratio præcedentiū.

21 ¶ Quanquam scio, ne & illud omittam, plerisque videri, nec tunc fiscum dici hæredem, cùm bona vacantia accipit, sed bonorum successorem, esseque differentiam inter hæreditatem & bona vacantia. de quo ne te hic detineam, vide Barto. in rub. ff. de acquir. hæredit. colum. ij. versic. & ex hoc apparet. Pau. Cast. in d. l. ex facto. §. vlt. col. j. ff. ad Senatuscons. Trebel. in alia lectura, quàm ex qua illum suprà citauimus, & in l. si seruus plurium. §. si quis ante quæstionem. circa medium. ff. de legat. j. & Corne. in l. j. col. iij. versicu. cessantibus tamen omnibus. C. vnde vir & vxor. consi. cclxxviij. in causa vertente inter liberatam. colum. iiij. versicu. quin insuper si fuisset, libro iiij. & consi. cccxxiiij. eodémque vlti. cum in puncto, propè per totum, maximè col. iiij. versi. & puto. eodem lib. iiij. quem tu omnino videas. Sed & tu super eo quod diximus de petitione hæreditatis, vide eundem, consi. clxxviij. in causa vertente, col. iiij. versic. tamen dicunt, eod. lib. iiij.

Qui dicunt fiscum nullo casu esse hæredem sed bonorum possessorem.

22 ¶ Sunt autem nonnulli eius sententiæ, vt etiam fiscus qui aufert ab indigno vel cui ex delicto bona fuerunt publicata, eodem modo ea bona assequi, quo hæres extraneus, videlicet gl. vlt. ad fi. in l. j. C. de bon. lib. Ideóque illum teneri cóficere inuentarium, & nisi fecerit, teneri vltra vires hæreditarias, de quo tamen tu vide Bar. in l. j. §. in bona. ff. de iure fisci. & in auth. sed cùm testator. col. vlt. C. ad leg. Falcid. Bald. in l. vlt. C. de iure delib. Imo. in rub. ff. de acquir. hæred. post prin. versi. & adde inquantum nulli. Rom. col. iij. versi. nonum dicunt. & latissimè Franc. Aret. col. iiij. versi. & quia Bart. hic.

Qui dicunt fiscū semper bona cōsequi, vt hominem extraneum.

23 ¶ Quòd si, vt redeamus, consuetudo vel statutum vtatur his verbis, *Le mort saisit le vif son prochain, ou plus prochain lignagier, ou plus prochain heritier:* Non videtur quo modo hi omnes possint statuto comprehendi. hæc enim nomina, proximus, vel proximior, sunt naturę, non iuris, & significant eos qui nobis iuncti sunt sanguine, l. dudum. & ibi glos. in verbo, proximus. quæ exponit id verbum proximis. id est, consanguineis, & hinc Bal. ibi in fi. scribit proximum intelligi per lineam sanguinis, cum aliis multis concord. à me adductis in tracta. Retractuum, titu. j. glos. j. in verbo, *ou lignagier*, quæ est, glos. 9. nu. 15. incip. proximi etiam hi. Et hinc proximitas pro consanguinitate, l. capitis. & l. si spurius. ff. vnde cogn. & diximus etiam vbi suprà nume. 16. incip. à proximo.

Quid si consuetudo vtatur verbis naturæ nō iuris. Proximus naturæ nomen.

24 ¶ Illud autem non omittendum, quod peculiariter facit ad fiscum, cui bona cuiuspiam publicantur, etiam si fiat ipso iure, licet tunc etiam ipso iure dominium transeat in fiscum, non tamē possessio, gl. vt à multis citatur, Bart. Ange. & Ro. in l. commissa. ff. de public. & vectig. alia glo. expressior in l. cùm duobus. aliàs l. si fratres. §. idem socius. in verbo, dominium. ibi, item in rebus commissis. ff. pro socio. Bal. in l. si quis in tantam. col. pen. versic. nota quòd delictum. C. vnde vi. & in addit. Spec. tit. de loca. §. nunc aliqua. in xlvj. q. & consil. ccclvj. pręmittenda sunt quædam. post prin. lib. iiij. Pet. Anch. in c. cùm secūdum. col. j. de hęret. lib. vj. & diximus etiam in repet. l. si vnquam. in verbo, reuertatur. nu. 336. non poterit tamen, & seq. & iterum nu. 388. incip. quadragesimum octauum, licet dominium, & seq.

Possessio ipso iure nō trāsit ad fiscum.

25 ¶ Sed quod etiam ad monasterium priuatim pertinet, vide quæ latè tractauimus in repet. d. l. si vnquam. in verbo. susceperit liberos. nu. 42. incip. similiter nec aliàs. C. de reuoc. donat. an scilicet monasterium reuocet donationē factam ab ingresso ante ingressum monasterij, ex quibus intelliges an & quomodo & quando monasterium habeatur loco liberorū vel hęredum, & an propriè, an fictè. Sed quantum ad bona ipsius ingressi, videtur de hac re non esse disputandum: quoniam ingressus censeatur se & sua bona monasterio dedicasse, auth. ingressi. C. de sacrosan. eccl. ita vt non tanquam hæres ea bona capiat, sed veluti ex dedicatione siue donatione tacita quæ res nihil huc pertinet. Et tamen hoc casu non solùm dominium sed & possessio transit in monasterium, vt latè ostendimus suprà, in præfat. quæ est j. pars, in vj. declar. num. 9. incip. & illius quidem tex. argumento.

Monasteriū an reuocet donationem factam ante ingressum illius. Monasteriū an sit loco liberorum vel hæredum & quomodo.

26 ¶ Sed quod ad hunc tractatum familiariter spectat, si quæ successio siue hæreditas obueniat monacho, an hic monachus vel monasterium loco monachi sit saisitum vi huius statuti. Monachus enim de iure communi succedit æquè ac si monachus non esset, atque etiam vt suus hęres

Monachus vt suus hæres succedit.

hæres si filius sit, neque enim perdit iura sanguinis, secundum Lapum allegat.cix.in quæstione proposita, & seq. & Panor.in c.quia nos.de testam. Et iure sanguinis succedit.l.deo nobis.C. de episc.& cler.& c.118.q.j. Et iure suitatis potitur, Bar.in auth.si qua mulier.col.j.versi.an autem minuatur.C.de sacros.ecc.Bal.Ang.Pau.Cast.& Alex.in l.sub conditione.ff. de liber.& posth.cum aliis multis concor.à me traditis in tractatu Nobilitatis, c.26.nu.8.inci.& sanè monachus.& seq. Ex quibus & illud sequitur eum esse saisitum, si cōsuetudo ei hæreditatem non tollat, vt verè apud nos tollit, vt diximus suprà nu.9.

Nec perdit iura sanguinis.
Et iure suitatis potitur.

27 ¶ Nec tamen omittendum est quod specialiter ad virum & vxorem pertinet, quòd hi inter se non sunt propriè hęredes, quia de iure prætorio tantùm vocantur per bonorum possessionem vnde vir & vxor, ergo hæredes non sunt.§.quos autem licet.Instit.de bon.poss.& voluit Sal.in l.j.col.j.vers.sed caue quia vxor.C.vnde vir & vxor. Sed de hoc, an verborum possessor sit propriè hæres nécne, diximus remissiuè suprà, hac eadem declar.nu.6.sed & alius est.

Vir & vxor an inter se sint propriè heredes an bonorū possessores.

DECIMASEXTA DECLARATIO.

1 ¶ Decimosextò declara, vt nostrum id statutum non procedat in eo hęrede, qui rupto testamento consequitur hæreditatem. Nam ita expressè voluit Claud.Aquen.in l.cùm hæredes.in prin. paulò ante medium, ver.prædictum tamen statum, ff.de acq.poss.hac ratione motus, quòd hic non est verus hæres, ideo non habet locum id statutum in eo, iuxta ea quæ diximus suprà in 2. declar.huius secundæ partis, vbi & nos hunc allegauimus.

An hæc consuetudo obtineat in eo qui rupto testamento consequitur hæreditatem.

2 ¶ Sed id non facilè reciperem, nisi si statutum hanc possessionem continuans loqueretur de hærede ex testamento tantùm. Nam si de hærede simpliciter loquatur, non video cur iste non sit & dicatur verus hæres ab intestato, rupto ipso testamento: neque enim aliter testamentum posset rumpere. Cæterùm nemo dubitat hæredem ab intestato compræhendi in hoc statuto. An autem hæres ex testamento compræhendatur, non parum dubium est, vt patet ex his quæ diximus suprà in 7.declaratione huius secundæ partis.

De eadē re.

DECIMASEPTIMA DECLARATIO.

1 ¶ Decimoseptimò declara, procedere in hærede, qui aliàs potest verè possessionem acquirere, secus in alio qui non potest, verbi gratia, infans & furiosus non possunt verè possessionē acquirere, quia affectum tenendi non habent, licet maximè suo corpore cōtingant, l.j.§.j.de acq. poss. Ideo cùm expressè & verè non possunt possessionem acquirere, nec etiam tacitè & fictè id possunt, ne plus operetur tacitum quàm expressum, & fictio quàm veritas: néve fictio trahatur ad casum, ad quem veritas trahi non potest, contra l.qui ad certum.ff.loca.& l.Gallus.§.si eius.ff.de liber.& posth.cum simil.in eam rem allegatis per Bar.in l.si is qui pro emptore. col. xij.vers.sequitur eius quod est impossibile.ff.de vsucap.& in l.eandem.ff.de duob.reis.Ang.& Imo.in l.sub conditione.ff.de solut. cum simil.

An hæc consuetudo obtineat in infante & aliis qui verè possidere non possunt.
Fictio nō trahitur ad casum ad quem veritas trahi non potest.

2 ¶ Proptereáque in non longè absimili casu ex facto respondit Io.Paglia. quem excellentissimū doctorem appellat Soci.illum referens, sequénsque consi.cxvj.spiritus sanctus, & c.non potest negari.col.iiij.versi.ad quartum & vltimum, lib.j.quòd statutum quo cautum est, vt hęreditas ipso iure censeatur adita, non procedit in infante, qui verè hæreditatem adire non potest, l.pupillus.ff.de acq.hære.nam sine animo non fit aditio, l.gerit.& l.aditio.ff.eo.tit. Ergo, inquiūt, nec fictè, ea ratione quam suprà diximus. Tu autem adde quod & ad hūc nostrum casum propiùs pertinet quòd etiam possessio sine animo nō quæritur.l.j.§.adipiscimur.& ibi omnes scribentes.& l.iij.in prin.ff.de acqui.poss.& latè diximus in nostro tractatu Cōstituti, in iij.parte. limitat.30.nu.53.ego verò vt iudicium, & 2.seq.

Statutū quo hæreditas censetur adita nō habet locū in infante.

3 ¶ Et hanc quoque partem ea ratio tueri potest, quòd infans non transmittit hæreditatem patris non aditam, præsertim ad alios extraneos hæredes, si credimus Bal.in l.si infanti. col.iiij. versi.quapropter ibi videtur.C.de iure delib.idque per tex.ibi, versi.sin autem vel non sit tutor, dum loquens de omnibus hæreditatibus vniuersim, dicit eas ad infantes deuolutas & non agnitas, perinde haberi ac si ab initio ad eum delatæ non essent. Verùm ne nimium huic rationi confidas, idem Bal.sibi contrarius, contrarium tenuit in l.apud hostes.C.de suis & legit. vt eum referūt & sequūtur Raph.Fulg.Alex.& Ias.in d.l.si infanti.& Steph.Bert.consi.xxxviij. ponitur in facto quòd magister Huguetus, ad fi.lib.ij.super quo nonnihil vide quæ diximus suprà, in 5.declarat.nu.21.nec tamen illud omiserim, & seq.

Infans an transmittat hæreditatem non aditā ad extraneos.

4 ¶ Sed quicquid sit de ea re, tamen vsus antiquissimus & practica obtinuit, vt scilicet infantes, furiosi & omnes denique qui ex lege vel consuetudine ab intestato succedunt, intelligantur esse saisiti. Ideo & hoc tenendum, & obseruandum esse arbitramur. Nam ab antiqua practica non est recedendum, vt dicit Bal.in l.illud.per illum text.ff.de excus.tuto.& consi.cxxxvj præmissis duobus statutis, versi.præterea quando causa, lib.j.& Pet.Anch.consi.clxxviij.visis & diligenter inspectis, col.j.versi.quintò allegatur consuetudo. Et vera interpretatio à practica sumitur, vt dicit ipse Bal.in c.j.in prin.versi.& ideo quando capiuntur.tit.de feudo sine cul.non amit. Et practica maximè attendi debet, vt scribit idem Bal.consi.ccccclxxij.statuto communis Papiæ cauetur, col.2.versi.secundò non videtur.lib.j.ex quibus multa colligit Philip.Dec.cōsi. xj.quoniam iudicantium responsa, colum.vj.versi.ad hoc fundamentum. Maria. Socin.iunior consi.

Practica antiqua non relinquenda.
Interpretatio à practica sumitur.
Practica attendi debet.

Modo ne sit erronea. consi.xxv.viso themate.col.iij.nu.12.lib.ij.Sed ita tamen vt memineris alterius dicti Bald.in l. quicunque.§.j.per eum tit.ff.de offic.eius cui mand.est iurisd. Erroneam practicam non esse seruandam.Et facit ad hanc declarationem:quod & nos dicemus in seq.

DECIMAOCTAVA DECLARATIO.

1 ¶Decimooctauò declara,veluti in consequentiam præcedentis,vt hæc possessio trãseat etiam in ignorantem hęredem,vt quia nescit eum defunctum,cuius hæres esse debet,vel fortè ignorat se esse illius hæredem, putans alium proximiorem viuere,cùm mortuus esset, licet aliàs regulariter possessio non quæratur ignoráti,cùm sine animo quæri non possit.l.j.§.adipiscimur. & l.iij.in prin.ff.dę acquir.poss.& latè diximus in tractatu Constituti possessorij,in tertia parte,limitat.30.nu.53.incip.ego verò,vt iudicium,& multis seq. *An hec consuetudo habeat locũ in harede ignorante.*

2 ¶Nam illud haud dubiè procedit,cùm tractatur de quærenda nobis possessione,alterius hominis opera & ministerio:non cùm statuti aut legis,quæ in ea re vt in cæteris omnibus plus habet virium & potentiæ quàm homo:vel eo argumento,quod & huc proximè accedit, quòd lex & statutum possunt transferre dominium & possessionem ipso iure,vt de primo est text.in l.vlt.C.de sacrosanct.eccl.cum simi.Et de possessione,in l.raptores.C.de sacrosan.eccl.& diximus latè suprà in præfat.declar.vj nu.7.incip.& hæc posterior.cum multis seq. Homo autem id facere non potest,Cyn.& Bal.in l.ea lege.C.de condict.ob caus.Bal.in l.traditionibus.in fi. C.de pact.Carol.Rui.consi.50.super eo de quo quæritur.nu.2.lib.iiij.cum aliis multis concor. à me adductis in repe.l.si vnquam.in verbo,reuertatur.nu.371.incip.33.licet lex.sed quibus adde quòd ipse Bal.de hoc nostro statuto loquens,consi.ccccliiij.quidam Ioannes decessit,in fi. lib.j.dicit quòd factum legis est potentius facto hominis,& magis immediatè operatur, vt dicit not.Inn.in c.præthereà requisisti.extrà,de appel. *Lex & statutum possunt trãsferre possessionẽ ipso iure. Et possessionem. Homo ipso iure possessionem nõ potest transferre.*

3 ¶Cùm igitur lex ipso iure cõtinuet possessionẽ defuncti in hæredem,ideóque nullum sit tempus medium inter possessionem defuncti & hęredis,vt tradit Bal.cõsi.cccxxx.statuto cauetur, lib.j.& diximus suprà in 6.declar.huius secundę partis,nu.9.incip.tum etiam quia.vbi & alios citauimus,consequens est vt nostrum statutum illico à morte defuncti transferat possessionẽ in hæredem etiã ignorantem:aliàs esset aliquod medium tempus inter vtriusque possessionẽ, scilicet à morte defuncti ad scientiam hæredis,quo quidem tempore vacaret ea possessio.

4 ¶Nam & quod aliàs ipso iure fit per legem,non desiderat scientiam hominis,vt magna autoritate affirmat Bal.loquens in non absimili casu,con.cccciiij.cùm dictus consultor,in j.dubio. lib.iij.per l.apud hostes.C.de suis & legit.& l.liber homo.§.vlt.ff.de stipu.seruo.& l.ex militari.§.vlt.& l.seq.ff.de milit.test.& l.multum interest.ff.de cond.& demonst.& l.si pecuniam.§.si seruum.ff.de cond.ob cau.& l.eius qui in prouincia.in fi.ff.si cer.pet. *Lex in eo q' ipso iure facit non desiderat sciẽtiam hominis.*

5 ¶Et aliàs quoque videmus in nonnullis casibus transferri possessionem in ignorantem, vt in d.l.iij.§.item acquirimus.ff.de acquir.poss.& l.j.C.eo.tit.quod semper procedit in ea possessione,quæ plurimum iuris habet, & facti minimum, aut quæ etiam habet multum iuris & facti: eæ enim haud dubiè ignorantibus quæruntur,vt tradit gl.in c.cum nostris.in verbo,habet.de conces.præben.per l.ij.ff.pro solu.& d.l.j de acquir.poss.& alia iura,& ibi docto.inter quos Panorm.col.iij.super ea glos.declarat eam possessionem plurimum habere iuris, cùm ipsius iuris artificio procedit,cuiusmodi hæc nostra est. Et alia quoque plurima videmus quæri ignorantibus,sicuti videre poteris in nostro tractatu Nobilitatis,c.6.nume.31.ex his clarè liquet, & duobus sequentibus. *Possessio aliquãdo trãsfertur in ignorantem. Præsertim quæ plurimũ iuris habet.*

TERTIA PARS EORVM QVAE RESPICIVNT PERSONAS DEFVNCTOrum,quæ constat octo declarationibus.

1 *An procedat id nostrum statutum in harede vsufructuarij.*
2 *An procedat generaliter in harede eius,qui tantùm naturaliter possidebat.*
3 *An e contrario in harede eius,qui ciuiliter tantùm possidebat.*
4 *An in harede commodatarij vel depositarij.*
5 *An in harede eius qui se constituerat possidere,vel simpliciter,vel precario nomine alterius.*
6 *An in harede eius,qui iure facultatis possidebat vel detinebat.*
7 *An in harede impuberis, furiosi,aut alterius,qui testari non poterat.*
8 *An in haredibus episcopi vel prælati.*

1

PRIMA DECLARATIO.

An hac consuetudo habeat locũ in harede vsufructuarij.

Rimò declara,non procedere in hærede vsufructuarij respectu ipsius vsusfructus. Nam cùm ipse vsusfructus non transeat ad hæredem, sed finiatur morte vsufructuarij,ita vt consolidetur cum proprietate,§.finitur.& §.item finitur. institu. de vsufruct.incipiátque proprietarius habere plenam in re potestatem , vt scribitur in §.

in §.vlti.eo.titu. Consequens est, vt hæres eius non consequatur possessionem, sed proprietarius qui ciuilem habebat, adipiscatur & naturalem, alioqui non haberet plenã rei potestatem.

2 ¶ Præterea is qui retinuit rei vsumfructum videtur se constituere possidere nomine proprietarij, vt apertè voluit glos. in l. quisquis. C. de donat. dum dicit, & alij post eum, quòd continuò quàm quis voluit esse fructuarius, voluit alium possidere ciuiliter, & sic eum possessorem fecit suo ministerio, & allegat l. quod meo. ff. de acquir. poss. & l. quædam. ff. de rei vendi. quæ solent etiam allegari ad id quod per constitutum transfertur possessio, vt diximus in nostro tractatu Constituti, in princ. nu. 2. incip. igitur per huiusmodi. Et id quoque expressè voluit Rapha. Co. in d. l. quod meo. col. ij versi. est & alius. & in l. naturaliter. in prin. col. j. versic. prçterea hoc potest probari. ff. eo. tit. de acquir. poss. & diximus etiam in dicto tracta. parte 3. limitatio. 9. nume. 12. incip. imò verò non ob aliud. *Vsufructuarius censetur se constituere possessorē nomine proprietarij.*

3 ¶ Ex quo illud quoque confestim sequitur, vt morte ipsius vsufructuarij finiatur illud constitutum siue precarium, & sic detentio siue naturalis possessio, quç erat apud eum expiret morte ipsius, nec transeat ad hæredem, vt de precario dicimus, quod finitur morte constituētis, nec transit ad hæredem, nisi volente cōstitutario, l. cum precariò aliquid datur. §. j. ff. de preca. & c. vlt. extrà eo. tit. gl. in l. si hominem. §. j. in verbo, cōtractu. in fi. ff. depo. cum alijs multis à me in hoc collectis in illo eodem tractatu Constituti, parte 2. amplia. 13. nu. 1. & 2. *Precariū finitur morte cōstituentis. Nec transit ad hæredem.*

4 ¶ Et ita scilicet vt statutum non habeat locum in hçrede vsufructuarij respectu rei vsufructuariæ, voluit Raph. Co. con. clxxiij. Galuanus, col. vlt. ver. nec obstat quòd possessio. vbi præterea dicit, quòd si fateremur hoc casu & similibus possessionem naturalem, quam habet vsufructuarius, transire in hæredem ipsius, tamē ei adhuc esset præferendus proprietarius possidens ciuiliter in possessorio, cùm naturalis possessio finita causa ipsius, sit iniusta, per ea quæ not. in l. clam possidere. §. vlt. ff. de acq. poss. præsertim cùm vsufructuarius naturaliter quidem possidet, sed non sibi, sed proprietario, vt video placuisse Iac. Rauen. in l. j. ff. eo. tit. & Guil. Cun. in l. licet. C. eo. tit. Bal. in addit. l. naturaliter. in prin. & ibi Raph. Co. Ludo. Ro. & Franc. Are. ff. de acq. poss. Et quamuis communis opinio sit in contrarium, vt scilicet naturaliter sibi possideat, non domino, vt per omnes cæteros in d. l. naturaliter. tamen satis est ad rationem quam diximus, vt naturaliter tantùm possideat, & proprietarius ciuiliter. *Qui tenent hanc vsufructuarij possessionem non transferri in hæredē ipsius. Vsufructuarius an sibi possideat naturaliter.*

5 ¶ Sed & idem quoque, & specialius voluit Imo. consi. xvj. viso casu transmisso. vbi etiam dicit, quòd non obstante huiusmodi nostro statuto, potest proprietarius propria autoritate accipere possessionē illam naturalem, vt eam iungat suæ ciuili, per not. in d. §. vlti. & in c. olim causam, extrà de restit. spol. & not. per Bar. in l. iij. col. iij. versi. item quæro quid si in instrumento. & iterum, col. vj. versi. & prædicta vera quando. & iterum, col. viij. ver. sed pone quòd debitor. C. de pignor. Nec per hoc incidit in pœnam l. si quis in tantam. C. vnde vi. & illum sequitur Barb. consi. lviij. sapienter scripsit Psalmista, col. xj. vers. & plus dicit quòd si penes. lib. ij. & Iason consi. cxlvij. præsens consultatio. col. x. versi. item vltra prædicta. lib. ij. & consi. clij. vera & iuridica. col. j. lib. iiij. & Catel. Cot. in memor. incip. decreto Mediolanensi, col. ij. versic. quartò pro declaratione. & D. Boër. in cōment. consuet. Bitur. tit. *des coustumes concernans testamens.* §. vj. col. v. versi. prætereà videtur quod etiam. & decis. clxxiij. dominus vita functus. col. iij. num. 29. & seq. & Franc. Ripa, lib. j. Respon. cap. j. defuncto nouissimè Carolo, col. antepen. nume. 84. & Chasse. in comment. consuetu. Burgund. tit. *Des successions.* §. j. gl. j. col iiij. versi. limita quartò. & nouissimè Carol. Molinæus vir certè optimus & doctissimus, in comment. consuetu. Paris. tit. j. §. xxx. nume. 174. *Qui itē sunt huius opin.*

6 ¶ Vide tamen interim, quid respondeas ad l. vti frui. in prin. ibi, quanquam enim, ff. si vsufruc. pet. & l. 4. §. habet autem. ff. vsufruct. quemad. cauea. ex quibus non obscurè colligitur vsufructuarium finito vsufructu non posse expelli per proprietarium à quasi possessione, sed contra eum agi debere negatoria, vel ex cautione de restituenda re præstita. Et ita per eos tex. expressè voluit glo. in c. licet episcopus. in verbo, te vocato. de prçben. lib. vj. & ibi quoque Archidiac. super eo. verbo. Ex quo planè liquet illam quasi possessionem quam habet vsufructuarius, quam naturalem vocamus, non transire ipso iure in proprietarium finito vsufructu, sed opus esse actione ad vindicandam, euincendam, reuocandam eam naturalem possessionē, in idque vocandum esse vsufructuarium, aut eius hæredem, vt ei tradatur possessio, per l. vlti. C. si per vim vel alio modo. neque enim licet rem etiam suam propria authoritate è manu alterius auellere. l. si quis in tantam. C. vnde vi. & c. placuit is, quæst. 6. & cap. eum qui. in ij. respon. de præben. lib. vj. Hæc propemodum ea glos. quæ subdit idem esse in omnibus casibus, quibus quis priuatur ipso iure ne tamen possit propria authoritate deturbari possessione, cum qua transeunt omnes ibi. *Quæ in contrarium faciunt. Vsufructuarius finito vsufructu, an possit expelli à proprietario pp̄ria authoritate.*

7 ¶ Et ego certè id esse verum opinor in casu de quo loquuntur ille tex. & ea glos. & Archidiac. videlicet cùm finitur vsusfructus viuente ipso vsufructuario. At si finiatur morte ipsius, ita vt cum eo pereat naturalis illa possessio quam habet, vt scribit Bal. consi. cccl vij. inci. dicta tenuta reuocanda est: & ipso iure redeat ad proprietarium etiam ignorantem, vt dicit Barto. in l. si arrogator. col. iiij. versi. sed hodie videtur. ff. de adoptio. intelligatúrque nostrum statutum de *De eadem re.*

rebus

rebus ad hæredem transitoriis, vt dicemus in quarta declaratione quartæ partis. Consequens est, vt nec habeat locum in hoc casu. At ipse Carol. Moli. vbi suprà, nu. ab hinc 2. in fi. reprobat illam glos. in d. c. licet episcopus. per illa Bart. & Bal. dicta, tu omnino illum vide ibi, & nume. 172. & 173. & quæ etiam latè diximus in repet. l. si vnquam. in verbo, reuertatur. nume. 335. decimum octauum cum quis, & octo sequent. C. de reuoc. donat.

Quid si vsufructuarius alteri vendidit, qui rem diutius tenuerit.

8 ¶ Hanc autem declarationem amplia, vt licet vsufructuarius alteri tertio rem vsufructuariam vendiderit, qui eam postea tenuerit etiam per triginta annos, mortuo tamen eo vsufructuario qui vendiderat, potest proprietarius aut eius hæres facere se manutenere in ea re vendita, vt expressè tenet Chassen. in d. comment. consuetud. Burgund. tit. *Des successions*, §. j. col. 5. versi. dico plus quòd etiam, ea ratione innixus, quòd ad quemcunque transeat illa naturalis possessio, semper remansit ciuilis apud proprietarium, nec potuit vsufructuarius plus iuris in alium transferre quam haberet: & mortuo vsufructuario, & ita ipsius iure resoluto, resolutũ quoque ius est huius cessionarij, l. lex vectigali. ff. de pignorib. Nec potuit ipse vsufructuarius interuertere possessionem proprietarij sine facto aut consensu illius. Et quod non est transmissibile ad hæredem vti vsusfructus, nec cessibile quoque est, vt voluit Iason in l. j. §. vsufructuarius. ff. de oper. noui nunc. & in l. cùm secundum. C. de fideicom. Et cùm vsufructuarius dicatur procurator proprietarij, vt dicit Iason dicto §. vsufructuarius. ideo in eo habet locum. l. vlti. C. de ac quiren. possess.

De eadem re.

9 ¶ Et ego certè facilè in eius sententiam descenderem, si vsufructuarius per constitutũ vel precarium, vel retentionem vsusfructus tantùm non etiam realiter rem tradidisset, per ea quę scripsimus in nostro tractatu Constituti possessorij, parte 2. amplia. 20. & 33. & iterum in 3. parte, limita. 14. At si realiter rem tradidisset alteri, qui per multos annos etiam realiter possedit, vereor ne proprietarius possessionem amisisset per l. iij. §. in amittenda. versi. quòd si seruus. & l. peregrè §. quibus. ff. de acquir. possess. & l. colonus. ff. de vi & vi arma. Tu tamen vide quæ in simili scripsimus in illo tractatu Constituti, in j. parte, nume. 14. ex supradictis, & iterum nu. 28. sed & secundo modo, & in ij. parte d. ampliat. 20. & in tertia parte, dicta limitat. 14. ex quibus intelliges quid hîc dicendum sit.

SECVNDA DECLARATIO.

An hæc consuetudo procedat in hærede naturaliter tãtum possidentis.

1 ¶ Secundò declara generaliter, vt id statutum non habeat locum in hærede eius qui naturaliter tantum possidebat, neque enim ea naturalis possessio, vi huius statuti transit in hæredem illius, quin is qui ciuilem habet, possit propria autoritate & naturalem accipere, per not. in d. l. clam possidere. §. vlt. & in aliis locis suprà in præcedenti declarat. nume. 5. allegatis. Nam & id generaliter voluit Imo. consi. xvj. viso casu, nu. 3. vbi & ad hoc hanc rationem adducit, quia hoc statutum est exorbitans à iure communi: ideo debet restringi & limitari, ne quis damnum indebitè patiatur, per id quod legitur & not. in l. ij. C. de noxal. & per Barto. in l. omnes populi. in vj. q. princ. ff. de iustit. & iure. Cui adde quantùm ad eam rationem amplissimè scripta à recentioribus, in l. vlt. §. in computatione. C. de iure delib.

De eadem re.

2 ¶ Hanc autem Imo. in illo consi. xvj. decisionem, etiam in genere, vt & ille loquitur, sequûtus Barb. dicto consi. lviij. sapienter scripsit Psalmista, col. xj. versi. & adduco in terminis, libro ij. Iason d. consi. cxlvij. præsens consultatio. col. x. in fi. lib. ij. & rursum consi. lxxxv. quando habemus determinationem, col. vlt. lib. iij. & d. consi. clij. vera & iuridica. col. j. post prin. lib. iiij. & Io. Baptista in sua disput. incip. magnificus & excellens, col. iij.

De eadem re. Statutum loquens de possessione defuncti intelligitur de ciuili.

3 ¶ Et idem propemodum, ipso Imo. non citato, voluit Franc. Curt. Iunior consi. cviij. sacratissimæ & circa controuersiam, col. viij. versi. confirmantur præmissa. & iterum consil. cx. pro habenda clara resolutione, col. viij. ver. nec obstat quædam subtilis consideratio. Nam statutum, inquit loquens de possessione, in qua erat defunctus, intelligitur de vera & ciuili possessione, vt signanter decidit Bal. in l. j. post prin. C. commu. de vsucap. vbi dicit quòd verbum possidere simpliciter prolatum à lege, intelligitur de ciuili possessione, quia verba legis ciuiliter sunt intelligenda, & quia ciuilis trahit ad se naturalem consecutiuè: & quanuis etiam intelligatur de naturali id tamen non est principaliter, l. clam possidere. §. vlt. ff. de acquir. poss. & istud est sing. vt dicit ipse Curt. qui ad hoc allegat quod scribit Bar. in l. naturaliter. §. quod nihil commune. col. v. versi. quarto pro declaratione. ff. de acquir. poss. & Franc. Aret. in rub. eo. tit. col. ij. vers. pro declaratione totius tit. & Feli. in c. causam. col. pen. de præscript.

TERTIA DECLARATIO.

Quid in hærede habentis tantùm ciuilem possessionem.

1 ¶ Tertiò declara, vt è contrario si defunctus habeat tantùm ciuilem possessionem, vt proprietarius in re vsufructuaria aut aliter, ea per huiusmodi statutum transferatur in hæredem, ita enim satis apertè voluisse videtur Bal. consi. cccxxx. statuto cauetur quòd cõductor. col. ij. vers. considera aut colonus. lib. j. & apertius Alouisius de Lucis, inter cõ. illius consi. cccxxxvj. quidam creditor habens plures, in multis locis eius consi. lib. iij. vbi dicit ita consuluisse Vincẽtiæ, Rav. Forli. & Argentinum ipsius filium, & Richar Sali. & ei con. subscripsit ipse Bal. vt ibi videre poteris & nihil omnino video quod id dubium possit facere. Et faciunt quæ scripsimus in tractatu Constituti possessorij, in ij. parte, ampliat. 21.

QVARTA

QVARTA DECLARATIO.

Quid in hærede commodatarij & depositarij.

1 ¶ Quartò declara, vt id statutum non procedat in hęrede commodatarij vel depositarij, neq; enim is hæres erit saisitus earũ rerum quas defunctus habebat nomine commodati vel depositi. Quando nec etiam cessante hoc statuto, huiusmodi hęres possit petere se mitti in possessionem earum rerum, ex l. vlt. C. de edi. diui. Adria. tol. vt expressè voluit Bal. in l. j. col. ij. vers. quarto an sit vera, in fi. illius vers. C. si de momẽta. possessio. per l. bona fides, ff. depo. quæ quantum ad id faciat, cæteri videant.

Hic hæres an potest petere se mitti in possessionem vide numero. 3.

2 ¶ Ego tamẽ id verissimum esse puto. Quo modo enim hæres, ex d. l. vlt. potest se petere mitti in possessionem, quam defunctus non habuit? aut ex huiusmodi statuto dicere continuatam in se possessionem defuncti, quam (vt diximus) non habebat, sed solam detentionem? possessio enim harum rerum commodatarum & depositarum apud dominum remanserat, leg. in commodato. ff. commoda. & l. licèt, §. rei depositæ, ff. deposi. & §. possidere, Insti. de interdi. Ex quo generaliter poteris dicere, non habere locum id statutum in hærede simplicis detẽtionis, videlicet coloni, & similium.

Possessio rei cõmodatæ & depositæ manet apud dominum.

De eo quod dictum est, suprà nu. 1.

3 ¶ Sed aduerte tamen quòd Pau. Ca. in d. l. vltima, col. ij. ver. quarto requiritur, C. de edi. diui Adri. tol. & Pet. Ferrari. in tit. forma libel quo petit. hæreditas ex testamento, ver. quid igitur dices, tenent contra illud quod suprà diximus ex Bal. scilicet eam l. vltimam, habere locum in rebus quæ erant apud defunctum, non solùm iure possessionis, sed detentionis, vt sunt, inquit, res depositæ & commodatæ: quia sicut pro illis datur petitio hæreditatis, l. & non tantùm. in rub. ff. de petit. hæredit. ita & eadem ratione beneficium illius legis. Idem autem ante ipsum Paulus voluerat de omni detentione generaliter loquens, glosa, ibi, in verbo, fuerunt, quam etiam simpliciter secuti sunt ibi Bart. col. ij. vers. item oppono, dicitur hic, earum, Alberi. col. ij. ver. in verbo, mittatur in possessionem, & rursum col. iij. ver. item oppono. quia in tex. Io. Fab. col. vlt. vers. item dic quòd nedum veniunt, & Sali. col. iiij. ver. nunc videamus de quinto, & Alex. col. viij. ver. in gl. in verbo, fuerunt, & Iac. à S. Georgio. col. viij. versi. in fi. glo. quia gl. & Corne. col. xv. ver. in gl. non ergo, Iason col. viij. vers. gl. in verbo, fuerunt. Et idem voluit Ang. in §. quadrupli, col. xij. ver. ex quo nota, Insti. de actio. & videtur voluisse Alex. dũ citat eam glos. & dictam l. & non tantùm, cons. xxiiij. attentis his quæ in themate narrantur, col. j. lib. iij. & Carol. Rui. con. cvij. superfluum est, in prin. lib. iiij.

De eadem re.

4 ¶ Et bene facit quòd scribit Innoc. in c. cùm in officiis, col. vl. de test. quòd hæres non solùm potest occupare quæ possidet testator, sed etiam ea quæ inuenit in hæreditate etiam commodata & deposita, per l. non solùm, ff. de acqui. possess. quę id non dicit, sed puto esse mendum, & voluisse allegare d. l. & non tãtùm, suprà allegatam. Et quod etiam post alios tradit Carol. Rui. cons. lj. ex his quæ proponuntur, col. j. li. iiij.

Authoris opinio.

5 ¶ In quo illud mihi videtur dicendũ quòd si res ab alio occupata fuerit quàm ab eo qui cõmodauit & deposuit, posterior opinio locum habeat, vt scilicet hæres vti possit aduersus illũ beneficio l. vl. aut etiam beneficio nostræ consuetudinis. Aduersus autem ipsum qui commodauit vel deposuit, minimè possit, non magis quidem quàm defunctus ipse si viueret, cùm ipse ab illis veluti precariò detineret, vt in simili dicitur de interdicto, vti possidetis, in l. j. in prin. ff. vti possid. vti eas ædes de quibus agitur nec vi, nec clam, nec precariò alter ab altero possideretis, &c. Et iterum in §. vl. quod ait prætor, nec vi, nec clã, nec precariò alter ab altero possidetis. hoc eò pertinet vt si quis possideat vi, aut clam, aut precariò, si quidẽ ab alio, prosit ei possessio: si verò ab aduersario, non debeat eum propter hoc quod ab eo possidet, vincere, &c. & quæ scribuntur in l. seq. & idem propemodum in l. j. C. eo. titul. & in l. j. ff. de itine. actu q; priua. & in l. vlt. ff. de acqui. possessio.

Depositario & cõmodatario competit actio furti.

Et remedium redintegrandæ.

6 ¶ Et etiam videmus his competere actionem furti, pro rebus depositis aut commodatis, l. vl. in princip. C. de furt. Atq; etiam remediũ redintegrandæ, vt voluit Spec. ti. de petit. & possesso. §. j. vers. sed nunquid depositarius, per tex. loquentem in pignore, in l. vlt. C. de præto. pig. & sequitur Alex. qui & alios citat, in l. j. in prin. col. xviij. versi. subdit. Imo. ff. de acqui. possess. Cui & tu adde Cy. in l. j. in iij. qu. C. quor. bono. per text. qui in id est expressus, in l. j. §. quod autem, ff. de vi & vi arma.

Prædo agit redintegrandæ.

Et colonus.

Quorum bonorum interdictũ cõpetit cõmodatariis & depositariis.

7 ¶ Et de prædone quoq; vt scilicet pro his rebus possit agere redintegrandæ, est tex. in eadem l. j. §. qui à me vi. Et de colono, in l. vl. eo. ti. legendo ibi, aget, non aget, vt legisse videtur Alex. qui cum tex. ad id allegat, in d. l. j. col. xviij. vers. ad prædicta facit, ff. de acquir. possess. Sed & quod pro huiuscemodi rebus agi possit quorum bonorum, voluit Petrus à Bel. pertica in d. l. & ibi Cy. in d. q. iij. Bar. col. vlt. ver. item differunt secundum quosdam, & Sali. col. quoque vlt. vers. item differunt secundum aliquos, C. quorum bonorum.

QVINTA DECLARATIO.

An hæc consuetudo procedat in hærede eius qui se cõstituit possidere pro alio.

1 ¶ Quintò declara in consequentiam præcedentium, vt idem statutum non procedat in hærede eius qui se constituerat possidere, vel simpliciter vel precariò nomine alterius. si enim simpliciter, certum est omnem possessionem & naturalem & ciuilem transire in constitutarium: si precario, ciuilem tantum: naturalem autẽ manere apud constituentẽ, vt latè diximus

in tractatu Conſtituti poſſeſſorij,parte j.nu.4 illud autem primo loco. Igitur ex primo nulla manet poſſeſsio apud defunctũ,ideo nulla trãſire poteſt in eius hæredem. Ex ſecundo naturalis tantùm manſit apud ipſum defunctũ,quæ quidem non tranſit in eius hęredem vi huius ſtatuti, ſecundum ea quæ diximus ſuprà in ſecunda declaratione huius tertiæ partis. Et ita expreſsè in hoc caſu conſtituti voluit Fran.Cur.iunior,conſ.cx.pro habenda clara reſolutione,col.viij.retento igitur præmiſſo & ſeq.Sed tu tamen intellige ſecundum ea quæ latè diximus in d.tractatu Conſtituti,in ij.parte,in xiij.ampliatio.

SEXTA DECLARATIO.

An in hærede eius qui iure familiaritatis poſsidebat.

1 ¶Sextò declara etiam ex conſequentia præcedentium,vt id ſtatutum noſtrum nõ habeat locũ in hærede eius qui iure familiaritatis poſsidebat,aut vt verius loquar,detinebat, vt in hac ipſa ſpecie,ex facto conſultus reſpondit Franc.Curt.iunior d.conſ.cx.col.viij. verſ. nec obſtat quædam ſubtilis conſideratio, per ea quæ ex eodem diximus ſuprà in iij. declarat. huius ij.partis,num.ij.incip.& idem propemodum.

De eadem re.

2 ¶Cui adde tex.in l.qui iure familiaritatis,& ibi Iac.Are.Bar.Ange.Imo.Pau. Caſt. & alios, ff.de acqui.poſſeſ.& l.& haber,§.hoſpites,qui primus eſt,ff.de preca.& l.mulieri,ff.quib.mo.vſufru.amitta.Bart. conſ. cxxj.in quæſtione donuni Cioli,in ij.dubio. & Ang. in l. aſsiduis, col.vij.ver.in tex. ibi,mulier,C.qui potio.in pigno.habean.& Alex.con.lxxxviij. eximie domine,col.vlt.verſ.nec etiam his,lib.ij.& con.cxxxiiij.attentis narratis in themate,col.ij.verſ. & poſito quòd domina,li.iiij.Maſuer.tit.de poſſeſſo.§.itẽ ſoror ſimul habitans.Corne. conſ. xcj.in cauſa vertente,nu.v.verſ.& huiuſmodi actus,li.iiij.& conſ. cccxv. videtur in hac conſultatione,col.iij.ver.præterea dato quòd fuiſſet,eo.lib.iiij.Soci.con. cxxxj. in præſenti conſultatione,poſt.prin.li.j.Caro.Rui.conſ.lj.ex his quæ proponuntur,col.iij.ver. eſt ergo præmittendum.lib.iiij.Fran.Cur.iunior hoc declarans,con.clxviij.ſacratiſsimę trinitatis,col.pe. & Ludo.Goza.conſ.xcix.in hac cauſa poſſeſſoria,col.ij.verſ.tertiò quoties,& rurſum colum. vlt.verſ.quartò quotieſcunque,Aymo Crauet.conſ.lxj.dominus Antonius,col.j.verſ.ſecundò reſpondeo.

SEPTIMA DECLARATIO.

An hæc conſuetudo procedat in hærede impuberis. Inteſtatus an is dicatur qui teſtari non poterat.

1 ¶Septimò declara,vt id ſtatutum non habeat locum in hærede impuberis,ſiue ſtatutum loquatur de hærede ab inteſtato,ſiue ex teſtamento,vt expreſsè reſpõdit Signo.loquens de ſtatuto Placentiæ,huic noſtro ſimili,conſ.clxxxviij.caſus continens inter cætera,col.ij.verſ.prę terea ad hoc vt habeat locũ.Nam,vt inquit,is hæres,dici nõ poteſt hęres ex teſtamento,cùm impubes teſtari nõ poſsit,nec ab inteſtato, cùm is propriè non dicatur deceſsiſſe inteſtatus, qui inteſtabilis erat,l.j.in prin.ff.de ſuis & legit.Nec ſtatuta propriè intelligendo, vt debent intelligi habent locum in hæreditate impuberis,Ray.For.in d.l.j.& Guil.Cu.in l.j.C.quando imper.inter pupil.& vidu.& in l.ij.C.qui teſta.face. poſſ. Hæc ille.

De eadem re.

Qui tenẽt ſtatutum loquẽs de inteſtato non habere locum in impubere.

2 ¶Ex illo autem text.in d.l.j.de ſuis,& legiti.plurimi præter Signo.vbi ſuprà, & eos quos allegat,fuerunt in ea ſententia, vt ſtatutum loquens de inteſtato, non habeat locum in impubere & aliis qui teſtari nõ poſſunt,quos inteſtabiles vocamus,& inter cæteros Petrus à Bel. per.& ipſe Guil.Cu.in ea ipſa l.j.ff.de ſuis & legit.Idem Pet.Iac.Ray.Cy.Bal.& Nico.Neapol.in l.inteſtato,per eum text.ff.de legiti.tute.Cy.in l.ij.in vltima quæſtio.& ibi Alber.in fi. & ſubobſcurè Bal.col.j.verſ.ſecundò quæro nunquid iſte,C.qui teſta.facere poſſ. ipſe Sign. latè conſ.vj.Titius in infantili ætate.& latiùs conſ.cj.infans deceſsit.Bal.in l. cùm antiquioribus,col.iij.verſ.ſeptimò quæritur,& ibi Salice. in §. vlt. col.j. & ſequent. & latiùs Flori. & Raph.Fulg.col.ij.verſ.in ea,ibi l.j.C.de iur.delib.idem Bald.in l.ſi is qui, in fi. C. ſi penden. appel.mors interuenerit.& in l.ſi arrogator,col.pen.verſ.& adde tres concluſiones,ff.de adoptio.& in c.j.col.iij.verſ.modò quæro quantùm,tit.de ſucceſsio.feud.& conſ. xij. caſus talis, ſtatuto ciuitatis Caſtelli,col.ij.verſ.ſed poſito quòd hoc, lib.iij. & conſ. cccclxxv. ſequendo communem,eo.lib.iij. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem. & conſ. xlvij. ſi tenemus opinionem illam, lib.iiij. vbi & hanc dicit eſſe communem opinionem doctor. Bononiæ. & conſ.lxj.de iure communi,col.j.in fi.eod.lib.iiij.& conſ.ccxxxij.impuberi filio, eodem li.iiij. & conſ.lxxxiij.præmittendum eſt,col.ij.verſ.item quia infans non propriè,lib.v.Io.Fab.in §. j.in prin.& ibi etiam Angel.Aret.col.j.& ſequent.& Chriſtopho.Porc.inſtit.de hæredit.quę ab inteſta.defer.Nicola.Neapo.in l.impuberem,ff.ad S C.Tertullia.Alberic.in prima parte ſtatutorum,quæſt.xliiij.item quæro ſtatutum,vbi refert Ray.Forl.dixiſſe ita fuiſſe determinatum,& iterum in iij.parte ſtatutorum,quæſtio.xxj.item quæro conſuetudo. Angel. in l. in teſtamento,la j.col.j.in iiij.notab.& ibi Raph.Fulgo.C.de teſtamento milit.vbi ipſe Angel. dicit ita fuiſſe conſultum per collegium Peruſinum.& iterum ipſe Ange.in l.ij.C.de imbub.& aliis ſubſtitutio.& con.ccxj.ex facto propoſito quinque eliciuntur,in v.eodémque vltimo dubio.Imo.in l.Centurio,col.ix.verſ.circa paganum, ibi, & per hoc decidi poteſt quæſt. ff. de vulga.& pupil.ſubſtitutio.& in cap.cùm tibi, ad fin.de teſta.Petr.Ancha.in repet. cap. j. char.lxx.in paruis,verſ.quid dices de patruo,ibi,in quo conſilio,de conſtitut. vbi dicit idem ſe conſuluiſſe,& plures alios Bononiæ.Rapha.Fulgoſ.conſil.xl.Dominicus teſtator,colum.

vlt.paulò ante finem.& iterum consil.xlviij.quidam Petr.condidit testamentum,in ij.dubio & iterum consi.clxv.in quæstione proposita secundum ordinem,col.ij.versic. rursus si huiusmodi.Ro.cons.cxcix.præsens statuti particula,colum.ij.versi.secundò quòd vbi.Alexan.latè in l.generaliter,in princip.col.ij.vers.in glo.j.vlt.glo.cum multis seq.C.de institutio. & substi.& cons.cxv.circa dubitationem,lib.ij.& cons.lxxix.Franciscus,col.iij.nu.v. & multis seq. lib.vj.& consi.clviij.abundè quidem,col.j.vers.quòd autem non potuerit, eo. lib.vj. & cons. cliij.viso themate suprascripto,col.ij.versi.rursus dictum statutum,& seq.vsque ad finem lib. vij.& consi.ccxj.viso themate de quo,col.ij.vers.secundò respondetur,eo.lib.vij.Ludo.Bolo. in j.addi.Matthæ.Mars.in tracta.de success.ab intesta.Philip.Deci.cons.cccclxvj.stante statuto Rauennensi,col.j.ij.& iij.& consi.ccccclxiij.duo dubia,in j.dubio.& cons. dcxvij. adeo plenè.Ludouic.Gozad.latè cons.xxxv.breuiter agendo certum est.Albert.Brunus in tractatu statutorum fœminas excludentium,in viij.artic.prin.q.xij.char.xxxv.col. vers.& secundũ prædicta.& Maria.Soci.con.cciij.casus iste,col.j.ij.& iij.

3 ¶Sunt tamen multi,qui contrarium tenuerunt,aut saltem illam opinionem intelligunt, nisi communis vsus loquendi intelligeret intestatum etiam pro eo qui testari non potest,præsertim quod scribitur in l.j.ff.de suis & legi.quòd licèt propriè intestati non dicantur qui testari non possunt,hos tamen pro intestatis accipere debemus.Et ita voluit Bar.in eo loco,vbi & hunc vsum loquendi talem esse confirmat ex ea ipsa l.j.quem quidem modum dicit præualere omni propriæ significationi,l.librorum,§.quod tamẽ Cassius,ff.de leg.iij.& idem quoq; ipse Bar.in l.Centurio,col.iij.ver.quid si testator sic constituit,ff.de vulg.& pupil.substit.& consi.cxxxviij.hæc est copia.& cons.cxlj. statuto vrbis veteris. *Qui tenent contrarium. Aut saltem priorem opi. intelligũt nisi cõmunis vsus loquendi aliter intelligeret.*

4 ¶Et præter Barto.ipsum,Signo.sibi(vt videtur)contrarius,consi. ccxxv. in quæstione, comprehensa,vers.secundò prætermitto,dum dicit de rigore verborum priorem opinionem esse veram,sed hanc ex mente statutorum esse sequendam.& Bal.in auth.præterea, col.j. versic. modò quæro.C.vnde vir & vxor.& con.cclxiiij. statuto cauetur quòd si qua persona, lib.j. vbi honorificam in hac re mentionem Signo.facit.& idem Bald.con.cviij.in successione pupillorum,lib.ij.& cons.xxxvj.de iure communi,lib.iiij.& con.lvj.repetito con.cccxxxix.opinio communis est,eodem lib.iiij.& Ang.cons.xxvj.statutum excludens,& cons. xcix. Petrus de vrbe veteri,per totum,& cons.ciiij.statuto communis Burgi,etiam per totum.Cardi.Floren.con.cxj.factum sic se habet,Iacobus quondam,in quarto eodemq; vltimo dubio. Petrus Ancha.sibi contrarius in d.c.cùm tibi,col.vlt.in vij.quæstio.de testam. & ibi quoque Barba. qui istud disputat per xiiij.aut xv.col. & tandem dicit hanc opinionem amplectendam tanquam verissimum Apollinis oraculum.Idem Petrus Ancha.consil.clxxvij.reuocatur in dubium.Paulus Cast.in l.in ambigua,quam legit cum l.scire leges,col.ij.vers. tertiò colligitur, ff.de legib.& in d.leg.in testamento,la j.col.iij.vers.ex secunda parte,& ibi Romanus, qui se dicit ita consuluisse & Senis & Florentiæ. col.j.in vlt. not. C. de testa.mili. & ipse Paulus in d.l.generaliter in fi. princ. & ibi Corne.consi.ij.versic.vnde adducuntur. & Iacob. à sancto Geor.col.j.ver.in gl.j.inducitur,& Philip.Dec.col.ij.vers.not.ex isto, C. de instit. & substit. & idem Paulus in l.ij.in prin.C.de impube.& aliis substit.& in d.l. cùm antiquioribus, in fi. & ibi Floria.& Ioan.Petrucius,& latè Corne.C.de iure delib.& idem Pau.consi.xlviij.præsupposito quodam statuto.lib.j.Rom.consi.iiij.sententiam præfati consultoris,& con.xxxij. visa municipali constitutione.Panor.latè cons.lxxv.quidam decesit, lib.j.Ang.Are.in d.§.j. Instit.de hæred.quæ ab intesta.defer.& in tracta. de testa.in verbo, volens intestatus decedere,col.xiij.& in suo tracta.de success.ab intesta.in glo.in verbo, pro perfectione materiæ, char.x.Barb.cons.lxvij.illud in medium afferam,in j.dubio,lib.iii.Corn.consi.lxxv.quanquã videatur,col.v.in literis X.& Y,lib.j.& cons.cccxxxvi.constat quòd de iure communi, propè per totum illud consi.eo.lib.j.Alex.d.consi.ccxj.lib.vij.Soci.latè con.lxxxj.si in causa,col. iij.vers.solum restat,cum multis seq.lib.iiij.Fely.in proœmio decretalium col.iiij.vers.ad idẽ notabile Geor.Nata.in tractatu de statutis excludentibus fœminas,char.ix.vers.circa quartum & vltimum.Math.Affli.in d.cap.j.in prin.col.pen.vers.deinde incontinenti, de success. feudi.Carol.Rui.latè consi.l.circa primum dubium,in j.dubio,lib.iij.& Georg.Nata.in repe.cap.quanuis,col.lvi.versicu.circa quartam, & seq.de pact.lib.vj.Ioan.Baptista Castel.in additio.reperto.Alberic.in verbo intestatus.Alcia in l.intestatus,ff.de verb.signi.Paul.Paris. qui hanc dicit in puncto iuris veriorem & communiorem & amplectendam,consi.xxij.licèt circa præsentem,lib.ij.vbi & illud latissimè omnium disputat.& rursum consi.lxxxiiij.Serm. Martinus.col.iij.versi.ad resolutionem dubij,eodem lib.ij.Maria.Soci.consi.vj.visis themate & statuto,con.v.nu.xxv. lib. j. *Alij eiusdem sententiæ.*

5 ¶Ex quibus multi negant non necesse esse probari hunc communem vsum loquendi, satis enim probari ex d.l.j.cùm scribitur(vt iam diximus)hos tamen pro intestatis accipere debemus,veluti is text.se referat ad eum loquendi modum:cùm (vt alij etiam dicunt) id non sit ex communi vsu loquendi testificatum, per d.l.sed potiùs ex eiusdem leg.declaratione:nam & aliàs videmus plurimas leges & ff. & C. vsas eo verbo intestati, cum loquerentur de im- *An communis ille loquẽdi vsus probari debeat.*

pubere,videlicet in l.diuus,& iterum in l.credendum est,quæ est vltima in ij.locis.ff.qui petant.tuto.& in l.pater filium,§.vlt.ff.ad l.Falci.& in l.ij.§.impuberem,& iterùm, §.si mater, ff.ad S C.Tertul.& d.l.in testamento,la j. & ibi Ang.in iiij.not.Saly.in vltim.not.Philippus Dec.in v.not.C.de testa.milit.& d.l.ij. in princ. C.de impu.& aliis substit.& l.potest, & ibi Alexan.& Franc.Are.ff.de vulg.& pupil.

Ad idem.

6 ¶Sed ex his legibus maximè tibi annotanda est d.l.credendum, qui petant. tutor. vt ex qua probatur,id etiam procedere,cùm intestatus positus est in conditione,licèt conditio semper sit implenda in forma specifica,per l.qui hæredi, & l.Mæuius, ff.de condit. & demonst. ob idque etiam ille tex.fuit admodum in id quod diximus expensus & commendatus ab Alex. qui eum dicit not.in d.l.generaliter,col.ij.ver.quintò pro hoc videtur,C.de instit. & substit. & Fran.Are.qui item multum extollit,& dicit valde no.in l.j.col.ix.ver.secundò quia ex quo hæres,ff.de vulg.& pupi.substit.& in d.l.Centurio,col.ij.vers.adde etiam in quantum Bart. dicit,eod.tit. & Iason qui illum dicit no.licèt,inquit,non allegetur ad id propositum, in d.l. potest,col.ij.vers.adde etiam quòd conditio,eo.tit.& cons.cxcvj.in prænotato themate,col. vj.vers.non obstat secundò,lib.ij.

Ad idem.

7 ¶Similiterq; sunt leges vtentes his verbis,ab intestato,in successione pupillorum,vt in l.qui duos,in prin.vbi Soc.in j.not.ff.de reb.dub.& in l.Lucius,ff.de vul.& pupil.& in l.sciant,C. de legit.hæred.& in l.omnem, C.ad S C. Tertu. Quanquam sunt qui faciunt differentiam inter mentionem intestati,& hæc verba,ab intestato:vt scilicet illud non comprehendat pupillum,hoc comprehendat,& inter alios Sali.Fulg.& Corn.in d.l.cùm antiquioribus,C. de iure delib.idem Fulg.in d.l.generaliter,in prin.& ibi etiam Alex.col.penul.vers.nunc venio ad secundum,& Corne.col.vlt. C.de instit. & substitut. & iterum ipse Fulgo.d. cons.xlviij. in ij.dubio.Corne.d.cons.cccxxxvj.col.vlt.lib.j.Socin.latè cons.xxxv.punctus super quo,per totum illud cons. libr.iij. vbi in fin.dicit esse hæreticum discedere ab hac opinione. & dicto cons.lxxxj lib.iiij.& Iason consi.cxxx.prima consideratione,col.j.vers.nec obstat si contra li. j.Carol.Ruin.cons.xx.circa casum de quo quæritur,col.vlt.vers.nec etiam obstat si dicatur, libro ij.Ludo.Gozad.d.cons.xxxv.col.ij.vers.septimò considerandum.Paul Paris. d. consil. xxij.in multis locis.Et Maria.Socin.iunior d.consi.iij.col. vj. vers.aliquando verò statutum, lib.j.& consi.x.si in præsenti consultatione,col.j.versicu.aliquando verò statutum,eod. lib.j. Et facit quod consuluit Calderin.consilio sexto,an statutum quod simpliciter, sub titul. de constitutionib.

An intersit dicas intestati,an ab intestato.

De eadem re.

8 ¶Sed quòd nihil inter hæc intersit,videtur voluisse glos.in d.l. cum antiquioribus,in verbo, fuisse,iuncto tex.& ibi Corne.col.pe.& Cy.in d.l.ij.C.qui testa.fac.possunt.Bart.in d.l.j.ff. de suis & legi.Alberi.nō obscurè in tractatu statutorum, in iij.par. quæst.cxxj. suprà citata. Ang.& Rom.in d.l.in testamento,C.de test.mili.Nico.Neap.& Bal.in d.l.intestato,ff.de le. tut.idem Bal.in d.l.si is qui,C.si penden.appel.Ang.d.cons.xcix.& d.con.ciiij. Io. Fab.in d. §.j.Instit.de hære.quæ ab intesta.defer.& omnium clarissimè Car.Flor.d. cons.xi. in vltim. dubio.Alex.sibi contrarius,d.cons.cxv.lib.j.& Phi.Dec.d.cons.ccclxvj.col ij.nu.5.& seq.& Caro.Rui.d.con.l.col.ij.vers.sed præmissis,& iterum col.iiij.vers.& adhuc opinio, lib.iij.& Maria.Soci.d.con.xxiii.col.vij.nu.19.lib.iij.& alij.multi ex his quos suprà citauimus. Hanc enim,inquiunt,esse magis verborum,quàm rerum differentiam.

De eadem re.

9 ¶Sed & in hoc sunt qui distingunt,an hæc verba,ab intestato,iungantur defuncto, ita videlicet,decessit vel mortuus est ab intestato: an verò hæredi scilicet successit ab intestato: vt primo casu,idem sit ac si diceretur,decessit intestatus, vtpote quòd ea verba referantur ad ipsum defunctum:in secundo autem casu,qui refertur ad hæredem,sumus extra illud dubium,an pupillus dicatur intestatus,de quo per Bal.d.con.xxxvj.de iure communi,ibi, aliud est ergo,lib.iiij.& Soci.in d.l.qui duos,in princ.per illum text.de reb.dubi. & Lud. Gozad. d.con.xxxv.col.iiij.vers.præterea aliter respondeo.& Paul.Paris.d.cons.xxij.col.xiiij. versic. ex quibus infero,& mult.seq.lib.ii.

An intersit inter intestatus, & sine testamento.

10 ¶Alij item discrimen faciunt inter intestatus,& sine testamento.& inter hos,Imol.in d.l. Cẽturio,vbi suprà citauimus,ff.de vul.& pup.& Raph.Fulg.in d.l.generaliter,in prin.col.j.ver. nota primò quòd non est.& Rom.in d.l.in testamento,le j.col.iij.versi.aduertendum tamen C.de testa.milit.Sed contra hos est tex. in ea ipsa l.generaliter,& ibi glo.in verbo,sine testamento, quæ est j. vbi omnes propè de hac re disputant,vt ibi per eos videre poteris.& Pau. Paris.d.cons.xxij.vbi suprà,nu.lxxxij.lib ij.

An inter pupillum, & alium intestabilem.

11 ¶Alij quoque dicunt interesse inter pupillum, & alium intestabilem, vt videre licet apud Alexan.qui id sibi adscribit,in d.l.generaliter,col.penul.& d.cons.cxv.& Socin.d.cons.xxxv lib.iij.& Philip.Deci.d.cons.ccclxvj.num.5.& 6.& con.cccclxiij.duo dubia,col.ij. versi.his relatis,& seq.Item alij,vt hoc iungam, dicunt interesse inter eum pupillum, cui pater testamentum fecit,vel secundas tabulas:& eum cui non fecit, de quo latè Paul. Paris. post alios multos,d. consi.xxij. lib.ij.

An inter pupillũ, cui pater fecit testamẽtũ & eũ cui non fecit.

12 ¶Sunt & postremò qui dicũt referre vtrum statutum de quo quæritur,sit odiosum,an fauorabile,

tabile,siue ratione naturali subnixũ.vt Bal.in d.l.si is qui,in fi.C.si pend.appel.mors inter.& in d.l.intestato,ff.de legi.tut.vbi etiam declarat quomodo intelligitur, an statutum sit odiosum,an fauorabile.& in d.c.j.tit.de successio.feud.& con.cxlj.quæritur an pupillus, li.iij. & consi.lxxxiij.præmittendum est ad euidentiam, in fin. lib.v. & alibi in omnibus propè locis suprà allegatis,licèt alij plerique id indistinctè teneant. *An referat statutúmne sit odiosum, an fauorabile.*

13 ¶ Vides igitur maximum inter eos omnes,qui de hac re locuti sunt certamen esse: & si tibi lubet,videbis omnes multis magnisq; rationibus subnixos,quas tamẽ referre supersedimus, contenti loca quibus id tractant tibi designasse,præsertim quòd earum bona pars nihil, aut parum ad nostras de hac re consuetudines pertineat.Nam & aliæ,& quidẽ maior pars earũ loquuntur de hærede quem dicunt esse saisitum,& sic haud dubiè pertinent ad hæredes pupillorum & aliorum intestabilium:aliæ loquuntur de hæredibus ab intestato,quo certè casu essemus in illa disputatione,an inter intestatus, & ab intestato aliquid intersit, quantùm ad id de quo agimus pertinet,si tamen intestatus,non nisi de intestabili,id est,eo qui testari non possit intelligatur. *De eadem re.*

14 ¶ Scio autem in nostra Gallia ex communi vsu loquendi,& doctorum & aliorum nihil inter hos interesse.Ideo vt concludam hoc caput,in casu nostræ consuetudinis,putarim,& hæredem ab intestato,& pupilli,& alterius intestabilis esse saisitum,& ita vtimur.Nec interim silentio præteribo Carol.Molineum,qui huius est nostræ opinionis,in additio.Alex.in d.con. cxv.lib.ij.post relatas copiosissimè omnium opiniones. *Authoris opi.*

OCTAVA DECLARATIO.

1 ¶ Octauò declara,vt id statutum procedat etiam in bonis defuncti episcopi aut alterius, in quibus hæredes succedunt ex consuetudine,semota illa controuersia iuris cõmunis, de qua latè per Imo.& alios in c.cum in officiis,de testa.Bal.con.cccxiij.præmittendũ est ad euidẽtiam,li.ij.Pan.post antiquiores,in c.cùm esses,extrà, eo. tit. & latiùs in c. vt vnusquisque, de pecul.cleric.& Io.Ananiam con.lxxxvij.circa dubium de quo agitur,per totũ,& ibi Ludoui. Bologni.in additio.& Firmia.in tract.de episcopo,parte iiij.libri iiij.in multis locis.& Corn. con.cccxiiij.videtur in præsenti consultatione,per totum,lib.iij.& Soci.con.xcj. casus super quo,in j.dubio,li.j.& Nicol.Bello.qui alios multos citat,con.iij. curatus ecclesiæ, propè per totum.Cuiusmodi consuetudo est apud Trecenses,c.cvj.Caluimontenses,c.lxxxvj.Victriacenses,c.lxxxv.Pictauienses,c.ccxx.Aruernienses, tit.*des successions*.§.lv. eodémque vltimo. Borbonienses,c.cccxx.Blesenses,c.cxxviij.Engolismenses,c.xcvij.Marchienses,c.cclviij.Niuernienses,tit.*des successions*,c.xxj.Senlitenses,c.clxx.Valesienses,c.xcij.Britonẽses,ti.*des successions*,qui est xxij.c.ij.Et hanc dicit generalem Franciæ consuetudinem D. Cos. Guy.in §. item quòd si ecclesia,in verbo,acquisitos,tit.de Annat.in pragmat. sanctio. *An hac consuetudo habeat locũ in bonis defuncti episcopi. An consanguinei episcopi succedant in bonis illius*

2 ¶ Quæ quidem consuetudo an valeat(vt id obiter dicam) disces ex Inno. in d. c.cùm in officiis,col.j.in verbo,remanere,& ibi Panor.col.ij.vers.secundò fallitur,& aliis.de testa.Bal.in c.vlt.col.iiij.vers.quæro nunquid valeat generalis, de consuetud. Panor.in c.cùm tibi, in j. no.de verb.signi.& Roch.Curti.in repe.c.vlt.col.xvij.vers.quarto infertur,de consuet.Et ex eo quod in simili tractat Io.And.in c.nemo potest plus iuris,de reg.iur.lib.vj.in Mercuria.& Calder.consi.ij.quis succedere debet,col.j.sub tit.de pecul.cleri.& Domi.in c.vlt.col.iij.ver. ad tertiam de quibus,de offi.ordi.lib.vj.& Barb.in c.vlt.col.v.vers.quando autem dicatur,de pecul.cleri.& Cor.d.cons.cccxiiij.col.ij.sub litera B.lib.iij. *An valeat cõsuetudo vt succedat.*

3 ¶ His igitur locis(vt redeamus)& aliis eadem consuetudine vtentibus,imò & aliis quoque in quibus hæredes succedunt secundum distinctionem iuris communis,ipsi hæredes sunt saisiti ex hac nostra consuetudine,vt expressè dicit D.Boër.in commentar.consuet.Biturig.tit. *des coustumes concernans testamens*,§.vj.col.vlt.& ante eum,licèt non alleget,D.Bene.in rep. c.Raynucius,in verbo,mortuo itaq; testatore, le ij. nu.72. de testamen. quod & dicit sentire Ioan.Fab.in §.si viuo,Instit.de rer.diuisio.Sed ne erres,lector amantissimè, nullus est §.huiusmodi in eo tit.& credo,quòd voluit allegare §.is verò,eo.tit.vbi ipse Fab.col.j. quærit, an rectores & prælati ecclesiarum faciant suos fructus beneficiorũ, quos iam perceperunt adinstar fructuarij.quod videtur,inquit, sed hoc iure non est verum, cùm non transmittant ad hæredes,c.ad hæc,de testa.& c.vlt.de offic.ordina.lib.vj.Si tamen esset alia consuetudo, videtur,inquit,idem quod in alio vsufructua.& nihil amplius dicit,quod ad hanc rem,de qua tractamus,proprius accedat. *Redit ad principalem quæstionem.*

4 ¶ Et ego sanè censeo hæredes episcopi vel sacerdotis hoc iure consuetudinario vti, vt hæredes seculariũ.tũ quia hæc generalis consuetudo vbiq; est introducta & approbata à clericis simul & laicis,vt videre licet ex processu verbali,quem vocant,earũ consuetudinum.Ideo & ea clericos ligat,vt voluit Bal.in c.cùm venissent,in ij.not. de eo qui mittit. in possessionem. & ibi quoque Ioan.Lig.& Panor.etiam in ij.no.ita intelligentes eum textũ,inquo Papa mãdat decidi causas clericorum secundum consuetudinem patriæ, & illum tex. dicit ipse Bal. ad hoc multùm no.& idem etiam voluit idem Bal.in c.imperialem,col.iij.versi. quæro nunquid si ex consuetudine,& ibi etiam Martin.Laud.col.vlt.vers. & nota valere consuetudinẽ, *Authoris sẽtentia. Consuetudo communis clericorũ & laicorum ligat clericos.*

tit.de prohiben.feu.alie.per Fede.Ioan.Ligna.in c.quod clericis,& ibi Franc.Are.col.vlt.de foro compe.Antoni.in c.ecclesia sanctæ Mariæ,col.pe.vers.si quæritur an statuto, & ibi etiá Imo.col.iiij.ver.extra glo.tangunt hic doc.& Feli.col.xxxiiij.ver. secundus casus, & Philip. Dec.col.xx.vers.non obstant iura allegata,extrà de constitutio.Imo.in c.ad nostram in j. no. per illum text.& ibi Felin.col.ij.de probat.Panor.in c.cú causa,in iij.no.per eum tex. à contrario sensu,de re iudic.& cons.lxxij.circa primú breuiter,col.ij.ver.præterea papa,li.j.Alex. consi.ccxj.ponderatis his omnibus,col.j.lib.ij.Franci.Are.cons.xlv.visis articulis,post princ. Car.Alex.in c.j.in fi.x.di.& in c.qui clericus,col.j.tit.si de feud.fuer. controuer. inter do. & agnat.Roch.Curt.in repet.c.vlt.in j.limitat.xj.quæstionis. de consuetud. & neminem reperi (si non fallor memoria)qui contrarium dixerit,prçter Barbat.cons.lxv.referam in medium, col.antepe.vers.nec est vera responsio aliquorum,lib.iiij.vti etiam diximus in nostro tractatu Retractuum,tit.j.§.j.glo.xiij.in verbo,*s'acheteur*,nu.1.

Clerici ligantur statutis & consuetudinibus disponentibus de successionibus.

5 ¶ Tum quia etiam alias clerici ligantur statutis & consuetudinibus disponentibus de successionibus,siue respiciamus hæredes clericos ad eorum admissionem,vel etiam exclusioné siue etiam defunctos clericos: vt scilicet in successionibus eorum seruentur statuta & consuetudines locorum,vt plenè disseruimus in nostro tracta.de iure Primigeniorú quæst.xliij. qua plenè tractauimus an consuetudo primogenitos præferens, liget secundogenitum clericum.& quæstio.sequen.qua etiam tractauimus an econtrario primogenitus clericus gaudeat ea consuetudine.& iterum quæst.sequen.qua item quæsiuimus, an ea locum habeat in successionibus clericorum defunctorum,vt ibi videre poteris.

QVARTA PARS EORVM QVAE RESPICIVNT RES, QVÆ SEptem declarationibus constat.

1 *Prima declaratio,vt id statutum procedat in his rebus,quarum defunctus tempore mortis erat possessor tantum,non etiam in cæteris.*
2 *An procedat in re, cuius possessio cohæret personæ.*
3 *An in re,cuius possessio erat apud defunctum vi precarij.*
4 *An in re,cuius possessio erat apud defunctum ex causa ad hæredes non transitoria.*
5 *An in rebus feudalibus. Vbi etiam videbis an impediatur dominus manum iniicere in feudum ob hanc possessionem hæredis. Et an ipse hæres sit saisitus aduersus dominum.*
6 *An in emphyteuticis.*
7 *An in rebus incorporalibus.*

PRIMA DECLARATIO.

Hæc cósuetu. nó procedit in rebus quas defunctus non possidebat.
Fictè tradere non potest qui vere nó potest.
Hæres nó nisi verú quæ erát defuncti té-pore mortis in possessioné mittitur.
Possessio nulla cótinuari non potest.
Idé in interdicto quorum bonorum.
Et in petitione hæreditatis.

1 Rimò declara,vt procedat in his rebus,quarum defunctus possessor erat tempore mortis ipsius. Nam si eo tempore non possidebat, nec in eius hæredem transit possessio.neque enim is suum hæredem saisire potest per suam mortem de ea re,cuius ipse saisitus nó est,dum moritur.l.traditio,ff.de acqui.rer. domi. & l.nemo plus iuris,ff.de reg.iur.& ibi concordant.per gl.& Philip. Dec.Et si verè eam rem tradere non potest,nec fictè quoque potest.l.si filiusfamilias,& l.si seruus, ff.si cer.pet.& l.ij.& iij.ff.pro socio.Bal.cons.clxvj.à libello,vers.sed hic est aduertendum, lib.iiij. & diximus in tractat.Consti.posses.in iij.parte,limit.j.nu.iij.incip.cuius sententiæ,vt confirmaremus eam,multorum in ea limitat.à nobis citatorum opinionem, quæ negat per constitutum eius qui non possidet, transferri possessionem.

2 ¶Et id omnino perpetuum est,vt possessio quæ nulla est continuari non possit,vt voluit Bar. in l.Celsus,col.pe.vers. vel quando dicitur continuata, ff. de vsuc. prout illum citat Maria. Soci.iunior.consi.xviij.viso themate suprascripto,col.iiij.vers.ad primum itaque fundamétum,lib.j.Et id quidem perspicuum est,vel si nullam eius rei autoritatem haberemus,quomodo enim res quæ non est, continuari potest?

3 ¶Nam & in simili videmus,quòd hæres non iuuatur beneficio l.vl.C.de edi. diui Adria.tol. nisi in iis rebus quæ defuncti tempore mortis fuerunt,vt patet ex textu in d.l.vlt. ibi, earum rerum quæ testatoris tempore mortis fuerunt,vbi Bar.col.pe.ver.secundus casus, Albe.col. iij.ver.item oppo.quia in tex.Sali.col.iiij.ver.nunc videamus de quinto, & Paul. Ca. col.ij. ver.quartò requiritur,& recentiores,& Roffred.in summa eiusdem ti.vers.sed illud quçritur de eo quod dicit. Et idem in interdicto quorum bonorum, vt scribitur in l.ij.ibi, quæ cum moreretur,eius fuerunt,C.quor.bonorum.Cy.in l.j.in ij.q.& ibi Bar.col.vlt.ver.sed hoc interdictum,& Sali.etiá col.vl.eo.ti.Et in petitione hæreditatis,l.item veniunt,§.ité nó solùm, de peti.hçre.& latè Alex.có.clxxxiij.viso púcto quçstionis prçmissç,post prin.li.v.Pet.Fer.ti.

for.libel. quo petitur hæred. ex testa.in verbo, iniustè occupauit, post prin.& Maria. Socin. iunior consi.lxxvij.licet in præsenti col.vlt.num.160. libro primo.

4 ¶ Et ita in casu nostræ consuetudinis voluerunt non obscurè Alouisius de Lucis,inter consi. Bal.cons. ccccxxxvj.quidam creditor,col.ij.lib.iij.Rap. Fulg.si non oscitanter legatur, cons. cxciiij proponitur quòd domina Antonia,col.ij.vers. etsi dicatur, iuncto vers.quinimo illud Fortius.Alex.cons.lxxxiij.visa facti narratione,col.j.vers.quia respódeo,lib.ij.iuncto eo quod scribit,col.ij.ver.& cum iam ante.Iac.à S.Geor.in l.si sorori,vers. aliam pulchram limitationem,C.de iu.delib.vbi id dicit pulchrum,mirabile,& perpetuò menti tenendum. Ias.cons. cxlvij.præsens consultatio,col.vij.versi.sed præmissis non obstantibus,lib.ij. Gui.Bene.omnium expressissimè in repe.c.Raynucius,in verbo,mortuo itaq; testatore,le ij.nu.72. & 77. & Fran.Cur.iunior consi.cviij. sacratissimæ trinitatis, &c. circa controuersiam, col.v.versi. nec obstat etiam præmissæ conclusioni. & cons. cx. pro habenda clara resolutione, col. viij. vers.retento igitur præmisso.& cons. clxviij. sacratissimæ,&c.habita diligenti consideratione,col.vlt.in prin.& D.Boer.decisio.172.dominus vita nunc functus,col.iij. nu. 14. Et ante hos videtur voluisse Oldra. cons. cxxxix. ad habendam aliqualem notitiam, in vij.dubio,& in simili statuto huic nostræ consuetudini, voluit Signo.cons. ccl. super dubiis seu quæstionibus,col.j.in fi. versi. secundo ex tenuta. *Qui ita tenuerũt in casu huius consuetudinis.*

5 ¶ Quod tamen intelligendum est,si defunctus omnem possessionem amisisset,ita vt nec naturalem , nec ciuilem tempore mortis suæ habuisset, vt quia rem vendidisset , aut aliàs alienasset,& possessionem omnem tradidisset, vel quia etiam animo ciuilem non retinuisset, cũ ab alio spoliatus naturali fuisset. Quod si hanc ciuilem retinuisset,fuissetq; intra tempus intentandi remedij possessorij retinendæ, hæres ipsius in quem translata esset ea ciuilis possessio, vi huius statuti secundum ea quæ diximus suprà in iij. declaratione iij. partis , posset intentare id remedium aduersus eum qui eam possessionem etiam ante mortem illius occupârat,vt ipse defunctus potuisset , modò is sit intra annum turbatæ possessionis, vt dicemus in simili,in v. parte, declar.iij. nu.14.incip.& ita certè. *Declaratio.*

SECVNDA DECLARATIO.

2 ¶ Secundò declara , vt id statutum generaliter non procedat in re,cuius possessio cohæret personæ.nam cum huiusmodi res non veniat in portionem hæreditatis , vt not. in l.item videndum,ff.de peti. hæred.eadem ratione non debet intelligi transire possessio. Nam ea iuris est regula, vt licèt hæres aliàs succedat in omne ius defuncti, non tamen succedat in ius personale,l.hæres in commune,ff. de acq.posses.vnde & statutum transferens ipso iure possessionem defuncti in hæredem , ita quoq; debet intelligi , cùm recipiat interpretationem à iure communi,per no.in d.l.vlt.§.in computatione, C. de iure delib.& in l.ij.C.de noxal.& in c.cum dilectus,de consuetu. Et ita nuncupatim voluit Raph.Commen.cons.clxxiij.Galuanus,col.vlt.& sequitur Iason d.cons.cxlvij.præsens consultatio,col.x.vers.item vltra prædicta,lib.ij.Fra.Cur.iunior in l.vlt.col.pen.vers.secundò restringitur,C.de edict.diui.Adri. tollen.& Anto.Rube.consi. cxxj.dominus Ioannes,col. j. *Hæc consuetudo non procedit in re, cuius possessio cohæret personæ.*

2 ¶ Et certè id minimè dubium est, cum aliàs semper iura personalia personam non egrediantur,sed cùm ea extinguantur,nec transeant ad hæredes, l. quia tale, ff. solu. matri. & l. in omnib.causis,& l.priuilegia,ff.de reg.iur.& c. priuilegium.eo tit.lib.vj.cum concord.adductis per glo.& doct.in illis locis,quibus adde c.hinc est,circa medium,xvj.quæst.j. *Iura personalia non egrediuntur personam.*

TERTIA DECLARATIO.

2 ¶ Tertiò(& hæc quidem proximè accedit ad præcedentem declarationem) hanc consuetudinem generalem declara , vt non procedat in re cuius possessio erat apud defunctum vi precarij. Nam cum precarij virtus non transeat ad hæredes,l. cũ precariò aliquid,§.j. ff.de precar.& id statutũ siue decretum siue etiã consuetudo debeat ita interpretari,vt minus lędat ius commune quàm fieri potest,d.l.ij. C. de noxal.& d.c.cùm dilectus,de consuet.ideo debet intelligi quando possessio erat apud defunctum, ex causa de sui natura transitoria ad hæredes, quia sicut ad eos transit virtus ipsius causæ, ita videtur statutũ voluisse quod transiret ipsa possessio, sed virtus precarij non est huiusmodi. Ita expressè voluit Alex.cons.cliij. circa litem vertentem inter filios,col.j.ver.& posito quòd virtute,lib.vj. quẽ sequitur Chassen.cons.lix.ex visione processuum,col.pen.ver. item etiam vt constat. *Hæc consuetudo non procedit in re cuius possessio erat apud defunctum vi precarij.*

2 ¶ Attende lector, quia si intelligas de hæredibus concedentis id est, constitutarij (ita enim eum voco ad cuius commodum fit constitutum,de quo & Alex.in d.cons. loquitur) non est verum id constitutum non transire ad hæredes, cum tex. sit expressus in contrarium in d.l. cũ precario,§.j.& in l.quæsitum est,§.j.& in l. cùm precariò quis rogat,eo tit. & in c.vlt. extrà, eo quoque titulo & latè diximus in nostro tractatu Constituti possessorij, in secunda parte,in xij. ampliat. Et ratio Alexander eum deficit in casu de quo loquitur. Ideo contrarium eius quod dicunt ipse Alexan. & Chassen. in precario expressè tenuit Alouisius de Lucis, valentissimus doctor & aduocatus Vincentinus, vt eum Appellat Baldus inter consilia ipsius Baldi consil. ccccxxxvj. quidam creditor habens plures, col. j. & ij.lib. iij. & ibi *Declaratio.*

quoq; Baldus in addit. eiusdem consi. & dicit ipse Alouisius ita consuluisse in ciuitate Vincentiæ Raynucium, Forli. Richar. Sali. & Argenti.

QVARTA DECLARATIO.

Nec in re ad hæredes non transitoria.

1 ¶ Fateor tamen (& hæc erit pro quarta declaratione) quòd si possessio erat apud defunctum ex causa ad hæredes non transitoria, huiusmodi possessio ad eos non trãsiret, per illam Alex. rationem, quæ optima est, sed malè ad casum precarij aptata. Et ipsius rationem generaliter sine mentione precarij refert, & sequitur Catel. Co. in memor. incip. decreto Mediolanensi, col. ij. in prin.

Hæres hæredis venit appellatione hæredis. Si tamen res sit trãsitoria ad hæredes. Feudum acquisitum pro se & hæredib. nõ transit ad hæredes hæredum.

2 ¶ Et ad hoc optimè facit quod in simili dicitur, quòd licèt appellatione hæredis, veniat hæres hæredis. l. hæredis appellatio, & l. sciendum, ff. de verb. signifi. & latè diximus suprà, in v. declara. ij. partis, id tamen nunquam obtinet in re, quæ de sui natura non est transitoria ad hæredes, de quo habes text. & exemplum in l. antiquitas, C. de vsufruct. & voluit ipse Alex. in l. Gallus, §. etiam si parente, col. iij. versi. vnum tamen non omitto, ff. de libe. & posth. & l. in annalibus, C. de legat. & Catel. Cota in memoria. incipien. hæredis appellatione comprehenditur, in ij. limitatio. vbi dicit hinc fieri, quod singu. dicit Bald. in l. vlt. col. ij. in vj. oppositio. C. de hære. instit. quod si quis acquisiuit feudum vel emphyteusim pro se & hęredibus, intelligitur tantum de proximis hæredibus, non de hæredum hæredibus. quod & sequitur & dicit etiam sing. Iason in d. l. in annalibus, in fi. vbi tamen id reprobat, vt & nos diximus in d. v. declaratio. ij. partis.

QVINTA DECLARATIO.

An hæc cõsuetudo habeat locum in feudalib. Qui negant habere locũ.

1 ¶ Quintò declara, vt id statutũ nõ habeat locũ in rebus feudalibus, vt expressè voluit Raph. Comen. cons. clxxiij. Galuanus, col. vlt. vers. nec obstat quòd possessio, ea ratione adductus, quam & nos suprà ex eodẽ adduximus in prima declaratione tertiæ partis, quia vasallus naturaliter tantũ possidet, vt dicit gl. in l. iij. §. ex contrario, in gl. j. post prin. ibi, item de re data, & in l. si vt certo, §. si duob. vehiculum, in verbo dominũ, vers. sed qui sunt qui ciuilẽ habẽt, ff. commod. & Ias. d. cons. cxlvij. vbi nuper citauimus, lib. ij. & latè cons. clij. vera & iuridica, per totum illud cons. lib. iiij. Fran. Cur. iunior cons. cviij. sacratissimæ, &c. circa controuersiam, col. vij. versi. sed quod fortius. & consil. cx. pro habenda clara resolutione, col. ix. versi. præterea militat, vbi id dicit sing. & in d. l. vlt. col. pen. vbi suprà, de edict. diui Adria. tollen. vbi tamen dicit id non procedere in dubio, quia etiam in dubio feudum censetur esse hæreditarium, vt declarat Bal. in c. j. tit. an agnati vel fil. cũ allegatis per Alex. consil. x. ponderatis his quæ in themate, col. iij. lib. iij. & alibi sæpe.

Feudum in dubio hæreditarium.

Alij qui idẽ tenent.

2 ¶ Sed & illud, videlicet, quòd hoc statutum non habeat locum in huiusmodi bonis feudalibus, pręter supradictos voluit Catel. Cot. vbi tamẽ videtur esse subdubius, in memor. incip. decreto Mediolanensi, col. ij. versi. nunquid autem hoc decretum, & Anto. Rub. cons. cxxj. dominus Io. col. j. & iterum col. iij. versi. ex premissis igitur, rursumq; col. vlt. vers. & si dicatur. & Paul. Paris. consi. omnium j. visa facti narratione, col. xxv. versi. & quia decretum istud, qui est sub nu. 159. l. j.

Rationes huius opin. Statutum de dote lucrãda non habet locũ in feudis.

3 ¶ Ad hanc autẽ opinionem fulciendam adducit Ias. in d. cons. clij. lib. iiij. has rationes, nam id statutum est correctorium iuris communis, quod & nos suprà diximus in præfatione, declaratio. iij. nu. ij. inci. ego verò constanter, & seq. iura autem correctoria vel exorbitantia, quæ generaliter aliquid statuunt, non obtinent in feudis, nisi de eis expressam mentionem faciant, quod ex eo videre licet, quòd statutum loquens de dote lucranda, non habet locum in feudis, c. j. §. quamuis, & ibi Bal. tit. de inuesti. de re alie. fac. Bal. in ca. j. tit. an maritus succedat vxor. in benefi. Alex. & alij in l. j. C. vnde vir & vxor.

Ad idem.

4 ¶ Cui quantum ad id, adde alios id ipsum quoq; scribentes, scilicet ipsum Bal. in auth. res quæ, col. ij. versi. quæro ex forma statuti, C. communia, de legat. & in c. j. in prin. col. iij. vers. quæro an consuetudo, & ibi Car. Alex. col. vj. versi. eiusdem initij, tit. de prohib. feud. aliena. per Fede. Iaco. Aluarot. in eo ipso c. j. §. callidis, & in d. c. j. & ibi quoq; Marti. Laud. & Car. Alex. tit. an marit. succed. vxor. in benefic. & ipsum Aluarot. in c. j. in prin. & ibi etiam Mart. Laud. tit. de inuesti. quam Titius accepit à Sempronio, eundem Mar. Laud. qui dicit ita publicè se disputasse, in d. c. j. §. quamuis, & ibi Car. Alex. tit. de inuest. de re alie. fac. Barb. in rub. de rebus eccle. non alienan. chat. pen. vers. decimoquintò facit. Fran. Are. in l. ij. col. ij. versi. debes etiam scire, & ibi quoq; Fran. Ripam, col. iiij. nu. 19. ff. solut. matri. ipsum Iason in l. j. col. vj. versiculo, nota etiam quòd istud, C. de summa trinitate, vbi ad hoc dicit esse sing. tex. in dicto §. quamuis, & Albertus Bru. in dicto tractat. statutorum fœminas repellentium, in xxiij. quæstio. viij. artic.

l. j. & auth. præterea, C. vnde vir & vxor. non habent locũ in feudis.

5 ¶ Subiungit autem Iason, vt ad eum redeamus, d. cons. clij. quòd dispositio l. j. & auth. præterea, C. vnde vir & vxor, non habent locum in feudalibus, secundum Rom. & Alex. in vtroque loco. Cui item hoc adde de priori esse bonum text. in cap. j. tit. an maritus succed. vxor. & ibi Bald. qui eum no. ad limitationem dicti tit. vnde vir & vxor, & alij, & idem etiam voluisse ipsum Ias. in eadem illa l. j. col. ij. in vj. fallen. & ibi quoq; Philip. Dec. col. iij. versiculo

sexto

sexto & vltimo. Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 81. versi. quartò fallit de testa. & Steph. Bertr. consi. lix. voluissem pro securiori responsione, in xiij. eodemq; vltimo dubio, lib. ij.

6 ¶ De posteriori verò, scilicet de d. auth. præterea, est etiam tex. in dicto §. quamuis, suprà sæpius citato, & voluit item ipse Iason in eadem auth. præterea, col. iij. versi. limita tamẽ, & ibi Fran. Pep. in repetitio. in fi. & Mart. Lauden. & Cardi. Alex. in c. j. §. donare, vterq; in fi. titu. qualiter olim feud. alienar. poter. *De eadem re.*

7 ¶ Quibus proximum est quod voluerunt Bald. Aluar. & Card. Alex. in d. c. j. an mari. succe. vxor. per eum tex. quòd huiusmodi feuda non comprehenduntur in statutis, ex quibus superstes coniugum lucratur certam partem bonorum alterius primi mortui, quod & ipsum voluit ipse Bald. in c. j. col. iij. versi. quæro an consuetudo quæ disponit, tit. de prohi. feud. ali. per Fed. *Feuda non cõprahendũtur in statutis deferentib. lucrum superstiti coniugũ.*

8 ¶ Et quod etiam tradidit Bened. in repe. d. c. Raynutius in d. verb. & vxorem nomine Adelasiam, num. 787. quòd consuetudo vel statutum faciens, virum & vxorem communes in acquisitis factis constante matrimonio, non habet locum in feudis acquisitis, per d. c. j. an mari. Imo illud perpetuum est in omni societate, vt scilicet, socius qui durante societate acquisiuit feudum non teneatur illud communicare alteri socio, vt pulchrè consuluit Alex. consi. xlviij. diligenter prospectis, col. ij. versi. sed his non obstantibus, lib. ij. Sed id in Gallia non seruamus. in qua feuda sunt patrimonialia, vt dicemus infrà num. 25. Et id etiam tenet Chassenæus in commentariis consuetudinum Burgundiæ. tit. *Des droicts appartenans à gens mariez*, §. ij. gl. vlt. col. iij. versi. limita istam consuetudinem. *Nec in statu tis facientib. virũ & vxo. communes in acquisitis. Nec in alia quauis societate.*

9 ¶ Subdit item ipse Iason dicto consil. clij. in rescriptis simpliciter impetratis non comprehendi res feudales, nisi de illis facta sit specialis mentio: id enim signanter, vt ipse loquitur, voluisse Bald. in c. cùm ordinem, col. ij. vers. istud capi. est argumentum, quòd non valet, de rescrip. arg. illius text. sed melius faceret tex. in c. ex parte B. circa medium, de for. comper. Cui item adde, idem scripsisse Philippum Dec. in d. c. cùm ordinem, col. j. & ipsum Iasonẽ qui id dicit singul. con. ccxxiiij. principale dubium, lib. ij. & consi. lxx. super vtraque, col. pen. versi. confirmo & secundò, lib. iij. *Nec in rescriptis.*

10 ¶ Præterea, vt inquit idem Iason d. cons. clij. in generali potestate legitimandi, non venit facultas legitimandi ad feuda, vt no. voluit Signor. cons. ccxxiij. quidam dominus Ioannellus, quem refert & sequitur Card. Alex. in c. per venerabilem, §. quod autem, char. xj. ver. quæro sextò principaliter, qui filij sint legit. & idem simpliciter tenet Alex. cons. clx. visa legitimatione facta de domina Marmorina, col. j. lib. ij. Sicuti etiam simpliciter legitimati, non intelliguntur legitimati ad feuda, nisi nominatim dictum sit de feudis, c. naturales, cum glo. approbata per doctor. tit. si de feud. fuer. controuer. inter dom. & agnat. *Nec in generali potestatẽ legitimandi. Legitimati simpliciter non intelligũtur legitimati ad feuda.*

11 ¶ Hæc Iason, sed cui adde quantum ad facultatem legitimandi, Soc. con. iij. in causa domini, col. iij. vers. secundò quod dicta, lib. iij. nisi tamen, vt dicit, ex verbis colligeretur de volũtate principis. & Guid. Pap. decisio. 857. in generali. eundem Ias. d. cons. lxx. col. iiij. vers. hoc tamen non obstat, lib. iij. Phil. Dec. in l. j. col. ij. vers. ad prædicta, ff. si cert. peta. in lectur. Pisa. & cons. lxxvj. licèt in casu, col. j. & iterum vlt. & cons. ccclxxxix. visa longa serie, col. ij. vers. eodem modo videtur. Fran. Ripam in l. j. col. viij. nu. 53. ff. de vulg. & pupil. substit. Licèt non placeat Lancel. Gali. in lib. ij. col. iij. versi. ex hac conclusione, ff de verb. obligat. innixo autoritate. Soci. dicto consi. iij. lib. iij. qui tamen (vt diximus) contrarium tenuit. *De eadem re.*

12 ¶ Quantum autem ad legitimationem ipsam, addes illud ipsum quod dictum est, voluisse Hostien. Ioan. Calder. Ant. & Card. Floren. in c. lator, extrà, qui filij sint legit. Oldra. consi. ccxlvij. factum tale est: quidam rex, in vltimo dubio. Bal. consi. cxxix. ad euidentiam, in prin. lib. iij. Cald. consi. v. an naturalis, tit. de feud. Petr. Ferra. tit. for. libel. quo agit. ad reuo. feud. in verbo, nec superstitibus, col. ij. vers. vide, quæritur, Steph. Bertr. con. cxij. visis quibusdam, nu. 25. lib. ij. ipsum Lancel. Gali. in d. l. ij. col. iij. versi. limita modo, de verbo. obligat. Anto. Rub. qui alios citat, cons. xxxiij. circa dubium, col. j. *De eadem re.*

13 ¶ Addit & ipse Ias. vbi suprà, feuda non contineri in generali renunciatione, nisi de illis specialis mentio facta sit, secundũ Bald. in auth. in successione, ad fi. C. de suis & legi. arg. l. de creationibus, C. de Silen. lib. xij. Nec item in generali alienatione bonorum, nisi item ea sint expressè nominata, per tex. no. in d. c. in generali, tit. si de feu. fuer. contro. inter domi. & agn. & in c. j. ad fi. tit. de ca. qui curiam vendidit, & tandem cõcludit ex illis omnibus, huiusmodi statutum siue decretum continuans simpliciter possessionem defuncti in hæredem, non habere locum in feudis, cùm de illis mentio specialis facta non fuerit. *Feuda non cõprahendũtur in generali renunciatione. Nec in generali alienatione.*

14 ¶ Tu autem ad illud primùm de generali renunciatione, adde ipsum Bald. in c. j. col. iij. vers. sed quid si filius viuo patre. & ibi Iacob. Aluaro. col. pen. vers. item addit, tit. an agn. vel fil. eundem Bal. cons. cccccxxxvij. quædam puella fuit dotata, col. vlt. lib. j. Mart. Lauden. in d. c. in generali, tit. si de feu. fue. contro. Francis. Aret. qui id dicit no. in l. qui superstitis, col. v. versic. iterum in renunciatione, ff. de acq. hæred. Soci. cons. lxxiiij. super controuersia, col. ij. versic. *Idem de generali renunciatione.*

versi.quarta conclusio,lib.iij. Card. Alex.in c.j.tit.de eo qui fi.fec.agna. Carol. Rui. consil. xxiij.super his,col.j.nu.iij.lib.j.Iason in l. Gallus, §. quidam rectè,col.pen.in prima lectur. ff.de libe.& posth.vbi id dicit sing. & consi.xcvj. dominus Bonioannes, in fi.lib.j.& consil. ccvij.in præsenti, in prin.lib.ij. quibus locis dicit de hoc esse bonum textum in dicto cap. j. tit.de eo qui fi.fec.agna.& consil.vij.pro reuerendissimo, col. v. versic.secundò facit, lib.iij. Phil.Dec.in d.l.j.ff.si cert.pet.& d.consi.ccclxxxix.vbi suprà,& Catellia. Cotam in memo. incip.feudum debet.& Matth.Afflic.in constitu. Sicil.incipien.hac edictali, col. pen.versi. in eadem,ibi,voluit quidam.

15 ¶ Ad alterum de generali alienatione,adde glo.in dicto c.j.& ibi Card.Alex. col.ij. in j. no. de cap.qui cur.vend.Mart.Laud.& eundem Card.in cap.j.vtrunq; in fi.tit.de inuesti.de re. alie.fact. Alex. latè consi.xvj. viso dicto themate,col.ij.versi. quod autem ad bona, lib. ij. & consi.clxviij. requisitus,col.ij.vers.fortificantur prædicta,lib.ij.quod iterum repetitur consi. xx.lib.v.& Ludo.Goz.consil.xxvj.in causa illustrissimorum,col.ix.num.lj.

Idem de generali alienatione.

16 ¶ Proindeq; nec in generali donatione bonorum feudum cótinetur,Guid.Pap.consi.ccxiiij. circa materiam.col.iiij.versi.sed in casu,& rursum col. vj. versi.sed restat aliud,& consil.seq. vertitur quæstio. col. j.& consi.ccxviij.indubitanter,col.pen.versi.ad octauum. Vti nec consequenter in generali hypotheca,siue obligatione bonorum. Spec. in titu.de pignor.in prin. versi.vlti.Bald.in c.j.in prin. col.j.versi.sed nunquid si contrahat, & ibi Mart.Laud.& Card. Alex.vtrunq; col.ij. versi.nota secundum, tit. de prohib. feud. alien.per Fed.Paul.Cast.in l. tutor,§.vlt.ff.de pign.act.Rom.in l.si constáte,in prin.ff.solu.matri.Alex.d.consi.xvj.col.vlt. lib.j.& consi.clxviij.requisitus,col.ij.versi.fortificantur prædicta,lib.ij.quod repetitur consi. xx.lib.v.& idem Alex.consi.ij.ex narratis,in prin.lib.iiij.& consi.cxxiiij.super primo,col.iij. eod.lib.iiij.& consi.xlj.viso themate,col.j.lib.vj.quod & repetitum est consi. xcv.eod.lib.vj. & Guid.Pap.in omnibus ferè consi.suprà citatis, Ias. consi.vj. exibentur, col.viij.versi. nec obstat si diceretur,& col.vlti. versi. non obstat tertium,lib.iij. & Matth. Afflict.in d.consti. Sicil.incip. hac edictali,vbi suprà, col. pen.

Feudum non comprahenditur in generali donatione.

Nec in generali hypotheca.

17 ¶ Nec similiter comprahenduntur sub dispositione auth.res quæ, C.com. de leg.per d.c.j. §.donare,& ibi Bald.& cæteri,tit.qualiter etiam feud.alie.pot. cum concor.adductis à Iaso. in d.auth.res quæ,col.viij.versi.an autem res prohibita,& col.xj.vers.vj.limita.& con.lxxxix. aggredior,col.iiij.versi.secundò quia dicta,lib.j. de quo etiam vltra eú per Guid. Pap.d.con. ccxiiij.col. v.versi.& pro hoc facit,& col.seq.versi.& alibi dicit.& d.consi.ccxviij.vbi suprà. Nec etiam in fideicommisso generali, Dy.& Bart. in l.si patroni,in prin. ff. ad S C. Trebel. Bal.in l.cùm virum,col. vlti.versi.extra quæro,C. de fideic.nisi inquit esset hæreditarium & Marti.Laud.in c.j.in fi.tit.de lege Corra.Latè Alex. id declarans,consi. xcj. ponderatis his, col.viij.quo ad secundum,lib.j.Ias.in præludiis feudo.col. xiiij.num.46. an autem feuda,& Laur.Sylua.consi.xxx.facti quæstio, col.iiij.versi. quinto pro eadem opin. Nec in mandato quoq; generali.Matth.Affli.in constitutio.Sicil.incip.si quando fortè,col.ij.in ij.no.

Nec sub dispositione authen.res quæ.

Nec in generali fideicommisso.

Nec in generali mădato.

18 ¶ Deniq; id generale est, vt nec in quauis dispositione generali feuda comprahendantur, sine speciali & expressa earum mentione,satis videtur voluisse Signor.dicto.con.ccxviij.quidam dominus,& clariùs Bal.autoritate Iac.Ardizo.consi.ccvij.quæstio est spurius,col.j.lib. ij.& Card.Alex.in d.c.j.tit.de inuesti.de re.alie.fac.& in d.c.generali,tit.si de feu.fuer.controuers.inter dominum & agna.Philip.Dec.consil.cxxxix. cuius superscriptio incipit, an & quando fœmina,veluti scilicet feudorum natura sit omnino à cæteris bonis aliena,vt & nos quoq; diximus in nostro tractatu Retractuum.tit.j.§.j.in gl.iij.in verbo,*aucuns biens*,sed hic repetenda duximus,ob id quod Ias.d.consi. clij. lib.iiij.hanc nostram decisionem tractans, omnes neruos intenderat,vt ipsum probaret.

Nec in alia quauis generali dispositione.

19 ¶ Et in hanc quoq; partem facit,quod scribit Bart.in l.item videndum,§.vlt.ff.de peti.hære. quòd feuda,non veniunt in petitione hæreditatis.neq; enim feuda deferuntur iure hæreditario,nisi ex forma instituræ aliter appareat,vt tradit.Alex.con.xix.super eo de quo quæritur ferè per totum,lib. v.& vtrunq; sequitur Maria. Soc.iunior, consi.lxv.cùm in præsenti casu, col.vij.nu.17.lib.j.& iij. Sed nos de hoc latiùs alibi tractauimus.

Nec in petitione hæreditatis.

20 ¶ Contrarium tamé, vt scilicet id statutum habeat locum etiam in feudalibus, expressè tenuit Masuer.tit. de feud. §.item successor singularis,& expresšius,§.sequ. incip.item succedens,& Guil.Brolhius in stilo curiæ parlam.tit.de feud.§.item de consuetudine,& seq. Bened.in repe. c. Raynu.in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu.180. & iterum in verbo, mortuo itaq; testatore,le ij.nu.70.& 71.de testam.& præsupponit Phil.Dec.consi.cccclxvij. bene & consultè,col. ij. versi. & ista etiam videtur procedere, iunctis præcedentibus , dum loquens de decreto Mediolanensi,huic nostro statuto simili, dicit etiam filiam debere conseruari in possessione bonorum feudaliú patris,donec agnati qui prætendunt filiam nó debere,succedere de iure suo potiori doceant,quando & ipsa,cessante dicto statuto, posšit petere se mitti in possessionem omniú bonorum patris, etiá si quædam dicantur esse feudalia, donec id cognitú fuerit,per c.j.§. inter filiam,& ibi Andr. Iser. Bal. Marti.Laud.Iaco.Altra. & Card.

Qui tenent hoc statutum habere locum in feudalib.

Filia in dubio debet mitti in possesšionem rerŭ quæ feudales dicuntur vide infrà nu.24.

& Card. Alex. & iterũ. §. defuncto milite, tit. si de feud. fuer. controuer. inter domi. & agn. & ita quoq; not. gl. in c. j. in gl. j. in fi. & ibi Bal. de controuer. inter mascul. & fœmin. de benefic.

21 ¶ Quod & ipsum tenet Io. And. post Guid. Sus. in addit. Spec. tit. de test. §. sequitur, col. pen. versi. sed pone. P. decessit, in addition. incipien. dubitatur etiam, per dictum §. inter filiam. & idem quoq; Ioa. Andr. in additio. ipsius Specul. tit. de feud. §. quoniam, versi. xxj. in addit. incip. cessante, dum se remittit ad Spec. vbi suprà. & id pro no. refert & sequitur Alex. in l. vlt. col. vlt. versi. aliud no. dictum, & ibi etiam Ias. qui id dicit mirabile, col. antep. versi. nota, & vltra Bal. & Fra. Curt. iunior, col. pen. versi. quæro quid si aliquis. C. de edict. diui. Adri. tollen. & ipse Dec. consi. ccccxxiiij. proponitur quòd magnifica domina, col. ij. vers. & ista conclusio, vbi & id dicit procedere non solùm in dubio, sed etiam cùm constat bona esse feudalia, donec aduersarius probauerit de suo iure potiori. & idem quoq; Dec. d. consil. ccccclxvij. col. ij. versi. & ista conclusio. & consi. ccccxcviij. viso casu proposito, col. j. & consi. Dlxxxviij. viso puncto, & dubiis, col. ij. versi. & prædicta conclusio. Fra. Cur. iunior in tracta. feudor. in tertia parte, quæsti. xxj. char. xxv. col. j. & consil. xxx. habita diligenti consideratione, col. iij. nu. 10. & consi. xlj. præsupponitur in facto, col. iij. versi. præmissis tamen minimè obstantib. & consi. cviij. circa controuersiam vertentem, col. iiij. versi. minùs etiam obstat. Matth. Affli. deci. Neapolit. cxvj. vtrùm dispositio, col. j. Alber. Bru. consi. j. circa primum articulum, col. j. & ij. versi. sed maior residet. & col. iij. ad idem facit, & Ioan. Camp. consi. sequent. viso themate transmisso, col. ij. versic. quo verò ad aliam, & versic. tertiò, in hoc patrimonio. & idem Brun. consi. xviij. in causa vertente, col. iij. versic. est bene verum. & Ludouicus Gozad. cons. vj. prima facie videtur, colum. penul. versi. ex istis sequitur, & iterum consi. sequent. in hac causa possessoria, col. ij. num. 10. & 11. vbi & hoc dicunt non solùm procedere in filia, sed & in alia quacunque fœmina hærede. & consilio x. in hac causa illustrium, vbi id duobus modis declarat. Paulus Parisien. consilio xxij. illustrissimam dominam, columna x. numero 65. lib. j. & consil. xlj. optimum ius, colum. j. eodem lib. j. & nouissimè Nicol. Bello. consil. x. in causa castri, colum. vlt. & Maria. Soci. consi. lxxv. quanquam vt audio, col. vij. nu. 28. lib. j. & consi. lxxvj. cùm diebus elapsis, colum. xxij. num. 95. eod. lib. j. & cons. lxxvij. licèt in præsenti, post princ. eod. lib. j.

De eadem re.

Etiam si constat esse feudales donec probatum sit de iure potiori.

22 ¶ Cui & tu adde Albe. in l. cùm miles, in fi. ff. ex quibus causis maior. & tex. in d. c. j. si de feu. fuer. controuer. inter dom. & agn. vbi si de feudo fuerit controuersia inter dominũ & agnatos vasalli, qui decessit sine filiis: domino contendente esse feudum nouum, agnato antiquũ: agnatus ipse debet manere in possessione rei, pendente huiusmodi controuersia, & donec dominus ostenderit id feudum esse antiquum. Quod bene facit contra eos qui vulgò dicunt hæredem vasalli nunquam esse saisitum aduersus dominum, nec virtute quidem huius statuti, de quo postea dicemus, nu. vlt. huius declarationis.

Confirmatio huius opin.

Agnatus manet in possessione feudi pẽdẽte quæstione sit ne nouum an antiquum.

23 ¶ Quid quòd possessio rerum feudalium à vasallo defuncto ipso iure & continuò transit in hæredem, etiam cessante hoc nostro statuto, si vera est multorum sententia, quos tibi adduximus suprà in præfat. in iij. declar. num. 1. sed & illud scio, & sequen. atque etiam in nostro tractatu Primigeniorum in xl. quæst. num. 96. incip. & cum hæc semper. Et licèt etiam sint nonnulli, qui id non admittunt, vt & nos diximus suprà, etiam in præfatio. declar. iiij. num. 4. incip. ideoque vt nec in feudis, & seq. tamen illi loquuntur de mero iure communi feudorum. & nonnulli eorum aliud esse dicunt, si sit statutum de quo hic tractamus. Et tamen hæc disputatio satis ostendit possessionem rerum feudalium faciliùs transire in hæredes, quàm aliarum rerum.

Possessio rerũ feudalium an transeat in hæredem.

24 ¶ Scio autem Iasonem in d. consil. cliij. col. ij. versi. ergo ex prædictis, lib. iiij. dubitasse de illo dicto Spec. in d. tit. de test. suprà allegato, propter ea quæ suprà ex ipso diximus. Quanquam postea subiungit illud dictum posse procedere, quando filia vult mitti in possessionem bonorum feudalium, quæ fuerunt patris, ex dispositione iuris communis, & sic ex dispositione l. vlt. C. de edict. diui Adria. tollen. Aliud, inquit, si prætenderet ius ex dispositione huius statuti continentis ius speciale derogatorium iuris communis. Et aliter quoque illi dicto respondet, vt ibi videre poteris: neq; enim admodum huc pertinet. Sed quod ad casum d. l. vlt. de edict. diui. Adria. tollen. priuatim spectat. vide Alber. ibi, col. iiij. versi. sed nunquid mittetur in possessionem.

De eo quod dictũ est suprà nu. 20. & 21.

25 ¶ Sed vtcunque sit certè apud nos minimè dubium esse debet, quibus feuda sunt patrimonialia & hæreditaria, & possunt liberè vendi & obligari, teste Io. Fab. in §. j. post prin. Instit. de rer. diuisio. & in §. j. post prin. de empt. & vendi. & in §. item Seruiana, col. xiij. versi. quid de ipso feudo, & ibi post eum Ias. nu. 116. Inst. de actio. & eodem Fab. in §. vlt. Inst. de assign. liber. vbi ex hoc dicit, quòd feuda in hoc regno comprehenduntur sub generali obligatione bonorum, & rursum in auth. ingressi, col. vlti. C. de sacros. eccles. & Iacob. Beluis. in c. j. titulo ex quibus caus. feud. amitta. Petrus Iacobus in titu. de condict. ex leg. imperialem. §. callidis, col. iij. versi. item fallit, quia hodie de consuetudine. & iterum tit. de caus. ex quibus feud. amitt. col. v. ver. hodie verò sic obseruatur. Io. Ray. in d. c. imperialẽ, §. habito, col. xlvij. in paruis,

Feuda apud nos patrimonialia.

Et possunt liberè vẽdi & obligari.

Et comprehendũtur in generali obligatione bonorum.

in paruis, ver. quæro nũquid per hoc quod dicitur, ti. de prohib. feud. alie. per Feder. Io. Berber. in suo viatorio iuris, tit. de feu. Guid. Pa. decisi. Delph. lix. secundũ vsus. & decisi. cxxxiij. sed Deposito. & decisio. ccxcvij. constitutiones. & consi. clxxvij. pro diffinitione, col. iiij. vers. vel aliter, & iterum col. vj. versi. & si dicatur, & rursum col. antep. versi. nec obstat in hoc. & consi. xviij. super casu, col. iij. versi. sed cùm hodie. & consi. cxiiij. circa materiam, col. penult. versi. & si dicatur, vbi id declarat, & consi. sequ. vertitur quæstio, col. ij. versi. & si dicatur. & consi. ccxvij. indubitanter. col. pen. versi. & licèt aliqui, quibus locis dicit id non obtineri in Delphinatu. & Iason qui & hoc in vniuersum dicit obseruari, citra montes, in l. de quibus, col. xix. ver. tamen vltra montes, ff. de legibus. Et in regno quoq; Neapolitano, vt videre licet in consuetudine Neapolitana incip. & si testator, in verbo, disponat. & Matth. Afflict. in decisio. Neapolita. cxl. tene menti. Nam & illic vtuntur plurimis moribus & consuetudinibus Galliæ, vt videre licet ex eorum constitut.

Vti etiam in regno Neapolitano.

26 ¶ Constat autem feuda patrimonialia & quæ nos hæreditaria vocamus, sortiri naturam aliorum bonorum hæreditariorum, & eodẽ iure censeri, vt videre est ex Bald. in l. j. in xxxiiij. quæstio. ff. de rer. diui. & in l. cùm virum, col. vlt. C. de fideicommiss. Alex. post alios multos in l. si patroni, in prin. col. iij. versi. ex gl. inducitur, ff. ad S C. Treb. & Phil. Dec. in l. j. col. iij. versi. sextò & vltimò, C. vnde vir & vxor. de quo tamen vide glosam, & Bar. in l. item videndum, §. vlt. ff. de pet. hæred. & ipsum Bar. in l. si patroni, in prin. Et vide ad horum confirmationem quæ dicemus inferiùs in seq. declarat. nu. v. eodemq; vlt.

Feuda patrimonialia sortiuntur naturam bonorũ hæreditariorum.

27 ¶ Illud tamen fateor, quod si per mortem defuncti vasalli sint debita quædam iura clientelaria domino, cuiusmodi sunt multa ex nostris consuetudinibus: aut etiam debita ante mortem ipsius, nondum tamen exsoluta, & tempus exsoluendi aut aliter satisfaciendi fuerit transactum, poterit dominus suam manum inicere in feudum aut fructus illius, si ius iniectionis ex consuetudine ei permittitur, donec ei satisfactum fuerit: non obstante hac possessione consuetudinaria, aut alia quauis etiam corporali & actuali: sed per hoc non priuatur hæres vasallus possessione feudi, sed etiam retinet, instar eius quod de sequestro no. in l. interesse puto, & ibi plenè doctor. ff. de acq. poss. & per Cy. Bart. & alios in l. j. C. de prohib. sequestra. pecu. Bar. & Bal. in l. licèt. ff. depo. & no. in clemen. j. de sequestra. posses. & fructu: nam ea manus domini iniectio, est veluti quædam sequestratio.

Hæc consuetudo non impedit manus iniectionẽ domini pro debitis clientelaribus.
Nec tamen hæres priuatur sua hac possessione.

28 ¶ Et id fortasse ansam præbuit, vt plærique dicerent hæredem vasalli non esse vi huius consuetudinis saisitum aduersus dominum, donec fuerit per eum inuestitus, licèt sit contra aliũ vt per Bened. in repet. d. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaq; testatore, le ij. nu. lxx. & iterũ nu. lxxvij. & Chassen. in consuetudines Burgund. tit. *des successions.* §. j. col. iiij. vers. primò, vt non habeat locum, & D. Io. Sainxon, in cõmentariis consuet. Turonensi. ti. *commẽt hommage se doibt offrir à son seigneur,* §. j. col. j. & de hoc est expressa consuetudo apud Claromontẽses, art. cxlj. Id enim secundum præcedentia intelligi debet, vt scilicet hæres sit saisitus aduersus omnes, etiam dominum, nisi aliter disponeret consuetudo. Id tamen non impedire, quominus ipse dominus manum in feudum iniciat, ob res sibi debitas ante vel post mortem defuncti. Cæterùm super hac tota declaratione vide & quæ dicam in seq. declaratione, & quæ diximus in nostro tractatu Constituti possessorij, parte iij. limit. item iij.

Hæres vasalli an sit saisitus aduersus dominum.

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶ Sextò declara, vt id quoq; statutum locum non habeat in rebus emphyteuticis in quibus hæres emphyteutæ non saisitur ex huiusmodi statuto, vt placere video Raph. Com. consilio cxxxiij. Galuanus, col. vlt. versi. nec obstat quòd possessio, qui & ea ratione mouetur, quam suprà ex eo diximus in præcedenti declaratione, atq; etiam in j. declar. iij. partis, in quibus locuti sumus de vsufructuario & feudario, quoniam scilicet emphyteuta naturaliter tantùm possidet, ex sententia gl. in l. iij. §. ex contrario, in glo. magna, post prin. ibi, item de re data in emphyteusin, & ibi quoq; Bart. col. j. versi. secundò contra Dy. & alibi sæpe in d. §. & ibi etiã Ang. ad fi. Paul. Cast. col. j. versi. prima est quòd habeat, Alex. col. iiij. versi. sed adhuc contra, & cæteri omnes, ff. de acq. posses. & eiusdem gl. in l. si vt certo, §. si duobus vehiculum, in verbo, dominium, post prin. vers. sed qui sunt, ff. commod.

An hæc consuetudo habeat locum in rebus emphyteuticis.
Emphyteuta naturaliter tantùm possidet.

2 ¶ Et hanc sententiam confirmant multa ex his quæ diximus in præcedenti declarat. præsertim quia feudum de quo ibi locuti sumus, & emphyteusis in multis æquiparantur, ita vt ab vno ad alterum passim à nostris argumentum sumatur, vt videre licet ex infinitis nostrorũ dictorum locis citatis à Nic. Eueral. in locis legalibus, in loco à feudo ad emphyteusin, & è contrario. Et quòd etiam ex nonnullorum sententia non transfertur possessio rei emphyteuticariæ per constitutum. Nam huius opinionis inter cæteros fuit Chass. consil. vij. visis themate, col. vij. versic. ad hoc est clara responsio, vbi idem dicit de re feudali. Ergo multò minus transfertur ex huiusmodi statuto, cùm in constituto interueniat aliquid quod vicẽ traditionis habet, hic nihil præter nudam statuti dispositionem.

Emphyteusis & feudum in multis æquiparantur.
Et valet arg. de vno ad alterum.

3 ¶ Verùm & rei quoq; emphyteuticariæ transferri possessionem in hæredem, vi huius statuti, expresè tenuit D. Bened. in rep. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij.

Qui tenent hanc consuetudinem

nu. 71

nu.71.de test.& non obscurè Corn.con.clxvj.circa primum consultationis articulum, col. vlt.ver.sed descendo ad id quod à me quæritur,lib.j.dum loquens de simili statuto huic nostro,respondit quempiam hæredem non vti beneficio huius statuti in re quapiam emphiteuticaria(nam de ea nominatim loquitur)non quidem quòd res esset huiusmodi,sed quoniam alius iam appræhenderat possessionem, secũdum ea quæ dicemus infrà in tertia declaratione v.partis,& aliis quibusdam rationibus illic ab eo descriptis. *habere locum in rebus emphyteuticis. Autoris sententia.*

4 ¶Et nos idem dicendum censemus quod suprà de feudo diximus, præsertim quòd etiam in hoc regno res emphyteuticariæ sunt patrimoniales & hæreditariæ,& de his peræquè disponimus ac de cæteris rebus nostris,vt etiam scribit Ioan.Fab.in §.adeo,col.j. Insti.de loca. Et quicquid dixerit Chasse.d.consi.vij.in his transfertur possessio per constitutum,vt in cæteris rebus,vt videre licet ex Oldrado con.cxxxix.ad habendam aliqualem notitiam,in ix.dubio. & Petrus Ancharanus cons.lxiij.motiua iudicis,in tertio dubio.& ipsemet Raph.Co.in leg. quanuis,§.j.ff.de acq.pos.& in illo ipso con.clxxiij.vbi suprà,& aliis multis,quos tibi collegi in tractatu Constituti,in iij.par.in iij.item limitatio. *Emphyteuticaria res in hoc regno patrimoniales & hæreditaria. Et in his possessionẽ transfert constitutum.*

5 ¶Et videmus, quòd ius retractatus à consuetudine,vel statuto introductũ,aut vt Itali vocãt, ius congrui,habet locum etiam in hisce rebus, atque etiam in feudalibus, vt vtrasque nunc coniungamus. Vt de primis voluit Alex.cons.xxvij.viso themate,col.ij.vers. quantum autem ad secundum,lib.vj.cum aliis multis concordant.à me adductis in tractatu Retractuum,tit. j.§.j.gl.iij.in verbo,*aucuns biens*,nu.1.& 2.De secundis Ioan.Fab.in §.j.post princ. Institutioni.de emptio. & venditione, cum aliis quoque concordant. à me citatis in illa eadem glosa nuper citata,nu.10.verùm Ioannis. *Retractus habet locum in rebus emphyteuticis. Et in feudalibus.*

SEPTIMA DECLARATIO.

1 ¶Septimò declara,vt id statutum siue consuetudo habeat locum etiam in rebus incorporalibus,ita scilicet vt eorum possessio siue quasi possessio transeat in hęredem,de qua re loquẽs Francis.Areti.in l.iij.in prin.col.iiij.vers.& quia hic gl. enumerat. ff.de acqui. posses. dicit se tractauisse in l.j.in prin. ff. eo.an in rebus incorporalibus sit dare possessionem ciuilissimam (ea est quæ transfertur per huiusmodi consuetudinem,vt diximus suprà in præfa.declar. vij. nu.4.incip.imò & ciuilissima)quæ transfertur ipso iure sine aliquo actu vero vel ficto,in qua quidem l.j.is loquitur de huiusmodi possessione ciuilissima,in col.ix.vers.sed quæritur circa istam,sed nihil ibi dicit,an ea habeat locũ in rebus incorporalibus. Verùm col.xij.ver.quęrit etiam hic,tractat post Bar.ibi, an sit dare possessionem ciuilem in rebus incorporalibus: & decidit posse,per multa quæ is ibi allegat, quæ tu per te videre poteris. de quo etiam tractat idem Aret.in l.iij.in prin.col.iiij.ver.sed dubitatur,eo.tit.in quibus locis distinguit inter iura incorporalia,personalia,& realia,vt & tu apud eum videre poteris. *An hæc consuetudo habeat locũ in rebus incorporalibus.*

2 ¶At in nostro tractatu Constituti possessorij,in ij.parte, ampliation. xxxij. latè docuimus in huiusmodi rebus incorporalibus transire possessionem per constitutum & præcarium, quæ sunt fictæ & ciuiles traditiones.ibi vide,atque etiam in xxx.ampliatio.num.21.incip. intelliges tertiò, & seq. vbi etiam videbis horum incorporalium quasi possessionem faciliùs dari per fictiones,quàm corporalium.& iterum in iij.parte eiusdem operis, limita. j.nu.9. incip. ex quibus Philip. & seq. *Constitutum transfert possessionem in his rebus.*

3 ¶Sed vltra ea quæ scripta sunt in dictis locis,scio fuisse quæsitum,an leg.vlti. C. de edic.diui Adria.tollen. quæ inducit priuatum ac peculiare remedium pro hæredibus ad adipiscendã possessionem rerum hæreditariarum,habeat locum in rebus incorporalibus, de quo vide gl. ibi,in verbo,legitimo,paulò ante fi.Pet.à Bella pert.C.v.in vl.qu.Albe.col.antepe. vers.item quærit glosa nunquid beneficium.Io.Fab.col.vl.ver.sed non datur,Bar.col.ij.versic. oppono eodem modo,Bal.col.pe.ver.nonò quæritur,per totam eam quæstionem, Sali. in fi. Raph. Fulg.col.antep.vers.in eadem,ibi §.fi.nisi corporalia, Pau. Cast.col.pen.vers.in quæstio. vlt. Alex.col.x.vers.in ea,ibi quia in hac re,& Corne.col.pen.ver.in ea,ibi incorporalia.Rofred. in summa,tit.de edicto.Di.Adria.tollen.vers.vltimò quæritur quid differant.& Ioan. Andr. in addit.Spec.tit.de testa.§.sequitur,col.pen.vers.sed pone si decesit, in addit. quæ incipit, dubitatur etiam:Bal.aut quisquis is est,inter consi.illius,dum loquitur de quasi possessione, con.cxliiij.multa sunt consideranda,in prin.lib.iij.Sed quicquid sit in aliis casibus,id tamen scio obseruari apud nos,vt etiam incorporalium possessio aut quasi possessio transeat in hęredes ipso iure,vt corporalium, vi huius nostræ consuetudinis. *L.vl.C.de edict.D. Adria.tol. an habeat locum in his rebus.*

QVINTA PARS EORVM QVAE SPECTANT AD POSSESSIONEM,

quæ constat sex declarationibus.

1 *An hæc possessio,quæ transfertur ex nostra consuetudine,sit vera, & propria: an ficta,siue impropria.*

2 *An ea possessio transferatur vi precarij vel constituti.*
3 *An ea possessio transeat in hæredem, si ab alio fuerit occupata.*
4 *An item transeat, nullo prorsus actu interueniente.*
5 *An possessio hæredis quæ illi quæritur ex huiusmodi consuetudine, sit eadem quæ erat apud defunctum, non solum quo ad habitum, sed etiam quoad actum vel actualem effectum.*
6 *An hæc possessio sit etiam naturalis, an tantùm artificialis & ciuilis.*

PRIMA DECLARATIO.

Qui fictam & impropriã dicunt.

1 Rimò declara, vt hæc possessio quæ transfertur in hæredem, siue in eum continuatur ipso iure, sine alia appræhensione, sit ficta & impropria, non vera ac propria vt constat ex multis quæ iam suprà diximus: & ita eam expresse vocauit Guil. Cu. in l. ab emptione, ff. de pact. & Bal. in auth. defuncto, col. ij. versic. tertia quæstio de inuestitura, C. ad SC. Tertullia. & in rub. C. de causa possessio. & proprieta. col. ij. ver. quæro statuto, & iterum ver. sed pone quòd iste, & ibi quoq; Barb. in rep. char. xxij. ver. opportunè se offert. & idem Bal. in rub. de consuet. colum. ij. versic. consuetudo potest transferre, & in c. item cùm quis, col. j. de restitut. spoliato. dum dicit hanc esse fictionem, præsertim ante aditam hæreditatem. & con. cccxxx. statuto cauetur quòd côductor, col. ij. vers. & ideo videtur. Alex. cons. xxxvij. in causa mota per Angelum, col. ij. versi. sed alia insuper, lib. j. & con. lxxxij. perspectis his quæ in themate, col. ij. versi. nec ad hoc obstat, li. ij. quod iterum repetitur cons. xl. lib. iij. atque iterum cons. lj. lib. vj. & Barba. cons. lviij. sapienter dixit Psalmista, col. antep. versi. item quòd continuetur, & iterum col. seq. ver. & ex istis sublatum est, & ver. etsi quispiam, li. ij. Baptista Castel. in sua dispu. incip. magnificus & excellens, col. ij. versi. primò quia pars, col. v. Guid. Pap. in statuto Delphi. incip. si quis per literas, in verbo, possessio, col. pen. versi. item quòd illa ficta. Iacob. à S. Georg. in l. si sorori, nu. iiij. C. de iure delib. Matth. Afflic. in c. j. col. ij. vers. an autem talis ficta, tit. de controuersi. inuesti. inter mascul. & fœminam, Philip. Decius consi. lxxxiiij. excellentissimi doctores, col. j. & cons. cccclxvij. bene & consultè, etiam col. j. And. Alcia. in tractatu præsumptio. in j. parte, præsumptio. iij. col. pen. vers. & facit quod not.

Alij quoque.

2 ¶ Sed & huius quoque sententiæ non obscurè videtur fuisse Masuer. tit. de possessorio, §. itẽ aduertendum quòd dominus, dum ibi in hæc verba scribit, Aduertendum inquit quòd dominus directus non cadit à possessione quam habet percipiendi certos annuos census seu redditus, propter solam cessationem, nisi præcesserit contradictio: & ista propriè non est vera, sed quasi possessio, quæ etiam dicitur saisina, quæ habet plurimum iuris. Et ideo per consuetudinem hæres dicitur possessor, & possessor per appræhensionem de facto. Vides enim Masuer. facere differentiam inter veram possessionem & quasi possessionem, quam saisinam vocat, quæ plurimum habet iuris: & hanc tribuit hæredi saisito ex huiusmodi statuto, vel côsuetudine. Simplicem autem id est veram possessionem non tribuit, nisi & ipse eam de facto appræhendat.

Quid inde sequitur.

3 ¶ Et ex hoc illud consequens facit Baptista Castel. vbi suprà, in priore loco, quòd si quis veluti hæres agat possessorio, ratione istius possessionis fictæ illi ab hoc statuto tributæ, poterit contra eum opponi exceptio dominij siue proprietatis, sicuti & aliàs in fictis possessionibus, l. inuasor, & ibi doctor. C. vnde vi, & l. vlt. C. eod. tit. & per Bar. in l. si de vi. ff. de iudi. Hactenus Castel. Et id quidem si verum sit, est admodum & sing. notandũ, vtpote quod sæpe vsu euenire posit in practica. Sed tu hic tamen vide quę dicam infrà in v. declara. vj. partis, prin. vbi id priuatim tracto.

Qui tenent hanc possessionem esse verã.

4 ¶ Nec tamen id omnino indubitatum est, vt hæc possessio sit ficta: quando Socin. doctor vtique admirandus, in repe. l. rem quæ nobis, col. viij. in v. quæstion. prin. vers. quarto & vltimo conclude. ff. de acquir. posses. contrarium teneat, scilicet hanc possessionem ita quæsitam vi huius consuetudinis, esse veram: licèt fictè per eam consuetudinem transferatur, vt in simili, de constituto, not. Bart. vti eum Soci. allegat, in l. quod meo, in prin. ff. de acq. possessio. vbi tamen id non dicit, sed in aliis multis locis, vti & alij plurimi, quos tibi congessi in nostro tractatu de iure Constituti, in ij. parte ampliatio. j.

Alij quoque.

Vera possessio quæritur sine actu corporeo.

Vera possessio ex lege ipso iure transfertur.

5 ¶ Nec solus Soci. in ea opinione fuit: nam & ante eum idem voluit Barb. in c. ij. col. antepenu versi. sed dubito vtrùm, de consuetudine. & præterea Benedict. in repe. c. Raynucius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. nu. 72. de test. Carol. Rui. cons. xviij. primò & principaliter, col. vlt. li. j. Philip. Dec. cons. cccclxvij. bene & consultè, col. iij. vers. & circa prædicta verba. & nouissimè Franc. Ripa Responsor. c. j. inci. defuncto nouissimè Carolo, num. 87. & seq. Et idem ante hos omnes exprese tenuit Anto. cons. xx. nulla mulier, paulo ante fi. vbi & illam quoque rationem adfert. & videtur quoque tenuisse Bald. sibi in hoc contrarius in c. contingit, col. j. per eum tex. ibi, verus constituatur elapso anno possessor, extrà de dol. & contuma. dum dicit, quòd vera possessio quæritur sine actu corporeo, & id dicit mirabile.

6 ¶ Et certè ibi est optimus tex. quòd vera possessio à lege ipso iure transfertur, vt ex eodem quoque expendit Card. Flor. ibi, post medium, versic. ex hoc videretur. Barb. cons. lj. scripsit

sapientiæ

sapientię fons,col.xxiij.vers.& si quispiā opponat,li.j.Sed & in id item est alius tex.nō minùs clarus & apertus in l.raptores.C.de epis.& cler.quæ iterū collocatur sub ti.de raptori. virgi. qui quidem hanc possessionem,quæ scilicet quæritur mero iure,& nullo actu corporeo,aut alio adminiculo interueniente,appellat plenissimā,vt & in j.loco annotat Bar. Ex quo illud confestim,sequitur veram esse & omnino perfectam,cùm plenū id dicatur, & multò magis plenissimum, cui nihil omnino deest ad perfectionem, vt per illum text. expendit ipse Bal. in c.licèt de vitanda,in prin.extra,de electio.& Rapha. Com. cons.clxxxvij. dominus Consignorus,vers.pro parte affirmatiua,cum aliis multis concordant.à me congestis in repet.l.si vnquam,in fi.nu.10.quid autem.Ex quo intelligis an omnino accedendum sit Alex.qui con. lxxxiij.visa facti narratione,col.iiij.ver.fortificantur prædicta,lib.ij. dicit hanc possessionem non esse plenam. *Et plenissima. Plenum id est cui nihil deest.*

7 ¶Et huius quoque posterioris sententię est optima ratio,pręter eam quam suprà ex Anto.& Soci.diximus,quámq; adducit Philip.Dec.d.cons.cccclxvij. vbi suprà. Nam cùm statutum siue consuetudo talis sit,mortuus saisit viuum,quod perinde est ac si diceret, quòd possessio defuncti transit & continuatur in hæredem, cuiusmodi verbis in eam rem vtuntur statuta Italiæ,de quibus diximus suprà in præfatione,quæ est j.pars declara.ij. nu.iij.inci.estq; huic simile.& sequen.Certè ex hoc apertissimè intelligitur eandem esse defuncti & hæredis post mortem illius,possessionem:alioquin non transiret siue continuaretur ea possessio de vno ad alterum:& illa continuatio siue transitio præsupponit easdem qualitates in re continuata, vt præter Decium satis probatur in l. item quæritur,§.qui impleto,ff.de loca.& in l.in rebus,§. vlt.ff.de precar.cum similibus. *Confirmatio precedentium. Continuatio præsupponit easdem qualitates.*

8 ¶Qua in re Clau.Sisel.Aquen.in l.j.in prin.col.v.versic.bene fatendum est, ff. de acquiren. possess.in ea est sententia,vt respectu possessionis naturalis,hæc possessio ita translata per cōsuetudinem sine aliquo actu naturali siue corporeo, non sit vera:sed respectu ciuilis vera sit, cùm sit introducta de iure ciuili siue statutario,quod est species iuris ciuilis: sitque in potestate legis vel statuti,etiam si vtatur verbis impropriis, vt operetur verum effectum, ex sententia Bar.in l.si maritus,§.legis Iuliæ,ff.de adulter.cum aliis concord. à me traditis in repe. l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu. 92.incip. at verba inquies, & seq.& à me suprà, parte,ij.declar.vj.nu.vij.& sequen. *Quorūdam in hac re distinctiones.*

9 ¶Aliter autem in hoc distinguit Barb.in d.c.ij.col. viij. nu.xlv. de consuetud. Nam aut alius est in possessione, aut nemo:vt primo casu possessio quæsita hæredi sit ficta: secundo autem vera.& allegat ad hoc doctrinam(vt ipse dicit)traditam à scribentibus in d.c.cùm venissent, de restit.spolia. quòd per solutionem pensionis factam autoritate concedentis, si præcedat titulus habilis ad translationem dominij,transfertur possessio, quando alius non est in possessione,aliàs secus,de quo & nos diximus in tractatu Constituti possessorij,parte iij.limitatio.j.nu.21.incip.nam& videmus & seq.Verùm an alterius possessio impediat transferri possessionem in hæredem,dicemus latè infrà hac eadem parte,declaratio.tertia.& diximus etiā suprà in quarta parte,declarat.prima. *Alia distinctio.*

SECVNDA DECLARATIO.

1 ¶Secundò declara(& hoc dependet ex præcedenti declaratione)vt is hæres qui vi huius cōsuetudinis possessionem ipsius defuncti acquirit & retinet,non possit eam per constitutum, vel precarium,aut aliam fictam traditionem in alium transferre:nam aliàs concurrerent ficta possessio,& ficta traditio.quod fieri non potest,vt expressè tenuit Guil.Cu.in d.l.ab emptione,de pact.& in l.licèt,C.de acqui. possessio. nam nec aliàs possunt concurrere duæ fictiones, vt diximus suprà sæpius. *An hæc possessio possit trāsferri per constitutum.*

2 ¶Et ita quoque expressè & in casu nostræ consuetudinis voluit Bal.in d.rub.de causa possess. & propriet.col.ij.vers.sed pone quòd iste hæres. & Barba. consil.viij.sapienter, col.xvij.sub. nu.37.lib.ij.& Catellia.Cot.dum illos allegat,memor.incipi.decreto Mediolanensi, col.vlt. vers.item nunquid possit hæres.& Chassen.in comment.consuetud.Burgundiæ,tit. *des successions*,§.j.glos.ij.in verbo,*saisit*, & diximus etiam in nostro tractatu Constituti, parte iij. limitat.iiij.Sed hoc omnino dependet ex eo quod diximus in præcedēt.declaratio. an scilicet hæc possessio sit ficta,an vera.nam si ficta sit,certè id procedit:si vera, minimè. *Qui tenent non posse.*

3 ¶Et ex iis potes intelligere non dubium esse apud illos quos citauimus: quin hæc possessio possit verè in alium transferri, quod & ipsum expressè voluit Alouisius Lusius inter consil. Bal.cons.ccccxxxvj.quidam creditor,col.j. & iterum, ij.& etiam diximus in nostro tractatu Retractuum,tit.j.gl.iij.nu.31.incip.xxxv. *Verè autem transferri posse.*

TERTIA DECLARATIO.

1 ¶Tertiò declara,vt id statutum procedat,nisi possessio esset per alium occupata, antequam hæres adiret:nam tunc non potest illa possessio ad alium fictè transire,per huiusmodi statutum:nec aliter quoque, nisi primùm interueniente consensu aut facto illius, penes quem ea possessio est,per tex.in l.quanuis,ff.de acq.possess.licèt secus sit, quando actus verus traditæ possessionis interuenit,l.iij.§.quòd si seruus, ff.eo.tit. *An hæc consuetudo procedat si possessio sit per aliū occupata.*

2 ¶ Et ideo dicit Panor. in c. ij. col. pen. vers. item intelligo, extrà, de consuetud. quòd oculo siue aspectu, & verbo, tum demum transfertur possessio, quando alius non est in possessione, qua per illam traditionem fictam nõ potest priuari tertius sua possessione, quod dicit no. voluisse Compostel. & facit, inquit, tex. in l. quod meo, §. si venditionem, ff. de acquir. possess. Sed & facit, vt id addas, quòd à pluribus traditum est, constitutum nihil prodesse in re quæ ab alio possidetur, vt videbis apud Bart. in ea ipsa l. quod meo, in princ. colum. vlt. & ibi Albe. Alex. & Claud. Aquen. cum aliis propè infinitis concordan. à me collectis in tracta. Constitut. in iij. parte, in j. limit. nu. 2. incip. & hoc alij.

3 ¶ Nam & aliàs nunquam fingit lex in præiudicium alterius, cui ius iam est quæsitum, l. stipulatio de dote, ff de iure dot. & l. si insulam. §. vlt. ff. solu. matr. & voluit gl. in c. quia circa, de priuileg. Docto. in l. hac edictali, §. his omnibus, C. de secun. nup. Bal. in c. contingit, col. j. vers. ibi vetus mirabile est, de dol. & contumac. Card. Floren. cons. cv. consilium redditum, col. iiij. vers. item retrotrahitur. Pet. Anc. cons. cvj. dubitatur, circa medium. Bar. & alij post eum in l. si is qui emptore. ff. de vsuc. Id q. propemodum est quod dicimus, fictionem ipsam non retrotrahi in præiudicium alterius, cui scilicet medio tempore ius est quæsitum, vt & nos diximus in tracta. Retrac. tit. j. §. j. in gl. x. in verbo, *dedans l'an*. nu. 68. incip. est autem generale, & in nostro tractatu Primigeniorum, in xxxiiij. q. nu. 18. incip. 12. fictio omnino.

4 ¶ Et videmus in simili, quòd licèt aliàs possessio defuncti de iure communi continuetur in hæredem, etiam si eam non apprehenderit post mortem illius, quoad vsucapionem complẽdam, l. nunquam, §. vacuam, & l. ceptam, ff. de vsuca. tamen hoc nõ procedit, si possessio fuerit per alium medium tempore occupata, l. qui cùm pro hærede, §. vlt. ff. de vsucap. pro emp. & voluit gl. in l. cùm miles, in verbo, quasi coniunctim, in fi. ff. ex quib. caus. maio. & Cy. post Dy. in l. j. col. ij. in iij. oppo. C. de vsuc. transfor. Nam nõ potest fieri accessio possessionis, quę & ipsa medio tempore fuit per alium occupata, l. Pomponius, §. quæsitum, ff. de acqui. poss. & ibi concord. in gl. Medium enim impertinens impedit extrema coniungi, c. per tuas, de cond. appos. cum aliis multis concord. adductis à Ioan. And. in c. sine culpa, col. iij. ver. de secundo scilicet, de reg. iur. lib. vj. in Mercur.

5 ¶ Vti etiam in simili, actus medius & ipse impertinens impedit fictionem. quod hinc patet, quòd impedit ratihabitionem retrotrahi. glo. in l. si indebitum, §. j. & ibi Bar. qui eam admodum no. ff. rem rat. hab. idem Bar. in l. si vxor. §. si quis vxorem, ff. de adul. & Bal. in l. vlt. C. ad SC. Macedonia. Atque legitimationem, cùm bona fuerunt interim alij quæsita, vt per Bart. & alios in l. Gallus, §. & quid si tantùm, ff. de liber. & posthum. & ibi concord. per recentior. Quibus adde quæ & nos in eam rem scripsimus in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 64. incip. sed in dubium, & in nostro tractatu de Iure Primigeniorum, in xxxiiij. quæstio. num. vij. incip. legitimatio non trahitur.

6 ¶ Vti & cætera quæuis alia, siue sit collatio, siue restitutio, siue confirmatio, vt & nos diximus & probauimus in d. nostro tractatu Primigeniorum, in eadem quęstione xxxiiij. nu. vij. incipien. & id quidem, & latiùs in tractatu Retractuum, tit. j. §. j. gl. x. in verbo, *dedans l'an*, num. xviij. incipien. est autem generale. Nam & vti diximus generale est, vt semper actus medius impediat coniunctionem extremorum, l. Paulus, aliàs, bonorum, ff. rem rat. hab. & c. quãuis, de rescrip. lib. vj.

7 ¶ Et ita nuncupatim in specie nostræ consuetudinis, vt scilicet si possessio fuerit ab alio occupata, nihil operetur fictio ipsius nostrę consuetudinis, vt possessio censeatur continuata in hæredem, tenuit Signor. cons. clxxxviij. casus continens, col. j. Bal. in dicta rub. de caus. possessio. & propriet. columna vltima, vers. sed nunquid alius, vbi dicit quòd tũc corporaliter possidens est citandus, & expressissimè omnium Raph. Co. in d. l. Pomponius, §. quæsitum, & ibi Iason col. j. & Claudius Aquen. ff. de acquir. possessio. vbi dicunt, quòd actualis siue realis alterius apprehensio impedit huiusmodi continuationem fictam, à statuto inductam. & idẽ Raph. Co. in l. cùm hæredes, in prin. & ibi quoq; Alex. qui id dicit no. si verum est, & sic dubitat. col. j. versi. vnum verbum non omitto, & Clau. Aquen. ff de acq. possessio. Barb. qui id dicit singul. in repe. rub. C. qui admitti. char. xj. col. iiij. vers. vndecimò adduco. & in c. ij. col. viij. num. 45. & alibi sæpe in eod. cap. de consuetudin. & cons. lviij. sapienter dixit Psalmista, columna vndecima, vers. capio aliam dubitationem, & col. xij. vers. modò aggrediendo, & iterum, col. xiiij. vers. & si dicatur, lib. ij. & Alexan. cons. lxxxij. perspectis his quæ in themate, col. ij. versi. nec ad hoc obstat, libr. ij. quod repetitum est con. xl. lib. iij. & iterum consi. lj. libr. vj. & idem Alexand. consil. lxxxiij. visa facti narratione, colum. prima, vers. quia respondeo, eodem illo lib. iij. & consi. cliij. circa litem vertentem columna secunda, vers. item in proposito nostro, eod. lib. vj. Calca. cons. lxxvj. imprimis est videndum, col. iij. vers. nec obstat quod dicitur, vbi multos superiorum allegat. Soci. consil. xlix. in causa episcopi, col. vltim. libr. iij. vbi ad hoc allegat d. glos. quam dicit not. in dicta l. cùm miles, ff. ex quib. caus. maior. quæ loquitur in alio casu, vt diximus, sed huic tamen proximo. Iason qui hoc reputat valde singul. in l. si sorori, col. j. vers. limita tamen valde singul. C. de iure delibere. vbi dicit se id habere de facto,

Aspectu non transfertur possessio rei ab alio occupata.
Constituutum nil prodest in re ab alio occupata.
Lex nõ fingit in præiudiciũ alterius cui ius est quæsitũ.
Fictio non retrotrahitur in præiudicium alterius.
Possessio cõtinuatur in hæredem quo ad vsucapionem.
Nisi fuerit per aliũ occupata.
Possessionis ab alio occupatæ nõ fit accessio.
Medium impertinẽs extrema coniungi impedit.
Medius actus impertinẽs impedit ratihabitionẽ retrotrahi
Et legitimationem.
Et cætera alia
Et coniunctionẽ extremorum.
Qui tenent hanc possessionẽ ab alio occupatam, non continuari in hæredem.

facto,& esse notandum & vtile ad exclusionem dicti statuti, & de hoc esse glos.ordinariam in d.l.cùm miles,quam miratur non fuisse ab aliis allegatam,quia fortè nõ viderat Soci.vbi suprà.idem Iason cons.cxlvij.præsens consultatio,col.vj.versi.nec obstat si diceretur,& iterũ col.vij.vers.sed præmissis non obstantibus,libr.ij.& cons.cxlviij.viso processu causæ,col.pe. versicul.& primo quòd istud,lib.iiij.Carol.Rui.consi.xxv.circa primum,col.iij.num.v. libr. iiij.Philippus Decius in l.vltim.columna secunda,vers.& iterum si forensis, & iterum col. x. versi.secunda conclusio,& ibi quoque Francis.Curt.iunior,col.pen. versi. quintò quæritur, C.de edict.diui Adri.tollend.& ipse Dec.consi.cccclxvij.bene & consultè,col.ij.versi.similiter in directo.Matth.Afflic.in c.j.§.secundum,col.vj.nu.xl.tit.de feud.cognitio.Io.Baptista Castel.in d.sua disputa.inci.magnificus & excellens,col.iij.ver.primò quod non potuerunt. Ant.Corse.in trac.de potesta.regia,quæstio.xxv.col.j.Fran.Cur.iunior,con. cviij. sacratissimæ trinitatis,&c.circa controuersiam,col.v.vers. non obstant etiam præmissæ conclusioni, & con.cx.pro habenda clara resolutione,col.viij.vers.retento igitur præmisso.& cons.clxviij sacratissimæ,&c.habita diligenti consideratione,col.vlt. vers. secundò respondeo. Catellia. Cot.qui hoc quoque dicit singul.in memori.incip.decreto Mediolanensi,col.j.ver.sed inter aliam.Zazius cons.x.cùm quondam,col.v.versic. sed ponamus, D.Sainxon in commentar. consuetu.Turonensium,tit.*des successions*,§.ij.in gl.j.paulò ante fi.Paul.Paris.con.j. visa facti narratione,col.xxv.nu.158.lib.j.& cons.liiij.in isto iudicio possessorio,col.vj.versi. prout etiã dicimus lib.iij.Anto.Rub.cons.cxxj.dominus Ioannes,col.ij. vers. secundò id quòd dicitur. & aliis sequentibus.

8 ¶ Quinetiam ex facto respondit Philip.Corne.cons. clxvj.circa primum consultationis articulum,col.penul.vers.his tamen non obstantibus,lib.j.quod decretum siue statutum Camerini,quo cauetur proximiorem defuncti ab intestato posse propria autoritate res per eum possessas occupare,intelligendum esse de possessione vacante,non etiam postquam alius appræhenderit possessionem:neque enim verisimile esse, decretum permisisse quenquam priuari de facto possessione,etiam de facto appræhensa.Nam nec prædo debet spoliari sua possessione etiam à spoliato,sed est tuendus in sua possessione,l.colonus,& l.cùm fundũ,ff.de vi & vi arma.& c.in literis,de restit.spol.Et eũ nũcupatim refert & sequitur Philip.Dec.in dicta l.vlt.col.ij.ver.& etiam si decretum,C.de edic.diui Adria.toll.Et idem ante eos cõsuluit Bal.cuius illi non meminerunt,consi.cccclij.quia domina Catherina,lib.iiij. *De eadem re.*

9 ¶ Verùm contrarium eius quod suprà diximus,vt scilicet occupatio alterius, non impediat hanc possessionem ex huiusmodi statuto vel consuetudine,non obscurè tenuisse videtur Bal. sibi contrarius,in rub.de caus.posses.& proprietat.col.iij.vers.quæro statuto communis, dũ dicit quòd si stante hac consuetudine vel statuto,quòd possessio defuncti continuetur in hæredem,si alius possessionem corporalem acceperit, non poterit ab ea deiici, quanuis hæres possideat fictè,per l.j.§.necessariò,ff.si mulier vẽt.nomine. Vides igitur Bal.sentire,nihil impedire occupationem alterius,hanc nostri statuti fictam possessionem,sed id tantùm facere vt citandus sit qui occupauit.Qua in re illum nũcupatim sequitur Alex.consi.lxxxij.perspectis his quæ in themate,col.ij.vers.nec ad hoc obstat,lib.ij.quod con.iterum repetitur, cons. xl.lib.iij.& cons.lj.li.vj.Et idem Bal.cons.ccccliiij.quidam Ioannes decessit,per totum, præsertim in fi.lib.iij.cùm dicit,quòd cùm statutum faciat hæredem immediatè à morte defuncti possessorem,impossibile est quòd alius in possessione concurrat,quia factum legis est potentius facto hominis,& magis operatur,vt no.Inno.in c.præterea requisiti, extrà de appellationib.& est impossibile quòd duo possideant insolidum,l.si vt certo,§. si duobus vehiculum,ff.commo.Hæc ille,quem sæpius in hoc opere citauimus. *Qui tenent contrarium.*

10 ¶ Et idem quoque etiam nõ obscurè voluit Ioan.Fab.in §.sui autem col.ij.vers.& potest dici, Instit.de hæred.qual.& differ.& Petr.Anch.con.cxlvj.in prædicta quæstione,in princ.quod tamen postea declarat.& Imo.si non negligenter legatur,cons.xvj.viso casu transmisso, vbi & ex hoc dicit,hunc hæredem propria autoritate occupantem non cadere in pœnam,leg. si quis in tantam, C.vnde vi.& Raph. Fulgos.illa eadem postrema ratione, consilio ccxxx.in quæstione vertente inter spectabilem,post medium,ibi, præterea cùm per statutum.& apertissimè Masuer.tit.de possess.§.item dato quòd ille, *Alij.*

11 ¶ Et præter hos,Iason sibi contrarius,col.lxxxv.quando habemus,col.vlt.li.iij. vbi addit hãc rationem non efficacem,quia si aliter diceremus,redderetur huiusmodi statutum illusoriũ, contra l.si prætor,in prin.ff.de re iudi.& c.commissa,§.porrò,de electio.li.vj. ibi ne statutum fiat ludibrio, debitóque frustretur effectu. Cui adde quòd statutum etiam odiosum & pœnale,ita intelligi debet,ne sit illusorium, vt probatur ex glos. in c. quanquam, §.vlt.in verbo aliter factas,& ibi Archidiac.Io.And.& Domi.de vsur.lib.vj.& plenè diximus in nostris legibus Connubialibus,in gl.iiij.in verbo,*contraxer*,in x. quæstio vers. alioquin. *Alij.*

12 ¶ Idem præterea voluit ipse Iason cons.cxlvj.præsupposito fine veri præiudicio, col.j.& seq. lib.iiij.vbi ita dicit fuisse iudicatum à senatu regio Mediolanensi aduersus quosdam fideicõmissarios,qui propria autoritate occupauerãt possessionem rerum hæreditariarũ. & Philip. *Alij.*

Dec.con.lxxxiiij.excellentisſimi doctores,col.ii.ver.& vlterius circa hoc.& conſ.ccccixvij.bene & conſultè,col.vlt.verſ.non obſtat quod continuatio,vſque ad fin.conſ.& D.Bened.in repet.c.Raynucius,in verbo,mortuo itaque teſtatore,le ij.num.xxvij.& iterum nume.lxxvij.& Chaſſen.in commentar.conſuet.Burgund.tit.*des ſucceſsions*,§.j.gloſ.item.j.colum.penul.verſ.quintò limita,in additio.illius limitationis.& Nicol.Bello.conſ.xxxv.cóſultus de modo num.viij.& lib.Supputationum iiij.c.xv.in fi.

13 ¶ Et ſatis voluiſſe videntur ij qui dicunt hæredi in caſu huius ſtatuti competere interdictú retinédæ poſſeſsionis aduerſus eum qui hæreditatem occupauit,quos videbis infrà in prima declaratio.ſextæ partis.Et bene facit quod in re non admodum diſsimili ſcribit Signor.con.cclxij.in themate præſuppoſito,col.ij.verſ.item ex quo,& verſ. præterea cùm lex municipalis,vt ibi videre poteris.

Alij.

14 ¶ Et ita certè in noſtra Gallia vtimur,ſed id velim intelligas, vt hæres intra annum eius occupationis, poſſeſsionem interdicto aut alio legitimo modo ſibi reuocet. Nam ſi id tempus anni labi ſinat tacitus,hanc poſſeſsionem amittit,nec amplius admittetur ad remedium poſſeſſorium,ſed neceſſe ei eſt ad petitorium veluti ad extremú auxilium confugere, vt videre licet ex Maſuer.in d.tit.de poſſ.§.item dato quòd ille, & ita vtimur. Et de hac re eſt expreſſa conſuetudo apud Cenomanos,c.cclxxxix.& Andegauos,c.cclxxij.Pictauos,c.ccxiij.

Poſterior opi. ſeruatur.
Eius declaratio.

15 ¶ Quòd ſi ſequaris priorem illam opinionem,quæ dicit noſtrum ſtatutum non habere locú, ſi poſſeſsio fuerit ab alio occupata,eam intelliges procedere,quando ille alius licitè & legitimè adeptus eam poſſeſsionem fuerit,non etiam ſi illicitè. Ita enim expreſsè voluit Catel. Cot.memor.incip.decreto Mediolanenſi,col.ij.ſed intelligi debet, vbi ad hoc allegat Iaſo. d.con.cxlvj.conſ.j.lib.iiij.& Philip.Dec.d.conſ.ccccixvij.col.quoque ij.Cui adde ipſum Iaſ. conſ.lxxxv.quando habemus,col.ij.verſ.limitatio ergo,lib.iij.

Limitatio prioris opi.

16 ¶ Intelliges ſecundò,vt licèt alius occupauerit,ea tamen occupatio non tollit poſſeſsionem hæredi à ſtatuto delatam,ſed id tantùm facit,ne ipſe hæres propria autoritate illum occupatorem deneciat,ſed illum in ius ad hoc vocare debet.ita enim loquitur Bal.in d.rub. de cauſ. poſſ.& propriet.col.vlt.verſ.quarto ſtatuto communis Mediolani.& Alex.d.con.lxxxiij.perſpectis his,col.ij.verſ.nec ad hoc obſtat,& multi ex iis quos ſuprà citauimus,ver.vij.incip.& ita nuncupatim.& ſatis voluiſſe videtur Paul.Ca.l.ſi ſorori,C.de iure delib.dum dicit,quòd licèt autoritas huius ſtatuti faciat hæredem poſſeſſorem iuris,non tamen facti.

Alia.

17 ¶ Intelliges tertio ſecundum Claud.Siſel.Aquen.in d.l.Pomponius,§.quæſitum,poſt princ. ff.de acqui.poſſeſsio.vt ſcilicet prior illa opinio procedat,quando poſſeſsio fuit appræhenſa per alium ante aditam hæreditatem, in quo etiam caſu conſuluit, vt ipſe dicit Alex.d.conſ. lxxxiij.lib.ij.ſecus(ait ipſe Claudius)ſi poſt aditam hæreditatem. & idem voluit ipſe Claud. in l.cùm hæredes,in princ.eodem tit.dum ſe remittit ad ea quæ ſcripſit in d.§.quæſitú.& illú ſequitur Ant.Rube.d.conſ.cxxj.col.ij.verſ.ſed quod facit difficultatem,& iterum col.vlt.ad fin.& ante omnes Signor.d.con.clxxxviij.caſus continens,col.j.& ij.Sed aduerte quod Alex. in d.con. loquitur de poſſeſsione appræhenſa ante mortem defuncti. vt diximus in iiij. par. decla.j.nu.iij.inci.& ita in caſu,quod certè in eo caſu minimè dubium eſt.Atſi poſt mortem, nihil refert antè ne,an poſt aditam hæreditatem fuerit occupata, neutro etiam modo poterit obeſſe hæredi.

Alia.

18 ¶ Intellige quartò,vt ea prior opinio procedat,niſi ſtatutú continuans poſſeſsionem in hæredem,procedat vlteriùs,diſponendo poſſeſsionem ab alio interim occupatá,nullius eſſe momenti,cuiuſmodi eſt ſtatutum Mediolanenſe.Nam tunc poſſeſsio ab alio occupata non impedit huiuſmodi continuationé, vt non obſcurè videtur voluiſſe Alex. con. lxxxiij. viſa facti narratione,col.ij.verſ.nec dicatur pro parte,lib.ij. dum diſtinguit inter eum qui poſſeſsioné occupauerat ante mortem defuncti,& eum qui poſt morté.& apertiùs Iaſ.cóſ.lxxxv.quádo habemus,col.ij.verſ.vnum refragari videtur & ſeq.lib.iij.& dicto conſ.cxlvj. col.j. lib. iiij.& Paul.Pariſ.conſ.xlj.optimum ius,col.ij.verſ.ceſſant enim iſta,iunctis præcedentibus,lib.j.Et idem propè eſt quod diximus ſuprà,verſ.xv.quod ſi ſequaris.

QVARTA DECLARATIO.

1 ¶ Quartò declara,vt per huiuſmodi ſtatutum tranſeat poſſeſsio defuncti in hæredé,ſi modò tamen interuenerit quiſpiam qualiſqualis actus vel appræhenſio,cuiuſmodi fuit in caſu c.ij. de conſuet.Ita enim expreſsè voluit Barb.con.lviij.ſapienter dixit Pſalmiſta,col.xij. verſi.& plus dicit,& col.ſeq.verſ.item ſtatutum illud reſtringitur,itémq; col.ſequent.ver.item illud dictum,lib.xij.ad hoc allegans inter cætera,quod non obſcurè voluit Petr.Anch.in d.ca. ij. ſtatim poſt princ.quòd niſi in caſu illius c.interueniſſet actus ille corporalis, de quo is text. loquitur,ſcilicet modicum terræ poſitum in altari, aut alius ſimilis, non potuiſſet transferri poſſeſsio,etiam ex lege,ſtatuto, vel conſuetudine.

An ad huiuſmodi conſuetudiné requiratur qualiſqualis actus.
Qui tenét requiri.

2 ¶ Et hoc quoq; núcupatim voluit Baptiſta Caſtel.in d.ſua diſputat.incip.magnificus & excellens,col.ij.verſ.tertiò etiam notabiliter,atque iterum col.iiij.verſicul.item ſtatutum illud, vbi tamen nullam Petrus Ancharus & Barba.mentionem facit, ſed alios allegat, qui tamen id non

id non dicunt, vt apud eos videre poteris.

3 ¶ Sed & ante illos idem videtur voluisse Bald. in l. j. in princ. C. com. de legat. dum dicit legem, aut statutum non posse transferre possessionem nudo animo, nisi interueniat aliquis actus repræsentatiuus ipsius possessionis, iuxta dictum c. ij. de consuetu. & per alia quæ ibi allegat, vti etiam ex eo diximus suprà in præfat. quæ est prima pars, declaration̄ sexta, nu. j. incip. sed vt redeamus. Et idem voluerunt alij quos & nos citauimus in num. seq. Verùm nos contrarium tenuimus post alios multos num. quoq; sequent. cuius initium est, contrarium tamen, & multis sequent. vbi & tu reperies Barb. secum hac in re pugnantem. Et facit quod & nos scripsimus in tractatu Constituti possessorij, in secunda parte, ampli. iiij. *Authoris sententia.*

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶ Quintò declara, vt ea possessio quæ erat apud defunctum, ita transeat in hæredē, vt quoad habitum id est habitualem qualitatem habeatur pro possessore, sed non est eadem possessio quoad actualem effectum ipsius possessionis, nisi apprehensa fuerit. Nam cùm possessio facti sit, & cum defuncto desierit, quia mors omnia soluit, quomodo ea possessio quæ iam in rerum natura non est, in hæredem continuari poterit? Hæc Zazius in epit. feud. parte vj. char. v. Idq; est vt subdit, quod eleganter & subtiliter sensit Bald. in c. j. tit. de content. inter domi. & fœm. dum loquens de continuatione possessionis vasalli in filium, de qua & nos locuti sumus suprà in præfatio. declaratio. iiij. nu. j. incip. sed & illud, & multis seq. dicit eam continuationem intelligi in qualitate, non in substantia possessionis: quasi diceret possessionem in sui substantia non continuari in filium, sed qualitatem habitualem, quæ facit, vt pro possessione habeatur. *An sit eadē possessio quæ defuncti fuit.*

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶ Sextò declara, vt noua hæc possessio non sit naturalis, sed artificialis & ciuilis, vt diximus suprà in præfatio. quæ est j. pars, declara. vij. nu. j. incip. vocatur autem, & seq. ideo non possit hæres vi huius statuti expellere corporaliter possidentem sine pœna, l. si quis in tantam, C. vnde vi, vt voluit Pet. Anc. in c. ij. in j. no. de consuet. loquēs in casu illius c. Et ita eum refert, vt sequi videatur Barb. ibi, col. vj. nu. 36. & Bapt. Castel. loquens in casu nostræ consuetudin. in sua disputat. incip. magnificus & excellens, col. iij. versi. tertiò etiam notabiliter. Sed id dependet ex eo, an qui ciuiliter possidet, possit propria autoritate expellere eum, qui naturaliter possidet, sine metu d. l. si quis in tantam, quod videtur, vt sæpius diximus suprà hoc eodem tractatu, atq; etiam in alio nostro tractatu Constituti possessorij. *An hæres possit expellere possidentem corporaliter.*

SEXTA PARS EORVM QVAE PERTINENT AD IVDICIA, QVÆ

constat nouem declarationibus.

1 *An hæres ex nostra consuetudine saisitus, si turbetur, possit intentare remediū retinendæ possessionis.*
2 *An & adipiscendæ.*
3 *An vtrunq; simul & quomodo.*
4 *An etiam recuperandæ.*
5 *An hæredi agenti illis remediis possit obiici exceptio dominij.*
6 *An si hæres obtinuerit, possit ab aduersario appellari.*
7 *An hæres petens se confirmari in hac possessione aduersus illum, qui eum turbat, aut aliter impedit, sustineat partes actoris, an rei.*
8 *An id ius agēdi pro continuata possessione, possit alteri cedi, siue etiam ipsa cōtinuata possessio.*
9 *An hæc possessio, lite pendente super ea, debeat sequestrari.*

PRIMA DECLARATIO.

1 PRIMO declara, vt si hæres qui vi huius consuetudinis possidet, turbetur, possit ad tutandam suam possessionem intentare remedium retinendæ possessionis, Ioan. Fab. in §. summa, ad fi. Instit. de interd. & iterum in §. retinendæ, col. iij. versi. sed quæritur nunquid successor, eo. tit. & in §. sui autem, col. j. in fi. Insti. de hæred. quali. & differ. vbi ita dicit seruare consuetudinem. Gui. Pap. decis. Delph. ccccclij. in materia possessorij, col. ij. versi. & in hac materia dicti statuti, & iterum versi. circa primum. & Bene. in repe. c. Raynucius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. nu. 72. de testa. Caro. Ruin. consi. xviij. primò & principaliter, col. vlt. lib. j. & omnes vbique. *An hic hæres possit intentare remedium retinendæ poss.*

2 ¶ Nemo enim vnus omnium, qui de hac re scripserunt, contradicit, idq; optima ratione. Nā & aliàs semper pro ciuili possessione, cuiusmodi hæc est, vt suprà diximus in præfat. quæ est j. pars, declar. vij. nu. 2. incip. sed & hæc possessio, datur id interdictum retinendæ possessionis, vt no. per gl. & alios in l. clam possidere, §. qui ad nundinas, ff. de acqu. possessio. & gl. in l. quemadmodum, eo. tit. & optimè facit tex. in §. possidere, Insti. de interdict. & id (vt diximus) minimè dubium est, ideo nec hic diutius immorabimur.

SECVNDA DECLARATIO.

An adipiscendæ.

1 ¶ Secundò declara, vt licèt aliàs interdictum adipiscendę possessionis non ei detur qui possidet, vt no. in l. j. in fi. ff. quo. bonor. tamen in hoc casu hæres qui vi huius consuetudinis possidet, potest intentare id interdictum siue aliud remedium adipiscendæ possessionis, cuiusmodi est interdictum quorum bonorum, & remedium. l. vlt. C. de edict. diui Adria. tollend. vt scilicet petat se, qui est in ea possessione, mitti in realem siue naturalem, aut corporalem possessionem. Nam (vt id obiter dicam) possessio naturalis, corporalis quoq; dicitur in l. debitor, §. vlt. ff. de pignorat. actio. & l. quod seruus, & l. si id quod, §. vlt. ff. de acquir. possessio. & l. vlt. C. de fund. patri. lib. xj. & c. cùm aliquis, extrà de re iudic. & c. quod autem, de iure patro.

Possessio naturalis dicitur corporalis.

2 ¶ Et ita vt scilicet posit hic hæres intentare remedium adipiscendę, voluit Petr. à Bella pertic. in l. ea lege, & ibi quoq; Cyn. Col. j. ver. & istud est argumentū, & Bal. col. iiij. ver. modò venio ad quæstiones, & Salic. col. vj. in iiij. opposit. versi. & ex hoc dicit hic, C. de condict. ob caus. idem Pet. in l. j. & ibi quoq; Salt. in fi. per illum tex. C. de donat. quæ sub mod. Bald. in auth. defuncto, col. ij. in iij. quæstio. ibi, & olim in quibusdam dominiis, C. ad S C. Tertulli. & in rubri. de consuetud. col. ij. versi. consuetudo potest transferre.

Alij.

3 ¶ Et idé quoq; voluit ipse Bal. in rub. extrà de cau. possessio. & propriet. col. pe. ver. quęro statuto communis Mediolani, & in c. cùm quis, col. j. extrà de restit. spoliator. Rapha. Comen. consi. xliij. in quæstione Francisci, ad finem. Paul. Cast. Alex. Iaco. à S. Georgio, & Iason in l. si sorori, ille ad finé, alter post medium, Iac. nu. iiij. hic col. j. in j. Fallen. C. de iure delibe. Alex. in l. cùm hæredes, in princ. col. j. ff. de acquirend. possessio. & in l. in suis, col. iiij. versi. vbi autem statutum, ff. de libe. & posth. & consi. lxxxij. perspectis his, col. ij. versi. nec ad hoc obstat, & versi. facit quod notat, lib. ij. quod consil. vt sæpe aliàs diximus repetitur consi. xl. libr. iij. & consi. lj. lib. vj. & item Alex. consil. lxxxiij. visa facti narratione, col. iij. versic. fortificantur prædicta, libro secundo. Firmia. in tracta. de episcop. libro iij. parte j. paulò ante fin. Barbat. in cap. ij. columna penult. in princip. de consuetud. & consi. lviij. sapienter dixit Psalmista, columna xj. versic. capio aliam dubitationem, libro ij. Iason in dicta l. vlt. columna iiij. versi. sic in simili stante statuto, & ibi Philip. Dec. col. viij. versi. & eodem modo in hærede, C. de edict. diui Adria. tollen. ipse Dec. cōsi. lxxxiiij. excellētissimi doctores, col. j. & cōsi. ccccl xvij. bene & consultè, col. j. Ioan. Baptist. Castel. in sua disputat. incip. magnificus & excellens, col. vj. versi. sed posset dici D. bened. in reper. capit. Raynucius, in verbo, mortuo itaq; testatore, le j. alicubi, & iterum, in eodem verbo, le ij. nu. lxxxj. de test. vbi id dicit sing. Matt. Affli. decisi. Neapol. ccxcix. rex Ferdinandus, nu. 19. Claud. Aquen. in l. j. in princ. col. v. versi. bene fatendum est, ff. de acquir. possessio. Anton. Corse. in tracta. de potestat. & excellen. reg. in xxv. quæst. col. j. Catel. Cot. d. memor. incip. decreto Mediolanensi, statim post princi. Fran. Ripa, in l. j. §. hoc interdictum, columna iiij. versic. alia ratione, ff. quor. bonor. & in repetitio. l. vlti. in xxxix. quæstio. versiculo, & hac ratione, C. de reuocand. donat. & libro primo responsor. cap. j. defuncto, num. 80. & multis seq. Nicol. Bello. consi. xxxv. consultus de modo, col. iij. num. 8.

Rationes illorum.

4 ¶ Mouentur hi primùm quòd veritas & fictio, bene concurrūt, & qui tutus est fictione, potest veritatem implorare, licèt non è contrario, per text. quem Bald. in d. rub. de consuetud. dicit no. in l. apud Iulianum, §. j. ff. ad Treb. Item licèt statutum faciat hæredem possessorē iuris, non tamen facti, nec effectu illo reali. Ideo potest hæres petere se in eam facti possessionem immitti, vt in simili potest emptor, cuius nomine venditor constituit se posidere, & ita possessionem iuris nactus, petere nihilominus, vt sibi tradatur corporalis facti possessio, vt per Bal. Ang. & Pa. Cast. in l. ab emptione, ff. de pact. cum aliis multis concord. à me collectis in d. tract. Constit. possessor. in j. parte nu. x. incip. at quicquid sit.

Constitutarius potest petere vt sibi tradatur corporalis possessio.

Ad idem.

5 ¶ Nam & similiter videmus quòd licèt dominus non posit rem propriam condicere, præterquam à fure, l. vlt. ff. vsufructua. quemadmo. caue. id intelligitur de vero domino, nam qui fingitur esse dominus, potest à quocunq; rem suam condicere, per d. l. j. C. de donatio. quæ sub mod. & l. qui mortis causa, ff. de donatio. causa mort.

Dominium trāsit in legatarium ipso iure.

6 ¶ Et etiam in simili videmus quod in legatarium transit dominium ipso iure sine traditione, l. si tibi homo, §. cùm seruus, ff. de leg. j. & l. à Titio, ff. de furt. cum simil. & ideo potest agere rei vendicatione ad rem sibi legatam. l. j. C. commu. de lega. Et tamen potest etiam agere actione personali, per d. l. j. & §. sed nostra, Insti. de lega. & hoc quia non habet verum dominium, sed fictum, alioqui non posset agere personali, §. sic itaque, Instit. de actio.

Is tamen potest agere actione personali

Inducta ad augmentū non trahuntur ad diminutionem.

7 ¶ Præterea quòd per id statutum introductum est in fauorem hæredis, vt in eū transferatur possessio ipso iure, non ei debet nocere, l. quod fauore. C. de legibus, & inducta ad augmentum non debent trahi ad diminutionem, l. legata inutiliter, ff. de leg. j. cum similibus cū his quæ dicam infrà in vij. parte, declaratio. j. Et per hoc diluitur quod in prin. diximus interdictum siue aliud remedium adipiscendæ possessionis, non ei dari qui posidet: quia illud verum est in eo qui plene vereq; & realiter & de iure communi posidet.

¶ Quanquam

8 ¶Quanquam & tu quoq; ad ea dicere poteris, competere remedium d.l. vlt. C.de edi.diui Adr.tol.quod ipsum est adipiscendæ possessionis,hęredi possessori petenti suam possessioné confirmari ac defendi,vt per Cy.in d.l.vl.col.vlt.ver.item quæro,pone,Alber.col.antep.ver. item quæritur si hæres,Bar.col.iij.versi.ité quærit gl.Bal.circa prin.Alex. col.xj.versi.vltimò tene menti, Ias. col.iij.sicut in simili, Phil. Dec.col.xiiij.versi. & ad supradicta,C.de edi.diui Adr.tol.Cy.post Iaco.Buttrigar.in l.j.ad fi.& ibi Ang.per eum tex.quo nullum dicit melioré ęsse,& Ias.col.ij.versi.ex secunda parte,C.de Carbonia.edict.Bartho. in l. iij. §. missum,per eum tex.ff.de Carbonia.edict.& in l.de pupillo,§.qui opus,post gl. ibi,& ibi quoq; Alex.ff. de ope.no.nunc.& in l.j.§.satisdatum,per eum tex.ff.quo.legat. Bal.in l.j. in ij.additio.col.ij. versi.si semel missus,ff.de petitio.hæredi.& in l.j.col.j.circa medium,C.com.de legat.Guid. Pap.decisio.Delphin. cxxxij. sed probato illo errore, col.ij. versi.vtrùm autem beneficium, vbi ita dicit fuisse iudicatum. & iterum decis.ccxix. edictum diui Adria. in princ. & Ludo. Gozad.con.xciij.in causa Mutinensi,col.ij.versi.nonò cùm iam fuerit.& Pau. Parisien.con. xlj.optimum ius,col.iij.versi.meritò igitur ipsa,lib.j.& Maria.Socin. iunior consi. xcvij.viso puncto,col.ix.versi.& licèt per prius,lib.ij. Licèt contrarium sentire videatur Guil.Cu.in l. licet,col.vlt.C.de acquir.posses.& Pet.Ferra.tit.for.libel. quo petit.hęredi.ex testa.in verbo, & realiter,col.j.

l. vlt.de edic. Di. Adr.tol. competit hæredi etiam possessori.

9 ¶Et facit quod in simili scribit Bar.in l.vti frui,§. verùm autem,in fi. ff. si vsufru. peta. quòd comes qui possidet castrum, potest petere se declarari comitem, ad confirmationem suæ possessionis. Et quòd item in simili scribitur in l.in libello, §. si quis seruum, ff. de capt. & postli.reuer. Et quod deniq; prodidit Nicol. Bello. supputationum iuris ciuilis lib.j.ca. xix. possessori competere actionem rei vendicationis vt declaretur dominus ad confirmationé suæ possessionis.

Comes possidens potest petere se declarari comitē. Possessori cōpetit rei vendicatio, vt declaretur dominus.

TERTIA DECLARATIO.

¶Tertiò declara,vt non solùm possit hæres intentare remedium retinendæ,aut adipiscendę possessionis separatim, sed & vtrunq; simul, diuersis tamen respectibus: scilicet retinendæ, respectu ciuilis possessionis,quæ est apud eum vi huius statuti: & adipiscendæ,respectu naturalis possessionis aut detentionis existentis penes alium. Vt in simili dicitur de interdicto retinendæ possessionis,& rei vendicatione, per glo.& docto.in l. si de vi,& in l. naturaliter, §.nihil commune,ff.de acqui.poss. & in l.ordinarij, C.de rei vendi. cum simil.

An vtrumq; & retinendæ & adipiscendæ.

2 ¶Et ita expressè,& in hoc casu,ne autoritate deficiamur, cum ex facto contigisset, respódit Pau.Cast.cons.lxxviij.cuius initium est,videtur dicendum,dictum actorem.versi.his tamen non obstantibus,lib. ij. Sed & alibi quoq; idem Paul.Cast.videlicet consi. ccxxxiiij.incip.in causa appellationis.col.ij. versi.sed sustinendo causam,lib.ij.consuluit in alio casu,quòd ratione eiusdem rei potest simul intentari vtrunq; illud interdictum retinendæ & adipiscédæ possessionis,respectu diuersarum illarum possessionum.

De eadem re.

QVARTA DECLARATIO.

1 ¶Quartò declara, vt hic hæres sic saisitus, antequam apprehenderet realem possessionem, non possit intentare remedium recuperandæ possessionis, cùm ei competat (vt diximus) adipiscendæ,per l.j. C.quo.bo.Et quia id interdictum recuperandæ ei tantùm competit,qui vi possessione deiectus est l.j.in prin.ff.de vi & vi arma.& §.recuperandæ,Inst.de interdict. cum similibus.At hic non potest violenter deiici ex hac ficta ciuili possessione,vt manifestè patet sensui,& voluit glo.in l.j.in§.interdictú auté hoc,ff.de vi & vi arma.quæ dicit duo esse necessaria,vt id interdictum competat, scilicet quòd is verè possideat qui deiicitur. & quòd verè possessionem amittat.id quod etiam voluit Alber.in d.l.j.§.deiicitur,eo tit.& Fra.Cur. senior consi.lxxj.super controuersia,col. ij. versi.quartum etiam addit.

An recuperandæ.

2 ¶Atq; ita expressè in casu nostræ consuetudinis voluit Bald.in auth.defuncto,col. ij. versi. tertia quæstio,C.ad S C.Tertulli.Alex.in l.in suis,col.iij.vers vbi autem statutum dictauit, ff.de lib.& posth.vbi hanc dicit esse communem opinionem antiquorum & modernorum, & cons.xxxvij.in causa mota per Ang.col.ij.versi.sed alia insuper ratione,lib.j.& cós.lxxxiij. visa facti narratione col.v.vers.confirmo per id,lib.ij.& cons.clxiij.circa id de quo quæritur, col.vlt.versi.nec obstat statutú,lib.vj.Barb.con.lviij.sapienter scripsit Psalmista,col.xiij.ver. modò aggrediendo libellum,li.ij.Firmia.in tract.de episc.in j.parte prin. lib. iij. in lvj. quæstio.ad fi.versi.& scias quòd dicta,& Soc. consi.xlix.in causa episcopi,col.vlt.versi.nec prædictis obstat,lib.iij.Iac.à S. Geor.& Iason qui dicit signandum.in l.si sorori, ille paulò ante fin.hic col.ij.versi.secundò limita & signa,C.de iure delib. & idem Iason consi.xxj.quatuor principales,col.vlt.versi.secundò motiuando,lib.iij.Carol.Ruin.consi.xxv. circa illud,col. iij.nu.5.lib.iiij.Francis.Curt.Iunior in l.vlt.col. pen.versi. quintò quæritur, C. de edict.diui Adri.tollen.Ioan.Baptista Catel.in sua disput. incip. magnificus & excellens, col. ix. versi. imò dico. Matth. Afflict. in capit. j. in princip.col. iiij. versiculo sed pulcrum est dubium, titulo de controuer. inuesti.& in capitulo j. columna ij. versi. & adde quòd ficta possessio, titu. de controuer. inter mascul. & fœm. & in constitu. Siciliæ incip. circa violentiarum, col.ij.

De eadem re. Qui tenent non cōpetere.

col.ij. in iij.not.vbi alios in id citat,qui tamen id non dicunt, & in decis. Neapol.ccxcix. rex Ferdinandus,col.iiij. versi. ex his sequitur, vbi ita dicit fuisse iudicatum per sacrum regium consilium.Fran.Curtius iunior consi.cviij.sacratissimæ,& cætera circa controuersiam,col. vj.versi.& prædictam conclusionem.Zazius in epito.Feud.parte vj.char.v. versi.quibus consecutus est.& cons.x.cùm quondam,char.v.versi. sed ponamus.Alciat. in tracta.præsumpt. in tertia parte,nu.10.vbi hanc dicit esse communem sententiam.Pau.Paris.consi. cj.visa facti narratione,col.xiij.nu.159.lib.j.& Hiero. Grat. consil.lxx. ex multitudine allegationum, nu.7.iuncto. num.15.& 16.lib.ij.

Qui contrarium.

3 ¶ Contrarium tamen , vt scilicet huic hæredi vi huius statuti possidenti, detur etiam remedium recuperatorium, non obscurè sensisse videtur ipse Bal. sibi in hoc contrarius in l. j.ad fi.C.de appellat. dum scribit, quòd filio spoliato ea possessione, quæ erat apud patrem,non obstat exceptio dominij , quæ aliàs non obstat agenti interdicto recuperandæ possessionis, quia ipse non videtur spoliatus,sed tantùm adipisci,per l. vlt. C. vnde vi. nam non est verũ quòd existentia sui hæredis transferat possessionem ipso iure , nisi apprehendatur , per d. l. qui hæredes,ff. de acqui. possessio. Vides ergo Bald.id sentire, quòd si ipso iure transferretur possessio in hæredem sine apprehensione, vt fit per huiusmodi statutum, posset ipse hæres agere interdicto recuperatorio , nec ei obstaret exceptio dominij. Sed de hoc postremo postea dicemus.

Alij.

4 ¶ Verùm quantum ad principale nostrum institutum , vt scilicet competat hoc casu interdictum,de quo tractamus, expresiùs voluisse videtur idem Bal.in rub.de caus. possessio.& propriet.col.vlti.& ibi etiam Fran.Ripa, col.vj.versic.ciuilissima possessio. & rursum idem Bal. in c.item cùm quis,col.j. de restit.spolia.vbi dicit in casu nostræ consuetudinis cõpetere interdictũ quasi recuperandæ.& rursum cons.cxlj.præmissis verbis,col.ij. versic.nam dicta missio lib.j.vbi idem dicit.& Ioan.Fab. quem tamen nonnulli allegant pro contraria parte, in §.sui autem,col.j. versi.in eadem glo.Instit.de hæred. qualit.& differ. vbi ita dicit seruare consuetudinem Franciæ.& Antonius Grassus inter consi.Calca.consi.lxv.præsupposita veritate,col.iij.versi.competit etiam quintum.& latè Socin. ita tamen dubitans, vt in hanc opinionem inclinet,in repet. l. rem quæ nobis, col. viij. in quinta quæst. prin. versi.quartò & vltimò conclude,ff.de acqui. possessio.Aufrer.in commentar.stili Curiæ parlam.tit.de prouisione,modisq; petendi & faciendi ipsam,in fin. Iason sibi contrarius, consi. lxxxv.quando habemus,col.j.lib.iij.& consi.cxlvj. redemptoris,&c.præsupposito, col.j.lib.iiij. Phili. Dec. consi.lxxxiiij.excellentissimi doctores, col. ij. versi. præterea tale statutum. Anto.Corse.in tract.de potestat.& excellent.reg.quæstio.xxv.col.j.D.Bened.in repet.c. Raynutius,in verbo mortuo itaq; testatore,le ij num.72.Claud.Aquen. in l.cùm hæredes,in prin. col.j.versi. item non video,ff.de acqu.possessio.Fran.Rip.in l.j.§.hoc interdictum,col.iiij. versi.alia ratione istud,ff.quor.bono.& repeti.d.l.vlt.in xxxix.quæstio.in fin.C.de reuocan.donat.& lib. j.responsor.cap.j.defuncto,num. 48.& multis seq. & D. Boër.in consuetudin. Biturig. titu. *des coustumes concernans testaments.*§.vj.col.ij.& Chassen.consi.xix. nobilis dominus Antonius,in xij.dubio,col.eiusdem.j.& Paul.Paris.sibi contrarius,consi. xlj. optimum ius,col.iij. versi.prout & tertiò cessant,lib.j.Nicol.Bello.consi.xxxv. consultus,col.iij.num.8.Et ita scio seruare consuetudinem Franciæ, suntq; in id quædam particulares consuetudines, vt apud nostros Pictones,cap. ccxiij.

A simili.
Constitutario competit recuperandæ etiam ante realẽ possessionem.

5 ¶ Et ita in simili, vt scilicet remedium recuperatorium competat ei in quem fictè translata est possessio per constitutum vel precarium, etiam si non fuerit adeptus realem & corporalem rei possessionem, voluit Bal. in rub.C.de contrah.emp.in x. q. & Matth. Affli. decisio. Neapol.ccxcix.rex Ferdinandus,nu. xcj. & diximus in nostro tracta. de iure Constituti possessorij,parte prima,nu.lxix. incip.à quo non longè,& parte ij. ampliat.xj.vbi etiam docuimus aliàs semper id remedium competere possidenti.

Responsio ad contraria.
Interdictum recuperandæ datur pro ciuili possessione.

6 ¶ Nec videtur obstare huic opinioni quod dictum est,ei non competere interdictum recuperandæ,cui adipiscendæ competit. Quia adipiscendæ non ei competit , nisi ipse velit, nec per hoc impeditur,quin recuperãdæ iuuetur: præsertim cùm hæc possessio vera sit,vt suprà diximus in j.declar.v.partis. & propterea non obstat quòd suprà dictum est de ficta possessione.Nec negari potest quin saltem hæc possessio sit ciuilis & ciuilissima,vt latè supra diximus in præfa.quæ est j.pars,declar.vij.nu. ij.incip.sed & hæc possessio,& seq.pro qua quidẽ ciuili possessione datur interdictum recuperandæ,l.j. §.deiicitur, & §.siue autẽ,ff.de vi & vi arma.Guid.Pap.decis.Delph. ccclvj.quos & quot effectus, col.j. versi.quartus est.

Distinctio quorundam.

7 ¶ Nec tamen omiserim quòd de hac re scribit Fran.Ripa.in l.j.in prin. col.x. & nu.37.ff. de acquir.poss.volens concordare illas discordes sententias,quòd prior opinio procedit,quando statutum transfert possessionem in hæredem ipso iure absque traditione vera vel ficta: posterior, quando ipsum statutum fingit interuenisse traditionem vel apprehensionem, nam vbi lex id fingit , debet talis ficta traditio siue apprehensio idem operari quod vera, l.adoptio, ff. de adopt.& l.si filiusfamil. ff.si cert.peta. Ego verò hanc distinctionem magis

verbalem

verbalem esse puto, quàm realem: nam cùm lex vel statutum simpliciter transfert possessionem ipso iure, sine alio actu, satis videtur fictè transferre, vt apertè sentiunt Cyn.& Bald. in l.ea lege, C.de condict.ob caus.& Franc.Areti.in l.j.in prin.col.x.versi.tu verò pro intellectu, ff.de acq. poss. & aliàs sæpe diximus in hoc tractatu. *Finis distinctionis reprobatio.*

8 ¶Si tamen sequi malis priorem opinionem, quæ negat huic hæredi remedium recuperandæ possessionis, eam intellige cùm post mortem defuncti quis vi occupauit possessioné. Quòd si ante mortem ipsius vi occupauit possessionem quam defunctus habebat, poterit hæres & quilibet successor vniuersalis, si sit intra annum spoliationis, agere vnde vi. vt voluit gl.in c. cùm ad sedem, in verbo, interdictum, post prin.extrà de restit.spol. arg. l.j.§. hoc interdictũ, le ij.ff.de vi & vi arma. & c. significauerunt, de testibus.vbi est bonus textus, ibi, illæ quibus ipsæ successerant, inde fuerunt violenter eiectæ, & ibi quoq; gl.in verbo, ratione, & Imo.in iij.not.Anto. col.iij.versi.glo.j.tangit,& Panor. in iij.not. *Declaratio prioris opi.*

9 ¶Nam ratio quare hæres non potest agere, vnde vi, contra eum qui occupauit post mortem, ex priori opinio. hæc est(vt diximus)quòd id interdictum ei tãtùm competit qui vi deiectus est: hæres autem, vt illi inquiunt, qui fictè tantùm possidet, non potest dici vi deiectus, quæ ratio si quid momenti habet, non habet locum, cùm defunctus qui verè possidebat vi deiectus est: Ideo vti illi competebat hoc interdictũ, ita hæredi illius, ad quem transeunt omnes actiones actiuæ & passiuæ.l.pactũ, ff.de pact.& l.ea lege, C.de condict. ob caus.& l.veteris, & ibi doct.C.de cont.& com.stipula.cum simi. Tu tamen vide Matth.Afflict.hîc malè sibi constantem in c.j.§.sciendum, in fi.tit.de feud.cogni. *Ratio declarationis.*

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶Quintò declara, vt huic hæredi agenti ad possessionem vel adipiscendam, vel retinendã, vel recuperandam, non possit à reo conuento obiici exceptio dominij, vt si reus excipiat se dominum esse, nec defunctum dominum fuisse, nec consequenter actorem nec eius hæredem. Nam primùm si hæres agat ad recuperandam possessionem, id minimè dubium est, per l.si maritus, ff. de donat. inter vir.& l.vxor.& l. si quis ad se fundum, C. ad leg.Iul.de vi publ.& ibi Ang.non semel,& l.si de vi, & ibi gl. in fi.& doctor.ff.de iudici.& c.j.& c.literas, de restitu.spoliat.& gl.in c.super causa ij. q. v. & omnes propè in l.vlt.C.de edict.diui Adr. tollen.& Dy.in cap.qui ad agendum, col.j.de reg.iur.& omnes vbique. *An huic hæredi obiici possit exceptio dominij. Quid si actũ sit recuperandæ.*

2 ¶Et id ostendit esse verissimum Bal.tribus optimis rationibus, in l.j.col.vlt.vers.extrà quæro vtrum exceptio, C. de appellatio. Primùm quia scilicet violentia elidit dominium opponentis, per tex.(licèt ad hoc nihil alleget)in l.si quis in tantam, C.vnde vi. Deinde quia spoliatus ante omnia restituendus est, d.l.si quis ad se fundum, C. ad leg. Iul.de vi pub. Etiam prædo (vt id illi addas) c. ex literis, de restit.spoliat.iuncto c.vlti.de ord. cognitio. Deniq; vt ad Bald.redeamus, quia ex dolo non debet spolians consequi præmium possidendi, l.itaque fullo, ff.de furt.vnde nisi purgetur vitium, non debet audiri super proprietate, l.cùm seruũ, ff.de ser.fugit. *De eadem re. Spoliatus ante omnia restituendus. Etiã prædo.*

3 ¶Si autem hæres agat ad retinendam, multò minus audiri debet, cùm plus iuris, plus ponderis & momenti in retinendo est, quàm in recuperando, arg. l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui vel ali.iur.& c.quemadmodum, de iureiurand.cum similib. Et id quidem, ne autoritate hac in re careamus, expressè voluit Bal. in d.c.j.ante medium, versi. sed quid si opponens; extra de restit.spoliat.per no.in c.audita, eo.tit. *Quid si retinenda.*

4 ¶Si verò ad adipiscendam agat hæres, & tunc, vt nonnullis placet, non amittitur exceptio dominij.sed debet reseruari in petitorio, l.vlt.C.quo.bonor. & voluit etiam Bal.in d.c.j.vbi suprà, de restit. spoliat.& alij multi licèt id aliis dubium sit, vt per gl. Host.& alios in d.c.j.de restit.spoliat.& gl.in d.c.literas, in verbo, primi, eo tit.& per Bal.& alios in d.l. vl.C.de edic. diui Adria.tollend.& in d.l.vlti. C.quor.bonor.& ipsum Bal. in l.j.col ij. versi. quæro an de iure Canonico, C.si de momenta. poss. *Quid si adipiscenda.*

5 ¶Tamen hoc casu in quo loquimur, tale remedium ex hoc nostro statuto cõpetens ita participat effectũ recuperandæ, vt nec ea exceptione dominij repellatur, vt expressè dicit Bal. in d.rub.de cau.posses. & proprie. col. vlt. versi. & nota quòd edictum. Et ita illum refert & sequitur Phil.Dec.dicens id esse sing.d.consi.lxxxiiij. excellentissimi, col. ij. versi. præterea tale statutum & D.Benedict.in d.ca. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. nu. 81.vbi id dicit elegans.& Matth Afflict.decisio. Neapol. ccxc. rex Ferdinandus, col.vlti.& Anto. Corse. in tractat.de potestat. & excellentia reg. in xxv. quæstione, colum. j. & Ludo. Gozad.consilio xciij.in causa Mutinensi, colum. ij. versi. quintò cum iam ipso iure.& Paul. Parisi.consi.xlj.optimum ius, col. iij. versi.prout & tertiò cessant, lib.j.& diximus in præcedenti declaratione. *Redit ad principale dubium.*

6 ¶Verùm aduerte quòd Bald.in d.rub.de caus.posses. & prop. non simpliciter mansit in illis verbis, sed statim subiunxit considerandum esse, an id statutum veniat ad ampliandum ius commune, quod tribuit remedium adipiscendæ, & tunc idem est in ampliãte vt in ampliato, arg.l.inter, §.cùm inter, ff.de pact.dotal. Cui quantum ad hanc rationem, adde quæ nos *De eadem re.*

latè

latè ad hoc collegimus in nostro tractatu Retractuum, ti.j.§.j.glo.xviij.in verbo, *le pris que la chose aura costé*, nu.51.incip. nam & hæc accesio. & multis seq. Aut vt subdit Bal. vt ad eum redeamus, venit de per se (vt ipse loquitur) de nouo disponendum, & tunc non assumit aliquam qualitatem à iure communi, cui non cohæret, quia separatorum separata est ratio, l. si maritus, C. de donat. inter vir. & vxor.

7 ¶ Et ideo considerandum est in statuto Mediolanensi (de eo enim loquitur) an loquatur de scripto hærede: & tunc quia concernit scriptum, videtur factum ad imitationem, l. vlti. C. de edi. diui Adr. tol. & eodem modo debet procedi summariè ratione coniunctionis legis & statuti, argum. l. Gallus, §. ille casus, & §. si eius, ff. de libe. & posth. & l. si ita scriptum, eo tit. Aut verò statutum simpliciter loquitur de hærede, & non de scripto hærede, & tunc quia non concernit scripturam sed veritatem & realitatem, vt sit verus hæres, ita etiam vt in causa intestati habeat locum: & tunc non mandabitur statutum executioni succinctè, nec velo leuato, sed disputabitur de proprietate iuris hæreditarij, & admittetur quæstio contrarij dominij saltem simpliciter, & idem dicemus quod in interdicto quorum bonorum, in l. vltima, quor. bon. Hæc ibi.

Distinctio.

8 ¶ Idem autem Bal. in d. l. j. col. vlt. vbi suprà, C. de appel. posteaquam dixit id quod suprà diximus, versi. huius declar. ij. incip. & id ostendit scilicet quòd agenti interdicto recuperandæ possessionis non obstat exceptio proprietatis, postea in vers. quid ergo dices, quærit an filio hæredi sui patris possit ea exceptio obiici. Et dicit illum agere recuperandæ non posse, cùm in eum non transeat possessio ipso iure, per l. j. §. Scæuola, ff. si quis testa. liber esse iussus fue. & alia similia iura, quæ & nos suprà citauimus, in præfati. quæ est j. pars decla. iij. nu. ij. incip. ego verò constanter. Ex quibus planè sentire videtur, quòd si possessio ipso iure in eũ transiret, & sic posset agere recuperandæ, non ei posset obiici exceptio dominij. At Baptist. Cast. in sua disput. incip. magnificus & excellens, col. ij. versi. primò quia pars, tenet in casu nostræ consuetudinis admitti exceptionem proprietatis, vti & nos alicubi ex eo diximus suprà in prima declarat. quintæ partis, nu. iij. incip. & ex hoc illud.

De eadem re.

9 ¶ Sed quid si reus ab hærede conuentus exceptionẽ proprietatis obiecerit, nec hæres ei opposuit ad hoc illum non esse admittendum, atq; reus ipse postea probauerit dominium. Et tunc certè valet processus: & si constet de dominio rei, repelletur hæres, vt aliàs semper hoc casu, per tex. in c. j. ibi, consentiente illo, & ibi Bald. circa medium, ver. ibi, consentiente illo, dicens id esse notatu dignum, & omnes propè scribentes, de restitu. spoliat. & voluit etiam Iac. Are. in l. incerti. C. de interd. Bar. in l. naturaliter, §. nihil commune, col. x. versi. secundò quæro vtrùm in casibus, ff. de acqui. posses. vbi alia multa allegat, & in l. si quis ad se fundum, & ibi Ang. col. pen. vers. sed hoc fallit in pluribus casibus, C. ad leg. Iul. de vi pub. & Bal. loquens in casu huius statuti siue consuetudinis, con. cxlj. præmissis verbis, col. iij. versi. secũdo præmitto, li. j. vbi dicit ad hoc esse tex. no. & vnicum. in d. c. j. titu. de restit. spol. & sic debere intelligi quod not. in l. si de vi, in fi. magnæ gl. ff. de iudic. & Philip. Dec. etiam de hoc nostri statuti casu loquens d. consi. lxxxiiij. col. ij. versi. tertiò & vltimò. Ludo. Gozad. consi. xciij. in causa Mutinensi, colum. ij. versi. sextò etiam si fuerint. & Paul. Paris. qui alios citat. consi. liij. dominus Hieronymus, col. pen. versi. tamen his non obstantibus. lib. iij.

Quid si reus obiicit dominium nec eũ hæres repellit.

10 ¶ Quanquam his videtur contradicere Bal. in l. ordinarij, col. vlt. versi. quid de ea quæstione, ibi ego credo quòd non sit, C. de rei vend. dum dicit, quòd nisi appareat de consensu hæredis agentis recuperatorio, vt ei opponatur exceptio dominij siue proprietatis, nihil ei oberit, etiam si non expressè opposuerit, aut contradixerit. Hæc enim, inquit, est potiùs allegatio iuris, & est ex propria natura ipsius interdicti recuperandæ, & respondet ad quædam quæ in contrarium facere videbantur. Et ita quoq; in casu nostri statuti expressè voluit Pau. Paris. consi. xlj. optimum, col. iij. versi. & in simili idem ipse, lib. j.

De eadem re.

11 ¶ Sed quicquid sit, illud certum est quòd si hæres agens contradixerit, & nihilominus reus admissus sit ad probationem dominij, non illi obstabit: quia id magis factum fuisse videtur ad iustificandum possessionem de qua agebatur, quàm vt super dominio pronuncietur, vt etiam dicit Bal. in l. post sententiam, col. ij. ver. venio ad secundum, C. sentẽt. Nam illud sciendũ est, quòd (vt & ipse dicit) in æqualitate probationis possessionum vtriusq; partis, is obtinere debet in possessione, qui probat dominium, vt etiam voluit Bart. in l. si duo, in princ. col. vlt. versi. sed si vterq; probat, ff. vti possid. & idem Bal. in d. l. ordinarij, col. pen. versi. sed iuxta prædicta, C. de rei vendi. & consi. cccccxx. verba principis, col. vlt. lib. j. & conf. clxj. ponitur quòd per commune, ad fi. lib. iij. & conf. cccclxviij. qualiter probentur, paulò ante fi. eo. lib. vj. & consil. cccclxxxix. in causa vertente inter capitulum, ad fi. eo. lib. iij. & in sua disputatione incip. accusatus de vi turbatiua, col. vlti. versi. tertio modo quia in pari. Raph. Fulg. in l. j. col. v. versi. in ea ad fi. quando vterque, C. vti posid. vbi dicit hunc esse solum casum, in quo interdicto vti posidetis probatur de dominio. & consi. cxciiij. proponitur quòd domina Antonia, col. vlt. versi. & postremò si qua foret. Corn. consi. xcj. in causa vertente inter dominum, col. ij. in litera C, lib. iiij. & doctor. vbique.

Quid si hæres contradixerit & tamen reus admissus fuerit. Possessione vtriusq; æqualiter probata præfertur probans dominium.

¶ Sed

12 ¶Sed & probatio dominij siue tituli antiquioris(vt & id quoque addam) facit præsumi antiquiorem possessionem, vt voluit Iacob. Areti. in l. quoties, & ibi Cyn. in vlt. quæst. colum. ix. versic. septimò quæro, C. de rei vendicatio. & Bald. qui id extollit in d. l. post sententiam, vbi supra, & in l. siue autem. §. si duobus, & ibi quoque Angel. ff. de publicia. in rem actio. idem Bald. in cap. cæterum, colum. ij. versi. sed quid si vterque, de rescript. & in d. cap. licèt causam, colum. vij. versi. item ex antiquitate, de probatio. & in capit. si facta, colum. j. versi. nec vnum omitto. tit. si de feud. fuer. controuer. inter domi. & agna. vbi id dicit not. dignum, & in dicta disputatione incip. accusatus de vi turbatiua, colum. vlti. versi. tertio casu quando vterque, vbi id dicit not. dignum. & Alexand. in l. j. post princip. versi. item facit quòd primo emptori, C. de edict. diui Adria. tollen. Quæ res etiam facit vt cæteris paribus obtineat in possessione, per not. in d. locis. *Titulus antiquior facit præsumi antiquiorem possessionem.*

13 ¶Propterea que Iacob. Butrig. in d. l. incerti, dicit, quòd vbi contenditur de possessione, admittitur articulus proprietatis. nam iudex debet admittere omnes probationes, siue faciant plenam, siue semiplenam probationem: siue indicium, siue etiam adminiculum faciant. & sequitur ipse Bald. in d. l. ordinarij, vbi suprà, qui hæc dicit notabilia, & in d. c. licèt causam, col. pen. versi. ex prædictis apparet, de probat. vbi & illud dicit petitionem dici pertinentem, non solùm quæ directè & principaliter facit ad causam, sed & quæ qualitercunque adminiculatur etiam leui præsumptione, dicitque id esse elegans. *Proprietatis articulus admittitur in causâ possessionis.*

14 ¶Cui & illud addendum putauimus, quòd aliàs admittitur articulus, quantumlibet vel modicum, pertinens ad causam, per text. in ca. quoniam, quod est iij. in verbo, aliquid, & ibi ipse Bald. qui eum text. dicit ad id esse singula. & ibi quoque Philip. Dec. in j. not. extrà de testib. & ita etiam voluit Bald. qui dicit menti tenendum, in l. ad probationem, la j. in tertio notab. C. de probatio. & in l. cùm virum, col. j. C. de fideicommis. & in l. vlt. col. ij. versi. quartò requiritur, ff. de feri. & in l. si duo patroni, §. idem Iulianus, col. ij. versi. vltimò nota, & ibi etiam Iason, qui alios citat, col. ij. in ij. not. ff. de iureiur. vbi Bald. & ad hoc allegat quod suprà diximus de dominio probato in possessorio, & Ang. Aretin. in §. si quis agens, colum. iiij. versi. ex his infertur etiam quòd articulus. præsertim ibi. tu addas quandoque, Institut. de action. & Stephan. Bertran. consil. cxcviij. quamuis articuli, circa medium, lib. iij. *Articulus quālibet pertinens ad causam admittitur.*

15 ¶Nam & videmus, quòd aliàs rebus existentibus paribus, minimum quodque vni additum alterum vincit, vt per Bartol. Bald. & alios in d. l. si duo patroni, in prin. per glo. ibi, in verbo, habiturum, ff. de iureiuran. & Ang. qui eam glo. dicit sing. in repet. l. sciendum, col. pen. versi. descendo ad præsumptionem, ff. de verbor. obligatio. vbi per eam dicit, quòd probationibus paribus existentibus, iudicatur pro eo qui præsumptionem habet pro se, cum concord. latè adductis per Iaso. in d. l. si duo patroni, in prin. col. j. in iij. not. *Minimum quodque vni additum vincit alterum.*

16 ¶Attende lector, quia si reus conuentus simpliciter allegat se dominum pro omni exceptione, vt repellat hæredem actorem, non est admittendus, si actor contradicat. Quod si se proponat possessorem & dominum, ad tuendam possessionem, quam sibi dicit competere, & tunc etiam si actor contradicat huic allegationi dominij sibi non præiudicat, quin obtineat, si ostendat defunctū fuisse possessorem rei controuersæ tempore mortis ipsius, etiam si reus probaret dominium. Nam ea allegatio & probatio dominij facta fuisse videtur ad iustificandam possessionem, nisi & ipse reus probaret etiam possessionem contrariam æqualibus cum actore probationibus. nam tunc ob probationem dominij reus obtineret, secundum ea quæ diximus in versic. ab hinc ij. Vide tamen in hac declaratione omnes eos quos citaui in præceden. declarat. *Autheris sententia.*

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶Sextò declara, vt si sit lata sententia pro hærede vi huius nostri statuti, appellari non possit, vt tandem post multa hinc inde allegata respondit Bald. consil. cccxxx. statuto cauetur quòd conductor, col. j. versi. tertiò quæritur, & multis seq. vsque ad fi. lib. j. & consil. seq. super prædicto puncto. nisi tamen. inquit, verteretur in dubium, an hæres esset, licèt etiam post multa item adducta videatur in contrariam sententiam inclinare ipse Bald. in consil. cxlj. præmissis verbis cuiusdam statuti Mediolani, eo. lib. j. & idem tenuit ipse in rub. de caus. poss. & propr. ante fi. Illum autem in duobus prioribus locis citat, & nihil diffinit Catel. Cot. memo. incip. decreto Mediolanensi, col. ij. in fi. versi. nunquid autem appellari possit. At idem voluit Ant. Corse. in tract. de potesta. & excellent. reg. in xxv. quæst. col. ij. in prin. *An appellari possit à sententia pro hærede lata.*

2 ¶Est autem glo. in l. vlt. in verbo, missus est, post prin. C. de edict. diui Adria. tollend. quòd à sententia lata in casu illius legis appellari non potest, per l. quisquis, C. quo. appella. non recip. vbi est bonus text. vti etiam est in l. vlt. ff. de appellat. recip. & §. sunt & quorum, secunda quæst. vj. & idem voluit. Cyn. in d. l. vlt. col. vlt. versi. inde quæritur, & ibi quoque Bart. col. ij. versi. venio ad tertiam particulam, & iterum vers. quandoque tempore primi iussus. Alb. col. iiij. versi. oppono ad literam, dum dicit, Io. Fab. col. vlt. versi. sed an potest appellari, Sali. in §. si autē, in fi. Paul. Ca. col. pe. vers. itē oppo. quod in isto, Lud. Bolog. qui eā gl. dicit sing. & Iac. à S. Geor. col. pe. vers. in ea gl. ibi, nec etiā appellare, & Ias. col. pe. vers. in iij. par. oppponitur, *An à sententia lata ex l. vlt. de edict. diui Adr. toll. appellatur.*

& Philip.Dec.col.antepen.versi.in gl.in verbo,missus.& præterea Bald.consil.cciij.pronunciatum fuit.lib.iiij.vbi post multa hinc inde allegata, dicit de rigore iuris appellari nô posse, sed ex equitate iuris canonici posse ex euidenti & iusta causa.& Pau.Cast.consil.xxxix.quod à sententia,lib.j.Petr.Ferra. in titu.for.libel.quo petit.hære.ex testat.super verbo, quare cum prædicta vera sint,in fi.& iterum in verbo,per vestram diffinitiuam sentétiam.Guid.Pap. in comment.statuti, si quis per literas,in verbo per literas,col.penul.versic.sed an à missione.& Paul.Paris. consi.liiij.in isto iudicio possessorio,col.antepen. versi.circa verò dubia lib.iij.

Declaratio.

3 ¶Id autem limitat Iac.à S.Georg.vbi suprà (neque enim id prætereundum mihi visum fuit) nisi sententia proferretur verbis negatiuis,puta si iudex pronunciaret actorem non esse mittendum in possessionem,tunc enim appellari posset,in id allegans stupendum (vt ipse dicit) & elegans dictum Ang.in d.l.quisquis,vbi dicit ita se practicasse,sicuti etiam dicit ipse Iaco. itidem practicasse in sacris audientiis generalibus.

Limitatio.

4 ¶Sed id quod dictum est non admitti hoc casu appellationem, nonnulli intelligunt, nisi ex iusta causa,& ea quidem expressa appellaretur, vt voluit Bart.in d.l.vlt.col.j. versic.sequitur ne testamentum apperiatur,ff.de appellat.recipien.in id citans Io.Andr.in c.j.extrà de offic. deleg.& idem quoque voluit Bald.in d.l.quisquis,post princ.C.quo appella.non recip.& in l.j.col.ij.versi.denuo quæro cum quid,& iterum versic.quæro nos diximus, C.si de momen. posses.fue.appel.& consil.ccxvij.verba libelli,col.vlt.versic.aduertendum tamen est,lib.ij.& consil.cxliij.quanquam plenissimè fit allegatum,in fi.lib.iij.ex quibus & iis quæ allegant,facilè intelliges id semper procedere in omnibus casibus, in quibus appellari prohibetur.Bal. autem d.consil.cciij.lib.iiij.in fi.ita demum dicit procedere, si de illa iusta causa appareat ex actis causæ,per not.per Inno.in c.pastoralis.de offic.deleg.

Appellare an & quando liceat in causis possessoriis.

5 ¶Aliàs autem in vniuersum an & quando liceat de iure communi appellare in causis possessoriis,vide text.in d.l.j.& ibi glo.Cyn.Bar.Bald.Alb.Ang.Salic.& omnes, C.si de momenta. possessio. fuerit appella.& in l.j.& ibi Alex.& late Philip.Dec. col.ij.in iij.not. C. de bonor. posses.secundum tab.& in c.ex conquestione.& ibi Bald.colum.ij. de restitut.spoliator. & c. significauerunt,de restit.spol.& cap.super eo,le ij.eod.tit. & §.de possessione. & ibi Archid. ij.quæst.vj.gloss.in cap.cùm ad sedem,in verbo,interdictum, versi.& not per hanc decretalem,& ibi Ioan.And.& latè Panorm.col.pen.versi.vlteriùs expediendo.& alij,de restit.spoliator.Innoc.in c.vlt.post medium,de ope.noui.nunt.Spec.tit.de appella. §.in quibus, versi. sextò non appellatur,& versic.sed nunquid condemnatus. Cyn.Bald.& Albe.in l.incerti,C. de interd.Bart.& Ang.Aret.in l.vlt.§.iussus,ff.de appellat.eundem Barto.in l.ij.col.ij.versic. possumus etiam dicere,& ibi Ang.Aret.ff.de appellat.recip.Fede.Senen. consi.lxxvj.domino auditori.Bald.in l.post sententiam,col ij.& iij.in multis locis,C.de senten.& in c. pastoralis,§.præterea,colum.ij.versic.item non appellatur,& seq.de offic.deleg. & d.consi.cxlj.præmissis verbis cuiusdam statuti,col.ij.versic.& ad euidentiam, lib.j.& consil.cliij.nouum dubium eod.lib.j.& consil.ccclxxix.sequitur quod anno domini,col.vlt.versicu.circa primum, eod.lib.j.& consil.ccxvij.verba libelli,ad fi.lib.ij.& consil. cccxxj. ad euidentiam prætermittendum est,col.j.versic.modò in omnibus istis,lib.iij.& consi.ccx. punctus infrascripti consilij,in iij.eodemq; vlt.dubio, lib.v.Ang.consil.xlvj.statuto ciuitatis,col.ij.versi. sed à sententia,& consi.cvij.dicta constitutio,col.ij.versil.non obstat quod ita Salicet.in l.momentaneæ, versi.sed tunc quæro,C.vnd vi.Raph.Fulgo.consil.cxlv.quoniam plurimæ,in ij.dubio.Imo. consil.lv.in casu præmisso,col.ij. versic.circa primum.Pan.in c.vlt.col.iiij.versi.vltimo colligitur,de iudic.consl.lv.in causa quæ ad præsens vertitur,lib.ij.Alex.consil.ij. consideratis his de quibus in themate,col.vlt.versic.quantum autem est,lib.iij. & consil.xcix. visis processibus causæ,col.j.lib.v.& Corne. consil.cxc.ad euidentiam, in literis, E.& F.lib.j. & consil.x. præsupposito statuto,col.j.& ij.lib.iiij.Calcag.consil.lxxxij.quia in causa,per totum,& Ias.in l.patre furioso,col.iij.versi.primò facit,ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.& latè,consi.clxxxvij. circa primum articulum,col.j.lib ij.& Philip.Dec. consil.lxxxij. cuius superscriptio incipit, an & quando à sententia per totum.

Quid in regno Franciæ.

6 ¶Ego autem scio in hoc regno appellationem in omnibus causis possessoriis admitti. Sed ita tamen,vt si à sententiis sequestrationis vel recredentiæ, quam vocant (Budæus noster vindicias appellat) vel redintegrationis appelletur hæ tamen executioni mãdabuntur,non obstantibus huiusmodi appellationibus,& sine præiudicio earum, dando tamen cautionem quantum ad recredentiam & redintegrationem,ex nostris ordinationibus regiis,quas appellant.

Appellatio an simpliciter tollatur, an vt ea non obstante vlterius procedatur intersit.

¶Multum autem refert (vt id tibi obiter dicam) an simpliciter appellatio tollatur, siue prohibeatur,vel amoueatur,vt quãdoque,vt licèt videre ex l.j.ff.de offi. præfe.præto. & l.j.in prin. & §.seq.ff.à qui.appel.non licet,& c.super eo.de offi.deleg. & aliis casibus descriptis ab Azo. in summa,tit.de appel.recip.Specu.tit.de appellat.§.in quibus, post prin. versi.primò igitur, & multis seq.& à Io.And.in d.cap.pastoralis,col.ij.in verbo,respondemus,de offi.delega.vt quando apud nos causæ quædam à principe committuntur quibusdam iudicibus, vt iudicentur in vltimo ressortu (vt vocant) & semota omni appellatione. An verò dicatur sententiã

esse

esse exequendam non obstante appellatione, vt fit in multis casibus, in nostris ordinationibus regiis nuncupatim comprehensis.

8 ¶ Nã quid inter hæc intersit, videri potest ex Inn. in c. vlt. de no. oper. nun. Bar. in d. l. ij. col. iij. versi. præterea vides quòd si omittatur, ff. de appel. recip. Bal. in l. ij. col. vlt. C. de episc. aud. & in d. l. j. col. j. versi. quarti dicunt, C. si de momen. poss. Panor. in d. c. cùm ad sedem, col. pen. de restit. spol. & consil. clxij. in causa quæ ad præsens vertitur. Iason in d. consil. clxxxvij. col. iij. versi. secundò quòd per appellationem, & versi. tertiò pro eadem parte, lib. ij. *De eadem re.*

9 ¶ Nec illud tamen omiserim, in dubio, semper appellationem esse permissam, nisi expresse reperiatur prohibita, glo. in l. qui restituere, in gl. vlt. ad fin. & ibi Bald. & Ang. ff. de rei vend. & glo. in §. audient, in verbo, perimendis, per eum text. in auth. de iudicib. Bar. in d. l. ij. col. ij. versi. quæro quæ est ratio, C. de appel. reci. Bald. qui priorem illam glo. dicit not. in d. l. j. col. iij. versi. & nota quòd in materia. C. si de moment. posses. & valde no. Imo. consil. cxlij. in casu præmisso, col. j. versi. nec obstat si dicatur. Socin. consil. xxxix. capio primum, in prin. lib. iiij. Iason. in d. consil. clxxxvij. col. iii. versi. confirmantur prædicta, lib. ij. *Appellatio in dubio est permissa, nisi expresse prohibeatur.*

10 ¶ Nam & in dubio pronunciandum est, appellationem esse admittendam, gl. in c. vt debitus, in verbo, rationabili causa, de appellat. Inno. vt à multis citatur, in c. dilectus, le ij. de rescrip. Bart. in l. j. col. ij. ff. nihil no. pendent. appellat. Bal. in l. properandum, §. sin autem reus, col. j. versi, vlteriùs no. quòd verus, C. de iudic. Ang. in l. quoniam iudices, C. de appellat. Cardin. Florent. in clem. j. in ij. quæst. de dolo & contumac. Atque etiam in dubio appellationi deferendum est à iudice, per l. sciendum, ff. de appel. reci. Spec. in tit. de appella. §. nunc dicamus, versi. & iterum versi. dicunt autem quidam. Archid. in c. cordi, & in c. si à iudice, de appella. lib. vj. Ioannes Andr. Anto. & alij in d. c. vt debitus, eod. tit. & ipse Ioan. Andr. in d. c. pastoralis, vbi suprà, & ibi quoque Bald. in §. præterea, col. j. versi. in dubio enim, de offic. deleg. Idem Bald. in l. de statu. de testam. Alexand. consil. cxiij. viso themate, col. j. lib. v. Socin. consil. cxcv. circa primum consultationis articulum, colum. iij. versi. præterea in re dubia, lib. ij. Vt etiam in dubio appellationem non esse desertam iudicandum, Pau. Cast. in l. j. pe[illegible]um text. & ibi quoque Rom. & Alexand. ff. si quis cautio. quod not. dicit Dec. d. consi. xxviij. col. ij. versi. iiij. & vlt. & consil. cclvj. in causa dominæ, post princ. & consil. ccccxxiij. visis his quæ plenè, in finem. *Appellationẽ esse admittendam in dubio pronunciandum est. Appellationi in dubio defertur.*

SEPTIMA DECLARATIO.

1 ¶ Septimò declara, vt si etiam hæres petat se confirmari in hac possessione, virtute huius statuti aduersus eum qui forte eum turbat in ea possessione, aut aliter eum impedit, ne possideat, is tamen partes defensoris sustinere censeatur, cùm ipse hoc statuto possessor esse præsumatur, & alter partes actoris, vt expresse tenuit Bald. consil. cccclxiiij. quidam Ioannes decessit, circa med. lib. j. per text. in l. liberis, §. vlt. ff. de lib. cau. & nuncupatim sequitur & dicit not. Ias. consil. lxxxv. quãdo habemus determinationem, col. j. versi. item sicut scriptus, lib. iij. *An hæres petens se confirmari in hac possessione sustineat partes rei.*

2 ¶ Quibus adde quod idem quoq; Bal. scripsit in non longè dissimili casu, in l. post sententiã, col. vlt. versi quæro nunquid ille qui petit, C. de sent. & interlo. om. iud. quòd qui petit confirmationẽ possessionis, di itur reus non actor, vt dicit voluisse gl. in l. j. in prin. in verbo, fiat, ff. de Carbo. edict. de quo & nonnihil videre poteris per Bart. & Alb. in l. iij. §. missum, ff. eo. tit. Idem autem Bald. consi. clxxvij. ad euidentiam est præmittendum, col. j. versi. si verò obscurũ: lib. iij. scribit quòd in possessorio, si vtraq; partium dicat se possidere, is pro reo habetur qui corporaliter possidet: & aduersarius pro actore, d. l. liberis. §. vlt. ff. de liber. causa, nisi, inquit, reus qui se opponit, opponendo intelligatur spoliare agentem, vt quia est colonus finito tempore locationis, vel emphyteuta qui cecidit emphyteusi, vt ibi per eum. *De eadem re.*

3 ¶ Sed ita tamen, ne excidat quod aliàs tractari solet, an semper is qui ad iudicium prouocat, partes actoris sustineat, præsertim si petat tolli quodpiam impedimentum ei factum, vel aliquid nullum esse cõtendat, vel aliàs: & quid etiam in possessoriis, vt proinde scias an sit recipiẽdus, & an onere probãdi grauetur, & ad alios quoq; fines. Super quibus ne te diutius detineam (si hæc omnia sigillatim tractarem) vide tex. in l. de pupillo, §. qui remissionẽ, & ibi Pau. Cast. & rursum in §. si procurator, & ibi gl. in verbo, defensoris, Iacob. Aret. Oldr. Bart. Bald. Imo. Raph. Co. Rom. ipsum Paul. Alex. & Ias. ff. de no. oper. nun. glo. in l. duo iudices, in gl. j. & ibi Bart. Ang. Imo. Paul. Cast. & latè Alex. de re iud. gl. in c. dilectus. l. in verbo, excommunicationis, & ibi Bald. col. ij. versicu. opponit glos. de rescript. & in ca. licèt causam, in verbo, possidere versi. item si constat, & ibi Bald. colum. vij. versi. gloss. dicit hic quòd ille vincet, de probat. & glo. in c. j. in verbo, audientia, xxiij. distinct. Inno. Anto. & Panorm. in c. cùm inter, de except. Hostien. & Ioan. Andr. in c. dilecto, de verbor. signif. & in c. quod ad consultationem, de senten. & re iudi. & in c. dilecti, & ibi quoque Anton. Imo. & Panorm. de exceptio. Spec. tit. de contuma. §. vlt. versi. sed pone quòd diceret, & ibi etiam Ioan. Andr. in additio. & ipsum Ioan. And. in c. j. & ibi Domi. de rescript. lib. vj. Bart. & Ang. in l. non cogendum, §. j. ff. de procurat. Ang. Raph. Fulg. Paul. Cast. in l. de die. §. tutor, ff. qui satisd. cogant. & consil. cx. nota quòd in duplicibus. *Quid in vniuersum in rebus similibus.*

OCTAVA DECLARATIO.

Hæres an id iuxta huius cõsuetudinis alteri cedere posit. Qui tenent non posse. Possessorium iuris non ceditur. Qui contrarium.

1 ¶ Octauò declara, vt hæres id ius continuatæ possessionis,& intentandi remedia,quę pro ea illi competebant, alteri cedere non posit, tanquam id ius ipsius personæ ita cohæreat, vt in alterum cedi non posit,per id quod scribit Bald.consil.clxxxvj.cuius exordium est, quia allegationes,col.iij.versi.dicet aliquis,bonor.pos.lib.j.quòd possessorium iuris alteri cedi non potest,per tex.in l.iij.§. acquirere,ff.de bono.pos. vbi probatur bonorum possessionem non transmitti : ex quo satis sequitur , nec eam cedi posse, cùm quòd transmissibile non est , nec cessibile quoque est,l.si ex pluribus,& ibi Dy.Bart.& alij, ff.de administrat. tutor. cum aliis concordant.à me collectis in tracta.Retractuum,tit.j.§.xxvj.glo.1.num.44. incip. tertiò bonorum possessio.

2 ¶ Verùm contrarium : cùm id dubium ex facto contigisset,respondit Anto. de Lucis doctor & aduocatus Vincentinus,valentissimus inter consil. Baldi,qui ita illum vocat,consil.ccccxxxvj.quidam creditor habens plures debitores,col.ij.versicu.quanquam supradicti facti,& seq.lib.iij.cui cons.subscripsit ipse Bald.ibi per multas rationes, quas inibi vterque adducit, vt ibi videre poteris,& diximus etiam in d.tract.Retractuum,d.§.xxvj.in gl.iij.num.31.incip. trigesimoquinto ciuilis possessio. Nam & aliàs videmus ciuilem possessionem alteri posse cedi,& per actum etiam fictum & ciuilem transferri,vt & nos latè docuimus in tract.Constituti possessor.parte ij.ampla.xxj.

Cessionarius nõ est saisitus nisi hæc possessio translata fuerit.

3 ¶ Illud tamen posset dici,quòd si hæres simpliciter transferat hæreditatem alteri, hic cessionarius non posit dicere se saisitum,nisi hæres in illum hanc possessionem transtulerit,vt etiã expresè voluit Anto.Rube.consi.cxxj. dominus Ioannes Bernard.colum.iij. versic. ex præmissis igitur concludam.Et hoc quidem verissimum est.Nam nec is qui verè & realiter possidet,cedendo rem,trãsfert possessionem,vt patet ex l.si ager, ff.de rei vendic.& l.quoties,C. eod.tit.& l.traditionibus,C.de pact.cum simlib.

NONA DECLARATIO.

An pendente lite inter hæredem & aliũ debeat hæreditas sequestrari.

1 ¶ Nonò declara, vt hæc possessio sit adeò fauorabilis & priuilegiata,vt pẽdente lite inter hæredem & alium super possessione,ea non debeat sequestrari , sed manere apud ipsum hæredem,licet aliàs facilè in huiusmodi causis possessoriis præsertim retinendę,quæ solent in hoc nostro regno frequentiùs intentari , licet aliàs facilè & ex primo ac minimo quoque dubio accedatur ad sequestrationem:ita enim multis ac magnis rationibus interrogatus respondit Paulus Paris.consi.xlj.optimum ius,colum.iiij.versic.nec audiendi sunt aduersarij,& multis sequent.lib.j.

De eadem re.

2 ¶ Et id quidem verissimum esse credo , vt scilicet non temerè deturbetur hæres commodo possessionis sibi statuto delatæ pendente lite:nisi sit alius qui se etiam prætendat esse hæredem,aut solum,aut pro portione,contra alterum. Nam tunc si res sit dubia , an scilicet alter litigantium sit hæres,& proinde possessor ex hoc statuto , interim donec amplius liqueret de iure alterius,ad sequestrationem hæreditatis veniendum est , vt in ceteris his causis possessoriis,neque enim hic alter altero fauorabilior est ob hoc statutum , cùm dubium sit vter corũ hæres sit,& ita solet iudicari. Sed cùm primùm ius alterius apparet esse potius , vindiciæ ,id est (vt vulgo vocamus)recredentia solet ei adiudicari,secundum not.in l.vlt. C.de edict.diui Adriani tollendo.

SEPTIMA PARS MISCELLANEORVM QVÆ QVINQVE DECLARATIONIBUS CONSTAT.

1 *An alius posit se iuuare(vt ita loquar)hac consuetudine aduersus hæredem.*

2 *An hæres qui non vult vti beneficio huius consuetudinis,teneatur id expresè declarare: an verò,si id non fecerit,habeatur pro hærede,& eo quidem saisito.*

3 *An hæc consuetudo habeat locum , si testator fecerit ius alteri apprahendendæ possessionis, pœna etiam adiecta.*

4 *Quid si hæres,qui semel fuit saisitus ex hac consuetudine, cadat ea possessione, an nihilominus poterit se dicere saisitum,vi eiusdem consuetudinis.*

5 *An si testator dederit executores,hæres erit aduersus eos saisitus ex nostra consuetudine.*

PRIMA DECLARATIO.

An alius contra hæredem posit vti hac cõsuetudine.

1 RIMO declara,vt id statutum procedat in fauorem ipsius hæredis, vt scilicet posit se dicere saisitum aduersus alium.si velit. Quòd si alius id allegaret aduersus ipsum hæredem, id certè non procederet , vt expresè voluit Laurent. Calcan.loquens de statuto Cremensi huic nostro simili. consil.lxxvj.primò est videndum quæ actio,col.iij.versic.nec obstat quod dicitur, ibi præterea illud statutum:hac ratione motus,quòd id statutum factum est in fauorem filiorum vel aliorum hæredum,l.quod fauore,C.de legib.cum similibus. Igitur,inquit , quatenus tendit ad eorum

læsionem

læsionem, non debet continuari in eos possessio: quatenus autem tendit in fauorem, dicitur continuari, ne inducta ad vnum effectum, operentur contrarium, l. legato generaliter, ff. de legat. j. credo quòd voluit allegare, l. legata inutiliter, ff. de adimen. leg. neque enim prior illa quicquam facit.

2 ¶ Vnde, ait, dicit Nicol. Neapol. in l. item in potestate, ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & ibi Bar. quòd licèt filius episcopus liberetur à patria potestate, auth. sed dignitas episcopalis, C. de episcop. & cleric. tamen illud procedit, quando est vtile ipsi filio, secus autem si id cederet in incommodum ipsius. Et ideo si sit constitutio regia, vt filiusfamiliàs constitutus in potestate patris gaudeat certo aliquo priuilegio, filiusfamiliàs episcopus eo gaudebit, ac si esset in potestate constitutus. Et facit, inquit, quòd not. Bart. in l. j. C. de dignit. lib. xij. quòd si statuto nobilis deliquens perdit nobilitatem, intelligitur quoad ea quæ sibi sunt commoda & honorifica, secus si damnosa. Et quod scribitur in l. actione, §. qui societate, ff. pro socio, quòd socius qui desinit esse socius ratione delicti, desinit quidem quoad commoda, non quoad incommoda. *Episcopus liberatur patria potestate ad suum commodum. Non etiã ad suum incommodum. Nobilis ob crimẽ perdit nobilitatẽ in iis quæ sibi sunt commoda.*

3 ¶ Hæc ille, cui adde primùm ad id quod dicit de filiofamiliàs episcopo, idem voluisse Guil. Curt. Cyn. & Bald. in d. l. item qui in potestate, & alia multa similia quæ nos adduximus in nostro tractatu Nobilitatis, c. vj. nume. 47. si quem princeps, & quatuor seq. Et ad id etiam quod postea dicit de nobili delinquente, idem voluisse ipsum Bart. Ang. Io. à Plat. in l. j. C. de infamib. lib. x. & Rom. qui id dicit singu. in l. si ex hæredatus, §. sub diuo, ff. de Senatusc. Silla. cum aliis multis concord. huius rei. & similib. à me quoque adductis in eo ipso tract. Nobilitatis, c. xxiiij. num. 7. intellige tertio, & multis seq. per totum illud cap. *Ad idem.*

4 ¶ Eandem quoque illam sententiam Calca. (nulla tamen illius facta mentione) expresè tenuit Franc. Rip. lib. j. respons. c. omnium, j. defuncto nouissimè Carolo, col. antep. versi. non obstat itaque prima ratio, illa etiam ratione suffultus, quòd beneficia legis & consuetudinis recipiunt eam conditionem, si is in cuius fauorem fuerunt concessa, eis vti velit, l. vlti. C. de execut. rei iudi. & l. debitoribus, & ibi Alex. & alij, ff. de re iud. & l. vniuersa, & ibi latè Ias. C. de precib. impera. offerend. & l. scimus, in princ. iuncta glo. C. de inoffi. testa. & facit l. inuito, ff. de regul. iur. Hincque vt subdit, est regula, quòd quilibet renunciare potest suo fauori, l. si quis in conscribendo, C. de pact. cum similib. *Redit ad institutum. Beneficia legis iis tantum prosunt qui vti volunt.*

5 ¶ Hæc autem præter illos confirmari possunt ex eo quod pulchrè respondit. Paul. Cast. cons. xcj. in causa appellationis, col. iij. ver. secundò dicitur non fuisse facta, lib. j. quòd si ex statuto, mulier non posit se obligare sine quapiam solennitate, ea tamen sine ea solennitate se obligauerit, poterit eadem id statutum allegare contra alios, vt obligationem subuertat: alij autem contra eam non possunt, in cuius fauorem factum est, per not. in l. his consequenter, ff. famil. herciscun. & alia quædam quæ ibi allegat. Et idem quoque voluit ipse Paul. consi. cxix. videtur dicendum super primo, in ij. dubio, lib. ij. per d. l. quod fauore, & l. non eò minùs, C. de procurat. vbi sententia lata pro minore sine curatore valet. *Mulieri quæ se obligauit sine solennitate obiici id nõ potest ab eo qui cum ea cõtraxit.*

6 ¶ Nam & alia, vt id illi addas, potest minor si velit approbare contractum venditionis à se factum sine solennitate, & cogere emptorẽ ei stare, & pretium vẽditionis restituere, l. cùm interdictæ, C. arbit. tutel. ex qua not. Bald. quòd contractum nullum ob fauorem alicuius potest ille approbare, & allegat etiam ad hoc text. in l. Iulianus, §. si quis à colludente, & §. seq. ff. de act. empt. quem & ad hoc dicit sing. Bal. in l. dolum, in fi. C. de peri. & commod. rei vend. & not. Petr. Anchar. in capit. quàm sit, col. j. de elect. lib. vj. Et illud quoque de minore tradiderunt Raph. Fulg. & Alex. in l. cum hi, §. eam transactionem, ff. de transact. ipse Alex. in addit. Bart. in l. cùm lex, in vlt. addit. ff. de fideiuss. Mathesil. no. clvj. not. quòd si minor. & Socin. cons. lxxx. præsens consultatio, col. j. versi. ad hanc obiectionem. lib. iiij. *Minor potest si velit seruare contractũ à se factũ sine solennitate.*

7 ¶ Et idem dicitur de ecclesia, quæ alienauit sine cõsensu episcopi. vt ipse episcopus, si postea velit, posit cogere eum qui cum ecclesia contraxit, vt stet contractui, per c. si qua de rebus, xij. quæst. ij. quem text. sic intelligit glo. post Hugo. doctorem antiquum, in c. j. in verbo, sede vacante, ante fi. extra, ne sede vacante, & ibi quoque Hostien. Anto. & Panor. per illum text. dicit ad hoc esse menti tenendum, & eam glo. esse no. Imo. Hostien. Io. Andr. Cald. Flor. Panorm. qui id dicit notandum, & omnes cæteri in c. j. extrà de his quæ fiunt à præla. Anto. in c. si quis presbyterum, col. j. de reb. eccles. non alienan. & consil. xxij. visis punctis, col. j. ad fin. Raph. Fulg. & Iason in d. §. eam transactionem, Mathes. d. no. clvj. Alex. in addit. Bart. in d. l. cùm lex. Guid. Pap. decisio. Delphin. clix. duodecima conclusio, post princ. Philip. Dec. qui alios multos citat, in ca. quæ in ecclesiarum. col. iij. versic. addatis tamen quòd si alienatio, de constit. Carol. Rui. consi. xj. viso compromisso, col. iij. num. vj. lib. iiij. *Et similiter ecclesia.*

8 ¶ Quòd si contractus bonæ fidei sit dolo alterius initus, is qui dolum fecit, nullum dicere non potest aduersus eum, cuius fauore nullus est, glo. in l. iurisgentium, §. Prætor ait, in verbo, dolo malo, & ibi quoque Bald. Ang. & Iason, ff. de pact. gl. in l. in causæ, la ij. in prin. & ibi item Bald. in l. iij. lect. ff. de minorib. gl. in d. l. eleganter, in prin. in verbo, nullam, & in verbo, ipsam, versic. item ad quid, & ibi Bart. & Bald. in prior. lect. colum. ij. versi. in eadem glo. ibi, *Dolum qui passus est in cõtractu, si velit cogit aduersarium vt ei stet.*

§.seruum,ff.de dolo malo,& glo.in l.à diuo Pio,ff.de ritu nuptia.& in l.transactionem,& ibi Iason C.de transact.Fede.Senen.consi.lxxxix.puto agenti exceptionem.Bald.in d.l.quòd fauore,col.ij.per eum text.C.de legib.& in l.j.col.ij.versicu.sed hîc quæro. C.plus valere quod agit.nisi inquit,lex precisè resisteret actui per d.l.à diuo, & ibi gloss.singul. C.de ri.nupt.& idem in d.l.dolum,C.de commod.& peric.rei vend.& in l.si res,§.si mulier, per eum text.ff. de iure dot.Anto.d.consil.xxij.Panor.in c.cùm dilecti,col.ij. versi.item cape aliam,de empt. & vend.Paul.Cast.consi.ccxcv.si dicta pignora, col.j.lib.ij.Iason in d.§.eam transactionem. Feli.in c.dilectus,le ij.col.v.versic.tertiò facit, de rescript. & in c.tuis quæstionibus, col.j.de testib. Caro.Rui.consil.cxcviij.viso ac prælect.col.vj.nu.12.lib.j. D.Io.Igne.in l.contractus, col.xxxiiij.versi.nunc restat articulus,& multis seq.ff.de reg.iur.

Nisi lex resisteret actui.

9 ¶Cuius rei argumento Bald.& Salic.in d.l.j.col.vterque secunda:ille versi.sed hîc quero:hîc versi.quæro vnus ex contrahentibus, C.plus val.quod agit.scribunt quòd si vnus tantùm ex duobus contrahentibus simulabat, ille qui non simulabat, sed verè & ex animo contrahebat, poterit cogere illum simulatorem, vt stet contractui. velit nolit: nisi tamen aliàs lex ei contractui resisteret.Id enim generale est, vbicunq; contractus annullatur fauore alicuius, si is velit,stabitur contractui, nec contra eum poterit ab alio ea nullitas allegari. Ita enim ex facto respondit Bartol.consil.clix.visa quadam constitutione,col.iij. versic. tertiò videndum est.Ad quod etiam faciunt quæ idem tradit in d.§.si quis à colludente, & subobscurè in l. si spontaneos,C.de decurio.lib.x.

Contrahens verè cũ simulãte potest eũ cogere stare contractui.

10 ¶Ex quibus & illud quoque fit,vt irritans clausula decreti nullitatem non operetur, nisi is velit,ad cuius fauorem posita est,vt voluerunt Ioan.Mona.Ioan.And.Lap.Domi.& Philip. Franc.in c.iij.de præben.lib.vj.Domi.post Imo.in c.statutum,§.cùm vero,col.iiij. versi.nota tamen ex gl.de rescript.lib.vj.Domi.Bene.in repet.ca.Raynutius,in verbo, in eodem testamento relinquens,le j.nu.91.de quo tamen vide Feli.in c.cùm dilecta,colum.xiiij.versic.sed quicquid dicatur, de rescript. & quæ scripsimus in repet.l.si vnquam, in verbo, reuertatur, num.321.incip.illud autem omnino,C.de reuoc.donat.

Decretum irritans non operatur contra eum cuius fauore positum est.

11 ¶Ad hæc si in contractu conuentum expressè fuerit, quòd si vnus ex contrahentibus contrauenerit conuentis,contractus sit nullus: & postea vnus eorum contrauenerit, poterit nihilominus alter si velit,stare contractui, & cogere aduersarium vt adimpleat, vt ex facto respondit Petr.Ancha.consil.cxlj.super prædicto dubio,vbi idem dicit consuluisse Dyn. consi. incip.in quæstione quæ vertitur.& sequitur Feli.in d.c.dilectus,le ij.vbi suprà de rescript. & in d.c.tuis quæstionibus,de testib.Et per hęc tenuimus in nostro tractatu Legum connubialium,in gl.vij.in verbo,*de son mary*,in x.quæst. mulierem quæ sine consensu viri, qui ex consuetudine requiritur,contraxit, posse cogere eum qui secum contraxit,stare contractui: nec è contrario posse illum cogere eam mulierem ei stare.

Contractus nullitas ob cõtrauẽtionem allegari nõ potest à contrauueniente.

12 ¶Denique licèt testamentum in quo filius præteritus est, sit nullum ipso iure, ita vt filius eo non obstante sit hæres,per iura vulgata,hoc tamen intelligitur si filius ipse velit,l.filio pręterito,& ibi glo.& omnes,ff.de iniusto testa.& l.maximum vitium,§.sancimus,C.de libe.præterit.gl.in l.scimus,in prin.C.de inoffi.testa.cum infinitis propè concordant. à me adductis in repet.l.si vnquam,in verbo,reuertatur,num.13. simile est autem, C.de reuocan.donat.vbi & id exemplo comprobaui ex antiquitate repetito.

Testamẽtum ob præteritionem tunc demum nullum est,si præteritus velit.

13 ¶A quo non longius distat quod in simili dicitur,fiscum qui potest ab indigno hæreditatem auferre,& ita faciens tenetur satisfacere creditoribus, l.ij.C.ad leg.Iul.de vi & l.si marito,in princ.ff.soluto matrim.cum similib.id tamen intelligitur,si ipse fiscus velit auferre,aliàs non tenetur acceptare & soluere debita hæreditaria,sed apud indignum ipsum manet hęreditas, vt voluit glo.in l.ea sola,ff.de regul.iur.quam dicit singul.& mirabilem Bald.in l.eam quam, colum.v.versicu.de prædictis autem bannitis, C.de fideicommissa. & Roma.in l.j.ad fin.ff. de acquirend.hæred.Martin.Laud.in tract.de fisco, §.ccxxvj.si fiscus autem velit. & Iason in l.re coniuncti,num.120.ff.de leg.iij.& in l.j.col.j.versic. octauo & vltimo, vbi tamen pungit in contrarium,C.de hæred.instit.& in l.j.col.iiij.versic.prædictam regulam limita,C.quando non peten.part.& est ad hoc bonus text.in l.si seruus plurium, §.si quis ante,col.j.in ij.notab.ff.de legat.j.vbi id ex eo not.Alex.in fi.& Ias.col.j.in ij.not.vti & fecerat Bald. in l.etiam, in vlt.opposit.C.ad leg.Falcid.Miror autem Dec.in d.l.ea sola, hæc non nisi obiter, & summis(quod aiunt)labris attigisse.

Fiscus ab indigno nolens non aufert.

Heres præsumptus an habetur pro herede nisi expressè aliud declaret.

SECVNDA DECLARATIO.

1 ¶Sed hac in re, & id erit vice Secundæ declarationis, fuit aliquando dubitatum in nostra curia Parlamenti,an hæres qui non vult vti de beneficio statuti de cuius viribus tractamus, teneatur id expressè declarare, alias habeatur pro hærede,& eo quidẽ saisito ex hoc statuto: ita vt creditores defuncti aduersus eum agere possint, & præsertim si sit filius, nam de filio illic agebatur,quod nonnulli existimabãt propter hanc consuetudinem, quę ei ipso iure continuo possessionem quærit,& quia etiam ex præsumptione iuris filius succedit patri, gloss.in

Filius iuris præsumptione succedit patri. Filij ipso iure succedunt patri.

§.j.

§.j.versicu.vt autem,in verbo, parentes,in auth.vt qui oblig.habe.perhib.res minor. Bald.in l.apud hostes,col.vlt.C.de suis & legit.vbi eam gl.dicit sing.& in c.j.col.j.tit.an agna.vel fil. Rom.& Alex.in l.necessarius,ff.de acquir.hæred.ipse Alex.in l.si cùm dotem. §.transgrediamur,col.v.versi.in hoc articulo,ff.solu.matrimo.Iason in l.non hoc,col.j.C.vnde legit.Francisc.Rip.in l.quod te,col.xix.nu.58.ff.si cert.pet. Nam & filij ipso iure parẽtibus succedunt, l.si mater, & ibi Bald.in princ.& alij, C.de suis & legit. Cui succinit illud diui Pauli ad Galath.iiij.si filius est,& hæres quoq; est,relatum à gl.in l.j. C.si minor ab hære.se absti.& in d.l. necessariis,de acquir.hæred.

2 ¶ Verùm in ea sum sententia, vt nisi filius aut alius proximior se immiscuerit hæreditati, vel aliter se hæredem declarauerit,nõ cogendum tanquam hæredem soluere creditoribus.Nullus enim nostris moribus Gallicanis hæres est, nisi qui hæres esse vult, ita enim (veluti prouerbio) dicere solemus, *il n'est heritier qui ne veult*, Nec quis tenetur id expressè declarare, per text.expressum in d.l.j.C.si min.ab hæred.se absti. vbi ita scribitur, Si vos paternæ hæreditati non immiscuistis,ob eam rem testificatio necessaria non fuit, cùm fides veritatis verborum adminicula non desideret,vbi gloss.in verbo,ob eam rem, in princ.no.ea.l.reprobari quorundam opinionem,qui dicebant suum hæredem præsumi adiisse, & teneri statim creditoribus.& est etiam ferè similis text.in l.ei qui,ff.de acquir.hæred.

Authoris sententia.

Suus hæres an præsumatur adiisse ita vt creditoribus teneatur.

3 ¶ Et alibi scribitur repudiationem hæreditatis fieri sola & nuda destinatione, §. item extraneus,qui est vlt.Instit.de hæred.qualit.& differen.vbi gloss.dicit non opus esse hoc actu extrinseco declarari.Et propterea per text.in d.§.pen.dicit Bart.in l.gerit, ff.de acqui.hæredit. quòd repudiatio hæreditatis fit solo animo,& illum sequuntur Ang.& Fran.Aret.ibi, qui id dicunt,repudiationem hæreditatis fieri sola mẽtis destinatione aliter nõ declarata, quoniam obligationem non inducit.& Pan.in c.j.de solut.& Barb.consi.v.bene etenim cuncta gerun tur,in princ.lib.iij.& consil.xlj.immortalem & omnipotentem Deum, colum.penult.versic. quia ad hoc respondeo, lib.iiij. Et facit quod scribit Bald.consil.cccvj. sententia lata,libro iij.& consil.clxxxij.citatio facta, in iij.dubio, lib.iiij.& consil.ccxcviij.casus sic proponitur, ad finem lib.v.

Repudiati hæreditatis fit sola & nuda destinatione.

Et solo animo.

4 ¶ Ex quo & plerique fuerunt in ea opinione, vt quia repudiatio & aditio à pari procedunt, l.is potest,ff.de acquir.hæred.& l.vlt.§.simili quoque,C.de iure delib.ideo & aditio fit etiam solo animo,vt dicit gl.in l.pro hærede,in prin.in verbo,animi,ff.de acquir.hæred.per text.in d.l.gerit,eod.tit.& in l.si auia,C.eod.quoque tit.& alia glo.in l.potuit,in verbo, & voluntas, C.de iure delib.& in l.cùm hæredes,in princ.in gl.j.ff.de acquir.possess. per text.in §. vlt.Instit.de hæred.qualit.& different.Signor.consil.clv.quæstio disputanda, col.vj.versi.quæro in his,per l.ij.ff.de offic.procura.Cæsar.& l.recusari.ff.de acquir.hæred.& idem Signo.loquens in casu nostri statuti,consi.clxxxviij.casus continens,col.ij.versic.cùm ex sola, vbi & ad hoc allegat l.pro hærede:in princ.ff.de acquir.hæred.& voluit etiam Ioan.Fab.in §.vlt.post med. per text.ibi,Instit.de hæred.qualit.& differ.Angel.in l.gerit,& Barb.d.consil.v.col.iij.versic. præterea faciat,lib iij. Petr.Ferra.in tit.for.libel. quo petit.hære.ex testa.in verbo, purè instituit,col.j.Corn.consi.lxxv.diu post consilium.col.ij.versi.item pondero,lib.ij.per text.optimum,in l.si auia,C.de iure delib.

Aditio & repudiatio à pari procedunt.

Aditio fit solo animo.

5 ¶ Quanquam sunt qui in hoc vltimo tenent contrarium, vt videlicet ad aditionem hæreditatis,non sufficiat solus animus,nisi aut verbis aut facto declaretur.ita enim voluit glo.sibi contraria,in d.l.gerit,& in l.multum,ff.de acquir.hæred.& in §.extraneus,in verbo,nuda,Instit. de hære.qual.& different.Bart.Alex.& Franc.Aret.in l.pro hærede, & in d.l.gerit,& ibi omnes post eum,præter Ang.& idem Bart.Bald.& Salic.in d.l.potuit,C.de iure delib.Bartol.in d.l.si auia.Bal.in l.si certis annis,col.vlt.C.de pact.& in l.j.col.xj.versi.circa octauum, C.qui admit.& in l.cùm antiquioribus.col.j.versic.& per hoc infero, C.de iure delibe.& in l.dos à patre,ad fin.C.solu.mat.& Raph.Fulg.in l.ij.ff.de interrog.actio.& Barba.sibi contrarius,d. consi.xlj.col.pen.vbi suprà citauimus,lib.iiij.& Franc. Aret.consil.clx.in præsenti consultatione,versic. quod autem videatur.

Qui contrarium tenent.

6 ¶ Sed quicquid sit de ea re,illud tamen minimè dubium est, cogendum esse eum, qui ob id nuncupatim conuenitur,vt declaret hęresne sit, an non,& pro qua parte idipsum facere:sed ita tamen,vt ei si petat,detur tempus ad deliberandum, l.j.in fi.& l.ij. ff.de iure delibe.& expressius in.l.si curatores,C.eod.tit.cum aliis similibus adductis per glos.

Hæresne sit an non cogitur dicere is qui in id conuenitur.

7 ¶ Sed redeundo ad nostrum principale institutum, quod suprà diximus, filium ipso iure & iuris præsumptione esse hæredem patris, id certè ipsum fateor, si velit, vt suprà diximus, id est,se talem declarauerit,vel se immiscuerit:aliàs enim non tenetur creditoribus, vt ex eo patet quod scribunt Bartol.Salice.Paul.Castren.& Philip.Corne.in d.l.si mater. C. de suis & legitim.intelligentes illud quod suprà diximus, filios ipso iure esse hæredes parentum, si velint,aliàs secus.

Filius hæres est si velit, aliàs minimè.

8 ¶ Hincque illud fit,vt creditori incumbat onus probandi filium esse hæredem,quòd scilicet se immiscuerit:non filio,quòd abstinuerit.d.l.j.& ibi glo. C.si minor ab hæredit.se abstin. &

Creditori incumbis onus probãdi filiũ esse hæredem.

l.j.C.de iure delib.& expresè voluit gl.in l.si cùm dotem,§.transgrediamur.in verbo extiterit,& ibi Bartol.col.j.versi.quæro cui incumbit,& Bald.colum.item j.versi.quærit gl.vtrùm, Ang.col.ij.versi.in glo.super verbo,extitit,Imol.qui hanc dicit esse communem opinionem, col.j.versi in fi.gl.Paul.Castr.col.j.versi. in vlt.glo. Alex. qui & hanc dicit esse communem, columna penultima, versi.in glo.in verbo,extiterit,ff.soluto matrimo. & alia glo.in l.necessariis,& ibi Dyn.Barto.Alber.& alij,ff.de acquiren.hæred.& alia item in l.ita tamen, §.si pater,ff.ad Senatuscons.Tertul.Dyn.& Bald.in l.filio,in fi.ff.de legat.j.& Cyn. & Paul.Castr. in l.ei qui se,ff.de acquiren.hæred.Bald.in l.si filius qui patri,colum.ij.versic.in text.ibi,liberare, & ibi Imo.colum.j.vers.nota tertiò quòd hic videtur,ff.de vulga.& pupil.substitut.ipse Bald.in l.ij.ff.de condict.furti,in lectura antiqua, ibi, nota quòd suus & necessarius.& in l.ij. C.ne fil.pro pat.& in l.apud hostes,col.ij.versi.item sequeretur,C.de suis & legit.& in l.j.ad fi.C.com.de lega.& consil.ccciiij.prima ratio, lib.iij.& consil.cccvj. sententia lata, eod.lib. Barba.in c.ex præsentium,col.j.versi.& pondera, per eum text.quem dicit meliorem totius iuris,de pigno.vbi & ad hoc dicit sing.illam glo.in d.§.transgrediamur. & idem Barb.in c.j. in j.not.de solut.vbi & illam glo.dicit sing.& Iac.à S.Georg.in l.si fratris,in j.not. C. de iure delib.dicens,aliud esse,cum filius vt hæres agit. neque enim necesse est eum probare se immiscuisse hæreditati,per eum text. & in l.j.§.qui sunt in potestate,ff.si quis omis.cau.testa. Et id credo verissimum,licet nonnulli teneant contrariũ.Aliàs è diemetro id pugnaret,aduersus illos textus apertissimos,qui dicunt,nudam voluntatem sufficere ad repudiationem.

Responsio ad hanc nostram cõsuetudinẽ.

9 ¶ Nec ad id quicquam officit hæc nostra consuetudo, quæ ipso iure saisit hæredem. Neque enim quantum ad qualitatem hæredis, aliquid addit nostra consuetudo ad ius commune: nam non magis est hæres is qui debet succedere propter hanc consuetudinem,quàm si nulla talis esset consuetudo:quia in hæredem vel ex testamento vel ab intestato transit dominium ipso iure,etiam nondum apprehensa possessione,si hæres esse velit. l.cùm hæredes. in princ. cum glos.j.ff.de acquir.pos.cum sim. potestque propria authoritate possessionem apprehendere,vt ibi etiam notatur, & diximus supra in præfatio. declaratione octaua, nume.1. Illud autem addit nostra hæc consuetudo, vt etiam possessio transeat, etiam si velit: neque enim transit si nolit,vt suprà diximus & probauimus.

TERTIA DECLARATIO.

Testator potest legatario permittere vt propria authoritate possessionem capiat.

1 ¶ Tertiò declara,vt licèt aliàs de iure communi testator posit legatario, aut alteri facere potestatẽ appræhendendæ possessionis propria autoritate, per text.(secundum vnũ intellectũ) in l.Titia cùm testamento.§.j.& ibi glo.Bart.Bald.Imo.qui illum text.dicit sing.ff.de lega.ij. Alb.qui eam gl.negat alibi esse,in l.j.§.j.in fi.& rursum in §.quod ait, ff.quor.legat. Bart.in l. nemo potest,col.ij.versi.quæro an testator facere posit quòd legatarius, & ibi cæteri recentiores,ff.de leg.j.& idem Bart.in repet.l.iij.in secunda quæst.princ.C.de pigno.& in l.legitimus,in princ.col.j.vers.quæro vtrùm in quolibet,ff.de legit.tut.Ioã.Fab.in §.vlt.circa fi.Insti.de leg.vbi addit,quòd potest adiicere pœnam,si hæres impediat. Bald.in l j.col.iij. versic.in glo.j.C.commu.de leg.cum aliis multis ac prope infinitis concord.à me collectis in consue. Picta.tit.*de testamens*,§.iiij.qui omnium est,ccix. vbi & id multis rationibus confirmaui, & præterea docui id in testamento minùs solenni fieri posse, non solùm expresè, sed tacitè,& id quidem multis modis.

Tamen id moribus nostris facere non potest.

2 ¶ Tamen stante huiusmodi consuetudine, moribus nostris Gallicis, id non admitteretur, etiam si testator pœnam adiiceret, quod & multis nostris consuetudibus expresè cautum est,& inter cæteras Picta.d.c.ccix.& Sanctonensi,c.ix. Cuius etiam consuetudinis meminit Io.Fab.in §.alteri,col.j.in paruis,versi.sed si consuetudo dicat,Instit.de inut.stip.& Bened.in c.Raynutius,in verbo,mortuo itaque testatore,le ij.num.72.& D.Boer.in comment.consue. Biturig.tit.*des coustumes concernans testamens*,col.iij.& Chassen. consil.xix.nobilis dominus Antonius,in xij.dubio,col.eiusdem j.num.47.

QVARTA DECLARATIO.

Heres si amittat possessionem,an possit dicere se saisitum.

1 ¶ Quartò declara, vt si hic hæres qui semel saisitus fuit vi huius consuetudinis, cadat ab hac consuetudinaria possessione,non poterit ampliùs postea se dicere saisitum vi huius consuetudinis, vt in simili diximus de hærede qui missus fuit in possessionem, beneficio l.vlti. C.de edict.diui Adria toll.si ea possessione cadat, non ampliùs admittendus est ad beficium eius legis,vt post alios antiquiores voluit Cyn.ibi,col.vlt.versic.adhuc quæro, pone quòd missus est,per l.quòd si in diem,§.non solùm,in j.respon.ff.de petit.hæred.

Hæres an iterum posit impetrare beneficiũ l. vlt. de edict. diui Adr.toll.

Posidẽs realiter an ille iuuetur.

2 ¶ Vti etiam is qui in possessione reali est, non potest implorare illud beneficium vt tueatur se per iudicem,vt post Odofred.voluit idem Cy.vbi suprà,versi. seq. & iterum in l.j.in sexta eademque vltima quæstione, C.de Carbo.edicto,vbi tamen dicit,quòd potest petere,vt defendantur in sua illa corporali possessione,quam adeptus est,l.j.C.vti posidetis. & arg.ff.de vi & vi arma.per totum tit. Sed tu de hoc vltimo vide Bald.in d.l.j.in prin. C.de Carbo.edi. & Alex.in d.l.vlt.ad fi.& ea quæ diximus suprà,in sexta parte,secunda declaratione,vers.vlt. incip.quanquam & tu.

¶ Quod

3 ¶ Quòd auté ad primum atinet, videlicet de hærede, qui cecidit à possessione semel adepta, idem etiam expressè voluit Alb. in ea ipsa l. vlt. col. antepen. versi. item quæro si scriptus missus fuit, vbi & ad hoc dicit melius facere text. in §. adipiscendæ, in fi. Instit. de interd. & Petr. Iacob. in tit. de fideicommiss. hæred. petit. col. ij. versic. item si fuisset realiter. & Ioan. Fab. in d. l. vlt. col. ij. versi. item nec hæres, per l. quòd si in diem, in princ. ff. de petit. hæred. & Salicet. in ea ipsa l. vlt. col. ij. versi. secundò quæro quid de fideicommissario, & Rapha. Fulgos. col. antepenult. versi. & vltima differentia, ibi, & addit quòd si hæres. & Iacob. à S. Georg. col. iij. versi. sed iuxta hoc quærit ipse Fulgos. in l. si sorori, C. de iure deliberan. & Petr. Ferra. in tit. forma libelli quo petitur hæreditas ex testamento, in verbo, ac etiam realiter, in prin. & idem quoq; ante hos voluit Speculat. quem ipse Alber. citat, in tit. de testa. §. sequitur, versi. quid si missus in possessionem. *De eo quod dictum est de hærede qui iterum petit se mitti in possessionem.*

4 ¶ Et simile est, quod voluit gl. in c. j. in gl. j. ad fin. de confes. lib. vij. hæredem qui semel adeptus est possessionem hæreditatis, si ea ceciderit non posse tamen intentare petionem hęreditatis, quam sequitur Alex. consi. lxxxix. viso puncto & instrumētis, post prin. lib. ij. & consi. clxxxiij. viso puncto quæstionis præmissæ, col. j. versi. sed præmissis nō obst. & vers. similiter videmus, lib. v. & consil. clxxxv. in causa appellationis, col. ij. versi. quia respondet, eod. lib. vj. quibus locis dicit eam no. & consil. clij. in causa & lite, post prin. lib. vj. & Ias. qui eā solennem & multum notandam dicit, in d. l. vlt. col. iij. versi. secundò intellige, C. de edict. diui Adr. tollen. & consil. cxij. viso longo, col. pen. versi. circa conclusionem lib. iiij. *An autem possit iterum intentare petitionem hereditatis.*

5 ¶ Et idem voluit alia gl. loquens de fideicommis. in l. vlt. & ibi Bar. in prin. qui id dicit not. & Raph. Fulg. post prin. ff. de fideicom. hære. petit. quam & ipsam quoque sequitur Paul. Cast. consi. clxix. viso quodam processu, circa medium, lib. j. & Corn. consi. cliij. principalis difficultas, col. vlt. ver. & petitio hæreditatis, lib. iiij. & Alex. d. consi. clxxxv. lib. vj. & Socin. qui & id no. dicit, consi. cxxij. in causa dominæ Iacobæ, col. ij. vers. secundò respondeo, lib. iiij. & Ias. qui & eam not. dicit, in d. l. vlt. de edict. diui Adr. tol. & d. cons. cxij. lib. iiij. & Maria. Soci. iunior cons. xlvij. viso prædicto puncto, col. pen. nu. 23. lib. ij. Et benè facit text. in §. adipiscendæ, versi. ideo autem, Instit. de interdict. & l. j. §. veteres, ff. de acquir. pos. vbi per adeptionem possessionis res desinunt esse hæreditariæ, cum similib. *Quid de fideicommissario.*

6 ¶ Sed tu tamen super eo quod diximus, hæredem semel missum in possessionem ex d. l. vlt. de edi. diui Adr. tollen. si cadant ea possessione, non posse ampliùs vti eo beneficio, vide alios contrarium tenentes, scilicet Bal. in additionib. Spec. vbi nuper citauimus, & consil. xij. quidam D. Mathæus, col. ij. vers. alius passus est, lib. vij. quod cons. repetitur consil. ccclxxxvj. lib. v. & ipse Bald. consil. xiij. super eo quod quæritur, col. j. vers. quintò quæritur, lib. j. & consilio clxxxvj. quia allegationes, col. vlt. versi. & hoc præsupposito, eo. lib. j. Nam & hoc, inquit, videmus in familiæ herciscundæ iudicio, quod imitatur naturam petitio. hære. l. j. ff. famil. hercisc. & Alex. in d. l. vlt. col. iiij. versi. sed iuxta prædicta quærit, de edict. diui Adr. tollen. *De eo quod supra dictū est d. l. vl. de edi. diui Adr. tollend.*

7 ¶ Sed quicquid sit de ea re, tamen fieri non potest, vt qui semel amisit possessionem hāc, quæ à statuto illi data erat, eandem censeatur habere ex eodem ipso statuto. Non magis quàm qui amisit possessionem, quam ex constituto habebat, eandem habere dicatur, etiam si res peruenerit ad constituentem, vt latè diximus in tractatu de iure Constituti possessorij, in secunda parte, amplia. v. Verùm si vterque sit intra tempora recuperandæ possessionis amissæ, id est intra annum, poterit eandem interdicto recuperatorio repetere, vt & nos latè alibi diximus. *Redit ad principale dubiū.*

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶ Quintò declara, vt etiam hæres vi huius statuti vel consuetudinis, sit saisitus aduersus executores testamenti, vt scribit D. Boer. in consuetudibus Biturig. tit. *des coustumes concernans testamens*, §. vj. col. pen. versi. sed quid in testamento. & D. Chassen. in commentariis consuetud. Burgund. tit. *des successions*, §. j. col. iij. vbi id dicit ita fuisse iudicatum. Nam executor debet accipere per manum hæredis, l. nulli, versi. j. iuncta gl. in verbo, exigendi, & ibi Ioan. Fab. col. ij. vers. item quæritur an possit, C. de episcop. & cleric. Specul. tit. de instrumen. editio. §. nunc verò aliqua, vers. item sunt quædam. Ideoque Bald. in l. id quod pauperibus, col. vj. in xv. quæstio. C. de episcop. & cleric. negat pertinere ad officium executoris introducere hæredem in possessionem, quia hæres non debet capere è manu executoris, arg. l. sed si sub conditione, circa finem in ratione sui, ff. de hæred. instit. *Hæres an sit saisitus aduersus executores testamēti.* *Executor testamēti accipit per manum hæredis.*

2 ¶ Et hæc vsque adeò vera sunt, vt etiam executor habens potestatem vendendi à testatore sibi datam, non possit transferre possessionem in emptorem inuito hærede possidente, vt dicit Bald. in d. l. id quod pauperibus, colum. penult. versicu. decimooctauò quæro, quia nisi hæres discedat à possessione, non amittit dominium nec possessionem, argu. l. fistulas, §. fundum, ff. de contrahen. empt. Et si quis, inquit, dicat sufficere emptorem mitti in possessionem, licèt non constituatur verus possessor. l. si fundum, & ibi gl. ff. de fund. dot. in promptu est responsum, quia ea l. loquitur, cùm dominus vendebat: hic autem, cùm eius minister, argum. l. si quis prohibuerit, ff. de publi. quam tamen non reperi. Agat igitur emptor contra *Executor habens potestatem vēdendi nō potest trāsferre possessionem.*

hæred

hæredem,& consequetur possessionem,l.qui vniuersas,§.item cùm emptor, ff.de acqui.possessio.neque enim potest executor per vim expellere hæredem de possessione, l. non est singulis,ff.de reg.iur. Hæc ille.

Consuetudines in cãrem.

3 ¶Scio tamen ex multis consuedinibus huius regni, executores testamentorum esse saisitos aduersus hæredes,sed diuersimodè,vt videre licèt apud Parisienses,ca.xciij. Meldunenses,c. xxxiij. Melodunenses,c.xcv.Senonenses,c.lxxxviij. Trecenses,c.xcix. & seq. Calumontenses, c.xc. & seq. Victriacenses,ca.cvj.& seq.Carnutenses,c.xc. Aurelianenses,c.ccxxviij. vbi Pyrrus nihil dicit. Cenomanenses, ca.cexcj.Andegauenses,c.cclxxiiij.Pictauienses,c.ccvij. Borbonienses,cap.ccxcv.Blesenses,cap.clxxvij.Engolismenses,c.cxiij.Rochellenses,c.lxviij. Niuernenses,titu.*de testamens*,c.ij.Altisiodorẽses,tit. *de testamens*,§.viij.Senlitenses,c.cxlviij. Claromõtenses,c.cxxxiiij.Valesienses,c.clxxi.Montargienses,tit.*de donations testamentaires*, §.v. Niuernenses,tit.*de testamens*,§.ij.& multis sequent.

Executor vltra dispositæ in testamẽto manum admouere non potest.

4 ¶Omnes tamen hæ consuetudines propemodum intelliguntur vsque ad concurrentiam relictorum.Nam nec aliàs iure communi, executor potest manum admouere bonis ipsius testatoris,vltra disposita in testamento, vt non obscurè probatur ex auth. hoc ius porrectum, ad finem, ibi inspecta ipsius qualitate, & quantitate, & onere, & ibi glos.in verbo, onere, & Bart.col.ij.versi.quæro quid est hoc dictum,C.de sacrosanct.eccles.& idem Bartol.in l.alio, col.iij.versi.quæro an exhibitis, ff.de aliment.& cibar.lega. & expresius Bald. in l.vlt. §. sin autem legata,C.de bon.quæ lib.per text.in l. Lucius, ff.de exercit.actio. Et bene facit quod scribunt Bart.& alij in l.à diuo Pio,§.in venditione,ff.de re iudic.& Panorm.in cap.quod ad consultationem,de re iud.& Doctor.vbique.

Hæres nõ admittitur ad executionem testamẽti aduersus executores.

Hæres tamen eos preuenire non potest.

5 ¶Et licèt multa ex illis consuetudinibus dicant nõ esse admittendum hæredem ad dandum cautionem de exequendo testamẽto,vt executores amoueat ab executione,id quod iuris esse videtur,cùm censeatur esse electa industria personæ,ideo nec transire possit ad hæredem, vt etiam dicit Bald.in l.id quod pauperibus,col.ij.versi.octauò quæro an officium,C.de episc. & cler.per gl.in l.tutela,in verbo.ad alium,ff.de tutel.& l.cui bonis, ff de curat.furio. tamen possunt ipsos præuenire cõfestim exequendo,ita vt non possint ampliùs executores idipsum facere,vt not.Spec.qui tamen super hoc distinguit,titu.de instru.editio. §. nunc verò aliqua, versi.de primo quæritur.& Bart.in l.cùm quidam,C.de fideicommis.liberta. Bald. loquens de executore legali,in d.l.nulli,col.ij.versi.deinde no.C.de episcop. & cleric. & in l.hæreditas,§.si defuncto,in fi.ff.de peti.hæred.in ij.lect.vbi omnino vide,& in l.si quis seruum,§.certam,in fi.ff.de leg.

Executoribus testamẽti competit beneficium l.vl. de edict. diui Adr.toll.pro relictis pauperibus.

Et episcopis legitimis testamentorum executoribus.

6 ¶Illud autem non mihi prætermittendum visum est, quod huc nonnihil pertinere videtur, quod à Bartol.scriptum est post alios antiquiores,in l.vlt.colum.iiij.versi.quæro quid in episcopo, C.de edict.diui Adria.tollen. quòd executoribus testamenti in quo instituti sunt pauperes, competit beneficium illius l. vt se petant mitti in possessionem hæreditatis : vt etiam episcopus legitimis testamentorum executionibus deputatus, argum.l. si quis ad declinandam,C.de episcop.& cleric.& idem voluerunt in ea ipsa l.vltima.Alb.colum.vij. versi.quæritur etiam si in testamento,Bald colum.quoquæ vij.versi.idem in episcopo, Angel.col.vlti. versi.item competit hoc beneficium,Salicet.colum.ij.versi.quæro quartò ab extra quid si essent,Alexander colum.iij.versi.quid in episcopo legitimo, Iason colum.v. versi.subdit Bart. quòd etiam,Philip.Dec.colum.viij.versi.& subdit Barto.quòd beneficium,Iacob.à S.Geor. colum.iij.versi.nunc quæro quid in episcopo,Franc.Curt.iunior.colum.x.vers.quintò quærit.Bartol.& ipse Bald.post Iacob.Butrig.in d.l.si quis ad declinandam,colum.iij.versi.iuxta hoc quæritur an episcopus,& ibi quoque Salic.colum.ij.versi.nota quod episcopus, & idem Bald.in additio.Specul.tit.de testa.§.sequitur, in fi.Alexand.consil.iiij. videtur inspectis his, colum.viij.versi.si autem dixerit,lib.ij.Angel.Aret.in §.quadrupli,col.xiij.versi.veniamus ad secundum, Instit.de actionib.

Legata piis causis debentur hæreditate non adita.

7 ¶At illę nostrę consuetudines vlterius progrediũtur,vt scilicet executores sint saisiti,etiam si pauperes nõ fuerint instituti hæredes,sed quod plus est aduersus ipsos hęredes.Nec tantũ in relictis ad pias causas,in quibus maior fuisset ratio fauore piæ causæ,cùm etiam ex multorũ sententia legata piis causis debeantur hæreditate non adita,vt videre licet ex Specu. & Ioan. And.in addit.illius, tit.de instru.editio.§.nunc aliqua,versicu sed pone quòd eo testamento, Bart.& Bald.in lect.& repet.Salicet.Fulg.Franc.Aret.& Iason in vtraque lectura,in l.j.C.de sacrosanct.eccles.cum aliis & prope infinitis concordant. à me collectis in priuilegiis piæ causæ.Sed & simpliciter & generaliter vsque ad concursum omnium legatorum, vt videre potes in his consuetudinibus,quas suprà tibi designaui.

Exequi testamenta seu per se fauorabile.

8 ¶Quod ob eam fortè causam constitutum est, quòd exequi testamenta etiam ad non pias causas semper est fauorabile,& pium.§.si verò expresim, ibi piè agendo,in authent. de hæred.& Falcid.quem ita expendit.Bartol.in l.nemo potest, colum.ij.versi.est alia persuadens, ff.de legat.j.& in auth.sed cùm testator,col.j.C.ad leg.Falci Bald.in l.j.in ii.lect. col.v.in iij. quæstio.versicu.solum sic distinguitur.ff.de leg.ij. Cardina.Florent. post alios antiquiores in Clem.

Clement.j.in iij.quæst.de testam.Panorm.in c.pen.colum.ij.versic.in glo.super verbo mandatum,extrà eod.tit.per text.in l.j. C.de sacrosanct.eccles. & cap.tua nobis, eod.tit.de testa. Barb.in eo ipso c.tua,col.xj. sub num.20.& iterum col.seq.sub eodem.nume. Corne.consil. ccij.circa præsentem consultationem,col.pen.versic.nec obstant adducta,lib.ij.per text.in l. cùm quidam,C.de necess.ser.hæred.instit.& Iason in l.qui liberis,§.hæc verba,col.pe.versi. cogita si posses saluare,ff.de vulga.& pupil.

9 ¶ Et ante hos Hostiensis in dicto capit.tua nobis, col.ij.in verbo, per locorum episcopos, de testamen. vbi ex hoc dicit quòd episcopus potest se immiscere executioni testamentorum non solùm respectu relictorum piis causis,sed & quoruncunque non improbatorum,per c. Ioannes,eodem tit.dicuntur enim piæ voluntates defunctorum,non solum ratione locorum & relictorum ad pias causas,sed ad quascunq; alias,& quoad omnia generaliter:pium enim est quicquid diffiniunt testatores, modo non sit contra legem: & dicitur pia ea voluntas, qualiscunque sit:nam pium est vt seruetur,l.j.C.de sacrosanct.eccles.& c.vltima voluntas,§. sed alius,xiij.quæst.ij.quæ latè reassumit & confirmat Barb.in d.c.tua nobis,col.xj.versi.nota ibi piis voluntatibus.

Episcopus potest exequi testamenta quibuscunq; relicta non improbatis.

Piæ defunctorum voluntates.

10 ¶ Et de ea re etiam loquens Panorm.in cap.si hæredes, colùm.ij.versic.item interest iudicis, eod.tit.de test.illud præterea dicit,quòd testator ille defunctus est miserabilis persona,cùm sit destitutus omni auxilio,& iam aliud velle non possit,l.j.C.de sacrosanct.eccle. Sed quod priuatim pertinet ad relicta facta ad soluendum & satisfaciendum creditoribus,dicit Vital. Nemauan repet.c.Ioannes,in iij.not.per eum text.ea censeri esse ad pias causas.Pro quo facit quod scribit Bald.in d.l.id quod pauperibus.in ix.quæstio.C.de episcop.& cleric.executores ad id deputatos posse etiam exoluere debita naturalia tantùm. Cæterum è Theologis scholasticis Richard.lib.iiij.sentent. distin.xxxv.quæst.iiij.art.v.tradit dilatione executionis testamenti non parum nocere animæ testatoris:& illi contrà prodesse celeritate,duabus potissimum rationibus,quas ibi videre poteris.

Testator defunctus miserabilis persona.

Relicta pro satisfaciẽdo creditoribus censentur esse ad pias causas.

Executores possunt satis soluere debita naturalia.

Executionis testamenti dilatio nocet animæ testatoris.

11 ¶ Haud dubiè autem executores in relictis nuncupatim ad pias causas, vel alimenta, sunt multò fauorabiliores,quam in cæteris,plusque potentiæ & facultatis habent,quod vel ex eo inter cætera videre licet,quod hi executores pro cæteris rebus agere non possunt contra hæredem.per l.Lucius,§.j.ff.ad S.C.Trebellia.& l.filio, §.matri. ff.de adimen.lega. Pro legatis autem ad pias causas possunt,per l.nulli,& ibi Bald.in j.not.Ioan.Fab.col.ij. & Paul. Castr. C.de episcop.& cleric.glo.in l.si quis Titio,in princip. & ibi Bartol. col.ij.versicu. quæro an executor,ff.de leg.ij.glos.in d.l.Lucius.§.j.in verbo,non posse, & ibi item Bart.ff.ad Trebel. Innocen.Hostiens.Ioan.Andr.Panorm. & cæteri in d.cap.Ioannes, de testa.Speculat.tit.de instrum.editio.§.nunc verò aliqua,versic.& scias huiusmodi executores,& ibi Ioan.Andr.in additio.Bald.in l.id quod pauperibus,col.iij.versicu.quarto quæro an fideicommissarius, C. eod.tit.& in l.hæreditas,§.si defuncto,col.ij.versic.septimo,ff.de petit.hæred.in ij.lect.Card. Florent.in Clement.j.in xiij.quæst.de testam.Alex.consil.clxx. circa primum dubium, post princip.lib.ij.& consi.lj.in casu præsenti occurrit,col.v.versic. circa secundum dubium, lib. vij.& Francisc.Aret.in l.j.col.vlt.in xv.priuilegio piæ causæ.C.de sacrosanct.eccles.

Executores possunt agere contra hæredes pro piis causis,nõ pro cæteris rebus.

12 ¶ Et ex eo quoque quod licèt alias mandatum tutoris aut prælati morte eorum re integra finiatur,l.si per epistolam,ff.de acquiren. hæreditate,& clement. vlt.de procurat.& aliàs semper finiatur mandatum morte mandantis.l.ij.§.sed si quis,ff.de donationib.vbi Barto.id latè tractat.& l.mandatum,& ibi quoque Bald.C.manda.tamen mandatum executoris ad pias causas eius morte non finitur etiam re integra, per textum not.in Clement.exiit,§.in eo verò casu,de verb.signifi.quem ad hoc expendit negatque alibi reperiri Bald.in auth. si qua mulier.col.vlt.versic.quartò nota quòd illud,C.de sacrosanct.eccles.& Roma.qui & illum text. dicit sing.consil.cxix.in prima conclusione,& idem voluit ipse Bald. in d.l. mandatum, col. iij.versic.sed contra hoc opponitur,per text. in l.si ego.§.j.ff.de iure delib. & latiùs quoq; dicemus in priuilegiis piæ causæ.

Mandatum tutoris & prælati morte eorum finitur.

Vt & aliorũ mandãtium.

Non tamen mandatũ executoris ad pias causas.

13 ¶ Aliud quoque est quod etiam nonnihil facit pro illis consuetudinibus,quæ saisiunt executores.nam testator dando executores, videtur illis fecisse ius accipiendi propria autoritate legatum aut fideicommissum ei eodem testamento relictum, vt voluit Ioannes Andr. post Iacob.Aret.in additio.Specul.de instrumen.editio. §.nunc vero aliqua,versic.xxix.sed pone, per l.nulli,ibi,habeat exigendi licentiam,C.de episcopis & clericis, & l.si quis ita, ff.de leg. ij.& l.Lucius,ff.ad Senatusconsultum Trebel.& idem illis non memoratis voluerunt Bald. Angel.Salic.& Paul.Castr.in l.non est dubium, & ibi quoque Alexand.ad finem, qui illos memorat,& Iason in ij.limitatio,C.de leg.ex quibus Bald.allegat præterea no.in l.de his,C. de furt.& Ange.l.penult.coniuncta gloss.C.quan.decre.op.non est, & l.si quis ad declinandam.C.de episcopis & clericis.Et id quoq; ipsum voluit Alexand.in l.Paulus,la j.post prin. ff.ad Senatusconsultum Trebellia.Iason in l.j.in princip.colum.antepenult.versi.item adde bene facere, ff.de acquirenda possessione, Philip.Dec. consil. ccccxxiiij. proponitur quòd magnifica domina,colum.iij.num.16.& consil.cccclxxvj. conclusionem superius firmatam, paulò

Executores possunt legatum eis relictum propria autoritate capere.

paulò ante fi.& Paul.Parif.confil.liiij.in isto iudicio,col.v. versic.& idem admittitur, lib.iij. Ex quibus intelligis executorem posse sibi soluere,de quo tamen nos aliquando dubitari videmus in nostra decuria.

Executores ad distribuendum pauperibus habentur loco hæredis.

14 ¶Est & aliud quoque,quod executores dati ad distribuẽdum inter pauperes, habentur loco hæredis,per c.cùm tibi,secundum vnum intellectum,& ibi Innoc. & alij post eum,de testa. Roffred.in tit.de actio.ex testa.versi.item quid erit quod sæpe contingit. Specul.tit. de instr. editio.§.nunc aliqua,versi.item pone quòd aliquis non instituit, qui est sub nu.27.Barto.in l. hæreditas la ij.ff.de hæred.instituend.& iterum in l.illa institutio, col.vlt. versi.quæro quid si dicat,eod.tit.& in l.Centurio,col.v.versic.contrarium est verum, ff.de vulg.& pupil.substit. & in d.l.si quis ad declinandam,versic.item nota quòd episcopus, & versi.item dico de executore.C.de episcop.& cleric.& in l.si quis Titio,colum.ij.versi.aduerte tamen quòd quandoque,ff.de legat.ij.& in l.alio,colum.iij.versi.quæro igitur primo, ff.de ali.& ciba.lega. per d.l.si quis ad declinandam,& idem Bart.consi.xxv.viso testamento gentilis , in primo dubio, & consil.clxxxij.Titius condidit testamentum,col.ij. versic.præterea sicut executor. & in sua disputatio. incip.filium adultum. Bald.in authent. licèt. in princip. C. de natural. lib. & in l.precibus,col.antep.versic.præterea quando testator.C. de impuber. & ali. substitut. & Benedict. Cap. consil.xxv. cùm de pluribus quæratur, colum.iij.versi. circa tertium, & Alexan.d. consilio lj. vbi suprà, libro septimo. Sed id magna pars illorum intelligit, ne decipiaris, quando nullus alius est hæres institutus.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN SENATV PARI-
SIENSI CONSILIARII
TRACTATVS,

DE IVRE CONSTITVTI POSSESSORII.

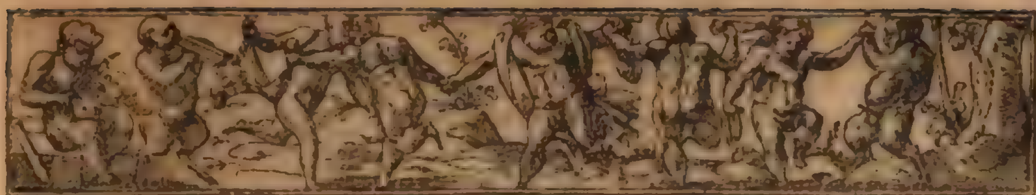
AMPLISSIMO CARDINALI GVISIANO REMENSIVM ARCHIEPISCOPO,

ANDREAS TIRAQVELLVS S.

CVM anno superiore dedicandis meis commentariis de Nobilitate & Iure primigeniorum Henrico Christianiss. Regi nostro, veluti totius nobilitatis principi atque autori, mecum cogitarem, ad eamque rem viri alicuius primarij gratiā mihi ineundam putarem, tu vnus occurristi, Cardinalis amplissime, quem meritò patronum mihi asciscendum existimaui. Ea enim est in te cùm doctrina & eruditio, tum vitæ sanctitas atque humanitas, vt omnes boni literarúmque studiosi, certissimū sibi in te præsidium constitutū arbitrentur. Itaque cùm vt librum illū meum Regi offerre ac exhibere non grauareris, literis rogassem, tanta abs te tamq; propensa humanitate sum exceptus, vt non librū solùm ipsum, sed & autorē quoque in tuam fidem susceperis: idque ea modestia atq; animi candore feceris, vt dando beneficiū accipere videri volueris: neque tibi satis fuerit, & me & librū meum principi obtulisse, ni etiam & nos graui ac locupleti tuo testimonio ornares. Qua ex re etsi me tantum tibi debere arbitrabar, quātum nec referre, nec verbis assequi, nedum prædicando illustrare possem, tacitus tamē tantam humanitatem ac beneuolentiam pręterire nō potui: nihilque mihi antiquius esse putaui, quàm vt aliquo munusculo ac quasi pignore, meam in te voluntatem animúmq; tanti beneficij nec immemorē esse, nec vnquam fore testarer. Ex nostris igitur lucubrationibus libellum hunc, qui De Iure cōstituti possessorij inscriptus est, in manus sumpsi, quem aliquot antè diebus ex infinitis prope Iuris vtriusque locis, quorundam nostrorum forensium hominū non parui nominis hortatu collegeram, eumq; sub tuo nomine in publicū emittere, tuæque amplitudini ac dignitati nuncupare visum est. Neque interim vereor, ne cui fortè mirū sit, me de iis rebus ad te scribere, quę ad Ius nostrum Ciuile vsumq; forensem comparata esse & potissimum pertinere videntur: neminē enim latere arbitror, quanto studio ac labore in eo nostro Iure sis versatus, adhibitis etiā ad eam rem doctiss. hominibus, & tanta prętereà quotidie huiusce disciplinæ documenta in augustissimo illo Regio consessu præbes, vt

verè illud dicere poſsim, quod olim Traiano Neratius Priſcus: quod Antonino Pio, Marcellus: alteri Antonino Philoſopho, Sceuola Seruilius: Seuero, Vlpianus, Paulus, Pomponius, ampliſſ. viri ſummis Imperatoribus id te ac etiam multò maiora principi noſtro præſtare poſſe ac ſolere. Taceo raras illas & eximias animi ingeniiq; dotes cum ſumma nobilitate, quam parens vterque ex Regia ſtirpe duxit, coniunctas, vt nulla liberalis ſit diſciplina, nulla ingenuo aut certè ciuili homine digna, quam non modò non attigeris, ſed cuius ſolidam ac abſolutam cognitionem non ſis aſſecutus. Quis ignorat quo ſucceſſu te ab ipſa pueritia in vtriuſq; linguæ facultate exercueris? Quid de Theologia, ac rebus ſacris dicam? in quibus perſcrutandis quantum olei ac operæ impenderis, indiéſque magis ac magis elabores, & virorum doctiſsimorum conſuetudo, & præcipuè illa tua de his rebus diſſerendi vis atque copia declarat. Iam verò quis eſt, qui paulùm modò te audierit, qui non variam illam hiſtoriarũ cognitionem, omnium temporum atque ætatum non laudet, ſuſpiciat, admiretur? Taceo incredibilem morum integritatem, in eo præſertim flore ætatis, ſummam manſuetudinem, atque humanitatem in tanta rerum ac fortunarum amplitudine, vt aditu nemo facilior, in congreſſu nemo ſuauior, nemo denique ad bene de omnibus promerendum paratior aut propenſior eſſe poſsit, vt tu, quæ tua ſit dignitas, ſolus ignorare, imò potius in quo animi tui magnitudo poſita ſit intelligere videaris: vt quantò tu genere ac nobilitate excellis, tantò te omni virtutum genere velis eſſe pręſtantiorem. Mitto reliquas ſed infinitas quæ in te relucent, virtutes: neq; enim eo, vt te laudaremus, conſilio, hęc à nobis inſtituta eſt oratio, ſed me cepit vel incendit iſtarum virtutum admiratio, vt in eum ſermonem neſcio quo pacto prolapſus hucuſq; temperare mihi non potuerim. Habes igitur, Cardinalis illuſtriſſ. mei in te animi qualecunque teſtimonium, opuſculum videlicet tibi dicatũ: cuius ędítionem in aliquot adhuc dies proferre conſtitueram, vt ei veluti auctuarium adiungi poſſet alter quidam libellus, quem incudi propediem tradituri ſumus, quò munus hoc noſtrum in iuſtioris voluminis formam excreſceret: verùm id per quotidiana quorundam hunc efflagitantium cõuitia, qui nimio ipſius teneri deſiderio videbãtur, minimè licuit. Quare munuſculum hoc noſtrum quale quale eſt, quod tamen perinde erit vt acceperis, primùm offerentis animus apud te commendet: deinde tui candoris erit, è puſillo amplum, è mediocri eximium adſpirante lætiori tui fauoris aura reddere: & ſi affirmare non dubitem, permulta in hoc opuſculo tractari, quæ cum ampliſſimis quorundam voluminibus (abſit verbo inuidia) poſſint non immeritò conferri. Celſitudinem tuam, præſul ornatiſſime, patriæ ſtudiis diutiſſimè ſeruet incolumem Chriſtus Opt. Max.

DE IVRE CONSTITVTI POSSESSORII PRIMA PARS.

1 HOC nostrum cõstitutum ideo possessorium vocamus: quoniam aliud est constitutum nostris Iurisconsultis notius, de quo in tit. ff. & C. de cõstit. pec. & in §. in personam. Instit. de action. cùm videlicet quis constituit se id quod debetur daturum, facturúmve pro se, vel aliis, quod Græci κατατάξασθαι vocant, vt videre licet ex Demosthene, ἐν τῷ κατὰ Θεοκρίνου. Et de hoc constituto Bal. tractatum peculiarem fecit. Sed hîc aliud constitutum tractamus, cùm scilicet vendens, donãs, aut aliter concedens, rem quam ipse vendit, donat, aut aliter concedit, sese constituit possidere vel simpliciter, vel precario eius nomine, cui ea conceditur, quem Constitutarium vocare possumus, & deinceps sæpe vocabimus: sicut & depositarium, mandatarium, legatarium, commodatarium, dicimus. Hic enim est inter alios modos fictos quos vocamus, quibus transfertur possessio, sine alia rei traditione, sigillatim descriptos à glos. & doct. in l. iij. in princ. ff. de acquir. poss. & in c. ij. de consuetu. Qui quidem modus omnium cæterorum est frequentissimus, & in decisionibus causarum forensium vsitatissimus, tam apud nostros Gallos, quàm Italos & cæteras gentes: vt videre licet ex scriptis à nostris interpretibus, tam in lect. ordin. quàm consi. & tractatib. Ideóque nobis priuatim tractandum instituimus: sed ita, vt facilè ex his quæ hîc leges, intelligere possis multa, & ad alios id genus modos pertinere. Húc autem tractatú in tres partes diuidimus. Prima pars consistit in viribus ipsius cõstituti. Secunda in ampliationibus, quas vocant. Tertia in limitationibus, quas item appellant.

Constitutum aliud quàm hoc nostrum.

Constitutum de quo hic tractatur.

Constitutarius.

Constitutum fictus modus tradendæ possessionis.

2 ¶ Igitur per huiusmodi constitutum transferri possessionem in constitutarium ab omnibus passim dicitur, & in id vbique citatur. l. quædam mulier. & ibi glos. Bart. Ange. & alij ff. de rei vendi. & l. quanuis. §. j. & ibi ipse Ange. ff. de acquir. poss. & l. quod meo. in princ. & ibi Barto. & alij, eo. tit. & l. interdum. etiam in prin. & ibi quoque Bar. & Alex. eo. titu. & l. certè. §. j ff. de precario. & c. cùm venisset. & ibi gl. fi. & omnes doct. de restit. spol. Et voluerunt etiam glo. & doct. in d. l. iij. in prin. ff. de acq. poss. gl. in §. interdum. Instit. de rer. diuis. & in d. c. ij. & ibi itẽ docto. de consuetud. Host. Io. And. Pan. & alij in c. vlt. de preca. Oldr. consi. cclxxviij. licet quantú, col. ij. ad primum, Spec. tit. de emp. & vend. §. j. versi. & nota quòd expressè, & ver. sed quid si in instrumento continetur. Archi. in c. ij. col. ij. in verbo, tenere. de reb. eccl. non alien. lib. vj. Bar. in l. si ager. ff. de rei vend. Bal. in l. licet. col. j. statim post princ. C. de acquir. poss. & in l. nec ex vera. col. j. ver. item fallit si venditur, eo. tit. & consi. cxcviij. ad intelligentiam. col. j. ver. quartò inspiciendum est, lib. j. & consi. ccccxxxviij. præmittendum, col. ij. eo. lib. j. & consi. cccclxxviij. quidam Franciscus eodem lib. j. & consi. cccclxvj. ad intelligentiam, col. j. vers. tertia inspectio. lib. v. Ange. consi. ccxviij. visa narratione. col. vlt. Rap. Com. consi. clxxiij. Galuanus. col. ij. alter Rapha. Fulg. consi. cxcj. in causa Iacobi. ad fi. Pau. Ca. consi. clxxj. in casu præsenti, in prin. lib. ij. & consi. cclxj. visis & consideratis. col. ij. eod. lib. ij. Alex. consi. xcij. perspectis his quæ in themate, col. ij. ver. quod autem in possessorio. lib. j. & consi. xxviij. viso & præhabito, col. j. versi. nec prædictis, & iterum ver. & præterea fateor, lib. ij. & consi. ij. ex narratis. col. ij. versi. item quia licentia. lib. iiij. & consi. cxxj. visis & ponderatis. col. j. lib. v. & alibi sæpe in locis propè infinitis. Francis. Aret. consi. xxj. si diligenter. col. ij. versi. amplius. Corne. consi. xv. ex quo dictus. col. iij. versi. quia per precarium, lib. j. & consi. cvj. licet in hac, col. ij. in litera G. eo. lib. j. & cõsi. xiij. circa primum. col. j. eodem lib. j. & consi. cxxvij. primo aspectu, col. j. lib. ij. & consi. cclxxx. visis quibusdam. col. ij. lib. iij. Socin. consi. cclij. in causa magnifici. col. v. versic. ex quibus inferendo. lib. ij. & omnes propemodum, quos in hoc opere citabimus.

Constituto trãsferri possessionem.

3 ¶ Cuius rei rationẽ dicit gl. in d. l. quædam mulier. in verbo, possessionẽ. ff. de rei ven. hanc esse, quia ita cõstituens se alterius nomine possidere, sibi ipse mutat causam possessionis. Quę ratio

Ratio quare ex constituto

nō placet Ang.ibi,post prin.qui aliam aſsignat,quia ſcilicet rei ſuę non conſiſtit precarium l. certè. §.vlt.ff.de precar.& l.neque pignus.ff.de reg.iur. Ideo ita ſe cōſtituendo poſsidere precario nominē alterius,transfert dominiū.quod transferre non poſſet,niſi tradita poſſeſsione, per l.traditionibus.C.de pact.ex quo ſequitur eam cenſeri eſſe tranſlatam. Quæ & ipſa (inquit) ratio eſt,quare per vſusfructus retentionem vel conductionē etiam trāsfertur poſſeſsio:quia nec rei quoque ſuæ vſusfructus aut conductio eſſe poteſt.d.l.neque pignus,cum ſimi. Quanquam priorem illam rationem ſequatur Imo.in l.iij.in prin.col.j.ver.iſte caſus eſt valde exorbitās.ff. de acquir.poſſ.Sed illam rurſus impugnat Alex.ibi col.ij.verſic.& dicit Imo.quia inquit, tex.in d.l.quod meo.dicit quòd non mutat cauſam poſſeſsionis,ſed definit poſsidere.

Conſtituti ſimplicis, & cum precario differentia. *Conſtitutum ſimplex omnem poſſeſsionem & ciuilē & naturalē transfert.* *Precariū ciuilem tātùm.* *Emptor cum clauſula precarij nō tenetur ad vſuras.* *Conſtituens ſimpliciter nō priuat dominū poſſeſsione,precariò conſtituēs priuat.* *Ratio differētia cōmodatarij & eius qui precariò rogauit.*

4 ¶ Illud autem primo loco dicendum eſt,non modicum intereſſe inter ſimplex conſtitutū ſine precario,& conſtitutum cum precario:quia per illud trāsfertur omnimoda poſſeſsio ciuilis & naturalis:ita vt penes conſtituentem nihil remaneat præter nudam & ſimplicem detentionem ſiue detentationem.Per hoc autem ciuilis tantùm poſſeſsio transfertur,naturalis autem apud cōſtituentem remanet.l.& habet.§.eum qui precario.ff.de preca.Bar.in d.l.interdum.in princ. & ibi ferè omnes poſt eum,ff.de acquir.poſſ.& in l.creditores.col.iij.ver.item quæro quid ſi in inſtrumento,& rurſum col.vj.verſi.& prædicta vera,iterùmque col.vij.ver.ſed pone quòd debitor.C.de pign.Bal.in l.ij.in j.quæſt.C.de vſur.vbi ex hoc dicit emptorem, in quem tranſlata eſt poſſeſsio ex precario,nō teneri ad vſuras.& in l.quiſquis.ad fi.C.de don.& conſi. cccclxxxij. magnifici.col.iij.verſi.quintus paſſus.lib.j.Ang.conſi.ccclxxiij.viſis inſtrumentis. col.j. Antonius,& Imo.in d.c.vlt.col.j.de preca.Idem Imo.in d.c.ij.col.iij.verſi.item aduerte quòd & ſimpliciter.de conſuet.Manſuer.tit.de poſſeſſ.§.item eſt differentia.Raph.Com.in d.l.quod meo. col.ij.ver.eſt etiam alius.ff.de acquir.poſſ.vbi ex hoc dicit,quòd conſtituens ſimpliciter nō poteſt priuare dominum poſſeſsione:precario autem conſtituens poteſt.idem Raph.in d.l.interdum.§.vlt.eo.tit.Pau.Caſt.in l.ab emptione.in fi.ff.de pact.& in l.j.col.j.C. quando liceat ab empt.diſce.& conſi.x.ſi vera ſunt,col.j.& ij.lib.j.Alex.in l.j.§.ſi vir vxori.col.iij.verſicu.per hoc decidi poteſt ff.de acquir.poſſ.& in d.l.quod meo.in prin.col.iij.verſic.in quæſtionibus poſitis. eo.tit.& conſi.xxvij.viſo libello.col.ij.verſi.nec prædictis.lib.j.Ange. Aret.in d.§.actionū.col.v. verſi.aduertas tamen.inſtit.de actio.Cepol.conſi.criminal.conſi.iiij.viſa querela. col.ij. verſic. prima eſt,vbi id dicit not.Corn.conſi.lv.viſis.col.ij.lib.iij.& Barb.in d.c.ij.col.antepen. verſic. not.ex ea,quòd & conſtitutio,de conſuet.& in d.c.vlt.col.pen.de precar.Per.Ferra.in titu. forma poſitionū actoris,in verbo,item quòd præſcriptus.col.ij.verſi.quid autem ſi in inſtrumento.& verſi.ſed quid ſi conſtituit.& in tit.forma libelli, in cauſa venditionis, in verbo, conſtituens.Soci.in d.l.iij.§.ex contrario.col.ij.verſi.ij.not.ff.de acqui.poſſ.vbi rationē reddit, cur qui precario rogauit poſsidet naturaliter,licet commodatarius nullo modo poſsideat. Iaſon conſi. cxlvij.præſens.col.viij.verſi quòd autem poſſeſsio.lib.ij.Stephan.Bertran.conſi. ccxxxviij.contra donationem.nu.2.li.& conſi.lxxiij.viſo caſu.lib.iij.& Thomas Fer.cautel.xlviij.& ſi quis vendit,col.iij.verſi.ſecundo verò caſu.

Quid ſi aliter ſit conuentum.

5 ¶ Sed hoc intelligendum,niſi aliter conuentum ſit inter contrahentes, vt ſcilicet ex precario vtraque poſſeſsio tranſeat in conſtitutarium, vel ex ſimplici conſtituto altera tātùm, vel quod etiam nulla ex vtroque tranſeat.Id enim fieri poſſe probat, dicta l.& habet.§. eum qui.& ibi gloſ.in verbo,à poſſeſsione.Alber.& alij, ff.de preca.& dicta l.certè.§.j.eod.titu. & l.in rebus. §.j.eod.quoque tit.& l.Pomponius.§.ſi is qui,& ibi Bart.ff.de acquir.poſſ.& gl.§.hodie.in verbo.nec clam.verſi.& diſtingue.Inſtit.de interdict.gloſ.in l.ſi quis ante.in verbo,nouiſsimè.& ibi Ro.in ij.not.ff.de acquir.poſſ.Bart.in d.l.iij.vbi ſuprà.C.de pign. Corn.conſi.viij.circa primum,col.ij.verſi.ſecundò poteſt intelligi.& ſeq.lib.ij.Franc.Are.in l.interdum.in princ.col.j. ff.de acquir.poſſ.Philip.Dec.in l.contractus.col.v.verſic.& hoc videtur procedere.ff.de regul. iur.Nam & aliàs in ſimili dicitur nullam in creditorem tranſire poſſeſsionem, cùm id à partibus expreſsè conuentum eſt,glo.in l.ſi ſeruus.& ibi Bald.qui eam annotat.C.quod cum eo. & Franc.Aret.qui eam gl.dicit ſing.in l.qui pignoris.col.ij.ff.de acquir.poſſ.

An differat poſsidere ab alio, & pro alio.

6 ¶ Super quo illud non omittendum ducimus,quod à Barto.ſcriptum eſt in dicta l.interdum. in princ.ff.de acquir.poſſeſſ.multum intereſſe,an quis ſe conſtituat precario poſsidere ab alio, ān verò pro alio.Nam primo caſu nullam illum poſſeſsionem ſibi retinere, ſecundo naturalem:& ſi vtrunque dicat,ſcilicet,ab illo & pro illo,nullam quoque poſſeſsionem ſibi retinere, ſed manere ſimplicem rei cuſtodem. Quod dictum refert, & elegans dicit Bald. in rub.extrà de præſcrip.col.ij.verſ.ſecundò quæro.vbi tamen idipſum reprobat:ea enim verba eſſe intelligenda ſecundum naturam precarij,cui adiiciuntur:aliàs enim fruſtrà diceret precario.Et hoc verius eſſe puto.

An liberetur traditione poſſeſsionis qui ſe cō-

7 ¶ Ex illa autem differentia ſimplicis conſtituti & precarij,illud fit, vt cùm venditor teneatur tradere poſſeſsionem emptori,l.ij.& iij.& l.emptorem.§.j.ff.de actio.empti.& c.cùm Ioannes. de fide inſtrum.cum ſimil.ſintque multi in ea opinione, vt hac traditione liberetur, qui ſe conſtituit poſsidere nomine emptoris, nec poſsit poſtea ipſe emptor agere ad huiuſmodi traditionem,ſed tantùm poſsit agere rei vendicatione,vel Publiciana in rem actione, aut interdicto

dicto, vti posſidetis. quæ fuit ſententia gloſ. Bart. Bal. Ange. Salyc. Fulg. Iaco. à ſancto Georg. & Iaſ. qui dicit perpetuò notandum, in dicta l. ab emptione. ff. de pact. Bal. dum eam gloſſ. citat, quam dicit ſingul. dicto conſi. cccclxxxij. vbi ſuprà, libro ij. Salic. qui & eam quoque dicit ſingul. in l. traditionibus. in princ. C. de pactis. Angel. Are. qui eam dicit notab. in dicto §. actionum. col. v. ver. quæro ſit inſtrumentum. & ibi quoque Iaſon col. xx. verſi. vnum circa prædicta. Inſtit. de action. Idem Ange. in §. j. in fi. Inſtit. de emptio. & vendit. vbi id dicit notandum in practica. Alexand. qui illam item dicit ſingul. in l. Pomponius. §. ſi is qui precario. colum. iij. verſic. quid econtra quando venditor. ff. de acquir. poſſeſsio. vbi dicit ſingul. gloſ. in dicta l. ab emptione. Matheſil. not. lxvij. nota quòd venditor. & iterum not. clxxj. nota vnam doctrinam, vbi id dicit mirabile. Corne. conſil. cclxvij. quanquam videatur, colum. vlti. libro iij. & conſil. ccxcvij. in conſiliis. col. ij. verſicu. & ante omnia. eodem lib. iij. & Ludo. Bolo. conſilio lxxij. A. Bononienſis. col. ij. verſi. per hanc enim. Guid. Pap. conſi. cxcij. ex facti narratione. in fi. Iaſon in l. apud Iulianum. §. ſi Titius. col. iij. in vij. notab. ff. de legat. j. vbi eam gloſ. dicit notab. & in l. cætera. in princ. col. pe. eodem tit. & Franc. Purpur. in l. certi condictio. in princ. colum. xij. verſi. limitat tertiò. ff. ſi cert. pet. *ſtituit poſsidere.*

8 ¶ Hoc tamen intelligũt plerique eorum, qui etiam citati ſunt in præced. verſ. quando venditor conſtituit ſimpliciter nomine emptoris poſsidere: ſecus ſi precariò, neque enim tunc liberatur, quin poſsit conueniri ad tradendam naturalem poſſeſsionem ad hanc ſententiam referentes gloſ. in l. Iulianus. §. ex vendito. in verbo, poſſeſsionem. ff. de actio. emp. Et idipſum prætereà voluit Bal. in l. j. col. j. C. quando liceat ab empt. diſced. & in l. j. C. de vſucap. pro dona. & in c. j. col. ij. verſi. inueſtitura autem. tit. quid ſit inueſt. Ioan. Barbe. in ſuo viatorio iuris, titu. de empt. & vend. col. ij. verſi. ſecundo autem caſu. Alexan. & Iaſon in d. l. Pomponius. §. ſi is qui precario. ille poſt princ. hic in fi. ff. de acquir. poſſeſ. *Quid ſi precario.*

9 ¶ Sed nec deſunt qui ſimpliciter affirment, venditorem liberari à traditione, conſtituendo ſe precariò poſsidere nomine emptoris: quaſi nihil interſit, conſtituat ſimpliciter, an precariò. Ita enim voluit Alexand. conſi. xxvij. viſo libello. col. ij. verſicu. nec prædictis obſtat, libro j. vbi aliud dicit eſſe, ſi è diuerſo poſtea quàm venditor tradidit rem emptori, ipſe emptor conſtituat ſe poſsidere à venditore, quouſque venditori precium ſolueretur: tunc enim non videtur perfectè tradita emptori, cùm venditor reuocare poſſit precarium, & ita rem auocare. atque ita dicit loqui gloſ. in dicta l. Iulianus. §. ex vendito. Et idem vt ſcilicet liberetur venditor per precarium, voluit Corne. dicto conſi. liij. in hac cauſa, col. j. verſi. & in contractu. libro ij. & conſil. xl. viſo proceſſu. colum. ij. verſicu. adeò quod per clauſulam. libro iiij. & Vital. Camb. in tractatu clauſularum, charta xxj. in paruis. in clauſula, & conſtituit ſe precario. col. viij. verſicu. item operatur dicta clauſula. & Matthe. Afflict. in dicto cap. j. col. iij. verſic. ſed aduerte, quia inquantum, titu. quid ſit inueſtit. *De eadem re.*

10 ¶ At (quicquid ſit de hoc poſtremo dicto,) ſunt etiam qui dicunt, quòd licet per ſimplex conſtitutum, aut ſi ſequaris poſtremam ſententiam, per precarium liberetur venditor à traditione iuris, non tamen à traditione facti, ſcilicet ab actuali ſiue reali poſſeſsione, ſiue (ſi malis) detentatione, quam & ipſe tenetur tradere, non obſtante conſtituto vel precario. Ita enim voluerunt ipſi Bal. Ange. & Pau. Caſtr. in d. l. ab emptione. ad id quoque referentes glo. in d. §. ex vendito. vbi & id tenet Pau. Caſt. ante fi. & Alex. qui hanc dicit eſſe communem opin. conſil. xxviij. viſo & præhabito, col. ij. verſi. plus etiam dici poteſt. lib. ij. Corne. qui & hanc dicit cõmunem, conſi. cccxliij. in cauſa vertente, col. iij. verſi. nec huic deciſioni, & ſeq. lib. j. vbi & id dicit ſe tenere in d. l. ab emptione. ſed eius lect. in eo loco non vidi. Cepol. in l. j. C. de vſucap. pro dona. Pet. Ferra. in dicto titu. forma libel. in cau. vend. in verbo, ad tradendum. quæ eſt pen. Guid. pap. deciſ. Delphin. 101. ſi quis rem. circa medium. & iterum deciſ. ccccccix. venditor domus. Carol. Ruin. conſi. xciiij. diligenter. col. j. lib. j. Philip. Dec. conſi. cclxxxj. viſo puncto. col. ij. verſ. nec huic promiſsioni. Et ita quoque teneo, licet Bart. & Raph. Fulg. in d. l. ab emptione. & nonnulli alij ex his quos ſuprà citauimus, contrarium tenuerint. *An autem liberetur à traditione facti.*

11 ¶ Illud autem minimè dubium eſt, quòd ſi is qui ſe conſtituit vel ſimpliciter, vel precario poſſidere nomine alterius, promittat prætereà tradere poſſeſsionem vacuam & liberam, non liberatur per huiuſmodi conſtitutum, cùm teneatur poſſeſsionem ipſam realem liberam & vacuam tradere, ne illa verba promiſsionis ſint ſuperflua, vt tradit ipſe Corn. dicto conſi. cccxliij. col. iij. verſi. & hanc partem. lib. j. & iterum dicto conſi. liij. in hac cauſa. col. ij. verſi. tamẽ ad hoc reſpondetur, lib. ij. quod quidem con. datum eſt ſuper eadem ſpecie, qua & præcedens, & ad illud ſe refert, vt ibi videre poteris. & Carol. Rui. dicto conſi. xciiij. col. j. *Quid ſi promittatur traditio poſſeſsionis vacuæ & liberæ.*

12 ¶ Sed & ex illa differentia ſimplicis conſtituti & precarij, illud quoque procedit, vt ſi quis primum ſe conſtituat poſsidere precario nomine creditoris, deinde ſe conſtituat ſimpliciter poſſidere nomine alterius, cui rem ipſam vendit, in hunc emptorem tranſit omnis poſſeſsio & dominium, vel vſucapiendi conditio: & creditorem poſſeſsione priuat, licet ſecus eſſet, ſi primùm conſtituiſſet ſe ſimpliciter poſsidere nomine illius creditoris: ita enim voluit Iacob. Butr. in §. ſed iſtæ. Inſtit. de actio. & Bart. in l. Celſus. col. iiij. verſ. ſed pone quòd debitor. & ibi quoque *Simplex conſtitutũ poſterius præfertur precario primo.*

Imo.col.ij.ver.item adde inquantum dicit,& Roma.col.quoque ij.versi. secundò inquãtum. & Alex.in addit.ipsius Bart.Fran.Bal.in repet.col.28.versi.successiuè.Bar.ff.de vsucap.vbi tamen ipse Bart.obscurè nonnihil loquitur,Bal.qui id dicit not.dignum,in l.nullo.in fi.C.de rei vend.De qua re tamen loquens Pau.Cast.non distinguens inter cõstitutum & precarium, dicit semper creditorem priuari possessione,in l.quanuis.§.j.ad fi.ff.de acqui.poss.Sed tu vide quę de his dicam plenius infrà in hac j.parte,nu.34.at illud,& plenius in 14.limitat.nume.7. super hoc tamen,& 3.seq.

13 ¶ Cæterùm quod suprà diximus,ex simplici constituto sine precario transferri etiam naturalem possessionem,nedum ciuilem,intelligit mirabiliter Alex.in d.l.interdum.col.9.ver.hoc tamen sanè.ff.de acqui.poss.vt sit verum,quando venditor,tunc cùm facit constitutũ,est in fundo,quem se constituit possidere nomine emptoris,& ita illum possidet,& ciuiliter animo,& naturaliter corpore.At si in fundo non esset,ita vt ciuiliter tantùm illum possideat.l.clam possidere.§.qui ad nundinas.eo.tit.tunc per huiusmodi constitutum transferetur tantùm ciuilis illa possessio,quam habebat,non etiam naturalis,quam non habebat, per l.quanuis.§.j.eo.tit. & per ea quæ latè dicemus infrà in j.limitat.tum demum constituentem transferre possessionem,si is tempore constituti possideat,vt ibi videre poteris.Si tamen ipse constituens haberet colonum in fundo,tunc cùm per illum retineat naturalem possessionem,licet ipse non sit in fundo.l.si de eo.§.j.& l.si colonus.eo.tit.etiam eam possessionem naturalem transferret. Hæc Alex.solus omnium,quos nunc memoria suggerit. Sed tu hîc tamen vide quæ dicam infrà in 3.ampliatio.

Declaratio eius quod di ctũ est ex simplici constituto transferri etiam naturalem possessionem.

14 ¶ Ex supradictis autem constat,vt plurimùm vtilius esse simplex constitutum, quàm precariũ: cùm ex illo vtraque possessio & ciuilis & naturalis transeat, saltem cùm constituens vel eius colonus est in fundo,secundum illam Alex.sententiam:ex precario autem semper ciuilis tantùm transfertur,nisi aliter conuentum sit,vt etiam suprà diximus. Tamen interdum è diuerso vtilius est precarium quàm constitutum, vt primò apparet ex eo quod post Iacob. Butr. voluit Bart.in l.creditores.in lectu.ad fi.& iterum in repet.in iiij.quæst.ad fi.C.de pign.quòd quando per precarium est translata possessio,non potest constituens interuertere possessionem ciuilem illius,cuius nomine se constituit precario possidere, nec tradendo alteri illum sua possessione priuare.per l.si de fundo.cum ibi not.ff.de vi & vi arma. Ad quod vltra illos bene facit gl.in l.iij.§.vnde vi.eo.tit.& in l.vlt.in fi.ff.vsusfruc.quemadmo.cauea.& in l.vnica.C.vti possi de.At quando per simplex constitutum fuit translata possessio, tunc si constituens, qui rem detinet,eam alteri tradat,priuat illum cuius nomine se possidere constituerat,vtraque possessione ciuili & naturali,per l.iij.§.quòd si seruus.& l.peregrè.§.quibus.ff.de acqui.poss. Tamen quantum ad primum habemus glo.tenentem contrarium in d.l.interdum.§.vlti.eo.tit.quam communiter sequuntur doct.ibi,& Bart.Imo.& alij,quos citauimus suprà versi.abhinc 2. & dicemus plenius infrà in 14.limitat.

Precariũ aliquando vtilius cõstituto. An constituẽs simpliciter vel precario possit interuertere possessionem.

15 ¶ Item etiam alio casu vtilius est precarium,quàm constitutum, ad ea scilicet, quæ not.in l.si de eo.§.si fortè.ff.de acquir.poss.vbi si confestim quàm sciuerim meam naturalem possessionem vacare,quia mortuus est is qui simpliciter constituerat se meo nomine possidere, & per quem ideo naturaliter possidebam,negligo eam adipisci,perdo & ciuilem quoque,per l.quã uis.eo.tit.& not.Bart.in d.§.si fortè.vbi declarat.At in precario secus: nam etsi is qui precariò constituerat possidere,moriatur,& ita scio naturalem vacare,& ab alio etiam occupatam, non per id tamen videor illam negligere,vt quæ mea non erat: & ita ciuilem, quæ apud me erat non perdo,vt colligitur ex d.§.si fortè.vbi & ipse Barto.& alij.Sed tu hîc omnino vide quæ dicam infrà in 21.limitat.

An per negligentiam perdatur ciuilis, vel naturalis possessio ex cõstituto vel precario.

16 ¶ Sed redeundo ad principale nostrum institutum, à quo tamen non longius discessimus, ex eo,quod statim in princ.huius operis diximus,possessionẽ transferri ex simplici constituto, vel precario:vel ciuilem,vel vtranque,secundum ea,quæ etiam suprà diximus. Illud fit, vt cùm ex multorum sententia non competat actio Publiciana ex simplici contractu, nisi & traditio interueniat,vt not.in l.j.in fi.ff.de Publ.in rem actio.Certè si constitutum,vel simplex, vel cum precario interuenerit,satis est,vt ea actio competat,vt ex facto respondit Raph.Fulg.consi.ev. quædam domina Lucia.col.iij.versi.cæterùm & si quis.& iterum cõsi.cxlj.le 1.(nam duo sunt eiusdem nu.) incip.in causa,quæ vertitur,in ij.dubio.

Constitutum & precariũ faciunt,vt actio Pub. cõpetat.

17 ¶ Et cum nemo sine possessione vsucapere possit.l.j §.per seruum qui in fuga.ff.de acqui.poss. & l.sine possessione.ff.de vsucap.& l.serui & filij.§.vlt.ff.de furt.& c.sine possessione.de regul. iur.lib.vj.cum concor.ibi adductis.In id sufficit constitutum vel precarium, quod & ipsum transfert præscribendi conditionem,Iac.But.in §.sed istæ.instit.de actio.Bar.in l.Celsus.col.ij. ver.quæro,vtrùm debeam.& ibi Fran.Balb.in repet.col.xxij.vers.secunda conclusio.ff.de vsucap.Bal.in l.nullo.in fi.C.de rei vend.vbi dicit id not.dignum,& in l.j.circa medium, C.de vsucap.pro dona.Pet.Anch.con.ccccxix.in causa,col.ij.Alex.con.lxxxiij.viso processu,col.iij.ver. vlterius etiam videtur.lib.vj Guid.Pap.decis.cccclvj.quos & quot effectus. col.j.versi.secundo, & in statuto,si quis per literas.in verbo,possessio.col.iiij.versi.secundus effectus.

Constitutum & precariũ sufficiunt ad vsucapionẽ.

¶Sed

18 ¶Sed tu tamen lector optime, ne id putes vndequaque indubitatũ esse, hîc omnino vide Alex. Franc. Are. Ias. & Claud. Aquen. in l. Pomponius. §. si is qui precario. ff. de acquir. hær. & quod voluit gl. in d. c. sine possessione. de reg. iur. lib. vj. quòd huiusmodi ciuilis possessio non sufficit ad præscriptionem. quam sequitur & cõmendat Panor. in c contingit. de dolo & contu. vti eos allegat Barb. qui eam gl. dicit valde sing. in c. ij. col. viij. versi. capio nunc aliud, extrà de consuet. Sed nec ea glo. nec Pan. id dicunt, ad quod Barb. allegat. Et contrarium expressè voluit Dyn. in d. c. sine possessione. col. pen. ver. dico igitur reassumendo, per l. serui & filij. §. vlti. ff. de furt. & l. in accessione. ff. de diuer. & temp. præscrip. & l. j. §. per seruum qui in fuga. ff. de acq. poss. licet (vt ipse Dyn. subdit,) sola naturalis non sufficiat, per l. acquiritur. §. vlt. ff. de acquir. rer. dom. & l. Celsus. §. Iulianus. ff. ad exhi. & l. j. §. pen. ff. de acquir. poss. & alia quæ ibi allegat, quæ tu ipse per te videre poteris. Sed & quòd sola possessio ciuilis sufficiat ad præscriptionẽ, tenuit Bar. in l. j. in prin. col. iij. ver. item aptum producere. ff. de acquir. poss. per d. §. per seruum qui in fuga. & l. qui fundum. in prin. ff. de acqui. poss. vbi & illud idem est de naturali. sed illud de ciuili declarat, vt ibi per eum videbis. Et idem voluit ipse Barto. in l. iij. §. ex contrario. col. j. ver. venio ad glo. eo. titu. & ibi etiam Franc. Aret. col. iij. versi. in ea glos. ibi, omnis, vbi hanc dicit communem opin. *De eadem re. Ciuilis possessio an sufficiat ad præscriptionem.*

19 ¶Fit item, vt si venditor constituerit se possidere nomine emptoris, non possint contrahentes solo dissensu discedere à venditione ipso iure, nisi res ipsa retradatur, cùm iam tradita fuerit per huiusmodi constitutum, gl. in d. l. ab emptione. in glos. vlt. & ibi Bar. col. ij. versi. not. & tenementi, Bal. col. ij. versi. tertiò quæritur, & Iaco. à sancto Geor. col. 2. versi. concludit ergo ista. ff. de pact. Idem Bal. in l. j. col. j. versi. sed quæro, quid si venditor. & ibi quoque Saly. col. ij. versi. item quæro, quid si venditor. & Pau. Castr. C. quando liceat ab empt. disce. idem Paul. consi. clxxiij. præsuppositis his, de quibus post prin. lib. ij. Ange. Aret. in §. hoc amplius, qui est vlti. col. j. versi. quid autem si venditor. Instit. quib. mod. tolli. oblig. vbi tamen dicit, in id sufficere retraditionem etiam per constitutum vel precarium, vti in prima traditione facta fuerat. id quod etiam voluit Franc. Are. in l. qui pignoris. in fi. ff. de acquir. poss. & consi. xxj. si diligenter. col. ij. versic. amplius in casu nostro. & Barb. consi. xlvij. præclarè scripsit. col. antepen. versi. nec ob. cùm respondetur. lib. ij. & sentiunt cæteri, præsertim Sali. vbi suprà. *Solo consensu non disceditur à venditione cum constituto. An autẽ sufficiat retraditio per constitutum.*

20 ¶An tamen illud verum sit, vt necessariò requiratur retraditio vel realis, vel certè constitutitia siue precaria, vide quæ de ea rescribã inferius in 29. limitat. nu. 5. sed huic limitationi. Quid autem si primùm fuerit res tradita realiter, an pro retraditione sufficiat constitutum vel precarium, an verò opus sit vt retradatur realiter. videbis infrà in 20. limit. Quid item si non ipse venditor constituit se possidere nomine emptoris, sed econtrario emptor venditoris, vide Albe. post Guli. Cun. in d. l. j. in prin. C. quando lice. ab empt. disce. *De eadem re. An p retraditione sufficiat constitutum vel precarium.*

21 ¶Sed & illud fit, vt cùm res duobus separatim vendita est, is sit præferendus, cui primùm eadem res tradita fuerit, etiam si sit posterior tit. l. siue autem. §. si duobus. ff. actio. empti. & l. quoties. C. de rei vind. & & l. qui tibi. C. de hæred. vel actio. vend. & l. qui tibi. C. de his qui à non domi. manu. Ideo si quis vni primum vendiderit, & eius nomine se possidere constituerit: deinde & alteri quoque vendiderit, & ei naturalem possessionem tradiderit, primus ille ob constitutum præferendus est, vt voluerunt Guid. Suz. Alber. Fran. Are. qui id dicit singu. & Ias. in d. l. quoties. idem Suz. in l. vlt. & ibi quoque Ias. col. pen. versi. ex istis verificatur. C. de sacrosan. ecc. Oldra. consi. cxiiij. factum est tale, quædam mulier. & eius discipulus Ioan. Andr. qui magistrũ non memorat (vt illi solenne est) sed Suz. tantùm, in addit. Spec. tit. de emp. & vend. §. j. versic. & nota, quòd expressè, in addit. incip. hîc dubitatur. Bart. non obscurè consi. lxxiiij. Petrus vendidit, & alio con. incip. Ioan. Antica, vt à multis citatur: sed id consi. reperire non potui. Bald. in rub. C. de contrah. empt. & vend. in xvj. quęst. & consi. cxcviij. ad intelligentiã, col. j. vers. quartò inspiciendum, lib. j. quod repetitur con. cccclxvj. lib. v. & idem Bal. consi. ccccxxx. præmittendũ est, eo. lib. j. & consi. ccccxiiij. factum tale est, quædam domina, lib. ij. si tamen id con. eius sit. & con. seq. illa solennitas, quod haud dubiè ipsius est, & consi. ccclxix. venditor cõstituit. li. v. Alb. in rub. C. de donat. col. j. & ij. & in l. quod meo. in prin. ff. de acquir poss. Signo. subobscurè cõsi. ccxvij. factum sic se habet, quidam nomine Titius, col. v. ver. venio ad primum. Ang. consi. cvj. super dicto facto, in fi. & consi. clxvij. viso dicto libello, etiam in fi. & con. ccclxxxvj. cõsultatio prædicta, post prin. Ant. in c. cùm venisset. col. iij. ver. & nota, quòd si aliquis. de restit. spol. & in d. c. ij. col. iij. versi. ideo est per hoc. & ibi quoque Pan. col. vlt. versi. quintum exemplum. de consuet. & idem Pan. consi. xcj. quò ad primum. col. pen. versi. ex his satis. lib. j. Pau. Cast. consi. xcv. visis actis. lib. ij. Alex. consi. xiiij. circa primum, ad fi. lib. j. & consi. xxv. viso testamento, col. vlti. lib. iij. quod repetitur consi. clvj. lib. vij. idem Alex. consi. xcij. viso & opportunè. col. ij. versic. fortifico. lib. v. & consi. ccxxviij. ponderatis, col. j. lib. vj. & consi. lxxviij. in causa, ad fi. lib. vij. & inter consi. Franc. Curt. Senioris consi. xxij. Titius, col. j. vbi ex hoc in pulchro casu consuluit Corn. consi. viij. circa primum, col. ij. versi. tamen his non ob. & iterum col. seq. versi. ex quibus patet, lib. ij. & consi. ccxv. videtur. col. ij. ver. insuper & si d. Ioan. lib. iiij. Fran. Are. qui id extollit in d. l. quod meo. in prin. colum. ij. versi. reperitur & sextò. ff. de acquir. possess. Ioan. Barbe. in Viatorio iuris, *Quid si emptor cõstituat nomine venditoris. Prior possessione licet posterior titulo præfertur. An autem in id sufficiat cõstitutum.*

iuris,tit.de empt.& vendit.col.ix.versi.sed pone quòd venditor.Vital.Camba.in tracta. Clausularum,in clausu.constituti.col.vlt.Barb.consi.viij.sapienter doctissimus,col xv. versi.& adduco quod voluit,lib.ij.Maria.cósi.xviij.prosequendo,col.x.ver.vlterius,& eius filius. Barthol. Soci.consi.liij.in præsenti,in fi.lib.j.& consi.ccxxxix.præsentis,col.pe.ver.nec refert,lib.ij.quod repetitur consi.ccxxxj.lib.iij.Guid.Pap.decis.Delphin.112.an dicta curia,vbi id dicit ita obseruari.Ias.consi.xcij.facti præsentis contingentia,col.iiij.ver.sextò ad idem,lib.j.& consi. vj. exhibentur,col.viij.versi.videretur ergo.lib.ij.Fabia.in tract.de emp.& vend.in x.eadémque vlt.quæst.prin.col.ij.Phil.Dec.in d.l.cótractus.col.vj.vers.ex supradictis infertur.ff.de reg.iur.& consi.ccxxvj.magister.col.j.& consi.ccxxxix.primò,col.v.ver.hoc responsum,& cósi.ccxlviij.in causa magnifici Baronis,col.j.& cósi.cclj.in causa magnificę dominæ,col.iij.ver.tertiò principaliter.& consi.cccij.cuius superscriptio incipit,an & quando cessionarius,col.iij.num.9.& consi.ccccxxxij.cum sit.col.j.Caro.Rui.consi.liij Iesu Christi.post prin.lib.j.& consi.lxxxj.prima donatio.col.ij.nu.6.eo.li.j.& consi.clxxij.nó est dubium.col.iiij.nu.18.eodem lib.j.& consi.clxxvij.visis & intellectis.col.ij.nu.3.eodem lib.j.& consi.vij.primò est videndum.col.vj.nu.16.lib.iij.Steph.Bertran.consi.cvij.etiam,col.j.lib.ij.& consi.cclxxviij.bona,ante fi.lib.iij.& consil.ccciiij.donatio,per totum,eo.lib.iij.& consi.cccxix.si tempore.eo.lib.iij.Matth. Afflic.in c.j.§.si facta.col.ij.ver.item quæro princeps.tit.si de feudo fuer.contro.inter domi.& agna.& in c.j.col.j.nu.5.tit.quid iuris sit si post ali.feu.vas.recu.Catel.Cotta.memo. inci.possessio ciuilis,ante fi.vbi ita dicit vidisse se obseruari à collegio iudicum Mediolani.Hipp.Marsil.in l.qui duobus.in iij.limitat.ff.ad l.Corn.de fals.vbi id dicit sing.& singul.lxxxij.volo,in iij.limit.vbi & id sing.dicit.Franc.Rip.lib.iij.respon.cap.viij.in causa Quintellæ, in princ. Thomas Ferra. caut. xlviij.si quis vendit,col.ij.versi.primum.Ferdin.Loaz.in repet.l.filiusfamil.§.diui.col.iij.versic.vnum tamé.ff.de leg.j.Lud.Gozad.consi.xiiij.primò facit,col.j.nu.5.& cons.xxiiij. quæritur, an Dauid Hebræus.col.vlt.& consi.xxviij.videtur prima facie,col.pe.vers.tertiò nec etiã.& consi.lv.quæritur,cum facta fuerit,post prin.Maria.Soci.iunior consi.xviij.viso themate, post princ.lib.ij.& Marc.Mantua.consi.cclvj.viso processu mihi transmisso,col.ij.nu.11.& seq.

22 *Qui contrarium tenuerunt.*

¶ Et id quidem omnino verum est,nec aliquem reperi,qui contrarium diceret,præter Dyn.in d.l.quod meo.vti illum refert,nec tamen sequitur Alber.ibi.& nescioquem Iac. de Gandabia, vti etiam eum refert Guid.Pap.decis.xxij.fuit inter nos,vbi videtur eum sequi.& dicta decisio. cxij.vbi est prioris sententiæ,vti suprà diximus.Sed quid hi facerent aduersus tot proceres iuris prudentiæ? Nisi tamen & alia essent,quæ facerent præsumi fraudem vel simulationem in priori illa venditione facta cum constituto,iuxta ea quæ nos latè tractabimus infrà in x.limit. vbi intelliges magis præsumi fraudem vel simulationem aduersus tertium ex huiusmodi ficta traditione,quàm si vera interueniat.

Limitatio cõmunis opin.

23 *Donatio inter viuos fieri potest in testamento. Et præfertur donationi factæ inter viuos, si constitutum in illa interuenerit.*

¶ Ad illam priorem & communiorem sententiam facit quod scribunt Alber.in dicta rub. C. de donat.col.j.versi.quid si faciens.& Ange.consil.ccxviij.visa narratione, in 3.eodémque vltimo dubio.Ille enim dicit,quòd cùm donatio inter viuos possit fieri in testamento,l.assignare.§.vlti.ff.de assign.liber.glos.& doct.in l.hæredes palam.§.vlti.ff.de testa.& latè diximus in nostris legib.connub.in gl.v.in verbo,*contraxer*,num.101.intelligè secundò,& seq. Si testator donat inter viuos rem quampiam, quam se constituit possidere nomine donatarij: & postea etiam inter viuos alteri eandem donet,& actualem possessionem tradat,erit ille potior,cui ita in testamento donauit cum constituto.quod admodum commendat & sequitur Iason in d.l. quoties.col.iiij.versi.imò fortius inuenio.C.de rei vendic.Hic autem scilicet Ange.dicit,quòd si venditor sese constituerit possidere nomine emptoris,is nullum postea pactum,nullam conuentionem,nullam repudiationem poterit facere in præiudicium ipsius emptoris, per text. quem dicit expressum,in l.si per fundum.ff.quemadmo.seruit.amit.

24 *Posterior cõstitutarius præfertur priori emptori cui res non est tradita.*

¶ Et quemadmodum præfertur ille prior cui etiam prius res fuit tradita per constitutum posteriori,cui res actualiter tradita est:ita & posterior,cui constitutũ factum est, præfertur priori,cui scilicet priùs vendita est,nec tamé possessio tradita est:æquè ac si ipsi posteriori res fuisset realiter tradita,vt expressim & in hac specie consuluit Iason consi.v.strenui.col.ij. versicu. quartò facit,quia posito,iuncto eo,quod postea scripsit,col.vij.versi. non obstat dum quartò. lib.iij.& satis videtur voluisse omnes,quos suprà citauimus versi.xxj.sed & illud.

25 *Prior emptor à quo retẽtus est vsusfructus, præfertur posteriori cui res realiter tradita est*

¶ Et hæc quidem omnia confirmantur ex eo,quòd cùm per retentionem vsusfructus transferatur possessio ciuilis in proprietarium, vti per precarium, & ob id maximè, quòd retinens ipsum vsumfructum videtur se cóstituere possidere nomine illius,vt dicemus infrà in 9. limit. nu.12.imò verò.Ideo si is,qui vendidit,vel donauit,& sibi vsumfructum retinuit, postea alteri vendit,vel donat,& realiter tradit,prior ille præfertur huic secundo,cui realiter tradidit. Bald. consi.cxcix.istud statutum.lib.iiij.Ange.consi.xliiij.si emancipatio.in princ. Paul. Castr. consi. cccclxxv.ne sub æquiuoco.col.vlt.lib.j.Alex.consi.xiiij.circa primum dubium, ad fi.lib.j. Ias. consi.vj.primum dubium,col.ix.versi.secundò dicta prima donatio,lib.3.

26 *Qualiscũq;*

¶ Adde & quod singul.scribit Bal.consi.cccclxxviij.quidam Franciscus condidit.col.ij.ver.modò sic est in proposito,lib.j.postea quam locutus est de prædiis donatis & traditis per constitutionem

tutionem precarij dicit qualemcunque traditionem sufficere ad translationem dominij, siue transferatur naturalis, & ciuilis possessio: siue ciuilis tantùm, siue naturalis tantùm etiam clandestina nedum iusta, quando ea traditio fit à domino, per tex. quem dicit singularem in l. si fundum. ff. de fundo dota.

traditio etiã clandestina & iniusta à domino facta transfert dominium.

27 ¶ Sed hæc velim intelligas, quæ diximus de re duobus vendita, & alteri per constitutum vel retentionem vsusfructus tradita: vt scilicet is, cui ita fuit tradita, alteri præferatur etiam priori titulo, cui res tradita non fuit, aut postea tradita: si precium venditionis soluerit, aut de eo fidem fecerit. Aliàs enim secus, nam cum tali casu, id est, precio non soluto, aut fide eius non habita, etiam si vera traditio interuenerit, non transferatur dominium. §. venditæ quoque res. Instit. de rer. diuis. & satis innuit d. l. quoties. C. de rei vendic. in illis verbis, ac preciũ exoluisse. & l. apud Celsum. §. si à Titio. ff. de doli mali excep. Eadem ratione imò fortiori, nec ista, quæ fit per fictam traditionem, transferet dominium, vt expressè voluit Ioan. And. in dicto tit. de emptio. & vendit. vbi suprà, & Bal. in dicta rub. de contrah. empt. in xvj. quæst. & Guid. Pap. dicta decis. cxij. Fabia. à monte S. Sauini in tract. de empt. & vendit. in 9. eadémque vlti. quęst. col. ij. ver. tertiò notat, sub nu. 6. Iason in d. l. quoties. col. iiij. versi. limitat tamen. de rei vendic. Phil. Dec. in l. contractus. col. iiij. vers. secundò fallit. ff. de regul. iur. & Matth. Afflic. in d. §. si facta. col. ij. vbi suprà, tit. si de feu. fuer. contro. inter dom. & agna. & non obscurè in c. j. col. vj. versic. item precarium non habet. tit. de feu. dat. in vic. leg. cõmiss. & Marc. Mantua. dicto consi. cclvj. viso processu. col. ij. versic. item quòd eidem.

Superiora intelligenda, si preciũ venditionis sit solutum, aut fides eius habita.

28 ¶ Sed & secundo modo intelliges, vt scilicet is, cui priùs res est tradita per constitutum, præferatur alteri, cui postea realiter est tradita, quantum ad dominium rei, non autem quantum ad possessionem: nam confestim quàm is, qui se constituit possidere nomine Titij, rem alteri verè tradit, priuat Titium ea possessione, per l. colonus. ff. de vi & vi arma. & l. iij. §. in amittenda. versi. quòd si seruus. & l. peregrè. §. quibus. ff. de acquir. poss. Et ita expressè voluit Alber. in d. l. quoties. C. de rei vendic. qui & idem subdit in colono, qui primùm se constituit posidere nomine vnius, & postea constituit nomine alterius, cui quantum ad id vix accederem, propter ea quæ dicam infrà in 14. limit.

Sed an cõstitutarius præferatur in possessione ei cui post realiter est tradita.

29 ¶ Hinc item fit, vt dicamus, quòd cum maritus in restitutione dotis habeat priuilegiũ ne conueniatur, nisi inquantum facere posit. l. maritum. ff. solu. matri. & l. patronus. §. item maritus. ff. de re iudic. Etiam si res ipsa dotalis sit apud eum, per tex. not. in l. filiofamil. la ij. & ibi Dyn. qui eum dicit not. & Barto. qui negat alibi ita bene reperiri. ff. solu. matr. Nisi si maritus ipse eam rem semel vxori tradiderit: nam id faciens videtur renunciare illi priuilegio: ita vt si postea res ipsa dotalis ad eum perueniat, cogi poterit, vt integram restituat, nec vti posit illo priuilegio l. nam & maritus. ff. de condi. indeb. & quod in simili traditur in authen. sed cùm testator. C. ad leg. Falcid. Certè si maritus ab initio dotem capiens & eam promittens reddere soluto matrimonio, sese constituat in eum casum posidere nomine vxoris, peræquè est, ac si eam verè tradidisset, ideo nec vti poterit eo priuilegio, vt not. voluit Bal. in d. l. filiofamil. la ij. ante medium, & ibi quoque Pau. Castr. col. ij.

Maritus in dote habet priuilegiũ ne cõueniatur, nisi inquantũ potest.

Nisi semel eã tradiderit.

In idq́, sufficit cõstitutũ.

30 ¶ Et in simili cùm donans non conueniatur, etiam nisi inquantum facere potest, cùm aduersus eum agitur actione personali ad tradendam rem donatam, l. cùm ex causa. ff. de re iudi. Sed si semel rem tradiderit, ita vt liberatus sit ea actione, per not. per glo. & doct. in auth. sacramenta puberum, C. si aduer. vendi. & in l. cùm fundum. in fi. ff. de contrahen. empt. Posteáque res ipsa ad donantem sorte quadam reuersa fuerit, eámque donatarius ab eo vendicet, non posit donans vti eo beneficio, ne conueniatur, nisi inquantum facere potest, per l. Nesennius. §. fundum. in fi. ff. de re iudic. Si ab initio donans se constituerit possessurum nomine donatarij, qui postea rem ipsam ab eo petit, non poterit donans vti eo beneficio, non magis quàm si rem semel realiter tradidisset. Nam & id expressè voluerunt ipsi Bal. Ang. & Roma. d. l. filiofam. la ij. ff. solu. matr. & Alex. qui id dicit singul. in d. l. Nesennius. §. fundum. ff. de re iudi. & ibi quoque Iason in j. not. & iterum in fi.

Idem in donante.

31 ¶ Ex his quoque proficiscitur, quod magna autoritate affirmarunt Odoffr. Dyn. Barto. Pau. Cast. Alex. & Claud. Aquen. in l. qui absenti. §. j. ff. de acqui. poss. quòd & si per pactum de non alienando non impediatur dominij translatio. l. ea lege. C. de condict. ob caus. etiam si dictum fuerit, quòd re alienata ea redeat ad priorem dominum, per iura ab illis allegata. Tamen si vltrà fuerit dictum, vt is in quem ea lege res transfertur, constituit se nomine cedentis posidere, si eam rem alienauerit, continuò secuta alienatione dominium redit ad illum priorem cedentem, nec valet alienatio. Et idem tenent ipsi Odoff. & Iac. Are. in l. vlt. & ibi Cyn. col. j. ver. circa l. istam, & Io. Fab. in verbo, permiserit. C. de reb. ali. non alie. Bart. in l. filiusfam. §. Diui. col. iiij. ver. aliud remedium, & ibi Iason in j. lect. col. xiij. versi. quartò & vltimò, & iterum in ij. lectu. col. xvij. versi. tertiò fallit. ff. de leg. j. idem Bar. in d. l. qui absenti. §. j. col. ij. ff. de acquir. poss. Pet. Iac. tit. de condict. ex lege, quæ pro re dona. compe. col. v. versi. si quis autem velit. vbi posteà limitat, vt & nos statim dicemus. Ange. consi. ccxliij. multi, post princ. Pau. Cast. in l. nemo. C. de pact. Raph. Com. consi. cxc. eodémque vlt. filiusfamil. col. ij. Ange. Are. in §. item si quis. colum. antepen.

Pactũ de non alienando nõ impedit dominij translationem.

Nisi interuenerit constitutum.

antepen.Instit.de actio.Guid.Pap.decis.cccccIxix.per pactum,post princ.Fabian.in tracta.de empt.& vendit.in quarta parte, princ. col.antepen.versic. tertiò fallit.

Qui contrarium tenuerunt.

32 ¶ Et nemo,ni fallor,id negat,præter Raph.Co.sibi contrarium in d.l.qui absenti.§.j.de acqui. posses.hac tantùm ratione motum,quòd constitutum collatum in tempus futurum non operatur,nisi quatenus voluntas ipsius constituentis concurrit in futurum,per ea quæ in simili dicit Bal.in rub.C.de contrab.empt.in xxj.quæst.Sed tu de dicto Bal.in eo loco,vide quę plenius dicam infrà in 32.amplia.ver.xij.porrò si priorem & seq.& ex ibi dictis intelliges quid ad hanc Raph.rationem responderi possit.

Prior opi. vera modò constituens possideat.

33 ¶ Sed id tamen,quod diximus in priori opin.intelligendum est,modò is, qui ita se constituit possidere,sit possessor ipsius rei eo tempore,quo eam alienat in alterum. Aliàs enim non impedietur huiusmodi alienatio per eum facta,vt nuncupatim voluit Pet.Iac.loco allegato suprà, ver.abhinc 2.Quasi scilicet non sufficit, vt tunc cùm conuenit de non alienando, & si alienet constituit se possidere &c.possideat rem de qua agitur,quod haud dubiè necessarium est, vt latè dicemus infrà in j.limitat.Nisi & ipse quoque possideat tunc,cùm posteà alienat.

Quid in ecclesia constituente.

34 ¶ An autem & illud procedat in ecclesia,quæ se constituit possidere pro alio, vt scilicet posteà alienare non possit,& quomodo, (id enim nolui prætermittere) intelliges ex Cardin.Flor.in repet.c.perpendimus.col.xiiij.ver.in hoc tamen.extrà de sent.excom.& Barb.in repet.rubri. de reb.eccl.non alien.in ij.dubio,col.eiusdem dubij 15.versi.pro parte ergo affirmatiua.

Quid si in obligatione interuenit cōstitutum, & deinde etiam in venditione cuiuspiam rei obligatæ.

35 ¶ At illud hîc quæri potest,si pro debito obligaui omnia bona mea,& ea cóstitui possidere nomine creditoris,posteà vendo rem quampiam ex ipsis bonis meis,& eam me quoque constituo possidere nomine emptoris,an per prius constitutum impediatur dominij translatio in hunc emptorem. Et certè Bart.in l.qui pignoris.ff.de acquir.posses.post Iaco.But.in §.sed istę. Instit. de actio.dicit,primùm videri eam translationem impediri,per l.quanuis.§.j.eo.tit. Tandem se remittit ad eius scripta in l.Celsus.ff.de vsuc.quo in loco.col.iij.versic.sed pone,quod debitor, distinguit.vtrùm debitor se simpliciter constituerit possidere nomine creditoris,an cum adiectione precarij:vt primo casu impediatur,per d.l.quanuis.§.j.de acquir.poss.secundo non impediatur per d.l.interdum.§.vlt.eo.tit.Bal.autem in l.nullo.ad fi.loquens de secundo illo casu, concordat cum Bart.de quo & nos diximus suprà nu.12.sed & ex illa, & dicemus plenius infrà in 14.limitat.vt ibi videre poteris.

Venditor qui habet facultatē rei restituēda, an præcise teneatur tradere. Et quid si interueneris cōstitutum.

36 ¶ Ex eodem fonte manat,quòd licet aliàs dubitetur,vtrum venditor qui habet facultatem rei restituendæ teneatur eam præcisè tradere.Nam glos.post But.Io.Axo.& Hug.in l.j.in verbo, agitur.ff.de actio.empti.negat illum teneri,sed satis esse vt pręstet interesse singulare,licet communis opin.sit in contrarium,vt per Bart.in l.stipulationes non diuiduntur.in princ.col.xvj. versi.ad tertium venio.& ibi quoque latè Ro.col.xix.versi.& vlt.videndum, & alios,ff.de ver. oblig.Bal.in l.si traditio.in 1.quæst.C.de act.empti.& in l.contractus.col.j.C. de fide instrum. cum simil.Tamen si is se constituerit possidere pro emptore,tunc haud dubiè tenebitur præcisè ad rem ipsam tradendam, quia res effecta est emptoris per translationem possessionis ex huiusmodi constituto,vt not.voluit Bal.in l.j.col.pen.vers.sed ad vnum aduerte.C.de senten. quæ pro eo quod interest.id quod sequitur Rom.in d.l.stipulationes nō diuiduntur.col.21.ver. secundò limitat.& Ias.qui dicit sing.in §.actionum.nu.147.Instit.de actio.

Creditor nō potest ꝓpria autoritate expellere debitorem facto resistentem.

37 ¶ Hinc quoque est,quòd licet creditor qui ex conuentione potest propria autoritate ingredi rem sibi obligatam ex l.iij.C.de pignor.tum demum solùm id facere possit, si debitor aut non resistat,aut solo verbo resistat,vt per multa dicit Barto.ibi in repet.in iiij.quæstio.princ. quem omnes vbique sequútur:tamen si vltrà huiusmodi conuentionem debitor se constituerit possidere pro creditore simpliciter,aut precario,tunc quia apud creditorem est vtraque possessio, cùm scilicet est simplex constitutum:aut certè ciuilis,cum est precarium: si debitor facto resistat,vim facit creditori,qui ideo potest incontinenti per vim ingredi. Nam id faciens magis dicitur defendere suam possessionem,quàm occupare vel aggredi, vt in simili not.in l.cùm secundum,& in l.qui possessionem.ff.de vi & vi arma.

De eadem re.

38 ¶ Et ita expressè voluit ipse Bart.post Iac.Butr.in d.l.iij.in ij.quæst.princ.post prin. & ibi quoque Saly.col.iiij.ver.sed quid si vltrà interuenisset.C.de pignor.& Bal.in l.ij.col.5.in x.quæst. C.de seruit.& aqua.Pet.Anch.in c.potuit.col.iiij.ver.in alia materia.de loc.& cósi.cclxiij.subtiliter.in fi.Roma.in l.si ex stipulatione.ff.de acqui.poss.Vital.Camb.in tract. Clausularum, char.21.in claus.constituit se precariò.col.vij.ver.& nota diligenter.Pau.Cast.consi.xliij. videtur dicendum,post prin.lib.j.Fręnc.Are.in l.si ex stipulatione.col.ij.ver.addit hîc dominus.ff. de acquir.poss.Alex.consi.lxxxij.perspectis his.col.iij.versi.& per consequens,lib.2.quod repetitur consi.xl.lib.3.Corne.consi.cclxxx.visis quibusdam,col.iij.versi.sed secundò respondetur iunctis præcedentibus,lib.iij.Guid.Pap.generaliter loquens,decis.Delph.ccclvj.quos & quor. effectus.col.j.ver.tertius,& iterum ver.septimus.& in statuto,si quis per literas, in verbo, possessio.col.v.ver.sextus,quia habens.Iac.à S.Geor.in repe.auth.qui rem.col.xj.ver.do.Pe. C.de sacros.ecc.Lud.Gozad.con.xlij.in casu proposito.col.ij.ver.secundò principaliter. & ante hos omnes gl.à nullo eorū expensa in l.cum creditor.& ibi Ang.ff.de fur.Et huic opin.accedo,licet

contrar-

contrarium tenuerint Bal.& Per.Anc.sibi contrarij,ille in l.nec ex vera,col.j.versi.item fallit si venditor.C.de acq.poss.hic.con.cclxxiiij.ad declarationem,col.ij.ver.item etiam.

39 ¶ Sed id tamé intelliges,vt scilicet creditor hoc casu possit propria auctoritate aduersus debitorem resistentem suam hanc possessionem occupare. Nisi tamen ipse creditor iudicem priùs adijsset,& iudicium aduersus debitorem intentasset:nã tunc non poterit ampliùs propria auctoritate sibi ius dicere vi illius constituti,vt expressè voluit Bal.in d.l.ij.in x.q.de seruit.& aqua.quia ex quo,inquit,elegit viam iudicij,videtur fuisse meticulosus, & ad viã facti redire non potest.l.de pupillo.§.meminisse.ff.de ope.nou.nunti.& ar.l.si mulier.§.vl.ff.quod me.càu.ibi,quam viam ego elegero,hæc mihi pateat.& quod no.in l.ij. C.de iure emphy.& ne iudicium inchoatum sit ludibrio,sitq; in potestate vnius idipsum euertere,ar.l.si quis rem in ratione sui.ff.de arbit. *Quid,si creditor priùs iudicem adiisset.*

40 ¶ Et quanquam illa prior ratio Bal.quòd scilicet hic tanquam meticulosus amiserit possessionem,multis non placeat,vt videre licet ex modernis in l.clam possidere.§.qui ad nundinas.ff.de acqui.poss.& Fran.Are.in l.si de eo.§.si fortè,col.v.ver.sed remanet dubium,eod.tit. & Alex.in l.j.§.operis,in j.no.ff.de ope.no.nunci.Tamé eam Bal.dec.propter alias rationes secutus est ipse Fran.Are.in d.§.qui ad nundinas.col.antep.versi.j.nisi ciuiliter, & ibi Clau. Aquen.col.iiij.vers.hanc tamen conclusionem,& ipse Clau.in d.l. de pupillo. §. meminisse, ante fi.ff.de op.no.nun.& Ias.in d.l.ij.col.xxxv.vers.quid autem sit.C.de iur.emphy. Philip. Deci.consi.cxlvj.cuius superscri.incipit,dubia de quibus,in ij.dubio, vbi similiter declarat. & con.cccc.viso eleganti consilio,col.pe.vers.iiij.respondetur.& Carol.Rui.con.cxxvij.visa facti narratione,col.iij.vers.& idem respondendum,li.v.Et idé voluit Ang.Areti.in §. actionum,col.vij.vers.nec obstat,si dicatur,Insti.de actio.Nam & idem in non lógè dissimili casu voluit ipse Bal.in l.ædem,col.iij.versic.iij.quæro.C.loca.& in l.j.col.j. vers.item no.quod ab executione.C.de exe.rei iudi.& Ang.in rep.l.nemo carcerem,post medium,vers.ité an possit capi.C.de exa.trib.lib.x.Alex.cons.cxxx.in causa Strazarolorum.col.v. vers. & sic ex isto infertur,lib.iij.& Hiero.Gratus con.lxxvj.in præsenti causa,col.j.vers.quãtùm verò ad Laurentium,libro ij.& Franc.Ripa.in d.§.meminisse.col.ij. nu.vij. *De eadem re.*

41 ¶ Hic mirari licet Bal.ingenium adeò sibi malè constans, vt in omnibus propè iuris articulis contrarium & ex diametro sibi reperias.id, quod præterquàm quòd in alijs multis iam tibi aperui,hic quoque videre licet:nam huius contrarium idem constanter asseruit in d.l.ij.col. ij.ver.sed an proprietarius.C.de iure emphy. cuius in eo loco sententiam veriorem sibi videri putat Alex.in l.quemadmodum,col.j.ff.de acquiren.poss.nam extra iudiciarium,inquit remedium minimè excludi per iudiciarium,vt ibi per eum videre poteris. & vide quæ dicã infrà nu.lxix.an autem possit. *De eadem re. Bal.sibi malè constans.*

42 ¶ Sed illud pro constanti dicunt nonnulli,quòd si is,qui viam iudiciariam secutus est,protestetur,saluam sibi manere viam facti,manebit ei salua,vt expressè voluit Alex. d. cons. cxxx. col.v.ver.quia respondeo,li.iiij.& con.seq.in causa,& lite vertente,col.vlt.ver. accedit, quia in prima.Ias.in d.l.ij.col.xxxv.ver.istud tamen limita.C.de iure emphy.per multa ab eis allegata de viribus protestationis,& Claud.Aquen.in d.leg.de pupillo.§.meminisse, ad fi.& ibi quoque Fran.Rip.col.iiij.ver.is autem qui potest.ff.de no.ope.nun. *Quid si protestatus fuerit ius sibi saluum fore.*

43 ¶ Ei autem quod diximus vers. ab hinc iiij. consimile est, quòd licèt id pactum ingrediendi propria auctoritate non transeat in singularem successorem debitoris,præsertim si debitum non sit liquidum,vt per gl.& doct.in d.l.iij.C.de pign.tamen si debitor, qui id pactum fecit, adiecit constitutum simplex aut cum precario, poterit huiusmodi pactum exerceri in singularem successorem etiam resistentem,etiámque si debitum non sit liquidum,sicuti eadem illa ratione, quam in d.versicul.adduximus,voluit Bart.in d.l.iij.in iiij.quæst.princ.in fin.ibi sed pone,quòd debitor,& ibi quoque Salic.col.viij.versi.quæro octauo.C.de pign.Bal.consi. lviij.quidam accusatus,li.v.Imo.in c.potuit,col.xiij.vers.nota etiam quando emphyteuta,de loca.Paul.Cast.con.x.si vera sunt,col.ij.ver.ex his etiam dico,li.j.Fran.Aret. con.xxj. si diligenter,& maturiùs,col.pen.in iij.dubio,vbi etiam dicit id procedere contra ecclesiam.Alex. con.lxxxv.ponderatis his,col.ij.lib.vj.& con.clxxxv.in causa, & lite coram dominis, col. ij. ver.præterea etiam posito,eo.li.vj.Soci.con.lxxxij.super quæstionibus,col.ij.ver. quinta cóclusio,li.iij.Guid.Pap.d.deci.ccclvj.vers.septimus est.Alber.Bru. cons.xciij. in causa & lite, col.ij.vers.insuper constat.Ludo.Gozad.cons.xxviij.videtur prima facie,col.iij.ver.præterea quamuis,sub nu.xv.& con.xlij.in casu proposito,col.j.& iterum col.ij.ver.secundò principaliter,rursumq; col.pe.ver.non obstat quartum.& con.xcv.prima facie,nu.8.& 9. *Pactũ ingrediẽdi propria auctoritate non trãsit in singularem successorem. Nisi fiat cum constituto aut precario. Etiam cõtra ecclesiam.*

44 ¶ Imò verò sunt qui in ea sunt sententia,quòd licèt dictum non sit expressim,vt liceat ingredi propria auctoritate:Tamen si fuerit appositum simplex constitutum aut precarium,licebit creditori id facere, vt voluit Bald.in l.j.C.de seruo pignor.dat.manu. per l.si seruus. C. quod cum eo.& idem Bal.in l.pe.C.de pigno.acti.Saly.in d.l.iij.col.iiij.ver.sed quid,si vltrà interuenisset.C.de pigno.per gl.in l.cùm creditorem.ff.de furt.& Alex.qui id dicit no.cons. lxxxiij.viso ꝓcessu,col.j.li.vj.vbi ita dicit se aliàs Bononię tenuisse in publica disputat.&iterũ *Imò in id sufficit constitutum aut precarium sine pacto.*

con.clxxxv.in causa,& lite vertente coram dominis,col.ij.ver.prætereà etiam posito,eo.li.vj.

45 ¶ Sed hæc intelligenda sunt,primùm secundũ Pa.Cast.d.con.x.li.j.cũ creditor id facit continuò quàm translata est possessio in singularẽ illum successorẽ:nã tunc videtur possessionẽ sibi interuersam veluti recuperare,ꝙ incontinenti licet,l.qui possessionẽ ff.de vi.& vi arma. ex interuallo autem non licet,præsertim aduersus resistentem.l.iij.§.cùm igitur,eo.tit.Et idẽ quoque respondit,nulla Pau.mẽtione facta,Caro.Rui.cons.cxxvij.visa facti narratione,col. ij.vers.sed præmissis non obstantibus,li.v.vbi idem dicit voluisse Iac.Bu.in d.l.iij.C.de pign. & sic intelligere Bart.ibi.Et addit hanc rationem, quòd si debitor ipse ante constitutum à se factum fuisset expulsus,non potuisset ex interuallo suam possessionem auctoritate propria recuperare,siue expulsor restitisset,siue non,sed solùm incontinenti,per d.§. cùm igitur, & not.per Bart.in l.j.C.vnde vi.& in l.clam possidere.§.qui ad nundinas. ff.de acqui.pos.Ergo nec ipse constitutarius cui ius ipsum debitor cessit,idipsum potuit,cùm plus iuris ab eo accipere non potuerit,quàm quod habebat.leg.traditio,in prin.ff.de acquir.rer. dom.& l.nemo plus iuris.ff.de reg.iur.

Sed an ex interuallo id liceat.

46 ¶ Porrò Matthe.Afflict.in constit.Siciliæ.incip.pacis cultum,col.vij.vers.iiij.fallit,tenet non licere,omnino id pactum exercere cõtra singularem successorem,cùm creditori factum est simplex precarium.Neque enim id impedire, quin debitor eum priuet possessione, constituendo se possidere nomine illius tertij,ex sententia Bar.in l.Celsus, col.iiij. versi. sed pone, quòd debitor ff.de vsuc.de qua re diximus suprà nu.12.sed & ex illa,& iterum nu 34.at illud hîc.& dicemus quoque infrà in xx.ampli.nu.2. & quamuis id sit. Sed aduerte, quia si etiam vera sit illa Bar.deci.vt priuetur creditor possessione illa,quã ex simplici precario obtinebat non tamen ex hoc sequitur, eum non posse illam recuperare,præsertim incontinenti, etiam si in illum tertium fuisset translata vera,& realis possessio,ex omnium sententia,vide infrà in xxj.limita.

Qui dicunt contrarium in simplici precario.

47 ¶ Intellige secundò,vt scilicet constitutarius possit id constitutum contra tertium possessorem exequi,nisi hic tertius habeat hypothecam specialem, aut certè generalem secundùm alteram opi.in re,de qua est controuersia.tũc enim hic tertius expelli non poterit,vt expressè voluit Caro.Rui.cons.cxxvij.visa facti narratione,col.iiij.vers.tertiò confirmatur,li.v.per id,quod in simili scribit Bar.in l.filiosa.l.ij.§.vlt.ff.solu.matr.& in l.j.§.quod autem.ff.de superfic. quòd quamuis singularis successor non teneatur stare colono.l.emptorem. C. loca. fallit tamen si colonus habeat hypothecam in re conducta. Et in id saltem omnes conueniunt,vt expelli non possit,donec ei plenè satisfactum sit.Ita igitur in hoc casu deiici non poterit hic tertius habens hypothecam, iisdem rationibus, quibus illi mouentur, quæ & hîc locum habent.

Quid, si tertius possessor habeat hypothecam.
Singularis successor non tenetur stare colono.
Nisi colonus habeat hypothecam.

48 ¶ Quid autem, si iste tertius non habeat causam à constituente vel colono, sed ab alio? An tunc liceat domino vel constitutario eum propria auctoritate expellere? vide Bar. qui tenet posse,in l.j.§.necessariò,per eum text.ff.si vent.nomine,& in l.peregrè.§.quibus.ff.de acqui. posses.Et Bald.contrarium tenentem in l.certa est forma,in fin.C.vt in posses.lega. per glos. in l.j.interdictum ff.vti possi.Et Roman.in d.§.quibus,colum.vlt.vers.sed circa quintum,dicentem eam.glo.non loqui de deiiciente,sed turbante,& tandem concordantem eas contrarias opi.vt ibi videre poteris.

Quid, si tertius habeat causam ab alio.

49 ¶ Hinc etiam fit,quòd cùm donationes inter virum, & vxorem, & inter patrem & filiumfa. non confirmentur morte donantis,nisi priùs rei possessione tradita,vt de primo dicitur esse tex.quem omnes vbique in id citant,in l.Papinianus.ff.de dona.inter vi.& vxo.De secundo in l.ij.vt etiam ibi intelligunt Bar.& alij.C.si quis alteri,vel sibi.Sanè in eam rem satis erit, si donans se constituerit possidere pro donatario, vt de primo voluit Ang.in l.ij.in j.no. C. de inoffi.donat.Raph.Co.con.xl.quidam filio,col.vl.Berber.in viatorio,tit.de donati.inter vir. & vxo.ver.sed quæritur,nunc donatio.Alex.cons.vij.viso instrumento donationis,col.j. lib. vj.vbi & idem dicit de retentione vsufructus,& cons.clij.in causa,& lite coram dominis,col. ij.vers.secundò respondetur,eo.li.vj.Cæpo.causa.ciuil.cons.viij.casus super quo,col.iij.vers. prætereà interuenit.Barb.aut quisquis is fuit in addi.Bal.in c.si quis,in fi.tit. de feud. dat. in vic.legis commis.Soci.in l.j.§.si vir vxori,col.pen.ver.quarta,& vltima conclusio.ff.de dona. inter vir.& vxo.Philipp.Deci.cons.ccij.vt præsens consultatio,col.iiij.ver. tertiò etiam fundamento.& Steph.Bertr.con.ccxxiij.ponitur in facto,nu.1.li.j.& con.ccxxxviij.circa donationem,in j.dubio,lib.iij.Ioan.Lup.in repe.rub.de donat.inter vir.& vxo.§.lxxvj.col.j.nu. ij. & Pau.Par.con.lx.pro resolutione,col.pe.nu.17.lib.iij.

Donatio inter virũ,& vxorẽ non confirmatur morte sine traditione.
Nec patris & filiifa.
In id autem sufficit constitutum.

50 ¶ De altero,scilicet,donatione inter patrem,& filiumfa.voluit Bal.con.ccccxxx.præmittendum est, paulò ante fi.lib.j.Ang.in d.l.ij.C.de inof.donat.& in auth.de immẽsis donat. col. ij.ver.sed tunc quæro.& con.xliiij.si emancipatio,in prin.vbi & idem dicit de retẽtione vsufructus.Pau.Cast.cons.cccxl.circa bona,col.ij.vers.ad quod dico,lib.j.Cæp.in l.vlt col.xviij ver.item hoc procedit.C.de vsuca.pro donat.Soci.con.cxv.videbatur,col.j.li.iiij. vbi & ipse de vtroque loquitur,scilicet constituto,& retentione vsufructus.Philip.Deci,con. ccxxxix.

De eadem re.

primò

primò non videtur,col.j.ver.præterà ex quo.Ferdin.Loaz.in repet.l.filiusfa.§.diui,nu.lxxxiiij ff. de legat.j. Barthol. Chass. consil. vij. visis themate,columm. vij. versicul. ad hoc est clara responsio.

51 ¶Idque est,quod à multis traditur,in huiusc emodi donationibus sufficere aliquid quod pro traditione habeatur,vt morte confirmentur.Ita enim nũcupatim voluit gl.in l.ij.& ibi Cin. Bar.Bal.Alber.& Ang.C.de dot.cau.non numc.ex quibus ipsi Bart.& Bal.dicunt id esse mi rabile.iidem Bart.& Bald. & præterea Salic.in d.l. Papinianus, vbi dicunt sufficere fictam traditionem,Bal.in c.cùm contingat,col.pe.de iureiu.& con.cccxlj.maritus,col.j.li.j.& cõs. lxvij.punctus talis est,ante fi.lib.v.Ang.cons.v.Andreas,col.vlt.& d.con.xliiij.Raphael Co. d.cons.xl.Pau.Cast.in d.con.cccxlv.li.j.& con.lxxv.notandum est quòd præfatum,in fi.lib. ij.& cons.lxxxij.in ista donatione,col.vlt.lib.ij.Florianus in l.quæ pater,col.iij.in fi.ver.vnum nota circa hoc.ff.fami.ercis.Ro.con.cclxxvij.non est dubium,post prin.Cornæ.cons.cxxiij. licet in hac,col.j.lib.iiij.Hiero.Zanet.inter con.Soci.con.vj.licet adiicere,col.ij.ver.non obstant,lib.iiij.Iason,qui illam dicit reputari sing.in d.l.j.§.si vir vxori,col.iiii.vers. contra istud. ff.de acquir.possessio. *In huiusmodi donationibus sufficit aliquid quod pro traditione habetur. Fictaq; traditio satis est.*

52 ¶Nec tamen hic omnes conueniunt,quando nonnulli teneant contrarium,videlicet,nõ sufficere his casibus fictã traditionem.In quibus est Masue.tit.de donati.§. item donatio facta. Pau,Cast.Alex.& Iason in ij.lect.in l.j.§.si vir vxori,& alij multi, quos tibi latè congeremus infrà in vij.limitati.nu.14.ex quibus illud,& seq. Sed nihil horum opinionem moror, cùm habeamus tex.expressum,in donatione viri,& vxoris sufficere possessionem precariam, in l. cùm hic status §.si maritus.ff.de donat.inter vir.& vxo.Quanquam gl.ibi inverbo precariã, aliter videtur interpretari eum textum,de quo & nos latiùs dicemus in d.vij.limitati.ver.xxj. sed quid hîc. *Qui contrarium tenent.*

53 ¶Nec interim tamen hinc discedendum putauimus prius,quam tibi illud obiter dixerimus, quod à paucis animaduersum est,probatum nõ videri ex d.l.Papinianus,de donat.inter vir. & vxor.requiri traditionem in huiusmodi donationibus,vt morte confirmentur:sed tantùm promissionem donandi,ex qua agi non potest contra hæredem mariti,qui promiserat:etiam si in ea promissione perstiterit vsque ad mortem:tanquam,scilicet,simplex promissio donãdi non confirmetur morte,vti donatio cõfirmaretur:aliud enim est donatio,aliud promissio donandi, vt videre licet ex Ioan.Fab.in §.alij,column.ij.versic.quid ergo si quis, Institu. de donat.cum aliis multis concord.à me congestis in tract.Retractuum,tit.ij.in fi.nu. 48. nunc se offert:vt aliud vendere,aliud promittere de vendendo,& alia similia, quæ & tu ibi videre poteris nu.42.sed quorsum hæc,& multis seq.Vt non sine ratione nonnulli existimarint.d.l. Papinianus,requirentem(vt omnes ex eo tex colligunt)traditionem ad mortis confirmationem,intelligi de promissione etiam munita stipulatione,& inter cæteros Bar.& Salic.ibi.gl. & Cin.in d.l.ij.C.de dot.caut.nõ nu.& expressissimè omnium Bal.cons.cccxcvij. casus talis est,lib.j.Pet.Anch.cons.lxxvj.per modum consilij,col.j.vers.ex quibus verbis.Pau.Cast. cõ. cxxxviij.dicta donatio,col.vlt.lib.j.de quo & nos diximus.d.nu.48. *Intellectus l. Papinianus. ff.de dona.inter vir. & vxo.*

¶Ex iis item fit,quòd licèt aliàs excussio bonorum debitoris requiratur ante,quam creditor
54 agere possit contra tertium possessorem,auth.hoc si debitor.C.de pignor. cùm si. Tamen si ipse debitor constituerit se bona sua possidere pro creditore, & quædam ex eis posteà alteri vendiderit,& tradiderit:poterit creditor nulla bonorum debitoris discussione facta, tanquã sua possessione priuatus,rectà agere contra hunc tertium,ad reuocandam suam illam possessionem,quam ipse ex huiusmodi constituto obtinebat,per condictionẽ ex l.vlt.C.de acquir. possess.vt ibi per eum textum in verbo,vel quispiam alius,& gl.in verbo,cuiuscunque rei, & iterum in verbo,generetur,voluerunt Iac.Bu.& Bald.in prin.qui id dicit perpetuò menti tenendum,& Angel.in lect.Padua.col.j.qui id dicit obseruari Bononiæ.rursúsque idem Iacobus But.in l.exitus,& ibi quoque Bald.Ang.Imol.Rapha.Co.Roma.& Alex.ff.eo.tit.& ipse item Iacob.Bu.in d.authen.hoc si debitor,ad fi.& ibi quoque Flori.& idem Iac. Bu. in l.vlti. cum auth.ibi posita,& etiam Petr.Anc.in suis reportatis,quæ vocant.C.de actio.& obligat. Bart.in l.nomen quoque.C.quæ res pig.obli.pos.Bal.in l.j.col.ij.vers.quæro, quid,si debitor constituit.C.de reuo.is,quæ in fraud.credi.& in l.j.in fi.ff.pro soci.& in c.cùm venisset, in fi. de resti.spoli.& in c.j.tit.de contro.inuesti.inter do.& empto.& inter cons.illius, Alouisius de Lucis cons.ccccxxxvj quidam creditor,lib.iij.& ibi quoq; ipse Bal.in subscriptione illius con.in fi.Ange.in l.ait prętor.§.j.ff.quę in fraud.credi.& in l.ij.§.hac actione,l.ij.ff.vi bonorũ rapto.vbi dici hoc inuentum fuisse ab Vberto Bobi.& in l.stipulatio hoc modo concepta.ff. de verb.oblig.Rapha.Co.in l.quod meo,in prin.col.vlt.ad fi.ff.de acquir.possess.alter Raph. Fulgo.consi.ccxiij.Titius,in fi.Roma.consi.clxxxix.stante primo quæsito, ad fi. vbi id dicit procedere durante constituto.& iterum cons.cccxcij.circa primum,col.ij. vers. quintò præmittendum,vbi id dicit sing.Pet. Ferra. in tit. forma respons. in actio.hypo.in verbo, exceptione excussionis,col.iij.versi.item cessat excusio si debitor vt fit. Franciscus Aret. consil. cxxvij.in causa dominæ Antoniæ,col.ij.vers.item in instrumento.Cornæ.con.ccxxviij.exco- *Constitutum facit ne requiratur excussio.*

gitabam,li.ij.& conf.lv.vifis,col.ij.verf.prætereà licèt remedium,li.iij.& con.lxxxv. videtur prima facie,col.j.lib.iiij.Alex.in l.fæpe,quæ eft pe.col.xvj.verf.fecundariò datur.ff.de re iud. & conf.cxxxvij.in caufa & lite vertente inter Lanzalotum,col.ij.verf.tertiò etiam oftéditur, lib.ij.& conf.lxxiij.punctus talis eft,col.vlt.lib.v.& conf.lxxxiij.vifo proceffu agitato,col.j.li. vj.& conf.lxxxv.ponderatis iis,in prin.eod.lib.vj.& conf.cliij.circa litem,in prin.eo.lib.vj.& conf.clxxxv.in caufa & lite vertente coram dominis,col.ij.verf.prætereà etiam pofito,eo.lib. vj.Angel.Are.inter conf.ipfius Alex.conf.cxxxviij.Lanzalotus,col.ij.verf.tertiò in d. inftrumento,lib.ij.idem Ange.Aret.qui id dicit fingu.in §.item fi quis in fraudem,col.v.verf. adde prædictis,quòd vbi debitor,& ibi Iaf.char.x.in paruis,ver.tertiò limitatur,Infti.de acti.Cepol.caute.lvij.in præcedenti.Vital.Camba.in tractatu claufularum,in claufula,conftituit fe precariò,col.vlt.verf.item precarij conftitutio.Guid.Pap.decifi.Delphi. ccccxxxij. fuprà q. col.iij.verf.item.d.authen.& conf.cix.domini de parlamento,col.ij.Franc.Cre.fing.lxj.volo tibi dare.Philipp.Deci.con.xxvij.exceptio cedendarum,ad fi.Matth.Afflict.in c.j.§. fi facta, col.iij.nu.25.tit.fi de feu.fuer.cont.inter do.& agn.& decif.Neapol.xl.cafus eft ifte,col.v.ver. videamus an fit.& iterum deci.cxxxix.magna fuit,col.ij.verf.& ideo dicendū.Hippo.Marfi. in repe.in rub. de fideiuffor.nu.21.& fingu.clviij.hodie communiter. Bene. Barz. in tractatu difcufsio.in xiiij.quæft.princ.Franc.Balb.qui & id dicit fing.in repe.l.Celfus,col.xxix. verf. circa huiufmodi quæftionem.ff.de vfucap.Carol.Rui.con.clxxij.circa primum,col.j.num.3. lib.ix.& con.lxxvij.ad ea quæ proponuntur,col.ij.ver.dubiū igitur,lib.v.Matth.Afflict.in c. fi facta,col.iij.nu.25.tit.fi de feud.fuer.contr.inter domi.& agna.Steph.Bertrand.conf. ccclxxix.non potuit,col.ij.lib.ij.& con.ccx.legitur in inftrumento,li.iij.Boëri.qui dicit ita fuiffe iudicatum in curia Burdigalēfi,deci.clxxxij.& per fupradicta,ad fi.Celfus Hugo in tractatu claufularum,num.cclvij.omnia bona.Ludo.Gozad.cō.xlij.in cafu propofito, col.iij.verf. iij. quotiefcunque. & Hiero. Grat.conf.xlij.licèt primò rem dubiam, col.ij.verf.fecundò principaliter,& feq.lib.ij.& Fran.Ripa in rub.ff.de interdict.colum.iij. verf.circa fecundum, & iterum verf.circa vltimum.

55 ¶ At id nonnulli intelligunt procedere,cùm fimplex conftitutum fine precario interuenerit fecus,fi cum precario,ob id quòd (vt fuprà diximus) fimplex conftitutum transfert omnem poffefsionem & ciuilem,& naturalem:cum precario,ciuilem tantùm,fecundum ea,quæ diximus fuprà nu.4.illud autem.Ita enim voluiffe videtur Raph.Co.in d.l.exitus, & apertiùs Barb.in c.vlt.col.pen.de precar.& Corne.d.con.lv.quo loco nuper citauimus,li.iij.per tex. in d.l.vlti.de acquir.poffef.in qua exprimūtur illi,qui nullo modo pofsidét,& fubditur claufula generalis,vel alius quifpiam,quæ debet intelligi de alio fimili, qui fcilicet nullo modo pofsidet,ex natura illius dictionis,alius,quæ implicatiua eft fimilitudinis,glo.in l.fi fugitiui, & ibi doc.C.de feruis fugit.& in l.quidā relegatus,in verbo,amicis.ff.de reb.dub.de quibus poftea dicemus. Tandem tamen ipfe Cornæ. de hoc dubitat, propter multos ex his, quos fuprà citauimus, qui idem tenent in precario, vt in fimplici conftituto. De quo tu omnino vide Fran.Rip.vbi fuprà, in fi.præced. verf.

Si modò fimplex fit, & nō cum precario.

56 ¶ Quid quòd funt, qui fimpliciter tenent, id nullo pacto procedere,nec in fimplici quidem conftituto,fcilicet Fran.Aret.in d.l.exitus,col.ij.verf.fecundus cafus eft:nam (vt ipfe dicit) d.l.vlt.non loquitur,nec habet locum,quādo detinens noftro nomine verè tradit alteri poffefsionem:quia tunc nobis haud dubiè præiudicat,vt dicunt glo.& Doct.ibi.& in leg.fi colonus.ff.de acquirend.poffef.Sed loquitur ea l.vlt.quando quis negligentia,vel dolo dimittit poffefsionem,vt alius eam occupet:quo cafu non perditur ciuilis poffefsio, fed naturalis tantùm,pro qua agit condictione ex d.l.vlt.Cùm igitur leges veteres dicant, quòd detinens noftro nomine poteft nobis auferre poffefsionem tradendo alij,nec inducant aliud remediū contra poffefforem,fed tantùm contra tradenté,per l.Pomponius.ff.quibus mod.vfusfruct. amit.non videtur ea lex.vlt.loqui in hoc cafu.

Qui & in fimplici conftituto tenent contrarium. Intellectus l. vlti.C. de acquir.poffeff.

57 ¶ Quòd fi quis,inquit,dicat,nouum illud remedium condictionis ex d.l.vl.habere locum & in hoc cafu : quia non agatur de correctione iuris antiqui, fed de extenfione noui remedij, quod de iure antiquo non erat productum,fitq; eadem vtriufque ratio l.à Titio. ff. de verb. obli.& l.non poffunt,& ibi not. ff. de legibus. Huic refpondendum dicit, quòd vbi ille, cui facta eft traditio, certò fciebat tradentem effe fimplicem detentorem, & non poffefforem, illa obiectio poffet admitti.& idem fortè fi fcire debebat:eft enim tunc capiens in dolo, vel in lata culpa,& ideo fimiliter tenebitur ex d.l.vlt.

De eadem re.

58 ¶ Et id quidé(vt ille fubdit,)confirmatur : quia ex parte illius detentoris alij rem tradentis maior eft dolus,quando eft adhibitus in committédo,fcilicet tradendo rem:quàm in omittendo,fcilicet negligendo,vel dimittendo.l.fi ex caufa.§.nunc videndum,& ibi no.ff.de dolo malo. Cui adde(quantum ad hanc rationē,)gl.in l.fi mora.ff.fol.mat.& ibi Bal. qui eam aureis literis fcribendam dicit,Imo.Pau.Ca.& Fran.Rip.& aliam gl.in l.ij.ff.de S C.Sil.quam fin.dicit ipfe Bal.in rub.de treug.& pace, in prin.:& aliam quoque exprefsiorē in l.lege Cornelia,in verbo,cædem admififfent.ff.eo.tit.de SC.Silla.& è Theolo.Alex. Hales in ij. parte fummæ.

De eadem re. Dolus maior in committēdo, quàm in omittendo.

summæ.q.cxxx.membro.vj.& iiij.seq.memb.& Diuum Tho.2.2.q.lxxix.art.iiij.& alterum Diuum Bonauen.lib.ij.senten.di.iiij.arti.j.q.j.& latissimè alicubi dicemus. Et hoc casu, (vt redeamus ad Areti.) procedit communis illa opinio.

59 ¶ Sed vbi ille, qui recepit re ex traditione, potest probabiliter ignorare tradentem possidere nomine alterius, non est eadem ratio extendendi d.l.vl.ad casum nostrum: nam in ead.l.ille, qui occupat possessionem vacantem, nemine sibi tradente, in culpa est l.vlt.C. vnde vi. quæ culpa cessat in hoc casu, cùm quis tradit, vel realiter, vel per constitutum propter probabilē errorem l.vlt.& ibi not.ff.de adul. Hæc propemodum Fran.Are.quem sequitur Io.Montese. in rep.l.si is qui pro emptore, char.pe.col.ij.ff.de vsucap.& Hiero. Gratus consil. xxxvj. viso processu, ac diligenter, ad fi. lib.j. *De eadem re.*

60 ¶ Cui statim occurrit Claudius Aquen.quem Seissellum sæpe voco, in d.l.exitus. col.j. vers. sed Are.hic expressè, dicens quòd licèt d.l.vlt.non habeat locum in nostro casu, quātùm ad id, vt retineatur possessio ciuilis per dominum, tamen quantùm ad hoc, vt subueniatur domino, qui perdidit possessionem, vt eam recuperet, locum habere debet, ar.l. colonus, & l. cùm fundum.ff.de vi, & vi arma.de quo tamē pollicetur se dicturum in l.peregrè.§.quibus. ff.de acq.poss.quo in loco idem concludit post alios multos, vt ibi videre poteris. Et ita nō obscurè manet in communi opi.Pro qua etiam facit vltra illum, quòd si cōstitutarius potest vi & propria auctoritate tertium, qui rem occupauit, rectà deiicere, & suam sibi possessionē asserere, ac vindicare, vt potest, vt diximus suprà nu.42.ei autem quod diximus & seq.Quātò magis id potest, intentato iudicio aduersus hunc tertium? arg.d.l.iij.C.de pigno. *Responsio ad rationes Frā. Aret.*

61 ¶ Nec solus tamen fuit Are.in ea opi.aduersus illam communem sententiam. Nam & eiusdem quoque opi.fuit Barb.cons.xxviij.scripsit bellissimè, col.j.& seq.lib.j.Eam enim inquit, esse regulam generalem, vt creditor agere non possit contra tertium, nisi prius excusso debitore.per d.authen.hoc si debitor.C.de pigno.nec ei regulæ obesse d.l.vlt.C.de acqui poss. Ea enim nuncupatim loquitur in seruo, procuratore, colono, & inquilino, qui non possidēt, sed tantùm detinent nomine, ac ad commodum & vtilitatem domini. Ideoq; si interuertunt possessionem domini, potest idem dominus rectà intendere condictionem ex ea. l. vlt. non excusso seruo, procuratore, colono, inquilino: quia in alium transtulerunt id, quod detinebāt ad vtilitatem domini.ideo non mirum, si non sit necesse eosdem transferentes discutere. At hîc loquimur in debitore, qui licèt transferat possessionem per constitutum vel precarium: tamen creditor constitutarius sibi non possidet simpliciter, sed debitori, & ad eius vtilitatē.l serui nomine.ff.de vsucap.& l.sciendum.§.creditor.ff.qui satisd.cog.& dicemus infrà in 29. limita.nu.8.scio autem. *Alij opi. illius contrariæ.*

62 ¶ Nec debet, vt ille subdit, ea.l.iuris cōmunis correctoria aut certè exorbitans trahi ad alios casus siue personas, quàm de quibus locuta est, per iura vulgaria illic ab eo citata, quæ non necesse est huc aliter afferre. Præsertim cùm eadem lex.loquatur de domino, cùm dicit, nihil penitus domino præiudicij generetur. At certum est creditorem non esse dominum, ac nec possessorem quidem, vt diximus. ergo in eo non potest habere locum d.l.loquens in domino Nec enim lex aut quæuis alia dispositio potest trahi ad casus aut personas, quibus verba ipsius adaptari non possunt.l.iiij.§.toties.ff.de dam.infec.cum aliis multis concord. à me adductis in repe.l.si vnquam, in verb.libertis, nu.ij.nam & vbi.C. de reuo. don. Etiam si verba dispositionis, (vt hoc quoque addas) pro maiori parte conuenirent, ex sententia Hiero.Grati, cons.lxiij.ex themate, col.ij.vers.quintò confirmatur, lib.j.per not.à Iacob.But.Sal.& Fulgo. in l.mancipia.C.de ser.fugi.cum si. *De eadem re.*

63 ¶ Nec obstat, vt dicit idem Barb.quòd ea.l.post eos, quos suprà diximus, scilicet seruum, procuratorem, colonum, subiungit, vel quispiā alius, quibus verbis innituntur plurimi, quos pro contraria parte adduximus. Nam per huiusmodi verba non possumus alias personas intelligere, quàm similes præcedentibus expressis, per tex.quē dicit valde sing.in d.l.si fugitiui, iūcta glo.vl.C.de ser.fugit.vbi cùm tex.dixisset, aut metallo dentur, aut qualibet alia pœna afficiantur, addit gl.simili. Cui adde & aliam glossam in d.l.quidam relegatus, in verbo, amicis ff.de reb.dub.& in c.sedes, de rescri.& Bal.con.cccxcv.pro domino Dinaldo.col.ij.ver.certè considerentur.li.ij.vbi dicit hanc dictionem significare similitudinem qualitatis cum diuersitate substantiæ. Et id quidem probè nouit Diuus Hieronymus in apologia contra Rufinū. Miror, inquit, te hominem prudentissimum non intellexisse cōpositionis artē meæ. Quādo enim dico, ita tamen vt non iuxta aliam hæresim omnes in vna ætate positi sint, id est omnes in angelos reformentur: ostendo & ea, de quibus disputo, esse hæretica. *De eadem re.* *Dictio, alius.*

64 ¶ Quòd si quis prætereà obiiciat eam l.vl.non solum loqui de domino, sed & de eo quoque, circa quem negligenter, vel dolosè alius versatus sit, vt, scilicet, non tantùm in domino, sed & in alio procedat. Sciat & huic obici responderi ex aliis verbis eiusdem legis quæ sunt huiusmodi, per quem licentia est nobis possidere corporaliter. nam ex his verbis intelligis eam Lloqui in eo qui simpliciter possidet per alium. Creditor autem (quod iam diximus) non possidet simpliciter, nec sibi, sed ad vtilitatem debitoris. Cæterum ea.l.ad fi.ita loquitur do- *De eadem re.*

mino rei, vel ei, qui ad eam detinendam præfatas transmiserit personas. Et sic non potest intelligi in debitore alienante, qui non est transmissus ad detinendum: sed in eo tantùm intelligitur, qui erat solùm detentor, & qui dolosè, vel negligenter transtulit possessionem in aliũ. Debitor autem non est simplex detentor, sed percipit, & fructus suos facit: & propriè, ac effectualiter, vt ipse loquitur, possidet, cùm fructus sequantur possessorem. l. litibus. C. de agri. & censit. lib. xj. cùm si. Hæc ferme Barb.

An superior opi. procedat, mortuo constituente.

65 ¶ Verùm vtcumq; sit, illud tamen non omittendũ ducimus, Ro. d. con. clxxxix. super primo quæsito, paulò ante fi. illud quod suprà diximus ex communiori nostrorum calculo, scilicet creditorem constitutarium agere posse contra tertium, debitore non excusso, intelligere, vt procedat durante constituto, vel precario, non etiam eo finito, per mortem constituentis, per l. cùm precariò. §. precarij. ff. de preca. & c. vlt. extrà, eo. tit. Et idem voluit Corne. con. cxc. ad euidentiam præmitto, col. j. ver. item est præmittendum, lib. j. Iason qui id sing. dicit in d. §. itẽ si quis in fraudem, char. x. in paruis, vers. tertiò limitatur, ad fi. Insti. de actio. & Hiero. Gratus cons. lxiij. visis elegantissimis dubiis, col. iiij. versic. ad quintum respondetur, libro ij. Et bene facit quod scribit Ange. in d. l. vlt. col. item vlt. vers. tu autem sequendo, C. de acquiren. poss. per l. si de eo. §. j. ff. eo. tit.

De eadem re.

66 ¶ Tamen contrarium ex diametro tenuit Claudi. Aquen. in d. l. exitus. ff. eod. titul. quia licèt, inquit, finiatur precarium morte rogantis, non tamen extinguitur actio nata ex eo contractu vt dicit glo. in d. §. precarij. Nec similiter finiri potest actio, quæ semel competit creditori ad recuperandam possessionem. Imò licèt accipiens precarium decederet, nulli tradita possessione, tamen concedens non amitteret possessionem, nisi in appræhendenda naturali possessione negligens fuerit, vt etiam no. in d. l. si de eo. §. j. Sed tu hîc omnino vide quæ dicam infrà in xiij. amplia. vbi latè tracto an precarium finiatur morte constituentis, & rursum in xxj. limita. ex quibus facilè intelliges, quid hîc dicendum sit.

Quid, si statutum sit vt fiat excusio.

67 ¶ Sed & secundò modo intellige & sing. vt scilicet, agi possit contra tertium possessorem nõ excusso debitore, nisi tamen statuto cautum esset, vt fieret excusio ante, quam agi possit cõtra tertium. nam licèt id statutum non exprimat, etiamsi interuenerit clausula cõstituti, tamẽ ita debet intelligi, vt non obstante ea clausula debeat fieri excusio, vt scilicet in forma, & ad vnguem seruetur statutum. Ita enim solus omnium, quorum nunc memini, voluit Alexand. d. con. lxxxiij. viso processu, ad fi. li. vj. allegans. l. cum hi. §. si prætor. ff. de transac. & l. qui Ro. §. Flauius. ff. de ver. bo. obli. & c. cum dilecta, de rescri. & no. à Bald. & Imola. in l. j. ff. de lib. & posth. Cui & aliam rationem addere potes, quòd statutum ita debet intelligi, vt aliquid addat iuri communi, ex plurimorum sententia, quos tibi latè cumulaui in nostro tra. Retractuum, tit. j. §. ix. glo. ij. nu. 56. contrarium tamen, de quo & nos copiosiùs dicemus in nostro tractatu, cui titulus erit, Nihil frustra.

Vendens rem alienam furtum non committit nisi tradat.

Sed in id satis est constitutũ.

68 ¶ Sed & ex iisdem fontibus illud exit, quòd cùm furtum dicatur contrectatio rei alienæ, l. j. ff. de fur. ideoq; fieri non possit sine contrectatione, l. possideri. §. si rem. ff. de acqui. pos. propterea que quis simpliciter vendendo rem alienam furtum non committit, nisi eam tradiderit, vt voluit gl. not. in l. item si res, in prin. in glo. magna, ad medium. & ibi Bar. ff. de alie. iudici. mu. caus. fac. & glos. in l. si seruum vestrum. C. de furt. Ideo si quis vendit scienter rem alienam, & se constituit possidere pro emptore, furtum committit, vt voluit Salic. in d. leg. si seruum vestrum. & sequitur, & dicit no. Iason in d. §. si rem, col. ij. in ij. lect. Sed tu hîc omnino vide quæ dicam in xxvj. limitatione, num. iij. item cùm scienter, & iterum num. 7. quantùm verò ad secundam.

Spoliare censetur qui non restituit ei cui cõstituerat se illius nomine possidere.

69 ¶ A quo non longè illud dissidet, quòd si is qui se constituit vel simpliciter vel precariò possidere nomine alterius, nolit ei, cui ita constituit, rem restituere, censetur eum spoliare: poteritque contra eum agi remediis aduersus spoliatores competentibus. leg. vltim. versicul. & contra, vbi Bar. no. ff. de precar. & l. non ab re, & ibi etiam Bart. & Bald. C. vnde vi. gloss. in l. si pignore, in verbo, tenetur. ff. de pign. act. & latè Mathe. Afflic. qui alios citat, in deci. Neapol. xl. casus est iste referente domino, num. xiiij. & in c. j. §. si facta, col. ij. versic. adde ad prædicta. titul. si de feud. fuer. contro. inter dom. & agnat. Ad quod etiam vide quæ dicam infrà in xj. ampliat.

An autem possit propria auctoritate expelli.

70 ¶ An autem possit illum propria auctoritate expellere dubitatum est, id enim negat Inno. in c. bonæ, l. ij. in verbo, requisitis, de postul. prælat. quia negatione, inquit, fit res dubia. At Bal. in l. ij. col. v. in x. quæst. C. de seruit. & aqua. id Inno. dictum tum demum esse verum dicit, si de eo penderet iudicium à spoliato intentatum: nam cùm actor elegit viam iudicij, videtur fuisse meticulosus, & ad viam facti redire nõ potest, vt ex eo etiã diximus suprà nu. 39. sed id tamen. At si non erat controuersia in iudicio mota, negatio verbi nihil operatur, quominus verus possessor sibi ius dicere & possidere posset. l. si seruus. C. quod cum eo. Nisi possessio sit interuersa. l. colonus, & l. cùm fundum. ff. de vi, & vi arma. Hæc ille, quem & tu vide in l. ij. col. ij. vers. quæro, an dominus, & in ij. seq. quæstion. C. de iure emphyt. & quæ diximus d. versiculo, sed id tamen & ij. sequen.

¶ Illud

71 ¶Illud quoq; ex eo fit, quòd si venditor constituerit posidere rem venditam pro emptore, nunquam currit præscriptio contra hunc emptorem, quamdiu is, qui ita constituit, eam rem tenet, iuxta. l. malè agitur. C. de præsc. xxx. vel xl. an. Et ita quidem respōdit Bal. con. ccclxix. venditor se constituit, ad fi. lib. v. & sequitur Fabia. à monte. S. Sabini, qui tamen illud consi. non designat, in tractatu de empti. & venditi. in vj. quæst. prin. col. xiiij. eiusdem quæstio. vers. secundò quia non currit. Cui adde, quod idem voluit ipse Bald. in d. §. si facta, col. ij. versic. pone vendo tibi, & ibi post eum Matth. Afflict. qui id dicit no. col. iij. nu. xxj. tit. si de feu. fuer. contro. inter do. & agna. & Barb. in c. vlt. col. penult. de preca. Sed tu hîc vide quæ dicam infrà in xxj. limitat.

Constitutum non præscribit contra cōstitutarium.

72 ¶Et illud item, quòd si quis missus fuerit in possesionem bonorum debitoris contumacis pro modo debiti, & expensarum secūdum l. cum proponas. C. de bonis auctor. iud. posidē. & c. quoniam frequenter. §. sin autem super, extrà, vt lite non contestas debeat recedere à possessione, oblata satisdatione, quia sic satisfactum est iuri. Hoc tamen minimè procedit, si debitor se constituerit posidere precariò pro creditore. Nam & si tunc propter obseruandum iuris ordinem deberet extra possesionem mitti: tamen statim deberet etiam in possesionē reponi, arg. l. cùm debitoris, C. de iudic. & c. cū dilectus, de caus. poss. & proprie. Ita enim voluit Bald. in d. §. sin autem super, col. vlt. versi. sed hîc quæro ecce.

Missus in possesionem bonorum debitoris oblata satisdatione cedit possessione.

Nisi debitor se cōstituerit posidere pro creditore.

73 ¶Sed & illud, quod ab eodem Bal. scriptū est in l. traditio, col. iij. in ix. quæst. C. de act. empt. dum quærit, quia in ea lege dicitur, quod venditor post moram traditionis tenetur ad fructus, an venditor teneatur colere fundum venditum antè, quàm tradat? & si id non faciat, teneatur ad fructus, ac si coluisset? Et distinguit, nam aut venditor obtulit rem emptori, & potest negligere culturam ipsius. l. si mora. ff. solu. mat. & l. si venditor ex hæreditate. ff. de actio. empti. Aut non obtulit: & tūc refert, an sit in facultate emptoris colere, quia venditor se constituit precariò posidere nomine illius, & idem dicendum est: aliàs secus, arg. l. venditor. ff. de acti. loquentus de custodia. Et id dictum pro sing. retulit Alex. in l. si seruum Stichum. col. ij. versi. in gl. in verbo, non faciendo. ff. de verb. oblig.

An venditor moratus qui tenetur ad fructus teneatur fundum colere.

74 ¶Salic. quoq; de hac re loquens in l. post perfectam, vers. ex his habes, C. eo tit. de act. empt. si venditor, inquit, simpliciter, id est, sine precario constituerit se posidere pro emptore, & ita sit liberatus actione ex empto, per not. in l. ab emptione. ff. de pactis, & diximus suprà nu. 7. ex illa antem, manetq; apud eum tantùm simplex rei detentatio & custodia, nullamq; habet ipsius administrandæ potestatem. Ideo ad ipsius culturam non tenetur, cùm in nulla sit mora, per iura suprà allegata, quæ & ipse citat. Sunt tamen, ne id omittam, qui tenent semper esse periculum emptoris, qui non petit rem sibi tradi, vt per Bart. Alex. & alios in d. l. si seruus Stichum. & doct. in d. l. si mora.

Quid si interuenit constitutum.

De eadem re.

75 ¶Deniq; & illud, quod cum dubium sit, an valeat donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, quoniam ea, (vt nonnullis placet) aufert liberam testandi facultatem: & sunt multi eius sententiæ, vt non valeat si processum sit ad traditionem: quoniam dominiū transtulerit, nec posit postea quicquam de illis testari. Ideoq; & si interuenerit constitutum vel precarium, non valebit: quoniam possesionem transtulerit, abs seq; abdicarit omnem disponendi facultatem. Ita enim voluit Ang. in l. stipulatio hoc modo concepta, col. ij. versi. quinimo & hîc do. & ibi quoq; Imol. col. iij. versi. & propter hoc dicit, non semel, & Rom. col. vj. versi. dicitur autem dominium. Alex. col. vij. versi. Roma. hîc circa hoc. ff. de verborū obligationi. & apertiùs idem Angelus, consi. clxxix. visis prædictis instrumentis, col. iiij. versi. concludo igitur. & versi. vbi autem interuenisset.

Donatio omnium bonorū præsentiū & futurorū non valet cū interuenit constitutum.

76 ¶Vt tamen non prætermittam, quod à Paul. Castr. scriptum est in l. j. §. si rem depositam. ff. deposit. quòd cùm is, qui rem depositam vēdidit, & eam posteà redemit in causam depositi, teneri eum depositi, etiam si sine dolo malo res perierit, quia semel dolum commisit, cùm vendidit, vt ibi scribitur. In quam rem tamen requiritur traditio, aliàs non incideret in eam pœnam, secundum gl. Bart. & alios ibi. Certè in hoc sufficit traditio facta per constitutum, vel precarium, vt ibi dicit ipse Paul. Cast. Quod nota ad ea quæ dicam infrà in xxvj. limitat.

Depositū vendēs & tradēs & postea redimens tenetur depositi.

Et in id sufficit constitutum.

77 ¶Nec quod à Bald. traditum est consil. cccclxxviij. quidam Franciscus, col. ij. versi. & modò sic est, lib. j. quòd licèt conditio in contractu apposita impediat effectum ipsius contractus ante eius conditionis euentum. l. hæc venditio, in prin. ff. de contrah. emptio. & l. grege. §. si sub conditione. ff. de pigno. cum si. Tamen nulla conditio impedit principium essentiæ cōtractus, si ventum est ad traditionem, per l. sub conditione. ff. de soluti. & l. j. §. j. ff. pro dote. In quam rem, ait. sufficit etiam simplex precarium, siue qualiscunq; traditio, per tex. sing. in l. si fundum. ff. de fund. dota. de quo & nos diximus in nostris Retractibus titulo j. §. j. gloss. ij. in verbo, *a vendu* numero 30. quòd si prior.

Conditio impedit effectū contractus.

Nisi ventum sit ad traditionem.

SECVNDA PARS.

PRIMA AMPLIATIO.

Constitutum & Precariũ, fictus tradẽdi modus.

1 MPLIA multis modis hanc nostram principalem sententiam, qua dictum est transferri possessionem ex constituto simplici, vel cum precario. Primò quidem, vt licet constitutum, vel precarium sit actus fictus, & ficta traditio, vt no. gl. in l. ab emptione, in verbo, constituantur. & ibi doct. ff. de pact. & Bart. in l. si is qui pro emptore, colum. pen. in vij. eademq; vlti. quæst. versiul. quid dicemus. ff. de vsucap. & in l. certè. ff. de preca. & Bal. in l. vnic. C. de suffrag. & in l. j. C. de vsuca. pro donato. & in c. cum venisset, col. j. versi. ibi cùm is possidebat, de restit. spol. Corn. consi. cccxliij. in causa vertente, col. iij. ver. verba auté prædicta. lib. j. & con. viij. circa primũ, col. ij. ver. ficta autẽ, li. ij. & notat. in l. quod meo, in prin. & in l. interdũ. ff. de acq. possessio. cum infinitis similibus.

Ex eo tamen transfertur vera possessio. ex multorum opin.

2 ¶ Licèt igitur (vt repetam) constitutum, & precarium sit ficta traditio: tamen ex eo transfertur vera, ac propria possessio, ac si vera traditio interuenisset, per tex. nota. in d. l. certè. §. j. ibi, propriè possidere videor, & ibi Bar. & Raph. Co. qui expressè notat, & idem Bart. in d. l. ab emptione, in fi. & ibi quoq; Bald. ad fin. Ang. Raph. Fulg. ff. de pactis. & idem Bart. in d. l. si is, qui pro emptore, vbi suprà, & ibi etiam Imo. col. vlt. versi. circa quintam & vltimam. & Ias. col. lxxij. versi. secunda conclusio, vbi dicit sing. in id tex. in d. l. certè, col. antep. ver. tertiò pro ista opi. Bal. qui & eum tex. dicit sing. in l. vnic. §. ne autem, versi. item nota quòd in omnibus. C. de cadu. tol. & in l. j. col. ij. versi. decimò quæro. C. quan. lice. ab empt. disce. & in l. j. C. de acq. poss. vbi in addi. ex illo text. no. quòd licèt modus acquirendi sit fictio. acquisitum tamẽ est veritas, & substantia. & in c. j. §. item inuestitura, tit. de not. feud. Io. And. in addi. Spec. tit. de empti. & vend. §. j. versi. & not. quòd expressè, in addi. incip. hîc dubitatur. Salic. in l. j. ad fi. C. per quas perso. nob. acqu. Ang. consi. cccxxxix. Sempronius, in prin. Io. Bapt. Perus gener Bart. in tract. de arbitr. lib. j. c. xj. in fi. Antonius in d. c. cum venisset, col. iij. versi. & nota, quòd si aliquis, & ibi Pan. col. iij. versi. de quo multùm, de resti. spol. Idem Ant. consi. xxxiiij. casus emphyteuta vendens. & ipse Pan. in c. ij. col. vlt. vers. sextum exemplũ, in fi. de consuet. vbi & illũ tex. in d. l. certè, dicit no. Pau. Ca. Rom. & Alex. in d. l. quod meo, in prin. ff. de acq. poss. Ang. Are. in d. §. per traditioné, col. j. versi. sed tu aduertas, Inst. de rer. diui. & in §. actionum, col. v. versi. quæro, sit instrumentũ. vbi dicit sin. & ibi quoq; Ias. ch. xiij. in paruis, versi. item diligenter aduerte, Inst. de actio. Alex. cons. lxxxiij. viso processu, col. ij. in fi. l. vj. repetito inter consi. Fran. Curtij Senioris, consi. xxij. Corn. consi. lxxxix. viso suprà scripto, col. ij. vers. cùm itaq;, lib. iij. & consi. clxxxiij. licèt discussa, col. iij. versi. nec ob. si dicatur lib. iij. & consi. ccxvj. in causa vertẽte, col. j. eo. lib. iij. & con. ccxxxv. videtur in hac consultatione, col. ij. vers. videamus itaq;, ad fi. eius ver. eo. li. iij. & con. xl. viso processu, col. ij. vers. his tamen non ob. in fi. eius versi. lib. iiij. Barb. in c. ij. col. antep. versi. sed dubito vtrum, de consuet. vbi id dicit generale in omni possessione, quæ per actus fictos quæritur. & cons. viij. sapienter, col. xv. versi. & adduco. lib. ij. Guid. Papa decis. Delph. 356. quot & quos effectus, in primo effectu, in fi. & in statuto, si quis per literas, in verbo, possessio, col. iiij. vers. secundus effectus. & con. cxcij. ex facti narratione, in fi. Soc. & Iason in vtraq; lect. in l. j. §. si iusserim venditorem. ille quidẽ col. j. hic ij. ver. quid tenendum. ff. de acq. pos. & idem Ias. in l. generaliter, in j. not. eo. tit. in ij. lect. & in l. si quis ante. post prin. eod. quoq; tit. etiam in ij. lect. & consi. cxlvij presens consultatio, col. viij. versi. item per constitutum, lib. ij. & cons. cxlviij. viso processu. col. ij. ver. item non est probatum, lib. iiij. Card. Alex. in c. j. §. callidis, col. j. tit. de prohibit. feud. ali. per Fed. Iac. à S. Geor. in tracta. feu. in verbo, & cum pacto de non alienando, col. ij. vers. ex hoc infertur, in fi. Carol. Rui. consi. ccxxiiij. prosequendo, col. ij. num. iiij. lib. j. Phil. Deci. in l. contractus, col. v. vers. & notandum est. ff. de reg. iur. & cons. cliij. in effectu quæritur, col. ij. Fran. Balb. in repe. l. Celsus, col. xxviij. versi. successiuè quæritur, ibi, & pro intellectu. ff. de vsuc. & in tract. præscripti. in iij. parte. iij. partis. prin. in iij. q. versi. & nota quòd possessio. Steph. Bert. con. clxxiiij. ex progressu, col. j. lib. ij. & Fran. Ripa lib. j. respon. c. j. num. lxxxviij. Alcia. in l. alienatum, in prin. ff. de verb. obli. Fran. Loaz. in repe. l. filiusf. §. Diui. char. xv. versi. vnum tamen. ff. de leg. j. Et id esse generale in omnib. fictis traditionibus, vt, scilicet, ex illis vera possessio transferatur, tradit Ro. in l. traditionib. col. j. C. de pact. per l. prædia, & ibi not. per Bar. ff. de acq. poss.

Vt & ex cæteris fictis traditionibus.

Alij text. id probantes.

3 ¶ Et ad hoc quoq; præter d. l. certè. §. j. ff. de preca. quæ solet in id quotidie allegari, facit text. in d. l. quod meo, in prin. ff. de acq. poss. in illis verbis, is possidet. in quibus quidem verbis illud animaduertendũ, quod dicitur, possidet, quod est verbũ veritatis, nõ autem dicitur possidere videtur, vt etiam ibi adnotarunt Bar. in fi. Pau. Ca. Rom. & Alex. statim post prin. Et alius tex. in d. c. cũ venisset, in fi. de resti. spo. vbi ita scribitur, cùm is possideat, cuius nomine possidetur. Et in c. si diligenti, de prælcr. ibi, is possidere dicitur, cuius nomine possidetur. Quos etiam textus in id expendit Ias. in d. l. generaliter. ff. de acqu. poss. qui ob id dicit post Soc. ibi, quod verbum videtur, quo is tex. vtitur, non semper denotat fictionem. & idem Ias. in d. l. si is qui pro emptore, col. lxxij. versi. adde in quantum. ff. de vsucap.

¶ Propter

4 ¶ Proptereaq; multi ex his, quos suprà versi. ab hinc ij. citauimus, expressè, & veluti conceptis verbis voluerunt eam possessionem ita, vt diximus, translatam, scilicet per constitutum simplex, vel precarium, comprahendi, intelligiq; sub statuto simpliciter loquente de possessione: veluti sit vera, & propria possessio: aliàs enim in statuto non comprahenderetur. Eius enim sententiæ inter cæteros fuit Ang. Aret. in d. §. actionum, quibus locis suprà citauimus, Instit. de actio. & Gui. Pap. in d. statuto, si quis per literas, vbi suprà, dum loquitur in materia statutaria.

Et hac possessio comprehenditur sub statuto loquente de possessione.

5 ¶ Nec defuerunt tamen, qui contrarium dicerent, videlicet huiusmodi possessionem constitutitiam, siue precariam, non esse veram ac propriam, sed fictitiam, & impropriam. Nam & id voluit Alex. sibi contrarius in addi. Bar. in d. l. si is qui pro emptore. & Barb. consi. lviij. sapienter dixit psalmista, col. pen. versi. & ex istis sublatum est, lib. ij. & Ias. subobscurè in d. l. ab emptione, in fi. ff. de pactis: quo in loco, atq; etiam in d. §. actionum, Instit. de actio. dicit hanc quoq; partem tenuisse Bald. in d. l. vnic. C. de suffrag. & in d. l. j. C. de vsuca. pro donat. idemq; videri voluisse Bart. in d. l. Titia, col. vlti. versi. quid si do fundum meum pro arris. ff. de verb. oblig. Licèt tamen ipse Bart. ibi, nec voluit, nec voluisse visus est, vt qui nihil de hac re priuatim dicat, præterquam quòd constitutum non sufficit in eo casu, de quo loquitur, & de quo postea dicemus in x. limitatione iterumque in xxvj. limitat. numero iiij. denique qui arras. Nec item Bal. in dictis locis id voluit, sed illud tantùm, quòd constitutum est ficta traditio. quod & ex eo, & aliis multis diximus suprà num. ab hinc. v. & nemo negat. Sed an ex eo transferatur vera, an ficta possessio, non aperit in illis locis.

Qui contrà teneant hanc possessionem esse fictam.

6 ¶ Illud tamen dixerim, illum text. in d. l. certè. §. j. ff. de prec. quo omnes innituntur ad probandum hanc possessionem esse veram & propriam, vix ad id quicquam facere. Nam illud tantùm dicit, quòd si procurator meus, me mandante, vel ratum habente, precarium rogauerit, ego precariò propriè habere dicor. Hæc enim sunt verba eius legis quæ nihil aliud significant, quàm quòd sicut is rogauit precariò, habet, vt dicitur in l. ij. in prin. & in l. in reb. §. meminisse, eo. tit. cum si. ita & is cuius nomine procurator precariò rogauit, quasi dicat nihil interesse, an tu per te precariò roges, an alius te mandante, vel ratum habente. Et ita scienter intelligit eum tex. Bald. in d. c. j. §. item inuestitura, tit. de notis feudo. vbi tamen loquitur de nuntio. & in c. bonæ, col. ij. versi. Bert. colligit, de appella. vbi per eum text. dicit, quòd in iis, quæ sunt facti, & per alium plenè acquiruntur, is qui per alium possidet, ipse verè intelligitur possidere, non per fictioné, id est, (vt clariùs intelligas) ipse peræquè verè possidet, ac si ipsemet in possessione esset, ac rem detineret. Et idem quoq; Bal. in tracta. de pactis, char. vij. col. ij. versi. iuxta hoc quæro. & consil. ccxxxiiij. decretum, col. ij. lib. j. & iterum consi. ccxlij. quia veritas stat, col. ij. eod. lib. j. & Ias. in d. l. si is, qui pro emptore, in d. versi. secunda conclusio. Et (quod plus est) satis ex his intelligis eum textum non loqui de eo, cui factum est precarium, sed è diuerso de eo qui facit: qui scilicet rogat precariò, & ita transfert possessionem in eum, cui facit, & tamen possidet. de quo & tu vide quæ dicam infrà in hac eadem parte. ij. in xxvj. amplia. num. ij. hanc autem sententiam.

Intellectus l. certe. §. j. ff. de precar.

7 ¶ Porrò pro posteriore illa opin. quæ dicit, hanc possessionem translatam per constitutú vel precarium esse fictam, videtur facere tex. in d. l. generaliter, ff. de acqui. poss. cuius hæc verba sunt, generaliter quisquis omnino nostro nomine nobis volentibus sit in possessione, velut procurator hospes, amicus, nos possidere videmur, nam verbum illud, videmur, ex sua propria, & natiua natura fictionem denotat, l. j. §. deiecisse, iuncta gl. in verbo, videor. ff. de vi, & vi arma. & l. singularia. ff. si cer. pet. & l. si quis fundum. ff. de cont. empti. Bar. in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsuca. Fran. Aret. consi. cxxxiiij. eximie domine, col. ij. & docto. vbiq;. Nisi diceres post Soci. & Iaso. in d. l. singularia, vt etiam suprà diximus, quòd in eo loco id verbum est expressiuum veritatis, vt sæpe aliàs est, vti etiam notat Bar. in d. l. is, qui pro emptore. ff. de vsuc. Vel etiam vt dicit idem Soc. quòd fictio ibi denotetur, respectu possidendi: quia quod fit ab hospite, conductore, constituente precariò, aut procuratore nomine domini, nó dicitur dominus verè facere, licèt verè possideat: sed fictè facere videtur, vt not. in d. §. deiecisse. Mihi verò, (vt verum fatear) vix probabile est, vt ex ficto actu traditionis possessionis vera, ac propria possessio transferatur. Nam quomodo quod fictum est, operari & producere potest verum, & proprium effectum? quod item fictum est, dare rem non fictam? argu. l. traditio. ff. de acquir. rerum dominio. Tamen alia opinio communior est, & eam etiam sequi solemus.

De eadem re principali.

SECVNDA AMPLIATIO.

8 ¶ Amplia secundò, vt hæc sibi locum vendicent, non tantùm cùm quis se constituit possidere pro alio, sed & cùm confitetur se id facere: etiam si id aliter non faciat: quia per huiusmodi simplicem confessionem non secus atq; per ipsum verú constitutum transfertur possessio. Id enim voluit gloss. no. in d. l. ab emptione, in verbo, constituantur, post princ. & ibi Bald. qui eam dicit sing. in vtraq; lect. Ang. Raph. Fulg. Ludo. Bolo. in nouis interpre. Iason. & Iacob. à S. Geor. ff. de pactis. idem Bal. in l. j. circa medium, & Cepol. col. vlt. C. de vsuca. pro donat.

Confessio constituti transfert possessioné, vt & ipsú constitutum.

pro donat.ipse Bal.in l.traditionibus,col. j. C. de pactis,& in l.cùm falsa. col.j. versic.tertiò oppo.post Cin.ibi in iiij.quæst.C.de iur.& fac. igno. & in l.ij.col.viij. versi.sed quid si quis. C.de seruit.& aqua.& in l.j.col.vlt.C.quan.lice.ab emptio.discede. & in l.vnic. colum.xv. versi.quarto,si coram iudice.C.de confes.vbi & illã dicit sing. & in l.licèt,col.j.& ibi quoq; Ang.col.item j.C.de acqui.posses.& idem Bal.in l. cùm nemo, col ij.eod. tit. & in l.vlt.col. pen.in viij.quæst.C.de edict.Diui Adri.toll. & in c.bonæ.l.ij.versi.ille, qui precariò,de postul.prælat.vbi & illam dicit sing.& consi. cccxcvij. casus talis est,lib.j.& consilio.cclxvj.in causa Petri,versi.prætereà gl.dicit,lib.iij.Alber.in l.error,col.ij.versi.quando autem noceat. C.de iuris,& facti igno.Raph.Co.in d.l.quod meo,col.ij.versi.& circa primum.ff.de acqu. poss.Alex.in d.l.interdum,in princ.col.vlti.ff.eod.tit. Ang. Aret.in §.per traditionem,col.j. versi.sed tu aduertas,Insti.de rer.diui.Barb.in c.vlt.col.pen.de precar. Vitalis Camb.in tracta.clausul.§.enunciatiua verba cõfessionis,col.ix. Lafran.Oria.in repe.c. quoniam contra falsam,in materia testium,quo loco de probatione possessionis differit, de probati.vbi & illam glo.dicit sing. Ludo.Bolo.qui & illam dicit sing. in suo reperto.tex.& glo.sing.in verbo, possessio.Steph.Bertr.consi.iiij.parum refert.nu. 16. lib. ij.& consi. ccxxij. olim fuit,num.6. lib.iij.& bene fait quod scribit Spec.tit.de confess.§.nũc videndũ,ver. sed quid,si confiteor.

De eadem re.

2 ¶ Et quanquam ea gl. à multis pro sing.citatur,vt patet ex iis,quæ diximus : tamen est alia ei omnino similis,in l.ij.in verbo,tradita.C.de acqui.poss. vbi Bal.ipse,qui inter cæteros illam priorem vbiq; dicit sing.& Ang.eam adnotant, & eam quoq; Angel. dicit sing. in eo, vt ista confessio posidendi nomine alterius simpliciter operetur translationem possessionis, etiã si dictio,precariò,adiecta non fuerit.Ex quo satis intelligis verum esse, quod à Catone Sacco,legum interprete celeberrimo dictum fuisse refert Barb. alicubi in tit.ff.de verbo.oblig. illum debere superare memoriam Themistoclis siue Mithridatis, qui textum aut gloss.dicit singu.

Catonis Sacci dictum.

Quid,si quis confiteatur alium possidere.

3 ¶ Sed(ne tu hic decipiaris lector amantissime) hæc velim intelligas procedere,quæ diximus de confessione constituti, cùm scilicet quis confitetur posidere nomine alterius: ita enim semper locuti sumus. Secùs,si quis simpliciter fateatur alterum possidere, cùm ipse qui fatetur,possidet : nec enim per huiusmodi confessionem perdit possessionem , quam habet: nec in eum,quem fatetur possidere,eam transfert, secundum Bald. ipsum in d.l.vnica. quo loco suprà citauimus.C.de confes. & in l. cùm falsa,in fi. C.de iur. & fact. igno. Neq; enim aliàs falsa confessio immutat rei veritatem,d. l.cùm falsa.& l. assumptio. ff. ad municip. Ex qua nostrates illud assumunt , propter nostrum affirmare , vel negare nihil mutatur in re. Quod Aristotelis est ex libro περὶ ἑρμηνείας,vt alibi monuimus.Et facit l.prædia,& ibi not.ff. de acquir.posses.Secùs tamen,si quis diceret,ego pro te possideo,tũc enim transfertur possessio,vt voluit Bal.consi.ccccclxxxij.magnifici viri,col.vlti. versi.quatuor passus,lib.j.vbi ad hoc dicit gl.singu.in l. ab emptione.ff.de pactis.

Confessio falsa non immutat veritatem.

Aristotelis sententia.

Quid si quis confiteatur pro alio possidere.

TERTIA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia tertiò,vt procedat etiam si res quam quis constituit possidere nomine alterius, sit absens,cùm fit constitutum, vt non obscurè voluit Spec.tit.de emptio.& vendi.§. j. versi. & nota,quod expressè,ibi,nota quòd si res.& Antonius in c.cùm venisset,col.ij.versi.ex quibus patet,de restit.spoliato. dum dicit, quod per instrumentum non probatur possessio, nisi interueniat actus constituti, vel nisi fiat in re præsenti , apertè innuens alterum sufficere. Raphaël Co.in d.l. quod meo,col.ij.versi.secundò restat.ff.de acqui.posses. Imola in l.prædia, ad fi.ff.eodem tit. & consi. lvij. viso quodam instrumento, paulò ante medium.& expressissimè Pet.Ferra.in tit.for.positi.actor,in verbo,item quòd præscriptus,col.ij.vers.nec isto casu. & Iason qui nullum horum memorat, in l.stipulationum aliæ. §. stipulatio, col.vlti.ff.de verb.obli.Et Vitalis Camba. in tractatu clausula. char. xxiij. in clausula, constituit se precario,col.vij.in paruis, versi.item secundum. & satis omnes videntur voluisse, dum simpliciter dicunt,per constitutum transferri possessionem, nulla præsentiæ, aut conspectus rei mentione facta.

Constitutum transfert possessionem etiam rei absentis.

De eadem re.

2 ¶ Et id quidem haud dubiè verissimum est : aliàs enim hæc clausula constituti,siue precarij semper esset superuacanea,& inutilis : nihilque omnino operaretur, nisi id operatur sine rei conspectu,vel præsentia. Nam ea sola præsentia rei,dum contractus conficitur,id operatur, vt possessio tradita esse censeatur l.j.§.si iusserim.ff. de acqui.poss. & l.quod meo.§.per venditorem,eo.tit. glo.& doct.in l.iij.in princ. ff.eo.tit.& in c.ij. de consuetu. in quibus duobus postremis locis enumerantes modos fictos transferendæ possessionis,hos veluti differentes ponunt : scilicet constitutum,siue precarium : & conspectum , siue præsentiam rei. & Bart. Ang.& Salic.in l.ij.C. de acquiren.possessio. Quod tamen intelliges secundum ea, quæ diximus suprà in prin.nu.13.cæterùm quod suprà,si modò Alex. sententiam ibi adductam,veram esse putes.

Sola rei præsentia in contractu operatur traditionem.

3 ¶ Ex quibus vix accederem sententiæ glo. in l.j.in prin. in verbo,qui primi. ff.de acqui.poss. quæ non obscurè vult,vt possessio tum demum transferatur clauium traditione (is est vnus ex fictis

Clauium tra

ex fictis modis tradendæ possessionis, per l.clauibus.ff.de contrah.empti.) cùm contrahentes sunt in conspectu rei venditæ: quam quidem glo.ita intelligunt & sequuntur Bar.Raph. Co.Rom.Soci.& Franc.Ripa ibi.& Alberi. in eadem l.j.§. si iusserim,col.j.versi.hîc autem, vt prædixi,eod.tit.& iterum l.iij.in prin.col.j.versi.nam,in §.si iusserim,eod.tit. Ioan.Platea. in §.interdum, quem legit cum §. venditæ,col.ij. versi. quartò not.Instit.de rerum diuisione Anton.in d.c.ij.col.iij.versic.secundum signum, & ibi Imol. col.ij. versi. in eadem glo.ibi,vt per claues,Panormit.columna penult.versi.secundum exemplum,& Barb.col. antep.versi. in eadem glo. ibi,per claues.de consuetu. Nam & contra illos apertè tenent Imol.sibi contrarius,Pau.Castr.qui dicit priorem illam opinionem esse truffam. Alexan. Iason,& Claud. Aquen.in d.l.j.& Phil.Dec. consi. lvj. in causa appellationis, colum.ij. versi.alter etiam deponit. *ditio an trãsferat possessionem rei absentis.*

4 ¶ Sicuti & contra gl.in l.j.in verbo,& traditis.C.de donat.quæ videtur voluisse,traditionem instrumentorum tum demum transferre possessionem,secundùm tex.ibi:quando fit,re donata præsenti,per d.l.clauibus,& ibi apertiùs Bald.& And.Iser.in c.j. in princip.tit.quid sit inue.Contra(inquam)illam sententiam tenet Cin.Ang.& Salic.in d.l.j.Alex.in l.iij.in prin. col.ij.versi.alia est limitatio.ff.de acquir.possessi.Socin.consi.lv.viso instrumento,col.ij. ver. quartò,libro iiij. Tum quia(vt omnes inquiunt)esset violare text. in d.l. j. tum quia,(vt dicit Alex.) superuacua esset traditio instrumẽtorum,quando fieret in re præsenti:quia solus aspectus sufficit, vti & nos diximus suprà. *Instrumentorum traditio an operetur translationẽ possessionis rei absentis.*

QVARTA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia quartò, vt non necessarium sit ad transferendam possessionem per constitutum, vt constituens abiiciat à se possessionem,quam ipse habet, cùm facit constitutum,& postea illam apprehendat nomine constitutarij, vt quidam antiquiores tenebant,& inter cæteros Franc.Aret. non ille,qui auorum nostrorum memoria floruit, sed alter multò vetustior,vt à nonnullis citatur:nam satis est præambulus, vt nostri vocant, actus apprehensæ anteà possessionis,iunctus cum constituto vel precario,absque eo, quòd alius actus corporalis interueniat.Ita enim voluit Bar.in d.l.quod meo, in princ. col. ij. versi.sed contra hoc videtur,& ibi Raph.Co. qui tamen aliter declarat,col.ij.versi.secundò restat videre.ff.de acquir. poss. Anto.in c.ij.col.iij.versi.aduerte canonista,& versi. vnum tamen aduerte,de consuetu.& in c.cùm venisset,col.pen. versi.si non possideret,& ibi Imola,qui id dicit communiter teneri, post medium,ibi,quid autem si in instrumento,& Panor.col. iij.versi.& ad id quod dicitur, de restitut. spoli. Super quo etiam vide quæ dicam infrà in xxj.amplia.nume. ij. quanquam contra id. *An necesse sit abiicere à se possessionẽ, vt constitutũ transferat possessionem.*

QVINTA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia quintò,adeò per constitutum transferri possessionem, vt si constitutarius rei possessionem realem apprehenderit, deinde ea ceciderit,& posteà ad constituentem possessio redierit,statim ex eo censebitur ipse constitutarius iterum possidere,vi illius constituti:etiã si ipsum constitutum ita factum fuerit,donec constitutarius realem possessionẽ apprehendisset.Ita enim sing.voluit Bal.qui dicit Dy.ita determinasse,in c.j.§. si facta,col.j.vers.pone, vendo tibi,tit.si de feud. fuer. cont.inter dom.& agn.neq; enim ea res iudicatur ex actu momentaneæ possessionis,sed permanentis,arg.l.legatum.ff.de ann.leg.& l.Plotiana.ff.de iure Cod.Et illum secutus est Matth.Afsli.in d.§.si facta,col.iij.versi.& dicit hîc.& Barb.in c. vl. col.j.de preca. Et id confirmat quod ipse Bald.dixit in d.§.c.si facta,versi. præcedent.incip. extrà quarto pone,& alia plurima à me collecta in repet.l.si vnquam, in verbo,susceperit liberos,num.181.huc quoq; vergit.& multis seq.C.de reuoc. donati. *Quid si constitutarius cecidit possessione & res ad constituentem peruenerit.*

2 ¶ Illud autem dictum Bal.dicit sing.de eius tamen veritate dubitans Fran. Areti.in d.l.quod meo,col.ij.versi.& quia hic dicitur,de acqu.poss. Et de eo quoq; multùm dubito,præsertim in terminis ipsius Bal. cùm scilicet constitutum ita factum est,vt diximus, donec & cætera: nam videtur id constitutum expirasse,cùm primùm is realem possessionem apprehenderit, ex natura illius dictionis, donec, quæ importat limitationem temporis siue dispositionis ad tempus factæ,per l.si id quod.§.vlt.ff.eodem tit.vbi & id no.ipse Fran.Are. & no.in l.vlt.C. ad Tertul.cũ si.& aliis quæ diximus in trac.Primigeniorũ,quæst.liij.nu.23.sed hoc limitabis. *De eadem re.* *Dictio,donec*

3 ¶ Sed & si fuerit constitutum factum sine ea clausula,donec,& cætera, idem videtur dicendum: quia cùm constitutum sit ficta traditio, ea debet expirare adueniente vera traditione. l. filio quem pater. ff. de lib. & posthu. Et ita expresè, & in hoc casu constantissimè tenuit Claud.Aquen.in d.l.quod meo,in fi. Et ad hanc opinio. faciunt not.per gloss. & docto.in l. inter castellianum.ff. de arbit. & per Bart. in l.si fideiussor.§.j. ff.de legat.j.cum concordan. ibi adductis à recentioribus, & à me latissimè, in repeti. d. l.si vnquam, vbi suprà num. 191. hanc quoque partem, cum multis sequentib. *De eadem re.*

SEXTA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia sextò,vt non solum possessionem, quam per nos ipsos tenemus, sed & quam per colonũ,seruũ,eũ qui precariò rogauit, procuratorẽ, & alios id genus retinemus, in aliũ per

huiusm

Constitutum transfert possessionem etiam eius rei quam per aliũ tenemus. Etiam si animus eius per quẽ tenemus nõ concurrit. Etiamq; si contradicat.

huiusmodi constitutum transferamus, ex sententia gl. in l. j. §. non autem, in verbo retineo. ff. de vi, & vi arma. quam sic intelligit, sequitur, & dicit singul. Bart. ibi, versi. contra hoc oppo. vbi & hoc quoque dicit procedere, etiam si animus coloni ad id non concurrit, & ipse Bart. in l. quod meo, in princi. col. ij. versic. quædam est possessio, & ibi etiam Raph. Co. col. iij. versi. sed restat dubium, & Alex. ff. de acqu. poss. Hostien. & Io. And. in c. vlt. ille in verbo, inuito domino: hic in verbo, domino, iuncto text. & ibi apertiùs Petr. Ancha. paulò ante fin. Pano. col. ij. versi. sed oppo. contra text. & versic. nota bene ex prima solutione, & Barb. col. quoque ij. qui id dicit menti tenendum, extrà de preca. Bald. qui eam glo. dicit sing. & menti tenendam, in l. cùm testamentum. C. de iuris & facti igno. & in c. cùm venisset, col. j. versic. quæro, an dominus, & ibi etiam Pet. Anc. in fi. Antonius col. iij. vers. item si ciuilem, de resti. spoli. vbi ipse Antonius dicit & id procedere, etiam si colonus ignoret, imò & si contradicat ipse Bald. in rub. de præscripti. col. ij. versic. sed quid si res mea, vbi & id dicit no. & procedere etiam colono ignorante. Ang. in l. vlt. ad fin. C. de acquiren. poss. Alex. qui & eam glo. dicit sing. in l. peregrè. §. quibus, columna ij. versiculo est & nonus casus. ff. eod. titulo. Corne. qui & illam dicit sing. consi. vj. in præsenti disceptatione, colum. vltim. lib. iij. & Vital. Camba. in tracta. clausul. char. xxj. in clausula, constituit se precariò, col. ij. versic. item hæc clausula.

SEPTIMA AMPLIATIO.

Promissio traditionis possessionem nõ impedit vim constituti.

1 ¶ Amplia septimò, vt per constitutum appositum in contractu transferatur possessio, etiam si in ipso contractu dictum fuerit, quòd possessio realis & corporalis tradetur per constituentem vel simpliciter, vel intra aliquod tempus: neq; enim id impedit, quominus iam statim per constitutum non expectata illa reali traditione, sit translata possessio, quantum ad iuris effectum. id enim quòd dictum est de corporali traditione, dictum videri ad maiorem executionem, & perfectionem contractus. Et sic debet instrumentum intelligi, & declarari, ne contradicat, c. inter dilectos. §. cæterùm, de fid. instru. & ne incontinenti videatur se corrigere. Hæc Phil. Dec. consi. lvj. in causa appellationis, col. vlt. versic. nec obstat quòd non videtur. Cui adde pro vltima ratione text. in l. non ad ea. ff. de conditi. & demon. Adde, inquam, quod suprà diximus in j. par. num. 10. at quicquid sit, venditorem qui se constituit simpliciter, vel precariò posidere pro emptore, nihilominùs teneri ad realem rei traditionem. ex quo facilè intelligis per promissionem eius rei non impediri vim constituti.

OCTAVA AMPLIATIO.

Constitutum transfert dominium etiã directum.

1 ¶ Amplia octauò, vt per huiusmodi constitutum, vel precarium appositum in contractu transferatur possessio, & consequenter dominium, quod non nisi traditione transfertur. l. traditionibus. C. de pact. Et dominium quidem directum, nedum vtile, peræquè ac si vera & realis traditio interuenisset. Ita enim expresè voluit Anto. in c. ij. colum. iij. versic. teneas quòd primus, de consuet. & iterum in c. cùm venisset, columna penult. versicul. & not. quòd si aliquis, de rest. spoli. ea ratione motus, quòd & si hic actus traditionis sit fictus, tamen ex eo transfertur vera possessio. l. certè. §. j. ff. de preca. de quo nos latè diximus suprà in j. ampliatione.

In dubio ex contractu transfertur dominium vtile tãtum.

2 ¶ Illud tamen sciendum est, quòd vbicunq; transfertur dominium ipso iure ex contractu, in dubio transfertur vtile, & non directum, casus est sing. secundum Salic. in auth. donationẽ. C. de iure dot. & voluit etiam Fran. Are. in l. si non, ad fi. C. de iure dot. qui & ad id dicit bene facere text. in l. vlt. iuncta gl. C. de sacros. eccle. & in l. j. C. de donat. quæ sub modo. Nam directum non ita facilè auellitur sicut vtile. l. iij. & ibi no. ff. pro socio.

NONA AMPLIATIO.

Constituti vis non impeditur pacto vt constituẽs possit pro se retinere.

1 ¶ Amplia nonò, vt procedat etiam si constituens, vel simpliciter vel precariò expresè pactus sit, vt fundum, quem ita se constituit posidere pro alio, possit pro se retinere, & posidere ad vitam, aut ad aliquod tempus: nam nihilominùs transfertur possessio per id constitutum: nec aliqua in ea re est repugnantia, quæ impediat vim ipsius constituti, vel precarij. vt per multa ex facto respondit Corn. cons. viij. circa primum consultationis articulum, col. j. & ij. lib. ij. Et vide tamen quæ dicam infrà in xxij. limitat. & seq.

DECIMA AMPLIATIO.

Constitutum prioris instrumẽti ad quod posterius refertur censetur repetitũ. Etiã si à priori videatur esse recessum.

1 ¶ Amplia decimò, vt etiam procedat, cum instrumentum se refert ad aliud, in quo erat apposita clausula constituti, vel precarij. Nam licèt in hoc postremo referente, ea clausula nõ fuerit expresè repetita, tamen transfertur possessio vi constituti in primo illo instrumento relato appositi, vt expresè voluit Paul. Paris. Cardinalis meritissimus consil. clxxij. in causa illorum, col. j. lib. iiij. per l. si ita scripsero, & ibi Bart. ff. de cond. & demon. & l. ait prætor. §. si iudex, & ibi quoq; Bart ff. de re iudi. quibus probatur relatum esse in referente cum omnib. suis qualitatibus. de quo nos latissimè diximus in nostris legibus connubialibus, in glo. v. in verbo, *expres*, num. 182. vndecimum genus, cum multis seq. Et idem ante illum voluit Fran. Aret. cuius ipse non meminit, consi. xxj. si diligenter & maturiùs, col. ij. versic. prætereà posito, vbi & id quoque dicit procedere, etiam si à primo contractu discessum esse videatur

per sec

per secundum, per ea quæ ibi dicit, vt videre poteris quod multùm notandum est, vix enim alibi reperies.

VNDECIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vndecimò, ita transferri possessionem in constitutarium, vt si is fuerit spoliatus, possit intentare remedium recuperandæ possessionis, non minùs quàm si plenam, & realem possessionem habuisset, vt per l. vlt. C. de acqui. possess. voluit Bald. in rub. C. de contrahen. empt. in 16. quæstio. & Ioan. Fab. vt à nonnullis citatur, licèt in meo codice non reperi, & in §. iui, Instit. de hære. quali. & diffe. & Matthe. Afflict. decisio. Neap. ccxcix. tex Ferdinandus numero 19. *Cõstitutarius potest intentare remedium recuperandæ possessionis.*

2 ¶ Nam & aliàs possidenti ciuiliter tantùm competit interdictum vnde vi. l. j. §. deiicitur. ff. de vi, & vi arma. & voluit Guido Papa in decisio. Delphinali ccclvij. quos & quot effectus, col. j. ver. quartus est. Quod & eò voluit dicere, vt intelligas istud procedere etiam in precario, ex quo ciuilis tantùm possessio transfertur, vt diximus suprà in prin. nu. 4. illud autem. Et tu quoque super hac ampliatione vide quæ dixi suprà in j. parte, nu. 68. à quo non longè. Et quæ item scripsimus in tractatu, *Le mort saisit le vif*, in iiij. declara. vj. partis. *Possidenti ciuiliter competit interdictũ recuperandæ.*

DVODECIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia duodecimò, vt etiam huius constituti, vel precarij vis maneat, mortuo constitutario: neque enim finitur morte illius, sed trãsit ad hæredes ipsius. vt scilicet ab eis precariò habere quoq; videatur constituens, æquè ac à defuncto primo constitutario, per tex. expressum in l. quæsitum est. §. quod à Titio, qui est j. ff. de precari. & l. cùm precariò aliquid §. j. eo. ti. & l. cùm precariò quis rogat, eo quoque ti. & c. vlt. & ibi doc. extrà eo. ti. Et facit. l. Lucius, & ibi Paul. Castren. ff. de dona. & voluit idem Paul. in l. Attilius Regulus, circa medium, eo. tit. dũ conciliat eam l. cum d. l. Lucius, post glo. in ea. l. Attilius. & Bar. in l. centesimis, col. iij. vers. & ideo hic insurgit, & ibi quoque Alex. col. vj. vers. si autem dixisset. & Iason col. v. vers. secundò quærit Bar. ff. de verbo. obliga. Imola. con. xxvj. in casu præmisso, visis, & consideratis. Philip. Deci. in l. & quia, quam legit cum l. more maiorum, col. vlt. vers. in quarta quæstione. ff. de iurisdi. om. iudi. & in l. contractus, col. v. ver. & licèt precarium. ff. de reg. iur. & doctores vbiq;. Quò etiam spectat illud Ciceronis in oratione pro Aulo Cecinna. Qui colonus habuit cõductum de Cesennia fundum, cum idem ex eadem conductione fuerit in fundo, dubium est, quin si Cesennia tum possidebat, cum erat colonus in fundo, post eius mortem hæres eodem iure possederit? *Constitutivis an transeat ad hæredes cõstitutarij.* *Ciceronis locus.*

2 ¶ Contrà tamen videtur constitutum siue precarium factum ad commodum constitutarij non transire ad hæredes ipsius, præsertim quantum ad possessionẽ, nisi de illis expressa mentio facta fuerit in constituto. Nam possessio suapte propria natura non transit ad hæredes l. cum hæredes, in princ. ff. de acquiren. possess. & l. j. §. Scæuola. ff. si quis testa. liber esse iussus fuer. cum aliis multis concordantiis à me collectis in tractatu, *Le mort saisit le vif*, post prin. Ideo nisi de hærede mentio facta fuerit, non comprehenditur. l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de verborum obligation. Et ita in hac specie nuncupatim, cum ex facto incidisset, respondit Alexand. consi. cliij. circa litem. vertentem, colum. j. libro vj. quem sequitur Bart. Chass. cons. lix. ex visione, col. pe. vers. item etiam vt constat, & ante eos Paul. Castren. cuius neuter meminit. con. lix. viso puncto, col. ij. versi. item nec etiam obstat, lib. j. per. l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acqui. pos. vbi quod per colonum possideo, hæres meus, nisi nactus sit possessionem, non poterit possidere, quod quidem pugnare videtur cum eo, quod suprà diximus ex Cicerone. *De eadem re.*

3 ¶ Idq; obtinere videtur, etiam si ex statuto possessio defuncti ipso iure continuatur in hæredem, cuiusmodi est generalis Franciæ consuetudo: quia nec tunc hæc possessio constitutitia siue precaria transit in hæredem constitutarij, siue eius, qui precariò concessit, vt no. dicit Alex. d. cons. cliij. col. j. ver. & quamuis referatur, li. vj. Nam tale, inquit, constitutum debet ita intelligi, vt minus lędat ius commune, quàm fieri potest. l. ij. C. de noxa. & c. cum dilectus, de consuetudi. Et ideo, vt subdit Alexã. debet id statutum intelligi, quando possessio erat apud defunctum, ex causa de sui natura ad hæredem transitoria. De quo tamen vide quid dicam in d. tractat. *Le mort saisit le vif*, in xij. declaratione, vbi non accedo huic opinioni Alexand. aliorum sententiam secutus, quos ibi videbis. *Quid in casu statuti transferentis possessionem in hæredem.*

4 ¶ Sed quantum ad ius commune pertinet, semoto illo statuto (vt tandem meum iudicium interponam) non video quid responderi possit illis tex. suprà citatis, qui expressè dicunt, precarium non solui morte concedẽtis, quẽ nos vbiq; constitutariũ vocamus, etiamq; si de hæredibus ipsius nulla mẽtio facta fuerit, vt expressè dicit tex. in d. l. cum precariò quis rogat. Quod autẽ dictum est, possessionem non transire ad hæredes possidẽtis, nisi ea ab illis appræhẽsa fuerit, in promptu responsum est: quod hæres satis accepisse videtur per colonum ipsum inhærentem possessioni nomine hæredis, vti etiam defuncti: quam quidem possessionem ipse solo animo interuertere non potest, l. vlt. C. de acquir. poss. cum simi. *Sententia authoris.*

5 ¶ Et propterea ipse Alex. in d. §. quod per colonum, statim post princ. postquam ex eo tex. *De eadem re.*

notauit id quod suprà ex eo diximus, possessionē defuncti non trāsire in hæredē, nisi eam apprehēderit: subdit illud esse clarum, vbi defunctus posidebat animo, & corpore suo: sed si animo suo, & corpore alieno, puta per colonum, acquiritur hæredi, si colonus contineat possessionē nomine hæredis, vt ibi in ver. sed quod pro emptore. Quod intelligit, gl. ibi etiam si defunctus posidebat animo & corpore alieno, putà per seruum ex causa peculiari, iuxta l. iij. §. saltus, in fi. ff. eo. tit. quia tunc acquiritur possessio existens apud seruū hæredi domini, sine alia apprehēsione, ex sententia Angel. & Imol. in d. §. quod per colonum. & in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap. vbi etiam gl. in verbo, non habere. Et bene, inquit, facit l. quia seruo, in fi. ff. de actio. & oblig. & l. pe. ff. de capti. & postli. reuers. Hæc ipse Alex. quem refert & sequitur Matthæus Afflic. deci. Neapo. clxiii. Gabriel, col. ij.

DECIMA TERTIA AMPLIATIO.

Constituentis an extinguatur morte cōstituentis.

1 ¶ Amplia decimotertiò, vt neque è diuerso per mortem constituentis, id est, eius qui precariò rogauit, & sic constituit posidere nomine emptoris, vel alterius domini; extinguatur, siue soluatur possessio ciuilis & naturalis, cum est simplex constitutum, aut ciuilis, cùm est cum adiectione precarij: Licèt precarium ipsum finiatur, quantùm ad hæredem eius constituentis, cùm ipsi duntaxat, non etiam hæredi eius concessa sit possessio, siue detētatio, vt scribitur in d. l. cum precariò aliquid datur. §. j. ff. de preca. & in c. vlt. & ibi omnes, eo. tit. & voluerunt multi è nostris vbiq; & inter cæteros gl. in l. si hominem. §. j. in verbo, contractu, in fi. ff. deposi. Bar. in l. libertus. §. patris. ff. ad municip. Sign. con. ccxvij. factum sic se habet, quidā nomine Titius, col. v. versi. prætereà illud, ea ratione motus, quia cùm constitutarius posideat animo & corpore constituentis, iuxta l. quod meo, in prin. & l. iij. §. saltus, de acq. pos. consequens est vt desinat posidere morte illius cuius animo & corpore posidebat, per l. si id quod, & l. si de eo. §. si fortè. ff. eod. tit. & l. in bello. §. factæ ff. de capt. & postl. reuer. in illis verbis, manentibus iisdem personis in possessione.

De eadem re.

2 ¶ Et idem quoque voluit Ioan. Ray. in tracta. Suitatis, colū. ij. versic. non obstat vlterius. Paul. Castr. in l. Attilius Regulus, circa medium. ff. de don. Ro. consi. clxxxix. stante primo quæsito ad fi. Cornæ. cons. cclxxx. visis quibusdam, col. vi. lib. iij. Philip. Decius con. cccc. viso elegāti consilio, col. pen. vers. ij. respondetur, dum dicit, possessionem, quæ fit per constitutum, esse interruptam per mortem constituentis, ità vt nec in hæredem transeat. Ideoq; non posse cōstitutarium rem propria auctoritate occupare: & Matthæ. Afflict. decis. Neapol. cccxxxv. pro decisione, col. iij. num. 5. & Ant. Rube. in repe. l. non solùm. §. morte. colum. ix. versic. sed aduerte. ff. de no. ope. nuntia.

De eadem re.

3 ¶ Quod non ita sanè accipiendum est, vt constitutarius priuetur sua possessione per mortē constituentis, vt scienter declarat Claud. Aquen. in l. exitus. ff. de acq. pos. per no. in d. l. si de eo. §. si fortè. & Lud. Gozad. con. xlij. in casu proposito, col. vlt. versi. non obstat consilium. & Aymo Crauetta, con. cvij. Anto. Cofferi, ver. sed præmissis, & dicemus latiùs inf. in xxj. limi. nu. 9. sed hęc omnia, & seq. Sed illud eò spectat, vt hæres ipsius constituentis non posit ampliùs inhærere illi possessioni siue detentioni, nisi dominus ei permiserit aut expresè aut tacitè, illum scilicèt relinquendo in illa possessione vel detentione rei: nam tunc videtur illi redintegrare precarium defuncto factum, siue tunc id sit nouum, siue antiquum, de quo disputat gl. loquens in casu præce. amplia. in l. quæsitum est. §. quod à Titio, in verbo, ab hærede, & ibi Ang. ff. de preca. & in l. certè, in prin. in gl. j. in fi. eo. ti. & Ant. Rube. in d. repe. d. §. morte, col. ix. n. 63. & se. Quod aliter hîc non ducimus discutiēdum, quoniam nihil ad vim, & effectum possessionis, de qua tractamus, pertinere videtur.

Precariū tacitè continuatur post tēpus illi præstitutum.

4 ¶ Sed hinc illud est, quòd licet precarium finiatur tempore, quod illi præscriptum fuerit, si tamen post illud tempus dans patiatur posidere eum, qui ad illud tempus precariò rogauerat, intelligitur rursus precariò cōcedere: atq; ita ille rursus precariò posidebit post illud tempus, ex tacito domini consensu, vt est tex. expressus in l. in rebus. §. item qui precarium, & ibi Bar. in j. no. ff. de preca. Ideoque Dyn. & Alber. ibi, id consilium dant domino, si nolit suum constituentem post illud tempus posidere, vt id illi denunciet: aliàs enim illum videri consentire. Et similo videmus in colono siue conductore ad tempus, quem si post id tēpus patiatur dominus manere in re conducta, censetur reconductio facta. l. item quæritur. §. qui impleto. ff. de locat.

Heres coloni domino posidet.
Heres precariò tenentis nō præscribit.
Heres fructuarij non præscribit.

5 ¶ Hucq; propius pertinet, quod scribitur in l. cùm in plures, in fi. prin. ff. eo. tit. de loca. hæredē coloni, quamuis colonus non sit, nihilominus domino posidere, & in l. cùm hæres. ff. de diuer. & tēpor. præscri. vbi ita scribitur, cum hæres in ius omne succedat, ignorantia sua defuncti vitia non excludit, veluti cum sciens alienum, vel precariò possedit: quamuis enim precarium hæredē ignorantem non teneat, vsucapere non poterit, quod defunctus non potuit. Et in l. ij. C. de precario, scribitur, hæredē eius, cui precario vti concessum est, teneri ad restituendam possessionē. Et in l. neq; fructuarium. C. de vsufruc. neq; fructuarium ad obtinēdam proprietatem rerum quarum vsumfructum habet, neque successores eius vlla temporis ex ea causa tenentes præscriptio munit.

¶ Quo

6 ¶ Quo in loco Pau. Ca. auctoritate eius l. & d. l. cuius hæres, dicit, quòd si is, qui possidebat precario nomine, mortuus est: & hæredes eius per xxx. annos & vltra etiam precarium ignorantes possederunt proprio nomine, non propterea rem ipsam præscripserunt: nam cum defunctus eo nomine tenuit, censentur hæredes eius eodem modo tenuisse, licèt tenuerint vt domini. quia, non superueniente noua causa, non interuerterunt possessionem domino repo scente: sicut defunctus non potuisset sibi mutare causam possessionis. leg. nemo. C. de acqui. poss. & ita dicit se consuluisse. Et illum citat, & sequitur Fran. Balb. in tract. præscrip. in iiij. parte iiij. partis prin. q. xj. col. ij. vers. ampliatur prædicta conclusio, & seq. vbi ex eo colligit hanc no. (vt ipse dicit) conclusionem, quòd clausula constituti vel precarij passiuè transit ad hæredes constituentis, quod dicit bene notandum ad materiam l. quod meo, in princ. ff. de acqu. poss. Et his concinit, quod scribit Paul. Iurisconsultus, si is est, libro sententiarum receptarum. v. titul. vj. Heres, inquit, eius qui precariam possessionem tenebat, si in ea manserit, magis dicendum est clàm videri possedisse: nullæ enim preces eius videtur adhibitæ, & ideo persecutio eius rei semper manebit nec interdicto locus est. *De eadem re.*

7 ¶ Scio tamen nonnullos esse in ea sententia, vt si post mortem constituentis hæres eius aut alius quispiam rem occupauerit, & constitutarius diutiùs steterit absque eo, quòd apprehéderit possessionem naturalem, perdit possessionem quam habebat: siue sciuerit rem vacare, siue ignorauerit ab alio occupatam, per text. in l. si de eo. §. si fortè, iunctis ibi not. per Bar. & alios. ff. de acqui. poss. Et ita voluit Pet. Anch. in c. cùm venisset, in v. no. de rest. spolia. Corn. con. cclxxx. visis quibusdam, col. vlt. ver. si autem probatum, li. iij. & Caro. Rui. expressè loquens de tempore. x. annorum, con. ccxxvij. visa facti narratione, col. v. versi. tertiò dicitur quòd etiam, lib. v. Sed tu tamen interim vide quæ scripsi suprà in j. parte. nu. 65. verùm vtcúque, & seque. & latiùs scribemus infrà in xxj. limitatione, ex quibus intelliges planius, quid de hac re dicendum sit. *Quid si constitutarius diu neglexerit.*

8 ¶ Sed ex his tamen quæ iam diximus, intelligis non verum esse, quid Sign. & Deci. (pace tantorum virorum dixerim) scripserunt in con. suprà nu. 1. & 2. huius amplia. citatis: præsertim cum ratio Sign. manca sit & mutila. neque enim constitutarius possidet solo corpore constituentis, sed & suo quoq;, vt etiam no. in locis ab eo & alibi suprà citatis. Ideo licèt animus cóstituentis mortui desinat esse, non tamen ipsius constitutarij, quo retinet suam possessionem ciuilem, quam habebat. Ideo nec vera est ratio ipsius Decij dicentis, interruptam esse possessioné constitutarij, cùm eam etiamnũ retineat animo, nisi postea eam neglexerit, vt diximus ver. præceden. & dicemus latiùs in d. xxj. limita. Et nihil prætereà allegat, quam Ang. in leg. quanuis. §. j. ver. & ex hoc duo, & ibi Alex. ff. de acq. poss. & ipsum Alex. cós. lxxxij. perspecto, col iij. lib. ij. qui nihil de hac re dicunt, sed illud tantùm, quòd non transfertur possessio ex constituto post mortem constituentis collato, de quo & nos suprà diximus. *De eadem re principali.*

DECIMAQVARTA AMPLIATIO

1 ¶ Amplia decimoquartò, vt vis huius constituti, siue precarij transeat non solùm in hæredes constituentis defuncti, sed & in alios tertios possessores, vt planè constat ex scriptis à Bar. in l. iij. in iiij. quæst. prin. in fi. ibi, sed pone, quòd debitor, & ibi Saly. col. viij. in viij. qu. de pign. & aliis multis, quos tibi citaui suprà in j. par. nu. 43. ci autem quod diximus. Sed quomodo id intelligatur. & quanto tempore illi tertij possessores possint præscribere aduersus constitutarium, intelliges ex is, quæ diximus d. n. 43. & seq. & in præcedenti amplia. ver. vij. scio tamé & quæ dicemus inf. in xxj. limita. *Constitutivis an transeat in tertios possessores.*

DECIMAQVINTA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia decimoquinto, vt constitutum siue precarium transferat possessionem non solùm in actu siue contractu puro, sed etiam in conditionali: verbi gratia, Donat quis fundum alteri, eiusque nomine se constituit se possidere, si ipse donatarius quippiam fecerit, aut sub alia conditione: nam continuò, impleta conditione, transit possessio & dominium rei donatæ in donatarium constitutarium, vt per multa decidit Guid. Papa. deci. Delphina. cclxviij. quidam donauit. & clanculum decisi. cccccxxij. Titius bona sua donauit. & Steph. Bertran. consil. ccliiij. vidi processum, num. v. lib. j. & Caro. Rui. cons. cxxxvj. primò videtur, col. j. nu. ij. lib. j. *Constitutum an in contractibus conditionalibus operetur.*

2 ¶ Et ante hos, licèt non allegent, Oldrad. consilio cxxxix. ad habendam aliqualem notitiam, columna, tertia, vers. tertium erit. Petr. Ancha. consilio ccxxxj. super pluribus, col. ij. vers. prætereà aduertendum. Alexan. qui solum Oldra. citat, cons. lxxiij. visa facti narratione, col. ij. vers. & in proposito, li. ij. & iterum cons. cliij. circa litem, col. j. vers. denique dictum precariũ, lib. vj. & Philip. Deci. cons. ccxlvij. in causa magnifici Baronis, col. j. ver. nec obstat huic conclusioni. Quod intelliges secundum ea, quæ dicam in seq. amplia. *De eadem re.*

3 ¶ Sed illud hîc nolui omittere, quod ab Angelo scriptum est con. ccclxxiij. visis instrumentis, col. j. ver. primò, quia procurator, iunctis, is, quæ scribit col. vlt. ver. restat nunc respondere, quòd si constitutum sit appositum in venditione conditionali, id quoque ipsum censetur esse conditionale: nec aliter ex eo transferetur possessio, quàm impleta conditione apposita *Constitutum simpliciter appositũ in actu conditionali, est conditionale.*

in ipsa venditione.quod etiam non obscurè voluit Alex.d.consi.lxxxiij.col.iij.vers.& subdit, lib.iij.& Philip.Deci.d.cons.ccxlvij.col.iij.vers.& ista conclusio.& Hiero.Gratus cons.lxix. cum sermones,col.ij.vers.nec ob.si dicatur,lib.j.Ludo.Gozad.con.xxviij.videtur prima facie,col.pen.vers.præterea & vlti. Nam & aliàs semper constitutum sequitur naturam principalis actus,vt latissimè dicemus infrà in vij.limitat.Imò & quæ iis alia traditio.l. sed interim.§.si vxor,le ij.ff.de donat.inter vir.& vxo.

Et si dicatur quod sit purũ, nullius tamẽ est effectus ante impletam conditionem.

4 ¶ Imò verò & si exprimeretur,vt constitutum appositum in contractu conditionali esset simplex & purum,videretur id constitutum interim,pendente adhuc conditione polita in principali contractu,nullum esse,& inefficax.quia id nullius est effectus,nisi præcedat causa habilis ad transferendum dominium,& possessionem,secundum gl.in l.quod meo,in princ.& ibi Iac.Are.& Alberi.ff.de acqui.possess.cum aliis multis concor.à me collectis infrà in vj.limitat.iterumq; in sequen.At ante euentum conditionis nulla subest causa habilis,cùm interim contractus sit in pendenti:igitur nec interim constitutum est efficax.Et ita nuncupatim respondit Franc.Ripa,lib.iij.Respon.c.xx.eodemq; vlt.incip.licèt Decius.Super hac autem ampliatio.vide quæ dicam in d.17.limit.

DECIMASEXTA AMPLIATIO.

Constitutum transfert possessionẽ etiam in actu cuius effectus ad aliquod tempus suspenditur.

1 ¶ Et quod suprà diximus de actu conditionali,idem intellige de actu puro illo quidem, sed cuius effectus post aliquod tempus suspenditur:exempli causa,dono aut védo tibi rem quãpiam,ea tamen lege,vt post mortem meam tantùm,vel post decem annos re ipsa fruaris. Id enim ita posse fieri etiam contractu inter viuos constat ex l.j.C.vt actio.ab hæredibus, cum si.à me collectis in trac.Primigeniorum in sexta quęstio.nu.33.quinetiam potest.Si igitur ita vendidero,& constituero me possidere tuo nomine,transfertur possessio: nec possum interim alteri donare,aut vendere,licèt effectus translatæ possessionis differatur in dictum tempus.Ita enim expressè ex facto respondit ipse Oldr.cons.cxiiij.factum est tale,quædam mulier.Et id erit pro decimasexta ampliatio.Et vide tamen quæ dicam in sequen.amplia & prętereà in ij. limitati.

DECIMASEPTIMA AMPLIATIO.

Constitutum conditionale vel ad diem in contractu puro operatur traditionem.

1 ¶ Amplia igitur decimoseptimò, non solùm cùm contractus principalis est conditionalis, vel ad diem.sed etiam cùm ipse contractus est simplex & purus, sed constitutum est conditionale,vel ad diẽ.Nam & id constitutum valet, & ex eo trãsfertur possessio conditione impleta,vel die cedente,vt voluit idem Old.d.cons.cxxxix.in tertio, rursumq; in vij. dubio. & Sign.con.ccxvij.factum sic se habet,quidam nomine Titius,col.iiij.vers.ex prædictis oritur. Albe.in l.vlt.col.ij.vers.sed quis erit effectus.C.de pactis.Alexander,qui nullum horũ citat, cons.lxxxv.ponderatis is,de quibus,col.j.lib.vj.& cons.cliij.circa litem,col.j.vers.denique dictum precarium,eo lib.vj.Philipp.Deci.qui solum Oldr.memorat, in l. contractus, col.iiij. vers.item notandum est.ff de reg.iur.& d.cons.ccxlvij.in causa magnifici,col.iij.vbi suprà,& dicemus quoq; postea in ij.limita.nu.14.secundò intellige,vt procedat.

Possessio sub conditione tradi potest.

2 ¶ Nam & aliàs possessio,ne de hoc dubites,sub conditione tradi potest.l.qui absenti.§.j.& l. si me in vacuam,in fi.ff.de acqui.posses.& c.olim,de restit.spolia.& voluerunt D.à.Rot. decisione.577.quidam expectans,in antiquis.& Iac.à S.Georg.qui illum j.tex.dicit ad hoc no. in l.certum est,ad fi.ff.si cert.pet.& doctor.vbique.Atq; etiam ad tẽpus.l.ij.C.de donat.quæ sub.mod.& l.vlt.C.de lega.& vtrunque voluit Masuer.titul.de poss.§.item nota, quòd possessio.Hincq; illa disputatio,an per traditionem feudi sub conditione, si domino placuerit, vel alia,priuetur vasallus feudo,ac si simpliciter rem tradidisset,de quo per Bal.in c. j. §. hoc quoque,col.vlt.vers.sed pone quòd venditor.tit.de successio.feudi, & eundem Bal. cons. ix. factum tale est,anno domini,col.ij vers.cùm autem non adest, libr.j.quod iterum repetitur cons.clxxxviij.lib.iij.& ipsum Bal.cons.xcv.mortuo, eodem lib. iij.

Quid si ante euentum conditionis constituens mutet voluntatem.

3 ¶ Et has quidem tres postremas ampliationes ita quoque amplia,vt possessio hæc constitutia continuò transferatur,existente conditione, vel die: etiam si constituens post constitutũ & ante euentum conditionis, vel diei mutaret voluntatem : neque enim id obesset ad illius possessionis translationem,vt liquidò colligitur ex dictis Bar.& aliorum in d.l.qui absenti.§. j.ff.de acq.poss.& expressè voluit Claud.Aquen.in l.iij.§.incertam, ad fi.codẽ tit. per l. cùm nemo,C.eo.tit.Et bene ad id faciunt quæ dicam in xxxij.ampliat.nu.14. at contra id expressè,& seq.Et id prætereà,quòd contractus conditionalis dicitur perfectus l.necessariò.§.si ita res.ff.de peri.& commo.rei vend.ita vt ab eo non liceat alteri contrahentium altero inuito discedere,vt dicit gl.ibi,& in l.j.in princip.C.eod.tit.& latiùs diximus in tracta.Retractuũ, tit.j.§.j.glo.ij.in verbo, *a vendu*, nu. 27. verùm in diuersam.

Et quid si etiã ante euentum conditionis res fuerit alteri vendita & tradita.

4 ¶ Verùm hanc ampliationem simulq; xv.intelliges tum demum procedere,si res sit integra Nam si ante euentum conditionis res fuerit alteri vendita,& tradita, ei ius quæritur : quod per euentum conditionis non tollitur.neque enim ea conditio retrotrahitur in illius præiudicium,cui interim ius quæsitum est,cùm extremum à quo non sit habile,iuxta not.à Bar. in l.si is,qui pro emptore,col.iiij.vers.idem si inhabile extremum. ff. de vsuca. per l. bonorum. ff. rem

ff.rem rat.hab. Cui adde & alium tex. non deteriorem in d.l.necessario. §.quod si pendente. ff.de peri.& commo. rei vend.

5 ¶ Adde & tu eundem Bar. qui eiusdem est sententiæ in l.quoties, in fi.ff.de nouat. & in leg. si vxor. §. si quis vxorem, vers. vel aliter. ff. de adulte. & in l.res aliena, in prin. ff. de pigno. acti. & Specul. tit. de oblig. & soluti. §. j. vers. item pone. Bal. in l. ei qui. C. de tempo. appell. Panor. post Anto. in c. cùm venisset, col. ij. de restit. spolia. Alex. con. xxv. viso testamento, col. ij. vers. præterea posito. Corne. con. cx. in iudicio col. pe. lib. ij. Iason in l. quoties, col. xj. versic. tertiò pone quæro. C. de rei vendic. & ante hos omnes gl. ordi. in l. si indebitum. §. j. & ibi quoque Bar. ff. rem rat. hab. *De eadem re.*

6 ¶ Nam & id regulare est & perpetuum, vt conditio nunquam retrotrahatur in præiudicium alterius, Hosti. in summa ti. de conditi. appo. §. quæ conditio, col. ij. ver. quid si contraho cum vna. & Collect. in c. super eo, in prin. eo. ti. Bal. in l. j. col. vlt. per eum tex. & ibi quoque Saly. col. item j. C. an ser. ex suo fac. Alex. qui id dicit sing. cons. ccxxviij. ponderatis, col. ij. libr. vj. Philip. Deci. in l. si pecuniam, col. vlt. ff. si cert. peta. vti nec alia quæcunque, vt plenè diximus & probauimus in d. tracta. Retractuum, tit. j. §. j. in gl. x. in verbo, *dedans l'an*, num. 70. ex quo illud fit, & seq. *Conditio non retrotrahitur in præiudicium alterius.*

7 ¶ Et ita vti suprà diximus, nuncupatim & in hac specie nostri constituti conditionalis, ex facto respondit Ale. cons. cliij. lib. vj. & voluit Philip. Dec. in d. l. contractus, col. vj. vers. sextò limitatur. ff. de regu. iur. vbi ita dicit se consuluisse, vt certè consuluit d. con. ccxlvij. col. iij. vers. nec obstat quòd post talem, & seq. vbi & alia quædã allegat, quæ ibi videre poteris. & Hiero. Gratus. d. con. lxix. col. ij. nu. xj. li. j. & iterum con. lxxv. quanuis si prius. in prin. li. ij. & Ludo. Gozad. con. xxviij. videtur prima facie, col. vlt. & Mar. Mantu. con. cclvj. viso processu, col. iij. nu. xx. & seq. & ante eos Signo. con. ccxvij. col. v. vers. venio ad primum. Et vide quæ dicã in xxx. limi. nu. 2. ex quo illud, & multis seq. *De eadem re principali.*

8 ¶ At hoc tamen declarabis duobus modis. Primò vt procedat, si res fuerit alteri reipsa tradita: secùs, si fictè, verbi gratia, per aliud constitutum, vel per conductionem ab alio receptam. Nam tunc non fit præiudicium ei, cui possessio quærenda est eueniente conditione, vt expressè & in illo casu conductionis, cùm ea species ex facto contigisset, consuluit Pet. Anch. con. ccxcj. super pluribus, col. iiij. vers. item apparet, per l. quamuis. §. j. ff. de acqui. posse. & c. cùm venisset, de restit. spoli. Cui adde quæ dicam in xiiij. limitati. ex quibus etiam intelliges quomodo & id intelligi debeat. *Quid tamen si alteri fuit fictè tantum tradita.*

9 ¶ Intelliges secundò, vt procedat, modò conditio adimpleatur ante mortem constituentis. Nam si id post mortem contingeret, videretur, id constitutum collatum esse post mortem, ideoq; per ipsum non posse transferri possessionem, cùm tunc constituens non sit futurus possessor, vt iam mortuus, per ea quæ dicam interiùs in ij. limit. Et ita in hoc casu voluit Sign. d. con. ccxvij. col. v. vers. postquam decedẽte Titio, vbi ad hoc multa allegat, vt ibi videre poteris. & Alex. con. cliij. circa litem vertentem inter filios, col. j. versi. denique dicitur, lib. vj. & Philip. Deci. d. con. ccxlvij. col. iiij. ver. vlterius etiam. & Ludo. Gozad. con. xcix. in hac causa possessiua, col. iij. ver. nonò non potest. Et hoc quoque satis videtur esse de mẽte Oldr. d. con. cxxxix. in iij. dubio, iuncto v. Quanquam contrarium voluit ipse Deci. secum hac in re apertè pugnans in d. l. contractus, col. vj. vers. item notandum, ibi, & eodem modo. ff. de reg. iur. vbi ad hoc allegat Oldr. d. cons. vbi tamen contrarium sentit, vt diximus. De quo vide quæ dicam in d. ij. limitat. nu. 14. secundò intellige. *Quid si post mortem constituentis conditio eueniat.*

DECIMA OCTAVA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia decimooctauò, vt etiam constitutum & precarium habeat vim transferendę possessionis, cùm appositum est in nudo pacto. Id enim expressim & veluti verbis conceptis magna autoritate affirmat Bal. in l. j. circa medium, versi. quæritur ergo vtrum ex eo, & ibi quoque Barthol. C. eo. col. vlt. vers. extrà glo. C. de vsuc. pro donat. Quod vix alibi reperies. *Constitutum nudo pacto appositũ trãsfert possessionem.*

DECIMA NONA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia decimononò, vt id item locum habeat non solùm in contractibus nominatis, sed & in innominatis vt & voluit idem Bald. omnium sententiarum tam locuples, vt nulla vnquam ei defuerit, vt sæpe alibi diximus, in eadem l. j. illo eo. ver. quæritur ergo, iuncto vers. præced. de vsuc. pro donat. nec memini me vsquam alibi legisse. *Atque etiam in contractibus innominatis.*

VICESIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vigesimò, (vt personas constituentium attingamus,) vt procedat in constituente habente tantum possessionem naturalem, vt scilicet, per eius constitutum transferatur ea possessio naturalis, quam ipse habet, vt expressè voluit Bar. in l. interdum. §. vl. vers. sed quęro aliquis naturaliter, & ibi etiam Alex. col. ij. ver. iuxta prædicta. ff. de acqui. poss. & Raph. Co. con. liiij. Leonardus, col. j. & con. clxxiij. Galuanus, col. vl. ver. nec obstat, quòd possessio, & Ant. in c. cum venisset, col. iij. ver. inquantum suprà, de restit. spoli. Et hoc satis probatur per ea, quæ dicam infrà in xxxiij. ampliatio. de vsufructuario, qui naturaliter tãtùm possidet, vt probat tex. in l. naturaliter, in prin. ff. de acq. poss. *Constitutum possidẽtis naturaliter, tantum naturalem possessionem trãsfert.*

2 ¶ Et quamuis id sit dubium in ipso vsufructuario, cùm nonnulli teneant contrarium, vt ibi dicemus: tamen id non tantum dubij fortè habet in aliis naturaliter tantùm possidentibus, in quibus non habent locum rationes eorum, qui id negant procedere in vsufructuario. Et id quidem videre licet in eo, qui se constituit possidere nomine creditoris, in quo ciuilé tátum in eum possessionem trãstulit, naturalem auté retinuit, vt laté diximus supra in princ. nu. iiij illud autem. Si igitur hic debitor, qui ita se constituit precariò possidere pro creditore, rem postea alteri vendat, & se nomine illius possidere constituat, in hunc transfert naturalé illã possessionem, quam habebat: & consequenter priuat illum suum creditorem ciuili, quę erat accessoria eiusdem naturalis, per l. peregrè. §. quibus, iuncta. d. l. interdum. §. vltim. ff. de acq. poss. vbi id voluit Bar. post Din. ibi, & etiam Imo. & Ro. in l. Celsus, vterque col. ij. ille vers. item adde inquantùm dicit, hic vers. secundò inquantùm. ff. de vsuca. De quo & tu vide quæ scripsi suprà in prin. nu. xij. sed & ex illa, & iterum num. xxxiiij. at illud hic: itemq; nume. 45. porrò Matthæ. & infrà in xiiij. limitat. ver. vj. tertiò intellige, & iij. seq. ex quibus intelliges quid hîc dicendum sit.

De eadem re.

VICESIMA PRIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimoprimò, vt item procedat in constituente habente tantùm ciuilem possessionem, vt & eandem transferat in alium per constitutum, vt etiam voluit Bart. in d. l. interdum. §. vlt. vers. sed quæro, aliquis naturaliter, & ibi quoque Alex. col. ij. vers. iuxta prædicta. & idem Bar. in l. quod meo, in prin. col. ij. vers. secundò pone, & ibi item ipse Alex. col. v. ver. quærit Bart. quia hæc, & omnes ferè ibi, per tex. in l. quædam mulier, ff. de rei vendi. qui (vt dicit Bar. loquitur in eo, qui ciuiliter tantùm possidebat, vt qui non erat in fundo. Et idem voluére Pet. Ancha. & Imol. in c. vlt. ext. de precari. Anto. in c. cùm venisset, col. iij. versic. inquantum suprà, de restitut. spoli. Raph. Co. cons. liiij. Leonardus, col. j. Corne. cons. clxxiij. in præsenti, col. v. vers. cùm per precarium, li. ij. Caro. Rui. con. clxxvij. visis, & intellectis, col. ij. nu. iij. lib. j.

Constitutum possidentis ciuiliter, possessionem ciuilẽ transfert.

2 ¶ Quanquam contra id facere videtur gl. in d. l. quod meo, in verbo, ministerio, cum id verbum ita exponit, id est, actu, & voluntate: tanquam, scilicet, non sufficiat voluntas possidentis ciuiliter, qui se constituit nomine alterius possidere, nisi aliquis actus corporalis interueniat. Sed ad hoc respondet Bart. quòd actus, qui à principio interuenit, cum ipse constituens primum appræhendit possessionem pro se, sufficit vt tunc constituens transferat possessionem, & satis nunc interuenire videtur, vt & nos quoque diximus suprà in iiij. amplia.

De eadem re.

3 ¶ Vt etiam in simili videmus, vt ille subdit, quòd si quis sine mandato appræhendat possessionem pro altero, satis est, vt posteà ille, cuius nomine apræhensa est, ratum habeat, sine interuentu alterius actus corporalis, per l. communis seruus. §. j. ff. eo. tit. Nam ille primus actus appręhensionis præstat adminiculum ad acquirendam possessionem ei, qui ratum habet. Et hinc quoque videmus, quòd si possidens conducit possessionem ab alio, videtur facere illũ possessorem. l. si quis ante, & l. qui bona fide, in princ. ff. eod. tit. Et tamen ibi non interuenit actus corporalis ad appræhendendum possessionem.

Ratificatio apprehẽsionis possessionis operatur possessionem sine alio actu corporali.

4 ¶ Igitur eadem ratione, (vt ille subiungit,) si per simplex constitutum facio me possessorem nomine alterius, quamuis ciuilem possessionem tãtum habeam, eam in illum transfero. Hęc ille, quem ad verbum propè refert, & sequitur Alex. in d. l. quod meo. Et licèt hæ rationes nõ omnino placeant Raph. Co. in d. l. quod meo, & Franc. Aretin. in d. l. interdum. §. vlt. tamen aliis rationibus sequuntur principale dictum ipsius Bart. de quo & tu vide Claudi. Aquen. in d. l. quod meo, col. j. vers. sed quærit Bar.

De eadem re.

VICESIMA SECVNDA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimosecundò, & hoc cum præcedente bene conuenit, vt is, qui vi constituti possidet, quia scilicet emptor constituerit se possidere nomine illius, possit & in alterum etiam per constitutum transferre eiusdem rei possessionem. Ita enim consuluit Alouisius de Lucis valentissimus doctor, & qui ita vocatur inter consil. ipsius Bald. consil. ccccxxxvj. quidam creditor habens plures debitores, col. ij. versi. nam primò præsupponitur, lib. iij. vbi idem dicit etiam consuluisse Ray. Forli. Argent. illius filium, & Richar. Salic. & illi consil. subscripsit Bal. ibi.

Constitutarius transfert possessionem vi alterius cõstituti.

VICESIMA TERTIA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimotertiò, vt procedat in ecclesia, & prælatis ecclesiasticis constituentibus se possidere nomine alterius, vt scilicet per eorum constitutum transferatur possessio, quæ apud illos est: scilicet naturalis tantum, si naturalem tantum habeant: ciuilis quoque, si ciuilem habeant, vt no. voluit Mathes. no. clxvij. nota, quòd si tutor, Et id quidem in ecclesia minimè dubium est, vt satis probant tex. in c. cum venisset, & ibi palàm sentiunt omnes, præsertim Ant. & Pan. de restit. spoli. Cardi. Flor. in repe. c. perpendimus, colum. xiiij. ver. in hoc tamen. de senten. exc. & Barb. in repe. rub. de reb. eccl. non alie. in ij. dubio. Sed, quod ad prælatos priuatum pertinet, vide quæ dicam infrà in xvj. limita.

Ecclesia & prælati vi cõstituti transferunt possessionem.

VICESIMAQVARTA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimoquartò, vt procedat in testatore se cōstituente possidere in testamēto pro altero, non tantùm respectu actuum inter viuos in ipso testamento factorū, vt fieri possunt, per nota. in l. hæredes palam. §. vlt. ff. de testam. cum multis aliis concor. à me fusissimè congestis in nostris legibus connubialibus, in gl. v. in verbo, *contracter*, nu. 101. intellige secundò, & sequi. in quibus haud dubiè per constitutum illic appositum transfertur possessio, vt expressè consuluit Oldr. consil. cxxiij. factum tale est, quædam mulier. & Alber. in rub. C. de donat. col. j. Imol. in c. ij. col. j. versi. not. quòd vbi in actu, de consuetu. Nam & is actus inter viuos in testamento factus retinet vim & naturam contractus, nec testamenti vim, aut naturam recipit, vt per Bart. in l. cùm quis decedens. §. codicillis. ff. de leg. iij. Bald. in l. si auia, in prin. C. de iure delib. & diximus latius in dictis legib. connubi. vbi suprà. *Testator constituens an trāsferat possessionem.*

2 ¶ Non tantùm igitur (vt id repetamus) constitutum in testamento factum transfert possessionem in actibus inter viuos inibi factis, sed & in actibus quoq; vltimæ voluntatis, videlicet in institutione hæredis, & legatis. Nam testator constituens se possidere nomine hæredis, vel legatarij, in eos transfert possessionem, vt sing. voluit Bald. in c. j. col. vlt. versi. sed ecce Imperator, extrà de confir. vtil. vel inutil. is enim potest, vt ipse dicit, tradendo mortem præuenire, per l. Lucius Titius testamento. ff. de leg. ij. vbi est tex. in id optimus, quem & ipse Bald. Ange. & Pau. Ca. ibi ad id expendunt, & præterea idem Bal. post Bar. in l. legatum est, eo tit. & in l. si eum seruum. §. inter virum. ff. de donati. inter vir. & vxor. & in l. filium, col. vij. versi. quartò no. C. fami. herc. & in l. ij. col. ij. versi. sed iuxta prædicta quæro. C. de inoc. doti. & in l. j. col. vlti. versi. vnum scias. C. si quis omis. cau. testa. vbi & illud dicit, quòd tunc legatum accipit naturam donationis causa mortis propter traditionem, de quo tamen vide Din. Bar. & ipsum Bald. in d. l. legatum est. & rursus eundem Bald. in l. vlt. C. de vsur. & fructi. leg. vbi etiam dicit huiusmodi legatum redigi ad instar donationis causa mortis: & legatarium lucrari fructus à tempore mortis, imò fortè inquit, à die traditionis. Et iterum repetit ipse Bal. in l. j. col. iiij. versi. item competit. C. com. de leg. & in c. ij. circa medium, versi. nota in text. quòd possessio, & ibi Barb. col. iij. de consuet. Ang. in l. filiam fratribus. & ibi quoq; Alex. ff. ad SC. Trebel. Barthol. Cæpol. in l. irritam, quæ est vlti. col. xvij. in paruis, versi. sextus decimus casus. C. de vsucapi. pro donat. vbi dicit singu. eum textum, in d. l. Lucius. Iason in l. iustè possidet, col. pen. versi. quintò facit. ff. de acqu. posses. dum allegat Bald. in d. c. j. & idem Iason in l. nemo potest, col. vij. versi. tertiò quærit. ff. de legatis j. in j. lect. & in l. quoties, col. vlt. C. de hæred. instit. Phil. Dec. loquens de fideicommisso, cons. lxxxiiij. excellentissimi doctores, col. ij. versi. secundò quia non obst. & con. ccccxxiiij. proponitur quòd magnifica domina, col. iij. nu. 15. Steph. Ber. consi. lviij. sufficienter, ante fi. li. ij. Matth. Afflict. deci. Neapol. cclxxv. testator. Barto. Chassan. consi. lxj. ex verbis, col. penult. versi. sed quia ibi. & Francis. Ripa. qui & illud dicit de transitione legati in donationem causa mortis, in l. j. numero 13. ff. quor. bono. *Et quid in actib. vltimæ voluntatis.* *Testator potest tradendo mortem præuenire.* *Legatū quod se testator cōstituit possidere pro legatario, accipit naturā donationis causa mortis.*

3 ¶ Et ad hoc quoq; nonnulli præter illum textum in d. l. Lucius, allegant. d. l. legatum est, ff. de leg. ij. & l. cùm quis decedens. §. qui testamento. ff. de leg. iij. quæ quidem. ll. non admodū facere videntur. Sed bene facit quod voluit gl. in cle. dudum. §. verùm, in verbo, datis, de sepult. & quod de donatione causa mortis dicitur, in l. cum quis. ff. de condi. ob caus. cùm si. quodq; scribit ipse Bald. in l. ex testamento, ad fi. C. de fideicommis. & in c. ij. ante fin. tit. de feud. dato in vicē leg. commis. in quib. locis Bal. loquēs de constituto facto in testamēto, non ipsum improbat ob id, quòd factū est in testamento, sed ex eo quòd fuit appositum in testamento inualido, & reprobato, tanquā & ipsum constitutum inualidū sit, vt testamentum, in quo positum est, de quo nos latiùs dicemus in vij. limit. nu. 16. nec hinc longè distat. *De eadem re principali.*

4 ¶ Noluimus tamen, antè, quàm hinc discedamus illud prætermittere, quod Bal. in d. c. j. de confirmat. vtil. vel inutil. nō id simpliciter dixit, ad quod suprà post alios multos citauimus. Sed illud quidem dicit, non valere precarium à testatore factum, quia nemo rem suam precariò rogare potest, vt est tex. licèt non alleget, in l. neq; pignus. ff. de reg. iur. Tamen legatarius ob id precarium poterit, mortuo testatore, ingredi possessionem rei legatæ, ea ratione, quam nos suprà ex eo diximus. Et ita illud ipsius dictum sequitur, & dicit egregium Ias. in l. nemo, col. vj. versi. secundò adde. ff. de legat. j. in priore lect. & iterum in posteriore, col. ix. versi. secundò amplia. & in l. iustè possidet, col. pen. in prin. ff. de acqu. posses. in ij. lec. & in l. hæreditas. C. de hær. insti. *De eadem re.*

5 ¶ Illud autem planum est (vt id obiter dicam si quis fortè dubitet) posse testatorem dare facultatem legatario, & fideicommissario ingrediendi possessionem rei legatæ aut fideicommissariæ propria autoritate, per l. Titia cùm testamento. §. j. & ibi gl. Bart. Bal. & Imo. qui eā dicit sing. ff. de leg. ij. cùm si. à me latè collectis in commentariis consuetudinū Pictauicarū, tit. *de testamens*, §. iiij. in glo. ij. in verbo, *ne vienne à l'heritier*, nu. 3. fallit tamen primò. Idque etiam tacitè, vt & ibi quoq; copiosè diximus, nu. v. versi. amplia secundò, & multis seq. Licèt multæ consuetudines Galliæ repugnent, non facientes id ius testatori. *Testator potest facere potestatem accipiēdi legatū & fideic. propria anthoritate.*

6 ¶ Sed nec id item omittendum ducimus, id quod suprà diximus, testatorem transferre possessionem, per huiusmodi clausulam constituti, intelligendum esse secundùm ea quæ infrà à nobis dicentur in ij. limitatione, scilicet si se constituat iam ex eo tempore, quo testatur, possidere nomine hæredis, vel legatarij, vel fideicommissarij. secùs, si se constituerit possessurum post mortem suam: tunc enim id constitutum omnino esset inutile, inualidum, & inefficax, vt ibi latè dicemus.

Quid si testator cõstituat se possidere post mortem suam.

7 ¶ Sed non intempestiuè quæremus, an cùm testator rem legatam tradidit, possit huiusmodi legatum reuocare, & fructus ab ipso legatario perceptos. quod ipsum intelliges ex Oldra. d. consi. cxiij. & Bar. & aliis in l. legatum. ff. de leg. ij. Pau. Ca. consi. cccxciij. substitutio, lib. j. & aliis relatis à Catel. Cot. memor. incip. constitutum, versi. confirmo per istud. & memor. incip. legatum factum à testatore. & Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo, testamentum, le ij. col. ij. Aymo. Crauet. post Crot. in rep. rubr. ff. de leg. j. nu. cxxxviij & quod priuatim ad fructus pertinet, vide quæ de fructibus donationis causa mortis scripsimus, in repet. l. si vnquam, in verbo. reuertatur. nu. 278. incip. postremò quia cùm titulus.

VICESIMA QVINTA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimoquintò, vt etiam procedat non solùm in certa, & singulari quapiam persona sese constituente possidere nomine alterius, sed etiam in vniuersitate, communitate, siue collegio id ipsum faciente. Nam & per id constitutum etiam transfertur possessio, vti expressè consuluit ex facto interrogatus Bald. consil. ccccxxxviij. præmittendum est ad euidentiam: col. ij. versi. & ad euidentiam præmittendum est, lib. j. Et ad hoc facit quod suprà de ecclesia diximus in xxiij. ampliati.

Constitutum collegij an operetur trãslationem possessionis.

VICESIMA SEXTA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimosextò eorum respectu, quibus fit constitutum, vt non solum id procedat, cum fit constitutum domino, sed etiam cum fit procuratori eius, nomine ipsius. verbi gratia, vendo tibi vt procuratori Titij, & constituo me possidere nomine illo tuo procuratorio. Nã tunc etiam transfertur possessio in Titium dominum. Ita enim voluit Bart. in l. si is, qui pro emptore, col. antep. versi. septimò & vlti. & ibi Iason plenè char. pen. versi. quintò principaliter, cum multis seq. ff. de vsuc. & idem Bar. in l. ab emptione, ad fi. & ibi quoq; Bald. etiam ad fi. in vtraq; lect. Ang. Imol. & Iac. à S. Georg. col. iij. ff. de pactis. idem Bar. in d. l. certè. ff. de precari. Bal. in d. l. j. col. ij. vers. decimò quarto. C. quam. lice. ab empt. disced. & in l. vnic. §. sin autẽ, in fi. C. de cadu. tol. & in c. j. §. item inuestitura, tit. de feud. no. & in c. j. §. si facta, col. ij. ver. pone vendo tibi, tit. si de feu. fuer. contr. inter do. & agna. & vt à multis citatur, con. inci. casus talis est, quidam nomine Matthæus, sed illud nõ potui reperire. Salic. in l. j. in fi. C. per quas perso. nob. acqui. Imol. in l. j. in fi. prin. & ibi quoq; Raphaël Cor. col. pen. versi. ad hoc concludit, Rom. col. item pen. versi. vlteriùs inquantum dicit, Alex. col. pen. ver. ex isto dicto & Iason col. pen. versi. adde secùs esse. ff. de acqui. possess. & rursus idem Imo. Rom. & Alex. & prætereà Franc. Aret. & Soci. in d. l. j. §. per procuratorem, quem Roma. legit cum §. hæc quæ de seruis, eo tit. & Raphaël Co. & Paul. Cast. in l. quarundam, eo. quoq; tit. Alter Raphaël Fulgo. in l. j. C. eod. tit. Rom. in l. qui mihi donatum, col. ij. versi. responde, quòd si hoc, ff. de donati. & in l. quod meo, in iij. no. & ibi Alex. col. j. ff. de acquir. poss. Corn. consi. 50. videtur in hac consultatione, ante fi. lib. j. vbi dicit non esse tutum ab hac opi. in practica recedere. & iterum consi. cxvij. multa essent, post princ. lib. ij. Barb. subobscurè in c. ij. col. antep. versi. in ea gloss. ibi, per claues, de consuet. Guid. Pap. dec. Delphi. cxij. in dicta curia, paulò ante fi. Soc. consi. ccxxxix. punctus consultationis, col. vlt. lib. ij. Vital. Camba. in tracta clausularum, char. xxj in paruis, in clausula, constituit se precariò, &c. col. iij. ver. si verò ipse procurator. Ias. in l. quoties, col. iiij. versi. quintò principaliter. C. de rei vendi. Steph. Bertr. qui hanc dicit esse communem opi. con. cxxx. ponitur in facto, ante fi. lib. iij. Lancelo. Galiau. in rep. rub. ff. de verb. oblig. col. xlj. versi. item ex prædictis. Lud. Gozad. consi. xv. videtur prima facie col. ij. versi. tertiò, imò istud est. & iterum con. xvj. in hac causa, col. ij. nu. xij. & quisquis is est, qui addi. ad Salic. fecit, in l. traditionibus, in prin. C. de pactis. & ante hos non obscurè videtur voluisse Ioan. And. à nullo tamen illorum citatus, post Dn. conf. xxxij. in addi. Speculatoris tit. de confessi. §. nunc videndum. versi. quid si confiteor tuam esse.

Constitutum factum procuratori an transferat possessionem.

2 ¶ Hanc autem sententiam adiuuant textus in d. l. certè. §. j. ff. de precari. nam licèt is loquatur de casu contrario, scilicet in procuratore, qui pro domino se constituit possidere nomine alterius, vt diximus suprà in prima ampliatione, versi. vj. illud tamen dixerim: tamen eadem videtur esse ratio in eo, cui tanquam procuratori alter constituit, arg. illo à reciprocis siue correlatiuis, quod fortissimum est in iure l. vl. & ibi abundè Bar. Bal. Ang. & alij. recentiores & inter alios Iason, qui educit multos concor. C. de indict. viduit. vti & ipse facit in l. si priusquam, col. pen. ff. de no. ope. nunci. & in auth. quas actiones, col. vij. versi. tertiò principaliter. C. de sacro. eccle. & consi. cxij. in primis, col. j. versi. & in primis, lib. ij. Quid tamen dicendum sit in procuratore constituente, vtrùm scilicet transferat possessionem, videbis infrà in xiij. limitatione.

Probatio ex tex.

¶ Sed

3 ¶ Sed vt principale nostrum propositum prosequamur, ad eam quoq; sententiam affertur d. l.j.§.per procuratorem.ff.de acq.poss. vbi per procuratorem nobis acquiritur possessio.& d. l.quod meo.§.j.eo.tit. vbi procurator alienæ possessioni præstat ministerium. & in d.l.quarundam, eo quoq; tit. vbi tantum operatur ficta traditio facta procuratori, quantum ea quæ facta est domino. dicitur enim ibi, nihil interesse inter vtranque, & ad hoc eum tex.expendit Raph.Co.ibi. & id quoq; probat text.in c.accedens, de præb. vbi per inuestituram (quæ & ipsa ficta traditio est.c.j.tit.quæ sit inue.cùm traditio est, neq; enim semper est, vt per Cano. in c.ij.de consuet.& in c.j.de reg.iur.lib.vj.& Bald.in l.j.C.de donat.cum si.) per inuestituram, inquam, factam procuratori transfertur possessio in dominum. *Ad idem.*

4 ¶ Atqui sunt & alij multi contrariæ opinionis, vt scilicet per constitutum factum procuratori non transferatur possessio, in quibus est Pet. à Bel.Per.& Bart. sibi contrarius in l.j. C. per quas perso.nob.acqui.Guil.Cun.in d l.ab emptione, in fi.& ibi quoq; Alber.col.ij.versi. quærit Guil.aliam.ff de pactis.& idem Guil.in l.licèt, col.xj.C.de acqu. poss. Bal.sibi quoq; contrarius sed subobscurè in d.c.cùm venisset, col. j. versi.ibi.cùm is possideat, de resti.spolia.& apertiùs in tract.de pactis, char.vij.col.ij. versi. iuxta hoc quæro. Angel.in d. l. j. §. per procuratorem.ff.de acqui.posses.& in d.l.si is qui pro emptore, ante fi.& ibi etiam Imo. col. vlt qui id dicit sibi verius videri, licèt in d. l. ab emptione, cum Bar.transisset. & Paul.Cast. in d.l.j.§.si iusserim, in fi.& iterum in d.l.quod meo, in fi.ff.de acq.posses. Alex.sibi item contrarius in addit.Bart.in l.qui mihi donatum, in fin.ff.de donati.Barb.latè consi.viij.sapienter doctissimus, col. xiiij.versi.capio nunc aliud, & col. seq. lib.ij. *Qui contrarium tenent.*

5 ¶ Horum sunt plurima fundamenta: sed hæc duo sunt præcipua, scilicet l.ea quæ ciuiliter.ff. de acq.rer.domi. vbi dicunt probari, nõ posse per procuratorem domino immediatè quæri, nisi per actum naturalem, & non ciuilem. Cuius autoritate Bar.in d.l.j.C.per quas pers. dicit, quòd ideo per pactum legis commissoriæ, vel addictionis in diem non quæritur dominium vel possessio per procuratorem, quia is actus est ciuilis, per quem procurator quærere non potest domino, per d.l.ea, quæ ciuiliter.& idem dicit per eandem.l.ipse Bar.in l.qui mihi donatum, in fi.ff.de donati.& Ang. in d.l.j.§.per procuratorem.ff.de acq. posses. *Horum fundamenta* *An ex pacto legis commissori vel addictioni in diem quæratur possessio per procuratorem, vide num 7.*

6 ¶ Sed ad id respondent alij, quòd ea.l. quę vtitur verbo, generaliter non debet intelligi, vt necessariò requiratur actus naturalis, vt procurator quærat domino: alioquin ei contradiceret d.c.cum venisset: sed ita debet accipi, vt id plerunq; fieri solet. Item quòd ead.l.potest intelligi in iis quæ naturaliter acquiruntur, id est, per instrumentum naturale regulariter acquiri consueuerunt. nam ea regulariter quæruntur per liberam personam: non autem quòd, vt fiat acquisitio, sit semper necessarius actus corporalis, quia etiam sufficit animus.d.l.certè.§. j.ff.de precari. Vel (vt alij dicunt) ea l. loquitur in iure, quod solùm per actum ciuilem quæritur, putà per stipulationem, aut alium similem contractum: sed hic communiter fit per actum naturalem, scilicet per contractum emptionis, & venditionis: licèt contingat, quòd actus ciuilis constituti suppleat materiam actualis traditionis: vnde primordialis natura dispositionis est attendenda, l.item veniunt.§.cùm prædixerimus.ff.de peti. hæ.& no glo.in l. certi condictio, in prin.ff.si cert.peta. Vel deniq; vt alij, quòd traditio facta per constitutum non est simpliciter ciuilis, sed etiam naturalis, quia subrogatur in locum naturalis traditionis, d.l.j.§.si iusserim.ff.de acq.poss. At subrogatum censetur esse idem cum eo, in cuius locum subrogatur.l.Publius.§.Titia.ff.de condi.& demon.cùm si. Ex quo Bar.& alij.in l.postulante, per illum tex.ff.ad S C.Treb. dicunt statutum loquens in casu vero, procedere etiã in casu ficto subrogato in locum veri, vti etiam tenet Pan.in c.j. col. j. de arbit. *Responsio.*

7 ¶ Quod autẽ dicit Bar.in d.l.qui mihi donatũ.ff.de donati.de pacto legis cõmissoriæ, & addictionis in diem, certè illi contradicũt gl.& Bal.in d.l.j.C. per quas perso.nob. acqui.Imo. qui hoc latè tractat in d.l. qui mihi donatum, col. ij. versiculo, extra gloss. in quantum, & ibi Roma.col.ij.versi.vltimò adde inquantum, & Alex.in additio.ipsius Bar.idem Imol.in l.stipulatio ista.§.si stipuler, col.pen.versi.item adde circa quintam.& ibi item ipse Rom.col.antepenult.versi.item inquantum dicit, de verb.obligat idem Rom.in l.j.§. hæc quæ de seruis, versi.& deinde infert ff.de acq.poss. Vital.Camb.in d.tractatu clausula.vbi suprà, num.j.vti per eos videre poteris. *De eo quod suprà nu. 5.*

8 ¶ Alterum fundamentum eorum, qui contrarium tenent, id est, quia si priorem opin.admitteremus, concurrerent duæ fictiones, siue specialitates, contra.l. j. C.de dot. promis. cum si. Sed ad hoc respondet Bar.in d. l.si is, qui pro emptore, quòd hìc non sunt duæ fictiones, quia licèt traditio sit ficta, tamen possessio est vera, & propria, per d.l.certè.§.j. de precario. Sed hoc ex eo dependet, quod suprà tractauimus in j.ampliatio. an scilicet hæc possessio sit vera, an verò ficta. *Alterũ fundamentum eorum qui cõtrà tenẽt.*

9 ¶ Verùm quicquid sit de ea re, potest dici duas fictiones hìc concurrere diuersis respectibus, videlicet fictionem traditionis per constitutum, vel precarium, quod nemo negat: & fictionem repræsentationis domini per procuratorem: quia quod facit procurator nomine domini, non videtur dominus propriè facere, vt satis probatur ex l. j. §. deiecisse. ff. de vi *Fictiones duæ concurrunt diuersis respectibus.*

& vi

& vi ar.& l.si pater,& ibi gl.in verbo,ipse fecisse.ff.quæ in frau.cre. Din.in c. qui per alium. ff.de reg.iur.Bar.in d.l.si is qui pro emptore,in v.quæst.prin.versi. venio ad secundum,& ibi Imo.char.vlt.de vsuca.cum concor.adductis ab Alex.consi. lxv.visa quadam constitutione, col.ij.lib.iiij.& à me in legib.connubia.in gl. iiij.in verbo,*consentement*,nu.27. & hoc quidē.

10 ¶ Ideo vel hic dicendum est, non verum esse,duas fictiones simul nō posse concurrere:nā & contrà posse probant alia multa iura adducta à Bart.in d. l. si is qui pro emptore,col.penult. versi.in contrarium sic arguitur: aut si verum est regulariter,vt pleriq; omnes dicunt,intelligitur,quando procedunt ex eodem fonte : quòd si ex diuersis, secùs, per l. singularia. ff.si cert.pet.& alia iura allegata ab ipso Bar.qui & id ipsum tradit in eodem loco,& prætereà in l.gerit, col. vlti.ff. de acqui.hæred.cum concor. adductis à Iaso.in d.l. si is,qui pro emptore, in fi.Hæ autem duæ fictiones procedunt ex diuersis fontibus: altera enim respicit venditorem,qui eam traditionem fictam facit: altera ipsum procuratorem repræsentantem factum domini.

Et quando procedunt ex diuersis fontibus.

11 ¶ Quanquam & ad hoc illud dici potest, tum demum duas fictiones ortas ex diuersis fontibus posse concurrere, quando tendunt ad commodum & vtilitatem diuersarum personarum : nam ita propriè loquitur d. l. singularia, vt eam declarat Bart.in d. l. si is,qui pro emptore,col.pen.versi.ij.casu, & ibi quoq; Iason col.item pen.versi. sed ad istud.nam in ea ipsa l.singularia,pecunia fingitur data mihi fauore debitoris, vt sit à me liberatus : deinde videtur à me ad te profecta fauore mei creditoris, vt te habeam ex mutuo in tantum obligatum. Nisi in hoc nostro casu diceres secundum ipsum Iasonem , quòd etiam venditor liberatur per constitutum ab obligatione tradendi rem venditam , secundum gl. in d.l. ab emptione. de quo nos latè diximus suprà in j. parte, num.7.ex illa autem & iij.seq. Sed tu hîc vide quæ dicam inferiùs in iij.limita.

Si tēdant ad commodum diuersarum personarum.

12 ¶ Sed & illud quoq; dici potest, posse duas fictiones concurrere ad producendum vnum & eundem effectum,vt est nonnullorum sententia ita intelligentium d.l.singularia,& l.licèt.§. quoties. ff. de iur. dot. licèt secùs esset , si ageretur de producendis diuersis effectibus circa idem,vt in d.l.j.C. de dot. promis.& in l.si seruus communis.§.seruus capto,& ibi glos.ff.de stipul.ser.Et ita voluit Rom.in d.l. singularia,col.j.in vlt.no.vbi tamen subiungit de hoc esse dicendum,vt per Salic.& ipsum Rom.in d.l.si is qui,pro emptore.At hîc de vno tantùm effectu quærimus, scilicet, acquirendæ possessionis.

Duæ item fictiones cōcurrunt ad producendum vnum & eundē effectum.

13 ¶ Cæterùm Io.Plat.in §.ex his itaq;, ad fi.Instit.per quas perso.nob.acquir. fuit hic in noua quadam opi.vt scilicet per constitutum factum procuratori.& alios huiusmodi actus fictos non quæratur possessio domino,sed procuratori, vt dicit scribi ab Angelo in l.per procuratorem.C.de acqu.posses.vbi tamen nihil dicit Ang.in meo codice,nec hoc verum puto: nā procuratoris animus non eò fertur , vt sibi quærat , sed domino : ideo nec sibi quærit. cùm possessio sine animo non quæratur.l.j.§.adipiscimur.ff.de acqui.posses.& dicemus latiùs in xxx.limit. nu. 53.ego verò,& ij. seq. nam & si eò animus ipsius ferretur,non tamen sibi quæreret:tum quia non ei intendit quærere constituens,per ea,quæ dicam in seq.versi.tum quia nullus contractus præcedit nomine ipsius procuratoris: sed domini,cuius nomine ipse contrahit: ex quo sequitur non posse ex constituto in illum transferri possessionem, per ea, quæ dicam infrà in vj. limitati.

Alia tertia opi.vt per constitutum factum procuratori.& non domino quæratur possessio.

14 ¶ Quòd si sequaris primam opin. quæ communior est, eam intellige, si constituens gerebat in animo possidere nomine illius procuratoris, cui est factum constitutum, tanquam procuratori domini. secùs si nomine proprio illius. Nam tum etiam si procurator intelligeret recipere nomine ipsius domini, tamen in eum non transferretur possessio vi huius constituti, cum id nec in possessione quidem reali fieret.l.res ex mandato.ff.de acqu.rer. domi.& l. pignori.§.vlt.ff.de vsucap.Et id multò magis, si neuter intendebat, vt quæreretur domino,etiā si procurator emeret propter mandatum, & contemplatione illius. l. qui mihi donatum,& ibi gl.& doct. ff.de don.& gl. & doct.in l.j.C.de acq.posses. Et id expressè in constituto respondit Cornæ.consil. vj. videtur in præsenti consultatione,col. ij. versi.& licèt per constitutionem precarij,lib.ij.vbi subdit post Bar.& Pau. Cast.in d.l.qui mihi donatum,in dubio non videri animum quærendi domino, nisi sit expressum.

Quid si constituentis animus erat constituere procuratori nomine proprio.

15 ¶ Quod postremum tamen (ne id omittam) ita intelligo , si simpliciter contraheret non assumpta qualitate procuratoris. quia in dubio quis facere quicquā videtur nomine proprio, non alieno.l.Papinianus,& ibi gl.& Alber. ff. mand.cum aliis multis concor. à me collectis in tractatu Retractuum,tit.j.§.x.glo.j.nu.3.ego censeo : Secùs,si assumpserit titulum procuratoris alterius.nam tunc pro illo siue nomine illius, cuius se dicit procuratorem, facere videtur,etiam si aliter non exprimat.l.vlt. ff. de instit. act.quę quidem loquitur de institore:sed eam Bar.ibi trahit ad procuratorem. Et de procuratore quoq; voluit glo. in l.quacunque, in verbo,procurator.ff.de procurat. cum aliis quoq; concord. à me congestis vbi suprà,num.5. sed id intelligas,& seq.

Sed quid si procurator nuncupatim accepit nomē procuratoris.

16 ¶ Secundò intellige illam primam communem opin. cum constitutum dirigitur in ipsum procurat.

procuratorem nomine domini, non etiam si in ipsum dominum absenté: putà, si ego domũ vendo Titio procuratori Meuij, & eã me constituo possidere nomine ipsius Meuij domini: tunc enim id constitutum non valet, nec transfert dominium & possessionem in Mæuium, per l.quæcunq; gerimus.ff.de actio.& obli.& no.à Bar.in l.j.in fi.prin.ff.de iure fisci.de quo & tu vide latissimè per Rom.consil.cccclxj. præsens instrumentum, in j.& ij. dubio. *Quid si constitutum dirigitur in dominum absentem.*

17 ¶ Nam & in notario stipulante pro emptore, aut donatario, vt scilicet, stipulatio concipiatur in persona ipsius notarij stipulantis pro ipso emptore, & non in persona ipsius emptoris, voluerũt Guil.Cu.Bar.& Bal.in l.nec ei.§.corũ,ff.de adopt.Ang.Arc.in §.cùm autem, col.ij. versi.quæro, quando tabellio, Instit.de adopt.& in §.serui autem, col.j.versi. quæro qualiter tabellio, Instit.de iur.person.Matth. Afflict. qui alios citat, in constitu.Siciliæ incip.baiulos, col.xiij. versi. limita tertiò. *Notarius debet sibi stipulari pro emptore, & non ipsi emptori.*

18 ¶ Et id nuncupatim in syndico quoq; stipulante, & constitutum recipiente, vt scilicet, id recipiat nomine domini, id est, vt fiat constitutum ipsi syndico, nomine syndici non vniuersitatis, respondit Corn.con.cxvij.multa essent discutienda, col.iuj. versi. ponderandum est, eo.li.ij.de quibus & tu vide gl.Bar.Imo.& alios doc.in l.stipulatio ista.§.si stipuler.ff.de verb. oblig.& Bal.in l.j.col.ij.versi. circa primum.C.per quas perso.nob.acqui. *Syndicus debet sibi stipulari pro vniuersitate, non ipsi vniuersitati.*

VICESIMASEPTIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimoseptimò, vt id etiam procedat, cùm fit constitutum negotiorum gestori. nam & tunc ex eo transfertur possessio in eum, cuius negotia gerit, secuta ratihabitione, vt nuncupatim & in hac specie respondit Din.consil.xv.hoc capite, quæstio talis est, nam ratihabitio, inquit, æquiparatur mandato l.vlti. C. ad SC. Macedo.& c.ratihabitionem, de reg. iur.lib.vj. Refert, & sequitur Iason in l. si is qui pro emptore, col. antep. versi.contrarium.ff. de vsuca. Et idem non obscurè voluit Bar.cuius Iason non meminit, consi.ccvj.inter procuratorem. Sed id intellige, vt posteà dicemus in xxx. limitatione, de notario stipulante nomine alterius absentis. *Constitutum factum negociorum gestori, transfert possessionem.*

VICESIMAOCTAVA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimooctauò, vt id similiter procedat, si fiat constitutum seruo: nam per huiusmodi constitutum transfertur possessio in dominum ipsius serui. Id quod minimè dubium est, cùm tex. in id expressum habeamus in l.qui à seruo.ff.de actio.& obliga. vbi gl.id intelligit procedere, non solùm ex causa peculiari, sed & dominica, per l. quod seruus, & l.si me in vacuam.ff.de acqui. possess. *Constitutum quoq; factũ seruo.*

VICESIMANONA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimononò, vt procedat etiam cùm fit constitutum ecclesiæ, videlicet cùm quis constituit se possidere nomine ecclesiæ. nam & tunc in illam transfertur possessio, & consequenter dominium, vt expressè voluit Bar.in auth.ingressi, col.ij. versi.sed quæro circa hoc vnum, C.de sacrosæccle. *Constitutum item factum ecclesiæ.*

TRICESIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia trigesimò, vt etiam in secundum donatarium, nedũ in primum transeat hæc possessio constitutitia: verbi gratia, Petrus donat Paulo rem quampiam, quandiu vixerit, & post eius mortem, Andreæ, iuxta l.quoties.C. de dona.quæ sub mo. & eorum nomine se constituit possidere. Certè non solùm in Paulum primum donatarium transfertur possessio vi huius constituti, sed & in Andream post mortem Pauli, si credimus Phil. Dec. qui ita multis rationibus tenuit, consi.cclxxxix. primò non videtur, col.iij. versi.memini me, cum multis seq.vsq; ad fi. eius consi. *Constitutum factũ primo & secũdo donatario an vim habeat in secũdum.*

2 ¶ Verùm contrarium ex diametro tenuit Guid.Pap.Decis. Delph. 511. Titius bona sua donauit, his rationib.motus: quoniã dominium, & possessio fuerunt translata in primum donatarium vi illius constituti: ideo non potuerunt ab eo, vel eius hæredibus auferri, sine eorum voluntate, l.si quis vi.§.differentia.ff.de acqui.poss. & l.quoties. C.de præci.imper. offer. Sed hæc ratio non admodum mihi placet, quia ab initio istius donationis primus donatarius, cui ea lege res ita donata est, consensum præstitit, vt in alterum donatarium dominium, & possessio transferretur, cum illam ea lege acceptauit. nam vel totam eam refutare, ac renuere: vel totam, vti ea facta est, acceptare debuit. l. Gaius. ff de manumiss.cum aliis multis similibus à me cumulatis in tractatu Retractuum, tit.ij.in fin. nu. iiij. huc quoq; spectat.& seq.Ideo nihil hîc est, quòd morari debeamus aliam huius donatarij, vel hæredũ voluntatem. *De eadem re.*

3 ¶ Ideo ipse Guido aliam reddit rationem, quia adueniente conditione, qua res donata est secundo donatario, nõ potest fieri retrotractio respectu ipsius possessionis ad tempus, quo donatio facta est: quia hoc tempore cõditionis impletæ donator non iam rem ipsam possidet: & ideo non potest transferri possessio per illud ipsius constitutum, per ea, quæ notat Ang. in l.quamuis.§.j.ff.de acqu.poss.cum aliis infinitis concord.à me adductis infrà, in j. & ij. limit. Et si aliter, inquit Guido, diceremus, sequeretur illud absurdum, vt scilicet dominium *De eadem re.*

eiusdem

eiusdem rei esset simul penes duos in solidum, contra. l. iij. §. ex contrario. ff. de acq. poss. & l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commoda. Et tandem respondet ad d. l. quoties. C. de dona. quæ sub mo. quæ videbatur huic sententiæ aduersari, vt ibi per eum videbis.

4 ¶ Nec solus fuit Guid. Pap. in hac opi. nam & idem quoq; eo non memorato, consuluit ex facto Steph. Bert. cons. cclxxvj. Christi, & c. viso casu mihi exhibito, col. ij. nu. 4. lib. 1. nã, inquit, eo tempore constituens non est futurus possessor. quæ est posterior ratio Guid. Et ante vtrũque istud respondit Corn. consi. clxxiij. in præsenti stipulatione, col. v. in fi. versi. sed nihilominus hoc non obstante, lib. ij. Et secundum hanc sententiam fuit nuper iudicatum in nostra decuria Senatus Parisiensis die ix. Martij anno domini 1548. inter magistrum Ioannem Burgesium, & Ioannem Chazeteum.

De eadem re.

TRIGESIMAPRIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia trigesimoprimò, vt vis huius constituti obtineat non solùm in translatione rei cuiuspiam singularis, sed etiam in alienatione & obligatione vniuersitatis bonorum: vt si ego dono, vendo, obligo vniuersaliter omnia bona mea, vel quotam bonorum, & constituo me possidere nomine emptoris, donatarij, vel creditoris. Licèt enim aliter ea bona non exprimantur, tamen transfertur possessio, vt voluit Iac. But. in auth. hoc, si debitor. C. de pigno. Bar. in l. qui pignoris. ff. de acqui. posses. & in l. Celsus, col. iij. versi. sed pone quod debitor. ff. de vsuc. Bal. in l. si quis argentum. §. sed si quidem. C. de donat. trahens illum textum loquẽtem de retentione vsusfructus in donatione vniuersali ad constitutum, dicitq; illum textũ esse ad hoc notandum. & in l. nullo, ante fi. C. de rei vendi. Angelus consi. cvj. quædam mulier, in fi. iunctis præcedentib. Raph. Com. in l. quod meo, col. vlt. versi. item posset dubitari. ff. de acqui. posses. Ang. Are. in §. actionum, col. vj. ver. quæro iam est mensis, & versi. seq. Inst. de actio. & Ias. in l. iij. §. incertã, col. vlt. versi. sextò not. ff. de acq. poss. & consil. cxlvj. præsens consultatio, col. ix. versi. quia dico, lib. ij. Matth. Affli. decisi. Neap. 139. magna fuit dubitatio. col. vlt. versi. dicebant quidam. Lancel. Galiau. in repe. rub. ff. de verb. oblig. col. xlj. versi. item ex prædictis. Et hoc quoq; satis voluerunt omnes, quos in seq. ampliat. citabimus.

Constitutum etiam respectu vniuersitatis bonorũ operatur.

2 ¶ Tamen Laur. Calca. primus, & nullo (quod sciam) præeunte, cons. xxix. in Christi, & c. magnificus dominus Rolandus, col. iij. versi. quantum verò ad constitutum, ausus est, & is quidem solus, tenere contrarium, his propemodum rationibus. Primùm enim, ait, vt transferatur possessio per constitutum, necessaria est illius scientia, cui acquiri debet. vt voluit gl. j. in l. quod meo. ff. de acq. posses. Cui (quantum ad id) adde quod & nos dicemus infrà in xxx. limit. versi. liij. ego verò, vt iudicium, & multis seq. Sed in huiusmodi constituto generali, is, cui fit ipsum constitutum, verisimiliter non habet scientiam omnium rerum.

Qui tenent contrarium. Horum rationes

Scientia ad acquirendũ requiritur.

3 ¶ Item quia nec constituens tradere, nec accipiens acquirere potest, quod incertum est. l. locus. ff. de acquir. posses. & l. emptor, & ibi no. ff. pro empt. incertæ enim rei possessio acquiri non potest, l. iij. §. incertam. ff. de acquir. posses. id quod propè incidit in priorem rationem. nam possessio acquiri non potest sine animo eius, cui quæri debet, l. j. §. adipiscimur, & ibi doctores, & l. iij. in princ. ff. de acquir. posses. & dicemus pleniùs in versi. nuper allegato. Animus autem ad ignorata applicari non potest: ergo nec eorum possessio acquiri potest.

Ad idem.

4 ¶ Deniq; vt redeamus ad Calca. illud confestim absurdum suboritur, si id recipimus: nempe quòd is, qui huiusmodi constitutum fecit, si spolietur rerum suarum possessione, aut in ea turbetur, nullum poterit intentare interdictum. Et illud quoq;, quòd ille ita constituens nunquam poterit præscribere contra creditorem, etiam per xl. annos: quoniam contra possidentem nulla currit præscriptio, vt no. gl. in §. item Seruiana, in verbo, nihil interest, Instit. de actio. Subditq; Calca. quòd si doctores has rationes cogitassent, non eam sententiam secuti fuissent: quam veluti aliud agentes, & in transcursu, ac nulla animaduersione, sed indeliberatè tenuerunt, imò magis præsupposuerunt, vt ipse loquitur.

Ad idem.

5 ¶ Verùm hæ Calca. rationes non tanti mihi esse videntur, vt illos à priori sententia dimouissem. nam prima non necessariò concludit: non enim impossibile est, licèt difficilè sit, scire omnes alterius facultates. Istudq; est magis quæstio facti, quàm iuris: nec requiritur specialis scientia rei, vt ipsius possessio acquiratur, sed sufficit in genere: alioquin nunquam acquireretur rei non visæ possessio: quod falsum est. Et aliàs videmus scientiam, vel cogitationem genericam, vt ita loquar, siue in genere, satis esse, l. qui iure militari, & ibi Bald. & Ang. ff. de milit. test. & voluerunt Petr. Din. & Bart. in l. sub prætextu, ij. C. de transac. Bart. in l. si de certa, circa medium. eodem tit. cum infinitis propè concord. à me congestis in repet. l. si vnquam, in præfatione, nu. 78. horum præcipuum, cum duobus præceden. versiculis C. de reuo. dona. Et faciunt quæ dicemus inferiùs in sequ. ampliatione, in qua loquemur de constituto apposito super rebus futuris.

Responsio ad eas rationes.

Scientia in genere sufficit.

6 ¶ Secunda autem ratio Calca. in idem quod iam diximus recidit. At quod tertio loco dictum est, facilè dilui potest. Nam & si constituens non possit intentare interdictum aduersus eum, cui constituit, potest tamen aduersus alium: vt est text. expressus in l. qui precariò, ff. de

Responsio.

ff.de precar.& l.j.§.vlt.cum l.seq.ff.vti posśid.cum simil. Et præterea hæc ratio nihil mouet, quando & ea, si consideranda esset, haberet locum in constituto rei particularis: & tamen nó impedit possessionis translationem.

7 ¶ Aliud absurdum eadem ratione nihil obest, cùm etiam in constituto rei singularis procederet. Et quia etiam is, cui factum est cõstitutum, per lapsum decennij perdat possessionem, nisi eam realiter appræhendat, vt voluerunt Bal. Io. Castel. Signo. Homo. & alij plerique inter cons. ipsius Bald. consi. cl. casus actualiter, lib. ij. Sed tu tamen de hoc vide quod dixi suprà in xiij. amplia. num. 7. scio tamen, & quæ latiùs dicam in xxj. limita. Vt interim scias Mediolani statutum esse, ne ex constituto generali omnium bonorum transferatur possessio, vt videbis apud Franc. Curt. Iuniorem, cons. cviij. sacratissimæ Trinitatis, col. iij. versi. ex præmissis remanet, lib. ij. vbi declarat quomodo id statutum sit intelligendum. *Responsio.* *Mediolani statutum.*

TRICESIMA SECVNDA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia tricesimosecundò, vt huiusmodi constitutum, siue precarium habeat vim transferendæ possessionis non solùm in bonis præsentibus & iam quæsitis, sed & in futuris quoque, & quærendis: vt si quis donet omnia sua bona præsentia, & futura, atque se constituat possidere pro donatario, nam tunc ex huiusmodi constituto transfertur possessio bonorum illorum futurorum, tum cùm erunt acquisita, sicuti & nunc præsentium. Ita enim voluit Iacob. Butr. in d. l. vlt. & ibi quoque Bart. in fi. qui tamen nonnihil nutat, & Salic. etiam in fi. C. quæ res pigno. oblig. poss. & idem Bart. consil. lxxvj. punctus talis est, pater filio emancipato donauit. Bald. in rubr. C. de contrahen. emp. in xxj. quæst. & in d. l. si quis argentum. §. sed si quidem. C. de donat. Ang. vt à multis citatur in l. j. in princ. ff. de pignor. sed id non dicit in meo Codice, nec vllo modo loquitur de constituto. sed id quidem voluit consil. clxxix. visis prædictis instrumentis, col. iiij. versi. vbi autem interuenisset. & in sua disputatione incip. in refulgenti delitiarum palatio, col. iiij. versicu. sed incidenter quæri oportet. Salic. in l. ij. circa med. versic. quæro vendidi Titio. C. de contrahen. empt. Imo. in l. stipulatio hoc modo concepta, ad fin. & ibi Alexand. col. vij. versi. & præsupponitur, ff. de verb. oblig. Raph. Com. consi. liiij. Leonardus, col. ij. Alex. in l. iij. §. incertam, col. iij. versi. extra glo. inducitur, & ibi quoque Fran. Aret. col. ij. versi dicit etiam dominus meus, & Socin. qui dicit hanc esse communem opin. col. ij. versi & ista inducuntur, & iterum col. vlt. versi. quinta & vltima, & Ias. in vtraque lectu. scilicet in priori, col. ij. & in posteriori, col. vlt. & Clau. Aquen. versi. & inducuntur prædicta. ff. de acqui. pos. idem Alex. consi. lxxxv. ponderatis, col. vlt. versi. nec insisto, lib. vj. vbi & hanc dicit esse communem opi. Ang. in §. actionum, col. v. versi. hinc sumpta occasione, Institu. de act. Barb. in c. vlt. col. pen. versi. sed vtrùm istud, extrà de preca. Soci. cons. xj. in causa dominæ Catharinæ, versi. non omitto quod Iacobus, lib. iij. Io. Petr. in l. ab emptione. ff. de pact. Iason consil. cclvij. præsens consultatio, col. ix. versi. nec dicatur quòd tale constitutum, lib. ij. vbi & hanc item dicit communem opi. Vital. Camb. in tracta. Clausularum, in clausula constituti, col. pe. versi. item hęc clausula constituens. Carol. Rui. consi. clxxvij. visis, & intellectis, col. ij. num. 4. lib. j. & iterum consil. cxxvij. visa facti narratione, col. iiij. versic. præterea incertitudo, lib. v. Matthæ. Afflict. decis. Neapo. xxxvij. quædam Altruda, col iij. versic. sed in contrarium. iterumque decis. cccxxxv. pro decisione, col. iij. versi. aut quis obligat. vbi dicit ita iudicasse sacrum consilium. Neap. And. Alcia. in l. subsignatum. §. vlt. ff. de verb. sign. & in l. vlt. in verbo, neque donationes, col. ij. C. de pact. & Franc. Ripa in l. j. col. j. versi. ampliatur tertiò. ff. de pigno. Anto. Negusa. in tract. de pigno. in ij. parte, ij. membro, col. j. num. 2. *Constitutum etiam in bonis futuris transfert possessionem.*

2 ¶ Horum sunt multæ rationes, quibus ad id dicendum innituntur. Primùm enim id probare videtur textus in d. l. quamuis, in prin. ff. de procurat. vbi si me constituo possidere precariò ancillam quampiam, extenditur id precarium ad partum nasciturum. Quem tex. ad hoc adnotauit Imo. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, de verbo. obliga. Sed huic rationi facilè responderi potest: nempe quòd in casu illius legis illud futurum, scilicet partus, est accessorium rei præsentis, scilicet ancillæ: imò eius pars esse dicitur, l. j. §. ex hoc edicto. ff. de ventre inspic. Ideo nihil mirum, si ipsum accessorium sequatur naturam sui principalis. l. cùm principalis. ff. de reg. iur. & ibi concord. aut (vt veriùs dicam,) si pars suum totum sequatur. l. quæ de tota. ff. de rei vend. cum sim. Alia autem bona futura, quæ scilicet post constitutum acquiruntur, nihil habent commune cum præsentibus, nec ab illis vllo modo dependent. *Huius opi. rationum fundamentum.* *Responsio ad primam rationem.*

3 ¶ Ideo & huius opi. sectatores alias rationes afferũt, hanc, scilicet, quæ in simili versatur. Nam quamuis id, quod nondum est in rerum natura, nó possit in dispositionem acquisititiam deduci. §. at si quis, Instit. de inut. stipul. tamen si re ipsa deductum fuerit, tunc dispositio illa acquisititia incipit operari effectum acquisitionis, cùm primùm illud incipit esse in rerum natura. l. nec emptio. ff. de contrahen. empt. & l. & quę nondum. ff. de pign. & l. j. ad fi. ff. de condit. & demonst. & l. interdum. ff. de acqui. hæred. & §. ea quoque, Instit. de legat. *Alia ratio.*

4 ¶ Et hanc quoque rationem afferunt, quæ depromitur ex d. l. si quis argentũ. §. sed si quidem. C. de donat. vbi per retentionem vsusfructus bonorum vniuersalium transfertur eorũdem possessio. quem text. & nos ex Bald. adduximus suprà in præceden. ampliatio. Igitur si bono- *Alia ratio.*

rum vniuersalium, consequenter & futurorum, vt plurimi etiam eum text. intelligunt. Item, inquiunt, nulla lege prohibitum est fieri constitutum respectu bonorum futurorum: ergo permissum esse videtur: quia quæ prohibita non sunt, permissa esse censentur. l. necnon. §. quod eis. ff. ex quibus caus. maio. & l. magistratus. ff. ad municip. & vtrobique gloss. quæ afferunt conc. & præterea glo. in l. qui restituere, in gloss. vlt. ff. de rei vend. quam in suo casu dicit singu. Bald. consil. cxlj. præmissis verbis, col. ij. versic. considera quòd appellatio, lib. j. Sed ad priorem illam rationem dicunt ij, qui sunt alterius opin. quos statim citabo, cum text. in d. §. sed si quidem, nihil exprimere de futuris, ideo ex eo id non probari ad quod citant. Ad posteriorem dici potest, id satis prohibitum esse per rationes, quas mox afferemus.

Alia ratio. *Permissum censetur quod non est prohibitum.*

5 ¶ Sunt igitur plurimi alterius sententiæ, vt scilicet, constitutum non operetur translationem possessionis in bonis futuris: & inter hos Dinus in l. hæredes palàm. §. vlt. ff. de testa. Bal. sibi contrarius, in l. j. §. vlt. quem legit cum l. seq. ff. pro socio, in lectu. antiqua, per gloss. ibi, quam dicit singu. & idem Bald. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, & ibi etiam Angel. sibi item contrarius, colum. ij. versic. quinimo & hìc doct. ff. de verbor. obligat. idem Bald. in cap. cùm venisset, paulò ante fin. de restit. spol. vbi & huius rationem reddit, quia non potest alij prius possidere, quàm sibi. & consil. cccxxxvij. in primis videndum est, colum. j. lib. j. & consi. clxvj. à libello, versic. sed hìc aduertendum, lib. iiij. Ipse Angel. in l. vlt. colum. quoque vlt. versi. ego aliàs dixi. C. de pact. Petr. Vbal. in repet. l. cùm duobus. §. Papinianus, char. ix. versicu. circa quartam partem. ff. pro soc. Roma. in d. l. iij. §. incertam. ff. de acquiren. possessio. & in quamuis. §. j. versic. & hoc facit, eod. tit. Cornæ. consil. cclij. primò videndum est, col. ij. versicu. item dato, quòd omnia bona, & iterum col. iiij. versic. & hoc etiam confert. lib. iij. Barptol. Cæpol. qui id dicit sing. in l. irritam, quæ est vlt. colum. xviij. in paruis, versic. & adde prædictis. C. de vsucap. pro donat. Guid. Pap. consil. ccxiiij. circa materiam, col. iij. versi. item licèt quia per talem. Barpt. Chass. consi. xxxix. pro decisione, in ij. dubio, in fi. Matthæ. Afflict. decis. Neapo. cxxxix. magna fuit, col. iij. versi. & hæc vera sunt.

Qui contra tenent futurorum nõ quæri possessionem ex constituto.

6 ¶ Et horum item sunt plurimæ rationes. Nam futura nondum possessa verè tradi non possunt, vt quæ nondum possideantur ab eo, qui tradere vult per constitutum. nemo enim dat quod non habet, l. traditio. ff. de acqui. rer. domin. cum sim. debet enim esse aliquod corpus, quod tradi queat, l. quòd si nulla, ff. de hæred. vel act. vend. Et cùm id verè fieri non possit, nec fictè quoque potest: cùm fictio non possit plus operari, quàm veritas, l. liber homo. ff. de stipul. seruo. & l. electio. §. si is. ff. de noxa. actio. & l. adoptio. ff. de adopt. cum simi. Ex quo fit, vt quamuis ex contractu societatis transferatur dominium rerum præsentium, quia videtur interuenisse ficta quædam & tacita traditio: non tamen futurorum, l. j. §. vlt. cum l. seq. iuncta glo. vlt. & l. j. ff. pro socio. Et maximè quòd glos. in d. l. ij. videtur æquiparare illam tacitam traditionem, quæ ex societate fit, precario, vel constituto.

Horum rationes.

Societas non transfert dominium rerũ futurarum.

7 ¶ Sed ad hanc rationem potest responderi, & ad id primũ quod primo loco dictum est, per huiusmodi constitutum non continuò transferri possessionem rerum futurarum, cùm eas constituens nondum habeat, sed tunc cùm incipit habere & possidere, ipsum constitutum quod in tempus conferebatur, vires transferendi assumere, vt paulò mox dicemus. Et ad id quod continenter dictum est de societate, id respondent, quòd in huiusmodi contractu illa simplex, & tacita traditio non comprehendit bona futura, vt patet ex l. si quis societatem, ff. pro socio. Hìc autem constitutum expressè interponitur super bonis futuris.

Responsio ad eas rationes.

8 ¶ Quòd si quis aduersus hanc responsionem insurgat, dicatq; societatem omnium bonorum esse eius naturæ, vt respiciat communicationem etiam futurorum, nedum præsentium, l. iij. §. cùm specialiter. ff pro soc. ergo actus ineundæ societatis qui habet vim constituti, (vt dictũ est,) pariter respicit præsentia, & futura, vt æqualis sit determinatio. l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. Huic responderi potest, ipsum actum ineundi significare bona præsentia & futura quæsita nomine societatis, esse communia, per d. §. cùm specialiter: sed bona futura quæsita nomine proprio, esse communicanda, l. si societatem vniuersorum, & l. si fratres. §. socium vniuersa, eod. tit. Ex quo & alia solutio infertur: quia ex fictione est, vt actus ineundæ societatis, prout habet vim tacitæ traditionis, extendatur ad futurum tempus, quo bona quærũtur, & esset alia fictio, vt mediante, vt nostri loquuntur, illo actu transferatur possessio: & sic concurrerent duæ fictiones, contra no. in l. j. C. de dot. promis. cum simil.

Replicatio.

Responsio.

9 ¶ Sed & ad hanc posteriorem opin. illud adducitur, quòd constitutum non transfert possessionem, nisi constituens tempore constituti possideret, etiam si postea possideat: vt latè dicemus infrà in j. limit. præsertim versi. xij. tertiò amplia. Præterea res futura incerta est ratione quotæ, & loci. nemo enim certò scit, quam rem quæsiturus sit neq; verum pro parte, an in totum: ideoque nec eius possessio transferri potest. d. l. iij. §. incertam, & l. locus. ff. de acquiren. posses. & id præsertim per constitutum, vt latè dicemus infrà in xix. limit.

Alia ratio.

Alia.

10 ¶ Sed ad illud primum satis respõsum est ex præcedentibus: quibus tamen addes quæ & nos dicemus in d. j. limitat. versic. xiiij. verùm huius contrarium, & ij. seq. Ad secundum quod de incertitudine est, responderi solet, eam incertitudinem cessare, cùm primũ bona sunt posteà quæsita:

Responsio.

quæsita: sicut dicimus, quando quis emit fructus nascituros. nam ipsis postea natis non dicitur empta res incerta. l. interdum in princ. ff. de verb. oblig. & l. nec emptio. ff. de contrahen. empt. Is autem, qui se constituit possidere bona futura pro altero, videtur tunc se possidere pro illo constituere, cùm ea fuerint quæsita, quo tempore res certa est respectu quotæ, & loci. Et id tempus, in quod constitutum refertur, inspici debet, l. si cum. §. vlt. cum l. seq. ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. in tempus, in princip. ff. de hæred. institu. & nos quoque dicemus infrà in iij. limita. num. 3. *Tempus in quod actus refertur inspicitur, non ipsius actus.*

11 ¶ Præterea & illud quoque responderi potest ad eam incertitudinem, quòd licèt ab initio sit quædam incertitudo respectu rerum particularium, est tamé certitudo respectu vniuersi, tam bonorum præsentium, quàm futurorum: quæ facit vt bonorum vniuersalium præsentium transferatur possessio: quòd minimè dubium est, vt patet ex iis, quæ diximus in præcedenti ampliatione, licèt sit quædam incertitudo respectu particularium in vniuersis compræhensorum. Et aliàs sufficit generalis certitudo, argu. l. qui iure militari. ff. de testamento milit. vt etiam diximus in ea præced. ampliat. versi. verùm hæred. In dictis autem legib. quæ à possessione reiiciunt incertitudinem, erat incertitudo respectu rei particularis, nec erat certitudo in vniuerso. *Alia responsio.*

12 ¶ Porrò si priorem opin. teneas, quæ communior esse videtur, & quam in practica sequi solemus: eam intelliges primum ex sententia Bald. in d. rubr. C. de contrah. empt. in xxj. quæst. vt procedat, quando ille, qui ita constituit, posteà acquirit bona illa futura eo animo, vt acquirat constitutario. secùs est, si eo animo, vt sibi, non illi acquirat. Tum quidem primum per text. quem ad hoc dicit not. in l. actione. §. quòd si quid post, ff. pro socio: tum quòd in quærendis potest quis præiudicare ei, cui acquirere debuit, per text. in l. vlt. C. de acquir. possess. Cui adde, quantum ad hanc posteriorem rationem, multa in eandem sententiam cógesta à Barb. consil. xlj. illud afferam, col. xvj. versi. item est ponderandum, & seq. lib. 3. & Felyn. in c. quæ in ecclesiarum, col. xix. versi. & ista consideratio, de constit. & Iaso. consil. ccxxxvj. an rex Romanorum, col. iij. lib. ij. Phili. Dec. in l. seruus. C. de pact. & consi. cclxix. consultus, col. iiij. versi. & hoc præsertim, & à me in commentariis consuetud. Picta. tit. ij. §. vlt. in glo. iiij. *Limitatio primæ prioris op. Vt non procedat nisi eo animo acquirat, vt constitutario acquirat. Quæreda facilius tolli quã quæsita.*

13 ¶ Sed & idem quoque in hoc nostro casu tenuit ipse Bald. in d. l. actione, §. renunciare, per text. in d. §. quòd si quid post, quem etiam dicit no. Et vtrobiq; dicit idem respondisse Franc. Tigr. suum præceptorem, monetque menti tenendum esse. Et idem præterea tenuit Rapha. Com. in d. l. quod meo, in princ. col. vlt. paulò ante fi. ff. de acqui. possess. & Franc. Aret. in d. l. iij. §. incertam, col. ij. vbi suprà citauimus, & ibi quoque Socin. col. vlt. versi. tertia difficultas, & Claud. Aquen. versi. hanc tamen conclusionem, vbi ad hoc allegat text. in l. j. §. per procuratorem eo. tit. vbi per procuratorem tum demum nobis acquiritur possessio, si ea mente id fecerit. & Ludo. Bolog. in l. si à Titio. ff. de rei vend. in nouis interpret. *De eadem re.*

14 ¶ At contra id expresse tenuit Sali. in d. l. ij. col. j. circa medium, in versic. quæro vendidi Titio. C. de contrah. empt. & in d. l. actione. §. quod diximus. ff. pro soc. ea ratione innixus, quia eo momento, quo constituens sibi quærit, constitutum vires recipit in quæsito: nec potest ipse constituens mutare propositum. & renunciare rei quæsitæ inuito constitutario, argu. l. sicut. C. de act. & oblig. & l. in commodato. §. sicut. ff. de commod. Licèt è diuerso ipse constitutarius ei renuntiare possit. l. Lucius. ff. de don. & l. cùm precariò, ff. de preca. Et hanc quoque partem secutus est Alex. in d. §. incertam, paulò ante fi. & Antonius Cochus inter consil. Socin. consil. lxxvij. repetito, in fi. lib. iiij. & Barb. in c. vlt. col. pen. de precario. *Qui contrà tenent.*

15 ¶ Ad contrarias autem rationes respondet Salic. vbi suprà, primùm ad d. l. actione. §. quòd si post, quòd ibi certè societati renuntiatur. quod fieri potest: at constituto non potest, vt dictũ est. In d. auté l. vlt. C. de acq. pos. colonus, nec sibi nec alij vult quærere. Sed hic sibi vult quærere: & sibi quidem quærendo, in consequentiam quærit constitutario ex contractu præcedenti, à quo resilire non potest inuito eo, cui ex eodem contractu quæri debet. id est, vt aliter dicam, quis potest alteri præiudicare in quærendis, dum sibi non acquirit: sed sibi quærendo non potest, & id credo verius. *Contrariarũ rationum responsio.*

16 ¶ Quod tamen intelligit idem Alexan. in d. §. incertam, in illis ipsis terminis, in quibus suprà locuti sumus, cum scilicet acquirit animo sibi acquirendi, non constitutario. Id enim facere non potest, quin constitutario acquirat, vt diximus, secùs, si acquireret ea mente, vt alteri extraneo acquireret: tunc enim præiudicaret ipsi constitutario, per l. j. §. & quæ de seruis, & §. per procuratorem. ff. de acquir. possess. quod & non obscurè videtur voluisse ante eum Salic. in d. l. ij. de contrahen. empt. dum respondet ad l. vlt. C. de acquiren. possess. vt diximus in præcedenti versic. *Quid si constituens animo alteri quærat quàm sibi.*

17 ¶ Sed quicquid sit illis in casibus, tamen in dubio semper præsumerem hunc constituentem acquisiuisse animo quærendi constitutario, tum argum. l. meritò, ff. pro socio, & l. qui iure familiaritatis, & l. seq. in prin. ff. de acquiren. possess. cum sim. & quod tradit Bart. in l. gerit, col. v. versi. assumo primùm. ff. de acquiren. hæred. tum etiam quia non præsumitur mutatio voluntatis, l. cum, qui. ff. de probat. & cap. maiores, extrà de Baptis. Et ita nuncupatim voluit in *Cõstituens in dubio quærit constitutario.*

hoc nostro casu. Raph. Co. in d. l. quod meo, in prin. ff. de acq. pos. Io. à monte Sperello in l. ab emptione. ff. de pact. Franc. Aret. in d. §. incertam, col. vlt. versi. sed in dubio. & ibi quoq; Soc. col. item vlt. versi. quarta difficultas, & Ang. Aret. in §. actionum, vbi supra, Instit. de actio.

Secunda limitatio prioris opin. Vt procedat cum expressè constitutũ sit de futuris. Sed hoc ita vbi de alienatione agitur.

18 ¶ Intelliges secundò primam illam opin. qua scilicet, dictum est, constitutum etiam in bonis futuris operari possessionis translationem, quando ipsum constitutum expressè appositum est ipsis rebus futuris. Quòd si apponatur simpliciter omnibus bonis, nulla expressa futurorum mentione facta, id certè ad ea non trahitur, vt apertè videre licet ex Iaco. Butr. & aliis in d. l. vlt. C. quæ res pigno. oblig. possunt. & nuncupatim voluit Franc. Aret. in d. §. incertam, in fi. & Iason. in l. si socius. col. j. ff. si cert. peta.

19 ¶ Sed hoc tamen ita temperandum est, si apponitur huiusmodi constitutum super alienatione rerum simpliciter. nam sicuti alienatio etiam omnium bonorum non compræhendit futura, nisi ea quoque expressa fuerint, per l. si ita legatum. ff. de auro & arg. leg. & l. vlt. §. j. ff. de leg. ij. cum sim. Ita nec cõstitutum etiam simpliciter appositum super ea alienatione, nempe quòd reguletur secundum naturam principalis contractus, in quo apponitur, arg. l. vlt. §. j. ff. de constitu. pecun. & dicemus latissimè infra in vij. limitatione. nume. 25. huc que spectat, & multis sequen.

Secus de obligatione tantum.

20 ¶ Quòd si constitutum ipsum apponatur super obligatione bonorum simpliciter, tunc certè trahitur ad bona futura, vt ipsa obligatio, super qua appositum est, per d. l. vlt. C. quæ res pig. oblig. possunt. si modò vera est ea opinio, quæ dicit cõstitutum trahi ad futura: quam nos secuti sumus. Et id nuncupatim voluit Iacob. But. in ea ipsa l. vlt. & Rom. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, col. vlt. versi. circa quod sciendum, de verb. obliga. vbi id dicit se tenere, licèt ipse aliter tenuerit in d. l. iij. §. incertam. ff. de acquir. poss. & Ang. Aret. in d. §. actionum. col. v. versi. hinc sumpta occasione, Instit. de actio. & Socin. in d. §. incertam, col. ij. versi. aduerte tamen. & bona pars eorum, quos suprà citauimus in prin. huius amplia.

An de alia dispositione quæ trahitur ad futura.

21 ¶ Ex his satis intelligis id semper procedere cùm in dispositione compræhenduntur futura, vt etiam cõstitutum in ea appositum in iis operetur, verbi gratia. in institutione hæredis quæ ad bona futura trahitur, per l. sancimus, & ibi Pau. Cast. qui eum tex. dicit sing. C. de testam. Io. Crotus & Aymo Crauetta in repet. rub. ff. de leg. j. ille in ij. quæst. hic nu. 63. Et in substitutione, vt respondit Bald. consil. cxcvj. super eo quod quæritur, col. vlt. lib. 4. Et in legato vniuersali, vt probat text. in l. pen. & ibi glo. & doct. ff. de fund. instr. & in l. quoties. §. vlt. cum gl. ff. de vsufruct. & l. nam quod, §. vlt. & ij. ll. seq. ff. ad Senatuscon. Trebel. Bart. in l. si ita, col. pe. ff. de auro & arg. leg. Igitur si constitutum appositum fuerit in iis rebus, vt fieri potest, vt diximus suprà, in xxv. amplia. operabitur id constitutum etiam respectu bonorum futurorum in eisdem compræhensorum.

An autem id procedat in quasi possessione iurium futurorum.

22 ¶ Intelliges tertiò eandem sententiam, quæ trahit constitutum ad futura, vt non procedat in quasi possessione iurium, siue nominum futurorũ. Nam etsi eorum quasi possessio transferri posit ex constituto, vt posteà dicemus in xxxiiij. ampliatione, non tamen futurorum. vt expressè voluit Andr. Alc. legum interpres doctissimus simul & elegantissimus in l. vlt. in glos. neque donationes, col. ij. versi. sed tamen nec hoc. C. de pact. argu. l. ei à quo. ff. de vsucap. & quod dicit Bart. in l. cùm falsa. C. de iur. & fact. igno. Et facit quod scribit Barb. consil. viij. sapienter doctissimus, col. xviij. versi. cùm ergo nõ sit, lib. ij. quòd difficilius quæritur quasi possessio rerum incorporalium per actus ciuiles.

Possessio rerũ incorporaliũ sola cessione & patientia quæritur. Nec etiã traditio requiritur ad dominij acquisitionem.

23 ¶ Tamen, (vt dicam quod sentio) neq; ille textus quicquam ad id facit: nec de hac re loquitur Bart. vbi suprà: nec video rationem vllam differentiæ inter possessionem rerum corporalium, & quasi possessionem incorporalium, quantùm ad hanc rem pertinet: nisi quòd hæc facilius quæritur, scilicet simplici cessione, & patientia, vt dicit gl. in l. vlt. C. quan. fisc. vel priua. & in l. vlt. ff. de dona. cum aliis concor. à me collectis in tractatu Retractuum. tit. j. §. j. glo. vij. in verbo, *ou autres choses*, nu. 12. Nec horum alia traditio requiritur ad dominij translationem, vt tradit Bald. in l. traditionibus, paulò ante fi. C. de pact. & in l. j. etiam ad fin. C. com. vtriusq; iudicij. & alij quos citat & sequitur Alex. cons. clxxxiiij. in causa & lite inter Nigrixolum, col. ij. vers. vltra prædicta, lib. vj. Proptereaque Inno. in c. in literis, in verbo, priùs, col. j. de restit. spol. & Floria. in l. seruitutes, la iij. col. iij. versic. quid autem si esset consuetudo. ff. de seruit. Si, inquiunt, per fictiones datur possessio rei corporalis, multò fortiùs incorporalis, per quædam iura allegata ab ipso Floria. Et bene etiam facit quòd tradunt Bald. & Ang. in l. licèt, ille, col. ij. versi. per inuestituram, & seq. hic col. j. versi. & prædicta vendicant. C. de acq. pos. & quod diximus in tractatu, *Le mort saisit le vif*, in vij. declaratione iiij. partis, qua docebimus statutum quod transfert possessionem in hæredem, habere locum in quasi possessione rerum incorporalium, licèt ea possessio sic translata, sit aliarum omnium ciuilissima, & fictissima, vt ex eodem tractatu constabit.

An constitutum futurorũ

24 ¶ Intelliges quartò, vt procedat in bonis futuris per ipsummet constituentẽ posteà acquirendis: non etiam in iis, quæ per ipsius hæredes acquirentur, etiam si id expressè dictum fuerit quia scilicet quis obligauit bona sua, & hæredum præsentia & futura, & se constituit ea possidere

sidere nomine creditoris, nam licèt id constitutum valeat, & habeat vim suam respectu bonorum futurorum ipsius, vt suprà diximus, non tamen suorum hæredum: quia huiusmodi constitutum eorum respectu conferretur ad tempus, quo esset mortuus, & quo ideo constituens non erat possessurus, per ea, quæ latè dicam infrà in ij. limitat. Et hoc expressè voluit Matth. Afflict. decis. Neapol. cccxxxv. pro decisione, col. iiij versi. aut debitor obligauit. *trahatur ad bona postea ab hæredibus quæsita.*

TRICESIMATERTIA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia tricesimotertio, vt procedat nō solùm in translatione possessionis proprietatis, sed & vsusfructus suæ rei: verbi gratia, concedo alicui vsumfructum mei fundi, & me constituo eius nomine possidere. Licèt enim ea naturalis possessio, quæ debet esse penes vsufructuarium, nunquam fuerit apud me dominum fundi, vt per Bart. in l. j. in prin. v. quæst. princ. ff. de acquir. poss. tamen per huiusmodi constitutum transfertur naturalis possessio, quæ ante non erat, vt voluit idem Bart. in l. quod meo. in prin. col. vlt. versi. quid si alicui cōcedo vsumfructum, & ibi quoq; Alex. col. v. versi. subsequenter quæro, eod. tit. vbi hæc dicunt probari in l. quisquis, & l. si quis argentum. §. sed siquidem. C. de dona. prout eas inducit ipse Alexan. Et idem quoque tenuit idem Bart. in l. interdum. §. vlt. per illum text. & ibi quoque Rapha. Co. & Franc. Aret. ff. de acquir. pos. Bal. in rub. extrà, de præscr. col. ij. versi. sed pone vsufructuarius. Ant. in c. cùm venisset, col. iij. post versic. non obstat, & iterum in repet. c. vlt. col. ij. versi. sed est dubium, de cau. pos. & proprie. Rapha. Co. consi. clxxiij. Galuanus, col. vlt. vbi loquitur de fructuario, & emphyteuta. Carol. Rui. consi. lvij. quò ad ea, col. ij. nu. 4. lib. j. & consil. cxlviij. casus est, col. ij. num. 5. eod. lib. j. Franc. Ripa. in c. cùm ecclesia Sutrina, col. xiij. versi. quartò oppo. de causa posses. & propriet. *Constitutum operatur in translatione vsusfructus rei suæ.*

2 ¶Contrariū tamen è diametro tenent ipsi Alex. & Fran. Aret. sibi cōtrarij, ille in d. l. interdū: §. vlt. col. vi. hic in d. l. quod meo, in prin. col. pe. moti multis magnisq; rationibus, quas apud eos videre poteris, ne hîc iterum repetam. Sed & tu quoque vide Claudium Aquensem in d. l. quod meo. col. ij. vers. item quærit Bart. quid in eo. ff. de acquiren. possess. *Qui contrarium dixerunt.*

3 ¶Sed (vt vides) hi loquuntur, quando ipse dominus proprietarius donat alteri vsumfructum rei suæ, & eò spectant rationes eorum. Sed quid si vsufructuarius alteri cōcedit suum vsumfructum: aut quia id facere non potest, commoditatem ipsius, quod vtique facere potest, l. necessariò. §. vlt. ff. de peri. & commod. rei vend. constituitq; idem vsufructuarius se possidere eundem vsumfructum, aut commoditatem ipsius, siue etiam rem vsufructuariam nomine eius, cui cedit, an per huiusmodi constitutum transferatur possessio naturalis, quam ipse vsufructuarius habet. Et trāsferri negat Guid. Pap. in statuto, si quis per literas, in verbo possessio, col. iij. versic. circa hoc quæro. Et pro eius sententia facit quòd in iuribus inseparabilibus à persona non cadit fictus titulus, nec ficta traditio. l. si vsusfructus. ff. de nouat. & §. finitur, Instit. de vsufructu. *Quid si vsufructuarius donat vsumfructum quē habet in re alterius, & se constituit possessorem.*

4 ¶Sed id non omnino inseparabile est à persona, cuius commoditas separari & cedi potest, vt suprà diximus: nec video quid aliud impediat hanc naturalem vsufructuarij possessionem transferri per constitutum, cùm id perpetuum sit, vt fieri possit, per ea quæ suprà diximus in xx. amplia. vt etiam aliarum rerum incorporalium, vt dicemus in seq. amplia. *De eadem re.*

TRICESIMAQVARTA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia igitur & trigesimoquartò, & generaliùs, vt procedat in omnibus iuribus incorporalibus, vt seruitutibus, iurisdictione, & aliis id genus: quorum quasi possessio etiam per constitutum transfertur, ex sententia Inno. in c. in literis, col. vlt. de restit. spo. Bart. in d. l. quod meo, in prin. col. vlt. versi. sed quid si concedo, & ibi quoque Rapha. Co. in fi. Alex. col. vj. versic. quærit Bart. sum dominus, & col. seq. versi. item dicit quòd quando, & Franc. Aret. qui id latè disputat, col. pen. versi. tertiò nunquid. ff. de aquir. possess. Bal. in rub. extrà, de præscript. col. ij. versi. sed an si habeo. Anto. in c. cùm venisset, col. vlt. versi. hæc procedunt in rebus. de restitut. spoliat. & in repet. c. vlt. col. ij. versic. sed est dubium, de caus. possess. & proprie. Petr. Anchar. in c. sine possessione, col. xxiij. quæ est in char. vlt. in prin. versi. quæro etiā vtrùm possit, de reg. iur. lib. vj. Raph. Co. consil. liij. Leonardus, col. j. Cornæ. consil. cvj. licèt in hac, post prin. & iterum paulò ante fin. ipsius consil. versic. nec dictum capitulum. Guido. Pap. in d. statuto, si quis per literas, in verbo, possessio, versic. an per constitutum. Soci. consil. clxxxvij. in controuersia, quæ vertitur, col. v. versi. tertiò probatur. lib. ij. Et id planè probatur in l. ij. §. vlt. cum l. seq. & in l. & habet. §. precario. ff. de precar. *Constitutum operatur in omnibus iuribus incorporalibus.* *Constitutio loquēs de possessione habet locū in quasi possessione.*

2 ¶Et bene facit quòd diximus suprà in xxxij. amplia. nu. 23. tamen vt dicam, Et quòd aliàs cōstitutio loquens de possessione, habet locum in quasi possessione rerum incorporalium, vt voluit gl. in c. sine possessione, ad fi. de reg. iur. lib. vj. & doct. vbique. Idq; etiam si sit pœnalis, quæ aliàs strictè interpretanda est, ex sententia gl. quam omnes sequuntur, in l. si quis in tantam, in verbo, rerum. C. vnde vi. trahentis eam legem loquētem de possessione, ad quasi possessionem rerum incorporalium. Etiam si sit statutum, & ipsum quidem pœnale, quod ideo strictè quoque interpretandum est: tum quòd statutum est, tum etiam quòd pœnale, vt videre licet ex Bald. loquente de statuto puniente turbantem possessionem, in c. licèt causam, *Etiam si sit pœnalis.* *Etiamsi sit statutum & id pœnale.*

in fi.de probat.per text.in l.nam posteà, §.item si iurauero,ff.de iureiuran. vbi Ias.col.vlt.in v.notab.id dicit multum not.& Franc.Aret.in rub.ff.de acquir.possess.col.vlt. versi.illud autem.& consil.xxx.viso themate,col.antepe.in iiij.dubio, & Franc.Rip.lib.ij. Respon.consil. viij.duo tantum,col.iij.versi.nec dicatur quod dispositio. & diximus etiam in nostris legib. connubialibus,in glo.v.in verbo,*contraitter*,in xj.quæst.num.123. nam & videmus, & iterum num.130.quòd autem suprà & seq.

An constitutum operatur in iuribus quæ quis in suas res constituit.

3 ¶ Sed hæc intellige,cùm pro huiusmodi iuribus,quæ quis in alios habet, constituit se ea possidere nomine alterius:verbi gratia, si quis vendat iurisdictionem, quam in alios habet: aut seruitutem, quam habet in fundo alterius. & se ea constituit nomine illius possidere, siue quasi possidere.tunc enim transfertur ea quasi possessio,quam in iis rebus habebat. Sed aliquod huiuscemodi ius in suo ipsius fundo constituat aut vendat, & id constituat possidere se nomine cessionarij,non in eum transfert quasi possessionem illius, quam antè non habebat:quia rei suæ seruitus cõsistere non potest.Ita declarat Bart.in d.l.quod meo,in iiij.quæst. & ibi quoque Alex.col.vj.versic.quęrit Bart.sum dominus,& col.seq.vers.idem dicit Bald.in d.rub.extrà de præscript.vbi suprà Ant.in d.c.cum venisset,col.vlt.de restit.spolia.& in d.c. vlt.col.ij.versic.ex prædictis infertur,de caus.pos.& proprie.& Franc.Rip.in d.c.cùm ecclesia Sutrina,col.xiij.versi.quartò oppo.eod.tit.Et interim vide,quæ dicam infrà in j.limit.versi. ix.ex quibus Philip. & seq.

Constitutum se submittentium iurisdictioni alterius,an trãsferat quasi possessionem.

4 ¶ Sed hic quęri solet,si aliqui rustici se summittãt alterius iurisdictioni,& se id ius cõstituant possidere nomine eius,cui sese summittunt, an transferant in eum id ius iurisdictionis. Super quo Bart.(cum quo omnes transeunt) in d.l.quod meo, col.vlt.versic.sed si rustici,dicit, quòd si hi,qui ita se summittunt & constituunt,sunt subditi alterius iurisdictioni,quàm eius, cui ita se summittunt,& constituunt, nõ in eum transferunt quasi possessionem iurisdictionis.& ita planè fateor. Et idem planè sensit Inno.in c.dilectus, extra de capel. mona. & in c. olim inter,de restit.spoliat.& facit.l.si coloni,C.de agric.& censit.lib.xij. Et huius aperta est ratio,quam affert Franc.Aret. in d.l.quod meo,col.vlt. quia isti rustici, quam ipsi possessionem non habent,in alium transferre non possunt.l.nemo plus iuris. ff.de reg.iur.maximè in præiudicium alterius.l.id quod nostrum, eod.tit.

Et quid si antè nullius iurisdictioni erant subditi.

5 ¶ Vides autem Bart.vbi suprà,non aperire,quid dicendum sit.Si rustici nullius iurisdictioni subsunt,an se submittentes alteri,& se constituentes possidere nomine illius,in eum transferant quasi possessionem iurisdictionis in ipsos constituentes. Nisi si quis dicat,id tacitè voluisse,cùm dicit,eos qui subsunt alterius iurisdictioni,nihil agere,si se submittant alteri, & se constituant pro eo possidere:quasi velit secus esse, si alterius iurisdictioni priùs nõ suberant. Quod ipsum apertè voluit Bald.ita intelligens Inno.in dictis locis, in l.ij. col.viij. versic.sed quid si quis facit.C.de seruit.& aqua,& allegat not.in l.ab emptione. ff. de pactis, & in d.l. quod meo.ff.de acquiren.posses.tanquam & ita intelligat illud Bart. quod suprà citauimus ex d.l.quod meo.

De eadem re.

6 ¶ Verùm Franc.Aret.huic se opponit, in illa ipsa l.col.vlt. versic. circa tertiam quæstionem, dicitq; Baldum non id animaduertisse,quod dicit ipse Bartol.in d.l.quod meo,quòd scilicet per solum constitutum,non accedente vsu,in istis iuribus incorporalibus non potest transferri possessio. Et quia cùm apud subditos non est vsus iurisdictionis, non potest dici, quòd ipsi vtendo possint quærere possessionem. Sed in casu Bald. vt subdit Aret. præsupponitur, quòd illa communitas erat in quasi possessione iurisdictionis. Vnde ex quo per constitutum solum quasi possessio non fuit translata, remansit apud eos. Et sic videtur, quòd possint vti iurisdictione nomine eius, quem recognouerant. Sed contra id, inquit, facit, quia volendo transferre quasi possessionem in alium,licèt non potuerint,perdiderint tamen suam,per tex. in eadem l.§.j.Sed ad hoc dicit posse responderi, quòd si quasi possessio vacabat, isti vtendo iurisdictione nomine eius, pro quo constituerant, acquisiuère possessionem illi, scienti quidem,& acceptanti.l.qui vniuersas.§. quòd per colonum.ff.eodem titulo, & tangit Bartol.in d.l.quod meo,in vlt.quæstio.& tandem declarat,an & quando populus liber possit se alteri subiicere, & concedere iurisdictionem in se, vt ibi videbis. neque enim id ad hunc locum pertinet.

TRICECIMA QVINTA AMPLIATIO.

Cõstituti ius etiam in spiritualibus.

1 ¶ Amplia tricesimoquinto,vt non solùm per constitutum transferatur possessio rerum temporalium,sed etiam spiritualium, in quibus cadit possessio siue quasi possessio: verbi gratia, sacerdotiorum,quæ nos vulgò beneficia appellamus,decimarum,& aliarum huiusmodi rerum.Ita enim voluit Anto.in c.cùm venisset.col.vlt.versic.hæc procedunt,de restit.spolia.& in repet.c.vlt.col.xj.versi.secundò per hoc deciditur,de causa posses.& proprie. vbi & idem dicit de iure patronatus ecclesiæ, & de iure eligendi,& similibus.Sed id,quod dictum est de beneficiis,intelligit ipse Anto.si superioris auctoritas interuenerit,per no.in c.quæsitum,de rer.permutat.

De eadẽ re.

2 ¶ Et hoc quoque,vt scilicet ipsorum beneficiorum transeat possessio per constitutum,voluit Ludo.

Ludo.Gomes.in commentariis regularum Cancellariæ in xxiiij. regula, Innoc.viij.col.j. Et benè facit quod scribit Panor.in c.cùm Bertoldus,col.ij.in ij.not.de sentent.& re iud. quòd si institutio beneficij fit in præsentia ipsius beneficij, transfertur possessio sine alia reali traditione. Hic enim(vt sæpe aliàs diximus in hoc tractatu) ponitur inter modos fictos tradendæ possessionis,vt constitutum. Illud autem minimè dubium est, id procedere in rebus ecclesiæ,vt non obscurè probatur in d.c.cùm venisset, & ibi omnes doctores,vt diximus suprà in xxij.ampliat. *Institutio beneficij in conspectu ipsius, transfert eius dem possessionem.*

3 ¶ Sed hoc tamen,quod diximus in hac ampliatione, intellige procedere, modò is, cui fit id constitutum,sit capax eius possessionis,vel quasi possessionis, quam in illum transferre volumus. Quid enim,si clericus constituat se posidere beneficium, siue decimas nomine laici, transferétne possessionem in eum? Et certè non transferet, cùm is sit incapax huiusmodi iurium,vt expressè dicit Anto.in d.repet.d.c.vlt.col.xj.versic.idem in existente.de caus.possess. & propriet. *Sed necesse est constituentariũ esse capacem.*

4 ¶ Et id quidem generale est in omnibus cæteris rebus,quæ ab aliis posideri non possunt,iure,aut natura repugnante. Quid enim,si pater constituat se posidere ius paternitatis,siue filiationis,aut maritus ius maritale in alium? nunquid eos constituet in possessione iuris paterni,aut maritalis? Et non cõstituere tradit ipse Antonius vbi suprà. Ex quo etiam fit,vt cùm sine possessione præscribi non posit,l.j.§.per seruum qui in fuga.ff.de acquiren. possess.& c. sine possessione,de regu.iuris lib.vj.cum similib. Ideo nec filiatio præscribi potest, Bald.in l. vnica.C.quan.non peten.partes, & diximus in tractatu Primogeniorum in xxx.quæst.nu.9. Et de hoc quoque dicam infrà in xviij.limitat. *Et idem in cæteris rebus. Filiatio non præscribitur.*

TRICESIMASEXTA AMPIATIO.

1 ¶ Amplia igitur tricesimosexto,vt non solùm liberarum rerum,siue allodialium,quas vocãt, sed & feudalium transeat possessio per constitutum,vt satis intelligere videtur Bald.loquens in materia feudali,in cap.j.col.ij.versi.inuestitura autem,tit.quid sit inuesti. & expressè Raphael. Com.consil.clxxij.Galuanus,colum.vlt.Matth.Afflict.in c.j.§.si facta,colum.ij.vers. item quæro princeps,titulo,si de feud.fuer.controu.inter domin.& agnat. & alij multi à me citati infrà in xxvj.limita. vbi tracto,an vasallus cadat feudo, tradendo per constitutum, ac si ipse verè tradidisset. *Constitutum habet vim etiam in feudalibus.*

2 ¶ Et facit quod in non longè dissimili tradit idem ipse Matth.Afflict.in d.cap. j.col.ij.versic. sed vlterius sciẽdum est,tit.quid sit inuesti.quòd in feudis transfertur possessio per retentionẽ vsusfructus, quæ vt alibi dicam, scilicet in ix.limitat.nume.12.imò verò, est veluti quoddam genus constituti,poniturque inter fictos modos tradendæ possessionis à Leg.in l.iij.in princ. ff.de acquiren.possessio.& Cano.in c.ij.de consue. Et idem dicit ipse Matth.in c.j.in xiij.notab.col.vj.num.56.versic.an autem.l.quisquis.tit.de prohib.feud.ali.per Fede.reprehendens Andr.Iser.qui videbatur voluisse contrarium in c.j.tit.qui success.tene. *Vsusfructus retẽtio in feudis transfert possessionem.*

3 ¶ Licèt quantùm ad ipsum constitutum, de quo principaliter tractamus, contrarium eius, quod diximus,voluit idem Matth.Afflict.sibi è diametro contrarius eodem loco, quod magis mirum est,videlicet in d.c.j.col.iij.versic.sed an precarium,& rursum versi. posset tamen saluari,tit.quid sit inuest.& iterum in c.j.col.xxj.num.124. versic.item fallit in feudis, titu.de feud.dat.in vic.leg.commiss. Et idem similiter voluit Chasse.consil.vij.visis themate, col.vij. versi.ad hoc est clara responsio,& consil.viij.super duobus.col.viij.nume.36. Et ab hac parte sunt plurimi,quos tibi citabimus infrà,in illa xxvj.limit.num.2.si ergo. Et vide etiam quæ dicam in iij.parte in tertia limitatio. *Qui contrarium tenuerunt in constituto.*

TRICESIMASEPTIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia tricesimoseptimo,vt procedat etiam in reciproca dispositione. videlicet si duo sibi mutuò donant bona sua vel eorum partem,scilicet superstiti eorum, & sic constituant posidere nomine ipsius superstitis, per id constitutum transfertur possessio in ipsum superstitem. Oldra.consil.cxxxix.ad habendam aliqualem notitiam,col.ij.versic.tertium erit,iunctis præcedentibus.& Alexan.consil.lxxxiij.visã facti narratione,col.iij.versic. quod autem possessio,lib.iij. *Constitutum vim suam retinet etiam in reciproca dispositione.*

TRICESIMAOCTAVA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia tricesimooctauo, vt procedat etiam in pignore, vt si quis pignus constituat super fundo,& se constituat posidere nomine creditoris,nam tunc etiam transfertur possessio,vt videre licet ex iis,quæ diximus suprà in prima parte,num.12.incip.sed & ex illa, & nume.34. at illud hîc. Quod & confirmat gloss.loquens de retentione vsusfructus, in l.j.§.vlt.ff.de reb. cor.quam eandem gloss.dicit singu.Bald.in c.per tuas,in fi. de donat.nam & vsusfructus retentione ideo transfertur possessio,quòd ex ea censetur esse factum constitutum, vt nos alibi diximus. *Constitutum in pignore quoque suam vim trãslatiuam exercet.*

TERTIA PARS.

PRIMA LIMITATIO.

ACTENVS ampliationes, quas nostri appellant, posuimus, nunc ad limitationes, quas & ipsi vocant, accedamus, quibus peractis totum hunc tractatum absoluemus.

Constitutum inutile si constituens non possidet.

1 ¶ Limita igitur primo nostram regulam, qua diximus hoc nostrum constitutum transferre possessionem, vt procedat, quando constituens tempore ipsius constituti possidet rem de qua agitur. Quòd si non possidet, eius possessionem non transfert, per text. qui ad hoc solet allegari, in l. quamuis.§.j.& ibi glo.in fi.Ang.Rom.Raph.Co.Alex.Franc.Aret.& Claud.Aquen.& omnes ferè doctores.ff.de acquir.possess. vbi ipse Ale.dicit ad hoc facere textum in l.traditio. ff. de acqui.rer.domin. vbi traditio eius rei, quam non possidemus, à nobis fieri non potest. Ex quo intelligis, & id procedere etiam in vera traditione, & in c.olim, & iij.secundum intellectum Doct.de restit.spoliat.in id quoque allegatur à nostris.l.vlt.§.j.ff.ad S.C.Velleia.

Ad idem.

2 ¶ Et hoc alij propè infiniti præter illos voluerunt, videlicet glos.in l.ij.in verbo, tradita. & ibi quoque Bal.& Ang.ad fi.C.de acqui.poss.Old.consil.cxiiij.factum tale est, quædam mulier. Alb.in rub.C.de donat.col.j.versi.quid, si faciens.Pet.Iacob.tit.de condict. ex lege quæ pro re donat.compet.colum.v.versi si autem quis.Bart.in l.quædam mulier, & ibi quoque Bal.in vtraque lect.& Ang.col.j.versi.attende tamen.ff.de rei vendic.idem Barto.in l.quod meo, in prin.col.vlt.versi.sed iuxta prædicta, & ibi etiam Albe.in prin. Alex.col vj.vers.an autem intelligatur, & Claud.Aquen.col.vlt.ff.de acqui.possess.ipse Bart. consil.c cvj.inter procuratorem, paulò ante fi.lib.j.Bald.& Salic.in l.j.C.quan.lice.ab empt.disce.idem Bal. in l.siue autem,§.j.ff.de publ.in rem act.& in rubr.C.de contrahen.empt.in vj.q.& in l.j.§. in societate. ff.pro socio.& in §.per traditionem, in fi.Inst.de rer.diuis.& consil.cccxxv.dubitatur primò, col.j.lib.j.& con.cclxxv.casus corã reuerẽdo, ante fi.lib.ij.& consi.clxvj.à libello, vers.sed hic est aduertendum, lib.iiij.Sign.consil.lxxv.in quæstione vertente inter nobilem virum. col.iij. in ij.locis.Salic.in l.j.C.de rescind.vend.Angel.consil.clxvij.viso dicto libello, in fi.& consi. cccv.in quæstione vertente inter Antonium, col.j.versi.item non obstat, & consil.ccclxxxvij. consultatio, col.j.Pet Anch.& Imo.in c.vlt.de prec.idem Anch.cons.cxxxiij.satis inaduertenter, post med.Ant.in c.ij.col.iij.vers.aduerte Canonista, & ibi Imo.col.ij.in fi.versi. in ea glo. ibi vult possidere, de consuet.idem Ant.in c.cùm venisset, col.iij.vers.quandoq; vltra titulũ, & ibi idem Imo.col.j.versi.quid autem si in instrumento, de resti.spol.& idem Anto.in repe. c.vlt.col.xj.versi.sed est dubium, de caus.possess.& proprieta.Alex.cons.x.viso processu, post prin.lib.iiij.Ang.Are.in §.hoc amplius, col.j.in fi.Inst.quib.mod.tol.oblig. & in §.actionum, in materia emptionis, & vẽditionis, vers.quæro an in obligatione.Instit.de act.Neapoda.super consue.ciuitatis Neapolit.tit.de empt.& vend.in j.consuet.in verbo, tradita visa, col.iiij. Franc.Aret in l.interdum, in prin.col.vlt.ff.de acqui.pos.Corn.cons.v.viso processu, col.vj. versi.tamen hoc non obst.lib.ij.& cons.xvij.viso primo themate.col.pe.vers.& licèt in ecclesia, eod.lib.ij.& consi.liij.in hac causa, col.ij.vers.tamen ad hæc, eodem lib.ij.& consil.cxvij. multa essent, in prin.eo.lib.ij.& cons.lxxxix.viso suprascripto, col.v.vers.sextò videtur, lib.iij. & consil.clxv.profectò, col.j.in fi.eo.lib.iij.& cons.clxxxiij.licèt discussa sit, col.iij. versic.non obstat si dicatur, eod.lib.iij.& con.ccxcvij.in consilijs, col.ij.versi.verum tamen est, eo.lib.iij. & cons.xl.viso processu, col.ij.vers.ponderato, lib.iiij.& cons.cx.licèt prohibens, col.ij.versi. his tamen non obstantibus, lib.iiij. Vital.Camb.in tract.Clausularum, char.xxj.in clausula, constituit se precariò, &c.col.ij.versic.illud quod dicitur.Petr.Ferra.in tit.for.posit.actoris, in verbo, item quòd præscriptus, col.ij.versi.quid autẽ si in instrumento.Barb.in c.ij.col.xxj. versi.sed pro certo, & iterum col.antepe.versi.no.extrà, quòd si constituo, de consuet. & in c. vlt.col.pen.de preca.& consil.xlj.illud afferam, col.iiij.versi.& si quispiam opponat, lib.j.vbi dicit ad hoc sing.d.gl.in d.l.ij. C.de acquir.possess. Mathesa.notab.lxvij.nota quòd venditor. & iterum not.clxxj.nota vnam doctrinam.Guid.Pap.in statut.Delphi.incip.si quis per literas, in verbo, possessio, col.ij.versi.& vltra istum, vbi & idem dicit de retentione vsusfructus, rursumq; in decis.Delp.cclvj.quos & quot, in prin.Lanfr.Oria.in rep.c.quoniã contra falsam, in materia testium, quo locò de probatione possessionis disserit, extrà de prob. vbi dicit sin.ad hoc gl.in d.l.quãuis.§.j.Io.Berb.in suo viatorio iuris.tit.de do.inter vir.& vxo.vers.sed quæritur nũc donatio.Soc.cõs.lxxix.licèt pendeat iudiciũ, col.vlt.ad fi.lib.iij.Lud.Bol. cons. lxxij.Bono.col.ij.ver.ex alio etiã capite.Ias.in l.ab emptione, col.antep.ver.ij.limit.& ibi Iac. à S.Geor.col.iij.ver.prædicta intelligatis, ff.de pact.& idem Ias.in l.j.col.pe.ver.& licèt, ff.de acq.pos.in ij.lect.& in l.iij.§.in amittẽda, col.iij.ver.ego ibi tetigi, ff.e.tit.in vtraq; lec.& in l. quoties, col.iiij.ver.limitat tamẽ.C.de rei ven.& con.cxlviij.viso processu causæ vertẽtis, col. ij.ver.itẽ nõ est probatũ, lib.iij.Caro.Rui.cõs.xlvj.visa facti serie, col.ij.n.5.lib.iij.& cõs.liij. viso ꝓcessu, col.x.lib.iiij.cõs.cxxvij.visa facti narratione, col.iiij.ver.nec ob.ꝙ hæc li.v.Phili.

Dec.in l.contractus,col.vij.versi.primò quando possessio.ff.de reg.iur.& consil.cclj.in causa magnificæ dominæ Claudiæ,col.iij.versic.tertiò principaliter, & consil.cclxxxj.viso puncto, col.ij.versi.& ista conclusio.Stepha.Bertran.consil.xij.inspecto processu,nu.16.lib.j.& consi. xxx.lecto,nu.7.& 10.& seq.eod.lib.j.& consi.xxxiiij.ex quæsitis,in viij.dubio,co.lib.j.& cons. seq.visis,nu.10.eod.lib.j.& cons.cclxxxvj.ex venditione,eod.lib.j.& cons.ccciij.deliberando, eo.lib.j.& cons.cccxlvij.duabus,nu.9.eo.lib.j.& cons.clxxiiij.ex progressu,post prin.lib.ij.& consi.clxxxviij.Christi,&c.viso casu,in j.dubio,eo.lib.ij. & cons.ccxlv.ponitur in facto,ad fi. eo.lib.ij.& cons.ccc.nobilis,col.j.eod.lib.ij.& cons.lxxxv.etiam si allegationes,col.j.lib.iij.& cons.clxxxv.quamuis donatio,nu.5.& 6.eo.lib.iij.& consi.ccxxxviij.cõtra donationem,nu.2. eo.lib.iij.& cons.cccxxiij.etiam si libellus,nu.2.eo.lib.iij.& cons.lxxvj.dudum col.ij.lib.iiij. & cons.cxxx.vidi instrumentũ,col.j.eo.lib.iiij.Matth.Affli.decis.Neap.xxxvij.quędã Altruda,col.iij.& decis.xl.casus est ille, col.iij.versi.item cũ probatur, & decis.cccxxxv. pro decisione,col.ij.versi.sed in contrariam partẽ.Catel.Cota memor.incip.possessio ciuilis.Bened. in repe.c.Raynutius.in verbo,mortuo itaq; testatore,le ij.nu.78.de testa.Hiero.Gratus.cons. cxvij.videtur prima facie,col.ij.versi.quartò respondeo,lib.j.& consi.xlij.licèt primus, col.j. & Mar.Mantua. consi.cclvj.viso processu,col.ij. num.16.& alij plurimi quos citabimus infrà nu.8.& omnes vbique.nemo enim vnus huic sententiæ contradicit.

3 ¶Cuius sententiæ optima certè ratio est, quã iam vides ex eo,quod diximus nu.1. Nam quî potest constituens qui non possidet,suo constituto in alterũ transferre possessionem , quàm non habet:d.l.traditio.ff.de acqui.rer.domi.& l.nemo plus iuris.ff.de reg.iur.&c. Daibertũ. j.q.vij.cum aliis concord.adductis à glos.& Philip.Dec.in d.l.nemo. Quod ex Platone est in suo Symposio,vt alibi sæpe diximus.Et cùm is verè tradere non possit,quod non habet, nec fictè quoque potest.l.si filiusfamil.& l.si socius.ff.si cert.petat.& l.ij.& iij.ff.pro socio.quas in id expendit Bald.d.consil.clxvj.lib.iiij. *Ratio illius sententia.*

4 ¶ Et ita etiam propterea id obtinet non tantùm in cõstituto,sed & in cæteris quoq; fictis modis possessionis transferendę,vt in retentione vsusfructus:Nam & hic ponitur inter illos modos à gl.& doct.in l.iij.in prin ff.de acqui.pos.per l.quisquis. C.de donat.& sæpe aliàs suprà diximus. Per hanc igitur vsusfructus retentionem tum demum transfertur possessio, si retinens possideat,non aliàs:vt expressè ex facto contingenti consultus respondit Corn. d.cons. cx.vbi suprà,lib.iiij.& Steph.Bertr.consil.cclxxvj.viso casu mihi exhibito,colum.ij.versi.nec opponat aliquis,lib.j. *Et id quoque procedit in retentione vsusfructus.*

5 ¶Et idem quoque in traditione clauium, quæ & ipsa quoque ponitur inter illos modos,per l. clauibus.ff.de contrah.empt.vt,scilicet,tum transeat possessio,si eas tradens possideat:non si aliter possideat,vt voluit Oldr.consil.ccix.in causa hospitalis,in j.dubio.& Alb.in l.j.§.si iussserim,ad fi.ff.de acq.poss.D.à Rot.decis.clxviij.in nouis,prout eos allegat,& sequitur Socin. consi.cxxxj.in præsenti consultatione,col.iij.versi.nec me mouet,lib.j. & Lafran. de Oriano in tractatu,de depositionibus testium, char.antepen. versi. consequenter est videndum , sub num.126.& Fran.Ripa.in d.l.j.in prin.col.xv.versi.stat igitur prima.ff.de acqui poss. Et benè facit,quod scribit ipse Socin.ibi col.vij.versi.secundò aduerte,& seq. *Et in traditione clauiũ.*

6 ¶Similiter cùm rei,quæ in conspectu ipsius venditur,censeatur translata posses.d.l.j.§.si iusserim.de acq.poss.& diximus suprà in iij.amplia.nu.2.& id quidem.& hic quoq; ponitur inter fictos modos tradendæ possessionis per gl.& doct.in d.l.iij.in prin.ff.eo.tit.Id quoq; tum demum transfert possessionem,si res possideatur à venditore,aliàs secus, vt probat text.in d. l.iij.§.Neratius,& ibi Bart.ff.de acquir.poss.& ita nuncupatim voluit Pan. loquens de inuestitura,quæ fit in conspectu rei,in c.autoritate,col.ij.vers.inuestitura autem.extrà,de iusti.& Raph.Co.de eadem re loquens cons.cxxxvij. consultus vt infrascriptis,col.j. Rom.in l.certi condictio.§.deposui,col.j.versi.aliquando volo possessionem, & ibi quoq; Fran.Aret. col.ij. versi.in cõtrarium tamen facit,ff.si cer.pet.Idq; dicit ipse Are.paulò pòst procedere in omni ficta traditione,per text.fin.in l.si fundum.ff.de fundo dot.& no.per Bart.Bald.& alios in l. cùm res.C.de prob.Et id quoq; dicit affirmasse Anto.in c.cùm ad sedem.de restit.spol. *Et in traditione quæ fit ex aspectu rei* *Et in omni ficta traditione.*

7 ¶Et certè id generale est,& perpetuum,vt etiã diximus suprà in hac eadem limitatione nu.4. & ita etiam,vt per hosce actus,& quoscunque alios fictos non transferatur possessio, si ea sit ab alio occupata,vt expressè voluit Alex.cons.lxxxij.visa facti narratione.col.j.versi.quia respondeo,quòd statutũ,lib.ij.quem sequitur Fran.Cur.Iunior consi.cx.pro habenda.col.viij. versi.retento igitur,lib.ij. & Fran.Ripa.in d.l.j.in prin.col.xvj.versi.contrà Bar.in fi. eiusdem versic.ff.de acquir.posses. Omnium enim (quantum ad id pertinet)est vna eademque ratio, quam diximus suprà,nume.3. cuius sententiæ. & bene faciunt , quæ scripsi in tracta. *Le mort saisit le vif*,in vij.declarat. *Nec semper aliàs cũ possessio est ab alio occupata.*

8 ¶Ideoque(vt redeamus ad institutum,) is, qui allegat rem sibi quæsitam ex constituto , succumbit , nisi & ipse alleget ,& probet eum,qui constituit , possedisse tempore constituti. Et idem de retentione vsusfrusctus & cæteris his modis dicere poteris. Sed de constituto expressè voluit Bald.in d.l.siue autem.§.j.ff.de Public.in rem actio.per c.inter dilectos,in fi.de *Allegans constitutum succumbit , nisi*

fide

probet possessionem constituentis.

ſide inſtru. Ang. qui id dicit menti tenendum, Imo. Alex. & Franc. Aret. in d. l. quamuis. §. j. de acqui. poſſeſ. vbi ipſe Ang. dicit, ita ſe optinuiſſe, idem Ang. in d. l. quædam mulier, vbi ſuprà, de rei vend. & in d. l. ij. C. de acqui. poſſeſ. & d. conſil. ccev. Petr. Anch. d. conſil. cxxxiij. Corn. d. conſil. liij. lib. ij. & d. conſ. ccxcij. lib. iij. Alexan. in l. quod meo, col. vj. verſ. ſit ergo cautus, de acqui. poſſ. & d. conſ. x. lib. iiij. & præterea conſil. cviij. viſo proceſſu cauſæ principalis, col. ij. verſic. nec etiam puto, eo lib. iij. Matheſila. dicto. no. clxxj. Lauren. Calca. conſi. xxix. magnificus, col. vij. verſi. præterea quando. Franc. Aret. in l. interdum, ad fi. prin. ff. de acqui. poſ. Ang. Aret. in d. §. actionum, col. v. verſic. hinc ſumpta. Vital Camb. vbi ſuprà. Barb. conſ. lxij. illud afferam, col. vj. verſi. nec obſtat cùm dicitur, lib. iij. Carol. Rui. conſil. cxlvij. viſis, col. iij. verſi. nec obſtat conſtitutum, lib j. & conſil. xlvj. viſa facti ſerie, col. ij. nu. . lib. iiij. & conſil. liiij. viſo proceſſu, col. j. eod. lib. iiij. & conſil. lxxv. quantum, col. iiij. nu. 6. lib. v. Matth. Afflict. d. deciſ. xl. vbi ſuprà. Philip. Dec. conſil. ccxlvij. in cauſa magnifici. colum. ij. verſicu. non obſtat quod ſuprà dictum eſt, & conſil. cccc. viſo eleganti conſilio, colum. penult. verſic. primò quòd habeo. Franciſc. Balb. in repet. l. Celſus, colum xxix. verſic. addo circa prædicta. ff. de vſucapio. Stepha. Bertran. d. conſil. xij. lib. j. & d. conſil. xxx. eod. lib. j. & d. conſil. cccij. eod. lib j. & dicto conſi. cccxlvij. nu. eod. lib. j. & præterea conſil. clxiij. ſi libellus, nu. 2. lib. ij. & d. conſil. clxxxv. lib. iij. & d. conſil. cccxxiij. eod. lib. ij. Franciſc. Ripa in rubr. ff. de interdict. colum. iij. verſic. & hæc eſt ratio. & Hiero. Gratus conſi. lxix. cùm ſermones, col. j. verſic. xij. ſecundo conſiderandum, lib. j. & conſil. xciiij. in cauſa excellentiſsimi, colum. iij. verſic. tertiò reſpondeo, eodem lib. j & conſil. cxvij. videtur, col. ij. verſic. quartò reſpondeo, eod. lib. j. & Ludo. Gozad. conſil. lxiiij. in caſu propoſito. col. ij. verſic. octauò non ſufficit.

Secũdus donatarius præfertur priori habenti constitutum ex Decij sententia.

Incorporalia non posſidentur.

Decij opi. reprobata.

9 ¶ Ex quibus Philip. Dec. d. conſi. cclj. colum. iij. verſic. tertiò principaliter, dicit vnum, quod mihi mirandum viſum eſt, & à nullo alio, quod ſciam dictum, Quod ſi quis actionem ſiue nomen donet, & & ſe conſtituat poſsidere nomine donatarij, & poſteà id ipſum alteri donet, hic priori præfertur. Nam donans, inquit, poteſt ante traditionem alteri obligare. l. vlt. §. Lucius. ff. de dona. & not. Bart. & Io. Plat in d. l. i. poſt gl. ibi, in verbo, perfectam. C. de rei vend. Et cùm nomen donatum eſt, poteſt donans extinguere donationem, recipiendo ſolutionem, non obſtante prima donatione, l. nomen C. quæ res pigno. oblig. poſſunt. Nec dici poteſt, vt ſubdit, quòd vi conſtituti fuerit tranſlata poſſeſsio: quia conſtitutum non operatur, niſi cùm donans poſsidet. At donans non poſsidet nomen, vel actionem: quia huiuſcemodi iura incorporalia non poſsidentur. l. ſeruus. §. incorporales. ff. de acq. rer. do. & §. incorporales, Inſtit. de reb. corpo. & incorpo. Vbi eiuſcemodi res traditionem non recipiunt. Et nuncupatim de nominibus debitorum voluit Alex. conſil. xvij. requiſitus, col. ij. lib. j.

Incorporalia quaſi poſsidentur.

Quaſi poſſeſsio venit appellatione poſſeſsionis.

Poſſeſſorium competit pro rebus incorporalibus.

Ceſsio pro traditione in nominibus.

Prima ampliatio huius limitationis.

10 ¶ Hæc Decius, cui, neſcio, an cæteri accedent. Ego verò omnino aſſentiri non poſſum, quia licèt hæ res verè nõ poſsideantur, tamen haud dubiè quaſi poſsidentur, vt etiam dicit glo. in d. l. ſeruus. §. j. quæ ad hoc multa iura affert, & nemo contrà dicit. Ita vt etiam iura loquentia de poſſeſsione habeant locum in quaſi poſſeſsione horum iurium incorporalium, c. præſentium, de teſtib lib. vj. vbi etiam glo. in verbo, poſſeſsione, exponit id verbum, id eſt quaſi poſſeſsione, quia de incorporalibus agebatur. Et ibi quoque Archidiaco. Ioan. Andr. Domin. & Philip. Franc. qui ex hoc not. non vitiari libellum in incorporalibus concludentem ad reſtitutionem poſſeſsionis. Et probatur ex eo text. ſpoliationem cadere in rebus incorporalibus, atque in eis competere poſſeſſorium: vt etiam probatur in c. cùm eccleſia, & ibi Ioan. Andr. de cauſ. poſ. & propriet. & c. olim, le. iij. de reſtit. ſpolia. & c. reintegranda. iij. q. j. Et quia etiam videmus in nominibus debitorum cenſeri rem traditam per ceſsionem, vt not. per gloſſ. in l. vlt. C. quan. fiſc. vel priua. & Bart. in l. ad eum. ff. de donat. & in l. Seia, in fi. ff. de donatio. cau. mort. & in l. j. col. pen. verſi. quæro, quæ ſit differentia. C. de actio. & obligat. cum aliis multis concord. à me traditis in tractatu retractuum, lib. j. §. j. in glo. in verbo, *& autres choſes*, nu. 12. hinc quoque fit. & rurſum in §. vj. glo. j. num. ix. nec obſtat quòd primo. Ideoque & nos ſuprà in xxxiiij. ampliatione latè docuimus in huiuſmodi incorporalibus trãsferri quaſi poſſeſsionem per conſtitutum.

Cõſtituens nõ poſsidens non transfert poſſeſsionem etiã ſi detineat.

2. ampliatio. Etiam ſi conſtituens id faciat nomine domini poſsidentis.

11 ¶ Hanc autem primam limitationem, qua diximus per conſtitutum nõ transferri poſſeſsionem, niſi conſtituens tunc poſsideat, amplia multis modis. Primo vt procedat, etiam ſi ipſe conſtituens, qui non poſsidet, rem tamen detineat: neque enim is transfert poſſeſsionem per ipſius conſtitutũ: vt expreſsè voluit Bart. in d. l. quod meo, in prin. col. vlt. verſi. ſed iuxta prædicta. & ibi quoq; Alex. col. vlt. verſ. verum ſicut per conſtitutum. ff. de acqui. poſ. & Bal. in d. rub. C. de contrah. empt. & vend. in xvj. q. Anto. in c. cùm veniſſet. col. pen. verſi. ſi non poſsidet, de reſt. ſpol. Iaſ. in l. j. in prin. col. xviij. verſic. quærit Bart. an detentatio, vbi id dicit no. & iterum col. pen. verſi. & licèt do. ff. de acqui. poſſ. Philip. Dec. d. conſi. cccc. quo loco ſuprà citauimus. Vide tamen quæ dicam in quarta declaratione huius limitationis.

12 ¶ Secundo modo amplia hanc limitationem, vt procedat etiam ſi non poſsidens, qui ſe conſtituit alterius nomine poſsidere, id faciat conſentiente domino poſsidente, neque enim id ita faciens transfert poſſeſsionem, cùm id ſuo nomine faciat, non autem nomine poſſiden

ſidentis: vt not. per multa conſuluit Cornæ. d. conſil. v. lib. ii. & iterum d. conſi. clxxxiij. lib. iij. Alibi autem abundè probauimus, aliud eſſe aliquid facere, aliud facienti conſentire, in noſtro tractatu Retractuum, titu. ij. in fi. in v. quæſtio. Quid autem, ſi nomine ipſius poſsidentis id faceret? dicemus infrà in xiij. limitatione. & tu quoque interim vide quæ ibi dicam nu. 11. ſed & hæc, & ſeq. & in xiij. limit. num. 2. ſed hoc quinque modis.

13 ¶ Tertiò amplia, vt etiam ſi conſtituens, qui non poſsidebat tempore conſtituti, poſtea nanciſcatur poſſeſsionem, ea non propterea transferetur vi illius præcedentis conſtituti: vt non obſcurè ſentiunt Angel. & recentiores in d. l. quamuis. §. j. de acquiren. poſſeſ. & omnes quos ſuprà citauimus in princ. huius limitationis. & iterum verſic. ab hinc v. & expreſsè, & veluti verbis conceptis Bal. in d. l. j. col. j. & ibi quoque Salic. col. vlt. C. quand. liceat ab empt. diſcedere. & idem Bal. d. conſi. clxiiij. col. ij. verſi. ſed hic eſt aduertendum, lib. iiij. Maſuer. titu. de poſſeſſo. §. item ſi non dominus, per not. in l. tutor. §. ſi quis. ff. de ſuſpect. tuto. Ange. Aretin. in d. §. vlt. col. j. in fine, Inſtit. quib. mod. tolli. oblig. Franc. Aret. in d. l. interdum, in princip. col. vlt. verſi. ſcias quòd per conſtitutum. ff. de acquir. poſſeſ. & in d. l. quamuis. §. j. col. ij. verſicu. primus eſt, ibi, ſecundò poteſt, eo. tit. & ibi quoque Claud. Aquen. colum. j. & iterum ij. vbi & hoc quoque intelligit, etiam ſi in tali conſtituto eſſet clauſula, ex nunc prout ex tunc, & econtrariò. & Matthæ. Afflict. d. deciſ. cccxxxv. num. 4. Et ad hoc citat Bald. vbi ſuprà, gloſ. quæ & hoc ſentit etiam in vera traditione, in l. ſi à Titio, in gloſſ. vlt. ff. de rei vendicatio. quam & ad hoc expendit, & dicit ſingularem Franciſc. Aret. in d. l. quamuis. §. primo, & Ludoui. Bolog. in d. l. ſi à Titio, in nouis interpret. & in ſua tabula text. & gloſſ. ſingul. in verbo, conſtitutum, verſic. ij.

3. Ampliatio. Etiam ſi conſtituēs poſtea nanciſcatur poſſeſsionem.

Quod & in vera traditione procedit.

14 ¶ Verùm huius contrarium tenet, aliud tamen agens, Bald. conſil. cclxvij. in cauſa Petri, verſi. prætereà gloſſ. dicit, lib. iij. Cornæ. idipſum de induſtria, & ex compoſito tractans, conſilio cclxxx. viſis quibuſdam, col. iiij. verſi. nec etiam obſtat ſi quis, lib. iij. vbi tamen nullum alium citat pro ſua illa ſententia, nec contra illam, ſed id tãtùm pro ea dicit, quòd licèt conſtituens non poſsideret tempore cõſtituti, habebat tamen animum precariò poſsidendi: qui quidem animus non præſumitur mutatus tunc, cùm poſteà quęrit poſſeſsionem, ſed eundem habere præſumitur. l. eum, qui. ff. de probat. Hæc ille.

Contrarium tenentes.

15 ¶ Cui & tu adde, quòd is, qui tradit titulum, ex eo quod nunc vellet transferre poſſeſsioné, ſi eſſet penes eum, præſumitur etiam velle, quod à quocunque poſteà emens, ab eo acquirat poſſeſsionem, de voluntate ſua acquiratur, quaſi ipſe eam tradiderit. l. eius rei. cum l. ſeq. & ibi per Bart. ff. de rei vendic. Eadem etiam ratione hic videtur dicendum, vbi quia conſtituēs transferret poſſeſsionem tempore conſtituti, ſi eam haberet: ideo videtur perſeuerare in ea voluntate reſpectu poſſeſsionis poſteà ſuperuenientis: quia ſola voluntas, quæ durat per quã quis vult acquirere alteri, transfert nouam poſſeſsioné per cõſtitutum præcedés, vt ſatis amplè docuimus ſuprà in xxxij. ampliatione, verſ. xij. porrò ſi prioré, & v. ſeq. vbi videre poteris.

Confirmatio poſterioris opin.

16 ¶ Adde, inquam, ad hanc ſententiam cõfirmandam, quòd cùm quid fit ab eo, qui non eſt dominus, aut aliàs habilis ad id faciendum, ſi poſteà ſuperueniat dominium, poſſeſsio, aut alia quæuis qualitas, quæ eum habilem reddat, id eſt, talem qui potuiſſet id facere, ſi eam qualitatem habuiſſet, actus ille iam ab eo factus ſumit robur, & effectum, per d. l. ſi à Titio, de rei vendic. vbi gloſſ. in verbo, peteres. not. ex ſuperuenienti dominio confirmari alienationem præcedentem, & l. rem alienam. ff. de pigno. actio. & l. cùm rem alienam. ff. de act. empt. & l. cùm res. C. ſi aliena res pigno. data ſit, cùm aliis concord. à me collectis in legibus connubialibus, in glo. viij. in verbo, *de ſon mary*, in xj. q. in prin. & ſeq. verſi. Et ſi quis dicat, aliud eſſe in dominio, aliud in poſſeſsione, videat quæ dicam infrà in ſequent. limita. verſi. vij. incip. quòd ſi quis.

Alia confirmatio. Habilitas contrahentis ſuperueniens actum confirmat.

17 ¶ Ego verò in ea ſum ſententia, vt quantum ad ipſum cõſtituentem, qui non poſsidebat tempore conſtituti, ſed poſtea incipit poſsidere, is non poſsit impugnare poſſeſsionem eius, cuius nomine anteà ſe conſtituerat poſsidere: ne eius commodo cedat dolus aut fraus ipſius, qui ſubiecit ſe non poſsidere: imò (vt veriùs loquar,) declarauit ſe poſsidere, id conſtitutum ita faciendo, quod aliter facere non poterat. l. ſi ab hoſtibus. §. primo, ff. ſoluto matrimonio, cum aliis concordant. à me collectis in tractatu Retractuum, tit. primo, § primo. gloſſ. ix. in verbo, *ou lignagier*, numero 67. denique. At ſi de præiudicio tertij ageretur, cui fortè interim ius eſt quæſitum, ego priorem ſententiam ſequerer. Ad quæ omnino vide, quæ dicam infra, verſiculo, viceſimoſecundò hoc, & iiij. ſequent. Et vide etiam Franciſc. Aretin. in dicta l. quamuis. §. primo, qui nititur reſpondere quibuſdam rationibus, quas pro poſteriori ſententia adduximus.

Authoris ſententia.

18 ¶ Sed hanc primam limitationem quatuor modis, nec iis quidem contemnendis, declarabis. Primò vt non procedat in antiquis, in quibus ſufficit nunc eum poſsidere, cuius nomine alter olim ſe poſſeſſurum conſtituerat, licèt nunc non probetur ipſum conſtituentem tempore conſtituti poſsidere: vt ſingul. conſuluit Socin. conſil. clxxxvij. in controuerſia, colum. v. verſic. tertiò probatur, lib. ij. vbi dicit & hoc videri voluiſſe Panorm. in capit. cùm nobis, de præſcript.

Prima declaratio huius limitationis. Vt non procedat in antiquis.

Possessio immemorialis probatur per instrumentũ constituti.

præscript.cùm ille dicit in col.iij.versic.item potest probari per viam constituti, quòd possessio temporis immemorialis potest probari per instrumentum constituti. Quod debet intelligi, vt dicit ipse Socin.sine alia probatione possessionis constituentis:aliàs eius dictum esset friuolum, nam eadem esset difficultas in probatione possessionis ipsius constituentis. Vnde Panor.inquit,intellexit satis esse probari constitutum propter antiquitatem, & difficultatem probandi: nam & aliàs ratione difficultatis probationis sufficit verisimilis siue præsumpta probatio.l.non omnis, § à barbaris.ff. de re milit. cum infinitis concord. At non est verisimile,nec præsumendum, venditorem se constituisse possidere nomine emptoris, nisi ipse fuisset in possessione,cùm ad id teneretur.l.cùm de indebito. ff.de probatio. & quia aliter mendax fuisset & deceptor,quod non præsumitur.l.meritò,ff.pro soc.Et ad hoc quoq; alia quædam allegat,quæ tu ipse videre poteris.

Idq; etiam quantum ad tertium.

Vide Dec. cõsil.clxix. viso eleganti.

19 ¶Nec in eo tantum loco id voluit ipse Soci.quando & alibi quoque idem voluit,simul declarans,quòd tempus hoc casu dicatur antiquum, scilicet consi.cvj.libenti animo, col.j.lib.iij. vbi & hoc dicit habere locum,etiam quantum ad tertium, nedum quantum ad constituentem.quod nota ad id,quod suprà dixi vers.ab hinc ij.& dicam etiam in versicu.seq. Et voluit item Philip.Dec.consil.cccij.cuius suprascriptio incipit,an & quando cessionarius, col.iij. versi.nec obstat,quòd non apparet,vbi & ad hoc allegat Paul.Cast.consi lxxxj.in causa quę vertitur inter reuerendissimum,lib.ij.Et idem denique voluit Hippo. Marsil.singul.cccccxxj.ille qui vult fundare.& Chass.in commentariis consuetud.Burgund.tit.*de successions*,§.j. col.iij.versi.limita tamen istud.

2. declaratio. Vt non procedat quantum ad constituentem & ipsius heredes etiã in recẽtibus. Nec etiã quantum ad tertiũ habentem ius à constituẽte vide nu.23.

20 ¶Secundò hoc declara,quod dictum est,necesse esse probare constituentem possidere tempore constituti, vt procedat quò ad tertium. cum, scilicet, agitur de præiudicio tertij: nam quò ad ipsum constituentem,vel eius hæredes,si de eorum præiudicium, satis est cõstitutum ipsum,sine alia probatione possessionis ipsius,etiam in rebus recentibus, vt not.Bal.in l.siue autem.§.j.ff.de Public.in rem act.& vt à nonnullis citatur in l.vlt.col.pen.in viij.quæst.C.de edict.diui Adr.tol.Angel.in l.quædam mulier, circa medium, versicu.item attende. ff.de rei vendic.& in l.quamuis.§.j.ff.de acquiren.possess.Franc.Aretin.qui id dicit singu.in d.l.interdum,in fi.prin.ff.eod.tit.Socin.d.consil.clxxxvij.in controuersia,col.v.versic. secunda ratio, lib.ij.& d.consil.cvj.col.j. lib.iij.& Franc.Purpur.in l.is,apud quem, col.xvj. nume.102. pro quo facit.C.de eden.& Carol.Ruin.consil.xlvj.visa facti serie.col.viij nume.13.lib.iiii.Clau. Aquen.in d.l.quod meo,col.vlt.ff.de acqui.poss.& Hiero.Gratus,consil.xlij.licèt primò rem dubiam faciebat,col.ij.versi. quartò respondeo,lib.ij. vbi & idem dicit quantùm ad tertium habentem causam à constituente,per rationes ibi allegatas. [illegible]

Locatio non probat possessionem cõtra tertium. Nec solutio pensionis.

21 ¶Nam & videmus in simili,quòd licèt locatio, atque etiam solutio pensionis, siue mercedis non probet possessionem aduersus tertium possessorem,vt per Bartol.qui id dicit tenendum menti,Imo.Alex.& Francisc.Aretin.in l.qui vniuersas.§.quod per colonum. ff.de acquiren. possess.eundem Bartol.& omnes in d.l.quamuis.§.j.ff.eod.tit. Bald.in d.l. quædam mulier.in prima lect.ff.de rei vendic.& in l.vlt.col.antepenul.versic.octauò quæritur.C.de edict.diui. Adria.tollen.& in c.cùm venisset,col.ij.versic.oppo.quòd per receptionem,de restit.spoliat. Panormita.in capit.cùm Bertoldus.colum. penult. versic. nunc capiendo, de sentent. & re iudica.Corne.consilio cccxv.videtur in hac consultatione,colum.pen.versic. prætereà dato, lib.iiij.Alexand.qui multos textus citat,vt per eum videre licet,consil.x.viso processu, col.j. lib.iiij.& doctor.vbique.

Probant tamen contra conductorem & soluentem pensionem.

22 ¶Tamen probat contra conductorem,siue colonum,aut alium soluentem pensionem, l.litibus,& l.domini prædiorum.C.de agricol.& censit.lib.xj.& c.cùm venisset, & ibi expressè Bald.col.ij.versic.oppo.quòd per receptionem,& Panor.colum.iij.versi.& per hoc solue,de restit.spolia.idem Bald.in d.l.quædam mulier,& ibi quoque Ange.col.ij.versic.hîc restat videre.& ipse item Bald.in d.c.cùm venisset,vbi suprà,de restitut.spoliat.& consil.cccxxx.statuto cauetur,in j.dub.lib.j.& idem quoque Ange.in d.l.quamuis.§.j.& ibi Alex col.ij.versic. item solutio mercedis.ff.de acquir.possess.Rom.in d.§.quod per colonum, post med.Philip. in c.inter dilectos.de fide instr.Socin.vbi suprà,in prædicto versi.& iterum consil.xj. in causa dominæ Catharinæ,col.ij.versi.prætereà inter partes,lib.iij.Carol.Rui.d.consil.xlvj. num.7. in fi.lib.iiij.Lafran.de Ariadno in tract.de depositionibus testium,char.antepen. versic.consequenter est videndum,sub num.128.& seq.& Ludo.Gozad.consil.xciiij.an illustrissimis,in fi.Et facit quod scribit Cyn.in l.desiderium. C.deposit.

Probãt item contra tertiũ habentẽ causam posteriorem à constituente.

23 ¶Sed hoc quod diximus de præiudicio tertij,vt scilicet,constitutũ factum ab eo,qui nõ possidebat,non ei præiudicet.Intellige tamẽ, nisi iste tertius haberet causam posteriorem ab ipso constituente:tunc enim ei præiudicabit, æquè ac ipsi constituenti, si ipse perspexisset. vt & de conductore & soluente pensionem, de quibus nuper locuti sumus,voluit Socin.d.consi. xj.col.j.versic.& pro prædictorum,lib.iij.& ante eum Bald.in d.c.cùm venisset,vbi suprà citauimus,de restit.spoliat.per l.superatus,quę est iij.ff.de pigno.& quod scribit Cyn.in l.cùm res.C.si alie.res pignor.dat.sit.

¶Ex

24 ¶ Ex cuius ipsius Cin. scriptis in eo loco, certè intelliges nonnullos fuisse in ea opin. vt nihil interesit, an agatur hypothecaria aduersus debitorem, an alium, qui habet causam posteriorẽ ab eo. Sed quia etiam alij in alia sunt opi. vide ipsum eundem Cy. & Albe. ibi, & Spec. tit. de act. & obli. §. j. ver. sed pone, T. obligauit. Sed pro priore opi. in casu, de quo loquimur, facit quod diximus suprà in prin. nu. 42. et autem quod diximus, & multis seq. & suprà quoque in hac eadem limit. nu. 20. in fi. pro contraria facit. l. quoties, & ibi no. C. de rei vendi. & quod dicemus infrà in xxx. limit. vers. l. sed illud postremò. *Vtrum autẽ intersit an agatur hypothec. contra debitorẽ, an illum tertiũ.*

25 ¶ Tertiò declara, vt licèt per actum fictum non transferatur possessio per eum, qui non possidet, nec aliàs ex solo contractu, sed ex traditione transferatur dominium. leg. traditionibus, C. de pactis: tamen si res fictè veluti per nostrum constitutum, vel precarium tradatur per dominum etiam non possidẽtem, transfertur dominium ex huiusmodi ficta traditione, sine alia reali traditione, per text. not. in l. in fundum. ff. de fundo dota. & no. per Bar. Bal. & alios in l. cùm res. ff. de acq. possess. & expressius Fran. Aret. in l. certi condictio. §. deposui, col. ij. ff. si cert. peta. vbi de hoc dicit esse sing. textum in d. l. in fundum, & idem Are. in d. l. quamuis. §. j. Tu autem super hoc omnino vide Bart. in l. Celsus, col. iiij. vers. sed pone, quòd debitor. ff. de vsucapi. & ipsum Aret. in d. l. quamuis. §. j. & ibi Claud. Aquen. col. ij. vers. subiicit tamẽ, & iterum vers. prædicta tamen. *3. Declaratio Vt non procedat quantũ ad translationẽ dominij.*

26 ¶ Quartò declara, vt non procedat, quando dominus vendens, & constituens se possidere nomine emptoris, rem solum detinet, nullus tamen alius possidet: tunc enim licèt nec ipse possideat, transfert tamen eius possessionem per constitutum aut alium quemuis actum fictum. d. l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acquir. poss. & ita per eum text. expressim voluit Franc. Are. in d. §. deposui. Ad quod etiam vide quæ dicam infrà in xiiij. limita. versic. secundò intellige, & ij. seq. Sed & ad hanc limitatio. vide omnia quæ dicam in sequenti limita. *4. Declaratio Vt sufficiat detentatio cõstituentis si nemo alius possideat.*

SECVNDA LIMITATIO.

1 ¶ Limita secundò nostram regulam transferentem possessionem ex constituto, vt scilicet nõ procedat, si quis constitueret se possessurum post mortem suam. nam huiusmodi constitutum nullius esset momenti, cùm in tempus conferretur, quo ipse constituens non esset futurus possessor. d. l. vniuersas. §. quod per colonum, & l. cum hæredes, in prin. ff. de acqui. poss. & l. j. §. cùm Scæuola. ff. si quis testa. li. esse iuss. fue. Et ita not. voluit Angel. in d. l. quamuis. §. j. ff. de acquir. possess. & ibi quoque Raph. Co. circa medium, Alex. col. vlt. vers. item per istũ tex. Claud. Aquen. & cæteri. & idem Alex. cons. lxxxij. perspectis his, col. iiij. vers. sed ita est, lib. ij. quod errore impressorum repetitur cons. xl. lib. ij. & iterum cons. lj. lib. v. paucis immutatis, vbi hoc dictum pro singu. allegat. & ipse Alex. consi. lxxxiij visa facti narratione, col. v. vers. non debet igitur, eod. illo lib. ij. Guid. Papa dec. Delphi. ccccxij. Titius bona sua. Iason qui & hoc dicit sing. in l. j. in prin. col. pe. vers. confirmatur quia etiam, ff. de acqui. poss. & in l. quoties, col. v. vers. nota tamen diligenter. C. de rei vendi. & cons. cxlvij. præsens consultatio, col. viij. vers. non quoque in præsenti, li. j. & con. vj. exhibentur, col. pen. ver. non ob. ergo, lib. iij. & con. lxxxv. quando habemus, col. vlt. vers. nec obstat assertum, eo. lib. iij. Phili. Deci. in l. contractus, col. vj. ver. item notandum est. ff. de reg. iur. & con. cclxvij. in causa magnifici, col. ij. vers. vlterius etiam non habet, & col. iij. ver. vlterius etiam tali constituto. & Steph. Bertr. con. cccxxvij. viso instrumento, nu. vij. li. 1. & cons. cccv. dominus aduocatus, lib. ij. & cons. cccxv. quoniam Andreas, nu. iij. & iiij. eo. li. ij. & Matth. Afflic. deci. Neap. cccxxxv. pro decisione, col. ij. nec quis potest, & Ludo. Gozad. con. xcix. in hac causa, col. iij. nu. 13. & iterũ ad fi. Anto. Negusa. in tracta. de pign. parte ij. membro. ij. nu. 3. *Constitutum collatum post mortem constituentis nullum est.* Ad hanc dicit. 735 ... versi. n. 2.

2 ¶ Ex eodemq; fonte manat, quòd cum dispositio principalis confertur post mortem, ita & constitutum in eo appositum, vt quod sequatur naturam, & qualitatem ipsius dispositionis, in qua apponitur, vt diximus suprà in xv. ampliat. vers. ij. sed illud hic. & dicam plenius infrà in vij. limitat. propè per totum. Ideoq; nec hoc casu constitutum transfert possessionem, vt expressè respondit Alex. d. con. lxxxij. perspectis his quæ in themate, vbi suprà citauimus, lib. ij. & Iason. d. cons. vj. col. pen. lib. iij. Steph. Bertrand. cons. cccv. dominus aduocatus, lib. ij. & Francis. Ripa, lib. iij. Respon. c. xx. eoq; vlt. incip. licèt Decius. *Et quod item ponitur in dispositione collata post mortem.*

3 ¶ Ad huius autem limitationis confirmationem facit, quòd non inspicitur initium actus, qui confertur in aliud tempus: sed illud ipsum tempus, in quod cõfertur. ita vt paria sint, aliquid fieri in tempore prohibito, vel id ipsum conferri in tempus illud prohibitum: & econtrario, l. eum qui. ff. de iurisdi. om. iudi. & l. in tempus. ff. de hære. insti. & l. si sponsum, §. si vxor, & ibi Bar. & iterum. l. cum hic status. §. si sponsus, & l. si eum. §. vlt. cum l. seq. ff. de donat. inter vir. & vxo. & l. Bebius, in fi. ff. de pact. dotal. & l. Lucius. & ibi Iac. Are. ff. de vulga. & pupil. & l. quod sponsæ. C. de donat. ante nupt. vbi Bar. dicit, id nunquam fallere, & l. si res, & ibi Bald. ff. de iure dot. & l. Titio cum moreretur. ff. de vsufru. & c. de vxore, de sepult. & ibi Panor. in ij. not. qui id declarat. & voluit etiam Bald. consi. cccxxxvij. in primis videndum est, colum. j. lib. j. & Panor. consi. lxiij. stante quadam constitutione, col. iij. lib. j. & consi. lxv. casus, quidam *Confirmatio. Tempus non ipsius actus sed in quod is confertur inspiciendum.*

Raynerius, col. j. lib. ij. Raph. Fulgo. consi. xcix. magister, post prin. & alter. Rap. Co. consil. cxix. Ioannes instituit, con. ij. vers. illa enim verba. & Fran. Aret. in l. alia causa. §. eleganter, col. j. ff. solu. matr.

4 ¶ Hinc dicit glo. in §. his omnibus. 8. quæst. j. ideo Papam non posse sibi in vita successorem eligere, quia effectus & executio huius electionis cõfertur in tẽpus, quo futurus nõ est Papa, nempe post mortem ipsius. Et dicit etiam Bar. in rep. l. j. in ij. quæs. j. quæst. prin. C. de sacrosan. eccle. pupillum doli capacem, & proximum pubertati non posse testari, etiam ad pias causas: nec in hoc prodesse autoritatem tutoris, quia effectus vltimæ voluntatis incidit post mortem ipsius pupilli: & ita in tempus, quo finita erit tutela, quod, inquit, fieri non potest, per d. l. si sponsæ.

Ad idem. *Papa cur nõ potest successorem eligere.* *Pupillus doli capax nec ad pias causas testatur.*

5 ¶ Et hæc quidem ratio mouit glos. in l. illa institutio, in verbo, pendere. ff. de hære. instit. vt diceret vix alicui permitti vt testetur, cùm testamenti effectus conferatur in tempus, quo res de quibus testatur, non sunt futuræ testatoris. Id quod etiam dicebat Christo. Castel. quem retulit, & secutus est alter Christo. Porcus in §. j. Instit. de testa. vbi & illud dicit, de rigore iuris nullum posse facere testamentum, ea quam diximus ratione: sed id fuisse concessum, & vt nostri loquuntur, dispensatum ob necessitatem hominum gratiosè, & ex quadam æquitate, contra iuris rigorem. quod & idem sentit Panor. in rub. ex. de testa. col. j. per d. l. quod sponsæ. & allegat etiam. d. gl. in d. §. in omnibus. viij. quęst. j. quam dicit not. Super quo tamẽ, ne hic diutius immoremur, vide Iaso. in rub. C. qui testa. fac. poss.

Ad idem. *Testamẽti factionem vix permitti.*

6 ¶ Et quamuis nullus, quem hactenus legerim, si non me fallit memoria, contradixerit huic sententiæ, quæ negat constitutum post mortem collatum traditionem operari, aut etiam in dubium reuocarit: tamen exercendi ingenij causa posset videri, id non adeò indubitatum esse, vt omnibus videtur, quin sint nonnulla quæ aduersus eam sententiam dici possint. Videmus enim quòd licèt legatum non habeat effectum nisi post mortem testatoris, tamen dominium eius post mortem, adita hæreditate transit rectà in legatarium. l. si tibi. §. cùm seruus. ff. de leg. j. & l. cùm pater. §. surdo, ff. de lega. ij. & l. legatum ita. eo. tit. cum multis simili. Et similiter licèt institutio hæredis non habeat effectum, nisi post mortem ipsius testatoris, cùm viuens non habeat hæredem, nec viuentis hæreditas esse censeatur. leg. j. ff. de hæred. & acti. ven. & l. qui superstitis. ff. de acq. hæred. & l. neminem, eo. tit. cum concor. ibi à glo. adductis: tamen in ipsum recta quoque via transit hæreditas post mortem ipsius testatoris: & sic eius dispositio licèt conferatur in tempus, quo futurus non est dominus, habet tamen vim conferendi dominij in hæredem. Sed &, quod plus est, videmus substitutiones quæ fiunt ab hæredibus, & plerunque ab ipsorum hæredum hæredibus, & quæ ideo conferuntur in tempus, quo nec ipse testator, nec eius hæredes futuri sunt domini, tamen suam vim & effectum habere.

Argumẽta & rationes aduersus hanc limitationẽ. *Legatum rectà transit ad legatarium quantum ad dominium.*

7 ¶ Quòd si quis dicat aliud esse in dominio, aliud in possessione, quia possessio plus habet facti quàm iuris: dominium contrà plus iuris, quàm facti: ideo licèt illis casibus transeat dominium, non tamen possessio: confestim respondebo illud verum esse in vera traditione: in ficta autẽ secus, vt quæ ipsa plus iuris quàm facti habeat: vt not. in l. j. §. si vir vxori. ff. de acqui. possess. & constabit ex his quæ dicam infrà in vij. limitat. Prætereà qui dicunt possessionem non transferri ex constituto collato post mortem, hac vna ratione innituntur, quòd eo tẽpore possessio non est futura penes constituentem. & nemo dat quod non habet: ob idq; etiam illud fieri, vt constituens non transferat possessionem, nisi ipso tempore constituti possideat, vt diximus in j. limitati. Quæ quidem ratio & hîc quoque obtinet, quia dominium non est

8 futurum apud testatorem post mortem ipsius, non magis quàm possessio.

Ad idem.

¶ Miror autem hîc non modicùm quod ab Ang. scriptum est in d. l. quamuis. §. j. quòd licèt constitutum post mortem collatum non transferat possessionem, transfert tamen dominiũ: quia ipsum dominium, inquit, non moritur, sed in hæreditate manet. ad quod dicit facere not. in l. si ego. §. j. ff. de iure dot. Et anteà quoque miratus fuit Claud. Aquen. in ea. l. quamuis §. j. col. ij. vers. subiicit tamen. quem tu videas, & quæ prætereà dixi suprà in iij. declaratione præceden. limita.

Angeli noua opi. *Dominium transire ex cõstituto in tempus mortis collato.*

9 ¶ Quid quòd (vt è semita in viam redeamus) etiam inter viuos (ne quis obiiciat, quantùm ad id de quo tractamus, interesse, an fiat translatio inter viuos, an ex testamento) Inter viuos, inquam, quis ita alienare potest, vt non nisi post mortem suam dominium transferatur. l. j. & ij. C. vt action. ab hæred. & cont. hæred. incip. & voluit glo. in l. vlt. in verbo, accommodauerat. C. de pactis, cum aliis multis concord. à me collectis, in tract. Primigeniorum, quæstio. vj. numer. 33. quinetiam potest. Et tamen dominium ex huiusmodi contractibus non transfertur, nisi prius possessione tradita. l. traditionibus. C. de pactis, & l. si ager. C. de rei vendica. cum si.

Dominium post mortem alienãtis trãsferri posse.

10 ¶ Quid plura? cùm ex constituto apposito in testamento, quod nullam vim, nullum robur, nullum effectum habet, nisi post mortem testatoris, transfertur possessio, vt latè diximus & probauimus suprà in xxiij. amplіat. Ex quo etiam videtur nihil hîc interesse inter dominiũ & posse

Ad idem.

& possessionem, quantùm ad id de quo tractamus: præsertim cùm non solùm quando testator constituit possidere pro legatario, sed etiam si ei simpliciter tradiderit facultatem appræhendendi possessionem post mortem, id certè facere potest, per tex. vt à multis intelligitur & citatur vbique in l. Titia cùm testamento. §. j. & ibi gl. Bar. Bal. Imol. qui eum text. ad hoc dicit singu. ff. de lega. ij. cum aliis infinitis concord. à me allegatis in commentariis consuetudinum Picta. tit. *de testament.* §. iiij. in glo. ij. in verbo, *ne vienne à l'heritier*, in j. fal. Nec id quidem tantùm expressè, sed etiam tacitè, & id quidem multis modis, vt & multis ostendi in eadem illa gl. in ij. amplia.

Testator imfacit legatario apprahendẽdi legatum.

Etiam tacitè.

11 ¶ Et hæc quidem ingenij mei exercendi gratia, quod iam diximus, ac aliorum quoque excitandi, dicta volumus. Neque enim eò diximus, vt euellam eam opi. iam longissima temporis præscriptione, & omnium autoritate confirmatam: sed quam tamen quatuor modis declarandam ducimus. Primo quidem, vt procedat si constitutum post tempus mortis confertur: ita enim suprà locuti sumus. Secus si in ipsummet mortis tempus cóferatur, vt in casu nota. consuluit Oldra. cons. cxxxix. ad habendam aliqualem notitiam, in v. dubio, iunctis his quæ dixerat in iij. dubio. & voluit etiam Alber. in d. l. vlt. col. ij. vers. sed quando videtur. C. de pactis. Alex. cons. lxxxiij. visa facti narratione, col. iij. vers. & in proposito, cum multis seq. lib. ij. Guid. Pap. qui nullum horum memorat, decis. Delphi. cxlviij. quidam donauit. Iaso. in d. leg. quoties, col. v. ver. nota tamen diligenter. C. de rei vendi. & con. cxlvij. præsens consultatio, col. ix. ver. primò ex limi. libr. ij. dum vtrobique citat Oldr. & Alex. vbi suprà. Claud. Aquen. in d. l. quamuis. §. j. col. j. vers. & ita dicebam. ff. de acq. poss. vbi id dicit se respondisse in ardua quadã causa. Philip. Deci. in l. contractus, col. vj. ver. item notandum est. ff. de regu. iur. Ant. Negusan. in trac. de pign. parte ij. memb. ij. col. ij. nu. 5. 6. & 7.

Prima declaratio huius limitationis.

Vt procedat si post mortem, nõ etiam si in tempus ipsius mortis conferatur.

12 ¶ Quanquam idem Deci. contrarium responderit cons. ccxlvij. in causa magnifici Baronis, col. iiij. vers. non obstat quòd talis conditio, & post eum Ludo. Gozad. cons. 99. in hac causa, col. iij. nu. 13. Sed pro priori opi. est tex. optimus in l. mortis causa. ff. de manumiss. Vt interim omittam disputationem illam, an scilicet in ipso actu siue articulo vel puncto moriendi, aut in vltimo vitæ spiritu, siue in ipso animæ exitu quis viuus dicatur, an mortuus. De qua re, vt obiter attingam, vide tex. in l. vlt. & ibi glos. & Bar. ff. quando dies lega. ced. & in l. j. §. si emãcipato. & §. seq. & ibi doct. ff. de colla. bono. & omnium optimum in l. qui duos. §. j. & ibi glo. & Bar. ff. de manu. testa. Bal. in l. vlt. in prin. col. vlt. vers. quæro an pater. C. de bonis quæ lib. Signo. con. clxxviij. pater decessit, col. j. circa medium. Bal. in l. vlt. in prin. col. vlt. ver. quæro, an pater. C. de bonis quæ libe. Pau. Cast. con. ccxlj. super hoc pũcto, col. j. li. ij. Barb. in c. Raynutius, col. ij. de testa. Ias. in l. si quis posthumos. §. si filium, col. vij. vers. imperator concessit. ff. de libe. & posth. Stepha. Bertran. cons. xix. dudum fuit, col. ix. lib. j.

Qui contrarium tenent.

Viuúsne an mortuus quis dicatur in pũcto ipso mortis.

13 ¶ Qui locus in memoriam reuocat epitaphium Francisci Philelphi, doctum quidem ac elegans, quicunque illud edidit, ad hunc quidem scrupulum respiciens.

Itala Cecropia Pallas coniuncta Mineruæ,
Et stetit, & cecidit morte Philelphe tua.

Sed hæc philosophorum diligentiæ relinquenda sunt, qui nec ea intacta reliquerũt. Vt tamẽ illud quoque dicam, ea verba, quo ad viuet, & quoad morietur, licet videantur esse contraria, tamen vnum idemque tempus vtraque demonstrare. Nam cùm duo tempora inter se opposita sunt, sed ita cohærentia, vt alterius finis cum alterius initio misceatur, non refert vtrùm per extremitatem prioris, an per initium sequentis locus ipse confinis demonstretur, vt scribit Gellius lib. Noctium Atticarum vij. c. xxj.

Philelphi epitaphium.

Quoad viuet & quoad morietur, idem tempus designare.

14 ¶ Secũdò intellige, vt procedat, quãdo certò & nominatim cõfertur post tẽpus mortis: secus si casu, & vt nostri loquũtur, accidẽtaliter, melius accidenter dicerẽt, id cõtingit: vt quia cõstitutũ factũ est sub cõditione: quod vtiq; fieri potest, vt diximus in xvij. ampliati. Quæ quidẽ conditio post mortem constituentis euenit: Valet enim tale constitutum, & ex eo transfertur possessio, æquè ac si ante mortem contigisset: quia conditio purificata, quam nostri vocant, retrotrahitur ad tempus actus, in quo cõditio apposita fuit, vt etiam expressè, & in hoc casu voluit ipse Oldra. d. con. cxxxix. in d. iij. dubio, prout illum allegat & sequitur Deci. in d. l. contractus, col. vj. vers. item notandum, ibi, & eodem modo: Sed tu hîc vide quæ diximus suprà in d. xvij. ampliati. nu. 9. intelliges secundò, vbi contrarium tenuimus ex eodem Deci. & aliis. Tu tamen interim vide, num hîc distinguendum sit, vtrùm conditio sit potestatiua, an casualis, quas vocant, vt non retrotrahatur, vel retrotrahatur, secundum l. potior, & l. qui balneum. ff. qui potio. in pigno. hab. cum simi.

2. Declaratio.

Vt non procedat si ex accidenti incidit in tempus quo constituens mortuus est.

15 ¶ Tertiò intellige procedere, nisi constituens se possessurum post mortem, his verbis vteretur, ex nunc, prout ex tunc, & econtrario: quia tunc transfertur possessio, vt voluit Alexan. d. con. lxxxiij. col. iij. ver. cõfirmatur hoc quia possessio, li. ij. Guid. Papa. decisi. Delphi. cclxviij. quidam donauit. Iason. d. con. cxlvij. col. ix. vers. secundò posset responderi, li. ij. Bapt. Chass. cons. liij. ex facto hîc ante deducto, col. xxiij. vers. ad quartum dubium. & iterum consi. lxv. ex facto mihi proposito, col. iij. vers. ad hæc est clara. Franc. Ripa in l. j. col. j. ver. defendendo cõ-

3. Declaratio.

Vt non procedat si constituens ex nũc constituat.

munem.ff.de pigno.& Anto.Negusan.in tract.de pign.in ij.parte, memb.ij.col.j. num. 4.Et bene facit quod in simili scribit Clau.Aquen.in l.qui absenti.§.j.ff.de acqui.posses.

16 ¶ Hæc enim verba,ex nunc pro vt ex tunc,& ex tunc prout ex nunc,sunt eius roboris,vt dispositio in qua ponuntur,retrotrahatur ad tempus actus,secundum gl.Ang.& recentiores in l.j.C.de codicil.& glo.Card.Flo.& Imol.in cle.nolentes,de hæretic.Doc.in l.lecta, ff.si certum peta.cum aliis multis concord.latè congestis ab Alex.vbi suprà, & latiùs à Iason. in d. l.j.de codicil.& à me latissimè in tract. Retractuum tit.ij. §.ij.glo.j.num.86.dubium facit, vt tamen interim videas Philip.Deci.d.cons.ccxlvij.in causa magnifici Baronis,col.vlt.versic. non obstat quod dicit, iunctis præced.

Vis earum dictionum ex nũc prout ex tunc.

17 ¶ Sunt enim qui contrarium apertè tenuerunt, vt scilicet non transferatur possessio ex constituto post mortem constituentis collato,etiam si ipse constituens his verbis vsus fuerit, ex nunc prout ex tunc,&c. & in his Raph.Co.in d.l.quamuis.§.j.ff.de acqui. posses. dicitque idem voluisse Ange.ibi,qui tamen nihil omnino de illis verbis loquitur.Sed idẽ quod Raph. tradit Claud.Aquen.in eodem loco,col.j.& Hiero.Gratus,con.lxxv.quamuis sit prius,col.j. vers.præterea non sufficit,li.ij. Pro quorum opi. tu vide quæ scripsi in d. tracta. Retract. vbi suprà,nu.87.verùm contrarium.

Qui contrarium tenent.

18 ¶ Quartò intellige ita procedere, vt si actus ipse non confertur post mortem constituentis, executio tamen & effectus eiusdem in illud tempus confertur:tunc per constitutum appositum in ipso actu transfertur possessio, vt not.ex facto interrogatus respondit Oldra. apud quem videre licet exemplum eius rei,cons.cxiij.factum tale est, quædam mulier. & Philip. Deci.con.ccxlvij.col.ij.ver.vlteriùs etiam,& iterum col.vlt.versic. præterea casum : nam & aliàs sæpe magis inspicimus tempus actus, quàm effectus & executionis eiusdem, vt videre licet ex multis quæ scripsimus in tractat.Primigeniorum,in xliij.quæstio.nu.eiusdem quæst. xvij.quanquam & illud,& ij.seq. Super quo tamen vide quæ etiam diximus nu.eiusdem qu. xiij.addes inquam.

4.Declaratio Vt non procedat si effectus tantum actus non etiam tẽpore actus post mortem.

TERTIA LIMITATIO.

1 ¶ Limita tertio,vt constitutum non transferat possessionem nec dominium in re emphyteuticaria:nisi is cui fuerit donata aut vendita,fuerit inuestitus à domino, ita vt si interim antè, quàm scilicet,fuerit inuestitus,res alteri fuerit vendita,& tradita, præferatur iste secundus, vt voluit Guid.Pa.deci Delphi.xlvj.in emphyteuta, col. vlt. vers.& ex hoc infertur, vbi ita dicit fuisse determinatum in curia parlamenti Delph. per tex. in l.ij. C.de iure emphy. vbi emphyteuta alteri vendens,& tradens,ipso iure cadit iure suo:ex quo,inquit,sequitur,quòd in emptorem nec possessio, nec dominium transit.

Constitutum an transferat possessionem rei emphyteuticariæ.

2 ¶ Et idem quoque voluit ipse Guid.decisi.lxxxj.si debitor, in fi.iunctis præcedentibus. rursumque deci.cxij.in dicta curia.& D.Bene.in repe.cap.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,num.294.& iterum 551.de testa.& Steph.Bertran.cons. cvij. etiam si prætendit,num.iij.lib.ij.Chassen.consi.vij.visis themate,col.vij. versi.ad hoc est clara responsio, vbi id extendit ad res feudales.& cons.viij.super duabus,col.viij.nu.36.& consil. xxxix. pro decisione,in vij.dubio,in fin.

Ad idem.

3 ¶ Et hoc quidem pro limitatione virium,& effectus constituti affert ipse Chas.d.consi.vij.& nonnulli consuetudinum interpretes : licèt nihil omnino facere videatur : cùm & id locum habeat,etiam si verè,& realiter fuerit res tradita,vt etiam dicit idem Guid.d.dec.lxxj.col.vl. & Benedic.in d.c.Raynutius,vbi suprà,& ante eos Petr.Iacob.tit.de actio.in rem,quę pro re emphyt.quæ ceci.in commis.col.xiij.vers.item colligitur hic. quòd emphyteuta.

Sed nec realis traditio.

4 ¶ Illud autem verum est,etiam si id,quod diximus,verum sit,vt,scilicet,possessio aut dominium in re emphyteuticaria,aut feudali non transeat in emptorem sine inuestitura domini, in patria(vt loquimur)iuris scripti. At in regionibus,in quibus ea res non cadit in cõmissum ob alienationem,etiam si ea facta sit sine consensu domini, vt in Gallia nostra , vti attestatur noster Io.Fab.in auth ingressi.col.vlt.C.de sacros.eccle.& in §.j.paulò ante fi.Inst. de legit. patro.tut.& in §.j.Institut.de rer.diuis.& in §.j.de.emp.& vendi.& alibi sæpe.& Iac.Bel.in c. j.tit.ex quib.caus.feud.amit.& Pet.Iac.tit.de condi.ex l.imperialem.§.callidis, col. iij. vers. item fallit quia hodie.& iterum tit.de caus.ex quib.feu.amit.col.v.vers.hodie verò sic obseruatur.Pan.in suo elegantissi.consi.iij.nitar in præsenti causa in xxij.q.in prin.lib.ij.Guid. Pa. deci.Delphi.lix.secundum visus,& alibi sæpe,& alibi quoque latiùs dicemus.Nihil est certè quod impediat dominium & possessionem transire,cessante ea ratione quam suprà diximus ex d.l.ij.de iure emphy.Et ita expresse dicit Chassan.d.consi.viij.vbi suprà. Et illi assentior, & ita vtimur.

Sed aliud obseruatur in patria consuetudinaria.

5 ¶ Sed etiam de iure communi putarim emphyteutam constituendo se posidere pro alio,nõ minùs transferre possessionem,quàm si verè tradidisset, quantùm ad ipsum emphyteutam, & illum,cui vendidit,pertinet. vt non obscurè voluit Oldr. consil. cxxxix. ad habendam aliquam notitiam,in ix.dubio.nam dominus, inquit,tantùm eam alienationem , & possessionis translationem potuit impugnare,non etiam alius, per multa quæ illic allegat. Is autem

Sed quid quantum ad cõstituentẽ & constitutariũ etiã in patria iuris scripti.

ibi lo

ibi loquitur de translatione possessionis ex constituto, vt videre licèt ex is, quæ antè dixerat. Et ita eum refert, ac sequitur Philip. Deci. con. ccxlvij. in causa magnifici. col. ij. vers. vltimò non obstat, & colum. vlt. vers. postremò: vbi tamen hoc intelligit, nisi ille tertius habeat ius à domino, vt qui ab eo fuit inuestitus. nam is præferetur alteri, qui antè ex constituto possessionem adeptus fuerat. quòd cùm eo conuenit quod suprà ex Guid. Pap. diximus.

6 ¶ Sed & quòd per constitutum trásferatur possessio rei emphyteuticariæ, apertissimè tenuit Pet. Anch. consi. lxiij. motiua iudicis, in iij. dubio. & Raph. Co. in l. quamuis. §. j. ver. & ex ista gl. ff. de acq. pos. & con. clxxiij. Galuanus, col. vlt. vbi & idem dicit de re feudali. & Alex. nonnihil tamen subdubius, col. ij. in narratione, col. iiij. vers. secundò est videndum, li. iiij. Caro. Rui. minimè ambiguus, con. cxlviij. casus iste, col. ij. nu. 5. li. j. & videre licet ex is, quæ dicam infrà in xxvj. limita. Et de hac re quoque tractat Bald. in l. quisquis, ver. iste passus, C. de don. sed ita obscurè, vt vix intelligam, quid velit dicere. *Ad idem.*

7 ¶ Quòd si quis fortè dubitet, si is, qui ciuiliter posidet, concedit alteri in emphyteusim, & cõstituit eius nomine posidere, cui ita rem concedit, an in illum transferat possessionem naturalẽ, quæ debet esse apud emphyteutá, secundùm gl. in l. iij. §. ex contrario. ff. de acqui. posses. & in l. si vt certo, §. si duobus. ff. commoda. Adeat Bar. Raph. Co. Ale. & Fran. Are. in l. interdum. §. vlt. ff. de acqui. posses. & ex illis discet, quid sit dicendum. *An ciuiliter posidens & concedens in emphyteusim per constitutũ transferat naturalẽ possessionem.*

QVARTA LIMITATIO.

1 ¶ Limita quarto, vt per constitutum transferatur possessio, quádo constituens verè posidet: secus si fictè tantùm. verbi gratia, ex consuetudine generali huius regni Franciæ, hæres, etiá nondum adita hæreditate, nec aliàs appræhensa possessione hæreditatis, censetur posidere: idq; est quod vulgò veluti prouerbio dicimus, *Le mort saisit le vif.* de quo nos tractatum peculiarem propediem edemus. Ergo hæres apud nos fictè posidet. Quòd si ipse ante realem possessionem vendat rem quampiam hæreditariam, & se constituat posidere nomine emptoris, non transfertur possessio: ne duæ fictiones circa idem concurrant, scilicet ficta possessió, & ficta traditio, contra text. & glo. in l. j. C. de dot. promis. cum si. Et ita voluit Guliel. Cu. in l. ab emptione. ff. de pac. & post eum Bal. in hac ipsa specie in rub. extrà de causa poss. & proprie. col. vlt. ver. sed pone, quòd iste hæres. & Barb. consi. viij. sapienter doctissimus, col. xvij. sub nu. 37. lib. ij. *Fictè posidens an per constitutũ possessionem transferat. Hæres saisitus per consuetudinem an trásferat possessionem per constitutum.*

2 ¶ Sed hoc certè, vt vides ex illorum ratione, ex eo dependet, an hæc possessio, quam habet hæres vi huius statuti, vel consuetudinis, sit ficta, an vera. Et hanc veram esse nuncupatim tradit ipse Barb. non obscurè in c. ij. col. ante pe. ver. sed dubito vtrùm, de consuet. & apertiùs Soci. in repet. l. rem quæ nobis, in v. quæst. prin. vers. quartò, & vltimò concludo. ff. de acquir. posses. exemplo eius, quòd licèt constitutum sit ficta traditio, est tamen possessio, quæ ex eo fit vera, & propria, vt latè diximus suprà in j. amplia. Idem tenet Caro. Rui. cons. xviij. primò & principaliter, col. vlt. lib. j. & Philip. Deci. consi. cccclxvij. bene & consultè, col. iij. vers. & circa prædicta verba. & Fran. Ripa li. j. Respon. c. j. nu. 87. & seq. De quo nos fortè ampliùs, dicemus in illo nostro tractatu, *Le mort saisit le vif*, in x. & xj. declaratione. *Possessio hæredis ex illa consuetudine sit ne vera an ficta.*

3 ¶ Illud autem citra omnem controuersiam fateor, quòd si nullum sit statutum, vel consuetudo, quæ possessionem defuncti transferat in hæredem ipso iure, atque ita simus in terminis iuris communis: certè si hæres, etiá adita hæreditate, antè, quàm realiter appræhenderit possessionem rerum hæreditariarum secundum l. cum hæredes, in prin. ff. de acq. pos. sese constituerit eas posidere nomine alterius, cui fortè eas vendidit, non transfertur possessio in eum, vt expresse voluit Guid. Pap. qui alios citat in commentariis statuti Delph. incip. si quis per literas, in verbo, possessio, col. ij. vers. quod intelligo, si dominus. Nam (vt ille dicit) hic nó potest transferre in alium possessionem quam non habet, vt etiam late diximus supra in d. j. limitat. Et idem dicit in legatariis, & aliis, in quos transfertur dominium sine possessione, vt nec eam in alios transferre possint. *Quid si nulla sit talis cõsuetudo.*

QVINTA LIMITATIO.

1 ¶ Limita quintò, & generaliùs, vt nec constitutum operetur translationem possessionis aut dominij, vbicunque aliàs interueniret alia fictio, siue fictus titulus: vti nec conductio nec retentio vsusfructus, nec denique alius quiuis actus fictus in eo casu transfert possessionem, vt voluerunt Cin. Bal. in vtraque lectu. Salic. & alij in l. qui rem. C. locati. Bart. in l. si aliquam rem, col. ij. vers. sed opposui eis, & ibi etiam Alberi. col. j. vers. ad contraria dic. Imo. col. item ij. vers. quicquid tamen sit, & Roma. col. iiij. ver. in quantum tamen, Franc. Aret. col. iiij. vers. in glo. in verbo, quasi meam. Alex. col. iij. versi. quæ conclusio communis, & iterum col. vij. versi. pro expeditione, & alij recentiores, ff. de acqui. poss. idem Bar. in l. cum falsa, & ibi Bal. col. vlt. versic. vlteriùs quæro, & ibi Pau. Cast. col. ij. vers. aduertendum est ex verbis. C. de iu. & facti ign. ipse Bar. in l. si is qui pro emptore, col. penul. versic. pro Guil. facit. ff. de vsucap. Bal. in l. ad probationem, C. de loca. & c. j. colum. vlt. vers. & si dicatur, titu. de capi. qui curi. vendid. & in c. ij. colum. j. vers. item no. hîc duo, extrà de consuet. vbi tamen limit. cùm agitur de salute animæ. Bal. cons. cxxx. videtur quòd dicti fratres, versiculo, præterea concurrunt, *Constitutum non transfert possessionem si alia interuenit fictio. Vti nec alius fictus modus tradendi.*

lib.iij.Angel.in l.hæc si res,post prin.ff.de rei vendi.& in §.emphyteusim,ad fi.in auth. de nõ alien.aut permu.reb.eccle.Saly.post Iac.But.in l.traditionibus,col.vlt.C.de pactis.Anto.in c.ex parte,col.vj.vers.idem si dicat,& confiteor,de confes.Imo.in l.si cautio,col.v.vers. item aduerte inquantùm dixi,quòd si confiteor,de fid.instru.& cons.lvij. viso quodam instrumẽto,post medium,& eius discipulus Per.Belluga in tractatu, de Speculo principum, titul.de deci.§.tractamus,col.antepe.Franc.Areti.in l.quod meo,in prin.col.j.vers. primus est si cõcurrat,& ibi Alexan.col.iiij.vers.vltimò quærit glo.ff.de acqui.posses.& idem Are. in l. ij. §. creditum,col.quoque vlt.ad fi.ff.si cert.peta.& in l.certi condictio.§.deposui,colum.ij.eo.ti. Iason in l.j.col.ij.vers.sextò limita,ff.de condict.indebi.& Carol.Rui.cons.cxxxvj.primò videndum,col.vlt.lib.j.

Et idem in titulo præsumpto vel tacito.

2 ¶ Et quod diximus in titulo ficto,idem in titulo præsumpto siue tacito,voluerunt plurimi ex illis,loquentes in titulo præsumpto,& non ficto,videlicet,cùm quis rem suam ab alio scienter conducit:quo casu tacitè,& præsumptiuè censetur donare ex multorum opi.in illis locis. Aut cùm quis scienter soluit indebitum,tacitè quoque donat. d.l.j. ff.de condic. indeb. cùm si. Dicunt igitur plerique eorum in illis casibus non transferri possessionem per constitutũ, propterea quòd in illis est præsumptus titulus,quem pro ficto accipiunt.

Qui contrarium tenuerũt. *Fictio cũ præsumptione simul potest cõcurrere.* *Fictio & præsumptio quòd differant.*

3 ¶ Verùm Imo.& Ro.in d.l.si aliquam rem.& ibi quoque latissimè Fran.Aret.col.iiij.vers.in glo.in verbo, quasi meam,tenuerunt contrarium. neque enim hîc est duplex fictio, sed vna tantùm fictio & vna præsumptio,quæ coire simul non prohibentur. Aliud enim est præsumptio,aliud fictio, vt bene & amplè probat Aret. vbi suprà.nam is titulus dicitur fictus, qui nullo modo verè interuenerit,sed lex fingit eum interuenisse:vt in casu.l.vnic.C. de rei vxo. act.& l.non aliter.ff.de adop.Præsumptus autem qui resultat verè ex tacita voluntate partiũ: quam quidem voluntatem lex præsumit ex aliquibus coniecturis,vt in d.l.vnic.§.accedit,de rei vxor.act.vbi extraneus dando dotem pro vxore,præsumitur donare vxori. & in leg. item quæritur.§.qui impleto.ff.loca. cùm si.

Duæ specialitates simul nõ concurrunt. *Vna præsumptio & vna specialitas nõ concurrunt.*

4 ¶ Sed vt illud donemus,tamen euitari non potest,quin si non sunt duæ fictiones, vt illi contendunt,sint tamen duæ specialitates,quæ & ipsæ simul interuenire non possunt,vt not.in d. leg.j.C.de rei vxor.act. nam ead.le. loquitur quando concurrunt duæ præsumptiones, aut certe vna præsumptio,& vna fictio.Primùm quidem præsumptio,ex eo quòd contendebatur quòd ex instrumento, in quo dictum erat quòd promissa fuit dos, resultaret stipulationem præsumptam interuenisse,ex not.in leg.j.C.de vsur.& l.sciendum.ff.de verb.obligatio. & §.si scriptum.Instit.de inutil. stipul. Altera specialitas ibi erat,quòd etiam contendebatur incertitudinem dotis non vitiare contractum,contra.l.ita stipulatus,in princ.ff. de verb. obligat. Licèt igitur incerta dos peti possit.leg.cùm post diuortium.§.gener. ff. de iur. dot. tamen si esset præsumpta stipulatio, non posset ex ea agi ad dotem incertam. Ex quo sequitur vnam præsumptionem & vnam specialitatem non posse simul coire, vti & ex illa. leg. ita declarata expendit Alexan.in d.l.si aliquam rem, colum. viij.versic.non obstat quòd hic est vna.

Ex præsũpto titulo & ficta traditione nõ transfertur possessio. *Vt nec ex putatiuo titulo & putatiua traditione.*

5 ¶ Ideoq; ex præsumpto titulo, & ficta traditione non transferri possessionem negat expressè Ioan.de monte Sperello in d.l.certi condictio.§.deposui.ff.si cert.pet. Neque enim similiter ex putatiuo titulo,& putatiua traditione transfertur possessio, vt dicit Bal.in l. nullo, col.ij. vers.distinguamus ergo. C. de rei vendic.& in d.l.si aliquam rem. ff. de acqui. posses. Sed id tamen antè,quàm aliter decidas,vide omnino Claud.Aquen.in d.l.si aliquam rem,& ipsum Aret.in l.quamuis,col.ij.vers.vnde potest assignari, eod.tit.

Præcedentia procedũt nisi vna procedat ex consequẽtia alterius.

6 ¶ At quicquid sit de ea re,illud tamen non ignorandum, quòd si ex duabus fictionibus, siue etiam specialitatibus, aut improprietatibus (vt hæc omnia simul iungam) vna scilicèt ficta traditio,procedit ex consequentia alterius scilicet tituli,vel ficti,vel præsumpti, certe nõ impeditur transferri possessio per huiusmodi fictam traditionem, vt in hac specie voluit expresse Roma.in d.l.si aliquam rem,& ibi post eum Fran.Aret.vbi suprà.Nam nec sic semper prohibentur copulari,cùm scilicet vna procedit in consequentiam alterius,leg.cùm duæ, ff. de capti.& postlim.reuer.& l.sub conditione,& ibi Bar. ff.de solut. & idem Bart.in d.l.si is, qui pro emptore,col.pen.versic.circa id verò,& ibi Iason col.vlt.qui adducit alias concord. ff.de vsucap.

SEXTA LIMITATIO.

Constitutum solum sine titulo non trãsfert possessionem.

1 ¶ Limita sexto,vt per constitutum,siue precarium transferatur possessio, modò extet causa, vel titulus aliquis,super quo interponitur.nam si nullus omnino extet titulus, vel causa, sed fiat ipsum constitutum per se,& nulli accedens titulo vel causæ,id certe est inefficax & inutile.Constitutum enim siue precarium sine titulo,non est titulus, sed quædam executio, vt dicit Bal.in rub extrà,de præscrip.col.iij.ver.vlterius quæro an per constitutionem.vbi dicit hoc eleganter voluisse Bald.in d.leg.quod meo, de acqui. posses.vbi tamen id non dicit, sed aliud,quod postea dicemus:vt etiam ibi annotat Alex.col.iij.versic.tangitur etiam. vbi hinc occasione sumpta dicit ipsum Bald. scripsisse in decretalibus multa mirabilia & singularia

sine legibus, & canonibus, & sæpe falli in suis allegationibus.

2 ¶ Sed ne putes tamen ex hoc Bald. solum in ea sententia fuisse, eum nuncupatim, & ex professo sequitur idem Alex. aliis in locis, scilicet consi. lxxxij. perspectis iis, quæ in themate, col. iiij. versi. pro hoc facit, lib. ij. quod quidem consil. errore librariorum repetitum est consi. xl. lib. iij. sequitur item idem Alex. consi. lxxxj. lecto & discusso, col. v. versi. ad idem quod notat, eo. lib. iij. vt magis mirer Alex. ipsum, qui Bald. sæpius secutus est in ea re, in qua illum alibi repræhendit, nisi dicas illum in priori loco non tam repræhendere Bald. quòd fuerit in ea sententia, quàm quòd pro ea Bart. citauerat.

Ad idem.

3 ¶ Vtcunq; sit, ante eos omnes idem voluit gl. in d. l. quod meo, in prin. cum ad text. loquentẽ in hoc casu, qui dicit, possidere, addit, ex iusta causa, putà donando vel vendendo: tanquam per constitutum, de quo, vt diximus, is text. loquitur, non transferatur possesio sine causa, vel titulo. Et eam gloss. sequuntur Iacob. Aret. & Alber. ibi, sed eam Din. repræhendit. Bart. autem distinguit inter dominium sese constituentem possidere nomine alterius, & eum, qui non est dominus, & idem constitutum facit: vt, scilicet, in illo vera sit opinio gloss. & sequacium. in hoc Din. & hoc sequi videtur Pau. Castr. ibi. Verùm contra eam gloss. expresse etiam tenet Ang. ibi, in fi. per text. in l. j. §. si vir vxori. ff. de acquir. posses. de quo abundátissimè dicemus in seq. limi.

Ad idem.

Distinctio.

4 ¶ Pro ea tamen opinione, quæ non admittit constitutum, siue precarium, nisi subest causa, vel titulus, facit quod in simili dicimus, quòd licèt traditio clauium etiam transferat possessionem. l. clauibus, ff. de contrah. emp. gl. & doct. in l. iij. in prin. ff. de acq. poss. & in c. ij. de cõsuet. & doct. vbiq; qui hanc traditionem ponũt inter fictos modos acquirendi: intelligunt tamen, si præcesit titulus, ex quo debeat transferri possesio: aliàs enim sine titulo claues censerentur esse traditæ, non quidem ad transferendam possessionem, sed causa custodiæ, vt not. Doct. in l. cùm pater. §. pater pluribus, præsertim verò glos. ibi, in verbo, pluribus, Bartol. & Alberi. ff. de lega. ij. Petrus Ancharus in cle. j. §. sanè, columna ij. versic. sed nunquid in dubio, de hæret. Alexan. in addit. Bart. in d. l. clauibus. Et idem quoq; in retentione vsusfructus respondit Steph. Bertr. consil. clxxiij. quia difficultas, col. iiij. in fine ver. non obstat l. quisquis, lib. iiij.

Confirmatio huius limitationis.

Traditio clauiũ non transfert possessionem sine titulo.

Nec retentio vsusfructus.

5 ¶ Sed hoc tamen intellige, vt satis sit in principio, cùm, scilicet, fit constitutum, vel precariũ subesse titulum. nam licèt postea is titulus cesset, non propterea cessat precarium. textum habes, & exemplum in l. si rem alienam bona fide. ff. de pig. act. vbi Bal. id ex eo tex. expendit, & dicit no. & allegat pro simili. l. ij. §. qui fideicommissariam. ff. de hær. instit. Et facit quod dicam in seq. limi. nu. xlj. stante ergo. Sed id quomodo procedat, & intelligi debeat, vide per Bal. in d. l. si rem, & Matth. Affli. decisi. Neapol. cxxxix. magna fuit dubitatio, col. ij. versi. secundò pro ista parte, & seq. vsque ad fi. & quidam inferiùs in xxix. limit.

Satis est autẽ titulum fuisse in princ. licèt postea cesset.

SEPTIMA LIMITATIO.

Nec satis est titulum esse, nisi sit iustus & efficax vt constitutum operetur traditionem.

1 ¶ Limita septimò, vt non solùm debeat inesse causa, vel titulus, vt constitutum, vel precariũ valeat, sed & necesse sit eam causam, siue titulum esse iustum, vtilem, validum, & efficacem. Aliàs si titulus ipse sit nullus siue inualidus, non transfertur possesio per constitutum in eo appositum, sed in id necessaria est realis traditio. quòd & non obscure voluisse videtur glos. allegata in præce. limit. in d. l. quod meo, addens ad text. qui dicit possidere, ex iusta causa, & c. ff. de acq. poss. Alber. in l. si rem aliquam, col. j. versi. ad contraria dic, eo. tit. & alij propè infiniti, quos tibi citabimus infrà hac eadem limit. nu. 13. ex quibus illud, & iij. seq. Vti etiam nec per retentionem vsusfructus, qui & alius est fictus modus tradendæ possessionis (vt sæpe diximus) non transferri possessionẽ ex contractu inutili, magna auctoritate affirmat Maria. Socin. Senior, consi. lxv. omnipotens deus, col. antep. versi. & ideo licèt ex forma. Tamẽ, vt id tibi planiùs efficiam, visum est nobis declarandum interpretandumque illum §. si vir vxori, qui est in l. j. ff. de acq. poss. qui huius rei propria, ac peculiaris sedes est.

Idemq; in retentione vsusfructus.

§. si vir. l. j. ff. de acqu. poss. amplissime declaratus.

2 ¶ Ibi igitur scriptum est, ex donatione inter virum, & vxorem tranferri possessionem, ex quo nostri interpretes illud assumunt, ex inutili contractu possessionem transferri: nã satis constat huiusmodi donationes nullas esse ipso iure. l. iij. §. sciendum. ff. de dona. inter vir. & vxo. ita vt nec ex illis obligatio naturalis oriatur, secundum Bar. in l. cum lex. ff. de fideius. Bal. in l. j. col. x. versi. viso de effectu. C. de sum. tri. Alex. consi. ccxlviij. ponderatis narratis, col. iij. versi. & licèt, lib. vj. cum si. Ex quo sequitur id quod iam diximus, ex nullo, siue inutili contractu, cuiusmodi hæc donatio est, transferri possessionem. Idque duabus rationibus in eo tex. positis, quarum ea prior est, quia possesio in facto consistit, & res facti infirmari iure ciuili non potest. id est, quæ facta sunt secundum veritatem, lex infecta facere non potest, vt etiam est tex. in l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & postl. reuer.

Donatio inter vir. & vxor. nulla ipso iure.

Ita vt nec ex ea naturalis obligatio oriatur.

Prima ratio eius. §.

3 ¶ Et ideo ex illo tex. in d. §. si vir vxori, dicit Bal. in c. vlt. col. ij. versi. sed nunquid consuetudo, extrà de consuetud. quòd facta nulla iuris constitutione mutari possunt. Et alibi, scilicet in c. quæ in ecclesiarum, columna iij. versi. sed nunquid statutum, de constit. dicit, quod factũ nulla constitutione tolli potest, etiam per d. §. si vir vxori, & l. sciendum, cum l. seq. ff. ex quib.

Facta nulla iuris constitutione mutari possunt.

Legum auctoritas non tollit veritatem naturalem.

caus.maio.& l.tutelas.ff.de cap.dimi.& l.filio,ff.de libe.& posth. Sed & idem Bal.in c.contingit,col.ij.versi.dicunt doc.de dol.& contu. tradit nunquam procedere fictionem,quò ad veritatem inducendam, auctoritatem enim legum non posse veritatem naturalem tollere, & ab essentia realitatis suæ eradicare(hæc enim sunt verba illius)per d.§. factæ.

Testator factum infectum facere non potest.

4 ¶ Quibus & tu adde alios textus idipsum adstruentes,videlicet in l.verba.C.de testa.ex qua Raph.Fulgo.& Cornæ. no.testatorem non posse factum infectum facere, & in l. verùm. ff. de reg.iur.cuius hæc verba sunt, Verùm neq; pacta neq; stipulationes factum posse tollere. quod enim impossibile est, neq; pacto, neq; stipulationibus potest comprehendi, & in §.j. in versi. quæ igitur, in auth. de æquali. dotium. vbi ad verbum dicitur. Quod enim factum est,infectum manere impossibile est, hæc enim sunt verba illius Græcæ constitutionis, καὶ γὰρ τὸ γενόμενον ἀγένητον μένειν τῶν ἀδυνάτων ἐστί.

Confirmatio ex aliis autoribus.

5 ¶ Quæ fuit etiam sententia Platonis lib.xj.de legibus,Plauti in Aulularia,Terentij in Phormione,& Phocylidis, cuius in eam sententiam hoc carmen est:

μὴ δὲ παρερχομένοις ἐπὶ κακοῖς τρύχεο τὸν ἦτορ,
οὐκέτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον.

Cui concinens Pindarus Olympiorũ ode 2. scribit ea quæ sine iustè siue iniustè facta sunt, neq; tempus ipsum rerum parentem infecta reddere posse:

τῶν δὲ πεπραγμένων
ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν,
ἀποίητον οὐδ' ἂν
χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. Et Sophocles in Aiace flagellifero:

τί δῆτ' ἂν ἀλγοίης ἐπ' ἐξειργασμένοις;
οὐ γὰρ γένοιτ' ἂν ταῦθ' ὅπως οὐχ ὧδ' ἔχειν;

Quid adeò doles ob facta,
Quæ iam infecta fieri non possunt? Et iterum in Trachiniis.

οὐκ οἶόν τε μὴ πάλιν ἂν ᾖ, τὸ γὰρ
ῥαχθέν, τίς ἂν δύναιτ' ἀγένητον ποιεῖν;

Quod quidem irritum fieri non est possibile: nam quod factum est,id infectum fieri non potest. Procopius de bello Vandalico lib.iij. Peccatum semel admissum,nunquam efficies vt sit infectum. Agathius peregrinarum historiarum lib.iij. Quod semel euenit, peractumque est, quominus effectum sit, natura nequaquam admiserit.

Deus factum infectum non facit.

6 ¶ Quinetiam Agathonis sententia est, Aristoteli probata,lib. vj. Moralium Nicomachiorũ, c.ij.hoc vno priuari Deum,quòd factum infectum facere non possit.

μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.

Agathonis praeconium.

Is Agatho,(vt dicam obiter), fuit poëta eximius, & Platonis discipulus, & ab eo mirificè amatus,vt & ipse Plato mellitissimo carmine testatus est, quod extat apud Laërtium in vita ipsius, & Gellium lib. Noctium Atticarum xv. c. xj. estq; verisimile eam sententiam à præceptore didicisse. Cui assentiens Horatius lib.iij. Carminum,Ode xxix.de Ioue loquens ait,

Non tamen irritum
Quodcunq; retro est, efficiet : neq;
Diffinget, infectumq; reddet,
Quod fugiens semel hora vexit. Et Plinius lib.ij.c. vij. imperfectæ,ait,in homine naturæ præcipua solatia, ne deum quidem posse omnia. Nanq; facere non potest, vt qui vixit, non vixerit: qui honores gessit, non gesserit. nullum habere in præterita ius,nisi obliuionis.

Theologorum in ea re sententia.

7 ¶ Et ne quis Agathonem, Aristotelem, Horatium & Plinium hac in re impietatis in deum, ob id accusandos putet: sunt & nostræ religionis cultores,& ij quidem sanæ ac syncerae doctrinæ professores,eiusdem sententiæ assertores, videlicet interpretes Sententiarũ lib.j.dist. xlij.Alex.Hales cæterorum præceptor in j.parte suæ Summæ,quæst.xxj.membro v.artic.iiij. diuus Thomas doctrina & sanctitate clarissimus, etiam in j. parte suæ summæ.j. quæst.xxv. artic. iij. & iiij. & ante hos diuus Augustinus nemine omnium Theologorum inferior, lib. xxv. aduersus Faustum, id quoq; apertè professus est.

Nostrorum.

8 ¶ Ex nostris quoq; Albe.in d.§.factæ.Bart.in l.non dubium,col.iij.versi. contractus verò.C. de legib.Bal.eam Aristotelis sententiam citans,& probans,in l.vlt.ante fi.vers.ampliùs considera.C.de leg.& in c.inter monasteriũ,col.ij.ver.prima ratio,de re iud.Ang.consi.clxxxvij. A.& B.contraxerunt.nó multò ante fi.vbi ex hoc dicit,quòd si pacto promissum est de nullitate sententiæ, non intelligitur de ea, quæ resultat à perplexitate, & repugnantia. quia legislator actum repugnãtem non potest in actũ producere,imò nec summus, inquit, Deus.l. vbi repugnantia.ff. de regul. iur. & Cardin. Flor. Theologiæ peritissimus, siue is Imol.fuit, nam vtriusq; similis,imò eadem lect.iisdé omnino verbis concinnata,in c. j. in prin.col.pen. in iiij.oppo.extrá, de sum. trini. Fuit autem Card. pauló ætate Imo.superior. & rursus idem

Card.

Card.in cle.j.col.ij.in j.opp.de immuni.ecclesi.Lud.Sard.in tract.legitimationis.§. septimò videndum.Corn.consi.cxlvij.quia causa,col.ij. versi.quod res iudicata,lib.ij.Alex. consi.xv. viso processu,col.iij.versi.secundò etiam probatur,lib.iij.vbi ex hoc defendit Hebræū quēdam de blaphemia. Soci.qui latè in eadem specie consuluit,consi. cij. in præsenti consultatione,col.j & ij.lib.j. & in d.l.j. §. si vir vxori,col.j. vbi illius consi. meminit,& ibi quoq; Ias. in vtraq; lectio.in j.no.& idem Ias. in l.si insulam, in j.no. ff.de verbo. obliga.

9 ¶ Quibus calculum adiiciens diuus Hieronymus, quo nemo doctior aut sanctior vnquam vixit,in decretis canonicis,in c.si Paulus.xxxij.q.v.Audacter dicam, cùm omnia possit Deus,suscitare virginem non potest post ruinam. Id quod etiam affirmat per eum textum glo. in l.vnic.post prin.in verbo,non potest.C.de rapto.virgin.& alia glo.in c.super eos, in gloss. magna,ante fi.de biga. Quod & ipsum adstruit Ouid. de virginitate læsa loquēs in epistola v.quæ est Oenonis ad paridem. *Deus virginē non suscitat post ruinam.*

Nulla reparabilis arte
Læsa pudicitia est, deperit illa semel.

Semel ergo,id est,irreparabiliter, irrecuperabiliter,irreuocabiliter. Et id proculdubio verū est,licèt sciam Argiuos fabulari,apud Pausaniam,in Corinthiacis,haud multò ante fi. fontem esse Canathrim nomine,in quo Iuno quotannis, cùm abluitur,virginitatem recuperet.

10 ¶ Et illius quoq; tex.in d.c.si Paulus, auctoritate subnixus Pan. in c.cùm te,col.iij.versi.sed pro clariori,de re iudi.negat Papam posse tollere infamiam facti.Id quod perbellè intellexit Claudius Cæsar,qui cùm orantibus familiaribus dempsisset cuidam notam,id est,infamiā, litura tamen,inquit,extet.Auctor Suetonius in vita eiusdē c.xvj. Et his quoq; succinit,quod testimonio diui Pauli scribit Bald.in l.ex his verbis,in fi.C.de testa. milita. quòd omne verū est necessarium,ita vt nec Deus possit remouere veritatem à veritate, id est, vt verum nō sit verum.Et idem in l.eam quam,col.viij.versi.circa quintum.C. de fideico. dicit post Theologos in d.di.xlij.lib.j. Sententiarum,licèt locum ipsum non designet,quòd nec Deus quidē ea potest,quæ implicant contradictionem.quòd & ipsum dicit Card.Flor.in locis suprà citatis.Et quod facit ad præcedentia,vt factum infectum lex facere nō potest,sic nec è diuerso quod factum non est,vt sit factum,vel testimonio Ciceronis in oratione pro domo sua ad pontifices.Quod factum,inquit non est,vt sit factum,ferri ad populum,aut verbis vllis sanciri,aut suffragiis confirmari potest? *Papa non potest tollere infamiā facti. Claudij Cæsaris dictum. Lex quod factum non est vt sit factum facere non potest.*

11 ¶ Et hæc quidem de prima ratione.d.§.si vir vxori.Ex qua illud forte probari posset,quòd si in donatione viri & vxoris interuenerit vera traditio rei donatæ : & possessio eius accepta, translata sit ea possessio in donatarium,licet donatio non valeat:neq; enim lex facere potest, vt quod vere traditum est, quodq; vere acceptum est traditum acceptúmve non sit. Facta enim, vt dictum est, infecta à lege fieri non possunt. Quanquam alios text. habemus,qui ex diametro contrarium dixerunt, scilicet in d.l.iij.§. sciendum,de dona. inter vir. & vxor. vbi scribitur, huiusmodi donationem nec traditionem inde secutam quicquam valere. & in l.si eum qui,in prin.eodem tit.vbi similis est propemodum text.quo in loco gl. opponit de d.§. si vir vxori,& ad soluendam illam ἀντινομίαν admodum laborat: & hoc in effectu dicit,quòd ciuiliter non transit possessio, sed naturaliter transit. Siue transit,sed non effectualiter, quia citò auocari potest,& illam sequuntur.Bart. Bald.& Saly. ibi. Et vide quæ dicam infrà numero 17. *Ex reali traditione in donatione viri & vxoris transfertur possessio. Antinomiæ solutio.*

12 ¶ Sed quicquid sit de ea re, nihil est quod nos vrgeat, vt dicamus ea ratione in casu illius §.transire possessionem, si appositum fuerit constitutum vel precarium sine alia reali traditione:sed illud bene ex eo text.sequitur, si appositum sit constitutum vel precarium,fieri nō posse,vt appositum non sit. Sed quòd in eo casu habeat vim traditæ possessionis, potest lege impediri,nam lex ipsa id introduxit,vt constitutum eam vim habeat: neq; enim haberet,nisi lex statuisset. potest ergo eadem lex eam vim tollere, aut generaliter, in omnibus casibus: aut specialiter,in certis speciebus : præsertim in contractibus nullis: cùm quod nullum est, nihil producere debeat. Et videmus etiam in quibusdam casibus veram traditionem non transferre possessionem,vt in l.is cui bonis.ff. de verb. oblig. de qua nos multa in nostris legibus connubialibus,in glo.iij.in verbo,*contracter*,in xiiij.quæst. vbi videre poteris. Et aliàs quoq; lex potest facere, vt non quæratur possessio ex corporali apprehensione.l. quod sciens,&l. qui vniuersas. §. j. ff. de acquir. possess. Et his quoq; iunge quæ dicam in ij. ab hinc versi. *Quid probetur ex d §. si vir vxori. Vera traditio lege impediri potest. Et possessio ex corporali apprehēsione.*

13 ¶ Ad secundam igitur rationem d. §. si vir vxori, maturè pergendum est, quæ est in versi. & quid attinet.& est huiusmodi,quoniam non suadet æquitas,vt ex eo contractu non transferatur possessio : cùm ex hoc nulla omnino orirettur vtilitas,cùm semper donans & eam possessionem transferens protinus eandem amittet : vt quæ perditur, quando quis animo desinit possidere.l.iij.§.in amittenda,& l.si quis vi. §.differentia.ff.de acq. poss. Ideo per fictionem legis,in d.§.si vir vxori,aliter induci non potest, nec debet : lex enim nunquam fingit, quando ex fictione nulla oritur vtilitas , vt per Barto. latè & subtiliter , in l. si is qui pro emptore, *2.ratio d.§.si vir vxori. Lex nunquā fingit sine vtilitate.*

Lex nil frustrà facit.

emptore. in materia fictionis inductiuæ. ff. de vsuca. Aliàs enim frustrà fingeret, cùm lex naturã imitata nihil frustrà operetur. l. qui bis idẽ. ff. de verb. obli. & l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt legat. nomi. caue. cum infinit. concord. à me congestis in nostro opere, cui hic titulus, Nihil frustrà.

Possessionem non quæri actu iuris ex contractu inutili.

14 ¶Ex quibus illud videtur fieri, vt si in hoc casu, scilicet in contractib. inutilibus non interueniat actus facti, id est, realis traditio, sed iuris tantũ, scilicet constitutum siue precarium, vel retentio vsusfructus, & alia huiusmodi, non transferatur possessio: nam cùm ea translatio sit iuris, & non facti, potest ab ipso iure impediri, vt iam diximus. arg. scilicet à contrario sensu. d. §. si vir vxori. Et ita expressim voluerunt ibi Pau. Cast. ante fi. & Alex. col. iij. & iterũ versi. item habetis, & Soci. col. ij. versi. secunda conclusio, & Iason col. iij. in ij. lect. versi. ergo notabis, & idem Pau. consi. cccclij. ad euidentiam dicendorum, ante fi. lib. j. & consi. cxciij. super isto puncto occurrunt, col. pen. versi. plus videtur, lib. ij. Et refert ipse Paulus primo illo loco, ac etiam hoc postremo, ita determinasse Argentinum filium Raynerij Forolouiensis in publica disputatione, per gl. quæ id videtur voluisse in l. quod meo, in glo. j. ff. de acquir. poss. quæ dicit, & post eam Iac. Aret. possessionem quæ iuris & fictionis ministerio quæritur, scilicet per constitutum, vel aliàs, non quæri ex inutili contractu, siue causa iniusta, & non legitima, & ibi quoq; ita intelligit Iac. Aret. d. §. si vir vxori.

Ad idem.

15 ¶ Quod & ipsum quoq; voluit Bar. in l. cum falsa. C. de iuris & fac. igno. & non obscurè Bal. in l. si cum seruũ. §. inter virũ, circa mediũ. ff. de dona. inter vir. & vxor. & apertiùs cons. ccxij. punctus talis est. A. B. C. col. j. lib. j. vbi id expressissimè voluit, nẽpe id, quòd ex inutili contractu non transfertur possessio per fictam traditionem, sed opus esse traditione corporali, per l. si quis rem. §. voto. ff. de pollicita. & Raph. Co. in l. si quis ante, & ibi post eum Soci. col. iij. vers. sextò not. vterq; per eum tex. ff. de acq. poss. & rursum idẽ Raph. in d. l. si aliquam rẽ, col. iij. versi. & secundum hæc, eo. tit. & Roma. in d. l. quod meo, circa medium, & ibi Alex. col. vlt. eo. tit. & idem Alex. consi. lxxxij. perspectis his. col. pen. vers. pro hoc facit, lib. ij. quod paucis verbis transmutatis repetitum est consi. xl. lib. iij. atq; iterum consi. lj. lib. vj. Io. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. lxxvj. col. ij. versi. ex quibus omnibus, & nouissimè Barptolo. Chasse. cons. vj. visis themate, nu. 55.

Constitutum & precarium accessorium principalis contractus.

16 ¶Nec hinc longè distat, quod scribit ipse Bal. in l. ex testamento, ad fi. C. de fideicom. constitutum siue precarium esse accessorium contractus, in quo apponitur. Et ideo si contractus non valet, nec eius quoq; accessorium, quod sui principalis naturam sequitur. Et rursum in d. l. non dubiũ, in xvj. oppo. & ibi Ias. col. pen. versi. item adde. C. de legib. & idẽ Bald. in l. in contractib. in prin. in v. quæst. & ibi etiam Salic. C. de non nu pec. & in l. si non sortem §. indebitũ, col. ij. ff. de cond. indeb. & in c. quò ad consultationem, ante fi. de senten. & re iudi. & in c. ij col. vlt. tit. de feud. dat. in vicem leg. commis. vbi tamen subdubitanter loquitur. & cõs. lxvj. inter virum & vxorem, lib. j. & Alberi. qui ita dicit fuisse determinatum, in l. pupillus. ff. de acq. re. do. Saly. in l. traditionibus, col. vlt. versi. quæro tertiò extra glo. C. de pactis. Imo. in d. l. si aliquam rem, col. iij. versi. in eadem gl. ibi, videor, & ibi Alex. col. v. versi. præterea nota. dicit. ff. de acq. poss. Rom. consi. clxxj. pro decisione, col. ij & consi. ccxlvj. clarissime assessor, col. j. Pau. Cast. consi. x. si vera sunt, col. j. vbi dicit, quòd sublato principali contractu sublatum etiam censetur constitutum in eo appositum. & consi. xliij. videtur dicendum dictam causam, col. j. lib. j. Massuer. tit. de donat. versi. item donatio facta per patrem filio, & titu. de possessor. §. item cùm quis dat rẽ, vbi loquitur & de constituto, & de retentione vsusfructus, vt scilicet ex his non transferatur possessio ex contractu inutili. & Alex. in d. l. j. si vir vxori,

Vsusfructus retentio non transfert possessionem ex cõtractu inutili.

columna iij. versi per hoc decidi potest, & iterum in d. l. quod meo, col. vlt. ff. de acqu. poss. & d. consil. lxxxij. perspectis his, vbi suprà, lib. ij. & rursum consil. lxxxj. lecto & discusso, col. v. versi. ex his ergo apparet, lib. iij. vbi id dicit sing. Barb. in l. j. §. si quis ita, col. xvj. versi. item dicebam, & ibi Ias. ad fi. qui id dicit not. ff. de verb. oblig. & idem Bart. in c. vlt. col. pen. de precar. & consi. xxviij. scripsit bellissimè, col. v. versi. & si diceremus, lib. j. & consi. xliij. præclarè scribitur, col. xv. versi. facit etiam quia cùm isti, eod. lib. j. & consi. xxxvj. sapienter scripsit, col. xij. versi. ita dicamus, lib. xij. & cons. xxxiij. bene etenim, col. ij. li. iij. & consi. xiiij. clemẽtissimi optimi, col. ij. versi. præterea faciat, lib. iiij. & consi. xxij. clementissimũ Deum, col. v. versi. capio nunc secundum, eo. lib. iiij. & consi. xlix. quod est eiusdẽ initij, col. antep. vers. facit simile quod habetur. eo. li. iiij. & con. lij. viso celebri, col. ix. ver. secundò tollitur, eo. lib. iiij. Soc. con. lxxviij. licèt pendeat, col. j. ver. primũ probatur, li. iij. Corn. consi. vj. licèt in hac, ad fi. lib. iiij. Fran. Cur. senior. consi. viij. viso instrumento, col. vlt. & consi. lxxj. super controuersia, col. v. versi. tertiò respondemus. Guid. Pap. consi. lxxxj. ad decẽ dubia, in vj. dubio. Ias. in l. iij. §. vlti. col. ij. vers. limita istud. ff. de acq. possessio. & in d. l. ex testamento. C. de fideicom. vbi hoc dicit valde vtile ad multa, & quòd consulendo & allegando solitus est magnificare. & rursum in l. certi condictio. §. si nummos, col. antepen. versi. item contra decisionem. ff. si cer. peta. & in l. principalibus, col. iij. versi. vltra alios, eo. titu. & in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, col. antepenult. versi. secundò contra. ff. de verbo. obligat. & consilio cxlvij. præsens consultatio, col. ij.

col.ij.versi.ex prædictis,lib.ij.& consi.cxcix. quæritur an liberatio,ante fi.eod.lib.ij.& consi. cxxxij.videretur in præmissa,col.penult.versi.item quando contractus,lib. iiij. Carol. Rui. consi.cxxxvj.primò videndum,col.vlt.lib.j.& consi. lxix. diligenti,col. ix num.xv. lib. iij. vbi & idem dicit eadem ratione de retentione vsusfructus.& consi.xxviij.in causa dominorum, col.iiij.nu.xj.lib.v.& consi.cxxvij.visa facti narratione, col.iiij.nu.xiiij. eod.lib.v. Phil.Deci. nominatim etiam distinguens inter realem possessionem,& constitutitiam, in casu d. §.si vir vxori,in l.contractus,col.vij.versi.vltimò conclusio prædicta,& iterum in l.cùm principalis, nu.ij.ff.de reg.iur.& consil.cxcviij. cuius superscriptio incipit,rescriptum impetratum,col. penul.versi. confirmatur hoc quia.& consi.ccxlvij.in causa magnifici,col.iij.versi. quantum verò ad alia.& consi.ccclxvj.pro declaratione,col. vlt. Stepha.Bertr.consi. ccxxiiij.viso consultationis themate.nu.17.lib.iij.Matth.Afflì.deci. Neapol.xl. casus est iste,col.pen.& deci. 331.quædam Diana,post prin.Catel. Cota qui id dicit singul.in memori. incip.constitutum. Hippol.Marsi.in l. pen. col. xj. versi. & vltra prædicta facit.ff. de quæstio.& in repet.rub.de fideiusso.nu. 252.& consi.cxxv.æternæ lucis,col.iij.vers.nam data inualiditate.Ludo.Gozad. consi.xxviij.videtur prima facie,col.vlt.num.36.& consi.xciij.in causa Mutinensi. col.j.versi. præterea & quintò,& col.vlt.versi.ad quintum dico Paul.Parisi. consi.lv.contractus,col.iij. nu.xxij.lib.j.& consi.lix.viso instrumento,col.iiij.nu.25.eod.lib.j. Hierony.Gratus,consi.5c. reuerendissime,col.ij.versi. nec etiam probatur, lib. j. & consi. lxix. cùm sermones, col. vlt. nu.20.eo.lib.j.vbi hanc dicit esse communem opin.& consi.xl.antequam, col.iij.nu.31.lib.ij. Adeò sunt multi in hac re, vt nullam propemodum frequentiorem videas apud nostros, vt magis mirer Iaso.dicere in d. l. ex testamento.C.de fideicom. neminem illud dictum Bald. in eo loco allegare.

17 ¶ Sed & quod plus est, sunt nonnulli, qui negant etiam ex vera traditione transferri possessionem,nisi præcedat causa habilis & iusta ad transferendum dominium. Et inter hos Iaco. Rauen.antiquus quidem scriptor, sed omnibus nostris commendatissimus, per glo. in d. l. quod meo,in prin.ff. de acqui. possess. Sed ea glosa loquitur in casu eius l. quæ ipsa loquitur de ficta traditione. Ideo pleriq; omnes tenent contrarium, vt videre licet per Petrum Bel. Perti.Dynum,& cæteros in d.l.j.§.si vir vxori.ff. de acqui.possess. Saly. qui alios citat, in d.l. traditionib.col.vltima,C.de pact.& in l.qui rem,col. quoq; vltima,C.loc.& alios,quos ipsi nos citauimus in dd.nostris legibus connubialib.glos.v.in verbo,*contracter*,in xiiij.quæstione,& vide quæ diximus suprà num.xj. incip.& hæc quidem. quod nos tantùm obiter attingere voluimus. *Possessio an transferatur per realē traditionem ex contractu inutili.*

18 ¶ Sed vt redeamus, sunt multi & quidem magna ex parte ex illis, quos citauimus versi. ab hinc ij.atque ita sibi contrarij,alterius opin. vt scilicet ex inutili contractu transferatur possessio per constitutum,aut alium actum fictum,videlicet gl. post Azon. ab ea citatum,in d. l.si aliquam rem,in gl. vlti.& ibi Bart. col.j.versi.sed quæro vtrùm perdatur, Imola, Rapha. Co.Paul.Cast.& Alex.ff.de acquir.possess.Glos.in l.qui rem propriam.& ibi quoq; Dynus, Cyn.Iac.But.Bal.Angelus,& Saly.C.loca.Cyn. & Bal.in l.ad probationem,eo.tit.Bar.post Dynum in d.l.quod meo,columna j.& ibi quoq; Angelus in fine, Pau.Castr.& Alexander, columna ij.& iij. sibi in eadem l. quod magis mirum est, contrarius, de acquiren. possessio. Corn.qui tamen addubitat,consi. lxxxix. viso suprascripto puncto,col.antep. in fine ver. & si dicatur,lib.iij. & constantiùs con.xx.viso dicto puncto,col.iij.versi.non obstat secundum, ibi,vel dato fine præiudicio,eo.li.iij.Cępola causarum criminaliū con.iij.visa querela,col.ij. versi. nec obstat cum dixi, & iterum versi. nec obstat si dicatur.Soci. consi.xlix.in causa episcopi,col.ij.lib.iij. Carol. Ruin.consi. cxxxvij.viso instrumento,col.vltima,lib. j. Phil. Dec. consi.ccij.vt præsens consultatio, col. iiij. versi. tertiò etiam fundamento. Stephanus Bertr. consi.iiij.parum refert,num.16.& 17.lib.ij.& consi.ccxxxviij. contra donationem, numero ij. lib.iij. Vt interim hîc taceam alios multos, qui tenent ex donatione inter virum & vxorem, patrem & filiumfamil. quæ & ipsa non valet, transire tamen possessionem per constitutum, quos tibi longo ordine congessi suprà in j. parte, numero 49. hinc etiam fit. & sequenti. *Qui tenent ex contractu inutili transferri possessionem per constitutum.*

Confirmatio eius opin.

19 ¶ Et hæc opinio confirmatur alio simili scilicet quòd confessio facta in contractu inutili valet,& probat contra confitentem,per d.l.si ita stipulatus. §. Chrysogonus, versi. superest,& ibi Barto.qui dicit nota. col.ij. versi. oppone & videtur, Angelus, Imola.Paul. Castr.& latè Alexander,consi.viij.versi.item inquantum,& latissimè Iason col.antepen.versi.nota etiam diligenter.ff.de verb.oblig.Ex quibus ipse Bart.etiam allegat.l.iubemus.C.de sacros.eccles. & l j. & ij. C.si de vend.pigno. aga. & l.j.& ibi not.B.de præscript. xxx.vel xl. anno.Et idem quoq; voluit ipse Bart.in d.l.j.§.si quis ita,ad fin. & in l.decem,etiam in fin. eod. tit.de verb. obligat.& in d. l. certi condictio. §. si nummos, & ibi quoque Roma. columna ij.versic.sed quid de confessione, & Iason columna antepenulti. versi. successiuè inquantum. ff. si cert. petat. Baldus in d. l. j. circa medium, & ibi quoque Angelus, vt à multis citatur, licèt in meo codice non reperi, de præscript. xxx. vel xl. anno. Et hoc dicit Roma. vbi suprà, esse casum *Confessio in cōtractu inutili valet.* *Confessio in iudicio in-*

nalido probat modò non sit iudex incompetens. casum in l. ait Prætor. §. permittitur. ff. de minorib. Nam & quod huc accedit proximè, confessio facta in iudicio inualido probat contra ipsum confitentem, modò iudex non sit incópetens, Bar. in l. si confessus. ff. de custod. reo. Imo. Pau. Ca. Alex. & Iason in d. §. Chrysogonus. Panorm. in c. at si clerici, in princ. in ij. not. de iudic. cùm simi.

20 *Resoluta vẽditione non resoluitur precarium.* ¶ Sed & hæc quoq; opinio confirmari potest ex eo quod no. gloss. Bal. & alij nemine reclamante, in l. ab emptione. ff. de pactis, quòd licèt resoluatur venditio ex consensu partium, nó tamen resoluitur constitutio precarij, licèt ea veniat accessoriè ad contractum, sitq; veluti pars illius. Id quod apertè ostendit huiusmodi constitutionem non regulari, vt nostri loquuntur, secundum naturam contractus, cui accedit. Quam rationem solus omnium præcedentium, quos viderim, nisi me fallat memoria, expendit ad id de quo nunc tractamus, Fran. Aret. in d. l. j. §. si vir vxori. ff. de acq. posses. vbi tamen super hoc relinquit cogitandum, sed ita vt in hanc sententiam inclinare videatur. & Claudius Aquensis ibi. col. ij. versi. sed contra hanc doctrinam, de quo & nos dicemus infrà in xxix. limit. numero 5. sed huic limitationi.

21 *Textus expressus pro posteriori opin.* ¶ Sed quid hîc (dicet quispiam) diutius immoramur, quando vt suprà alicubi diximus, videatur esse textus apertissimus pro hac sententia, vt scilicèt in donatione viri & vxoris, de qua loquitur d. §. si vir vxori, quem hîc interpretandum priuatim sumpsimus, sufficiat precarium ad transferendam possessionem. Qui quidem textus est in l. cùm hic status. §. si maritus. ff. de donat. inter vir. & vxor. vix enim quisquam accedet glo. ibi, in verbo, precariam, quæ hunc intellectum, imò verò textum ipsum subuertere videtur. Nam & text. ibi satis declarat possessionem fuisse translatam in vxorem, & ita intelligit Bart. Quoniam & in id sufficere precarium in eo casu voluere plurimi, qui tamen eum tex. non allegant, quos tibi citaui suprà in j. parte d. num. 48. hinc etiam fit.

22 *Soc. distinct.* ¶ De qua re loquens Soci. in d. l. j. §. si vir vxori, col. vlt. versi. aduerte tamen. ff. de acqu. poss. considerans paulò penitius, quid in hac tanta controuersia dici, excogitarive possit, monet aduertendum esse, an aliud dici possit, in hoc interesse, vtrum actus sit omnino nullus sine spe reconualescentiæ, & tunc nihil operetur ficta traditio: An verò speretur quædam reconualescentia, vt in casu illius. §. Nam ea donatio licèt sit à principio nulla, confirmatur tamẽ morte donantis, si eam aliter non reuocarit, & tunc operetur ficta traditio possessionem: nam vti principalis contractus conualescit, ita & consequenter illa traditio, per d. l. cùm hic status, §. si sponsus, credo illum voluisse allegare d. §. si maritus. Subdit tamen cogitandum.

23 *Prior opin. magis probatur.* ¶ Atqui prior illa opinio, quæ censet constitutum appositum in contractu inutili, esse etiam inutile, magis probatur curiæ nostræ Parisiensi, eamq; sæpius sequi vidimus in nostra decuria. Tum quòd, vt iam dictum est, id sit pars ipsius contractus inutilis. Tum quòd qui inutiliter vendit aut donat, aut aliter alienat rem suam, manet dominus, vt antè erat: cum ex inutili contractu non transferatur dominium, vt etiam in donatione inter virum & vxorem, de qua hîc tractamus, est textus expressus in l. iij. §. si stipulanti, ibi, non fieri eius apparet. ff. de dona. inter vir. vxor. Ex quo illud continuò consequens fit, nec eo casu valere precarium, cùm rei suæ precarium consistere non possit. l. in rebus. §. j. ff. de precario. vti nec pignus, nec conductio rei suæ. l. si aliquam rem, ff. de acq. posses. & l. qui rem. C. locati. & l. ei à quo. ff. de vsuca. & l. neq; pignus. ff. de reg. iur. & ibi concord.

24 *Confirmatio prioris opin.* ¶ Adde & tu ad hanc partem quod scribit Bal. in d. l. non dubium, col. vj. in x. oppo. C. de legib. quòd si contractus est immediata causa possessionis, vt contractus precarij, tunc si contractus est inutilis, ex eo non transfertur possessio, per d. l. si aliquam rem, de acq. posses. & expressiùs in l. si quis antè. §. j. versi. si quidem nummo vno, eo. tit. Et Bald. vbi suprà nuncupatim sequitur Iason in ea ipsa. l. non dubium, col. pen. versi. in septima & vltima. & Alex. in d. §. si vir vxori, col. ij. versi. vnde concludit, & ibi quoq; Soci. col. item ij. versi. prima conclusio, & Iason col. iij. versi. præthereà no. dixit Bald. & ipse Alexand. in d. l. si aliquam rem. col. v. versi. eiusdem initij. ff. de acq. posses. & Hiero. Grat. consi. xc. omissis argumentis, col. ij. num. 18. lib. j. Et idem non obscurè voluisse videtur Bart. in d. l. cum falsa, post medium, C. de iur. & fac. igno.

25 *Ad idem. Instrumentũ si nullum est, nulla sunt in eo contenta.* ¶ Hucq; spectat text. in l. vlt. ff. de constit. pecu. vbi si instrumentum est nullum, sunt etiam nulla in eo contenta: & si non valet id quod principaliter actum est. sic nec constitutio debiti, quæ in id facta est. Quem text. ad hoc dicit sing. Bald. in l. si absentis, col. vlt. C. si certũ petatur. & Barb. consi. xxviij. scripsit bellissimè, col. vj. versi. & ex istis videtur, lib. j. vbi dicit illum textum valde sing. & consi. xliij. præclarè scribitur, col. v. versi. & si diceremus, lib. j. & consil. xxvij. à Ioue principium, col. iij. versi. & si dicitur amice, lib. ij. & consil. xxxiij. bene etenim cuncta geruntur, col. ij. eo. lib. iij. & consi. lx. illud in medium afferam, col. xxij. versi. capio aliud, eo. lib. iij. vbi illum text. dicit sing. & consi. xxij. clementissimum Deum, col. vj. ver. ex quo infero, lib. iiij. & in addi. Bal. in c. ij. tit. de feud. dat. in vicem legis commi. & Soc. consi. lj. præstantissime doctor, col. ij. versi. confirmatur etiam, li. j. & Iason in d. l. non dubiũ, col.

col.pen.ver.in secunda & tertia parte.C.de legib.& in l.sub prætextu,la j.col.vl.C.de transacti. & cons. clxx.quòd prædicti Paulus,col.ix.vers.& si diceretur,lib.ij.

26 ¶Et per illũ tex.dicit Bal.in rub.C.de consti.pecu.col.ij.vers.deinde venio ad causam,quod contractus inualidus non confirmatur per confessionem in eo appositam.Et in d.l.si absentis,si cer.pet.dicit etiam per eum textum quòd si non valet contractus principalis guarentigionatus,siue confessionatus (ita enim & Bal.& alij huiusce notæ interpretes vocant instrumenta,quæ ex statuto habent executionem paratam) Nec etiam valet confessio,vel guarentigia,siue præceptum. Quod & idem voluit ipse Bal.in l.si non sortem.§.j.vers.sed quid si instrumentum.ff.de condict.indeb.& in d.l.in contractibus,in fi.princ. C.de non num. pecu. & in l.hac edictali col.iiij.vers.sed pone dicit statutum.C.de secun. nupti.& in l.etiam, col. ij.vers.item quòd statutum.C.de execut.rei iudi.& in c.quod ad consultationem.col. vltim. paulò ante fi.extrà de senten.& re iudi.Pau.Cast.in ea ipsa.l.vlt.ff.de constit.pecu.Roma. in l.j.in prin.col.antep.versic.tertiò iudicium & clausula.ff.de verborum obligatio.& in repet. l.si verò.§.de viro.in xxxiij.fal.ff.soluto matrimoni.& cons.xxvj.in causa nobilis viri, colum. vlt.& cons.xlij.visis quæ egregiè,col.j.Alexan.in d.§. si vir vxori, col.iij. vers.in simili, & ibi Iason in ij.lect.col.iiij.vers.ego teneo istam.Idem Alexan.consi.lxxxj.lecto & discusso,col.v. vers.ex his ergo apparet,lib.uj.& cons.cxcvj.perspectis narratis,col.ij.vers.non obstat etiam libr.vj.Corne.cons.xxxj.videtur in presenti,col.iij.vers.iuramentum,lib.iij.Soci.consi. xxvij. visis instrumentis,col.vj.vers.sed in hoc non est,lib.iiij.Iason in d.l.j.§.si quis ita,col.vlt. in fi. ff.de verbo.obligationi. & in l.non dubium, col.penult. C.de legib.& cons. cxcix. quæritur an liberatio,ad fi.lib.ij.Roma.consi.xlij.visis quæ egregiè, col.j. vers. secundò quia nullo. & cons.lxxvj.in causa nobilis viri, colum.vltim. vers.non obstat illud in quo. Et idem quoque in confessione voluit Bartol.l.post legatum.col.ij.versicul.item contra hoc oppo. & multis sequen.ff.de his qui.vt indi.& Bal.in l.alia,col.j.C.eod.tit.vbi id declarant, quomodo intelligi debeat.

Cõtractus inualidus non confirmatur per confessionem in eo positam.

Guarentigia non valet,si non valet contractus principalis.

Nec confessio

Iterum de cõfessione.

27 ¶Sed hoc tamen lector amantissime,ne decipiaris,nõ perpetuò verùm est,sed patitur plurimas distinctiones,restrictiones siue limitationes,quas ne te diutius detineã,videre poteris,si tibi libeat,apud Roma.consi.ccclxiij. cuius exordium,hæc confessio, & latiùs apud Alex. in d.leg.si ita stipulatus.§. Chrysogonus,colum.viij.vers.item inquantum,& colum. sequen. ff.de verbo.obligat.& latissimè per Felyn.post alios multos in c.cum venerabilis, col.viij.& seq.in ij.conclusione,extra,de excepti. Ex quibus poteris depromere, quæ in rem tuam esse videbuntur.

Distinctiones restrictiones, & limitationes superiorũ.

28 ¶Sed & huc referendum est,vt redeamus,quod voluit glo.no.in l. si patronus.§. patronum, in verbo, Fauiana ff.si quid in fraud. patro. quòd omnes clausulæ in contractu appositæ sequuntur naturam ipsius contractus principalis,vt si is cõtractus rescindatur vel annulletur, ita etiam pactum euictionis vel pœnæ in eo appositum.Et eam glo.ad hoc commendat Bal. in l.imperator,in j.lect.colum.pen.vers.item cassato principali, ff.de stat.homi.vbi per eam dicit, quòd cassato principali censentur & cassata omnia in eo contenta. & idem Bald.in l. j.col.iiij.vers.quæro vtrum iuramentum.C.de inof.donat.vbi & per eam dicit,quòd rescisso principali contractu non solum intelligitur rescissus pœnalis,& quodlibet accessorium, sed etiam iuramentum.& consi. ccclxxv. certum est quòd filia,col.ij. versi.item qui confitetur, lib.iij.vbi illam dicit no.& con.ccccxl.factum proponitur esse tale,Franciscus,col.ij.eo.libr. iij.& cons.incip.filia instituta,vt à quibusdam citatur,vbi illam dicit auream.& Ro. d.cons. xlij.col.j.vbi eam dicit no.& ordi.& con.cxv.viso compromisso, col.ij.vers. his ergo præmissis,vbi & ad hoc alia quædam adducit,quæ tu illic videre poteris.& rursum cons.cxlvj. clarissime assessor,col.j.Ang.Aret.qui eam signandam dicit in §.fuerat,col.xj.vers. ergo eodem modo, & ibi Iaso. col.xxxvj.in paruis, num.76.secundò motus est, Instit.de actio. Barb. qui eam propè vbique dicit sing.d.cons.xxviij.scripsit bellissime,col.vj.ver.& eodem modo con stitutum,li.j.& cons.xlij.illud in medium afferam,col.viij.vers.non obstat si dicatur, eo lib.j. & consi.xxxvj.sapienter scripsit propheta,col.antep.vers.præterea remissio,li.ij.& con.lvj.sapienter scribit Psalmista,col.x.vers.& maxime quia illa clausula, eo.li.ij.& cons.xxxiij.bene etenim,col.ij.li.iij.& con.lx.illud in medium afferam,col.xxij.sub vers.capio aliud dubiũ,eo. lib.iij.& con.lxxiij.à Ioue principiũ,col.iiij.ver.ita dicimus in proposito,eo.li.iij.& con.lxxvj. illud in medium,col.vl.eo.li.iij.& con.xiiij.clementissimi,col.ij.ver.præterea faciat, lib.iiij. & con.xlix.clementissimũ Deum,col.antep.ver.facit simile quod habetur,eo.li.iiij.& consi. lv.clemẽtiss.& omnipo.col.viij.ver.an ista se extendit,eo.li.iiij.Soci.con.xlix.consiliis, &c.in primo,col.iij.ver.præterea omnes clausulę.li.j.& con.lxvj.visa donatione,col.iij.ver.nec etiã contradicunt,lib.iij.vbi illam glo.dicit no.& con.ciij.in casu conuentionis,col.iij. vers.item si quictantia,eo.lib.iij.vbi & illam dicit not.Iaso.in d.l.principalibus,col.iij.vers. vltra alios. ff.si cert.peta.vbi illam solennem appellat.& in d.l.j.§.si quis ita,in fi. ff. de verbo. oblig. vbi eam sing.dicit.& cons.lxxxij.viso testamento,col.iij.vers.tertium principale,lib.iij.

Redit ad confirmationem prioris opi.

Clausula omnes in cõtractu apposita sequuntur naturam ipsius.

Siue sit euictio siue pœna.

29 ¶Et de pœna quoque apposita in pacto siue contractu inutili,vt etiam ea sit inutilis, ita vt

Pœna nulla ex contractu nullo. peti aut exigi non posit, præter multos ex his quos suprà citauimus, tenuit etiam glo. quam nullus illorum citat, in c. significantibus, in glo. vlt. extrà de offi. delega. & alia gloss. in c. ij. in verbo, pœna, & ibi Inno. in princ. Pet. Anc. in j. no. Ant. in ij. no. Imo. in j. not. & Panor. circa medium, extrà de preca. Imò verò est tex. in id optimus in l. stipulatio hoc modo concepta, & l. si homo. ff. de verb. oblig. & in l. quod bonis. §. j. ff. ad leg. Falci. Tu tamen super ea glo. in d. §. patronum, citata in princ. vers. præcedentis, vide omnino Alex. cons. cxxxvij. hoc initio, visa quali quali petitione, col. iij. vers. nec obstat prædictis, lib. vj. Et super eo quod de pœna diximus, vide etiam glos. & alios in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. & Panor. in d. c. ij. vbi suprà de precar.

30 ¶ His quoque concinit, quod pulchrè tradit Bal. in d. l. si ex cautione, col. ij. ver. secundò quærit glo. C. de non numera. pecu. quòd quemadmodum confessio mutui ex literis non producit efficacem obligationem ante biennium transactum, sic nec renunciatio non numeratæ pecuniæ inserta in illa confessione: nam renunciatio, inquit, coniuncta confessioni intelligitur secundum naturam eiusdem confessionis: vt si hæc non valeat, nec illa quoque huic adiuncta: alias implicaret contradictionem, essetque contra naturam substantialem actus, vt ibi subtiliter ostendit. Et idem in effectu ante illum voluit Bart. ibi in fi. cuius in ea re verba multum commendat Imo. in c. si cautio, colum. ix. versic. an autem possit renunciari, de fid. instrum.

Renuntiatio apposita in cõtractu inutili, & ipsa inutilis est.

31 ¶ Quin & generaliùs voluit ipse Bart. in l. vlt. §. item quæsitum per illum text. ff. de condict. indeb. quòd nulla quæuis renunciatio valet, si actus principalis, in quo fuit apposita, non valeat: quasi per omnia renunciatio ipsa sequatur naturam actus principalis. Quod dictũ pro sing. reassumit Iason in §. fuerat, char. x. in paruis. nu. 76. & seq. Insti. de actio. & idem voluit Pau. Cast. con. cxliij. viso processu & attestationibus, col. j. ver. nec etiam obstaret, lib. ij. vbi allegat Bal. in d. l. in contractibus, in fi. prin. C. de non. nu. pecu. & idem Pau. in l. vlt. ver. item debes scire. C. plus vale. quod agit. Et facit quod voluit Bal. in leg. si diuersa, circa medium, vers. veniamus, & ibi Rapha. Fulgo. col. iij. vers. ex hoc instat. C. de transac. quòd renunciationes appositæ in compromisso intelliguntur, si actus principalis habet effectum. sequitur & commendat Alex. cons. xxij. viso instrumento syndicatus, col. j. lib. j. & Iason, qui id dicit singu. in l. sub prætextu, la j. ad fi. C. de transact.

Renuntiatio sequitur naturam actus principalis.

32 ¶ Finitimum est & quod voluit glo. not. in l. emptione. C. plus valere, quod agit. quòd sicut non valet contractus simulatus, sic nec iuramentum in eo appositum: propterea is cõtractus non capit robur ex ipso iuramento, tanquam & ipsum simulatum præsumatur. Et eam sequuntur Bal. Ang. qui illã dicit sin. & Saly. ibi & Pau. Ca. in l. vlt. eo. tit. & Bar. in l. cùm quis decedens. §. Titia, & ꝓ. codicillis. ff. de lega. iij. & in l. Seius & Augerius, post medium, vers. refert etiam hic. ff. ad legem Falci. & Bal. in l. j. col. j. ver. modò solet dubitari. C. de oper. liber. & in l. ne patronis, col. vlt. eo. tit. & in l. rogasti. §. si tibi, col. vlt. in noua lec. ff. si cer. pe. & in l vlt. ff. qui satisd. cog. vbi declarat ipse Bal. in hoc casu, an opus sit petere relaxationem iuramenti. & idem Bal. in ru. ff. de iureiu. col. vlt. Ang. in l. j. in fi. C. de dot. cau. non nu. vbi & eam glo. dicit sing. Card. Flo. qui eam dicit no. in c. ad nostram, col. vlt. vers. secundò quæro, & ibi quoque Imo. col. item vltim. vers. an autem iuramentum. Pan. in iij. no. Barb. col. iij. & Ant. Burg. qui id post alios declarat, col. ix. ver. ex tertio no. extrà de empt. & ven. Pet. Anch. in c. accessorium, col. vj. ver. ex prædictis possumus dicere, ibi, similiter non firmat, de regu. iur. lib. vj. Anto. in c. cum contingat, col. antepe. vers. octauus quando lex, & ibi Imo. col. lxxv. in vij. mẽbro suæ distinctionis, ver. iuxta prædicta potest esse dubium, & Pan. qui id latè declarat, col. xij. vers. annecto nunc aliud dubium, de iureiur. Imo. in l. nemo potest, col. xxj. ver. itẽ adde ei quod tangit, & ibi Alex. col. iiij. vers. sed est dubium quid si in instrumento, & Iason col. viij. ver. tertiò principaliter ff. de lega. j. Pan. in sua disputa. incip. stante statuto, col. ij. ver. quinto Pau. Ca. in l. contra legem, in fi. ff. de leg. & in l. si quis pro eo, col. iij. vers. adde quintũ casum. ff. de fideius. & d. con. cxliij. col. j. lib. ij. & con. cxlv. visis his quæ narrantur, col. pen. in fi. eo. lib. ij. & con. cccvj. quanquam longa sit, col. ij. ver. item non obstat quòd contractus, li. ij vbi id declarat Rom. con. xliij. ex suprà narrato themate, col. ij. ver. secunda ratio est. & con. cexciij. præsupposito, in ij. dubio. & cons. ccccccxx. circa propositam consultationem. col. iiij. vers. nec refragatur tex. Alexand. in l. si donatione, col. iij. vers. pro ista opin. etiam. C. de collatio. Cepol. in tracta. de simulatione contractuum, in vij. præsumptione. Corne. cons. cxxxv visis articulis, col. iij. in fin. li. j. & con. cclxxxiiij. in præsenti consultatione, col. vlt. eod. lib. j. & cons. ciij. circa primum, col. ij. lib. ij. Maria. Soci. inter consi. Barp. Soci. filij, cons. lxv. circa primam quæstionem, col. antep. ver. sed tamen quicquid sit. & ipse Barp. filius cons. seq. frustrà plenitudini, col. vj. vers. secundò principaliter, lib. j. & consil. clv. præstantissime doctor, col. vlt. ver. fortè posset dicere, lib. ij. & cons. cclxiij. visis in instrumento, col. ix. vers. non obstat etiam iuramentum, eo. li. ij. Barb. d. con. lx. col. xix. ver. præterea faciat, & iterum col. xxij. ver. capto aliud dubium, li. iij. & con. lxx. illud in medium referam, col. xiiij. vers. & si dicatur, eo. lib. iij. Gui. Pap. con. clxxx. circa processum declarationis, col. pen. Iason qui vbique fermè dicit

Iuramentum appositum in contractu simulato non valet.

An autem opus sit relaxatione iuramenti.

dicit singu.in d.l.non dubium,col.ij.C.de legi.& in auth.sacramenta puberum,col.vlt. C.si aduer.venditi.& in d.§.fuerat,char.in xj.paruis,vers.aliud singularissimum,Insti.de actio.& cons.xxxvj.factum sic se habet de anno,col.ij.versic.dicit etiam magistraliter, lib.j.& Vital. Camb.in tracta.clausula.titul.an iuramentum validet contractum simulatum.Steph.Bertr. cons.ccxxxvj.viso processu,in fi.le ij.Hippo.Marsi.in repet.c.at si clerici,nu.clxix. de iudi.& con.cxxv.æternæ lucis,num.57.

33 ¶ Nam & quod generalius est,si contractus est simulatus,quælibet clausula in eo apposita & simulata quoque præsumitur,ex sententia Bar.loquentis in renunciatione, in l.nemo, col.ij. ver.quæro an renunciatio.ff.de legat.j.& Ro.con.clxxj.pro diuisione consultationis, iterum cons.ccxlvj.clarissime assessor,col.j.& Iason con.clxx.quòd prædicti Paulus,col.vj.ver.item si contractus,li.ij.& con.cxxxiij.videretur in prædicta consultatione.col.vlt.ver.item quādo contractus,co.li.ij.Lud.Gozad.cons.xxviij.videtur prima facie, col.iiij. vers. sextò hoc ampliatur.Et nuncupatim de clausula constituti vel precarij apposita in contractu simulato dicemus in seq.limitat.vers.ij.quod ita intellige.Quod non ob aliud est,quàm quòd huiusmodi clausula & cæteræ mutuantur naturam principalis contractus,in quo apponuntur. *Si contractus est simulatus, omnes eius clausulæ præsumuntur simulatæ.*

34 ¶ Et hoc quidem procedit, non solùm quando contractus verè apparet aut probatur esse simulatus,sed etiam cùm talis tantùm præsumitur, quia tunc etiam iuramentum super eo interpositum præsumitur simulatum:ideoq; nec dat aliquod robur contractui, vt voluit Iaco. Bel.in statuto præsumente simulatum cōtractum factum à minore vel muliere sine certa solennitate,in sua disput.incip.lex Perusina.Bart.etiam loquens in contractu, qui præsumitur dolosus,in l.omnes populi,col.viij.in iij.quæst.prin.ver.item si statutum diceret,quòd minoris contractus.ff.de iustit.& iure.Bal.Sal.& recentiores,in d.auth. sacramenta puberum. C. si aduer.vendit.Bal.in repet.l.ij.col.xxxvij.vers.super quinta quæstione,& iterum col.xlii.ver. quartum remedium.ff.de iureiur.Pet.Anch.in repet.c.j.in ix.quæst.prin. extrà de constit. & in repet.c.ea quæ fiunt,col.xij.in iij.quæst.vers.in his etiā casibus,de regu.iuris,lib.vj.Panor. in c.cùm contingat,col.xij.& primò sciendum,& Soci.qui multos alios adducit cōcor.con. lxvj.frustrà plenitudini,col.vj.vers.secundò principaliter, lib.j. *Idque etiam si contractus talis tantùm præsumitur.*

35 ¶ Sed & illud generale est,vt iuramentum sequatur naturam contractus,super quo interponitur,per tex.qui ad hoc quotidie allegatur,in l.vl.vbi id not.Bar.Bal.Saly.Paul.Cast.& alij. C.de non nu.pec.& eum sin.ad hoc dicit Imo.in c.si cautio,col.j. vers.an autē possit, de fid. instru.& Pan.in sua disput.inci.stante statuto,col.vij.ver.tertium membrum.Sed est melior tex.in l.sed & si possessor.§.item si iurauero,& ibi Ias.in ix.no. ff.de iureiu. Et ad idem quoq; est tex.in l.cum qui,eo tit.& in l.adigere.§.vlt.ff.de iure patro.& in l.si quis inquilinos,§.vlt. ff.de lega.j.& in l.vlt.ff.qui satisda.cog.& in l.iuris gentium.§.prætor ait.ff.de pactis. & in d. l.non dubium.C.de legib.& in c.si diligenti,de foro compe & in c.quemadmodum, de iureiu.vbi & ipse Pan.in vij.no.hoc item no. quòd iuramentum appositum in contractu recipit omnes conditiones,& subauditiones, atque limitationes , quas habet ille contractus. Et ita quoque voluit Oldra.cons.xcv.ex forma istius,col.vlt.& con.ccxxxj. vt eius de quo quæritur,col.j & Spec.tit.de arbit.§.j.vers. arbitrator verò.Bal.qui & ad hoc illam l.vltimā dicit sing.in c.quæ in ecclesiarum,col.v.ver.dices tu nonne,de consti.& ipse Bal.consi. cxv. verba dicunt,in fin.lib.j.vbi dicit per eam l.& alia iura,quòd si principale fiat caducum , ita quoq; iuramentum annihilatur.Ang.con.cccxv.statuto cauetur.Petr.Ancha.cons.cccxxx.visis facti narratione,col.v.vers.ex istis concluditur. Ant.in c.j. col.xiij. vers.sed dubium est, & ibi etiam Pan.col.ix.ver.secunda quæstio,de iudici.Et idem Ant.in c.Quintauallis , col.pen.in prin.de iureiu.& Barb.cou.lxiij.sempiterna,col.pen.vers.prætereà faciat,lib.ij. & cons. xlix. clementissimū Deum,col.vij.ver.faciat simile quod habetur,lib.iiij.vbi eam l.vlt.dicit valde sing.Corne.cons.cij.in causa licèt videatur,col.j. lib.j.& cons. xj. in præsenti consultatione, col.ix.vers.insuper,lib.iij.& doct. vbique. *Iuramentum sequitur naturam cōtractus, in quo apponitur.*

36 ¶ Ex quo & illud proficiscitur,quod pulchrè voluit(neque enim id omittendum visum fuit) Inno.in c.per tuas,col.j.in verbo,de obseruando,extrà de arbit.quòd iuramentum simpliciter præstitum in materia de sui natura alternatiua,debet etiam intelligi alternatiuè, vt principale,super quo interponitur.quod dictum pro singu.& pulchro commendat Panor. in c. ex parte,le ij.colum.ij.de cleric.non resid.& pro nota.idem Panor.in d.c.j.col.ix. vbi suprà, de iudici. *Iuramentum in materia alternatiua positū, & ipsum alternatiuū est.*

37 ¶ Qualiter tamen intelligitur quod dictum est,generaliter iuramentum esse intelligendum secundùm naturam principalis contractus,& an semper sit verum,vide per Bart.in l.si quis pro eo,col.vlt.in viij.membro.ff.de fideiusso.Imo.in d.c.per tuas,de arbitr.& in d. c.j. & ibi Fran.Aret.& latè Phili.Deci.in priore lect.col.xj.ver.sextò fallit quod dicitur,& multis seq. per totam vj.fallen.de iudici.& omnino Alex.in l.stipulationes non diuiduntur,col.ix.vers. non obstat,l.si.de ver.obli.& cons.xxxviij.visa petitione Antonij,col.iij.ver.non obstat prædictis,li.iij.quod repetitur con.cxxxvij.lib.vj.& Iason in l.si insulam,char.vl.in xv.qu.Bar.ff. eod.tit.& in l.decem,col.v.vers.primā regulam,eod.tit.& in l.si conuenerit,col.ij.& iij.ff.de *An tamē semper iuramentum sequatur naturā principalis.*

iurisdict.om.iudic.& in d.l.sed & si possessori.§.item si iurauero.ff.de iureiuran.& in l.si pecuniam,in prin.col.penult.vers.vel responde,& seq.ff.de condicti.caus.dat.

38 ¶ Adde & quòd stipulatio in alio contractu quàm ipsius stipulationis apposita sequitur naturam ipsius contractus.l.cum mota, & ibi Ang. qui eam ad hoc in suo casu dicit fin.col. ij. ver.sed tunc instatur,& Alex.col.j.in iij.not.Ias.col.quoque j.in iij.no.C.de transact. Et l. si stipulatus,in prin.ff.de vsuca.& l.v.§.conuentionales.ff.de ver.obli.& l.damni infecti quidã ff.de dam.inte.& l.ij.§.parui.ff.de priuil.credi.& l.j.§.bellissimè.ff.vt legat.nomi.caue. & l.si legati,iuncta glo.ff.de lega.j.& voluerunt Ang.Imo.& Alex.in d.l. stipulationes non diuidũtur,ff.de ver.obli.Fran.Aret.in l.sciendum,col.iiij.ver.ij. hoc limitatur.ff.eo.tit.& Fran.Cur. senior con.l.memoriæ recolendæ,col.xvj.vers.octauò adducunt, nu.86. Et idem de stipulatione apposita in alio quouis actu,vt ipsius naturam sequatur, tex.est in l.eum qui.§.qui iniuriarum,in prin.& ibi Bart.& alij.ff. si quis cautio. Ad quæ bene facit quod tradit Bart.in l. vlt.per illum textum.ff.de solutio.& in l.cùm quis decedens.§.codicillis.ff.de legatis tertio. & Bald.in c.j.ad fin.tit.de vas.qui contra constit. Lothar.

Stipulatio sequitur naturam principalis contractus

Et alterius cuiusuis actus

39 ¶ Adde item quod scribit ipse Bar.in l.si iure,in vl.quæst.ff.de leg.iij. quòd si non valet testamentum, nec etiam valet clausula cassans & irritans in eo posita, quod & post eum voluit Bald.in l.sancimus,col.j.vers.de ista autem clausula.C.de testa.& Iason in d.l. si ita stipulatus.§.Chrysogonus,col.xvij. vers.tertiò facit.ff.de verbo.oblig. Et quod item tradit Bald.l. seruus filij.§.eum qui chirographum.ff. de legat.j. quòd statutum annullans instrumentum ob gabellam non solutam,intelligitur etiam annullare quamcunque obligationem in eo cõtentam.quem sequitur Rom. consil. lxxxvij. in causa vertente inter communitatem, paulò ante fin.Et quod denique scribit Alberi.in l.si procurator.ff.de acquiren. rerum domi. quòd ex contractu nullo quis non tenetur de euictione,quia si non valet expressum,nec tacitum, quod illi accedit, valet.

Testamentũ si non valet, nec clausula cassans in eo posita valet.

Statutum annullans cõtractũ annullat & omnẽ obligationẽ in eo positam.

Euictio non debetur ex cõtractu nullo.

40 ¶ Confirmantur & superiora per regulam illam generalem, accessorium sequi naturam sui principalis.c.accessorium,de regu.iur.lib.vj.& ibi concor.adductæ à glo.Dyno, & Io. And. Et ita quidem,vt quod statutum est in principali, censetur quoque statutum in accessorio, per tex.not.in l.iij.§.sed si quid,& ibi Bal.qui id not.ff.de nego.gestis.Et facit etiam tex. in l. etiam,& ibi Bar.& Bal C. de iure doti.& in l.inter socerũ.§.cùm inter,in fi.ff.de pactis dot. Et cùm principalis causa non subsistit,nec ea quidem quæ sequuntur,locum habent l. cùm principalis,& l.nihil dolo.§.cùm principalis,de reg.iur.& ibi cõcor.per glo.& doct.Et facit item l.iij.§.qui habet.ff.de serui.rusti.prędio.quæ ad hoc solet allegari,quòd si nõ valet actus principalis,nec illud quidem valet,quod venit accessoriè,& in consequentiam.de quo etiam per glo.& Cy.in l.ij.ff.de iurisdict.omn.iudic.& Bald.in l. & si is. C. de prædi. mino. & per Cano.in c.si diligenti,de foro competen.& in c.inter dilectos,de fid. instrumento. & Antonium in c.cùm inter,col.j.de re iudic.vbi illud notat ex eo, quòd data nullitate instrumenti cõcessionis,cassantur omnia accessoria & consecutiua ad illud instrumentum,& ab illo originem trahentia. Vt non abs re consuluerit Roma.cons.ccccxlviij.inquiritur, in fi. quòd remisso delicto,licèt non sit expressa qualitas ipsius delicti,videtur tamẽ remissa qualitas,quæ est accessoria.ad quod etiã allegat l.in delictis.§.si detrecta.ff.de noxa.& l.iiij.C.depos. Quę fuit ante eum,licèt non interuenerit sententia Bald.cons.ccclxxviij.videtur mihi,in fi.lib.iij.

Accessorium sequitur naturam principalis.

Statutum in principali cẽsetur statutũ in accessorio.

Delicto remisso remittitur qualitas accessoria.

41 ¶ Stante ergo ea opinione,quæ vitiat constitutum,vitiato contractu principali, quæ vt diximus,receptior est.Eam tamen intelliges procedere,cùm statim à principio contractus erat nullus:nam tunc omnia inde secuta tanquam ab eo dependentia eiusq; accessoria corruunt. Aliud autem est,si ab initio cõtractus valuit,sed postea ex consensu partium aut alia quapiã causa annihilatur.Tunc enim quia constitutum semel operatum est suum effectum, & eum quidem effectum separatum à contractu, scilicet translationem possessionis, quæ aliud est quàm venditio,donatio, aut alius quiuis contractus. Ideoque non annihilatur hic effectus, vt in simili probatur ex his quæ scribunt Bart. & alij in l. filius qui in potestate. ff. de liber. & posthu.

Declaratio prioris illius opi.

Cõstituti effectus manet etiam si cõtractus ab initio validus postea inualidetur.

42 ¶ Et hoc quoque in hoc nostro casu,ne autoritate deficiamur,satis voluisse videntur, qui dicunt re vendita & simul tradita per constitutum,non sufficere ad dissolutionem huiusmodi contractus simplicem consensum partium:nisi & fiat retraditio,saltem per cõstitutum,quos suprà citauimus in j.parte,num. 19.fit item vt si venditor. Ex quo intelligis, quòd licèt venditio quæ ab initio valebat,ex pòst facto resoluatur,non tamen resoluitur constitutum.Et ad hoc eam sententiam ponderat Franci. Aretin. qui tamen dicit super hoc cogitandum, in d l. j.§.si vir vxori,col.ij.vers.adde ad prædicta.ff.de acquiren.possessio.& post eum Socin. limitans per hoc principalem limitationem,col.etiam ij.vers.notabis tamen,& Claudi. Aquens. col.quoque ij.vers sed contra hanc,vbi hinc occasione sumpta fecit eam distinctionem, quã supra diximus.Et ad eam bene facit quod diximus in præcedenti limitat.numero 5.

Confirmatio dictæ declarationis.

43 ¶ Quæ & ex hoc potest confirmari,quòd aliàs facilius conseruatur quod à principio valuit, quàm quod statim in principio nullum fuit: potentiùsque operatur nullitas in principio ad impedien

Ad idem.

impediendum, quàm ex pòst facto ad resoluendum.l.patre furioso. ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.& l.j.C.de vsucap.transfer.& c.quemadmodum, de iureiur. vbi in hanc sententiam citatur illud Ouidij, in v.lib.de Trist. eleg. vij.

Nullitas potentius impedit quàm resoluat.

Turpius eiicitur, quàm non admittitur hospes.

Et quod de casu nostro loquens tradit Iason in d.l.si ita stipulatus.§. Chrysogonus, colum. antepen.versi.quartò facit. ff. de verb.obli. Quodque etiam in simili dicitur, faciliùs vires, quæ ab initio valuerunt, sed posteà perierunt, recuperari: quàm quæ ab initio non valuerunt, confirmari.l.qui ex liberis.§.testamento,& ibi Bart.ff.de bono.posses.secun. tab. quam in id expendit glo.in l.si tibi testamentum,& ibi quoque idem Bar.& Franc.Are.ff.de testa. ideo Ioan.And.in addi.Spec.eo.tit.de testa.§.in primis,in addit.inci.huic quæstioni, versi.occurrit, dicit plus nullitatis habere id quod à principio non subsistit, quàm quod ex post facto deficit, per l.posthumus,ff.de iniusto test.iunct.leg.si filius.ff.de lib.&posth.cum aliis multis concord. à me collectis in repe.l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num.139. à quibus. C.de reuoc. donati.

Vires quæ perierunt faciliùs recuperari quam quæ non fuerunt.

44 ¶Hæc sunt amice lector, quæ satis appositè, ni fallor, adduci possunt ad hanc nostram principalem limitationem. Sed quoniam suprà in prin. eiusdem diximus, factum fieri infectum non posse, non solùm à lege vel homine, sed nec à deo quidem: illud sanè intelligendum est (vt id obiter dicam) ne quis erret, vt scilicet, lex non possit facere, quin id factum sit, quatùm ad rem ipsam, quod semel factum est. Potest autem facere lex vel legislator, vt pro non facto habeatur, quantùm ad iuris effectum, siue rei ipsius validitatem, vt nostri loquuntur, per tex. in l.iubemus nulli.§.j.in fin.ibi, ea quæ contra legem facta sunt, pro infectis habēda sunt. C. de sacro.eccle.& d.l.non dubium, ibi, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habeantur, & ibi Bar.col.iij.ver.oppo.quòd secundum hanc.& seq.& Sali.qui id declarat, col.vij.ver. & sunt expeditæ.C.de legi.& l.cùm ea.C.de transac.& l.j.C.qui pro sua iurisd.& l.creditor, in fin.C.de donat.inter vir.& vxo.& l.diuo Marco.C.qui manu.non pos.& l.si ex precario. C. si cert.peta.& l.hac consultissima, in prin.vers.non subscriptum autem.C.de testa.& l.vl.ad fi.C.de Decuri.lib.x.& §.j.ver.si verò minus fuerit, in authen. de non alie.reb. eccles.ibi, & pro non facto ponit, vbi accursius supplet: quantùm est de iure, sed factum ipsum infectum fieri non potest,& in c.j.§.pactiones, tit.de pace Constantiæ.

Lex potest facere, vt factū pro infecto habeatur.

45 ¶Et ne putes id tantum fieri in constitutionibus principum,& imperatorum, qui omnia sibi vel impossibilia facere, licere,& posse putāt: habes & similes tex.apud nostros iurisconsultos & alios, licèt non adeò frequenter, videlicet in l.j.§.sed à volentibus, ibi, pro non facto est.ff. de his quæ in testa.delen.& in l.j.in fi.ff.vnde vir & vxor,& in c.imperiali xxv.q.ij.& in c. ad nostram,& ibi Philip.Fran.qui id no.in ij.not.ext.de appe.& in c.quæ contra ius, de re iu. li. vj.& in cle.j.ibi, eas haberi volumus pro infectis, de immu.eccl. vbi glo. ex eo putat excommunicatum vi constitutionum quæ illic pro infectis habentur, non egere absolutione. Et hic no.vnum sin.quod mox dicemus, vers.ab hinc.ij.

Et non solum lex principis, sed & iurisconsulti.

46 ¶Sed illud primùm dicere voluimus, quòd vt lex potest facere, vt factum pro infecto habeatur: sic & è diuerso, vt non factum pro facto, auth.si qua mulier.C.ad S C. Velleia.& c.is qui fidem, de sponsa. Tametsi facere non potest, vt non factum sit factū, vt suprà diximus ex Cicerone. Potest item facere, vt non scriptum pro scripto habeatur.c. cum M. Ferrariensis, & ibi Bal.qui eum tex.ad hoc dicit sing.col.iiij.ver.item illud, extrà de consti. Sicuti è contrario scriptum pro non scripto, per l.conditiones contr.edicta.ff.de condi. insti. & l. quæ in testamento,& l.quod adhibitus.C.de his qui sibi adscri.& l.sancimus, in prin.C.de donat.& leg. diui.§.vltim.ff.de iure codicil.& leg. ciuitatib.§. Lucius. ff.de lega.j.& leg.si quis mihi bona. §.si quis planè. ff.de acquir. hæred. & leg.si Titio.§.j.ff.quando dies lega.ced. & d. authen. si qua mulier.C.ad Velleia.& §.sed & quod sancitum est, in authen. de nupt. vbi etiam probatur gestum haberi pro non gesto.quod propè idem est. Item adiectum pro non adiecto.l. ea quæ ad dandum.ff.de reg.iur.& ibi concor. Traditum pro non tradito.l.si me in vacuam. ff.de acqui.posses.& voluit Bar.in l.j.§.si vir vxori, post prin. ff.de acqui.pos.& Philip.Deci. con.cccclxvij.bene & consultè, col.vlt.quod admodum huc spectat.nam si lex facit, vt verè traditum pro non tradito habeatur, multò magis facere potest, vt quod verè non traditum est, sed pro tradito habetur (vt est in constituto vel precario, quæ non sunt veræ traditiones, vt diximus suprà, in princ.j.ampliationis) pro non tradito habeatur in contractibus inutilibus. Sic quoque datum pro non dato, quod non longè abest à superiore.leg. j.ff.de in ius vocan. Non scitum pro scito, cle.j. de conces.præben.vt ex ea not.Franc.Cur.d.consil. Soci.& Fely.in d.c.j.col.vij.in ij.ampliat.de constitut.& Albert.Bru.cons.j.circa primum articulum col.vj.versic.potest enim princeps. Institutum pro non instituto, l.quoties.§.tantundem. ff. de hæred. instit.

Lex non factum pro facto facere potest.

Et nō scriptū pro scripto.

Et scriptum pro nō scripto.

Et gestū pro non gesto.

Et adiectum pro non adiecto.

Traditum pro non tradito.

Datum pro non dato.

Non scitum pro scito.

Et institutū pro non instituto.

47 ¶Ex ea autem cle.j.de immuni.eccle.(vt ad eam redeamus) gloss.fin.ibi dicit colligi, quanta sit Papalis potestas, circa ea quæ simpliciter sunt de iure positiuo: quia illa, inquit, reuocat,

Papa potestre uocare ea quæ sunt iuris positiui, vt extinc.

Princeps potest facere vt res factæ pro infectis habeantur etiã quo ad effectus præteritos.

Etiã quo ad præiudicium alterius, sed vide nu. seq.

vt extunc. Ex quo & tu poteris notare, posse principem facere, vt res factæ habeantur pro infectis, etiam quo ad effectus præteritos. Et ad hoc illam ibi nuncupatim põderat Pau. Liaz. & Car. Flor. qui illam dicit sin. in vij. no. Imo. & Pan. & præterea idem Car. in c. quia diligẽtia, col. ij. vers. tertiò quæro, & Ibi Imo. circa medium, versic. dicit tamen, extra de elec. ex quibus intelliges, & id quoque procedere quò ad præiudicium alterius. Pet. Anch. in repe. c. j. char. xxij. vers. & licèt ista sit communis, & ibi Fely. col. vij. vers. amplia secundò, de const. & idem Anch. cons. cxlij. pro domina Paula, col. vlt. vbi illam glo. dicit no. & cons. ccxxv. videtur prima facie dicendum, col. j. in fi. vbi illam quoque dicit sin. & iterum con. ccccix. viso & diligenter inspecto, colum. ij. vers. quæ ad nostrum propositum, vbi & illam dicit no. idem Car. Flo. Ant. & Imo. in c. cæterùm, de rescri. & ipse Imo. in c. vt nostrum, in ij. no. & ibi Phil. Fran. de appel. vbi ipse Imo. dicit, quòd licèt factum respectu ipsius non possit haberi pro infecto, potest tamen quò ad effectum iuris. quod & nos diximus. Pan. in c. quæ in ecclesiarum, col. j. de constitu. vbi & illam dicit no. & in c. nulli, in fi. de reb. eccles. non ali. Et rursum in c. si aliquando, circa medium, & ibi quoque Fely. qui dicit sing. de senten. excom. & idem Panor. in c. per venerabilem, col. v. vers. pro concordia dicerem, qui filij sunt legi. vbi etiam dicit sin. & in c. non debet, in fi. de consan. & affi. vbi & ad hoc allegat gloss. in cle. j. de statu regu. & ipse Panor. in c. pastoralis. §. verum, col. iiij. de appella. & consi. lxxxiiij. illud in summa, col. ij. ver. his præmissis, lib. j. vbi & illam glo. dicit singu. & cons. xcix. illud in præsentiarum, col. ij. vers. tertiò, eo. lib. j. vbi & eam dicit no. Ioan. Calder. cons. xij. an si opponatur, tit. de rescrip. Fran. Aret. in l. qui absenti. §. j. col. vlt. ff. de acq. pos. Alex. in l. gallus. §. & quid si tãtùm, col. antepe. vers. secundò limitatur. ff. de lib. & posthu. dum citat Cardi. & Imo. in d. c. quia diligentia, de elect. Barb. in repet. l. cũ acutissimi, col. xcviij. vers. sed reperio. C. de fideic. vbi eam dicit sing. & in repe. c. testimonium, col. xxv. ver. vnde in integrum, de testib. & cons. xiij. à Ioue principium, col. iiij. vers. quintò si dicamus, lib. iij. & cons. lxxviij. illud in medium afferam, tum col. ij. vers. & licèt ista, vbi & eam glos. dicit sing. tum col. penult. vers. quartò facit, eod. lib. iij. Franc. Curti. senior. qui & eam dicit sing. cons. l. memoriæ recolendæ, col. xix. vers. cùm maximè, num. 108. & iterum char. pen. in fi. responsionis. xj. arg. & cons. lxvj. super præmissa narratione, col. vij. vers. princeps enim. Fely. in c. vlt. col. iiij. vers. comprehenduntur tamen, de constit. vbi hoc latè examinat, & ibi post eum Philip. Deci. col. iij. versi. secundò limitatur. Iason in d. l. j. §. si vir vxori, col. j. in ij. lect. ff. de acquir. posses. Philip. Deci. in c. j. in vj. no. in j. lect. de iudi.

De eo quod dictũ est in præiudicium alterius.

Distinctio.

48 ¶ Licèt quantum ad id quod diximus in prin. vers. præcedẽtis de præiudicio alterius, ne illud aliter intactum relinquam, contrarium tenuit Car. Flor. sibi ex diametro contrarius in c. ad petitionem. col. iiij. in v. oppo. de accusa. nempe eam clausulam, habere pro infectis, non habere locum in præiudicium alterius, cui ius interim quæsitum est. Et secundum id intelligit illam glo. in d. cle. j. de immu. eccle. quam & ipse dicit sin. eúmque sequitur Io. Ana. ibi, in vlt. no. Super quo Phili. Deci. in d. c. vlt. de consti. & con. cclij. agitur causa, col. vlt. dicit id posse habere locum in iure quæsito alteri ex iure gentium, quod à principe tolli non potest sine causa, vt not. Cano. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & Bart. in l. vlt. C. si cont. ius, vel vtili. public. cùm si. Secus in iure quæsito ex iure ciuili, vt dominium quæsitum ex præscriptione, vel sententia, quòd à principe sine causa tolli potest, Bal. in l. vlt. col. ij. vers. sed immediatè opponitur. C. senten. rescin. non posse, Angel. in l. Lucius. ff. de euic. Paul. Ca in l. iij. col. j. ff. de testa. & in l. cùm hæredes, in princ. ff. de acquir. posses. Alexan. cons. ij. visis codicillis, col. vj. vers. plus dicit, lib. j. Hæc Dec. & ante illum idem voluit Calde. quem posteà citat d. con. xij. an si oppo. expressè ita illam glo. intelligit.

Factũ haberi pro infecto ex fictione est.

Nec id ei prodest qui actũ fecit.

Quin ex eo puniri potest.

49 ¶ Porrò Bal. in c. præterea, col. vlt. vers. sed contra hoc opponitur, de dilat. omnino negat factas causas pro infectis haberi posse, aut veritatem ita obumbrari, quin ita sit factum, vt factum est, tamen posse fingi contrarium: ita vt ex huiusmodi fictione oriatur vtile remedium per d. §. factæ, & l. cùm à matribus. C. qui pet. tut. Idem autem Bal. in d. l. non dubium, col. v. in iiij. oppo. C. de legi. negat etiam post Pet. factum pro infecto haberi posse, sed ex eo non resultare vim & effectum ad commodum eius qui facit, sed bene ad eius incommodum, vt scilicet ex eo puniatur. l. cum qui duas. C. de adulte. & l. si reo. §. quod vulgo. ff. de fideius. & l. bona fides. ff. deposi. Cui adde quantùm ad id, quæ nos latius diximus in tract. Retractuũ, tit. j. §. j. in gl. ij. in verbo, *a vendu*, num. 9. quanquam, & iterum latius in §. xxvj. in gl. ij. num. 8. & facit etiam. Subiungit autem Bal. vt ad eum redeamus, Bar. dicere aliquid haberi pro infecto, esse quandam fictionem, vnde licèt quatenus æquum est, vt contrà habeatur pro facto, non fingitur infectum: quia fictio debet esse æqua & rationabilis. Aequum est autem, vt habeatur pro infecto, quantum ad ipsius commodum qui fecit, vt scilicet nullum ex eo commodum consequatur: sed pœnam tamen non effugiet, qui id contra leges facit. Tandem verò concludit prohibita haberi pro infectis, quantum ad firmitatem & robur ipsorum, per d. leg. non dubium sed non quantum ad eius punitionem, qui fecit, quòd in idem recidit.

¶ Denique

50 ¶ Deniq; quia suprà tractauimus, an ex inutili contractu transferatur possessio, præsertim constitutitia, siue precaria: si quis etiam nosse desiderat, an ex huiusmodi contractu transferatur dominium, adeat. l. multum, & ibi gl. & Albe. C. si quis alte. vel sibi, & l. contractus. C. de fid. instr. Bar. in d. l. j. §. si vir vxori, in fin. & ibi latiùs Alex. col. iij. vers. iuxta proximè dicta. ff. de acq. poss. & eundem Bar. & latius Bal. in l. eleganter, in fi. ff. de dolo mal. ipsum Bar. post glo. in verb. ex eo, in d. l. non dubium, col. vlt. versi. modò oppo. & ibi quoq; Bald. col. vj. versi. vlterius oppo. x. & Ias. col. pen. versi. in ij. & iij. parte. C. de leg. eundem Bald. in l. j. col. j. in iij. not. C. de suffra. Alex. in l. si rem aliquam. ff. de acqu. poss. Corn. consil. cciij. viso dicto puncto, col. iij. versi. non obstat secundum, & tribus seq. lib. iij. & consi. cclxiij. in causa vertente inter capitulum, ad fi. eo. lib. iij.

An ex inutili contractu transferatur dominiũ.

OCTAVA LIMITATIO.

1 ¶ Limita octauò, vt constitutum vel precarium transferat possessionem, cum apponitur super contractu vero. Secus si super simulato: nam tunc nullius est momenti, vt expressè voluit Bal. in l. emptione, in vlt. quæsti. & ibi quoq; Salic. col. ij. versi. vlterius quæro. C. plus vale. quòd agi. & idem Bal. in l. j. col. j. versi. sed quæ est ratio. C. de suffrag. vbi idem dicit, si sit suspicio simulationis, de quo dicemus in seq. limitati. & idem Bal. con. lxvj. inter virum, post prin. lib. j. & Ro. in l. j. §. si vir vxori, post princip. vers. item & secundò, & ibi etiam Alex. col. iij. versi. insuper potest. Fran. Aret. col. ij. versi. super hoc tamen. ff. de acqu. possess. Ang. Aret. in §. j. col. xxiiij. versi. sed indubitatum est, Instit. de except. Maria. consi. lxv. circa primã quæstionem, col. penult. versi. & ideo licèt. & eius filius Soc. qui nullum illorum allegat, consi. lxj. circa primũ dubiũ, col. vlt. li. iiij. & Barb. con. xxviij. à Ioue principium col. iiij. ver. & si dicatur amice, lib. iij. Iason in l. si is qui pro emptore, col. antepen. versi. ego alias legendo. ff. de vsucap. & Matth. Afflict. deci. Neapoli. xl. casus est iste, col. penulti. versi. præterea hic nullum est. Phil. Dec. in l. contractus, col. v. versi. secundò ista conclusio. ff. de reg. iur. & Paul. Paris. consi. lv. contractus, col. iij. num. xxij. & sequ. lib. j.

Constitutum in contractu simulato nullius effectus. Idẽ si sit præsumptio simulationis.

2 ¶ Quod ita intellige, vt in simili dicam in sequ. limitatione, vt scilicet si contractus est simulatus, ita quoq; in dubio præsumitur constitutum vel precarium simulatum: ideoq; nec ex eo transferatur possessio, secundum Bal. in l. j. col. j. C. de suffrag. & consi. cclxviij. super primo puncto circa medium, lib. v. Sali. in d. l. emptione. C. plus vale. & Rom. consi. clxxj. pro decisione. & consi. cclxvj. clarissime assessor, col. j. Barb. consi. xxviij. scripsit bellissimè, col. v. versi. & si diceremus, lib. j. Soci. d. consi. lxj. col. vlt. versi. præterea si contractus. lib. iiij. Iason in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, col. antepen. versi. sextò quando contractus. ff. de verb. oblig. & consi. clxx. nomine magnifici, col. antep. versi. & si diceretur, lib. ij. Nam si principalis contractus est simulatus, ita quælibet clausula in eo apposita censetur esse simulata, vt diximus suprà in præced. limitatio. num. xxxiij. nam & quod.

Constitutum præsumitur simulatũ vt contractus in quo apponitur.

3 ¶ Nec id quidem tantùm in huiuscemodi ficta traditione, de qua nunc loquimur, sed & in vera quoq;. Nam & ea in dubio præsumitur simulata, si principalis contractus est simulatus, nec ex ea trãsfertur possessio. vt tradit Bar. in l. emptor. ff. de aqua plu. arcẽ. arg. l. cũ propriè. C. si quis alter. vel sibi. & Bal. in c. j. §. callidis, col. j. ver. quæro vtrũ ex contract. titu. de prohi. feud. alie. per Fede. Ang. con. ccclxxxviij. consultatio, in fi. per d. l. emptor, quã dicit, singularẽ vbi ex hoc dicit, ex contractu simulato nõ transferri possessionẽ, vt & ipse dixerat con. xlviij. ex dicto themate, vbi & ad hoc dicit illũ tex. esse sing. Imo. in d. l. j. §. si vir vxori, circa mediũ, & ibi item Rom. & Alex. col. iij. versi. & in dubio, & Fran. Aret. col. iij. versi. dicit etiam. ff. de acq. possess. per tex. quem & ipse Rom. dicit ad hoc sing. in d. l. emptor. & idem Imo. in c. ad nostram, in fi. ext. de empt. & vendi. Rom. in l. si sub specie, col. xj. versi. circa primum. C. de postul. Ang. Aret. in d. §. j. col. xxiiij. versi. an autem transferatur, Instit. de except. Barba. qui alios multos allegat, consi. vj. illud in medium, col. antep. vers. est opus videre nunc, lib. iiij. vbi dicit de hoc esse expressum casum in d. l. emptor. & consi. xvij. clementissimi, col. vlt. lib. iiij. vbi ad hoc dicit illum tex. valde sing. cum aliis concord. adductis ab Alex. in additi. Bart. in d. l. emptor. Et ad id quoq; Fran. Are. in d. §. si vir vxori, citat tex. in l. doli. versi. diuersum. ff. de nouati. & l. vlt. § item quæsitum, & quod ibi no. Bart. ff. de condict. indebit. Et ita potes intelligere Angel. simpliciter tenentem ex contractu simulato non transferri possessionem, in d. §. si vir vxori, & iterum in l. si donatione, circa medium. C. de collati. & vbiq; allegat ad id tex. quem dicit sing. in d. l. emptor.

Sed & vera quoq; traditio. Ex qua nec tunc transfertur possessio.

4 ¶ Verum si illud verè actum sit, vt possessio transferatur ex huiusmodi cõtractu simulato, ea certè transferetur ex reali traditione, quæ causam aut titulum non requirit. per d. l. j. §. si vir vxori, & voluit expressè in hoc casu Alex. ibi, col. iij. versi. & in dubio, & ibi item Fran. Are. vbi suprà. & ante eos Bar. in d. l. emptor. & præterea in l. quemadmodum, col. j. in ij. no. C. de agri. & censi. lib. xj. & Bal. in d. §. callidis, & in d. l. ab emptione, in vlt. quæst. & ibi quoq; Sali. C. plus vale. & Rom. in d. l. si sub specie, quo loco suprà citauimus. & Fran. Cur. iunior consi. ciij. sacratissimæ trinitatis, col. iij. versi. præterea & tertiò.

Nisi expressè actum sit vt transferatur ex reali traditione.

5 ¶ Nec abs re dixi ex reali traditione possessionem transferri in huiusmodi contractibus,

Sed id nõ procedit in precario. si id actum est. Nam id non videretur procedere in precario: quia cùm simulatè vendens vel donans remaneat dominus, cùm ab eo non abeat dominium ex contractu simulato, cõsequens est vt non teneat precarium rei suæ.l.neq; pignus.ff.de regul.iur. Et ita expressè voluit Bal.in d.l.ab emptione,in vltim. quæsti. & Roma.in d. §. si vir vxori,& in d.l.si sub specie.& Angelus,Aret.in d.§.j.vbi suprà,de except. Qua etiam ratione diximus suprà in præcedenti limit.versic. xiij.ex quibus illud, & per totam propè eam limita.ex contractu nullo non transferri possessionem ex precario.

6 ¶Sed hæc omnia velim intelligas,cùm & contractus simulatus est,& causa illius:id est,cùm ita fit contractus simulatè, vt nihil omnino agatur: nec contractus quidem quem se dicunt contrahentes facere,nec alius. tunc enim sumus in casu vj. limitationis, cùm scilicet nulla causa intercedit. Secus autem si causa vel species contractus est simulata, & non quiuis cõtractus:videlicet si simulo tibi vendere, cùm tamen verè non vendo,sed dono,aut aliter vnã causam vel speciem contrahendi fingimus pro alia. Nam tunc transfertur possessio ex illa vera causa, quam facere intendimus, si vera ea causa operatur translationem dominij, quia illa inspicienda est per d.l.emptione,& l.si ex precio.C. si cert. peta. Et ita expressim voluit Salic.in d.l.emptione,paulò ante. fi. Alex.in l.si donatione, col. vj. versi.non obstat ratio.C. de collat.Claud.Aquen.in d.§.si vir vxori,col.pen. versi. vltimò limit.Et idem quoq; tenere videtur Hier.Gra.qui illos non allegat,consi.cxvij.videtur prima facie,col.j.lib.j. cùm scribit quòd si simulatio fit ad bonum finem,non impeditur translatio possessionis, quæ fit per constitutum.

Sed hæc omnia, cũ nihil nisi fictè agitur. Secus si vnus contractus pro alio.

NONA LIMITATIO.

1 ¶Limita nonò, veluti ex consequentia præcedentis limitationis, vt constitutum vel precarium non ita operetur,sicuti vera traditio,si quando est præsumptio fraudis vel simulationis, nec per ipsum vitetur suspitio ipsius fraudis, quæ ex eo insurgit, quòd alienans remanet in possessione rei,per text.in l.j. & ibi Bald. qui id not. dicit in ij. no. C. de suffrag. Nam illud omnes sciunt, præsumi fraudem & simulationem ob id, quòd post alienationem possessio rei alienatæ remanet apud alienantem,l.sicut.§.superuacuũ,& ibi Bar.& alij. ff. quib. mod. pig. vel hypo. solui. & voluerunt omnes vbiq;. At huiusmodi præsumptio non effugitur ex eo,quòd alienans constituit se simpliciter vel precariò possidere nomine eius, cui vendidit aut donauit,si nihilominus remanet in vera & reali possessione, vt expressim voluit Bart. in d.§.superuacuum,ad fi. vbi declarat, quantũ tempus in id requiratur,& ibi etiã Raph.Fulg.

Constitutum non operatur vbi est præsumptio fraudis vel simulationis. Constitutum nõ tollit præsumptionem fraudis.

2 ¶Et idem quoq; voluit ipse Bar.in l. post contractum,col.ij.in fin. cum seq. & ibi Rom.col. iij.versi.quartò adde inquantùm.ff.de donati.Bald.in l. emptione. versi.quæro qualiter probetur simulatio,& ibi etiam Salic.col.ij.vers.quæro an per tertium.C.plus valere.idem Bal. in l.& qui sub imagine,post prin.& ibi Ang.C. de distrac.pign.ipse Bal. in l.j.per illum tex. C.de donati.ante nupti.& consil.cclxviij. super primo puncto, circa medium, lib.v.& iterũ consi.cccxj.in quæstione Galuagini,col.ij. versi. tertiò arguitur,eod.lib.v.& in addi.Specul. tit.de allegati.& disputa.versi.præsumitur fraus.Salic.in d.l.j.col.ij.versi.& potest esse ratio. C.de suffrag. Pet. Anchar.consi. cclvij.si prædicta sententia,col.ij.versi.item ficta venditio. Imo in c.illo vos,col.pen.versi.aduerte tamen secundum eum, de pign. Rapha.Fulg. consi. xlij.Trauersius habens Martinum,in j.dubio.Pau.Cast. consil.lxxiiij.in causa mota per dominam Dorotheam,col.iij.versi.secunda coniectura,lib.ij.& iterum consi. cxxxix.super isto puncto occurrũt tria,col.pe. vers.& pro hoc bene facit,eo.lib.ij.dum allegat Bar.in locis suprà citatis. & idem Paul. consil. cccclxv. videtur dicendum quòd secundus emptor, paulò ante medium,eo.lib.ij.Alex.consi.lvij.breui narratione,circa medium,lib. v.Ambro. Vigna in tractatu vsurarum,quem posuit super.c.salubriter,char.viij.versi.vndecimum argumẽtũ, de vsur.Corn. consil.cxxj. duo obiiciuntur,col.vlt. versi. nec obstat clausula precarij,lib.ij. vbi nullum antiquorum ad hoc allegat.& consil. cxxxvij. licèt multas,ad fin.lib.iij. & consi. ccv.in præsenti consultatione,col.ij.vers.nec videtur obstare,eo.lib.iij. Vital.Cãb.in tractatu clausularum,in claus.constituti,in fi.Iason in l. Titia,in prin.colum.vlt.ff. de verbo. oblig.& cons.xxxvj.factum sic se habet, de anno,col.iij.versi.pro eadem parte,lib.j. vbi refert in id esse expressum statutum Placentiæ. Carol.Rui. consi. lxiiij. viso processu satis verboso.col. ij. num.ij.lib.iiij.Philip.Deci.in l.contractus,col. vj. versi.secundò ista conclusio.ff.de reg. iur. Marc.Man.consi.ccl.viso processu mihi transmisso, col.j. in fi.

Fraudis. Ad idem.

3 ¶Nam & cùm conductio eandem vim transferendæ possessionis habeat, quam habet constitutum,vel precarium:nempe cùm conducens rem quam vendidit, censeatur constituere se possidere nomine emptoris: quemadmodum constituens, nomine constitutarij: rogans precario,rogati,per l.quædam mulier.ff.de rei vendi. & l.interdum. §. vltim.& l. si aliquam rem,ff. de acquiren. posses. cùm si. quas nostri vbique allegant pro constituto vel precario, licèt de conductione loquantur: tanquam idem ius sit de vtrisque, quantùm ad translationẽ possessionis: Ideoque & idem de ipsa conductione, vt non faciat cessare eam præsumptionem fraudis,de qua loquimur,sed potius eam augeat,imò verò & sola sufficiat ad eam præsumptionem,

Conductio nõ facit cessare præsumptionem fraudis, imò illam auget.

sumptionem, voluit Cardi. Flor. in d.c. illo vos, col. j. versi. est & alia, de pign. de quo & tu vide Cæpolam in tractatu de simulati. contractuum, in j. & ij. casu, iterumq; in xij. præsumptione. quod tamen intellige secundùm ea quæ de retentione vsusfructus dicemus infrà num. 10. illud autem, & iiij. seq.

4 ¶ Contrarium tamen expressè, vt scilicet constitutum faciat cessare illam fraudis vel simulationis præsumptionem, siue suspicionem ex eo ortam, quòd alienans mansit in possessione, ex facto respondit Bar. secum palam pugnans, consi. lxv. Petrus Nicolæ, col. vlt. Nisi inquit, subsit alia causa præsumendæ fraudis, vti est in casu d.l. j. C. de suffra. & rursum idem Bart. consi. lxxxj. Martinus Forniconis, col. j. iterumq; ante fi. & idem quoque voluit Bal. sibi itē contrarius in l. illud, col. vlt. in vij. quæst. C. de sacros. eccles. vbi dicit quòd per possessionem precariam excluditur præsumptio simulationis, quæ procedit ex eo quòd venditor remansit in possessione rei venditæ: sed non excluditur præsumptio fraudis & simulationis simul iunctæ, nec quicquam prætereà dicit. *Qui contrarium tenent in constituto.*

5 ¶ At idem clariùs in l. j. col. ij. versi. ex hoc patet. C. de donati. ante nuptias, dicit quòd constitutum & precarium tollunt illam, quam iam sæpius diximus, fraudis præsumptionem: quia ea præsumptio tum demum tantùm habet locum, quando is qui alienauit, possidet nō mutata causa possessionis. Quòd si ea causa mutata fuerit, vt mutatur, cum interuenit precarium vel constitutum, non præsumitur simulatio. l. si tibi pecuniam. ff. si cert. peta. Nisi, inquit, primùm, id vergeret in fraudem fisci vel creditorum, per tex. in d. §. superuacuum, quē ad hoc no. dicit. Aut etiam nisi fieret inter personas prohibitas. l. qui testamentum. ff. de probati. id quod ipse Bald. dicit notandum. Et hoc vltimum etiam tradit idem Bal. in d.l. j. versi. sed quæ est ratio. C. de suffrag. & Ang. in d. §. superuacuum, col. j. versi. fallit quando talis. & Pau. Cast. consi. clxxiij. præsuppositis his de quibus suprà, post medium, in lib. ij. & Rom. in l. si sub specie, col. vij. versi. circa primum. ff. de postulan. & vide etiam quæ dicam infrà in xxv. limitat. *Ad idem.* *Nisi id vergat in fraudē fisci vel creditorum.* *Vel nisi fiat inter personas prohibitas.*

6 ¶ Et quòd constitutum siue precarium simpliciter faciant cessare hanc præsumptionē fraudis de qua loquimur, tenent vltra prædictos in illis locis, ipse Angel. non obscurè consi. cvj. quædam mulier, in fi. iunctis præcedentibus. sed clariùs consi. cclxxiij. nunc præsupponitur, in fi. Raph. Fulg. consi. xlj. ad primum quæsitum, col. j. versi. illud etiam quod sola. Pau. Cast. consi. clxj. non est dubium quòd dicta donatio, in fi. lib. ij. Rom. consil. v. viso puncto, ante fi. & con. ccxlvj. clarissime assessor, col. j. vbi tamen declarat, nisi essent aliæ coniecturæ quàm ex continuata possessione. quod in idem recidit quod suprà ex aliis diximus in præced. versi. Cæpol. in tractatu de simulati. contractuum, in xxiiij. præsumptione. Alex. consil. xxviij. in causa & lite vertente, col. iij. vers. modò sic, lib. v. vbi omnino sequitur Bald. in d.l. j. C. de donati. ante nupt. & Cæpola in tractatu de simulatione contractuum, in xxiiij. præsumpti. *Iterum pro posteriori op.*

7 ¶ Et in eadem quoq; opinio. fuerunt D. à Rota. decisi. cccclxxxiiij. extra rotam, col. vlt. in nouis, dicentes per constitutum excludi hanc de qua loquimur, præsumptionem, nisi alia causa præsumendæ simulationis insit. quo casu, inquiunt, requiritur corporalis traditio, per d.l. j. de suffrag. quòd & idem omnino dicit Bellamc. decis. 716. non per hoc solùm, ante fi. & Fr. Aret. consi. lxv. in præsenti consultatione, col. iiij. versi. secundò probatur. & Soc. con. cclxiiij. visis instrumento donationis, col. ij. versi. sed dicet quispiam, & seq. lib. ij. Carol. Rui. consil. cxix. primò per ordinem, col. vlt. lib. j. vbi post alios id ita declarat, quòd quando sola simulatio deducitur, constitutum tollit suspicionem simulationis. Sed vbi simulatio & fraus cōtra tertium simul deducuntur, tunc constitutum non sufficit. & nouissimè Paulus Parisien. consi. lxxvij. in præsenti, col. j. lib. ij. & Matth. Afflict. in c. j. col. vj. versic. fallit primò, & iterum versi. tertiò fallit, rursumque col. xxj. versiculo, sed quid si probatur, tit. de feud. dat. in vic. leg. comiss. *Ad idem.*

8 ¶ Quo in genere illud mihi dicendum esse videtur, quod ab eodem Matth. Afflic. scriptum est in illo eodem c. j. col. etiam. vj. versi. & inquantum suprà, quòd constitutum vel precariū non excludit præsumptionē simulationis inter personas coniunctas, per l. data. C. de donati. & l. nihil, quæ est pen. in illis verbis, faciliorq; suspicio. ff. de bon. libe. Ex quibus ll. trahunt nostri doc. vnam fraudis & simulationis præsumptionem, quando fit donatio coniunctæ personæ, & inter hos Dy. & post eum Bart. in d.l. post contractum, col. ij. versi. secunda præsumptio. ff. de donati. vbi posteriorem l. dicit multùm not. & ex ea colligi, necesse esse, vt præcedat causa propter quam præsumatur fraus. aliàs sola coniunctio non sufficeret. l. si quis post hac, versi. quis. C. de bo. dam. Tu autem de ista præsumptione fraudis vide Imo. & Roma. in d.l. post contractum, illum, col. j. versi. item adde secundò: hunc col. ij. versi. adde tertiò inquantum, & ibi quoque latè Paul. Pic. in repetit. colum. xj. versic. circa secundam præsumptionem. & Rapha. Corn. consilio clv. Antognolus, colum. ij. versi. hoc etiam coadiuuat. *De eadem re.*

9 ¶ Addit autem Matthæ. vbi suprà, versi. item precarium non habet, precarium quoque non excludere præsumptionem simulationis, quando precium venditionis verè & realiter non est *Confessio recepti pretij*

non tantum habet pōderis quàm vera solutio. non est solutum, sed tantùm venditor confitetur se recepisse. Nam faciliùs, inquit, eliditur confessio, quam naturalis solutio. l. ab Anastasio, & l. per diuersas. C. manda. & quod no. gl. in l. assiduis. C. qui poti. in pignor. habe. & alia, quæ ibi allegat. Cui tu adde multa à me in eam rem collecta, vt ostendam confessionem de recepto non tantum habere virium, quàm veram ipsam numerationem, in tractatu Retractuū, tit. j. glo. xviij. in verbo, *Le pris que la chose aura cousté*, in xij. quæstio. quæ est in num. 78. & multis seque. & tit. ij. §. iiij. glo. vj. in verbo, *consigner*, num. viij. sed in hac tractatione, cum multis seq.

¶ Illud autem non prætermittendum est, quòd & si inter nostros non conueniat, an constitutum vel precarium tollat hanc præsumptionem, aliis simpliciter id negantibus, aliis item simpliciter contrarium adfirmantibus, aliis distinguentibus, vt patet ex his quæ diximus. *Vsusfructus retentio tollit præsumptionē fraudis & simulationis de qua hic.* Tamen in hoc propemodum conueniunt, vt retentio vsusfructus id efficiat: & ex his nonnulli, qui negabant constitutum vel precarium sufficere, scilicet Bar. in d. l. sicut, §. superuacuum, ad fi. ff. quib. mod. pig. vel hypo. solui. & in d. l. post contractum, colum. iij. versi. prædicta vera. ff. de dona. & vtrobiq; per l. quisquis. C. de dona. & Pau. Cast. consi. xxj. ad primū quæsitum, ad fi. j. dubii, lib. ij. & d. consi. clxj. in fi. eod. lib. ij. Cepol. in d. xxiiij. præsumpti. Et Vital. Camb. in d. clausu. constituti, in fi. & Paul. Pic in d. repe. d. l. post contractum, col. xij. versi. secundò limita. & Ludo. Gozad. consi. xciiij. an illustrissimis, in fi.

11 ¶ Quod fortasse mirum posset videri, quia vti per retentionem vsusfructus transfertur possessio, per d. l. quisquis, ita per constitutum, vt diximus suprà in princ. huius tractatus, & vbique. *Constitutum videri habere plus roboris quàm vsusfructus retentionem.* Et quod plus est, per retentionem vsusfructus transfertur tantùm ciuilis possessio, naturalis autem remanet apud eum qui ipsum vsumfructum retinet, l. naturaliter, in princ. ff. de acquir. possess. & no. gloss. in l. j. in princ. in verbo, animo, & ibi omnes eo. titu. & omnes vbique. Per constitutum autem simplex, vtraque transfertur, & ciuilis & naturalis, vt diximus etiam in prima parte, num. iiij. illud autem. Ex quo posset videri ipsum simplex constitutum plus habere virium ad transferendam integram possessionem, quàm retentionem vsusfructus.

12 ¶ Imò verò non ob aliud per hanc retentionem transfertur possessio, quàm quòd in ea retentione tacitè videtur inesse ipsum constitutum, vt tradit Raph. Co. in l. quod meo, col. ij. *Vsusfructus retētio habet tacitum fidei commissum.* versi. est etiam alius. ff. de acquir. possess. & satis innuit glo. in d. l. quisquis, & alij ibi, dum dicunt quòd retinendo vsumfructum videtur recognoscere se possidere nomine alterius, & allegant. d. glo. & pleriq; ex illis. d. l. quod meo, & d. l. quædam mulier, de rei vendic. quæ allegari solent pro constituto.

13 ¶ Verùm id minimè mirum videri debet, quia qui vendit, vel donat. vel permutat, aut aliter alienat retento vsufructu, satis declarat velle se vti frui rei venditæ fructibus, & reditu rei alienatæ, tantisper dum ipse viuet, aut aliud aliquod tempus: nec aliter se venditurum aut alienaturum, vt in simili dicitur in l. vlti. C. de pactis inter empto. & vendi. *Ratio quare vsusfructus retentio hanc fraudis præsumptionem magis tollit quàm constituit.* Atq; ita apparet de iusta causa detinendi, vel etiam naturaliter possidendi rem ipsam post eam alienationē à se factam. Ideoq; id trahi nec debet nec potest ad suspicionem fraudis vel simulationis, vti in constituto, præsertim cùm diutius emptor, vel donatarius relinquit fructuum perceptionem ipsi venditori vel donanti, contra legis præsumptionem. l. cùm de indebito. ff. de probati. maximè verò si nulla alia subest causa, cur id factum sit. Et istam propemodum rationē reddidit Paul. Pic. in repe. d. l. post contractum, vbi suprà.

14 ¶ Nec tamen sum in ea sententia, vt hæc retentio vsusfructus omnino arceat eam suspicionem, siue præsumptionem simulationis & fraudis, si aliæ concurrerent coniecturæ, quæ fraudem & simulationem præsumi facerent: quin id haberet aliquid momenti & adminiculi in eam rem, vt & conductio, de qua suprà diximus in hac limita. num. iij. nam & cùm, *Nec tamen omnino arcet eam præsumptionem.* quæ quidem conductio tametsi prima fronte ostendit iustam causam rem detinendi, vt vsusfructus retentio, non tamen omnino tollit hanc præsumptionem: quin si iungatur aliis coniecturis, faciat eius rei adminiculum. quod & satis colligi potest ex Bald. in l. j. columna j. versic. sed quæ est ratio. C. de suffrag. & secundum hoc intelligimus quod diximus in illo eodem versi. Licèt non tantum suspicionis habeat, ac constitutum, quod totum arbitrio iudicis relinquimus, vt & in simili, scilicet respectu temporis eius rei, dicit Barto. in §. superuacuum, col. vlti. versic. sed hic quæro quanto. & in d. l. post contractum, col. iij. versic. sed quanto tempore.

DECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Limita decimò, vt non procedat, quando lex vtitur verbo accipiendi, quia tunc non sufficit constitutum vel precarium, sed necessariò requiritur corporalis traditio, veluti eius verbi ea sit significatio & natura. vt voluit Bart. in l. Titia, colum. ij. versi. quid si do tibi. ff. de verb. oblig. dicens quòd cùm l. vlti. C. de sponsal. vtatur hoc verbo, accepit, non satis esset interuenire constitutum, per not. in §. item lapilli, Instit. de rer. diuisio. dicitq; facere. d. l. j. C. de suffrag. *Constitutum non operatur in constitutione vtente verbo accipiendi.* Et quòd in casu illius. l. vlt. requiratur vera traditio, ita vt non sufficiat cōfessio, tenet Bal. post alios, in ea ipsa. l. vlt. col. ij. & in l. Deo nobis, col. ij. in v. no. C. de episc. & cler.

quam

quem tamen ibi vide,atq; etiam quod dicam in seq. limita. atq; iterum in xxvj.limita.versic. viij. eodemq; vlti.

VNDECIMA LIMITATIO.

1 ¶Ex hoc autem poteris facere aliam & quidem generaliorem limitationem, videlicet, vt non sufficiat constitutum ad tradendam possessionem, vbi lex nuncupatim exigit veram & corporalem siue actualem traditionem, aut vtitur verbis huiusmodi corporalem traditionẽ ex eorum natura importantibus. Nam & id ita generaliter tradit Phil.Dec. in l.contractus, col.v.versi.& hoc fallit.ff.de reg.iur. per id quod voluit Bart.in d.l.Titia, de verbo.oblig.& Matth.Afflict.in c.j.col.iij.versi. posset tamen saluari.titu. quid sit inue. vbi de hoc dicit esse casum singu.in d.l.j. C. de suffra.& Chasse. in consuet.Burgund.tit. *des fiefz*,§.viij.in verbo, *realle*,col.j.in ij.locis. Sed tu tamen super his cogita. Nam d. l. vlti. de sponsal. qua maximè innituntur docto.est pœnalis, ideoq; ob id, etiam si nihil aliud esset, requireretur realis traditio,nec ficta sufficeret, secundùm ea quæ dicam inferiùs in xxvj.limit. vbi tamen videbis, an id verum sit. *Nec vbi lex requirit realem traditionem.*

2 ¶Est autem consuetudo Niuerniensis,tit.*des donations*.c.j.& Laodinensis.c.xxxix.& iterum, c.xlviij.& Senlitensis.c.ccxij.quę in donatione requirit traditionem actualem.Ideoq; hoc casu putarem non satis esse constitutum,vti in consuetudine Turonensi,tit. *des retraictz*,§.iiij. qua statutum est emptorem debere appræhendere possessionem rei emptæ in præsentia duorum notariorum, aut certè vnius & duorum testium vicinorum, vt consanguinei possint habere notitiam eius venditionis. nam ex his verbis satis intelligitur debere appræhẽdi possessionem realem, nec sufficere constitutum, & ita aliquando iudicatum fuit in nostra decuria Senatus Parisiensis. Et hoc erit pro xj. limita. *Consuetudines realẽ traditionem requirentes.*

DVODECIMA LIMITATIO.

1 ¶Limita igitur duodecimò,vt constitutum non operetur traditionem,si res de qua agitur sit apud emptorem, ignorante tamen venditore,qui se constituit possidere nomine ipsius emptoris.Nam tunc nec per constitutum,nec per alium actum fictum transfertur possessio:sicuti fieret,si vẽditor id sciret,per gl.no.in l.hæc si res,& ibi Bar.qui eam dicit no.& Ang.qui hoc tribuit duplici fictioni,ff.de rei vendicatione.& aliã gl.in l.quædam mulier, eo. tit.Bal. in l.Celsus,col.ij.circa istam gl.ff.de vsucapio. & rursum in l.cùm solus,col.ij.versi. secũdo casu,eo.tit.& in l.super,col.penul.versi.si autem possessio.C.de præscri.long.temp. Imol.in l.ij.ff.de vsuc.pro emptor.Rom. qui gl.posteriorem dicit vnicam,in l. certi condictio.§.deposui,qui est vlt.col.j.& ibi Fran.Aret.col.vlti.versi. & adde ad secundum,& Ias.col.ij.vers. nota ergo ex prædictis.ff.si cert.petat. inter quos ipse Iason dicit de hoc esse text.in l.ij.in fi. C.de acq.poss.& rursum idem Fran.Are.qui & illam priorem gl.dicit sing.in d.l.quod meo, col.j.vers.secundus est,ff.eo.tit.& Iac.à S.Georgio, in l.ab emptione,col.iij.versi.adde quod nihilominus.ff. de pactis. *Constitutum non operatur cùm res est apud cõstitutarium ignorante constituente.*

2 ¶Sed posset videri id nihil vtilitatis afferre posse. Nam cùm quid donatur aut venditur ei qui rem donatam aut venditam habet apud se, non necessaria est alia traditio,aut vera, aut ficta ad transferendam possessionem : cùm hoc ipso quòd res est apud se, incipit possidere ex hoc contractu venditionis aut donationis.l.qua ratione.§.interdum.ff.de acquir.rer. domi.& §.interdum,Insti.de rer.diuisione. Nisi etiam dicas & hoc quoq; casu requiri domini scientiam. Nam illi text.loquuntur de eo,qui rem ante detinebat ex commodato, locato,vel deposito,ab ipso eodem priùs facto,qui postea vendit: & ita non ignorabat rem apud illum esse.& gl. in posteriore loco videtur eum tex.intelligere secundùm.d.l. hæc si res,quam ipsa allegat. *Ad idem.* *Possessio non trãsfertur in eum qui rem habet, nisi id sciat alienãs.*

3 ¶Imò verò videtur aliter & id quidem clarissimè probari ex illis tex. venditorem siue donatorem aut etiam aliter alienantem(nihil enim in hoc casu refert)scire rem esse apud emptorem vel donatarium aut alium, cui ea res ceditur, cùm dicunt primùm quidem nudam voluntatem ipsius sufficere,quæ quidem voluntas præsupponit scientiam:nec enim velle quis videtur,quod ipse nescit.Deinde cùm dicitur,quod eo ipso quòd venditor patitur rem apud illum esse,præsupponitur & eum quoq; scire,nam patientia includit scientiam, l. pen. ff.de seruit.& l.ij.& ibi not.C.eo tit.& l.iij. §. dare. ff.de vsufru. *Ad idem.* *Patientia includit scientiam.*

DECIMATERTIA LIMITATIO.

1 ¶Limita decimotertiò, vt constitutum vel precarium transferat possessionem, quando dominus possidens facit constitutum siue precarium:secus si eius procurator simpliciter constitutus ad vendendum id faceret. nam non posset transferre possessionem per huiusmodi constitutum aut alium actum fictum,Bart.in l.j.in prin.col. penult. versi.quæro pone quòd tutor.& ibi Imo.ad fi.Rom.col.penult. versic.vlteriùs in quantùm,Franc.Aret.in fin.Alex. qui hoc dicit plusquam diligenter not. quia multi in hoc deciperentur.Iason col.pen. versi. vltimò quærit,& seq.& Claud.Aquen. col.vltim.secundò inducit Bar.ff.de acqu.poss.Idem Imo.& Alex.in d.l.j.§.per procuratorem,in fi.Roma.in l.qui mihi donatum,col.ij.versi. vlt. adde.ff.de donat.Alex.in l.quamuis.§.j.versi.& per istum tex.ff.de acq. poss. Corn.consi.50. *An per constitutum factum à procuratore trãsferatur possessio.* *Qui negant id fieri.*

videtur

videtur in hac consultatione,in fi.lib.j.& consi. vj. licèt in hac,col.vlt.lib.iiij.Socin.consilio ccxxxix.præsentis,col.pen.versic. sed difficultatem, lib. ij. quod repetitur consi. ccxxxj.lib. iiij.Vital.Camb.in tractatu clausularum,char.xxj.in paruis,in clausula. constituit se precario,col.iij.in fi.Iason in l.iij.§.in amittenda,col.iij.ver.adde quòd etiam.ff.de acq. poss. & in l.si is qui pro emptore,col.pen.versi. aduerte tamen quòd licèt.ff.de vsuc.Car.Rui. consilio cxliij.visis,col.iiij.nu.vij.lib.j.Fran.Ripa.in rub.ff.de interdic.col.iij. versic.& hæc est etiam.

2 ¶ Et huic quidem sententiæ adstipulatur Ang. qui veluti ex consequentia illius respondit, quòd si procurator nomine domini rem quampiam vendidit, & se & dominum constituit possidere nomine emptoris, & postea dominus alteri vendidit ac tradidit, præfertur posterior emptor priori,cui illud constitutum factum est.ita enim scribit ipse Ang.con.cclxxxvij. consultatio prædicta est dubia. factum autem illius incipit, Sempronius, dicitq; hoc ipsum se non meminisse ab aliquo maiorum formaliter(vt ipse loquitur)fuisse tactum.

Ad idem.

3 ¶ Quamuis contrarium clanculum voluerit Bar. in d.l. qui mihi donatum, ad finem,de donatio.licèt Roma.in d.l.j.vbi supra,de acquir.poss. dicat Bart.ipsum in d.l.qui mihi,non sibi contradixisse. Sed vtcunq; sit,hanc contrariam opin.apertissimè sequutus est Raph. Rom. in d.l.j.in princ.col.pen.versi.ad hoc concludit,& in l.quarundam,eo.tit.& Barb.consi.viij. sapienter doctissimus,col. vlt.lib. ij.

Qui contra dicunt.

4 ¶ Et hæc quidem opinio non sine ratione est. nam cùm hîc procurator habeat mandatum ad vendendum , nónne etiam habet ad ea, quæ sunt veluti ipsius venditionis consecutiua? præsertim sine quibus ipsa venditio non habet perfectum & integrum effectum. l. ij. ff. de iurisdict.omnium iudicum,& ibi concord.in glos.Nam & cui committuntur antecedentia, committuntur & sequentia.l.qui procuratorem,& l. indebitam.ff. de condict. indebi.& ibi concor.Ex quo Anto.in c.j.col.penult.versi.ex his apparet,extrà,vt lit.non contest. scribit id quod dici solet , delictum procuratoris non nocere domino, intelligi , nisi id veniat in consequentiam mandati. & sequitur Fely.ibi, col.viij. in secunda declaratione.

Confirmatio huius opi. Delictũ procuratoris nõ nocet domino nisi veniat in consequentiã mandati.

5 ¶ Facit & tex.in l.de pupillo.§.vlti.cum l.seq. iuncta gl. ibi,in verbo dominium habiturum. ff.de no.oper.nuncia.ex quo videtur probari, quòd qui habet mandatum ad rem quampiã, videtur & habere mandatum ad alia accessoria & dependentia, & id quoq; no. Imol.Alex. & Ias.in d.§.vlt. omnes in j.no.& etiam text. in l. non cogendum. §. vlt. secundum vnam lecturam gl.ff. de procura.& in l.cuicunq;.§.si ei quem,versi. item fideiussor. & ibi gl. in verbo,sequela.ff.de instit.actio.& in c.in causis,& ibi gl. in verbo,postulatio,de elect.gloss.in c. olim abbas,in verbo,protinus contradixit, de offi. deleg. cum simil.

Ad idem.

6 ¶ Et eò quidem magis, quòd verbum vendendi in mandato compræhensum intelligi debet cum effectu,l.j.§. hæc autem verba,in princ. ff. quod quisq; iuris. & c.relatum,de cleri.non residen. & c.hæc autem verba,de pœniten. distinct.j. cum simi. Et eo quidem perfecto , vt probant iidem tex.in primo & postremo loco,in illis verbis.nam statuerit verbum rem perfectam significat. venditio autem in hoc fit , vt dominium abeat à venditore , & transeat in emptorem,quod fieri non potest,nisi sequatur traditio. leg. si ager.ff. de rei vendi. & l. quoties.C.eo.tit.& l.traditionibus. C. de pactis. Ideo non dicitur venditio perfecta ante traditionem.§.venditæ,Instit.de rerum diuisione, & c. cùm Ioannes, ad princip.de fide instrum. Ex hac ratione motus Specul.titul.de loca.§.nunc aliqua,versi.xcv. dicit quòd emphyteuta vendens,& non tradens,non incidit in pœnam legis,quia cum effectu non vendidit,de quo posteà alibi dicemus.

Verbum vendendi cum effectu intelligitur.

7 ¶ Præterea quid est quòd quæri possit dominus , si eius procurator fecit, quod ipse facere tenebatur,id est rem tradere? Præsertim cùm (vt dicit Oldrad. consil.cxxxix.ad habendam, ad fi.)id constitutum sit de natura ipsius venditionis,per quam(vt diximus,)vendens intendit transferre dominium , & sic consuetum sit id apponi , per quod mens contrahentium faciliùs,& efficacius assequetur suum finem, & effectum,arg. l. si quis locuples,ff.de manumiss. testam. & aliorum iurium ab eo citatorum , quod & ipsum voluerunt Ioan. Andr. & alij quos tibi citabo infrà in xxxj.limit. num.iiij. & præterea Socin.de nostro casu expressim loquens d. con. ccxxxix. vbi supra,lib.j.sed tu de hoc tamen vide quæ abundè dicemus in d. xxxj. limitat.

Procurator simpliciter cõstitutus potest facere quæ sunt cõsueta. Constitutum de natura vẽditionis.

8 ¶ Sed tu interim adde ad hanc rationem quòd procurator etiam simpliciter constitutus cẽsetur habere mandatum ad ea faciendum, quæ sunt de consuetudine,vt no. Bart. in l.vlt. in fi.prin.ff.quæ in fraud.credit.& in l.si procurator,in princ. ff. de iure fisci,per multa iura ab eo vtrobiq; allegata,& Angel.in l.bene à Zenone,col. j. C. de quadrien.præscript.per illum tex.& alios quoq; ibi citatos.Rom.qui & alios quoq; tex.& doct. affert consil. cxiiij.visis supra consultis,colum.ij.versi.quoad secundum,Panor.in c.j.col.vlt.versi.& prædicta faciunt, ibi,præterea ingenuas,& ibi quoq; Felin.col.viij. versi.secunda declaratio, extrà,vt lite non contesta.idem Panor.consi.vij.primum nunquid,col.vltim versi.item syndici,lib. ij. & ipse Felin. in c. ex literis , columna vj. versiculo & hinc est quòd si tecum , de fide instrument. vbi & alia quoque ad eam sententiam pertinentia adducit, quæ illic poteris videre,& Ias. in l.j.§.si

Ad idem.

l.j.§.si procurator,col.pen.versi.istam quæstionem tangit.ff.si.si quis ius dic.non obtemp.Iacob.à S.Georg.in l.certi conditio,§.si nummos,post princ.ff.si cert.petat.Francisc.Curtius iunior,consil.cxlvij.contra ea,col.pen.versi.quartò pro eadem,lib.ij.

9 ¶Et fortè hanc opinionem sequeretur practica,præsertim in supremis nostris curiis,quæ lites magis diiudicant ex bono & æquo, & reiectis illis nimiis subtilitatibus, vt alibi diximus in nostro tract.Retractuum,tit.ij.in fi.nu.60.ex quibus vides.maximè cùm nihil intersit venditoris,qui ad id(vt diximus)tenebatur:nemoque audiatur sine interesse,siue agens,siue opponens,siue excipiens,siue appallans, siue quiuis alius, vt latè ostendimus in d.tract.Retractuum,tit.j.§.j.gl.j. in verbo,*a vendu*,num.53.præterea apud,si diis placet. Et vide etiam quę dicam infrà in xv.limita.num.3. *Ad idem.*

10 ¶Sed illam priorem opinionem, si eam sequaris, quoniam cõmunior est, intelliges,vt statim in princ.declarauimus.Id est,cùm simpliciter est procurator constitutus, secùs autem,si habeat speciale mandatum ad constituendum. Nam cùm id, quod facit procurator specialis ad aliquid constitutus,censeatur facere ipse dominus.l.quod iussu alterius.ff. de reg.iu.& c. potest quis,& c.qui facit,eod.tit.lib.vj.cum sua materia,ideo non magis ipse procurator specialis videtur constituere,quàm ipse dominus. *Quid si procurator habeat speciale mãdatum ad constituendũ.*

11 ¶Ex quo illud consequens fit,vt possessio transferatur per illud constitutum ab eo procuratore in id specialiter constituto,vt non obscurè voluit Barto.in d.l.j.vbi suprà,de acquir.pos. dum dicit quòd procurator non habens mandatum, non potest per actus fictos transferre possessionem.quasi secùs sentiat de habente mandatum speciale, & ibi quoq; expressè Imo. & alij,& inter eos Iason,col.vlt.versi.sed defendendo Barto.& idem Imol.in d.§.per procuratorem.& ipse Iason in d.l. si is, qui pro emptore, de vsucap.& Socin.d.consil.ccxxxix. vbi suprà,lib.j. *Ad idem.*

12 ¶Porrò si quispiam haberet mandatum generale cum libera, is posset per huiusmodi actum fictum aut alium similem transferre possessionem,vt expressim voluit Franc.Aretin.in d.l.j. in princ.col.vlt.& ibi quoque Franc.Ripa,col.vj.nu.66.circa primum.ff.de acqui.possessio. Nam is procurator(vt hic dicit)omnia potest facere, quæ dominus ipse posset.l.procurator, cui generaliter.ff.de procurat.& vt paulò pòst subdit,æquiparatur procuratori habenti speciale mandatum,l.iusiurandum quod ex conuentione. §.vlt.de iureiuran. Cui adde multa quæ in eandem sententiam collegimus in d.nostro tractatu Retractuum,tit.j.§.j.glos.xiij.in verbo,*L'acheteur*,num.32.porrò autem. *Quid si habeat mandatum generale cum libera. Procurator cum libera potest omnia quæ potest dominus.*

13 ¶Sed & quòd procurator habens simplex mandatum de tradenda possessione sine mentione constituti,possit per constitutum transferre possessionem, quod multò plus est, expressè consuluit Ang. consil.ccclxxiij.visis instrumentis,col.j.Et de hoc videtur esse textus expressus,à nemine tamen ad hunc casum ponderatus,in l.certè.§.j.ff.de preca.qui quidem loquitur in procuratore,qui,domino mandante,vel ratum habente, rogauit precariò ab alio, siue se eius nomine possidere constituit (hæc enim sunt paria.) nam tunc dominus ipse propriè habere precariò dicitur, ac si ipse rogauisset,quamuis ille textus vbique trahatur ad casum diuersum,vt diximus in prima ampliat.nu.2.licèt igitur.Sed ad hunc casum,illum text.trahit Bald.loquen de nuntio in c.j.§.inuestitura,tit.de notis feudo. Si igitur dominus propriè facere dicitur,quod eius procurator facit, quid impedit vt procurator cõstitutus ad tradendã possessionem,non possit eam dare per constitutum. *Quid si habeat simplex mãdatum de tradendo.*

14 ¶Sed hæc intelligenda sunt,cùm mandatarius,siue procurator nomine mandantis, siue domini contrahit.Secus,si proprio nomine contrahit,etiam præsente, & consentiente ipso domino. Nam ex constituto ita per eum facto non trãsfertur possessio, quin si ipse dominus postea alteri vendiderit,& tradiderit, hic posterior priori præferetur, vt consuluit Cornæ. consil.v.viso processu agitato,col.vj.versic.tamen his non obstantibus,lib.ij.hac potissimùm ratione motus, quòd hic procurator non possidet, ideo in alium possessionem transferre nõ potest,vt etiam diximus suprà in prima limit.Et idem quoque consuluit ipse Cornæ.consil. clxxxiij.licèt discussa,col.iij.versic.nec obstat si dicatur,lib.iij.& diximus in d.j.limita. nu.12. secundo modo amplia. *Quid si procurator non nomine domini, sed suo contrahit.*

15 ¶Sed id vix apud nos optineret in hoc casu,quo ipse dominus cõsentit ei venditioni & constituto ab alio facto. ideoque & eandem vim habet eius consensus, ac si ipse idem fecisset, quantum ad effectum,& vim contractus pertinet.l.cum quædam. C.de admi.tut. & l.nihil. §.proponitur.ff.de leg.j.cum infin.concord.à me congestis, tum in nostris legibus connubialibus,gl.v.in verbo,*contracter*, nume.145.incip.sed quantùm ad primum, & multis seq. tum quoque in nostro tract.Retractuum,tit.j.§.in glos.ix.in verbo,*ou lignagier*, nu.135.deinde videmus,& etiam seq. Nam & si aliter diceremus, esset aperire viam fraudibus. Et facit quod dicam in seq.limita.versic.secundò, sed hoc quinque. *Ad idem.*

DECIMAQVARTA LIMITATIO.

1 ¶Limita decimoquarto,vt procedat in domino possidente,non etiam in colono,siue conductore, aut seruo, vel aliis per quos ipse dominus possidet. Nam licèt ij possint per realem *Constitutum coloni, cõdu-*

Elb oris, serui & aliorum per quos possidemus non transfert possessionem.

traditionem transferre possessionem in alium, & consequenter priuare dominum sua possessione, vt multi tradunt, per text. in l. iij. §. in amittenda, versi. quòd si seruus, & l. peregre. §. quibus. ff. de acquir. possess. & l. colonus, ff. de vi, & vi arm. aliis tamen non admittentibus, vt plenissimè tractatur in l. vlt. C. de acquir. possess. (nam & id obiter dicere volui) Tamen haud dubiè & citra controuersiam id per fictam traditionem facere non possunt, l. quamuis. § j. & ibi Bartol. Angel. Paul. Castr. Rom. Raph. Com. & omnes. ff. de acquir. possess. & voluit idem Bart. in l. quod meo, in prin. col. vlt. vers. sed iuxta prædicta ff. eod. & ibi quoque Alex. qui ad id dicit sing. d. l. quamuis. §. j. & ipse Bart. in d. l. iij. §. in amittenda, in vlt. opposit. & ibi etiam Franc. Aret. col. j. in vlt. not. Alex. col. vlti. vbi etiam dicit singu. text. in d. §. j. & Ias. in vtraque lect. eod. tit. Bald. in l. j. versi. quæro nunquid colonus, C. com. de vsucap. & cons. cccxxv. dubitabatur primò, col. ij. vers. aut tradet alteri, lib. j. Signo. cons. lxxv. in quæstione vertente, col. v. versic. nunc sic est quòd, vbi ex hoc dicit, quòd venditor qui se constituit possidere nomine emptoris, & ita illius nomine possidet, non potest transferre possessionem in alium per constitutum, & alios antiquiores citat. Salic. in d. l. vlt. in fi. C. de acqui. possess. Anton. in repet. c. vlt. col. xj. vers. sed est dubium, de caus. possess. & proprie. Paul. Cast. cons. x. si vera sunt, col. ij. vers. licèt ergo per simplex. lib. j. & consil. cxj. in causa agitata Venetæ, post medium, lib. ij. Ro. in d. l. peregre. §. quibus, col. pen. vers. quartus casus, de acquir. possess. Alex. in d. l. j. in princip. col. antepen. vers. quærit hîc Bart. tutor, & ibi etiam Iason col. vlt. ff. de acquir. possess. Cornæ. cons. vj. in præsenti, col. ij. vers. duo tamen, lib. iij. Philip. Dec. cons. cccc. vii o eleganti consil. col. iiij. versic. tertiò non obstat. Vital. Camba. in tract. clausularum, char. xxiij. in claus. constituit se precariò, col. ij.

Nec venditoris qui antè se constituerat pro emptore possidere.

2 ¶ Sed hoc quinque modis intelligendum est. Primo, nisi colonus id fecerit consentiente domino, exemplo eius quod dicitur de eodem colono, qui, consentiente ipso domino, respondet alteri de fructibus, qui & ipse est actus fictus transferendæ possessionis, vt dicit Anton. in d. cap. cùm venisset, col. pen. versic. ex quibus patet, de restit. spoliat. per l. qui vniuersas. §. quod per colonum, & ibi not. ff. de acqui. possess. Certè per huiusmodi actum fictum à colono factum non transfertur possessio, nisi id fiat, volente & consentiente domino, vt voluit idem Anto. vbi suprà, per text. in eod. c. & in d. §. quod per colonum. Et bene facit quod diximus in præcedenti limitatione nume. 14. & 15. Vide tamen quæ & nos quoque diximus suprà in prima limita. num. 12. versic. secundo modo.

Quid si colonus fecerit id constitutum consentiente domino.

3 ¶ Secundò intellige, vt procedat secundum speciem propositam in limitatione, videlicet quando dominus possidet per colonum aut alium: secus, si possessio ipsa esset vacans, quia tunc illam transfert colonus per constitutum, vt voluit Bar. in d. l. quod meo, in prin. col. vlt. versic. sed iuxta prædicta. & ipse Anto. in d. c. cum venisset, col. pen. de restitut. spoliato. per d. l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acquiren. possess. & ibi not. in gloss. vlt. vbi mortuo domino & possessore, qui per colonum possidebat, si colonus soluit mercedem hæredi, facit eum possessorem sine alia reali appræhensione. quod & ipsum voluit Bal. consil. cccxxx. statuto cauetur, col. ij. versic. considera aut colonus, lib. j. Ad quod etiam bene facit quod diximus in prima limita. num. 26. quartò declara.

Quid si possessio sit vacans.

Colonus soluendo hæredi domini, facit eũ possessorem.

4 ¶ Tamen Alex. in d. l. quod meo, col. pen. versi. subsequenter, dicit, quòd licèt neminem inueniat, qui Bar. contrà dicat, ideo, inquit, propter eius autoritatem notanda sunt illius hac in re verba. Tamen ille text. & gloss. in d. §. quod per colonum, non probant eius sententiam: quia loquuntur quãdo interuenit actus, per quem apparet hæredem percipere fructum ex re hæreditaria, quæ quidem perceptio significat apprehensionem possessionis. l. ij. C. de acquiren. possess. & l. Titia. ff. de solut. & d. l. litibus. C. de agri. & censit. lib. xj. At per solum constitutum non percipiuntur fructus ex re. Præterea, inquit, quomodo potest in alium transferre possessionem, quam non habet? & certè non potest. l. qnamuis, § j. ff. de acquir. possess. & latè diximus suprà in prima limitat.

Alex. contra Bart.

5 ¶ Verũ ei continuò se opponit Claud. Aquen. in ea l. quod meo, col. vlt. vers. successiuè quærit. dicens opin. Bart. optimè probari in d. §. quod per colonum. nam sicut præstatio pensionis siue mercedis operatur translationem possessionis, ex persona coloni eam soluentis, ita & insistentia, vt ipse loquitur, quam quidem facit colonus in re ipsa nomine alterius, per d. l. quod meo, & l. interdum, in prin. eo. tit. & no. in l. clam possidere. §. vlt. eo. quoq; tit. vbi possessio vacans solo animo accedit alteri possessioni, siue detentationi. Sicut etiam videmus in procuratore, qui licèt nullo modo possideat, tamen si appræhendit rem nomine domini, illi quærit possessionem, quæ vacabat, vt probatur in d. l. quod meo, versi. procurator, & l. j. §. per procuratorem, & ibi no. eo. tit. Dictum autem Bart. intelligendum est, quando colonus constituens insistebat rei: aliàs constitutum nihil operaretur, vt dicit Alex. in d. l. quod meo, in ij. locis, cum multis aliis concord. adductis in d. j. limit.

Bart. opi. defensa.

Intellecta tamen quando colonus insistit rei.

Quid si colonus possidet naturaliter.

6 ¶ Tertiò intellige, vt procedat, nisi colonus ipse possideret naturaliter: vt quia non se simpliciter constituit possidere nomine domini, sed cum adiectione precarij, vt diximus suprà in prima parte, num. 4. illud autem: aut quia ita conuentum est, vt naturaliter possideret, secundum

cundùm ea quæ etiam diximus ibi, nu.seq.sed hoc intelligendum. Tunc enim posset colonus per constitutum eam naturalem possessionem, quam habet, in alium transferre, per d.l. interdum.§.vlt.& ibi glo.Dyn.Bart.qui id dicit menti tenendum, Imo.Paul. Castren.Alex. qui eam glo.dicit multùm not.Franc.Aretin.& Claud.Aquen.ff.de acquiren. possessio. Ex quibus tamen ipse Aquen.id dicit magis sequendum propter autoritatem eorum, qui ita tenent, quàm quòd lege probetur. Idem Bartol.in dicta l.iij. §.in amittenda, & ibi Alexand.& Iason colum.iij.versicu.ideo Bartol.hîc, eodem titu. Ipse Bartol.in d.l.Celsus, colum.iij.vers. sed pone quòd debitor.ff.de vsucap. Paul.Castr.d.consil.x. colum.ij. versic.si verò dicamus, libro primo, vbi tamen id posteà declarat. Alexand.in d.l.quamuis.§.j.colum.ij.versic.limitatur ergo.& in l.peregre.§.quibus.versic.est & vndecimus. ff. de acquiren.possess. vbi etiam dicit eam glo.singul.& consi.cliij. circa litem vertẽtem, col.ij.versic.prætereà alia etiam ratione, lib.vj.Matthæ.Afflict.in constitut.Siciliæ, pacis cultum. colum.vij.versi. quartò fallit. Et faciunt quæ suprà diximus in prima parte, numero xij.sed & ex illa, & iterum in secunda parte, in xx.ampliat.

7 ¶ Super hoc tamen aduerte, quòd ex sententia glo. & omnium in d.l.interdum. §.vlt. de acquir.pos.is qui precariò possidet, & ita naturaliter tantùm possidet, vt diximus, si se cõstituat nomine alterius possidere, priuat eum à quo rogauerat, sua ciuili possessione.eo scilicet casu vt ibi annotant expressè Imo. Paul.Castr. & Alex. quo ciuilis illa requiescebat in naturali, pro vt in casu.d.text.requiescebat Et proptereà dicit Iac.Butr.in d.§.sed istæ, Instit. de actio. per illum ipsum text. quòd si debitor obligauit omnia bona sua, & se constituit ea possidere nomine emptoris, priuat creditorem sua possessione:secus, si simpliciter nomine creditoris se constituerit possidere sine adiectione precarij.& illum sequuntur Bart.in d.l.Celsus, col. iij.vbi suprà, & ibi quoque Imo.& omnes, & inter cæteros Franc.Balb. in repetit. col.xxviij. versic.successiuè Bart.ff.de vsucap.Bald.qui dicit notandum, in l.nullo, in fi. C.de rei vendi. Petr.Ferra.in tit.forma respon.conuenti.in verbo. præscriptionis, col.vj. versicu. & hoc faciunt.& Alex.consi.cliij.circa litem vertentem, col.ij.versi.prætereà alia ratione, lib.vj. & diximus etiam suprà in j.parte.d.num.12.sed & ex illa, & iterum num.34.at illud hic. *Precariò possidens ab alio an eum priuet possessione constituendo se possidere pro alio.*

8 ¶ Licèt in hoc postremo casu contrarium tenuerit idem Iac.But.sibi contrarius in l.iij. & ibi quoque Bart.sibi item contrarius, tum in lect.ad finem, tum etiam in repet.in iiij.quæst.prin. ad fi.& Salic.col.viij.versi.quæro octauò, debitor.C.de pign.vbi dicunt, quòd debitor, qui se constituit precariò possidere nomine creditoris, non potest priuare creditorem sua ciuili possessione:quia ea per se stat, nec cohæret naturali, per not.in l.si de fundo.ff.de vi & vi arma.& in l.peregrè. ff.de acquirenda possessione. Sed hanc posteriorem sententiam reprobant omnes in dicta l.interdum. §.vlt.quia & in hoc casu, quicquid hi dicant, requiescit ciuilis in naturali:quia recognoscebat debitor suam naturalem à suo creditore, vt colonus à suo domino. *De eadem re.*

9 ¶ At si res ita habeat, vt ciuilis possessio nõ requiescat in naturali, siue illi non cohæreat, certè per amissionem naturalis non amittitur ciuilis: Verbi gratia, ciuilis possessio, quã habet proprietarius, non requiescit in naturali, quam habet vsufructuarius: ideoq; per actum factum ab vsufructuario non perdit proprietarius suam ciuilem possessionem, vt voluit glos.in l.j.in fi.ff.vsufruct.quemadmod.cauc.& in l.iij.§.vnde vi, ff.de vi & vi arma.& in l.j. C.vti possidc. quas ita intelligunt & interpretantur Imo.Pau. Cast.& Alex.in d.l.interdum. §.vlt. & Fran. Balb.in repet.d.l.Celsus, col.xxviij.versic.ratio huius dicti. *De eadem re.*

10 ¶ Sed illud hoc in loco non omittendum est, quòd licèt debitor, qui se constituit simpliciter possidere nomine creditoris, & ita in eum transtulit vtranque possessionem, & naturalem, & ciuilem, non possit eum sua possessione ciuili priuare, per ea quę diximus. Tamen alteri vendendo, & tradendo verè, aut etiam fictè, transfert dominium vel vsucapiendi conditionem in emptorem: sicuti erat apud debitorem, cuius commodo cedit possessio creditoris respectu dominij, & conditionis vsucapiendi, per l.j.§.per seruum corporaliter, & l.qui pignoris. ff.de acquir.pos.& l.serui nomine.ff.de vsucap.Ita expressè voluit Iacob.But. in d.§. sed istæ, Instit.de act.Bartol.Imo.& alij in d.l.Celsus.ff.de vsucap.Bald.in d.l.nullo, ad fin.C.de rei vend.Petr.Ferra.vbi suprà.Paul.Cast.& Fran.Aret.qui id latè confirmat.in d.l.quamuis.§.j. ff.de acquir.pos.& Ang.Aret.in d.§.actionum, col.vj.versi.quæro, iam est mensis, Inst.de act. & diximus suprà in j.parte, d.num.12.sed & ex illa. *Debitor constituẽs pro creditore, & alij posteà vẽdens & tradẽs, verè aut fictè transfert dominium aut vsucapiendi conditionem.*

11 ¶ Quartò intellige, vt, scilicet, colonus, siue conductor non possit per constitutum transferre possessionem in alium, si ad modicũ tempus sit colonus, vel cõductor:secùs, si sit perpetuus, aut ad longum tempus:nam is posset per huiusmodi constitutum priuare dominum sua ciuili possessione, vti & emphyteuta potest, ita enim expressè voluerunt Angel. & Raph.Co. in d.l.quamuis, §.j.ille, versi.possidet autem:hic, versic.& ex ista glo.ff.de acquir.possess. & ibi quoque Alex.col.ij.versic.limitatur ergo iste text. *Quid si colonus sit ad longum tempus.*

12 ¶ Quibus adde, in huiusmodi colonum, siue conductorem perpetuum, vel etiam ad longum tempus, transire vtile dominium, & possessionem, vt de primo not.in l.j.& ij.ff.si ager vectig. *In colonũ & conductorem*

perpetuũ vel ad longũ tempus transit vtile dominiũ & possessio. Hi emphyteutis æquiparantur.

cum multis simil. à me collectis in tractatu Retractuum, tit. j. glo. xiiij. in verbo, *ou equipollent à veme*, nu. 80. de vtili. de secundo est glo. in l. iij. §. ex contrario, & in l. si quis ante, & ibi Alex. colum. iiij. versic. glo. super verbo nouissimè. ff. de acquiren. possessio. cum aliis quoq; concord. à me item congestis in d. glo. num. 79. quæstionis. Nec mirum, si hic Rapha. coniunxerit perpetuos colonos & emphyteutas: quoniam idem de vtrisque esse iudicandum tradit Angel. in §. scire autem, in authent. de non alie. rebus eccles. Imo. in cap. nulli, colum. iij. vers. & nota etiam, extrà de rebus eccles. non alien. & alij quos videre poteris in illa ipsa gl. num. 84. ego tamen, vbi & nos ostendimus hos perpetuos colonos in nostris legibus appellari perpetuarios.

Quid si colonus bona fide se constituit possidere pro alio.

13 ¶ Quintò intellige, id quod diximus, colonum per constitutum nõ transferre possessionem, procedere, nisi colonus bona fide id faceret. Quid enim, si is credens primum dominum suum mortuum esse, ab eo conducit, quem illius hæredem esse putat, eiusque nomine se constituit possidere? & certè priuat primum illum sua possessione, per l. non solum. §. j. in fi. ff. de vsucapt. secũdùm Rapha. Com. in d. l. quamuis, §. j. in fi. ff. de acquir. posses. vbi tamen dicit se id non affirmare. Nec ego quidem puto id verum esse: quia est eadem vtriusque ratio, siue bona fide, siua mala id colonus fecerit, quantùm ad id, de quo tractamus, pertinet.

DECIMAQVINTA LIMITATIO.

Tutoris & curatoris constitutũ an trãsferat possessionem.

1 ¶ Limita decimoquinto, vt non procedat in tutore, vel curatore, qui non possunt per constitutum vel precarium vel alium actum fictum transferre possessionem rerum sui pupilli vel minoris, ex sententia Bart. in l. j. in prin. col. pen. & ibi etiam Imo. ad fi. Raph. Com. col. pen. Rom. col. quoque pen. Alex. latè, qui dicit hoc diligentissimè notandum Franc. Aretin. Iason in vtraque lect. Claud. Aquen. & Franc. Rip. ff. de acquir. posses.

De eadem re.

2 ¶ Et prætereà voluit Bald. consil. cxxx. videtur quòd dicti fratres, ad fin. lib. iij. per text. in l. quod meo, à contrario sensu. ff. de acquirenda possessione. Alexand. qui & hoc dicit not. in l. quamuis. §. j. colum. ij. versi. & per istum text. ff. eod. tit. Mathes. not. clxvij. nota quòd si tutor. Socin. consil cccxxix. præsentis consultationis difficultas, colum. penult. versic. sed difficultatem facere videtur, lib. ij. quod repetitur consil. ccxxxj. lib. iiij. Iason in l. iij. §. in amittenda, colum. iij. versic. adde quòd etiam. ff. de acquiren. posses. Carol. Ruin. consil. cxliij. visis omnibus instrumentis, col. iij. num. 7. lib. j. & consil. ccxiiij. visis iis, quæ in themate, nume. 7. eod. lib. j. Franc. Rip. in rub. ff. de interd. col. iij. versic. & hæc est ratio.

De eadem re.

3 ¶ Et neminem hactenus reperi qui contrarium tenuerit, & id quidem mero iure verum est. Tamen si tutor, vel curator in casu permisso vendiderint rem pupilli, obseruatis solennibus, quo casu nemo dubitat quin tradere eam rem possint in cõsequentiam venditionis permissæ, & vt ipsa perficiatur, & effectum habeat, quando & ipsi sibi rem debitam tradere possint, per l. fistulas. §. j. ff. de contrahen. empt. cum similib. & multò magis alteri quis ad hanc iuris subtilitatem respicere velit, vt se constituere non possit possidere pro emptore, cui tenetur rem tradere ex consequentia necessaria ipsius venditionis. l. j. & l. ex empto. in princ. ff. de actio. empt. Nam in id eas expendit Alber. in l. si filiusfamilias. §. cum fundum, post med. ff. de verbor. oblig. Et hæc quidem præsertim in hac nostra suprema curia quæ veritatem, & æquitatem magis sequitur, quàm has iuris subtilitates. Id etiã Budæo nostro post prin. priorum adno. in Pandect. & aliis plurimis placuit, quos tibi citauimus in tract. Retract. tit. ij. nu. 60. Ex quibus vides & id quoque quotidie videmus. Et vide quę dixi suprà in xiij. limit. nu. 4. & hæc quidem, & quæstio. seq. 7.

Curia parlamenti magis sequitur veritatem quam subtilitatem.

DECIMASEXTA LIMITATIO.

Prælati constitutum an transferat possessionem.

1 ¶ Limita decimosexto, vt etiam non procedat in prælato, vt qui per constitutum à se factum non transfert possessionem rei ecclesiasticæ, vt etiam scribit Aegid. Bella. in c. cum ecclesia Sutrina. col. xiiij. in xj. oppos. paulò ante fi. de caus. posses. & proprieta. vbi alios allegat, qui id non dicunt, & rursus idem Aegid. non obscurè in c. ij. col. v. versic. caue tamen quia circa, de in integrum restitut. iterumque expressim consil. iij. circa materiam, colum. vij. versicu. caue tamen quia si ecclesia.

Ad idem.

2 ¶ De qua re loquens Alex. in d. l. j. in princ. col. vlt. versi. ex his potest inferri. ff. de acquir. poss. dicit ex iis, quæ ante dixerat de tutore, & curatore, vti suprà in præcedenti limitatione diximus, inferri posse, an ex constituto facto à prælato alienante rem ecclesiæ, & constituente se possidere nomine emptoris, transferatur possessio in ipsum emptorem. Quam quæstionem dicit non meminisse se in propriis terminis legisse, sed eam pendere ex alia quæstione, an scilicet possessio rerum ecclesiæ dicatur esse apud ipsam ecclesiam, an apud prælatum: nam si apud ecclesiam sit, non transferri possessionem per cõstitutum prælati, ex eo quod dictum est de tutore & curatore in illa præcedenti limitatione. Si verò ea possessio sit apud prælatum, tunc transferri eam possessionem in constitutarium.

Prælatúsne an ecclesia possideat rẽ ecclesiasticã.

3 ¶ Subditque Alex. de ea re, scilicet apud vtrum eorum sit possessio, se tractaturum post Bart. in eadem l. j. §. vlt. in quo loco ipsi Bartol. ad fi. & Alexan. dicunt, Christum siue vniuersalem ecclesiam possidere res ecclesiæ. Vnde licèt prælatus moriatur, possessio tamen non vacat, secundum

secundum Innoc.in c.cum super.de causa possessionis, & propriet. De quo tamen ampliùs vide per eundem Innoc.& Host.in c.in literis,de restit.spoliato.& in c.cùm in officiis.col.ij. de testa.& in c.cura,post medium,de iure patro. Bar.& alios,præsertim Fran.Aret. in l.cùm hæredes,ff.de acquir.poss.Bald.in l.ij.col.ix.versic.iuxta hoc quæritur.C.de seruit.& aqua,& id l.vlt.col.ij.versic.idem in rebus ecclesiarum. C.de edict.diui Adria.tollen. Ioan. Fab. in §. nullius,Instit.de rer.diuis.Anton.& alios in d.c.cùm super,& Floria.in l.seruitutes, la iij.col. iiij.versi.& idem est dicendum.ff.de seruit.& Firmia.in tract.de episcop.lib.iij. parte j. in lvj. quæstio.vbi & alios citat quos mox citabo.

4 ¶Ex eo autem quod diximus ex Alex.satis potes intelligere,eum fuisse in ea sententia,vt per constitutum prælati non transferatur possessio. Quod & ipsum quoq; respondit idem Alex. consil.lxxxj.lecto & discusso,col.v.versi.alio respectu, lib.iij.illa eadem ratione, quòd prælatus non dicitur habere possessionem rerum particularium ecclesiæ, ex sententia Innoc.in d. c.cùm super,& ibi quoque Panor.qui ad hoc multa allegat,& Paul.Liaz.in commento.d.c. in literis,col.pen.vers.sed cuius nomine prælatus,de restit.spol.Anto.in repet.c.vlt.colum.v. versic.pro veritate inuenienda dicti puncti,de caus.posses.& proprie.Et ipsum Alex.sequuntur Ias.& Franc.Ripa in d.l.j.in princ.ille,ad fin.hic,col.xvij.versic. ex hoc infert, de acquir. posses.& idem Ripa in rub.ff.de interd.colum.iij.versic.qua ratione prælatus. De quo & per ipsum Alexan.in l.quamuis.§.j.col.ij.versic.sed quid in prælato,eod.tit. *De eadem re.*

5 ¶Sed hoc tamen intellige,cùm ipse prælatus solus alienat, & se constituit possidere nomine alterius,secùs,si id faciat cum capitulo:tunc enim transfertur possessio per constitutum ab vtroque factum,vt non obscurè sensisse videtur Oldr.loquens in traditione clauium(quæ & ipsa inter fictos modos tradendæ possessionis ponitur) consil.cccix. in causa hospitalis. & apertissimè Mathes.d.not.clxvij.nota quòd si tutor,& Fran.Rip.in d.l.j.vbi suprà,versi.istud de prælato,& ibi quoque Claud.Aquen.col.vlt.ff.de acquir.posses. *Quid si prælatus constituat cum capitulo.*

DECIMASEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶Limita decimoseptimo,vt non procedat in iudice,vel alio repræsentante factũ partis:putà nuntio,siue viatore,qui inducit partem in possessionem rei iudicatæ. Is enim non potest per constitutum dare possessionem eius rei,quam ipse non possidet,argu.eius quod in simili,sed eadem ratione plerique volunt, iudicem vel ipsius nuntium non posse inducere partem in possessionem rei illi adiudicatæ per solum ipsius aspectum (quæ & ipsa quoque est alia ficta traditio)sed opus esse reali traditione.Ita enim inter cæteros voluerunt Specul. tit.de primo & secundo decret.§.iam de effectu,post princ.Bart.in l.j.in princ.col.pen. versic.sed quid, si executor,& ibi quoque Angel.col.ij.versic.subdit Bart.nuntium,Raph.Co.colum.antepen. versi.Bart.hic format,Roma.col.pen.vers.in glo.super verbo,præsenti,Alexand.col.antepe. versi.vlteriùs quæro pone.Franc.Aret.col.vlt.versi.in glo.in primo,Iason colum.antepenul. versi.item quærit Bart.Claud.Aquen.col.vlt.versi.& ex prædictis, Franc.Ripa col.xvj.versi. quæritur successiuè.ff.de acquiren.posses.idem Bart.& Angel.in l.cùm vnus.§.vlt.ff.de bon. autorit.iudic.possid.Anton.in c.cùm venisset,colum.penult.versi.vnum non omitto, de restit.spoliat.& in cap.cùm aliquibus, paulò ante finem, & ibi quoque Imola & Felyn. col.j. versi.in quantùm,vbi dicit non esse tutum ab hac opinio. recedere, de sententia & re iudica. Paul.Castren.in l.non est mirum, post principium.ff.de pignor.actio. vbi & huius rei videtur esse optimus text.cùm dicit,nisi ventum fuerit in possessionem. Roma.in l.si finita.§.Iulianus,col.ij.ver.an habeat hoc locum.ff.de dam.infect. Pan.in c.ij.col.pen.versi.hoc tamen non procedere, de consuetud. vbi id dicit singul. & nunquam obliuioni tradendum, & ibi quoque Barb.qui & id dicit singula.col.xvij.versi.in glos.fi.contra textum Nicol.Mil. in suo repertorio,in verbo,possessio. §.xciiij.incip.possessio tunc acquiritur. Fran.Aretin.qui & id quoque dicit sing.in l.certi condictio.§.deposui,col.ij.versi.aliquando quærunt.ff.si cert.petat.Carol.Ruin.consil.ccxiiij.visis his quæ in themate, col.iiij. versi.idem non videtur,lib.j. & consil.50.super eo,colum.j.lib.iiij.Et ad hoc quoque allegatur l.creditor.ff.de bonis auto. iudi.possid.& l.ij.qui pot.in pign.hab. *Constitutum iudicis vel sui viatoris inducẽs viatorem in possessionem, eã nõ transfert.*

2 ¶Contrarium tamen in illo casu Specul.expressè tenuit Panor.licèt,vt dicit,aliàs secutus sit illam opin.in d.c.cùm aliquibus,col.ij.versi.sed quatenus,de re iud.motus autoritate Compostel.& Ioan.Andr.in c.transmissam,de elect.& ipsius Anton.in d.cap.ij.colum.ij.vers.dic quòd quandoque,de consuetu.vbi dicunt, quòd si inuestitura beneficij fit in conspectu ipsius beneficij post collationem eiusdem,transfertur possessio, per d.l.quod meo, & l.j.C.de acquir.posses.quod & ipsum voluit Rom.consi.cccxxxvij,quò ad primum,col.j.versi.prætereà ipsa verbalis,& omnes vbique.Et sic (vt redeam ad Pan.) transfertur possessio solo aspectu per inuestituram ab eo factam, qui non possidet, cùm autoritatem habeat tradendi. Quod fortiùs debet obtinere,cùm nuntius expressè dicit, se dare istam possessionem. Et videmus etiam,quòd non semper necesse est corpore & actu apprehendere possessionem, sed sufficere id oculis & aspectu facere, per l.j.§.si iusserim, & l. quod meo. §.si venditorem. ff.de *Qui contrarium tenuerunt.* *Inuestitura facta in conspectu rei trãs*

fert possessionem. acquirenda possessione,& vtrobique docto.& glo.in cle.j.§.porrò,in verbo:tracta,post prin. de hæretic.

Aspectu trāsfertur possessio.
Confirmatio posterioris opinionis.
Factum iudicis factum partis.

3 ¶Et,vt illi quoque addas ad confirmationem suprà dictorum,licèt illi text.loquantur de domino,qui vendit vel donat in conspectu rei suæ:idem tamen iudicandum esse videtur de iudice vel eius executore,cuius factum censetur esse factum partis:id est, peræquè habendum est,ac si ipsa pars fecisset.l.si ob causam.C.de euict.& l.j.C.si in caus.iudi. pign. captum sit, cum multis sim.& concord.à me collectis in tract.Retractuum,tit.j.§.j.glo.xiiij.in verbo, *ou equipollent à vente*,num.13.& has quidem.Addit autem Panor.vt ad eum redeamus, quod in simili scribitur in l.clauibus.ff.de contrahen. empt.& in d.l.cùm vnus, ff.de bon.autor. iudi. posid.& l.vlt.C.eod.tit.& in c.contingit,de dol.& contu.

Responsio.

4 ¶Sed his rationibus respondent Alexand.Barb.& Fely.vbi suprà. Primùm ad dictum Ioan. Andr.& sequacium,quòd is loquitur in episcopo collatore,vel alio inferiore habente custodem ecclesiæ vacantis,secundùm gl.in c.cùm vos,de offic.ordin. qui & ipse vtitur potestate propria.Ideo similis est tradenti rem propriam, quod etiam bene animaduerterat ipse Pan. in d.c.ij.vbi suprà,de consuetu.vbi ad hoc dicit eam glo.no.& sing.& aliter quoque respondit Alexand.in d.l.j.vt ibi videre poteris. Nec item obstant dd.ll. quæ dicunt possessionem rei transferri aspectu rei, quia loquuntur in domino posidente. Hic autem iudex vel eius executor non est dominus nec possessor.

Factum iudicis nō est propriè factum partis.

5 ¶Nec huic sententiæ affert præiudicium,quod dictum est, factum iudicis aut eius executoris esse factum partis.Nam id non est verum propriè,sed fictè : cùm neuter sit verè dominus aut possessor.Ideo si ex eorum ficta traditione transferretur possessio, concurrerent duæ fictiones & impropriętates, vt scilicet fictus dominus, siue possessor per fictam traditionem traderet possessionem:quod fieri non potest,vt not.in l.j. C.de dot.promis.cum simil.& diximus etiam latè suprà in v.limit.

Nec tantum habet illud virium quàm factū partis.
Sequester an & quando posideat.

6 ¶Et intelligas,non tantum virium habere quod factum est à iudice vel executore,quantum id quod factum est à parte, quantum ad possessionem pertinet: vides sequestrum factum à iudice,inuitis aut etiam non consentientibus partibus, non transferre possessionem in sequestrum:illis autem consentientibus,transferre,vt no.in l.interesse.ff.de acquir.posses.& in l.j.C.de prohibita sequest.pecu.& in c.examinata,de iudic.& in cle.j.de sequestra.possessio. & fructu.Cuius rationem reddit Pan.in d.c.examinata,col.v.versi.& primò in eo, quoniam latiùs interpretamur factum partium, quam iudicis. vt ibi plenè probat, licèt vt ipse dicit, aliàs factum iudicis censeatur factum partis.

Prima declaratio huius limita.
Vt procedat, quādo iudex vel executor potuit ingredi fundum.
Verbalis apprehensio sufficit reali impedita per vim tyranni.

7 ¶Sed hanc nostram limitationem,qua diximus non transferri possessionē per constitutum, aut alium actum fictum iudicis vel eius executoris, primò intellige procedere, quando iudex vel executor potuit ingredi fundum,vt eius traderet possessionem realem. Secus si non potuit impediente fortè aduersario,tunc enim poterit per solum aspectum aut alium actum fictum eam possessionem tradere:vt plerique voluerunt,quos mox citabimus, per text.in d. l.cùm vnus.§.vlt.cum l.quamuis,quæ confestim illam sequitur.ff.de bon.autor.iudi. posid. quem dicit singularem, nec habere concordantem Bart.ibi.vbi etiam facit Bald. in l.si postquam,post princ.C.vt in posses.legato.& mirabilem,nec alibi reperiri idem Bald.in l.ij.circa medium.C.ne vxor pro marito,vbi per eum dicit,quòd si per vim tyranni impeditur realis apprehensio siue missio in possessionem,sufficit verbalis.Et in id quoque allegatur tex. in l.si finita.§.illud quæritur,& §.si quis metu,& §.vlt.ff.de damno infecto, & dictum cap.contingit,extrà,de dolo & contum.

Ad idem.

8 ¶Et ita nuncupatim,& in hoc casu,de quo loquimur, ne propria & priuata eius rei autoritate careamus,voluerunt Bart.qui dicit menti tenendum, Raph.Co.Rom.Alexand.Franc. Aret.Iason,& Franc.Ripa in d.l.j.in prin.ff.de acqui.pos.quibus locis suprà citauimus, ipse Bart.in d.l.cùm vnus.§.vlt.ff.de bon.autor.iudi.posid. Alber.in d.l.j.ad fin.princ. & iterum in §.si iussserim,colum.j.versi.vnus tamen est casus,ff.de acquir.posses.& Angel.in l.iij.§.vlti. colum. vlt.& ibi quoque Imola,eod.tit.& idem Angel.in repet.l.si quis vi. §.differentia,eod. tit.Anton.in d.c.cùm aliquibus,& ibi Panor.& latè Felin.de re iudic.Nicol.Mil.in d.suo repertorio,loco suprà designato.Franc.Aret.in d.l. certi condictio.§. deposui,colum.ij. versic. quædam est ficta.ff.si cert.petat. & Franc.Ripa in tractatu de peste, lib.ij. in xix.priuilegio contractuum.

Qui contrà dicunt.
Ne Hercules cōtra duos.

9 ¶Et certè nemo huic sententiæ repugnat, præter vnum Angel.sibi contrariū in d.l.j.in prin. paulò ante fin.ff,de acquiren.posses.Sed vix vincere potest solus aduersus omnes,cùm(vt est in vetere prouerbio)μηδ᾽ Ἡρακλῆς πρὸς δύο.Ne Hercules quidem contra duos,apud Platonem in Phædone.

Prior opinio obtinet etiam si ventum nō

10 ¶Igitur stabimus illi priori & receptiori opinioni,quæ adeò vera est, vt si etiam non ventum sit in rei conspectum ob dolum & potentiam aduersarij, ea locum habeat,per text.in d.cap. contingit,de dolo & contuma.quem ad hoc dicit not.ipse Angel.in d.l.iij.§.vlt. col.vlt. ff.de acquiren.pos.& voluit etiam Bald.in d.l.ij.C.ne vxor pro marito.Franc.Aret. Iason & Ripa

in d.l.j.in princ.ille,col.vlt.alter,col.pen.versic.amplia notabiliter:hic, col.xv.nume.65.ff.de acquir.possess.& Felin.in d.c.cum aliquibus, de re iudi. *sit in conspectum dolo & potentia aduersarij.*

11 ¶Secundò intellige quod diximus,iudicem,vel nuntium per solum aspectum aut aliam actu fictum non posse mittere in possessionem,vt procedat, nisi esset contraria eius rei consuetudo,vt scilicet id facere possit.nam ea cõsuetudo sequenda est,vt nonnulli voluerunt, allegantes Ioan.Andr.in c.in literis,de restit.spoliat. Et id quidem minimè dubium est:quoniã aliàs semper consuetudo,etiam nullo actu interueniente, potest transferre possessionem : vt latè dicemus & probabimus in nostro tractatu, *Le mort saisit le vif*, in præfatione,in sexta declaratione. *Quid si sit cõsuetudo in eã rem.*

12 ¶Tertiò intellige,nisi is qui iussus est mitti in possessionem, ex alia causa detineret rem:tunc enim solo aspectu aut alia ficta traditione posset iudex vel executor illum mittere in possessionem,per text.in l.si proprietarius.ff.de damno infecto. quem ita intelligit , & dicit menti tenendum Bart.ibi,& idem Bart.in d.l.si finita.§.Iulianus,col.iiij.versic.pone quòd ipsemet, eod.tit.& Bald.in authent.qui iurat,col.penul.versic.quærit Dyn.an in secunda.C.de bonis autor.iudi.possid.Franc.Aretin.Claud.Aquen.& Franc.Ripa in d.l.j.in prin.ille,colum.vlt. alter,col.item vlt.hic,col.xvj.versic.secundò declaratur.ff.de acquir.possess. idem Aret.in d. l.certi condictio.§.deposui.col.ij.versic.quædam est ficta.ff.si cert.pet.Et id confirmat, quod in simili scribitur in l.qua ratione,§.interdum.ff.de acqui.rer.domin.& in §.interdum, Insti. de rer.diuis.& quod diximus suprà in hac eadem limitatione,nume.2.contrarium tamen, & suprà in secunda parte,in iij.ampliat.num.2. & id quidem. *Quid si in possessionem mitti iussus ex alia causã detineret.*

13 ¶Quartò intellige, vt licèt iudex, vel executor per solum aspectum, vel alium actum fictum non possit mittere in possessionem:tamen si vsus sit illis verbis, dedit & tradidit possessioné, certè is,qui optinuit sententiam,poterit propria auctoritate eãdem possessionem apprehendere.Nam si per ea verba à parte prolata ea facultas tradita esse censetur, per l.prædia, & ibi Iacob.Butr.Bart.& alij.ff.de acquir.possess.ita quoque si à iudice,cuius factum censetur esse factum partis,vt suprà diximus. *An autem & quãdo victor posset possessionem propria autoritate accipere.*

14 ¶Et ita expressim & in hoc casu respondit Carol.Ruin.d.consil.50. col.ij.nu.4. lib.item iiij. vbi id dicit nullum habere dubium. Et ex his intelligis id procedere, etiam si res non sit in conspectu,ex not.in d.l.prædia.Nam vt ipsi Rui.addas, potest iudex ius parti facere vt intret in possessionem rei contentiosæ aut adiudicatæ propria autoritate, vt voluit Iacob.Are. in l.j.§.nuntiatio.ff.de oper.noui nuntiat.& Bart.qui dicit tenendum menti, in d.l.si finita.§. Iulianus,col.xiij.versic.secundò quæro.ff.de dam.infect.per l.dotis, C.soluto matrimo.& l. cum qui.§.si epistola.ff.de furt.Et rursum idem Bartol.in l.iuste possidet,circa medium.ibi, pone quòd iudex,& ibi Angel.Imo.Rapha.Com.Paul.Castr.Franc.Aretin. & Alexand.qui hanc dicit esse communem opin.ff.de acquiren.possess. & idem Bartò.in l.iij.in j.quæst.C.de pigno.& in d.l.j.per illum text.C.vt nemini lice.sine iudi.autho. Salic.in d.l.dotis. C. soluto matrimo.& in auth.& qui iurat,in ix.quæst.princip. C.de bon.autho.iudic.possid.Panor.in c.cum dilecti,col.ij.versic.nota ibi nuntium, de dolo & contu.& in c.de cætero, colum.pen. versic.vlterius quæro, de re iudic. De quo tu vide plenissimè per Alex. in d.l. iustè possidet, col.vij.versic.deinde cum glo.quæro,& ibi etiam Iason,col.antepen.versic.in ij.parte glos.& multis seq.De quo tamen vide Raph.Fulg.in l.vlt.col.ij. versic.nota vltimò. C.de edict.diui Adriani tollendo. *De eadem re. Iudex potest permittere victori vt rem propria autho ritate capiat.*

DECIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 ¶Limita decimooctauo,vt constitutum eam vim habeat transferendę possessionis,si ea possessio sit talis,quæ acquiri potest ab eo,cuius nomine quis se constituit possidere,secùs,si nõ potest:verbi gratia,Si clericus se cõstituit possidere beneficiũ, vel ius eligendi episcopũ, vel decimas nomine laici,vel si pater constituit possidere ius filij siue filiationis,vel maritus ius maritale nomine alterius.tunc enim non transferetur possessio per constitutum, nec quouis alio modo,etiam reali,si realis eius rei esse potest propter incapacitatem eius, qui id constitutum suscepit,& naturæ & iuris diuini repugnantiam,vt expressè voluit Anto.in d.cap.vlt. col.xj.versi.quæ vera puto,extrà de cau.posses. & proprieta. & diximus etiam suprà in xxxv. ampliat.num.3.& seq.sed hic mihi repetendum visum est. *Constitutum non inutile ei qui incapax est possessionis.*

DECIMANONA LIMITATIO.

1 ¶Limita decimonono,vt procedat,quando res, quam cõstituimus alieno nomine possidere,est certa ratione quotæ vel loci.nam alterius sufficit : secùs, si neutrius ratione certa sit. nam tunc per constitutum non transfertur possessio, vt voluerunt Bartol.Imol. Paul.Castr. Alexander,Franciscus Aretin.& Iason in vtraque lectura,in l.iij.§.incertam. ff.de acquiren. possessio.vbi latè apud eos comperies,quando dicatur res certa, vel incerta ratione loci,vel quotæ.Dicitq; Barto.se in eam rem consuluisse,vt fecit consil.lxxiiij. Petrus vendidit Bertæ, Ang.in l.quę de tota.§.incertæ,ff.de rei vend.vbi dicit,quòd si vendo tibi,aut dono quicquid iuris in hoc fundo habeo, & me constituo nomine tuo possidere', non transfertur possessio *Constitutum non prodest, nisi in re certa ratione quota vel loci.*

propter incertitudinem.& idem Angel.in l.stipulatio hoc modo concepta, colum.ij.versic. quinimo & ego do tibi. ff. de verbo.oblig. vbi dicit quòd constitutum non extenditur ad incerta.& Ioan.Petr.à monte Spere.in l.ab emptione.ff.de pactis,& Carol.Rui.consil.cxxxvj. primùm videndum,col.vlt.lib.j.& consil.cxliiij.de pluribus,nu.2.eo.lib.& consil.xxxix.quia, vt dicitur,col.ij.nu.5.lib.iiij.& consi.cxxvij.visa facti narratione,col.iiij.versi.nec potest dici, lib.v.& Philip.Dec.consil.clxxix.viso eleganti consilio, col.ij.versi.dato prætereà,& iterum col.vlt.versic.vlt.consil.ccxxvj.magister Ioannes, col.j. versic. ad hoc in quo tota difficultas. Step.Bertr.consil.cccxxxvij. non puto, nu.3.lib.j. Paul.Paris. consil.lv.contractus venditionis.col.j.versic.& procedunt ista,eod.lib.j.& consil.lix.viso instrumento, col.iiij.nu.22. eod. lib.j.Lud.Gozad.consil.lv.quæritur cùm facta fuerit, post princ. & consil.xcix.in hac causa possessoria,col.iij.versic.decimò constitutũ,& rursum in fi. Hierony.Grat.consil.50.reuerendissime, col.vlt.versic.secundò respõdetur,lib.j.Marc.Mant.consi.cclvj. viso processu,col.ij. num.xviij.Fran.Curt.iunior consil.cxx.præsupponitur in facto,col.ij. versi.prætereà ex alio, lib.ij.Fran.Ripa.lib.ij.Respon.c.ij.cleric.num.20.vbi dicit,quòd si quis transferat tot ex suis bonis immobilibus,vt ex his percipere posit reditus mille ducatorum, & se constituat possidere nomine eius,cui vendit,non transfert possessionem in eum:quia super incertis nõ cadit possessio,secundum glo.in l.vnica,§.accedit.C.de rei vxo.actio. & in l.vlt.in glo.magna ff.quod met.cau.Et idem in retentione vsusfructus, vt non transferat possessionem rei nisi ea sit certa,vt suprà diximus,voluit Socin.consil.cxxxj.in præsenti consultatione, versic.amplius etiam cùm non detur, lib.j.

Nec retentio vsusfructus.

2 ¶ Sed hæc intellige,cùm constitutum apponitur in contractu rei particularis:nam tunc necessarium est,vt ea res sit certa ratione loci vel quotæ ipsius rei.Secus si apponatur super contractu rei cuiuspiam vniuersalis: nam tunc non est necessaria certitudo alterutrius, secũdum Ioan.Petru.in d.l.ab emptione.ff.de pact.& Socin.in d.l.iij.§.incertam,colum.ij.versi.prima difficultas,& ibi quoque Iason,col.iij.versic.& notabiliùs.ff.de acquir.possess. & Paul.Paris. d.consil.lix.col.iiij.num.23.lib.j.

Nisi tamẽ in contractu rei vniuersalis.

3 ¶ Quanquam (vt nihil in nostro iure non controuersum est, vt & alibi semper diximus, & semper obseruauimus) huius sententiæ contrarium ex diametro tenet Philip.Dec. d.consil. ccxxvj.col.ij.versic.nec obstat quòd in casu,atque etiam Hierony.Grat.consil.xciiij. in causa excellentissimi,col.ij.versic.quoniam multipliciter,lib.j.per not.in d.§.incertam. Sed malo sequi priorem opin.per ea quæ latè diximus suprà in ij.parte huius operis in xxx.amplia.iterumque in xxxj.quibus ostendimus ex frequentiori nostrorum calculo, constitutum transferre possessionem in venditione omnium bonorum,atque etiam futurorum.

Qui contrariũ dixerunt.

Authoris opin.

4 ¶ Intellige secundò,nisi res incerta loco & quota tempore constituti, postea fiat certa:neque enim tunc impeditur translatio possessionis, continuò quàm certa facta est, vt expresè voluit Carol.Rui.d.consil.cxxvij.visa facti narratione,col.iiij.versi.prætereà incertitudo,lib.v. per ea quæ dicunt doct.in d.§.incertã,& in l.vlt.C.quę res pign.obli.pos.dum loquuntur de constituto apposito super alienatione bonorum futurorum,quæ tempore constituti sunt incerta,sed postea dum acquiruntur, fiunt certa. De quo & nos amplissimè diximus in dicta xxxj.ampliat.& ex ibi dictis intelliges veritatem huius rei.

Quid si res postea fiat certa.

VICESIMA LIMITATIO.

1 ¶ Limita vicesimo,vt non procedat in discessu siue resolutione contractus,qui fuit per realem traditionem consummatus: verbi gratia, Tibi vendidi & realiter tradidi fundum, non possumus ab ea venditione ipso iure discedere, sed in id opus est reali retraditione eius rei: nec in id sufficere constitutum, vt voluisse videtur glo.vlt.in l.ab emptione,in illis verbis,at hîc verus actus desideratur,& ibi Iacob.Butr.ff.de pact. Petr.à Bel.Perti.in l.j.in vlti.quæst. C.de rescind.vendit.& Cin.post ipsum Petr.in l.j.in septima quæstione, & ibi quoque Alb. versic.item quærit,Angel.ad fin.& Salic.col.vlt.versic.quid igitur dicendum.C.quan.lic.ab empt.disce.& Franciscus Aretin.in l.quod meo, colum.ij.versicu.quintò non operatur.ff.de acquiren.posses.

Constitutum an operetur in resolutione cõtractus reali traditione consummati.

2 ¶ Verùm huius contrarium intrepidè tenuit Bal.in d.l.ab emptione,col. vlt.in antep.quæst. & ibi quoq; Ang.sibi contrarius col.vlt.versic.sequitur in glo.at hîc verus.Raph.Fulgos.col. vlt.versi.in ea ibi scilicet,Paul.Castr.col.vlt.Iacob.à S.Georg.col.iij. versi.ex ista gl.videtur, & Iaso col.antepen.versi.tertium fundamentum.ff.de pactis.Imo.in l.qui mihi donatum, ad fin.ff.de donat.Quibus ego malo accedere:nam licèt tu,cui vendidi,& realiter tradidi,realiter posideas,nihil tamen prohibet, quin per constitutum eiusdem rei possessionem transferre posis.Nam qui realiter posidet,potest & realiter per constitutum tradere. Vt minùs dubium sit,quin si res primùm per constitutum tradita est,posit & per constitutum retradi, vt diximus suprà in prima parte,nume.19.fit item vt si venditor. Et vide quæ dicam infrà in xxix.limit.num.5.

Qui contrariũ tenuerint.

Authoris opio.

VICESIMAPRIMA LIMITATIO.

¶ Limita vicesimoprimo, vt si intra decem annos is, cui factum est constitutum, non acceperit

perit realem rei possessionem, censeatur per negligentiã amisisse, ac veluti derelictã habuisse illam constitutitiam possessioné, arg. l. furtũ, §. vlt. & ib. gl. ff. de vsucap. & l. si de eo. §. si fortè, qui est j. & ibi gl. ff. de acquir. posses. & not. per glo. in l. si id, quod. in prin. Et iterum in l. si is qui animo, in gl. vlt. ff. eod. tit. & in l. cùm quærebatur, quæ est vlt. in verbo, vacuam. C. vnde vi. & in l. j. in fi. magnæ glo. C. de ser. fugit. & per Bald. consil. cccxxv. dubitabatur, col. ij. versi. tunc arguo sic, lib. j. cum infinitis similib.

Constitutarius qui intra x. annos negligit accipere realem possessionem, amittit possessioné.

2 ¶ Et ita nuncupatim (ne expressa auctoritate deficiamur) voluit & ipse Bald. cui subscripserunt Ioan. Castel. Signo. Homod. & alij plerique non incelebres doct. inter consi. ipsius Bal. consil. cl. casus actualiter de facto emergens, col. pe. versi. capio tantùm, lib. ij. Et idem quoq; tenet Pet. Anch. nulla illorum mentione facta, consil. cxxxiij. satis aduertenter, circa mediu, & Iason, qui item nullum illorum memorat, in l. iij. §. ex contrario, col. xiij. versi. sed aduerte, ff. de acquirend. pos.

3 ¶ Et pro eorum sententia est gl. optima, quam nullus eorum citat. in cap. clerici, in glo. ibi, & hoc verum est. xvj. q. iij. quam ad hoc expendit & dicit sing. Fran. Aret. in d. l. si de eo. §. j. col. vj. versic. illud etiam scias. ff. de acquir. pos. Et voluerunt plurimi qui generaliter dicũt quòd si ciuiliter possidens neglexerit appræhendere naturalem possessionem per decem annos, priuatur sua ciuili possessione. Hoc enim voluit Din. cuius etiam nullus illorum meminit, in c. sine possessione, col. vlt. de reg. iur. lib. vj. & è recentioribus And. Alc. in tract. Præsumptionum, parte ij. præsumptione, xxj. col. iiij. sed tu aduerte. & alij plurimi, quos tibi citabimus paulò pòst, num. 10. porrò.

Ad idem.

4 ¶ Nam, vt hoc illis addas, hæc possessio de qua tractamus, retinetur animo nostro, & corpore alieno, eius scilicet, qui nostro nomine naturaliter possidet, aut detinet, l. iij. §. saltus. ff. de acquir. posses. Sed deficit animus per obliuionem, quam longum tempus adfert & inducit, vt attestatur Iurisconsultus in dicta l. furtum. §. vlt. cum l. sequen. & ibi doct. ff. de vsucapio. & Menander illo senario,

Confirmatio illius opin.

Obliuionem tempus inducit.

Χρόνος δ' ἀφαιρεῖ πάντα, καὶ λήθην ἄγει.

Et Virgilius egloga ix.

Omnia fert ætas animum quoque: sæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina.

¶ Ex quo & illud propius vides, longo tempore animum, id est, vt interpretatur Seruius, memoriam, quæ pars animi est, auferri, & consequenter obliuionem induci. Vnde & illud quoque consequens fit, vt deficiente animo, quo possessio retinebatur, deficiat & ipsa possessio.

Qui contrarium tenent.

5 ¶ At huius diuersum censuisse videtur Bald. sibi, vt videtur, contrarius consil. ccclxix. venditor, lib. v. vbi in hac specie consuluit: Titius vendidit Meuio fundum, & se constituit possidere nomine illius: deinde ipse Titius tenuit eum fundum viginti sex annis, tacente & patiente Meuio. Tandem Titius eum fundum vendidit, & realiter tradidit alteri, qui quatuor annis & vltrà possedit, ita vt sint elapsi xxx. anni sine petitione huius fundi. Vtrum Mæuius primus emptor eum vendicare possit? Et videtur, quòd non: quia qui tacet. xxx. annis, perdit actionem in rem, l. sicut. C. de præscri. xxx. vel xl. anno. Contrarium tamen respondit Bald. d. consi. quia per constitutum factus est dominus & possessor: nec incœpit currere præscriptio, quandiu venditor precariò possedit, l. malè agitur, eo. tit. Vides igitur Bald. apertè sentire illum priorem emptorem non amisisse possessionem, quam per constitutum habuerat, ac nec annis quoque xxvi. Et idem propemodum videtur voluisse idem Bal. consi. cccxxv. dubitatur, lib. j. & cõsil. ccccxxx. statuto cauetur in ij. dubio, eod. lib. j.

6 ¶ Et hanc quoque sententiam, vt scilicet, per longum tempus nõ amittatur huiusmodi possessio, sequitur Franciscus Aretin. in dictâ l. si de eo, vbi suprà, per text. glo. & Bart. in dicta l. malè agitur, de præscript. xxx. anno. vbi & ipsa glos. concludit quòd si etiam per xxx. annos nulla pensio soluatur à colono, adhuc retinetur possessio per eundem colonum, qui alterius nomine possidet. Nec enim per solum (inquit Aretin.) defectum animi. in quem irrepit obliuio, perditur possessio: sed ita demum tantùm, si cum obliuione concurreret negligentia, secundum gloss. in l. si is, qui. ff. de acquirenda possessione, quæ hoc casu nulla est, cum sit aliquis in possessione illius nomine. Et licèt sit quædam negligentia in non recipiendo possessionem, aut aliter, non tamen sequitur aliquam esse in continuatione possessionis, alio eius nomine possidente, licèt ignorantis & obliti: vt eleganter dicit probari in l. arboribus. §. primo & secundo, ff. de vsufruct. quæ ad hoc est not. & sequitur Claudius Aquen. in dicta l. si de eo. §. j. col. j.

Alij quoque.

Colonus non præscribit.

7 ¶ Et idem quoque videtur voluisse Steph. Bertr. consi. cccxxxij. viso casu, in ij. dub. lib. j. vbi & ex hoc dicit eos, à quibus constitutum factum est, non posse præscribere aduersus constitutarium, quod & ante illum voluit Bald. vltra loca suprà allegata, consil. ccccxxxviij. præmittendum, col. ij. lib. j. vbi dicit nec per centum quidem annos constituentem posse præscribere

Alij.

bere

bere.& Petr.Fer.tit.forma respon.libel.in act.hyp.in verbo,& exceptionem præscriptionis, circa medium.

Ad idem.
Qui nõ præscribunt.
Precario tenens.
Colonus.
Creditor.
Vsufructuarius.

8 ¶ Quibus & tu adde glo.in c.cùm non liceat,in glo.vlt.de præscript.quæ inter eos, qui præscribere non possunt reponit eum,qui precariò rem tenet,per c.quia cognouimus.x.q.iij.Et colonum,per d.c.clerici,seq.xvj.q.j.& d.l.malè agitur.Et eam glo.sequuntur omnes doctor. ibi,qui hanc rationem reddunt,quoniam hi sibi non possident, sed alteri,vt probatur.dd.iuribus,& aliis.Sed ea gloss.post alios similes casus , & postremum de creditore , hæc subiungit.Et hoc intellige de longa præscriptione , secundum leges , non de longissima, &c. Ita vt dubium sit,an intelligat de postremo casu tantùm, scilicet,de creditore,an de cæteris : quod verisimilius est,cùm rationem reddat omnibus communem. Et ita illam intelligit Anton qui ob id illam repræhendit in cæteris,præterquam in vsufructuario , qui erat inter cæteros. casus. At Petr.Anchar.& Imol.illam intelligunt in postremo tantùm casu.

Quid si constituens moriatur & hæres eius aut alius possessionem apprehēdat rei.
Quid si constitutarius sciat ab alio occupatam.

9 ¶ Sed hæc omnia velim intelligas (vt & maxima pars illorum loquitur) viuente eo, qui constitum fecit:id est,se constituit alterius nomine possidere.Nam si is moriatur,& res fuerit ab hærede illius aut alio apprehensa , & postea neglexerit constitutarius apprehendere possessionem naturalem,amittit possessionem,quam priùs habebat, per d.l.si de eo.§.primo, ff.de acquirenda possessione,glo.in capit.cùm venisset,in verbo,annuam possessionem, in fine,& ibi doctor.de restitut.spoliator. Quod ita intelligit Bartol.in dicto §.primo , vt si constitutarius sciat ab alio occupatam per modicum tempus,amittit ciuilem, quam habebat:quia videtur suspicari se posse repelli,argum.l.quod meo,in fi.& l.quamuis.ff.eodem titu.de acquirenda possessione,& l.iij.§.eum igitur.ff.de vi,& vi arma.& quod not.in l.possessionem eod. titu.de acquiren.posses.Et ideo nec tunc poterit eam rem ita occupatam propria autoritate recuperare,per l.iij.§.eum igitur,& l.qui possessionem,ff.de vi,& vi arm. Quod autem tempus dicatur in hac re modicum,vt id obiter dicam , intelliges ex Panor.in d.c.cùm venisset, col.vlt.versic.vltimò not.

Quid si sit alia causa ob quam incontinenti non recuperat.

10 ¶ Sed hoc tamen primum Bart.membrum,(nam de altero posteà dicemus) intellige,nisi alia esset causa vel præsumptio quare ille incontinenti non recuperauit, quàm illa , qua suspicatus fuit se posse repelli.vtputa quia noluit causa esse mali vel rixæ, tunc enim quia vna præsumptio aliam tollit,l.diuus,ff.de in integ.restit.& l.non est verisimile.ff.quod met.caus.non censetur talis possessio amissa.ita enim voluit Rom.in d.l.si de eo. §.si fortè,col.j.versicu.cui adde(inquit)tum,de acquiren.pos.Licèt,inquit,quædam glo.sing. ad quam doctor. non animaduerterunt,videatur tenere contrarium,scilicet in l.j.§.interdictum,in verbo,vltro. ff.vti possid.quam ipse non putat veram esse,per supra dicta.

Quid si res occupata vel occupās tales sunt vt incontinenti res nõ possit recuperari.

11 ¶ Intellige secundò quod dictum est,hûc non posse rem occupatā recuperare,nisi tamen incontinenti ipse recuperaret,vt dicit idem Bart. vbi suprà , quod eò volui dicere,vt ita declararem post Rom.ibi,vers.item & licèt in casu,verum esse nisi res occupata vel occupans tales essent,vt incontinenti res ipsa ab illo recuperari posset,quoniam hoc casu posset ex interuallo prima quoque occasione recuperari propria autoritate , ex sententia Hugonis antiqui decretorum glossatoris,in c.ius naturale.j.distinct.quam sequitur Bal.in l.vlt. post medium. C.de his qui à non domin.vbi etiam dicit fieri posse post decennium.cui adde idem tenuisse Imo.in l.j.§.qui præsens,post med.ff.de verbo.oblig.vbi id dicit mirabile dictum.& bene facit quod tradit Bald.in l.prima,columna secunda,versiculo extra quæro C.vnde vi. in priori lectura,tunc dici incontinenti quempiam recuperare rem oblatam , quando se offert opportunitas.

Quid si ignorat,vel res est vacans.

12 ¶ Si verò(vt redeamus ad aliud membrum Bart.)ignorat constitutarius rem ab alio esse occupatam,vel etiam sit vacantem:& tunc non perdit ciuilem,nisi ex cursu longi temporis, ex quo obliuio inducitur,l.si id quod,in prin.& ibi no.ff.de acqui.pos.& d.l.furtum.§.j. de vsucap.Et ita in illis omnibus membris illum sequitur Panor.in d.c.cùm venisset,colum.vlt.& Paul.Cast.consil.x.si vera sunt,col.ij.versi.sed ex alio capite,lib.j. Et idem voluit Corne.qui non expressim loquitur de decem annis,sed de pluribus temporibus,consil.cclxxx.visis quibusdam,col.vlt.versic.si autem probatum , lib.iij.Carol. Ruin. qui expressè loquitur de decem annis,consi.cxxvij.visa facti narratione,col.v.versi.tertiò dicitur,lib.v. Matthæ.Afflict. decis.Neapol.xl.casus est iste,col.pen.versic.præterea ex negligentia. & Hiero. Grat. consil. lxxv.quamuis sit prius,col.ij.num.14.lib.ij.

Quid si viuēte cōstituente res est ab alio occupata.

13 ¶ Porrò ex quibusdam ex illis,præsertim Afflict.vbi suprà , poteris intelligere , hæc quoque procedere , si , viuente constituente, possessio realis ab alio occupata fuerit. De quo etiam præter illos vide glos.vltim.Bald.& Angel.in l.licèt. C. de acquiren.posses.glos. & Angel.in d.l.furtum.ff.de vsucapion.glos.in §.quod autem ad eos,in verbo,propter absentiam,Instit. eodem tit.Innocent.in capit.querelam,col.j.in verbo,de nouo, & ibi quoque Ioan. Andr.de elect.eundem Ioann.Andr.in addit.Speculat.tit.de petito.& possesso.§.j.versic.pen. Dyn.in c.sine possessione,col.vlt.de regul.iur.lib.vj. Cin.in l.j.in j.quæst.prin.C.vbi causæ stat.Bart. in l.Celsus,colum.ij.ibi,vel cum negligentia longi temporis.& ibi latè Franc.Balb. in repet. col.

col.xxvj.versic.nona conclusio.ff.de vsucap. & eumdem Bart. in l.j.paulò ante fi.& ibi Bald. col.vlt.versic.item scias,& Iacob.à S.Geor.col.ij.versic.item dictum.C.de ser.fugit. Bald. in l.ij.col.vij.versicu.sed quæritur an per negligentiam. C.de seruit.& aqua. & in l.si minorem, post medium,versic.quarto vlterius nunquid ex possessione. C. de restitu.in integr.& consil. cl.casus actualiter,col.iij.versic.quoniam dato,quòd hoc esset verum,lib.ij. Cardin.Florent. consil.cxviij.primò,quo iure,col.j.versi.sed nec prodest.Petr.Ancha.consil.xcij.tria in fauorem,ante fin.& consil.ccxiij.pro isto,col.ij.versic.plus etiam.& consil.cccxliij. primùm eliciamus.col.ix.versic.& aduertendum est.Imo.& Ro.in d.l.si de eo.§.si fortè, & ibi latè Alex. ff.de acquir.possess.Panorm.in c.vigilanti,col.ij.versic.ex hoc infero, & ibi latè Felin.col.iiij. versic.primus est quando scio, & iterum col.sequen.versic.quartus casus,extrà de præscript. eumdem Pan.consil.xviij.in causa & quæstione,quæ vertitur,in fi.lib.ij.& consil.lxij.in controuersia,col.ix.versic.non obstat secundum,eod.lib.ij.Corn.consil.lv. col.viij. versicu.item videtur quòd possit.lib.iij.& consil.clxxiiij.ex puncto,col.vlt.eod.lib.iij.Franc.Aretin.in l.j. col.j.ff.solu.matrim.Alex.consil.xxxiij.viso processu, col.j.lib.vj. Maria.Soci. consil. xxxviij. pro decisione,col.viij.versic.item moueor,quia ratio.& eius filium Baptol.Soci. consi.xlviij. in primo præsentis consultationis articulo,col.penul.versicu.postremò quòd non sit,lib.j.& consil.cliij.pulchra & subtilis,col.iij. versic.quinimò attentari, lib.ij.quod j.est eiusdem lib. & consil.cxv.fundata,col.iij.versic.sed adhuc.videtur,lib.iij.Alex.consi.vj. circa processum, col.iij.versic.non obstat etiam si diceretur,lib.iij.& consil.xxxiij.ponderatis verbis, col.vlti. eod.lib.iij.& consil.xciiij.visis & sæpius recensitis,col.iij.versic.non obstat si dicat,quòd filij, lib.v.Franc.Curt.Seniorem consil.xxiiij.super eo,col.j.Iason in l.j.§.per seruum,col.iiij.vers. inquantum.ff.de acquir.possess.in ij.lect.Ex quibus nonnullos comperies,qui id tempus,quo inducitur obliuio,& consequenter amissio possessionis,relinquunt arbitrio iudicis:sed eorũ maiorem partem id tempus definire decem annis, nonnullos item longo tempore simpliciter.quod in idem recidit,cùm longum tempus x.annorum sit. *Quod tẽpus requiritur ad inducendum obliuionem.*

14 ¶Quòd si quis scire velit,an si colonus aut alius precario possidens alteri bona fide recipiẽti vendiderit,& tradiderit,possit hic emptor rem ipsam præscribere aduersus dominum,adeat glo.hanc quæstionem latè tractantem in l.nemo,in glo. vlt.& ibi Cin.Bartol.Bald.Alber.& Paul.Cast.C.de acquiren.possess.& Specul.tit.de præscript.§.j.versic. pone colonus. Bart.in l.cùm solus,col.ij.ff.de vsucap.Panorm.in d.c.cùm non liceat,colum.pen. versic.circa istam partem,de præscript.in prima parte.vj.partis princ.col.xxj. versic.sed dubitatur. & Matthæ. Afflict.decis.Neapo.cxxxix.magna fuit dubitatio. *Quid si colonus alteri bona fide recipienti tradiderit.*

VICESIMA SECVNDA LIMITATIO.

1 ¶Limita vicesimosecundo,vt non procedat,si precarium sit appositum in contractu conductionis,ita,videlicet, quòd conductor rogat precariò: nam tunc per huiusmodi precarium non transfertur possessio in conductorem. Quia cum ex natura conductionis sit vt conductor non possideat,sed tantum detineat,l.j.C.com.de vsucap.& l.certè,§.is, qui, ff.de preca. Certè igitur nihil operabitur ipsum precarium,sed præualebit natura conductionis, d.l.non solùm.§.vlt.de vsucap.& voluit per eum text.quem ad hoc dicit sing.Paul.Caustren.ibi. & expressum Bartol.in l.si quis antè,col.ij.versic.quæro,quid,si eodem instrumẽto,& ibi etiam Imo.Rom.Alex.Franc.Aret.col.ij.& alij recentiores.ff.de acquir.possess.idem Bartol.in l.interdum,in princ.circa med.eod.tit.Alex.consi.cxxj.visis & ponderatis,post prin.lib.v.Cornæ.consi.v.licèt in hoc,col.vlt.lib.iiij. *Precariũ appositum in cõtractu conductionis non transfert possessionem.*

2 ¶Sed quod diximus,intellige prout locuti sumus,cùm videlicet simul in eodem instrumẽto fuerit facta conductio & precarium: secùs, si separatim.tunc enim ex precario transfertur possessio,ita tamen vt si priùs factum fuerit precarium & postea conductio, tunc recessum videtur ab ipso precario. atque ita qui priùs ex precario possidebat, tantùm posteà detinebit ex conductione,& ex diuerso,per tex.in d.l.si quis ante,quem ita concordat cum d.l.non solùm.§.vlt.Bart.in ea ipsa.l.si quis ante,& post eum Iason ibi,col.iij. versic.limita istum tex. & idem,Bart.in d.l.interdum,in prin.eo.tit.Tu tamen omnino vide Socin.& Claud.Aquen. in l.si quis antè.Et hæc,ne decipiaris,cùm ab eodem fit precarium,& conductio.Si autem fit à diuersis,videbis in d.l.interdum.§.vlt.& ibi doct.ff.de acquir.possess. *Quid si vtrũque & precarium & conductio sit posi tum in diuersis instrumentis.*

VICESIMA TERTIA LIMITATIO.

1 ¶Limita vicesimotertio,vt etiam non procedat, si simul in eodem contractu appositum sit simplex constitutum,& precarium.tunc enim non transfertur possessio, quia se mutuò impediunt,cùm per simplex constitutum transferatur vtraq; possessio ciuilis & naturalis: per precarium verò ciuilis tantùm,vt & nos latè diximus suprà in j. parte, nume. 4. illud autem. igitur ob huiusmodi vtriusque clausulæ repugnantiã impeditur translatio possessionis, vt in præcedenti limitatione.Ita enim voluit Barptolo. Chassen.innixus ea ratione, in duobus locis,scilicet consilio septimo, visis themate,colum.septima, versicu.item & quod plus est. & consil.lix.ex visione,colum.penult.versic.& quod fortius est.& iterum col.vlt.versic.item & quod plus est. *Quid si constitutũ & precarium in eodem cõtractu sit positum.*

¶Sed

2 ¶Sed quod pace illius dixerim, hîc non est ea repugnantia, quæ in præcedenti casu est: neq; enim repugnat alterum alteri, vt conductio, & possessio, quæ simul stare non possunt: sed ex his quod vnum habet, & alterum quoque habet, scilicet ciuilem possessionem: sed alterum naturalem præterea habet, quæ nihil omnino aduersatur ciuili, possuntq; simul stare. Et cùm vnum alteri iungatur augendi iuris causa, non debet inducere illius diminutionem. l. si mancipia. ff. de fun. instru. cum similib. Et si rectè intelligatur Bart. in d. l. interdum, videbis eum apertè voluisse, hoc in casu, de quo loquimur, vtranque possessionem transferri, considerata vi simplicis constituti, vt potentioris, & non precarij. Et ita illum referunt & sequuntur Raphael Co. & Alex. ibi. Et id quoque expressè voluit Petr. Ferra. in tit. forma positi actoris, in verbo, item quod præscriptus, col. vlt. versi. fateor tamen.

Ad idem.

VICESIMA QVARTA LIMITATIO.

1 ¶Limita vicesimoquarto (& id quidem proximè respicit duas præcedentes limitationes) vt procedat, nisi etiam simul simplex precarium & affictus, quem vulgò vocant, apponeretur in eodem contractu, quia cum in eis sit repugnantia, nec vna quidem illa, sed duplex. primũ enim contractus affictus est onerosus, precarium autem habet speciem cuiusdam donationis, & liberalitatis & beneficij. l. j. in secun. respon. & l. ij. §. primò. & l. interdictum, ff. de precar. deinde contractus affictus non reuocatur re non integra, l. si pecuniam. ff. de condictio. caus. dat. Contrà verò precarium potest semper reuocari, d. l. ij. §. j. ff. de precar. adeò vt non valeat pactum contrarium, l. cùm precariò. ff. eod. ideo non possunt simul super eadem re & affictus, & precarium apponi: & si apposita fuerint, actum vitiant, d. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. Ex quo sequitur quòd ex his possessio non transfertur. Et ita nuncupatim & in hac specie consuluit Corn. consil. cx. licèt videatur prima facie, col. pen. vers. est etiam aduertendum, lib. iij. Sed aduerte, quia si hæ rationes concluderent, semper precarium esset inutile in contractibus onerosis, cuiusmodi omnes penè sunt, quod longè à veritate abest.

Quid si simul precariũ & affictus sint in eodem contractu.

VICESIMA QVINTA LIMITATIO.

1 ¶Limita vicesimoquinto, vt nõ procedat inter personas prohibitas. nam cùm inter eos præsumatur fraus, nec illis credatur. l. qui testamentum. ff. de probar. & l. cùm quis decedens, §. Titia honestissima. ff. de legat. iij. & latissimè diximus in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 89. sed contrarium tamen, & multis seq. C. de reuoc. dona. Certè etiam inter eos nihil operatur constitum, ne sit eis liberum id facere in fraudem prohibitionis. Ita enim expressè voluit Bald. in l. j. col. ij. versicu. fallit hoc quando vergeret C. de donat. ante nupt. vbi id dicit not. & Ang. in l. sicut, §. superuacuum. ff. qui pot. in pign. hab. Paul. Castren. consil. clxxiij. præsuppositis his, post medium, lib. ij. Alex. consil. in causa & lite vertente, col. iij. versi. modò sic, lib. v. Et Matth. Afflict. in c. j. col. vj. nu. 27. tit. de feud. dat. in vic. leg. commis. Et hæc limitatio proximè accedit ad ix. limitationem, vti ibi videre poteris, præsertim num. 5. at idem clariùs.

Constitutum inter personas prohibitas nõ operatur.

VICESIMA SEXTA LIMITATIO.

1 ¶Limita vicesimosexto, vt etiã non procedat in constitutione pœnali loquente de traditione. Nam tunc ex constituto, vel precario quis non incideret in pœnam illius constitutionis, tanquam tradidisse videretur, sed opus esset reali traditione. verbi gratia: Emphyteuta, vel vasallus alienans & tradens cadit iure suo. l. vlti. C. de iure emphyt. & per totum titu. de prohib. feud. alie. per Feder. nec abs re dixi, & tradens, quia in id, vt scilicet, cadat, opus est traditione: neque enim ex solo contractu alienationis sine traditione caderet: Vt de emphyteuta voluit Specul. tit. de loca. §. nunc aliqua, versic. xcv. & latè doctor. in l. vlt. & omnes præter Imo. in c. potuit, de locat. & Alexand. consil. clxxiij. viso themate, col. ij. versic. secundò respondeo, lib. ij. & alios multos à me in id collectos in tractatu Retractuum, tit. j. § j. in glo. ij. nume. 43. sed contra. Et bene facit l. alienatum, & quod ibi not. Dyn. & Iacob. Aretin. ff. de verbo. sign. iuncta d. l. vlt. C. de iure emphyt. Nec reperi qui contrarium diceret, si non me fallit memoria. præter Imol. vt diximus, & Barb. in cap. ij. col. iiij. versic. limita etiam procedere, de feud. Guido. Papam, consi. cxlvij. consilium pro R. col. vij. versic. sed restat videre, lib. ij. Et de feudo est text. in c. j. §. callidis, ibi, vendunt, & in alios transferunt, & ibi Andr. Isern. & Bald. d. tit. de prohib. feud. ali. per Federic. & vterque in c. ij. tit. quid iuris sit. ipse Bald. in cap. j. §. aut si libellario, col. ij. in verbo, aut pignori, & ibi etiam Aluar. tit. quib. mod. feud. amit. cum aliis quoque multis concordant. à me adductis in d. tractatu Retractuum, vbi suprà, nume. 45. idem autem.

Constitutum an operetur in cõstitutione pœnali loquente de traditione.

Emphyteuta alienans nec tamen tradẽs nõ priuatur.

Nec similiter feudatarius.

2 ¶Si ergo (vt redeamus) emphyteuta vel vasallus vendiderint, & non realiter tradiderint, sed tantùm se constituerint possidere nomine emptoris, non cadunt suo iure, ex sententia ipsius Iacob. Aluar. qui ad hoc multa allegat, in d. c. j. col. ij. versic. quid autem si traditio, titu. quid iuris sit, & ibi quoque Cardi. Alex. col. vlt. & Matth. Afflict. col. j. versi. & intantùm hoc est verum. quo etiam in loco, versic. sed iuxta hoc, idem dicit de retentione vsufructus. & Io. Rayne. in c. j. §. habito, colum. ix. in paruis, versic. quæro quomodo ergo, & ibi quoque ipse Afflict.

Quid si cõstituerint se possidere. vide nu. 5. & 6.

Affli.in prin.in xiij.not.col.vj.nu.57.tit de prohib.feud.ali.per Fede.Guid.pap.deci.Delph. cj.si quis rem,vbi & hoc dicit voluisse Pet.Iaco.& ita solere iudicari in curia Delphi.& rursum cons.cxxvj.de anno domini, paulò ante fi. Bapti.à S. Blasio in tractatu differentiarum, vers.cxix.vasallus vendendo.Franc.Curt.iunior in tract.feud. in xj. chart.iiij. partis princ. ver.sed circa pręmissa,qui est sub xiij.quęst.Franc.Ripa,qui vnum Guid.Pap.in priore loco citat,in c.cùm M.Ferra.num.80.in fi.de constit.& lib.j.Respon.c.ij. clerici propria prædia, num.21. vide tamen infrà num. 5.

3 ¶ Item cùm scienter vendens rem alienam,tum demum tantùm furtum cōmittit,& de furto puniendus est,si rem ipsam tradat,vt voluit glo.no.in l.item si res,in prin.in gl.magna, circa medium,& ibi Bar.ff.de ali.iudic.mutan.cau.fac.& glo.& docto.in l.si seruum vestrum. C. de furt.Certè in id requiritur vera & realis traditio,nec sufficeret constitutum,aut precariū, nec quiuis alius actus fictus,vt dicit Franc.Are.in l.iij.§.si rem apud te.ff.de acq.pos.& iterū in l.quod meo,col.ij.vers.quartò non operatur, eod. titul. Et hoc satis videtur probari ex eo quod voluit.d.glo.in ea ipsa l.etiam si res,quòd per actum fictum patientis hoc casu furtum non committeretur. & eam sequitur Bart.ibi, & Bald.qui eam declarat in l.alienum. C. de furt.vide tamen infrà num.7. *Vendens scienter rem alienam & tradens furtum committit. An in id cōstitutū sufficit, vide nu.7.*

4 ¶ Deniq; qui arrhas nomine matrimonij acceperit, si postea recuset matrimonium contrahere,tenetur eas & quidem duplicatas restituere,per l.vlt.C.de sponsa.Quo in loco Bal.col. ij.ver.in hac l.quæro,dicit post alios ibi,veram arrarum traditionem hoc casu debere interuenire,vt quis ea pœna duplicationis mulctetur,sicuti & ipse etiam Bal.dicit in l.Deo nobis in quinto not.C.de episcop.& cleric.& Bar.qui expressè dicit non sufficere constitutum,in l.Titia,col.vlt.& ibi quoque Ang.ff.de verbo.oblig.vide tamen infrà num. 8. *Arras pro matrimonio capiens,tenetur eas duplicatas reddere,si recuset.*

5 ¶ Sed aduerte quòd hæc limitatio est admodum dubia. Nam quantùm ad primum casum de emphyteuta & vassallo alienante,& se constituente possidere, contrarium eius quod diximus,tenuerunt multò plures,scilicet Petr.Iacob. tit.de actio. in rem pro re feuda. contra empt.col.iij.vers.item est notandum.Ant.cons.xxxiiij. casus, emphyteuta vendens, Rapha. Fulgo.cons.ij.Petrus tenetur,col.j.vers.ad primum respondetur.alter Rapha. Co. cons.xlj. in nomine, &c.ad primum quæsitum, col.j. Paul. Cast.in l.j.§.si rem depositam. ff. depos. Martin.Lauden.in c.imperialem,in prin.col.ij.vers.nota secundum,& ibi etiam Card.Alex. sibi contrarius,col.ij.in princip.vers.idem intellige.Alexan.in l.si à me,col.ij.ff.de leg. falci. Guid.pap.& ipse secum pugnans deci.Delphi.xlvj.an emphyteuta,col.vlt.& iterum d con. cxlvij.consilium pro R.col.vij.vers.imò & si foret.& cons.cxcij.ex facti narratione, col.vlti. ipse Cardi.Alex.in d.§.callidis,col.j.tit.de prohibi.feud.ali.per Fridericum,& in c.j.col.ij. versic.idem intelligo,eo.tit.Iacob.à S.Georg.in tracta.feudorum,in verbo, & cum pacto de non alienando,col.ij.vers.ex hoc infertur.Iason qui hoc reputat sing.& nullum alium quàm Antoninm citat,in d.l.iij.char.antepen.in xix.quæst.C.de iure emphyt. vbi & hoc dicit perpetuò notandum.Stephan.Bertran.cons.xlv.pridem de anno domini,post principium, libr. j.Carol. Ruin.consil ij.est in primis, col.j. nume.2.lib.j.& consil.vij.prima facie dicendum, col.ij.num.5.lib.ij.& cons.lxix.diligenti ac matura,col.ix.num.17.lib.iij. Matthæ. Afflict. in c.si facta,col.ij.num.20.titul.si de feud.fuer. contro. inter domi.& agna. Franciscus. Curti. iunior sibi quoque contrarius in eodem tracta.feudo.in iiij.parte principali,versic.xx.quæro nunquid ad hoc , vbi & hoc reputat singulare. & Hippo. Marsil. singu. ccccxij. plures sunt causæ, vbi & hoc quoque dicit singulare. Zasius in summa feudorum,in x.parte, col.ij.versicul.sed quid si vassallus. Ferdin. Loaz. in repet.l. filiusfamilia.§.diui, char.xiij. vers. vnum tamen est notandum.ff.de lega.j.Chasse.in consuetn.Burgundiæ,tit.*des fiefz*.§.viij.in verbo, *realle*,col.j. *Sed in hoc requiritur vera traditio. Nec sufficit cōstitutū, vide nu.9. De eo quod suprà dictum est de emphyteuta & vassallo.*

6 ¶ Et ista posterior opi.vt communior est,ita fortè verior. Quam tamen,si sequaris, limitabis vt procedat,nisi emphyteuta,vel vassallus qui vendidit cum clausula constituti, siue precarij sine alia reali traditione,id fecerit cum expressa protestatione,& reseruatione iuris domini.Nam licèt aliàs ex multorum sententia huiusmodi protestatio non excuset vassallum,aut emphyteutam,quin cadat iure suo,si processerit ad realem traditionem.nam ita voluit Bald. in l.j.C.de is,quæ pœnæ nomi.& in c.j.§.deniq;,tit.quæ fuit prima.cau.benefi.amit. & cons. xcv.mortuo Gregorio,col.ij.vers.si vassallus vendit.lib.iij.& Roma.sing.cccccxiiij.tu habes. & ibi concord.per eum, & per Bapti.Castel.in addit. illius. Tamen vbi non fuit processum ad realem traditionem,sed solùm interuenit constitutum aut precarium, excusatur vassallus propter huiusmodi protestationem, vt not. voluit ipse Bald.hanc nuncupatim differentiam faciens realis traditionis,& constituti siue precarij,in c.Cumana, col.ij.vers. & prædicta faciunt,de elect.quem sequitur Francis.Curti.senior,cons.viij.viso instrumento, col.j. vers. & pro hoc adduco.& Antonius Rube.in repet.legis,non solum.§.morte.numer.479. ff. de no. oper. nuntiat.quia vt dicit post alios, in executione facti,id est,in reali traditione fit conditio domini deterior,quia fortè fit venditio,& traditio potentiori, vel inimico, vel etiam litigioso, à quo difficillimum erit eam recuperare. quod non est in huiusmodi traditione con- *Quid si emphyteuta & vassallus protestetur de iure domini.*

stitutitia. Et bene facit quod voluit ipse Bald.in c.j.§. hoc quoque,colum.penul. versic. sed pone quòd vendidit, titu.de success.feud.dum ibi loquitur de corporali traditione, & actu ficto.

7 ¶ Quantum verò ad secundam huius partis speciem suprà adductam pertinet,scilicet de eo, qui scienter vendit & tradit rem alienam, sunt etiam qui apertè contrarium tenent eius quod suprà ex aliis diximus,vt videlicet non minùs furtum committat, qui per constitutum vel precarium aut alium actum fictum tradit,quàm qui realiter id facit. Nam ita voluit Sal. in d.l.si seruum vestrum.C.de furtis. Cuius dictum simpliciter refert & dicit not. tanquam sequi videatur Iason in d.l.iij.§.si rem apud te,col.j.versic.sed adde ad istam regulam.ff. de acqui.possess.

De eo quod dictum est de vendente rē alienam.

8 ¶ Postremò quantùm ad vltimum de d.l.vlt.C.de spons.omnes benè ac citra controuersiam inter se conueniunt,illic esse necessariam realem traditionem,non tamen ob id, quòd ea lex sit pœnalis:neque enim quicquam vllus eorum de ea re loquitur,sed propterea realem traditionem ibi requiri,qui ea l.vtitur verbo,accipiendi,quod veritatem significat,& realē traditionem,vt in simili notatur in l.per diuersas.C.mand. & in l.assiduis, & ibi glo. in verbo, datæ.C.qui poti.in pig.hab.& in §.lapilli,Insti.de re. diuis. & suprà diximus in x.limita.Proptereà an hæc limitatio procedat æstiment alij,mihi certè non videtur procedere.&vide quę dixi suprà in j.parte,nu. 76. vt tamen.

De eo quod dictum est de arris matrimonij.

VICESIMASEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶ Limita vicesimoseptimo,vt licèt per huiusmodi constitutum, vel precarium transferatur possessio:tamen ex hac possessione non possit dominus ab emptore petere laudas, & vētas (ita vulgò nostri Laudimia appellant)antequā emptor accipiat realem possessionem, si credimus Guido.papæ hoc ipsum affirmanti,decisi.Delphi.cj.si quis rem,col.ij.versic.sed iuxta hoc quæro, vbi dicit id seruari in curia Delph. & esse conforme iuri & rationi, cùm de iure Laudimia debeantur domino pro labore, vt loquitur,inuestituræ, & realis traditionis ab ipso domino factæ,iuxta l.vlt.ibi,nouum emphyteutam in possessionem suscipere.C. de iure emphyt.Sed cùm in huiusmodi possessione nulla domini sit opera, consequens est, vt nulla ei debeantur Laudimia.Ego autem scio obseruari contrarium in hac nostra Gallia, vt scilicet confestim quàm contractus factus est, etiam sine constituto aut precario, sit quæsitum domino ius Laudimiorum.

Laudimia an debeantur ex venditione & traditione per constitutum.

VICESIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 ¶ Limita vicesimooctauo,vt etiam licèt per constitutum, siue precarium censeatur possessio tradita,tamen huiusmodi traditio non facit, vt emptor, qui nondum precium venditionis soluit,debeat vsuras precij.Quod vt clariùs intelligas,est sciendum emptorem ex die traditæ possessionis teneri venditori ad vsuras precij non soluti,l.vsuras,quę est ij.C.de vsur.In id igitur non sufficit constitutum,siue precarium,vt emptor qui non soluit precium, teneatur ad vsuras,licèt dominium sit translatum ob huiusmodi traditionem, sed necesse est realiter rem tradi,vt expressè voluit Bal.in d.l.ij.vers.quæro si non fuit,& vers.quæro quid ergo,arg. l.sicut.§.superuacuum.ff.quibus modis pignus vel hypo.sol.de cuius intellectu,quantùm ad constitutum vel precarium pertinet,latiùs diximus suprà in ix.limita.

Constitutum an faciat vt emptor teneatur ad vsuras precij non soluti.

2 ¶ Sed quod ad hunc nostrum casum priuatim spectat,videtur esse textus contrarius ei quod dicit Bal.in d.l.ij.licèt eum ipse alleget in illo priore vers.scilicet in l. Iulianus.§.possessionē, iuncto.§.ex vendito,qui hunc immediatè præcedit.ff.de acti.empti.nam in illo.§.ex vendito, ita scribitur,ex venditio veniūt vsuræ præcij post diem traditionis. nam cum rerum emptor fruatur, æquissimum est eum vsuras precij pendere. Et mox subdit in seq. §. possessionem autem traditam accipere debemus,& si precaria sit possessio.Hoc enim solum spectare debemus,an habeat facultatem fructus percipiendi.Ex quibus facilè intelligis id ex eo pendere,an emptor post huiusmodi precarium siue constitutum fructus percipiat, an venditor:vt primo casu ipse vsuras pendat, altero minimè.

De eadem re.

VICESIMANONA LIMITATIO.

1 ¶ Limita vicesimonono,vt scilicet id constitutum,vel precarium suam vim obtineat,quādiu durat causa siue titulus super quo interponitur.Ea autem causa finita, vel cessante aut resoluta, resoluitur finitùrque constitutum siue precarium super ea appositum. verbi gratia, si debitor obligauit bona sua creditori,& eadē se constituit possidere nomine ipsius:si posteà ipse debitor soluit debitum,aut aliter se eo liberat, extinguitur id precarium, quia id tacitè actum videtur,vt est text.expressus in l.si debitor,& ibi glo.Bar.& alij.ff.de precar.& Bart.in l.si rem alienam,la ij.ff.de pign.act.& in l.qui pignoris,in fi.ff.de acquir. poss.& Cyn. in l. j. in xij.q.C.etiam ob chiro. pecun.

Constitutū resoluitur cessatque resoluta aut cessante causa.

2 ¶ Nam & aliàs cessante causa cessat effectus ipsius causæ,ex Aristotelis sententia lib.ij.Physicorum,& legum nostrarum auctoritate.l.generaliter,& ibi latè docto.præsertim Bald. C. de episc.& cleric.& c.& si Christus,de iureiur.cum infinitis similibus.Et hanc regulam esse generalem in legibus, contractibus, & aliis dispositionibus magna auctoritate affirmat. Petrus

Cessante causa cessat effectum.

Petrus Ancha.conſ.xlvij.pro clariori,circa medium,& latè dicemus in tracta.quem de ea re priuatim edemus. Et hinc factus eſt verſus ille tritus non admodum elegans,

Cauſatum perimit cauſa perempta ſuum.

quem citat glo. in c.ita quorundam de Iudæ.

3 ¶ Et huc ſpectat quod ex facti ſpecie reſpondit Cornæ.conſ.cx.licèt videatur,col.ij.verſ. idcirco cùm dictum pretium,lib.iij. quòd ſi quis vendat rem quampiam pretio declarãdo per alterum,& ſe interim conſtituat poſsidere pro emptore:& is alter antequam declaret pretiũ moriatur,venditio manet nulla,deficiente cauſa,quæ nec ſecuta eſt,nec ſequi poteſt,mortuo pretij arbitro,& conſequenter tenetur emptor rem reſtituere,per l.hoc niſi,in fine.ff.de iure doti.& alia quæ allegat. *Ad idem.*

4 ¶ Et quòd latè diximus ſuprà in vij.limitatio.num.16.nec hinc longè diſtat,& ferè per totam eam limitationem,precarium,ſiue conſtitutum ſequi naturam contractus principalis,ſuper quo interponitur.& inter eos quos ibi comperies,eſt Paul.Caſtren.conſ.x.ſi vera ſunt,col.j. lib.j.vbi dicit,ſublato principali,cenſeri etiam ſublatum cõſtitutum in eo appoſitum. Quod item à multis dictum eſt,reuocata donatione per natiuitatem liberorum,ex l.ſi vnquam. C. de reuocan.donat.& reuocatum quoque eſſe conſtitutum in ea appoſitum.ita enim nuncupatim tenuit Philippus Deci. conſil. ccclxvj.pro declaratione, ad finem. Carol. Rui. conſ. clxxiij.quæritur primò,in ij.dubio,lib.j.& Hieronymus Gratus conſ.l.Reuerendiſsime,col. antepen.verſ.& vltra ſupradicta,& diximus in d.l.ſi vnquam,in glo.in verbo,reuertatur,nu. 2.ex quo & illud. *Conſtitutum ſublatum eſt ſublato principali. Conſtitutũ reuocatur vt donatio,natiuitate liberorũ.*

5 ¶ Sed huic limitationi tam generali multa obſtant. Et primùm id quod alibi diximus,ſcilicet ſupra in prima parte,numero 19.ſit item vt ſi venditor. & iterum in xx. limitatione, quod in contractu venditionis appoſitum ſit conſtitutum vel precarium.& poſteà contrahentes cõmuni conſenſu diſcedant ab ea venditione, non propterea extinguitur vis illius conſtituti, aut precarij,ſed opus eſt vel reali traditione,vel certè conſtituto,ſiue precario contrario.Sed hoc vtique non ſine controuerſia eſt,quandoquidem contrarium tenuerunt Alberic.in l. ab emptione,col.j.verſ.in quæſtione quam quærit,& ibi quoque Raphael Fulgoſ. col. vlt. verſ. in ea ibi ſcilicet,& Paul.Caſtr.latè col.iij.verſi.in gloſ.ibi, ſed quid ſi venditor, & Iaſon col. penult.verſ.tu potes tenere.ff.de pactis.& Imola in l.qui mihi donatum,col.vlt.ff.de donat. Vna præſertim ratione, quam adduxerat gloſ.ibi, & alij qui tenebant contrariam opinionem,& illi rationi conantur reſpondere, ſed non bene, vt dicit Iaſon. Ea eſt quòd cùm res vendita ſit adhuc penes venditorem,non opus eſt alia traditione, cùm id pro traditione ſit, per l.qua ratione. §. interdum.ff.de acquir. rerum domin.& §.interdum. Inſtitut. de rerum diuiſio. & alibi ſæpe in hoc tractatu diximus.Et reſpondent Albericus,& alij qui ſunt huius ſententiæ ſuprà citati rationibus, quas qui contrarium tenent adducunt, vt ibi per eos videre poteris. *Quæ faciunt cõtra hanc limitationem. Si conſtitutũ interueniat, an opus ſit retraditione ad reſolutionem.*

6 ¶ Sed & contra hanc noſtram limitationem facit quod ſcribitur in d.l.ſi rem alienam, ff. de pig.actio.quòd ſi dominium pignoris veniat ad creditorem,pignus quidem extinguitur,ſed tamen remanet precarij rogatio,quæ appoſita fuerat in datione pignoris. Quo in loco Bart. in iij.oppo.atque etiam in dicta leg.ſi debitor, vt tollat contrarietatem, vt noſtri appellant, quæ videbatur inter eas leges, dicit, quòd finita obligatione per ſolutionem, vel aliam congruam ſatisfactionem,finitur precarium,per d.l.ſi debitor, quia ſic videtur actum. Quòd ſi finitur pignus alia iuris neceſsitate,ſiue ſubtilitate,vt quia creditor efficitur dominus,ſupereſt precarium,per d.l.ſi rem alienam.quod dicit tenendum menti ad multa. De qua re & tu multa videbis apud Matth.Afflic.Deci.Neapolita.cxxxix.magna fuit dubitatio, per totum. *Iterum cõtra hanc limitationem.*

7 ¶ Ego aliquando cogitabam,an hæ ἀντινομίαι ſic tolli poſſent,vt, ſublato principali contractu ex legis diſpoſitione,vt tollitur donatio,per dictam l.ſi vnquam,tollatur & precarium. & ſic procedant quæ pro priori opini. dicta ſunt. At ſi tollatur ex partium voluntate & conſenſu, non idem : quoniam non tanta ſit vis hominis quàm legis, vt ſæpè aliàs videmus. Sed huic diſtinctioni videntur obſtare alia quæ ſuprà diximus, præſertim dicta leg. ſi rem alienam, vbi ex iuris diſpoſitione finitur pignus, non tamen precarium. Ideo videbatur hæc res ex eo pendere,an & quo modo, principali ſublato, ſublatum ſit acceſſorium. De qua re,ne te ampliùs hic detineam, vide omnino per Cinum & Alberi. in leg.intelligere, quæ eſt.ij.quam tamen vnam legunt ex toto illo titulo. C.de luiti. pignor. & ibi quoque Bal. & Ang. ad fi. *De eadem re.*

8 ¶ Scio autem Bart.in d.l.ab emptione, col.ij.verſic. nota & tene menti,hæc aliter æſtimaſſe, quantùm ad emptorem,& debitorem:nempe quòd aliud ſit in precario debitoris, qui nunquam ſimpliciter pro ſe poſsidet,ſed ad vtilitatem creditoris.l.ſerui nomine. ff. de vſucapio. & no.in l ſciendum.§.creditor.ff.qui ſatiſdare cogantur.Emptor autem ſimpliciter poſsidet pro ſe ad ſui vtilitatem.id quod ſequitur Iac.à S.Georgio ibi,colum. vltim.De quo etiam ibi per Raphaelem Fulgo.col.vlt. verſic. ſed reſpondet Bartolus.& per Barbatiam, qui id dicit ſingulare,cõſ.xxviij.ſcripſit belliſsimè,colũna prima,libro primo vbi ex hoc decidit pulchrã *De eadem re.*

quæstionem aduersus communem nostrorum sententiam, vti diximus suprà in prima parte, num. 60. nec solus tamen, vt ibi videre poteris.

9 ¶ Sed & Franciscus Aret. in d. l. qui pignoris, ad fi. ff. de acqui. poss. dicit ideo in pignore finiri precarium ipso iure, debito soluto: non etiam in venditione, ex consensu partium, quia emptor, à quo possidetur precariò, habet fortius ius propter titulum venditionis, quàm habeat creditor propter pignus, quod ipsum faciliùs resoluitur. Sed hæc non omnino tollunt eam antinomiam generalem, sed illam tantùm differentiam, quæ est inter debitorem & emptorem. & vt iam diximus, non omnes conueniunt in eo quod dictum est de emptore & venditore. Sed tu interim vide quæ etiam diximus in vij. limitatione, num. 41. stante ergo, & ij. sequen.

De eadem re.

TRICESIMA LIMITATIO.

1 ¶ Limita tricesimo, vt constitutum, vel precarium operetur translationem possessionis, quando fit præsenti, secus si absenti: quia per huiusmodi constitutum, vel precarium illi factum non priùs transfertur in illum possessio, quàm id ratum habuerit, per leg. iij. in princ. & l. quemadmodum, & l. quod meo. §. si furioso, & l. si seruus communis. §. j. ff. de acqui. poss. & l. si ego, aut, (vt alij legunt,) si ergo. ff. de neg. gest. quibus cauetur, nec possessionem quidē absenti quæri ex eo quod ad eius commodum factum est, nisi is ratum habuerit. Id quod iuris antiqui est. Nam vt scribit Cicero in Topicis, Neque deditionem neq; donationem sine acceptione intelligi posse. Licèt quantum ad deditionem, (vt illud obiter dixerim, aliud esse videatur nostris legibus. l. vlt. post prin. ff. de legatio.

Constitutum non transfert possessionem in absentem antequam ratum habuerit

2 ¶ Ex eo autem quod diximus de ratificatione, illud fit, quòd si interim, id est, antè, quam constitutarius ratum id habuerit, expellatur constituens, non competit ipsi constitutario remedium recuperandæ possessionis, etiam si posteà ratificet. vtpote cùm non possideret tempore spoliationis, quo nondum ratum habuerat: nec eius ratificatio posteà facta retrotrahitur, obstante spoliatione, quæ interim facta est, per rationem l. bonorum. ff. rem rat. hab. & eius quod in simili no. gl. in c. quàm sit, in verbo, petere, de elec. lib. vj. & Bar. in l. si vxor, §. si quis planè. ff. de adulte.

Et si interim expellatur cōstituens non agit constitutarius recupe.

3 ¶ Et ita, scilicet, vt agere non possit recuperandæ, ne autoritate deficiamur, tenent expressè Anto. & Panor. in c. cùm venisset: ille, in fin. hic, col. ij. vers. & faciunt hæc, de resti. spolia. & ad hoc allegant D. à Rota, decisi. cl. licèt amicus, in nouis, & sequitur Alex. in d. l. quod meo, in prin. col. j. vers. item istud, & ibi quoque Clau. Aquen. col. j. dicitq; Alex. ibi, hoc idem voluisse Bal. in c. j. in prin. tit. quo tempo. miles, vbi tamen nihil de ea re dicit. Scio autem illum de hoc dubitasse, sed ita vt in hanc partem inclinare videatur, in disputa. incip. accusatus de vi turbatiua, col. viij. vers. quid autem dicemus, contra Odof. Iac. Ra. & Cy. in d. leg. si ergo, quia aliter, inquit, esset ficta possessio, & ficta expulsio.

De eadem re.

4 ¶ Sequitur item illam Ant. & Pan. decis. Corne. cons. cx. in iudicio diuisorio, col. pen. vers. & si hodie ratificauit, lib. ij. & cons. clxxiij. in præsenti stipulatione, col. pen. vers. quòd si aliquis eod. lib. ij. vbi & idem dicit tenere Benedic. Capram præceptorē suum in d. c. cùm venisset, & ita se obtinuisse in ardua quæstione. & cons. xcj. in causa vertente inter dominum, colum. penul. vers. quia regulariter, libro iij. & Alex. vltra locum suprà citatum, cons. cx. visis acutissimis, col. ij. vers. non obstat si dicatur, lib. j. & Philip. Deci. in l. semper qui non prohibet, col. iij. vers. secundò regula. ff. de regu. iur. & cons. ccxxvj. magister Ioannes, col. ij. vers. secundò principaliter. & iterum cons. cccclx. viso puncto, in fin. & Stepha. Bertran. cons. clxxiij. quia difficultas, col. v. vers. hinc etiam scribunt, lib. iiij. & Ludo. Gozad. cons. xxxj. in hac causa an dicatur, col. ij. vers. videmus in simili. Et idem propemodum voluit ipse Corne. cons. cxc. ad euidentiam, col. iij. vers. circa secundum, lib. j.

Ad idem.

5 ¶ Sed & illud, vt propius accedamus, vt scilicet per huiusmodi constitutum vel precarium absenti factum non quęratur possessio ei cui factum est, antè, quàm ipse ratum habeat, expressè tenuit Iac. But. in l. quædam mulier. ff. de rei vendi. ea ratione motus, quia non quæritur possessio alteri, nisi ipse corpore, & animo verè, vel fictè per se vel alium suo nomine possidentem recipiat, per d. leg. iij. in prin. cum ibi no. & l. quemadmodum. ff. de acquir. possess. Et ita eum citat & sequitur ipse Alex. cons. cliij. circa litem, col. j. vers. prætereà si bene inspiciamus, lib. vj.

Ad idem.

6 ¶ Et idem quoque voluit & consuluit Philip. Deci. cons. ccxxvj. vbi suprà, Lud. Gozad. con. xxxj. in hac causa an dicatur, col. ij. num. 8. Barp. Chas. cons. vij. visis themate, col. viij. vers. itē etiam quia tales. & cons. lix. ex visione, col. pen. vers. item etiam vt constat. Anto. Rub. consi. cxvij. præsupponitur in facto. in prin. & Hiero. Gratus con. xxxvj. viso processu ac diligenter col. pen. vers. & primò quod absenti, & seq. lib. j. & con. lxxvj. videtur pro domina, col. pen. vers. tertiò dico, eo. lib. j. & Marc. Mantu. con. cclvj. viso processu, col. iij. nu. 19. & ante hos omnes idem videtur voluisse Bar. à nemine citatus, con. ccvj. inter procuratorem, vbi plus voluit, quòd si quis emit rem quampiam nomine Titij, non transit possessio in ipsum Titium, prius, quàm ratum habuerit.

Ad idem.

¶ Hanc

7 ¶ Hanc autem limitationem amplia, vt procedat etiam si quis alius sit, qui acceptet pro absente, cui fit constitutum, vel precarium. nam nec tunc quæritur ipsi absenti possessio, antequam ipse acceptauerit siue ratum habuerit, vt nuncupatim consuluit Paul. Ca. con. clxxj. in causa præsenti visis omnibus, lib. ij. nam ibi ex principio illius consilij satis constat constitutum in donatione, de qua loquitur, fuisse appositum. & Corne. cons. cxc. ad euidentiam, col. iij. vers. circa secundum, li. j. vbi etiam loquitur de reali apprehensione per alium facta, dum dicit, quòd si quis nomine alterius sine eius mandato appræhenderit possessionem alicuius rei, non ei quæritur possessio sine ratificatione, per d. l. si seruus communis. §. j. ff. de acqui. possess. & dicit facere. d. l. si ego, de nego. gest. & quod scribitur à Bar. & aliis recentioribus in l. qui mihi donatum. ff. de donati. & quod not. Panormitanus in d. c. cùm venisset, de restit. spolia. Et ita dicit Corne. fuisse iudicatum in causa ardua. & rursus idem ipse Corne. consilio ccxxj. visis certis, colum. vltim. lib. iij. vbi ex hoc dicit, quòd si quis alius interim appræhenderit possessionem, præiudicabit illi absenti. quod & nos superiùs diximus. & Stepha. Bertran. d. consilio cxxxvij. vbi suprà, lib. iiij. vbi idem dicit de retentione vsusfructus ab absente facta. Vide Corne. consilio cxcix. col. iiij. lib. j. & cons. xlvj. col. iij. lib v. & cons. xcj. col. penul. circa medium. lib. iiij. *Ampliatio huius limitationis. Etiamsi alius acceptet pro illo absente. Etiámque si ille alius apprehenderit possessionẽ pro alio absente.*

8 ¶ Sed & hanc ampliationem amplia, vt procedat etiam si notarius qui contractum recipit, pro absente acceptet, & stipuletur id constitutum vel precarium. Nam nec tunc transfertur possessio in illum absentem, donec id ratum habuerit, vt ex facto respondit ipse Paul. Castr. cons. cxcv. visis is, quæ narrantur, in ij. dubio, quod est in col. iij. vers. secundò videndum est, lib. ij. vbi loquens de donatione facta absenti, pro quo notarius stipulatus est, & acceptauit: & interim antequam absens ipse ratificaret, res donata ad alium peruenit, dicit quòd ante ratificationem nullum ius nec dominij nec possessionis fuit quæsitum huic donatario absenti, per not. in d. l. si ergo. ff. de nego. gest. & in §. generaliter, in authen. quib. mod. natur. effic. sui. Est enim, ait, speciale in mutuo, vt alteri per alterum etiam ignoranti acquiratur actio, per l. certi condictio. §. si nummos. ff. si cer. pet. *Ampliatio ampliationis. Etiam si is sit notarius. Paul. Ca. opi. Mutuum id speciale habet vt ignoranti quæratur actio.*

9 ¶ Nec obstant, vt subdit Paul. no. in l. iij. ff. rem pupil. sal. fore. quia certè notarius bene potest stipulari absenti, & ignoranti, vt ibi not. quantùm ad hoc vt secuta ratihabitione absentis quæratur illi vtilis actio sine cessione. quòd non esset ex stipulatione alterius quàm notarij: qui quidem alter si stipularetur nomine absentis, nó propterea acquireretur ex sola ratificatione, nisi fieret cessio, per not. in l. absenti. ff. de donat. & alia quæ ibi allegat. Et ideo, inquit, ratificatio, quæ superuenit post ius alteri quæsitum, non posset illi obesse, per l. si ego. §. si res. ff. de iure doti. & not. in l. si indebitum. §. j. ff. rem rat. habe. & per Specul. tit. de actio. & oblig. §. j. ver. pone obligasti. Hæc propemodum Paul. *Differentia inter stipulationẽ notarij & alterius etiam secuta ratihabitione*

10 ¶ Et per hæc quoque ita in casu nostro, cùm videlicet, constitutum, vel precarium interuenit notario stipulante pro absente, voluit Socin. in l. j. in princ. col. vltim. vers. postremò. ff. de acquirend. possess. & Philip. Deci. dum citat Paul. vbi suprà, in d. l. certi condictio. §. si nummos, colum. ij. vers. vel dic quod hîc. ff. si certum petat. & in l. j. col. vj. versic. & stipulatio. C. de pactis. & in l. quò tutela. §. j. & ibi etiam Hero. Cagno. qui hanc dicit esse communẽ opin. ff. de regul. iur. & latiùs ipse Deci. in d. l. contractus, col. vj. vers. & ampliatur, eodem titul. vbi id dicit singulare & secundum id ita se consuluisse, vt verè fecit. d. cons. cccxxvj. colum. ij. ver. secundò specialiter, & vers. non obstat stipulatio notarij, & alibi sæpe, scilicet cons. ccxlvij. in causa magnifici, col. iiij. vers. quintò idem suadetur. & cons. ccccxxxij. cùm sit quòd Almericus, dum allegat Pau. Cast. vbi suprà. rursumque cons. cccclxiiij. placet conclusio, colum. j. vers. secundò non obstat. & cons. cccccxxxj. accuratè, ad fi. & cons. cccccl xxxvj. in causa quæ Mantuæ, col. vlt. vers. non obstat si dicatur, & consilio cccccl xvj. visis his quæ accuratè, in fi. & con. ccccclxxxix. visis his, ad fin. & cons. dclxj. in casu de quo dubitari contingit, col. ij. ver. non obstat si dicatur. Et Fran. Curt. Iunior. cons. lv. pro habenda, col. iij. num. 9. lib. j. & cons. cxx. præsupponitur in facto, col. j. & ij. lib. ij. vbi & id dicit procedere, etiam si realis traditio facta fuerit notario stipulanti. & Steph. Bertran. cons. cxvj. viso consultationis themate, col. iiij. ver. ad certum, lib. ij. & latiùs consi ccciiij. donatio, per totum, libro iij. Carol. Rui. consi. cxxj. prima donatio, col. ij. vers. sed præmissis, & rursus ad fin. libro j. & iterũ consilio clxxiiij. consideratis & ponderatis, col. ij. vers. & insuper etiam, & multis sequen. eod. libro j. & consilio clxxx. adhuc de viribus, col. ii. ver. & dato, iunctis, is, quæ dicit col. iij. ver. non obstat postremò, eod. lib. j. Paul. Paris. consi. xij. transactio, col. iiij. num. 10. & duobus seq. lib. ij. Chass. consilio vij. visis themate, col. viij. vers. item etiam quia tales, vbi ex hoc dicit, quòd tale constitutum factum absenti, notario pro eo stipulante, nihil obest hæredi constituentis, quin illi præferatur ex statuto continuante possessionem defuncti in hæredem. quæ etiam fuerat sententia Pau. d. cons. cxcv. Sed vt redeamus, idem voluit ipse Chasse. cons. lix. ex visione, colum. vlti. vers. nec in hoc. Anton. Rube. in repet. l. non solùm. §. morte, col. j. nume. 9. & iterum col. viij. num. lix. ff. de no. ope. nuncia. & consil. cxxxij. præsupponitur in facto quòd anno, per totum. Lancel. Gali. in rub. ff. de verbo. oblig. col. xl. vers. duodecima sit conclusio, & multis *Qui Paul. secuti sunt. Etiam si realis traditio facta fuerit notario. Heres constituentis prefertur cõstitutario, pro quo absente notarius stipulatus fuerat.*

seq. per totam eam conclus. Alciatus lib. iij. Parergôn, cap. xiij. vbi ita dicit sæpius se consuluisse. Hieron. Gratus cons. xij. contra quam plures, col. j. vers. tertiò ex alio capite, libr. j. & consi. lxvij. & si prima, col. ij. vers. secundò principaliter, eod. lib. j. & consi. xciij. in causa excellentissimi, col. ij. vers. secundò respondeo, eod. lib. j. & cons. cxxvij. & si hic casus, col. ij. vers. quintò & vltim. eo. lib. j. Maria. Soci. Iunior, con. cxxvj. in causa Vannis, col. iij. vers. nec obstat quod in instrumento, lib. ij. & nouissimè Carol. Mol. in addit. Alex. cons. xxxj. viso themate, col. pen. lib. vj. vbi hanc opinionem dicit esse hodie crebriorem. Et generaliter, vt non valeat stipulatio notarij pro altero, nisi eo ratum habente, voluit Saly. in l. Caius. ff. de vsur. Sunt enim multi qui contrarium tenent, vt postea dicemus.

11 ¶ Et si hanc opinionem teneas, intellige, vt non opus sit expressa ratificatione, sed sufficit, vt ille absens tacitè ratũ habeat, vt expressè & in hoc casu voluit Philip. Decius. d. cons. cccclxxxvj. col. vltim. & Hiero. Gratus d. cons. xij. vbi suprà. & Ludoui. Gozad cons. xlij. in casu proposito, col. vlt. vers. præterea apparet, iunctis his quæ dixerat col. j. versi. quintò considerandum. Nam & id generale est, vt illis hoc addas, vt tam tacitè quàm expressè ratum habere possimus, quod nomine nostro gestum est. l. si proponas. §. j. ff. de inof. testa. & l. sed Iulianus. §. vltimo. ff. ad S C. Maced. & l. fideiussor. §. pater socij. ff. de pigno. & leg. Gaius, ff. de pig. acti. & leg. si seruus. ff. de fideiuss. & l. Paulus, & l. quò enim. §. j. & ibi Bar. ff. rem rat. haber. & l. indebitum. C. de condicti. indebi. & ibi concor. in glo. & c. j. §. vltimo. de desponsa. impube. lib. vj. & voluit gl. quæ alia iura allegat in l. j. C. si maior fac. rat. habu & in cap. cùm super, in verbo, confessus, de offi. deleg. Bal. cons. cxxx. videtur quod diem, post prin. lib. iij. & doc. vbique.

An autẽ sufficiat tacita ratihabitio absentis.

Ratum habemus tam tacitè quàm expressè.

12 ¶ Nam & per solutionem expensarum factarum in lite per syndicum, videtur vniuersitas gesta ab eo ratificare, Specu. tit. de syndi. §. j. vers. sed pone quòd vniuersitas, col. pen. per d. l. Paulus, & alia iura quæ allegat. & eum sequitur Alexan. cons. cxxvij. viso instrumento locationis, col. j lib. v. & cons. clxxv. perspectis verbis testamenti, ad fi. eod. libr. v. Et per solutionem census inducitur ratificatio, vt dicit Alex. in d. con. cxxvij. & ante eum Bal. quem non allegat, cons. clxxxiiij. ad intelligentiam quæsitorum, lib. ij. vbi ex hoc dicit, quòd si maior hęres minoris soluit censum promissum ab ipso minore, videtur contractum minoris ratificare, nec ampliùs potest illum infringere. Et idem quoque dicit de recipiente censum, vt ratificasse videatur. Sed & respondens alicui de fructibus videtur etiam ratificarę, vt consuluit idem Bal. cons. cxx. videtur quòd dicti fratres, in princ. ibi, prætereà videtur ratificasse, lib. iij. Similiter agens ex contractu, vt idem voluit consil. xxiiij. in causa ista allegantur, col. j. vers. sed videndum, lib. ij. & cons. xiij. punctus nunquid illi, lib. v. & Ludo. Gozad. in hoc nostro casu loquens. d. cons. xlij. col. vlt. & qui possidet rem absenti cessam. Et possidens rem, quæ illi absenti ex contractu ab alio nomine illius facto, cessa est, videtur ratificare eum contractum, Ang. cons. clxj. viso puncto prædicto, colum. vlt. vers. ratum autem habuit. Et retinens eam rem, Paul. Ca. cons. ccc. viso quodam processu, in fi. lib. ij. aut aliter eo contractu vtens, Imo. in c. cùm venerabilis, de exceptio. Bal. con. cccxlix. statuto Placentiæ, col. j. in iij. dubio, lib. j. Philip. Deci. cons. cccclxiiij. in causa quæ, col. iij. num. 19. exigens rationem administrationis, censetur ratificare gesta ab eo qui administrauit, Paul. Cast. cons. j. si iste Nerius, circa medium, lib. j. Et percipiens fructus censetur ratificare possessionem, vt per l. litibus. C. de agri. & censi. lib. xj. consuluit Alex. consi. lxxxviij. quoniam omne datum, col. vlt. lib. v. & ante eum D. à Rota, quos allegat, Deci. c. l. licèt amicus, in fin. in nouis. & sequitur etiam Philip. Deci. cons. lviij. cuius superscriptio incipit, si maritus, col. j. versi. & licèt nõ appareat. Et hęc magna ex parte collegit, & secutus est idem Deci. in l. semper qui non prohibet, col. iij. versi. similiter ista regula, & seq. ff. de regu. iur. & cons. ccclxvij. viso puncto, col. ij. vers. sed tamen his non obstantibus.

Ratificatio inducitur per solutionem expensarum.

Et per solutionem census.

Et per receptionem cẽsus.

Et si quis responderit de fructibus.

Et si quis agit ex contractu.

Et qui eãrem retinet.

Aut aliter cõtractu vtens.

Et qui exigit rationem.

Et qui percipit fructus.

13 ¶ Contrarium tamen eius quod diximus de notario stipulante, vt scilicet per huiusmodi stipulationem ius continuò quæratur absenti, & consequenter possessio, si constitutum vel precarium appositum fuerit, videtur non obscurè voluisse Bal. in l. si quis in emancipatum, post medium. C. de donat. vbi tamen loquitur, cùm tabellio stipulatur & acceptat pro infante, quod multùm notandum est ad ea quæ postea dicemus. & sequitur expressè & simpliciter nulla facta ætatis differentia, Alex. in addi. Bart. in l. ij. ff. rem pupil. sal. fore. & Henri. Ferran. aut quisquis is est, qui additiones fecit ad Guid. Pap. deci. Delphi. xlix. in processu. & Soci. sibi contrarius con. cclxij. in causa magnifici, col. pen. vers. secundò respondetur, lib. ij. vbi dicit per stipulationem notarij quæri possessionem etiam ignoranti. nam cùm ei, inquit, quęratur actio, & obligatio, ex omnium nostrorum sententia, multò magis possessio, quæ faciliùs quæritur quàm ipsa actio & obligatio. l. ea quæ ciuiliter. ff. de acqui. rer. domi. & voluit in simili Bart. in d. l. qui mihi donatum, in fi. ff. de donati. cùm dicit, quòd ideo per procuratorem quæritur possessio domino ignoranti, & non actio, quia faciliùs quæritur possessio per liberam personam.

Qui contrarium tenent in notario stipulante.

¶ Sed

14 ¶ Sed & id sequitur Matth. Afflict. in constit. Siciliæ, incip. baiulos, col. xiij. versi. sextò limit. & Steph. Bert. consi. cclxxxvj. ex venditione, lib. j. Anto. Rub. sibi contrarius latè consi. cxvij. præsupponitur in facto quòd quędam mulier, per totum, & latè etiam Carol. Rui. sibi quoque contrarius consi. cxix. per ordinem, col. j. versi. ij. principaliter, & multis sequ. lib. j. & iterum consi. cxxvj. primò videndum est, col. iiij. versi. non obstat etiam dum dicitur, & seq. eo. lib. j. vbi id intelligit, vt ius quæratur ei, cui notarius stipulatus est etiam ante stipulationem, sed ita vt si posteà nolit, non cogatur rem retinere, vt in simili dicit gl. in l. si seruus vetante. ff. de verb. obli. & in l. si quis ita hæredem, ff. de con. instit. rursumq; idem Carol. consi. clxxij. non est dubium, col. ij. versi. nec obstat quòd notarius, & sequ. vsq; ad fi. consi. eo. lib. j. & consi. xlvij. visis & intellectis, col. j. versi. & similiter, lib. v. vbi dicit aliam opin. semper sibi visam fuisse merum somnium, cum tamen aliàs sæpe fuit illius contrariæ opin. vt patet ex his quæ in illa diximus, & Phil. Dec. sibi item contrarius consi. ccxxxix. primò non videtur, col. iij. versi. iij dictum, iuncto ver. ad hoc responsum, vbi expressè tenet, quòd si fiat donatio absenti, & constituat donans se possidere eius nomine, notario pro eo stipulante, quæritur dominium & possessio illi absenti, ita vt in illius præiudicium non possit ille donans rem ita donatam alienare, aut hypothecare. *Ad idem.*

15 ¶ In hac tam magna ac tam pertinaci nostrorum controuersia illud primùm nobis inspiciendum est, an notarius possit alteri stipulari siue acceptare. Deinde si id possit facere, cuius effectus est huiusmodi stipulatio vel acceptatio: & an ex constituto siue precario illi facto nomine eius cui stipulatur, transeat in eum possessio, ac si illi factum esset, sine alia eius acceptione vel ratificatione: ita vt donans interim, scilicet ante illius ratificationem, non possit alteri donare aut vendere, vel aliàs pœnitere. Quò ad primum, regula iuris est receptissima atq; omnib. notissima, alteri neminem stipulari posse: inuentas enim stipulationes vel obligationes, vt vnusquisq; acquirat sibi quod sua interest. Cæterùm si alij detur, nihil interesse stipulatoris, l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verborum obligationi. & l. vt inter. C. de inutil. stipul. & §. si quis alij. & §. alteri, Instit. eo. tit. *In hac controuersia primū sciendum an notarius alteri stipulari possit.* *Alteri nemo stipulari potest.*

16 ¶ Sunt tamen qui ab hac regula dicunt excipi notarios, siue tabelliones, & hi quidem innixi auctoritate. l. ij. & iij. & iiij. ff. rem pupil. sal. fore. & l. primæ. §. exigere. ff. de magistra. conueni, & l. non aliter, quæ aliàs incipit, non enim aliter. ff. de adopti. & l. secundæ. C. eodem titulo, & §. cùm autem, versi. & cùm quibusdam, Instit. eod. tit. & l. cùm cognatos, in fi. & ibi Bald. C. de capti. & postli. reuer. & c. quanquam, de vsur. lib. vj. Hæ enim sunt loca, & ea quidem sola, quæ illi contendunt loqui vel intelligi de stipulatione notariorum. Alia enim quæ in hoc citantur, loquuntur de aliis personis, vt postea dicemus. Sed (quod ad notarios priuatim pertinet) non omnes eodem modo consentiunt notarios aliis stipulari posse, per dicta iura suprà allegata. *Notarij à nonnullis excipiuntur.*

17 ¶ Alij enim dicunt eos stipulari posse in prætoriis & iudicialib. stipulationibus, de quibus dd. iura expressè loquuntur, non etiam in conuētionalib. Et in his sunt Guido Suza. & Cin. in d. l. non aliter. ff. de adop. & ibi quoq; Bal. in ij. lect. nam primam posuit sub. §. satisdatio. l. præcedentis. & Iac. Butr. & Gabriel. de Olfeletis in l. j. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. prout eos allegat Albe. in d. l. non aliter, col. j. Fuit item eius sententiæ Bert. de Deuri. in l. generali. C. de tabel. lib. x. vti etiam illū citat, & sequi videtur Steph. Bert. d. consi. ccciij. versi. sed fortè opponitur, lib. iij. & præter illos Fr. Aret. in d. l. Pantonius, col. iiij. versi. vnde Bal. multùm sing. ff. de acq. hæred. dum allegat Bal. in d. l. non aliter. Ang. Aret. in §. serui autem, col. j. versi. quæro an per notarium, Inst. de iure person. vbi id declarat, vt per eum videre poteris. Et hanc opin. dicit veriorem de iure ipse Bal. in d. §. cùm autem, Inst. de adopt. neque enim, inquit, est aliqua lex in mundo, quæ dicat in conuentionalibus alteri acquiri per notarium: nec ad eas trahi debent leges loquentes in iudicialibus, & prætoriis. *Quid nōnulli intelligunt in prætoriis & iudicialib. stipulationibus, nō in conuentionalibus.*

18 ¶ Et in hac quoq; opin. videtur fuisse ipsius frater Ang. consi. lxxiij. in statuto Florentino, ante fi. dum dicit, quòd ex stipulatione notarij non potest alteri quæri sine cessione, nisi stipuletur aliquid quod ad suum officium pertineat, per d. l. non aliter. & l. his verbis. ff. de adop. iuncta auth. generaliter. C. de epis. & cler. & per c. quanquam, de vsur. lib. vj. quæ quidem iura, vt ex illis patet, loquuntur de notariis actorum, & ad quos pertinet recipere ea quæ facta sunt coram iudice. Subditq; Angel. officium simplicis notarij non esse stipulari, sed rogationes suas in mundum redigere, per §. j. in auth. de tabel. Et idem propemodum scribit Bal. in l. j. col. iiij. vers. alij dicunt. C. per quas perso. nobis acq. vt alio in loco postea dicemus. & in d. §. cùm autem, cùm dicit, quòd licet notarius sit publica persona, non tamen propterea potest alteri stipulari, quia ideo est publica persona, quod ad eius fidem recurritur: stipulationes autem inuentas esse, vt quilibet stipuletur quod sua interest. d. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. At notarij nihil interest alteri stipulari. Ergo idem ius in eo seruandum, vt in qualibet alia priuata persona. Hæc ibi. *Ad idem.*

19 ¶ Alij nec illud simpliciter admittunt, vt etiam in iudicialibus notarij stipulari possint, nisi alia tria interueniant, præterquam quòd id in iudicio fiat: vt scilicet id sit in his, in

quibus ex officio proceditur: idq; faciat notarius mandato & auctoritate iudicis: nec sit alius,qui de iure alteri stipulari possit,per eadem iura. præsertim verò dictis legibus.ij. iij.& iiij. ff. rem pupil. sal.for.in hac enim sententia sunt iuris canonici principes interpretes,Innocen.Hostien.& Ioan. Andr.in c.dudum.ille,in verbo, ecclesiæ: alter,in verbo, personam: hic,in verbo,renuntiauit,ext.de conuer.coniug.& ex quibus ipse Inno.dicit officium stipulandi non esse regulariter deputatum tabellioni: & ideo nisi id ei deputetur à iudice, redigitur in stipulando ad instar priuati,per dd. ll.ij.iij. rem pupil.sal.fore, & d.l. j.§. exigere.ff. de magi.conueni.Nec obstant,inquit,d.l.non aliter,& d.auth.generaliter,& d.auth. libellũ. C.de lit. conte. quia loquuntur in notariis actorum qui stipulantur conscio iudice, & iuxta officium sibi commissum. Et in hac sententia ex legistis item quos vocant, fuit Ioann. Fab. quem inter primos collocare non dubitarim post longam & doctam eius rei disputationẽ, in §.si quis alij,col.j.& ij.Instit.de inutil.stipula.

Alij in vtrisque & iudicialib.& conuentionalib. autoritatẽ iudicis tãtum requirunt.

20 ¶ Alij item,vt notarij alteri stipulari possint,tum demum,si id fiat auctoritate iudicis,non aliàs:nec distinguunt inter iudiciales,& conuentionales stipulationes. Qua in sententia fuit glo.ordina.in d.c.quanquam,in verbo,seruo publico,de vsur. lib.vj. per text.ibi,in illis verbis,aut seruo publico de ipsius ordinarij mandato,atque etiam per text. in d.leg.ij.rem pupil.sal.fore.cùm dicitur,seruum publicum apud prætorem stipulari debere.Et idem voluerunt Archi.Ioan.Andreas,Pet.Anch.& Domi.in d. c.quanquam : ille,in verbo,seruo: alter, in verbo,mandato.Pet.Anch.col.iij.in viij.no.Domi. col. vlt.in glo. super verbo,quibus.& idem Io.Andr.in addit.Specul.tit.de instru. edi. §.: restat, versi. sed quis potest facere, dum dicit,notarios de auctoritate iudicum stipulari, per d.l. ij. & Io.Fab.in §.si verò aliquis,statim post prin.Instit.de satisdat. vbi tamen dicit vsum causarum recipere stipulationem notariorum simpliciter,quicquid scripserit in d. §. si quis alij, de inutili. stipulati. & Ang.in d. l.non aliter.ff.de adoptio.& Ægid.Bellame.consi.xvij.contrahens matrimonium, colum.ij. versi.sed in contrarium.

Ad idem.

21 ¶ Nec aliud in effectu voluisse videtur Bald.in l.executorem, col.iiij.versi. si verò nec sacerdos.C.de executi.rei iudi.vbi loquens de casu d.c.quanquam, dicit, quòd si sacerdos non est præsens,satisdatur notario publico: non tamen cuilibet,sed deputato ab ordinario: nã ista satisdatio est instar prætoriæ stipulationis , in qua notarius debet stipulari de mandato Prætoris. & non motu proprio,per d.l.ij.& iij.ff. rem pupil. sal. fore. Et si id facit sine illius mandato , & episcopus posteà ratum habuerit, videtur non sufficere quia non est seruata forma.l.si quis mihi bona.§. iussum.ff.de acq.hær. Nam aliud est mandare,aliud ratificare. l.quid ergo,in prin.ff.de iis,qui no. infa. & l.si verò non remunerandi. §. si post creditam.ff. mandat. Nam licèt regulariter ratihabitio æquiparetur mandato, tamen id non procedit, vbi lex requirit mandatum pro forma.l. maritus. C. de procura. & l. Paulus (credo quòd voluit allegare.l.per procuratorem,quæ alias incipit, Paulus) in prin. in gl.ff.de acq.hæred. Hæc ferè Bal.qui & idem quantum ad primũ voluit conf.clxij.casus super quo,col.iij.vers. quartò obiiciebatur,& iterum versi.ex hoc etiam infert,lib.ij.& consi. cxxviij.cùm quidam vsurarius, col. j. versi. sed ponamus, quod iste talis lib.iij. vbi dicit id procedere etiam si essent duo notarij , licèt posteà contrarium dicat,de consuetud.

Ratificatio non habetur pro mãdato, nisi mandatũ sit pro forma.

Quid si sint duo notarij.

Alij autoritatem causa iudicis tantũ requirũt, vti causæ cognitio requiritur.

22 ¶ Sed hoc intelligunt nonnulli,vt,scilicet,requiratur auctoritas iudicis pro stipulatione notarij, quando in eo, quod fit notario ipso stipulante , requiritur causæ cognitio: an scilicet cautio,quæ offertur sit idonea,nec ne, aut aliud quippiam simile. Id enim requirit iudicis auctoritatem,aliàs minimè. Et ita illos tex.ad hoc suprà allegatos intelligunt Anto.& Pan. in prœmio Decretalium:ille,col. pen.ver.de notario.hic,col.x.versi.eiusdem initij, in j.lect. & non obscurè Roma.citans.Anto.vbi suprà,consi.cccccxlj.præsens instrumentum, colum. pen.versi.respondeo aduertendum. & Domi.in d. c. quanquam, col.vlt.in glo.super verbo, quibus,& ibi quoq; Phil.Fran.col.pen.versi.in glo in verbo,mandato,de vsur.lib.vj.& ante hos Andr. Iser.in c.j. §. item sacramenta, col.iiij.versi.sed de notario, ibi, tertij dicunt,tit.de pac.iur.fir. vbi id dicit quotidie vsitari.

Alij indistinctè tenẽt notarios posse pro aliis stipulari.

23 ¶ Sunt & alij,& illi quidem multò plures, qui simpliciter, & indistinctè,nullo scilicet delectu stipulationum iudicialium , aut conuentionalium , nulla quoq; mentione auctoritatis siue mandati iudicis,tenent notarios pro aliis absentibus stipulari posse,videlicet glo.in d.l. ij.in verbo,publicum,& ibi Bart.& Alex.in addi.ipsius. ff. rem pupil.sal.fore.& gloss. in d.l. non aliter,in verbo,seruo publico,& ibi quoq; Guil. Cu. Cyn. qui eam legit sub l.nec ei.§. eorum,col.j.versi.quæro nunquid tabellio.Alber. qui dicit id totum mundum seruare, tum in prin.tum etiam latiùs in versi. sed quod tabellio,& Bal. in j. lect.quam posuit sub.§.satisdatio.d.l.nec ei,in j.quæst.vbi id latè examinat. ff. de adopt.& gloss.in d. l. ij. in verbo,seruo publico,& ibi Sali.qui ita dicit se habere communem opin. consuetudine approbatam.C. eo.tit.& gloss.in d.l.j. §. exigere,in verbo,seruus,& ibi Dy.& Bald.qui & id dicit consuetudine obseruari.ff.de magi.conu.& gl.in l.peto.§.fratre,in verbo,cauere.ff.de lega.ij. & in l.j. in verbo,id domino,ver.item non obstat,ibi,vel loquitur de tabellione,& ibi etiã Bar.col.ij. versi.

ver.oppo.iterum, Bal.ante fi.Ang.col.ij.ff.de iis, qui sunt sui, vel ali.iur. vbi ipse Bal.& Ang. dicunt, autoritate illius glo.id non tam fieri per notarium, quàm per legem. & gloss.in d.§.si quis alij, in gl.magna.vers.item fallit in iudice, Inst.de inutili.stipul.Specul.tit.de satisdatio.§. expedito, versi.item quæritur.& in tit.de prim.& secund.decret.§. iam de effectu, versi. sed præmissis opponitur.Oldra. consi. xxx. factum tale est, quædam certæ, columna j. versi.de actione verò.Cyn.in auth.sacramenta puberum, col.penul. in x.quæst.versic. quid de notario.C.si aduersi.venditi.Bart.in l.tam is qui,§.filiusfamil. columna j.versi.quæro an ista donatio, ibi, vel alteri pro eo, vt puta notario.ff.de donati.cau.mort.Bald.in l.certi condictio.§. si nummos, col.ij. versi. interdum quandoq; hoc facit. ff. si cert. petat. vbi dicit communem practicam consuetudinem id obseruare.& in l.si Consul.in j.lect.& in iij.quæst.& iterũ in ij. lect.post.Guil.Cu.ibi.ff.de adopt.& in l. Caius, tum in princ. tum in versi. vlti. & ibi quoq; Rapha. Fulgo. & Floria. ff. de vsur. vbi etiam ipse Bald. dicit, hanc opinio. approbari per practicam totius mundi.& idem Bal. in l. postquam liti, columna iiij. versi.secundò quæro. C.de pactis.& in l.per diuersas, columna iij.in xiiij.quæst. C.mandat.& in l. cùm à socero, columna ij.versi.caue tibi.C.de iure doti. & in c.j.columna ij.versi. ex prædictis, ext.de fide instru.& con.cl.casus talis est, Vagnolus, col.j lib.j.& con.cxliij.statuto ciuitatis Papiæ, lib. ij.& consi.cc.verba Cyn.in lectura, in princ.eod.lib.ij.& consi.cclxj.quidam Laurentius, in j.dubio, eo.libr.ij.vbi id dicit approbari per quotidianum vsum.& consi. ccxxxviij. licèt sint diuersæ opin.eod.lib.v.Cardin.Flor.consi.lxxxiij. & quò ad primum, colum.j. versi.insuper non apparet.Petr.Anchar.in d.c. quanquam.col.iij.in viij.no. & ibi quoque Phil. Fran.vbi suprà, de vsur.lib.vj.& idem Ancha.consi. cccxl.viso themate, in ij.dubio, vbi dicit neminem de ea re dubitare, & ita se habere practicam communem, & vniuersalem vbique. Anto. latè in d.proœmio Decretalium, in princ.col.penult. versic. de notario, & ibi etiam Panor. col. x.versi.eiusdem prin.& in lect. vbi dicit videri esse communem opinionem, & sic interpretari consuetudinem: nam quotidie stipulantur notarij aliis.Idem Ant.in c.dudum col.ij.ver. oppo.quòd hic videtur velle, de conuer.coniuga.& consi.xxxv. visa forma, in princ.Roma. in l.stipulatio ista.§.si stipuler, colum.vj. versi.vlteriùs. ff. de verbo. oblig. vbi id dicit communiter omnes tenere.& consil.lxxvj.in causa nobilis, post prin. & consil. cccccxiij.in casu propositæ consultationis, post medium, versi. idem erit. Rapha. Co. consil. clxxxij.visa copia, columna j. vbi dicit ita seruare consuetudinem, quia videmus notarios quibuscunque stipulari. Alter Rapha.Fulgo.consilio cxc.visis toto processu, in j.dubio, in princip.Masueri. in titul.de liter.notis, & notar.colum. iij. versi. item notarius.Ioan.Plate. in §.j. columna ij. Instit.de iure perso.& in d.§.cùm autem, in ij.no. & ibi quoque Ang.Aret.colum. ij.versi.& aduertas, Instit.de actio. Alexand.consil.xxxj.viso themate, col.penul. versi. fuit etiam vltra, lib. vj. vbi hanc dicit veriorem, & communiorem opinio. & consi. lxv. quoniam omne datum, colum.antep.versi.item notarius, lib. vj. quod repetitur consil.cxix.eod.lib. vj.& idem Alex.consi.clxxxv.in causa & lite coram dominis, colum.iij.versi.opponitur etiam, lib.vj.& consi.xxxv.in causa & lite inter Lucam, col.j.in fine, lib.vij.Franciscus Aretin.consi. xlj.diligenter, & maturè, col j.versi.secunda ratio.& consi.lxxiiij. eodem exordio, col.penult.versi. tertiò pro hac, & sequenti. Corn. consi. 50. videtur in hac consultatione, col.iiij. versic.non etiam vitiatur, lib.j.& consi.vj.videtur in præsenti, col.iij.versi.& constat, libro ij.vbi & hanc dicit communem opinionem consuetudine approbatam, & in decisiuis seruandam.& cons. cxxix.videtur prima facie, columna j.versi. nam licèt donatio, eod. lib. ij. vbi & id dicit seruare communem consuetudinem.& consil.cxxxix. licèt in hac consultatione, in fin. lib. iij. vbi idem dicit. & consi. ij. viso suprascripto, col.ij.versi.præterea ius & actio, lib. iiij. Guid. Pap.decisi. Delphi.xlix. in processu, vbi ita dicit fuisse iudicatum in curia Delph.& iterum decisi.ccxxij.in donatione.& decisi.cclxvij.pactum, ad fi.& decisi. cccxvij. verùm iuratus.& consi.lx.ad dubia elicita, col. iiij. versi.& ex tali.Soc.consi. cxxv. visa narratione, ad fi.lib.j. vbi & hanc esse dicit communem opin.& consi.cclxij.in causa magnifici, col.penul.versi.secundò respondetur, lib.ij.quod repetitur consi. xc. lib.iij. & idem Soc. consi.cxxv. non insistendo, colum.ij.versi.sed ad hoc, eo.lib.iij.Phil.Dec.consi.xxxj. cuius superscriptio incipit, quando valeat, colum.iij.versi. secundò non obstat.& consi. lviij. cuius & hæc est superscriptio, si maritus, col.ij.vers.præterea in quæstione principali.& consi.ccxciij.viso testamento, col.ij.versi.& licèt donatio.& consi. ccccvij. visis, & diligenter, col. iiij.versi. tertiò respondetur, & con.ccvij.viso puncto, col.iij.in tertio dubio. Iaco.à sancto Georgio, in repet. auth. si quis in aliquo, in fi.C.de eden.& in l.j.col.vj. versi. subsequenter quæro. C. ne lice.poten. & in l. quemadmodum, in princ. ff. de iure dot. Carol. Rui consil.xlj. ponderatis verbis, colum.ij.versi.nec etiam est dubitandum, lib.v.Steph.Bertr. consi. cccij. visis copiis, colum. ij. versi. sed contra prædicta, lib. iij. vbi id dicit communiter obseruari de consuetudine, & consi.xij. quilibet est regulariter, numer.v.libr.iiij. & consi. clvj. ex themate, col. ij. versi. & quò ad id, eo.lib. iiij. vbi etiam dicit hanc esse communem opin. & de consuetudine vbique obseruari, ideo ab ea nec iudicando nec consulendo esse discedendum. Matthæ. Afflict. in d.c.j,

d.c.j.§.item sacramenta.in v.no.num. u.& seq. titu.de pac.iura.fir.& latè in constit. Siciliæ. incip. baiulos,col.x. versi. decimò & vltimò, vbi hanc dicit esse magis communem conclusionem, & ponit quasdam limitationes, quas tu videre poteris. & rursum decisi. Neapoli. cxxxv. quidam Venetus,in fi.Lud.Gozad. consilio lxxxvij. prima facie videtur, col.iij. versi. septimò dico.Pau.Parisi.consi.lxxxviij.viso processu causæ vertentis.col.xj. num.89.& multis seq.lib.iij.vbi dicit hanc esse veram & cõmunem conclusionem.Ant.Capiti.deci. Neap. lxxviij.in causa domini Petr.Nicol.Eueral.in locis legalibus,in loco,de tanquam,col.v.vers. hinc est etiam quòd licèt notarius. Hieronymus Gratus consi. xij. contra quamplures, col. ij.num.viij.lib.j.& consi.cxxvj. in hac causa Francisci,in prin.eo.lib.j. & Ioan.Amic.consil. cxxvj.punctus emergentis quæstionis,col.ij.num.v. & Aymo Crauetta in repet. rubri. ff. de lega.j.nu.cxxiiij.& consi.xix.super transactione,col.iiij.in iij.dubio,& N. Boër.decisi.clxxij. dominus vita,col.ij.num.5.vbi dicit hoc non esse dubium.Maria.Socin. Iunior consi.cxvij. visis instrumentis,col.iij. versi. & hæc conclusio, lib. ij. Vt verè possis dicere ex numero tot autorum,quod supra ex aliis multis diximus, hanc esse cõmuniorẽ nostrorum sententiam.

24 ¶Nam iudices,& alios officiales,cæterasque publicas personas, quas vocant, stipulari aliis posse in iis,quæ ex eorum officio dependent,receptum esse plurimi dicunt,auctoritate. l. eũ pro quo,& ibi gloss.& doc.ff.de in ius vocan.& §. j. in auth.de exec. & his, qui conue.vnde sumpta est.d.auth.libellum.C.de lit.contest. & vtrobiq; no.& §.ex his,in auth. de hære. ab intest. venien. vnde quoq; deprompta est auth. matri & auiæ. C. quand. mulie. tutel.offic. & vtrobique item not.& §.ad excludendas,in auth.de litigio. vnde etiam excerpta est auth. generaliter.C.de epis.& cleri.& similiter vtrobiq; no.& §.quia verò. in auth.vt sine prohib. mat.

Iudices & alios officiales pro aliis stipulari posse.

25 ¶Et id voluère plurimi ex his quos iam citauimus versi. ab hinc ij. & prætereà Bar.in l.si arrogator.col.iij.versi.venio ad primam.ff.de adopt. Alber. in d.auth. matri. Bal.in l.j.§.huius studij,in j.lect.col.vlti.ff.de iusti.& iure.& in l.certi condictio.§.quoniam,col.ij. versi.oppo. quòd quis possit.ff.si cert.peta.& in l.ij.in fine.C.vt in possess.lega.vbi dicit neminem alteri stipulari posse,nisi sit publica persona,vel alia loco publicæ personæ à iudice adhibita.per d. l.iij.ff.rem pupil.sal.fore,& d.c.quanquam,de vsur.lib.vj. & Flor. in d.l. Caius, in j.not.ff.de vsur.& Angel.Aret. in d.§.cùm autem.col.iij. versi. quæro quæ actio, Instit.de adopti. & in d.§. serui autem,col.j.versi. vnum addas,Insti. de iure perso.

Ad idem.

26 ¶Et de iudice priuatim videre poteris apud gl.in d.§.si quis alij,in verbo nihil agit,& ibi Io. Fab.col.ij.Insti.de inutili stipula.Inno.& alios in d.c.dudum, de conuers.coniug. Bar.in d.l. ij.& ibi Alex.in addit.ff. rem pupil.sal. fore.eundem Bar. in d.l.postquam liti,post medium, ibi,quæro vtrùm ista & ibi Bal.col.iiij.vers.secundò quæro.C.de pactis. ipsum Bar.in d.l.stipulatio ista.§.si stipuler,& ibi Rom.col.vij. versi. quid autem in iudice, & alios recentiores. ff.de verb.oblig.& ipsum quoq; Bald.in d.auth.generaliter,col.penult. versi. vtrum ex scriptura.C.de episco.& cleri.in l.j.col.iiij.ver.sed quid de iudice. C.per quas perso.nob.acq.& in l. is,qui hæres,circa medium,ff.de acqui.hæred.& in auth. si quando, ante medium.C.de constit.pecu.& in c.j. paulò ante finem, extrà de eo qui mitti.in possess. Angelus post Petrũ in l.emancipati,versi.per hanc legem,ff.de adoptio. Pet. Anch. in c.cùm pridem, de pactis, & in d.c.quanquam,col.vj. & in sexto not. de vsur. lib. vj. Ex quibus tamen intelliges,an & quando, & quomodo id procedat.

Ad idem de iudice.

27 ¶Constat autem notarium esse publicam personam, vt præter alios multos iam suprà citatos voluit gl.in §.si verò absint,in verbo,tabulariis,in auth. de hæred.& falcid.& Spec.tit.de prim.& secun.decreto.§.iam de effectu,versi.sed quas personas.& tit.de instru.edit.§. nunc dicendum,in prin. Bald.in d.l.j.§.huius studij,ad finem,in priore lect. ff.de iustitia & iure,& omnes vbiq;. Et hoc certè probat tex.in §. orphanotrophos, in illis verbis, præsentibus publicis personis,id est,tabulariis.C.de episc. & cleric.& in §.cùm autẽ, ibi.publicæ personæ, id est tabulario,Instit.de adoptio.Eundemq; dici & esse officialem,vt dicit Matthæ. Afflict. in c.j.in verbo,potestas,col.ij.num. 38. titu. quæ sunt rega. per textum in l.si quis decurio, in prin.C.ad leg.Cornel. de falsis.& in l.j.C.de tabular.lib.x.Sed quomodo id intelligatur, declarat ipse Matthæus paulò pòst.

Notariũ esse publicam personam.

28 ¶Item sunt & ipsi notarij iudices chartularij, & ita illos pleriq; appellant, & inter cæteros gloss.in l.j.in principio.& ibi etiam Bart.Bald.& alij.ff.de iudici.gloss. in l.rem non nouam, in verbo facultatem.C.eod.tit.& in l.vltim.in verbo,non habent,& ibi Bart. C.vbi & apud quem restit.in integ.peti pot.Bar.in l.iubemus.§.sanè,col.vlti.C.de sacro. eccles.Bald.in l.j. post prin.ff.de iurisd.om.iudic.& consi.cv.factum tale est,domina Auerana,col. ij. versi. itẽ cùm isti iudices,lib.iij.& Angel.con.xciij.visis & inspectis omnibus,post prin.vbi negat esse alias glo.quæ illos ita vocent,quàm prædictas.& consi.ccxxxiiij.visis statuto,in fi.Imo.in l.ij. col.vlt.versi.item tangit.ff.de stipula.seruo. Pau. Cast.in l.acta, & ibi Alex. post princ.ff.de re iudic.& idem quoque Pau.consi. cclx. visis compromisso,in ij.dubio,lib.j. Alexan. consi. xcij.videretur prima consideratione.col.ij.li.vij.Corn.con.clxxxv.tria principaliter,col.pen. versi.

Notarios esse iudices chartularios.

versi.nec est ratio,lib.ij.& consi. xcix. visis literis,col.j. lib.iij.

29 ¶ Sed (quod ad ipsos notarios priuatim pertinet) vereor ne satis id probetur de iure communi:scilicet quòd stipulari alteri possint,præsertim in conuentionalibus: nec per illos quidem textus,qui solent allegari ab his,qui id tenuerunt,quos nos sigillatim adscripsimus suprà num. 16. sunt tamen qui ab hac. Primùm enim quantùm ad dictas leg.ij.iij.& iiij.ff.rem pupil.sal. fore. quæ sunt principes nostrorum huius sententiæ testes, harum verba subiicienda putauimus,vt ex his veluti præsentibus intelligas,quid quantúmve ad eam rem faciũt. Hæc autem sunt.Si pupillus absens sit,vel fari non possit,seruus eius stipulabitur: si seruum non habeat,seruus ei emendus est:sed si non sit vnde ei ematur, aut non sit expedita emptio, profectò dicemus seruum publicum apud Prætorem stipulari debere : aut dare aliquem Prætor debet, cui caueatur, non quasi ipso iure pupillo acquirat, neq; enim pupillo acquirit, sed vt vtilis actio ex stipulatu detur. Hæc ibi. *An legibus probetur notarios posse aliis stipulari*

30 ¶ Vides igitur primùm ex his verbis,id in infante aut pupillo absente optinere : quibus lex semper aliàs vberiùs,ac pleniùs subuenit,quàm aliis,vt constat ex tit. C. quand.imper.inter pupil.& vidu.& ex toto illo titu. in quo.dd.ll.positæ sunt,rem pupil.sal. fore. & videre licet ex l.bonę fidei,in prin.ff.de acq.rer.domi.& l.ij.§.si à pupillo.ff.pro emp.& l.sicut.C.de prę- script.xxx.vel xl.ann.& Fra.Aret. clx. in præsenti consulta.col.iij.versi. prætereà verbum, & aliis infinitis locis totius nostri iuris. Quod & ipsum est ex legibus diuinis & naturæ, quib. hi sunt commendatissimi: vt patet Exodi xxij.c.Deut. c.x.Iob vj.& xxij.& xxiiij.non semel, & xxix.& xxxj.etiam non semel,& Psal.ix.in fi.& xciij.& cviij.& cxlv.Eccl.iiij.& xxxv.Esaię j.& ix.& sequ.Hieremiæ v.& xxij.Ezechiæ xxij.Oseæ xiiij.eodemq; vlt. Zacha.vij. Malach. iij.& in epistola diui Iacobi,c.j.ad fi. Vt iam intelligas ex tot locis literarum diuinarum,hos omnium esse fauorabilissimos. Etiam si Cato ille Censorius in oratione, quam apud Censores habuit, non dixisset, maiores sanctiùs habuisse pupillos defendi, quàm clientem non fallere,quod ab Aulo Gellio relatum est.lib.v.noctium Atticarum c.xiij. *Ad idem.* *Pupillis leges nostras plenius subuenire.* *Et leges diuinas.*

31 ¶ Igitur cùm de pupillis, & impuberibus tantùm hæ leges loquantur, & vt cæteræ de eadẽ re loquentes, quid causæ est, vt ad cæteros trahantur? Præsertim cùm dd. ll. sint collocatæ sub illo tit.rem pupil.sal.fore.vt etiam intelligas priuatim pro pupillis &eorum fauore latas fuisse.Cumq; l.hæc autem.ff.de adoptio.quæ confestim sequitur d.l.non aliter.& l. his verbis, quæ pro illa opinione allegari solent, non obscurè declarat id, quod dictum est in præcedentibus illis. legib. quæ de impuberibus tantùm loquuntur, de illis quoq; tantùm intelligendum.quod & expressè expendit glo.ibi.Ad quod etiam vide quæ dicam inferiùs num. 43.quantùm ad d.leg. *Ad idem.*

32 ¶ Vides,inquam,in dd.illis ll.seruum proprium primo loco in id esse adhibendum: quoniã scilicet serui nostri possunt nobis quærere,& stipulari.l.j.§.item acquirimus.ff.de acqu.poss. & in §.j Instit.per quas personas nobis acquirit. cùm si. Mox si seruus proprius desit,illi esse emendum: aut si expeditè fieri non possit, seruum publicum, veluti pro extremo remedio, ne ius pupilli pereat,adhibendum. Seruum igitur publicum, id est, seruum reipublicæ vel municipij,cuius pupillus est. Hunc enim leges nostræ vocant seruum publicum, vt liquidò apparet ex rub.C.de seruis reipubl. manu. iuncta. l.j. eius tit.quæ eos seruos publicos nuncupatim vocat. Et ex l.j.de solut.& liber.debit.ciui. lib.xj. quæ loquitur de cautionibus seruorum publicorum,id est,ipsius ciuitatis, vt satis declarat ead. lex posteà loquens de actore ciuitatis,vt etiam bene intelligit gloss.ibi, repræhendens eos, qui de tabellionibus intelligebant.Et ita etiam intelligunt Lucas Pen.& Io. Plat. *Seruus publicus quis sit in nostris legibus.*

33 ¶ Et sic quoq; seruum publicum,id est,reipublicæ, & non tabellionem siue notarium intellexisse verisimile est Tullium in Philippicis,Quos Antonius deliciarum causa in conuiuio cædi iubebat à seruis publicis.Et Liuiũ j.decad. lib. j.vbi ab Euandro edocti antistites sacri eius per multas ætates fuerant,donec tradito seruis publicis,solemni familiarum ministerio genus omne potitiorum interiit.Et Valerium Maximum lib.ij.c. v. vbi de Mario,Missus ad eum occidendum in priuata domo Minturnis clausum seruus publicus natione Cimber, aggredi non sustinuit.Et iterum lib.iij.cap.ij. Reddensq; seruo publico qui eam tradiderat, Critię,inquit,propino.Et Iulius Capitolinus in Gordianis: dum scilicet Senatusconsultum quodpiam tacitum ita factum fuisse dicit, vt non scribæ, non serui publici, non Consules illis actibus interessent. Ex quibus facilè intelligis Angelum Aretin.fuisse hallucinatum, cùm dicit in d. §. cùm autem, post princip. Instit. de adopt. tabelliones vocari seruos reipublicæ. *De eodem ex aliis authoribus.*

34 ¶ Alibi autem reperimus, seruos ciuitatis, vel municipij siue reipublicæ stipulari posse pro ipsa ciuitate,municipio, vel republica,in leg.vltim.ff.quod quisque iuris. & d.leg.Gaius.ff. de vsuris, & l. iij.ff. de stipulat. seruorum. Et licèt non sint serui singulorum eius ciuitatis, vel collegij,l. in tantum.§.j.ff.de rerum diuis.& l.j.§.seruum. ff. de quæsti.& facit l.j.in fi.ff. de colleg.illi.loquens de libertis vniuersitatis, non reperiatur huiusmodi stipulari posse pro singulis hominib.huius ciuitatis vel municipij : tamẽ fauore pupillorũ receptũ est,vt si desit *De eodem.*

seruus

seruus proprius, id faciat seruus publicus, id est, municipij siue ciuitatis, interueniente decreto iudicis. Igitur illæ leges iubentes adhiberi seruos publicos, si desint proprij, debent intelligi de seruis ciuitatis, vt cæteræ leges intelligunt. Præsertim cùm nulla lege probetur tabelliones seruos publicos dici, vt posteà quoq; dicemus. Et tantùm abest, vt serui dici possint, vt nec tabellio seruus esse possit, l. generali. C. de tabular. lib. x. & voluit per eum textũ glo. in d. l. ij. ff. de adopti. & in l. ij. C. eod. tit. & in d. §. cùm autem, Instit. eod. quoq; tit. & in l. defensionis, in verbo, conditionales. C. de iure fisci. tametsi illæ vbiq; & cæteri nostrates intelligunt seruum publicum pro tabellione, per text. in d. §. cùm autem, de quo postea dicemus.

Seruus non potest esse tabellio.

35 ¶ Adde (si placet) & aliam rationem, quæ mihi vigentissima esse videtur, vt in illis dd. ll. ij. iij. & iiij. de quibus hic principaliter loquimur, (nam de aliis posteà loquemur) non possit intelligi de tabellionibus siue notariis, sed de seruis reipublicæ: vides enim illic seruos proprios, & seruos publicos nominari: & proprios poni ad differentiam publicorum, vt è diuerso publicos propriorum. Ergo necesse est, vtrosq; esse, in ea quidem significatione, qua leges seruos accipiunt: nihilq; inter eos interesse, nisi quòd alteri proprij sunt pupilli, alteri reipublicæ. Quòd si seruos publicos intelligas pro tabellionibus, quòd scilicet munus publicum gerant, certè hi serui publici non sunt eiusdem qualitatis, vt serui illi proprij: nec ita sunt serui publici, vt illi serui proprij.

De eodem.

36 ¶ Prætereà si illi tex. intellexissent seruum publicum pro tabellione, quid opus erat tot verborum ambagibus? vt scilicet primùm adhiberetur seruus proprius: & si non esset, emptitius: aut si etiam non esset, seruus publicus, aut alius à Prætore datus. Nonne satis fuisset statim & vno verbo dicere tabellionem siue notarium adhiberi? Nam siue fuerit seruus proprius, siue non fuerit, omnes eum textum intelligunt, vt semper tabellio alteri stipulari possit. Dicemus tot verba eius legis esse supernacua, otiosa, inutilia? Et id certè dicere non possumus, l. ait prætor, quæ est iij. in prin. ibi, nec frustra adiicitur. ff. de iureiuran. vbi eum textũ ad id no. Paul. Castr. Alex. & Iason, qui adducit concord. quibus addes alios infinitos à me collectos in tractatu, cui titulum nuncupauimus, Nihil frustra.

De eodem.

Legum verba nõ esse otiosa.

37 ¶ Nec igitur otiosum est, quod illic dicitur, apud Prætorem: nam ex hoc apertissimè ostenditur, id fieri debere in iudicio, & causa cognita, vt etiam expressè dicitur in d. §. cùm auté, Instit. de adopti. vt & illic benè adnotat Bal. qui ex hoc dicit multa specialia statui in prætoriis, & iudicialibus stipulationibus, quæ ad conuentionales trahi non debent. Nam & aliàs videmus, ea, quæ fiunt in iudicio, plus roboris, momenti, & ponderis habere, quàm quæ extra iudicium fiunt: multaq; in iudicio fieri posse, quæ aliter fieri non possunt, l. in plurium, in fi. ff. de acq. hæredi. & l. j. etiam in fin. ff. de cura. bonis dan. & l. mulier fundo. ff. de leg. cõmis. & patet ex multis, quæ aceruatim collegit Barba. consi. xlvij. præclarè scripsit Psalmista, col. vlt. lib. ij. & consi. liij. quod est eodem exordio, col. v. versi. & si quispiam opponat, eod. lib. ij. & Iason in l. pacta nouissima. C. de pactis, quæ non est opus aliter sigillatim referre. Vt ne tamen obliuiscar illius caloris, quem vocant, iudicij, de quo adeò multa per Barto. Imo. Rom. & Fran. Aret. in l. j. in prin. ff. de verbor. obligat. & aliis locis ibi à recentioribus numeratis.

De eodem.

Iudiciales actus plus habere põderis.

38 ¶ Deniq; ex eo text. vides clarissimè, illic duos interuenire debere, vt huiusmodi stipulatio pro absente fieri possit. scilicet iudicem, & alium qui coram eo stipuletur: siue seruum proprium, siue publicum, quicunq; is sit: siue alium à iudice datum: tanquam, scilicet, alter solus non sufficiat: neq; enim vnus duorum vicem tenere potest, scilicet iudicis, & stipulatoris, qui pro absente stipulatur. Ideò nec idem vicem notarij, qui contractum recipit & in scriptis redigit, eiusq; fidem facit: & simul vicem eius, pro quo fit contractus: & prætereà iudicis, coram quo id fieri debet, id est, trium personarum gerere potest. Cùm etiam difficile sit, vt vnus duorum vicem suppleat, l. si plures. ff. de pactis, vbi gl. exponit difficile, id est impossibile, & ibi citat alios textus concord. Vnde & illud fit, quòd si quis sit iudex, & notarius, non potest scribere gesta coram se. Inno. vt sæpe à nostris citatur in c. quoniam cõtra falsam, de probat. & in c. cùm à nobis, de testib. Bart. in l. ij. col. ij. versi. quæro pone quòd aliquis, & ibi Imo. col. vlt. versi. item tangit. ff. de stipul. seruorum, cum si.

De eodem.

Vnus duorũ aut plurium vicem sustinere non potest.

39 ¶ Ex quo & illud consequens fit, vt tabellio non possit conficere instrumentum de eo quod ipse facit, l. exemplo. C. de probati. & l. inter chartulas. C. de conueni. fisci debit. lib. x. Alioquin illud sequeretur, vt notarius teneret personam rogantis. & rogati, scilicet rogantis partis, & rogati notarij: nam illud est certum, notarium à partibus rogandum esse, vt fidem faciat, vt probatur in §. nos autem, & ibi gl. in verbo, iniungatur, in auth. de tabellio collat. iiij. & volunt docto. vbiq;. Ideoq; Bal. qui alicubi in ea opinio. fuit, vt tabellio possit stipulari alteri, vt suprà diximus, id obstaculum sentiens, volensq; id ipsum reiicere, & amouere, dicit in d. l. j. §. exigere. ff. de magistra. conue. quòd nec momento quidem residet apud tabellioné vtilis actio, quia si resideret, inquit, non posset ipsemet de iure suo instrumentum conficere, per dd. ll. suprà in prin. huius versi. allegatas.

Ad idem.

¶ Idem

40 ¶Idem verò Bald.(quod iam suprà diximus) in l.j.col.iiij.versi.alij dicunt. C.per quas personas nob.acquir.dicit quòd officium notarij, licet sit publicum, non tamen est inuentum ad stipulandum,sed ad scribendum & redigendum in scriptis, id quod fit inter alios, non quod per seipsum fit,& allegat Inno.in d.c.quoniam contra falsam,de probat.Tamen postea subdit,quòd ad ea eum non spectat commodum, sed nudum ministerium. Idem autem in d.l.si Consul.in viij.quæst.ff.de adopt.in j.lect.scribit,notarium posse conficere instrumentum de stipulatione per eum facta pro alio,nisi speraret priuatum quodpiam commodum. Et idem dicit in ij.lect.post Guil.ibi.Et de cæteris idem voluit Bar. in d.l.ij.in j.quæst.ff.de stipul.seruo.Sed quantùm hæc satisfaciant iis, quæ diximus de persona duorum & nuncupatim de eodem iudice,& notario,& dd.ll.ij.& iij. rem pupil.salu. fore. cæteri diiudicent. Præsertim cùm in illis legib.nullum commodum erat peruenturum ad seruum publicum, de quo loquuntur,sed ad solum pupillum, & tamen stipulari non potest, nisi aliis interuenientibus, quæ iam diximus. *De eodem.*

41 ¶Quantùm autem ad d.l.non aliter.ff.de adopt.& d.l.ij. C.eod.tit.eæ simpliciter loquuntur de seruo publico,qui(vt diximus)non est tabellio, & loquuntur item de impuberibus, vt & d.lex ij.iij.& iiij.rem pupil.sal.fore.& secundùm illas, quæ specialiùs loquuntur, debent intelligi.Sed magis vrget.d.§.cum autem,Instit.de adopt.qui nuncupatim his verbis vtitur,vt caueret arrogator publicæ personæ, id est, tabulario. Ita enim sese declarat & interpretatur is text.in multis nostris codicibus Institu.& ex quibus videtur illud assumi, vt notarius tanquam publica persona possit alteri stipulari. *Ad idem.*

42 ¶Sed ad eum textum,præterquam quòd etiam loquitur de impuberibus, vt cæteri superiores,ideo non trahendus ad puberes,vti diximus.Illud quoque non sine ratione dicere possumus,eam interpretationem,id est tabulario,verisimile esse additam à quibusdam glossematariis,vt ita loquar,ita eum textum intelligentibus, eamque apposuisse vel in margine vel in linea interlineari, & posteà à librariis assutam fuisse contextui, vt plerunque fieri videmus. Nam ad quid scriptum esset,caueat publicæ personæ, id est, tabulario,cùm planiùs & breuius dici potuisset, caueat tabellioni? aut si non tantùm de tabellione intellexisset, potuisset sic generaliùs & significantiùs dicere, caueat tabellioni, aut alij publicæ personæ. Et quod iam diximus, is §.exceptus est ex d.l.ij.ff. eod. quæ non loquitur de persona publica, sed de seruo publico, secundum quam debet intelligi, & eo quidem modo, quem suprà diximus. Tametsi sunt & aliæ publicæ personæ,vt probatur in §.nos autem,Instit.de Attili.tuto. Nec me mouet, quòd in institutionibus Theophili eadem illa declaratio adscripta est, id enim eodem errore factum crediderim. *De eodem.*

43 ¶Quantum ad d.l.j.§.exigere.ff.de magi.conue.is text. omnino loquitur secundum dd.ll.ij. iij.& iiij.rem pupil.sal.fore.vt scilicet, seruus proprius pupilli, aut si desit, publicus stipuletur ipsi pupillo:aut etiam ipse magistratus: idque fauore pupilli, vt diximus, & iterum seq. versi.dicemus.Dict.autem l.cùm cognatos.C.de capt.& postli.reuer.loquitur de seruo publico,qui pro capto ab hostibus stipulatur,non minùs quidem fauorabili,quàm sit pupillus: vt patet ex multis quæ scripsimus in nostris legib.cõnubialibus in gl.vj.in verbo,*de son mary*, in xxxv.quæst.Et præterea à iudice ad id constituitur,vt is text.apertè declarat. *De eodem.*

44 ¶Quantum autem ad d.c.quanquã,de vsur.lib.vj.præterquàm quòd illud ibi fit iussu,mandato,& auctoritate iudicis,quæ ita requiritur,vt nec ratihabitio postea interueniẽs sufficiat, vt dicit Bald.in l.executorem,col.iiij.versic.sed quid,si notarius. C.de execut.rei iudic.vt diximus suprà num.21.nec aliud speciale tamẽ est fauore animæ,vt ibi declarant doct.& Iason in d.l.stipulatio ista.§.alteri,col.iij.versic.quintò limita.ff.de verb.obliga.Et hanc planè in ea re differentiam impuberum & aliorum priuilegiatorum, cæterorumque non item priuilegiatorum:vt scilicet pro illis nonnunquam,& quibusdam interuenientibus possit alius stipulari:pro cæteris nunquam,satis apertè declarat gloss.in d.c.quanquam,in verbo, possunt acquirere.& Bart.in l.j.ad fi.prin.ff.de iure fisci,vbi dicit quòd notarius potest stipulari pro fisco,vti pro pupillo,per d.l.non quasi,quæ est illa.d.l.iiij.ff.rem pupil.sal.fore, nam fiscus,inquit,& pupillus æquiparantur,l.illud, ff.de appel.& l.rempublicam. C. de iure reipublicæ, lib.xj.Id quod dicit menti tenendum, quòd quotidianum sit. Hisque concinit quod scribit Bald.in l.j.col.iiij.versic.alij dicunt.C.per quas perso.nobi.acqui. dicens speciale esse in d.c. quanquam,vt notarius stipuletur in vsuris.Igitur ius commune est in contrarium. Vt tamen interim videas Angelum,qui aliter quoq; illud c.intelligit in sua disputatione incip. Astensis miles,col.ix.versic.de octauo dicendum est. *De eodem. Notariũ non nisi proprius legiatis posse stipulari. Pro anima. pro impuberibus. Pro fisco.*

45 ¶Sed quid hîc,si diuis placet,faciamus, quando plerique omnes dicunt aliter consuetudine obseruari,vt scilicet notarius possit in contractibus à se receptis pro quibusuis, nullo ætatis discrimine,nullo delectu conuentionalium & iudicialium negotiorum,nulla item differentia,an iudex id iusserit,an minimè,sed passim,semper & vbique pro aliis stipulari, vt præter plurimos quos tibi citauimus suprà nume.23.sunt & alij, scribit Bald.in dicto §.cùm autem, Instit.de actio.& consilio ccxlvj.præmissis verbis,cuiusdam statuti,paulò ad finem lib.ij.vbi *Consuetudine obseruari vt distincte notarius pro aliis stipuletur.*

dicit eam esse consuetudinem fermè per totam Italiam vt ex stipulatione notarij aliis quæratur actio sine cessione.& Ioan.Fab.in §.si verò aliquis,Instit.de satisd.licèt vterque quantum ad ius commune,sit alterius opinionis,vt suprà diximus.

Consuetudinem hanc obseruari debere.

Statuto vel consuetudine introduci vt alius pro alio stipuletur.

46 ¶Consuetudinem autem hac in re esse obseruandam tradit Bald.in hac ipsa specie loquens, in l.j.vbi nuper citauimus.C.per quas personas nob.acquir. Nam tunc,inquit, notarius videtur habere id officium stipulandi pro alio à consuetudine.& rursum consil.cxlvj.præmissis verbis,paulò ante fi.lib.ij.Nam & aliàs consuetudine vel statuto introduci potest,vt alius pro alio possit stipulari,vt plerique volunt per text.in l.certi condictio. §.si nummos , in illis verbis,cùm quotidie credituri,&c.vbi id not.Roma.in vltimo not.Alexander colum.ij.vers. item not.consuetudinem,& Iason colum.iiij. versicu.vltimò not. & Philip.Decius colum ij. versicu.tertiò not.ibi quotidie.ff.si certum petat.& per text.in l.si quis donaturus , in fi.ff. de vsufruct.Bald.in repet.l.de quibus,colum.ix.versic.& primò quò ad primum,ibi,certè valet consuetudo.ff.de legib.

Ad idem.

Lex id facere potest.

47 ¶Vt etiam statuto id introduci potest ex sententia ipsius Bald.in l.j.in fi. C. de manumis.testa.& in c.quæ in ecclesiarum,colum.antepenult. versic.sed nunquid ex pacto, de constitut. & consil.cccj.in primis videndum est,circa medium,lib.iiij.vbi hâc rationem adducit,quòd lex id ipsum potest facere,per l.penult.§.cùm autem. C.ad Senatusconsultum Trebellia. & alia iura ab eo allegata : ergo & statutum , quod & ipsum lex est. & Paul.Castrens. consilio clxxj.in casu præsenti visis omnibus,colum.ij. versicu.primum est in actione,libro secundo, & Iacob.à Sancto Georgio,in dicta l.certi condictio.§.quoniam , circa medium.ff.si certum petatur,& Iason in dicta l.stipulatio ista.§.alteri,colum.j.versiculo limita no.istam regulam. ff.de verbor.obligat.

Instrumenta garentigiata.

Et confessionata.

Garentigia.

48 ¶Ad hæc si ex statuto,aut moribus regni , vel ciuitatis instrumenta à notariis recepta habent executionem paratam:cuiusmodi instrumenta quæ Tusci garentigiata appellant , & Perusini confessionata,vt tradit Bald.in l.etiam,colum.j.in diuersis locis. C.de execut.rei iudica. Idem enim est vtrunque, vt dicit Bartol.in l.possessio quoque. §. & si possessio. ff. de acquir. possessio. Nam garentigia nihil aliud est, quàm præceptum factum à notario partibus confitentibus & consentientibus , vt obseruent contenta in instrumento , vt dicit Bald. in l.vlt. colum.ij.versic.& ideo consuetudo.C.de sponsa. cum multis aliis concord. à me plenissimè collectis in commentariis consuetudinum Picta.tit.*de notaires*,§.j.glo.ij.in verbo,*car ilz sont iuges quant à ce*.Ideoque notarij, qui hæc instrumenta conficiunt , dicuntur iudices chartularij,de quibus suprà locuti sumus,num.28.item sunt & ipsi. Et huiusmodi sunt instrumenta quæ in nostra Gallia fiunt,tam ex consuetudinibus multarum huius regni regionum, quàm ex ordinationibus nostrorum regum.Igitur , vt repetamus , in his instrumentis haud dubiè potest notarius stipulari alteri,si credimus Bart.in d.l.possessio.§. & si possessio.ff.de acquir. posses.Bald.in d.l.non aliter,col.j.versic.item si ex forma statuti.Roma.consil.lxxvj.in causa nobilis,col.j.Angel.Aret.in §.serui autem,col.j.versic.item quod dixi per notarium, Insti.de iure perso.Iason in d.l.stipulatio ista.§.si stipuler,colum.antepen.versi.quarta fallentia.ff.de verb.oblig. Anto.Capyt.d.decis.Neap.lxxviij. & Hierony.Grat.d.consil.xij. contra quamplures,col.ij.versi.tertiò quia adest,lib.j.

Notarius in his instrumentis pro aliis stipulari potest.

Apud nos notarius potest alteri stipulari.

Sed cuius effectus est hæc stipulatio ante acceptationẽ.

Alienans an possit pœnitere, vel reuocare ante acceptationem.

49 ¶Ex quibus vides minimè dubitandum esse apud nos , qui notarius alteri stipulari possit, quicquid sit de iure communi.Et id quoque etiam de iure ciuili fatetur Paul.Castr.d.consi. cxcv.lib.ij.quem suprà citauimus,vt scilicet quæratur vtilis actio absenti sine cessione.quod non procederet in stipulatione alterius,sed in id requirit acceptationem.Igitur secundo loco illud videndum est,cuius est effectus hæc notarij stipulatio ante acceptationem, & an ex ea quæratur possessio ex constituto in instrumento apposito. Et certè eam vim habet,vt non possit donans aut vendens reuocare aut pœnitere , etiam ante acceptationem donatarij aut emptoris,vt expressè voluit Bald.in l.cùm à socero,colum.ij.versic.caue tibi. C.de iure dot. Alexand.Franc.Aret.& Iason in l.qui Romæ.§.Flauius Hermes:ille colum.pen.versi.tamen conclusionem,Francisc.Aret.colum.item penult.versic.& hoc tenet.& Iason col.viij. versic. secundò limita.ff.de verbo.obligat.idem Franc.Aret.d.consil.lxxiiij. col.penult.versic.tertiò pro hoc,& seq.Carol.Ruin.consil.clxxij.non est dubium,col.iiij.versicu.& prædicta locum habent.Philip.Dec. d.consi.lviij.col.ij.versi.præterea in quæstione.& d.consil.cccxxvj.in fi.& consi.cccxxxix.primò non videtur,col.iij.versi.tertiò dictum.& d.consil.dcvij. colum.iij.in iij. dub. Lance.Gali.in rub.ff.de verb.oblig.col.iiij.versic.& aduerte quia vbi esset.Lud.Gozad. consi.lxxxvij.prima facie videtur,col.iij.versi.septimò dico.Maria.Socin.Iunior.cons.cxviij. visis instrumentis,col.ij.vers.& hæc contrario, & multis seq.lib.ij.Anto.Rube. consil.xcj.videtur primo aspectu,ad fi.& consil.cxvij proponitur in facto quòd quædam mulier, num.8.

Qui dicunt ius statim quæri ex stipulatione notarij sine acceptatione.

50 ¶Et eiusdem factionis non obscurè videntur esse,qui dicunt ius statim quæri donatario siue emptori ex ea notarij stipulatione,sine alia ipsius donatarij siue emptoris acceptatione.Nam ita expressè voluerunt Corne.consil.xxj.suprascripto puncto, colum.ij. versicu.præterea ius & actio,lib.iiij.Guido.Pap.decis.Delphin.xlix.in processu.& Socin. consil.cclxij. in causa

mag

magnifici,col.pen.versic.secundò respondetur.& Philip.Dec,consil.ccxxvj.magister Ioannes,col.j.versi.nec obstare videtur,& iterum in fi.eius consil. & maxima pars aliorum, quos suprà citauimus num.23.sunt & alij.

51 ¶ Sed illuc postremò inspiciendum est,an id impediat,quominùs donare, aut vendere alteri aut hypothecare alteri possit, antequam emptor aut donatarius ratum habuerit: aut etiam postquam ratum habuerit,ante rei traditionem. Et si id fecerit,vter eorum præferetur. Et id certè minimè dubium est,quin præferatur hic secundus donatarius vel emptor,cui res priùs est tradita,ei cui absenti stipulante notario res priùs vendita aut donata fuerat. Nam si id locum habeat cùm priori emptori aut donatario etiam præsenti, & stipulanti res est donata aut vendita,sed non tradita, & alteri interim vendita, & tradita, per vulgatissimam illam.l. quoties.C.de rei vendicatio. cum similib. Aut etiam alteri interim quoque hypothecata.l. vlt.§.Lucius.ff.de donatio.& not.Bartol.& Ioan.Plat.in l.j.post glo.ibi,in verbo, perfectam. C.de iure fisci,lib.x. Quanto magis si non ipsi præsenti, sed absenti, pro eo stipulãte notario? *Sed quis præferatur, an is cui notarius primum stipulatus est, an alter.*

52 ¶ Et id certè clarissimum est,si nullum interuenit constitutum,vel precarium. At si interuenit notario stipulante,& id maximè dubium est, an ex huiusmodi constituto facto absenti, pro quo notarius stipulatur, transeat possessio in ipsum absentem ante eius acceptationem, ita vt is præferatur alteri.cui interim res donata vel vendita & tradita fuit. Et id quidem est quod quærimus, & quod ad hunc nostrum tractatum precipuè pertinet. Sunt autem eius rei diuersæ sententiæ multorum ac magnorum virorum ex vtraque parte, vt diximus suprà num.8.sed & hanc,& 2.seq.& iterum num.13.contrarium tamen,& num.seq. *Quid autem si interuenit constitutum sine notario stipulante.*

53 ¶ Ego verò,vt iudicium in hac re meum tandem interponam, vix eò adduci possum, vt ex huiusmodi constituto absenti & ignoranti facto transeat in eum possessio: vt pote quæ eius naturæ est,vt non sine animo eius cui quæri debet,quæri possit,cùm animus ad quærendam possessionem requiratur.l.j.§.adipiscimur, & ibi doctor. & iterum l.tertia, in principio. & l. quemadmodum,& l.quod meo.§.si furioso,ff.de acquirenda possessione. Ideo nec per constitutum potest transferri possessio, nisi accedat animus & voluntas eius cui quærere volumus,vt expressè voluit gloss.quam omnes sequuntur,in dicta l.quod meo,in verbo,possidere,eodem tit. *De eadem re.*

54 ¶ Quòd si quis nobis obiiciat d.l.iij.§.item acquirimus,vbi acquirimus per seruũ aut filiumfamilias possessionem earum rerum,quas peculiariter tenent,etiam ignorantes. Huic statim respondebo,id ibi fieri,vt confestim subditur,quia nostra voluntate intelliguntur possidere, quas eis peculium habere permisimus. Ex hocque not.Imo.ibi, quod propter præambulam voluntatem intelligitur,& fingitur posteà interuenire voluntas in alio actu connexo. Et facit quod etiam in simili diximus suprà in secunda parte,in iiij.amplia. & quod scribit glo.vlt. in c.fine possessione.versic.item opponitur ignorans, de reg.iur.lib.vj. *Obiectio & responsio.*

55 ¶ Quòd si is magis vrgeat, dicatque generaliter possessionem acquiri per liberam personam etiam ignoranti per text.expressum in l.j. C.de acquir.posses. Intelligat eam l.communiter, vt cum nostris loquar,intelligi de procuratore,vt videre licèt ex Cin.Alb.Bald.Ange.Raph. Fulg.& aliis ibi:& Imo.consil.lvij.viso quodam instrumento, ante medium.& sic in eo, qui nostra voluntate ea facit,quæ posteà vt procurator noster facit, vt suprà in præcedenti versi. diximus de filio & seruo, quibus per peculium concessimus. Et nuncupatim de ipso procuratore voluit Angel.Aretin.in §.actionum, col.iiij.versic.sed dominus, Instit.de actio.fuit enim,inquit,à principio voluntas domini,vt procurator sibi acquireret, per l.j.§.per procuratorem.ff.de acqui.posses. Nec tamen omnes concedunt,procuratorem per suum constitutum nobis possessionem acquirere, vt videre poteris ex iis, quæ scripsimus suprà in secunda parte in xxvj.amplia.licèt haud dubiè possit per realem possessionem illi traditam. *Altera obiectio. Responsio.*

56 ¶ Ex quo etiam illud sequitur,quòd licèt fortè notarius posset per possessionem realem sibi traditam acquirere possessionem alteri,cuius nomine eam possessionem acciperet, non tamen posset per constitutum,vt multi de procuratore dicunt. Aliàs enim esset hic duplex aut triplex fictio siue specialitas: & multò quidem magis in notario, quàm in procuratore, qui (vt iam diximus)habet voluntatem domini,cùm notarius nullam eius habeat, pro quo stipulatur. Ergo vna specialitas esset,vt alteri stipularetur & acquireret.altera,quòd possessio acquireretur ignoranti:tertia,quòd per fictam traditionem: quod procedere non potest,vt plenè diximus suprà in v.limit.& dicemus statim num.ab hinc 3. *De eodem.*

57 ¶ Nec me mouet quod nonnulli adferunt, dominium ex huiusmodi stipulatione notarij transferri in eum pro quo stipulamur:ergo,inquiunt,multò magis possessionem: Quia primùm nego dominium transferri ex solo contractu ab alio facto nostro nomine, quia per liberam personam non transfertur dominium alteri sine eius ratificatione, vt probatur in l.si ego.ff.de nego.gest.& not.Dyn.in c.fine possessione,colum.iiij.in paruis, versic. item opponitur constat,de reg.iur.lib.vj.Bart.in l.qui mihi donatum,colum.j.ff.de dona.& Bald.consi. xxxiiij.in causa ista allegatur,in j.dub.lib.ij.& consil. xliiij.iste dominus Christophorus, col. ij.versi.& considera.& diximus suprà in prin.huius limit. Imò verò hoc facta quidem ratifi- *Obiectio alia. Responsio. Dominium non transferri ex contractu alterius sine ratificatione.*

catione transfertur dominium, nisi interuenerit traditio, cùm nec si ipsemet præsens contraxisset, & stipulatus fuisset, dominium in illum fuisset translatum, nisi secuta traditione, vt nuper diximus: quamuis ex contractu ius ita quæsitum sit, vt non liceat vni contrahentium sine alterius consensu discedere: ius inquam non dominij, sed ius agendi ex eo contractu ad rei traditionem.

58 *De eadem re.* ¶ Fateor tamen quòd si ipsi contrahenti præsenti factum fuisset constitutum, haud dubiè translatum fuisset & dominium, & possessio, ex iis, quæ diximus in prin. huius tractatus. Sed an ex constituto facto notario pro absente & ignorante, antequam sciuerit & ratum habuerit, sit translatum dominium & possessio, id vnum quærimus. nec si dominium translatum esset, continuò sequeretur possessionem quoque translatam esse, nisi ea apprehensa fuerit, glo. in l. cùm duobus. §. idem respondit, socius si cessante, in verbo, dominium, ff. pro socio. & in l. vlt. C. de sacros. eccles. Bartol. Ang. & Rom. in l. commissa. ff. de publica. & vectigal. cum concord. à me traditis in repet. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nume. 338. & huius est optima, & iterum num. 389. possessio tamen. C. de reuoc. donat.

Dominium translatũ nõ infert possessionem esse translatam.

59 *De eadem re.* ¶ At, inquiunt, possessio translata est ex constituto facto notario stipulanti alteri. Id verò maximè nego ante scientiam & acceptationem eius, nomine cuius id factum est: cùm possessio non nisi animo quæri possit, vt iam suprà diximus. Et quia etiam si aliter diceremus, hîc concurrerent non solum duæ aut tres, sed etiam quatuor specialitates, quarum tres iam diximus suprà num. ab hinc tertio. Quarta autem ea esset, quòd ratificatio facta ab eo, cuius nomine constitutum factum est, notario pro eo stipulanti, retrotraheretur in præiudicium eius, cui vendens vel donans alteri vendidit vel donauit, & tradidit ante huiusmodi acceptationem (nam de hoc casu priuatim loquimur) quod & ipsum est contra communes regulas iuris, vt not. in c. ratihabitionem, de reg. iur. lib vj. cum aliis multis concord. à me collectis in tractatu Retractuum, tit. primo, §. primo, glos. x. in verbo, *dedans l'an,* nume. 69. ratificatio. Imò verò nec cùm aliàs aliquid retrotrahitur, id propriè fit, nec verè, sed fictè, ex sententia Bartol. in l. si is qui pro emptore, colum. iiij. versicu. ecce exemplum ratificatio. ff. de vsucapion. cum aliis quoque concordant. à nobis etiam cumulatis in eadem illa gloss. numero 69. prætereà quod dicitur.

Ratificatio nõ retrotrahitur in præiudicium alterius.

Retrotractio fit fictè non verè.

60 *De eodem.* ¶ Et hanc rationem trium ex illis quatuor specialitatum attulerunt quidam doctor. relati à Socin. qui tamen eos non nominauit, in l. j. §. si iusserim, ad fin. ff. de acquir. pos. quam tamen ipse dubiam facit. quoniam ea quæ est, vt alteri per alterum quæratur, atque illa quæ de retrotractione ratificationis est, respiciunt personam quærentis, non prohibentur concurrere in negotiorum gestore, acquirente possessionem ei, cuius negotium gerit. l. cõmunis seruus, in fi. ff. eod. tit. Alia autem quæ de constituto est, quod fictè transfert possessionem, concernit personam tradentis ideo cùm oriatur in diuersa persona, non impeditur concursus. l. singularia. ff. si cert. pet. Cui quantum ad hanc rationem adde plenè not. per Bartol. in d. l. si is qui pro emptore, col. antepen. versic. septimò & vltimò. ff. de vsucap. Subdit autem Socin. ita voluisse Franc. Aret. vt certè voluit, in alia non absimili quæstione, in d. l. j. §. per procuratorem, in fi. de acquiren. possess. Et tandem ipse Socin. illud addit, Cogita tamen, nec aliter suam sententiam interponit, veluti de ea re dubitet.

Duarũ fictionum concursus in diuersis personis.

61 *De eodem.* ¶ Et certè vix sustineri posset, quòd hîc nõ sint duæ aut etiam tres specialitates vnam & eandem personam acquirentis concernentes. & aliæ prætereà duæ, vt suprà declarauimus. Quæ ideo concurrere non possunt, vt latè diximus in iiij. & v. limita. Nec in id obstat quod dictum est, id amitti in negotiorum gestore. nam nec ex stipulatione ipsius transit dominium, nec possessio, nisi priùs dominus ratum habuerit, vt probat text. à nobis sæpe citatus in d. l. si ego. & ibi glos. & doct. ff. de negot. gest. & alij etiam suprà citati num. ab hinc 4.

62 *De eodem.* ¶ Vt omittam, quòd cùm ratum habet dominus quod ab eius negotiorum gestore actum est, desinit esse actus ipsius gestoris, nec ei attribuitur, sed domino, peræquè ac si ipse fecisset. l. si pupilli. §. item quæritur. ibi, sed ratihabitio fecit tuum negotium, & in §. seq. & ibi not. ff. de nego. gest. Cin. Bart. Bal. & alij in l. si tibi pecuniam. C. eod. tit. cum aliis concord. à me collectis in tract. Retractuum. tit. j. in glo. in verbo, *dedans l'an,* num. 66. sed contrario. Ideoque ea specialitas, quæ videbatur esse in negotiorum gestore, desinit esse per ratificationem ipsius domini, in quo quantùm ad id nulla est specialitas, & manet tantùm vna illa specialitas, vt per actum fictum transeat possessio: sed ita tamen, vt non retrotrahatur in præiudicium alterius: vt latè suprà diximus. esset enim hæc alia specialitas.

Ratificatio facit cẽseri negotiũ esse ratificantis.

63 *Alteri præsenti alter stipulari & acquirere potest.* ¶ Et huc quoque pertinet quod in simili dicitur, quòd licèt alteri præsenti in actu alter stipulari possit & acquirere, vt voluit glos. in l. vt inter absentes, in glo. j. C. de inutil. stipul. per tex. in l. ea quæ. ff. de donatio. inter vir. & vxor. & satis declarat illa l. vt inter absentes, cùm de absentibus loquitur: certè id intelligitur modò præsentia sit vera, non ficta, per l. si procuratori absentis. ff. de verbor. obligat. & videtur voluisse glo. eam l. allegans in d. l. vlt. vt inter absentes, in verbo, absentiam. & expresiùs Franc. Curt. Senior consil. 50. memoriæ recolendæ, col. v. versic. sextò adducere videntur, num. 80. Quod non ob aliud esse videtur, quàm quòd aliàs essent

Modò præ-

essent duæ specialitates: vna, vt alter pro altero præsente stipularetur, cõtra communem iuris regulam: altera, quòd præsentia non esset vera, sed ficta. *sentia vera sit non ficta.*

64 ¶ Et in hanc quoque partem, vltra ea quæ diximus, facit quod à Bald. scriptum est in l. Pomponius. §. j. ff. de procurat. quòd licèt tabelliones quotidie stipulentur pro aliis, vt publicæ personæ: tamen si illi pro quibus stipulantur, non ratificent, euanescit stipulatio, per glo. ibi, quam dicit menti tenendam. Et quod idem prodidit in l. si absentis, col. j. versi, modò reuoco in dubium. C. si certum petat. quòd si tabellio tanquam publica persona stipuletur pro alio, illo ratũ non habente, nihil agit tabellio. Ex quo vides ex ipsius Baldi sententia totam vim & effectum stipulationis factæ à notario, pendêre ex ratificatione eius cui stipulatus est. *Notarij stipulatio pro altero euanescit illo non ratificante.*

65 ¶ Quod & ipsum non obscurè voluit idem Bald. in l. nec ei. §. satisdatio, circa fin. versi. sextò quæro. ff. de adoption. quòd si notarius recipit pacem pro absente ad certum tempus, non poterit ea res ratificari post tempus. Ex quo etiam intelligis eum velle, necessariam esse absentis ratificationem, etiam si notarius pro eo reciperet. Et id quidem mirum in modum confirmat quod in fortiori casu scribit Bartol. in l. iij. §. hoc autem iudicium, colum. ij. versi. credo tamen quòd non habeat. ff. de damno infecto, quòd in illis casibus, in quibus iudex potest suum officium interponere irrequisitus, ad vtilitatem & commodum aliorum, vt pro pupillis, & aliis miserabilibus personis, siue etiam aliis, id tamen quod fecit, non habet effectum nisi secuta ratificatione eius, ad cuius vtilitatem id fecit, argum. l. iij. §. inuito. & §. acquirere. ff. de bonorum pos. Ergo maiori ratione id quod factum est à notario, quod non habet tantum roboris & autoritatis, vt patet ex multis quæ suprà diximus, requirit ratificationem, vt effectum habeat. Et id certè mihi semper visum fuit esse verissimum, atque etiam comprobatum est ordinatione, quam vocant, Francisci Regis, edita mense Septembri, anno 1539. numero 133. *Notarij stipulatio de pace pro alio intra aliquod tempus non potest ratificari post illud tempus. Iudex quod facit pro alio, irritũ est illo nõ ratificãte.*

66 ¶ Non tamen, ne decipiaris lector amantissime, quòd is qui vendidit, aut donauit absenti, pro quo notarius stipulatus est, possit venditionem aut donationem, aut notarius stipulationem à se factam reuocare ante acceptationem: quod de primo iam diximus suprà nume. 49. ex quibus vides, & seq. De notariò autem expressè voluit Alber. in d. l. non aliter, ff. de adopt. ea ratione motus, quòd nihil sibi quæsiuit per suam stipulationem alteri factam. De quo tamen dubitat Matthæ. Afflict. in d. constitut. Siciliæ, incipiente baiulos, colum. xiij. versic. sed iuxta hoc quæro. *Notarius an possit ante acceptationem reuocare stipulationem quam pro altero fecit.*

67 ¶ Nec denique obstat huic sententiæ, quam nunc defendimus, quod nonnulli alterius opin. afferunt pro maximo suæ opinio. fundamento, quòd si notarius non posset alteri stipulari & quærere sine cessione, nihil amplius esset habitura ipsius stipulatio, quam priuati. Nam primùm quid periculi est, si id fateamur? cùm notarius in huiusmodi stipulationibus, quæ ad eius officium nullo modo pertinẽt, sit veluti priuata persona, vt sæpe diximus? Quanquam & aliter respondere possumus post Paul. Castrens. huius nostræ opinio. antesignanum, dicto consil. cxcv. in secundo dubio, lib. ij. & Philippus Decius in l. contractus, colum. viij. versi. & ampliatur. ff. de regul. iur. & dicto consil. ccxxvj. colum. iij. versicu. non obstat stipulatio. fatendo notarium alteri stipulari, & quærere actionem vtilem sine cessione, sed tamen secuta priùs ratificatione ipsius absentis. quòd si alter priuatus stipuletur pro absente, non ei quæritur ius aut actio etiam post eius ratificationem sine cessione, per not. in l. absenti. ff. de don. quod & nos suprà ex eodem Paul. diximus num. 9. nec obstant vt subdit. Et sic semper plus operatur stipulatio notarij, quàm priuati, vt illi volunt. *Notarij stipulatio pro altero, illi quærit actionẽ vtilẽ sine cessione secuta prius ratificatione. Alterius non sine cessione.*

68 ¶ Sed quæstionis est, an si donatarius cui notarius stipulatus fuerat, mortuus fuerit ante ratificationem siue acceptationem ab eo factam, possit eius hæres ratificare, vt ei quæratur. Et sanè sunt text. de hac re diuersi, vt videntur, alij probantes posse, alij non posse. Primùm enim probat text. in l. si sine. §. si procurator, vbi Bart. & Pau. Cast. j. not. ff. rem rat. hab. & l. ab vno. C. de negor. gest. prout eam intelligit Bald. licèt nihil mihi facere videatur, cum loquatur de re gesta à cohærede, non à defuncto. *Hæres an possit ratificare quod pro defuncto factum est.*

69 ¶ Sed id simpliciter voluit glo. in l. eius qui, in verbo, negotiorum. ff. si cert. petat. ea ratione, quòd hæres censetur eadem persona cum defuncto. §. j. in auth. de iureiur. à mori. præsti. & Bart. in eadem l. col. ij. versic. ad quartum oppo. & iterum col. seq. versic. circa quartum, rursumque col. vlt. versic. quid dicemus. & ibi quoque Bald. col. iiij. versicu. oppo. dicitur hîc, & Alex. latè col. iiij. versic. item habetur secundò, & Iacob. à S. Georg. col. ij. vers. item ex cauda. & Lud. Bolo. consil. lxxvij. cor mũdum, &c. idcirco clarissimè. col. iij. vers. vel secundò potest dici. Philip. Dec. in l. hæredem, col. ij. versic. & ideo furtum. ff. de regul. iur. & consil. cclxij. in causa magnifici, col. ij. versicu. secundò hoc idem confirmatur. & consil. cclxxxj. viso puncto, col. iij. versic. ad maiorem tamen cautelam. & Matthæ. Afflict. in c. j. col. v. num. 37. tit. de cleric. qui inuesti. fecit. *De eadem re.*

70 ¶ Et pro hac re vltra id quod suprà diximus ex glo. d. l. eius qui, facit quòd scribitur in d. l. hæredem. ff. de reg. iur. hæredem eiusdem potestatis iurisq; esse, cuius fuit defunctus, & multa illic congregata in eam sententiam à Philippo Decio. vti etiam in d. l. eius qui, vbi suprà & *De eadem re.*

d.consil.cclxij.vbi item suprà,& à me omnium latissimè(pace aliorum dixerim)in nostro tractatu Retractuum tit.j.§.j.gl.ix.in verbo,*ou lignagier*.nu.47.verùm quærimus,& seq. & tit.ij. §.j.glo.vj.in verbo,*ou ses heritiers*,nu.1.& multis seq. quibus locis ostendimus idem iuris esse hæredi,quod defuncto,& vnius factum alterius esse censeri.

71 ¶ Sed pro contraria parte,vt scilicet hæres defuncti non posſit ratificare factum nomine defuncti,videtur esse text in l.si is cui.& l.bonorum.ff.rem rat.habe.& in l.iij.§.acquirere, in fi. ff.de bon.posses.& l.Pantonius,in prin.ff.de acquir.hæred. Et ita voluit Ang.in d.l.eius qui, col.ij.versic.in glo.super verbo,negotiorum,dum reprehendit glo.ibi,quam suprà pro altera parte citauimus.& iterum col.seq.vers.in text.ibi,inutiliter,vbi tamen limitat,vt scilicet non posſit habere ratum,præterquam ad suum præiudicium.ita intelligens text.quem suprà etiã pro priori opinio.adduximus,in d.l.si fine.§. si procuratori,quam dicit meliorem de iure. & Anto.Rube.in repet.l.non solùm.§.morte, col.iiij.versic.notandum est secundò, ff.de noui oper.nunc.vbi alios in id citat,qui & ipsi contrariam partem tenent.

De eadem re.

72 ¶ In qua controuersia Dyn.in c.ratum,in pen.quæst.de reg.iur.lib.vj.ita distinguendum putauit,vt in his quę transeunt ad hęredem,hęres ratificare posſit,per d.§.si procuratori.In his autem quæ nó transeunt, minimè,per d.§.acquirere,& alia iura allegata in præced.versic.Et eam distinctionem nuncupatim sequitur Ioan.And.in addit.Spec.tit. de confessioni.§.nunc videndum,versic.quid si confiteor tuam esse, vbi dicit eundem Dyn.idem tenuisse in consil. xxxij.Sequitur item Bart.& Alb.in d.l.si is cui,& idem Bart.in d.l.bonorũ,col.ij.vers.quæro vtrum factum.& in l.si quis offerenti.§.j.ff.de solut.dum se remittit ad Dyn. vbi suprà.Bald. dum idem facit,in d.l.ab vno.C. de negot.gest.Alb.in d.l.iij.§.acquirere.ff.de bon.poss. & in d.l.si fine.§.si procuratori.ff.rem ratam hab.Ange.non sibi in hac re constans,consil.clxj.viso puncto prædicto,col.ij.versic.& vbi teneretur.Rom.in d.l.si Antonius,in fi.princ. de acqui. hæred.& in d.l.eius qui,col.iij.super glo,in verbo,alienatas,ff.si cert.peta.Philip.Dec. in d.l. eius qui §.qui placebat,col.vlt.& ibi Franc.Curt.iunior,qui eum.§.legit cum vniuersa illa l. col.iiij.versic.glo.in verbo,negotiorum.ff.si cert.pet.

De eadem re.

73 ¶ Paulus autem Castr. de hac eadem re loquens, & in casu de quo speciatim hîc loquimur, scilicet in donatione facta absenti,notario pro eo stipulante in d.consil.cxcj.visis iis,quæ narrantur, col.iij.versicu.nec obstat quod gestum,lib.ij.ingenuè fatetur, hæredem illius absentis, qui posteà mortuus est, posse ratificare,dum modò res sit integra, id est,si donans etiam non sit mortuus, & dominium non transierit in alium successorem ipsius vel singularem, vel vniuersalem, quoniam res non esset amplius integra. Et idem quoque in eadem specie consuluit Bapt.Chasse.consil.vij.visis themate & consultatione, col.vij. versicu.item vna alia ratione.Præsertim,vt ipse dicit in hoc regno, in quo possessio ipsius donantis defuncti, quæ hoc casu nondum transierat in donatarium absentem,nec ipsius hæredem, vtpote cùm nondum acceptauerant,interim transiit in hæredem eiusdem donantis.& Anto.Rub.consil. clij.præsupponitur in facto, quòd de anno,in fi.

Quid si interim ante ratificationem donãs mortuus fuerit.

74 ¶ Sed quid si notarius aut alius qui fuit pro me stipulatus mortuus fuerit, & nihilominus potero eam stipulationem siue acceptationem ratificare, & certè id minimè dubium est, cùm text.expressum habeamus id fieri posse. in l.bonorum, versic.an autem & si mortuus, & ibi glo.& doctor.ff.rem rat.habe.& ita quoque respondit Raph.Com.consil.cxvj. Innocentius, paulò post medium.

An mortuo notario donatarius posſit acceptare.

75 ¶ Sed redeundo ad principale propositum donantem nondum esse mortuum,an poterit hoc casu,quo donatio facta est absenti cum constituto, notario stipulante, hæres donatarii, qui non acceptauerat,acceptare,vt in eum transeat possessio vi illius constituti? Et certè non potest,siue inspiciamus ius commune,siue etiam nostram generalem Franciæ consuetudinem, qua mortuus saisit viuum, vt loquuntur.Nam quantum ad ius commune,text.est in d.§.acquirere, non posse hæredem ratificare factum defuncti respectu possessionis. neque enim transit ad eum bonorum possessio,quod non aliunde procedit,quàm quòd possessio defuncti non transit ad hæredes,nisi ea naturaliter apprehensa fuerit.l.Pomponius,§.quæsitum,& l.cùm hæredes,in princ.& l.qui vniuersas,§.quod per colonum,ff.de acquir.posses. cum infinitis propè concord.à me collectis in tractatu, *Le mort saisit le vif*,post princ. vbi & id docuimus etiam procedere in suis hæredibus. Et ita in hac specie de qua tractamus, vt scilicet hæres donatarij non posſit acceptare,tenuit Anto.Rub.in repetit.l.non solum.§. morte, col. viij.num.59.ff.de no.oper.nunc.vbi & alios in id allegat.

Hæres donatarij qui non acceptarat, an id ipsum facere posſit vt possessio in eum transeat.

76 ¶ Quantum ad nostram generalem cósuetudinem,ea in hoc casu nullo modo locum habere potest,quia hæc sunt integra verba eius consuetudinis in multis locis, *Le mort saisit le vif des choses dont il est decedé vestu & saisy*, Et si hæc verba addita non fuissent, adhuc necessariò ibi sunt intelligenda. Neq; enim defunctus eam possessionem per mortem suam veluti per manus dare potest,quam ipse tunc temporis cum moritur non habet apud se,l.traditio.ff.de acquiren.rer.domin.& alibi sæpe diximus in hoc tractatu. Sed hic defunctus nondum habuerat possessionem eius rei sibi absenti donatæ per id constitutum, propterea quòd nondum ratifica

De eadem re.

ratificauerat, vt suprà diximus. ergo & eam ad suum hæredem transmittere non potuit, nec consequenter ius ratificandi per doctor. nostrorum distinctionem.

77 ¶ Sed & illud quæri potest, an si is cui stipulatus est notarius, nolit acceptare, quæratur ipsi notario id quod alteri stipulatus fuerat. Et id quidem videri posset ex eo quod scribitur in l. si absentis. C. si cert. pet. quòd si absentis pecunia nomine eius fœnori data est, eo ratum non habente, is qui eius nomine dedit, experiri potest. Et quod per eam l. dicit Bal. in l. certi condictio. §. si nummos, col. vlt. versic. tertia quæstio est. ff. eod. tit. vbi etiam allegat l. cùm quæritur. ff. de admin. tut. Quodque scribit Franc. Ripa in l. re coniuncti, col. pen. versic. & ex hoc ego. ff. de leg. ij. quòd stante statuto, vt alter alteri stipulari possit, vt est Papiæ, si quispiã pro se & altero stipulatus fuerit, & ille alter nolit acceptare, totum quæritur stipulanti. Ex quo & ipse infert col. seq. versic. & secundum intellectum, quòd in feudis in quibus frater fratri stipulari potest, secundum Bald. & Salyc. in l. vlt. C. res inter alios acta, & probatur in c. j. tit. de duob. fratrib. à capit. inuesti. & voluit etiam Odofred. in summa feudor. Bald. in l. j. C. quand. liceat ab empt. disced. & Alex. consil. x. ponderatis iis, quæ in themate, col. ij. versi. & hoc clarè decidit, lib. iij. si id frater fecerit pro fratre, & is nolit acceptare totum, quæritur fratri stipulanti. Et facit item quod in simili consuluit Signo. consi. clix. super dubiis quæ mouentur, quòd si pater stipuletur filiis nascituris, si nulli posteà nascuntur, quæritur ipsi patri stipulanti, per multa illic ab eo allegata. *Notario an quæratur qđ alteri stipulatus est, si is alter nolit acceptare.*

78 ¶ Tu tamen dic contrarium hoc nostro casu, quo notarius est nudus minister, ideo nil debet apud eum remanere. arg. l. si quis Titio. ff. de leg. ij. Et quia etiam nulla est volũtas nec ipsius nec contrahentis cum eo, vt ei quæratur. Ita enim voluit expresè Barto. in d. l. nec ei. §. eorũ, col. ij. versic. sed nunquid si tabellio, & ibi Bald. in §. satisdatio, col. ij. versic. quartò quæro, vbi idem dicit Guil. Cu. tenuisse. ff. de adopt. & Alber. in l. non aliter, col. ij. versic. sed pone quòd tabellio. ff. eod. vbi & in id allegat l. Lucius. §. à te. ff. de lega. ij. & l. filio. §. matri. ff. de adi. lega. & l. Lucius. §. filiam. ff. ad S.C. Trebel. & l. liber homo, in princ. ff. de acquir. rer. domin. & l. j. §. per eum. ff. de acquir. possess. & idem Bald. in d. §. si nummos, col. iij. versi. sed quid dicemus in notario, vbi & ad id allegat l. qui sine vsuris, circa medium ff. de negot. gest. & rursum ipse Bald. consil. cc. verba. in quarta quæst. lib. ij. *De eadem re.*

79 ¶ Sed hoc tamen intelligendum esse censeo, nisi ipsius notarij pro alio stipulantis intersit id fieri quod stipulatus est: ita enim intelligitur d. l. si absenti. C. si cert. pet. vt videre licet ex Bal. ibi, col. j. in ij. oppo. & Rom. circa medium, nam licèt, inquiunt, principaliter non habuerit propositum acquirendi sibi, tamen habuit secundariò, illo pro quo stipulatus fuerat non ratificante, quod sufficit. l. cùm quæritur. ff. de admin. tuto. & l. etiam. §. si quis absenti. ff. de petit. hæred. & facit etiam l. si non ex propria. C. de contra. iud. tute. *De eadem re.*

80 ¶ Sed si interim scire velis, quomodo, quibúsve verbis notarius stipulari aliis debet, cùm illis stipulari potest, vide Bart in d. §. eorum, col. ij. versic. quæro qualiter tabellio. Alberic. in d. l. non aliter, col. j. versic. sed supposita. Bald. in d. §. satisdatio, col. ij versic. secundò quæro vtrum notarius. Corn. qui alios citat, consil. ij. visa petitione, col. ij. versic. nam præmittendum, lib. j. & Matth. Afflict. in constit. Siciliæ, incip. baiulos, in x. not. versicu. limita tertiò, & alios quos tibi citaui suprà in xxv. amplia. num. 16. nam & in notario.

TRICESIMAPRIMA LIMITATIO.

1 ¶ Limita tricesimoprimò, quando constitutum expresè fuit appositum in cõtractu, quia ita à partibus est etiam expresè conuentum. Aliàs enim non potest notarius vi illius notæ, &c. id ipsum adponere: nec si id fecerit, quicquam proderit tale constitutum, vt not. respondit Alex. per multa ab eo allegata, consil. xxviij. viso & præhabito, col. ij. versi. vnde aut volumus quod in illo instrumento. & multis vers. seq. lib. ij. quem nuncupatim sequitur Philip. Dec. in l. contractus, col. vj. vers. & supradicta habent locum. ff. de regul. iur. & in l. semper in stipulationibus, col. vlt. eod. tit. & in l. vt liberis, col. iij. vers. similiter pari ratione. C. de colla. & cons. ccxlvij. in causa magnifici, col. iiij. versi. præterea ista disputatio. & Hierony. Grat. consil. lxx. ex themate mihi narrato, in fi. lib. j. vbi tamen intelligit, nisi dictum expresè fuerit, vt instrumentũ fieret cum clausulis consuetis. nã tunc si hæc clausula esset consueta, posset eam apponere. & iterum cons. cxciiij. in causa excellentissimi, col. ij. versic. secundò respondeo, in fi. eius vers. eod. lib. j. & Anto. Rub. in repet. l. non solùm, §. morte, col. xiij. nu. 98. ff. de no. ope. nunc. *Notarius an possit dictionem &c. extẽdere ad constitutum.* *Et nota &c. ad substantialia tantum extenditur.*

2 ¶ Pro quibus facit quod post Cyn. voluerunt Bald. Imo. Alex. & omnes propè in l. Gallus. §. idem credendum. ff. de lib. & posthu. quòd vi illius notæ, & cætera, quę solet apponi in instrumentis, intelliguntur substantialia, tantum actus in instrumento celebrari, non etiam accidentalia, nisi ea essent de stilo aut consuetudine, per multa ab illis citata. Quodque in simili scribit ipse Bald. de præcepto guarentigiæ in c. ad consultationem, in fi. extrà de senten. & re iudic. quod notarius idipsum si semel omiserit, supplere non potest. *Præceptum guarentigiæ omissum suppleri non potest.*

3 ¶ Contrarium tamen non obscurè consuluit Old. consil. cxxxix. ad habendam aliquam notitiam ad fin. cuius illic verba hæc propè sunt: An constitutum poterit apponi ex dictamine sapientum. Et dicendum, quòd dictamen sapientum debet esse circa cõsolidationem (fortè *Qui contrarium tenuerunt in constituto.*

legendum est consoliditatem vel soliditatem(id est robur,efficacia cõtractus,salua manente substantia,vt no.in l.mandato Titij.§.vlt.ff.mand.& quod habetur in l.illa institutio,in prin. ff.de hæred.instit.Et sub verbo, & cætera, quo sæpe vtuntur notarij, id continetur quod est de natura contractus,l.Gallus.§.quidam rectè.ff.de lib.& posthu.& l.si duo patroni,in prin.

Constitutum ex natura cõtractus.

§.idem scribit.ff.de iureiur.Atque etiam id quod de consuetudine solet apponi.l.quòd si nolit.§.quia asidua.ff. de ædilit.edict. & l.si priùs.§.placuit. ff.de aqua plu.arc. Nemo autem, inquit,dubitat tale constitutum esse de natura contractus,per quem quis intendit transferre dominium.Et consuetum quoque id apponi,per quod mens contrahentium faciliùs & efficaciùs assequitur suum finem,siue finalem effectũ,arg.l.si quis locuples. ff.de manumis.test. & l.quisquis.ff.de leg.iij.& l.j.circa med. C.com.de leg.Hæc ille.

Et alij.

4 ¶Et idem iisdem rationibus & legibus voluit Ioan.And.ipsius discipulus,qui tamen eius nõ meminit,vt solet,in addi.Specu.tit.de instr.edi.§.instrumentum ergo,versi.quòd si à contrahentibus.& Anto.in c.ex literis,col.ij.vers.sed nunquam per hæc, & ibi quoque Felin.col.v. versi.septima ac vltima declaratio,de fide instr.Paul.Castr.cõsi.x.si vera sunt, col.j.lib.j.vbi dicit hanc constituti clausulam solere communiter apponi ab omnibus notariis, ideoque & eam contineri sub illa nota &c. iuxta not.per Bald.in d.l. Gallus. §. idem credendum. ff. de lib.& posthu.Subdit tamen constitutum non quidem simplex, sed cum adiectione precarij, per quod transfertur ciuilis & remanet naturalis,non contineri sub ea nota,nisi notarius ille consueuisset eam in suis instrumentis apponere,quia vt plurimùm non apponitur,per l.nam ad ea.ff.de legib.

Alij item.

5 ¶Sed & eiusdem sententiæ,vt notarius posit ponere constitutum,tametsi à partibus non est dictum,respondit etiam Socin.consil.ccxxxix. præsentis consultationis difficultas, col.pen. versic.sed ad hanc difficultatem,lib.ij. quod iterum repetitur consil. ccxxxj. lib.iiij. nam id, inquit,tacitè subintelligitur,licèt non fuerit expressum, cùm de consuetudine apponi soleat in instrumento venditionis,arg.l.vel vniuersorum,& ibi not.ff.de pigno.act.& eius quod voluit Ang.in l.bene à Zenone.C.de quadr.præscr.Et idem propemodũ voluit ipse Soc.consil. cj.visis duobus testamentis,col.j.ad fi.ibi,vnde tantùm procedit,lib.iij.& consi.lv.viso instrumento,ad fi.lib.iiij.& in d.l.Gallus,§.idem credendum,col.vlt.ff.de lib.& posthu.vbi tamen intelligit,si solitum sit apponi.& Cepol.in l.quòd si nolit.§.quia asidua,per eum text. nu.38. ff.de ædilit.edict.& Felin.in c.cùm M Ferra.colum.iiij.versic.& prima declaratio,de consti. & Philip.Dec.sibi contrarius,consil.ccccxlix.visis duobus consiliis,col.iiij.versic.& non potest dici.& Iason in l.ex parte,col.ij.vers.septimò & vltimò.ff.de verb.obli.& in d.l.vt liberis, col.iiij.vers.& vide quod no.C.de colla.vbi dicit id se sæpiùs vidisse in facto Steph.Bert.cõs. cclxxxvj.ex vẽditione,ad fi.lib.j.Matth.Afflict.in consti.incip.baiulos,col.vj. versi.an autem posit apponere.& Nicol.Eueral.in locis legalibus,in loco,ab vsitato,col.ij.versi.hinc etiam est quòd notarius.& Marc.Mant.cons.cclvj.viso casu mihi transmisso,col.ij.nu.11.& seq.

Constitutum solitum apponi in instrumentis notariorum.

6 ¶Nam & hanc clausulam constituti solere apponi in instrumentis notariorum, præter eos quos iam citauimus in ij.præcedentibus versi.voluit etiam Raph.Co. consil.xlj. ad primum quæsitum,col.j.versic.illud etiam quòd sola venditio.& consil.clxxiij.Galuanus, col.iij.versi. quin etiam dici potest.alter Raph.Fulg.consil.cc.in quæstione, col.j.& consil.ccxiiij. Titius obligauit ad fin.& Panor.in c.ij.col.vlt.versic. quintum exemplum, extrà de consuetu.Petr. Ferra.in tit.forma posito.actoris,in verbo,item quòd præscriptus,col.ij.versic.quid autem si in instrumento.&rursum tit.for.respon.libel.in actio.hypo.in verbo.exceptionem excusionis,col.ij.versic.item cessat excusio si debitor vt fit.& Iason in l.quoties,col.iiij. versi.quintò principaliter.C.de rei vend.& in l.apud Iulianum.§.j.col.iij.in vij.not.ff.de leg.j.

Notarius simpliciter rogatus potest apponere clausulas consuetas.

7 ¶Ex quo sequitur,vel si non aliud esset, posse notarium eam clausulam etiam omissam apponere,vt consuetam,per text.not.in l.vlt.in fi.iuncta glo.C.de fideiuss.cuius l.autoritate Bald. ibi,dicit notarium simpliciter rogatum, intelligi rogatum cum clausulis consuetis. quod & ipsum dicit per eundem text.ipse Bald.in l.j.col.vlt.versic.sed ponamus contrahentes.ff. sol. matrim.loquens de clausula hypotecaria,vbi dicit illum text.esse ad hoc not. & in l.cum de consuetudine.ff.de legib.& in l.ita demum.§.j.ff.de procurat.& in l.huiusmodi, in prin.ff.de legat.j.vbi dicit eum text.ad hoc esse meliorem totius iuris. & in d.l. si duo patroni. §. si quis iurauerit,post princip.ff.de iureiur.& in l.si quis sub conditione,in fi.ff.de condit.instit.& in rubr.C.de fide instru.colum.v.versic.quartò quæritur.& in l.errore, post princ. C. de testament.dum dicit quod consuetum est tacitè videri inesse. quæ enim in quotidiano vsu sunt pro expresis haberi, per d.l.vlt.C.de fideicommis. quam ad hoc dicit valde notabilem, & idem Bald.in rubr.C.de reuoc.his quæ in fraud.cred. & consil.ccccxiij. cùm per statutum, lib.iiij.& ante eum Bart.in l.vlt.in princip.ff.quæ in fraud. credi.vbi dicit notarios ex tacito mandato posse ea in instrumentis apponere,quæ de consuetudine veniunt,& in d.l.si priùs. §.j.ff.de aequa plu.arcen.

De eadem re.

8 ¶Quod & plerique alij voluerunt,scilicet Floria. in l.hæredes. §.in illa, in princip.ff famil. ercisc.vbi loquitur de clausula pœnali apponi solita.Alex.in l.si finita,in princ. ff.de damno infect.

in fe.& consil.xxvij.in causa & lite dominę Barptolomeæ,col.j.lib.ij.& consil.cv.in causa correctionis,ad fin.eod.lib.ij.& consil.lxxxix.viso themate inquisitionis, col.pe.versic. & ex his patet,lib.iij. vbi etiam dicit,illum text. esse meliorem qui sit in iure. & consil.liij. in causa & lite inter Lucam, col.iij.versic.nec ad hoc obstat, lib.vij. Corne.consil.ccxxv. antequam aggrediar,col.vlt.versic.nec obst.quod dicebat,lib.iij.Barba.consil.v.clementissimi Dei, col.v. versic.prætereà est etiam,lib.j.vbi ad hoc dicit singul.text.in d.l.vlt.de fideiusso.& consil.iiij. prope inquit,col.iiij.versic.& adduci,lib.ij.consf.xxxvij.scribitur sapienter,col.v. versi. & adduco optimum,lib.ij.& Cepola in l.quod si nolit.§.quia assidua,nume.40.& multis seq.per illum text.ff.de ædil.edict.& Socin.in d.l.Gallus.§.item credendum, col.iij. vers.aliquando & tertiò quartimus, & iterum vers.aliquando octauò & vltimò.ff.de libe.& posthu.& conf. xciiij.in causa validitatis,col.iij. vers.& hęc omnia confirmantur,lib.j.Guid.Pap.conf.cxciij. in causa missionis,in fi.Ias.in l.j.§.si procurator,col.vlt.ff.si quis ius dice. non obtemp.& latè in l.certi condictio.§.si nummus,col.ij.vers.tertiò not.principaliter, & ibi Iacob.à S.Georg. colum.j.ff.si cert.petat.& idem Iason in repet.l.admonendi,col.lix. vers. nam notarij simpliciter,sub num.165.de iureiur.& in l.vlt.colum.viij.vers.decimò principaliter. C. de iure emphyteut.& latissimè in l.vt liberis,col.ij.vers.item ex vltima parte. C.de collat.& latè Felyn. in c.ex literis,col.vj.vers.sed tamen istud,de fide instru. Hippo.Marsil.singul. cxxiij. in iure clarum.Thomas Parp.in procemio.ff.& ibi Hieronymus Cagno.col.vlt.Franc.Curt.Iunior in l.j.col.vj.num.36.C.de eden.& Mart.Mantu.consil.cxxvj. punctus emergentis conditionis,col.ij.num.4.& alij quos citabimus infrà,nu.13.quanquam.Et quod in simili de procuratore diximus suprà in xiij.limit.num.8. cui & illud.

9 ¶ Nam & aliàs videmus,quòd id quod solet apponi in contractu vel alia dispositione,habetur pro apposito,etiam si id non sit dictum aut scriptum, per text.in d.c.cum M.Ferra.in illis verbis,sicut consueuit,& ibi Bald.qui & eam dicit meliorem de iure,col.iiij. versicu.item illud quod debet,Anton.col.v.versic.in text.ibi,sunt consueta,Imo.col.iij.vers.item potes notare,Pan.col.ij.versic.no.ibi sicùt consueuit,Barb.latè col.lij. versic.nam ex istis verbis quod clausula posita.Felyn.vbi suprà,& Philip.Dec.col.ij.in v.not.& Fran.Ripa, col.xvij.in xxvij. no.extrà de constitut.Et ad id quoq; allegatur text.in c.ij.ibi,& si non apponatur, de rescrip. & in c.quòd translationem,ibi,sæpe fuère,& ibi,iam licere, & ibi Panor.qui eum tex.ad hoc dicit multum sing.col.ij.vers.nota.in vers.siquidem,de offi.lega.& Barb.col.v. versi.not. ibi, & siquidem.Et tex.in cle.j.in fi.de pœn. Et bene etiā facit quod scribit Bal.in l.fideicōmissa. §.si seruo,in prin.ff.de leg.iij.quòd quis præsumitur velle quod consuetum est per d.l.vlt.de fideiuss.Et quod idem tradit in d.l.quod si nolit.§.quia assidua,per eum text.ff.de ædil.edict. quòd notarius debet ponere in instrumento ea quæ sunt de iure, & consuetudine regionis. *Solitum apponi habetur pro apposito.*

10 ¶ Sed aduerte quòd plurimi ex his,quos suprà citauimus, intelligunt id cùm in instrumento ponitur ea nota,& cætera,vt scilicet ea comprehendat quæ solita sunt:quasi sine ea nota non liceat aliter extendere,quàm dictum aut scriptum est. Atque ita etiam intelligit Socin. post alios multos ab eo citatos,consil.xciiij.præstantissimi,col.iij.versi.prætereà cùm dictos, lib.j. Alij autem loquuntur, cum dictum est expressè, vt notarius possit conficere vel extendere instrumentum ex dictamine vel consilio, vel sensu sapientis. & ita nuncupatim & in his terminis loquuntur Oldr.& Io.And.in locis suprà citatis in versi.iij.& iiij. & Iacob.à S.Georg. in l.pacto conuento,ante fi.ff.de transact. Et ita quoque expressè id intelligit Bald.in d.rub. C.de reuo.his quæ in fraud.cred. Sed id minimè placet Felyn.in d.c.ex literis, col.vj.versic. sed tamen istud non videtur,de fide instr.& Ias.in d.l.j.col.vlt.vers.adde quod Bald.ff.si quis ius dic.non obtem.nam simpliciter intelligitur notarius rogatus de consuetis, vt latè suprà diximus & probauimus. *Quomodo superiora intelliguntur.*

11 ¶ Sed sunt & alii,qui dicunt simpliciter, ea quæ omissa sunt in contractibus, non esse subintelligenda nec supplenda, etiam si sint ex more & consuetudine regionis, & inter hos Bald. loquens de renunciatione discussionis,in d.rub.C.de reuoc.his quæ in fraud.cred.colum.ij. vers.& nota quòd Bart.dicit. & Angel. loquens de renunciatione periculorum siue casuum fortuitorum,in l.licèt,col.j.C.de locat.Quorum opinionem adiuuat,quòd omissa in contractibus habentur pro omissis.l.inter socerum.& l.Bebius.ff.de pactis dota.& l.si cùm dotem, in prin.ff.solut.matr.& l.si extraneus.ff.de condict.ob caus.& l.quicquid adstringendæ, ff.de verb.oblig.& l.vlt.C.de pact.conuen.& l.ij.& ibi Bald.C.de naut.fœno. Quod perpetuum est in omnibus dispositionibus,vt latè ostendimus in tractatu Primogeniorum, in xl. quæst. num.190.casus omissus,& seq. *Qui contrarium è diametro tenuerūt.* *Omissa in contractibus habentur pro omissis.*

12 ¶ Quid quòd sunt qui tradunt clausulas consuetas siue solitas apponi in instrumentis,& quę reuera positæ sunt,nihil operari,nec haberi pro positis, nisi constet eas fuisse expressè à contrahentibus conuentas. Videri enim magis fuisse positas, quòd è stilo & consuetudine notariorum sunt, quàm quod partes ita conuenerint, ex sententia Bartoli loquentis de clausula codicillari,in l.j.in vj.quæstio.in fi.ff.de iure codicillo.Bald.in l.quoties, colum.j.versic. modò reuocatur,in fi.C.de hæredib.instituend.Cardin.consil.cxx. ad primum quod iudex, versic. *Cōsuetas clausulas appositas nihil operari.* *Vt clausula codicillaris.*

versic.item tales renunciationes. Anto. loquentis in clausula iuramenti, in c.cùm contingat, col.vij.versic.quartus casus, in fi.& ibi Panor.col.xix.in ix.casu, versic.in dubio enim, eod.tit. & eiusdem Pan.in c.quintauallis, col.xvj.versic.venio ad secundum membrum, ibi, sed quia notarij ex consuetudine, eod.tit.& Alex.consil.cxlj.ponderatis, col.vlt.lib.j.Socin.consil.ccl. in causa Bononiensi, ante fin.lib.ij.& consil.xcuj.testamentum præmissum, col.vij.versic.dicit præterea, lib.iij. & Vincen.Pali.inter consil. Curtij senioris, consil.iij. & si subtilissimè, col.ij.versic.consideraui, quòd etiam.& Lud.Gozad. consil.lxxx.in hac causa, col.ij. versi.secundò considero.Franc.Curt.iunior in auth.ex causa, col.pen.versic.secunda dubitatio. C. de lib.præter.& consi.cj.præsupponitur in facto, col.vlt.versi.præterea vt dicit, lib.ij.& Paul. Paris.cons.xx.concessio in personam, col.ix.nu.87.lib.j.cum alijs multis concord.à me collectis in comment.l.si vnquam, in præfatione, nu.cxxvj.ad huius tamen.C.de reuocan.donat

Et iuramẽti.

13 ¶ Quanquam contrarium tenet Imo.in l.filio præterito, col.viij.versic.& per prædicta. ff.de iniust.rupt.& irri.testa.Alex.consil.cxxv.visis & consideratis, col.pen versic.nec.obstat quòd notarius istas clausulas, lib.j.iunctis his quæ dixerat ex d.Anto.vbi suprà, col.eiusdem consil. ij.versi.sed si dixit.quod consil.repetitur consil.liij.lib.ij.& idem Alex.consil.cxlij.circa primam dubitationem, col.iiij.versicu.subdit etiam, lib.ij. quod & repetitur consil.cij.lib.ij. & idem Alex.consil.j.ponderatis his quæ in themate, col.v.versicu.& licèt quidam celeberrimus, sub num.21.lib.v.Corne.consil.cl.prima facie dicendum videtur, col.iij.versi.nec etiam obstat id quod dicebat, lib.iij.Barb.in d.c.quod translationem, col.vj.num.26.& seq.de offic. lega.& consil.vj, vbi Christus non est, in fi.lib.iij. & consil.liiij.illud in medium afferam, col. pen.versi.& si quispiam opponat, eod.lib.iij. & consil.lviij. omnipotentem & immortalem, col.ix.versi.& si dicatur, lib.iiij.Philip.Dec.in l.semper in stipulationibus, col.pen. versic.ex prædictis.ff.de reg.iur.& in d.cap.cum M.Ferra.col.ij.versi.& ex supradictis, de constitut.& Alcia.in l.j.§.si quis ita, in iij.not.ff.de verb.oblig.& Hiero.Grat.qui hanc dicit esse communem opinionem, consi.cxij.visis dubijs, col.iij.versi.circa tertiam difficultatem, lib.ij.& Fran. Ripa in l.Centurio, col.xxvj.versi.in primis decisio.ff.de vulg.& pupil.& omnes quidem innixi ea ratione, quam suprà diximus, & quam Barb. d. consil.lviij.lib.iij. dicit inconuincibilem, quòd notarius censetur rogatus apponere clausulas consuetas ex more regionis.

Qui contrarium tenent.

14 ¶ Super qua controuersia Lancelo.Galiau.in d.l.j.in prin.col.ij. versi.item contrà facit. ff.de verb.oblig.eam volens componere ita distinguit.nam aut clausula id importat quod non potest rationabiliter dici contra mentem contrahentis esse, & tunc standum est ei clausulæ, secundum posteriorem opini.aut verò continet aliquid quod verisimiliter est contra mentem contrahentis, & tunc standum sit priori opinio. Et ita debet considerare discretus iudex: dicitque hanc distinctionem non esse alienam à mente omnium, & bene pro ea facere quod scribitur in l.vlt.§.idem quæsiit.ff.de condict.indebit.

Distinctio eas opin. concordans.

15 ¶ Ego certè in ea sum opin.vt si alicubi esset consuetudo ponendi constitutum in omnibus instrumentis, si fortè esset omissum in vno quopiam, videretur fuisse omissum errore, aut obliuione notarij: atque ita censendum esse tanquam si appositum fuisset: proptereaque eo casu multò magis posse notarium sub ea nota.&c.idipsum adscribere: præsertim, quòd, vt iam dictum est, censentur partes id voluisse quod ad perfectiorem & expeditiorem effectum contractus facit, maximè cùm huiuscemodi est mos regionis. Sed si is mos sit, vt nũc ea clausula ponatur in instrumentis, nunc non ponatur, ita vt non sit vniformis eius rei cõsuetudo, id fieri non debet.vt etiam respondit Hierony. Gratus consil.cij.videtur prima fronte, col.j. versic.ad contraria verò, lib.j.& ante eum voluit Soc.in l.Gallus. §.idem credendum, col.ij. versic.confirmatur ista conclusio.ff.de lib.& posth.arg.l.Scio medico.ff.de annu.leg. & eius quod scribit Bald.de promissione pœnæ, in l.si duo patroni. §.si quis iurauerit. ff. de iureiur. & Franciscus Ripa.in l.qui Romæ.§.duo fratres, col.x.versic.secundò limitatur.ff.de verbo. oblig. Et bene facit quod scribit Bart.in simili in l.sciendum, col.j.versic.contra hæc oppo.ff. de verb.oblig. Scio autem obseruatum esse in nostra curia Parisiensi: eam clausulam non suppleri, nec intelligi sub illa nota, &c. nisi expressim fuerit in instrumento apposita.

Autoris opi.

16 ¶ Sunt & quædam consuetudines, quę nuncupatim loquuntur de hisce clausulis cõstituti, & alijs possessoriis, & inter cæteras Pictauien.tit.*de testamens*, §.iiij.qui est omnium.ccix. & seq.Engolismensis eodem tit.§.vj. qui est omnium cxvij. Rochellensis titu. *de donations entre les conioinctz*. §.vij. qui est omnium xlix. atque etiam ordinationes (quas vocant) regiæ Francisci Regis, anni 1539.in mense Septembri, articulo cxxxiij.quas suprà citauimus, & ex quibus satis intelligis hanc clausulam constituti non semper apponi solitam, proindeque nec supplendam esse.

Cõsuetudines loquentes de constituto.

ANDREÆ
TIRAQVELLI
REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII

In L. Boues, §. Hoc sermone, ff. de verbor. significatio.

ORNATISSIMO PRAESVLI, NICOLAO PELLEuæo Ambianen. episcopo, regio in sanctiore consilio consiliario Andreas Tiraquellus regius in Parisiensi curia Senator S. P. D.

VO ex tẽpore, à senatorio hoc munere, ad Ambianensem Præsulatum, maximo totius nostri ordinis desyderio assumptus es, Antistes illustriss. semper in animo habui, veterem illam necessitudinem, quã & studiorum similitudo, & eius temporis consuetudo, quo vnà magistratu isto fungebamur, conciliârãt, omni officiorũ genere, vt debui, non alere solùm aut retinere, sed etiam si fieri posset magis, ac magis augere. Neque enim verebar, ne quod vulgò amicis vsuuenire solet, quorum & Cicero in Lęlio, & Aristoteles in Ethicis meminerũt, amicitiam nostram absentia dirimeret, néue honorum dignitatumque gradus, quibus à Serenissi. rege nostro, non modò non ambientem sed nec opinantem ornari te & cumulari audiebam, aliqua ex parte tuam erga me beneuolentiam labefactarent, nedum conuellerent aut dissoluerent. Quanquam, si verum fateri audeo, isti tuæ fortunæ nonnihil hoc nomine indignabar, quòd per eam, antiqui collegę præsentia, non nisi rarius quàm cuperem, frui liceret, cuius aliquando quotidiana consuetudine fœlicem me existimabam: Et cuius in colloquendo humanitatem, ac comitatem, in disserendo acumen, in consulendo, & iudicando prudentiam, integritatemque coram suspicere & admirari, magna cum voluptate solebam, nunc eundem absentem desiderem. Sed id pro regis imperio ac Reipub. bono ferendum est. Quorum ille, raras animi tui dotes, ingeniumque rebus omnibus instructissimum, quę ad instituendum & excolendum politicum virum necessariæ sunt, perspectum habens, te & libellorum suorum magistrum, & sibi ab intimis consiliis esse voluit: Hæc à priuatis & humilioribus causis in eum locũ & concessum euexit, vbi quæ ad summam & constitutionem totius regni pertinent & spectant pertractantur. Fœlix ipsa nimium, si quam-

plurimōs tui ſimiles rerũ ſuarũ moderatores & adminiſtratores habeat. καὶ καλῶς γεγονότας καὶ πολλὴν ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην ἐν τῷ βίῳ ἐνδεδειγμένους in Areopagum olim cooptari ſolitos ſcribit Iſocrates, nempe qui & generis nobilitate eximij, & vitæ integritate conſpicui, diſciplinarum etiam omnium cognitione, & rerum vſu cum tanta prudentia coniũcto, quanta ſatis eſt ad viros probos efficiendos, cæteris præſtarent, qui numeris omnibus grauitatis, ſeueritatis, conſtantiæ, fortitudinis, eſſent abſolutiſsimi, vndecunque docti, vndique placentes. Quæ omnia, vt non in vno quouis homine deprehendere eſt facile: ſic in te ſunt copioſiſſima. Sed vide quorſum me tuarum virtutum commemoratio rapiat, vt quamuis eas attingere hoc loco non decreuiſſem, rerũ tamẽ dulcedine raptus, à litore, quod ad ſummum legere ſat erat, in altum auferri me non ſentiam: conſultius nimirum facturus, ſi Timanthis illius exemplo, ea quæ oratione aſſequi non poſſum, ſilentij velut quodam velo contexiſſem. Quare ad id quod huius epiſtolæ propriũ fuit, recipio: cuius ſcopus & inſtitutum erat, libellum hunc tibi offerre, antiquæ noſtræ neceſsitudinis velut μνημόσυνον meíque in te animi pignus, vt quoties eum in manus iſtic venire contigerit, toties Tiraquellum tuum tecum habere, & alloqui tibi videaris, qui vt te ſemper plurimi fecit, ita ſemper eſt obſeruaturus. Vale Antiſtes digniſsime, & cũ libello deditum tibi auctorem amare perge, ac Domino Hoſpitalio, ſine quo, propter ſingularem ipſius eruditionem ac probitatem, non ſatis feliciter in aula tibi victurus videbaris, meis verbis, quæſo, ſalutem imperti. Rurſum Vale. Luteciæ V. Non. Iul. M. D. LIIII.

MIC

MICHAELI TI-
RAQVELLO FONTENAIENSI

apud Pictones Seneschallo primigenio fratri charissimo, Andreas Tiraquellus iunior
S. P. D.

T apud homerum queritur Telemachus ὅτι τὴν ἑαυτοῦ γενεὴν μοῦνωσε Κρονίων *(eius enim dictum vsurpare libet) ita me multis fratribus beatum iudico. Nam si rerum omnium, quas ad beatè viuendum sapiētia comparauerit, nihil est maius amicitia, nihil vberius, nihil iucundius, cum his actum præclarè esse putādum est, quibus licitum est, cum sibi amicum instituere, qui vt frater germanus est, ita alter idem sit, vt mihi rectè à Sotione dictum illud esse videatur,* τοὺς ἀδελφοὺς παρέντας καὶ ἄλλους ζητοῦντας παραπλησίους εἶναι τοῖς ἑαυτῶν γῆν ἐῶσι, τὴν δὲ ἀλλοτρίαν γεωργοῦσι. *Quum igitur, iuxta vetus verbum, amicorum communia omnia sint, committere nolui, vt tibi non impartirem, tecúmque communicarem eā lætitiæ voluptatem, quam ex commentatione patris, de maximè insigni loco iuris ciuilis, nuper in lucem edita, iam accepi. Nam quum præclara eius opera immortalitatis sunt, non ætatis, tum ex his omnis literatorum natio multas magnásque vtilitates percipit, vt nullam moram interponendam putarim, quin quamprimum maximo gaudio fruerere. Quæ causa fuit potius, vt librum adhuc atramento madentem mitterem, quam vt eo tibi animum adderem ad insistendum eam viam, quam nobis pater tritam reliquit; quum iam magnam itineris partem confeceris, atque illam quidem quæ morosior salebrísque impedita magis est. Vale. Pridie Calend. Iulias, M. D. LIIII. Lutetiæ, ex ædibus paternis.*

BARTHOLOMAEI FAII
viri Senatorij Carmen.

Hoc sermone breui, Dum nupta erit, arcta prioris
Fœdera coniugij significata magis,
Protrahis in seram fœlix Tiraquelle senectam,
Dum iuris multo hæc dogmate doctus obis.
Fœcundo liceat tibi connubialia iura,
Quæque his accedunt disserere vberius.

AD D. AND. TIRAQVELLVM
Senatorem Regium, G. Albertus Pictus,
in curia aduocatus.

Te quoque iam iuuenem niueis Tiraquelle quadrigis
Intulerat claro candida fama polo:
Ceruleóque nouum candescens æthere sydus
Fulgebat, Picti gloria rara soli.
At labor assiduas dum torquet feruidus arteis,
Tergeminum splendens cernere sydus erat:
Ut late crebris tandem sudoribus actus,
Luceres nostri sólque deúsque fori.

ANDREÆ TIRAQVELLI REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII

In L. Boues, §. Hoc sermone, ff. de verbor. signi.

HOC SERMONE DVM NVPTA ERIT, primæ nuptiæ significantur.

1 X HOC §. nostri iurium interpretes passim & vbique hanc generalem regulam assumunt, SERMONEM simpliciter prolatum de primo intelligi, id est, primo atque vno actu consumi, perfici, finiri: ita vt amplius locum non habeat. Quam quidem regulam Alex. con. xvj. breuiter in casu præmisso, col. ij. nu. 9. lib. iiij. dicit in omni dispositione seruari debere, vt etiã dicit Fran. Curt. iunior, cons. cxxxij. sacratissimæ, &c. habita diligenti, col. j. Et in omni materia, vt etiam tradit Ias. cons. xxxvj. in causa mota, col. vlt. versi. ista responsio, lib. iij. Eámque veluti ex composito, & de industria, ac ex professo mirum in modum celebrarunt, multisque ac magnis iurium thesauris locupletarunt duo superioris ætatis ornamenta ac lumina Feli. & Ias. ille in c. ij. col. j. & ij. seq. de treug. & pac. hic in duobus locis, scilicet in l. in duobus, §. si ei qui, col. j. & ij. ff. de iureiu. & iterum, in l. diuortio, aut vt alij eas ll. diuidunt, l. fructus, §. quod in anno, col. ij. iij. & iiij. ff. sol. matri. Et ita, vt cæteris vix aliquid reliqui fecisse videantur, quod eis addi possit. Mihi tamen nec inutile nec infructuosum visum fuit, quæ ab illis ipsis, prætereáq; ex aliis didici, huc veluti in vnum corpus congerere, quòd & res admodum quotidiana, & ad vsum forensem accommodatissima est. *Q uid colligãt ex hoc §. iuris interpretes.* *Authoris cõsiliũ, & ratio.*

2 ¶ Solet autem (quod iam diximus) ea sententia frequẽtissime ex hoc nostro §. depromi. Cui tamen sunt & alij tex. similes, videlicet in l. cùm pater, §. pater certam. ff. de leg. ij. vbi cautio de danda vel restituenda dote filiæ nupturæ, de primis nuptiis tantum intelligitur, nec ad secundas nuptias porrigitur. Ex eóq; no. Bart. & Imol. ibi, id quod diximus in nostra regula. Sermonem simpliciter prolatum intelligi pro prima vice. Bald. autem no. (quòd idem est) verba simpliciter prolata restringi ad primum actum. *Regula aliũde etiam collecta.*

3 ¶ Estq; etiam alius similis tex. in l. dotis promissio, vers. vlt. ff. de iur. dot. vbi scribitur, dotis promissionem in primis duntaxat nuptiis destinari, neque durare obligationem, si post alterius matrimonium ei nubat, cui dotem promiserat. Et ex eo idem no. Bar. quod suprà ex d. §. pater certam. Et alius item text. in l. stipulationem quæ propter, cum l. & licet, quæ illam confestim sequitur, & ibi Bar. in epito. posterioris, eo tit. & in l. inter socerum, §. vlt. in fi. ff. de pac. dota. cùm dicitur, quoniam ad primas nuptias pertinet, ea autem loquitur de restituenda dote, soluto morte mulieris matrimonio. *De eadem re.*

4 ¶ Et alius quoque tex. in l. matrimonij, ff. qui & à quibus, vbi ancilla à nullo alio matrimonij causa manumitti potest, quam qui eam vxorem ducturus est. quòd si alter eam vxorẽ ducat, non erit libera: adeo vt nec si statim post eam repudiatam manumissor vxorem duxerit, liberam eam non fieri: tanquam de his nuptiis senatus senserit, quæ primæ post manumissionẽ nullis aliis interpositis secutæ sint. Quiquidem tex. admodum facit contra eorum sententiã, qui dicunt matrimonium medium non impedire legitimationem filiorum quæ fit ex sequẽti matrimonio, de quo per doctor. in c. tanta, qui fil. sint legiti. & nos quoque latè diximus in tractatu Primigeniorum, quæstio. xxiiij. nu. 2. incipi. sed vt ad speciem, & aliquid etiam dicemus infrà, in iij. limita. nu. viij. incip. huc etiam pertinet. Sed & facit hic tex. aduersus ea quæ in vniuersum dicam, infrà in d. iij. limita. vbi in fi. illius de hoc tex. aliquid dicemus. *De eadem re.*

Stipulatio dotem reddi soluto matrimonio, quomodo committatur.

5 ¶Secundo huc spectat tex.in l.stipulatio de dote,ff.de iur.dot.vbi si extraneus dotans mulierem stipulatus fuerit eam dotem sibi reddi soluto matrimonio:facto diuortio,statim ita committitur ea stipulatio,vt nec redintegrato matrimonio actio ex stipulatu quæsita intercidat. Atque etiam ita,vt stipulator non cogatur iterum eam dotem constituere, vt dicit ibi gloss. per tex.in l.dotem.ff.eod.tit. Vides igitur hanc stipulationem factam in casum soluti matrimonij ita perfici,& consumi per diuortium,vt nec, redintegrato eodem matrimonio, aboleatur,& ad id glo.in d.l.stipulatio,allegat tex.in l.item quæritur.§.vlt.de loca.de quo posteà dicemus.

Fructus vnius anni, quomodo accipiantur.

6 ¶Tertio ad hanc sententiam pertinet tex.in d.l.diuortio, §.quod in anno. ff. sol. mat. cuius auctoritate Bal.ibi,post Iac.Ra.Cy.& alios antiquiores,& ibi quoque Imo. in j.no. ad id allegant hunc nostrum §.hoc sermone,& Rom.& Alex.qui eum §.legunt cum §. ob donationes,vterque col.ij.sed ille vers.vnde dicit,hic vers.ex hac glo.infert,& ibi item Ias.col.j.quod si quis ex hac locatione,aut aliàs debeat habere fructus vnius anni cuiuspiam agri,qui bis in anno fructus produxerit,intelligitur tantùm de primis fructibus, non etiam de secundis. Et sequitur Alex.in additio.Bar.in hoc nostro §.hoc sermone.&'in d.l.dotis promissio.ff.de iur. doti.& consi.xvj.breuiter in casu præmisso,circa medium,num.6.lib.iij & Maria in cap. de illis, col.viij.vers.octauo no. de condit.appos. Fely.in d.c.ij. col.ij.vers.si quis emit vina, de treug.& pac. & in c.licèt dilectus,col.vlt. vers.& hinc est quòd vendens,de testi. Ias.in d. l. in duobus,§.si ei qui,col.ij.vers.sextò facit,ff.de iureiu. Geor. Nap.in repet. clemen. sæpe, in princ.col.lxj.vers.ego hoc dictum,de verb.signi.& Francis.Cur.iunior, consi.clxxviij. sacratissimæ &c.habita, col. vlt. versi. & istam conclusionem. Sed tu super hoc vide quæ dicam infrà in xj. limitatione.

Regiones quadam bis fructus singulis annis ferunt.

7 ¶Et ne interim putes id superuacaneum esse,scire debes, regiones quasdam adeo esse feraces,fœcundas,& vberes,vt bis fructus singulis annis ferant.Nam de India id asserit Martianus Capella lib.vj.& ante eum Plinius auctoritate Posidonij lib.vj.c.17.& Solinus, c. lxv. In anno,inquit,India bis æstatem habet,bis legit frugem,& ante hos omnes Diodorus Siculus lib.iij.Bibliotheces,c.x.bis inquit in anno præbet fructus:paulo post,bis,ait,annis singulis segetes fert. Et Strato Heratosthenis autoritate Indiæ fœcunditatem eò maxime declarat quòd ea bis fructum fert, alteram enim sementem habentem alteram æstiuam. Et ipse Diodo.eod.lib. cap.xj.vbi & idem quoque dicit de insula Hyperboreorum.Sed & de Italia Virgilius lib. secundo Georg.

Hic ver assiduum, atque alienis mensibus æstas,
Bis grauidæ pecudes, bis pomis vtilis arbos.

Cui in eo quod dicit bis grauidæ pecudes,adstipulatur quod ipse Diodorus Siculus lib.j. c. iij.scribit,in Aegypto oues bis in anno parere,bisque lanam præbere.Idem autem Virgilius vt ad eum redeamus lib.iiij. eiusdem illius operis,

Forsitan & pingues hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferique rosaria Pæsti.

Quòd scilicet vno in anno bis illic nascerentur rosæ,vt scribit Seruius.Varro autem lib.j.de agricultura,c.vij.scribit vites apud mare Smyrnæ esse biferas, & in agro Consentino malū biferam esse,id est,quæ bis anno fructus ferat.quod & ipsum ex eodem repetit Plinius libr. xvj.c.ij.Sed & Theophrastus lib.de causis plantarum xj.c.xiij.& Columella lib.v.cap.x.tradunt ficus esse biferas. Et plinius lib.xiij.c.xxij.Apharcem & Adrachnen.Et lib.xv.cap.xxij. nuces,Iuglandes,& lib.xviij.c.xxij.in quibusdam locis Africæ, biferam vitem bis anno vindemiare.Quin ipse lib.xvj.c.xxvij.suprà citato,tradit & ipsas vites alicubi triferas esse,& cupressos,& alias quoque arbores biferas.Strabo quoque li.xvij.scribit in Lydia nonnullos populos habere quasdam terras biferas, & duas messes facere. Sed super ea mirum est, quod tradit Solinus c.xlv. in Aegypto ficum Aegyptiam quam vocant vno anno septies fructum sufficere quod & ante illum dixerat Plin.li.xiij.c.vij.

Ficus Aegiptia vno anno septies fructū sufficit.

8 ¶Quæ res in memoriam reducit quod à Plutarcho proditum est in vita Antonij, quòd cùm Antonius ipse Asiaticis secunda vectigalia imperaret,Hybreas qui ciuitatum causam susceperat,Si potes inquit,Antoni,eodem anno bis vectigal exigere,illud etiam vt bis æstatem habeamus, bisque autumnum:id est, vt duas messes, duasque vindemias singulis quibusque annis habeamus. In hac autem fertilitatis mentione supra cætera omnia mirum est, quod tradit Pomponius Mela li.iij.quo c.de Hispaniæ & Septentrionis insulis, scribit, in Erythia adeo fertiles agros,vt cùm sata frumenta sunt,subinde recidiuis seminibus segetem nouantibus,septem minimùm,interim plures messes ferunt, sed an id vno anno aut pluribus fiat, non aperit.

Erythia insula septem messes fert.

Authoris de ea re sententia

9 ¶At illud,vt tandem à semita in viam redeamus, mihi omnino verum esse videtur, vt si id vsu eueniat,vt bis ager fructus in vno anno ferat ex natura soli,vel arboris,vt in illis locis, & arboribus,de quibus locuti sumus:& quis ex contractu fructus vnius anni percipere debeat non dubitarem,quin & binos illos fructus habere deberet.Nam cum is contractus ad certū

tempus,

tempus, referatur, id est, ad vnum annum, sintq; hi duo fructus vnius anni fructus, consequens est & eos comprahendi secundum ea quæ dicemus infra in iiij. limitatione. At si id contingat, quoniam fructus alterius anni sunt adeo præcoces, vt colligantur intra tempus prioris, certè haberet locum ea sententia, vt non nisi priores fructus habere debeat, neque enim hi duo fructus vnius anni siue vnius æstatis aut autumni sunt, sed duorum annorum siue duorum autumnorum siue æstatum, licet vno anno colligantur.

10 ¶ Quartò in l. si socius pro filia, in prin. ff. pro soci. quem solus Raphael Fulg. ponderat & reputat singularem ibi, in v. no. ad hoc, vt si inter plures fratres pactum sit, vt dos filiarum soluatur ex bonis omnibus, intelligitur, vt semel tantùm dotetur, nisi aliter expresśim actum fuerit. ad quod & illum expendit Lucas Pen. in l. si quis Decurio, col. ij. versi. idem videmus. C. de Decurio. lib. x. Petr. Anch. consil. ccccinj. tria dubia in causa Vlrici, & Iason in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. versi. tertiò facit, & in d. l. diuortio. §. quod in anno, col. ij. versi. pro confirmatione, vbi dicit eum text. no. & paucis notum. & præterea in l. inter stipulantem. §. sacram, col. vij. versi. tu aduerte. ff. de verbor. oblig. & consil. xxxvj. in causa mota per nobiles, col. vlt. lib. iij. vbi dicit eum text. esse in id solennem. Circa quod vide quæ dicam infrà in ix. limitatio. num. iiij. sed & ex hoc, & iterum num. xj. sed hanc tamen principalem. *Pactũ inter fratres vt filiæ dotentur ex bonis omnibus.*

11 ¶ Quintò quod illius text. in d. l. si socius, autoritate, scribit Bald. in l. vlt. col. ij. versi. sed nunquid eo casu, C. de dot. promisśio in j. lectu. quòd stante statuto, vt frater teneatur dotare sororem, si eam semel dotauerit, & ea casu fortuito dotem perdiderit, non tenebitur frater eã ampliùs dotare: quia statutum intelligitur de vna siue prima dote tantùm. Et id sequitur & commendat Iason in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. versic. tertiodecimò facit, ff. de iureiur. & in d. l. diuortio, §. quod in anno, col. ij. versi. vbi suprà, ff. solu. matrim. & Fely. in d. c. ij. col. iij. versi. si ille qui est obligatus, de treug. & pac. & Catel. Cot. in memor. incip. executores, col. j. versi. & potest confirmari. *Statutum vt frater teneatur dotare sororem.*

12 ¶ Id quod tamen intelligendum est secundum declarationem Alex. in l. si cùm dotem, §. j. col. ij. versi. iuxta hoc quæro, ff. sol. matrim. vbi distinguit in hac ipsa specie, an teneatur dotare sororem ex dispositione hominis, an verò ex dispositione legis, secundum ea quæ dicemus infrà in d. ix. limitatio. vti etiam & in hoc casu distinguit Socin. consil. v. cuius caput est, suprascriptus insignis doctor, col. ij. versic. ad secundum, lib. iiij. *De eadem re.*

13 ¶ Sextò alius text. in l. si duo, §. j. ff. de arbit. vbi pœna semel commissa soluitur compromissum: nec ampliùs peti potest, nisi aliud actum sit. Sed quomodo id intelligatur, & an procedat in eo quod interest, vide gl. vlt. Alber. Bar. & Bal. ibi, & glo. vlt. in l. si sic stipulatus sim, & ibi Bar. col. j. in iij. primis opposi. Bal. & Imo. col. ij. versi. in eadem gl. in fi. & iterum versi. & conclude breuiter, Fr. Are. col. ij. versi. quorum dictis addo. ff. de verb. obli. gl. in l. ij. in verbo, repellere, versi. item si semel pœna, & ibi Cyn. col. pen. in vij. quæstio. Bar. col. vlt. versi. quæro quando præmissa, & Ias. nu. cxl. C. de iure emphyt. Specul. tit. de arbitr. & arbitrator. §. vlti. versi. quòd si dictum sit, & tit. de loca. §. nunc aliqua, in xxxviij. quæstio. & ibi Bal. in additio. Cy. in l. quicunq;, col. vlt. versi. quinto quæro quid si quarta, C. de seruis fugiti. & Pet. Anch. in c. si compromissarius, col. j. in iiij. no. de electio. lib. vj. *An pœna semel commissa soluatur compromissum.*

14 ¶ Septimò quod admodum est his confine, quod à Masuerio scriptore non contemnendo traditum est, in tit. de taliis, §. item quatuor, quòd id quod solet dici in nostra Gallia, dominũ posse cogere vasallum, vt aliquid conferat pro dote suæ filiæ, intelligitur, vt semel tantum siue pro vna vice conferat pro vnaquaq; filia. Imò verò Guido Pap. decisio. Delphinat. lvij. an vasallus, in fi. asseueranter tradit, id intelligi pro prima tantùm filia, & primo ipsius matrimonio arg. huius nostri §. hoc sermone, & l. sancimus, la j. C. de consulib. lib. xij. quod & sequitur Chass. in consue. Burgund. tit. j. §. iiij. in prin. & alij quos tibi citauimus in tract. nostro Primigeniorum, quæst. lxx. vbi videre poteris. *In Gallia dominum posse cogere vasallũ, vt aliquid conferat pro dote suæ filiæ.*

15 ¶ Octauò tex. in l. si is qui Stichum. ff. de procura. vbi si is qui Stichum, vel Damam vtrum eorum ipse vellet stipulatus est, & ipse aut procurator ipsius cuius factum ratum habuerit, alterum petiit, stipulatio consumpta est, id est, alterum petere non potest. cuiusquidem text. autoritate Bal. in c. in literis, versi. si autem semel, extrà. de offi. deleg. dicit quòd consumpta est gratia per vnum actum. *Stipulatio vtrũ voluero, quando consumpta sit.*

16 ¶ Est & alius text. in l. serui electione, in princ. ff. de legat. j. vbi serui electione legata, semel duntaxat optare possumus. & similis text. in l. apud Aufidium, ff. de optio. lega. vbi si ita legatum sit, vestimenta quæ vellet, deinde antequam ea sumeret, alia se velle dixisset, mutare voluntatem eum non posse, quia omne ius legati prima testatione consumpsit, & ibi gl. adducit in eam rem alios text. vt ibi videre poteris. *Electione serui legata, semel dũtaxat optandum.*

17 ¶ Verùm quia sunt & alij qui videntur probare contrarium, vide quæ in id, an scilicet qui semel elegit vtiliter vel inutiliter posśit variare & iterum eligere, siue in eo casu in quo d. l. loquitur, siue in alijs, tradunt gloss. & Albe. in l. non indebitum, de condit. indeb. gloss. vlt. in c. gratia, & ibi Io. And. super ea gl. vlt. de rescrip. & glo. in c. si compromissarius, §. si vir, & ibi Ioan. Andr. circa medium, versi. in gl. approbantur, & Pet. Anch. col. ij. versi. vltimo quia *De eadem re.*

text.& Domi. de electio. libro v. Bart. Bald. latè Alberic. in d. l. serui electione. ff. de leg. j. Bal. & Alber. in l. qui salutem. ff. de iureiur. & alios plurimos, quos passim tibi citabo in limitationibus.

Relictum vt hæres rursus id præstet, quomodo intelligatur.

18 ¶ Nonò huc pertinet tex. in l. fideicommissa. §. si quis alicui decem, ff. de lega. iij. & alius similis in l. j. §. si cui ita sit legatum. ff. vt lega. nomi. caue. vbi si ita legatum est, vt si legatarius perderet quod ei in testamento relictum est, hæres rursus id præstet, non intelligitur, vt quoties perdiderit, toties id restituere teneatur, sed tantùm si post præstationem legati, semel legatarius perdiderit, non etiam si postea rursum perdiderit, & ita tantùm de prima amissione intelligatur.

Satisdandi obligationi, per primã satisdationem satisfactũ est.

19 ¶ Decimò his adstipulatur tex. in l. si is à quo, §. si semel, qui est vlt. ff. vt in poss. leg. vbi si semel satisdatum fuerit, nõ est necesse rursus caueri: etiam si fortè dicatur egenos fideiussores esse datos, eum enim facilitati suæ ferre debere, qui fideiussores minùs idoneos accepit. neque enim oportere per singula momento onerari eum, à quo satis petitur, tanquam scilicet per primam satisdationem satisfactum sit obligationi satisdandi, eaq; obligatio prima illa satisdatione consumatur. Sed quod non omittendum est, confestim in l. seq. ita scribitur planè si noua causa allegatur, veluti quod fideiussor decessit, aut etiam rem omnem familiarem inopinatæ fortunæ impetu amiserit, æquum esse præstari cautionem. Cui consentit text. in l. j. §. quod ait prætor, ff. quor. lega. Sed hæc exceptio pertinet ad vj. limitationem, vbi & nos hunc tex. ex Roma. citabimus.

Dispũctio nõ amplius quã semel, concedenda creditoribus.

20 ¶ Vndecimò eiusdem notæ est tex. in l. vlt. §. si qua idonea, ff. de bon. author. iudic. possiden. Si qua, inquit, idonea causa interuenerit, vtrum semel an etiam sæpius recognitio & dispunctio concedenda sit creditoribus, videamus. & ait Labeo, ampliùs quàm semel non esse cõcedendum. Si quis tamen iurauerit non calumniæ causa se postulare, neq; habere quæ dispunxerit, iterum ei faciendam potestatem, nec ampliùs quàm bis, & ibi gl. pro concord. affert d. §. si quis alicui decem, de quo diximus in ij. ab hinc versi. Et pro contrario quoq; adducit, veluti §. j. ff. de eden. de quo dicemus infrà in ix. limitat.

Calendis Ianuariis stipulatus, de quib. intelligendũ est.

21 ¶ Duodecimò accedit text. in l. eum qui calendis, ff. de verbor. obligat. vbi eum qui calendis Ianuariis stipulatur, si non adiiciat quibus, de primis intelligendum est, tanquam id actum fuisse videatur, & ibi glo. pro concord. allegat hunc nostrum §. tanquam scilicet ille tex. ad hanc nostram regulam pertineat, cuius principale fundamentum ab omnibus sumitur ex d. nostro §. Ex illo autem tex. sumit Bald. quòd si Papa concedat præbendam in tali ecclesia vacaturam, non apposito tempore, intelligitur de proxima vacatura, & vide quæ dicam infrà in limitation.

In dieb. quomodo interpretetur.

22 ¶ Tertiodecimò huc spectat tex. in l. inter illam, §. j. ff. de verb. signifi. vbi illud, facito in diebus, intelligitur de biduo proximo, & ita de duobus primis diebus. nam cùm pluraliter proferantur, non de vno tantùm potest intelligi, sed necesse est duos saltem accipi, l. vbi numerus. ff. de testi. & c. pluralis, de reg. iur. lib. vj. cum aliis iuribus concor. à me collectis in l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 226. incip. sed de his. C. de reuo. donat. Igitur cùm de duobus diebus in illis verbis intelligatur, sequitur vt ex nostra regula de duobus primis diebus intelligi debeat. Et idem si de annis simpliciter loquamur, vt scilicet de primo biẽnio, siue de primis duobus annis intelligere debeamus, l. libertisq;, §. vlt. ff. de test. manu. empti.

Idem, in annis.

Quando permittitur variatio, de qua intelligatur.

23 ¶ Quartodecimò adstipulatur alius tex. in l. si quis iusiurãdum, C. de reb. cred. quo innixus Bal. in auth. habita, col. vij. versi. primo dubitatur si scholaris, in fine huius quæstionis, C. ne filius pro patre, scribit quòd in casibus in quibus permittitur variatio, intelligitur tantùm de prima, ita scilicet vt non liceat iterum variare. Et id sequitur Ias. in l. prætor, §. si aliquãdo, col. iij. versi. tertio no. ff. de oper. no. nunci. & in l. quicquid, col. iiij. versi. item pro ista glo. ff. de verb. oblig. & in l. edita, col. iiij. versi. & attende diligenter. C. de eden.

De eadem re.

24 ¶ Ex eoq; dicit ipse Bal. vbi suprà, in ea quæstio. quã facit gl. ibi, in verbo, optime, an si scholasticus semel elegerit vnum ex iudicibus ibi declaratis, poterit postea variare, quod posse ea gloss. affirmat vsq; ad litis contestationem, per l. si conuenerit, ff. de iur. om. iud. iuncta l. si cùm dotem, §. eo autem tempore, ff. solu. mat. Nicol. autem Matth. & alij pleriq; negant, arg. l. j. in fi. C. de assert. tollen. Et hanc partem tenet ipse Bal. subiungens id quod suprà diximus, quod si permitteretur illi variare, non nisi semel permitteretur. Et sequitur Iason in d. leg. quicquid, atq; etiam in d. l. edita, quibus locis suprà citauimus.

De eadem re.

25 ¶ Et ex hoc singulariter consuluit Io. Cald. consi. xxj. cuius initium est, an laicus possit, tit. de iure patro. quòd licet patronus laicus possit variare intelligitur tamen, vt semel id possit facere. & non pluries, vt dicit istud clarè innuere iura de hoc loquentia, & alia quædam allegat. Et illum sequitur Phil. Dec. consi. ccix. quæritur ex duobus præsentatis, col. ij. versi. ij. hoc probatur, vbi ex hoc dicit, variationem permissam de primo actu tantùm intelligi, est tamen ibi error in nu. con. Calder.

26 ¶ Quindecimò, quod autoritate illius text. in d. leg. si quis iusiurandum, voluit Bart. non admodum

admodum dissimile, in l. post legatum, in prin. col. vlti. ff. de iis, quib. vt indig. quòd quis non potest nisi semel suam positionem vel negationem reuocare, & idem dicitur voluisse ipse Bart. in l. vlt. ff. de præt. stipula. vbi tamen non id dicit, sed illud, quòd si promitto stare simplici tuo dicto, vel iuramento, possum id reuocare antequàm tu declaraueris, per d. l. si quis iusiurandum. Sed & id expresse voluit per eam ipsam. l. Bald. in l. j. col. vlt. versi. quartus est si quis, C. de furt. vbi ex eo dicit generaliùs, quòd si quis reuocauit aliquem actum, vel rationem, non potest posteà eam reuocationem reuocare. *Positio vel negatio, semel tantùm reuocanda.*

27 ¶ Decimosextò, vt relinquamus tex. iuris ciuilis, & aliquid depromamus ex tex. iuris canonici, huc spectat tex. in c. si clericus, in prin. de præben. lib. vj. vbi si simpliciter mandatum fuerit à summo pontifice alium prouideri de beneficio vacaturo, intelligitur de primo, ita vt si is pro quo mandatum fuerat, negligens fuerit in primo beneficio petendo, consumpta extinctaq; sit ea gratia, ita enim ex eo tex. no. Domi. in ij. no. & Phil. Fran. post prin. versi. in tex. ibi aliam, vbi pro concord. adducit hunc nostrum §. hoc sermone. Sed aduerte quia ille tex. in d. c. si clericus, expresse loquitur, cùm mandatum est prouideri de beneficio proximè vacaturo, non simpliciter de vacaturo, ita vt nihil ad nostrum §. pertinere videatur, cùm expressum sit de primo: verùm omnes vbique eum tex. intelligunt, vti Domi. & Franciscus faciunt. *Mandatum vt prouideatur de beneficio vacaturo, de quo intelligatur.*

28 ¶ Decimoseptimò accedit tex. in c. ordinarij, ante fi. ibi, vel si ea quæ sic optinet, & ibi gloss. in verbo, ea quæ, de offi. ordina. lib. vj. ex quo non obscurè colligitur, quòd dispensatio ad duo beneficia intelligitur de duobus primis tantùm, sed est expresior tex. in c. non potest, versi. illud autem, de præbendis, eod. lib. vbi & Io. Mona. post prin. & Archid. col. ij. in verbo, primis, id confirmant per nostrum hunc §. hoc sermone, quoniam, inquiunt, duobus primis obtentis impleta est gratia, per eundem ipsum §. hoc sermone, cuius etiam §. autoritate, idem voluit Inn. in c. dudum, le ij. col. penult. & ibi quoque Hosti. Compostel. Bald. col. quoq; pen. versi. dicit Inno. & alij, extrà, de electio. Quod tamen intellige secundum ea quæ dicam inferius in xj. limitatio. *Dispēsatio ad duo beneficia intelligitur de duob. primis tantùm.*

29 ¶ Decimooctauò in d. c. non potest, per eum text. tradit Archidiac. ibi, vt à nonnullis citatur, licèt in meo codice non inuenerim. quòd si papa dispensauerit cum illegitimo, vt posit optinere beneficium, intelligitur de primo tantùm: ita vt si primum dimiserit. non poterit aliud vi illius dispensationis obtinere, veluti ea gratia siue dispensatio per adeptionem primi sortita sit suum effectum, & ita dicit fuisse declaratum. *Dispensatio cū illegitimo, vt possit obtinere beneficium, intelligitur de primo tantùm.*

30 ¶ Sed & hoc ipsum haud dubiè voluit idem Archidiac. in c. j. ad fin. de fil. presbyter. vbi id dicit pronuntiasse Bonifacium Papam, & id sequuntur D. à Rota, qui & eam opin. dicunt receptam esse in curia, decisi. cccxxxix. incip. si legitimus, in j. dubio, in nouis, & Lucas Pen. in l. si quis decurio, col. ij. versi. vnde secundum quosdam, C. de decur. lib. x. & non obscurè Bald. in c. innotuit, col. j. versi. quæro dispensatum est, de electio. vbi & ad hoc allegat hunc nostrum §. hoc sermone, & alia ex iuribus suprà citatis, & Phil. Fran. in d. c. non potest, col. vlt. de præben. lib. vj. & Phil. Dec. consi. clxix. circa primum videbatur, col. j. & consilio clij. cùm reuerendissimus, col. ij. num. iiij. *Comprobatio eiusdem.*

31 ¶ Contrarium tamen tenuerunt Io. Mona. & Ioa. Andr. in d. illo c. j. ille col. ij. in verbo, obtinere, hic in fi. de fil. presbyter. & idem Ioan. And. in d. c. non potest, in verbo, primis, de præbendis lib. vi. Nam si illud verum esset, vt dicit Io. And in posteriore loco, non tantùm hoc casu procederet, sed & aliàs semper, & in quocunque alio inhabili, & in quacunque irregularitate ex culpa, vel sine culpa, quod satis durum esset. Item si primum beneficium dispensatum pereat chasmate, aut alio modo, nónne summa esset iniuria, vt non posit habere secundum? & alia multa subdit ad huius opinionis defensionem: nec credit ipse Ioan. Andr. Bonifacium id pronuntiasse, quia si id fecisset, id sciuisset Ioan. Mon. qui erat cardinalis, & cum illo vixerat. Et idem voluit Petr. Anchar. in d. c. non potest, col. j. versi. tertio no. & ibi quoque Domi. in §. j. col. ij. versi. quòd si Papa dispensat, & Philip. Fran. col. vltim. super glo. in verbo, in primis, de præben. lib. vj. & idem Anch. consi. cccciij. tria dubia, col. iij. versi. secundum dubium. *Qui contrarium tenuerint.*

32 ¶ Nec obstat (inquit Ancha.) d. c. non potest, & alia similia, nam aliud est dispensare super inhabilitate personæ, quæ est species huius quæstionis: aliud super beneficiorum pluralitate, de qua loquitur d. c. non potest, & similia. Hæc enim personam respicit, & ideo est personalis, ideoque cum persona durat, sicut priuilegium personale, c. priuilegium, de reg. iur. lib. vj. nec dimissio primi beneficij reddit eum inhabilem. nec reducit ad statum primum inhabilitatis, quia remissio semel facta tolli non debet, c. si is qui, xxiij. q. ij. nec spes melioris conditionis debet adimi, l. imperialis, in prin. C. de nupt. Et bene facit quod no. ipse Ioan. Andr. post Inno. in c. vlti. col. j. in verbo, examinari, de translat. prælator. Dispensatio verò pluralitatis, vt subiungit ipse Petr. Anch. non concernit principaliter personam, imò ipsam aliàs habilem præsupponit: sed concernit numerum beneficiorum, quod iuribus odiosum *De eadem re.*

autem quòd succesiuè dimisis duob. primis posit alia duo habere, quia repugnaret text. in ipso c.non potest.

39 ¶ Decimononò quia ille text. in d.c.ordinarij, de offi. ordinar.lib. vj.& in d.c.non potest, de præben.lib. vj. loquuntur in dispensatione, quæ sua natura multùm odiosa est, & propterea restringenda, c.odia, de regu.iur. eod. lib. vj. ideoq; ne illud quod ex illis diximus, videatur solùm in ea re procedere, accedat superioribus text. minimè loquens in dispensatione, in c. mandato, & iterum in c.si clericus, eod.titu.de præbend.lib.vj. vbi si Papa simpliciter mandat alicui prouideri de beneficio vacaturo, intelligitur de primo, & non de alijs, & hoc ita no.Domi.& Phil.Fran.in d.c.si clericus, in prin. ille, in iij.not. hic in ij. Quod hinc fit, vt illi subdunt. quia dispositio simpliciter emanans, intelligitur de primo actu, & allegat Franc. hunc §. hoc sermone.

40 ¶ Vicesimo quod voluit gl.relata ad tex.in l.quicquid adstringendæ, in prin.in gl.magna, in verbo, secundum promissorem, ad medium, ff.de ver.obli.quòd declaratio, siue interpretatio alicuius obscuri vel ambigui non potest fieri nisi semel: tanquam scilicet permisio declarationis intelligatur de primo tantùm, & id no.& dicit singularisimum Bar.ibi, col.ij. vers. sed pone quòd semel, & eam quoque ibi sequuntur Ang.qui dicit sing. col. ij. vers. secundo modo legitur, & Raph.Co.Imo.circa medium, ibi, item no.quòd postquam, & iterum col. ij.versi.in ea gl.sed hic, Pau.Cast. col. vj. qui & illam dicit sing. & ad hoc dicit semper allegari, Alex.qui dicit perpetuò notandum, col.iij.versi.ex qua habes, Fra.Arc. qui & illam dicit sing.col.ij.ver.in glo.postea, & Iason col.iij.versi.in ea glo. ibi & iterum velit. & prætereà Bart.in l.inter stipulantem, §.j.in fi.& ibi etiam Ang.qui dicit sing.col. vlt. versi. cùm igitur per hæc signa, & Imo.col.ij.vers.ité adde quod voluntas, ff.de verb.obli.& Bal.in l.de die, in prin.col.vlt.ff.qui satisd.cog. & in l.si quis intentione ambigua, col.ij.versi. item quæro vtrũ ista interpretatio semel facta, vbi dicit sing.eam gl.& ibi quoq; Ang.qui & eam dicit sing.& ipse Bal.in l.vlt.col.ij.vers.sed hic quæro, ibi, notabile est, C.de codic.vbi ex hoc dicit, libello semel declarato non esse locum pœnitentiæ, idq; probari ex eo tex.& ibi sequitur Alex. col. j.in fi.& Ias.col.iij.versi.secundò ex eodem verbo, C.de codicil.& idem Bald.in c.j. col.pen. versi. sed nunquid semel, de constit.vbi dicit eam glo. no.& sing. & ex eo dicit, quòd rei declaratæ, nihil adijci potest, nec detrahi, & in c.vlt.col.vlt.versi.idẽ dicimus, de translat.episc. vbi dicit sing.ad hoc, vt primæ interpretationi standum sit, non cęteris, & in c.dilecti, col.vlt. versi.nam qui declarat, de iudic. vbi item dicit sing.in id, vt qui declarat, pœnitere non posit.& rursum idem Bal.in c.in præsentia, col.iiij. versi. sed hic quærit gl.de probat.vbi & illã dicit ad hoc sing.vt interpretanti non sit licitum pœnitere, & in c.fraternitatis, col.j.vers.pone in causa prima, de testib.vbi etiam dicit sing.ad id, vt qui semel declarauerit, non posit se corrigere. Pet.Anch.in c.si compromissarius, col. ij. versi. vltimò quia text. dicit de electio, lib.vj.vbi eam glo.dicit not.& ibi quoq, Domi.in §.si verò, post medium, versi.& per prædicta, vbi dicit sing.& Matth.Mathesilla.no.171.no.quòd vbicunq;, & Fran. Curt.senior cons. xxvij.magnificus vir dominus, in iiij.dubio, col.eiusdem dubij.iij. versi. sic de directo, vbi & illam dicit sing.& Ias.in l.ex pluribus, post medium, ff.de verb.oblig.& in l.edita, col.iiij.ver. sic in simili, C.de eden.Lanfran.in repet.c.quoniam cótra falsam, in verbo interlocutiones, col.vj.de Probat.Ant.Corset.in suis sing.in verbo, sententia interlocutoria.

41 ¶ Contrarium tamen tenuit Matth.Mathesilla. sibi contrarius in eodem opere, no. 198. eodemq; penult.incip.nota quòd facultas, per text. quem dicit è diametro esse contrarium ei sententiæ, in d.l. qui ex pluribus, & ibi gloss.vlt. Et licèt Bart.ibi dicat, quòd loquitur in electione, in qua variare licet, non in declaratione, id tamen vt dicit Matthæus, non videtur esse verum, quia ibi stipulatus fuit fundũ Seianum, & promittens habebat plures fundos huius nominis: & sic partes ibi senserunt de certo fundo, sed de quo incertum erat: & sic ibi propriè opus erat declaratione, & tamen glo.ibi vult, quòd sæpius posit variare. Verùm Ias. in dicta l. qui ex pluribus, post multos alios ostendit ibi locum esse electioni, & non declarationi, vt ibi videre poteris. Ex quibus intelligis, ex multorum sententia, aliud esse in electione quàm in declaratione, vti etiam videre poteris apud Imo.in d.l.quicquid, de verb.oblig. de quo vide quos nos citauimus suprà num. 17. verum quia sunt.

42 ¶ At superiori sententiæ adstipulatur, quod Bald.scribit in l.hac lege, quæ est ij. col.ij.versi. sed nunquid si semel, C. de senten. ex breuicu. recitand. quòd si semel iudex interpretatus fuerit suam sententiam, non poterit iterum interpretari: quia interpretatio non potest fieri nisi semel, per no. in d.l. quicquid adstringendæ, de verbo.obligat. quod ipsum voluit Bart. in d.l.inter stipulantem, §.j. in fi.ff.eod. titu. Angel.qui etiam dicit sing.in l.quod iusit, post medium, ibi, item interlocutoria, & ibi quoq; Rapha.Co.& Imol. qui tamen nutat, col.ij. versi.item fallit secundum, & Alex.col. iiij. versi.secundò fallit in interlocutoria, ff.de re iudica.ipse Imo.in l.ab executore, in princ.colum. iiij. versi. potest quæri iuxta prædicta, ff.de appellat.

43 ¶ Et in hac quoque sententia fuerunt Alex. & Iason.in d.l.quicquid astringendæ, vbi suprà: id tamen

id tamē intelligentes post Ang.& Co.ibi,in sententia diffinitiua,secus in interlocutoria,quā potest iudex non semel,sed sæpius,& vt loquitur Ang.millies reuocare: ideoq; etiam sæpius declarare,vti etiam dicit Imo.in d.l.quod iussit,col.ij. versi. item fallit,& ibi quoq; Alex.vbi suprà,vbi tamen id optimè declarat,vt videbis apud eum,& Corset. in d. sing. sententia interlocutoria.

44 ¶ Sed & id postremum, vt scilicet iudex possit sæpius eam sententiam reuocare, nonnulli intelligunt, vt bis tantùm possit reuocare, & non vlteriùs. Et ea fuit sententia Bart. post Dy.in d.l.quod iussit,col.iij. versi. quæro an iudex possit pluries,& aliorum ibi, & Cano.in c.cum cessante,de appellatio. Sali. post Dy.in l.post sententiam, col.vlt.versi. quintò quæro quoties,C.de senten.Ant.in c.fraternitatis, col. pen. versi. quinto quæro, extrà, de frigid.& malefi.post gl. ibi in verbo,fornicatio,in fi.

45 ¶ At sunt qui è diametro tenent contrarium, videlicet non posse iudicem, nisi semel suam sententiam reuocare,& in his Petr. Bezu.in d.l. quod iussit, vbi id dicit seruari in practica, & hoc de iure posse sustineri dicit Iason ibi,col.antepe.versi. tertia fuit opinio, quamuis(inquit)communiter teneatur contrarium.

46 ¶ Quinetiam illud quod supra diximus, interpretationem siue declarationem, nō nisi semel fieri posse,intelligunt Ang.& Alex.in d.l. quicquid astringendæ, procedere,nisi quando destructio voluntatis ad interpretantem spectaret,verbi gratia,in testatore cuius voluntas ambulatoria est vsq; ad mortem,l.quod per manus, ff. de iure codici.& l. quòd si iterum, ff. de adimen.lega.nam interpretabitur testator quoties voluerit, l. hæredes palam,§.sed & si notam,ff.de test.& nos quoque iterum dicemus infrà in xxxij.limi.

47 ¶ Vicesimo primò quod scripsit gl.in d.l.duobus,§.si ei qui,in verbo,exhibuerit,ff.de iureiu. quod si quis promiserit præsentare quempiam accusatum, intelligitur de prima præsentatione tantùm,ita vt si semel eum præsentauerit, liberetur. quā gl.ibi ponderant Bene. Plūb. & Pau.Cast.qui eum §.legit cum §.quòd si reus,col. vlt. versi. vltimo est hic vna,& Alex. in fi.& Iason,col.j.ver.super hac prima parte.Et hoc quoq; voluit Ioan.And.in addit.Spec.ti. de accusat.in iij.parte §.vlt. versi.sed quid si fideiussor.Pau.Cast.in l.ij.§.in fideiussorem,qui est vlti.ff.qui satisda.cogan. Alex.in addit.Bart.in l. græcè,§.j. ff. de fideiussor.vbi dicit eam glosam esse menti tenendam.& in id citat hunc nostrum §.& con. xvj.breuiter in casu præmisso,col.j.num.v.lib. iiij.

48 ¶ Licèt contrarium tenuerit Rom.in d. §. si ei qui,statim post princ.& in l. si finita, in princ. col.j.num.iiij.ff.de dam.infe.& in d.l.ij.§.vlt.col.ij.versi.secundo pono,ff. qui satisda.cog.& in priorib. quidem locis per tex.in l.si seruus hæreditarius, ff.de diuer. & temp.præscriptio. per quem probatur hanc promissionem tum demum lata sententia,aut finita instantia perimi,& in iisdem quoq; locis,atq; etiam in postremo, alias multas rationes addit,quæ tu videre poteris.Et ante hunc Lucas pen.latè in l.si quis decurio,col.ij. versi. accusans quidam, C.de decurio.lib.x. per text. quem dicit expressum in l. si ita stipulatus à Seio, ff.de fideius. & l.nouissima,ff. de iudic. sol. & multa alia iura, quæ ibi videre poteris. Sed id tamen quomodo sit intelligendum,vide Paul.Cast. in d.§. in fideiussorem, & omnino Iason.in d.§. si ei qui,col.penult.versi.ex prædictis.

49 ¶ Quid autem si quis promisit præsentare toties quoties,vel ad voluntatem eius cui promittitur,an erit in infinitum obligatus,quod pleriq; contendunt: an bis tantùm,quod nonnulli volunt.vide Bar.in l.si quis reum,col.j.versi. circa hanc legem,& Ang.in l.ij.versi.item adde aliam,ff.de custo.reo.& omnino in d.l.si finita,in prin. circa medium, & ibi Imo.col.j.versi. & per hoc ipse infert,& Rom.etiam in prin. col.j.& Alex. latè,col. j. & ij.ff. de dam. infe.& eundem Ang.in l.oratione,ff.de feriis,in quibusdam lect.Lucam Pen.in d.l.si quis decurio, col.iiij.versi.item clarè videtur,C.de decurio.lib.x. & Matth. Affli.deci. Neapol.xlvj. dicit regia pragmatica.& quæ dicam infrà in xxvj.limitat.Et in perempta instantia teneatur,vide eundem Angel.in d.l.græcè,§.& post litem,ff. de fideiusso.

50 ¶ Vicesimo secundo quod voluit alia gl. iuris canonici in c.causam,in verbo, recipi, quæ est vlt. extrà, de ele. quòd si moniales contulerint electionem suæ abbatissæ in episcopum, qui semel de vna prouiderit,non poterit ampliùs aliam dare,consumptaq; est ipsius facultas siue bene & vtiliter,siue male & inutiliter prouiderit, per multa iura, quæ ibi allegat: & eam sequuntur.Host.ibi col.ij.versi. quid si elegit malam.Car.Flor.col.ij. versi.quæro si iste episcopus,Pet.Anch.ante fi.ibi.quærit glo.fi.Anto. etiam ante fi.& Imo.super eadem illa glossa vlti.& Pan.col.vlt.super eadem quoq; glosa. Et id vt pleriq; omnes dicunt, approbatum est per c.si compromissarius,eodem tit.lib.vj.trahuntq; in id,quod postea dicemus in j.limitat. num.xxxix. incip. declara quarto, & multis sequ.quia scilicet hic compromissarius non suo iure innititur, sed alieno.

51 ¶ Vicesimo tertio quòd voluit gloss.in c.gratia,in verbo,eligas,quæ est vlt. de rescript.lib.vj. quòd in casu illius c. in fin.si quis semel vnum beneficium elegerit, consumpta est electio, nec poterit eligere aliud,per c.vlt.eo.tit.& c.j.de postula.& idem voluit Archi.in eo.ipso.c.

gratia,

gratia,col.ij.versi.sed quid si elegit vnum,per multa alia iura ibi allegata, de quo etiam vide Io.And.ibi,col.ij.in glo.vlt.& Pet.Anch.col.ij.vers.quæritur vnum, iste.& Pet. Anch. cons. ccxiiij.Franc.col.ij.vers.iudicatur ad idem,& Roma. cons. cccxxix. præsens consultatio, in primo dubio.

52 ¶ Vicesimo quarto alia gl.in c.duobus,quod est pe.in verbo,eligere,eo.tit.de rescri.li.vj.quę in casu illius c.disponentis, vt si duo super simili prouisione sibi facienda in eadem ecclesia literas vna die obtinuerint,nec appareat vter eorum prior impetrauerit, & ambo simul pręsentauerint,sintque in cæteris æquales:hi ad quos receptio & collatio pertinet, ex eis alterū quem voluerint eligere teneantur. Dicit ea glosa,quòd si semel elegerint,consumpta est eorū electio,nec in electi præiudicium variare postea poterunt,per c.publicato,extrà, de elect.& c.j.de postula.prælat.lib.vj.de quo nos dicemus infrà in xxiij. limit. & alia iura ibi allegata. Et id satis probat tex.in d.c.si duobus,cùm subditur, quo electo alius omnino careat impetratis.Et id sequitur ibi Pet.Ancha.col.ij.vers.item not.quòd per electionem, & Domi. col. vj.super ea glos.& Philip.Franc.col.ij.super eadem glos.vbi & id dicit procedere post Bald. etiam si prior clericus consentiret,quia electio consumpta est, per l.si is qui Stichum, ff.de procurat.Et ipse Petr.Ancha.cons.ccxiiij.Fran.col.ij.vers.octauo inducitur.

Similiter consumpta est collaterum electio,si ex duobus in cæteris æqualibus alterum semel elegerint.

53 ¶ Vicesimo quinto quod item in non absimili casu scriptum est ab alia gl. in c. si quis iusto, vers.verùm si ambo,in verbo elegerit de ele.li.vj.quæ item in casu illius c.quo disponitur, vt si duo procuratores insolidū constituti ad eligendum simul concurrant, & postulent se admitti, non audiuntur, sed is tantùm, quem capitulum elegerit. Dicit ergo ea glosa, quòd si semel alterum elegerint,ita consumpta est electio,vt variare non possint,per c. vt quis duas, eo.tit.& lib.& c.j.in fin.de postu.præla.eo quoque libro. Et eam glos. sequitur Domi. ibi in princ.col.ij.& Petr.Ancha.d.cons.ccxiiij.col.ij.vers. simili dicatur.

Idem in duobus procuratoribus insolidum constitutis ad eligendum.

54 ¶ Vicesimo sexto quod voluit & alia gl.in c.ne captandæ,in verbo, causa subsit, de conces. præb.lib.vj.quòd gratia alicui à sede apostolica concessa,vt ei prouideatur de præbenda,dignitate,vel personatu,aut alio beneficio, intelligitur de primo, nec is cui ea gratia concessa est,admittitur ad secundum,nisi ex causa,per c.quia cunctis,ad fi.& c. executor, eodem tit. & lib.& ibi Ioan.And.tum in verbo,prouideri,tum super glo.j.Pet.Ancha.col.ij.vers. quęrit Ioan.And.& Philip.Franc.col.ij.nume.vij.

Gratia alicui concessa vt ei prouideatur de prebenda, dignitate &c. de qua intelligatur.

55 ¶ Vicesimo septimo quod & proximum est,quod tradit item alia glo.in c.quia cūctis, quod est j.in verbo,causa,de conces.præb.lib.vj.quòd rescriptum de prouidendo alium de dignitate vacatura quam is duxerit acceptandam, intelligitur de prima, non etiam de secunda, nisi ex causa,tanquam scilicet cōsumpta sit ea acceptatio prima per eum facta,per eum text. & l.apud Iulianum,ff.de optio.lega.& idem ibi voluerunt Imo.qui & illud cap.legit in lect. decretal.col.pe.in verbo,voluntatibus,ver.sed quæro vtrum semel,& ibi item Io.mona.col. vlt.vers.sed quid si in rescripto,vbi & ad hoc certè c.ex parte,le j.de offic.deleg.& c.si clericus,de præbend.lib.vj.& ibi item Archidia.in fi.& c.gratia,ad fin.eod.tit.de rescript.& Bal. cons.ccxxviij.per sanctissimum lib. iiij.

Rescriptum de prouidendo alium de dignitate, intelligitur de prima.

56 ¶ Vicesimo octauo quod in non absimili casu voluit ipse Ioan.Mona.in c.si tibi,col.vltim.in verbo,assignet,de præbend.libro vj.loquens in casu illius c. vbi si absenti ab episcopo conferatur beneficium,non poterit episcopus id alteri conferre etiam ante istius absentis acceptationem, sed episcopus poterit illi assignare terminum competentem, intra quem acceptet,& eo lapso si non acceptauerit,alteri id liberè conferet. Dicit autem ibi Ioann. Monac. quòd si semel acceptauit,vel non acceptauit,variare non potest,per l.apud Iulianum, ff. de optio.legat.& l.serui electione,ff.de leg.j.& sequitur Ioan.And.in dicto c.si tibi, col.ij. item scias in nouella.

Qui semel acceptauit beneficium, vel lapso termino quem episcopus illi præfinivit,non acceptauit, variare non potest.

57 ¶ Vicesimo nono quod à Cyno traditum est,in l.cùm pater,§.pater certā,ff.de leg.ij.in addi. quod si testator iussit celebrari tres missas in die sui obitus,sufficit illas semel celebrari primo illo die obitus, nec cogendum hæredem aliis sequentibus facere celebrari, & idem ante eum tenere videtur Petr.à bella pert. & post eum Bart. & Alber. in l. cùm quidam, quæ est penult.ff.de annuis leg.

Testator iubens aliquid fieri in die sui obitus,quemodo intelligatur.

58 ¶ Verùm Imo.in d.§.pater certam,paulò ante finem,tenet contrarium, per text.in ea ipsa l. cùm quidam,cum ibi nota.neque huic sententiæ suæ obstare d.§.pater certam,quia ibi fauor dotis suadet verba referri ad primam vicem,hîc autem fauor animæ & piæ causæ suadet cōtrarium:tanquam scilicet ipse Imo.id omne ex fauore negotij metiatur, de quo postea dicemus in iij. limitatione.

Quis aduertitur.

59 ¶ Tricesimo quod scriptum reliquit Io.Mona.in cap.si pro te, vers.quæro primo, & ibi post eum Domi.col.j.de rescript. lib. vj. quòd si papa mandauerit alicui prouideri de beneficio, si ad id accesserit consensus episcopi,intelligitur de primo ipsius consensu vel dissensu.nam si primum expressè dissenserit,postea autem consenserit, non prodest impetranti, per hunc nostrum §.hoc sermone,& alia ex iuribus suprà allegatis. Et id quoque sequitur Bald.in leg. vlt.ad fi. C.qui bon.ced.poss.vbi id limitat secundum ea quæ dicam infrà,in xviij. limita.

Mandatum alicui cōcessū si accesserit consensus episcopi, de quo consensu intelligatur.

60 ¶ Tricesimo primo quod & ab eodem Io.Mona.traditum est in c.cùm expediat,col.j. versi. item in hac forma,de elect.lib.vj. quòd constitutio loquens de scrutinio vel communi electione,intelligitur de primo actu vel casu, non de secundo, per leg. eum qui calendis,ff.de verb.oblig.& hunc nostrum §.hoc sermone,& leg.fideicommissa, §.si quis decem,ff.de lega. iij. Ex quo infert ad casum illius cap. vt si votis inquisitis apparet nullam partium deuenisse ad maiorem partem totius capituli, sed ante electionem communem accesserunt tot voces habenti maiorem partem respectu minorum, quod habet maiorem partem totius capituli, non poterit procedi ad electionem communem, & ibi sequitur Ioan. Andr.post princ.in verbo,consenserit,& Petr.Anch.paulò ante fi. & Domi. col.j. vers. sed pone quòd nulla pars.

Constitutio loquens de scrutinio,intelligitur de primo actu.

61 ¶ Tricesimo secundò quod post alios antiquiores scriptũ reliquit Archi.in c.si cui,in verbo, contradictores,de præb.lib.vj.quòd potestas alicui concessa mittendi alterum in possessionem,& eum tuendi in ea possessione,expirat eo semel inducto,& remoto omnino primo impedimento,quod obstabat.Ideoq; si postea ille turbatur, debet adire iudicem ordinarium. Et sequitur Petr.Anch.qui & hoc latè disputat,ibi col.ij.vers.quærit hic.Archi.& Io. Andr. in c.pro illorum,col.j.in verbo,contradictores,ext.eo.tit.& Panor.qui id refert ad regulam nostri §.hoc sermone,in tractatu Basiliensi,incip.quoniam veritus,in j.dubio,col.xviij. versi. sexta ratio quare alius locus.Sed tu tamen de hoc vide amplius ipsum Archi.Io.And.& Pet. Ancha.vbi suprà & Domi.in d.c.si cui.

Potestas mittẽdi aliquem in possessionẽ expirat, eo semel inducto

62 ¶ Tricesimo tertio huc spectat quod scribit idem Ancha.in c.si propter,col.vlt. & ibi quoq; Ioan.And.col.item vlt.super vlt.glo.& col.iiij.vers.ex glos.igitur habes,de rescript. lib. vj. si quis emerit simpliciter iactum retis,intelligitur de primo tantùm,etiam si in eo nihil pisciũ captum fuerit.Et ita intelligitur quod scribitur in leg.nec emptio, ff. de contra.emptio.& l. nam hoc modo,ff.de hæred.vel actio.vend.& in l.si iactum retis,ff.de actio.emp.& sequitur Fely. qui & ad hanc nostram regulam id refert in d.c.ij.col.iij.vers.si promitto iactum retis, de treug. & pac.

Emens simpliciter iactum retis, de quo intelligatur.

63 ¶ Tricesimo quarto quod & tradunt ipsi Archi. Ioan. Andr. Domi. & Fely. in illis iisdem locis,quòd si promiserim cuipiam seruire per annum, & aliquo illius primi anni tempore, valetudine impeditus fuerim, nec illi seruire possim, non tenebor altero tanto tempore secundi anni ei seruire, per leg.cùm quæritur,§ item si hæredi, ff. de fideiussor. aut vt in aliis codicibus legitur de fideicommissa. libert. sed in neutro loco est lex eius initij, verum eius rei est text.in leg. cùm hæres,§.Stichus si hæredi,ff.de statulibe.(vide ibi gloss.) & facit text. in leg. statuliberos, quæ est iij. §. si ita sit libertas, ibi, postea intra quinquennij tempus, eod. titul.

Promittens seruire per annum,si aliquo tempore valetudine fuerit impeditus,non tenetur supplere ex secundo anno.

64 ¶ Tricesimo quinto quod & illis rationibus scribunt iidem Archid. Ioan. Andr. Domi.& præterea Philip.Franc.in casu illius c.si propter,cum scilicet à summo pontifice concessum fuit episcopo, propter debita ipsius persoluenda, vt fructus primi anni beneficiorum suæ diœcesis,intra quinquennium vacaturorum, percipiat, si fructus primi illius anni aut nulli fuerunt,aut chasmate perierunt,consumpta est omnino gratia, nec poterit episcopus alterius anni fructus percipere.Et ad hoc quoque nonnulli eorum allegant l. cùm certus, ff. de triti. vino, & oleo lega. vbi si certus numerus amphorarum vini ex eo quod natum esset ex tali fundo,& minus natum esset, non amplius debetur quam quod natum est eo anno, nec cæteris annis suppletur.Et ex hoc assumunt quòd cum testator legat fructus primi anni, si nil nascitur eo anno, non suppletur annis sequentibus. Tu tamen vide tex. qui videtur esse contrarius in l.ex eo vino,co.tit.& in l.legatùm,§.j.& l liberto, §.j.ff.de annuis lega.& l.Lucius,ff.de alimen.& ciba.lega.& l.Firmio,in princ. ff. quand. dies lega. ced.Sed tu ad hanc antinomiam tollendam,vide glo.in eis locis.

Fructus beneficiorũ primi anni episcopis concessi, quomodo intelligantur.

65 ¶ Tricesimo sexto quod à Specu.traditum est in tit. de arbitro, §. excipitur, vers. sed quid si fuerit actum in compromisso,quòd si data est potestas prorogandi terminum compromissi, intelligitur de vna & prima prorogatione,per tex in hoc nostro §.hoc sermone, & alia iura, & cum eo transit.Io.And.ibi,in addi.& idem voluit Bal.in c.olim ex literis,col.ij.vers.ibi, & iterum, de rescrip. vbi tamen intelligit secundum ea quæ dicam infrà in j. limita. & rursum idem Bal.in c.vlt.col.antepe.vers.dubitabatur,ibi,si autem dictum est,de consuet. & consil. ciiij.dilatio prorogatiua,post princip.lib.iij.vbi & ad hoc citat hunc nostrum §.Alex.consil. lxx.viso consilio aliàs per me reddito,col.ij.vers.secus autem si istud esset,libr. ij.Soci.consil. cxvij.visa & diligenter,col.j.versi.his tamen non obstan.lib.j.Feli.in d.cap.ij.colum.ij.versic. similiter si est dictum,de treug.& pac.Iason.in d.l.diuortio,§.quod in anno,colum.iij. versi. duodecimo facit,& in d.l.in duobus,§ si ei cui,col.j.vers.item per illum text.& iterum col. ij. versicul.vltimo facit,& Philip.Dec.in cap.sua nobis,col.j.super glo.j.de appellatio.& consi. cccccxij.cùm reuerendissimus,col.ij.versi.ex quo infertur,& cons.dcix.quęritur ex duobus, col.ij.nu.6.

Potestas prorogandi compromissum, intelligitur de vna & prima prorogatione.

66 ¶ Contrarium tamen tenuit Roma. licèt neminem (inquit) alium contradicentem repererit,in

rit,in l.ij.char.pen.versic. sed stat circa hoc, ff.de re iudic.& post eum Georg.Nat.in repe. clem.j.col.lxj.versicul.in arbitrio autem,de verb.signifi.Nam vt inquiunt,cùm potestas prorogandi sit indefinitè concessa,ea æquipollet vniuersali, l. & si pluribus, ff. de leg.ij. & l.j.§. cùm vrbem,ff.de offic.præfect.vrb.& c.vt circa,de electio.lib.vj.Præterea quia videmus arbitrum,qui non potuit intra tempus præstitutum iudicare, cogi de nouo arbitrium suscipere,l.aut si qua alia causa,§.vlti.cum l.præce.ff.de arbitr.Ergo multo magis id sua sponte facere potest,si partes consentiant,nam aliud esset si dissentirent,l.arbiter ita sumptus,eod.titul. Et respondet ad hunc nostrum §.hoc sermone,& similia iura,secundum ea quæ dicam infrà, in iiij.limita.vbi & eosdem citabo. *Qui contra dicant.*

67 ¶ Subdunt autem ipsi Roma.& Nat.quòd si non expediret prorogationem fieri, tunc arbiter non posset vlterius prorogare, quia id facere videretur differendæ litis causa, cùm non valeat præceptum arbitri quo inducitur litis non necessaria dilatio, l.non distinguemus §. quæsitum,vel si ne fuerit,& ibi Bart.de arbitr.sicut partibus volentibus dilationem prorogari vbi id non necessarium est,non tenetur arbiter assentire,d.leg.non distinguemus,§. dies, secundum vnum intellectum glo.similiter eadem ratione,non tenentur partes consentire, arbitro id nulla necessitate cogente facienti assentire. Denique compromittentes in ipsa facultate prorogandi,præsumuntur in dubio habuisse intentionem conformem naturæ compromissi,vt de contrahentibus dicitur in l.diuortio,§ si fundus(aliàs est lex) ff.solu. matrim. & l.si pignore,ff.de pign.actio.sed natura compromissi est,vt faciat finem litibus,non vt lites & superfluas dilationes inducat l.j.& quamuis,ff.de arbitr. *De eadem re.*

68 ¶ Tricesimo septimo quod à Io.And.scriptum est in addit. ipsius Speculat. in rub. de treug. & pac.ad fin. vt à multis citatur, quòd pœna adiecta in promissione pacis seruandæ, siue offensæ non faciendæ,intelligitur de prima offensa non etiam de cæteris,nisi expressè dictum fuerit,quòd pœna toties committeretur,quoties contrà factum fuerit,per l.si duo, §.j. ff. de arbitr.Et hanc sententiam sequitur Roma.cons.clv.præmissum laudum.col.vlt.vers.vltimo dum quæritur,& Alexand.consi.cxv.viso themate suprascripto,col.iij. versi. nec his obstat, lib.iiij.vbi tamen dicit,quòd legendo semper secutus est opinionem aliorum contrarium tenentium,tanquam communem,non Ioan.And. Tu illum vide in l.qui insulam,col.ij. versic. dicebat etiam signanter,ff.de verbo obligatio,ne hic diutius immoremur. *Pœna adiecta in promissione offensa nõ facienda, an & quando intelligatur de prima offensa tantum.*

69 ¶ Tricesimooctauo quod voluerunt Domi.Rot.decisio.xxij.cuius exordium est, nota quòd vbi ordinarius,in antiq.quòd si episcopus habens potestatem nominandi aliquem in prima sui creatione, vt recipiatur in canonicum & in fratrem nominet aliquem qui acceptet, & postea is nominatus renuntiet,non poterit ampliùs episcopus alium nominare,argu. l.apud Aufidium,ff.de optio.lega.& no.ab Archidiac.in c.cùm in multis,col.ij.super verbo, exprimat,in princ.de rescript.lib.vj.& in c.gratia, in fi.eo.tit.

70 ¶ Tricesimonono quod à Calderino disputatum est & decisum in sua disputat.incip.ex octo studentibus,col.iiij.ibi,prima licentia, quòd licentia data monacho, vt possit esse procurator,intelligitur de prima vice tantùm,vti etiam licentia data clerico vt se absentare possit,ita enim nostri loquuntur. Atque etiam licentia data parrochiano,vt possit alteri quàm proprio sacerdoti confiteri,& sic de similibus,& ita illum refert & sequitur Fely.in d.c.ij.col.ij.vers. licentia data monacho,de treug. & pac. *Licẽtia data monacho vt possit esse procurator, quomodo intelligatur.*

71 ¶ Quadragesimo quod latè & scienter etiam disputatum est & conclusum à Signo.Homod. cons.xcvij.hoc initio,quæstio disputanda proponitur,aut vt alij allegant,Mediolani est consuetudo,quod quidam,cons.est viij.illius disput. quòd si princeps propter publicam aliquã lætitiam iusserit omnes incarceratos ab officialibus è carcere relaxari, intelligitur de prima relaxatione: ita vt si quis primùm relaxatus fuerit, & iterum pro delicto fuerit carceribus mancipatus, non debet ampliùs relaxari.& sequitur Ias.in d.leg.diuortio, §. quod in anno, column.iij.versi.quinto decimo vltra,ff. solu.matrim.vbi tamen corruptè citatur Signor. ex consi.xxxvij. *Incarcerati iussi relaxari*

72 ¶ Quadragesimoprimo quod voluit Albe.Rosa.in prima parte tractatus statutorum,quæst. cvij.incip.prædicta etiã faciunt, quòd si fuit propositum præmiũ ei qui primus accesserit ad brauium(ita enim nostri vocant,post interpretes noui testamenti,certaminis cursus preciũ) & duo simul accesserint, neuter eorum habebit præmium, per multa iura ibi allegata. Nec iterum curretur,quia de primo tantùm cursu iam peracto intelligendum est,per tex.in d.§. hoc sermone.Nisi(inquit)ex noua voluntate eorum,qui id præmium proposuerunt, arg.l.si fuerit,ff.de reb.dub.& l.matrimonij,ff.qui & à quib. & dicit hanc opinionem esse de stricto iure veriorem,licèt consuetudo aliter obseruet,vt scilicet iterum currant.Sed tu hic omnino vide quæ in hac re scripsimus in tract.Primigenior.in xvij.quæst.in j.opin. nu.23. concinit & his,& in iiij.opin.nu.10.& quod plurimi. *Duo simul accedentes ad brauium.*

73 ¶ Quadragesimosecundo quod ab eodem Albe.traditum est in eodẽ tractatu,part.ij. quæst. clxxxj.per dominum fratrem Vbertum, ad fin. Quòd si episcopus concesserit alicui facultatem intrandi monasterium monialium, intelligitur de prima vice tantùm, per d.cap. non *Facultas concessa ingrediẽdi monasteriũ monialium.*

potest,de præbend.lib.vj.l.fideicommissa.§.si quis decem,ff. de leg.iij.cum si. Et id sequitur Alex.d.consi.xvj.breuiter in casu præmisso,col.j.nu.3.lib.iiij.& Fely.in d.c.ij.col.ij.vers.licētia de ingrediendo,de treug.& pac.& in c.j.ad fi.ibi,& scias etiam,de rescrip.Iason in d.l.in duobus.§.si ei qui,col.ij.vers.secundò ad idem facit,ff.de iureiur.& in d.§.quod in anno,col. iij.vers.tertiò adde tex.& cons.xxxvj.in causa mota per nobiles,col.vlt.lib.iij. & Philip.Dec. cons.cccccxij.cùm reuerendissimus,col.ij.nu.5.& Catellia.Cota in memorial.incipien.executores testamenti,col.j.vers.bene facit pulchra decisio,& memor.incipien. rescriptum impetratum,in prin.& Maria.Soci.iunior qui id dicit singul.cons.xxv.viso themate suprascripto,col.ij.vers.accedat etiam,lib.ij.

74 ¶ Quadragesimotertio quod magna autoritate firmauit Bar.in l.j. col.ij. vers. si verò quæritur, ff.de constit. princip. quòd priuilegium tibi & hæredi tuo concessum, intelligitur de primo tantùm hærede,non etiam de cæteris,per no.in leg.antiquitas,C.de vsufruct. quod & ipsum autoritate Pet.voluit ipse Alberic.in leg.ij.colum. iiij. vers.si autem in priuilegio, ff.eo.tit.& sequitur Fely.qui solum Albert.citat in d.cap.ij.colum.ij.vers.si princeps dat, de treug.& pac.& Ioannes Lupus in repet.rub.de don.inter vir.& vxor.§.lxix.col.vj.versic.potuissent allegare.

Priuilegium tibi & hæredi tuo cōcessum.

75 ¶ At ea res,an scilicet appellatione hæredis simpliciter veniat tantùm primus hæres, an etiā cæteri,& quando,& quomodo, & quibus in casibus, vlteriori indagine indiget, & nos aliquando eam rem abunde tractauimus in nostro tractatu Retractuum, tit.ij.§.j.gloss.vj. in verbo,*ou ses heritiers*,nu.17.& hæc quidem,& seq.vsque ad 25.& iterum nostro tractatu, cui titulus est, *Le mort saisit le vif*,in ij.parte,declara.v.dum illic disseruimus,an ea nostra generalis Franciæ consuetudo intelligatur tantùm de primo hærede,quod nonnulli nostrorum adstruunt,& inter cæteros,Alex.cons.xxxvj.in causa mota per Ang.col.iij.vers. item præterea & fortius,lib.j.repetito consi.lxxxiij.lib.iij.moti hac nostra regula, quòd sermo simpliciter prolatus de primo tantum intelligitur, vt ibi amplissimè videre poteris, neque enim hîc repetendum duximus.

Hæredis appellatione simpliciter, an veniat tātùm primus hæres.

76 ¶ Vnum autem non præmiserim quod ibi non diximus,& quod ad hunc tractatum pertinere videtur,Cy.in auth.sed & si quis,col.vlt.versi.vltimò colligitur, C. de secund. nupt scripsisse,quòd si rex dat alicui castrum ea lege,vt si decesserit sine hærede sui corporis,castrum ad regem reuertatur, ille verò decesserit cum hærede sui corporis, qui quidem hæres decesit sine hærede sui corporis,non propterea reuertitur feudum ad regem:tanquam scilicet ea conditio intelligatur de primo tantùm hærede sui corporis, non de cæteris, quod sequitur & reputat not.Bald.ibi, col.iij.versic.vnde deciditur talis quæstio,& in leg.vltim.in xxv. quæst.C.de hæred.instituen.per l.ex facto,§.vltim.ff.ad S C.Trebellia.& l. pater.§.quindecim.ff.de leg.iij.

De eadem re.

77 ¶ Id quod tamen intelligunt,nisi id castrum concessum fuisset in feudum, cuius natura est vt transeat ad omnes hæredes masculos ex se descendentes in infinitum,c.j. & c. & si clientulus,tit.de aliena.feud.Et ad id bene facit quod scribit Bald. in c. quæ in ecclesiarum, col. pen.vers.sed pone concessum, de constitut. Imo verò sunt qui etiam in aliis rebus quàm in feudalibus contrarium tenuerunt,vt scilicet non solum primi,sed & alij intelligantur, videlicet Salv.in d.auth.sed & si quis.& Alex.cons.xliij.consideratis his, col.ij.vers. quod secundum,lib.iij.quod iterum repetitur consil.liij.libr.vj.& Soci. dum Salyce. allegat,vbi suprà, consil.lj.visa facti narratione,col.ij.vers.quoniam ad omnia ista,lib.iiij.

Feudi natura qua.

Qui teneant contrarium.

78 ¶ Quando autem aliàs,appellatione filiorum siue hæredum ex suo corpore vel ex se nascentium siue descendentium veniant nepotes,aut alij descendentes, vide Bart. in l. liberorum, col.penul.vers.quæro quid si in aliqua,ff.de verb.signifi.Bal.in l.j. col.j. versic. quæro quid si dicatur,& ibi Paul.Ca.col.ij.in ij.no.in fi.& Corne.colum.iiij.versic. quinimo etiam, C.de condit.inser & eundem Bal.in c.j.§.filia,in fi.& ibi Aluarot.& Card.Alex.colum. iiij.versic. quæro ab extra,tit.de successio.feud.& ipsum Bal.in c. j. column.j. versicul. sed immediatè op.titu.de eo qui sibi & suis hæredibus & cons.xiij.punctus talis est, quidam testator, libr. iij.& alios multos quos tibi congessi in tractatu Primigenior. in xl. quæstio. num.3. incip. ideoque & dicitur.

Appellatione hæredum ex suo corpore quando veniāt nepotes.

79 ¶ Quadragesimoquarto quod & voluit idem Bart.post Guil.Cu.in l.si extraneus, post medium,versic.& inducitur ad quæstionem,ff.de cond.caus.da. quòd si quis vendat equam ea lege,vt si pariat masculum,pertineat is masculus ad venditorem:si fœminam ad emptorem, & postea equa vtrunque peperit,videndum est primo loco, vter prior natus sit masculúsne an fœmina,neque enim simul vterque nasci potuit, l.Arethusa, ff.de sta. homi. & de primo semper intelligendum est,per text.in hoc §. hoc sermone. De quo tu vide quæ plenius scripsimus in nostro tractatu Primigeniorum,quæstion. xvij.in iiij.opin. num. 11. facit & quod voluerunt,& rursum in vj.opin.nu.16.& quod in illa specie.

Equa vēdita ea lege, vt si pariat &c. quid si vtrūque peperit

80 ¶ Quadragesimoquinto quod scribit idem Bart. in d.l.dotis promissio, per eum textum, & hunc nostrum §. & ibi quoque Alexan. in additio.ipsius, ff. de iure. dot. quòd si simpliciter concessa

concessa est facultas bannito, vt tutò venire posit in ciuitatem, intelligitur vt semel veniat. quod & ipsum voluit idem Bar. post Oldrad. in quadam disputatione, in l.j. col.j. vers. quarto quæro, ff. ad leg. Iul. maiesta. Raph. vt ab aliis citatur in l. si mihi & Titio, ff. de verb. obligat. Raph. Com. in l. hæc conditio filiæ, in fi. ff. de condit. & demonstra. Ioan. Plat. in l.j. colum. ij. versi. & simplex, C. de naucul. libr. xj. per text. in hoc nostro §. hoc sermone. Pan. in d. cap. ij. vers. sed dubitari potest, & ibi, Fely. colum. ij. vers. tene etiam menti, de treug. & pac. & idem Pan. in tractatu consilij Basiliensis, incip. quoniam veritas, in j. dubio, col. xviij. versic. sexta ratio quare alius locus. & Alex. in d. l. diuortio, §. quod in anno, quem legit cum §. ob donationem, col. ij. versic. ex hac glos. infert, & ibi Ias. col. iij. versic. quinto adde quòd pro ista, ff. solu. matrim. Idem Alex. consil. xvj. breuiter in casu præmisso, post prin. lib. iij. Iason in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. vers. quarto facit, ff. de iureiur. Fely. in c. licèt dilectus, col. vlt. vers. & hinc est quòd bannito, de testib. Georg. Nata. in repe. d. cle. sæpe, in prin. col. lxij. vers. ego hoc dictum, de verb. signifi. Philip. Dec. d. cons. cccccxij. cùm reuerendissimus, col. ij. nume. 6. & con. dcix. quæritur ex duobus, col. ij. vers. tertiò hoc comprobatur. & Franc. Curt. iunior, consi. clxxviij. habita diligenti consideratione, col. vlt. nu. 24. & Maria. Soci. iunior, d. consil. xxv. viso themate, col. ij. vers. pro quo facit elegans, lib. ij. Quod tamen intellige secundum ea quæ dicam infrà in ij. limita.

Bannito concessa facultas vt tutò venire possit in ciuitatem.

81 ¶ Quadragesimosexto quod & ipse Bar. tradit in l. hoc articulo, col. vlti. vers. venio ad quæstionem, ibi, & ista verba, ff. de hæred. instit. quòd si statutum sit premium ei qui vexillum hostium acciperet, intelligitur de prima captura, per hunc §. hoc sermone, sequuntur Alex. & Iason in d. §. quod in anno, ille col. ij. vers. ex hac gl. infert, hic col. iij. vers. sexto facit quod decidit & ipse Alex. cons. xvj. breuiter in casu præmisso, col. j. nu. 4. lib. iij. Idem Iason in d. l. in duobus, §. si ei cui, col. ij. vers. septimò facit quod decidit, & Fely. in d. c. ij. colum. iij. vers. edictum quòd si quis, de treug. & pac. Georg. Nata. in repet. d. clemen. sæpe, in prin. col. lxj. vers. ego hoc dictum.

Præmium statutum ei qui vexillũ hostiũ acciperet.

82 ¶ Quadragesimoseptimo quod & idem Bar. scripsit in l. Lucius, §. quæsitum, post prin. ff. de leg. iij. quòd legatum vel fideicommissum simpliciter relictum fratribus, intelligitur de primis tantùm fratribus, non etiam de vlterioribus. quod & ipsum in statuto loquente de fratribus voluit Bal. post But. in l. iubemus, §. vlti. C. ad SC. Treb. & in l. vxor, post prin. C. qui accus. non poss. vbi loquitur de rescripto. & adducit hanc rationem, quòd verba simplicia di rectè & sine aliquo medio sunt accipienda, per multa iura ibi allegata. & ipse Bal. in c. j. in fi. prin. tit. de feud. march. & in c. quæ in ecclesiarum, col. pen. vers. quæro concessum est mihi, de constit. vbi loquitur de concessione feudi, & statutis. Ang. in l. j. in prin. ff. de inoffi. testa. & in auth. matri & auiæ, col. vltim. vers. deinde quæro, C. quan. mat. tutel. offi. Pet. Ancha. in repe. c. j. post medium, vers. dicto de filiis & nepotibus, de constit. Imo. in l. si dotali, post medium, ibi, an autem appellatione, & ibi Alex. etiam post medium, vers. quæritur etiam hic, & seq. ff. sol. matrim. ipse Roma. cons. xvj. viso themate consultationis, col. j. vers. illud tamen non est omittendum, & cons. ccccxj, quatuor sunt, col. ij. vers. secũdo principaliter. Paul. Ca. in l. tres fratres, statim post principium, ff. de pact. Alex. in l. si mater, quæ est. j. circa medium, ibi, ad prædicta etiam faciunt, & ibi quoque Ias. col. iij. ver. ad idem coadiuuat, & iterum col. seq. vers. ad idem facit quod vult, C. de succes. edic. ipse Alex. con. xcvij. viso themate suprascripto, col. j. vers. nec obstat statutum, lib. ij. & con. cciij. consideratis verbis, col. iij. vers. & etiam fortiùs tenent, & multis seq. eo. lib. ij. & con. ccxxj. ponderatis verbis statutorum, col. j. lib. vj. & Corn. cons. xcij. videtur in hac consultatione, col. ij. vers. præterea est aduertendum, lib. iij. Soci. cons. xxv. viso statuto ciuitatis, col. j. vers. ideo Bal. & iterum col. ij. vers. ista conclusio probatur, & iterum vers. confirmatur ista conclusio, lib. iij. & Fran. Curt. Senior, cons. ix. Ticinensi statuto, col. iiij. vers. & bene facit quod pro ista parte, & Iason cons. ccv. in regia ciuitate, col. vij. vers. non obstat ergo primum, lib. ij.

Legatum vel fideic. simpliciter relictũ fratribus.

83 ¶ Et hæc quidem est communis nostrorum opinio, licèt contrarium voluerit Ioan. And. post Iac. Aret. in addi. Specul. in rub. de succes. ab intesta. col. j. vers. est sciendum, & Bal. sibi contrarius nullam Io. And. mentionem faciens, in l. scimus, in prin. col. vlt. versi. septimo quæro, C. de inoffi. test. & Ang. sibi item contrarius, nullam quoque eorum mentionẽ faciens, con. ccclxxxix. totum istud statutum, col. ij. vers. nunc ad propositum, & Roma. sibi etiam contrarius, nullamq; eorum mentionem faciens, in d. l. j. col. ij. vers. & ex his fit decisio, C. de succes. edic. quod tamen intelligit, vbi esset eadem ratio vtriusque, scilicet fratris in primo gradu, & fratris patruelis. & Alex. cons. xxxvj. viso themate & dubiis, col. ij. in ij. dubio, lib. vj. & consi. lxxxviij. circa primum dubium, col. iiij. versi. & quòd ita sit, eo. lib. vj. & con. cxxxiij. animaduersis, col. j. eo. lib. vj. Nisi dicas, vt multi dicunt, hanc opin. esse limitationem prioris, magis quàm contradictoriam, vt ita loquar.

Qui tenuerint contrarium.

84 ¶ Sed quicquid sit pro priori opin. bene facit quod hic frater patruelis non propriè dicitur frater, vt dicit glo. in l. j. in verbo, proprij, ff. de inoffi. test. Ideoque etiam ex hoc dicunt, quòd si ex statuto frater excludat sororem, intelligitur de fratre in primo gradu fraternitatis, non

Frater patruelis, nõ propriè frater.

de aliis, vt tradit Bal. in d. leg. iubemus, vbi ita dicit se consuluisse, & Ang. Pet. Anch. & Alex. locis suprà citatis, vers. ab hinc iij. Ex quibus & ipse Pet. Ancha. in d. c. j. vbi suprà, de constit. idem dicit de filiis & nepotibus.

85 ¶ Adducunt autem multi ex illis, qui priorem illam & communem sententiam sequuntur, rationem quæ ad hunc nostrum tractatum in vniuersum pertinet, quòd verba simpliciter prolata, per prius intelligenda sunt, & non per posterius (ita enim loquuntur) idq; ex sententia Aristotelis, quæ probatur nostris legibus ad id passim à nostris citatis, videlicet l. hoc legatum, vbi id no. Bar. post Petr. ff. de lega. iij. & l. qui hæredi, in prin. & ibi Bald. & iterum §. j. & ibi etiam Imo. in princ. & Soci. col. ij. in iiij. no. ff. de condi. & demon. & l. si quis ita, ff. de aur. & arg. lega. & leg. Quintus, ff. de annu. lega. cum aliis multis si. & concor. text. & doct. à nobis adductis in nostro tractatu, cui titul. est, *le mort saisit le vif*, in ij. parte ix. decla. num. 5. incipi. & quod eam.

Verba simpliciter prolata, per prius intelligẽda sunt

86 ¶ Et ex his quoque plurimi nostrorum dicunt, quòd statutum loquens de patruo, intelligitur de patruo primo, siue proximo, id est, fratre patris, non de alio superiore, quem patruum magnum vocant, vt voluerunt Iac. But. Bald. Ang. Saly. Raph. Fulgo. Paul. Cast. & Alex. in d. l. j. C. de succes. edic. idem Bal. in d. l. iubemus. §. vlt. C. ad SC. Treb. & in l. omnes populi, col. vij. vers. tertio quæro quæ sunt, ibi, item statuta quæ sunt, ff. de iustit. & iur. & in leg. quod verò, post medium, vers. sed pone statutum priuilegiat, ff. de legib. & con. xij. casus talis est, statuto ciuitatis, in j. dubio, lib. iij. Rom. d. cons. ccccxj. quatuor sunt, col. ij. vers. tertiò principaliter. Pet. Ancha. in repe. c. j. non semel, de consti. Alex. qui alios affert d. cons. ciiij. col. iij. vers. hoc patet ex his, lib. ij. Corne. d. cons. xcij. col. iij. vers. & appellatione patrui, li. iij. Maria. Soci. cons. xxx. quamuis ex his, col. vij. versic. quod non sit idem signum. Franc. Cur. senior, cons. ix. Ticinensi statuto. col. iiij. vers. sicut videmus. Ludo. Bol. cons. lviij. cor mundum & c. veritati enim, col. vij. vers. vj. principaliter, cum aliis alibi à me adductis.

Statutum loquens de patruo, quomodo intelligatur.

87 ¶ Et idem quoque de nouerca, vt scilicet eius appellatione intelligatur nouerca patris, id est proxima nouerca, non etiam nouerca aui, quam magnam vocant, vt ex presse ac disertè scribit Bal. in l. hac edictali, col. iij. vers. ibi sensimus, C. de secun. nupt. Et ideo, inquit, si statutũ simpliciter loqueretur de nouerca, non extenderetur ad nouercam magnam. & sequitur Corne. d. cons. xcij. vbi nuper citauimus, lib. iij.

Idem in nouerca.

88 ¶ Quadragesimooctauo, vt redeamus ad Bar. is in l. cùm quidam, quæ est antepenult. ff. de annu. leg. dicit quòd si testator in suo testamento reliquerit fratribus minoribus pitantiam (vt ipse vocat) in festo sancti Francisci, intelligitur semel tantùm, & de prima, per hunc nostrum §. hoc sermone, & sequitur Alex. d. cons. xvj. num. 7. lib. iij. & Iason in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. vers. quinto facit, ff. de iureiur. & in d. §. quod in anno, col. iij. vers. octauo facit quod decidit, & consi. xxxvj. in causa mota per nobiles, in fi lib. iij. Fely. in d. c. ij. col. ij. vers. si testator reliquit, de treug. & pac. Ioan. Lup. in repe. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. lxix. col. vj. versi. ad cuius confirmationem. & Maria. Soci. iunior d. con. xxv. viso themate, col. ij. vers. confirmatur ista conclusio, lib. ij.

Testator relinquens fratribus minoribus pitantiã in festo sancti Francisci.

89 ¶ Quanquam Raph. Com. vt à nonnullis citatur in l. eum qui calendis, ff. de verbor. obligat. tenet contrarium in testamentis, in quibus loquitur ipse Bart. per tex. in d. l. cùm quidam, ff. de annuis lega. vbi hanc partem tenuit Guid. Suz. sed id dictum Bart. procedere si huiusmodi pitantia deberetur ex contractu, per hunc nostrum §. hoc sermone. Sed tu vide quæ dicã intrà in xv. limit. ex quibus facilè intelliges, quid hic dicendum sit.

Qui teneant contrarium.

90 ¶ Quadragesimonono, idem Bar. post Dyn. in l. adulter, §. vlti. in princ. ff. de adulter. quod si scholasticus quispiam iurauit creditori se non recessurum sine illius permissione, antequam ei satisfecerit, & postea creditor ei permiserit abire, intelligitur de prima vice: ita vt si abierit & redierit, non potest ampliùs abire, nisi ille creditor iterum abeundi potestatem fecerit, tanquam scilicet illa permissio consumpta sit prima abitione, & dicit postea in hoc dicendum esse, vt dixit in leg. j. ff. ad leg. Iul. maiest. de cuius in eo loco sententia diximus suprà, versic. ab hinc iiij. Ex hoc sequitur Iason, in dicto §. quod in anno, col. iij. vers. septimò facit.

Iurans creditori se non recessurum &c. quod si creditor ei permisit abire.

91 ¶ Et idem ante illum voluit Oldr. quem neuter citat in quadam disput. ex qua illum citat & sequitur Alber. in l. vlt. colum. ij. vers. prædicta etiam faciunt, C. de remissio. pign. & in hoc nostro §. hoc sermone, dum se remittit ad priorem locum, & in cap. in malis, in fi. de reg. iur. dum etiam se remittit ad posteriorem locum. Quanquam huius teneat contrarium Calder. in disputat. incip. ex octo studentibus, char. vlt. de quo & nos dicemus infrà in xj. limita. nu. 9. & huc quoque accedit, & seq.

De eadem re.

92 ¶ Quinquagesimo, quod annotatum est ab eodem ipso Bar. in l. liberorum, colum. pen. vers. exemplum, ff. de verb signifi. quòd si quis instituit nepotem, qui sibi ex suo filio nascetur: statim nato nepote institutio habet suum effectum in eius persona, per leg. Gallus, §. idem credendum, ff. de lib. & post. merito igitur vt subdit ipse Bar. ad nepotem nasciturum ex eo non extendetur,

Nepos institutus, qui sibi ex filio suo nascetur.

extendetur, arg. nostri §. hoc sermone, eo. tit. de verb. signifi. Tu autem hîc omnino vide eundem Bar. Ang. & Imo. in d. l. idem credendum, & Imo. in eadem l. Gallus §. instituens.

93 ¶ Quinquagesimoprimò, quod & idem scripsit in l. properandum, §. sin autem vtraq;, paulo ante fi. C. de iudi. quod tempus semel suppletum iterum non suppletur, per l. fideicōmissa. §. si quis decem ff. de leg. iij. & l. j. §. si cui ita, ff. vt legat. nomi. cauea. dicens hanc esse rationem, quare in iudicibus annalibus non procedat quod in eo §. scribitur. Et idem propemodum voluerat Cy. ibi, in §. sin autem in medio, quia tempus (inquit) suppletum amplius suppletionem non recipit, per l. ab hostibus, §. sed quod simpliciter, ff. ex quib. caus. maior. & l. iij. §. ex pluribus, & ibi not. ff. de acquir. poss. & l. interdum, ff. de minor. & sequitur item Saly. in d. §. sin autem vtraque. versi. quærit glo. an quod hîc dicitur, & ibi etiam Alex. paulo ante fi. & Ias. in fi. Iac. à S. Georg. etiam paulo ante finem. *Tēpus semel suppletum, iterum non suppletur.*

94 ¶ Quinquagesimosecundò, quod ab altero iuris coryphæo Bal. scriptum est in l. Titius, quæ est pen. in princ. ff. de excusat. tuto. quod si testator reliquit vxorem suam vsufructuariam bonorum suorum, donec castè vixerit, & primum castè vixit, ob quod consecuta est legatū, deinde impudicè viuat, ob quod amittit, per no. in l. sororem, C. de his quib. vt indig. & in l. fideicommissum, C. de fideicom. Si postea ad castitatem redierit non recuperat legatum, tanquam id ipsum intelligatur de prima castitate & eadem continuata. *Vxor relicta vsufructuaria, donec castè vixerit.*

95 ¶ Quinquagesimotertiò quod scribit idem Bal. in l. imperator, la j. in j. lect. col. ij. versi. sed pone libellus, ff. de stat. hom. vbi quærit, an si in causa erroris instrumenti libello oblato cōpareat notarius, & dicat se errasse, sit standum dicto illius. Et videtur (inquit) quòd sic: quia partes elegerunt eum, vt ei staretur, l. Theopompus, ff. de dot. præleg. Concludit tamen contrarium, quia electio siue commissio partium intelligitur de primo actu, per d. §. hoc sermone. Et sic videtur commissus siue electus, vt semel tantùm dicat, non etiam vt corrigat. *An si in causa erroris instrumenti cōpareat notarius, & dicat se errasse, sit standum dicto illius.*

96 ¶ Quinquagesimoquartò quod & ipse Baldus post Dyn. voluit in d. l. cùm pater, §. pater certam, ff. de lega. ij. quòd stipulatio pœnalis interposita in primo contractu locationis, non videtur repetita in sequenti locatione, argu. illius tex. ex quo, vt supra diximus, verba simpliciter prolata restringuntur ad primum actum. Et id quoq; ipsum voluerunt Alber. & Imol. ibi, qui id trahunt ad casum l. item quæritur, §. qui impleto, ff. loc. & Rom. in l. in his rebus, quæ est pen. col. j. versi. tertio ad idem, ff. sol. matrim. & consi. clv. præmissum laudum, in iiij. dubio, dum ibi allegat Bal. vbi suprà, ad aliud non admodum dissimile, videlicet quod pœna apposita in primo compromisso, non trahitur ad secundum, quod & ipsum voluerat ipse Bal. post Dy. contra Pet. in d. l. in his rebus, §. vxor. *Stipulatio pœnalis in primo contractu non videtur repetita in secundo.*

97 ¶ Quinquagesimoquintò, quod & idem Bal. dicit in l. contra negantem, col. j. C. ad leg. Aquil. quòd si ex statuto debeat remitti tertia pars pœnæ confitenti, & aliquis primò negat, nihil proderit ei confessio facta ad remissionem pœnæ, quia statutum debet intelligi de primo actu responsionis, per hunc §. hoc sermone. quod & ipsum voluit idem Bal. in l. j. col. vlt. versi. quartus est si quis reuocauit. C. de furt. tum per d. §. hoc sermone, tum per d. l. matrimonij, ff. qui & à quibus, & rursum idem Bald. in l. eum qui in prin. col. ij. versi. sed nunquid ille, ff. de iureiur. per d. §. hoc sermone, & alia iura ibi allegata. & ipse Bald. in c. dudum, le ij. col. iij. in verbo, eundem processum, de electi. Pet. Anch. in c. & si Christus, in j. no. de iureiur. Roma. in l. eum qui, in prin. col. ij. versi. secundò, & iterum versi. quartò probat sic, ff. de iureiur. Paul. Cita in tractatu Syndicatus, versi. clxxviij. incip. adde de statuto. Ias. in d. l. diuortio. §. quod in anno, col. iij. versi. decimò facit, ff. de iureiur. *Statutū, quo remittitur tertia pars pœnæ confitenti.*

98 ¶ In qua re tamen sunt qui distinguunt, an id factum sit ante litiscontestationem, an post: itē an factum sit ante liquidatum negotium, an post. de quo latissimè per omnes, præsertim per Iason. in d. l. eum qui, in prin. ff. de iureiur. & Bald. in l. quidam æstimauerunt col. ij. versi. sed quid si in prima, ff. si cert. peta. & in l. error, col. pen. versic. sed vlteriùs quæro, C. de iuris & fact. ignoran. & in l. ea quæ, col. ij. in xj. quæstio. C. de condict. indeb. Barb. in consi. lxxxij. illud referam in medium, per iiij. primas col. lib. ij. & alios multos quos tibi citabo in nostro tractatu de causis minuendæ pœnæ, vbi & id plenissimè tractabo, an & quando mitius agatur cum sponte confitente, quàm cum conuicto. *De eadem re.*

99 ¶ Sed id vnum hîc nolui omittere, quòd si qui primò negauit, statim confitetur, non illi fraudi erit, quin consequatur beneficium confitentis, vt no. voluit ipse Bald. in d. l. ea quæ, col. ij. in x. quæstio. C. de condict. indeb. argu. eius quod dicit glo. in c. vlt. in verbo, iusta causa, de iureiuran. lib. vj. posse positionem vel responsionem statim reuocari. & idem quoq; voluit Rom consi. lix. ad discutiendum, col. vlt. & consi. lxx. visis themate & quæstio. col. iij. versi. sicut testes. Alex. consi. lxxxiij. in causa & lite, col. j. versi. secundò respondeo, lib. j. Felyn. in c. qualiter, le j. col. xv. versi. secundò fallit, de accusat. Iason in §. ex maleficiis, num. 28. Instit. de actio. & nos quoque diximus in tractatu Retract. tit. ij. §. j. glo. v. in verbo, in limine contractus, num. xx. incip. decimoquinto, hinc occasione sumpta quòd latè tractauimus illud axioma, quæ incontinenti fiunt, inesse videntur. *De eadem re.*

100 ¶ Quinquagesimosextò, idem Bald. in l. licèt, col. ij. versi. quartò quæro. C. loca. quòd si quis

Molendinũ conductum, vt ipsum debeat raptare.

conduxit molendinum ea lege, vt ipsum debeat reaptare (verba sunt illius) tenetur semel tantùm reaptare. Et ideo si post primam illam reaptationem destructum fuerit, non iterum tenebitur reaptare, & fiet remissio mercedis. Sequitur Alex. in addit. Bar. in hoc nostro §. hoc sermone. & consi. cxc. maturè digestis, col. ij. versi. bene facit quod no. lib. ij. dum simpliciter allegat Bal. vbi suprà, & expressiùs ipse Alex. d. consi. xvj. breuiter in casu præmisso, nu. viij. lib. iiij. & Fra. Cremen. qui id no. dicit, sing. cxlvj. decidi semel. & Firmia. in tract. Gabellarũ, part. ij. q. xxv. Fely. in d. c. ij. col. iij. versi. promittens reaptare, de treug. & pac. Ias. in d. l. diuortio, §. quod in anno, col. iij. versi. quartodecimo facit, & in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. versi. nonò facit quod decidit. ff. de iureiur. & in repe. l. quo minus, in xxiiij. q. ver. quid autẽ si aliquis, qui quidem versi. est, col. xxv. ff. de fluminib. vbi ad hoc citat hunc nostrum, §. & consi. xxxvj. in causa mota per nobiles, col. vlt. lib. iij. Phil. Dec. d. consi. Dxij. cùm reuerendissimus, col. ij. nu. ix. & d. consi. Dcix. quæritur ex duobus, col. ij. nu. vj. Franc. Curt. iunior consi. clxxviij. habita diligenti consideratione, col. vlt. nu. 26. Catellia. Cot. memoria. incip. rescriptum impetratum, versi. bene facit quod no. dicit Maria. Socin. iunior consi. xxv. viso themate suprà scripto, col. ij. versi. facit etiam quod dixit, lib. ij. Tu tamen vide omnino Io. And. in addit. Spec. titu. de locat. §. postquam, versi. sed quæritur, vbi in multis casibus huic ferme similibus videtur tenere contrarium.

An si semel paritum sit conditioni, per pœnitentiã reuocetur.

101 ¶ Quinquagesimoseptimò, eiusdem Bal. duo dicta, primum quidem in l. j. in xij. eademq; vltima quæstione, C. de instit. & substit. in casu illius l. j. in qua dicitur institutam hæredem, si Anthylli filio nupsisset, non priùs eam hæredem existere, quàm conditioni paruerit, aut Anthylli filius eam ducere recusauerit. Quid (inquit) si ea hæreditatem consecuta est, quòd eam ducere noluerit: postea autem ille pœnitentia ductus vult eam ducere, ipsa autem nolit, an amittet hæreditatem, Petr. dicebat quòd sic, per l. vltim. C. de conditio. instit. quam sententiam secutus est Cy. ibi col. vltim. in iiij. quæstio. ea ratione quòd vltima mora nocet, l. illud, ff. de peri. & commo. rei vend. & l. Celsus, ff. de arbit. & l. pen. C. de condi. insert. At Bal. id negat verum esse, quia sufficit quòd conditio aliquo momento sit completa, l. si quis hæredem, C. de instit. & substit. Et sic vides hìc considerari primum illius filij Anthylli consensum, siue dissensum: non secundum.

De eadem re.

102 ¶ Et idem quoq; secuti sunt Salyc. in d. l. j. col. vlt. versi. quæro in casu, & ibi quoque Paul. & Alex. latè col. iij. versi. & quærit etiam, & Corn. col. j. in fi. & Iason col. iiij. versi. quid autem esset, & Phil. Dec. col. pen. versi. postremò pro complemento, atque Imo. qui id declarat in l. in testamento, la ij. col. ij. versi. quid autem si à principio, ff. de cond. & demon. Alex. in l. si seruum. §. sequitur, col. ij. versi. item nota quòd vltima, ff. de verb. oblig. & consi. cij. visis & ponderatis, col. j. versi. plus dicit, & col. iij. versi. secundò respondeo, lib. j. Sed tu tamen super hoc vide omnino Raph. Fulg. in d. l. j. & recentiores quos suprà citauimus.

Conditio nubẽdi de quib. nuptiis intelligatur.

103 ¶ Alterum autem Bald. dictum id est, quòd si filius Anthylli medio tempore accepisset aliã vxorem & ea mortua vellet contrahere nuptias cum hac hærede instituta, ea non teneretur nubere, nec hæreditatem amitteret recusando: quia hæc conditio nubendi intelligitur de primis & immediatis nuptiis, per l. matrimonij, ff. qui & à quibus, quam iam toties suprà citauimus, & l. quod ait. quæ est vltim. §. proinde, ff. de diuort. Et eum nuncupatim sequitur Imo. in d. l. in testamento, la ij. col. vlt.

Relictum vxori, si postea aliã duxerit, non intelligetur de secũda.

104 ¶ Quinquagesimooctauò, idem Bal. in l. vlt. col. iij. versi. & noto quòd si talis, C. de indic. vidu. it. quod si quispiam reliquerit suo testamento, vxorem suam dominam & vsufructuariã, & vxor quam tunc habebat decesserit, superstite ipso marito, qui postea alteram vxorẽ ducat, non intelligetur illud testamentum de hac vxore secunda, per text. in leg. si quid earum, §. vltim. in fin. ff. de legat. iij. in illis verbis, quia non est ita de posteriori vxore cogitatum. Et hoc sequitur Franc. Cremen. qui id singul. dicit, sing. viij. qui si maritus, Fely. in d. cap. ij. col. iij. versi. si testator reliquit, de treug. & pac. Iason in d. §. quod in anno, col. iij. versi. vndecimò facit illud, & in d. §. si ei qui, col. ij. versi. vndecimò facit, vbi tamen dubitat. Phili. Dec. in c. quoniam abbas, col. pen. versi. vndecimò quæritur, de offi. deleg. Catel. Cot. in memor. incip. vxor relicta, & Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, cætera bona, nu. 19. de testa.

Quis repugnet.

105 ¶ Contrarium tamen tenuit Alex. in addit. Bald. in d. l. vlt. vbi ita dicit se consuluisse, vt verè consuluit consi. clxxj. viso processu inter dominam Antoniam, col. ij. versi. non obstat etiam, iunctis præcedentibus, lib. ij. vbi allegat Bal. vbi suprà, sed dicit Bal. id non constanter firmare, quia subiungit iis quæ ex eo suprà diximus, argu. esse in contrarium in l. placet, ff. de lib. & posth. vbi in institutione posthumi comprehenditur posthumus ex quacunque vxore, & allegat præterea Alex. in l. si cognatis, ff. de reb. dub. & l. cùm ita, §. vlt. ff. de lega. ij. vbi legatum factum cognatis, comprehendit etiam illos qui non erant tempore testamenti. Nec obstat (inquit) d. l. si quid earum, quia nullo modo probat id quod Bald. contendit, ibi enim constat de voluntate testatoris qui legauit vxori ea, quæ causa eius parauerat. quæ quidem vxori secundæ non possunt videri legata, cùm ipsius causa non possunt videri fuisse parata.

¶ Verùm

106 ¶ Verùm Phil.Dec.in d.c.quoniam abbas, respondet huiusmodi Alex.rationibus.Nam primùm Bal.illam sententiam haud dubiè firmat,dum post eam, hæc verba nuncupatim ponit,licèt sit argumentum contra. Et d.l.illa eius sententia bene probatur ex d.l.si quid earũ, neq; enim constabat de mente testatoris, quòd scilicet ea parata essent causa prioris vxoris. quia ille text.loquitur simpliciter de vxore,& tamen legatum restringitur ad eam vxorem quæ erat tempore testamenti, quia de alia vxore testator non cogitauit, vti nec cogitasse videtur in causa Bal.d.autem l.si cognatis, loquitur in casu particulari,vt declarat Bart.ibi,& est regula in contrarium,quòd tempus testamenti attenditur.l. si ita legatum,ff.de au.& argen. lega. Et quia etiam loquitur in cognatis, de quibus in genere testator cogitare potuit: quod non est in vxore. Sed tu hic omnino vide quæ dicam infrà in xv.limitat. & quæ etiam scripsimus in casu non admodum dissimili, in repe. l.si vnquam,in præfa.nu.193. incip. tertiò declara,& multis seq. *Tempus testamenti attenditur.*

107 ¶ Quinquagesimononò,quod scribit ipse Bal.in l.cùm virum, col.ij. versi. quæro an substitutus,C.de fideicom.id quod dicitur institutum rogatum alteri restituere aut eius hæredib. posse legitimam detrahere,per l.quanquam,& ibi idem Bald. C.ad leg. Falcid. intelligitur de primo instituto,non etiam de aliis,per l.j. §. inde Neratius,& l.mulier,§.vt Trebelliano, qui est vlt.ff.ad S C.Trebel.Et idem quoq; voluit Ang.in §. si verò expressim, col.iij. versi. circa tertium, in auth. de hæred. & Falcid. *Institutus rogatus alteri restituere.*

108 ¶ Sexagesimò idem Bal.in l.si vt proponis,la j. vlt. versi. in tertia gl. C.quomodo& quand. iudex.post Inn.in c.veniens de iureiu. quòd si alicui data est potestas arbitrandi, intelligẽdum est,vt semel tantùm arbitretur. quod & idem dicit ipse Bal. in l.si diuersa,col. ij. versi. iuxta hoc quæro,C.de transact. & sequitur Fely.in d. c.ij. col.ij.versi. si data est potestas, de treug.& pac.& Ias.in d.l.in duobus,§.si ei qui,col.ij.versi.duodecimò facit, ff.de iureiur. & in d.l.diuortio,§.quod in anno,col. iij. versi. duodecimò facit,ff.solu.matri. *Potestas arbitrandi alicui data.*

109 ¶ Sed tu de hoc vide ampliùs per gloss. ordina. in l.in proposita, & ibi Bart. qui eam l.legit cùm §.arbitrorum,l.si societatem, col.ij. versi.quærit glo.si inique, Alberi.in fi.Bald.in prin. & plenius Saly.qui legit d.§.cum prin.d.l.si societatem,col.ij. versi.quæro primo supposito, ff.pro socio.ex quibus gl. in hanc sententiam adducit hunc nostrum §. hoc sermone,& Cy. in l.vlt.col.ij.versi. septimò quærit. & ibi quoq; Bal. consi.inj. versic. quartò quæro,& Saly. col. pen. versi. quæro octauò,C.de contrah.empt.& quod in simili dicam infrà in ix. limit. num.3. incip.& ex hoc plerique. *De eadem re.*

110 ¶ Sexagesimoprimò, quod scribit idem Bal. in c.j.in fi.tit.de fili. nat.ex matrimo.ad Morga. quòd si regnum debeat venire ex concessione, ad primogenitum, id intelligitur de primo primogenito, non de secundo primogenito, verbi gratia, si primogenitus moriatur sine liberis,aut ipse sit incapax, non deuoluitur regnum ad alterum, qui illo primo sublato posset dici primogenitus, sed ad concedentem.& sequitur Matt.Laud.& Car. Alex.ibi.& Georg. Nata. qui id dicit sing. & perpetuò notandum in tractatu staturorum excludentium fœminas in vlt.quæstio. ij.quæstio.prin.& Ias.in l.quoties,col.antep.versi.illud etiam,C.de rei vendic.& Io.Lup.in repe.rub.de donatio.inter vir.& vxor.§.lxix. col. pen versi.ex istis dicebat,& iterum versi.reperio tamen,Zazius consi.viij.poteram,lib.j. De qua re nos latiùs disseruimus in tracta.Primigenio. q.iij. vbi aliter censuimus. *Regnum veniens ex concessione ad primogenitũ.*

111 ¶ Sexagesimosecundò, quod & idem Bald. dicit in proœmio decreta.col.iiij. versi.sed pone quidam mandauit, quod si quis suo testamento iusserit sua bona distribui dotandis mulieribus, non intelligitur de viduis pauperibus,sed de aliis primis: vt ita de primis nuptiis intelligatur,per hunc nostrum §.hoc sermone. Et idem voluit Card. Flor. consil. xlix. cùm testatoris voluntas.& Card. Alex. in rub.de sponsa. col. vj. versicu. & propter prædicta. & Iason in d.l.diuortio,§.quod in anno,col.iij. versi.nono facit,ff. solu. matrimo.vbi id reputat mirabile & sing.& valde notandum in pract.& in d.l.in duobus,col j.versi.pro ista gl.facit, ff.de iureiur.Claud.Seiss.qui id dicit singu.in l.mulier,§.cùm proponeretur, col.j. versi.vnũ tamen perpetuo,ff.ad S C. Trebellia.Catellia.Cotta in memor.incip.executores testamẽti, in prin.& Io.Gar.in repet.rub. C.de secund. nupt.col.ij. *Iubens distribui bona dotandis mulierib. de quib. intelligatur.*

112 ¶ Sexagesimotertio,quod ab eodem Baldo ex facto responsum est, consi. xlij.præmittendũ est ad euidentiam,circa medium, ibi, modo videamus de isto legato,lib.v. quod si cuipiam mulieri legatum sit quippiam, cùm vidua erit,statim quàm vidua erit debetur ei legatum, quia intelligitur de prima & immediata viduitate, arg. huius nostri §.hoc sermone,& l.matrimonij,ff.qui & à quib.& l.filiæ meæ,ff.solu.matrim.Sed tu de hoc vide omnino doct. in l. vlti.C.de indic. viduit. & quæ dicam infrà in limitatio. *Legatum cũ vidua erit, quomodo accipiatur.*

113 ¶ Sexagesimo quarto,quod ex facti contingentia respondit Card.Flor.consil. xlix.cuius casus incipit, in nomine &c. anno ab incarnatione, consi. autem ipsum ita incipit, cùm testatoris voluntas, col. ij. versi. ad secundum dicitur, quòd legatum factum filiabus debentibus maritari,(ea enim sunt verba illius testatoris)intelligitur de filiabus, quæ primùm nubere *Legatum factum filiabus delentibus maritari.*

bere debent, non etiam de viduis quæ transeunt ad secundas nuptias: neque enim eas propriè dici maritari, sed secundò maritari, C. de secund. nupt. in rub. & per totum titu. nec aliud allegat.

Sexagesimoquintò, quòd si medicus promiserit curare ægrotum, non tenetur nisi semel illum curare: nec amplius tenebitur, si postea ex interuallo in eundem morbum reciderit: neque enim videtur nisi de præsenti morbo cogitatum. De quo tu vide gloss. & omnes in l. Marcius, ff. loca. Pile. in xij. quæstio. Bapt. Brix. quæstio. lxxiij. medicus quidam. Spec. titu. de salar. §. vlt. in princi. Ioan. Andr. in c. contractus, in ij. quæstio. de regu. iur. lib. vj. in Mercuriali. Alberi. in l. contractus, col. ij. versic. tertia quæstio, ff. eod. tit. Petr. Anch. Panor. & Fely. in c. presbyterum, de homicid. Imo. Fran. Aret. & Barb in l. si ita stipulatus essem abs te, ff. de verbo. obligatio., & nos quoque aliquid diximus in commentariis l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 180. incip. & quod à nostris, C. de reuo. donatio.

Medicus promittēs curare, tenetur semel tantum curare.

115 ¶ Sexagesimosexto, quod tradiderunt D. à Rota, decis. xxxv. nota quòd vbi episcopus, in antiquis, quod si episcopus habet ex priuilegio vel consuetudine, vt possit in sua noua creatione nominare vnum canonicum in qualibet ecclesia collegiata: si vnum semel nominauerit qui acceptauerit, non poterit ampliùs alium nominare, etiam si nominatus possessionem pacificam adeptus non fuerit, per l. apud Aufidium. ff. de optio leg. & quod no. Archi. in c. cum in multis, super verbo, exprimat, in prin. & in c. gratia, in fi. de rescrip. lib. vj. de cuius dicto in eo loco, diximus supra num. incip. xxiij. quod voluit. Et respondent Rot. ad c. si electio, elect. lib. vj. secūdum ea quæ dicemus infrà in xxiij. limit. nu. iiij. vt ibi videre poteris.

116 ¶ Sexagesimoseptimò, quod in vniuersum tradit Pet. Anch. tum in d. c. non potest, col. ij. ver. tertiò no. de præb. lib. vj. tum consi. cccciiij. tria dubia, col. iij. versi. in qua quæstione. Quòd ad dissolutionem & liberationem obligationis, sufficit primum atq; vnicum implementum, per multa ex his iuribus, quæ in prin. citauimus, videlicet, l. dotis promissio, ff de iu. do. & l. inter socerum, §. vlt. ff. de pact. dota. & l. matrimonii, ff. qui & à quib. & l. cum pater, §. pater certam, ff. de lega. ij. & præterea l. j. §. si cui, ff vt legat. nom. cauea. & l. vlt. ff. de bon. autor. iudic. possid. & l. sciendum, ff. de verb. obligat.

Ad dissolutionem obligationis, sufficit primum implementū.

117 ¶ Cui adde id quod alij multi tradiderunt obligatum ex contractu vel sententia ad rem tradendam si semel eam tradiderit esse perpetuò liberatum, nec iterum reuiuiscere obligationem, etiam si ea res ad illum denuo reuertatur, ita enim voluit gl. & Bart. in l. ab emptione. ff. de pact. & gl. in l. Pomponius, §. sed & si is, in verbo, de rato, in fi. ff. de procu. & in l. si cùm fundum venderes, in verbo, tradat, ff de contrah. empt. & in l. Claudius, & ibi quoque Bar. ff. qui pot. in pigno. hab. & in auth. sacramenta puberum, C. si aduers. vendito. Iac. Aret. Bart. Imo. Paul. Castr. Roma. & alij recentiores in l. permisceri, quæ est pen. §. species. ff. de acqu. possess. & alij quos tibi congessi in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 191. incip. hanc quoq; partem, C. de reuocan. dona.

Et obligatus ad rem tradendam, si semel tradiderit, perpetuò liberatur.

118 ¶ Sexagesimooctauò, quod nostris legibus dicitur, conditionem vno primoq; actu, & si non duret, impleri, consumi & perfici, l. hæredibus, in prin. ff. ad S C. Trebelli. & l. ex facto, §. si quis autem susceperit, eo. tit. & l. cum vxori, C. quan. di. lega. ced. & l. si quis hæredem, & ibi gl. & omnes, C. de instit. & substi. & l. vlt. & ibi Bal. & Paul. Castr. de indic. viduita. quam & ipsam multis doctor. decisionibus fulcimus in l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 187. in diuersam, cum multis sequent. C. de reuocan. donat.

Conditio vno primoq; actu impletur.

119 ¶ Sexagesimononò, quod voluit Panor. in eo sermone quem fecit in tractatu concilij Basiliensis, cuius exordium est, quoniam veritas in j. dubio col. xviij. versi. sexta ratio quare alius locus, quòd facultas concessa patribus concilij generalis eligendi locum futuro concilio, intelligitur de prima electione: & ea quidem semel facta non poterunt alium locum eligere, nam ea facultas intelligitur de prima electione, per hunc nostrum §. hoc sermone & alia iura similia quæ ibi allegat & sequitur Fely. in d. c. ij. colum. ij. versi. facultas data. de treug. & pac.

Facultas cōcessa patrib. concilij, eligendi locum consilio.

120 ¶ Septuagesimò, quod ex facto respondit Alex. consil. xviij. lecto & discusso laborioso processu, col. iiij. versi. & quamuis eadem die, lib. iij. quòd si papa aliquem delegauerit ad consentiendum alienationi vel concessioni emphyteuticis alicuius rei ecclesiasticæ, intelligitur de vno tantùm & primo consensu, per nostrum §. hoc sermone. Et sequitur Iason in d. l. diuortio, §. quod in anno, col. iij. versi. confirmo per illud, ff. solu. matrimo. & in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. versi. quartodecimo facit, ff. de iureiur. & consi. xxxvj. in causa mota per nobiles, col. vlt. lib. iij.

Delegatus ad consentiendū &c. de quo consensu intelligatur.

121 ¶ Septuagesimoprimò, quod not. per multa ex supradictis consuluit idem Alex. consil. xvj. breuiter in casu præmisso, lib. iij. quòd si statutum disponit, vt in prædijs vrbanis & rusticis finita locatione intelligatur facta reconductio iisdem pensionibus & qualitatibus, nisi per tres menses ante sit renuntiatum, debet id statutum intelligi de prima conductione, & non de cæteris. Id quod sequitur Felyn. in d. c. ij. columna iij. versiculo statutum quòd si locator, de treug. & pac. & Iason in d. l. in duobus, §. si ei qui, colum. ij. versi. quintodecimo facit, ff. de iureiuran.

Statutum disponens vt finita locatione, &c. quomodo intelligi debeat.

iureiuran. vbi id dicit bene notandum in d. l. diuortio, §. quod in anno, col. vlt. versi. vltimò facit quod per istam, ff. solu. matrim. vbi tamen dicit se multùm de hoc dubitare, propter regulam l. item quæritur, §. qui impleto, ff. loca. Phil. Dec. dum simpliciter allegat Alex. vbi suprà consi. cxij. cùm reuerendissimus, col. ij. nu. v. & Maria. Socin. iunior consi. xxv. viso themate suprascripto, col. ij. vers. & maximè hoc dicendum, lib. ij. vbi & ex hoc consuluit, quod statutum quo licet conductori terram colere inuito domino, finito primo anno, intelligitur tantùm pro primo sequenti anno.

122 ¶ Septuagesimosecundò, idem Alex. consi. lxv. cuius initium est, quoniam omne datum, col. vij. versi. fortificatur hoc, lib. vj. quod iterum repetitum est errore (vt reor) impressorum, cons. cxix. eo. lib. quòd potestas faciendi & reformandi intelligitur de prima vice tantùm, non de aliis, per hunc nostrum §. hoc sermone, & alia ex iuribus suprà allegatis. *Potestas faciendi & reformandi.*

123 ¶ Septuagesimotertiò, quod ex facto consuluit Corn. consil. clxxiij. in præsenti stipulatione, col. v. versi. sed nihilominus hoc non obstante, li. ij. quòd vis constituti, quæ ea est, vt transferatur possessio. l. quædam mulier, & ibi Doct. ff. de rei vendica. cum simili. obtinet tantùm in primo constituto, non etiam in secundo, verbi gratia: si quis donet Petro quandiu vixerit, & post eius mortem, alteri, vt in casu l. quoties, C. de donat. quæ sub mod. & se constituat possessorem nomine vtriusq;, certe in Petrum transit possessio per huiusmodi constitutum, non etiam in hunc alterum, quod & idem voluit Guid. Pap. decisio. Delphin. txij. Titius bona sua donauit. Steph. Bert. consi. cclxxvj. viso casu mihi exhibito, col. ij. num. 4. lib. j. licèt contrarium consuluerit Phil. Dec. con. ccxxxix. primò non videtur, colum. iij. versi. memini me, cum multis sequen. Sed nos de hoc latius diximus in nostro tractat. Constit. in iij. parte, in xxviij. amplia. vbi si libet videre poteris. *Vis cõstituti obtinet tantum in primo constituto.*

124 ¶ Septuagesimoquartò, quod & scripsit Guid. Pap. decisio. ccccxlvij. testator in testamento. quòd si quis suo testamento hæredem instituit Mæuium & filium ipsius naturalem & legitimum substituit, iussitq; eum nomen & arma ipsius deferre, & accepta hæreditate Mæuius decesserit relictis duobus filiis naturalibus & legitimis, primogenitus ex illis censetur solus fuisse substitutus, tanquam de primo tantùm sensisset testator, arg. d. §. hoc sermone, & aliorum similium iurium, & ita dicit fuisse iudicatum in curia parlamenti Delphin. & id sequitur & dicit sing. Bened. in repet. c. Raynucius, in verbo, in eodem testamento relinquens, nu. clxxiij. de testa. & diximus etiam in tractatu primigeniorum, q. lxiiij. *Substituto filio naturali & legitimo alicuius, si is relinquat duos, primus tãtum admittetur.*

125 ¶ Septuagesimoquintò quod pulchrè respondit Soci. consi. xcj. concludendo dictum Phil. col. ij. versi. confirmatur ratione satis concludenti lib. iiij. quòd si quis promisit iudicatum soluere vsq; ad sententiam diffinitiuam, intelligitur de prima sententia diffinitiua. non de alia, ita vt si is pro quo ita fideiussit, fuerit semel absolutus, liberetur hic promissor sua promissione, licèt ille postea condemnetur ex alia reseruatione facta in priori illa sententia, per d. §. hoc sermone. *Promittẽs iudicatum solui vsq; ad sententiam diffinitiuam.*

126 ¶ Septuagesimosextò quod etiam ex facti specie respondit Ias. consi. xxxvj. in causa mota per nobiles, col. vlt. versi. nec ad hoc obstat solutio, lib. iij. quòd si testator expressè hæredi grauato de restituenda quapiam re, eam rem iussit permutare cũ alia æquiualenti, intelligitur de prima permutatione, non de alia quam faceret de ea re quam semel habuit loco eius rei subiectæ restitutioni, per hunc §. hoc sermone. & alia similia. *Iussus permutare rem, quã grauatus erat restituere.*

127 ¶ Septuagesimoseptimò, quod à Decio quoq; responsum est consi. cclxxxvij. cuius caput est in ciuitate Placentiæ, col. pen. versi. & vlteriùs in isto casu concurrit, quòd huiusmodi substitutio, si aliquis filiorum decedat absque liberis legitimis masculis superstitibus, intelligitur de primo tantùm filio decedente sine liberis, nec obtinet in cæteris postea decedentibus, per hunc nostrum §. hoc sermone. *Substitutio si filius decedat absq; liberis &c. de quo filio intelligatur.*

128 ¶ Septuagesimooctauò, quod & ipse Decius latè consuluit consi. cccccxij. cùm reuerendissimus Cardinalis, col. ij. nu. iij. quòd si Papa permiserit Cardinali, aut alteri clerico, vt possit testari de bonis ecclesiæ, intelligitur de primo actu testandi tantùm, non de aliis, ita quod hoc casu primum testamentum quo ita disposuit valebit, non etiam secundum, licet aliàs primum testamentum tollitur per secundum iuribus vulgaris, & mouetur Decius multis iuribus & decisio. suprà à nobis citatis. *Papa permittens Cardinali vt possit testari de bonis ecclesiæ.*

129 ¶ Septuagesimononò, idem Dec. consi. ccccccix. quæritur ex duobus præsentatis, col. j. & ij. quod si cui facta est potestas præsentandi ad aliquam ecclesiam, intelligitur tantùm de prima præsentatione: nec variare potest qui vi illius potestatis præsentauit, etiam si laicus sit, licèt aliàs laicus variare possit iuribus quoque vulgaribus, atque ad sic respondendum motus fuit hac nostra regula. *Potestas præsentandi ad aliquam ecclesiam.*

130 ¶ Octuagesimò huc spectat, quòd fideiussor compromissi, aut locationis tenetur de primo compromisso aut locatione tantùm, non etiam de secundis etiam prorogatis, vt de primo est tex. in l. Labeo, §. si per fideiussorem, & ibi Alberi. qui id declarat, colum. ij. versi. sed quatenus, Bald. Roma. qui cum §. legit cum §. hæc autem clausula, columna j. ff. de arbitr. & id quoque ipsum voluit Nic. Neap. in lect. Bart. in l. Titius, in fi. prin. & ibi etiam Bald post *Fideiussor cõpromissi de quo teneatur.*

bere debent, non etiam de viduis quæ transeunt ad secundas nuptias: neque enim eas propriè dici maritari, sed secundò maritari, C. de secund. nupt. in rub. & per totum titu. nec illud allegat.

Medicus promittēs curare, tenetur semel tantum curare.

Sexagesimoquintò, quòd si medicus promiserit curare ægrotum, non tenetur nisi semel illum curare: nec amplius tenebitur, si postea ex interuallo in eundem morbum reciderit: neque enim videtur nisi de præsenti morbo cogitatum. De quo tu vide gloss. & omnes in l. Marcius, ff. loca. Pile. in xij. quæstio. Bapt. Brix. quæstio. lxxiij. medicus quidam. Spec. titu. de salar. §. vlt. in princi. Ioan. Andr. in c. contractus, in ij. quæstio. de regu. iur. lib. vj. in Mercuriali. Alberi. in l. contractus, col. ij. versic. tertia quæstio, ff. eod. tit. Petr. Anch. Panor. & Fely. in c. presbyterum, de homicid. Imo. Fran. Aret. & Barb in l. si ita stipulatus essem abs te, ff. de verbo. obligatio., & nos quoque aliquid diximus in commentariis l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 180. incip. & quod à nostris, C. de reuo. donatio.

115 ¶ Sexagesimosexto, quod tradiderunt D. à Rota, decis. xxxv. nota quòd vbi episcopus, in antiquis. quod si episcopus habet ex priuilegio vel consuetudine, vt possit in sua noua creatione nominare vnum canonicum in qualibet ecclesia collegiata: si vnum semel nominauerit qui acceptauerit, non poterit amplius alium nominare, etiam si nominatus possessionem pacificam adeptus non fuerit, per l. apud Aufidum. ff. de optio. leg. & quod no. Archi. in c. cum in multis, super verbo, exprimat, in prin. & in c. gratia, in fi. de rescrip. lib. vj. de cuius dicto in eo loco, diximus supra num. incip. xxiij. quod voluit. Et respondent Rot. ad c. si electio, elect. lib. vj. secūdum ea quæ dicemus infra in xxiij. limit. nu. iiij. vt ibi videre poteris.

Ad dissolutionem obligationis, sufficit primum implementū.

116 ¶ Sexagesimoseptimò, quod in vniuersum tradit Pet. Anch. tum in d. c. non potest, col. ij. ver. tertiò no. de præb. lib. vj. tum consi. cccciiij. tria dubia, col. iij. versi. in qua quæstione. Quòd ad dissolutionem & liberationem obligationis, sufficit primum atq; vnicum implementum, per multa ex his iuribus, quæ in prin. citauimus, videlicet, l. dotis promissio, ff de iu. do. & l. inter socerum, §. vlt. ff. de pact. dota. & l. matrimonii, ff. qui & à quib. & l. cum pater, §. pater certam, ff. de lega. ij. & præterea l. j. §. si cui, ff vt legat. nom. cauea. & l. vlt. ff. de bon. autor. iudic. posid. & l. sciendum, ff. de verb. obligat.

Et obligatus ad rem tradendam, si semel tradiderit, perpetuò liberatur.

117 ¶ Cui adde id quod alij multi tradiderunt obligatum ex contractu vel sententia ad rem tradendam si semel eam tradiderit esse perpetuò liberatum, nec iterum reuiuiscere obligationem, etiam si ea res ad illum denuo reuertatur, ita enim voluit gl. & Bart. in l. ab emptione. ff. de pact. & gl. in l. Pomponius, §. sed & si is, in verbo, de rato, in fi. ff. de procu. & in l. si cùm fundum venderes, in verbo, tradat, ff de contrah. empt. & in l. Claudius, & ibi quoque Bar. ff. qui pot. in pigno. hab. & in auth. sacramenta puberum, C. si aduers. vendito. Iac. Aret. Bart. Imo. Paul. Castr. Roma. & alii recentiores in l. permisceri, quæ est pen. §. species, ff. de acqu. posses. & alij quos tibi congessi in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 191. incip. hanc quoq; partem, C. de reuocan. dona.

Conditio vno primoq; actu impletur.

118 ¶ Sexagesimooctauò, quod nostris legibus dicitur, conditionem vno primoq; actu, & si non duret, impleri, consumi & perfici, l. hæredibus, in prin. ff. ad S C. Trebelli. & l. ex facto, §. si quis autem susceperit, eo. tit. & l. cum vxori, C. quan. di. lega. ced. & l. si quis hæredem, & ibi gl. & omnes, C. de instit. & substi. & l. vlt. & ibi Bal. & Paul. Castr. de indic. viduita. quam & ipsam multis doctor. decisionibus fulcimus in l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 187. in diuersam, cum multis sequent. C. de reuocan. donat.

Facultas cōcessa patrib. concilij, eligendi locum consilio.

119 ¶ Sexagesimononò, quod voluit Panor. in eo sermone quem fecit in tractatu concilij Basiliensis, cuius exordium est, quoniam veritas in j. dubio col. xviij. versi. sexta ratio quare alius locus, quòd facultas concessa patribus concilij generalis eligendi locum futuro concilio, intelligitur de prima electione: & ea quidem semel facta non poterunt alium locum eligere, nam ea facultas intelligitur de prima electione, per hunc nostrum §. hoc sermone & alia iura similia quæ ibi allegat & sequitur Fely. in d. c. ij. colum. ij. versi. facultas data. de treug. & pac.

Delegatus ad consentiendū &c. de quo consensu intelligatur.

120 ¶ Septuagesimò, quod ex facto respondit Alex. consil. xviij. lecto & discusso laborioso processu, col. iiij. versi. & quamuis eadem die, lib. iij. quòd si papa aliquem delegauerit ad consentiendum alienationi vel concessioni emphyteuticis alicuius rei ecclesiasticæ, intelligitur de vno tantùm & primo consensu, per nostrum §. hoc sermone. Et sequitur Iason in d. l. diuortio, §. quod in anno, col. iij. versi. confirmo per illud, ff. solu. matrimo. & in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. versi. quartodecimo facit, ff. de iureiur. & consi. xxxvj. in causa mota per nobiles, col. vlt. lib. iij.

Statutum disponens vt finita locatione. &c. quomodo intelligi debeat.

111 ¶ Septuagesimoprimò, quod not. per multa ex supradictis consuluit idem Alex. consil. xvj. breuiter in casu præmisso, lib. iiij. quòd si statutum disponit, vt in prædiis vrbanis & rusticis finita locatione intelligatur facta reconductio iisdem pensionibus & qualitatibus, nisi per tres menses ante sit renuntiatum, debet id statutum intelligi de prima conductione, & non de cæteris. Id quod sequitur Felyn. in d. c. ij. columna iij. versiculo statutum quòd si locator, de treug. & pac. & Iason in d. l. in duobus, §. si ei qui, colum. ij. versi. quintodecimo facit, ff. de iureiuran.

iureiuran. vbi id dicit bene notandum in d. l. diuortio, §. quod in anno, col. vlt. versi. vltimò facit quod per istam, ff. solu. matrim. vbi tamen dicit se multùm de hoc dubitare, propter regulam l. item quæritur, §. qui impleto, ff. loca. Phil. Dec. dum simpliciter allegat Alex. vbi suprà consi. cxij. cùm reuerendissimus, col. ij. nu. v. & Maria. Socin. iunior consi. xxv. viso themate suprascripto, col. ij. versi. & maximè hoc dicendum, lib. ij. vbi & ex hoc consuluit, quod statutum quo licet conductori terram colere inuito domino, finito primo anno, intelligitur tantùm pro primo sequenti anno.

122 ¶ Septuagesimosecundò, idem Alex. consi. lxv. cuius initium est, quoniam omne datum, col. vij. versi. tertificatur hoc, lib. vj. quod iterum repetitum est errore (vt reor) impressorum, consi. cxix. eo. lib. quòd potestas faciendi & reformandi intelligitur de prima vice tantùm, non de aliis, per hunc nostrum §. hoc sermone, & alia ex iuribus suprà allegatis. *Potestas faciendi & reformandi.*

123 ¶ Septuagesimotertiò, quod ex facto consuluit Corn. consil. clxxiij. in præsenti stipulatione, col. v. versi. sed nihilominus hoc non obstante, li. ij. quòd vis constituti, quæ ea est, vt transferatur possessio. l. quædam mulier, & ibi Doct. ff. de rei vendica. cum simili. obtinet tantùm in primo constituto, non etiam in secundo, verbi gratia: si quis donet Petro quandiu vixerit, & post eius mortem, alteri, vt in casu l. quoties, C. de donat. quæ sub mod. & se constituat possessorem nomine vtriusq;, certe in Petrum transit possessio per huiusmodi constitutum, non etiam in hunc alterum, quod & idem voluit Guid. Pap. decisio. Delphin. dxij. Titius bona sua donauit. Steph. Bert. consi. cclxxvj. viso casu mihi exhibito, col. ij. num. 4. lib. j. licèt contrarium consuluerit Phil. Dec. con. ccxxxix. primò non videtur, colum. iij. versi. memini me, cum multis sequen. Sed nos de hoc latius diximus in nostro tractat. Constit. in iij. parte, in xxviij. amplia. vbi si libet videre poteris. *Vis cõstituti obtinet tantum in primo constituto.*

124 ¶ Septuagesimoquartò, quod & scripsit Guid. Pap. decisio. cccclxvij. testator in testamento. quòd si quis suo testamento hæredem instituit Mæuium & filium ipsius naturalem & legitimum substituit, iussitq; eum nomen & arma ipsius deferre, & accepta hæreditate Mæuius decesserit relictis duobus filiis naturalibus & legitimis, primogenitus ex illis censetur solus fuisse substitutus, tanquam de primo tantùm sensisset testator, arg. d. §. hoc sermone, & aliorum similium iurium, & ita dicit fuisse iudicatum in curia parlamenti Delphin. & id sequitur & dicit sing. Bened. in repet. c. Raynucius, in verbo, in eodem testamento relinquens, nu. clxxiiij. de testa. & diximus etiam in tractatu primigeniorum, q. lxiiij. *Substituto filio naturali & legitimo alicuius, si is relinquat duos, primus tãtum admittetur.*

125 ¶ Septuagesimoquintò quod pulchrè respondit Soci. consi. xcj. concludendo dictum Phil. col. ij. versi. confirmatur ratione satis concludenti lib. iiij. quòd si quis promisit iudicatum soluere vsq; ad sententiam diffinitiuam, intelligitur de prima sententia diffinitiua. non de alia, ita vt si is pro quo ita fideiussit, fuerit semel absolutus, liberetur hic promissor sua promissione, licèt ille postea condemnetur ex alia reseruatione facta in priori illa sententia, per d. §. hoc sermone. *Promittẽs iudicatum solui vsq; ad sententiam diffinitiuam.*

126 ¶ Septuagesimosextò quod etiam ex facti specie respondit Ias. consi. xxxvj. in causa mota per nobiles, col. vlt. versi. nec ad hoc obstat solutio, lib. iij. quòd si testator expressè hæredi grauato de restituenda quapiam re, eam rem iussit permutare cũ alia æquiualenti, intelligitur de prima permutatione, non de alia quam faceret de ea re quam semel habuit loco eius rei subiectæ restitutioni, per hunc §. hoc sermone. & alia similia. *Iussus permutare rem, quã grauatus erat restituere.*

127 ¶ Septuagesimoseptimò, quod à Decio quoq; responsum est consi. cclxxxvij. cuius caput est in ciuitate Placentiæ, col. pen. versi. & vlteriùs in isto casu concurrit, quòd huiusmodi substitutio, si aliquis filiorum decedat absque liberis legitimis masculis superstitibus, intelligitur de primo tantùm filio decedente sine liberis, nec obtinet in cæteris postea decedentibus, per hunc nostrum §. hoc sermone. *Substitutio si filius decedat absq; liberis & c. de quo filio intelligatur.*

128 ¶ Septuagesimooctauò, quod & ipse Decius latè consuluit consi. cccccxij. cùm reuerendissimus Cardinalis, col. ij. nu. iij. quòd si Papa permiserit Cardinali, aut alteri clerico, vt possit testari de bonis ecclesiæ, intelligitur de primo actu testandi tantùm, non de aliis, ita quod hoc casu primum testamentum quo ita disposuit valebit, non etiam secundum, licet aliàs primum testamentum tollitur per secundum iuribus vulgatis, & mouetur Decius multis iuribus & decisio. suprà à nobis citatis. *Papa permittens Cardinali vt possit testari de bonis ecclesiæ.*

129 ¶ Septuagesimononò, idem Dec. consi. cccccccix. quæritur ex duobus præsentatis, col. j. & ij. quod si cui facta est potestas præsentandi ad aliquam ecclesiam, intelligitur tantùm de prima præsentatione: nec variare potest qui vi illius potestatis præsentauit, etiam si laicus sit, licèt aliàs laicus variare possit iuribus quoque vulgaribus, atque ad sic respondendum motus fuit hac nostra regula. *Potestas præsentandi ad aliquam ecclesiam.*

130 ¶ Octuagesimò huc spectat, quòd fideiussor compromissi, aut locationis tenetur de primo compromisso aut locatione tantùm, non etiam de secundis etiam prorogatis, vt de primo est tex. in l. Labeo, §. si per fideiussorem, & ibi Alberi. qui id declarat, colum. ij. versi. sed quatenus, Bald. Roma. qui cum §. legit cum §. hæc autem clausula, columna j. ff. de arbitr. & id quoque ipsum voluit Nic. Neap. in lect. Bart. in l. Titius, in fi. prin. & ibi etiam Bald. post *Fideiussor cõpromissi de quo teneatur.*

Dy.ff.de excu.tuto.& è recentioribus Phil.Dec.consi.xciij.cuius superscriptio incipit,fideiussor strictè obligatur,col.j. vbi alios in id citat.

131 ¶De secundo,id est, de fideiussore locationis, est etiam text.in l.item quæritur,§. qui impleto,ff.de loca.& in l.si cum Hermes,C.eo.& voluere Spec.& Io. And.in addi.illius tit.de fideius.§.j.versi.illud autem quæritur,idem Ioa.And. & Pan. post alios antiquiores in c.constitutus,ex.eo.tit.Hosti.qui id declarat in c.vlt.in fi. eo.quoq; tit. & in c. præterea requisisti, & ibi quoq; Io.And.& Phil.Dec.de appel.Bart. & Alber.post alios antiquiores in l.Lucius Titius,la ij.§.Paulus,ff. de admi. tut. & alij multi, quos tibi collegi in tract. de vtroq; retractu,tit.ij.§.j.gl.vij in verbo,*seront preferez*,nu.32.incip.preterea quia etiam. vbi intelliges idé in pignoribus,& alia quoque similia videbis iij.seq.versi.

Idem in fideiussore locationis.

132 ¶Octuagesimoprimò, vt nonnihil mutuemur à theologis, huc accedit quod ab Ang. Clauas scriptum est in sua summa,in verbo, matrimonium, le iij. in iij. impedimento, versic.ij. quòd si contractum est matrimonium ea conditione si pater consenserit, & primùm pater dissenserit, postea verò mutata voluntate consenserit, non propterea erit contractum matrimonium,quia intelligitur de primo consensu aut dissensu, argu. d. §.hoc sermone.Et idé tenuit alter theologus Bapti.Sal.etiam in sua summa, in verbo,matrimonium, le v.versi.sed pone quòd pater,vbi & id dicit voluisse Ioan.And.in c.super eo,de condit. appos.vbi tamé id non dicit. Sed idem dicit alius celebris theologus Adrianus Florentinus in quæstio. iiij. lib. sententiarum, circa sacramentum matrimonij,in ea quæstio. quæ incipit, secundò circa hæc dubitatur.

Contractum matrimoniũ, si pater consenserit.

133 ¶Octuagesimo secundò, ad hanc nostra regulam pertinet, quòd causa simpliciter prolata intelligitur de prima & proxima atq; immediata, l.metus autem,§. sed licèt,vbi Bar. id no. ff.quod met.cau.Ideo & hæc in omnibus actibus consideranda est, & non remota,per infinita iura à me propè superfluenter collecta in nostro tractatu, cui titulus est, cessante causa cessat effectus,in xx.limita.vbi etiam videbis, quomodo id sit intelligendum, & quid sit,dicatúrve causa propinqua, quæve remota.

Causa simpliciter prolata.

134 ¶Octuagesimotertiò his adstipulatur quòd qui semel ab accusatione destiterit, amplius ad eam non admittetur, sed manet perpetuo exclusus tanquam prima accusatione ius accusandi consumptum sit,l.qui destitit,ff.ad S C. Turpi. & l.si maritus,§. si negauerit,ff.ad leg. Iul.de adul.l.abolitionem,C.eo.tit & l.accusationem,C.qui accus.non poss.Et facit l.postquam,C.de pact. cum simili. Sed tu de hoc vide amplissimè Bald. in d.l. accusationem, C. qui accus. non poss.

Qui semel destitit ab accusando, amplius non admittitur.

135 ¶Octuagesimoquartò,non hinc longè abest quod etiam scribitur in l.j. C.de abolit.vbi accusatio,cuius accusator abolitionem impetrauerit,ampliùs repeti nó potest,veluti ea prima accusatione omne ius & facultas accusandi consumpta sit, & est propemodum similis text. in l.quamuis,& in l.si is.C.ad S C.Turpi.& in l.mulier,§.j.ff. eod. tit.

Nec accusatio abolitione impetrata, amplius repeti potest.

136 ¶Octuagesimoquintò,concinit & his tex.in l.vlt.ff.de pact.vbi pactum de non petendo factum à creditore,reo principali,prodest fideiussori: vt si postea pactum sit,vt à reo peti possit,non censeatur esse sublata exceptio quæsita fideiussori ex priore illo pacto,de non petendo: tanquam scilicet consumpta sit & perfecta ea liberatio priore illo pacto, quicquid postea actum sit,nisi ipse fideiussor posteriori actioni consentiret,per l.si vnus,§. pactus,eo.tit. Et huic subscribit text.in l.cùm Hermes, C.locati. & in l.nouatione,C.de fideiusso.

Exceptio semel quæsita fideiussori.

137 ¶Octuagesimosextò, accedit quod dicimus restitutionem in integrum bis peti non posse, de quo vide plenissimè totum tit.& doc.C. si sæpius in inte.resti.postu.vbi in l.vlt.gloss.vlt. in fine no. inquit, sufficit semel. & allegat pro simili l.vlti.§.sin vero postquam, versi.& hæc quidem,in fi.C. de iu. delib. vbi ita scribitur, semel enim & non iterum eam peti concedimus,vbi glo.pro concord.citat.d.l.vlt.& l.fideicommissa.§.si quis,ff.de lega.iij. quam & nos jam toties citauimus. Nec supplicandum plusquam semel, cum supplicatio permittitur aduersus sententias eorum à quibus appellare non licet, l. si quis aduersus C.de preci. impe.offe.

Restitutio in integrum, bis peti nõ potest.

138 ¶Octuagesimoseptimò huc spectat, quod qui semel decurionatum, aut aliud munus temporale executus est,nó cogitur iterum suscipere,veluti scilicet per primum illud munus, liberetur eo iure, quo reipu.ad id munus subeundum tenebatur, l. estimationem,§. vlti.ff.de mune.& hono.& l.libertus,§.præscriptio, & l.diuus, ff. ad municip. & l.quis tam inueniri, C.de decur. lib. x. cum aliis multis concord. à me congestis in nostris commentariis in l. si vnquam,in præfatione,nu.24.incip.& hæc sanè confirmat,C. de reuoc. dona. quo loco videbis multas multarum gentium in eam rem leges antiquas, ne huc iterum repetam.

Qui semel aliquod munus exequutus est non cogitur iterum suscipere.

139 ¶Octuagesimooctauò, ab his non abhorret, quod dicitur rationes semel editas non iterum ex necessitate edendas esse,l.si quis ex argentariis,§. vlt. cum l.seq.de eden. quod ibi omnes scribentes annotarunt. Et ex his nonnulli & inter cæteros Bart. & Rapha. Fulg. notarunt qui semel parti dedit instrumentum à se receptum,non teneri iterum dare,vti etiám voluit Specul.in titul.de instrum. edi. §. postremo, versicu. sed nunquid.Sed id quomodo intelligitur

Rationes semel editæ.

gitur ex ipsis Bart.& Raph.vbi suprà eod.Bart.in l.quædam,§.nihil interest, ad fi.eod.tit.& in l.vlt.ff.de tab.exhib.& in l.vlt.ad fin.ff.de bon.autor.iudic.possid. & Bald. in l.ne casu, in iiij.not.C.de discuss.lib.x.

140 ¶ Octuagesimonono,quòd & è penu Theologorum est, Sacramenta præsertim baptismi nō reiterantur propter verbum D.Pauli ad Ephes.c.iiij.vnus Deus, vna fides, vnum Baptisma, c.si qui & c.hanc regulam,j.q. j.& c.ostenditur, de pœnit.dist.iiij.cum simil. Quod & à nostris Imperatoribus agnitum est,vt patet ex l.j.& ij.C.ne san.baptis.reite. proindeque nec solennis pœnitentia reiteratur,c.quamuis, & c.in capite.50.distinct.& c.j.xxvj.q.vj. *Sacramenta non reiterantur.*

141 ¶ Postremo illud addiderim,quod peculiariter ad hunc nostrum §.pertinet,qui dicit appellationem nuptiarū de primis intelligi, eius esse rei peculiarem quandam rationem. Nempe primas nuptias habere nescio quid rationis,vt hæ magis propriæ nuptiæ dici debeant. Nam tametsi honorabiliores nuptias simpliciter pronúciauit D.Pau.ad Hebræos c.xiij. & omnes vbique,primas tamen honorabiliores,laudabiliores dignioresque ac fauorabiliores esse satis liquet ex eodem D.Paulo,qui ad Corinth.vij.postquam hæc scripsit, mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit: quòd si dormierit vir eius, liberata est à lege: cui vult nubat, tantum in domino: beatior, aut vt alij interpretantur, felicior autem erit,si sic permanserit, secundum meum consilium.Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam. Quem locum enarrans D.Hieronymus in ij.libro aduersus Iouinianum, multa in secundas nuptias congessit,non vt eas damnaret,sed ostenderet non tam suscipiendas esse, quàm primas.quod & ipse protestatur in libro de Monogamia ad Geruntiam,dum dicit,Quid igitur? Damnamus secunda matrimonia? minimè,sed prima laudamus. *Appellatione nuptiarū,cur de primis intelligitur.*

142 ¶ Inter cætera autem adducit Hieronymus quod ipse D.Paulus,tum in j.ad Timoth.epistola.c.iij.tum ad Titum c.j.iubet episcopum assumi μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα,id est,vnius vxoris virū, & vt vno dicam,monogamum,quod & repetitur in decretis canonicis in ca.j.xxvj.dist.Non quòd oporteat episcopum habere vnam vxorem, vt nonnulli malè intelligunt, sed quòd qui aliàs duxerit plures vxores,prohibetur in eū ordinem cooptari: Neque enim bigamus ordinari debet,nec potest,c.vna.in fi.d.xxvj.dist.& per totum extrà de biga.non ordi.Quin apud Ægyptios sacerdoti vnam tantùm vxorem ducere licebat,vt scribit Diodorus Siculus lib.ij. c.iij. Et vt ad nostros redeamus, quòd ad fœminas pertinet,ex eodem Apostolo vidua eligi debet,quæ fuerit vnius viri vxor.d.j. epist.ad Timoth.c.v. Nam & antiqui repellebant à sacerdotio bis nuptas,vt scribit Seruius lib.iiij.Aeneid.statim post principium in enarratione huius loci,Huic vni forsam potui succumbere culpæ. *De eadem re.* *Aegyptij sacerdotes.* *Bis nuptæ à sacerdotio repellebantur antiquitus.*

143 ¶ Quibus addere potes apud ethnicos quoque obseruatum fuisse, vt pontifex maximus & flamina non nisi semel matrimonium inire possint,vt tradit D.Hieronimus in eo lib.de Monogamia ad Geruntiam, suprà citato,& in d.lib.j.in Iouinianum in fin.& ante eum Tertulianus in lib.de exhortatione castitatis, & iterum in lib.de Monogamia, vtrobiq; non multò ante fin.Et Plutarh.proble.c.xlix. Sed & D.Hierony.in eo lib.de Monogamia, Ad tauri, inquit,Aegyptij(de Api boue quem Aegyptij colunt intelligit) sacra semel maritus assumitur. Quin & ipse Tertulianus postremo illo loco scribit Fortunæ muliebri,& Matri Matutæ coronam non imponere nisi vniuiram. Et ipse quoque Hierony.in d.lib.j. in Iouinianum per vniuiras matronas fortunæ muliebri sacra fieri solitum tradit. Cui concinens Festus Pompeius dicit fortunæ muliebris simulachrum nefas fuisse attingi, nisi ab ea quæ semel nupserat.Cui non admodum dissimile est,quod & ipse Festus in verbo, pudicitiæ signum,& ante eum Liuius j.decadis lib.x.scripserunt,nullam nisi spectatæ pudicitiæ matronam,& quæ vni viro nupta fuisset ius sacrificandi Dianæ,eiúsve signū tangendi(quod addit Festus)habuisse. Trebellius autem Pollio in vita Titi secundi Imperatoris, scribit Calphurniam vniuiram sacerdotem inter sacratissimas fœminas adorasse maiores suos. *De eadem re.* *Fortunæ muliebri,& matri matutæ coronā non imponebāt, nisi vniuiræ.*

144 ¶ Et quia nuper incidimus in mentionem eorum librorum Tertulliani, illud obiter dicere volui,illum vtrobique Montani hæretici dogma sequutum, perperam damnasse secundas nuptias veluti,prohibitas. At illum ipsum in eo damnat D.Hieronymus aliàs secundis nuptiis iniquior in catalogo scriptorum ecclesiasticorum, & cæteri orthodoxi scriptores. Neq; etiam Apostolum illas damnasse aut prohibuisse,vt ille cōtendit, sed satius esse & honestius, si iis abstineamus,præsertim si citra periculum animæ id fieri possit. *Secundæ nuptiæ perperā damnantur.*

145 ¶ Adde quod nostris legibus cautum reperimus,eos facere iniuriam filiis primi matrimonij, qui alteras nuptias aggrediuntur,§.j.vers.prospeximus itaque,in auth.de non elig.secun.nuben.mulie.& in §.certo,in authent.de nupt.Idcirco dicunt Guil.Cu.& Bald.in l.j.in fi.C.de inof.dot.quòd filius non tenetur dotare matrem,quæ ad secundas nuptias transit, ne cogatur conferre ad suam iniuriam,quod à me adductum & in legibus connubialibus l.ij. nu.9. incip.cui respondens.Quibus conuenit quod dicit Valerius Maximus, lib.vij.c.vij.de Sextcia quadam fœmina,quæ filiis irata in contumeliam eorum nupsit alteri. *Filius non tenetur dotare matrem, quæ ad secundas transit.*

146 ¶ Nec tantùm filiis,sed & mortuo quoque facit iniuriam,cuius memoriam veluti negligit,§. si autem tutelam,in auth.de nupt. Et dicit Lucas Pen.in l.mulieres, colum.iiij. C. de incol. *Mulier secūdò nubens, fit*

D

cit iniuriam mortuo. lib.x.quòd qui secundò nubit,non dicitur seruare fidem priori coniugi, per quædam iura quæ hoc minimè probant,sed hoc planè confirmat text.in §.tunc igitur,ibi,inuiolatum morientium torum,in auth.de non eligend.secund.nuben.Et quibusdam posset videri huc spectare illud D.Pauli loquentis de eo, qui secundas arripit nuptias, prioris ad Thimot.v.quia primam fidem irritam fecerat,quod & repetitur in cap.j. & in cap. hæ verò & c. nuptiarum & capit.de viduis,le ij.& aliis compluribus xxvij. quæstio.j.ex quibus tamen ne erres, intelligere poteris,quomodo id intelligendum est. At huc haud dubiè pertinet illud Virgilianæ Didonis,lib.iiij.Aeneid.

Nec seruata fides cineri promissa Sicheo.

147 ¶Et in hac quoque sententia fuit Philostrastus in vita Apollonij lib.iij. affirmans vxorem ad secunda vota transeuntem iura coniugij violare.Ideo contristatur anima mortui coniugis ex secundo matrimonio superstitis, auth.cui relictum, ibi contristandi priorem maritum, vbi not.Bald.colum.pen.C.de indic.viduit.& §.quia vero,§.nos igitur,in auth.de nupt. Nam & apud Lucanum lib.iij.Iulia in somnis Pompeio apparẽs sese indignatam ostendit, quòd ille secundas nuptias appetiuisset,cum inquit,

Et iura coniugij violat. Et contristatur anima mortui.

Coniuge me lætos duxisti Magne triumphos.

&c.quæ sequuntur.

148 ¶Sed & apud Aegesippum lib.ij.c.ij.Alexander filius Herodis mortuus, in somnis Glaphiræ suæ quondam vxori apparuit,quæ alteri atq; alteri se matrimonio post mortem ipsius copularat.Hæc illum amplecti desiderat,At ille indignanti similis complexum refugiẽs visus est dicere,Hæc Glaphira,promissa fides? ita amores erga te seruasti meos, quorũ memorem te esse oportuit?Sed esto adolescentula secundas nuptias non refugeris, etiam non tertias? Et paulò infrà.Sed mihi ne diutiùs maneat contumelia mea,&c.Exurrexit mulier,& familiaribus narrauit somnium,atque ipsa biduo pòst defuncta est. Quam rem etiam retulit Iosephus lib.Antiquit.xvij.c.vlt.& rursum libro de bello Iudaico,ij.c.vj.

149 ¶Ex quo etiam mulier quæ transit ad secundas nuptias non dicitur castè viuere, quantùm ad priorem maritum attinet: ita vt si maritus ipse vxori reliquerit aliquid vtendum, quãdiu castè aut honestè vixerit,ea perdit legatum,si transierit ad secundas nuptias, vt non obscurè voluit Bald.in l.Deo nobis,in princ.col.vlt.versic.iuxta prædicta, C.de episcop. & cleric. & apertiùs in l.vlt.col.ij.versic.quæro quid significant,& ibi quoque Angel.post princ.ibi, sed si profertur,& Salycet col.ij.versic. quæro supposito,& Iason ad finem. C. de indict.viduit. & idem Bald.in l.j.col.ij.in xv.not.C.de rapt.virgin.& in l.cùm filius,§ qui Mutianam,& ibi expresiùs Imo.ff.de legat.ij.Angel.Imo.Paul.Castr.& latè Alex.& Claud.Seiss.in l.mulier, §.cùm proponeretur,ff.ad S.C.Trebellia.& idem Angel.in §.cùm igitur,in authent. de non eligen.secund.nuben.& in §.hæc autem de Deo,in auth.quo.opor.episc. & in §.soluto, & in §.cùm igitur,in authent.de nupt.Pet.Anch.in c.quod à te,col.j.in j.oppo.& ibi quoque Imo. col.j.versic.& faciunt prædicta,de cleric.coniug. & Raph.Com.consil.xxij.testator legauit, col.j.& Paul.Castr.consil.cclix.difficultas,col.pen.versic.infertur enim,lib.j.

Secundo nubens,non dicitur castè viuere.

150 ¶Et ita,vt dicit Ang.debet intelligi gl.in d.l.vlt.in verbo,persecutio.C.de indi.vid.quę dicit simpliciter,quòd mulier transiens ad secundas nuptias, perdit legatum ei relictum, si castè viueret.Scilicet si legatum fuerit factum à viro, qui ex huiusmodi secundis nuptiis offenditur:non etiam si ab alio relictum fuerit, vt etiam dicit Paul.Castr. Sicuti etiam ita intelligi debent iura,quæ dicunt non castè viuere,quæ transit ad secundas nuptias, videlicet d.§.hæc autem de Deo,vbi not.Ang.in authent.quo.opor.episc.& l.his solis, C.de reuoc.donat.quæ æquiparat mulierem,quæ in secundi matrimonij fœdus nubit, & quæ impudicè viuit,vbi & Bald.ad hoc citat illud Valerij,quod mox afferemus.

De eadem re.

151 ¶Et ad idem,c.vxoratus,de conuers.coniug. ex quo not.Pan. paria esse incontinenter viuere,& transire ad secunda vota.& c.hac ratione.xxxj.q.j.vbi licèt licitum sit secundum apostolum secundas nuptias contrahere,tamen secundum veritatis rationem verè fornicatio est.In quam sententiam est & illud Martialis lib.vj.epig.de Telesina.

Incontinẽter viuere, & trãsire ad secunda vota, paria.

Quæ nubit toties,non nubit, adultera lege est.

¶Et quod Portia minor, cùm se præsente laudaretur apud eam quædam bene morata, quæ secundum maritum habebat, respondit pudicam matronam nunquam nisi semel nupsisse. vt scribit Hieronymus in Iouinianum lib.j. Ex quo & ille Mimus siue Publij, siue Senecæ, siue alterius:

Habent locum maledicti crebra nuptiæ.

Quod tamen sanè intelligendum est secundum ea quæ scribuntur in d.capit.hac ratione. aliàs enim incideremus in hæresim Cataphrygum, quam Montanus induxit, & aduersus quem scripsit D.Hieronymus ad Marcellum.

152 ¶Et sanè mulier pudica,quæ casto amore primum maritum prosequitur,& eius pectori atq; precordiis memoria illius medullitus infixa est, post illius obitum de secundis nuptiis non cogitat,& alterius coniux dici aspernatur: illi enim adhuc prior ille maritus viuit, eiusque, perinde

Castus amor.

ac ſi viueret,memoria recreatur. Quod apertè declarauit Valeria illa Meſſallarũ ſoror,amiſſo Seruio viro,cùm interrogata,cur alteri nollet nubere,reſpondit ſemper ſibi maritum Seruium viuere:quod & ipſum retulit idem Hieronymus vbi ſuprà,quo etiam in loco ſcribit filiam Demotionis Areopagitarum principis mortuo Leoſthene ſponſo, negaſſe ſe alteri nupturam,quòd adulterum acciperet non maritum: illum enim nondum ſibi eſſe mortuum, quod & nos in noſtris commentariis de nobilitate retulimus.

153 ¶ Vt non immerito apud priſcos illos Romanos,quæ vno contentæ matrimonio fuerant,corona pudicitiæ honorabantur. Exiſtimabant enim eum præcipue matronæ ſyncera fide incorruptum eſſe animum, qui poſt depoſitæ virginitatis cubile in publicum egredi neſciret, multorum matrimoniorum experientiam quaſi legitimæ cuiuſdam intemperantiæ ſignum eſſe credentes,vt ſcribit Valerius Maximus,lib.ij.c.j. non multò poſt princ. Qui & ipſe miris laudibus extollit Antoniã,quæ amorem mariti ſui egregia fide penſauit,vt quæ poſt eius exceſſum forma & ætate florens,cubiculum ſocrus pro coniugio habuit: in eodemque toro alterius adoleſcentiæ vigor extinctus,alterius viduitatis experientia conſenuit, vt apud eum videre licet lib.iiij.c.iij. *Matrona vno contenta matrimonio, corona pudicitia honorari ſolita.*

154 ¶ Apud antiquos autem illos Germanos ſolæ virgines nubebant, ſicque vnum maritum accipiebant,quomodo vnum corpus, vnamque vitam, ne vlla cogitatio vltrà, ne longior cupiditas,vt ſcribit Cornelius Tacitus de moribus Germanorum. Sed & idem lib.ij.Hiſtoriæ Auguſtæ,paulò ante finem tradit quòd mortua Occia, quæ ſeptem & quinquaginta per annos, ſumma ſanctimonia, Veſtalibus ſacris præſederat, Fonteius Agrippa & Cornelius Pollio obtulere filias, prælataque eſt Pollionis filia, non ob aliud quàm quòd mater eius in eodem coniugio manebat. Cæterum Plutarchus, Proble.capite cv.quærit, quare publicis feſtis virgines veteri more non nubunt, viduæ nubunt. Cuius rei inter cæteras hanc rationem affert,quòd virginibus decorum,viduis verò multis præſentibus fœdum eſt nubere. Fœlices enim ac fauſtæ primæ nuptiæ ſunt, ſecundæ verò triſtes ac deteſtandæ. dies autem feſtos adeo multitudinem diſtrahere, vt his rebus per ocium intereſſe non poſſit. Hæc ille. Ex quibus ſatis apparet ſecundas nuptias non perinde eſſe honorabiliores ac primas,eumq; honorem ad liberos deſcendere. *Solæ virgines nubebant apud Germanos antiquitus.* *Virgines publicis feſtis nõ nubunt, &c.*

155 ¶ Non mirum igitur cuiquam videri debet,ſi multæ ſint conſtitutiones & leges latæ in odiũ contrahentium ſecundas nuptias,videlicet l.fœminæ,& l.generaliter,& l.ſi quis prioris,§.in illo,& l.hac edictali,in princ.& auth.ex teſtamento.C.de ſecund.nupt.& l.j.C.ſi ſecun.nup. & l.mater,C.ad tertul.& l.his ſolis,& auth.quod mater, C.de reuoc.donat.& l.iubemus, §. in ſupradictis,C.ad Trebel.& §.qui piiſsimus,in auth.de non eligen.ſecun.nub. & §.ſi verò expectet,& §.placet quoque nobis,& aliis compluribus §.in auth. de nupt. & in §.j. in auth. neque vir.quod ex dot.eſt. *Secundæ nuptiæ odioſa.*

156 ¶ Quæ quidem conſtitutiones maxima ex parte locum habent etiam in viris, ne quis putet ea quæ diximus ad fœminas tantum pertinere. Id enim videre licet ex d.§.j. poſtremo loco allegato,& in §.hoc autem,verſicu.quia verò contra binubos, in auth.de non elig. quem ita ſummat,vt ita loquar, Angel.pœnæ ſecundo nubentium communes ſunt viro & vxori ad ſecunda vota tranſeuntibus.& dicto §.ſi verò expectet,ibi, & hæc communis mulieris & viri mulcta ſit poſita,vbi etiam not.Angelus in authentica de nupt. & iterum in §.quoniam & infirmus,eodem titulo, & in l.generaliter,vbi Bald.not. C. de ſecund. nupt. & voluit gloſſ. Bartol.Baldus,Salycetus,qui dicit ita ſe obtinuiſſe,in dicta l.fœminæ, eodem titulo, & gloſſ. in rubri.dicta authent.de non eligen.ſecund.nuben. Azo.in ſumma, eodem titulo, de ſecun. nuptiis, columna ſecunda, verſiculo, item quæcunque dicta ſunt. Hoſtien.in ſumma, eo quoque titulo,§.quare,circa fin.in verſic.quæcunque autem, Oldra.conſilio xxxiij.quidam habuit vxorem,in ſecundo dubio. Ioan.Andr.in additio. Speculat.eo.inquam titu.Bartolus, Angel.& Paulus Cap.in l.de emancipatis,C.de legi.hæred.Petrus Anchara.conſi.cccxlvij. quia ex facto,col.ij.verſic.& hoc quantum ad ea.Rom.conſil.clxxxij.in caſu propoſito.Paul. Caſt.in d.l.mater.C.ad Tertul.Franc.Cre.no.lib.lxxiiij.hoc capite ſi maritus ligauit.Auge. Aret.in §.præferuntur,col.pe.inſt.ad Tertul.& in tracta.de teſta.in verbo, nolens inteſtatus decedere,col.v.verſic.in ſecundo caſu quando in patre.Nicol. Vbal.in tract.de ſucceſ.ab inteſt.in ij.q.princ.col.iiij.Matth.Mateſ.in tracta.eiuſdem tit.in ij.membro princ.verſi.ſecũdo caſu,& ibi Ludo.Bolo.in addi.Fran.Aret.conſil.lxxij.præſupponitur in facto,col.xxix.& iterum iij.Corn.conſil.ccxlij.circa quod videtur,col.penul.& vlt.lib.ij.Cepola cautela ccxxxv. aut ex priori impreſsione cccij.ſi mater tranſit,vbi dicit hanc eſſe communem opin.& idem ſæpe ſe conſuluiſſe,Maria.Soc.conſ.xxxiiij.proſequendo ordinem quęſtionum,col.ij.& multis ſeq.lib.j.vbi id latè diſſerit.& conſ.lxv.circa primam quæſtionem,col.iiij.verſic.viceſimoſecundo,eo.lib.j.vbi etiam dicit,hãc eſſe communem opi.& ipſius filius Barth.conſi.cclxiij. capio primum,in ij.dubio,lib.ij.& conſil.cxiiij.præſens conſaltatio,col.pen.lib.iiij.& Bened. Cap.qui ita dicit communiter teneri,conſil.xlij.punctus quidam Venantius,col.ij.& conſil. ſeq.incip.pũctus quidam Maſsius,in j.dub. Guid.Pap.q.ccxxviij.ex dicto proceſſu,in princ. *Tam in viris quàm mulieribus.*

60 ¶ Tricesimo primo quod & ab eodem Io. Mona. traditum est in c. cùm expediat, col. j. versi. item in hac forma, de elect. lib. vj. quòd constitutio loquens de scrutinio vel communi electione, intelligitur de primo actu vel casu, non de secundo, per leg. cum qui calendis, ff. de verb. oblig. & hunc nostrum §. hoc sermone, & leg. fideicommissa, §. si quis decem, ff. de lega. iij. Ex quo infert ad casum illius cap. vt si votis inquisitis apparet nullam partium deuenisse ad maiorem partem totius capituli, sed ante electionem communem accesserunt tot voces habenti maiorem partem respectu minorum, quod habet maiorem partem totius capituli, non poterit procedi ad electionem communem, & ibi sequitur Ioan. Andr. post princ. in verbo, consenserit, & Petr. Anch. paulò ante fi. & Domi. col. j. vers. sed pone quòd nulla pars.

Constitutio loquens de scrutinio, intelligitur de primo actu.

61 ¶ Tricesimo secundò quod post alios antiquiores scriptũ reliquit Archi. in c. si cui, in verbo, contradictores, de præb. lib. vj. quòd potestas alicui concessa mittendi alterum in possessionem, & eum tuendi in ea possessione, expirat eo semel inducto, & remoto omnino primo impedimento, quod obstabat. Ideoq; si postea ille turbatur, debet adire iudicem ordinarium. Et sequitur Petr. Anch. qui & hoc latè disputat, ibi col. ij. vers. quæri hic. Archi. & Io. Andr. in c. pro illorum, col. j. in verbo, contradictores, ext. eo. tit. & Panor. qui id refert ad regulam nostri §. hoc sermone, in tractatu Basiliensi, incip. quoniam veritus, in j. dubio, col. xviij. versi. sexta ratio quare alius locus. Sed tu tamen de hoc vide amplius ipsum Archi. Io. And. & Pet. Ancha. vbi suprà & Domi. in d. c. si cui.

Potestas mittēdi aliquem in possessionẽ expirat, eo semel inducto

62 ¶ Tricesimo tertio huc spectat quod scribit idem Ancha. in c. si propter, col. vlt. & ibi quoq; Ioan. And. col. item vlt. super vlt. glo. & col. iiij. vers. ex glos. igitur habes, de rescript. lib. vj. si quis emerit simpliciter iactum retis, intelligitur de primo tantùm, etiam si in eo nihil pisciũ captum fuerit. Et ita intelligitur quod scribitur in leg. nec emptio, ff. de contra. emptio. & l. nam hoc modo, ff. de hæred. vel actio. vend. & in l. si iactum retis, ff. de actio. emp. & sequitur Fely. qui & ad hanc nostram regulam id refert in d. c. ij. col. iij. vers. si promitto iactum retis, de treug. & pac.

Emens simpliciter iactum retis, de quo intelligatur.

63 ¶ Tricesimo quarto quod & tradunt ipsi Archi. Ioan. Andr. Domi. & Fely. in illis iisdem locis, quòd si promiserim cuipiam seruire per annum, & aliquo illius primi anni tempore, valetudine impeditus fuerim, nec illi seruire possim, non tenebor altero tanto tempore secundi anni ei seruire, per leg. cùm quæritur, § item si hæredi, ff. de fideiussor. aut vt in aliis codicibus legitur de fideicommissa. libert. sed in neutro loco est lex eius initij, verum eius rei est text. in leg. cùm hæres, §. Stichus si hæredi, ff. de statulibe. (vide ibi gloss.) & facit text. in leg. statuliberos, quæ est iij. §. si ita sit libertas, ibi, postea intra quinquennij tempus, eod. titul.

Promittens seruire per annum, si aliquo tempore valetudine fuerit impeditus, non tenetur supplere ex secundo anno.

64 ¶ Tricesimo quinto quod & illis rationibus scribunt iidem Archid. Ioan. Andr. Domi. & prætereà Philip. Franc. in casu illius c. si propter, cum scilicet à summo pontifice concessum fuit episcopo, propter debita ipsius persoluenda, vt fructus primi anni beneficiorum suæ diœcesis, intra quinquennium vacaturorum, percipiat, si fructus primi illius anni aut nulli fuerunt, aut chasmate perierunt, consumpta est omnino gratia, nec poterit episcopus alterius anni fructus percipere. Et ad hoc quoque nonnulli eorum allegant l. cùm certus, ff. de triti. vino, & oleo lega. vbi si certus numerus amphorarum vini ex eo quod natum esset ex tali fundo, & minus natum esset, non amplius debetur quam quod natum est eo anno, nec cæteris annis suppletur. Et ex hoc assumunt quòd cum testator legat fructus primi anni, si nil nascitur eo anno, non suppletur annis sequentibus. Tu tamen vide tex. qui videtur esse contrarius in l. ex eo vino, eo. tit. & in l. legatùm, §. j. & l liberto, §. j. ff. de annuis lega. & l. Lucius, ff. de alimen. & ciba. lega. & l. Firmio, in princ. ff. quand. dies lega. ced. Sed tu ad hanc antinomiam tollendam, vide glo. in eis locis.

Fructus beneficiorũ primi anni episcopis concessi, quomodo intelligantur.

65 ¶ Tricesimo sexto quod à Specu. traditum est in tit. de arbitro, §. excipitur, vers. sed quid si fuerit actum in compromisso, quòd si data est potestas prorogandi terminum compromissi, intelligitur de vna & prima prorogatione, per tex. in hoc nostro §. hoc sermone, & alia iura, & cum eo transit. Io. And. ibi, in addi. & idem voluit Bal. in c. olim ex literis, col. ij. vers. ibi, & iterum, de rescrip. vbi tamen intelligit secundum ea quæ dicam infrà in j. limita. & rursum idem Bal. in c. vlt. col. antepe. vers. dubitabatur, ibi, si autem dictum est, de consuet. & consil. ciiij. dilatio prorogatiua, post princip. lib. iij. vbi & ad hoc citat hunc nostrum §. Alex. consil. lxx. viso consilio aliàs per me reddito, col. ij. vers. secus autem si istud esset, libr. ij. Soci. consil. cxvij. visa & diligenter, col. j. versi. his tamen non obstan. lib. j. Feli. in d. cap. ij. colum. ij. versic. similiter si est dictum, de treug. & pac. Iason. in d. l. diuortio, §. quod in anno, colum. iij. versi. duodecimo facit, & in d. l. in duobus, § si ei cui, col. j. vers. item per illum text. & iterum col. ij. versicul. vltimo facit, & Philip. Dec. in cap. sua nobis, col. j. super glo. j. de appellatio. & consi. cccccxij. cùm reuerendissimus, col. ij. versi. ex quo infertur, & cons. dcix. quæritur ex duobus, col. ij. nu. 6.

Potestas prorogandi compromissum, intelligitur de vna & prima prorogatione.

66 ¶ Contrarium tamen tenuit Roma. licèt neminem (inquit) alium contradicentem repererit, in

rit, in l.ij.char.pen.versic. sed stat circa hoc, ff.de re iudic. & post eum Georg.Nat.in repe. clem.j.col.lxj.versicul.in arbitro autem, de verb.signifi. Nam vt inquiunt, cùm potestas prorogandi sit indefinitè concessa, ea æquipollet vniuersali, l. & si pluribus, ff. de leg.ij. & l.j.§. cùm vrbem, ff.de offic.præfect.vrb.& c.vt circa, de electio.lib.vj. Præterea quia videmus arbitrum, qui non potuit intra tempus præstitutum iudicare, cogi de nouo arbitrium suscipere, l.aut si qua alia causa, §.vlti.cum l.præce.ff.de arbitr. Ergo multo magis id sua sponte facere potest, si partes consentiant, nam aliud esset si dissentirent, l.arbiter ita sumptus, eod.titul. Et respondet ad hunc nostrum §.hoc sermone, & similia iura, secundum ea quæ dicam infrà, in iij.limita.vbi & eosdem citabo. *Qui contra dicant.*

67 ¶ Subdunt autem ipsi Roma.& Nat.quòd si non expediret prorogationem fieri, tunc arbiter non posset vlterius prorogare, quia id facere videretur differendæ litis causa, cùm non valeat præceptum arbitri quo inducitur litis non necessaria dilatio, l. non distinguemus §. quæsitum, vers.ne fuerit, & ibi Bart.de arbitr. sicut partibus volentibus dilationem prorogari vbi id non necessarium est, non tenetur arbiter assentire, d.leg.non distinguemus, §. dies, secundum vnum intellectum glo.similiter eadem ratione, non tenentur partes consentire, arbitro id nulla necessitate cogente facienti assentire. Denique compromittentes in ipsa facultate prorogandi, præsumuntur in dubio habuisse intentionem conformem naturæ compromissi, vt de contrahentibus dicitur in l.diuortio, § si fundus (aliàs est lex) ff.solu.matrim. & l.si pignore, ff.de pign.actio.sed natura compromissi est, vt faciat finem litibus, non vt lites & superfluas dilationes inducat l.j.& quanuis, ff.de arbitr. *De eadem re.*

68 ¶ Tricesimo septimo quod à Io.And.scriptum est in addit. ipsius Speculat. in rub. de treug. & pac.ad fin. vt à multis citatur, quòd pœna adiecta in promissione pacis seruandæ, siue offensæ non faciendę, intelligitur de prima offensa non etiam de cæteris, nisi expressè dictum fuerit, quòd pœna toties committeretur, quoties contrà factum fuerit, per l.si duo, §.j. ff. de arbitr. Et hanc sententiam sequitur Roma.consi.clv.præmissum laudum.col.vlt.vers.vltimo dum quæritur, & Alexand.consi.cxv.viso themate suprascripto, col.iij. versi. nec his obstat, lib.iiij.vbi tamen dicit, quòd legendo semper secutus est opinionem aliorum contrarium tenentium, tanquam communem, non Ioan.And. Tu illum vide in l.qui insulam, col.ij. versic. dicebat etiam signanter, ff.de verbo obligatio, ne hic diutius immoremur. *Pœna adiecta in promissione offensa nō faciendæ, an & quando intelligatur de prima offensa tantum.*

69 ¶ Tricesimooctauo quod voluerunt Domi.Rot.decisio.xxij.cuius exordium est, nota quòd vbi ordinarius, in antiq.quòd si episcopus habens potestatem nominandi aliquem in prima sui creatione, vt recipiatur in canonicum & in fratrem nominet aliquem qui acceptet, & postea is nominatus renuntiet, non poterit ampliùs episcopus alium nominare, argu. l.apud Aufidium, ff.de optio.lega.& no.ab Archidiac.in c.cùm in multis, col.ij.super verbo, exprimat, in princ.de rescript.lib.vj.& in c.gratia, in fi.eo.tit.

70 ¶ Tricesimonono quod à Calderino disputatum est & decisum in sua disputat.incip.ex octo studentibus, col.iiij.ibi, prima licentia, quòd licentia data monacho, vt possit esse procurator, intelligitur de prima vice tantùm, vti etiam licentia data clerico vt se absentare possit, ita enim nostri loquuntur. Atque etiam licentia data parrochiano, vt possit alteri quàm proprio sacerdoti confiteri, & sic de similibus, & ita illum refert & sequitur Fely.in d.c.ij.col.ij.vers. licentia data monacho, de treug. & pac. *Licētia data monacho vt possit esse procurator, quomodo intelligatur.*

71 ¶ Quadragesimo quod latè & scienter etiam disputatum est & conclusum à Signo.Homod. consi.xcvij.hoc initio, quæstio disputanda proponitur, aut vt alij allegant, Mediolani est consuetudo, quod quidam, cons.est viij.illius disput. quòd si princeps propter publicam aliquā lætitiam iusserit omnes incarceratos ab officialibus è carcere relaxari, intelligiter de prima relaxatione: ita vt si quis primùm relaxatus fuerit, & iterum pro delicto fuerit carceribus mancipatus, non debet ampliùs relaxari.& sequitur Ias.in d.leg. diuortio, §. quod in anno, column.iij.versi.quinto decimo vltra, ff. solu.matrim. vbi tamen corruptè citatur Signor. ex consi.xxxvij. *Incarcerati iussi relaxari*

72 ¶ Quadragesimoprimo quod voluit Albe. Rosa.in prima parte tractatus statutorum, quæst. cvij.incip.prædicta etiā faciunt, quòd si fuit propositum præmiū ei qui primus accesserit ad brauium (ita enim nostri vocant, post interpretes noui testamenti, certaminis cursus preciū) & duo simul accesserint, neuter eorum habebit præmium, per multa iura ibi allegata. Nec iterum curretur, quia de primo tantùm cursu iam peracto intelligendum est, per tex.in d.§. hoc sermone. Nisi (inquit) ex noua voluntate eorum, qui id præmium proposuerunt, arg.l.si fuerit, ff.de reb.dub.& l.matrimonij, ff.qui & à quib. & dicit hanc opinionem esse de stricto iure veriorem, licèt consuetudo aliter obseruet, vt scilicet iterum currant. Sed tu hic omnino vide quæ in hac re scripsimus in tract. Primigenior.in xvij.quæst.in j.opin. nu.23. concinit & his, & in iiij.opin.nu.10.& quod plurimi. *Duo simul accedentes ad brauium.*

73 ¶ Quadragesimosecundo quod ab eodem Albe.traditum est in eodē tractatu, part.ij. quæst. clxxxj.per dominum fratrem Vbertum, ad fin. Quòd si episcopus concesserit alicui facultatem intrandi monasterium monialium, intelligitur de prima vice tantùm, per d.cap. non *Facultas concessa ingrediēdi monasteriū monialium.*

potest, de præbend. lib. vj. l. fideicommissa. §. si quis decem, ff. de leg. iij. cum si. Et id sequitur Alex. d. cons. xvj. breuiter in casu præmisso, col. j. nu. 3. lib. iiij. & Fely. in d. c. ij. col. ij. vers. licētia de ingrediendo, de treug. & pac. & in c. j. ad fi. ibi, & scias etiam, de rescrip. Iason in d. l. in duobus. §. si ei qui, col. ij. vers. secundò ad idem facit, ff. de iureiur. & in d. §. quod in anno, col. iij. vers. tertiò adde tex. & cons. xxxvj. in causa mota per nobiles, col. vlt. lib. iij. & Philip. Dec. cons. ccccxij. cùm reuerendissimus, col. ij. nu. 5. & Catellia. Cota in memorial. incipien. executores testamenti, col. j. vers. bene facit pulchra decisio, & memor. incipien. rescriptum impetratum, in prin. & Maria. Soci. iunior qui id dicit singul. cons. xxv. viso themate suprascripto, col. ij. vers. accedat etiam, lib. ij.

74 ¶ Quadragesimotertio quod magna autoritate firmauit Bar. in l. j. col. ij. vers. si verò quæritur, ff. de constit. princip. quòd priuilegium tibi & hæredi tuo concessum, intelligitur de primo tantùm hærede, non etiam de cæteris, per no. in leg. antiquitas, C. de vsufruct. quod & ipsum autoritate Pet. voluit ipse Alberic. in leg. ij. colum. iiij. vers. si autem in priuilegio, ff. eo. tit. & sequitur Fely. qui solum Albert. citat in d. cap. ij. colum. ij. vers. si princeps dat, de treug. & pac. & Ioannes Lupus in repet. rub. de don. inter vir. & vxor. §. lxix. col. vj. versic. potuissent allegare.

Priuilegium tibi & hæredi tuo cōcessum.

75 ¶ At ea res, an scilicet appellatione hæredis simpliciter veniat tantùm primus hæres, an etiā cæteri, & quando, & quomodo, & quibus in casibus, vlteriori indagine indiget, & nos aliquando eam rem abunde tractauimus in nostro tractatu Retractuum, tit. ij. §. j. gloss. vj. in verbo, *ou ses heritiers*, nu. 17. & hæc quidem, & seq. vsque ad 25. & iterum nostro tractatu, cui titulus est, *Le mort saisit le vif*, in ij. parte, declara. v. dum illic disseruimus, an ea nostra generalis Franciæ consuetudo intelligatur tantùm de primo hærede, quod nonnulli nostrorum adstruunt, & inter cæteros, Alex. cons. xxxvj. in causa mota per Ang. col. iij. vers. item præterea & fortius, lib. j. repetito consi. lxxxiij. lib. iij. moti hac nostra regula, quòd sermo simpliciter prolatus de primo tantùm intelligitur, vt ibi amplissimè videre poteris, neque enim hîc repetendum duximus.

Hæredis appellatione simpliciter, an veniat tātùm primus heres.

76 ¶ Vnum autem non præmiserim quod ibi non diximus, & quod ad hunc tractatum pertinere videtur, Cy. in auth. sed & si quis, col. vlt. versi. vltimò colligitur, C. de secund. nupt scripsisse, quòd si rex dat alicui castrum ea lege, vt si decesserit sine hærede sui corporis, castrum ad regem reuertatur, ille verò decesserit cum hærede sui corporis, qui quidem hæres decessit sine hærede sui corporis, non propterea reuertitur feudum ad regem: tanquam scilicet ea conditio intelligatur de primo tantùm hærede sui corporis, non de cæteris, quod sequitur & reputat not. Bald. ibi, col. iij. versic. vnde deciditur talis quæstio, & in leg. vltim. in xxv. quæst. C. de hæred. instituen. per Lex facto, §. vltim. ff. ad S C. Trebellia. & l. pater. §. quindecim. ff. de leg. iij.

De eadem re.

77 ¶ Id quod tamen intelligunt, nisi id castrum concessum fuisset in feudum, cuius natura est vt transeat ad omnes hæredes masculos ex se descendentes in infinitum, c. j. & c. & si clientulus, tit. de aliena. feud. Et ad id bene facit quod scribit Bald. in c. quæ in ecclesiarum, col. pen. vers. sed pone concessum, de constitut. Imo verò sunt qui etiam in aliis rebus quàm in feudalibus contrarium tenuerunt, vt scilicet non solum primi, sed & alij intelligantur, videlicet Saly. in d. auth. sed & si quis. & Alex. cons. xliij. consideratis his, col. ij. vers. quod secundum, lib. iij. quod iterum repetitur consil. liij. libr. vj. & Soci. dum Salyce. allegat, vbi suprà, consil. lj. visa facti narratione, col. ij. vers. quoniam ad omnia ista, lib. iiij.

Feudi natura qua.

Qui teneant contrarium.

78 ¶ Quando autem aliàs, appellatione filiorum siue hæredum ex suo corpore vel ex se nascentium siue descendentium veniant nepotes, aut alij descendentes, vide Bart. in l. liberorum, col. penul. vers. quæro quid si in aliqua, ff. de verb. signifi. Bal. in l. j. col. j. versic. quæro quid si dicatur, & ibi Paul. Ca. col. ij. in ij. no. in fi. & Corne. colum. iiij. versic. quinimo etiam, C. de condit. inser. & eundem Bal. in c. j. §. filia, in fi. & ibi Aluarot. & Card. Alex. colum. iiij. versic. quæro ab extra, tit. de successio. feud. & ipsum Bal. in c. j. column. j. versicul. sed immediatè op. titu. de eo qui sibi & suis hæredibus & cons. xiij. punctus talis est, quidam testator, libr. iij. & alios multos quos ibi congessi in tractatu Primigenior. in xl. quæstio. num. 36. incip. ideoque & dicitur.

Appellatione hæredum ex suo corpore quando veniāt nepotes.

79 ¶ Quadragesimoquarto quod & voluit idem Bart. post Guil. Cu. in l. si extraneus, post medium, versic. & inducitur ad quæstionem, ff. de cond. caus. da. quòd si quis vendat equam ea lege, vt si pariat masculum, pertineat is masculus ad venditorem: si fœminam ad emptorem, & postea equa vtrunque peperit, videndum est primo loco, vter prior natus sit masculúsne an fœmina, neque enim simul vterque nasci potuit, l. Arethusa, ff. de sta. homi. & de primo semper intelligendum est, per text. in hoc §. hoc sermone. De quo tu vide quæ plenius scripsimus in nostro tractatu Primigeniorum, quæstion. xvij. in iiij. opin. num. 11. facit & quod voluerunt, & rursum in vj. opin. nu. 16. & quod in illa specie.

Equa vēdita ea lege, vt si pariat &c. quid si vtrūque peperit

80 ¶ Quadragesimoquinto quod scribit idem Bart. in d. l. dotis promissio, per eum textum, & hunc nostrum §. & ibi quoque Alexan. in additio. ipsius, ff. de iure. dot. quòd si simpliciter concessa

concessa est facultas bannito, vt tutò venire posit in ciuitatem, intelligitur vt semel veniat. quod & ipsum voluit idem Bar. post Oldrad. in quadam disputatione, in l. j. col. j. vers. quarto quæro, ff. ad leg. Iul. maiesta. Raph. vt ab aliis citatur in l. si mihi & Titio, ff. de verb. obligat. Raph. Com. in l. hæc conditio filiæ, in fi. ff. de condit. & demonstra. Ioan. Plat. in l. j. colum. ij. versi. & simplex, C. de nauicul. libr. xj. per text. in hoc nostro §. hoc sermone. Pan. in d. cap. ij. vers. sed dubitari potest, & ibi, Fely. colum. ij. vers. tene etiam menti, de treug. & pac. & idem Pan. in tractatu consilij Basiliensis, incip. quoniam veritas, in j. dubio, col. xviij. versic. sexta ratio quare alius locus. & Alex. in d. l. diuortio, §. quod in anno, quem legit cum §. ob donationem, col. ij. versic. ex hac glos. infert, & ibi Ias. col. iij. versic. quinto adde quòd pro ista, ff. solu. matrim. Idem Alex. consil. xvj. breuiter in casu præmisso, post prin. lib. iiij. Iason in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. vers. quarto facit, ff. de iureiur. Fely. in c. licèt dilectus, col. vlt. vers. & hinc est quòd bannito, de testib. Georg. Nata. in repe. d. cle. sæpe, in prin. col. lxij. vers. ego hoc dictum, de verb. signifi. Philip. Dec. d. cons. cccccxij. cùm reuerendissimus, col. ij. nume. 6. & con. dcix. quæritur ex duobus, col. ij. vers. tertiò hoc comprobatur. & Franc. Curt. iunior, consi. clxxviij. habita diligenti consideratione, col. vlt. nu. 24. & Maria. Soci. iunior, d. consil. xxv. viso themate, col. ij. vers. pro quo facit elegans, lib. ij. Quod tamen intellige secundum ea quæ dicam infrà in ij. limita.

Bannito concessa facultas vt tutò venire posit in ciuitatem.

81 ¶ Quadragesimosexto quod & ipse Bar. tradit in l. hoc articulo, col. vlti. vers. venio ad quæstionem, ibi, & ista verba, ff. de hæred. instit. quòd si statutum sit premium ei qui vexillum hostium, acciperet, intelligitur de prima captura, per hunc §. hoc sermone, sequuntur Alex. & Iason in d. §. quod in anno, ille col. ij. vers. ex hac gl. infert, hic col. iij. vers. sexto facit quod decidit & ipse Alex. cons. xvj. breuiter in casu præmisso, col. j. nu. 4. lib. iiij. Idem Iason in d. l. in duobus, §. si ei cui, col. ij. vers. septimò facit quod decidit, & Fely. in d. c. ij. colum. iij. vers. edictum quòd si quis, de treug. & pac. Georg. Nata. in repet. d. clemen. sæpe, in prin. col. lxj. vers. ego hoc dictum.

Præmium statutum ei qui vexillū hostiū acciperet.

82 ¶ Quadragesimoseptimo quod & idem Bar. scripsit in l. Lucius, §. quæsitum, post prin. ff. de leg. iij. quòd legatum vel fideicommissum simpliciter relictum fratribus, intelligitur de primis tantùm fratribus, non etiam de vlterioribus. quod & ipsum in statuto loquente de fratribus voluit Bal. post But. in l. iubemus, §. vlti. C. ad SC. Treb. & in l. vxor, post prin. C. qui accus. non poss. vbi loquitur de rescripto. & adducit hanc rationem, quòd verba simplicia directè & sine aliquo medio sunt accipienda, per multa iura ibi allegata. & ipse Bal. in c. j. in fi. prin. tit. de feud. march. & in c. quæ in ecclesiarum, col. pen. vers. quæro concessum est mihi, de constit. vbi loquitur de concessione feudi, & statutis. Ang. in l. j. in prin. ff. de inoffi. testa. & in auth. matri & auiæ, col. vltim. vers. deinde quæro, C. quan. mat. tutel. offi. Pet. Ancha. in repe. c. j. post medium, vers. dicto de filiis & nepotibus, de constit. Imo. in l. si dotali, post medium, ibi, an autem appellatione, & ibi Alex. etiam post medium, vers. quæritur etiam hic, & seq. ff. sol. matrim. ipse Roma. cons. xvj. viso themate consultationis, col. j. vers. illud tamen non est omittendum, & cons. ccccxj, quatuor sunt, col. ij. vers. secúdo principaliter. Paul. Ca. in l. tres fratres, statim post principium, ff. de pact. Alex. in l. si mater, quæ est. j. circa medium, ibi, ad prædicta etiam faciunt, & ibi quoque Ias. col. iij. ver. ad idem coadiuuat, & iterum col. seq. vers. ad idem facit quod vult, C. de succes. edic. ipse Alex. con. xcvij. viso themate suprascripto, col. j. vers. nec obstat statutum, lib. ij. & con. cciij. consideratis verbis, col. iij. vers. & etiam fortiùs tenent, & multis seq. eo. lib. ij. & con. ccxxj. ponderatis verbis statutorum, col. j. lib. vj. & Corn. cons. xcij. videtur in hac consultatione, col. ij. vers. præterea est aduertendum, lib. iij. Soci. cons. xxv. viso statuto ciuitatis, col. j. vers. ideo Bal. & iterum col. ij. vers. ista conclusio probatur, & iterum vers. confirmatur ista conclusio, lib. iij. & Fran. Curt. Senior, cons. ix. Ticinensi statuto, col. iiij. vers. & bene facit quod pro ista parte, & Iason cons. ccv. in regia ciuitate, col. vij. vers. non obstat ergo primum, lib. ij.

Legatum vel fideic. simpliciter relictū fratribus.

83 ¶ Et hæc quidem est communis nostrorum opinio, licèt contrarium voluerit Ioan. And. post Iac. Aret. in addi. Specul. in rub. de succes. ab intesta. col. j. vers. est sciendum, & Bal. sibi contrarius nullam Io. And. mentionem faciens, in l. scimus, in prin. col. vlt. versi. septimo quæro, C. de inoffi. test. & Ang. sibi item contrarius, nullam quoque eorum mentionē faciens, con. ccclxxxix. totum istud statutum, col. ij. vers. nunc ad propositum, & Roma. sibi etiam contrarius, nullamq; eorum mentionem faciens, in d. l. j. col. ij. vers. & ex his fit decisio, C. de succes. edic. quod tamen intelligit, vbi esset eadem ratio vtriusque, scilicet fratris in primo gradu, & fratris patruelis. & Alex. cons. xxxvj. viso themate & dubiis, col. ij. in ij. dubio, lib. vj. & consi. lxxxviij. circa primum dubium, col. iiij. versi. & quòd ita sit, eo. lib. vj. & con. cxxxiij. animaduersis, col. j. eo. lib. vj. Nisi dicas, vt multi dicunt, hanc opin. esse limitationem prioris, magis quàm contradictoriam, vt ita loquar.

Qui tenuerunt contrarium.

84 ¶ Sed quicquid sit pro priori opin. bene facit quod hic frater patruelis non propriè dicitur frater, vt dicit glo. in l. j. in verbo, proprij, ff. de inoffi. test. Ideoque etiam ex hoc dicunt, quòd si ex statuto frater excludat sororem, intelligitur de fratre in primo gradu fraternitatis, non

Frater patruelis, nō propriè frater.

de aliis, vt tradit Bal. in d. leg. iubemus, vbi ita dicit se consuluisse, & Ang. Pet. Anch. & Alex. locis suprà citatis, vers. ab hinc iij. Ex quibus & ipse Pet. Ancha. in d. c. j. vbi suprà, de constit. idem dicit de filiis & nepotibus.

85 ¶ Adducunt autem multi ex illis, qui priorem illam & communem sententiam sequuntur, rationem quæ ad hunc nostrum tractatum in vniuersum pertinet, quòd verba simpliciter prolata, per prius intelligenda sunt, & non per posterius (ita enim loquuntur) idq; ex sententia Aristotelis, quæ probatur nostris legibus ad id passim à nostris citatis, videlicet l. hoc legatum, vbi id no. Bar. post Petr. ff. de lega. iij. & l. qui hæredi, in prin. & ibi Bald. & iterum §. j. & ibi etiam Imo. in princ. & Soci. col. ij. in iiij. no. ff. de condi. & demon. & l. si quis ita, ff. de aur. & arg. lega. & leg. Quintus, ff. de annu. lega. cum aliis multis si. & concor. text. & doct. à nobis adductis in nostro tractatu, cui titul. est, *le mort saisit le vif*, in ij. parte ix. decla. num. 5. incipi. & quod eam.

Verba simpliciter prolata, per prius intelligẽda sunt

86 ¶ Et ex his quoque plurimi nostrorum dicunt, quòd statutum loquens de patruo, intelligitur de patruo primo, siue proximo, id est, fratre patris, non de alio superiore, quem patruum magnum vocant, vt voluerunt Iac. But. Bald. Ang. Saly. Raph. Fulgo. Paul. Cast. & Alex. in d. l. j. C. de succes. edic. idem Bal. in d. l. iubemus. §. vlt. C. ad SC. Treb. & in l. omnes populi, col. vij. vers. tertio quæro quæ sunt, ibi, item statuta quæ sunt, ff. de iustit. & iur. & in leg. quod verò, post medium, vers. sed pone statutum priuilegiat, ff. de legib. & con. xij. casus talis est, statuto ciuitatis, in j. dubio, lib. iij. Rom. d. cons. ccccxj. quatuor sunt, col. ij. vers. tertiò principaliter. Pet. Ancha. in repe. c. j. non semel, de consti. Alex. qui alios affert d. cons. ciiij. col. iij. vers. hoc patet ex his, lib. ij. Corne. d. cons. xcij. col. iij. vers. & appellatione patrui, li. iij. Maria. Soci. cons. xxx. quamuis ex his, col. vij. versic. quod non sit idem signum. Franc. Cur. senior, cons. ix. Ticinensi statuto. col. iiij. vers. sicut videmus. Ludo. Bol. cons. lviij cor mundum & c. veritati enim, col. vij. vers. vj. principaliter, cum aliis alibi à me adductis.

Statutum loquens de patruo, quomodo intelligatur.

87 ¶ Et idem quoque de nouerca, vt scilicet eius appellatione intelligatur nouerca patris, id est proxima nouerca, non etiam nouerca aui, quam magnam vocant, vt expresse ac disertè scribit Bal. in l. hac edictali, col. iij. vers. ibi sensimus, C. de secun. nupt. Et ideo, inquit, si statutũ simpliciter loqueretur de nouerca, non extenderetur ad nouercam magnam. & sequitur Corne. d. cons. xcij. vbi nuper citauimus, lib. iij.

Idem in nouerca.

88 ¶ Quadragesimooctauo, vt redeamus ad Bar. is in l. cùm quidam, quæ est antepenult. ff. de annu. leg. dicit quòd si testator in suo testamento reliquerit fratribus minoribus pitantiam (vt ipse vocat) in festo sancti Francisci, intelligitur semel tantùm, & de prima, per hunc nostrum §. hoc sermone, & sequitur Alex. d. cons. xvj. num. 7. lib. iij. & Iason in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. vers. quinto facit, ff. de iureiur. & in d. §. quod in anno, col. iij. vers. octauo facit quod decidit, & consi. xxxvj. in causa mota per nobiles, in fi. lib. iij. Fely. in d. c. ij. col. ij. vers. si testator reliquit, de treug. & pac. Ioan. Lup. in repe. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. lxix. col. vj. versi. ad cuius confirmationem. & Maria. Soci. iunior d. con. xxv. viso themate, col. ij. vers. confirmatur ista conclusio, lib. ij.

Testator relinquens fratribus minoribus pitantiã in festo sancti Francisci.

89 ¶ Quanquam Raph. Com. vt à nonnullis citatur in l. eum qui calendis, ff. de verbor. obligat. tenet contrarium in testamentis, in quibus loquitur ipse Bart. per tex. in d. l. cùm quidam, ff. de annuis lega. vbi hanc partem tenuit Guid. Suz. sed id dictum Bart. procedere si huiusmodi pitantia deberetur ex contractu, per hunc nostrum §. hoc sermone. Sed tu vide quæ dicã infrà in xv. limit. ex quibus facilè intelliges, quid hic dicendum sit.

Qui teneant contrarium.

90 ¶ Quadragesimonono, idem Bar. post Dyn. in l. adulter, §. vlti. in princ. ff. de adulter. quod si scholasticus quispiam iurauit creditori se non recessurum sine illius permissione, antequam ei satisfecerit, & postea creditor ei permiserit abire, intelligitur de prima vice: ita vt si abierit & redierit, non potest ampliùs abire, nisi ille creditor iterum abeundi potestatem fecerit, tanquam scilicet illa permissio consumpta sit prima abitione, & dicit postea in hoc dicendum esse, vt dixit in leg. j. ff. ad leg. Iul. maiest. de cuius in eo loco sententia diximus suprà, versic. ab hinc iiij. Ex hoc sequitur Iason, in dicto §. quod in anno, col. iij. vers. septimò facit.

Iurans creditori se non recessurum &c. quod si creditor ei permisit abire.

91 ¶ Et idem ante illum voluit Oldr. quem neuter citat in quadam disput. ex qua illum citat & sequitur Alber. in l. vlt. colum. ij. vers. prædicta etiam faciunt, C. de remissio. pign. & in hoc nostro §. hoc sermone, dum se remittit ad priorem locum, & in cap. in malis, in fi. de reg. iur. dum etiam se remittit ad posteriorem locum. Quanquam huius teneat contrarium Calder. in disputat. incip. ex octo studentibus, char. vlt. de quo & nos dicemus infrà in vj. limita. nu. 9. & huc quoque accedit, & seq.

De eadem re.

92 ¶ Quinquagesimo, quod annotatum est ab eodem ipso Bar. in l. liberorum, colum. pen. vers. exemplum, ff. de verb. signifi. quòd si quis instituit nepotem, qui sibi ex suo filio nascetur: statim nato nepote institutio habet suum effectum in eius persona, per leg. Gallus, §. idem credendum, ff. de lib. & post. merito igitur vt subdit ipse Bar. ad nepotem nasciturum ex eo non extendetur,

Nepos institutus, qui sibi ex filio suo nascetur.

extendetur, arg. nostri §. hoc sermone, eo. tit. de verb. signifi. Tu autem hîc omnino vide eundem Bar. Ang. & Imo. in d. l. idem credendum, & Imo. in eadem l. Gallus §. instituens.

93 ¶ Quinquagesimoprimò, quod & idem scripsit in l. properandum, §. sin autem vtraq;, paulo ante fi. C. de iudi. quod tempus semel suppletum iterum non suppletur, per l. fideicômissa. §. si quis decem ff. de leg. iij. & l. j. §. si cui ita, ff. vt legat. nomi. cauea. dicens hanc esse rationem, quare in iudicibus annalibus non procedat quod in eo §. scribitur. Et idem propemodum voluerat Cy. ibi, in §. sin autem in medio, quia tempus (inquit) suppletum amplius suppletionem non recipit, per l. ab hostibus, §. sed quod simpliciter, ff. ex quib. caus. maior. & l. iij. §. ex pluribus, & ibi not. ff. de acquir. poss. & l. interdum, ff. de minor. & sequitur item Saly. in d. §. sin autem vtraque. versi. quærit glo. an quod hic dicitur, & ibi etiam Alex. paulo ante fi. & Ias. in fi. Iac. à S. Georg. etiam paulo ante finem. *Tẽpus semel suppletum, iterum non suppletur.*

94 ¶ Quinquagesimosecundò, quod ab altero iuris coryphæo Bal. scriptum est in l. Titius, quæ est pen. in princ. ff. de excusat. tuto. quod si testator reliquit vxorem suam vsufructuariam bonorum suorum, donec castè vixerit, & primum castè vixit, ob quod consecuta est legatũ, deinde impudicè viuat, ob quod amittit, per no. in l. sororem, C. de his quib. vt indig. & in l. fideicommissum, C. de fideicom. Si postea ad castitatem redierit non recuperat legatum, tanquam id ipsum intelligatur de prima castitate & eadem continuata. *Vxor relicta vsufructuaria, donec castè vixerit.*

95 ¶ Quinquagesimotertiò quod scribit idem Bal. in l. imperator, la j. in j. lect. col. ij. versi. sed pone libellus, ff. de stat. hom. vbi quærit, an si in causa erroris instrumenti libello oblato cõpareat notarius, & dicat se errasse, sit standum dicto illius. Et videtur (inquit) quòd sic: quia partes elegerunt eum, vt ei staretur, l. Theopompus, ff. de dot. præleg. Concludit tamen contrarium, quia electio siue commissio partium intelligitur de primo actu, per d. §. hoc sermone. Et sic videtur commissus siue electus, vt semel tantùm dicat, non etiam vt corrigat. *An si in causa erroris instrumenti cõpareat notarius, & dicat se errasse, sit standum dicto illius.*

96 ¶ Quinquagesimoquartò quod & ipse Baldus post Dyn. voluit in d. l. cùm pater, §. pater certam, ff. de lega. ij. quòd stipulatio pœnalis interposita in primo contractu locationis, non videtur repetita in sequenti locatione, argu. illius tex. ex quo, vt supra diximus, verba simpliciter prolata restringuntur ad primum actum. Et id quoq; ipsum voluerunt Alber. & Imol. ibi, qui id trahunt ad casum l. item quæritur, §. qui impleto, ff. loc. & Rom. in l. in his rebus, quæ est pen. col. j. versi. tertio ad idem, ff. sol. matrim. & consi. clv. præmissum laudum, in iiij. dubio, dum ibi allegat Bal. vbi suprà, ad aliud non admodum dissimile, videlicet quod pœna apposita in primo compromisso, non trahitur ad secundum, quod & ipsum voluerat ipse Bal. post Dy. contra Pet. in d. l. in his rebus, §. vxor. *Stipulatio pœnalis in primo contractu non videtur repetita in secundo.*

97 ¶ Quinquagesimoquintò, quod & idem Bal. dicit in l. contra negantem, col. j. C. ad leg. Aquil. quòd si ex statuto debeat remitti tertia pars pœnæ confitenti, & aliquis primò negat, nihil proderit ei confessio facta ad remissionem pœnæ, quia statutum debet intelligi de primo actu responsionis, per hunc §. hoc sermone. quod & ipsum voluit idem Bal. in l. j. col. vlt. versi. quartus est si quis reuocauit. C. de furt. tum per d. §. hoc sermone, tum per d. l. matrimonij, ff. qui & à quibus, & rursum idem Bald. in l. eum qui in prin. col. ij. versi. sed nunquid ille, ff. de iureiur. per d. §. hoc sermone, & alia iura ibi allegata. & ipse Bald. in c. dudum, le ij. col. iij. in verbo, eundem processum, de electi. Pet. Anch. in c. & si Christus, in j. no. de iureiur. Roma. in l. eum qui, in prin. col. ij. versi. secundò, & iterum versi. quartò probat sic, ff. de iureiur. Paul. Cita in tractatu Syndicatus, versi. clxxviij. incip. adde de statuto. Ias. in d. l. diuortio. §. quod in anno, col. iij. versi. decimò facit, ff. de iureiur. *Statutũ, quo remittitur tertia pars pœnæ confitenti.*

98 ¶ In qua re tamen sunt qui distinguunt, an id factum sit ante litiscontestationem, an post: itẽ an factum sit ante liquidatum negotium, an post. de quo latissimè per omnes, præsertim per Iason. in d. l. eum qui, in prin. ff. de iureiur. & Bald. in l. quidam æstimauerunt col. ij. versi. sed quid si in prima, ff. si cert. peta. & in l. error, col. pen. versic. sed vlteriùs quæro, C. de iuris & fact. ignoran. & in l. ea quæ, col. ij. in xj. quæstio. C. de condict. indeb. Barb. in consi. lxxxij. illud referam in medium, per iiij. primas col. lib. ij. & alios multos quos tibi citabo in nostro tractatu de causis minuendæ pœnæ, vbi & id plenissimè tractabo, an & quando mitius agatur cum sponte confitente, quàm cum conuicto. *De eadem re.*

99 ¶ Sed id vnum hîc nolui omittere, quòd si qui primò negauit, statim confitetur, non illi fraudi erit, quin consequatur beneficium confitentis, vt no. voluit ipse Bald. in d. l. ea quæ, col. ij. in x. quæstio. C. de condict. indeb. argu. eius quod dicit glo. in c. vlt. in verbo, iusta causa, de iureiuran. lib. vj. posse positionem vel responsionem statim reuocari. & idem quoq; voluit Rom consi. lix. ad discutiendum, col. vlt. & consi. lxx. visis themate & quæstio. col. iij. versi. sicut testes. Alex. consi. lxxxiij. in causa & lite, col. j. versi. secundò respondeo, lib. j. Felyn. in c. qualiter, le j. col. xv. versi. secundò fallit, de accusat. Iason in §. ex maleficiis, num. 28. Instit. de actio. & nos quoque diximus in tractatu Retract. tit. ij. §. j. glo. v. in verbo, in limine contractus, num. xx. incip. decimoquinto, hinc occasione sumpta quòd latè tractauimus illud axioma, quæ incontinenti fiunt, inesse videntur. *De eadem re.*

100 ¶ Quinquagesimosextò, idem Bald. in l. licèt, col. ij. versi. quartò quæro. C. loca. quòd si quis

Molendinũ conductum, vt ipsum debeat raptare. conduxit molendinum ea lege, vt ipsum debeat reaptare (verba sunt illius) tenetur semel tantùm reaptare. Et ideo si post primam illam reaptationem destructum fuerit, non iterum tenebitur reaptare, & fiet remissio mercedis. Sequitur Alex. in addit. Bar. in hoc nostro §. hoc sermone. & consi. cxc. maturè digestis, col. ij. versi. bene facit quod no. lib. ij. dum simpliciter allegat Bal. vbi suprà, & expressius ipse Alex. d. consi. xvj. breuiter in casu præmisso, nu. viij. lib. iiij. & Fra. Cremen. qui id no. dicit, sing. cxlvj. decidi semel. & Firmia. in tract. Gabellarũ, part. ij. q. xxv. Fely. in d. c. ij. col. iij. versi. promittens reaptare, de treug. & pac. Ias. in d. l. diuortio, §. quod in anno, col. iij. versi. quattodecimo facit, & in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. versi. nonò facit quod decidit. ff. de iureiur. & in repe. l. quo minus, in xxiiij. q. ver. quid autẽ si aliquis, qui quidem versi. est, col. xxv. ff. de fluminib. vbi ad hoc citat hunc nostrum, §. & consi. xxxvj. in causa mota per nobiles, col. vlt. lib. iij. Phil. Dec. d. consi. DXij. cùm reuerendissimus, col. ij. nu. ix. & d. consi. DCix. quæritur ex duobus, col. ij. nu. vj. Franc. Curt. iunior consi. clxxviij. habita diligenti consideratione, col. vlt. nu. 26. Catellia. Cot. memoria. incip. rescriptum impetratum, versi. bene facit quod no. dicit Maria. Socin. iunior consi. xxv. viso themate suprà scripto, col. ij. versi. facit etiam quod dixit, lib. ij. Tu tamen vide omnino Io. And. in addit. Spec. titu. de locat. §. postquam, versi. sed quæritur, vbi in multis casibus huic ferme similibus videtur tenere contrarium.

101 *An si semel paritum sit conditioni, per pœnitentiã renocetur.* ¶ Quinquagesimoseptimò, eiusdem Bal. duo dicta, primum quidem in l. j. in xij. eademq; vltima quæstione, C. de instit. & substit. in casu illius l. j. in qua dicitur institutam hæredem, si Anthylli filio nupsisset, non priùs eam hæredem existere, quàm conditioni paruerit, aut Anthylli filius eam ducere recusauerit. Quid (inquit) si ea hæreditatem consecuta est, quòd eam ducere noluerit: postea autem ille pœnitentia ductus vult eam ducere, ipsa autem nolit, an amittet hæreditatem, Petr. dicebat quòd sic, per l. vltim. C. de conditio. institut. quam sententiam secutus est Cy. ibi col. vltim. in iiij. quæstio. ea ratione quòd vltima mora nocet. l. illud, ff. de peri. & commo. rei vend. & l. Celsus, ff. de arbit. & l. pen. C. de condi. insert. At Bal. id negat verum esse, quia sufficit quòd conditio aliquo momento sit completa, l. si quis hæredem, C. de instit. & substit. Et sic vides hic considerari primum illius filij Anthylli consensum, siue dissensum: non secundum.

102 *De eadem re.* ¶ Et idem quoq; secuti sunt Salyc. in d. l. j. col. vlt. versi. quæro in casu, & ibi quoque Paul. & Alex. latè col. iij. versi. & quærit etiam, & Corn. col. j. in fi. & Iason col. iiij. versi. quid autem esset, & Phil. Dec. col. pen. versi. postremò pro complemento, atque Imo. qui id declarat in l. in testamento, la ij. col. ij. versi. quid autem si à principio, ff. de cond. & demon. Alex. in l. si seruum. §. sequitur, col. ij. versi. item nota quòd vltima, ff. de verb. oblig. & consi. cij. visis & ponderatis, col. j. versi. plus dicit, & col. iij. versi. secundò respondeo, lib. j. Sed tu tamen super hoc vide omnino Raph. Fulg. in d. l. j. & recentiores quos suprà citauimus.

103 *Conditio nubẽdi de quib. nuptiis intelligatur.* ¶ Alterum autem Bald. dictum id est, quòd si filius Anthylli medio tempore accepisset aliã vxorem & ea mortua vellet contrahere nuptias cum hac hærede instituta, ea non teneretur nubere, nec hæreditatem amitteret recusando: quia hæc conditio nubendi intelligitur de primis & immediatis nuptiis, per l. matrimonij, ff. qui & à quibus, quam iam toties suprà citauimus, & l. quod ait. quæ est vltim. §. proinde, ff. de diuort. Et eum nuncupatim sequitur Imo. in d. l. in testamento, la ij. col. vlt.

104 *Relictum vxori, si postea aliã duxerit, non intelligetur de secũda.* ¶ Quinquagesimooctauò, idem Bal. in l. vlt. col. iij. versi. & noto quòd si talis, C. de indic. viduit. quod si quispiam reliquerit suo testamento, vxorem suam dominam & vsufructuariã, & vxor quam tunc habebat decesserit, superstite ipso marito, qui postea alteram vxorẽ ducat, non intelligetur illud testamentum de hac vxore secunda, per text. in leg. si quid earum, §. vltim. in fin. ff. de legat. iij. in illis verbis, quia non est ita de posteriori vxore cogitatum. Et hoc sequitur Franc. Cremen. qui id singul. dicit, sing. viij. qui si maritus, Fely. in d. cap. ij. col. iij. versi. si testator reliquit, de treug. & pac. Iason in d. §. quod in anno, col. iij. versi. vndecimò facit illud, & in d. §. si ei qui, col. ij. versi. vndecimò facit, vbi tamen dubitat. Phili. Dec. in c. quoniam abbas, col. pen. versi. vndecimò quæritur, de offi. deleg. Catel. Cot. in memor. incip. vxor relicta, & Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, cætera bona, nu. 19. de testa.

105 *Quis repugnet.* ¶ Contrarium tamen tenuit Alex. in addit. Bald. in d. l. vlt. vbi ita dicit se consuluisse, vt verè consuluit consi. clxxj. viso processu inter dominam Antoniam, col. ij. versi. non obstat etiam, iunctis præcedentibus, lib. ij. vbi allegat Bal. vbi suprà, sed dicit Bal. id non constanter firmare, quia subiungit iis quæ ex eo suprà diximus, argu. esse in contrarium in l. placet, ff. de lib. & posth. vbi in institutione posthumi comprehenditur posthumus ex quacunque vxore, & allegat præterea Alex. in l. si cognatis, ff. de reb. dub. & l. cùm ita, §. vlt. ff. de lega. ij. vbi legatum factum cognatis, comprehendit etiam illos qui non erant tempore testamenti. Nec obstat (inquit) d. l. si quid earum, quia nullo modo probat id quod Bald. contendit, ibi enim constat de voluntate testatoris qui legauit vxori ea, quæ causa eius parauerat. quæ quidem vxori secundæ non possunt videri legata, cùm ipsius causa non possunt videri fuisse parata.

¶ Verùm

106 ¶ Verùm Phil.Dec.in d.c.quoniam abbas, respondet huiusmodi Alex.rationibus.Nam primùm Bal.illam sententiam haud dubiè firmat,dum post eam, hæc verba nuncupatim ponit,licèt sit argumentum contra. Et d.l.illa eius sententia bene probatur ex d.l.si quid carú, neq; enim constabat de mente testatoris, quòd scilicet ea parata essent causa prioris vxoris. quia ille text.loquitur simpliciter de vxore,& tamen legatum restringitur ad eam vxorem quæ erat tempore testamenti, quia de alia vxore testator non cogitauit, vti nec cogitasse videtur in causa Bal.d.autem l.si cognatis, loquitur in casu particulari,vt declarat Bart.ibi,& est regula in contrarium,quòd tempus testamenti attenditur.l. si ita legatum,ff.de au.& argen. lega. Et quia etiam loquitur in cognatis, de quibus in genere testator cogitare potuit: quod non est in vxore. Sed tu hic omnino vide quæ dicam infrà in xv.limitat. & quæ etiam scripsimus in casu non admodum dissimili, in repe. l.si vnquam,in præfa.nu.195. incip. tertiò declara,& multis seq.

C[...] [...]arij so[...]

Tempus testamenti attenditur.

107 ¶ Quinquagesimononò,quod scribit ipse Bal.in l.cùm virum, col.ij. versi. quæro an substitutus,C.de fideicom.id quod dicitur institutum rogatum alteri restituere aut eius hæredib. posse legitimam detrahere,per l.quanquam,& ibi idem Bald. C.ad leg. Falcid. intelligitur de primo instituto,non etiam de aliis,per l.j. §. inde Neratius,& l.mulier,§.vt Trebelliano, qui est vlt.ff.ad S C. Trebel.Et idem quoq; voluit Ang.in §. si verò expressim, col.iij. versi. circa tertium, in auth. de hæred. & Falcid.

Institutus rogatus alteri restituere.

108 ¶ Sexagesimò idem Bal.in l.si vt proponis,la j. vlt. versi. in tertia gl. C.quomodo& quand. iudex.post Inn.in c.veniens de iureiu. quòd si alicui data est potestas arbitrandi, intelligédum est,vt semel tantùm arbitretur. quod & idem dicit ipse Bal. in l.si diuersa,col. ij. versi. iuxta hoc quæro,C.de transact. & sequitur Fely.in d. c.ij. col.ij.versi. si data est potestas, de treug.& pac.& Ias.in d.l.in duobus,§.si ei qui,col.ij.versi.duodecimò facit, ff.de iureiur. & in d.l.diuortio,§.quod in anno,col. iij. versi. duodecimò facit,ff.solu.matri.

Potestas arbitrandi alicui data.

109 ¶ Sed tu de hoc vide ampliùs per gloss. ordina. in l.in proposita, & ibi Bart. qui eam l.legit cùm §.arbitrorum,l.si societatem, col.ij. versi.quærit glo.si inique, Alberi.in fi.Bald.in prin. & plenius Saly.qui legit d.§.cum prin.d.l.si societatem,col.ij. versi.quæro primo supposito, ff.pro socio.ex quibus gl. in hanc sententiam adducit hunc nostrum §. hoc sermone,& Cy. in l.vlt.col.ij.versi. septimò quærit. & ibi quoq; Bal. consi.iiij. versic. quartò quæro,& Saly. col. pen. versi. quæro octauò,C.de contrah.empt.& quod in simili dicam infrà in ix. limit. num.3. incip.& ex hoc plerique.

De eadem re.

110 ¶ Sexagesimoprimò, quod scribit idem Bal. in c.j.in fi.tit.de fili. nat.ex matrimo.ad Morga. quòd si regnum debeat venire ex concessione, ad primogenitum , id intelligitur de primo primogenito, non de secundo primogenito , verbi gratia, si primogenitus moriatur sine liberis,aut ipse sit incapax, non deuoluitur regnum ad alterum, qui illo primo sublato posset dici primogenitus, sed ad concedentem.& sequitur Matt. Laud.& Car. Alex.ibi.& Georg. Nata. qui id dicit sing. & perpetuò notandum in tractatu statutorum excludentium fœminas in vlt.quæstio. ij.quæstio.prin.& Ias.in l.quoties,col.antep.versi.illud etiam,C.de rei vendic.& Io.Lup.in repe.rub.de donatio.inter vir.& vxor.§.lxix. col. pen versi.ex istis dicebat,& iterum versi.reperio tamen,Zazius consi.viij.poteram,lib.j. De qua re nos latiùs disseruimus in tracta.Primigenio. q.iij. vbi aliter censuimus.

Regnum veniens ex concessione ad primogenitũ.

111 ¶ Sexagesimosecundò, quod & idem Bald. dicit in procemio decreta.col.iiij. versi.sed pone quidam mandauit, quod si quis suo testamento iusserit sua bona distribui dotandis mulieribus , non intelligitur de viduis pauperibus ,sed de aliis primis : vt ita de primis nuptiis intelligatur,per hunc nostrum §.hoc sermone. Et idem voluit Card. Flor. consil. xlix. cùm testatoris voluntas.& Card. Alex. in rub.de sponsa. col. vj. versicu. & propter prædicta. & Iason in d.l.diuortio,§.quod in anno,col.iij. versi.nono facit,ff. solu. matrimo.vbi id reputat mirabile & sing.& valde notandum in pract.& in d.l. in duobus,col j.versi.pro ista gl.facit, ff.de iureiur.Claud.Seiss.qui id dicit singu.in l.mulier,§.cùm proponeretur, col.j. versi.vnũ tamen perpetuo,ff.ad S C. Trebellia.Catellia.Cotta in memor.incip.executores testaméti, in prin.& Io.Gar.in repet.rub. C.de secund. nupt.col.ij.

Iubens distribui bona dotandis mulierib. de quib. intelligatur.

112 ¶ Sexagesimotertio,quod ab eodem Baldo ex facto responsum est, consi. xlij.præmittendũ est ad euidentiam,circa medium, ibi, modo videamus de isto legato,lib.v. quod si cuipiam mulieri legatum sit quippiam , cùm vidua erit,statim quàm vidua erit debetur ei legatum, quia intelligitur de prima & immediata viduitate, arg. huius nostri §.hoc sermone,& l.matrimonij,ff.qui & à quib.& l.filiæ meæ,ff.solu.matrim.Sed tu de hoc vide omnino doct. in l. vlti. C.de indic. viduit. & quæ dicam infrà in limitatio.

Legatum cũ vidua erit, quomodo accipiatur.

113 ¶ Sexagesimo quarto,quod ex facti contingentia respondit Card.Flor.consil. xlix.cuius casus incipit, in nomine &c. anno ab incarnatione, consi. autem ipsum ita incipit , cùm testatoris voluntas , col. ij. versi. ad secundum dicitur , quòd legatum factum filiabus debentibus maritari,(ea enim sunt verba illius testatoris)intelligitur de filiabus, quæ primùm nubere

Legatum factum filiabus debentibus maritari.

bere debent, non etiam de viduis quæ transeunt ad secundas nuptias: neque enim eas propriè dici maritari, sed secundò maritari, C. de secund. nupt. in rub. & per totum titu. nec aliud allegat.

Medicus promittēs curare, tenetur semel tantum curare.

¶ Sexagesimoquintò, quòd si medicus promiserit curare ægrotum, non tenetur nisi semel illum curare: nec amplius tenebitur, si postea ex interuallo in eundem morbum reciderit: neque enim videtur nisi de præsenti morbo cogitatum. De quo tu vide gloss. & omnes in l. Marcius, ff. loca. Pile. in xij. quæstio. Bapt. Brix. quæstio. lxxiij. medicus quidam. Spec. titu. de salar. §. vlt. in princi. Ioan. Andr. in c. contractus, in ij. quæstio. de regu. iur. lib. vj. in Mercuriali. Alberi. in l. contractus, col. ij. versic. tertia quæstio, ff. eod. tit. Petr. Anch. Panor. & Fely. in c. presbyterum, de homicid. Imo. Fran. Aret. & Barb in l. si ita stipulatus essem abs te, ff. de verbo. obligatio. & nos quoque aliquid diximus in commentariis l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 180. incip. & quod à nostris, C. de reuo. donatio.

115 ¶ Sexagesimosexto, quod tradiderunt D. à Rota, decis. xxxv. nota quòd vbi episcopus, in antiquis. quod si episcopus habet ex priuilegio vel consuetudine, vt possit in sua noua creatione nominare vnum canonicum in qualibet ecclesia collegiata: si vnum semel nominauerit qui acceptauerit, non poterit amplius alium nominare, etiam si nominatus possessionem pacificam adeptus non fuerit, per l. apud Aufidum. ff. de optio leg. & quod no. Archi. in c. cum in multis, super verbo, exprimat, in prin. & in c. gratia, in fi. de rescrip. lib. vj. de cuius dicto in eo loco, diximus suprà num. incip. xxiij. quod voluit. Et respondent Rot. ad c. si electio, elect. lib. vj. secūdum ea quæ dicemus infrà in xxiij. limit. nu. iiij. vt ibi videre poteris.

Ad dissolutionem obligationis, sufficit primum implementū.

116 ¶ Sexagesimoseptimò, quod in vniuersum tradit Pet. Anch. tum in d. c. non potest, col. ij. ver. tertiò no. de præb. lib. vj. tum consi. cccciiij. tria dubia, col. iij. versi. in qua quæstione. Quòd ad dissolutionem & liberationem obligationis, sufficit primum atq; vnicum implementum, per multa ex his iuribus, quæ in prin. citauimus, videlicet, l. dotis promissio, ff de iu. do. & l. inter socerum, §. vlt. ff. de pact. dota. & l. matrimonij, ff. qui & à quib. & l. cum pater, §. pater certam, ff. de lega. ij. & præterea l. j. §. si cui, ff vt legat. nom. cauea. & l. vlt. ff. de bon. autor. iudic. possid. & l. sciendum, ff. de verb. obligat.

Et obligatus ad rem tradendam, si semel tradiderit, perpetuò liberatur.

117 ¶ Cui adde id quod alij multi tradiderunt obligatum ex contractu vel sententia ad rem tradendam si semel eam tradiderit esse perpetuò liberatum, nec iterum reuiuiscere obligationem, etiam si ea res ad illum denuo reuertatur, ita enim voluit gl & Bart. in l. ab emptione. ff. de pact. & gl. in l. Pomponius, §. sed & si is, in verbo, de rato, in fi. ff. de procu. & in l. si cùm fundum venderes, in verbo, tradat, ff de contrah. empt. & in l. Claudius, & ibi quoque Bar. ff. qui pot. in pigno. hab. & in auth. sacramenta puberum, C. si aduers. vendito. Iac. Aret. Bart. Imo. Paul. Castr. Roma. & alij recentiores in l. permisceri, quæ est pen. §. species, ff. de acqu. posses. & alij quos tibi congessi in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 191. incip. hanc quoq; partem, C. de reuocan. dona.

Conditio vno primoq; actu impletur.

118 ¶ Sexagesimooctauò, quod nostris legibus dicitur, conditionem vno primoq; actu, & si non duret, impleri, consumi & perfici, l. hæredibus, in prin. ff. ad S C. Trebelli. & l. ex facto, §. si quis autem susceperit, eo. tit. & l. cum vxori, C. quan. di. lega. ced. & l. si quis hæredem, & ibi gl. & omnes, C. de instit. & substi. & l. vlt. & ibi Bal. & Paul. Castr. de indic. viduita. quam & ipsam multis doctor. decisionibus fulcimus in l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 187. in diuersam, cum multis sequent. C. de reuocan. donat.

Facultas cōcessa patrib. concilij, eligendi locum concilio.

119 ¶ Sexagesimononò, quod voluit Panor. in eo sermone quem fecit in tractatu concilij Basiliensis, cuius exordium est, quoniam veritas in j. dubio col. xviij. versi. sexta ratio quare alius locus, quòd facultas concessa patribus concilij generalis eligendi locum futuro concilio, intelligitur de prima electione: & ea quidem semel facta non poterunt alium locum eligere, nam ea facultas intelligitur de prima electione, per hunc nostrum §. hoc sermone & alia iura similia quæ ibi allegat & sequitur Fely. in d. c. ij. colum. ij. versi. facultas data. de treug. & pac.

Delegatus ad consentiendū &c. de quo consensu intelligatur.

120 ¶ Septuagesimò, quod ex facto respondit Alex. consil. xviij. lecto & discusso laborioso processu, col. iiij. versi. & quamuis eadem die, lib. iij. quòd si papa aliquem delegauerit ad consentiendum alienationi vel concessioni emphyteuticis alicuius rei ecclesiasticæ, intelligitur de vno tantùm & primo consensu, per nostrum §. hoc sermone. Et sequitur Iason in d. l. diuortio, §. quod in anno, col. iij. versi. confirmo per illud, ff. solu. matrimo. & in d. l. in duobus, §. si ei qui, col. ij. versi. quartodecimo facit, ff. de iureiur. & consi. xxxvj. in causa mota per nobiles, col. vlt. lib. iij.

Statutum disponens vt finita locatione, &c. quomodo intelligi debeat.

121 ¶ Septuagesimoprimò, quod not. per multa ex supradictis consuluit idem Alex. consil. xvj. breuiter in casu præmisso, lib. iij. quòd si statutum disponit, vt in prædiis vrbanis & rusticis finita locatione intelligatur facta reconductio iisdem pensionibus & qualitatibus, nisi per tres menses ante sit renuntiatum, debet id statutum intelligi de prima conductione, & non de cæteris. Id quod sequitur Felyn. in d. c. ij. columna iij. versiculo statutum quòd si locator, de treug. & pac. & Iason in d. l. in duobus, §. si ei qui, colum. ij. versi. quintodecimo facit, ff. de iureiuran.

iureiuran.vbi id dicit bene notandum in d. l. diuortio, §. quod in anno, col.vlt.versi.vltimò facit quod per istam,ff.solu.matrim. vbi tamen dicit se multùm de hoc dubitare,propter regulam l.item quæritur,§.qui impleto,ff.loca.Phil.Dec.dum simpliciter allegat Alex.vbi suprà consi.cxij.cùm reuerendissimus,col.ij.nu. v.& Maria. Socin. iunior consi.xxv. viso themate suprascripto,col.ij.vers.& maximè hoc dicendum,lib.ij.vbi & ex hoc consuluit,quod statutum quo licet conductori terram colere inuito domino, finito primo anno,intelligitur tantùm pro primo sequenti anno.

122 ¶ Septuagesimosecundò,idem Alex.consi.lxv.cuius initium est, quoniam omne datum, col. vij.versi.fortificatur hoc,lib.vj.quod iterum repetitum est errore(vt reor)impressorum,cons. cxix.eo. lib.quòd potestas faciendi & reformandi intelligitur de prima vice tantùm,non de aliis,per hunc nostrum §.hoc sermone, & alia ex iuribus suprà allegatis. *Potestas faciendi & reformandi.*

123 ¶ Septuagesimotertiò,quod ex facto consuluit Corn. consil.clxxiij. in præsenti stipulatione, col.v.versi.sed nihilominus hoc non obstante,li.ij. quòd vis constituti,quæ ea est,vt transferatur possessio.l.quædam mulier,& ibi Doct.ff.de rei vendica.cum simili.obtinet tantùm in primo constituto,non etiam in secundo,verbi gratia: si quis donet Petro quandiu vixerit,& post eius mortem,alteri,vt in casu l. quoties, C.de donat. quæ sub mod. & se constituat possessorem nomine vtriusq;,certe in Petrum transit possessio per huiusmodi constitutum,non etiam in hunc alterum,quod & idem voluit Guid. Pap. decisio. Delphin. dxij. Titius bona sua donauit.Steph.Bert.consi.cclxxvj.viso casu mihi exhibito, col.ij.num. 4. lib.j.licèt contrarium consuluerit Phil.Dec.con.ccxxxix.primò non videtur,colum.iij. versi.memini me, cum multis sequen. Sed nos de hoc latius diximus in nostro tractat. Constit.in iij.parte,in xxviij.amplia. vbi si libet videre poteris. *Vis cōstituti obtinet tantum in primo constituto.*

124 ¶ Septuagesimoquartò,quod & scripsit Guid. Pap.decisio. ccccclxvij. testator in testamento. quòd si quis suo testamento hæredem instituit Mæuium & filium ipsius naturalem & legitimum substituit,iussitq; eum nomen & arma ipsius deferre,& accepta hæreditate Mæuius decesserit relictis duobus filiis naturalibus & legitimis ,primogenitus ex illis censetur solus fuisse substitutus,tanquam de primo tantùm sensisset testator,arg.d.§. hoc sermone,& aliorum similium iurium,& ita dicit fuisse iudicatum in curia parlamenti Delphin.& id sequitur & dicit sing. Bened. in repet. c. Raynucius,in verbo, in eodem testamento relinquens, nu. clxxiij. de testa. & diximus etiam in tractatu primigeniorum,q. lxiiij. *Substituto filio naturali & legitimo alicuius,si is relinquat duos,primus tātum admittetur.*

125 ¶ Septuagesimoquintò quod pulchrè respondit Soci. consi. xcj. concludendo dictum Phil. col. ij. versi. confirmatur ratione satis concludenti lib. iiij. quòd si quis promisit iudicatum soluere vsq; ad sententiam diffinitiuam, intelligitur de prima sententia diffinitiua. non de alia,ita vt si is pro quo ita fideiussit, fuerit semel absolutus, liberetur hic promissor sua promissione, licèt ille postea condemnetur ex alia reseruatione facta in priori illa sententia, per d.§. hoc sermone. *Promittēs iudicatum solui vsq; ad sententiam diffinitiuam.*

126 ¶ Septuagesimosextò quod etiam ex facti specie respondit Iaf.consi. xxxvj.in causa mota per nobiles,col.vlt.versi. nec ad hoc obstat solutio,lib. iij. quòd si testator expressè hæredi grauato de restituenda quapiam re, eam rem iussit permutare cū alia æquiualenti, intelligitur de prima permutatione,non de alia quam faceret de ea re quam semel habuit loco eius rei subiectæ restitutioni, per hunc §.hoc sermone.& alia similia. *Iussus permutare rem,quā grauatus erat restituere.*

127 ¶ Septuagesimoseptimò,quod à Decio quoq; responsum est consi.cclxxxvij. cuius caput est in ciuitate Placentiæ,col. pen. versi. & vlteriùs in isto casu concurrit,quòd huiusmodi substitutio,si aliquis filiorum decedat absque liberis legitimis masculis superstitibus, intelligitur de primo tantùm filio decedente sine liberis, nec obtinet in cæteris postea decedentibus,per hunc nostrum §. hoc sermone. *Substitutio si filius decedat absq; liberis &c. de quo filio intelligatur.*

128 ¶ Septuagesimooctauò,quod & ipse Decius latè consuluit consi.ccccclxij. cùm reuerendissimus Cardinalis, col. ij.nu. iij. quòd si Papa permiserit Cardinali,aut alteri clerico,vt possit testari de bonis ecclesiæ,intelligitur de primo actu testandi tantùm,non de aliis,ita quod hoc casu primum testamentum quo ita disposuit valebit, non etiam secundum, licet aliàs primum testamentum tollitur per secundum iuribus vulgatis, & mouetur Decius multis iuribus & decisio. suprà à nobis citatis. *Papa permittens Cardinali vt possit testari de bonis ecclesiæ.*

129 ¶ Septuagesimononò,idem Dec.consi.cccccix.quæritur ex duobus præsentatis,col.j. & ij. quod si cui facta est potestas præsentandi ad aliquam ecclesiam,intelligitur tantùm de prima præsentatione : nec variare potest qui vi illius potestatis præsentauit, etiam si laicus sit, licèt aliàs laicus variare possit iuribus quoque vulgaribus,atque ad sic respondendum motus fuit hac nostra regula. *Potestas præsentandi ad aliquam ecclesiam.*

130 ¶ Octuagesimò huc spectat, quòd fideiussor compromissi, aut locationis tenetur de primo compromisso aut locatione tantùm , non etiam de secundis etiam prorogatis, vt de primo est tex.in l.Labeo,§.si per fideiussorem,& ibi Alberi.qui id declarat,colum.ij. versi.sed quatenus, Bald. Roma.qui eum §. legit cum §. hæc autem clausula,columna j.ff. de arbitr.& id quoque ipsum voluit Nic. Neap.in lect. Bart. in l.Titius, in fi. prin. & ibi etiam Bald post *Fideiussor cōpromissi de quo teneatur.*

Dy. K.

Dy.ff.de execu.tuto.& è recentioribus Phil.Dec.consi.xciij.cuius superscriptio incipit,fideiussor strictè obligatur,col.j. vbi alios in id citat.

Idem in fideiussore locationis.

131 ¶De secundo,id est, de fideiussore locationis, est etiam text.in l.item quæritur,§. qui impleto,ff.de loca.& in l.si cum Hermes,C.eo.& voluere Spec.& Io. And.in addi.illius tit.de fideiuss.§.j.versi.illud autem quæritur,idem Ioa.And. & Pan. post alios antiquiores in c.constitutus,ex.eo.tit.Hosti.qui id declarat in c.vlt.in fi. eo.quoq; tit. & in c. præterea requisisti, & ibi quoq; Io.And.& Phil.Dec.de appel.Bart. & Alber.post alios antiquiores in l.Lucius Titius,la ij.§.Paulus,ff. de admi. tut. & alij multi, quos tibi collegi in tract. de vtroq; retractu,tit.ij.§.j.gl.vij in verbo.*feront prefere*z,nu.32.incip.preterea quia etiam. vbi intelliges idé in pignoribus,& alia quoque similia videbis iij.seq.versi.

Contractum matrimoniũ, si pater consenserit.

132 ¶Octuagesimoprimò, vt nonnihil mutuemur à theologis, huc accedit quod ab Ang. Clauas scriptum est in sua summa,in verbo, matrimonium, le iij. in iij. impedimento, versic.ij. quòd si contractum est matrimonium ea conditione si pater consenserit, & primùm pater dissenserit, postea verò mutata voluntate consenserit, non propterea erit contractum matrimonium,quia intelligitur de primo consensu aut dissensu, argu. d. §.hoc sermone.Et idé tenuit alter theologus Bapti.Sal.etiam in sua summa, in verbo,matrimonium, le v.versi.sed pone quòd pater,vbi & id dicit voluisse Ioan.And.in c.super eo,de condit. appos.vbi tamé id non dicit. Sed idem dicit alius celebris theologus Adrianus Florentinus in quæstio. iiij. lib. sententiarum, circa sacramentum matrimonij,in ea quæstio. quæ incipit, secundò circa hæc dubitatur.

Causa simpliciter prolata.

133 ¶Octuagesimo secundò, ad hanc nostra regulam pertinet, quòd causa simpliciter prolata intelligitur de prima & proxima atq; immediata, l.metus autem,§. sed licèt.vbi Bar. id no. ff.quod met.cau.Ideo & hæc in omnibus actibus consideranda est, & non remota,per infinita iura à me propè superfluenter collecta in nostro tractatu, cui titulus est, cessante causa cessat effectus,in xx.limita.vbi etiam videbis, quomodo id sit intelligendum, & quid sit,dicatúrve causa propinqua, quæve remota.

Qui semel destitit ab accusando, amplius non admittitur.

134 ¶Octuagesimotertiò his adstipulatur quòd qui semel ab accusatione destiterit, amplius ad eam non admittetur, sed manet perpetuo exclusus tanquam prima accusatione ius accusandi consumptum sit,l.qui destitit,ff.ad S C. Turpi. & l.si maritus,§. si negauerit,ff.ad leg. Iul.de adul.l.abolitionem,C.eo.tit.& l.accusationem,C.qui accus.non poss.Et facit l.postquam,C.de pact. cum simili. Sed tu de hoc vide amplissimè Bald. in d.l. accusationem, C. qui accus. non poss.

Nec accusatio abolitione impetrata, amplius repeti potest.

135 ¶Octuagesimoquartò,non hinc longè abest quod etiam scribitur in l.j. C.de abolit.vbi accusatio,cuius accusator abolitionem impetrauerit,ampliùs repeti nó potest,veluti ea prima accusatione omne ius & facultas accusandi consumpta sit, & est propemodum similis text. in l.quamuis,& in l.si is.C.ad S C.Turpi.& in l.mulier,§.j.ff. eod. tit.

Exceptio semel quæsita fideiussori.

136 ¶Octuagesimoquintò,concinit & his tex.in l.vlt.ff.de pact.vbi pactum de non petendo factum à creditore,reo principali,prodest fideiussori: vt si postea pactum sit,vt à reo peti possit,non censeatur esse sublata exceptio quæsita fideiussori ex priore illo pacto,de non petendo: tanquam scilicet consumpta sit & perfecta ea liberatio priore illo pacto, quicquid postea actum sit,nisi ipse fideiussor posteriori actioni consentiret,per l.si vnus,§. pactus,eo.tit. Et huic subscribit text.in l.cùm Hermes, C.locati. & in l.nouatione,C.de fideiuss.

Restitutio in integrum, bis peti nõ potest.

137 ¶Octuagesimosextò, accedit quod dicimus restitutionem in integrum bis peti non posse, de quo vide plenissimè totum tit.& doc.C. si sæpius in inte.resti.postu.vbi in l.vlt.gloss.vlt. in fine no. inquit, sufficit semel. & allegat pro simili l.vlti.§.sin vero postquam, versi.& hæc quidem,in fi.C. de iu. delib. vbi ita scribitur, semel enim & non iterum eam peti concedimus,vbi glo.pro concord.citat.d.l.vlt.& l.fideicommissa.§.si quis,ff.de lega.iij. quam & nos iam toties citauimus. Nec supplicandum plusquam semel, cum supplicatio permittitur aduersus sententias eorum à quibus appellare non licet, l. si quis aduersus C.de preci. impe.offe.

Qui semel aliquod munus exequutus est non cogitur iterum suscipere.

138 ¶Octuagesimoseptimò huc spectat, quod qui semel decurionatum, aut aliud munus temporale executus est,nó cogitur iterum suscipere,veluti scilicet per primum illud munus, liberetur eo iure, quo reipu.ad id munus subeundum tenebatur, l. estimationem,§. vlti.ff.de mune.& hono.& l.libertus,§.præscriptio, & l.diuus, ff. ad municip. & l.quis tam inueniri, C.de decur. lib. x. cum aliis multis concord. à me congestis in nostris commentariis in l. si vnquam,in præfatione,nu.24.incip.& hæc sanè confirmat,C. de reuoc. dona. quo loco videbis multas multarum gentium in eam rem leges antiquas, ne huc iterum repetam.

Rationes semel editæ.

139 ¶Octuagesimooctauò, ab his non abhorret, quod dicitur rationes semel editas non iterum ex necessitate edendas esse,l.si quis ex argentariis,§. vlt. cum l.seq.de eden. quod ibi omnes scribentes annotarunt. Et ex his nonnulli & inter cæteros Bart. & Rapha. Fulg. notarunt qui semel parti dedit instrumentum à se receptum,non teneri iterum dare,vti etiam voluit Specul.in titul.de instrum. edi. §. postremo, versicu. sed nunquid.Sed id quomodo intelligitur

gitur ex ipsis Bart. & Raph. vbi suprà eod. Bart. in l. quædam. §. nihil interest, ad fi. eod. tit. & in l. vlt. ff. de tab. exhib. & in l. vlt. ad fin. ff. de bon. autor. iudic. posid. & Bald. in l. ne casu, in iiij. not. C. de discuss. lib. x.

140 ¶ Octuagesimonono, quòd & è penu Theologorum est, Sacramenta præsertim baptismi nō reiterantur propter verbum D. Pauli ad Ephes. c. iiij. vnus Deus, vna fides, vnum Baptisma, c. si qui & c. hanc regulam, j. q. j. & c. ostenditur, de pœnit. dist. iiij. cum simil. Quod & à nostris Imperatoribus agnitum est, vt patet ex l. j. & ij. C. ne san. baptis. reite. proindeque nec solennis pœnitentia reiteratur, c. quamuis, & c. in capite. 50. distinct. & c. j. xxvj. q. vj.

Sacramenta non reiterantur.

141 ¶ Postremo illud addiderim, quod peculiariter ad hunc nostrum §. pertinet, qui dicit appellationem nuptiarū de primis intelligi, eius esse rei peculiarem quandam rationem. Nempe primas nuptias habere nescio quid rationis, vt hæ magis propriæ nuptiæ dici debeant. Nam tametsi honorabiliores nuptias simpliciter pronūciauit D. Pau. ad Hebræos c. xiij. & omnes vbique, primas tamen honorabiliores, laudabiliores digniores que ac fauorabiliores esse satis liquet ex eodem D. Paulo, qui ad Corinth. vij. postquam hæc scripsit, mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit: quòd si dormierit vir eius, liberata est à lege: cui vult nubat, tantum in domino: beatior, aut vt alij interpretantur, felicior autem erit, si sic permanserit, secundum meum consilium. Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam. Quem locum enarrans D. Hieronymus in ij. libro aduersus Iouinianum, multa in secundas nuptias congessit, non vt eas damnaret, sed ostenderet non tam suscipiendas esse, quàm primas. quod & ipse protestatur in libro de Monogamia ad Geruntiam, dum dicit, Quid igitur? Damnamus secunda matrimonia? minimè, sed prima laudamus.

Appellatione nuptiarū, cur de primis intelligitur.

142 ¶ Inter cætera autem adducit Hieronymus quod ipse D. Paulus, tum in j. ad Timoth. epistola. c. iij. tum ad Titum c. j. iubet episcopum assumi μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, id est, vnius vxoris virū, & vt vno dicam, monogamum, quod & repetitur in decretis canonicis in ca. j. xxvj. dist. Non quòd oporteat episcopum habere vnam vxorem, vt nonnulli malè intelligunt, sed quòd qui aliàs duxerit plures vxores, prohibetur in eū ordinem cooptari: Neque enim bigamus ordinari debet, nec potest, c. vna. in fi. d. xxvj. dist. & per totum extrà de biga. non ordi. Quin apud Ægyptios sacerdoti vnam tantùm vxorem ducere licebat, vt scribit Diodorus Siculus lib. ij. c. iij. Et vt ad nostros redeamus, quòd ad fœminas pertinet, ex eodem Apostolo vidua eligi debet, quæ fuerit vnius viri vxor. d. j. epist. ad Timoth. c. v. Nam & antiqui repellebant à sacerdotio bis nuptas, vt scribit Seruius lib. iiij. Aeneid. statim post principium in enarratione huius loci, Huic vni forsam potui succumbere culpæ.

De eadem re. *Aegyptij sacerdotes.* *Bis nuptæ à sacerdotio repellebantur antiquitus.*

143 ¶ Quibus addere potes apud ethnicos quoque obseruatum fuisse, vt pontifex maximus & flamina non nisi semel matrimonium inire posint, vt tradit D. Hieronimus in eo lib. de Monogamia ad Geruntiam, suprà citato, & in d. lib. j. in Iouinianum in fin. & ante eum Tertulianus in lib. de exhortatione castitatis, & iterum in lib. de Monogamia, vtrobiq; non multò ante fin. Et Plutarch. proble. c. xlix. Sed & D. Hierony. in eo lib. de Monogamia, Ad tauri, inquit, Aegyptij (de Api boue quem Aegyptij colunt intelligit) sacra semel maritus assumitur. Quin & ipse Tertulianus postremo illo loco scribit Fortunæ muliebri. & Matri Matutæ coronam non imponere nisi vniuiram. Et ipse quoque Hierony. in d. lib. j. in Iouinianum per vniuiras matronas fortunæ muliebri sacra fieri solitum tradit. Cui concinens Festus Pompeius dicit fortunæ muliebris simulachrum nefas fuisse attingi, nisi ab ea quæ semel nupserat. Cui non admodum dissimile est, quod & ipse Festus in verbo, pudicitiæ signum, & ante eum Liuius j. decadis lib. x. scripserunt, nullam nisi spectatæ pudicitiæ matronam, & quæ vni viro nupta fuisset ius sacrificandi Dianæ, eiúsve signū tangendi (quod addit Festus) habuisse. Trebellius autem Pollio in vita Titi secundi Imperatoris, scribit Calphurniam vniuiram sacerdotem inter sacratissimas fœminas adorasse maiores suos.

De eadem re. *Fortunæ muliebri, & matri matutæ corōnā non imponebāt, nisi vniuiræ.*

144 ¶ Et quia nuper incidimus in mentionem eorum librorum Tertulliani, illud obiter dicere volui, illum vtrobique Montani hæretici dogma sequutum, perperam damnasse secundas nuptias veluti prohibitas. At illum ipsum in eo damnat D. Hieronymus aliàs secundis nuptiis iniquior in catalogo scriptorum ecclesiasticorum, & cæteri orthodoxi scriptores. Neq; etiam Apostolum illas damnasse aut prohibuisse, vt ille cōtendit, sed satius esse & honestius, si iis abstineamus, præsertim si citra periculum animæ id fieri posit.

Secundæ nuptiæ perperā damnantur.

145 ¶ Adde quod nostris legibus cautum reperimus, eos facere iniuriam filiis primi matrimonij, qui alteras nuptias aggrediuntur, §. j. vers. prospeximus itaque, in auth. de non elig. secun. nuben. mulie. & in §. certo, in authent. de nupt. Idcirco dicunt Guil. Cu. & Bald. in l. j. in fi. C. de inof. dot. quòd filius non tenetur dotare matrem, quæ ad secundas nuptias transit, ne cogatur conferre ad suam iniuriam, quod à me adductum & in legibus connubialibus Lij. nu. 9. incip. cui respondens. Quibus conuenit quod dicit Valerius Maximus, lib. vij. c. vij. de Sextitia quadam fœmina, quæ filiis irata in contumeliam eorum nupsit alteri.

Filius non tenetur dotare matrem, quæ ad secundas transit.

146 ¶ Nec tantùm filiis, sed & mortuo quoque facit iniuriam, cuius memoriam veluti negligit, §. si autem tutelam, in auth. de nupt. Et dicit Lucas Pen. in l. mulieres, colum. iiij. C. de incol.

Mulier secūdò nubens, fit

cit iniuriam mortuo. lib.x.quòd qui secundò nubit, non dicitur seruare fidem priori coniugi, per quædam iura quæ hoc minimè probant, sed hoc planè confirmat text.in §.tunc igitur, ibi, inuiolatum morientium torum, in auth.de non eligend.secund.nuben. Et quibusdam posset videri huc spectare illud D.Pauli loquentis de eo, qui secundas arripit nuptias, prioris ad Thimot.v.quia primam fidem irritam fecerat, quod & repetitur in cap.j. & in cap. hæ verò & c. nuptiarum & capit.de viduis, le ij.& aliis compluribus xxvij. quæstio.j.ex quibus tamen ne erres, intelligere poteris, quomodo id intelligendum est. At huc haud dubiè pertinet illud Virgilianæ Didonis, lib.iiij.Aeneid.

Nec seruata fides cineri promissa Sicheo.

147 ¶Et in hac quoque sententia fuit Philostratus in vita Apollonij lib.iij. affirmans vxorem ad secunda vota transeuntem iura coniugij violare. Ideo contristatur anima mortui coniugis ex secundo matrimonio superstitis, auth.cui relictum, ibi contristandi priorem maritum, vbi not.Bald.colum.pen.C.de indic.viduit.& §.quia vero, §.nos igitur, in auth.de nupt. Nam & apud Lucanum lib.iij. Iulia in somnis Pompeio apparẽs sese indignatam ostendit, quòd ille secundas nuptias appetiuisset, cum inquit,

Et iura coniugij violat. Et contristatur anima mortui.

Coniuge me latos duxisti Magne triumphos.

&c.quæ sequuntur.

148 ¶Sed & apud Aegesippum lib.ij.c.ij.Alexander filius Herodis mortuus, in somnis Glaphiræ suæ quondam vxori apparuit, quæ alteri atq; alteri se matrimonio post mortem ipsius copularat. Hæc illum amplecti desiderat, At ille indignanti similis complexum refugiẽs visus est dicere, Hæc Glaphira, promissa fides? ita amores erga te seruasti meos, quorũ memorem te esse oportuit? Sed esto adolescentula secundas nuptias non refugeris, etiam non tertias? Et paulò infrà. Sed mihi ne diutiùs maneat contumelia mea, &c. Exurrexit mulier, & familiaribus narrauit somnium, atque ipsa biduo pòst defuncta est. Quam rem etiam retulit Iosephus lib. Antiquit.xvij.c.vlt.& rursum libro de bello Iudaico, ij.c.vj.

149 ¶Ex quo etiam mulier quæ transit ad secundas nuptias non dicitur castè viuere, quantùm ad priorem maritum attinet: ita vt si maritus ipse vxori reliquerit aliquid vtendum, quãdiu castè aut honestè vixerit, ea perdit legatum, si transierit ad secundas nuptias, vt non obscurè voluit Bald.in l.Deo nobis, in princ.col.vlt.versic.iuxta prædicta, C.de episcop. & cleric. & apertiùs in l.vlt.col.ij.versic.quæro quid significant, & ibi quoque Angel.post princ.ibi, sed si profertur, & Salycet col.ij.versic. quæro supposito, & Iason ad finem. C. de indict. viduit. & idem Bald.in l.j.col.ij.in xv.not.C.de rapt.virgin.& in l.cùm filius, § qui Mutianam, & ibi expresiùs Imo.ff.de legat.ij.Angel.Imo.Paul.Castr.& latè Alex.& Claud.Seiss.in l.mulier, §.cùm proponeretur, ff.ad S.C.Trebelia.& idem Angel.in §.cùm igitur, in authent. de non eligen.secund.nuben.& in §.hæc autem de Deo, in auth.quo.opor.episc. & in §.soluto, & in §.cùm igitur, in authent.de nupt.Per.Anch.in c.quod à te, col.j.in j.oppo.& ibi quoque Imo. col.j.versic.& faciunt prædicta, de cleric.coniug. & Raph.Com.consil.xxij.testator legauit, col.j.& Paul.Castr.consil.cclix.difficultas, col.pen.versic.infertur enim, lib.j.

Secundò nubens, non dicitur castè viuere.

150 ¶Et ita, vt dicit Ang.debet intelligi gl.in d.l.vlt.in verbo, persecutio.C.de indi.vid.quę dicit simpliciter, quòd mulier transiens ad secundas nuptias, perdit legatum ei relictum, si castè viueret. Scilicet si legatum fuerit factum à viro, qui ex huiusmodi secundis nuptiis offenditur: non etiam si ab alio relictum fuerit, vt etiam dicit Paul.Castr. Sicuti etiam ita intelligi debent iura, quæ dicunt non castè viuere, quæ transit ad secundas nuptias, videlicet d.§.hæc autem de Deo, vbi not.Ang.in authent.quo.opor.episc.& l.his solis, C.de reuoc.donat.quæ æquiparat mulierem, quæ in secundi matrimonij fœdus nubit, & quæ impudicè viuit, vbi & Bald.ad hoc citat illud Valerij, quod mox afferemus.

De eadem re.

151 ¶Et ad idem, c.vxoratus, de conuers.coniug. ex quo not.Pan. paria esse incontinenter viuere, & transire ad secunda vota & c.hac ratione.xxxj.q.j.vbi licèt licitum sit secundum apostolum secundas nuptias contrahere, tamen secundum veritatis rationem verè fornicatio est. In quam sententiam est & illud Martialis lib.vj.epig.de Telesina.

Incontinẽter viuere, & trãsire ad secunda vota, paria.

Quæ nubit totiens, non nubit, adultera lege est.

¶Et quod Portia minor, cùm se præsente laudaretur apud eam quædam bene morata, quæ secundum maritum habebat, respondit pudicam matronam nunquam nisi semel nupsisse. vt scribit Hieronymus in Iouinianum lib.j. Ex quo & ille Mimus siue Publij, siue Senecæ, siue alterius:

Habent locum maledicti crebra nuptiæ.

Quod tamen sanè intelligendum est secundum ea quæ scribuntur in d.capit.hac ratione. aliàs enim incideremus in hæresim Cataphrygum, quam Montanus induxit, & aduersus quem scripsit D.Hieronymus ad Marcellum.

152 ¶Et sanè mulier pudica, quæ casto amore primum maritum prosequitur, & eius pectori atq; precordiis memoria illius medullitus infixa est, post illius obitum de secundis nuptiis non cogitat, & alterius coniux dici aspernatur: illi enim adhuc prior ille maritus viuit, eiusque, perinde

Castus amor.

ac si viueret, memoria recreatur. Quod apertè declarauit Valeria illa Messallarũ soror, amisso Seruio viro, cùm interrogata, cur alteri nollet nubere, respondit semper sibi maritum Seruium viuere: quod & ipsum retulit idem Hieronymus vbi suprà, quo etiam in loco scribit filiam Demotionis Areopagitarum principis mortuo Leosthene sponso, negasse se alteri nupturam, quòd adulterum acciperet non maritum: illum enim nondum sibi esse mortuum, quod & nos in nostris commentariis de nobilitate retulimus.

153 ¶ Vt non immerito apud priscos illos Romanos, quæ vno contentæ matrimonio fuerant, corona pudicitiæ honorabantur. Existimabant enim eum præcipue matronæ syncera fide incorruptum esse animum, qui post depositæ virginitatis cubile in publicum egredi nesciret, multorum matrimoniorum experientiam quasi legitimæ cuiusdam intemperantiæ signum esse credentes, vt scribit Valerius Maximus, lib. ij. c. j. non multò post princ. Qui & ipse miris laudibus extollit Antoniã, quæ amorem mariti sui egregia fide pensauit, vt quæ post eius excessum forma & ætate florens, cubiculum socrus pro coniugio habuit: in eodemque toro alterius adolescentiæ vigor extinctus, alterius viduitatis experientia consenuit, vt apud eum videre licet lib. iiij. c. iij. *Matronæ vno contentæ matrimonio, corona pudicitiæ honorari solita.*

154 ¶ Apud antiquos autem illos Germanos solæ virgines nubebant, sicque vnum maritum accipiebant, quomodo vnum corpus, vnamque vitam, ne vlla cogitatio vltrà, ne longior cupiditas, vt scribit Cornelius Tacitus de moribus Germanorum. Sed & idem lib. ij. Historiæ Augustæ, paulò ante finem tradit quòd mortua Occia, quæ septem & quinquaginta per annos, summa sanctimonia, Vestalibus sacris præsederat, Fonteius Agrippa & Cornelius Pollio obtulere filias, prælataque est Pollionis filia, non ob aliud quàm quòd mater eius in eodem coniugio manebat. Cæterum Plutarchus, Proble. capite cv. quærit, quare publicis festis virgines veteri more non nubunt, viduæ nubunt. Cuius rei inter cæteras hanc rationem affert, quòd virginibus decorum, viduis verò multis præsentibus fœdum est nubere. Fœlices enim ac faustæ primæ nuptiæ sunt, secundæ verò tristes ac detestandæ. dies autem festos adeo multitudinem distrahere, vt his rebus per ocium interesse non possit. Hæc ille. Ex quibus satis apparet secundas nuptias non perinde esse honorabiliores ac primas, eumq; honorem ad liberos descendere. *Solæ virgines nubebant apud Germanos antiquitus.* *Virgines publicis festis nõ nubunt, &c.*

155 ¶ Non mirum igitur cuiquam videri debet, si multæ sint constitutiones & leges latæ in odiũ contrahentium secundas nuptias, videlicet l. fœminæ, & l. generaliter, & l. si quis prioris, §. in illo, & l. hac edictali, in princ. & auth. ex testamento. C. de secund. nupt. & l. j. C. si secun. nup. & l. mater, C. ad tertul. & l. his solis, & auth. quod mater, C. de reuoc. donat. & l. iubemus, §. in supradictis, C. ad Trebel. & §. qui piissimus, in auth. de non eligen. secun. nub. & §. si verò expectet, & §. placet quoque nobis, & aliis compluribus §. in auth. de nupt. & in §. j. in auth. neque vir. quod ex dot. est. *Secundæ nuptiæ odiosæ.*

156 ¶ Quæ quidem constitutiones maxima ex parte locum habent etiam in viris, ne quis putet ea quæ diximus ad fœminas tantum pertinere. Id enim videre licet ex d. §. j. postremo loco allegato, & in §. hoc autem, versicu. quia verò contra binubos, in auth. de non elig. quem ita summat, vt ita loquar, Angel. pœnæ secundo nubentium communes sunt viro & vxori ad secunda vota transeuntibus. & dicto §. si verò expectet, ibi, & hæc communis mulieris & viri mulcta sit posita, vbi etiam not. Angelus in authentica de nupt. & iterum in §. quoniam & infirmus, eodem titulo, & in l. generaliter, vbi Bald. not. C. de secund. nupt. & voluit gloss. Bartol. Baldus, Salycetus, qui dicit ita se obtinuisse, in dicta l. fœminæ, eodem titulo, & gloss. in rubri. dicta authent. de non eligen. secund. nuben. Azo. in summa, eodem titulo, de secun. nuptiis, columna secunda, versiculo, item quæcunque dicta sunt. Hostien. in summa, eo quoque titulo, §. quare, circa fin. in versic. quæcunque autem, Oldra. consilio xxiij. quidam habuit vxorem, in secundo dubio. Ioan. Andr. in additio. Speculat. eo. inquam titu. Bartolus, Angel. & Paulus Cap. in l. de emancipatis, C. de legi. hæred. Petrus Anchara. consi. cccxlvij. quia ex facto, col. ij. versic. & hoc quantum ad ea. Rom. consil. clxxxij. in casu proposito. Paul. Cast. in d. l. mater. C. ad Tertul. Franc. Cre. no. lib. lxxiiij. hoc capite si maritus ligauit. Ange. Aret. in §. præferuntur, col. pe. inst. ad Tertul. & in tracta. de testa. in verbo, nolens intestatus decedere, col. v. versic. in secundo casu quando in patre. Nicol. Vbal. in tract. de succes. ab intest. in ij. q. princ. col. iiij. Matth. Mates. in tracta. eiusdem tit. in ij. membro princ. versi. secũdo casu, & ibi Ludo. Bolo. in addi. Fran. Aret. consil. lxxij. præsupponitur in facto, col. xxix. & iterum iij. Corn. consil. ccxlij. circa quod videtur, col. penul. & vlt. lib. ij. Cepola cautela ccxxxv. aut ex priori impressione cccij. si mater transit, vbi dicit hanc esse communem opin. & idem sæpe se consuluisse, Maria. Soc. cons. xxxiiij. prosequendo ordinem quęstionum, col. ij. & multis seq. lib. j. vbi id latè differit. & cons. lxv. circa primam quæstionem, col. iiij. versic. vicesimosecundo, eo. lib. j. vbi etiam dicit, hãc esse communem opi. & ipsius filius Barth. consi. cclxiij. capio primum, in ij. dubio, lib. ij. & consil. cxiiij. præsens consultatio, col. pen. lib. iiij. & Bened. Cap. qui ita dicit communiter teneri, consil. xlij. punctus quidam Venantius, col. ij. & consil. seq. incip. pũctus quidam Massius, in j. dub. Guid. Pap. q. ccxxviij. ex dicto processu, in princ. *Tam in viris quàm mulieribus.*

Steph.Bert.consi.cxix.viso casu in j.dubio,lib.iij.& consi.ccxxiij.viso casu,nu.3.lib.iij.Philip. Dec.in l.j.post princ.C.de secun.nupt.& consil.lxxxvij.pro resolutione casus,col.ij.vers.restat ergo tertius casus,& consil.ccxxx.proponitur quòd ex Petro,col.j. vers.ad dubiũ de quo quæritur.Io.Montefer.in rep.l.frater à fratre,char.vj.col.iij.vers.in xvij.q.ff.de condi.indeb.

De eadem re. Secundũ coniugium prohibitum.

157 ¶Nam & Charondas ille prudentissimus legislator.nec viris quidem secundas nuptias permisit. Qui liberis(inquit)suis nouercam superduxerit, eum neque vllo dignitatis loco, precíve virum habeto:neque vlla ciuium consuetudine communicare,fruiúe finito:quippe qui malum alienum rebus ipse suis intulerit. Si prosperè enim tibi cõiugium primum fortè successerit,eo successu contentus conquiescito. Sin aduersum obtigerit, idem malum secunda exploratione tentare velle furiosi est. Nam qui bis ab assequenda re in suis negotiis fallitur, demens is meritò existimatur.Hæc Diodorus Siculus Bibliotheces lib.xij.vbi & illud subdit à Philemone poëta Comico,de his qui sæpe nauigando maris sæuitiam experiri voluere pro lege traditum,non admiratum quidem,si quem duxisse vxorem conspexerit, verùm secundum coniugium quæsiuisse:tutius namq; tolerabiliusq; videri,his sese maris periculis & tempestatibus exponere,quàm muliebribus ludibriis & fluctuationibus intestinæ pesti vitam obnoxiam degere.

Maris sæuitia tolerabilior, muliebribus fluctuationibus.

158 ¶Quæ quidem Philemonis similitudo in memoriam reuocat,quod decreta nostra canonica ex D.Augustino nauigare eum dicunt,qui matrimonium contrahit, in c.nos nouimus,& ibi glo.in verbo,nauigasti.xvij.quæst.ij.tanquam scilicet vtroque modo multa pericula & plerunque naufragia subeamus.Est autem publij Syri Mimus apud Gellium lib. xvij. c.xiiij.& Macrobium Satur.ij.c.vij.

Nauigat enim qui matrimonium contrahit.

Improbè Neptunum accusat qui iterum naufragium facit.

Dei iugales.

Quod ad iteratas nuptias ex his quæ diximus trahi potest, vt scilicet iugales deos (quos Ethnici vocant) improbè accuset, qui nuptias iterat. Ex quo & illud epigramma Græcum incerti autoris.

Εἴ τις ἅπαξ γήμας πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

Id est ad verbum,

Si quis semel maritus alterum lectum sectatur,
Naufragus enauigat bis profundum difficile, siue mauis *molestum.*

Thomas autem Morus sic carmine reddidit:

Qui capit vxorem defuncta vxore secundam,
Naufragus in tumido bis natat ille freto.

Verba autem legis Charódæ vt ad eam redeamus hæc sunt ex Stobæ.ser.xlij.Ὁ μητρυιὰν ἐπιγαμῶν, μὴ εὐδοξείτω, ἀλλὰ ἐν ἀδοξίᾳ ἔστω, ὥσπερ αἴτιος ὢν οἰκείας διχοστασίας.

Quæ pœna statuta mulieribus, nõ pertineant ad viros.

159 ¶Dixi autem suprà num.ab hinc 3. maxima ex parte pœnas fœminarum secundas nuptias contrahentium ad viros quoque pertinere, quia id non generale est, nec procedit in pœnis quæ statutę sunt in mulieres,ob id quòd intra annum luctus ad secundum matrimoniũ conuolant.quippe quæ ob aliud puniantur,quàm propter ipsarum secũdas nuptias, vt probatur in §.primæ siquidem,vers.sed viri quidam,in auth.de nupt. & voluit Azo in d.summa de secun.nupt.in prin.& Host.in summa eod.tit.§.quare & qualiter,col.ij. versi.sic vidisti de pœna.Bald.in auth.iisdem pœnis,col.vlt.versic.item nec pœna nubentium, C.de secund.nupt. Ang.in §.quia verò,in auth.de non elig.& in §.si verò expectet,circa fi. in auth.de nõ eligen. & in §.si verò expectet,circa fi.in auth.de nupt.Rom.d.consil.clxxxij.& alij multi ex iis quos citauimus in d.versi.ab hinc iij.Et satis probat text.in l.vxoris,ff.de his qui not.infa.

Et an sint sublata iure canonico.

160 ¶An autem huiusmodi pœnæ,& quæ ex iis sint sublatæ de iure canonico, propter illud verbum Apostoli ad Corinth.v.dico autem non nuptis sed viduis,bonum est illis,si sic permanserint,sicut & ego,quòd si continere non possunt,nubant,melius est enim nubere,quàm vri. Et quod quibusdam interiectis scribit,quòd si dormierit vir eius,liberata est à lege.cui autem vult,nubat,quod & nos suprà citauimus. Ex quibus certè videntur illæ pœnæ esse sublatæ per c.super illa,& c.vlt.extra de secund.nupt.Sed ne tamen ne te hîc diutiùs detineam, vide glo.Innoc.Host.Ioan.And.in d.c.vlt.eod.tit. Bartol.in l.j.C.eod.quoque tit. Petr.Anchara. consil.cj.ex prædicto themate,in j.& ij.dubio, cum aliis propemodum infinitis adductis à Fely.& Dec.in c.ecclesia sanctæ Mariæ:illo quidem col.xix.vers.quarta limitatio,cum duabus primis declarationibus,illius quartæ limitatio.Dec.autem col.xiij.versi.secunda conclusio,cum multis seq.de constit.& eodem Dec.consil.ccxxx. proponitur quod ex Petro, col.j. versic.circa primum.

Secundæ nuptiæ brutis quoque despicatæ.

161 ¶Denique quod ad hanc rationem attinet, quæ secundas nuptias non peræquè magnificat ac primas,bruta quædam animalia id quoque sensu quodam naturali sentire & cognoscere videntur,veluti natura ipsa eius rei illa admonente. Cornices enim mortuo mare marito nõ exiguo tempore,sed nouem hominum ætatibus viduæ perseuerant, vt tradit Plutarchus in libro cui titulus est,ὅτι ἄλογα λόγῳ χρῆται,& Aelianus lib.iij.de animalibus,vbi & ob id tradit

veteres

veteres in nuptiis post Hymenæum cornicem inuocare solitos. Et idem quoque de lyncibus vt post amissos coniuges aliis non coniungantur prodidit Seruius enarrans eum locum Virgilij, lib. iiij. Aeneid.

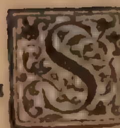
Non licuit thalami expertem sine crimine vitam
Degere, more feræ,

Et nos quoque diximus in nostris legibus connubialibus, l. xiij. nu. 4. & 5. vbi & nos alia huc pertinentia scripsimus. Et facit quoque ad hanc rationem, quod diximus suprà nume. 111. incip. sexagesimosecundo quod & idem.

162 ¶ Sed & alia item est ratio huius regulæ, quam tractamus, generalis quidem illa, ad omnia quæ ad eam pertinent, nedum ad nuptias, quòd scilicet prima quæque omnibus in rebus & ad quæuis, omnia sunt multo excellentiora, præstantiora, efficaciora, vtiliora, potiora, robustiora, vt ex multis & penè dixerim infinitis patet, quæ tibi abundè, & vereor ne superfluenter scripsimus in nostris commentariis Primigeniorum, in præfatione, ex quo loco quæ voles mutuari poteris, ne hîc repetam. Sed inter cætera ibi videbis, primo pro optimis ac probatissimis quibusque autoribus vsurpata, quos in eam rem tibi illic citaui, num. 60. *Prima quæq; multo excellentiora, præstantiora, &c.*

LIMITATIONES.

PRIMA LIMITATIO.

SEd hæc multis modis limitanda sunt, Et vt sequar ordinem Felyn. in d. c. secundo, de treug. & pac.

1 ¶ Primo limita, vt non procedat, quando non valuit primus, actus, quia tunc reiterandus est, nam dispositio loquens de actu, intelligitur de primo qui valuit, per tex. in l. qui per salutem, ff. de iureiu. vbi qui per salutem suam iurat, cum non ita specialiter iusiurandum esset ei delatum, iurasse non videtur, & ideo ex integro solenniter iurádum est, ex quo Bart. no. si non legitimè iuratum est, iterum iurandum esse. Bald. autem ex eo dicit, quòd omissio modi & formæ reddit actum nullum, tamen iteratò fieri potest cum obseruatione debitæ formæ. Et ita (inquit) intelligenda est l. boues, §. hoc sermone. ff. de verb. sig. cum scilicet primus actus est validus. Dicit quoq; per eum tex. quòd mandatú citandi non finitur per citationem inualidam, id quod dicit not. dignum Alex. in l. serui electione, col. vlt. ff. de leg. j. quod & idem voluit Roma. in d. l. qui per salutem, in fin. vti eum allegat Iason ibi, nullam Bald. mentionem faciens, nihil tamen in lect. Roma. reperi. Sed & ex eo text. in d. l. qui per salutem, not. Alberic. in princip. quod actus inutilis præcedens, non impedit reiterationem sequentis vtilis. *Actus quãdo reiterandus.*

2 ¶ Est in eandem sententiam text. in l. hæc conditio filiæ meæ, in princ. ff. de condi. & demon. vbi hæc conditio, cùm nupserit, non impletur contractis nuptiis inutilibus, vt quia ea filia nondum esset nubilis ætatis, vel quia ei nupsit cuius nuptiis interdictum erat, sed posse eam implere conditionem, cùm de iure postea contraxerit, & ibi no. omnes per secúdam nuptiarum coniunctionem, impleri códitionem, cum priores de iure non subsistunt. Et Paul. Cast. in fi. dicit eam legem semper ad hoc allegari, vt cùm lex vel statutú loquitur de aliquo actu, qui potest sortiri iuris effectum, debet intelligi de actu valido, quia actus inualidus habetur pro non facto. & Soc. ibi col. vlt. versi. vlt. not. ex ea l. no. dispositionem, siue legis, siue hominis verificari in primo actu valido, non autem in primo actu inualido. *Conditio cum nupserit, non impletur contractis inutilibus nuptiis.*

3 ¶ Et huc quoque pertinet text. in l. is qui hæres, in prin. ff. de acquir. hære. vbi hæres institutus sub conditione, si ante conditionem existentem repudiauit, nihil egit, ideo existente postea conditione adire poterit, vt etiam dicit text. in l. nec is, §. j. cod. titu. cum simulib. Et sic inquit Rom. in d. l. is qui hæres, non multùm post princ. actus nullus non impedit fieri eiusdem rei iterationem etiam in oppositum. ad quod etiam allegat. l. si vt proponis, C. quomo. & quan. iudex, cum simil. Sed nullus text. Iuris ciuilis in hoc est apertior quam in l. si maritus, §. fin. ff. ad leg. Iul. de adult. Cuius hæc verba sunt: si quis adulterum & adulteram simul detulerit, nihil agit, poteritque quasi neutrum detulerit, rursus à quo velit initium facere, quia nihil prima delatione egit. Quid enim his verbis ad hanc nostram sententiam clarius? *Actus nullus non impedit eiusdẽ rei iterationem etiã in oppositum.*

4 ¶ Et alius item text. iuris canonici eandem senté tiam adstruens, in c. si electio, de elect. lib. vi. vbi si electio facta non sequuta sit effectum, ob id quòd electus ei consentire noluit, aut post consensum renunciauit iuri suo, aut mortuus sit, aut propter eius occultum vitium, irritatur, electores possunt denuò eligere, habentque à dissensu, renunciatione, morte, vel irritatione tempus integrum ad faciendam aliam electionem, ac si noua esset vacatio. Et idem vt dicit gl. ibi, in verbo, occultum, si propter superueniens delictú aut factum, per c. quàm sit, & c. cupientes, & c. si religiosus, eo. tit. Ad hoc autem quòd dictum est de occulto vitio, vide quæ dicam infrà in hac eadem limitatio. num. 29. incip. hanc limitationem, & seq. *Electio facta non sequuto effectu.*

5 ¶ Hanc quoque sententiam vt scilicet sermo intelligatur de primo actu valido & vtili, & qui sortitus fuerit effectum, secutus est Roffred. Bene. in suis quæst. Saba. quæst. j. vbi dicit, quòd *De eadem re.*

nem testimoniorum, si id factum sit culpa iudicis: licèt secus sit, si culpa partis id factum fuerit, vt per glo. in d. c. per tuas, in glo. j. in fi. & ibi Imo. in verbo, negligenter, Imo. col. ij. versic. secundo casu, & Panorm. col. ij. versicu. venio ad secundum, cum multis seq. & ferè omnes, licèt non ita clarè, de testib. Bal. in l. veluti. §. hæc vox, quam legit (vt plerique omnes) cum §. prætor ait, qui est vlt. l. si quis ex argentariis, ff. de eden. & ibi Angel. qui id dicit valde not. & Iason qui alios citat, col. j. in vj. not. versic. vnde facit iste text. ff. de eden. *Si is non perfectè examinatus, iterù examinari queat.*

12 ¶ Adde quòd solus is actus præoccupationem inducit, qui de iure sortitur effectum, vt tradit Oldra. consilio cccxiij. thema tale contra promissionem, colum. ij. versic. tertiò si quis, & iterum versic. sexto nunciatio. quod sic probat, nam in l. qui vltimo, ff. de pœn. scribitur, quòd qui vltimo supplicio damnantur, statim & libertatem & ciuitatem amittunt. Et statim pòst subditur. Itaque præoccupat hic casus mortem, & nonnunquam longum tempus occupat. Alibi autem legitur, quòd talis præoccupatio locum non habet in ea sententia, quæ de iure non sortitur effectum, l. ij. §. vltimo, eodem titulo, & l. si quis filio exhæredato, §. quòd si quis, ff. de iniust. rupt. & irri. testa. Præterea nunciatio operis sic præoccupat ædificantem, siue iure, siue iniuria facta sit, vt quicquid post eam ædificatum est sit demoliendum, l. prima, ff. de operis noui nunciatio. Si tamen nunciatio ineptè facta sit, vt effectum habere non possit, non habet vim præoccupationis, vt no. glos. in d. l. j. in verbo, per renunciationem, & iterum in verbo, catenus. *Actus, quando præoccupationem inducit.*

13 ¶ Addit & Oldra. alia huc spectantia, nempe stipulationem primam impedire vim & efficaciam secundæ, super eadem re eodem modo interpositæ, nisi tamè prima illa sit talis, vt possit exceptione repelli, ita vt non sortiatur effectum, l. qui bis idem, & l. si dari stipuler, ff. de verb. oblig. Et similiter præcedentem ascriptionem libertatis impedire subsequens legatum serui, si non appareat de contraria voluntate, l. si idem seruus, ff. de leg. ij. & l. si seruus, ff. de fideicommiss. liberta. Quod ita tamen demum obtinet, si ascriptio libertatis sit efficax & vtilis, aliàs non, l. si seruus legatus, §. si seruus alienus, ff. de leg. j. *Stipulatio prima quando impediat vim secundæ.*

14 ¶ Item si sint duæ viæ, vt cum nostris ac vulgo loquar, quarum vna alterius electione tollitur, id tamen ita intelligendum sit, si prima electa potest de iure sortiri effectum, aliàs non, l. si verò, ff. de bon. libert. vbi ita scribitur, Si verò non habuerit effectum petitio eius, dico non impediri, quominus adiuuetur, & l. filium, §. si quis contra tabulas, ff. de lega. præstan. cuius hæc verba sunt. Si quis cótra tabulas bonorum possessionem acceperit, deinde postea apparuerit eum ex his liberis non fuisse, qui eam bonorū possessionem accipere possunt, ex iis tamen esse quibus legata præstantur, obtinuit, non esse ei denegandam legatorum petitionem. Et in vniuersum vt vna via inutilis electa, non tollat aliam vtilem: probat tex. in l. mater decedens, & ibi Roma. ff. de inoffic. testa. & l. Claudius, ff. de acquir. hæredi. & l. legitimam, ff. de petit. hæred. & l. vlt. C. de condit. *Vna via inutilis electa, non tollitur alia vtilis.*

15 ¶ Et per hæc concludit Oldr. d. consil. cccxiij. quicquid primum obstat sequentibus, tum demum tantùm obstare, si habuerit effectum in idque allegat d. l. hæc conditio filiæ, ff. de cond. & demonst. quæ quidem l. est ex illis, quibus potissimum innituntur qui hanc limitationem ad hanc nostram regulam afferunt, vt nos diximus suprà in eadem limitat. num. 2. & aliis seq. vt inde intelligas Oldr. hæc omnia ad hanc discertationem referre. Nam & in id quoque citat. d. l. ij. ff. de opt. leg. vbi data optione seruorum, si quis alienum seruum vel hominem liberum optauerit, non consumpsit optionem quem text. & nos sæpe in hoc tractatu citauimus, citatque etiam l. si maritus sit, §. vlt. ff. de adulte. vbi si quis adulterum & adulteram simul detulerit, nihil agit, poteritque quasi neutrum detulerit, rursus à quo velit initium facere, quia nihil prima delegatione egit. *Vt primum obstet sequentibus, quid requiratur.*

16 ¶ His quoque concinit, quòd qui agit ad debitum ex conditione, nondum ea conditione impleta, & ob id succumbit: tamen ea conditione postea impleta, denuo potest agere, l. grege, §. si sub conditione, ff. de ædilitio edicto, & l. si mater, §. eandem, versiculo, & ideo si fortè sub conditione, ff. de exceptio. rei iudic. Quarum legum autoritate subnixus Accursius, in l. j. post princ. in verbo, nec tenere, ff. si mensor fals. mod. dixe. tradit eum qui actionem ineptam proposuit, & ob id repulsus sit, posse redire ad aptam. quod & probat text. in l. sed & si pupillus, §. si institoria, & ibi glo. Bald. & expressius Alber. & Salycet. ff. de instito. & in l. Bebius, in fi. & ibi quoque Albe. ff. de pact. dotal. & c. coram, & ibi Petr. Anch. in iiij. not. de rescript. & c. examinata, de iudic. Et id quoque ipsum voluit Signor. Home. consi. cxlij. in quæstione vertente, col. ij. versic. præterea in simili, vbi & alia iura citat. & Petr. Anch. in c. ne captandæ, col. j. in iij. not. de conces. præben. lib. vj. *Actionē ineptā proponens, & repulsus, ad aptam redire potest.*

17 ¶ A quo non longè abest quòd actor ideo à iudicio repulsus, quòd reus rem petitam nó possideret, non prohibetur postea iterum agere, si reus inceperit possidere, l. quoties, §. vlti. & l. sed si postea, ff. de noxal. act. & l. si à te, in princip. & l. rem meam, & l. si quis ad exhibendum, quæ continuò sequitur, ff. de exceptio. rei iudica. & l. procurator ad exhibendum, in princ. ff. rem rat. hab. & l. neque, quę est iij. C. ad exhib. Et facit quod scribitur in l. si mater, §. eandem, in princ. & in l. si is qui hæres, etiam in princ. ff. de except. rei iudic. Et quod scriptum reliquit *De eadem re.*

Paul.Castr.consil.cccxiij.ista pronunciatio, lib.ij. quòd si quis ineptè & non seruata forma statim iudicem recusauerit,ob idque fuerit reiecta recusatio non prohibetur eandem postea rectè riteque proponere. De quibus & alijs similibus nos multa diximus in tractatu Retractuum,tit.j.§.viij.num.3.qui igitur,& multis seq.vt ibi videre poteris.

De eadem re.

18 ¶Cui finitimum est quod semper aliàs actor qui succubuit propter ineptitudinem actionis, iterum auditur aptè eam proponens,c examinata. extrà de iudic.cum simil. Et similiter qui appellauit potest iterum appellare,si ob id victus est,quòd ineptè exceptionem à qua repulsus est,proposuerat,etiam in eo casu quo aliàs non posset ampliùs appellare,vt est tex.in cle. vlt.& ibi Card.Flor.in ij.not.& alij,de appella.

An & quãdo post primam nũciationẽ, liceat iterum nunciare.

19 ¶Et ad hanc quoque limitationem pertinere potest,quod finita nunciatione noui operis per mortem nunciantis,& ita effecta inutili & inefficaci,potest iterum nunciari.Ita enim voluit glo.in l.non solùm,§.morte,in verbo,ius prohibendi, ff. de oper.noui nunt. quam ibi sequitur Bart.col.ij.versic. quærit gloss.an finita nunciatione. An autem & quando aliàs post primam nunciationem liceat iterum nunciare,vide Bartol.in l.cùm procurator, §. si dominus, col.j.versic.quarto an post primam, & ibi Bald.post princ.eod.tit.& rursum ipsum Bart.in l. prætor,§.hoc autem interdictum competit,circa fi.& in §.& si satisdatum,eod.tit.

Baptismus quando reiterari potest.

20 ¶Et huc quoque spectat,quòd licèt baptismus sit sacramentum minimè iterabile, Est enim vt tradit Apostolus ad Ephesios c.iiij.vnus Deus,vna fides,vnum baptisma,& repetitur in c. hi qui baptisma,j.q.j.& diximus suprà,in princ.num.136.incip.90. Si tamen quis baptisatus fuerit ab hæretico,præsertim Paulianistis & Cataphrygis, quorum baptisma nullum est,cũ in forma ecclesiæ non baptisent,iterum baptisari potest,& debet,vt scribitur in §.de his specialiter,& in c.si quis confugerit.& ibi Archid.ea.q.& cau.& c.Daibertum,& ibi glo.& Archid.j.q vij.& glo.in c.sicut lxviij.dist vbi id declarat.& Lucas Pen. in l.si quis decurio, col. iiij.versic.quemadmodum ergo,C.de decurio.lib.x. Cuius rei rationem reddens ea gloss.in d.c.Daibertum,nam quod,ait,malè fit, vel minùs plenè, ex integro est agendum, & allegat d.l.qui per salutem,ff.de iureiur.suprà in princ.huius §.allegatam.

Non rectè ordinatus, iterum ordinari potest.

21 ¶Similiterque licèt semel ordinatus nec posit nec debeat iterum ordinari, §. breuiter j. q. vij.tamen si non rectè aut legitimè ordinatus fuerit, potest ac debet iterum ordinari, c.qui per illicitam,iisdem quæst. & cau.& ibi gloss.quæ id trahit ad electionem cuiuspiam rei non rectè factam,vt reiterari posit,& ibi quoque Arch.quia,vt hic dicit,cùm non tenuit electio. perinde est ac si facta non fuisset, per l.ij.ff.de optione lega. Sed nos de hoc alibi pleniùs dicemus.

Romanorum mos in litando.

22 ¶Et illud item,quod olim apud antiquos Romanos moris fuit, vt prima hostia non litante, altera ac tertia ac deinde plurimæ, donec litatum foret, adhiberentur. Vnde cùm Paulus Aemilius bellaturus aduersus Perseum sacrificans non litasset vsq; ad vicesimam hostiam, in vicesima prima apparuerunt signa victoriam promittentia,vt tradit Plutarchus in vita illius.Nam & Tullius lib.ij.de diuinatio.ita scribit, Cùm enim tristissima exta sine capite fuerunt,quibus nihil videtur esse dirius,proxima hostia litatur sæpe pulcherrimè.Et non multò pòst, Quí tandem euenit, vt litetur alijs,alijs non litetur? Quæ autem inconstantia deorum est,vt primis minentur extis, benè promittant secundis? Et Liuius iij.Decadis lib.vij. Immolasse eo die quidam memoriæ prodidere Cos.Marcellum:& prima hostia cæsa,iecur sine capite inuentum, in secunda omnia apparuisse, quæ assolent. Et v.Decadis lib.j. Cn. Cornelio,& Q. Petilio Coss.quo die magistratum inierunt immolantibus Ioui singulis bubus,vti solet,in ea hostia, qua Q. Petilius sacrificauit, in iocinore caput non inuentum. Id cùm ad senatum retulisset,boue perlitare iussus.Et paulò post alter Coss.curam adiecit,qui se quòd caput iocinori defuisset,tribus bubus perlitasse negauit. Senatus maioribus hostiis vsque ad litationem sacrificari iussit.Hucque,etiam spectat illud eiusdem iiij.Decadis.lib.v. in princ.primisque hostiis perlitatum est.Et quod scribit Suetonius in Iulio Cæsare c.lxxxj. Deinde pluribus hostiis cæsis cùm litare non posset,introiit curiam spreta religione.De quo etiam Plin. lib.xj.cap.xxxvij.scribit non semel, sed bis ipsi Cæsari sacrificanti cor in extis defuisse.Lucius autem Florus lib.iiij.tradit eum centum victimis perlitare nõ potuisse.Suetonius quoque(vt ad eum redeamus) in Augusto,c.xcv. circa Perusium sacrificio nõ litante, cùm augeri hostias imperasset,&c.

23 ¶Hucque spectare videtur illud Virgilij lib.iij.Aeneid.

Rursum in secessu longo sub rupe cauata,
Arboribus clausi circum,atque horrentibus vmbris
Instruimus mensas arisq; reponimus ignem.

Anniuersaria sacrificia. Calendaria.

Quem locum enarrans Seruius,fit autem (inquit)iteratio hæc secundum rationem sacrorum. Nam displicuisse prima ex prodigiis iudicatur.Sed & idem in eum locum ipsius Virgilij lib.viij.eiusdem operis,

Interea sacra hæc(quando huc venistis amici)
Annua,quæ differre nephas,celebrate fauentes.

Anniuersaria(inquit)sacrificia ideo non differuntur, quia nec iterari possunt. Nam kalendaria, si qua fuerint ratione dilata

dilata, possunt repeti, nec piaculum eorum intermissione committitur. Nec prætermittendum, quod idem Seruius alibi in eundem librum eiusdem operis enarrans eum locum,

& cæsa iungebant fœdera porca.

Scribit in omnibus sacris fœminini generis plus valere victimas. Denique si per marem litare non possint, succidanea dabatur fœmina. Si autem per fœminam non litassent, succidanea adhiberi non poterat.

24 ¶ Illud enim sciendum est, has secundarias hostias succidaneas dici, quasi succædaneas. E. litera per morem compositi vocabuli in I. literam commutata: quoniam scilicet si primis hostiis litatum non esset, aliæ post alias ductæ cædebantur, quæ quasi prioribus iam cæsis luendi piaculi gratia subdebantur, & succidebantur, vt scribit Aulus Gellius lib. iiij. Noctium Atticarum c. vj. & Festus Pompeius, in verbo, succedanea, & eorum nomine tacito, vt assolet, Cælius Rhodiginus lib. iij. Antiquarum lectionum c. vj. *Hostia succidanea.*

25 ¶ Nec apud Romanos tantùm de quibus intelligunt superiores scriptores, sed & apud Lacædemonios quoque id obseruatum fuisse comperimus, vt si primis hostiis litare nō possent, rursus immolabant, donec litarent. quod videre licet ex Plutarcho, teste quidem locupletissimo in vita Aristidis. *Lacademonij rursus immolant, donec litent.*

26 ¶ Adde quod apud ipsos Romanos, vt ad eos redeamus, si quando votum Diis non rite factum esset de integro faciendum erat, vt videre licèt apud Liuium, iij. deca. lib. ij. cuius hæc verba sunt. Qui inspectis fatalibus libris retulerunt patribus, quòd eius belli causa votum Marti foret, id non rite factum, de integro atque amplius faciendum esse. Quin ex eodem autore. Cum publ. Licinius pontifex ver sacrum non esse recte factum renuntiasset, collegio primùm, deinde ex autoritate collegij patribus de integro faciendum arbitratu pontificum censuerunt, vt videre licet iiij. Deca. lib. iiij. Sed & ex eodem cùm feriæ Latinæ non rectè factæ fuissent, denuo instaurabantur. Eius in eam rem verba ex v. Decad. libro primo, hęc sunt. Latinæ feriæ fuere ad diem iij. Non. Maij, in quibus, quia in vna hostia magistratus Lanuuinus precatus non erat P. R. Quiritum religioni fuit. Id cùm ad Senatum relatum esset, Senatusque ad Pontificum collegium reiecisset, pontificibus (quia non rectè Latinæ factæ essent) instauratis Latinis placuit Lanuuinos, quorum opera instauratæ, essent hostias præbere. Et simile quippiam tradit ipse Liuius de ludorum magnorum instauratione, prima Decad. libro secundo. Sed hæc omnia superstitionis magis quam veræ religionis esse semper putaui. *Votum apud Romanos, quādo de integro faciēdum erat.*

27 ¶ Nec interim omiserim (fata quæ vocant, atque somnia vnis ac primis nuptiis non consumi, si credimus Artemidoro Daldiano lib. [illegible] ij. c. xij. Cùm (inquit) Græcè quidem sed in hūc sensum, quispiam sibi puellam desponsasset, ac in somniis sibi visus fuisset sedere super ariete, atque ex ipso ex anteriore parte decidere, quidam somniorum interpres vxor tua (inquit) scortabitur, & vt dici solet, cornua tibi faciet. Quamobrem is recusauit diutiùs matrimonium perficere, sed vix tandem amicorum suasu sponsam illam suam duxit in vxorem, eamque obseruanter & anxiè obseruabat, & illa quidem sine vlla impudicitiæ macula, anno exacto decessit. Verùm ille existimans somnij illius præsagium consumptum esse, aliam vxorem duxit, quæ fœminas omnes impudicitia prætergressa est, atque ita somnij fatum impleuit. *Fata, atque somnia.*

28 ¶ Quæ somniorum mentio meminisse me facit cuiuspiam somnij ad hunc quoque locum pertinentis. Astyages ille postremus Medorum rex somniauit ex genitalibus Mandanes filię tunc prægnantis vitem enasci, quæ omnem occuparet Asiam, quod somniorum interpres affirmauit id portendere, vt proles eius filiæ regnaret. quod ægrè ferens Astyages iussit puerum, quem filia pareret, interimi. Sed id periculum fato quodam euasit puer, cui postea Cyrus nomen fuit: cumque crederetur esse filius pastoris, essetq; iam decennis, atque vnà cum pueris æqualibus luderet, cæteri pueri illum in regem sibi delegerunt, quibus munus quippiam aut magistratum, vti cæteri reges, demandauit, quòd si imperata non fecissent, multis verberibus afficiebat. De qua re à parentibus puerorum querela Astyagi delata, is accersito ad se puero & interrogato, cùm nihil mutato vultu respondisset, se vt regem delectum fecisse, cùm dicto audientes esse noluissent: quòd cùm Astyages ad Magos illos somniorum interpretes retulisset, ita rem interpretati sunt, tanquam Astyages esset illo somnio defunctus, agitato iam inter pastores regno, nec illum iterum regnaturum. Quod tamen postea longè aliter euenit. Nam Cyrus Astyagem regno priuauit, idque asseruit, illo Hyrcanorum genti præsupposito, vti relatum est ab Herodoto lib. j. & Iustino lib. j. *De eadem re.*

29 ¶ Hanc limitationem non iniusta ratione possit quis declarare, vt procedat, nisi si quis primum actum inutilem & prohibitum scienter fecerit: neque enim postea ad suum ipsius commodum, poterit alium actum vtilem facere. Verbi gratia, in casu d. l. hæc conditio, ff. de condit. & demonst. si quis illicitas nuptias scienter, vt diximus, contraxerit, tunc enim non iuuatur per alias nuptias, vt dicit Bartol. in ea ipsa l. hæc conditio, per l. matrimonij, ff. qui & à quib. imò puniri debet ob primas illas nuptias. l. qui contra, & ibi not. C. de secund. nupt. *Actus inutilis scienter factus, non admittit iterationem.*

Neque

Neque enim æquitas qua innititur ea lex,iuuare poteſt,nec debet delinquentem.& ſequitur Bened.Plumb.in d.l.matrimonij, & Imo.in d.l.hæc conditio, addens & hanc rationem, ne ſit melioris conditionis delinquens, quàm non delinquens, contra l.non ſolùm, ff.de noxal. & c.eum qui,de præbend.lib.vj.niſi(inquit Bart.vt ad eum redeamus) ſi ſecundò contraxerit,& quidem licitè,cum eadem cum qua primùm illicitè contraxerat,tunc enim confirmatur,diciturque idem matrimonium,l.dotis promiſsio,ff.de iure dot.& facit(inquit)l.inter ſocerum.§.vlt.ff.de pact.dotal.

Quis repugnet.

30 ¶Verùm Raph.Com.in d.l. hæc conditio, dicit ſibi non placere dictum Barto.quod innititur d.l.matrimonij,ff.qui & à quib.quia ea lex non negat,quin poſtea poſsit manumittere,vt eam ducat,ſed vi primæ manumiſsionis non efficitur libera, quia ſecundum non fuit cauſa manumiſsionis.Cui ſtatim occurrens Soci.dicit ibi non probari,quod dicit Raph. & potiùs præſumendum eſſe manumiſsionem fuiſſe factam in caſu quo eſſet valida, non autem inualida & prohibita,arg.l.quoties,ff.de reb.dub.& l.meritò,ff.pro ſoc.Niſi inquit,diceremus ſequendo Raph.actum ſequentem matrimonij, oſtendere cuiuſmodi fuerit voluntas in præcedenti manumiſsione,arg.l.ſi ſeruus plurium,in fi.ff.de leg.j.

Comprobatio prioris.

31 ¶Porrò illam Bart.ſententiam confirmat, quòd aliàs cùm is qui primum actum fecit inutiliter,in culpa fuit,non poteſt illum poſtea iterare,vt reſpondit Bald.loquens de inutili acceptatione beneficij,conſil.ccxxviij.per ſanctiſsimum, lib.iiij.per l.j.§. quæſitum. ff. quand.de pecul.act.eſt annal.& alia iura ibi allegata. Cui adde & text.id bene probantem in c. commiſſa,& ibi Petr.Anch.col.j.in v.not.de elect.lib.vj.

Eligens indignum ſciẽter, amittit eligendi facultatẽ.

32 ¶Nam qui ſcienter eligunt vel poſtulant indignum, amittunt facultatem iterum eligendi.c. gratum,de poſtula.præla.& c.bonæ,le ij.& c.cùm in cunctis, §.vlt.& c.innotui, & cap.cùm Vintonienſis,§.vlt.ſcriptum,de electio.& c.quanquam,& c.ſi electio, ſuprà allegato, in verbis,occultum eius vitium,& ibi glo.in verbo,occultum,& c.ſi compromiſſarius, verſi.ſi verò eligat,eod.tit.lib.vj.cum aliis infinitis ſimil.& nemo dubitat in electionibus, quæ fiunt à perſonis eccleſiaſticis.

Et quid in laicis.

33 ¶Sed an id procedat in iis quæ fiunt à laicis, dubitat Bartol.in l. cùm quidam ita fideicommiſſum,col.j verſic.quid in electionibus,ff.de leg.ij. At Imo.in d.l.ſerui electione,in fi.princ. dicit fortè aliter dicendum in illis,cùm in pœnis fieri non debeat extenſio. c.cùm in pœnis, de regul.iur.in vj.Et ideo (inquit) in ſimili in cap.cùm vos,de offic.ordinar.patronus laicus, qui ſcienter præſentauit indignum,non priuatur poteſtate præſentandi, quod monet menti eſſe tenendum.

Qui contrarium teneãt.

34 ¶Verùm contra eam ſententiam eſt text.in §.ſi quis autem oratorij,in auth. de ſanct.epiſco. vbi hoc caſu deuoluitur poteſtas eligendi ad ſuperiorem,quem text.citat gl.in d.c.cùm vos, in verbo,minus idoneè,in fi.& alius text.in d.l.cum quidam,& ibi glo.in verbo,qui offenderint,in princip.& ipſe Imo.qui & hoc nuncupatim tangit, col.j.verſic.item not. quod vbi,ff. de leg.ij.& ſentiunt omnes vbique,dum tractant an eligentes poſsint variare,& alterum eligere,tenent indiſtinctè non poſſe,ſi ſcienter indignum elegerint,& inter cæteros Alber.poſt Petr.in l.j.col.vlt.verſic.& quantùm ad præſens, ff.ſi quis in ius vocat. & in l.eum qui certarum,col.vlt.ff.de verb.oblig.vbi allegat d.§.ſi quis autem oratorij,Bar.& cæteri præter Imo. vt iam diximus,in d.l.ſerui electione,ff.de leg.j.vbi hoc Fran.Aret.expreſsim tractat.Quanquam & ipſe Imo.in d.l.cum quidam.poſtquam tenuit hanc poſtremam opin.vt dictum eſt ſuprà,tamen poſtea, in verſic.in gloſſ.non offenderint, videtur nutare, quia ille text. in d.§.ſi quis autem oratorij, loquitur in pia cauſa, quam non licet (dicit) extendere ad alias cauſas non pias.

De eadem re.

35 ¶Denique ſi quis etiam aliter quàm eligendo, indignum ſcienter male elegerit, vt d.l.ſerui electione, voluerunt Bart.& Bald.vterque col.j.& Alb.col.ij.verſic.ſi verò tenuit. ff.de leg.j. Petr.Anch.in d.c.ſi compromiſſarius,col.ij.verſicu.vltimò quia text.dicit, & omnes prope, per l.iij.in fi.cum l.ſeq.ff.de opt.leg.Super quo tamen Franc.Aret.in d.l.ſerui electione,col. ij.verſic.tertiò adde inquantum, dicit conſiderandum eſſe an electio ita ſit nulla, vt nullum pariat effectum,& tunc indiſtinctè poſsit eligens variare,d.l.ij.§.j.ff.de opti.lega. vbi ſimpliciter dicitur,quòd qui eligit rem alienam vel hominem,poteſt iterum eligere, nec diſtinguit an ſcienter elegerit,néc ne,vt diſtinguitur in l.iij.vt mox dicemus. An verò electio rei quæ eligi non potuit,fuit valida,& tunc quia electio habuit effectum,non poteſt iterum eligere,d.l. iij.& l.iiij.eodem tit.nam in d.l.iij.electio quæ facta eſt de aceto non valebat,quia erat legata optio vini,& non aceti:ſi tamen ſcienter legatarius eligat acetum, & hæres conſentiat electioni tacitè vel expreſsè,nõ poterit legatarius variare,quia aliud pro alio volente creditore ſolui poteſt,l.ij.§.appellata,ff.ſi cert.petat.In d.autem l.quarta,valuit electio licet omnes res non fuerint exhibitæ, quia legatarius ſcienter poteſt renunciare iuri ſuo, & ideo ibi diſtinguitur ignorans à ſciente. Et ex his(inquit Aret.) verificatur ſingul.doctrina Ioan.Monachi Archidia.& Ioan.And.in c.ne captandæ, de conceſ.præb.lib.vj. de qua dicemus infrà in xx. limita.vbi videre poteris.

¶Et

36 ¶ Et ad superiora quoque facit, qui scienter sibi elegerit viam incompetentem, sibi ita præiudicat, vt variare ei non liceat, per l. Paulus, ff. de bon. libert. & l. cum qui. & l. contra maiores, C. de inoffic. testa. & voluit Alber. post Iac. Butrig. in l. cùm indebitum, §. j. de condict. indeb. Et idem dicitur de eo qui scienter accipit fideiussores nõ idoneos. vt l. si ab arbitro, §. j. ff. qui satisd. cogant. & l. iij. ff. de fideiussor. *Eligens scienter viam incompetẽtem, sibi præiudicat.*

37 ¶ Sed & secundo hanc limitationem declara, vt scilicet sermo simpliciter prolatus intelligatur de primo actu valido, cùm ad ius sit relatio. Si autem fiat ad merum factum, intelligitur de primo actu qualitercunq; consummato, etiam inualido, per l. fideicommissã, §. si quis decem, ff. de leg. iij. Ita enim voluit Bald. in l. qui per salutem, in princ. ff. de iureiuran. Et ad hoc pertinent iura quæ dicunt sufficere conditionem fuisse completam de facto, etiam si non duret, aut nullum effectum sortiatur. l. mulier, §. si quis hæreditariũ, aliàs, & ibi Bart. ff. de cond. instit. & l. Mæuius, in prin. & ibi Bart. ff. de condi. & demon. & l. quidam cùm filiũ, ff. de verb. oblig. De quo tu omnino videas Bald. in rub. C. de instit. & substit. in fi. & in l. j. col. v. versic. quæro nunquid sufficiat, C. de his qui pœnæ nomi. *Sermo simpliciter prolatus quomodo intelligendus.*

38 ¶ Declara item tertiò, vt per primum actum inualidum non consumatur dispositio, quando tractamus de iure quæsito conseruando, per d. l. qui per salutem, ff. de iureiur. At cùm quærimus de nouo iure quærendo, primus actus etiam inualidus consumit dispositionem, vt videre licet ex d. l. matrimonij causa, ff. qui & à quib. vbi quærebatur de libertate acquirenda. Et ita nuncupatim voluit Iacob. Butrig. in d. l. qui per salutem, & ibi Alberic. circa medium, & Bart. in secunda opposit. Ang. Salyc. in vlt. oppo. & Iason in fi. & Bened. Plumb. in d. l. matrimonij, ff. qui & à quib. Soc. in d. l. hæc conditio filiæ, col. vlt. in fi. ff. de condit. & demonst. vbi tamen dicit facere contra posterius membrum text. in d. l. hæc conditio, vbi tractatur de iure quærendo, & tamen dispositio non consumitur per primum actum inualidum. Nisi (inquit) dicamus, quòd id ibi procedit ex benignitate in vltimis voluntatibus, & relinquit cogitandum. Sed & tu vide quæ dicam infrà in xiij. limita. & in xxiij. *Primus actus inualidus, an consumat dispositionem, & quando.*

39 ¶ Illud autem scio semper aliàs ius quæsitum facilius conseruari, quàm ius nouum acquiri, vt videre licet ex multis in eam rem collectis à Barba. consil. iij. scribitur pulchrè, colum. iij. versic. nec obst. cùm dicebatur, & iterum col. v. versicu. item do. Anto. ibi, lib. j. & consil. viij. scribitur præclarè, col. v. versic. & mirum est, eod. lib. j. & consil. xx. scribitur apud prophetã, col. ij. versic. & est diligenter, eod. lib. j. & consil. xl. præclarè scribitur sapientiæ, col. v. versi. & ideo tollitur, eod. lib. j. & latiùs consil. xlj. illud afferam, col. vij. versicu. facit quod pulchrè, & iterum, col. xvj. versic. item est ponderandum, eod. lib. j. & consil. xix. præclare scribitur primo, col. vlt. lib. ij. & consil. xxxiiij. preclare optimus, col. vlt. lib. ij. & consi. lix. illud id modum, col. vij. versic. capio modò aliam, eod. lib. ij. & consil. xiij. a Ioue principium, col. vj. versic. præterea faciat lib. iij. & consil. xix. vbi Christus, col. vij. versic. istud non facit, eod. lib. iij. & consil. xxj. à Ioue principium, col. v. versic. ad secundum dubium, eod. lib. iij. & consil. lxij. illud afferam, col. ij. versic. tertio erat ecclesia, eod. lib. iij. & consil. lxvj. illud in medium, col. vlt. eo. lib. iij. Felyn. in c. quæ in ecclesiarum, col. xix. versic. & ista consideratio, de constit. & Iason cons. ccxxxvj. an rex Romanorum, col. iij. versi. cùm ego imperator, & seq. lib. ij. & Philip. Dec. in l. seruus, circa medium, versic. tertiò regula procedat, C. de pact. & consi. cclxix. consultus, col. iiij. versic. & hoc præsertim. & à nobis latissimè in commentariis consuetudinum Pictonicarum tit. ij. §. vlt. in glo. iiij. vt interim omittam quæ & nos de hac re scripsimus in commentariis l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. secundæ edition. clxxx. sed hoc tamen, C. de reuoc. donat. & in nostris legibus connubialibus glo. v. vltimæ editionis, in verbo, contractus, num. 31. illud igitur. *De eadem re.*

40 ¶ Declara quartò, vt procedat in eo, qui iure suo aliquid facit: nam si inutiliter facit, potest iterum facere: secus si iure alieno, siue tanquam minister alterius, vt videmus in iudice ordinario, qui si inutiliter iudicauit, potest iterum iudicare vtiliter, non etiam iudex delegatus, vt not. in l. iudex postea quàm, & ibi glo. & doctor. ff. de re iudica. & in l. si vt proponis, la j. & ibi Bald. col. iij. versicu. secundò oppo. & versic. item iurisdictio, C. quomo. & qu. ind. iud. & in l. qualem, in fi. ff. de arbit. & in l. absentem, ff. de pœnis. & in c. cum terra, de elect. & in c. significasti, de offic. iud. deleg. & per Innoc. in c. in literis. col. j. & ibi quoque Ioan. And. in verbo, fructus, eod. tit. Ioan. Mona. in c. cum expediat, col. j. versic. item qui facit, de elect. lib. vj. & in c. si tibi, ad fin. de præb. lib. vj. & doct. vbique. *Actus inutilis, quando iterari possit.*

41 ¶ Sed quod dictum est de iudice delegato, vt etiam si inutiliter iudicârit, non possit iterum iudicare, intelligit Innoc. vti illum nonnulli citant, in c. j. de re iudic. procedere, si ipse iudex delegatus male iudicauerit per errorem iuris, secus autem si per errorem facti, vt quia credebat reum fuisse citatum, qui tamen non erat citatus, tunc etiam poterit denuo iudicare: vel si delegatus prouidet alicui de præbenda, quam credebat vacantem, putans mortuum eum qui tenebat eam, cum viueret, non impeditur prouidere de alia verè vacante, arg. l. errore. C. de iur. & fact. ignoran. Et id sequitur Bart. in d. l. iudex posteaquam, in j. oppo. ff. de re iudic. & Petr. Anchar. in clement. j. col. ij. venio ad quæstionem, eodem titu. vbi & idem dicit *Delegatus cũ inutiliter iudicauit quando possit iterũ iudicare.*

autoritate Host.si probabili errore iuris perperam iudicauit.& Paul.Cast.in l.cùm quæreba tur,ante medium,ff.eod.tit.vbi id dicit elegans dictum.

42 ¶Sed hanc distinctionem reprobat Bald.in d.l.si vt proponis,la j.col.iij. versic.opponitur & videtur,C.quom.& quan.iud.dicens eam nullo iure probari,nam iudex non tractat de damno vel incommodo,de quo loquuntur leges facientes discrimen inter errorem iuris vel facti,neque etiam suâ interest consumere mandatum, item (vt subdit) illa distinctio est contra casum d.l.si vt proponis,in qua iudex fuerat circumuentus in facto, habito respectu ad continuationem, & tamen ibi expirat iurisdictio. Sed & illam distinctioné reprobat Imo.in d.l. iudex posteaquam,col.iiij.versic.fallit etiam quarto,& ibi Alex.col.iij.in iiij.fal. Nec Innoc. inquit,in d.c.loquitur in sententia,sed in facto aliquo extraiudiciali,in quo siue erretur in facto siue in iure,potest ille actus si non fuerit sortitus effectum,iterari,de quo nos postea dicemus in hac ead.limita.num.47.incip.sed aliter.Host.autem & Ioan.Andr.in d.c.j.vterque in verbo,ipso iure,ita de ea re loquuntur,vt siue delegatus erret in facto,siue in iure,posśit actũ extraiudicialem nulliter factum iterare. Sed tu hîc omnino vide quæ dicam infrà in xxj.limita.vbi & de hac re quoque loquar.

Qui contrarium teneãt.

43 ¶Similiter qui potest eligere iure proprio, si elegerit inutiliter, poterit denuo eligere, nisi scienter indignum elegerit,c.si compromissarius,de elect.lib.vj. iuncto c.vt circa,eod.tit. & lib. Secus in eo qui habet eam facultatem,non iure proprio,sed ex potestate ei ab alio tributa,vt probat text.in d.c.si compromissarius.& voluit Bart.in l.ij.ff.de opt.leg.& in l.serui electione,in princ.& ibi latè Imo.Franc.Aret.Alex.qui alios adducit & Iason, ff.de lega.j.Ioan. Monach.vbi suprà.Ioan.Andr.in c.gratia,ad fi.de rescript.lib.vj. Alb.in d.l qui per salutem, & ibi Paul.Cast.circa medium,& Ias.in secundo not.& glo.Host.Card.Florent. Anto.Imo. & Panor.in c.si electio,extrà de elect.quos tibi adduximus alibi suprà in princ.

Eligens iure proprio, iterat.

44 ¶Et ad hæc quoque vide Cyn in l.vlt.col.ij.versic.septimò quæro,& ibi Bald.col.iiij.in iiij.q. & Salic.col.vlt.versic.quæro octauo,C.de contrah.empt.Bart.in d.l.ij.§.j.col.j.ff.de opt.leg. Alber.in l.serui electione.col.ij.versic.si verò alieno, & ibi quoque Bald.col.j. Imo.colum.ij. Alex.col.vlt.Iason.col.ij.versic.intellige istam conclusionem,ff.de leg.j. eundem Albe.in l.j. col.vlt.versic.& quantum ad præsens,ff.si quis in ius vocat.non ierit, & in l.qui per salutem, circa medium,& ibi item Bald.etiam circa medium, ff.de iureiur Ioan.Andr.in c.gratia. ad fin.de rescript.lib.vj.Cardin.Flor.in c.causam,in iij.opposit.j.quæst.& ibi Imo.in glo. vlt.de elect.Petr.Anch.in c.si compromissarius,col.ij.versic.vltimò quia text.dicit,& ibi Dominic. de elect.lib.vj.& in d.c.gratia,col.vlt.in fi.& ibi Philip.Franc.col.ij.nu.9.de rescript. lib.vj. Franc.Aret.consil.xvj.præsupponitur in facto,col.vlt.in ij.dub.

De eadem re.

45 ¶Verùm contra huiusmodi distinctionem videtur esse casus expressus in l.ij.ad fi.ff.de vaca. & excusat.muner.quem text.in id ponderat Bart.in princ. quòd quando electus excusatur, vel remouetur electio alterius, loco ipsius deuoluitur ad præsidem remouentem vel excusantem,licèt ea electio primùm pertineret ad ipsos eligentes, per l.j.§.solent, ff. quando appel.sit,& l.ij.ff.ad municip.& sic.non possunt decuriones iterum eligere, quamuis iure proprio id ad eos pertineret,quod(inquit)est contra l.ij.ff.de optio.leg.Sed vt subdit,ille electus fuerat per ipsum præsidem.Verùm hæc diuinatio est, vt scribit Franc. Aret. in d.l.serui electione,col.ij.versic.extra glo.tractat,ff.de leg.j.ideo aliter,vt subdit,dici posse,scilicet quòd si superior ex officio,non via ordinaria appellationis remouet electum,potest ex officio subrogare alium,vt euitetur circuitus, sicut dicitur in clemen.auditor, de rescript. In aliis autem casibus procedat d.distinct.& hæc est(inquit)singularis limitatio ad prædicta.

Contrarium eius quod suprà.

46 ¶Quando autem quis dicitur aliquid facere iure proprio aut alieno,ne tu lector ignores, id disces ex Bart.in d.l.ij.§.j.col.ij.versic.sed iuxta prædicta, & iterum versic.quæro qualiter, ff. de optio.leg.Card.Flor.in d.c.causam,vbi suprà citauimus,de electio.Petr.Anchar.in d.c.si compromissarius,col.ij.versic.sed iuxta prædicta,eod.tit.lib.vj.

Iure proprio facere, aut alieno.

47 ¶Sed & aliter poteris limitare,vt qui eligit vel quicquam facit iure alieno,non posśit iterum facere,etiam si inutiliter primum fecit,vt procedat in iudicialibus,per d.l.si vt proponis,& l. si præses,C.quom.& quan.iud.nam is statim desinit esse iudex.l.qualem,in fi.ff.de arb. At in actibus extraiudicialibus: siue ille qui fecit, sit ordinarius: siue delegatus,si non tenet quod fecit,vel si non benefecit,vel aliàs effectum non habuit de iure,tunc illud poterit iterum rectè facere.Et de ordinario quidem constat,ex c.cùm in terra,de elect.Et de delegato ex cap. significasti,de offic.deleg.Et videtur hæc distinctio probari in d.l.qualem, §. vlt.ff.de arbit. & in c.prælatum,de præb.vt à nonnullis citatur.

Iure alieno faciens, vt non reiteret,quãdo procedat.

48 ¶Et hæc quidem est Innoc.sententia in cap.in literis,ante medium,de offic.deleg.quem ibi sequuntur Host.Io.And.Bald.paulò post medium,Card.Florent.in iij.quæstio. Anto.col.ij. versic.ad secundum Imo.col.ij.versic.ad secundum,qui dicit menti tenendum.Felin.col.iij. versi.octaua limitatio.ipsi Host.& Ioan.And.clanculum.in c.j.in verbo,ipso iure.de re iudi. Compost.propè ad verbum,in c.capitulum,col.xix.versic.item quid si collatio, de rescript. Oldr.consil.ccxcv.orta materia,col.ij.versi.ad id quod dicitur.Albe.in l.iudex posteaquam, in princ.

De eadem re.

in prin.& ibi Imol.col.iiij.versi.fallit quarto,ff. de re iudica. Bal.in leg.qui per salutem, ante medium,ff.de iureiur.& in l.vlt.col.vlt.versi.quartò quæritur,C.de eden.vbi tamen pulchrè declarat,vt ibi videre poteris.& in d.l.si vt proponis, col.iij.vers. & hæc faciunt, & ibi Ang. ad fin.C.quomod.& quand.iud.idem Bal. in l. vlti. col.iiij.in iiij.quæstio. & ibi Saly.in viij. quæstio.C.de contrah.empt.& Fran.Are.in d.l.serui electione,in princ.col.vlt.versi. quartò adde,ff.de legat.j.vbi tamen id dicit communiter intelligi,secundum ea quæ dicam infrà in vj.limitat.num.10.incipi. huc item spectat.

49 ¶ Declara quintò in dispositionibus siue prouisionibus competentibus iure primo siue primario ac proprio(quod aliter accipio quam in præcedenti declaratione, vt intelliges ex his quæ nunc subiiciam)Secus si iure deuoluto,verbi gratia in casu.c.si electio,de electio.lib.vj. de quo diximus suprà in eadem limita.nu.4.incip.& alius item tex.Si electio primùm facta à canonicis non sortita est effectum,quia electus dissentit,vel renunciat, vel moritur, poterunt primi eligentes iterum eligere.Quòd si superior iure deuoluto elegit,& electus dissentit,vel renunciat,vel moritur,non poterit iterum eligere, sed ad canonicos redit electio, vt voluit glo.in d.c.si electio,in verbo,integrum,per id quod voluerunt glo.Tancre.& Hosti.in c.ne pro defectu, extrà, de elect. negligentes esse priuatos tantùm ea prima electione, quæ occurrit.Et eam glo.in d.c.si electio,sequitur Pe.Anc.ibi in iiij.no.& Domi. col.vlt. versi.in ea glo.ibi & intellige. *Ius primariũ & ius deuolutum, qui operentur.*

50 ¶ Declara sextò vt procedat, cùm quis exercet actum sibi de iure communi competentem, tunc enim si inutiliter exercuerit, poterit denuo exercere. secus si iure speciali. Ita enim voluerunt And.& Guil.Cu.in d. l. qui per salutem, & ibi post eos Alber.ante finem. Nam vt hic dicit,faciliùs tollitur ius speciale quàm ius commune,§.quia verò verisimile, in auth. de non alien.Cui adde & alium tex.in l.eius militis,§.j. & ibi gloss.in verbo, quocunque modo, Bar.Bal.& Ang.ff.de milit.testamen. cum aliis concor.à me traditis in tracta. cessante causa cessat & effectus,limit.xj. nu.4. nam vt dicit. *Ius commune & ius speciale.*

51 ¶ Declara septimò cùm actus primus nullus est & inutilis ob omissam formam vel solennitatem,tunc enim is iterari poterit,secus autem si peccatum sit in materia tunc enim ampliùs iterari non poterit.Ad quod citari solet à plerisque,quos mox subiiciam,tex.in l.quid tamen & l.si de pluribus,ff.de arbitr.vbi si ab arbitro non fuerit seruata forma mandati,non expirat mandatum quin possit iterum arbitrari. Quod & seruandum est in iudice delegato,arg.l.nó distinguimus,§.de officio, eo.tit.iuncto c.cùm olim abbas, de offi.deleg. & l.à diuo Pio, in princ.ff.de re iudi.Nam eadem est,vt inquiunt plurimi, in vtroque ratio. *Forma,& materia.*

52 ¶ Et ita quidem voluerunt Iac. Ra. & Oldr.in l. iudex posteaquam, & ibi Angel.in fi.Imo. col.iij. vers.fallit tertiò,Pau.Ca.in prin.Alex.col.iij.vers.tertiò fallit,ff.de re iudi.ipse Oldra. cons.ccxcv.orta materia quæstionis,col.ij.ver.ad id quod dicitur.Cy.in l.si accusatoribus, in ij.opposit.& ibi quoque Iacob.Butrig.& Salyc.ad fin.C.de accusat.idem Cyn.post Pet.in l. vlt.in vij.quæst.& ibi Salyc.in viij.quæstio.C.de contrah.empti.& ipse Cy.in l.si vt proponis la j.in j.opposi.& ibi ipse Iacob.Butri & Bald.col.iij.versi.opponitur & videtur, & Saly. C. quomod.& quand.iud.Alberic.post Pet.à bella perti.in l.j.col.vltim.vers. & in quantum ad præsens,ff.si quis in ius vocat.non ier.& in l.serui electione,in princ.col.j.ver.sed pone quòd collata,& ibi quoque Bar.col.j.Bal.col.ij.post alios,Imo.co..ij. & Alex.col. vlt. Iacob. Aret. alius Iac.Raueu.& Oldrad.in l.iudex,postea quàm,& ibi,& iterũ paulò Alber. post mediũ. Ang.in fi.Imol.col.iiij.vers.fallit tertiò,ff.de re iudica.Bar.in l.in proposita, quam legit cum l.si societatem,§.arbitrorum,col.ij.vers.quæro si iniquè,& ibi Alber.in fi. ff. pro socio, & in le.qui arbiter,ff.de arbitr.& in leg.qui per salutem,circa medium,& ibi Paul.Cast.post medium,ff.de iureiur.& idem Bald.in c.in literis, circa medium, de offi.deleg.vbi id dicit esse notandum.Card.Floren.& Imo.in c.causam,ille columna secunda,in j.opposit.j.quæstio.& iterum in iij.opposi.eiusdem quæstio.hic super gloss.vlt. ext. de electio.Pet.Anca.qui & hoc dicit procedere etiam in eo qui scienter malè elegit,in c.si compromissarius,columna secũda,versicul.item quod dixi,de elec. libro sexto. quod est notandum ad ea quæ dixi suprà in ead.limit.nume.35.denique si quis etiam.& Paul.Ca.in l.cùm quærebatur, post princip. ff. de re iud.Imo.in l.si expressim,columna.xj.versi.& hæc procedunt,& iterum vers. sed iuxta prædicta,ff.de appella.& Panor.in d.c.in literis,columna ij.versi, ego putarem, & ibi Fely. col.j.vers.tertiò fallit,de offi.deleg.& ipse Panor.in c.qualiter,le j.colum.secunda,versi. aut non transiuit,de accus. *De eadem re.*

53 ¶ Sunt tamen qui tenent contrarium in iudice,per d.l.si vt proponis,& d.c. in literis, nec ad eum trahi debere d.leg.quid tamen,loquentem de arbitro,& inter hos Ioan .And. in d. cap. qualiter & quando, le j.& ibi Calder.& Anton.de accusa.& Imo. sibi contrarius in eo ipso cap.in literis,de offi.deleg.Sed Alex.in d.l.iudex,columna tertia,in iij.fallent.dicit eandem esse vtriusque rationem & arbitri & iudicis delegati, vt suprà diximus, & in proposito videnda esse quæ no Bartol.in leg.ij.ff.de opti.leg.& per Ray.& alios in leg.serui electione, ff. de lega.j. *Qui teneant contrarium in iudice.*

Actus inutilis ex defectu formæ. quomodo reiteretur.

54 ¶Sed quicquid sit de ea re, tamen si ex defectu formæ vel solennitatis ij qui actum eum fecerunt, sunt ipso iure priuati potestate eiusdem actus faciendi, non eum poterunt iterum facere. Licèt secùs si sunt tantùm priuandi, per c.cùm terra, in fi. de electi. quod loquitur de actu eligendi, idque ad hoc dicit no. Rom. con. ccccLxxxiij. dubitabatur primo, col. iij. vers. secundò si quis dixerit, vbi & id dicit voluisse doc. in c. publicato, eo. ti. licèt illum tex. non allegat, & nos quoque diximus in d.l. si vnquam, vbi suprà, nu. 380. incip. quadragesimum quod præcedenti. Et vide Hosti. in c.j. col. j. in verbo, ipso iure. de re iudica.

Actus nullus ipso iure, iteratur, secus ope exceptionis.

55 ¶Declara octauo, vt scilicet is qui actum fecit nullum, possit iterum & eum ipsum validum facere, vt procedat si nullum est ipso iure, secus si ope exceptionis, vel officio iudicis est emendandum, tunc enim non poterit eundem iterare, vt voluit Bal. loquens in iudice, qui nulliter iudicauit, in l. vltim. col. j. in iiij. quæstio. C. de contrahenda empti. per no. in l. in proposita, ff. pro soc. & ante eum Dy. prout allegant Alber. in l. serui electione, col. j. ff. de leg. j. & Cy. in d. l. vlt. colum. ij. in vij. quæstio. C. de contrahend. empti. vbi tamen dicit id non placere Petr. à Bella pertica. Et idem voluerunt alij, quos tibi citaui in d.l. si vnquam, in verbo, reuertatur, num. 374. incip. trigesimum septimum, cùm non tenet. Ex quibus etiam intelliges, ita id procedere, vt etiam iudex possit ferre sententiam contrariam priori suæ sententiæ quæ ipso iure nulla erat, per l.j. C. de senten. quæ sine cert. quanti. licèt aliàs facere non posset, leg. j. C. quan. prouo. non est neces. vbi id annotat Saly. col. ij. in x. opp. & Fel. in c. inter monasterium, ante fi. de re iud.

De eadem re.

56 ¶Simile autem est quod publicato scrutinio electores poterunt variare, & iterum eligere, si electio est ipso iure nulla, secus si non esset nulla ipso iure, sed poterat annullari, quia tunc variare non poterunt, vt voluit Inno. in d.c. publicato, in prin. & ibi quoque Hosti. colum. ij. in verbo, nequeunt, & Bal. col. pen. vers. quæro dicitur hic, & Pan. col. vlt. vers. vlteriùs quæro, & penè omnes de elec. cum alijs multis concor. quæ & nos congessimus in d.l. si vnquam vbi suprà, nu. 375. incip. tricesimum octauum quod est, vbi etiam videbis nu. seq. quomodo id intelligendum est.

SECVNDA LIMITATIO.

Simplex sermo prolatus in materia, quæ ex cõsuetudine regionis iterationẽ requirit.

1 ¶Secundo Limitat Fely. in d.c. ij. col. iij. vers. fallit secundò, de treug. & pac. non procedere hanc nostram regulam, vbi simplex sermo profertur in materia, quæ ex consuetudine regionis requirit iterationem, per id quod dicit Bal. in l.j. col. ij. vers. pone quòd testator, C. de fideicom. quòd si testator iussit hæredem vestire vxorem viduam, certè id intelligitur, dum in viduitate permanserit, ex qualitate personæ, l. plenum. §. equitij, ff. de vsufruc. & habita. nec sufficit quòd det vnum vestimentum pro tota vita ipsius viduæ, sed quolibet anno, quia de more est vt vestes quolibet anno renouentur, & talis est communis consuetudo testatorum, arg. illius l.j. Hæc ille.

De eadem re.

2 ¶Quem, vt id addas Fely. nuncupatim sequitur, Roma. sing. ccxcj. incip. legauit viduæ maritus. & Alex. qui id dicit valde signandum, quia sæpe accidit in facto, in d.l. diuortio, §. quod in anno, quem legit cum §. ob donationes, col. pen. vers. secundo limita, & ibi quoque Iason col. item pen. vers. vndecimo facit illud, ff. sol. matrim. & idem Iason in d.l. in duobus, §. si is qui, col. ij. in viij. simili, ff. de iureiuran. & Catel. Cot. qui hoc dicit sing. in memor. incip. legatum quod vxor, & Alcia. in hoc nostro §. hoc sermone.

De eadem re.

3 ¶Sed aduerte lector, quòd in hac Baldi specie tria concurrunt, propter quæ id videtur procedere: primum qualitas personæ siue subiecta materia, deinde mos regionis, postremò testatorum consuetudo, quæ omnia ponderat Bal. in d.l.j. vt non mirum sit, si tot concurrentibus ea sententia procedat: nam & in fortiori casu Anto. consil. xxx. casus, Titius quidam testator, in j. dubio, ex facto respondit, quòd si pater habitationem domus, filiç, cùm vidua erit, reliquerit, ea si tertiò & quartò vidua fiat, legatum consequetur ex subiecto scilicet argumento, nempe cum hæc verba sint generalia, & ad rem ex suapte natura reiterabilem referantur, per l. si ita stipulatus fuero à Seio, ff. de fideiusso. & alia quæ ibi allegat, & sequitur etiam Alci. in hoc. §. hoc sermone. Et vide quæ dicam infrà in xv. limitat. nu. 1. & 2. sed & huc accedit.

TERTIA LIMITATIO.

Materia fauorabilis, iterationem inducit.

1 ¶Tertio Limitat Fely. non procedere in materia fauorabili & quæ benignam interpretationem recipit, qua in re non sequar ordinem ipsius Fely. sed primùm pro hac limitatione tibi citabo tex. in l. hæc conditio filiæ, ad fi. in verbis, benignè tamen dicendum est, ff. de condi. & demonst. quem tex. in id ponderat Frant. Are. in l. serui electione, in fi. princ. ff. de l.j. vt in illo casu actus reiteretur ex benignitate, fauore vltimæ voluntatis: & sic, inquit, regulariter esset oppositum, nisi esset tantus fauor, super quo vide quæ dicam infrà in xviij. limit.

Posthumus institutus, de quo intelligatur.

2 ¶Sed in hanc sententiam est text. in l. placet. cum seq. ff. de libr. & posthum. vbi si quis instituit posthumum hæredem, non vtique is solus institutus videtur, qui ex ea quam habet vxore, ei primùm natus est, vel is qui tunc in vtero est: verùm & is quoque qui postea ex quacunque vxore nascetur, quod glo. ibi dicit mirabile, propter fauorem institutionis, & testamenti

menti conseruandi. aliàs autem secus esset per hunc nostrum §. hoc sermone. Ex quo intelligis ex sententia illius gl. non esse locum huic nostræ regulæ in fauorabilibus. Et eam glo. sequuntur respectu fauoris testamenti Bal. Alb. Raph. Comen. Pau. Cast. post medium, ipse Alex. col. ij. vers. nec obstat, d. §. hoc sermone. & idē Bar. in l. si ita, ff. de aur. & arg. leg. idē Alc. in l. qui filiabus, in prin. col. ij. vers. addo quod etiam hoc, & ibi quoque Iason con. xj. col. vlt. ff. de l. j. & Calca. consi. xx. ista quæstio habet tria, colum. j. versic. ista tamen regula, vbi eam dicit no.

De eadem re.

3 ¶ Deinde quod tradit Oldr. con. ccxij. quidam in suo testamento, quòd si testator instituit ventrem vxoris, & postea ex eadem vxore plures habuit filios diuersis temporibus, censentur omnes instituti, per d. l. placet, de libe. & posth. quia sic est (inquit) in omnibus actibus fauorabilibus, vt omnes posthumi intelligantur, l. si quis ita dederit, §. j. ff. de testa. tut. & l. qui filiabus, §. j. ff. de legat. j. & l. Clemens patronus, ff. de hæred. instit. & videtur (inquit) esse casus in l. inter veteres, C. de fideicommissa. liber.

Comprobatio eiusdem.

4 ¶ Et idem eo tacito voluit Ioan. And. illius discipulus in addit. Specu. in rub. de testa. col. pe. vers. occurrit alia quæstio. & ipsius Ioan. And. discipulus Feder. Senen. magistri quoq; nulla mentione facta, loquens in duobus posthumis eodem partu natis, con. xlij. testator instituit. & Angel. con. lj. Simon notarius. Alex. in d. l. placet, col. j. vers. & per istum tex. & ibi quoque Iason. col. ij. vers. adde quòd per istum tex. ff. de liber. & posth. & ipse Alex. con. clxxj. viso processu causæ inter dominam Antoniam, col. ij. vers. sed ita est quòd quando, lib. ij.

De eadem re.

5 ¶ Et idem tenuit Bal. nullo maiorum citato, con. cxxij. verba testamenti sic dicunt, col. j. vers. & hæc responsio, lib. j. & cons. cxxviij. ad intelligentiam, col. j. vers. contrarium est verum, eo. lib. j. quod cons. repetitum est, con. cxiij. proponitur quòd quidam misser Simon, li. v. & vtrobique per d. l. placet. & Paul. Ca. qui distinguit, con. ccccix. casus iste frequenter contingit, col. vlt. vers. super secundo non est insistendum, libr. ij. vbi etiam allegat d. l. placet. Sed tu omnino vide Iasonem in d. l. placet, vbi id latissimè tractauit, nam Rapha. Comen. & Paul. Ca. tenent contrarium in d. l. placet.

Relictum die nundinarum ecclesiæ.

6 ¶ Hanc opinionem fulcit tex. in l. annua, §. Attica, ff. de annu. lega. vbi legatum ecclesiæ ita factum, die nundinarum, intelligitur esse non vno tantùm anno, sed in perpetuum fuisse relictum. Et quod in simili tradit Bar. in l. eum qui ita, §. qui ita stipulatur, col. ij. quæro promittis mihi, ibi, quid dicemus, ff. de verb. obli. quòd promissio certæ quantitatis ex causa alimentorum, præsumitur annua, fauore scilicèt alimentorum, aliàs enim secus per l. cùm hi, §. si in annos, ff. de transactio. & sequitur latè Soci. con. xlviij. eleganter consuluit, paulò ante fi. li. iij. Sed tu super hoc vide Pau. Ca. & omnino Alex. in d. §. qui ita stipulatur.

Et ex causa alimētorum, quomodo debeantur.

Legata libertas seruo alieno.

7 ¶ Sed & huic limitationi nonnihil cōuenit alius tex. in l. deberi, C. de fideic. liber. vbi si seruo alieno libertas legata sit, quod quidem fieri non potest nisi domino serui consentiente, si dominus ipse primùm dissenserit, quia nolit eum vendere, non propterea continuò abrumpitur libertas, sed differtur, donec postea dominus propositum mutauerit. Quod obtinere videtur ob fauorem libertatis: aliàs enim ex primo dissensu videretur legatum expirare, nec postea reuiuiscere ex alio consensu, per ea quæ suprà diximus, in prin. num. 59. incip. tricesimo quod scriptum reliquit. Quanquam scio nullum scribentium super ea l. deberi, id vllo pacto tribuere fauori libertatis, sed de ea re ita loqui, tanquam id generaliter intelligatur, & ex eo illud assumentes, quod differtur, non aufertur: neque etiam vellem id pertinaciter tueri, vt libertatis fauore illud fieret, licèt id fauor ille operari possit, etiam si in aliis aliter dicendum esset.

Filij legitimādi per sequens matrimoniū.

8 ¶ Huc etiam pertinet, quod leges legitimantes filios ex concubina natos per sequens matrimonium, intelliguntur non tantùm de primis patris nuptiis, sed & etiam de secundis, puta si primùm ducat vxorem alteram extraneam, & deinde ea mortua ducat illam concubinam: nam per id matrimonium legitimantur illi filij. Ita enim voluit Hosti. in summa. tit. de filiis presbyter. §. ij. ad fi. Ioan. And. in c. tanta, in verbo, post contractum matrimonium, & ibi etiā Card. Flor. circa medium, vers. pone procreat quis filium, Petr. Anc. col. iij. vers. secūdò facit Anto. col. item iij. vers. quæro quando, Panor. in iij. no. & Card. Alex. col. x. vers. quæro septimò, qui fil. sunt legit. & alij propè infiniti, nam id omnes tenent præter vnum aut alterum, vt videbis in nostro tractatu Primigeniorum, in xxxiiij. q. nu. 2. vers. sed vt ad speciem. Et id etiam multi tribuunt fauori prolis, & legitimationis, c. peruenit, & cap. ex tenore, qui fil. sunt legit. & aliis multis citatis à Io. And. in c. fine culpa, de reg. iur. lib. vj. quanuis multis ex illis, quos in hanc partem cito, contrarium videbatur dicendum ex hoc nostro §.

Debitor impetrata permissione creditoris vt exeat, an duret illa permissio.

9 ¶ Et huc quoque accedit quod latissimè & multis rationibus decidit Calde. in sua disputatione incipien. ex octo studentibus, char. vlt. quòd si scholasticus debitor iurauit non exire districtum sine permissione creditoris, deinde is permissionem simpliciter impetrauit à creditore, ea intelligitur vt non semel tantùm, sed quoties ei libuerit, exire possit quoniam ea concessio est fauorabilis, vt quæ reponit debitorem in sua pristina & naturali & ciuili libertate. Ex hocque repræhendit Oldr. qui in quadam sua disput. dixerat facultatem datam bā-

nito, vt liberè posset venire in ciuitatem, intelligi de vna tantùm vice, vt ex eo diximus suprà in prin. num. 80. incip. 45.

10 ¶ At Fely. in d. c. ij. col. iij. vers. fallit tertiò, & seq. de treug. & pac. nititur vtrunque concordare, vt scilicet dictum Calderini sit verum in suo casu fauorabili, propter rationes quas in hoc adducit. Sed & dictum Oldr. in sua specie sit verum, vt qui loquatur in permissione minimè fauorabili, sed potius odiosa, quia interest reipublicæ, ne bannitus, qui hostis est patriæ, ad eam reuertatur. At ipse Fely. non meminit Bar. qui post Dy. in l. adultera, §. vltim. ff. de adult. contrarium ex diametro tenuit, vt diximus suprà in prin. nu. 90. incip. xlix.

Contrarij solutio.

11 ¶ Sed & ad hanc limitationem trahi potest, quod ab Anto. ex facti specie responsum est eo loco, ex quo nuper illum citauimus in ij. limitatione, con. xxx. quòd habitatio filiæ relicta in casum viduitatis non solùm de prima viduitate intelligitur, sed & de secunda, & de aliis, ad quod comprobandum, cùm alia multa adduxisset, tum & illud quoque, quòd in fauorabilibus sermo indefinitus non restringitur ad primum siue proximum, vt no. inquit Ioan. Andr. in c. non potest, de præbend. lib. vj. de cuius dicto diximus suprà in prin. nu. 31. incip. contrarium tamen tenuerunt & sequen.

Habitatio filiæ relicta in casum viduitatis, de qua intelligenda.

12 ¶ Sunt & qui huc trahunt, quod à multis dicitur, statutum de compromissis affinium, cuiusmodi sunt multa in Italia, vt scilicet affines teneantur compromittere, non de vno tantùm compromisso intelligi, sed quoties opus fuerit, & donec lis fuerit sopita, de quo latè dicemus infrà in ix. limitatione, & aliis locis ibi citatis. Nam inquiunt, id statutum est fauorabile & inductum ob publicam vtilitatem, vt per Bar. in j. constitut. C. column. ij. versic. super hoc quæro, priores & Bald. in l. qui se patris, col. vlt. vers. & ideo in feudo, & ibi Paul. Castr. colum. penul. versic. & hoc dicit, & Roma. colum. xvj. vers. & ex prædictis resultat, C. vnde lib. Petr. Anc. consi. clxxxvij. apud me quæstio ista, per totum illud consi. & maximè in fi. & id communiter tenetur, licèt nonnulli teneant contrarium. Hanc enim inter cæteras rationem illius sententiæ affert Iason, in leg. veluti, §. hæc vox, quem legit cum §. prætor ait, l. præceden. ff. de eden. & in l. prætor ait, §. deinde, colum. vlt. in viij. no. ibi, tertiò quia tale, ff. de no. oper. nunciat.

Statutum de cōpromissis affiniū, quomodo intelligatur.

13 ¶ Et quod ab Alex. scriptum est consil. clxxj. viso processu inter dominam Antoniam, col. ij. vers. superest modò, cum multis seq. lib. ij. quòd si testator reliquerit alimenta cuipiam, & futuræ ipsius vxori, intelligitur non solùm de vna & prima vxore, sed & de omnibus quas postea ducet, quia id legatum fauorabile est, l. j. C. de fideicommiss. & l. cum hi, propè per totam eam l. ff. de transactio. Et eam Alex. sententiam nuncupatim sequitur Soci. consil. iiij. eleganter consuluit, col. vlt. lib. iij.

Alimenta relicta cuipiam, & futuræ eius vxori, de qua intelligantur.

14 ¶ Ipse autem Alex. ad confirmationem suæ illius sententiæ nonnulla ex supradictis adduxit, & illud quoque præterea quòd indefinita apposita circa personas, æquipollet vniuersali in fauorabilibus, vt voluit Bart. quem cæteri sequuntur in l. si pluribus, in princ. ff. de legat. ij. per eum text. & alium quoque text. in l. si quis ita, §. j. ff. de testa.

De eadem re.

15 ¶ Atque etiam illud, quòd in fauorabilibus fit extensio de vna causa fauorabili ad aliam, etiā in exorbitantibus, vt no. in l. illud, C. de sacrosan. eccle. & in l. si constante, ff. sol. matrim. & no. Cy. in auth. res quæ, in iiij. quæst. & ibi quoque Bart. paulò ante fin. Alber. consil. j. versic. item quærit gl. Bal. col. vltim. versi. item videtur, & cæteri propè omnes, C. commu. de lega. cum simılib. Ex hocque Alexan. reprehendit illam Bald. decisionem in l. vl. C. de indict. vidui. tollen. de qua diximus suprà in princ. nu. 104. incip. lviij. per tex. in l. si agnatis, ff. de reb. dub. & in l. cùm ita, §. vlt. ff. de leg. secundo, quod & nos diximus in d. nu. 104. vbi & tu videre poteris, ne hic repetam.

In fauorabilibus fit extensio de vna caussa, ad aliam.

16 ¶ Postremo in vniuersum, vt hæc nostra regula non procedat in omnibus fauorabilibus, vltra Alex. vbi suprà, voluerunt Pet. Anc. cons. xxvij. non seruato ordine, col. iij. vers. nō obstat si dicatur. Raph. Com. consil. xiiij. dictum statutum, circa medium, & è recentioribus latè Philip. Dec. cons. cccccxij. cùm reuerendissimus Cardinalis, col. j. & ij. tanquam scilicet id totum pendeat ex fauore & odio. & Alciat. in hoc nostro §. hoc sermone, vt scilicet in odiosis nostra regula obtineat, in fauorabilibus minimè. Et ad id bene facit quod scribit ipse Dec. cons. cclxxxvij. in ciuitate Placentiæ, col. pen. vers. & vlteriùs in isto casu, & cons. dcix. quæritur ex duobus, col. ij. nu. 6.

Comprobatio eiusdem.

17 ¶ Vt tamen non omittamus quod eleganter disputatum est à Tito Liuio. iij. decad. libr. j. de fœdere pacis icto inter Asdrubalem Pœnum & C. Luctatium consulem Romanum pro vtroque populo & eorum sociis, vtrum ad Saguntinos qui postea socij Romanorum facti fuerant, traheretur. quidam Pœni negabant, Romani contra affirmabant, tametsi neque additum esset iis qui tunc essent, nec his qui postea assumerentur. Defenditque Liuius eos fuisse compræhensos: cui & ego assentior, cum id pacis fœdus esset fauorabilissimum, & in nostro iure multa videamus fauore pacis contra regulas iuris communis introducta.

Fœdus pacis latissimè interpretandū.

18 ¶ Verùm aduersus hæc omnia vrget admodum tex. in l. matrimonij, ff. qui & à quib. à nobis adductus

adductus suprà, in princip. nu. 4. incip. & alius quoque, vbi appellatione nuptiarum veniunt primæ, non etiam aliæ, etiam si sit fauor libertatis, cùm tamen libertas sit rerum omnium fauorabilissima, vt latè diximus & probauimus in rep. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 329. incip. libertas autem, & nu 331. igitur vt concludamus. Ideoq; Ludo. Sard. vnus omnium quos viderim, tenuit per eum tex. & alia quę allegat, contra eam communem opin. quam suprà adduximus num. huius limit. viij. incip. huc etiam pertinet, scilicet filios naturales non legitimari per secundas nuptias contractas cum concubina. Nec certè satis video quid illi textui responderi possit, nisi dicas eam fuisse manumissoris mentem, vt de primo illius ancillæ matrimonio intelligeret, non etiã de alio, præsertim illius repudiatæ: nec eandé esse vtriusque rationem & affectionem, vt nos ipsi omnes intelligimus. Quotus enim quisq; tanti æstimarit viduæ aut repudiatæ matrimonium, quanti eius ipsius virginis? Et id quidem vt scilicet in casu illius l. videretur tantùm de primis nuptiis fuisse cogitatum, voluit Alber. in d. l. qui per salutem, statim post princ. & iterum post mediũ, ff. de iureiur. vide autem quæ diximus suprà in j. limita. nu. vlt. incip. intellige tertio. *Contrarium eius quod suprà.*

QVARTA LIMITATIO.

1 ¶ Quarto limita secundum Fely. in d. c. ij. de treug. & pac. vt non procedat, quando est facta concessio quæpiam ad certum tempus, quia tunc non intelligitur pro prima vice, sed toties quoties, durante illo tempore præstituto, per tex. in l. sicut in annos, in princ. ff. quib. mod. vsusfruc. amitta. vt si cui, quamdiu viuat legatus sit vsusfructus, videtur toties repetitus quoties amissus. Et idem si vsque ad diem vel ad tempus sit legatus, vt puta ad decennium. *Concessio facta ad certũ tempus, intelligitur toties quoties.*

2 ¶ Et ita per eum tex. expresim hanc limitationem adscripsit Raph. vt à nonnullis citatur in l. si mihi & Titio, ff. de verb. oblig. vbi & ad hoc dicit facere not. per Bart. ibi nam & ad hoc illum citat, & sequitur Alexan. in addit. Bart. in l. j. ff. ad leg. Iuli. maiesta. vbi & ad hoc dicit facere tex. in l. Græcè, §. & post litem, ff. de fideiussor. & Philip. Deci. in l. j. col. vltim. C. de instit. & substit. & ante hos idem voluit Bal. à nullo illorum citatus, cons. xxxiiij. statuto seu capitulo, col. vltim. vers. nam quantumcunque negat, libr. v. arg. l. sterilis, §. vltim. & leg. qui fundum vendebat, ff. de contrah. empt. & ante illum Ioan. Mona. in cap. vltim. col. ij. vers. sed quæro episcopus, de verb. signifi. de cuius illic sententia, dicam infrà in viij. limit. nu. 2. incip. & est simile. *De eadem re.*

3 ¶ Sed hic paululum aduerte lector, nam illa l. sicut in annos, loquitur in actu successiuo, videlicet in legato siue concessione vsusfructus ad certum tempus. Aliud autem posset videri in actu momentaneo, & quod certo aliquo tempore perficitur, vti est (verbi gratia) ius eligẽdi, cui conceditur aliquod certum tempus, videlicet trium mensium, cap. ne pro defectu, de electio. Et tamen si ea semel facta fuerit, ampliùs non poterit iterari, etiam intra illud tẽpus etiamque si ita inutiliter facta fuerit, vt annullari possit: quamuis secus esset si ipso iure nulla esset, vt videre licet apud Inno. in c. publicato, in princ. & ibi quoque Hosti. col. ij. in verbo, nequeunt, Bal. col. pe. vers. quæro dicitur hîc, Pan. col. vlt. vers. vlteriùs quæro, de elect. cum aliis concord. à me adductis in repe. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, num. 375. incip. tricesimumoctauum quod est admodum, C. de reuocan. donat. *Actus successiuus.* *Actus momẽtaneus.*

QVINTA LIMITATIO.

1 ¶ Quinto limita secundum Fely. in d. illa iiij. limit. (nam & hanc cum illa confundit) vt non procedat, quando concessio fit pro certa & determinata causa, verbi gratia, concessa est simpliciter securitas eundi & redeundi pro pace tractanda: tunc enim nõ intelligitur pro prima vice tantùm, sed quòd semper durante eo tractatu possit liberè ire & redire, vt voluit Bar. in d. l. j. col. vlt. ff. ad l. Iul. maiesta. arg. l. continuus, §. qui insulam, ff. de verb. oblig. & l. veteres, cum l. seq. ff. de itin. actuq; priua. & sequitur Ang. in l. vtimur, ad fi. vers. itẽ adde, ff. de sepul. viola. dum citat Bar. vbi suprà, Pan. in d. c. ij. in fi. de treug. & pac. & Io. Plat. in l. j. col. ij. versi. & simplex & indeterminata, C. de nauicu. li. xj. & Georg. Nat. in repe. clemen. sæpe, in prin. col. vj. vers. mihi magis placet, ibi, comprobo hoc autoritate, de verb. signifi. & Philip. Dec. cons. ccccclxij. viso puncto, col. j. vers. ad idem facit. *Concessio facta pro certa causa.*

2 ¶ Nam & semper aliàs durante causa, debet etiam durare & perseuerare id quod ob eam causam introductum est & concessum, l. semper, §. negociatores, ff. de iur. immunita. & l. si cui, §. j. ff. ex quibus caus. maior. & l. ij. §. omnes. ff. de iudic. & l. Titia, §. vsuras, ff. de lega. ij. & l. qui nominibus, ff. de administrat. tut. Et ita per eos text. voluit Signor. Homod. cons. cliij. paterfamilias, col. j. num. 6. & diximus in nostro tracta. cessante, causa cessat effectus, parte j. num. 17. incip. & illud. *Comprobatio eiusdem.*

SEXTA LIMITATIO.

1 ¶ Sexto limita (& hæc est quinta limitatio Fely. in d. c. ij. de treu. & pac. quæ accedit proximè ad j. limitationem) vt non procedat, quando per primum actum non est satisfactum menti, & intentioni loquentis, siue disponentis, siue agentis, ex eo quod scribit Bal. in l. fideicommissa §. si quis alicui decem, ff. de lega. iij. quod statutum de compromissis, intelligitur vt iterum *Actus iteratur quando non est satisfactum menti agentis.*

compromitti debeat primo finito, si non sit satisfactum statuto per primum compromissum quia adhuc vendicat sibi locum ratio statuti, quæ est, vt lites finiantur. Et sic (inquit) non obstat l.boues,§.hoc sermone, ff.de verb. signif.

2 ¶Et idem (vt id addas Fely.) voluit idem Bal.post.Cy.in l.veluti.§.hæc vox, per illum tex. & ibi quoque Alex.Iason, & Iacob.à S.Georg.ff.de eden. Ipse Bald.in l.qui per salutem, in fi. lect.nouæ, per illum textum & ibi etiam Alexand.& Iason,ff.de iureiuran.& idem Bald.in l. prætor ait,§.hoc autem interdictum,le ij.in quibusdam additio.vt à nonnullis citatur, licèt in meo codice non reperi,& ibi item Rom.in addi.col.j.vers.& sic facit.& Iason,in §.deinde in viij.not.ff.de oper.no.nunciat.& ipse Bald.cons.ccclxij.primò videndum est, libr.v. nam statutum (inquit) mandans compromitti, intelligitur cum effectu.& Roma.in l.ij.char. pen. vers.sed stat circa hoc,sub num.58.ibi,non obstat orationem,ff.de re.iudic. vbi & ad hoc allegat l.oratione,ff.de feri.& idem Roma.cons.ccccciiij. in casu propositæ consultationis, in prin.Alex.cons.lxx.viso cons.col.ij.vers. constat autem.libr.ij.Philipp. Dec.cons.xxij. cuius supra scriptio incipit,si pronunciatur,col.j.& alij alia ratione moti,quos citabo infrà in ix.limita.Iterumque in xviij.Et interim tamen videas Math.Afflic.decis.Neapol.xlvj.dicit regia pragmatica.

De eadem re.

3 ¶Et huc quoque pertinet aliud dictum Hosti.vt à multis citatur, in c.cùm in multis, & ibi post eum Ioan.Andr.col.vlt.in glos.vlti.Petr.Anc.col.ij.vers. quintò quæro, & Domi. col. pen.vers.in fi.glo istud dicit verum,de rescr.li.vj.quòd in casu d.c.si quis vi gratiæ expectatiuæ acceptauerit vnum aliquod beneficium quod consequi non potest, quia alius habens priores literas,illud acceptauerat,vel etiam id vacans non erat,poterit aliud acceptare.Aliàs autem non poterit,vt omnes vbique tenent, vt alibi dicam.

Qui acceptauit beneficiũ, quod consequi non potest, aliud acceptare permittitur.

4 ¶Et idem propemodum in effectu voluit glo.in c.ne captandæ,in verbo, cùm subsit, & ibi Archid.in glo.vltim.& Ioan.And.super j.glos.de concessi.præbend.lib.vj.& D.à Rota decisio.xlij.no.quod vbi est notorium,in antiquis.& Roma.cons.cccxxix.præsens consultatio, col.j.& in id plerique citant l.ij.ff.de opt.lega.& quòd verba sunt cum effectu intelligenda, l.j.§.hæc autem verba,ff.quod quisque iu.& l.si per alium,§.docere,ff.ne quis eum qui in ius voca.& c.relatum, de cler. non resid.

Verba cum effectu intelligenda.

5 ¶Et aliud quoque dictum Bald.in l.quod quis,col.ij.in sexta q. in fi.C. de procura. quòd si procurator constitutus specialiter ad aliquid faciendum, alium substituerit,in eũ transferre videtur omnem suam potestatem, nec potest illum reuocare, nec alium substituere, per cap.is qui,& cap.quamuis,de offi.deleg. libr.vj.Si modò,inquit, ille primus substitutus, sit habilis,& acceptet substitutionem:aliàs enim hic procurator non videtur per eam primam substitutionem functus suo officio,per d. leg. hæc conditio filiæ, ff. de condi. & demonst. vbi per primas nuptias,quæ non sunt sortitæ effectum,non impleta est hæc conditio, si nupserit,& per not.per Innoc.in cap.in literis,de offi. deleg.de cuius illic dicto videbis infrà, num.19.

Procurator quando substituisse sibi aliũ dicatur.

6 ¶Et illud item ipsius Bal.post Pet.in l.inuitus,in fi.C.eo.tit.de procu.quòd procurator cõstitutus ad appellandum,intelligitur non solùm de prima appellatione, sed & de secunda, cùm per primam non habemus effectum secundum intentionem mandantis,per d.l.hæc cõditio filiæ meæ,ff.de cond.& demon.& sequitur Rom.in d.l.prætor ait,§.hoc interdictum, le ij.in additio.col.j.vers.& sic facit,ff.de ope.no. nunciat. & d. cons. ccccciiij. & vtrobique per illum ipsum tex.& præterea per tex.in l.si is à quo,§.vlt.cum l.seq. ff.vt in posses. lega. & l.j.§.quod ait prætor,ff.quo.lega.& l.si ab arbitro,ff.qui satisd.cogan.quibus probatur,quòd si per explicationem primi actus res effectum non habuit, proceditur ad secundum, nam verba sunt intelligenda cum effectu, l.qui per alium, §.docere, ff.ne quis eum qui, & leg. prima,§.hoc autem,ff.quod quisque iur.& cap.relatum,de cleri.non resid.& diximus alibi suprà.

Res si effectũ nõ habuit per explicationẽ primi actus, proceditur ad secundum.

7 ¶Sed & illud dictũ Bald.in d.l.inuitus,sequitur Maria.Soci.in c.de illis,col.ix.vers.& prædicta faciunt,de condit.appos.vbi dicit se ex hoc consuluisse Florentiæ,quòd statutum eius loci,quo dotes mulierum possunt constitui super monte,dum nubunt, intelligitur vt etiam mulier,quæ semel fuit dotata,iterum posit dotari,si vidua facta sit, quia cùm adhuc possit nubere,non est satisfactum menti statuti ex prima illa dotis constitutione.

Statutum florentiæ in dotibus, quomodo intelligatur.

8 ¶Sequuntur item illam Bald.decis.in d.l.inuitus, Caro. Rui.cons. xxx. cuius exordium est, circa primum dubium,col.iij.vers.bene facit quod not. qui est sub numer. 8.lib.ij. & iterum cons.cxix.viso & bene ponderato,columna antepenult.vers.& minùs etiam dici potest, qui est sub numer.xiiij.eod.libr.ij.& Iason in d.l.diuortio,§.quod in anno,in fin.ff.solu.matri. & Philipp.Dec.cons.xxij.columna prima & cons.lij.cùm reuerendissimus cardinalis,colum. secunda,vers.tertiò hoc idem comprobatur,& cons.cccccxlij.viso puncto diligenter formato,in princ.vbi id dicit no.ex hocq; respondit,potestatem datam debitori,vt possit accipere pecunias sub cambiis,ne creditor patiatur interesse de pecuniis sibi debitis,non restringi ad primam vicem,sed generaliter intelligi,donec creditori satisfactum fuerit.

Actus iteratur, quando intentioni satisfactum nõ est.

¶Subdit

9 ¶ Subdit autem Rom. in duobus illis locis à me citatis suprà, versi. ab hinc ij. post illam Bal. in d.l. inuitus, sententiam ab eo relatam, hæc quoq; procedere (neq; enim id omittere debui) etiam si dispositio loquatur per verba denotatiua certi numeri, quia si per actus in eo numero comprehensos, non est satisfactum intentioni disponentis, poterit procedi ad numerũ vlteriorem, vt dicit ipse expressum in l. si quis ex argentariis, §. vlti. & l. veluti, §. hæc vox, ff. de eden. Quod & ipsum tradidit ipse Rom. in d.l. ij. vbi suprà, ff. de re iudi. vbi & ad hoc allegat d.l. oratione, ff. de feriis. & sequitur Fely. in d. ca. ij. in v. limit. de treug. & pac. & Geor. Nata. in d. cle. sæpe, in princ. col. lxij. versi. non ob. d. §. hoc sermone, ibi, quod procedit etiã, de verb. signifi. & Alciat. in hoc nostro §. hoc sermone.

Etiamsi dispositio loquatur per verba denotatiua certi numeri.

10 ¶ Huc item spectat, quod no. voluit Inno. in ca. in literis, de offi. & potest. iur. deleg. quod quando cogitatum est de effectu, vt quia papa mandat episcopo, vt prouideat cuipiam de aliquo beneficio, nunquam commissarius fungitur officio, nisi res sit sortita plenum effectum, quia non est de nudo facto, sed de effectu beneficij cogitatum: nam ita illum referunt & sequuntur Bald & Anto. ibi. Oldra. citans nuncupatim Inno. consi. ccxcv. orta materia, col. ij. versi. ad id quod dicitur. Bar. in l. ij. §. j. col. ij. versi. item prædicta vera sunt, ff. de optio. lega. Bal. in l. serui electione, post medium, & ibi Imo. col. ij. versi. item fallit quando, & Fra. Are. col. iij. versi. quartò adde, & Alex. col. vltima, ff. de lega. j. & idem Bal. in l. post aditam, versi. deinde collige, C. de impub. & aliis substit. & in l. Barbarius, in j. lec. col. vlt. versi. & no. quòd ille, ff. de offi. procon. & in l. si vt proponis, la j. colum. iij. versi. & hæc faciunt, C. quomo. & quand. iud. & Petr. Ancha. in ca. cùm in multis, quod est secundum, col. vlt. versi. similis est quæstio, de rescrip. lib. vj. & in c. si compromissarius, colum. ij. versi. vltimò, quia text. dicit, ibi, sed quando est constitutio, de electio. eod. lib. vj. dum tractant, an qui semel elegit siue bene siue malè, possit iterum eligere, & Imol. in l. iudex posteaquam, columna quarta, versiculo fallit etiam quartò, & ibi quoque Alexand. columna tertia, in quarta fal. ff. de re iudic.

Similiter, si cogitatum est de effectu.

11 ¶ Et ad hoc quidem facit, quod post alios antiquiores, quos non nominat, voluit glo. in d.c. si compromissarius, in verbo, consentire, in fi. dum facit discrimen, an detur potestas prouidendi, an eligendi: vt in primo casu, si electio non fuerit sortita effectum, possit iterum eligere, quia per primam illam electionem nondum est prouisum, & sic non satisfactum intentioni mandantis. & sequitur Ioan. And. super ea gl. qui eos nominat qui antè fuerant eius opinio. scilicet Tancred. & Pet. de Samp. in c. causam, extra eod. tit. & idipsum quoq; recitasse Abba. antiquum. in ca. quia propter, eo. ti. Et in hac quoq; opinio. videntur fuisse Host. & Ioan. And. in c. j. in verbo, ipso iure, de re iudic. & Bal. dum simpliciter eam gl. citat, in d. cap. causam, col. ij. versi. quærit glo. an compromissarius, de elec.

De eadem re.

12 ¶ Verùm Ioannes de S. Georg. dicit, quòd ipsius præceptor dicebat, contrarium eius quod diximus probari in d. c. compromissarius, quia loquitur de potestate prouidendi, cùm dicitur statim post prin. ad superiorem potestas deuoluitur prouidendi, & tamen postea confestim sequitur, quòd sibi compromittentes imputent, qui in talem, potestatem huiusmodi transtulerunt. Sed dicit Domi. ibi in §. si verò, super d. gloss. vlti. ad id dici posse, quòd finis tex. illius §. debet referri ad princ. vbi loquitur de potestate eligendi data compromissariis: verbum autem prouidendi postea positum, dicitur respectu illius ad quem deuoluitur: & satis probatur ex eo text. quòd isti compromissarij habuerunt tantùm potestatem eligendi, vt dicit glosa.

Contrarium eius quod suprà.

Solutio.

13 ¶ Cæterum istam distinctionem eligendi & prouidendi reprobat Lapus in d. c. si compromissarius, nihil enim referre inter potestatem eligendi & prouidendi, vtrunq; enim consumi vna electione: nam compromissarius potest dicere eligo vel prouideo, vt scripsit Archid. in c. sicut cùm per formam, eo tit. & lib. & in c. in Genesi, extrà eo. tit. & Inno. in c. in causis, eo quoq; tit.

Discrimen inter eligo, & prouideo, an sit aliquod.

14 ¶ Sed & Spec. tit. de elect. in forma renunciationis electionis, dicit quòd compromissarius magis propriè potest dicere prouideo, quam eligo, vt in c. quia propter. Et facit (inquit) quod no. glo. vlt. in c. causam quæ, extrà, eo. tit. & in c. constitutus, in glo j. extrà de concess. præb. nam ista duo promiscuè ponuntur in iure, scilicet prouisio ponitur pro electione in d. c. causam quæ, & in d. c. quia propter: & è diuerso electio pro prouisione, in c. dilectus extrà de conces. præb. vti obseruauit Io. And. post. Archid. in c. j. post prin. in verbo, prouisionem, extrà de elect.

Prouisio & electio, promiscuè ponũtur in iure.

15 ¶ Verùm propriè loquendo aliud est prouisio, aliud electio, vt patet ex c. j. in princ. ibi, electionem, postulationem, vel prouisionem, de elect. lib. vj. & cle. dispendiosam, quæ est ij. in illis verbis, in causis super electionibus, postulationibus, vel prouisionibus. & ibi Car. Flo. in iiij. no. de iudi. & in cle. j. §. ad hoc, ibi, prouisionem, seu electionem, & iterum ibi, ne ad prouisionem procederent, vel quempiam eligant, & ibi idem Card. in iij. quæst. de præb.

Sed propriè loquendo diuersa sunt.

16 ¶ Quod & ex hoc videri potest, quòd prouisio spectat ad superiorem, & per eam prouisus consequitur plenum ius, & ponitur pro electione c. dilecto. j. respon. extrà de præb.

Prouisio superioris.

& c.cùm dilectus, etiam j.respon.extrà de iure patronat. & c. is cui, de præb.lib. vj. Electio verò spectat ad inferiores.c.j.de electio.& c.cùm ecclesia, de causa possess. & propriet. & c. congregatio xvj.q.j.& c.abbatem, xviij.q. ij.

Electio, inferiorum.

17 ¶Concludit igitur Dom.in d.c.si compromissarius, & post eum Phil.Fran.ibi, super glo.in verbo, consentit, hanc potestatem eligendi vel prouidendi finiri vnico actu, nisi si ita fuerit mandatum eligendi, donec siue quousq; fuerit ecclesiæ prouisum. Contrà auté Imo. in d.c. in literis, ad fi. de offi. deleg. dicit neutram potestatem eligendi & prouidendi finiri vnico actu electionis vel prouisionis, quæ non est sortita effectum.

An potestas eligendi, vel prouidendi, finiatur vnico actu.

18 ¶Et hoc quidem in loco occurrit historia memorabilis huc admodum pertinens, relata primum à Polybio lib.vj.historia.& Atilio, deinde à Tullio, paulo ante fi.lib.iij.offi.& Liuio iij. deca.lib.ij. ad fi.iterúq; lib.iiij.& postea quoq; à Gellio lib.noct.Attic.vij.c.xviij. Ea est, Post Cannensem pugnam Hannibal ex captiuis Romanis, quos detinebat, decem iuratos ad Romanum Senatum misit, in castra redituros, nisi de redimendis captiuis impetrarent. Cùm egressi castris essent, vnus ex iis, minimè Romani (vt dicit Liuius) ingenij, veluti aliquid in castris esset oblitus, in castra rediit, iurisiurandi soluendi causa, & confestim comites secutus est. Re à Senatu non impetrata, cæteri in castra Hannibalis redierunt: is domum abiit, tanquam fallaci in castra reditu sese iureiurádo exsoluisset, nec iterum redire teneretur. Quod cùm resciuisset Senatus, censuit eum comprehendendum, & custodibus publicè datis ad Hannibalem deducendum, & quidem rectè. Fraus enim, vt dicit Tullius de ea re loquens, vbi suprà, distringit periurium, non dissoluit. Et si ad hunc locum referre possumus, vt certè possumus, ex huiusmodi primo fallaciq; reditu, non erat satisfactum menti & intentioni concedentis.

Decem ex captiuis Romã missi ab Hãnibale, &c.

19 ¶Sed vtcunq; sit certè huic veteri historiæ, Germana est alia hæc recentior historia, quam recenset Æneas Syluius qui adepto summo pontificatu Pij nomen sibi adsciuit, in descriptione Europæ, cap.xxxix. & Raphael Volaterranus lib.vij. Geographiæ in Francorum historia, & è nostris Andræas Alciat.in hoc nostro §.hoc sermone, de ver.signifi. Cùm Albertus Franconiæ Comes in arce munitissima Bambergensis vrbis à Ludouico Imperatore obsideretur, cuius filium interemisse insimulabatur, difficilisque eius arcis expugnatio videretur, Otho Maguntinus Episcopus profectus ad Albertum, se litis arbitrum professus est, iurauitque si secum ad imperatorem proficisceretur, vel pacem impetraturum, vel in arcem incolumem reducturum. Credit Albertus, & Othonem sequitur. Vix arcem egressi erant, cùm Otho hortatur, vt in arcem pransum redeant, ne fortè longiuscula apud imperatorem esset futura mora: redeunt, pransique iterum egressi ad Ludouicum redierunt, mox Albertus captus est, & capitali iudicio damnatus. Cui archiepiscopi fidem imploranti, respondit religiosus ille pontifex se datæ fidei satisfecisse, religioneque exolutum esse, qui semel reduxisset incolumem, bis reducere non promisisse. Verùm is non satisfecerat menti intentionique eius, qui iusiurandum exegerat, propterea nec eo se liberarat.

Otho episcop. Maguntinus fraude periuriũ cumulat.

20 ¶Hanc tamen limitationem intelligunt nonnulli in dispositione legis, non etiam in dispositione hominis, quæ primo actu consumitur, etiam si postea euanuerit, nec sortita fuerit effectum. Ita enim voluit Bald. in l. j. columna viij. versi. tertiò, quæro statutum, C. de his quæ pœnæ nomi. & eius autoritate Socin. consilio cxvij. visa & diligenter, circa medium, lib. j. vbi & id dicit sing. & iterum consilio xcj. concludo dictum Philippum, columna ij. versi. confirmatur ratione, lib. iiij. vbi ex hoc infert, quòd dispositio sententiæ & promissio consumitur in primo actu, licèt is postea fuerit retractatus, cum sit hominis dispositio. & subdit hanc rationem concludere, nisi ipse fallatur.& Fran. Curt.iunior consi.clxxviij.habita diligenti consideratione, col.vlt.num.27.vbi ex hoc dicit, quòd dispositio hominis consumitur primo actu, etiam si non fuerit sortitus effectum, prouisio autem legis tum demum, si ille primus actus sortitus fuerit effectum. Vide autem quæ de hoc latiùs dicemus infrà in ix. limitatione. Sed vt interim non omittam, cum hac vj. limitatione multùm conuenire xij. limitationem. Nec tamen illud prætereundum in huius vj. limitationis tractatione ei admodum conuenire apud Romanos, qui non nisi captatis auguriis pugnare solebant; si tamen male pugnassent præter expectationem, quam ex primis illis auguriis conceperant, redire solitos vt rursus captarent auguria, vt à Seruio traditum est, in id referente illud Virgilij lib. ij. Æneid.

Dispositio hominis primo actu consumitur.

At prouisio legis, cũ actus effectum sortitur.

Nec posse Argolicis rescindi Pergama telis,
Omina ni repetant Argis, numenq; reducant.

SEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶Septimo Limita (& hæc est sexta Felyni limitatio) vt procedat in dispositione affirmatiua siue permissiua, non etiam in prohibitiua siue negatiua, quæ non solùm de primo actu, sed & in infinitum intelligitur, per text. in l.si sic stipulatus sum, vbi id not. Iason in ij. no. ff. de verb.obli.& voluit gl.no.in l.hoc genus, & ibi Alberic. Goffred. Sal. in fi.& Bar.qui eã dicit notandam,

Dispositio prohibitiua siue negatiua iterationẽ admittit.

principaliter,& consi.dcix.quæritur ex duobus,col.ij.num.vj. & cæteri omnes,quos postea in hac limitatione citabimus post seq. versi.

2 ¶Et huius quidem differentiæ duplex ratio esse potest,prior quòd legis natura ea est,vt disponat,non pro vno actu tantùm, sed perpetuò, & quoties opus fuerit, ne alioquin sit manca & mutila & imperfecta , contra l.j. C. de his quib. vt indig. Altera quæ proximè accedit ad priorem,quòd lex ipsa semper loquitur,l.j. ff.de condi.ex lege. vt per eam dicit Bart.in l. vlt.ante fi.ff.de reg.Catonia. estq; semper in viridi obseruantia,vt dicit tex.quem & ad hoc nostri vbiq; appellant,in l. Arriani,C. de hæret. Qua etiam ratione motus Bar.in l.si ita esset,col.j.versi.circa primum dic, ff.de aur. & arg. lega. dicit quod verbum præsentis téporis prolatum à lege,etiam ad futura trahitur, vti probatur ex d.l.j. de condict. ex leg. *Natura legis qua.* *Lex semper loquitur.*

3 ¶Et ex hoc plerique dicunt fieri,quòd alibi diximus , statutum de compromittédis causis affinium non restringi ad vnum compromissum, sed vt toties fiat, quoties opus fuerit, donec causa fuerit decisa & expedita,cùm hæc dispositio sit legalis siue statutaria.Ita enim hac ratione voluerunt Cy.& Bal.in d.§.hæc vxor.& idem Bal.in l.si vt proponis, la j. col.vlt.versi. ibi,officio suo,C.quomo.& quan.iud.dum allegat Cy.in d.§.hæc vox.& ipse Bal. in l.j. col. viij.versi.quæro testator mandauit. C. de his quæ pœnæ nomine. vbi illud dicit quòd suprà diximus,legem semper loqui.Raph.Com.in l.si cùm dotem,§. j. versi. not. tamen ex glo.& ibi Alex.col.j.versi.iuxta hoc quæro,ff.solu.mat.Alex.consi. lxx.viso consi.col.j.versi.sed posito quòd illud,lib.ij.Cepo.causar.criminal.consi.lxviij.circa primum dubiũ, col.ij.in prin. Soci.qui id reputat sing.consi.cxvij.visa & diligenter,col ij.in prin. lib.j. Ias.in d.l. duobus, §.j.col.vlti.versi. item limita supradicta,ff.de iureiuran.& in l.diuortio,§. quod in anno, col. vlt.versi.secundò limita,ff. solu. matri.& in l.prætor ait,§. deinde,col.vlti. versi.nec obstat si diceretur,ff.de oper.no.nunciat.vbi dicit,quòd si ex pacto compromissum fieri deberet, nó cogerentur partes bis compromittere, & Phil.Dec. in c.sua nobis,col.j.versi.& ista habent locum,de appell.Andr. Alciat. in hoc nostro §. hoc sermone. *Statutum de compromittendis causis affinium, cur non restringatur ad vnũ compromissũ.*

4 ¶Sed ex hoc fit quòd nonnulli in ea quæstione, an qui tenetur dotare, si dotauerit,& dos amissa fuerit, teneatur iterum dotare , distingunt an teneatur dotare ex dispositione legis, vt iterum teneatur dotare,si dos sine culpa dotatæ amissa sit,per l. vltimam, C.de dot. promis. & d.authen.sed quamuis,C.de rei vxor.actio. & voluerunt Bart.& alij in l.si cùm dotem,§. j.ff.sol.mat.& Bal.in auth.quod locum,C.de collat. cum si. An verò ex pacto vel alia dispositione hominis,& non tenebitur, per l.si socius pro filia, ff. pro soci. de qua diximus suprà, in prin.num.7.incip.tertiò. Nam ita has ll.quæ discordare videbantur,concord. Bal.Ange. Imo.& Alex.in d.l.si cùm dotem,§.j. ille circa medium, alter in fi. ipse Imo.etiam circa medium,postremus colum.j.versi.iuxta hoc quæro,ff.solu.matrim.& Lauren. Calca.consi.xx. ista quæstio habet tria,col.j.versi.secunda limitatio.& Socin. consi. ccxcj. visis literis,col.v. versi.sed huic considerationi,lib.ij. Sed tu omnino circa hanc decisi. vide eundem Socin.d. consi.v.col.iij.versi.ad secundum respondeo,cum mult.sequ.lib.iij. & quæ dicam infrà nu. xiiij. incip. sed & hanc. *Dos quando iteranda.*

5 ¶Nec omittendum quod per hanc nostram limitationem,ex specie facti, consultò respondit Raph.Comen.consi. xiiij. cuius id exordium est, statutum dictat capientem, quòd si ex statuto,capiens condemnatum pro delicto, debeat habere dimidiam partem cõdemnationis,non tantum intelligitur de prima captura , sed & de secunda , & de aliis, quia legis dispositio intelligitur,quoties opus erit,per d.l.veluti,§.j. ff.de eden.& alia quæ allegat. *Statutum de capiente condemnatũ pro delicto,quomodo intelligatur.*

6 ¶Hæc autem nostra limitatio ex eo iuuatur(nec illud enim prætereundem est) quod scriptũ est à Soci.in l.hæc conditio filiæ,col.ij.in vlt.not.ff. de cond. & demonstrat.notari ex eo tex. & l. qui per salutem, & ibi gloss. de iureiuran. quòd dispositio hominis verificatur in primo actu valido,non autem in primo actu inualido. Ex quo(inquit)infertur non esse differentiã inter dispositionem hominis & legis in hoc, quia neutra verificatur in primo actu inualido: sed in eo esse differentiam , quando primus actus est validus , sed non sortitur effectum, tunc enim dispositio legis non consumitur illo primo actu : dispositio autem hominis consumitur , verbi gratia , lex vel statutum iubet fieri compromissum inter affines , & factum fuit compromissum validum , sed non sortitum fuerit effectum , non consumpta est dispositio, sed debet fieri aliud compromissum,& toties quidem fieri , donec laudum secutum fuerit. *Differentia inter dispositionẽ hominis & legis.*

7 ¶Secus vt subdit Soci. si testator mandauerit hæredi , vt faciat compromissum , quia tunc si semel validè compromiserit, licèt effectus inde nullus secutus fuerit , non tenebitur iterum compromittere, sufficit enim semel satisfecisse , secundum Bald.in d.l.j. vbi suprà, C.de his qui pœnæ nomine, & ita dicit se consuluisse Ianuæ. *De eadem re.*

8 ¶Tandem tamen subiungit ipse Soci. posse dici totum contrarium colligi ex d. l. hæc conditio,scilicet quod dispositio hominis consumitur primo actu etiam inualido: quia ille tex. dicit benignè dicendum esse,non consumi, ergo (inquit) de iuris rigore secus. & hoc videtur probare text.rectè intuenti, in l.dotis promissio,in fine ff.de iur. dot. Mihi autem,vt dicam *Autoris de ea re opinio.*

eam quod sentio, nihil referre videtur, an id fiat ex æquitate scripta, an stricto iure, quoniã æquitas illa scripta præfertur rigori iuris, vt not. in l. placuit, C. de iudic. & vide interim quæ dixi suprà, in vj. limit. num. vlti.

9 ¶ Iuuatur item hæc limitatio ex eo, quod à nonnullis dictum est, quòd cùm electio data est cuipiam ab homine, si semel elegerit, etiam qualitercunq;, variare non licet, est enim consumpta electio, per c. si compromissarius, de elect. lib. vj. Si à lege, licet, per l. eum qui certarum, §. vlt. ff. de verb. obli. Ita enim per eos tex. voluit Damasus in c. causam, de elect. vti eum allegat gl. in d. c. si compromissarius, §. porrò eo casu, in verbo, consentire, vbi & idem voluit Archid. col. ij. in verbo, functus, & ibi quoq; Io. And. post eum, & ab eo Alberi. in d. §. cùm purè, col. ij. versi. Archi. autem breuiter.

Electio data ab homine. Quid si à lege.

10 ¶ Subdunt autem ipsi Damasus & Archi. vbi suprà, non obstare l. ij. de optio. lega. vbi ab homine data est electio, nec tamen consumitur vna electione: quia ibi non fuit exhibita tota familia, in qua debuit fieri electio, per l. serui electione, ff. de lega. j. postea subiungit Archi. contra secundum membrum videri facere l. si cui, ff. de seruitu. & l. quod in hæredem, §. eligere, ff. de tribut. actio. vbi data est electio à lege, & tamen variare non licet, ex quo dicit hãc esse viam brochardicam.

De eadem re.

11 ¶ Postremo confirmatur hæc limitatio ex eo quod voluit Bald. in addit. Spec. titu. de loca. §. nunc aliqua, in xxxviij. quæstio. quòd pœna legalis sæpius committitur: conuentionalis non nisi semel, nisi expressè dictum sit, vt sæpius committatur. quod & ipsum tenuit idem Bal. in l. si duo, §. j. ibi, contra hîc, quia aliud, ff. de arbit. Licèt contrarium teneat Imol. in l. si sic stipulatus, col. ij. versi. & conclude breuiter, ff. de verb. obligatio. vbi dicit nihil referre quantũ ad id, sitne pœna legalis an conuentionalis, vtriusq; enim eandem esse rationem, argu. l. non rectè, C. de fideiussorib. & l. cùm quis, ff. si certum petat. Et in vtramq; partem respectu diuersorum casuum, facit quod dici solet, mitius agi cum lege quàm cum homine, l. Celsus, ff. de arbitr. cum similibus.

Pœna legalis sæpius, conuẽtionalis non nisi semel cõmittitur.

12 ¶ Sed hanc limitationem ita primò declarabis, vt si dispositio hominis facta est ex necessitate legis vel statuti, ea censeatur esse à lege vel statuto, ita vt non intelligas de primo actu: verbi gratia, in casu de quo suprà locuti sumus, cum statutum iubet fieri compromissum inter affines, & iudex sequendo statutum id fieri iusserit, certè si ex primo compromisso lis sopita non fuerit, iterum compromissum faciendum est, vt nuncupatim & in hac specie respondit Phil. Dec. consi. xxij. cuius superscriptio incipit, si pronunciatio, col. j. & ij. Nam cũ id faciat iudex necessariò secutus statutum, id statuto attribuitur. autoritate Bal. in l. nouissimè, ff. quod tutor. autor. vbi dicit, quòd quando quis facit actum, ad quem tenebatur, actus videtur factus ex necessitate, nec voluntati faciẽtis tribuitur, sed necessitati, quod & ipsum ante illum voluit Ioan. Andr. in c. præterea, de iure patrona. & in c. bona fides, in princ. de regu. iur. lib vj. Et hoc quoq; vt subdit Dec. colligi potest ex eo quod scribit Bart. in l. j. col. ij. versi. pro ea declaranda, C. de eden. quòd mandatum factum argentario, vt edat rationes, non producit actionem mandati: quia cum argentarius ad id teneatur ratione officij, non reputatur mandatum hominis voluntarium, sed necessitati legis attribuitur.

Dispositio hominis, quãdo cẽseatur facta à lege vel statuto, quid operetur.

13 ¶ Cui adde quod tradit Bal. post Gui. Cu. in l. cùm hi, §. planè in vtraq; lect. ff. de transact. quòd si hæres iussus à testatore vendere alimenta, ea vendiderit, non poterit, super hac venditione transigi, tanquam facta vi illius testamenti, inspecta scilicet causa originali. Quodq; scribit Iac. Butri. in l. si hæres testamento, ff. de act. empt. quòd si sit statutum, vt de quolibet contractu soluatur gabella, hæresq; venditionem fecerit iussu testatoris, non soluitur gabella, quia id factum attribuitur testamento, & non actui inter viuos, per gloss. sing. in l. si quis ita, in prin. in verbo, defectus, ff. de statu. lib. & id sequitur Bal. ipse in sua marga. in verbo, venditio, col. ij. versi. facio. Adde (inquam) multa alia similia, quæ & nos adduximus in nostro tractatu Retractuum, tit. j. in fi. illius tit. quæst. ij.

De eadem re.

14 ¶ Sed & hanc principalem limitationem secundo declarabis, vt procedat in dispositione legis communis, secus si ex speciali beneficio legis quippiam competat: verbi gratia, pater tenetur iterum dotare filiam, quæ nullo suo dolo aut culpa dotem amisit, vt diximus & probauimus suprà, versi. iiij. sed & ex hoc ob eam scilicet rationem, quòd ex dispositione iuris communis pater tenetur dotare filiam, l. qui liberos, ff. de rit. nupt. & l. obligamur, § lege, ff. de actio. & obliga. At frater qui etiam certis casibus tenetur dotare sororem inopem, ex speciali beneficio ipsi sorori inopi concesso, per notata in l. cùm plures, §. cùm tutor, ff. de administrat. tutor. & l. non omni, C. eod. tit. & latè diximus in tractatu Primigeniorum, quæstio. lxij. si semel eam dotauerit, non amplius tenebitur eam dotare, etiam si nullo sororis dolo aut culpa dotem amiserit, vt non obscurè sentit Bart. in l. si cùm dotem, §. j. ff. solu. matrimo. & apertiùs Bald. in l. vlti. col. ij. versic. sed nunquid eo casu, C. de dot. promissio. per l. si socius pro filia, suprà allegat. & apertissimè idem Bald. in authen. quod locum, & ibi quoq; Rom. col. ij. versi. item inducitur, C. de Collati. illam differentiæ rationem afferentes, quòd facilius amittitur beneficium iure speciali competens, quàm iure communi, l. cùm miles, §. militia

Beneficium iure speciali competens, nõ iteratur.

militia missus, ff. de testamen. milita. Sed tu tamen vide omnino Alex. in d.l. si cum dotem, § j. col. j. in fi. cum seq.

DECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Decimo limita, vt nostra regula non procedat, quando post primum actum etiamnum manet eadem ratio dispositionis, vt procedatur ad secundum actum: tunc enim & ad eum procedi potest, per id quod dicit Bal. quem ad aliud suprà citauimus in vj. limit. in princip. scilicet in leg. fideicommissa, §. si quis alicui decem, ff. de lega. iij. hanc inter alias rationem afferens, quare in casu statuti iubentis compromissum fieri inter affines, compromissum est iterandum, si per primum lis non fuerit sopita, quia videlicet adhuc vendicat sibi locum ratio statuti, quæ est vt lis finiatur, & sic (inquit) non obstat leg. boues, §. hoc sermone, ff. de verb. signifi. Quasi diceret Bald. hunc nostrum §. non procedere, cùm adhuc durat ratio dispositionis. *Cum durat eadem ratio dispositionis, proceditur ad secundũ actũ.*

2 ¶ Quod & idem voluit & quidem expresſius Roma. conſ. ccccciiij. in casu propositæ consultationis, post princ. & Anto. conſ. xxx. casus, Titius quidam testator, cuius illic dictum sæpius in hoc opere ad alia quædam attulimus, loquens in illo ipso casu, consil. xiij. statutum dictat. Fely. in c. licèt dilectus, ad fi. de testi. Iason in l. veluti, §. hæc vox, quem legit cum §. prætor ait, qui est vlt. l. præcedentis, col. ij. verſ. pro eius confirmatione, iunctis præced. ff. de eden. & in l. prætor, ait, §. deinde, col. vlt. in vltim. no. ibi, confirmo istam conclusionem, ff. de oper. no. nunciat. *De eadem re.*

3 ¶ Nam vt inquit ipse Iason, donec durat ratio finalis statuti, durat ipsum statutum, l. ij. §. vlti. ff. de donatio. Et vt ei id addas, ratio est quæ dispositionem ampliat, & extendit, l. regula, §. si quis, & ibi Bar. & Bal. & iterum §. & licèt, ff. de reg. iur. & l. j. §. mater, verſ. quid si curatores, & verſ. quid si decesserint, ff. ad SC. Tertulli. cum aliis multis concord. text. & doctor. à me latè congestis in tractatu, cessante causa cessat effectus, parte j. nu. 46. incip. secundum autem, cum multis sequent. Sed aduerte quia hi omnes loquuntur in dispositione legis, secundum ea quæ diximus suprà in ix. limita. vt scilicet locus sit secundo actui, cùm est eadem ratio legis in illo secundo actu, vt in primo. *Ratio, dispositionem ampliat.*

VNDECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Vndecimo limita, vt hæc regula nostra procedat in dubio, & cũ simpliciter fuerit aliquid dispositum, tunc enim etiam in dubio de primo actu intelligitur. Secus si aliter disponentes dixerint. Primum enim inspiciendum est, quod illi expresſè egerunt. In dubio autem de primo intelligendum est. Ita enim apertè declarat text. in leg. eum qui Calendis, ff. de verb. oblig. & in l. si duo, §. j. ff. de verbo. signifi. quas nos suprà in princ. pro concod. nostræ regulæ citauimus. *In dubio de primo intelligendum.*

2 ¶ Id autem generale est, vt semper aliàs primo loco inspiciendum sit, quid inter partes actum est, l. semper in stipulationibus, ff. de reg. iur. vbi ita ad verbum scribitur. Semper in stipulationibus, & in cæteris contractibus id sequimur, quod actum est. Suntq; in id alij infiniti tex. quos non est necesse in re tam clara & minimè dubia adducere. *Sed ante inspicitur quid inter partes actum sit.*

DVODECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Duodecimo limita non procedere, non solum quando expresſè aliud dictum est à partibus, sed & si ex coniecturis verisimiliter colligeretur intentionem earum aliter intelligere, verbi gratia, vt loquamur in illo casu, de quo suprà, in prin. nu. 6. incip. tertio ad hanc sententiam, videlicet si quis vendit fructus alicuius prædij huius anni, & id prædium binos fructus hoc anno adferat, de primis tantum intelligitur, vt ibi diximus. Sed hoc intelligit Ro. in l. diuortio, §. quod in anno, quem legit cum §. ob donationes, col. ij. verſ. vnde dicit hic nisi pretium esset æquiualens omnibus fructibus totius anni, ita vt sit verisimile partes intellexisse de omnibus, per tex. in l. cùm in fundo, §. vxor viro, ff. de iur. dot. Et id sequitur Alex. ibi, col. iij. versi. limita tamen dictum, Cepo. in tractatu seruitutum rustic. prædio. tit. de seruitut. iuris pascendi, col. iij. & Geor. Nat. in clemen. sæpe, in princ. col. lxij. ver. mihi magis placet, ibi, ad idem adduco quod voluit. *Intentio quoque partium si appareat, consideratur.*

2 ¶ Et huc pertinet alia gl. in l. j. §. j. in verbo, agendo, ff. de superfic. quòd si dubitetur quis contractus fuerit, precium (inquit) facit discerni: quam glo. sequitur & dicit valde no. Barto. ibi, paulò ante fi. ver. vlterius quæro, & Bal. in l. ex conuentione, colum. j. verſ. tertiò casu, C. de pact. vbi ex ea dicit, id quod dicitur ex mentione precij præsumi emptionem, vt not. in leg. vlt. C. de præd. curial. lib. x. intelligi, quando precium est re condignum, & idem Bald. in l. j. col. j. verſ. quæro nunquid ille, & ibi quoque Ang. in lec. Perusi. Paul. Cast. Alexand. dum simpliciter allegat Bal. vterque paulò ante fi. & Iason, col. pen. versi. tertiò succesſiuè quærit, C. qui testam. face. poſſ. vbi dicunt, quòd si quis vendidit rem communem simpliciter, an totam eam, an verò partem tantùm suam vendere censeatur, in dubio id ex quantitate precij esse estimandum, quod & ipsum voluit. Alexand. qui hanc dicit esse communem opin. & alios concord. adfert, in l. si domus, §. vltim. col. ij. versi. quid in vendente, ff. de lega. j. Sed & illam quoque gloſ. sequitur Petr. Anch qui eam dicit sing. conſ. ccccij. pluribus ra- *Ex mentione precij, præsumi emptionẽ.*

F

tionibus,col.ij.versic.item potest intelligi.& Alexan.cons.lxviij.visis & opportunè consideratis, ad fi.lib. v.

3 ¶ Et ad id quoque optime facit alia glo.in l.semper in stipulationibus,ibi,itē actum intellige etiam tacitè,ratione rei,quæ venditur,& ibi quoque Bar.in princ.& Philip. Dec. col.j. vers. item actum videtur,ff.de reg.iur.Et alia item gloss.illi omnino similis, in l.in obscuris. ibi, si enim res digna erat,eo.tit.& ipse Bar.post Dy.in l.patronus , §.j. col.ij.vers.fallit si ex coniecturis.& idem quoque Bar.in l.cùm tabernam,in prin.post medium , ff.de pigno.& in leg. Paulus,col.j.vers.item quod dixi,ff.de solut.Franc.Aret.qui duas illas priores gloss. allegat, cons.vj.viso instrumento diuisionis,col.pen.ver.sed tamen his non obstantibus,& Ale.cons. xxvj.consideratis verbis,post medium,vers.corroborantur prædicta,lib.iiij.

De eadem re.

4 ¶ Sed & pro ista limitatione optimè facit tex.in l.cùm quidam,ff.de ann.lega.vbi cùm quidā decurionibus diuisiones dari voluisset die natalis sui,interpretatum est non esse verisimile testatorem de vno sensisse,sed de perpetuo legato.Nam vt dicit ibi Bartol. hanc interpretationem facit imperator ex qualitate personæ relinquentis,& eius cui relinquebatur,scilicet decurionis:& sic ex qualitate personæ non præsumitur quòd voluerit dari semel tantùm , argu. l.sed & si susceperit,§.j.ff.de iudi.vt proinde intelligas illum text.inniti præsumptione, coniectura, & verisimili.

Ex præsumptione nonnunquā dispositiones interpretandæ.

5 ¶ Et quod pulchrè responsum est à Pet.Anch.cons.xxvij.non seruato ordine,col.iij. versicu. postquam igitur propter dictum,quòd si quis hærede instituto substituit duos antiquiores domus,ista substitutio non restringitur ad duos primos antiquiores tantùm , sed ad sequentes,illis exclusis vel repudiantibus,propter verisimilem mentem testatoris , quam ex multis colligit,vt ibi videre licet.Et sequitur Rom.cons.cccccxxxviij.in causa consultationis, in iiij. dubio.ad fi.Barb. cons.xxvij.scripsit doctissimus,col.x.vers.præterea additur vltimus,& alij quos tibi adduxi in nostro tractatu primigeniorum q.iij. num.9. incip.facit item. & præter eos Caro.Rui.con.cxix.viso & bene ponderato,col.antepen.sub nu.14.in fi.lib.ij.dum allegat Pet.Anch. vbi suprà.

Mens verisimilis testatoris sequenda.

6 ¶ Et quod item no.consuluit Anto.vt alibi ad aliud propositum citauimus , cons. xxx. casus Titius quidam testator , quòd si testator reliquit habitationem domus filiæ suæ cùm vidua erit,non intelligitur de prima viduitate tantùm,sed de aliis omnibus,quia testator hoc verisimiliter intellexit:& inspecta mente eius eadem est ratio omnibus.

Relictum cū vidua erit de qua viduitate intelligatur.

7 ¶ Postremò hanc limitationem hæc ratio adiuuat,nam hæc nostra regula tum demum procedit, nisi aliter dictum sit à disponentibus , vt diximus suprà in præcedenti limit. Id autem satis actum videri debet , etiam si dictum non fuerit , quod partes verisimiliter intellexerint aut si interrogati fuissent,verisimiliter respondissent,l.tale pactum,§.vlt.& ibi glo.no.& Bal. qui id ad omnes dispositiones trahit,& alij,ff.de pact.cum aliis infinitis concor. à me collectis in l.si vnquam,in præfatione,nu.56.inci.inter tam multa.Sed vt tamen intelligas & huc quoque spectare quæ de verisimili latè inibi scripsimus nu.37.incip.sed iam ni fallor, ad nu. 61.quæ tu ibi videre poteris.Et hæc quidem limitatio non admodum dissidet à vj.limitatione, quàm suprà posuimus.

Actum videtur, quod partes verisimiliter intellexerunt.

DECIMATERTIA LIMITATIO.

1 ¶ Decimotertio limita hanc regulā procedere,quando verba referantur ad aliquem actum, qui potest sæpius iterari ab eadem persona,secus si ex suapte natura traheretur ad plures personas.Cuius rei text.habes & exemplum in l.in annalibus , C. de lega. & in l. paterfamilias primis,in prin.ff.de vul.& pup.& in l.qui liberis,§.hæc verba,eo.tit.& ita per eos text. nuncupatim voluit Corne.con.cclxxix.videtur prima facie,col.pe.ver.nec obstat etiam secunda ratio,lib.iij.vbi ex hoc expressè limitat hunc nostrum §. hoc sermone.

Actus qui suapte natura trahitur ad plures personas, iteratur.

DECIMAQVARTA LIMITATIO.

1 ¶ Decimo quarto limita procedere,nisi secundus actus subrogaretur in locum primi , verbi gratia.Si is qui ex dispositione obtinet duo beneficia , ea aut alterum eorum dimiserit , non poterit vi illius dispensationis,vnum,aut duo alia beneficia obtinere,quia ea gratia intelligitur de duobus primis tantùm,per c.ordinarij,ante fi & ibi glo.de offi.ordina.lib.vj. & in c. non potest,vers.illud autem,de præb.eo.lib.& diximus suprà in prin.num.27.inci. decimosexto, vt relinquamus. Quid igitur si vnum illorum priorem permutet cum alio , aut etiam duo illa priora cum aliis duobus. Et hæc quidem obtinere poterit , quia quod subrogatum est loco alterius,idem reputatur,l.si filiæ,§.j.ff. de condi.& demon. & l.si donatæ. §.si sponsus,ff.de donat.inter vir.& vxo. permutatum autem subrogatur loco eius cum quo permutatur,l.idem seruandum,ff.de leg.ij.Et quasi continuatiuè gratia extenditur, l.quod dicitur, ff.de mili. testa. Hæc Bald.expressim in c.dudum,le ij.col.j.de electio. Nec obstat(inquit) l. boues , §.hoc sermone , ff.de verborum significa. quia ibi secundæ nuptiæ non subrogantur loco primarum.

Secundus actus subrogatus in locum primi.

2 ¶ Cui adde ad confirmationem huius sententiæ,quod in vniuersum dicitur , rem permutatam eandem sortiri naturam,quàm alia res,cum qua permutata est.quod ex eo videre licet quod

Res permutata,eandē sortitur naturā quam alia res cū qua permutata est.

quod tradit Bald.conf. cxij.quæritur qui intelligantur,col.ij.verf.& prædicta sunt vera,lib.j. fundum,cum quo permutatus est fundus patrimonialis,censeri etiam patrimonialem.quod & ipsum voluit Maluer.tit.de societ.§.item & dicuntur conquestus. Quodque scribit Albe. autoritate Gui.Cu.in l.vlt.col.ij.ver.item quærit,ff.de neg.gest.quòd si quis rem meam permutat cum alia,& ea ipsa res mea periit,possum contra eum agere,vt mihi reddat aliam rē, quam habuit causa permutationis.

3 ¶ Et quod in eandem sententiam prodidit Lucas Pen.in l.prima,columna quarta, versicul. sed quid in quæstione,C.de impo.lucrat.descript.li. x.rem immobilem à patre receptam ex permutatione alterius,eandem omnino sortiri naturam , in idque multas rationes adducit, vt ibi videre poteris. Et ex hoc colligit filios in hac ipsa re ita permutata eodem modo succedere,vt in illa quam pater reliquit,etiam si aliàs aliter successuri fuissent. Et quod item ex facto respondit Ias.cons.ccxxxj.istæ duæ mulieres,col.j.lib.ij.rem permutatam cum re subiecta fideicommisso,fieri fideicommissariam. Et quod denique scriptum est à Matth. Afflic. decis.Neapoli.cccxxxvj. quidam nobilis , rem permutatam cum re dotali effici dotalem. Quæ & nos latiùs tractauimus in nostro tractatu de Retracti.tit.j.§.xxxij.glo.j.nu.26.neque enim hic casus, & seq. *De eadem re.*

DECIMAQVINTA LIMITATIO.

1 ¶ Decimoquinto limita,vt procedat in dispositionibus inter viuos , in quibus voluntas obligandi semper in id fertur,quod minus est,l.inter stipulantem,ff.de verb.oblig.& l.semper in stipulationibus,in fi.ff.de reg.iur.& ibi concord.in glo. Et propterea huiusmodi dispositiones sunt stricti iuris,strictèque sunt interpretandæ,l.quicquid astringendæ,ff.de verb.oblig. Ideo non mirum,si intelligitur de prima vice tantùm. Secus autem in dispositionibus testamentariis,quæ multò longiùs producuntur,pleniusque interpretantur,l.in testamentis,ff.de regu.iur.& ibi quoque concord. quibus adde c. cùm dilecti , in fi. de donat. Et id quidem voluit Anto. consil.xxx.casus Titius quidam testator,in j.dubio,ad id quoque referens quod ex eo suprà diximus,tum in ij.limita.nu.3.incip.sed aduerte , tùm in iij.nu. ii.incip.sed & ad hanc. Et sequitur Philip.Dec.cons.ccccxij.cùm reuerendissimus,col.ij.nu. 6. *Dispositiones inter viuos strictè interpretandæ, testamentariæ non item.*

2 ¶ Et idem quoque,nulla Ant.mentione facta,voluit Rom.in l.diuortio,§.quod in anno,quē legit sub §.ob donationes,col.ij.vers.vnde dicit hic,ff.sol.matri.& Alex. in additio. Bar.in l. dotis promissio, ff.de iure dot. & vterque quidem per l. defuncta , ff. de vsufruc. & Lauren. Calca.cons.xx ista quæstio habet tria dubia,col.j.vers.ista tamen regula, per l.placet , & ibi gl.ff.de lib.& posth.de qua & nos diximus in eadem iij.limit. num.2. *De eadem re.*

3 ¶ Sed addit præterea Roma.quòd in dubio nunquam contractus intelligitur continere promissionem annuam,vt no gloss.relata ad text. si rectè (inquit) intueamur,in leg.legatum , ff. de annu.legat.& firmat Bart.in l. eum qui ita,§.qui ita, ff.de verbo. obligat. Quin & idem voluisse videtur Soci. in leg. hæc conditio filiæ , paulò ante fin.ibi, sed per prædicta, ff.de condi. & demonst. dum etiam in hac re facit differentiam inter contractus & vltimas voluntates. *Cōtractus in dubio nūquā intelligitur cōtinere promissionē annuā.*

4 ¶ Et hanc opinionem confirmat,quod suprà diximus in ix.limit.hanc nostram regulam non procedere in dispositione legis , vel statuti. Nam ex eo sequitur nec in dispositione quoque vltimæ voluntatis procedere, vtpote quæ illi æquiparatur, ex sententia gloss. Bartol. Raph. Cor.& Alex.& aliorum in l.j.C.de his quibus vt indignis,glos.& Bar.in l. in cognitione, ff. de S C.Silla.Bart in l.ij.ff.de in diem addictione,& in l.vlti.colum.ij.versicu. eodem modo pone,ff.de regu.Catoni.Bal.in repe.l.& si post tres,col.vij.versi.præterea inter contractum, ff.si quis cautio.& in l.quoties la ij.in lec.antiqua,C.de fideicom.& in c.j.in prin.colum. pe. vers.deinde quæro pone quòd princeps,tit.de pace Constan.Roma.in leg.iij.§.filius, col.ij. vers.& hæc faciunt,ff.de lib.& posthu.& in l.iij.§.Cato,col.antepe.ver.secundo quæro statuta,ff.de verb.oblig.& in l.j. colum.iiij.vers.quartò inquantum,C.quando non peten. par. quibus locis aut magna parte eorum reprahendit Bal.contrarium,vt ipse dicit,tenentem in l.omnes populi,col.viij.ff.de iustit.& iure.cum aliis multis,ne dicam infinitis, concordant.à me collectis in tractatu Retractuum,tit.j.in fin.num.13.denique obligatio. Sed quibus adde Fran.Are.hanc expressim rationem huius nostrę limitationis adferētem,in l seruī electione, post princ.ff.de leg.j.& tex.quem nonnulli in hoc citant,in l.Labeo,ff.de statulib.& l.seruus hac lege, ff.de manumissio.Nam & illud scitum est,disponat testator,& erit lex.§.disponat, in auth.de nupt. *Dispositio vltima voluntatis,æquiparatur dispositioni legis.* *Argumentū de testatoribus ad statuētes,& è diuerso.*

5 ¶ Adde,inquam,quòd hinc fit,vt bonum sit argumentum de testatoribus ad statuentes , & è diuerso,l.vlt.C.de reb.eccl.non alie.& voluit Ang. vt à nonnullis citatur in l.j. ff. de acquir. rer.domi.per text.quem ad hoc dicit singu.in l.iiij.C.de omni agr.deser.li.xj.vti illum allegat,& sequitur Iason in l.testandi.in j.no.C.de testa. sed in meo codice Ang. nulla est illius lec.in eum tit.

6 ¶ Adde & postremò, quod omnibus modis quibus coniecturatur mens testatoris , iisdem quoque & mens statuentium,vt dicit ipse Ang.consil.cclxxxj. Martinus, Ioan. de Florentia, *Mens statuētium iisdem modis consideratur, quibus mens testatoris.*

autoritate Host. si probabili errore iuris perperam iudicauit. & Paul. Cast. in l. cùm quæreba tur, ante medium, ff. eod. tit. vbi id dicit elegans dictum.

Qui contrarium teneãt.

42 ¶ Sed hanc distinctionem reprobat Bald. in d. l. si vt proponis, la j. col. iij. versic. opponitur & videtur, C. quom. & quan. iud. dicens eam nullo iure probari, nam iudex non tractat de damno vel incommodo, de quo loquuntur leges facientes discrimen inter errorem iuris vel facti, neque etiam suâ interest consumere mandatum, item (vt subdit) illa distinctio est contra casum d. l. si vt proponis, in qua iudex fuerat circumuentus in facto, habito respectu ad continuationem, & tamen ibi expirat iurisdictio. Sed & illam distinctioné reprobat Imo. in d. l. iudex posteaquam, col. iiij. versic. fallit etiam quarto, & ibi Alex. col. iij. in iiij. fal. Nec Innoc. inquit, in d. c. loquitur in sententia, sed in facto aliquo extraiudiciali, in quo siue erretur in facto siue in iure, potest ille actus si non fuerit sortitus effectum, iterari, de quo nos postea dicemus in hac ead. limita. num. 47. incip. sed aliter. Host. autem & Ioan. Andr. in d. c. j. vterque in verbo, ipso iure, ita de ea re loquuntur, vt siue delegatus erret in facto, siue in iure, possit actũ extraiudicialem nulliter factum iterare. Sed tu hîc omnino vide quæ dicam infrà in xxj. limita. vbi & de hac re quoque loquar.

Eligens iure proprio, iterat.

43 ¶ Similiter qui potest eligere iure proprio, si elegerit inutiliter, poterit denuo eligere, nisi scienter indignum elegerit, c. si compromissarius, de elect. lib. vj iuncto c. vt circa, eod. tit. & lib. Secus in eo qui habet eam facultatem, non iure proprio, sed ex potestate ei ab alio tributa, vt probat text. in d. c. si compromissarius. & voluit Bart. in l. ij. ff. de opt. leg. & in l. serui electione, in princ. & ibi latè Imo. Franc. Aret. Alex. qui alios adducit & Iason, ff. de lega. j. Ioan. Monach. vbi suprà. Ioan. Andr. in c. gratia, ad fi. de rescript. lib. vj. Alb. in d. l. qui per salutem, & ibi Paul. Cast. circa medium, & Ias. in secundo not. & glo. Host. Card. Florent. Anto. Imo. & Panor. in c. si electio, extrà de elect. quos tibi adduximus alibi suprà in princ.

De eadem re.

44 ¶ Et ad hæc quoque vide Cyn in l. vlt. col. ij. versic. septimò quæro, & ibi Bald. col. iiij. in iiij. q. & Salic. col. vlt. versic. quæro octauo, C. de contrah. empt. Bart. in d. l. ij. §. j. col. j. ff. de opt. leg. Alber. in l. serui electione. col. ij. versic. si verò alieno, & ibi quoque Bald. col. j. Imo. colum. ij. Alex. col. vlt. Iason. col. ij. versic. intellige istam conclusionem, ff. de leg. j. eundem Albe. in l. j. col. vlt. versic. & quantum ad præsens, ff. si quis in ius vocat. non ierit, & in l. qui per salutem, circa medium, & ibi item Bald. etiam circa medium, ff. de iureiur. Ioan. Andr. in c. gratia. ad fin. de rescript. lib. vj. Cardin. Flor. in c. causam, in iij. opposit. j. quæst. & ibi Imo. in glo. vlt. de elect. Petr. Anch. in c. si compromissarius, col. ij. versic. vltimò quia text. dicit, & ibi Dominic. de elect. lib. vj. & in d. c. gratia, col. vlt. in fi. & ibi Philip. Franc. col. ij. nu. 9. de rescript. lib. vj. Franc. Aret. consil. xvj. præsupponitur in facto, col. vlt. in ij. dub.

Contrarium eius quod suprà.

45 ¶ Verùm contra huiusmodi distinctionem videtur esse casus expressus in l. ij. ad fi. ff. de vaca. & excusat. muner. quem text. in id ponderat Bart. in princ. quòd quando electus excusatur, vel remouetur electio alterius, loco ipsius deuoluitur ad præsidem remouentem vel excusantem, licèt ea electio primùm pertineret ad ipsos eligentes, per l. j. §. solent, ff. quando appel. sit. & l. ij. ff. ad municip. & sic non possunt decuriones iterum eligere, quamuis iure proprio id ad eos pertineret, quod (inquit) est contra l. ij. ff. de optio. leg. Sed vt subdit, ille electus fuerat per ipsum præsidem. Verùm hæc diuinatio est, vt scribit Franc. Aret. in d. l. serui electione, col. ij. versic. extra glo. tractat, ff. de leg. j. ideo aliter, vt subdit, dici posse, scilicet quòd si superior ex officio, non via ordinaria appellationis remouet electum, potest ex officio subrogare alium, vt euitetur circuitus, sicut dicitur in clemen. auditor, de rescript. In aliis autem casibus procedat d. distinct. & hæc est (inquit) singularis limitatio ad prædicta.

Iure proprio facere, aut alieno.

46 ¶ Quando autem quis dicitur aliquid facere iure proprio aut alieno, ne tu lector ignores, id disces ex Bart. in d. l. ij. §. j. col. ij. versic. sed iuxta prædicta, & iterum versic. quæro qualiter, ff. de optio. leg. Card. Flor. in d. c. causam, vbi suprà citauimus, de electio. Petr. Anchar. in d. c. si compromissarius, col. ij. versic. sed iuxta prædicta, eod. tit. lib. vj.

Iure alieno faciens, vt non reiteret, quãdo procedat.

47 ¶ Sed & aliter poteris limitare, vt qui eligit vel quicquam facit iure alieno, non possit iterum facere, etiam si inutiliter primum fecit, vt procedat in iudicialibus, per d. l. si vt proponis, & l. si præses, C. quom. & quan. iud. nam is statim desinit esse iudex. l. qualem, in fi. ff. de arb. At in actibus extraiudicialibus: siue ille qui fecit, sit ordinarius: siue delegatus, si non tenet quod fecit, vel si non benefecit, vel aliàs effectum non habuit de iure, tunc illud poterit iterum rectè facere. Et de ordinario quidem constat, ex c. cùm in terra, de elect. Et de delegato ex cap. significasti, de offic. deleg. Et videtur hæc distinctio probari in d. l. qualem, §. vlt. ff. de arbit. & in c. prælatum, de præb. vt à nonnullis citatur.

De eadem re.

48 ¶ Et hæc quidem est Innoc. sententia in cap. in literis, ante medium, de offic. deleg. quem ibi sequuntur Host. Io. And. Bald. paulò post medium, Card. Florent. in iij. quæstio. Anto. col. ij. versic. ad secundum Imo. col. ij. versic. ad secundum, qui dicit menti tenendum. Felin. col. iij. versi. octaua limitatio. ipsi Host. & Ioan. And. clanculum. in c. j. in verbo, ipso iure, de re iudi. Compost. propè ad verbum, in c. capitulum, col. xix. versic. item quid si collatio, de rescript. Oldr. consil. ccxcv. orta materia, col. ij. versi. ad id quod dicitur. Albe. in l. iudex posteaquam, in princ.

in prin.& ibi Imol.col.iiij.versi.fallit quarto,ff. de re iudica.Bal.in leg.qui per salutem, ante medium,ff.de iureiur.& in l.vlt.col.vlt.vers.quartò quæritur,C.de eden.vbi tamen pulchrè declarat,vt ibi videre poteris.& in d.l.si vt proponis, col.iij.vers. & hæc faciunt, & ibi Ang. ad fin.C.quomod.& quand.iud.idem Bal. in l. vlti. col.iiij.in iiij.quæstio. & ibi Saly.in viij. quæstio.C.de contrah.empt.& Fran.Are.in d.l.serui electione,in princ.col.vlt.versi. quartò adde,ff.de legat.j.vbi tamen id dicit communiter intelligi,secundum ea quæ dicam infrà in vj.limitat.num.10.incipi. huc item spectat.

49 ¶ Declara quintò in dispositionibus siue prouisionibus competentibus iure primo siue primario ac proprio(quod aliter accipio quam in præcedenti declaratione, vt intelliges ex his quæ nunc subiiciam)Secus si iure deuoluto,verbi gratia in casu.c.si electio,de electio.lib.vj. de quo diximus suprà in eadem limita.nu.4.incip.& alius item tex.Si electio primùm facta à canonicis non sortita est effectum,quia electus dissentit,vel renunciat, vel moritur, poterunt primi eligentes iterum eligere.Quòd si superior iure deuoluto elegit,& electus dissentit,vel renunciat,vel moritur,non poterit iterum eligere, sed ad canonicos redit electio, vt voluit glo.in d.c.si electio,in verbo,integrum,per id quod voluerunt glo.Tancre.& Hosti.in c.ne pro defectu, extrà, de elect. negligentes esse priuatos tantùm ea prima electione, quæ occurrit.Et eam glo.in d.c.si electio,sequitur Pe.Anc.ibi in iiij.no.& Domi. col.vlt. versi.in ea glo.ibi & intellige. *Ius primariũ & ius deuolutum, qui operentur.*

50 ¶ Declara sextò vt procedat, cùm quis exercet actum sibi de iure communi competentem, tunc enim si inutiliter exercuerit, poterit denuo exercere. secus si iure speciali. Ita enim voluerunt And.& Guil.Cu.in d. l. qui per salutem, & ibi post eos Alber.ante finem. Nam vt hic dicit,facilius tollitur ius speciale quàm ius commune,§.quia verò verisimile, in auth. de non alien.Cui adde & alium tex.in l.eius militis,§.j. & ibi gloss.in verbo, quocunque modo, Bar.Bal.& Ang.ff.de milit.testamen. cum aliis concor.à me traditis in tracta. cessante causa cessat & effectus,limit.xj. nu.4. nam vt dicit. *Ius commune & ius speciale.*

51 ¶ Declara septimò cùm actus primus nullus est & inutilis ob omissam formam vel solennitatem,tunc enim is iterari poterit,secus autem si peccatum sit in materia tunc enim ampliùs iterari non poterit.Ad quod citari solet à plerisque,quos mox subiiciam,tex.in l.quid tamen & l.si de pluribus,ff.de arbitr.vbi si ab arbitro non fuerit seruata forma mandati,non expirat mandatum quin possit iterum arbitrari. Quod & seruandum est in iudice delegato,arg.l.nó distinguimus,§.de officio, eo.tit.iuncto c.cum olim abbas, de offi.deleg. & l.à diuo Pio, in princ.ff.de re iudi.Nam eadem est,vt inquiunt plurimi, in vtroque ratio. *Forma,& materia.*

52 ¶ Et ita quidem voluerunt Iac. Ra. & Oldr.in l. iudex posteaquam, & ibi Angel.in fi.Imo. col.iij. vers.fallit tertiò,Pau.Ca.in prin.Alex.col.iij.vers.tertiò fallit,ff.de re iudi.ipse Oldra. cons.ccxcv.orta materia quæstionis,col.ij.ver.ad id quod dicitur.Cy.in l.si accusatoribus, in ij.opposit.& ibi quoque Iacob.Butrig.& Salyc.ad fin.C.de accusat.idem Cyn.post Pet.in l. vlt.in vij.quæst.& ibi Salyc.in viij.quæstio.C.de contrah.empti.& ipse Cy.in l.si vt proponis la j.in j.opposi.& ibi ipse Iacob.Butri & Bald.col.iij.versi.opponitur & videtur, & Saly. C. quomod.& quand.iud.Alberic.post Pet.à bella perti.in l.j.col.vltim.vers. & in quantum ad præsens.ff.si quis in ius vocat.non ier.& in l.serui electione,in princ.col.j.ver.sed pone quòd collata,& ibi quoque Bar.col.j.Bal.col.ij.post alios,Imo.co.ij. & Alex.col. vlt. Iacob. Aret. alius Iac.Raueu.& Oldrad.in l.iudex,postea quàm,& ibi,& iterũ paulò Alber. post mediũ. Ang.in fi.Imol.col.iiij.vers.fallit tertiò,ff.de re iudica.Bar.in l.in proposita, quam legit cum l.si societatem,§.arbitrorum,col.ij.vers.quæro si iniquè,& ibi Alber.in fi. ff. pro socio, & in le.qui arbiter,ff.de arbitr.& in leg.qui per salutem,circa medium,& ibi Paul. Cast.post medium,ff.de iureiur.& idem Bald.in c.in literis, circa medium, de offi.deleg.vbi id dicit esse notandum.Card.Floren.& Imo.in c.causam,ille columna secunda,in j.opposit.j.quæstio.& iterum in iij.opposi.eiusdem quæstio.hic super gloss.vlt. ext. de electio.Pet.Anca.qui & hoc dicit procedere etiam in eo qui scienter malè elegit,in c.si compromissarius,columna secũda,versicul.item quod dixi,de elec. libro sexto. quod est notandum ad ea quæ dixi suprà in ead.limit.nume.35.denique si quis etiam.& Paul.Ca.in l.cùm quærebatur, post princip. ff. de re iud.Imo.in l.si expressim,columna.xj.versi.& hæc procedunt,& iterum vers. sed iuxta prædicta,ff.de appella.& Panor.in d.c.in literis,columna ij.versi, ego putarem, & ibi Fely. col.j.vers.tertiò fallit,de offi.deleg.& ipse Panor.in c.qualiter,le j.colum.secunda,versi. aut non transiuit,de accus. *De eadem re.*

53 ¶ Sunt tamen qui tenent contrarium in iudice,per d.l.si vt proponis,& d.c. in literis, nec ad eum trahi debere d.leg.quid tamen,loquentem de arbitro,& inter hos Ioan.And. in d. cap. qualiter & quando, le j.& ibi Calder.& Anton.de accusa.& Imo. sibi contrarius in eo ipso cap.in literis,de offi.deleg.Sed Alex.in d.l.iudex,columna tertia,in iij.fallent.dicit eandem esse vtriusque rationem & arbitri & iudicis delegati, vt suprà diximus, & in proposito videnda esse quæ no Bartol.in leg.ij.ff.de opti.leg.& per Ray.& alios in leg.serui electione, ff. de lega.j. *Qui teneant contrarium in iudice.*

Actus inutilis ex defectu formæ. quomodo reiteretur.

54 ¶ Sed quicquid sit de ea re, tamen si ex defectu formæ vel solennitatis ij qui actum eum fecerunt, sunt ipso iure priuati potestate eiusdem actus faciendi, non eum poterunt iterum facere. Licèt secùs si sunt tantùm priuandi, per c.cùm terra, in fi. de elect. quod loquitur de actu eligendi, idque ad hoc dicit no. Rom. con. ccccl xxxiij. dubitabatur primo, col. iij. vers. secundò si quis dixerit, vbi & id dicit voluisse doc. in c. publicato, eo. ti. licèt illum tex. non allegát, & nos quoque diximus in d. l. si vnquam, vbi suprà, nu. 380. incip. quadragesimum quod præcedenti. Et vide Hosti. in c. j. col. j. in verbo, ipso iure. de re iudica.

Actus nullus ipso iure, iteratur, secus ope exceptionis.

55 ¶ Declara octauo, vt scilicet is qui actum fecit nullum, possit iterum & eum ipsum validum facere, vt procedat si nullum est ipso iure, secus si ope exceptionis, vel officio iudicis est emédandum, tunc enim non poterit eundem iterare, vt voluit Bal. loquens in iudice, qui nulliter iudicauit, in l. vltim. col. j. in iiij. quæstio. C. de contrahenda empti. per no. in l. in proposita, ff. pro soc. & ante eum Dy. prout allegant Alber. in l. serui electione, col. j. ff. de leg. j. & Cy. in d. l. vlt. colum. ij. in vij. quæstio. C. de contrahend. empti. vbi tamen dicit id non placere Petr. à Bella pertica. Et idem voluerunt alij, quos tibi citaui in d. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, num. 374. incip. trigesimum septimum, cùm non tenet. Ex quibus etiam intelliges, ita id procedere, vt etiam iudex possit ferre sententiam contrariam priori suæ sententiæ quæ ipso iure nulla erat, per l. j. C. de senten. quæ sine cert. quanti. licèt aliàs facere non posset, leg. j. C. quan. prouo. non est neces. vbi id annotat Saly. col. ij. in x. opp. & Fel. in c. inter monasterium, ante fi. de re iud.

De eadem re.

56 ¶ Simile autem est quod publicato scrutinio electores poterunt variare, & iterum eligere, si electio est ipso iure nulla, secus si non esset nulla ipso iure, sed poterat annullari, quia tunc variare non poterunt, vt voluit Inno. in d. c. publicato, in prin. & ibi quoque Hosti. colum. ij. in verbo, nequeunt, & Bal. col. pen. vers. quæro dicitur hîc, & Pan. col. vlt. vers. vlteriùs quæro, & penè omnes de elec. cum aliis multis concor. quæ & nos congessimus in d. l. si vnquam vbi suprà, nu. 375. incip. tricesimum octauum quod est, vbi etiam videbis nu. seq. quomodo id intelligendum est.

SECVNDA LIMITATIO.

Simplex sermo prolatus in materia, quæ ex cõsuetudine regionis iterationẽ requirit.

1 ¶ Secundo Limitat Fely. in d. c. ij. col. iij. vers. fallit secundò, de treug. & pac. non procedere hanc nostram regulam, vbi simplex sermo profertur in materia, quæ ex consuetudine regionis requirit iterationem, per id quod dicit Bal. in l. j. col. ij. vers. pone quòd testator, C. de fideicom. quòd si testator iussit hæredem vestire vxorem viduam, certè id intelligitur, dum in viduitate permanserit, ex qualitate personæ, l. plenum. §. equitij, ff. de vsufruc. & habita. nec sufficit quòd det vnum vestimentum pro tota vita ipsius viduæ, sed quolibet anno, quia de more est vt vestes quolibet anno renouentur, & talis est communis consuetudo testatorum, arg. illius l. j. Hæc ille.

De eadem re.

2 ¶ Quem, vt id addas Fely. nuncupatim sequitur, Roma. sing. ccxcj. incip. legauit viduæ maritus. & Alex. qui id dicit valde signandum, quia sæpe accidit in facto, in d. l. diuortio, §. quod in anno, quem legit cum §. ob donationes, col. pen. vers. secundo limita, & ibi quoque Iason col. item pen. vers. vndecimo facit illud, ff. sol. matrim. & idem Iason in d. l. in duobus, §. si is qui, col. ij. in viij. simili, ff. de iureiuran. & Catel. Cot. qui hoc dicit sing. in memor. incip. legatum quod vxor, & Alcia. in hoc nostro §. hoc sermone.

De eadem re.

3 ¶ Sed aduerte lector, quòd in hac Baldi specie tria concurrunt, propter quæ id videtur procedere: primum qualitas personæ siue subiecta materia, deinde mos regionis, postremò testatorum consuetudo, quæ omnia ponderat Bal. in d. l. j. vt non mirum sit, si tot concurrentibus ea sententia procedat: nam & in fortiori casu Anto. consil. xxx. casus, Titius quidam testator, in j. dubio, ex facto respondit, quòd si pater habitationem domus, filię, cùm vidua erit, reliquerit, ea si tertiò & quartò vidua fiat, legatum consequetur ex subiecto scilicet argumento, nempe cum hæc verba sint generalia, & ad rem ex suapte natura reiterabilem referantur, per l. si ita stipulatus fuero à Seio, ff. de fideiusso. & alia quæ ibi allegat, & sequitur etiam Alci. in hoc. §. hoc sermone. Et vide quæ dicam infrà in xv. limitat. nu. 1. & 2. sed & huc accedit.

TERTIA LIMITATIO.

Materia fauorabilis, iterationem inducit.

1 ¶ Tertio Limitat Fely. non procedere in materia fauorabili & quæ benignam interpretationem recipit, qua in re non sequar ordinem ipsius Fely. sed primùm pro hac limitatione tibi citabo tex. in l. hæc conditio filiæ, ad fi. in verbis, benignè tamen dicendum est, ff. de condi. & demonst. quem tex. in id ponderat Franc. Are. in l. serui electione, in fi. princ. ff. de l. j. vt in illo casu actus reiteretur ex benignitate, fauore vltimæ voluntatis: & sic, inquit, regulariter esset oppositum, nisi esset tantus fauor, super quo vide quæ dicam infrà in xviij. limit.

Posthumus institutus, de quo intelligatur.

2 ¶ Sed in hanc sententiam est text. in l. placet. cum seq. ff. de libr. & posthum. vbi si quis instituit posthumum hæredem, non vtique is solus institutus videtur, qui ex ea quam habet vxore, ei primùm natus est, vel is qui tunc in vtero est: verùm & is quoque qui postea ex quacunque vxore nascetur, quod glo. ibi dicit mirabile, propter fauorem institutionis, & testamenti

menti conseruandi. aliàs autem secus esset per hunc nostrum §. hoc sermone. Ex quo intelligis ex sententia illius gl. non esse locum huic nostræ regulæ in fauorabilibus. Et eam glo. sequuntur respectu fauoris testamenti Bal. Alb. Raph. Comen. Pau. Cast. post medium, ipse Alex. col. ij. vers. nec obstat, d. §. hoc sermone. & idē Bar. in l. si ita, ff. de aur. & arg. leg. idē Ale. in l. qui filiabus, in prin. col. ij. vers. addo quod etiam hoc, & ibi quoque Iason con. xj. col. vlt. ff. de l. j. & Calca. consi. xx. ista quæstio habet tria, colum. j. versic. ista tamen regula, vbi eam dicit no. *De eadem re.*

3 ¶ Deinde quod tradit Oldr. con. ccxij. quidam in suo testamento, quòd si testator instituit vētrem vxoris, & postea ex eadem vxore plures habuit filios diuersis temporibus, censentur omnes instituti, per d. l. placet, de libe. & posth. quia sic est (inquit) in omnibus actibus fauorabilibus, vt omnes posthumi intelligantur, l. si quis ita dederit, §. j. ff. de testa. tut. & l. qui filiabus, §. j. ff. de legat. j. & l. Clemens patronus, ff. de hæred. instit. & videtur (inquit) esse casus in l. inter veteres, C. de fideicommissa. liber. *Comprobatio eiusdem.*

4 ¶ Et idem eo tacito voluit Ioan. And. illius discipulus in addit. Specu. in rub. de testa. col. pe. vers. occurrit alia quæstio. & ipsius Ioan. And. discipulus Feder. Senen. magistri quoq; nulla mentione facta, loquens in duobus posthumis eodem partu natis, con. xlij. testator instituit. & Angel. con. lj. Simon notarius. Alex. in d. l. placet, col. j. vers. & per istum tex. & ibi quoque Iason. col. ij. vers. adde quòd per istum tex. ff. de liber. & posth. & ipse Alex. con. clxxj. viso pro cessu causæ inter dominam Antoniam, col. ij. vers. sed ita est quòd quando, lib. ij. *De eadem re.*

5 ¶ Et idem tenuit Bal. nullo maiorum citato, con. cxxij. verba testamenti sic dicunt, col. j. vers. & hæc responsio, lib. j. & cons. cxxviij. ad intelligentiam, col. j. vers. contrarium est verum, eo. lib. j. quod cons. repertitum est, con. cxiij. proponitur quòd quidam misser Simon, li. v. & vtrobique per d. l. placet. & Paul. Ca. qui distinguit, con. ccccix. casus iste frequenter contingit, col. vlt. vers. super secundo non est insistendum, libr. ij. vbi etiam allegat d. l. placet. Sed tu omnino vide Iasonem in d. l. placet, vbi id latissimè tractauit, nam Rapha. Comen. & Paul. Ca. tenent contrarium in d. l. placet. *Relictum die nundinarum ecclesiæ.*

6 ¶ Hanc opinionem fulcit tex. in l. annua, §. Attica, ff. de annu. lega. vbi legatum ecclesiæ ita factum, die nundinarum, intelligitur esse non vno tantùm anno, sed in perpetuum fuisse relictum. Et quod in simili tradit Bar. in l. eum qui ita, §. qui ita stipulatur, col. ij. quæro promittis mihi, ibi, quid dicemus, ff. de verb. obli. quòd promissio certæ quantitatis ex causa alimentorum, præsumitur annua, fauore scilicèt alimentorum, aliàs enim secus per l. cùm hi, §. si in annos, ff. de transactio. & sequitur latè Soci. con. xlviij. eleganter consuluit, paulò ante fi. li. iij. Sed tu super hoc vide Pau. Ca. & omnino Alex. in d. §. qui ita stipulatur. *Et ex causa alimētorum, quomodo debeantur.* *Legata libertas seruo alieno.*

7 ¶ Sed & huic limitationi nonnihil cōuenit alius tex. in l. deberi, C. de fideic. liber. vbi si seruo alieno libertas legata sit, quod quidem fieri non potest nisi domino serui consentiente, si dominus ipse primùm dissenserit, quia nolit eum vendere, non propterea continuò abrumpitur libertas, sed differtur, donec postea dominus propositum mutauerit. Quod obtinere videtur ob fauorem libertatis: aliàs enim ex primo dissensu videretur legatum expirare, nec postea reuiuiscere ex alio consensu, per ea quæ suprà diximus, in prin. num. 59. incip. tricesimo quod scriptum reliquit. Quanquam scio nullum scribentium super ea l. deberi, id vllo pacto tribuere fauori libertatis, sed de ea re ita loqui, tanquam id generaliter intelligatur, & ex eo illud assumentes, quod differtur, non aufertur: neque etiam vellem id pertinaciter tueri, vt libertatis fauore illud fieret, licèt id fauor ille operari possit, etiam si in aliis aliter dicendum esset. *Filij legitimādi per sequens matrimoniū.*

8 ¶ Huc etiam pertinet, quod leges legitimantes filios ex concubina natos per sequens matrimonium, intelliguntur non tantùm de primis patris nuptiis, sed & etiam de secundis, puta si primùm ducat vxorem alteram extraneam, & deinde ea mortua ducat illam concubinam: nam per id matrimonium legitimantur illi filij. Ita enim voluit Hosti. in summa. tit. de filiis presbyter. §. ij. ad fi. Ioan. And. in c. tanta, in verbo, post contractum matrimonium, & ibi etiā Card. Flor. circa medium, vers. pone procreat quis filium, Petr. Anc. col. iij. vers. secūdò facit Anto. col. item iij. vers. quæro quando, Panor. in iij. no. & Card. Alex. col. x. vers. quæro septimò, qui fil. sunt legit. & alij propè infiniti, nam id omnes tenent præter vnum aut alterum, vt videbis in nostro tractatu Primigeniorum, in xxxiiij. q. nu. 2. vers. sed vt ad speciem. Et id etiam multi tribuunt fauori prolis, & legitimationis, c. peruenit, & cap. ex tenore, qui fil. sunt legit. & aliis multis citatis à Io. And. in c. sine culpa, de reg. iur. lib. vj. quanuis multis ex illis, quos in hanc partem cito, contrarium videbatur dicendum ex hoc nostro §. *Debitor impetrata permissione creditoris vt exeat, an duret illa permissio.*

9 ¶ Et huc quoque accedit quod latissimè & multis rationibus decidit Calde. in sua disputatione incipien. ex octo studentibus, char. vlt. quòd si scholasticus debitor iurauit non exire districtum sine permissione creditoris, deinde is permissionem simpliciter impetrauit à creditore, ea intelligitur vt non semel tantùm, sed quoties ei libuerit, exire possit quoniam ea concessio est fauorabilis, vt quæ reponit debitorem in sua pristina & naturali & ciuili libertate. Ex hocque reprehendit Oldr. qui in quadam sua disput. dixerat facultatem datam bā-

nito, vt liberè posset venire in ciuitatem, intelligi de vna tantùm vice, vt ex eo diximus suprà in prin. num. 80. incip. 45.

10 ¶ At Fely. in d. c. ij. col. iij. vers. fallit tertiò, & seq. de treug. & pac. nititur vtrunque concordare, vt scilicet dictum Calderini sit verum in suo casu fauorabili, propter rationes quas in hoc adducit. Sed & dictum Oldr. in sua specie sit verum, vt qui loquatur in permissione minimè fauorabili, sed potiùs odiosa, quia interest reipublicæ, ne bannitus, qui hostis est patriæ, ad eam reuertatur. At ipse Fely. non meminit Bar. qui post Dy. in l. adultera, §. vltim. ff. de adult. contrarium ex diametro tenuit, vt diximus suprà in prin. nu. 90. incip. xlix.

Contrarij solutio.

11 ¶ Sed & ad hanc limitationem trahi potest, quod ab Anto. ex facti specie responsum est eo loco, ex quo nuper illum citauimus in ij. limitatione, con. xxx. quòd habitatio filiæ relicta in casum viduitatis non solùm de prima viduitate intelligitur, sed & de secunda, & de aliis, ad quod comprobandum, cùm alia multa adduxisset, tum & illud quoque, quòd in fauorabilibus sermo indefinitus non restringitur ad primum siue proximum, vt no. inquit Ioan. Andr. in c. non potest, de præbend. lib. vj. de cuius dicto diximus suprà in prin. nu. 31. incip. contrarium tamen tenuerunt & sequen.

Habitatio filiæ relicta in casum viduitatis, de qua intelligenda.

12 ¶ Sunt & qui huc trahunt, quod à multis dicitur, statutum de compromissis affinium, cuiusmodi sunt multa in Italia, vt scilicet affines teneantur compromittere, non de vno tantùm compromisso intelligi, sed quoties opus fuerit, & donec lis fuerit sopita, de quo latè dicemus infrà in ix. limitatione, & aliis locis ibi citatis. Nam inquiunt, id statutum est fauorabile & inductum ob publicam vtilitatem, vt per Bar. in j. constitut. C. column. ij. versic. super hoc quæro, priores & Bald. in l. qui se patris, col. vlt. vers. & ideo in feudo, & ibi Paul. Castr. colum. penul. versic. & hoc dicit, & Roma. colum. xvj. vers. & ex prædictis resultat, C. vnde lib. Petr. Anc. consi. clxxxvij. apud me quæstio ista, per totum illud consi. & maximè in fi. & id communiter tenetur, licèt nonnulli teneant contrarium. Hanc enim inter cæteras rationem illius sententiæ adfert Iason, in leg. veluti, §. hæc vox, quem legit cum §. prætor ait, l. præceden. ff. de eden. & in l. prætor ait, §. deinde, colum. vlt. in viij. no. ibi, tertiò quia tale, ff. de no. oper. nunciat.

Statutum de cõpromissis affinium, quomodo intelligatur.

13 ¶ Et quod ab Alex. scriptum est consil. clxxj. viso processu inter dominam Antoniam, col. ij. vers. superest modò, cum multis seq. lib. ij. quòd si testator reliquerit alimenta cuipiam, & futuræ ipsius vxori, intelligitur non solùm de vna & prima vxore, sed & de omnibus quas postea ducet, quia id legatum fauorabile est, l. j. C. de fideicommiss. & l. cum hi, propè per totam eam l. ff. de transactio. Et eam Alex. sententiam nuncupatim sequitur Soci. consil. iiij. eleganter consuluit, col. vlt. lib. iij.

Alimenta relicta cuipiam, & futuræ eius vxori, de qua intelligantur.

14 ¶ Ipse autem Alex. ad confirmationem suæ illius sententiæ nonnulla ex supradictis adduxit, & illud quoque præterea quòd indefinita apposita circa personas, æquipollet vniuersali in fauorabilibus, vt voluit Bart. quem cæteri sequuntur in l. si pluribus, in princ. ff. de legat. ij. per eum text. & alium quoque text. in l. si quis ita, §. j. ff. de testa.

De eadem re.

15 ¶ Atque etiam illud, quòd in fauorabilibus fit extensio de vna causa fauorabili ad aliam, etiã in exorbitantibus, vt no. in l. illud, C. de sacrosan. eccle. & in l. si constante, ff. sol. matrim. & no. Cy. in auth. res quæ, in iiij. quæst. & ibi quoque Bart. paulò ante fin. Alber. consil. j. versic. item quærit gl. Bal. col. vltim. versi. item videtur, & cæteri propè omnes, C. commu. de lega. cum similib. Ex hocque Alexan. reprænhendit illam Bald. decisionem in l. vl. C. de indict. vidui. tollen. de qua diximus suprà in princ. nu. 104. incip. lviij. per tex. in l. si agnatis, ff. de reb. dub. & in l. cùm ita, §. vlt. ff. de leg. secundo, quod & nos diximus in d. nu. 104. vbi & tu videre poteris, ne hic repetam.

In fauorabilibus fit extensio de vna caussa, ad aliam.

16 ¶ Postremo in vniuersum, vt hæc nostra regula non procedat in omnibus fauorabilibus, vltra Alex. vbi suprà, voluerunt Pet. Anc. cons. xxvij. non seruato ordine, col. iij. vers. nõ obstat si dicatur. Raph. Com. consil. xiij. dictum statutum, circa medium, & è recentioribus latè Philip. Dec. cons. ccccxij. cùm reuerendissimus Cardinalis, col. j. & ij. tanquam scilicet id totum pendeat ex fauore & odio. & Alciat. in hoc nostro §. hoc sermone, vt scilicet in odiosis nostra regula obtineat, in fauorabilibus minimè. Et ad id bene facit quod scribit ipse Dec. cons. cclxxxvij. in ciuitate Placentiæ, col. pen. vers. & vlteriùs in isto casu, & cons. dcix. quæritur ex duobus, col. ij. nu. 6.

Comprobatio eiusdem.

17 ¶ Vt tamen non omittamus quod eleganter disputatum est à Tito Liuio. iij. decad. libr. j. de fœdere pacis icto inter Asdrubalem Pœnum & C. Luctatium consulem Romanum pro vtroque populo & eorum sociis, vtrum ad Saguntinos qui postea socij Romanorum facti fuerant, traheretur. quidam Pœni negabant, Romani contra affirmabant, tametsi neque additum esset iis qui tunc essent, nec his qui postea assumerentur. Defenditque Liuius eos fuisse comprænhensos: cui & ego assentior, cum id pacis fœdus esset fauorabilissimum, & in nostro iure multa videamus fauore pacis contra regulas iuris communis introducta.

Fœdus pacis latissimè interpretandũ.

18 ¶ Verùm aduersus hæc omnia vrget admodum tex. in l. matrimonij, ff. qui & à quib. à nobis adductus

adductus suprà, in princip. nu. 4. incip. & alius quoque, vbi appellatione nuptiarum veniunt primæ, non etiam aliæ, etiam si sit fauor libertatis, cùm tamen libertas sit rerum omnium fauorabilissima, vt latè diximus & probauimus in rep. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 329. incip. libertas autem, & nu 331. igitur vt concludamus. Ideoq; Ludo. Sard. vnus omnium quos viderim, tenuit per eum tex. & alia quę allegat, contra eam communem opin. quam suprà adduximus num. huius limit. viij. incip. huc etiam pertinet, scilicet filios naturales non legitimari per secundas nuptias contractas cum concubina. Nec certè satis video quid illi textui respondeti possit, nisi dicas eam fuisse manumissoris mentem, vt de primo illius ancillæ matrimonio intelligeret, non etiã de alio, præsertim illius repudiatæ: nec eandẽ esse vtriusque rationem & affectionem, vt nos ipsi omnes intelligimus. Quotus enim quisq; tanti estimarit viduæ aut repudiatæ matrimonium, quanti eius ipsius virginis? Et id quidem vt scilicet in casu illius l. videretur tantùm de primis nuptiis fuisse cogitatum, voluit Alber. in d. l. qui per salutem, statim post princ. & iterum post mediũ, ff. de iureiur. vide autem quæ diximus suprà in j. limita. nu. vlt. incip. intellige tertio. *Contrarium eius quod suprà.*

QVARTA LIMITATIO.

1 ¶ Quarto limita secundum Fely. in d. c. ij. de treug. & pac. vt non procedat, quando est facta concessio quæpiam ad certum tempus, quia tunc non intelligitur pro prima vice, sed toties quoties, durante illo tempore præstituto, per tex. in l. sicut in annos, in princ. ff. quib. mod. vsusfruc. amitta. vt si cui, quamdiu viuat legatus sit vsusfructus, videtur toties repetitus quoties amissus. Et idem si vsque ad diem vel ad tempus sit legatus, vt puta ad decennium. *Concessio facta ad certũ tempus, intelligitur toties quoties.*

2 ¶ Et ita per eum tex. expresśim hanc limitationem adscripsit Raph. vt à nonnullis citatur in l. si mihi & Titio, ff. de verb. oblig. vbi & ad hoc dicit facere not. per Bart. ibi nam & ad hoc illum citat, & sequitur Alexan. in addit. Bart. in l. j. ff. ad leg. Iuli. maiesta. vbi & ad hoc dicit facere tex. in l. Græcè, §. & post litem, ff. de fideiussor. & Philip. Deci. in l. j. col. vltim. C. de instit. & substit. & ante hos idem voluit Bal. à nullo illorum citatus, cons. xxxiiij. statuto seu capitulo, col. vltim. vers. nam quantumcunque negat, libr. v. arg. l. sterilis, §. vltim. & leg. qui fundum vendebat, ff. de contrah. empt. & ante illum Ioan. Mona. in cap. vltim. col. ij. vers. sed quæro episcopus, de verb. signifi. de cuius illic sententia, dicam infrà in viij. limit. nu. 2. incip. & est simile. *De eadem re.*

3 ¶ Sed hic paululum aduerte lector, nam illa l. sicut in annos, loquitur in actu successiuo, videlicet in legato siue concessione vsusfructus ad certum tempus. Aliud autem posset videri in actu momentaneo, & quod certo aliquo tempore perficitur, vt est (verbi gratia) ius eligẽdi, cui conceditur aliquod certum tempus, videlicet trium mensium, cap. ne pro defectu, de electio. Et tamen si ea semel facta fuerit, ampliùs non poterit iterari, etiam intra illud tẽpus etiamque si ita inutiliter facta fuerit, vt annullari posśit: quamuis secus esset si ipso iure nulla esset, vt videre licet apud Inno. in c. publicato, in princ. & ibi quoque Hosti. col. ij. in verbo, nequeunt, Bal. col. pe. vers. quæro dicitur hîc, Pan. col. vlt. vers. vlteriùs quæro, de elect. cum aliis concord. à me adductis in repe. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, num. 375. incip. tricesimumoctauum quod est admodum, C. de reuocan. donat. *Actus successiuus.* *Actus momẽtaneus.*

QVINTA LIMITATIO.

1 ¶ Quinto limita secundum Fely. in d. illa iiij. limit. (nam & hanc cum illa confundit) vt non procedat, quando concessio fit pro certa & determinata causa, verbi gratia, concessa est simpliciter securitas eundi & redeundi pro pace tractanda: tunc enim nõ intelligitur pro prima vice tantùm, sed quòd semper durante eo tractatu posśit liberè ire & redire, vt voluit Bar. in d. l. j. col. vlt. ff. ad l. Iul. maiesta. arg. l. continuus, §. qui insulam, ff. de verb. oblig. & l. veteres, cum l. seq. ff. de itin. actuq; priua. & sequitur Ang. in l. vtimur, ad fi. vers. itẽ adde, ff. de sepul. viola. dum citat Bar. vbi suprà, Pan. in d. c. ij. in fi. de treug. & pac. & Io. Plat. in l. j. col. ij. vers. & simplex & indeterminata, C. de nauicu. li. xj. & Georg. Nat. in repe. clemen. sæpe, in prin. col. vj. vers. mihi magis placet, ibi, comprobo hoc autoritate, de verb. signifi. & Philip. Dec. cons. cccccxij. viso puncto, col. j. vers. ad idem facit. *Concessio facta pro certa causa.*

2 ¶ Nam & semper aliàs durante causa, debet etiam durare & perseuerare id quod ob eam causam introductum est & concessum, l. semper, §. negociatores, ff. de iur. immunita. & l. si cui, §. j. ff. ex quibus caus. maior. & l. ij. §. omnes. ff. de iudic. & l. Titia, §. vsuras, ff. de lega. ij. & l. qui nominibus, ff. de administrat. tut. Et ita per eos text. voluit Signor. Homod. cons. cluj. paterfamilias, col. j. num. 6. & diximus in nostro tracta. cessante, causa cessat effectus, parte j. num. 17. incip. & illud. *Comprobatio eiusdem.*

SEXTA LIMITATIO.

1 ¶ Sexto limita (& hæc est quinta limitatio Fely. in d. c. ij. de treu. & pac. quæ accedit proximè ad j. limitationem) vt non procedat, quando per primum actum non est satisfactum menti, & intentioni loquentis, siue disponentis, siue agentis, ex eo quod scribit Bal. in l. fideicommissa §. si quis alicui decem, ff. de lega. iij. quod statutum de compromisśis, intelligitur vt iterum *Actus iteratur quando non est satisfactum menti agentis.*

compromitti debeat primo finito, si non sit satisfactum statuto per primum compromissum quia adhuc vendicat sibi locum ratio statuti, quæ est, vt lites finiantur. Et sic (inquit) non obstat l.boues, §.hoc sermone, ff.de verb. signif.

2 ¶Et idem (vt id addas Fely.) voluit idem Bal.post.Cy.in l.veluti.§.hæc vox, per illum tex. & ibi quoque Alex.Iason, & Iacob.à S.Georg.ff.de eden. Ipse Bald.in l.qui per salutem, in fi. lect.nouæ, per illum textum & ibi etiam Alexand.& Iason, ff.de iureiuran.& idem Bald.in l. prætor ait, §.hoc autem interdictum, le ij.in quibusdam additio.vt à nonnullis citatur, licèt in meo codice non reperi, & ibi item Rom.in addi.col.j.vers.& sic facit.& Iason, in §.deinde in viij.not.ff.de oper.no.nunciat.& ipse Bald.cons.ccclxij.primò videndum est, libr.v. nam statutum (inquit) mandans compromitti, intelligitur cum effectu.& Roma.in l.ij.char. pen. vers.sed stat circa hoc, sub num.58.ibi, non obstat orationem, ff.de re.iudic. vbi & ad hoc allegat l.oratione, ff.de feri.& idem Roma.cons.ccccciiij. in casu propositæ consultationis, in prin.Alex.cons.lxx.viso cons.col.ij.vers. constat autem.libr.ij.Philipp. Dec.cons.xxij. cuius supra scriptio incipit, si pronunciatur, col.j.& alij alia ratione moti, quos citabo infrà in ix.limita.Iterumque in xviij.Et interim tamen videas Math.Afflic.decis.Neapol.xlvj.dicit regia pragmatica.

De eadem re.

3 ¶Et huc quoque pertinet aliud dictum Hosti.vt à multis citatur, in c.cùm in multis, & ibi post eum Ioan.Andr.col.vlt.in glos.vlti.Petr.Anc.col.ij.vers. quintò quæro, & Domi. col. pen.vers.in fi.glo istud dicit verum, de rescr.li.vj.quòd in casu d.c.si quis vi gratiæ expectatiuæ acceptauerit vnum aliquod beneficium quod consequi non potest, quia alius habens priores literas, illud acceptauerat, vel etiam id vacans non erat, poterit aliud acceptare. Aliàs autem non poterit, vt omnes vbique tenent, vt alibi dicam.

Qui acceptauit beneficiũ, quod consequi non potest, aliud acceptare permittitur.

4 ¶Et idem propemodum in effectu voluit glo.in c.ne captandæ, in verbo, cùm subsit, & ibi Archid.in glo.vltim.& Ioan.And.super j.glos.de concessi.præbend.lib.vj.& D.à Rota decisio.xlij.no.quod vbi est notorium, in antiquis.& Roma.cons.cccxxix.præsens consultatio, col.j.& in id plerique citant l.ij.ff.de opt.lega.& quòd verba sunt cum effectu intelligenda, l.j.§.hæc autem verba, ff.quod quisque iu.& l.si per alium, §.docere, ff.ne quis eum qui in ius voca.& c.relatum, de cler. non resid.

Verba cum effectu intelligenda.

5 ¶Et aliud quoque dictum Bald.in l.quod quis, col.ij.in sexta q. in fi.C. de procura. quòd si procurator constitutus specialiter ad aliquid faciendum, alium substituerit, in eũ transferre videtur omnem suam potestatem, nec potest illum reuocare, nec alium substituere, per cap.is qui, & cap.quamuis, de offi.deleg. libr.vj.Si modò, inquit, ille primus substitutus, sit habilis, & acceptet substitutionem: aliàs enim hic procurator non videtur per eam primam substitutionem functus suo officio, per d. leg. hæc conditio filiæ, ff. de condi. & demonst. vbi per primas nuptias, quæ non sunt sortitæ effectum, non impleta est hæc conditio, si nupserit, & per not.per Innoc.in cap.in literis, de offi. deleg.de cuius illic dicto videbis infrà, num.19.

Procurator quando substituisse sibi aliũ dicatur.

6 ¶Et illud item ipsius Bal.post Pet.in l.inuitus, in fi.C.eo.tit.de procu.quòd procurator cõstitutus ad appellandum, intelligitur non solùm de prima appellatione, sed & de secunda, cùm per primam non habemus effectum secundum intentionem mandantis, per d.l.hæc cõditio filiæ meæ, ff.de cond.& demon.& sequitur Rom.in d.l.prætor ait, §.hoc interdictum, le ij.in additio.col.j.vers.& sic facit, ff.de ope.no. nunciat. & d. cons. ccccciiij. & vtrobique per illum ipsum tex.& præterea per tex.in l.si is à quo, §.vlt.cum l.seq. ff.vt in posses. lega. & l.j.§.quod ait prætor, ff.quo.lega.& l.si ab arbitro, ff.qui satisd.cogan.quibus probatur, quòd si per explicationem primi actus res effectum non habuit, proceditur ad secundum, nam verba sunt intelligenda cum effectu, l.qui per alium, §.docere, ff.ne quis eum qui, & leg. prima, §.hoc autem, ff.quod quisque iur.& cap.relatum, de cleri.non resid.& diximus alibi suprà.

Res si effectũ nõ habuit per explicationẽ primi actus, proceditur ad secundum.

7 ¶Sed & illud dictũ Bald.in d.l.inuitus, sequitur Maria.Soci.in c.de illis, col.ix.vers.& prædicta faciunt, de condit.appos.vbi dicit se ex hoc consuluisse Florentiæ, quòd statutum eius loci, quo dotes mulierum possunt constitui super monte, dum nubunt, intelligitur vt etiam mulier, quæ semel fuit dotata, iterum possit dotari, si vidua facta sit, quia cùm adhuc possit nubere, non est satisfactum menti statuti ex prima illa dotis constitutione.

Statutum florentiæ in dotibus, quomodo intelligatur.

8 ¶Sequuntur item illam Bald.decis.in d.l.inuitus, Caro. Rui.cons. xxx. cuius exordium est, circa primum dubium, col.iij.vers.bene facit quod not. qui est sub numer. 8.lib.ij. & iterum cons.cxix.viso & bene ponderato, columna antepenult.vers.& minùs etiam dici potest, qui est sub numer.xiiij.eod.libr.ij.& Iason in d.l.diuortio, §.quod in anno, in fin.ff.solu.matri. & Philipp.Dec.cons.xxij.columna prima & cons.lij.cùm reuerendissimus cardinalis, colum. secunda, vers.tertiò hoc idem comprobatur, & cons.ccccclxij.viso puncto diligenter formato, in princ.vbi id dicit no.ex hoc q, respondit, potestatem datam debitori, vt possit accipere pecunias sub cambiis, ne creditor patiatur interesse de pecuniis sibi debitis, non restringi ad primam vicem, sed generaliter intelligi, donec creditori satisfactum fuerit.

Actus iterãtur, quando intentioni satisfactum nõ est.

¶Subdit

9 ¶Subdit autem Rom.in duobus illis locis à me citatis suprà, versi.ab hinc ij. post illam Bal. in d.l.inuitus,sentētiam ab eo relatam,hæc quoq; procedere (neq; enim id omittere debui) etiam si dispositio loquatur per verba denotatiua certi numeri, quia si per actus in eo numero comprehensos,non est satisfactum intentioni disponentis,poterit procedi ad numerū vlteriorem,vt dicit ipse expressum in l. si quis ex argentariis,§. vlti.& l.veluti, §. hæc vox,ff. de eden.Quod & ipsum tradidit ipse Rom.in d.l.ij.vbi suprà, ff.de re iudi. vbi & ad hoc allegat d.l.oratione,ff.de feriis.& sequitur Fely.in d.ca.ij. in v.limit.de treug.& pac. & Geor. Nata.in d.cle.sæpe,in princ.col.lxij.versi.non ob.d.§.hoc sermone, ibi, quod procedit etiā, de verb.signifi.& Alciat. in hoc nostro §.hoc sermone.

Etiamsi dispositio loquatur per verba denotatiua certi numeri.

10 ¶Huc item spectat,quod no.voluit Inno. in ca. in literis, de offi. & potest. iur. deleg. quod quando cogitatum est de effectu, vt quia papa mandat episcopo, vt prouideat cuipiam de aliquo beneficio, nunquam commissarius fungitur officio, nisi res sit sortita plenum effectum,quia non est de nudo facto,sed de effectu beneficij cogitatum: nam ita illum referunt & sequuntur Bald & Anto. ibi. Oldra. citans nuncupatim Inno.consi.ccxcv. orta materia, col.ij.versi.ad id quod dicitur.Bar.in l.ij.§.j.col.ij.versi. item prædicta vera sunt,ff. de optio. lega.Bal.in l.serui electione,post medium,& ibi Imo.col.ij. versi. item fallit quando,& Fra. Are.col.iij.versi.quartò adde,& Alex. col. vltima, ff. de lega.j. & idem Bal.in l.post aditam, versi.deinde collige,C.de impub.& aliis substit.& in l. Barbarius, in j. lec. col. vlt. versi. & no.quòd ille,ff.de offi.procon.& in l.si vt proponis, la j.colum. iij. versi. & hæc faciunt, C. quomo.& quand.iud.& Petr.Ancha.in ca.cùm in multis,quod est secundum, col.vlt.versi. similis est quæstio,de rescrip.lib. vj. & in c. si compromissarius, colum.ij. versi. vltimò,quia text.dicit,ibi, sed quando est constitutio,de electio. eod. lib. vj. dum tractant, an qui semel elegit siue bene siue malè, possit iterum eligere, & Imol. in l. iudex posteaquam, columna quarta,versiculo fallit etiam quartò,& ibi quoque Alexand. columna tertia,in quarta fal. ff. de re iudic.

Similiter, si cogitatum est de effectu.

11 ¶Et ad hoc quidem facit, quod post alios antiquiores, quos non nominat,voluit glo.in d.c. si compromissarius,in verbo,consentire,in fi.dum facit discrimen,an detur potestas prouidendi,an eligendi : vt in primo casu, si electio non fuerit sortita effectum, possit iterum eligere, quia per primam illam electionem nondum est prouisum, & sic non satisfactum intentioni mandantis.& sequitur Ioan.And.super ea gl.qui eos nominat qui antè fuerant eius opinio.scilicet Tancred. & Pet.de Samp.in c.causam, extrà eod. tit. & idipsum quoq; recitasse Abba.antiquum.in ca.quia propter,eo.ti.Et in hac quoq; opinio. videntur fuisse Host. & Ioan.And.in c.j.in verbo,ipso iure,de re iudic.& Bal. dum simpliciter eam gl. citat,in d. cap.causam,col.ij.versi.quærit glo.an compromissarius,de elec.

De eadem re.

12 ¶Verùm Ioannes de S.Georg.dicit,quòd ipsius præceptor dicebat, contrarium eius quod diximus probari in d. c. compromissarius, quia loquitur de potestate prouidendi, cùm dicitur statim post prin.ad superiorem potestas deuoluitur prouidendi,& tamen postea confestim sequitur,quòd sibi compromittentes imputent, qui in talem, potestatem huiusmodi transtulerunt. Sed dicit Domi. ibi in §.si verò,super d.gloss.vlti. ad id dici posse, quòd finis tex.illius §.debet referri ad princ. vbi loquitur de potestate eligendi data compromissariis: verbum autem prouidendi postea positum, dicitur respectu illius ad quem deuoluitur : & satis probatur ex eo text.quòd isti compromissarij habuerunt tantùm potestatem eligendi, vt dicit glosa.

Contrarium eius quod suprà.

Solutio.

13 ¶Cæterum istam distinctionem eligendi & prouidendi reprobat Lapus in d. c. si compromissarius,nihil enim referre inter potestatem eligendi & prouidendi, vtrunq; enim consumi vna electione:nam compromissarius potest dicere eligo vel prouideo,vt scripsit Archid. in c.sicut cùm per formam,eo tit.& lib.& in c.in Genesi,extrà eo. tit.& Inno.in c.in causis, eo quoq; tit.

Discrimen inter eligo, & prouideo, an sit aliquod.

14 ¶Sed & Spec. tit. de elect.in forma renunciationis electionis, dicit quòd compromissarius magis propriè potest dicere prouideo, quam eligo, vt in c.quia propter. Et facit (inquit) quod no.glo.vlt.in c.causam quæ,extrà,eo.tit.& in c. constitutus,in glo j. extrà de concess. præb.nam ista duo promiscuè ponuntur in iure,scilicet prouisio ponitur pro electione in d. c.causam quæ,& in d.c.quia propter : & è diuerso electio pro prouisione, in c.dilectus extrà de conces.præb.vti obseruauit Io.And.post.Archid. in c.j.post prin.in verbo,prouisionem, extrà de elect.

Prouisio & electio, promiscuè ponūtur in iure.

15 ¶Verùm propriè loquendo aliud est prouisio, aliud electio, vt patet ex c. j. in princ.ibi, electionem,postulationem,vel prouisionem,de elect.lib. vj. & cle. dispendiosam, quæ est ij. in illis verbis,in causis super electionibus,postulationibus,vel prouisionibus.& ibi Car.Flo. in iiij.no.de iudi. & in cle.j.§.ad hoc, ibi, prouisionem,seu electionem, & iterum ibi, ne ad prouisionem procederent,vel quempiam eligant,& ibi idem Card.in iij.quæst.de præb.

Sed propriè loquendo diuersa sunt.

16 ¶Quod & ex hoc videri potest, quòd prouisio spectat ad superiorem, & per eam prouisus consequitur plenum ius, & ponitur pro electione c. dilecto. j. respon. extrà de præb.

Prouisio superioris.

principaliter,& consi.dcix.quæritur ex duobus,col.ij.num.vj. & cæteri omnes,quos postea in hac limitatione citabimus post seq. versi.

2 ¶ Et huius quidem differentiæ duplex ratio esse potest,prior quòd legis naturâ ea est,vt disponat,non pro vno actu tantùm, sed perpetuò, & quoties opus fuerit, ne alioquin sit manca & mutila & imperfecta, contra l.j. C. de his quib. vt indig. Altera quæ proximè accedit ad priorem,quòd lex ipsa semper loquitur,l.j. ff.de condi.ex lege. vt per eam dicit Bart.in l. vlt.ante fi.ff.de reg.Catonia. estq; semper in viridi obseruantia,vt dicit tex.quem & ad hoc nostri vbiq; appellant,in l. Arriani,C. de hæret. Qua etiam ratione motus Bar.in l.si ita esset,col.j.versi.circa primum dic, ff.de aur. & arg. lega. dicit quod verbum præsentis téporis prolatum à lege,etiam ad futura trahitur, vti probatur ex d.l.j. de condict. ex leg. *Natura legis quæ.* *Lex semper loquitur.*

3 ¶ Et ex hoc pleriq; dicunt fieri,quòd alibi diximus, statutum de compromittédis causis affinium non restringi ad vnum compromissum, sed vt toties fiat, quoties opus fuerit, donec causa fuerit decisa & expedita,cùm hæc dispositio sit legalis siue statutaria.Ita enim hac ratione voluerunt Cy.& Bal.in d.§.hæc vxor.& idem Bal.in l.si vt proponis, la j. col.vlt.versi. ibi,officio suo,C.quomo.& quan.iud.dum allegat Cy.in d.§.hæc vox.& ipse Bal. in l.j. col. viij.versi.quæro testator mandauit. C. de his quæ pœnæ nomine. vbi illud dicit quòd suprà diximus,legem semper loqui.Raph.Com.in l.si cùm dotem,§.j. versi. not. tamen ex glo.& ibi Alex.col.j.versi.iuxta hoc quæro,ff.solu.mat.Alex.consi. lxx.viso consi.col.j.versi.sed posito quòd illud,lib.ij.Cepo.causar.criminal.consi.lxviij.circa primum dubiú, col.ij.in prin. Soci.qui id reputat sing.consi.cxvij.visa & diligenter,col ij.in prin. lib.j. Ias.in d.l. duobus, §.j.col.vlti.versi. item limita supradicta,ff.de iureiuran.& in l.diuortio,§. quod in anno, col. vlt.versi.secundò limita,ff. solu. matri.& in l.prætor ait, §. deinde,col.vlti. versi.nec obstat si diceretur,ff.de oper.no.nunciat.vbi dicit,quòd si ex pacto compromissum fieri deberet, nó cogerentur partes bis compromittere, & Phil.Dec. in c.sua nobis,col.j.versi.& ista habent locum,de appell.Andr. Alciat. in hoc nostro §. hoc sermone. *Statutum de compromittendis causis affinium, cur non restringatur ad vnũ compromissũ.*

4 ¶ Sed ex hoc fit quòd nonnulli in ea quæstione, an qui tenetur dotare, si dotauerit,& dos amissa fuerit, teneatur iterum dotare, distingunt an teneatur dotare ex dispositione legis, vt iterum teneatur dotare,si dos sine culpa dotatæ amissa sit,per l. vltimam, C.de dot. promis. & d.authen.sed quamuis,C.de rei vxor.actio. & voluerunt Bart.& alij in l.si cùm dotem,§. j.ff.sol.mat.& Bal.in auth.quod locum,C.de collat. cum si. An verò ex pacto vel alia dispositione hominis,& non tenebitur, per l.si socius pro filia, ff. pro soci. de qua diximus suprà, in prin.num.7.incip.tertiò. Nam ita has ll.quæ discordare videbantur,concord. Bal.Ange. Imo.& Alex.in d.l.si cùm dotem,§.j. ille circa medium, alter in fi. ipse Imo.etiam circa medium,postremus colum.j.versi.iuxta hoc quæro,ff.solu.matrim.& Lauren. Calca.consi.xx. ista quæstio habet tria,col.j.versi.secunda limitatio.& Socin. consi. ccxcj. visis literis,col.v. versi.sed huic considerationi,lib.ij. Sed tu omnino circa hanc decisi. vide eundem Socin.d. consi.v.col.iij.versi.ad secundum respondeo,cum mult.sequ.lib.iij. & quæ dicam infrà nu. xiiij.incip.sed & hanc. *Dos quando iteranda.*

5 ¶ Nec omittendum quod per hanc nostram limitationem,ex specie facti, consultò respondit Raph.Comen.consi.xiiij. cuius id exordium est, statutum dictat capientem, quòd si ex statuto,capiens condemnatum pro delicto, debeat habere dimidiam partem cõdemnationis,non tantum intelligitur de prima captura, sed & de secunda, & de aliis, quia legis dispositio intelligitur,quoties opus erit,per d.l.veluti,§.j. ff.de eden.& alia quæ allegat. *Statutum de capiente condemnatũ pro delicto,quomodo intelligatur.*

6 ¶ Hæc autem nostra limitatio ex eo iuuatur(nec illud enim prætereundem est) quod scriptũ est à Soci.in l.hæc conditio filiæ,col.ij.in vlt.not.ff. de cond. & demonstrat.notari ex eo tex. & l. qui per salutem, & ibi gloss. de iureiuran. quòd dispositio hominis verificatur in primo actu valido,non autem in primo actu inualido. Ex quo(inquit)infertur non esse differentiã inter dispositionem hominis & legis in hoc, quia neutra verificatur in primo actu inualido: sed in eo esse differentiam, quando primus actus est validus, sed non sortitur effectum, tunc enim dispositio legis non consumitur illo primo actu: dispositio autem hominis consumitur, verbi gratia, lex vel statutum iubet fieri compromissum inter affines, & factum fuit compromissum validum, sed non sortitum fuerit effectum, non consumpta est dispositio, sed debet fieri aliud compromissum,& toties quidem fieri, donec laudum secutum fuerit. *Differentia inter dispositionẽ hominis & legis.*

7 ¶ Secus vt subdit Soci. si testator mandauerit hæredi, vt faciat compromissum, quia tunc si semel validè compromiserit, licèt effectus inde nullus secutus fuerit, non tenebitur iterum compromittere, sufficit enim semel satisfecisse, secundum Bald.in d.l.j. vbi suprà, C.de his qui pœnæ nomine, & ita dicit se consuluisse Ianuæ. *De eadem re.*

8 ¶ Tandem tamen subiungit ipse Soci. posse dici totum contrarium colligi ex d. l. hæc conditio,scilicet quod dispositio hominis consumitur primo actu etiam inualido: quia ille tex. dicit benignè dicendum esse,non consumi, ergo (inquit) de iuris rigore secus. & hoc videtur probare text.rectè intuenti, in l.dotis promissio,in fine ff.de iur. dot. Mihi autem,vt dicam *Autoris de ea re opinio.*

cam

eam quod sentio, nihil referre videtur, an id fiat ex æquitate scripta, an stricto iure, quoniã æquitas illa scripta præfertur rigori iuris, vt not. in l. placuit, C. de iudic. & vide interim quæ dixi suprà, in vj. limit. num. vlti.

9 ¶ Iuuatur item hæc limitatio ex eo, quod à nonnullis dictum est, quòd cùm electio data est cuipiam ab homine, si semel elegerit, etiam qualitercunq;, variare non licet, est enim consumpta electio, per c. si compromissarius, de elect. lib. vj. Si à lege, licet, per l. eum qui certarum, §. vlt. ff. de verb. obli. Ita enim per eos tex. voluit Damasus in c. cautam, de elect. vti eum allegat gl. in d. c. si compromissarius, §. porrò eo casu, in verbo, consentire, vbi & idem voluit Archid. col. ij. in verbo, functus, & ibi quoq; Io. And. post eum, & ab eo Alberi. in d. §. cùm purè, col. ij. versi. Archi. autem breuiter.

Electio data ab homine. Quid si à lege.

10 ¶ Subdunt autem ipsi Damasus & Archi. vbi suprà, non obstare l. ij. de optio. lega. vbi ab homine data est electio, nec tamen consumitur vna electione: quia ibi non fuit exhibita tota familia, in qua debuit fieri electio, per l. serui electione, ff. de lega. j. postea subiungit Archi. contra secundum membrum videri facere l. si cui, ff. de seruitu. & l. quod in hæredem, §. eligere, ff. de tribut. actio. vbi data est electio à lege, & tamen variare non licet, ex quo dicit hãc esse viam brochardicam.

De eadem re.

11 ¶ Postremo confirmatur hæc limitatio ex eo quod voluit Bald. in addit. Spec. titu. de loca. §. nunc aliqua, in xxxviij. quæstio. quòd pœna legalis sæpius committitur: conuentionalis non nisi semel, nisi ex presse dictum sit, vt sæpius committatur. quod & ipsum tenuit idem Bal. in l. si duo, §. j. ibi, contra hic, quia aliud, ff. de arbit. Licèt contrarium teneat Imol. in l. si sic stipulatus, col. ij. versi. & conclude breuiter, ff. de verb. obligatio. vbi dicit nihil referre quantũ ad id, sitne pœna legalis an conuentionalis. vtriusq; enim eandem esse rationem, argu. l. non rectè, C. de fideiussorib. & l. cùm quis, ff. si certum petat. Et in vtramq; partem respectu diuersorum casuum, facit quod dici solet, mitius agi cum lege quàm cum homine, l. Celsus, ff. de arbitr. cum similibus.

Pœna legalis sæpius, conuẽtionalis non nisi semel cõmittitur.

12 ¶ Sed hanc limitationem ita primò declarabis, vt si dispositio hominis facta est ex necessitate legis vel statuti, ea censeatur esse à lege vel statuto, ita vt non intelligas de primo actu: verbi gratia, in casu de quo suprà locuti sumus, cum statutum iubet fieri compromissum inter affines, & iudex sequendo statutum id fieri iusserit, certè si ex primo compromisso lis sopita non fuerit, iterum compromissum faciendum est, vt nuncupatim & in hac specie respondit Phil. Dec. consi. xxij. cuius superscriptio incipit, si pronunciatio, col. j. & ij. Nam cũ id faciat iudex necessariò secutus statutum, id statuto attribuitur. autoritate Bal. in l. nouissimè, ff. quod tutor. autor. vbi dicit, quòd quando quis facit actum, ad quem tenebatur, actus videtur factus ex necessitate, nec voluntati faciẽtis tribuitur, sed necessitati, quod & ipsum ante illum voluit Ioan. Andr. in c. præterea, de iure patrona. & in c. bona fides, in princ. de regu. iur. lib. vj. Et hoc quoq; vt subdit Dec. colligi potest ex eo quod scribit Bart. in l. j. col. ij. versi. pro ea declaranda, C. de eden. quòd mandatum factum argentario, vt edat rationes, non producit actionem mandati: quia cum argentarius ad id teneatur ratione officij, non reputatur mandatum hominis voluntarium, sed necessitati legis attribuitur.

Dispositio hominis, quãdo cẽsetur facta à lege vel statuto, quid operetur.

13 ¶ Cui adde quod tradit Bal. post Gui. Cu. in l. cùm hi, §. planè in vtraq; lect. ff. de transact. quòd si hæres iussus à testatore vendere alimenta, ea vendiderit, non poterit, super hac venditione transigi, tanquam facta vi illius testamenti, inspecta scilicet causa originali. Quodq; scribit Iac. Butri. in l. si hæres testamento, ff. de act. empt. quòd si sit statutum, vt de quolibet contractu soluatur gabella, hæresq; venditionem fecerit iussu testatoris, non soluitur gabella, quia id factum attribuitur testamento, & non actui inter viuos, per gloss. sing. in l. si quis ita, in prin. in verbo, defectus, ff. de statu. lib. & id sequitur Bal. ipse in sua marga. in verbo, venditio, col. ij. versi. facio. Adde (inquam) multa alia similia, quæ & nos adduximus in nostro tractatu Retractuum, tit. j. in fi. illius tit. quæst. ij.

De eadem re.

14 ¶ Sed & hanc principalem limitationem secundo declarabis, vt procedat in dispositione legis communis, secus si ex speciali beneficio legis quippiam competat: verbi gratia, pater tenetur iterum dotare filiam, quæ nullo suo dolo aut culpa dotem amisit, vt diximus & probauimus suprà, versi. iiij. sed & ex hoc ob eam scilicet rationem, quòd ex dispositione iuris communis pater tenetur dotare filiam, l. qui liberos, ff. de rit. nupt. & l. obligamur, § lege, ff. de actio. & obliga. At frater qui etiam certis casibus tenetur dotare sororem inopem, ex speciali beneficio ipsi sorori inopi concesso, per notata in l. cùm plures, §. cùm tutor, ff. de administrat. tutor. & l. non omni, C. eod. tit. & latè diximus in tractatu Primigeniorum, quæstio. lxij. si semel eam dotauerit, non ampliùs tenebitur eam dotare, etiam si nullo sororis dolo aut culpa dotem amiserit, vt non obscurè sentit Bart. in l. si cùm dotem, §. j. ff. solu matrimo. & apertiùs Bald. in l. vlti. col. ij. versic. sed nunquid eo casu, C. de dot. promissio. per l. si socius pro filia, suprà allegat. & apertissimè idem Bald. in authen. quod locum, & ibi quoq; Rom. col. ij. versi. item inducitur, C. de Collati. illam differentiæ rationem afferentes, quòd facilius amittitur beneficium iure speciali competens, quàm iure communi, l. cùm miles, §. militia

Beneficium iure speciali competens, nõ iteratur.

militia missus, ff. de testamen. milita. Sed tu tamen vide omnino Alex. in d.l. si cum dotem, § j.col.j.in fi. cum seq.

DECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Decimo limita, vt nostra regula non procedat, quando post primum actum etiamnum manet eadem ratio dispositionis, vt procedatur ad secundum actum: tunc enim & ad eum procedi potest, per id quod dicit Bal. quem ad aliud suprà citauimus in vj. limit. in princip. scilicet in leg. fideicommissa, §. si quis alicui decem, ff. de lega. iij. hanc inter alias rationem afferens, quare in casu statuti iubentis compromissum fieri inter affines, compromissum est iterandum, si per primum lis non fuerit sopita, quia videlicet adhuc vendicat sibi locum ratio statuti, quæ est vt lis finiatur, & sic (inquit) non obstat leg. boues, §. hoc sermone, ff. de verb. signifi. Quasi diceret Bald. hunc nostrum §. non procedere, cùm adhuc durat ratio dispositionis. *Cum durat eadem ratio dispositionis, proceditur ad secundũ actũ.*

2 ¶ Quod & idem voluit & quidem expressius Roma. consf. cccccciiij. in casu propositæ consultationis, post princ. & Anto. cons. xxx. casus, Titius quidam testator, cuius illic dictum sæpius in hoc opere ad alia quædam attulimus, loquens in illo ipso casu, consil. xiiij. statutum dictat. Fely. in c. licèt dilectus, ad fi. de testi. Iason in l. veluti, §. hæc vox, quem legit cum §. prætor ait, qui est vlt. l. præcedentis, col. ij. vers. pro eius confirmatione, iunctis præced. ff. de eden. & in l. prætor, ait, §. deinde, col. vlt. in vltim. no. ibi, confirmo istam conclusionem, ff. de oper. no. nunciat. *De eadem re.*

3 ¶ Nam vt inquit ipse Iason, donec durat ratio finalis statuti, durat ipsum statutum, l. ij. §. vlti. ff. de donatio. Et vt ei id addas, ratio est quæ dispositionem ampliat, & extendit, l. regula, §. si quis, & ibi Bar. & Bal. & iterum §. & licèt, ff. de reg. iur. & l. j. §. mater, vers. quid si curatores, & vers. quid si decesserint, ff. ad SC. Tertulli. cum aliis multis concord. text. & doctor. à me latè congestis in tractatu, cessante causa cessat effectus, parte j. nu. 146. incip. secundum autem, cum multis sequent. Sed aduerte quia hi omnes loquuntur in dispositione legis, secundum ea quæ diximus suprà in ix. limita. vt scilicet locus sit secundo actui, cùm est eadem ratio legis in illo secundo actu, vt in primo. *Ratio, dispositionem ampliat.*

VNDECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Vndecimo limita, vt hæc regula nostra procedat in dubio, & cũ simpliciter fuerit aliquid dispositum, tunc enim etiam in dubio de primo actu intelligitur. Secus si aliter disponentes dixerint. Primum enim inspiciendum est, quod illi expressè egerunt. In dubio autem de primo intelligendum est. Ita enim apertè declarat text. in leg. cum qui Calendis, ff. de verb. oblig. & in l. si duo, §. j. ff. de verbo. signifi. quas nos suprà in princ. pro concod. nostræ regulæ citauimus. *In dubio de primo intelligendum.*

2 ¶ Id autem generale est, vt semper aliàs primo loco inspiciendum sit, quid inter partes actum est, l. semper in stipulationibus, ff. de reg. iur. vbi ita ad verbum scribitur. Semper in stipulationibus, & in cæteris contractibus id sequimur, quod actum est. Suntq; in id alij infiniti tex. quos non est necesse in re tam clara & minimè dubia adducere. *Sed ante inspicitur quid inter partes actum sit.*

DVODECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Duodecimo limita non procedere, non solum quando expressè aliud dictum est à partibus, sed & si ex coniecturis verisimiliter colligeretur intentionem earum aliter intelligere, verbi gratia, vt loquamur in illo casu, de quo suprà, in prin. nu. 6. incip. tertio ad hanc sententiam, videlicet si quis vendit fructus alicuius prædij huius anni, & id prædium binos fructus hoc anno adferat, de primis tantum intelligitur, vt ibi diximus. Sed hoc intelligit Ro. in l. diuortio, §. quod in anno, quem legit cum §. ob donationes, col. ij. vers. vnde dicit hic nisi precium esset æquiualens omnibus fructibus totius anni, ita vt sit verisimile partes intellexisse de omnibus, per tex. in l. cùm in fundo, §. vxor viro, ff. de iur. dot. Et id sequitur Alex. ibi, col. iij. versi. limita tamen dictum, Cepo. in tractatu seruitutum rustic. prædio. tit. de seruitut. iuris pascendi, col. iij. & Geor. Nat. in clemen. sæpe, in princ. col. lxij. ver. mihi magis placet, ibi, ad idem adduco quod voluit. *Intentio quoque partium si appareat, consideratur.*

2 ¶ Et huc pertinet alia gl. in l. j. §. j. in verbo, agendo, ff. de superfic. quòd si dubitetur quis contractus fuerit, precium (inquit) facit discerni: quam glo. sequitur & dicit valde no. Barto. ibi, paulò ante fi. ver. vlterius quæro, & Bal. in l. ex conuentione, colum. j. vers. tertiò casu, C. de pact. vbi ex ea dicit, id quod dicitur ex mentione precij præsumi emptionem, vt not. in leg. vlt. C. de præd. curial. lib. x. intelligi, quando precium est re condignum, & idem Bald. in l. j. col. j. vers. quæro nunquid ille, & ibi quoque Ang. in lec. Perusi. Paul. Cast. Alexand. dum simpliciter allegat Bal. vterque paulò ante fi. & Iason, col. pen. versi. tertiò successiuè quærit, C. qui testam. face. poss. vbi dicunt, quòd si quis vendidit rem communem simpliciter, an totam eam, an verò partem tantùm suam vendere censeatur, in dubio id ex quantitate precij esse estimandum, quod & ipsum voluit. Alexand. qui hanc dicit esse communem opin. & alios concord. adfert, in l. si domus, §. vltim. col. ij. versi. quid in vendente, ff. de lega. j. Sed & illam quoque glos. sequitur Petr. Anch qui eam dicit sing. cons. ccccij. pluribus ra- *Ex mentione precij, præsumi emptionẽ.*

tionibus,col. ij.versic.item potest intelligi.& Alexan.consl.lxviij.visis & opportunè consideratis, ad fi.lib. v.

De eadem re.

3 ¶ Et ad id quoque optime facit alia glo.in l.semper in stipulationibus,ibi,itẽ actum intellige etiam tacitè,ratione rei,quæ venditur,& ibi quoque Bar.in princ.& Philip. Dec. col. j. vers. item actum videtur,ff.de reg.iur.Et alia item glos.illi omnino similis, in l.in obscuris. ibi, si enim res digna erat,eo.tit.& ipse Bar.post Dy.in l.patronus , §.j. col.ij.vers.fallit si ex coniecturis.& idem quoque Bar.in l.cùm tabernam,in prin.post medium , ff.de pigno. & in leg. Paulus,col.j.vers.item quod dixi,ff.de solut.Franc.Aret.qui duas illas priores gloss. allegat, cons.vj.viso instrumento diuisionis,col. pen.ver.sed tamen his non obstantibus,& Ale.cons. xxvj.consideratis verbis,post medium,vers.corroborantur prædicta, lib.iiij.

Ex præsumptione nonnunquã dispositiones interpretandæ.

4 ¶ Sed & pro ista limitatione optimè facit tex.in l.cùm quidam,ff.de ann.lega.vbi cùm quidã decurionibus diuisiones dari voluisset die natalis sui,interpretatum est non esse verisimile testatorem de vno sensisse,sed de perpetuo legato.Nam vt dicit ibi Bartol. hanc interpretationem facit imperator ex qualitate personæ relinquentis,& eius cui relinquebatur,scilicet decurioni:& sic ex qualitate personæ non præsumitur quòd voluerit dari semel tantùm, argu. l.sed & si susceperit,§.j.ff.de iudi.vt proinde intelligas illum text.inniti præsumptione, coniectura, & verisimili.

Mens verisimilis testatoris sequenda.

5 ¶ Et quod pulchrè responsum est à Pet.Anch.cons.xxvij.non seruato ordine,col.iij. versicu. postquam igitur propter dictum,quòd si quis hærede instituto substituit duos antiquiores domus,ista substitutio non restringitur ad duos primos antiquiores tantùm , sed ad sequentes,illis exclusis vel repudiantibus,propter verisimilem mentem testatoris , quam ex multis colligit,vt ibi videre licet.Et sequitur Rom.cons.ccccxxxviij.in causa consultationis, in iiij. dubio.ad fi.Barb.cons.xxvij.scripsit doctissimus,col.x.vers.præterea additur vltimus,& alij quos tibi adduxi in nostro tractatu primigeniorum q.iij. num.9. incip.facit item. & præter eos Caro.Rui.con.cxix.viso & bene ponderato,col.antepen.sub nu.14.in fi.lib.ij.dum allegat Pet.Anch. vbi suprà.

Relictum cũ vidua erit de qua viduitate intelligatur.

6 ¶ Et quod item no.consuluit Anto.vt alibi ad aliud propositum citauimus , cons. xxx. casus Titius quidam testator , quòd si testator reliquit habitationem domus filiæ suæ cùm vidua erit,non intelligitur de prima viduitate tantùm,sed de aliis omnibus,quia testator hoc verisimiliter intellexit:& inspecta mente eius eadem est ratio omnibus.

Actum videtur, quod partes verisimiliter intellexerunt.

7 ¶ Postremò hanc limitationem hæc ratio adiuuat,nam hæc nostra regula tum demum procedit, nisi aliter dictum sit à disponentibus , vt diximus suprà in præcedenti limit. Id autem satis actum videri debet , etiam si dictum non fuerit , quod partes verisimiliter intellexerint aut si interrogati fuissent,verisimiliter respondissent,l.tale pactum,§.vlt.& ibi glo.no.& Bal. qui id ad omnes dispositiones trahit,& alij,ff.de pact.cum aliis infinitis concor. à me collectis in l.si vnquam,in præfatione,nu.56.inci.inter tam multa.Sed vt tamen intelligas & huc quoque spectare quæ de verisimili latè inibi scripsimus nu. 37.incip.sed iam ni fallor, ad nu. 61.quæ tu ibi videre poteris.Et hæc quidem limitatio non admodum dissidet à vj.limitatione, quàm suprà posuimus.

DECIMATERTIA LIMITATIO.

Actus qui suapte natura trahitur ad plures personas, iteratur.

1 ¶ Decimo tertio limita hanc regulã procedere,quando verba referantur ad aliquem actum, qui potest sæpius iterari ab eadem persona,secus si ex suapte natura traheretur ad plures personas. Cuius rei text.habes & exemplum in l.in annalibus , C. de lega. & in l. paterfamilias primis,in prin.ff.de vul.& pup.& in l.qui liberis,§.hæc verba,eo.tit.& ita per eos text. nuncupatim voluit Corne.con.cclxxix.videtur prima facie,col.pe.ver.nec obstat etiam secunda ratio,lib.iij.vbi ex hoc expressè limitat hunc nostrum §. hoc sermone.

DECIMAQVARTA LIMITATIO.

Secundus actus subrogatus in locum primi.

1 ¶ Decimo quarto limita procedere,nisi secundus actus subrogaretur in locum primi , verbi gratia.Si is qui ex dispositione obtinet duo beneficia , ea aut alterum eorum dimiserit , non poterit vi illius dispensationis,vnum,aut duo alia beneficia obtinere,quia ea gratia intelligi tur de duobus primis tantùm,per c.ordinarij,ante fi & ibi glo.de offi.ordina.lib.vj. & in c. non potest,vers.illud autem,de præb.eo.lib.& diximus suprà in prin.num.27.inci. decimosexto, vt relinquamus. Quid igitur si vnum illorum priorem permutet cum alio , aut etiam duo illa priora cum aliis duobus. Et hæc quidem obtinere poterit , quia quod subrogatum est loco alterius,idem reputatur,l.si filiæ,§.j.ff. de condi.& demon. & l.si donatæ. §.si sponsus,ff.de donat.inter vir.& vxo. permutatum autem subrogatur loco eius cum quo permutatur,l.idem seruandum,ff.de leg.ij.Et quasi continuatiuè gratia extenditur, l.quod dicitur, ff.de mili. testa. Hæc Bald.expressim in c.dudum,le ij.col.j.de electio. Nec obstat(inquit) l. boues , §.hoc sermone , ff.de verborum significa. quia ibi secundæ nuptiæ non subrogantur loco primarum.

Res permutata, eandẽ sortitur naturã quam alia res cũ qua permutata est.

2 ¶ Cui adde ad confirmationem huius sententiæ,quod in vniuersum dicitur , rem permutatam eandem sortiri naturam,quàm alia res,cum qua permutata est.quod ex eo videre licet

quod

quod tradit Bald.conf. cxij.quæritur qui intelligantur,col.ij.verf.& prædicta funt vera,lib.j. fundum,cum quo permutatus eft fundus patrimonialis,cenferi etiam patrimonialem.quod & ipfum voluit Mafuer.tit.de focier.§.item & dicuntur conqueftus.Quodque fcribit Albe. autoritote Gui.Cu.in l.vlt.col.ij.ver.item quærit,ff.de neg.geft.quòd fi quis rem meam permutat cum alia,& ea ipfa res mea periit,poffum contra eum agere,vt mihi reddat aliam ré, quam habuit caufa permutationis.

3 ¶ Et quod in eandem fententiam prodidit Lucas Pen.in l.prima,columna quarta, verficul. fed quid in quæftione,C.de impo.lucrat.defcript.li. x.rem immobilem à patre receptam ex permutatione alterius,eandem omnino fortiri naturam, in idque multas rationes adducit, vt ibi videre poteris.Et ex hoc colligit filios in hac ipfa re ita permutata eodem modo fuccedere,vt in illa quam pater reliquit,etiam fi aliàs aliter fucceffuri fuiffent.Et quod item ex facto refpondit Iaf.conf.ccxxxj.iftæ duæ mulieres,col.j.lib.ij.rem permutatam cum re fubiecta fideicommiffo,fieri fideicommiffariam.Et quod denique fcriptum eft à Matth. Afflic. decif.Neapoli.cccxxxvj. quidam nobilis, rem permutatam cum re dotali effici dotalem. Quæ & nos latiùs tractauimus in noftro tractatu de Retracti.tit.j.§.xxxij.glo.j.nu.26.neque enim hic cafus, & feq. *De eadem re.*

DECIMA QVINTA LIMITATIO.

1 ¶ Decimoquinto limita,vt procedat in difpofitionibus inter viuos, in quibus voluntas obligandi femper in id fertur,quod minus eft,l.inter ftipulantem,ff.de verb.oblig.& l.femper in ftipulationibus,in fi.ff.de reg.iur.& ibi concord.in glo. Et propterea huiufmodi difpofitiones funt ftricti iuris,ftricteque funt interpretandæ,l.quicquid aftringendæ,ff.de verb.oblig. Ideo non mirum,fi intelligitur de prima vice tantùm. Secus autem in difpofitionibus teftamentariis,quæ multò longiùs producuntur,pleniufque interpretantur,l.in teftamentis,ff.de regu.iur.& ibi quoque concord. quibus adde c. cùm dilecti, in fi. de donat. Et id quidem voluit Anto.confil.xxx.cafus Titius quidam teftator,in j.dubio,ad id quoque referens quod ex eo fuprà diximus,tum in ij.limita.nu.3.incip.fed aduerte, tùm in iij.nu. 11.incip.fed & ad hanc.Et fequitur Philip.Dec.conf.cccccxij.cùm reuerendiffimus,col.ij.nu.6. *Difpofitiones inter viuos ftricte interpretandæ, teftamentariæ non item.*

2 ¶ Et idem quoque,nulla Ant.mentione facta,voluit Rom.in l.diuortio,§.quod in anno,quē legit fub §.ob donationes,col.ij.verf.vnde dicit hîc,ff.fol.matri.& Alex. in additio. Bar. in l. dotis promiffio, ff.de iure dot. & vterque quidem per l. defuncta, ff. de vfufruc. & Lauren. Calca.conf.xx ifta quæftio habet tria dubia,col.j.verf.ifta tamen regula, per l.placet, & ibi gl.ff.de lib.& pofth.de qua & nos diximus in eadem iij.limit. num.2. *De eadem re.*

3 ¶ Sed addit præterea Roma.quòd in dubio nunquam contractus intelligitur continere promiffionem annuam,vt no gloff.relata ad text. fi rectè (inquit) intueamur,in leg.legatum, ff. de annu.legat.& firmat Bart.in l. eum qui ita,§.qui ita, ff.de verbo. obligat. Quin & idem voluiffe videtur Soci. in leg. hæc conditio filiæ, paulò ante fin.ibi, fed per prædicta, ff.de condi. & demonft. dum etiam in hac re facit differentiam inter contractus & vltimas voluntates. *Cōtractus in dubio nūquā intelligitur cōtinere promiffionē annuā.*

4 ¶ Et hanc opinionem confirmat,quod fuprà diximus in ix.limit.hanc noftram regulam non procedere in difpofitione legis, vel ftatuti Nam ex eo fequitur nec in difpofitione quoque vltimæ voluntatis procedere, vtpote quæ illi æquiparatur, ex fententia gloff. Bartol. Raph. Cor.& Alex.& aliorum in l.j.C.de his quibus vt indignis,glof.& Bar.in l. in cognitione, ff. de S C.Silla.Bart in l.ij.ff.de in diem addictione,& in l.vlti.colum.ij.verficu. eodem modo pone,ff.de regu.Catoni.Bal.in repe.l.& fi poft tres,col.vij.verfi.præterea inter contractum, ff.fi quis cautio.& in l.quoties la ij.in lec.antiqua,C.de fideicom.& in c.j.in prin.colum. pe. verf.deinde quæro pone quòd princeps,tit.de pace Conftan.Roma.in leg.iij.§.filius, col.ij. verf.& hæc faciunt,ff.de lib.& pofthu.& in l.iiij.§.Cato,col.antepe.ver.fecundo quæro ftatuta,ff.de verb.oblig.& in l.j. colum.iiij.verf.quartò inquantum,C.quando non peten. par. quibus locis aut magna parte eorum repræhendit Bal.contrarium,vt ipfe dicit,tenentem in l.omnes populi,col.viij.ff.de iuftit.& iure.cum aliis multis,ne dicam infinitis, concordant.à me collectis in tractatu Retractuum,tit.j.in fin.num.13.denique obligatio. Sed quibus adde Fran.Are.hanc expreſsim rationem huius noftrę limitationis afferētem,in l ferui electione, poft princ.ff.de leg.j.& tex.quem nonnulli in hoc citant,in l.Labeo,ff.de ftatulib.& l.feruus hac lege, ff.de manumiffio.Nam & illud fcitum eft,difponat teftator,& erit lex.§.difponat, in auth.de nupt. *Difpofitio vltima voluntatis,æquiparatur difpofitioni legis.* *Argumentū de teftatoribus ad ftatuētes,& è diuerfo.*

5 ¶ Adde,inquam,quòd hinc fit,vt bonum fit argumentum de teftatoribus ad ftatuentes, & è diuerfo,l.vlt.C.de reb.eccl.non alie.& voluit Ang. vt à nonnullis citatur in l.j. ff. de acquir. rer.domi.per text.quem ad hoc dicit fingu.in l.iiij.C.de omni agr.defer.li.xj.vti illum allegat,& fequitur Iafon in l.teftandi.in j.no.C.de tefta. fed in meo codice Ang. nulla eft illius lec.in eum tit. *Mens ftatuētium iifdem modis confideratur, quibus mens teftatoris.*

6 ¶ Adde & poftremò, quod omnibus modis quibus coniecturatur mens teftatoris, iifdem quoque & mens ftatuentium,vt dicit ipfe Ang.confil.cclxxxj. Martinus, Ioan. de Florentia,

col.ij.ver.item per præcedentia,quod notabile dicit Iason in d.l.testandi,vbi suprà.Et quòd prohibitio testatoris æquiparatur prohibitioni statutariæ, vt tradit Petrus Ancha. consi.clij. plura,& sequitur etiam Iason vbi supra,vbi tamen est corruptus nu.d. con.

7 ¶ Et ad hanc limitationem pertinere potest quod proditum est à Guid.Suz.& Raph.Comē. in l.cum qui calendis, in prin.ff.de verb. oblig. quòd si testator legauit fratribus minoribus vnam pitantiam, vt ipse loquitur, in festo sancti Francisci, non de primo tantùm anno intelligitur, sed & semper & perpetuò in eodem festo. & nuncupatim ipse Raph. reprehendit Bartol. qui contrarium tenuerat in l. cum quidam, ff. de annuis legat. fatetur tamen idem Rapha.dictum Bart.posse procedere in contractibus, per text. in hoc nostro §. hoc sermone. De quo & nos plenius diximus suprà in prin.num. 88.incip. quadragesimooctauo vt redeamus.

Vide suprà num. 88.

8 ¶ Verùm de hoc principali dicto Anto.d.con.xxx.dubitat Fely.in d.c.ij.colum.ij.vers. bene facit elegans,de treug.& pac.Et id expressè & apertè reprehendit Ias.in l.diuortio, §.quod in anno,in fi.ff.solu.matrim.dum dicit ipsum Anto.in d.cons.quinque modis,inter quos hic vnus est,limitasse hanc regulam,sed illas limitationes parum sibi placere,nec tamen adiicit rationem, quare sibi displiceant.

Qui teneant contrarium.

9 ¶ Et pro ipsius Iasonis opinione,posset illud nonnihil facere,quòd in testamentis difficiliùs permittitur secunda electio,scilicet priore iam facta, quàm in contractibus, vt videre licet ex l.si sterilis,§.vlt.ff.de actio.empt.& l.huiusmodi,§.Stichum,& ibi glos.Bar.Raph.Comē. & alij,ff.de legat.j.& l.serui electione,& ibi Bar.in j.oppo.Alberi.col.j.Bal.post Petr.in prin. Ang.Imo.Raph.Comen.in princ.Pau.Cast.distinguens,Alex.Fran.Are.& Iason,eo. tit. & l.fideicommissa,§.sic fideicommissum,ff.de legat.iij.& l.apud Aufidium, & ibi Alberi. post Iacob.Ra.& Pe.ff.de opt.leg.& Ioan.Mona.in c.si tibi, col. vlti.vers. & vt planè liqueat,de præbend.libr.vj.& Ioan.Andr.in c.gratia,paulò ante fi.& ibi Domi. col. vlt.ad fi. & Philip. Fran.col.ij.nu.9.de rescrip.cod.lib.vj.Bart.post antiquiores in l.cum qui certarum,§.j. col.j. in j.opposit.& ibi quoque Alberic.post prin.Angel.in fi.Pau.Ca.post medium,ff.de verbo. oblig.Pet.Anca.in c.si compromissarius,col.ij.ver.vlt.quia tex.dicit,de elect.li.vj.Ale.in d.l. quicquid,col.ij.vers.ex qua habes perpetuò,& ibi quoq; Iason col.ij.ver.in ea gl.ibi,& iterũ in fi.eius vers.ff.de verb.oblig.Cuius differentiæ redduntur quatuor rationes, vt videre poteris apud Iasonem post alios,in d.l.serui electione,col.iij.vers. operæpretium est.

In testamentis difficiliùs permittitur secunda electio, quam in contractibus.

10 ¶ Et certè huic limitationi ex diametro pugnat,quod scribit Bal.in l.j.col.viij. versic. quintò quæro testator mandauit,C.de his quæ pœnæ nomi.quòd si testator mandauerit hæredi, vt compromitteret causam,quam habebat cum Titio super mutuo,sub certa pœna: sufficit vt hæres semel compromiserit,& confestim quàm id fecerit,liberatus est:quia verbum ab homine prolatum consumitur,etiam si postea euanuerit:licèt secus sit si a lege esset prolatum, per l.vlt.§.vltim.& ibi Cy.ff.de eden.Et eum sequitur Soci.cons.cxvij.visa & diligenter, col. ij.vers.hoc etiam apertè, libr.j.vides enim ibi compromissum in testamento iussum, primo compromisso consumptum, etiam si euanuerit, tanquam scilicet ab homine iussum. Et certè ego sum in ea sententia,vt nihil in hoc referat,fiat dispositio à contrahente, an à testatore,vtrobique enim censetur dispositio hominis,non legis,quantùm ad hoc nostrum institutum attinet.

Compromissum in testamento iussum primo copromisso consumptum.

Autoris opinio.

DECIMASEXTA LIMITATIO.

1 ¶ Decimosexto limita, vt procedat nostra regula in dispositione conditionali tantùm, non etiam in cæteris,ex eo quod post Cy.& Petr.voluit Bart.(quem omnes præter Raph. Com. sequuntur)in l.inter stipulantem,§.sacram,col.antepe.vers.venio ad vers.pro quo,ff.de verb oblig.quòd quando promissio vel legatum fructuum nasciturorum ex tali fundo fit cum relatiuo quis vel qui,quod coniunctum verbo futuri temporis facit conditionem, l. Stichum qui meus erit,ff.de leg.j.& l.nuper,ff.de legat.iij.vel quando promittuntur fructus nascituri non expressa quantitate,quo casu etiam promissio censetur esse conditionalis, l.j.in fi.ff.de cond.& demon.& l.interdum,ff.de verbor. oblig. Tunc nullis fructibus primo anno natis, aut si nati fuerint,consumptis,non debentur fructus anni sequentis,l.& si debitor, §. verisimile, ff.de contra.emp.& l.certus, ff.de vino, triti.& ole. leg.quia conditio intelligitur de prima vice,per hunc nostrum §.hoc sermone.Secus quando promittitur certa quantitas fructuum nasciturorum ex aliquo fundo, non adiecto relatiuo: tunc enim quia ista promissio non habet conditionem,non solùm de primo anno intelligitur,sed & de sequẽtibus,per tex. in d.§.sacram,& in l.Firmio,in prin.ff.quando dies leg.ced.Et idem certè voluit Cy.in l. si quis argentum,ad fi.princ.vers.si quæras nunquid, C. de donat.

Dispositio cõditionalis,intelligitur de prima vice tantum.

2 ¶ Hanc rem primus solusque expendit Iason in d.§. sacram, ad limitationem huius nostræ regulæ,quam dicit mirabilem,nouam,& valdè singularem.Subdit tamen id sibi videri ineptissimum,quoniam in omni materia sermo simpliciter prolatus,intelligitur de prima vice, per tex.iam sæpius suprà à nobis citatum,in l.dotis promissio,vers.vlt.ff.de iur. dot. Tamen illico subiungit defendendo(vt ipse dicit)opinionem Bart.dici posse, quòd ea l. & similiter hic

De eadem re.

hic noster §.hoc sermone, quem ipse allegat, bene faciunt pro eo: quia talis promissio dotis, de qua loquuntur, habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, l.stipulationem, & l.promittendo, in prin.& l.tali.ff.de iur.dot. Cui in hoc vltimo adde quæ latè diximus in nostro tractatu Retractuum, tit.ij.§.ij.nu.58.ad octauum, & duobus seq.

3 ¶ Postea autem ipse, vt ad eum redeamus, subnectit, quòd contra Bart.iura abundant, probantia in omni alia materia etiam non conditionali, sermonem simpliciter prolatum intelligi de primo actu, vt in l.eum qui calendis, & ibi glo.j.ff.de verbor. oblig. & in l.si socius pro filia, in prin.& ibi Rapha.Fulgo.id reputans singulare, in v.no.ff.pro soc.& in c.non potest, §.j.& c.mandato, & c.si clericus, in princ.& ibi Domi.in iiij.no.de præbend. lib. vj. quæ iura allegaui suprà in princ. Tandem Iason relinquit cogitandum, quia nemo aduertit, & nemo tangit, nec aliud dicit. *Contrarium.*

4 ¶ Ego autem præterea illud scio, Bald.qui nihil omnino intactum reliquit (vt sæpe aliàs dixi) in l.qui per salutem, in fi.nouæ lect.ff.de iureiuran.in ea quoque sentẽtia fuisse, vt hic noster §.hoc sermone, intelligatur in actu conditionali tantùm, non etiam in præceptiuo & dispositiuo per d.l.qui per salutem. Et idem quoque effectualiter, vt nostri loquuntur, voluit Ang. consi.lj.cuius exordium est, ex facto proposito, factum autem incipit, Simon notarius, col.ij. At vt tandem in ea re iudicium meum interponam, censeo non solùm in conditionali materia, sed & in omni alia regulam nostram procedere, per iura à Iason. citata, & alia plura suprà in princ.à nobis quoque citata *Autoris sententia, vt in omni materia de primo actu intelligatur.*

DECIMASEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶ Decimoseptimo limita, vt scilicet sermo simpliciter prolatus, de primo actu, non etiam secundo intelligatur, nisi ille actus secundus sit reuocatorius primi, qui aliàs ex suapte natura sit reuocabilis, quia tunc reuocari potest: Verbi gratia, princeps ciuitati potestatem fecit statuendi, quæ quidem ciuitas vsa ea potestate quippiam statuit, an postea poterit id statutũ reuocare, & aliud facere. De qua re loquens Bald.in c.j.in prin.col. pen. vers.deinde quæro, pone quòd princeps, tit.de pace Constan. dicit primùm videri, quòd non, quia ea facultas intelligitur de primo actu, per hunc nostrum §. hoc sermone. Subdit tamen contrarium esse verius, argum.l.omnium, C.de testamen.& no.à Ioan.And.in c.non potest, de præbend. lib.vj.in nouella. Et sequitur Alex.in addit Bar.in l.omnes populi, col.ix.in verbo, non potest reuocari, vers.sed quid si princeps, ff.de iustiti.& iur. Ex quo (inquit) apparet statuta potius accedere vltimæ voluntati, quàm contractui, de quo nos diximus supra in xv. limit. num.4. incip.& hanc opinionem, Sed ex hoc vides illos intelligere id quod dictum est in his quæ ex sua natura reuocari possunt. *Nisi actus secundus, sit reuocatorius primi reuocabilis.*

2 ¶ Sed tu super his, & primùm super eo, an statuta reuocari possint à statuentibus, vide Bart. in d.l.omnes populi, col.ix.vers.quartò quærit vtrum, quæ est iiij.quæst.iiij.quæstionis principalis, per totam eam quæstio.ff.de iustit. & iur.& in l.ij. §.j.col. vlt.vers. & prædicta sunt multùm, ff.de opti.lega.& in l.ambitiosa, col.pe.vers.quæro an decretum, ff.de decre.ab ordi. facien.& in d.l.omnium, in iiij.no.& ibi Bal.ad fi.vers. item nota quod licèt, & Ang. col.ij. vers.in tex.ibi, inhibitum, Pau.Ca.circa medium, vers.videtur etiam esse hic casus. Alex.col. j.vers.& ideo facit, Corne.col.ij.vers.no.quòd licèt testamentũ, & latè Iason, col.ij.vers.ideo facit secundum Bar.C.de testa.Pan.post alios in c.dilecto, col.pen.vers.sed aduerte ad aliud dictum, de præb.Roma.cons.cxvj.visis necessariis, ferè per totum. *An statuta reuocari possint à statuentibus.*

DECIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 ¶ Decimooctauo limita, vt hæc nostra regula non procedat, si natura rei siue subiecta materia repugnet, vt expressè voluit Alciat. in hoc nostro §.hoc sermone, ad id referens quod suprà diximus in 8.limita.de priuilegio quod suapte natura perpetuum est. Ideoq; quod per viam priuilegij concessum est, primo actu non consumitur. Quodq; etiam diximus suprà in ij.limitatione, de re quæ ex consuetudine regionis requirit reiterationem. *Quando res, vel subiecta materia repugnat, non intelligitur de primo actu.*

2 ¶ Nam & illud perpetuum est, vt omnis dispositio, quæcunque ea sit, sumat interpretationẽ ex natura rei, & subiecta materia, l.si vno, in prin.& ibi gl.Bar.& Bal. ff. loc. & c. constitutus, de religios.domib.cum aliis concord.adduct. à Steph. Pheder. in lib. de legum interpretat. par.iij.char.ij.vers.amplius licèt.& Ias.in l.iij.in ij.no.C.de transact.& in l.stipulatio ista habere licere, §.hi qui sunt, col.j.& seq.ff.de verb.oblig.& Fely.& Dec.in c.nam concupiscentiam, de constit.& à me latiùs in repet.l.si vnquam, in verbo, reuertatur, nu.37. incip. & aliàs etiam videmus, & seq. C.de reuoc. donatio. *Omnis dispositio sumit interpretationẽ ex natura rei & subiecta materia.*

DECIMANONA LIMITATIO.

1 ¶ Decimonono limita, vt procedat nostra regula, cùm æquitas id suadet, vt scilicet de secundo actu non intelligatur. At si diuersum suadeat, certè & de secundo actu intelligetur, vt expressim voluit Salyce.in l.dotis promissio, ff.de iu.dot.in id referens text. in leg. quò enim, §.j.ff.rem rat.habe. tanquam scilicet hæc nostra regula habeat, vel non habeat locum, vti æquitas suadet, aut dissuadet. Et idem propemodum voluit Raph.Comen.in l.si cùm dotẽ, §.j.post medium, ibi not.tamen ex gloss.ff.sol.matrimo.vbi tamen intelligit, in dispositione *Aequitate suadente de secundo intelligitur, aut non.*

hominis,ad id scilicet respiciens quod diximus suprà in ix. limit.

2 ¶ Et huc quidem spectat tex.in l.hæc conditio filiæ,in fi.princ.in illis verbis, benignè tamen dicendum est,ff.de condi.& demon.vbi in casu illius legis conditio nuptiarum benignè intelligitur de secundis nuptiis:benignè igitur,id est ex æquitate,vt interpretantur Accur.Bar. & cæteri doctor.ibi.& quidem optimè.Nam id verbum,benignè,id propriè ac peculiariter significat,vt latè docuimus in nostro tractatu Retractuum,tit.j.§.xxxv. in gloss.j. quæ est in verbo,*d'estroicts drouz*.nu.25.incip.& sicut strictum ius.Et facit quod scribit Fran.Aret.in l. serui electione,ad fi.prin.ff.de leg.j.& Iasin l.diuortio,§.quod in anno,col.vlt.vers.tertiò no. limita.ff.sol.matri.De quo & nos diximus supra in iij. limitat.

De eadem re.

VICESIMA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimò limita,vt procedat nostra regula in actu non iterabili (vt nostri loquuntur) durante eodem statu,secus in iterabili.Ita enim voluit Alber. autoritate Oldr.in l.matrimonij, ff.qui & à quib.eum tex.concordans cum l.qui per salutem,ff.de iureiur.vt scilicet d.lex matrimonij,quæ non admittit alteras nuptias,procedat in actu non iterabili.d.autem l. qui per salutem,loquatur in actu iterabili. Quò etiam spectat quod diximus suprà in ij.limi.Porro alij aliter intelligunt d.l.qui per salutem,vt diximus suprà in j.limit.

Actus iterabilis, aut non iterabilis, quid operentur.

2 ¶ Et huc quoque facit ,quòd multi in hac materia distingunt in die iterabili, & die minimè iterabili,vt videre licet ex Bar.Alberi.& Goffred.Salign.in l.cùm quidam,quæ est pen. ff. d. de annu.legat.& quod item dicitur in alio casu, scilicet de actu iterabili & non iterabili , vt sciamus,an pœna vel stipulatio semel an pluries committatur,per gl.in l.si sic stipulatus , in gl.vlt.paulo ante fi.& ibi Bar.col.j.vers.si quæris vtrùm stipulatio,post princip.illius ver.& Alberi.col.j.in iiij.oppos.& Bal.paulo post prin.iterumq́; postea,vers.nota quòd actus, ff.de verb.oblig.Et vide quæ dicam infrà in xxij.limitat.quæ ad hanc proximè accedit.

De eadem re.

VICESIMAPRIMA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimoprimò limita,vt non procedat nostra regula,quando quis in primo suo actu,nulla sua culpa fuit deceptus:tunc enim ad alium accedere potest,verbi gratia, si quis vi gratiæ apostolicæ elegerit siue acceptauerit aliquod beneficium,consummata est gratia,nec poterit(etiam hoc dimisso)aliud petere,c.quia cunctis,quod est primū,& c.executor, de concess. præben.lib.vj.& diximus suprà in princ.nu.54.incip.xv. quod voluit,& seq. Sed id sanè intelligitur,nisi is erranter elegerit siue acceptauerit beneficium alteri collatum vel debitum, tunc enim poterit aliud eligere vel acceptare,vt voluit gloss.in d.cap.quia cunctis,ad fin. in verbo,causa,& ibi quoque ante eam Inn.(nam vt alibi diximus,is multa c.lib.vj.legit in lectura decretalium)col.penul.in verbo,voluntatibus, vers. sed quæro vtrùm semel, & Ioan. And.in nouella,ad fin.Dominic.col.vlt.super glo.in verbo,causa,& Philipp.Franc.col. vlt. in glos.vlt.de concess.præben.lib.vj.& alia glos.in c.ne captandæ , in verbo, causa subsit , & ibi quoque ante eam,Ioan.Mona.circa medium,Archidia.col.ij.in verbo,rationabilis causa, Io.And.col.j.in verbo,ius in ipso,in nouella.Petr.Anc.col.ij.vers. quærit Ioan. Andr. an qui semel,& Dominic.col.ij.super gl.in verbo,causa,eod.tit.de concess.præben. lib.vj. & Rom. cons.cccxxix.præsens consultatio,col.j.

Deceptus nulla sua culpa in primo actu ad secundum admittitur.

2 ¶ Et idem in c.gratia,de rescr. libr.vj.vbi is qui ignorans beneficium sibi absenti collatum, aliud à sede apostolica,quod simul cum illo tenere non poterat,impetrauerit,eligere debet, vtrùm eorum retinere maluerit:& si semel vnum elegerit , non poterit amplius alterum eligere:vt scilicet id procedat,nisi hic qui primum elegit , fuerit deceptus , ignorans scilicet id beneficium à se electum alteri , deberi, vel etiam errans , simplex beneficium pro dignitate elegerit.Ita voluit ibi Archid.ad fi.& ipse Io.And.col.ij.in gl.vlt.arg.l.ij.ff.de opt.leg. & l. si maritus,§.vlt.ff.ad l.Iul.de adulter.& c.quia verisimile,de præsumpti.citantq́; in eam sententiam Hostien.in d.c.quia cunctis,in verbo,extantibus, de concess.præben.eod.lib.vj.Sed hactenus non vidi lecturam Hosti.in lib.vj.nec legit illud c.sub eo.tit.decretalium.Sed & id sequuntur Dominic.& Philip.Fran. in d.c.gratia,ille col.vlt.in glo.vlt.hic col. ij. nu.9.

De eadem re.

3 ¶ Sed idem quoque in casu cap.si tibi,de præben.lib.vj.voluit Ioan.Mona.ibi,col.vlt.dicens acceptantem in eo casu posse variare,si nihil sit quod ei imputari possit , per d.l.ij. ff.de opt. lega.Et aliud quoque non dissimile in alio casu scribit Calderi.cons.vj.an si consuetudo,sub tit.de consuetud.vt ibi per eum videre poteris.

De eadem re.

4 ¶ Et huc quoque pertinet,quod dicitur delegatum,qui semel etiam inutiliter pronunciauit, aut quicquam nulliter fecit,non posse iterum pronunciare,cùm sit functus officio,per leg.si vt proponis,la j.C.quom.& quan.iud.& c.in literis,& ibi omnes, de offic. deleg. & latè D.à Rota.decis.cccxlj.dubitabatur vtrùm auditor,in nouis,hoc tamen non procedit,vbi ipse delegatus per iustum errorem facti nulliter gessit,vt si executor,cui mandatum fuerat,vt prouideret Titio de præbenda , illi prouidit de præbenda Martini, qui communi opinione reputabatur mortuus,cùm adhuc viueret,non impeditur de alia prouidere,per l.error , C.de iur.& fac.igno.& c.dominus,de secun.nupt.Ita enim voluerunt Inn.Hosti.& Io.And.in c.j. in verbo,forte,& ibi Bal.col.j. vers. sed quid in eo cui est mandata , de re iudi. Bar.in l. iudex

Delegatus nulliter faciēs per iustū errorē facti,potest iterum pronunciare.

postea

postcaquam, in iiij. oppo. ff. eod. tit. Card. Flor. consi. xxxij. in decisi. col. iij. versic. quarto quia quando, & consi. ciiij. post redditum consilium, col. ij. versi. ad aliud dubium, Petr. Anch. in cle. j. col. ij. in j. q. de re iudi. Pau. Cast. in l. cùm quærebatur, ante medium, ff. eo. tit.

5 ¶ Suntq; qui idem tenent in errore iuris, vt videre licet per Hosti. Ioan. And. Imo. & alios, præter ipsum Inn. in d. c. j. de re iud. & Petr. Ancha. in d. cle. j. vbi suprà. & Alex. in d. l. iudex, col. v. in iij. limita. Sed huius contrarium expressè tenet Card. Flor. in illis duobus con. suprà allegatis, & bona pars eorum quos citauimus in præce. versi. dum loquuntur de errore facti tantùm, tanquam aliud sentiant in errore iuris. *Et an idem quando errore iuris.*

6 ¶ Quid quod sunt qui negant in sententiis, & aliis actibus iudicialib. prodesse errorem facti, vt nec errorem iuris, & in his Imol. in d. l. iudex posteaquam, col. iiij. versi. fallit etiam quarto, ff. de re iudi. & ibi quoq; Alex. col. iij. versi. quartò fallit. & Pan. in d. c. j. col. penul. versi. aduerte inquantum Inno. loquitur, eod. tit. Nam Inno. in eod. c. j. de re iudic. & qui eum sequuntur, loquuntur in factis extraiudicialibus, vt in prouisione de beneficio, de quo latè diximus suprà in vj. limit. nu. 10. incip. huc item spectat. & multis seq. Sed tu hîc vide quæ scripsimus suprà, in j. limit. num. 41. sed quod dictum est, & sequ. *De eadem re.*

7 ¶ Hanc autem principalem limitationem intellige, modò si is qui ita errauerit, posteaquam certior factus fuerit de suo errato, & ita iure sibi non competente in beneficio quod prius acceptauit, mox, id est, sine mora aut negligentia ad alium redierit. Ita enim no. voluit Rom. d. consi. cccxxix. col. ij. versi. sin autem membrum, per tex. quem dicit singul. in c. si beneficia, de præbend. lib. vj. vbi si quis ignoranter recipiat beneficium alteri collatum, vel etiam reseruatum à Papa, liberè reuertitur ad priora beneficia propter illud dimissa, modò postquã certior factus fuerit, sine difficultate aliqua omnino id dimiserit. Nam si (vt inquit Roma.) quis perdit ius quod habet in re, in prioribus illis beneficiis, ob moram dimittendi posterius illud, multò magis perdit commoditatem iuris ad rem, si in mora fuerit relinquendi beneficij acceptati vi gratiæ: multo enim facilius perditur ius ad rem, quàm ius in re, c. si is cui, de præben. lib. vj. & c. vlt. de concess. præbend. lib. vj. Hæc ille. Cui & tu addere potes optimum text. in l. qui contrà, in fin. C. de incest. nupt. cùm dicitur, si errore comperto coniunctionem huiusmodi, sine vlla procrastinatione diremerunt. & alium quoq; in l. quis sit fugitiuus, §. idem ait si seruus, ff. de ædilit. edic. ibi, si imprudens secutus est, neq; occasionem redeundi nactus prætermisit. & in c. cupientes, §. insuper. de elec. lib. vj. ibi, tunc infrà idem tempus iusto impedimento cessante, &c. & quod voluit gl. ibi, in §. quòd si per xx. in verbo, proposita, in princ. *Errans, quomodo recipiatur ad iterationem actus.* *Facilius perditur ius ad rem, quam ius in re.*

8 ¶ Ex hocq; approbat Rom. vt ad eum redeamus, eorum sententiam qui reprobant opinio. Hosti. dicentium, quòd vbi est manifestum acceptantem beneficium, ius in illo non habere, non esse expectandam sententiam super declaratione non iuris: nam in re manifesta debet ipse acceptans statim bonam fidem agnoscere, nec sententiam expectare, l. emptorem, in princ. ff. de actio. empt. & clariùs in l. quoties, §. denique, ff. de adminis. tutor. & ad id quoq; citat l. si res. §. non tamen, ff. de alienat. iudic. mutan. caus. fac. & l. j. ff. de inoffi. testa. Quibus & tu adde alium tex. not. quem & ipse postea ad aliud adducit, in l. nemo rem suam vtiliter, §. j. in fi. ff. de verb. oblig. cùm dicitur, hic moram fecisse videtur, qui litigare maluerit, quàm restituere. Adde item & alia multa quæ diximus de execratione litium in nostro tractat. Retractuum, tit. j. §. viij. glo. vij. in verbo, *le retrayant en decherroit*, num. 20. incip. hic autem maxima, & seq. *In re manifesta, acceptans non debet sententiã expectare.*

9 ¶ Intellige item hanc limitationem in eo, qui deceptus fuit errans in facto, secus si in iure errauerit, vt pulchrè voluit Inn. loquens in executore dato à Papa, qui errans in iure, contulit beneficium, quod non vacabat, in c. j. in fin. de senten. & re iudi. quem nuncupatim sequitur, idq; dicit not. Card. Flor. consi. ciiij. cuius initium est, post redditum, col. ij. versi. ad aliud dubium. Neque enim aliàs error iuris excusat. Super quo vide quæ diximus suprà alicubi. *Error iuris nihil prodest, ad iterationẽ actus.*

VICESIMASECVNDA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimosecundò limita hanc regulam, vt procedat cùm agitur de specie, quæ suapte natura non est iterabilis, iuxta l. Lucius, §. impuberem. ff. de lega. iij. Secus, si de quantitate, quæ sua ipsius natura iterari potest, ideo si quis reliquerit certam quantitatem filiæ, dum vel donec nupserit, censetur esse legatum annuum pro quolibet anno, non pro vno tantùm, l. qui concubinam, §. vxori, ff. de lega. iij. & l. legatum, ff. de annu. lega. & l. iij. & iiij. ff. de condit. & demonst. Ita enim autoritate earum ll. voluit Imol. in l. in institutione, circa medium, ff. de vulg. & pupil. quem sequitur. Laur. Calca. consi. xx. ista quæstio habet tria dubia, col. j. versi. tertia limita. per hoc expressim limitans hanc nostram regulam. Et vide quæ diximus suprà in xx. limita. quæ ad hanc proximè pertinet. *Actus nõ iterantur, cum species suapte natura nõ est iterabilis, secus si sit.*

VICESIMATERTIA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimotertiò limita, vt procedat nostra regula, cùm per primum actum ius alteri est quæsitum, alias secus: exempli causa, Eligentes per viã electionis, ea publicata, ad secũdam *Ius alteri quæsitum per primum actũ impedit iterationem, alias secus.*

electionem venire non possunt, c.cùm inter canonicos,& c.publicato, de electio. Per viam autem postulationis possunt,antequam postulationē præsentauerint,postea non possunt, c. bonæ,le ij.de postula. prælat. quod non ob aliud est, quàm quia per simplicem electionem quæritur ius, saltem ad rem, electo, per postulationem non quæritur ante præsentationem.

2 ¶ Quam quidem eius differentiæ rationem posuit Compostel.in d. c. bonæ, col. j.in verbo, quæsitū,& ibi Pan.col.v.ver.ex hoc habes,vbi ex hoc ponūt hanc regulā generalē,quòd quis variare potest,antequam ius sit alteri quæsitum: secus si ius sit quæsitum,& ad hoc quoq; allegat ipse Compost.l.nemo,ff.de reg. iur.& c.cùm inter dilectos, de electio. & ipse quoque Pan.citat.clemen.j.de renunc.Quod & ipsum voluit Cardi.Alex.in c. Osius,§.j. lxj. distin. & Roch.Cur.in tract.de iure patrona.in verbo,honorificum,col.xj. vers.secundò suboritur quæstio accessoria.

De eadem re.

3 ¶ Et bene facit,quod à Io.Mona.traditum est in c.cùm expediat, col.j.versi.item publicato, de elect.lib.vj. quòd publicato scrutinio electores variare nequeunt,per d.c.publicato,quod vt subdit,verum est,vbi electus ius habet. Quòd si ius non habet,vt ibi,ex scrutinio c.si cui, eo.tit.& ibi variare poterunt,Et sequitur Io. And.ibi, post prin.in verbo,consenserit,& Pet. Anch.ad fi.& Domi.col.j. Et idem propemodū voluit Dy. in c.mutare, in princ.de reg.iur. lib.vj.& Host.in summa,tit.de electio.§.vtrum mutari possit,col.j.versi.& vt plenius. & non obscurè voluit Cardi.Flo.in d.c.publicato,col.ij.in j.oppo. & iterum col. v. in vij. quæst. & ante hos omnes Compostel.in eo ipso c.publicato,in verbo,variare. & iterū paulò ante fin.

Scrutinio publicato, quādo electores variare possint.

4 ¶ Et quod etiam voluerunt D.à Rota,decis.xxxv.nota quod vbi episcopus,in antiquis,quod si episcopus habet ex priuilegio vel ex consuetudine, vt possit in sua noua creatione nominare vnum canonicum in qualibet ecclesia collegiata,& aliquem nominauerit, qui ipse acceptauerit,non poterit alium nominare, etiam si ea nominatio non sortiatur effectum,per l. apud Aufidium,ff.de opti.lega.& alia quæ allegat,vt diximus suprà,in prin.num.115.inci.sexagesimosexto,quod tradiderunt. Nec obstat(inquiūt)c.si electio,de ele.lib.vj. vbi si electio non sortitur effectum,quia electus nolit consentire, vel post consensum renunciat,aut moritur, aut propter occultum quodpiam vitium irritatur electio, poterunt eligentes electionem aliam facere, quia ibi ex sola electione immediatè in dignitatibus electiuis non quæritur ius,in simplicibus autem quæritur,vt in c.si tibi absenti,& ibi no. de elect.lib.vj.

In simplicib. beneficiis, electione quæritur ius.

5 ¶ Vides igitur ex eorum sententia cardinem huius rei in hoc verti, an ius sit quæsitum, an non: vt primo casu variare non liceat,secundo liceat. Nā & hoc ipsum in vniuersum voluisse videtur glo.distinguens tamen in secundo membro, in c. nosti, extrà de elect.& simpliciter Archi.tractans,an liceat mutare consilium,in c.certè,in verbo,muto,xij. q.j.dicens ita esse concordanda iura,quæ dicunt licere mutare consilium, quæq; dicunt non licere. quod & ipsum sequitur Card. Alex.ibi.col.ij. super gl. in verbo,ecce. Et idem quoq; voluit Iason in l.serui.electione,col.j.vers.secundò limita,ff.de lega.j. in id referens tex.ibi,& in d.l.apud Aufidium,ff. de opt. lega.

Summa huius rei.

6 ¶ Et quod item proditum est à Bald.in l.j.C.senten.rescin.non pos. vti allegatur ab his,quos statim citabo(licèt in meo codice non reperi) quòd si consentientibus partibus à delegante statutum est tempus delegato ad expediendam causam, nō poterit ampliùs id tempus prorogari,ne tollatur ius quæsitum alteri parti ex lapsu eius temporis:& sequitur Ro.in l.ij.col. xix.versi.dubitatur vlteriùs,ibi,aut terminus ipse,ff.de re iudi.& Georg.Nath.in repe.clem. sæpe,in princ.col.xlij.versi. prædictis accedat,de verbo.signific.

Tempus statutum delegato ad expediendam causam, an prorogari possit.

7 ¶ Quod tamen intelligunt Ro.& Nat.(neq; enim id prętereundum putauimus)nisi quidpiā nouum atq; inopinatum emerserit, ob quod is qui prorogationem petit, non potuerit intrà tempus præstitutum dicere de iure suo : tunc enim iustum esse, vt ei succurratur,arg. l. de ætate,§.ex causa,ff.de interro.act.& c.cæterum,de iuram.calum. vt & in simili dicitur tempus præscriptum appellanti ad prosequēdum appellationem ei prorogari debere, si aliquid acciderit, propter quod non poterit appellationem prosequi, auth.ei qui, C.de temp. appella.& c.ex tenore,de appel.Debet enim iudex maximè in arbitrariis æquitatem ob oculos ponere,l.quod si Ephesi,ff.de eo quod cert.loc.

De eadem re.

8 ¶ Sed & huc propius accedit quod à Bart.& Alberi.scriptum est in l. qui per salutem vtroq; circa medium,& ibi quoq; Angel.Saly. in vlt. oppo.& Iason in fin.ff. de iureiur.dum tollere volentes antinomiam, quæ videbatur illius l.& huius nostri §.dicunt in hoc §. & simili. tractari de nouo iure quærendo per matrimonium, siue aliquem alium actum. At in d. l. qui per salutem, quis iurauerat ex iure suo sibi iam quæsito per acceptationem. Quod & ipsum secutus est Bened.Plumbi.in l.matrimonij,post medium,ff.qui & à quib.dum concordat d. l.matrimonij, quæ omnino similis est huic nostro §.cum d.l.qui per salutem. Quibus etiam accedit Bal.in l.qui post aditam,paulò ante fi.ff.de impub. & ali.subst.dum allegat d.l. matrimonij,& alias,in hocq; manet, vt si ex primo actu ius sit quæsitum, non liceat ad alium transire. Sed tu hîc omnino vide quæ diximus suprà in j.limitatione,num. 38.incip. declara item tertio, & seq.

Ius ex primo actu quæsitū, quid operetur.

VICE

VICESIMAQVARTA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimoquartò limita procedere, vt primo actu consumatur dispositio, nisi ipse actus sit necessarius, scilicet continens necessitatem actu permanentem, vt dicit Bald. in l. vltima, col. vlt. C. qui bon. ced. possunt, ad hoc trahens, quod alibi diximus, statutum de compromissis non consumi vno tantùm compromisso, sed tandiu durare, donec lis finita sit, scilicet supra in vj. limit. num. j. & sequ. atq; iterum in limit. ix. num. 3. incip. & ex hoc pleriq;, & alibi sæpe. *Actus necessarius iteratur.*

VICESIMAQVINTA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimoquintò limita, vt hæc nostra regula non procedat in vniuersali, siue etiam generali dispositione, aut etiam indefinita, cum ea æquipollet vniuersali: tunc non tantùm intelligitur de primo & de præsenti actu siue tempore, sed etiam de aliis postea futuris, per text. in l. si seruitus, ff. de serui. vrb. præ. vbi generalis concessio seruitutis, ne luminibus officiatur, etiam ad futura lumina trahitur. Et ita illum tex. intelligunt omnes docto. ibi. *In vniuersali siue generali dispositione, ad actus iterationē procedit.*

2 ¶ Et illius arg. dicit Bal. in auth. excipitur, in fi. C. de bon. quæ liber. quòd si pater ita dicit, concedo filio meo omnes fructus aduentitiorum bonorum ipsius, non solùm includuntur fructus illius anni, sed & aliorum futurorum, quia videtur vniuersalis cōcessio, & quia vno & eodem tempore pertinent ad concedentem, l. Lucius, quæ est penul. ff. de fund. instru. & quod no. Cy. in l. non modus, C. de seruit. vbi & idem dicit de vniuersali concessione, vt scilicet ad futura trahatur, & ad id quoq; allegat d. l. pen. & l. peculium, ff. de lega. ij. *Vniuersalis concessio, ad futura trahitur.*

3 ¶ Sed & Bal. vbi supra citat Arch. in c. cognouimus, paulò ante fi. versi. & est argu. quod qui concedit, xij. q. ij. vbi post Hugo. dicit, quod qui generaliter concedit omnem decimationē cuiuspiam loci, intelligitur concedere etiam futuram decimationem noualium, nam & præteritæ & præsentes & futuræ decimationes eodem iure ei competunt, omnesq; eodem iure censeri debent, argu. l. j. ff. de pignoribus, & l. si quis, quæ est vlti. C. quæ res pignor. oblig. poss. & hoc quoq; ibi sequitur Cardi. Alex. etiam ad fin. *Omnis decimatio concessa, quid comprehendat.*

4 ¶ Attende tamen lector amantissime, ne decipiaris, quod nonnulli tradunt in d. l. si seruitus, quam tibi pro fundamento huius limitationis post alios citauimus, ideo disponentem, qui indefinite locutus est, intellexisse etiam de futuris, quia potuerunt omnia futura præuideri: alias enim futura non comprehenderentur, per l. si ita esset, ff. de aur. & arg. leg. Ita enim expressè voluit Bar. in d. l. si ita, col. ij. versi. si verò de magno præiudicio. & ante eum Cy. in d. l. non modus, versi. quandoq; concedit sub nominibus. *Futura, quādo comprehēdantur sub indefinita.*

VICESIMASEXTA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimo sextò limita procedere, nisi dispositio permittens aut aliter disponens aliquid fieri, vtatur verbo, quoties, aut aliis similibus: vt si dicat fieri quandocunq;, vel quotiescunq; quis voluerit, tunc enim ea dispositio non vno actu consumetur, ob vim & significationem huiusmodi dictionum, quæ iterationem important, vt magna autoritate affirmat Archi. in c. nunc verò, ix. q. iij. quem sequitur Domi. consil. xcvij. super j. dubio, col. j. versic. prætextu istius, vbi autoritate illius dicit eam dictionem, quoties, esse eius naturę, vt importet vniuersaliter potestatem variandi, ex hocq; c. non potest, de præb. lib. vj. quo cauetur dispensationem ad duo beneficia intelligi de duobus primis tantum, vt diximus supra, nu. 28. incip. decimoseptimo accedit. non procedere quando in dispensatione essent illa verba, quoties sibi placeret. quod & ipsum nulla illorum mentione facta consuluit Phil. Dec. consi. clxix. cuius superscriptio incipit, dispensatio facta, in j. dubio. *Dispositio vtens verbo quoties, quādocunq; &c. nō cōsumitur vno actu. Dictio quoties, cuius sit natura.*

2 ¶ Quibus addes Dy. Alber. Bart. Imo. & Alexan. in l. qui bona, §. vlti. ff. de dam. infe. dicentes hæc verba, toties quoties, significare infinitatem. vti etiam ipse Alex. voluit in l. si Stichum, §. j. col. ij. versi. nec ob. ratio, ff. de ver. obli. & in l. ij. §. vlt. col. ij. versi. puto quòd in terminis, ff. qui satisd. cog. & consil. cxlv. quoniam abunde, col. j. versi. sed hoc non obstante, lib. ij. & alij multi quos tibi citauimus in tractatu Retractuum, tit. ij. §. j. in glo. ij. in verbo, *à tel temps*, nu. 11. contrarium, cum multis seq. *De eadem re.*

3 ¶ Et hoc quidem aliis probatur in his dictionibus & similibus, ex multis tex. videlicet in l. si ita stipulatus à Seio fuero, & ibi Barto. Ang. & Imol. ff. de fideiuss. quæ loquitur in dictione, quandocunque, ibiq; gl. in verbo, summas, adducit pro contrario hunc nostrum §. hoc sermone, vt intelligas hanc limitationem ad hunc tractatum pertinere, & alios tex. in l. j §. j. ibi, toties quoties, ff. si fami. fur. fec. dica. & in l. si duo, §. vlti. ff. de arbit. & §. in primis, Instit. de eo cui liber. cau. *Comprobatio eiusdem.*

4 ¶ In quo tamen illud annotandum est, qnod tradit Ang. in l. si finita, ff. de dam. infec. & iterū in l. ij. §. qui exhiberi, ff. de cust. reo. quod si quis promiserit alterum repræsentare toties quoties fuerit requisitus, sufficit vt bis illum repræsentet, ita vt postea liberetur, per d. l. qui bona, §. vlt. ff. eo. tit. & l. fideicommissa, §. si quis decem, ff. de lega. iij. Et illum sequitur, & multis argu. & rationibus comprobat Roma. in repe. rub. ff. de arbitr. col. x. versic. quid autem si compromissum est, & consi. xv. plura sunt quæ quæruntur, in iiij. eodemq; vlti. dubio, vbi & alia loca citat ex eodem Ang. *Toties quoties repræsentare promittens, liberatur si bis repræsentet.*

¶ Sed

5 ¶ Sed hæc sententia repræhenditur ab Imo. Rom. sibi contrario, Alex. & cæteris recentiorib. in d. l. si finita, ea quam diximus ratione, quòd ea verba (toties quoties) infinitatem designat, proptereaq; duabus vicibus tantùm minimè contenta est. Quod & ipsum tradit idem Ro. in d. l. ij. §. vlt. col. ij. versi. modò ad propositum. & ibi quoq; Soci. col. pen. versi. sextò & vltimò, ff. qui satisd. co. & Pau. Cast. in l. duobus, §. quod si reus, ante fi. & ibi quoq; Ias. col. pen. ff. de iniu. quo in loco ipse Pau. monet notarium, vt promittere faciat de sistendo toties quoties. & ipse item Alex. in d. l. quia bona, §. vlt. ff. de dam. infe. & d. consi. cxlv. in princ. lib. ij. & alij quos in id citat Hippo. Marsi. in l. vnius, §. cogniturum, col. vij. vers. item & vltra, cū multis seq. ff. de quæst. & vide quos citaui suprà, in prin. nu. 49. inci. quid autem si quis.

Qui teneant contrarium.

6 ¶ Sed & hic non omittendum ducimus, quod ab Ang. scriptum est in d. l. si ita stipulatus à Seio fuero, ff. de fideiuss. volens soluere contrarium quod gloss. ibi fecerat de hoc nostro §. hoc sermone, vt suprà diximus, hæc tradit, Quòd vbi tractamus de obligatione contrahenda in alicuius conditionis euentum toleratur infinitas, & solus primus actus impletionis consideratur per hunc nostrum §. hoc sermone. Vbi verò tractamus de obligatione multiplicanda, tunc etiam toleratur infinitas, si per multiplicationem in effectu, non multiplicatur interesse, neq; contrahitur nouum damnum, vt in d. l. si ita stipulatus, vbi licèt fideiussor obligetur in plures quantitates, tamen eas recipere potest à reo, & in l. vbi exigitur, §. hæc vox, ff. de eden. de qua nos alibi diximus. Sed vbi ex multiplicatione semper inducitur nouum damnum, quantumcunq; verba sunt apta ad infinitatem, non toleratur infinitas, sed restringitur, l. fideicommissa. §. si quis decem, ff. de lega. iij. quam & glo. in d. l. si ita stipulatus, adduxerat pro contraria. Sed antequam obligatio contrahatur, potest futurus, vt ipse loquitur, obligari, dicere se nolle in infinitum obligari, & sic, inquit, intelligitur l. qui bona, §. vlt. ff. de damno infec. Hæc Ang.

Infinitas quādo toleretur, vel restringatur.

7 ¶ Cæterum Imo. in d. l. si ita stipulatus, dicit hæc bene notanda, quia secundum ipsum Ang. etiam si apposita sit dictio, quandoq; vel quandocunque, in d. §. si quis decem, nihilominus procederet quod ibi dicitur. Cuius tamen oppositum sentit Bart. in d. l. si ita stipulatus, & rursus in d. l. qui bona, §. vlt. & fortè, vt subdit Imo. illud verius est, quia standum est voluntati testantis, nec recedendum à verbis claris, l. aut ille, §. cùm in verbis, ff. de leg. iij. & l. pen. ff. de annu. leg. Et pro hoc facit d. l. si ita stipulatus, nam posset esse, quòd ibi sæpius damnum incurreretur ipsi fideiussori, si contingeret ex post facto reum effici non soluendo, vt in §. vlt. instit. de replic. Æquitatem tamen habere opinio. Ange. sed æquitas non scripta, & rigor scriptus videntur resistere, per supradicta.

De eadem re.

VICESIMASEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimoseptimò limita, vt procedat in concessione onerosa, secus in lucratiua siue gratuita, ex hoc quod voluit Alex. in l. diuortio, §. ob donationes, col. iij. versi. secundo limita dictum, ff. sol. matri. dum limitat dictum Bald. ibi dicentis, quòd si quis vendit fructus cuiuspiam horti, & bis ipsi fructus colligantur in anno, intelligitur tantùm de primis, de quo nos supra diximus in prin. num. 6. incip. tertiò ad hanc sententiam: Vt scilicet id procedat in tit. oneroso, in quo & ipse Bal. loquitur: in lucratiuo autem secus. nam tunc (inquit) id perpetuò intelligitur, per l. si seruitus, ff. de seruitu. vrbanorum, præd.

Concessio lucratiua, vno actu non consumitur.

2 ¶ Cuius (vt & ipse dicit) tex. argu. dicit idem Bal. in auth. excipitur, ad fi. C. de bon. quæ libe. quòd si pater cocedit suo filio fructus bonorū suorū aduentitiorum, non solùm includuntur fructus illius, sed futurorum, & ad hoc quoq; alia allegat, de quo nos alibi supra diximus in xxv. limitatione. Tanquam scilicet intelligat Alex. illam Bal. diuersitatem ex sola diuersitate lucratiui, aut onerosi tituli. Subdit tamen ipse Alex. hoc posterius dictum Bal. verum esse, si fructus eorum bonorum aduentitiorum non extabant tempore donationis, nam si extarét, de illis tantùm debere intelligi, per tex. in l. si ita, ff. de auro & argento leg.

vide suprà sub 25. limit. num. 2.

3 ¶ Ex quo iterum vides Alex. non satis sibi bene constare, nec hîc diuersitatem tituli onerosi vel lucratiui quicquam facere, sed id ex eo tantùm pendere, an fructus extent, an non extent. Si enim extant, de illis tantùm intelligi, etiam in titulo lucratiuo: si non extant, secus. Et id quidem postremum omnino verum est, nam si nulli extarent, concessio, siue gratuita, siue lucratiua, omnino esset inutilis, & superuacua, nisi de fructibus postea sequentibus intelligeretur, quod minimè dicendum est, ex no. in l. si quando, C. de inoffic. testamen. cum similibus.

Fructus concessi, quando trahantur ad futuros, & cur.

4 ¶ Subiungit tamen Alex. pro illa posteriori sententia Bal. facere quod ipsemet Bal. scribit in l. j. col. ij. versi. pone quòd testator, C. de fideicommiss. quòd si testator mandauerit hæredi, vt vestiret vxorem suam, & sic (ait Alex.) tit. lucratiuo, intelligitur vt singulis annis vestiat. Sed nos de hoc Bal. dicto, & illius ratione, alibi supra diximus.

Legatum vt quis vestiat, quomodo intelligatur.

VICESIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 ¶ Vicesimooctauò limita, vt hæc nostra regula non procedat in actu protestationis, qui tantum abest, vt prima ac vna consumatur, vt etiam iterum, ac interdū sæpius (si quando ea requiritur) fieri debeat: alias ea prima protestatio euanescit, manetque inutilis & inefficax, peræquè

Actus protestationis, iteratur.

peræquè ac si nulla facta fuerit, per tex. in l. de pupillo, §. si quis ipsi prætori, ff. de oper. noui. nunci. & in l. mora, in fi. principij, ff. de vsuris.

2 ¶ Verùm hæc res patitur multas distinctiones & declarationes. Nam primùm Bart. in d. §. si quis ipsi prætori, col. ij. in ij. oppositione, videtur, inquit, quòd sufficiat protestationem semel esse factam, l. Titia, §. vsuras, ff. de leg. ij. Idq; ita soluit, quòd quando protestor, quòd nó stat per me, tunc si stat per aduersarij delictum vel contumaciam, sufficit vna protestatio, nec requiruntur plures, nisi prima fuerit remissa, per dictum §. vsuras, & dictam legem, mora, & ibi glo. in verbo, repetendi, & facit l. iij. §. illud, ff. quod vi aut clam. *De eadem re.*

3 ¶ Aut stat per aduersarij casum vel dignitatem, & sic sine delicto illius, & tunc aut protestatio fit ad conseruandum ius protestantis, & sufficit semel fieri, l. si intra, & l. in contractibus, §. pen. C. de non nume. pecu. & l. vt perfectus, C. de annali except. cum similibus: Aut fit protestatio ad acquirendum ius quodpiã nouum, & tunc finito impediméto aduersarij, debet iterum fieri, aliàs prima protestatio nihil operaretur, per dictum §. si quis ipsi prætori. *De eadem re.*

4 ¶ Ex hocq; sub infert, quòd si emptor cui mouetur lis de re empta protestatus fuerit se non posse eam litem nunciare venditori, quia ignoratur, quo in loco sit sine culpa ipsius, iuxta l. si dictum, §. pen. ff. de euictio. tunc si reuersus fuerit, debet ei denũciare, aliàs prima illa protestatio nihil operaretur, videreturq; ab ea recessũ, per d. §. si quis ipsi prætori, quod, inquit, tene menti ad multa. Sed tu super hoc vltimo vide Ang. in d. §. si quis ipsi prætori, versic. ex hoc dicit, & ibi quoq; Pau. Cast. col. j. versi. qui per hoc dicit, Imolam col. ij. versi. item adde secundo, Roma. col. ij. versi. inquantum Bart. in eadem, Alex. col. iij. versi. ex hoc infert, Iasonem col. v. versi. tertio inquantum, & præterea Antonium in c. vlt. col. ij. in iiij. quæst. extrà de appellationibus. *Protestatio reiteranda.*

5 ¶ Porrò si alia multa super hac re, an scilicet vna protestatio sufficiat, & de similibus scilicet interpellatione, denunciatione, admonitione, requisitione, citatione, & alijs id genus, vide omnes in d. §. si quis ipsi prætori, glo. in c. si episcopus, xviij. dist. & in c. cupientes, §. si per viginti, in verbo, propositam, versi. sed solet quæri, & ibi Pet. Anch. col. vlt. versi. incidenter tamen quæritur, Dominic. col. iij. versi. & nota istam glo. & Phil. Franc. col. ij. versi. in eadem glo. in fi. Innocen in c. cum nobis, col. ij. in verbo, reuocare, versi. item an sunt. Ioan. Andr. in c. ego, col. j. in verbo, vocatus, de iureiur. & alios plurimos citatos ab Alex. in d. §. si quis ipsi prætori, colum. j. & ij. *Qui consulendi super hac re.*

VICESIMANONA LIMITATIO.

¶ Vicesimonono limita, non procedere in promissione cuiuspiam generis subalterni (quod vocant dialectici & nostrates) in quo quidem haud dubiè est electio debitoris, l. plerunque, §. penult. ff. de iure doti. & c. in alternatiuis, de regu. iur. lib. vj. cum concord. ibi adductis. Sed quod ad nostram tractationem pertinet, si semel vnum promissor elegerit, non ex hac prima electione consumitur electio, quin possit postea & sæpius quidem aliud eligere, & soluere, l. qui ex pluribus, & ibi glo. Bart. & alij, ff. de verbo. obligationib. & l. cum qui certarum, §. j. & ibi etiam glosa, & doctor. ff. eod. tit. In quibus locis, ne hic te diutiùs detineam, videbis vtrùm & id facere poterit post litem contestatam, an & post sententiam, & an id procedat in voluntate expressa aut tacita, & an in testamentis, vt in contractibus, & an cùm à lege datur electio, an & cùm ab homine. *Promissio generis subalterni, vno actu non consumitur.*

TRICESIMA LIMITATIO.

1 ¶ Tricesimo limita, vt non procedat in pignoribus & hypothecis siue prætoriis, siue conuentionalibus. nam si creditor cadat possessione pignoris vel hypothecæ, quam habebat, siue nulla eius culpa, siue etiam sua culpa, non ita perdit ius pignoris, quin possit iterum eã possessionem recuperare hypothecaria actione, vt est text. expressus & no. in l. vlti. & ibi omnes doc. C. de præto. pigno. Sed cui similis est alius, in l is cui, §. quæri potest, ff. vt in pos. leg. & voluit glosa, in l. si quis missum, §. vlti. in glo. penult. in fi. ff. de dam. infect. & Inno. in c. contingit, in prin. de dol. & contu. *In pignorib. actus iteratio cõceditur.*

2 ¶ Sed hoc ita accipiendum est, nisi creditor expresè consenserit alienationi rei pigneratæ. Nam licèt ea postea redeat in dominiũ debitoris, non tamen redit pignus, quin ipsum perpetuò manet liberatum, per alium tex. & ipsum quoq; not. in l. vlt. C. de remis. pigno. quem sing. dicunt Bal. Ang. & Saly. ibi. Nisi tamen in duobus casibus, qui ibi adscribuntur à doc. vti videre poteris. *Nisi creditor alienationi consenserit.*

TRICESIMAPRIMA LIMITATIO.

1 ¶ Tricesimoprimò limita, vt similiter non procedat in constituto, verbi gratia, vt id intelligas, si constitutarius, id est, is pro quo venditor, aut alius id genus se constituerit possidere rem venditam aut aliter cessam, ipsius rei realem siue naturalem possessionem apprehenderit, & ea postea cadat, & deinde res ad constituentem redierit, redit & possessio vi illius constituti in constitutarium, ex sententia Bal. in c. si facta. col. j. versi. pone vendo tibi, & ibi quoq; Matth. Afflict. col. iij. versi. & dicit hic, tit. si de feud. fuer. contr. inter domi. & agna. & alij, quos tibi citaui in nostro tract. Cõstituti, in v. limit. quo in loco videbis, an id verũ sit. *In constituto non intelligitur de prima vice tantum.*

TRIC

TRICESIMA SECVNDA LIMITATIO.

Actus reiterari potest, quando destructio voluntatis, ad interpretantem spectat.

1 ¶Tricesimosecundò limita, vt non procedat, quando destructio voluntatis, ad interpretantem, siue declarantem spectat, verbi gratia, diximus in prin. nu. xl. incip. vicesimo quod voluit, quòd declaratio siue interpretatio obscuritatis vel ambiguitatis, non nisi semel fieri potest, per glo. in l. quicquid astringendæ, in prin. ff. de verb. obligat. cum multis si. ibi adductis. Sed id intelligitur, nisi is qui disposuit aliquid obscurè, posteaq; semel interpretatus fuerit aut declarauerit, id ipsum obscurum possit totum ipsum reuocare, Exempli causa, testator quicquam obscurum disposuit, cuius dispositio ambulatoria est vsq; ad mortem, estq; ei semper liberum reuocare testamentum, l. quod per manus, ff. de iu. codi. & l. iij. ff. de adim. lega. cum simi. Ideoq; ei licet interpretari & declarare testamentum, non semel tantùm, sed & toties quoties libuerit, l. hæredes palam, §. sed si notam, ff. de testam. Id quod ab Ang. annotatum est in d. l. quicquid astringendæ, paulò ante fin. & ibi quoq; Alex. col. pen. versi. ex qua habes, ff. de verb. oblig. & nos quoq; diximus suprà, in princ. nu. 46. incip. quinetiam illud, sed id inter limitationes repetere non inconueniens mihi visum est.

TRICESIMA TERTIA LIMITATIO.

Sermo simpliciter prolatus de primo actu intelligitur, nisi natura repugnet.

1 ¶Tricesimotertiò limita, vt procedat, nisi natura repugnaret, verbi gratia, in casu l. eum qui calendis, ff. de verb. oblig. de qua diximus suprà, nume. xxj. incip. duodecimo accedit, in ea igitur l. dicitur quòd si quis simpliciter stipulatur calendis Ianuariis, intelligitur de primis. Quid ergo si quis in mense Decembri stipulatus fuerit calendis Ianuariis partum Aretusæ, quæ nondum prægnans est, aut certè prægnans est ex duobus mensibus tantùm. ita vt natura repugnet, vt stipulatio possit habere effectum in primis illis calendis Ianuariis proximè sequentibus stipulationem. Igitur non de illis stipulatio illa intelligenda est, sed de aliis partum sequentibus, vt dicit gl. in d. l. eum qui calendis, in verbo, calendis, in prin. per tex. in l. interdum, in prin. ff. eo. tit. vbi interdum pura stipulatio ex re ipsa dilationem capit, vt si id quod in vtero sit, stipuletur: tunc enim incipit actio, cùm ea per rerum naturam præstari potest.

De eadem re.

2 ¶Quibus adde quæ latè congessimus in nostro tractatu, cessante causa cessat effectus, num. 70. incip. suntque & aliæ, & sequ. quo conuinceremus naturam leges & cæteras dispositiones interpretari. Hæc autem limitatio potest reduci ad ipsam nostram regulam, vt scilicet ea stipulatio intelligatur de primis calendis, postquam res præstari possit.

FINIS.

TABVLA ALPHABETICA IN TRACTATVM,

Cessante causa cessat effectus.

G

D

O

P

Quid

S

Statu

T

V

FINIS.

H

INDEX PRIMVS EORVM QVAE PECVLIARITER ET PRIVATIM AD TRACTATVM, Le mort saisit le vif, pertinent.

PRIMA PARS, QVAE PRAEFATIO est, octo declarationibus constat.

SECVNDA PARS EORVM QVAE CONCERNUNT personas hæredum, quæ constat septem declarationibus.

TERTIA PARS EORVM QVAE RESPICIUNT personas defunctorum, quæ constat octo declarationibus.

QVARTA PARS EORVM QVAE RESPICIUNT res, quæ septem declarationibus constat.

An in re,

INDEX ALTER ALPHABETICVS ET GENERALIS OMNIVM CONTENTORVM IN TRACTATV,

Le mort saisit le vif.

Capa

D

E

F

Hæres

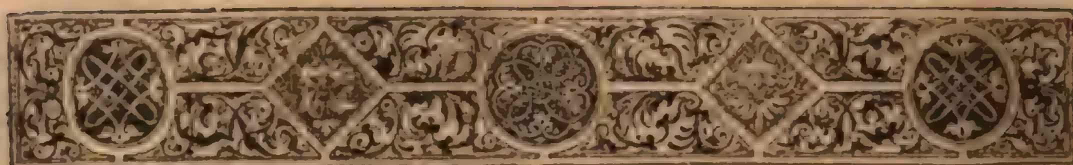
I

M

N

P

FINIS.

TABVLA ALPHABETICA IN TRACTATVM

De iure constituti possessorij.

Constit

Constit

Constit-

Notar. j

Vnus

FINIS.

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM OMNIVM, QVÆ IN TRACTATV L. BOVES, §. Hoc sermone, ff. de verb. signific. continentur: quem postea sequetur alius limitationum huius regulæ.

A

Africa

B

Nisi

L

M

O

P

R

S

T

V

FINIS.

TABVLA PARTICVLARIS LIMITATIONVM NOSTRÆ REGVLÆ.

Finis indicis Limitationum.

ANDREAE
TIRAQVELLI
REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

TRACTATVS,

DE PRIVILEGIIS PIAE CAVSAE.
DE PRAESCRIPTIONIBVS.
IN TIT. DE IVDICIO IN REBVS EXIGVIS FERENDO.

EIVSDEM,

IN TIT. RES INTER ALIOS ACTAS ALIIS NON PRAEIVDICARE, COMMENTARII.

Cum Indicibus rerum ac verborum copiosissimis.

*

LVGDVNI.
APVD GVLIEL. ROVILLIVM.
Cum priuilegio Regis.
1567.

IO. N. VICTORII IN EFFIGIEM Andreæ Tiraquelli, Regij in Curia Parisiensi Senatoris, Hexastichon.

Iam nihil est, venerande senex, quòd pulla sororum
Stamina, vel Stygias quòd verearis aquas.
Subtrahet hæc vultus morti pictura: perennem
Ingenio vitam tot tua scripta dabunt.
Ergo vbi fatalem Lachesis tibi neuerit horam:
Magna tamen fugiet pars Acheronta tui.

Extraict du priuilege du Roy.

P*AR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon d'imprimer, ou faire imprimer vne fois ou plusieurs, vn liure intitulé* Andreæ Tiraquelli, Regij Cõsiliarij, Tractatus de Priuilegiis piç causç, *& vn autre liure intitulé* Tractatus de Præscriptionibus: *lesquels liures il a recouuert à grans fraiz mises & despenses, des heritiers dudict feu Seigneur Tiraqueau. Et pource est faict defense de par ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, vendre, ne distribuer, en ses pays, terres & seigneuries, lesdicts liures imprimés par ledict Rouille, si ce n'est par son consentement: & ce iusques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & datte que seront paracheués d'imprimer lesdicts liures, sur peine d'amende arbitraire & de cõfiscation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entent, que l'extraict d'iceluy estant mis au cõmencement desdicts liures, serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille (si bon leur semble) & ce à leurs despens. Car tel est son plaisir, nonobstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce données à Paris, le sixiéme iour de Iuillet, mil cinq cens soixante, & de son régne le premier.*

Par le Roy en son conseil,
Signé, de Vabres.
Et seelé du grand seau en cire iaune, à simple queüe.

CLARISSIMO

OMNIQVE VIRTVTE PRAESTANTISSIMO ÆGIDIO BOVRDINO, in supremo Lutetiæ Senatu cognitori Regio generali, Andreas Tiraquellus Andreæ Tiraquelli autoris filius S.

RAVIS ac sancta muneris tui functio efficit, iustitiæ omnis æquitatisque assertor integerrime, vt tutò in manus omnium veniat Priuilegiorum piæ causæ tractatus à patre meo optimo posthumus relictus: perfectus tamen & absolutus non ita, atque si mors tam citò operi non inuidisset. Qualis tamen sit, eum defuncti manes vnà mecum præstantiæ tuæ deuouent, nominique nuncupant tuo: cùm pietati retinendæ, augendæ, ac propugnandæ sedulò inuigiles, tum quòd ipsius operis titulus omnem à se liuorem excludat, benignéque omnium manibus iure excipi poßit: vt pote qui quantum prisca tempora pietati fauerint, satis apertè ostendat. Et licet longè diuersum à pietate opus aliquod ederetur (vt multa pro affectu cuiusque, & studiorum varietate in dies videmus) tamen adeò fœliciter post tuam de eo censuram in publicum exiret, vt doctißimo cuique nil nisi mox loquendi ingens cupiditas obreperet: ita iudicium tuum, eruditionem, facundiam suspiciunt, ac admirantur omnes. Quæ ornamenta tua, immo vniuersi senatus totiúsque Reipubl. etsi splendoris plurimum tibi adferant, nihil tamen æquè emicat, atque sinceritas & integritas tua: quam in omnibus, qualiacunque sint, expediendis negotijs siue publi-

cis siue priuatis, tam sanctè ac religiosè retines, vt nemini ob id minus charus non sis, quàm vtilis. Plura de te suggerit non tam hominum fama percelebris, quàm veritas ipsa, quæ tamen consultò supprimam, ne vel adulationis suspitionem incurram, vel prolixitate, quam euitare non possem, molestus sim. Finiero igitur, si te, quod non rogatus facies, rogauerim, vt fauorem tuum piæ causæ fauori adiicias, tuáque pro humanitate credas me tam tui beneuolum, quàm nemini non charus & venerandus es.

Vale.

ANDREAE TIRAQVELLI, REGII IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS,

De priuilegiis piæ causæ tractatus, lucem adferens non mediocrem obscuritati cap. Cùm esses. & cap. Relatum. de testamen. extrà.

PRÆFATIO.

IETAS, quæ ex diuo Paulo ad omnia vtilis est, & cuius exercitium tam sedulò ac diligenter omnibus ad Christum aspirantibus commendatur, veteribus nostris Iureconsultis tanto fuit studio ac curæ, vt huius intuitu ac contemplatione permulta, ne dicam propè innumerabilia, priuilegia introduxerint: quorum tam frequens in omni iuris parte fit mentio, vt quot, & quæ ea sint, quæ potissimùm recepta sunt, non inutile fuerit paucis recensere, simúlque aliquantulum immorari in interpretatione cap. cùm esses. & cap. relatum, extrà de testa. Quæ duo capita multùm faciunt ad rem, quam paramus: in quorum intellectu obscurus adeò Labyrinthus versatur, vt hactenus multos, & eos quidem diuersos, admodum sensus à scriptoribus acceperint. Antequam tamen eorum interpretationem aggrediamur, in primis quæ dicantur piæ causę, siue quid relictum pium censeatur, vel relictum ad pias causas, videamus.

Pietas ad omnia vtilis, secundù D. Paulum.
Idem secundù Iurecõsultos.

Primùm igitur incipiemus ab his, quæ ecclesię vel monasterio relinquuntur, quę ob id ad pias causas relicta dicuntur, vt voluit Specul. tit. de instru. ędit. §. nunc verò aliqua. versi. & scias quòd inter relicta. & Bald. in authen. similiter. in princ. C. ad leg. Falcid. Rom. consi. ccxxxv. quo ad primum. col. 2. & omnes vbique.

Relicta monasterio, vel ecclesiæ censentur relicta ad pias causas.

Sed & non solum quod relinquitur monasterio in genere, sed & quod relinquitur vni cuipiam monacho, dicitur quoque ad pias causas, si fiat intuitu pietatis, non contemplatione consanguinitatis, aut amicitię, vt dicit Bal. in l. j. in lect. col. iiij. versic. circa personam. C. de sacrosanct. eccl. per not. in l. illud. C. eod. titu. arg. l. tutor petitus. §. quę tutoribus. ff. de excusat. tutor. & in cap. requisisti. de testam. & not. in l. Lucius. §. tres hęredes. ff. ad Trebel. & idem tenet Panorm. in rub. de testam.

Idem si vni cuipiã monacho sit relictum.

Item relictum hospitali dicitur ad pias causas: quia & hospitale dicitur pius locus, vt voluit Archid. in cap. si ex laicis. x. q. 1. Spec. vbi suprà. Ioan. And. in cap. Ioannes. col. ij. in vers. pius. de testam. Bald. in dicta auth. similiter. & in l. orphanotrophos. in fi. C. de episc. & cler. & Panor. in c. cùm sit generale. in secundo notab. de foro compet. Paul. Cast. consil. iiij. dicendum est, lib. ij. & consil. lix. quædam mulier condidit. versi. in contrarium. & iterum col. vlti. ante fin. lib. v. Petr. Perus. in tractatu canonicæ episcopalis, in x. cap. Cardin. Flo. consil. cxxj. ad primum respondeo, in princ. Bened. Cap. consil. xviij. incip. viso & considerato, col. penul. & consil. liiij. hoc caput: circa primum quæsitum. col. iij. Alexand. consil. ccx. statutis accuratè perspectis, in princ. lib. ij. & consi. cxc. plura narrata sunt. col. iiij. lib. vj. Bart. consi. xv. incip. Deum inuocent. col. 1. lib. iij. Corne. consi. cxl. circa hanc consultationem, col. ij. vers. circa Falcidiam, lib. j. Philip. Dec. consi. cclxxiij. in casu proposito, in prin. & est bonus tex. in d. l. orphanotrophos, & in l. sancimus, huius initij ij. C de sacrosanct. ecclesi. & in l. omnia, & quod ibi dicit Bart. C. de episc. & cler.

Hospitali relictũ dicitur ad pias causas relictum.

Id quod plerique intelligunt procedere, modò hospitale sit constructum authoritate episcopi, aut certè illi cõstructo accedat ipsius authoritas, aliàs secus. Ita voluit Bal. in auth.

Modò hospitale sit institutum authoritate episcopi.

hoc ius porrectum.col.ij.C.de sacrosanct. eccl. & consi. ccccl xv.in ciuitate Brixiæ, lib.1. & cons.116.ordinatio testamenti,in prin.lib.4. & cons.cccxx. præmittendum est, lib.5. Angel. cons. cccviij. primò videre oportet, post princ. Paul. Castr. in dicta l. orphanotrophos, in princ.Alex.consil.cxx.super eo quod quæritur, col.ij. versi. posset etiam responderi, libr. j. Et Benedi.Cap.latè consil.xcvij.punctus communis, per totum. Et pro his facit quod not. gloss.in clement.quia contingit,§.vlt.in gloss.penult.& ibi Petr. Anchara.de relig.domi.& Hostien.in summa titu,de regula.§.non tamen, versi. quid de rusticis, & in tit. de religiosis domi.§.ij.ante finem,& §.iij.Specul. titu. de statu monac. versic.xxxvj. Bald. in l. si quis ad declinandam,col.antepenult.versic.sed iuxta hoc quæro,C. de episcop.& cleri. & in l. deberi,versic.item est argu.C.de fideicommiss.libert. Angel.consil. cxiij. an canonica, Imol. in cap.officij,charta antepenul.de testament. Dominic.in c. ij. de restitut. in integr. lib. vj. Cardi.Flo.consi.xiij. in ciuitate Vrbitanensi. Panor. cap. de xenodochiis,& in c.ad hæc,de religio.domib.& Alex.consil.ix.visis dicto themate,in princ.lib.ij. Felyn.in cap. de quarta, col.ij. de præscript.

Alij indistinctè tenēt, siue hospitale sit institutum authoritate episcopi, siue non.

Sed alij indistinctè tenent, siue hospitale sit institutum authoritate episcopi, siue non: esse tamen & dici pium locum, licet non ecclesiasticum, aut religiosum, vel sacrum: quia in eo exercentur opera pietatis. Et ita voluit expresè Bal.consil.ccccl xv. in ciuitate Brixiæ, lib.j.& cons.v.hoc initio,quidam ciues.lib.iij.Angel.consi.cxvij. in canonica portione, col. ij.& consi.cccl xxxiiij.Papinius,col.j.Petr.Anchar.cons.cxxix.super primo dubio prima facie videtur,col.j.& cons.cccxxxvij.de efficacia,col.iij. Panor. in dicto c.de xenodochiis, & Paul. Castr. cons. clxvij. præsupposita pro vera opinione, lib. ij. & Rom.cons. ccccl vij. in casu propositæ consultationis,col.vlti.versicu.vnum est quod refragatur,Bartol.cons.j.col. vij.& multis seq.lib.iiij.& Fel.in d.c.de quarta.col.ij.& iterum col.iiij.de præscr.& Stepha. Bertran.consil.ccxliiij.viso processu, num.iij.lib.j.Et Panor.consi.lv.in quæstione quæ vertitur,col.ij.versic.& primò adiura lib.j.Franc.Curtius iunior cons.xx.

Relictum fraternitatibus censetur relictū ad pias causas.

Item relictum fraternitatibus dicitur ad pias causas, vt voluit Petrus Perus.in suo tractatu,de quarta canonica,Panor.consi.xxxj. ad claram decisionem omnium difficultatum, col.ij.versic.venio ad secundum.lib.j. & iterum cons.xxxij.cuius est initium, circa duo dubia,col.ij. vers. substitutio verò facta vt testator,lib. ij. & Paul.Castr.cons.v. dicendum est quòd dicta fraternitas, in prin. lib. ij. & cons. xij. hoc capite præsens consultatio nulla, ad fin.eodem lib.ij.& ita sentit Specul. in dicto versicul. & scias, & Ioan. Andr. in cap. Ioannes,de testa.dum loquuntur generaliter de quibuscunque locis, in quibus exercētur opera charitatis,& expresiùs Bart.in l.j.§. sed religiosis. D. de colleg.illicit.& Angel.in repetitio. l.j.C.de fide instrumen.& iure hast.fiscal.lib. x. Benedict.Cap. cons. cxv.cùm prout in facto præsupponitur, col.vlt. (vide Archid.in c.si quis, lxij. distinct.) & nouissimè Philippus Decius consi.lxxij.viso puncto,col.ij.versic. tertiò principaliter.

Contrariū tenentes. Fraternitas non dicitur propriè pium collegium.

Contrarium tamen tenet Bal.in dicta l.illud,col.j.vers.quod de eo, C.de sacrosanct. eccles. dum dicit quòd fraternitas nōn dicitur propriè pium collegium, per illum text. in verbo, nulli, quod dicit menti tenendum, & in authent. hoc ius porrectum, col. ij. versic. secundò quæro,C. eod.tit. & in l. id quod pauperibus,in xxj. quæst.C.de episco. & cleric. & consi.cxxxiij.factum super quo, lib.ij.& consi.xciiij.in dicto testamento,libr. iij. & cons. clxij.quidam Franciscus,in quarto dubio, lib.v. & Imol.& Panor. in d.c.officij, de testam. Card.Flo.d.cons.xiij.& Corne.cons. cxix. circa primum consultationis articulum,col. viij. versi.tamen his non obstantibus,lib.ij.& cons.xviij. circa hanc consultationem,col.ij. vers. quinimò cessantibus etiam prædictis,& col.v.vers.ideò ex his est concludendum,lib. iiij.& cons.ccxcvij.videtur quòd dicta fraternitas,col.ij.ver.item dicta fraternitas, eodem lib.iiij. & cons.cccl xx.in hac consultatione,ad fin.eo.lib.iiij. & Bened.Cap.cons.xx. punctus, quidam Franciscus,col.vlti.& iterum d.cons.liiij. col.iij. & Philip. Franc.qui hoc dicit sing. in c.j.col.iij. de reb.eccles. non alien. lib. vj. Cuius rei veritas ex eo pendet, quod scribit idem Bal.in l.si quis ad declinandam.col.iiij. versic.deinde quæritur de tali quæstione, eo. tit. ibi vide,& Alex.cons.cij.super primo quæsito, in primo dubio, lib. vij. & Soci. cons. lxxxij. in causa vertente,col.pe.vers.sed difficultas,lib.iiij.& Corn. cons. ccclxxx.pro decisione præsentis,col.iiij.in fi.& seq.lib.iij. (& vide etiam Card.Flo. cons. xiij. in ciuitate Vrbinatensi,) & Fran. Balb. in tractatu præscriptionis in j. parte v. partis, col. ij. versic. & signanter dicit pium.

Relicta pauper. computātur inter legata ad pias causas. Bona pauperū æquiparātur bonis ecclesiarum. Bona ecclesiarū sunt bona pauperum. Pauperes thesaurus Christi.

Item relicta pauperibus computantur inter legata ad pias causas,Specul. in d.§.& scias, Bald.in d.authen.similiter, & ibi Rom. in repe.col. j. & ipse Bald. in l.illud, col. xiiij.& ibi Paul. Castr. C.de sacrosan. eccles.& in hoc omnes conueniunt. Et quidem optima causa: nam bona pauperum æquipatantur bonis ecclesiarū, vt latè per Panor.in c.nihil.de præsc. & Fely.qui alios allegat in c.de quarta,col.iiij.eo.tit. Quin bona ecclesiarum & clericorum sunt & pauperum c.aurum indignè,xij.q.ij.& c.vlt. in princ. & ibi.gloss.xvj. quæst.viij. Et pauperes ipsi sunt thesaurus Christi,vt asserit diuus Laurentius.

Et hoc adeò procedit,quòd si quis relinquat causa pietatis alicui,quem credit esse pauperem,

perem, cùm sit diues, istud reputabitur relictum ad pias causas, quantum ad relinquêtem, vt voluit Bart. in repet. l. j. in ij. q. ij. q. princ. in fi. C. de sacrosanct. eccl. per c. quiescamus. xlij. dist. Sed fortè, inquit, essent ei legata auferenda, & in alium vsum conuertenda, arg. l. legatum. D. de vsufr. leg. Verùm Bal. ibi (vt semper in ea l.) col. x. vers. super quinta quæstione in repet. Bart. mordet, dicentem hoc postremum esse falsum: quia imò tale legatum pro non scripto habendum est, quo ad illum cui relictum est, per l. eam quam. C. de fideicom. & l. pater filium. §. Tusculanus. D. de legat. iij. Nec tamen defuit, sed remanet relictum impersonale, quod valet ad pias causas, per c. cùm tibi. de testam. & l. nulli. C. de episc. & cleric. & non conuertitur in alium vsum, sed ad eundem casum: vnde cùm pauperi existimato relictum sit, dabitur pauperi: quia cùm possumus ad vsum destinatum vti, non possumus in alium conuertere, clem. quia contingit. de relig. domib.

Quod procedit etiã si relictum sit pauperi existimato cùm esset diues.

Relictum impersonale, valet fauore piæ causæ.

Item relicta viduis, & aliis miserabilibus personis, vt voluit Spec. vbi suprà, & Bal. dicta auth. similiter. & Petr. Peru. in tract. cano. cap. x. & Firmia. in tract. de episcopo, in iiij. parte lib. quarti. q. xxxj. versi. congruenter hîc dicendum. & Franc. Aret. in l. j. in fi. C. de sacrosan. eccl. & ante hos gloss. in cap. vlti. in verbo, pietas. de fer. quæ sub pietate, de qua ibi text. loquitur, reponit dictum, miserabilium personarum. Quod & ex eo satis comprobatur, quòd sacræ literæ æquiparant viduas, pupillos, & pauperes: scribitur enim Hieremiæ 5. Causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non dixerunt, & iudicium pauperum non iudicarunt: ex quo etiam patet quòd relictum pupillis, dicatur in piam causam: nam & sæpe aliàs vltra locum illum sacræ literæ æquiparant pupillos & viduas.

Ad vsum certum destinata non possunt in aliũ vsum conuerti.

Viduis & alijs miserabilibus personis relicta cẽsentur in piã causam relicta.

Sacra litera æquiparãt viduas pupillos, & pauperes.

Et videtur hoc comprobare tex. in l. j. C. quan. Imper. inter pupil. & vid. & rubrica illius titu. quòd pupillus sit ex miserabilibus personis. quod expresse voluit Alex. in l. Titię textores. in princ. D. de legat. 1. & quod ei relictum est, censetur pium, tenet Card. Flor. in clem. j. in xiij. q. de testam. vbi & idem dicit de orphanis. Tamen intellige procedere, cùm pupillus est pauper & orphanus, secundùm glos. in cap. omnis ætas, in gloss. vlti. xij. q. j. & Specu. titu. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. versi. & scias. Cardin. Imo. & alij in cap. significantibus. de offic. deleg. Alexand. consi. cxxj. viso processu causæ vertentis. col. vlti. lib. 1. & Iason in dicta l. Titiæ textores. col. penul. vide Ioan. And. in c. ex tenore. de foro compet. Quæ autem dicantur miserabiles personæ, vide per Bart. in l. 1. C. quando Imper. inter vid. Innoc. & Panorm. post alios in cap. significantibus. de offic. deleg. Panorm. in cap. super quibusdam. de verbor. signific.

Eiusdem rei comprobatio.

An idem sit in orphanis.

Item relictum pro anima, per tex. in §. si vnum de prædictis. versic. occasionem autem. in auth. vt cùm de appel. cogn. in illis verbis, & ipsorum quoque animæ ex hac causa piissima subleuentur, vt voluit glos. in l. si quis Titio. & ibi Barto. & alij recentiores post eum, de legat. ij. Bartol. in dicta l. j. & ibi Bald. qui illam dicit singul. in lectu. col. ij. C. de sacrosanct. eccles. Bart. in l. Lucius. D. de alim. & cib. leg. Bald. in l. si quis ad declinandam. col. j. C. de episco. & cleric. & in dicta authen. similiter. & in l. & in legatis. in princ. C. ad legem Falcid. & in l. vlti. §. sed & si quis. col. iiij. versic. pone filius. C. commu. de legat. & in l. hæreditas. §. si defuncto, & ibi etiam Angel. D. de petit. hered. & in c. vlti. in fin. de dilat. vbi ad hoc dicit glos. in dicta l. si quis Titio. singul. & in c. 1. §. donare. post princ. titu. qualiter olim feud. alie. po. & consi. cclxxv. si quis iuris ciuilis. col. vlt. lib. iij. Pet. Anch. consil. cxliiij. præfatis nominibus. col j. Panorm. in rub. de testamen. col. iij versic. sed nunc quæritur. & in cap. relatum. huius initij j. col. vlti. & in cap. requisisti. in primo not. eod. titu. Floria. in l. cùm quidam. §. si dies. D. de vsur. Paul. Castr. consi. clxvij. lib. ij. vbi ad hoc dicit illam glos. reputari singul. & Roma. consi. lxix. viso quæstionis themate. post princ. Socin. consil. cxvj. non potest negari. col. penult. vers. primus est. Barb. qui & illam gloss. dicit singul. consil. lxxj. illud in medium referam. col. vj. lib. iij. & Philippus Corn. consil. xxxviij. pro decisione, col. iij. in fin. lib. iij. & iterum consi. cccxxij. ardua plurimùm. col. iiij. versic. in contrariam partem. lib. iij.

Quod pro anima relictum est, dicendum est pium.

Eiusdem cõfirmatio.

Quod adeò verum est, vt si pro anima relinquatur, etiam consanguineo, vel amico pauperi, dicitur relictum ad pias causas, vt voluit gloss. notab. in cap. ij. de sepul. quam sequitur & reputat singul. Bal. in l. 1. col. 2. in lectu. & ibi Pau. Castr. in fin. C. de sacrosanct. eccl. & voluit Ioan. And. in addit. Specul. tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. versic. & scias quod tunc. in addit. quæ incipit, ad istum finem, & omnes quos statim allegabimus, & Alexand. consil. clviij. viso testamento, ad fi. lib. vij. Secus si consanguineo aut amico diuiti: quia licet dicatur pro anima, non tamen reputabitur ad pias causas, sed magis præsumetur factum contemplatione consanguinitatis, amicitiæ, aut alterius non piæ causæ, vt voluit gloss. in l. illud. & ibi Bal. & Pau. Castr. C. de sacrosanct. eccl. Bart. in repetit. d. l. 1. in 2. q. 2. q. princip. & Bal. in dicta auth. similiter. & ibi Rom. col. 1. idem Bald. in l. si hæres. in secundo notab. D. de condit. causa data. & in dicta l. si quis Titio. & ibi etiam Imo. D. de legat. 2. & in cap. de priore. de appel. vbi dicit singul. illam glos. & consil. viij. licet mulieres. lib. v. & consil. ccxxx. testamentum de quo quæritur, eod. lib. v. & Lapus alleg. xcij. in primis videndum est, in j. dubio, vbi rationem reddit, quia pietas non stat in nomine pietatis, sed in substantia verita-

Relictum etiam consanguineo, vel amico pauperi cẽsetur piũ.

Aliud in consanguineo, vel amico diuite.

Pietas consistit in substantia veritatis.

tis.per l.cùm hi,§.sed personarum,& §. si in annos, D. de transact. & l.j. C.de mendi. valid. libr.xj.& idem quoque voluit Paul.Castrens.consi. ccccxlj. viso puncto, & allegationibus, in ij.dubio,post prin. lib. ij. Cardi. qui eam glo. dicit singul. in c. tua, de testamen. in c. de priore,de appel.Petr.Anch.consi.xxv.videtur prima facie,col.ii. Panor. in dicta rub.de testa.& dicto.c.requisisti,& consi. lxiii. quædam domina,col iij.vers.hoc etiam firmatur, lib. ij.& Barb.consi.lviii.clementissimi Dei,col.antepenul.lib.j.Stepha.Bertrand.consi. ccv.sic est verum, col.j.num.iij.iiij.& v.lib.ij.& consil.lxxxij. quoniam reperio, col.j.lib. iij. & è Theologis Diuus Thomas in q.iiij.q.xxxij. articulo septimo.

Pietas consistit in substantia veritatis.

De eadem re.

Et facit pro prima parte: nam maior pietas debet exerceri in consanguineos pauperes, quàm in externos,c.non satis,lxxxvi. distinctio. Et ideo executor deputatus ad distribuendum pauperibus, potest eligere pauperes consanguineos testatoris, vt voluerunt Baldus, Angelus & Imol.in l. illa institutio, D. de heredibus instituend.Imol. in l. captatorias, D. eod.titu.Petr.Anch.in dicto c.cùm tibi,de testamen. Alex.in l.diui, D. ad leg. Falci. Qui & ipsi dicunt procedere in filio spurio testatoris,paupere,sicuti etiam voluit Ioan.Andr.in dicto §.nunc verò aliqua,in vltima char.in addi.quæ incipit,continuata, & Bald. in l. id quod pauperibus,col.penult.& vlti.C.de episcop.& cler.& consil.xcj. videtur quòd electio,lib.j. & consi.clxii.quidam Franciscus,ad fin.lib.v.Angel.& Imol.in l.Lucius.§.in testamento,D. de lega.j. & vide quæ dicam infrà vbi de alimentis.

Maior pietas exercenda est in cõsanguineos pauperes, quàm in externos.

Executor potest eligere pauperes consanguineos.

Quod tamen intelligendum est duobus modis, primò,vt procedat in terminis, in quibus loquimur,videlicet quando consanguineo pauperi relinquitur nominatim pro anima, aut etiam alia pia causa: quia tunc dicetur legatum ad pias causas, non obstante qualitate consanguinitatis,per ea quæ diximus. At si simpliciter relinquat consanguineo etiam pauperi,sine expressione piæ causæ, non reputabitur ad pias causas, quin magis videtur fuisse relictum contemplatione, & fauore consanguinitatis, per text. in l.tutor, §. quæ tutoribus, D.de excusa.tuto.vbi concurrentibus pluribus præsumptionibus, illa anteponitur, quæ ex coniunctione sanguinis insurgit,sicuti & voluit Bald.in authentic.ex testamento,col.iij.C. de collatio. dum dicit quòd inter coniunctos, cùm aliquid confertur, præsumitur fieri ex naturali affectu magis quàm ob aliam causam, per multa iura quæ allegat: & hoc expressè voluit Bald.in dicta authent.similiter, versic. quid si donatio, & ibi etiam Roma. col. i. sed cura istud incidenter,vbi & ad hoc allegat cap.requisisti,de testamen.& cap.pontificis, xij. quæstio.iij.& latè Philippus Decius consi.cxx. diuino &c. consideratis omnibus, col. vlt.& latiùs diximus in nostra repetitione,l.si vnquam,in verbo, donatione largitus.

Restrictio præcedentium.

Distinctio in relictis pauperib.

Concurrẽtibus pluribus præsũptionib. ea præfertur,quæ ex coniunctione sanguinis insurgit.

Sed si hoc omnino est sine dubio, quia cùm anima cæteris rebus sit anteponenda, per l. sancimus,C.de sacrosanctis eccles. cap. cùm infirmitas, de pœnitent. & remiss. & ibi concordan.videtur testator subsistente causa paupertatis,potius considerasse eam causam quæ animam respicit, quàm sanguinis coniunctionem, per multa quæ in simili suprà sæpius diximus. Quin gloss.in l.si donatione, quam ibi omnes sequuntur, C.de collationib. voluit, quòd si pater daret filio bene merito, licet non exprimat, quòd faciat propter benemerita, in dubio tamen præsumitur ob eam causam facere, vt alibi etiam diximus.Et haud dubiè in vno casu dicerem videri, in dubio magis relictum fauore piæ causæ, quàm consanguinitatis, quando aliàs relictum non valeret, per id quod in simili voluerunt Bald.Fulgos.& Iason in l.si tibi decem,§.si pactus.D.de pactis, Imol.& Raphael Cuma. in l.quod dicitur,D.de verb.oblig. Quanquam autem relictum vtroque modo valeret,cogitandum relinquo.Neque enim audeo contra tot tantæ authoritatis viros tenere.

Argumẽta in contrariã partem.

Donatũ filio benemerito censetur ei ob benemerita donatum.

Intellige secundò, quod de diuite diximus, vt procedat in eo, qui satis diues est pro ratione suæ conditionis,siue status,aut generis.Nam si quis satis bonorum habeat, vt possit viuere:non tamen secundùm conditionem & qualitatem suæ personæ, is pro paupere habendus:& quòd illi ea cõsideratione,& causa relinquitur,censetur relictum ad pias causas. Ita voluit Bartolus in repetitio. d.l.j.in ij.q.ij. quæstio. principalis, C. de sacrosanct. eccles. post Diuum Thomam,quo loco nuper citauimus,& Baldus in repetitio.dictæ l.j. colum.x. versicul.super quinta quæstione.C.de sacrosanct.eccles.& in l.si quis ad declinandam.col. ij.versicu. circa tertium,per text.ibi,quem ad hoc notabiliter dicit,C.de episcop. & cleric. vbi loquitur de nobili,qui satis bonorum habet,vt viuere possit,sed non pro ratione suæ dignitatis.& Barba.d.consi.lvj. lib.j. & Cepol.in tract.de Imper.milit.deligendo, in materia nobilitatis.in xxj.priuilegio nobilitatis,vbi hoc dicit no.& Bened. Gap.d.consi.liiij.col.iij.

Diues non tam secundùm facultates,quã qualitatẽ suæ personæ habendus est.

Item relictum pro redemptione captiuorum, l. si quis pro redemptione, in illis verbis, piissimam administrationem, C. de donationibus, in dicto §. si vnum de prædictis, ibi, ex hac causa piissima.in authentic. vt cùm de appellat. cog. doctores vbique, & inter cæteros Bald.& Paul.Castrens.in dicta l. illud, qui hoc etiam intelligunt in captiuis ex delicto, per glossam in cap. sacrorum,xij. quæstione ij. quod & idem voluit Baldus in dicta authentic. similiter,C.ad legem Falcidiam,cum concordan. latè à me traditis suprà titul. x. §. vltimo, in glossa penultima, vbi de hoc diximus.

Relictum pro redemptione captiuorũ ad piã causam relictum videtur.

Item

Item legatum alimentorũ, per tex.in l.Mela.ibi, pietatis intuitu,D.de ali.& cib.leg.& in l.sancimus, C. de sacrosan.eccle. vbi causa redemptionis captiuorum, & causa alimentorũ æquiparantur,& in §.interdicimus.ibi,egentium pabula, & alias pias causas,in authent. de ecclesiast. titu. & ita sentit Bald.in dicta authen. similiter, vbi dicit quòd pia causa dicitur, cùm per eam releuatur corpus animatum, quod quidem fit per alimoniam, & expresse voluit glossa in l. si cui annuum, D. de annu.legat. Bartol. in l.alio. D. de aliment. & cibar. legat.Et Rapha.Cumanus consil.xxx.statuto cauetur,col.ij.Angelus,Imol.& Alexand.in l. diui,D.ad leg.Falc.Alex.in l.si certis annis.col. iij. versicu. ex his etiam infero,C.de pact. & Philippus Decius consil.lxxij. viso puncto. col. iij. *Idem in legato alimētorum. Causa redemptionis captiuorũ, & causa alimentorũ æquiparātur.*

Sed hoc intellige secundùm ea quæ suprà diximus, vbi de relicto ante disseruimus, videlicet,cùm alimenta relinquuntur pauperibus, aut iis, qui famem patiuntur, vt etiam innuit text.in dicta l. sancimus, qui expressè de fame loquitur, & in dicto §. interdicimus, in verbo,egentium.Nam si fauore amicitiæ diuiti relinquetur,& cui aliàs satis est alimentorũ, non dicitur legatum pium,vt voluit Bar.in dicta l.alio,col.ij. ff.de alimen.& cib. lega. & in dicta l.si cui annuum.D.de ann.lega.& in dicta l.diui.& ibi Angel. Imol.& Alexand. D. ad leg.Falcid.Ex quibus Ange.& Alexand.hoc dicunt procedere,etiam si testator dicat, quòd relinquit amore Dei,& ipse Barto.in tracta.de alimentis,col.iij.versi.quæro vtrum legatum alimentorum.per text.in §.aliud quoque capitulum,ibi,egenis alimenta impendant, in authent.vt cùm de appellat.cog. & in l.cùm hi. §. in annos. D.de transact. & Angel. in l. Stichum & Pamphilum,§. stipulatus. D. de verbo.oblig. & in l.si certis annis, & ibi Anto. de But.& Alexan.C. de pact.Imol.in l.si quis Titio, & iterum in l.cùm pater. §. eorum. D. de lega.ij.Flor.in l.cùm de in rem verso. col.ij. D.de vsur. Roma.in repet. d. authent.similiter, col.ij.versi.capio secundum,C.ad legem Falc. Alexand.in l.j. col. iiij. D. solu. matr. Franc. Aret.consil.xlv.in causa & puncto,col.j.& Iason in l.cùm is.§.si mulier, col.ij. ff. de condict. indeb.Aliàs semper magis ex paupertate legatarij,quàm ex verbis testatoris dicitur pia causa,vt per Alb.in l.illud.C.de sacrosanct.ecc.& in j.statutorũ, q.iij.incip.item quæro statuto. *Pia causa quæ dicatur. Legatum alimentorũ pauperibus relictũ dicitur piũ: aliàs secus. Pia causa ex paupertate legatarij attēditur.*

Quanquam tamen legatum alimentorum factum diuiti dicitur etiam fauorabile,& priuilegiatum,vt patet per tex.in d.l.cùm hi.§. nihil autem interest. D. de transac. vbi non potest inconsulto prætore transigi super alimentis relictis etiam diuiti, nedum inopi. Et proptereà Salycet.in l.j. & ibi Iason col.iij.in iij.limitat. C. de fideicommiss. Alexand.& Ias. in dicta l.si certis annis.Cuius tamen sententiam, licet de eo mentionem non fecisset, secutus fuerat Florian.in l.cùm de in rem verso,D. de vsur. *Legatũ alimentorũ diuiti relictũ,dicitur etiam fauorabile.*

Item cùm dos & alimenta æquiparentur,vt not.gloss. in l.ob æs. C.de præd. mino. legatum dotis,siue pro maritandis virginibus dicitur pium, per text.in l.cùm is.§. si mulier, ibi pietatis causa,& ibi not.Bald.Angel.& Floria.D. de condic. indeb.& voluit Ioan. And. in c.tua nobis,in ver.alios,extrà de decimis, & Barto.in l.si ego, in prin.§.j.D.de iu. do. & in l. si constante.in xj.quæst.j.partis,ante fi.D.sol.matri.& in l.ij.§.vlt.post princip. D. de donat. Alber.in prima parte statutorum,quæst. iij. suprà alleg.in fin. Bald. in l.mandatum, col. iij. versic.sed contra hoc oppo.& ibi Salyc. col.vj. in xiij. oppos. C. mandat.& idem Bart. in l. sicut,in fi.C.de actio.& obliga. & in auth. contra cùm rogatus, C. ad legem Falcid. & in l. post mortem,col.penult.versicul.sed pone, testator instituit heredem.C. de fideicom. & in l.j.ante finem,C.de his quæ pœnæ no.relinq.& in repet.l.j. col.xvj. C. de sacrosanct. eccles. & Imol.in l.j.col.j.in fi.D.solut.matri.Floria.in l.cùm quidam,§. si dies. D. de vsur. & Ioan. Ana.consi.lvij.visis & consideratis,post princip.vbi dicitur etiam procedere in dote à patre relicta filiæ.Alexand.in dicta l.si certis annis, col. iij.C. de pact.& in l. iiij. §. hoc autem iudicium,col.iiij.D. de dam.infect.& in.si cùm dotem. §. eo autem tempore, col. iij. D. solu. matrimo.& consi.xc.plura narrata sunt,col.ix.lib.vj. & Barba. consil. lxxxvij. prope est dominus,col.ij.lib. ij & Firmia. in tract. de episcopo. in quarta parte lib. iiij. quæst. xxxj. vers. congruenter hîc dicendum.Socin.consi.lxxxij.in causa vertente,col.penult.versi. sed difficultas oritur.lib.iiij.Lauren.Calca.consi.xiij.pro parte negatiua,col.ij.versic. in contrarium facit,& versicu.& hanc partem,& latius col.iiij. versi. item & si dicatur. Porrò cùm legatũ dotis:& alimentorum æquiparentur, vt patet ex nota.per glos.in l.ob æs,C.de prædi. mino. & Bart.in l.vlt.D.de his quibus vt indig.& in authent.res quæ.C.commu.de leg.de quo tamen per Alexand.in l.j. col. vj. D. solu.matr. Ideò & ea distinctio, quam in alimentis diximus,in dote quoque procedit, vt videlicet tum demum legatum dotis sit pium, si relictum sit pauperi,non etiam si diuiti,vt voluit Baldus in l.illud, col.j.C.de sacrosanct. eccles. & in authent.nisi rogati, col. iij. versic. quæro nunquid monasterium. C. ad Trebel. cùm dicit, quòd maritare pauperes virgines est pia causa. Angelus in §. si quis de prædiis, in authent. vt cùm de appellation.cognosc.Roma.in dicta authent.similiter,col. ij. vers. circa tertium, & Alexan.in addit.Barto.in dicto §.si mulier,& in l.si constante,in princ. col.ix.versi.ex dictis autem.ff.solu.matrim.Barb.consi. lxxxvij. lib. iiij. Bald. nouellus in tractatu de dote, in quinta parte,& iterum consi.cccxlviij.de duobus.col.ij.versi. non obstat quòd fauor, & Ias. *Dos & alimēta æquiparantur. Legatũ dotis dicitur pium. Idē in dote à patre relicta filia. Legatũ dotis & alimētorũ æquiparantur. Distinctio alimentorũ. procedit quoque in dote. Maritare virgines pauperes, est pia causa.*

in di

in dicta l. cùm is.§.si mulier,ante fi.D.de condi.indebi. & facit quod tradit gloss.in l. tali. in princip.D.de iure dot. quòd de legato facto causa dotis diuiti, detrahitur Falcidia. & Philip.Deci.dicto consil.lxxij.col.iij.& dicto consi. cxx. col. ij. Et ad hoc inspicienda est status conditio,& dignitas eius,cui relinquitur, vt in simili diximus sup. cùm de legato animæ loqueremur. Et ita in hac specie voluit Bal. in dicta l.si quis ad declinandam, loco suprà allegato,& in l.paupertas,in princip.ff.de excusatio. tuto. & Decius dicto cons.cxx. col. j. Verùm Laurent. Calca. sibi contrarius, consi. xxxj. Antonius Pacolarius col. vj. dicit simpliciter quòd dos respectu ipsius, non est pia causa. Nam si esset huiusmodi, ex ipsius legato non detraheretur Falcidia, per authent.similiter, C.ad leg. Falcid. Sed ex ea detrahitur, vt not.gloss.in l.tali in princip.ff.de iure dot.& in l. si non designata,C.de falsa cau. adiect. lega. & videtur esse text.in l. sed vsusfructus,§. dos relegata,ad leg. Falcid. cui adde & aliam glo.in l.in testamento,quidem militis.C.ad leg. Falci. Et quòd tale legatum dotis non censeatur ad pias causas,tenet etiam Barto.quem non allegat,in dicta l.cùm is.§.si mulier.ff.de condict.indeb.Nec obstat,inquit Calca.text.in dicto §.si mulier,qui in contrarium solet allegari,quia non id dicit,sed tantùm loquitur de pietate respectu donantis, & non dotis.

Ex legato dotis detrahitur Falcidia.

Dos respectu ipsius non est pia causa.

Sed aduerte quòd communis opinio est in contrarium , & de eo, quod diximus de detractatione Falcidiæ , contrarium tenet glossa , videlicet non detrahendam ex legato dotis, per l.si in testamento quidem.C.ad legem Falcidiam.super quo vide Calca.dicto cons. xiij. col.iiij.versi. non obstat si dicatur.

Communis opinio.

Item relictum pro imagine facienda,aut depingenda,dicitur esse ad pias causas,per text. in l.lineam margaritarum. D. ad leg. Falcid. vbi & hoc not. Barto. & Alexand. & in c. vlti. extra de testament.& in c.ex parte.de verbo.significa.per quos ita voluit Roma.in dicta authent.similiter,col.ij. versi.circa vltimum, & ante illum Angel. in l. j. §. ad municipium, & ibi etiam Alexan.D.ad legem Falcid.per gloss. quam Angel.dicit notab.in l. Titia. §. vlt. ff. de auro & argen.leg.& voluit idem Angel.cons. ccxxiiij. casus est, Iacobus in fi. & Flor in dicta l.cùm quidam,§.si dies.D.de vsur.& Bernar.Laud.in additio. Barto.consi. xxvj. testator in testamento.

Relictũ pro imagine facienda dicitur piũ.

Item relictum causa studij potest etiam dici pium,per id quod voluit Barto.in l. j. ad fin. & ibi omnes,D.solu. matri. quòd causa dotis, & causa studij concurrunt, & æquiparantur. Ex quo inferunt Bald. Angel. Rapha. Cuma.& Iason ibi, quòd sicuti valet donatio facta à patre filiæ in potestate existenti causa dotis,l. Pomponius Philadelphus, & ibi gloss.& dicto.C.famil.erciscun.& not.gloss. in l.ij. C.de inoffic. dona.& Barto.in l.frater à fratre, D. de condict. indeb. ita etiam donatio facta filiofamilias causa studij. quod etiam tenet Roma.in l.donatio.§.pater.D.de donatio.Alberic.Imol.& Floria.in l.quæ pater filio.D. famil. ercifcun.& Iason in dicta l.frater à fratre.col.vlt.in ij.lectu.& Ferdin.Lorg.in repet. §. diui. l.filiusfamilias.col.xiiij.versi.posset alia & secunda cautela,D.de leg. j. licet aliqui tenuerũt contrarium,vt per Alexan.in dicta l.j.§.ad municipium.D.ad leg.Falcid.Et bene facit,quia ea dicitur fauorabilis,& pia causa,quæ vtilitatem publicam respicit,vt dicit Paul.Castren. consi.xxiij.viso puncto.col.penulti.per text.in l.j.§. vlti. C. de cadu. tollen.& est etiam bonus tex.in l.ij.§.exercitum,& ibi Bartol.ff.de his qui not. infa.& in l.quemadmodum. C.de agri. & censi.& facit text. in l.si quis.§.vtrum, & ibi Bartol. D. ad Sylla. & quod voluerunt Guli.Cu.Bal.& Alexand.in l.si filius.ff.si cert. peta. & quod etiam dicit Bald.in l. j. C. si de momen.posses.quòd in causa studij non appellatur. & nouissimè Philip. Dec. in c.j.col. x. versic.vij.extrà de probatio. quòd in causa studij tenetur reus actori instrumenta edere , sicuti in aliis causis piis,& fauorabilibus.& ad hæc omnia est bonus text.in dicta l.quæ pater filio,in verbo,pietate.Ex quo videtur etiam probari causam studij esse causam piam : sicuti etiam voluit expressè Alex.in addit.Barto.in l.Stichus liber esto,D. de lega.iij. & in l. si cui annuum.D.de ann.lega.& ante illum Panormi.consil.lxiij. quædam domina. col. iii. & iiii. lib.ij. Veruntamen Bal. in repetit.l.j.col. xij.D.de legat. ij. dicit quòd relictum causa studij non dicitur ad pias causas,nisi sit pro studio sacræ Theologiæ,quod & videtur sentire idem Bald in l.j.ff.de legat. ij.in qua etiam sententia videri voluit Rapha.Cuma. consil.xxviii. de fundo dato in præmium emancipationis , vbi dicit hanc causam non esse propriè piam, per not.in l.illud,C.de sacrosanct.eccles. & in l.si quis Titio, D. de legat.ii. & donationem factam ex ea causa indigere insinuatione,si excedat quingentos aureos, æquè ac alias donationes non pias. Et vtrunque sequitur Iason in l. j. in prima lectu.col. penult.versi. adde tamen.C.de sacrosanct.eccles.& in l.j.col.vlti.D.solu. matri.

Causa studij dicitur pia.

Causa dotis, & causa studij æquiparantur.

Donatio à patre facta filiof.causa studij valet.

Quæ sit pia causa.

In causa studij reus tenetur actori edere instrumenta.

Relictum causa studij non dicitur ad pias causas, nisi studij Theologiæ causa relinquatur.

Item legatum libertatis censetur relictum ad pias causas,vt videtur probare text. in l. in testamento.D.de fideic.libert.& melior in l.j. §. vlti. ibi, ad hanc rationem præfatus, & ibi not.Bald.C.de commu.ser.manu.& in l.contra voluntatem, ibi,iura pietatis, C.de testam. manu.& in l.ancillam,in fin.C. de fideicommiss. liber. cùm dicit, impium esse differre voluntates testatoris , quæ ad libertatem respiciunt. & voluit Bartol. in l. si cui annuum, post princ.D.de annu.lega.& in l. si iure,de testa.manumis. & in l.ij.& iterum in l.penulti.de fideic

Legatum libertatis cẽsetur ad pias causas relictum.

deicom.liber.& in l.vnica.§.j.C.de cad.tollend. & Alexand.in l. captatorias.col.iij. C. de testa.milit.& consil.cix.statutis accuratè perspectis, col.penult. versi.posset & testator, lib. ij.& consi.lxxvj.ponderatis his,col.vlti.lib.iij.& xc.plura narrata sunt,col. iiij. lib. vj. & Iason in l.j.§.si quis ita,col.v.versic.circa illud.D.de verbo.oblig.& in l.qui Romæ,§. Flauius, col.iij.versic.ego vltra alios,eod.titu.Et vbique docto.trahunt disposita in libertate ad alias pias causas,scilicet in l.proximè.§.vlti.D.de his quæ in testamen.delen.Specul. titul. de instru.editio. §. nunc aliqua. versic. & scias, & in l.Titio vsusfructus, §. j. D. de condi. & demonstra.& in l.si vnus.C.de testam.& in l.j.circa medium, & ibi etiam Angel. C. de bonis vacan.lib.x.& Bald.in l.ij.& in l.penult.C.de fideicommiss.liberta.& in dicta l.si vnus C.de testam.& in l.si iure.C.de testam.manumis.& in l.j.§.in primo.col.vlt. C.de cadu. tollend. vbi plus dicit,quòd ecclesia & libertas eædem sunt,id est,quòd ecclesia idem est quod ipsa libertas,vt illius verbis loquar,per text.in §.vult enim,in authent.de non alien. & idem Bal. consi.cxviij.casus sub tali forma,col.iij. versic. super quinto puncto,& Roma. cons. ccxxxv. quo ad primum,col.ij & in dicta auth.similiter,in infinitis prope locis,vt licet videre ex his quæ suprà diximus.Alex.qui illud postremum dictum Baldi sequitur consi.lxxvj.ponderatis his de quibus,col.vj. lib.iij.& docto.sæpe.

Disposita in libertate trahuntur ad alias pias causas.

Ecclesia & libertas æquiparantur.

Quinetiam videtur fauorabilius esse legatum, quàm sit aliud legatum ad pias causas: quod ex eo patet, quòd licet legatum piæ causæ non minuat legitimam filij, per text. in c. vlti.xvij.quæstio.vlti.& gloss.in l.si quis ad declinandam.C.de episcop. & cleric.& in l.Papinianus.§.j.D.de inoffic.test. & expressè consuluit Alexan.consi. xviij. non minuitur legitima, in princip. libr. iiij. tamen legata libertatum non solùm legitimam minuunt, sed & omnino auferunt,per dictam l.Papinianus.§.quarta autem,vbi Raph.Fulg.in tertio notab. hoc expressè notat per illum text.fauorabilius esse legatum libertatis, quàm piæ causæ. Ex quo & illud facilè perspicitur legatum libertatis esse fauorabilius ipsa legitima,vt annotant ipse Fulgos.& Paul. Castr. qui hoc dicit mirabile in dicto §. quarta autem : cùm tamen legitima sit fauorabilior, quàm pia causa, vt patet ex eo quod diximus, & probatur in auth. si qua mulier,vbi Bald.& Salycet.not.C. de sacrosanct.ecclesi. Verum est tamen quod glos. & communiter docto. in dicto §. quarta autem, dicunt, quòd hodie legata libertatum non minuunt legitimam, per text.in §.prohibemus, in authent.de trien. & semiss. Quanuis ille textus verè non loquatur de libertate, & glossa ibi etiam aliter tenet, & si loqueretur de libertate, nihilo tamen minus probaretur per illum §. quarta autem, fauorabiliorem esse libertatem, quàm piam causam, licèt in eo casu esset correctus per dictum §.prohibemus, neque enim correcta lege, censetur correcta ratio legis, quin ex ea argui posit.

Legatum piæ causæ non minuit legitimam filij.

Legata libertatum legitimam omnino auferunt.

Legatum libertatis fauorabilius ipsa legitima.

Hodie libertates non minuũt legitimam.

Limita quod dictum est,legatum libertatis esse pium,vt procedat quando fit pro anima, vel amore Dei,aliàs secus,vt singulariter tenet Bartol.in repet.l.j. C. de sacrosanctis ecclesi. Sed hoc reprobat Imol.in l.captatorias.D.de legatis primo,& Ias.in dicta l.j.in vtraque lectura.in prima col.versic.nota istam pulcram limitationem, & in ij.lectura,col. antepenul. versic.credo quòd limitatio,& idem Iason in l.captatorias,col.vlti.in princip. C.de testam. milit.& in dicta l.si vnus,col.vlt.C.de testam.per text.in dicta l.j.§.vlti.C.de commu. seruo manu.vbi libertas non erat relicta pro anima,vel amore Dei, licèt dicatur pia causa.

Limitatio præcedentium.

Item legatum factum ad constructionem & reparationem,siue refectionem pontium,& viarum,vt voluit glos.& post eam Nicol.Neapolit.Angel. & Alex. in l.j. §. ad municipium, D.ad legem Falcid. & Spec. hoc intelligens cùm necessitas imminet, in dicto §. nunc verò aliqua,versic.& scias quòd inter titu.de instru. edit. & Ioan. Andr. in c.tua nobis, in versic. alios, de deci. Bald.in auth. similiter. C. ad legem Falcid. Floria. in l. cùm de in rem verso, col.ij.versi.sed adde prædictis,D.de vsur.Alexan.in dicta l.j.§.ad municipium.D. ad legem Falcid.& Firmia.in tractatu de episcopo, in quarta parte,lib.iiij. quæstio.xxxj. versicu. congruenter dicendum,vbi & alios allegat.& Philippus Decius consi.lxxij. viso puncto,col.iij. Bernard.Landri.in addit.Barto.dicto consi.xxvj.Ideóque multi fuerunt in ea opinione,vt l. j.C.de fideicommiss. loquens in alimentis, quæ, vt diximus, vim habent piæ caussæ, procedat & in refectione viarum,ita voluerunt Bar.Bal.Ang. Fulgos.Alexand.& Iason in l.si certis annis. C. de pactis.Barto.& Fulgos.in l.cùm de in rem verso,D. de vsuris. Bar.in sua disputatione,inci. quædam mulier.Anto.in repetitio.cap.peruenit,col.vij.de censibus, Imol. in l.si verò.§.de viro,colum.xij.D.soluto matrimo.Mathesil. in tractatu extensionum, Iason in dicta l. j. C. de fideicommiss. Et bene facit text.quòd sicut aliàs valet legatum incertum fauore piæ causæ,vt suprà diximus in quinquagesimosexto priuilegio, ita & pro refectione pontium,l.quidam in testamento,& ibi glos.Bartol.& alij,de legatis secundo,& Bartol.in l. si cui annuum,D.de annuis legatis.Et hæc res adeò fauorabilis est, vt licet quis habeat priuilegium immunitatis à publicis muneribus, tenetur tamen ad constructionem pontium & viarum,sicut etiam tenetur ecclesia,licet sit priuilegiata,nisi specialiter huius rei concessa fuerit immunitas,l.j.& ibi not.Ioan.de Plat.C.de collat.fund.patrimo.libro xj. & l.absit. & ibi Plat.C.de priuileg.dom.Ideò nec ecclesia,quæ priuilegiata est,ab ea re est immunis,

Legatũ in refectionẽ viarũ vim habet piæ causæ.

Legatum incertũ fauore piæ causæ valet

Legatũ in refectionẽ pontiũ fauorabile est.

l.ad instru-

l.ad instructionem.C. de sacrosanct. eccl. & in nostris constitutionibus Regiis, quas vulgò ordinationes vocamus,causa hæc ponitur inter eas,quarum sententia mandatur executioni non obstantibus quibuscunque oppositionibus, & appellationibus.

Item legatum factum pro patriæ(vt sic dixerim)fortificatione,valet, pro custodia ciuitatis,& locorum constructione,siue refectione murorum,& fossarum & cæterorum id genus. Ita voluit Speculator, hoc quoque intelligens, quando necessitas imminet in dicto versic. & scias quòd inter.vbi ad hoc multa allegat Bal.in dicta auth.similiter,C.ad leg.Falcid.vbi ad hoc rationem adducit, quia ex his custodiuntur viduæ, orphani,& aliæ miserabiles personæ.

Item quicquid fit ad publicam vtilitatem,id pium dicitur,vti expressè voluit Paul. Cast. consi.cxciiij.viso puncto,col.ij.versi.pro hoc etiam,lib.ij.per l.j.§. vltimo.C. de cadu.tollen. & l.ad instructionem, C.de sacrosanctis eccl.

Item legatum factum ad constructionem monumenti, vt voluit Bald. & Angel. in l. hereditas.§.si defuncto,D.de petitio.hered. & expressius idem Angel.in l.j.§. vltimo, Rapha. & Paul.Castrens.D.ad leg.Falci.Quod & concedit ibi Imol. quatenus necessarium est ad ipsum monumentum conficiendum. Nam quod præter necessitatem impenditur, id potius tendit ad vanam gloriam,& solatium viuorum,& memoriam defuncti,quàm ad honorem Dei. Alex.autem ibi distinguit, an monumentum tendit ad ornatum ecclesiæ, necne. Sed priorem partem indistinctè sequitur Firmianus in tractatu de episcopo, loco suprà sæpius allegato.

Item legatum factum meretrici, vt ad frugem melioris vitæ redeat, dicitur relictum ad piam causam,vt voluit Bal.in l.imperialis,in princip.col.j.arg. illius tex.C.de nup.& sequitur Firmianus vbi suprà.

Item relictum pro incertis,& malè ablatis,dicitur etiam ad piam causam,vt expressè voluit Bald.in dicta l.hereditas,§.si defuncto,D.de petitio. heredit. in prima lect. & ibi quoq; Angel. & vterque per nota. in clem. prima,de priuileg. & Florianus in l.cùm quidam. §. si dies. D. de vsuris.

Item relictum factum ad soluẽdum, & satisfaciendum creditoribus, dicitur esse ad pias causas, vt voluit Vital. Nemau. in repetitio. c. Ioannes.in tertio notabili, per illum text. de testament. pro quo facit quod dicit Bald. in l. id quod pauperibus, in ix. quæstione, C. de episcop.& cleric.quòd executor deputatus ad soluendum debita, potest soluere debita naturaliter tantùm: quia in foro animæ tantum valet debitum naturale solum, quantum naturale,& ciuile simul. Sed aduerte quod in dicto cap. Ioannes, magis videtur innuere contrarium,dum separat pios vsus,& debitorum satisfactionem.Et propterea sentiunt illic Innocen.Hostien.Ioan.Andr.& Panor.quòd huiusmodi relictum non dicatur ad pias causas.

Postremò si amplius vis scire quæ dicantur legata ad pias causas, vide Speculat. & Ioan.Andr.in dicto §. & scias quod inter. Bald. & Roma. in dicta authentic. similiter,Petr. Perusi.in dicto tractatu canonicæ episcopalis, c.x.& Firmia. in dicto tractatu de episcopo, in quarta parte libri quarti, in quæstione xxxj. versic. congruenter est dicendum.

Legatũ refectionis viarum ponitur inter eas cõstitutiones Regias,quarũ sententia mandatur executioni.

Legatũ factum pro custodia ciuitatis ad piã causam censetur.

Quicquid fit ad publicã vtilitatẽ, id piũ dicitur.

Legatũ factum ad cõstruendum monumentũ dicitur pium.

Legatum meretrici vt se corrigat.

Legatũ pro incertis & malè ablatis.

Relictũ ad soluendum creditorib. dicitur esse ad pias causas.

INCI

INCIPIT DE PRIVILEGIIS PIAE CAVSAE TRACTATVS.

VPEREST nunc vt veniamus ad nostra duo capita, videlicet cap.cùm esses,& cap.relatum,de testa. Sunt enim qui dicunt ea tantùm debere intelligi de relictis ad pias causas, & ex his glos.ordinaria in vtroque loco, & gloss. in summa ij.q.iij.& Goffr.in summa de testam.tit. de numero testium.Fulgos.consi.xxix.cuius caput est, punctus quæstionis.Paul.Castrens. consi. xxxj. ista institutio.lib.ij. Alij tradunt per illa capita esse omnino & in omnibus iuri ciuili derogatum,etiam quo ad forum secularem. Cuius opinionis & sententiæ fuerũt Ala. Vinc.Goff.Hostien. Ant.Pan.col.ij. & col.iiij.in d.c. cùm esses.& Brix.in dicta summa,ij.q.iij.& Dominic.consi.xlix.quod ita incipit, super isto puncto,Hostien.in summa,titu.de testam.§.qualiter conficiatur,& è recentioribus Stepha.Bertran.consi.xxiij.Christi saluatoris &c.lib.ij.Alij item quòd in terris imperij, & in iurisdictione seculari sit lex ciuilis seruanda,præterquam in legatis ad pias causas:in quibus vbique est seruanda dispositio d. cap. relatum. in terris verò temporalis iurisdictionis ecclesiæ in vtroque foro ecclesiastico sit obseruandum dictum cap.cùm esses, in legatis ad non pias causas.In qua sententia videri voluit Ioan.Ana.in dicto cap.cùm esses. vbi & hoc dicit consuetudine obseruari,& ibi expressius Ioan.de Fan.Ioan.Cal.Pet.Peru.And.Card. Florent.Imo.qui hanc dicit esse communem opinionem Petr.Perus.consil.cxvij.Feder. Senens. consi.ccxvij. factum est tale,Quidam nomine P.Socin.consil.ccxxxv.visa contingentia.col.ij.in fi.vbi etiam dicit hanc esse communem opinionem Corne. qui & hoc dicit consi.clxviij.in præsenti.col.iij.versic.tamen communis lectura,lib.ij.& consi.ccxcvij. videtur quòd dicta fraternitas,col.iij.versic.tamen his,libro iiij.vbi dicit hanc esse communem lectionem.Alij quoque generalius,vt in foro ciuili seruetur lex ciuilis,in canonico cap. cùm esses,in vtroque dictum cap.relatum,in relictis ad pias causas,quæ fuit sententia Imo.in dicto cap.relatum.& ita pronuntiasse Innocen.III.in publico consistorio,scribit Bal. consi. cclxxxiiij.dominus Rainutius,lib.iij.Alij rursum,quòd semper in relictis ad pias causas sufficiant duo testes, per dictum cap. relatum. in aliis verò requiratur & parochianus vltra duos testes,per dictum cap.cùm esses, vbi hoc voluit Panorm.in fi.lect.& in repet.col.v. cum sequen.& ibi Ioan.Ana.post antiquiores:& Specu.titu.de instrum.edit §.compendiosè,versic.item per ius canonicum,& Cardin.Floren.consil.lxxiij.puto de iure,col.j.Alexan. consi.cv.viso & diligenter considerato,col.iiij.vers.imò fortius,libro iiij.Barb.consil.lxxxvij. col.iiij.lib.iiij.Corne.consil.cclxj.de duobus principaliter,col.vlti.libro iiij. Alij denique in alia sunt sententia,vt per Dominic.consi.xlix.super isto puncto,Ioan.Cal.consi. viij.titu. de testa.& Ro.in repet.authen.similiter,in iij.& iiij.speciali,inter vltimas voluntates,C.ad leg. Falci.& Cor.consi.lxxvij.licet autem,lib.j.& consi.cxxxvij.placet mihi,lib.ij.& Philip.Dec. consi.cclxxxiiij.viso puncto,in ij.dubio.Non tamen mihi est animus omnium omnia adducere:satis est,quantum ad hunc locum pertinet,quòd omnes in hoc cõueniunt, quod in relictis ad pias causas vbique sufficiant duo testes,iuxta dictum cap.relatum.

Varij intellectus cap. cùm esses. & cap. relatum. de testa.

In iurisdictione seculari lex ciuilis est seruanda.

Dispositio c. relatum. seruãda est vbique in legatis ad pias causas.

At c. cùm esses,in legatis ad non pias causas.

Alij generalius distinguunt.

Alij aliter

Alij rursus aliter.

PRIMVM PRIVILEGIVM.

In relictis ad pias causas duo sufficiunt testes,tam iure ciuili, quàm canonico.

Vod primum priuilegium erit (vt duo sufficiant testes) eorum, quæ hîc commemoranda & enumeranda putauimus: communemque illam sententiam, præter illos quos suprà citauimus,receperunt Barto.qui & hoc dicit procedere de iure ciuili.Bal.Ioan.Fab.Sal.Fulgo.Pau.Cast.Franc.Aret. & alij in l.j.C. de sacrosanct.eccl.& Bald.consi.clxvij.thema proponitur,in fi.lib.ij.& consil.xx. super primo

In piis causis duo sufficiunt testes. Etiam iure ciuili.

puncto,in princ.lib.v.& in l.hæreditas.col.ij.in duobus locis,D.de petit. hæredit. Salyc. in l.generali,C.de sacrosanct.eccl.Rapha.Cuma.qui & id voluisse videtur,procedere de iure ciuili,consi.clxix.viso testamento,col.j.Alexan.consi.xlj.viso tenore.colum.ij.lib. penulti. & dicto consi.cv.viso ac diligenter considerato,col. iiij.lib.iiij.Corne.consi.lxxvij.licet autem. col.j.versi.tamen prædictis.lib.penult.& consil.cclxj.in hac consultatione.col.ij.eodem lib. & consi.cxxxvij. placet mihi,& consil.clxvj. minimè dubium,in prin.libro iij. & omnibus locis infrà allegatis,& plerique omnes vbique.

SECVNDVM PRIVILEGIVM.

Testamentum immediatè,sine alicuius alterius institutione, ad pias causas factum coram duobus testibus deponentibus, infirmat prius testamentum solenniter coram septem testibus peractum.

Testamentum solēne tollitur per minus solenne.

SEcundum erit priuilegium,vt primum testamentum factum coram septem testibus,tollatur per secundum factum ad pias causas,coram duobus : & ita consuluit Pau.Castren.consi.cclxij.dubium facit in suprascripto puncto, libro iij. & sequitur Alex.in l.hac consultissima.§.si quis autem,col.vlti.C.de testament. per l.ij.D.de iniusto testamen.& consi.xlvj.viso themate,in fi.lib.ij.& consi.cvj. viso & diligenter considerato,col.ij.versic.quinto adduco,lib.iiij.& Barba.consil.xliij.col.iiij.libro iij. & Iason in l.si ita sit scriptum,col.v.versic.nota diligenter.D.de leg.j.& Philip.Decius in l. nihil tam naturale.D.de reg.iur.

Duo testes deponentes de testamēto ad pias causas sufficiunt. Statuto diuino in ore duorum vel trium stat omne verbum. Idem in cōtractibus seruatur. In testamento inter liberos non opus est interuentu testium. Sciens non indiget probatione.

Hoc autem intellige,vt videlicet sufficiant duo testes,deponentes de testamento ad pias causas,licet non sint inscripti in eo testamento.Neque enim hoc casu, duo testes requiruntur ad solennitatem testamenti:sed solùm ad probationem,vt dicit Bal.in dicta l.j.in repet. col.xiiij.versi.super prima quæstione,C.de sacrosanct.ecc.vt probatur in dicto cap.relatum, quod omnino fundatur in dispositione iurisgentium,vel diuini : cuius statutum est , in ore duorum vel trium stare omne verbum,vt scribitur Deuteron.17.& alibi sæpe repetitur,tanquam huiusmodi testamentum ad pias causas non exigat solennitates iuris positiui , sed omnino reguletur (vt nostri loquuntur) secundum ius gentium,vel diuinum : quod quidem ius nullam in factis hominum solennitatem requirebat , sed satis erat ea testimonio duorum,aut trium hominum probari. Sicuti etiam videmus de iure ciuili in contractibus : in quibus si testes non interueniant per modum solennitatis,valent & possunt probari, vel per testes,vel per confessionem, vel aliàs : vt patet per totum titu.D.& C.de confess.& ita in specie consuluit Corne.consi.ccxv.videtur prima facie,colum.ij.libro ij.& consi.cccvij. cuius est simile initium,col.iij.lib.iij.in quibus locis illud ex eo subinfert , quòd etiam si nulli omnino testes interuenerint in testamento ad pias causas, fateatur tamen pars testamētum fuisse factum,sed dicat non valere,quia testes non interuenerint,iudicandum est pro testamento,vt etiam in simili dicitur in testamento inter liberos,& not.per docto.in l.hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de testamen.& propterea subdit ipse in vltimo loco , si is qui verè sciret huiusmodi testamentum fuisse factum , nec tamen satisfaceret relictis ad pias causas,quia deessent testes , qui de testamento deponerent , in foro conscientiæ peccaret, quia deficeret probatio, non ius, vt in simili dicit text.in l.duo sunt Titij.D.de testament. tutel. & sciens non indiget probatione,iuxta l.j.in fin.D.de actio.empti.& cap.eum qui, de regul.iuris, in vj.

Quod de duobus testibus dictū est , procedit,si immediatè sit piis causis relictum.

Hoc autem intellige,vt videlicet duo testes sufficiant in testamento ad pias causas, cùm legatum immediatè proximeque relictum est piis causis:quia si testator reliquerit cuipiam priuato,& illi quidem grauato restituere pio loco, non sufficerent duo testes , vt tale relictum valeat,vt notab.voluit Barto.in l.vlti.per illum text.D.de his quæ pro non scrip. hab. quod dictum simpliciter refert,& dicit sing.Iason in l.Marcellus,col.viij.versic.sed aduerte. D.ad Trebel.Sed contra hoc vide quæ dicam infrà in vigesimotertio priuilegio,post princ. & vide etiam non Socin. sed alium inter consil.illius, consil.ccccccxviij.col.ij. versic. præterea,libro primo.

Ita vt in ipso testamento pia causa instituatur, & non alius.

Intellige item in testamēto,in quo pia causa instituitur.Nam si alius esset institutus, non valeret sine solennitate iuris cōmunis,etiam in relictis ad pias causas,cùm non valeat caput testamenti,vt voluit Salyc.in authen.cassa.in ix.q.C.de sacrosanc.eccl.Imol.in cap. quidam clericus.de foro compet.Alexan.consi.clxxvij.viso themate mihi exhibito , colum.j. versic. nec prædictis.libro ij.& consi.cix.statutis accuratè perspectis, col.penult.versicu. posset & tertia ratione,lib.ij.Socin.consi.v.in fin.libro iij.& consil. cxv. videbatur prima consideratione,colum.ij.versic.& pro hoc.libro iiij. & Iason in l.hac consultissima.§.ex imperfecto, col.iij.versic.in casu autem contrario.C.de testam.

Contrariū tenentes.

Contrarium tamen voluit Ioan.Calde.consil.vlti.titu.de constitutio.quòd scilicet valet testamentum quo ad legata ad pias,causas per tex.similem in dicta l.hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de testamen.Cuius sententiam adfert ipse Soci.consil.xlix.viso instrumento, col.

colum.vlti.versic.non omitto.lib.iiij.vbi eius rei suspendit sententiam:vide Iaso.in dicto §. ex imperfecto. Quòd si è diuerso sit instituta pia causa,valent legata aliis facta in huiusmodi testamento,in quo tantùm duo testes fuerunt adhibiti,vt voluit Salyc.in dicta auth. cassa.& Anto.in dicto c.quidam clericus.col.penul.& Alexand.qui hoc dicit singul. consi.xlj. viso tenore,colum.ij.versi.quinto,lib.j.& vide quæ dicam in simili infrà in sexto priuilegio, in fin. Tu tamen super hæc vide Ias.in loco suprà allegato,& nouissimè Socin. (si is est) in tractatu fallent.in regula cccx.incip.priuilegia, vbi multa veluti in vnum corpus de industria congessit,quibus non pauca adiiciemus. Primo autem loco continuabimus priuilegia circa vltimas voluntates,& quę illas respiciũt:deinde & alia cõtinuato ordine subiiciemus.

Confirmatio cõtraria sententia.

TERTIVM PRIVILEGIVM.

Rogatio testium non est de substantia testamenti ad pias causas:nam in eo solùm iuris gentium vel diuini ratio habetur.

Ertiò igitur loco,ex his quæ diximus satis constat non esse necesse testes adscriptos in testamento ad pias causas esse rogatos, cùm ea solennitas sit iuris merè positiui,non iuris gentium,aut diuini.Ita expressè voluit Ioan.And.in cap.relatum.de testam.& in addit.Spec.tit.de instrum.edit.§.compendiosè. versic.item per ius canonicum.Barto.in repet.l.j.col.antepen.in fin.& ibi etam Bal. primùm in lectu. paulò ante finem:deinde & in repet.col.xiiij.versic.super quarto puncto.C. de sacrosanct. eccles.Bald.consil.clij.super primo puncto,lib.iiij.& consil.xxvj.super primo puncto,post princ.lib.v.& consi.ccxxx.testamentum de quo quęritur,libro v.vbi tamen subdubitat Anton.Imol.Panor.& Cardin.in dicto cap.relatum,post princ.& in c.cùm esses.de testamen. & Pau.Castren.consi.xxvj.certum est quod dominus,ad fi.lib.j.& consi.lxxxv.visa dicti facti narratione,eo.lib.& consil.cccxxvij.dubium facit in suprascripto puncto,eodem lib. & consi.ccccxvj.visis & examinatis,col.ij.eod.libro,& consil.xxv.super eo quod quæritur,lib. ij.Corne.in authen.quod sine.colum.vlti.eod.titu. & consil. cclxxviij. consuluit dominus, colum.penul.versi.item placet.lib.j.& consi.cxlviij.visis nonnullis,colum.ij. lib.ij. & consil. ccxv.videtur prima facie,col.vlti.lib.ij.& consil.cxviij.in hac consultatione,col.penult.eod. lib.iij.& consi.cclxvij.videtur prima facie,col.iiij.versic.& per consequens patet,eod.libro iij.& consil.cclix.dicta dispositio,col.ij.versic.nec etiam obstat, lib. iiij. & videtur voluisse Alexan.consi.lxx.viso consilio.colum.vlti.lib.ij.& consi.iiij.attentis narratis, colum.ij. versi. prætermissis.lib.vij.& consil.cxxxj.super themate,post princ.eodem lib.vbi dicit hanc esse communem opin.& Socin.in dicta regula cccx.in xxxij.priuilegio.& Barbat.consi.xlij.clementissimum Deum,col.v.lib.iiij.& consi.lxxxvij.prope est dominus.col.v.& iterum col. vlt.eodem lib.iiij.& Stepha.Bertran.consi.xciiij.relicta,in prin.lib.ij.

Testes rogati ad pias causas non sunt necessarij.

Contrarium tamen tenuit Francisc.Areti.antiquior in quodam suo consilio , sicuti illum retulerunt Anto.& Panorm.in dicto cap.relatum.& idem quoque tenuit Lapus, alleg. xxx. vbi dicit ita de facto Bal.consuluisse,& Pau.Cast.sibi contrarius,consi.cj.ad primum quæsitum videtur respondendum,in quarto dubio,lib.ij.& Roma. in repet.d.authen.similiter, in ij.specialitate vltimarum voluntatum,& Corne.sibi contrarius, consil.cccviij.pro decisione præsentis,col.iij.versi.hæc quidem sunt sanè verisimilia.iunctis his quæ prius scripserat lib.iij.& Ludo.Bolo.in addit.consi.Ioan.Ana.consil.xxviij.visis & accuratè attentis. col. iiij. Mouentur primò,quia non inuenitur correctum ius ciuile.Secundò per tex.in dicto c. relatum,in illis verbis,tribus,aut duobus legitimis testibus requisitis.Quæ verba idem significant,quod testibus rogatis.Nihil enim aliud est rogare testes,quàm eos requirere , vt adsint actui,per text.in authen.de testibus,§.& licet.in illis verbis, dum ad hoc ipsum adsumantur testes:iunctis verbis,hæc enim inania,& ex transitu prohibita testimonia, & iuncta authen.rogati.C.eodem titu.Et propterea adhibiti testes in testamento (quod nihil prorsus aliud est,quàm requisiti) sufficiunt,Instit.de testamen.§.vlti.iuncta l.hæredes palam.§.pen. D.eod.& l.hac consultissima.in prin.C.eod.cum simil.& ad idem est text. iuncta glos.in l. nullum.D.de diuort.& gloss.in l.scripturas,vbi Bald.C.qui potio.in pigno.hab.exponit testibus adhibitis,id est,rogatis.

Contraria opinionis authores.

Eorundem rationes.

Requisiti testes.

Milites quibuslibet modis testantur,seruato tamẽ iure gentium.

Modò testes sint rogati.

Item licet milites possint quibuslibet modis testari, seruato duntaxat iure gentium, l.j. D.de testamen.milit. cum ibi nota. dębent tamen testes in eorum testamento esse rogati , per l.diuus,eodem titu. quem ibi ad hoc not. & dicit singul.Ange. est tamen similis in §.j.Instit.eod. titu.

Respõsio ad contraria.

Sed Corne.in locis suprà allegatis,has obiectiones facilè dissoluit. Nam quod ad primam pertinet,ex quo d.c.relatum,dicit expressè causam testamẽtorum ad pias causas non esse tractandam secundùm leges,sed omnino esse sequendum ius gentium , siue diuinum, vt suprà sępius diximus:satis in hoc videtur esse correctũ ius ciuile. Ad illa autem verba,testibus requisitis,respõdet Corn.multis modis.Primùm,quia tex.ille nõ loquitur de testibus

In piis causis maximi est momẽti ius gentiũ siue diuinum.

requisitis,vt interessent testamento:& illa verba referuntur ad præcedens verbum, tractetur,quod quidem refertur ad iudices,& est verbum futuri temporis,& tamen testamētum erat factum de præterito:& qualitas adiecta verbo,intelligitur secundùm tempus verbi, l. in delictis.§.si extraneus.de noxal.actio.l.ex facto.& ibi Bart.D.de vulg.& pupil.l. Lucius. ff.de milit.testamen.Et ideo loquitur de testibus, qui requiruntur tempore iudicij, scilicet ad probandum testamentum.Sed & quod non intelligatur, requisitis, id est rogatis, prout leges volunt testes esse rogatos in testamento,ex eo facilè apparet,quòd ille textus non solùm loquitur in testamento,sed & in aliis vltimis voluntatibus:quia generaliter loquitur de relictis ecclesiæ,non se restringens ad testamentum.Constat autem quòd in relictis etiam non piis causis,non requiritur generaliter,vt testes sint rogati,per l.vlti.§.in omnium.C. de codicil.Et absurdum esset dicere,quòd maior solennitas requiratur in relictis piis causis, quàm aliis:& omnino contra mentem dicti cap. relatum. Nam sine ministerio authen. de testib.§.& licet,dicit ille tex.respiciens non ad solennitatem,sed ad probationem, requisitis testibus:quia etiam debent testes requiri,vt deponant: non autem se ingerere: aliàs suspicione non carerent,per l.quæ omnia.vbi Ang.not.ff.de procur.& not.etiam glos.in l.presbyteri.C.de episc.& cler.Iaco.Bella.in authen.de testibus.§.si verò ignoti.& Bart.in l.post legatum.§.si verò.D.de his quib.vt indig.& ita etiam intelligit illa verba, requisitis testibus, Imo.in dicto cap.relatum.& Barba.dicto consi.lxxxvij.colum.vlti.lib.iiij.ad dictam l.diuus. respondet post Bal.in auth.quod sine.C.de testam.quòd testes ideo debent esse rogati in testamento militum,vt ex eo possit certò diiudicari militem proferendo verba,quæ sonant in testamentum,ea deliberatè,& seriò,animóque testandi, non ioco, non perfunctoriè protulisse,vt sæpe solent aliàs: sicuti & alibi huiusmodi rogatio ponderatur in l.Pamphilo.§. propositum.D.de leg.iij.Et ita satis exprimere videtur tex.in dicta l.diuus.ibi,vt prius constare debeat factum esse,& in illis verbis,alioquin &c.Ex quibus clarè apparet rogationem non esse requisitam ad solennitatem testamenti militis,quin videlicet valeat sine illa, quoquo pacto possit constare testamentum fuisse factum.Sicuti in simili dicimus in testamento parentum inter liberos,in quo non requiritur rogatio testium, vt voluit glos.in l.vlti.ad fin.C.de codic.Bald.Salic.& Fulgo.in dicta authen.quod sine.C.de testamen.Ange. Paul. Castr.& recentiores in dicto §.ex imperfecto.Ange.in auth.de testam.imperf.in prin.Nam vt dicit Bal.in dicta auth.quod sine,in parentibus erga liberos præsumitur deliberatio, arg. l.nec in ea.ad legem Iuliam de adulter.quia naturalis stimulus vrget patrem ad cogitādum de liberis,l.amicissimos.§.vlti.de excus.tut.At in testamento militis,in quo huiusmodi deliberatio non præsumitur,si obiiceretur militem ipsum non protulisse verba sonantia in testamentum,ac non deliberatè protulisse,necesse esset ad probandum animum, adferre rogatum testimonium,& alia quæ id arguerent.

Qualitas adiecta verbo intelligitur secundum tēpus verbi. *In relictis non piis nō requiritur generaliter testium rogatio.* *Absurdū.* *Testes se ingerentes suspicione nō carent.* *Ratio, cur testes debeāt esse rogati in testamento militis.* *Rogatio nō est de solennitate testamenti militis.* *Nec testamenti inter liberos.* *In parentibus erga liberos præsumitur deliberatio.* *Quæ non præsumitur in militis testamento.*

QVARTVM PRIVILEGIVM.

In piis causis sola subscriptio manu testatoris, sine testibus facta, vim testamenti obtinet.

Vartò accedit proximè ad ea quæ dicta sunt in præcedentibus,quòd testamentum manu testatoris scriptum, sine testibus, ad pias causas valeat: vt expressè voluit Imol.in l.si is qui.D.de testam.& sequitur Corne.dicto consil.cccvij.col. iiij.versi.& licet sint contestes,lib.iij. Nam etiam (inquiunt) hoc sufficit in testamento inter liberos,per auth.si modo. C.famil.ercisc. quæ solùm requirit subscriptionem manu testatoris,quæ quidem non plus operatur, quàm tota scriptio ipsius testamenti, argumen.authen.quod sine.C.de testamen.& §.nos quidem.cum sequen.in authen.de tabul. Et hoc quoque probatur, vt dicunt in dicta l.vlti.C. famil.ercíscun. quæ statuit voluntatem inter liberos posse probari quibuscunque indiciis,quod & idem affirmat Bald.in dicta authen.quod sine.

Testamentum sine testibus ad pias causas valet. *Idem in testamēto inter liberos.*

QVINTVM PRIVILEGIVM.

In piis causis solum ius naturale consideratur: & ob id mulieres non minus in testamento ad pias causas,quàm inter liberos testes habentur idoneæ.

Vintò ex præcedentibus quoque proficiscitur,vt etiam mulieres sint testes idoneæ in testamento ad pias causas:cùm iure naturali mulieres non reperiantur prohibitæ,sed solùm de iure ciuili,vt ex eo patet,quòd in testamento inter liberos possunt esse testes,vt not.glos.in auth.quod sine.& ibi Bal.& alij,C.de testa. & glos.in §.quod & sæpe.in auth.de trien.& semis.& l.vlt.C.famil.ercis.& Bar.& alij,in d.§. ex imperfecto.Imo.in l.qui testamento.§.mulier.D.de testa.Franc.Aret.& Fel.in c.quoniā. de testib.Et ita etiam in testamēto ad pias causas voluit Bal.in dicta l.j.ad fi.in lect.& etiam in repetit.col.xiij.versic.ostenso de principalibus personis.C. de sacrosanct.eccl.& consi.

Mulieres testes idoneæ in piis causis. *Item in testamēto inter liberos.*

ccxxx.testamentum de quo quæritur,eodem lib.v.vbi tamen dicit esse dubium.Ang.consil. ccxxxiij.in causa prædicta,col.j.Pet.Ancha.in dicto cap. cùm esses,in quarto notab.& ibi etiam Imol.& Panorm.col.j.& iterum vlti.de testa.& idem Panor.in dicto c.relatum.col.j. de testa.Pau.Cast.consi.cccxxvij.dubium facit in suprascripto lib.j.Barb.consi.lxxxvij.propè est de minus,col.v.& seq.lib.j.Alexan.consi.cv.viso ac diligenter.col.iij.versic. secundò respondeo,lib.iij.Corn.consi.cclxj.in hac consultatione,col.j.lib.j.& consil.clxviij. in præsenti,col.ij.lib.ij.& consi.ccxv.videtur prima facie,col.iij.libro ij.& idem Alexand. consil. clxxvij.viso themate.col.ij.versic.& licet dominus.libro ij. Socin.in dicto tractatu fallent. regul.cccx.in xxxvj.priuilegio,& Lanfran.Oria.in reper.c.quoniam contra falsam.in verbo,testes.versic.& primò quæritur.ibi,inter liberos.de probat.& nouissimè Ias.in l.hac consultissima.in prin.col.vlt.C.de testam.Philip.Dec.& Felyn.in dicto cap.quoniam.de testib. & idem Decius in l.fœminæ.D.de regul.iur.

Contrarium tamen tenuit Spec.tit.de testam.§.j.versi.item quod est melius.Federic. Senen.consi.ccxvij.factum est tale,quidam nomine P.in fin.per iura vulga. disponentia mulierem non esse testem idoneam in testamentis.& post illum Roma.in dicta auth.similiter, in xvj.speciali,circa vltimas voluntates.C.ad leg.Falci.motus per tex.in dicto cap.relatum. in verbo,testibus legitimis,& aliis quibusdam leuibus rationibus, quibus satis responsum est ex his,quæ suprà diximus,ne iterū repetamus.Subdit tamen in fine,quòd licet hæc opinio sit verior:tamen præcedens fortè in practica seruaretur,quia communis est,& hanc simpliciter refert,quasi sequatur Barbat. sibi contrarius consil.cviij. clementissimi Dei patris, colum.penult.in princ.lib.j.& consil.xxxviij.difficile.colum.viij.libro iij.& non obscurè in dicto cap.relatum.& in consil.lviij.clementissimi Dei,colum.antepenult.& Socin.qui dubitat,consil.xcij. in causa domini Antonij.colum.ij. versicu. quinimò disputatur, libro iij. Sed & hanc partem sequitur intrepidè,& constanter Benedict.Cap.consil.lxxv. & facit in hanc partem,quod scribit Bald.consil.cclxiij.ad euidentiam.in fin.quòd sufficiunt duo testes in legato ad pias causas, modò sint omni exceptione maiores. At mulieres non sunt eiusmodi secundum Alexand.consil.lxx.viso consilio.col.v.versi.bene facit.lib.2.& Cepola consil.xxxij.quidam rustici,col.ij.versic.primò fuerunt.Dec.in l.fœminæ.col.v.in xvj. casu. versi.& casu quo.D.de regul.iur.

Cōtrarium tenentes.

Mulier nō est idonea testis in testamentis.

Requiruntur duo testes in legato ad pias causas omni exceptione maiores.

SEXTVM PRIVILEGIVM.

In piis causis valet testamentum non lectum coram testibus, viuente testatore, nec in publicam formam redactum: nisi primò causas testator expresserit, deinde & aliud ad pias causas minus solenne fecerit.

SExtò,ex eodem fonte manat,quòd licet aliàs non valeat testamentum à tabellione, aut ab ipso testatore conscriptum,si antè decedat testator, quàm fuerit lectum coram testibus,& in publicam formam redactum, per text.notab.in l.fideicommissa.§.quoties.& in gloss.Bart.& alij,D.de legatis iij.Fallit tamen in testamento ad pias causas,in quo id necessariò non requiritur,vt voluit Dyn.in l.Lucius ij.D. de milit.testa.per illum text.loquentem in testamento militis, quem & ipse Dyn.trahit ad testamentum ad pias causas,& Roman.qui hoc reputat singul.in dicta authen.similiter, in xiij.speciali circa vltimas voluntates.Imo.in dicta l.fideicommissa.& ibi quoque Alexan. in addit.Bart & idem Imo.consi.lxxv.visa dicti facti.lib.j.& dicto cap.cùm esses.de testa. Pau. Castr.consil.xxv.super eo quod quæritur,libro ij.Corne.consil.liij.pro decisione.colum.iij. libro j.& consi.cxviij.in hac consultatione,colum.iij.versic.nec obstat dictum, libro iij. vbi & idem concludit esse in testamento inter liberos, ad hoc multùm allegans consil.cccvij. prima facie,in princ.Innocen.in his, quæ dicit,colum.vij.versi.nec obstant adducta in contrarium,lib.iij.& Socin.d.regu.ccc.in xxxiiij.priuileg. Barbat. latè consil.xlij. fecisset testamentum ad pias causas,& Alexan.consi.iij.attentis narratis,col.iij.& iiij.libro vij. & Iason in l.hac consultissima.§.ex imperfecto.col.ij.C.de testamen. Et hoc quidem confirmatur: quia nec in testamento inter liberos ea solennitas requiritur,secundùm Barto.in dicta l. fideicommissa.§.quoties.& Imo.in l.si is qui.D.de testam.& Corne.vbi suprà, quicquid senserit gloss.in dicta l.si is qui.

Mortuo testatore ante lectū coram testibus testamentū, nihil valiturum est. Nisi ad pias causas testatus sit. Idem in testamēto inter liberos.

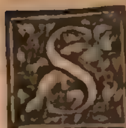
Hoc intellige procedere,nisi primò testator causas expresisset, deinde fecisset aliud ad pias causas,quod tamen non fuit lectum coram testibus, & in publicā formam redactum. Certè hoc postremum testamētum nullius erit roboris:nec ex eo censebitur primum reuocatum.Ita consuluit Oldr.consi.cxix.Titius condidit testamentum, per text.in §.sed hoc præsenti.in fi.in auth.de sanctis.episc.& alia quæ ipse allegat,quem sequitur Ioan. Anan. in addit.Specul.tit.de instrum.edit.§.compendiose.versic.& quid sæpius.in addit.col. penult. & Pet.Anch.in dicto cap.cùm esses.de testamen.& Barbat.dicto consi.xlij.col.vij.versi. nec obstant allegata,& col.seq.lib.iiij.

Restrictio præcedentium.

SEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Testamentum imperfectum, totius voluntatis imperfectione, quantum ad ea, quæ pias causas concernunt, valere interpretandum est.

Testamentum imperfectum in piis causis habet effectum.

Eptimò, hinc quoque efficitur, quod præced[…]ti est finitimum, vt valeat testamentum imperfectum imperfectione voluntatis, fauore piæ causę, vt videtur voluisse Bartol. in l. in testamento. per illum text. D. de fideicom. libert. vbi ita dicit se dixisse in quæstione facti, & expressè Bald. in l. in iure. C. de manumiss. testam. Petrus Anchar. consi. cccxxxvij. de efficacia Imol. in l. si is qui. D. de testamen. & in cap. ij. eod. titu. Ioan. Ana. consil. lvij. visis & consideratis. Panormit. in cap. penult. col. ij. de succes. ab intesta. Paul. Castrens. consi. ccccclvj. visis & examinatis attestationibus. lib. j. Ange. Aret. in §. ex eo. in fin. Instit. quibus modis testam. infirm. Alexan. in dicta l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. & in l. si certis annis. C. de pact. & consi. cviij. viso ac diligenter considerato. col. ij. versi. confirmantur etiam prædicta. libro iiij. & Socin. dicta reg. ccc. in xxxviij. priuilegio. & Barb. dicto consi. xlij. col. iiij. lib. iiij. & in repet. l. cùm acutissimi. col. xxxix. C. de fideicom. vbi hoc singul. reputat, & Calca. consi. xiij. pro parte negatiua. colum. iij. versi. xij. Sicuti etiam valet testamentum imperfectum, non solùm ex defectu solennitatis, de qua loquuti sumus in præcedenti capite inter liberos, per text. in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. sed etiam ex defectu voluntatis, de quo nunc loquimur per text. in l. vlt. C. fam. ercis. per quem ita Ro. in d. auth. similiter. Panor. in d. c. pe. de succes. ab intest. & latè Barb. consi. lviij. omnipotentem. col. v. versi. quinimo plus videtur, lib. iiij. Angel. in repet. l. si certis annis. in vlti. char. C. de pact. Bal. in l. ex ea. de testam.

Quod non solum procedit ex defectu solennitatis, sed etiam voluntatis.

Contraria opinionis authores.

Contrarium tamen tenuit Bal. in repet. l. j. col. pen. in vj. q. C. de sacrosanct. eccl. Angel. in d. l. si is qui. D. de testam. Petr. Anch. in c. ij. de testam. & Panor. sibi contrarius, consil. cv. casus in facto sic proponitur, lib. ij. & Pau. Cast. etiam sibi contrarius consi. cj. ad primũ quæsitum videtur respondendum, in iij. dubio, lib. ij. & consil. ccccxlix. visa dicta facti narratione, lib. ij. Raph. Fulg. consi. cxvij. Ioannes quondam. col. pen. Flor. in l. cùm de in rem verso. col. ij. D. de vsur. Imol. consi. xcj. in causa quæ vertitur, in prin. ij. dub. lib. ij. & Ro. in d. auth. similiter. in xviij. speciali. circa vltimas voluntates. motus primò, quia testamentum inter liberos imperfectum imperfectione voluntatis est nullum, vt voluit glos. ordin. in d. l. si is qui. & ibi Bart. & alij, D. de testam. & in l. vlt. in verbo, impletum. & ibi etiam Guli. Cun. Bart. & Bald. C. famil. ercis. Bart. Albe. Ange. Corn. & recentiores in dicto §. ex imperfecto. Bald. consil. ccxcvj. licet regulariter in testamento, lib. v. Ant. in c. j. de succes. ab intest. Panor. d. consi. cv. Ang. Are. §. ex eo autem. Instit. quib. mod. testa. infir. Philip. Corn. cõsi. ccсviij. pro decisione, col. iij. ver. hæc quidem sunt, lib. iij. Ergo multò magis testamentũ factum piæ causæ, cui minus fauetur, quàm liberis, vt not. in c. quicũque, xvij. q. vj. cũ concor. Subdit tamen Ro. quòd licet doct. hoc cõmuniter teneant, vt testnmentum imperfectum ratione voluntatis inter liberos non valeat: id tamen videtur esse contra casum d. l. vlt. C. fam. erc. in illis verb. siue cœptum, neque impletum sit testamentum, defuncti dispositio custodiatur &c. Ideò nihil moratus alias rationes adducit, videlicet quòd regulariter nõ valet testamentum imperfectum ratione voluntatis l. furiosum. C. qui test. fac. pos. & d. l. si is, qui, & l. ex ea scriptura. D. de testam. nec hic casus exceptus reperitur. Item videtur, inquit, casus expressus in l. si iure. C. de manu. testa. vbi non iure facto testamẽto, non competit libertas, nec distinguitur, an sit non iure factum ex defectu solennitatis, an ex defectu voluntatis, ergo indistinctè intelligendus est l. de pretio. D. de publ. in rem act. cum simi. Adde & tu ad cõfirmationem huius rationis, quòd dictus textus non potest intelligi de testamento non iure facto, ex defectu solennitatis, per ea quæ suprà diximus in præcedentibus. Ergo necessariò debet intelligi de defectu voluntatis, alioquin esset superuacaneus, & vide Pet. Anc. consi cccxxxvij. de efficacia. Deinde subiunxit Rom. non obstare d. l. in testamento. D. de fideic. liber. cui omnino innititur Bart. quia si etiam ille tex. intelligitur de imperfectione voluntatis, tamẽ non necessariò obligat hæredem, vt patet ex illis verbis: pios tamen filios debuisse manumittere, &c. ex quibus constat, quòd huiusmodi legatũ pium non est debitum iure efficacis rationis, sed cuiusdam pietatis: vt videlicet hæres maximè filius adimpleat, quod pater disposuit in fauorem piæ causæ. Quæ res obligationem efficacẽ non producit, vt patet ex l. cùm is, §. mulier. de cond. indeb. vbi licet pietas excludat repetitionem eius, quod pro dote indebitè solutum est, non tamen obligat eam, quæ pro dote alterius erranter indebitè soluit, ad dotem ipsam exoluendam. & tex. in authent de hæred. & Falcid. §. si verò expressum, vbi dicitur, quòd piè facit hæres institutus adiens hæreditatem, & tamen ea ipsa pietas non obligat inuitum ad adeundum, l. sicut. cum similib. de repud. hæredit. C. & postremò ex text. in l. penulti. §. illo. C. de necessar. seru. hæred. instit. vbi legatum factum seruo proprio sine libertate, non obligat hæredem: impiè tamen facit hæres, qui illud soluere renuit. Et ita ante Romanum videtur intellexisse dictam l. in testamento. vt videlicet non sit necessitatis, sed cuiusdam

Testamentum inter liberos imperfectum imperfectione voluntatis est nullũ.

Pia causa minus fauetur quam liberis.

Cùm lex non distinguit indistinctè intelligendũ est.

Pietas excludit repetitionẽ indebiti.

Non tamẽ inducit obligationem.

cuiusdam æquitatis,& suasionis.Bal. (cuius Roma. non meminit)in l.cùm quis,colum.iiij. versi.dices tu,nónne est,C.de iuris & facti igno.& Panor.d.consi. cv.lib.ij.

Tu tamen tene priorem opinionem, quæ communior est, per textum in dicta l.in testamento,qui est ad hoc expressus,vt qui vtitur verb.debuisse,quod est præcisæ necessitatis, vt not.in l.sæpe.D.de offic.præsid.& text.in ca.vlti.ibi, non solùm possunt, sed debent.de senten.excommuni.cum similib.& ita omnes illum text.vt videlicet sit necessitatis,intelligunt, quotquot illum siue ad hoc propositum, siue ad aliud allegant. Nec huic obstat quod dictum est, non quicquid est pietatis, continuò esse necessitatis. Neque enim propterea sequitur non esse necessitatis,quicquid pietatis est.Nec animaduertit Roma.se sibi dissidere, cùm in xiij. speciali,id adfirmanter tenuisset, quod diximus in præcedenti versiculo, quod omnino repugnet huic quod nunc tenuit. *Autor cōfirmat priorē opinionem.*

Sunt tamen qui hoc intelligunt procedere, si est imperfectio voluntatis, respectu totius testamenti:secus est,si voluntas est imperfecta, respectu dispositionis de qua agitur, vt pulchrè declarat Panor.in dicto c.penult. de success.ab intesta. Philippus Decius qui hoc not. reputat in cap. j. colum. v. de fide instrumen. Sed & tu intellige, vt valeat quantum ad ea quæ concernunt pias causas. Nam in cæteris legatum valebit, etiam si pia causa fuerit instituta,vt latè tenuit Iason in l.hac consultissima.§.ex imperfecto. colum.iij.versicu.pro intelligentia.C.de testament.contra Salyce.in authen. cassa.colum.iiij. & ix.C.de sacrosanct. eccles.& Anto.in cap.quidam clericus,colum.antepenulti. de foro competen. & Alexand. consi.lxj.viso tenore allegati,col.iij.versic.aduerte tamen,lib.j.& consil.cv.viso ac diligenter considerato,col.v.versic.cæterum testamenta.& iterum colum.vlti.lib. iiij.tu illum omnino vide, & quod diximus suprà in primo priuilegio. *Restrictio prioris opinionis. Rursus alia. Legatum nullis etiā pia causa instituta.*

OCTAVVM PRIVILEGIVM.

In piis causis nutu & signis factum testamentum valet, nisi testator excommunicatus, vel in bello illicito decesserit, vel cæcus testetur.

OCtauò non admodum dissimile est, quòd licèt aliàs non valeat testamentum nutu factum.l.iubemus.& ibi glo.& docto. C.de testamen. valet tamen ad pias causas,vt voluit gloss.in c.cùm tibi, de testament.quam sequuntur docto.ibi, & Bald.in l.j.colum.ij.in lectu. vbi eam glo.dicit singul. & in repeti. colum. antepen.versi.super quinto,& ibi Franc.Areti.colum.vlti.C.de sacrosan.eccl.& Bald.in l.si post diuisionem,post medium,C. de iuris & fact.igno.& in l.discretis,C.qui testamen.fac. poss. & in l.ij.& ibi quoque Imol.D.de testamen.& consi.clxxiij.quidam dominus Rambaldus, lib.iij. Petrus Anch. & Imol.in cap. ij. de testamen. Imol.in l. captatorias, versic. sed iuxta prædicta,D.de hered.instituen. Angel. Alexand. Corne. & Iason in dicta l.iubemus. C. de testament.Angel.in l.in fraudem,§.j.D. de milit.testam.Calde.consil.iiij. titul.de testamen. Barba.qui illam glo.dicit singul.consi. xliij. illud in medium referam, colum. v. & sequent. lib.iij.Franc.Aretin.in l.j.colum.vij.versic.tertiò confirmatur,D. de testament.Iason in l.licèt inter priuatos, colum. j. versicu. tertiò confirmo, C. de pact.& in authen.si qua mulier, colum.ij.C.de sacrosanct.eccles.& in l.si cui legetur,§.hoc autem,col.vlti.D.de legat.j. Felyn.in c.in præsentia,col.xxij.de proba.Ludo.Bolo.consi.liij.venerandus dominus, col. vlti. Stepha.Bertran.consi.cj.licet testamentum, lib.j. *Testamētū nutu factū non valet. Secus in piis causis.*

Contrarium tamen videtur voluisse Bald.sibi contrarius,& Paulus Castr.in l. & in epistola. C. de fideicom. tanquam hoc iure expressum non reperiatur, & Angelus etiam sibi contrarius in quibusdam lecturis in dicta l.iubemus, & Barbat. sibi contrarius consil. xcij. præclarè scribitur,col. vij. lib.ij. & in hanc partem consuluit Anto.de Prato, cuius consilio subscripserunt omnes Perusini,vt refert Franciscus Curt. in additio.Alexand. in dicta l.iubemus,& pro hac parte facit, quòd non valet testamentum militis nutu factum, nec testamentum inter liberos, vt de primo est glo. quam plerique omnes sequuntur, in dicta l. in fraudem,§.j.in verbo,nuda,D.de milit.testa. Secundum autem de testamento inter liberos tenuit Bald. Angel. Fulgo.Paul.Castrens. & recentiores in dicta l.iubemus. Bald. & Paul. Castren.in dicta l. in epistola, & ipse Angel. in l. hac consultissima,§.ex imperfecto. C. de testamen.& in authen. de testamen. imperf. & in dicta l.in fraudem,& dicta l.discretis, C. qui testamen.face.poss.& videtur esse text.in authen.quod sine,ibi,non signis,C.de testam. *Contrariæ opinionis authores. Testamētū militis nutu factum non valet. Nec testamētum inter liberos.*

Sed prima opinio vt communior est,ita & verior:quia,vt iam diximus,in dispositionibus ad pias causas attenditur ius diuinum, vel gentium, in quo non reperitur prohibitio testamenti nutu faciendi. Quin videmus quòd princeps potest permittere, vt quis eo modo testetur,per l.si mutus.D.de testamen.nec etiam expeditum est omnino,quod de testamento militis,& de testamento inter liberos diximus. Nam quod ad primum attinet, videtur esse text.in contrarium in l.iure militari. D. de milita. testam.& in §. quinimo. Institu. eod. vbi mutus potest testari,quod tamen non potest aliter facere,quàm nutu, & signis. l. vbi.D.de *Prior opinio communior. Ex permissu principis potest quis nutu testari.*

Mutus nō prohibetur testari. Distinctio in milite. Contrariū priorib. in testamento inter liberos.

regulis iuris. & ita intrepidè tenuit hanc partem Alexand. in dicta l.discretis, colum. vlti. vbi tamen distinguit, an miles possit loqui articulatè, & ita procedat prima sententia: aut non potest,& procedat secunda, per id quod in simili dicitur in ca.tuæ.de desponsat. & ita etiam in terminis consuluit Angel. consil. cclvij. testator fecit testamentum suum. Quantum autem ad testamentum inter liberos,videtur etiam textus in contrarium in l.vlti.C.famil.erciscun. in verbo,vel iudiciis, per quem hanc postremam partem tenuit Corne. in dicta l.iubemus,colum. penulti. vbi ita dicit vidisse, se de facto consultum per plures clarissimos,licèt periculosum esset in practica recedere à communi opinione.

Limitatio prioris opinionis. Testator ex communicatus decedens nō censetur ad pias causas testari. Idem si in bello illicito

Tenendo igitur eorum opinionem, qui dicunt valere testamentum nutu factum ad pias causas,eam duobus modis limitabis. Primò,vt procedat,nisi testator decesserit in eo statu, qui prima fronte huiusmodi appareat,vt non sit tractandum de fauore animæ,quia decessit excommunicatus, vel in bello illicito, ex not.per gloss. antiquam in cap. decernimus, de senten.excommunic.lib.vj.Ita voluit Bald.in dicta l.iubemus, contra quem pungit Corne. ibi, colum.penulti dicens esse super hoc cogitandum: quia licèt non sit considerandus fauor animæ testantis,subest tamen semper fauor piæ causæ institutæ. Tamē id quod Bal. suprà tenuit,Barto.ante illum in repetitio.l.j.in vj.quæst.C.de sacrosanct. eccles. & Lapus alleg.cxxiij.in Dei nomine.& Dominic.in c.ij.§.vlti. colum.iij.de vsur. Firmia. in tractatu de episcopo,in xxxj.quæstio.quartæ partis,lib.iiij.versicu.nota ergo in primis. Sed Bald. ibi, in lectu.colum.iij.versic.quid de excommunicato,& in repetitio.col.iiij. versicul.vj.& sequen. quæst.C.de sacrosanct.eccles.tenet contra Bartol. & ita est sibi contrarius. & hoc etiam sequitur latè Panormit.in rubr. de testamen. colum. penul.super quo vide latè Philip.Franc. in rubrica eodem titu.lib. vj.colum. xiiij. versic. vlti. quæritur an excommunicatus.

Testamētū cæci requirit specialē solēnitatē.

Limita secundò secundùm Angel.in dicta l.iubemus.non procedere in testamento cæci, in quo requiritur specialis solennitas, per l. hac consultissima, C. qui testa.facere poss. Et hoc dictum Ange.simpliciter refert Corne.in dicta l.iubemus, colum. penulti. tanquam id sequi videatur. Verùm Alexand.ibi,colum.j.apertè reprobat,dicens sibi videri non esse verum, quia dispositio illius l. hac consultissima, non habet locum in testamento ad pias causas.

NONVM PRIVILEGIVM.

Mutus & surdus simul à natura non prohibentur ad pias causas testari: vtpote quæ nullis legibus coarctantur.

Mutus & surdus à natura non testantur. Secus ad pias causas. Miles mutus & surdus testari potest. Princeps potest dispēsare, vt mutus & surdus à natura testētur. Hoc tamē impedimentum non est iuris naturalis.

Onò,licèt mutus & surdus simul à natura testari non possit,per l.discretis, potest tamen testari ad pias causas, & hic casus longè alienus est à præcedenti, & magis lubricus. Nam non quicquid potest quis nutu facere, continuò potest mutus & surdus à natura etiam facere. Quis enim potest nutu codicillos facere,per l. nutu. D. de lega. iij. mutus tamen & surdus simul à natura id facere non potest, per dictam l.discretis,& ibi Rapha.& Paul.Castren. cum similib. adductis per Corne. ibi. Igitur (vt redeamus) potest mutus & surdus simul à natura testari ad pias causas,vt videtur sentire Bald.in dicta l.discretis,& expresius Alexand. ibi, & Panormit.in rubrica de testamen. col. iiij. Pro quibus facit, quòd miles,mutus simul & surdus testari potest, vt videtur esse text. in dicta l. iure militari. D. de milit.testam.& in dicto §.quinimo. Institut. eod.& vtrobique gloss. intelligit illos text.in muto simul & surdo à natura, quam sequuntur Ioan. Fab.& alij ibi,& Cy.Salyce.& Alexand.in dicta l.discretis.Bal. & Angel.in dicta l.iure militari.& est etiam gloss. in §. vlti.in verbo, certis, Institut. quibus non est permiss. facere testamen. facit etiam quod princeps potest dispensare, vt mutus & surdus simul à natura testentur,secundùm Cynum Bald. Roma.& Alexand. in dicta l.discretis, per l. si mutus, D. de testam. Ex quo facilè colligi potest,hoc impedimentum non esse iuris naturalis, gentiū, aut diuini:alioqui enim princeps illud tollere non posset,per clemēt.pastoralis, de iudiciis, & not.Imol.in cap.quæ in ecclesiarum,de constitut.& Barto.in l.vlt.C.si contrarius vel vtilitatem publicam, cum similibus.

Authores contrariæ opinionis. Mutus & surdus à natura æquiparantur pupillo. Itē infanti.

Contrarium tamen tenet Bald. in l.j.colum.ij. versic. quæro vtrum furiosus, in lectu. C. de sacrosanct.eccles.Roma.& Iason in dicta l.discretis,& Franc.Aret. in l. qui in potestate, §.vlti.colum.penul. D. de testament. Moti primò, quia hoc impedimentum vniuersale excludit consensum,l.cùm prætor,§.penulti.D.de iudic.Ideo mutus & surdus à natura æquiparantur pupillo,per l.seruo,iuncto §.cùm prætor.D.ad Trebellia. & l.fulmine,§.adeò.D. ex quibus causis in possess.eat. Imò verò infanti, vt voluit Bartol.in l.j.in princ.& ibi omnes post eum, D. de verbor. obligat. & propterea neque donare, neque aliter inter viuos contrahere potest, vt voluit gloss. not. in l.qui id quod, §. mutus. D.de donatio. ibi vide docto. Pupillus autem etiam doli capax non potest testari etiam ad pias causas,vt voluit Bartol.in dicta l.j.in ij. quæstione, per tex. & ibi Bal.in lect.col. iij. versic.secundò quæro, & in repetitio

titio.colum.viij.versic.ij.quid de pupillo,& ibi quoque Bartol.Salycet. Floria. Bono. & alij præter Richard.Salycet.C.de sacrosanct. eccl. Barto.in l. si quæramus, & ibi etiam Angel. D.de testamen. Bald. Roma. Alexand. & Iason in l.si frater,C.qui testamen. face.possunt, Petrus Anchar.& Imol.in ca.ij.de testament.Panorm.in rub.extrà eo. Alex. consi.cij. super eo de quo quæritur,post princip. Bened.Cap. consi. lxxxv.cùm viso & considerato. colum. ij.Barba.consi.lviij.clementissimi Dei Patris,colum.ij.& sequen.lib.j.Franc.Aret. & Ias. in l.vlti.col.vlti.C.de testam.mili.& in l. rescripta. col.ij. versi. tertiò facit, C. de preci. Impe. offer.& Philip.Franc.in rub.de testa.lib.vj.col.iiij.versi.tertiò quæritur, vbi dicit de hoc dictum esse tex.in c.licet,de sepult.vbi nemo potest ante pubertatem sibi eligere sepulturam. Iason in l.rescripta.col.vlti.C.de preci.Impe.offer.Philip.Decius in l.pupillum,paulò ante fi.D.de regu.iur.text.in c.si pater.de testa.lib.vj.vbi pater potest pupillariter, vsque ad tempus pubertatis, ad pias causas pupillum substituere. Ex quo sequitur quòd ipse pupillus non potest testari ad pias causas. Nam pupillaris substitutio est introducta in subsidium, propterea quòd pupillus testari non potest. Institu.de pupil. substitu.in princ. De quo tamen quantùm ad pupillum doli capacem, dicam infrà eod.tit. §. vlti.in gloss. vlti. Item & pro secunda parte videtur esse tex. ad literam, in dicta l. discretis, vbi non potest surdus simul & mutus libertatem relinquere, cùm tamen libertas sit pia causa, per l.j. ad fi. C. de com.seruo manu.& quicquid statutum est in libertate, procedit etiam in pia causa, vt voluit Bart.in l.proximè.D. de his quæ in testa.delen. & l.si vnus, ad fi. C. de testa. cum concord.Ideo etiam contra id,quod diximus de milite,tenuit contrarium Raph.Cum in l. qui in potestate,§.j.D. de testa. videlicet quòd miles mutus simul & surdus à natura testari non potest,& Iason qui dicit se semper tenuisse contrarium in dicta l.discretis,col.j.vbi respondet iuribus contrariis. Sed & contra illud, quod dictum est posse principem in eam rem dispensare,tenent Raph.Cuma.& Paul.Castr.in dicta l.qui in potestate,§.j. & Iason in dicta l.discretis. Franc. Aret.in dicta l. si mutus. D. de testam. vbi adducit viuam (vt ait) rationem: quia mutus & surdus à natura nihil intelligit,per l. seruo inuito,§.si pupillo, in fin. D. ad Trebellia. Sicut ergo princeps non posset concedere furioso & mente capto testamenti factionem,quia carent sensu,& lex positiua non potest immutare naturam rerum, l. iij.D.de vsufruct. earum rerum quæ vsu consumun. ita non potest muto & surdo simul à natura.

Nemo potest ante pubertatem sibi eligere sepulturã.

Pater potest pupillariter pupillum substituere ad pias causas.

Pupillaris substitutio est introducta in subsidium.

Quicquid statutũ est in libertate procedit quoquè in pia causa.

Contrariũ priorib. de milite muto simul & surdo à natura.

Itẽ de principe in eam rem dispensante.

Lex positiua non potest immutare naturam rerũ.

Sunt qui has opiniones ita concordant, vt videlicet prima procedat in muto & surdo à natura,quem tamen constat intelligere,& testari velle ex signis & indiciis, sicuti nuncupatim voluerunt Ioan. Faber in dicto §.quinimo. Salycet. Alexand. Corne.& Iason in dicta l. discretis, alioqui procedat secunda opinio: sicuti in simili dicitur,quòd princeps, statutum & consuetudo potest pupillo doli capaci concedere testamenti factionem, incapaci non potest, vt voluerunt Barto. Rapha. & recentiores in l. si quæramus, D. de testament. cum concord. quas adferemus infrà eod. titu. §. vlti. Nam & quod dictum est surdum simul & mutum à natura æquiparari pupillo,& infanti: intelligunt omnes de eo qui nihil prorsus intelligit,vt per Bartol.& alios in l.j.D.de verbo.obliga.& in l.mutum,in princip.D. de acquirenda hereditate.

Conciliatio cõtrariarũ opinionum.

Princeps potest pupillo doli capaci concedere testamẽti factionem.

Secus si doli sit incapax.

Nec obstat quod diximus, non posse mutum & surdum simul à natura relinquere libertatem, quæ est pia causa. Et verum est quòd libertas sit pia causa, quando legatum libertatis fit pro anima vel amore Dei,aliàs secus,vt expressè voluit Bartol. in repetitio.dictæ l.j.C.de sacrosanctis ecclesiis.Sed caue,quia communiter tenetur,quòd relictum libertatis indistinctè sit pia causa,vt voluit idem Bartol.in dicta l proximè,D.de his quę in testament. delen.& in dicta l. si vnus. C. de testamen. & est bonus textus in dicta. l. j. §. vltimo, C. de commu. seruo manu. vbi non erat relicta libertas pro anima. Et propterea illam Barto. limitationem in specie reprobat Imola in l.captatoriæ.D.de legatis primo,de quo dicam postea,cùm enarrabimus,quæ dicantur, piæ causæ. Ideo aliter respondendum est, quòd prohibitio d. l. discretis, non hic attenditur in dispositione ad pias causas, quæ nullis legibus præterquam iuris naturalis siue diuini coarctatur.

Responsio ad contraria.

Libertas est pia causa.

Nisi ad pias causas.

DECIMVM PRIVILEGIVM.

Specialis solennitas communiter in caci testamento obseruata non habet locum,si testetur ad pias causas.

Ecimò, licèt cæcus testari non possit, nisi seruata solennitate, l. hac consultissima.C.qui testamen. facere poss. tamen ea solennitas non requiritur, si testetur ad pias causas,vt voluit Ang.qui putat aliud in relictis priuatis quibusdam pauperibus in dicta l.hac consultissima,sed Alexand.ibi, colum.vlti.idem putat generaliter in omnibus relictis ad pias causas, per text. in cap. cùm esses, & cap. relatum, eo. quæ sæpius allegat,& illum sequi videtur Iason ibi,colum.iij. versic.secundò limita,& idem

etiam

In testamētis necessaria est temporis inscriptio. Secus in piis causis. Temporis inscriptio non est iuris diuini. Testamētū notis inusitatis scriptum non valet. Secus in testamēto ad pias causas Modò cōstet de voluntate testatoris. Testamētū inter liberos non debet signis scribi. In dubio assumēda est opinio quæ testamento fauet. Nemo potest decedere pro parte testatus & pro parte intestatus. Nisi in piis causis. Nemo naturali aequitate cogitur omnino testatus decedere. Miles potest pro parte testari, pro parte non. Idem & statutum potest introducere. Contrariæ opinionis authores.

etiam simpliciter voluisse videtur Corn. ibi, col. ij. vers. & similis quæstio, & apertè Steph. Bertrand. dicto consi. cj. licèt testamentum, per totum, lib. j.

VNDECIMVM PRIVILEGIVM.

Temporis inscriptio non est de substantia testamenti ad pias causas.

Ndecimò, licet in testamento requiratur temporis inscriptio, per authent. quod sine. C. de testament. id tamen non obseruatur in testamento ad pias causas, quod valet sine inscriptione temporis, vt pulchrè consuluit Alexand. consi. iiij. attentis narratis, colum. penulti. versic. secundò respondetur, lib. vij. motus ea communi ratione, quòd hæc solennitas non sit iuris diuini, vel canonici, Corne. consi. cccvj. videatur prima facie. colum. j. vers. secundò videtur, iunctis his quæ scribit Phea. colum. vij. versic. non obstat dicta authent. Quamuis Bart. contrarium sensisse videatur. cons. lxxxvij. vel lviij. proponitur quòd Iacobus.

DVODECIMVM PRIVILEGIVM.

Si constet de voluntate testantis, quibuscunq; verbis vel indiciis testamentum ad pias causas conscriptum inueniatur, effectum sortietur.

Vodecimò, quod & præcedentibus accedit, licèt aliàs testamentum scriptum notis inusitatis censeatur esse inualidum, l. sed cū patrono. §. vlt. D. de bon. poss. secus si per vsitatas, l. quoties, versi. si quis. D. de here. instituen. tamē ad pias causas semper valet testamentū notis scriptum, siue vsitatis, siue inusitatis, modo possit quoquo modo constare de voluntate testatoris. Ita voluit Dyn. in l. Lucius. D. de testam. milita. per illum text. loquentem in milite, quē extendit & ad hunc casum, sequitur, & dicit singul. Roma. in dicta authentic. similiter, in xvij. speciali circa vltimas voluntates, & Socy. in tracta. fallen. regul. cx. in xxxvij. speciali. Et respondet Roma. vbi suprà, ad authen. quod sine, C. de testamen. vbi testamentum inter liberos debet scribi, non signis, sed literarum consequentia. Et cùm extensio, quæ ex illo textu fieret ad pias causas, esset illis odiosa, ea autem quæ fit ex testamento in dicta l. Lucius, sit fauorabilis: illam repudiare, hanc amplecti debemus, quia in dubio assumenda est opinio, quæ testamento fauet, & maximè ad pias causas celebrato, per l. si pars. D. de inoff. testamen. Sed tu præterea aduerte, quòd contra illum text. in dicta authen. quod sine, videtur esse alius text. in l. vlti. C. famil. erciscund. vbi expressè dicitur, quòd testamentum patris inter liberos valet, quibuscunque verbis, vel indiciis conscriptum inueniatur. Nisi dixeris tunc procedere, modò constet de voluntate testatoris, aliàs procedet dicta authent. quod sine, quæ ita nihil omnino oberit.

DECIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Piæ causæ nullis ciuilibus solennitatibus coarctantur: quapropter absurdum non est ad pias causas quem testatum & intestatum decedere.

Ecimotertiò, quod & superioribus cōuenit, licèt aliàs quis non possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, l. penult. D. de iniust. testa. potest tamen ad pias causas, vt voluit Bartol. in repet. l. j. in ij. quæst. & latius colum. antepenult. versi. quintò quæro, C. de sacrosanct. eccl. quia, vt ipse dicit, in his cessat omnis ciuilis solennitas: nec necesse est ex naturali æquitate, quòd quis omnino testatus decedat, per l. si miles vnum, & l. si duobus. D. de milit. testamen. vbi miles potest pro parte testatus decedere, & pro parte intestatus: & ita quoque Petrus Ancha. & Imol. in cap. cùm esses, de testamen. Panormit. consi. xxxij. circa duo dubia, colum. ij. lib. ij. & Alexand. consi. cv. viso ac diligenter considerato, in fin. lib. iiij. Corne. consi. liij. pro decisione, lib. j. Ias. in dicta l. hac consultissima, §. ex imperfecto, colum. iiij. C. de testamen. & Phil. Decius in l. ius nostrum, colum. ij. D. de regul. iur. Et facit etiam in hanc partem: quia potest statutum disponere, vt quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus, vt voluerunt Angel. & Imol. in l. ij. per illum text. & ibi quoque Alexand. in ij. notab. D. de vulg. & pupil. substit. ex quo potest intelligi, hoc esse introductum de iure ciuili, non naturali, aut gentium.

Verùm Bald. in repetitio. d. l. j. colum. penulti. versicu. super sexta quæstione, tenet contrarium: videlicet quòd testator ad pias causas non potest ab initio decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: sic enim semitestatus, id est, imperfectè testatus, & imperfectæ voluntatis decederet, quod est vt dicit ridiculum dicere: respondetque ad dictam l. si miles, quòd ibi speciale in milite ex postfacto: verùm ipso iure non potest quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. dicta l. penulti. D. de iniusto, rupto testamen. sed per sententiam sic, l. cùm filius. in princip. D. de lega. ij. & l. etiam. & ibi nota. D. de inoffic. testamen. hæc Bald. qui & in lectio. d. l. j. colun. vlt. vers. iuxta hoc quæro, idem tenet, motus,

quia

quia cautum non reperitur. Nec valet, inquit, argumentum de testamento militis, quia nullo iure probatur ista æquiparatio, siue similitudo: & ideo debemus stare regulæ l. omnis definitio. D. de regulis iuris. Et facit quod nota. in l. in testamento domini, D. de heredibus instituen. Nam in milite (inquit) propter publicam vtilitatem sunt multa specialiter statuta quę non sunt trahenda in consequentiam. Vtrius tamen partis sit verior sententia, satis constat ex his, quæ suprà diximus.

In milite multa specialia.

DECIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Testamentum patris, in quo pia causa est heres instituta, nihilo minus valet, quamuis filius legitimam titulo legati consequatur.

Iure institutionis filius legitimam habere debet.

Ecimoquartò, licet iure nouissimo non valeat testamentum patris, nisi filius sit heres institutus, habeatque debitum bonorum subsidium iure institutionis: nec sufficeret quiuis alius relicti titulus, per text. in authentic. vt cùm de appellatio. cognos. §. aliud quoque capitulum, fallit tamen in testamento in quo pia causa est heres instituta, & est aliud relictum filio titulo legati, vt expressè voluit Bart. in repetitio. d. l. j. & ibi etiam Floria. C. de sacrosanct. eccl. Petrus Anchar. & Imol. in c. cùm esses, de testamen. Fulgo. in l. generali. C. de sacrosanct. eccles. Et Alexand. dicto consi. cv. viso ac diligenter considerato, colum. penulti. versic. secundò respondeo, lib. iiij. Mouentur, quia huiusmodi testamentum non est factum contra officium pietatis. Nam de iure antiquo sufficiebat filium habere quoquo relicti titulo, l. cùm quærit, & l. omnimodo, C. de inoff. test. l. cum scimus, §. cum quæreretur, eo. & in §. j. in authent. de trien. & semis. Igitur si iure nouissimo inductum est, quòd habeat iure institutionis, ista est mera solennitas iuris ciuilis, quæ est remota in factis ad pias causas: sed solùm in his attenditur ius diuinum, vel naturale, per dictum c. cùm esses, & dictum c. relatum. Nec isto casu dicitur esse factum contra sententiam Augustini, quam citat gloss. in l. si quis ad declinandam. C. de episcop. & cleric. quia filius debitam legitimam consequitur, & idem in testamento facto inter liberos, vt voluit Iason in dicta l. hac consultissima, §. ex imperfecto. C. de testamentis.

Nisi pia causa heres instituatur.

Iure antiquo satis erat filium habere legitimã quo quo relicti titulo.

Iuris ciuilis solennitas non cõsideratur in piis causis.

Contrariũ tamen tenuit Bald. in reperit. d. l. j. col. xv. versic. super quarto quæsito. C. de sacrosanct. eccl. vbi dicit in Barto. contemptum loquens, ille (ait) bonus homo non intelligit verbum hoc. Et mouetur, quia hîc non attenditur officium pietatis, sed quia filius inuenit se præteritum, l. filio. D. iniusto testamen. Et hoc idem voluit Salyce. ibi, in xij. quæstio. & sequitur latè Barbat. in dicto c. cùm esses. colum. xxij. versic. quærit hic dominus Petrus: & secundùm hanc sententiam consuluit idem Barbat. consil. xxxviij. difficile est, lib. ij. vbi ad hoc multa allegat, & consi. cxij. quæritur vtrùm præterita filia, lib. iiij. Et facit, quia defectus præteritionis vnius filij vitiat testamentum factum inter alios liberos, vt tenet gloss. in l. si filius qui in potestate, D. de liber. & posthu. Bald. Angel. Paul. Castr. & Iason in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testamen. & in l. filio præterito, char. antepenult. D. de iniusto, rupto testamen. & Bald. consil. xcvj. licèt regulariter, lib. v. Sed tene primam partem, per rationem iam suprà allegatam, cui non satis à contradicentibus factum est.

Contrariũ sentiẽtes.

Defectus præteritionis vnius filij vitiat testamẽtũ factum inter reliquos liberos.

DECIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Institutio heredis in testamento ad pias causas omissa non impedit eius effectum.

Testamenti caput, & testamẽtum, institutio heredis.

Ecimoquintò, licet non valeat testamentum sine institutione heredis, est enim testamenti caput, & testamentum, institutio heredis, vt patet per totum titul. D. de heredib. instituen. & in §. ante heredis. Institu. de legat. Valet tamen testamentum ad pias causas, sine institutione heredis. Ita singular. voluit Bartol. in dicta l. j. C. de sacrosanct. eccl. quem refert & sequitur Barba. consil. viij. præscribitur præclarè, colum. viij. versi. venio ad aliam dubitationem, lib. j. & in hanc partem videtur inclinare Panor. in c. indicante. colum. j. extrà de testamen. & ita quoque consuluit Paul. Castr. consil. xcvij. super primo quęsito, in princ. lib. j. & etiam voluit Firmia. in tracta. de episcopo, in xxxj. quæst. quartæ partis, lib. iiij. versi. dubitari potest.

DECIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In dubio legatum ad pias causas à testare inductum debetur: aliàs secus.

Legatum à testatore inductum an debeatur.

Ecimosextò, cùm legatum reperitur inductum siue deletum, si constet consultò, & de industria à testatore fuisse inductum, non debetur: si inconsultò & casu, debetur. l. j. D. de his quæ in testamen. delen. & in l. si idem. D. de lega. j. Certè in dubio videtur consultò & dedita opera factum fuisse vt voluit. Bald. Raphael

In dubio legatum censetur consultò inductum.

Nisi in piis causis. phael Cuma.& Paul.Castren.in dicta l.j.nisi sit legatum ad pias causas.textus est singul. in libertate loquens, quem Bartol. & post eum Bald.& Imol. trahunt ad omnem aliam piam causam,in l.proximè,§.j.D.de his quæ in testamen.delen.& rursum idem Barto.in l.si vnus, vbi ita dicit se consuluisse,& ibi post eum Ange.Raphael, Franc. Areti.Corne.& Ias.C. de testament.& Roma.qui ad hoc facit singu.illum textum in repetitio dictæ authen.similiter, in primo speciali circa vltimas voluntates. & Socinus qui omnia hæc à Romano sustulit,in tracta.fallen.regul.cccx.priuilegia piæ causæ, in xxiij. priuilegio.

DECIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Conditio, si sine liberis decesserit, non habet locum in restitutione hereditatis piæ causæ.

Grauatus hereditatē post mortē suam restituere extraneo.

Grauatus hereditatē restituere pia causa.

Decimoseptimò, licet descendentes à testatore iussi hereditatem post mortem suam restituere, ita demum censeantur in eam rem grauari, si sine liberis decesserint, non aliàs, ne videatur testator alienas successiones suis anteponere, per l.cùm auus,D.de conditio.& demonstratio.& l.cùm acutissimi,C.de fideicommiss. & l.generaliter, ad fin. C.de institu. & substitutio. tamen si sint grauati restituere piæ causæ,tenentur semper restituere,etiam si liberos relinquant,vt pulchrè & singulariter consuluit Petrus Anchar.consil. xlvj. prima facie videretur. Motus ea ratione, quòd dictæ leges fundantur super præsumpta mente, siue voluntate testatoris. Ideo vbi constaret, aut præsumeretur, de contraria mente, cessaret legis præsumptio, & ex consequenti legis dispositio,vt in simili not.in l. precibus,C.de impuber. & aliis substitut. & l.in testamento,C. de testament.milit.Igitur cùm anima sit omnibus rebus præferenda, per l. sancimus, in fin.C.de sacrosanct.eccles.præsumendum est testatorem voluisse pium legatum, aut fideicommissum anteponere etiam propriis filiis, cùm etiam fauorabilius lex prouideat, remota legitima,piæ causæ,quàm liberis,per authenti. si qua mulier, C. de sacrosanct. eccles. Et etiā in dubiis sequenda est opinio,quæ pro anima facit,l.sunt personæ.D.de relig.& sumpt. fune. hæc ferme Petrus Anchara. cuius sententiam sequitur Fely. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ,colum.xxxviij.in j.limitat.ix.q.de constitutio.& Iason in l.tale pactum, §.vlt.colum. iij.versicu.& præterea per hanc doctrinam,D.de pact.& l.licèt inter priuatos,colum.j. versicul.secundò facit.C.eod. vbi hoc dicit singulare, & in authentic. si qua mulier, colum. ij. C.de sacrosanct.eccles.& idem tenuit latissimè Barbat.in repetitio. dictæ l.cùm acutissimi, colum.xxv.versic.istud summarium,cum multis sequent.& iterum char.penulti.versic.quid si testator.C.de fideicommiss.& idem Barba.consi.lxxj.illud in medium referam,colum.vj. versic.nunc est videndum,lib.iij.

Anima omnib. rebus præferēda.

Magis fauetur piæ causæ, quā liberis.

Cōtrarium sentientes.

Verùm hoc non est sine dubio, nam ipsemet Petrus Anchara. in c.in præsentia, de probationib.hanc quoque opinionem tetigit, & subdubitans non decidit, sed cogitandum super ea relinquit cum Richar.Malum.& Plum.Bal.in dicta l.cùm acutissimi,colum.ij. versicul.quæro quid si pater,in specie tenent contrarium,& ibi quoque Paul. Castr. col. vlt. & Cor.col.ij.moti quia d.l.cùm acutissimi,habet locum etiam si fuerit substitutus alius filius, d.l.cùm auus,& quia potentior est ratio naturalis,quàm fictio, per l.filio quem pater,D. de libe.& posthu. Et hanc partem sequitur Barb. sibi contrarius consi. lv. præclarè scribitur, colum.vij.versic.& adduco elegantem,lib.ij. vbi multa adducit, vt probet chariores esse filios parentibus,quàm piam causam.& idem Barb.consi.xxxviij.difficile,colum.iij. lib.iij.Et hanc etiam partem sequitur Alex.in l.ex facto.§.si quis rogatus,l.j.col. v. in vj. fallen. D. ad Treb.& videtur sequi Alex.cons.xcij.super eo,de quo quæritur,col.ij. versi. posset etiam responderi,lib.iij. vbi postquam ad confirmandam suam sententiam adduxit hanc decisionē Pet. Anchar. dicit quòd præcedentes rationes quas etiam adduxerat, sunt tutiores, & illis magis adheret,quasi huic non adhereat,aut certè de ea dubitet,& Socy.consi.cxcj.licèt difficultates,col. pen.versi. tertiò quia ista,lib. ij. Fely. in d.c.in præsentia,col.j.de probat. Tu vide quę dicam in simili infrà in xlvij.priuilegio,super materia l.si vnquam,C.de reuo.don. & rursum in lxxix. priuilegio.

Potētior est ratio naturalis, quā fictio.

Cōditio viduitatē inducens reiicitur.

DECIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Si in defectum conditionis viduitatem inducentis pia causa subrogetur, talis conditio non reiicietur: verum ea deficiente piæ causæ locus fiet.

Conditio subrogata in alterius locum non assumit eiusdem cōditionis effectum.

Decimooctauò, licèt conditio matrimonium impediens, siue etiam viduitatem inducens adiecta legato facto mulieri,reiiciatur, l. quoties,& l.sed si hoc, §. vlti. & l. seq.& l cùm tale,§.rescriptum,D.de condi.& demonst. & in authen.cui relictum, C.de indic. vidui. Fallit tamen, nisi in defectum huiusmodi conditionis vocetur pia causa, quia tunc non reiiciatur,quin si deficiat, vocatur pia causa.text.est singul. loquens in libertate, quem Guliel. Bartol. Paul.trahunt ad omnem piam causam in l. Titio vsusfructus, §. vlti.

vlti.D.de condi.& demon.& illum tex.ad hoc singu.reputat Roma.in d.auth. similiter,in ij. speciali,circa vltimas voluntates,& Soci.in d.reg.ccx.in xxv.priuilegio.

DECIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Generalis diminutio in codicillis facta nihil obest relictis ad pias causas.

Decimononò, licèt diminutio in codicillis facta sit per verba generalia eorum quæ relicta erant in testamento,non tamen extenditur ad ea, quæ in ipso relicta erant ad pias causas.quin ea debentur omnino integra.tex.est not.loquens in alimentis,quem Nicol.Neapol.extendit ad alias pias causas,in l. libertis quos,§. posthumis,D.de alimen.& ciba.leg.& sequitur Ro.qui illum text.dicit sing.in d.auth.similiter,in quarto speciali,circa vltimas voluntates,& Soci.in d.regula cccx.in xxvj.priuilegio.

Verba generalia non extenduntur ad pias causas.

Extēsio de alimētis ad pias causas

VICESIMVM PRIVILEGIVM.

Testamentum pupillare à patre milite ad pias causas factum gaudet eodem priuilegio,quo testamentum ipsius patris.

Vicesimò,licèt aliàs pater miles,aut aliàs priuilegiatus,in testamenti factione non possit filio impuberi ita testari, vt tale testamentum gaudeat eodem priuilegio, quo testamentum ipsius patris,per l.miles ita,§.exhęredato,D.de mili.testamen. Fallit tamen quando testatur filio impuberi ad pias causas,id enim æquè priuilegiatum,priuilegiis scilicet piæ causæ,ac si in suis ipsius bonis testatus fuisset.Ita voluit Bald. in l.j.in lectu.colum.antepen.versi.quærit hic Bart.& iterum in repetitio. colum.viij.versic. vij.incidenter,C.de sacrosanct.eccles.per textum in cap.si pater,de testament. lib.vj. & in l. in fundum per fideicommissum,§.vlti. D.de legatis primo, & vtrobique reprehendit Bart. ibi aliter dicentem in ij.q.iiij.q.principalis.

Testamentum pupillare nō gaudet priuilegus testamenti paterni.

Nisi sit ad pias causas.

VICESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Directæ puberibus ad pias causas factæ substitutiones post aditam hæreditatem non expirant.

Vicesimoprimò, licet non possit quis puberi substituere directò post aditam hæreditatem,l.post aditam.C.de impub.& aliis substit.fallit tamen in testamentis ad pias causas.Nam cùm in illis attendamus solum ius gentium, aut diuinum,vt sæpius diximus,idque non sit iuris gentium, aut diuini, vtpote cùm miles possit directò substituere maiori post aditam hæreditatem, per l. Centurio.D.de vulga.& pupil.huic tamen lex ciuilis, aut princeps id permittere non posset,si esset iuris gentium,aut diuini,vt suprà diximus in viij.priuilegio,& ita voluit expressè Bart.distinguens tamen, in repet.l.j.col.antepen.versic.sextò quæro.C. de sacrosanct.eccl. quem simpliciter sequitur Panorm.consi.xxxij.circa duo dubia.col.ii.lib.ij.& Lancelo. Gali.in repet.l.Centurio.col.x.versic.octaua cadit dubitatio,D.de vulg.& pupil. qui subtiliter hanc partem confirmat,& rationes aduersariorum alacriter refellit, cui adde & Bald. hoc tenentem consi.ccclvj.punctus inter alia,lib.iiij. Nam & id (inquit) à milite fieri potest,l. miles ita hæredem,§.& quia diximus,D.de testam.milit.

Nemo substituit directò puberi post aditam hæreditatē. #

Nisi ad pias causas.

Miles directò potest substituere maiori post aditam hæreditatem.

Nam Bal.in repe.l.j.col.viij.versi.octauò incidenter quæro,in hoc aduersatur Bart.sicuti aliàs sæpe, potissimùm in ea l.& adeò quidem insolenter,vt possis apertè diiudicare, Bald. cùm super eam l.scriberet,fuisse Bart.infensissimum: postquam enim recensuit opin. Bart. dicit,quòd tales opin.non sunt commemoratione dignæ. Tamen si assessores (ait) propter imperitiam sequuntur errores,quibus non resistitur,quoniam non intelligunt radicem iuris: ideo pro tanto reatu vt doctrinę (inquit) phantasticæ euellantur,& subintret non fallax, sed vera doctrina.subdens quòd si directò posset substitui puberi adita hęreditate,offenderentur regulæ iuris.Item vno tempore esset vnus hæres,alio alius : præterea qui semel esset hæres,desineret esse hæres.Deinde bona vnita separarentur. Denique dicit de hoc esse casum in c.si pater.de testam.lib.vj.Et hanc quoque sententiam sequitur idem Bal.in l. extraneum,col.pen.C.de hæred.instit.vbi dicit non esse bonam similitudinem de milite,Et hanc etiam partem nouissimè secutus est Lancelo.Politus,in tractatu substitutionum, in titu. de compendiosa substitutione,col.v.versi.quinta quæstio fit, hac potissimùm ratione motus, quòd illa regula,quòd quis non possit directò alteri adita hæreditate substituere, non solùm procedat ex ratione ciuili,sed etiam ratione iuris gentium.Ex quo est quòd alter alteri testamentum facere non possit,vel alter de re alterius disponere:& quòd res nostra sine facto à nobis auelli non potest,vt toto tit.Instit.de rer.diui.& D.de acq.rer.dom. At cùm quis alteri directò substituit adita hæreditate,videtur alteri facere testamentum, vel rem suam sine ipsius facto,& in alium transferre.Et ita,inquit,subuertitur ratio Bart.

Contrariū defendētes.

Absurda.

Qui semel est hæres nō desinit esse hæres.

Alter alteri testamentum facere non potest.

Res nostra sine facto nostro in alium trāsferri non potest.

Iason autem in dicta l.Centurio. col.iiij.versicu.adde quartò,D.de vulga.& pupilla.dicit quòd quicquid dicat Bald.tex.in dicto c.si pater.facit pro Bar.qui etiam illum allegat, dicit

Distinctio Barto. hac de re. enim Bart.vbi suprà,quòd si prima institutio non est ad pias causas,tunc non potest directò substitui post aditam hæreditatem,etiam ad pias causas,& hic est propriè casus d.ca. si pater. Si verò ipsa prima institutio sit ad pias causas, sicuti & substitutio, secus: vt innuit ille ipse text.& ita dicit videri meliorem primam opinionem cum dicta limitatione. Subdit tamen non videri tutum fundamentum Bar. de testamento militis, vt quia videlicet in eo attenditur ius gentium, sicuti & in testamento ad pias causas: ideo quod in illo statuitur, in hoc quoque procedere. Nam huiusmodi ratio non est generalis:videmus enim quòd in testamento inter liberos,attendimus solum ius gétium,vt not.in l.hac consultissima,§. ex imperfecto, C. de testamen.& tamen non potest pater filio post aditam hæreditatem directò substituere,per generalem rationem l.in pupillari,& l.in verbis ciuilibus,D.de vulg. & pupil.Nisi(inquit)diceres, quòd illa iura debent restringi,vt non habeant locum, quando pater substitueret aliquem liberis.

Refutatio fundaméti Bartoli de testamento militis.

In testamento inter liberos solum ius gentiũ attenditur.

VICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

In pijs causis tempus incœptum habetur pro impleto.

Icesimosecundò,licèt aliàs relictum tali tempore,& sic per verba denotátia tempus positum in casu obligationis simpliciter,non possit peti nisi in fine illius temporis,per l.qui hoc anno,& l.eum qui certarum.D.de verb.obliga. & §. qui hoc anno,Instit.de inutil.stipula. Tamen relictum tali modo ad pias causas,peti poterit in ipsius temporis initio,vt est tex.not.in l.si ita fuerit,D.de manu.testam.quem ad hoc allegat,& commendat Rom.in dicta auth.similiter,in v.& iterum in xxxj.speciali,& Socin. in dicta regul.cccx.in xxxvij. priuilegio,dicitque Roma.in dicto quinto speciali esse notandum ad declarationem eorum quæ dicuntur in l.si cui legetur,D.de le.j. & l.non putabam, D.de condi.& demon.& l.qui filium,§.Sabinus,D.ad Treb.& l.j.C. quando dies lega.ced.

Pater non substituit directò filio post aditam hæreditatem.

Tempus obligationis præcisè est implendũ.

Secus in pijs causis.

VICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Deficiente conditione,cùm ad certam ætatem peruenerit,legatum ad pias causas nihilominus debetur.

Icesimotertiò,licèt relictum alicui, cùm ad certam ætatem peruenerit, peti non possit illo ad eam ætatem non perueniente, tanquam deficiente conditione, l. fundus,& l.Mæuius,D. de conditionibus & demonstrationibus. & l.qui habebit,D.de vulga.& pupil.Tamen relicta eo modo ad pias causas,peti possunt,licèt ille morte præuentus, ad eam ætatem non peruenerit, per textum notab. loquentem in libertate,quem ad alias pias causas trahit,& dicit singu.Ange. in l. si ita scriptum fuerit, D. de manu.testamento.& illum sequitur Rom. vbi suprà,in sexto speciali, vbi & de hoc dicit esse alium text.in l.si seruus liber,D.de statulib.& Soci.vbi suprà,in xxviij.priuilegio.

Conditio, si ad certã ætatẽ peruenerit.

Extensio de libertate ad pias causas.

VICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In pijs causis inuentario etiam nondum confecto potest hæres conueniri à legatarijs.

Icesimoquartò,licèt hæres existens infra tempus conficiendi inuentarij, non possit interim conueniri à legatariis & fideicommissariis,per tex.in l.vltim.§.donec. C.de iure deliberan.Fallit tamen in relictis ad pias causas, vt voluerunt Richar. & Cyn.& post eum Bal.in d.§.donec,& idem Bal.in repetitio.l.j.char.pen. in ix. q.C.de sacrosf.eccle.& l.nulli,col.iij.versi. deinde nota hic,C.de episcop.& cleric. Angel.& Imol.in l.hæc stipulatio,D.vt leg.not.cau.Iason in l.eam quam, colum.antepen.versi. notabiliter limita,C.de fideicommis.Et facit,quia res dilationem nó recipit, cùm de salute corporis tractatur,argu.l.vlti.D.de appellat.recip.ideo multò minus cùm de salute animæ tractatur,per l.sancimus,C.de sacrosanct.eccles.quam rationem affert Bal.in d.l.j.eod.titu.

Hæres existens infra tempus cõficiendi inuentarij.

VICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Testator censetur etiam in pijs causis legasse secundùm conditionem ipsius rei.

Icesimoquintò, licèt aliàs non quod maius est, & melius, sed quod minus est, in dubio veniat,quando legatum factum est in genere,vel aliàs obscurè,l. qui concubinam,§.vlt.& l.nummis,D.de leg.iij.& l.apud Iulianum,§.seruo,& l. si ita sit adscriptum,& l.legata generaliter,& ibi concord.in glos.D.de lega.j.Tamen ad pias causas quod maius est debetur,per text.singul.in l.Titia.§.vltim.D. de auro & argento lega.& ibi gloss.Bartol.Nicol.Neapol.& alij hoc nota.Ex quibus Bartol.ipse dicit per illum textum, quòd si quis legat ecclesiæ calicem, intelligitur in dubio ex argento: aut si quis iubet fieri planetam ecclesiæ,intelligitur ex serico:hæc sunt Bartoli verba.Illum quoque text. ad hoc ponderat Bal.in l.si quis ad declinandam,col.penult.C.de episcopis & cleric.vbi & dicit

Legatum calicis ecclesiæ relictum.

dicit idem quod Bart.vbi suprà,& dicit esse menti tenendum,& idem Bald.in l.si nondum, C.de furt.& in princip.proœm.Decret.vbi dicit illum textum nota.ad hoc quòd honor debetur Deo,propter magnam gloriam suam,& propter ipsius honorem augetur interpretatio testamenti,& Petrus Anchar.Imol.& Panormita.qui hoc reputat singul.in c. indicante, de testament.Roma.qui & illum text.dicit singu.in dicta authenti.similiter, in xxij. speciali, & singul.ccccccxvij.quæro quid si lego,& Barto.consil.lix. illud in medium afferam, colum. xj.lib.ij.& Soci.in dicta regul.cccx.in xlj.priuilegio,vbi etiam dicit illum tex.singu.& cons. ccxlvij,circa j.col.versi.sed posito,lib.ij.vbi etiam facit illum tex.singul. *Ob Dei honorem augetur interpretatio testamenti.*

Sed attende lector,quantum errant qui ex dicta l.Titia,§.vlti.asserunt piæ causæ deberi in dubio quod est maius: cùm apertè ex eo contrarium probetur. Nam expresim loquitur de signo Dei relicto cuipiam templo, in quo non nisi aut aurea, aut argentea tantùm dona sint, cùm aliàs testator præsumatur fecisse legatum secundùm conditionem ipsius templi, per l. sed & si susceperit,§.si libertis,D. de iudic. & l. vel vniuersorum,D. de pignora.actio. ideo & illic cauetur argéteum signum deberi,& ita nummum ex solitis dari eidem templo nam si maius dari debuisset, aureum dandum fuisset. Et ita nulla est omnino specialitas in pia causa,quantum ad eam rem pertinet:sicuti etiam scitissimè annotauit Imol sibi contrarius,in dicta l.si ita sit adscriptum,& ibi latiùs Iason colum.vltim.D.de legat.j.& Bald.Nouel.in tracta.de dote,in sexta parte,in lxxiij.priuilegio,Benedic.Cap.consi.iij.circa hoc plura,colum.j.& Barb.sibi contrarius,in dicto cap.indicante,colum.ix.de testament.& Philip. Decius in l.semper in obscuris,colum.ij.D.de regulis iuris.Et hanc interpretationem adiuuat text.in c.ex parte, de censibus vbi si votum cuiuspiam mensuræ debeatur, ignoretur tamen qua id mésura solui debeat,cùm plures illic sint,satis est solui ad minimam. Quem locum enarrans Panormita.cùm intelligeret d.l.Titia,§.vlti. secundùm intellectum Bartoli, vt videlicet quod maius est præstari debeat,fauore ecclesiæ, miris modis torquetur, vt contrarium ex dicto c.discutiat. *Testator præsumitur legasse secundùm conditionẽ ipsius templi.* *Nihil speciale hac de re in pia causa.* *Votum cuiuspiã mensura debitum.*

VICESIMVM SEXTVM PRIVILEGIVM.

In puris legatis ad pias causas non habet Falcidia locum, ne per obliquum quidem: nisi pia causa sit hæres instituta: aut detracta Falcidia poßit nihilominus adimpleri voluntas: aut etiam aliud relictum sit ad non piam causam. Tunc enim pro rata tantùm ex vtriusque legato detrahetur: aut denique nisi aliud ea de re testator disposuerit.

Icesimosextò, de relictis ad pias causas non detrahitur Falcidia,text. in §.si autem hæres,in authentic.de eccles.tit.& in dicta authentic.similiter,suprà sæpius allegata, & latè omnes doct.Id quod etiam procedit de iure Pandectarũ quando detractione facta, id quod superest non sufficit ad implendam voluntatem. testatoris circa relicta ad pias causas,vt est text.notab.in l.decem.D.de fideicommis. libert. quem ad hoc dicit singul.Roma.in dicta authenti.similiter,colum.iij.& Bened.Cap. consil. lxxxvj.& si videatur,colum.j.licèt tamen gloss.ibi, quam omnes sequuntur dicat indistinctè hoc de iure Digestorum non procedere. *In pijs causis non detrahitur Falcidia.* *Idq; etiam de iure Pãdectarum.*

Et id quoque procedit, vt videlicet non detrahatur hoc casu Falcidia, neque mediatè, neque immediatè: verbi gratia, Sempronius hæres institutus debet soluere legatum Titio, Titius ecclesiæ, certè Sempronius non detrahit Titio: nam illi detrahendo detraheret ecclesiæ,contra dictam authentic.similiter: & de hoc est bonus text.in simili,in l. cùm dotem maritus,& ibi Paul.Castrens. & in l.si seruus,cum sequen.D. ad legem Falcid.& bene facit l.decem,D.de fideicommiss.liberta.& l.vlti.§.vlti.C.de bonis quæ liber.& in l. si patroni,§. j.D.ad Trebel.& ita in specie tenet Barto.in repetitio.c.Raynaldus,colum.clj.versic.iiij.de testamen.& ante illum,licèt non alleget,Bal.in l.auia,§.Titio,per illum textum,D. de conditio.& demonstra.& in l.cùm tale.§.non est,D.eod.Rom.in dicta authent.similiter,charta antepenul.qui hoc dicit sing.& Corne.ibi,col.ij.ad fi.Idem Ro.in l. Marcellus. & ibi etiam Alex.col.iij.D.ad Trebel.& dictus Rom.consi.ccvj.licèt de communi conclusione, Angel. in d.l.cùm dotem,& ibi quoque Paul.Castr.in lectu.Padua.& etiam Alex.in d.l.j.§.ad municipium.D.ad le.Fal.& consi xx.ponderatis his,col.vlt.lib.iij.& Benedict.Capra consi.lxxviij.punctus,Buciarellus,col.vlti.& cons.cxliij.punctus,statuto ciuitatis.col.ij.ad fi.& Fran. Aret.consi.lxvij.diligenter & maturè cósiderato testamento,col.pen.vbi & ad hoc alleg.tex. quem dicit valde not.in l.sed si non seruus,circa medium.D.ad le.Fal.& Soci.consi.lxxvij.in puncti consultatione,col.v.versi.restat ergo vnum.lib.j.& consi.xlix.viso instru.col.vlti.lib.j. & consi.xlix.viso instrum.col.vlti.versi.confirmo hanc,lib.iiij.Philipp.Fran.qui & hoc dicit singu.in c.si pater.char.pen.de testa.lib.vj.& Iason in l.j.in j.lect.col.pen.C.de sacrosi.eccle. *Neq; mediate, neq; etiam immediatè.*

Sed hoc vltimum procedit,quando certum est,legatum esse peruenturum ad piam causam, secus si incertum, vt quia hæres est grauatus restituere piæ causæ sub conditione, si *Si tamen certum sit legatũ ad pias causas*

decesserit sine liberis, vt voluit Ro.d.consi.ccvj.in fi.vbi dicit ita sentire Bal.in d.§. Titio,& hoc videtur sequi Alexand.in l.j.§.ad municipium,D.ad leg.Falcid.& in d.l.si cùm dotem. & rursum in d.l.Marcellus,vbi dicit pro hoc facere d.l.si non seruus,§.vltim.D.ad l.Falc.& Corneus in d.authent.similiter,& Soci.consi.cxv.videbatur prima consultatione,colum.ij. versic.sed ad omnia.lib.iiij.& ante hos Paul.Castr.cuius non meminerunt,consil.cccxxj.visis & ponderatis,col.vlt.lib.ij.Subiungit tamen Alex. quòd hoc casu hæres debet cauere de restituendo quod detraxit eueniente conditione,per text. in l.in lege Falcidia non habetur, D.ad leg.Falcid.iuncta l.j.in princ.D. vt leg.not.ca.quod & idem repetit consi.ccxvij. ponderatis his,ante fin.lib.vj.& Bened.Cap.sibi contrarius, consi.lxj. cum visis & consideratis, colum.vltim.fuit simpliciter in ea opin.vt detrahatur, nisi legatum primo loco relinquatur ecclesiæ,vide Bald.in l.cùm virum,aliàs,eam quam,versicul.sed pone,C.de fideicom. Pan. autem,vbi suprà dicit hoc casu detrahi Falcidiam, vt suprà diximus,sed si postea contingat condemnationem euenire,ita quòd res sit restituenda piæ causæ, certè non est amplius detrahenda Falcidia,quin debebitur tanquam ex vltimo moriente,per l.codicillis,in fin.princip.D. de vsufruct. lega. non tamen restituenda est illa Falcidia iam primùm detracta ab hærede:& ita cum eo non conuenit Alex.tu vide hîc Stepha.Bertrand. consi.ccclvij.nu.vij. lib.ij.& dicto consi.ccl.nu.xv.lib.iij.

In legato conditionali ad pias causas,detrahitur Falcidia cautione adhibita.

Nisi primo loco relictum sit piis causis.

Aut nisi condemnatio restitutionis pia causa sit facta.

Sed quod primo loco dictum est de relictis ad pias causas non detrahi Falcidiam : multis modis intelligendum est.Primò,nisi pia causa fuerit hæres instituta,quia tunc ea pia causa detrahet Falcidiam à legato facto piæ causæ,cùm priuilegiatus cótra priuilegiatum non vtatur priuilegio.ita voluit Ang.in d.authen.similiter,§.sed & hoc præsenti,in fin.per illum text.in authent.de sanc.episc.& Salæ.in authen.qui rem,C.de sacrosanc.eccl. Alber. in l.si quis ad declinandam.col.j.in ij.q.C.de episco.& cler.Imo. in d.l.j.§. ad municipium, & ibi quoque Raph.Cum.qui refert idem quoque tenuisse Dy.& Alb Ro.D.ad leg.Fal. & Pan. in c.in præsentia.col.xiiij.vbi dicit ita consuluisse Franc.de Alber.& ibi etiam Philip.Dec. col.xxiiij.de probatio.& rursum idem Panormita.in c.cùm causam,per illum text. de præbend.Alexan.qui hoc reputat singul.in additio.ad Barto.in dicta authen similiter, & Firm. qui & hoc dicit singu.in tractatu de episcopo,in xxxj.q.iiij.partis,libr.iiij.versicul.quæro an etiam delegati, & Bened.Cap.consi.lxviij.circa quod e [illegible] videatur,in tertio dubio,quod est in vlti.colum.& iterum consi.lxxviij.punctus Buciarellus,colum.vlti.Firmia. in tractatu de episcopo,in quarta parte lib.iiij.in xxxj.quæstione,versic.quæro etiam de legatis.

Falcidia tamē prius ab hærede detracta non restituitur.

Nisi etiā pia causa sit hæres instituta.

Priuilegiatus contra priuilegiatum nō vtitur priuilegio.

Contrarium tamen tenet Roma.in dicta authen.similiter,char.antepenul. & ibi quoque Corne.colum.vlti.vbi dicit in hanc partem consuluisse Francis.Alber. sicuti verè consuluit consi.incipien. quæritur si aliquis fecit:quanquam ab aliis allegatur, consuluisse pro prima parte,idem Corne.consil.cxl.circa hoc,colum.ij.libr.j. vbi ad hoc multa allegat Roma.Iason, & Alexand.in dicta l.Marcellus,D.ad Trebellia. Alexan.in dicto §.ad municipium,& Barbat.in d.repetit.capit.Raynaldus,colum.clj.versicul.xxxix.de testament. vbi ita dicit se consuluisse,Philip.Franc.in c.si pater,char.penulti.de testament.& Fabi.Gochi. in repetit. authentic. nouissima, in xxiiij.quæstio.principali, versicul. sed vtrùm ecclesia,C.de inoffic. testament.vbi ita dicit consuluisse in ciuitate Eugubij Felyn.in dicto c.in præsentia, colum. xv.de probatio.Mouentur,quia quod dicitur, priuilegiatum non vti priuilegio,vbi est paritas hinc inde priuilegiorum,per l.sed & milites,versicul.j.& ij.D.de excusat.tutor.& not.in l.verum, §. sciendum,cum l.sequent.D.de minoribus,& l.asśiduis. D. qui potio. in pignor. hab.& in l.priuilegia, D. de priuileg.cre.& per Cy.& Bartol.in authenti. quas actiones, C. de sacrosanct. ecclesi. vbi priuilegiatus contra priuilegiatum tum demum non gaudet priuilegio,cùm vterque est priuilegiatus in specie:secus si vnus esset priuilegiatus in specie,alter in genere. Nam qui in specie est priuilegiatus, vtitur priuilegio aduersus alium , per textum apertum in l.vltima,D. ex quibus causis maior.vbi minor læsus, vel absens restituitur contra minorem vel absentem, quia videlicet non est læsus minor vel absens priuilegiatus, quòd aduersus eum non competat restitutio:sicuti & ecclesia non præscribit contra ecclesiam,nisi tanto tempore quanto priuatus,videlicet quadraginta annis, quia ecclesia non reperitur actiuè priuilegiata in præscriptione , sicut passiuè per dictam l.vlti. & dictam auth. quas actiones,C.de sacrosanc.eccles.& c.auditis,de præscriptionibus,& pro hac etiam doctrina est bonus textus in c.ad aures,& ibi not.Panor.in ij.notab.eodem titu.de præscriptio. & in ca.cùm pro causa,& ici quoque Panormita.in ij.notab.de sentent.excommunic. At in proposita pia causa, quæ vult deducere Falcidiam, vult vti priuilegio pro generali & communi omnibus : causa autem pia est , quæ negat iure speciali. Et propterea non obstat (inquiunt)alij text. in dicto §. sed & hoc præsenti, quia ibi vtraque causa reperitur priuilegiata in specie,vt ibi patet.Et,vt alij etiam dicunt,illud ibi procedit,quia expressa prouisio hominis ad pias causas, facit cessare prouisionem legis , etiam ad pias causas,l.& habet , §. cùm quis.D.de precar.& l.vlti.C.de pactis conuentis,cum similibus.

Contrariū sentientes.

** Responsio ad contraria argumenta.*

** Vterque priuilegiatus in specie nō gaudet priuilegio apud alterum.*

Ecclesia non præscribit aduersus ecclesiam,nisi spatio quadraginta annorū.

Expressa prouisio hominis.

Respōsio ad contraria.

Sed his continuò occurrit Philippus Decius in dicto capit.in præsentia, colum. xxiij.& seq

sequenti de probationibus, vbi dicit quòd ista declaratio, distinctióque priuilegiati in specie, & in genere, est contra text. in dicto §. sed & hoc præsenti, & ea quæ suprà diximus de minore, & absente, & alia similia: in quibus, si rectè res attendatur, priuilegiatus specialiter in aliqua causa, non vtitur priuilegio contra alium priuilegiatum in genere, propter similem eius qualitatem, vt rectè patet in casu, de quo ibi per glos. & docto. Monasterium enim habet priuilegium, vt excludat substitutum vocatum à testatore, & tamen non vtitur priuilegio contra aliud monasterium substitutum, quod quidem monasterium substitutum nullum in illo casu habet priuilegium. Et eodem modo possent induci ea quæ suprà dicta sunt. & ratio manifesta videtur: quia cùm priuilegium concedatur simpliciter, non debet trahi, vt habeat locum contra alios pariter priuilegiatos, quia non est eadem ratio, & indefinita non æquipollet vniuersali, vbi est diuersa ratio, vt per Dyn. in rubri. de regul. iur. in vj. & per Bartol. in l. si pluribus. ff. de lega. ij. Nec obstat dicta l. vltim. D. ex quibus causis maio. & dictum c. auditis, de præscriptio. cum similibus, quia in illis casibus ille qui priuilegio vtitur contra alium priuilegiatum, certat de damno vitando, alter priuilegiatus de lucro captando, & ideo eius priuilegium non attenditur, vt declarat Baldus in authenti. perpetua, C. de sacrosanct. eccles. Petrus Anchara. consi. xxxvi. contra, colum. ij. Paul. Castren. consi. cccxiij. vt bene attingatur, circa finem, Angel. Areti. in §. rursus. Institu. de actionibus. Preterea quia illud, quod de legato ad pias causas non detrahitur Falcidia, introductum est in fauorem ecclesiæ, vel animæ testatorum, vel alterius piæ causæ: quæ quidem ratio cessat quando ecclesia, aut alia pia causa est instituta hæres, ideo & cessare debet dispositio. Sed & nouissimè Lancelot. Polit. in repetitio. l. filium, colum. xxxvj. versi. circa quartum. C. familiæ erciscund. dicit, longè sibi magis placere primam opinionem, quoniam multò firmius & validius est priuilegium commune, quàm speciale, vt not. docto. in l. Centurio, D. de vulgar. & pupilla. quod maximè (inquit) verum est, quando commune priuilegium est in persona illius, cui & speciale concederetur, proptereà non esse probandam considerationem eorum, qui secundam partem tenent, quoniam pia causa, quæ vult deducere Falcidiam, duplici causa mouetur. Alia est ius commune, quod etsi non sufficeret, remanet altera, scilicet fauor piæ causæ. respondétque similiter ad dictam l. vltimam, D. ex quibus causis maiores, quia is cui ibi conceditur restitutio, certat de damno vitando, alter de captando lucro, & ideo in pari causa fauendum est repetitioni, l. non debet, in fin. D. de regul. iur. Et ita per hæc est expedita hæc prima limitatio: ex quibus constat non immeritò dubitasse glo. in c. pontifices, in fi. xij. quæstione ij. quid in hoc casu dicendum esset, adeò est dubius.

Monasteriũ excludit substitutũ à testatore.
Nõ tamen aliud monasterium substitutũ.
Priuilegiũ simpliciter cõceditur.
Indefinita non æquipollet vniuersali.
Priuilegiatus certans de lucro captãdo non vtitur priuilegio contra alium priuilegiatum.
Cessante ratione, cessat eius dispositio.
Validius priuilegiũ commune, quàm speciale.
Pia causa duplici ratione fulcitur in deducenda Falcidia.
In pari causa fauendũ est repetitioni.

Secundò est limitandum, vt videlicet non detrahatur Falcidia ex testamento ad pias causas: quando si detraheretur, non potest adimpleri pia voluntas ex eo quod esset reliquum. At vbi detracta Falcidia posset adimpleri legatum, tunc bene detrahitur Falcidia, vt voluit Barbat. in dicto capit. Raynaldus, colum. clj. quadragesimò pondera, de testament. per text. in dicto §. si autem hæres, in authentic. de eccles. tit. & in l. dotem. D. de fideicommiss. libertat. Et ita, inquit, non sunt correcta iura antiqua, sed tantùm recipiunt limitationem, per dictum §. si autem hæres. quod etiam voluit Roma. in dicta authentic. similiter, colum. iij. Sed aduerte, quòd Angelus in l. decem, hoc aliter intelligit, vt videlicet tum demum non detrahatur Falcidia secundùm illam authen. similiter, quando non relinquitur legatum piæ causæ ad certum & limitatum vsum, sed simpliciter & in genere. Sed si relinquatur ad certum & determinatum vsum, puta ad constructionem alicuius capellæ, & is vsus explicari potest, & perfici cum detractione Falcidiæ, ea certè detrahitur, per dictam l. decem, cum gloss. & l. si seruus, & l. sequen. cum gloss. D. ad legem Falcidiam. dicit tamen cogitandum: quia non ponit pro constanti. & hoc simpliciter refert & reputat singul. Alexand. in dicta l. Marcellus, colum. iiij. D. ad Trebel. & in l. j. §. ad municipium, colum. vlti. D. ad leg. Falcid.

Limita tertiò, vt procedat quod dictum est, non detrahi Falcidiam à legato ad pias causas, nisi ei, cui est legatum ad pias causas, puta ad alimenta, esset etiam relictum aliud ad non piam causam, puta fundus: quia tunc de tali legato fundi tantum detrahitur, quantum sufficit ad Falcidiam vtriusque. Ita voluit Angel. in dicta l. si seruus, per illum textum, cum duabus sequent. & ibi etiam Imol, in l. ex asse, & ibi Alexand. quem omnino vide, eodem titu. & Alexand. qui hoc dicit notab. in dicta l. Marcellus, & dicto §. ad municipium, quibus locis suprà allegauimus, & in additio. ad Barto. in dicta auth. similiter, & Firmia. qui & hoc reputat singu. in tract. de episcopo, in xxxj. q. iiij. partis, lib. iiij. vers. quæro etiam an de legatis.

Limita quartò, vt quamuis de huiusmodi relictis ad pias causas non detrahatur Falcidia, tamen ex illis, & aliis ad non pias causas pro rata tantùm detrahetur, vt reducantur ad vires patrimonij, verbi gratia, testator habens in bonis quadringenta, legauit quadringenta ad non pias causas, & centum ad pias, ea centum non debentur integra: sed de illis, atque etiam de quadringentis non piæ causæ deducetur quinta pars vt reducantur ad vires patrimonij, & ita piæ causæ debebantur solùm octoginta, & eam quintam partem, s. viginti hęres retinebit, & de quadringentis legatis ad non pias causas detrahet Falcidiam. ita voluit Ioan.

Non adimpleta pia voluntate ex reliquo, non detrahitur Falcidia.
Distinctio legati piæ causæ ad certũ aut incertum vsum relictæ.

Andr.in additio.Specul.titu.de testament.§.j.versic.quid in legatum,in fin.Bart.in dicta authen.similiter,in fi.Angel. Imol. Paul.Castren. & Alexand.in l.si post missionem,per illum text.D.ad legem Falcid.Angel.& Imol.in l.in ratione,§.quod vulgò,eodem titu.Angel.in l. certarum,§.si miles,eod.titu.Imol.in l si quis testamento,§.j.D.de lega.j.

Testatore nihil disponẽte de Falcidia pia causa, nec ea detrahitur.

Limita quintò, vt scilicet non detrahatur Falcidia ab huiusmodi legatis ad pias causas, cùm testator nihil de ea re disposuit:nam ipse potest disponere vt detrahatur, vt not. in authent.sed cùm testator,C.ad leg.Falci.& per Socin.consi.xlviij.consilius,&c. capio primam quæstionem,col.iij.versi.v.confirmatur,lib.j.

VICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Quarta Trebellianica non deducitur ex fideicommisso vniuersali ad pias causas.

Trebellianica an deducatur in piis causis.

Icesimoseptimò, non solùm non detrahitur Falcidia ex singulis videlicet legatis,sed nec etiam Trebellianica ex fideicommisso vniuersali,vt voluerunt Iacob. Bel.Fulg.& Ange.in dicto §.si autem hæres,in auth.de eccles.tit. de Spec.tit.instru.edit.§.compendiosè,versic.sed cùm deductio, colum.vlti. Dyn.in.l.j.§.*filij.* D.ad Trebellia.Cy.Bart.Bal.Ange.Salyc. qui hanc sententiam dicit in practica tenendam, & Raphael in dicta authent.similiter,C. ad legem Falcid. Cyn. Angel. & Imol. in l.j.§. ad municipium,D.ad leg.Falcid.Ioan.Cald.consi.xl.quædam mulier,ad fi. in tit. de testamen. Specu.qui ita dicit fuisse iudicatum, in titu.de instrumen. edi.§. compendiosè,versicul.sed cum deductio,Bartol.Bal.& Ang.in l.Marcellus,D.ad Trebellianum,Bart. in l.j.in v.q.v.q. principalis,C.de sacrosanct.eccles.Ioan.de Fantzenz.Petrus Anchar.& Domini.in c.si pater,de testamen.lib.vj.Bart.in authen.sed etiam in ea,C.ad legem Falci. vbi ita dicit se consuluisse sæpius,& ita de facto consuluit in vj.consil.viso testamento,ad fin. & iterum consil. xxxiiij.factum tale est,Massius Martini,colum.vlti.& consi.lvj.Bar. condidit testamentum, in tertio dubio,& consi.lxviij.proponitur quòd Iohannellus,colum.ij versicul.ex prædictis, Bald.in repetitio.l.j.colum.xv.versicu.super decimo quæsito,C.de sacrosanct.eccles. & in l. id quod pauperibus,in xviij.q.& in l.si quis ad declinandam,colum.j.& ibi Salycet.qui hoc dicit seruari in practica,& Pau.Castren.C.de episcop. & cleric. idem Bald.in l.vlti.C. eod. titul.& in l.& in epistola,circa medium,C.de fideicommis.Bald.& Angel.in l.auia,§.Titio, D.de conditio.& demonstratio.Bald.in l.executorem,C.de except.rei iudic.& consi.lxxxv. quæritur vtrùm ille,in princip.lib.j.& consil.xcix.factum tale est, Nicolaus,lib.ij. & consil. clxxj.præmittenda sunt,in fi.libr.iij.& consil.viij.si codicillaris:lib.iiij.& consi.xc.hoc capite proponitur quòd Christianus,eodem lib.iiij.& consi.cccl.in consulendo,in fin.cod. *lib.iij.* & consil.ccccxxiij.Francischinæ quæ decessit,codem lib.iiij.vbi dicit eam communem esse opinionem Legistarum,& consi.iij.factum tale est,libr.v.& consil. ccxcvj. factum sic se habet,eodem libr.v.& consil.xxxix.viso testamento,colum.ij.eodem libro v.& consi.cccxxviij. determinatio,in fin.eod.lib.v.Signo.consil.xvj.factum tale est,reperitur quòd quidam,in ij. q.Iacob.Bel.& Angel.in §.si autem hæres,per illum textum in authentic.de eccles.titu.Angelus in §.si verò expressim. colum. vij. in dicta authentica de hæredibus & Falcid. & in §. sanctissimus,in authentic.de sanctissimis episcopis,& in l.sed si non seruus,D. eodem titul. & consil.xlj.punctus,de quo quæritur,in fin.vbi dicit hanc esse veram, & approbatam opinionem,& iterum consi.lix.quidam paterfamilias, post princi. vbi & dicit hanc opinionem communiter esse approbatam,& consil.clix.Corradus Alber. in fin.Ioan. Calde. consil.xl. quædam mulieres,eod.titu.de testament.Petr.Anchar.consi.cxliiij. præfatis nominibus, in fin. Anton.Cardin.Floren.Panor.qui hanc dicit esse communem opinionem,in c. Raynaldus,colum.vj.de testament.& consi.lix.viso testamento,col.ij.versi.item ex alio capite,lib.j. vbi etiam dicit hanc esse communem opinionem,& consi.xxxij.circa duo dubia, col.vltim. in ij.dubio,lib.ij.vbi & dicit se vidisse consilia solennium docto. in hanc sententiam, & esse communem opinionem doct.vtriusque iuris,Rom.consi.ccxxxix.in hac re breuis ero,in ij. dubio,vbi hanc quoque dicit esse communem opinionem, à qua non est recedendum, neque consulendo, neque iudicando.& consil.cclxxvj.visis dubiis, in primo dubio, & Petr. Ancha.consi.viij.hoc initio,difficultas quæstionis,ad fi.Paul.Castr.in l.cùm dotem,in lect. Paduana,D.ad leg.Falcid.& cons.cccinj.primum dubium,col.j.lib.j.vbi ita dicit se semper tenuisse,& consi.xij.prima consultatio,col.ij.libr.ij.& consil.ccccxxxviij. de iure communi, in fi.eo.lib.j.tamen non omnino asserit,& cons.lxvij.in causa præsenti,col.ij.lib.ij.& iterum consi.cij.videndum est primò,col.ij.lib.ij:& consi.clij.viso puncto,in quarto dubio,col.j.& ij.& consi.clxvij.præsupposita pro vera,in prin.eod.lib.ij.& consi.clxxxvij.casum istum,ante fi.eo.lib.ij.& consi.ccccxxj.visis & consideratis,col.vlti.eod.lib.ij.Pet.Bel.in speculo principum,titul.de materia executorum vltimarum voluntatum, §. videamus, columa vltima Benedict. Capit. qui vbique dicit communiter teneri, consilio xviij.cum viso & considerato, columna penultima versiculo, quo ad Trebellianicam, & consilio sequenti, etsi.

Communior hæc in re opinio.

viso & considerato,in princ.& consi.xxviij.punctus fuit quidam.colum. vlti. & consil.xxxij. punctus,casus talis est,versi.circa secundum,& consi.liiij.punctus,quidam Angelus, col ij. & consi.lxj.cum visis & consideratis,col. vlt.& consil. lxvj.punctus quidam Bernardus,col. iij. & consi.lxxviij.punctus Bonarellus,col.iij. & consi. seq. punctus quidam Titius in fi. & consi.cxv.cum prout in facto,col.vlt.Franc.Aret.consil.lxvij.diligenter & maturè.col. pen. Bald. consi.lviij.illud adferam,col.v.lib.iij.& consi. ccxvj.ponderatis his,ante fi. lib. vj. vbi dicit communiter in practica seruari,Soci.consi.lxxvij.in præsenti consultatione,col.v. versic.restat ergo vnum,lib.j.& consi.lxxx.de duobus principaliter quæritur, col.v. vers. potest autem dubitari.lib.j.& consi.cxvj.non potest negari,col.vlti. eod.lib. j. & consi. cxliiij. diligenter considerata,col.vlt.eod.lib.j.& consi.lxxxij. in causa vertente, col.pen.versic.sed difficultas,lib.iiij.Corne.consi.xciij.licèt posset.col.ij. versic. deueniendo, lib. j. vbi hanc dicit esse communem opinionem,& iterum consi.clxviij.in hac consultatione,col.iiij. versic. deueniendo ad tertium,eod.lib.ij. vbi etiam dicit ita communiter teneri, Iason in rubr. D. ad Trebel.Stepha.Bertran.consi.cxlix.viso testamento,in vltimo dubio,lib.ij.& Lancel. Polit. in dicta l. filium quem , loco suprà allegato, Philip. Decius, qui & hanc dicit communem, consi.ccxcix.in causa mihi commissa,col.ij. versi. & aduerte.

Sunt tamen multi, & hi quidem maximæ authoritatis, qui tenent contrariam sententiã, videlicet glo. Archid.in additio. & Ioan.Andr.in dicto cap. si pater, per illum text.de testamen.lib.vj.Inno.in cap.si tibi,circa finem, de testament. prout illum refert Bald. in dicta l. & in epistola,C. de fideicommiss. Ioan. Andr. in additionib. Specula.dicto titul.de instrumen.edit.loco suprà allegato.Idem Baldus sibi contrarius post Ioan.Castellio.consi.ccxxix. in primo articulo,in secundo dubio,libr. iij.& in authentica, sed cùm testator, C. ad legem Falcidiam, Ioan. Cald.& Ioan. de Ligna.quos ita consuluisse dicit Saly.in dicta authentic. similiter.Iacob.Butr.Rayn.Flor.& Alber.in dicta l.si quis ad declinandam, C.de episcopis & clericis. Idem Iacobus & Salycet. qui hanc partem dicit de iure esse veriorem , in dicta authentic. similiter , & ibi latè Roma. sibi contrarius in xl. speciali, vbi hanc rem latissimè omnium disputat , & ibi quoque Corne. qui hanc partem dicit esse magis substantialem, aliam tamen benigniorem,& ideo in practica esse sequendam.Old. consi. ccxlviij. præsupposita consuetudine,in vj.dubio,Iac.Bel.in §.sancimus,in authen. de hered. & Falcid.Ioan. Cal.& Io.Ligna.qui & hanc partem consuluerunt,sicuti referunt Salycet. & Roma. in dicta authentic.similiter, Imol. in dicta l. Marcellus, §. quod autem, D. ad Trebel. vbi etiam dicit in hanc partem consuluisse Fran.de Rampo.Paul. Castren.sibi contrarius,consi.xxix. circa primum quæsitum dicendum est testamentum,colum.j.lib.j.& consi.xxxvij.viso puncto,& dubiis suprascriptis,versi.circa quartum,lib.ij. & subdubius in l.coheredi, §. cùm filiæ. D.de vulga.& pupil.& nouissimè Iason in dicta l. Marcellus D.ad Trebel.

Contraria priori sententiæ.

Eaq; de iure verior.

Hic est alter Gordij nodus , cui soluendo non satis esset vnius Alexandri gladius : adeò enim latentes sunt inexplicabilesque in eo recessus , vt in vtramuis partem te vertas , quid tibi diffiniendum sit nescias. Sunt text.in vtranque partem, sunt & rationes propè infinitæ, quæ te facilè possunt huc vel illuc impellere , vt non temerè Paul. Castr. super hac re consultus veritus suum iudicium interponere, consuluerit partibus controuersiam potiùs concordia quàm iudicio finirent, iuxta c. j. de mutuis peti.ita fecit consi. lviij. viso dicto testamento,in fi.lib.j. Sed & hoc subdubius loquitur consi. lxxxviij. dubitatio vertitur, col. vlti. eod.lib.j.& consi. cccxxxviij. de iure communi,in fin. eodem lib.j.& Corne. consil.cccxxij. ardua plurimum,in fi.lib.iij.& etiam cons.cccvij.in hac consultatione,ad fin.li. iiij. Verùm, vt diximus,prima sententia communior est, &, vt fatentur aduersarij, consuetudine obseruatur. Ideoque & illam sequendam esse arbitramur. Nam si de interpretatione legis quæratur,inspiciendum est quo iure ciuitas retro in huiusmodi casibus vsa est: optima enim est legum interpres consuetudo, obtinetque vim legis in ambiguitatibus quæ ex legibus proficiscuntur,l.si de interpretatione,& l.nam Imperator, D. de legibus.

Alter hac in re Gordij nodus.

Autoris sententia.

Optima legum interpres consuetudo.

VICESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Canonica portio non habet locum in relictis generaliter pauperibus, vel sine loci determinatione.

VIcesimooctauò, de relictis pauperibus non detrahitur quarta, quæ debetur ecclesiæ parochiali,vel episcopo,vt est gloss.singu.quam omnes sequuntur in c. ij de sepul.quæ licèt loquatur de canonica parochiali tantùm, idem tamen debet intelligi de episcopali,quia parificatur in iure,& priuilegio, per c. vlti. de testa. & illam facit singul.Franciſ.Aret.in l.j.col.vlti.in xvj.priuilegio piarum causarum,C.de sacrosanct. eccle. Sed & alia similis in dicto c. si pater,in verbo, Trebellianicæ, de testamen. lib. vj. & est bonus textus in l. si quis ad declinandam, C. de episcop. & cleric. vbi dicitur, quòd de relictis pauperibus nihil detrahit episcopus. vbi & Bald. super hoc multa dicit,

Quarta debita ecclesiæ parochiali.

Quarta episcopalis.

quæ ibi sunt obuia omnibus. Sed hoc licet, vt iam diximus, Franc. Aret. reponat inter priuilegia piæ causæ, non tamen competit cæteris causis piis, vt plenè not. in c. officij, & in cap. requisisti, vbi est text. de testamen. & per Barto. consil. cccclxiij. de omni relicto, lib. ij. Quin nec hoc semper competit, nec omnibus relictis factis pauperibus, sed demum tantum, quando relinquitur pauperibus generaliter, & sine determinatione loci: secus si relinquatur pauperibus certi loci: quia tunc debetur canonica portio, vt voluit Ioan. Andr. & post eum Panormit. in dicto c. officii, & idem Ioand. Andr. Anto. Panormita. & alij in dicto c. ij. de sepul. ipse Ioan. Andr. in c. dudum, colum. ij. in verbo, pauperum, de conuer. coniug. & Bal. in l. si quis ad declinandam, C. de episc. & cleric. & consi. v. quidam ciues, lib. j. & consi. ccccc. eodemque vlti. illa verba, in fi. lib. ij. & consi. cclix. super primo puncto, lib. iiij. & Angel. consi. cxvij. in canonica portione, in primo dubio, & iterum in vlt. & Card. Flo. consil. cxxj. ad primum respondeo, & Bene. Cap. consi. xxv. cùm de pluribus quæratur, col. vlti. & consil. clx. cùm vt præsupponitur, in primo & secundo dubio, Socin. in l. quidam relegatus, colum. v. D. de rebus dubiis. Tu tamen vide omnino Baldum in authen. similiter, & in dicta l. si quis ad declinandam, & consil. cxxxj. quando testator, lib. v. & latissimè Rom. consil. cccclxxvij. in casu propositæ consultationis, colum. iij. & Cardi. Florent. consil. xiij. in ciuitate Vrbinatensi.

Relictum pauperibus generaliter

VICESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Per ingressum monasterij censetur quis habilis ad succedendum.

Illegitimus filius. Idem ingrediens monasterium. Illegitimitas absterſa per ingressum monasterij. Oblatus curia principis. Incapax institui potest. Illegitimus ingressus monasteriū non obtinet beneficia sine dispensatione. Non fit tamen incapax legati. Ingratitudo commissa ante ingressum monasterij.

Icesimononò, licèt filius illegitimus non possit heres à patre institui, l. vlti. D. de his quibus vt indig. nec etiam substitui, l. is qui, D. de vulga. & pupil. potest tamen institui qui pium locum, id est, monasterium, ingressus est, vt singulariter voluit Guliel. Cu. in l. j. C. de sacrosanct. eccles. mouetur primò, quia ingressus monasterium omnem maculam, & ita etiam illegitimitatem, vt vocant, abstersit, per textum in authent. de monac. in prin. Item quia oblatus curiæ principis temporalis censetur legitimari quo ad successionem offerentis, l. communium, C. de nat. li. cum si. ergo fortius si sit oblatus curiæ principis cælestis. Denique quia cùm apud talem illegitimum non sit remansura hereditas, sed confestim transitura in monasterium, per authent. ingressi, C. de sacrosanct. eccles. satis censeri is debet capax, cùm non capiat vt ipse sibi commodum priuatim afferat, sed aliis: quo quidem casu is, qui aliàs est incapax, institui potest, per textum in l. cogi, §. is qui solidum. D. ad Trebellia. Et hoc dictum Guliel. pro singul. sequitur Roma. in dicta authent. similiter, in sexto speciali vltimarum voluntatem, & Soci. in dicta regula cccx. in xxxix. priuilegio. Qui tamē limitant vt procedat quo ad successionem: de qua re etiam loquitur Guli. Cu. non autem ad hoc vt possit illegitimus, ingressus monasterium, obtinere beneficia sine dispensatione, per c. j. de filiis presbyter. sequitur item & dicit singul. Alexand. consi. cxxj. viso themate, colum. vlti. lib. j. quod repetitum est consi. xxxv. super contentis, lib. iij. Sed idem voluit Firmia. loquens in omni capace ingrediente monasteriū, in tractatu de episcopo, in xxxj. q. iiij. partis. lib. iiij. versic. & sciendum quòd legatum, vbi ad hoc allegat Barto. in l. intercidit. D. de condi. & demonstra. vbi tamen hoc non dicit, sed illud tantùm, quòd per ingressum monasterij non efficitur quis incapax legati, per l. Deo nobis, C. de episcop. & cleric.

TRICESIMVM PRIVILEGIVM.

Filius ingrediens monasterium abstergit omnem maculam contractam ante ingressum.

Ricesimò, filius effectus monachus, & ita pium locum ingressus, non potest à patre exheredari propter ingratitudinem commissam ante ingressum, per textum expressum in ca. non liceat, & ibi glo. 19. quæst. vlti. quem ad hoc etiam ponderat Roma. qui illum dicit singu. vt i suprà in viij. speciali, & Socinus etiā vbi suprà, in iij. priuilegio, licèt tamen de ea re dubitent, & quidem sine causa, gloss. Guliel. Cyn. & Bal. in dicta l. Deo nobis, C. de episcop. & cleric. ex quibus gloss. inclinat in id quod diximus, alij distinguunt non animaduertentes ad illum textum.

TRICESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In legatis ad pias causas potest executor testamentarius officium suum alteri delegare.

Executor testamenti non potest sibi subrogare aliū.

Ricesimoprimò, licèt executor testamentarius non possit alteri suum officium committere, vt probatur in l. nulli, circa princip. ibi, pro sua conscientia, & ibi not. Bald. C. de episcop. & cleric. & not. Archidia. Ioan. Andr. in Nouella, & Domi. in c. vlti. §. vlti. de testament. lib. vj. & idem Ioan. Andr. in additio. Specul. titul.

titul.de instrumen. edit. §. nunc verò aliqua,in additio. quæ incipit, quando acceptauit, & latiùs Roma.in penulti.charta eiusdem §. in additio. incipiente, hoc dictum,& Iacob. Bel. in §.si quis ædificationem, in authentic. de eccles.titul. Cyn.in l.id quod pauperibus, in xiij. quæstio.C. de episco. & cleric. Bald. in l. cùm magistratus, C. quando prouoc.non est necess.& in l.vnica,§.ne autem,C.de caducis tollend. & in l.nulli, C. de episcop. & cleric. & in c.j.§.vlti.circa fin.titu.de not.feud. Angel.in l.cùm debitorem,D.rem ratam habe. Atque adeò procedit, quòd etiam non possit testator dare executori potestatem subrogandi aliú, vt notat Ioannes Andreas in cap. j. de procuratoribus, libro sexto, in Nouella, quem sequitur Bald.in l.j.in lectu.colum.penult.subsequenter verò quæro,C. de sacrosanct. eccles. vbi & hoc dicit tenuisse disputando Lamber.de Ramp.& idem Bald.in l.quidam,D.de rebus dub. & in l. captatorias. colum. ij. C.de testament.milit.& Benedic.Capra consil. liiij. punctus. potest tamen huiusmodi facultatem testator concedere in legatis ad pias causas, vt not.voluit Bald.in cap.in causis, de electio. hac ratione innixus, quòd piarum causarum fauor iuris subtilitates rescindit,per not. in c.cùm tibi,de testam. & hoc idem tenet Roma. & post eum Corne.qui & alia ad hoc adducit in l.captatorias,C.de testament.milit.Sed tamen quòd id possit generaliter testator facere,tenet Paul. Castre. quem vide in l. nulli, colum.ij.versic. vlterius.C.de episcop. & cleric.

Ne quidē ex iussu & voluntate testatoris.

Secus in piis causis. Fauor piarum causarum.

TRICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Suitatis existentia æquè confirmat legata piis causis in testamento relicta, atque ipsum testamentum.

Tricesimosecundò, licèt per existentiam suitatis confirmetur testamentum patris,quantum ad ea,quæ concernunt vtilitatem sui heredis,non etiam quantum ad legata aliis in eo testamento relicta,per text.in l.si filius qui patri,D.de vulg. & pupil.& l. j. §. vlti. D. vt in possess. lega. Fallit quantum ad legata relicta piis causis,per textum loquentem in libertate, in l.cùm quasi,§.sed si quis.ff.de fideicommiss.libert.& l.sciendum,D.de manumiss.testam.quem & ad cæteras pias causas trahit Angel. & post eum Imol.Raph.Paul.Castr.Alexan. Franc.Areti.in dicta l. si filius qui patri,in princ. & Bald.in authentic.hoc amplius,colum. ij. C. de fideicommiss. & Roma.in l. apud Iulianum,§.idem Iulianus.D.ad Trebel.& Alexand.in additio.Bart.in repetitio.l.ij.in v. q. v. q. principalis,C.de sacrosanct.eccles.& consi.iiij. videretur inspectis his.colum. vij. versic. & maximè ad pias causas,lib.ij.& iterum consi.ccx.statutis accuratè prospectis, colum. iij. in princip.& iterum colum.penulti.lib.ij.& Iason in l.eam quam,colum.xj.versic. secundò limita,C.de fideicommiss.& in dicta l.j.in prima lectura, versi.primò, nisi filius,C.de sacrosanct.eccles.

Existentia suitatis.

Extēsio libertatis ad pias causas

TRICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Ad pias causas relicta, etiam non adita hereditate peti possunt.

Tricesimotertiò, licèt aliàs legatum peti non possit hereditate non adita, l. eam quam,C.de fideicommiss.l.si quis omissa. D.si quis omissa causa testam. cum si. Fallit tamen in relictis ad pias causas. In qua re, quoniam sunt qui id simpliciter tenent:alij qui distinguunt inter legatum singulare,& inter fideicommissum vniuersale, alij an heres institutus obierit ante testatorem, eo sciente,an verò ignorante : alij,qui aliter. Et res est longior, quàm vt breui possit expediri. Ideo vide Specul. titu. de instrumen. edi. §. nunc verò aliqua, versic. sed pone quòd eo testamento,& ibi Ioan.Andr.in additio.incip.hìc obliuiscitur author quęstionis,aliàs incipit, omittit author quæstionem,& in cap.Ioannes,de testamentis,Barto.in l.j.in iiij.q.v.q. principalis.& ibi Bald. in lectu.col. vlti. versic. iuxta hoc quæro, & iterum in repetitio. colum. xviij.versi.super nona quæstione,Salyce.Fulgo.Franc. Aret. Et Iason in vtraque lectura, C. de sacrosanct.eccles.Barto.in l.j.C.de bonis vacan.lib.x.Barto.Bald. Angel. Salycet. in xiij. quæstio.Fulgo.Floria.Paul.Castren.colum.iij.Corne.in xxj.fallen. & Iason in l.eam quam, post gloss.ibi,de fideicommiss.Bartol.in tracta.minorica.dist.iiij. c. ij. Bald. in authenti.hoc amplius,colum.iij.eodem titu.& in l.vlti.colum.v.C.de codicil. Bald.Floria. & recentiores in l.i.D.de legat.j.Bald.in l.nulli,& in l.is qui pauperibus,col.iij.versi. vltimò circa tempus, C.de episcop. & cleric. in authent. si qua mulier, in vltima colum. & in l. vlti. C. de sacrosanct.eccles.& in l. vlti.in prin. C. de testament. manumis. & in l.cùm hi,in prima & tertia lectu.D.de transact.& in l.si fraudem,colum. vlti. C. si quis omissa causa testament. & in l. qui filio,§.seruus,& ibi Angel.Imol.Raphael Cuma.C.de heredib.instituend.Bal.in vtraq; lectura,& Angel. in l.hereditas, §. si defuncto,D. de petitio.heredita. Bald. consil.cccclvij. viso

Legata repudiata hereditate nō petuntur.

Aliud in piis causis.

Distinctio hac de re.

viso testamento Ioannnis,lib.ij.& consi. clxvij. thema proponitur, col.vlti.libr. ij. & consil. clxvj.allegationes hinc inde factæ,in secundo dubio,lib.iiij.& consi.cclxxxvij.dicta mulier, ante fin.eod.lib.iiij.& consil.ccccclvj.punctus inter alia,eod.lib.iiij.& consil.xx.super primo puncto,colum. j. lib. v.& consil.xxxix.viso testamento,colum.ij. eod. lib. v. & consil. cxviij. casus sub tali forma,col.vlti.eod.lib.v.& consil.cclxiiij. ad euidentiam,colum. ij. & consilio cccx.præmittendum est,eod.lib.v.Aluisius Perusi.inter consilia ipsius Bald. consil. cclviij. an cæcus,col.ij.versi.sed secus in legatis,eod.lib.v.& consi.ccccxx.præmittendum est,colum. ij.eod.lib.v.Angel.& Imol.in l.si filius,in prin.D.de vulga.& pupilla. Angel.in l.j. C.si quis omissa causa testam.& in l.j.C.de bo.vacan.lib.x.& consi.ccclxxxiiij.primò videre oportet, in fi. Saly.in authent.cassa.in ix.q C. de sacrosanct. eccles. Petrus Ancha.in c.cùm esses,de testamen.& consil.viij.difficultas quæstionis,ad fin.& iterum consil.xiiij.exhibitis mihi postea,& consi.cliij.præfatis nominibus, colum. j. Bened. Plum.in l. Antoninus, D. de fideicommiss.liber.Lapus alleg.lxix.Imo.in l.j. D. de lega. j. Fulgosius consil. lxxv. ex facto proponitur,colum.iij.nec his obstat,& consil.clxvij.thema proponitur,colum. vlti. Floria. in l. cùm quidam.§.si dies,D. de vsur.& in l. qui & col.ij. versi.& ex his potest,D. famil. ercisc. & in sua disputa.incip. Gofredus. Imol. Alexand.& Francisc.Areti.in l.si filius qui patri, D. de vulga. & pupilla. Panormit. in cap. relatum,lib.ij.colum. penult.de testamen. & consil. xxxij. circa duo dubia, colum.ij.lib.ij. Roma.latè in repetitio. dictæ authent.similiter,in xx. speciali,& consil.lv.cùm quæreretur,& consi. ccccxxviij. in terminis propositæ consultationis,in j.dubio,& consi.cccccxciij.in casu consultationis,Io. Ana. consi. xxviij. visis & ponderatis,col.pen.Alex.consi.iiij.videretur,col.vij.lib.ij.& consi.ccx.statuto accuratè perspectis, col.pen.eod.lib.ij.& consi.iiij.attentis narratis,col.iij.lib. vij. Fran.Aret.consi.lxiiij.diligenter, col.pen.Barb.latissimè in rubri.de testam.col.lviij.versic.nunc ad vltimam quæstionem,& consil.viij.scribitur præclarè,col.viij.& sequen.lib.j. Mathesil. no. clxiij. no. singulare quod ad hoc,Soci.consi.cxxxj.inci.non potest negari,col. antepen. secundò respondetur, & duobus versi.seq.Firmia.in tracta.de episcopo,in xxxj.q.quartæ partis, lib.iiij.& Philip. Decius l.si nemo,D.de regul.iur.Stepha.Bertrand.consi.xciiij.relicta,nume.iiij.lib.ij.

Prosequitur materiã præcedentis priuilegij.

TRICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Actio personalis & hypothecaria pro legatis ad pias causas etiam non adita hæreditate competunt.

Actiones cõpetentes legatariis.

Actio personalis non oritur ex quasi contractu.

Actio hypothecaria accessoria obligationis personalis.

Actio personalis & hypothecaria pro legatis adita demum hæreditate cõpetunt.

Eius ratio.

Vtraq; tamen in hac specie competit.

TRicesimoquartò,retenta ea opi.quæ vult deberi legata ad pias causas etiam non adita hæreditate, licèt tunc inspectis regulis iuris communis, non deberet, nec posset competere pro huiusmodi legatis actio personalis, neque actio hypothecaria quæ aliàs competunt legatariis ex testamento,per l.cùm filius.§. variis. D. de leg.ij.& l.creditoribus,C.an seruus post manumiss. & l. j. C. communia de leg. & §. nostra,Institu.de lega.Ratio est quantum ad actionem personalem:quia ea non oritur ex quasi contractu,qui oritur ex aditione hæreditatis,l. apud Iulianum,§.vlti.D.ex quib.cau.in poss. ea.l.ex maleficiis,§.hæres,D.de act.& oblig.& §.hæres,Insti.de obli. quæ ex quasi contract. Quantum autem ad hypothecariam : quia ea est accessoria actionis personalis atque obligationis,l.cõtrahitur,& l.res,D.de pigno.Cùm ergo nulla hîc debeat competere actio personalis,neque ex defectu aditionis,non potest etiam esse hypothecaria,per l. si legati, D. de pigno.& per regulam,accessorium,de reg. iur. lib. vj. Quibus rationibus Specu. tit. de testamen.§.in primis,vers.pone nullus,& iterum in tit.de actio. seu peti.§. sequitur, versi. sed quando, & ibi etiam Bald. dicunt nunquam competere actionem personalem , aut hypothecariam pro legatis,nisi adita hæreditate,quod & voluit Bal.ipse in l. j. col. vlt. vers. item dico,C.si quis omis. caus. testa. vbi & hanc adducit rationem , quia hypothecaria oritur ex quodam consensu tacito vel expresso,per gloss. in l.si tibi, §. de pignore, D. de pact. At hic non adita hæreditate nullus est hæredis consensus,nec expressus,nec tacitus : tamen in hoc casu vtraque competit, etiam non adita hæreditate , vt voluit Roma.in repetitio. dictæ authen.similiter,in nono speciali,circa vltimas voluntates,per textum. quem dicit expressum in dicta l.j.C. communia de leg.in illis verbis , & præcipuè cùm talia sunt legata , vel fideicommissa quæ piis actibus sunt deputata , vbi legislator concedens legatariis personalem actionem, & hypothecariam, hoc præcipuè in legatariis ad pias causas concessit, ad quod etiam facit l.vlti.C. de sacrosanct. eccles. Et tamen sciebat ipse legislator, quòd hæc legata competunt etiam hæreditate non adita. Et si dicat quispiam illum textum intelligendum fore eo casu,quo fuerit adita hæreditas,certè frustra expressisset Imperator idem esse, & id quidem maximè in relictis ad pias causas : quoniam & si non expressisset , hoc tamen satis dictum fuisset ex generalitate illius l. At in dubio debemus ea verba intelligere, vt non sint superflua,sed aliquid speciale & certum indicent,l.j.ad fin. D.ad municip. l. si quando, D. de legatis j. cap. in his, de priuileg. cum similib. Non tamen verum est quod dicit Specul.

In dubio verba intelligũtur, vt non sint superflua.

non

non esse hypothecariam, vbi non est personalis actio, per text. in l. cùm notissimi, C. de præscriptio. triginta ann. vbi hypothecaria competit, quando personalis actio est sublata creditorum negligentia, vt & plenè not. in l. intelligere, C. de luitio. pigno. *Hypothecaria cõpetit etiam sublata actione personali.*

Contrarium tamen expressè in specie, videlicet in legatis ad pias causas, tenuit Bald. in l. j. colum. vlt. versi. subsequenter verò quæro, C. de sacrosan. eccle. in lect. & Imo in l. qui filio, §. j. D. de hæred. instituend. & Alexand. qui nominatim reprehendit Roma. vbi suprà in l. j. colum. x. versic. item not. D. de legat. j. vbi dicit quòd Roma. dum allegat. pro se dictam l. j. C. communia de leg. somniat: quia ibi Imperator apposuit dictionem, præcipuè, vt ostenderet solùm maiorem esse rationem in legatis piis. Quin etsi bene consideretur text. circa finem illius l. fortiter inquit, stringit contra Roma. dum dicit quòd hypothecaria habet locum quatenus personalis obligatio, siue actio competit: sed non adita hæreditate, non habet locum personalis obligatio, siue actio, quæ quidem oritur ex ipsa aditione, per dictam l. apud Iulianum, §. vlti. C. ex quibus causis in possess. ea. & not. glos. in l. j. §. cùm igitur, in verbo, cedere, C. de caducis tollend. quam pro singul. allegat Bald. in l. vlti. in princip. C. de testam. man. *Cõtrarium sententes. Dictio, præcipuè. Non adita hæreditate non habet locũ personalis actio.*

TRICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Ex duobus testamentis id præsumitur posterius, in quo legatum est ad pias causas.

TRicesimoquinto, licèt cùm apparent duo testamenta, & ignoratur vtrum illorũ sit prius, posteriúsve, illa sese inuicem confundunt, & sunt nulla, per l. vlti. & ibi gloss. & doct. C. de edicto diui Adriani tol. & l. j. §. non autem, vbi etiam gloss. & Bartol. D. de bonorum poss. secundum tabu. gloss. in c. de duobus, de rescript. lib. vj. Hoc tamen fallit, vbi in altero testamentorum, sunt legata ad pias causas: id enim præsumetur esse posterius, fauore legatorum ad pias causas, vt pulchrè voluit Roma. vbi suprà in xij. speciali. Argu. l. j. C. de iure fisc. & sequitur Soci. in dicta regu. cccx. in xxxiij. priuilegio, & Barbat. in c. relatum, col. xviij. de testamen. Iason in dicta l. vlti. colum. penulti. & ibi Philippus Decius colum. vlt. C. de edicto diui Adria. tol. vbi hoc dicit singul. & idem Iason in l. j. colum. j. versic. quartò amplia, D. soluto matrimo. & vtrobique dicit ita se consuluisse de facto Brixiæ, pro hospitali magno, & ita fuisse iudicatum. Ad idem dicit facere regulam l. sunt personæ, D. de religio. & sumptibus fune. & text. in c. vlti. de re iudi. & c. his, de priuileg. & idem quoque voluit Barba. in c. relatum, colum. xviij. de testamen. Et hoc adeò verum est, vt licèt in hoc dubio, is qui est in possessione præferatur alteri quando non constat vtrum testamentum sit prius, an posterius: hæc idem Barto. in dicto §. non autem, cum similib. tamen fallit cùm in vno est instituta ecclesia: nam præfertur alij etiam existenti in possessione, vt singul. scribit Philippus Decius in dicta l. vlti. colum. vlt. C. de edicto diui Adr. tol. Nam possessio (inquit) facit reum potiorem, §. commodum, Institut. de interdict. fauor autem piæ causæ præfertur fauori rei, per cap. vlti. de re iudic. & in l. inter pares, D. de re iudic. *Duo testamenta sese inuicẽ confundunt. Fauor legatorum ad pias causas. In dubio potior est possessor. Ecclesia præfertur possidenti.*

TRICESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Relicta nominatim ab vno hærede ad pias causas, censentur tacitè repetita ab eius substituto.

TRicesimosexto, licèt aliàs relicta nominatim ab vno, non debeantur alio substituto, l. j. §. id quod ex substitutione, & l. in ratione, §. quod vulgò, D. ad legem Falci. l. licèt Imperator, & ibi Barto. Angel. & Alexander D. de legatis primo, & l. cùm pater, §. ab instituto, & l. pater meus, §. quod alicuius, D. de legatis secundo, & l. vnica, §. his itaq;, C. de caducis tollend. & in l. si plures, in fin. D. de legat. iij. & voluit etiam Imol. in l. duobus, §. j. D. de lega. j. Quanquam contrarium voluerunt Christ. Castel. Rapha. & Paulus Castrens. in dicta l. licèt Imperator. Tamen relicta ad pias causas nominatim ab vno hærede, haud dubiè censentur tacitè repetita ab illius substituto, & ab eo debentur, per text. singul. hoc ipsum disponentem in legato alimentorum secundum lecturam Barto. post gloss. in l. iiij. §. Lucius. D. de alimen. & ciba. leg. quam lect. etiam sequitur ipse Barto. in l. Mela, in princip. D. eod. titu. & Roma. consil. incip. in casu propositi thematis breuiter dicendum, colum. ij. versic. his tamen non refragantibus, vbi & illum textum dicit singul. Et ita illum ad quæcunque relicta ad pias causas extendit idem Roma. in authent. similiter, in xv. speciali, vbi & illum facit singul. & iterum in xx. speciali, in fin. vbi dicit notab. & Soci. vbi suprà in dicto xxxv. priuilegio, vbi tamen passim corruptè legitur, & Alex. in dicta l. licèt Imperator, colum. penulti. & in l. si duobus, §. j. circa fi. & ibi quoque Iason in fi. *Nominatim relicta ab hærede non debentur à substituto. Nominatim relicta ab vno hærede in piis causis.*

in fi. D. de leg. j. & idem Iason in l. si fundum, §. Stichum, col. j. D. eod. titu. & Philip. Decius consil. clxxxij. in eo casu occurrenti, col. iij. & consi. cclxxiij. in casu proposito, col. j.

TRICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Relictum ab eo, cui testator nihil reliquit, ad pias causas valet: sed ab hærede petetur.

Legatū ab eo cui nihil testamento relictū est. Hæres tenetur soluere legatū ab eo non relictum. Extensio alimentorū ad pias causas.

TRicesimoseptimò, licèt relictum ab eo, cui testator nihil reliquit, non valet, l. planè, la j. D. de legat. j. & l. si fuerit. in fi. D. de leg. iij. & l. ab eo, C. de fideicommiss. & l. vlti. in fin. C. communia de legatis. etenim huiusmodi legatum perinde habetur, atque si non esset scriptum, l. j. §. j. C. de caduc. tol. Fallit tamen in relicto ad pias causas, quod etsi fuerit ab eo relictum, cui nihil testator reliquit, tamen valet, & debetur ab hærede: per textum loquentem in relicto alimentorum, quem Bart. in j. oppo. trahit ad omne relictum, quod respicit piam causam, in l. alio hærede, D. de aliment. & ciba. leg. & bene facit text. in l. libertis, §. vlti. D. eod. titu. & in l. j. C. de fideicommiss.

TRICESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Legata ad pias causas, quanuis caduca sint, non tamen deficiunt.

Legatū caducum remanet apud hæredē sine onere.

TRicesimooctauò, licèt vbi relictum habetur pro non scripto & caduco, remaneat apud hæredes sine onere, l. quidam referunt, D. de iure codicil. & l. vnica, §. & cùm triplici, & §. in primo itaque, C. de caduc. tollend. Fallit tamen in relictis ad pias causas, vt voluit Bartol. & post eum Floria. de sancto Pet. in l. pater Seuerinam, D. de conditio. & demonstratio. per l. legatum, D. de vsufr. lega. & not. in cap. nos quidem, de testam. & idem voluit Bald. in l. si quis ad declinandam, colum. iiij. versicu. sed iuxta hoc quæro, quid si testator, C. de episcop. & cleric. vbi & hoc dicit voluisse Iacob. But. in suo tractatu executorum, per l. cùm verò, §. si pro non scripto, D. de fideicommiss. liber. Et hoc quoque voluit Pet. Anch. in clemen. ij. de religiosis domibus, & Paul. Castr. in dicta l. j. §. j. col. j. C. de cadu. tol. per tex. loquentem in libertate, in l. cùm verò, §. si pro non scripto, D. de fideicom. libert.

TRICESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Relicto fideicommisso ad pias causas ipso iure actiones in fideicommissarium transferuntur.

Hæreditate restituta in fideicommissarium transferuntur actiones. Fideicommissum relictum piæ causæ.

TRicesimononò, licèt regulariter in fideicommissarium vniuersalem non transeant iura hæreditaria ipso iure, sed tum demum facta restitutione, aut reali, aut certè verbali, l. j. in princ. & l. restituta, & l. facta fideicommissi restitutione. D. ad Trebellia. & §. restituta, Instit. eodem titu. cum simil. Fallit tamen in fideicommisso relicto piæ causæ, vt voluit Barto. in repetitio. l. j. in vj. q. v. quæst. principalis, & ibi etiam Bald. colum. xiiij. versicu. super secundo quæsito, C. de sacrosanct. eccle. Bartol. in l. penulti. eodem titu. & in sua disputatione, incip. filium adultum, Bald. in l. id quod pauperibus, in xvij. q. C. de episcop. & cleric. & in l. j. in princip. & iterum in §. cùm autem, colum. vlti. ad Trebellia. & l. vlti. in ij. q. C. de edicto diui Adriani tollen. & in additio. Specul. titu. de testamen. versic. vlt. & consi. lviij. incipiente, viso testamento Bonauenturæ, Petr. Ancha. & Imol. in c. cùm tibi, de testamen. Imol. in l. Centurio, colum. xx. D. de vulga. & pupilla. Paulus Castrens. & Iason qui hanc dicit esse communem opinionem in l. vlti. C. de sacrosanct. eccles. Paul. Castren. consi. clij. viso puncto & dubio, in tertio dubio, lib. ij. Alexand. in l. j. §. sed & quoties, D. ad Trebellia. & consil. lxij. incipien. proposita fuit, lib. ij. & consil. iiij. attentis narratis, colum. iij. lib. vij. Mathesil. qui hoc reputat singul. no. xlij. quod si hæres, Corneus in l. eam quam, in fin. xxj. fallen. C. de fideicommiss. & consi. cccvij. videtur prima facie, colum. vj. versic. & si hoc teneretur, & colum. sequen. lib. iij. & Firmia. in tractatu de episcopo, in xxxj. q. iiij. part. lib. iiij. consequenter quæro.

Contraria opinionis authores.

Contrarium tenent Bald. sibi contrarius & Fulgos. in dicta l. vlt. ille colum. iiij. & sequen. versicu. secundò Barto. disputando, & Fulgo. colum. penult. & vlti. C. de sacrosanct. eccles. vbi tamen Fulgos. dicit aliter se consuluisse & Bald. in l. eam quam, in prima lectura, C. de fideicommiss. Roma. in dicta l. j. §. sed & quoties, D. ad Trebellia. & latè in repetitio. dictæ authen. similiter, in xxj. speciali inter vltimas voluntates, vbi tamen circa hoc distinguit, an testator alicui onus iniunxerit restituendi huiusmodi fideicommissum, nec ne.

Ratio ac fundamētū prioris sententiæ.

Illorum fundamentum præcipuum est, in dicta l. vlti. C. de sacrosanct. eccles. quam multis modis ad suam partem traducunt, & in §. si quis autem etiam pro redemptione, in auth. de ec

de eccl.tit.Horum autem fundamentum etiam præcipuum est in l.omnibus.D.ad Trebel. & in l.sancimus.C.eo.tit.Quibus omnes conantur,suam quisque partem alacriter defendentes,respõdere,sicuti apud eos videre poteris.Neque enim consiliũ mihi fuit, huc omnia transcribere,nisi cùm fortasse videro operæpretium fore.Constat autem rem hanc esse admodum dubiam,vt videre licet ex Alex.consi.lxxxij.prospectis his,col.j.versic.hoc præsupposito,lib.ij.quod consi.repetitur consi.xl.lib.iij.& iterum consi.lj.lib.vj. *Ratio posterioris.*

QVADRAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Quamuis legatum ad pias causas sit à testatore alienatum,idem tamen postea ab eodem redemptum, omnimodo debebitur.

Vadragesimò,licet cùm res legata vltro alienatur, legatum extinguitur,l. fideicommissa,§.si rem.D.de legat.iij.& l.rem legatam.D. de adim. legat. & §.si rem,Instit.de leg.& id quidem vsque adeò,vt etiam si eadem res redimitur,non propterea reuiuiscit legatum, per l.cùm seruus.D.de adim. leg.Nisi affinitas personæ suadeat contrarium, per text.singu.in l.filiæ, §. Titia.D.de condit.& demonst.Tamen cùm legatum fit ad pias causas, si postquam res legata fuit alienata, redimitur, debetur legatum, per text.singu. loquentem in legato libertatis,in l.verum est,D.de manum.testa.quem ad hoc commendant Bal. Ang. Pau.Castr.& Ias.in l.qui post testamentum,C.de leg.& Roma.qui illum dicit sing.in dicta auth.similiter,in xxiij.speciali,& Socin.vbi suprà in xlij.priuilegio.vide Barto.aut Bald.in l. placet.D.de liber.& posthu.Sed est & similis tex.loquens in institutione,in l.quoties.§.seruus cum libertate,D.de hæred.instit.quem annotauit,& dicit notab.idem Ludo.Roma. in dicta auth.similiter,in trigesimo speciali.

Re legata, eademq; alienata, legatum extinguitur. Etiam si postea redimatur. Nisi affinitas personæ interueniat. Diuersum in piis causis.

QVADRAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Per alienationem rei non extinguitur legatum ad pias causas,etiam re nondum redempta.

Vadragesimoprimò,fortiùs dixerim,quòd propter rei alienationem non extinguatur legatum relictũ piæ causæ,etiam si non fuerit res redempta, per id quod sing.consuluit Bart.consi.xxvj.testator in testamento, quod si testator mandat construi ecclesiam in tali domo,quam postea alienat, nec redimit: tamen non extinguitur huiusmodi legatum,quin est construenda ecclesia in ea domo si fieri possit, aliàs in alio loco.Quod dictum pro singu.approbat Ias.in dicta l.qui post testamentum. col. iij.C.de leg.& Catel.Cotta,memor.incip.ecclesia,versi.quinto.

Alienatio rei legatæ ad pias causas. Legatum cõstruendæ ecclesiæ.

QVADRAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Alienatione rei legatæ à testatore facta, adiectio rei,eodem orationis tractu,in piis causis non inducit legati reuocationem.

Vadragesimosecundò,quod præcedentibus est proximum, licet testator alienando rem,ex qua voluit legatum solui,videtur legatum reuocasse, si rem adiecerit eadem oratione cum legato,per l.si sic legatum.§.si mihi. & l.si seruus. §.si id quod.D.de leg.j.& l.Lucius.§.ciuibus.D.de leg.ij.Fallit tamen in legatis piis, vt voluit glos.in l.vlt.D.de contrah.empt.& in l.Gaius.D.de annu.leg.& in l.Lucius.D. de adimen.leg.quas sing.& notandas & menti tenendas dicit Roma.singul. ccccxxxij. quæritur an testator.& sequitur etiam Franc.Ripa lib.iij.respon.cap.xj.prima dubitatio,col.iij.

Præsumptio reuocati legati.

QVADRAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Legatum extruendi templi intelligitur de loco quouis ad hoc idoneo.

Vadragesimotertiò, illud generale est in legatis ad pias causas, quòd si templum, aut altare,aut aliud simile non possit construi in loco à testatore constituto,non per hoc redditur inutile legatum,sed debet fieri in alio loco idoneo, per l.legatum,D.de vsu & vsufr.leg.quam ad hoc expendit, & dicit notabilem Flor.in l.cùm quidam.§.si dies,D.de vsur.Innoc.in c.nos quidem.de testam. sed & idem ex eo textu voluit Bal.consi.ccccliij.si ex testamento,lib.ij.vbi etiam ad hoc allegat l.legata,D. de admin.tuto.& c.nos quidem.de testam.& clem.quia contingit.de relig.domib.& voluit etiam glos.& Imo.in dicto c.nos quidem.& Spec.tit.de instru.edit.§.nunc aliqua.ver.quod si quis legauit.& versic.quid si testator.& Bened.Capra consi.cxxj.punctus fuit,quidam testator.vbi tamen intelligit, nisi testator aliter expressè disposuisset.

Generale in legato cõstruendi alicuius pij loci.

QVADRAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Quod tantùm per fideicommissum fieri debet, si directò sit factum, non valet iure fideicommissi,etiam fauore piæ causæ.

Verba obliqua non habent vim directorum.
Fideicōmissaria substitutio non cōtinet pupillarē, nec vulgarem.

Vadragesimoquartò, licet verba substitutionis obliqua, nunquam habeant vim directorum, & (vt loquuntur nostri) non directétur, & sic fideicommissaria substitutio non procedat in vim vulgaris, quia fideicommissaria non continet aliquam directam, neque pupillarem neque vulgarem, l. fundi Trebatiani. D. de vsu & vsufr. leg. l. cohæredi. §. cum filiæ, & ibi doct. D. de vulga. & pupil. Fallit tamen fauore piæ causæ, vt not. consuluit Socin. consil. mxvj. aliàs, cvj. incip. non potest negari, col. pen. versi. primò quod licet propter loquentem in libertate, in l. Antoninus, & ibi Iaco. Arc. D. de fideicom. lib. quam etiam ponderant recentiores in l. precibus, C. de impub. & aliis substit. Illud tamen non omiserim quod è diuerso, vbi quid non potest fieri directò, sed tantùm per fideicommissum, certè quod factum est directò non valet vt fideicommissum etiam fauore piæ causæ, per tex. in l. si seruus legatus, §. si alicuius seruus, D. de leg. j. vbi si testator in testamento relinquat libertatem seruo alieno non potest relinquere directò, sed tantùm per fideicommissum: quia si directò relinquat, non valet etiam iure fideicōmissi. & ita quoque tenet glos. in l. seruo, C. de testa. manu. & illum tex. ponderat Alex. in l. j. §. si quis ita. & ibi quoque Ias. col. v. versi. circa illud, D. de verb. oblig. & in l. Centurio. col. xxiiij. D. de vulg. & pupil. substit. & Mathesil. not. cxl. incip. non vnam doctrinam. Certum est autem libertatem esse piam causam, vt post latissimè dicemus.

Seruo alieno directò non datur libertas.

QVADRAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Legatarius propria authoritate legatum ad pias causas vendicare non prohibetur.

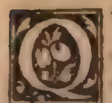
Legatarius sua authoritate rem vendicans.

Vadragesimoquintò, licet aliàs legatarius non possit propria authoritate legatum accipere, & aliàs teneatur hæredi restituere, per l. vnicam, C. quorum lega. Quinetiam interdum legatum ipsum perdat, vt not. in l. non est dubium, C. de legib. Fallit tamen in legatis ad pias causas, vt nuncupatim voluit Corne. consi. cxl. circa hanc consultationem, col. vlt. lib. j. & Benedict. Capra cōsil. iij. circa hoc plura sunt videnda, in fi. & consi. cccij. punctus, casus talis est, in quarto dubio.

QVADRAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In piis causis legatarius etiam nulla cessione nominis facta, contra debitorem agit.

Actionibus nō mandatis ex legato nominis actio competit.

Vadragesimosextò, licet dubium sit, an legatarius debitor possit contra debitorem agere sine cessione, per not. in l. ex legato nominis. C. de leg. tamen in legato piæ causæ minimè dubium est, quin possit agere, vt consuluit Bal. consi. clj. casus, quædam domina, lib. iij. per l. vlti. C. de sacrosanct. eccles. & vide quid dicam infrà in lxxxviij. priuilegio.

QVADRAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Licet per tempus morientis significetur tempus vitæ, libertatis tamen fauore includitur tempus post mortem.

Tempus morientis includit tempus vitæ.

Vadragesimoseptimò, licet cùm fit mentio de tempore morientis, vel quo quis moritur, significetur tempus vitæ, quo quis est in actu moriendi, l. vlt. D. de condit. instit. & l. qui duos. §. j. D. de manu. testa. Fallit tamen fauore libertatis: nam intelligitur de tempore post mortem, vt dicitur in loco proximo. Quem & ad cæteras pias causas trahit Soci. in l. sed & in illo. §. sed & circa, post prin. D. de reb. dub.

QVADRAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Cautio Mutiana non requiritur in relictis ad pias causas, nisi constet de contraria testatoris voluntate.

Mutiana cautio habet locū in conditione negatiua.
Negatiua cōditio adiecta legato piæ causæ.

Vadragesimooctauò, licet aliàs relictum sub conditione negatiua requirat cautionem Mutianam, pro ipsius conditionis complemento, per l. Mutianæ, D. de condit. & demon. & extinguitur legatario quandocunque contra ueniente, l. hæres meus, §. qui post Mutianam, D. eod. tit. & l. cùm filius, §. qui Mutianam, D. de legat. ij. Id tamen non obseruatur in relictis ad pias causas, in quibus nec requiritur cautio Mutiana, nec extinguitur legatum, si legatarius contraueniat: quoniam ipsa negatiua conditio, adiecta legato piæ causæ, si non fecerit, si non dederit, & de cæteris id genus, ita intelligitur, scilicet cùm primùm facere, vel dare poterit, non fecerit, vel dederit. vnde non necesse est, quòd non contraueniat vsque ad extremum vitæ exitum, per text. loquentem in libertate, l. libertas. §. j. D. de manum. testam. quem in eo ipso casu libertatis ponderat glos. in l. Titio fundus, D. de condit. & demonst. Et ad omnem piam causam trahit, & facit singul. Roma. in dicta auth. similiter, in xxiiij. speciali. Qui tamen intelligunt hoc procedere, nisi constaret de contraria mente testatoris, per l. vlt. D. de manum. testam.

Contraria testatoris voluntas.

QVADRAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

In legatis piis sub modo relictis necessaria est cautio, si modus incontinenti adiiciatur, secus si ex interuallo.

QVadragesimononò, licet aliàs semper, vt quis consequatur legatum sub modo relictum, sit necesse præstare cautionem de modo implendo, l. quibus diebus, §. vlt. & l. eas. D. de condit. & demonst. & l. liberto, §. Lucius, D. de annu. legat. cum simil. Quin si legatarius modo non pareat, priuatur legato, vt not. in l. j. C. de his quæ sub modo. Tamen in legatis piis id semper non obtinet, sed tum demum, cùm modus incontinenti adiectus est, per text. in l. libertas. §. ij. D. de manum. testa. At si adiectus fuerit ex interuallo, tunc nec cautio præstanda est, nec annectitur legatum, si modo non est satisfactum, per tex. singul. loquentem in libertate, in l. Imperatores, secundùm lecturam glo. D. eo. titu. vbi Ange. Et ita per illum text. idem voluit in omni pia causa Socin. in dicta regula cccx. in lvij. priuilegio. Sed Roma. in dicta auth. similiter, in xxxix. speciali dicit illum duntaxat procedere in libertate, nec eandem esse rationem in aliis piis causis. Ratio enim illius tex. est, quoniam adimpletio modi non suspendit legatum, quin confestim peti possit, ante complementum modi, præstando cautionem de eo implendo, per dictam l. quibus diebus, §. vlti. & not. glos. in dicta l. j. C. de his quæ sub mod. Igitur cùm semel quis est libertatem consecutus, non potest ob non impletum modum, in seruitutem reduci: libertas enim semel data, reuocari non potest, etiam per in integrum restitutionem, l. j. ij. & iij. C. si aduersus libert. Item si dicatur libertatem esse reuocandam, quàm primùm constaret eum, cui ea sub modo relicta est, & data, nolle modum adimplere, sequeretur quòd libertas intelligeretur fuisse data vsque ad illud tēpus: sed libertas ad tēpus dari non potest, l. libertas, huius initij ij. D. de man. test. omnia autem legata ad pias causas ad tempus dari possunt, l. vlt. C. de leg.

Legatū sub modo relictum. *Distinctio in piis legatis.* *Adimpletio modi nō suspendit legatum.* *Libertas semel data non reuocatur.* *Absurdū.* *Libertas ad tempus non datur. Secus in aliis piis causis.*

QVINQVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum ad pias causas non extinguitur per maximam capitis diminutionem.

QVinquagesimò, licet, si pendente cōditione legato adiecta legatarius seruus pœnæ efficiatur, quia damnatus est in metallum, vel ad fodiendam arenam, & ita mortuus ciuiliter reputetur, adeò extinguatur legatum, vt non reuiuiscat, etiam si pendente ea conditione legatarius restituatur, l. intercidit. D. de cond. & dem. Secus tamen est in legatis ad pias causas, per text. in l. Aristo. ff. de manu. testa. quem ad hoc allegat & dicit sing. Rom. vbi suprà, in xxv. speciali, & Soci. vbi suprà, in xliij. priuilegio.

Legatū per ciuilē mortem extinctum.

QVINQVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Verba generalia habent in piis causis vim dispositionis.

QVinquagesimoprimò, licet verba generalia honoris & humanitatis, siue (vt vulgò dicunt) complacentiæ, & assentationis prolata ad eum quem honorare volumus, directè non inducant obligationem, neque dispositionem, vt si quis dicat, mi frater, in omnibus me tuum esse recognosco, vel, omnia bona mea tua sunt, vel, de meis bonis facias quod tibi libuerit, & similia, vt est text. in cap. cùm venissent. vbi & hoc not. Ioan. And. Anto. Card. Imo. & Panor. col. j. de instit. & bona gl. in l. j. C. in quibus cau. & voluit Ang. in l. si cui. D. de seruit. Roma. in rub. D. de arbitr. col. iij. Alex. latè in l. ita stipulatus, col. ij. D. de verb. oblig. & Felyn. in c. cum iuramento. de sent. excom. Fallit tamen fauore piæ causæ, vt si testator dicat seruo, scio quòd tibi gratiam referet filius meus, hæc verba vim habent relictæ libertatis, cogendusque filius seruum manumittere, textum habes & exemplum in l. Paulus respondit, §. Paulus. D. de fideicom. liber. per quem tex. not. ibi Bald. & Benedict. Plum. quòd verba adulatoria, etiam ad honoratum relata, inducunt dispositionem fauore libertatis, & illum trahit ad omnem piam causam Roma. vbi suprà, in xxvj. speciali, vbi & illum ad hoc dicit sing. & Soci. etiam vbi suprà, in xlv. priuilegio.

Verba generalia honoris. *Verba adulatoriæ.*

QVINQVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Prius testamentum ad pias causas factum non infirmatur per secundum minus solenne, in quo venientes ab intestato hæredes instituti sunt.

QVinquagesimosecundò, licet primum testamentum solenniter factum, in quo instituti sunt extranei, reuocetur per secundum non solenne, in quo sunt instituti venientes ab intestato, per l. hac consultissima, §. si quis. C. de testa. Fallit tamen vbi in primo testamento est instituta pia causa: tunc enim non reuocaretur per secundum non solenne, in quo instituti essent venientes

Testamentum minus solenniter factum. Secus in piis causis.

ab intestato, præsertim si non essent liberi. Ita consuluit Panorm.consi.xj.in causa quæ vertitur, col.iij.versi.non obstat, lib.j.& Raph.Cuma.consi.clxxvij.& idem ego, & Socin. consi. incip.primo aspectu, qui & hoc indubitanter affirmat, etiam si in secundo testamento essent instituti liberi, Ias.in dicto §.si quis.col.ij.in ij.limitatione, vbi hoc sing. reputat.

Eoq; magis si non sint liberi.

QVINQVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Testamentum ad pias causas conditum, licet minus solenne, reuocat prius testamentum omni iuris solennitate consummatum.

Vinquagesimotertiò, licet testamentum in scriptis solenniter conditum non tollatur per secundum testamentum sine scriptis factum, in quo princeps, vel alius potens in eo est hæres institutus, per tex.in l.nolumus. secundùm Iaco.Ra.Iaco.Areti.Nico.Mat.Cyn.Bald.Salyc.Raph. & plerosque omnes, C.de testam. Fallit tamen vbi in eo secundo testamento esset instituta pia causa, vt expressè, & in terminis voluit Alexan.consi.cv.viso ac diligenter considerato.col.pen.versi.non obstat, lib.iiij.per not.per Hostien.& Ioan.And.in c. vlt.de solut.& sequitur Ias.in d.l.nolumus.vbi hoc reputat singul. Sed hoc ante vtrunque voluit Panor.cuius neuter mentionem fecit, dicto consi.xj.col.iij.lib.j. Et facit quod testamentum prius conditum cum solennitate iuris communis, videlicet septem testium, reuocatur per testamentum ad pias causas cum duobus tantum testibus conditum, vt consuluit Paul. Castr.consi.cccxxvij.dubium facit in suprascripto puncto, lib.j.& Alex. consil. cxxxj. super themate, col.j.versic.tertiò præsuppono.lib.vij. & hoc probatur in testamento militis, in l. eius militis, §.militia missus.D.de testam.milit.

Testamentum in scriptis solenniter factũ.
Pia causa instituta in secundo testamẽto sine scriptis condito.
Reuocatio prioris testamenti solẽnis per secundum ad pias causas

QVINQVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Testamentum liberis institutis conditum reuocatur per secundum ad pias causas: aliquo tamen eis relicto.

Vinquagesimoquartò, quod præcedenti germanum est, licet primum testamentum, in quo instituti sunt liberi, non reuocetur per secundum etiam solenne testamentum, nisi testator expressè reuocauerit, per tex.in auth.hoc inter liberos. C.de testa. fallit tamen, si in secundo testamento esset instituta pia causa, aliquo liberis relicto, vt not.voluit Alex.dicto consi.cv.col.v.versi.tertiò ad dictam auth.etiam per not.Host.& Io.And.in dicto c.vlt.sequitur & dicit sing.Ias.in dicta auth.hoc inter liberos. in iiij.limit. Ad quod facit, quòd etiam illa auth.non procedit, quando in secundo testamento essent instituti liberi, vt voluit gl.not.in auth.de testa.imperfect.in prin. quam sequuntur Iac.Bel.& alij ibi, Cy.Bal, & cõmuniter alij, in dicta auth.hoc inter liberos. Roma.qui illam dici[illegible]g.consi.clxxix.amplissimè doctor, col.x.& consi.cclxxxv.in casu præmisso, Alex.dicto consi.cv.col.v.versi.secundò respondeo, & consi.cxlvj.viso themate, col.pen.lib.ij.

Testamentum liberis institutis, fortius alia quauis solenni voluntate. Illi tamen praualet pia causa. Et testamẽtum secundum liberis etiam institutis confectum.

QVINQVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Legatum incertum ad pias causas valet: & secundùm æstimationem patrimonij legati quantitas definiri debet.

Vinquagesimoquintò, licet legatum incertum ratione summæ, siue rei legatæ non sit validum, l.Titia cum testamento.in prin.D.de leg.ij.sicuti & stipulatio, l.si ita stipulatus fuero, D.de verb.oblig.tamen ad pias causas validum censebitur, & huiusmodi legatum ex patrimonij quantitate & personæ legantis qualitate æstimabitur, per tex.loquentem in legato alimentorum, in l.si cui annuũ.& ibi not.gl. & Bart.D.de annu.leg.& l.pen.D.eo.tit.l.quædam in testamento.& ibi gl.& doct.D.de legat.ij.& l.si pater, & l.Stichus liber esto, cum ibi not.D.de leg.iij.& l.cùm post.§.gener. D. de iure dot.glos.in c.nos quidem.in gl.pen.& ibi doct.de testam.& in l.priuilegia.C.de sacrosanct.ecc.& Arch.in c.sunt nonnulli.j.q.j.& Spec.tit.de instr.edit.§.nunc aliqua. versic. quid si testator. Card.post Math.in cle.j.in xxviij.q.de testa.Bal.in l.j.in lec.col.iiij.vers.circa res, C.de sacrosanc.ecc.& in l.nulli.col.ij.versi.sed hic quæro, quid si testator.C.de episc.& cler.& in l.hæreditas, §.si defuncto, per illum text.& ibi etiam Ange.D.de pet.hær.in j.lect. Flor.in l.cùm quidam.§.si dies, D.de vsur.Anto.& Imo.in c.indicante.de testa. idem Anto. in c.ex parte.de deci. Ro.in dicta auth.similiter, in xxvij.speciali circa vltimas voluntates, Card.Flor.in cle.j.in xviij.q.de testam.Alex.consi.clviij.viso testamento, col.ij.lib vij.& Socin.in dicta regula cccx.in xlvi.priuilegio. Alex. qui hoc dicit Canonistis recognitum, in l. ita stipulatus.& ibi etiam Ias.col.vii.versi.tenendo tamen, D.de verbo.obligat. Philip. Dec. cõsi.clxxxij.in casu occurrenti, col.ij.vbi allegat & hanc rationem quòd in spiritualibus incertitudo nunquam vitiat de æquitate canonica, vt voluit Archid.in c. sunt nonnulli, j.q.j. & Anto.in c.ex parte.de censi.aliàs de deci.aliàs vtrobique, & Panor.in c.j.de deci.

Legatũ incertum ratione summæ, vel rei legatæ. Fauor piæ causæ. Legati incerti æstimatio.

In spiritualibus incertitudo non vitiat.

QVINQVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Legatum in genere pauperibus vel ecclesiæ non euanescit, vt incertis personis relictum.

Vinquagesimosextò, licet etiam non valeat legatum incertum ratione personę, vel alicuius piæ causæ, cui legatum relinquitur, §.incertis, Instit.de leg. cum si. fallit tamen fauore piæ causæ, vt si dicatur, lego pauperibus in genere, vel ecclesiæ: sine alia adiectione, per quam cognosci possit de quibus senserit, per text.in l.id quod pauperibus.& ibi gl.& Bald.in princ.& l.si quis ad declinandam & l.nulli.C.de epis.& cler.& l.à Titio.in prin.D.de verb.oblig.& voluit gl.in l.quidam.& ibi Bart.in duobus locis, D.de reb.dub.Ioan.And.in addi.Spec.tit.de instr.edit.§.nunc verò aliqua. in addit.quæ incipit, hic conuenit quæstio.Bar.& omnes in l.j.C.de sacrosan.eccl.Bart.in l.pater filium.§.Tusculanus.D.de leg.iij.& consi.xxv.viso testamento Gentilis, in j.dubio, per text. in §.si quis in nomine.in auth.de ecc.tit.& iterum consi.seq.testator in testaměto, in duobus locis, vbi præterea allegat dictum §.si quis in nomine.Bal.consi.lxxxvj.circa prædicta, lib.v. & consi.cccclviij.quæro vtrũ valeat, eo.lib.v.Ang.consi.cxvij.in canonica, post prin.& consi. cxxix.bona dicti testatoris, post prin.& consi.cxxxv.Barcius Massinelli, in prin. Panor. in c. nos quidem.col.vlt.& in c.indicante.col.j.vbi bona glos.de testam.idem Rom.& Corn.in l.captatorias.C.de testa.milit.Franc.Aret.in l.j.col.vlti.in nono priuilegio.C.de sacrosanct. ecc.Roma.vbi suprà, in xxxiij.speciali, vbi adfert multas quæstiones, quas omnino vide Soc. vbi suprà, in lj.priuilegio, Franc.Aret.in l.j.col.pe.in secundo priuilegio piæ causæ, C.de sacrosanct.ecc.& Bened.Capra consi.xxv.cùm de pluribus quæratur, col.ij. & per text.in l.si fuerit, in quarto nota.D.de reb.dub.Ideo si testator relinquit centum sine declaratione alicuius ecclesiæ, non vitiatur legatum, sed intelligitur de parochiali, secundùm Bart.post antiquiores, in l.quæ conditio.§.cùm ita.D.de cond.& demon.Cyn.in l.vlt.& ibi Salyc.col.iii. C.de sacrosanct.eccl.Ange.in §.si verò.in auth.de non alien.aut permut.rebus eccl.& in dicto §.si quis in nomine.in auth.de ecc.titu.& per omnes in l.i.C.de sacrosan.ecc.Pet. Anch. & Imo.in c.relatum.huius initij ij.ad fi.de testa.Panor.in dicto c.indicante. eo.titu. Philip. Franc.in c.cùm quis.versic.cùm ab eo, col.vlti.tertiò quæritur, de sepult.lib.vj. Iason, qui hanc dicit communem opinionem, in l.qui insulam, D.de verb.oblig.Aut etiam secundùm aliam opinionem intelligitur de principali ecclesia diœcesis, vel ciuitatis, secundùm Ioan. Fab.& Ang.Aret.in §.sed ius quidem.Instit.de iure natur.gent.& ciui.Quod si habeat duas ecclesias parochiales, & relinquat ecclesiæ parochiali, non tamen vitiatur legatum. De qua autem intellectum videri debet, vide Pet.& Cyn.in dicta l.j.C.de sacrosanct.eccl. Host. & Ioan.And.& alios in d.cap.indicante.de testa.Cyn.in l.cùm multæ.C.de donat.ante nupt. Pet.Anch.& Imo.in dicto c.relatũ.de testa.Philip.Fran.vbi hîc, & Soci.latè in d.l.quę conditio.§.cùm ita.D.de cond.& demon.Similiter de relicto facto pauperibus, dicit Spec.titu. de instrum.edit.§.nunc verò aliqua.versic.quid si testator.Quod intelligitur de pauperibus proprij domicilii: quem sequitur Pet.Anch.consi.ccxiiij.Franciscus antiquus parochianus, col.pen.versic.octaua ratio, arg.l.quæ conditio.§.cùm ita.D.de condit.& demon.& l.capitalia.§.famosos.D.de pœn.& cap.si peccauerit.xij.q.j.& cap.fortitudo.xxx.q.iiij. vide Bart. in l.j.D.ad municip.& in l.vlt.C.de conuen.fisci debit.lib.x.Bal.& Imo.in l.si domus.D.de leg.j.& optimè facit ratio allegata in præcedenti priuilegio.

Legatũ incertum ratione personæ.

Legatum pauperibus in genere.

Generaliter legatũ ecclesiæ intelligitur de parochiali.

Et de principali ecclesia diœcesis, vel ciuitatis.

Legatũ ecclesiæ parochiali non vitiatur, duabus existentibus.

Idem de legato facto pauperibus

Sed hic attende paululum, nam huic aduersari videtur tex.in l.si fuerit.D.de rebus dub. vbi legatum libertatis relictũ vni ex pluribus eiusdem nominis, si non appareat, de quo testator senserit, vitiatur.Est similis text.in l.si quis de pluribus, aliàs cùm ex pluribus.eo.titu. vbi glos.adducit concor.Tamen legatum libertatis pium dicitur, per l.j.ad fi.& ibi Bal. C. de commu.seruo manu.cum concor.alibi à me traditis.Et hanc antinomiam (id est, legum repugnantiam) si vlla sit, animaduertit Iason, in l.si ita sit adscriptum, col.pe.versi.limita dictam legem, D.de leg.j.nec tamen eam dissoluit.Sed tu ita poteris discutere, vt hę postremę leges intelligantur, cum certum est testatorem vni tantum ex pluribus voluisse libertatem relinquere: ideoque ne frustretur testatorum intentio, nulli cõferetur, ne non sit is, cui conferri voluit.At cum testator relinquit pauperibus, aut ecclesiæ indeterminatè, non censetur cogitasse de certis pauperibus, aut templis: nihil enim interest, quibus conferatur, modo id animæ prosit: hæc enim est prora (quod dicitur) & puppis intentionis testatorum.Ideoque satisfactum est animæ, siue his, siue illis relinquatur: quod animaduertit Philip.Dec.in l.vlt. versi.non obstat quod dictum est.C.de edicto diui Adria.toll.

Legatũ libertatis relictum pluribus eiusdem nominis.

Legatum libertatis dicitur pium.

Conciliatio antinomiæ.

QVINQVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Legato in piam causam relicto sub conditione mista, etiam non impleta conditione debetur, quamuis per hæredem non steterit, quominus impleatur.

Relictũ sub conditione.

Vinquagesimoseptimò, licet aliàs semper non debeatur relictum ante impletam conditionem, nisi per hæredem steterit quominus conditio adimpleatur, l. qui hæredi.§.vlt.D.de condit.& demonstr.& l.hæres.eodem tit.& l.j.C. de his quæ sub mod.leg.& propterea deficiente conditione mista, legato adiecta, ob aliquem casum superuenientem deficiat legatum, l.in testamento.la ij.D.de condit.& demonst.tamen si legatum fuerit relictum in piam causam, sub conditione mista, quæ non fuerit impleta propter aliquem casum fortuitum, nihilominus debetur legatum, etiam si non steterit per hæredem, per tex.loquentem in libertate, in l.libertate, iuncta gl.D. de manum. testam.& l.ij.C.de condi.inser. Et ita in specie voluit Ro.sing.cclxxxij.tu habes quòd quando conditio mista. Et pro singu.reassumit Nicol.Eueral.in locis legalibus, in loco à libertate ad causam piam, versi.vltra præmissa istud facit. Adde & tu similem tex.in l.si peculium, §.is cui seruus, & in l.Stichum Attio.§.si Stichus Attio.D.de statuliber.& in l.cùm ita datur libertas.D.de condit.& demonstr.qui etiam loquuntur in libertate, & in l.illis libertis. secundùm lecturam Bart.D.de condit.& demonst.& in l.j.C.de legat.qui postremi tex.loquuntur in legato alimentorum.& posteriorem ad hoc expendit Pau.Cast.consi.xxxj.circa primum videtur dicendum, col.ij.versic. item facit ratio.lib.ij.& illos quoque ad omnem piam causam extendit ipse Roma.in dicta authen.similiter, in xxvij.speciali, & Socin. in dicta regula cccx.in lv.priuilegio, & Franc.Aret. consi. xcij. consideratis, col.ij. versicu. præterea etiam si dictus.

Legatum sub conditione mista. Legatũ sub conditione validum etiam nõ impleta conditione.

QVINQVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Defectus conditionis non impedit petitionem legati ad pias causas, modò omnino legatum testator erat relicturus.

Conditio merè potestatiua. Deficiente conditione deficit legatum. Fauor legatorum ad pias causas

Vinquagesimooctauò, quod præcedenti simile est, licet, cùm deficit cõditio merè potestatiua (quæ scilicet pendet ex facto grauati) ob casum quempiam impedientem, deficiat & legatum, per tex.in l.centesimis.§.vlti.& ibi Bar.D. de verb. oblig.quem ad hoc dicit singul.Franc.Aret.dicto consi.xciij.Hoc tamen fallit in fauorem piæ causæ, per glos.quam dicit singu.in l.j.& ibi Ange.qui eam not.in lectura Padua.C.de instit.& substit.quæ dicit, quòd quando testator omnino erat legatum relicturus, defectus conditionis non impedit conditionem legati, hoc autem (inquit) præsumitur in legatis ad pias causas, per l.sancimus.C.de sacrosanct.eccl.

QVINQVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Fauore piæ causæ conditio in legatis retrò trahitur.

Cõditio in legatis non retrò trahitur. Aliud in libertate.

Vinquagesimononò, licet aliàs in legatis conditio existens non trahatur retrò, l.j.§.serui, D.ad Syllan.& quod plenè nota.in l.potior.D.qui potio.in pign.hab. & in l.is cui.§.hæres.D.quemadmo.seruit.amit.& per Bart.in l.si is qui pro emptore.& ibi Roma.& alij, D.de vsucap.& per Bal.in l. vlti.§. sed quia nostra. C.commu.de leg.tamen fauore piæ causæ retrò trahitur, per tex.in l.Neratius, D.de manu. testam.quem tex.loquentem simpliciter in libertate, transfert Roma.ad omnem piam causam, in dicta auth.similiter, in xxviij.speciali, circa vltimas voluntates, & Socin.in dicta regu.cccx.in xlvij.speciali.

SEXAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Annua legati pij præstatio per multum temporis inducit obligationem in futurum.

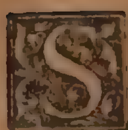
Tempus nõ inducit obligationẽ. Nec solutio diuturna. Nisi probato titulo. Secus in legato alimẽtorum.

Exagesimò, licet tempus non sit modus inducendæ obligationis, l.obligationum.§.placet autem, D.de action.& obligat. ideoque solutio diuturna non inducit obligationem in futurum, l.si certis annis.C.de pactis.nisi quis alleget titulum, & probet solutionem decem annorum. Nam ex hoc satis intelligitur probatus titulus, & cogitur aduersarius in futurum soluere, per l.cùm de in rem verso.D. de vsur. Tamen si in testamento minus solenni fuerit annuum quidpiam relictum piæ causæ, quod fuerit tribus tantùm annis præstitum, huiusmodi triennalis præstatio inducit obligationem in futurum tempus etiam de iure ciuili. Textus est singul. loquens in legato alimentorum, in l.j.C.de fideicom.quam dicunt singul.Cyn.Bartol.Angel. & Paul. Castren. ibi, & valde notandam, ac perpetuò menti tenendam, Bart.in l.ij.C.eo. Et illam ad omnem piam causam trahit Ang.& Ias.vterque col.j.& idem Ias.in dicta l.j. col.ij.vers.secundò extende: & hoc quoque sentiunt Barto.& omnes post eum præter Salic.in dicta l.si certis annis.Barto.in dicta l.cùm de in rem verso.& ibi etiam Fulgo.& Floria.& Barto.in disputat. incipien.mulier habens amplum patrimonium, colum. penult.Imo. in l.si verò.§.de viro. colum.xij.D.soluto matrimo.Anton.in cap.peruenit.colum.vj.de censi. Mathesil.in tracta. extensionum, colum.v.dum dicunt illam legem procedere in legato dotis, & alijs habentissimi usblem fauorem.

SEXAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In legatis ad pias causas relictis non nouissima, sed leuissima spectanda est conditio.

Exagesimoprimò, licèt aliàs pluribus conditionibus disiunctim, diuersisque partibus testamenti eidem legato adscriptis vltima conditio debeat impleri pro legati consecutione, l. quod traditum, D. de conditio. & demonstratio tamē fauore piæ causæ non vltimam attendimus, non primam, non denique aliam, sed tantum leuiorem, per l. sub diuersis, D. eod. titu. & l. v. & l. quod vulgò, D. de manumiss. testamen. & ita voluit per illos tex. Roma. in repetitio. dictæ authen. similiter, in xxix. speciali inter vltimas voluntates, & Soci. dicta regula, in xlviij. priuilegio. *Vltima conditio impletur in legatis. Nisi sint ad pias causas.*

SEXAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

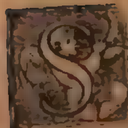
Conditio deficientis primi gradus, quamuis non deficiat, nihil obest dispositioni ad pias causas in secundo gradu.

Exagesimosecundò, legatum ad pias causas relictum in secundo gradu, sub conditione deficientis primi gradus, debetur: licèt non deficiat primus gradus, nec ideo sit locus secundo, tanquam fauore libertatis ab vtroque relictū videatur: verbi gratia, si testator dixerit, Titius hæres esto, si Titius non erit hæres, Stichus hæres esto, Stichus liber esto. Certè Titio hærede existente, erit nihilominus Stichus liber. Casus est singu. in l. ij. D. de manumiss. testam. Id quod dicit mirabile, & extendit ad omnem piam causam Rom. vbi suprà, in xxx. speciali, vbi dicit quòd si quis eam legem ignoraret, facilè contrarium diceret, & Socin. vbi suprà, in xlix. speciali, & Phil. Decius, qui etiam illum textum dicit singul. cons. clxxxij. in casu occurrenti. colum. ij. versic. & hoc in tantum procedit, vbi per hoc dicit, quòd dispositio ad pias causas debet habere locum, licèt non contingat casus secundùm ordinationē testatoris, & consi. cclxxiij. in casu proposito, colum. j. vbi per hoc dicit, quòd dispositio testatoris facta in vno casu, extenditur ad alium casum fauore piæ causæ. *Relictū sub conditione deficientis primi gradus. Libertas sub conditione data competit etiam non impleta. Dispositio testatoris extenditur de vno casu ad alium.*

SEXAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Per assignationem reditus ex certo aliquo fundo piæ causæ tacitæ, is fundus censetur obligatus, & ad eum etiam agi potest hypothecaria.

Exagesimotertiò, licèt aliàs cū assignātur reditus ex certo fundo, ex huiusmodi assignatione nō oriatur actio hypothecaria, sed tantū cōpetit personalis, per l. vlt. in fi. D. de contrah. emptio. & l. liberto, in prin. iuncta gloss. in verbo, vēdita sint, D. de annu. lega. tamen si testator quispiā in fauorē piæ causæ assignauerit reditus ex aliquo fundo, censetur is fundus in quamcunq; manum peruenerit, tacitè obligatus, & ad illum agi potest hypothecaria etiam de iure Digestorum, per textum loquentē in alimentis, in l. ij. & ibi Barto. D. de alimen. & ciba. leg. quem ita intelligunt gloss. Barto. & alij in l. Lucius, eod. titu. & in l. Gaius, D. de annuis legat. & in l. cùm hi, §. idem est, etsi ager. D. de transactio. & in dicta l. vlti. D. de contrahend. emptio. & Rom. consil. ccclxxxviij. in casu propositi thematis, colum. j. & hoc expressè voluit in omni causa pia idem Rom. sing. cccc xxxij. quæritur an testator, vbi per hoc dicit, quòd si testator condito testamento alienauerit fundum, ex quo in eadem oratione disposuerat legatum pium persolui, non per hoc extinguitur legatum, tanquam ea res non tam videatur fuisse posita, vt ex ea solueretur legatum, quàm vt esset ad ipsum obligata & hypothecata. Et hoc dicit se habuisse de facto Romæ in ecclesia sancti Pauli ab vrbe, quæ sibi & aliis fuit commissa, & monet tenendum menti. *Pro reditu ex certo fundo assignato competit tantū actio personalis. Reditus assignati piæ causæ. Legatū reditus non euanescit alienato fundo, ex quo debet solui.*

SEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Captatoriæ scripturæ non infirmant legata ad pias causas.

Exagesimoquartò, licèt aliàs non valeat captatoria institutio, l. captatorias, & l. illæ autem, & l. illa institutio, D. de hæredibus instituendis. & l. captatoriæ. D. de legat. j. idque etiam in testamento militis, l. captatorias, C. de testamento milit. vbi gloss. & docto. declarant quæ dicatur captatoria institutio: valet tamen ad pias causas, per text. in cap. cùm tibi, & ibi gloss. & docto. de testamen. & in l. fideicommissa libertas, in princ. & in versi. sed & si, & ibi Angel. D. de fideicom. libert. vbi libertas quæ pia causa est, (vt sæpe diximus, & dicemus postea latiùs) potest conferri in voluntatem alterius, & ita in omni pia causa voluit Cy. in l. senium, C. qui testa. fac. poss. Bartol in repetitio. l. j. in iij. q. v. quæstionis principalis, & ibi Franc. Aret. col. pen. in ij. priuilegio, C. de sacrosanct. eccle. & in d. l. captatoriæ, & ibi etiam Bal. Imo. & Iason D. de *Captatoria institutio inualida. Etiā in testamento militis. Secus in piis causis. Libertas potest conferri in voluntatem alterius.*

leg.j.& in l.quidam,& in l.vtrum,§.cùm quidam. D.de reb.dub.& in l.j.& ibi etiam Bal. de lega.ij.& in l.Theopompus,D. de dote prælega.& consi.v.visa quadam petitione,in ij. dubio,& consil. vj. viso testamento,in princ. Bald.in d.l.illa institutio,& ibi Angel.& Imol.de hæred.institu.idem Bald.in l.hæreditas,§.si defuncto,in secunda lectu.col. ij. D. de petitio. hæred.& in c.in causis,col.j.de elect.& in c. auditis, ante fi.de procurat. & in repet.c. si pater,in materia compendiosæ substitutionis, de testam. lib.vj.& consil.ccxxxv. Bartolomæus legauit,lib.j.& consi.ccej.constitutio patriarchalis,col.iij.lib.ij.& consi.cxij.quæritur vtrum præterita,lib.iiij.& consil.cclix.super primo puncto,eod. lib. iiij.& in addi. Specul.titul. de instrum.edi.§.nunc verò aliqua,versi.quid si testator,Ange.in dicta l.captatorias. D. de hæredib.instituend.& consi.xcvij.Viuianus,col.ij.versic.secundò oportet videre, & consi. ccj. viso themate,in princ.& consi. cccxxviij. consultatio prædicta,post princ.Pet.Anch.consil. cxliiij.præfatis nominibus,col.j.Raph.Alex. Corne. & Iason in d.l.captatorias, C. de testa. mili.Raph.Cu.consi.cxxx.magister Ioannes,post princ.Panor.consi.xxxij. circa duo dubia, col.ij.lib.ij.vbi hanc dicit esse communem opinionem,& Soci.consi.liij.in præcedenti consultatione,col.vlti.lib.j.& consi.xlix.viso instrumento,col.iij.versi.& licèt censeatur, lib. iiij. Fran.Aret.in l.ij.col.ij.in ij.nota.D.de vulga.& pupil.substit.& Stepha.Bertrand.consil. cj. licèt testamentum,num.iij. lib.j.

Contraria opinionis authores. Contrarium tenent Dy.Cy.Bald.sibi contrarius,& Salyce.in d.l. captatorias, & Bald. in d.l.j.in lec.col.penul.versic.iuxta hoc quæro,& iterum in repetitio.colum.v.versic.iuxta hoc quæro incidenter,& rursum colum. penul. versic. super octaua quæstione,C.de sacrosanct. eccles.& in dicta l.captatorias, D.de hæred. instituen. Angel.Salyce.& Roma.Alex.Franc. Aret.Corne.& Iason ante fin.in dicta l.captatorias,C.de testam. milit. & in l.& in epistola, C.de fideicommiss.& in l.executorem,colum.ij.C.de execu.rei iudic. Petr. Ancha.in dicto c.cùm tibi,de testam. Sed quia res hæc admodum obscura est, & omnino versatur in intellectu d.l.fideicommissa libertas,D.de fideicommiss.liber.& dicto c.cùm tibi,de testament. suntque etiam in eam rem multæ distinctiones:tu si hæc omnia scire vis,vide omnino Imol. in d.l.illa institutio,& in d.l.captatorias,D.de hæred.instituen.& Firmia.in tractatu de episcopo,in xxxj.q.quartæ partis,lib.iiij. versic.quid si legatum fuit arbitrio tertij.

SEXAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Subrogatio executoris testamenti facta à testatore in legatis ad pias causas valet: aliàs secus.

Substitutio executoris testamenti. SExagesimoquintò, licèt non valeat constitutio executoris testamenti ita facta, constituo talem executorem,& si nolit,vel non possit, volo quòd alium constituere possit,vt voluit Barto. & alij post eum in l.quidam relegatus, D. de rebus dubiis.& Ioannes Andreas post Lamber. Rampo.in cap. j. de procurat.libr.vj. per textum in l.nulli,ibi,si specialiter designatus,C.de episc.& cleric.vbi & ipse Bald. cum similib. tamen fallit in executore relicto ad exequendum legata ad pias causas, secundum Rapha.Cuma.in dicta l.quidam relegatus.per textum in dicto cap.cùm tibi, de testament. & hoc dicit ibi Bartol. voluisse, idque etiam voluit Bald.in c in causis, colum. j. de electio. Sed tu de hoc vide omnino Soci. in dicta l.quidam relegatus,colum. penulti. versicu.tertia conclusio.Et hoc sanè ex eo dependet : quod disputauimus, an valeat dispositio captatoria in fauorem piæ causæ.

Executor ad exequendum legata ad pias causas.

SEXAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Legatum rei alienæ, etiam ignoranter à testatore factum,in piis causis valet.

Legatum rei alienæ. Aliud in libertate. SExagesimosextò, licèt aliàs regulariter legatum rei alienæ ignoranter factum non valeat,nec teneatur hæres luere,l.non dubium, §. vlti. D. de leg. iij. l. cùm alienam,C.de lega.& §.non solùm, Institut.eod. Tamen valet iure ciuili,si fuerit relictum piæ causæ, per textum loquentem in libertate, in l.quidam ita, §. si quis filium,D.ad Trebellia.& l.Paulus,in princip.D.de fideicommiss.libert.quæ postrema iura loquuntur in libertate,& hoc quoque voluit expressè Bald.in dicta l.j.in repetitio. colum.xiiij.versic.super prima quæstione,C.de sacrosanct.eccles.vbi mouetur, quòd legatum rei alienæ relictum coniunctæ personæ, etiam ignoranter, valet : & debetur æstimatio , per dictam l.cùm alienam.est enim Deus pater noster & Ecclesia mater nostra.vt est text. licèt non alleger,in cap.qui abstulerit,xij.q. ij.& in cap.si quis irascitur, xiij.q. ij. Et idem voluerunt Rapha.Fulgo.Paulus Castr.& Alexand.in dicta l.cùm alienam,& Raphael Cuma.& Alexan.(vbi vide Areti.)& Ias.in l.si domus,§.de euictione,D.de lega.j. & Imol. in c. filius, de testamen.ita etiam in hanc partem consuluit Romanus,nulla Bal.mentione facta,consi. ccxxxv.

Legatũ rei alienæ relictum coniuncta personæ.

cccxxxv. quo ad primum, colum. ij. versicu. vltimò videndi, vbi dicit hanc esse veram & nouam conclusionem, & in dicta authen. similiter, in decimo speciali, versic. sed quartò, quod ipse verum dicit.

Contrarium tenent gloss. Imol. Hostien. Tancred. Anto. Cardin. Panormita. & omnes in dicto c. filius, vbi illum textum aliter, & in contrariam sententiam, variis tamen modis intelligunt, & Panormita. latè in repetitio. cap. cùm esses, colum. viij. versicu. venio ad quæstiones, & multis sequent. de testamen. & Iason in dicta l. cùm alienam, colum. penulti. C. de lega. respondentque Panormita. & Iason ad illam rationem Baldi, quòd textus in dicta l. cùm alienam, debet intelligi de coniuncta persona, ratione sanguinis, & non de alia coniunctione, per no. in c. nonnulli, de rescript. & in c. j. de procur. lib. vj. *Contrariũ sentientes.* *Respõsio ad d. l. cum alienam.*

Sed tu tene primam opinionem, tum per id quod dictum est de libertate, tum etiam per textum in dicta l. cùm alienam, in illis verbis, nisi proximæ personæ, vel vxori, vel alij tali datum sit, cui legatarius etiam si sciisset alienam rem esse. Per quem textum voluerunt ibi Guliel. Cu. Fulgos. Paulus Castren. Alexand. & Iason ibi, idem esse in amico, quod in consanguineo, cum concordan, alibi à me traditis: sed anima est charior, pretiosiorque omnib. consanguineis, & ipso corpore, per l. sancimus, C. de sacrosanct. eccles. ideoque magis verisimile est, testatorem id legatum fecisse piæ causæ, etiam si rem alienam sciuisset, quàm coniunctorum contemplatione. *Authoris sententia.* *Anima charior corpore.*

SEXAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

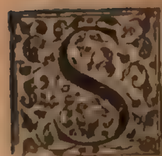
Re communi ad piam causam legata, tenetur socius suam partem vendere.

Sexagesimoseptimò, licèt legatum rei alienæ non obsit domino, nec propterea teneatur ipse dominus rem suam vendere, vt patet ex iuribus suprà in principio præcedentis capitis allegatis, quod & procedit in re communi, vt patet ex l. v. §. j. & §. ij. D. de legat. j. Nemo enim ex sociis plus parte sua alienare potest, l. nemo ex sociis, D. pro socio. Potest tamen socius rem communem legare ad piam causam, ita vt socius teneatur vendere, per l. vltimam loquentem in libertate, & ibi Baldus qui illam trahit ad omnem piam causam, C. de communi ser. manu. Et idem quoque voluit Firmianus, qui ad hoc alia iura allegat in tractatu de episcopo, in xxxj. quæst. quartæ partis, lib. iiij. versic. addo hîc aliud. *Dominus nõ cogitur rem suam vendere propter legatum.* *Idem in re communi.* *Nullus sociorũ plus parte sua alienat.* *Nisi ob legata ad pias causas*

SEXAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Testamento præteritione filij irrito facto, relicta pro vsurarum restitutione & malè ablatis nihilominus debentur.

Sexagesimooctauò, licèt maximum dubiũ sit apud nostros iuris interpretes, an authen. ex causa, C. de liberis præteri. qua cauetur, testamento quantum ad institutionem irrito facto ob præteritionem filij, legata manere firma, procedat si testator ignorabat se habere filium: quod multis placet, vt ita procedat, per dictam authen. ex causa, & l. filio præterito, D. de iniusto rupto & irrito fac. testa. vt & latè diximus in nostra repetitione, l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, C. de reuocan. donatio. tamen stante opinione, quæ dicit non procedere, & ita legata etiam illo casu esse irrita: eam opinionem sic limitabis cum plerisque, vt non habeat locum in legatis, pro malè ablatis, & vsurarum restitutione, & aliis id genus, & ita ad pias causas, vt expressè voluit Baldus, & pòst Angel. & Imol. in dicta l. filio præterito, moti quia verisimile est testatorem illa reliquisse, etiã si sciuisset se habere filium, quia prima charitas incipit à seipso, l. præses. D. de seruitu. & anima cunctis rebus est præferenda, per dictam l. sancimus, C. de sacrosanct. eccles. & hoc quoque voluerunt ipse Angel. Imol. & Francis. Areti. in l. Titius, in princip. D. de liberis & posthu. Angel. in l. militis codicillis, §. miles in supremis, D. de testament. mili. Angelus, Paulus Castrens. & Alexan. Corneus & Iason in dicta authent. ex causa. Ioan. Ana. consil. xxviij. visis & ponderatis, colum. penulti. Bartol. in repetitio. l. cùm acutissimi, charta penulti. C. de fideicommiss. & Francisc. Aretin. consi. xcij. viso legato, colum. j. & Iason in l. precibus, colum. v. C. de impuber. & aliis substitutio. *Authẽt. ex causa. C. de liber. præte. an habeat locũ, si testator ignoret se habere filiũ.* *Qui id sentiant.* *Qui contrarium.* *Limitatio contrariæ opinionis.* *Prima charitas à seipso.*

Contrarium tamen tenuit Barto. in repetitio. l. j. in ij. quæstio. v. q. principalis. C. de sacrosanct. eccles. motus quia cùm ignoraret testator se habere filium, deficit voluntas illius: non est enim verisimile, quòd sic reliquisset, si sciuisset, per l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. si ergo per illum textum ea ratione reuocatur donatio perfecta, multò magis legata. & hoc quoque videtur voluisse Bald. ibi, in repetit. colum. antepen. versi. super quarto quæsito, licet quantum ad eam quæstionem non conueniat cum Bartolo. Et idem Bald. in l. j. colum. *Contrariæ opinionis authores.* *Per ignorãtiam testatoris deficit eius voluntas.*

colum.penulti.versicul.vlterius quæritur, C.de inoffic. donat. Paulus Castrens. qui tamen distinguit inter legata magna,& parua, in l.sicut certi, post princip. C. de testamen. milit. Alexand.in additio.Barto.in dicta l. j.colum.penult. C. de sacrosanct. eccles. Tu omnino sequere primam opinionem in relictis pro vsuris & malè ablatis, in quibus omnes ferè loquuntur, quos pro prima parte allegauimus, de aliis autem piis causis tibi cogitandum relinquimus.Quin & Bald.in dicta l.j.C.de sacrosanct.eccl. in lectu. colum.iiij. versic. modò venio circa voluntatem, nuncupatim distinguit inter relicta pro restitutione malè ablatorum,& alia relicta piis causis facta,vide Bart.consi.cciiij.cæcus condidit testamentum, ante fin. & quæ diximus in repeti. d.l.si vnquam,in verbo, libertis, in quæstione de donatione facta ecclesiæ.

Authoris hac de re sententia.

SEXAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Pia causa vulgariter substituta filio impuberi, excludit matrem à legitima.

Tacita pupillaris contenta sub expressa vulgaris nō excludit matrem.

Nisi pia causa sit vulgariter filio impuberi substituta.

Maior est præsumptio pro anima testantis, quàm pro matre.

Restrictio pro reb. tātùm malè ablatis.

Alij generaliter in omni pia causa intelligunt.

Contrariū in matre sentientes.

Mater nō debet priuari hæreditate sibi debita.

Responsio ad contraria.

SExagesimononò,licèt ex communi opinione substitutio tacita pupillaris contenta sub expressa vulgari non excludat matrem in medio existentem, secundùm gloss. & ferè omnes doctores in l.precibus,C.de impube. & aliis substitu. & planè doctores in l. ij. D. de vulga. & pupilla. fallit tamen quando testator substituisset vulgariter piam causam filio impuberi, quia tunc tacita pupillaris, quæ continetur sub expressa vulgari,matrem excluderet,ex verisimili & præsumpta mente testatoris, qui præsumitur magis dilexisse animam suam, quàm matrem, cùm prima charitas incipiat à seipso.Ita expressè voluit Angelus in dicta l.precibus,colum.ij.versic.idem credo, si pauperes Christi,in lectu.Perus.& ibi Paulus Castrens. colum.iiij. qui hoc reputat nota. Alex. colum. ij. qui hoc dicit esse menti tenendum, & valde notabile. Socinus & Iason colum. v. qui hoc dicit singul. & esse de pane lucrando, nec reperisse contradicentem, & Alexand. consi.xxxviij.viso themate,colum.iiij. versicu.sic igitur, lib.j.& consil.lxvj. viso testamento: colum.iij.versic.vnde dicit Angel.& iterum versic.item non potest,lib.ij.vbi hoc dicit nota. & cons.xij.attentis verbis testamenti,colum.ix.versicu.non mirum,lib.iij.& consi. xcij. super eo quæritur,colum.penult.in fi.eod.lib.iij.& consil.lj.in casu præsenti, colum.iij. versic. decimò.lib.vij.& Franc.Aret.consi.clv. periculosum est,ad finem. & Philip. Decius in cap. in præsentia,colum.xxx.de probatio.& consil.clxxxij. in casu occurrenti. colum. iij. & ante omnes voluit Barto.quem nullus horum allegat, consil. ccxliij. fuit quidam de Asisio. col. iij.vers.sed in casu,& etiam Bald.à nullo citatus cons.ccccvij.viso testamento Ioannis,lib.ij.

Hoc tamen limitat Francis.Areti.vbi suprà, vt procedat tantùm, quando testator substituit pro exoneratione conscientiæ, videlicet pro rebus malè ablatis, aliàs non procedit, vt dicit patere ex verbis Angel. in dicta l. precibus, qui verè nominatim in his terminis loquitur: verùm Iason ibi, quo loco nuper citauimus, putat generaliter procedere, quotiescunque substituitur pia causa: quia semper id censetur fieri pro anima testatoris,ex not.per Bartol.in dicta l.j.in ij.& iij.quæstio.ij.quæstionis principalis,& ibi etiam per Bald.& alios, C.de sacrosanct.eccles.& sic semper locus est rationi adductæ per Angel. quòd magis præsumitur testator dilexisse animam quàm matrem:sed & limitat Franc.Areti.alio modo,quē non approbat Iason vbi suprà, vtrunque vide.

Sed quanquam Iason (vt iam diximus) asserat se non reperisse contradicentem, tamen Cornæus qui ante illum scripsit,& in eo ipso loco, videlicet in dicta l. precibus, colum. ij. contrarium apertè voluit,motus quia mater non debet priuari hæreditate sibi debita,& ecclesia institui,per c.vlt.xvij.quæstio.vlti. vbi probatur quòd non est meritorium,imò potius damnabile relinquere ecclesiæ, & priuare filium hæreditate paterna, sicuti & per illum textum dicit gloss. iij. in l. si quis ad declinandam, C. de episcop. & cler. quod & similiter dicendum est de matre,argument. l. nam etsi parentibus,D.de inoffic.testamen. lib. vj. videlicet vt non debeat priuari legitima, ex pupillari etiam expressa, dicens quòd d. cap. vlti. procedit de iure poli, & dictum c.si pater, & alia iura similia disponentia matrem priuari legitima per pupillarem expressam procedunt de iure poli. Et sic sentit quòd si potius contra animam, quàm pro anima substituere pupillariter piam causam, vt excludatur mater: hæc Corneus ibi:qui & idem voluit consil.cccxxij.ardua plurimum,colum.penulti. versic. nec obstat quod in casu nostro,lib.iij. Tu autem iterum vide Barto.consil. xv. pater habens filium.

SEPTVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Tempora distincta & interpolata coniunguntur fauore piæ causæ, etiam contra expressam testatoris voluntatem.

Septua

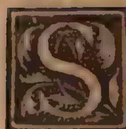

Eptuagesimò, licèt non non sit discedendum à verbis & voluntate testatorum, vt de primo est textus in l. non aliter, D. de legatis iij. de secundo, in l. ex facto proponebatur. D. de hæredib. instituendis, & l. in conditionibus. in princip. D. de conditio. & demonstrationib. & l. cùm quæstio, in fine. C. de lega. tamen fauore piæ causæ tempora interpolata coniunguntur etiam contra expressam testatoris voluntatem, per textum in l. Paulus respondit, §. Gaius. D. de liberali causa, quem ad hoc dicit singula. Roma. in dicta authentic. similiter, in xxxij. speciali, qui & ad hoc dicit bene facere, l. fideicommissaria libertas, la j. §. vltimo, D. de fideicommiss. liberta. Vnde ait per dicta iura, si piæ causæ relicta sint prædia sub conditione, si continuis annis aliquid fecerit, tamen consequetur legatum, si ex pluribus diuersis separatisque temporibus, simul inuicem coniunctis resultet perfectum tempus, licèt non fuerit continuum, Romanus in l. si stipulatus, D. de verborum obligationib. Franciscus Areti. in cap. vlt. de iudic. & Socinus in dicta regul. cccx. in quinquagesimo priuilegio, & facit quod voluit gloss. & Bald. in l. j. C. si mancip. ita fuerit alie.

Seruiendũ est verbis & voluntati testatoris.
Pro pia tamen causa interpretandum est etiã contra volũtatem testatoris.
Tempus cõtinuũ quomodo in piis causis numerandum sit.

SEPTVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Tutor per recusationem tutelæ non perdit legatum piæ causæ restituturus.

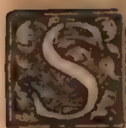

Eptuagesimoprimò, licèt aliàs datus tutor, cui aliquid legatum est, perdat legatum, si tutelam recusat, l. qui tutelam. D. de testament. tute. l. Nesennius, D. de excusat. tuto. l. post legatum, §. amittere, D. de his quibus vt indig. l. pen. C. de legat. fallit vbi aliquid legatũ esset, quod postea tutor esset piæ causæ restituturus, quia tunc per recusationem tutelæ non perdit legatum, l. Thais ancilla, §. Seio. D. de fideicommiss. libert. secundùm Dynum, qui id dicit esse speciale fauore pietatis. & ita etiam voluit Socinus in dicta regul. cccx. in l. iij. speciali. Sed Rom. in dicta authentic. similiter, in trigesimoquinto speciali, hoc reprehendit, dicens esse generale in omni legato, quòd tutor destinatus est alteri restituturus, per l. legatarius. D. de excusa. tuto.

Tutor tutelam recusans.
Legatũ tutoris pia causa restituturo.

SEPTVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Legata pia detrahuntur vt æs alienum: ob patrimonij tamen defectum diminuuntur.

Eptuagesimosecundò, licèt aliàs legata diminuantur pro rata, vt omnibus sufficiant, l. si quis testamento. §. apud Iulianum, & ibi docto. D. de lega. j. veluti si vnum sit in specie, aliud in genere, quando aliàs non sufficerent ad pia legata, vt voluerunt Dyn. Ange. Ioan. Por. Paul. Castr. in lectu. Bono. & Alexan. in l. quærebatur, D. ad leg. Falci. & Bart. in l. ij. §. j. vbi est bonus text. D. de condict. indebi. & Paul. Castr. in l. procuratoris, §. si plures, D. de tribut. act. & Raph. Cu. in l. filiusfamilias, §. apud Marcellum. D. de lega. j. Legata tamen pia ante omnia deducuntur, tanquam æs alienum: etiam si aliis legatis non piis bona non sufficiant, vt voluit Oldrad. consi. cc. incip. proposita fuit, & Barto. loquens in legato dotis, in l. j. §. j. D. de priuileg. credi. & Paulus Cast. & Ioan. Por. in l. si quis testamento, §. apud Iulianum. D. de lega. j.

Legata diminuuntur pro rata.
Legata pia ante omnia deducũtur.

Contrarium tamen tenet Bart. in authen. similiter, C. ad leg. Falcid. vbi dicit quòd licet legata pia detrahantur vt æs alienum, per l. si seruus. D. ad legem Falci. tamen hoc procedit quantum ad Falcidiam, sed vbi non suppetunt vires patrimonij, certè diminuuntur, sicuti alia legata: quemadmodum dicimus in testamento militis, in quo bene cessat Falcidia, tamen diminuuntur propter defectum patrimonij, per textum expressum in l. si post missionem, D. eo. titu. Et etiam videmus (inquit) quòd huiusmodi legata ad pias causas minuuntur propter debitum iure naturæ, per not. in l. si quis ad declinandam, C. de episcop. & cleric. hæc Barto. ibi.

Contrariæ opinionis authores.
In testamẽto militis nõ habet locum Falcidia.

SEPTVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In piis legatis iurisiurandi conditio remittitur: nihilominus parendum est conditioni.

Eptuagesimotertiò, quamuis reiiciatur conditio iurisiurandi adscripta legato, non tamen reiicitur id quod est in conditione positum, l. quæ sub conditione, §. quoties, D. de conditio. institutio. & not. in l. hæc scriptura, in prin. D. de conditioni. & demonstrat. tamen ad pias causas contrarium omnino obseruatur, vt videlicet in illis non remittatur conditio iurisiurandi, sed remittatur id quod in ea conditione est positum, l. si quis libertatem, cum sequen. D. de manumiss. testamen. & apertius in l. si quis ita, §. qui ita, D. de statulib. & not. per illos text. Roma. in dicta authentic. similiter, in xxxvj. speciali, & Soci. dicta regula cccx. in lij. priuilegio.

Conditio iurisiurandi ascripta legato.
Eadem piis legatis adiecta.

SEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Modus adscriptus legato ad pias causas in fauorem legatarij, habet vim causæ finalis.

Modus adiectus legato in fauorē legatarij cōtinet causam impulsiuam. Secus in legato ad pias causas facto. Et ob id præstatur cautio.

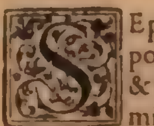

Eptuagesimoquartò, quamuis aliàs modus appositus legato, in fauorem eius cui legatum relinquitur, censeatur in se continere causam impulsiuam, adeò quòd non est necesse præstare cautionem de eo implendo, l. Titio centum, in secundo responso, D. de conditio. & demonstra. tamen si apponatur legato facto ad pias causas, etiam in fauorem eius cui relinquitur, censetur habere causam finalem, vt est textus in l. si ego, in princi. D. de iure dotium, & in l. si quis pro redemptione, C. de donatio. quos ad hoc ponderat Bart. in l. ij. §. vlti. in princip. D. eodem tit. de donatio. ideo est præstanda cautio, per dictam l. Titio, in secundo respóso, secundùm Romanum vbi suprà, & Socin. vbi suprà in lvj. speciali.

SEPTVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Dispositio ad pias causas non vitiatur ob conditionem impossibilem, quam testator putabat possibilem.

Cōditio impossibilis, quam testator putat possibilem. Argumentū à libertate ad piā causam.

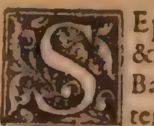

Eptuagesimoquintò, licèt aliàs conditio impossibilis, quam testator putabat esse possibilem, non habeatur pro impossibili: ideo eo defuncto deficit & legatum, & ita non vitiatur, sed vitiat dispositionem, per textum singul. in l. seruo manumisso, D. de condictio. indeb. fallit tamen in legato relicto piæ causæ, vt singul. voluit Iason ibi, colum. ij. versic. quintò limita, & versic. tu ex hoc collige. motus quia dispositio libertatis, à qua, vt iam sæpius diximus, argumentari possumus ad piam causam, non vitiatur ob conditionem impossibilem, quam testator putabat esse possibilem. per text. in l. cùm tale, §. falsam conditionem, & ibi gloss. D. de condi. & demonstra. & voluerunt Roma. & Franc. Areti. in l. impossibilis, D. de verbo. oblig.

SEPTVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Fideicommissa pia per mortem hæredis, viuo testatore & sciente, non expirant.

Mors hæredis viuo testatore & sciēte reddit fideicōmissum caducum. Aliud in fideicommisso pio.

Eptuagesimosextò, licèt fideicōmissum expiret si hæres moritur viuo testatore, & sciente, & non mutante testamentum, l. tractabatur, D. de milit. testamen. & Barto. in l. j. colum. xij. versic. vlteriùs quæro. D. de vulga. & pupilla. & in l. si pater, in iij. oppo. D. eodem titu. vbi dicit hoc omnino procedere in pupillari substitutione, cum similibus. Fallit tamen in fideicommisso pio secundùm Baldum in l. eam quam. in vij. quæstio. in lectura antiqua, C. de fideicommiss. prout illum allegat, & sequitur Firmianus in suo vbere lexico, in verbo, fideicommissum pium, versic. ij. & iterum in verbo, fideicommissum expirat, versi. viij. Quod ex parte hinc pendet, quod alibi tractauimus, an legata pia debeantur non adita hæreditate.

SEPTVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Posterior euentus non infirmat, ante motam falsi testamenti quæstionem, datam libertatem.

Repetitur tanquā indebitum solutum ex falso vel rupto testamento. Secus in libertate. Libertas irreuocabilis

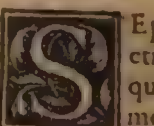

Eptuagesimoseptimò, licèt cum quid ex testamento solutum sit, quod postea falsum vel inofficiosum, vel irritum vel ruptum apparuerit, repetatur, l. ij. §. si quid ex testamento. de condictio. indebi. Fallit tamen in legatis ad pias causas, vt voluit Bal. in l. ij. C. de fideicommiss. libert. per illum textum, qui loquitur in libertate, de quo tamen dubitat Iason in dicto §. si quid ex testamento, in primo nota. quia non est (inquit) eadem ratio & libertatis, & aliarum piarum causarum, cùm libertas sit irreuocabilis.

SEPTVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In bonis aduentitiis testamenti faciendi filiusfamilias ius non habet, quamuis pater ei permittat: nisi velit ad pias causas testari.

Filiusfamilias non potest testari in aduentitiis. Ne quidē cū cōsensu patris. Aliud in testamēto ad pias causas

Eptuagesimooctauò, licèt aliàs filiusfamilias non possit testari in aduentitiis, etiam cum consensu patris, l. qui in potestate, D. de testament. l. senium, in fi. C. qui testamen. facere poss. & ibi gloss. quæ huius rei rationem reddit, potest tamen testari ad pias causas cum consensu patris, vt voluerunt Cynus, Bald. Angelus, Salyce. Roma. & Alexand. in dicta l. senium, Bald. in dicta l. qui in potestate, & ibi etiam Angel. D. de testamen. idem Bald. in l. j. §. sed & si filius. D. de lega. iij. & in l. hæreditas, §. si defuncto, in secunda lectura, colum. ij. D. de petitio. hæredita. vbi hoc dicit procedere

cedere in foro ecclesiastico tantùm,& in repet.l.j.col.v.versi.nonò quæro,& ibi Franc.Are. col.vlt.in xvij.priuilegio,C.de sacrosanct.eccl.vide Bart.in dictis locis,& in l.illa institutio. D.de hæredib.instituen.& in l.captatorias.C.de lega.Feder. Sen.consil.cxciiij.habuistis,& consi.cclxviij.aliàs ccclxviij.quoniam veritas,Ioan.Cald.consi.x.in titu.de testamen. Angel. in dicta l.qui in potestate,§.j.D.de testamen.Imo.in cap.ij.col.ij. de testamen. Imo.& Dominic.in c.si pater.eodem titu.lib.vj.aliàs in cap.licet.§.vlti.de sepultur.libro vj.Roma.in l. penul.C.qui testam.facere poss.Panorm.in rub.extrà de testam.col.penult.& Lanc.Calca. consi.xij.ad primum dubium,col.vlt.

Rationes huius opin.

Quæ nutu Dei aguntur, non sunt sub lege.

Mouentur hi primùm per illud generale,quia ea quæ nutu Dei aguntur,non sunt sub lege,cap.licet.de regul.cap.duæ sunt.xix.q.ij.Et hoc maximè procedit in legatis ad pias causas,in quibus non attenditur aliqua prohibitio,seu dispositio iuris Ciuilis , sed tantùm iuris Gentium,vel Canonici,vt per Bart.latè in repet.l.j.in vlti.q.C.de sacrosanct.eccl.& sæpius suprà diximus.Secundò per text.à contrario sensu in dicto cap.licet.§.vlti.de sepult.libro vj. iuncta gloss.in verbo,iudicare,quæ intelligit text.generaliter in quacunque vltima voluntate.Et si Papa ibi intellexisset de donatione causa mortis,id expressisset,cap.ad audientiam, de decimis.Et etiam si intelligeretur ille tex.de huiusmodi donatione facta pro anima , ibi positum esset superfluum:quia filiusfamilias , cum consensu patris potest indistinctè , nedum pro anima,donare causa mortis,etiam non piæ causæ,l.tam is.§.j.D.de donatio. causa mort.l.filiusfamilias,§.pari.D.de donat. Et quia etiam ille text.generaliter dicit iudicare, ideo & generaliter est intelligendus,etiam si corrigatur ius ciuile,quia vbi tractatur de fauore animæ,vel piæ causæ,etiam in correctoriis licita est extensio,vt patet ex not.per glos.& Bar.in auth.sacramenta puberum,C.si aduer.vend.cum concord. quas adducemus infrà. Præterea quando lex,vel alia dispositio nihil operaretur in sensu directo,vt est in dicto cap. licet,tunc licitum est sumere argumentum à contrario sensu , etiam ad correctionem iuris communis,glos.in l.nulla,iuncto tex.C.de episc.& cler.cum concord. quas alibi adferam. Quinimò sumendo argumentum à contrario sensu ex dicto cap.licet, non erit correctio, sed potius limitatio iuris communis,quæ fieri potest regulariter à contrario sensu, cap.cùm dilecta.§.nos igitur,& ibi Panorm.de confir.vti.vel inuti. & c. post translationem, §. quanquam,& ibi Bart.de renuntia.Item in eo textu hæc sunt verba apposita , quòd filiusfamilias non potest iudicare pro anima,præter patris consensum.At quando omnino negatiua præcedit dictionem,præter,ea dictio stat inclusiuè,l.nam quod liquidæ,§.vlti.D.de penu lega. & declarat Bart.in l.actione,C.de transact.& in l.si eum,§.qui iniuriarum,D.si quis cautio. Ergo is tex.non à contrario,sed potius sensu directo probat filiumfamilias posse cum consensu patris testari:& hanc quoque partem fulsit exceptio apposita in dicto cap.licet, in verbo,nisi peculium castrense,vel quasi habeat. Nam exceptio firmat regulam in casibus non exceptis,l.quæsitum.§.denique,D.de fund.instruct.& not.glos.in l.his verbis,D.de legat.iij. & declarat quo casu loquatur l.nam quod liquidæ.§.vlti.D.de penu leg.Ideóque illa exceptio,quæ ita conuenit testamento,sicut donationi causa mortis,declarat quòd illa verba,iudicare &c.apposita in regula præcedenti non solùm procedunt in donatione,sed etiã in testaméto.Item quia in dubiis sequenda est opinio quæ est pro pia causa,l.sunt personæ,D.de relig.& sump.fun.& infrà latius dicemus.Denique ob id præcipuè prohibetur filiusfamilias testari etiam de consensu patris,quia testamentum ex alieno arbitrio non potest pendere,l. illa institutio.D.de hæred.instit.Sed ea ratio cessat in testamento ad pias causas , quod potest ab alieno pendere arbitrio,vt not.in c.cum tibi.de testam.cum concor.suprà traditis in priuilegio lxiiij.vbi de captatoria dispositione differuimus.

In piis legatis non attenditur aliqua iuris Ciuilis dispositio.

Filiusfam. potest indistinctè donare causa mortis.

Argumentum à contrario sensu, etiã ad correctionem iuris cõmunis.

Argumentum à contrario sensu regulariter fit ad limitationem iuris cõmunis.

Dictio, præter, nõnunquam inclusiua est.

Exceptio firmat regulam in casibus nõ exceptis.

In dubiis magis fauendum est piæ causæ.

Contrarium tamen tenent Archid.Ioan.Andr.& Pet.Anch.in dicto cap.licet, de sepult. lib.vj.& idem Ioan.And.in cap.si pater.in princ.de testam.eo.lib.Petr.Perus.& Petr.Anch. in c.ij.eod.tit.Imo.& Franc.Aret.in dicta l.qui in potestate,in princ.D.eo.tit. Idem Imo.in dicta l.tam is,§.j.D.de donat.causa mort.Fulg.& Iason,qui dicit hanc partem esse veriorem in puncto iuris,licet à prima iudicando & consulendo non auderet recedere , in dicta l.senium,C.qui testa.fac.poss.idem Fulg.in dicta l.j.ad fi.C.de sacrosanct.ecc.Panor.cõsil.lxiij. videtur primò dictum legatum,col.iii.versi.quartò adduco lib.j.

Contrariæ opi. authores.

Rationes eorundem.

Mouentur hi primùm tex.vulgatis prohibentibus filiumfamilias testari etiam cum consensu patris,& potissimum in dicta l.senium,in verbo , nullo modo : à quibus iuribus non reperitur excepta pia causa.Nam quod ad dictum cap.licet.attinet,non debet ex eo sumi argumentum à contrario sensu ad correctionem iuris communis,per tex.in l.ij.& ibi Bald.C. de condi.inser.cum similib.& cùm ibi dicitur, pro anima,debet subaudiri,maximè.Quin si benè is tex.consideretur,non id etiam probat à contrario sensu. Nam ibi est omnino negatiua,quod filius nõ potest aliquid iudicare pro anima.In illa ergo oratione negatiua verbũ, iudicare,indefinitè positũ æquipollet vniuersali negatiuæ,l.si pluribus.D.de leg.ij.Et sic ea omnino vniuersaliter id cõprehendit,quòd nullam speciem vltimæ voluntatis potest filiusfamilias facere sine cõsensu patris,& sic nec testari,nec codicillari, nec donare causa mor-

Responsio ad obiecta.

Oratio negatiua indefinitè posita, æquipollet vniuersali negatiuæ.

Nō etiam affirmatiua. tis. At si sumas argumentū à contrario sensu, omnino affirmatiua non æquipollet vniuersali. *Diuersitatis ratio.* Ratio diuersitatis ea est, quia primo casu tu non offendis ius, secundo casu sumendo argumentum à cōtrario sensu, vniuersaliter offendis, quia sic sequeretur, quòd cum consensu patris possit testari: quod fieri non potest, per l. discretis, in fi. C. qui test. fac. poss. & per l. vlt. §. filiis autem. C. de bon, quæ lib. Nam in dicta l. discretis, dicitur quòd mutus à natura, vel ex accidenti, si sit peritus literarum, potest omnia sine aliquo obstaculo facere, id est, testari & codicillari: & tamen à cōtrario sensu non intelligitur, quòd si non sit peritus literarum, nihil possit eorum facere, quinimò potest codicillari & legare, l. nutu, & ibi doct. D. de leg. iij. At in dicto §. filiis autē, dicitur quòd filiisfamilias non datur potestas testandi, nec aliter disponendi de aduentitiis, quorum vsusfructus acquiritur patri, sine voluntate patris: & tamen ibi non sumitur argumentum à contrario sensu vniuersaliter, videlicet, quòd cum voluntate patris poterit testari: quia esset contra l. penul. & vlt. C. qui testa. fac. poss. secundùm communem opinionem doct. ibi. Et vt hoc vno verbo cum Iaso. aliter declarem, contraria vniuersali negatiuæ est particularis affirmatiua, non autem vniuersalis, vt si dicam, si Imperator velit, nonnullus ibit: & sic aliquis, non autem omnes ibunt. Et alia quædam adfert Ias. in dicta l. seniū, ex sua ipsius moneta, quæ ibi omnibus videre licet: alia quoque Philip. Franc. in rub. de testa. col. xix. versic. sextò quæritur, cum multis seq. lib. vj.

Mutus literarū peritus potest testari.

Contraria vniuersali negatiuæ est particularis affirmatiua.

Alij rursum alterius opin. Sunt & qui alias in hac re sententias habeant. Bar. enim (nihil adhuc de eo diximus) non satis sibi constat. Nam primùm in repet. d. l. j. in iij. q. j. partis princip. C. de sacrosanct. eccl. dicit quòd in bonis aduentitiis, in quibus quæritur vsusfructus patri, vt fit regulariter, potest filiusfamilias testari ad pias causas cum consensu patris: in aliis autem, quæ pleno iure ad filium pertinent, & quæ enumerantur per glos. in auth. excipitur, C. de bonis quæ lib. potest ipse filius testari ad pias causas, etiam sine consensu patris, per tex. in dicta l. j. in verbo, liber. inducendo vt ipse facit. Et hanc opinionem sequitur Imo. sibi contrarius in dicto cap. ij. de testam. & Roman. in repet. d. auth. similiter, in xix. speciali, inter vltimas voluntates, vbi ad hoc quædam alia allegat, & Pau. Cast. consi. cj. ad primum quæsitū videtur respondendum, in secundo dubio, lib. ij. Verùm idem Bart. in dicta l. qui in potestate, in fi. princ. D. de testa. dicit totum omnino contrarium, videlicet quòd in bonis aduentitiis, in quibus non quæritur vsusfructus patri, potest filiusfamilias cum voluntate patris testari ad pias causas, cùm in aliis non possit. & hanc quoque opinionem sequitur Paul. Castr. in dicta l. senium, C. qui testam. facere poss.

Bart. hac de re distinctio.

Bart. sibi è diametro cōtrarius.

Prima opinio communior.

Author accedit primæ opin. Sed hæ duæ opiniones Bar. & sequacium passim, & vbique ab omnibus ferè reprobãtur: aliæ duæ sese vbique tutãtur, nec altera cedit alteri, fatentur tamen omnes primam esse communiorem, & æquiorem, plerique secundam esse veriorem, si iuris rigorem spectes. Ego potius primæ accesserim, rationibus suprà allegatis.

Inhabilis ad testandum potest testari ad pias causas.

SEPTVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

De iure communi inhabilis ad testandum ad pias causas testari non prohibetur, si non sit defectus intellectus, vel damnatus ad mortem.

Contrariū sentientes. Eptuagesimononò, proximo priuilegio conuenit, quòd & cæteri aliàs inhabiles de iure communi ad testandum, possunt tamen testari ad pias causas, vt voluit Bart. in repet. d. l. j. col. ij. versic. venio ad secundum, & iterum co. iij. versicu. de personæ relinquentis, C. de sacrosanct. eccl. per tex. ibi, in verbo, vnusquisque, & aliis quibusdā rationibus, quibus & alias adiicit Ias. in vtraq; lectu. vbi tamen contrariā partem sequitur: quas quidem rationes huc adscribere superuacuū esset, cùm pateát omnibus.

Limitatio prioris opinionis.

Miles priuatus intellectu nō potest testari. Sed contrarium innuit gl. ordin. in dicta l. j. quæ illi dictioni, vnusquisque, hanc adiicit, habilis, & ibi Cyn. Guliel. Cu. ipsemet Bar. deridet Saly. col. vj. & quinque seq. vbi in hanc partem adfert decem rationes, Fulg. Pau. Cast. & omnes recentiores, idem Bart. in l. j. §. nuntiatio, col. iij. D. de oper. noui nunt. & in l. omnibus. D. ad Treb. & in l. non dubium, col. iij. C. de legib. Bal. consi. ccccxlviiij. quæritur in primis, col. j. lib. j. Alex. consil. clxxxij. super eo de quo quæritur, in fi. lib. v. & hæc est communis opinio.

Excipiuntur à pari opinione simpliciter dānati ad mortem. Sed si primam sequaris, eam haud dubiè limitabis non procedere in his, in quibus est defectus intellectus, vt in furioso, mente capto, infante, & etiam in pupillo, vt patet ex tex. d. l. j. in verbo, iudicia. & in verbo, voluntates. quæ quidem non cadunt in huiusmodi personas. Sicuti etiam videmus, quòd miles aliàs priuilegiatus, ob defectū intellectus non potest testari, l. vlt. & ibi not. C. de testa. mil. Neque similiter in damnatis ad mortē, cùm serui pœnæ efficiãtur, l. qui vltimo. D. de pœn. iuncta l. quod attinet. D. de reg. iur. nec habeãt bona, cùm fisco applicentur. & tex. in d. l. j. bona requirit, cùm dicit, bonorum. Sicuti etiam similiter miles damnatus ad mortem testari non potest. l. ex militari, in prin. à contrario sensu D. de milit. testam. Nec etiam in monacho, & seruo, cùm etiam bona non habeant. Quæ omnia Bar. in dicta

Etiam milites damnati.

Etiam monachus & seruus.

in dicta l.j.sigillatim describit per quinque aut sex quæstiones, vt ibi licet videre per eum. Cum quo concordat Bal.ibi,tam in lectu.quàm in repetit.d.l.j.in quæstionibus, & consil. ccxliiij.proponitur quòd quidam nobilis,lib.v.& Panor.in rub.de testa.col.iiij.cum seq. & latè Alex.consi.clxxxij.super eo de quo quæritur,& ibi concord.alleg. per eum, & Philip. Fran.in rub.de testa.lib.vj.per multas quæstiones,in quibus etiam locis comperies,quid de prodigo dicendum sit,in quo Bal.fuit sibi contrarius.Nam in lectura secunda, col.iiij.versi. deinde quæro quid de prodigo,tenet quòd non potest testari ad pias causas, sed in repetit. col.ix.in xij.q.tenet contrarium.Et de condemnato ad mortem,quòd non possit testari ad pias causas,tenuerunt vltra prædictos Ioan.Andr.in addit.Spec.tit.de instrum.edit.§.compendiosè.in addit.quæ incipit,quid de damnato,& iterum §.nunc aliqua,versic.xv.eo. titu. & Bald.in l.j.C.de sacrosanct.eccles.& in l.vlt.in vlti.col.C.si à non compet.iud. & consi. ccclxxxij.dicit lex,quòd condemnati,post princ.lib.j.& consi.ccccxlviij.quęritur in primis, col.j.eo.lib.j.& consi.ccccclxxvj.testamenta & relicta,lib.v.per tex.in l.si quis filio,§.irritum. D.de iniusto testa.& Pau.Cast.consi.cccxix.primum quæsitum habet duo dubia,in fi.lib.j. & Franc.Aret.in l.si quis post,col.iiij.versic.ex hoc glos.D.de testam.Hippol.Marsil. consil. cxxxiij.omnipotens,col.j.lib.ij.Et de vsurario manifesto idem tenet Panor.consi.j. quidam nomine Cola,ad fi.lib.ij.post Bal.in l.j.col.iiij.versi.octauò quæro.C.de sacrosanct.eccl. & idem Bald.consi.xx.quidam Petrus,col.vlti.lib.iij.De pupillo autem satis suprà diximus in lxiiij. priuilegio.

Et prodigus.

Etiam vsurarius manifestus.

OCTVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legata non piis causis relicta in testamento ad pias causas facto non infirmantur: secus in testamento inter liberos.

Octuagesimo,licet testamentum aliàs imperfectum,ratione solennitatis, conditum inter liberos valeat quantum ad ipsos liberos duntaxat, alia autem relicta extraneis non valeant,per l.hac consultissima,§.ex imperfecto.C.de testamen. Secus tamen in testaméto facto ad pias causas:quia si in eo fuerint legata facta etiam non piis causis,ea valebunt,æquè ac relicta piis causis:ita singul.tenuit Salyc.in auth. cassa & irrita.col.iiij.in ix.q.C.de sacrosanct.ecc.per auth.quod sine,C.de testam. & Anto. in cap.quod clericis,col.antepen.& ibi Panorm.col.vij.de foro compet. & Alex.consil.xlj. viso tenore,col.ij.versic.quintò quia in dicto testamento,lib.j.vbi hoc dicit singul. & consil. cv.viso ac diligenter considerato,col.v.& iterum col.vlt.lib.iiij.Sed & in hanc partem consuluerunt Pet.de Vbal.& Bal.Ser. Cole.vt patet in eorum consi.quod est inter consi. Cornei,consi.cclxxviij.consuluit dominus,lib.j.

Testamentum imperfectum inter liberos valet.

Non tamē relicta extraneis in eodem testamento.

Aliud in testamento ad pias causas.

Sed Iason alibi de ea re multùm dubitauit,alibi contrarium apertè tenuit. Primùm dubitauit in dicta l.j.in prima lectu.col.iiij.versi.pro extensione:deinde in ij. lectu.col.penult. versic.vnum singul.not. Sed in dicto §.ex imperfecto. col.iij.versic. pro clara intelligentia, contrarium asseueranter affirmat,licet neminem inuenerit alium contradicentem, per tex. in dicto §.ex imperfecto.cui licet conetur respondere Salyc. in dicta authen. cassa, multis quidem modis,tamen nihil (inquit) facit.Primùm enim dicit Salyc.quòd quando quis testatur ad pias causas cum duobus testibus,valet testamentum de iure communi. Et ibi afferens secundam responsionem,dicit succedere ex testamento, & propterea etiam valent quæcunque legata ibi relicta.At in dicto §.ex imperfecto, testamentum non valet de iure communi,nec potest quis succedere ex testaméto,sed ab intestato,secundùm glos.ibi. ideo legata ibi facta aliis non valent.Confirmat hoc,quia huiusmodi testamentum inter liberos, de quo nunc loquimur,non simpliciter testamentum dicitur,sed cum adiuncto, testamentum imperfectum,per dictum §.ex imperfecto.propterea non est propriè testamétum, per Bart.in l.Lucius,§.quæsitum,D.de legat.iij. At testamentum ad pias causas appellatur testamentum simpliciter:item dicit Salyc.quòd d.§.ex imperfecto, est correctus per dictam auth.quod sine.Quibus respondet Iason omnia hæc esse falsa: nam primum (inquit) testamentum ad pias causas cum duobus testibus non est propriè testamentum,nec etiam vt testamentum valet,sed vt vltima voluntas in genere,vt declarat Bart.in repet.d.l.j.col.penul. versi.quartò quæro.C.de sacrosanct.ecc.Deinde ex dicto §.ex imperfecto.non succedit hęres ab intestato,sed ex testamento,quicquid dicat glos.ibi,contra quam tenent Bart. & alij, ibi,& est etiam contraria alia glos.ordin.in l.filij,in verbo,intestato,& ibi doct.C.famil.erc. Denique cùm corrigitur d.§.ex imperfecto,per dictam auth. quod sine, quia illa auth. (vt ibi omnes dicunt) loquitur quando testamentum à patre fit in scriptis, secundùm formam ibi traditam,tunc enim legata,& fideicommissa ibi relicta valent:sed quando pater testaretur nuncupatiuè coram duobus testibus,ille §.manet firmus.Item pro hoc parte adfert Ias. illud simile,quòd si filiusfamiliàs faciat testamentū ad pias causas cū consensu patris (quod potest secundùm cōmunem opin.vt diximus in pręcedenti priuilegio,certè si filiusfamilias, in eo testamento aliis legata reliquerit,nihil valent:non tamen accrescūt pię causę institutę,

Contrariū sentientes.

Responsio ad contraria.

Testamentum inter liberos non est propriè testamentum.

Testamentū ad pias causas, testamentum simpliciter

Contrariū asserentes.

Responsio ad obiecta.

Confirmatio eiusdē.

ſed relinquuntur venientibus ab inteſtato, per tex.ſing.in l.mulieri, D.de condit.& demon. & voluerunt Bal.Salyc.Pau.Caſtr.Alex.Corne.& alij recentiores in dicta l.ſenium. Bal. in repet.l.j.col.vj.verſic.tertiò quæro.C.de ſacroſanct.eccl.& Imo.in l.tam is.§.j.D.de donat. cau.mort.Hæc Iaſon, cuius opinionem ante illum ſenſit Corne.conſi.cclxj.in hac conſultatione, col.j.iunctis his quæ dicit col.iij.verſi.nec refragatur, lib.j.

An valeãt legata relicta piis cauſis in teſtamento imperfecto. Caput teſtamẽti inſtitutio hæredis.

Sed è diuerſo quid ſi quis faciat teſtamẽtum cum duobus teſtibus tantùm, quo inſtituat hæredem laicum, & relinquat quædam legata piis cauſis: an tunc valebunt ea legata? Sunt qui dicunt non valere, cùm non valeat caput teſtamenti, nec propterea hoc caſu eſſe locum dicto cap.cum eſſes, & cap.relatum, de teſta. Et ita voluit Salyc.in dicta auth.caſſa, & Ant. in cap.quod clerici.de foro compe.& Alex.conſi.clxxvij.viſo themate mihi exhibito, col.iij. lib.ij.& conſi.ccix.ſtatuti, col.vij.eodem lib.ij.Iaſ.in dicta l.j.in prima lect.col.v.verſi.è contrario autem, C.de ſacroſanct.eccl.In contrarium tamen facere videtur, quod decidit Bart. in repe.d.l.j.in v.q.princ.Sed tu ſuper huius rei veritate vide per Anton.& Imo.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtit.& Imo.in dicto c.quod clerici.de foro compet.

OCTVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Executor teſtamenti ad pias cauſas inconſulto hærede præſtat legata.

Merus teſtamenti executor nõ agit contra hæredẽ pro legatis. Secus in piis cauſis. Executor ad pias cauſas.

Ctuageſimoprimò, licet merus executor teſtamenti non poſsit agere contra hæredem ad legata, per l.Lucius, §.j.D.ad Trebel.& l.filio, §.matri ſuæ.D.de adimen.vel transfer.leg.fallit tamen in relictis ad pias cauſas, per l.nulli, & ibi Bal. in j.not.Ioan.Fab.col.ij.& Paul.Caſtr.C.de epiſc.& cler.& l.alio hærede. & ibi gloſ.& Bart.D.de alim.vel cibar.leg.& voluit gloſ.& Bart.in l.Lucius, §.j.& in l.ſi quis Titio, D.de leg.ij.Innoc.Hoſt.Ioan.And.Panorm.& alij in c.Ioannes, de teſtam.Spec.in tit.de inſtru.edit.§.nunc verò aliqua.verſic.& ſcias huiuſmodi executores, & ibi Ioan.And.Cardi. in clem.j.in xiij.q.de teſtam.Bal.in l.hæreditas, §.ſi defuncto, col.ij.verſi.vij.D.de petit. here. in ſecunda lectu.& Franc.Aret.in l.j.col.vlt.in xv.priuilegio.C.de ſacroſanct. eccl. Alexan. conſi.clxx.circa primum dubium, poſt princ.& conſi.lj.in caſu præſenti, col.v.lib.vij. Nam & executores ad pias cauſas obtinent vicem hæredum, vt not.Inno.in cap.cùm tibi.de teſta. Bart.conſi.xxv.viſo teſtamento Gentilis, in primo dubio, & conſil.clxxxij. Titius condidit teſtamẽtum, col.ij.per l.ſi quis ad declinandam, C.de epiſ.& cler.De quo tu vide Benedict. Cap.conſil.xxv. cum pluribus quæratur, col.iij.

OCTVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Mandatum ad pias cauſas durat etiam re integra poſt mortem mandantis.

Mandatũ finitur morte mandantis. Aliud in mãdato ad pias cauſas

Ctuageſimoſecundò, licet aliàs mandatum morte mandantis re integra expiret, l.ij.§.ſed quis.& ibi latè Bart.D.de donat.& l.mandatum.& ibi item latè Bal.C.mand.Fallit tamen in mandato ad pias cauſas, per tex.in clem.exiit. §.in eo verò caſu.de verb.ſign.quem ad hoc dicit ſing.Bal.in auth.ſi qua mulier.col.vlt.verſi.quartò not.quod eſt, C.de ſacroſanct.eccl.& Roman.conſil. cxix.in prima concluſione.

OCTVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Sufficit conditionem quoquo modo in piis cauſis extitiſſe.

Cõditio in legatis ſtrictè adimplenda eſt. Niſi ſint ad pias cauſas.

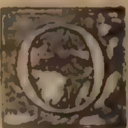

Ctuageſimotertiò, licet aliàs conditio in legatis debeat adimpleri in forma ſpecifica, l.Mæuius, & l.qui hæredi.in princ.D.de condit.& demon.hoc tamen fallit in legatis ad pias cauſas, in quibus debetur legatum conditione impleta, licet non in forma ſpecifica, vt voluit Rom.in l.ſi ita ſtipulatus eſſem à te.D.de verb. oblig.per tex.ſingu.in l.Paulus, §.Caius, D.de liber.cau.& ſequitur Socin.dicta regul.cccx. in vltimo priuilegio.

OCTVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Iudicium defuncti lege repræſentatum monitus à iudice infra annum non adimplens, excluditur eò quod præter naturale debitum, perceperit ex eodem iudicio: at in piis cauſis non tantùm ſucceſsione, ſed & legitima priuatur.

Filius non adimplens legata in teſtamẽto relicta, monitus infra annũ à iudice nõ priuatur legitima. Quid in relictis ad pias cauſas

Ctuageſimoquartò, licèt aliàs filius hæres inſtitutus non adimplens legata in teſtamento patris facta ad non pias cauſas infra annũ monitionis iudicis priuetur ſolùm ſucceſsione defuncti, & non debito iure naturæ, vt eſt text.in auth.hoc amplius.C.de fideic.ſecus tamen in relictis ad pias cauſas: quia tunc etiã debito

iure

iure naturę priuatur.gl.est no.in c.si hęredes,in gl.vlt.in fi.de testa.per tex.in §.si quis autem pro redemptione,ver.si auté qui,in auth.de eccl.tit.Sed Pan.ibi dicit se dubitare an sit verū, quia iura de hac re loquentia loquuntur de testaméto,sed legitima debetur filio extra omne testamentum, quasi debitum naturæ.Et ideo iura voluerunt solùm excludere hæredem à cōmodo habito per defunctum,quia cùm nolit subire onus,nec etiam debet habere cōmodum:quæ ratio cessat in debito iure naturæ,quod debetur sine aliquo onere,l.quoniam nouella,& l.quoniam in prioribus.C.de inoff.testa. Et hanc etiam postremam partem tenuit Bal.in dicta auth.hoc amplius,col.ij.versi.modò respondeo.hac ratione motus,quia potentior est legitima,quā quicunque legatarius ad pias causas,nec potest esse hæres in mora respectu legitimæ.Nam non videtur esse legatum,quod iure naturæ detrahitur, vt not.in d.l. quoniam in prioribus.& pœna non excedit delictum,l.rescriptum,D.de his quib.vt indig.

Dubium in piis causis. Legitima debitū naturæ. Qui non subit onus, nec sentire debet commodum. Legitima debetur filio sine aliquo onere.

OCTVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Quod in præcedenti priuilegio traditur, hæredem monitum decreto iudicis, non de iussu tantùm intelligendum est: nisi in legatis ad pias causas.

Ctuagesimoquintò,cùm hæres monitus decreto iudicis, vt adimpleat voluntatem testatoris,si per annum neglexerit,priuetur omni emolumento præter id quod testator necesse habuit relinquere,vt diximus in pręcedenti articulo:idque ita demum si monitus fuerit.neque enim sufficeret,si iussus tantùm esset, vt dicit Ange.in §.si quis autem,per illum tex.in auth.de hæred.& Falcid.hoc enim inter se differunt,vt in cap.j.de confes.lib.vj.& in l.presbyteri,C.de episc.& cler.Tamen in legatis ad pias causas satis est,si iussus fuerit,per tex.in §.sin autem.in auth.de ecclesiast.titul.& voluit Angel. vbi suprà.

Limitatio præcedentis priuilegij. Differunt inter se monitus & iussus. Contrariū in piis causis.

OCTVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Verba enunciatiua per modum causæ prolata, & non principaliter, tam in vltima voluntate, quàm in contractu inter viuos fauore piæ causæ probant ac disponunt.

Ctuagesimosextò,licet per verba enuntiatiua ob aliud prolata,scilicet per modum causæ non inducatur,nec probetur vltima voluntas, quamuis secus sit, si principaliter,& propter se essent prolata, iuxta not.in l.ex hac scriptura, D.de donat. fallit tamen in vltimis voluntatibus ad pias causas,quæ inducuntur & probantur per huiusmodi verba enuntiatiuè prolata etiam per modum causæ,per text.in c. vlt.& ibi Inn.Host.& Ioan.And.Ant.Panor.in vj.not.de succes.ab intest.& Bar.in repet.l.j. in ij.q.vlt.q.princ.C.de sacrosanct.eccl.Card.in c.indicante.col.iiij.& v.de testa.& Panor. cōsi.xj.vel ij.in causa quæ vertitur inter hospitale,col.ij.versi.nec obstat si dicatur.Pau.Cast. consi.cccclvj.visis & examinatis,col.j.lib.j Alex.consi.cxc.plura narrata sunt,col.vj.accedūt aliæ,lib.vj.Calca.consi.cxlviij.viso dicto casu,col.ij.Iason in l.ex his,col.ij.versi.quintò limita.C.de testa.milit.Et facit quod hoc procedit fauore libertatis,quæ pia causa est,l.j.§.similique modo.C.de Lati.liber.toll.& in l.ij.& ibi doct.& Fulg.C.de neces.& ser.hær.instit. & §.vlt,Instit.de adopt.Et in testamento militis,per dictam l.ex his, C. de testam.milit. & fauore libertatis,per l.vlt.C.fam.ercis.Sed in nostro casu tenuit cōtrarium Bal.in repet.d.l.j. col.pe.in vij.q.C.de sacrosan.ecc.quem omnino vide,atque etiam Pau.Cast.consil.cxxxvij. in causa quę vertitur Pergonij,versi.tertiò facit,lib.ij.vbi declarat qualiter id intelligatur.

Nec id quidem solum procedit in vltima voluntate:sed & in contractu inter viuos verba enuntiatiua fauore piæ causæ probant: ac disponunt:per nota.per Bart.in l.tale pactum, §.vlt.ff.de pact.per dictum cap.vlt.de succes.ab intest.& alia ibi allegata per eum, & sequitur Alex.dicto consi.cxc.col.vij.versi.confirmo per not.lib.vj. & vide quid dicam infrà. Et facit quod fauore dotis verba enuntiatiua probant,vt per l.ij.cum ibi not.C.de dot.promis. voluit Bart.consil.cxxiij.factum sic se habet,Titius & Seius.& Pau.Castr. consil. xcij. quod præfata sententia,col.j.lib.ij.& Roma.qui illum text.singu.dicit in cccccxxxvj.singul. verba enuntiatiua,vbi & hoc ampliat post Bar.& causa dotis,& piæ causæ ęquiparantur,vt sæpius diximus,& dicemus posteà latiùs infrà.

Verba enūtiatiua ob aliud prolata. Eadē prolata in vltimis ad pias causas. Idem in libertate. Et in militis testamento. Cōtrarium asserentes. Idem in cōtractu inter viuos. Et in dote. Causa dotis & pia causa æquiparantur.

OCTVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Nemo inuitus fit executor vltimæ voluntatis: ad pias tamen causas tenetur huiusmodi officium exequi tanquam delegatus, vel commissarius.

Ctuagesimoseptimò,licet quis non cogatur inuitus acceptare officiū executoris testamenti,per tex.in c.pe.in verbo, post mandatum susceptum. & ibi glos. Ioan.Andr.& alij, de testam.tamen dicit ibi singul.Panor.col.ij. quòd respectu legatorū ad pias causas poterit episcopus cōpellere,etiam citra acceptationem

Nemo inuitus tenetur acceptare officiū executoris testamenti.

In quibus vice cõmissarij funguntur.

huiusmodi officium exequi, & si non vt executorem testamentorum, saltem vt delegatum, & commissarium, per tex. in l. j. C. qui pro sua iurisdict. & cap. pastoralis. de offic. deleg. Sed simpliciter quòd in hoc casu possit compelli, tenuit Specu. post antiquiores in tit. de instru. edit. §. nunc verò aliqua. versi. hîc etiam quæritur, quem omnino vide in hac materia, & ibi etiam Ioan. And. & Bal. in l. pen. col. ij. versi. ibi post. C. de donat. & Raph. Cuma. consi. xij. Ioannes ab armis, in secundo dubio.

OCTVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Nulla habetur ratio beneficij inuentarij pia causa hærede instituta.

Hæres adiens hæreditatem nõ facto inuentario.
Fauor piæ causæ hærede instituta.
Fiscus adiens hæreditatem absq; beneficio inuentarij.
In piis causis tantũ habetur iuris naturalis ratio.
Adiens nõ facto inuentario hæreditatẽ, præsumitur bona occultasse.
Ecclesia nõ debet onerari vltrà quàm accipit.
Contrariũ in pia causa asserẽtes.

Ctuagesimooctauò, licet aliàs hæres adiens hæreditatem absque beneficio inuentarij teneatur vltra vires hæreditarias, l. vlti. §. sin autem dubius. C. de iure delib. cum simil. fallit tamen in pia causa hærede instituta, vt not. voluit Bart. in repet. l. j. in iiij. q. iiij. quæst. princip. C. de sacrosanct. eccl. Mouetur primò, ex similitudine fisci, qui hoc casu non tenetur vltra vires hęreditarias, l. j. §. an bona. & l. non possunt. D. de iure fisci. Secundò, quia iura ciuilia non possunt obligare pias causas vltra vires hæreditarias, cùm talis obligatio non sit de iure naturali. Tertiò, quia ratio, quare quis hoc casu teneatur vltra vires, est, quia præsumuntur bona occultasse, §. sancimus. in auth. de hær. & Falcid. quæ ratio cessat in ecclesia, & aliis piis bonis. Quartò, quia hoc videtur expressum in auth. sicut alienatio. C. de sacrosanct. eccl. vbi nihil potest acquirere ecclesia, ex quo ipsa oneretur vltra quàm acceperit. Et idem tenet ipse Bart. in l. vlt. §. vlt. C. de iure delib. & Bal. in repet. dictæ l. j. col. xiiij. versic. super tertio dici debet. C. de sacrosanct. ecc. & in dicta l. vlt. in princ. col. ij. versi. quintò quæro, C. de iure deliber. vbi hoc dicit not. dignum, & in dicta auth. sicut alienatio. Ange. in §. si verò quidem, per illum tex. in auth. de non ali. & Archid. & Panorm. in cap. j. in fi. de solution. & in cap. j. col. pen. de testam. & Roma. & Franc. Aret. qui hanc dicit esse communiorem, & quæ seruaretur in practica, in rub. D. de acq. hęre. & Paul. Castr. in l. si seruus plurium, §. sed ante. D. de leg. j.

Adducit tamen, quod ipse Bart. super hac re dubitauit, in auth. sed cum testator. in pen. quæst. C. ad leg. Falcid. propter tex. in §. vlti. in auth. de hæred. & Falcid. vbi dicitur ab hac re non excipi, neque Imperatorem, si fuerit hæres institutus, neque clericum, aut pupillum, licet pupillus possit petere restitutionem, propterea reliquit cogitandum. Quin glos. ordin. in dicto cap. episcopus qui filios, xij. quæst. ij. apertè videtur sentire hoc casu teneri vltra vires hæreditarias, & apertiùs glos. in dicto cap. j. in verbo, practicus. in fin. de testam. quam omnes ibi, præter Panorm. sequi videntur: cum hac tamen limitatione, vt si læsa fuerit in ea re pia causa, possit petere restitutionem in integrum. Et hanc quoque partem sequitur Bar. sibi contrarius in dicto §. vlt. in fi. per illum tex. & ibi quoque Ang. sibi contrarius in auth. de hæred. & Falcid. Ange. in l. j. §. hæc stipulatio. D. si cui plus quàm per legem Falcid. & in §. causas. versi. si vnum. per illum tex. in auth. vt cùm de appel. cogn. & Alex. in dicta rub. D. de acquir. hæred. ante fin.

OCTVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hæreditaria, adeò vt ne prælegatum quidem sibi in eodem testamento ob id minuatur: secus in debitore fisci, aut ecclesiæ.

Repudians hæreditatẽ debitoris.
Eidem prælegatum in eodem testamento.
Repudians hæreditatẽ debitoris fisci.
Decimæ tributa animarũ egentium.
Fiscus & ecclesia æquiparãtur

Ctuagesimononò, licet aliàs hæres institutus, qui hæreditatem repudiat, non teneatur soluere onera hæreditaria, nec propter id tenetur cedere is quæ ex bonis testatoris alio titulo percepit, per text. in auth. vnde etsi parens. C. de inoff. testa. sed nec etiam prælegato, quod per illud testamentum sibi relictum est, l. filio pater. & l. seq. & l. qui filiabus. §. vlt. D. de leg. j. per l. miles. §. pro parte. D. de lega. ij. & l. cùm responso. C. de leg. tamen sicuti repudians hæreditatem debitoris fisci propter onera fiscalia hæreditatis, tenetur nihilominus aut ea onera, & tributa fiscalia soluere, aut cedere his omnibus quæ ab ipso debitore quocunque titulo adeptus est. tex. est not. in l. hæredes. C. de omni agro deser. lib. xj. secundùm Bar. (si is est) & Ang. ibi, qui illum tex. ad hoc dicunt singu. ita etiam repudians hæreditatem debitoris piæ causæ propter decimas, quæ dicũtur tributa animarum egentium, c. tua nobis. de decim. & c. decimæ, xvj. q. j. fiscus enim & ecclesia pariter procedunt, l. vlt. C. de sacrosanct. eccl. & §. sancimus. iuncta gl. in auth. de non alien. Et ideo videtur argumentum de fisco ad ecclesiam, seu piam causam firmum, secundum gl. in l. si procurator. §. vlt. D. de iure fisc. & in l. vnica. C. de sen. aduer. fisc. lat. retract. lib. x. cum simi. de hoc speciali loquens Rom. in xv. speciali inter contractus dicit esse mirabile & pulcherrimum, nisi id destrueret tex. in c. fraternitas. x. q. iiij. Tum hoc nũcupatim sequitur Iaс. in l. qui filiabus. §. vlt. circa medium, D. de lega. j. nulla mentione facta c. fraternitas, & etiam in dicta l. filio, col. ij. adde tamen vnum casum, vbi dicit sing.

NONAG

NONAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum annuum perpetuò relictum ecclesiæ, non restringitur ad spatium centum annorum: in aliis verò secus.

Legatum annuum perpetuũ.

Legatũ annuum perpetuò ecclesiæ relictũ quando finiatur.

Onagesimo, licèt aliàs legatum annuum factũ in perpetuum debeat restringi, vt intelligatur solùm ad centum annos, vt sing. voluit Bar. in l. annua. §. Attia. D. de annu. leg. cum multis concordan. per Alexan. consi. lx. omisso multiloquio, per totum, lib. j. Fallit tamen vbi huiusmodi legatum esset relictum ecclesiæ, aut piæ causa, quia non finiretur tempore centum annorum, sed & perpetuò posteà duraret, vt voluit Iason in l. in annalibus. colum. ij. C. de lega. & in l. videamus. §. deferre. colum. ij. D. de in lit. iuran. & in l. ij. in princip. in primo not. D. solu. matrimo.

Contraria sententia authores.

Annuus legatus vsusfructus in perpetuũ.

Contrarium tamen tenuit Bartol. qui dicit illud, quod dictum est, procedere etiam in ecclesia, in l. si vsusfructus municipibus, ad fin. D. de vsufruct. lega. & Alexand. in dicta l. ij. in princip. etiam in primo nota. D. soluto matrimo. vbi ita dicit se consuluisse, & obtinuisse, licèt alij consuluissent contrarium. Et est eius sententia nunc de eo quod suprà citauimus, videlicet consil. lx. lib. j. vbi eum omnino videas. & in hac quoque sententia fuit Philippus Decius consil. ccclxxviij. viso motiuo, ante finem. Tu autem aduerte quòd Iason in prædictis locis videtur non solùm id quod diximus tenere in ecclesia, sed & in aliis quoque faciens differentiam inter annuum legatum perpetuum, & annuum legatum vsumfructum etiam perpetuum, vt illud non finiatur centum annis, hic finiatur, de quo etiam poteris videre per Soci. in repetitio. §. vlti. l. iij. colum. viij. versic. & ex his ego infero, D. ad leg. Falcid.

NONAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum annuum relictum pro loco, etiam diruto loco debetur: secus in collegio.

Legatum annuum relictum collegio finitur collegio dissoluto.

Secus in legato relicto pio loco.

Onagesimoprimò, proximè accedit, quòd licèt aliàs legatum annuum factum alicui collegio tandiu solùm duret, quandiu & ipsum collegium, & ipso collegio dissoluto, aut destructo finitur legatum, per textum in l. pater. §. Tusculanus. D. de leg. iij. & voluit gloss. in l. annua. §. Attia. in fine D. de annuis lega. fallit tamen vbi huiusmodi legatum esset relictum pio loco, vt voluit Barto. in dicto §. Tusculanus, cuius verba & sententiam reassumpsit Petr. Ancha. in clement. ij. de religio. domib. & consi. cxcvij. subtiliter & ad plenum, colum. vlti. idque est quod pulchrè voluit Bal. in l. hæreditas, in vlt. quæst. D. de hered. instituen. quòd relinquitur Deo immortali. Ideo legatum factum monasterio durat, licèt destruatur monasterium, & pro eo capiet ecclesia Romana, quæ repræsentat Deum vbique: quod & idem dicit in l. post mortem, colum. penult. versic. sed pone, testator instituit vxorem. C. de fideicommiss. & penè idem voluit ipse Baldus consil. cccclvij. viso testamento Ioannis, libro ij. de quo latè per Felynum in cap. cùm dilecta. colum. penul. & vltima, de rescriptis.

NONAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Ardor liciti amoris & piæ causæ fauor habent vim clausulæ codicillaris.

Fauor piæ causæ.

Amor licitus.

Onagesimosecundò, fauor piæ causæ habet vim clausulæ codicillaris, vt singu. voluit Catel. Cotta, vir omni laudis genere dignus (vix enim illum absque honoris titulo possum nominare) in suo memoriali, cuius initium est, amor licitus. in fin. vbi posteaquam illic in princip. scripsit amorem licitum habere vim clausulę codicillaris, de quo & nos latè scripsimus in tractatu nostro, qui est de causis minuendę pœnæ. cau. xxij. tandem in fine dicit & hoc ampliari, vt procedat etiam fauore piæ causæ, propter dilectionem animæ, quæ cunctis est præponenda, per l. sancimus. C. de sacrosanct. eccle. Quo etiam argumento de persona dilecta ad animam, vel piam causam vtitur Ioan. Bapt. Cacia. in repetit. l. precibus, in char. v. in prima conclusione. C. de impuber. & aliis substitut. & hoc ante Catel. voluit Corneus, quem is minimè citat, consi. cccvij. videtur prima facie dicendum, colum. v. versic. & si quis vellet, lib. iij. dicens id multos tenere in l. eam quam. in seq. versicu. C. de fideicommiss.

Contrariũ prioribus.

Responsio.

Nam est animaduertendum, quòd contra hanc decisionem est text. in l. si iure. C. de testament. manu. vbi si testamentum iure non substitit, non debentur libertates in eo relictæ, nisi esset adiecta clausula codicillaris. Fauor ergo libertatis, quæ pia causa est, vt sæpe diximus, & dicemus postea latiùs, non habet vim clausulæ codicillaris. Nisi, vt dicit gloss. ibi, in aliquibus personis, per l. in testamento. D. de fideicommiss. liber. scilicet propter magnã earum personarum dilectionem, vt manifestè declarat ille text. in verbo, quam pater dilexisset, & ponderat gloss. ibi, dicens illud esse speciale in persona sic dilecta, & ita soluit con-

trarium dictæ l. si iure. Ex quo facilè intelligi potest, in ea l. in testamento, duplicem fauorẽ concurrere, scilicet libertatis, & prætereà magnæ amicitiæ eius, cui libertas relinquebatur, nec solùm libertatem sufficere, per dictam l. si iure. Et quod in dicta l. in testamento, vtraq; qualitas interueniat, intelligit etiam gloss. vtranque coniungens in dicta l. eam quam. in verbo, traditur, C. de fideicommiss. dum in ix. fallen. dicit eam l. non procedere propter pietatẽ & affectionem, per dictam l. in testamento. Et id quoque expendit Angel. in repetitio. l. eam quam, colum. iij. versic. addit & quintum. C. de fideicommiss. Et hac fortassis ratione Bald. in dicta l. si iure, dicit dictam l. in testamento. & id quod ibi ex ea dixerat, ardorem liciti amoris habere vim clausulæ codicillaris, procedere tantùm in causa libertatis, vel alterius piæ causæ. Quod tamen Roma. & alij plerique dicunt indistinctè procedere, vt latè diximus loco nuper allegato. Et ego haud dubiè dicerem non procedere solùm in amicitia, per ea quæ diximus. Nam si pia causa id non efficiat, per not. in dicta l. si iure. multo minus simplex amicitia, quia nulla maior est amicitia, quàm piæ causæ, id est animæ, quæ cæteris longe est anteponenda, per dictam l. sancimus.

Authoris sententia. Anima cũ ctis reb. anteponende.

NONAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Qui ad scribenda testamenta adhibentur, prohibentur aliquod emolumentum, quamuis dictante testatore, ipsis futurum scribere. Verùm prælatus non tantùm ecclesiæ, sed & sibi in fauorem ecclesiæ poterit adscribere, nec incidet in pœnam l. Corneliæ, modò res sit apud ecclesiam remansura.

Onagesimotertiò, quemadmodum tabellio non potest sibi adscribere in testamento, & si id faciat, punitur, nec valet legatum, vt patet per totum titu. C. de his qui sibi adscri. in testamen. ita nec potest quis alteri adscribere, ex cujus capite sibi est commodum vsusfructus, vel vsus peruenturum, videlicet pater filio in sua potestate constituto. vt est text. singu. in l. impuberem. §. j. D. ad leg. Cornel. de fals. Tamen prælatus ecclesiæ, vel piæ causæ potest adscribere ipsi ecclesiæ, aut sibi in fauorem ecclesiæ, & valet legatum, nec punitur, vt voluerunt Hostien. Ioan. Andr. Anto. & recentiores in c. cùm inter. per illum text. de re iudic. Roma. singul. cccxlix. tu scis quòd sacerdos. Mathesi. qui hoc dicit singu. no. lxxxviij. nota singulare dictum, & nouissimè Iason in l. j. §. huius studij. colum. iij. versic. tertiò limita. D. de iustit. & iure. Et hoc sanè intelligito, cùm res ipsa remanet ipsius ecclesiæ, vel piæ causæ, & vsusfructus siue vsus prælati est. Secus si res ipsa legatur clerico, qui sibi adscribit ad suum omnino commodum: quia licèt dicatur quòd fit huiusmodi relictum pro anima, tamen non valet, nec excusatur qui sibi adscripsit, vt singul. consuluit Barbat. ita limitans dictum Hostien. & aliorum, consi. lviij. clementissimi Dei Patris. colum. xj. versiculo, etsi quispiam diceret. libro septimo.

Tabellio nõ potest sibi adscribere in testamento. Nec etiam pater filio. Secus in prælato ecclesiæ. Modo res maneat apud ecclesiam.

NONAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Ecclesia substituta non excluditur hac conditione à testatore facta, si sine liberis decedat, existentibus filiis naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore.

Onagesimoquartò, licèt substitutio à testatore facta sub ea conditione, si absq; liberis decederet, euanescit relictis etiam naturalibus liberis, per l. ex facto. §. si quis rogatus. le j. & ibi Bartol. Angel. Imol. Alexand. & alij, D. ad Trebellia. & l. cùm pater. §. dulcissimis. & l. Lucius. §. vlti. D. de legat. ij. & voluit gloss. in cap. in præsentia. in gloss. j. & ibi docto. de probat. cum concord. ibi adductis per Recentiores. Fallit tamen, si ecclesia esset substituta, quia tunc non excluderetur existentibus filiis naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore, propter dignitatem ecclesiæ, ita nominatim voluit Baldus in dicto cap. in præsentia. colum. penult. versic. vnum addo. quod dictum sequitur ibi Felyn. qui hoc dicit singul. colum. ix. versic. fallit primò, & Philip. Decius colum. xv. versicul. sexto.

Conditio, si sine liberis decedat, nõ cõprehẽdit filios naturales. Secus ecclesia substituta.

Tamen contrarium tenet Alexand. in dicto §. si quis rogatus, colum. v. versicu. sextò fallit, postquam retulit illud dictum Baldi pro singul. dixitque à nemine se reperisse reprobatum. dicit tamen se putare non esse verum. Nam licèt hoc casu sit attendenda dignitas testatoris, vt dicit ibi textus in fine, tamen non reperitur, quòd attendatur dignitas substituti. Sed huic obiectioni respondet Decius habens hoc casu rationem qualitatis non solùm testatorum, sed & instituti, secundùm gloss. Angel. Imol. & tandem Alexand. in dicto §. si quis rogatus. gloss. & Salycet. in l. generaliter. §. cùm autem. C. de institutio. & substitutio. ergo & pariter substituti: & in ecclesia substituta agitur de salute animæ testatoris: & cùm anima sit

Contrariũ asserentes. Responsio ad obiecta.

omnibus rebus anteponenda, per dictam l. sancimus. consentaneum est, mentem testatoris fuisse, prout Baldus dicit: & cùm res (inquit) dubia videatur, in fauorem ecclesiæ est iudicandum, l. sunt personæ. D. de religiosis & sumptibus funerum. hæc Decius. Tu autem hic omnino vide quæ diximus suprà in decimosexto priuilegio, quod longè ab hoc diuersum est: illud enim loquitur de conditione intellecta à lege, hoc de conditione expresse apposita ab homine. *Re dubia in fauorem ecclesiæ iudicandum est.*

NONAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Substitutio sub hac conditione facta, si institutus decedat sine liberis, euanescit per ingressum monasterij: nisi pia causa substituta sit.

Onagesimoquintò, licèt substitutio facta sub conditione, si institutus decedat sine liberis, euanescat, si institutus ipse ingrediatur monasterium, tanquam is sine hærede non videatur decessisse: & propterea non sit locus substitutioni, vt est text. in c. in præsentia. de probatio. hoc tamen fallit, si pia causa erat substituta, per text. in §. sed hoc in præsenti. in authen. de sanctiss. episcop. & in authentic. nisi rogati. C. ad Trebel. quia illinc sumpta est. & ita voluit gloss. vlti. in dicto cap. in præsentia, & ibi etiam Anto. Panormita. & Philippus Decius hæc ampliantes vt procedat, etiam si locus pius substitutus non æquè esset pius, sicuti monasterium, quod institutus ingreditur. Et Specul. titul. de statu monach. versic. xxv. & in dicta authent. similiter. in xiiij. speciali inter vltimas voluntates. C. ad legem Falci. vbi dicit ad hoc singul. esse text. in dicto §. sed hoc in præsenti, & Alexand. consil. cxxj. viso themate, colum. iij. versic. fortificatur hæc ratio, lib. j. & consil. xxxv. super contentis, colum. iij. lib. iij. *Hoc priuilegiũ eiusdem est argumenti cũ superiori. Monasterium vicẽ hæredis obtinet. Aliud in piis causis. Eiusdẽ rei ampliatio.*

NONAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Mora eligendi circa personas purgatur vsque ad litis contestationem: verùm in piis causis vsque ad tempus quo primùm hæres potuit eligere.

Onagesimosextò, licèt is qui fuit in mora eligendi circa personas, possit moram purgare, donec petatur legatum, per l. cùm quidam. D. de legat. ij. vbi Barto. col. vlti. hoc intelligit vsq; ad litis contestationem, per l. amplius. D. rem ratam haberi, fauore tamen libertatis non poterit moram purgare hæres, qui mox cùm potuerit non fecerit huiusmodi electionem. Text. est loquens in libertate in l. penulti. C. de fideicommiss. libert. vbi Bal. extendit ad omnem piam causam, dicitque esse meliorem de iure. *Mora purgatio circa persone electionem. Litis cõtestatio tẽpus purgationis mora in persona electione. Aliud in libertate.*

NONAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Executori testamenti ad pias causas, etiam impedito, currit annus: nisi qualitas aut magnitudo operis impedimento sit.

Onagesimoseptimò, licèt executori testamẽtario impedito nõ currat annus datus ad exequendũ, per not. per Barto. in l. genero. D. de his qui not. infa. fallit tamen in relictis ad pias causas, quia non debet impedimentum testatoris pias causas retardare, argument. l. si quando. C. de testament. Et ita expresse voluit Bald. in l. vlti. §. sed & si quis. colum. iiij. versic. pone quod infra annum. C. de commu. de leg. sed hoc intellige, nisi impedimentum proueniat ex operis inimica qualitate, & magnitudine: quia fortasse testator iussit construi monasterium, quod non potest perfici infra annum: quia tunc & post annum durat officium, vt voluit Federi. Senen. consil. cxxiiij. aliàs, cxxix. quem sequitur ipse Bald. in l. id quod pauperibus. colum. iij. versic. venio ad tertium. C. de episcop. & cleric. vbi ad hoc quædam iura allegat. & idem voluit ipse Bald. in l. nulli. colum. ij. versic. deinde no. C. de episc. & cleric. & Panormit. in c. nos quidem. col. iij. de testament. Et bene facit quod dicit Bald. in l. penulti. colum. ij. versic. & dico quòd in ista. C. de donatio. *Executori testamẽtario impedito nõ currit annus. Impedimẽtum testatoris nõ debet retardare pias causas. Nisi ex difficili operis qualitate proueniat.*

NONAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Dispositio pœnalis facta in fauorem piæ causæ valet, quamuis impediatur libera testandi facultas.

Onagesimooctauò, licèt non valeat conuentio pœnalis. per quam aufertur libera testandi facultas, per l. stipulatio hoc modo concepta. D. de verbo. obligat. vbi per hoc dicit Bart. & post eum Paulus Castrens. Alexand. & recentiores, quòd si testator dicat, instituo Titium, & si contingat me mutare testamentum, dono eidem omnia bona mea, non videtur huiusmodi pœnalis dispositio tanquam facta in pœnam mutationis testamenti, ad auferendum liberam testandi facultatem. Id quod etiam voluit, & quidem latius, idem Bartol. in l. si quis testamento. D. de lega. iij. cum concordan. *Cõuentio pœnalis inualida. Exemplũ pœnalis cõuentionis.*

Conuentio pœnalis in fauorē piæ causæ. In dubiis opinio, quæ fauet piæ causæ, seruanda.

cordan. adductis per recentiores in dicta l. stipulatio hoc modo concepta. & per Alexand. consil.xxv.viso testamento, colum.penulti.& vlti.lib. iij. fallit tamen vbi talis dispositio esset facta in fauorem piæ causæ. Quod & si post longam disputationem indecisum reliquerit Bald.in cap.ij.titu.de feud.dat.in vic. leg. commi. hoc tamen asseueranter affirmat Iason in dicta l.stipulatio hoc modo concepta, colum. iij. versicu.circa istam quæstionem, & motus quibusdam similibus, quæ postea his subiiciam, & ea iam sæpius dicta ratione, quòd in dubiis tenenda est opinio, quæ fauet piæ causæ, vt etiam postea dicemus. Sed & hoc in propriis terminis tenuit Bal.ipse, quem Iason non allegat, in c.in præsentia, colum.penulti.vers. ex hoc pono talem conclusionem de probatio.

NONAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Res hostium piæ causæ legata, aut donata sub conditione, si in nostram peruenerit potestatem, indistinctè debetur.

An res hostium possit legari sub conditione, si nostra esse cœperit. Quid in piis causis.

Onagesimononò, licèt dubium sit, an quod hostium est, possit legari, vel donari sub conditione, si nostrum esse cœperit. Nam quòd possit, tenent Bartol. & alij in l.id quod apud hostes.D.de lega.j.& idem Barto. in l.liber homo.la j. D. de verbo. obligatio. Contrarium autem tenet Ang. ibi, tamen prior opinio haud dubiè procedit, cùm legatur, aut donatur piæ causæ, per textum loquétem in libertate, in l. generaliter.§.hostium.D.de fideicommiss.libert.& alium textum loquentem in hospitali, in c. abbate sanè, de re iudi. lib. vj. quem ita expendit Iason in dicta l. id quod apud hostes, colum. penul.

CENTESIMVM PRIVILEGIVM.

Donatio omnium bonorum tam præsentium quàm futurorum facta piæ causæ, non est contra bonos mores, nec impeditur, modò donationis effectus principaliter dirigatur in piam causam.

Donatio omnium bonorū præsentium & futurorum non valet. Nisi fiat piæ causæ. Rationes huius opinionis. Potest quis donare se & sua ecclesiæ. Etsi non fiat monachus. Volūtaria paupertas propter Deum. Quis verè dicatur perfectus. In primitiua ecclesia omnes conuersi ad fidem vendebant omnia. Quicquid donatur ecclesiæ, censetur Deo consecrari. Contrariæ opinionis authores.

Entesimò, licèt non valeat donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, valet tamen si fiat piæ causæ, vt voluit Bartol. subdubius tamen, in dicta l.vlti.colum.vlti.& ibi Fulgo.& Iason colum.penulti.C.de pact. Bald. in authent.si qua mulier.colum.vlti.versicu.sextò not.& iterum in authent. ingressi.colum.iiij.C.de sacrosanct.eccl. & in l.j. in lect.antiqua.D. pro socio. & dicto c. in præsentia. colum. penulti. versic. pone offero monasterio. & ibi etiam Panormita. in quinto not. vbi hoc reputat sing. Fely. colum. iiij. Decius qui hanc dicit esse communem opinionem, colum. etiam iiij. in vij. not. de probatio. Panormit.in c. vlti. in primo nota.de success.ab intesta.vbi & hoc facit singul. & in c. ij. de concess. præbend. & in c. vt priuilegia.de priuileg.& consil.cij.circa personarum & bonorum oblationes, colum. ij. lib. ij.vbi dicit ita consuluisse Cardin.Florent. & Maria. in tractatu oblationum, in decimo libello.in j.q.Alexand.consi.lij.in causa & lite, colum. iij. versicul. secundò, quia etiam si dictum, lib.vj.Bened.Capra consi.cxlvij.in nomine Domini, cùm vt presupponitur. colum.ij. in fine, & Iason in dicta l.stipulatio hoc modo concepta. colum.iij. versic. circa istam quæstionem.D.de verbo.obligatio.

Mouentur ij per textum in l.iubemus nulli.in princip.ibi, patrimonium suum partémve certam patrimonij.Item quia potest quis pio loco se & sua donare, vt in authent.ingressi. & authent.si qua mulier.C.de sacrosanct.eccles.& dicto cap.in præsentia. de probatio. & c. si qua.& c.quia ingredientibus. xix. q. vlti. Et id procedit, etiam si non efficiatur monachus, per textum in dicto c.vlti.iuncta gloss.j.& voluit gloss.in c.vt lex continentiæ.in verbo, professi.xxvij.q.j. ergo multo fortius poterit donare sua sine se, per c.cui licet. de regu. iur. lib. vj. Præterea voluntaria paupertas propter Deum etiam statu seculari non mutato, non est à iure reprobata: imò ab ipso Christo Saluatore & magistro nostro multùm commendata, dum dicit Mat.x.& Lucæ xij. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me: & alibi, Qui non renuntiauerit omnibus, quæ possidet, non poterit esse meus discipulus. Hinc olim in Ecclesia primitiua tempore Apostolorum omnes conuersi ad fidem Christianam, siue clerici, siue laici, vendebant omnia, & ponebant ante pedes Apostolorum, vt not.gloss.in summa, xij.quæst.j. & est textus ibi, in c. ij. Porrò quicquid donatur ecclesiæ, dicitur Deo consecrari, & ad diuinos vsus deputari, cap.nulli liceat. xij. q. ij.& c. mancipia. & c. sequen.de rerum permuta. Non ergo debet talis donatio improbari, cùm omnia Dei sint. c. tua. de deci. & sic talia bona donata redeunt ad suam naturam.

Contrarium tamen tenuit Angel.consil.clxx.versic.prædictis instrumentis, col.v. versic. & ex prędictis infero, & iterum cons.cccl xv.quędam domina retulit, & in sua disputatione. incip.

incip.in refulgenti palatio,& Petrus Anchar. consi. ccxxxj. de primo dubio, & Panormita. sibi contrarius consi.xlviij.Augustinus,colum.vlti lib.ij. Roma.in dicta authen.similiter,in ij.speciali, circa contractus, & in dicta l. stipulatio hoc modo concepta, colum. xxij. & ibi quoque Alexand.qui hanc partem sequi videtur,col.antepen. versic. quarto vtrum donatio.

Rationes eorundem.

Horum præcipua ratio est, quia per huiusmodi donationem aufertur libera testandi voluntas, & ita est turpis, & contra bonos mores. Ideo in ecclesia multo minus debet valere quàm in aliis,cùm ecclesia sit cultrix iustitiæ.c.j. §.j. titu. de alie. feud. & actus turpis in ecclesiastico magis detestatur. §. cogitandum. in authent. de monach. Nec obstat (inquiunt) textus in dicta l.iubemus nulli.quia loquitur in donatione simplici omnium bonorum,quo casu veniunt tantùm præsentia,& non futura. l. si ita. D. de auro & argen.lega. Nec etiam obstat dictum,quòd quis potest dedicare se & sua, quia ideo illud est,quia bona veniunt in consequentiam personæ, quia eo ipso quòd quis dedicat personam suam monasterio, bona confestim veniunt,etiam si de illis nulla fuerit facta mentio,per iura suprà allegata.Et multa veniunt in consequentiam, quæ principaliter fieri non possent. l. quædam. D. de acquiren.rerum dominio.l.in modicis.D. de contrahend. emptio.& not. gloss. in cap. querelam de simo.cum similib. Et hinc videmus quòd licet minor vigintiquinque annis habens curatorem non possit alienare bona immobilia sine decreto iudicis. l. magis puto. §. non passim.D.de rebus eorum qui sub tut.l.lex quæ tutores.C.de administratio. tuto.tamen ingrediendo monasterium in consequentiam suæ personæ omnia sua bona dedicat, etiam citra decretum iudicis,vt voluit Cynus in dicta authenti.ingressi.& Cano. in dicto c.in præsentia, vbi est bonus textus.

Donatio omnium bonorum est contra bonos mores.
Ecclesia cultrix iustitiæ.
Actus turpis in ecclesiastico maximè detestandus.
Responsio ad obiecta.
Bona veniunt in cõsequentiã personæ.
Multa veniunt per consequentiam quæ principaliter fieri nõ possunt.
Minor vigintiquinque annis non potest alienare immobilia sine decreto iudicis.
Nisi per cõsequẽtiam ingrediẽdo monasteriũ.

Sed ad ista respondent qui priorem sententiam sequuntur. Primùm,quòd licèt inspecto iure Ciuili dicatur huiusmodi donatio esse contra bonos mores, non tamen inspecto iure Canonico, quia aliter iudicantur boni mores secundùm ius Ciuile, aliter secundùm ius Canonicum, vt declarat Baldus de huiusmodi aut similibus pactis in l. pactum dotali.in xxix.quæstio.C.de collatio.& Imol.in cap.cùm contingat,colum.xviij.de iureiurand.& bene facit text.in c.ij. de pact.lib.vj. & in cap. licèt, de iureiurand.eodem lib.vj.ex quibus liquidè apparet, quædam esse de iure Ciuili reprobata, quia sunt contra bonos mores, non tamen de iure Canonico.Ex quo etiam fit,vt de iure Canonico valeat iuramentum de non mutando testamento,licèt tollat libertatem testandi,vt per Ioan.Andr.in regu.quod semel. de regul.iur.lib.vj.Imol.in dicto c.cùm contingat,& in dicto cap.dilecto.in j.char. de præbend.& Salycet. in l. sancimus. C. de testament. cum similib. Quod perspicuè nobis demonstrat, Canones nihil curare de huiusmodi moribus: aliàs enim tale iuramentum non esset obligatorium.c. non est obligatorium. de regul.iur. lib. vj. Ad responsum quod datur ad dictam l. iubemus. dicunt non posse intelligi de bonis præsentibus tantùm, quia patrimonium, de quo ea lex loquitur, est nomen vniuersale, sicuti vniuersitas, & peculium. l. si peculium.D.de pecul.& l.nam quod.§. vltimo. D. ad Trebellia. & propterea etiam futura comprehendit. Præterea nisi ille text.de futuris etiam intelligeretur, nihil specialitatis pro ecclesia introduceret, & ideo esset superfluus.

Refutatio contrariæ opinionis.
Aliter iudicantur boni mores de iure Ciuili, quàm de iure Canonico.
Quędã de iure Ciuili improbata, quæ nõ sunt de iure Canonico.

Aduerte quòd ad dictam l.iubemus, quæ præcipuum est fundamentum primæ partis, & ad responsiones quas proximè attulimus ad solutionem aduersariorum,facilè responderi posset: & quidem multis modis. Primùm,quia sub nomine Patrimonij, non veniũt omnia, nam actiones non concluduntur,l.cùm pupillus.ibi, non solùm quæ habet in patrimonio, sed etiam quæ in nominibus sunt. D. rem pupil.sal. for. & iura in contrarium allegata procedunt in vltima voluntate. Item textus ille non loquitur simpliciter de patrimonio, sed cum adiectione,scilicet,quod est in bonis,dum dicitur, patrimonium suum, certámve partem patrimonij in fundis,prædiis,seu domibus,&c.& sic ponitur ibi patrimonium,pro bonis extantibus.Præterea potest dici,quòd id quod dicit de patrimonio, refertur ad id, quod suprà dixerat.Sed quocunque se modo res habeat, non potest omnino patrimonium, si capiatur pro hæreditate,referri ad donationem: quia contractu non datur hæreditas l. hæreditas.C.de pac.conuen.Denique si bene consideretur ille tex.nihil,aut parum ad hanc rem facit,de qua disseruimus. Non enim ibi quæritur,nec dubitatur de donatione facta ecclesiæ: sed illud ibi principaliter statuitur, nullo modo bona ecclesiarum alienari posse. Vult enim ea lex acquisitionem factam ecclesiæ de patrimonio toto, vel de eius parte per vltimam voluntatem,donationem inter viuos, aut aliàs quocunque titulo, inconcussam esse, & sine vlla diminutione conseruari.Quæ verba inconcussa sint, & sine diminutione respiciunt resolutionem contractus,& præsupponunt donationẽ validam præcessisse,& ibi alienatio prohibetur ad hoc, vt res conseruetur secundùm voluntatem illorum, qui ecclesiæ donauerunt.Igitur per illum textum dici non potest valere donationem factam ecclesiæ,eo casu, quo non valeret facta priuato, quia ibi de hoc non agitur, sed præsupponitur, quòd erat facta donatio valida, quod est intelligendum prout iura disponunt.

Tamen quia prima opinio est communior, & fauet piæ causæ, eam sequor,& sequendam

Author adharet priori opinioni. Modo principalis effectus dirigatur in piā causam

dam esse censeo: cum ea tamen limitatione, vt procedat, cùm donationis effectus principaliter dirigatur in piam causam, quia fit ecclesiæ, vel piæ causæ: secus si principalis effectus dirigitur in priuatum, tamen in quandam consequentiam cedit commodo piæ causæ. Verbi gratia, si quis donaret Titio omnia bona sua præsentia, & futura, cum eo onere, vt teneatur facere eleemosynas, tunc enim non valet, vt voluit Panormita. dicto consi. xlviij. colum. vlt. versicu. non obstat secundum. lib. ij.

CENTESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Quamuis donatio inter contractus bonæ fidei non annumeretur, fauore tamen piæ causæ latißimè interpretanda est.

Donatio vltra naturā contractus non extenditur. Nisi ad pias causas.

Entesimoprimò, licèt aliàs donatio sit stricti iuris, nec vltra naturam verborum extendatur, vt dicit Bald. consil. 50. in primis videndum est, post medium. lib. iiij. per l. quicquid astringendæ. D. de verbo. obl. & Paul. Castr. consil. cccxlvij. quia circa, col. vlt. lib. j. & est bonus tex. in l. eum qui. D. de donatio. tamen fauore piæ causæ latissima interpretatio fieri debet, vt consil. Bal. cvij. quod ista donatio, ante fi. lib. ij. per text. in l. locum. in princ. D. de vsufruc. & l. sunt personæ. D. de relig. & sumpti. funer. & in §. illud, in authent. constitut. quæ de dignitatibus.

CENTESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Res alienari prohibita potest nihilominus in causam alienari.

Res subiecta restitutioni nō potest alienari. Nisi in piā causam.

Entesimosecundò, res subiecta restitutioni, & quæ ob id alienari non potest, per authen. res quæ. C. commun. de leg. potest tamen in piam causam alienari, vt voluit Angelus in l. quidam ita testamento. §. vltimo D. ad Trebellianum. vbi dicit, quòd illa authent. excipiens casum dotis, habet locum in quacunque pia causa. Id quod plerique extendunt, si ea res sit restituenda ecclesiæ, aut alteri piæ causæ. Ita voluit Baldus in dicta authen. res quæ. colum. j. & ibi etiam Cornæus colum. ij. & Iason col. ix. versic. duodecimò extende, & Roma. consi. ccxcvij. circa id de quo quæritur, an res.

CENTESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Pro redemptione captiuorum, aut alia pietatis causa res ecclesiæ alienantur.

Res ecclesiæ nō alienantur. Nisi in causam pietatis.

Entesimotertiò, licèt res ecclesiæ alienari non posint, vt per totum titul. de rebus eccles. non alie. possunt tamen in causam pietatis, vt pro redemptione captiuorum, vel eleemosyna pauperum, per textum in c. aurum. xij. quæst. ij. per quem ita dicit Bald. consilio cccl xviij. factum tale est super quo, versicu. secundus casus, lib. iij.

CENTESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Feudum de iure Canonico in piam causam potest alienari: secus de iure Feudorum.

Feudum regulariter non potest alienari. Ne pro anima quidē. Aliud de iure Canonico.

Entesimoquartò, licèt feudum regulariter alienari, aut legari non posit, vt per totum titu. de prohibi. feud. alien. ac nec pro anima quidem secundùm constitutiones feudorum, c. j. §. donare. titul. qual. olim pot. feud. alien. tamen hoc non procedit de iure Canonico, secundùm Hostien. qui ita tenet per quindecim argumenta, & rationes in summa titul. de immuni. eccles. §. in quantum. versic. sed nec illa. id quod dicit sing. & perpetuò menti tenendum Roma. singu. ccccccxxix. tu scis quòd vasallus, vbi hoc dicit se nesciuisse, cùm repeteret authent. similiter. C. ad legem Falcid. Sed & hoc idem tenet Specul. titu. de feud. §. j. versic. xix. & Anto. in cap. vlti. de immunita. eccles. Calde. titu. de feud. consi. x. an feudatarius. & ipse Roma. consi. cxcix. presens statuti particula, in fi. Sed tu super hoc vide Felyn. in c. inter dilectos. colum. viij. versic. in gloss. in verbo, conferebat. de fide instru.

CENTESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Contra bonos mores est pacisci de hæreditate viuentis. Quod an in milite & piis causis obtineat, hic disputatur.

Pactum de succedendo inualidum. Secus inter milites. Et in piis causis. Argumētū de militib. ad pias causas.

Entesimoquintò, licèt aliàs non valeat pactum de succedendo, per textum in dicta l. vlt. C. de pact. tamen cùm inter milites valeat, per l. licet inter priuatos, C. eodem tit. valebit etiam fauore piæ causæ. Valet enim argumentum de vno ad alterum, vt per gloss. in l. si vt proponis. C. de rei vendic. & in c. apostolicos. xij. quæst. ij. Et ita in specie tenet Bald. in dicta l. vlti. colum. penul. versi. venio ad secundam. C. de pact. & idem Alexand. in l. pactum. colum. ij. versic. tertiò fallit. C. de pactis. & consi. clij. in causa & lite, colum. iij. versic. subdo etiam. libro vj. & Socin. consil. xlix. viso instrumento mandati, colum. ij. versic. pro hoc adduco. lib. iiij. Calca. cons. xiij. pro parte negatiua, colum.

col.iij.versic.quinta.& idem Barbat.consi.xlij.clementissimum Deum, col.iiij.lib.j.Iason in dicta l.stipulatio hoc modo concepta,col.iij.D.de verb.oblig.& Fely.in c.in præsentia. col. xxij.in iiij.q.de prob.& Geor.Nat.in repet.c.quamuis.de pact.lib.vj.

Contrarium tamen voluit Bal.sibi contrarius in l.j.in lect.col.vlt.versi.iuxta hoc quæro. C.de sacrosan.eccl.vbi dicit expressè per dictam l.licet inter priuatos.quòd non habeat locum in pia causa. Nam non est bonum argumentum de milite ad paganum testantem ad pias causas,nullo enim iure probatur ista æquiparatio, seu similitudo , ideo debemus stare regulæ,vt not.in l.omnis diffinitio.D.de reg.iur.& facit quod not.in l.testamento domini, D. de hæred.instit.Nam in milite propter publicam vtilitatem,sunt specialiter statuta quæ non sunt trahenda ad consequentiam in non militem.Et hanc partem sequitur Roma.nulla Bal.in dicta l.j. mentione facta in repet.dictæ auth.similiter. in vij.speciali inter contractus.C.ad leg.Falcid.hanc quoque rationem adducens, quia non valet huiusmodi pactum factum à patre filio,per dictam l.pactum quod dotali.C.de pact. Ergo multo minus videtur factum piæ causæ.multo enim magis fauetur filio , quantum ad legitimam . quàm piæ causæ,per not.in l.si quis ad declinandam.C.de epis.& cler.cùm simil. Nec obstat (inquit) dicta l.licet inter priuatos:quia ibi dicitur valere inter commilitones pactum de succedendo sibi inuicem,quod quidem pactum non potest cadere inter priuatum & ecclesiam:cùm ecclesia nunquam moriatur,nec propterea possit habere hæredem, cap.libertos.xij. quæst. ij.& cap.si gratiosè.de rescript.libro vj.nec ibi agitur de pacto simplici, vt alter alteri tantùm succedat , de quo nunc agimus. Et in hanc quoque partem videtur inclinare Socin. in dicta l.pactum quod dotali. C.de pact.vbi mouetur his rationibus , quòd tale pactum videtur etiam lege Canonica esse improbatum, tanquam contra bonos mores , per cap.de testanda.& cap.ne captandæ.de conces.præben. lib. vj. dispositiones autem ad pias causas ligantur lege Canonica.cap.relatum.de testam.& hoc confirmat,quia iuramentum , quod dicitur esse quid spirituale, omnino eximitur à iurisdictione legis Ciuilis , vt traditur in c. cùm sit generale.de foro compet. & tamen iuramentum appositum super tali pacto non debet seruari tanquam contra bonos mores,per c.non est obligatorium,de regul.iur.lib.vj. & tenent Bart.& communiter omnes in dicta l.pactum.Item milites non ligantur lege Ciuili in dubio l.j.D.de testamen.milit.& tamen inter eos non valet illud pactum,nisi sit reciprocum,per dictam l.licet inter priuatos.Sed & in hanc sententiam inclinat Socin.in dicta l.licet inter priuatos.col.j.in quarto notab.ea ratione,quòd ea lex non possit extendi ad ecclesiam,cùm loquatur quando persona disponens erat actiuè priuilegiata, quia miles:estq; persona,in quam disponitur , priuilegiata , quia est alter miles , quod non est in hoc casu: quia licet ecclesia,in quam disponitur,sit priuilegiata , non tamen is qui disponit. Sed tu omnino vide Philip.Dec.ibi,in tertio notab.

Contrariũ asserentes.
Non valet argumentum de milite ad paganum testantẽ ad pias causas.
Non valet pactum de succedendo inter patrem & filium.
Magis fauetur filio quantũ ad legitimam, quàm piæ causæ.
Ecclesia nunquam moritur.
Pactum de succedendo etiam in piis causis iure Canonico reprobatum.

CENTESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Sola appellatio hæredis etiam in contractu, vel alio actu inter viuos, habet vim dispositionis ad pias causas.

Centesimosextò, licet aliàs hæreditas non possit alteri dari per contractum inter viuos,l.hæreditas.C.de pact.conuen. tamen non solùm dari potest piæ causæ, sed & si quis in contractu , vel in alio actu inter viuos appellet hæredem piam causam,censetur illam facere hæredem, & in ipsam supremum contulisse iudicium per huiusmodi appellationem.Ita voluit Barto.in l.tale pactum.§.vlti.& ibi Bal.in lectu.antiqua.& Alex & Ias.col.ij.& iij.D.de pactis,per illum tex.& in cap.vlt. de success.ab intesta.Alex.in dicta l.licet inter priuatos.& in l.pactum dotali.C.de collat.& dicto consil. clij.col.iij.versi.subdo etiam,libro vj.vbi hoc dicit singul.& Barbat.qui hoc reputat singul. in repet.l.cùm acutissimi.col.xxxviij.C.de fideicom.

Contrarium tenent Ange.Fulg.& Pau.Castr.in dicta l.tale pactum.§.vlt.Ange. in l.epistola,in princ.D.de pact.Roma.in dicta authen.similiter,in sexto speciali, inter contractus, vbi tamen dicit, quòd dictum Barto.quod dicit singul.fortè seruaretur in practica , licet non sit verum.& iterum in vltimo speciali,versic.secundò inquantum.Pau.Castren.& Ant. de But.Alex.in dicta l.pactum dotali.C.de collatio.Sed illorum rationibus satis respondet Iason in dicta l.tale pactum.§.vlt.quem vide,quanquam is de hoc dubitet in l.licet inter priuatos.col.ij.C.de pactis.

Contractu non datur hæreditas.
Nisi piæ causæ detur.
Aut appellet tantum hæredẽ piã causam.
Contrariũ sentientes.

CENTESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

In contractu ad pias causas transfertur dominium sine traditione. Ideoq; re prius piæ causæ vendita, præfertur emptori, cui priori tradita fuit. Idem si ipsa ecclesia duobus vendiderit.

Sine traditione non trãsfertur dominiũ. Nisi in cõtractu ad pias causas celebrato. Re duobus vendita potior est, cui priori res tradita est. Nisi prius sit vendita piæ causæ. Quid si ecclesia vendit duobus & posteriori prius tradit. Potior est, cui prius res fuit vẽdita.

Entesimoseptimò, licet aliàs ex contractu non transeat dominium sine traditione, l. traditionibus, C. de pactis, l. si ager. D. de rei vendic. cum simil. fallit tamen in pia causa, in quam etiam ex solo contractu transfertur dominium sine traditione, per tex. in l. vlti. & ibi latè doct. C. de sacrosanct. eccl. & in l. j. & ibi glo. & doct. C. de donat. quæ sub mod. & not. in cap. ij. de consuet. Bal. consi. lxxxvj. circa prædicta, lib. v. & alibi sæpe. Ex quo & illud sequitur, quòd licet aliàs re duobus vendita potior sit cui priori res tradita est, per l. quoties. C. de rei vendic. fallit tamen si prius fuerit vendita piæ causæ, quia tunc præfertur alteri emptori, cui fuit prius tradita, vtpote cui iam ex contractu fuit translatum dominium, & ideo cessat ratio dictæ l. quoties. ita voluit glos. in dicta l. vlt. in verbo, in rem. C. de sacrosanct. eccl. quæ id dicit procedere, etiam si fuerit alteri ecclesiæ postea vendita, & prius eidem tradita. & ibi sequuntur Bart. & alij, & glos. in l. siue autem. §. si duobus. & ibi Bal. & Ang. D. de Publicia. in rem actio. omnes doct. in dicta l. quoties. Ioan. Andr. & plerique omnes in cap. continebatur, de his quæ fiunt à præla. Bald. in authen. quas actiones. C. de sacrosanct. eccl.

Sed quid quando ecclesia, vel pia causa vendit duobus, & posteriori emptori prius tradit? vter erit potior? Hosti. & Ioan. And. in d. c. continebatur, dicunt eum esse potiorem, cui prius fuerit vendita, non cui prius tradita, & sequitur Imo. in c. illusio, in j. not. de tenunt. & Ro. in dicta auth. similiter, in xij. speciali, circa contractus, & consi. ccxcviij. circa præmissam dubij consultationem. Sed hoc reprænendunt Anto. Card. Floren. Petr. Anch. Imo. sibi contrarius, & Panor. in dicto c. continebatur. Iason in dicta l. vlt. col. pen. C. de sacrosanct. eccl. & latissimè in dicta l. quoties, col. v. versi. septimò principaliter, vbi omnium vtrinque rationes, & fundamenta sigillatim adscribit.

CENTESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Quicquid calore iracundiæ geritur, irritum est: nisi in fauorem piæ causæ gestum sit.

Cõtractus facti calore iracundiæ, inualidi. Nisi facti sint in fauorem piæ causæ.

Entesimooctauò, licet non valeant obligationes & contractus facti calore iracundiæ, l. quicquid calore. & ibi Barto. D. de regu. iur. fallit tamen vbi obligatio fieret in fauorem piæ causæ, per tex. notab. in c. sunt qui opes, xvij. q. iiij. quam ita ponderat Roma. qui & singul. dicit in sing. cccx. incipien. volo commutare, post princ. & Felyn. in c. si cautio. col. iij. in ij. fallen. de fide instrum. & ante vtrunque glos. quam neuter allegat, in c. si quis irascitur, xiij. q. ij. Tu tamen hic omnino vide glos. Ioan. And. Ant. & Panorm. in cap. dudum. de conuer. coniug. & omnino Philip. Dec. in dicta l. quicquid. D. de regu. iur. & Iason in l. pater filium. col. ij. D. de inoffic. testam. & Diuum Thomam ij. ij. q. vlti. articulo vlti.

CENTESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Nulla consistit obligatio sine causa. At in dispositione ad pias causas fauor supplet vicem causæ.

Obligatio sine causa inualida est. Etiã promissio & confessio. Nisi fieret ad pias causas.

Entesimononò, licet non valeat obligatio, promissio, siue confessio sine causa, l. cùm de indebito. §. vlti. D. de probatio. l. ij. §. circa. D. de dol. mal. & met. excep. fallit tamen vbi fieret in fauorem piæ causæ, quia is fauor satis est pro causa, vt not. voluit Panorm. in dicto c. si cautio. col. ij. in fi. & ibi post eum Fely. col. iij. in ij. fallen. de fide instrum. argu. c. vlt. de succes. ab intest.

CENTESIMVMDECIMVM PRIVILEGIVM.

Fideiussoris obligatio est solennis, & pendet ex verborum obligatione: nisi in piæ causæ fauorem fideiussio facta sit.

Fideiussor tantũ obligatur ex stipulatione. Nec vestitur ex cohærentia cõtractus. Extensio ad omnem piam causam.

Entesimodecimò, licet fideiussor non possit obligari, nisi ex stipulatione, per l. stipulationum aliæ. §. satis acceptio. & ibi Dec. de verb. oblig. ita quòd etiam non vestiatur ex cohærentia contractus, si non interueniat stipulatio, vt dicit not. Bal. in l. ex placito. col. xvij. C. de rerum permut. & in l. si tibi. C. loca. & in l. petens. col. xij. C. de pact. idque etiam de iure Canonico, secundùm Bal. in c. j. col. vlt. versi. pactum nudum. de pact. limitans tex. istum procedere in stipulatione. quod etiam dicit singul. Ias. in l. iurisgentiũ. §. quinimo. in j. not. & in v. fallen. D. de pact. & in l. lecta. col. vlt. D. si cert. pet. Tamen non procedit, cùm fieret in fauorem piæ causæ, per tex. loquentem de dote in l. vlti. in verbo, pollicitatione, vbi Bal. not. C. ad Velleia. Rom. Alex. Franc. Aret. & Iason, qui trahit ad omnem piam causam in d. §. satis acceptio. Idem Roma. in dicta authen. similiter, in quarto speciali contractuum, & Catel. Cott. qui hoc dicit singu. in memor. incip. fideiussor non obligatur.

CENTESIMVMVNDECIMVM PRIVILEGIVM.

Ex simplici & nudo pacto fauore piæ causæ efficax nascitur actio.

Entesimoundecimò,generalius, licet aliàs non valeat nudum pactum, nec actionem pariat de iure Ciuili,iuribus vulgatissimis:fallit tamen fauore piæ causæ,per tex.loquentem in dote,& ibi Bal.videlicet in l.ad exactionem.C.de dotis promis. Et sic voluit in omni pia causa Roma.in dicta auth.similiter, in quarto speciali,inter contractus,& in l.si fideiussor.§.vlti.D.qui satisd.cog.& Soci.in dicta regula cccx.etiam in quarto priuilegio,& Calca.consi.xiij.pro parte negatiua, col.ij.versi. secundò quia fideiussor,& Felyn.in c.j.col.vj.versic.octaua declaratio.de pact.Sed & de hoc est bonus tex.in l.si quis argentum.§.vlti.C.de donat.vbi & hoc not.Bald.qui ad hoc quoque allegat l.si tibi dederim rem.in princ.D.eo.titu. Contra hoc tamen facit,quia dos & fiscus pari priuilegio limitantur,l.ij.C.de priuileg.fisc.Et bene fauore fisci ex nudo pacto non agitur.Sed de hoc dic vt per Bal.Nouel.in tracta.de dot.in prin.sextæ partis prin.col.ij.

Nudũ pactum de iure ciuili nõ parit actionem.
Aliud fauore dotis.
Extẽsio ad omnem piã causam.
Dos & fiscus æquipa rantur.

CENTESIMVMDVODECIMVM PRIVILEGIVM.

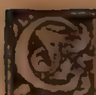
Confeßio extra iudicium pro pia causa probat.

Entesimoduodecimò,licet aliàs confessio extra iudicium non probet, nec præiudicet cõfitenti,l.j.in fi.& ibi glos.in l.quoniam.D.de his qui notan.infa.& in l. vnica.C.de confess.tamen ad pias causas valet & probat,vt pulchrè voluit Bald.in l.j. col.ij.versi.quidam confessus fuit.C.de fal.cau adiect.leg.allegat c.quoties cordis,j.q.vij.& c.parochianę.de sepult.Idem tamen Bal.consi.cccxxxj.reuerende pater,lib.ij.dicit,quòd licet aliàs confessio extraiudicialis non valeat, tamen fauore ecclesiæ vehementer adminiculatur, per c.cùm dilectus.de succes.ab intesta.quasi dicat,quòd non omnino probat, tamen habet plus virium, quàm si esset in fauorem priuati.

Confessio extra indiciũ nõ præiudicat cõfitenti.
Nisi ad pias causas

CENTESIMVMDECIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Maior habetur ratio & fauor piæ causæ, quàm imbecillitatis muliebris.

Entesimodecimotertiò,licet aliàs regulariter mulier pro alio fideiubens non obligetur ex senatusconsulto Velleiano,vt patet per totum tit.D.& C.ad Senatuscons. Velleia.fallit tamen si fideiusserit in fauorem piæ causæ,per text.loquentes in dote & libertate,in l.dotare.& l.penul.& l.vlti.C.eodem titu. quos in omni pia causa intelligit Roman.in dicta authen.similiter, in tertio speciali contractuum. & in l.sciendum.quo loco tractat,an mulier & minor renuntiantes & iurantes debeant de eorum beneficio certificari.D.de verbor.obligat.& Socin.in dicta regula cccx. in tertio quoque priuilegio, & Calca.consi.xiij.pro parte negatiua,col.ij.versi. prima quia videtur.

Mulier fideiubẽs pro alio nõ obligatur.
Nisi in fauorem piæ causæ.
Fauor dotis & libertatis.
Extẽsio ad omnẽ piam causam.

CENTESIMVMDECIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In fauorem dotis & vsurarum restitutionis alteri quis stipulari potest. Quod an in omnibus piis causis obtineat, in controuerso est.

Entesimodecimoquartò,licet aliàs alter alteri stipulari non possit, l.stipulatio ista habere.§.alteri. D.de verborum obligation. cum simil. potest tamen alter piæ causæ, & ipsi quidem absenti, verbis directis stipulari, per gloss.in cap.quoties cordis,j.quæst.vij.quam ita intelligit Bald. in l.illud.colum.ij.C.de sacrosanct.ecclesi.vbi illam dicit singul.& consi.lxxxvj. circa prædicta,libro v.& sequitur Alexand.in dicta l.stipulatio.§. vlti.vbi est de hoc bonus tex.& Angel.Aret.in §.cùm autem.Instit.de adoptio.& in §.alteri. Institu. de inutil.b.stipulation.& Barbat.consil.lxxxvij.prope est dominus. colum.ij. lib.iiij. Calca. dicto consi.xiij.col.ij.versicu.tertia est regula.Felyn.in dicto cap.si cautio.colum.viij. & seq. in ij.fallent.de fide instrument.& Alexand.in dicta l.stipulatio,§.vlti.& Iason in eadem l.§. alteri.colum.iij.versic.sextò limita.D.de verborum obligationib.& idem Iason in l.qui Romæ.§.Flauius.colum.antepenult.versic.adde etiam.eodem titu.vbi dicit illam gloss. not. & singul. Francis.Ripa lib.iij.Respon.c.xj.prima dubitatio,col.v.Et bene facit,quia etiã fauore dotis potest quis alteri stipulari,l.Gaius.& ibi Barto.& Alexand.in primo notab.D.solu. matrimo.l.pactum.C.de pactis conuen.& voluerunt Paulus Alexan.& Iason in dicta l.stipulatio.§.si stipulor.Bald.Nouel.in tracta. de dote, in sexta parte principali,in xxij.priuilegio, & sequen. & Iason in dicto §.alteri,colum.ij.versicu. secundò prædicta regula. Hieronymus de Zanetis inter consil.Socin.consil.vj. licet adiicere,in fi.lib. iiij. Nam pia causa tantum habet fauoris, quàm dos,per nota.per Barto.in l.cùm is,§.si mulier.& ibi recentiores,D.de condict.indeb.

Nemo potest alteri stipulari.
Nisi fauore piæ causæ.
Et fauore dotis.
Tantũ habet fauoris pia causa, quantum dos.

Aduerte tamen quòd plerique omnes aliter intelligunt dictam gloss.in dicto cap.quoties cordis,tanquam videlicet simpliciter faciat discrimen,inter ius Ciuile & Canonicum, de

Alius eiusdem rei intellectus.

quo per Ioan. And. Panorm. & alios in dicto c. si cautio. Anto. & Panorm. in proœmio Decret. Panorm. in cap. vlti. col. v. versic. sed an de iure Canonico. de confess. Imo. Roma. Alex. & recentiores in dicta l. stipulatio. §. alteri. & Roma. consil. xliiij. præsens instrumentum. colum. vlti. Rapha. Cuma. consi. lxxxiij. visa copia. col. ij. Corne. consil. lxiij. videbatur primo aspectu, col. ij. lib. j. & consi. cxiij. circa primum, col. iij. eodem lib. j. vide Bal. qui eam glos. allegat in l. certi condictio. §. si nummos. D. si cert. petat. & in l. generaliter. in x. q. C. de non nume. pec. & in l. pactum. in ix. q. C. de collat. & in authen. sacramenta puberum, ad fin. C. si aduersus vendit.

Contrariũ asserentes. Et quantum ad nostrum casum pertinet, contrarium voluerunt Spec. & Ioan. And. in tit. de arbitr. §. sequitur, versic. sed pone compromissum est, & in titu. de loca. §. nunc aliqua. versic. lxiiij. & expressè Ange. & Imo. in dicta l. stipulatio. §. vlti. & Roman. qui horum nullam mentionem facit in dicto §. alteri, & in dicta authen. similiter, in quinto speciali, motus per cap. quanquam. de vsur. libro vj. vbi speciale est in illo casu, quòd quis possit alteri stipulari in fauorem illius piæ causæ, scilicet, restitutionis vsurarum. ergo in contrarium est ius commune in aliis piis causis, l. ius singulare. & l. quod verò. D. de legib. *Speciale fauore restitutionis vsurarum.*

Responsio ad argumẽta contrariæ opinionis. Sed huic rationi confestim occurrit Felyn. in dicto cap. si cautio. vbi suprà allegauimus. Nam fauor animæ fuit causa illius specialitatis, ideo & procedit, vbi est similis fauor: quasi dicat, illud esse speciale non simpliciter respectu restitutionis vsurarum, sed respectu fauoris animæ: & ideo id semper procedit, vbi est fauor animæ. Sed ego miror de Rom. & Fely. qui ita videntur intelligere dictum c. quãquam. tanquam in suo casu permittat passim, & omnibus alteri stipulari, cùm tamen cõtrarium innuat. Nam de illis nuncupatim loquitur, qui aliis possunt acquirere, vt ait, absente loci ordinario, aut eius vices gerente, siue rectore parochiæ: quasi cæteris id non permittat, ideo cogita. *Author cõtrariam opinionem confirmat.*

CENTESIMVMDECIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Donatio vel promißio facta in fauorem piæ causæ etiam absenti effectum sortietur.

Absenti nemo stipulari potest. Secus si absens sit pia causa. Centesimodecimoquintò. Simile est, quod licet non valeat promissio, siue donatio, quæ fit absenti, l. j. in princ. D. de verb. oblig. & not. in l. absenti. D. de donat. fallit tamen, si fiat absenti piæ causæ, vt consuluit Corne. consi. ccxv. videtur prima facie dicendum, col. iij. versi. & maximè apparet, quòd dictus Ioannes. lib. ij. per not. per dictam gl. quoties cordis, & per glo. in c. iuramenti, xxij. q. v. Et facit vltra illum: quia promittens piæ causæ, videtur Deo promittere, qui est vbique iuxta illud, *Promittẽs piæ causæ videtur Deo promittere.*

Iuppiter est quacunq; vides, quacunq; moueris.

Fauore dotis mulieri etiam absenti actio quæritur. Per quam rationem ita quoque voluerunt Iaco. Ra. Cyn. & Alber. in dicta l. illud. C. de sacrosanct. eccl. & illos videtur sequi Bal. in auth. similiter. post princ. C. ad leg. Falcid. Pau. Cast. in l. decernimus. C. de sacrosanct. eccl. In qua etiam sententia fuit Bald. in l. cùm hi. in vlti. lectu. col. j. D. de transact. & dicto consi. lxxxv. lib. v. Panorm. in suprascriptione proœmij Decretalium, in vlt. col. & ibi Fely. col. vij. versic. & ex isto. vbi hoc dicit valde singul. & idem Panorm. consi. lxiij. quædam domina. col. vlti. lib. ij. Cardin. Alex. in c. Constantinus. col. iiij. xcvj. dist. Et in hanc partem optimè facit, quod in dote mulieri absenti ex contractu inter alios inito, ius & actio quæritur, per l j. §. accedit. C. de rei vxo. actio. & in l. vlt. in prin. C. de iure dotium. Quibus iuribus subnixi id voluerunt Bart. consi. cxxiij. factum sic se habet Titius, col. ij. Pau. Castr. consil. xcij. quòd præfata sententia, lib. ij. Alex. in l. admonendi. col. xiiij. D. de iureiuran. & consi. iiij. videretur, col. vij. lib. ij. & latè Philip. Dec. consil. xxxv. præstantissime doctor, post princ. At dos est pia causa, vt posteà dicemus, & dotis priuilegia certis piis causis competunt, vt etiam dicemus infrà. *Dotis priuilegia piis causis competunt.*

Contrariũ sentiẽtes in pia causa. Contrarium tamen in pia causa voluit glos. ordi. in l. illud, in verbo, alia causa, in fi. C. de sacrosanct. eccl. quæ dicit, quòd ad hoc vt valeat donatio, vel promissio facta pauperibus, debent ipsi pauperes esse præsentes per se, vel per alium. quam ibi sequuntur Guli. Barto. & Bal. & Pau. Castr. Nisi tamen in voto, per l. ij. extrà de voto. & per totum tit. illos tamen vide omnino, & idem quoque voluit Ioan. And. in addit. Spec. tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. versic. sed an pauperes. & Socin. in l. Paulus. D. de except. Stepha. Bertran. consil. ccviij. Christi, &c. viso consultationis themate, nume. v. lib. ij. Ias. in l. qui Romæ. §. Flauius. col. x. versi. sed aduerte. D. de verb. oblig. sed vtcunque sit, si aliquis aliquid poneret in templo ad ornatum ipsius, valeret donatio etiam nemine recipiente, per tex. in dicta l. Paulus. & ibi not. ipse Socin. & in l. is qui puteum. §. j. D. quod vi aut clam. *Donatio facta pauperibus requirit præsentiam eorũ. Secus in voto. Donatio facta ad ornatum templi, valet etiam nemine recipiente.*

CENTESIMVMDECIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Confeßio in fauorem piæ causæ facta propter absentiam partium non reuocatur.

CENT

Entesimodecimosexto. Simile quoque est, quòd licet non valeat nec probet confessio facta absente parte, l. certum. §. si quis absente. D. de confess. l. vlti. & ibi glos. D. de interrog. actio. & glos. in l. cùm de indebito. §. vlti. D. de probationib. cum concordan. fallit tamen in confessione facta in fauorem piæ causæ, vt videtur voluisse Bald. in l. generaliter, in x. quæst. & ibi Salyc. in xiii. quæst. C. de non nume. pec. & expressiùs idem Bald. in dicta authen. similiter, in princ. C. ad leg. Falcid. & Anton. in dicto cap. si cautio. & ibi Felyn. colum. viij. versicu. fallit secundò, vbi multa aggregat de fide instrumen. & Corne. dicto consi. ccxv. col. ij. in fi. lib. ij. Et facit quod voluit Bal. in l. rationes. col. ij. C. de prob. quòd confessio facta in foro pœnitentiali, in absentia partium valet nec reuocari potest, per tex. in c. quanquã, de vsur. & gl. in dicto c. quoties. j. q. vij. quod dictum reputat sing. dici: que nusquam alibi reperiri, in l. tale pactum. in princip. col. ij. versi. sexto. D. de pact. Et quod generaliter voluerunt Anto. Cardi. Florent. & Imol. in dicta l. si cautio, quòd vbi debet seruari æquitas iuris Canonici, confessio facta parte absente habet effectum plenæ probationis, per not. in c. quoties cordis oculus, j. q. vii. & idem voluit Domi. in c. testes. §. de his. iij. q. ix. & Alex. qui hoc dicit singu. consi. xv. visa scriptura, col. ij. lib. vij. & consil. cxxij. viso processu. col. ij. bene dicit, eod. lib. vij.

Confessio facta absente parte nihil probat. Nisi facta sit in fauorem pia causa. Aut in foro pœnitentiali. Seruato iure Canonico confessio parte absente facta habet vim plena probationis.

CENTESIMVMDECIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Confeßio facta ad exonerandam conscientiam, etiam parte absente, habet vim debiti confessati, tanquam parte præsente fuisset acceptatum.

Entesimodecimoseptimò, hoc confirmat dictum not. Ang. in aliquibus suis reportatis antiquis, in l. cùm quis decedens. §. codicillis. D. de legat. iij. quòd relictum factum pauperibus pro exoneranda cõscientia, non potest reuocari: quia habet vim debiti confessati tanquam fuerit parte præsente acceptatum. quod dictum pro singu. sequitur Barb. in repet. l. cùm acutissimi. char. pen. versi. quid si testator. C. de fideicom. & Catel. Cotta in memoriali, incip. absenti potest acquiri. & iterum in memoriali, cuius est initium, apices iuris. Sed ante Ange. idem voluit Bal. in l. generaliter. in x. q. C de non numer. pecun. id quod maximè notandum est ad limitationem eorum, quæ regulariter diximus, confessionem factam in testamento posse à testatore quandocunque reuocari, nec hoc casu probare, per l. Lucius. §. quisquis. huius initij ij. D. de leg. ii. & l. Lucius. §. Sempronius. D. de leg. iij. l. Aurelius. §. vlt. D. de liber. leg. & l. iij. in fi. cum l. seq. D. de adim. leg. cum simil. vt videlicet, id non procedat in confessione facta ad exonerandam conscientiam. Verùm etiam in hoc casu contrarium expressè tenuit Bart. in dicto §. codicillis. Cynus in dicta l. generaliter. in x. q. C. de non nume. pec. & Bal. sibi contrarius. in l. rationes. in ij. q. C. de prob. & in repet. l. j. col. pen. versi. super nona quæstione. C. de sacrosanct. eccl. Iaco. Bel. in auth. de iureiur. à mori. præsti. vide Bal. in l. vlti. C. si à non compe. iudi. & consi. cclxij. suadeo hæredi. lib. iij. & Ange. sibi etiam contrarius in l. j. C. de fal. cau. adiec. leg. & Lanfranc. Oria. in repetit. cap. quoniam. de probationib.

Relictum pauperibus pro exoneranda conscientia nõ potest reuocari. Confessio facta à testatore in testamento quandocunque potest reuocari. Nisi sit facta ad exonerãdam conscientiam. Contrariũ asserentes.

CENTESIMVMDECIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Fauorabilior est causa liberorum, quàm ecclesiæ.

Entesimodecimooctauò, licet aliàs reuocetur donatio, si is qui donauit, cùm filios non haberet, postea filios suscepit, per illam singul. l. si vnquam. C. de reuoc. donat. tamen donatio facta piæ causæ non per hoc reuocatur, nisi vsque ad legitimam, vt voluit glo. not. in c. vlt. xvij. q. iiij. quam sequitur & commendat Bar. in l. Titia Seio. §. Imperator. col. ij. D. de lega. ij. Bal. Ange. & Salyc. in l. j. C. de inoffic. donat. Imo. & Panor. in c. vlti. de donat. Roma. qui illam glos. dicit singul. dicta regula cccx. in viij. priuilegio, Corne. consi. ij. in præsenti consultatione, col. vlti. lib. iij. & consi. ccc. in hac consultatione. col. ij. lib. iiii. Barba. in repet. l. cùm acutissimi. col. ij. versic. restat nunc examinare. C. de fideicom. & Ias. in auth. si qua mulier, col. j. C. de sacrosanct. ecc. & Fely. in cap. in pręsentia. col. xxij. versic. quartò quæro, de probation. & Corse. in suis singul. in verbo, donatio. incip. licet donatio.

Verùm contrarium sensit glo. in c. si quis irascitur, xiij. q. ij. cùm dicit hoc casu honestum esse, vt ecclesia reddat bona sibi donata, per text. in dicto cap. vlt. xvij. q. iiij. Nam si id honestum est, haud dubiè necessariò obseruandum, per l. semper in cõtractibus. & quod ibi not. glos. D. de regu. iur. & maximè quidem ab ecclesia, per not. per glos. in cap. hoc ius porrectum. xij. q. ij. iuncta glos. in dicta l. semper, & per Ioan. And. in cap. continebatur, de his quæ fiunt à prælat. Et hanc partem expressè videtur sequi Bal. in dicta auth. si qua mulier, col. ij. in iij. not. Cogita & vide quæ diximus suprà in xiiii. priuilegio

Natiuitate filiorum reuocatur donatio facta à patre Nisi sit facta ecclesia Quo casu reuocatur vsque ad legitimam. Contrariũ asserentes. Quod honestum, id necessariò obseruãdũ. Maximè ab ecclesia.

CENTESIMVMDECIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Falsa opinione solutum pietatis causa, tanquam indebitum repeti non potest.

Intuitu pietatis concessa sunt irreuocabilia.

Entesimodecimononò, generaliùs, quæ intuitu pietatis cōceduntur, sunt irreuocabilia, vt dicit Signo. consil. xxvj. quæstio talis est, vtrùm donatio. col. ij. versic. præterea quod intuitu. per tex. in l. cùm is. §. si in ea. D. de condict. indeb. & l. ex duobus. §. vlt. & l. Nesennius. D. de neg. gest. & l. alimenta. C. eo. tit.

CENTESIMVM VICESIMVM PRIVILEGIVM.

Res ab administratore comparata ex pecunia ecclesiæ, fauore piæ causæ, censetur ecclesiæ.

Res empta ex pecunia mea, nō est mea.
Secus in re empta ex pecunia ecclesiæ.
Modò ab administratore ecclesiæ empta sit.
Pupilli nō est quod ab extraneo eius pecunia emptū est.

Entesimouicesimò, licet regulariter res empta ex pecunia mea, non sit mea, l. si ea. C. de rei vend. & l. si patruus. C. cōmu. vtriusque iud. & l. j. C. si quis alte. vel sibi. & l. & si de tua. C. de dona. inter vir. & vxo. fallit tamen in re empta ex pecunia ecclesiæ, & sic piæ causæ, vt voluit gl. in l. si vt proponis, & ibi doct. C. de rei vend. & in l. iij. C. arb. tutel. & gl. in c. inquirendum. & ibi Inn. Host. Ioan. And. Panor. & omnes, extrà, de pec. cler. & glos. in c. apostolicas, xij. q. ij. & Spec. tit. de emp. & vend. §. tertio loco. versic. hoc autem scias, & Roma. in dicta auth. similiter. in decimo speciali, qui hoc dicit satis probari per tex. in c. j. & seq. xiiij. q. iiij. & in c. fixum, xij. q. v. licet Host. & Ioan. And. in dicto c. iudicandum dixissent id nullo textu probari.

Quod tamé intellige, quando res empta est ab administratore ipsius ecclesię, aut piæ causæ, secus si ab alio, quia tunc non esset ipsius ecclesiæ, aut piæ causæ, quod ex sua pecunia esset emptum: sicut nec pupilli esset, quod ab extraneo esset eius pecunia emptum. Ita voluit Iaco. Are. Bart. Bal. Pau. Castr. & omnes in dicta l. si vt proponis. per rationes & iura ibi per eos allegata, quæ tu videre poteris.

CENTESIMVM VICESIMVM PRIMVM PRIVILEGIVM.

In fauorem ecclesiæ solo cedit ædificatio.

Quicquid solo inædificatur, solo cedit.
Nisi clericus ex pecunia ecclesiæ in suo fundo ædificet.
Modò ecclesia soluat pretiū fundi.
Contrariū sentientes.

Entesimouicesimoprimò generale est, quòd aliâs ædificiú in alterius solo factum, ipsi solo cedit. §. cùm in suo, Instit. de rer. diuis. tamen si quis clericus ex pecunia ecclesiæ in suo fundo ædificet, tantum abest, vt id ædificium solo cedat, verùm è diuerso cedit solum ædificio, & sic vtrunque, & solum & ædificium ecclesiæ. Ita voluit gl. not. in d. c. apostolicos. in verbo, construxisse, xij. q. ij. quam sequitur Spec. in tit. de emp. & vend. §. tertio loco. versic. quid si clericus. & Bal. in l. in tantum. D. de rer. diuis. & Bar. qui illam dicit singul. in addit. ad Bal. in c. j. §. & quia vidimus. col. vj. tit. de his qui feu. dare poss. vbi tamen illam intelligit, modò ecclesia soluat pretium fundi, & in c. cum olim. col. iij. D. de offi. deleg. & in c. inquirendum. col. ij. de pecul. cler. & in tract. de præstan. Card. in iij. q. col. xv. Sed & Ioan. And. in addit. Spec. vbi suprà, dicit illud dictum glos. non bene probari, nec ibi, nec alibi, & potius videri, quòd res maneat cōmunis pro rata, ne locupletetur ecclesia cum aliena iactura, c. locupletari. de reg. iur. lib. vj. cum simi. ne fauor ecclesiæ iniustitiam pariat. c. nuper. de dona. inter vir. & vxo. & facit c. generalis. liiij. dist. & c. fraternitatis. xij. q. ij. Sufficit ergo (inquit) ecclesiæ, quòd ob eius fauorem, ędificium solo non cedat, & sic vitet damnum quod aliâs incurreret. Et hoc sequitur Roma. in dicta auth. similiter, in vndecimo speciali contractuum. Idem tamen in vltimo speciali dicit, quòd dicta gl. posset saluari in casu. cap. quæsitum est, xvij. q. iiij.

CENTESIMVM VICESIMVM SECVNDVM PRIVILEGIVM

Obligatus ad faciendum, fauore piæ causæ, præstando id quod interest liberatur.

Nemo præcise tenetur ad factum.
Secus fauore piæ causæ.

Entesimouicesimosecundò, licet præcisè quis non posit cogi ad factum, sed liberetur præstando id quod interest, l. si quis ab alio. in §. D. de re iudic. & l. stipulationes non diuiduntur. versic. Celsus. D. de verb. oblig. fallit tamen fauore piæ causæ, per tex. loquentem in libertate, in l. qui Romæ. §. Flauius. & ibi Raph. Cuma. Pau. Cast. Franc. Areti. Socin. & Ias. D. de verb. oblig.

CENTESIMVM VICESIMVM TERTIVM PRIVILEGIVM.

Iure Digestorum nudo pacto facta donatio ad pias causas valebat.

Stipulatio necessaria in donatione.
Secus ad pias causas.

Entesimouicesimotertiò licet olim de iure scilicet Digestorum, non valeret donatio nudo pacto facta, sed requirebatur stipulatio. l. si quis argentum. §. fin autem. C. de donat. tamen valebat ad pias causas, l. si tibi dederim, in princ. D. de donat. quam ad hoc citat Bal. in l. si quis argentum. §. fin autem. C. eo. tit.

CENTESIMVM VICESIMVM QVARTVM PRIVILEGIVM:

Donationes ad pias causas factæ, quamuis excedant summam quingentorum aureorum, non requirunt actorum confectiones.

Entesimovigesimoquartò, licèt aliàs donatio excedens summam quingentorum aureorum, debeat insinuari, vt notat glo. in l. sancimus. & l. penulti. C. de donatio. fallit tamen in donatione facta piæ causæ. Et id quidem indubitatum est in donatione facta pro redemptione captiuorum, per textum expressum in l. penulti. in princ. C. eodem titu. Sed & idem in omni pia causa tenuit Specula. in titu. de instrumen. edit. §. porrò. versicu. item nota quòd donationes. per textum in l. illud. C. de sacrosanct. eccles. & in §. sin minus. & in authent. de non alie. rebus eccles. quod & tenuit Pileus quæstio. cxxiij. quem refert Ioan. Andr. in additio. Specul. vbi suprà, motus quòd quemadmodum videtur donatio facta finiri sine insinuatione, per dictã l. sancimus & authen. ibi positam, ita etiam facta ecclesiæ, aut loco religioso: cùm non differant imperium, & sacerdotium, per iura quæ allegat. Et hanc quoque partem sequitur Ioan. Andr. in c. in præsentia. colum. vlti. de probatio. Albert. & Barto. in dicta l. illud, & ibi Alexand. in additio. ipsius Bartoli, C. de sacrosanct. eccles. per dictam l. penulti. C. de donatio. Hostien. Ioan. Andr. & Anto. in c. vlt. de fide instrumen. idem Hostien. in summa titu. de dona. §. quæ donatio. Bal. in l. consulta, in fin. C. de testamen. Ioan. Calde. consil. iij. sub rub. de donatio. Roma. in l. Modestinus. D. de donatio. Panormita. in c. relatum. huius initij primo. colum. j. de testament. Cuma. consi. cv. quædam domina Lucia, colum. penul. versic. superest videre. Paulus Cast. en. consi. ccxij. omisso ordine, colum. ij. versic. præterea donatio, libro ij. Mathesil. qui hoc dicit procedere de iure Canonico, quod dicit esse vbique obseruandum, licèt lex Ciuilis aliter disponat, notabili clxx. nota quòd leges. & Franc. Aretin. in l. j. colum. j. in xj. priuilegio. C. de sacrosanct. eccles. Soci. consi. cxv. videbatur prima consideratione, colum. ij. versic. nec obstat si dicatur. lib. iiij. Fely. post Anto. & alios in c. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. xxx. de constitut. & Calca. consi. xiij. pro parte negatiua. col. iij. versic. decimotertiò idem videmus. vbi & ipse allegat textum in l. vlti. C. de iure dot. & Iason in l. j. colum. penul. versic. vlti. D. soluto matrimon. & Francis. Ripa lib. iij. Respon. c. xj. prima dubitatio, paulò ante finem. Sed contrarium voluit gloss. in dicta l. illud. & ibi Petr. Guliel. Cyn. Bald. in iij. quæst. & Paulus Castrens. per textum ibi, C. de sacrosanct. eccles. glo. in dicta l. sancimus. in verbo, ad quingentorum, & ibi Bald. colum. ij. C. de donatio. & gloss. in §. sin minus. in verbo, firma. in auth. de non alie. Raphael Cuma. consi. xxviij. de fundo dato, colum. vlti. Barbat. consi. lxv. referam in medium, colum. x. lib. iiij. Maria. in tractatu suo oblationum, in nono libello, quæstione sexta.

Donatio excedēs summam quingentorū aureorum insinuatur. Nisi sit facta piæ causæ. Maximè pro redemptione captiuorum. Extēsio ad omnem piā causam. Imperium & sacerdotium non differunt. Etiam de iure Canonico. Contrariū asserentes.

CENTESIMVMVICESIMVMQVINTVM PRIVILEG.

Condictio indebiti non competit ob indebitum solutum piæ causæ.

Entesimovicesimoquintò, fauore piæ causæ indebitum solutum non repetitur, per textum loquentem in dote in l. cùm is. §. si in ea. D de condic. indebit. & meliùs in §. vlti. Institu. de obliga. quæ ex quasi contract. nascun. & ita voluit Bald. in l. ea quæ. C. de condict. indeb. & ita consuluit Roman. consilio. cccc xxviij. in terminis propositæ consultationis, in fine primi dubij. Et facit textus loquens de libertate in l. quamuis. C. de fideicommiss. liber. quam & Bal. ibi. in j. not. extendit ad aliam quamuis piam causam.

Fauore dotis indebitū solutum nō repetitur. Idem in libertate. Extēsio ad omnem piā causam.

CENTESIMVMVICESIMVMSEXTVM PRIVILEG.

In dubio titulum piæ causæ præsumendum est priorem fuisse quouis alio.

Entesimovicesimosextò, si reperiantur duo instrumenta eodem die confecta, nec constet vtrum illorum sit prius, posteriusve, licèt aliàs vtrunque vitietur secundùm Dy. & Bart. in l. j. §. non autem. in fin. D. de bon. possess. secund. tabu. Cy. post Petrus in l. hac consultissima. §. sin autem. in fin. C. de testamentis cum similibus. præsumitur tamen instrumentum factum in fauorem piæ causæ fuisse prius confectum, vt potius sit ius ipsius piæ causæ, vt voluit notabiliter Roman. in dicta authentica similiter. in xiij. speciali inter contractus. vbi refert singulariter consuluisse Franciscum Aretinum seniorem, quòd agens hypothecaria ad rem aliquam, quam dicit fuisse debitorum, debeat probare suam bonorum obligationem præcessisse donationem de ea re factam reo conuento, per textum notab. in l. de rebus. C. de donationi. ante nupt. Verùm in fauorem piæ causæ præsumendum est in dubio suum titulum esse priorem altero, per textum singu. loquentem in fisco. l. j. & ibi Bart. C. de iure fisci. lib. x. nam pia causa, & fiscus æquiparantur. l. vlti. C. de sacrosan. eccles. & §. si minus. in authen. de non alien. ex quo sumitur authent. sicut. C. de sacrosanct. eccles. cum similibus alibi adductis. & hoc sequuntur Soci. Iason, Aquen. & Thom. Parp. in l. j. in princip. D. soluto matrimo. Soci. consil. lxvij. eadem die, colum. v. versic. confirmatur hoc fundamentum. & Iason qui hoc dicit singul. in l. vlti. col. penulti. & ibi etiam Philip Decius colum. vltima, C. de edicto diui Adria. tollen. & hoc quoque voluit Ioan. Pla. in dicta l. j. C. de iure fisci. & Philippus Decius in l. in ambiguis.

Propter incertitudinē vtrūq; instrumentū vitiatur. Nisi alterum sit factum in fauorem piæ causæ. Agens hypothecaria probare debet suū titulum priorem fuisse altero. Secus præsumitur in piis causis. Pia causa & fiscus æquiparantur.

Instrumentum dotis præsumitur cætera præcedere. Etiã instrumentũ fisci eodem die confectum.

D.de regulis iuris. Et facit quod post Dy. voluit Bartol. & omnes post eum in dicta l. j. D. soluto matrimo. quòd etiam in dubio instrumentum dotis præsumitur cætera præcedere, quod & voluerunt Dy.& Bald. in l.in ambiguis. per illum textum, D.de iure dotium, quia si hoc in dote procedit, multò fortiùs in pia causa, quæ fauorabilior est, vt alibi diximus. Quin illud in dote adeò procedit, vt etiam præferatur instrumento fisci eodem die confecto,cùm de tempore non constat, vt voluit Baldus in l.dotis. C. de iure dotium. & in l. ad exactionem.C.de do.promiss.& Nicol.in l.quanuis.C.de priuileg. fisci.

CENTESIMVMVICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEG.

Instrumenta inuicem pugnantia, in commodum piæ causæ interpretanda sunt.

Instrumẽta sibi inuicem contraria. In ambiguis standũ est pro pia causa.

Centesimovicesimoseptimò, ex eodem fonte manat, quòd si reperiantur duo instrumenta inuicem pugnantia, vt quia vnum attestatur Titium tali die & tali loco id fecisse,alterum eodem die, sed alio loco ita remoto, vt in eodem die esse non potuisset in vtroque, ignoraturque vtrum sit verum an falsum, standum est ei, quod est in commodum piæ causæ, & rei fauorabilis, vt voluerunt Cynus & Ray. in l. optimam.C.de contrahend. & commit. stipul. Cynus in l.in exercendis.in ij. quæst. C. de fide instrumen.Ioan.Andr.Ant.& Panormit.in c.imputari.eodem titu. Alexand.consi.cxc. plura narrata sunt.colum.iiij.versi.secundò respondeo.lib.vj.per l.in ambiguis.& l.libertas. de regu.iur.cum similibus.

Donatio inter virũ & vxorem ad pias causas facta valet

CENTESIMVMVICESIMVMOCTAVVM PRIVILEG.

Donatio aliàs prohibita sumit effectum, si conuertatur in piam causam.

Donatio inter patrem & filiũ inualida. Secus in causa dotis. Extẽsio ad omnẽ piam causam.

Centesimovicesimooctauò,licèt aliàs non valeat donatio inter virum & vxorem, toto titu. de donatio. inter virum & vxo. fallit tamen , si fiat vt conuertatur in piam causam : vt per textum in l. si sponsus. §. concessa. D. eodem titu. voluit Guliel.Cu.in l.sed & si possessori.§.item si iurauero. D.de iureiurand. Barto. in l.Seius & Agerius.D.ad legem Falcid. Alexand.consil.clij.in causa & lite. versic. tertiò licèt aliàs.lib. ij.

CENTESIMVMVICESIMVMNONVM PRIVIL.

Pater non prohibetur filio donare ad pias causas.

Centesimovigesimononò,similiter licèt non valeat donatio inter patrem & filiũ, l.donationes.C. de donatio. inter virum & vxo.cum similibus. fallit tamen fauore piæ causæ, per textum loquentem in causa dotis, in l. Pomponius Philadelphus.D.famil.ercisc. quam ad omnem causam piam trahit Calca.consi. xiij. versic.pro parte negatiua.col.iiij.versic. sed quædam causa.

Generaliter prohibita donatione, non cẽsetur prohibita ad pias causas.

CENTESIMVMTRIGESIMVM PRIVIL.

In generali prohibitione alienationis semper intelligitur excepta pia causa.

In generali prohibitiõe intelligitur excepta persona Dei. Et in generali sacramẽto fidelitatis persona Imperatoris. Contrariũ sentientes. Generalis ꝓhibitio de alienãdo nõ feudũ, includit etiã prohibitionem alienationis pro anima.

Centesimotrigesimò, non tantùm eo casu , sed & aliàs prohibita generaliter donatione, vel à testatore, vel à contrahentibus, non censetur tamen prohibita in fauorem piæ causæ. Ita referunt Roma. Soci. & Calca. quibus locis statim citabimus voluisse Bald.licèt non inuenerim in meo codice,in l.si sponsus.§.concessa.per illum text.D.de donationib.inter virum & vxorem.sequitur similiter Calca.cons. xiij.pro parte negatiua,col.iij.versic.sextum quia in dispositione. vbi & ad hoc allegat auth. res quæ.C.communia de lega.& in c.j.§.si verò de allodiis. titu.de pace iur. fir. vbi & addit hanc rationem , quia in huiusmodi generali prohibitione videtur excepta persona Dei : sicuti in generali sacramento fidelitatis intelligitur etiam excepta persona Imperatoris. c. ij. titu.de prohibi.feud.alie. Verùm Roma.in dicta authent.similiter,in xv. speciali,inter contractus.dicit hoc esse falsum in cap.j.§.donare.titu.quibus modis feud. alie. poss. & in dicto c.ij.ad princip.titu.de prohib. feud. alien. per Feder. vbi generalis prohibitio de non alienando feudum,includit etiam prohibitionem alienationis pro anima. Nec obst. d. §. concessa. vbi dicitur quòd vir potest donare vxori , & econtrà vxor viro causa sepulturæ : quia illud non est ratione piæ causæ,sed quia(vt dicit is tex.expressim)cessat ratio prohibitionis, cùm ex ea donatione is cui donatur,non fit locupletior.

CENTESIMVMTRIGESIMVMPRIMVM PRIVIL.

Pignus alienatum ad pias causas , sciente & tacente creditore, censetur ab eodem remissum.

Centesi

Centesimotrigesimoprimò, licèt aliàs qui tacet,& patitur, non videatur consentire in his quæ præiudicium afferunt, & incommodũ, vt nota.in l.filiusfamilias. §.inuitus.D.de procura.cum similibus,& propterea creditor per taciturnitatem non videatur consentire alienationi rei sibi obligatæ, quin possit pignus prosequi, l. sicut. §. non videtur. D. quibus modis pignus vel hypo. soluit. fallit tamen fauore piæ causæ. Verbi gratia, si quis præsente, & tacente creditore donaret fundum obligatum pio loco,censetur pignus remissum.textus est in libertate loquens in l.j. C.de remiss.pigno. quem Baldus ibi extendit ad omnem piam causam. & sequuntur Rom. & Alexan. ille col. vlti.hic col.viij.in l.quæ dotis.D.solut.matrimo.& voluit etiam Ioan.And.in regula,qui tacet.de reg.iur.lib.vj.Panor.in c.nonne.de præsumpt.Roma. consi.cccxj. in causa propositæ consultationis.versi.in decimo dubio.Soci.cons.ccxcj.visis literis.col.vij.vers.preterea hanc partem.lib.ij.& Philippus Decius consi.lxvj. de duobus quæritur, col.pen.pro quibus bene facit text.in authent.si seruus sciente domino, vbi etiam id not. Bald. C.de episc. & cleri. & in c.si seruus.liiij.dist.Et quod in simili dicitur de fisco, in l.si hypothecas.C. de remiss. pig. Et vide quod scribit Philip.Dec.in c.super eo.col.antepen.versic.sed ad ista responderi potest,iunctis præcedentibus.de offic. deleg.

Qui tacet, & patitur nõ videtur consentire in suũ præiudicium. Creditor per taciturnitatem nõ censetur cõsentire alienationi pignoris. Nisi adpias causas alienatum sit. Exemplũ in libertate. Extẽsio ad omnẽ piam causam. Nisi etiam à fisco alienatum sit.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSECVNDVM PRIVILEG.

Mandatum factum piæ causæ, durat re integra, etiam post mortem mandantis: nec potest illius hæres reuocare, cùm non appareat mutatam voluntatem.

Centesimotrigesimosecundò, licèt aliàs mandatum re integra morte mandantis finiatur,l.mandatum.C.mand. cum si. fallit in mandato facto piæ causæ, quod nec re integra finitur morte mandantis, nec potest illius hæres reuocare, vt no. voluit Bald.in auth.si qua mulier.col.vlti.versic.quartò no.C. de sacrosan. eccl. per tex. quem dicit singu.in cle.exiit.§.in eo verò casu.de verb.sig.& idem Bald.qui hoc dicit no.dignum in d.l.mandatum.col.iij.vers.sed contra hoc op.& ibi Saly.col. vj. in xiij. op. C.mand.vterque per text.loquentem in dote,in l.si ego.§.j. D. de iur.do.& idem Bald. in l. cum magistratus.col.j. C. quand. prouo. non est necess. per c. vlt. de testam. lib. vj. & ipse Bald.in l.si defunctus.in fi.D.de procur. Ro.in l.ij.D. sol.mat.& in d.auth. similiter. in xvij. speciali,inter contractus,non per tex. allegatos. & per Bald.in prioribus locis, quos nititur probare,nihil ad hoc facere,sed per tex.loquentem in libertate, in l. si pater filio.D.de manu.vindict.& idem Rom.cons.cxix.in prima conclusione,vbi ad hoc dicit singul. tex. in d. cle.exiit.quo loco suprà citauimus.& Alex.in addi.Barto.in l.ij.§. sed si quis donaturus. D. de donatio. & Iason in l.eius qui in prouincia. in versic. placebat. colum.j. versic. istam regulam.D.si certum peta.vbi & facit singu.textum in dicta clement. exiit.illum autem textũ in dicta.l.si ego.§.j.dicit singul.Bal.in cap. cùm venisset.de testa. super quibus vide omnino Ias. in dicta l. eius qui. versicu.placebat.colum.j.

Mandatũ re integra morte mãdantis finitur. Secus in mandato facto piæ causæ. Et in dote. Et in libertate.

CENTESIMVMTRIGESIMVMTERTIVM PRIVILEG.

Pœnitentia non habet locum in contractibus ad pias causas, etiam re integra. Secus tamen in libertate.

Centesimotrigesimotertiò, licèt in contractibus innominatis re integra sit locus pœnitentiæ,l.si pecuniam.D.de condictio.ob causam.cum similib.in celebratis tamen ad pias causas non habet locum pœnitentia,etiam re integra. vt voluit Bald.qui dicit not.in l.sicut.in fi.C.de actio. & oblig.& per text. in l.si quis pro redemptione. C. de donatio. & per id quod in simili dicitur, quòd etiam fauore dotis non habet hoc casu locum pœnitentia, per textum in l.si ego. §. j. D.de iure dot.Id quod etiam voluit Bal.per text. postremo loco allegatum in dicta l.mandatum.colum. iij.versic.sed contra hanc op.& ibi quoque Saly.col.vj. xiij. oppo. C. mand. & Alexan.in l.qui Romę.§.Flauius.col.vij.ff.de verbo.obliga.& Socin.vbi suprà,in xvij.priuilegio. Et illud de dote etiam per illum textum voluit Barto. in l. ij. §. si pecuniam. D. de donatio.& in l.si pecuniam.§.j.aut ij.D. de condict.ob cau.& Romanus in l.j.D.soluto matrimo. Verùm contrarium apertè sentit in dicta l. qui Romæ. §. Flauius.in exemplo per eũ ibi posito,& apertius Francisc. Aret. ibi, & Romanus in repetitio. dictæ authent. similiter, in xviij. speciali contractuum. dicit enim quòd is qui contraxit, poterit pœnitere, per textũ loquentem in libertate,& ita in pia causa,in l.dedi.§.idem erit. D. de condictio. ob causam. & iterum in dicta l.si pecuniam.§.item si quis dederit.D.eodem titulo,in quibus locis idem quoque tenet ipse Romanus. Nec obstat (inquit) dicta l.si quis pro redemptione. nam is textus solùm denegat repetitionem eius quod fuerat donatum, propterea quòd diceretur non

In contractibus innominatis re integra locus est pœnitentiæ. Nisi ad pias causas sint celebrati. Idẽ in dote. Contrariũ afferentes. Qui cõtraxit, potest pœnitere, etiã quo ad libertatem. Respõsio ad cõtraria argumenta.

Hæres non potest re integra resilire ab huiusmodi cõtractibus. Ratio diuersitatis inter hæredẽ & defunctum.

non fuisse donationem insinuatam, quia excederet summam quingentorum aureorum: at non denegat pœnitentiam, quia de hoc ibi non agitur. Si verò is qui contraxit, mortuus est, & velit hæres ipsius resilire, siue pœnitere, non poterit etiam re integra, quamuis defunctus potuisset. & ita loquitur dicta l. si ego. §. j. D. de iure dotium. Et ratio diuersitatis est, quia ipse hæres quantum maximè potest, debet & tenetur subuenire animæ ipsius defuncti, & ita ea perficere, & exequi quæ viuens ipse ad pias causas pro sua anima disposuit. c. in literis. de raptoribus. c. parochiano. de sepult. hæc ferè Roma. cuius sententiam sequitur, licèt illius non meminerit, Lauren. Calca. consi. xxxj. Antonius Pacolarius, colum. v. versic. quid igitur dicendum. vide omnino Iaso. in dicta l. dedi. §. idem erit. D. de condictio. ob causam. & in l. si pecuniam. in princip. colum. j. versic. quartò limita. eodem titu. vide etiam omnino Soci. in dicto §. Flauius. colum. v. & Ias. in dicto §. idem erit, & Alexand. in dicta l. si pecuniam. colum. xij.

CENTESIMVMTRIGESIMVMQVARTVM PRIVILEG.

Ecclesia, vel ciuitas, mutui datione non obligatur, si in vtilitatem eius pecuniæ versæ non sint.

Mutuans institori nõ tenetur probare versũ in vtilitatẽ domini. Secus in mutuante administratori ecclesiæ. Et administratori ciuitatis. Nisi ecclesia vel ciuitas per magistrum suum aliquam negotiationẽ exerceant.

Entesimotrigesimoquartò, licèt mutuans institori non habeat necesse probare versum in vtilitatem domini, l. vlti. D. de exercit. fallit tamen in mutuante administratori ecclesiæ, siue piæ causæ, vt volunt doctores, idem quoque dicentes in mutuante administratori ciuitatis, in l. ciuitas. D. si certum peta. Quod tamen limitat singul. Bal. in rubric. C. de exercit. colum. penulti. versic. contrà videtur procedere, quando ecclesia vel ciuitas non exercet aliquam negotiationem: aliàs si exerceat per magistrum suum, vtetur iure communi. quam limitationem dicit sing. Alexand. in dicta l. ciuitas. colum. penulti. vbi eam tamen non putat veram, licèt Iason ibi, colum. vlti. versic. ista limitatis, eam conetur approbare.

CENTESIMVMTRIGESIMVMQVINTVM PRIVILEG.

Donata ad certum pium vsum, ne authoritate quidem principis possunt conuerti in alium.

Donata ad certũ vsum possunt à donatario in alium conuerti. Secus in donatis ad certum pium vsum. Quæ ne authoritate quidẽ principis possũt conuerti in aliũ vsum. Excepta tamẽ summi Pontificis authoritate.

Entesimotrigesimoquintò, licèt donata ad certum vsum possint à donatario in alium vsum conuerti, l. ij. in fine, & l. sequen. D. de donatio. & l. si repetendi. C. de condictio. ob causam. & l. sed si vir. §. vlti. & l. sequen. D. de donatio. inter virum & vxor. fallit tamen in donatis ad certum pium vsum, quia non potest in alium conuerti, per text. in l. penulti. & ibi Bald. qui hoc expressè not. & dicit speciale in pia causa, C. de donatio. & in clemen. quia contingit. de religiosis domib. & voluit Baldus, qui & hoc negat posse fieri authoritate principis, consil. clxxxiij. factum proponitur. post principium, lib. j. vbi & ad hoc alia iura allegat, & consil. cxviij. casus sub tali forma. colum. iij. versic. super quinto puncto, lib. v. & Panormita. consi. xcix. quidam condidit testamentum, colum. ij. versic. moueor decimò, lib. ij. vbi tamen excepit authoritatem summi Pontificis, & Paul. Castren. consi. clxxxvij. super primo quæsito respondeo, in princip. lib. j. vbi etiam excepit authoritatem summi Pontificis: & Benedict. Capra. consil. cxxj. punctus fuit, quidam testator. Tu tamen omnino vide Barto. in l. pater. §. Tusculanus. D. de lega. iij. & in l. legatum. D. de vsufruct. lega. & Bald. consil. ccccxv. visa substitutione, ante fi. lib. iiij. & Panormit. in c. nos quidem. colum. vlti. & ibi Cardina. & alios, de testament. Roma. singul. cccclxxvij. legatum factum. vide eundem Roma. consi. xlix. versic. quò ad tertium.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSEXTVM PRIVILEG.

Pactum non excludit eum à sacrilegio, qui rem ipsius ecclesiæ propria authoritate occupat.

Nisi rem ipsius ecclesiæ occuparet.

Entesimotrigesimosextò, licèt valeat pactum vt creditor possit propria authoritate possessionem hypothecatam ingredi, per l. iij. C. de pignor. fallit tamen si res ipsa sit ecclesiæ: neque enim hoc casu pactum excusaret eum, qui rem ipsius ecclesiæ propria authoritate occuparet, quum in sacrilegium incurrerit, per textum in c. nulli liceat. xij. quæst. ij. per quem ita dicit Innocen. in cap. verum. de foro competen. Sed Hostiens. ibi tenet contrarium. Sed tu omnino super hoc vide Anto. & Panorm. in dicto cap. verum. vbi multifariam in ea re distinguit, & Roma. multa quoque super hoc differentem in dicta authent. similiter, in xix. speciali, inter contractus. C. ad legem Falcid.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEG.

Non malè infertur ab alienatione rerum ecclesiæ ad alienationem rerum piæ causæ.

Centesi

Entesimotrigesimoseptimò, in alienatione rerum piæ causæ eadem solennitas requiritur, quæ in alienatione rerum ecclesiæ. Ita voluerunt Host. Ioan. Andr. Anto. Imol. & Panormit. qui hoc dicit semper esse notandum, & Barba. in cap. nulli. de rebus eccles. non alie. per textum in §. quia verò. in authent. de non alien. qui est cano. in c. hoc ius porrectum. x. quæstio. ij. Angel. in l. ij. C. de fide instrumen. Imol. Felyn. & Petrus Anchar. consi. cclxxiiij. ad declarationem dubij, colum. j. Pau. Liaz. & alij post eum in clemen. quia contingit. §. illud. de religio. domi. & Paul. Castrens. consilio cclxix. dubitatur nunquid hospitale, colum. j. lib. j. & consi. xvj. incipien. tale factum fuit, & iterum consilio ccxcv. incipiente, proposita mihi, & Philippus Franc. qui hoc dicit singul. in cap. j. colum. ij. de rebus eccles. non alien. lib. vj. Qualiter tamen hoc intelligatur quantum ad bona hospitalium, videbis per Felynum in dicto cap. de quarta. col. ij. de præscrip. & Philippus Fran. vbi suprà.

Eadem requiritur solennitas in alienatione rerum piæ causæ, quæ in alienatione rerū ecclesiæ.

Quid in alienatione bonorum hospitaliū.

CENTESIMVMTRIGESIMVMOCTAVVM PRIVILEG.

Restitutio in integrum eodem modo competit piæ causæ, quo ecclesiæ.

Entesimotrigesimooctauò, non dissimile est præcedentibus, quòd sicuti ecclesia restituitur in integrum ratione læsionis. c. j. & per totum titul. de in integrum restitutio. ita & pia causa, vt voluit Ioan. Andr. in c. j. & c. ij. & ibi Ioan. de Imol. & Domi. de in integrum restitutio. lib. vj. & Petrus Anchar. in cap. nulli. de rebus eccles. non alienan. & Paulus, qui hoc quoque dicit esse semper menti tenendum, in dicto cap. nulli. in fi. & in cap. cùm esses, colum. vlti. de testamen. vbi hoc dicit singul. & Franc. Aret. in l. j. col. vlt. in duodecimo priuilegio. C. de sacrosanct. eccles. Et ita quoque voluerunt loquendo de hospitali, Innocen. Petrus Anchar. & Imol. in c. nisi ecclesiæ. de præbend. Bal. & Paul. Cast. in l. orphanotrophos. post prin. C. de episc. & cleric. Bald. consi. cccclxv. in ciuitate Brixiæ, lib. j. & consi. ccclxxxj. quæstio subtilis est, colum. j. lib. iij. Panorm. in cap. j. aliàs ij. col. pen. & vet. de in integ. resti. aliàs de præscri. & Rom. cons. ccccvij. cùm præsupponatur, post prin.

Ecclesia restituitur in integrū ratione læsionis.

Et pia causa.

Et hospitale.

CENTESIMVMTRIGESIMVMNONVM PRIVIL.

Piæ causæ præscribuntur tantùm spatio quadraginta annorum.

Entesimotrigesimononò, sicuti contra ecclesiam non currit præscriptio, nisi quadraginta annorum, per l. vlt. & authen. quas actiones. C. de sacrosanctis eccles. ita nec etiam contra pias causas, per textum in §. cum temporibus. in authent. de eccles. titul. & voluit Bald. qui hoc dicit notab. & menti tenendum in dicta authent. quas actiones. & in l. in genero. in fin. D. de his qui not. infa. versic. vltimò præmitto. Panormita. in c. de quarta. in vj. notab. & ibi latè Fely. colum. j. & ij. de præscrip. idem Panormitanus in c. accedentibus. in secundo not. de priuileg. & consil. liiij. hoc capite factum super quo, &c. colum. ij. versic. hoc tamen. lib. ij. vbi reprehendit Fede. qui consil. cj. incip. vtiliter fuit. tenuit sufficere possessionem triginta annorum, idem quoque tenuit Maria. qui alios quoque allegat in tracta. de oblationibus, in v. quæstio. noui libelli. Iason in §. ex maleficiis, colum. xj. Institu. de actio. Francisc. Balb. in j. par. v. part. col. ij. versic. amplia quartò.

Contra ecclesiā currit tantum præscriptio quadraginta annorum.

Et contra pias causas.

Qui dicāt sufficere possessionem triginta annorum.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVM PRIVILEG.

Pia causa & ecclesia de iure æquiparantur, ac iisdem gaudent priuilegiis.

Entesimoquadragesimò, generaliter eisdem gaudet priuilegiis quælibet causa pia, quibus & ecclesia, vt voluerunt Ioan. Andr. Petrus Anchar. & Domin. in dicto c. j. de in integrum restitu. libro vj. & Innocen. in c. relatum. de testamen. & ibi Panormita. colum. vlti. qui dicit huius esse rationem, quia est eadem vtriusque ratio: nam ecclesia sua priuilegia habet propter animam, & contemplationem Dei, & idem Panormita. in dicto c. nulli, ante fin. de rebus eccles. non alien. vbi reddit etiam rationem, quia hæc duo, videlicet ecclesia & pia causa, reperiuntur de iure æquiparata, per c. requisisti. §. secus autem. de testament. & facit c. xenodochus. cum c. sequen. de religiosis domib. & idem Panormita. in c. j. de in integr. restitut. & in dicto c. accedentibus. de priuileg. & consil. cij. circa personarum. colum. vlti. versi. & idem dicendum, lib. ij. & Petrus Anchar. in clement. causam. de electio. & in clementi. dispendiosam. de iudic. Barbat. latè in c. vlti. de testament. & Philippus Francus in dicto c. j. colum. ij. de rebus eccles. non alienan. libro vj. & bene facit textus in l. priuilegia. & quod ibi notat Barto. C. de episcopis & cleric. & scribitur in cap. sciant cuncti. & in cap. generali. post princip. de electio. lib. vj. & in cap. grandi. & ibi Petrus Anchar. Cardina. Florent. & alij de supplend. neglig. prælat.

Quælibet pia causa eisdem gaudet priuilegiis, quib. ecclesia.

Eadem est ratio piæ causæ & ecclesiæ.

Ecclesia & pia causa de iure æquiparata.

Centesi

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMPRIMVM PRIVILEG.

In piis causis & minorum persona re ipsa & ex solo tempore tardius pretij exoluti mora contrahitur.

Sine interpellatione non cõtrahitur mora. Aliud in minore creditore. Et in piis causis.

Centesimoquadragesimoprimò, licèt aliàs non cõtrahatur mora sine interpellatione, aut diei, aut hominis, per not. in l. magnam. C. de contrahend. & commit. stipul. cum simil. tamen sicuti hoc fallit in minore, cui quicquam debetur, per text. glos. & docto. in l. in minorum. C. in quibus causis in integrum restitu. non est necessar. & in l. Titia Seio. §. vsuras. D. de legat. ij. & alibi dixi plenius. ita quoque in piis causis, per textum in dicta l. Titia Seio. §. vsuras. quem ad hoc expendit Bald. in authentic. hoc amplius. colum. penulti. & ibi etiam Iason, colum j. C. de fideicommiss. & voluit gloss. not. in §. item mista. in verbo, in iudicium. Institu. de actio. quam sequitur & facit singular. Rom. singu. cxvj. tu habes quod in minore. vide Iason. in dicta authent. hoc amplius.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Ecclesiæ & alia pia loca in omnibus minorum iure vtuntur.

Omnia priuilegia cõpetentia minoribus, cõpetunt ecclesiis. Minores & pia causa æquiparantur. Administratores piorũ locorum æquiparantur tutoribus, & curatoribus. Pius locus æquiparatur minori. Ecclesia & minor à pari procedũt. Argumẽtũ vsitatissimum à minore ad ecclesiam.

Centesimoquadragesimosecundò, vt generaliùs loquar, omnia priuilegia competentia minoribus, competunt ecclesiis, & aliis piis locis: à pari enim procedunt minores & piæ causæ, vt patet ex tex. in l. orphanotrophos, in princip. C. de episcop. & cleric. vbi administratores piorum locorum æquiparantur tutoribus, & curatoribus, & ibi expressè notat Bald. & Paulus Castren. post principium, hospitalia iure minorum vti: & est similis text. quem etiam not. Imol. in clement. quia contingit. §. vt autem præmissa. de religio. domib. & expressè voluit Roma. singul. xciij. incipien. habui quæstionem. vbi dicit, quòd minori pius locus æquiparatur: & per hoc decidit pulchram quæstionem, & Mathesil. not. xliiij. nota quòd ecclesiæ, vbi hic dicit cessare in vno casu. Et hoc procedit ex consequentia eorum quæ diximus in præcedentibus priuilegiis, quibus latè ostendimus ecclesiam, & piam causam æquiparari: quia etiam ecclesia, & minor à pari procedunt, per tex. in c. j. & in c. auditis. & ibi latè glo. & doct. de in integ. resti. & propterea sæpissimè sumitur argumentum à minore ad ecclesiam, vt per glos. in l. respublica. C. quib. ex cau. maio. & l. si in ré. C. quand. ex fac. tut. cum multis similibus latè congregatis per Nic. Eueral. in locis legalibus, in loco à minoribus ad ecclesiam, vbi hoc ex aliorum sententia limitat, vt per eum videre poteris.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Fiscus & Ecclesia in omnibus æquiparantur.

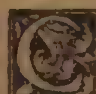
Priuilegia fisco cõpetentia etiã ecclesiis competũt. Argumẽtũ de fisco ad ecclesiam. Priuilegia fisci quæ.

Centesimoquadragesimotertiò, similiter omnia priuilegia competentia fisco, competunt & ecclesiis, & aliis piis causis, vt licet videre ex multis, quæ suprà diximus, quibus adde gloss. in l. si procurator. §. vlt. D. de iu. fisc. quæ trahit illum tex. ad ecclesiam. quam sequitur Bart. in l. à diuo Pio. §. sed si emptor. D. de re iudic. & etiam Panor. in c. ii. in fi. de preca. cum multis similibus adductis per eundem Eueral. in loco de fisco ad ecclesiam, vel ad piam causam. Et si quis velit videre priuilegia fisci, legat. Bald. in l. j. C. de hæred. vel actio. vend. & Saly. in l. vlti. C. de priuil. fisc. & Eueral. vbi suprà, & Franc. Luca. in eo tract. quem de priuilegio fisci nuncupauit.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Ecclesia violenter inuadens possessionem rei suæ, non incidit in constitutionem l. si quis in tantam. C. vnde vi.

Violenter inuadens possessionẽ rei suæ, priuatur dominio eius rei. Secus in ecclesia.

Centesimoquadragesimoquartò, licèt violenter inuadens possessionem rei suæ, apud alium constitutæ, priuetur dominio eius rei, per l. si quis in tantam. C. vnde vi. tamen illud non procedit in ecclesia, aut alia pia causa, secundùm glo. in c. j. in verbo, rigor. & ibi docto. de dol. & contu. & Benedict. Capra, consi. xxxij. punctus, casus est talis. colum. penulti. & bene facit quod hic diximus in xlv. priuilegio, de legatario occupãte legatum propria authoritate.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Arbitratore non arbitrante, fauore piæ causæ recurritur ad arbitrium boni viri.

Entesimoquadragesimoquintò, licèt à persona arbitratoris electi à partibus, posteà non arbitrantis, non recedatur, vt eatur ad arbitrium boni viri, & sic iudicis, ac consequenter extinguatur cõpromissum, & stipulatio in id facta, l. vlti. C. de contrah. empt. l. si merces. in princ. D. loca. l. si quis arbitratu. D. de verb. oblig. & ibi concord. in gloss. fallit tamen fauore piæ causæ, vbi arbitratore non arbitrante, recurritur ad arbitrium boni viri. textus est loquens in causa dotis, in l. iij. C. de dot. promiss. & in l. cùm post. §. gener. D. de iure dotium. & voluit gloss. etiam in dote, in l. vlt. in gloss. iij. & ibi Bald. col. iij. in v. oppo. C. de contrah. empt. & Bart. in l. j. col. iij. D. solut. matri. vbi dicit hoc quoque procedere in causa alimentorum, & alia pia causa. & Baldus in l. vlti. versicu. pone declaratio dotis. C. de senten. quæ sine certa quanti. Roma. in dicta l. si quis arbitratu. & ibi Iason colum. iij. in quarta limitatione. Sed aduerte huc paululum: quia illi tex. qui ad hoc allegantur, non probant, videlicet in d. l. iij. & in §. gener. nam loquuntur quando arbitrium erat collatum in personam debitoris debentis soluere dotem: quo casu quando pars, cui committitur arbitrium, non vult arbitrari, recurritur ad iudicem in omnibus contractibus. per textum in l. hæc vendicatio. D. de rei vendi. & not. gloss. Bart. Alex. & alij in dicta l. si quis arbitratu. vbi & Iason hoc perpendit, nec aliud dicit.

A persona arbitratoris posteà non arbitrantis nõ receditur. Nec itur ad arbitriũ boni viri. Extinguitur tamen compromissum. Aliud fauore pia causa. Vt in dote. Et in causa alimentorum.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Semper in fauorem piæ causæ iudicandum est, etiam si sustineat partes actoris.

Entesimoquadragesimosextò, licèt aliàs cùm sunt iura partium obscura, reo fauendum est potius quàm actori, c. cùm sunt. de regul. iur. lib. vj. cum concordantiis ibi adductis per gloss. & doctores. fallit tamen in causa pia, in quasi æquales sunt vtriusq; probationes, semper pro pia causa iudicandum est: etiam si sustineat partes actoris. textus est notab. loquens in libertate, in l. lege Iulia. D. de manumiss. id quod trahit ad omnẽ piam causam Speculator titul. de testib. §. postquam de testibus. versic. sed quid si cõtingat. & Romanus qui nullam Specul. facit mentionem in authent. similiter. in primo speciali, circa iudicia. vbi hoc dicit esse notandum ad materiam c. in nostra. de testib. & l. ob carmen. §. si testis. D. eodem titu. & idem etiam voluit Barba. in dicto c. ex literis. & rursum in c. in præsentia. de probatio. & Corset. in suis singul. in verbo, pia causa, in dubio stamus. Sed & illum textum ad omnem causam fauorabilem trahit Bald. in l. cùm magistratus. in vltima quæstio. C. quando prouoc. non est necess. vbi illum dicit esse not. & mente tenendum, & in c. j. §. ad hoc. in verbo, promptiores. tit. hic finit lex Conradi &c. vbi dicit singu. & in c. j. ad fin. de contract. inter me & domi. vbi dicit multùm notandum, & in c. vlti. col. iij. de re indi. & ante illum Cyn. in l. j. & ibi quoque ipse Bald. C. de vsuris.

Arbitrio collato in personam debẽtis, nec posteà arbitrantis, recurritur ad iudicẽ. In ambiguis reo fauendum est potius, quã actori. Secus in pia causa. Vt in libertate. Extẽsio ad omnẽ piam causam. Extẽsio ad omnem causam fauorabilem.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Diuersis sententiis à iudicibus prolatis, fauor sententiæ pro pia causa dictæ praualet: nisi euidenter nunquàm ex actis appareat.

Entesimoquadragesimoseptimò, similiter licèt aliàs inter pares numero iudices si diuersæ sententiæ proferantur in dubio ea sit assumenda, quæ pro reo facit, l. inter pares. D. de re iudic. & c. vlti. extra eo. Id quod etiam fuisse obseruatum apud antiquiores testis est Aristoteles libro quæstionum xxix. cap. xiij. vbi huiusce rei multas rationes attulit. In hoc tamen casu ei standum est, quæ est in fauorem piæ causæ, etsi ea actoris partes subeat, per text. in dicta l. lege Iulia. D. de manumiss. & dicta l. inter pares. & dicto c. vlti. & ita in omni pia causa voluit Roma. in secundo speciali, circa iudicia. Nam & eundẽ fauorem habet causa dotis, per dictum cap. vlti. cùm pia causa sit æquè fauorabilis, ac imò fauorabilior, vt sæpe diximus, & dicemus posteà latiùs. Et propterea dicit Vinc. & post eũ Ioan. Andre. Panormit. & omnes in dicto cap. vltimo, hoc idem quoque locum habere in aliis casibus fauorabilibus. quod & satis declarat tex. ibi, & voluerunt etiam Specu. & Ioan. And. in additio. ipsius tit. de teste. §. postquam de testibus, versic. sed quid sit contra. & Ioan. Andr. in c. in nostra. de testib. Alexand. & Iason in dicta l. inter pares. D. de re iudic. Sed hoc tamen limita procedere, nisi ea sententia lata pro causa pia esset euidenter iniqua, per textum in l. si pars iudicantium. D. de inofficio. testamen. quæ licèt loquatur solùm in causa testamenti, extenditur tamen ad omnem aliam causam similem, & fauorabilem, vt dicit Angel. post gloss. ibi expresśim illum textum ad limitationem dicti cap. vlti. & idem Ang. in l. cùm magistratus. C. quando prouo. non est necess. & Alexan. in l. duo iudices, col. iiij. D. de re iudica. & dicit Ange. in dicta l. si pars euidenter eam esse iniquam, quæ ex actis apparet, vt not. per Innocent. in c. ex insinuatione. de appella. de qua re latiùs videbis per docto. & maximè recentiores in c. inter cæteras, de re iudic.

In diuersis sententiis à paribus numero iudicibus prolatis, quæ in rei fauorem est, in dubio assumitur. Nisi aliud dictet fauor piæ causæ. Item fauor dotis.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In dubiis semper fauendum est piæ causæ.

Fauor piæ causæ.

Entesimoquadragesimooctauò, generaliùs semper in dubiis tenéda est ea pars, & opinio, quæ fauet piæ causæ: ita vulgò allegatur l. sunt personæ. D. de religio. per quam ita dicit Petrus Anchar. consil. xlvj. prima facie videretur. Imol. & recentiores in c. in præsentia. de probatio. Roma. in l. senium. & in l. penul. C. qui testamen. face. possunt. Cumanus consil. cv. quædam domina Lucia. colum. iij. Alexa. consil. cxxj. viso themate. colum. iij. lib. j. & consi. xxxj. super contentorum, colum. ij. & cxc. plura narrata sunt, in fi. lib. vj. & consil. cciiij. hoc capite perspectis verbis, colum. ij. versi. rursus dato, eodem libro vj. recentiores in l. j. C. de sacrosanct. eccles. & scribunt omnes vbique.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Relicta ad pias causas sunt misti fori: adeò vt laicus etiam teneatur stare iurisdictioni iudicis ecclesiastici.

In causis piis habet episcopus iurisdictionem etiam in laicos. Nec valet consuetudo in contrarium. In relictis ad pias causas potest iudex ecclesiasticus adiri contra quoscunq.

Entesimoquadragesimononò, vbi versatur causa pietatis, habet etiá episcopus iurisdictionem in laicos, l. j. & ibi Bald. C. de episco. audi. & c. j. & ibi Hostiens. qui dicit non valere consuetudinem in contrarium. Panor. in vltimo notab. & iterum in fin. vbi hoc dicit not. Barba. & Anto. Burg. etiam in vltimo notab. de emptio. & vendi. & in c. cùm sit generale. & ibi Panormita. in secundo notab. de foro compet. Et propterea dicit gloss. in c. relatum, huius initij j. de testament. quòd in relictis ad pias causas potest semper adiri iudex ecclesiasticus, contra quoscunque: quam gloss. sequitur, & dicit singul. Panorm. ibi, in fine. Sed est etiam gloss. in c. si hæredes. & ibi Innocen. Hostien. Ioan. Andr. Panormit. & alij, de testament. Sed & de hoc est textus in l. hæreditas. vbi gloss. Bald. in vtraque lectione, & Angel. D. de petitio. hæredit. & in §. si quis autem ædificationé. in authent. de eccles. titul. & ita quoque voluit Innocen. & Ioan. Andr. in c. significantibus. de offic. delega. & idem Innocent. in c. nos quidem. de testam. Archidiac. in c. Syluester. xj. q. j. Specul. de offic. iudic. §. j. versicu. item imploratur contra hæredes, & in titu. de instrum. edi. §. nunc aliquando. versic. & scias. Angel. consil. cxxix hoc initio bona dicti testatoris. & consil. cxxxvij. quidam Hugucius. paulò ante finem, vbi ad hoc etiam allegat l. nulli. & l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cleric. Cano. in c. significantibus. de offic. deleg. Flor. in l. cùm quidam. §. si dies. D. de vsur. & in l. qui erat. col. j. D. famil. ercisc. Bart. in l. solent. col. ij. versic. quæro coram quibus iudicibus. D. de alimen. & cibar. leg. Franc. Areti. in dicta l. j. col. vlt. in decimoquarto priuilegio. C. de sacrosanct. ecc. Alex. consil. clxx. circa primum dubium, in princ. lib. ij. Stepha. Bertran. consi. xciiij. relicta. num. ix. lib. ij. & hoc omnes fatentur esse misti fori, de quo latissimè per Barbat. consi. xlij. clementissimum Deum, col. antepen. versi. capio nunc secundam dubitationem, & seq. vsque ad fi. consi. lib. iij.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVM PRIVILEG.

Cognitio legatorum ad pias causas spectat ad forum principis.

Cognitio relictorum ad pias causas pertinet ad iudices regios. Princeps specialis protector miserabilium personarum.

Entesimoquinquagesimò, cognitio causæ legatorum relictorum ad pias causas pertinet ad iudices Regios, non etiam ad inferiores, per textú à nemine, quem viderim, hucusque ad hoc expensum, in l. hæreditas. §. si defuncto. D. de petitio. hęredit. in verbis, principali authoritate, id est principis, vt scienter exponit glo. Et hoc quidem confirmatur ex l. j. C. quando Imper. inter pupil. & vid. vbi pupilli, viduæ, atque aliæ miserabiles personę habent priuilegium, vt possint trahere aduersarios ad forum principis, prætermisso ordinario. Nam, vt ibi dicit Bal. princeps est specialis protector huiusmodi personarum. Legatú autem relictum his personis dicitur ad pias causas, vt posteà dicemus, ex quo potes intelligere illud ad hunc locum pertinere.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Iudicium populare datur pro legatis ad pias causas.

Quilibet de populo rectè agit pro piis causis.

Entesimoquinquagesimoprimò, potest quilibet de populo agere pro relictis ad pias causas, tex. est not. in §. si verò sanctissimus. versic. si autem hæres. vbi Ange. not. tit. de eccl. titu. & ita voluit per illum tex. Spec. in tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. q. lxv. versic. sed nónne quilibet de populo. Bar. in l. si quid relictum. D. de legat. j. Bal. in l. nulli. col. penul. versic. vltimò not. per tex. ibi, C. de episc. & cler. & in auth. hoc amplius, col. iij. versic. quæro ad cuius petitionem. C. de fideicom. & in dicta authen. similiter. in tertio speciali, circa iudicia. vbi dicit illum tex. in dicto §. si verò. esse singul.

& perpetuò memoriæ commendandum.& idem Romanus qui eum dicit singu.consi. lxix. viso quouis themate,colum.j.versic.secundò principaliter. & apertiùs consil. cccexxviij. in terminis propositæ consultationis. colum. iij. versic. tertiò ad idem. & Barba.in rub. de rescript.in clement.colum.viij.versic.quintò nisi fuisset,in lectu. & in ca.si hæredes,post alios ibi. de testam.& consi.viij. scribitur præclarè, col. vij.lib.j.& consil. xij. scribitur apud prophetam,col.antepen.versic. & si opponatur, vbi dicit ad hoc text.in dicto §. esse valde sing. & consi.xxxij.illud in medium afferam,col.iij.lib.item iij.redeo ad materiam.& Steph.Bertrand.consi.ccxliiij.viso processu, nu.iiij. lib.j.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Officium iudicis,nemine etiam petente,in piis causis interponendum est.

Entesimoquinquagesimosecundò,licèt aliàs iudex non possit, nec debeat impertiri officium suum irrequisitus, l. iiij. §. hoc autem iudicium. D. de damno infect.cum concord.ibi adductis.fallit tamen in causis piis,quibus nemine petente potest iudex officium suum impertiri, imò debet. textus est elegans in l.nequicquam.§.vlti.versi. plerunque. vbi & hoc not. Barto. D.de offic.procõsul.& in l.profectitia.§.sed & si proponas. D.de iure dot. & in l.qui erat hæres.D.famil.erciscun.& Bart. in dicto §.hoc autem iudicium.in iiij.oppo. & ibi quoque Imol.& Alex.ex quibus Barto. quem sequitur Alex.dicit iudicem, nisi id fecerit,puniendum.Innoc.in c.ad nostram. huius initij ij.de iureiur.Spec. tit. de testam. §. in primis.versic.pone nullus.Cyn.& Bald. in l.mulierem. per illum text. loquentem de libertate.C.si manc.ita alie.fue.Baldus in dicta l.nequicquam. §. vbi decretum. col. x. de officio proconsul.& in auth.ad hæc,ad fin.C.de vsuris, & in l.vni.col.xvij.C.de confes.& in c. bonæ,huius initij j. col.ij. versic. & scias.de postul. prælat. & consi.clij.super primo puncto, in fine,lib.iiij.& in l.hæreditas.§.j.in j.lect. & ibi etiam Angel. D. de petit.hæred. Roma.in dicta auth.similiter.in v. & rursum vndecimo speciali, circa iudicia. Panor. in c.nos quidem. in quarto notab. de test.Floria.in l.cùm quidam.§.si diem.D.de vsur.& in l.qui erat. col.j.in fi.D.famil.ercisc.Calca.consi.xiij.pro parte negatiua,col.v.versi.& quod fortius est.Barba. dicto cons. viij.& cons.xxxij.suprà in præcedenti priuilegio alleg. Alex.in l.diui.col.ij.versi. nota casum.per illum tex.loquenté in causa alimentorũ.D. ad leg.Falcid.& bene facit glos. in c.cupientes.§. cæterùm.in verbo, contumacia. de elect. lib. vj. cùm dicit iudicem posse impertiri officium non petitum, vbi vertitur animæ periculum, per text.in cap. cùm nobis olim.de electio.quod & voluit Spec.in titu.de dispu.& alleg.§. vlti. versi. probationes. in fi. per c.cùm inhibitio. de cland. despons. Et quod etiam in causa dotis,quæ & ipsa pia causa dicitur,vt posteà dicemus. Id quoque procedit per text. in l.si cùm dotem. §. necnon illud. versic.ideoque.& ibi Raphael,& Paul.Castr.D. soluto matrim.

Iudex non debet impertiri officium suũ irrequisitus. Nisi in piis causis. Alioquin puniendus erit. Idem in libertate. Et in causa alimentorum. A senẽtia lata in fauorem pia causa non appellatur. Vt in causa alimentorum. Si res non recipiat dilationem, non appellatur. Modò de salute corporis agatur. Et multo minus,si de salute anima. Contrariũ asserentes. Permissa censetur appellatio,nisi sit prohibita. In causa decimarũ licita est appellatio. Responsio ad obiecta.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In causa alimentorum non admittitur appellatio. Quod an in omni pia causa obtineat,in vtranque partem disputatur.

Entesimoquinquagesimotertiò, à sententia lata in fauorem piæ causæ non licet appellare:ita sunt qui putant, per id quod voluit Bartol.in l.solent.colum. vlti. & iterum in l.Mela. D. de ali. & cib. lega. quòd in causa alimentorum non admittitur appellatio,per l.vlti. D.de appel.recip.vbi dicitur, quòd si res dilationẽ non recipiat, non permittitur appellare. quod & idem voluit ipse Bart. ita dicens voluisse Franc.Tig. in suo tractatu de alimentis, col. vlt. versic. quæro an à sententia. Et idem quod de pia causa diximus,sentit Bald.in repet.l.j.char.penul.in ix.quæstio.in fin.dum dicit procedere cùm res dilationem non recipit, vbi de salute corporis agitur,per d. l. vlt. D. de appel.recip.multominus,cùm tractatur de salute animæ. Verùm contrarium tenet Ro. in dicta authent.similiter.in vj.speciali,inter iudicia.& Alex.ist addi. Bart.in dicta l. Mela.moti, quia semper censetur permissa appellatio, nisi expressè reperiatur prohibita. l. & in maioribus.C.de appel.l.si is quem.C.de libe. caus.& l.ij.§.si is.D.quando appel.sit. Deniq; quia in causa decimarum,quæ vtique pia est,vt quæ pro anima tribuuntur,permittitur etiam appellari, vt voluit gloss. ordi.in c. Titia nobis. vbi etiam doc.qui distinguunt, extrà de deci. quem sequitur Spe.in titu.de appel.§.in quibus.versic.sed nunquid. Nec obstat quod dictũ est de alimentis, quia id omnino indubitatum est. Fuerunt enim multi qui contrarium tenuerunt ea ratione,quam suprà adduximus:vt licet videre per Spec.& Ioan. And. vbi suprà dicto §. in quibus. versic. sed nunquid quando iudex, vbi in ea re distinguunt. Sed eo concesso non propterea sequitur, vt id quoque procedat in aliis piis causis, in quibus ea ratio, cui innituntur,qui illam sententiam tenuerunt,non procedit, videlicet,quia res dilationem non recipit.per dictam l.vltimam. ideò cogita.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Querela non numeratæ pecuniæ etiam vltra biennium in piis causis introducitur.

Exceptio nõ numeratæ pecuniæ non opponitur post biennium. Piæ tamen causæ perpetuò competit. Abbas confessus se accepisse mutuũ spe futuræ numerationis potest perpetuò opponere exceptionem. Licẽtia accipiẽdi mutuum intelligitur de mutuo vero, nõ ficto.

Centesimoquinquagesimoquartò, licèt aliàs exceptio non numeratæ pecuniæ per confitentem non posit opponi post biennium, vt per totum titul. C. de non numera. pecun. & Institut. de lit. oblig. tamen piæ causæ perpetuò competit huiusmodi exceptio. Ita notab. voluit Bal. loquens in ecclesia in auth. hoc ius porrectum, col. pen. versic. vlterius habetis hîc, in fine, per text. ibi, ad hoc subtiliter inductum. C. de sacrosanct. eccl. Id sequitur & reputat sing. trahitque ad omnem piam causam, Rom. vbi suprà, in septimo speciali. & Calca. consil. xiij. pro parte negatiua, col. iij. versicul. nono idem in exceptione. Cui adde quod & ibi voluit ipse Bal. in c. in præsentia, col. ij. versic. sed quid posset. de prob. vbi plus dicit, quòd si abbas habeat licentiam accipiendi mutuum, & fuerit confessus accepisse, poterit quandocunque obiici exceptio non numeratæ pecuniæ, nisi constet de vera numeratione, per dictam auth. hoc ius porrectum. Nam & dicta licentia intelligitur de mutuo naturaliter vero, non de chirographo, vt ipse dicit, & ficto, secundùm Iac. Be. & Cy. in l. vij. D. si cert. pet.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Actor in piis causis rectè postulat fieri sibi instrumentorum rei exhibitionem.

Reus non tenetur edere propria instrumenta actori. Secus fauore piæ causæ.

Centesimoquinquagesimoquintò, licèt aliàs non teneatur reus edere instrumenta propria actori ad fundandam suam actionem, per l. j. & l. qui accusare. & l. vlti. & ibi plenè not. C. de eden. tamen hoc fallit fauore piæ causæ, cui agenti tenetur reus edere. Ita voluit Bald. in c. j. colum. ij. versi. sed contrà hîc opponitur. & ibi Anto. & Panor. col. iij. Franc. Aret. & latè Fely. col. vj. in iiij. fallen. & latiùs Philippus Decius, col. ix. versic. tertiò extenditur, & in multis sequen. de probat. Roman. in l. j. D. soluto matrim. & in dicta authent. similiter. in sexto speciali, circa iudicia, Alex. in l. vlti. in xvij. fallen. & ibi Philippus Decius colum. pen. C. de eden. & Iason in l. j. col. ij. C. eod. tit.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

An diebus feriatis consistat iudicium in piis causis.

In piis causis proceditur etiã feriatis diebus. Et in causa alimentorum. Donatio tutorum & curatorum est actus pius. Et in causa fisci. Et in causa dotis. Quod procedit tã in feriis ad vtilitatẽ hominũ quàm honorem Dei introductis.

Centesimoquinquagesimosextò, in causis piis procedi potest, etiam feriatis diebus, vt voluit Specula. titul. de fer. §. sequitur. versicul. post authoritatem. argumen. c. vtinam. lxxvij. distinct. & c. nunquam. de consecratio. distinct. j. & Barto. in l. diui. D. ad legem Falci. Bal. in c. vlti. in fi. de feriis. Paulus Castrens. in l. j. §. vlti. D. de fer. Romanus in dicta authen. similiter. in octauo speciali, circa iudicia, per textũ loquentem in causa alimentorum, in l. ij. D. de feriis, qui etiam loquitur de datione tutorum & curatorum, qui est actus pius, vt dicit ibi Baldus in princip. & per alium textum loquentem in causa fisci, in l. publicas. C. eodem titu. cui & tu adde quod voluit Bald. quem sequuntur Angel. Imol. Paul. Castrens. & Francisc. Aret. in l. j. D. solut. matrim. vbi in causa dotis proceditur die feriata. quod & voluit Romanus in dicta l. j. §. vlti. D. de feriis. Super quo tamen distinguit Alex. in dicta l. j. colum. iij. D. solut. matri. quem videas, vbi etiam distinguit de causa alimentorum. de quo etiam per Franc. Aret. consil. xcvj. in causa & puncto. Et quanquam plerique omnes illud intelligant de feriis ad vtilitatem hominum introductis, posset tamen dici hoc quoque procedere in feriis in honorem Dei constitutis, per id quod voluit Barto. in l. si cùm filiusfamiliàs. col. iij. D. de donatio. quod si statutum disponit, quòd potestas posit procedere in certis causis, nulla iuris solennitate seruata, poterit procedere die feriata in honorem Dei: quia ista est solennitas de iure Ciuili, per l. prouinciarum. & ibi ipse Barto. C. de feriis. quod & idem tenet ipse Bartol. & Bald. in l. j. D. de milit. testam. Barto. in l. idem est. §. deportati. D. eod. tit. Bart. Bald. Ang. in l. milites. C. eod. tit. Pet. Anc. in clem. sæpe. de verbor. obligat. & Romanus in rubric. de arbitr. in xvij. quæstio. At certũ est quòd in piis causis omnis solẽnitas iuris Ciuilis remouetur, vt sæpius diximus, ergo &c. Sed contra hoc tenẽt Imol. & Rom. sibi cõtrarius in dicta l. si cũ filiusfamilias. D. de donatio. per id quod habetur in dicta clem. sæpe. vbi per illa verba, summariè, & de plano, nõ intelligunt derogatũ feriis in honorẽ Dei. Ratio est secundùm Bar. in extrauagan. ad reprimendũ. in verbo, figura, quia secundùm rationẽ naturalem, vel diuinam, quæ etiã appellatur naturalis, c. j. dist. j. seruari debẽt, & coli feriæ in honorẽ Dei: propterea præcepit Dominus in testamento veteri, Sabbata obseruari. Ex quo sequitur quòd per sublationẽ solennitatũ iuris, nõ cẽsetur permitti, vt procedatur huiusmodi feriis: quia paria sunt procedere sine figura iudicij, & sine aliqua iuris solennitate, vt dicit Bartolus in dicto verbo, figura, & rursum

rursum in verbo, videbitur. Nec obstat d. l. prouinciarũ. quia licèt feriæ in honorem Dei sint introductæ de iure diuino vt dictũ est, potest tamen id ius diuinum ius ciuile distinguere & limitare, vt non procedat in certo casu, per not. in l. vlt. C. si contra ius vel vtilit. & in c. quæ in ecclesiarum. de constit. Sed in dubio per dispositionem generalem, non videtur lex, vel statutum derogare iuri diuino, per l. si à fratre. C. de testa. milit. iuncta l. diuus. D. eod. tit. & per dictam clem. sæpe, & per hoc hanc postremam partem sequitur Alex. in d. l. milites.

In dubio per generalem dispositionem non videtur lex, vel statutum derogare iuri diuino.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

In piis iudiciis non requiritur aliqua causæ cognitio.

Centesimoquinquagesimoseptimò, in huiusmodi causis procedendum est summariè, & de plano, secundum Specul. titu. de instru. edit. §. nunc verò aliqua. versic. quæritur autem qualiter, aliàs versic. iuxta hoc quæro an executor, & Bal. in l. j. in lectu. in fin. & ibi Francis. Aret. col. vlti. in sexto priuilegio. C. de sacros. ecclef. & l. hæreditas. §. si defuncto. in vtraque lectura, & ibi etiam Angel. D. de petit. hæred. declarant qualiter id intelligatur. Floria. in l. qui erat. col. j. D. famil. ercisc. Roma. in dicta auth. similiter. in nono speciali, circa iudicia, vbi hac ratione dicitur, quia in causa dotis quæ pia est, hoc modo proceditur. per textum, si rectè, inquit, inspiciatur, in clem. dispendiosam. de iudi. & Barbat. consil. lxxxvij. prope est dominus, col. v. li. iiij. & Calca. consi. xiij. pro parte negatiua, col. iiij. versic. sed quod tam dotis. & Steph. Bertr. consi. ccxliiij. viso processu. col. iiij. nume. xij. lib. j. & consi. xciiij. relicta. nu. x. li. j. Tu circa illud de causa dotis aduerte, quòd Barto. & alij in l. j. D. solu. matr. sunt in ea sententia, vt bene debeant dilationes coarctari, argu. l. ij. D. de iudic. vbi & hoc Imol. annotat, & Bal. & Salyc. in l. vlti. C. de senten. quæ sine certa quan. tamen quantum ad libellũ, & alia substantialia iudicij debet ordinariè procedi, vt not. Bald. Angel. & Franc. Aret. in dicta l. j. per nota. in l. si cum dotem. §. eo. autem tempore. ibi, lis contestatur. D. solut. matr. & in l. iij. ibi, more iudiciorum, vbi & hoc not. Bald. C. de dot. promiss. & voluit etiam Barto. in l. si constante. in vj. q. iij. partis, D. sol. matri.

In piis causis summariè procedendum.

Et in causa dotis. Distinctio quo ad causam dotis.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In omnibus dos & pia causa æquiparantur: & rectè de dote ad piam causam in iure argumentamur.

Centesimoquinquagesimooctauò, generaliter omnia priuilegia dotis competunt & piis causis, vt constat ex aliis multis, quæ suprà diximus. quibus & tu adde quæ dicam infrà, post hæc priuilegia, dum tractabimus quæ dicantur piæ causæ: & textum æquiparantem dotem & piam causam in cap. donare. titu. quali. olim feud. alie. po. & multa quæ in eam rem congerit Eueral. in locis legalibus, in loco de dote ad piam causam. Sunt autem multa dotis priuilegia, quæ videre poteris per gloss. Barto. Bal. Imol. Paul. Cast. Roma. Alexand. & alios in l. j. D. soluto matrimo. Specul. titu. de dote post diuor. restitu. in fine. Bald. in rubri. C. de priuileg. dot. Salyce. in l. fina. C. eodem titu. Bapt. de Sancto Blasio in suo tractatu de priuilegiis dotalibus, vbi trecenta quinquaginta quatuor dotis priuilegia collegit, & Bal. Nouel. in suo tractatu de dote, & Ioan. Campezium in suo tractatu dotium.

Omnia priuilegia dotis competunt etiam piis causis. Dotis priuilegia quæ.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Priuilegia piis causis concessa an possint à statuentibus reuocari.

Centesimoquinquagesimononò, ordinatio siue constitutio, vel consuetudo, aut statutum de distribuendo annuatim aliquid ad pias causas iure eleemosynę, non potest tolli per eos, qui huiusmodi constitutionem, siue ordinationem fecerunt. textus est notab. in l. priuilegia. C. de sacrosanct. eccles. & ibi Bartol. in fine, qui de hoc dicit esse text. in c. ad apostolicam. de simo. sequitur Rom. in dicta authent. similiter. in nono speciali contractuum, qui & ad hoc allegat quod in simili voluit Ioan. Andr. in addit. Specul. titul. de instrumen. edit. §. nunc verò aliqua. ad finem. Sequitur etiam Dominic. in c. quæ in ecclesiarum. colum. iij. de constitutio. & in c. j. colum. vij. eodem titu. lib. vj. Paulus Castr. in l. si quis curialis. C. de episcop. & cleric. Calca. consil. xiij. pro parte negatiua. colum. iiij. versi. sic etiam videmus. Francisc. Aret. & Iason in l. non amplius. §. j. D. de legat. j. ad quod Paulus & Aret. hanc rationem adferunt, quòd pia causa non est subdita laicis, priuilegia autem non subditis concessa non possunt à statuentibus reuocari, secundùm Innocen. in c. nouit. de iudic. Tu adde quod circa dictum cap. ad apostolicam. voluerunt Panormita. & Felynus ibi, & idem Panormita. consilio vj. in quæstione quæ vertitur, colum. iij. versicul. secundum remedium, lib. ij. vbi & illud dictum Bar. sequitur, vide etiam textũ in c. veniens, huius initij. ij. & ibi Felyn. col. v. extrà de testibus. & Ant. Corf. in suis sing. in verbo, pia causa

Cõstitutio ad pias causas facta non potest tolli per eos qui eam fecerunt.

Pia causa non est subdita laicis.

Contrariū asserentes. ordinatio. Contrarium tamen voluerunt Cyn. Imo. & Alexand. in dicta l. non amplius. §. j. D. de legat. j. moti, quia sicut ciuitas potuit facere huiusmodi statutum & ordinationem, potest & tollere. per l. si quis in principio testamenti. D. de legat. iij. & §. sed naturalia, versi. ea verò, Instit. de iure natur. gent. & ciuil. Itē quia ratione præstationis nō est in futurum ius quæsitum ecclesiæ, nec potest dici tale statutum transiuisse in contractum, nisi pro tali eleemosyna aliquid reciprocum esset præstitum, aut factum. & de hoc allegat Alexand. text. in dicta l. si quis curialis. in fin. in verbis, vlterius legem prodesse non patimur. C. de episcop. & cleric. per quem not. Bal. Fulgos. quòd quamuis laici non possint per sua statuta disponere in præiudicium clericorum, possunt tamen per suum statutum tollere priuilegium ab ipsis concessum clericis, & sic qui fecit legem in fauorem clericorum, potest illam tollere. Sed & hanc partem sequitur Salyce. in authent. cassa & irrita. & ibi etiam Fulgo. & Paulus Castr. C. de sacros. eccl. Fulgos. & Paul. Castr. in dicta l. priuilegia. C. eodem titu. Alex. latè, qui & ad hoc alios adducit, consil. ccx. statutis accuratè perspectis, colum. iiij. & seq. lib. ij. quem omnino videbis, & Iaso. in dicta l. non amplius. pro concordia huiusmodi opin.

Ciuitas potest statutū facere, & idē tollere.

Laici non possunt per sua statuta præiudicare clericis.

Possunt tamen tollere priuilegiū ab ipsis concessum clericis.

CENTESIMVMSEXAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Dispositio etiam exorbitans & correctoria, in fauorem piæ causæ extendenda.

Centesimosexagesimò, licèt aliàs non sit lex, aut alia dispositio exorbitans & correctoria extendenda ex idētitate rationis, vt voluit gloss. not. in cap. in fidei. in verbo, inquisitionis. de hæred. lib. vj. ac nec ex maiori quidem ratione, per glossam reputatam singul. in authent. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. Cui tamen similis est textus in l. tam is. §. j. D. de donatio. & voluit Bart. in l. præcipimus. §. vlti. per illum textum. C. de appella. cum concordantiis adductis per Iasonem in dicta authent. quas actiones. Fallit tamen fauore animæ. vt voluit Ioan. Andr. in c. ex tenore. & ibi Anto. & Panormita. qui filij sunt legitimi. Barto. post gloss. in authen. sacramenta puberum. colum. penulti. in fin. versic. quæro vtrum ista authent. & ibi Bald. & alij. C. si aduersus vendit. Anto. in c. vlti. charta antepenul. in j. fallen. de consuet. & in c. sæpe. & in c. cùm ad sedem. de restitu. spolia. & in cap. ad euidentiā. in fin. de senten. excommunic. Imol. & Dominic. in c. quanuis. de pact. lib. vj. & idem Imol. consi. j. colum. iij. versic. & cùm agamus. & consil. cxxiij. in causa quæ vertitur, colum. ij. & in c. cùm contingat, charta xxvij. de iureiurand. & ipse Dominic. in c. j. de tempo. ordi. lib. vj. Panorm. in c. quæ sunt, de diuor. Romanus in l. sequitur. §. si via. D. de vsucap. Alexand. in l. stipulatio hoc modo concepta, colum. iiij. versic. præterea vbi agitur. D. de verb. obliga. & in l. si constante. colum. iiij. versic. item in quantum. D. soluto matrim. vbi adfert alias concordantias, & in l. Pomponius. §. præterea. col. ij. versi. ad argu. D. de acquir. poss. Barbat. in l. iiij. §. Cato. colum. xxiiij. & sequen. D. de verbor. oblig. & consi. lix. illud in medium adferam, col. x. lib. ij. Franc. Aret. in l. qui superstitis. col. ij. versic. sed ad istud. D. de acquir. hæred. & consi. xciij. consideratis. col. ij. versic. his ergo sic præmissis. & iterum col. seq. Philip. Franc, in sua disputatione petitorij, incip. ex nobilissima, col. v. versic. quartum remedium.

Lex exorbitans ex identitate rationis nō extendēda.

Nec etiam ex maiori ratione.

Secus fauore animæ.

Et hoc in vniuersum procedit in quocunque casu pio, & fauorabili, vt voluit Barto. qui etiam vult hoc procedere, si dispositio vteretur dictione taxatiua, in l. si constante. in princ. in ix. quæst. iiij. princip. & ibi post eum Alexand. col. iiij. versic. item in quantum. D. soluto matrimo. per l. illud. C. de sacrosanct. eccles. & idem Bar. in authent. res quæ. ad fin. C. commu. de lega. & ibi Ang. qui ad hoc ponderat gl. in l. si posthumus à primo. D. de lib. & posth. Roma. in authen. similiter. C. ad legem Falcid. & est bona glo. in l. j. C. de his qui ante apert. tabul. & in l. miles. in prin. D. de re iudic. & etiam text. in l. libertam. §. senatusconsulti. D. de ritu nupt. & in l. ij. §. si mater non petierit. versic. quid si curatores. D. ad Tertul. quæ omnia allegat ad hoc Alexand. in dicta l. si constante. qui hoc limitat duobus modis, vt ibi videri potest, & idem Alexan. in l. inter pares. D. de re iudicata.

Idē in quocunque casu fauorabili.

Etiamsi vtatur dispositio dictione taxatiua.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMPRIMVM PRIVIL.

Constitutio pœnalis in piis causis latissimè interpretanda.

Centesimosexagesimoprimò, similiter, licèt constitutiones pœnales non sunt extendendæ ex identitate rationis, per gloss. in clement. vt hi qui. in verbo, in iisdem de æta. & qualit. cum simil. fallit tamen fauore piæ causæ, vt voluit gloss. in c. sciant cuncti. in verbo, alios, de electio. libro vj. quæ extendit illum text. pœnalem, loquentem de electione ad præscriptionem, fauore, vt dicit, ecclesiarum: & cum illa simpliciter transit Dominic. ibi, ad fi. in versic. not. primò ex hac glo. & not. etiam Panor. in c. nihil. col. antepenul. versicul. secundò principaliter. eod. tit. & quod voluit Ioan. Andreas in c. j. de homicid. libro vj. vt illa constitutio pœnalis loquens simpliciter de principe, comprehendat principem supremi gradus fauore animæ, aliàs non comprehenderet, & sequitur ibi Domin. in §. sacri. colum. j. qui ex hoc not. quòd constitutio pœnalis concernens

Constitutiones pœnales ex identitate rationis nō extendēdæ.

Secus fauore piæ causæ.

Electio ad præscriptionē pœnalis.

nens fauorem animaru m, est latè interpretanda. sequitur item illud dictum Bar. in tract. de præstantia. Cardin. in vij. q. j. partis, col. vlt. vbi hoc reputat sing. & consi. lix. illud in medium afferam, col. x. lib. ij. qui & ad hoc allegat, & dicit sing. glos. in c. quanquam. in gl. vlt. de vsur. lib. vj. quæ extendit illam constitutionem pœnalem, loquentem de testamento, ad codicillos & alias vltimas voluntates, & hoc ibi idem voluerunt vltra eos, quos ea gloss. allegat Ioan. Mo. Archid. & Ioan. And. in nouella, & Domi. Et ex hoc, & aliis quibusdam dicit Barba. in dicta vij. q. quòd constitutio quantuncunque pœnalis, loquens simpliciter de clericis, si emanauit in fauorem animarum, comprehendit Cardinales quos aliàs non comprehenderet. quod dicit esse nouum, & admiratione dignum. Sed & quòd fauore animarum extendatur constitutio pœnalis, voluit & ipse Ioan. And. in c. ex tenore. & ibi Panor. in versi. not. singul. qui filij sunt legit. & Bart. in auth. sacramenta puberum. col. pen. versi. quæro vtrum. C. si aduers. vend. Imo. consi. cxxiij. in causa quæ vertitur, col. ij. Roma. consil. cclxxxv. omnia quæ sunt, in fi. Alex. consi. xlij. super præmisso, in fi. lib. j. Fely. qui adducit concordan. in cap. translato. col. vlt. de constit. Iason in l. rem quæ nobis. col. v. versic. item circa illud. D. de acquir. poss. & in l. si quis maior. col. ij. versi. sed istis non obstantibus. C. de transact. Philippus Dec. in l. factum cuique suum. §. in pœnalibus. col. vlti. versic. sextò fallit. D. de regu. iuris. & idem si agatur fidei nomine, vt not. Panorm. in c. ij. in fi. de diuort. licet contrarium voluerit glo. in c. in fidei. de hæret. lib. vj. & idem si de libertate, vt per Iaso. in l. si priusquam, col. pen. D. de noui oper. nuntiat.

Cõstitutio pœnalis fauore animarum latè interpretanda.
Cõstitutio pœnalis loquens de testamento extẽditur ad codicillos.
Idem fauore fidei.
Et libertatis.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEG.

Priuilegia piæ causæ latißimè sunt extendenda.

Entesimosexagesimosecundò, licet aliàs priuilegia sint strictè interpretanda, nec extendenda, vt not. Bar. in l. j. in princ. per illum tex. C. de legib. & in l. vlt. col. j. dum distinguit inter priuilegium, & beneficium, & ibi etiam Bal. D. de constitut. princip. Ioan. And. & Anton. in cap. olim. de verb. signific. per cap. priuilegia iij. dist. cum simil. fallit tamen in priuilegiis piæ causæ: quia ea tanquam fauorabilia extenduntur de similibus ad similia, glos. est notab. in l. nulli licere. C. de episcop. & cler. quæ extendit priuilegium illius tex. concessum piis causis de vna causa ad aliam, quoniam (inquit) fauor est, per l. cùm quidam. D. de hæred. instit. & illam glo. ad hoc ponderat, & dicit menti tenendam Bald. in c. in præsentia. col. ij. versi. dicit Accurs. de probationib. vbi per illum §. sed hoc præsenti. in auth. de sanctiss. episc. extendit legem, quæ loquitur de testamentis ad contractus.

Priuilegia strictè interpretanda.
Secus in priuilegiis piæ causæ.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMTERTIVM PRIVILEG.

In dispositis ad pias causas ius Canonicum seruandum est in vtroque foro.

Entesimosexagesimotertiò, licet aliàs vbi ius Canonicum, & Ciuile dissident, & ius Ciuile non fouet peccatum. vtrunque ius in suo foro seruandum est, per plenè nota. in c. j. de noui oper. nuntia. fallit tamen in dispositis ad pias causas, quia in illis ius Canonicũ est seruandum in vtroque foro. Ita voluit Ioan. Andr. Ioan. Cald. Petr. Perus. Petr. Anch. Cardin. & Imo. in cap. relatum, huius initij primo. de testam. Bart. in l. j. col. j. in lectu. & iterum in repet. col. vlt. & ibi Salyc. col. xiij. & ferè omnes, C. de sacrosanct. eccl. Petr. Ancha. consi. xxv. videtur prima facie, in prin. Imo. in l. illa institutio, col. xxiiij. D. de hæred. instit. Alex. & Corne in l. captatorias. C. de testam. milit. Socin. consi. liij. in præsenti consultatione, col. vlti. & docto. alibi sæpe.

Contrarium tamen tenet Ange. in dicta l. illa institutio. per not. per Innoc. & Ioan. And. in cap. nouit. de iudic. vbi de hoc nihil dicunt, sed hoc voluit ipse Innoc. in dicto cap. relatum. de testam. Sed prima opinio, vt communior est, ita quoque & verior, vt latè patet ex iis quæ suprà diximus in princ. huius glos.

Vtrunque ius tam Ciuile quàm Canonicũ in suo foro seruandũ.
Secus in piis causis.
Contrariũ sentientes.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEG.

In piis causis diuini tantùm iuris & naturalis habetur consideratio.

Entesimosexagesimoquartò, generaliter piæ causæ non subsunt solennitatibus iuris positiui, siue sit id ius Ciuile. siue municipale, siue consuetudo, aut quiduis aliud, sed tantùm iuri diuino, naturali, aut gentium: vt not. Bart. Bal. Fulg. & recentiores in l. j. C. de sacrosanct. eccl. Idem Fulgo. in l. generali. C. eo. tit. Cardin. Panorm. & alij in cap. cùm esses. & cap. relatum. vbi bonus tex. de testam. Panormit. in rub. eodem. & consi. xj. in causa quæ vertitur, col. j. lib. j. & consi. xxxij. circa duo dubia. col. ij. lib. ij. Cuma. consi. cv. quædam domina. col. penult. Roma. in dicta auth. specialiter. in decimosexto speciali inter contractus, & aliis multis locis eiusdem repet. Pau. Cast. consil. xciij. viso dicto testamento, col. j. in fi. lib. j. & consi. cccclvj. visis & examinatis, col. ij. lib. j. consil. ccxiij.

Piæ causæ nõ subsunt solennitatibus iuris positiui.

eiusmodi quęstio,col.ij.versic.prætereà donatio.& docto.alibi sæpe.Si enim conarer omnes hîc citare,qui hoc scripserunt,oleum & operam (vt aiunt) perderem. Sed tu hoc loco vide Alex.consi.ccx.statutis accuratè perspectis,per totum librum secundum.& adde quod pulchrè dicit Archid.in cap.scriptum.vj.q.iij.quia vbi agitur de salute animę,non attenduntur apices iuris.quod dictum sequitur, & commendat Philip.Decius in c.cùm dilecta.ad fin. glos.& idem ferè dicit Bal.consi.ccxvj.verba testamenti,in fi.lib.j.inquiens pro iustitia naturali esse iuuare,quãtum possibile est,testamenta ad pias causas.in quibus non est de apicibus iuris disputandum,in verbo,procuratorem.de confir.vtili vel inutili.& iterum consil. cxviij.casus sub tali forma,col.vlt.lib.v.& Panorm.in c.virtutis.col.v.versi.& maximè hoc casu.de dolo & contu.vbi etiam dicit quòd non est in his causis de apicibus iuris disputandum,& Catel.Cotta in memoriali,apices iuris.

Vbi agitur de salute animæ, nõ considerantur apices iuris.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVINTVM PRIVILEG.

Voluntas testantis ambigua pro pia causa interpretatur.

Entesimosexagesimoquintò, licet aliàs actus indifferens ad bonum & malum sit potius interpretandus in bonam partem,quàm in malam,c.absit, & ibi bona glos.xj.q.iij.cum similib.cuius rei ratio est,quia quis in dubio bonus præsumitur l.merito.D.pro socio.Ex quo & illud fit quòd semper in ambiguis benignior interpretatio sumenda.l.semper in dubiis.D.de regul.iur.& ibi multæ concord. fallit tamen fauore piæ causæ,per id quod pulchrè consuluit Pet.Anch.consil.lxxix.prima facie videretur dicendum,quòd si aliquis in testamento simpliciter confessus est se fuisse vsurarium, licet hoc referri posset ad modicum tempus,vt fieret benignior interpretatio : tamen fauore animæ referenda est huiusmodi confessio ad totum tempus vitæ suæ:ita quod ex hoc declarabitur mutuum factum ante tempus triginta sex annorum (de hoc enim tempore loquitur) fuisse vsurarium,& tenebitur hæres satisfacere,vt plenius & tutius consulatur animæ testatoris,per c.vlt.de presbytero non baptis.& c.iuuenis.de sponsa. quod dictum sequitur & commendat Fely.in c.in præsentia.col.vij.versic.secundò nota quod ista dicta.de probat. vbi hoc dicit singu.& limitat & in c.dudum.col.v.de præsump.vbi hoc dicit valde notab. & in cap.auditis,col.antepenul.de præscrip.& Hippol.Marsi.singul.clj.semper in dubiis.

Actus potius in bonam partẽ quàm in malam interpretandus.
In dubio quis præsumitur bonus.
In ambiguis benignior interpretatio sumenda.
Secus in piis causis.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEXTVM PRIVILEG.

Relictum pluribus coniunctim piæ causæ, etiam per vnum, vel pauciores, poterit impleri.

Entesimosexagesimosextò,licet regulariter id quod commissum est pluribus simul,non possit per vnum,aut etiam plures expediri , l. Pedius.§.j. D.de arbitr. fallit tamen,vbi tractatur de fauore animæ,vt voluit Bal.consil.ccxxix.verba dicunt,col.j.lib.ij.arg.c.religiosus.§.sanè.de testam.lib.vj.

Pluribus simul commissum nõ potest per vnũ expediri.
Secus fauore animæ.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEG.

Causa finalis,fauore dotis,ex commodo accipientis præsumitur.

Entesimosexagesimoseptimò,licet aliàs præsumatur causa impulsiua , quæ respicit commodum accipientis tantùm, per l.Aurelius.§.vlti.D. de liber. leg. & arg.l.hæredem.D.mand.hoc fallit fauore dotis:nam tunc præsumitur causa finalis,per l.si ego.& ibi Barto.D.de iure dot.& l.si quis pro redemptione.C.de donat.Vide omnino quæ scripsi in tractatu Cessante causa cessat effectus. limitat.ij.nu.xxj. cum quatuor aut quinque sequentibus.

Præsumitur causa impulsiua, quæ respicit cõmodũ accipientis tantùm.
Aliud fauore dotis.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

TRACTATVS DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

ANDREAS TIRAQVELLVS ANDREAE TIRAQVELLI AVTHORIS FILIVS, D. A' SANCTO Andrea, in supremo Parisiorum Senatu Praesidi illustrissimo S.

ON est quod in eo laborem, Praeses dignißime, quod bona pars scriptorum solet: hi enim sine egregia commendatione eorum quos sibi praesidio esse, aduersus obtrectatorum calumnias desiderant, nihil in publicum aedunt. Quod etsi pro amoris ac obseruantiae magnitudine, vel rerum omnium bonarum expectatione, aut veritate saepius ad id impellente fiat, Laudabilius tamen esse nemo ingenuus ignorat, sic per totum vitae suae decursum pietate ac iustitia floruisse, ut citra ullius commendationem suum decus ac splendorem retineat virtus. Cùm igitur tua omnis aetas innocētiae & aequitati tuendae, ac nequitiae profligandae omnium bonorum applausu insumpta fuerit, non video quod virtutis theatrum pulchrius tibi extrui poßit, quàm illud quod in omniū animis inque te ipso anplißimum reliquisti. Cuius & inspectorem & admiratorem patrem meum fuisse iure adfirmare possum: cum tanta in suos ac in patriam pietate affectus fuerit, tantóque in virtute praestantes viros amoris desiderio commotus, ut antè non coquieuerit, quàm tam propensi in eos animi aliquam significationem ostendisset. Itaque pietatis innatae fidem faciens multos in suae patriae leges ac statuta commentarios aedidit, velut in leges connubiales, in utrunque ius retractus municipale & conuentionale, & praeter hos multa alia. Unus superest de praescriptionibus commentarius, qui lucem desiderat, quam satis copiosam tuo beneficio habebit, si ad illud virtutis veraeque laudis theatrum tuum, id est, ad omnes bonos virtutisque studiosos aditum benignè praebueris.

Vale.

AD

ANDREAE TIRAQVELLI, REGIS CONSILIARII, DE PRÆSCRIPTIONIBVS, TRACTATVS.

Des prescriptions §.j. Quand aucun acquiert, Glos. I.

§. PRIMVS.

QVand aucun acquiert aucuns biens immeubles par iuste titre [a] habile à transporter seigneurie, & à bonne foy [b] les possede paisiblement [c] par dix ans [d] continuelz [e] entre presens [f], ou par vingt ans entre absens : il les peut defendre contre tous qui les voudront auoir & demander, ou qui demanderont rentes ou autres seruitutes [g] par dessus. Et par la coustume sera creu de sondict titre par son serment [h]. Mais soubz ladicte coustume ne sont comprins les mineurs, l'eglise, n'autres personnes priuilegiées, ne semblablement les droictz seigneuriaux, censiues, ou feodaux.

PAR IVSTE TITRE, GLOSSA I.

COnsuetudo nostra in hoc conformis est iuri communi, quod in huiusmodi præscriptionibus longi temporis titulum exigit. Sed quæstionis est, an, si nostra consuetudo nullam omnino mentionem fecisset de titulo, sed simpliciter cauisset, quòd possidens rem immobilem per decem annos, non possit posteà pro ea côueniri necessarius adhuc fuisset titulus, Bal. in l. ij. C. de longi temp. præscr. quę pro lib. hanc nûcupatim quæstionem adscribit, ac decidit per gl. ibi, quam adhuc dicit not. sufficere hoc casu bona fide possedisse decem annis sine titulo, quod dicit tenendum menti. Ad quod facit, vt dicit Alex. aut quisquis is fuit, qui eam addit. ad Bal. fecit in eo ipso loco, quòd statutum ita debet intelligi, vt aliquid addat ad ius commune, secundùm Bar. in l. iiij. §. prætor ait. D. de damno infect. & in l. ij. D. de vsucap. cum similib. à me copiosius alibi adductis. Sed contra Bald. expresśim tenuit Roman in l. prætoris. in princ. in additionib. nouis. D. de damno infecto. pro quo facit quod not. Bal. in c. vnico. §. si quis per triginta. tit. si de feu. fuer. contro. & Alex. in l. sequitur. §. si viam. D. de vsucap.

Consuetudo hac conformis est iuri communi.

An omnino necessarius sit titulus, etiam eius nulla facta mentione in hac consuetudine.

Quæstionis decisio.

A' BONNE FOY. GLOSSA II.

BOnam fidem in hac longi temporis præscriptione, etiam de iure Ciuili, & aliàs quoque semper de iure Diuino & Canonico desiderari, nemo est qui nesciat, quâdo tex. expressum habeamus in c. vlt. de præscrip. extrà, vbi & illud prætereà cauetur id obtinere in vtroque foro, & ciuili, & ecclesiastico, propter peccatû, vt illic adnotant doct. & in c. j. de noui oper. nuntia. & Bar. & Bal. in l. priuilegia, C. de sacrosanct. ecc. Ideoque quanuis nostra consuetudo de bona fide non meminisset, tum demû tamen procedere intelligitur, si bona fides interuenerit, vt in simili statuto consuluit Fulgos. consi. lxiiij. Franc. Sarra. Paulus Cast. consi. ccxcvj. venditio ista, lib. j. & Panor. consi. lxxvj. in præsenti consultatione. paulò ante finem lib. j. & iterum consi. lxxvij. hoc caput, in quęstione quæ ad præsens vertitur, col. v. versi. non obstat si dicatur statutû, lib. ij. Alex. côsi. clxxxv. viso

In longi temporis præscriptione bona fides tam de iure Ciuili quàm Canonico requiritur.

titulo,col.penul.versi.nec prædictis debet obstare,lib.ij.& Socin.consi.lxxxvj.in causa communitatis,colum.penult.ad fin.versi.nec obstat fundamentum, libro j.quod repetitum est consi.clvj.eodem libro Philippus Franc.in cap.possessor.colum.iiij.de regulis iuris libro vj. Quibus etiam locis illud præterea dicunt Panormit.& Alexand. quòd si aliter disponeret statutum,non valeret,quoniam peccatum induceret,vt not.Barto.in l.omnes populi.in ij. iij.& iiij.quæst.D.de iustitia & iure.& in l.vlti.C.si contra ius vel vtilitatem public. id quod etiam tenet Ioan.Andr.in cap.ij.de exceptio.libro vj.in Nouella, vbi ita dicit fuisse disputando determinatum,& ibi etiam Petr.Anchar.idem quoque tenet Bal.in l.quibus diebus. §.dominus.& ibi Imo.D.de condit.& demon.Angel.Imo.& Roma.in l.sequitur.§.si viam. D.de vsucapio.Ange.in l.de quibus.D.de legibus.& latè Imo.in repetit.& Panormit. imo ferè omnes in dicto cap.vlti.de præscript.Anto.in cap.cura.de iure patron.& in sua disput. incipien.stante statuto municipali,Petr.Anch.in repet.cap.j.in xj.quæst. de constitutionib. extra,& in cap.possessor.de regu.iuris,libro vj. & consil. cclviij.supra dictum statutum, in princ.Imo.consi.cxxij.visis ac consideratis,& iterum consi. sequen. in causa quæ vertitur, Rapha.in l.cùm notissimi.§.j.C.de præscrip.xxx.annor.Panorm.in c.cura.col.vlti.de iure patr.Pau.Cast.consi.xcviij.in causa appellationis vertentis,ad fi.lib.ij.& iterum cõsil.ccviij. viso puncto subscripto,col.j.eodem lib.Alexan.consi.lxix.in causa & lite vertente, col.pen. versi.item non obstat,lib.iij.& latè consi.lxiij.stantibus his,col.iij.lib.iiij.& consi.xcix.videtur prima facie dicendum,col.ij.versi.nunc videndum,lib.iiij.& consil.lj.videretur pro decisione,col.j.& iterum col.iij.lib.v.Ange. Arc. inter consi. ipsius Alex.consi.cxxxviij.incip. Lancelotus,col.iij.versic.nec etiam contra.lib.ij.Corne.consi.cclxiij.in hac consultatione, col.iij.versi.& ideo.lib.j.& consi.cclxix.simili initio.col.iij.versi.sed quod limitetur.eo,lib.j. & consi.cccxxviij.videtur in præsenti,col.iij.versi.his tamen non obstantibus.eo.lib.j.& cõsi. cclxv.videtur prima facie,col.vlti.lib.iij.& consi.cclxxvij ad euidentiã.col.j.& ij.lib.iiij. Et hæc sententia verissima est,quanquam Bal.sibi contrarius in c.vlt.in prin.extrà, de consuet. dicit,quòd statutum inducens præscriptionem ex mala fide,est licitum, ad hoc scilicet, vt quis possit defendere quod mala fide præscripsit,& patiatur repulsam qui agat cõtra eum. Sed non quo ad extremum actiuum,vt scilicet possit agere,qui eo modo præscripsit. Quanquam etiam Bar.in d.l.sequitur.§.si viam.D.de vsucap.distinguat in realibus, & personalibus,vt in illis nunquam currat præscriptio cum mala fide,in istis currat. Quæ sententia ab omnibus fermè exploditur,& in hoc etiam se summittit Bar.iudicio ecclesiæ,quanuis aliqui eum secuti sint,quos videre licet per Franc.Baillitum in tract.Præscrip.in secunda parte tertiæ partis prin.& gloss.in l.ij.C.de vsucap.pro hærede.& in l.si ego.§.partus.D. de publi.in rem actio.Et hoc procedit etiam si hæres nolit vti accessione defuncti, gloss.in l.Pomponius.§.j.in glos.j.in fi.& ibi Iason D.de acquiren.posses.& in l.vitia.C.eodem titu.& in l.vlt. C.communia de vsucapionib.

Statutum peccatum inducens non valet.

Nec sufficit,eum,qui præscripsit,habuisse bonam fidem,nisi etiam habuerit is,cuius hæres est,per l.cùm hæres.D.de diuer.& tempo.præscrip.& l.cum qui.§.in hac actione. & ibi glos.& iterum in l.si ego.§.partus.D.de Public.in rem actio.l.vitia.C.de acquiren.posses.& l.ij.C.de fructibus & litis expens.& l.vlti.C.communia de vsucapionib.& voluit gloss. quæ & hoc intelligit,etiam si hæres nolit vti accessione sui prædecessoris, sed velit sumere initium præscriptionis,in dicta l.vitia. & in l.ij.vbi Barto.C.de vsucapio.pro hærede.& in l. Pomponius.§.j.D.de acquiren.possess.& in l. sequitur.§.fructus.D.de vsucapionib.Quod plerique dicunt procedere etiam de æquitate Canonica.ita enim voluit Ioan. in addition. Specul.titu.de præscriptio.§.vlti.in magna additio.Barto.in l.Celsus. D.de vsucapionibus. Bald.in authen.ad hæc.colum.vj.versicu. sed quid dicemus de hærede præscribentis,C. de vsuris,Ange.in l.cum qui.§.in hac.& iterum in l.si ego.§.partus,D.de public.in rem actio. Anto.in cap.quia.de iudic.Imo.& Panormit.in cap.si diligenti.de præscriptio.Imo.in cap. vlti.in iij col.& iterum in xxix.co.titu.Rapha. Pau. Castr.& Roma.in dicta l.Pomponius. §.j.vbi Iason,& idem Paulus in l.iij.D.de vsucapionib.& in dicta l.sequitur.§.hæres.eo.titu. Nam semper de iure Canonico hæres tenetur exonerare conscientiam defuncti, cap. vlti. & ibi not de sepult.cap.super.& cap.cùm causam.de raptor.& cap.à nobis. le ij.clem.ij.de senten.excom.lib.vj.& facit l.vlti.cum ibi not.per Bald.& Ange.C.ne de statu defunct. Et cùm ius Ciuile nõ reperiatur correctum de iure Canonico,standum est illius dispositioni, etiam de iure Canonico,per not.in c.j.de oper.noui nunt.

Bona fides auctoris cõtinuanda in successorem, etsi nolit.

Hæres tenetur exonerare conscientiam defuncti.

A iure ciuili temerè nõ recedendum,si non inueniatur correctum.

Sunt tamen & quidem non minore numero,nec authoritate, qui tenent malam fidem defuncti,non nocere hæredi non vtenti accessione ipsius de æquitate Canonica, videlicet Innocen.in cap.cura.de iure patron.Dynus in cap.possessor.in fi.& ibi etiam Philip.Franc. qui hoc reputat singul.de regul.iur.libro vj.Cyn.Bal.& Ang.in dicta l.si ego.§.partus.D. de Public.in rem actio.Cyn.& Imo.sibi contrarius in dicta l.sequitur.§.hæres.D.de vsucapio. Cyn.in l.j.C.de vsucap.transfor.Ioan.And.in cap.cùm quis in ius alterius.de reg.iur.lib.vj. Bal.& Ang.in l.ij.C.de vsucap.pro hærede, Cyn.& Bart.in dicta l.vitia.C.de acqui.posses. & in

Mala fides defuncti non nocet hæredi non vtenti ipsius accessione de iure Canonico.

& in dicta l.cùm hæres.& ibi Cuma.D.de diuer.& tempo.præscript. Paul. Castr. consilio clviij.visa supra scripta facti narratione,colum.ij.versi.secundò respondetur,libro ij.Alexan. sibi contrarius consi.ix.visis acutissimis,colum.vlti.libro j.& consi.xxxix.visis scripturis.col. ij.versic.item potest responderi.libro ij.Bald.consil.xlj.illud adferam.col.x.versic. etsi quispiam opponat,libro iiij.Socin.consi.lx.in præsenti consultatione,col.penul.libro j.& consil. xxiij.capiendo primum.col.ij.versic.quartò eadem opinio,lib.ij.

Et hæc posterior sententia haud cubiè obtinet in præscriptionibus triginta aut quadraginta annorum,in quibus non requiritur titulus secundùm Ioan.Andr.in c.cùm quis in ius alterius.de reg.iur.lib.vj.& in cap.possessor.eo.tit. Bart. in d.l.cùm hæres. cum aliis multis concor.adductis per Soc.illis duobus consiliis suprà cõmemoratis,quę illic videre poteris, ne huc omnia congeram ab aliis iam collecta. Quibus tamen adde Corn. consi.clxvj.ad euidentiam.col.pe.lib.j.& consi.ccxcvj.in pręsenti consultatione,col.vij.versi.nec etiam obstat. lib.iij.& consi.cclxxvij.ad euidentiam.col.iij.versi.non obstat quòd mala fides.libro iiij.hic etiam vide Iaso.in l. Pomponius.§.j.col.iiij.D.de acquir.possess. *In præscriptionibus triginta aut quadraginta annorum non requiritur titulus.*

Bona autem fides in dubio præsumitur,nisi aliud subsit quod bonam fidem faciat præsumi, ex communi nostrorum opinione.Ita enim voluit glos.in l.super.in verbo,probetur.C. de præscrip.longi tempo.& in l.j.C.de euict.& in l.si quis emptionis titulo,in verbo,tenuerunt.C.de præscr.xxx.anno.vbi & hoc intelligit procedere, etiam si nullus titulus appareat, & in §.j.in versi.qui bona.Insti.de vsucap.& in c.sanctorũ.in verbo,sacræ. & ibi etiam Pan. de præscr.& in c.si diligenti, in verbo,bona fides. & ibi Inn.&Petr.Vbaldus in repet.Pan. & Fely.eo.tit.& glos.in c.vlt.in gl.j.& ibi etiam Panor.eo.tit.& gl.in c..cùm ecclesia.de cau. possess.& propriet.& glos.in cap.abbate.in princ.in verbo,domini.versic.ad hoc autem. de senten.& re iudic.libro vj.& in cap.licet.xvj.quæstio.iij.Innoc.in cap.Michael.de electio.& in cap.ij.de in integrum restitut.& in cap.vigilanti.de præscriptio.Dynus in l.j.D.de itine. actuque priua.Cyn.in l.j.in iij.quæstio.C.de seruit. Ioan. Andr.in additio. Specul.titu. de testamen.§.nunc videndum.in magna additione,colum.iij.Archid.in cap.j.in verbo, bona fides.de præscriptio.libro vj.Barto.in l.Celsus.colum.v.D.de vsucapionib.vbi de ea re elegantissimè disputat,& in l.communia.§.inter prædones.C..commu. diuid.& in l.quemadmodum.C.de agric.& censi.libro xj.Bald.in repetit.l.j.colum.iiij.C.vnde vi.& in sua disputatione incipien.accusatus de vi turbatiua.colum.penult.& consil.cclvij.Titius emit.libro j.& consi.cclxxxviij.dicta mulier,post medium.libro iiij. Ange.in l.j. C. quibus non obstat longi tempo.præscript.& in l.super longi.C.de præscript.longi tempor.Anton.in cap.peruenit.de censib.Petr.Anchar.consil.cxlij.clarior & breuior,colum.pen.versic.nunc autem. Cumanus consil.cix.domina Ioanna.ante finem.Panormit.consil.xviij.in causa & quæstione,colum.ij.libro ij.& consi.liij.in quæstione quæ ad præsens vertitur,colum.v.versicu. nec obstat si dicatur statutum,libro ij.Alexand.plenè consi.ccj.viso & discusso,colum.ij.libro ij. & consi.xcj.in causa & lite vertente,colum.ij.libro v. Petrus Ferra.titu.forma responsionis rei conuenti,in verbo,præscriptionis,colum.vij.Philippus Corne. consil.cxxx.viso libello, colum.ij.libro j.& consi.cccxxix.ostenso mihi processu.colum iiij.versi.cùm itaque non appareat,eodem libro j.& consi.cxvij.primo aspectu,colum.ix.versic.pro quo facit,libro ij. & consi.ccxxxix.& consi.ccvj.in hac consultatione , colum.ij.eodem lib.vbi de hoc dicit esse text.in cap.auditis.& in cap.cùm olim,de præscriptio.idem Barbat. consi.lj. colum.iij. libro iiij.Francis. Curt. Iunior consil.lxxij. princeps defunctus, colum. iij.in fi.& consil. lxxxiij. Deus pius,col.ij.& copiosissimè Socin.consi.xxxviij.in causa dominorum, col.ij.libro iij. Iason in §.sed istæ quidem actiones,col.iij.& sequen.Instit.de actio,Philippus Dec. consilio ccclxxv.iuridicam esse arbitror,col.ij.& consi.cccix.in causa mota Mediolani. ex Theologis scholasticis,Gabriel Biel in iiij.Sententiarum, dist.xv.q.xiiij.artic. princ. Et his quidem accedo,licet contrarium teneat Archidiac.in cap.j.de præscript.libro vj.& Bald.in l.j.C. de seruit. Quæ autem sint quæ malam fidem faciant præsumi, latè comperies apud nostros interpretes recentiores,quos suprà citauimus. *Bona fides an in dubio præsumatur: & si nullus titulus appareat.*

Sed quòd in dubio bona fides præsumatur,nemo negabit, qui intelliget etiam in dubio quemlibet bonum præsumi,l.meritò.D.pro socio.l.quoties.§.qui dolo.D.de probationib.l. cùm pater.§.re igitur,D.de legatis ij.cap.j.de serui.dicto cap. vlti. de præsumptionib. vbi Bald.colum.penult.rationem reddit.quia mores insunt à natura,ab eaque veniunt. Sed & idem in l.j.ad fin.C.si quis omis.causa testamen. Naturali (inquit) præsumptione quilibet præsumitur bonus ex bonis naturalibus principiis:quia qualia sunt principia, talia præsumuntur principiata:sed natura est bona,ideo & bonus quis præsumitur,nisi probetur offendisse.De quo etiam per glos.in c.si forte,in verbo,scientię.de elect.lib.vj.& per Luc.de Pen. in l.quemadmodum.col.pen.versi.quartò quæro.C.de agric.& censi.lib.xj. Panor.& Fely. in cap.cùm in iure.de officio delegati. Hinc & glos. notab. in cap. super literis. in verbo, priori modo,dicit,quòd si quis impetrauit rescriptum,& falsum suggesserit, non id præsumitur dolo fecisse.quam glo.pro singulari allegat,& sequitur Barbat.in l.ij.§.ex his.col.xvij. *Quilibet præsumitur bonus in dubio.* *Rescriptũ falsis allegationibus impetratum non præsumitur dolosum.*

Testibus deponentibus quem bonũ esse, magis credi, q̃ deponentibus malum.

D.de verb.oblig. Et ex his quoque, quod not. consuluit Petr. Anchar. consil.ccliij. in quæstione presbyteri, quòd si aliqui testes deponunt, accusatum esse diffamatum, dicuntque se credere illum esse malum: alij verò deponunt, esse bonæ famæ, & credunt illum esse bonum: magis his credendum est, quàm illis: quia consentiunt cum præsumptione iuris. Et vt dicit Innoc. in cap. veniens. de præsumpt. cùm testes sunt contrarij, vincunt illi, pro quibus facit tunc præsumptio.

Præscripsisse se dicens, bonã fidem allegare debet.

Iudex supplere potest in notoriis, modò allegentur.

Notorij allegatio fieri potest post conclusionem in causa.

Sed quæstionis est, an sit necesse ei, qui se dicit præscripsisse, hanc bonam fidem allegare, vt præsumatur, latè diximus suprà. Et esse allegandam, sicut notorium, tenet glos. in clem. appellanti. de appellationib. cum multis concordantiis ibi à me adductis. Quibus & illud addes, quòd licet iudex supplere possit in notoriis, vt ibi etiam diximus, hoc tamen intelligitur modò notorium allegetur, vt expressè voluit Anton. in cap. bonæ. de postul. prælat. & in cap. exceptionem. de except. & Imo. in l. iiij. §. hoc autem. D. de damno infecto. Quę quidem notorij allegatio potest fieri etiam post conclusionem in causa, vt dicit idem Anton. in cap. peruenit. de emp. & vendit. vbi & idem dicit de bona fide, & ibi post eum Imo. & Alex. in l. j. col. ij. C. vt quæ desunt aduoc. par. iud. suppleat. Matth. de Afflict. in constit. Siciliæ incip. Iustitiariis, col. iiij. versic. item quærit.

Bona fides non præsumitur in statuto requirēte eã.

Id tamen quod diximus bonam fidem præsumi, limitat Barbat. inter cõsilia Calca. consi. lviij. illud adferam in medium, nisi statutum requirat bonam fidem. Nam adhuc, vt huiusmodi statutum aliquid operetur vltra ius Ciuile, quod etiam exigit bonam fidem, certè non præsumetur, sed opus erit, vt probetur per quædam similia.

Præsumptio ex facto actoris vel rei procedens, necessario debet allegari.

Ignorãtia licet præsumatur in dubio allegari debet.

Diuturna præstatio inducit iustam & sufficientem causam, modò fuerit allegata.

Præsumptio debet esse super allegatis.

Olim dominus, hodie quoque præsumitur dominus, modò causa dominij allegetur.

Tu autem vltra ea quæ diximus, de præsumpta bona fide, & eius necessaria allegatione, hac generali sententia supradicta confirmabis, quòd quando præsumptio ex facto actoris, vel rei procedit, ea necessariò debet allegari. Ita quòd licet sufficiat libellum præsumptiuè concludere, per tex. in l. omnes. §. Lucius. D. quæ in fraud. credit. tamen succumbet qui eam præsumptionis allegationem omiserit, vt voluit Bart. in l. cùm quid. colum. vlti. & ibi Bal. D. si cert. peta. per tex. in l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni, D. de adulter. Anton. in cap. si cautio. de fide instrum. & in cap. ij. col. vj. de libelli oblat. Ange in dicta l. omnes. §. Lucius. quæ in fraudem creditor. Imo. in cap. super hoc. colum. ix. de renuntiat. Panormit. in cap. afferte mihi gladium. colum. ij. de præsumptionib. Paulus Castren. & Francis. Aret. in l. qui in aliena. §. j. in princ. D. de acquiren. hæredit. Roman. consil. lxxvij. incipien. reuerende pater, Francis. Areti. consi. cix. clarissime & consultissime doctor, in princ. quarti dubij. Guido Papæ consi. xlij. credo indubitanter, col. ij. Corne. consi. ccxcviij. col. vlti. libro j. Et hinc fit, quod licet præsumatur ignorantia, per l. verius. D. de probat. debet tamen allegari, vt dicit Bal. in l. quicunque. col. j. C. de seruis fugit. & Alexand. in l. qui bona. §. de illo. D. de damno infect. Philip. Decius consi. cclxvij. non excidit è memoria. col. penul. Similiter licet causa sufficiens, & apta præsumatur ex diuturna præstatione, l. cùm de in rem verso. D. de vsur. intellige tamen, si fuerit allegata l. ij. §. circa. D. de excep. doli. secundum Bal. in l. si certis annis. col. iij. versic. cùm non constat. C. de pact. Nam præsumptio (inquit) debet esse super allegatis, per dictum §. idem Pollioni. Et licet ex possessione quis præsumatur dominus, l. penult. & ibi Bart. D. de condit. instit. & per glos. & alios in l. cùm res, C. de probat. & per Canonist. in c. cùm ad sedem. de restit. spol. cum simil. tamen huiusmodi præsumptum dominium debet allegari, aliàs succumberet, vt tenet Bart. in l. rem alienam. col. ij. versic. quæro circa istam partem. D. de pignorat. actio. Et Bald. in l. etiam. col. iij. versic. & non licet. C. de execut. rei iudica. & in l. non ignorat. colum. ij. versi. in secundo. C. qui accusare non possunt. & in l. si minorem. colum. vltima, versi. quæro vlterius, C. de in integrum restitutio. minor. Salice. in l. certi. C. loca. Alexan. in l. non hoc. & ibi Iason col. vlti. C. vnde legitimi. idem Alexan. consi. lxix. in causa & lite vertente. colum. iij. libro ij. & consi. xciij. in causa & lite vertente coram arbitris. colum. penulti. eodem libro ij. & consi. cxxxvij. in causa & lite vertente inter Lancelotum, colum. ij. eodem libro ij. & consilio xxxv. in causa & lite vertente inter Benedictum, ante finem lib. v. Iason in dicta l. cùm quid. D. si certum petatur. in vtraque lectione, in quarum priore hoc singulare reputat. Et cùm olim dominus, hodie quoque dominus præsumatur, l. siue possidetis. C. de probationib. hoc tamen procedit, si allegetur, non aliàs, vt notabiliter voluit gloss. in l. certum, in princ. D. de confess. & Bald. post Cynum in l. edita. col. xij. C. de edendo. & consilio cccciij. Ioannes Simonensis, colum. penult. libro iij. & consil. ccccxlvj. sciendum est, in fin. eodem libro iij. Alexand. in dicta l. si minorem. in fi. C. de in integrum restitut. vbi ad hoc dicit singularem illam glos. & Francis. Aret. in l. nec furiosus. col. ij. D. de testamen. Et idem in possessione, vt videlicet qui anteà possedit, præsumatur possidere, si tamen allegetur. Dynus in cap. sine possessione. de regul. iuris. libro vj. Barto. in l. Celsus. D. de vsucapio. Bald. in l. non ignorabit. C. ad exhibendum. & in dicta l. siue possidetis. & ibi quoque Barto. C. de probationib. & in l j. colum. vlti. C. vti possid. Ioan. And. & alij recentiores, in d. c. cùm ad sedem. de restit. spol. Alex. consi. cxxxiij. viso processu. col. iij. in duobus locis, lib. j. & consi. lxxx. examinato processu, col. j. & iterum [illegible] col. penul.

col.pen.versi.non obstant allegata eodem lib.v.& consi.lxxxviij.quoniam omne datum.col. penult.versi.non obstant allegata,eodem lib.v. Francis. Aret. consi. lxviij. excelse domine, col.vlti.quanuis Anto.& Imo.in c.præterea.ij.de transaction.videantur tenere contrarium. Quibus adstipulatus est Panormit.videlicet,quòd non requiritur vt bona fides allegetur, in cap.vlti.col.viij.versic.sed quæro,de præscrip.& Barbat. consi.xlj.illud adferam in medium.col.x.lib.j.& consi.50.col.ix.lib.j.& consi.xviij.col.penul.libro ij.& consil. lxx. col.vj. eodem libro ij.vbique per tex.in cap.auditis.& cap.cùm olim.de præscrip.vbi fuit allegata præscriptio,nulla bonæ fidei mentione facta,additque rationem,quam dicto consi.50.dicit inconuincibilem:quia cùm notorium oritur ex iure,siue ex facto iuris,non est allegandum, quin ex suo officio super illo iudicabit,per tex.singul.in cap.Rainutius.de testamen.vbi iudex iudicauit ex notorio iuris non allegato,& ibi hoc videntur velle Imo. & Panormita. & idem Panormit.in dicto cap.adferte.de præsump.& Bal.in l.j C.vt quæ desunt aduoc.par. Felyn.in cap.ad hæc.col.ij.de appel.Sed ex iuris notorietate bona fides præsumitur, vt dictum est,ergo non est necesse eam allegari:quia præsumptio iuris est liquida probatio, secundùm glos.in l.tutor.C.de pericu.tuto.cum simil. Et hanc eandem rationem de notorio procedente ex iure sine facto iuris,tradit, nulla tamen bonæ fidei facta mentione, Barbat.consi.lxij.illud in medium adferam,col.ij.lib.j.& consi.xxxv.col.iiij.lib.ij.& consi.xlv.in princ.eodem lib.ij.& consi.lxx.præclarè scribitur,col.vj.eodem lib.ij.& consil. liij.col.vlti. lib.iiij.& consil.lxxiiij.scripsit Psalmista,col.pen.eodem libro iiij.& consi.omnium vltimo, col.iij.eodem libro iiij. Nec obstat (inquit Barbat.) dicto §.idem Pollioni.quia loquitur de notorio resultante ex facto partis & hominis, quod debet allegari per illum text.& gloss. in dicto cap.appellanti.de appellationib.& quod voluit Panormit.in dicto cap.adferte.hæc ferè Barbat.

Præscriptio sine bona fide allegata. Notorium iuris nō est allegandū. Bona fides præsumitur ex iuris notorio. Præsumptio iuris est liquida probatio.

Tu aduerte,Lector amantissime,quia Barbat.in duobus aut tribus errasse videtur. Primò,dum innuit non obstare bonam fidem esse non notoriam,cùm tamen tantum ab ea absit,vt nunquam possit esse notoria,cùm sit res occulta,opertaque,& in solius præscribentis animo reposita,qui soli Deo apertus est.Ex quo Tullius ad Brutum scribens:Non ignoras, ait,quàm sint incerti animi hominum.Secundò,dum allegat Panormit.in dicto cap.adferte mihi,trahitque text.in dicto §.idem Pollioni.ad materiam notorij, quanuis loquatur de præsumptione tantùm,non de notorio,quod longè à præsumptione distat.Tertiò, dum authoritate eorum quos allegat, facit discrimen,an notorium procedat ex facto hominis, an iuris. vt primum allegari debeat, secundum non debeat necessariò, quanuis ea differentia nusquam reperiatur,sed tantùm an præsumptio (nam de ea tātùm loquitur, vt diximus) resultat ex facto partis,de cuius fauore agitur:& tunc allegari debeat per dictum §. idem Pollioni.an verò ex facto alterius tertij,de cuius fauore non agitur, vt non sit necesse. Nec obstat dicto c.Rainutius.quia nihil ex eo infertur ad rem de qua agimus, sed illud tantùm, quod iudex suppleuit id quod erat meri iuris:sed quartam iure naturę filio debitam esse deducendam,licet à parte id fuisset omissum.Et ista est (inquit Innoc.)suppletio iuris,non facti.& ibi Panorm.in iij.col.in versi.nota.in verbo,cùm autem allegat,quod legitur,& not.in dicta l.j.vt quæ desunt aduoc.part. At satis constat,bonam fidem esse in aliquo, vel non iuris esse,sed facti:igitur non esse supplendam, si non allegetur.

Bona fides nunquam est notoria. Incerti hominum animi. Præsumptio & notoriū longè differunt. Quando præsumptio allegari debeat. Iudicis officio id quod meri iuris est suppletur.

Cæterum intellige quod dictum est,bonam fidem debere allegari,vt sufficiat tacitè eam allegationem colligi ex deductis : videlicet, si quis alleget se fundum possedisse tanquam suum,aut pro suo,vt expresè voluit Alex.consi.ccj.viso & discusso, col.j. lib.ij. per l.antiquos.in verbo,domini cognatione.C.de furt.& alia quæ allegat,& sequitur Philip.Decius consi.cclxvij.Et simile voluit Roma.consi.lxxvij.pater reuerende,post princ. quòd satis est allegare difficultatem probationis,ad hoc vt præsumatur.

Quomodo bona fides alleganda sit.

Intellige secundò,vt non requiratur hanc allegationem fieri in principio,siue in processu causæ.Sed satis est,vt fiat postquàm conclusum est in causa,vt voluit Panor.in cap.dudum. le j.col.ij.de electio.& Alexan.in l.j.col.j.versi.ex prædictis.C.vt quæ desunt aduoc.part. & Philip.Dec.dicto consil.cclxvij.

Allegatio bonæ fidei non requiritur in principio causæ.

Sed & illud in quæstionem vertitur,an sit tutus in foro conscientiæ, qui bona fide præscripserit,ita quòd non teneatur restituere,si mala fides superuenerit,completa prescriptione.Glos.in cap.si virgo.xxxiiij.q.ij.in tribus locis videtur velle rem hoc casu esse restituendam.Glos.autem in cap.vigilanti.in verbo,nouerit.de præscrip.post Aluar.tenet,quòd si ex causa lucratiua rem habuit,semper tenetur eam reddere.argu.l.qui autem. §. si quid cum pupillo.D.de his quę in frau.cred.Si verò ex causa non lucratiua,quia emit ab eo,quem credebat dominum, non tenetur. argumen. cap. quod debetur. xiiij. q.j. Sunt qui aliter distinguant,vt inter præscriptionem rei cuiuspiam, vt fundi, & similium : vt (inquam) hoc casu mala fides superueniens post completam præscriptionem non noceat in foro conscientiæ : & inter præscriptionem actionis, aut obligationis, quia tunc, cùm naturalis obligatio non tollatur præscriptione, durat vinculum æquitatis, quo sustentetur : nam

Vtrū bona fide præscribens tutus sit in foro conscientia per superuenientē malam fidem.

conuentio perpetua est,l.Stichum.§.naturalis.D.de solution.& l.obligationum ferè.§.placet.D.de actio.& oblig.l.at qui natura.in princ.D.de nego.gest.ideò & in foro conscientiæ obstringit.Et in hac sententia fuit Bal.in auth.ad hoc.col.iij.ver.reuertor igitur ad quæstionem,C.de vsur.At maior pars & Legistarum & Canonistarum tenent simpliciter hûc esse tutum in foro conscientiæ.glos.in cap.j.xiiij.q.vj.& in cap.j.de conces.præben.& in cap.vlt. in glos.vlt.& ibi Imo.col.xxxv.& Panormit.col.vj.de præscript. Innoc.in c.cura.in fi.de iure patron.& in cap.quia plerique,col.j.versic.qui tutus est,& ibi etiam Panorm.col.xj.vers. vij.de immun.eccles.Hostien.in Summa,tit.de præscript.Cardin.Floren.Imo.Panormit.& Fely.eodem titu.Ioan.Andr.in cap.possessor.in vltimo articu.& ibi etiam Petrus Anchara.colum.v.versicu. quæro circa debitum naturale, & Philippus Francus colum.penulti. de regu.iur.Bart.non obscurè in extrauag.ad reprimendum,in verbo,videtur.in fi.Bal.in l. cùm quis.col.vij.versi.post hoc sciatis.C.de iuris & facti ignor.& in c.de causis.col.iij.versi. vtrum possit renuntiari.de offic.deleg.& in c.j.ante fi.de controuer.inter domin.& vasal.& in cap.si quis per triginta.& ibi etiam Aluar.col.pen.& Card.Alex.in fi.tit.si de feudo fuerit controuer.inter domi.& agna.& consi.ccxcv.fama viciniæ est.in fi.& consil.cccxv.ponitur quòd si antiquitus.col.ij.lib.iii.Rainerius in subscriptione consi.Feder.Senen. cxxxj. casus talis est,quidam testator.Ioan.Fab.in §.j.col.ij.versi.quid si ea cópleta.Instit.de vsucap. Ange.in repet.l.j.C.de iudic.Panormit.consi.lxxxix.Iesu Christi &c. in quæstione, col.iij, lib.j.Roma.consi.alio.conclusionem primam,col.ij.versi.quintam autem. Lance. Ridolph. in suo vbere tracta.de vsur.Corn.consi.clxxvij.in hac re.col.ij.lib.ij. Franciscus Are.consil. xcij.viso legato.col.ij.versi.nec potes intelligere,& Ias.in l.si post diuisionem. col.ij. versicu. hinc videmus,C.de iur.& facti ignor.Philip.Dec.in c.j.col.vij.versi.secunda est.de constit. in prima lectu.& in c.iurauit.paulò ante fin.de proba.& è Theologis diuus Thomas quotlibet.xij.ac xxv.Scot.in iiij.Senten.dist.v.Anto.Flor.in secunda parte principali suę summę, titu.j.cap.vij.versi.qui autem ex beneuolentia.D.Bernardinus,in suis sententiis alioquin seuerior,in libro de Euangelio æterno,sermo.xxxij.cap.j.& iterum cap.iij. & iiij. vbi & alios adnotat idem tenétes:& Adria.Floria.nuper Roma.Pontifex in suis quæstionibus.Ideoque si testator iusserit hæredem restituere omnia ab ipso debita, non tenetur restituere quæsita præscriptione cum bona fide,vt dicit Bar.in l.legaui.D.de liber.leg.& in l.quibus diebus.§. Dominus.D.de condit.& demon.& Bal.in l.id quod pauperibus.C.de episc.& cler.& in l. si creditori,D.de legat.j.& in sua disputat.incipien.statuto cauetur, & Imo.in cap.vlti.col. xxxvij. de præscriptionib.

Præscriptione quæsita in fideicōmissum nō veniunt.

PAISIBLEMENT, GLOSSA III.

Pacificè possidere quis dicatur.

QVIS pacificè possedisse dicatur,vide glos.prag.sanct.in tit.de pacif.possess.

DIX ANS, GLOSSA IIII.

Præscriptionū tempora.

MAior pars præscriptionum decem annorum numero circunscribitur,aut si longius tempus deposcit,aut illius absentia,contra quem præscribitur, vel causæ, aut partium qualitas eodem annorum numero,vel duplicato, aut aliter multiplicato ferè semper concluditur. Cuius rei quanquam nulla ratio reddi posse videatur,vt voluerunt glo.& doct.in l.non omnium,D.de legib.& in l.j.§.pueritiam. D.de postul.sicut nec de aliis temporum curriculis à legibus statutis,vt dicit gloss.ibi, & Bald.& glos.in c.j.in verbo vsque annum,tit.si de inuestit.inter domi.& vasal.lis oriat.& in cap.ij.de rescrip.lib.vj.& in clem.nolentes.in verbo,quadragesimam.de hæret.& Bal.in conclusionibus Feud.in fi.Tamen (vt hîc dicam quod sentio) non mihi videtur huiusmodi denarius numerus,vel simplex,vel multiplicatus, huic rei vbique à nostris Iureconsultis omnium rerum gnaris temerè aut fortuitò fuisse appositus,sed ob eam causam, quòd hic numerus longè est cæteris omnibus perfectior,vt qui contineat omnia numerandi genera,vt par,impar,quadratum,quadrantale,longum,planum,primum,compositum,vt in problemat. Encyclicis,lib.xv.& iterum auscultationis Physicæ, lib.iij.scriptum reliquit Aristotel. Cuius dicta tanquam fontem intellectus,leges sequuntur,vt dicit Bal.in l.vlti.C. de fideicom.lib. sed & hic numerus (vt subdit ipse Aristoteles) fons & principium omnium numerorum: quippe qui ex vno,duobus,tribus,& quatuor constet. Item in decem proportionibus quatuor cubici numeri consummuntur:quibus numeris vniuersum constare Pythagoreis placet. Ex quibus causis fieri dicunt,quòd omnes homines tam Græci quàm Barbari adusque decem tantùm numerare consueuerunt, deinde verò replicare incipiunt, vndecim, duodecim &c.Hincque & naturam decem digitos hominibus dedisse, quò sui calculi numeros veluti attingerent.Quod ipsum ex Pythagora adducit Aristoteles, & à Plutarcho quoque traditur in lib.de placit.Philosophorum j.quo loco de principiis rerum disserit. Sed & Vitruuius lib.iij.Archi.cap.j.Perfectum,inquit,antiqui instituerunt numerum,qui decem dicitur.Nanque ex manibus denarius digitorum numerus,ex digitis verò palmus, & à palmo pes est

Numerus denarius, vel simplex, vel multiplicatus, cur sit tempus statutū præscriptioni.

Numerus denarius cæteris omnibus perfectior.

Numerus denarius ab antiquis perfectus habebatur.

pes est inuentus. Sicut autem in vtrisque palmis ex articulis à natura decem sunt perfecti: ita etiam Platoni placuit esse eum numerum ea re perfectum, quòd ex singularibus rebus quæ μονάδες apud Græcos dicuntur, perficitur decussis: quæ simul ac vndecim aut duodecim sunt facta, quod superauerint, non possunt esse perfectæ, donec ad alteram decussim peruenerint. Quo in loco Vitruuius (vt illud obiter dicam) decussim pro decade posuit, vt annotauit Budæus, doctrinæ Gallicæ vertex, in lib. j. de Asse. Plato autem ipse huius numeri perfectionem (vt Marsilius docet) ostendere voluit, dum integram absolutæ Reipublicę formam composuit denario librorum numero, omnium numerorum integerrimo, numeros, tum intra se numeratos continente, tum ex sese innumeros replicante. Macrobius, & ipse Platonicus, hunc nnmerum perfectissimum dicit lib. j. de somnio Scipionis. Aristoteles, vt ad eum reuertamur, decem genera entis nominat decem categorias, quo nomine sibi volumen inscribere placuit ostendenti Philosophicè: vt Eustathius voluit decē πράγματα, id est, entia realia: vt Alexand. Aphrodiseus decem φωνάς, id est voces: vt Porphyrius decem νοήματα, id est intellectus, siue conceptus, vel (vt Iamblicus) decem voces simplices, non vt voces, sed vt significātes res ipsas simplices medio (vt ita loquar cū Reuchlino) decem conceptuum simplicium. Cui assentiuntur Alexand. Aegeus Ammonius Hermiæ & Simplicius, qui etiam arbitrati sunt in istis decem generalissimis entibus duo quædam præcipua reperiri posse, in quæ diuidantur, tametsi ab vna essentia ortis, veluti substantiam & accidens, siue corporeum & incorporeum, seu materiale & immateriale, aut simplex & compositum: ita enim duo amat denarius, vt ab vno progressus, ad duo & per duo redeat in vnum. Primus enim incompositus ternarius est, ex vno & duobus non quidem compositus, sed constans: quia vnum non habet compositionem, secundum non facit ergo compositionem, quando sequi volumus verborum proprietatem: οὔτε γὰρ ἡ μονάς, μένουσα ἔτι μονάς, θέσιν προσλαμβάνει: οὔ ἡ στιγμὴ, μένουσα στιγμὴ, τὴν θέσιν ἀποβάλλει, vt inquit Simplicius in commentariis super prædicamentum quantitatis. Quorum verborum hic sensus est: Neque enim vnitas, manens adhuc vnitas, positionem assumit: neque punctus, manens punctus, positionem abiicit. Ex quo differentiam agnoscere possumus, qua distat vnitas à puncto. Cumque nihil sit ante ortum, rectè dicimus vnum esse primum. Binarius autem non est compositus ex numeris: quoniam ex sola vnitate vna & vna ordinetur, & ideò numerus est: quia prima multitudo est, a nulloq; potest numero metiri, præterquam a sola vnitate omnium numerorum mensura communi. semel enim duo, nihil aliud quam duo est. Quamobrem ea multitudo, quæ appellatur Ternarius, verissimè ab Arithmeticis numerus primus incompositus nuncupatur. Binarius enim hinc procedēs non est incompositus numerus, sed magis propriè non compositus. Cupiens itaque Ternarius non esse otiosus, quin potius bonitatem suam in omnes creaturas absque inuidia multiplicari, de virtute progrediendo ad operationem, illud fœcundum quod est in eo multum multitudinis productiuum, tanquam numeri de numero, & illud essentiale, quod est in eo vnum, omnis productionis fons & origo simul, & omnis processionis initium, & omnis substantię immutabilis permanentia perpetua mente intuetur ac respicit, & ita sese in seipsum retorquet per modum vnitatis & duitatis, semetipsum multiplicās atque dicens, semel bis duo, sunt quatuor, hoc est τετρακτύς, siue quaternitudo, quæ omnium quæ creata sunt idea est, quoniam (vt aiunt Arithmetici) quaternario omnis progressio perficitur. vnde oritur decas illa, quam appellamus decem omnium rerū generalissima. Nam vnum, duo, tria, quatuor, de omnipotente potentia ad energiæ actum exeuntia, producunt decem, quorum dimidium est quinque. Pone igitur in medium quinq;, tanquam aliquem signiferum in medio exercitus, & in eius latere dextro numerum proximè superiorem, qui est sex, & in latere sinistro numerum proximè inferiorem, qui est quatuor, hæc duo iuncta constituunt decem. Pone iterum in latere eius dextro numerum proximè superiorem, qui est septem, & in latere sinistro numerum proximè inferiorem, qui est tria, hæc duo iuncta simul, constituunt decem. Pone rursus in latere dextro numerum proximè superiorem, qui est octo, & in latere sinistro numerum proximè inferiorem, qui est duo, hæc duo iuncta constituunt quoque decem. Pone demum in latere dextro reliqua nouem, & in latere sinistro vnum: iamque reduc illa nouem ad vnum, & resurgunt decem. Quæ rursus ad viginti relata, incipiunt denuò esse vnitas, & deinceps ad omnes numeros cardinales vsque ad centum. Sicut enim bis vnum faciunt duo, & ter vnum tria, & quater vnum quatuor, & similiter vltrà: ita bis decem faciunt viginti, & ter decem triginta, & similiter vltrà: non aliter de centum, non secus de mille, & vltrà. Hæc quidem ratio est (vt placet eidem Reuchlino) cùm decem per iota, ι quæ virgula est erecta, Gręcè scribimus, aut per solum punctum Hebraicè י id est, עשרה notamus, quæ tamen signa tam Barbaris, quàm Latinis alioqui simplicem reputant vnitatem: quippe à qua numerus denarius oritur, & in quā desinit. Cuius Pythagoricum extat symbolum, videlicet, vnum, duo, quæ Zaracas Pythagoræ præceptor per nomina propagationis pronuntiare consueuit, vnum appellando patrem, & duo ma-

Cur denarius numerus perfectus dicatur.
Decussis pro decade positus.
Plato integram absoluta Reip. formā decem libris conclusit.
Denarius numerus perfectissimus.
Decem entia.
Decē πράγματα.
Decē φωναὶ
Decem νοήματα.
Inter decē entia duo sunt præcipua.
Ternarius incompositus.
Vnum non habet compositionem.
Differentia vnitatis à puncto.
Vnū rectè dicitur primum.
Binarius cur numerus dicatur.
Ternarius numerus primus incompositus.
Binarius numerus propriè nō compositus.
Quaternio omniū quæ creata sunt idea.
Quaternario omnis progressio perficitur.

Cur denarius numerus decas apud Græcos vocetur. *Pythagorei mundũ appellant decada.* *Sphæra qui bus constet.* *Quid sit antichthõ.* *Cur antiqui dextras iũgebant.* *Quo numero Plato ad delendã culpam sit vsus.* *Quidã numeri purgationi & corrigendis vitiis dicati.* *Virgilius Platonicus* *Denarius numerus animæ genitor.* *Cur denarius numerus apud antiquos magno in honore fuerit.* *Anno luget fœmina virum.* *Sodoma & Gomorra propter decem iustos fuissent saluata.* *Laban decem vicib. mutauit mercedem Iacob.* *Decimæ vnde ortæ.* *Decimæ Ethnicorũ.*

trem, testimonio Plutarchi in Timæi psichonia. Nam vnum & duo cum essentia diuina producunt quaternitudinem, illam tetractyn, ideam omnium rerum denario numero consummatarum. hæc fermè Reuchlinus. Cui & tu adde denarium à Græcis decada vocari, quasi dechada, quòd omnem in se numerum recipiat: Pythagoreosque decada etiam mundum vocare, quòd eo numero sit compactus: constat enim Sphæra, quæ dicitur asplanes, & planetis septem, elementatique natura, & postremo antichthone. Quo tamé nomine (quod mirum est, vt scribit Cælius) intelligebant illi Lunarem sphæram: quia vt terra Lunam vmbra hebetat, ita Solem Luna nobis plerunque adimit. Adde & illud ex numeri huius religione quadam & obseruantia moris fuisse veteribus, vt iustissimi quique fidei comparandę gratia dextras iungerent, quia sic denarium præmitterent numerum. Nec illud item prætermittendum puto, quòd Plato ad delendam culpam numero vteretur denario, centenario, millenario. Nam cuilibet voluptatis gradui suppliciorum decem contribuit: ita enim oblæsæ maiestati diuinæ rependi omnino par fuit. Quoniam sicut beatitudinis gaudia iustitiæ humanæ dolores exuperant: sic miseriæ, cruciatus, iniustitiæ, voluptates. Denarij autem rationem centenarius continet, & millenarius, quia (vt diximus) ex denario vniuerso consurgunt. Proinde numeri, quos Vniuersos dicimus, purgationi & emaculandis animis dicantur, vt labes ex peccato inusta contractaque prorsum eluenda significetur, & candidissima æternitatis luce perfrui valeamus: quæ depuratum modò extersumque nitidius admittat æthereum sensum, atque auræ simplicis ignem. Propterea Virgilius reconditioris scientiæ vates, Platonicorum mysteriis amplissimè imbutus, ita pronuntiat:

Centum errant annos, volitantq; hæc littora circum.

Et alibi ad eundem sensum:

-- Mille rotam voluere per annos.

Ante hos omnes Trismegistus in eo libro, cui Pimander titulus est, è tredecim tradit denarium numerum esse animæ genitorem, vnitatemq; secundùm rationem denarium complecti, rursumq; denarium vnitatem. De hoc numero quoque hæc Ouidius libro Fastorum iij. statim post ingressum:

Annus erat, decimum cùm Luna receperat orbem:
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus.
Seu quia bis quino fœmina mense parit:
Seu quòd ad vsque decem numero crescente venitur.
Principium spatiis sumitur inde nouis.
Inde pares centum denos secreuit in orbes
Romulus, hastatos instituitq; decem.
Et totidem princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora, legitimo quiq; merebat equo.
Quinetiam partes totidem Tatiensibus ille,
Quosq; vocant Ramnes, Luceribusq; dedit.
Assuetos igitur numeros seruauit in anno:
Hoc luget spatio fœmina mœsta virum.

Sed iam Ethnicos hos scriptores relinquamus. Sacræ literæ apertè docent in numero hoc denario quicquam esse latentis energiæ, ac mysterij, cùm adeò frequenter illum nobis inculcent. Primùm enim Genes. 16. Sara post decem annos Agar ancillam dedit Abrahamo in vxorem, vt ex ea susciperet liberos. Et cap. 18. Deus Abraham pollicetur non se deleturũ Sodomam & Gomorram, si decem iusti illic inuenirentur. & cap. 24. Seruus Abraham tulit decem Camelos de grege domini, deditque Rebeccæ armillas decem siclorum. Et 31. cap. Laban mutauit mercedem Iacob decem vicibus. Et 42. Decem fratres Ioseph in Ægyptum descenderunt. Et cap. 45. Ioseph Beniamin fratri redeunti decem asinos, ac totidem asinas dedit, tritico paneque onustas. Et Exodi 26. in primo tabernaculo fieri præcipiuntur decem cortinæ, & paulò pòst, tabulæ stantes denis cubitis, & cap. sequen. in latitudine atrij ipsius tabernaculi præcipiuntur etiam fieri columnæ decem, basesque totidem. Et 34. cap. decem illa precepta duabus tabulis conscripta Moysi à Domino data sunt. In Leuitico cap. 26. decem mulieres in vno clibano coquunt panes, & in cap. sequen. quicquid decimum venit, sacrificatur Domino. Hinc decimæ, quas vocamus, ortæ possent videri, nisi longo antè tempore Abraham decimas Deo dedisset ex omnibus, vt scribitur Genesis 14. quas etiam diis cõsecrasse Ethnicos legimus. Tradit enim Herodotus libro primo Crœsum monuisse Cyrum, vt decimæ omnium hircorum Ioui redderentur. Et libro nono Aeginetas decimã ex spoliis Persarum, qui ad plateas occubuerunt, diis quibusdam dedicasse. Et Xenophon in oratione, quam edidit de Agesilai laudibus, tradit in duobus annis centum talenta, & amplius Deo apud Delphos decimam dedicasse. Vide Plutarchum in vita illius, vt, quod notius est omittam. decimas Herculi olim fuisse destinatas, quod videre licet apud Diodorum

dorum Siculum libro quinto,& Plutarchum in Proble.cap.xvj. Sed vt redeamus, Numeri 14.Filij Israël Dominum tentauerunt per decem vices. Et cap. 29. Mensis septimi dies decima sancta,& venerabilis prędicatur:& paulò pòst dicitur,Die quarto offeram vitulos decem. In Deutero. interdicitur Ammonitis atque Moabitis ingressus ecclesiæ, vsque ad decimam generationem. Iosue 17.Et ceciderunt Manassè funiculi decem. Et Iudicum 20. Decem viri eliguntur è centum,& mille è decem millibus.Et Ruth quarto cap.Boos tollit decem viros de senioribus ciuitatis. Et primo Regum cap.j. Helcana Annam vxorem alloquens, Nunquid(ait)non ego melior tibi sum,quàm decem filij? Et cap.17. Isai, filio Dauid iubet accipere decem panes,& decem formellas casei.& capitu.sequen. Canunt mulieres, Percussit Saul mille,& Dauid decem millia.Et 25.cap. Dauid misit decem iuuenes ad Nabal.Et 2.Reg.15. reliquit Dauid decem concubinas ad custodiendam domum. Et cap.19.in fin.decem partibus(inquit vir quispiam)maior ego sum apud regem,&c. & 4.Reg. 20. cap. Sol decem gradibus reuersus est. quod & repetitur Isaiæ 38. cap. Thobias, vt in ipsius lib. cap.j. scribitur, decem talenta à rege accepit. & Psal. 32. scribitur, Confitemini Domino in cithara,in psalterio decem chordarum psallite illi. Et Psal.67. Currus Dei decem millibus multiplex. Et 90. Cadent à latere tuo mille, & decem millia. Et Ecclesiastes 7. Sapientia confortat sapientem super decem principes ciuitatis. Et Esaiæ 5. Decem iugera vinearum faciunt laguncularn vnam.Quem locum enarrans Hierony.scribit denarium numerum in scripturis sanctis mysticum esse,atque perfectum. Et Danielis 7. Quarta bestia decem habet cornua.& paulò infrà, Decies mille myriades ante ipsum stabant. Et apud Hieremiá, Viri decem, viri ex omnibus linguis Gentium apprehendunt fimbriam viri Iudæi. Quo in loco Hieronymus, Iota, ι ait, litera ex qua sumit nomen Saluatoris exordium, non solùm apud Græcos, sed & apud Hebræos,' iod denarium numerum significat. Et Matth.25.Simile est regnum cœlorũ decẽ virginib. Quo in loco Nicolaus Lyra multa de huius numeri perfectione disserit. Et Luc.16.Christo occurrũt decẽ viri leprosi. Et 19.Homo nobilis decẽ minas seruis dedit,ex quibus is, qui ex vna decem alias minas acquisiuit, accepit à Domino potestatem supra decẽ ciuitates: de qua re statim audies quid Origenes dixerit. Et Apocal. 2.cap.ita scriptum est,Habebitis tribulationem decem diebus:vbi etiam Lyra multa de hoc numero. Et cap. 12. Draco habet decem cornua. Et iterum cap.sequen.Altera bestia habet etiam cornua decem & super cornua eius decẽ diademata. Nunc audi Origenem 16. cap. in Genesim. Non sine ratione esse dicit, quòd post famem & seruitutem populus Aegyptius quintas offerebat Pharaoni, Israëliticus autem, decimas sacerdotibus. Vide (inquit) Ægyptium populum quinario nummo tributa pendentem, quinque enim corporei designantur, quibus populus carnalis deseruit. Semper enim Ægyptij corporalibus & visibilibus obsequuntur.At verò Israëliticus populus honorat decadem perfectioris nummi: decem enim verba legis accepit, & decalogi virtute instructus ignota mundo huic sacraméta diuina largitione suscepit. Sed & in nouo testamento similiter venerabilis est decas: sicut & fructus spiritus denis exponitur germinare virtutibus. Et seruus fidelis de negotiationis suæ lucris decem minas offert domino, & decem potestatum accepit potestatem. Verùm quia vnus author omnium,& fons & initiũ, vnus est Christus, idcirco & populus decimas quidem ministris, & sacerdotibus præstat, primogenita verò offert primogenito omnis creaturę,& initia omnium.Idem in Leuiticum Homil.15.enarrans illud de duabus decimis, Sit panis vnus.Decem (inquit) numerus vbique perfectus inuenitur. Totius enim numeri ex ipso ratio & origo consurgit.Competenter igitur author & origo omnium Deus sub hoc numero videtur ostendi: hæc Origenes, vt interim taceam, quæ de huius numeri ratione disseruit Hirenæus aduersus hæreses,libro primo,cap.15.Augustinus libro secundo de Doctrina Christiana,& de Ciuitate Dei,lib.15.cap. 20.Gregorius in lib.Iob,cap. 49. Cassiodorus in Psal.10.Nec huius numeri vim videntur ignorasse nostri Iurecõsulti, non solùm ex his quæ in præscriptionibus,de quibus nunc tractamus,definierunt: sed & ex eo quod statuerunt tempus simpliciter,& sine alia declaratione prolatum significare decennium: ita enim scribitur in l.sine præfinitione. D. de pœnis. quam in eam rem expendit Dominicus, & dicit singulare in cap.ex literis.colum.iiij. versic.quid si iudex dicit,extrà de constitutionib.& in cap.j.de postul.& in l.ita stipulatus.colum.ij. versic.limita primum. D. de verbo. obligationib.& in l.ait prætor.§.si iudex.colum.vlti. D. de re iudicata.

Mensis septimi dies decima sancta.

Denarius numerus in scripturis mysticus.

Aegyptij cur quintas, Israelita verò decimas obtulerint.

Fructus spiritus denis germinat virtutibus.

Cur decima sacerdotibus, primogenita verò Christo offerantur.

Tempus simpliciter prolatum significat decẽnium.

Et hæc quidem satis,vt opinor:nunc ad consuetudinem nostram redeamus, quæ diuturnitate temporis innititur. Eam multa confirmant, vltra iura vulgaria de præscriptione decem vel viginti annorum loquentia,de qua nuncupatim titulum habemus,C.de præscript. longi tempo. decem vel viginti annorum. Primùm enim habemus textum communi opinione notabilem,licèt omnibus notum,in l.cùm de in rem verso.D.de vsuris. Ex cuius imis visceribus deprompta videtur fuisse hæc nostra consuetudo, vbi ex decennali possessione præsumitur titulus allegatus,vt hic in nostra consuetudine. Sunt tamen super intellectu illius text.variæ ac discordes doctorum sententiæ: aliis dicentibus eam tantùm procedere in

Ex decennali possessione præsumitur titulus allegatus.

præstat

præstatione diuturna, & sic cùm interuenit traditio, aut factum eius, contra quem præscribitur. Aliis contrà affirmantibus, eam habere locum non solùm cùm quis diu præstiterit, aut soluerit quicquam annuum, sed cùm tantùm patitur rem possideri nullo alio suo facto interueniente, vtrisque suas partes argumentorum & rationum autoritate alacriter confirmantibus: quæ quidem causa breuitatis omittemus. Priorem partem sequuntur Iacob. Aret. Petrus, Cynus, Bulg. Bald. Angel. in repetitio. & Iason in l. si certis annis. C. de pactis. Iaco. Rau. Petrus & Cynus in l. penulti. C. communi diuidundo. Barto. in l. Celsus. D. de vsucapio. versic. habes ergo probare. & in disputatio. incipien. mulier habens magnum patrimonium. colum. vlti. Baldus & Angelus in l. qui in aliena, in princip. D. de acquirenda hæreditate. & in l. seruitutes prædiorum rusticorum, & ibi etiam Iacob. But. D. de seruitut. Baldus in dicta l. cùm de in rem verso, in lectura antiqua, & in l. j. colum. iij. versicu. quæro nunquid possidens. C. de fideicommiss. & in l. solent. §. non verò, colum. ij. versic. nono quæro, D. de officio proconsul. & in cap. si quis. in verbo, per vnum annum. titul. si de inuestit. inter dominum & vasallum fuerit controuers. & consil. c. incipien. mulierem maritus duxit, lib. iiij. Imol. & Romanus in l. in summa. §. vlti. D. de aqua pluuia arcen. Barbat. consilio xxviij. Omnipotentem Deum, colnm. ix. versic. & si dicatur amice, libro iiij. & Petrus Ferra. in titu. forma libelli pro hæreditate vel re singulari diuidenda, in verbo, communiter & pro indiuiso, colum. ij. Florianus in dicta l. cùm de in rem verso, colum. vlti. D. de vsuris. vbi tamen hoc intelligit, nisi patientia esset mutua, vt in casu glos. in l. penult. C. commu. diuid. de qua dicemus posteà. Posteriorem autem sententiam tenuerunt glos. Iaco. Petr. But. Bartol. & Baldus, hi quidem quinque sibi contrarij, Fulgos. & Floria. qui sanè dicit esse communem in dicta l. cùm de in rem verso, glo. Barto. Floria. & Paul. Castr. qui hanc etiam dicit esse communem Legistis & Canonistis in dicta l. seruitutes. D. de seruitutib. gloss. Dyn. Barto. in l. j. §. vlti. D. de aqua plu. arcen. glo. in c. dilectio. xvj. quæst. iij. gloss. Anto. & ferè omnes in repetitione c. peruenit. de constitut. Innocen. in c. si diligenti. de præscriptio. Dyn. in §. sed neque. & ibi Angel. colum. v. versic. cautela. Institu. de actio. Barto. in d. l. qui in aliena. & ibi latè Alexand. & Barto. consil. clxxxix. primò quæritur vtrum iurisdictio. colum. ij. Alber. in l. ij. C. de seruitut. & aqua. Bald. in l. j. per illum textum, C. de patria potestate. & in l. j. in vij. cap. C. qui admittan. ad bon. poss. & in dicta l. j. C. communi diuidundo. Salicet. in dicta l. si certis annis. & ibi quoque Alexand. qui ita dicit se consuluisse, sicuti verè consuluit consilio lxix. circa primum dubium. colum. ij. libro quinto. Angelus in l. vltima. in fin. D. de vsucapio. pro dote. Raphael Cuma. & Romanus in dicta l. qui in aliena. D. de acquiren. hæred. Cæpol. in tract. seruitut. vrbano. prædio. cap. xix. octauò principaliter, colum. ij. vbi etiam dicit esse communem opinionem, & in practica obseruari. Alexander in dicta l. si certis annis columna penultima & vltima. & consil. lxix. circa primum dubium, colum. prima, versic. prætereà potest, libro vj. Felynus in cap. de quarta. colum. xiiij. *versiculo, fallit* secundò, de præsumptionibus. & dicit Imol. in dicta l. prima & vltima, D. de aqua pluuia arcenda. & in dicta l. qui in aliena. quòd quamuis prior opinio sit in puncto iuris, ista tamẽ seruaretur in practica, nec ab ea esset in iudiciis recedendum, propter auctoritatem glossæ. Nec longè ea distat à consuetudine nostra. Sunt tamen, qui in hoc distinguunt inter magnum & paruum præiudicium, vt per Bartol. in dicta l. cùm de in rem verso. & in sua disputatione incipien. mulier habens magnum patrimonium, in fine, vbi elegantissimè hoc tractat, & in dicta l. seruitutes. D. de seruitutib. vrba. prædio. Bald. in dicta l. j. C. qui admit. ad bonorum possess.

Iussum patris præsumitur aditionẽ filij fami. præcessisse.

Patris consensus quãdo præsumatur interuenisse.

Secundò, huc pertinet textus singularis in l. si filiusfamiliàs. C. de petitione hæreditatis. vbi si filiusfamilias delatam sibi hæreditatem decennio possederit, præsumitur iussus patris aditionem præcessisse. quem Bartolus dicit singularem, & se nescire alibi. post eum Baldus & Angelus ibi, & idem Angelus in l. sciendum. D. de verborum obligationibus. & Barbat. in repetitio. rubricæ, D. de fide instrumentorum. charta penultima, colum. j. & Iason in dicta l. si certis annis. colum. iij. versicul. pro ista conclusione, C. de pactis. Et illum dicit notabil. Bald. in eadem l. si certis annis. colum. iiij. versic. secundò hoc probatur, & in dicta l. si filiusfamilias, dicit Baldus ibi, in fine, quòd si ex statuto non possit filius contrahere sine expresso consensu patris, & filius rem quampiam vendiderit alij, qui decennio post illam venditionem tenuerit, præsumitur patris consensus in alienatione interuenisse. Sequitur Alexander consilio lxxix. circa primum, de quo quæritur, columna tertia, versiculo, sed præmissis omnibus, libro primo, & Barbat. in dicta l. sciendum, columna xxvj. & in l. j. col. xij. D. eod. titu. de verbo. obliga. & in repeti. dictæ rubr. de fide instru. & in repeti. rubri. qui admit. ad bonor. possess. colum. iij. & consil. xxxiij. scribit Psalmista, colum. ij. lib. iij. & consilio j. quod incipit, ad reuerendissimum, colum. v. lib. iiij. & Francisc. Aret. consil. xxxvj. casus talis est, post princ.

Tertiò, non hinc longè abest, quod Alexander consuluit consil. cxiij. viso & diligenter considerato themate, colum. penulti. versicu. quartò comprobatur, libro iij. quòd si is, qui rem

rem emphyteuticam emit, eam possedit decem annos patiente domino, præsumitur dominus præstitisse consensum huic alienationi. Sequitur Philipp. Dec. consil. clxxxv. colum. vlti. vbi hoc reputat notab. & consilio.ccccix. viso consilio. colum. j. & Iason in dicta l. si certis annis colum. iij. C. de pactis. & in dicta l. j. colum. vj. versic. quintò limita. C. qui admittan. ad bono. possess. vbi & hoc dicit notabile in l. si certis. colum. vij. versicu. sextò facit. D. de verborum obligat.

Ex patientia decem annorũ præsumitur consensus.

Quartò, huic subiiciendus & alius casus æquè memorandus in dicta l. qui in aliena, post princip. versic. & si non adiecit, D. de acquirenda hæredita. vbi è diuerso, si pater decennio hæreditatem filio delatam possederit, præsumitur consensus filij interuenisse. Quem dicit valde singul. secundùm omnes Barbat. consil. xxxiij. scribit Psalmusta celebris, colum. ij. libro item secundo. & valde eleganter idem Barbat. inter consilia Alexand. consil. cxxxv. clementissimi Dei Patris. colum. vj. versicul. & adduco text. lib. iiij. Et per illum textum voluerunt Baldus, Angelus & Imol. & Franciscus Aret. in dicta l. si filiusfamil. videlicet quòd stante statuto, quòd minor vel mulier non possit obligari sine consensu propinquorum, certè per lapsum decennij præsumitur hunc consensum interuenisse. De qua re, quia non est omnino sine dubio, vide quæ latius scripsi in §. Legum Connubial. in glossa v. in viij. limitatione.

Patre decennio possidente hæreditatem filio delatã, præsumitur filij cõsensus interuenisse.

Quintò, quod authoritate illarum duarum legum voluit glossa in l. j. in verbo, ratam. C. qui admittan. ad bono. possess. quòd si filius longo tempore possederit hæreditatem, cuius bonorum possessionem petierat, præsumitur pater ratificasse ita petitionem, vt ex eo sibi vsumfructum acquirat. Et illam sequuntur Cynus, Barto. Angel. Salycet. Fulgo. Roma. Alexand. Corne. & Iason ibi, & Baldus in l. ij. C. de legit. hæred. Et ne putes id, quod nunc dicimus, illud idem esse, quod diximus suprà versic. ij. debes intelligere, quòd illa lex loquitur de petitione hæreditatis, quæ est perpetua, hîc verò loquimur de bonorum possessione, quæ est annalis l. vltima, D. quis ordo in bonorum possess. seruc. ideò ratificatio illius debet fieri intra idem tempus, vt est textus in l. bonorum. D. rem ratam habe. tamen ex huiusmodi longo tempore præsumitur interuenisse intra tempus præfinitum, vt declarant docto. quos suprà citauimus, & est communis opinio, licèt contrarium teneant Bald. & Paulus Castrens. in dicta l. j.

Per lõgum tẽpus præsumitur ratihabitatio

Petitio hæreditatis perpetua.

Bonorum possessio annalis.

Ratihabitio fieri debet intra tempus definitum.

Sextò, eiusdem farinæ est, vt loquar prouerbialiter, text. in cap. illud, de præsumptio. vbi per diutinam decem annorum cohabitationem cum aliis adminiculis probatur matrimonium: quem textum Anto. Cardinal. Floria. Imol. Panormit. & Fely. trahunt ad matrimonium spirituale, vt scilicet sufficiat ad probationem tituli, vt institutionis, vel confirmationis, quòd longo tempore quis tenuerit beneficium & habitus fuerit pro rectore, siue possessorio, siue etiam petitorio. Et sic tempus, vt illi dicunt, inducit præsumptionem tituli, adeò vt quis non aliter cogatur ostendere, quamuis Innocen. ibi non satis in ea re firmus fuerit propter aliquam rationem, cui omnes respondent. Et idem quoque in ipsa specie tenuit Hostien. in c. licet. in verbo, officij, & ibi etiam Panormit. colum. penulti. Imol. colum. vij. versic. extra gloss. vt dixi. Ioan. Ana. & Fely. columna iiij. de simo. vbi dicunt sufficere hoc casu probare titulum per iuramentum. quod est multum notandum ad id quod hîc in nostra consuetudine expresè de iuramento cautum est. In eadem quoque sententia fuit Federic. Senen. consil. lxj. vacante quodam prioratu. versicu. contra hoc opponit episcopus, & consi. ccxxxiiij. principium super primo puncto, & illius præceptor Ioan. Andr. in cap. si iudex laicus. §. vltimo, & ibi etiam Dominic. de senten. excommunic. lib. vj. & idem Ioan. And. in cap. j. & ibi latè Petrus Anchar. in repetitio. in nona quæstio. versic. dixit tamen. de regul. iuris. eodem libro. Bald. Angel. Imol. Roma. & Franciscus Aret. in dicta l. qui in aliena. D. de acquirenda hæreditate. Bald. in dicta l. si filiusfamil. C. de petitione hæredita. & in l. siue possidetis, colum. j. in quarta opposi. C. de probationib. & in l. inciuile. C. de furtis. & in l. etiam. C. de appellatio. Petrus Anchar. consi. cxvij. satis impertinens est, post medium. Imol. in c. ex frequentibus. de institu. Dominic. in cap. ordinarij. §. j. colum. penulti. post Paul. de offic. ordina. libro sexto, & iterum consi. lxxxvij. apparet quædam vnio, colum. iij. versic. corroboratur. vbi dicit sufficere decem annos, Roma. & Barbat. in dicta l. sciendum. colum. xv. & colum. xxv. & sequen. de verborum obligationib. Paul. Castrens. consil. ccij. in causa confinium. colum. ij. versic. breuiter si bene, libro j. Alexand. dicto consi. lxxix. libro j. Franciscus Curtius senior consi. lxxvij. super motis. colum. iij. Barbat. in cap. requisisti. de testament. & in repetitio. dictæ rubr. de fide instrumen. & in repetitio. rubri. de causa possess. & proprieta. & consi. xliiij. scribitur apud Prophetam. colum. iiij. in fin. lib. j. & consil. 50. illud adferam. colum. iij. eodem lib. j. & consil. xxvj. sapienter scripsit, colum. v. lib. ij. & consil. xxxiij. eodem libro ij. & consilio xxxv. sapienter scribitur, colum. vij. versic. faciet quod voluit. eodem lib. ij. & dicto consil. j. lib. iij. & inter consilia Alexand. consil. cxxxv. colum. v. versicu. præterea accedit. & colum. sequen. libro iiij. Socinus consil. cclxx. consideratis his, colum. iij. libro ij. Fely. in cap. sicut. colum. xv. versicul. fallit tertiò, de re iudica. Philippus Decius in dicta l. j. colum.

Matrimoniũ diutina per decenniũ cohabitatio probat.

Tempus inducit præsumptionẽ tituli.

Probatio tituli per iuramẽtũ.

col.iiij.versic.ex gloss. & supradictis, C. qui admittan. ad bonorum possess. & in cap. cùm causam.colum.vlti.de probatio.& consil.xxxvj.exemplum instrumenti,colum. iij. versicul. quintò non interuenit,& consilio cxviij.viso instrumento,colum.j.& cons.cxxj.in causa venerabilis presbyteri, colum.ij. versicul. ex quibus omnibus, & consilio cxxxv. ad iustificationem,post princip.& consil.clv.in causa exemptionis,col.ij.& consil.xxxix.viso consi.col. j.Corse.in singul.in verbo, titulus.

Ex tẽporis diuturnitate non fit probatio tituli in beneficiis ecclesiasticis. Communis error operatur tantùm in temporalibus. Communis error non facit ius in spiritualib. Tituli probatio omnino necessaria est. Beneficia non possunt præscribi. Definitio periculosa est in iure. Beneficij titulus an semper præsumatur ex longo tempore.

Sed huic sententiæ,veluti ex diametro,repugnat quod scribit Baldus in cap. ex parte. in princip.de testib.vbi per illum text. notat, quòd ex temporis diuturnitate non præsumitur titulus in beneficiis ecclesiasticis, neque habet locum in illis fictio l. cùm de in rem verso. Et idem quoque in effectu voluit ipse Bald. in l. malè agitur. C. de præscriptio.triginta annorum.& in l.non mutatur. C. de liber.causa.dum dicit, quòd communis error, de quo in l.Barbarius.D.de offic.prętо.operatur tantùm in temporalibus,non etiam in spiritualibus: vt notat Innocen. in cap. nihil de electio. & idem Baldus in dicto cap. illud. in fi. post Innocent.de præscriptio.& in cap.contingit,colum.vij.versi. quæro nunquid titulus ecclesiæ, de dolo & contuma. vbi illud præterea dicit, quòd semper possessor quocunque tempore possederit beneficium,tenetur ostendere titulum,si ordinarius petat.Et idem Baldus in sua Margarita,in verbo,matrimonium, & consil.ccix. casus talis est, vbi dicit quòd quis in beneficiis non iuuatur diuturnitate temporis, quia non possunt præscribi, per dictum cap. ex parte.Et Socinus qui elegantissimum reputat dictum Baldi in dicta l.non mutatur. Socin. inquam consil.lix.viso elegantissimo,colum.ij.versic.circa quartam dubitationem,lib. j. Et Iason in dicta l.si certis annis.colum.iij.versic.facit quod notatur.& iterum col. vlti. versic. septimò limita.C.de pact.

In qua re Bald. vt vides, Lector amantissime, palam sibi aduersatur, vt sæpissimè solet, alioqui nemini nostrorum postponendus, & fortè omnibus præferendus,si sibi constitisset, & ingenio non nimium (quod de Ouidio scribit Fabius) indulsisset. Vtra autem in ea re sententia sit verior, aliorum esto iudicium. Nam quod ad me spectat, non ausim de tantis viris in re tam dubia iudicare. Multum enim est periculosa, & difficilis in iure nostro determinatio,& inter diuersa,vel contraria certa electio,vt etiam è nostris dicit Cardina.præloquens in clement. Et vt authoritate diui Hieronymi in Danielem scribit Francisc. Aret. statim in ingressu consi.clv. periculosum est iudicare de sententiis patrum variantibus,nec minus arduum,vt subdit,& difficile. Propterea Fely.in cap.cùm dilecto.colum.xviij.versi. amplia. ad fin. de rescrip. quem laudat Ioan.Ana.ob id quòd soleat timidè loqui, raroque quippiam asseueranter adfirmet:cùm eadem temperantia vtatur Ioan.Andr. vir aliàs consummatissimus,qui in suis lecturis aliorum recitatione communiter contentus est. Neque tamen me latet Fely.in dicto cap.ex parte. de testibus.in princip. conari subobscurè huiusmodi(de quibus loquimur) dissidentes sententias concordes efficere:sed mihi,vt verum dicam,non satisfacit.alibi autem idem Felynus,ad hoc quod dictum est præsumi titulum beneficij ex longo tempore, dat quatuor considerationes minimè contemnendas, videlicet in dicto cap.sicut,quem locum nuper citauimus,de re iudicata.

Propter tẽporis diuturnitatẽ inutile habetur pro vtili. Emãcipatio præsumpta.

Septimò,superioribus tempestiuè subditur tex.in l.si post mortem,iunctis ibi notatis,D. de adoptio. vbi emancipatio, quæ dicitur inutilis ex defectu solennitatis, pro vtili habetur, si diuturnitas temporis interuenerit.Et ex eo notat Bald ibi,ad fin quòd si filius longo tempore vixit,seorsum à patre habitando, & per se negotiando, præsumitur esse emancipatus, si alleget Ad quod etiam allegat d. l.cùm de in rem verso.& l.j vbi & hoc notat idem Bald. C.de patria potesta & idem quoque voluit ipse Baldus in l.ij.C. si aduersus rem iudica. Sequitur & commendat Barbat.in dicta l sciendum.colum.xxvij D. de verborum obligatio. & dicto consilio xxxiij.colum.ij.libro ij.& consilio xxxv.sapienter scribitur,colum.vij.versi. & ideò dixit,eodem libro ij.& consilio lxxxvj.illud referam colum.ij. in fin.eodem libro & dicto consil.j.colum.j.& colum.v.libro iiij.& Iason in dicta l. si certis annis.colum.penulti. versic.septimò facit.C.de pactis. Et facit quod scribit Romanus consil.cccclij. in proposita consultatione,in secundo dubio.

Tẽporis diuturnitas quando inducat præsumptionẽ tacitæ donationis. Vsura temporis diuturnitate remissa.

Octauò, istis annectendus est textus in dicta l. Procula. D.de probationib.vbi diuturnitas temporis aliis concurrentibus inducit præsumptionem tacitæ donationis. Et ita expendunt illum textum Barto.& alij,& glossa in l.quæ dotis, D. soluto matrimonio.& Bald. in l.ij.in prima quæstio.C.de iure dot.Et Ioan.Platea in l.quicunque, C. de apoch. public. libro x.& Raphael Cuma qui illum dicit notab.consi.cxxxvj.visis instrumentis, colum. vltima in princip. & Maria. Soci. consilio xv. pro decisione prædictæ consultationis. col. vij. Hucque facit textus in l. cùm quidam. §. diuus.D. de vsuris. vbi vsuræ temporis diuturnitate videntur remissæ.Et ita consuluit Baldus per illum textum,sicuti retulit Romanus in l. insulam.§.vsuras.D.soluto matrimo.& consilio cccccxvij.in casu propositæ consultationis, colum. iiij. versicul. secundò tamen. Facit item textus in l. si seruus communis, & in l. vir vsuras.iuncta gloss.in verbo,vsuras.D.de donatio.inter virum & vxorem.& in l.cùm oportet.§.

tet.§.sin autem.C.de bonis quæ liber. Et quod voluit Bal.consi.cccxlv.statuto cauetur,in fi. lib.iij.& Bart.inter consilia ipsius Bal.consi.cccc.super primo puncto,col.ij.versi.nec obstat prædictis,lib.iiij.& Philip.Decius consi.ccij.vt præsens consultatio, col.vlti. Ex quibus videtur reddi dubia decisio Bal.in l.vlti.C.ne de statu defunct.vbi per glos.in l.solent.§.vlti. D.de offic.proconsul.studiosè limitat dictam l.cùm de in rem verso. suprà sæpius citatam, non procedere,quando quis prætendit titulum donationis,vt scilicet illum titulum nō possit probare ex sola præstatione decennali,cùm habeat presumptionem iuris in contrarium, videlicet quòd nemo presumitur donare,l.cùm de indebito.D.de prob.quod & idem quoque sentit Bar.si solerter in dicta l,cùm de in rem verso.inspiciatur,& ibi Alex.in addit. vbi Bal.& idem voluit ipse etiam Alex.in l.si donatione,col.viij.C.de collat.contra Salic.ibi, & in l.filiæ.co.tit.Facitque quod scribit ipse Bal.in l.si maior.C.commu.diuid.dum gl.ibi limitat,per tex.in dicta l.cùm de indebito.de quo posteà dicemus.Et quod etiam tradit Saly.in dicta l.si certis annis,vbi etiam Iason col.vlti.in xij.limitat.& idem Iason in §.præiudiciales, col.pen.versi.vj.Instit.de actionib. *Limitatio d.l.cùm de in rē verso. Donatio nō probatur ex sola præstatione decennali. Donare nemo præsumitur.*

Verùm illa Bal.doctrina haud dubiè vera est,vt scilicet solum tempus non inducat præsumptionem donationis,nisi & cum tempore alia concurrant:videlicet consanguinitas, necessitudo,amicitia.& alia,de quibus in iuribus in prin.huius versi.allegatis,vt etiam expressè intellexerunt Bal.Salyc.Floria.in dicta l.Procula.D.de probat.gl.Bart.& alij in l.libertis, quos.§.j.D.de alim.& cibar.leg.Bart.Rom.Alex.& alij in dicta l.quæ dotis. Bal.in dicta l.si certis.col.iiij.& in l.cùm quid.col.ij.D.si cer.pet.& in l.cùm proponas.la ij.C.de pact.Pet. Anch.consi.xxxij.subtiliter & copiosè,col.ij.Rapha. in dicta l.cùm quidam.§.diuus.D. de vsur.Roma.& Barto.in l.de diuisione.D.solu.matrimo.idem Roma.consi. cxliij.licet variè, dum allegat dictam l.Procula. & expressius dicto consi.cccccxvij. Francis. Aret.in l.recusari.D.de petit.hæredit.Alexan.consi.xlvj.visis & accuratè consideratis,in fi.lib.j.& consilio lvj.in præsenti consultatione,col.penul.versi.nunc restat.vsque ad finem consi.libro iiij.Angelus Areti.in §.fuerat,Instit.de actio.Corne.consi.clxiiij.in hac consultatione, colum.pen. in fi.cum princ.sequen.libro iij.Socin.consi.lxxij.circa primum,colum.iij.libro j.& consil. lxj.circa primum dubium,in fi.lib.iiij.

Nonò,huc spectat elegans & not casus in l.qui in prouincia.§.j.D.de ritu nuptia.cùm dicitur,mouemur temporis diuturnitate,vbi princeps aliàs non facturus, motus tamen diuturnitate temporis quod nullum erat,confirmauit.Quem tex.aureis literis scribendum esse dicit Barb.consi.ix.præclarè scribitur,col.ij.lib.ij.& singu.Bal.in tracta.dotium, in vndecima parte principali,col.vlti.illiusque authoritate subnixus Ange.singul.decidit consil.lij.in quæstione proposita,colum.vlti.quòd lex noua annullando præterita,non extenditur ad ea quæ sunt temporis diuturnitate munita. Cui decisioni Fely.dicit se neque contestem reperisse,neque contradicentem,in c.vlt.col.vij.versi.limita quintò. de constit. vbi tamen dicit, quòd tam in practica haberet pro difficili,licet sit æqua.Et dicit Catel. in memor.incip.lex noua,quòd secundum illam decisionem debet intelligi quod generaliter consuluit Bal.cōsi. cvij.considerandum est,lib.v.iunctis his quæ scribit Corn.consi.cxcix.in præsenti consultatione,col.antepen.lib.ij.& consi.clxxxj.visa copia consilij,col.ij.in fi.& seq.lib.iij.Sed & per illum tex.dicit Bal.in rub.extrà de præsump.quòd propter tempus facilius dispensatur. Per illum quoque tex.dicit Pau.Cast.consi.cclxvj.videtur dicendum, in fi.lib.ij. quòd si vir & mulier longo tempore maneant tanquam vir & vxor per ignorantiam iuris,ita confirmatur status filiorum,vt dicantur legitimi.Est autem ferè similis tex.in c.j.xxxv.q.viij.vbi ex eo no. gl.ratione diuturnitatis fieri,quod aliàs non fit,secundum quē tex.tradit Rom. consi.cccvij. in casu propositæ consultationis,ante fi.debere intelligi c.non debet,de consang.& affin.Et facit etiam tex.in c.cito,& quod ibi not gl.in verbo, multiplicis.j.q.j. *Diuturnitate temporis confirmatur id quod nullum est. Lex noua non extenditur ad ea quæ longo tempore sunt stabilita. Dispensatio facilior propter tēpus. Filiorū status per longum tēpus confirmatur.*

Decimò,istis fauere videtur tex.in l.ij.C.de incol. lib.x. vbi alienigenæ ibi videntur sedem domiciliumque constituisse,vbi decem annis steterunt,vel habitauerunt.Neque id solùm in his qui studiorum causa alicubi morantur,de quibus nuncupatim loquitur ille text. sed in aliis quoque,vt dicunt gl.& doct.ibi,in l.hæres absens.D.de iudi.Cy.in l.ij.C.vbi senat.vel clariss.Bar.in l.lex Cornelia.§.domini.de iniur.Bald.consi.cccxciij.punctus talis est, Titius,lib.j.& consi.cccxj.quæstio super qua,lib.iiij.& consi.clvj.quidam in terra Burgi, lib. v.Alex.consi.clv.viso titulo,col.j.libro vij.Et per illum tex.dicit Spec.tit.de compe.iud.adi. §.regulariter.quòd ratione temporis quis non sortitur forum. *Decennium est tempus domicilij constituti. Temporis ratiōe quis non sortitur forum.*

Vndecimò,proximè accedit tex.in c.contingit.in illis verbis, & fuerit aliquot annis seruata,extrà de transact.vbi contractus ex diuturnitate temporis robur accipit, & fomētum, vt dicunt nostri,vt retractari non debeat,aliàs retractandus,& ita per illū tex.dicit vir acuti inter nostros ingenij Philippus Dec.consil.cxl.an & quando inter maritum,colum.ij.versi. secundò non obstat,vbi & per hoc consuluit, quod licet aliàs maritus possit vxorem repetere,licet vterque iurauerit vir & vxor nunquam se repetituros:tamē si post huiusmodi iuramentum,vel etiam simplicem conuentionem separationis thori coniuges separati longo *Cōtractus ex temporis diuturnitate vires accipit.*

tempore continentiam ſeruauerint, non poterunt ſe amplius repetere : quod eſt admodum notabile, ſi verum eſt.

Decennij effectus.

Duodecimò, his quoque reſpondet tex. in c. licet, extra, de coniugio ſeruo. vbi ratione temporis decennalis Papa, de quo ibi tractatur, diffinit. Quem tex. pro not. allegat in rubri. de præſumpt. ex eoque colligit inter cæteras præſumptiones, quæ hinc illincve oriuntur, eſſe quoque præſumptionem ex tempore.

Ex diuturna in monaſterio obſeruatione præſumitur votum.

Decimotertiò, huc reſpicit tex. admodum not. & fortè ſingu. in c. neque viduas. xxvij. q. j. vbi ſi virgo vel vidua in religioſo propoſito diuturna obſeruatione permanſerit, ſiue annis plurimis in monaſterio ætatem peregerit, prçſumitur votũ cõtinentiæ emiſiſſe: adeò vt non poſsit tranſire ad nuptias: licet de voto ipſo aliter non appareat. Tanta eſt enim vis tẽporis.

Præſumitur diuiſio ex ſeparata bonorũ cõmunium longo tempore poſſeſſione.

Decimoquartò, eo facit gl. not. in l. penul. C. commu. diuid. quæ dicit, quòd ſi plures fratres ſeparatim diuiſimque poſſederunt bona communia ſpatio decem annorum, onera que etiam ſeparatim pro ſe quiſque ſubierunt, præſumitur inter eos diuiſio, per dictam l. cùm de in rem verſo, D. de vſur. & illam gloſ. ſequuntur Iacob. Butr. Odol. Rayn. Barto. qui eam dicit eſſe ſingu. notandam, & perpetuò menti tenendam, Bald. Alber. Ange. Pau. Caſtr. qui eam quoque dicit ſingul. Salic. & omnes recentiores ibi ſequuntur etiam Bar. in dicta l. cùm de in rem verſo. col. iij. & ibi quoque Flor. col. vlti. Nicol. Neapol. in §. quædam. in Apoſtil. tex. & rurſum in quarta quæſt. Inſtit. de act. vbi etiam illam facit ſing. & ibi poſt eum Iaſon col. vij. verſi. quid autem ſi eſſent. idem dicit Ange. Franc. Aret. in dicta l. qui in aliena. §. j. D. de acquir. hæredit. Bart. in ſua diſputatione incip. quçdam mulier habens amplum patrimonium, in fi. & in l. vlti. & ibi etiam Ange. D. de vſucap. pro dote. Ioan. Andr. in addit. Specul. titu. de iudic. §. ſequitur videre. verſi. porrò. Guliel. Suz. in l. diuiſionis. D. de pact. Bart. in dicta diſputatione, incipien. quædam mulier habens amplum patrimonium, in fi. Bal. in dicta l. ſi certis. col. iiij. verſi. tertiò probatur, & ibi etiam Ange. Pau. Caſt. Alex. & Iaſon colum. iij. verſi. ſextò facit, vbi & illam dicit ſingularem C. de pactis. Bal. in dicta l. licet. C. de iure deliberan. & in l. j. colum. iij. verſi. pone, duo fratres, C. de fideicom. & in l. j. in vij. cap. C. qui admit. ad bonorum poſſeſſ. & conſi. ccxlv. caſus talis eſt, quidam dictus Leo. libro j. & conſi. ccccxxxvij. quædam puella, in fi. eodem libro j. & conſi. xlv. quandoque contractus, libro ij. & conſi. cclxxxij. proponitur quòd minor. eodem libro ij. vbi dicit eam gloſ. ordinariam, & communiter approbatam: quanquam ibi allegat perperam gloſ. in l. placet. D. communi diuidun. cùm in eo titulo nulla ſit lex huiuſmodi, ſed voluit allegare gloſ. in dicta l. penul. cùm etiam nulla alia hoc ipſum dicat. Et idem Bald. conſi. 100. mulierem maritus duxit, colum. j. libro iiij. & conſi. ccxxxiii. diuiſio, eodem libro iiij. vbi id dicit procedere, etiam ſi diuiſio fuit ab initio nulla, vtpote inter minores facta ſine decreto, quod eſt tamen notandum, Ange. in l. ſeruitutes, D. de ſeruitut. Ant. in c. peruenit. xj. col. verſi. venio ad ſecundum principale, de cenſi. Roma. conſi. ccv. in præſenti propoſito, circa medium, & conſil. ccccxviij. in eo quod quæritur, verſic. ſecundò principaliter. Panormit. in cap. vlt. de cauſa poſſeſſ. & proprieta. Ioan. Plat. in l. quicunque. C. de apoch. public. libro x. Pau. Caſtren. conſi. ccij. in cauſa confinium, col. ij. libro j. & conſi. cxxvj. non ſequendo ordinem. lib. ij. vbi illam dicit communiter teneri, Alexan. conſi. xcij. viſo & diſcuſſo, in princ. libro ij. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem, & conſi. xxv. attentis narratis, in prin. & iterum col. v. verſi. confirmo per ea, lib. v. Franciſ. Por. in tracta. de duobus fratribus, in ſecunda parte, quæſt. lxxviij. Cæpol. in tractatu de ſeruitu. vrban. prædio. cap. xcix. Barbat. conſi. xxviij. omnipotentem Deum, colum. viij. libro iiij. vbi & eam aſſerit eſſe ſingularem Socin. conſi. clxiiij. viſa bulla, col. vlti. verſi. tertiò, quia poſt priuilegium, libro j. & conſi. cliiij. viſa & conſiderata, col. ij. verſi. ſed contra præmiſſa, libro ij. Felyn. in c. ſicut, col. xvj. verſi. facit plena deciſio. extrà, de re iudic. Philippus Dec. conſi. lxxix. in fi. Stepha. Bertran. conſi. cccxliiij. etiam ſi non probaretur, in prin. lib. j. Sed illam gloſ. intelligit Bal. & ibi etiam Pau. Caſtr. Alexan. dicto conſi. xxv. libro v. & Felyn. in c. ſicut, col. xv. verſi. hanc fallentiam, vt ſcilicet procedat quando inter iſtas fratrum poſſeſsiones eſt proportio & debita congruitas, id eſt, cùm portiones ſeparatæ poſſeſſę ſunt æquales, ſi æqualiter ſuccedebant, aut cõuenientes portioni, quam quiſque eorum habebat: aliàs autem non præſumetur diuiſio, quia non is qui minus portione hæreditaria poſſedit, ius ſuum remiſiſſe cenſetur, l. cùm de indebito. D. de prob. Et bene facit quod circa illã glo. voluit Panor. in dicto c. vlt. de cau. poſſ. & propriet. Contrarium tamen expreſſè voluit, vt videlicet illa gl. indiſtinctè procedat, ſiue ſint congruentes portiones, ſiue non ſint, Saly. in d. l. pen. & Anto. in dicto c. peruenit. & videtur ſequi hanc partem dicto conſi. xcij. col. iij. verſi. præterea, lib. j. Sed tu hîc vide quæ dixi ſuprà in vj. verſic.

Qui minus portione ſua hereditaria poſſidet, nõ videtur ius ſuũ remittere.

Non præſumitur diuiſio, niſi probetur.

Solutio nõ præſumitur, niſi ſubſit cauſa.

Sunt tamen qui tenuerunt illam glo. nullo pacto procedere, Pet. Ra. Cyn. & Salyc. in dicta l. penult. moti, quia non præſumitur diuiſio, niſi probetur per textum ibi, cum ſimil. Nec obſtat, inquiũt, dicta l. cùm de in rem verſo, quia loquitur in actu ſolutionis vel pręſtationis, quę nõ fit libenter, nec de facili, niſi ſubſit cauſa, quæ ad hoc cogit. arg. d. l. cùm de indebito. Hic autem loquimur in actu diuiſionis, in quo ſola patientia interuenit, quod communiter

& facilè

& facilè fieri solet. Id quoque voluit Alex. sibi contrarius dicto consi. xiij. lib. ij. & dicto cōsi. iij. lib. iij. Ange. in §. vlti. Instit. de societ. Petr. autem Ferrarien. in titu. forma libel. pro hæred. vel re singu. diuid. in verbo, communiter, & pro indiuiso possederunt. Et quòd non præsumatur diuisio, apparet: quia potius videantur ita possedisse gratia cōmodioris vsus, quàm diuisionis. Et ita obtinuit opinio Iaco. Rau. & Petri, quòd inter extraneos quosdam socios, qui rem antè communem postea separatim possederunt, habeat locum alia opinio per text. in l. itaque cùm separatim. D. pro socio.

Sed aduerte Lector: quia ratio, cui innituntur Iac. & Pet. hinc manat, quòd existimant dictam l. cùm de in rem verso. non procedere in patiente, sed solùm in præstāte: id quod etiam plerique arbitrantur. Sed contraria opinio cōmunior est, vt diximus suprà vers. j. Sed si concedamus aliam esse veriorem, adhuc nihil ea huc pertinet: quoniam in nostro casu non sola patientia interuenit sociorum, sed & factum quoque omnium, vsusque & possessio suæ cuiusque partis. Ideo tene priorem partem, quæ etiam communior est: & eam etiam sequuntur multi ex his, qui putant dictam l. cùm de in rem verso. non habere locum in patiente tantùm, sed ita tamen temperatam, nisi parua sit quædam inequalitas, ex sententia Francis. Balbi in tractatu Præscriptionum, in secunda parte tertiæ partis princ.

Decimoquintò, ne discedamus à glos. quam meritò omnibus antepono, facit & quod ea voluit in l. atqui natura. §. cùm me absente. D. de neg. gest. quòd sola fama diuturni temporis probat dominiū. Quam ad hoc facit sing. Ang. ibi, vbi se dicit ita obtinuisse. & idem Ange. in l. Titius. D. quib. mod. pig. vel hypoth. sol. & in l. quidam in suo. D. de cond. instit. vbi tamen Nicol. Neapol. dicit esse similem in l. litibus. C. de agric. & censi. lib. xj. Sed & eam dicit singul. Barbat. in l. sciendum. col. xix. vers. & etiam addo. D. de ver. obl. & in l. in illa stipulatione, col. xiiij. eo. tit. & consi. vj. sapienter scribitur, col. vj. versi. præmitto, lib. ij. & cons. viij. sapienter doctissimus, col. ij. eod. libro ij. & consi. xviij. præclarè scriptum est, col. xix. eodem libro ij. & consi. xxviij. omnipotentem Deum, col. iiij. lib. iiij. & per illam dicit Bal. in c. j. §. vasallus. in fi. tit. si de feudo fuerit controuer. inter domi. & agna. quòd fama diuturna inducit præsumptionem iuris. Per eandem quoque dicit idem Bal. consi. lxxxix. dominus Thomas. col. ij. versi. tertiò præmittendum, libro j. quòd fama antiquā facit notoriū, probatque in vim notorij. & ad hoc dicit illam gl. esse ordinariam. Et idem quod Bal. voluit Anto. in c. j. de fide instrum. Sed & tu præterea in eandem sententiam vide Innoc. in c. cùm causam. de iura. calum. & in cap. quod per nouale. & in c. veniens. de verb. signifi. Archid. in c. beati. ij. q. vij. & in c. inter memoratos. xvj. q. iij. Spec. tit. de probat. §. j. vers. & noto quòd præscriptus. Cyn. Bart. & alij in l. si quidem. C. solu. patri. Cynus in l. cùm res. in fi. C. de probat. Bal. in l. proprietatis. versi. tertio modo operatur, & ibi Ange. & Saly. C. de probationib. & in auth. quas actiones, ante fi. C. de sacrosanct. eccl. & in l. conuenticulam, col. penul. vers. ex his etiam infero. C. de episc. & cler. & in l. in bonæ fidei. col. vlti. C. de iureiuran. & in l. cùm super, & ibi etiam Ange. C. de rei vendic. & in l. non ignorat, colum. vj. C. qui accu. non poss. & consilio cciiij. longum thema, colum. ij. lib. iij. Anto. in cap. veniens, le j. & ibi latè recentiores, de testib. Imo. in c. cùm causam. vbi est bonus contextus, de probatio. Pau. Cast. consi. cclxxix. visa petitione, in fi. Roma. consi. cccclxxiiij. circa propositum, col. ij. Caccial. in repet. l. admonendi. col. lxiij. in sexta cōclusione. & ibi latè Iason, etiam in eadem repetitione, col. lxxxvij. vers. tangit hic etiam, D. de iureiur. & in l. rem quæ nobis, col. vlti. D. de acquiren. possess. o. Alexan. consi. iiij. videtur inspectis his, colum. vj. vers. potest alius modus libro ij. & consi. j. ponderatis his, in fi. libro iiij. & consi. xxv. visis & ponderatis, col. ij. eodem libro iiij. & consi. lxxv. libro v. & consi. cxxxix. circa primum dubium, col. penult. vers. & licet, in antiquis. & multis sequen. libro vj. & consi. viij. attentis his, col. ij. vers. alio etiam fundamento, libro vij. & consi. ci. super primo dubio, colum. v. vers. tamen in casu, eodem libro vij. Barbat. consi. lv. clementissimum Deum, col. vj. vbi illam glos. dicit elegantem Corne. consil. ccxxij. suprà in consiliis, col. ij. lib. j. & consi. clxiiij. me subscripsi, vers. item secundus articulus, lib. ij. & cons. ccciiij. rem arduam continet, libro iij. & consi. cxxx. eleganter, libro iiij. Franc. Aret. consilio xxxvj. casus talis est, col. ij. & consi. seq. sequendo ordinem quæsitorum, per totum, & consilio xlij. viso consilio, colum. j. versi. tertiò per rationem, Franc. Curt. senior consi. lxx. Christi nomine, col. iij. vers. secunda conclusio, Socinus consi. clxxxvij. in controuersia. col. iij. vers. confirmatur hoc ratione, libro ij. Philippus Decius, in c. dilecti, col. iiij. versi. septimus casus, de appel. & consi. xlij. col. ij. vers. & non mirum, & iterum col. vij. in quinto dubio, versi. hinc est quòd fama, & consi. cxlvi. dubia de quibus, col. v. vers. quartò producuntur, & col. seq. bene facit. In quibus locis, præsertim verò apud Corne. & recentiores, comperies quomodo hoc intelligitur, & de quanto tempore.

Fama sola diuturni tēporis probat dominium.

Fama diuturna inducit præsumptionē iuris.

Fama antiqua habet vim notorij.

Decimosextò, quod voluit alia gl. in l. ij. in gl. magna, in fi. C. de iure emphyt. quòd diuturna præstatio census siue pensionis inducit probationem sufficientem concessionis in emphyteusim, vel in feudum, aut aliàs id genus. Quam gl. sequuntur ibi Bal. Ioan. Fab. Angel. Sali. & Iason col. lvij. vbi de hoc copiosè. Et idem tenet Specu. in titu. de loca. §. nunc aliqua.

Per diuturnā præstationem census probatur concessio in emphyteusim.

versi.lxiiij.Bart.& Saly.post Cyn.in l.comperit.C.de præscriptio. triginta vel quadraginta annor.idem Bart.in l.cùm de in rem verso.& ibi etiam Bald.in lectura Floren.& Saly.in vj. quæstio.D.de vsur.Bart.in l.iij.§.ex contrario.col.ij.in princ.D.de acquir.possess.& in l. solent.§.j.ad fi.D.de offic.procons.& in l.iubemus.C.de fund.patrimo.libro xj.& in l.litibus. & ibi etiam Ange.& Ioan.Plat.col.ij.C.de agric.& censit.eodem libro xj.Bal.in l.malè agitur.& ibi etiam Ange.& rursum idem Bal.in l.cùm notissimi.§.vlti.C.de præscrip.triginta vel quadraginta anno.& in l.qui in aliena.in prin.& ibi Ang.qui dicit esse menti tenendum, Imo.& Alex.col.iij.versi.item infero,& in l.si certis annis,in fi.C.de pact.& in l.neque.C. de vsufruct.& in c.cùm ecclesiâ Sutrina.de causa possess.& propriet.& in c.j.§.si quis per triginta annos.per illum tit.si de feudo fue.contro.& in c.vlt.tit.de feud.da.in vic.leg. com. vbi est bonus tex.& consi.xxiiij.subtiliter tractata sunt,lib.iiij.Ange.in l.prætor, in princ.& ibi recentiores,D.de eden.& in l.qui luminibus, D.de seruit.vrba. prædio.& in §.emphyteusim,col.ij.versi.sed tunc quæro,in authen.de alienat.& emphyt.Petrus Anchar.consil. ccccxxij.quidam seruus.Roman.consi.xxvij.posito quòd dominium rei, colum.j.Panorm. in cap.ad audientiam,colum.v.de præscript.& consi.lxxxij.conditoris omnium, colum.iij. versi.ex his concludo,lib.j.& Pau.Castr.consi.ccxiij.viso puncto,colum.ij.libro ij.Alexand. consi.lxxix.circa primum,col.iij.in fi.lib.j.& consil.lj.in causa spectabilium,col.ij.libro ij.& consi.clxix.viso themate,col.ij.lib.ij.& consi,viij,attentis his quæ supraponuntur, libro vij. Fran.Curt.senior,consi.xxv.tria ex facti narratione,post prin.Card.Alex.in c. vasallus,col. ij.tit.si de feudo fuer.controuer.inter domi.& agna.Soci.consi.50.subtiliter & copiosè, col. ij.versi.& licet prędicta lib.iiij.Ias.in l.sciendum.col.viij.versi.octauò tamen facit.D.de ver. oblig.vbi eam gl.dicit sing.& communiter approbatam.

Et quanquam plerique ex supradictis loquuntur de triginta vel quadraginta annis:alij simpliciter de diuturna solutione,siue de longo tempore,siue alia certi temporis præfinitione: multi tamen expresè tenent in hoc casu sufficere solutionem decem annorum, videlicet Spec.titu.de feud.§.quoniam.versi.tertiò quæritur.in fi.& iterum §.vlt.versi.cæterum si homo meus.in fi.Bal.in l.j.col.iij.versi.pone,quidam soluit ecclesiæ,C.de fideicom.per text.in dicta l.litibus.& idem Bal.in l.j.col.ij.in quarta quæst.& iterum col.iij. versi.& nota quod ille.D.de rerum diuisio.& in dicta l.si certis annis.colum.iij.versi. & ista sunt multum notanda,dum allegat dictam l.cùm de in rem verso.& ibi expresius Iason colum.iij. versicu. quartò facit,Ioan.Fab.in §.seruitus.colum.penult.versic.sed an per cursum, Institu. de iure person.vbi tamen dicit hoc procedere,cùm titulus allegatur,iuxta dictam l.cùm de in rem verso.Anto.in repet.cap.peruenit.in vndecima charta, secundùm nos est dubium de duobus,& iterum in xciiij.col.de censib.vbi ad hoc allegat tex.in cap.j.titu.de consuetu.recti feud.& in cap.j.quomodo olim feud.pot.alien.Pau.Cast. loquens & in emphyteusi ecclesiastica,in l.sicuti,§.sed si quæritur.D.si seruit.vendic.Panor.consi.lxxiiij.ciues quidam Senenses,statim post princ.lib.j.Alex.consi.cxiij.viso & diligenter considerato,col.vlti.lib.iiij. & consi.50.in causa & lite,col.vlt.lib.v.& consi.cxxiiij.consideratis his,col.j.versi.& pręsupponitur.eodem lib.v.Philip.Dec.in cap.bonæ.col vij.versi. contra ipsum verò soluentem, de appel.vbi refert ita consuluisse,vt etiam consuluit consi.xlvj.cuius superscriptio incipit, dubia de quibus,col.ij.vers.& cùm pro tali vinea.Tu autem hîc omnino vide Bal.cósi.cxvj. Columbinus dedit,lib.j.Ias.de iure emph.fo.clxxiij.col.ij.versi.in ea gl.in fi.

Ordinatus ab alieno episcopo pbet dimissionem. *Litera dimissoria necessaria de iure Canonico.* *Propter lögum tëpus träsfertur onus probädi in aduersarium.*

Decimoseptimò,huc pertinet quod scribit Inn.non tam Papatu insignis, quàm iuris peritia,in c.super his,col.iij.de accus.quod licet,quando contra electũ proponitur quòd non est sacris initiatus,aut si sit,tamen ordines assumpsit ab alieno sine literis dimissoriis sui episcopi,incumbit illi onus probandi se fuisse ordinatum vel dimissum à suo episcopo,cùm iura canonica proclament necessarias esse literas.lxxij.distinct.per totum,& cap.legum.ij.q.j. Limitat tamen nisi tanta esset præsumptio pro ordinato,quod onus probandi transferret in aduersarium:puta,quia multo tempore in ordine deseruisset.Quod dictum sequuntur plerique omnes ibi,inter quos Felin.col.ix.versic.sexta & vltima conclusio,Innoc.in cap.innotuit,& ibi quoque Hostien.Anto.col.iij.& Panor.in fi.de eo qui fur.ord.suscepit. Hostien. & Cardin.Florent.in cap.ij.de cleric.pereg.Bald.in sua Margarita.in verbo,præsumptio.& in cap.dudum,le j.col.vlti.de electio.Domini à Rota decisio.lxxxiiij.nota quòd vbi contra aliquem,in antiq.& decis.cclxiiij.nota quòd talis est opinio,Panorm.in cap.fraternitatis,de cler.non residen.& in cap.sicut,col.iij.& ibi Fely.col.xvj.de re iudi.Anto.in cap. inter quatuor,de cleri.peregr.& in cap.peruenit. de empt.& vendit.Roma.in l.in illa.col.xij.D. de verbo.obligat.vbi hoc dictum facit sing.& consi.j.col.v.lib.iiij.Alex.consi.cxix. ponderatis, colum.penult. libro vj.

Præscribës contra ius cõmune, videtur esse malæ fidei.

Decimooctauò,huc spectat quod dicit Inn.in c.ij.in gl.per monachos, & ibi Ioan.And. col.iij.& Imo.extrà de in integr.restitu.quod licet quis præscribendo contra ius commune, videatur esse in mala fide:tamen ex diuturnitate temporis purgatur illa mala fides,id est, ex longo tempore tollitur præsumptio malæ fidei,per tex.in l.iij.§.si seruis. de acquir. poss. qui tamen

tamen non videtur id probare, cùm loquatur de possessione libertatis, quæ habet præsumptionem iuris pro se. Et idem voluit Archid. in c.j. de præscrip. lib. vj. Ioan. And. in additio. Spec. §. nunc videndum. in prima addit. magna, col. iij. Bar. in l. vlti. in fi. & ibi Salyc. C. vnde vi, & in l. Celsus. D. de vsucap. & in l. pen. & ibi Ange. C. quib. non obstat longi temp. præscrip. Bal. in l. si quis diuturno, in ij. lectu. colum. j. versi. sed nunquid. D. si seruit. vendic. & in repet. cap. j. & in rub. extrà de præscrip. col. iij. versi. item præsumitur. & consi. xx. super primo puncto. col. ij. lib. v. Ange. in l. super. C. de præscrip. longi tempo. & in l. penul. C. quibus non obstat longi tempo. præscrip. & in l. cum qui, §. vlti. D. de public. Anton. in cap. sæpe. de restit. spoliat. & in cap. cum ecclesia, col. vlti de causa possess. & propriet. & in repetit. cap. peruenit, de censib. & in cap. consultationibus, & ibi Panormit. de iure patron. & in cap. si diligenti. & ibi quoque per Domin. de Vbal. col. v. Anton. in cap. sæpe, de restitut. spoliator. Panormit. consi. lxxxix. in quæstione quæ ad præsens, colum. iij. lib. j. & iterum consilio ij. in causa quæ vertitur, versic. ad hæc enim responderi potest, libro j. Rom. consi. xlvij. cùm præsupponatur, Alex. consi. vj. viso themate, post princ. lib. i. & consi. lxix. circa primum dubiũ, col. j. eodem lib. j. & consi. lxxj. videretur prima consideratione, post princ. eodem libro j. & consi. cx. visis acutissimis. col. iij. versic. sextò per præscriptionem, eodem lib. j. & consil. cxlij. consideratis diligenter, in princ. lib. j. vbi loquitur de decennio, & consil. cli. viso themate, col. ij. libro ij. & consi. xxj. viso & discusso, col. ij. versic. & dato quòd aliquis, libro ij. & consil. xvj. in causa & lite vertente, colum. ix. versic. quinimo fortius, lib. v. & consi. xxiiij. ponderatis his, col. penul. versic. prætereà præsupponitur, eodem libro v & consi. lxix. circa primum dubium, col. j. eodem lib. v. vbi & de eodem tempore asserit, & consil. xlvj. viso & optimè discusso, col. ij. versi. & licet non appareat. lib. vj. & cõsil. ccciij. perfectis his quæ in themate, col. iij. in fi. lib. vj. & consi. ccxxxviij. ponderatis his, col. j. libro vij. & consi. xxiiij. circa processum, in fi. eodem libro vij. Lanfran. in repet. cap. quoniam contra falsam, in materia testium, vers. consequenter est videndum, extrà de probationib. Corne. consi. xviij. visa petitione, col. vlti. libro j. & consi. cxviij. multa essent, col. iiij. lib. ij. & consi. cxix. circa primum. col. ix. in princ. versic. facit etiam, eodem lib. ij. & consi. cxxvij. primo aspectu, col. ix. versi. nam qui longissimo, eo. lib. ij. & consi. cxxvj. licet satis claram, col. j. & iterum vlt. eodem libro ij. & consi. cccj. in præsenti consultatione, col. ij. versi. dominium autem. lib. iij. & consi. ccxxxix. in hac consultatione, colum. j. lib. iiij. & consil. cclxxvij. ad euidentiam, colum. penul. eodem libro iiij. Francis. Aret. consil. lxiij. in præsenti consultatione, colum. vlti. & consil. ciij. in causa & quæstione, col. pen. vbi hoc limitat, & consil. cx. consideratis diligenter, circa medium, & consil. cliiij. consultatio proposita, in fi. Barbat. in l. iiij. §. Cato. colum. x. D. de verbo. obligationib. & consi. 50. colum. xj. illud adferam, colum. x. lib. j. vbi & hoc dicit singulare, & consilio lv. clementissimum, colum. iij. libro iiij. vbi hoc dicit mirabile. Socinus consilio xxxviij. in causa dominorum, colum. ij. libro iij. & consilio xxiij. viso testamento, colum. ij. versi. quia possedit. libro iiij. Franciscus Curt. senior consil. lxxij. princeps defunctus. colum. vlti. & consil. lxxxiij. Diuus Pius, col. ij. Iason in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. col. ij. D. de acquir. possess. Philippus Decius consi. cclxvj. ad exclusionem, col. vlti. & consi. sequen. non excidit, colum. penult. & consil. ccclxxv. iuridicam esse arbitror, in fi. Et bene facit text. in cap. cum ecclesia Sutrina. de causa possess. & propriet. Adiiciendum est tamen, quòd qui dicunt purgari malam fidem ex diuturnitate temporis, nuncupatim loquuntur de longissima possessione triginta annorum.

Præsumptio malæ fidei ex longo tempore tollitur.

Libertatis possessio præsumptione iuris nititur.

Longissimũ tempus consideratur in purganda mala fide.

Decimononò, supradictis respondet, quod memoriæ prodidit Archidiac. ille Canonicorum decretorum interpres celeberrimus, in cap. nemo ecclesiam, de consecrat. distinctio. j. quòd si ecclesia diu fuerit in forma ecclesiæ, & in ea fuerit publicè celebratum, præsumitur ædificata authoritate episcopi. Refert & sequitur Petrus Perus. Baldi frater, in tractatu quartæ canonicæ charta x. versi. secundò incidenter quæritur, Imo. in dicta l. qui in aliena. D. de acquir. hæredit. Cardin. in cap. requisisti. & ibi Barbat. col. xxij. de testamen. Romanus in dicta l. sciendum. col. xv. & ibi Barbat. col. xxvj. versi. & adduco quod voluit, D. de verbo. oblig. Barbat. in cap. licet Hely. de simonia. & in repet. rub. de fide instrum. charta pen. col. ij. vbi hoc dictum dicit singul. & in repet. rub. C. qui admit. ad bonorum posses. colum. iij. in prin. & consi. xxxv. sapienter scribitur, col. vij libro ij. vbi & hoc dicit singul. & dicto consilio j. ad reuerendissimum, colum. v. libro iiij. vbi & ad hoc allegat gloss. in clemen. quia contingit. in verbo, altare. de religiosis domibus. & inter consilia Alexan. consi. cxxxv. clementissimi Dei, colum. vj. versi. & adduco quod voluit, libro iiij. Soci. consi. cclxx. consideratis his, colum. iii. versi. confirmatur, libro ij. Iason in dicta l. si certis annis. colum. penul. versi. quintò facit. C. de pactis. & in l. j. colum. v. versi. & sic habes signanter, & ibi etiam Philip. Dec. col. iiij. versi. ex glos. & supradictis. C. qui admit. ad bono. possess. Fely. in c. Albericus, col. ij. de testib. & in c. illud, col. iij. versi. & pro istis. de præsumpt. & in c. sicut. col. xvj. versi. simile est, de re iudic. & in cap. de quarta. de præscrip. Philip. Dec. consil. cxxxv. ad iustificationem, post princip. & consi. clij. in causa exemptionis, colum. ij. ad finem, & Franciscus Balb. in

Episcopi authoritas variis causis præsumitur.

tractatu præscriptionum,decima parte tertiæ partis,in xij.quæst.Caue tamen, Lector optime:nam licet hoc dictum sit verum,Archidiac.tamen, cui assignatur,non hoc dicit:sed illud tantùm,quòd si locus sit in forma ecclesię,ita quòd ibi publicè celebratur per sacerdotes,præsumitur authoritas episcopi interueuisse,per ea quæ ibi allegat,nec aliquid dicit de tempore.Et ita illum simpliciter allegat Calder.consi.iiij.titu.de religio.domib.& Federic. Senens.consi.cxxx.factum est tale,quidam domus,& Roma.singu.cccxxiij.tu Senensis, vbi hoc dicit singul.& iterum consil. ccccIxxvij.in casu propositę consultationis.col.ij.vbi hoc dicit not.& Pau.Citad.in suo tracta.de iure patr.in tertia parte,in prima causa acquirendi ius patronatus,in xxxj.quæst.& ipse Alexan.consi.ccxix.ponderatis his,col.iiij.versic. accedit id.libro sexto.

Nullum tẽporis spatium inducit vnionẽ.

Vigesimò,non hinc longius abest,quod scripsit fons ille & tuba iuris Canonici,Io. And. vt optimo iure à Bal.vocatur,in consi.cxxvj.in fi.lib.j.Quòd licet nullum temporis spatium inducat vnionem,secundùm Hostien.in c.quia nonnulli.de cler.non resid.& in Summa de supplen.negl.prælat.col.j.tamen si fuerint ecclesiæ diu possessæ,vt vnitæ, probata est vnio præsumptiuè.Ita not.licet inuolutè,decidit ipse Ioan.And.in c.qui contra iura, in fi.versic. hoc scias,de reg.iur.lib.vj.& idem voluit Oldr.ipsius præceptor,quem tamen non allegat, consi.ccxcvj.de iure dominij.& Card.Floren.sua ipsius authoritate contentus, in clem.j.in prin.in xx.q.de suppl.neglig.præl.Pet.Anch. qui etiam illorum non meminit, consi.clxij.in quæstione ecclesiæ,in fi.Pan.in c.cura,in ij.nos.de iure patr.vbi nullum horum aduocat, & consi.xxxviij in quæstione,quæ ad præsens vertitur,col.j.in fi.lib.ij.& iterum consi.cvj.Christi &c.lib.ij.quibus locis solum Ioan.And.citat,Alex.consi.lxx.in causa vertente,col.j. versi. fortius dixit,libro iij.Felyn.in c.causam,col.ii.versi.limito dupliciter,de præscr.& in cap.ex parte.post prin.de testib.vbi dicit, ita consulendo obtinuisse.

Vnio non tãtùm præsumitur tẽporis diuturnitate, sed & consensu episcopi & capituli.

Apocha priuata, nullo adminiculo suffulta, nihil probat, secus ex diuturnitate.

Vigesimoprimò,non tantùm vnio ex diuturnitate temporis præsumitur, sed & ea præsumitur fuisse facta de cõsensu episcopi & capituli,qui requirebatur,& vocatis his,qui vocari debebant,vt per multa not.voluit Alex.cõsil.ccxix.ponderatis his,quæ in themate præmisso narrantur,col.iij.versi.corroborantur prædicta,lib.vj.& Philip.Dec.consi.ccccix.viso consilio,col.j.& ante hos Roma.cuius Alexan.non meminit,consi.cclxx.quo ad primum dictum aduciam.Nam licet apocha priuata nullo adminiculo testium subscriptionis,vel comparationis literarũ suffulta nihil penitus probet,vt per docto.latè in l.admonendi.D.de iureiur. Tamen propter diuturnitatem temporis facit præsumptionem,& semiplenam probationẽ, vt sing.voluit ipse Ioan.And.post Nicol.Matth.in addit.Spec.tit.de instr.edit.§.nunc videndum.versi.quid si producens.Et sequitur Ant.in c.ij.col.iiij.versi.tertius casus,quando scriptura nullo modo approbatur,de fide instru.& Iason qui hoc reputat singu.in repet.dictæ l. admonendi.col.xliij.versi.vltimo inquantum vult Bar.& iterum col.lxxxvij.versi. vltimò in hac materia,& in lectura eiusdem,col.xvi.versi.vltimò inquantum Bar. concludit.

Præsumptio authoritatis episcopi ex diuturnitate temporis.

Vigesimosecundò,non intempestiuè subiiciemus,quod not.consuluit Ioan.And.discipulus,Feder.Senen.excellentissimus decretorum doctor vocatus, Panor.consi.xxxvij.tria ad claram decisionem,col.ij.lib.i.Is enim eodem consilio scribit,quòd si quispiam vxore consentiente & perpetuam continentiam promittente religionem intrauerit,professionemque fecerit,in qua longo tempore persisterit,præsumitur authoritate episcopi vel eius vicarij intrasse,quæ debet interuenire:iuxta c.significauit.de conuer.coniug.aliaque in eam rem interuenisse.& cum sequitur Fely.in dicto cap.sicut.in tertia fallen.de re iudic.

Iuramentum non præsumitur præstitum à teste,nisi diuturnitate temporis.

Vigesimotertiò,vt aliquid etiam ex legum interpretibus adferamus,atque à Bar.eorum principe,auspicemur.Quanquam in dubio iuramentum non præsumatur prętitum à teste, ex doctrina Panor.in c.tuas.in fi.de testib.tamen ob diuturnitatem temporis præsumetur, vt not.voluit Bart.in l.admonendi,col.viij.versi.quid si reperiuntur dicta testium, D.de iureiuran.Sequitur & reputat singul.Iason ibi,in repet.col.lxxxv.versi.vltimò in hac materia, D.de iureiur.Et sequi etiam videtur Bal.cuius non meminit Ias.in cap.j.titu.si de feu.fuer. controuer.inter domi.& agna.dum allegat Bart.in dicta l.admonendi.vbi dicit, quòd multùm præsumitur pro factis antiquis.

Instrumentum defectiuum plenè probat, & quando.

Vigesimoquartò,facit quod scribit idem Bar.inter consilia Bal.cõsi.cccc.in episcopi &c. super primo puncto,col.ij.lib.i.ij.quod instrumentum defectiuum, ita etiam appellat cum cursu diuturni temporis facta eorum obseruatione,quæ in eo cõtinentur,plenè probat, per dictam l.qui in aliena.D.de acquir.hæred.& l.si filiusfamilias.C.de petit.hæred. & dicta l. cùm de in rem verso.D. de vsur.& l.si seruitutes rusticorum.D.de seruitut.& l.j.§.vlti.D.de aqua pluuia arcen,& alia multa quæ illic allegat Felyn.in dicto cap.sicut.col.xviij. versicu. septimò & vltimò declara,de re iudic.vbi copiosè admodum hoc ipsum declarat,licet nullam Bart.in dicto consi.faciat mentionem.

Tẽpus pro veritate est.

Vigesimoquintò,ad Bal.nũc veniamus,qui vbiq; tam copiosus est,vt solus cęteros omnes copia vincere,aut certè ęquare videtur.Et vt à generalioribus eius in eam rem sentẽtiis incipiam,is consi.ccccxxxiij.sicut hactenus obseruatũ est,in fi.lib.j.nõ minus scitè,quàm decenter. Tempus

ter, Tempus (ait) pro veritate est, per not. in l.j.C.de seruit. quod & idem dicit in l.j.col.iij. versi. item gl. dicit alibi. C. de fideic. & in l. de quibus. col. x. versi. alij dicunt. D. de legib. & in c. vigilanti. paulò post medium. in versi. item plus creditur. de præscr. Cuius sententiæ dictum, licèt angustũ sit, & breui periodo conclusum, tamen interpretatio (quod de legibus dicit Seneca,) lata est admodũ atque diffusa. & ex illis antiquæ poësis secretariis depromenda. Quidam enim veterum poëtarũ, vt author Gellius lib. xij. c. xj. veritatem esse filiã tẽporis dicebat, quòd ea, licèt aliquando lateat, processu tamen temporis ex latebris, atque ex tenebris tandem erumpit. Id quod Romani illi veteres, vt erant rerum omnium certissimi exploratores, non ignorabant, cùm Saturno aperto capite sacra facerent, ea potissimum ratione, vt à Plutarcho scriptum est in Problem. Romanorum cap. xj. quoniam veritas, & si plerunque tecta sit, atque incognita, tempore tamen detegatur atque palam fiat. Veritatis enim parentem & deum Saturnum existimabant: quem & ipsum tempus esse dicebant, quoniam scilicet tempus veritatem pariat. Nam quemadmodũ Græco nomine Saturnus κρόνος dicitur: ita & vna litera immutata, aut ipsa potius aspirata χρόνος tempus appellatur. Saturnus autem Latinis dicitur, quòd saturetur annis: sicut scribunt Cicero de natura deorum, Lactantius lib. j. c. xij. Macrobius lib. j Saturnal. vt proinde intelligamus Saturnum esse temporis longitudinem, vt etiam dicit Augusti. de Ciuitate Dei, lib. iiij. c. x. Hinc sanè leges legumque consulti, qui & hoc probè nouerant, ea quidem talia præsumi atque existimari, sanxerunt qualia in eodem statu diutius constanterque perstiterunt, quoniam scilicet tempus, quòd omnia reuelet, vt scribit Tertullianus in apolog. c. iij. nihil omnium rerum longius progredi patiatur incognitum, atque occultum. Idcirco Sophocles poëtarum prudentissimus,

πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν· ὡς ἅπανθ' ὁρῶν,
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύξει χρόνος.
Nihil occultum, quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens omnia reuelabit tempus.

Quos versus semper in ore esse habendos dicebat Peregrinus philosophus apud Gellium, quo loco nuper citauimus. Sed & idem Sophocles in Aiace flagellifero:

ἅπανθ' ὁ μακρὸς κ' ἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.
Cuncta pariter immensus ordo temporum
Occulta prodit, & idem prodita occulit.

In quam etiam sententiam fertur Græcus Menandri senarius vice prouerbij celebratus, & alter eiusdem huic non absimilis,

πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει. id est,
Omnia detegens tempus adlucem refert.
ἄγει γὰρ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. id est,
Ducit autem adlucem, veritatem tempus.

Cui concinit Seneca libro ij. de ira. Quædam (inquit) falsa veri speciem ferunt, dandum semper est tempus: veritatem enim dies aperit. Thales dicere solebat: si Laërtio credimus, τὸν χρόνον σοφώτατον ἁπάντων, ἀνευρίσκειν γὰρ τὰ πάντα, id est, Tempus esse sapientissimum rerum omnium, quòd cuncta reperiat. Quod dictum & Symonidi poëtæ assignauit Aristoteles libro quarto Physicorum. Hocque etiam sensisse videtur Pericles apud Plutarchum in vita ipsius, sapientissimum datorem consiliorum tempus dictitans. Et Pindarus, cùm dicit in Olympiacis,

ἡμέραι δ' ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι. id est,
Dies posteri testes sapientissimi.

Idem alibi tempus omnium rerum parentem appellat, quòd scilicet omnia producat, manifestet, detegat. Quod & significare voluit iuuenis ille apud Esdram cap 3. cùm dicit: Super omnia vincit veritas. Quod & repetitur in cap. consuetudo, octaua distinctio. & iterum cap. sequen. veritas fortior præ omnibus. Sed & diuus Chrysostomus in quadam homilia, quam de laudibus Pauli conscripsit, Talis est, inquit, conditio falsitatis, vel erroris, vt etiam nullo sibi resistente consenescat, ac defluat. Talis autem è diuerso veritatis status, vt etiam multis impugnantibus suscitetur ac crescat. Nec hinc abesse potest Lucretianum illud li. v. de rerum natura:

Nec facile est placidam ac pacatam degere vitam,
Qui violat factis communia fœdera pacis.
Et si fallit enim diuum genus humanumq́,
Perpetuò tamen id fore clam, diffidere debet.
Quippe vbi se multi per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes προφράσαι feruntur,
Et celata diu in medium peccata dedisse.

Veritas filia tẽporis.
Romani rerum omniũ exploratores.
Cur Romani Saturno aperto capite sacra faciebant.
Veritas tẽpore detegitur.
Veritatis parens & deus Saturnus, idẽ & ipsum tempus dicitur.
Saturnus Græcis χρόνος dictus.
Saturnus vnde Latinis dictus.
Saturnus temporis longitudo.
Tempus omnia reuelat.
Tempus omniũ rerũ longius.
Cuncta videt & audit tempus.
Tẽpus cuncta occulta prodit, & prodita occultat.
Tempus omnia detegit.
Lux veritas.
Veritatem dies aperit.
Thaletis dictum.
Tempus omnium rerum sapientissimum.
Sapientissimus consiliorũ dator tẽpus.

Pij in maius meliusq. procedunt. Christus ipsa veritas. Reuelãtur operta. Mẽdaciũ nullum senescit. Longinquitas temporis, verissima probatio. Præsumẽdum est pro tempore. Longa & tenax populi memoria pro veritate habetur. Notarius an præsumatur, qui se pro tali gessit.

Et concinit illud Senecæ statim circa initia libri j. de Clementia ficta. Quibus pietas subest, quæ que, vt ita dicam, ex solido enascuntur, in maius meliusque procedunt. Sed quid tot testes producimus? cùm & veritas ipsa, id est Christus, cuius vnius testimonium instar omnium est, huius sententiæ assertor fuerit, inquiens Matth. x. Nihil est opertum quod non reueletur, & occultum quod non sciatur. Quod & non admodum diuersis verbis scribitur Marci iiij. & Lucæ viij. Cui & accedit text. in §. sin autem. de testib. ibi, Deo huiusmodi omnino non indulgente occultari. Quo in loco Accursius not. nihil tam esse secretũ, quin reueletur. Et, vt ait Euripides, Nullum mendacium senescit, vel ad senectutem temporis peruenit. Iosephus autem aduersus Appionem lib. ij. cap. x. Longinquitas, ait, temporis verissima esse creditur probatio. Igitur, vt tandem concludamus, cùm nihil diutius celari possit, quin temporis diuturnitate manifestetur: non mirum cuiquam videri debet, si id pro vero ac comperto habeamus, quod ipsa temporis diuturnitas in eodem statu permanere passa est, alioquin non passura, si huiusmodi non esset, quale iam diutius apparuit. Et vt speciatim de nostra consuetudine loquamur, non præsumendum est tempus veritatis parentẽ, & quod pro ipsa veritate est Baldi testimonio, permisisse decem continuis annis quempiã non ipsum quidem dominum rem aliquam possedisse, tanquam dominum præsente vero domino, quin aliquo pacto detexisset illum non esse talem, qualem se gerebat.

Vigesimosextò, huic Baldi dicto confine est & eiusdem aliud, quod adscripsit cõs. lxxxiiij. res prohibitæ alienari, in fi. lib. j. Longa (inquit) & tenax populi memoria pro veritate habetur, colum. ij. in princ. D. de aqua pluuia arcen. l. si arbiter. D. de probat. l. cùm quidam. §. vlti. & l. quòd si dubitet. D. de acquiren. hæred. & cap. quid per nouale. de verbor. signific. Quibus iuribus multa ex temporis diuturnitate diiudicantur. Ex quo videri potest Bal. hic longam & tenacem populi memoriam pro temporis diuturnitate apposuisse. Quibus concinit & illud Ouidianum lib. j. Metamorphoseos:

- Quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?

Vigesimoseptimò, accedit, vt & idem Baldus scribit in l. prima. colum. tertia. versic. pone, quòd qui gessit se pro notario, præsumitur notarius. Quod dictum simpliciter retulit Iason in l. si certis annis. col. iij. versic. octauò facit. C. de pactis. & in §. præiudiciales. col. penult. versic. & an si aliquis. Insti. de actio. Et facit singul. idem Iason in l. Barbarius. col. iiij. versic. quartò limita. D. de officio prætο. Sed & idem fermè sentit ipse Baldus in l. ij. colum. ij. in princip. C. de senten. & interlocu. & expresse Floren. in dicta l. cùm de in rem verso. col. j. D. de vsuris.

Contrarium tamen tenuisse videtur ipse Baldus in l. j. in vij. quæstio. C. de testam. ordi. & apertè tenuit Ioan. Andr. in additio. Specul. titul. de instrumen. edit. §. restat. versic. & scias quòd tabellionatus officium, & Petrus Anchara. consil. ccxiij. pro isto patre instituto, versi. confirmat. Sed tu hìc vide Fely. in c. si scripturam. colum. vj. de fide instru. & *Philipp. Dec.* consi. xlij. in primo dubio, & per omnes in dicta l. Barbarius.

Verba enũtiatiua non probãt, nisi ob temporis diuturnitatem.

Vigesimooctauò, huius classis est, & quod idem Bald. memoriæ prodidit consilio cxij. quæritur qui intelligantur, colum. vlti. versic. quæritur vlterius lib. j. & licèt verba enuntiatiua non probent iuribus vulgatis: tamen propter temporis diuturnitatem fidem faciunt. Ad quod citat Cyn. alicubi in titu. C. de probat. corruptè, vt opinor, cùm nusquam in eo titulo istud dixerit. Idem quoque voluerunt ipse Bald. Alberic. Salice. Paulus Castr. & cæteri recentiores in l. cùm aliquis. C. de iure deliber. vbi loquuntur de confinibus appositis in instrumentis. idque reputant singu. Alexan. & Iason ibi. idem Bald. consi. cclxxxvj. thema proponitur, colum. j. & ij. libro ij. & consil. clxj. proponitur quod, colum. vlti. lib. iij. Anto. in cap. cùm olim. de censibus. Anto. in cap. vlti. de succes. ab intesta. & in clemen. j. de probationib. & in clemen. si summis. de senten. excom. Panormita. consil. liiij. casus talis est, quidã Iacobus, colum. ij. lib. j. & consi. lxij. in controuersia. colum. vj. versic. in contrariam partem. lib. ij. Domi. in cap. si Papa, in princip. colum iij. de priuileg. lib. vj. Floria. in l. in finalibus. D. finium regundorum. Paulus Castr. consil. ccij. in causa confinium, colum. penulti. in secunda lectura, lib. j. Marti. Laud. in cap. j. colum. iiij. versicul. titu. qui feuda dare poss. Alex. consil. vj. viso themate. colum. vlti. lib. j. & consil. xij. viso processu. colum. vlti. lib. iiij. & consi. lxxv. visis & ponderatis, colum. ij. eodem lib. iiij. & latè consil. xix. in causa & lite vertente. per totum, lib. vj. Maria. in cap. cùm causam. & ibi Felyn. colum. ij. qui hoc latè declarat, de probatio. Barbat. in l. sciendum. colum. xix. D. de verb. oblig. & latè consil. vj. sapienter scribitur, ferè per totum, lib. ij. & consil. xviij. præclarè scribitur, colum. xvij. eo. lib. ij. & consilio lxiiij. illud in medium referam, colum. vj. lib. iij. & consi. lj. clementissimum Deum, col. ij. lib. iiij. Socin. consil. lxxxvj. in causa communitatis, col. j. lib. j. & consi. cclxx. consideratis his, col. iij. versic. comprobo hanc, Iason in l. ex his verbis, col. ij. in quarta limitatione, C. de testam. milit. & in repetitio. l. admonendi. col. lxxxvij. D. de iureiur. Philipp. Dec. consil. xiij. cuius superscriptio incipit, an appellatione, col. ij. versic. nec videtur obstare, & iterum col. ij. versic. nec obstat. si dicatur, vbi reperies quod tempus hoc casu requiritur, & consi. xxxvj. exemplum

exemplum instrumenti,col.iiij.versic.tertiò pro responsione,& consil. xlij. in quarto dubio. in fine.& iterum in quinto.& consi. clij. in causa exemptionis. colum. ij. versic. & prædicta maximè, & consil. xcix. visis & diligenter consideratis, & consilio cccccxxviij. viso consilio columna ij.

Idque adeò verum est, vt scilicet stetur verbis enuntiatiuis propter diuturnitatem temporis, vt procedat, etiam si enuntient actum, qui interuenire non potuit tempore confecti instrumenti, vt singulariter voluit Barbat.dicto consi.xviij.nuper allegato, col.vj. lib. ij. authoritate Bartoli in auth.si quis in aliquo. C. de edendo.& in dicta l.sciendum. D. de verb. obligat.quibus in locis id sanè non dicit Barto. Ideò cùm Barbat.desit authoritas, cui innitebatur, an eius dictum sequendum sit,alij viderint. Ego autem ne prætermittam quid de Barb.sentiam,illud affirmare audeo,cum quidem,si ingenio temperasset,cui plus nimio indulsit,inter doctissimos iuris interpretes fuisse annumerãdum, vtpote qui fuit & singularis memoriæ,& excellentis ingenij, cum paucis admodum id datum sit, vt vtroque valeant & memoria & ingenio. Et vt scribit Hieronymus in primo aduersus Pelagium dialogo, illum ingeniosum,sed obliuiosum: hunc memorem, sed tardi vidimus ingenij. Cæterum Barba. studio impugnandi communes opiniones sæpissimè delirauit, vt asserit Felyn. in c. cæterùm.colum.viij. de rescrip.

Enuntiatiuis verbis statur ob diuturnitatem temporis. etiã si enuntiẽt actum impossibilem.

Vigesimonono, non hoc tantùm casu, sed & aliàs semper propter diuturnitatem temporis leuior probatio admittitur, vt videre licet ex his quæ not. Bart.in l. si quidem.C. solut. matri.& in l.de minore.§.tormenta.in ij.quæst.D. de quæstion.& in l. continuus. §. cùm ita D.de verb.oblig.& in l.ij.§.sed si dubitetur.D.quemadmo.testam.aper. Anto. & alij in cap. veniens.le j.de testibus.& in cap.in præsentia.de sponsal.Imol. in c.cum causam. & ibi latè decidit,col.j.de probat.& idem decidit consi.xlij.

Leuior fit probatio ob diuturnitatem temporis.

Trigesimò,vt ad Baldum redeamus,is consi.cccxj.præmittendum est ad euidentiam, lib. j.in ea fuit sententia,vt etiam in his, quæ sunt contra ius commune, inducatur præsumptio tituli ex diuturnitate temporis. Nam quanuis (inquit) priuilegia principum nõ possint sine titulo possideri,per cap.ad decimas.de restit.spolia. quoniam, cùm priuilegia sint cõtra ius commune,esset implicare contradictoria, quòd vbi non est priuilegium, ibi sit possessio sine titulo, pro suo, qui titulus requirit bonam fidem sine obice contradictionis iuris, & de iure.l.si ancilla.D.pro suo. Tamen ex diuturna possessione præsumitur in hoc casu titulus, pro suo.quia quod tempore est possessum, præsumitur habere principis voluntatem. argumen.d.l.si filiusfamilias.C.de petitione hæreditatis.& not.in cap.j.de regulis iuris lib.vj. & per Cynum in l.emancipatione.C.de fide instrumen. hæc ille. Cui omnino adde quod suprà disseruimus tit.j.§.iij. in glossa ij.

Tituli præsumptio ex diuturnitate temporis cõtra ius comune.
Principum priuilegia non possunt possideri sine titulo.

Trigesimoprimò,quod ab eodem Baldo traditum est consi. cclxxxvij. in primis videndũ est,colum.penul.versic.quo ad secundum lib.iij. quòd ex diuturnitate temporis mandatum interuenisse præsumitur. Id quod longè lateque sequitur,& probat in mandato syndicatus Francisc.Curt.senior consil.lxxvij.super motiuis redditis,colum.ij. versic. sed præmissis non obstantibus,& Philip.Dec.consi.xcix.visis & diligenter consideratis, in fine.& idem voluit Paulus Castr.qui Bald.non memorat, consil. lxxxiiij. visa dicta facti narratione,ante finem. lib. j. & Alexander qui nullam vtriusque mentionem facit, sicuti nec illius Curtij senioris, & Dec.in additio.Bar.in l.si vxor.§.si quis vxorem.D. de adulter. vbi dicit, quòd per custodiam longi temporis intelligitur mandatum custodiendi interuenisse, per nota.in dicta l.si filiusfamiliàs.C. de petitione hæreditatis. & in dicta l.qui in aliena. D. de acquirenda hæred.Idem quoque Iason,qui nullum horum memorat,in l.j.colum.v. versic.limita secundò. C.qui admittan.per dictam l.si filiusfamilias.& rursum in l. sciendum. col. viij. D. de verborum obliga.per illum ipsum textum. Nam vt filiusfamilias possit adire hæreditatem sibi delatam, requiritur quòd præcedat mandatum patris,per l. si quis mihi bona.§. iussum. D. de acquirenda hæredit. Et tamen ex diuturnitate temporis præsumitur, per dictam l. si filiusfamilias.

Titulus. pro suo. requirit bonã fidem.
Quod tempore est possessum præsumitur principis habere voluntatem.

Contrarium tamen, videlicet, quòd ex nullo vel longissimo tempore præsumatur mandatum,tenuit Baldus sibi contrarius in l.& qui non la ij.versic.quæro quid si dominus.C. si ex fals.instrumen. vbi loquitur de mille annis, & in l.j.colum.j.versic.sed pone quòd. ibi de hoc dicit esse text. singul. in l. vlt.D.de vsucapio. pro empto.& Hippol. Massil. in l.si quis. colum.xix.versic.vlterius hic habemus. D. de quæstionib. & Stephanus Bertrand consilio omnium primo,viso processu,col.vij.num.xxxiij.lib.j.& consi.iij.inspecto.in octauo dubio, post principium.lib.iij.

Mandatũ ex longo temporis spatio præsumitur.

Ego sanè priori sententię potius accederem:nihil enim interesse video inter mandatum, & aliam solennitatem extrinsecam,& præsertim iussum, qui ex temporis diuturnitate præsumitur,nam de eo loquitur l.si filiusfamilias.C. de petitione hæreditatis.

Per custodiam longi temporis præsumitur mandatum custodiendi interuenisse.

Tamen si posteriorem sequi malis, eam duobus modis limitabis ex sententia Fely. in dicto c.sicut.Primò,vt non procedat in mandato vicarij, quod si non negetur,præsumitur. Et

si neg

si negetur, sufficit probare communem reputationem, vt voluerunt Domini à Rota, decis. cccc xcix. nota, valent acta. in antiq. per l. Barbarius. D. de officio præto. & not. in cap. nihil de electione. Secundò, vt non procedat in actu, quem quis verisimiliter non faceret sine mandato, vt quia multis annis soluisset pensionem pro alio: tunc enim præsumitur mandatum, cùm nemo velit iactare suum, per l. cùm de indebito. D. de proba. Et hæc fuit sententia Domi. à Rota, quam citat Felyn. ipse, decisio. xxiiij. aliquis, & Salicet. in l. nemo tacito nomine Bald. C. de rebus alien. non alienan. Alexan. sibi item contrarius in dicta l. sciendū. col. v. versic. item fallit secundum Ange. in fine ipsius secundæ fallen. D. de verbo. obligat. vbi etiam dicit non sufficere ad hoc mille annos. Idem Alexan. in dicta l. qui in aliena. col. iij. versic. item adde quòd licet. & consilio primo, ponderatis his de quibus, colum. penulti. aliàs viij. lib. iiij. & consil. cxcj. domini &c. perspecto instrumento. col. ij. versic. nec obstat longitudo, lib. vj. & cons. xxxv. consideratis his quę agitata sunt, col. j. libro vij. & Fran. Curt. senior etiam sibi contrarius, consil. xlix. memoriæ recolendæ, col. vij. versic. & hoc maximè. & iterum consi. sequen. quod est eiusdem initij, col. xv. versic. sextò adducere videtur, & col. seq. versic. octauò adducunt, vbi etiam loquitur de mille annis. Socinus consi. ccliiij. visa & considerata, col. ij. lib. ij. vbi hoc reputat singul. & iterum consil. lxxx. in quæstione quæ vertitur, col. iij. versiculo, præterea venditio, lib. iij. Felynus in cap. sicut col. xvij. versi. sextò aduerte, extrà de re iudica. Francis. Curtius iunior, in tractatu Feudorum, in prima quæstione. col ij. versiculo, confirmo hanc primam sententiam, cuius initium est, nota quòd vbi dixi, in antiq. vbi in id aduocatur Innoc. in cap. nonnulli, in verbo, mandato, de rescriptis. & idem quoque voluit Philippus Decius consil. xxxvj. cuius superscriptio incipit, exemplum instrumenti. col. iiij. versic. secundò respondetur, & iterum consil xlij. diuino implorato patrocinio, col. vij. in fine quinti dubij. Et facit textus in l. ij. C. de ali. pupil. præstan. & in l. cùm seruus. D. de verb. obligat.

Iactare suū nemo præsumitur.

Qui negotia gerit alterius nomine, præsumitur mādatū habere, nisi probetur cōtrarium. Mandatū quādo præsumatur. Impensa præsumitur facta parte mandante.

Attende tamen Lector, quoniam Innocent. cui origo huius rei asignatur, *in dicto* cap. nonnulli, nihil omnino de tempore loquitur, sed tantùm innititur verisimilitudini. Dicit enim, quòd præsumitur is, qui actum gesit nomine alterius, habuisse mandatum, nisi probetur contrarium. Non enim (inquit) præsumendum, quòd inanibus se laboribus fatiget, & pecuniam suam iactet, per dictam l. cùm de indebito, tanquam in hoc non requiratur diuturnitas temporis, sed satis sit illa verisimilitudo etiam in actu recenti & simplici. Et hac sanè sententia nihil est verius, & pro ea est tex. in l. vlti. C. de ali. publi. præstan. vbi actus in quo est necessaria expensa, præsumitur eo mandante factus, cuius interest. & ita voluit Bartol. in l. cùm seruus. & ibi Alex. qui adducit concord. D. de verb. obligat & in pulchra quæstione consuluit Bal. consil. cccxvij. lib. iij. & idem voluit ipse Bal. in l. id quod pauperibus. in fi. C. de episc. & clericis. Imola in cap. ij. col. ij. vt ecclesiast. benef. Panormit. consi. liiij. videtur primò, quòd per dictum testimonium col. ij. versi. sed his non obstantibus, *lib. j. Cæp.* in tractatu de seruitut. vrban. prædio. Franciscus Aret. in cap j. col. iiij. *versic. tu autem*, de iudic. vbi per hoc dicitur, quòd cùm in citatione requiratur aliqua impensa, vt not. in l ij. C. de sport. ea præsumitur facta fuisse parte mandante, Francisc. Curt. dicto consi. lxxvij. col. v. Fely. in dicto cap. sicut, col. antepen. versic. v. in actu, de re iudic. Ex quibus constat non esse hîc necessariam diuturnitatem temporis, vt præsumatur mandatum. Bald. in l. j. C. de eden. & Alex. in dicto cap. nonnulli. §. sunt & alij de rescriptis.

Ex solius tēporis diuturnitate non præsumitur mandatū, quādoq; secus.

Istis autem duabus limitationibus adde & tertiam, videlicet, vt non præsumatur mandatum ex diuturnitate temporis, cùm nulla alia ratione corroboratur. Secus quando instrumentum narrat, & dicit aliquem habere mandatum. Nam licèt hæc verba *non sufficiant* ad probandum mandatum, nisi de eo appareat, per l. j. C. de manda. princip. cap. cū in iure. de offic. delega. cum simil. Tamen si præterea interuenerit temporis diuturnitas, ex vtrisque videtur satis probari mandatum. Ita videlicet, quòd ex alia diuturnitate coadiuuabitur, supplebiturque probatio magis quàm ex toto inducatur: vt in simili tradit Alex. consi. lvij. in causa & lite, col. iij lib. v. Nam illa nominatio mandati non parum operatur, vt in simili not. Barto. in l j. C. de relat. & in l. acta. de re iudic. & Innocent. in dicto c. cùm in iure. facitque quod scribit Baldus ipse in dicta l. j. C. de rebus alien. non alienan. vbi fatetur mandatum probari etiam coniecturis, sed solam diuturnitatem temporis non sufficere. Et ita expressè in casu quem suprà apposuimus, voluit Philip. Dec. consil. xxxvj. col. iiij. versi. non obstat. Ex quibus hanc limitationem ita generaliter poteris colligere, vt videlicet procedat, quod dicitur, mandatum non probari ex diuturnitate temporis, nisi ad ea & alia concurrāt, ex quibus verisimiliter præsumatur mandatum interuenisse.

Mandatū variè probari.

Illud postremò in hac mandati præsumptione non omittemus, quòd si aliquis tanquam procurator meus quicquā faciat me sciente & tacente siue patiente, præsumitur mandante me id fecisse. Ita voluit Innocen. in cap. ex parte de cani. & ibi latè Barb. de rescriptis. & idē Innocēt. in c. in nostra, de procura. & in dicto cap. cū in iure. de officio delega. Archidiac. & Ioan. And. in ca. qui ad agendū, de proc. li. vj. & optimè facit tex. in l. qui patitur. D. manda.

Trigesi

Trigesimosecundò, propter temporis diuturnitatem sententia rectè, riteque lata præsumitur, adeò quòd licèt acta omnia sint perdita, tamẽ præsumantur solenniter facta, per cap. bonæ. le j. vbi Innoc. & alij de electio. & in cap. in præsentia, de renunt. & cap. cùm inter. & ibi Hostiens. Ioan. Andr. & alij de re iudic. Et voluit Innoc. in cap. cùm in iuue. in verbo, mandato, & ibi Imol. qui hanc dicit esse communem opinionem. & Panorm. de officio deleg. idem Innocen. in cap. quoniam contra, & ibi etiam Ioan. Andr. Calde. Anto. Cardina. Florent. Panor. de probat. Iacob. Aret. Cy. Bald. Salicet. & ferè omnes in l. emancipatione, C. de fide instrum. Bar. in l. admonendi. col. vlti. versi. quæro quid si reperiuntur, & ibi Iason in repetitio. col. lxxxvj. D. de iureiur. Bald. in l. sciendum. & ibi etiam Angel. Barba. & alij. D. de verb. obligat. idem Bald. in cap. j. §. vltimo, colum. vlt. titu. quo tempore miles. & in cap. j. colum. iiij. versic. quid si apparet aliqua sententia, titu. de mili. vasal. qui contu. est. & consil. xxiiij. longum thema. colum. ij. versic. quòd si propter antiquitatem, lib. iij. Imo. consil. cx. in causa quæ vertitur. col. j. Paul. Castr. consi. lxxvj. in facto isto, lib. ij. Petr. Ferra. in titu. forma sententiæ definitiuæ, in verbo, visaque litis contestatione, colum. ij. Alexand. consil. xvij. viso instrumento locationis, col. pen. in princip. lib. iiij. & consil. xxx. ponderatis narratis, col. iij. versic. circa secundum, lib. v. & consi. xv. quod est eiusdem initij, eodem lib. v. Barba. cons. xviij. clementissimi Patris, col. vj. versicu. & multo fortius, lib. j. & consil. xliij. scribitur apud Prophetam, col. iiij. versic. etsi quispiam. eodem libro primo. Calca. latè consil. lxxv. in prædicta causa. col. vij. Corne. consi. ccciij. rem arduam. col. ij. libr. iij. Franc. Curt. senior consil. lxxvij. colum. iiij. Firmia. in tractatu de episcop. in quarta parte quarti libri, in lxj. quæstione, quæ est in col. penul. versic. item nisi sit sententia. Phil. Dec. consil. xxxvj. cuius superscriptio incipit, exemplum instrumenti, col. j. versic. non obstat.

Sententia rectè riteq́ȝ lata præsumitur propter temporis diuturnitatẽ. Acta perdita præsumuntur solenniter facta.

Trigesimotertiò, non sententia solùm, sed & sententiæ ipsius executio solenniter facta fuisse præsumitur ex diuturnitate temporis, vt notab. consuluit Petrus Anchar. consi. xxxix. visa petitione. & sequitur Philip. Dec. consil. ccclxxv. iuridicam esse arbitror. col. j. in fin. & iterum consil. cccccix. viso consilio col. j.

Executio sententiæ solenniter facta, præsumitur ex tẽporis diuturnitate.

Trigesimoquartò, non solùm id quod dictum est procedit in sententia iudicum, sed & in dicto arbitrorum. pro quo ex diuturnitate temporis præsumitur, vt voluit Dynus in quodam suo consi. quod ordine est xiij. quem refert & sequitur Ioan. Andr. in additio. Specul. titu. de arbit. §. si sequitur. versic. quid si actum fuit in compromisso. Et id quoque clarius voluit Antonius in dicto c. quoniam contra falsam. colum. xx. de probationib. & Panormit. consil. xviij. in causa & quæstione quæ vertitur. col. iij. versic. ob hoc dixit, lib. ij. & Soci. consi. lxvj. viso compromisso. col. j. versi. & licèt posset dubitari. lib. iiij.

Præsumitur pro dicto arbitrorum ex diuturnitate temporis.

Trigesimoquintò, facit quod voluit Petrus Anch. consi. cxxxvj. ex consiliis excellentium doctorum, quòd si reperitur instrumentum continens alienationem rei ecclesiasticæ, in qua requirebatur decretum superioris, & lapsum sit longum tempus, præsumitur interuenisse decretum. quod & idem voluit Angel. in l. quòd si nolit. §. j. D. de ædili. edict. & Barbat. in l. sciendum. col. xvj. D. de verb. oblig. & Felyn. in cap. Albericus. de testibus.

Decretum in alienatiõe rei ecclesiasticæ lapsu longi tẽporis præsumitur interuenisse.

Trigesimosextò, quod generalius dixerunt Anto. & Imo. cap. ea nescitur. de his quæ fiũt à prælatis. quòd si emptor rei ecclesiasticæ diu possederit rem ipsam, licèt in instrumento alienationis nihil dicatur de solennitate adhibita, ea tamen præsumitur ob longum tempus. Quod etiam voluit ipse Anto. in cap. cura. col. ij. de iure patrona. Fran. Areti. consil. xxxvj. casus talis est, præsupponitur in facto, colum. ij. Alexand. loquens in emphyteusi rei ecclesiasticæ consi. lxxix. circa primum de quo quæritur. col. iij. in secundo dubio lib. j. & iterum consi. xlv. visa facti narratione, in fin. lib. iij. Socinus consil. ccvij. visis actis & actitatis, col. penul. versic. respondetur, lib. ij. vbi expressè dicit præsumi omnem solennitatem requisitã in alienatione rerum ecclesiasticarum ex longo tempore, & consil. cclxvj. in causa quæ vertitur, col. xiiij. versic. ex quibus infero, eo. lib. ij. vbi plus dicit ex diuturnitate temporis præsumi alienationem huiusmodi fuisse factam in casu permisso, obseruatis omnibus solennitatibus, & Fely. in cap. sicut. col. xix. versic. septimò & vltimò, extrà de re iudica. vbi hoc elegantissimè limitat, vt ibi videre poteris, Philip. Decius in l. j. col. iiij. C. qui admittan. ad bon. possess. & consil. xxxvj. cuius superscriptio incipit, exemplum instrumenti. colum. penult. versic. vltimò non obstat, & consil. clij. in causa exemptionis. colum. ij. in fi. & consi. cccxxix. pro defensione, col. vlti. & consil. cccxlj. viso puncto, col. vj. versicu. postremò ad corroborationem.

Solennitas adhibita præsumitur in vẽditione rei ecclesiasticæ ob longũ tempus, sed & in alienatione omni.

Trigesimoseptimò, addit istis calculum Rapha. Cuma. dictum consil. clviij. visis instrumentis, colum. ij. quòd si producatur instrumentum iam longo tempore sumptum ab originali, licèt non appareat de citatione partis, tamen præsumitur eam fuisse citatam, imò (inquit) præsumitur illud originale, à quo exemplum sumptum est, fuisse authenticum, per not. in dicto cap. Albericus, & alia quæ allegat. Et illud quoque de citatione partis voluit Floria. in l. ij. D. de fide instrum. Alex. consil. cj. super primo dubio, col. iij. versic. tamen his non obstantibus, lib. vij. & latè probat Franc. Aret. dicto consi. xxxvj. colum. penult. & Cor. consi.

Originale instrumentum præsumitur authenticum, & quando.

consil.ccciiij.rem arduam.colum.ij.lib.iij. & consilio cxliiij. superioribus, lib. iiij. Socinus consi.clxxxvij.in controuersia,versic.& quia supra sunt allegata, lib.ij.Felynus in dicto cap. Albericus.col.ij.Philip.Decius dicto consi.xxxvj.col.j.versic. non obstat quod in ista, Iason in authen.si quis in aliquo.col.iiij.versic.nonò fallit.C.de eden.& in l.ij.col.ij.versic.nota tamen diligenter.C.de testamentis.

Citatio nõ præsumitur ex lapsu temporis. contrariũ verius vt infrà.

Contrarium tamen,quantum ad citationem partis, tenuit Baldus in dicta auth.si quis in aliquo.col.v.versic.non amplius.& in cap.vltimo.col.vij. versicul. satisfaciam igitur,de fide instru.Pro quo facit quod voluerunt Cardin. & Panor. in dicto cap.Albericus,de testibus. non præsumi citationem ex lapsu temporis.Quod & videtur voluisse Angel. consil. clxxiij. & Paulus Castr.consi.lxxvj.in facto isto quatuor sunt consideranda,col.j. versicul. secundò principaliter, lib. ij. & Socinus consil. xlvj. eleganter & subtiliter, col.ix.versic. sed duo videntur. lib. iiij. Verùm quòd semper præsumatur citatio ex diuturnitate temporis, tenent Ioannes Andr.Anto.& Imo.in dicto cap.Albericus.& Angelus in dicta l. sciendum. D. de verbo.oblig.

Præsumitur pro testamento, cui vnus testiũ cõtradicit, idq; ob temporis lõgi lapsum

Trigesimooctauò, quod eleganter, vt semper aliàs si quis alius, ex nostris consuluit Rapha.Fulgos.consi.lxxix.quidam nomine Britinius, colum.iij.in huiusmodi specie: Vnus ex testibus testamentariis contradicit testamento: is tamen, qui erat hæres ab intestato longo tempore tacuit, nec quicquam dixit aduersus testamentum, sed passus est hæredem in eo institutum bona hæreditatis possidere, certè ex temporis diuturna possessione præsumitur testamentum, cæteraque sequentia rectè acta fuisse, purgaturque suspicio, quæ ex huiusmodi testis contradictione oriebatur,iuxta l.j.§. vlti. D. quemadmod. testa. aper. idque autoritate dictæ l. si filiusfamilias. C. de petit. hæredi. & dicta l. qui in aliena. §. j. D. de acquir.hæred.

Solennitas extrinseca non præsumitur, nisi ob longum tempus. Solennitas ex diutina possessione præsumitur præcessisse.

Trigesimononò,non in istis tantùm casibus, sed & aliàs semper, licèt solennitas extrinseca non præsumatur l.quæcunque.§.vltimo.D.de Publicia.in rem actio.cum similib. Fallit tamen propter temporis diuturnitatem,vt plerique voluerunt,per tex.in dicta l. si filiusfamilias.C. de petit. hæredit. & in dicto cap. cura. de iure patrona. & in cap. peruenit. de censib.vbi supra voluerunt glos.vlti.Anto.Imo.Panormit.& prætereà Innoc.Hostiens.Ioan. Andr.Bal.Anto.Imol.& abunde Felyn.in dicto cap. Albericus.de testibus.vbi & priuatim loquuntur de solennitate,quæ debet interuenire in publicatione siue exemplatione,vt cum eis loquar,de qua ibi Bart.Bal.Angel.Imol.& Roma.in l. qui in aliena.post princ.D.de acquiren. hæredit. Barto.Bald. Angel. & alij in dicta l. si filiusfamiliàs, ex quibus Baldus ipse ita illam legem summat,ex diutina possessione præsumitur solennitas præcessisse,Bald.Angel.Imo. Raph.Roma.Alexand.qui hanc dicit esse communem opinionem Barba.& Ias.in dicta l.sciendum.de verb.oblig.Bald.in l.ij. circa medium. C.de acquir. possess.& in l.executionem.col.xiiij.C.de execut.rei iudic.& in cap.j.col. vj.de iudic. Roma. consil. cciij. pro decisione,versic.quo ad tertium,& consi.cclxxv.quo ad primum,col.j.Petrus Anchar.consi ccccxx quidam seruus Antonius,col.vlti.Imol.in l. j.§.vlt.D.de aqua pluuia arcen.Floria.in l.cùm de in rem verso.D.de vsuris. Alex. consil.cxiij. super primo dubio.col.ij.in fin. versic. ex his infero.lib. j. & consil. xlviij. in causa & lite,col. ij. versic. accedit ad confirmationem. lib.v..Maria.consi.xv. visis prædictis, col. antepenul. versic. accedit etiam temporis diuturnitas.vbi & hoc dicit procedere etiam si appareat de scriptura actus, in quo nõ sit descripta solennitas requisita, vt nihilominus præsumatur ratione temporis plus actum quàm scriptum,per multa quæ allegat.Et hoc reputat singul.Barth.Socin.consil. cliij.pulchra & subtilis,col.ij.versic.ad hanc obiectionem, lib. ij.vbi per hoc consuluit in publico casu.& iterũ consil.cclxvj.in causa,lib.ij.& Corneus consilio xcviij.videtur prima facie. col. j. & ij. lib. j. vbi reperies qualiter hoc intelligatur,& consi.ccxlviij.videtur in hac.col.v.eodem lib. j. & consi.cxliiij.superioribus dubiis, col. j. versic. tamen his minimè refragantibus.libr. iiij. & consi.sequen.in suprascripto themate.col.pen.versic.item potest dici,eodem lib.iiij.& consi. cclxxxiiij,copiosè col.j.eodem lib.iiij.Francis.Curtius senior consil.Dcxvij. super motiuis, colum.iiij.Felyn.in dicto cap.sicut,col.xv.versic.fallit tertiò,de re iudica. & in cap.j.col.j.de lit.contestatio.& in cap.licet Hely.col.v.de simo.Ludo.Bolonien.consi.xxviiij.col. iiij. Philip.Dec.consi.xxxvj.col,penul.versi.vltimò non obstat, & dicto consi. xlij.col. vij. in quinto dubio,versi.& ista confirmantur,& dicto consi.clij.col.ij.& consi. cxcix. visis & diligenter, versi.quo ad tertium,& consi.ccxij.viso puncto, col. iij. versicu. quartò prædicto Francisco.

Ratione tẽporis plus actũ quàm scriptũ præsumitur.

Ex tẽporis diuturnitate nõ præsumitur insinuatio donationis, nec præsentia duorum cõsanguineorũ.

Et quanquam fuit plerique, qui hoc intellexerunt procedere, quando cum diuturnitate temporis interuenit alia præsumptio,aliàs secus.Et inter alios Cyn. & Bald.in l.j.in ij. quæstio.C.qui admittan.ad bonorum possess.& idem Baldus in l.ij. C. de legitimis hæred. vbi per hoc dicit,quòd ex diuturnitate tẽporis non præsumitur, quòd donatio fuerit insinuata, nec quòd interuenerit præsentia duorum consanguineorum. & Salyce.in dicta l.si filiusfamiliàs.C,de petitio.hæred.& Roma.in dicta l.sciendum.Panormit.in dicto cap.Albericus. colum.penul.de testib. vbi loquitur etiam de tempore longissimo, & in c.significauit.in secundo

cundo not.per illum tex.de censib.Paul.Castr.consi.ccij.causa confinium, colum.ij.versic. breuiter si bene,lib.j.Alex.in dicta l.qui in aliena.in princ.D.de acquir.hered.& consilio ix. viso themate,colum.penult.& vlti.libro iij.& consi.xvij.viso instrumento locationis. col.ij. lib.iiij.& consi.ccxviij.ponderatis narratis,colum.iij.versic.vnde dicit,libro j.& Iason in l.si certis annis,colum.iij.versic.nonò facit.C.de pact.Respondentque ex his multi ad dictam l.si filiusfamilias.& ad dictam l.qui in aliena.quòd loquuntur in patre & in filio, inter quos facilius præsumitur consensus interuenisse,cum iuris fictione reputentur vna eademq; persona,per.c.vlt.C.de impub.& aliis substit.Et quod ibi etiam agitur de commodo patris propter vsumfructum,ideo facilius præsumitur consensisse.

Pater & filius iuris fictione vna eademq; persona, inter quos cõsensus præsumitur interuenisse.

Hoc tamen indistinctè procedere asserunt Imo.& Alex.sibi contrarius,& Ias.in dicta l. sciendum.Roma.sibi quoque contrarius in dicta l.qui in aliena.Barb.dicto consi.xxxiij.col. iij.lib.iij.& in repet.rub.C.qui admit.ad bon.poss.col.ij.in fi.vbi dicit Bal.in ea re sibi fuisse contrarium,& Alex.etiam sibi contrarius,consi.lxxix.primò quæritur,libro j.Felyn.in dicto cap.Albericus,colum.vlti.& Ias.in l.j.col.iiij.C.qui admittan.ad bonorum possess.& tacitè omnes quos supra citauimus,dum indistinctè dixerunt præsumi solennitatem extrinsecam ex diuturnitate temporis.

Solennitas extrinseca ex longo tẽpore præsumitur, vbi non requiritur scriptura.

Sunt item qui hoc intelligunt procedere in illis actibus, in quibus necessariò non requiritur scriptura,in aliis verò non præsumi huiusmodi solennitatem ex tempore, sed opus est eam probari per scripturam.Ita voluit Fely.in dicto c.j.in prin.de litis contest.& quisquis is est,qui in illum additiones edidit,vbi & hoc dicit voluisse Pau.Castr.consi.lj.& dicto consi. ccij.col.ij.lib.j.vbi tamen ex eo poteris intelligere, qualiter hoc sit intelligendum. Alexan. consi.ccxix.ponderatis his,col.penul.versi.item non obstat alia responsio,lib.vj.vbi & hoc quoque declarat.

Sunt & qui hoc limitant,vt videlicet præsumatur solennitas ex decennali spatio, de quo loquitur d.l.si filiusfamilias.cum gl.nisi ageretur de præsumenda ea solennitate, quæ principaliter tenderet ad præiudicium tertij:tunc enim non sufficerẽt decem anni,sed requirerentur triginta,per tex.in d.c.peruenit,& ibi Inn.gl.& Can.de emp.& ven.vbi hoc in simili specie tenuit Imo.col.vj.& seq.Alex.consi.j.ponderatis,col.viij.lib.iiij.& iterum consi.xvij. viso instrumento locationis,col.iij.eo.lib.iiij.& consi.clxxix.in causa & lite vertẽte inter heredes,col.ij.lib.vj.quod & idem expressè tenuit Rapha.Fulg.in dicta l.j.col.pen.C.qui admit.ad bon.poss.vbi dicit,quòd præsumptio quæ insurgit ex diuturnitate, per dictam l.si filiusfamilias.non habet locum,quando agitur de auferendo dominio alterius,per l.nullo.C. de rei vend.& l.diutina.C.de præscr.longi temp. Imò sunt, qui, vt præsumatur solennitas extrinseca,dicunt requiri tempus valdè antiquum,in quo videlicet probatio est fermè impossibilis:ideoque non tam exacta probatio requiritur, per id quod habetur in l.si arbiter. D.de probat.& c.vlt.de pact.& c.fama.xxij.q.ij.& ita voluerunt Host.Ioan. And.& Pan.in d.c.Albericus.de testib.& seq.Alex.consi.ccxviij.ponderatis narratis,col.iij.versi.præterea, lib.vj.Hanc tamen limitationem in omnibus expressè reprobat Alex.sibi contrarius, dicens indistinctè sufficere decennium,dicta l.qui in aliena.per text.in c.continebatur, de his quæ fiunt à præla.sine consensu capit.& alia quæ ipse allegat.& post eum Iason in dicta l.j.col.v. versi.tertiò singul.limita.C.qui admit.ad bono.poss.Et voluit etiam indistinctè Anton.in dicto c.illud.de præsumpt.

Solennitas tendens in præiudiciũ tertij non præsumitur ex lõgo tempore.

Sed & multi hoc intelligunt procedere,vbi agitur de modico præiudicio,vt in casu dictæ l.si filiusfamilias.vbi agitur tantùm de præiudicando filio in spe hæreditatis,& acquirendo patri,cui erat successurus,vt in casu dictæ gl.in d.l.pen.C.commu.diuid.vbi ex diuturnitate temporis præsumitur inter fratres,& alios similes facta diuisio:secus vbi tractaretur de graui quodam præiudicio.ita expressè voluit Bar.in l.cùm de in rem verso.col.iij.D.de vsur.& in l.j.col.pen.versi.contra hoc tamen dictum.D.de aqua pluuia arcen.& in sua disputat.incip.mulier habens magnum patrimonium,col.vlti.Fulg.qui Bart.mentionem non facit, in dicta l.j.col.pen.& ibi Ias.col.v versi.quartò limita.C.qui admit.ad bonorum poss. Panor. in c.vlt.col.iij.de causa possess.& propriet.Paulus Castr.in dicta l.si filiusfamilias.C.de petit.hæredit.Alexan.in dicta l.qui in aliena.& in dicta l. sciendum, col.iiij.& consilio x. viso processu,colum.vlti.libro iiij.& consi.v.viso & diligenter considerato,colum.penul. eodem libro iiij.& Socinus dicto consi.ccliiij.colum.ij.libro ij.Philip.Decius dicto consi.ccccxliij. vbi suprà,& in cap.j.colum.vj.versi.non obstat ratio,de fide instrumen.vbi & hoc dicit voluisse Francisc.Aret.in quodam consilio non impresso,incipien.in præmissa consultatione, per l.nullo.C.de rei vendic.

Ex diuturnitate temporis præsumitur inter fratres facta diuisio.

Multi quoque hoc intelligunt procedere in actibus iudicialibus, qui transierunt in rem iudicatã,non etiam in extraiudicialibus,qui non transierunt in rem iudicatam,vt not. doct. in c.j.de his quæ fiunt à maio.parte cap.Sed hanc limitationem planè refellit Alex.consilio ccxix.ponderatis narratis,col.pen.versi.non obstat etiam,dum obiiciebatur.lib.vj.

Aliter item alij intelligunt,vt hoc scilicet procedat quando est solennitas, cui partes re-

nuntiare possunt: secus si non possunt, secundum Ant. & recentiores, in cap. sicut. de re iudi. & Pet. Anch. in c. j. per illum tex. de reb. eccl. non alien. libro vj. & confirmatur per l. si fortè. & ibi Bar. de castr. pecu. & not. per eundem Bart. in l. sciendum. D de verb. oblig. & in auth. si quis in aliquo. C. de eden. cum simil. Sed hoc Alex. dicto consi. ccxix. col. pen. versi. postremò non obstat, lib. vj. vult procedere, cùm solennitas ex eo præsumitur, quòd de illa est facta mentio enuntiatiuè à partibus. Nam ea solennitas tum demum præsumitur, si talis erat, cui poterat renuntiari, per l. optimam. C. de contrah. & cōmit. stip. secus si ei renūtiari non poterat, vt not. gl. & Bart. in l. j. C. de fide instr. lib. x. cum simil. At si præsumptio solennitatis aliunde procedat, secus: vt not. in c. ea noscitur. de his quę fiunt à pręla. & in c. cùm venisses. de instit. & in c. bonæ. de elect. cum infinitis alijs similibus suprà allegatis.

Solēnitas, cui renunciari potest facile præsumitur.

Postremò hoc intelligas in casu dubio, in quo præsumitur solennitas, etiam si de ea nulla sit facta mentio in instrumento. Secus si ex instrumenti inspectione constaret eam non interuenisse: vt quia diceret, id non fuisse factum, aut alias ita loqueretur, vt appareret non interuenisse: tunc enim non præsumeretur ex diuturnitate, vt expressè voluit & cōsuluit Pau. Cast. consi. lxxxj. in causa quæ vertitur inter reuerendum, col. iij. versi. etsi dicatur. lib. ij. quia huiusmodi (inquit) præsumptio tollitur per euidentiam, qua nulla est maior fortiorve probatio, vt not. Inn. in c. propositi. de probat. & subdit facere l. emptorem. in prin. D. de act. emp. & alia quæ ibi allegat. Sequitur Alex. dicto consi. j. incip. ponderatis his, col. pen. libro iiij. Iason in dicta l. j. col. v. versi. quintò limita, C. qui admit. ad bono. poss. & Stepha. Bertran. consi. cliiij. alienatio, col. iij. versic. nec opponitur, libro ij. Philip. Decius consil. ciij. cuius suprascriptio incipit, an approbatione, colum. j. & dicto consi. xxxvj. colum. iij. versic. secundò respondeo. Quibus planè consonat quod voluit Bald. quem nullus illorum allegat, in l. data, colum. antepenult. versicu. quid si bannitus. C. qui accusa. non possunt. quòd sententia ex nullo vires acquirit, nec pro ea præsumitur, cùm ex forma ipsius habet vitium nullitatis: alioquin vitium conualesceret tempore, quod fieri non potest, l. ex initio. C. de fals. & cap. vnde quæritur. xxv. quæst. ix. Et sententia plus habet iuris, quàm facti, vt not. gloss. in c. nullus. ix. q. ij. Sententia autem nulla nihil habet iuris, nec ex solo tempore robur acquirit, l. si expressim. C. de appel. Et facit quod not. in c. inter cætera. xvj. q. iij. & est expressum in l. quædam mulier. D. famil. ercis. quòd sententia etiam post multos annos dicitur, & declaratur nulla, Dec. in l. si quis in aliquo. nu. xxiiij. C. de eden.

Euidentiæ vis.

Nulla fit præsumptio pro sententia nulla.

Sententia plus iuris habet, q̃ facti.

At ego sanè, vt credo non pręsumi solennitatē ex diuturnitate temporis, si ex instrumento vel sententia appareat liquidò & expressè eam non interuenisse: ita si non id expressè, aut liquidò appareat, sed tantùm in instrumento, vel sententia, nulla facta est mentio solennitatis, certè non ex hoc sequitur, quòd non præsumatur interuenisse ob temporis diuturnitatem, vt non obscurè sentit Pet. Anch. consi. cxxxvj. ex consiliis, vbi in instrumento non appa rebat de solennitatibus requisitis, & tamen concludit, quòd præsumuntur interuenisse ob diuturnitatem temporis. & apertè etiam Alex. consi. lxxix. circa primum, col. iij. lib. j. & Fel. in c. sicut, col. pen. versi. septimò & vltimò declara, de re iud. & Philip. Dec. consi. cccxlj. viso puncto, col. vj. versi. non obstat si dicatur, & idem Dec. consi. ccccix. viso consilio, col. j. versi. non obstat illud in quo videtur. Quanquam contrarium tenuit Pau. Cast. dicto consi. dccj. lib. ij. & consi. in facto isto, col. ij. versi. secundò principaliter. lib. ij.

Sententia nulla nihil iuris habet.

Sententia post multū tēporis potest declarari nulla.

Solennitas ex diuturnitate non præsumitur. fallit vt post paulò.

Quin & aliter etiam intelligit Alex. consi. 50. in causa & lite, col. ij. lib. v. quando constat actū, qui dicitur fuisse solenniter factus, putà vt idem exemplum repetamus, si dicatur hæreditas fuisse adita, & solenniter: certè si constet de aditione, pręsumitur solennitas interuenisse ex diuturnitate temporis: secus si non constet de aditione. Et hoc sequitur, & dicit nota. Philip. Dec. d. consi. ccccxlij. col. iij. versi. non obstat, si dicatur.

Rursus ipse Dec. ibi aliter intelligit, vt scilicet procedat in eo, qui potuit gerere actum, qui dicitur solenniter fuisse factus, vt exempli causa, qui adire potuit hæreditatem, tunc ex possessione longi temporis præsumitur adiisse solenniter. Secus si non potuit: vt qui pupillus erat, iuxta l. pupillus, D. de acquir. hæredit. & §. neque. Instit. de author. tutor. Quia tunc præsumptio solennitatis cessat. Quia vbi veritas non potest habere locum, pariter nec præsumptio, per l. qui ad certam, D. loca.

Adiisse præsumitur, qui potuit, aliàs non.

Vbi veritas nō habet locū, nec præsumptio habebit.

Alij item hoc intelligunt, quando verisimiliter is, cuius consensus pro solennitate requirebatur, in actu sciuit actum, qui dicitur solenniter fuisse factus, & de consensu illius. Secus si verisimiliter ignorauit: tunc enim ex diuturnitate temporis ea solennitas non pręsumitur, nisi tam longum tempus interuenerit arbitrio iudicantis, quòd scire potuerit, vt pulchrè consuluit Alex. loquens in consensu Papæ, qui debuit interuenire in alienatione facta ab episcopo, qui iurauerat non alienare inconsulto Pontifice, consi. ix. viso themate suprascripto, col. vlti. libro iij. & sequitur Philip. Dec. consi. ccccix. viso consilio. col. ij. versi. & pro vera resolutione, libro ij.

Præsumptio non cadit in ignorantem.

fallit vt hic

Quadragesimò, proximè accedit ad superiora, quod voluit Panor. cōsi. xxvj. in quæstione quæ ad præsens vertitur, col. vlti. in prin. lib. ij. quòd ex diuturna solutione pręsumitur causa legitima,

legitima, quanuis de ea non appareat. Allegat glos. in c. nullus. j. q. j. & Ioan. And. in c. peruenit, de censib. & Barto. in dicta l. cùm de in rem verso. de vsur. & idem quoque voluerat ipse Panorm. consi. vij. circa primum, col. v. versi. item præmitto quòd quando, & iterum versic. præsumenda est ergo. eodem libro ij. vbi fortius dicit, quòd præsumitur causa legitima ex diuturna solutione, etiam si non fuerit allegata. *Ex diuturna solutione præsumitur causa legitima.*

Quadragesimoprimò, non prætermittendum quod not. consuluit Soci. meritò excellentissimus vocatus, consi. lxxxiij. placet mihi, in prin. col. iij. & alibi sæpe. Is consil. ccvij. consideratis his, tenuit not. per multa quæ ibi allegat, quòd monialis quæ iam à longo tempore transiuit de vno monasterio ad aliud, id fecisse præsumitur consentiente primo monasterio, propter diuturnitatem temporis: ita quòd si aliquid postea acquirat, aut illi quæpiam hæreditas deferatur, acquiritur secundo monasterio, non primo. *Monialis mutans monasteria acquirit secundo, non primo monasterio.*

Quadragesimosecundò, huc vergit quòd si per decennium fuerit quicquam liberè solutum ecclesiæ, aut piæ causæ, ex hoc inducta censetur consuetudo: quam soluentes non poterunt tollere, quin cogantur deinceps soluere, etiã nullo alio probato, aut allegato titulo, per tex. in cap. veniens, le j. de testib. & ibi Panor. in iij. notab. & Fely. in iiij. notab. vbi illum not. ad limitationem nota. in dicta l. cum de in rem verso. D. de vsur. & tex. in c. ad apostolicam. & ibi etiam Panor. & Fely. de simo. & voluit Pau. Liaz. in repetit. c. in literis. col. vij. versicu. modò quæritur. de restitut. spoliat. Panormit. consi. vj. in quæstione quæ vertitur, colum. iij. versic. secundum remedium, libro ij. vbi & ad hoc allegat text. in l. priuilegia, & ibi Barto. C. de sacrosanct. eccl. *Cõsuetudo inducta per diuturnã solutionem censetur, etiã nullo allegato, probatóve titulo.*

Postremò, tempus ipsum tantum habet virium, vt non solum ius ac dominium alterius, & alia, de quibus supra diximus, tollat, sed cætera omnia absumat, deuoret, destruat, commutet, atque aliò diuertat, id affirmante Bal. in cap. inter dilectos. de fide instrum. & in cap. tua, col. ij. versi. porrò notorium, de cohabit. cleric. & mulier. vbi dicit, quòd notorium non dicitur, nisi apparens & existens vetustas, quæ omnia consumit. Et idem affirmat Bald. in repet. l. j. col. iiij. versic. in contrarium quod merum imperium, C. de emancip. libero. quam ponit in fi. lib. viij. cùm dicit, quòd tempus vicem personæ alienando gerit, cùm iura negligentis tabefacit, atque corrodit, & intelligentem transfert. l. qui agros. C. de omni agro deser. libro xj. Omnia enim (ait) sua periodo terminantur. In quam sententiam Lucretius libro 4. ad finem: *Temporis virtus multiplex. Notorium quid.*

Nam leniter quanuis quod crebro tunditur ictu,
Vincitur in longo spatio tamen atque labascit.
Nonne vides etiam guttas in saxa cadentes
Humoris, longo in spatio pertundere saxa?

Cui concinens Tibullus lib. j. Elegia iiij.

Longa dies homini docuit parere leones:
Longa dies molli saxa peredit aqua.

Et Ouidius libro j. de Arte amandi:

Quid magis est durum saxo, quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Sed & idem libro 4. de Ponto Elegia viij. ad Suillum:

Tabida consumit ferrum, lapidemq; vetustas,
Nullaq; res maius tempore robur habet.

Et libro postremo Metamorphos. ex sententia Pythagoræ,

Tempus edax rerum, tuq; inuidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiataq; dentibus æui,
Paulatim lenta consumitis omnia morte. *Vetustas inuidiosa.*

Propertius quoque lib. iij. de Pyramidibus, deorumque templis & Mausoleis loquens:

Annorum aut ictu pondera victa ruent.

Et Martial. libro ix. de Partheniana toga:

Quid non longa dies, quid non consumitis anni? Et Ausonius:

—Monumenta fatiscunt,
Mors etiam saxis, nominibusq; venit.

Curtius autem lib. 5. Vetustas (inquit) non opera solùm manufacta, sed etiam ipsam naturam paulò exedendo perimit. Seneca in remediis fortuitorum ad Gallionem, eleganter tempus vocat omnium sepulturam. Ex Græcis quoque Sophocles in Aiace: *Vetustas ipsa etiam naturam perimit. Tempus omniũ sepultura.*

Πάνθ' ὁ μέγας χρόνος μαραίνει τε καὶ φλέγει. id est,

Omnia longum tempus tabefacitque & vrit.

Rursusque in eadem fabula,

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
Φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. id est,

Omnia longum & innumerabile tempus

Producit in lucem occulta, & manifesta occultat.

Idem quoque χρόνῳ τὰ πάντα γίγνεται, καὶ κρίνεται,

Tempore omnia fiunt, & iudicantur.

Sed & Platonis distichon est:

Αἰὼν πάντα φέρει, δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν,
Οὔνομα καὶ μορφὴν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην. id est,
Aeuum fert omnia, longum tempus nouit mutare
Nomen & formam, & naturam & fortunam.

Gregorius Nazianzenus in distichis sententiosis:

Μὴ δὴ φίλει τὸν ὄλβον, ὃν λύει χρόνος.
Ἃ γὰρ χρόνος δέδωκε, καὶ λύει χρόνος. id est,
Ne ama opulentiam, quam soluit tempus.
Quæ enim tempus condidit, & soluet tempus.

Tempore omnia fiūt & iudicantur.

Saturnus à poetis traditus filios suos deuorare, ac eosdē euomere. *Tēpus Saturni nomine significatur.*

Ob hanc sanè causam Mythici existimant à poëtis traditum Saturnum filios suos deuorare solitum, ac eosdem denuò euomere: interpretantes id ad tempus referri oportere, quod vt suprà diximus, Saturni nomine significatur, à quo vicibus cuncta gignantur & absumantur, quæ denuò renascantur, vt scriptum reliquit Augu. de Ciuit. Dei. lib. vj. cap. viij.

Tempus minuit affectus. *Omnia tractu tēporis languescūt* *Maximū remedium iræ, mora.*

Quin etiam tempus aut adimit, aut certè minuit impetus, affectus, ac perturbationes animi, alioquin perpetui ac immortales. Omnia, inquit Cornelius Tacitus lib. xix. historiæ August. Inconsulti impetus cœpta initiis valida, spatio languescūt. Liuius lib. 2. diem tempusq; ipsum lenitarum iras, sanitatemque nonnunquam allaturum scribit. Seneca lib. 2. de ira, Maximum remedium iræ mora est. Itaque prudenter ille pistor Apuleianus lib. ix. Meta. monebat mulierem, vt secederet quoad spatio feruens maiori animus sedaretur. Idque est, quod de Leone scribit Ouidius libro iiij. Trist. Eleg. v.

Tempore Pœnorum compescitur ira leonum.

Querela Veneris de graui Iunonis ira in Troianos.

Ex quibus facilè cuique fit manifestum, nulla re melius quàm tempore iram languescere. Itaque Venus apud Virgilium lib. 5. Æneid. conqueritur Neptuno de graui Iunonis ira in Troianos, quam nec longa dies mitigaret, nec pietas. Hactenus de ira.

Dies adimit ægritudinem hominibus. *Seruij Sulpitij laus.* *Finis dolendi ex tempore.* *Dolorem dies consumit.* *Remedium naturale temporis.*

Nunc de dolore & tristitia loquamur. Euripides in Alcestide, ὁ χρόνος ἄλγος ἠπιώσει. id est, Tempus dolorem leniet. Et simile apud Terentium prouerbium vetus adducit Menedemus, Diem adimere ægritudinem hominibus. Tullius lib. 3. Tusculanarum quæstionum: Id ita (inquit) esse dies declarat, quæ præcedens ita mitigat, vt iisdem malis manentibus non modò leniatur ęgritudo, sed in plerisque tollatur. Seruius ille Sulpitius, qui vt refert Pomponius in l. ij. D. de orig. iur. in causis orandis primum locum, aut certè post Marcum Tullium obtinuit, ad eundem Tullium scribens eum consolaturus de morte Tulliæ filiæ suæ, sic infert: Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat: *hoc te* expectare tempus tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua occurrere. Cuius sententiæ meminit è nostris Barba. in repetit. c. Rayn. quam Ioanninam vocant, col. lxxiiij. de testam. vbi & de morte filiæ suæ loquitur, cuius dolorem tempus sibi sustulisse asserit. Seruium autem secutus (vt opinor) Tullius ipse ad Titium scribens, lib. 5. Epistol. familiariū, eodem genere consolationis vsus est. Nam quod (inquit) allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio prudentiaq; debemus. Seneca quoque ad Luciliū epistola lxiij. Finem (ait) dolendi, qui cōsilio suo non fecerit, tempore inueniet. Idem in eo libro, quem de consolatione scripsit ad Martiam: Dolorem dies cōsumit, licet contumacissimum, & quotidie insurgentē, & contra remedia efferuescentē: tamen illū efficacissimū mitigandæ ferocię tempus eneruat. Et paulò antè vocat remediū naturale tēporis, quòd maximas ærumnas componit. Nec aliud vult Ouid. lib. 4. de Ponto, ad Gallionem scribens:

Finitumq; tuum, si non ratione, dolorem,
Ipsa iampridem suspicor esse mora.

Et Quintilianus lib. 6. Nam cùm etiam veros dolores mitiget tempus, citius euanescat &c. Et Symmachus in epistolis: Fors fiat vt dies longa quandoque hebetet laxatum dolorem: siquidem malis omnibus finis de tempore venit.

Amoris furore nihil vehementius. *Venerei appetitus nōnullos ad insaniam adigunt.*

Sed & ad amorem veniamus, qui affectus alios omnes vehementia exuperat. Nam, vt dicit tex in §. illud. in auth. quibus modis natur. effic. legit. furore amoris nihil vehementius inuenitur, quem retinere perfectæ philosophiæ est. Et Cicero libro 4. Tusculanarum quæstionum: Maximè autem (inquit) admonendus, quantus sit furor amoris. Omnibus enim ex animi perturbationibus est profectò nulla vehementior. Propterea dicit Bal. non minus verè, quàm disertè in l. precibus, col. vj. versi. quid ergo si petiit non idoneas. C. de impuber. & aliis substit. quòd huiusmodi affectum intra debitos limites carcerare Philosophorū est, non muliebre. In quam etiam sententiam Oldrad. consi. cix. regularis habet traditio, col. ij. versic. tertia consideratio, aduocat testimonium philosophi dicentis lib. 7. Ethic. cap. 3. hos Venereos appetitus nonnullos in furorem atque insaniam adigere. Et per hoc quodā modo

excusat

excusat quempiam, qui vt quadam muliere potiretur, quam deperditè adamabat, imagines quasdam in eam rem confecerat, ac dæmones inuocarat. Hanc tamen tam furiosam, tam vehementem, tam impotentẽ, tam imperiosam passionem tollit, aut saltẽ lenit tempus ipsum. Nam, vt dicebat Crates Thebanus apud Laertium, Amorem sedat fames: sin minus tempus. Quòd si hæc duo non suffecerint, ad laqueum est accedendum. Quam sententiam Baptista Pius ex Græco epigrammate ita his versibus conclusit:

Cratidis Thebani dictum.
Amorẽ sedat fames.
Laqueus extremum amoris remedium.

Sedat aligerum fames amorem:
Hoc si non superat, domabit ætas:
Quæ si non rapidum fugabit ignem,
Nodatum superest medela collum.

Idcirco Propertius lib. 3. dicit temporum & locorum interualla sensim suos ardores mitigatura, ictusque cupidineos sanatura. Huius carmen est huiusmodi:

Aut spatia annorum, aut longa interualla profundi
Lenibunt tacito vulnera nostra sinu.

Longa locorũ & tẽporũ interualla amoris remedia.

Quibus omnibus accommodatissimum est, quod Sophocles in Aiace flagellifero scribit, tempus esse Deum facilem, quòd omnia leniat atque molliat.

Tẽpus cur Deus facilis dicatur.

Quid, quòd tempus prorsus adimit memoriam, quæ & ipsa est vis & dispositio animi, vt placet Augustino, aut (vt alij malunt) Hugoni Victoriano, qui in libro de Anima & spiritu scriptum reliquit, animam secundùm diuersa operationum officia variis nominibus enuntiari: dicit enim, Anima dum vegetat, & corpus ipsum viuificat, Spiritus dum contemplatur, Sensus dum sentit, Animus dum sapit, dum intelligit Mens, cùm discernit Ratio, cùm recordatur Memoria, dum vult Voluntas. Cicero libro 2. de Inuentione, confirmat Prudentiæ tres esse partes, inter quas Memoriam reponit. At tempus (inquit) memoriam rem perniciosissimam, siue sit animæ dispositio, siue ipsa anima, siue prudentiæ pars, aut quiduis aliud tollit prorsus, atque adimit, obliuionemque rerum omnium producit: affirmãte id Iurisconsulto in l. furtum. §. vlt. cum l. sequen. & ibi not. docto. D. de vsucap. & id quoque asserit glos. in l. vlti. & ibi glos. in verbo, vacuum. versi. sed quo iure. C. vnde vi. Spec. de petit. & possess. §. j. versic. penul. & titu. depositio. §. sextò tractandum est, versi item si de suo contractu. in fi. Dyn. in c. possessor. & iterum in cap. præsumitur, in fi. de regu. iur. libro vj. Bart. in l. si res obligata. post princ. versi. hoc autem quod dicit, D. de legat. j. & in l. qui fundum, §. seruus meus, D. de vsucap. pro empt. & in l. non fatetur, colum. penult. versic. item longinquitas. D. de confess. & in l. Celsus. D. de vsucapio. & in l. si quis delegauerit. §. vlti. D. de nouatio. & in l. ex consensu. §. eum qui, ante fi. D. de appel. & in l. ij. §. quod obseruari. & in §. sed quia veremur. C. de iuram. calum. Bal. in l. j. col. xij. versi. modò quæro quid de adulto. C. de confess. & in l. si minorem. C. de in integ. restitut. & in cap. vlti. colum. penul. versi. & qualiter probetur error, extrà eo. Signo. consi. v. cùm inter Gabrielem, col. iij. versic. item ex longo interuallo, Angel. in l. qui tabulas, D. de furt. & in §. si quis igitur, col. vlt. in auth. de instrum. cau. & fide. & in §. illud, in auth. de trien. & semiss. & consi. cxxvij. visis petitione & responsione, versi. secundò propter temporis prolixitatem, Petrus Ancha. consi. cxxxiij. satis inaduertenter, paulò post medium. Lucas Pen. in l. quicunque. in xcv. præsumptione. C. de apo. publ. libro x. Rapha. Fulgos. consi. xxxix. ad primum videtur, vbi ex hoc consuluit in pulchro casu: Barbat. in l. si dari stipuler, col. antepen. D. de verb. oblig. Corn. consi. cxlij. videtur prima facie, col. v. versi. nec prædictis obstat, libro iij. & consi. cclxxviij. in causa vertente, col. ij. libro iiij. Alex. consi. vij. videtur prima fronte, col. iij. versi. sed in quæstione nostra, libro iiij. Socin. in tracta. fallent. regu. clxxv. ignorantia in facto proprio, in secunda fallentia, Iason in §. si quis agens, colum. ij. versi. tertiò fallit. Instit. de action. & facit cap. longinquitate, xij. q. ij.

Tempus omnino adimit memoriam.
Memoria quid.

Hucque respicit illud Menandri:

χρόνος δ᾽ ἀναιρεῖ πάντα, καὶ λήθην ἄγει.

Tempus autem aufert omnia, & obliuionem inducit.

Tempus omniũ obliuionem inducit.

Quem secutus Virgilius videtur hisce versibus:

Omnia fert ætas, animum quoque: sæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina.

Memoria vis animi.

Inibi enim animum pro memoria posuit Virgilius, & Seruius & alij interpretes annotarũt, & satis indicant, quæ sequuntur. Nunc oblita mihi, &c. Nam (vt diximus) memoria vis est animi, & vt alij volunt, ipse animus. Sed & vt vergit quod Paro Pythagoricus dicebat tempus esse rudissimum, indocile, stultissimum: quoniam omnia obliuione deleantur in tempore, vt retulit & approbauit Aristotel. lib. 4. Physic. in fi.

Cur tẽpus dicatur rudissimũ & indocile.

Et quanquam multi voluerunt relinqui arbitrio iudicis, quantum tempus exigatur, vt ex eo verisimiliter inducatur & præsumatur obliuio, & ita perdatur possessio, videlicet gl. Iaco. Rauen. Ange. in d. l. furtum. D. de vsucap. gl. in §. quod autem ad eas, in verbo, propter absentiam. Instit. eo. Innoc. in cap. querelam. col. j. in verbo, de nouo. & ibi quoque Ioan. Andr. de

Quãtũ tẽpus exigatur, vt presumatur obliuio.

elect.Cyn.in l.j.in prima quæst.princ.C.vbi cau.stat.Rota decisione liiij.nota quòd vbi dicit aliquis,Bal.& Ange.in l.licet.ad fi.C.de acquir.poss.idem Bal.& Ang.in l.j.C. de seruis fugit.Bal.in l.ij.col.vij.versi.sed quæritur an per negligentiam animi.C. de seruit. & aqua. Imo.& Roma.in l.si de eo.§.si fortè.D.de acquir.poss.Pet.Anch.consi.xcij.tria in fauorem. ante fin.Dominic.in c.pontifices.vij.q.j.

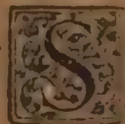
Sed multò plures hoc tempus spatio decem annorum circunscribunt,vt scilicet ex eo verisimiliter præsumatur obliuio,& possessionis amissio inducatur.Ita enim voluit glo.Iacob. But.in dicta l.licet.C.de acquir.possess.Dyn.in cap.sine possessione,ad fi.de reg.iuris. libro vj.Ioan.And.in addit.Spec.in titu.de petit & possess.quo loco suprà citauimus,Cyn. Barto. & Bald.in l.j.C.de seruis fugit.Barto.& Ange.in dicto §.si fortè.ibique latè Alexan.col.j.& seq.qui respondet rationibus aduersariorum,Bart.in l.Celsus.col.ij.ibi,vel cum negligentia longi temporis,D.de vsucap.Bal.in l.vlti.C,de his qui à non domi.& in l.si minorem.C.de in integ.restit.minor.& in dicta l.j.in fi.C.de seruis fugit.& in repet.l.edita.col.iiij.versi. incidenter quæritur,ibi,dummodo sit intra decennium,C.de eden.& consi.xxxvij.quidam ta bellio,colum.vlti.lib.j.& consi.150.casus actualiter, col. penult.lib.ij. Rosellus de Rosellis inter consilia ipsius Bal.consi.cccclxv.super prædictis,colum.ij.eodem libro ij.Petrus Ancha.consi.ccxiij.pro isto patre instituto, col.ij.plus etiam aduertendum,& consil. cccclxiij. primò eliciamus,col.ix.versi.& aduertendum est, vbi hanc dicit communem opinionem, Panormit.in cap.vigilanti.colum.v.& ibi latè Fely.colum.penul.de præscrip. idem Panormit.consi.xviij.in causa & quæstione quæ vertitur,in fi.lib.ij. & consil. lxij. in controuersia orta.col.antepenul.eodem libro ij.Paulus Castr.in l.iij.§.si quis nunciet. D. de acquirenda hæredit.& consil.x.si vera sunt,lib.j.versi.sed ex alio capite,lib.j. & consi. cclxxxiiij.in facto præsenti pœnam.colum.ij.eodem libro j.Barbat.consi.lxxiij.à Ioue principium , col.iiij. lib. iij.& consilio xl.clementissimum,colum.xxiij.libro iiij. & consilio liiij.à Ioue principium, colum.penul.eodem libro iiij.& consi.lix.optaui & datus est,colum.ij.eodem lib.iiij. Corneus consi.lv.visis & diligenter ponderatis,col.viij.versi.item videtur quòd possit , libro iij. & consi.clxxix.ex pacto.col.vlti.eo.libro iij.Maria.consi.xxxviij.pro decisione, col.viij.lib.j. & eius filius Socin.consi.xlvij.primò præsentis,versi.postremò circa principium, eo.libro j. & consilio cliij.Pulchra.col.iij.versi.quinimo attentari potest,lib.ij. Francis.Aret.in l.j.col.j. D.solu.matr.Alex.consi.xxxiij.viso processu,col.j.lib.vj.Franc.Curt. senior consi.xxxiiij.super eo, col.j.Soci.consi.cxv.fundata est intentio, col iij.versi.sed adhuc videtur,lib.iij.Ias.in l.j.§.per seruum, col.iiij.vers. item inquantum.D.de acquir.poss.in secunda lectura. Et licèt nonnulli ex his simpliciter locuti sint de longo tempore, tamé de decennio videntur intellexisse,quod longum tempus priuatim nuncupatur , secundùm gloss.in l.cùm de in rem verso,& ibi docto.D.de vsuris.& glo.in l.si filius.& ibi docto.C.de petitione hæredita.& in l.litibus.in verbo,colonorum.C.de agric.& censi.lib.xj.& in rub.C.quæ sit long.consuetu.& ibi Bald. & in l.j.C.de præscriptio.longi tempo. & in l.vlti.D.si ager vectig. & in clement.j.de rebus eccles.non alienan.& in c.consuetudo.xij.distinct.Bal.in l.iubemus nulli.in princip.C.de sacrosanct.eccles.& in l.de quibus.colum.ix.versicu.quæro & propter quantum tempus , D.de legibus. & Angel.in l.si filiofamilias.§.si vir in quinquennium. & ibi Alexan.colum.penul.D.soluto matrimo.Anto.in c.vltimo,extrà ne præla.& consi.lxxxvij. apparet quod viuo , colum.penulti.Alexan.in l.sciendum.colum.iij.D. de verborum obligatio.Felynus in cap.sicut,colum.xv.versicu.& primò aduerte.de re iudica.Bald.& latè Felyn.in c.plerunque.de rescript.Et hoc confirmat tex.in l.sancimus.C.de testam.& in l.cum fideicommissaria.§.Aristo.D.qui & à quibus.Et ex hoc not.voluit Bald.in l.sancimus,aliàs, iubemus,columna ij.& ibi etiam Raphael Fulgos.& Paulus Castren.C.de testament.quòd si quispiam fecerit testamentum , etiam cum clausula derogatoria , & lapso pòst decennio aliud faciat,quamuis in eo nullam fecerit mentionem illius clausulæ , tamen valet hoc vltimum testamentum,quòd propter tale testamentum præsumitur testatorem non recordari de clausula derogatoria. & id sequitur ipse Bald. consilio xl. sicut sapientissimè consultum est,libro ij.& iterum consilio xv.viso ac diligenter considerato themate , columna iij.libro iiij. quamuis contra hunc tenent Franciscus Aretin.& Iason in dicta l. iubemus, aliàs, sancimus.

Decẽnium propriè longum tẽpus appellatur.

Testamentum prius cum clausula derogatoria, posteriore, lapsu decẽnij tollitur.

CONTINVELZ, GLOSSA V.

Quomodo cõtinua possessio probanda sit.

Sed quomodo probabit huiusmodi possessionem continuam : nunquid necesse est vt testis deponat vidisse se semper continueque & sine intermissione decem annos possessioni rei incumbere? At hoc impossibile est , l.seruitutes , & l.quoties.D.de seruit. Ideo satis est , vt probet se fructus cuiuslibet anni percepisse. Nam quamuis fructus certo,& eo quidem breui tépore colligátur,tamen qui illos percepit, præsumitur toto integro anno percepisse,vt not.voluit Spect.it.de prob.§.probari aut.ver. sed quæritur qualiter,qui est in col.vlt.& ibi Bal.in addit.& idem Bal.in l.Titia.vbi & Barr. D.de

D.de solut.vbi est bonus text.in verbo, redditus exigit,& idem Bal. in l.si quis.versic.quæro qualiter probetur possessio.C.finium regund. & in l. j. col. penult.in fin. C.de seruis fugit. per text.in dicta l.Titia.& in l.Pomponius.D. quibus modis vsusfruct.amit. & idem Bald. in l.iudicia.C.de rei vendica.Cyn.in l.super. C.de præscript.longi tempo. Barto. in l. ij. C. de acquir.possess.& in l.quidam in suo.D.de conditio. institu. & in l.j.& ibi quoque Franc. Aret.col.j.D.soluto matri.Floria.in l.j.col.ij. ad finem. D. famil. erciscundæ. Raph. Cuma. consil.ciiij.quæritur,in principio,Fulgos.consi.clxj.in causa Iacobi.in princip.Roma. consi. lxx.visis themate,col.penul.versic. secundò quia probatum est, vbi etiam dicta iura allegat, & prætereà l.qui vniuersas.§.quod per colonum.D.de acquir.possess.& l.litibus.C.de agrico.& censi.lib.xj.Franc.Cremen.qui hoc ex Specul.vbique reputat singu.not. cxxxij.Ioan. Ferrarien.titu.de forma responsionis rei conuen.in verbo,præscriptionis. col.viij. Lanfran. Oria.in repet.c.quoniam contra falsam.in materia testium , versic. iij. venit probanda possessio,de proba.Bellem.subobscurè deci.xxxiiij.incip.valet articulus.Barbat.consi.viij.scribitur præclarè,col.ij.versi.prætereà accedat.lib.j.& consil.50.hoc exordio illud afferam,col. vj.versic.prætereà est aduertendum,eod.lib.j.& consi.xj.quod est similis initij,col.iiij.versic. capio modo partem.lib.ij.& consi.xviij. præclarè scriptum est, col. penult. versic. prætereà faciat,eod.lib.ij.& consil.xxxvj.sapienter scripsit.colum.ij. eod. lib.ij.& consil.lxx.præclarè scribitur,col.vij.eod.lib ij.vbi ad hoc multa allegat,& consi.xxxv.in minimis quoque rebus, col.iij.lib.iij.Alex.consi.xxv.attentis narratis,col.iij.versi.est etiam probatum,lib.v.& consi. clxj. viso,lib. vj. Socin.consil.cxxxj.in præsenti,circa prin.lib.j.& consi. clxxxvij.in controuersia,versi.secundò,Philip.Dec.consi.ij.ex perceptione.

Neque tamen necessariò requiritur ad probandam possessionem,vt fructuum perceptio probetur,quamuis illud sit principalius : sed sufficit,vt probetur quòd quis fecit terram seminari,arari.coli.Ita voluit glossa in dicta l.si quis in verbo,finiatur,& ibi sequitur, C. finiũ regundorum & illam dicit singul.Lanfran.in repetitio.dicto c.quoniam contra falsam, vbi suprà citauimus , qui & alios modos probandi possessionem ponit, vt ibi per eum videre licet. Tamen si quis probaret se fundum coluisse, alter collegisse , hic obtinebit : quia in perceptione fructuum consistit efficacia , vis , & vtilitas possessionis:& licèt qui seminauit præuenerit,tamen iustum est rem à fine denominari: & sæpe contingit, quòd alter seminat, alter metit.Ita fermè ad verbum voluit Bald. in cap.licet causam. colum.iij.& ibi post eum Fely.colum.vij.versi. & ad illam tertiam causam,extra de probatio. Quamuis idem Baldus tenuerit contrarium,in l.arboribus.§.si agrum.D.de vsufruct.hac tantum ratione,quòd qui arauit est antiquior.Sed tene priorem sententiam per ea quæ iam diximus.

Ad probã dam possessionem fructuum perceptio non requiritur.

Vis possessionis consistit in perceptione fructuum.

Denominatur res à fine.

Sed nunquid satis erit,si probauerim me possedisse primum annum decem annorum, & postremum eorum,vt videar totos integros ac continuos decem annos possedisse? Barb.dicit non satis esse,in consil.viij. sapienter,col.x. in fi.cum principio sequen.lib.ij.per text. & gloss.in cap.accedentibus.de priuileg.Sed quomodo intelligatur d.text.& gloss. dicam postea. Nam omnium fermè est sententia, sufficere probari initium & finem. Ita enim voluit Speculator in dicto titulo de probatio.§.probari autem,versic.sed quæritur qualiter,Barba. in l.sicut.§.superuacuum.D.quibus modis pig.vel hypotheca sol.& in l.Celsus.col.penult. versic.quando dicatur continuata possessio, & ibi etiam Roma.D.de vsucap. Bald. in l. testium.colum.vltima. versic. quærit hic Cy. C. de testib.& consil.ccxlviij.proponitur quòd Ioannes paulò ante fi.lib.ij.Anto.& Panormi.in dicto cap.accedentibus de priuileg.Anto. & Imol.in proœmio Decretal. Petrus Anchar.in cap.j.col.vj.de præscript.lib.vj. & consil.v. pro parte nobilis viri,circa medium.Roma in l.sciendum,col. xx.de verb.obligat.Lanfran. in dicta repet.d.c.quoniam contra falsam.versic.citatum, Alexand.consil. lxxxix. excellentissimi Iurisconsulti.col.vlti.lib. v. Mathes.notab. cxvij. nota mirabilem doctrinam , Barba. consi.xxij.sapienter scripsit,colum.antepenul.versic.prætereà adduco,eodem lib.ij.& consi. xvij. le ij. à Ioue principium, colum. penult.lib. iij. & consil.xviij. clementissimum Deum, col.viij.lib.iiij.Felyn.in cap.inter dilectos. colum.iiij. versicul. ex quibus inferri solet,de fide instrumen.

Vtrum in probanda continua possessione sufficiat initiũ & finis.

Idque regulare est,vt ex extremis probentur media, id est,talia præsumantur esse media, qualia sunt extrema.l.talis scriptura,versic.si in annos.Innoc.gloss. & ibi Bald.D.de legat. j. l.sed & si.§.solemus.D.de hæredib.instit.& cap.quia sunt.& ibi glo.xxviij distinctio.& cap. legem,& ibi etiã glos.liiij.dist.& gloss.in cap.accedens.de conuers. coniuga.& in cap.per tuas. in verbo,præsumendum,de condit.apposit.& in cap.ex parte decani,in verbo,mandato.& ibi Imol.colum.xiij. de rescript. & in cap. iudicans. xvj. quæst. iiij.& in cap.in die resurrectionis,in verbo,Romam,de consecra.distinct.v.& Specul.titu. de instrum.edit.§.nunc dicemus,versic.illud autem scias,Bald.in l.omnes.§.si verò.C.de episc.& cleric.Barba. consi. xvj.scriptum est,col.x.lib.j.& consilio omnium postremo,sapientissimus refert,col.iiij.vers. prætereà faciat,lib.iiij.& cap. Theologis.lib.iij.Senten.distinct.iij. articulo primo,quæst. ij. in fi. vbi hoc luculenter intelligit procedere , cùm medium illud aptum est confici ex ex-

Ex extremis probanda media.

stremis secundùm debitum ordinem & congruentiam.

Possessionis initium probare satis est. Imò etiam in hoc casu ex multorum sententia satis est probare initium possessionis. Nã si allegetur continuatio ipsius, præsumetur ad præscriptionem inducendam, vt expressè in hoc casu voluit glo. post Hugo. & Placen. in l. siue possidetis. & ibi etiam Petrus & Docto. Bald. Salice. & plerique omnes. C. de probatio. Ioan. Andr. Anto. & Panormita. in cap. cùm ad sedem. de restitutio. spolia. Cyn. in l. super. C. de prescriptio. longi tempo. Specu. in dicto versic. sed quæritur qualiter, Barto. in l. Cellus. vbi suprà. Ioannes Fab. in §. j. col. ij. versic. sed quomodo probabitur, Institu. de vsucapio. Panor. in cap. cùm ecclesia. col. v. versic. aduerte latius, de causa possess. & proprieta. & in dicto cap. accedentibus, colum. vlt. de priuileg. & in dicto cap. accedens. circa medium, de conuers. coniugat. *Amissio possessionis est quid accidens.* Nam, vt dicit Panormita. in dicto cap. accedentibus. cùm amissio possessionis sit quid accidens, cùm requiratur animi desertio, & *Facta non præsumuntur.* facta non præsumantur, imò *Semel posita qualitas præsumitur adesse.* semel posita qualitas præsumitur adesse, per cap. vlti. de præscriptio. & cap. si fortè. de electio. lib. vj. & not. in cap. semel malus. de regul. iur. lib. vj. *Qui semel possedit, presumitur & semper possedisse, si alleget.* Ideò qui semel possedit, præsumitur & semper posteà possedisse, si allegêt, vt præter eos, quos citauimus suprà, voluerunt Archidia. in cap. Pontifices. vij. quæstio. j. Specul. & Ioan. Andr. in titu. de petit. & possess. §. j. versic. vlti. Cyn. Bald. & Salice. in l. ignorantibus. C. ad exhiben. Bartol. in l. quidam in suo. D. de conditio. inser. Bald. & Salicet. in l. iudicia. in fi. C. de rei vendicatio. Bald. in l. si minorem. C. de in integrum restitutio. Salicet. in l. non ignorabit. C. ad exhiben. Panormita. in cap. olim. le ij. colum. j. de restitu. spoliato. Alexan. consil. cxxxiij. viso processu. col. ij. lib. j. Sed id quomodo intelligendum, latè videbis per omnes in dicta l. siue possideris, C. de probatio. & in dicto cap. cum ad sedem. de restitutio. spolia. & per Alexand. si is est, in addit. Bar. in d. l. Celsus.

Sed parum absfuit quin pertransierimus multos ex his, qui dixerunt satis esse ad præsumendam possessionem certum tempus, vt principium & finis probetur, in eam rem allegare, gloss. in c. volumus. xvj. quæst. iij. quæ tamen non id ita simpliciter dicit, sed illud tantùm, quòd si quis probet possessionem totius temporis; quasi videlicet non satis sit probare principium & finem, nisi medium quoque aliquod probetur. *Medij temporis probatio non requiritur, initio & fine probatis* Sed certè nulla medij temporis probatio requiritur ex omnium opinione, nisi quis inniteretur præscriptioni longissimi temporis triginta vel quadraginta annorum, quia tūc necessariò oporteret possessionẽ cuiusq; decẽnij scilicet primi anni, & decimi & vicesimi, & tricesimi probare, ob id quòd *Possessio ciuilis animo retinetur.* possessio ciuilis, quæ animo retinetur, & *Possessio ciuilis sufficit ad præscriptiones.* quę sola sufficit ad præscriptiones, præsumatur durare ad decem tantùm annos, ex quib. oblitio præsumitur, nisi appareat de naturali possessione, vt latè diximus in glo. præcedente, ante finem. Ita voluit expressè Mathesi. dicto not. cxviij. & sequitur Alexan. in additio. Bart. in dicta l. Cellus.

In qua possessione sufficiat principium & finem probare. Illud autem, quod diximus satis esse probare principium, & finem, fortè intelligendum est in ea tantùm possessione procedere, quæ solius præscribentis factum aut animum requirit: alterius autem nihil præter patientiam, vt cùm quis domum aut fundum possidet. Non etiam cùm debet interuenire factum alterius, vt in solutione cuiuspiam rei annuæ, tunc enim videretur non satis esse probare solutionem primi & postremi anni, ac nec simul alicuius medij, vt præsumeretur solutio integrorum decem annorum. *Ad probãdũ annuũ redditũ probanda est solutio quolibet anno facta.* Sed necesse est, vt probetur solutio facta quolibet anno, per textum loquentem in solutione decimarum, in dicto cap. accedentibus. in illis verbis, vnde continuè debent isti probare &c. de priuileg. & ibi gloss. in verbis, per quadraginta annos, in fin. Ita illum textum intelligit, cum dicit, vnde continuè debẽt isti probare perceptionem decimarum quolibet anno, vt dicit textus. Et huius rei manifesta est ratio diuersitatis: nam primùm illa facilius retinetur & continuatur, vtpote solo animo possidentis, aut certè facto ipsius. Hæc præterea factum alterius requirit: ideò non ita facilè obtinet, per nota. in l. cùm de in rem verso. D. de vsuris. Id que maximè procederet, vbi ageretur de præsumendo titulo ex possessione decennali, iuxta dictam l. cùm de in rem verso. quia aliter *Duæ præsumptiones circa idem non concurrunt.* duæ præsumptiones circa idem concurrerent, contra nota. in l. j. C. de dot. promiss. cum similibus. Vna quòd ex solutione primi, medij, & vltimi anni, præsumeretur solutio omnium decem annorum. Altera, quòd ex eiusmodi præsumpta solutione decem annorum prçsumeretur titulus allegatus, ex dicta l. cùm de in rem verso. Quanquam Panorm. in dicto cap. accedentib. ita de ea re loquitur, vt videatur velle contra dictam gloss. *Ex solutione primi & vltimi anni præsumitur solutio medij temporis.* ex solutione primi & vltimi anni præsumi solutionem medij temporis. Id quod etiam tenet expresse Paul. Castr. nuncupatim loquens in casu dictæ l. cùm de in rem verso. consi. lj. in casu spectabilium virorum, circa medium. lib. ij. ideò cogita.

PRESENS. GLOSSA VI.

Frustra fuerit hic tractare, qui dicantur præsentes vel absentes, vt contra eos currat præscriptio decem vel viginti annorum, cùm de hoc textum habeamus expressum in l. vltima, & ibi glossa & docto. C. de longi temporis præscriptio. & latè per Ioan. Fab. Ang. Are. in §. j. Insti. de vsucap.

Sed

Sed posset quæri, an in dubio is, contra quem præscriptum est, præsumatur fuisse præsens, an absens. Iacob. Butr. in dicta l. vltima. dicit, quòd qui vult probare præscriptionem decem annorum, necesse habet probare præsentiam, cùm sit fundamentum suæ intentionis, quia præscriptio completur decennio inter præsentes, ergo hæc duo copulatiuè debent probari, & quia etiam præsentia est facti, & non præsumitur, nisi probetur. l. in bello. §. factæ. D. de capti. & postli. reuer. & quia ex eo quod negatur præsentia, alleganti eam incumbit onus probandi, l. ei qui. D. de probatio. & sequitur Ange. in l. penul. C. quibus non obst. longi temporis præscriptio. Tamen si probatur quòd ambæ partes sint eiusdem ciuitatis, satis fundata est intentio eius, qui nititur præscriptione decem annorum, ex sententia eiusdem Ang. & Bal. in l. emptor. C. de longi tempo. præscriptione. & Corne. consil. 50. in causa & lite vertente, col. vltima, versic. & licet in dubio, libr. ij. Socin. consil. cxxj. visa contingentia, post princ. lib. j. Nã & quis in dubio præsumitur esse præsens in eo loco vbi habitat, secundum Ino. Alexan. Fran. Are. in l. is potest. D. de acquiren. hære. cum multis concordantibus à me collectis in tractatu de legib. connub. in glo. vj. in ij. quæst.

Præsentia est fundamentũ præscriptionis decem annorum.
Præsentia est facti, nec præsumitur.
Præsentiã allegãti incumbit probatio.
In dubio præsumitur quis esse præsens in eo loco vbi habitat.

RENTES OV AVTRES SERVITVTES. GLOS. VII.

Quid si creditor, cui debetur annuus aliquis reditus, agat hypothecaria aduersus tertiũ, qui possidit fundum obligatum spatio decẽ, vel viginti annorum, an iste tertius poterit se tueri huiusmodi præscriptione? Et videtur non esse dubium, cùm tertius præscribat hypothecariam spatio decem vel viginti annorum, per textum in l. an vitium. in fin. & in l. creditor. D. de diuer. & tempora. præscrip. & in l. j. vbi glossa & docto. & iterum in l. ij. C. si aduersus credito. oppona. præscr. & in l. si obligata. & ibi etiam glo. C. de euictio. & no. etiam gloss. in l. cùm notissimi. C. de præscriptio. triginta annorum. & in l. j. §. cùm prædium. & ibi Barto. colum. ij. versic. ex prædictis concluditur. D. de pignor. & in §. item Seruiana. in verb. nihil, Instit. de actio. & ibi etiam Ioan. Fab. Angel. Areti. & recentiores qui id quoque dicunt procedere non obstante iure nouissimo, quo mala fides authoris nocet successori in huiusmodi præscriptione longi temporis, per authenti. malæ fidei. C. de longi temporis præscriptio. Ideoque videtur, cum author, qui erat debitor, fuerit in mala fide, quòd non possit tertius possessor ipsius successor præscribere longo tempore, quod & idem tenuit Iaco. Areti. Cyn. Bald. Angel. & Salicet. in dicta authentica, malæ fidei, & per l. sequitur. §. si rem. D. de vsucapio. & Oldra. consi. xix. thema tale est, quidam paterfamilias. Specula. titu. de præscriptio. §. j. versic. quid si debitor. & Angel. Areti. in §. furtiuæ. Institu. de actio. & in §. sed istæ. col. xvj. Instit. de actio. Nam dicta authent. malæ fidei, vt ipsi dicunt, non loquitur in domino debitore qui alienat, sed in non domino possessore alienante.

Hypothecaria præscribitur spatio decem vel viginti annorum.
Mala fides authoris nocet successori in præscriptione longi temporis.

Verùm Alexan. consi. lviij. viso & perlecto, paulò ante finem. lib. ij. asserit ea iura quæ suprà in principio allegauimus, loqui secundùm ea tempora, quibus ius erat creditori agendi contra tertium possessorem principali reo non excusso, vt cauetur in dicta l. prosecutione. C. de pigno. cum simil. Et ideò dicit text. in dicta l. j. in fi. C. si aduersus credito. oppo. præscr. quòd creditori, cui obiecta est præscriptio à tertio possessore, remanet actio personalis aduersus debitorem. Sed cùm hodie si non possit agere creditor contra tertium, nisi ipso principali debitore excusso, per authent. hoc ita si debitor. C. de pignor. Et non valenti agere, non currat præscriptio, l. j. in fi. C. de annal. præscriptio. cum similibus. quoniam nec impedito impedimento iuris non currit præscriptio ipso iure, vt voluit Bartol. in l. j. §. si quis autem. D. de itinere actuque priuato. Ideò creditori contra tertium possessorem non currit præscriptio, nisi à tempore quo facta fuit excussio principalis rei, quia & antè agere non potuit: nec obstat, inquit Alexand. si dicatur, quòd sua culpa & negligentia non potuit agere contra tertium, quia maturius & longè antè potuit, & debuit agere contra debitorem principalem, & illum excutere: ideò sibi imputandum, si non fecerit. Nam etiam cùm impedimentum culpa impediti processit, tamen non ei currit præscriptio, per textum, quem dicũt singul. in cap. quia diuersitatem, & ibi gloss. de conces. præben. Imò nulla (ait) culpa hic est, aut certè minor, quàm ibi. Hæc Alexan.

Actio personalis contra debitorem non adimitur creditori per præscriptionem.
Creditor nõ agit contra tertiũ, nisi principali debitore excusso.
Nõ valẽti agere, aut impedito de iure non currit præscriptio.

At dicet quispiam, Alexand. loquitur in meris terminis iuris, nullo extante statuto: hîc verò statutum habemus, quòd qui rem immobilem possederit decem annos, eam poterit præscriptione tueri aduersus omnes, qui eam peterent, aut ius aliquod super eam prætenderent. Ideò cùm verba consuetudinis (si ita malis appellare) sint clara ac perspicua, alia interpretatione nó indigent, nec est super his vllo pacto hæsitandũ. l. ille aut ille §. cùm in verbis, & l. non aliter. D. de legatis iij. l. illam. versi. de modo. C. de collationib. l. ancillæ. C. de furtis. cap. vltimo. de verbo. signific. & cap. ij. de regulis iuris. Cumque sint generalia, & generaliter interpretanda, l. in fraudem. §. vltimo. D. de milit. testamen. cum similibus. Et præsertim, vt consuetudo non sit superuacanea, sed aliquid addat iuri communi, iuxta nota. in l. iiij. §. prætor. D. de dam. infect. cum multis concor. à me alibi copiosissimè congestis.

Interpretatione non egent clara verba.

Verùm

Statutum reducendũ est ad ius commune. Verùm ego etiam in casu nostræ consuetudinis non discesserim ab hac Alexand. sententia, si ea vera sit in terminis iuris communis, quin & hic locum habeat. Nã consuetudo, aut statutum debet reduci, quantum fieri potest, ad limites iuris communis. l. ij. C. de noxal. actio. cap. cum dilectus. de consuetud. not. Innocen. in cap. quia causam. de præscriptio. & Barto. in l. omnes populi. D. de iustitia & iure. cum similibus. *Statutum conueniens cũ iure cõmuni, recipit eius limitationes.* Item consuetudo siue statutũ loquens in terminis iuris communis recipit omnes limitationes & exceptiones iuris d. cap. cum dilectus, &c. ad audientiam. de clericis non residen. cum similibus. Sicut ergo præscriptio iuris communis non currit contra impeditum, aut non valentem agere, ita nec præscriptio consuetudinaria, siue statutaria, vt etiam nuncupatim voluit Baldus in authentic. nisi tricennalis. C. de bonis mater. & Socinus consilio cxxj. visa contingentia, colum. j. & Felynus in cap. ex transmissa. de præscriptio. *Prescriptio iuris cõmunis, aut moribus inducta, contra quos nõ currat.* Præsertim cùm non sit præsumendum eos, qui huiusmodi consuetudinem introduxerunt, voluisse ius alterius sine causa auferre, quod fecissent, si ita intellexissent, vt contra non valentem agere curreret præscriptio, quod non est dicendum, cum non debeamus præsumere iniquitatem aut iniustitiam in lege, statuto, aut consuetudine. argument. nota. in l. quoties. C. de preci. Impe. offer. & in l. ij. §. si quis à principe. D. ne quid in loco publi. & in cap. super eo. de officio delega. *Lex iusta est, rationabilis & honesta.* Lex etiam debet esse iusta & rationabilis & honesta c. erit autem lex. iiij. distin. & l. leges. C. de legibus. & quod notat Bartol. in dicta l. omnes populi. *Statutum quando recipiat interpretationem restrictiuam.* Item statutum recipit interpretationem restrictiuam, quando aliter intelligendo quis damnum sine causa pateretur, dicta l. ij. C. de noxal. actio. & l. vt gradatim. D. de muner. & honor. & plenè per Bart. in dicta l. omnes populi. Quin potius statutum debet esse inane & frustratorium, quàm vt cum alterius iniusto damno addat iuri communi, secundùm glossam, quam omnes ferè intelligunt ita in l. vlti. §. in computatione. C. de iure deliberandi, cum concordantiis ibi adductis à recentioribus. *Consuetudo ius ampliat.* Quanquam & hæc nostra consuetudo in multis aliis operabitur vltra ius commune. Primùm quod ampliat l. cum de in rem verso. D. de vsuris. quæ ex multorum sententia non procedit cùm interuenit sola patientia, vt plenè dixi in principio glossæ quartæ. Et licèt multi tenuerint contrarium, tamen satis operatur quod in diuersitate opinionum alteram expressim sequi censuit. *Ex præscriptione logi temporis vtile tantũ trãsfertur dominium.* Item quia cùm ex præscriptione decem & viginti annorum à iure communi introducta acquiratur tantùm vtile dominium, vt per glossam & doctores in authentica, nisi tricennalis. C. de bonis maternis. cum concordantiis adductis per Felynum in rubrica de præscriptionibus, col. ij. tamen ex hac nostræ consuetudinis præscriptione acquiretur directum, ex sententia Bartoli, Romani, & aliorum in l. secunda, D. de vsucapionib. & ibi recentiores. Et sufficit vt statutum, aut consuetudo aliquid vel minimum vltra ius commune operetur, secundùm omnes in dicto §. in computatione.

Hanc meam sententiam fulcit, quod latè atque eleganter, cùm ex facto incidisset, consuluit Panormitanus in huiusmodi specie: Titius mihi domum vendidit, promisitq; de euictione, in idque sua bona obligauit, deinde fundum Mæuio vendidit, qui illum decem vel viginti annos possedit. Demum domus fuit à me euicta, an si agam contra Mæuium hypothecaria, possit se Mæuius tueri præscriptione. Videbatur quod sic, tum iuribus supra in princip. allegatis, tum ex statuto. Nam in casu Panor. extat statutum huic nostro simile. & concludit ipse Panor. consi. xxij. quidam Ioan. de Senis, lib. ij. *Præscriptio nõ currit impedito ante illius inchoationem.* Contrarium tamen sustinetur ratione inuincibili: nam impedito de iure non currit præscriptio, dicta l. j. in fin. C. de annali excep. & l. in rebus. C. de iure dotium. & dicto cap. quia diuersitatem. Idq; præsertim quando impedimentum contingit, antequam esset inchoata præscriptio, iuxta theoricam Barto. in l. Senatus. D. de offic. præsidis. *Actio de euictione nõ cõpetit, nisi re euicta.* Sed certum est, quòd ego non potui agere antequam domus euinceretur, licèt etiam diceretur esse aliena, l. qui rem. & l. si post. C. de euictio. Ergo hactenus non habuit locum præscriptio. *Præscriptio inducta in fauorem præscribentis, & odium negligẽtis.* Præterea præscriptio cum bona fide est partim inducta in fauorem præscribentis bona fide, & partim in odium negligentis ius suum prosequi. c. præscriptionum. xvj. quæst. iij. & quod not. Barto. in l. j. D. de vsucapio. & in l. nemo potest. D. de lega. j. & Dyn. in cap. possessor. de regul. iur. li. vj. Sed hic nulla mihi potest imputari negligentia, cùm ante euictionem non potuerim experiri: ergo cùm desit fundamentum atque ratio præscriptionis, deest quoque præscriptio. *Subiato fundamẽto tollitur effectus.* Et maximè cùm textus in dicta l. j. C. si aduersus credito. innitatur diuturno silentio creditoris nunc hypothecariam intentantis: sicque illum respiciat, qui cùm agere & proclamare potuisset, negligenter tamen siluit. Neque enim possunt illa verba adaptari ad eum qui proclamare non potuit. Nam dici non potest silere, qui loqui non potest, sicuti nolle illius, qui velle potest. l. eius. D. de regul. iur. & is dicitur intestatus, qui testari potuit l. j. D. de suis & legi. & facit quod in simili notatur per docto. maximè per Barto. in l. j. D. quod vi aut clam. Sed & quòd contra creditorem habentem hypothecariam, iustaque causa impeditum non currat præscriptio, est casus secundùm vnum intellectum in l. cum postulassem. §. vltim. D. de damno infect. & not. glo. in dicta l. j. C. si aduersus credito. Ad statutum autem respondet Panormit. eo fermè modo, quem suprà diximus. Sed illud non prætermiserim Alexand. in alio loco consuluisse

contra

contrarium eius quod suprà ex eodem diximus, videlicet consil. ccxx. ponderatis his quæ in superiore.colum.vltima,lib. vj. hac ratione motus, quòd antequam facta sit excusio debitoris principalis,competit actio hypothecaria contra tertium possessorem. Est tamen verum,quia ipse tertius poterit opponere ante litem contestatam exceptionem ordinis, sed si non opponat,valet iudicium: vt not.Bart.in l.ij.vbi gloss.C. communi diuidun.cum multis similibus.Et sic cùm posset intentari actio, & in iudicium deduci, nihil repugnat,quin currat præscriptio,potissimum(inquit)si debitor esset non soluendo,licèt hoc certum non esset: quia fuit in culpa creditor,si non egit,& excusionem non fecit contra principalem, dicto c.quia diuersitatem,cum glo.in verbo,suspensionis,de concessi.præbend. & c.si ante.de rescript.hoc Alexand.qui ex diametro sibi repugnat: ideò cogita. *Exceptio ordinis quando opponenda.*

Sed rursum quæritur,Petrus mihi vendidit decem aureos annuos, in idq; domum obligauit, quam posteà alteri vendit, qui illam possedit decem aut viginti annis,quibus Petrus ille mihi soluit annuatim decem aureos: posteà cessat soluere,ob idque volo agere hypothecaria contra illum domus dominum,ac possessorem,an poterit se defendere præscriptione? Vide Speculat.titu.de præscriptionib.§.j.versic. pone,colonus vel emphyteuta, & in tit.de locato.§.nunc aliqua.versic.xliij.Gulielmus Cuneus & Bald. in l.solennibus.C. de rei vendicatio.Bald.in l.arboribus.§.qui tamen.D.de vsufruct.Henric.Boh.in c.vigilanti. de præscriptionibus.Ioan.Faber in l.j C.de bonis mater.Alex.consi.lxxj.videretur,col.vl.lib.j. Iason in l.ij.C.de iure emphyteu.& Chasse.in consuetud.Burgund.titu.*des censes*,§.ij.col.xv. versic.nunc succedit,vsque ad finem.

SERA CREV DE SONDICT TITRE PAR SON SERMENT, GLOSSA VIII.

HÆC nostra consuetudo luculenter interpretatur l. cùm de in rem verso. D. de vsuris.quæ ex possessione decennali facit præsumi titulum allegatum, tanquam scilicet sine alia probatione credatur ei,qui se dicit habere titulum ob possessionem decennalé. Sed & nostra consuetudo addit iuramentum possessoris,quod & fortè in casu d.l. requiritur. Est enim generalis nostrorum sententia, quòd vbi propter diuturnitatem temporis præsumitur titulus, siue quoties alicui creditur asserenti se habere titulum,de eo tamen fidem iureiurando faciat,necesse est. Ita voluit Petr.Anchar.in cap.j. de regulis iuris.lib.vj.ad id citans Gaspar.Calde. idipsum volentem,argumen. cap. vltimi, de consuetud.& cap.ij.de testibus.& sequen.Felyn.in cap.illud. colum.iii. versic.est tamen circa prædicta.de præsumptio.& in c.sicut.colum.xvj.& primò aduerte.de re iudica. Et de hoc videtur esse textus expressus, & valde singul. ad declarationem dictæ l. cùm de in rem verso,in c.dilectio.& ibi gloss.in verbo,offerre,xvj.quæstio.iij.Idque adiuuat,quod scribunt Hostien.Imol.Panorm. Ioan.Ana. & Felyn. in c. licèt Hely. de simo. intelligentes id quod dicitur,præsumi titulum beneficij ex possessione decem annorum,vt scilicet satis sit eum titulum probari per iuramentum. *L.cùm de in rem verso, explicatur. Præsumitur titulus ex possessione decennali. Titulum se habere adserẽs iuret. Probatur titulus beneficij per iuramẽtũ.*

Quam & ego sententiam generaliori regula confirmo, videlicet, vt non solùm in assertione tituli illud procedat,sed & aliàs, quando lex,statutum,pactum,aut quæuis alia dispositio vult stari dicto alicuius,intelligitur iurato,non aliàs.Ex quo glo.in l.apertissimi.in verbo,recusare,ibi,& nota hic,posteaquam recensuit opin.Ioan.qui dicebat sufficere aliquem asserere simpliciter iudicem se suspectum habere, sine alia probatione, per textũ ibi,in verbo,putare, & in verbo, suspicionis, & alia iura quæ allegat. Tandem subiunxit,huiusmodi recusantem debere suam assertionem iuramento firmare. Et quanquam ea glossa nihil ad hoc allegat,non desunt tamen tex.hanc nostram doctrinam comprobantes,& primò textus est in eam omnium optimus in l.Theopompus,in verbo,iuratus,D.de dote prælegat.vbi id notat Bartol. academiæ nostræ legalis sine controuersia princeps, sicut etiam facit Anto. in c.veniens,le j. & ibi Felynus colum. penulti. de testibus. & idem Anto. in c. finem litibus. col.penult.de dolo & contuma. Ex eoque notat Bald. vir acutus æquè ac doctus, in c. tuis. de testib.quòd iurare debet is,cuius testimonio quispiam stare promisit, & si de iuramento nihil dictum fuerit.Alibi quoque eiusdem text.authoritate,idem Baldus in l.iusiurandum, quod ex conuentione, in princip. D. de iureiurand. tradit, quòd si ex pacto standum sit de aliqua re dicto testatoris,debet creditor iurare. Quin plus dicit ibi in lect.antiq.quòd si conuentum sit,quòd simplici dicto creditur, tamen iuramentum interponendum est, per dictã l.Theopompus. quod & idem voluit Baldus ipse in cap.cæterùm. de iuramento calum. & in cap.tuis.de testibus.& Ange.in §.quod autem.in authen.de non alienan.& Iason in dicta l.iusiurandum & ad pecunias.§.qui iusiurandum.eodem tit.de iureiuran.& in l.de pupillo. §.qui opus.colum.vlti.D.de operis noui nuntiatio. Cui simile est, quod per eandem legem scribit idem Angelus,& Bald.in §.oportet,in authentic.de iudic. Quod vbi lex iubet stari simplici verbo alterius super expensis,aut quapiam re alia,debet tamen iurare. quod & idé voluit Marianus Socinus in repetitio.c.quod si super rebus.& cap.quoniam.col.ij.ante fin. *Iurare quis debeat. Iurandum esse & si simplici dicto credi dictũ sit. Super expensis requiritur iuramẽtum.*

vt lite nō contestata. Quanquam ei quod de simplici dicto aut verbo dictum est, reclamare videtur tex. in cap. & si Christus. post princip. ibi, simplici assertioni. de iureiurando. vbi fit discrimen inter simplicem assertionem, & iuramentum, & ibi Baldus col. ij. versicul. in text. ibi, simplici. Nota (inquit) quòd istud verbum sonat sine iuramento. subditq;, quòd in contractibus sæpe apponitur ea clausula, promittit stare simplici verbo talis, & nihil aliud dicit. Sed apertè ex his innuit, quòd nemo non intelligit hoc casu non requiri iuramentum, ideò super hoc cogita. Sed & per illum textum in dicta l. Theopompus, dicit idem Angelus in repetitio. l. si vacantia. col. iij. versic. maximè coram peritissimo, C. de bonis vacan. lib. x. quod licèt ex dispositione alicuius statuti debeat stari dicto nuntij: non tamen stabitur, nisi iurauerit. & idem dicit esse vtile ad statutum volens quòd stetur dicto accusatoris, aut denuntiatoris, quia semper intelligitur quòd debeat iurare: dicitq; illum text. ad hoc esse singularem, quem refert & sequitur Alexand. consi. lxxj. clarissime domine iudex, col. ij. versic. secundò respondeo, lib. iij. & Marianus in repetit. cap. qualiter & quando. le ij. in vij. quæstione, & Hippolyt. Ma. sil. singul. ccxuij. ad validitatem. & idem etiam voluit Corneus cōs. xl. viso processu, colum. v. versic. & ideo vbi simpliciter, libr. j. per dictam l. Theopompus, Iason, qui hoc dicit singul. in l. de pupillo. §. qui opus. col. ij. D. de noui operis nuntiatione. Rursum ex eo textu dicit idem Angelus in dicta l. apertissimi. sumpta occasione ex glossa, quam supra citauimus, quòd cùm lex reliquit aliquid conscientiæ alicuius, requiritur tamen vt iuret: ad quod etiam dicit facere l. thesaurus. D. ad exhibendum. & l. coram. D. de damno infecto. Et idem quoque voluit ipse Angelus in dicta l. de pupillo. §. qui opus. D. de operis noui nuntiatio. per textum ibi, & in dicta l. Theopompus. quem ad hoc dicit esse optimum. & sequuntur ibi Paulus Castrens. Alexand. Iason, & alij recentiores, non per illū textum, quem dicunt & ostendunt nihil ad hoc facere, sed per dictam l. Theopompus. & hac etiam ratione, quòd quando committitur aliquid peritis in arte iudicandum, prout illis videbitur, debent iurare, per l. comparationes. C. de fide instrumen. & in l. hac edictali. §. his illud. C. de secund. nup. Et hoc quidem verum est, vt scilicet periti in arte iurare debeant, saltem de credulitate, vt voluit ipse Angelus in dicta l. comparationes. C. de fide instrum. & in l. iurisiurandi. versicu. vltimò quæro. C. de testibus. Bartol. in prooemio Digestorum, in princip. & Baldus in cap. super literis. col. j. de rescrip. & in cap. quia iudicante. & ibi recentiores, de præscriptio. & in cap. proposuisti. & ibi etiam Anto. Imol. Panormita. & Philip. Dec. de probatio. & idem Panorm. in cap. fraternitatis. post Ioan. Andr. ibi, de fugit. & malefic. Imo verò etiam de veritate debent iurare, si res sit eiusmodi, de qua vera notitia haberi possit, vt voluit Barto. in dicta l. Theopompus. & Baldus in dicta l. hac edictali. §. his illud. & in prooemio Digestorum, versiculo, sed dubitatur. & in repetitio. l. ij. col. xxiiij. D. de iureiurand. Ioan. Ana. in cap. significasti. col. vj. versic. circa secundum, de homicid. Romanus in l. j. §. vltimo. D. de verbor. obligatio. Fely. in dicto c. quia indicante. post prin. de præscriptio. Philip. Decius in dicto cap. proposuisti. Inferunt autem docto. suprà allegati in dicto §. qui opus, vt ad eos reuertamur, intellectum ad glo. reputatum singularem in cap. statutum. §. possessorem, in verbo, relinquatur. quæ dicit, quòd quando aliquid committitur conscientiæ alicuius, non potest ab eius declaratione appellari, vt videlicet intelligatur, vt is, cuius conscientiæ committitur, debeat suam declarationem iuramento confirmare. Quamuis huius postremi dicti contrarium voluisse videatur Baldus loquens expressè in casu illius §. assessorem. in repetitio. dictæ l. ij. charta viij. versic. sed ibi cùm est quæstio. & iterum charta xiij. versic. sed nunquid de conscientia. D. de iureiurand. & in l. rem non nouam. §. præconi. per text. ibi, cuius tamen docto. in dicto §. qui opus, non meminerunt. Sed & illam doctrinam Angeli in eo ipso §. qui opus, vt ad id, vnde paulùm digressi sumus, redeamus, sequitur Alexan. consil. ccxix. visis verbis, colum. ij. versicul. ad prædictorum confirmationem, lib. ij. Francis. Curt senior in repetitio l. admonendi. in fi. D. de iureiurand. & ibi etiam Iason in lectu. colum. iiij. in fin. vbi ad hoc allegat tex. in cap. continebatur, ibi, firmauerit iuramento, de desponsa. impuber. & ponderat tex. in ea ipsa l. admonendi. in illis verbis, se inuenisse dicat, iuncto cap. pastoralis. de exceptio & idem Iason in dicta l. apertissimi. in fin. & in dicto §. sed istæ. colum. antepenult. Institu. de actio. Felyn. in dicto cap. significasti. le j. ante finem. de homicid. Ludouic. Bolon. consil. xlvij. cor mundum &c. visis & diligenter consideratis, col. penul. versicu. accedit etiam doctrina Georg. Nata. in repetitio. clemen. sæpe. §. non sit tamen. col. xv. versic. iste tamen qui tenetur, & iterum in versic. verba secundùm conscientiam, colum. iiij. eiusdem versic. de verborum significatio. Hippoly. Marsil. in dicta l. comparationes. C. de fide instrumen. & in repetitio. l. vlti. charta xxvij. C. de probationibus. & d. singul. ccxiiij. Et hoc quoque obseruatum fuisse arbitror legibus Mosaicis, ex quibus bona pars legum Romanarum fluxisse creditur. A Iudæis enim Ægyptij suas ferè leges sunt mutuati, Græci ab Ægyptiis, à Græcis deniq; Romani. Sanxit igitur Moyses, vt si res quæpiam apud depositarium non culpa, sed casu fortuito pereat, non sibi, sed domino perit: statiturque depositario illud asserenti, ita tamen si iuret, vt scribitur Exodi xxij. cap.

Dicto nuntij non standum, nisi iurantis.

Accusatoris dicto nō standum, nisi iuret.

Iuret is, cuius cōscientiæ quid relinquitur.

Periti in arte electi iurent, & quomodo.

A iuramento eius cui commissum est sub conscientia, non appellatur.

Romanarū legū origo.

Lex Mosaica pertinens ad depositum.

Adde

Adde quòd cùm in his quæ concernunt officium alicuius, ei plerunq; creditur, vt abundè diximus suprà: in idque scribit Liuius lib. j. belli Macedonici, non licuisse apud Romanos, magistratus plus quinque dies gerere, nisi qui iurasset in leges. Ideoque debet officialis, qualiscunque sit, iurare saltem generaliter suum officium bene ac legaliter administraturum, aut simile quippiam, alioquin ei non creditur, siue sit ordinarius, siue sit extraordinarius. Iurat enim iudex, vt est textus in cap. veniens. de iureiuran. & ita per illum dicit Baldus in l. j. col. ix. versicu. super secundo puncto. C. qui accusa. non possunt. & est textus in l. rem non nouam, & in authent. hodie. C. de iudiciis. & in l. ij. in princip. C. de iuramento calum. & in §. quia verò multæ. in authen. de iudicibus. textus in cap. j. hoc quod nos. & ibi quoque not. Baldus col. iiij. titu. de pace Constan. Et id quoque statuit Plato suis legibus cum libro ix. tum xij. Ægyptiorum item reges ex sua ipsorum lege iudices adiurabant, ne quid iniustè, etiam si rex imperaret, iudicarent. author Plutarchus in apophthegmatis. Sed & id apud antiquiores Romanos seruatum fuisse, author est Asconius Pædianus in Diuinationem Ciceronis, & Augustinus libro de Ciuitate Dei iii. cap. ij. Hinc & pares curię, qui cognoscunt de controuersia, quæ est inter dominum & vasallum, iurãt se rectè iudicaturos, vt voluerunt Marti. Laud. & Cardin. Alex. in cap. j. tit. de cõtrouers. feud. apud par. termi. & Iacob. à S. Georg. in tractatu feudo. in verbo, & dicti vasalli, col. vj. versi. vlterius quæro, vtrũ isti pares. Quanquã Andr. Iser. in dicto cap. j. & Odoat. in Sũma tituli, qui poss. de feud. cogno. versic. item quæro nunquid isti pares, & Ioan. Rey. in cap. præterea, si inter vasallum & domin. tenent contrarium: moti, quòd pares semel præstiterunt domino iuramentũ fidelitatis. Sed huic rationi optimè respondent, qui tenent prioré parté, vt per eos videre licet. Iurant Consules ciuitatum, per dictum cap. venientes, de iureiurando. & in §. Consules & ibi Baldus in titu. de pace Constant. Et defensores ciuitatum. §. iusiurãdũ verò, in auth. de defenso. ciuit. & authentica, præsides, de episcop. audien. Iurat & quilibet administrator reipub. aut iustitiæ. §. sic igitur. in authenti. vt iudices sine quoquo suffrag. fiant. & in §. j. & per totum, in authent. iusiurandum quod præsta. ab his. Iurant etiam ij, quibus est commissa cura bonorum vacantium. dicta l. si vacantia. C. de bonis vacan. lib. x. vbi Baldus dicit optimè ex eo probari, quòd syndici ciuitatum nõ antè possunt vti officio syndicatus, quàm iurauerint rectè se vsuros. Iurant quoque tabelliones, vt dicit Ioan. Platea. in dicta l. si vacantia. per textum in dicta l. comparationes. Sed est textus melior & expressior in cap. ad audientiam, de præscriptionibus. Iurant item nummularij, vt notat glossa in l. quædam. §. nummularios. D. de edendo. quem pro solenni allegat Baldus in cap. quoniam contra falsam. col. vj. versic. quæro an isti duumuiri. de probationib. vbi per eam tenet contra opinionem Abbat. Antiqui, Hostien. Ioan. Andr. & Anto. quòd duumuiri, de quibus textus ibi loquitur, debent iurare. quod & tenuit Panor. ibi, nulla Baldi mentione facta. & Fely. col. xxv. versic. iij. quæro. eandem quoque glo. vt ad eam redeamus, notat, atque etiam solennem dicit idem Bal. in c. præterea, col. j. & ibi quoque Fely. col. ij. de testib. ex eaque dicit ipse Bal. quòd omnes quibus committuntur scripturæ faciendæ, debent iurare se legitimè ac fideliter, quæ sui sunt officij executuros. Iurãt & milites, cũ militię dant nomẽ, aliàs tanquã priuati haberentur, vt voluit Bal. in dicto cap. quoniã contra falsam. loco nuper citato, ad id allegãs gl. quã dicit singula. in l. eos. C. de officio magist. milit. vbi tamen nullã gl. reperi istud dicentem. Sed tantũ illud, eos pro priuatis habendos, qui non sunt immatriculati. Sed de iuramento militũ vide textũ in l. ij. & ibi gloss. in verbo, sacraméto. D. de his qui notan. infa. & glossa in l. penult. D. quibus ex causis maio. & Speculator tit. de procurato. §. j. versicul. item quòd est miles. & in titu. de accusatore. §. j. versic. item excipitur quòd est miles, & in tit. de iureiuran. §. j. versi. de sacramento, quod prēstant milites. Vide etiam Vegetium de re milita. Iurant etiam doctores, l. nemini, C. de aduocatis diuersorum iudi. Iurant & rerum æstimatores ad hoc deputati, dicta l. hac edictali. §. his illud, & ibi Bart. & Bald. C. de secund. nupt. & in §. quod auté. & ibi Ang. in auth. de non alienan. & voluit Bar. in l. creditores. col. vlt. C. pigno. Et calculatores, qui scilicet ad calculãdas rationes cõmittũtur, vt voluit Bal. in dicto §. his illud. col. ij. versic. pone consules. Et qui cóparationes literarũ faciunt, dicta l. comparationes. vbi Bal. in sexto notab. ex hoc notat, quòd qui adhibentur tanquã periti, debent iurare. Et propterea etiam medici debent iurare, cùm de artis peritia iudicant, vt voluit Bart. in proœmio Digestorũ, in prin. col. pen. versi. item no. & in l. iurisiurãdi. C. de testib. & Bal. in d. l. hac edictali. §. his illud. C. de secũd. nup. in antiq. lect. Matth. Afflict. in cõstit. Siciliæ, in fi. Iurãt etiã obstetrices, vel reclamãte glo. in l. j. §. j. & in l. iurisiurãdi. C. de testib. quas sequitur Rom. cons. xxj. viso puncto, circa mediũ. Sed eas repræhẽdit Bart. in dicto proœmio Digestorũ, & in d. l. iurisiurãdi. & in d. l. hac edictali. §. hoc illud. & ibi etiã Bal. in antiq. lectu. & idẽ Bar. in d. l. creditores. de pig. & Bal. in d. l. nemini. paulò ante finẽ. C. de aduocatis diuerso. iudicũ. & Ioã. Plat. in d. l. si vacãtia. C. de bonis vacã. li. x. Sed eas ipse Bal. excusat in d. l. cõparationes. ita videlicet, vt nõ debeãt iurare obstetrices de veritate, sed de cõsciẽtia & credulitate. Iurãt itẽ artifices & mechanici ad aliquid agẽdũ assũpti, dicto §. ꝙ aũt. in auth.

More Romanorum magistratũ gerens iurabat in leges.

Iuramentũ officialis.

Iuramẽtũ iudicis.

Aegyptiorum reges iudices ex lege sua adiurant.

Pares curiæ cognoscẽt de cõtrouersia inter dominum & vasallum, & iurare tenentur.

Iurant qui res alienas administrant tractantve.

Militũ iuramẽtum.

Milites immatriculati, priuati habentur.

Doctorum iuramẽtũ, & æstimatorum.

Calculatorum iuramentũ, eorumq; qui comparationes literarum faciunt.

Medicorũ iuramẽtũ.

Obstetricũ iuramẽtũ.

Obstetrices non iurant de veritate

Iuramētū artificū & mechanicorum. *Aduocatorum iuramentum.* *Iuramētū calumnia non potest tolli per cōsuetudinē.* *Forma iuramenti.* *Iuramētū orphanotrophorum, tutorum & curatorū.* *Rectorum hospitaliū, rectorum communitatum iuramentum.* *Erogatorū annonæ publicæ iuramentum.* *Custodum carcerū iuramentū, & eorū qui mittuntur ad redimēdos à Turcis captiuos.* *Iuramentū quando non sit necessarium.* *Iuramēto illius qui præscripsit, quādo standum sit.* *Qui allegat titulū, tenetur illum edere.* *Contra iuramentum partis admittitur probatio in cōtrarium.* *Iuramentum necessariò præstandum.*

de non alienan. Iurant & aduocati, dicta l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudic. vbi tamen glossa dicit, hoc non obseruari consuetudine, prout illam allegat Domini. in cap. Romana. §. nec etiam. de foro competen. libr. vj. vbi tamen post Hostien. Ioan. de Imo. & Ioan. Andr. dicit illam consuetudinem de non iurando de calumnia, per cap. cæterùm. de iuramento calum. cùm & in hoc casu sit maior ratio, quia aduocati sunt calumniosiores, versutioresq́;, vt not. in l. ab Anastasio. C. manda. & hoc sequitur & dicit menti tenendum contra iudices, qui hoc iuramentum non exigunt, propter consuetudinem. Matth. Afflic. in constitutio. Siciliæ, incip. aduocatos, colum. j. in fi. Sed aduerte, quoniam glossa in dicta l. rem non nouam, non simpliciter dicit iuramentum illud consuetudine non obseruari, sed tantùm formam iuramenti, quod ex hac lege fiebat tactis Euangeliis, quæ forma consuetudine sublata est, vt dicebat Bulga. Iurant etiam orphanotrophi, id est, educatores eorum, qui carent parētibus, vt dicit Bal. in cap. significasti. extrà de electio. Et tutores atque curatores minorum, furiosorum, ac cæterorum, qui curatoribus indigent. l. de creationibus. C. de episcop. audien. & l. vlt. §. sed cùm antiquitus. & ibi gl. quæ dicit id generale esse in omni tutore & curatore. C. de curato. furio. & in auth. hodie. eod. titu. Et in §. j. & rursum in §. vlti. & ibi etiam glossa in auth. vt hi qui oblig. se hab. & in cle. quia contingit. §. vt autem. versic. illi etiam, de religiosis domibus. Baldus in dicto cap. significasti. Bart. in l. legitimos. D. de legit. tuto. Iurant & rectores hospitalium, dicta clem. quia contingit, loco suprà allegato. Et etiam rectores communitatum, cap. vlt. de procurat. Iurant & erogatores annonæ publicæ, & qui stipendia soluunt, l. per hanc. C. de eroga. mil. anno. lib. xij. Et executores testamentorum, vt dicit Ioan. Plat. in dicta l. per hanc. argumen. d. l. de creationibus. & dicto §. vltimo, in authen. vt hi qui oblig. se hab. Et vendētes bona debitoris authoritate iudicis. l. vltima, in fi. C. de bonis auth. iudi. poss. & Ioan. Plat. vbi suprà. qui dicit hoc esse generale in quolibet administratore, per textum in authen. iusiuran. quod præsta. ab his, in princ. & in glossa j. Et qui mittuntur ad inspiciendum fines agrorum, Bartol. in dicta l. iurisiurandi. C. de testibus. Et agrorum ipsorum designatores, siue assignatores, vt consuluit Barbat. consil. xxv. clementissimum Deum & piissimum, col. vij. lib. iiij. per nota. in dicta l. hac edictali, & in dicta l. comparationes. Et nuntii publici, quos vulgò sergentes vocamus, cap. cùm parati, & ibi glossa & docto. de appellatio. & voluit Barto. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, per nuntium, & Bal. in l. ij. in princip. C. de sportul. & in cap. venerabilis, col. ij. versic. vtrum si Papa. de dolo & contuma. Angelus in §. si quis autem. in authenti. de ecclesiasti. titu. Iurant quoque custodes carcerum, clem. j. §. porrò, de hæretic. Et qui mittuntur ad redimendos à Turcis captiuos, cap. significauit. extra de iudic. Iurant denique omnes periti de arte sua interrogati, vt diximus latè in versi. præced.

Illud tamen non prætermittendum, quòd si partes communi cōsensu vnum quempiam sibi delegerunt, cuius iudicio aut testimonio in re quapiam stetur, siue, vt breuius dicam, si fides alicuius sit approbata ab vtraque parte, non est necesse illum iurare, *vt voluit Bar. in* l. Lucius. in fi. D. de fideiuss. & in d. l. Theopompus. D. de dote præleg. Ant. in c. veniens, le j. col. ij. & ibi etiam Fely. de testib. Idem Ant. in c. finē. col. vlt. de dolo & contu. Roma. consi. xx. viso puncto, versi. tertiò quia dictus. Fel yn. in dicto c. quia indicante, col. j. de præscrip.

Sed redeundo ad nostram consuetudinem, declara primò id quod hic dicitur stari iuramento illius qui præscripsit, procedere, si ille non haberet titulum apud se. Nam si haberet, crederem nō esse illi credendum, sed teneretur illum edere. Nam quoties alicuius iuramento ad suum commodum creditur, id debet intelligi deficientibus aliis probationibus, siue cùm aliter fides fieri non potest, vt voluit glos. not. in c. statutum. §. cùm verò. in verbo, saltem. de rescrip. lib. vj. quem sequitur Domin. ibi, Bal. in l. j. col. j. & ibi etiam Salic. C. de iureiuran. & Maria. in repet. c. quoniam. §. quòd si super. col. ij. versic. item aduerte tertiò, vt lite non contesta. Quia multi qui titulum habent vitiosum, nolunt illum ostendere, sed sibi postulant credi ex huiusmodi consuetudine.

Declara secundò, vt non obstante huiusmodi consuetudine possit probari contrarium, vel ex confessione ipsius partis, vel aliàs qualitercunque. Nam quanuis lex, aut statutum disponat stari assertioni, aut iuramento alterius, poterit tamen contrarium probari, ex doctrina gloss. in l. ij. §. vlti. & ibi Pau. Cast. & recentiores, D. si ex noxa. cau. aga. & Bal. in l. j. C. si aduer. liber. cum multis aliis concord.

Declara tertiò generaliter, nisi subsit iusta causa non credendi huic, qui se dicit habere titulum, vt per Ange. in l. diuus. D. de testam. milit. & in l. qui restituere. D. de rei vend. & in l. qui vas. in prin. D. de furt. & Alex. qui concor. adducit consi. cxiiij. in causa & lite vertente. col. ij. vers. circa tertium. lib. iiij. vbi & in casu simili declarat multas causas non credendi ei, cui statutum credi iubet.

Declara quartò, vt huiusmodi iuramentum necessariò sit præstandum, etiam si nō deferatur à parte, vel à iudice, secundum Bal. in l. admonendi. D. de iureiur. & Alex in l. ait prætor. in prin. D. de iureiur.

Declara

Declara quintò, vt iſte iurare debeat coram iudice, aut alio à iudice in id deputato. Neq; enim ſufficeret iuramentum vbiq; factum, vt expreſsè voluit Bal. loquens in ſtatuto diſponente, quòd credatur iuramento alterius de damno dato, l.iij. in prin. ver. circa quintum. D. de iureiur. per nota. in l. hac conſultiſsima. §. pen. C. de teſta. & in l. iubemus. C. de lib. cau. & Alex. conſi. lx. clariſsime domine iudex. col. iij. verſic. non obſtat ſi dicatur. lib. iij.

Iurandum eſt corã iudice, aut alio in id à iudice deputato.

Declara ſextò, vt pars ſit præſens, cum præſtatur huiuſmodi iuramentum, per id quod voluit Baldus loquens de æſtimatore, in dicta l. hac edictali. §. illud. col. ij. verſic. ſed nunquid partes. C. de ſecundis nuptiis. & Panormit. in cap. ij. de teſtibus. Et etiam per id quod voluit Angelus in l. in bonæ fidei, C. de iureiuran. vbi cùm defertur iuramentum in ſupplementum probationis iuxta text. ibi, debet pars iurare præſente aduerſario, Barto. in dicta l. Theopompus. D. de dote præleg. & Alexand. conſil. cxxx. difficultas huius negotij, lib. j. & Fely. in dicto cap. ij. col. v. verſi. ix. limita. de teſtibus. & Catel. in memo. incip. citatio partis.

Standũ eſt iuramento alterius de dãno dato.

Iuramẽtũ præſtandũ eſt parte præſente.

Iuramẽtũ delatum in ſupplemẽtũ probationis.

LES MINEVRS. GLOSSA IX.

SED ſi hoc non eſſet expreſſum, an tunc præſcriptio huius conſuetudinis curreret contra minores. Et ſanè Baldus loquens in caſu huic omnino ſimili, imò verò prorſus eodem, in quodam conſilio incipiente, conſiderandum eſt, dicit quòd ſtante ſtatuto, quòd poſsidens cum titulo per decem annos, ſit tutus, talis præſcriptio etiam contra minores operetur. & idem voluit ipſe Baldus loquens in eodem caſu, in alio conſilio incipiente, quæſtio talis eſt, facta eſt citatio, & refert Corne. conſil. lxix. in hac conſultatione, col. j. lib. j. Sed & quòd præſcriptio ſtatutaria currat minoribus, tenet idem Baldus in l. ſi mater. C. ne de ſtatu defuncto. & in l. vlti. col. vlti. & ibi etiam Angel. C. in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſ. & Ioan. Lig. in clem. j. de reſtitutio. in integr. & Guido Pap. deciſio. xxxj. ſecundum ſtatutum, vbi tamen intelligit de adulto: & videtur de hoc eſſe text. in cap. conſtitutus. & hoc not. Innocen. & Ioan. Andr. de in integrum reſtitutio. vbi tamen dicitur, quòd aduerſus huiuſmodi præſcriptionem reſtituitur.

An & quæ præſcriptio currat contra minores.

Adultus aduerſus præſcriptionem reſtituitur.

Sunt tamen qui ſimpliciter tenent non currere præſcriptionem ſtatutariam, ſicut nec legalem aduerſus minores, in quibus eſt Paul. Caſtr. conſil. cccexl. quia ſecundum dubium, colum. ij. lib. iij. Et pro his eſt optima glo. quam non allegant, in c. j. §. porrò. titu. quali. olim feu. ali. pote.

At Barto. hanc rem ita diffinit, vt in præſcriptionibus, quæ lucrum tantùm excludunt, currat præſcriptio, vt in terminis dicti cap. cõſtitutus. Sed in aliis quæ damnum & amiſsionem rei iam quæſitæ adferunt, non curret: quia ſtatuta recipiunt interpretationem reſtrictiuam, ne quis indebitè damnum patiatur. l. ij. C. de noxal. actio. Ita voluit ipſe Barto. in l. etiam. la ij. in vlti. quæſtio. D. de minor. & in dicta l. vltima, in fin. C. in quibus cauſis in integrum. & ſequuntur Anto. & Panormit. in dicto cap. conſtitutus. de in integrum reſtitutio. Baldus autem in dicto cap. j. §. porrò. titu. qual. olim feud. alie. & rurſum in cap. j. col. ij. verſi. niſi iuſta, titu. quo tempore miles. ita diſtinguit: Aut enim præſcriptio inducta à ſtatuto ſuccedit loco alicuius præſcriptionis inductæ à iure communi, vt ſi loco præſcriptionis triginta annorum, quæ de iure communi non requirit titulum, ſtatutum inducat præſcriptionem decem annorum. Et tunc procedat illa opinio, quòd non currat minori: quia ſubrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. D. ſi quis cautio. & cap. eccleſia. vt lite pendente. Aut non ſubrogatur loco alicuius præſcriptionis legalis, & tunc ea currit minoribus, per dictum cap. conſtitutus. Et hanc diſtinctionem ſequi videtur. Alexan. conſil. lxv. quoniam omne datum, colum. antepenult. in fine lib. vj. quod repetitum eſt in eodem lib. conſi. cxviij.

Statuta reſtrictiuam recipiunt interpretationem.

Subrogatũ ſapit naturam eius, in cuius locũ ſubrogatur

Illud autem planum eſt, aliàs ſtatutum & conſuetudinem comprehendere ac ligare etiã minores, per textum in l. ſi ſine hærede. §. Lucius. D. de admini. tuto. & voluit Iaco. But. in l. de quibus. in fi. D. de legib. & ibi etiam Barto. & Bal. in repet. col. antepen. verſic. primò ergo quæro, vbi dicit ita omnes tenere. Cy. in l. ij. col. vlti. C. quę ſit longa conſue. Iac. Aret. & Bal. in l. vlti. C. de reſti. in integ. Ang. in l. ſi plures. D. de pact. Alexan. conſi. xlix. maturè ponderat. col. iij. verſi. & conſtat ſtatutum, lib. j. & conſi. xxxvij. conſideratis his, col. iij. verſic. & ex his conſtat, li. iiij. & dicto cõſil. lv. col. vij. verſi. ix. dictum ſtatutum. lib. vj. & Barb. conſi. xliiij. illud adferam. col. vlti. lib. iij. quicquid dixerit Guliel. Cun. in l. ingenuum. D. de ſtatu homi. quem tamen ſequitur Anto. in c. vlti. col. xxxii. verſi. ex hoc infertur, de conſuetud.

Statutum & conſuetudo ligant etiam minores.

Quod tamen intellige, niſi ſtatutum, aut conſuetudo eſſet contra ius commune: nam tũc non comprehenderet minores, per text. in cap. ij. de delict. puer. quem ad hoc expendit ſolus omnium, vt ipſe gloriatur, Roma. ſingul. omnium poſtremo, & ſequitur Franc. Curt. iunior conſi. viij. viſa ac diligentiſsimè conſiderata, in fi. Bald. in l. omnes populi, col. antepen. verſic. vlti. quæro, ſtatuto cauetur, vſque ad verſic. ſed nunquid. & in feud fol. 28. col. j. in verbo, infantia. Et idem voluit Zilio Cremo. inter conſil. Bal. conſil. cxxxv. articulus ſiue caſus eſt, dominus Antonius, libr. iij. & l. j. C. quando Impe. inter pup. & vid. quem refert & ſequitur Soci. conſ. cxxxiiij. viſo ſtatuto, col. ij. verſi. poſtremò addo, lib. iij.

Statutum vel conſuetudo cõtra ius cõmune non comprehendit minores.

L'EGLISE. GLOSSA X.

Cõsuetudo inducẽs minorem præscriptionẽ quadraginta annis contra ecclesiam non valet.

Statuta laicorũ super præscriptionibus non ligant ecclesiã, quid in bonis clericorum?

Etiam si non expressisset, tamen ita intellectum fuisset: quin & si nuncupatim dispofuisset ecclesiam hoc statuto teneri, non valuisset ex sententia Bald.consil. ccccliiij.col.iij.versic.item quia generali,lib.iij.vbi expressè dicit,quòd consuetudo aut statutum inducens præscriptionem contra ecclesiam minori tempore quam quadraginta annorum, quod de iure communi statutum est, non valet, & peccatum mortale committit illam seruans, per c. non minus. & c. aduersus. de immu.eccl. Vt interim illud omittam, statuta laicorum super præscriptionibus non ligare ecclesiam, vt per Pet.Anc.consi.cclviij.supradictum statutum,sicuti nec alia,vt alibi latè disputabimus,præsertim cùm hæ nostræ consuetudines sint mistæ, clericorum & laicorum: & ideò,nisi aliud obstet,ligant etiam clericos, vt alibi quoque disseruimus.

Sed an etiam bona clericorum idem habeant priuilegium, vt non nisi xl. annis præscribantur. Breuiter dic,quòd non,sed iure communi vtuntur,glo.in c.j. xvj. q.iiij.& gloss. quæ illam priorem allegat in c.quanquam.in verbo, ipsarum, & ibi Arch.& Domi. de censi. lib. vj.Salic.in auth.quas actiones.in vlti.quæst.& ibi Ias.in fi.C.de sacrosan. eccl. Anto. in c. si diligenti.& ibi late Imo.& in c. vlti. in repet.de præscrip. Panor.in d. c. sanctorum. in fi. & ibi etiam Fely.in fi.eo.tit.Idem Panor.in c.j.col. ij.de consue.Rom.in l.vsucapio.D.de vsuc. & sin.ccccliij incip.tu scis generale,vbi facit glo.sing.quã primo loco allegaui.idẽ Panor.in c.ecclesia S.Mariæ.super glo.ij.& ibi etiã Fely. col. v. versic. & hinc est quod bona,de cõstit.

NE AVTRES PERSONNES PRIVILEGIEES. GLOS. XI.

Generale statutum non intelligitur de personis nominatim à superiore priuilegiatis.

Immunitas alicui concessa nõ tollitur ex generali impositione onerum.

Per constitutionẽ generalem sequentem nõ tollitur priuilegiũ.

Generalis statuti dispositio non includit casus priuilegiatos, fallit vt infrà versic. idq; adeò.

Instrumẽtorum dotalium priuilegium.

Generale statutũ nõ intelligitur in casibus specialibus.

Videtur istud superfluè adiectum fuisse, quoniam generale statutum non intelligitur de personis nominatim à superiore priuilegiatis, per l.vlti.§. exceptis.C. vbi quis de curial.vel cohor.& in l.decurionibus.& ibi glo.& Barba.C.de silen. lib.xij.& ita per illos tex.voluit Bal.consi.lx. quædam soror de ordine Minorum, in fi.lib.v.Sed & idem Bal.in c.j.col. penul.versi. pone princeps,de rescript. vbi dicit, quòd immunitas alicui specialiter concessa non tollitur ex generali impositione onerum, per d.l. decurionibus.& ibi latè sequitur Barb.& latius Fely.col.viij.versi.secunda dispositio.& idẽ Bal.in cap.cum ordinem.col.vlt versic.decimò expono,eodem tit.dicit,quòd per constitutionem generalem sequentem non tollitur priuilegium,vt not.singul.in dicta l.decurionib. & idem Baldus in l.non plures.in fine.C.de sacrosanct.eccles.& in l.j.circa medium. C. de Iustinia.Codice confir.& in cap. licèt causam,col.viij. versic. sed quæro, quid de probatio. vbi dicit singul.esse glos.in dicta l.decurionibus.quem text.sæpius ad hoc expendit & commendat,vt in l si quis ad declinandam.col.ix.versiculo, item absurdum videtur, C. de episcop.& cler. & in authentica,habita, in tertio notabili. C. ne fil. pro pat. & in l.sed & posteriores.D. de legibus.& in l.j.post princip.ibi,& ideò princeps.D. de constitutionibus principum.& in l.si cum mihi,ibi,& per hæc alia dic consului. D. de dolo. & in l.dotale.in fine. D. testamen.milita.& in l.vltima. C. si contra ius vel vtilitatem publicam,& in cap. graue. de offic.ordin.& in cap.veniens.col.ij.de præscriptio.& in cap.j. in fi. titu. quo tempore miles. & Romanus consi.cccxxxvj.quoddam indultum Petri,col.ij.versic.tertia principalis ratio. Francisc.Curt.consi.cxlvj.super primo quæsito dicendum est,in prin.lib.j.& consi.cccxiij. postremò res ista.col.vlt.lib.ij.& consi.cxlvij.videndum est,col.penult.versic.sed tamen his non obstantibus,lib.ij. vbi & ad hoc allegat text. Alex.in l. si mihi & tibi.§.in legatis. D. de legat.j.& Philip. Decius consil.ccclxxiiij.in casu proposito,col. iij. versic. & hoc idem confirmatur.Et generale est,vt generalis statuti dispositio non includat casus priuilegiatos,per id quod notabiliter dicit Salicet.in l.vltima,in princ.versic.ex quo nota bonum argumentũ. C.de iure dotium, quòd statutum generaliter disponẽs instrumenta publica non probare, nisi sint registrata in memorialibus, non comprehendit instrumenta dotalia fauore dotis. Nec similiter generale statutum intelligitur loqui in casibus specialibus, vel habentib. specialem fauorem,per textum in l. si adulterium.§.liberto.D.de adulter.vbi dispositio diui Pij generaliter permittens occidere adulterum, non trahitur ad patronum à liberto inuentum, qui specialiter prohibetur occidi,quem ad hoc not.& dicit singul.Iason in l.cohæredi.§.qui discretas.in quarto notabili.D.de vulga.& pupilla.substitutio. & etiam per textum in l. de testamentis,vbi hoc not.Rapha.Fulgos.Innocen.in l. hac consultissima, vbi glossa, Roma. & Philip.Corne. & recentiores. C. qui testam. facere poss.& voluit gloss.in l.sciendum,in prin.vbi Bar.& alij,D.qui satisdare cogan.& in l.euictiones, in prin.C.de cursu. publi. lib. xij.& in §.j.in verbo,vacantib.in authen.de hæredita.quæ ab intestato deferunt. Bart.in extrauagan.ad reprimendũ,in verbo,non obstantibus,Paul.Cast.consi. ccccxxvij. inhærendo puncto,col.j.lib.j Panor.in cap.verum.col.v.versic.nunc quæro de potestate, de foro competen.Domi.in cap.vltimo.col.penult.de immunita.ecclesia.lib.vj.Francisc.Areti.in l.Pantonius.col.v.de acquir.hæredit.& Baptist.de sancto Seueri.in repetit.l.omnes populi.charta xxxj. versic. decimò quæritur. D. de iustitia & iure.Iason in l.si fideiussor.§.si satisdatum,

colum.

col. iij. versicul. secundò regula. D. qui satisdare cogan. & in l. iusiurandum & ad pecunias, in fi. D. de iureiurando. & in l. j. §. sed & si mihi, col. iiij. D. de verbor. obligatio. & in l. j. col. iij. versic. iij. not. D. soluto matrimo. & in l. postquam litem, in fi. C. de pact. & in l. fratris. col. ii. C. de inoffic. testa. & in l. quoniam in prioribus. in princ. col. ij. C. eod. tit. & in authent. ex causa. col. vj. C. de liberis præterit. & alibi sæpe.

Hæc tamen non sunt omnino expedita, quia dispositio generalis omnes casus includit, licèt maior videatur esse ratio in vno, quàm in altero. l. j. §. quod autem. D. de aleato. & l. j. §. & generaliter. D. de lega. præstan. & l. vlti. §. vxori. D. de auro & argento lega. & voluit Philip. Decius consi. xx. in causa istorum, col. ii. versic. iiii, vt suprà dixi, & consi. xxxix. cuius supræscriptio incipit, an detur restitutio. col. ij. versic. j. hoc probatur, vbi loquitur in generali dispositione inducente præscriptionem. qui est casus noster & consi. lxj. an vasallus cogatur, col. j. Nam & alias tantum operatur dispositio generalis in genere, quàtum specialis in specie. l. si duo. & ibi Bar. D. de administratio. tuto. & l. si chorus. D. de lega. iij. l. omnes. C. de præscriptio. triginta vel quadraginta annorum.

Tantum operatur dispositio generalis in genere, quātum specialis in specie.

Idq; adeò procedit, vt etiam cōstitutio generalis odiosa generaliter sit intelligenda, vt notat Angelus in l. vltima, versi. viii. quæritur, de constitut. princ. Nam licèt materia sit odiosa, non propterea excluditur lata interpretatio, quæ ex proprietate verborū oritur. per tex. not. in l. cum lege. vbi Franc. Aret. not. D. de testam. & voluit etiam Calde. consi. j. in prin. tit. de consang. & affinit. & Philip. Dec. consi. v. in causa dominæ Mariæ. in fi. Id autē adeò procedit, vt generalis dispositio comprehendat casus alios priuilegiatos, qui tamen in illo casu non habent priuilegium, ex tex. notab. in l. in fraudem. in fine, vbi hoc notat Bal. D. de mil. testam. quem & idē Bald. ad hoc quoque expendit in l. omnes populi. in fi. versic. item not. quòd generale statutum. D. de iust. & iure. & est etiam bonus tex. in eadem l. in fraudem. §. si quis se scribat, vbi lex quæ generaliter dicit, ne quis seipsum scribat hæredem, habet locum & in testamēto militis. quod alias est priuilegiatum. Et ex hoc infert ipse Baldus, quòd notarius, cui interdictum fuit officium, non potest scribere etiam ad pias causas. Et hoc etiam generaliter voluit Philip. Decius in l. ex testamento. C. vnde liberi. & in l. j. colum. ij. versic. & ampliatur, & in l. nemo potest. in princip. D. de regulis iuris. & in dicto cap. j. col. iij. de rescript. & in cap. sedes Apostolica. col. v. eodem tit. & in cap. consuluit. le j. de appel. & dicto consi. v. col. ij. versic. sed tamen his non obstantibus, & consi. xlviij. cuius supræscriptio incipit, priuilegium immunitatis. col. ij. versic. hinc est quòd dispositio, & dicto consil. lxj. col. j. & consi. cxxxj. reuocatur in dubium, col. ij. versicul. non obstat quod dicit, vbi per hoc dicit ecclesiam comprehendi sub generali dispositione.

Constitutio generalis odiosa generaliter intelligēda est.

Odiosa nōnunquam late interpretanda.

Nemo potest seipsum hæredem scribere, nec miles quidem.

Notarius cui interdictum est sibi officiū, non potest scribere ad pias causas.

Ex quibus potes intelligere, quid sit dicendum, cùm quæritur, an sub generali statuto comprehendantur priuilegiati. Nam si habeant priuilegiū speciale in casu de quo loquitur statutum generale, non compræhenduntur, per ea quæ dicta sunt in principio. At si non habeant priuilegium in eo casu speciali, certè compræhendūtur sub statuto generali, quantumcunque alias sint priuilegiati. per ea quæ diximus in præcedenti versiculo. Et secundùm ista intelligendum est illud dictum Saliceti in dicta l. vltima. C. de iure dotium, quia loquitur in casu, in quo dos habebat priuilegium, vt insinuatio non requireretur, per textum in dicta l. vltima. Et ideò optimè infert Salicet. ad statutum, quod disponit instrumentum debere insinuari, vt non compræhendatur causa dotis in eo casu specialiter priuilegiata.

An sub generali statuto comprehēdantur priuilegiati.

Dotis fauor.

DROICTZ SEIGNEVRIAVX. GLOSSA. XII.

QVID hæc nostra consuetudo appellet *censiues & droictz feodaux*, vulgò notum est ex interpretatione nostræ consuetudinis in aliis locis, & aliquid dicemus in glossa sequenti. Quid autem intelligat per hoc verbum, *seigneuriaux*, nondum satis mihi compertum est, nisi intelligamus de iure emphyteutico, & vt sic intelligamus multa suadent. Primum enim, hoc nomen rei conuenit. Dominos enim (quos lingua nostra vulgari *seigneurs* appellamus) eos etiam dicimus, qui in emphyteusim concesserunt, respectu (vt ita loquar) illorum qui acceperunt, vt patet ex l. j. ij. & iij. C. de iure emphyteutico. Deinde quia etiam iura emphyteutica de iure cōmuni non præscribuntur spatio decem vel viginti annorum, de quo loquitur hæc nostra consuetudo, sed nec longissimo tempore, per textum in l. cùm notissimi. §. vltimo. C. de præscriptio. triginta, vel quadraginta annorum. quem text. ad pensionem emphyteuticam trahit gloss. in l. comperit. eodem titu. de qua re alibi diximus suprà. Ideò ita intelligendo nostram consuetudinem, eam reducemus ad ius commune, etiam sine impropriatione verborum: quod vtique faciendum esset, etiam si verba essent improprianda, per textū expressum, quem notant omnes doctores in cap. cum dilectus de cōsuetudine, cū similib. quæ alibi addaximus. Sed & alias non extendenda tamen extendimus, vt ad ius antiquum & commune reducamus, vt voluit glossa reputata singul. in cap. statutum. in verbo, numerandū, de præbend. lib. vj. & Anto. in cap. olim. de verbo signific. & Alex. qui hoc multū cōmendat in l. si constāte. in prin. col. v. in fi. D. solu. matri. & Ias. in auth. quas actiones. col. vi. versi. & pro ea disputando, C. de sacros.

Domini dicuntur qui in emphyteusim concesserunt.

Emphyteutica iura non præscribuntur spatio decem vel viginti annorum, nec longissimo tempore.

Cōsuetudo reducenda ad ius commune.

eccles. Item si non ita intelligamus, erit hoc verbum *seigneuriaux*, superuacuum. neq; enim aliud poterit significare, quod non intelligatur in verbis sequentibus, *censiues & feodaux*. Nulla enim sunt alia iura, quæ *seigneuriaux* possumus appellare, præter ea quæ vocantur *censiues & feodaux*, nisi iura emphyteutica intelligamus. Ideò ita debemus intelligere, ne frustrà hoc verbum sit positum, per l. ait prætor. la j. & ibi Paulus Castr. Alexand. & alij recentiores. D. de iureiurando. & l. postliminium. §. vltimo, ibi, aliàs superflua, D. de capt. & postlimi. reuers. Denique, quia cum huiusmodi iura emphyteutica sint in isto casu specialiter priuilegiata, vt non præscribantur longo tempore, vt diximus, certè etiam si non exciperentur expressè, deberent tamen censeri non comprehensa sub hac generali constitutione, per ea quæ latè diximus in glos. præcedenti. Et aliàs etiam videmus, quòd huiusmodi iura emphyteutica non admittuntur, vbi etiam alia admittuntur, vt planum ex eo quod not. scribit Ioannes Fab. in l. si eo tempore, C. de remiss. pigno. quòd licèt aliæ præstationes amittantur per subhastationem, si creditores non se opposuerint infra tempus statutum, per textum ibi, tamen hæc iura non amittuntur, etiam si nulla intercessio siue oppositio interuenerit, per textum in l. qui tabernas. D. de contrahenda emptio. de qua re alibi dicemus. Sed hæc sanè res dependet ex eo quod quæri solet, quanto tẽpore præscribitur pensio emphyteutica, de quo Ias. in l. ij. col. xlvj. quæstio. xxviij. & iterũ col. lxxxj. versi. j. C. de iure emphyteu. Primum allegat Specul. titu. de loca. §. nunc aliqua, versicul. xliij. & Bartol. in l. ius emphyteuticum, & in l. iubemus. C. de fund. patrimo. lib. xj. & in l. comperit. C. de præscriptio. triginta vel quadraginta annorum. quod dicit Iason in illo priori loco, indubitanter procedere, quantum ad pensiones præteritas: sed quantum ad futuras id durum esse. nec aliud dicit. Sed & Corne. consil. xlij. videtur prima facie, colum. penulti. versi. accedat. libro iij. dicit, qui tenetur soluere perpetuum censum, præscribit non soluendo per quadraginta annos, & adfert duo consilia Baldi. At Franc. Balbus in tractatu præscriptionum, in quarta parte quartæ partis princip. in viij. quæstio. negat hæc procedere ita simpliciter. Sed sic concludit, quia si emphyteuta habet malam fidem, vt quia is est, cui concessa est emphyteusis, vel eam recognouit, & tunc nullo tempore præscribit, nec similiter eius hæres, cui nocet mala fides defuncti, vt suprà in principio diximus in verbo, *bonne foy*. Et hoc apertè senserunt Ioan. Andr. & Anto. in cap. olim causam, in fi. de censibus, cùm dicunt, quòd præscriptio census non currit cum mala fide. Si verò res emphyteutica peruenit ad extraneum, tunc is præscribit dominium directum saltem in effectu, & respectu priuati spatio decem vel viginti annorum cum titulo & bona fide. Sed sine titulo, spatio triginta annorum cum bona fide, per l. si quis emptionis. §. j. C. de præscriptio. triginta vel quadraginta annorum, cum mala autem fide nullo tempore præscribit. hæc ille, ideò cogita.

Verbũ seigneuriaux de quibus accipiẽdũ. Iura emphyteutica priuilegiata. Creditores non opponentes se quando res subhastatur, præstationes annuas amittunt. Pensio emphyteutica quanto tẽpore præscribatur. Casus perpetuus præscribitur quadraginta annis. Emphyteuta malæ fidei nõ præscribit, nec eius hæres. Emphyteutica res ab extraneo præscribitur longo tẽpore, modò cõcurrat titulus cũ bona fide.

CENSIVES, GLOSSA XIII.

QVID hîc nostra consuetudo *censiues* appellat, possumus intelligere ex multis præcedentibus glossis, præsertim verò ex glossa septima. Censum enim passim vocat nostra consuetudo, cùm dominus feudi (ita illum vocamus, qui sicuti vulgò loquimur, tenet per hommagium, aut aliàs sub hommagio nobiliter) concedit aliquid ex suo dominio (barbarè loqui volumus, vt omnes intelligant) ea lege tenendum, vt is, cui conceditur, quotannis soluat aliquam pensionem, quam censum dicimus, citra tamen hommagium. Quod si cum hommagio, iam non census vocabitur, sed vel seruitium annuum, vel aliter, vt libitum erit: idque ius feudale, de quo & hæc nostra consuetudo loquitur, appellatur. Sed in iure qualiter census assumatur, quidúe differat à pensione emphyteutica. & aliis similibus, vide per gloss. & Panormit. in cap. constitutus. de religiosis domibus. & Bald. in titulo de pace Constan. in verbo, persoluere, Barto. in l. j. §. j. D. de public. & vectigal. Felynus in cap. ad audientiam. col. viij. versicul. & dum remittit. de præscriptionib. vbi videbis multas remissiones, & etiam latè Iason in rubri. C. de iure emphyteut. & Matth. Afflict. in tracta. de iure Protomixeos, col. xvj. versi. vij. not.

Cẽsus quid. Feudale ius quid.

FEODAVX. GLOSSA XIIII.

NON erat opus hoc exprimere: nam noua constitutio, quantumuis generalis, non videtur comprehendere casum feudalem, vt voluit Signo. consil. ccxx. quidam dictus Iauellus, in primo dubio, quem sequitur Phil. Dec. in l. vlti. col. iiij. versic. similiter ad illud. C. vnde legi. Et facit, vt ipse ait, text. in cap. j. §. si generali, titu. si de feudo fuerit controuer. inter domi. & agna. & not. in cap. j. in princip. titul. de capi. qui cur. vend.

Noua constitutio etiã generalis non comprehendit casum feudalem.

§. II.

N'EN SERA PAS CREV PAR SERMENT. GLOSSA VNICA.

Quanuis

Vanuis defunctus fidem fecisset suo iuramento, non tamen hæres debet de facto ipsius defuncti iurare, cùm certò nesciat quid defunctus egerit, l. qui in alterius, D. de reg. iur. & in c. cum quis. eo. tit. lib. vj. nec debeat quis de facto alieno iurare, l. Marcellus, D. rerum amot. Ideo dicit Bart. in l. in bonæ fidei, C. de iureiur. quòd iuramentum necessarium, quod defertur à iudice in supplementum probationis non defertur hæredi, qui communiter præsumitur ignorare iura eius cui successit, per d. l. qui in alterius. Sequitur & dicit not. Iason in repet. l. admonendi, col. cxj. versi. secundus casus clarus est. D. eo. Et alibi idem Bal. videlicet in l. ait prætor. in princ. D. de iureiur. quòd statutum de stando iuramento damnum passi, non intelligitur de hærede ipsius. Nec similiter promissio de stando iuramento alterius. Et primum dictum sequitur Alex. in l. qui bona. §. qui damni. D. de damno infecto. Secundum autem Rom. & ipse Alex. in l. pen. §. hoc iudicium, D. ne quis eum qui in ius vocat. Et simile est quod dicit Guliel. Cun. in l. debitoris, in fi. D. de iudic. quòd si in instrumento est appositum pactum solitum sæpe apponi, quod de damnis & interesse stabitur iuramento damnũ passi, sed non propterea stabitur iuramento hæredis. quod etiam refert & sequitur Roman. in dicto §. hoc autem iudicium. & idem Roman. in l. iusiurandum quod ex conuentione, in prin. D. de iureiur. Sed generalius idem Bal. in l. ij. D. de condict. indeb. dicit quòd facultas aut ius iurandi non transit ad hęredes. & idem dicit consi. cccxiij. vtrum dictus contractus, in quarto dubio, lib. v. vbi etiam subdit, quòd cedi non potest. & fermè vbique allegat Bald. l. generaliter. in prin. C. de iureiur. vbi iuramentum alicui à parte delatum non transit ad hęredem, cùm multum discrepet iuramentum hæredis à iuramento defuncti. Et facit etiam c. veritatis, de iureiur. vbi iuramentũ ex parte iurantis est personale, nec illius personam egreditur, de quo latissimè diximus suprà.

Iurare de facto alieno tenetur nemo. *Iuramẽtũ necessariũ non defertur hæredi.* *Hæres præsumitur ignorare iura eius cui successit.* *Iuramentũ quod & quando ad hæredẽ nõ porrigatur* *Iurãdi facultas non transit ad hæredes, nec cedi potest.* *Iuramẽtũ ex parte iurantis personale.*

Quanquam sunt qui contrà suadent iurandi ius & facultatem transire ad hæredes. Primò tex. in c. j. §. si quis se. & §. seq. qui est vlt. tit. si de inuestit. inter domi. & vasal. lis oria. vbi vasallus iurat se vel patrem suum fuisse inuestitum. & ita de facto patris, & ibi glo. in verbo, præstandæ, reddit duas rationes. Nam persona patris & filij vna eademque esse intelligitur, l. vlt. C. de impuber. & aliis substit. & §. ei qui tuo. Instit. de inutili stipul. Et vnum est sacramentum defuncti, & hæredis, in authen. de iureiur. à morien. præst. in princ. & ibi quoque Bald. hoc expendit, dicitque eam glos. esse not. Sed & idem Bal. in §. j. eiusdem tit. in prin. in verbo, successoribus. dicit per tex. ibi, quem ad hoc quoque dicit not. quòd ius probandi per sacramentum transit ad successorem. Quibus adde gl. in d. l. pen. §. vlt. qui incipit, hoc iudicium, D. ne quis eum. quæ voluit quòd facultas iurandi in litem cõtra eum qui vi exemit in ius vocatum, transit ad hæredes, & illam gl. not. sequuntur Bal. Ang. Pau. Castr. Alex. & Ias. ibi, qui magna ex parte hoc quoque trahunt ad iuramentum, quod defertur cõtra dolosum, vt contra tutorem, qui non confecit inuentarium, & similes, vt scilicet transeat ad hæredes minoris, quamuis non transeat animaduersio contra hæredes dolosi, per l. vlt. C. de in lit. iur. & voluit Bar. in l. in actionibus. col. vlt. & ibi recentiores, D. de in lit. iuran. Sed & hoc trahũt Pau. Cast. Alexan. & Iason in d. §. hoc iudicium, ad iuramentum quod defertur in casu, l. si quando. C. vnde vi. & cap. vlti. quod metus causa. vt similiter transeat ad hæredes: quod etiam voluit Barba. aut quisquis is fuit, in additio. Bal. in dicto §. j. titu. si de inuest. inter domi. & vasal. lis oriat. & Iason in dicta l. si quando. colum. pe. Quibus concinit quod voluit Barto. post Iacob. Areti. in l. gerit. col. v. versic. quidam sunt, in quibus non est hæc præsumptio. D. de acq. hæred. quod cùm dubitatur, an quod quis fecit, id fecerit animo adeundi hæreditatem, standum est in indifferentibus interrogationi illius qui fecit cum iuramento, si viuit, aliàs interrogationi hæredis ipsius, & sequitur Alex. consi. cxxvj. viso processu causæ vertentis inter Ioannem, col. ij. lib. vij. Et hæc maximè procedunt, cùm iuramentum defertur à lege vel statuto, quia tunc hęres potest iurare de facto defuncti, vt dicit Alex. in d. l. pe. §. vlt. D. ne quis eum. & ita quoque dicit tenere Guliel. Cun. & Roma. in d. l. qui bona. §. qui decẽ. D. de damno infect. Et hæc non modicum confirmat, quod scribit Inn. & post eum Io. And. in c. vlt. de iur. cal. quod quis potest iurare etiam de veritate, non solùm de his quæ fecit, aut vidit, sed & de his quæ aliàs indubitanter nouit. Nam & videmus (inquiunt) id dici indubitatum, quod communi auditu percipitur ab antiquis. l. in summa. § idem Labeo. D. de aqua pluuia arc. Quorum authoritate subnixus Pau. Cast. consi. cclxxix. visa petitione, col. vlt. lib. ij. dicit stari iuramento possessoris feudi, vtrum sit feudum nouum an antiquũ, etiam si non sit de facto illius, quia id potest scire per relationem maiorum suorum, per tex. quem etiam allegat, in l. si quis ita. §. si quis, D. de testa. tute. qui tamen ad hoc nihil mihi facere videtur. Sed optimè facit tex. in c. omnibus. in prin. ij. q. v. in illis verbis, auditu non esse, non dubitamus: vbi gl. infert, aliquid posse sciri auditu, & in c. beati. ij. q. vij. vbi diuus Ambrosius: Videmus (inquit) Paulum & Petrum ad martyrij gloriam peruenisse. Et tamẽ id non viderat Ambrosius, sed id veluti indubitanter se scire opinabatur ex antiquarum scripturarum renuntiatione, & in c. hoc videtur. & ibi, bona gl. in verbo, iudicauit. xxij. q. v. & alia gl. in cap.

Persona patris & filij vna intelligitur. *Sacramentum defuncti & hæredis vnum.* *Iuramẽtũ quale & quãdo trãsmissibile.* *Interrogationi quando standũ.* *Hæres quãdo possit iurare de facto defuncti.* *Iuramẽto cuius stetur super feudo nouo, antiquóne.*

Auditu probari quid posse.

testes.in verbis quæ nouerunt,xiij.q.ix.Quid quod Bal.consi.xiiij.in quodam contractu, in secundo dubio,lib.j.consuluit,quòd si in contractu venditionis dicatur,quòd de certa re futura credatur emptori,& emptor alteri cedat,tam bene credetur huic singulari successori, quàm primo emptori,cum illud non videatur concessum ratione personæ, sed contractus: vnde sufficit,si persona sit æque idonea,quod in dubio præsumitur, l.si actor malit. D. de procur.Quæ Bal.decisio huic admodum pertinet:quia si ex contractu alicui de re aliqua credi debet,intelligitur iuramento interueniente,vt latissimè probauimus in §.præced.Et ideo ex sententia Bal.hoc ius credendi, & ita iurandi, transit non solum in hæredem vniuersalem,sed & singularem.

Iuramento singularis successoris quādo stetur.

Iurandi ius transit in hæredē vniuersalem & singularem.

Vides igitur hanc rem esse admodum dubiam.Tamen ad sedandam harum rerum controuersiam,Roma.sæpe ita distinxit,an videlicet facultas iurandi deferatur à lege,vel ab eius ministro,id est iudice,vel legis authoritate: & hoc casu transeat ita facultas ad hæredem, quoniam lex semper loquitur,l.Arriani,C.de hæret.& ita æquè nunc respicit personam hæredis,ac olim defuncti respiciebat.& ita procedit gl.in d.l.pe.§.hoc autem iudicium.an verò huiusmodi iuramentum deferatur ab homine,& sic ex voluntate partium, & tunc non transit ad hæredem,per dictam l.generaliter.Nam alia est conscientia defuncti, de qua confisus est is,qui iuramentum detulit,alia hæredis,quam is non approbauit,arg.l.cuius bonis. D.de cur.furio.Ita voluit Rom.in d.§.hoc autem iudicium.& in d.l.qui bona.§.qui damni. D.de damno infect.& in l.iij.§.vlt.D.de iureiur.& in d.l.iusiurandum quod ex conuentione. in fi.prin.D.eo.& plenius consi.ccxc.in casu propositæ consultationis breuiter, col.ij.versi. præterea tunc quæritur.& sequitur latè Iason in dicto §.hoc autem iudicium. col.vlti.& in d.l.si quando.col.pe.versi.quæro successiuè.C.vnde vi.Ex quibus videtur non rectè dixisse Bal.in d.l.iij.§.ait prætor.de iureiur.quòd statutum de stando iuraméto damnum passi non intelligitur de hærede,cùm à lege vel statuto deferatur huiusmodi iuramentum: & ita eum hac specie nuncupatim reprehendit Roma.ibi,& Ias.in d.§.hoc autem iudicium.Nec similiter rectè dixisse videtur Bald.dicto consi.xciij.allegatus in fine præcedentis versi.dum innuit facultatem iurandi ex contractu transire in singularem successorem.

Lex semper loquitur.

Iuramentū legis.hominis nō item transmissibile.

Iuramentū damni intransmissibile.

Id tamen quod diximus,iuramentum à lege delatum transire ad hæredem, intellige modò hæres sit bene informatus de rei veritate,vt cum nostris loquar,vt expreßè voluit Bal.in d.§.j.tit.si de inuestit.inter domi.& vasal.lis oriat.dum ita intelligit illum text.ex quo notauerat,ius probandi per sacramentum transire ad successorem,vt suprà diximus, vt videlicet procedat,si hæres iurare poßit,quia sit informatus de veritate, sequitur & trahit ad omnes casus,in quibus iuramentum transit ad successorem.Ias.in d.§.hoc autem iudicium.& in d. l.si quando.col.pen.versi.limita tamen.C.vnde vi.vbi hoc reputat sing.& Catel.in suo sing. incip.iurandi facultas,& Roma.dicto consi.ccxc.Et hoc probabile est,quia aliàs hæres poßet subire anceps periurium,quod ne fiat iudex prospicere debet,l.videamus,*post princ.*D. de in litem iuran.cum simillib.

Quādo iuramentū à lege delatū trāseat ad hæredem.

Periurio occurrat iudex.

An autem & quando facultas declarandi transeat ad hæredem, vide gl.& doct.in l.item Pomponius scribit,si frumentum.§.vlt.in gl.j.D.de rei vend.Bar.Bal.Ang.& alij in l.si quis intentione ambigua.D.de iudic.late idem Bart.& alij recentiores in l.inter stipulantem.§.j. D.de verb.oblig:Bart.Bal.& alij in l.si quis à filio.§.si plures.D.de legat.j.Bal. & Imo.in l.si quis seruum.§.si inter duos.D.de legat.ij.

Declarādi ius an & quādo trāseat ad hæredem.

Item an ius eligendi etiā transeat ad successores,vide per Bart.& alios in l.si stipulatus. D.de ver.obl.& in l.si sic.D.de leg.j.& Bal.dicto consi.xciiij.incip.in quodam cōtractu.lib.j.

Eligēdi ius an trāseat ad successores.

Denique quid de iure & potestate arbitrandi, vide Cyn.& Bald.in l.vlti.C.de contrahen.stipul.eundem Bal.in l.vlti.§.j.col.iij.C.commu. de leg.& in l.voluntatis.C. de fideicom. & in l.vlti. in xxv. quæst.C. de hæred.instituen.Bart.in dicta l.si stipulatus.& in l.à filio,in princ. D. de alimen. legat.

Arbitrādi ius an trāsmissibile.

F I N I S.

ANDREÆ
TIRAQVELLI
REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS

TRACTATVS,

IN TIT. DE IVDICIO IN REBVS EXIGVIS FERENDO.

EIVSDEM,

IN TIT. RES INTER ALIOS ACTAS ALIIS NON PRÆIVDICARE, COMMENTARII.

GVLIELMVS ROVILLIVS, LECTORI S. P. D.

ATVRIVS geminos hosce tractatus, lector studiose, in lucem tibi protulissem, nisi eiusdem authoris alteri libello quem super §. *Nihil frustra*, commentus est, eos coniungere diu deliberassem, hac adductus ratione, vt iustum volumen perficerem. Verùm posteaquàm à literato homine (qui pro necessitudine, quæ ei cum tanto viro iam inde coaluerat, eius ornandi curam suscepit) de difficultate genuini sensus, atque syncerae authoris Tiraquelli mentis, simúlque, quàm longum tempus desyderetur, vt ea res merito decore resplendeat, certior factus sum: ne differrem hosce duos quos paratos habebam, edere adhortatus est, præsertim cùm in eo elaborando quantũ temporis impartiret posse assequi coniectura negaret, &, quòd iudicio suo difficilius opus promissis stare prohiberet. Atque nisi in ea arte authoris mentem probè assequeretur, & signorum varietatẽ, quibus Tiraquellus, dum viueret, vtebatur, cùm propter frequens commercium, tum propter magnam cum authore familiaritatem, teneret, posse fieri vti cœptis laudabilem finem adderet, diffideret. Qua causa, amice lector, euenit, vt te huiusce tractatus §. *Nihil frustra*, præsenti vtilitate delectare non potuerim, quemadmodum neque de reliquis quamplurimis eiusdem vita functi Tiraquelli operibus. Equidem magnis votis optarim, vti ea in aliorum hominum iudicia non inciderent, quàm viri huius tum eruditi, tum diligentis. Neque enim posse fieri putem, vt ab alio, nitori genuino restituta eluceant: ab hoc verò, maximè. Cęterùm, Lector beneuole, hosce genuinos

genuinos tractatus in præsentia boni consule. Atque, quàm fieri poterit citissimè, eum expecta, cui titulus est, *De nihil frustra.* doctissimum quoque & laboriosissimum librum *De Semestria, siue dierum genialium*, atque alias id genus pulcherrimas æquè ac vtilissimas viri vndiquaque doctissimi, & longiore vita dignissimi Tiraquelli lucubrationes: modò homo ille, sicut pollicitus est, suam nobis operam elargiatur. Qui pro veteri amicitia constanter asseuerauit, sese & tempus & laborem collocaturum, vt tanti viri & doctrina & memoria temporis iniuria non cadant, sed potius inter hominum doctissimorum ora manúsque nitida laudentur. Vale. Lugduni septimo Calendas Maij.

Anno 1562.

ANDREAE TIRAQVELLI, REGII NVPER IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS,

1 DE IVDICIO IN REBVS EXIGVIS FERENDO, TRACTATVS.

Requenter contingit infima iudicum subsellia ob res exigui, aut ferè nullius pretij litibus præstrepere, in hisque dirimendis plurimum laborare, vel ob probationum inopiam, quæ sæpius in his perspicitur, aut iudicum religioné, quæ variis iisdemque validis rationibus vtrinque adductis cómota, cum leues eiusmodi controuersiæ de plano iudicandæ sunt, fluctuare solet. Itaque quo certius de his iudicium ferri posset, multarum ciuitatum statutis ac legibus receptum est, vt in his expediendis imperfectę & semiplenæ (vt vocant) probationes admittantur, & in sua causa quis iudicet. Quę quidem statuta hinc pariter scrupulum plerisque iniecerunt, quòd contra ius commune duabus potissimum rationibus introducta sint. Prima, quia nemo in sua causa quátumlibet modica idoneus est testis vel iudex. l. nullus. ff. de testib. & ibi glo. & C. vt nemo in sua causa iudicet per totum. & iiij. q. iij. c. nullus. cui sententiæ subscribens Cicero pro Roscio: Itaque (inquit) more maiorum comparatum est, vt in minimis rebus amplissimi homines testimonium de sua re non dicerent. Africanus qui suo nomine declarat tertiam partem orbis terrarum subegisse, tamen si sua res ageretur, non diceret testimonium. Nam (illud in talem virú non audeo dicere,) si diceret, non crederetur. Idem pro Fonteio: Si qui ob aliquod emolumentum suum cupidius aliquid dicere viderentur, his credi non conuenit. Gellius lib. noct. Atticarum xiiij. c. ij. recenset, quòd cum aliquando à prætoribus electus in iudicem fuisset, apud illum petita pecunia fuit, quæ numerata dicebatur. Qui petebat neque tabulis neque testibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur, sed eum constabat virum esse bonum, notæque & expertæ fidei & vitæ inculpatissimæ, multaque & illustria exempla probitatis sinceritatisque eius expromebantur: illum autem à quo petebatur hominem esse non bonæ rei, vitáque turpi & sordida: vulgò mendacij conuictum, plenúmque esse perfidiarum & fraudum ostédebatur. Qua in re Gellius non ausus reum condemnare, diem diffindi iussit, sicuti etiam è nostris retulit Ias. in l. qui accusare. C. de eden. Et id quidé adeò verum est, vt nec iudicium quis faciat in sua causa, vt voluerunt gl. & Bart. in l. deferre. §. idem deiecerunt. ff. de iure fisci.

Iudicandi difficultas in litibus exigui, aut nullius pretij, & quãobrem.

Statutum, vt quis in sua causa iudicet, an valeat.

Diem diffindi.

Secunda ratio est, quia etsi quis esset testis idoneus in sua causa, non tamé illi crederetur: cum vulgò dicamus vox vnius vox nullius l. iurisiurandi. C. de testib. & c. veniens. extrà eo. & c. cum à nobis. & c. licet. cum infinitis similib. eo. Et vt scribitur Nume. 35. c. Ad vnius testimonium nullus condemnabitur. Et Deuter. 17. cap. In ore duorum aut trium testium peribit, qui interfecerit: vbi subiungitur, nemo occidatur vno contra eum testimonium dicente: & iterum c. 19. In ore duorú vel trium stabit omne verbú. quod & repetit Christus Mat. 18. & D. Paul. 1. ad Cor. c. 13. & ius nostrú extrà de testa. c. cum esses. & c. relatum. Propterea Hieronymus contra Rufinum scribit: vni neque Catoni credendú esse. Tradit quoq; Valerius Maximus li. iiij. c. 1. quòd cum Q. Scæuola vir excellentissimus testis in reú productus, testimonium dixisset, discedens adiecit, ita sibi credi oportere, si & alij idé asseuerassent: quoniá vnius testimonio credere pessimi esset exempli. Et id quidem adeò verum est, vt non possit statui, vt testimonio vnius credatur, vt est text. iij. q. ix. iudicas hermanú. ibi, nos vni ad discrimen alterius credere procul dubio nó possumus, quem ad hoc ponderat Barb. in l. si dari stipulatus. col. penul. ff. de verb. oblig. vbi illam facit singul. & Felin. in cap. constitutus. col. ix. extra de rescrip. & in c. vlt. col. iij. extrà de maior & obed. Ias. in l. iusiurandum quod ex conuentione. col. ij. ff. de iureiuran. & in l. admonendi. col. xx. in lect. & in repet. colum. lxxiiij. Et propterea dicit Angel. in sua disput. Astensis miles & c. & Anton. in cap. ij. de probat. quod

Vnius testimonio non credi.

De eadem re.

per statutum vel consuetudinem, non potest disponi, vt vni testi credatur, nisi vt subdit Anton. & post eum Panorm. propter casum necessitatis vel euidentissimæ vtilitatis, quod & sequitur Ias. in l. j. col. antepe. ff. de verb. oblig.

Autoris opinio in superiori quastione. *Quādo fieri possit vt vnius testimoniū probet.*

Ex quibus posset videri huiusmodi consuetudinem non valere, nec esse obseruandam: teneas tamen intrepidè esse validam. Nam quod diximus de iure diuino vnius testimonio non esse credendum, id vtique fateor, nec ideo posse Papam, aut Imperatorem statuere, vt semper & in quacunque causa vnius testimonio credatur, nec in eam rem statutum valere aut consuetudinem. Sed quòd in certis hisque præsertim leuibus & modici præiudicij, & vbi est casus necessitatis, aut euidentissimæ vtilitatis, iuxta sententiam Ant. & Panor. id possit fieri, manifestum est ex tex. l. si quando. C. vnde vi. & extra quod met. cau. c. vlt. & ex iis quæ passim dicunt nostri doct. vnum testem aut famam, aut aliam semiplenā probationem sufficere in his quæ sunt modici & leuis præiudicij, vt voluit glos. in l. vbi. C. de iure dot. in illis verb. quod inspiciam secundum vulgi opinionem & ibi Bal. col. j. versi. quærit hic glos. & Bar. in l. si constante. col. ij. versi. quædam sunt causæ. & iterum col. iij. versi. contra hoc opponitur. & ibi quoque alij doct. ff. solu. matr. per tex. ff. de Carbo edict. l. iij. §. causæ. ff. ad exhiben. l. iij. §. sciendum. idem Bart. in l. ij. §. vlt. C. vbi in rem act. & in l. j. C. quorum bonor. & in l. de honore. §. plurimum. col. vlt. ff. de quæstio. Bal. in l. j. C. de summa trin. & fide cathol. in magna repet. quæ communiter non habetur in lect. col. xxviij. versi. econtrà pono conclusionem, per tex. in d. l. Theopompus. Anto. & Panor. in c. veniens. lect. j. extrà de test. Anton. in c. j. de testib. Panor. in c. super eo. per illum tex. extrà de consang. & affinit. & in c. cum desideres. col. ij. de sent. excom. Matth. not. j. & ij. Gaspar Vala. in repet. l. imperium. col. xxiiij. ff. de iurisdict. omn. iudic. Alex. consi. clxxxviij. viso processu inquisitionis, col. ij. versi. potest enim per statutum. lib. vij. Iason in repet. l. admonendi. col. lxxxvij. ff. de iureiur. Dec. in c. dilecti. col. iiij. versi. primus est. extrà de appel. Quin tex. habemus xj. q. j. c. quicunque. quòd

Imperator potest statuere, vt aliquando credatur testimonio vnius, & quando.

potest Imperator statuere, vt aliquando credatur testimonio vnius secundum intellectum. Inn. in c. nuper. de testi. vbi etiam Panor. hoc not. dicitque esse memorabile ad limitationem illius iuris diuini, in ore duorum vel trium &c. Et ad hoc illum text. reputat singul. cccl viij. tu scis quod dispositio. in fi. & Barb. consi. xlij, Deum inuocando. col. antepenul. libro iij. Ex quo satis respondetur huic quod dictum est non posse Papam, statutum, vel consuetudinem disponere, vt vni credatur, quia illud intelligendum est, vt non possint id quidem generaliter statuere. In certis autem causis, & his quidem leuibus, & vbi est casus necessitatis, vel euidentissimæ vtilitatis id possint.

Confirmantur hæc, per id quod in simili consuluit Bal. consi. cccxlix. si hoc quæritur vtrū consuetudo. versi. secundò quæritur, lib. v. quod quia non valet consuetudo quæ inducit peccatum, vel corruptelam, siue ad delinquendum prouocat: nam perniciosæ consuetudines seruandæ non sunt, extra de consuet. c. vlt. & perniciosum est exemplo, vt quis manu propria possit sibi debitorem constituere. l. exemplo. C. de probat. Ideo consuetudo quod credatur scripturis campsorum siue nūmulariorum, tam pro se, quàm contra se, tanquam prona ad delinquendum, videtur esse reprobata tam de iure diuino, quàm naturali ratione, præsertim in magnis quantitatibus. Subdit tamen contrarium sibi videri: quoniam istud potest fieri per pactum, vt not. ff. de prætor. stipul. ergo & per statutum. ff. de reg. iur. l. nec ex prætorio. & l. neque pignus. §. priuatorum. & glos. C. de decr. decur. in rub. lib. x. Vnde etiam sequitur, quòd potest fieri per consuetudinem: quoniam vbi valet statutum, valet consuetudo: tandem verò dicit hoc satis esse dubium. Sed idem Bal. de hac re magis asseueranter loquēs in l. vni. col. iij. versic. quid ergo est. C. de confess. Cum quæritur (inquit) an sit standum scripturæ mercatoris pro se in articulis separatis: Si mercator est notabilis & persona fide digna, quantitas quoque parua est, ei credendum est: secus si esset quantitas magna: subiunxit etiam consuetudinem loci considerandam esse. Nam si consuetudo est, quod iudicis conscientia concurrente detur illis fides, standum est consuetudini. Si autem consuetudo esset indiscreta, videlicet quòd crederetur omni scripturæ mercatoris pro se, non valeret consuetudo: quia daret occasionem falsi committendi, quod esset contra essentiam consuetudinis, cuius forma medullaris (vt dicitur) debet esse ratio c. erit autem. iiij. dist. quod dictum sequitur Panorm. in c. bonæ ij. in fi. de postul. prælat. vbi dicit esse singu. not. & Alex. consil. iij. in causa & lite vertente inter Abraham. col. penul. versi. & pro hoc adduco, libro ij. & consi. cxiiij. viso toto discursu. col. iij. libro iiij. & in l. quædam. §. nummularios. ff. de eden. Alexan. consil. ccxvij. eodemque vlt. viso quodam satis inornato processu. col. iij. versic. fortius dixit, lib. vij. & Cepo. consi. xl. Lucius ciuis. in sexto dubio. vbi hoc commendat, & Franc. Aret. in l. qui testamento. §. veteres. col. ij. ff. de testam. Barb. in rub. de consuetud. col. pen. & consilio xlvj. illud adducam, col. viij. vers. capio nunc secundam. lib. iiij. & Franc. Curt. & Ias. qui hoc reputat sing. in repet. l. admonendi. col. iij. vers. & pro decisione. ff. de iureiur. idem Ias. in l. de quibus. col. xvij. ff. de leg. & Fel. in c. ij. col. iij. in ij. fallen. & iterum in c. cum causam. col. ij circa medium. extrà de prob. & Philip. Dec. in repet. c. j. col. xviij. versi. primò quòd indistinctè de probat.

Campsorū scriptura, an probare debeant.

Mercatoris scripturæ pro se, quando sit standum.

de probat.& in c.sicut,col.vij.versi.& hoc in proposito,eo.tit.& in c.dilecti,col.iij.de appel. & Rochus Curt.in c vlti.col.iij.de consuetud.Et simile est quod scribit idem Bal.in l.Imperator.in prima lect.col.vlti.versic.sed an valeat pactum quòd stetur indifferenter scripturæ priuatę,quia est indiscretum,quasi secus sentiat si non esset indiscretum,vt de consuetudine dicit in dicta l.j.de confess.

His adstipulatur quod tradit Matth.notab.51.Not.quòd consuetudo volens quòd probatio imperfecta per famam,vel per vnum testem habeat vim plenæ probationis in omnibus casibus,& præsertim in casibus magni præiudicij,non valet,& est irrationabilis, & inhonesta,per tex.in dicto c.erit autem.l.j.cum aliis similib.quos allegat,& ita dicit not.per doct.in c.j.de appel.Sed bene valet consuetudo in certis casibus,per tex.in c.quia nos,eo.tit.de app. secundum vnam lect.quam tenent doct.& facit c.dilectus.de fide instru.& quod ibi per illum tex.not.glos.& doct.posse consuetudinem aliquando facere de probatione inualida validam,& quod voluit Ioan.And.in addit.Spec.tit.de instrum.edit.in §.compendiosè. versic. sed nunquid de consuetudine.quòd consuetudo potest inducere,vt probatio imperfecta de iure communi,habeat vim plenæ vel perfectę probationis:& è cõtrario,quòd probatio perfecta,non habeat vim perfectæ,per multa quæ ad vtrunque allegat, & hoc quoque dictum Ioan.Andr.approbat Ias.in repet.l.de quibus.char.pen.versi.an autem valeat consuetudo. Et id quoque voluit Bal.in l.cunctos populos.col.v.versi.vlterius quæro circa statuta.C.de summa trin.& fide cath.Et Ange.in dicta l.quædam.§.nummularios.ff.de eden.& Roman. in l.admonendi,ff.de iureiur.& Soci.consi.lxxxviij.in præsenti consultatione.col.pe.in fi.

Cõsuetudo quòd probatio imperfecta habeat vim plenæ probationis in omnibus non valet. Cõsuetudo quid possit.

Quid cùm tractatur de paruo præiudicio, creditur etiam de iure communi iuramento alicuius,vt est tex.qui ad hoc quotidie allegatur, ff.ad exhi.l.thesaurus.& ita voluerunt per illum tex.Bart.& alij in l.ij.§.si dubitetur.ff.quemadmo.testam.aper.& in l.si quidem.C.soluto matr.idem Bar.in l.si quis à liberis.§.si quis ex his.ff.de lib.agnos. Bal.in l.cum qui res, versi.vlt.C.de procur.vbi & ad hoc allegat tex.in auth.de exhiben.reis.§.si verò quidem. & idem Bal.in l.præscriptione.col.antepenul.C.si contra ius vel vtilit.pub.vbi & ad hoc allegat tex.ff.de carbon.l.iij.§.duę causæ,& consi.cclxxxv.quia non est opus,col.ij.lib.j.& consi. xxxiiij.statuto cauetur,col.ij.lib.v.& in l.qui accusare.C.de eden.& in l.iudices.C.de iudi. & in l.non ignorat,col.iij.versi.in modicis.C.qui accus.non poss.vbi per tex.in dicta l.thesaurus.dicit quòd in modicis præiudiciis sufficit probatio præsumptiua, & Petr. Anchar. consi.xviij.in quæstione quæ vertitur,col.ij.versi.quartò præsupposito.& Panor.in c. quosdam.extrà de præsump.& Iason in l.fideiussor.§.vlti.ff.qui satisd.cog. Aufrer.in decis.Tholos.q.cccxiij.& Philip.Dec.in c.pastoralis.in vltimo not.extrà de except. Et propterea per illum tex.in dicta l.thesaurus,& in c.ex literis,de in integ.restit.consuluit not.Petr.Anchar. consi.cclxiij.subtiliter & ad plenum,quòd ad recusandum notarium,consultorem,procuratorem,& similes ratione suspicionis,sufficit solum recusantis iuramẽtum ad faciendam fidem de suspicione,quia ex hac recusatione non infertur magnum præiudiciũ:quod dictum sequitur Alex.consi.ciij.circa primum dubium,col.ij.versi.circa secundum dubium,lib.v. & Felin.in c.quæ in ecclesiarum,col.xviij.versi.quarta declaratio,extrà de constit.Sed & illud de notario ante Pet.Anch.voluit Bal.in c.super quæstionum,col.ij.versi.pone quòd notarius,extrà de officio deleg.

Cum tractatur de paruo præiudicio, creditur iuramento alicuius etiã de iure communi.

Ad recusandum aliquẽ, fides fit de suspicione per solum recusantis iuramentum.

Ex hoc fit,vt expensæ minutæ factæ à tutoribus,curatoribus,executoribus, & aliis administratoribus,non etiam magno illorum iuramento probentur, sine alia probatione, vt in executoribus testamentorum.voluit glos.nota.in l.nulli,in verbo,licentiam.in fi.C.de epis. & cler.per tex.ibi,quantum ad magnam expensam.& per text.in l.si quis pro redemptione, C.de donat.quantum ad modicam expensam,& ibi illam glos.sequuntur Iacob. Rauen. & Bal.col.iij.versi.est verius.vbi etiam Ioh.Faber col.iii.vers.sed an executor.& Spec.in tit. de instrum.edit.§.nunc verò aliqua.versi.quid si executor.& ibi Ioan.Andr.in addit.& Bart.in l.diuus.in fi.ff.si cui plusquam per leg.Falcid.in fi.& Bal.in l.Imperator ij.col.vlt.ff.de statu homin.& in l.id quod pauperibus.col.vlt.C.de epis.& cler.& in dicta l si quis pro redemptione,in fi.C.de donat.& in l.si hæres.ff.de condict.ob caus. Petr.Anch. in c.ij.de testam. libro vj.Rapha.Cuma.consi.cxxxvj.visis instrumentis, col.vlti.Ioan. Pla. in l.ij.C. quando & quibus quar.lib.x.Franc.Aret.in c.quoniam contra falsam,col.vj.de probat. Barb. dicto consi.xlvj.col.vlt.Et Guido Papæ hoc repetens decis.dcxiiij.si relinquatur.& Firmia.in tracta.de episcopo,in vj.parte, lib.iiij.q.xxix.versi. sed nunquid sit standum, & Felin.in cap. scripta,col.viij.versi.fallit sextò.extrà de fide instru. Et in hærede conficiente inuentarium, voluerunt Barto.Bald.& alij in l.vlti §.in computatione,C.de iure deliber.Angel.& Ioan. Plat.in dicta l.ii.C.quando & quibus quarta pars.Ange.in dicta l.diuus.ff.si cui plus quàm per legem Falcid.Et in tutore & curatore voluit Barto.in l.j.§.officium.ff.de tutel.& ratio. distrah.Ange.in l.sumptus.de adminis.tuto.Imo.consi.lxxv.circa primum dubium. Angel. in §.actionum.in xiij.quæst.instit.de action.Corne.consi.cccxix.circa primum consultationis quæsitum.col.x.versic.prout creditur,libro iij.& Iason in repet.l.admonendi.col.lj.versi.

Expẽsæ minuta factæ à quibusuis administratoribus, illorum solo iuramento probantur. Executores testamẽtorum.

Socius reddens rationē gestori. de tutor.autem & curatoribus.ff.de iureiur.Et in socio reddente rationem gestori consuluit Bal.consi.clij.ad euidentiam præmittendum est.col.ij.vers.est verum.lib.ij.& iterum consi. ccccxviij.ad primum dico.eo.lib.ij.& Socin consi.lxxiij.circa primam.col.j. Et generaliter in cæteris administratoribus voluit Bar.in l.comperimus.C.de nauicul.lib.xj. Rom. consil. lxxvj.in causa notabilis viri.in iij.dubio.in prin.Cacial.in repet.dictæ l.admonendi. col.vij. versi.vij.ff.de iureiur.Et faciunt ad hæc omnia quæ scribit Feder.Senen.consi.cxix.nulli dubium est.Bal.in dicta l.ij.C.de conue.fis.deb.& Ang.Are.in §.vlt.instit.de ver.oblig.

Quæ consistūt in animo licet nō probentur iuramento quando est præsumptio in contrariū,fallit tamē in modico. Hinc est,quod licet ignorantia,& alia quæ consistunt in animo non probentur iuramento,quando lex præsumit scientiam,siue quando aliàs est præsumptio contra illum qui vult iurare,vt voluit gl.lxxxij.dist.c.proposuisti.in verbo,non probatur.paulò ante fi.& Bar.in l inter omnes.§.rectè.ff.de furt.& Dominic.in c.eos qui.col.j.de temp.ord.lib.vj.cum simil.à me traditis:fallit tamen vbi ageretur de modico:quia tunc non obstante præsumptione recipitur huiusmodi probatio per iuramentum.secundum Panor.in c. quosdam. circa fin. de præsump.quem sequitur Philip.Dec.in c.cognoscentes.col.vlt.extra de consuet.in j.lect.

De eadē re. Doli actio. Et id quidem non absque ratione est:nam non est verisimile:nec est præsumendum aliquem velle pro modico deierare,aut aliud maleficium committere,& ibi etiam gl.quę dicit hanc esse rationem,quare pro modico non datur actio doli,iuxta l.si oleum.§.vlt.ff.de dolo. quoniam videlicet non sit verisimile quempiam pro modico aliquid dolo facere , vt etiam not.Panor.in dicto c.accedens.& Alex.consi.lxxiiij.viso testamēto.col.ij.versi.nec iura præsumunt.lib.j.& consi.xcix.visis processibus.col.v.vers.non obstat etiam si diceretur.in fi.lib. v.vbi per hanc rationem concludit testem non repelli propter modicum emolumentum, quia non præsumitur quòd ob id vellet deierare,& Philip.Dec.cōsi.clxxv.in causa falsitatis. col.vj.versi.secundò non obstat.& col.seq.eò facit quod scribit Bal.in auth.sed iam necesse. ad fi.C.de dona.ante nupt.quòd in parua quantitate non præsumitur fraus,neque suspicio. Panor.quoque in c.super.col.iij.vers.idem ergo saltem dicendum.extra de test.& quod etiā not.gl.in l.qui iurasse.§.si pater.ff.de iureiur.quem commendat Bart.ibi,& Roma. in consi. ccciij.plura sunt.col.j.vbi illam dicit sing. & Alex.consil.lxxxvij.visa inquisitione formata. col.iiij.lib.iij.& Hippol.Marsil.in l.vlt.col.xj.ff.ad leg.Corn.de sicar. Idque est quod scribit Fab.Quintil.lib.v.Orat.instit.nō esse credibile aliquem falsum propter exiguam summam cōmisisse,vt non mirum videri debeat,quod tradit Bald.in l.omnibus.ad medium.C.de testib.neminem præsumi deierare,vbi ex hoc nullum reportat cōmodum,quod & confirmat tex.in l.& eleganter.§.vlt.cum l.seq.cum glos.ff.de dolo.vbi lucrum citius faciliusque præsumitur,quàm dolus ac decipiendi voluntas,quod & not.Fulg.consi.clxxiij.in causa inquisitionis,col.ij.in fi.vbi & ex hoc consulit non esse præsumendum quem dolo aliquid gessisse, vbi nullum aut paruum commodum ex hoc referret:quamquā sententia est Ciceronis pro Milone,Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem:improbi sæpe paruo.

Testis quādo non repellatur.

Falsum aliquem commisisse,quādo non est verisimile.

Modici nulla ferè ratio haberi solet. His accedit quòd plerunque aliàs nulla ferè ratio modici haberi solet.d.l.si oleum.§.vlti. ff.de dolo. alia sunt propè infinita iura, quæ quidem ad eam multum faciunt,quæ veluti in vnum corpus congerere decreuimus:quamquam audiui Ant.Corset.libellum de modicis conscripsisse,qui nondum ad me peruenit.Igitur vltra d.l.si oleum. quæ adeò in ea re trita est,vt nulla iam mentione indigeat,imprimis habemus tex.in l.senatus.ff.de leg.j.§. Marcellus.vbi appellatione domus non venit domuncula , ita quòd leges loquentes de domo non habeant locum in domuncula,sicut etiam ibi not.Ang.& Barb.reputans illum tex.sing.in l. si ita stipulatus.ij.in j.not.vbi & illum text.dicit valde singularem , & Corne.consi.ccvj.viso suprascripto themate,col.v.versi.& per hoc fit responsum,lib.iij.Imo. & alij recentiores in d.§.Marcellus.trahunt ad statutum prohibens forensem acquirere immobilia , vt videlicet non intelligatur prohibere forensem acquirere domunculam , vel cabanam sine tecto aut parietibus.Quod & idem voluit Bald.in c.si duo fratres.in communi causa titu.de duobus fratrib.bene inuestit.& Roman.singul.cccxxxij.quidam procurator. vbi etiam facit ad hoc singul.tex.in dicto §.Marcellus.& Barb.in tract.de præstantia cardin.in viij.q.primæ partis, col.vlti.& Alex.in dicto §.Marcellus.dicit per illum tex.quòd statutum puniens comburentem domum siue facientem insultum ad domum,non habet locum in comburente domunculam, aut in eam insultum faciente : reprehenditque Bald. contrarium dicentem in l.j.§. exercitoribus.ff.nautæ caupo.stabul.per tex.ibi,& in l.scapham.ff.de euiction.& in l.vlti.ff. de fundo instruct.sed hoc reprehendit Iason in l.sciendum, col.iiij.ff.qui satisd. cogan. Sed & Barb.vbi suprà dicit illum tex.in §.Marcellus. esse contra illud dictum Bal.nisi (inquit) saluando Bal.dicas,quòd sit spectanda materia subiecta , quia statuentes ita videntur velle punire facientem insultum in domunculam,vt in domum,quia talis pœna tendit ad publicum fauorem per glos.quam Barb.dicit singul.in l.quemadmodum.C.de agric. & censit. libro xj.& ibi Bart.& ita videtur sequi illud dictum Bal.sicuti etiam sequitur Ias. sibi contrarius in c.j.col.viij.in iiij.fallent.tit.qui feuda dare possunt.vbi etiam reputat singul. & dicit ideo procedere,quia eadem est ratio in domuncula quæ in domo , cum det operam rei illicitæ,

Domus appellatione non venit domūcula.

Statutum puniens cōburentem domum,an habeat locum in cōburente domūculam.

illicitæ, videlicet incendio vel insultui, sequitur item Philippus Dec. in cap. de appellationibus. col. ij. extra de appel.

Secundò est text. in l. i. in fi. ff. de ventre inspic. vbi leuis siue modicæ solennitatis omissio non obest: & ita not. Bal. ibi, & glo. in l. rem non nouam. vbi Bal. C. de iudic. & gl. xxx. q. v. c. resstiates. Guil. Cune. C. de sacrosanct. eccl. Bart. & alij in l. ij. §. prius. ff. de vulg. & pup. substit. idem Barto. in l. si opus. ff. de oper. noui nunc. & in l. cum hi. §. si prætor. ff. de transactio. Ioan. And. in addit. Spec. tit. de inuentario. versi. & not. Bal. in l. j. col. vlt. versic item dubitatur. C. qui admit. ad bon. & in l. vlt. §. j. col. ij. C. de iure delib. & in rub. C. de succes. edict. & in l. cum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. vbi dicit, quòd paruus seu modicus defectus nō vitiat actum. Angel. in l. j. §. hæc stipulatio. col. antepen. ff. si cui plus quàm per leg. Falcid. Salic. in l. vlt. §. si præfinitum. C. de iure delib. Panorm. consi. xciij. statuto ciuitatis. col. iij. versi. ad prædicta. lib. j. & consi. iiij in prædicta causa, col. vlt. lib. ij. Roma. in repet. l. si verò. §. de viro. in iij. fallen. ff. solu. matr. & consi. ccxlvj. clarissime assessor. in fi. Ange. Are. inter cōsi. Alex. consi. cxxxviij. laurelotus. col. ij. ver. quinimò si statutum loqueretur. lib. ij. Corne. consi. lxxj. super j. col. iiij. versi. sic & aliàs, lib. j. & Felin. in c. ex parte, post prin. extra de constit. *Leuis siue modica solennitatis omissio, nō obest.*

Hoc tamen intellige, nisi huiusmodi leuis solennitas esset data pro forma, quia omnino esset seruanda, alioqui vitiaretur actus, vt voluerunt Bal. Imo. Pau. Cast. & recentiores in l. j. ff. de liber. & posth. quo in loco reperies quando solennitas data est pro forma, & Bal. in c. j. col. ij. versi. sed nunquid numerus. tit. de milit. vassal. qui cont. est. vbi dicit, quod vbi forma data est, nihil mutari potest, ne horæ quidem vnius spatio, & Pet. Anch. in c. ea quæ. col. xij. versi. hoc verum nisi constitutio. extra de regu. iur. & in repet. c. j. char. xlij. versi. quæro statuto cauetur quod notarij: sed hoc non mirum est, quia aliàs semper formæ omissio in quantumlibet minima parte totum vitiat actum, vt not. Anton. & Panor. in c. extra, de restit. spol. Felin. in c. vlt. §. is autem. extra de offi. deleg. & latè in c. cum dilecta. col. xvj. vers. amplia decimo. extra de rescr. vbi etiam latissimè videbis, quando solennitas est pro forma, & Philip. Dec. in cap. prudentiam. in iiij. notab. extra de offic. deleg. & in c. de appellationibus. extra, de appel. & in l. j. §. vni. versi. ad hæc responderi potest. ff. de officio eius cui mand. est iurisd. nec id quidem mirum: quoniam vt dicit Bal. in l. vlt. col. ij. C. de suis & legit. formæ nihil addi, nihil detrahi potest. Quando autem alias dicatur leuis solennitas, vide per Bar. & alios in dicta l. j. in fi. ff. de ventre inspi. Bart. in l. j. §. si plures. in iiij. q. ff. de exercit. & Bal. in l. hac consultissima. circa medium. & ibi recentiores C. qui testam. facere poss. & Alex. consi. cxlj. viso testamento. col. vlt. versi. postremo. lib. ij. quod iterum repetitur in consi. xcviij lib. iiij. Iason latè in l. ij. §. prius autem. col. ij. ff. de vulg. & pupil. substit. *De eadem re & quomodo intelligenda.* *Forma data, nihil mutari potest.*

Tertiò supradicta confirmantur ex l. quanuis. ff. de condit. & demon. vbi Bal. dicit, quòd officialis non est sindicandus, si iura vel statuta in leuibus non obseruarit, quod & idem dicit per tex. in l. obseruare. §. proficisci. col. pe. ver. xxxiij. & d. c. cum te. in prin. extra de re iud & sequitur Ias. in l. j. col. ij. ver. secundò habetis. C. vt omnes iud. tam ciui. quàm crim. *Officialis non est sindicādus, si iura in leuibus non obseruarit.*

Quartò per illum tex. dicit etiam Bald. in l. pro hæreditariis. col. ij. versic. xj. C. de hæred. act. quod licet ex natura conditionis tota omnino requiratur adesse sui dispositi. ff. eod. de cond. & demon. l. cui fundus. & l. tales. modicus tamen defectus bona fide errantis, non impedit implementum cōditionis iure benignitatis, per dictam l quanuis. quæ vt subiicit, non est alibi secundum Oldra. *Cōditio tota omnino requiritur ad esse sui dispositi.* *Ius benignitatis.*

Quintò dicit quoque Bal. per illum tex. in l. omnem col. ij. versi. caueat tamen. C. ad Senatuscon. Tertul. quòd modicus error matris, quæ transiuit ad secundas nuptias in reddendis rationibus tutelæ filiorum non obest, nec ob id mater punitur, quod & idem dicit ipse Bal. in auth. iisdem pœnis. col. pen. versi. sed quid si propter errorem. C. de sec. nup. & idem generaliter in omnibus tutelę rationibus, vt scilicet modicus defectus non vitiet totū, idem Bal. in l. j. C. si aduer. solut. vbi ad hoc dicit illam l. quanuis notabilem, & id esse menti tenēdum. *Modicus error in reddendis tutela rationibus, non obest.*

Sextò quod d. l. quanuis. allegatur à nostris doct. ad dictum Aristot. lib. ethic. 2. cap. vlt. & lib. 4. cap. 5. Qui parum transgreditur non vituperatur, & ita inter cæteros alleg. illum text. idem Bal. in l. ij. in xij. q. ver. sed nunquid sufficit. C. de resc. ven. & in l. quicunque. col. ij. ver. item facit ad quæstionem. C. de ser. fug. vbi etiam alleg. l. ij. §. vlt. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & idem quoque Bal. in l. j. col. vlt. ff. de legib. vbi dicit, quòd qui parum trāsgreditur, non mortificatur, & in c. cum adeò. col. ij. & iterum in c. si proponente. paulò ante fi. extra de rescrip. vbi dicit ad hoc sing. not. tex. in d. l. quanuis. & c. cum te. extra de re iud. & consi. cxliiij. præsupposito cōmunis Papiæ statuto. col. ij. lib. j. quod consi. repetitur consi. xliij. lib. v. & Io. Ana. in c. vlt. col. ix. ver. adde etiam prædictis. extra de collus. deteg. Rom. in repe. d. §. de viro. in iij. fallen. vbi dicit illum tex. in d. l. quanuis. semper ad hoc allegari, & Bart. consil. lviij. omnipotentem & immortalem Deum, col. xv. lib. iiij, cui simile est quod dicit Io. Cald. in c. cum ex iniuncto. col. vlt. de hæret. quòd si parū discedatur à medio, non est contra virtutem, sed si multum, tunc corrumpitur virtus in suo actu, ad quod multa iura allegat. *Qui parū transgreditur, non vituperatur.*

Septimò per id etiam infert Bal. in d. l. quicūque. col. ij. C. de ser. fugit. quòd pro minimis

Pœna pecuniaria in corporalē transmutari nō debet pro minimis. non debet pœna pecuniaria in corporalem transmutari, nec propter leues abusiones aut trāsgressiones pauperes corpore puniendi sunt, per quod dictum Ias. in §. pœnales. col. viij. versi. vlt. instit. de actio. dicit limitari regul. qui non habet in ære, luat in corpore.

Parum & nihil æquiparantur. Octauò dicit Bal. per d. l. quamuis. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor quòd parum & nihil æquiparantur, quod & voluit Philip. Corne. consi. lxiij. videbatur, colum. vlt. libro j. & consi. lxxvij. licet multum, col. vlt. lib. ij. & consil. xxix. in præsenti consultatione. col. ij. lib. iij. qui & ad hoc dicit allegari tex. in c. de multa. extra de præben. & Socin. consil. cviij. in hac consultatione. col. iij. vbi & ad hoc allegat extra de præter. cap. de quarta. ibi, nullus aut rarus, cui adde & similem tex. in cap. coram. in fi. ibi, rarò vel nunquam. extra de offic. deleg. & extra de probat. in cap. licet causam. in verbo, nulla vel modica. & extra de sent. & re iudic. ibi, nulla fuerit vel minima, & ff. quod cum eo. l. ij. vbi æquiparabantur qui omnino non successit, & qui in minima parte successit, & instit. de fideicom. hęred. §. sed quia. ibi, ob nullum vel minimum, & instit. ad leg. Falcid. in princ. in illis verb. pro nullo aut modico. & ideo dicit glos. notab. in auth. de instr. caut. & fid. §. penul. in verbo, inter quos. quod æqualis est conditio nihil scientis, & parum scientis. Et est quod dicit Aristot. lib. 2. Physic. Id nihil deesse videtur quod parum deest.

Nullus aut rarus. Nulla vel modica. Nullū vel minimum.

Authen. loquētem in vxore indotata, procedere in vxore habente paruam dotem. Nonò ex hoc infert Bal. in d. auth. pręterea. in fi. & post illum Sal. Pau. Castr. Rom. Alex. Fran. Are. dicunt auth. loquētem in vxore indotata procedere, & in vxore habente paruam dotem, quod voluerunt & Cyn. & Bal. in l. licet. C. de iure dot. Pau. Cast. & Rom. in l. diuortio. in p. in. ff. solu. matr. & Roma. in l. ij. in prin. ff. eo. Alex. consi. xij. repetitus in causa. col. j. lib. vij. & latè Corn. consi. ccxlix. viso supradicto puncto. col. j. & ij. lib. iij. & Barb. cōsil. lxxiiij. scripsit Psalmista in prin. lib. iiij. Super quo tamen vide Franc. Pep. in repetit. dictæ authen. pręterea. col. iiij. cum multis seq. Soci. quoque consi. cxxj. præmittenda est disputatio, col. vij. versi. capio nunc secundum. lib. iiij.

Pro re minima non datur redhibitoria. Nec pro paruo vitio. Decimò est tex. ff. de ædil. edict. in l. si tamen. §. vlt. vbi pro re minima non datur redhibitoria, & ita dicit per illum tex. Bal. in l. si prædium, col. j. versi. quæro pro quibus rebus. C. de ædil. actio. vbi subdit, quod nec pro paruis vitiis datur etiam redhibitoria, per d. cap. cui Deus. & l. j. §. sed sciendum. ver. proinde leuis febricula. eo. tit. Nam non quælibet infirmitas denominat quem infirmum, & vulnusculum modicū, nullum habet in se delictum. Itaque si dicat statutum quòd sindici teneantur denunciare percussiones sanguinolentas, vbi est leuissima cutis scissura, non est denuncianda. Nam scissura leuis, aut scorticatura (ita enim appellat) non dicitur vulnus, & si in platea esset illatum, neque pro tali vulnusculo atrox pœna irrogaretur, quia modica alteratio, non dicitur infirmitas, ff. eod. l. qui clauum. §. vlti. hæc ibi Bald. & idem fermè voluit ipse, & Alber. in dicto §. sed sciendum. per text. ibi, & idem Bal. in cap. cum adeò. col. ij. extra de rescript. & Ange. in l. extat. ff. quod metus cau. & in l. si pignore. §. furem. ff. de furt. Roma. in l. j. §. excusantur. per illum text. ff. ad Sillein. & in dicto §. de viro. in iij. fallent. vbi & ad hoc allegat l. quęsitum. ff. de re iudic. vbi leuis febricula non excusat, & ff. de mutu. l. item apud Labeonem. §. quæstionis. & Alex. in addit. Bar. in l. elegantér. §. qui reprobos. in fi. ff. de pign. actio. & consi. cxiij. statutum loquens. col. vlt. lib. j. & cōsil. 100. visa inquisitione, col. vlt. lib. vj. & consi. clxxxvj. viso processu, col. j. lib. vij. Barb. in tract. de præstantia. Card. in viij. q. primæ partis. col. vlt. Corne. consi. lxxvij. licet multum. col. vlt. lib. ij. Iason in l. j. col. viij. tit. qui feu. dare poss. vbi facit singu. ad hoc tex. in dicto §. sed sciendum. & Gaspar Valasci hoc reputans sing. in repet. l. imperium. col. lvj. versi. in contrarium tamen facit. ff. de iurisd. omn. iud. & bene facit vltra prędicta tex. xviij. dis. c. placuit. & ibi gl.

Vulnusculum modicum, delictum nō habet. Nec scorticatura leuis. dicitur vulnus.

Vtrū statutum puniēs facientē vulnus, habeat locum in vulnusculo. Vndecimò per illum tex. in dicto §. sciendum. voluerunt Alber. & alij, quòd statutum puniens facientem vulnus, non habet locum in vulnusculo, quod tamen (inquiūt) posset procedere respectu illius edicti: sed in statutis in quibus propria & stricta interpretatio recipitur, non esset securum recedere à verbis statuti, cùm nonnunquam leuissima iniuria pro iniuria capiatur, per l. seruum quem. ff. de pignor. Verum Cepol. ibi nume. 36. tenet contrarium, scilicet, quòd indistinctè non punitur pœna statuti per dictum tex. ita sciendum. huic propè simile est, quod voluerunt Bal. & Imo. in l. senatus. §. Marcellus, suprà alleg. de legat. j. quòd constitutio pœnalis loquens de sanguinis effusione, non intelligitur de modica, quòd & voluit Ioan. And. in addit. Spec. in rub. de accus. in fi. & Panorm. in cap. proposuisti. in ii. notab. de consec. ecc. vel alt. & Roma. in repet. dicti §. de viro. sed hoc vtique etiam procedit propter verbum, effusio, quòd sua natura denotat abundantiam, vt voluerunt Ioan. Andr. & Panorm. vbi suprà, & est glos. ordin. in cap. cùm illorum. in verbo, sanguinis effusionem. de sent. excom. quam & ibi not. Panorm. col. iiij. dicitque hoc notandum, quia facit ad multa, & Gaspar Valasci loco suprà alleg. illam ad hoc facit sing. sed est alia glos. similis in clemen. Romani. §. vlt. in verbo, effundendis. de elect. & est tex. expressus quem vtraque glos. allegat xvj. q. j. ibi, verbum effusionis, nomen largitatis ostendit.

Effusio, sua natura abundantiam denotat.

Statutum prohibens acquirere forensem, quomodo intelligatur. Duodecimò, quod etiam in dicto §. Marcellus. voluit Imo. quòd forensis ex statuto prohibitus acquirere, potest tamen acquirere rem modicā, & idem tenuit Bal. in l. j. ff. nau. cau. stabul.

stabul.& in l.cum seruus §.vlt.ff.de legat.j.& in l.hi quorum.versi.rursus quæro.ff.de pign. Rom. singul. cccxxxij. hodie quidem procurator. per d. §. Marcellus.quem dicit se nescire alibi Ambrosius Piso in l.filiusfam.§.diui.ff.de leg. j.

Decimotertiò memorabile est, quod per text.in d.l.j.§. sciendum. ff. de ædil. edict. dicit Bal.in l.obseruare,col.j. C. quorum appel. non recip. quòd parum siue leuiter tortus, non habetur pro torto,quasi paria sint non torqueri,aut parum vel leuiter torqueri,& sequuntur Alex.in addit.Bart.in l.denunciasse. §. quid tamen.in fin. ff. ad leg. Iul. de adult.Ias.in l.sciendum.col.iij.versi.octauò facit.ff.qui satisd. cogan. & Hippol. Marsi. qui hoc dicit notab. in l.furem.col.iij.ff. ad legem Cornel.de sicar.& per hoc est bonus tex.ff.de iniur.l.ité apud Labeonem.§.quæstionem.quem & ad hoc ponderat Barb. dicto consi.x.col.v. lib.j. & dicto consi.lxxiiij.col.j.lib.iiij.

Parum siue leuiter tortus, nō habetur pro torto.

Dicimoquartò per eundem text.voluit Rom.in l.is potest.ff.de acqui hæred.& ibi etiam post eum Alex. col.iij.versic. sed hoc intelligit, limitantes id quod scribit Bart. ibi,vicinum aut consanguineum ægrotum, non præsumi scire facta vicini, aut consanguinei per c. cum in tua.extrà qui accus.poss. vt procedat nisi in leuissimo quopiam morbo, qui vt ipsi dicunt pro morbo non habetur,per illum tex.in dicto §.sciendum.& in l.ob quæ vitia.eod.tit.& in d.l.quæsitum.ff. de re iudic.

Vicinū aut consanguineū ægrotū nō præsumi scire facta vicini,quomodo accipiatur.

Decimoquintò est text in l.habitatores.ff.locat. qui limitat alios tex.disponentes fieri remissionem mercedis conductori pro rata eius quo frui non potuit. ff. eod. titu. l. si fundus. cum simi. vt non procedant, si paulò minus commodè vteretur aliqua parte cœnaculi, aut aliàs aliquam partem paruulam incommodi sustineret, cui etiam bene conuenit text. eod. tit.l.si ea lege.§.colonus.& in l.si merces. §. via maior. vbi in hæc verba scribitur,modicum damnum æquo animo ferre debet colonus,cui non aufertur modicum lucrum.

Leges disponentes remissionem fieri mercedis conductori pro rata eius quo frui nō potuit, quomodo limitentur.

Decimosextò est tex.in l. qui sic.ff. de solut. vbi solutio quæ ex pacto durat momentum vnum,non parit liberationem,sicut nec videtur translatum dominium,quod momento durat.id est,non consideratur translatio dominij,quę momento solum durat,vt est tex.in l.vlt. §.vlt.in fi.C.de bonis quæ liber.& not.Bart.in l.vlt.ff.de condit.instit.Pau.Cast.in l.frater à fratre.col.vij.& ibi etiam Ias. col.ij. vbi ponit tres limitationes ff.de cond.indeb.

Solutio quæ ex pacto durat momentum, nō parit liberationē.

Decimoseptimò est text.in l.pretia.§. vlt.ff. ad legem Falci. vbi non attenditur pretium, quod durat momento temporis,per quem text.dicit Bart.ibi,& post eum recentiores,quòd res tanti est,quãtum vendi potest,non vno die vel vna momento,sed pluribus diebus,quod & idem dicit in l.si seruus ij.in prin.ff.de condict.furt.& in l.j. col. pen. versic. item aduerte ad vnum.C.de sent.quæ pro eo quod interest.ideò idem Bart.in l.ij.in fin.C.de rescin.vendit.sentit non satis esse ei, qui remedio huius l.agit, probare rem tanti valuisse die siue tempore venditionis,sed necesse esse probare, quòd ante & post id tempus tanti valuerit,& sequitur Ang.Aret in §.si quis agens.col.v versi.capio tertium.instit.de actio.

Pretium quod durat momento tēporis,non attēditur.

Decimooctauò est text. in l. siue contra. §. quia plautianum. cum glossa. in verbo,ex senatusconsulto.ff.de lib.agnosc.ex quo probatur,quòd licet admittatur tum demum libellus incertus,quando incertitudo procedit ex facto conuenti.l.vbi autem non apparet.§. qui illud aut illud.ff.de verb.oblig.tamen vbi tractatur de modico præiudicio,admittitur huiusmodi libellus incertus, etiam si incertitudo non procedat ex facto aduersarij,& ita ille tex. cum gloss.intelligitur,dicitque illum not.Cepola in l.j.§.sciendum. nu. 4. ff. de ædil. edict. his adde text.in l.vlt.§.vlt. in fi. C. de bon. quæ liber. vbi momentanea acquisitio filiifamil. nihil prodest patri in acquisitione vsusfructus, ibi quoque dicunt Bald.Cyn.& alij non esse curandum de momento,sed & ex eo Bal.in c.cum causa.in fin.extra de sent.& re iudic.not. dicit momentaneum dominium non infringere regulam mendicantium: ad hanc rem facit text.in l.si quis ita legauerit.ff.de condit.& demonst. vbi si quis vxori aliquid legauerit dum esset cum filio, & ea modico tempore abfuerit, debetur ei nihilominus legatum, quia non omne momentum exigendum est,vt cum liberis sit.

Incertus libellus,quãdo admittatur.

Momentanea acquisitio.

Momentū nō curatur.

Decimononò tex.est in l.ij.§.quòd si egenis,& §. tractatur. ff. ad Tertul. vbi non punitur mulier non petens tutorem filiis impuberibus, qui habent patrimonium pusillum, & ferè nullius valoris,quos tex.ad hoc alleg.Rom.& dicit notabiles in repet.d. §.de viro. quo loco suprà citauimus.

Mulier nō petens tutorem filiis impuberib. quando nō puniatur.

Vigesimò tex.est C.de sacrosan.eccl.l.iubemus.§.sanè.& ibi bona glos.quòd in minimis causis,potest quis esse iudex & tabellio,& ita etiam voluerunt Ioan.Bapt. Cacia.& Gaspar Valasci in repet.d.l.imperium.col.xxiiij.in xxx.q.& Panor.in c.ij.col.antepe. extra de probat.vbi dicit esse singul. not. Feli.in c. quoniam contra falsam.col.j.& iterum col. pen. ver. viij quæro.extra eo. quamuis tamen regulariter secus, vt not. Innoc. in c. cum à nobis.extrà de testibus. & plenè habetur in dicto c.quoniam.

In minimis causis quis potest esse iudex & tabellio.

Vigesimoprimò est etiam tex.in auth.de armis. ante fin. in verbo, cultellos breues. vbi glos.dicit, quòd statutum puniens portantes arma, non intelligitur de paruis cultellis idoneis ad scindendum pennas vel panem,quam sequitur Angel.in l.j.ff.ad leg.Iul.de vi publ.

vbi dicit non esse alibi,& in l.si pignore.§.furem.ff.de furt.& Ioh. Ana. qui dicit quoque illam singul.in c.lator.circa princ.vbi tex.not.in verbo,cultellus.de homic.Alex.in l.vlt.ff. ad leg.Iuliam de vi publ.Ioh.Platea, qui & illam gloss.dicit singul. in l.j. C. vt vsus armorum. lib.xj.Roma.in l.j.§.occisorum.ff.ad Sillcia. Angel. Aret.in tract. malefic. in ver. vno stoco. post princ.vbi illam dicit singularem.& Corn.consi.lxxvij.licet multum.col.vlt.lib.ij.& bene facit gloss. in rub.de fabricens.lib.xj.& quod voluit Panor.in c.clerici.j. col. vlt. extra de vita & honest.cler.& Felin.in c.ita quorundam. col. j. & ij. de re iudic. ad hoc facit tex.in l. ita autem in princ. ex qua limitantur aliæ leges statuentes tutorem debere pecuniam pupillarem collocare in emptionem prædiorum, quòd si neglexerit in vsuras teneri, vt videlicet non procedant cum pecunia pupillorum est exigua.

Episcopi pro minimis causis excommunicare non debent.

Vigesimosecúdò est tex.in c.episcopi.xj.q.iij. vbi pro minimis causis non debent excommunicare episcopi,& hoc quoque not.gloss. ibi,similiter est tex. prohibens.ne quis suspendatur à communione in c.nullus.xj. q. iij.& bene facit quod scribit gloss. ibi, quòd non pro omni peccato mortali quis est suspendendus, quod & idem asserit gl. in c. vir cum propria xxxiij.q.iiij.

Quando prælatus possit alienare rem ecclesiasticã sine solennitatib. iuris.

Vigesimotertiò est tex.in c.terrulas. xij. q. ij. vbi prælatus potest sine solennitatibus iuris alienare rem ecclesiasticam etiam immobilem modici valoris, & ita voluit per illum text. Domi.ibi,& gloss.eadem q.& causa.glo.quoque in c.abbatibus.& ibi Archid. ea.q. & cau. Inn.Anton.& alij in c.j.extra de his quæ fiunt à prælat.gloss. & Hostien.in c.si proponente. extra de rescrip.Ioan.Ana.in regula,qui tacet.& Feder.Senen.consi.ccx. in Christi nomine casus talis est. vbi per hoc dicit rem modicam esse exclusam à solennitate & rigore iuris, contineríque sub iuramento prælati, qui iuraret se non alienaturum inconsulto superiore Henr.Boi.in c.etsi quæstiones.extra de simonia.& Ang.in §.hoc etiam.in fi.in auth. de alienat.& emphy.Pet.Anchar.consi. ccccxx.quidam seruus Antonius.col. vlti.& idem Petrus Anch.Imo.& Panor.sequentes illud dictum Fed.in c.super.extra de rebus eccle. non alien. Idem Panorm. illud quoque allegans in c.vlt.col.penul.extra de eccles. ædifican. & Iohan. Fab.in auth.hoc ius porrectum.col.ij.versi.tertio casu.& ibi etiam Bal.& Salic.C.de sacrosanct.eccl.Imo.in c.j.extra de his quæ fiunt à maio.parte cap.Socin.consil.ccvij. visis actis. col.penult.& Barb.qui super hoc consuluit in consi.lxj.à Ioue principium.colum. iiij. versi. præterea facit.lib.ij. & Iason in c.j.col.vj. versic. adde ad prædictorum confirmationem,& iterum col.seq.vers.quartò vltra alios tit.qui feud. dare pos. & Franc.Curt.in tract. feud. in xxj.q.pen.q.princ. Et apud nonnullos ex his comperies, an id procedat non solùm in episcopis,sed & in aliis prælatis.

Prælatus potest modica donare de rebus ecclesiæ, si hoc habet cõsuetudo.

Vigesimoquartò tex.est in simili,extra de donat. c. cæterum. vbi prælatus potest modica de rebus ecclesiæ donare si hoc habet consuetudo, quasi non modica non posit etiam ex consuetudine, vt ponderat Panor. consil.xlv.satis videtur mihi.post princ.lib. j. verum cessante consuetudine potest prælatus modica ex redditibus quos habet,& minima ex his quæ sunt ecclesiæ, etiam sine consensu capituli donare,vt voluerunt Anton. & Panor.in dicto c. cæterum.& bene facit quod voluit Imo.in c.fraternitatem.extra eo.& Hostien. in c.si quis sanè.de pecul.cler.& post eum glos.in c.præsenti.in verbo,reseruari.de offic.ordin.lib.vj.& Panor.sibi contrarius consi.xxxj.contingentia facti est talis in ciuitate.col.j. lib.j.

Cõsuetudo vt clerici possint testari de bonis acquisitis ex ecclesia,quomodo procedat.

Vigesimoquintò voluit in simili Panor.in c.cum in officiis.col.j.versic.secundò fallit.extra de testa.intelligens dictum doct.ibi volentium, vt valeat consuetudo, quòd clerici possint testari de bonis ex ecclesia acquisitis,vt hoc quidem procedat in bonis modicis,eius exemplo quod diximus in præced.cap.alioqui(inquit)non valet per ea quæ ibi allegat.

Cõsuetudo grauamen ecclesiæ adferẽs, quãdo valeat.

Vigesimosextò memorabile est,quòd generalius voluit Feder. Senens.consi.clv.quæritur an laici.quòd licet non valeat consuetudo ecclesiæ grauamen adferens. c. j. de consuet. vbi tamen cõsuetudo huiusmodi grauaminis modicum vel præiudicij ecclesiæ adferret,& aliàs esset fauorabilis,valeret,& idem fermè voluit Card.Florent.in dicto c.j.ad fi.& ibi quoque Panorm.in princ.& in fi.& Rors.Cur.in c.vlt.char.xx.versic.ex præmissa conclusion.& iterum char. seq. versic. limita modò.vbi docet,quando dicatur consuetudo multum vel modicum præiudicialis ecclesiæ.

Vtrũ non debeat quis cogi cauere pro modico.

Vigesimoseptimò tex.est extra de donat.inter vir.& vxo.c. per vestras. in illis verb. satis posit ei modicum credi. ex quo not.Ioh. Anan. in c.si proponente. post princ.extra de rescript.quòd non debet quis cogi pro modico cauere, quòd & ante illũ ex eodem not. Arch. in c.non potest.de præbend.lib.vj.sed & idem dicit per illum text.Henri.Boi.in c.& si quæstiones.extra de simon. verum ille text.non videtur hoc bene probare, & in contrarium est tex.ff.vt in poss.leg.l. quanuis.

Modica cõtrarietas in testibus etiã in facto principali,non vitiat eorum testimoniũ.

Vigesimooctauò tex.est in c.ij. cum gloss.ex quibus not.ibi Ant. in fin. quòd modica diuersitas vel contrarietas in testibus etiam in facto principali, non vitiat eorum testimoniũ, quod amplectitur & recipit Alex.in l.insulam.ff.solu.matr.& in l.eos.in addit.Bal.ff.ad leg. Corn.de fal.& idem Alexan. consi.v. in causa inquisitionis.col. penul.versic.ad idem quod

signanter

signanter.lib.j.& consi.xxiiij.animaduersis his.col.vlt.lib. ij. & consil. lxv. visis processibus. col.ij.versic.& licet etiam.& iterum versic.respondeo.eod.libro ij.& consil.cv. reuerendissime domine.col. vlt.versic.ad hoc accedit.eod.libr.ij. vbi hoc dictum Anto. pro eleganti allegat,& consil. cxxij. viso processu vtriusque causæ. col. penult. versic. non obstat si dicatur. eo.lib.ij.& consil.xlij.in causa & lite vertente.col.vlt.versic.præterea licet testis.lib.iij.& Ias. in l. vlt.col.penul.versic.item etiam in facto.C.de bon. possess. secundum tab.vbi hoc Anto.dictum affirmat esse singul.& se nusquam alibi legisse,& Philip.Decius consi.cv. diuino implorato præsidio.col.ij.Sed & plus dicit diuus Thomas xxij.q. lxx. artic.ij.in fin.quod testium discordia in minimis, facit testimonium credibilius, quia testis ex hoc non præsumitur in vnum eundemque & præmeditatum sermonem deponere,arg.l.iij.§.j.ff.de testib.

Vigesimononò celebratur gloss. in c. si proponente.in princ.de rescript. vbi inter multa quæ de modico illic congerit,illud aunotat,quod apud nos vice prouerbij dicitur, Pro modico nec plus nec minus,ad quod allegat tex.de consecr.distinct.ij. vbi & hoc quoque not. gloss.in princ.in verbo,mortui sunt.& gloss.etiam vlt.in proœmio decretal. Et Henric. Boi. in c.etsi quæstiones.de simon. *Pro modico nec plus nec minus Gallicum prouerbiũ.*

Trigesimò,dicunt illæ eædem gloss.in dicto c.si proponente.& d. c. reuera. quòd modica res non inducit simoniã per tex.extra de simon.c. etsi quæstiones. & j.q.j.c.iudices. id quod etiam voluit in d.proœmio decret.& in d.c.si proponente. in prin. & in c.de appellationib. extra de appel.Sed contra hoc est tex. extra eo. de simo.c. ex tuo. vbi sex solidi inducunt simoniam, ibique not, gloss. quòd quantitas parua non inducit diuersitatem iuris, & allegat iura similia soluentia contraria,& ibi post eam Panor.& gl.in d.proœm. decret.& in c. plerique.xiiij.q.iij.Host.Henr.Boi.Ioh.Ana.& Panor.in d.c.etsi quæstiones. *Vtrũ modica res inducat simoniam.*

Trigesimoprimò notandum est,quod etiam voluit gloss. c. vlti. extra de corp. vitiat. Limitans iura quæ repellunt deformes corpore à sacerdotij functione, vt patet per illum totũ titu.vt non procedant in parua siue modica deformitate per text. ibi, quem etiam ad hoc not.Ioh.Anan.in d.c.si proponente.& ante illum archid.in d.c.non potest.de præb.lib.vj.& voluit etiam Bald.in d.c.cum adeò.extra de rescript.& Henr.Boic.in d.c.etsi quæstiones.& Cepol.in l.j.§.sed sciendum.nu.38.ff.de ædil.edict.& facit tex.ff. de ædil. edic. in l. cui dens. vbi dicit Bal.Oldr.eam l.allegasse coram Ioh. xxij. cùm quædam impedimenta alicui obiicerentur ne promoueretur ad sacerdotium. *Qui deformes corpore repellantur à functione sacerdotij.*

Trigesimosecundò licet regulariter nõ possit transigi super futuris alimentis testamento relictis,nisi prætoris auctoritas interueniat,vt voluerunt Archid. & Ioh. Ana. in iisdem locis supra alleg.tamen in minutis quibusque alimentis hoc fallit per text.in l. cum hi.§.vlt.ff. de transact. *An & quãdo possit transigi super futuris alimentis testamento relictis.*

Trigesimotertiò licet minoris debitor vel creditor repellatur à tutela illius,auth.minoris C.qui dare tut.vbi gloss.Bartol.Bald.& Salic. hoc tamen non obtinet,si debitum fuerit exiguum,doct.in d.auth.minoris,& Bart.in l.si quis in pignore.§. vlt. ff. de pign.& Roman.in repet.d.§.de viro.in iij.fallen.vbi gloss. valde commendat Alex.consi.clxxxvj.viso processu. col.j.lib.vij.vbi etiam illam dicit notab. *Creditor minoris vel debitor, quando nõ repellatur à tutela illius.*

Trigesimoquartò propter paruum debitum non potest quis dici suspectus , nec capi ex statuto permittente,vt apprehendi possit quasi suspectus de fuga, vt voluerunt Cyn. Bald. & alij in authen.sed iam necesse.vbi glos.C.de donat.ante nupt.l.ait prætor.§.si debitorem. ff.quæ in fraud.cred.Bald.in auth.præterea.C.vnde vir & vxor.& Roman.consi. cccxx.hæc istorum quinque captura.col.ij.versi.vltimò necessarium est.& singul. xcvj. dic mihi tu habes.vbi hoc reputat singul.& Alexan.in rubri.col.j.ff.solu.matrim.& Socin.in tract.fallent, in regula lxxviij.debitor fugitiuus.& Barbat.in addit. Bald.in l.consentaneum col.iiij.versi. quæro vna.C.quomodo & quando iudex.& Catel.qui hoc quoque reputat sing. memo. fideiussor propriè in fin.& memo.suspectus. *Propter paruũ debitum, non potest quis dici de fuga suspectus.*

Trigesimoquintò facit quod voluit gloss.in auth.de hæred.& falcid.§. hinc nobis.in verbo, substantiam. aliàs facultatem , dum loquitur de sacculo, vnde infert Ang. ad statutum disponens non possidentem domum posse,vt suspectum detineri,vt videlicet possidens vilissimam domum non gaudeat beneficio statuti.

Trigesimosextò consimilem vim habet,quod dicit glos.notab. quam sequuntur Bal.Ang. & alij ff.qui satisd.cogan.l.sciendum.in prin.quæ illum tex. sancientem possessorem immobilium satisdare non compellendum , ita intelligit , vt quis pro vili cespite terræ non euitet satisdationem.arg.l.creditores.ff.de priuil.cred.& est similis gloss.in l. si fideiussor.§. vlti. ff. qui satisd.cogan. *Statum disponens non possidentẽ domũ,aut suspectum detineri, extendi ad possidentem vilissimam.*

Trigesimoseptimò licet aliàs non præsumatur donatio l.cum de indebito.cum similibus ff.de probat.fallit tamen in re parua siue modica gloss. in l.cum quid. ff. si certum petat. vbi Bartol.& alij,& gloss.in l.si filij.C.de donat.inter vir.& vxor.idem Bart. in l.quæ dotis. col. iij.versic. sequitur ex genere.ff.solu.matr.& Roma.consil.cccxxxvij. quod ad primum.col.j. & Corne.consi.lxxxj.primus consultationis articulus. columna.j.versicu.& in paruis.lib.j. & consi.

& consilio cxxij circa præsentem. columna j.versi.quia in paruis.libro ij.

Præsens quando habeatur pro consentiente cùm tractatur de eius præiudicio.

Trigesimooctauò huic finitimum est, quòd licet præsens pro cõsentiente non habeatur, quando tractatur de eius præiudicio l. qui patitur ff. mand. & plenè not.in regula iuris is qui tacet.de reg.iur.li.vj.fallit tamen vbi agitur de modico præiudicio,vt voluit Bart. in dicta l.quæ dotis.col.vlt.versi.quæro quid si sum. solu.matr.& per tex. in l. quam Tuberonis. §.sunt quidam.ff.de pecul.& l.Sabinus. ff. commu. diuid.& l. Labeo. ff. de aqua pluuia.arcen.& l.qui bona.§.si quis iussus.ff.de damno infect.sequitur Felyn. in c.cum marte.colum. xviij.versic fallit tertiò.extra de constitut.& Philip.Dec.in c.super eo.col.iiij. versi. secundo responderi potest.de offic. deleg. Et hoc quoque videtur voluisse Panor.in c.cæterum. col. iiij.versic.ego puto.extra de foro compet.

Ius patronatus acquiritur per donationem ecclesiæ factam. Nisi dos sit modica.

Trigesimononò hûc pertinet, quòd licet per donationem ecclesiæ factam quis acquirit ius patronatus,vt voluit gloss.lxiij.dist.can.in summa.& xvj. q. vij. piæ mentis. Innoc.& alij in rub.extra de iure patron.tamen propter modicam dotem non efficitur quis patronus, vt dicit gloss.singul.xvj.q.vij.c.quicunque fidelium. quam multum commendat Panor. consi. cvj.factum super quo.col.ij.lib.ij.& Iason in rub.ff.solu.matr.col.vij.vers. quintò facit.& illam etiam dicit not.Iason in auth.præterea.col.iij.C.vnde vir & vxor.

Ecclesia cathedralis vel alia nõ potest sine consensu episcopi statuta facere, nisi de quibusdam minimis statuat.

Quadragesimò voluit Inno in c. cum accessissent. de constit. quòd licet ecclesia cathedralis vel alia non possit sine consensu episcopi statuta facere, potest tamen minima quæpiam statuere,& idem dicit ipse Inno.in c.requisisti.de testam. & sequitur Panor.consil.vij. Iesu Christi &c.col.ij. lib.ij.

Procurator generalis ad agendum cõstitutus, de quibus possit transigere.

Quadragesimoprimò voluit idem Inno.in c.tua nos.de arbit. quòd licet non possit procurator generalis constitutus ad agendum transigere per l.transactionis.C. de transac.fallit tamen in minimis rebus,quod & voluit Angel.in l.mandato generali.ff.de procur.quos refert & sequitur Franc.Curt.in addit Alex.in d. l. transactionis. sed caue, quia nullum est c. quod sic incipiat,tua nos. extra de arbit.

Iudex si delegat vicarium iurisdictioni exercendæ dũ aberit,valent acta vicarij,licet per interualla absit.

Quadragesimosecundò scribit Guil.Cu.& post eum Pau.Castr. in l.sed & si pupillus.§. conditio.in verbo, continua variatione. ff. de condit. instit. quòd si iudex delegat vicarium iurisdictioni exercendæ,dum ipse aberit. & contingat quòd postquàm is abesse cœperit vicarius exerceat, qui & ipse per interualla absit, valebunt tamen acta coram vicario facta, perinde atque si nullo modo abfuisset, ne ex huiusmodi momentanea variatione partes decipiantur,quod sequitur & dicit notab.Philip.Dec.in c.quoniam abbas.col.ii. de offic. deleg.vbi per hoc dicit, quòd licet clausula in rescripto apposita, quòd si non omnes &c. intelligatur,vt valeat quod actum est per vnum ex iudicibus datis, si leui parumque diuturno impedimento cæteri fuerint impediti,quod valde commendat Philip.Dec.

Statutum laicorum, quando cõprehendat ecclesiam.

Quadragesimotertiò tacendum non est, quod consuluit Feder. Senen. consil. lxxxv.statuto ciuitatis.col.vlt.quòd quando agitur de modico præiudicio statutum laicorum, quod habet rationabilem causam, comprehendit etiam ecclesiam & pias causas, vt refert & sequitur Domin. in c. vlt. col. penult. de immunit. eccles. & idem voluit Cardin.in repet.c. perpendimus.in x.q.versic.si autem statutum.de senten.excommunic.Philip.Dec.in c.sanctæ Mariæ.col.xxvj.versic.primus est.de constitutionib.

Pecunia communis, alij. quam camerario solui non potest. Nisi sit modica.

Quadragesimoquartò scribit Bart.in l.vlt.C.de cano.larg. titu. lib. x. quòd licet potestas non possit iubere, quòd pecunia communis alij soluatur quàm camerario & receptori ipsius pecuniæ,& si aliter faciat,punitur,vt per totum illum titu fallit tamen in modica pecunia, quam potest pro arbitrio suo conuertere in necessitates publicas, arg. l. diuus. ff. de bon damn.

Quadragesimoquintò idem Bart.dicit in l. mediterraneæ. per illum text. C. de anno. & tribut. quòd si pupillus modica quædam mobilia & vilissima tantùm habeat, vt confectio inuentarij plus esset allatura incommodi & sumptuum, quàm vtilitatis,tutor non tenetur conficere inuentarium. quod dictum commendat Panor.in c.de appellationibus. extra de appel.Contrarium tamen tenet Iohan.Andreas in addit. Spec.tit.de actor. vniuers.versicu. puberes.

Quadragesimosextò scribit idem Bart.in l.j.§.item solent.col.ij.versic. item pone,quòd si tutor in inuentario non posuerit aliquid quod valdè modicum est,illi non obest,per text.in l.si cui dens.ff.de ædil.edict.seq.Firmia.in tracta.de episcopo.in iiij.parte.lib.iiij.in xij.q.post prin.& idem voluit Specul.tit.de instr.edit.§. vlt.versic. sed si omnia non possint.& ibi Bal. qui & d.l.quanuis.allegat. Quid autem de hærede conficiente inuentarium, quique vnam rem tantum omisit ponere,an priuetur beneficio inuentarii, vide per Firmia.vbi suprà.

Quadragesimoseptimò hûc facit.quod memoriæ prodidit gloss. vj. dist. c.testamentum. in verbo,humiliter.per text. ibi,quòd sacerdos pro re leui siue modico crimine non cogitur abstinere à celebratione missarum si velit celebrare: huic simile quoque est quod dicit Anton.in c ex literis. in fin. extra de fide instru. quòd modica & leuis rasura non vitiat instrumentum.Ias.in l.sciendum.col.iiij.versic.xj.facit.ff. qui satisdare cogantur.

Quadra-

Quadragesimooctauò potest arbitrator in modico lædere alteram partium, vt not. Bart. in l.idem Pomponius.aliàs si de meis.§.recepisse.ff.de arbit.& in l societatem. arbitrorum. ff.pro soc.Bald.Salic.& recentiores in l.si quis in conscribendo.C.de pact. Bald. in l.si hæredis.C.de manu. testa. vbi dicit, quòd arbitrator potest transigere super liquido, modicè tamen lædendo,quia pro bono pacis de modico non curamus,& idem Bal.in l.j. col.j. in ij. oppos.paulò ante fin.C.de his quæ pœnæ nomi. & in c.cum adeò. col. ij. vers. vel dic quod ait loquimur. extra de rescript. vbi huiusce rei reddit rationem, quia hoc videtur illi permissum à partibus,vt posit in modico lædere in odium & execrationem litium,quia maius est commodum pacis & concordiæ, quàm læsio eiusmodi, itaque pacis & concordiæ gratia introducta sunt arbitramenta.Matth.in repet.cle.sæpe.§.quæ omnia.col. vj. de verb.signifi.

Arbitrator in modico potest lædere alteram partium.

Quadragesimononò dicit Bal.in c.cum adeò.col.ij. versic.item habemus. quòd vassallus non priuatur feudo propter modicam ingratitudinē, sicut nec exhæredatur filius, nisi propter magnam causam,idem ferè dicit Bald. in l.solo. vbi gl. C.de liber. cau.vbi & hoc dicit expresim in constitutionibus feudorum, quòd vassallus propter leuem offensam aut feloniam non debet feudo priuari,sed debet esse talis ex qua posset filius exhæredari, vnde (inquit)tex.æquiparat filium vassallo, illum tamen text. in specie non allegat, sed illum reperies in c.j.circa medium,in versic. non enim ad hoc sufficit omnis occasio.titu in quib.cau. feud.amit.iuncto c.porrò.versi.prædictis modis. tit. seq. quæ fuit prima causa benefi.amitten.& sequitur Barb.consi.xlv.omnipotentem & immortalem.col.xv. lib. iiij.

Vassallus non priuatur feudo propter modicam ingratitudinem.

Filius æquiparatur vassallo.

Quinquagesimo cum valeat argumentum à re ad tempus l. miles ita.§. & quia diximus. vbi Bart. & alij, ideo sicut pro re modica non priuatur vassallus feudo, ita nec pro modico tempore,per id quod voluit idem Bald.in c.j. col.j.versic.sed pone quod vassallus tit.quibus modis feu. amit. vbi licet dicatur quòd vassallus qui dimisit dominum in prælio, feudum debet amittere, hoc tamen non procedit si breui temporis momento dimisit, statimque redijt,& hæc confirmat quod habetur in l.vl.in illis verb.iniurias atroces.vbi non quilibet locus,iniuria,vel ingratitudo reuocat donationem, sed tantum atrox iniuria.

Vassallus non priuatur feudo pro modico tempore.

Quinquagesimoprimò, licet priuilegium non subdito concessum reuocari non posit,vt voluerunt Inno.& omnes in c.nouit.de iudic.Lap. alleg.cix.in quæstione proposita.col.vlt. cum multis concordan.adductis per recentiores in dicto c.nouit. fallit tamen vbi agitur de modico priuilegio, vt consuluit Alex. consil.ccxxv.nec arguendi sumus.col.iiij. lib.ij.prout illum allegat Philip.Dec.in dicto c.nouit.col.ix.versic. fallit quintò.de iudic.extra.

Priuilegiū non subdito cōcessum reuocari non potest. Nisi agatur de modico priuilegio.

Quinquagesimosecundò scribit Bal.in l.si mihi & Titio.§.j.ff. de legat. j. licet tempus,vt solet dici pro homine interpellet l.magnam.C. de contrah. stipul. cum simil. hoc tamen ita debet intelligi,nisi tempus quoddam paruum sit,quod & idem voluit ipse Bal.in c.domino guerram.§.sed hoc tit.hic finit lex Cod.his adde quod scribitur in l.data opera. col.ij.C.qui accu.non poss. quòd iura punientia incendiarium pœna mortis non intelligantur de paruo incendio, id quod sequitur & commendat Alexand. consil. lxxxvj.viso processu causæ vertentis. col. j.lib. vij.

Tempus interpellare pro homine de paruo tempore nō intelligi.

Quinquagesimotertiò tradit Innoc. in c. vlti. extra de dona. quòd l.si vnquam.de reuoc. donat.non habet locum respectu rei modicæ,quod valdè commendat Corn.consi. iiij. dubia satis mihi sunt,col.iiij.& iterum vj. lib. ij. & Iason in l.generaliter.§.j. col. iiij.in fin.v.limit.C.de instit.& substit.de quo latius dixi in mea repetit.l. si vnquam.

Lex si vnquam de reuoc. non habet locū respectu rei modica.

Quinquagesimoquartò sententia interlocutoria adferēs modicum præiudicium potest ferri parte non citata,vt voluit Barto.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.& ibi Iason col. v. ff. de offic.proconsf.Ang.Innoc.& Paulus Castr. in l.de vnoquoque. ff. de re iudic.Anto.& Imo.& alij in c.auditis.extra de procur. Imo. Roman.& Iason in l.si opus. ff. de noui oper. nunc.idem Rom.in l.j.ff.de arbit.& consi.lxxij.circa primum quo quæritur.Panor.consi.iij. omnipotentis Dei.in viij.q.lib.ij.Corn.consf.lxxj.super primo.col.iiij.vers.& tamen interlocutoria. lib.j. & iterum consi.cccxxiij,capio primo controuersiā.col.v.versi.tamen est aduertendum.eod. lib. j. Quanquam Bal.alibi hoc tantum principi videtur permittere, vt videlicet posit in modico partem non citatam lædere in rub.de rescr.col.ij. & Rom.in repet. l.j.col.iiij.versi. dubitatio tamen vertitur.

Interlocutoria adferens modicum præiudicium potest ferri parte non citata.

Quinquagesimoquinto his succinit, quod scriptum reliquerunt Bart.& Ange.in l.leuia. fi.per illum tex.ff.de accus.quod stante statuto nulla cōdemnatio fiat à capitaneo, nisi prius fiat depositum sub pœna l.librarum, si contingat, quod capitaneus condemnet aliquem in viginti solidis non facto prius deposito,non propterea tenebitur, quia huiusmodi statutum non habet locum in istis paruis & leuioribus delictis,quod vult Alex.cōsi.clij. viso processu causæ matrimonialis.col iij.versi.nec his obstat si diceretur.lib.v.vbi etiam per hoc decidit, quod sententia lata super modico & paruo furto in camera iudicis, & ita non seruata forma,non est ob id minus valida.

Statutum quòd nulla condēnatio fiat à capitaneo,nisi fiat depositū sub pœna l. librarū,non habet locum in modicis.

Quinquagesimosextò licet posidens res hæreditarias præsumitur adiuisse hæreditatem l.j.C.de repud.l.pro hærede. & l.Iulianus. ff. eod. hoc tamen non procedit si posideret res quasdam

quasdam nullius aut parui pretij, vt voluit Sali.in l. non hoc. C. vnde legit.de quo nonnihil per Bald.in c.j.col.iiij.versi.quæro an filius.tit.an agnat.vel fil. defunct.

Deteriorãs domum potest expelli.

Quinquagesimoseptimò dicit Bal.in l.ędem.col.vlt.vers.quęro qualiter hoc intelligatur. C.loca. intelligens post Nico. Mart.illum text. vt loquatur de illo,qui domum conductam deteriorem facit,ob idque possit expelli, idque procedat si valde deteriorer domum, secus si parum, dicta l. scio. ff. de in integr. restit. & hoc quidem dicit committi arbitrio iudicis quando dici debeat domus parum, vel multum deterior facta, vt habeatur ratio qualitatis rerum & personarum.

Emphiteota non potest expelli pro modica rei deterioratione.

Arbores fructiferæ.

Quinquagesimooctauò simile est,quod voluit idem Bald.in auth. qui rem.in ij.nor. C.de sacrosanct.eccl. intelligens etiam text. ibi volentem posse emphiteotam expelli propter rei deteriorationem,non procedere in modica quadam deterioratione. Nam pro modico (inquit)non fiet rescissio contractus per d.l. scio. & ibi illum sequuntur Fulgos. Paul. Cast. & Iason col.ij.& propterea Bal.ipse quem sequuntur Curt.& Iason in l.diuortio.§. si fundum. ff.solu.matr. Limitat illam communem sententiam, ex qua potest emphiteota expelli si arbores fructiferas exciderit,de quo ibi per doct.& per Pet.Cyn.Bal.Salic.& Paul.Castr. in dicta auth.qui rem. vt non procedat, si ex tali excisione modicum damnum sequeretur per dictam l.scio.& dictam l.quamuis.ff.de condit.& demonst.& idem quod Bal.tenet Alexan. consi.cviij.in casu de quo quæritur.col.iij.versi.ij.respondeo.lib.v.

Tempus nõ currit impedito, nisi vbi agitur de modico præiudicio.

Quinquagesimononò licet alias regulariter tempus non currat impedito vulgaribus iuribus:fallit tamé vbi ageretur de modico præiudicio,vt voluit Pet.Anch.in c.cum propter. per illum tex.extra de iure patron.& Panor.consi.v.in quæstione quæ vertitur.col.pen.versic.ego verò & iterum col.vlt. paulò ante fin. lib. ij. vbi per hoc consuluit,quòd tempus instantiæ currit impeditis, cùm hoc modici est præiudicij, quia instantia perempta acta sola pereunt non causa, vt voluit Innocen. in c.causam quæ.de testibus. & Bartol.in l. cum lite mortua.ff.iudic.solui.

Princeps potest sine causa auferre ius alterius in modico quopiam.

Sexagesimò, potest princeps sine causa auferre ius alterius in modico quopiam, vt nor. Bartol.in l.vlt. C. si contra ius vel vtilit. Ant. Imo.& Panor. in c. quæ in ecclesiarum. & ibi etiam latè Felin.& Dec.col. xviij.vers.quarta declaratio.col.xij.versicu.quartus casus. extra de constit.per text.C.de precib.imper.offer.l.quotiens. & Alex.consil.ccxxv.nec arguendi. col.v.lib. ij.

Quin in dubio censetur id velle facere.

Qui teneant cõtrarium.

Sexagesimoprimò, non solùm princeps id potest, sed in dubio censetur velle facere, vt nonnulli dicunt per gloss. ff. de seruit. l. seruitutes. j. in verbo, incommodo.& l.sed cum ab hærede. in glossa vltima. ff. ad Trebellia. vbi glossa & l.ij. §. si quis à principe.in verbo,impetrauit. ff. ne quid in loco publ. & l. cum auus. C. de emanc.liber. & voluit Cardin.in c. mandatum. in septimo notab. de rescrip. & Anton.in c. quæ in ecclesiarum. de constit. & Alexan.dicto consi.ccxxv.col.v.versi.subdit etiam.libro ij.Contrarium tamen obtinet:cum non censeatur princeps etiam in modico velle alteri præiudicare, nisi constet de mente ipsius,tenuit gloss.notab. in c.cum olim.in verbo, præiudicium.extra de consuetud. quam ~~ibi sequitur & multum commendat Domin.ad statuta~~,& Iason in repet.d. l. quominus. in xj.q.ff. de flumin. Bart. quoque illam dicit singul. & Decius in dicto c. quæ in ecclesiarum. loc.allegat.ea ratione motus,quia ius qualecunque sit, competit de iure communi,ergo debet attendi per text.ff.de damno infect. l. si proprietarius.in princip. & ibi Bart. & iura dicunt indistinctè, & generaliter, quòd intentio principis non videtur velle præiudicare tertio c. super eo. extra de officio deleg. cum similib. sed gloss. quæ volunt contrarium, innituntur auctoritate d.l.quotiens,quæ loquitur quando constat de voluntate principis. Porrò illud verum est, quòd si constet velle principem quempiam lædere, debet intelligi in modico,vt voluit Bal.in l.j.col.ij.versi. item not.quòd non præsumitur.ff.de constit.per tex.in l. quoties.in verbo,sine graui alterius præiudicio.C.de precib.imper.offeren.& ibi per doct. & idem Bald.in dicto c. quæ in ecclesiarum. & secundum hoc possunt intelligi gloss. supra allegatæ, quas etiam ita intelligit Iason in dicta l.quoties.

Honorum cõtinuatio, legib. prohibita.

Lex duodecim tabularum.& vnde traxerit originem.

In paruis honoribus intermisso tempore nõ est opus.

Sexagesimosecundò quamuis honorum continuatio legibus prohibeatur.l.honor. §. gerendorum.ff.de mune.& hono.& C.per totum tit.de hono.& mune. non conti. Quæ lex & apud veteres Romanos obtinuit,vt memorat Liuius lib. vij. in fin.& iterum lib. x. vbi Fab. Maximus,huius legis authoritate consulatum, qui sibi vltrò à S. P. Q. R. delatus est,minime capere voluit: huiusque legis decemuiralis verba reperiuntur apud Tullium lib.iij. de legibus. Eundem magistratum ni interfuerint decem anni,ne quis capito. quæ quidem sumpta videtur ex legibus,vel Lacedæmoniorum vel Thuriorum:apud illos enim lex erat, ne bis idem præfectus classis fieret, vt tradit Plutarc. in Lysandro: apud hos verò non nisi intermisso quinquennio militum præfecturam gerere licebat, vt scribit Arist. lib. Polit. 5. cap. 7. huic tamen legi locus non est in paruis honoribus siue magistratibus subeundis, vt voluit Accurs.in l.diuus.ff.de muner.& honor.& per text.in l. licet. C. de assess. & in auth. de defens.ciuit.§.vlt.

Sexagesimotertiò haud tacẽdum est,quod tradit Inno.in c.vlt.extrà de offic.deleg.quòd in paruis negotiis non videtur in dubio electa industria personæ,nisi hoc exprimatur,etiam si mandatum fuerit,vt negotium personaliter exequatur,quod dictum sequitur Ioh.Ana. & Anto.& Panorm.qui putat hoc sing.in c. vlt.in pe.col.extra de dol. & contu. Sed contrariũ tenent propter verbum personaliter,Barb.& Felin.in d.c.vlt.de offic. deleg. tum quia aliter hoc verbum nihil operaretur , tum quia hoc datum videtur pro forma : aliàs adde rationes quas videre est apud supradictos doct.

Vtrum in paruis negotiis videatur electa industria personæ, si mandatum fuerit, vt personaliter exequatur.

Sexagesimoquartò licet aliàs condemnatus iniuriarum sit infamis siue ciuiliter , siue criminaliter actum sit.l.athletas.§. vlt.ff.de his qui notantur infam.hoc tamen non obtinet,cũ quis pro parua leuique iniuria est condemnatus.c.cum te.extra de sententia & re iudic. vbi glos.& expressè voluit Petrus Ancha.ibi. Specul.in §.videndum.titu. de in integrum restitut.vers.item iudex ecclesiasticus.Archidia.in c.non potest. de præben.lib.vj.Ioh. Ana.in c. si proponente.extra de rescrip.Bal.& Salic.in l.decuriones.C.ex quibus causis infa.irrog.& Bal.in c.j.§.iniuria.post princ.tit.de pace iur. firm. Ang.in l.infamem. de publ.iudic.Henr. Boic.in dicto c. & si quæstiones.desimo.& Roma.consil.cxcj. instabo circa primum. col. ij. vers.præterea sententia. vbi dicit ad hoc singul.text. in dicto c. cum te.Angel. Aret. in tract. malefi.in verbo,verba contumeliosa & iniuriosa.in fin.& nouissimè Ferdinan.Laza.qui solã illam glos.allegat in repetit.§.diui.l.filiusfamil.char.xx.versic.septimò limitatur. ff.de legat. j.Contrarium tamen per illũ text.tenent Innoc.Hostien.Ioh.And.Bal.Anton.Card.Panor. & Felin.ibi,& Bar.in dicta l.infamem.in fin.& ibi quoque Imol.ff.de publ.iudic.& Barbat. in c.at si clerici.in princ.col.xxxix.extra de iudic. Sed pro prima parte facit text. nódum ab aliquo(quod sciam)annotatus in l.diuus.ff.de iniur. vbi atrocis iniuriæ damnatus in ordine decurionum esse non potest , cuius rei ratio est , vt & ibi dicit glos.quoniam infamis est , & infamia ab ordine decurionum repellit. C.ex quib.causis infa.irrog. l.decuriones. & C.de decur.l.infamia. Ergo à contrario sensu condemnatus leuioris cuiuspiam iniuriæ in ordine decurionum esse potest.Ex quo planè colligitur,quòd non est infamis,quia esse decurio nõ posset, vt diximus.

Vtrũ damnatus iniuriarũ infamis sit, cũ leuis est iniuria.

Qui teneant contrarium.

Sexagesimoquintò memoratu dignum est,quod scriptum reliquit Bal.in l.ij.C.de cõmu. rer.alien.quòd licet solus princeps possit dare bona fiscalia.l. prohibere.§.planè. ff. quod vi aut clam.fallit tamen in modicis.leg.diuus.ff.de bonis damnat.qui quantum ad hoc faciat, cęterorum esto iudicium:mihi certè parum huc conducere videtur,cum & ibi fiat authoritate principis.

An solus princeps possit dare bona fiscalia.

Sexagesimosextò modica impendia non repetuntur , vbi etiam aliàs repeterentur , vt est tex.in l.in rebus.§.possunt.vbi glo.not.de modicis impensis curandum:idem confirmat tex. in l.omnem.& l.quod dicitur.& glos.in l.si quis à liberis.§.si mater.de liber.agnosc.

Autoris opinio.

Modica impendia non repetuntur.

Sexagesimoseptimò præcedentibus non absimile est, quòd modica impensa ad eum nõnunquam pertinet,qui aliàs non tenetur ad impensas,vt est text.loquens de vsufructuario l. hactenus.ff.de vsur.vbi glos.quæ docet,quæ dicatur modica impensa,& gl.in l.hoc amplius §.vlt.ff.de damno infect.doct.in l.cum qui.C. de vsufruct.

Modica impensa ad eum nonnunquam pertinet, qui aliàs nõ tenetur ad impensas.

Sexagesimooctauò supradictis addendum est,quòd de mora modici temporis passim dicitur in l.si debitori.ff.de iudic.in illis verb.neque enim magnum damnum est in mora modici temporis,& l si post tres.ff.si quis caut.& l.sed si alia.ff.de constit.pecu.& l.si in l.§. colonus.ff.loca.l.ab hostibus.§.vlt.ex quibus cau.maio.& c.potuit.extra de loc.& conduct.l.j. §.qui præsens.ff.de verb.oblig.l. continuus.in prin.eod.l.duos.§.duo. ff.de duob.reis.l. cum antiquitus.C.de testam. vnde dicit Alb.in l.j.C.de verb.sign.quòd mora parua,non dicitur mora,& Barb.cons.lviij.omnipotentem & immortalem Deum.col.xv.lib.iiij. quòd modicũ interuallum non inducit actuum diuersitatem,quod ante eum Bal.dixit in c.cum ideo.extra de rescrip.& Archid.in c.vlt.de offic.deleg.lib.vj.de hoc quoque est text.in l.plerique.ff. de ritu nupt.vbi Bal.& l.non dubium. C. de repud.

Nõ est magnum damnum in mora modici temporis.

Sexagesimononò his proximum est,quod habetur in l.si fundum.ff.de fundo dot.in vers. planè si paucissimi dies.vbi videtur probari, quòd præscriptio intra paucissimos dies perficienda,habetur pro completa,per quem tex.dicit Bal.in c.vlt.col.ij.vers.modo quæro.extra de præscr.illúmque ad hoc not.quòd propter modicum momentum, non vitietur temporis tractus.Et ferè similis tex.est ff.de vsucap.l.rerum mistura.§.Labeo.Ex quo tex.id multi voluerunt,quòd si interrupta fuit præscriptio , ad cuius præscriptionem pauci restabant dies, conceditur restitutio in integrum pro consequendo lucro præscriptionis,etiam cum iniuria alterius,quam opinionem amplexi videntur Dyn.& Bart. in leg.qui fundum.§.qui bona.ff. pro empt.Bar.Imo.& recentiores in l.generaliter.ff.de vsur.& in l.naturaliter. ff. de acquir. posses.Bal.& Ange.in l.j.C.de anna.excep.Ange.in l.si is cui.§.j.ff.de furt.Alex.Franc.Aret. & Ias.in l.possideri.§.Labeo.ff.de acq.posses.Rom.in l.si constante.§.quotiens. ff.solu. mat. Alex.in l.cum quidam.in prin.col.ij.ff.de acqui.poss.Et hæc est communis opinio,quicquid dixerit Raph.Cum.in d.§.Labeo.& in dicta l.qui fundum.§.j.ff. pro emp.

An præscriptio intra paucissimos dies perficienda habeatur pro completa.

Vsucapi cœptorum, an per captiuitatem sequutam interrumpatur vsucapio, & quando per fictionem postliminij redintegretur.

Septuagesimo simile est, quod voluerunt plerique limitãtes tex. in l.si is qui pro emptore ff.de vsucap. vbi in possessis per se, vel etiam secundum communem per seruum, filium, vel colonum ex causa non peculiari, quæ ante captiuitatem domini cœperunt possideri, & vsucapi, per ipsam captiuitatem postea secutam perditur possessio, & ita interrumpitur vsucapio, nec redintegratur per fictionem postliminij, vt scilicet procedat, nisi tempore captiuitatis pauci dies supererant ad complendam vsucapionem: nam tunc dominus reuersus fingetur retrò vsucepisse iure postliminij, vt per tex. in dicto §. Labeo. voluit Bar. in dicta l. si is qui pro emptore. in j. oppos. ij. partis. & ibi quoq; Angel. Bar. in l. naturaliter. col. iiij. ff. de acquir. possess. quanuis Innoc. in dicta l. si is qui pro emptore. tenuerit contrarium, motus quibusdam rationibus, quibus Ias. respondet. Sed tu vide text. his omnibus aduersantem in leg. in vsucapionem. in princ. ff. de diuer. temp. præsc. de quo latius dicemus in contraria parte modicorum.

Præscriptionem nõ interrumpi per inũdationem momentariam.

Septuagesimoprimò huic germanum est, quod voluit Bald. in c. illud. in j. col. vers. quæro quot modis. extra de præscr. vt id quod dicitur per inundationem maris, vel fluminis interrumpi præscriptionem l. vniuersitas. §. item ff. de acq. poss. & in dicto §. Labeo. non procedit in inundatione momentaria, sed plurium dierum. Nam si recedit inundatio infra triduũ non interrumpitur præscriptio, alioqui possessiones iuxta Padum sitæ nunquam præscriberentur, quod est absurdum. Quin & Raph. Cuman. in dicto §. Labeo. id tenere videtur, vt simplex inundatio modici temporis præscriptionem non interrumpat, quod & confirmat Bald. in dicto. c. illud. & tex. in l. si ager cuius. ff. quibus mod. vsusfr. amit. vbi si eodem impetu discesserit quò venit, restituitur proprietas & vsusfructus, & hanc partem latè probat Ias. in dicto §. Labeo.

Vi deiectus à possessione, si paruo interiecto tempore eã recuperet, non dicitur interrupta præscriptio ab eo incepta.

Septuagesimosecundò proximè accedit, quod voluit & alia glo. notab. in l. qui possessionem. & ibi Bar. ff. de vi & vi arma. quòd si qui erat in possessione vi deiiciatur, & paruo interiecto tempore possessionem recuperet, non dicitur interrupta præscriptio ab eo incepta. addit Bart. rationem: nam ex sola ciuili possessione procedit præscriptio leg. j. §. per seruum qui in fuga. ff. de acqui. possess. & l. qui fundum. in princ. ff. pro emp. & not. glos. & doct. in l. iij. §. ex contrario. ff. de acqui. pos. At qui statim recuperat, aut etiam se præparat ad recuperandam possessionem à qua fuit deiectus, nunquam desii. possidere l. iij. §. cum igitur. & ibi glos. & Bart. ff. de vi & vi arm.

Papa cur voces episcopos filios cũ ad vniuersitatem scribit. licet aliàs fratres appellet.

Septuagesimotertiò not. quod dicit glo. in proœmio libri vj. in prin. in verbo, filius. & post eam Zanzel in proœmio cle. quod licet Papa episcopos fratres appellet, extra de crim. fal. c. quanuis. tamen cum ad vniuersitatem in qua plerunque sunt episcopi omnes illius vniuersitatis, mixtim filios appellat, vt ibi est text. quoniam vt dicunt glos. & Zanzel, ferè semper in vniuersitatibus sunt pauci episcopi, propterea id reputatur, ac si nullus esset, nec de modico curat, & sequitur Domi. in dict. proœmio lib. vj. quam rationem etsi Cardi. in dicto proœmio Clem. & in proœmio Decret. & ibi quoque Feli. reprobant, adferuntq; aliam rationem. est tamen admodum in hac modici tractatione consideranda.

Rex nõ potest alienare regalia in præiudicium successoris. Nec aliquam ciuitatem sui regni. Nisi parua admodũ diminutio regni sequetur.

Septuagesimoquartò licet rex non possit alienare regalia in præiudicium successoris, vt dicit Bald. in extrauag. de pace constant. in verbo, successurum. Et vt alibi dicitur, nó potest aliquam ciuitatem sui regni alienare: ita etiam dicitur in l. cum mater. C. de bonis quæ lib. & in c. si generali. si de feu. fue. contro. post Hostié. in c. dilecti filij. de maio. & obed. & facit text. in c. intellecto. de iureiur. id tamen rex posset, modò parua imperij diminutio sequeretur, vt not. Bart. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. de quo tu vide plenè per Socin. consil. vij. super quæstione mihi proposita. lib. vij.

Septuagesimoquintò his congruit, quòd licet delegatio causa absentiæ delegantis statim expiret reuerso delegante, vt dicit Bart. in l. j. in vij. q. & ibi latè Alex. col. xviij. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. hoc tamen intelligitur, nisi delegans rediisset rursum statim abiturus, quia interim delegatio non expirat, tanquam rediisse non videatur, vt voluit Alex. vbi suprà, post Cyn. & Alb. Pau. Cast. in l sed & si pupillus. §. conditio. in ij. not. ff. de instit. actio.

Septuagesimosextò non longè abest, quod pulchrè voluit Philip. Decius in c. quoniam abbas. col. ij. de offic. deleg. quòd in illa clausula, quòd si non omnes, intelligatur durãte impedimento alterius delegatorum: impedimento autem cessante debet cognoscere cum collega, vt per glos. & doct. ibi. Tamen si illud impedimentum cessaret modico tempore puta vno die, & postea idem impedimemtum contingeret, valeret quod actum esset per alterum etiam eo die quo cessaret impedimentum, quia cessatio modici temporis non debet considerari. quod singul. est notand.

Septuagesimoseptimò hûc vergit, quod accuratè tradit Bal. in l. j. C. de locat. quòd licet pro defensione rerum suarum liceat occidere furem præsertim nocturnum. l. itaque. ff. ad legem Aquil. & leg. furem. ff. de sicar. hoc tamen non procederet in re vili aut modica, nihil tamen allegat, & hoc quoque voluit nulla Bal. mentione facta Angel. in l. j. C. vnde vi. Matt. notab. cxxxiij. non quòd leges quæ permittunt, vbi ad hoc allegat textu. in leg. si ex plagis.

plagis.§.tabernarius.ff.ad leg.Aquil.& Ange.Are.in tract.malefi.in verbo, & vestem cælestem abstulit.col.ij.vers.& not. bene quod de iure. vbi dicit singul. text.in dicto §. tabernarius.& in §.j.Instit.de actio.Alex.in addit.Bart.in dicta l.furem.Felin.in c.interfecisti.col.ij. extra de homicid. Iasin l.vt vim.col.antepen.ff.de iust. & iur.Ad quod Matth. & Alexand. addunt hanc rationem: nam si parcitur famæ hominis pro re modica l. scio. ff. de in integ. restit.multò magis vitæ, per text.in l.si adulterium. §.liberto. ff.ad legem Cornel.de adult. Quamquam hæc ratio à Philosophis non probaretur, qui censent potius mortem, quàm infamiam subeundam,vt eleganter disserit Cicero lib. iij. Offic. quibus subscribens diuus Paulus ad Corinth.9.Bonum, ait, est mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Sed & alibi leges nostræ comparant infamiam morti l. iusta.in princ. ff. de manu. vind.vbi & hoc not.glos.quæ & alleg.text.in l.isti quidem.§.vlt.ff.quod metus causa. & voluit etiam Alex.in l.vlt.col.iiij. ff.de re iudic.

Parcitur famæ hominis pro re modica.

Septuagesimooctauò tradit Specu.tit. de rescr.§.vlt. versic.item quæritur quæ dicantur. quòd iudex delegatus potest de modica summa paulò scilicet maiori, quàm sit expressa in rescripto cognoscere, quia medicum incrementum non debet mouere iudicem l.j.ij. & iij. C. de alluuio.

Delegatus potest de paulò maiori summa quã sit expressa in rescripto cognoscere.

Septuagesimononò tradit similiter Roma.singul.17.si alicui à principe fuer.concessa immunitas ab oneribus personalibus,non videtur liberare à leuibus paruisque oneribus, quæ quis breuiter faciliterque potest expedire, per text. quem dicit vnicum in iure,in l.decurio fortunam.C.de decu.lib.x.& hoc dictum refert & sequitur Alex.in addit.Bart. in l.eleganter.§.qui reprobos.in fi.magnæ additionis ff.de pign.actio.& consi.ciiij.statutum loquens.in fin.lib.j.vbi eadem propè adscribit,& quidem ferè ad verbum sicuti in dicta addit.Sed antè hos idem dixerat Bart.in dicta l. decurio. per illum text.

Concessa immunitas ab oneri. personalibus,non videtur liberare à leuibus.

Octogesimò per id,& quædam similia tradit Alex.in dictis duobus locis,quòd statutum puniens falsificantem monetam, non habet locum in falsificante modicam quandam monetam,& sequitur Philip.Dec.in c.de appellationibus. extra de appel.& in cap.maioribus. col. j. de præben.

Statutum puniens falsificantem monetam, non habet locum in falsificante modicam.

Octogesimoprimò voluit Panormit.in proœmio Decret.col.vlt. quòd si testes deposuerunt,quòd omnes fecerunt aliquid,vt non vitietur eorum dictum, si pauci ex illis illud non fecerunt, exemplo eius quod scribitur in c. reuera. in princ.de consecr.dist.ij. quòd omnes filij Israel,qui de manna manducauerunt in deserto mortui sunt:cum tamen Caleph & Iosue non sint illic mortui,vt & scribitur lxxvj.dist.c.ieiunium.

Testium depositio, quòd omnes fecerunt, non vitiatur,si pauci ex illis,illud non fecerunt.

Octogesimosecundò,licet iudex ab omnibus omnino muneribus abstinere debeat, vt cũ omni puritate iudicium illius procedat, non tamen prohibetur accipere modica quædam, talia scilicet,quæ iudicantis animum non immutent,vt dicit glos.in c.non licet.xi. q. iii. per tex.extrà de simo.c.etsi quæstiones.Sed de hoc certè est tex.notab. lib.vj.de rescrip.c. statutum.§.insuper.loquens de esculento,quod paucis diebus consumi potest,& ibi glo.adducit ad huius rei confirmationem nonnulla, in quibus de modico non curamus, & bene etiam facit tex.notab.in l.solent.ff.de officio proconsul. ad hanc rem citãs vetus adagium:Nec omnia,nec passim,nec ab omnibus:nam vt subdit,valde inhumanum est à nemine accipere, sed passim vilissimum,& per omnia auarissimum.

Iudex modica quadã accipere nõ prohibetur,licet ab omnibus muneribus abstinere debeat.

Adagium vetus.

Octogesimotertiò non dicitur extitisse,qui parum extitit,vnde cum res ita habet, vt non succedat fœmina feudo dato liberis masculis & fœminis,quando existũt masculi,vt est tex. in l.posthumus. ff.de iniust.testa. tamen si masculus post mortem patris illicò mortuus est, non prohibetur fœmina succedere,quasi videatur ille non extitisse,ita voluit glo.Bal.& Alua.in c.j.§.vlt.in verbo,omnino extantibus.titu.de succes.feud.& alia glos. quam sequuntur Iaco.Bel.Ray.Nicol.Bal.Alua.qui eam dicit valde singul.tit. episcopũ vel abba. Ex quibus Bald.dicit quòd etiam non dicitur vixisse qui statim obiit,de quo etiam text.est expressus in c.nam & ego.extra de verbor.signific.vbi glo.not. quòd non videtur fuisse, qui parum durauit Iohan.And.& Panorm. ibidem. Non dicitur natus qui statim decessit. Et dicit etiam ipse Panormit.& post eum Alua.& Cardin. allegantes Innocen. in dicto c.nam & ego. qui tamen hoc non dicit, quòd ille dicitur illicò decedere qui decedit antequam nomen sit ei impositum in baptismo,quod tempus erat octo dierum secundum vetus testamentum.Cui adde quòd apud veteres Romanos maribus nono die, fœminis octauo nomen imponebant.Cuius rei,si quis rationes scire velit,legat Plutarchum in Problemat.cap.10. Sed illud nota,antequam hinc abeamus,quod sententia dictæ glos. loquent.de successione feudi, est vera his casibus in quibus loquuntur,an autem aliàs procederet, vide Bald.in §.quinctiam. & Bartol.in l.vlt.ff.ad Tertul.& alibi latè dicemus.

Fœmina nõ succedens in feudo, quãdo existũt masculi,succedere nõ prohibetur,si post mortem patris masculus illicò mortuus est

Octogesimoquartò voluit Cyn. in l.j. in vlti.quest. C.de pact. quòd venditio rei magnæ facta pro paruo pretio habetur pro donatione, nec huius parui pretij habetur aliqua consideratio,per text.in l.apud Celsum.§.si quis ff.de contrahen.emptio.Et propterea æquè reuocatur per susceptionem liberorũ,per l.si vnquã.C.de donationib.ac si omnino esset mera

donatio. Et hoc sequitur Bald. in dicta l. j. in tertio notab. & in rubr. extra de pact. col. ij. vers. quæro an venditio. Et bene faciunt notata per Guliel. Cune. Bal. & Salicet. in l. illud. C. de sacrosanctis ecclesiis.

Fœmina non succedit in feudo nisi sit modicum.

Octogesimoquintò licet aliàs regulariter non succedat fœmina in feudo c. j. §. & quia vidimus. tit. qui feuda dare poss. cum similibus. fallit tamen in feudo quopiam modico secundum Roma. consi. cclxvij. circa primum. col. penul. versic. fallit tertio. & Corne. consi. xvj. aperta fronte. libr. j. & Cardinal. Alexand. in dicto §. & quia vidimus. col. xvj. vers. septimò fallit. & alibi dicam latius.

Testimoniũ illius, qui partim falsum deposuit, omnino vitiatur.

Leuis affinitatis nulla habenda ratio.

Octogesimosextò, licet testimonium illius qui partim falsum deposuit omnino vitietur, vt qui in periurium inciderit, vt voluit glos. in c. in nostra. extra de testib. Bart. Bald. & alij in l. si ex falsis. C. de transact. cum similib. tamen si quispiam affinis meus leui quadam & modica affinitate, quæ videlicet cum à testimonio non repelleret, cum pro me testimonium diceret, interrogatus an esset meus affinis, respondit non esse, certè propter hoc non vitiatur eius dictum, tanquam nulla sit huiusmodi leuis affinitatis habenda ratio, & perinde sit ac si omnino non esset, ita voluit Iacob. Butr. in l. Lucius. ff. de his qui notantur infamia. & sequitur Angelus cons. cxciij. visis processibus causæ. colum. ij. & Hyppolit. Marsil. consil. primo, col. ij. vers. vlterius dico. & in repetitio. l. vlt. char. xlv. C. de probationibus. & singul. lxxvj. communis conclusio doctorum: tu tamen vide quod dicam infrà in contraria parte, vers. xxxvj.

Vtrum mãdati fines strictè sint semper diligẽtérque custodiẽdi.

A mandato nullatenus discedendum.

Philosophorum sententia in hac quæstione.

Iurisconsultorum opinio de mãdato.

Octogesimoseptimò dicit Barb. dicto consil. lxxiiij. scripsit Psalmista celebris, col. ij. libr. iiij. quòd licet fines mandati sint diligenter custodiendi l. diligenter. ff. mãdati. possunt tamẽ in modico excedi, per glos. allegatam in cap. quod ad consultationem. quæ id mihi velle non videtur. Et multum de hoc dubito, cum leges admodum studiosè sanxerunt fines mandati custodiendos, vt ne latum quidem (vt aiunt) digitum videantur voluisse à mandato discedẽdum esse, vt patet in dicta l. diligenter. in eo ipso verbo, diligenter. & C. eod. l. cum mandati. vbi mandati legem integram custodiri conuenit, & extra de rescript. c. cum dilecta. in fin. vbi forma mandati exacta diligentia obseruanda est, & propterea est text. notab. in c. vltim. extra de verbor. signifi. vbi mandatum Papæ de moderando numero clericorum iuxta facultates ecclesiæ, adeò exactè custodiendum est, vt non sit augendus eorum numerus, etiã si facultates abundè sufficiant, quanuis aliàs contrariorum sit eadem disciplina, vbi est eadem ratio. l. vlt. §. vlt. ff. de legat. iij. versi. contra quoque. cum similib. sitque in contrario eius quod mandabatur in dict. c. vlt. non solum eadem, sed & multò maior ratio atque fauor, cum ex eo auctus fuisset cultus diuinus: tamen illud ideò statutum est, vt nota. Anton. quia forma mandati est strictè, & ad vnguem obseruanda, vt etiam post eum dicit Ias. in l. inter stipulantem. §. sacram. col. ix. versi. limita istam regulam. ff. de verbor. obligat. Quam rem etiam philosophi eleganter prudenterque, vt aliàs semper, in vtramque partem disseruerunt. Alij enim semel statuta deliberatáque re ab eo qui negotium demandauerit, nequaquam putauerunt contra dictum eius esse faciendum, etiam si repentinus aliquis casus ostenderet posse commodius agi, ne exemplum esset honesta consilia religiosè mandantis violandi. Alij existimarunt incommoda prius quæ metuenda essent, si contra mandatum fieret, cum emolumento spei compensanda esse. Et si ea leuiora minoráque sint, vtilitas contrà grauior & amplior, spe quantùm potest firma ostenderetur, tum posse aduersum mandata fieri censuerunt, ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occasio amitteretur, quam disceptationem recensuit Gellius lib. j. cap. xiij. vbi & alia quoque in eam rem adducit, quæ si ad Iurisconsultos reiceretur, illud (vt arbitror) dicerent, mandatum semper ad amussim quantum fieri potest custodiendum, nisi inopinatus quispiam casus, atque repentinus mandanti non prouisus, aliud agendum suaderet, vt est text. valdè commendabilis in leg. si hominem. ff. mand.

Coloni testimonium pro domino quando non sit reyciendum.

Octogesimooctauò recenter, nec inscitè tamen consuluit Philip. Dec. ingenio inter cæteros subtili, consil. x. in causa inquisitionis. col. pen. vers. sexto contra personam. Licet aliàs colonus non sit omnino testis integer pro domino, vt not. per doct. in c. pen. extra de testib. si tamen colonus est rei perexiguæ aut leuis, tunc eius testimonium reiiciendum non est.

Verba enũciatiua ad aliũ finem prolata, pbant in his quæ sunt modici præiudicij.

Octogesimononò, vt aliquantulum immoremur his quę posset desiderare consuetudo ad probationem, quæ his casibus fieri debet, vltra ea quæ diximus in principio, facit quod not. Panor. in c. cum olim. per gl. ibi, extra de censi. quòd in his quę sunt modici præiudicij, verba enunciatiua ad alium finem prolata probãt, licet aliàs secus, quod voluit idem Panor. per illam glo. quam dicit notab. in c. sunt & alij. col. iiij. extra de rescrip. & consi. lxiiij. omnipotentis Dei nomine repetito, venio ad primum. col. iiij. vers. item videtur. lib. j.

Vtrum in causis vilibus de iure scriptura non requiratur nec in processu, nec sententia.

Nonagesimò voluit Bar. in auth. nisi breuiores. per illum tex. C. de senten. ex bre. recitan. quòd in causis vilibus & modici præiudicij, de iure scriptura nõ requiritur, nec in processu, nec sententia, quin iudici de omnibus actis coram se creditur, id quod sequitur Panor. in c. quoniam contra falsam. in iij. notab. dicens esse clariorem text. in authen. vt iudic. sine

quoquo

quoquo suffrag.fi.§.veritati.& ibi quoque Franc.Aret.col.vj.Bartol.quoque in l.diuus.ff.de cust.reor.& ibi quoque ante vtrunque Bald.col.pen. vers.vnum scias. vbi tamen distinguit, an pars fuerit præsens nécne,& ibi quoque recentiores,& idem Panor.in c.iij.col.antepen. extra de probat.& bene etiam facit tex.in auth.de mandat.princ.§.sic tibi.ibi,ex non scripto decidere.Licet contrarium tenuisse videatur Philip. Dec.in dicto c.quoniam contra. in vj. not.vbi illum videbis. *Qui teneat cõtrarium.*

Nonagesimoprimò licet officiario credatur in his solùm,quæ ad eius officium pertinent, non etiam in cæteris, vt not.Ioh.And.in addit. Spec.tit.de citatione.§.j.in prin.& Panor. in c.parati.col.iij.de appel.cum simil.fallit tamen in rebus modicis & leuibus,in quibus indistinctè etiam in his quæ sunt extra officium illis creditur , secundum Innoc. in c.j. de fide instr.Bal.Panor.& omnes in c.post cessionem.extra de probat.Panor.in c.cum in ecclesiis. col.vlt.de maior.& obed.Panor.in c.j.char.vlt.vers.an autem si appareat.extra de iud. Cyn. & Bald.in l.pacta nouissima col.vlt.C.de pactis.& facit text.extra de cler.peregrin.c.j & l. diuus.§.cum autem.vbi Bart.ff.de officio proconsul. *Officiario creditur in his solu qua ad eius officium pertinent.* *Nisi in rebus modicis in quibus illis creditur, licet sint extra officium.*

Nonagesimosecundò scribit Alex. in l.huiusmodi. §.si ita.in fi. ff.de legat.j.intelligens id quod à plerisque traditur instrumentorum amissionem probari per iuramentum , vt voluit Bart.& alij quoque in l.sicut.vbi etiam glos.& in l.emancipatione.C.de fide instr.cum simi. vt id procedat solùm, cum agitur de modico præiudicio, per tex.supra sæpius allegat. in l. thesaurus.supra ad exhiben.& ita etiam voluit, licet non tam clarè Bald. quem ipse allegat in l.vlt.in fin.C.de eden.per tex.etiam in dicta l.thesaurus.ff.ad exhiben.& in l.dissolutè.C. de condit.ex leg.& Hippol.Marsil.in repet rubr.C.de prob.col.xxviij. versi.item iuramentum facit probationem. *Instrumẽtorũ amissio quibus probari possit per iuramẽtum.*

Nonagesimotertiò voluit Bart.in l.quominus.in xj.q.ff.de flumin. quòd vicini superiores vel inferiores non possunt impedire facientem emissarium, siue (vt dicunt) eclusam in flumine publico,ex quo modicum in suis agris damnũ sentiunt,per tex. & glos.in leg.j. §. sunt autem qui putant.& §.seq.ff.ne quid in flum.pub.quam sententiam latè Bart.confirmat, & Ias.in repet.d.l. quominus. *Vicini non possunt impedire facientem emissarium in flumine publico, ex quo modicũ damnũ sentiunt.*

Nonagesimoquartò,voluerunt duo recentes scriptores Opizo & Ferdinandus Loaza.in repetit.§.diui.l.filiusfamil.ff.de legat.j.ille quidem column.xxxvj.hic lxxvj.versicul.septimò limitatur.Quod statutum prohibens rem immobilem alienari in extraneum,non habet locũ in re aliqua vili,per tex.suprà sæpius citatum in l.senatus.§.Marcellus.ff.eo.tit. *Statutum prohibens rem immobilem alienari in extraneũ,non habet locũ in re aliqua vili.*

Sed modus aliquis in his colligendis quæ ad hunc locum pertinent tenendus est,postremò itaque adiiciam esse præter eos tex.quos suprà citauimus , & alios plerosque admodum ad hanc rem facientes,ex quibus nonnullos huc aceruatim subiungemus. Est igitur in eam rem vulgata l.scio.ff.de in integ.resti.& l.metum.ff.quod metus cau. & l.res bona fide.ff. de contrahen.emp.l.ij.ff.quod cum eo.vbi comparatur qui omnino non successit,& qui in minima parte successit,& l.si ex causa.in princ.ff.de minor.vbi glos.l.si quis.§.sed & si quis. ff. de pig.actio.l.j.ff.de coniung.cum emanc.liber.§.illud non interest.l.licet.§. vlt. ff.de adim. legat.vbi propter leuem offensam non censetur legatum aut fideicommissum ademptum, & l.lex Cornelia.§.si tamen.vers.cæterum ad hoc pertinebit.& ff.de bonis eor. qui sibi mor. l.vlt.§.idem rescripsit.& ff.de manu.test.l.qui habebat.& l.si quis ante.§.vlt.l. si quis conduxerit.ff.de his qui sunt sui vel alieni iur.l.ij.§.vlt.C.si contra ius vel vtilit.publ.l.j.C.si aduer. vendit.pign.auth.quod locum.C.de colla.& instit.de iniur.§.penult.vbi pro modica iniuria seruo illata non agit dominus, & j.q.j.c.iudices.vbi glo.in verbo , quinque sunt.c. bonæ rei. xij.quæst.ii.& c.ex parte.extra de fide instrum.vbi vnus modicus literę defectus rescriptum non vitiat,gloss.quoque ibi,c.penul.de reb.ecclesi.non alien.c.requisisti.de testa. vbi glos. in vers.decens est.& in §.donare.tit.qualiter olim feu.pot.alie.ibi,sub vilissima duorum denariorum pensione.& quod voluit Bal.in l.si pater.in viij.q. C.de instit. & substit. *Qui text. confirment dicta superius.* *Legatum non censetur ademptum,nec fideicommissum propter leuem offensam.*

Sunt tamen è diuerso multi casus in quibus modici atque etiam minimi habetur ratio. Primus erit in l.& si ex modica.in princ.ff.de bon.lib.vbi in illo casu satis est liberos liberti ex parte quantulacunque hæredes institui,vt patronum expellant. *Casus in quibus modici atque minimi habetur ratio.*

Secundus erit in l.si quid creditor. §.vlt.vbi seruus peculiatus dicitur , qui vel minimum habet peculium,etsi venditor peculiatum seruum asseruit,sufficit si is minimum habeat peculium,quem tex.ad hoc not.Archid.in c.non debet.de præb.libro vj.& in l ij.in xij.q.versi. sed nunquid sufficiet.C.de rescind. vendit.

Tertius in l.si tamen.§.vlt.iuncta glo.in verbo,simplicem.ff.eod.tit.de ædil.edict.vbi pro re vili datur actio redhibitoria:adde tex.in l.ex facto.§.si quis autem. ff.ad Trebel. vbi filius patri superstes vno solum momento,facit deficere conditionem, si sine liberis decesserit, & est similis text.ff.de rebus dub. l.qui duos.§. vlt. vbi satis est filium patri momento superuixisse,vt ex testamento illius hæres fuisse dicatur,& ad hoc priorem text.ponderauit Bal.in c. j.§.quinetiam.tit.epis.vel abbat.quod momentum temporis extinguit fideicommissum,siue substitutionem fideicommissariam factam filio si sine liberis decesserit , quod dictum

dicit singul. Ias. in l. inter stipulantem. §. sacram. col. viij. vers. ex aduerso. ff. de verb. oblig. & in l. antepen. col. ij. in princ. C. de instit. & substit.

Posthumi natiuitate testamentũ rumpitur, etiamsi illicò decesserit.

Quartus est in l. ij. & iij. C. de posth. hæred. instit. vbi natiuitate posthumi, & si illicò decesserit, rumpitur testamentum patris, quem etiam not. Bald. vbi suprà, ad hoc quòd momentum temporis rescindit testamentum.

Prætor quãdo in bonorum possessionem legatarium mittat siue fideicõmissarium.

Quintò in hanc rem est celebris l. quanuis. ff. vt in posses. legat. vbi ita scribitur, quanuis minima res sit legata, vel per fideicommissum relicta, tamen si non soluatur ab hærede, vel eo nomine caueatur cum caueri oporteat: in possessionem omnium bonorum, quæ ex ea hęreditate sunt, legatarium siue fideicommissarium prætor seruandorum legatorum causa mittit.

Si modicũ de sorte vel vsuris in debito perseueret, distractio rei obligatæ impediri non potest.

Sextò text. est in leg. ij. ibi, nam si modicum de sorte C. debit. vendit. pign. impedire non posse, vbi si debitor obtulerit, soluerit creditori, aut deposuerit, si creditor accipere recusauerit totum debitum præter modicum quippiam, non propter hoc impeditur creditor vendere rem pignori obligatam.

Septimò commendatur tex. in l. si quis eum. §. si suo testaméto. in verbo, alia rursus hora. vbi interuallum vnius duntaxat horæ arguit diuersitatem actus & formæ, & ibi hoc not. Ias. in secundo notab. Et propterea etiam ratione vnius horæ, dicitur vnum instrumétum prius altero, & illi præfertur, vt est gloss. singul. in l. si ex pluribus. §. vlt. in verbo, die. ff. de solut. quã ad hoc commendauit & ponderauit Bald. in l. vlt. col. iiij. C. de edicto diui Adria. tollen. & in l. cum proponas. in fin. C. de interd. mat. inter. &c. & in l. imperator. col. penul. vers. & not. quod dies. ff. de statu homi. vbi eam dicit singul. & in c. pastoralis, in princ. vbi Feli. col. iij. & rursum in c. capitulum. col. j. extra de rescr. & in c. consuluit. & ibi etiam Feli. col. iij. de officio deleg. & in c. licet. & in c. quoniam contra falsam. de probat. & in c. ego enim. in princ. de iureiuran. & in c. ij. de confes. vbi glo. quam dicit singul. Barb. in repet. rub. de fide instr. col. xviij. vers. quid de hora. & Iason in l. j. §. j. in ij. notab. in fin. ff. de eden. & Felin. in c. ij. de offic. deleg. & Catellia. in memor. incip. actus ita debent interpretari, & iterum in memor. incip. hora est, & alia glos. expressior, in c. si eo tempore. de elect. in vj. quam annot. Iason in dicto §. si suo testamento. Est & alia similis glo. in c. duobus. in verbo, si non appareat. de rescript. lib. vj. quæ voluit, quòd ratione vnius horæ rescriptum dicitur anterius altero, & illi anteponitur, licet sint eiusdem datæ. Ex quo constat non semper verum esse id quod suprà diximus in prima parte, quòd modicum interuallum diuersitatem actuum non inducit.

Pro viginti millibus passuum, datur vnus dies.

Octauò allegatur text. in l. iij. ff. de verb. signific. vbi pro viginti millibus passuum datur vnus dies, quòd si sint viginti vnum millia passuum, dantur duo dies, pro vno igitur miliari, quod superest æquè datur vnus dies, ac pro viginti.

Appellatur etiam in minimis causis.

Nonò facit huc l. in maioribus. C. de appel. vbi etiam in minimis causis appellatur, & est similis tex. extra eod. c. de appellationibus. & vtrobique docto. his adde l. si proprietarius. ff. de damno infect. cum dicitur, eadem ergo erunt, etsi minimum damnum detur. & ibi glos. Bar. & doct.

Furtum cõmittitur in gallina, & ansere & etiam ouo.

Decimò l. est. ff. de acquir. rer. domin. l. naturalem. §. gallinarum. & Institu. de rerum diuis. §. gallinarum. vbi furtum committitur in gallina & ansere, imò etiam, vt in postremo loco dicit gloss. in ouo, quam sequuntur omnes & bene facit text. xiiij. quæsti. iiij. capit. vltim.

Vndecimò est l. & si non totum. cum l. seq. vbi qui omissa causa testamenti ab intestato possidet etiam minimam portiunculam (vt ille text. loquitur) tenetur etiam in solidum ad præstationem legatorum, vt etiam declarat gloss. ibi, & Bart. in l. vlti. in primo artic. eo. titu. & Bald. in l. j. C. eod. tit. & Francisc. Aret. consi. clx. longa est ista consultatio. col. penul. vers. secundò est præmittendum.

Ratione minimæ partis quis dicitur cõsors. Statutum Florentinum.

Duodecimò tex. est in l. j. in prin. ibi, siue quantamcunque. C. de communi ser. manu. ex quo not. Bal. ibi, quòd etiam ratione minimæ partis quis dicitur alterius consors, & id dicit facere ad statutum Florentinum quo cauetur ne possit domus alienari extra consortes: nam poterit transferri in eum qui habet millesimam partem.

Leuis occasio interdũ est magni ponderis.

Decimotertiò est quoque l. ergo. §. si ex die. in illis verb. vel modica data occasione. ff. de fideic. liber. vbi glos. in dicto verbo, occasione. nota, inquit bonum verbum. Et ex eo infert Bald. in c. per tuas. col. j. de probat. Leuem occasionem interdũ esse magni ponderis: quibus suffragatur l. in vsucapione. in prin. ff. de diuer. temp. præscr. vbi si etiam minimo momento nouissimi diei præscriptionis res possessa sit, completur vsucapio.

Qui momẽto possedit, publiciana experiri potest.

Decimoquartò est l. cum sponsus. §. vlt. ff. de public. in rem actio. vbi ita scribitur in hæc verba, Sed etiam is qui momento possedit, rectè hac actione experietur. adde text. in l. si pecuniam. in fin. ff. si cer. pet. vbi ex actu momentaneo transfertur dominium, quod not. Bart. & plerique omnes.

Decimoquintò text. est in l. tutor si petitus fuerit. ff. de tuto. & cur. dat. ab his. vbi ita ad verbum scribitur: nam etsi quoquo modo in petitione tutoris erratum fuerit, non valet tutoris datio:

ris datio:vnde infert Bar.in l.matri & auiæ.col.ij.versi. quæro quid si mater.C. quando mili.tut. est. quòd si mater fuerit data tutrix antequam renuntiet secundis nuptiis, & senatusconsulto Velleiano,non valet datio, quamuis omissio leuis solennitatis non vitiet.

Quomodo in petitione tutoris erratũ fuerit, non valet tutoris datio.

Decimosextò, vt aliquid dicatur extare, sufficit quantulumcunque modicum ex illo extare l.domum.ff.de contrah.emp.versicul.si verò quantacunque pars.& l.insulæ. ff. de vsufruct.& ita per illos tex.post Oldr.voluit Paul.Cast.consil.clxiij.in causa præsenti.columna iiij.in nouis.

Vt aliquid dicatur extare,sufficit quantulũcunque modicũ ex illo extare.

Decimoseptimò tex.est in l.scapham.ff.de euict. vbi appellatione nauis, venit & scapha, quæ parua est admodum nauicula,& est similis text.in l.vlt. ff. de fundo instru. & quod per illos tex.voluit Bal.in l.j.§.exercitoribus.ff.nau.cau.stab. de quo suprà diximus,versicu. istis nimirum accedit.

Appellatione nauis venit & scapha.

Decimooctauò est l iij.§.causæ.ff.de carb. edict. ibi, vel modicum pro puero facientem, vbi si filius sit in euidenti calumnia, repellitur ab illo edicto , sed modicum quippiam sufficit,vt non dicatur esse in euidenti calumnia,quem text. ponderant Franc. Aret. & Ias.in l. vlt.C.eo.tit.vbi illum dicunt sing. subditque Are.hoc facere ad duo. Primum,vt per solam negationem vel contradictionem res videtur effici dubia, modo negans vel contradicens habeat aliquem leuem colorem,quod facit ad ea quæ habentur per Bar.in l.post rem. ff. de transact.& in l.eleganter.§.si post.ff.de cond.indeb.& quod not.in l.j.C.de procur. Secũdò per illum tex.commendatur aureum dictum Bal.in l.debeti.C.de fideic.lib.quòd leuis occasio excusat citatum dicentem,se non iturum ad iudicium,à calumnia vera,per gl.ord. & singul.in l.j.§.hoc iudicium.in fi.magna gloss. ff.si quis ius dicenti non obtemp.

Modicum quippiam sufficit,vt nõ dicatur filius esse in euidenti calumnia.

Decimononò hùc facit text. in c. non potest.de præb.lib.vj. cuius hæc sunt verba. Non potest dispensatio super pluralitate beneficiorum cõcessa impetranti prodesse, qui aliquod quantumcunque beneficium modicum subticuit cum illam impetraret, quod confirmat tex.in c.si proponente.de rescr.extra.

Vigesimò,ne quis putet illud ibi procedere, quoniam dispensatio sit res ambitiosa & restringenda,per text.qui loquitur in simplici impetratione,in c.si metu.eo.tit.de præb.lib. vj. vbi si quis impetret beneficium, & in impetratione taceat aliud beneficium quantumcunq; sit modicum,non valet impetratio:id quod etiam antè cautũ fuerat, licet non tam expressè in c.si proponente. de rescrip.extra.

Dispẽsatio super pluralitate beneficiorũ, quando nõ valeat.

Dispẽsatio res ambitiosa.

Tacens aliud beneficium in impetratione quantumcũq; sit modicum, non valet impetratio.

Vigesimoprimò,tradit gl.commendabilis in l.res bona fide.ff.de contrah. empt. quòd si res ita sit vendita, vt nisi statuta die &c.& fuerit solutum precium præter vnum nummum, non secus erit res inempta,ac si nihil fuisset solutum, per text.eo.tit.l.fistulas. §. qui fundũ. & l.cum fundus.ff.de condit.& demonst.& l.etiam circa.ff.de solut.l.tutor.§.Lucius.C.de distract.pign.l.quandiu.C.de distract.pign.quam glos.Bal. quoque amplectitur in rub. C. de contrah emp.in x.q.& in l.cum adeò.col.ij.vers. sed alibi. extra de rescript.

Res ita vẽdita,vt nisi statuta die pretiũ soluatur sit inempta.

Vigesimosecundò per illam gl dicit Bal.in d.l.res bona fide.quòd si statutum irritum faciat contractum nisi soluatur gabella, & ex solutione ipsius gabellæ deficit vnus nummus, non valet contractus:id quod etiam videtur voluisse idem Bald. in l. ij. in fi. ff. ad Silleia. & Ange.in l.in rebus.§.possunt.ff.commo.& Barb.in d. proœmio cle.& consi.lxxxviij.sapienter scribitur.col.antepe.lib.iiij.Bal. tamen videtur velle contrarium in l.quanuis.ff.de cond. & demon.& Rom.in l.ij.ff.ad Silleia.

Statutum irritum faciens contractum, nisi soluatur gabella & ex solutione deficiat vnus nummus, contractus non valet.

Vigesimotertiò voluit alia gl.not.in c.quia sæpe.in verbo,planè.de elect.lib.vj. amplians tex. ibi, statuentem omnia bona à prælato mortuo relicta, vel ecclesia vacante obuenientia futuro successori reseruari,& qui ea occupauerint ipso facto ab officio & beneficio suspendentem,donec restituerit,vt procedat etiam vsque ad rem minimam, per tex. iij. q. j. c. redintegranda.

Vigesimoquartò quicquid ex pacto accidit quantulumcunque sit, id vsura est. c. putant. xiiij.q.iij. & c.plerique.& ibi gloss.e.& tex.in c.nauigante.vbi Panor. extra de vsur. Et propterea dicit Bal. in rub. extra de consuet. col. vlt. quòd consuetudo non potest permittere vsuram etiam in vno nummo,idem quoque confirmat Bal.in auth.ad hæc.col. ij.in fin.C.de vsur.& sequitur Ias.in §.fuerat.col.iiij. & v. Instit. de actio.& Rochus Curt.in c.vlti.col.ix. vers. vij.amplia. extra de consuetud. vbi & hoc dicitur generalius , quòd non valet consuetudo contra ius diuinum etiam in modico.

Vigesimoquintò scribit Bar. in l.inter stipulantem. §. sacram. col. vij. ff. de verb.obligat. quod statutum prohibens bannitum ad honores aliquos prouehi , habet locum in eo qui duntaxat momento temporis fuit bannitus,quod dictum solus Iason ibi annotauit col. viij. versic.vltià scribentes.vbi dicit hoc singulare,multisque similibus confirmat: dubium tamẽ istud relinquit, propterea quòd illud statutum est pœnale & odiosum.

Vigesimosextò voluit Bartol. & ibi ante eum omnes in l.si non sortem. §.si centum. ff. de cond.indeb. quod datio in solutum facta pro maiori summa quàm sit debitum etiam in modico, & vt dicit Paulus Castrensis in nummo, & Iason quoque vitiatur , idque confir-

matur per multa ab Iasone hoc loco allegata.

Heres damnatus vt certa die decem, aut fundũ det, nouem tantum datis, fundus æque peti potest ac si nihil dedisset.

Vigesimoseptimò dicit Bald.in l.j.in xiiij.q. pen. col. C. de his quæ pœn. nomi. quòd si testator hæredi mandauerit, vt certa die daret mihi decem, alioqui daret mihi fundum, & hæres infra huiusmodi tempus nouem tantum dederit, æquè possum fundum illum nouem restitutis petere, ac si nihil omnino hæres dedisset. Pau. Cast. in l.v.§.vlt.vbi gloss. ff. de verb. obliga.& sequitur Barb.consi.lxxiiij. omnia quæ facitis.col.ix.lib.iij.& in proœmio clem. in vtraque lect.& in l.iij.§.Cato.col.xxij. ff. de verb.oblig.& consil. xl præclare scribitur.col. xij.lib.j.& consil.lvij.cuius idem est initium.col. iiij. lib.j. & consil. xxxiiij. illud in medium referam.col.v.lib.iij.& dicto consi.lxxxviij.col.antepen.lib.iiij.& in clem.literas. col. xxiij. de rescript.& Iason qui hoc dicit notab. in l.si insulam. col.xviij.versic.vltimo ad illud.ff.de verb.obligationib.

Reus qui potest totã summã soluere excepto vno nũmo, subiicitur regulæ, qui nõ habet in ære &c.

Vigesimooctauò dicit idem Bald.in l.cum sit.C.de sepulc.viol. quòd regula qui non habet in ære luat in corpore, habet locum etiam si reus totam summam soluere posset excepto vno nummo. arg.l.v. §.si sortem.ff.de verbo.obli.& sequitur Iason qui hoc dicit mirabile & singul.in l.ij.col.xvj.versi.quid autem sit.C.de iure emph.

Statutum disponens dotatã non succedere, procedit in dotata exigua dote.

Vigesimonono scribit ipse Bal.in authe. res quæ.C.commu.de legat.quòd statutum disponens, quòd filia dotata non succedat, procedit in dotata modica & exigua dote, vt & ipse consuluit consil.cclviij.cum in causa Pisani conuentus. in c.si proponente. extra de rescrip. arg.gloss.quam dicit singul.in l.si quis priore.ff.ad Trebel. & idem consuluit Bened. Cap. consi.xxxviij.& si viso & considerato. & Socin.consil. cxxj. præmittenda est disputatio.col. ix.versi.præterea dicat mihi lib. iiij.

Syndicus qui tenetur denũciare malefactores, vnicũ prætermittens, quomodo puniatur.

Trigesimò, idem scriptum reliquit in l.minoribus.in fi. C.de his quib.vt indig.quòd syndicus, qui ex forma statutorum tenetur sub certa pœna denuntiare malefactores, si vnicum ex multis prætermiserit, æquè punitur ac si neminem denunciasset, sequitur Barbat. dicto consil.lxxiiij.lib.iij.& in d. proœ. cle. in vtraque lectione, & in d.§.Cato.& d. consil. xl.lib.j. & d.consi.lvij.eo. lib. & dictis locis suprà alleg.

Venditor potest totã rem retinere, pro vno nũmo pretij non soluto.

Trigesimoprimò, venditor potest totam rem venditam retinere etiam pro vno nummo pretii non soluto, vt voluit Bald.in l.vlt.C.commod.quem sequitur Iason in auth. qui rem. col.v.C.de sacrosanct. eccl.qui & multa similia istic colligit.

An qui nõ possunt portare vinum extrà, non possint quoque vnam metretam deferre, quin incidant in pœnam.

Trigesimosecundò tradit Bald. in l. j. in verbo, nec gustus quidem causa.C. quæ res export.non debent. quòd illi qui non possunt portare vinum extrà, non possunt quoque vnam metretam deferre quin incidant in pœnam, & sequitur Barbat.in dicto §. Cato. & in dicto proœ.clem.& dicto consi.lvij.lib.j.& Matth. de afflict.in constit.Siciliæ magistros syndicarios in vj.notab.Iason tamen tenuit contrarium in l.ij.col.vlti.ff.de iurisdict.omn. iudic. ob id nempe motus quoniam id statutum pœnale est. Verùm ratio eius l. cui Bal.innititur spectanda est. Ea enim prohibet ad barbaros vinum, ne gustus quidem causa deferri: quod nõ alia ratione factum videri potest, quàm ne eius liquoris gustu admoniti Barbari arma in nos vertant, idcircoque nostras regiones armis quærere studeant, vnde sibi id liquaminis comparare possint. Nam qui primi Gallorum patriam inuaserunt, hoc gustu allectos tradit Titus Liuius lib.v.in hæc verba scribens, Gentem Gallorum traditur fama dulcedinis frugum, maximeque vini noua tum voluptate captam alpes transiisse, & inuexisse in Galliam vinum illiciendæ gentis causa. Igitur cum in casu Bald. l. municipalis magis locupletandi territorij sui causa, & auertendæ caritatis annonæ ita iubeat, quàm alia causa: certè non videtur qui gustus causa vinum aliò detulerit, ex eiusmodi statuto esse puniendus cessante videlicet statuti ratione, vt etiam scitissimè annotauit And. Alciat.lib.iiij.disput.c. xj.

Trigesimotertiò per solutionem vnius nummi interrumpitur præscriptio, argu.l.j. §. cepisse sic accipimus.ff.de pollicit. quod & voluit Bald.in c.illud.col.vlt.vers.sed an per solutionem.extra de præscr.& Ias.in d.auth. qui rem. & Philip. Dec.in d.c.de appellationibus. col.i. extra de appel.

Trigesimoquartò regula, spoliatus ante omnia est restituendus, nec antè debet audiri aduersarius, procedit etiam si vnus duntaxat denarius deesset.quod dicit esse notandum: & sequitur Ias.in d.auth.qui rem.& in l.sancimus.col.iij.vers.viij.extende.C.de iudic.idem voluit Bald.in c.conquerente.col.j.per tex.in verbo, integrè.de restit.spol.& Philip.Dec.in dicto consi.xxxiiij.an & quando propter contumaciam.col.vlt.

Trigesimoquintò si statuto pœna imposita est non soluentibus integras præstantias, qui eas soluendo denarium omiserit, perinde incidit in pœnam, ac si nihil soluisset, vt vult Bald. in l.quãdiu.per illum tex.C.de distract.pign.& idem in l.stipulatio hoc modo.ff.de verbor. oblig. hoc dicit procedere siue pœna sit imposita respectu cuiusdam magnæ quantitatis, siue paruæ, & vt dicit ibi Raph. Cuman. etiam si quid minimum nomine pœnæ promitteretur, de quo plenè & Ias.hic, col.ij.versi.iij. pondera.

Trigesimosextò tradit Bal.in addit.Spec.in ij.parte titu.de appel.§.restat videre. versicu. sed pone dicit statutum.col.vij.quòd si ex forma statuti debeat appellans infrà certum tempus sol

pus soluere sex denarios pro libra, alioqui sit appellatio deserta,& qui prouocauit omiserit solutionem nummi vnius facere,appellatio non minus erit deserta,quàm si totum omisisset soluere,& hoc sequitur Alex.in l.in executione.§.item si ita.ff.de ver.oblig.quod & non mediocriter commendat Iason in dicta authen.qui rem.

Propter minimā partem cōtractus nō impletam, obstat exceptio agenti ad principale.

Trigesimoseptimò æterna memoria dignum est, quòd propter minimā contractus partem non impletam ex parte actoris, licet pars illa non respiciat substantialia ipsius contractus,agenti tamen ad principale obstabit exceptio implementi non secuti,vt asserit Bald.in l.pacta conuenta.in ij.notab.ff.de contrah. empt.

Exequutor ad pias causas nō trāsfert dominium rei à se vendita, si totū pratium receperit excepto vno nummo.

Trigesimooctauò si executor ad pias causas totum pretium rei à se venditæ receperit,excepto vno nummo,de quo fidem habuit,ob id non transfert dominium,argu.d. l.quandiu. C.de distract.pign.quod & voluit Bal.in l.in ciuile.col.vlt. versic. sed pone quod executor. C.de rei vendic.

Qui restituit vnum nūmum incapaci,an cēsetur indignus tota hæreditate.

Trigesimononò si qui commodauit tacitam fidem de restituendo vno nummo incapaci, censetur indignus tota hæreditate,vt voluit idem Bald. in l.etiam. in pen.q.per tex ibi C. ad leg.Falci.eiusdem tamen sententiæ,non est Alexan.in l.ex facto.§.Iulianus. in fin.ff. de vulg. & pupil.substit.vbi Iason col.j.in iij.not. per tex. in l. hæredes qui tacitum. ff. de his quibus vt indig.

Si dictū testis est falsum in vno nūmo, totū vitiatur.

Quadragesimò si dictū testis est falsum in vno nummo,totum vitiatur per text.ix. dist.c. si ad scripturas.& iij.q.ix.c.pura.& c.nihilominus. Bal. in c.cum adeò.col.ij.de rescrip.

Autoris opinio.

Quadragesimoprimò scribit idem Bal.in l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obl. quòd ille text. reprobans promissionem alicuius rei factam , si promittens eum cui promiserat non instituerct hæredem, habeat locum siue res magna , siue modica fuerit promissa, imò etiam vt dicit Cuman. ibi, si minimum quidpiam fuerit promissum. Iason quoque ibi optimam tradit regulam , quòd vbicunque aliquid contra bonos mores geritur , ibi non fit distinctio quantitatum : dicit tamen postea se dubitare,an verum sit illud Cuma.cum verisimile non sit,vt metu tam exiguæ rei quis inducatur ad illum hæredem instituendum . sed ego Cuma. sententiæ accedo per rationem quam & ipse adducit, quòd vbi de iure cōmuni agitur,minima quoque consideranda sunt,vt postea dicemus in fin. Et etiā quia huiusmodi promissio est contra bonos mores,vt dicit ibi text.

Masculo excludente fœminam per statutū sufficit masculum momento extitisse, vt perpetuo maneat exclusa.

Quadragesimosecundò si statutum simpliciter dicat, quòd filius masculus excludat fœminam sufficit quòd masculus fuerit momento temporis , vt perpetuò maneat exclusa, vt voluit Anton.consi.xx.æquitas valde suggerit.& Ias.in l.inter stipulantem.§.sacram.col.viij. vers. secundò facit.ff.de verb.oblig.Bal.in l.si quis posthumos.§.j.col.vlt. ff.de lib.& posth. idem Bal.in l.in quibus. vers.sed hic cōcurrit alia.C.de secun.nup.per gl.ibi & Maria. Soci. consi.v.præsens consultatio.& Alex.consi.xxix.qui abundè.circa fi.lib.j.

Hæreditatem patris nō aditam transmittit filius suus ad quoscunq;. Etiā si post mortem patris horam tantum vixerit.

Quadragesimotertiò voluit Bald.in §.in nouissimo.col.ij. C. de caduc.tollen.dum quærit,an retenta communi opinione , quòd cū filius suus transmittit ex potentia suitatis hæreditatem patris non aditam ad quoscunque,vt not.in l.si infanti.C.de iure deliber. An istud procedat si filius infans post mortem patris horam tantū vixerit , & respondet sic esse , quia momentum sufficit.quod volunt & recentiores ibi.

Quadragesimoquartò tradit quoque Bald. in l.non tantum. per illum text. vbi Angel. in lect.Florentina,quòd matrimonium momentaneum sufficit,vt vir lucretur tertiam partem dotis ex statuto Perusino,quod & sequitur Franc.Aret.in l ij.col.j. & in l.si ante nuptias. in fin.ff.solu. matr. & Ias.in dicto §. sacram.qui hoc dicit valdè not.cum non videatur sustinuisse onera matrimonij , propter quæ videtur deferri tale lucrum dotis. l. pro oneribus.C.de iure dot.Idem Iason in l.si donatione.§.j.in fin.ff.de condict.cau.dat.Et ego quoque copiosè satis in repet.l.si vnquam.in verbo,donatione largitus.C.de reuoc. donat.his adde quod voluit idem Bald.in l.j.col.ij.C.de priuileg. priuilegia dotis competere etiam si matrimonium momento tantùm duret, quod memoria dignum existimat Iason vbi suprà.

Quadragesimoquintò , si cedens bonis vnum denarium sibi reseruauit, non valet cessio, quia ea non est integra,vt not.in l.pen.ff.de cess. bon.& voluit Bald. in l.vlti.col. ij. versicul. quæro quid si cedens.C.qui bon.ced.poss.

Quadragesimosextò scriptum reliquit Bald.in c.cum omnes.col.v. versi. ex his patet responsio. extra de constit. quòd ex fonte pluribus communi non potest maior pars aquam alicui concedere non consentiente minori parte, per not.in l. ij. C. quæ sit longa consue. & in l.iiij.§.actor.ff.de re iudic.vbi Bart.

Quadragesimoseptimò scribit idem Bal. in c.licet causam. col. viij. versi. ex prædict.apparet.tit.quis dic.con.mar.& Iaco.But.in l.incerti.C.de interdic.quòd ea propositio dicitur pertinens,quæ qualitercunque adiuuatur etiam leui præsumptione,& indirectè,quod confirmat quoque Bald.in c.quoniam.versic. ibi,aliquid notandum. extra de testibus. dicitque quòd quæ modicum ad causam conferunt , pertinentia dicuntur gloss. in clem. j. in verbo, aut earum parte.de foro compe.cum simi.& rursus idem Bal.in c.dudum.ij. col.vj.versicul.

multa

multa ergo opponuntur.de elect.Cyn.in l.ij.§.quod obseruatur.C. de iur. cal.

Mala fides tẽporis momentanei, impedit præscriptionem. Quadragesimooctauò si rem alienam possidens semper habuerit bonam fidem, præter quam in vltima die præscriptionis, nullo modo præscribit propter malam fidem momentanei temporis, vt voluit Bald.in c.vlti.col.pen.versicu.modo quæro.extra de præscr. & per text.in c.veniens.eod.tit.

Forma contractus cõsistit ex integritate. Quadragesimononò ex paruo defectu incidit quis in magnam pœnam contractus, quia non seruat formam illius, quæ ex integritate consistit, vt idem Bald. annotauit in dicto c. cum adeò.col.ij.extra de rescrip.per text.in l.hæredes.§.idem.ff.famil.erciscun.

Propter excusum vnius nummi vltra dimidiã iusti pretij, debet suppleri totum pretium. Quinquagesimò propter excusum vnius nummi vltra dimidiam iusti pretij, debet suppleri totum verum & iustum pretium, vt Bald.quoque scriptum reliquit in c. cum causam quæ inter œconomum.col.j.versic.adhuc pro intellectu literæ. extra de testib. & idem in l. ij.in xij.q.C.de rescin.vend.& Anto. Burg. in c.cum dilecti.col. iiij. vers. elicio ex isto. extra de empt.& vend.& iterum in c.cum causam.col.iij.eo.tit.& est communis opinio sufficere in hoc casu quemlibet excessum, & ita voluit gloss. j. in dicto c.cum causam. vbi Panor.in ij.notab.Salic.& Paul.Castr.in dicta l.ij.vterque col.j.Pet. Ancha. in repet.c.j.col. cxxij.de constitu.& Cepol.in tract.de simul. contract. col. iiij. secundæ præsumptionis primi casus suæ distinctionis,versi.verùm quia dictum est.

Vtrum emphyteota ex defectu solutionis vnius denarij æquè cadat ab emphyteusi ac si defecisset in magna. Quinquagesimoprimò,vt paulisper Bald.relinquamus, hûc quoque pertinet, quod voluerunt Pet.Cyn.Bart.Bald.& omnes in dicta authen.qui rem.C. de sacrosanct.eccl. quòd emphyteota ex defectu solutionis vnius denarij æquè cadit ab emphyteusi, ac si defecisset in magna,& ita voluit Bald.ipse in dicta l. quamuis. ff. de condit.& demon. & in l. cùm allegas.in vij.opp.C.de vsur.& in c.significante.in fin.de rescrip. & in dicto c.cùm adeò. col. j.in fi.eo.tit.& consil. ccccxxxiiij. pactum inter locatorem. post medium.lib. j. & consil.cc. vulgare est quòd colonus.lib.ij.& Barb.consi.liiij.à Ioue principium.col.iij. lib. iiij. & in c. aut si libellario.col.j.tit.quib.modis feu.amit.& iterum Barb. consi.xxxvj.sapienter scripsit, in fin.lib.ij.& Iason in dicta l.in executione.§. item si ita.ff.de verb. oblig. & in l. ij. col. xv. versic. xv.C. de iur. emph. *Pactum appositum in contractu emphyteotico.* Quod etiam procedit cum quis propter cessationem solutionis cadit ab emphyteosi ex pacto in contractu apposito, vt voluit Bald. in rub. C. de contrah. emp.in x.q.& in d.l.res bona fide.ff.eod.& Barb.dicto consil.xl.col xj. lib. j. & dicto consil. liiij.à Ioue principium. Procedit item cum res emphyteotica data fuit pro pensione vnius denarij annui tantùm, prout loquuntur docto. vbi suprà, sed etiam si fuit data pro maiori summa quæ fuit tota soluta excepto vno nummo,vt voluit Paul.Castr. & Alex.in dicta l.in executione.§.item si ita.ff.de verbo.oblig.sequitur Ias.in l.ij. col.xvj.C.de iure emph.istudque idem Ias.latè confirmat in dicta auth.qui rem.reprehendens Bal.quem dicit velle contrarium in l.ædem.col.iij.vers.sed nunquid pro vno nummo.C.loc.sed Bal.si rectè animaduertamus non dicit contrarium in emphyteota, quin potius eandem semper est sequutus sententiam,faciens discrimen inter emphyteotam & feudatarium ex vna parte,& inter colonum & inquilinum ex alia, vt videlicet emphyteota & feudatarius cadant propter cessationem vnius denarij,isti non cadant: sed quòd colonus etiam cadat propter vnum nummum non solutum tenet Bald.sibi contrarius consil.xx. vulgare est.lib. ij. & Alexan. consil. cvj.magnifice prætor.col. vj. versic. & per prædicta. cum seq. lib.iij.limitans ibi procedere, nisi esset error per d.l.quamuis.ff.de condit.& demonst. Sed & hoc idem in emphyteota limitat Barb.in proœ.cle.col.v. in j.lect. & col.x. in ij. lect. procedere nisi etiam per errorem non fuisset solutus ille nummus per text.in d. l. quanuis.& ita dicit se de facto consuluisse.

Discrimen inter emphyteotam & feudatarium, & colonum & inquilinũ.

Thesaurarius si quid tantillum suffuratus sit ex ærario, incidit in pœnam furis publicæ pecuniæ. Quinquagesimosecundò ærario publico præfectus, siue (vt loquimur) thesaurarius, si quid tantillum ex ærario suffuratus sit, incidit in pœnam statuti punientis publicæ pecuniæ furem,vt voluerunt Bald.Rom. Franc.Aret.& Angel. in l.si seruum.§.prætor.in fi.ff.de acqui. hære. idque tanquam singulare annotat.Iason in d.auth. qui rem. Quod tamen limitat Fran. Aret. nisi honestas personæ ea esset quæ induceret præsumptionem nullo id dolo factum fuisse,per tex.in d.l.quanuis.vbi Bart.de condit. & demonst.

Quinquasimotertiò,si ex forma statuti non debet puniri qui offenderit aliquem, & cum eo inita pace & concordia,soluat ei posteà certam summam, si defuerit nummus vnus, non proderit concordia.Angel.in d.l.si seruus.§.plurium. col. ij.vers. & ideo si ex forma statuti. ff.si quis caut.sequitur Alex.d.consil. cvj. versic.pro hoc bene facit lib.iij. vnde infert,quòd si cui ex statuto pœna delicti remittitur si infrà mensem soluerit quartam partem condemnationis,si cum soluet omittat vnum nummum, pœnam non euitabit, idem quoque Ange.tradit in d.l.in executione. §. item si ita.& ibi post eum Imo. & Alex. ff. de verb. obl. quòd si ex forma statuti quisquis certam summam soluerit de banno cancelletur, non est statuto satisfactum si desit vnus denarius,sequitur Rom.in l.ij.ff.ad Silleia. Bart.d.consilio lxxiiij.& d.proœ.cle.& d.consi.xxxiiij.col.v.lib.iiij.

Quinquagesimoquartò prohibitus alienare bona hæreditatis sub pœna priuationis, alienando vnam rem etiam minimam tota hæreditate priuatur. Dec. in dicto c. de appellationibus

nibus.col.ij. de appel.& in c.maioribus.de præbend.idem voluit Angel.consi.clxviij.ex isto dubio.in ij. q. Iohan. Cald. in tract. de ecclesiſt. interd. char. clxix.huc facit quod tradidit Anton.in c. vlti. col.xliij.extra de consuetu.quòd modica dissimilitudo impedit argumentum à simili,& sequitur Felin.in c.j.col.iiij.versi.v. limita.extra de sponsal.

Quinquagesimoquintò consuluit latè Fulgos.consil.ciij. Titius condidit testamentum. col. iij. versic. item vt sæpe est dictum, quòd non licet mendicantibus habere annuos redditus quantumcunque sint modici valoris, sicut neque etiam licet quicquam quantumuis minimum proprium habere, per c.cum ad monasterium. in prin. extra de statu monac. & c.nolo.& c.non dicatur xij.q.j.idque dicit singulare Philip.Dec.in c.in præsentia.col. antepen.versi.tertia conclusio. de prob.

Mendicātibus non licet habere annuos redditus, quantūuis sint modici valoris.

Quinquagesimosextò in causa quantumcunque leuis momenti debet iurari de calūnia, per text.in l.thesaurus. ff. ad exhiben. & d.c.de appellatio. & ibi illum sequi videntur Ioan. Ana.& Bal.in addit. Spec.tit.de iur.cal.§.sequitur videre.versi. quid si causa modica.voluit idem Specul.tit.de arbit.& arbit.§. vlti. versicul. vt autem circa materiam.quòd si quis sub pœna promiserit dare certā summam infrà aliquod tempus, pœna committitur in solidū, si quid summæ promissæ desit, l.stipulationum aliæ.§.si sortem.ff.de verb.oblig.& l.in executione.§.pen.ff.eod.& arg.l.quandiu.C.de distract.pig. Angel.in d.l.in executione.§. pen. vbi etiam Alex.& idem Alex.in d. §.si sortem.

In causa quantumcunq; leuis momenti, debet iurari de calumnia.

Quinquagesimoseptimò,vt filius tanquam præteritus non possit rumpere testamentum, satis est,vt in vno nummo hæres instituatur,quod annotauit Bal.in c.per tuas. col. vlt. versi. item satisfactum est.de probat.& not.in l si quis.j.ff.ad Trebel.& l.denique.§.sed vtrum. ff. de minor.idem Bald.in auth. omnimodo.C.de inoff.testa.gloss.in §.aliud.in authen.vt cum de appellatio.cognoscen.quam facit singul. Philip.Franc.in c.j.col. xv. versic. circa secundum.de testa. lib. vj. Bald. in l.hac edictali.in princ.col.iij.versic. & primo quæro.C.de secund.nupt.& consil.lxj.hæc Lippus Baldatius lib.j.& consil.xcv. considerandum est in fine lib.v.& Ange.consi.xcix.Petrus de vrbe.gl.in auth. nouissima.C.de inoff. testam. Illud denique veluti quoddam auctarium adde quod scribit diuus Iac. c.ij. offendens in vno factus est omnium reus.quod & repetitur in c.defleat.extra de reg.iur.& in c.j.& iterum in c.vlti. de pœnitent.dist.v. & illud Lucæ c. 16. qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est. & iterum cap.19. Euge serue bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens supra decem ciuitates,& Iohan. cap. 12. adhuc modicum lumen in vobis est, Ambulate dum lucem habetis.Et illud quoque Paul. 1. ad Corinth. cap.5. & iterum ad Galat.5. Nescitis quia modicum fermentum totam corrumpit massam?& illud item diui Iac.cap.3.& ecce naues cum magnæ sunt, & à duris ventis agitantur, circumferuntur à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis, voluerit, ita & lingua modicum membrum est, & magna iactat: Ecce quantulus ignis quàm grandem succendit materiam,& in c.in synodo. de consec.dist.iiij.& in l.si vnus.C.de testam.& ff.de transact.l.cum hi.§.si prætor. gloss. in l.vulgaris.in princ. ff. de furtis.& in l. non tantum. C. de legat.& in c.maioribus. extra de præb vbi ecclesia sicut in magnis,ita quoque in minimis suis firmam debet habere vnitatem,& ibi not.gloss. quòd idem iuris est in paruis, sicut in magnis. & in c.nouit. extra de iudic. vbi scribitur ita magnum iudicabis.vt paruum, quod videtur depromptum ex eo quod scribitur Deuter. j. ita paruum audietis vt magnum, & in c.cum ex iniuncto.in fin.extra de noui oper. nunc. vbi vitandum est scandalum pusillorum,sicuti & maiorum. Citaturque testimonium Matth.c. 18.Qui vnum de pusillis istis scandalizauerit qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria &c. Et quod scribit Cicero paradox. 3. quicquid non oportet, scelus esse, quicquid non licet, nefas esse putare debemus, etiam in minimis rebus. Libanius Sophista ad Calisthenem scribit illud prouerbio celebrari: Breuissimi temporis inconstantiam,totius persæpè vitæ fidem auferre.

Filius vt non possit tanquā præteritus rūpere testamentum, satis est vt in vno nūmo hæres instituatur. Offendens in vno factus est omniū reus. Fidelis in minimo. Iniquus in modico. Modicum lumen. Modicum fermentū. Modicum gubernaculum. Lingua modicū membrum, & magna iactat.

Ex quibus planè liquet id verum esse,quod tradit Anto. in dicto c. si proponente.in fin. extra de rescrip.hanc materiam esse brocardicam, vt vocamus,nec in ea certam doctrinam dari posse:doctorum tamen sententias summatim huc adferemus sine allegationibus iuriū, quia nulla ferè alia allegant quàm quæ suprà citauimus.Sunt qui sub duobus casibus hanc rem tam ancipitem comprehenderunt. Aut enim(inquiunt)agitur de iure communi & regulariter de minimis curatur, præterquam in paruis casibus: aut de iure speciali quod est contra ius commune, in quo etiam intelligunt omne remedium quod restitutionem concedit,& tunc de minimis non curatur,ita Bart.post Dyn. in l. si proprietarius. ff. de damno infect.& Bartol.in dicta l.scio. ff. de in integrum restit. & Petr.Ana. & Imol. in dicto c. de maioribus.extra de præben.& Barb.consi.xxxiiij.illud in medium referam.col. v. lib. iiij. & in proœ.clemen.Bald.autem in dicto c.cum adeò. de rescript. primum refert ex Dyn. eandem distinctionem, posteà subdit, quòd aut loquimur de mendacio & veritate,& tunc curamus de modico,quia modicum mendacium vitiat, præsertim in lucro captando: aut loquimur in iuris remediis contra ius commune, & tunc non curamus de modico, aut de vitio

Vnitas in minimis membris esse debet, sicut in magnis. Magnus iudicandus vt paruus. Scādalum pusillorum.

tio corporis,& similiter non curamus. Panor. verò in dicto cap. de appellat. extra, dicit breuiter, quòd si eadem ratio militat in minimis, quæ & in maioribus, de minimis curatur, aliàs secus. Et hoc idem dicit nulla Panormitani facta mentione Francisc. Aret. in l. si seruum. §. prætor ait. col. ij. in fin. ff. de acquiren. hæred. subdit quoque Panor. quòd in extraordinariis remediis regulariter non curatur de minimis, secus in ordinariis. Cardinal. in proœ. Decretal. & iterum in proœ. clem. post princ. dicit regulariter modicum considerari, nisi contrarium sit in iure expressum, & sequitur Philip. Decius in cap. de appellationibus. vbi dicit hoc potissimum obtinere quatuor casibus, videlicet quando dispositio loquitur per verbũ, aliquid: deinde quando loquitur conditionaliter. Itẽ quando illud minimũ pro forma requiritur: postremò quando illud quoq; minimum requiritur, ad integrandum certũ maiorẽ numerũ vel quantitatẽ. & allegat ad vnum quodque membrũ nonnulla ex his quæ suprà diximus. extrà autẽ istos casus, in quibus, vt diximus, huiusmodi regula & cõclusio procedit indistinctè duobus modis limitatur. Primò vt procedat in his quę de iure cõmuni competũt, secus est in extraordinariis, quę contra iuris cõmunis regulas conceduntur: quã limitationẽ intelligit si maiori rei vel summæ pręiudicetur, prout est in d. l. scio. secus est in minimo dãno propter quod non infertur præiudiciũ maiori rei vel summæ, secundum gloss. & Alber. in d. l. scio. Limitatur secundò, quando in minimo proportionabiliter eadem ratio est quæ in magna, aliàs secus. Et ita per hæc conatur Dec. comprehendere omnes aliorum in hac re sententias & distinctiones. At Henric. Bohier. in dicto c. etsi quæstiones. extra de simo. aliter quoque distinguit. Aut enim (inquit) loquimur in dispositionibus iuris communis, aut in priuilegio siue iure speciali. Si in dispositionibus iuris communis, tunc aut in his, in quibus modicum considerare est fauorabile, vel saltem non odiosum, nec indecens seu inhonestum, & tunc de modico curatur. Si loquimur in dispositionibus iuris specialis, tunc aut modicum considerare tendit ad impediendum dispositionem iuris specialis pro conseruando iure communi, & tunc de modico curatur. Aut contra, tendit ad conseruandam dispositionem iuris specialis contra ius commune, & de modico non curatur. Et multa ad hæc allegat ex his etiam quæ suprà citauimus, quæ hîc non repetemus: silentio tamen non trademus quæ scribit Oldr. consil. xxx. de rigore iuris. & Iason in l. turpia. col. penult. vbi allegat Anton. ff. de legat. j. & Philip. Decium in authen. præterea. col. ij. versic. & quod dicitur hîc. C. vnde vir & vxor. Ang. in l. in executione. §. penu. ff. de verbor. oblig. Bal. in l. si pater. in viij. q. C. de instit. & substit. & gloss. in l. sed & partus. §. j. & ibi Baldus ff. quod met. causa. Cætera quæ de rebus minimis dici possunt ex supradictis diiudicentur.

Iuris remedia contra ius commune.
Vitiũ corporis.
In extraordinariis remediis de minimis non curatur.
Modicum considerari nisi contrarium sit in iure expressum, & quibus potissimum casibus.
Quomodo in dispositionibus iuris communis, aut priuilegio modicum curetur.

FINIS.

ANDREAE TIRAQVELLI, REGII NVPER IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

In titul. Res inter alios actas aliis non præiudicare. C. Commentarij.

Actus ex quo quis lædi potest quando nõ præiudicet.

Egulare istud est, vt ad eum actum ex quo quis lædi potest vocari debeat, alioquin nullum illi præiudicium adferet. l. nam ita diuus. ff. de adopt. & l. de vno quoq;. ff. de re iudic. & l. vlt. C. si per vim vel alio modo. & c. later quatuor. ext. de maior. & obed. c. cum ex literis. de in integ. restit. cl. pastoralis. de re iudic. cum simil. allegatis per Panorm. consil. lxviij. quanquam super vacatione. col. vlt. lib. 2.

Hinc illud, res inter alios acta aliis non præiudicat. l. vlt. ff. de re iudic. & l. si cui. §. iisdem. ff. de accusat. leg. Modestinus. ff. de excep. l. j. ff. de excep. rei iudic. l. ij. C. de fide instr. & C. res inter alios actas. c. cum super. & pen. extra de re iudic. cap. inter dilectos. cum simil. de fide instr.

Citatio, actionum principiũ.

Hinc quoque citatio inuenta, omnium actionum instituendarum principium, instit. de pœna teme. litig. §. vlt. & sine qua corruit quicquid actum est per iura supra alleg.

Non vocatus ad iudicium, nullo modo est illi subiectus.

Horum autem multiplex ratio redditur. Primum, quia is qui non fuit vocatus ad iudiciũ non erat illi subiectus, nec tanquam pars, nec tanquam adhærens vel instruens causam, & ideo non videtur ratificare causam, quoniam vigor pronunciationis nascitur ex iudicio in quo erat inclusus, quæ ratio redditur à Bal. in d. l. ij. per illum tex. in iij. notab. C. de fide instr. & in l. ingenuum. ff. de statu hom. Deinde gesta debent ad actores suos restringi, & non ad alios extendi l. sancimus. C. de pœnis. & extra de his quæ fiunt à maio. parte cap. c. quæ sint. & hanc rationem tradunt Ant. & Panor. in d. c. pen. de re iudic. & Alex. in d. l. vlt. col. iiij. ver. item not. ff. eod. Ex quo ille affatim disserit, an valeat statutum quòd sententia contra vnum lata possit executioni mandari contra alium, & quòd ex delicto vnius, alter puniatur, de quo alibi dicam latius.

Præiudicium cui fieri debeat, vt superiora locum habeant.

Sed hæc multis modis limitanda duximus. Primò, vt procedat in eo de cuius præiudicio principaliter, non etiam in eo, cuius solum accessoriè, & in consequentiam agitur, vt voluit gl. notab. in d. l. de vnoquoque. & ibi Angel. Imol. & Alex. & idem voluit Bart. in l. diem. ff. de aqua pluuia. arcen. Bald. in d. l. nam ita diuus. in prin. & in l. ab eo. col. vlt. C. quomodo & quando iudex. & in rub. C. de succes. edict. in fi. & in l. iubemus. col. ij. vers. citabuntur ergo. C. ad Trebel. & in l. si curatoris. de iure delib. & in leg. obseruare. §. proficisci. ff. de off. proconsul. & in l. si suspecta. ff. de inoff. test. & in rub. extra de rescrip. col. ij. vers. an quando impetratur. Angel. Imo. & recentiores in l. filiusfam. §. diui. ff. de legat. j. inter quos Imo. facit illam glos. singul. Domin. in c. vlt. de elect. lib. vj. & latè Alexan. consi. lxvj. visis dubitationibus. col. j. & ij. li. ij. & cons. clvj. stantibus his. col. j. li. ij. & consil. lviij. viso & perlecto. col. ij. ver. non obstat quod domina. lib. v. & consil. lxxxv. ponderatis his. col. vlt. lib. vj. vbi dicit illam glos. esse ad hoc singularem & Barb. consil. j. col. iij. lib. ij. & consil. xlix. scribitur sapienter. col. ij. eod. libr. ij. Felin. in c. de causis. col. iiij. extra de off. deleg. & in cap. illa. de accus. & Ias. in leg. rescriptum. col. ij. versi. secundò moueor. ff. de pact. & latè in l. si quis nec causam. col. ij. ff. si cert. pet. Philip. Dec. consil. ccclxvij. viso puncto. col. vlt. Et de hoc est text. quem plerique omnes allegant, & vbique, potissimum Barb. in l. j. §. denunciari. ibi, primo gradu hærede instituto, non etiam substituto. ff. de ventre inspic. per quem dicit Bart. in leg. in diem. post princ. ff. de aqua plu. arcen. quòd sententia lata pro creditore contra institutum hæredem, nocet substituto, etiam non citato, quod & voluit Bal. in l. nam ita diuus. Ang. Imol. & recent. in d. §. diui. Imol. in l. decem. ff. de verb. oblig. Alexan. dicto consil. clvj. vbi dicit hoc

melius probari in l.ex contractu.ff.de re iudic.& iterum consil. cxxiij.discussis hæsitationibus.col.iij.vers.bene facit aliud. lib.j.vbi etiam dicit facere text. secundum vnam lectionem in l.si patrem.§.vlt.ff.ad Trebell.& hoc singul.reputat Iason in l.ne quicquam.§.vbi decretum.col.vij.in ix.fall.ff.de off.procons.Et hoc quidem confirmat gloss.not.in c.ij.in gloss.ij. de pact.lib. vj. quæ ad text. relata voluit tum demum quicquam dici in detrimentum alterius redundare,quando principaliter redundat,non item quando secundariò,& ibi eam ad hoc notat Domi. col.iiij. inferens, quòd si ex forma statuti debeant ad aliquem actum vocari illi in quorum detrimentum fit,ille actus intelligitur de illis, quibus directè & principaliter fit præiudicium,non autem secundariò,quod dicit esse bene notandum, & sequitur Barb.dicens illam gl.singul.dict.cõsi.j.& dict.cons.xlix.& Fel.in c.vlt.col.ij.extra de maior. & obed.& Ias.qui & hoc dicit singulare & nunquam obliuiscendum in dicto §. vbi decretum.vbi tamen de hoc dubitat,quia ita interpretando, statutum nihil adderet iuri cõmuni contra not.per Bart.& alios in l. iij.§. ait prætor. ff.de damno infect.cum similib. quod & repetit idem Ias.in dicta l. si quis nec causam.

Vtrum vocandi ad aliquem actum ex forma statuti intelligantur illi quib. principaliter fit præiudiciũ.

Hæc limitatio multis similibus fulciri potest. Primum enim id quod dicitur non esse in sua quemque causa (id est ex qua commodum potest reportare) testem idoneum iuribus vulgat.intelligitur vbi commodum principaliter ad illum spectat,secus si secundariò, & in consequentiam solum,vt voluit gloss.ij.q.iiij.c. placuit.& iterum iiij. q. iij.§.item nullus. & Pet. de Bella Pertica in repet.l.ex quacunq; causa.col.iij.ff.si quis in ius vocat.non ier. Bar. in l.si quis duos.per illum tex.ff.de reb.dub.& in l.si cui ita legetur.per illum tex.ff.de legat. j.Cyn.Bal.& recent.in l.dictantibus. C. de testam. Ioh. Fab.in §.legatariis. Inst. de testam. Iac.But.& Angel.in l.nõ solùm.§.quæritur.ff.de procurat.& Ioh.Andr. loquens in pulchro casu in regul.sine possessione. col.pen. de reg. iur.lib. vj.& Bald.in l.in omnibus. in fi. ff.de testib.& in c.cum accessissent.col.iiij.vers.nũquid quilibet.extra de constit.& consi.ccxciij. in nomine domini amen,factum sic proponitur, col.vlt.vers. quantum ad tertium.lib. iij.& consi.ccccxliij.quæstio antiquissima.lib.v.Angel.Aret.inter consi. eiusdem Bal.consi. x.ego Angelus.lib.iij.Alex.consi.lxxviij.in causa & lite vertente inter Bartholomeum col.ij. versi. non obstat.eo.lib.j.& consi.clxxij.visis & opportunè discussis.col.iij. vers.& licet plura. lib. ij.quod & repetitum est cons.xlj.lib.iiij.& idem Alexan. c nsi.xcix. visis processibus causæ. col.v.vers.non obstat etiam.lib.v.& Barb.cõsi.ij.col.v.lib.j.& cons.lxxvij.col.iiij.in fi.lib.iij. Corn.consi.lxj.visa copia processus.col.iiij.vers.vndè non sequitur.lib.iij.Philip.Dec.cons. 100.in causa inquisitionis.col.pen.versi.septimo dicitur. Vnde legatarij in causa testamenti cuius commodum ad eos secundariò pertinet,sunt testes idonei.d.l.dictantibus.& d.leg. qui testamento.& dicto §. legatariis. Similiter quoque substitutus potest esse testis in causa testamenti, quando non agitur de substitutione, vt pulchrè consuluit Ang.consil. cclxxiiij. thema super quo consilium petitur tale est,per tex.in dicto §.legatariis. quod dictum reputat sing.Ias.qui tamen de illius veritate dubitat,in dicta l.si quis nec causam.col.iij.ff. si cert. pet.& expressim contrarium tenuit Bal. in d.l. dictantibus. Hinc quoque est quòd in causa vniuersitatis singuli possunt esse testes,quamuis in consequentiam de commodo eorum agatur c.insuper.& c.tuis.extra de testib.& voluit Bar.in l.intantum.§.vniuersitatis.ff.de rerum diuis.& in l.sed si hac.§.qui manumittitur.ff.de in ius vocan.vbi Alex.& recent. & ibi etiam videbis qualiter hoc intelligitur.

Neminem esse testem idoneum in sua causa, quomodo intelligatur.

Legatarius in causa testamẽti, est testis idoneus.

Et an substitutus.

Singuli in causa vniuersitatis, possunt esse testes.

Item prælatus in causa suæ ecclesiæ,cuius commodum ad se cõsequenter pertinet,potest esse testis in d.c.insuper.Et vnus fideiussor potest esse testis pro alio confideiussore,vt beneficium excussionis consequatur, licet instrumento caueatur quòd quilibet se principaliter obligauerit,vt dicunt Dyn. Cyn.& Bald.in d.l.dictantibus& Bart. in dicta l.si quis duos. ff. de reb.dub.Bal.in l.vlt.§.j.C.de vsur.rei iudic.& Alex.dicto consi.lxxviij.col.ij.versi.& ideo dicit.li.j.licet contrarium tenuerit Angel.Aret.in dicto §.in legatariis.instit.de legat.Et creditor potest esse testis in causa debitoris,vt voluit Iacob.But.in d.l.non solùm.§.quæritur.& ibi etiam Angel.ff.de procur.sequitur Barbat.dicto consi.lxxvij.& Alex.dicto consil.lxxviij. De quo tamen dubitare videtur Ias.in l.quotiens. in fin. C.de iudic. per multa quæ ibi allegat.Hinc postremo dicit not.Ioan.And.in dicto c.sine possessione.col.pen.de regul.iur.lib. vj. quod si episcopus petat contra quandam ecclesiam quartam decimarum,& rector illius ecclesiæ alleget generalem consuetudinem in contrarium, videlicet quòd omnes ecclesiæ & rectores earum illius diœcesis de consuetudine non soluunt eiusmodi decimam, potest ipse rector eam consuetudinem probare per cæteros rectores ipsius diœcesis, quãuis in consequentiam videantur deponere, circa id quod concernit proprium ipsorum commodum:quod dictum sequitur Alexan.dicto consi.lxxviij.lib.j.& dicto consi.clxxij.lib. ij.& dicto consi. xlj. lib.iiij.

Prælatus testis in causa suæ ecclesiæ.

Vtrum creditor potest esse testis in causa debitoris.

Consuetudo in ecclesiis per rectores probatur.

Et idem quoque de iudice dicimus,vt videlicet quis possit esse iudex in ea causa, quæ ad illum in consequentiam solum pertinet, per id quod voluit Dyn. referens & alios ita voluisse in dicta leg.si cui legatur. §.vlt per illum text. ff. de legat.j. quòd fideiussor potest esse iudex

Iudex quando in sua causa iudicet.

iudex in causa rei principalis. Et etiam prælatus in causa suæ ecclesiæ in qua vertitur ipsius commodum in quandam consequentiam potest esse iudex c.& qui emendat.xlv.dist.& ij. q.vij.c.si quis erga.& xxiij.q.iij.c.sępe.vbi gl.in verb.anathematizari.& de priuileg.lib.vj.c. cum paruæ. & glos. in c.j.de pœn.eod.lib. & in cle.j.in verbo,ecclesiæ.de foro compet. & è theologis diuus Thomas xxij.q.c.viij.artic.j.ad id referens quod legimus de Helia,qui fecit ignem descendere super illos qui venerunt ad ipsum capiendum, vt legitur 4. Regum 1. Et similiter de Eliseo, qui maledixit pueris cum irridentibus, vt habetur 4. Reg. 2.& ante illum voluit ipsius præceptor Alexand. ales in iij. parte suæ summæ, quæsti. xlj. membro 5. eodémque vlt.

Huc facit glo.ff.de iust.& iure.l.j.§.huius studij in verbo,ad singulorum.Ex qua not. Bal. & Pau. Cast. quòd verba simpliciter prolata à lege, statuto, vel homine, debent intelligi principaliter & per prius,& non secundariò, per tex.in d.§.legatariis. vt etiam not. in dicta l.si quis nec causam,nec propositum.ff.si cert. pet. Et inferunt ad quæstionem de legatario teste deponente super institutione hæredis interrogato, an commodum ad eum spectat, si respondeat quòd non, ob id non incidit in falsi crimen, quia debet illius dictum intelligi principaliter,& non secundariò,per tex.in d.§.legatariis. sequitur Alexan.consil. lxviij.viso processu contra Antonium. libr.iij. Et subdit Bald.in d.§. huius studij. quòd principaliter, idem est quod præsentialiter, id est primò & immediatè l. & quia. ff. de iurisdic. omnium iudic. & l.item si fundi.§.pen.ff.de vsufruct. Contingenter autem dicitur, illud quod habet aliam causam sub se quæ coniungitur cum alia,& sic dicitur secundariò, id est mediatè d.l. j.ff.de auctor.tut. de quo etiam vide per eundem Bal. in l.principaliter. la ij.ff.de liber.cau. & per Bart. in leg.ambitiosa.in prima regula. ff.de decret. ab ord.facien.& in proœmio C. vnde inferunt quoque Bal.& Paul.Cast.in dicto §.huius studij. quòd statutum puniens seditiosum, intelligi debet de seditioso & turbante principaliter, non autem de seditione & turbatione quæ fit in consequentiam alterius delicti, vt refert Alexand. in addit.Bart.in l.si quis ingenuam.ff.de capt.& postlim.reuer. ita tamen vt nescias an sequatur, & idem quoq; vult apertissimè in dicto consi.lxviij.nuper allegato,& consi.cxiij.viso instrumento.in fi.vbi per hoc consuluit in pulchro casu,& iterum consil.j.col.vij.vers.item respondeo. libr.iij.vbi & per hoc consuluit,quòd statutum puniens capitaliter capientem & detinentem aliquam personam causa libidinis, intelligitur quando capit & detinet causa libidinis principaliter, secus si in consequentiam alterius tractatus, & ad hoc multa similia allegant, quæ ibi videre poteris. Sed tu vide num huic sententiæ sit contrarium, quod consuluit ipse Bald. consi.xxxv.in Christi nomine, eiusque beatæ virginis Mariæ, & Michaelis archangeli, ex insultu libr. ij. quòd si Titius fecit insultum contra B. quem baculo percussit, vnde concitatio facta est in ciuitate, punietur de vulnere, atque etiam de eiusmodi concitatione ex forma statuti punientis facientem concitationem in ciuitate,quod dictum refert Alexan.in l.nunquam plura.col.vlt.ff.de pri.del.

Verba simpliciter prolata, debēt intelligi principaliter.

Principaliter quid. Et quid cōtingenter.

Vtrum statutum puniens seditiosum, intelligitur de seditione principaliter, non in consequentiam.

Ex his fit,vt illa dicantur concernere vtilitatem publicam, cum eam respiciūt principaliter,& non secundariò,ita quòd si datum est aliquibus arbitrium super vtilitate publica alicuius ciuitatis,non poterunt statuere,nisi de his quæ ad illā pertinent principaliter. vt dicit Pau.de Cast.in dicto §.huius studij.& ante illum Bart.quē allegat in l.aj.in fi.ff. ad municip. vbi dicit hoc notandum,de quo etiam per eundē in d.l.ambitiosa.in 1.& 2.regula.ff.de decr. ab ordin.facien.& in dicto proœmio Cod.& nos in tractatu nostro primogenit.

Quæ dicātur concernere publicam vtilitatem.

Sic & semper ferè aliàs nulla habetur ratio, siue consideratio eorum quæ secundariò solum & in consequentiam veniunt,vt patet ex l.j.ff.de auctor.tut.vbi tutor non præstat auctoritatem in rem sibi principaliter profuturam,secus si secundariò, vt in l.si sponsus. §.donationis. & §. generaliter. vbi valet donatio facta à viro vxori, si vir ipse non principaliter, sed in consequentiam donet vxori, & ff.de procurat.l. non solùm.§. vltim. iuncto text.ff.de suspect.tut.l.j.§.pen.& vlt. vbi potest interuenire procurator, quando pœna capitalis imponitur non principaliter,sed in consequentiam,& ita per illos tex. voluit Imo. qui nouum hoc & singulare reputauit in l.pen.§.ad crimen.in iiii.car.ff.de pub.iud.& Ioan.Ana.in cap. veniens.col.ij.& ibi Felin.col.vlt.extra de accus.Barb.qui illum text.dicit valde singu.dicto consi.ij.lib.j.& dicto cons.xj.lib.ij.& dicto consi.lxxvij.lib.iij.Et ante hos omnes Bal. in leg. reos.col.v.C.de accus.& in addit.Specul.tit.de accus.vers.pro homicidio.Et etiam tex.ff.de pact.l.si vnus.§.illud,vbi dolus de futuro principaliter remitti non potest, sed bene in consequentiam,& ff.commu.diuid.l.arbor.§.aquarum.vbi licet incorporalia per se &principaliter non veniunt in diuisionem, veniunt tamen in consequentiam rei corporalis, sicuti & per illū text.voluit Bal.in c.imperialem.§.præterea.tit.de prohib.feu.alien. & ff. de probat. l.cum probatio.ex quo not.glos.aliquid concedi secundariò quod principaliter non conceditur & allegat concord.extra de præscrip.cap.ad audientiam.& ibi glos.in verb.principaliter.quòd id quod Romanam ecclesiam secundariò solum tangit & non principaliter, potest præscribi minore tempore quàm centum annis, quod tempus aliàs requiritur

Nulla ferè habetur ratio eorum, quæ in consequentiā veniunt.

Incorporalia non venire in diuisionē principaliter.

contra Romanam ecclesiam,& illam glos.ad hoc dicit auream Felin.ibi,col.viij. versi. limita prædicta sex modis. Et etiam tex.in c.multorum.de Iudæ.vbi licet Iudæus nō possit principaliter possidere Christianum mancipium,potest tamen in consequentiam fundi, cui est ascriptum. Ex quo not.Pet.Anc.& Ioh.Ana.quòd aliquando licitum est aliquid per quandā consequentiam, quod non licet principaliter. hoc quoque trahunt ad id quod voluerunt Dyn.& Bart.in l.si is qui duos.per tex.ibi ff.de liber.leg. Et Bal.in l.j.in fi.C.pro socio. quòd licet spurius non possit obtinere bona patris,tamen si contraxit societatem cum alio,qui instituitur hæres à patre,certè obtinebit pro portione societatis, nisi appareret (inquit Bart.) illam societatem fuisse contractam in fraudem.

Spurius quomodo possit obtinere bona patris.

Alienari posse in cōsequētiam rei alterius quæ principaliter vēdi non possunt.

Ex hoc fit,vt quæ principaliter alienari non possunt,in consequentiam tamen alterius rei cui accedunt vendi possint.l.ergo.§.quædam.ff.de acquir.rer.dom.& l.in modicis.ff.de cōtrah.emp.& vend.& vtrobique glos.& doct.Ideo licet ius patronatus, cum sit spirituali annexum,vendi non possit principaliter.c.de iure.extra de iure patr.potest tamen accessoriè, & in consequentiam eius rei ratione cuius competit.c.ex literis.eod.per quem tex.dicit glo. notab.in can.filius.xvj.q.vij.quòd licet causa iuris patronatus sit spirituali annexa,nec possit coram iudice laico agitari, nec possit ipse iudex laicus aliquem iure patronatus priuare c. quanto.extra de iudic.Hoc tamen procedit principaliter,secus si veniret accessoriè cū vniuersitate,vt vult glo.in dicto c.quanto.& Ant.Card.qui dicit se ita cōsuluisse,& Panor. qui illam facit singul.& Dec.in d.c.quanto.& ipse Panor.in c.cum laici. vers.sed hîc quæro. extra de iure patr.& Bal.in l.vlt.car.vlt.in ix.qu.versic. nunquid si iudex secularis.C.de edicto diui Adria.toll.& Flor.in leg.via.§.si fundus.ff.de serui. rustic. præd. & Soc. qui dicit ita se consuluisse, & vidisse obseruari in tract. fallent.reg. ccxvij. quanquam sint qui contrarium tenuerunt, quibus argutè respondet Soc.in d.c.quanto. vbi & hoc limitat, sicuti per illum videre poteris.

Vtrum iudex laicus possit accessoriè priuare iure patronatus.

Iudex aliàs incapax principaliter, incidenter potest cognoscere. Et arbiter.

Nec hoc casu tantùm, sed & aliàs iudex potest secundariò, & incidenter, & veluti per quandam consequentiam de his cognoscere,qui aliàs est incapax principaliter, text.est in l. quotiens.C.de iudic.per quem dicit glos.in l.cum proponas.C. de iureiur. quòd licet arbiter non possit assumi in causa liberali l.non distinguemus.§.de liberali.ff.de arbitr.c. causa. extra de in integ. restit. potest tamen de ea cognoscere, cum incidit in aliquam causam, de qua principaliter cognoscit d.l.cum proponas.quam glo.dicit valde singul.Barb.d. cons. j. col.iij.lib.ij.& ante illum hoc dicit singul.& notandum Rom.sing. cccclxviij. causa status. tex.quoque in dicta l.quotiens.per quem dicit Bal.in l.aduersus.C.si aduer.rem iudic. quod etsi de nullitate sententiæ latæ à delegato principis solus princeps cognoscit, vt est ibi text. per quem ita voluit Iac.Butr.ibi,iuncto tex.in l.vlt.C.de legib.Illud tamē procedit,quando principaliter de ipsa nullitate ageretur:quod si incidenter agatur, poterit etiam alius quam princeps cognoscere, quia ratione incidentium quæstionum augetur iurisdictio, id quod etiam voluit Angel. consili. cclxvj. dicta interlocutoria,punctus est per dominum.columna secunda.

Iudex maleficiorum, quomodo de causa ciuili iudicare possit.

Cui proximè accedit, quod licet iudex maleficiorum non possit de causa ciuili iudicare l.solemus.§. latrunculator. ff.de iudic.l.j.§.vlt. & l.quod diximus. ff.de auctor. tut.Ita quòd eius iurisdictio non potest ad eam rem prorogari.l.testamento.C.de testam.vbi Cyn.& Bal. hoc notant, & iidem Cyn.& Bald.in l.si quis ex consensu.C.de episc. aud.& Bart.in l.inter conuenientes.ff.ad municip.Potest tamen incidenter de ea cognoscere.text.est,& exemplū in l. interdum.§.qui finem. ff. de furt. vbi cum huiusmodi iudex cognoscit principaliter de furto criminaliter, poterit vltra pœnam furti incidenter iudicare de restitutione rei sublatæ,& ad hoc dicit illum text.mirabilem Bart. ibi, & valde singul.Barb.d. consi.j. lib.ij. huic quoque similis est tex.secundum Bart.vbi supra ff.finium regund.l.iiij.§.si dicatur. quem & ad hoc dicit not.Ias.in §.ex maleficiis. col.xvj.Instit. de actio. Et hoc certè voluit Imo. in c. cum oportet.& ibi Ana.& Felin.qui allegat multos tex.& doct.col.vlt.de accus.& Bart.in l. ij.§.hoc edicto.ff.vi bon.rap.& in l.j.ff.ad Turpil.& in l.pen.per illum tex.ff.de calum. & in leg.defuncto.ff.de pub.iud.Bal.in l.quod euitandi. C. de condict.ob tur. cau.& in l. obseruare.§.proficisci.in vj.quæst.ff.de off.procons.& in leg.ea quidem. column.xij. C. de accus. Panor.in c.finem.col.xiij.in tertia parte glos.magnæ,extra de dolo & contum.& in c. postulasti.in tertio notab. per illum text. vbi Ias.& Felin.extra de Iudæis. Angel.in tract.malefic. Corn.consi.cxxx.viso libello.col.pen.vers.& insuper etiam iudex.lib.j.& cons.viij.circa primum dubium.col.v.versi.venio nunc ad quartum.lib.iij.

Et econtrà ciuilium, de criminali.

Et è diuerso licet iudex ciuilium causarum non habeat imperium,nec possit de causis criminalibus cognoscere,si tamē causa criminalis incidenter accedat causæ ciuili,de qua principaliter cognoscit,poterit de ea iudicare l.nullum.C.de testib.& ita per illum tex.& in dicta l.quotiens.tenuit expressè Angel. in l.si vacantia. vers. de quarto principali articulo. C. de bon.vacan.lib.x.& Ang.Aret.in dicto tract.malefic.in gl.j. col.ix.versi. tertiò principaliter est videndum. Igneus in rep. l. necc.os §. non aliter n.o 463. & senat. Sil.

Laicus iudex, an & quando possit cognoscere de causa vsurarum.

Præterea quanuis iudex laicus non posſit cognoſcere de cauſa vſurarum, ſed ſolus iudex eccleſiaſticus, vt not xj.q.j.c.in ſumma.& in cle.diſpendioſam.de iud. Tamen ſi in quæſtionem pignoris, aut aliam principaliter coram iudice laico motam, incidat vſurarum quæſtio, poterit de ea incidenter cognoſcere, vt voluit Bal. in c.j.§. ſimiliter.de contro.inueſt. quod quomodo intelligatur ibi illum vide, & Bar.& eundem Bal.in d.l.quoties.C.de iudic.

Dotis causa pertinet principaliter ad iudicem secularem.

Item licet cauſa dotis pertineat principaliter ad iudicem ſecularem, vt dicit glo.in c. de prudentia.extra, de donat.inter vir.& vxor.per tex.in l.mutus.§.j.& in l.quemadmodum.§. j.ff.de iure dot.& in l.vbi.& in l.ſeq. C.eod. Poteſt tamen iudex eccleſiaſticus de dote incidēter cognoſcere, cũ videlicet incidit in cauſam matrimonij, de qua principaliter cognoſcit, vt eſt tex.in dicto c.de prudentia. Quibus adde, quod ſcribit Ant.in c.j.de trãſlat.epiſc.quod electus confirmatus nondum conſecratus, poteſt cognoſcere de cauſa criminali incidenter & acceſſoriè, licet non principaliter, quia non attenditur quod fit in conſequentiã, multaq; in conſequentiam, permittuntur, quæ nõ principaliter, per tex.ſuprà allegat.in l.j.ff.de auct. tut.vbi Bart.& alij Barb.quoque dicto conſ.ij.libro j.& dicto conſ.j.libr.ij.

Iudex delegatus, quãdo fines mãdati excedere possit.

Eaque procedunt non in iudice ordinario ſolum, ſed & in iudice delegato, cuius fines nõ adeò latè patent, vt qui exacta diligentia formam mandati obſeruare debeat, extra de reſcr. c.cum dilecta.in fin. Poteſt tamen non ſolùm de cauſa ſibi nominatim commiſſa, ſed & de alia quoq; quæ incidenter aduenit, cognoſcere, vt eſt text.in l.vlt.in fi.& ibi not.Raph.Fulg. C.vbi & apud quos.& ſimilis omnino tex.in c.cauſa.extra de in integ.reſti.quem ibi ad hoc not.Panor.in tertio notab.adfirmans ratione huius conſequentiæ, & (vt ita dicam) incidentiæ ampliari iuriſdictionem non ſolum ordinarij, ſed etiam delegati iudicis. Et idem quoque procedere in mandato procuratoris, vt ratione incidentis extendatur ad ſpecialiter non commiſſa, vt voluit bona gloſ.in c.pen. eod.tit.

Procuratoris mandatum extenditur ad nõ cõmissa ratione incidentis.

De eadẽ re.

Et id quidem quod dictum eſt de procuratore, obtinet etiam in his quæ requirunt ſpeciale mandatum, verbi gratia. Procurator non poteſt ſine ſpeciali mãdato petere reſtitutionem in integrum.l.illud.§.j.ff.de minor. & c. coram. extra de in integ.reſtitut. quòd verum eſt cum petitur principaliter, ſecus ſi incidenter, quia tunc non eſt neceſſarium mandatum ſpeciale ſecundum Bar.in dicta l.illud.§.j.& ibi Salic.& idem Bar.in l.procurator.in fi.prin. ff.de oper.noui nunc.& in l.j.C.etiam per procur.& in l.qui propria.§. itẽ quæritur. per illũ tex.de procur.ff.& in l.indebitum. C.de condict.indeb.vbi etiam generalius notatur, in omnibus caſibus requirentibus ſpeciale mandatum hoc ipſum procedere per illum text. quem ad hoc dicit ſingul.

Vtrum papa possit tollere ius alteri quasitum ex iure naturali, & quando.

His conuenit, quòd licet Papa non poſſit tollere ius alteri quęſitum ex iure naturali, tamẽ vbi illud ius venit non principaliter ex iure natu[rali, s]ed acceſſoriè, & in conſequentiam iuris eccleſiaſtici, in quo Papa habet pleniorem pote[statem], poteſt ſublato principali etiam ſolo verbo ipſum acceſſorium, quod iuris eſt natura[l]is tollere, vt voluit Inno. in c.ij.per illũ tex.extra, de vot.& obed.vbi Papa tollit obligationem quæſitam laico, diſponendo principaliter ſuper voto, & ſequitur ibi Ant.nec diſſentit Panor. licet det alium intellectum per quẽ probat aliud, & huic modo propoſito accommodatiſsimum, videlicet quod vbi contractus laicorum eſt iuratus, poteſt tolli per Papam cum cauſa, tollendo iuramentum quod eſt principale, de quo etiam per Fel. in c.quæ in eccleſiarum. col.xviij. verſic. tertia declaratio. extra de conſtit.

Inducta ad vnum finẽ, quando possint operari contrarium effectum.

Præterea licet inducta ad vnum finem non debeant operari contrarium effectum l.quod fauore.ff.de legib.& l.legata inutiliter.in prin.ff.de adim.legat. Fallit tamen quando contrarius effectus venit ſecundariò, & in conſequentiam ipſius actus.l.cum ex oratione.quam ita declarat Bal.in dicta l.quod fauore.in vij. oppoſit. & melius facit tex.in l. denique. §. interdum.& quod ibi not.Bart.ff.de pecul.l. ſecundum Philip. Dec.in c. cum venerabilis.ſuper glo.in verbo, confeſſus. extra de exceptionib.

Minor quando immobilia alienare possit sine decreto.

Ad hæc licet minor habens curatorem nõ poſſit alienare immobilia ſine decreto, l.magis puto.§.nec paſsim.ff.de rebus eorum.l.lex quæ tutores.C.de adm.tut.cum ſimil.hoc tamen intelligitur cum hoc agit principaliter. Nam acceſſoriè & in conſequentiam ſuæ perſonæ, ingrediendo videlicet monaſterium, omnia bona ſua dicat monaſterio abſque decreto, modò ſit pubes, vt not.Cyn.in auth.ingreſsi. C.de ſacroſanct.ecc. Can.in c.in præſentia.extra de probat.& Iaſ.in l.vlt. C.de pact. Adde quod voluit Ray. Flor.in l. diuus.in apoſtil. ff.ad Silleia. quòd ſtatutum loquens de pacto offenſi ſiue habentis intereſſe, intelligitur de eo cuius intereſt principaliter, non item ſecundariò, vt not.in l.j.C.de ſucceſ.edict.quibus ſubſcribit Bal.in l.vt vim. col.iij. ff.de iuſtit.& iur.vbi dicit, quòd ſtatutum permittens offenſo facere competentem vindictam, intelligitur de principaliter offenſo, per text.in l.qui liberis.§.hæc verba.ff.de vulg. & pupil.

Statutũ loquẽs de pacto offensi, quomodo intelligatur.

In absente diuersis de causis, quid attẽdatur.

His accedit quod voluit gloſ.not. in l.non verè. ff.ex quibus cau. maio. quòd ſi aliquis ſit abſens, partim cauſa Reipub. partim cauſa rei priuatæ, illud potiſsimum attenditur quod principaliter intendit, quod commendat Bald. per hoc decidens pulchrum caſum in cap.

dilecti.in princ.col.pen.extra de appell.& Panor.in c.cum pro cauſa.ff.de procur.& Iaſ.qui hoc valdè probat in dicta l.ſi quis nec cauſam.col.iij.ff.ſi cer. pet.

Statutum quòd instrumenta garentigiata habeant exequutionem paratam, quomodo intelligatur.

Cui confine eſt,quod voluit Bal.in l.ſi pro te.per illum tex.C.de dot.promiſ.quòd ſtante ſtatuto,quòd inſtrumenta garentigiata habeãt executionem paratam, debet intelligi ad inſtantiam principalis creditoris,non alterius,cuius in conſequentiam ſolum intereſſet,refert ſimpliciter,& dicit notãdum Iaſ.in l.iij.in fi.prin.ff.de tranſact.& in l.ſi vnus ex argentariis, §.ante omnia. ff.de pact.

Ex confeſſione facta non principaliter,nõ eſt quis condemnãdus.

Poſtremò ex confeſſione incidenter,& per quandam conſequentiam facta, & non principaliter,non eſt quis condemnandus,vt dicit Bar.in l.ſi confeſſus.ff.de cuſt.reo. ita intelligenda gloſ.in l.ſi filium.C.de liber.cau.& idem voluit Angel.conſi.clxxiij.viſis actis prædictis,& Angel.in diſput.quæ incipit,Aſtenſis miles.col.ij.& iterum in diſput. incip. duo nobiles gallici.car.iij.Salic.in l.ij.in fi.C.de cuſt.reo.Imo.in c.vlt.col.pen.de confeſſ.& in cap. examinata.in fi.de iu.Panor.in c.at ſi clerici.in prin.col.ij.eo.ti.& in c.j.in fi.extra de excep. & in c.ij.de ord.cogn.& in c.vlt.in vlt.not.de reſtit.ſpol. & conſ.xxv.canonicus.lib.j. Barb. dicto conſi.ij.lib.j.& dicto conſ.j.lib.ij.& Hippol.Marſ.in l.j.in prin.col.antepe.ver. & vltra prædicta.ff.de quæſt.& in repet.rub. C.de prob. col.ij. verſ.limita tamen hæc, & iterum in repet.l.vlt.in xxij.car.& rurſum in xxv.car.C.eo.titul. Et de hoc eſt gloſ.not. quam Barb.in dictis locis facit ſingu.in can.ex pœnitentibus.in fi.50.diſt.quæ dicit not.quòd clerico promouendo nocet confeſsio ad hoc tantùm,vt non promoueatur,non etiam ad hoc vt puniatur, cum ad hoc principaliter non agatur:ſicut nec teſtis confeſſus crimen in ſua depoſitione ex ea confeſsione punitur,vt dicit probari,extra de accuſ.c.inquiſitionis.de quo etiam eſt alia glo.in can.hæc quippe.iij.q.vj.quam ad hoc not. & ſequitur Bald.in l.presbyteri. col.ij. ver.tertio quæro.C.de epiſc. & cler.

Confeſſio incidenter facta,non præiudicat.

Et id quidem vſque adeò verum,vt pulchrè dixerit Sali.in l.j.col.viij. C.de confeſſ.quòd ſi quis à me petit decem aureos mutuò,& ego vt me excuſem dixerim,non habeo,imo quia egebam pecuniis,accepi decem à Titio:qui quidem Titius præſens eſt, non tamen poterit ex huiuſmodi confeſsione agere contra me, cum eam non fecerim principaliter ſuper ipſo mutuo Titij,ſed incidenter, ideo mihi non præiudicat: quod dictum reputat ſingul. Hypp. Marſil. in d. rub. de prob. quo loco ſupra allegaui. Hacterus ſatis hanc primam limitationem comprobauimus,videlicet eum ſolum eſſe citandum, de cuius præiudicio principaliter agitur,nec neceſſe eſſe conuocari, quos in conſequentiam & ſecundariò ſolum actus tãgit,id quod multi ita declarandum exiſtimant,vt videlicet non ſit neceſſarium eos citare ad hoc,vt actus valeat, non autem vt eis præiudicet, niſi ſaltem generaliter fuerint vocati, ſecundum not.per Bar.in l.ſi eo tempore.C.de remiſ. pig. & in extrauag. ad reprim. in verb. per edictum.cum concor.ita in noſtro caſu expreſſe declarat Bart.ſubdubius tamen in leg. filiusfa.§.diui.in j.q.ff.de l.j.& aſſeuerantius Iohan.Fab.in §.licet autem.Inſti. de adop. Ro. in l.peregrè.§.quibus.ff.de acqui.poſſ.& Alex.in d.l.de vno quoque.in fi. & *iterum in l.* populi.col.ix.verſi.nec huic concluſioni.ff.de re iudic.& conſ.lxxxvj.*viſis* dubitationibus. col. j.verſ.fortiſſeo quia dato.lib.ij.& conſ.lxxxiij.in cauſa quæ vertitur inter agentes.col.iij.ver. per prædicta. lib.iij.& conſi.lxxxv.ponderatis his.colum.ij.ver*ſic.nec* ad ſubſtantiã.lib.vj.in quibus locis alleg.no. per gloſſ.in l.cum miles.§.j.in verb.facienda.ff.ex qui.cau.ma. & alia quædam quæ videre licet in d.conſi.Et hoc quoq; expreſsè voluit Felin.in cap.vlt.col.ij. de maior.& obed.qui & ad hoc allegat And.Iſer.in c.ſi vaſallum.tit.ſi de feud.fuer.contr. inter dominum & agn.vbi reſpondet ad d.l.j.§.denuntiari.ff.de vent.inſpic.quòd ibi non erat præiudicium irreparabile,cum eſſet ſaluum ius ſubſtituto probandi partum fuiſſe ſuppoſitum, per l.j.§.vlt.ff.de carb.edict. Quanquam Felin. dicit hoc quoque procedere etiam ſi præiudicium eſſet irreparabile,& idem quoque voluit Iaſ.in l.reſcriptũ.in ij.not. in fin.ff. de pact. Et Philip.Dec.conſi.ccclxvij.viſo puncto.in fin.Quæ declaratio ſi vera eſt,certè hæc prima limitatio non erit limitatio ad noſtram regulam:vtcunque tamen ſit, contra iſtam declarationem facit gloſſ.notab.in leg.in cognitione.ff.ad Silleia. per quam dicit Angel. ibi in fin. quòd ſententia lata contra vnum quem negotium principaliter tangit,præiudicat per quandam neceſſariam conſequentiam ei quem negotium acceſſoriè tangit, etiam ſi non fuit citatus. Ex quo infert, quòd lata contra principalem debitorem nocet mandatori & fideiuſſori non citato,non ita tamen quòd contra eos procedatur via executionis,niſi eſſet fideiuſſor iudicatum ſolui,per not.in l.j.ff.iud.ſolui. quod etiam idem tractat pluribus idem Ang. & Imol.in dicta l.de vnoquoque.& per Bal.in leg.qui duobus.§.qui iurauit.ff.de iureiur.& in l.iij.col.xiij. C.de conueni.fiſc. debit. libro xj.& per Alexand.hanc partem multis rationibus fulcientem dicto conſil.clvj. lib.ij.vbi ad hoc dicit eſſe text. optimum non allegatum ab aliis in l.auctore laudato.C.de emanc. & inter cætera quoque allegat id quod vult Imo. in leg.filiusfamil. §. diui.in fin.per illum text. ff. de legat.j. quod lata pro creditoribus contra hæredem, facit præiudicium legatariis etiam non citatis, vt videlicet plenè excludantur à legato, & per conſequens ab hypotheca bonorum propter ipſos creditores, quia

Superior limitatio quomodo intelligenda.

Cõtra præcedentem declarationem.

æs alienum excludit legatum.l.ſi vniuerſa. C. de legat. l. j. §. penult. in fine ff.ad Trebel. & in §.hinc nobis.in auth.de hæred.& falc. de quo latè etiam per Alex.Angel.Raph. Iaſ. qui multas concord.adducunt & cæteros recentiores in dicto §. diui.quos vide,& cogita ſuper hac prima declaratione. Illud autem inter cætera non omittẽdum, quòd contra illud quod ſuprà diximus ex auctoritate Ange.de fideiuſſore contractus,tenuit Bal.in l.ij.col.vij.C.de eden. vbi tenet expreſsè, quòd lata ſententia contra principalem non nocet huiuſmodi fideiuſſori non citato, quod eſt etiam de mente Bart.in l. decem. col. j. & in l. cum filius.in princ.ibi,per eum formata.ff.de verb.oblig.vbi reſpondet ad not.in d.l.in cognitione.quam partem veriorem exiſtimat Alex. ſibi contrarius in d.l. vlt. col. vj. ff. de re iudic.ideo iterum moneo cogitandum,& vide Pau.Caſtr.in l.in concedendo. ff. de aqua pluuia.arcenda.

Non citandi neceſſariò poſſunt comparere ſi velint.

Secundò declara hanc primam limitationem, vt licet iſti quorum ſecundariò intereſt non ſint neceſſariò citandi, poterunt tamen ſi velint comparere pro ſuo intereſſe ad impugnandum,vel defendendum ipſum actum,vt voluit Bal.in rub.C.de ſucceſſ.in fi.Roma. in dicta l.peregrè.§.quibus.ff.de acquir.poſſeſſ.vbi ad hoc allegat Innoc.in c.humilis.extra de maio.& obed.& etiam voluit Bal.conſi.xlv.mandato & iuſſu dominorum.col. iiij. verſic. & ſi opponatur.lib.ij.& Felin.in c.illa præpoſitorum.extra de accuſ.

Et etiam appellare, licet principalis non poſsit.

Tertiò declara,vt etiam poſsint appellare,licet principalis non poſsit,ex ſententia Bart. & recentiorum in l.à ſententia. ff.de appell. Inn. Panorm. & aliorum in c. cum ſuper extra de re iudic.Alex.in §.diui.

Actus, abſenti & ignoranti, quando noceat.

Limita ſecundò principaliter dictam regulam, qua diximus vnumquemque eſſe ad eum actum conuocandum in quo lædi poteſt vt ei noceat: vt non procedat quando ille ſi adeſſet,non poſſet contradicere,aut aliquid ad impediendum actum allegare,ſiue quoniam illo inuito & reluctante actus fieri poteſt. l.qui poteſt. ff. de regul.iur.vbi eſt text.in hæc verba, qui poteſt inuitis alienare, multo magis & ignorantibus & abſentibus poteſt, & ibi gloſſ. quæ adducit concor.quibus adde tex.ff.ad Trebel.l.recuſare.in princ.& ff.de fideicom.lib. l.iiij.§.illud videamus.& l.ſi eum ſeruum.§.j.& §.vlt. & extra de re iudi.c. cum olim.ſecundum vnam lectionem,& ita voluit glo.in l.j.in verb.ratam.C.qui admit.ad bon.Oldr.conſ. xcv.ex forma iſtius ſtatuti.in fin.Iohan. Andr. in c.ij. extra, de noui oper.nunc.& in addit. Spec.tit.de ſent.§.ſpecies.verſic.habeo de præcepto.circa medium.Arch.in c. Roma.ſuper verb.reuocent.de app. lib. vj. Ioh.Fab. in l.ij.in fin. C. ſi per vim vel alio modo.Imol.in l.ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acquir.hæred. vbi & hoc dicit procedere in materia correctoria.Ioh.Cald.conſil.viij.quod ſtatutum.Panor. in c.cauſam quæ. col. j. extra de reſcr.& in c.bonæ.j.col.iiij.verſic.item not.de elect.& in c.auditis.col.iij.de procur. & in c.accepta. in fi. de appel.Rom.conſil.ccxij.quo ad primum.in princ. verſic. j. & ij. & iterum. col. vij. Pau Caſtr.conſil.cxcvj.ſuper primo dubio. col. vlt. Raph.Cuman conſil. xcviij. ſuppoſito tenore.in fin.Alex.in l.ſi pacto quo pœnam.col.j.verſic. limita tamen.C.de pact. & in dicta l.j.C.qui admit.vbi & hoc dicit procedere in materia correctoria, & conſil.cxxx.difficultas huius negotij.poſt princ.lib.j. & conſil.vj.circa proceſſum cauſæ. col. vlt. lib.iij. Lud.Bolo. conſi.lix.Cor mundum &c.viſo igitur [illegible] ij.& Hipp.Marſil. ſingul. xxx.tu ſcis regulam.Et propterea notab.dicit Anto.in c.veniens.j. col.ij. extra de teſtib. cui Bart.adſtipulatur in l.Theopompus.circa medium.verſic.quod quando aliquis.ff. de dote præleg. quòd licet teſtis debeat iurare præſente parte, ſi tamen talis eſt, cui neceſſariò ſtandum eſt,non eſt neceſſaria partis præſentia aut citatio,& ſequitur Alex. d.conſil. cxxx.lib.j.

Agnati neceſſario nõ ſunt citandi veniẽte patre ad legitimationem naturalium.

Hinc quoque fit, vt ſecundum communem opinionem ad legitimationem naturalium veniente patre,non ſint neceſſariò citandi agnati, vt qui vocati non potuiſſent cõtradicere, ita voluit Cyn.& Bald.qui hoc limitat in l.nam ita diuus.ff.de adopt.Ioan.Andr. & Ant. in repet.Cald.Card. Panorm. & alij in c.per venerabilem.extra,qui filij ſint legit.& in addit. Spec.tit.de ſucceſſ.ab inteſt.§.j.col.vlt.verſi.item ſcias.Fed.Senen. conſi. lvij. videtur mihi quod in priuilegio legitimationis.Bart.in l.Gallus. §. & quid ſi tantum. in fin. & ibi latè recentiores.ff.de liber.& poſth.Gaſp.Cal. conſil. xxx.tit. qui filij ſint legit. Bald. conſil.lvj.an pater qui fecit.lib.j.& in l.j.col.pen.C.de inoffic.donat.& in proœ.C.col. iiij.& in l.vlt. C. quib.res iud.non noceat.& in rub.extra de reſcrip.col.j.& in c.Albericus. de teſtam.& in l. ij.col.viij.C.de ſerui.& aqua.& idem Bald.conſi.cciiij.ſuper primo articulo.lib.ij. & conſil. cccvj.Caſus quæſtionis talis eſt.col.vlt.lib.ij.& conſi.cv.primo eſt videndum.lib.v.& conſi. ccclxj.verba Bart.in prin.eod.lib.v.& conſi.ccclxiij.quæritur vtrum filius.eo.lib.v. Io. Lig. & Franc.Ramp.inter conſi.Bal.conſi.xviij.in quæſtione propoſita.col.iij. lib.iiij.Ang.conſ. lxxxiiij.Pet.Anch.in c.j.de ſucceſſ.ab inteſt.& conſil.ccccvj.circa primum quæſitum. Imol. in c.niſi cum pridem.§.perſonæ.de renunc.Cuma.dicto conſil.xcviij.in fi.vbi dicit hanc eſſe communem opin.& iterum conſil.clxviij.reuerendus pater dominus epiſcopus Vincen. Panor.in dicto c.cum olim.col.v.de re iudic.vbi refert ſe ita conſuluiſſe, ſicuti & verè conſuluit conſil.lxxxv.videtur primo dictam donationem.col.iij. lib.iij. Ioan. Ana. conſil.xxix. viſa imperiali.in quinto dubio.Raph.Cuman.conſil.xcviij. ſuppoſito tenore. col. pen. vbi

dicit hanc esse communem sententiam doct. Alex. consil. clxxxvij. perspectis verbis. col. iij. lib. v. & consil. pen. eod. lib. v. & latè Barb. d. consil. xlix. scribitur sapientiæ. per totum. lib. ij. vbi dicit se ita vidisse consultum per præstantissimos doctores Socin. qui hanc dicit esse communem consil. xlvij. in præsenti consultatione. col. x. versic. ad secundam rationem. lib. iiij. Philip. Decius consil. cccxxxviij. in casu proposito. post princ. & consil. ccclxv. pro declaratione. col. ij. in fin. & consil. ccclxvij. viso puncto. col. vj. Quid autem in legitimatione quæ fit post mortem patris, videbis latè per recentiores in d. §. & quid si tantum.

Princeps in cōcedēdo priuilegiū, nō tenetur citare quibus praiudicat.

Hinc item est, quod multum præced. cap. congruit, quòd princeps in concedendo gratiam vel priuilegium, non tenetur citare vel vocare res, quibus præiudicium irrogari potest, nempe quibus inuitis huiusmodi gratiam vel priuilegium potest concedere, ita voluit glos. & doct. in c. licet. de re iudic. Imol. in dicto c. nisi cum pridem. in fi. extra de renūc. sequitur Bald. in dicta l. vlt. C. quibus res iudic. non noc. & idem Bald. in c. vlti. col. ij. versic. quæro quid de istis executoribus. & Inn. ibi, extra de præsump. & voluit idem Bal. in dicta l. nam ita diuus. col. j. ff. de adopt. Panor. in d. c. cum olim. col. vj. versic. secunda causa. extra de re iudic. addens & hanc rationem, quia qui iure suo vtitur, nemini facit iniuriam, & Barb. dicto consil. xlix. col. ij. versi. præterea facit. Philip. Dec. consil. cccxc. quoniam ex facto. col. vlti. quod tamen limitat Panor. vbi sup. nisi de iure aliud in certo casu caueretur. Sed & tu prætereà potes limitare duobus modis ex his quæ dicit Bart. in l. ij. in ij. not. C. de temp. appel. quòd quando princeps concedit priuilegium in his quæ respiciunt causæ cognitionem, vel partem multùm lædunt, debet pars citari, vide ibi omnino Alexan. in addit. & consil. xj. aliàs consului. col. ij. versi. & quod requireretur. lib. vij. & Bald. in rub. extra de rescript. col. j. & Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. col. penul. ff. de liberis & posthum.

Declaratio animi potest fieri parte absente.

Hinc est prætereà, quòd declaratio animi potest fieri parte absente. l. Pomponius. ff. de neg. gest. & ff. de acquir. hæred. l. j. & l. pro hærede. in prin. & l. si quis mihi bona. §. iussum. & C. de iure delib. si auia tua. & ff. si mensor fal. mod. dixer. l. j. in fin. cum l. seq. & ff. de fideicom. liber. l. si Sticho. & ita per nonnullos, vt voluit Card. in c. exposita. de arbit. & Alexan. dicto consil. cxxx. difficultas. col. j. versic. ij. hoc confirmatur. & iterum paulò ante fin. lib. j.

Actus quādo pendet ex voluntate eius qui facit, fieri potest absente parte.

Hinc etiam est, quod actus potest fieri absente parte, quando pendet ex voluntate eius qui facit, vt not. in l. qui in aliena. §. vlti. ff. de acquir. hæred. Sicut dicimus de bon. possess. quæ potest peti parte non citata, vt voluit gloss. not. ff. de bon. possess. l. iij. §. si eam quam sequitur Bart. ibi, & Bald. illam singul. vbique faciens, videlicet in dicta l. nam ita diuus. ff. de adopt. l. j. & iterum in l. vlt. C. qui admit. & in c. vlti. col. ij. extra de translat. epis. & in c. cum in iure. in fi. extra de offi. deleg. & in c. j. col. penult. de iudi. & in c. prætereà. col. iij. de fer. & dilat. & in c. si quis testium. in fi. de testib. & in c. vlt. col. vlti. de fide instrum. & in c. tenor. col. j. de re iud. & Rom. consi. lxj. licet mihi magna. post princ. & Barb. dicto consil. xlix. lib. ij. & Hipp. Marsil. in l. si vnus. §. custodiæ. col. ij. ff. de quæst. & in auth. sacramenta puberum. col. ij. C. si aduer. vend. Et Alexand. consil. cxxvj. libr. v. quibus probatur etiam ratificationé fieri posse parte absente, vt not. Bart. in l. qui enim. in fi. ff. rem ratā hab. & in l. Pomponius. col. ij. versi. item ex eo. de neg. gest.

Delatio iuramenti potest fieri parte non citata.

Hinc quoque est, quòd delatio iuramenti, de quo in l. si quando. C. vnde vi. & in c. vlti. extra quod met. cau. potest fieri absente parte & non citata, quia non potest facere, quin *illi* iuramentum deferatur, ita voluerunt domini de Rot. decis. ccxcix. licet quòd ad taxationé, in nouis. Refert & sequitur Imo. in c. vlt. col. x. extra quod metus cau. Alex. dicto consi. cxxx. vers. iij. prędicta confirmantur. lib. j. Ias. in repet. l. admonendi. col. vlt. ff. de iureiuran. vbi hoc dicit notab. & latè in dicta l. si quando in ix. notab.

Iuramento stare promittēs, parte non citata iuramentum valet.

A quo non longè abest quod notab. consuluit Alex. dicto cons. cxxx. difficultas huius negotij. lib. j. quòd si ego promisi stare tuo iuramento de damno, & interesse, poteris iurare me absente & non aliter citato, licet agatur de meo præiudicio, cum etiam si essem citatus & adessem, non possem tamen facere quin iurares & tibi crederetur, quod pro singulari refert Catel. Cotta in memor. citat. part.

In adeò notoriis, non requiritur absentis citatio.

Notorium resultans ex facto iuris.

Postremò hinc est, quod in his quæ sunt adeò notoria quòd certum est nullam defensionem absenti competere, non requiritur citatio per tex. in c. bonæ. j. in versic. porrò. extr. de elect. & in c. venerabilem. vbi etiam Panorm. hoc modo intelligit, col. vj. versi. item not. ibi, sunt enim. extra eod. & in c. ad nostram, iij. col. ij. versi. opponitur, ij. extra de iureiuran. & in c. accepta. col. pen. extra de restit. spol. & in c. cum sit Romana. extra de appel. & in c. j. col. ij. de cau. poss. & propriet. & in c. cum olim. vbi idem Panor. qui hoc dicit singulariter notandum, col. vij. versi. not. sing. extra de re iudic. & ita quoque voluit Panor. in c. vestra. col. vlt. vers. circa quartum. extra de cohab. cler. & mulier. & consil. lxviij. in fin. lib. ij. in quibus locis dicit ita debere intelligi gloss. & doct. qui dicunt in notoriis non requiri citationem, quos ibi per eum videre poteris: & hoc quoque sequitur Barb. nulla Panor. facta mentione in l. is cui bonis. col. xix. versi. mihi tamen videtur. ff. de verb. obl. vbi & illud prætereà dicit, quod in notorio resultante ex facto iuris non requiritur citatio, arg. not. in c. adferte. de præ-

sump.

ſump.& in c. Rainutius. de teſtam.& per Bald.in l. j. C. vt quæ deſunt aduoc.part.vbi traditur, quòd non eſt neceſſarium huiuſmodi notorium reſultans ex facto iuris. verum quod ad primum caput pertinet,vide quæ dicam infrà in xxxij.limitatione, in vlt.declaratione.

Aduerte tamen, quòd contra huiuſmodi limitationem poſſent multa adduci: nam ſententia & iudicium redditur in inuitum l.inter ſtipulantem.§.j.ff.de verb.oblig.& tamen requiritur citatio partis l.ad peremptorium.& l.ſeq.ff.de iudic. l. nec quicquam.§.vbi decretum.ff.offic.proconſ.Item teſtes deponunt velint nolint, & pars aduerſa citanda eſt, l. pen. ver.ſed cum oportet. C. de teſtib. & ſexcenta huiuſmodi exempla in eam rem adduci poſſent,vt etiam admonet Catel. Cott. dicto memor.citatio partis. Ideò cogita quid dicendũ, & vide Bar.& Philip.Dec.in l.qui poteſt.ff.de reg. iur.

Cõtra præcedentem limitationem.

Limita tertiò principaliter noſtram regulam,vt videlicet debeat citari is,de cuius præiudicio agitur,vt non procedat quando eſſet futurum periculum ex citatione,vel propter moram, vel propter citandi fugam ſuſpectam, vt de primo voluit Inno. in c. ſignificauit. in fi. extra de teſtib.arg.extra de confirm.vtil. c. cum dilecta. & ſequitur Alex. in dicta l.de vnoquoque.col.ij.in fi.ver.item limita regulam. ff. de re iudic. Ex quo & illud manare poteſt, quamuis & alia ratio reddatur, quod à Bal. pulchrè traditum eſt in auth. eum qui appellat. C.de tem.app.& in c.vj. tit. quo temp. mil. quod vltima die compromiſsi vel inſtantiæ poteſt ferri ſententia, quod ſing. reputat Alex. vbi ſupra col.vlt.verſic. item fallit quando vlti. & Iaſon in l.nec quicquam. §.vbi decretum.col.v.verſi.iij. principaliter. ff. de off. proconſ. de quo etiam per eundem Bald. Paul.Caſtr. in l.admonendi. de iureiur. & in l.ſi quis arbitratu.& ibi latè Aret.col.v.ff.de verb.obl.& in l.ad peremptorium.ff. de iud.& Roman. in l. qui calendis.ff.de ver.oblig.& in rub.de arbit.x.q.Et aliàs,vbi eſt periculum in mora, recedimus à regulis iuris communis, vt latè per Iaſon.in l.de pupillo.§.ſi quis riuos.ff.de oper. noui nunc.Pet.Anch.conſi.cclxxvij.ex prædicta facti narratione. col. j. De ſecundo autem latiùs diximus ſuprà.

Non citatur cui ſit præiudiciũ quando futurum eſſet periculum ex citatione.

Limita quartò non procedere,vbi alteri committitur examinatio,an quis ſit idoneus ſiue dignus,an non,vt voluit gloſſ.notab. in clem. j. de offic.deleg. & Inn.in c. vlt. in fi. extra de transla.prælat.& in c.vlt.col.j.in fi.verſic.item licet more.& ibi Ioan. And.col.ij.in princ. & Bal.col.pen.verſic.quarto quæro,extra de præſumpt.Lauda.in cle.vlt. & ibi etiam Card. in v.q. de reſcript.& iterum in cle.j.& ibi quoque Card.in j.q.de conceſſ. præben.& Bald.in l. ſi qua per calumniam.C.de epiſc.& cler.& in l.non dubium. col. viij. C. de legibus & in l. neque natales.col.vlt. verſic. ſed nunquid in iſta examinat.C.de probat.& in l.certum.col. iij.& ibi Iaſon col.antepen.C.vnde legit.Roman.ſingul. ccclxvj. fuit vnus.verſi.quartò fallit.& Alex.in dicta l.de vnoquoque.col. vlt.verſi.item fallit vbi.

Examinatio alteri commiſſa, an quis ſit idoneus,vel dignus.

Limita quintò non procedere, quando aliquid committitur conſcientiæ alicuius, quia ille poterit procedere ſine citatione, vt voluit Bal.in dicta l.certum.col.ij. in fin. C.vnde legit.& in l.vlt.C.de legit.hæred.& in l.qui ſe piis. C. vnde liberi. Roma. in repet. rub. ff. de arbit.col.ij.in fi.Alex.vbi ſuprà,& Lanfran.in tracta.de arbit.parte vij. col. iij. pro quo bene facit gloſſ.not. in c. ſtatutum.§. aſſeſſorem. in verbo, relinquatur. de reſcript.quam faciunt ſingul.Paul.Caſtr.in l.de pupillo.§.qui opus.ff.de oper. noui nunc.& Angel. Aret. in §. ſed iſtæ.Inſt.de act.ibi,vide Iaſo.Bald.quoque in c.ſi ſacerdotes.extra de offi.ord. Verùm Rom. in d.l.certum.in fin.vult illud dictum Bal. non procedere, quando extaret perſona,de cuius præiudicio ageretur, per id quod notatur gloſſ. in l. vlt. C.de bonorum poſſeſſ. ſecundum tab.vbi ad hoc vt rectè determinet, neceſſe habet rectè informari conſcientiam ſuam, ergo cauſæ cognitio requiritur,& ſic citatio, in l. cauſæ. §. cauſa cognita.ff. de minorib. & hanc poſtremam ſententiam ſequitur Iaſon in dicta l.certum.col.antepenult.& in dicto §.vbi decretum. in xiiij. fall.ibi poſtquam receſsit illud dictum Bal.quod ſing.dicit, tandem adiicit non eſſe ſimpliciter verum, adducitque prætereà quod egregiè dicit Bal.in ſua diſp. ſtatuto cauetur quòd fœnerator.col.vlt.quod ille cuius cõſcientiæ aliquid committitur non poteſt leges tranſgredi,quia intelligitur de cõſcientia legibus munita,& ſecundum leges(vt ita dicam) regulata, non de ea quam ſibi quiſque fabricat.arg.l.codicillis. §. vlt.ff. de leg.ij. Item iſtud verbũ conſcientia importat arbitrium boni viri,non meram & liberam voluntatem,vt voluit ipſe Bal. in l.nulli. col. iij. C. de epiſ.& cle.& in l.vlt.in fi.C.de iure dom.impe.quod & patet ex not.in cle.j.in verbo, oneramus. de iure patr. Sed cum aliquid committitur per verba importantia arbitrium boni viri,debet talis commiſſarius partes citare,vt voluit Bar. in extrauag.ad reprim.in verb.ſine figura.& in verbo,videbitur.& Bal.in l.captatorias.in iij. q.C.de teſtam.milit.& ita quoque iiſdem rationibus tenuit Alex.ſibi contrarius conſ.ccxix. viſis verbis domini Grimaldi lib. ij.

Conſcientia alicuius cõmiſſum.

Cauſa cognitio requiritur, vt quis rectè informetur.

Cõſcientia legibus munita.

Et quã ſibi quiſq; fabricat.

Verbum, conſciẽtia, quid importet.

Limita ſextò, vt non procedat in Papa, qui poteſt ferre ſententiam diffinitiuam contra tenentes iniuſtè res eccleſiæ nulla præcedente citatione,vt voluit not. Ioan. And. in dicto c. cum olim.de re iud.in nouel.& refert & ſequitur Bald. in l. ij. quomodo & quando iud. & in prælud. feud. col. ix. verſ. aliqua ſed pauca de principe paulò inferius, & Iaſ. qui hoc reputat

Papa poteſt ferre ſentẽtiam ſine citatione.

putat sing. in dicto §. vbi decretum. col. v. versic. quartò limita.

Superior limitatio quomodo intelligẽda. Sed aduerte quod Panor. in d. c. cum olim. col. vij. hoc intelligit secundum quæ diximus supra in ij. limitatione, ver. postremò hinc est, videlicet quando adeò notorium est res ecclesiæ ab iis iniustè teneri, quòd nulla defensio potest eis competere. Aliàs enim nec hoc casu, nec alio posset Papa procedere sine citatione, per ea quę statim dicemus in seq. limitatione, sicut etiam expressè voluit Ioan. Monach. in extrauag. rem non nouam. & Rom. consilio cccclxix. circa primum. col. j. & ij. vbi declarat qualiter hoc intelligatur.

An princeps possit cognoscere & iudicare parte non citata. Limita septimò, vt aliàs etiam semper nõ procedat in principe, qui potest & cognoscere & iudicare non citata parte, vt voluit Bald. in dicta l. j. in princ. C. quomodo & quando iudex. per glos. notab. in l. antepenul. in fin. ff. ex quib. causis maior. & idem Bald. in l. nec causas. C. de appell. vbi maturè respondet ad clem. pastoralis. de re iudic. & facit tex. in c. sicut in iure. in fi. de excess. prælat. quem ad hoc not. Hostien. & Anto. Sed hoc plenè falsum est, & contrarium etiam voluit gloss. notab. quam & ipse Bald. sibi contrarius sequitur in l. vlti. C. de legib. & Rom. in l. j. col. vj. ff. de rescrip. & idem voluit gloss. Ioan. Mon. in extrauag. Bonifacij viij. rem non nouam. in gloss. vlti. sub tit. de dolo & contu. Bart. in dicta l. nam ita diuus. quam legit cum l. adoptio. ff. de adopt. & in d. l. Gallus. §. & quid si tantum. & ibi recentiores, maximè Ias. in vtraque lect. col. vlt. ff. de liber. & posth. & Bald. in l. ij. C. de temp. appel. & in l. vlt. C. de fruct. & lit. expen. & consi. lviij. factum super quo. lib. iij. & Angel. in l. princeps. ff. de legib. Salic. in l. nec causam. C. de appell. Rom. in l. si quis arbitratu. col. iij. ff. de verb. oblig. & in repet. l. j. col. v. versic. item similis quæstio. ff. de arbit. Anto. & Panor. in c. cum olim. extra de re iudic. Card. & Panor. in c. j. de causa possess. & propriet. Alex. in dicta l. de vnoquoque. col. vlt. vers. itẽ fallit in processu principis. & Iason in dicto §. vbi decretum. col. vj. versi. septimò fallit. & faciunt nota. per Canonistas in c. in nostra. de procur. & in c. inter quatuor. de maior. & obed. & est singularis tex. in c. j. de cau. poss. & propriet. ibi, nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire, & in l. j. col. iij. de constit. princip. Socin. consil. lix. in causa nobilium. col. vj. versic. sextò & vlti. lib. iij. & consil. cxx. memini me aliàs. col. iij. versic. sed ad abundantiorem. eod. lib. iij. Et hoc quoque probatur duabus potissimum rationibus. Primùm enim citatio est iuris diuini, vt voluit Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verbo, sine figura. col. ij. & Imol. in clem. sæpe. col. xlij. versic. habetur expedita. & hoc colligitur ex c. Deus omnipotens. ij. q. j. vbi dicitur, quòd Deus noluit punire peccata Sodomorum, nisi descenderet & veniret &c. & idem scribitur Genes. 3. vbi Deus antequam puniret Adam de peccato inobedientiæ illum vocauit, & ipsius defensionem audiuit. Quibus motus Panor. in dicto c. j. de causa poss. & propr. & in dicto c. cum olim. col. ix. dicit Deum citationem instituisse: deinde, citationem committere, nihil esse aliud quàm defensionem tollere, vt est tex. in c. pastoralis. versic. dici ne ergo sententia. de re iudic. Defensio autem iuris naturalis est, vt etiam ibi est tex. in versi. nec prædicta supplertur, igitur non potest tolli per principem iuribus alleg. quod & sensit Bal. consil. clxxxvj. ad euidentiam. col. vlt. lib. v. & in repet. rub. ff. de arbitr. col. vj. versic. xvij. hæc tamen limitatio posset procedere, si princeps ex plenitudine potestatis, & ex certa scientia ferret sententiam, per l. ij. in fi. de in integ. restit. & ita voluerunt Hostien. & Ioh. Andr. in dicto c. in præsentia. de procur. idem Iohan. Andr. in d. c. j. de cau. possess. & propriet. Bart. & alij in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posth. & idem Bar. in l. nam ita diuus. ff. de adopt. & in l. ij. col. vj. C. de seruit. & aqua. & Bald. in l. nec causas. C. de appel. & in l. iij. §. si is pro quo. ff. quod quisque iur. & in l. ij. quomodo & quando iud. Salic. in dicta l. nec causas. C. de appel. Ant. & Panorm. in dicto c. cum olim. de re iudic. Quanquam etiam in hoc contrarium expressè voluerunt Cardin. & Panorm. in dicto c. j. de causa posses. & propriet. & latè Franc. Aret. consi. clxv. sicut Iac. dicit col. ix. versic. circa secundum. sed super hoc vide latè Feli. in c. quæ in ecclesiarũ. col. xxv. in sexta limit. per totum, de constit. Verùm hæc septima principalis limitatio posset obtinere in interpretatione declaratiua, verbi ambigui facienda per principem: tunc enim nõ requiritur partis citatio, vt voluit Innoc. in c. olim. & ibi quoque Host. & Panor. de ver. sign. & Paul. Cast. consil. cccxxxviij. quia exceptiones. col. j. & ij. lib. j. tamen sunt, qui & in sententia declaratoria principis requirunt citationem partis, vt gloss. in clem. vlti. de censib. & in clem. j. & ij. de pœn. & Socin. dicto consi. cxx. lib. iij. Alex. consi. xj. aliàs consului. col. iiij. versi. nec obstat etiam prædictis. lib. vij. & Soci. consi. lxiij. viso testamento nobilis. col. vj. versi. sed hoc non obstante. lib. iij.

Citatio iuris est diuini. *Adam vocatus antequam puniretur.* *Defensio est iuris naturalis.* *Princeps ferens sententiam ex plenitudine potestatis.* *Qui teneant contrarium.* *Interpretatio verbi ambigui facienda per principem.*

An requiratur citatio, si processus pronunciatur esse nullus. Limita octauò vt non procedat, quando pronunciaretur processum esse nullum, qui verè nullus est, quia tunc non requiritur citatio secundum Alba. antiquum qui hoc dicit valde not. in c. causam quæ. per illum text. extra de præscr. quod dictum pro valde singul. refert Anton. ibi in notab. qui & alleg. tex. in c. prolatam. ij. q. vj. subiungit tamen quòd non est generaliter verum: & tu de eius veritate vide ibi Inn. & Panor.

Limita nonò vt non procedat, quando citatus in prima citatione dicit se nolle venire, quia vlterius non est citandus ad sententiam, vt not. gloss. in l. tres denunciationes. & ibi Bald.

Bald. Angel. & Salic. C. quomodo & quando iud. & in l. vlt. in fi. & ibi Bart. & omnes ff. de in integ. restit. & in l. consentaneum. in verb. contumacia. & ibi quoque Bart. & Bal. C. quomodo & quando iud. & in l. ex consensu. §. vlt. & ibi Imo. ff. de appel. & Hostien. in summa. de contum. Specul. in tit. de contum. §. j. versic. & inquirendum quoque. & in tit. de citat. §. viso. versic. item potest constare. Bart. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damno infect. de cuius tamen veritate vide latè per Alex. in l. contumacia. col. ij. versic. quartò fallit. ff. de re iudic. vbi comperies alios tenuisse simpliciter contrarium, alios distinxisse, an hoc dixerit in iudicio, an extra iudicium. Hoc autem nemine reclamãte haud dubiè procederet, si citatus expressè diceret sine causa, se nolle amplius comparere coram iudice, vt voluit Angel. in l. ad peremptorium. ff. de iudic. & Anto. in c. consuluit. de officio deleg. & Imol. in dicta l. si finita. §. Iulianus. & Alex. in dicta l. contumacia. *Vtrum est vlterius citandus ad sententiam, qui in prima citatione dixit se nolle venire.*

Limita decimò, vt etiam non procedat quando citatus ipse post citationem primã, equũ ascendit & vltra mare abiit, quia etiam tunc non est vlterius citandus ad sententiam, quia declarat (hoc faciens) quòd amplius non vult citari, ita voluit Bal. in dicta l. consentaneum. in fi. C. quomodo & quando iudex. dicens esse dictum valde singu. Innoc. in c. auditis. de procur. vbi tamen de hoc nihil dicit, & credo quòd illum voluit allegare in dicto c. ad petitionem. in gloss. magna, de accusa. & hanc limitationem sequitur Roma. in dicta l. Iulianus. §. si finita. ff. de damno infect. Alex. in dicta l. de vnoquoq;. col. vlt. & in dicta l. contumacia. col. ij. versi quintò fallit. ff. de iudic. Sed hac in re notandum est, præterea quod subdit Bal. in dicta l. ij. quòd de hoc constare debet iudici, antequam pronunciet. l. hæc autem. §. j. ff. quibus ex causis in poss. eat. *Qui post primam citationem vltra mare abiit, vlterius non est citandus.*

Limita vndecimò vt etiam non procedat, quando quis fuit primùm citatus personaliter, & non venit, quia tunc non debet vlterius citari, etiam vbi opus est aliis citationibus, secundum Inn. in dicto c. ad petitionem. de accus. quem sequuntur domini de Rota decis. xxxiij. licet in causis prophanis, & Iaco. Butr. in c. tres denunciationes. C. quomodo & quando iud. ea moti ratione, quia in incertis non certis locus est coniecturis l. continuus. §. cũ ita. ff. de verb. oblig. Sed communiter tenetur contrarium, vt per gloss. Bartol. & omnes in dicta l. vlt. ff. de in integ. restit. Bal. in dicta l. tres denunciationes. allegans ad hoc tex. in l. præsenti. C. de his qui ad eccl. confug. & idem Bald. in c. j. col. j. tit. de milit. vassal. qui cont. est. Ioh. And. in addit. Specul. tit. de contum. §. j. Ant. in dicto c. consuluit. de offic. deleg. & in c. vlti. de eo qui mittit. in possess. doct. in dicto c. ad petitionem. Imo. in dicta l. ex consensu. §. vlt. ff. de appel. & in dicto §. si finita. & Alex. in dicta l. contumacia. col. j. *Citatus personaliter non est vlterius citandus.*

Limita duodecimò non procedere, quando pars se occultat, nec patitur citationem ad se peruenire, secundum Innoc. & Hostien. in dicto c. ad petitionem. per text. in c. quoniam. §. potest. extra vt lite non contest. & Ioh. Monac. in c. Romana. §. contrahentes. de foro compet. libro vj. & domini de Rot. in decis. supra alleg. & Ant. in dicto c. vlt. col. vlt. de eo qui mit. in poss. & Alex. in d. l. contumacia. in ix. fallen. *Qui nõ patitur citationem ad se peruenire, non est citandus.*

Limita decimotertiò in interlocutoriis quæ sunt modici præiudicij, quæ possunt ferri absente & non citata parte, vt voluerunt Bald. & Iason col. v. in dicto §. vbi decretum. Imo. in l. quod iussit. ff. de re iudic. cum concord. quas videre poteris suprà tit. vj. §. v. in tract. modicorum. *Interlocutoria modici praiudicij.*

Limita decimoquartò, vt non procedat in inhibitoriis, quas faciunt iudices ecclesiastici secularibus, ne cognoscant de aliqua causa, quod possunt facere sine citatione, secundum Archid. in c. Lotharius. ij. q. j. & Bal. in l. presbyteri. col. ij. in ij. q. C. de episcop. & cleric. Sed de huius rei veritate, vide quæ diximus suprà. *Inhibitoria iudicis ecclesiastici.*

Limita decimoquintò, vt non procedat in eo qui fuit contumax in respondendo positionibus, quia ad audiendam sententiam amplius citari non debet, vt voluit Specul. tit. depos. §. viij. in fi. quem sequitur Rom. singul. xxv. an contra contumacem. Tamen contrarium tenet Ioh. And. in addit. ipsius Spec. vbi suprà, & etiam in tit. de citatione. §. viso. versic. item licet. in fin. & iterum in c. ij. in fin. de confess. lib. vj. & Iason in dicto §. vbi decretum. in xj. fallent. vbi tamen dicit singul. illud dictum Specul.

Limita decimosextò in reuisione rationum, siue (vt vulgò loquimur) computorum. Nam si is qui rationes debet reddere, librum rationum restituit ex quibus appareat eum esse debitorem, potest nõ aliter citatus condemnari, vt est tex. quem ita intelligit Bart. in l. ij. §. quod de frumentaria. ff. de admin. rerum ad ciuit. pertin. & Bart. sequitur Paul. Castr. in l. ij. C. vbi decur. vel clariss. l. ij. in fi. vbi dicit hoc esse perpetuò menti tenendum, & Panor. in c. bonæ j. col. iiij. de elect. & in c. j. col. ij. de causa poss. & propriet. & in c. cum olim. col. vj. & ibi etiã Cardin. Flor. de re iudic. & in c. ex insinuatione. in fin. & in c. cum sit Romana. in fi. de appel. & in c. vestra, de appel. col. vlt. extra de cohabit. cleric. & mulier. & consil. lxviij. quanquam super vacatione. in fi. lib. ij. *Reuisio rationum siue computorum.*

Limita decimoseptimò, vt non procedat in sententia taxationis expensarum, in qua non requiritur alterius partis citatio, secundum Innoc. in c. vlt. extra quod met. cau. Bal. in dicta

L ij. quo

l.ij.quomodo & quando iudex.& in l.terminato.col.ij.C.de fruct.& lit.expenf.Iafon in dicto §.vbi decretum.in xvij.fallen.& facit quod voluit Inno.in c.ij.in fi. ibi, vel dic,quod interlocutoria,extra de procur.& Bal. in l.fancimus.in x. q. C. de iud. Sed tamen in practica aliter obferuamus.

In causa status sententia lata inter aliquos, nocet omnib. etiã nõ vocatis.

Limita decimo octauò non procedere in caufa ftatus, in qua fententia inter aliquos lata nocet omnibus etiam non vocatis,per text.in l.ingenuum.ff. de ftatu hom. quem fic intelligunt doct.ibi,& in l.ij.C.quibus res iudic.non noc. Vnde Ioh.Fab.dicit in §.præiudiciales. col.pen.verfi. fed quid in caufa nobilitatis. Inftit. de actio. quòd fententia qua quis declaratus eft nobilis vel ignobilis, facit ius inter omnes etiam non vocatos,de intellectu tamen dict.l.ingenuum.& qualiter & quomodo procedat,vide præter doct.ibi,Panorm. in c.pen. col.viij.verf.fextus cafus.extra de re iudic.& omnino Alex.poft Imo. in d.l.vlt.col.xv.verfi. addit etiam gloff.ff. eod.vbi etiam ponit multas limitationes ad d.l.ingenuum. Sed & eum quoque col.xix.verfi.iuxta hoc quæro.vbi latè differit, quid fi quis fuerit pronunciatus clericus,cuius monachus, bannitus, infamis, vaffallus afcriptitius, hermaphroditus, excommunicatus.

Quod inter alios actum est, quatenus aliis noceat.

Limita decimononò,vt videlicet non noceat aliis non vocatis,quod inter alios actum eft quoad plenum præiudicium.Nocet enim quoad aliqualem præfumptionem,fiue facit qualequale præiudicium,vnde ius illorum vacillat,vt not.gloff.Guiliel.Cune. Fulgof. & alii,in l.fi duo patroni.ff.de iureiur.vide ibi Iaf.& glof.in l.ij.C. quibus res iud.non noc.& gloff.in l.j. in verbo, præiudicium. ff. de excep. rei iud.& gloff. in l. à fententia. in princ.ff.de appel. vbi eft & de hoc bonus tex.quòd ratione huiufmodi præiudicij poteft appellari, & gloff.in c.cum fuper.in verbo,interpofitam.extra de re iudic.& gloff.in l.j.C.de falf. glof. in c. dilectus.ij.in verbo, dantes. in fi.extra de fimo. & in c.ordinata.lix.dift.& in c.interrogatum. ij. q.v.Anton.& Panor.hæc relinquentes arbitrio iudicis in c.penul.col.vj. poft princ.extra de re iudic.& Bart.in l.admonendi. col. iij. verfic. quæro quid fi dicta teftium.ff.de iureiur.vbi dicit,quod facit femiplenam probationem,& in l.Lucius.ff. de his qui notan. infa. Alexan. optimè declarans quale fit huiufmodi qualequale præiudicium, & quid & in quibus operetur in dicta l.vlt.col.xxj.verfic.item procedit hæc regula.

Non vocato praiudicat, si passus est, cui primum actio competebat, sequentem agere.

Limita vigefimò non procedere, cuius is cui primum de aliqua re actio vel defenfio cõpetebat, paffus eft fequentem agere, & fi vocatus non fuerit,illi æquè præiudicat, ac fi ipfe egiffet vel defendiffet,veluti fi debitor paffus fit creditorẽ experiri de proprietate pignoris, aut maritus focerum vel vxorem de proprietate rei dotalis, aut emptor venditorem de proprietate rei emptæ,tex.eft in l.vlt.ff.de re iud.vbi & hæc exempla adfcribuntur,& in c. pen. extra eo. tit.in quibus locis hanc materiam abundè à doct. tractatam reperies, & maximè per Alex.qui copiofiffimè omnium eam rem executus eft.

Fiscus vendere potest rem quam habet communem cũ alio, illo nõ vocato.

Limita vigefimoprimò non procedere in cafu l. ij. C. de commu.rerum alien. & in l.j.C. de vend. rerum fifcal. lib. x. vbi fifcus poteft vendere totam rem quam habet communem cum alio etiam non vocato,ita quòd ille huiufmodi venditionem infringere non poteft. Et hoc quidem procedit ex priuilegio fpeciali conceffo fifco, vt eft text. formalis in l.ij.vbi dicit gloff. quod hoc procedit fi fifcus habet aliquam partem: nam fi nullam haberet, & nihilominus fciens venderet, nihil obeffet domino:at fi imprudens, quia putat fe dominum, venderet,habet locum l.bene à Zenone.C.de quadr.præfcrip. quæ vult tenere venditionẽ, fed reftituendum à fifco pretium domino. Id quod fingulariter dicit notan. Panor.in dicto c.penult. col.viij.verfic.primus igitur cafus. extra de re iudic. quia multi (vt dicit) errant in intellectu huius l.bene à Zenone. Et ita fub hac limitatione duæ cõprehenduntur, vna per d.l.ij.de commu.rerum alien. altera per d.l. bene à Zenone.

Connexitas quid operetur.

Limita igitur vigefimofecundò non procedere ratione connexitatis,vt voluit gloff.in dicto c.penult.per text.lxxxj.dift.c.tantis Daniel.& iij.q.vj.c.hæc quippe.& de accuf.c.ad petitionem.& ibi etiam gloff.in verbo,per confequentiam, & de purgat.canoc.c. pen. quibus adde & tex.in c. dilectus ij. extra de fimon. vbi & hoc gloff. notab. in verbo, dantes. ex qua tamen difcere poteris, quomodo & qualiter hoc procedat, de quo etiam per Inn.Hoftien. & latè Panor.col.xj.verfic.feptimus.in dicto c.penul.Inn.& Ant. in c.dudum.ij.de elect. & Alexan.in l.vlt.col.xj.verfic.etiam iuxta hoc, & iterum col. xiiij. verfic. item fallit regula. ff. de re iudic.

Sententia lata in re indiuidua, etiam non vocatis præiudicat.

Qui teneãt cõtrarium.

Limita vigefimotertiò,vt non procedat in re indiuidua in qua fententia contra vnum lata aliis etiam non vocatis præiudicat,vt voluit de feruitute loquens quæ indiuidua eft,l.ij.ff. de verb.oblig.§.j.cum fimilib.glof.in l.qui aliena.§.vltim. in verbo,prædio.ff.de negot.geft. & in l.loci.§.fi fundus.in verbo,proderit. & ibi Angel. ff. fi feruit. vendic. & in l.fi de communi.in princ.& ibi Bart.ff. eod. & Angel.in dicta l. ij. §.fi tamen hominem. & ibi Imol. & Rom.in verfic.ex his ff.de verb.oblig. Ant.in c.caufam ij. extra qui filij fint legit. Imo.in dicta l.vlt.& ibi Alexand.col.xiij.verfic. aduertendum eft in hoc.ff. de re iudic.& Panorm. in dicto c.pen.col.iij.de re iudic. Quanquam contrarium tenet Inn.in d.c.caufam. vbi tamen videtur

videtur sibi contrarius in glo. magna in duobus reis, & Iac.Butr.in d.l.si de communi. & Bart.sibi contrarius in l. ex duobus reis stipulandi.in iiij.qu.ff. de duobus reis. Sed tenendo primam eam limitabis procedere in seruitute iam cõstituta, prout loquitur dict.§. si fundus. & d.l.si de communi.secus in constituenda, quia lata super ea sentẽtia aliis nec prodest, nec nocet, cum in ea non reperiatur terminata regula nostra, & facilius retineatur ius iam constitutũ quàm de nouo inducatur l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alieni iur. ita voluit Bart.quem sequuntur recentiores in d.l.ij. versi.ex his. de verb.oblig. & Alex. qui hoc multum commendat in d.l. vlt.

Limita vigesimoquartò, vt non procedat quando iudex super eo pronunciat, quod lex ipsa iam pronunciauerat, videlicet si excommunicat, aliquem qui erat à iure excommunicatus, non requiritur citatio siue monitio, per text.in c.reprehensibilis. extra de appellat. licet aliàs requiratur in sententia lata ab homine, vt vult tex.in c.sacro.extra de sentent. excómunic. & ita expresè tenuit Roman. in l.is cui bonis. ff. de verborum obligat. faciens ad hoc singu.text.in dicto c.reprehensibilis.& dicit hoc perpetuò memoria tenendum, quia singularis est limitatio ad dictam l.de vnoquoque.ff.de re iudic.& sequitur Barb.in dicta l. is cui bonis.col.xvij.versic.& circa prædicta. Verùm Francisc. Aret.ibi, col.iij. vers.item adde dictis, hoc reprobat: quia quando iudex idem pronunciat, quod lex ipsa pronũciauerat, huiusmodi sententia ita debet interpretari, vt id quod ipse iudex pronunciauit pro declaratione rei iam à iure pronunciatæ habeatur, videlicet excommunico te pro tali re, id est, declaro te à iure excommunicatum, vt not.per Bar.in l.j.C.de negot.gest.vbi etiam Bald.& Alexan.& latè Innocen.consil.xcix.in quæstione quæ vertitur.col.j.cum concordan. quas alibi citabo. Verùm in sententia declaratoria iuris, requiritur eius citatio, de cuius præiudicio agitur, secundum glo.in clemen.præsenti.in verbo, constiterat.de censib.& iterum in clem.j.§.vlt. in verbo, quinto concede.rursumque in clem. ij.in verbo, constiterit.de pœnis. quas sequitur & ipse Roma.in dicta l.is cui bonis. & not.per Panorm. & alios in c. peruenit.j. de appell. & Bart. in l.ab executore.in prin.ff.de appellat.& Bal.in l.ea quæ.C.commu.vtriusque iud. & idem Aret.dum illas glos.allegat in c.j.col.viij.versic.vtrum autem quando pœna.de iud. & cons.clxv.sicut Iohan.dixit col.ix. & Alexand. addit Bart.in l. Imperator. ff.de iure fisci. Felin.in c.Rodulphus.col.antepen.vers.sed iustior est cũ citatur pars. extra de rescr. Socin. quoque inter consi.Franc.Curtij Senioris consi.xx.domine labia.in iiij.dubio. col. eiusdem. vbi dicit de hoc esse bonum tex.in c.parrochianus.vbi & hoc Panor. declarat extra de sent. excom. & bene facit tex. in dicta clem. cum dicitur si constiterit, quia constare non potest, nisi parte vocata per l.vlt.si per vim vel alio modo, cum simil. Nec obstat inquit Aret.dict.c. reprehensibilis.quia verè satis rationabile est, quod quando homo nihil inducit vltra legem, non debat seruari solennitas expresè requisita in excommunicatione lata ab homine, vt ibi dicitur: sicuti etiam dicimus in simili de statuto idem disponẽte quod ius commune, de quo in l.j.in princ.ff.ad legem Falcid.& in c.j.de constitut.lib.vj. Sed quòd declaratio eius quod à iure factum est, vel inductum non requirat citationem, cum potest alteri præiudicare, non est verum, sed est cõtra regulam dict.l.de vnoquoque.& illas gl.approbatas. Cui adde quod text.in dicto c. reprehensibilis. non loquitur de citatione, sed de monitione quæ fit, vt quis satisfaciat, quæ multùm differt à citatione, per quam quis citatur, vt ad causam veniat, vt de se patet, & not.recentiores in dicto c.sacro.de sentent.excom.& in cap.cum sit Romana. de appell.& Franc.Aret.hoc expresè not.in casu dicti c.reprehensibilis. dicto consi. clxv. col. viij.vers. & tamen his non obstantibus.

An iudex possit pronunciare super eo, quod lex pronunciauerat sine citatione.

Declaratio eius quod à iure factũ est, cum alteri præiudicat, citationem requirit.

Limita vigesimoquintò in sententia absolutoria semel lata super crimine publico quæ nocet aliis etiam non vocatis volentibus accusare de eodem crimine.ff.de accusatiõ.l.si cui. §.iisdem.& extra eo.c.de his.& ita etiam hunc casum excipit glo.in dicta l. ij. C. quibus res iudic.non noc.quæ limitat, nisi collusio detegatur per iura quæ allegat. Sed & tu limita alio modo secundum text.in dicto §.iisdem.huius autem fallentiæ rationẽ reddit Alex. in repet. dict.l.vlt.col.x.vers.aliam fallen.posuit.ff.de re iudic.quia in hoc casu fiscus & respublica in causa est, vt quilibet admittatur ad accusandum, & ideò propriè non præiudicatur per sententiam absolutoriam alteri, sed ipsi fisco aut reipub.

Absolutoria lata super crimine publico, nocet aliis etiam non vocatis volentibus accusare de eodem.

Limita vigesimosextò ampliando præcedentem limitationem in omnibus popularibus actionibus, in quibus agitur de iure publico, vt voluit glo.in dicta l.ij.C.quibus res iudic nõ noc.per tex.in l.cũ qui.§.in popularibus.ff.de iureiur.cui adde tex.in l.iij. ff.de popul. actio. Cuius etiam rei rationem reddit Alex.in dicta l.vlt.col.x. versi. aliam fallentiam dicit. ff.de re iudic. quia popularis actio competit pro iniuria facta toti populo, vt si quis sepulchrum violat, vel ecclesiam, aut viam publicam seu albũ prætoris corrumpat l. iij.in prin. de sepul. viol.l. si quis id quod. ff. de iurisd. omn. iud. vnde quilibet de populo censetur procurator reipub. Ideò sicut cum vnus habet plures procuratores cum mandato, lata contra vnum ex procuratoribus sententia non potest alius agere.l.pluribus.ff.de procurat. & c. si duo. eod. tit.lib.vj.ita & in hoc casu, subditque idem dicendum in iure quasi publico, siue quasi po-

Quilibet de populo censetur procurator reip.

pulari, vt quando opponitur contra electum ad dignitatem aliquis defectus ad infringendam electionem. Nam si semel lata fuit sententia contra opponentem, non poterit amplius alius eundem defectum opponere, vt est gloss. notab. in c. cum dilecti. in verbo, iudicatum. de elect. & in c. cupientes. §. cæterum. in verbo, nullum præiudicium. eo. tit. lib. vj. & not. Innoc. in c. super his. in glo. j. & iterum in verbo, à promotore. de accusat. & in c. causam ij. in fin. magnæ glos. extra qui filij sunt legit. & Arch. in c. illud. xxiij. dist. Talis enim causa videtur respicere publicum interesse, vt est text. in clem. constitutionem. ibi, interesse commune. & ibi glos. in verbo, propriè. vbi doct. de elect. & not. glo. in c. vt circa. in verbo, aliqui. & ibi doct. de elect. lib. vj. & not. glos. in c. vt circa. in verbo, aliqui. & ibi doct. de elect. libro vj. & Inn. in c. dudum ecclesiæ. in princ. de elect. vbi etiam ponit, quare dicatur ista causa quasi popularis & non popularis propriè, de quo etiam per Ang. in rub. ff. de pop. act.

Publicum interesse.

Filiationis causa.

Limita vigesimoseptimò in causa filiationis, in qua sententia cum patre lata omnibus nocet per text. in l. j. in fi. cum duabus legib. sequent. ff. de liber. agnosc. & not. gl. in d. c. pen. super quo & similiter super sententia lata super qualitate legitimationis, qua videlicet quis est pronunciatus legitimus, an faciat fidem quoad omnes etiam non vocatos, ne hîc diutius immorer, vide Panorm. in d. c. pen. col. pen. versi. quintus casus. & omnino Alex. in d. l. vlt. col. xvij. versi. aliam fallentiam assignauit glos. vbi & in hac re sententias antiquorum scriptorum abundè recitatas atque examinatas reperies.

Quale præiudicium fiat tertio, cũ possessio trãsfertur in alium.

Limita vigesimooctauò, vt non procedat quoad huiusmodi præiudicium, videlicet quod transferetur possessio in alium qui obtinuit, qui fortè erit durior aduersarius, quàm primus possessor qui victus est. Nam quo ad hoc præiudicat talis alteri qui volet de integro experiri, vt est tex. in c. cum super. extra de re iudi. vbi hoc not. Innoc. atque etiam in dicto c. pen. in princ. eo. tit. quod intellige quando ipse victus erat possessor, quòd si erat apud alterum, certè sententia contra illum lata in fauorem victoris, qui inductus est in possessionem non præiudicat si ignorauerit litem. Sed quid si sciuerit. vide omnino Alexand. in d. l. vlt. col. xl. versic. in glos. in verbo, interueniente. cum multis col. seq. & iterum col. xlvij. vers. quæro an sententia lata contra colonum.

Principis sententia facit ius inter omnes.

Limita vigesimononò, vt non procedat in sententia principis, quæ facit ius inter omnes, cum habeat vim legis. C. de legib. l. vlt. & extra de re iudic. c. in causis. & hanc limitationem ponit Alex. in dicta l. vlt. col. xxij. vers. item fallit in sententia. ff. de re iudic. sed vide quæ diximus supra in septima limitat.

Vtrum dispẽsatio iuramenti in contractu apposita fieri possit parte non citata.

Limita trigesimò in absolutione siue dispensatione, aut relaxatione iuramenti in contractu appositi, quæ potest fieri parte non citata, vt voluit Lapus allegat. x. disput. hîc, quem sequitur Roma. singul. cccclxxij. Florentinus contrahet. Contrarium tamen tenent plerique omnes, videlicet Ioh. Andr. post antiquiores in addit. Specul. in rub. de iureiur. in vlt. q. Ant. Card. qui dicit se ita sæpius cõsuluisse. Imo. in c. debitores. extra de iureiur. Lau. Rodulphus in repet. c. consuluit. q. cxxv. de vsur. Panor. latè & recentiores in c. j. de iureiur. Alexan. cons. ccxxij. visa facti narratione col. iiij. Soci. consi. lix. col. iiij. vers. præterea talis relaxatio. lib. iij.

De eadem re.

Iuramentum iuris naturalis & diuini.

Cuius non debet absolutio cõcedi nisi appareat de magna læsione.

Et hoc multis comprobatur: nam huiusmodi absolutio requirit causæ cognitionem, vt dicit Inno. in c. ad aures. extra, quod met. cau. & Spec. tit. de iud. deleg. §. nunc ostendendũ. versic. xxiiij. cum duobus sequen. Non enim fit absolutio, nisi causa subsistente, vt not. in c. quanto. extra de iureiur. vbi glos. dicit, id ne Papam quidem posse facere, cum iuramentum sit iuris naturalis & diuini. Scriptum est enim Matth. 5. Redde domino iuramenta tua. quod repetitur in c. & si Christus. eo. tit. in qua etiam sententia fuit Innoc. in c. cũ inter. in fi. extra de renun. Nec debet concedi, nisi appareat de magna læsione, vt per doct. in c. cum contingat. de iureiur. & latè per Ias. in auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vend. si ergo causæ cognitio requiritur, & citatio quoque l. in causæ. §. causa cognita. ff. de minor. Nam causarũ merita partium assertione panduntur. C. si per vim vel alio mod. l. vlt. Præterea videtur semper interesse partis, qui iuramentum recepit, ne fiat talis absolutio: nã vtile est habere partẽ huiusmodi iuramenti vinculo alligatam. multum enim operatur iuramentum, & id saltem, si nihil aliud, vt addatur forum foro. c. vlt. de foro comp. lib. vj. & faciunt not. in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. ij. igitur nihil debet decerni in præiudicium illius absentis c. j. extra de causa possess. & propriet. cum similib.

Vtrum absolutio si facta fuerit, parte non citata, teneat.

At hoc primùm ita declarandum, quòd licet non debeat fieri hæc absolutio parte non citata, si tamen facta fuerit, tenet, vt voluit Anto. in dicto c. debitores. exemplo eius quod dicitur in absolutione ab excõmunicatione, vt not. per Ioh. And. & alios in c. qua fronte. extra de appell. & hoc Ant. dictum sequitur Iason in l. patre furioso. col. antepen. ver. xiiij. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. Panor. autem in dicto c. j. de iureiur. posteaquam in col. vij. hoc dictum pro notabili commendauit, certè in col. seq. in vers. iiij. id ipsum reprobat ea ratione, quia (vt dictum est) non potest episcopus, nec etiam Papa absoluere siue dispensare à iuramento sine causa. Igitur antequàm appareat causam subesse, non habet potestatem absoluendi, etiam si verè causa subesset, quia ignorat, id quod est fundamentum suæ potestatis, vt not.

vt not. Bartol. in l. ij. ff. de iudic. & in l. multum. ff. de condit. & demonst. & facit quod not. in c. ex parte astensis. de concess. præben. extrà. Nec potest illi apparere de causa, nisi vocata ipsa parte, vt diximus. Nec obstat quod de absolutione ab excommunicatione, not. in dicto c. qua fronte. quia illa semper dependet à voluntate eorum qui excommunicant: valet enim semper, iusta, siue iniusta sit excommunicatio. vt legitur in c. venerabilibus. §. vbi autem. de sent. exc. lib. vj. quod dicit not. Panor. quia sæpe accidit.

An cum persona per absolutionẽ habilitatur tantum, vt possit petere rescisionem cõtractus, citatio partis requiratur

Declara secundò, vt procedat quando per absolutionem euellitur radicitus obligatio, secus si persona solum (vt ita loquar) habilitatur, vt possit sine metu periurij petere rescisionem contractus ex capite enormis læsionis, aut alio, quo casu non requiritur partem vocari, cum hæc absolutio sit potius pœnitentialis quàm iudicialis: nec agitur de magno præiudicio creditoris, cui omnino ius integrum & saluum remanet ad defendendum principalẽ obligationem iuratam, vt consuluit Oldr. consil. cxx. ad duplicem finem. qui & ad hoc alia multa allegat, & hoc idem voluit Iohan. And. eius discipulus, nulla tamen præceptoris (vt aliàs plerũque) facta mentione, in additione Specul. in rub. de iureiur. in fin. & Paul. & Cal. in dicto c. debitores. & Petr. Anch. qui hoc multum commendat consil. xviij. in quæst. quæ vertitur. col. penul. vers. quarto præsupposito. & Laur. Rodul. in dicto c. consuluit. q. cxxvj. in fin. Imol. in c. j. de iureiur. & Pau. Cast. consil. ccxvij. circa primum quæsitum. col. iiij.

Quitenẽat contrariũ.

Propter modicam læsionem partis, sententia iudicis retractatur.

Prior opinio tutior.

Contrarium tamen alibi consuluit Pet. Anch. sibi contrarius consi. cxcviij. prædictis subtiliter, & ad plenũ deductis. hac ratione motus, quia licet non pereat ius creditoris in causa principali, ipse tamen multiplex damnum incurrit, tum propter sumptus & vexationem litium l. minoribus. ff. de minor. tum propter moras iudicij, & dilatam solutionẽ, quæ propter vinculum iuramenti debuisset die præfinito fieri, ideo tardius recipiendo minus recipere videtur c. j. de plus petit. tum propter dubium litis euentum l. quod debetur. ff. de pecu. tum quoque quia nec in modico permissum est iudici offendere partẽ, cum & propter læsionem modicam illius sententia retractatur. C. de appel. l. & in maioribus. & extra eo. de appell. & idem Petr. Anch. easdem fermè rationes adferens consil. ccclxij. retento ordine dubiorum. col. j. vers. præsupposito. idem Imo. in dicto c. debitores. col. ix. hac ratione motus, quia si pars citetur, poterit esse quod ostendet per calumniam exactum esse eiusmodi iuramentum l. ij. C. de fals. dicit tamen priorem opinionem communi vsu obseruari in curia episcopali Bononiæ, & Panor. consi. xij. & si copiosior. col. vlt. libro ij. & Felin. dicens hanc partem esse tutiorem in dicto c. j. colum. ix. extra de iureiur. Iason qui hoc commendat in l. nec quicquam. §. vbi decretum, col. ix. versi. vltra supradicta. ff. de offic. procons. & ante omnes hoc quoque sentit non obscurè Feder. Senens. consil. ccc. factum tale est. Nec huic postremæ sententiæ obstat, quòd si ex mora aut sumptibus creditor est damnum passus, non ei desunt remedia vt damna & sumptus recuperet l. vlt. C. in quib. causis in integr. restit.

Absolutio an valeat nullo citato, vbi nemini competit actio vel ius ex iuramento.

Autoris de hac re opinio.

Declara tertiò, vt non procedat, quãdo constaret nemini competere actionem, vel ius ex iuramento, vt consuluit Cardin. consil. xxxviij. quidam habens in ij. char. vbi dicit, quòd si defunctus esset, cui iuramentum est præstitum. qui erat persona priuata, nec receperat pro se & hæredibus, valet absolutio nullo citato, quia ad ipsos hæredes nõ extenditur, vt probare conatur ex c. imperialem. tit. de prohib. feudi alien. & not. in c. veritatis. extra de iureiur. adducitque rationem, quia ad hoc solùm fit citatio, vt euitetur alterius præiudicium. Igitur cũ de nullius præiudicio agitur, non est necesse quemquam citari, & hæc quidem per omnia sequitur Felin. in dicto c. j. col. x. vers. tertiò limita. At ego sicuti in eo consentio, quod dictũ est neminem citandum esse, cui non potest fieri præiudiciũ: sic ego dissentio in exemplo de iuramento alicui præstito non etiam hæredibus. Nam quanuis iuramentum ex parte iurantis sit merè personale, tamen ex parte illius cui iuratur est reale, & transit ad hæredes, vt not. in d. c. veritatis. & latè supra diximus.

An absolui possit parte non vocata, qui non potest eam in ius vocare, quin incidat in periurium.

Declara quartò, vt sequar ordinem Feli. vt non procedat quando quis ita iurasset, vt non posset vocare partem, quin incideret in periurium. exempli causa, quia iurauit se partem nõ vocaturum in iudicium, vel denunciaturum illi quicquam, tunc is poterit absolui parte non vocata, cùm iuri partis quicquam non detrahatur, sicut cum libertus petit veniam, vt possit vocare dominum in ius. l. iiij. ff. de in ius vocan. ita voluit Ioan. And. in addit. Spec. in rub. de iureiur. in fi. quem plenè refert Imo. in clem. dispendiosam. super glo. in verbo, tangentibus. de iudic. & in dicto c. j. de iureiur. sed hoc reprobat Panor. in dicto c. j. col. vij. versi. quid dicendum. & ibi quoque Felin. col. x. vers. iiij. vbi tamen dicit posse saluari hoc dictum, intelligendo de eo qui vult absolutionem ad hoc solum, vt habilitetur ad agendum, de quo vide quæ suprà diximus in secunda declaratione.

Iuramentum temerarium nõ obligat.

Declara quintò, vt non procedat quando iuramentum est temerarium & non obligatorium ex parte iurantis, quia cum hoc casu potius requiritur quædam declaratio siue denũciatio quòd nõ est ligatus, quàm absolutio siue relaxatio, per c. de constitutis. j. de testib. Ideo non requiritur partis citatio, vt voluit Iohã. Andr. in dicta rub. de iureiur. in vlt. q. & Anton. in dicto c. debitores. eo. tit. & Panor. in dicto c. j. col. vj. vers. nũc extra gl. eo. tit. vbi tamẽ hoc

intelligit, videlicet quando manifestè constat iuramentum non ligare: nam in notoriis non est opus venire ad iudicium c. quoniam. de filiis præsbyter. Si autem posset dubitari, putat aduersarium cui facit iuramentum vocandum esse, cum sua intersit ne relaxetur, ad cuius confirmationem vide quæ dicam infrà proximè.

Vtrum iuramentum obliget, quando ex parte recipientis versatur turpitudo. Iuramentum sponte præstitũ. Sententia quando valeat parte non citata.

Declara sextò, vt etiam non procedat quando etiam recipientis tanta versatur turpitudo, vt nulla obligatio ex iuramento quęri posit, nec eo confirmari, cum etiam hoc casu nullum interesse posit prætendere, solique Deo obligatio quæratur, ideoque non sit necesse aduersarium vocare, sed sit satis absolutionem fieri per illum qui tenet locum Dei: ita voluit Anton. in dicto c. debitores. ponens exemplum in iuramento de soluendis vsuris vel non repetendis, nullum enim (vt ille dicit) nascitur ius agendi, verum Panorm. in dicto c. j. col. viij. versi. tertiò non placet, primùm reprobat id quod dicit Ant. nullam in illo exemplo oriri obligationem parti etiam secundariam: tum quia sit contra text. in dicto c. j. tum quia iuramentum vi extortum obligat. c. si verò. extra eo. & c. abbas. & c. ad audientiam. de eo quod metus causa. Ergo fortius in hoc casu, vbi iuramentum fuit spõte præstitũ: Deus enim tenet istud vinculum propter obligationem quæsitam parti: idq; satis ex eo patet, quod parte remittente, remittit & Deus sine alia absolutione, vt in dicto c. deinde verò. versic. his autem sic discussis. Limitans illud dictum Anto tum demum non requiri in huiusmodi absolutione iuramenti citationem partis, quando clarissimè constat iuramentum ipsum continere turpitudinem ex parte suscipientis, ita quòd certum est illi nullam defensionem competere. Nam si hoc casu etiam super principali, vbi agitur de multò maiori præiudicio valeret sententia parte non vocata per ea quæ allegat, & latè diximus suprà in secunda limitatione in fin. multò magis huiusmodi absolutio, quæ non adeò magnum præiudicium adfert. Et hoc idem voluit antè Panorm. Calder. consi. vij. an episcopus posit procedere. tit. de iureiuran. super hoc tamen. vide Felinum in dicto cap. j. col. ix. versicu. sed contra istam limitationem.

Declaratio siue adiudicatio pœnæ, contumaciæ præcedentis, parte non vocata fieri potest.

Limita trigesimoprimò, vt non procedat in declaratione, siue adiudicatione pœnæ contumaciæ præcedentis, per id quod not. voluit Bal. in c. j. col. pe. vers. quæro vtrũ in deferẽdo. tit. si de inuestit. inter dom. & vasal. lis oria. vbi dicit, quod ad delationem iuramenti, de quo ille text. loquitur, nõ est necessaria citatio partis, quia hoc st pœna præcedentis cõtumacię, quod dictum pro valde not. sequitur Ias. in repet. l. admonendi. col. vlt. ff. de iureiuran.

Insinuatio donationis fieri potest nemine citato.

Limita trigesimosecundò, vt non procedat in insinuatione donationis quę fieri potest nemine citato, vt voluit Cyn. in l. vlt. C. de bonorum possessio. & Bart. in l. in hac. per illũ text. C. de donationib. & in l. Modestinus. ff. eod. Bal. in l. illud. col. iiij. C. de sacrosanct. eccles. & in l. j. in princ. C. de litis contest. & in authen. eò decursum. C. de donatio. ante nupt. & in l. vlt. C. qui admitti. & in l. vlt. §. illud. C. de tempor. appellat. & in l. si tibi pecuniam. ff. si certũ pet. & Paul. Castr. in l. testamenta omnia. C. de testam.

Statuto termino ad aliquid faciendum, intra terminum fieri potest absque citatione.

Limita trigesimotertiò, vt non procedat quãdo assignatur siue statuitur terminus ad aliquid faciendum, tunc enim est satisfactum huiusmodi ordinationi siue statuto, si id fiat intra terminum absque citatione aduersarij, ita voluit Bal. in l. j. in fin. & ibi quoque Iason C. quando libel. prin. dat & c. & idem Bald. in l. si quando. xiiij. q. C. de testib. & in l. si ea. in fin. C. qui accusare non possunt. vbi declarat quomodo intelligitur, & in l. j. in fin. ff. de feriis. & Augelus in l. omnium. C. de testamentis.

An remissio debiti quam facit maior pars creditorũ, præiudicet cæteris non citatis.

Limita trigesimoquartò, vt non procedat in remissione debiti quam facit maior pars creditorum, iuxta l. rescriptum. ff. de pactis. quæ quidem præiudicat cæteris creditoribus non citatis & absentibus, vt ibi voluerunt Angelus, Rapha. Fulgosius Paul. Castr. & Ias. tum per text. ibi, in verbo, absentis. ex quo datur intelligi citationem non exigi, aliàs enim non reputarentur absentes: tum aliis rationibus ibi per eos allegatis. Licet contrarium tamen voluerint Iacob. Are. Barto. Alberic. Bald. Salicet. & Alexan. in dicta l. rescriptum. & Bartol. in l. hæredes mei. §. peto. ff. ad senatusconsul. Trebellian. & in l. si vni. ff. de re iudica. & Salicet. in l. & suum. §. vlt. per illum text. in verbo, si conuenit in vnum. ff. de pact. vide recentiores in dicta l. rescriptum.

Iudex procedens ad informationem vt bonus vir.

Limita trigesimoquintò, vt non procedat quando iudex procedit ad informationem, vt bonus vir, tunc enim non requiritur citatio, vt per plura voluit Anton. in repet. c. vestra. col. xxxviij. extra de cohab. cler. & mulier. quem sequitur Ias. in l. vlt. col. antepe. versi. adde etiam regulam C. vnde legit.

Legitimatio à patre facta sine citatione.

Limita trigesimosextò quando fit legitimatio filiorũ à patre, vt vult Bar. & alij in l. Gallus §. & quid si tantum. de liber. & posth. & Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop. & cons. xj.

Limita trigesimoseptimò, vt non procedat in impetratione veniæ, vt quis posit vocare in ius parentes, patronos & alios huiuscemodi, in qua obtinenda non est necesse illos vocare, vt palam sentit Ioh And. quem citauimus suprà in proxima limitatione, per l. quiq;. ff. de in ius voc. quem sequitur, vt diximus Imo. in dicta cle. dispendiosam. de iudic. & in l. quantus. col. ij. ff. de in ius voc. Bal. in l. ea quæ. col. ij. ver. vltimo nota. C. quomodo & quando iud.

Limita

Limita trigesimooctauò, vt non procedat quando clericus captus pro crimine à iudice laico allegat se clericum,& ad hoc probandum producit literas clericatus,quia ad hoc non est vocandus aduersarius, vt expresse voluit Bald. in l.si qua per calumniam. col.ij.vers.sed pone quod iste ostendit motus,quia hoc non propriè fit in modum probationis, sed instructionis,vera enim probatio clericatus nō potest coram alio fieri,quàm coram episcopo, per c.si iudex laicus.de sent.excom.lib.vj.& dicit facere ad prædicta l.si quis inficiatus.ff. depo. Bald.in l.iij.in fin.C. de re iudic.

Ad probādum clericatum,non est vocādus aduersarius.

Limita trigesimononò, vt non procedat in his, quæ fuerunt à iudice ordinata parte non citata,quæ etiam possunt alia parte absente,cuius causa facta sunt retractari,vt quę de facto solùm confecta sunt de facto reuocentur,iuxtà tex.in l.j.§.& hoc edictum. ff. si mulier vent. no.& glos.in l.minor.in prin.ff.de euict.cum multis concor.quas videre poteris supra.

Ordinata à iudice parte nō citata,retractari parte absente possunt.

Limita quadragesimò, vt non procedat in sententia arbitratoris, in qua non requiritur partis citatio,vt voluit Cyn.in l.vlt.in quadam addit.C.de contrah.empt. Guil. Cune. in l. episcopale.C.de episc.audien.Bald.in l.si quis ex consensu.eo. tit.& in l.ij. col.j. C.de ædil. actio.Franc.Alber.Aret.in repetit.l.si quis arbitratu.ff.de verb.oblig. Ant.Imo. Panor.in c. quintaualllis.vbi & hoc sentit Hosti.extra de iureiur. Card. in c. exposita. de arbit. Sed quia sunt multi qui tenent contrarium:multi qui distinguunt,alij qui limitant, vide omnino per Bar.Imol.Cuma.Pau.Cast.& latè Alex.in dicta l.si quis arbitratu.& Canonist.in d.c.quintaualllis.in quibus locis hanc rem abundè tractatam comperies. Et illud inter cætera, quòd si quis est assumptus arbitrator inter plures super commodo vni ex illis acquirendo, ita quod quicquid fuerit arbitratum, nemo illorumdamnum sentiet, nec etiam commodum: vt si legetur vni quem Titius arbitratus fuerit, poterit ipse Titius & inter viuos, & in vltima voluntate,& sic absentibus partibus & non vocatis arbitrari seu eligere,per text.in l.vnū ex familia.in princ.cum duobus §.seq.ff.de legat.ij.& ita voluit Bart.in l.j.in fi. ff.eo. & Bal. in addit.Ang.Imo.Alex.& alij recentiores in dicta l.si quis arbitratu.& Bal.in l.nulli.versic. sed nunquid.C.de epis.& cler.& in l.captatorias.in vlt.q.C.de test.milit.& in l.vlt.in princ. col.ij.vers.sed nunquid.C.commu.de legat.id quod tamen intelligit Bar. in dicta l.j. de leg. ij.& in l.alio.col.pen. ff. de alim. & cib.legat. procedere quando arbitrator esset assumptus seu electus super declaratione personarum,vt in exemplo suprà posito,secus si super declaratione rerum, quia tunc videtur necessaria partis citatio, per l.creditor.C.de distract.pig. quod simpliciter refert ac si sequi velit Alex.in dicta l.si quis arbitratu.ff.de verb.oblig.

An in arbitratoris sententia requiratur partis citatio.

Qui consulendi in praecedenti limitatione

Limita quadragesimoprimò, quando interdicitur administratio prodigo, quia non requiritur illius citatio,vt expressè voluit Iason in l.nec quicquam.§.vbi decretum.col.ix.ver. duodecimò fallit.ff.de offi.procons.allegans text.in l.j.in princ.ff.de curat. furio. vbi huiusmodi interdictionem facit iudex, dicitque hoc voluisse Bal. Angel.& recentiores in l.is cui bonis ff.de verb.oblig.sed longè fallitur Ias.Nam Bald.ibi in addit.Angel.Pet.Anch. Rom. Pau.Cast.Alex.Franc.Aret.& Barb.& quotquot illic scripserunt contrarium tenuerunt per text.in dict.l.de vnoquoq;. supra sæpius alleg. Bal.tamen & Pet.Anch.ibi hoc limitant, nisi esset notorium aliquem esse prodigum,per not.in l.j.C.qui & aduers.& in c.tua nos. de cohabit.cleric.& mulier.Alex.tamen in dicta l.is cui bonis.in fin.& in addit.ad Bar.in leg.qui habet.§.quolibet.ff.de tutel.hoc etiam reprehendit, quia in notoriis requiritur citatio, per gloss.in c.ad nostram iij.de iureiur.cum similib.quod tamen intellige secundum ea quæ diximus suprà in secunda limitatione in fin.Nec obstat dicta l.j.de curat.furio. vt videlicet id fiat authoritate ipsius legis, quia quod ibi dicitur administrationem interdictam prodigo l.xij.tabul.ita intelligitur,vt glo.ibi dicit l.si furioso.§.j.& l.vlt.& not.omnes in l.is cui bonis ff.de verbo. oblig.quanquam dubium est, an notoriè prodigo ipso iure interdicatur administratio, de quo latè ibi per eos, potissimum per recentiores, quibus suffragatur communis opinio, vt in casu notorietatis ipso iure sit interdicta administratio, quæ opinio etsi frequens sit,non tamen propterea prætermittenda est citatio, vt plenè patet ex his quæ dixi in xxiiij. limitat.

Vtrū cum interdicitur administratio prodigo,requiratur illius citatio.

Prodigo notoriè, ipso iure interdicta administratio.

Limita quadragesimosecundò, quando furioso interdicitur administratio, & ei curator datur.Nam illius non requiritur citatio,cum illi ipso iure administratio interdicitur,vt not. glos.in l.j. ff. de curat. furio.& ita in specie voluit Angelus Pau. Cast. & Roman.in l. is cui bonis.ff.de verb.oblig.vbi ipse Roma.allegat tex.vt ipse dicit singu.in c.reprehensibilis.extra de appel.vbi probatur, quod quando iudex excommunicat eum qui inciderat in excōmunicationem ipso iure, non requiritur monitio,quæ aliàs requireretur in sententia hominis,per tex.in c.sacro.de senten.excom.& idem quoque Alexan. in l.de vnoquoque. col.vlt. vers.item fallit quando interdicitur.ff.de re iudic.& consi.lxxxvj.visis dubitationibus.col.ij. versic.quod autem non fuerit.lib.ij.Verùm Francisc.Aret.in dicta l.is cui bonis.col.iij.vers. item adde dictis.hoc reprobat,tum per ea quæ diximus suprà in dicta limitatione, tum per tex.in l.obseruare.ff.de curat.furios.vbi in huiusmodi interdictione bonorum filij, requiritur causæ cognitio:ergo etiam citatio l.in causæ.la j.§.causa enim cognita.ff.de minor.

Furioso cū datur curator, aut interdicitur administratio,citatio minimè necessaria.

Quis contrarium teneat.

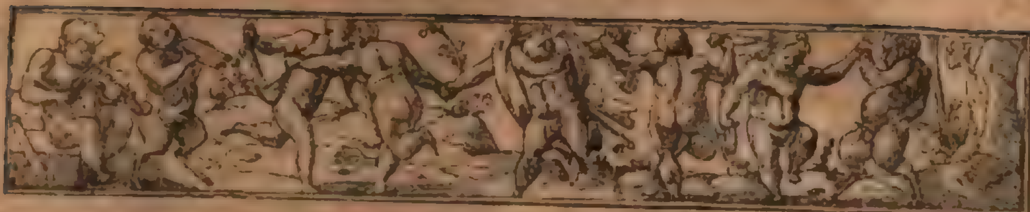
Datio tutoris aut curatoris per iudicem, nullo citato fieri potest.

Limita quadragesimotertiò, vt non procedat in datione tutoris vel curatoris quam facit iudex, in qua non reperitur citandum esse quempiam, nisi tutor esset dandus per inquisitionem, secundum Bart. in l. qui habet. §. quolibet. ff. de tutel. & in l. legitimos. in princ. versi. an quando istud decretum. ff. de legit. tut. vbi tamen distinguit, & Bald. in auth. matri & auiæ. C. quando mulier tut. offic. Alex. dicto consil. lxxxvj. visis dubitationibus. col. j. lib. ij. & Ias. in d. §. vbi decretum. in j. fallen.

Nisi detur per inquisitionem.

Testes quando recipi & iurari possint, parte non citata, apud quos requirendum.

Possem & huc adducere casus in quibus testes recipi & iurari possunt parte non citata, de quibus per Canonistas in c. in nomine. extrà de testib. & per Ro. sing. ccclxvj. fuit vnus. & alia multa ad hunc locum pertinentia, quæ vel iustum volumen conficere possent. Sed cum pleraque sint iam in vnum veluti corpus congesta ab Alex. in l. vlt. ff. de re iud. vt interea taceam Panorm. qui etsi non adeò copiosè, multa tamen etiamnum descripsit in c. penul. extra eod. titul. opportunum video, vt receptui canam.

INDEX EORVM, QVAE IN TRACTATV DE PRIVILEGIIS PIARVM CAVSARVM CONTINENTVR.

P 4

Legatum

Nihil

testium

Q

INDEX EORVM QVAE IN TRACTATV HOC PRAESCRIPTIONVM CONTINENTVR.

A

B

C

Instru

L

M

N

FINIS.

RERVM VERBORVM SENTENTIARVMQVE QVAE IN HOC TRACTATV DE IVDIC. ETC. CONTINENTVR INDEX COPIOSISSIMVS.

Creditor

Lumen

FINIS.

INDEX IN COMMENTARIUM TITULI, RES INTER ALIOS ACTAS ALIIS NON PRÆIUDICARE. C.

A

C

Instru

L.

M

N

FINIS.

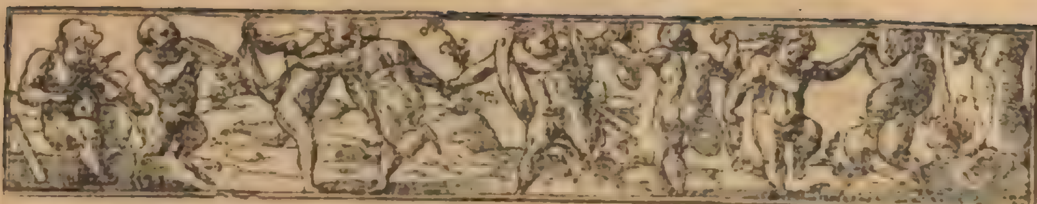
RERVM VERBORVM SENTENTIARVMQVE QVAE IN HOC TRACTATV DE IVDIC. ETC. CONTINENTVR INDEX COPIOSISSIMVS.

Creditor

Lumen

FINIS.

INDEX IN COMMENTARIUM TITULI, RES INTER ALIOS ACTAS ALIIS NON PRÆIUDICARE. C.

FINIS.

Extraict du priuilege du Roy.

AR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer, vne foys ou plusieurs, ces presents Traictés intitulés *Andreæ Tiraquelli, Regij Consiliarij. Tractatus in tit. de Iudicio in rebus exiguis ferendo. Eiusdem. In tit. Res inter alios actas alijs non præiudicare. Commentarij.* Lesquelz liures il a recouuertz à grands fraiz, mises & despenses des heritiers dudit feu Tiraqueau. Et pource est faict defense de par ledict Seigneur, à tous autres libraires, Imprimeurs & personnes quelconques, de non imprimer, vendre, ne distribuer, en ses pais, terres & seigneuries, lesditz liures nouellement imprimés par ledict Rouille, si ce n'est par son consentement: & ce iusques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & datte que sera paracheuée la premiere impression desditz liures, sur peine d'amende arbitraire & de confiscation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entent, que l'extraict d'iceluy estant mis au cõmencement ou à la fin desdictz liures, serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille (si bon leur semble) & ce à leurs despens. Car tel est son plaisir, non obstant oppositions & appellations quelconques, cõme plus à-plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce données à Fonteinebleau, le xiij. iour de Mars, mil cinq cens soixante, & de son regne le premier.

Par le Roy en son Conseil,

Signé de Vabres.

Et seellé du grand seau en cire iaune à simple queũe.